અઢારે પર્વ
સાથે

શ્રી
મહાભારતની કથા.

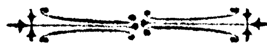
બનાવનાર.

વ્યાસજી
ત્રિભનરામ સુરજરામ.

અમદાવાદ.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

શા. ફકીરચંદ કીલાચંદ
તથા
બુકસેલર લલ્લુભાઇ અમુલખદાસ.
અમદાવાદ.

અમદાવાદ શાહાપુર નવી પોળ-- પટેલ ડાહ્યાભાઇ દલપતરામે

આવૃત્તિ. સાતમી.	પોતાના શ્રી " પ્રજાહિતાર્થ "	સંવત ૧૯૭૩
પ્રત ૨૨૫૦.	મુદ્રાલયમાં છાપી.	સને ૧૯૧૭.

કીંમત રૂ. ૪-૦-૦.

અનુક્રમણિકા.

વ્યાસજી વલ્લભરામ સૂરજરામ.

ઓખાહરણનું ચિત્ર.

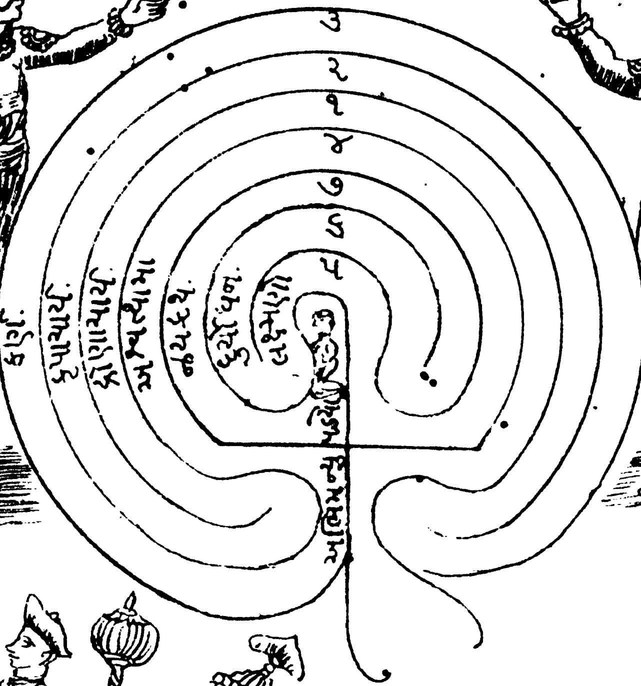

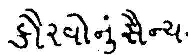
ધર્મરાજ.
દ્રોણગુરુ
૩
૨
૧
૪
૭
૬
૫
ભીમ
કૌરવોનું સેન
પાંડવોનું સેન

વિમાન
મચ્છ
અર્જુન મચ્છ વેધે છે
દ્રુપદરાજાનો મેહેલ.
સભા.

ધર્મરાજ. દ્રોણગુરુ.

ભીમ.

હેડંબાના વનનું ચિત્ર

ધી ડાયમંડ જ્યુબીલી પ્રેસ. અમદાવાદ

सुधन्वानुं चित्र

સૈન્ય.

રાજાના ઉપાધ્યા

તેલકઢામાંસુધન્વાનેનાંખ્યો.

સુધન્વા

ચંપાવતીનગરી

હંસધ્વજ

સુધન્વા

ભાવતી

खांजणी पींपणीनुं चित्र.

શ્રી

ભારથની કથા.

આદ્ય પર્વ

કડવું ૧ લું. રાગ સામેરી.

ગણેશ ગીરજાનંદને હું, પ્રથમ લાગું પાય; સરસ્વતી મા વસો જીભ્યાયે, પુર્ણ કરો કૃપાય. ॥૧॥ ભારત કથા પાંચ પ્રકારે તે સહુનો આ સાર, ભારત ચંપુ બાળ ભારત, મહાભારત વિસ્તાર ॥૨॥ ભારતસાર સાવંત્રા ભારત, તે સહુનું આતત્વ, નીર સંશય કાવ્ય કર્યું છે, જેમ દધી ગ્રત સત્વ ॥૩॥ પાન્ડવ ચરીત્ર શ્રવણ કરે, પરીક્ષત કેરો તન, જનમેજયની અરાઢ હત્યા, ગઈ થયો પાવન ॥૪॥ તેવો મહીમા આ કથાનો, વાંચે સાંભળે જેહ; વૈરાગ્ય ભાક્ત પુરણ પામે, જ્ઞાન ગ્રહેજનતેહ. ॥૫॥ વૈશમપાયેએણીપેરબોલ્યા, સુણજનમેજયરાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું,આદ્ય પરવ મહીમાય.॥૬॥ યમુનાની તીરે ગામ અયોદ્ધા, હસ્તસેન્ય ત્યાં રાય; તે રાજાને તેર રાણી, પેટ નહિ પ્રજાય. ॥૭॥ રાજાની થઇ વ્રદ્ધાવસ્થા, તવ કર્યો વીચાર, મારે પેટ પ્રજા નહી તો,શું કરવો સંસાર॥૮॥ એમ જાણીને ઉઠયો રાજા, મન ધર્યો વૈરાગ; પોપટ લીધો અસ્વે બેઠો ધરબાર કીધું ત્યાગ.॥૯॥ પ્રભુ પુત્ર આપશે મુને, ત્યારેજ આવીશ ઘેર; એવુ ધારી નીકળ્યો રાજા, અરન્ય આનંદભેર. ॥૧૦॥ સપ્ત દીવસે ગયો મહાવનમાં, દીઠું વડવ્રક્ષ એક, અશ્વ પોપટને ચરવા મુકી, તપ ધાર્યું ધરી ટેક. ॥૧૧॥આસનવાળી માળાઝાલી,ધરતો પ્રભુનું ધ્યાન; વડની નીચે જાપજપતો, રીઝવવા,ભગવાન.॥૧૨॥એ વડ ઉપર ધુઅડ પક્ષી,માળો બાંધી વસેવાસ,ધુઅડ નર ફરવા ગયોછે, પક્ષણી છે ઉદાસ. ॥૧૩॥ એવામાં આવ્યો ધુઅડ પક્ષી, પક્ષણી પુછે પેર;આટલી વેળા કયાં ગયાતા, મુને ગમ્યું નહી ઘેર.॥૧૪॥એટલે પક્ષી પક્ષણી પ્રત્યે, કહેછે બધુ વર્તમાન; નીચે રાજા તપ કરેછે, તે સાંભળેછે કાન.॥૧૫॥સાંભળ સુંદરી સુરસભામાં, ગયો હતો હું આજ;ત્યાં દેવસભામાં એવું બોલ્યા, વિશ્વામિત્ર મહારાજ.॥૧૬॥આજનો દિવસ એવો છે કે, વંજા પામે પુત્ર; શ્રાપી પ્રાણી પણ પ્રજા પામે, વાધે ભલું ઘરસુત્ર.॥૧૭॥એમ કહી ક્રીડા આરંભી, પક્ષીએ તે વાર; સાં-

ભળી રાજા રડવા લાગ્યો,હું નીરભાગી અપાર.॥૧૮॥ આજ હોતઘેર મા-હરે તો, પુત્રની પ્રાપ્તી થાત;હું નિરભાગી હાંઇ આવ્યો, કરૂ માહારી દેહ-ઘાત. ॥૧૯॥એટલે આવ્યો પાળેલોપોપટ, રાય તણું રૂદન દેખી પાંખોથી આંખો લુશી, પછી વદ્યો વચન.॥૨૦॥અરેમ્હારાજા રાજાધીરાજા,વન આવ્યા ધરી પ્રેમ; જપ તપ કરતાં શું સાંભર્યુંછે, રૂદન કરો કેમ. ॥૨૧॥રાય કહે ધુઅડ પક્ષીનાં, સાંભળીઆંવચન; આજ ઘેર હોત માહારે તો,નીશ્ચે પામત તન ॥૨૨॥તવ પોપટ કહે માહારાજા, મનમાં શીદ અદાપો; કામ જવર ઉત્પન્ન કરીને, વીર્ય મુજને આપો ॥૨૩॥ તે તમ રાણીને જઇને આપુ, આજને આજ મ્હારાજ; તવ રાજાએ વડનું પાંદડુ, લીધું ધારી શુભ કાજ. ॥૨૪॥ પડીઓ બનાવ્યો કામ ઉપજાવ્યો, વીર્ય કર્યું ખળીત; પછી દડીયો દીધો પોપટને, લીધો પક્ષીધરિ પ્રીત. ॥૨૫॥ ચંચુમાં ઘાલી ઉડયો ચાલી, જળપંથ વ્હેલું જવાય; તેથી સીંધુ પર ઉડતો ચાલ્યો, મારગમાં શું થાય. ॥૨૬॥ સુરસપાટે જોર ઝપાટે, પોપટ પંથેપળીયો, રાજાને ભવિશે જાતાં જાતાં, બાજ શકરો મળીયો ॥૨૭॥એતો અતિ જોરાવર પક્ષી, પોપટ દીઠો ચક્ષ; જાણ્યું ચંચુમાં છે દડીયો; તેમાં હશે કાંઈ ભક્ષ. ॥૨૮॥ એમ સમજી પોપટ ઉપર, કરવા લાગ્યો પ્રાહાર;ચાંચ તણોને પાંખ તણો ત્યાં;પ્રૌઢ માર્યો માર ॥૨૯॥ રૂધર વરણો પોપટ થયો,ભાગી મનની હામ; પ્રાણ જાશેને પડીયો જાશે,બેઉબગડશેકામ ॥૩૦॥ તે કરતાં હું એક બચાવું, મનસુબો એમ કીધો; પોતાનો પ્રાણ ઉગારવાને પડિયો ફેંકી દીધો. ॥૩૧॥તે પડીયો પડયો જળ વિશે, બાજ થયો નિરાશ, સીંધુમાંથી લેઈ ન શકે, પોપટે મુકી આશ. ॥૩૨॥ મન વીચાર્યું રાજા કેરૂં,હુંથી ન ભાગ્યું દુખ; હવેજાવું નગ્રમાં શું,દેખાડુ જઇને મુખ. ॥૩૩॥ કારજ કથલ્યું કેમ કરવું, રાજા થશે નિરાશ; માટે ત્યાં જાવું નવ ઘટે, જાણી પુર્યો વનવાસ. ॥૩૪॥ એવે મનમાં તપ સ્થળેથી, ઉડયો રાજ્યકુમાર, અસ્તસેન અશ્વે બીરાજ્યો, હરશભેર અપાર. ॥૩૫॥ સપ્ત દીવસે પૃથ્વી પંથે, આવ્યો પોતાને ઘેર; જોયું તો પોપટ કાંઈ ન દીઠો, પુછી રાણીને પેર. ॥૩૬॥ પોપટ મારો કયાં ગયો તવ, રાણીએ કીધો ઉચ્ચાર; આપ લેઈ ગયા તે દનથી તો, દીઠો નથી કોવાર ॥૩૭॥ રાજાએ લેલાટ હાથ મેલ્યો, મીથ્યા મરૂછુંમથી, ઉદવેગ આણું અવરથાહું, પુત્ર ભવિષમાં નથી. ॥૩૮॥ વલણ ॥ એમ મન વાળી બેઠો રાજા,રહયો આપનેઘેર; વલ્લભ કહે દડીઓ પડયો, તેની શી થઇ પેર.

કડવું ૨ રાગ ધનાશરી.

વૈશમપાયે બોલીયા છે, સાભળને તું રાંય; દડીયો પડયો દરિયા વિશે,તેની શું ગત થાંય ॥૧॥ સમુદ્રજળમાંથી એક મચ્છા, નિકળી આવી બહાર; ભક્ષ જાણી દડીયામાંથી વીર્યના ઘુંટ ભર્યા બે વાર॥૨॥તે દીવશના યોગે કરીને,ગર્ભ રહયો બેઉ કુખ;દિવસે દિવસે ગર્ભ વધે છે,પ્રભુ લીલા કહુ મુખ. ॥૩॥ એમ કરતાં દશ માસ થયા, મચ્છીથી ન ગર્ભ ખમાય; હલાય ચલાય નહી મન ધાર્યું, તણાઈ જમુનામાં જાય. ॥૪॥ તણાતી આવી અયોદ્ધા નગ્રે,ઢીમરે નાંખી જાળ; તેમાં તે તો ભરાઈ ગઇ, ઢીમરે કાઢી તતકાળ ॥૫॥ જાણ્યું કે આ મચ્છછે બહુ ભારે,નીકળશે કાંઇ ધન એમ જાણીને ઉચકી લાવ્યો, પોતાને ભોવન ॥૬॥ પોતાનિ નારીને પાસે બોલાવી, ખડગ લીધુ હાથ; મછ તણા બે ભાગ કીધા, નરનારી રહી સાથ. ॥૭॥ ઉભાં ચીતાળીયાં માછલી કેરાં, કીધાં છે જે:કાળ, મનુષ જાતી સુંદીરરૂપે, બે કુખમાં બે બાળ. ॥૮॥ જીવતાં જીવ તે રડવા લાગ્યાં ઢીમ્મર વિસ્મય થાય; આ મચ્છને પેટે મનુષ જાતી, પ્રભુ લીલા શું કળાય ॥૯॥ એટલે બોલી માંછીનીનારી,લેઈ લ્યો બેઉ કુમાર; આપણે પેટે પ્રજા ન્હોતી તે કૃપા કરી કીરતાર. ॥૧૦॥ ઢીમર કહે આપણો રાજા,તપ કરવા ગયો વન; થાકીને છેવટ પાછો આવ્યો, પણ પામ્યો નહી તન. ॥૧૧॥ જેને જોઇએ તેને ન થયાંને,મછને મનુશ દેહ; આપણ રાખીએ બંને બાળક, આનંદ ઓછવ એહ ॥૧૨॥પણ આવારતા જાણશે જગત, જાણી જાશે ભુપાળ;આપણને બોલાવી દંડદેશે, કહેશેઆ કોનાબાળ॥૧૩॥ માટે પ્રથમ જાહેર કરીએ,પછી નહિ ચીંતાય;એમજાણીનેમછનાંચિતાળાં, લેઈ ગયો સભામાંય. ॥૧૪॥ હસ્ત સેન્યની પ્રત્યે ઢીમર, મુખ વદ્યો વચન; માહારાજ એક કઉતક થયું, મછનું મુજ ભોવન ॥૧૫॥ રાજા પ્રધાનને સકળ સભા, જોઇને વિસ્મય થાય;મછને પેટેછે મનુશ જાતી, આતે શું કહેવાય.॥૧૬॥નથી બનાવટ ઇશ્વર કૃતી,તેમાં નહી સંદેહ; વિદ્વાનબ્રાહ્મણને બોલાવો,નીશ્ચય કરીએ એહ ॥૧૭॥ રાજાએ તેડયા શાસ્ત્રી વેદાન્તી, જોશી પુરાણી પુરા;ગણીતશાસ્ત્રનાકુશળજ્ઞાની, અનુભવી નચધુરા॥૧૮॥ સભા મહી સરવેને બેસાડયા; રાય વદયો વચન, મછને પેટે આ મનુશ જાતી,કેમ થયાં ઉત્પન્ન.॥૧૯॥જ્ઞાનેનિહાળો સંદેહ ટાળો,એમ કર્યોઉચ્ચાર; સકળ બ્રાહ્મણે વિદ્યા વડે ત્યાં,પુરણ કર્યો વિચાર॥૨૦॥સરવના સમજ્યામાં આવ્યું,રાય તણા ફરજન;પણ ભુપને કહીશું તો ક્રોધાતુર,થઇ કરે વિઘન

॥૨૧॥ એમ જાણી કોઇ મોઢે ન બોલ્યા, સમજીરહ્યાસહુ સાર;મુગાથઇ બેશી રહ્યા તવ, વાર થઇ ઘડી ચાર.॥૨૨॥ એટલે રાજા અતિ અકળાયો, પુરણ પેઠો વેહેમ;ઉભાથઇ વિપ્રોને પુછયું, ઉત્તર નાદ્દો કેમ ॥૨૩॥ અભણ આવી શું ભેગા થયા છો, રાખ શરીરે રોળો;લંગોટી વાળી વન સધારો, પોથાં પાણીમાં બોળો. ॥૨૪॥ નીકળો માહારા નગ્રમાંથી, એમ અતિરાય રૂઠયો; એટલામાં એક તમોગુણી, બ્રાહ્મણ બોલી ઉઠયો.॥૨૫॥ લેરે રાજા ઉત્તર આપુ, ધરીશ નહી દલ દુઃખ; બંને બાળક તાહરાં છે જો, તુજ સરીખાં મુખ૦ ॥૨૬॥ એવું વચન વીપ્રનું સુણી;ભુપને વ્યાપીરીસ,મીથ્યા મુજને આળમુકયું, છેદી નાંખું શીશી.॥૨૭॥ વીપ્રવિધ્યાહિનઅસત્ય બોલ્યા; કર્યો નહી વીચાર; છતી નારીએ માછલી સાથે, મેં ક્યાં માંડયું ઘરબાર. ॥૨૮॥ એમ કહીને ખડગ લીધું, ક્રોધમાંકાંઇ ન સુજે;સકળસભામાં બ્રાહ્મણ સઘળા,થરથરથરથરધ્રુજે.॥૨૯॥ વીનાશ થાશેને જીવ જાશે, આ સ્થળ કોનું ચાલે, ક્રોધી બ્રાહ્મણ બોલ્યો તો તેને, બીજા ગોદ્દા ઘાલે. ॥૩૦॥ બોલીને બોળ્યું માનજ રોળ્યું,શું રે થાશે ભગવાન,જ્ઞાની બ્રાહ્મણે એ તે સમે ત્યાં, ધર્યું નારદનું ધ્યાન. ॥૩૧॥નારદ આવ્યા વિપ્ર બચાવા, નીહાળે સભાનો સાથ;હાંહાં કહીનેનારદમુનીએ,ગ્રહ્યા રાજાના હાથ.॥૩૨॥ કેમ વિપ્ર પર હાથ ઉપાડે, પાપ લેવા ભુપાળ; રાજા કહેમેં પ્રશ્ન પુછયું, તો મુજને મુકયું આળ ॥૩૩॥ નારદ કહે ન હોય જુઠું,વિપ્ર તણું વચન; પુત્રને માટે તું તપ કરવા,ગયો હતો મહાવન.॥૩૪॥ત્યાં ઘુડ પક્ષીની વાત સુણી, તેં તો કલ્પાંત કીધું;પોપટના કહેવા થકી તેં દડીઆમાંવિર્ય દીધું ॥૩૫॥ તે લેઇને પોપટ જાતોતો, સીંધુને પંથે સાર; મારગે બાજે પડીયો પડાવ્યો, સમુદ્રમાં તે વાર.॥૩૬॥ પોપટ નીરાસથઇનેગયો,વનવાસ પુર્યો નેટ;દડીઆનું વીર્ય માંછલીએ પીધું, ગર્ભ રહયો તવ પેટ.॥૩૭॥તે માછલી હાંઇ આવી તણાતી સાંભળરે ભુપાળ; બે ભાગમાં છે મનુષ દેહી, બોલ્ય એ કોનાં બાળ. ॥૩૮॥એટલે રાજા થયો જંખવાણો,ઉતરી મનની રીસ; અપરાધમારોક્ષમા કરો સહુ, વીપ્રોને નમાવ્યું શીશ.॥૩૯॥આજીજી કરી દક્ષણા આપી, વીપ્ર થયા વિદાય; પછી પેલા ઢીમ્મર પ્રત્યે, બોલ્યો હસ્તસેન રાય.॥૪૦॥ જોઢીમર બેઉબાળમાહરાં, તુજાતારેઘેર; માછી કહે વાવા મહારાજા, કંગાલ પર શોકેર. ॥૪૧॥ હતાં તમારાં તો જુમનામાંથી, કાઢવા ન આવ્યા કેમ; અધર્મે કરી લેવાં હોય તો; લેઇલો એમને એમ. ॥૪૨॥રાજા કહે તારૂં દીલદુભાવી, મારે ન જોઇએ પુત્ર;તારે નીરાસે સુખી ન થાઉ, વાધે નહી ઘરસુત્ર.॥૪૩॥મારે પેટ પ્રજા નથી તે, મોહ ધરૂ મન

એવો;ઢીમર કહે અરે મહારાજા,હું પણછું તમજેવો.॥૪૪॥ તમ પેઠે મારે પેટે પણ, નથી તનયા કેતન;રાય કહે તારે છોકરાં શું કરવાં,લે તુજને દેઉ ધન.॥૪૫॥ ઢીમર કહે સુણો માહારાજા,નથી અમે કાંઇ કાલાં;ગ્રહસ્થ હોકે ગરીબ હોપણ, છોકરાં સૌને વહાલાં.॥૪૬॥દ્રવ્ય મારે નથી જોઇતું ને, પુત્રને કાજ અદાપું;બે બાળક મને મારાં દયો, લ્યો ઝુંપડી મારી આપું.॥૪૭॥ રાજા કહે ગભરાતો નહીતું, તેડયા પ્રમાણીક જન; પંચ થાપી તે પંચ પ્રત્યે, રાય વદયો વચન. ॥૪૮॥આ મછને પેટે છેબે બાળક, માહારા વીર્યના સાર;ઢીમર ઢુંડી લાવ્યો જળમાંથી એ પણછે હકદાર.॥૪૯॥રૂડીરીતે પ્રભુ પ્રીતે, કષ્ટ બેઉનાંકાપો; તમારા પંચની ધ્યાનમાં આવે, ઇનસાફ એવો આપો.॥૫૦॥તવ પંચે મળી ન્યાય કીધો, દીધો રાજાએ તંન; રાજાને કહ્યું પુત્રી ઢીમરની, ઉપર આપો ધન.॥૫૧॥ તવરાજાએ પુત્ર લીધો. પંચ તણું વેણ થાપ્યું;દિકરી આપી ઢીમરને, દ્રવ્યઘણેરૂ આપ્યું.॥૫૨॥ઢીમર પણ પ્રસન્ન થઇ, લેઇ ગયો પોતાને ઘેર; ઉલ્મુખ નામજ પુત્રનું પાડયું, રાજાએ રૂડી પેર. ॥૫૩॥ માંછીને પુત્રી મળી તે;રૂપ રૂપની ધામ;નરનારી એ વીપ્રને પુછી, મછગંધા ધર્યું નામ.॥૫૪॥દિવસે દિવસે થાય મ્હોટીથ ઇ ગુણવંત અપાર;પણ પીતા પરણાવતો નથી, વર્ષ થઇ ગયાબાર.॥૫૫॥ નીચ જાતિ માછી શું જાણે,કન્યાદાનની રીત; વાહાણવટીનો વ્હેપાર કરે પણ, પરણાવવા નહી પ્રીત.॥૫૬॥ વલણ॥ પરણાવવા પ્રીતી નહી,થઇ ગયો કન્યાકાળ; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, શું કતવ્ય ગોપાળ.

કડવું ૩ જું રાગ સામેરીની ચાલ.

વૈશમપાયે બોલીયા તું, સુણ પરીક્ષત તન; મછગંધાને માતપીતા સૌ, સુતાં પોતાને ભોવન ॥૧॥ સયન કીધુછે સુખસારૂ,નીંદ્રા થઇ ભરપુર; તેવે સમે મધ્ય રાત્રીએ, આવ્યા ત્યાં પારાસુર. ॥૨॥ ઢીમરને દ્વાર પોકાર કીધો, સાંભળી ઢીમર રૂઠયો;કોણ છે સાચો શત્રુ અત્યારે, એમબડબડતો ઉઠયો. ॥૩॥ બારણે આવ્યો મ્હા ક્રોધ લાવ્યો, ત્રીછકારે જેમ તેમ;બોલ્યો સાંભળ મારા વીર; તપ કરવા જાવું છે મ્હારે, જુમનાની સામી તીર.॥૫॥ નાવ વીના ન જવાય માટે, વહુ આશીશ વાણ;નાવ વડે મુકી આવેતને તો પ્રભુ કરે કલ્યાણ॥૬॥તવ ઢીમર કહે મધરાત્રીએ, મુકવા આવુ તને નૌકુ છોડી જળવાટ આવું શું આપે છે મને. ॥૭॥ પારાસુર કહેધનમાલ લેવા, આશા રાખે તે ખોટી; પૈસો પુંજી પાસે નથી; લે આપું લંગોટી.

॥૮॥ઢીમર કહે વાળીને માશીખા, કષ્ટતારૂ નહી કાંપ્યુ;તવરૂષી કહેરેવાદે લંગોટી, તુમડુ માહારૂ આપુ. ॥૯॥ તવ ઢીમર કહે ફોડ લેલાટે, વીપ્રીત બુદ્ધી રૂઠી; એવા હોકારા સાંભળીને, મછગંધા ત્યાં ઉઠી ॥૧૦॥ શું છે આ તોફાન કરતી કરતી, આવિ મંદીર બાહાર;રૂશીને નજરે જોયા તવ, કીધો નમસ્કાર. ॥૧૧॥ પોતે પીતાને વારવા લાગી, હવે કરો ક્ષમાય;બ્રહ્મ વેત્તા બ્રાહ્મણએછે, કટુકાંઇ ન કેહેવાય. ॥૧૨॥ઢીમર કહેછે સામી તીરે, કયા મુકવા હું જાઉ;મછગંધા કહે આજ્ઞા દો તો, હું જઇને મુકી આવું. ॥૧૩॥ એમ કહીને આજ્ઞા લીધી, વાંસડો ઝાલ્યો હાથ; ચાલો રૂષીજી મુકવા આવું આવો તમો મુજ સાથ. ॥૧૪॥ એમ કહી સંગે લઇ ચાલી,આવ્યા એ જમુના તીરે;નૌકુછોડી બેસાડયા રૂક્ષીને, પોતે બેઠી ધરધીર. ॥૧૫॥ નઉકુ હંકાર્યુ જળપંથ જાતાં, શું નીપજ્યું તે ઠામ;પુર્વતણા પ્રારબ્ધ યોગે; રૂશીને પ્રગટયો કામ. ॥૧૬॥ મછગંધાપર થઇ કુદ્રષ્ટી ગ્રહ્યો કન્યાનો હાથ તવકંન્યા કહે અરે માહારાજા,વિચાર કરો દલસાથ.॥૧૭॥રૂશી કહે ઇચ્છા કર પુરણ, પ્રગટયો તનમાં તાપ;હાના કહિશને કાંઈ બોલીસ તો, દેઇશ તુજને શ્રાપ.॥૧૮॥એમ કહીને કામ આરંભ્યો, કામ નિવ્રત થયો નેટ; પ્રભુ ઇચ્છાએ મછગંધાને ગર્ભ રહ્યો તવપેટ.॥૧૯॥ એટલામાં સામીતીર પોહોચ્યાં, પસ્તાયા રૂશી મન;અરેરે મને આકયાં સુજ્યું, વ્રત થયું છેદન. ॥૨૦॥એમ કહી ઉતરીને ચાલ્યા, કન્યા કેહેઓ નાથ; હવે મને મુકી કયાં જાશો, કહીને ઝાલ્યો હાથ.॥૨૧॥ રૂશી કહે હું ભુલ્યો ચુકયો, નથી તાહ્યરો ખપ;અરણ્યમાં મારે જાવું છે, કરવા પ્રભુનું તપ. ॥૨૨॥કન્યા કહે હું સાથે આવું, ન જાવું બાપને ઘેર;ગર્ભ રહયો તે વાત જાણે તાત,મારે મુજને ઠેર.॥૨૩॥રૂશી કહે મારો આશીરવાદ છે, નહીં મારેતને કોય; ગર્ભ રહયો તેનો વીષ્ણુ નારાયણ, પુત્ર તારે પેટ હોય. ॥૨૪॥ તે સમેતારા અંગમાંથી ઉઠશે કસ્તુરી વાસ; એમ કહીને નાઠા રૂશી, કન્યા ગઈનાવ પાસ.॥૨૫॥ નૌકામાં બેશી ઘેર આવી, ન કહી કોઇને વાત; એમ કંરતા પંચ માસ થયા તવ, ગર્ભથયો પ્રખ્યાત.॥૨૬॥માતપીતાએ પેર પુછી કન્યા કહેધાર્યું ધર્મ;રૂશીને ગઈ મુકવા નડયું, ધર્મ કરતાં કર્મ.॥૨૭॥ ક્રોધ ન કરશો તાત મારા, મુકી આવો મને વન; ભવીશમાં હશે તેમ થાશે, નથી હું તમારી તન.॥૨૮॥તવ ઢીમરવનમાં મુકી આવ્યો, રહી અબળા એક ચીત;પર્ણ કુટીકા બાંધીને વશી, ધરી પ્રભુ પર પ્રીત.॥૨૯॥વનફળ ખાઇને દીવશ કાઢે, એવે થયા દસ માસ; એટલે પેટે પ્રસવથયા, વિષ્ણુ વેદમ વ્યાસ. ॥૩૦॥ અવતર્યા તેવા એર ભરેલા નાઠા, તેણીવાર; મછગંધાએ પુત્રને જોતાં,

દેખી કર્યો પોકાર ॥૩૧॥ હે પુત્ર હે પુત્ર પાછા પધારો, સાંભળો માતાની વાણ; મળ્યા વિનાતમે ચાલ્યા જાઓતો, પારાંસરની આણ. ॥૩૨॥ તવ વેદવ્યાસ પાછા આવ્યા, માતા વદી વચન; જનેતાને જંગલમુકી, શીદ શીધારો તન ॥૩૩॥ વ્યાસજી વદ્યા સાંભળમાતા, હું નહીતુજ કુમાર; જગતના જીવોના કલ્યાણ કારણ, મેંતો લીધો અવતાર. ॥૩૪॥ પુસ્તક રચ્યું વિવિધના તે, વાંચે સાંભળે કોય; તો કળયુગમાં કુબુદ્ધિના, ભગવંતને વશ હોય.॥૩૫॥ માટે માતા જવાદે મુને, હવે સંગે નહિ તારી; મછગંધા કહે આ શું બોલો, કોણ ગતિ થશે મારી.॥૩૬॥ વ્યાસજી કહેથોડે દહાડે, દુઃખની શાન્તી થાશે; ક્ષત્રી નંદનરાજ વંશી, તમોને વરી જાશે ॥૩૭॥ ત્યાં તમને દુઃખપડેકો વેળા, તવધરજો મમધ્યાન; આવીને કષ્ટ જૈશ ભાગી, વચન સત્યસમાન્ય ॥૩૮॥ એમ કહીને વ્યાસજી ચાલ્યા, એ રભર્યા જે ઠામ; એ ઓરમાંથી ગંગા નીકળી, ઓરગંગા પડ્યું નામ.॥૩૯॥ વ્યાસજી ગયાનર્મદાજીમાં, જળવચ પુર્યો વાસ; મછગંધા રહી એકલી ઉડી કસ્તુરી વાસ ચોપાસ. ॥૪૦॥ તેને વરી ગયો કોણ રાજા, તેની કહું કથાય; સમુદ્રનો અવતાર, સંતનું, હસ્તીનાપુરનો રાય. ॥૪૧॥ પ્રથમ ગંગાને સંગ વર્યોતો, ગાંન્ડેવ તેના તંન; શી રીતે ગંગાસંતનુંને વર્યો, તેનું કરૂ વિવેચન.॥૪૨॥ વળણ॥ વીવેચન કરી કહુ કથા, સુણો સહુ શ્રોતાય વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, ગંગા લગ્ન મહિમાય. ॥

કડવું ૪ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજયરાજંન; એકવાર, સ્વરગથી સુર, આવ્યો અવનીવીશે આતુર.॥૧॥ સંગ લાવ્યો પોતાનીનારી, નામ વિશ્વાવસુ સુખકારી; જઈ ઉતરયો ગોરને ઘેર, ગોરાણીએ તેડ્યા માન્યુભેર. ॥૨॥ કહ્યું યજમાન આજ્ઞા દીજે, તમ કારણ ભોજન કીજે; તવ વિશ્વાવસુ વદયો એમ, વિપ્રનું અન ખાઇએ કેમ. ॥૩॥ અમારી ભ્રષ્ટ કરશો માં બુધ, ગોરાણી કહે પીઓ દુધ; એમ કહી ગાય દોહી આપ્યું, પીતાં પીતાં અતી હેતવાપ્યું.॥૪॥ ત્રણે લોકમાં નહી દુધ એવું સુદ્ધસ્વાદમાં અમરીત જેવું વિશ્વાવસુતણી જે નાર, લાગ્યો દુધથી ગાયપર પ્યાર.॥૫॥ પછી રાત્રીએ કીધુ સયન, ગોરાણી સુતાં જુદે ભોવન; તવ વિશ્વાવસુની નારી, કંથપ્રત્યેબોલીહઠધારી॥૬॥ સ્વામી દુધવાળી જે ગાય,

તેવી નથી ત્રીલોકની માંય;માટે ચોરી કરી લૈજૈએ,ગોરને બીજી દસ ધ-
ણી દૈએ.॥૭॥વીશ્વાવસુએ માનીતે વાત, રાત્રીએ ઉઠર્યા નરનારી સાથ; બે-
ઠા વૈમાનમાં ગાયલીધી,ગયાં સ્વર્ગ છાનીચોરીકીધી॥૮॥ એવે થયોછેપ્રાત-
સકાળ,ગોર ગયા હતા પાતાળ; તેતો આવ્યા પોતાને ભોવન,નાહિ કરવા
બેઠાપુજન.॥૯॥માગ્યું ગોરાણીપાસેદુધ, શીવને સ્નાન કરવાસુધ;ગોરાણી
દોવાનેગયાંગાય,નદિઠીનેવીસ્મયથાય॥૧૦॥ જાણ્યું કે યજમાન ગયાછાના
ચોરી ગાય થયા મસ્તાના;જઇ કહી સ્વામીને વાત, આવ્યોતોવિશ્વાવ-
સુ નીપાત॥૧૧॥ આપણઘેરરાત્રીએરહ્યા, નરનારીતે ગાય ચોરી ગયાં;સુણી
રૂશીનેમનથયોતાપ,ક્રોધ કરીને દીધો ત્યાંશ્રાપ.॥૧૨॥ વસુલોકો તમો પાપ
ભરજો,ભોમીમાંહી આવી અવતરજો.॥૧૩॥એવા અષ્ટેભાઇને શ્રાપ્યા,જઇ
નારદે સમાચાર આપ્યા;વિશ્વાવસુતણા બંધુસાત, તેને નારદે જઇ કહી
વાત. ॥૧૪॥ તમ ભ્રાત લાવ્યો ગાય ચોરી, ગોરેસૌને દીધો શ્રાપઘોરી;પૃથ્વી
જનમધરીને પડશો, મુનસાદેહમાંરડવડશો ॥૧૫॥ દુધનોખાનાર દુધખાય,
તેમ છતાં તમોને શ્રાપ થાય; તવ સાતે બંધુઓ ચડીયા, આવી ગોરક-
નેરડીપડીયા ॥૧૬॥મહારાજા અમારાં શાંપાપ, વીના અપરાધે દિધો શ્રાપ;
તવ ગોરતણેક્રોધ ભાગે, પાપ છાંટા પાડોશીને લાગે॥૧૭॥ તમે વીના અપ-
રાધીછો જ્યારે, શ્રાપ અનુગ્રે કરૂંછું ત્યારે અવતરજો પ્રથવિમાં એકદન,
તરતપામજો સ્વર્ગસુદન.॥૧૮॥ તમવીર વિશ્વાવસુ જેહ, ઘણાદનરેજોપ્રથ-
વીમાંતેહ;એમગોરમાહારાજાઢળીયા,તવસાતેબંધુપાછાવળીયા॥૧૯॥જઇ
કહ્યા ભાઇને સમાચાર, સુણી પસ્તાયો અપરંપાર;નારીને ધીકારી અપાર
લીધિ ગોરની ગાય તે વાર॥૨૦॥જઇ લાગ્યો છે ગોરને ચરણે, સ્વામી આ-
વ્યોતમારે સરણે;મારો અપરાધક્ષમાકીજે,કાંક આશીરવાદમુને દિજે.॥૨૧॥
નારીની બુદ્ધિ માની મેં જાતે, પામ્યો શ્રાપ તમારો પ્રભાતે; તવ રીજ્યાછે
ગોરમહારાજ, શ્રાપ મીથ્યાનહીથાયઆજ.॥૨૨॥જાતુંભોમીમાંહી અવતર
જે, પણ સુકીત સદાકાળ કરજે;તને નહી લાગે કાંઇ દોશ, નહિ રહે હરીનો
રોશ. ॥૨૩॥ સુણીવિશ્વાવસુખુશીથાય,ગાય આપીને સ્વરગેજાય;પછીઅ-
ષ્ટભાઇઓ મળીયા, કયાં અવતરશું વિચારે વળીયા. ॥૨૪॥ મનુશંપેટ
દેહ ન ધરાય, દેવ થઇ કેમ એમ પળાય;માટે ચાલો ગંગાને કરગરિએ,
પંરણેતો પેટ અવતરિએ. ॥૨૫॥ એમ ધારી ગયા ગંગા પાસ, કહ્યું કરગરિ
ને થઇ દાસ;તમે વરોકોઇનેનેટ, અમોઅવતરીએતમપેટ.॥૨૬॥ તવગંગા
કહે તે કરિશું, થોડે દિવસે કોઇને વરિશું; સુણી વસુથયા વીદાય, ગં-
ગાએ વીચાર્યું મન માય. ॥૨૭॥મારે વરવું કોઇ નરસાથ, બહુસમુદ્રકેરો-

જન્મ્યા,સંતનુછેસીધુઅવતાર, હસ્તીનાપુરરાજ્યકુંવાર.॥૨૮॥એમજાણી-પુરષ્ણમાને ક્ત,થયું નર વરવાનું મન,લીધું સોળ વરસનું સ્વરૂપ,વશ કરવાને સંતનુભુપ.॥૨૯॥વેણા લીધી,પોતે કરમાંય, ગયાં હસ્તીનાપુર છે જ્યાંય,જઇબાગમાંબેઠાં આપ, અરે ગાયનનાઆળાપ.॥૩૦॥ ઘેર સાંભળ્યું રાજાએ કાન, ઉઠયો ઝબકી થઇ ગુલતાન;ગયો બાગ ઉલટ મન સાથ, જઈ ગ્રહયો ગંગાજીનો હાથ ॥૩૧॥ તમો કોણછો દેહ રૂપાળી, મોહ પામ્યો હું તમને નિહાળી; ગંગા કહે મનુશની જાતી, કર મુકો સુરાના સાથી॥૩૨॥ કહે સંતનું છો કોણ જાત, કોણ કંથ ,અને કોણ તાત; કહે ગંગાજી મુસ્તક નામી, નથી માત તાત કે સ્વામી ॥૩૩॥ એવી રાજાએ જાણી પેર; કહ્યું ચાલો અમારે ઘેર; નથી લગ્નનીનારીમેં આણી, માટે વરી કરૂં પટરાણી ॥૩૪॥ કહે ગંગાજી હું કર સાહાવું પાળો વચન તો હું આવું; રાજા કહે લ્યો વચન આલું, તમો કહો તેરીતીએ ચાલુ ॥૩૫॥તવ ગંગા ગયાં થંઇ મગ્ન, રાયે કર્યું બીજે દીન લગ્ન; માંડયો ગ્રહસ્થાશ્રમ સુખ રેટ, પેહેલો વસુ રહ્યો ગર્ભપેટ॥૩૬॥ ગાય ચોર્યા વિનાના જે સાત, તેમાંથી જનમ્યો એક ભ્રાત; ગંગા જાણે છે શ્રાપની પેર, બોલ્યાં દાશી પ્રત્યે સુખ ભેર ॥૩૭॥ લે આ પુત્રને વસ્ત્રમાં રાખી, આવ્ય ગંગાના જળમાંનાખી; ચાલી પુત્ર લેઇને દાસ, ગઇ સંતનુંરાજાની પાસ ॥૩૮॥ કરજોડી રાજાને કહે છે, પુત્રને રાણી નંખાવી દે છે; તવ રાય વદયો મુખ એમ, કરો રાણીજી કહે તેમ ॥૩૯॥ એવો ઉતર રાજાનો લીધો; દાશીએ જઇ ફેંકી દીધો; પછી પુત્ર બીજો થયો જ્યારે તેને નંખાવી દીધો તે વારે ॥૪૦॥ એમ નંખાવ્યા પુત્રો સાત, ચાલ્યો નગ્ર અતી ઉત્પાત; ગોજારીરાણી લાવ્યો રાય, પાપીનગ્રમાં કેમ રહેવાય ॥૪૧॥ ચાલો ઉચાળા ભરો સૌ સાથ, તવ રાજાએ જાણી એ વાત; સર્વે રૈયતને કહ્યું રાયે, રહો પ્રજા આ નગ્રની માંયે ॥ ૪૨ ॥ હવે એક સુત નારીને થાય, તવ એને કરૂં વિદાય; તવ સર્વે રાખ્યાં ઘર સુત્ર, એવે ગંગાજીને થયો પુત્ર ॥ ૪૩ ॥ ગોરની ગાય ચોરનાર જેહ, વિસ્વાવસુ જનમીઓ તેહ; તેવે રાજાએ શું ખેલ કીધો, ગંગાપાસેથી પુત્રજ લીધો ॥૪૪ તવ ગંગાજી બોલ્યાં એમ, રાય પુત્ર લેઈ લીધો કેમ; રાજા કહે તું નારી હત્યારી, સપ્ત સુત નાંખ્યા મારા મારી ॥૪૫॥ છતે છોકરે વાંઝીઓ કીધો, માટે આ સુત મેં લેઇ લીધો;ગંગા કહે ઓમારાપતી, હવે તમ ઘેર રેહેવું નથી ॥૪૬॥ થયા વચન વીલા કંથ, રાજા કહે આ તમારો પંથ; ગંગા કહે આપો સુત અમને, પંચ વરસનો કરી દૈશતમને

॥૪૭॥ મારે સ્થાનકે હું લેઈ જાવું મ્હોટો કરીને આપવા આવું; રાજા કહે એ મિથ્યા ફેરો, મુજ ઘેર રહીને ઉછેરો ॥૪૮॥ ગંગા કહે મીથ્યા મરો મથીં, થયા વચને વીલા રહેવું નથી; માટે પુત્ર આપો ભુપાળ, માત વિના ન ઉછરે બાળ ॥૪૯॥ કરૂં કપટ કુંવરને કોવાર, તોતો મમ સીસ હત્યા ચાર; એવો વેણ ગંગાજીએ કીધો, તવ પુત્ર રાજાએ દીધો ॥૫૦॥ ગંગા ચાલ્યાં લઇને તન, જળમાં વાસ કીધો તે દન; રમાડે ને જમાડે નિત્ય, રાખે પુરણ પુત્ર શું પ્રીત ॥૫૧॥ ઉછરે રાખી પોતાને ઠામ, ધર્યું ગાંગેવ એવું નામ; વાળે લંગોટી લે હથીઆર, નીસરે રમવા જળની બહાર ॥૫૨॥ રમે જમે ધરીને હર્શ, એમ કરતાં થયાં પંચ વર્શ ॥વલણ॥ પુત્ર થયો પંચ વર્ષનો; એવે સમે શું થાય, ગંગા ત્રટ રમવા ગયો; હસ્તીનાપુરનો રાય.

કડવું ૫ રાગ રામગ્રી.

વૈશમપાયને એનીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજયરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પર્વ મહિમાય ॥૧॥ પાંચ વરસનો પુત્રજ થયો, ગાંગેવ ગંગા તન; તેવે સમે રમવાને આવ્યો, ગંગાત્રટ રાજન ॥ ૨ ॥ ચાર ક્ષૌણીસૈન્ય સાથે, સાથે બે પ્રધાન; નદી કીનારે રમત રમવા; ધારણ કર્યો અભીમાન ॥૩॥ પ્રથવી વિશે મોભ દટાવ્યો, સો ગજ ઉંચો સાર; તે પર નવગજ નિશાન ઘાલ્યું, રાયે કર્યો ઉચ્ચાર ॥૪॥ એક બાણુથી નિશાન કેરા, કટકા કરેજેતરણ; સરપાવ આપુ તેહને સારો; રીઝે અંતસ કરણ ॥ ૫ ॥ એટલે ઉઠયો સૈન્યાપતિ ત્યાં, પોતે કર્યો મનસુબો; તે સમે ગાંગેવ જળમાંથી નીકળી, જોવાને અળગો ઉભો ॥ ૬ ॥ તવ સૈન્યાપતિએ બાણુ ફેંકયું, વાયુવડે ગયું આડું; એટલે ઉઠી પ્રધાન બોલ્યા, પ્રાક્રમ મારૂં દેખાડું ॥૭॥ એમ કહી એણે શર માર્યો, તે પણ આડો જાય; એટલે ઉઠયો શંતનું રાજા, ભરી સભાનીમાય ॥૮॥ બોલ્યો ખુંખારી અહંકાર ધારી, બેઉ કર નાખ્યા મુછે; તમ સરખાથી કામ થાયતો, કોણ મારો ભાવ પુછે ॥ ૯ ॥ એમ કહીને આયુધ લીલાં પ્રાક્રમ મારૂં દેખાડું; બળ કરીને બાણુ નાંખ્યું, વાયુવેગે ગયું આડું ॥૧૦॥ અળગેથી ગાંગેવ જોઇ વિચાર્યું ન તુટયો નીશાન દાંડો; મીથ્યા નામ ધરાવ્યું મરદનું પણ સહુ રાંડી રાંડો ॥૧૧॥ પ્રાક્રમ બતાવં માહરૂં હું, વીચારયું અંતસકરણ; તાકીને બાણુ મારી કીધા, કટકા નિશાનના તરણ ॥૧૨॥

તે જોઇ રાજા વિસ્મય પામ્યો, એ છે કોનું બાળ;સંચરો સેવક ઝાલી લાવો, રાખી કરૂ પ્રતીપાળ ॥૧૩॥ તે સાંભળીને શેવક ચાલ્યા, કરતા દોટા હડીઓ; ગાંગેવે જાણ્યું ઝાલશે મુને, જઇને જળમાં પડીઓ ॥ ૧૪ ॥ ગંગા કને જઇ કહ્યું ગંગાને, મેં એક તોડયું નિશાન;માટે મુજને ઝાલવા મોકલ્યો, સૈન્ય તણા રાજાન ॥૧૫॥ ગંગા કહે કોઈ નહી હોય બીજું, આવ્યો હશે તુજ તાત; ઝાલવા ગએલા શેવકે આવી, કહી રાજાને વાત ॥૧૬॥ તરત રાજા બહુ પસ્તાયો, ગયો પોતાને ઘેર; એવે ગંગાએ ગાંગેવજીનાં, વરસ ગણ્યાં ભલી પેર ॥૧૭॥ જાણ્યું કે પુત્ર પાંચ વરસનો, થયો છે મુજ પાસ; એના પીતાને આપી આવું, નહી તો થશે વિનાશ ॥ ૧૮ ॥ એમ જાણી વસ્ત્ર પેહેર્યા, સણગાર્યો ગાંગેવ તન, આંગળીએ વળગાડીને આવ્યાં, સંતનુને ભોવન. ॥૧૯॥ પીતા સામો સુત ઉભો કીધો, બોલ્યાં મુખ ગંગાય; લ્યો પતી પુત્ર તમ તણો આ થાવું છુ હું વીદાય. ॥૨૦॥ સંતનું કહે સુત ઉછેરો, આવી વસો મુજ વાસ;ગંગા કહે મને રાખવી હોય તો, સુત તણો કરો નાસ. ॥૨૧॥ સંતનુ કહે સંચરો પાછાં, ગંગા થયાં વિદાય, ગાંગેવજીને ઉછંગે લીધો, વેમ પડયો મનમાંય ॥૨૨॥ બોલો બેટા આજ ગંગાને ત્રટે તું હતો કે નહી વારૂ; ગાંગેવ કહે નીશાન તોડયું, પીતા એ પ્રાક્રમ મ્હારૂં. ॥૨૩॥ સાંભળી શંતનું પ્રસન થયો, આ સુત રાખશે નામ; એવે સમે ત્યાં આવી ઉભા. બળવંત ફરસુરામ. ॥૨૪॥ રાજાએ ઉઠી આદર દીધાં, આવો અસરણ સરણ; એટલે ઉઠી ગંગાનંદન, પુર્ણ પ્રેમે પડયો ચરણ ॥૨૫॥ જોઇ ફરસુરામ આનંદ પામ્યા, પુત્ર ઘણો હોંશીયાર; સંતનુ રાજા સોંપી દે મુને, ભણાવું વિદ્યા અપાર ॥૨૬॥ સંતનુ કહે સુત તમારો, લઇ જાઓ સુખરૂપ; ગાંગેવજીને તેડીને ચાલ્યા, ગુરૂજી આપ અનુપ ॥ ૨૭ ॥ પોતાના મઠમાં લાવીને રાખ્યો, ભણાવી પુર્ણ વિદ્યાય; બહુ બાણાવળી બનાવી સોંપ્યો,સંતનું રાજાને ત્યાંય ॥ ૨૮ ॥ પછી રહ્યા પુત્ર પીતા, જુજવા રહેવાના મેહેલ; ખાય પીએ અતી આનંદ કરે, ભોગવેછે સુખ સહેલ ॥૨૯॥એવામાં એક દિવસ સંતનું, અશ્વ બેશી ગયો વન; જ્યાં મછગંધા વાસ વસેછે, ત્યાં આવ્યોરાજન॥૩૦॥એવે કસ્તુરીની વાસના આવી, કસ્તુરીઓ મ્રગ જાણ્યો; અશ્વ દોડાવ્યો ઝુંપડી ઉપર,શર રાજાએ તાણ્યો ॥ ૩૧ ॥ એટલામાં મછગંધા દીઠી, અહો આતો કોઈ નાર;રાજાએ એને પુછવા માંડયું, તું છે કોની કુંઆર ॥૩૨॥ મછગંધા કહે મનુષ જાતી, ઢીમરની તનીઆય; અયોધ્યા નગરનો વહાણવટી છે, તેમાહરો પીતાય ॥ ૩૩ ॥ માહરે

માતાં સાથે બન્યું નહી, કાઢી મુકી વનવાસ; સાંભળી રાજા આનંદ પામ્યો, બોલ્યો થઇ ઉલ્લાસ. ॥૩૪॥ ચાલ સુંદરી ઘેર મ્હારે, તુને કરૂં પટરાણી; એવું સાંભળી રાજાની પ્રત્યે, મંછગંધા વદી વાણી. ॥ ૩૫ ॥ ભલે મને પણ છે એમ ઇચ્છા, વચન શીશ ચડાવું; મમતાતતમસંગ પરણાવેતો, તમ સંગે વરી આવું ॥૩૬॥ તવ રાજા ત્યાંથી નીકળીઓ ગયો અયોધ્યા ગામ; ઢીમરનું ઘર પુછીને આવ્યો, ઢીમરે કર્યો પ્રણામ॥ ૩૭॥ સંતનું કહે તાહરી તનીયા, વન વસીછે વાસ;મુજસાથે તે પરણાવેતો પુર્ણ કરૂં તારી આશ ॥ ૩૮ ॥ ઢીમર કહે ભલે મહારાજા, વિચાર હું વરણાવું; તમ સુત ગાંગેવ આવીને વીવા, કરેતો પરણાવું ॥૩૯॥ સાંભળી રાજા પાછો ફરીઓ; પંથે કર્યો વિચાર; એ કન્યા માહરે વરવી પણ, ઘાંટી આવી અપાર ॥ ૪૦ ॥ પુત્ર પિતાને પરણાવો કહે, પીતાથી કેમ કહેવાય; કદાપી કહું કુંવરને તો, નીર નેવનાં મોભ જાય ॥૪૧॥ કહુ નહી તો કામ ન થાએ, એમ વિચારે ચડીઓ; ઘેર આવીને ઉદાશી પામી, મંચક વિશે પડીઓ. ॥૪૨॥ પ્રધાનને આવીને પેરં પુછી, કેમ પડયા છો નાથ; સંતનું કહે પ્રધાન મ્હારા, શું કહુ દુખની વાત ॥ ૪૩ ॥ એક કન્યા આજ દીઠી, ઢીમરની તનીયાય; તે વરવાની ઇચ્છા થઇછે, તેથી જીવ ગુંચવાય. ॥૪૪॥ કન્યાએ કબુલ કર્યું પણ, બતાવી તાતની આડી; તેથી તેના તાત કને જઈ, વરવાની વાત કહાડી. ॥ ૪૫ ॥ તવ તે ઢીમર એમ બોલ્યો, ભલે આવ્યા રાજન; પણ તમ નંદન વીવા કરી જાય તો દઉ કન્યાદાન. ॥૪૬॥ મુજથી કેમ કહેવાય કુંવરને, પુત્ર મને પરણાવો; કહુંતો કેહેશે હુંજ કુઆરો, મુજ કાજ શોધી લાવો. ॥૪૭॥ પ્રધાન કહે ગભરાશો નહી, કરૂં છું પુરણ પેર; ગાંગેવજીને સમજાવીને, મોકલું છું તમ ઘેર. ॥૪૮॥ એમ કહીને પ્રધાનગયો, ગાંગેવને કહ્યું મુખ; તમારા તાતને જઇને પુછો, શું પ્રગટયું છે દુખ. ॥ ૪૯ ॥ વળણ. સુણી ગાંગેવ સંચર્યો પિતા કને કરજોડ; વ્યાસ વલ્લભ વદે આવીયો, પુરણ કરવા કોડ.

કડવું ૬ રાગ રૂષણાવળ.

વૈશમપાએ એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કહું આદ્યપરવ મહિમાય, અહોરાયજી સુંણીએ. ॥૧॥ ગાંગેવ આવ્યો તાતને ધામ, પાસે બેસી વદયો મુખ; કહો પિતાજી કેમ સુતા

છો, શું પ્રગટ્યું મનદુઃખ. અહો. ॥૨॥ સંતનું કહે સુત સાણા; શું પુછો પુરણ મથી; હું તાત તુજને કષ્ટી કહું પણ; જીભ ઉપડતી નથી અહો ॥૩॥ વૃધાવસ્થામાં વૃત્તી ફરી છે, જીભ્યાયે નવ કહેવાય; એક કન્યા મેં જોઇ છે વનમા, તે વરવા ઇછાય. અહો. ॥૪॥ અયોધ્યા નગ્રના ઢીંમર કેરી, કુંવરી છે રૂપવાન, અંગે ઉડે વાસં કસ્તુરીની, તેણે ચોર્યું મમ ભાન. અહો ॥૫॥ તેના તાતને મેં જઈ પુછયું; તેણે પણ કહી હાય; પણ તેણે કહ્યું ગાંગેવ આવી, કરીજાય વીવાય. અ. ॥૬॥ તવગાંગેવ કહે તાત મારા, પુર્ણ કરૂં ઇછાય; ઢીમરપાસે સંચરૂંને, કરી આવું વીવાય, આ ॥૭॥ એમ કહીને અશ્વે બેઠો. ગયો અયોધ્યા ગામ, પુછતો પુછતો ચાલ્યો આવ્યો, ઢીંમર કેરે ધામ. અ. ॥૮॥ તવ ઢીંમરે માન્યજ દીધું, પધારો ધરી પ્રેમ, ગાંગેવ કહે મારા તાતને પાછયા કાઢયા કેમ. અ. ॥૯॥ ઢીમર કહે સુણો માહારાજા, મુજને તમારો વેહેમ; નીચ અમોને ઉંચ તમો તમને પુછયા વણદેઉ કેમ આ ॥૧૦॥ ગાંગેવ કહે જ્ઞાતી બહાર રહીશું થનારૂં હોય તે થાય; પણ પીતા જે માહારા તેની, પુરણ કર ઇચ્છાય. આ ॥૧૧॥ ઢીંમર કહે ભલે માહારાજા, ભલે ન જાઓ જાત; પરણાવું પણ એક આટીની છે, પુછવાની વાત. આ ॥૧૨॥ મારી દીકરીના દીકરા થાયે, તે તમને ઉપાઢી; તેને તમો બેઉ બંધુ થયા તેમાં, કોણ ભોગવે ગાદી. આ ॥૧૩॥ ગાંગેવ કહે પાકો પુરૂષ તું જાણયો તારો પરીતાપ, હું રાજ ગાદી ભોગવું તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. આ ૧૪ આ ॥૧૪॥ ઢીંમર કહે બીજું પુછું છું, આ વેળા મારો લાગ તમારે પેટ પ્રજા થાય તે, પાછા માગે રાજ્યમાં ભાગ. આ ॥૧૫॥ ગાંગેવજીને ગુસો ચડીઓ, દે દેતો હોય તો કન્યાય; પરણયા વીના કયાંથી થાશે, નારી માત્ર મારી જણેતાય; આ ॥ ૧૬ ॥ તવ ઢીંમર કહેજાવો મારાજા, ધંન સંતનુંસંતાન; મોકલી દો તમ તાતને હું, દેઇશ કન્યાદાન. આ ॥૧૭॥ એવું સાંભળી ગાંગેવ ઉઠયો, ગયો પોતાને ઘેર; જાવો પિતાજી પરણી આવો, બીજી કહી નહી પેર. આ॥૧૮॥ તવ સંતનું રાય રાજીજ થયો લીધો પ્રધાનને સાથ; અયોધ્યા નગરમાં આવીઓ એ હસ્તીનાપુરનો નાથ, આ ॥૧૯॥ તવ ઢીંમરે આવકારદી ધો, આપ્યો ઉતારો ત્યાંય; વનવિશેથી તેડીને લાવ્યો. મછગધા કન્યાય. આ ॥૨૦॥ પુરણ પ્રેમે પરણાવી કન્યાય વળાવી રાજાની સાથ; ક્ષત્રીનંદન પરણયો માંછણને, ચાલીદેશે દેશ વાત, આ ॥૨૧॥ સૌ ક્ષત્રીએ પત્રો લખીને, અન્યો અંન્ય કર્યો વિચાર; આજ થકી હસ્તીનાપુરનું, કુઢંબ જ્ઞાતીની બહાર. આ ॥ ૨૨ ॥ સંતનું પરણી ઘેર આવ્યો, જાંણી

જ્ઞાતીની વાત; ગાંગેવને બોલાવીને કહ્યું બેટા, હું તારો મુરખ તાત. આ ॥૨૩॥ હું લાવ્યો કન્યા તે થયો અન્યા, આપણ રહ્યાં નાત બાહાર; હવે તને કોઈ કન્યા નહી દે, એ દુખ અપરંપાર. આ ॥૨૪॥ ગાંગેવ કહે તાત મારા, મેં નીમ કર્યું ઢીંમર સાથ, વિશ્વ વિશે જે પ્રેમદા તે સકળ માહારી માત. આ ॥૨૫॥ માટે મારી ચીંતા ન કરશો, સુખે રહો મમ તાત; મછગંધાને કહ્યું તમે સુખે રહો, સતવંતી મુજ માત. આ ॥૨૬॥ પછી સંતનું સુખે રહયો ત્યાં વાધ્યું ભલુ ઘરસુત્ર; પ્રભુ કૃપાએ મછગંધાને પેટ થયા બે પુત્ર. આ ॥૨૬॥ મોટો પુત્ર વિચિત્ર વિર્ય, નાનો ચિત્રાગંદ નામ તે બંને ગાંગેવના હોરમન ભાઈ. ઉછરે છે તે ઠામ, આ ॥ ૨૭ ॥ તે બેઉ થયા પાંચ વરસના, તવ આવી પડીઓ શોક; સંતનું રાજાએ દેહ મુકયો પામી ગયો દેવલોક. આ ॥૨૮॥ એટલે ઉપાદી થઇ ગાંગેવને પોતે પુરૂષ સત્યવાદી; રાજ્ય ચલાવે સભામાં બેંશીને, પણ નવ ભોગવે ગાદી, આ ॥૨૯॥ બેઉ બંધુને આપ ઉછેરે, ભણાવે છે વિધાય; મછગંધાની શેવા કરે નિત્ય, જાણે સગી જનેતાય. આ ॥૩૦॥ એમ કરતાંઅ ગીયાર વરસના, થયા બંને ભ્રાત; ગાંગેવજીએ ઉપવીત દીધાં, રાજ્ય સોંપ્યું તેને હાથ. આ ॥૩૧॥ પછી ગાંગેવે નીમ કીધો થાય પ્રાતસકાળ એકાંત ભોંયરામાં નાહી ધોઇ, બેસી જપવા શ્રીગોપાળ આ ॥ ૩૨ ॥ સાંજ પડે તવ બહાર નીસરવું, ભોજન કરવું તે વાર, પછી માતાના મેહેલમાં જાવું ચરણ ચાંપવા સાર. આ ॥૩૩॥ એ રીતે વરતે છે ગાંગેવ પણ જે થયો અન્યાય, નાત બહાર છે તે કારણ કોઇ દેતું નથી કન્યાય આ. ॥ ૩૪ ॥ વળણ. કોઈ કન્યા દે નહી, તેથી દગ્ધ શરીર; વલ્લભ કહે પરણ્યા વિના, ગાંગેવના બેવાર.

કડવું ૭ રાગ દોહરો.

વઇશમપાયે એણી પેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવુ, કહું આ. પરવ મહિમાય ॥૧॥ ગાંગેવના બે બંધુ કુંવારા, તેને કોણ નાર; કાશી દેશમાં કાશીરાજા, કુળવંતો અપાર. ॥૨॥ તે રાજાને ત્રણ પુત્રી, અંબે અંબાળીકા નામ; અંબીકા ત્રીજી છે પુત્રી, સઉ રૂપ રૂપની ધામ.॥૩॥તે ત્રણ પુત્રીને ખોળે બેસાડી પુછી પિતાએ વાત; કહો દિકરી તમારે ત્રણને,પરણવુ કોણ સાથ. ॥૪॥ એટલે બોલી ત્રણ કન્યા,મનધારણા કરીશું;સૌક્ષત્રી તેડી કરો સ્વયંવર, ઇચ્છાવર વરી

શું. ॥૫॥ તવ રાજાએ. તેડયા વિશ્વકરમા, રચાવી સરસ સભાય; પછી પત્ર લખ્યા દેશોદેશે, કુંમ કુંમ છાંટી માંયઃ ॥૬॥ વૈશાખ સુદિ પુર્ણિમાનું લગ્ન લખ્યું ભલીપેર, સઘળે લખ્યું પણ ન લખ્યો પત્ર, ગાંગેવજીને ઘેર. ॥૭॥ અંબાળીકાએ છાંનો પત્ર, મોકલ્યો મારવાડ માંય; એને ઈચ્છા સલને વરવાની, તેથી લખ્યું કન્યાય. ॥૮॥ એમ સકળ દેશ પત્રો પોહોચ્યા, રાજી થયા સહુ ભુપ; ભાયગ ભળશે તેને મળશે, કન્યાઓ બહુ રૂપ. ॥૯॥ સરવ રાજાઓ પાંચ દિવસ, પેહેલા થયા તૈયાર; વાજતેગાજતે કાશીદેશે, આવ્યા સૌ રાજ્ય કુંઆર. ॥૧૦॥ રૂપાળા થૈ થૈને આવ્યા, પુરણ હરખે ભરીયા; નગ્ર બારણે મેદાનમાં સૌ, તંબુ તાંણી ઉતરિઆ ॥૧૧॥ સરવ દેશના નરેશ આવ્યા, નહી હસ્તીનાપુરવાળો; એવામાં નારદે જાણ્યો સ્વયંવર, થયો લડાઇનો ચાળો. ॥૧૨॥ જેને જનમ ટેવ લડાઈ લડાવા, જોયા ત્યાં ક્ષત્રીના તન; જાણ્યું કે હામાં લડાઈ કરાવું, ત્રપ્ત થાયે મુજ મન.॥૧૩॥ એમ જાણિને સંહુને નીહાળ્યા, ન જોયા સંતનું તન; એટલે જાણ્યું લાગ લડાઇનો, જાવું એને ભોવન. ॥૧૪॥ એમ જાણીને આવી આએ, હસ્તીનાપુર માંય; ભોંયરા વિશે જઇને ઉભા, ગાંગેવ બેઠો જ્યાંય ॥૧૫॥ તવ ગાંગેવે નારદ દીઠા, ઉઠી આપ્યું આસન; પધારો મહારાજા કેમ પધાર્યા, મુને કર્યો પાવન. ॥૧૬॥ એટલે નારદ બેશીને બોલ્યા, કેમ નથી તને બુદ્ધી; તારા બે ભાઈ સાવકા તે, કુંઆરા રહે કયાં સુધિ. ॥૧૭॥ ગાંગેવ કહે અરે માહારાજા, મુજ તાતે કીધો અન્યાય; જ્ઞાતી બારણે ઘર અમારૂં, તે કોણ દે કન્યાય. ॥૧૮॥ નારદ કહે ધર્મ ક્ષત્રીનો, જાણે અષ્ટાદસ વર્ણ કાશીરાજાને ત્રણ છે પુત્રી, તેનું કરી લાવ્ય હર્ણ. ॥૧૯॥ એ રાજાને ઘેર સ્વયંવર છે, તેડયો છે ક્ષત્રીનો સાથ; લખ્યો નથી પત્ર ઘેર તારે; માટે જઈ દે બાથ ॥૨૦॥ ગાંગેવ કહે અરે મહારાજા, મીથ્યા હુ ન મરમથી; અનેકની આશા ભંગ કરીને, કન્યાયો લાવવી નથી ॥૨૧॥ તમે લડાઇની વાત લાવ્યા, એમ વદયો વચન; એટલે નારદ ઉઠીને ચાલ્યા, મછગંધાને ભોવન. ॥૨૨॥ મછગંધાએ માન્ય દીધુ, બોલાવ્યા ધરી પ્રેમ; અહો મહારાજા કૃપા કરીને, મમ ઘેર આવ્યા કેમ ॥૨૩॥ એટલે નારદ ત્યાં બીરાજ્યા, દુખ ધર્યું મન સાથ; મોઢું ઉતાર્યું આંસુડાં લાવ્યા, લેલાટ દીધો હાથ ॥૨૪॥ એટલે અબળા લાગી કરગરવા, કેમ ઉતાર્યું મુખ; અરે માહારાજા કલેશ કરોછો, શું એવું દલમાં દુખ ॥૨૫॥ તવ નારદ કહે તારાજ ઘરની, ચીંતા નથી જરા તને; બે પુત્ર તાહરાછે કુંઆરા, એ દુખ છે બહુ મને ॥૨૬॥ ખાવું ન ભાવે નીંદ્રા ન આવે, ના-

ધ્રશ પુત્રોને માટ; મછગંધા તવ રડવા લાગી, વાંકા લેખ લેલાટ ॥૨૬॥ હું નીચ આવી ઉંચને તે, થયો છે બહુ અન્યાય ક્ષત્રીની નાત બહાર અમો તે, કોણજ દે કન્યાય ॥૨૮॥ નારદ કહે રડીશ નહી તું, થઇસ નહિ તું ક્રોધી, તારે માટે ફરી ફરીને, કન્યાયો લાવ્યો છું સોધી.॥ ૨૯ ॥ મછગંધા કહે કયાં છે મહારાજા, કાંઈ કરો કૃપાય; નારદ કહે કાશી દેશમાં, રૂપવંત ત્રણ કન્યાય ॥૩૦॥ કાશીરાજાએ સકળ દેશના, તેડયાછેત્યાં નરેશ; પણ કંકોતરી નથી લખી, એકલે તારે દેશ ॥ ૩૧ ॥ તેથી મુને બહુ ઝેર આવ્યું છે. કોપ્યું છે અંતસકર્ણ; મોકલ્ય તારા ગાંગેવને લાવે કરી કન્યાનું હર્ણ. ॥૩૨॥ મછગંધા કહે પેટના પુત્રો, કરેનકહીએતેમ; તેઓ હોરમ દીકરોન છે, તે કહ્યું માને કેમ; નારદ કહે રડીશ નહી તું, ભાગુ તારી ચીંતાય, ગાંગેવ કહ્યું કરે તાહરૂં,એવો બતાવું ઉપાય,॥૩૩॥ ઉઘાડું ખડગ હાથમાં લે, જા તુંગાંગેવપાસ, રકતલોચનને રડતી, બતાવજબરોત્રાસ, ॥૩૪॥ કેહેજે કાશીદેશમાંથી, ત્રણ કન્યા લાવીઆ, નહીતો આ ખડગ હાથમાં લે, મુસ્તક મારૂં તું કાપ, ॥૩૫॥ આ બેમાંથી એક કામજ કરો, ટાળોબધો સંતાપ; જો બંનેમાંથી એક કરે નહીતો,બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ. ॥૩૬॥ એટલે સોગનના ભય થકી, કરશે તારૂં કામ; જો કદી તને પુછે તોપણ, ન લેશમારૂં નામ. ॥૩૭॥ એમ કહીને નારદ રૂશી, થયાછે અંતરધ્યાન;મછગંધાએ ખડક લીધું, નીકળી ધરી અભીમાન. ॥૩૮॥ માહા ક્રોધ લાવી ભોંયરે આવી, ગાંગેવ દીઠી માત; હાંહાં માજી શી માંડી બાજી, એમ કહી જોડયા હાથ. ॥૩૯॥ મછગંધા કહે સગી જનેતા, તુલ્ય ગણેછે તું મન ઘણી ગભરાઇછું માટે હું, આવીછું તુજકને. ॥૪૦॥ કાશીની ત્રણ કન્યાઓ લેઈ આવ્ય, નહીતો મસ્તક કાપ; બેમાંથી એક કામ કરે નહિ તો, બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ, ॥૪૧॥ બે બંધુછે તારા કુંઆરા, નથી રહેતુ મન ઝાલ્યું; ગાંગેવ કહે સમજ્યો માતા, નારદીએ ઘર ઘાલ્યું. ॥૪૨॥ મછગંધા કહે ગમે તેમ ધારો, ઓરે મારાતન;ગાંગેવ કહે લાવીશ કન્યા, કાંક થશે વિઘન ॥૪૩॥ શૌનીઆશા ભાગીનેલાવવી, નીસાસે કન્યાય; આપણા ઘરમાં નુકશાન લાગશે. ઓરે મ્હારી માય. ॥૪૪॥ મછગંધા કહે છો લાગે નુકશાન, પણ કન્યા લઇ આવો; ગાંગેવ કહે જૈશ સવારે, સ્થળ તમારે જાવો; ॥૪૫॥ વલણ, તમ સ્થળ જાવો માવડી, મછગંધા તવ જાય, શ્રોતાજન શૌ સાંભળો, વલ્લભવદે કથાય.

કડવું ૮ મું રાગ સાખીનો ઢાળ.

વૈશમપાએ એણીપેરે બોલ્યા,સુણ જનમેજય રાય;વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, કહુ આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ મછગંધા ગઇ ધામમાં એવે, રજની થઇ છે જ્યારે, ભોજન કરીને ગાંગેવજી ગયો,મછગંધા પાસ ત્યાં રે ॥૨॥ સગી જનેતા સમાન્ય જાણે, શુદ્ધ છે અંતહકરણ; માતાને દોલી એ આવિને બેઠો, ચાંપવા લાગ્યો ચરણ. ॥૩॥ જોડેના મેહેલમાં હોરમન બે ભાઇ કરે છે સયન;તેમાંથી નાહાનો મધ્ય રાત્રીએ,જાગી ઉઠ્યો ભોવન. ॥૪॥ માતા ભ્રાતને વાત કરતાં જાણ્યાં, થયો વિપ્રીત વીચાર; જાળીથી જોયું ગાંગેવને દીઠો, કોપ્યો તે અપરમપાર. ॥૫॥ ગયો મોટા બંધુની પાસે,મનમાં ધરીને રોશ;કહ્યું કે આપણી માત ભ્રાતમાંછે કુબુધ નો દોશ. ॥૬॥ વીચીત્રવીર્ય વીવેકી છે તે, સાંભળી કોપ્યો છેક; અરેરે મુરખ આ શું બોલ્યો, માર્યો તમાચો એક. ॥૭॥ એટલે ચીત્રાંગંદ કંઇ બોલ્યો નહિ,ઘરની બહાર નીકળીયો;ઘોડે બેસી મરણ ધારી,અઘોર વનમાં પળીયો. ॥૮॥ અઘોર વનમાં જે ચીતા ખડકી, કરી મુઓ આપઘાત, તે વાત કોઇએ જાણી નહી ત્યાં,એવે થયો પરભાત.॥૯॥ તવ મછગંધા કહે ગાંગેવને, સીધારો મારા તન;કાશી દેશે સંચરો મારૂ, મન થાયે પરસન. ॥૧૦॥ તવ ગાંગેવે આયુધ લીધાં, અશ્વ જોડાવ્યા સાર; માતાને ચરણે લાગી ચાલ્યો, ગંગા તણો કુંઆર. ॥૧૧॥ રથે બેઠો શુરો પુરો; શોભીત અપરમપાર, સારથીએ રથ ત્યાં હંકાર્યો, પુર્ણમાને દન સાર. ॥૧૨॥ તે દન કાશી દેશ માંહી; ક્ષત્રી લોક થયા તઇયાર; સવારે રૂપાળા બની બનીને, સંચર્યા સભામાં સાર. ॥ ૧૩ ॥ આસનો ઉપર ઓળબંધ બેઠા, દેશ દેશોના ભુપ; સકળ સભા શોભવા લાગી; જળહળ જોત અનુપ. ॥ ૧૪ ॥ એવે ગાંગેવ આવ્યો નગ્રની લગભગ હરખે ભરીયો, મેદાનમાં એણે રથ રખાવ્યો; કટી બાધી ઉતરીઓ. ॥૧૫॥ સારથીને કહ્યું અશ્વ ન છોડીશ, કન્યા લાવું ધરી ટેક; એમ કહીને ગુપ્તચાલ્યો,વસ્ત્ર ઓઢી લીધું એક.॥૧૬॥ કોઇ ન ઓળખે એવું કીધું,પાર પાડવા મનસુબો; સભામાં સૌની પાછળ આવી, લોકોના ભેગો ઉભો.॥૧૭॥ નારદજી તવ અંત્રીક્ષ ઉભા, તમાસો જોવા કાજ; કાશી રાજાએ શેવક મોકલ્યા, કન્યાયો કને મહારાજ.॥૧૮॥જાવો જઇને કહો કન્યાને,બેટીઓ આવો બહાર;તે સાંભળીને સેવક સંચર્યા;જે કહ્યા સમાચાર.॥૧૯॥ એટલે ત્રણે કન્યાઓ નીકળી,હાથ ગ્રહી મોતી હાર;હંસચા-

લે એ આવી સભામાં, ૩૫૩૫નો અંબાર.॥૨૦॥ આવીને ઉભી સૌ જુએ ખુબી, નીહાળે જુજવારાય; અંબાળીકા શોધે શક્ષ રાજાને, હર્ષ રૂદે નવ માય. ॥૨૧॥ એવામાં ગાંગેવે મન વીચાર્યું, હાર આરોપે કન્યાય; તો તે વરની તે થઇ કન્યા, તો પછી કેમ લેવાય. ॥૨૨॥ એવું જાણીને વસ્ત્ર ઓઢેલું, કાઢી નાંખ્યું ચડીચોટ; કમ્મર કશી દંતડસી, મુકીસભામાં દોટ. ॥૨૩॥ કન્યા કને આવ્યો ક્રોધ ભરેલો સામ્રથ દીધું દાખી; બાથ ભીડાવી ત્રણ કન્યાને, ખાંધ ઉપર ત્યાં નાંખી.॥૨૪॥ હીમતવાળો ગંગાનો બાળો, જુએ સભાનો સાથ; ગરજના કરી બોલીઓ વળી, મુછે નાંખ્યો હાથ. ॥૨૫॥ ગાંગેવ કહે સાંભળો ક્ષત્રી, કર્યું હરણ મેં આ ઠામ; હું નાત બારીયાનો દીકરો છું, ગાંગેવ માહારૂં નામ.॥૨૬॥ સૌના નેત્રમાં ધુળ નાંખી; લેઈ જાઉછું કન્યાય; વઢવું હોયતો આવજો સૌ, ઉભો છું મેદાન માંય. ॥૨૭॥ એક ગાઉપર મેદાનમાં છું, લાવજો સંગ સેન્યાય; નોતરીઆ તમે જાઓ પાછા, ઘોલૈયા જમી જાય. ॥ ૨૮ ॥ એમ કહીને દોટ મુકી, ગયો એ દૈવત દાખી; જ્યાં રથ રાખ્યો મેદાનમાં ત્યાં, કન્યાઓ રથમાં નાંખી.॥૨૯॥તવ ત્રણે કન્યાઓ રડવા લાગી, ઠીક જામ્યો તો રંગ; આ રડયે નાત બહારીયે આવીને રંગમાં પાડયો ભંગ. ॥૩૦॥ ગાંગેવ કહે ન બોલીએ બહુ, લૈ જવાંછે ઘેર ઠેઠ; લઈજ્યા માહારી તાણીને બેસો, થાવું તમારો જેઠ. ॥૩૧॥ એમ કહી એ રથે બેઠો, કન્યાની થઇ મતી માઠી; રથમાંથી પડતાં મુકીને, વીખરાતી ત્રેણે નાઠી. ॥૩૨॥ ગાંગેવે જોયું રળીને ખોયું, હવે ગતી શી થાય; એકને જાવું ઝાલવા તો, બીજી બે નાશી જાય. ॥૩૩॥ એમ જાણીને બાણ મારયું નાગ પાસ મંત્રજ સાધી; તરત ત્યાં નાગ પ્રગટ થયા, ત્રણે કન્યાને બાંધી. ॥૩૪॥ હાથે પગે બંધન થઇ કે, ગાંગેવે જઇ લીધી; ઉચકી લાવ્યો મહા બળવંતો, રથમાં મુકી દીધી. ॥૩૫॥ તવ કન્યાઓ સમજી મનમાં, હવે ન બોલો કાંઇ પેર; છે મારો પીટયો મહા બળીયો, તે મારી નાંખશે હેર.॥૩૬॥ એવું સમજી કન્યાઓ બેઠી, રથે ઉભો ગંગા તન; પાછે સભામાં સરવ રાજા; ઘેર જવાનું કરે મન. ॥૩૭॥ તવ નારદે મન વિચારયું, સરવ જાશે ઘેર; માહારી મેહેનત મીથ્યા જાશે, કરૂં લડાઇની પેર. ॥૩૮॥ નારદ અંતરીક્ષથી ઉતરીયા ઉભા સભા વચમાંય; સરવે બેસો કહીને નારદ; કેહેવા લાગ્યા ત્યાંય. ॥ ૩૯ ॥ વલણ ॥ નારદ સભામાં બોલીયા, કટુ વચન અપાર; કહે વલ્લભ સહુ સાંભળો, નારદના ઉચ્ચાર. ॥

કડવું ૯ રાગ ઝુલણાની ચાલ.

અરે કોઇ ઉઠો ઉઠો રાય, જઇને લાવો ત્રણ કન્યાય; જઇ લાવો ત્રણ કન્યાય, નહીતો વરો તમારી માય, ॥ટેક॥ તમે દુર દેશથી સરવે આવ્યા, રૂપે બનીને રૂડા; કન્યા વીના તમે પાછા જાઓતો, હાથે પેહેરો ચુડા ॥ અરે કોઇ ॥૧॥ નાત બાહારીઓ લેઇ ગયો કન્યા, છુટી પડી તમ વેઠ; નીચું જોઈ લેઈ જાવા દીધિ, પથર પડીઆ પેટ ॥ અરે ॥ ૨ ॥ હીંમત ન્હોતી તો આંહી શીદ આવ્યા, ન થયું ધાર્યું કામ, ક્ષત્રી થઇને બેશી રહ્યા છો, બોળ્યાં બાપનાં નામ ॥ અરે ॥ ૩ ॥ આછી ઓઢણી ઓઢી ને નાચો, આંખે આંજો મેંશ; ખાઈ ખાઇ ખાલી દીલ વધાર્યા, ભાદરવાની ભેંશ ॥અરે ॥૪॥. નાત બારીઆને નાને છોકરે, હર્ણ કરીને લજાવ્યા, ક્ષત્રાણીનું દુધ નથી તમે, સૌ લુંડીઓને ધાવ્યા ॥ અરે ॥૫॥ ધીક ધીક શુરાતણ તમારૂં, શું તેજ છે રૂપાળું, કન્યા વીના જાઓ પાછા, મોઢું લેઇને કાળુ ॥ અરે ॥૬॥ હું જોઇને વીસ્મે પામ્યો, અતીશે મન અકળાવું; તમારે વઢવાની શકતી ન હોય તો, હું પણ સાથે આવું ॥ અરે ॥ ૭ ॥ વળણ; એવાં વચન અતીશે કહ્યાં, દાજ્યું ક્ષત્રી ઉર; વલ્લભ વદે એમ સાંભળી ચઢયું સભાને શુર.

કડવું ૧૦ રાગ જીકરી.

વૈશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમે જે રાયજી; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કહું આદ્ય પરવ મહીમાયજી. ॥૧॥ સરવ ક્ષત્રી થયા કોપાતુર, ચાલો જઈ મારીએ ઠેરજી; આજ તો આહીં છે ને કાલે તો કઈ છે, તોફાન કરે ઘેર ઘેરજી ॥ ૨ ॥ એમ કહીને સકળ ક્ષત્રી, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆરજી; સરવ સરવનું સૈન્ય લીધું, નીકળ્યા યુધ વીચારજી ॥૩॥ સલ્ય, શીશુપાળ કંસ જરાસન, મારથી મોટા જેહજી; વાજતે ગાજતે નીકળ્યા સહુ, ગાંગેવ જાણ્યું તેહજી ॥૪॥ ત્રણ કન્યાએ મન વિચાર્યું, હવે થાશે કાળો કેહેરજી; આહીં આવીતે નાત બાહારીઆને, મારી નાંખશે ઠેરજી ॥૫॥ એવામાં સરવે ક્ષત્રીઓ આવ્યા, મન ધારી મનસુબાજી; નારદ રૂશી ઘણાક ખુશી, અંત્રીક્ષ જોવા ઉભાજી ॥૬॥ એટલે સહુ રાજા સૈન્ય સાથે, લગભગ થયા ચડી ચોટજી; ગાંગેવનો રથ વચમાં ઘેરી, ફરતો વળીયો કોટજી ॥૭॥ એવે શલ્ય રાય એવું બોલ્યો, લાવ્ય નાત બારીઆ કન્યાયજી; ગાંગેવ કહે નહી મળે એ, જઈ વરો તમારી માયજી

॥ ૮ ॥ એટલે સઘળા ક્ષત્રીઓ કોપ્યા, આયુદ્ધ લીધાં હાથજી, એટલે ગાંગેવનો સારથી બોલ્યો, અરજ સુણો મમ નાથજી ॥ ૯ ॥ પાડા લડે કાડે ઝાડોનો ખોડો. મુને થાવા દો વીદાયજી; ગાંગેવ કહે પેહેલો તુજને મારૂં, થનારૂં હોય તે થાયજી ॥ ૧૦ ॥ સુરાનો સારથી ન હોય કાયર, સારથીના ધ્રુજ્યા ચર્ણજી, 'આહીં રહીશું કે નાશી જઇશું', તોપણ થવાનું મર્ણજી ॥૧૧॥ એમ જાણી એ બેઠો રહ્યો, તવ, ગાંગેવે કર્યો વીચારજી; યુદ્ધમાં લડતાં રખે કન્યાઓને, વાગે કોઇનું હથીઆરજી ॥ ૧૨ ॥ એમ જાણી એક બાણજ લીધું, બ્રહ્માસ્ત્ર મંત્રનું સારજી; કન્યાનું રક્ષણ કરવા મુકયું, કન્યાઓ ઉપર ત્યાંયજી ॥૧૩॥ તે આડું:અવળુ ને ઉંચુનીચુ, ફરે કન્યાની આગેજી, ચાહ્ય તેટલાં ત્યાં આયુધ્ધ આવે, તેને તેહ્નું તે બાણ ભાગેજી ॥ ૧૪ ॥ પછે ગાંગેવજીએ ધનુષ લીધુ, તરત કર્યો ટંકારજી; એટલે સઘળા ક્ષત્રી લોકોએ, દેવા માંડયો મારજી ॥૧૫॥ ગુપ્તી ગેડી ને ગદાઓ ફેંકે, તરકસતીર તરવારજી; ખપવા ખંજર સાંગ્ય ને ત્રીશુળ, જમદઇઓ ને કટારજી ॥૧૬॥ ગલોલ ગોળી ગોફણ મારે, આયુધે રહયાં વરશીજી; ભેરી માળને નાંખે કાતરીયાં, ભાલા બાણને ફરશીજી ॥૧૭॥ દશે દીશાથી આયુદ્ધ આવે, ગાંગેવને વીંધી નાખેજી; સામા અનેક ને વચમાં એકલો, કયાં કયાં દ્રષ્ટી રાખેજી ॥ ૧૮ ॥ એવામાં ગાંગેવે સલ્ય રાજાનો, રથ ભાગ્યો મારી બાણજી; એટલે શલ્યે શર ફેંકીને લીધો સારથીનો પ્રાણજી. ॥ ૧૯ ॥ તવ ગાંગેવ અછોડા ઘોડાના, પગને અંગુઠે ઝાલ્યાજી; એવામાં ગાંગેવના શરીરમાં સૌએ, બાણ ઘણેરા ઘાલ્યાજી. ॥ ૨૦ ॥ તવ ગાંગેવજી કાયર થયો; રૂધીર ધાર અંગ છુટેજી; માહા અઘોર યુદ્ધ મચી રહ્યું જોઈ, નારદ કાખલીઓ કુટેજી; ॥ ૨૧ ॥ એવામાં ગાંગેવે મરણ ધારી, અગણીતું બાણ લીધું એકજી; ઉપર મોહાસ્તર મંત્રીને માર્યું, બાણ થયાં અનેકજી ॥૨૨॥ તે બાણ વાગ્યાં સરવ જીવ ને, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયાજી, હાથી ઘોડાને ઉંટ સુધાં સકળ ક્ષત્રી પડયા જી ॥૨૩॥ તવ ગાંગેવે જાણ્યું અહીંથી જઇને, જીત્યા એવું કહેશેજી; પણ આજ મુજથી લડતાં હાર્યા, નીસાની શી રહેજી ॥ ૨૪ ॥ એમ જાણી એક ક્ષૌરાસ્તર મેલી, સહુને નીશાની આપીજી; સરવ ક્ષત્રીની ડાભીમ ગની, મુછ એકેકી કાપીજી ॥૨૫॥ પછે મુછે હાથ નાખીને ઉભો, રાખી રૂદેમાં હામજી; ત્રૈણે કન્યાઓ સજડ થઇ ગઇ, નથી બોલ્યાનું કામજી. ॥૨૬॥ એમ કરતાં ચાર ઘટી થઇ; વળવા માંડી મુરછાયજી; જે રાજા ઉઠે ને સજા ત્રાશીને, જીવ લેઈ નાશી જાયજી ॥૨૭॥ એવી રીતે સહુ નાઠા

ત્યાંથી, ગણાયો ગાંગેવ બળીયોજી; પછી ગંગાસુત ત્રણે કન્યાને લેઇને ઘર ભણી વળીયોજી ॥૨૮॥ જાતાં જાતાં મારવાડ દેશની, ભાગોળ આવી જ્યારેજી, અંબાળીકા કન્યા ગાંગેવ પ્રત્યે, બોલી ઉઠી ત્યારેજી ॥૨૯॥ ગાંગેવ શીદ મુને લઇ જાવોછો હું સલ્લને વરી ચુકીજી, તવ ગાંગેવે પરદારા જાણી, રથથી ઉતારી મુકીજી ॥૩૦॥ જારે બાપા આ ગામ છે સલ્લનું, કહી રથ રાખ્યો ત્યાંયજી, કન્યાને ગામમાં જાવા દીધી, રહ્યા જોવાં ચરચાયજી ॥ ૩૧ ॥ એટલે અંબાળીકા સલ્લની શભામાં, જઇ કર્યો જુહારજી; જુઓ હું કેવી આવી ગાંગેવને મુકી, ઓરે મારા ભરથારજી ॥ ૩૨ ॥ સલ્લ કહે તું થઇ વસ કન્યા, ગાંગેવજીની સારજી; માટે તુજને હું નહીં રાખું, જા નહી તો મારૂં મારજી ॥ ૩૩ ॥ કન્યા કહે હું તો નહીં જવાની, પ્રાણ મારો તજીશજી; સલ્લ કહે છે જાય છે કે નહી, છેદું તારૂં શીશજી. ॥ ૩૪ ॥ કન્યાએ જાણ્યું આ નહીં રાખે માહરી શી ગત થાશેજી, લાવ્ય દોડી પોહોચું ગાંગેવજીને નહી તો એ પણ જાશેજી ॥ ૩૫ ॥ એમ જાણીને દોડતી આવી, દીઠી ગાંગેવે નારજી;એટલેરથ માડયો હાંકવાતવ.કન્યા આવી બાજી સારજી ॥ ૩૬ ॥ ગાંગેવ કહે તું અળગી :રહેજે. નહીં તો કહાડું પ્રાણજી, એટલે અંબેને અંબીકા કન્યા, કરગરી વદી વાણજી ॥ ૩૭ ॥ ઓરે જેઠજી ક્ષમા કરી ને લ્યો એને આપણી સાથજી; ગાંગેવ કહે નહી કામનીએ, સલ્લરાય એનો નાથજી ॥૩૮॥ એમ કહીને અળગી કહાડી, રથ દોડાવ્યો ભલી પેરજી; બે કન્યાને લેઇને આવ્યો, હસ્તીનાપુર આપ ઘેરજી ॥૩૯॥ મછગંધાને કન્યા સોંપી, ગાંગેવ લાગ્યો પાયજી; મછગંધા કહે ધન છે નંદન, ભવ ભવ તુજ જય થાયજી॥૪૦॥ એ એમ કહીને ત્યાંજ રહ્યા સહુ, રણ રહી કન્યા જેહજી,આંસુડાં પાડી આક્રંદ કરતી પીયર જવા લાગી તેહજી ॥૪૧॥ એવામાં નારદે નજરે દીઠી, વીચાર કીધો મનજી; જાણ્યું કે ઠીક થયું કન્યાને મુકી, કરૂં લડાઈ ઉત્પનજી ॥૪૨॥ એમ જાણીને નારદ આવ્યા, અંબાળીકાની પાસજી; અરે બાઇ તુને રઝળતી, હું જોઈ પામ્યો ત્રાસજી ॥૪૩॥ ફીકર નહીં તને ગાંગેવને ઘેર, મોકલવાની કરૂં પેરજી, સલ્લતણું તુ નામ દેતી, જા રડતી તુજ ઘેરજી ॥૪૪॥ વળણ ॥ હું આવીને પુરીશ શાક્ષી, કહી થયા વીદાય. વલ્લભ મુખ એમ ઓચરે, હવે કન્યા રડતી જાય ॥૪૫॥

કડવું ૧૧ રાગ વૈદ્રભીનો.

અંબાળીકા આંસુ ભરે, કરે વિવિધ વિલાપ;હવે વલે શી માહરી ફીયા જનમના પાપ, અંબાળીકા આંસુ ભરે, ટેક;અરેરે હું વશ કન્યા થઇ, મુને નહી વરે કોય; પીયર સદા નવ્ય શોભીએ, મારી શી દશા હોય.અં૦॥૧॥ એમ રડતી આવી કાશી દેશમાં, જ્યાં બેઠા માત તાત; પીતાજી હું ઘણી પાપણી, મારી વંઠી ગઇ વાત, અં૦॥૨॥ વણવાંકે એ નાત બહારીએ, મુને મુકી ઉતારી; મુખથકી કાંઈ બોલી નથી,તોયે સત્રુજ ધારી, અં૦॥૩॥ તવપીતા કહે ઓ દીકરી,તારા ભવીશની ટાંક; ગાંગેવ અધ્રમી છે નહીં, હશે તારો કાંઇ . વાંક. અં૦॥૪॥ એવે નારદજી ત્યાં આવીઆ, બોલ્યા ધરી શોક ઉર, આ પુત્રીનું મોઢું નવગમ્યું, વાંક નથી રતીપુર અં૦॥૫॥ તવ કાશીરાજા કહે નાથજી, હવે ટળ્યો મારો વેમ, કુંવારી પુત્રી નવ વેઠીએ, હવે કહો કરૂં કેમ. અં૦ ॥૬॥ તવ નારદ કહે ચીંતા નહીં, તમો તતબર થાઓ; માત તાતને એ દીકરી, ફરશુને મડ જાવો, અ૦॥૭॥ ગાંગેવના ગુરૂ એહછે, તેને કહેજો અન્યાય; એટલે ગાંગેવ તેડાવીને, સોંપી દેશે કન્યાય અં૦ ॥૮॥ તવ ત્રણે ત્યાંથી નીકળ્યાં, ગયા ગુરૂને મઢ, પ્રથવી પડી રૂદન માંડીયું, આવ્યા વિધારથી ઠઠ. અં૦ ॥૯॥ત્રણે જણાને ઉઠાડીયાં, લેઇ ગયા ગુરૂ પાસ; ફરશુરામે પુછી વારતા; કેમ પામ્યાછો ત્રાસ.અં૦॥૧૦॥ તારે કાશી રાજા મુખ બોલીયો, ધન તમારી વીદ્યાય;ગાંગેવ વીદ્યારથી તમતણો, જસ કર્યો જગમાંય અં૦ ॥૧૧॥ મારી ત્રણ પુત્રીઓનું હરણ કર્યું, તેતો ક્ષત્રીનો ધર્મ, પણ બે કન્યાઓ લેઈ ગયો, એક આ હીન કર્મ.અ૦॥૧૨॥ આ મારી દીકરી રાંકડી, મુકી રખડતી રાન્ય;તે તમને લાંછન અતી, કર્યું કસાઈ સામાન્ય, અં૦ ॥૧૩॥ તવ ગુરૂજીએમ બોલીયા;ચુક પડી હશે કાંક, ગાંગેવ અસત્ય ચાલે નહી, હશે કન્યાનો વાંક.અં૦ ॥૧૪॥ કન્યા કહે કસુર નથી, સમજો સત્ય પેર, તવગુરૂ કહે રડશો નહી, મોકલું એને ઘેર. અં૦ ॥૧૫॥ છાંના રહો ને ભોજન કરો, ટાળું તમારો તાપ; કન્યા એ ઘેર મોકલું નહીંતો, તો બ્રહ્મહત્યા પાપ અં૦॥૧૬॥ વળણ. તવ ત્રણે છાના રહ્યાં,ભોજન કર્યું ભલી પેર, વલ્લભવદે તવ ફરશુએ, રાખ્યાં પોતાને ઘેર.

કડવું ૧૨ રાગ સામેરી.

વૈશંમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાય, વીસ્તારી

તુજનેસંભળાવું, કહુ આદ્યપરવ મહીમાય. ॥૧॥ ગુરૂએ વીદ્યારથીમોકલ્યા, ગાંગેવને તેડી આવો; હજારો કામ પડતાં મુકાવી, હાલને હાલજ લાવો. ॥૨॥ તવ વિદ્યારથીયો ત્યાં ચાલ્યા, ઉલટ છે અતિ ઉર, ગાંગેવજીને ઘેર આવ્યા, જ્યાં છે હસ્તીનાપુર. ॥૩॥ ગાંગેવ કહે પધારો મહારાજા, કેમ તસ્દી લીધી આજ; વીદ્યારથી કહે હાલને હાલજ; તેડે ગુરૂ મહારાજ.॥૪॥ મછગંધા કહે જાવો દીકરા, ગુરૂને કામે પહેલા; તવ ગાંગેવે રથ જોડયો, નીકળયા વેહેલા. વેહેલા. ॥૫॥ વિદ્યારથીઓને સાથે લીધા આવ્યા ગુરૂને ઠામ; ચરણમાં જઈ શીશ મુકયું, મુને તેડયો શા કામ ॥૬॥ ફરશુરામ કહે તંન માહરા, તું ગયો કાશી દેશ; ત્રણ કન્યાનાં હરણ કીધાં, જીતીયો સર્વ નરેસ. ॥૭॥ જગતમાં મુજને શોભા આપી, લેઇ ગયો કન્યાય; પણ એક કન્યા મુકી રંઝળતી, તે તેં કર્યો અન્યાય. ॥૮॥ એટલું મુજને લાંછન આપ્યું; ઓરે ઓ મારા તન; ગાંગેવ કહે આવી હશે કન્યા, તમ તણે ભોવન. ॥૯॥ ફરશુરામ કહે હા આવી છે, નથી મારે તારી ચોરી; આવો કાશીરાજા આહીંઆં બેસો, બોલાવો તમારી છોરી. ॥૧૦॥ તવ કાશીરાયને એની રાણી, ત્રીજી કન્યા જેહ; ત્રણે જણાં બાહાર આવીને બેઠાં; પણ ધ્રુજે છે દેહ. ॥૧૧॥ તે પછી ગુરૂ બોલીયા તું કન્યાને લેઇ જા ઘેર, ગાંગેવ કહે કસુર કન્યાની, તે સાંભળો મમ પેર; ॥૧૨॥ હું કન્યાને લેઇ જાતો તો, પંથ જાતાં વદી એમ, હું સહ્વરાયને વરી ચુકી છું, લઇ જાય મુજને કેમ. ॥ ૧૩ ॥ એટલે મેં પરકન્યા જાણી, ઉતારી મુકી તરત; હવે એ કન્યા નહીં કામની; ભાગે ક્ષત્રીનું વરત. ॥૧૪॥ ગુરૂ કહે ગમે તેમ હોય પણ, અણઘટતું મેં કીધું છે, તુજ ઘેર કન્યા મોકલવા મેં, પાપ માથે લીધું છે. ॥ ૧૫ ॥ ગાંગેવ કહે ભલેજ લીધું, ઓ મારા માબાપ; એ કન્યા હું લેઇ જાવું તો બ્રહ્મહત્યાદીક પાપ. ॥૧૬॥ ફરશુરામ કહે એ શું બોલ્યો, થઇ જાશે કાળો કેર; માહારૂં કહ્યું માને નહીં તો, મારી નાંખુ ઠેર. ॥૧૭॥ ગાંગેવ કહે લો શીશ ખોળામાં, મારતાંને કરો વાર; ગુરૂ કહે એમને એમ મારૂં, તો મુજને ધીક્કાર ॥૧૮॥ યુદ્ધ કરી મારિશ તુને, મુસ્તક તારૂં કાપું; ગાંગેવ કહે યુદ્ધ કરો તો વીદ્યાની પરીક્ષા આપું ॥૧૯॥ એટલે ગુરૂ અતીશે કોપ્યા, રથ કર્યો તૈયાર; રકત લોચને યુધે ચડીયા, હાથ લીધાં હથીઆર ॥ ૨૦॥ ગાંગેવજી પોતાને રથે બેઠો, નીકળીયા મઠ બહાર; સામાસામી ક્રોધમાં ઉભા, ગુરૂ બોલ્યા તેણીવાર ॥૨૧॥ સમજ દીકરા લેઇ જા કન્યા, વચન અમારૂં માનો, ગાંગેવ કહે યુધ આરંભો, વીપ્ર લાડુ ખાઇ જાણો ॥૨૨॥

એટલે ગુરૂ વીશેશ કોપ્યા, કીધો ધનુષ ટંકાર, ગાંગેવે પણ ધનુષ ચડાવ્યું, ક્ષણું ન લાગી વાર.॥ ૨૩ ॥ વળણ. ગુરૂ ચેલા ગાજીયા, યુધ્ધે અપરમપાર, નારદ અંતરીક્ષ આવીયા, વલ્લભ કરે વીસ્તાર.

કડવું ૧૧ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજયરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આધ્ય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ બંને બળીયા બહુ કળ કળીઆ, માહા વીપ્રીત થઇ બુધ્ધ; બાણાવળીએએ બાણ લીધાં, આરંભ કીધું યુદ્ધ ॥૨॥ ગુરૂએ નાગપાસ માર્યું બાંધવા, તવ નાગ પેદા થાય, ગાંગેવે ગરૂડાસ્તર માર્યું તે, નાગને વીણી ખાય. ॥૩॥ તવ ગુરૂએ માર્યું અજ્ઞાસ્તર; અગ્ની બાળવા જાય; ગાંગેવજીએ માર્યું મેધાસ્તર; અગ્ની બધો હોલવાય ॥૪॥ તવ ગુરૂએ માર્યું પર્વતાસ્તંર, ચાલ્યું પર્વતનું પુર; ગાંગેવે માર્યું બાણ વજરનું, પર્વત કર્યા ચકચુર ॥૫॥ એવે સમે બાણ મારે અગણિતાં, જણાવે ઝાઝું જોર; મધમાંખ્યો પેઠે બાણ ભમે તેથી, થયું અંધારૂં ઘોર ॥૬॥ લડતા વડતા પાછા ન પડતાં; કોઇ નથી થતું જોર, એમ એમ કરતાં સાંજ પડીને, સુરજ બેઠો મેર ॥૭॥ એટલે યુધ્ધ બંધજ રાખ્યું ભેગા થઇને મડ ગયા, ગુરૂચેલો ભેળું ભોજન કીધું, સયન સમે સુઇરહ્યા ॥૮॥ એવે સમે ત્યાં પ્રભાત થયો, બે બળીયા શુભ સુબા; રથે બેસીને બહાર નીસરીયા, યુધ્ધ કરવાને ઉભા ॥૯॥ તે દન પણ અતી યુધ્ધ આરંભ્યું, દીવસ વીતી થઇ રાત; વળી પાછા યુધે બાજ્યા, થયો ત્રીજો પ્રભાત ॥૧૦॥ એમને એમ નવદન લડાઇ લડીયા, એવે દસમો દન થાય; તે દન ગુરૂએ મરવું આદરયું, યુધે બાજ્યા ત્યાંય ॥૧૧॥ ફરશુરામે માર્યું વજરાસ્તર, રથ ગાંગેવનો ભંગ; પછી અતી બાણ મારી ગાંગેવનું વીંધી નાખ્યું અંગ ॥૧૨॥ પછી બે બાણ બળમાં માર્યા, દારૂણ દૈવત દાખ્યાં; ગાંગેવજીના કરનાં કાંડાં, આરપાર વીંધી નાંખ્યાં ॥૧૩॥ તવ આયુધ હાથથી પડયા હેઠાં, ગુરૂએ મુકી દોટ; બળ કરીને ગાંગેવજીની ઝડપ ઝાલી કોટ ॥૧૪॥ ઉંચથી મસ્તક ફેરવીને, તરત નાંખ્યો ધરણ; રૂદીયા ઉપર ક્રોધથી બેઠા; આણું તારૂં મરણ ॥૧૫॥ તવ નારદજી મન વિચાર્યું ગાંગેવ મરણ જાશે; જીવતો હશે તો કોક સ્થળે પણ, લડાવવાને થાશે ॥૧૬॥ દસ દીવસ યુધ સારૂં જામ્યું, પામ્યું મન ઉલ્લાસ; હવે તો એને ઉગારવો એમ; ધારી ગયા ગંગા પાસ ॥૧૭॥ ગંગા કહે કેમ

પધાર્યા,઼ઓ બાઈ કાળો કહેર, તારા નંદન ગાંગેવજીને ફરશુ મારેછે ઠેર ॥ ૧૮ ॥ રૂદીયા ઉપરં ચઢી બેઠા છે, પુત્ર કરે આંસુપાત, કેહે છે કે આ વેળા નથીજ બેલી, મ્હારી ગંગા માત. ॥૧૯॥ તેવું સાંભળી મને રડવું આવ્યું, કહેવા આવ્યો તુજ પાસ; જારે જા જઈ ઉગાર પુત્રને, નહીતો થાશે નાશ ॥૨૦॥ તવ ગંગાજી સ્વરૂપ ધરીને, ગયા ઉદાશ મન સાથ; હાંહાં કહીને ફરશુરામના, ગંગાએ ઝાલ્યા હાથ ॥૨૧॥ રખેને મારો મહારા પુત્રને, પાતાળ જઇશ આપ; પછી જીવનાં પાપ ધોવાસે નહીં, તે તસ અંગે પાપ ॥૨૨॥ સુણી ગુરૂજી ઉઠીને ઉભા, બોલ્યા શ્રાપની વાણ; જા જેની જોડે દશ દીન લડે ત્યાં, જાજો તારો પ્રાણ ॥ ૨૩ ॥ ગાંગેવ કહે ભલે મહારાજા, પણ કન્યા લીધી ન આપ; ગુરૂ કહે હવે ક્ષત્રી ભણાવું, તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૨૪ ॥ એમ કહીને ગયા એ મઠમાં, ગંગા થયાં વિદાય; ગાંગેવજી પણ ઘેર ચાલ્યો, પછી શું મઠમાં થાય ॥૨૫॥ ફરશુરામે ફરશી લીધી, પુરણ પ્રગટી છે રિસ; વ્હાલામાં વ્હેર કરાવ્યું કન્યા યે, છેદું એનું શીશ ॥ ૨૬ ॥ તવ કન્યાને કન્યાના માબાપ, નાઠાં તેણીવાર; આઘે જઇને ઉભાં રહીને, કર્યો રાજાએ ઉચ્ચાર ॥ ૨૭ ॥ જા દીકરી તું રાજ્ય ભોગવ્ય, અમે તારાં માત તાત, કુંઆરીકા મુખ કેમ જોઇએ, કરીશું પ્રાણઘાત ॥ ૨૮ ॥ કન્યા કહે પીતાજી મારા; તમો એવું નવ ધારો; વનમાં જઇને ત્યાગ કરૂં છું, હું પંડે દેહ મ્હારો. ॥૨૯॥ એમ કહીને વનમાં ચાલી, ઘેર ગયો કાશીરાય; અંબાળીકા કન્યા તપ લેઈ બેઠી, અઘોર વનની માંય ॥ ૩૦ ॥ શીવ તણું એણે તપ આરંભ્યું, શીવ થયા પરસન; માગ્ય માગ્ય જે માગે તે આપું, શંભુ વધા વચન ॥૩૧॥ કન્યા કહે હું માગુ મહારાજા, લાગી તમારે ચરણ; ગંગા નંદન ગાંગેવજી મ્હારે હાથે પામે મરણ ॥ ૩૨ ॥ મહાદેવ કહે આ યુગમાં તો સ્ત્રી હાથે નવ મરે, પણ જા હવેને અવતાર તારે; હાથે તું નાશજ કરે ॥ ૩૩ ॥ તવ કન્યાયે ચીતા ખડકી, દેહજ કીધો નાશ; ઘેલો ગાંગેવજી ઘેર ગયો ત્યાં, કીધો ભાઇઓનો તપાસ ॥ ૩૪ ॥ લાવો મારી મછગંધા મા, વિવેક વાત વરણાવું, બે ભાઇને ને બે કન્યાને, આનંદથી પરણાવું ॥ ૩૫ ॥ તવ બે પુત્રની સોધ કહાડી, આવ્યો મોટો સુત જેહ; નાનાની વાત સાંભળ કે, ત્યાગ કર્યો એણે દેહ ॥ ૩૬ ॥ વિચીત્ર વીર્ય કહે મોટા બંધુ, એને પડયો તો વ્હેમ; મા સંગ વીભળતા જાણી માટે, એણે કીધું એમ ॥૩૭॥ ગાંગેવે જાણ્યું છું પુરૂષ માટે, એવું આવ્યું એને મન, એમ જાણી ભીસ્મ કરમ કીધું, ઇંદ્રિ કરી છેદન ॥ ૩૮ ॥

તે દનથી તો નામજ ફરીયું, કેહેવાયા ભીસ્મ પીતાય; પછી કીયા વીતા-
ડીને આપી, એકને બે કન્યાંય ॥ ૩૯ ॥ વિચીત્રવીર્ય બેઉને પરણ્યો,
સાંભળને તું રાય; અંબાળીકા કન્યા બળી મુઇ તે, અવતરી પંચાળ
માંય ॥૪૦॥ પંચાળ દેશનો ધરૂપત રાજા, તેને દસ છે નારી; તેમાં અળ-
ખામણીને પેટે; અવતરી એ કુંઆરી ॥ ૪૧ ॥ ગર્ભ રહ્યાથી તે થઈ વ્હા-
લી, પણ પુત્રી અવતરી જ્યારે; એટલે પડદામાં ગભરાઈ રાણી, પણ મન
વિચાર્યું ત્યારે ॥ ૪૨ ॥ વળણ ॥ રાણી મન વીચારીયું, પુત્રી અવતરી
કહીશ; તો તો મારા કંથને હું અળખામણી રહીશ.

કડવું ૧૪ રાગ ચોપાઇની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજય રાજન; રાણીએ
કીધો એમ વિચાર, પુત્રીનો પુત્ર ઠરાવવો સાર ॥૧॥ એમ જાણી પોતાની
જે દાસ, તે ચારેને બોલાવી પાસ; સુણો દાશી તમો મારી સલાય, વાત
જોજો કોઇને ન જાય ॥૨॥ પુત્રીનો પુત્ર ઠરાવવો સહી; દાશી કહે છાંનુ રેહે-
શે નહી; રાણી કહે જાણો તમે ચાર; લ્યો આપું છું મોતીનો હાર ॥૩॥ હાર
દીધા દાશી રાજી થઈ, ચારે રાણીની સલામાં રહી; રાણી કહે સભામાં
જાવો, દીકરાની વધામણી ખાવો ॥ ૪ ॥ તવ દાશી ગઈ ત્યાં ચાર, જઇ
રાયને કીધો જુહાર; ભાગ્યશાળી વાધ્યું ઘર સુત્ર. તમને પ્રભુએ આપ્યો
પુત્ર ॥૫॥ રાયે પુન્ય કર્યું તે ઠામ, ધર્યું સીખંડી એવું નામ; ત્યાંતો વર-
ત્યો બહુ જેજેકાર, રાજા ધરૂપત હરખ્યો અપાર ॥ ૬ ॥ જાણે ચાર દા-
શીને રાણી, પુત્રી છે તેવું નિશ્ચયમાની, દેખાડે નહીં કોઇની આંખે, નાંનાં
વસ્ત્ર પેહેરાવી રાખે ॥ ૭ ॥ એમ કરતાં થયા ખટ માસ, રાજા આવ્યો
રાણીને અવાસ; રાણી ફેડો મારૂં મન દુઃખ, દેખડાવો કુંઅરનું મુખ
॥૮॥ રાણી કહે ન આવશો આગે. રખે દ્રષ્ટિ કુંઅરને લાગે; તવ રાજા
પાછો વળી જાય; ભલે હોજલમાં મ્હોટો થાય ॥ ૯ ॥ એમ કરંતાં ગયું
વર્ષ એક, રાયને જોવા થયો મોહ છેક; ગયો રાણી તણે ભોવન, બાહાર
રહીને વદયો વચન ॥૧૦॥ આજજ પુત્રને બારણે લાવો, મને મુખ
એનું દેખડાવો, રાણી કહે સભામાં આજ, જાઓ મોકલી દઇશ માહા-
રાજ ॥૧૧॥ તવ રાજા સભામાં જાય, કહે દાસી હવે શો ઉપાય; રાણી
કહે જુઓ ચતુરાઈ, ચોરણી પેહેરાવી કન્યાને ત્યાંહી ॥૧૨॥ કબજા ટો-

પી અને રૂમાલ, વસ્ત્ર વીંટાળીને કર્યો તાલ;લ્યો દાશી દીકરી લેઇ જા-વો; રાયને મુખ આઘેથી બતાવો. ॥૧૩॥ રાજા માગે તો રાજાને દેજો, દેતાં ગુપ્ત ચુંટી એક લેજો; એટલે રડવા લાગે પામી કષ્ટી, કહીયે લાગી કોઇકની દ્રષ્ટી. ॥૧૪॥ એમ કહી છીનવી લેજો સાર; રાજા નહી કરે દે-તાં વાર; એમ કહી પુત્રી દાશીને આલી, દાશીઓ ત્યાં રમાડતી ચાલી ॥૧૫॥ આવી રાજ્ય સભાની માંય, રાજા કહે લાવો એને હાંય; તવ દાશીએ ઉછંગમાં દીધી, દેતાં જંગામાં ચુંટી લીધી ॥૧૬॥ તવ કન્યા-એ નાંખી ચીસ, બોલી દાશીઓ કરીને રીસ; રાજા ઘેલો લીધો સુતમા ગી, જુઓ નજર કોઈની લાગી ॥૧૭॥ રાજા કહે લેઈ જાઓ દાશી, લ-ઈ દાશીઓ ગઈ ઘેર નાશી;જઇ કહ્યું રાણીને લ્યો બાઇ,ધન ધન તમા-રી ચતુરાઇ. ॥૧૮॥ ભારે હલકી નથી દીઠી રાયે; પાછી આપી દીધી કર માંયે; એમ કરી રહ્યાં સહુ સાર; થયો પંચ વરસનો કુંઆર. ॥૧૯॥ ત-વ નીશાળે ભણવા જાય, સાથે દાશી રહે છે સદાય; એવે વરસ થયાં અગીયાર, રાયે દીધી જનોઇ તે વાર. ॥૨૦॥ પાસે કમળ દેશ છે એક રાજા કમળસેન વિવેક; તેને કમળીતા પુત્રી છે સારી, આવ્યો પંચાળ વીવાહ ધારી ॥૨૧॥ સીખંડીનો વિવાહ કર્યો સાર, કમળીતા સંગે તે-ણી વાર; ગયો કમળસેન આપ ઘેર, એવે થઇ લગનની પેર ॥૨૨॥ રા-જા દ્રુપતે ધાર્યું લગ્ન, કાઢયો વરઘોડો થઇ મન મગ્ન; વાજતે ગાજતે એ નરેશ; જાન લાવ્યો છે કમળ દેશ ॥૨૩॥ દીધું કમળ સેન્યે માન્ય, લગ્ન જોઈ આપ્યું કન્યાદાન. વર કન્યા કરયાં વીદાય. આપી પેહેરામણી અ તી ત્યાંય ॥૨૪॥ જાન આવી છે પંચાળ ગામ, કન્યા રહી ચાર દાડા તે ઠામ; પાછી પીએર ગઇ થઇ રાજી, શીખંડી સમજ્યો ઠગબાજી ॥૨૫॥ મારી માએ કીધો અન્યાય, પરણાવી કન્યા ને કન્યાય; જાણ્યું પણ ર-હયો સમજીને મન,એવે વીતી ગયા બહુ દન ॥૨૬॥ તવ દ્રુપતે મોકલ્યું આણું, આવી કમળીતા સાસરૂં શાણું; રાયે આપ્યું જુદું ભોવન. નર નારીને કરવા સયન. ॥૨૭॥ શીખંડી સમજ્યો મન સાથ, ન કરે નારી-ની સંગ વાત;બોલાવે કમળીતા અતીશે, પણ બોલે નહીં કો દીશે॥૨૮॥ તેથી કમળીતા પસ્તાય મન, નાવે નીંદ્રા ન કરે સયન; એવે શીખંડી નીંદ્રાયે ભરીયો, વસ્ત્ર છેડો નારે દુર કરીયો. ॥૨૯॥ દીઠો નાથને નારી સ્વરૂપ, અરેરે હવે સોધું હું કુપ, લખ્યો પત્ર છાનો બધી પેર, મોકલ્યો પોતાના તાત ઘેર. ॥૩૦॥ તાતજી જીવતી શીદ રાખી, મને જનમ કુ-વામાં નાંખી;પરણાવી નારીસંગ નારી, તમે કાંઈ ન જોયું વીચારી॥૩૧॥

એવો પત્ર લખીને મોકલીયો, એક પોતાનો સેવક પળીયો; આપ્યો પત્ર કમળસેન્ય હાથ, વાંચી કળકળીયો મન સાથ ॥૩૨॥ થયો ક્રોધાતુર અપાર, કર્યું સેન્ય પોતાનું તૈયાર; એવે પાસે આવ્યો પરધાન, કરો છો કયાં તૈયારી રાજન. ॥૩૩॥ બોલ્યો કમળસેન્ય શું જાચો, લ્યો આ પત્ર પુત્રી તણો વાંચો; વાંચી પ્રધાન બોલ્યો તે ઠામ, કશું સહસા ન કરીએ કામ. ॥૩૪॥ ચાલો હું ને તમે બેઉ જૈએ; સાથે સેવક સો બસે લૈએ એકાએક ન કરવી શીક્ષા, કરીએ જમાત્ર તણી પરીક્ષા. ॥૩૫॥ પુત્રીનું લખેલું હોય સાચું, પછી કાંઇ ન રાખવું કાચું; એમ શાન્ત કર્યોછે રાય, લીધા બસે શેવક સંગમાંય. ॥૩૬॥ આવ્યા પંચાળ રાય પરધાન, તાણ્યા તંબુ મોટે મેદાન; નગ્ર બારણે એ ઉતરીયા, રાજા પ્રધાને વીચાર કરીઆ. ॥૩૭॥ ચાલો જમૈને જમવાનું કહીએ, એવે બાંને હૈ બોલાવી લઇએ; કરીશું એની હાંઈ પરીક્ષા, હોય અપરાધ તો દેવી શીક્ષા. ॥૩૮॥ એમ કહી બેઉ ઉભા થાય, દ્રુપતરાયની સભામાં જાય, દીઠા દ્રુપતે વેવાઇ જ્યારે, ઉઠી મળી દીધું માન્ય ત્યારે. ॥૩૯॥ બોલ્યા દ્રુપત પધાર્યા કયાંથી, વેવાઈ કહે કે જાત્રામાંથી, બોલાવો હમ જમાત્ર હાંય, લેઇ જવા છે જમવાને ત્યાંય. ॥૪૦॥ તેડાવ્યા ત્યાં દ્રુપતે કુમાર, આવ્યો સભામાં શીખંડી સાર; દીઠો સસરાને પ્રગટયું દુખ, તવ ઉતરી ગયું એનું મુખ.॥૪૧॥ નીશ્ચે માહારી જાહેર પડી વાત; હવે થાશે અતી ઉતપાત; એવે સમજ્યો કમળશેન ભુપ, બદલાયું જમાત્રનું રૂપ. ॥૪૨॥ બોલ્યો કમળશેન વચન, આવજો તંબુએ કરવા ભોજન; નીચું જોઇ બોલ્યો કે વારૂ, મોડું આવવું થાશે ત્યાં મહારૂં. ॥ ૪૩ ॥ વલણ ॥ એમ કહીને ચાલ્યો ગયો; પોતાના મેહેલ માંય; કમળશેન વલભ વદે, ગયો તંબુ સ્થળ ત્યાંય ॥

કડવું ૧૫ રાગ સામેરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ શીખંડી ગયો જનેતા પાસે, સાંભળો માહરી માત; હું દીકરીને દીકરો ઠરાવ્યો, શા કારણે ઉતપાત ॥૨॥ માત કહે હું હતી અણગમતી, તુજ તાતને મુજ તન;વહાલી થવા આ બંગ ઉઠાવ્યો, એ મહારૂં સત્ય વચન ॥૩॥ શીખંડી કહે ઠીકજ તે તો, પરણાવી પર કન્યાય; મારો ને તેનો અવતાર બાળ્યો, એ કર્યો બહુ

અન્યાય. ॥૪॥ તે વાત જાણી માહરો સસરો, આવ્યો પરીક્ષા લેવા; નગ્ર બાર તે ઉતર્યોછે, આંવ્યો તો નોતરૂં દેવા ॥૫॥ જાઉ જમવા તો જોઇ લે મુને, પછી કરે કાળો કહેર; મુજ તાતને ને તુજને પણ,મારીનાંખશે ઠેર ॥૬॥ વળી બધું નગ્ર લુંટી લેશે, ઉજડ કરશે દેશ; કહો 'હવે તેનું કેમ કરૂં મા, થવાનો મોટો કલેશ ॥૭॥ કહોતો હું દેહ ત્યાગજ કરૂં, પછી શું લેશે પરીક્ષા, નીશ્ચે થયા વીના સસરો મ્હારો, કોને નહી કરે શીક્ષા ॥૮॥ માત કહે એ વીચાર સારો, મરણ કરો કુંમાર; સીખંડી કહે ધન્ય જનેતા,તુજ જીવવું ધીકાર ॥૯॥ અનેક જીવની ઉપાધી ટાળવા, હું કરવાનો એમ, એવું કહીને નીકળ્યો તે, અશ્વે બેઠો ધરી પ્રેમ ॥૧૦॥ અઘોરુ વનવાં આપચાલ્યો, સપ્ત ગાઉ સંચરીયો; ત્યાં એક મોહોટો કુઓ દીઠો, અશ્વથકી ઉતરીઓ ॥૧૧॥ અશ્વને બાંધ્યો વૃક્ષને ડાળે, મન થકી ધાર્યું મરણ; કુવા ઉપર આવીને બેઠો લબડાવી બે ચરણ ॥૧૨॥ ચોધાર આંસુ રડવા લાગ્યો, કરે કલેશી શબ્દ મીઠો, તે સામો ગફામાં જક્ષ શીવનો, તેણે કુંઅરને દીઠો ॥૧૩॥ જાણ્યું કે કોઈ પડે છે કુઆમાં; કુઓ ઘોઝારો થાશે; એમ જાણીને આવીઓએ, સીખંડીનીજ પાશે ॥૧૪॥ કહે ભાઈ તુ કેમ મરે છે; કુપ મ્હારો રદ થાય; સીખંડી કહે કીમત આપું, પણ પડીશ હું માંય ॥૧૫॥ જક્ષ કહે શા દુખે પડે છે જાણવા ઉલટ જાગે, સીખંડી કહે વાત કહેવામાં કોઇ ના કષ્ટી ભાગે ॥૧૬॥ વાત કર્યામાં થાય વગોણુ, તેથી દુખ ન રડીએ; દુખ રડે દુખ કોઈ ન ભાગે, મીથ્યા ચાકજ ચડીએ ॥૧૭॥ અંગળ જક્ષ કહે સુણ ભાઇ, ન કર આંસુંપાત; માણસ સપુત જોઇએ તો, સુખે ત્યાંકરવીવાત ॥૧૮॥ તેનાથી કહી દુખ ન ભાગે તો કાક રસ્તો બતાવે પણ વારતા કર્યા વિના તો, નિવેડો કયાંથી આવે. ॥ ૧૯ ॥ માટે મુને કર વાર્તા તું, મુજથી ભાગશે દુખ; એવાં વચન સાંભળીને, સીખંડી બોલ્યો મુખ ॥૨૦॥ ઓ ભાઈ હું છું પ્રેમદા મુને, પુત્ર ઠરાવ્યો માત; તાત ન જાણે તેણે તો મુજને, પરણાવ્યો પ્રેમદા સાથ, ॥ ૨૧ ॥ હવે તે પ્રેમદા ઘેર આવી, તેણે જાણી મમ રીત; સસરો મારો પરીક્ષા લેવા, આવ્યો ધારી વીપરીત ॥ ૨૨ ॥ જો મુજને એ અબળા જાણે, તો તે કરે ઉતપાત; પ્રજાને મારે માતને મારે, મારી નાંખે મમ તાત ॥ ૨૩ ॥ મુજ માટે થાય નાશ ઘણાનો, તે કરતાં મરૂં એક; જક્ષે જાણ્યું કે છે આ ડાહ્યો; માટે ધાર્યો વીવેક ॥૨૪॥ એમ જાણી અંગળ બોલ્યો, હું કષ્ટ તારૂં કાપું; છ માસે મુજને દેજાય પાછું તો, પુરૂષાતણ મારૂં આપું,

॥૨૫॥ સીખંડી કહે દઈ દઉ પાછું, સુર્યદેવની સાખ; વચન ચુકુ તો નર્ક ભોગવું, મુજ જનમ સતલાખ ॥૨૬॥ એવા નીરમળ વચન સુણી, ઉઠાડયો ગ્રહી હાથ; અંગળ જક્ષે શીખંડીને; ચાપ્યો રૂદીઆ સાથ ॥૨૭॥ કહ્યું શંભુ હું શેવક તારો, મમ વેણ સફળ થાજો; સ્ત્રી પણું એનું આવજો મુને, પુર્શ પણું એને જાજો ॥ ૨૮ ॥ અંતઃકરણનો દીધો આશીરવાદ, તરત ટળીયો કલેશ; અંગળ જક્ષ તે નારી થયો, સીખંડી નર વેશ ॥ ૨૯ ॥ અંગળ જક્ષે કહ્યું જા ભાઈ, તવ બેઠો તોખાર; કમળસેન્યના તંબુમાં રસોઈ, થયે થઈ બહુ વાર ॥૩૦॥ બે વાર સેવક તેડવા મોકલ્યા, શીખંડી નહી કો ઠામ; એટલે રાજા પંડે આવ્યો ધ્રુપતરાયને ધામ ॥૩૧॥ કયાં છે તમારો દીકરો, અમે કયાં લગી રહીએ બેશી; હું જાણું છું તમે સુત સંતાડયો, શું ગયો પ્રથવીમાં પેસી ॥૩૨॥ સાંભળી ગભરાયો ધ્રુપતરાજા, કયાં ગયો હશે એ તન, એટલામાં ત્યાં આવ્યો સીખંડી, તાત તણે ભોવન ॥૩૩॥ કમળ સેન્યે કહ્યું કયાં ગયાતા, કેમ કરો બહુ વાર; સીખંડી કહે બંધન તારે, અમે નથી લગાર ॥૩૪॥ જાઓ જમવા નથી આવતા, એમ કર્યો બહુ શોર, સસરાએ જાણ્યું ઢીલો હતો પણ કેમ આવ્યું આ જોર ॥૩૫॥ કહ્યું કે ક્ષમા કરીને પધારો, અમારે જાવું છે ઘેર; સીખંડી તવ મીત્રોને લઇને, જમવા ચાલ્યો ભલી પેર ॥ ૩૬ ॥ રાજાને તંબુએ આવીયો એ, ધ્રુપતનો સંતાન; કમળસેન્ય કહે હવે ઉઠો, લ્યો જળને કરો સ્નાન ॥૩૭॥ પલાળવા જીણુ વસ્ત્ર દીધું; પેહેર્યું સીખંડીએ સાર, રાજાને પ્રધાન ચરચા જોવા, બેઠા રહી હોશીઆર ॥૩૮॥ સીખંડીએ સ્નાન કીધું કરી પરીક્ષા પ્રધાન દીકરી ભુલી કાગળ લખતાં, પુરૂશ ધ્રુપદ સંતાન ॥૩૯॥ ભોજન કરાવ્યાં ભાવતાંને, કર્યા જમાત્ર વીદાય; રાત્રી પડી તવ શીખંડી સુવા, ગયો પોતે મેહેલમાંય ॥૪૦॥ ત્યાં જઇ મળ્યો કમળીતાને, સુંદરીએ કરી સેવા; સત્ય કહો સ્વામી નર થયા કયાંથી, કાલ હતા મુજ જેવા॥૪૧॥ સીખંડી કહે જારે રંડા, તું તો વીશયભરી નારી; નર ન થયો હોત તો તાત તારો, નાંખત સરવને મારી ॥૪૨॥અનેક જીવની થાત ઉપાદી, મરવા ગયો હું વન, છ માસ સુધી લાવ્યો પુરૂષાતણ, દેઇને સત્ય વચન ॥૪૩॥ તવ નારી કહે કંથ મારા, ન જોઇએ સુખ લ્હાવો; તમ સેવાને પ્રભુ શેવા કરૂ, પુરૂષાતણ આપી આવો ॥૪૪॥ સીખંડી કહે છ માસે વાયદો પુરણ થશે નાર; તે વારે જઇને આપી આવું,ત્યાં સુધી નર અવતાર ॥ ૪૫ ॥ એમ કહીને રહ્યા રાત્રીએ, એવે પ્રભાત થાય; કમળ

રાજાએ કુંવરી તેડાવી, ભાગાળે તંબુ માંય ॥ ૪૬ ॥ ગઈ કમળી તો તંબુ વિશે પ્રધાને બોલાવી પાસ; કહો બેટી કેમ પત્ર લખ્યો તો, અમે થયા ઉદાસ ॥૪૭॥ કમળીતા કેહે શું પુછો કાકા, લખ્યો હશે મુખકથી, પણ તે પત્ર નહી હોય સાચો, શું લખ્યું તે શુદ્ધ નથી ॥૪૮॥ તરત પરધાન મનમાં સમજ્યો. દીકરી કાંઈ દુખે દુલી; લખતાં લખ્યો પણ નોહ્ય વાત સાચી; કાંતો જાણી જોઈ ભુલી ॥૪૯॥ પછી પુત્રીને વિદાય કીધી, રાજા પ્રધાન ગયા દેશ, શિવનું વચન સત્ય થવાને, કેવો ઉપજ્યો કળેશ ॥૫૦॥ વળણ ॥ શીવ વચન સત્યજ થવા. મરવા ગંગાતન, અંગળ જક્ષને શું થયું. વલ્લભ વદે વચન.

કડવું ૩૬ રાગ દોહરા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું કહું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વરદાન આપી રહ્યો અંગળ જક્ષ, પરણકુટીકા માય; એવામાં એક જક્ષજ આવ્યો, પરોણાગતે વસ્યો ત્યાય ॥૨॥ એમ કરતાં એ બંને જણને, ભાગી ગયો મન ભેદ; એક એકને બહુ સ્નેહ વાધ્યો, મરિયાદા થઈ છેદ ॥ ૩ ॥ એવે બેઉએ માંડયો ગ્રસ્થાશ્રમ, લીધું શુભ સુખ નેટ; કરમ દશાએ અંગળજક્ષને ગર્ભ રહ્યો ત્યા પેટ ॥ ૪ ॥ એવે આવેલો જક્ષ હતો તે. થઈ ગયો વીદાય; એકલો અંગળ રહયો એના. ગર્ભને ખટ માસ થાય ॥ ૫ ॥ એટલે બીજા જક્ષોએ જાણ્યું, જઇ કહી શીવજીને વાત; ઓમાહારાજા અંગળજક્ષે, એક કર્યો ઉતપાત ॥૬॥ એણે કોઇને વરદાન આપી, પુરષાતણ દેઇ દીધુ; સામાનું જે સ્રીપણું તે, પોતે માગીને લીધું ॥ ૭ ॥ તેથી તેને મળ્યો કોઇ જક્ષ બીજો, લીધો લ્હાવો સુખરેટ; ગ્રહસ્થાશ્રમ બેઉ માંડવાથી, ગર્ભ રહયો છે પેટ ॥ ૮ ॥ હવે હેવા લોકો વરદાન દેશે, માગી લેશે સહુ સ્રષ્ટી; પછી તમારૂં તપ કરીને, શું કામ ભોગવે કષ્ટી ॥૯॥ એવું સાંભળી શીવજી બોલ્યા, દશબાર શેવક જાવો; અંગળજક્ષને આ સ્થળે જઇને, હાલ હાંઈ તેડી લાવો ॥૧૦॥ એટલે દસબાર જક્ષો આવ્યા, અંગળ સ્થળ તતક્ષેવ, પોકાર કીધા દ્વાર તું ઉઘેડ, તને તેડે માહાદેવ ॥૧૧॥ અંગળ કહે નથી ઉઠાતું, મારા ભવિષના ભોગ; જાવો જઇને શીવને કહેજો, થયો જલંદર રોગ ॥ ૧૨ ॥ જક્ષો કહે જોવા દે અમને, ઉઘેડ તારાં દ્વાર; અંગળ કહે નહી ઉઘેડું, સુણી સૌ કોપ્યા અ-

પાર ॥૧૩॥ ઝુપડીનાં દ્વાર ઉતારી નાંખ્યાં, ખેંચી ઉભો કર્યો મથી; અં-
ગળ કહે ગમે તે કરો પણ, ત્યાં આવવાનો નથી ॥૧૪॥ એટલે જક્ષો-
એ ઉચકીને ત્યાં, અંગળ જક્ષને લીધો, સીવ પારવતી બેઠાં છે ત્યાં,
લાવીને મુકી દીધો ॥૧૫॥ મહાદેવ જોઈને હસવા લાગ્યા, ઠીક કર્યું પુ-
ન્ય કામ; જા તને વરદાન હું દેઉ છું, સદા રો આમને આમ ॥ ૧૬ ॥
તવ અંગળે કપાળ કુટયું, હું કરવા ગયો ધર્મ; ધર્મ કરતાં ધાંડ આવી,
ધર્મમાં નડીયું કર્મ ॥૧૭॥ રડતો રડતો વીશ્રામ આવ્યો, અતી થયો
ઉદાસ; એવે શીખંડીને વરદાન આપ્યે, પુર્ણ થયા ખટ માસ ॥ ૧૮ ॥
એટલે શીખંડી અસ્વે બીરાજ્યો, ગયો અંગળને ઠામ, લેરે ભાઇ પુર
શાતણ તારૂં, સાર્યું તેં મારૂં કામ ॥ ૧૯ ॥ અંગળ કહે એ તારા કરમ
નું, મને થયો શીવ શ્રાપ; તેં તો પુરવે પુન્ય કરેલાં, મેં તો કરેલાં
પાપ ॥૨૦॥ જારે ભાઈ તું ઘેર તારે, એટલે શીખંડી ઉઠયો; જો ભા-
ઈ હવે હું જાઉ છું ને, સમ સોગનથી છુટયો; ॥૨૧॥ એમ કહીને અશ્વે
જ બેઠો, આવ્યો પોતાને ઘેર; સદા,નર રૂપ રહેવાનુ થયું, કહી નારી
ને પેર ॥ ૨૨ ॥ અતી આનંદ પામ્યા નરનારી, રીઝ્યા શ્રી ભોળા-
નાથ; ગંગા નંદન ગાંગેવજી તે, મરશે શીખંડી હાથ ॥ ૨૩ ॥
એ કથા રહી એટલે તું સાંભળ પરીક્ષત તંન; અંબે અંબીકાનાં લગ્ન
કર્યા છે, વિચીત્ર સંગ પાવન ॥૨૪॥ વિચીત્ર વીર્ય પરણ્યા પછી આવી
મળ્યો પાપ યોગ; પુરવના પાપથી ઉતપન થયો, માહાભારે ક્ષય રોગ
॥૨૫॥ ઉઠાય બેસાય ખવાય નહી તે સર્વ કરે સંતાપ; મછગંધાને ગાંગેવ
જી ને, નિત્ય કરે અદાપ ॥ ૨૬ ॥ મછગંધા તો એમ વિચારે ક્ષય રોગે
તો મરી જાશે; બે કન્યાયો અપાયમાં નાંખી, વંશ વૃદ્ધી કેમ થાશે ॥૨૭॥
એવામાં વાત યાદ આવી મુજ સુત વેદમ વ્યાસ, જનમી ગયા ત્યારે કહે
તા ગયા છે, તમ દુખ કરીશ નાશ ॥ ૨૮ ॥ એમ જાણી કીધું આરાધ
ન, વ્યાસજી આવ્યા સાર; કહો માત મને કેમ સંભાર્યો, કહે મચ્છગંધા
નાર ॥૨૯॥ અરે દીકરા દુખ ભાગો, પાળો વદેલું વેણ; વ્યાસજી કહેશું
દુખ માતા, સત્ય કહો મને કેહેણ ॥૩૦॥ મછગંધા કહે આ વીર તારો
એને થયો રોગ ધાડો; ક્ષય થયો છે, તેથી વંશ જાશે, માટે એ દુખ મટાડો
॥૩૧॥ વ્યાસજી કહે માવડી મારી, ચાલ્ય તેટલું મરો મથી; એના પુરવ
ના પાપનો રોગ છે. તે મટવાનો નથી. ॥ ૩૨ ॥ મછગંધા કહે દુખ મટે
નહી, તો તમે શું બોલ્યું પાળ્યું; હાંઈ આવીને નહી મટે કહી, ઉલટું
કાળજું બાળ્યું ॥૩૩॥ વંશની વૃદ્ધિ થાય નહી ને, ભાગી પડે ઘરસુત્ર;

વ્યાસજી કહે ઇચ્છા હોય તો, નેત્રથી આપું પુત્ર ॥ ૩૪ ॥ વીચીત્ર વિર્યની જેટલી નારી, તેટલી કરે સ્નાન; એકાન્ત સ્થળ મને બેસવા આપો, ત્યાં આવે નગ્ન નિદાન ॥૩૫॥ મમ સ્થળ બેસવા ગાયને ગોબરે, લીંપી કુંભ ત્યાં થાપો; ત્રણસેને સાઠ ગ્રતના દીપક, પ્રગટ કરીને આપો ॥૩૬॥ ત્યાં બેસું આરાધન કરવા, વરંશન આપવું ફાવે; એકે એકે સ્નાન કરીને, મારી પાસે આવે ॥૩૭॥ એટલે હું નેનગર્ભ આપીશ, દુખના દીવસ જાશે; વરદાન પામશે પુત્ર મળશે, વંશની વૃધી થાશે ॥ ૩૮ ॥ તવ મછગંધા થઇ ઘણી ખુશી, એકાન્ત સ્થળ લીંપી આપ્યું ગ્રત દીપક પુજાપો મુકયો, ત્યાં વ્યાસે આસન સ્થાપ્યું. ॥ ૩૯॥ પ્રથમ અંબેયે સ્નાન કીધું, પાસે નહિ સુત્રધાર; નગ્નસ્વરૂપ વ્યાસજી પાસે, જાતા કર્યો વિચાર ॥ ૪૦॥ વળણ ॥ પરનર પાસે પરવરૂ, વસ્ત્ર વિના હું કેમ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે વામાને પડયો વ્હેમ.

કડવું ૧૭ રાગ મારૂની દેશી.

વૈશમપાયે બોલીયા તું સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ અંબે તો શરમાઈ ઘણેરૂ, નગ્ન કેમ જવાય; ગયા વિના તો કાજ ન થાએ, કાહ્યા થઇ કોસ ખવાય ॥૨॥ એ એમ જાણી નગન ચાલી, ડોકી રાખીને નીચી; સરમ સહુને બે ચક્ષુની, લોચન દીધાં મીચી ॥ ૩ ॥ નેત્ર મીચી વ્યાસજી પાસે, સનમુખ આવી ઉભી, વેદમ વ્યાસે નખ શીખ સુધી, નીરખી એની ખુબી ॥૪॥ નીરખીને નેનગર્ભ આપ્યો, જાબાઇ દુખડું જાશે; પણ નેત્ર મીચીને આવિ માટે અંધ દીકરો થાશે ॥૫॥ અંબે કહે લ્યો નેત્ર ઉઘાડું, તવ વ્યાસજી એ કહ્યું, હવે મીથ્યા મારે ફાંફા, થનાર હતું તે થયું ॥ ૬ ॥ તવ અંબા એ વસ્ત્રો પહેર્યા, સાસુની પાસે આવી; ઓ સાસુજી ક્ષમા કરો હું, અંધ દીકરો લાવી ॥ ૭॥ સાસુએ લેલાટ હાથ મુકયો, અંબીકાને કહ્યું જાવો, આતો લાવી આંધળો પણ, તમે સારો લઇ આવો॥૮॥ તવ અંબીકાએ સ્નાન કીધુ, ડહાપણ ડોળ્યું ભોળી; સુત સારો લાવવાને અંગે ચંદન લીધું ચોળી ॥૯॥ વ્યાસ પાસે જઇને ઉભી, વ્યાસે કહ્યું દુખ જાશે; પણ ચંદન ચોળીને આવી તે, પીન્ડરોગીયો થાશે ॥૧૦॥ અંબીકા કહે લ્યો ધોઈ નાખુ, વ્યાસજીએ તવ કહ્યું; હવે મીથ્યા મારે ફાંફા, થનારૂં તે થઇ ગયું ॥૧૧॥ તવ અંબીકાએ વસ્ત્ર પહેર્યા, સાસુની પાસે

આવી; ઓરે સાસુજી ઓરે સાસુજી, હું પીન્ડ. રોગીયો લાવી ॥ ૧૨ ॥ મછગંધા કહે ભવિશ મ્હારૂં, બેઉ રૂડા લાવી તંનં, વીચીત્ર વીર્યની રાખ્ય દાશી, તે પ્રત્યે વદી વચન ॥૧૩॥ જારે બાઈ તું રાખ્ય દાશી છે વીદુરા તારૂ નામ; લૈ આવો પુત્ર વ્યાસજી પાસે, પ્રભુ રાખે કાઈ નામ ॥ ૧૪ ॥ તવ વીદુરા સ્નાનં કરીને, કરવા લાગી ખુબી; જાણ્યું સારો સુત મળે માટે, ભજન કરતી ઉભી ॥૧૫॥ વ્યાસજીએ નખ શીખ લગી નીરખી, જા બાઈ દુખ તારૂં જાશે; ભજન કરી આવી માટે ભક્ત દીકરો થાશે ॥૧૬॥ વીદુરા વસ્ત્ર પહેરીને ચાલી સાસુજી :પાસે આવી; સુણો સાસુજી સુણો સાસુજી ભક્ત દીકરો લાવી ॥ ૧૭ ॥ મછગંધા કહે શું સારો લાવી, હવે મારૂં ઘર બેઠું; જગતતણી કહેવત છે ઘર, વંઠયુ ભગતડું પેઠું ॥૧૮॥ એટલામાં વેદમ વ્યાસ આવ્યા, મછગંધાની પાસ કેમ માતા સુખી થઇ સાતા, તવ બોલીથૈ ઉદાસ ॥૧૯॥ એકને આપ્યું આંધળુ ને, બીજીને આપ્યું રોગી ત્રીજીને આપ્યું ભગતડું મ્હારૂં, કોણ રાજ્યનું ભોગી ॥૨૦॥ રોગીયું તે રોગમાં મરવાનું, ભગતડું ભગતાઇ કરશે; ત્રીજું પીટયું આંધળું ભીંતે, ભીંતે ભચકાઇ મરશે ॥૨૧॥ એવા દીકરા દીધા મુને, કેમ ચાલે ઘરબાર, વ્સાસજી કહે માતા મ્હારી કલેશ ન કરો લગાર ॥૨૨॥ મોહોટો નંદન અંધ થશે તે, ચલાવશે ઘર સુત્ર; દત્રાષ્ઠર નામ પાડજો એનું, તેને થાશે સો પુત્ર ॥૨૩॥ પંડે રોગીયો પુત્ર તમારો વશ કરશે ગામો ગામ; પાંચ પુત્રનો પીતા થાશે, પાન્ડુરાજા એનું નામ ॥૨૪॥ ત્રીજો તમારો ભક્ત દીકરો, ઇશ્વર સેવા ડરશે, એની ભક્તિથી માતા તમારી સાતે પેડી તરશે ॥ ૨૫ ॥ એને પેટ નહી થાય પ્રજા, ધરજો વિદુરજી નામ; એવાં વચન સાંભળીને, પ્રસન્ન થયા તમામ ॥૨૬॥ ધન મહારાજા દુખ ફેડયું, તવ થયા વીદાય; વ્યાસને વચને ગર્ભવંતી, થઇ ત્રણે કન્યાય ॥ ૨૭ ॥ દશે માસે પુત્ર પ્રગટીયા, પરભવનો સંબંધ; અંબે નારીને ઉપજ્યો તે બેઉ નત્રથી અંધ ॥ ૨૮ ॥ દત્રાષ્ઠર નામ તેનું પાડયું, અંબીકાને બીજો થાયે; પીંડ રોગીયો પણ પ્રાક્રમી, નામ ધર્યું પાંડુ રાય ॥૨૯॥ પછી થયો વિદુરા દાશીને,'વીદુરજી ધર્યું નામ; ત્રણે પુત્રો પ્રગટ થયા, હરખ્યું આખું ગામ ॥ ૩૦ ॥ ભીષ્મ પિતા અતિ આનંદ પામ્યા, ઘણાં કર્યાં પુન્ય દાન; દીવસે દીવસે થાય છે મ્હોટા, વીચીત્રના સંતાન ॥૩૧॥ પાંચ પાંચ વરસના થયા પુત્રો, કરે વીદ્યાભ્યાસ; તે સમે વીચીત્ર વીર્યનો, દેહ થયો ત્યાં નાસ ॥ ૩૨ ॥ પછી પાછા ભીષ્મ પીતાએ, ચલાવવા માંડયું રાજ, અંધને અભ્યાસ

મોઢે કરાવે, રાજ્યનીતિનું કાજ ॥૩૩॥ પાન્ડુ રાજાને બાણવીદ્યા,ભણાવે ભીસ્મ પીતાય; વીદુરજી વીદ્યા ભણે નહી, ગોવીંદના ગુણ ગાય ॥૩૪॥ એવે થયા અગીયાર વરસના, ઉપવીત દીધાં ત્યાય; રાજ્યાસન અંધને બેસાડયો, જેષ્ટ શોભે જ્યાંય ॥૩૫॥ પછી ચલાવે રાજ્ય રૂડી પેર; પણ કન્યા ન દે કોય; પ્રથમ મોહોટો પરણાવો જોઇએ, વીવાહ તેનો કયાં હોય ॥૩૬॥ ગાંધાર દેશનો ગાંધાર રાજા, તેને છે ત્રણ નાર; પણ પેટ કાંઇ ફરજન નથી; તેથી ઉદાશ અપાર ॥૩૭॥ વળણ પેટ પ્રજા તેને નહી, તેથી ગભરાય મન; વલ્લભ કહે એ રાજીઓ ચાલ્યો તપ કરવાવન.

કડવું ૧૮ મું રાગ સોરઠની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા,સુણ જનમેજયરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાયું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ ગાન્ધાર રાજા તપ કરવાને નીકળી ચાલ્યો વન; આઘે જાતાં એક શીવાલય દીઠું,ત્યાં બેઠો રાજન॥૨॥ જપજપતો તપતપતો, ધરતો શીવનું ધ્યાન; શ્રાવણ માસેને સોમવારે, શીવ રીજ્યા ગાધાન ॥૩॥ ગાન્ધારને શીર કર મુકયો આવી, કષ્ટી હું તારી કાપું; માગ્ય માયરે પ્રસનછું હું, જે માગે તે આપું ॥૪॥ ગાન્ધાર કહે એરે મહારાજા, આપો મને એક તન; શીવ કહે જા પુત્ર થાશે, છે માહારૂં વચન ॥ ૫ ॥ શ્રાવણ માસે ને સોમવારે, પુર્ણ કર્યું મન કામ; માટે તારા પુત્રનું ધરજે, શ અક્ષર પર નામ ॥૬॥ ગાંધાર કહે શકુની એવું, પાડીશ પુત્રનું નામ; એમ કહીને ઘેર ચાલ્યો, શું બન્યું તે ઠામ. ॥૭॥ મહાદેવજીનો નંદીઓ તેણે, મન કર્યો વીચાર; મુને પારવતી કુંવારો કુંવારો, કહેછે હરનીશ સાર॥૮॥ તે માટે મ્હારૂં મેહેણુંટાળું જાણી ગાધાર કને જાય; લે ગાંધાર જો જોઇતી હોય તો, હું આપુ કન્યાય ॥૯॥ગાંન્ધાર કહે ધન્યભાગ્ય મારૂં, દઇને દુધ બે મળે; નંદી કહે કહ્યુ તેમ કરે તો, ભાગ્ય મારૂં ભળે ॥૧૦॥ પાંચ વરસની થાય પુત્રી, પરણાવવી મુંજ સંગ; એવું કબુલ કરેતો વરદાન, આપુ ધરી ઉમંગ॥૧૧॥ ગાંન્ધાર રાજાએ મન વીચાર્યું હાલ જાવું હા પાડી; નંદી પરણાવા આવશે તવ; મારીને મુકીશ કહાડી ॥૧૨॥ એમ વીચારી કબુલ કીધું, નંદી કહે દુખ જાજો; શીવ સવારી કરે મુજ પર તે, પુન્યે પુત્રી તુને થાજો ॥૧૩॥ બે વરદાન લેઈ રાજા ચાલ્યો; ગયો પોતાને ઘેર; બે પ્રેમ દાને ગર્ભ રહ્યા, પુર્ણ પ્રભુની મેહેર ॥૧૪॥ દશ માસે બે બાળક થયાં,

એક તનયા એક તન; આનંદ ઓચ્છવ થયો ગણેરો, રાય તણે ભોવન ॥૧૫॥ બંને બાળક ઉછરે છે, દીનદીન દેહેજ દાખે વરદાન આપી નંદી ગયેલો, તે દીવસ ગણી રાખે ॥૧૬॥ એવે કન્યા પાંચ વરસની થઇ બરોબર જ્યારે; પારવતીની પ્રત્યે નંદીયો, હશીને બોલ્યો ત્યારે ॥૧૭॥ ઓરે મારી પારવતી માતા, હવે મહેણું નવ ખાવું; આજ મુજને શણગારો તો, પરણવાને જાવું ॥૧૮॥ પારવતી કહે ભલે ભલે ભાઇ, વારણાં તારાં લેવું, પણ પરણ્યા વીના પાછો આવે તો; પેસવા નહી દેવું ॥૧૯॥ એમ કહીને શીંગ રંગ્યાં, રંગ્યું પુછ સુવર્ણ; લેલાટ કીધો ચાંદલોને, ઝાંઝર પહેરાવ્યાં ચર્ણ ॥૨૦॥ પછી નંદીયો ત્યાંથી નીકળીયો, આવ્યો એ ગાન્ધાર દેશ; રાજ્ય સભામાં બેઠો છે જ્યા, ગાંન્ધાર રાય નરેશ ॥૨૧॥ ત્યાં આવીને બોલ્યો સભામાં, ગાંન્ધાર રાજા લાવો; વાયદા પ્રમાણે આવ્યોછું, હવે મુને પરણાવો ॥૨૨॥ ગાંન્ધાર કહે ગાય પરણાવું, નંદી બોલ્યો ખુંખારી; વરદાન દઇ દીકરી તને આપી પરણ્યા તે ગાન્ધારી ॥૨૩॥ તવ ગાંન્ધાર રાય કળકળીઓને, બોલ્યો ઘણો ક્રોધ ભેર, શું જુઓછો શેવક માહરા, નંદીને મારો ઠેર ॥ ૨૪ ॥ શેવક ઉઠયા મારવા ટુટયા પ્રહાર કર્યો મારો માઠો ઉંચું પુછડું લઇને નંદી બરાડા પાડતો નાઠો ॥ ૨૫ ॥ છાનોમાનો જઇ શીવને મળીયો, માહારાજ જુઠી આ શ્રષ્ટી; ગાન્ધારને મેં દીકરી આપી, ભાંગી એની કષ્ટી ॥૨૬॥ મુજ સંગ પરણાવવાનું કહ્યું, માટે આપ્યું વરદાન, ગયો પરણવા ત્યારે મુને, મારી કર્યો હેરાન ॥૨૭॥ પરણ્યા વિના હું ઘરમા આવું તો; પાર્વતી મા મુકે કહાડી; તમે ભોળાનું વાહન ભોળું, દુનીયાં થઇ અનાડી ॥૨૮॥ તવ મહાદેવે ભસ્મજ ચોળી, જા તુજને નહીં વાગે; કદાપી કાંઇ વાગે તોપણ, જા તુજને નહી લાગે ॥૨૯॥ સાંભળી નંદીયો સુરે ભરાયો, ગયો ગાન્ધારને ઘેર, લાવ્ય અલ્યા તાહરીદીકરી તું નહી તો થાશે કેહેર॥૩૦॥ સાંભળી ગાંન્ધર કળકળીયોને સેવકે દીધો માર,ડાંગ લાકડીયોથી કુટયો પણ, વાગ્યું નહી લગાર ॥ ૩૧ ॥ પછી નંદીએ શીંગડાં ઘાલ્યા નગ્રની ભોમીમાય;બળ થકી પ્રથવી ઉંચી કરી, નગ્ર ધ્રુજ્યું તવ ત્યાંય ॥૩૨॥ ગાંન્ધરે જાણ્યું ,ગજબ થાશે, નગરી ઉંધી કરી દેશે; એમ જાણીને ગાંન્ધાર બોલ્યો, આવીને કંગાલ વેશે ॥૩૩॥ ઓ નંદીયાજી ક્ષમા કરોને, કરશો નહી હેરાન; કોઇ ન જાણે આવો ઘરમાં, દેઉં હું કન્યાદાન ॥ ૩૪ ॥ નંદી કહે હું એમ ન પરણું, ચોરી બાંધો ઘરબહાર; બ્રાહ્મણ આવે ને પરણાવે, ગાય ગીતાં સૌનાં

૨ ॥૩૫॥ ગાંધાર કહે નેમ કરૂં છું, હવે કરો ક્ષમાય; તવ નંદીયે શીંગડાં કાહાઢયાં, મંડપ રચાવ્યો રાય ॥૩૬॥ લોટા મુંકીને ચોરી બાંધી, વીપ્ર બોલાવ્યો શાર; પરાણે પુત્રી પરણાવા માંડી, નંદી બોલ્યો તે વાર ॥૩૭॥ પુરણ પરણત નથી પરણવું, નહીં મારે કન્યાનું કામ, આતો કુંવારા મેણું ટાળું છું, પરણ્યો એવું એક નામ ॥ ૩૮ ॥ તવ ગોરે ત્યાં મીંઢળ બાંધ્યું; નદીને ચરણે સાર; લેલાટ કીધો કંકુનો ચાંલ્લો, કીધો લગ્ન આચાર ॥૩૯॥ નંદી કહે નથી પરણવું, એમ કહી થયો વિદાય, કહે વાયુ દુનિયામાં નંદી પરણ્યો, ગાંન્ધારની તનીઆય ॥૪૦॥ ગાંન્ધારે પ્રધાનને કહ્યું, આ વાત જાહેર હોય, તોપછી આપની દીકરીને, પરણશે નહી કોય ॥૪૧॥ માટે તમે સંચરો વહેલા, ગમે તે ક્ષત્રી લાવો; વાત ઝાહેર પડતાં પહેલાં, લાવીને પરણાવો ॥ ૪૨ ॥ એટલે પ્રધાન વર શોધવાને નીકળ્યો તેણી વાર; જ્યાં જઇને પુછે ત્યાં સઘળે; ગયેલા સમાચાર ॥૪૩॥ તેને તે રાજા એમ બોલે, આખલાની કન્યાય; તે વશ કન્યા અમારાથી કદી નંવ્ય વરાય ॥૪૪॥ પ્રધાન સઘળેથી વળ્યો પાછો, ગાંન્ધાર પાસે જાય; સઘળે વારતા ગઈ ફેલાઈ, કો નથી કહેતું હાય ॥૪૫॥ ગાંન્ધાર કહે પ્રધાન મ્હારા, વાત થઇ બન્યુ તેમ; દીકરો કુંવારો રાખી એ પણ કન્યા રખાય કેમ ॥ ૪૬ ॥ પ્રધાન કહે વર બતાવું, પણ તમને લાગે દુખ; માટે મનમાં સમજી રહ્યો છું, કેહેવાતું નથી મુખ ॥ ૪૭॥ રાજા કહે એમાં દુખ શાનું, નહી ધરૂં મન ક્લેશ, પ્રધાન કહે હસ્તીનાપુર નાત બહારીયાનો દેશ ॥૪૮॥ તેનો તન અંધ ગાદીપતી છે, કન્યા નથી કો દેનાર; તેમ આપણી ગાંન્ધારીને, કોઇ નથી લેનાર ॥ ૪૯ ॥ કોહોતો જુગ્તે જોડું મેળવીએ, તવ બોલ્યા રાજન; સુખે જઈ વીવાહ કરી આવો સત્ય છે તુજ વચન ॥૫૦॥ વળણ ॥ સત્ય વચન છે તુજ તણું, દેશું કન્યાદાન; વલ્લભ કહે ત્યાં મોકલ્યો, રાજાએ પ્રધાન.

કડવું ૧૯ રાગ ચોપાઇ.

ચાલ્યો પ્રધાન હસ્તીનાપુર, વીવા કરવા ઉલટ અતી ઉર; આવ્યો નગ્રમાં પ્રેમથી પળીયો, જઇ ભીસ્મ પીતાને મળીયો ॥૧॥ ભીસ્મે પુછી ત્યાં કુશળક્ષેમ, પછી કહ્યું પધાર્યા કેમ; કહે પ્રધાન સુણો પેર, વીવા કરવા આવ્યો તમ ઘેર ॥ ૨ ॥ રાજા ગાંન્ધારની ગાંન્ધારી, તેવી તે છે કન્યા કુઆરી; તમ તન અંધ છે તેની સાથે, કન્યાદાન દીજે અમ હાથે

॥૩॥ સુણી ભીસ્મ કહે સુણો વાત, એતો પરણી નંદીયા સાથ; વરી કન્યા તે કેમ લેવાય, લેતાં અતીશે અધર્મ થાય ॥ ૪ ॥ નાત બહાર અમો સરવથી, પણ જાત બહાર ગયા નથી; કહે ગાંન્ધારનો પ્રધાન, સુણો ગંગા તણા સંતાન ॥૫॥ કન્યાનું કુળ જોઈ થાઓ મગ્ન, નથીથએલું આખું લગ્ન; અડધા લગ્નની કન્યા લેવાય, પુછો વિપ્રને સૌ સંદેહજાય; ॥૬॥ નથી એ કન્યા કોઇ લેનાર, તો આ વરને કોણ દેનાર; નાત બહાર વળી આંખે અંધ, માટે સમજી કરોને સંબંધ ॥૭॥ તવ ભીસ્મે ત્યાં વેળા વીચારી, તેડયા વીપ્રો મ્હોટા આચારી; તેમને પુછયું પડીને પાય, કહો આ કન્યા કેમ લેવાય ॥૮॥ બોલ્યા બ્રાહ્મણો બાધજ નાવે, જો એ કન્યા જાત્રા કરી આવે; સંગે જાય કન્યાદાન દેનાર, પછી બાધ રહે ન લગાર ॥૯॥ સુણી ભીસ્મ કહે એ પ્રધાન, કરાવો જાત્રા તીરથ સ્નાન; પીતા પુત્રી બંને જણ જાય, પછી અમારે લેવી કન્યાય ॥૧૦॥ તવ પ્રધાને શ્રીફળ દીધું, ભીસ્મજીએ કબુલ કરી લીધું, ગયો પ્રધાન ગાંન્ધાર દેશ, કીધો ગાંન્ધાર ગ્રહ પ્રવેશ ॥૧૧॥ કહી વીવાતણી બધી પેર કીધો નાત બારીઆને ઘેર; તે પણ પ્રથમ કહેતો તો નાય, દોશ મુકી આવો તો એની હાય ॥૧૨॥ માટે પીતા પુત્રી ત્યાર થાવો, અડસઠતીરથ યાત્રાએ જાવો; તવ ગાંન્ધારને ગાંન્ધારી; કરી યાત્રા જવાની ત્યારી ॥ ૧૩ ॥ દ્રવ્ય લેઇને બેઉ નીકળીયાં, પીતા પુત્રા યાત્રાએ પળીયાં; જાય તીરથે તીરથ કરી સ્નાન, કરે વીધ પ્રમાણે દાન ॥૧૪॥ જાત્રા કરાને પાછા ફરીયાં, રસ્ત કુંતલપુર ઉતરીયાં; કુંતલપુરના કુંતી ભોજ રાય, તેડી ગયો નગરની માંય ॥૧૫॥ રાખ્યાં લઈ જઇને પોતાનેઘેર, કીધી પરોણાગત બહુ પેર, કુંતીભોજને દીકરી રૂપ ધામ. જેનું કુંતાજી એવુંછે નામ ॥૧૬॥ તે પણ ગાંન્ધારી જેવડી કન્યાય, એ બેને થયાં બેનપણાં ત્યાંય; રમી જમીને રાજી હુતા, રાત્રીએ બેઉ ભેળાં સુતાં ॥૧૭॥ બોલી કુન્તા ગાંન્ધારી શું એમ બાઇ યાત્રાએ નીકળી કેમ; નારી નાની હોય સરવથી, તેને જાત્રા જાવું કહ્યું નથી ॥૧૮॥ સુણી ગાંધારી કહે સુણ બેની, અડચણ વીના કો નીકળે શેની;તને શું કહું વારતા વરણી, મને આખલો ગયોછે પરણી ॥૧૯॥ મારો તાત થાકયો માહામથી પણ મુને કો પરણતું નથી; છેવટ પરણાવવા કરી પેર, પેલા નાત બાહારીને ઘેર ॥૨૦॥ તેણે પણ કહ્યું હા તવ કહીએ, કરી આવે યાત્રા તો લઇએ; માટે યાત્રા નીકળીયાં બાઇ યાત્રા કરી આવ્યાં અમે હાંઈ ॥૨૧॥ કુન્તાં કહે ભવીસ્યની વાત; કરો સયન ગઈ બહુ રાત, મારે ઉઠ-

વું છે બહુ વહેલી, જાવું છે નદીએ સાહેલી ॥૨૨॥ નદી કીનારે છે એક રૂશી, મમ તાતે રાખ્યા થૈ ખુશી; મઠ બાંધી આપીને વસાવ્યા, છ મહીનાથી દુર્વાસા આઠંયા ॥ ૨૩ ॥ નથી કો રૂશી તપશ્વી એવા, હું હમેશાં કરૂછુ શેવા; આજ જવાના છે એ રૂશી, મુજ ઉપર થયા છે ખુશી ॥૨૪॥ કહ્યું છે વહેલી આવજે બાળ, જોજે ન થાય પ્રાતસકાળ; આવજે વેહેલી રાખીને નેક, કહ્યું દેશ મંત્રજ એક ॥ ૨૫ ॥ તે મંત્રથી દુખ તારૂ જાશે, તને એકસો દીકરા થાશે; માટે મહારે જાવું છે ત્યાય; એમ કહી સુતાં સજ્યામાંય ॥ ૨૬ ॥ નીંદ્રાવશ થઇ કુન્તાય, જાગે ગાંન્ધારી વીચાર થાય, મારૂં ભવિષ્ય છે બહુ વાંકુ, મળશે કંથ આંધળો રાંકુ ॥૨૭॥ માટે પરોઢે ઉઠીને હું જાવું, રૂશીને છેતરી મંત્ર લાવું; એવા વીચારની ધારે વાત, એમ કરતા ગૈ ત્રણ પોહોર રાત ॥૨૮॥ કુન્તા ભર નીંદ્રામાં પોઢી, ઉઠી ગાંન્ધારી વસ્ત્ર ઓઢી; છાનીમાની ચાલી નદી તીર, આવી રૂશીને મઠ ધીર ॥ ૨૯ ॥ આછું ઓઢી મઠમાં પેઠી, વસ્ત્ર વાસણ વીછળવા બેઠી; કુન્તાએ કહ્યું જેમ જેમ; કર્યું કામ બધું તેમ તેમ ॥૩૦॥ પછી ચરણ ચાપવા લાગી, આપો મંત્ર લીધો મુખ માગી; રૂશી ભોળીયા તે પ્રેમ વાપ્યો. જાણી કુન્તાને મંત્રજ આપ્યો ॥ ૩૧ ॥ મંત્ર શાખી ઉઠી તેણીવાર, આવુંછુ કહી નીકળી બહાર; નાઠી ગઇ કુન્તાને ભોવન, જઇ ભેળું કર્યું સયન ॥૩૨॥ એવે કુન્તાજી જાગીને ગઈ, નાહી દુરવાસાના મઠ મહી, દીઠું સઘળું કરેલ કામ; કેમ મહારાજા કીધું છે આમ ॥ ૩૩ ॥ સહુ કામ કીધું કેમ હાથે, હું આવીછું થતે પરભાતે; કહે રૂષી બેટા તેં કીધું; મારે હાથે નથી કરી લીધું ॥૩૪॥ કહે કુન્તા હું હમણાંજ આવી, પુછયું તમોને શીશ નમાવી; તેમ છતાં જુઠું બોલો અતી, એમ કરી મંત્ર આપવો નથી ॥૩૩॥ તવ રૂશીએ શમાધિ કીધિ, જ્ઞાનથી વાત ઉચારી લીધી; ઉતારી સમાધી રૂશીરાય, કોણ બેનપણિ થઇ કુંન્તાય ॥૩૬॥ કહે કુન્તાજી એક ગાંધારી, આજ બેનપણી થઈ માહારી, કહે રૂષી તેને વાત કહી તુજ બદલે તે મંત્ર લઇ ગઈ ॥ ૩૭ ॥ સુણી કુંન્તાજી બોલી વચન, એક દીનમાં લીધા સો તન; મારી બહુ શેવાથી કષ્ટ કાપો, મને પાંચ સાત લાખ સુત આપો ॥૩૮॥ બાળ બુદ્ધિથી બોલી એમ, રૂશી કહે ગાંડી થઈ કેમ; હવે નથી મંત્ર મુજ પાસ, કુન્તા કહે કરૂં દેહ નાશ ॥૩૯॥ રૂશિ બોલ્યા તારૂં કષ્ટ કાપું, પાંચ પુત્રના પાંચમંત્ર આપુ; કહુ કુન્તા મંત્રો ફેંકી દેવું, પેલીને સોહું પાંચજ લેવું ॥૪૦॥ કહે તું સુણ વચન, આપુ તેથી તું લે પાંચ તન;

તારા પુત્રો પ્રાક્રમ બહુ કરશે, એના સો તારા પુત્રથી મરશે ॥ ૪૧ ॥ એવું સુણી કુન્તા થઇ રાજી, પાંચ મંત્ર લીધા પગે બ્હાજી; મંત્ર સુર્યનો પેહેલો એક, બીજો યમરાયનો વિવેક ॥૪૨॥ ત્રીજો વાયુતણો મંત્ર લીધો, ચોથો ઈંદ્રતણો મુખ કીધો; પાંચમો છે અશ્વની કુમાર, કીધા જીભ્યાએ ભણી તૈયાર ॥૪૩॥ પછી રૂશીજી થયા વીદાય, આવી કુન્તાજી નગ્રની માંય; દિઠી ગાંધારીને રીસ લાવી, રૂશી કને મંત્ર લેઈ આવી ॥ ૪૪ ॥ તારા સો થઇને શું કરશે, મારા એક તન હાથે [સો મરશે ગાંન્ધારીએ વાળી ગાંઠ હૈયે, કહ્યું તાતજીને ચાલો જૈયે॥૪૫॥ તવ ગાંન્ધારને ગાંન્ધારી ત્યાંથી નીકળ્યાં ઘેર તૈયારી; આવ્યા આપ ઘેર થઈ મગ્ન, કહાવી મોકલ્યું ભીસ્મને લગ્ન ૪૬॥ આવજો વરરાજાને લેઇ થાસું ખુશી કન્યાદાન દેઇ, પોહોંચ્યા ભીસ્મને સમાચાર, કીધો વરરાજાને તૈયાર ॥ ૪૭ ॥ ગયા વાજતે ગાજતે લઇ જાન, આવ્યા ગાંન્ધાર દેશ નીદાન; આપ્યું ગાનધાર રાજાએ માન દીધું પ્રેમથકી કંનયાદાન ॥ ૪૮ ॥ વર પરણીને ચાલ્યો ઘેર, આવ્યા હસ્તીનાપુર સુખ ભેર; રહી ગાંનધારી થઇને રાણી રાજ્ય ભોગવે બહુ સુખ માણી ॥ ૪૯ ॥ વલણ ॥ નરનારી સુખ ભોગવે, સાંભળને તું રાય, કુંનતા કુંનતપુર રહી, તેની કહું કથાય.

કડવું ૨૯ રાગ ભેરવીની ચાલ.

વૈશમપારે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ માહમાય ॥૧॥ કુંનતાજી રહી કુંતલપુરમાં, મંત્ર લીધા છે પાંચ; પણછે બાળકબુદ્ધિ માટે નથી લાગતા સાચ ॥૨॥ તેથી મંત્રના અજમાશ કરવિ, એક દન ગઇ નદિ તીર; સ્નાન કરીને મંત્ર રવીનો, જપી રાખી મન સ્થિર ॥ ૩ ॥ એટલે મંત્રને આધિન દેવતા, ભાણુદેવ ન ચુકયો; અશ્વના કાનથી પુત્ર કહાડી કુનતાને ખોળે મુકયો ॥૪॥ કુનતાજી તવ વિસ્મય પામી જાણતી હતી કાચું; પણ રૂશીના મંત્રતણું મેં પ્રમાણે જોયું સાચું ॥૫॥ પછી વિચાર્યું હું છુ કુઆરી, પુત્રને કેમ રખાય પીતા જાણે તો દેર મારે, હવે વલે શી થાય ॥૭॥ આ રવી દેવતા લ્યો સુત પાછો હાલ ન જોઇએ તન; પણ રવી કયાં આવે લેવા, તવ ગભરાયુ મન ॥૭॥ વસ્ત્રે વીટાળ્યો પુત્રને ને, મુકયો જોઈ ઝાડ જાળુ, દોડતી આવી ઘેર પોતાને, કીધું કામ રૂપાળું ॥૮॥ કંચનની એક પેટી લીધિ, જાળી વાળી રૂપાળી, જયાં પુત્ર મુકયો ત્યાં એ આવી, કુનતીભોજની બાળી

॥૯॥ પછી પુત્ર લીધો જળામાંથી, સુવાડયો પેટીની માંય; તે પેટી બંધ કરી લેઈ ચાલી, જમનાનું જળ જયાંય ॥૧૦॥ તે જંળ વિશે તરતી મુકી, જમુનાજીને સરણ; કહ્યું જમુનાને મુજ સુત મરેતો, તુજમાં ન મુકુ ચરણ ॥૧૧॥ એમ કહીને ઘેર ચાલી, બાળા ભોળી કુંતાય; જમુના જળમાં પેટી તણાતી, હસ્તીનાપુરમાં જાય. ॥૧૨॥ ત્યાં જળ ભરવાને આવી છે, દત્રાષ્ટરની દાશી,રાધે એવું નામ એનું,દીઠી પેટી ખુબ ખાશી॥૧૩॥ તવ કછ ભીડીને પડી જળમાં; પેટી કાહાડી લાવી બાહાર;સોડીઆમાં સંતાડીને ચાલી,કરતી મન વીચાર॥૧૪॥ આ પેટીમાં દ્રવ્યજ હશે,દુખ દળદર મારૂં જાશે;પોતાના ઘરમાં લઇને આવી,દ્વાર દીધાં ચોપાશે ॥૧૫॥ પેટી ઉઘેડીને જોયું તો, દીઠો રૂપાળો બાળ;કાનમાં કુંડળ કુમકુમ તુલ્ય કર, કાંતી રૂડી રશાળ. ॥૧૬॥ દાશીએ વીચાર્યું ધન નથીને, આતો નીકળીયો તન;રાજસભામાં જાહેર કરૂં, નહિ તો થશે વિઘન ॥૧૭॥ એવું જાણી હતી તેમ દીધી,ચતુરાઇ નવ ચુકી;રાજસભામાં સૌ જન બેઠાં ત્યાં જઈ પેટી મુકી ॥૧૮॥ લ્યો મહારાજા જડી જળમાંથી, કનક પેટી આજ;માંહી શું હશે તે નથી જાણતી; સોંપી દીધી માહારાજ ॥૧૯॥ એટલે આવ્યા ભીસ્મ પીતા, ઉઘેડયું પેટીનું દ્વાર, જોયું તો માંહી પુત્ર દીઠો, રૂપ રૂપનો અંબાર. ॥૨૦॥ ભીસ્મ પીતાએ બ્રાહ્મણ તેડયા, પુત્ર બતાવ્યો સાર; આ સુત કેવો નીકળવાનો, કૃપા કરી કીરતાર ॥૨૧॥ બ્રાહ્મણ કહે એ પુત્રના;લાભકારી છે ચરણ;રાખો તમો ઘેર બળીઓ નીકળશે, નામ ધરો રાજા કરણ ॥૨૨॥ તવ ભીસ્મે સુત લઈ લીધો, બોલીયા મુખ વચન;લે રાધે દાશી ઉછેર હાને,જાણજે તારો તન ॥૨૩॥ બેઠી ખાજે સદા સુખી થાજે, કહીને સોંપ્યો બાળ; એવે સમે દશ દિવસ વિત્યા, વીચાર્યું પાન્ડુ ભુપાળ. ॥૨૪॥ પછી પાંન્ડુ રાય ભીસ્મ પ્રત્યે, દાદા હું તતપર થાવું,આપો મુજને આગના તો, દેશજીતવા જાવું ॥૨૫॥ ભીસ્મ કહે એ ધર્મ આપણો, સુખે પધારો તન; શેન્યા સાથે લેઈ જાવો, લ્યો જોઇએ તેમ ધન ॥૨૬॥ તવ પાન્ડુ રાયે સેન્ય લીધું, ચાર ક્ષોણી આપ સંગ; ડંકા નીશાન આયુધ સઘળાં, રાખ્યાં ધરી ઉમંગ ॥૨૭॥ વાજતે ગાજતે છત્ર છાજતે, નીકળીઓ રાજંન;ચાલતાં સનમુખ ગાય આવી ભલા મળ્યા સુકન. ॥૨૮॥ પ્રથમ ગયો અંક દેશમાં, પડાવ કર્યો ગામ બહાર; અંક દેશના રાજાને ત્યાં, મોકલીઆ સમાચાર. ॥૨૯॥ ગાંગેવના ભત્રીજા આવ્યા છે; માગે છે યુદ્ધ નરેશ; યુધ કરવાની ન હોય હીમત, તો લખી આપો દેશ ॥૩૦॥ એવો સમાચાર પોહોચ્યો રાજાને, રાયે ક-

કર્યો વિચાર; સહુ ક્ષત્રીને જીત્યા હતા, ગંગા તણા કુંઆર ॥ ૩૧ ॥ તેનો ભત્રીજો તેવોજ હશેં, એમં ભય મનમાં વાપ્યું, હાથ જોડી મળવા આવ્યો, રાજ્ય પોતે લખી આપ્યુ ॥ ૩૨ ॥ એટલે પાંડુરાજા ત્યાંથી ઉપડી ગયો વંક દેશ, તેણે પણ આવિ રાજ્ય લખી આપ્યું, વશ થયો એ નરેશ ॥ ૩૩ ॥ એ રીતે જ્યાંને ત્યાં થવા લાગ્યું, ભાગ્ય કરે બહુ જોર; કોઇ રાજા સામો નથી થાતો, પુન્ય ઉદય અઘોર ॥૩૪॥ જેહ દેશનો રાજા બળીઓ, ત્યાં પોતે નવ જાય; બીજો બધો દેશ જીતીને, ગયો કુંતલપુર માંય ॥ ૩૫ ॥ તેને સમાચાર કહાવી મોકલ્યા. આવ્યો કુંતીભોજ રાય; પાંડુને કહ્યું ઘર ગામ તમારૂં, પરણાવું કન્યાય ॥ ૩૬ ॥ એમ કહી ગામમાં ગયો તેડી, ઘણું કર્યું સનમાન, પાળક પુત્રી કુંતાજીનું, દીધું ત્યાં કન્યાદાન. ॥ ૩૭ ॥ પેટપુર પેહેરામણી આપી, પછી કર્યા વીદાય, કુંતાને તેડી પાંડુરાય ચાલ્યો, ગયો મારવાડમાંય ॥૩૮॥ ભાગોળે આવી પડાવ નાંખ્યો; સલ્ય રાજાને કહાવ્યું હસ્તીનાપુર પાંડુ રાજાનું, શેન્ય વઢવા આવ્યું ॥ ૩૯ ॥ રાજ આપો કે યુધ આપો, બેમાંથી કરો એક; તવ સલ્ય રાજા આવ્યો ભાગોળે; વાત લાવ્યો વીવેક ॥ ૪૦ ॥ કહે પાંડુરાય શી છે મરજી, કોહો તો કરૂં અન્યાય; નહી તો મારી બેન માદરી, તે દેઉ કન્યાય ॥૪૧॥ પાંડુએ તવ વેળા વીચારી, કહ્યું કે કન્યા લાવો, જાણ્યું કે નાતમાં ભળીએ છીએ, ભલે મને પરણાવો ॥ ૪૨ ॥ તવ શલ્ય રાજા લે ગયો નગ્રમાં; અંતર ઉલટ લાવી; પોતાની બેન માદરી તે, પાંડુને પરણાવી ॥૪૩॥ કુંતાને માદરી બે થઈ કન્યા, પરણી ચાલ્યો ઘેર; ભીષ્મ પીતાજી વીદુરજી સૌ, સામાં આવ્યાં સુખભેર ॥ ૪૪ ॥ નાતમાં ભળીયા રાજ્ય મળીયાં, બળીયા લાવ્યા બે રાણી; ગાંધારીને કુંતાજી તે થયાં દેરાણી જેઠાણી ॥૪૫॥ ગાંધારીએ તવ મન વિચાર્યું, આવ્યું આ ઘરમાં સાલ; પણ તે મનમાં સમજી રહેવું, બોલવું નહી કંઈ હાલ ॥ ૪૬ ॥ કુંતાને માદરી બે સોકયો, સંપી રહે સારી રીત; પરણપતિની ચાકરી કરે, બેઉ જણ ચોખે ચીત. ॥૪૭॥ વળણ ॥ એમ કરતાં બહુ દન ગયા, તવ પાંડુ રાજન; વદે વલ્લભ એ સંચર્યો, મ્રગીયા રમવા વન ॥

કડવું ૨૧ રાગ ધવળ ધનાશરી.

વૈશમપાએ એણી પેરે બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભાવું, આદ્ય પરમ મહિમાય ॥ ૧ ॥ મ્રગીયા રમવા પાંડુ રા-

જા, અશ્વ બેસી.ગયો વન; જાતાં જાતાં જાય છે ત્યાં કેવું થયું વીઘ્ન. ॥ ૨ ॥ એક ગામનો વીપ્ર હતો, બાર વર્ષે પરણ્યો નારી; પછી ગયો વનમાં તપ કરવા, બાર વરસ નીમ ધારી ॥૩॥ તેને આઠ દશ વરસ થયાં તવ, તેની નારી જેહ;માબાપ વીનાની હતી કાકા ઘેર,સાસરે આવી તેહ ॥૪॥ પુત્ર વીના શું કરે વહુને, સાસુએ મરડયું મુખ, આવી તેથી ઘેર રાખવી પડી,પણ દેવા માંડયું દુખ ॥૫॥ નિત્ય મોકલે કાષ્ટ વીણવા એ અબળા વન જાય, સ્વામી ગયો છે તપ કરવાને; તેથી દુખી બહુ થાય ॥૬॥ એવામાં પાન્ડુરાય નીકળ્યો, તે દન વનમાં નાર; કાષ્ટ વીણે એવે તપ કરીને, ઘેર આવે ભરતાર ॥૭॥ તે નરનારી થઇ ગયાં ભેગાં, બ્રાહ્મણીએ ગ્રહયો હાથ,અરેરે તમ વીના ઘણી દુખી; ભલે આવ્યા મમ નાથ ॥ ૮ ॥ બ્રાહ્મણ કહે ચાલો ઘેર જઇએ; બ્રાહ્મણી વદી વચન; રતુ આપો આ વન વીશે, પછી જાશુ ભોવન ॥૯॥ બ્રાહ્મણ કહે સાંભળ નારી,નહી મનુષનો ધર્મ;ધોળે દીવસે ક્રીડા કરવી,પશુ પક્ષીનું કર્મ ॥૧૦॥ બ્રાહ્મણી કહે હઠ ન મુકું, ઓરે મારા નાથ; તવ બ્રાહ્મણે તુમડીમાંથી, જળ લીધું છે હાથ ॥૧૧॥ એક વરસનું તપ મુકી, કામ કીધું અનુપ, બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણી બેઉ જણે ત્યાં, ધારણ કર્યું મ્રગ રૂપ ॥૧૨॥ પશુ શરીરે ક્રીડા આરંભી, વાંકી છે કર્મ દશાય, મ્રગ શોધતો ત્યાં આવી પહોંચ્યો, બળવંત પાંન્ડુરાય॥૧૩॥ પાન્ડુ રાજાએ મ્રગ મ્રગલીને, દુરથી દીઠાં જ્યારે;બાંધવાના હેતુથી એણે, બાણ ફેંકયું ત્યારે. ॥૧૪॥ વાંકા ભવીશે બાણ ચાલ્યું, વાગ્યું મ્રગને અંગ; ઉછળીને હેઠા પડયોને, દેહજ થયો ભંગ ॥૧૫॥ તવ મ્રગે મ્રગલી ટળી જઇને, થયા બે મનુષ દેહ,પાન્ડુ રાજાએ લગભગ જાતાં, દ્રષ્ટીએ દીઠાં તેહ ॥૧૬॥ પુંરણ એ પસ્તાવા લાગ્યો, આશું થયું ઓ બાપ; એટલે બ્રાહ્મણીએ કંથકને, બેશી કર્યો વિલાપ ॥૧૭॥ અરેરે આ શું કર્મ કઠોરૂં,કંથ પામ્યો મરણ એટલે પાન્ડુ રાય આવી, બ્રાહ્મણીને લાગ્યો ચરણ ॥૧૮॥ અરે ઓ બાઇ કોણ તમે છો, કરશો નહીં વીલાપ; બ્રાહ્મણી કહે તુજને લાગ્યું બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૧૯॥ પાન્ડુ કહે ફુટયું ભવીશ માહરૂં, તમો સુણો સત્ય વાત;મારે ઘેર પાળીશ તમને, હું સુતને તમે માત ॥૨૦॥ બ્રાહ્મણી કહે કંથ ગયોને, મારે જીવી શું કરવું;ચીતા ખડકી કંથને ઉછંગ; લેઇને બળી મરવું ॥૨૧॥ માટે રાજા ચીતા ખડકે, તેણે તારૂં ભલું થાય; તવ પાન્ડુરાય કાષ્ટ લાવ્યો, ખડકી મોટી ચીતાય. ॥૨૨॥ બ્રાહ્મણી બેઠી શબ લઇને, બોલીયો પાન્ડુરાય; માતા મુજને શ્રાપ દો કે, તો પાપ ઓછું

થાય ॥ ૨૩ ॥ બ્રાહ્મણી કહે છે જારે જા ગાંડા, શીદ માગે છે શ્રાપ; પાંડુ કહે શ્રાપ વેહાશે, પણ નહી વેઠાય પાપ ॥ ૨૪ ॥ એટલે બ્રાહ્મણી ક્રોધમાં બોલી, મ્હારા જેવું તારૂં થાશે; તુજ નારીને રંતુ આપતાં જીવ તારો જાશે ॥૨૫॥ પાંડુ રાજા કહે ભલે માતાજી, કહી મુકયું અગનીનું બાણ; તેમાં નરનારી બેઉ બળીયાં, નીકળી ગયાં પ્રાણ ॥ ૨૬ ॥ પછી પાંડુરાય ઘેર આવીયો, સકળ દેશનો ભુપ, બ્રહ્મહત્યા લાગી તે કારણ, થઈ ગયું શામ રૂપ ॥૨૭॥ ભીષ્મ પીતાને અંબીકા આવી, માદરીને કુંતાય અ-રેરે કેમ રૂપ બદલાયું. પાંડુ કહે છે ત્યાંય ॥૨૮॥ મૃગીયા રમવા વન ગયો તો ભવીશ રેખા જાગી, વાંકો દિવસ આજનો મ્હારો, બ્રહ્મહત્યા ત્યાં લાગી ॥ ૨૯ ॥ તવ ત્યાં ભીશ્મે વીપ્ર તેડાવ્યા, પ્રશ્ન પુછયું ધરી પ્રેમ; અચાનક હત્યા લાગી તે, થાયે નિવારણ કેમ ॥ ૩૦ ॥ બ્રાહ્મણ કહે તેર વરસ લગી, તીરથે તીરથે ફરે; વીધી પ્રમાણે દાન આપે તો પાતક નિ-સ્તરે ॥ ૩૧ ॥ પાંડુ સાંભળી થયો ખુસી; મુકાય માહ્યરૂં પાપ; વળી દાદા મુજને થયો, બ્રાહ્મણી કેરો શ્રાપ ॥ ૩૨ ॥ નારીને રૂતુ આપતામાં; જીવ મ્હારો જાય; સુણી ધ્રત્રાષ્ટર મનમાં હરખ્યો હવે પ્રજા નહી થાય ॥૩૩॥ પછી પાંડુરાયે તૈયારી કીધી; લીધુ ઘણેરૂં ધન; ચાર ક્ષોણી શેના લીધી સાથે વીપ્રના તન ॥ ૩૪ ॥ તવ કુંતાને માંદરી બોલ્યાં, સાંભળો મારા નાથ; અડસઠ તીરથ યાત્રા કરવા આવશું તમારી સાથ ॥૯॥ પાંડુ કહે નહી કામ નારીનું, મુજ મન વિભળ થાય શ્રાપ; મુને છે બ્રાહ્મણીનો, જીવ મ્હારો જાય ॥ ૩૬ ॥ કુંતા માદરી એમ બોલ્યાં, નથી અમ જીવ એવા, સંસારનું સુખ જોઈતું નથી, કરશું તમારી શેવા ॥ ૩૭ ॥ તવ પાંડુ કહે ચાલો સુખે, મ્હારી નથી કાંઇ નાય; એટલે બેઉ નારી ચાલી. બીજા વળાવવા જાય ॥ ૩૮ ॥ દરવાજેથી સહુ વળ્યા પાછાં, જાત્રા ચાલ્યો રાજન; તીરથે સ્નાન કરે છે, દાન દેતે પાવન ॥૩૯॥ એમ કરતાં ખટ માસ વીત્યા; તેવે સમે ધ્રત્રાષ્ટર બોલ્યો, મંમ ભાઇને થયો શ્રાપ; નારીને રૂતુ દેતાં જાએ જીવ, એ મળ્યા એના પાપ ॥ ૪૧ ॥ હવે પ્રજા એને નહિ થવાની; ચાહ્ય તેવું મરે મથી; ત્રીજો બંધુ વિદુર એ-ના, ભવીશમાં બાળક નથી ॥ ૪૨ ॥ હાવામાં થાય પુત્ર આપણે, તો સરે સહુ શુભ કાજ; આપણા દીકરા એકલા આ; ભોગવે સગળું રાજ ॥ ૪૩ ॥ તવ ગાંધારી એમ બોલી; સાંભળો મારા નાથ; જોઈ તેટલા આપું દીકરા, કહુ મુળ માંડી વાત ॥ ૪૪ ॥ તમોને પરણવા કારણે દોષ

મુકવા ગઇ જાત્રાય, સહુ તીરથ ફરીને વળ્યાં પાછા, ગયા કુનતલપુરમાં ય ॥૪૫॥ ત્યાં મારી દેરાણી કુંતાજીને, હું તો છેતરી આવી; એનીવતી દુરવાસા કનેથી, સો સુતનો મંત્ર લાવી ॥૪૬॥ તે પછી એ ગઇ દુરવાસા પાસે, મંત્ર લઇ આવી પાંચ; તેથી એને પાંચ પુત્ર થવાના, એટલી છે એક ધાંચ ॥૪૭॥ દત્રાષ્ટર કહે પુત્ર એને થાય, તેતો ધુમાડીના મુહા; શ્રાપ થયો છે ને પુત્ર લાવે, તો તે ઠરાવીએ જુઠા ॥૪૮॥ જો તું સો સુત ઉત્પન્ન કરે, તોતો હું ભાગ્યશાળી, એટલે મંત્ર આરાધન આદર્યું, સુખને સારૂ નેટ વલ્લભ વદે ગાનધારીને, ગર્ભ રહ્યો તવ પેટ.

કડવું ૨૨ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન,સુણ જનમેજે રાજન; રહ્યો ગર્ભ ગાંનધારીને સાર; દશ માસ થયા જેણીવાર ॥૧॥ પેટ પ્રગટયું તુમડું એક, જો ઇને થઇ વીસ્મય છેક; તેડયા વીપ્રને પુછયું એમ, કરૂં આ તુંમડાને કેમ; કહે વીપ્ર કરો કુંડ એક, તેમાં ગ્રત ભરો છેકાછેક; તેમાં તુમડું મુકો સાર; ધી પી પુત્રી નીકળશે બહાર ॥૩॥ તવ કુંડ કરી ગ્રત ભરીયું, તેના મધ્યે તે તુમડું ધરીયું; ગ્રત શોશી લીધું તુમડાએ, એક વરશે ફાટયું કુંડ માંયે ॥૪॥ તેમાંથી સુત સો નીકળ્યા, રમતા જમતા મહા બળીયા;બેઠી ગાંધારી તે ઠામ, ધરવા પુત્રો તણાં નામ ॥ ૫ ॥ પહેલો જે નીકળે કુંડ બહાર, તેને ગણવો મ્હોટો નિરધાર; તેથી પાછળ નીકળે જેહ, ગણે ઉતરતો નહાનો તેહ॥૬॥ એવે બ્હાર નીકળ્યો એક તન, નામ ધરીયું દુર્યોધન;બીજો નીકળ્યો તે ઠામ, પાડયું દુસ્યાસન એવું નામ॥૭॥ દુરદમન દંતુ દવાલ, દાતરૂ દેવક દુર્ય દનાલ; સર્યું દુરવાસા રૂશીથી કામ માટે દદા ઉપર ધર્યાં નામ ॥૮॥ એવા સો શુભ નીકળ્યા બહાર, વરત્યો જય જયકાર, પ્રત્યે દાદાય બોલીયા છ ભીસ્મ પીતાય, કરો આ વેળા પુનદાન, તારા ઉછરશે સંતાન ॥૧૦॥ બોલ્યો ધત્રાષ્ટર મુખ એમ, હવે તો દ્રવ્ય વાવરૂ કેમ; મારે વાવરનાર "થયા, માટે એવી ન લાવીએ દયા ॥૧૧॥જેને ન હોય વાવરનાર. તેણે પુન્ય કરવું અપાર; એવી ટુંકી દ્રષ્ટી થઇ જ્યારે; બોલ્યા ભીસ્મ પીતા મુખ ત્યારે ॥૧૩॥ અલ્યા અવળી મતી તને સુજી, તારી વ્યર્થ જશે સહુ પુંજી, પણ ધ્યાન ન બેઠી

લગાર, ટુકું થવાનો ટુકા વીચાર ॥૧૩॥ નીકળ્યા સો પુત્રો જ્યારે; લખ્યો પત્ર પાંડુને ત્યારે, લખાવ્યું કે વાધ્યું ઘર સુત્ર, ભાઇ અમને થયા સો પુત્ર ॥ ૧૪ ॥ જ્યાં ઝાડખંડી વેજનાથ, ત્યાં પત્ર પહોંચાડયો હાથ; લાગ્યા વાંચવા પાંડુરાય, કને છે માદરી કુંતાય ॥ ૧૫ ॥ વાંચીને પાંડુરાય રીજ્યા, ભલે થયા મારે ભત્રીજા, મ્હારે એ તો સો સુત તુલ્ય, હવે નહી ભવીશમાં ભુલ્ય ॥૧૬॥ એવાં મનડાં એનાં વળીઆં, તવ કુંતાને આંશુ નીકળીયાં; ત્યારે બોલ્યા પાંડુરાય એમ, કહે પ્રેમદા તું રડે કેમ ॥૧૭॥ બોલી કુંતા શુણો સ્વામી આપ, જણ્યા સો સુત મુજ પરતાપ; કહી કંથને માંડીને પેર, માટે મુજને આવીયું ઝેર ॥૧૮॥ મને છેતરીને મંત્ર લીધો, તેનો વસ્તાર એણે કીધો, તેવા પાંચજ મંત્ર હું લાવી, તેમાં એક જોયો અજમાવી ॥૧૯॥ તેનો પુત્ર થયો શુભ વર્ણ, રાધે દાસી ઉછેરે કર્ણ; હવે ચાર મંત્ર મુજ કને, કરૂં પુત્ર દો આજ્ઞા મને. ॥૨૦॥ યમરાજાનો મંત્ર છે પહેલો અશ્વની કુમારનો છેલો, વાયુ ઇંદ્રતણા વચમાય, શુણી બ્રાહ્મણો બોલ્યા ત્યાંય ॥૨૧॥ જારે બાઇ તારૂં દુઃખ જાશે, છેલ્લાં મંત્રના બે સુત થાશે, બે રૂપે અશ્વનીકુમાર, માટે બે શુત થાશે સાર ॥૨૨॥ તવ પાંડુ રાજા બોલ્યો એમ, કરો પુત્ર ધરીને પ્રેમ મુજ પાપીને કયાંથી એ સુખ, મને દેખાડો પુત્રના મુખ ॥૨૩॥ તવ કુંતા કહે મમ કંથ, કોઈ આવશો નહી મુજ પંથ; એમ કહી જાવા મન કીધું, બીજું વસ્ત્ર જુદું હાથ લીધું ॥૨૪ ॥ ચાલી ગઈ ગંગાને તીર, માદરીને રહી નહી ધીર એણે જાણ્યું કે જોવાને રાચુ, કરે કુંતા તે જુઠું કે સાચું ॥ ૨૫ ॥ એમ જાણી જોવા ગઇ કેડે, જઈ વૃક્ષે બેઠી નદી તેડે; કુંતા જાણીતી નથી લગાર કીધુ સ્નાનગંગામાં તે વાર ॥૨૬॥ ભીનેવસ્ત્ર આવીગંગતટે, ધર્યું ધ્યાન નારદનુ વટે, તવ નારદ રૂશી આવ્યા, કહે બાઈ તે કેમ બોલાવ્યા ॥૨૭॥ કહે કુંતા સુણો મહારાજ, બેસો તસ્દી લેઈ હાઈ આજ, હું તો પ્રગટ કરૂં સંતાન, મને દુરવાસાનું વરદાન ॥ ૨૮ ॥ તમો સાક્ષીમાં રહો આ કામ. પુત્રતણાં તમો ધરો નામ, હોય ગુણ લક્ષણ જેના જેવાં, કહી બતાવજો તેનાં તેવાં ॥૨૯॥ વળણ, એમ કહી નારદ બેસાડીઆ, માદરી જુએ ચરચાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે; પાંડવ જન્મ મહીમાય ॥

કડવું ૨૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, શુણ જનમેજે રાય, વિસ્તારી તુજને

સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ કુંતાજી પહેલો મંત્ર જપતાં, યમરાજાનો સાર; તવં યમરાયે આવીને મુકયો, ઉછંગમાં કુઆર. ॥ ૨૫ ॥ રૂપાળો શીરો સુતજ દીઠો, હરખી કુંતા અપાર; નારદજી હાંનુ નામ પાડો, ગુણનો કરો વીસ્તાર. ॥ ૩ ॥ નારદ કહે છે સુત એ તારો બહુ કરશે શુભ કર્મ, દયાળુ દાતા નીકળવાનો, નામ યુધિષ્ટર ધર્મ ॥૪॥ શતરૂ મીત્રને સરખા ગણશે, વરતશે પુન્ય પેર, મુઉ મડહું પડયું હશે પણ, તેને નહી કહે મેર ॥પ॥ ગૌ બ્રાહ્મણનો થાસે પ્રતીપાળ, રહેશે સાચો સત્યવાદી, જગતમાં એની જય વંચાશે, એ તો ભોગવશે ગાદી॥૬॥તવ કુન્તા કહે, શતરૂ મીત્રના, સરખા ગણશે પ્રેમ; ત્યારે તે મ્હારા સો શત્રૂમાં; રાજ્યજ શકશે કેમ ॥૭॥ માટે આ પુત્ર તો ઠીકજછે, તે માટે મુકી દેવું, પેલીનાશો સુતને મારે, તેવો હું માગી લેવું ॥૮॥ એમ કહીને ધરણ મુકયો, ધરમરાય સંતાન, પછી બીજો મંત્ર જપવા લાગી, ધર્યું વાયુનું ધ્યાન ॥૯॥ મંત્રને વશ છે દેવતા તે, વાયુ દેવ ન ચુકયો, લાંબો પહોળો ને પોચતો ત્યાં પુત્ર ખોળામાં મુકયો ॥૧૦॥ ભુજ જે ભારે ચરણ લાંબા, હલમસ્ત એનું કાઠું; બહુ બળીયો ને બીહામણો, એનું ગાગેર જેવડું માથું ॥૧૧॥ ધોકરણા યેવી આગળીયો છે, ઉદર દસ વીશ ગોળા, બત્રીશ દંત લૈને આવ્યો, તપેલાં જેવડા ડોળા ॥૧૨ ॥ કુંતાજી જોઇને ભય પામ્યાં, આ સુત કેવોક થાશે, ઓ નારદજી મુને લાગે તે; માબાપને ખાઇ જાશે ॥૧૩॥ નારદ કહે જરા ન બીશો, એ બહુ બળીઓ થાશે; તમે કહેશો જા ઉત્તરમાં તો એ દક્ષીણમાં જાશે ॥૧૪॥ એક ભુજે ગદા ઝાલવાનો; બીજે ઝાલશે ફરસી; વીવાહનું કામ થતું હશે ત્યાં, જૈને કરાવશે વરશી ॥૧૫॥ ગૌબ્રાહ્મણનો પ્રતીપાળ એતો, શેવક શીવનો થાશે, વરદાન મળશે મહાદેવજીનું, દેખશે એટલું ખાશે ॥ ૧૬ ॥ મન મોજીને મુમતી થાશે અધર્મની હાણ કરશે; તારી જેઠાનીના સો નંદન, આનેજ હાથે મરશે ॥૧૭॥ ફુલાવ્યે કામ કરશે ધાર્યું, રહેવાનો કુશળ ખેમ; જગતમાં જય વરતાવવાનો નામ બળીયો ભેમ ॥૧૮॥ કુંતા કહે એક એવો હોતે, ધરણ મુકી દેવું, ડાહયો દામણો બત્રીસ લક્ષણો, કુંવર માગી લેવું ॥ ૧૯॥ એમ ધારિને ભીમશેનને, ઉચકવાને જાય; બે ભુજ ઘાલી ઉંચો કરે તો તલપુર ઉંચો ન થાય ॥૨૦॥ તવ કુંતાએ ગબડાવી મુકયો; ભોમી પડયો નભ ભાળે. ખડ ખડ ખડ ખડ દંત કહાડે; ચરણે રેણું ઉછાળે ॥૨૨॥ પછી કુંતાએ ધ્યાન ઇંદ્રનું, ધર્યું ધારી ઉમંગ, તવ ઇંદ્રે લાવી પુત્ર મુકયો, કુંતાજીને

ઉછંગ ॥૩૨॥તવ કુંનતા કહે નારદરૂશી, ખુશી થયું મુજમન;નામપાડો ગુણ દેખાડો,કેવો થશે આ તન॥૩૩॥એવાં એના વચન સુણી, બોલીયા નારદ મુન્ય બત્રીસલક્ષણો આ સુત તારો, નામે એનું અરજુન ॥૩૪॥ બહુ બળીયો બાણાવળી થાશે,સૌ શત્રૂ એથી થાકે; આગળ જતાં અં-તરયામી, રથજ એનો હાંકે ॥૨૫॥ એટલે કુંતા થઈ ઘણી રાજી, ધ-રણ મુકયો હેતે લાવી એટલે માદરી વ્રક્ષથીઉતરી, કુંતાજીપાસે આવી ॥ ૩૬ ॥ ધનધન બહેની મુજ મન રેની દયાથી સામુ ભાળો; એક છે મંત્ર તે મુજને આપો, વંઝા મહેણું મારૂં ટાળો ॥૧૭॥ 'કુંતા કહે આ છે સુત તારા, કેમ બોલે બોલ આવો, માદરી કહે મંત્ર આપો, હું પણ લેઉં લ્હાવો ॥ ૨૮ ॥ તવ કુંતાએ મંત્ર ભણાવ્યો અશ્વની કુમાર કેરો; સ્નાન કરી ધ્યાન ધરવા બેઠી નાંખી પલાંઠીનો પેરો ॥ ૩૯ ॥ તવ ત્યાં આવ્યા અશ્વની કુઆર, બે સુત મુકયા ઉછંગે, તવ માદરીએ કુંતાને આપ્યા ઉભી થઇ ઉમંગે ॥૩૦॥ ઓ બાંઈ જાવું છુ ડેરા તંબુએ, વધા-મણી જઇ ખાવું; બે રથને દશવીસ સેવક, તમ કાજે મોકલાવું ॥૩૧॥ એમ કહીને માદરી ચાલી, કુંતા વદી તે ઠામ; કહો નારદ કોણ નહાનો મ્હોટો, ગુણ ગાઇ ધરો નામ ॥ ૩૨ ॥ તવ નારદ કહે જમણે ઉછંગે, સુત તમારો જેહ; આ બેમાં એને મ્હોટો ગણજો, વિદ્વાન થાશે એહ ॥૩૩॥ ત્રીકાળ જ્ઞાની એ તન થાશે, ફરશે ટીપણું ખોશી, એમાંને પ્રભુ-માં અંતર નહીરે; નામજ શેદેવ જોશી ॥ ૩૪ ॥ બીજો સુત તે ડાબે ઉછંગે, રૂપરૂપનો અંબાર; નીકુળજી ધરો નામ એનું, વરણાગીયો અ-પાર ॥ ૩૫ ॥ એ રીતે પાંચ પુત્રના, નામ નારદે ધરીયાં; પછી રૂશી કહે આજ્ઞા દે બાઈ, તવ કુંતા ઓચરીયાં ॥ ૩૬ ॥ પધારો મહારાજ કરજો ક્ષમા, કહી કર્યા વિદાય; તે પછી ડેરા તંબુએ જાવા, ઉભી થઇ કુંતાય ॥ ૩૭ ॥ ધરમને ને અરજુનજીને બેસાડયા બેઉ ખાંધે; વસ્ત્ર ફાડીને બને સુતને, શીસ સરસા બાંધે ॥૩૭॥ પછી શેદેવજીને નીકુળજી, કટીએ બેસાડી લીધા, અડધે વસ્ત્ર તે બેઉ તનને, કટીશું બાંધી દીધા ॥ ૩૯ ॥ ભીમને ઉચકવાની હીંમત, મળે નહિ લગાર; 'જાણ્યું કે એને લઉ ઘસડતો, ઝાલ્યું પાંગોઠું સાર ॥ ૪૦ ॥ ગસડવા ગઇ કરગ્રહી ને, ભીમ હસ્યો ખડખડી, ભુજ ભીમે તો પાછો ખેંચ્યો; કુંતાજી ધરણ પડી ॥૪૧॥ તવ ચારે સુત રડવા લાગ્યા, કુંતાએ રાખ્યા છાનાં; વાટ જુએ છે રથ શેવકની, શોક તણા આ વાનાં ॥ ૪૨ ॥ હજી લગી રથ મોકલીયા નહી, હવે હું અકળાવું; આ ચારને તો ઉચકું પણ, જાડાને

કયાં લેઇ જાવું ॥૪૩॥ જો જાવું એને મુકીને, તો જીવ જંતુ મારે; એવે માદ્દરી તંબુએ આવી, કંથ કને તે વારે ॥ ૪૪ ॥ ઓરે સ્વામી ઓરે સ્વામી, વાગ્યું ભલું ઘરસુત્ર; આપણે ભવીશે ઇશ્વર રીઝ્યો, પ્રગટીયા પાંચ પુત્ર ॥૪૫॥ પાન્ડુરાજાએ વારતા જાણી, હરખ અતીશે ચડીઓ; ગાંડા ઘેલા જેવો બનીને, મુરછાંગત થઈ પડીઓ ॥૪૬॥ તવ માદરીએ શેવક મોકલ્યા, બે રથ મોકલ્યા સાથ; કુન્તા ચાર તન.લૈ બેઠી રથમાં, હૈયું નથી રેહેતું હાથ ॥ ૪૭ ॥ સૌ સેવકે મળી ભીમને, નાંખ્યો એક રથમાંય; ડેરા તંબુએ ચાલી આવ્યાં, પાન્ડુ પડ્યો છે ત્યાંય ॥ ૪૮ ॥ ॥ વળણ ॥ પાન્ડુ રાજા જ્યાં પડ્યા, ત્યાં આવી કુન્તાય; વલ્લભ કહે શ્રોતા સુણો, પાંડવ ચરીત્ર કથાય ॥

કડવું ૨૪ રાગ સામેરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજયરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ કુન્તાએ આવી કંથ ઉઠાડ્યા, જુઓ પતી પાવન; એમ કહીને ઉછંગ મુકયા નાજુગ ચારે તન. ॥૨॥ ભીમને લાવી ઉછંગ આગળ, સુવાડ્યો છે ભોમ; એ તો હાથ પગ ઉછાળેને, જોયા કરે છે વ્યોમ ॥૩॥ પાંડુ રાજા ચાર પુત્રને, ચાંપે રૂદિયા સાથ; ભીમને અંગે પહોંચે નહિ તે, ફેરવે પેટે હાથ. ॥ ૪ ॥ હરખના આંસુડા છુટે, પાન્ડુરાયને ચક્ષ; ખાવું પીવું સહુ ભુલી ગયો ને પુત્રમાં લાગ્યો પક્ષ ॥૫॥ કુંતાને સ્થાન પય ભરાયું, ઇશ્વરની ઇચ્છાય; ધવરાવે નવરાવે કુન્તા માતા, જય જગમાં વરતાય ॥ ૬ ॥ પાંન્ડુ રાજાએ બહુ પુણ્ય કીધું, દીધું ઘણું ગૌદાન; કરાવ્યા બ્રહ્મ ભોજન ભાવે છે, શુભ શ્રદ્ધાવાન.॥૭॥ પત્રલખ્યો પછી હસ્તીનાપુર, બંધુ ધત્રાષ્ટર રાય; વીદુર વીરા ભીસ્મ પીતા, વ્રધ્ધ અંબીકા માય ॥ ૮ ॥ અમો છીએ વૈજનાથ માંહે, પ્રભુએ દુખભંજન કાપ્યા; દુરવાસાના મંત્રથી અમને, દેવોએ પાંચ સુત આપ્યા ॥૯॥ જે રીતે થયા ગાંનધારીને,દુરવાસા થકી સાર;તે રીતે થયા પ્રાપ્ત અમોને, વરત્યો જેજેકાર ॥૧૦॥ એવો પત્ર લખી મોકલીયો, શેવક કેરી સાથ; હસ્તીનાપુર જઇ પત્ર દીધો, ધત્રાષ્ટરને હાથ ॥ ૧૧ ॥ તે સમે એનો શકુની સાળો, રહ્યો છે એને ઘેર; તેને ધત્રાષ્ટરે એકાંત લાવી, વંચાવ્યો રૂડી પેર ॥૧૨॥ તે વેળા ગાંનધારી ધત્રાષ્ટર,ઉદાશ થયાં મન; પત્ર કાઇને વંચાવ્યો નહિ, નાશ કર્યો તદન. ॥ ૧૩ ॥ ત્રણે જણે

મળી મનમાં ધાર્યું; ગુપ્ત રાખવી વાત; આગળ થનારૂં હશે તે થાશે, કરવું નહી પ્રખ્યાત ॥૧૪॥ જુઠા ઠરાવવા નંદન એના, અંધે વિચાર્યું એમ; પ્રથમ ઝેરનું ઝાડ ઉગ્યુ, પ્રભુ રાજી રહે કેમ. ॥૧૫॥ પાંડવ ઉછરે છે વન વિશે, લક્ષણ છે વીચીત્ર; દીવશે દીવશે થાય મ્હોટા, કરે છે બાળ ચરીત્ર ॥૧૬॥ ચાર ભાઇ ચાલતા શીખ્યા, ધુંટણીએ સુશોટ; ત્યારે ભીમસેન ઉભો થઇને શીખ્યો મુકતાં દોટ ॥૧૭॥ કાલું કાલું કુંવર બોલે; તાતને લાગે સારૂં; પુત્રોની પુંઠળ પુંઠળ ભમે આતે શું ભાગ્ય મ્હારૂં ॥૧૮॥ સવારે કુંતા પુત્રોને તેડી, નવરાવે તો નહાય; અડધોકોરો અડધો ભીનો, ભીમ નાશી જાય. ॥ ૧૯ ॥ સારૂ સારૂ ચોરી ખાય છાનુ, પુછે તો ન કહે સાચું; માને રાંધતા વાર લાગે; અન ઉતરાવે કાચું ॥૨૦॥ પીતાના ભેળા ભોજન કરે, પાડે ઘણો એંઠવાડ; તેમ તેમ ગમે પાંડુ રાજાને, લડાવે બહુ લાડ ॥૨૧॥ ફોડે ઢોળે તોયે ન બોલે, અણુદીઠાનું દીઠુ; છોકરાં છાશમાં ખાંડ માગે, દુધમાં માગે મીઠું ॥ ૨૨ ॥ કુંતાજી કદી પુત્રને વઢે, પાંડુને માઠું લાગે; ખબડદાર તું કાંઈ ન કહેતી, છો ફોડે ઢોળે ને ભાગે. ॥૨૩॥ વસ્તુ આવે કાંઇ ખાવા સરખી, માતાને ઉલટ વ્યાપે પાંચ પુત્રોને પાસે બેસાડી, સરખે ભાગે વહેંચી આપે. ॥૨૪॥ ભીમ પોતાના ભાગનું તે, એકજ કોળીયે ખાય; ચારે ભાઇઓ ચંચવાળતા હોય, તેનું ઝુંટાવી જાય ॥ ૨૫ ॥ તવ કુંતાજી ઝાલવા દોડે, દોડે દાસના ટોળાં; ખાઈજાઈ ભીમ થાયે સામો, દેખાડે મોટા ડોળા ॥૨૬॥ કોઈવેળા પાંડુ બેઠા હોય, હૈયે ધરી ઉમંગ; ધરમ અરજુન આવિને બેસે, તાત તાણે ઉછંગ ॥૨૭॥ શેદેવ આવી પડે વચમાં અન્યોઅન્યજ લડે, નીકુળ આવે તોફાન કરતો, તાતને ખાંધે ચડે. ॥૨૮॥ તાત તણી તે મુછો તાણે, કાલુ કાલુ મુખ ભાંખે; ભીમ આઘેથી આવી તાતને, હડશેલી હેઠા નાંખે ॥૨૯॥ ચારે ભાઇઓ લડવા લાગે, વઢવા ઉઠે કુંતાય; વાયુ નંદન વરકોદર ભીમ, સટુક સટકી જાય. ॥ ૩૦ ॥ એમ કરતાં થયા પાંચ વરસના, ભણાવે પાંડુરાય વીદ્યા ભણાવે તો ચાર ભણે છે ભીમ ઉભો ન રે ત્યાંય ॥૩૧॥ એમ કરતાં થયા સુત મોટા, પાંડુએ ઉપવીત દીધા, એકાદશ વરશે છોકરાને, શટ કર્મ કરતાં કીધાં ॥૩૨॥ એટલે ઉઠે પ્રાતસકાળે, કરે પીતા સંગ સ્નાન; સંધ્યા શેવા પુજા કરેછે, ધરે હરીનું ધ્યાન ॥૩૩॥ મધ્યાને ભોજન તાતની સાથે, કરી કરે સયન; નીંદ્રા લેઇ ને જાગ્રત થાએ, ખટગડી હોય દન ॥૩૪॥ તે વેળા પાંચે આયુધ લઇને રમવાને જાય વન; પોતપોતાને ગમતું રમે, તેનું કરૂં વરણન ॥ વળ-

ણુ ॥ વરણન કરૂં તેહનું, સુણો કહું કર જોડ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, બોલો જેજે શ્રી રણછોડ ॥

કડવું ૨૫ રાગ ધનાસરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વન વીશે જંઇ રમત રમતા તેમાં ધર્મ સત્યવાદી; રેણુને ચાળી કરે રૂપાળી; બેસવાની રાજ્ય ગાદી ॥૨॥ મનથકી માને રાજ્યાસન, શેદેવ છુટા ફરે, અરજુનજી તો બાણ ચઢાવે; પાંદડા વીંધે શરે ॥૩॥ ઝાડતાડ તાકીને વીંધે, શેદેવ સાબાશી ભાખે; પુસ્પ વીણીને હાર કરીમે, નીકુળ ગળામાં નાખે ॥ ૪ ॥ જુઓ હું કેવો દેખાવું, ભાઇઓને દેખાડે; નાના વ્રક્ષોને બાથ ભીડાવિ, ભીમશેન ખેંચી કહાડે ॥૫॥ ઉછળે કુદે તોફાન કરે, મસ્તાનો થઇ મ્હાલે; વાઘ વરૂ જીવ જંતુને જુએ, ઝડપ દઇને ઝાલે ॥ ૬ ॥ એ રીતે નીત્ય રમત રમે, સાંભળ તું રાજન; હસ્તીનાપુરમાં ગાદીએ બેઠો, રાજા દુરીયોધન ॥૭॥ આંધળે ગાદી એને આપી, જાણી મ્હોટો સંતાન; રાધે દાસીનો કુંવર કરણ, તેને કર્યો પરધાન ॥૮॥ દુરીયોધનને બેન એક છે, તે, તેનો સ્વામી જેહ, જેદ્રથ એવું નામ એનું, થયો કારભારી તેહ ॥ ૯ ॥ તેમાં મ્હોટો કારભારી કીધો, શકુનીમામાને સાર; ભેગદત ભુરી શેવા સુસરમા, તે સૌ કરે કારભાર ॥૧૦॥ એ રીતે એ રાજ્ય ચલાવે, દુરિયોધન કુરમતી; પાંડુ રાજાને જાત્રા વીસે, પત્ર લખતો નથી ॥ ૧૧ ॥ પાંડુવ વન વીશે ઉછરે છે, એવામાં શું થાય; મધ્ય રાત્રે ગયો પાંડુ રાજા, કરવા લઘુ શંકાય ॥ ૧૨ ॥ જઇ બેઠા એક વ્રક્ષ નીચે, પાંડવનો જે તાત; એ વ્રક્ષ ઉપર ઘુવડ બોલ્યો, સાંભળ પક્ષણી વાત ॥૧૩॥ આ વ્રક્ષ નીચે જે બેઠો છે, તેનું જે કાળજું ખાય; તે પ્રાણીને ઘેર બેઠા, ત્રીલોકનું જ્ઞાન થાય ॥ ૧૪ ॥ તે વાત સાંભળી પાંડુ રાજાએ, જ્યારે હું મરવા થૈશ; તે વેળા મારા પાંચે પુત્રને, આ વારતા હું કૈશ ॥ ૧૫ ॥ એવું મનમાં દ્રઢ કરીને, જઈ કર્યું સયન; એવામાં એક દન પાંચ ભાઇ, રમવા ગયા છે વન ॥૧૬॥ કુંતા ગયા છે ગંગાયે ન્હાવા, માદરી તંબુને ઠામ; તે વેળા પાંડુનો આયુશ ખુટયો, પ્રગટયો એને કામ ॥ ૧૭ ॥ તેથી કામનીનો કર ઝાલ્યો, માદરીયે કર્યો સોર; તોપણ પાંડુરાયે ન મુકી, શું અબળાનું જોર ॥૧૮॥ માદરી કહે કંથ મારા, બ્રાહ્મણીનો શ્રાપ; જરૂર

જાશે જીવ તમારો, સમાવો પરીતાપ ॥ ૧૯ ॥ છોકરાંને રઝળાવશો રણ-માં, આવે મુને અપવાદ; તોંપણ પાન્ડુએ નવ માન્યું, મરવાને ચાલ્યો નાદ ॥ ૨૦ ॥ કામ વાપ્યો કામ આપ્યો, બ્રાહ્મણીનો શ્રાપ નડીયો; પાન્ડુ રાજા ઉછળીને, મરણ તુલ્ય થઇ પડીયો ॥૨૧॥ એટલે માદરી બ્હાર નીકળી, ઉપજ્યો સંતાપ શોક; આંસુડાં પાડી રડવા લાગી, કારમી મુકી પોક: ॥૨૨॥ એટલે શેન્યનું લોક ભરાયુ, રડવા લાગ્યું સહુ કોય; કુન્તા ગઈ છે ગંગાજીયે, ત્યાં એને ખબર હોય ॥૨૩॥ તેવીજ તે ત્યાં દોડતી આવી, કાળજડું કયાં બાળ્યું; માદરી તું બેન તુલ્ય હતીપણ, શોકનું સાટું વાળ્યું ॥૨૪॥ છોકરાં તેં રણમાં રઝળાવ્યાં, નથી દીઠું ઘર ગામ; અરેરે સાચી શોક તું શત્રુ, વશ રહયો નહી કામ. ॥૨૫॥ માદરી કહે વાંક નથી બૈ; મિથ્યા ન ધરશો રોશ; ઘણું કહ્યું પણ કંથે ન માન્યુ, આવ્યો મારે શીશ દોશ ॥૨૬॥ એમ કહી સહુ રડવા લાગ્યાં; પુત્ર ગયા તે વન; તે કોઇ કાંઇ જાણતા નથી, ત્યાં શું થયું વિઘ્ન ॥ ૨૭ ॥ ભીમ જરા રમવા ગયો આઘો, વાઘ ત્યાંથી એક ચાલ્યો; વરકોદરે દેખી દોટ મુકી, બગલમાં ગ્રહી ઘાલ્યો. ॥૨૮॥ પકડી લાવ્યો ભ્રાતોની પાસે, આજ મુછો મરડાવું; ચારે આવ્યા છો લાગમાં તે, આ વાઘ હું કરડાવું. ॥૨૯॥ એટલે અરજુન શેદેવ નીકુળ, રડે છે ધરમ રાંક; ઓ ભીમભાઇ એમ ન કરશો, શું છે અમારો વાંક. ॥૩૦॥ ભીમ કહે ખાવાનું આપે છે, વેહેંચીને કુન્તા સતી; તમારા ભાગમાંથી તમે મુને, કેમ આપતા નથી ॥૩૧॥ ચારે ભાઈ કહે સાંભળો વીરા, માતા આપે તે લેશું; પણ અમારા ભાગનું હવે, તમોને આપી દેશું ॥૩૨॥ ભીમ કેહે ના નથી આપતા આજ ભલો છે લાગ; હવે ન મુકું કોઇ કાળે, કરડાવી દઉ વાઘ ॥૩૩॥ સાંભળી ચારે બંધુઓ નાઠા, પુંઠે વ્રકોદર જાય, રડતા ચારે આગળ આવ્યા, તંબુની લગભગ થાય ॥૩૪॥ એટલે તંબુમાં તોફાન જાણ્યું; લુછી નાંખ્યાં લોચન; તંબુમાં જઈ તાત પાસે, બેઠા ચારે તન ॥૩૫॥ એટવામાં ત્યાં ભીમ આવ્યો, રડતાં સુણ્યાં સઉ કોય, વાઘ વનમાં ફેંકીદીધો તરત ડાહયો હોય ॥ ૩૬ ॥ છાનો માનો શાણો થઇને, ડેરા તંબુમાં પેઠો; પીતા પોતાના જ્યાં છે પડેલા, ત્યાં આવીને બેઠો ॥૩૭॥ ભીમ કહે મા તાત મારા; સુઈ રહ્યા શું કરવા; કુન્તા કહેકે કરમ ફુટયું, એતોપડયા છે મરવા ॥ ૩૮ ॥ ભીમ કહે ભલે મરણ પામો, ઓરે મારા તાત; એટલે પાન્ડુ રાજાયે ત્યાં, ઉંચોજ કીધો હાથ ॥૩૯॥ ભીમ કહે સરવે રહો છાના, મમ તાત કાંઈક કેહેછે; એટલે સરવ રહી ગયાં છાનાં, તવ ત્યાં

પાંન્ડુ વદે છે ॥૪૦॥ પાંચે પુત્રો શ્રવણ કરજો, કહું તેમાં દેજો લક્ષ; મારા મુઆ પછી કાળજાું મ્હારૂં ગમે તે કરજો ભક્ષ ॥ ૪૧ ॥ તેથી ત્રીકાળ જ્ઞાન થવાનું, એટલી પાળજો વાણ; પુત્રોએ કહ્યું વારૂ પીતાજી, એટલે છુટયો પ્રાણ ॥૪૨॥ પછી સરવ રડવા લાગ્યાં, એટલે બોલ્યો ભેમ; કહો માતા આ મડદ્દાને, હવે તે કરશું કેમ ॥ ૪૩ ॥ કુંતાજી કહે એક નંદન, અગ્ની હાથમાં ઝાલો;શબ ઉચકીનેચારભાઈ,ગંગા ત્રટ લઇ ચાલો ॥૪૪॥ ભીમે જાણ્યું સહુને દુખ દેવું, તેથી શું વીશેષ વાધે; એવું જાણી કટી કશીને, મડદ્દુ લીધું ખાંધે ॥૪૫॥ દોટ મુકીને બાહાર નીકળીયો,પુંઠળ સરવે જાય, ગંગા ત્રટે શબ લઈ આવ્યો,સ્નાન કરાવ્યું માંય ॥૪૬॥ પછી વરકોદર કાષ્ટ લાવ્યો, ચીતા ખડકી મ્હોટી;તાતને કાળજે કર દેઇને, કાળજું કાહાડયું ખીંચોટી ॥૪૬॥ તે એક પાત્રમાં મુકી રાખ્યું; એવે વદ્યાં કુંતાય; કંથ ભેગી હું બળું છું, બીરાજુ ચીતામાંય ॥૪૮॥ માદરી કહે હું બળવાની, આપણા સ્વામીની સાથ; કારણ કે પામ્યા મર્ણ મારાથી, માટે માગું જોડી હાથ ॥૪૯॥ કુંતા કહે જોજે છોકરાંને, હું મરૂં કુળવટે; તારાથી છું મોટી માટે માહારે મરવું ઘટે. ॥ ૫૦ ॥ ભીમ કહે શીદ વઢી મરો છો, આ શું લેવાનો છે લ્હાવો, તે કરતાં ભૈઓ સંપીને રહીશું, બંને માતાજી આવો ॥૫૧॥ એટલે શેદેવ નીકુળ ધરમ, અરજુનજી તરફડીયા; ઘણી માયા કુંતાજીની માટે, તેને બ્હાજી પડીયા ॥૫૨॥ તવ માદરી કહે મુને રજા દો, તમારી પુત્રોને માયા; તમ વિના તો સોસાઈ જાશે, ગાળી નાંખશે કાયા. ॥ ૫૩ ॥ તવ કુંતાએ આજ્ઞા આપી, કાષ્ટ ચિતામાં પેડી; પોતાના પતિનું મુસ્તક ખોળે, લેઇને બળવા બેડી ॥૫૪॥ એટલે ધરમે અગ્ની મુકયો, સળગી ચીતા ચોપાસ; ભીમે ડાબલી કાળજા કેરી, ઉપર મુકી કરી કયાસ. ॥૫૫॥ કાળજું તાતનું ભક્ષણ કરવું, અભક્ષાભક્ષ કહેવાય; પણ બાફીને વાસના લેવી, ભક્ષ કર્યા તુલ્ય થાય ॥૫૬॥ એમ જાણીને બાફવા મુકયું, જ્ઞાન થવા સાક્ષાત; દ્વારીકામાં શ્રીકૃષ્ણજીએ, તે સહુ જાણી વાત. ॥ ૫૭॥ જાણ્યું કે કાળજાની વાસ લેશે, ત્રીકાળનું જ્ઞાન થાશે; પછી મારો ભાવ કો નહી પુછે, મમ તુલ્ય તે તો ગણાશે ॥૫૮॥ તે માટે ત્યાં સંચરૂને, ચરીત્ર મ્હારૂ લડાવું; બ્રાહ્મણ વેશે પક્ષમાં પેશી, જઈ કાળજું પડાવું ॥૫૯॥ વળણ ॥ કાળજું પડાવવા કૃષ્ણજી આવ્યા શામ શરીર; વલ્લભ વદે ચીતા બળે, તેની સાંમી તીર.

કડવું ૨૬ રાગ ઉછાળતી ચોપાઈ.

આવ્યા સામી તીર વિશ્વના ભુપ, ભગવાને ધર્યું બ્રાહ્મણ રૂપ; માથે બાંધી ધોળી પાઘડી, એકભુજમાં ઝાલી લાકડી ॥૧॥ ચારછેડેપહેરી છેરે છોતી, બગલમાં મારીછેરે પોથી; લેલાટે તો ભસ્મજ ચોળી, ડાબી ખાંધે ભરાવી છે ઝોળી ॥ ૨ ॥ એક ભુજે ગ્રહ્યું તુંબીનું પાત્ર, ગોવીંદે ધરીયું રડેરૂં ગાત્ર; વ્રધ માટે નેત્ર નવ સુજે, ચામડી લટકે ને થર થર ધ્રુજે ॥૩॥ દાંત પડયાને ડાચાંજ મળીયાં, મ્હોડેને માથે ઉગ્યાં છે પળીયાં; કટીમાંથી વાંકાજ વળીયા, શરીરે તો છેકજ ગળીયા ॥૪॥ નીચી ડોકીથી મારગ જુએ, નાશીકામાંથી પાણીજ ચુએ; આંસુડાંછુટે ને નેત્રજ ગળે; ઠેસ વાગે ને ધરણ ઢળે ॥૫॥ એવે રૂપે આવ્યા પુણ્ય સ્લોક, પાન્ડુ રાજા કહી મુકીજ પોક, એ મારા પાંડુરાય જજમાન, તે શબ્દ સાંભળ્યો કાન ॥૬॥ જુઓ બેટા કોક વીપ્ર રડે છે, વ્રદ્ધ વપુએ ઢળી પડે છે; દે તમારા તાતનું નામ, ચાલો જઇ લાવીએ આ ઠામ ॥૭॥ વળણ. ॥ ચાર સુતને માવડી, ચાલ્યાં સાંમી તીર, વદે વલ્લભ એ આવીયાં, જ્યાં છે શામ શરીર.

કડવું ૨૭ રાગ સામેરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા,સુણ જનમેજય રાય, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહિમાય ॥૧॥ ચારે પુત્રને લેઇને આવ્યાં. પ્રભુ કને કુંતાય; એ મહારાજા કોને રડો છો, કહો કરીને કૃપાય ॥ ૨ ॥ પ્રભુ કહે રડું છું કરમને વૃધપણમાં મરૂં મથી,મુજ મીત્ર પાન્ડુને શોધું છું, પણ કાંઇ મળતો નથી ॥૩॥ તવ કુંતા કહે એ મહારાજા, જેનો તમારે સ્નેહ; તે પાંડુ રાજાએ આજે, મુકી દીધો દેહ ॥ ૪ ॥ આ બળે ચીતા એમની, હું કુન્તાએ નરની નાર, પ્રભુ કહે એને શ્રાપ હતો, ગયો વાંજીઓ અવતાર ॥૫॥ બીજી નારી હતી માદરી, તે પણ થઈ વીધવાય; કુન્તા કહે તે માદરીએ તો, કંથભેળી પાડી કાય ॥૬॥ શ્રાપ હતો બ્રાહ્મણ કેરો, પણ વાધ્યું ઘરસુત્ર; મંત્રથકી દેવતા લોકોએ, પાંચ દીધા છે પુત્ર ॥૭॥ આ રહ્યા તમારા ચાર દીકરા; પાંચમો સામીતીર; એટલે ગરગર આંસુ પાડી, રડયો શામ શરીર ॥૮॥ ભલે થયા એને દીકરા પણ, મીત્ર વીના હું શું કરૂં; જીવતર મ્હારૂં ધિકારછે હું, ઘાત

કરીને મરૂં ॥૯॥ એમ કરીને :પડતું નાખ્યું, પોતે દીનાનાથ, તવ કુન્તાએ ને ધરમ રાયે, ઝડપ ઝાલ્યા હાથ ॥૧૦॥ તેડીને સામી તીર લાવ્યા, નેત્રમાં આંસુ છુટે;ચરીત્ર ભરેલા ચત્રૂભુજજી, છાતી ને શીશ કુટે ॥૧૧॥ કુન્તાજી તેમ તેમ કરગરતી, મહારાજા.ક્ષમા ધરીએ, અમારૂ બધું ધુળ મળીયું, પણ તેનું કેમ કરીએ ॥૧૨॥ એટલે રડતા રડતા બોલ્યા, પોતે પુરૂષ પુરાણ; હું જઇ પડું ચીતા વિશે,કહાડું મારોપ્રાણ ॥૧૩॥ એમ કહી કાળજુ પાડવા ચાલ્યા, મરૂ મરૂ મુખ ભાખે, અરજુન શેદેવ ધરમ સુદ્ધાં, ખેંચી ખેંચીને રાખે ॥૧૪॥ એટલે ભીમસેન બોલીયો મા શું છે આ તોફાન, કુન્તા કહે તુજ તાત તણો, આ મીત્ર છે બ્રધવાન ॥૧૫॥ તે પડવા આવેછે ચીતામાં, માટે રાખીએ ખાળી;ભીમ કહે ભેળો બ્રાહ્મણ બળે, મમ તાત ભાગ્યશાળી ॥૧૬॥ આવવા દોરે આવવાદો, હું તો ન રોકીરાખું;કોહોતો મહારાજા હું આવીને ઉચકીને મહી નાખુ ॥૧૭॥ પ્રભુએ જાણ્યું છે મસ્તાંનો; નાખતા નહી કરે વાર; એવું જાણીને ખંમચાયા, પોતે જુગદાધાર ॥૧૮॥ એવે ભીમશેન કાષ્ટ લેવા, અળગો ગયો લગાર, એટલે દીઠો લાગ ભલેરો, દોટ મુકી મોરાર ॥૧૯॥ જઇ ડોવલીને લાત મારી, ફોડી નાંખી તતકાળ; કાળજુ પડયું અગની વીશે, જોઇ રહ્યા ચાર બાળ ॥૨૦॥ શેદેવે જાણ્યું તાતજી તણું, વેણ વદેલું જાશે; લાવ્ય હું:જઇને કાળજું કહાડું, થનારૂં હશે તે થાસે ॥૨૧॥ એવું જાણી દોટ મુકી, પ્રોઢ પ્રાક્રમ માંડયું; અગની વીશે હાથ ઘાલી, ઝડપ કાળજું કહાડયું ॥૨૨॥ એટલે પ્રભુ પડાવવા દોડયા, શેદેવ નાશી જાય, તેની પુઠળ દોડવા લાગ્યા, પોતે શ્રી વૈકુંઠ રાય ॥૩૩॥ આગળ સેદેવ કેડે સામળીયો, જાય દોડયા વન વાસે; હુંનું કાળજું ઉછાળતો ત્યાં, સેદેવ સુરો નાશે ॥૨૪॥ એવે દોડતાં શેદેવજીએ, પાળ્યો પીતા વેણ ટેક; કાળજાની વરાળતણો ત્યાં, સ્વાસજ લીધો એક ॥૨૫॥ તેથી થયું જ્ઞાન સ્વર્ગ કેર, શેદેવને તે વાર; બીજો સ્વાસનો ઘુંટડો ભરીયો જે કાળ; તેથી જ્ઞાન થયું છે અતીશે, જાણી લીધું પાતાળ ॥ ૨૨ ॥ પછી કાળજુ નાંખી દીધું, ઉભો જોડી બે હાથ; હું શેવક પર શો છે જુલમ, ઓરે દીનાનાથ ॥૨૮॥ આવું કરવું ન ઘટે તમને દયાળુવીશ્વના. ભુપ, ભગવાન કહે શેદેવ આપણ, બેઉ થયા એકરૂપ ॥૨૯॥ અમમાં ને તમમાં ભેદ ન રહયો; માટે કલપના કાપો, બેઉ થયા એક વચન માગુ, તેટલું મુજને આપો ॥૩૦॥ શેદેવ કહે ભલે મ્હારાજા, ઓરે જુગદાધાર;

જેવું આપવું તેવું લેવું, જગતમાં વેહેવાર ॥ ૩૧ ॥ તમે માગો તે હું આપુ ને હું માગુ તે તમે આપો;પ્રભુ કહેછે લ્યો વેણ મ્હારૂં, તમે તમારૂં થાપો ॥૩૨॥ એમ કહીને સામા સામી, વચન આપ્યાં સાર; શેદેવને કહ્યું માગી લ્યો તમે, બોલીયા જુગદાધાર ॥૩૩॥ શેદેવ કહે સાંભળો સ્વામી ચરણ તમારે લાગુ; પ્રથમ પેહેલું; આપ માગો, પાછળથી હું માગુ ॥૩૪॥ પ્રભુ કહે જ્ઞાન થયું ત્રીકાળી,પણ મન સમજી રેહેવું, પુછયાવીના કોઇ પ્રાણીને, તમારે નવ કેહેવું ॥૩૫॥ પાંચ ભાઇ જાતા હો પંથે તે પંથ તમારે ચડવું; કુઆમાં ભાઇઓ પડતા હોય તો, ભેળા તમારે પડવું ॥૩૬॥ પણ કેહેવું નહી કે કુઓ છે, વેણ પાળે પ્રીયે લાગો; શેદેવ કહે સારૂ મહારાજા, પ્રભુ કહે તમે માગો. ॥૩૭॥ તવ વીચારી સેદેવ બોલ્યા, રક્ષણ અમારૂં કરવું;અમારા પાંચમાંથી એક મરીએતો જોડે તમારે મરવું ॥૩૮॥ શામળીયો કહે સાબાશ શેદેવ, કેમ કુપે પડવા દેવાય, મારૂં માગેલુ મારે ગળે આવ્યું, સદા સંભાળ લેવાય ॥૩૯॥ શેદેવ કહે પાળો પાલવતું, નહીતો રહેવા દઇએ; કૃષ્ણજી કહે પાળવું પુરૂ, વચન વીલા કેમ થઇએ. ॥૪૦॥ એમ કહી અંતરધ્યાન થયા, પોતે શ્રી જુગદાધાર; એવે ચીતા કને ભીમ આવ્યો લાવ્યો કાષ્ટ અપાર ॥૪૧॥ ડોચલી ચીતામાં નવ દીઠી, કાળજા કેરી જ્યારે; લાગ્યો ભીમસેન પુછવાને,અરજુન પ્રત્યે ત્યારે ॥૪૨॥ કહે ભાઇ કયાં ગઈ ડોચલી; અરજુને વાત ભાંખી; આવેલા પેલા ઘરડા વીપ્રે, ડોચલા ફોડી નાંખી ॥ ૪૩ ॥ ભીમ કહે ગયું વચન તાતનું, આપણને ધીક્કાર; અરજુન કહે શેદેવ વીરે, કાળજુ કાઢયું બ્હાર ॥૪૪॥ હુંનું ઉછાળતો લેઈ નાઠો છે, વીપ્ર પડયો છે પુંઠે; એવું સાંભળી કાષ્ટ બળતું, લેઈ વ્રકોદર ઉઠે ॥૪૫॥ ખોળવા ચાલ્યો વીપ્રને એ વાયુ નંદન બળીઓ એટલામાં તો શેદેવ જોશી, ભીમને સામો મળીયો ॥૪૬॥ ભીમ કહે ભાઇ બ્રાહ્મણ કયાં છે, જોશી કહે કોણ જાણે; ગભરાશો નહી તાતજી તણું વેણ, પાળ્યું છે આ ટાણે ॥૪૭॥ એમ બેઉ જણ વાતો કરતા, આવીઆ ચીતા કને; ભીમ કહે કે ત્રીકાળ કેરૂં જ્ઞાન થયું હશે તને ॥૪૮॥ શેદેવ કહે કાંઈ ન થયું, કયાં હતી તાતને સુદ્ધી; પણ વીચાર્યું બોલી ગયા એ, મરણે બગડી બુદ્ધી ॥૪૯॥ વળણ ॥ મરણ શમે બુદ્ધી ગઇ, માટે કહ્યું પીતાય, વલ્લભ કહે છે તે પછી, ભસ્મ થઈ ચીતાય ॥

કડવું ૨૮ રાગ ચોપાઈની કાફી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન;સાંભળ જનમેજયરાજન, હસ્તભસ્મ નાંખી જયમાંય, ચાલ્યા સ્નાન કરી તંબુ જ્યાંય ॥ ૧ ॥ રડી કકળી કર્યું રે સયન, થયું મધ્ય રાત્રીએ વીઘન;આવ્યો અગ્નની થયો આહાકાર, કર્યું સહુ સેન્ય પ્રલેકાર ॥ ૨ ॥ રહયો એક રથ ચાર તોખાર, સતી કુન્તા ને પાંચ કુમાર; વિતી રજની થયો પરભાત, મુકયો કુન્તાએ લેલાટ હાથ ॥ ૩ ॥ પત્ર લખ્યો હસ્તીનાપુર, થઇ કરમ તણી કસુર; દેહ મુકયો છે પાંન્ડુ રાય, બળી દહન થઇ સેન્યાય ॥ ૪ ॥ લખી મોકલીને એ બેઠાં, માત પુત્ર ચીંતામાં પેઠાં,અરેરે ગયો ભાગ્યશાળી; પુંઠે લેઇ ગયો સર્વે વાળી ॥ ૫ ॥ તવ ભીમ વધ્યો વચન, માજી શાને કરો છો રૂદન, તમો કેહેતાં હતાં બહુ વાર; આપણે છે ઘણું ઘરબાર ॥૬॥ કેહેતાં હતાં કે છીએ નરેશ, આપણે છે ગાદીને દેશ ॥ ૭ ॥ છે કાકા દાદા ને કાકી, રાજ્ય કાજ નથી કાંઇ બાકી; તે બધું છે કહો કીયે કામ, ચાલો જઇએ આપણે ગામ ॥ ૮ ॥ કહે કુંન્તા છે સાહ્યબી ઘણી, થઇ બેઠો દુર્યોધન ધણી, તારા અંધ કાકાનો તન, પચાવી પડયો રાજ્યાસન ॥ ૯ ॥ જીતીને લાવેલા તુજ તાત, હવે પડયું એ દુષ્ટને હાથ;પેહેલા હતા આપણે નાત બહાર, કર્યો તુજ તાતે જય જયકાર ॥૧૦ ॥ રહ્યા યાત્રાએ કરવા વન, થયા માલીક અંધના તન, જીવતા હોય જો તમ તાત,તો તો રાજ્ય આવત તમ હાથ ॥ ૧૧ ॥ તેમ છતાં જો ગામમાં જઇએ, થઇએ ગરીબ તો ત્યાં રહીએ; કહે ભીમ ચાલો મારી માત, ત્યાં ગયા પછી બીજી વાત ॥૧૨॥ કહે કુંન્તા તું છે મસ્તાન, કરે ત્યાં જઇને તોફાન, તેથી ભંગાવી નાખીએ વાંસા, પડે ગામમાં પેઠાના સાંસાં ॥૧૩॥ ભીમ કહે હતો શીશ તાત, ત્યાં લગી કર્યું તોફાન માત, ફર્યો થઇને મસ્ત હરાયો, હવે આજથી જાણજો ડાહયો ॥ ૧૪ ॥ તવ કુંન્તા કહે થાઓ ત્યાર, જોડો રથને ચાર તોખાર, તવ અરજુને રથ જોતરિયો, દેશ જોવાનો વીચાર કરીઓ ॥ ૧૫ ॥ સમર્યા શ્રીદેવાધીદેવા, લીધી ધરમે ઠાકોર શેવા; બેઠાં રથમાં માતને ભ્રાત, ભીમ ચાલ્યો ઊભી વાટ ॥ ૧૬ ॥ કહે કુંન્તા સુણો સુતભીમ,તુજ થકી ચલાશે કેમ, ભીમ કહે ચાલીશું ચરણ, બેસું તો ઘોડા પામે મરણ ॥૧૭॥ અધવચ્ચ રસ્તામાં રહીએ, પછી ઘેર શી રીતે જઇએ.એમ કહીને ચાલ્યાં વાટ, કરે વીશ્રામ જ્યાં પડે રાત ॥ ૧૮ ॥ એમ નીત્યાન પંથ કપાય, ઘણે દીવસે લગભગ થાય, નગ્રથી

જુમના જોજન, ત્યાં તો આવ્યા પાંન્ડુનાતન ॥૧૯॥ ઉતર્યો જમુના વ-હાણું વહાતે,છોડયો રથ થતે પરભાતે, કહે કુંન્તાસુણો સંતાન, કરો જુ-મનાજીમાં સ્નાન ॥૨૦॥ માળા પુજા કરી પરવારો, પછી નગ્ર વીશેસી-ધારો, કોટ, કાંગરાવાળુ ગામ, હસ્તીનાપુર એનું નામ ॥૨૧॥ તવ ઘોડા છોડયા કીનારે, કીધાં સ્નાન જમનાને આરે, ત્રણ બંધુને ચોથી માત બેઠાં માળા ગ્રહીને હાથ ॥૨૨॥ એતો સમરે દેવાધી દેવા, કરે ધરમ ઠા-કોર શેવા, ભીમ પડયો નહાવા બહુ બળમાં,કરે તોફાન જુમનાના જળ-માં ॥ ૨૩ ॥ મારે ડુબકી ફરે ને તરે, મછ મગરથી નવ ડરે, બોલ્યા ધરમ સાંભળો માડી, આજ પુષ્પ વિના પડે આડી ॥ ૨૪ ॥ ફુલ વીના નથી થઇ સેવા, આજ થાય તે દીવસ કેવા;તવ બોલ્યાં કુંન્તા ડોશી, તમો ઉઠો શેદેવ જોશી ॥૨૫॥ જુઓ બાગ પેલો દેખાય અતી ફળ ફુ-લ છે તેનીમાંય, તુજ તાત તણો એ બાગ, હશે માળી પીળે પોશાક ॥૨૬॥ તેને જઈ કહેજો વચન, કહીએ હું પાંન્ડુનો તન; આપો પુષ્પજ શેવા સારૂ, તેમાં ભલેરૂ થાશે તમારૂ ॥ ૨૮ ॥ કહે શેદેવ ભક્તી અધુરી, નથી થઇ માળા મ્હારી પુરી; કહે કુન્તા તુટે છે નીમ,બોલ્યા શેદેવ એ રહયો ભીમ ॥ ૨૮ ॥ વળણ ॥ નવરો દીઠો માવડી, તવ કીધો પો-કાર; વદે વલ્લભ સોર સાંભળી, ભીમસેન આવ્યો બ્હાર ॥ ૨૦ ॥

કડવું ૨૯ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા,શુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ ભીમશેન આવ્યો માતાની પાસે, પુછયું ધરીને પ્રેમ; કહો માતા સુખની સાતા,મને બોલાવ્યોકેમ ॥ ૨ ॥ કુંન્તાજી કહે તોફાન મુકી, કામમાં તતબર થાવો; પેલા બાગમાં ઠાકોર સારૂ, પુસ્પ લેવા જાવો ॥ ૩ ॥ ભીમ કહે હું નહી જાવું મા, અ-મો થાકયા પગપાળા; કુંન્તા કહે તું છે નવરોને, બીજા જપે છે માળા ॥૪॥ ભીમ કહે મા મોકલો મુને,મેં શાં કરેલા પાપ; નથી નવરો 'જમુ-નાજીમાં, હું પણ જપું છું જાપ ॥૫॥ કુંન્તા કહેતું મેલ ચાળા,જા દીકરા મુકય દોટ;લે આવ્ય પુસ્પ એક ઝપાટે, એ દીસે બાગનો કોટ ॥ ૫ ॥ ત્યાં જઇને માળીને કેહેજે, પાંન્ડુરાયનો તન; પુષ્પ જોઇએ શેવા સારૂ, કરવું દેવ પુજન ॥૬॥ એમ કહીને લાવજે માગી, રાખજે મન વશ્યપ-ળ; અનેક તરેહના મેવા હશે પણ, હાથે ન લેઇશ ફળ ॥૭॥ભીમે જાણ્યું

ત્યાંછે ખાવાનું, તરત થયો તઇયાર; વધારે એક વસ્ત્ર લેઇને, ચાલ્યોવાયુ કુંવાર ॥૮॥ ફળમાં ચીતછે ફુલમાં પ્રીતછે, ચાલ્યો આવ્યો ચડી ચોટ; જાણ્યું કયાં હશે દરવાજો, આતો ફરતો કોટ ॥૯॥ દરવાજો સોધવા કયાં જાવું, કીધી દોટા હડીઓ; આઘે જઇને છલંગ મારી. કોટ કુદીને પડીઓ ॥૧૦॥ બાગમાં પડયો સુત સતીનો, નીરખી દીશા ચાર, પુષ્પ તણી ઘણી પીમળ આવે, વનસ્પતી દસભાર ॥૧૧॥ કમળ કેતકી કુશુમ કેવડો, જાઈ જુઈ ચંબેલી; મોઘરો મરેઠી આક અરેઠી, બોરસલી પડવેલી ॥૧૨॥ સોભાગ સુંદરી સુરજ વંશી, ચંપક ચાંપાને ચંપો; બટ મોઘરોને વેલ મોગરો, કાંટાશળી વિશંપો ॥૧૩॥ ગુલાબ ગુલ ચંપો ગુલ દાવદી, ગુલબાસ ગોટા હજારી; પારસ ઘોળીઓ જાશુદ શાળા, કરેણો હાતરો બ્યારી ॥૧૪॥ વીવીધ વ્રક્ષો ચોરૂચારોળી, ચંદન ચંપુ અંક, વેલ વાલોળને વૈલછડો છે, આશાળા વાળ્યો વંક ॥ ૧૫ ॥ આંબા આંબળાં આંબલી અરણી, અગથીયોને અનાર; પીપળાં પીંપળી પારસ જાંબુ, બોર બપયાની હાર ॥૧૬॥ શીમળા શેતુરી સીફળા ફેફળા, તાડ તાડીને ખજુરી; શેકટી શેલડી લાંબી; અનુસડી પણ પુરી ॥ ૧૭॥ કમખી પપનસ અનનસ ફનસ, મીઠાં લીંબુ નારંગી; જલદારૂ આલુ અંજીર બદામ; કેરી કેળાં ઝાડ જંગી ॥૧૮॥ દ્રાક્ષની વેલા દ્રાક્ષ લળેલી અખોડને ગેરાણી; પાકા ફળની સોડમે ભરાયું, ભીમના મ્હોમાં પાણી ॥૧૯॥ મન વશ રહ્યું નહી ત્યારે. વીચાર કીધો એમ, માતાએ ફળ હાથે તોડવાનું; ના કહ્યું કરૂ કેમ ॥૨૦॥ સાચા સોગન ખાતા છુટીએ, વીચાર્યું દલ સાથ; બે ચાર વ્રક્ષનું જુથ્થ હોય ત્યાં, ભીમ ભીડાવે બાથ ॥૨૧॥ હચહચાવી ખેંચી કાહાડે. પછાડે પૃથવી માંય; પાકાં પાકાં ફળ ગરીને, ભોમીએ ઢગલો થાય ॥૨૨॥ વ્રક્ષો કાહાડે ભોમી પછાડે પડે તે ફળ ખાય, રમેછે ધુમે છે બાગમાં બળીયો, ભય નહી જરાય ॥૨૩॥ તે બાગના દરવાજા ઉપર, રેહેછે માળી રખવાળ; તેણે કાડાકા ઝાડનાં શુણ્યા, પેટમાં પડી ફાળ ॥૨૪॥ આવ્યો અગાસીમાં જોવાને સારૂ, દીઠી ભીમની પુંઠ; કોણ મુઓ હરામ ખાનાર, અકલ વિનાનો ઉંટ ॥૨૫॥ આવી રહ્યું છે આયુષ તારૂં ફળ ખાવા મન મ્હોયું; એટલે ભીમે આડી આંખે, અગાશી સામું જોયું ॥૨૬॥ માળીને દીઠો મન વીચાર્યું, શુકન માઠા થાશે; ગાળો સાંખીને ગામમાં જાશું, તો જનમ ગાળોમાં જાસે॥૨૭॥ એવો અવળો અરથ લીધો; ક્રોધ હળાહળ ચડીયો,

છલંગ મારીને ઉછળ્યો તે, જઈ ધાબામાં પડીયો,ધમ ધમ ધમ ધમ ધાબુ ધ્રુજ્યું, માળીશું જોરવે તાપ; થર થર ધ્રુજ્યો હાથ જોડયા, નહી બોલ્યું મા બાપ, ॥ ૨૮ ॥ ભીમ કહે ભલો ગાળો દેનારો, ઝડપ લઇને ઝાલ્યો, મુસ્તક ઉપર ફેરવીને, તરત બગલમાં ઘાલ્યો. ॥૨૯॥ ભીમ કહે ગામની ને વનની, દેખ્યા કાહાડજે રોગ; પેહેલ વેહેલે ગામમાં જતાં; તુજને આપુ ભોગ ॥ ૩૦ ॥ માની લેજે ભક્ષ માળીનું, એમ વધો મુખ વાણ, બગલમાં બળ કરીને દાબ્યો, કાહાડી નાંખ્યો પ્રાણ. ॥ ૩૧ ॥ પછી મડદુ મુકયું ધાબામાં, માળીના મોહોલમાં વાસ્યો; સોધીને લાવ્યો દોરડુ લાંબુ, માળીને ચર્ણ બાંધ્યો ॥૩૨॥ મોહોલમાં મડદું લેઇને ચાલ્યો, હસવાનો ખેલ કીધો; દરવાજાની કમાન વચ્ચે, ઉંધોજ ટાંગી દીધો. ॥ ૩૪ ॥ પછી પાછો બાગમાં પડીઓ, કીધું સરોવર સ્નાન, ફુલ વીણીને ફળજ ખાયે, ન ફકરો મસ્તાન ॥ ૩૫ ॥ એવામાં આવી માળાની પુત્રી,ખાવાનું ભાતુ લેઈ; દરવાજામાં પેસવા માંડયું, થર થર કંપી દેહી. ॥૩૬॥શબ દીઠું તવ લાગી શોસાવા, આ કૃત્ય કોણે કીધું;એવે ભીમની પુઠ દીઠી, ભાતુ ત્યાં ફેંકી દીધું ॥ ૩૭ ॥ દડ બડ નાઠી નગ્રમાં આવી, રાજ સભાની માંય; આંસુડાં છુટે શીશ કુટે, છે દુરીયોધન ત્યાંય. ॥૩૭॥ છત્રપતી કહે કેમ છોકરી તવ વદી પુત્રી વચન; મારા તાતને મારી નાખ્યો છે, કોઈ હલમસ્ત જન ॥૩૮॥ બગીચો બધો ભાગી નાખ્યો, સાંભળ્યું દુરીયોધન; એકદમે સો મલ બોલાવ્યા, ક્રોધ કરી રાજન ॥ ૩૯ ॥ એક સો મલ્લ ત્યાં આવી ઉભા, છત્રપતી કહે જાવો;બાગનો ભાગનાર માળીનો મારનાર, તેને બાંધીને લાવો. ॥૪૦॥ મલ્લ કહે વારૂ માહારાજા; કહી ચાલ્યા ચડી ચોટ;ગેડીઓ લીધી તૈઆરી કીધી, દડબડ મુકી દોટ ॥૪૧॥ ધમ ધમે ધરતી મલ્લોને ચરણે, જોર ઝપાટે ગયા; સાંભળ્યું ભીમે મન વીચાર્યું, ધબડાકા કાંક થયા. ॥૪૨॥ એવું જાણી ફળ મુકી ઉડયો, જ્યાં વ્રક્ષ ઘેરો હુતો; તે ઝાડના જાળામાં પેશી, ઉંધો થઈને સુતો ॥૪૩॥ એટલામાં મલ્લ લોકો આવ્યા પાકા કર્યા મનસુબા; નેવું જણા મહી સોધવા પેઠા, દરવાજે દશ ઉભા ॥૪૪॥ બીજા સરવ સોધવા લાગ્યા, ભીમે કર્યો વિચાર; આવ્યા છે તો હોંશ એમની પુરણ કરવી સાર. ॥ ૪૫ ॥ ॥ વળણ ॥ હોંશો પુરણ પાડવી, એજ કર્યો વીચાર; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, ભીમ સુરો સરદાર ॥

કડવું ૩૦ રાગ રેકતા ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન,સાંભળ જનમેજય.રાજન;ભીમે કાળજાં મલનાં ખોવાવ્યા, સુતાં સુતાં નાશકોરાં બોલાવ્યાં. ॥ ૧ ॥ તવ મલ્લો એ દીઠો ચોર; સૌએ ભેગા થઇ કર્યો સોર, ટોળે મળી ચાલ્યા સહુ સુબા, ભીમને સુતો ઘેરી સૌ ઉભા ॥ ૨ ॥ તોએ સુતો રહયો વાયુ તન, એટલે મલ બોલ્યા વચન; અલ્યા કોણ જાત કોણ ઘર ગામ, કોણ માત તાત કોણ તુજ નામ ॥૩॥ ભીમ કહે શીદ પુછો શબ્દ ઝાઝા, અમો સરવના રાજધીરાજા; મલ્લ કહે તારો દન વાંકો જાગ્યો, છત્રપતી બળીઆનો બાગ ભાગ્યો, ॥ ૪ ॥ ભીમ કહે વાંકા દહાડા તમારા, આવી જવાબ માગો છો અમારા; તવ મલ્લ લોક બોલ્યા વચન, ઉઠ તેડાવે છે દુરીયોધન ॥૫॥ વાયુ સુત કહે કહો સભા માંઈ, કહીએ તેડે છે ભીમસેન ભાઈ; મલ્લ કહે ભવીશ તારૂં ફુટ્યું, જાણજે હવે આયુશ તુટયું ॥૬॥ સુણી ભીમ કહે લાગો ચરણ, નહી તો આવ્યું તમારૂં મરણ; કહે મલ ઉભો થા મુંઢ મતી, ભીમ કહે અમે ઉઠવાના નથી ॥ ૭ ॥ તવ મલે મનસુબો કર્યો જુદો એના ઉપર ચઢીને કુદો,ચઢયા શરીર ઉપર સોએ સુરા, નાચે કુદે પ્રબળ પ્રૌઢ પુરા ॥૮॥ ભીમ ધરતો નથી મન ધાક, જાણ્યું ઠીક ઉતરે જે થાક; ભીમ કહે સેવા થઈ પાકી, પણ બોચી ગદડવાની બાકી ॥૯॥ સુણી સહુ મલ કકળ્યા તે ઠામ, આણે સરવને ગણ્યા ગુલામ; ક્રોધે ભરયા એવું ધારી, ભીમને શીશ મલ્લે ગેડી મારી ॥૧૦॥ તવ વ્રકોદર રોશમાં રૂઠયો. પાસુ મરડી ઝડપ લેઇ ઉઠયો ॥ ૧૧ ॥ વ્રક્ષ ગફામાંથી બહાર નીકળ્યો, જઇ કુઆપર ઉભો એ બળીઓ; મલ લોક કહે ઝાલવાને જાય, દીઠો કુપપર ખમચાયા ત્યાંય॥૧૨॥અળગા રહીને બોલ્યા સહુ એમ; અલ્યા બળીઆ તું કરે આમ કેમ; તને નથી રાજા દંડદેનાર, નથી કોઇ તને કાંઇ કહેનાર ॥ ૧૩ ॥ ચાલ અમ સંગ સભા માંય, નથી કેદ કરવો તને ત્યાંય, જો તું નહી આવે અમારે સાથ, અમ પર કોપે નગ્રનો નાથ. ॥ ૧૪ ॥ તેથી અમ પેટપર પડે પાય, તેણે લાભ તને શો થાય; મીથ્યા.બાંધવા દેને હાથ, તેથી પ્રસન થશે નગ્રનાથ ॥ ૧૫ ॥ કહે ભીમ ભલે લેઈ જાઓ, મુને બાંધવા કુપપર આવો, મલ્લે જાણ્યું કપટ એ કરશે, જરૂર જીવ સરવના હરશે ॥૧૬॥ નહી ઝાલીએ તો પણ ખોટું, થાશે વીશ્વમાં મેહેણું મ્હોટું; ચાલો થનાર હશે તેથાશે; ક્યાં ઝલાશે કે કાં જીવ જાશે ॥ ૧૭ ॥ એમ જાણી ચાલ્યા સહુ સાર, ભી-

મે મુખથી કર્યો ઉચ્ચાર; આવો સનમુખ નહીં પડે વાંધો, લાવો દોરડાં બે ભુજ બાંધો ॥ દોહરાની ઉતાવળી ચાલ ॥ તવ ત્યાં સોએ મલ્લો ચાલ્યા, મરવાના મનશુબા; પચાસની પચાસની બે ઓળ્યો થઈ, ભીમની સામા ઉભા ॥૧॥ મલ કહે કે ડરતો નહિ તું; લાવ્ય તારા હાથ, તવ લાંબા ભુજ ભીમે કીધા, ભલી ભીડાવી બાથ ॥ ૨ ॥ શોએ મલ લાગ્યા તરફડવા, છે કોઈ મસ્તાન માઠો; એવામાં તો એક મલ્લ ત્યાં, વચકળીને નાઠો ॥૩॥ ભીમે તેને જાતાં દીઠો, વીચાર્યું તે વાર, છોને એ જાય જીવતો જૈ કેહેશે સમાચાર ॥ ૪ ॥ એવું જાણી જાવા દીધો, બીજાને ગ્રહી રાખ્યા, ઉપાડીને હીલોળીને, તરત કુવામાં નાંખ્યા ॥ ૫ ॥ તે નવાણું તરવા લાગ્યા ફરવા લાગ્યા માંય; કંઈક કુવાપર ચડવા લાગ્યા, ભીમે જોયું ત્યાંય ॥૬॥ જાણ્યું મેહેનત છુટી પડી, એવે દૈવત દાખ્યો, ઝાડ બીડ પડેલાં લાવી, કુવો પુરી નાંખ્યો ॥૭॥ કૈં તરતાતા કૈં ફરતાતા, તે સહુ બેઠા હેઠ; પ્રાણ પલકમાં નીકળી ગયા, પોહોચી ચુકયા ઠેઠ ॥ ૮ ॥ પછી પોતે ગયો બાગમાં; પુરણ કીધો ટેક, બાંધ્યો ફળનો ગાંસડો વળી ફુલનો બાંધ્યો એક ॥ ૯ ॥ બેઉ ગાંસડા લેને ચાલ્યો, વાયુનો કુમાર; દોટ મુકીને કોટ કુદીને, પડયો બાગની બહાર ॥ ૧૦ ॥ માત ભ્રાત જ્યાં છે પોતાનાં ત્યાં આગળ એ આવ્યો; કુંતાજીએ મન વીચાર્યું, બાગ ઉજડ કરી લાવ્યો ॥ ૧૧ ॥ એવે ભીમે મુકયા ગાંસડા, નહીં ચતુરાઈમાં ભુલ, ધરમરાયના દેવ માટે, આપ્યાં ચપટી ફુલ ॥૧૨॥ બીજા ફુલ જમના ત્રટ વેર્યા, ભીમ કહે લ્યો લહાવો; ગામમાં પેસતાં શુકન છે ભૈ. ફુલમાં શુવા આવો ॥૧૩॥ લો ફળ ખાવો માતા મ્હારી, કુંતા વદ્યાં વેણ; ઓરે શત્રુ દીકરા આ, કીયા ભવનું લ્હેણુ ॥ ૧૪ ॥ બાગ બગાડયો દુર જોધનનો, જીવ્યાની શી આશા; મુળમાં તો ગામમાં પેઠાના પુરણુ હતા સાંસા ॥ ૧૫ ॥ મારે પેટ તું શત્રુ સાચો, નડવા તેડી લાવ્યો, પેલા ભવનાં પાપ માહરાં; તું મુજ પેટે આવ્યો ॥૧૬॥ દેવને દુભી દીકરા માગ્યા, નીકળીઓ આ સાર, એમ ગાળો દેવા લાગ્યાં માતા અપરમપાર ॥ ૧૭ ॥ સાંભળી ભીમે મન વીચાર્યું, હવે શી કરૂં પેર; ગાળો દીધી માળીએ તો મારી નાંખ્યો ઠેર ॥ ૧૮ ॥ શુકનમાં શી ગાળો ખાવી, છે મહા મનમાં વેણ; પણ આ તો જે જનેતા તે, આને કરૂં કેમ ॥૧૯॥ ફીકર નથી દેવા દો ગાળો, બહુ દુઃખે દુલાવુ; કોઇ ઝાલવા આવે તો તેને, હાથે ખો ભુલાવું ॥ ૨૦ ॥ એવું જાણી શુતો ફુલમાં ફળ લૈ લૈને ખાતો; દો મા દેવી હોય તેમ ગાળો; એમ કહી મકલાતો ॥ ૨૧ ॥ એવા-

માં જે મલ નાઠેલો, તે ગયો ગામ માંય, દુર્યોધનની સભામાં આવી, જુહાર કીધો ત્યાંય ॥૨૨॥ દુર્યોધન કહે કેમ થયું ત્યાં, કયાં છે આપણો ચોર, મલ કહે મહા મસ્તાનો છે, જબરૂ એનું જોર ॥ ૨૩ ॥ હું મુજ કરમે જીવતો આવ્યો, નહીં તો પામત મરણ; મારી જોડે નવાણું તે, થયા વિષ્ણુ સરણ ॥ ૨૪ ॥ સાંભળી રાજા વીસ્મે પામ્યો, એક સહસ્ત્ર મલ જાઓ, ૮ કે મણ દુધ પીનારા જૈને બાંધી લાવો ॥ ૨૫ ॥ મલ્લ કહે ઓરે મહારાજા, છે અમને બહુ હામ બે જણા જે બાંધી લાવીએ, શું છે સૌનું કામ ॥ ૨૬ ॥ તવ જે મલ જીવતો આવ્યો તો, તે તો બોલ્યો આપ; હોંશ હૈયે થોડી રાખો, બળીયો તમારો બાપ ॥ ૨૭ ॥ દુરીયોધન કહે સરવે જાવો, થનાર હોય તે થાય; એટલે મલ હજારે ચાલ્યા, ગયા બાગની માંય ॥૨૮॥ એક સો મલ ઉભા દરવાજે, નવસેં કરતા શોધ, ખુણે ખોચરે ખોળ કરે, મહા જોરાવર જોધ ॥ ૨૯ ॥ :કોઈ સ્થળ ભીમને ન દીઠો, ઝીણું જોવા માંડયું; જોતાં જોતાં ભીમસેનનું, પગલું શોધી કહાડયું ॥૩૦॥ તે પગલું ગયું કોટ પાસે, તવ જોઈ કહાડયું બહાર; પછી પગલે પગલે ચાલ્યા બળીયા મલ હજાર ॥ ૩૧ ॥ દોટા દોટે પગલે મ્હોટે, જાતા બહુ બળવાન, વાગે પગની પડગીઓ તે, ભીમે સાંભળ્યું કાન. ॥૩૨॥ તવ વાયુ સુતે વિચાર્યું, માયે મને કર્યું ખોટું, મલો પાસે માર મરાવી, વાળું ગાળનું સાટું. ॥ ૩૩ ॥ એવું જાણી ભીમ ઉઠયો, ઓરે મારી માત; કેવારનાં ગાળો દો છો તે, કરૂં જળ જંપાપાત ॥૩૪॥ એમ કહી જે જમનાજીના; જળમાં પડયો સાર; ઉંડા નીરમાં તરતો રહયો, રાખ્યું ડોકું બહાર. ॥૩૫॥ એવામાં પેલા મલ આવ્યા, જુમનાની કીનાર; ફળને ફુલ પડેલા દીઠાં, કોપ્યા અપરમપાર. ॥ ૩૬ ॥ વળણ. ફળ ફુલ દેખી કોપીઆ, નેત્ર થયાં બહુ લાલ; વલ્લભ વદે મલ બોલીયા, મળ્યો મુદાનો માલ.

કડવું ૩૧ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા; સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આધ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ મલ્લે માલ દીઠો મુદાનો, તવ પગમાં આવ્યું જોર, જાણ્યું કે આ પાંચ જણા છે, આપણા બાગનાં ચોર ॥૨॥ એમ કહીને ઝાલ્યા ધરમને, બીજા અરજુન ભુપ; ત્રીજા શેદેવ ચોથો નીકુળ, કુંતાજી મધ્ય રૂપ. ॥ ૩ ॥ પાંચે જણ ત્યાં લાગ્યાં ટળ·

વળવા, વીચાર કરે દવ સાથ; એમનુ બોલ્યું મલ્લ માને નહી, અવળ બાંધ્યા હાથ ॥૪॥ તવ કુંતા કહે મુકી દો અમને, સત્ય કહું મુખ ભાંખી; કોઈક ગાંડો ફળને ફુલ લાવી, હાંઇ ગયો છે નાંખી ॥ ૫ ॥ મલ્લ કહે તમો ફુલ લાવ્યાં, દેવ શેવા કરવા પાક્ષી; કુંતા કહે હાથ છોડો હું, દુરીયોધનની કાક્ષી ॥૬॥ મલ્લ કહે તારૂં મ્હો નથી કહેતું, મુકય મુમતનો સોર; જો તમારે જીવવું હોય તો, બતાવો બાગનો ચોર ॥ ૭ ॥ એમ કહીને માર મારે, પાંચેને આંસુ છુટે; ભીમ જળમાંથી જોયા કરે, જોઇ કાખલીઓ કુટે ॥૮॥ મલ માર મારે દયા ન ધારે, સહન કરે દુખ અતી; દેખે છે દુરથી ભીમને પણ કોઈ બતાવતાં નથી ॥ ૯ ॥ મનમા એમ કે મારશે ભીમને, દુખ કરેછે સહન; ઘણી વારે દયા ઉપની ભીમને, વીચાર કીધો મન ॥૧૦॥ હવે મા ભાઇ મરી જવાના; જાણીને નીકળ્યો બહાર; એ છે અનેકને હું એકલો વળી, હાથ નથી હથીઆર ॥ ૧૧ ॥ એવામાં એક ડુંગર દીઠો, ચાલ્યો ત્યાં સુરભર્યો સુબો; ઉપર ચડીને કીધો હોંકારો, મુછ મરડતો ઉભો ॥ ૧૨ ॥ કરી ગર્જના વાયુ સુતે, સાંભળો હરામખોર; ગરીબડાને શું મારો છો, હું છું તમારો ચોર ॥૧૨॥ મેં બાગ ભાંગ્યો મેં માળી માર્યો, મલ્લ નાંખ્યા કુપમાંય; તમારી માએ સુંઠ ખાધી હોય તો આવો વઢવા હાંય ॥૧૪॥ એટલે મલ્લોએ જોયું ડુંગરપર, જાણ્યુંકે એ ચોરસાચો;પાંચને બાંધી પાંચ ઉભા રહો, ન રાખશો ખેલ કાચો ॥૧૫॥ ચાલો નવસેંને પંચાણું જઇએ, પકડવા કરો પેર; છેવટ હાથમાં આવે નહી તો મારી નાંખવો ઠેર ॥૧૬॥ એમ કહી નવસેં પંચાણું, ચાલ્યા મુકીને દોટ; આખો ડુંગર વચમાં ઘેરીને, ફરતો વળીયો કોટ ॥૧૭॥ પાંચની પાસે પાંચ રહ્યા છે કરગરે કુંતા તે ઠામ, હું પાંડુરાયની પ્રેમદા છું, કુંતાજી મ્હારૂં નામ ॥ ૧૮ ॥ મુકો અમને ડબકો તમને, દેશે દુરીયોધન;ડુંગરપરછે તે ને આ ચારેથી યછે મહારા તન ॥૧૭॥ તોપણ મલ્લ લોકો માનતા નથી, બાંધી ઉભા છે સાર; પેલા નવસેં પંચાણુ મલ્લોએ કીધો મુખ પોકાર ॥૨૦॥ બાગના ભાગનારા ઉતર હેઠો,જરૂર જીવ તારો જાય; ભીમ કહે જો જીવવું હોયતો. પ્રથમ લાગો પાય ॥૨૧॥ મલ્લ કહે હવે છે મરવાનો બચ્ચાજી મળીયાં પાપ, ભીમ કહે તમે સરવ બચ્ચા, હુંતો તમારોબાપ॥૨૨॥ એવું સાંભળી સહુ મલ કોપ્યા, હેઠો ઉતર મુંઢ મતી; ભીમ કહે ફાવે તેમ કરો, અમે ઉતરવાના નથી ॥૨૩॥ તવ મલ્લોએ એમ વીચાર્યું, હવે દયા નવ ધારો; છુટાં આયુધે હાથ ઉપાડો, મન મુકીને મારો. ॥ ૨૪ ॥

એમ કહીને આયુધ લીધાં, પ્રાક્રમી પ્રૌઢ પોકારે, ગુપતી ગેડી સાંગ્ય કાતરીયાં, લેઇને છુટાં મારે ॥૨૫॥ દેછે કષ્ટી કરે છે વૃષ્ટી; મુમત ભીમનો મુકાવે, આડા અવળો ખશી જઇને આયુધ ભીમ ચુકાવે ॥ ૨૬ ॥ એવે સરવ મારી મારીને થાકયા, તવ ભીમ કોપે ચડીયો; સો બશેના ટોળાંમાં બળીઓ નેત્ર મીંચીને પડીયો ॥૨૭॥ અંબની ઉપર આભ પડે તેમ, પડયો બહુ બળવાન, પાંચપચાસ તળે આવ્યા તેનો, વળીઓ કચ્ચર ઘાણ ॥ ૨૮ ॥ ઉભા રહેલાના ચરણ ઝાલે ડરે ન કોઇની બીકે; ઉભો થઇને ધોબીની પેઠે, ડુંગર ઉપર ઝીકે ॥ ૨૯ ॥ એકજ ઝીકે થાય બરોબર, તેને તો ફેંકી દે છે, દસદસ જણને એકએક ભુજે, ઝાલીઝાલી ઝીકે છે ॥૩૦॥ એ રીતે સહુને ઠેર માર્યા, હાથ બતાવ્યા માઠા; પાંચને ઝાલી પાંચ ઉભેલા તે, જીવ લઇને નાઠા ॥૩૧॥ તે પાંચને જાતાં જોયા ભીમે ધારણા ધારી સાર; છો જાય એતો જીવતા જઈ, કહેશે સમાચાર ॥૩૨॥ એમ જાણીને જાવાં દીધા, હીંમત મનમાં લાવ્યો; માત ભ્રાત પાસે હસ્તો હસ્તો મુછ મરડતો આવ્યો ॥ ૩૩ ॥ કુંતાજી તો જોઈ રહ્યાં સામુ, ગજબ એણે કીધો; બાગમાંને મેદાનમાં થઇ જીવ ઘણાનો લીધો ॥ ૩૪ ॥ આતે કેવો કઠીણ નીકળ્યો બહુ વઢવાનો ચાળો; ભીમ કહે છે માતા, હવે દેવી છે ગાળો ॥ ૩૫ ॥ ગાળોએ ફળ કેવું અપાવ્યું, તવ બોલ્યા ચાર ભ્રાત, ઓ ભાઈ પછી બીજી વાત કરજે, છોડ અમારા હાથ. ॥૩૬॥ એટલે ભીમે ભાઇઓ છોડયા, છોડી મુકયા વૃધ માય, તવ કુન્તા કહે દીકરા ગાંડા, વડા શું વેર ન થાય ॥ ૩૭ ॥ તેં વેહેર તો પાકું બાંધ્યું. જીવ્યાની આશા ફોક, ભીમ કહે મા ભલે સૌ આવે, પહોંચાડી દઉં જમ લોક. ॥૩૮॥ ઘર ગામ છે મુજ તાતતણું તે, ઓશીયાળો શીદ થાવું; વાજતે ગાજતે તેડવા આવે તોજ નગરમાં જાવું ॥૩૯॥ હાથી ઉપર કરૂં સ્વારી, કરપ પ્રથમ પાડું; જો માત તમારી ઇચ્છા હોય તો, સોનાના રથે બેસાડું. ॥૪૦॥ કુન્તા કહે મારે રથ નવ જોઇએ; જેમ તેમ જીવતાં રહીયે; માટે માનો વચન માહરૂં; વનમાં નાશી જઇએ ॥૪૧॥ તવ ધરમ કહે માતા માહરી, થનાર હોય તેમ થાય, ભીમને મુમત ભરાયો છે, શાન્તા રાખો મુજ માય ॥ ૪૨ ॥ આયુશદોરી ખુટયા વીના તો, નથી કોઈ મારનાર; એમ કહીને નીશ્ચય કીધો, કરતો હરતો કીરતાર ॥૪૩॥ ભીમ કહે સહુ હીંમત રાખો; કરશે સામળીયો સાહાય, કરો.પ્રાર્થના પરમેશ્વરની શત્રુ થકી શું થાય ॥ ૪૪ ॥ એમ કહીને બેઠા મેદાનમાં, પાંચ મલ્લો જે ગયા; દુરીયોધનની સભામાં

આવી, કરજોડી ઉભા રહ્યા ॥૪૫॥ દુરીયોધન કહે ક્યાંછે તસ્કર, તવ મલ્લ લાગ્યા ચરણ; મહારાજા નવસેં પંચાણું મોકલ્યા વિષ્ણુ શરણ ॥૪૬॥ આમ જરા એકાંત આવો, કહેવાની છે વાત; એટલે દુરીયોધન ગયો અળગો, જ્યાં પોતાનો તાત ॥૪૭॥ ત્યાં મલ્લને બોલાવી કહ્યું; કહો શી કહો છો વાત; મલ્લ કહે પાંચ છોકરા છેને, એક છે એમની માત ॥૪૭॥ તે પાંચમાં એક છે જોરાવર, બાહુબળમાં નહી બાકી, ડોશી કહેતી કે હું કુન્તા, દુરીયોધનની કાકી ॥૪૭॥ આ પાંચ માહરા દીકરા છે એમ કહ્યુંતું એણે, ધત્રાષ્ટર કહે મલ્લ બળીયા, તે જાણ્યું કેણે કેણે ॥૪૯॥ મલ્લ કહે છે અમેજ જાણ્યું, નથી જાણતું કોય; આંધળો કહે છે એ દુરીયોધન, એ સત્ય શત્રુ હોય ॥૫૦॥ રાજ્ય તણા એ માલીક આવ્યા; ભરેલા ભંડાર હરશે; ઘર ગામ છીનવી લઇને તમને ભીખ માગતા કરશે ॥૫૧॥ પાન્ડુ રાજાને શ્રાપ હતો પણ; દેવે દીધાં સરવથી, પુત્ર થયાનો પત્ર આવ્યો તો, કોઇને દેખાડયો નથી ॥૫૨॥ ભીસ્મ વીદુરના અજાણમા છે, સૈન્ય લેઇ તમે જાવો; પાંચે પુત્રોને મારી નાંખી, એકલી કુન્તાને લાવો ॥૫૩॥ વળણ એવી કીધી આગના, ચાલ્યો દુરીયોધન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, તત્પર કીધું સૈન્ય ॥૫૪॥

કડવું ૩૨ રાગ સોખારીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાયજી; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પર્વ મહીમાયજી ॥૧॥ અગીયાર ક્ષોણીસૈન્ય લીધું વાજીંત્ર નવ વાગેજી; વાગે તો જાણે ભીસ્મપીતા, જવાબ એનો માગેજી ॥૩॥ તે કારણથી ગુપ્ત ચાલ્યા, સોભાઇને રાય કરણજી; જેદ્રથ ભગદત ભુરીસ્યેવા છે, સુસરમા શામ વરણજી ॥૩॥ શકુની મામો મ્હા ખટપટીયો, ચાલ્યો કરવા યુધ્ધજી, છાના નીકળ્યા નગ્રની બારણે, વીખ્યાત થઈ છે બુધ્ધજી. ॥૪॥ બહાર જઇને ડંકા દીધા, જોર ઝપાટે જાયજી; કુન્તાએ કાને અવાજ સુણ્યો, થરથર કંપી કાયજી ॥૫॥ ભીમ કહે માતા ભય ન ધરશો; સમરો નંદકીશોરજી; તે પુન્યે પુરોપડીશ સહુને, આવશે મુજમાં જોરજી ॥૭॥ એટલામાં સહુ સૈન્ય આવ્યું, કરતું દોટા દોટ છએ જણાને વચમાં ઘેરી, ફરતો વળીયો કોટજી ॥ ૭ ॥ એટલે છયે થૈ ગયા ઉભા, કુન્તા કહે સુણ તનજી; છત્રપતીને સમજાવું છું, ડાહ્યા દુરીયોધનજી ॥૮॥ એટલામાં બોલ્યો દુષ્ટ દુરીયોધન; ક્રોધ ભ-

યેં માહાભારીજી;કોણ તમેછો બાગ ભાગ્યો,મલ્લ મારી નાંખ્યા મારીજી; ॥૯॥ તવ કુન્તા કહે સાંભળો દીકરા, હું થાવું કાકી તારીજી; આ પાંચ માહરા દીકરા, હું પાંડુરાજાની નારીજી ॥૧૦॥ દુરીયોધન કહે ખરા છો કાકી, લ્યો ચાલો અમ ઘેરજી; પણ બનાવટના દીકરા લાવ્યાં, તેને તો મારીશું ઠેરજી ॥૧૧॥ કુન્તા કહે દીધા દીકરા દેવે તેને મારે તો મારે મરવુંજી; સુત વીના તું તેડેછે ગામમાં; માહારે આંવી શું કરવુંજી ॥૧૨॥ દુરીયોધન કહે ખુશી તમારી, છે રાજ્ય લેવાના ખટકાજી; તમને જીવતાં રાખશું પણ, કરીશું પાંચના કટકાજી ॥ ૧૩ ॥ એટલે ભીમ કહે શાંભળો માતા, જીવ આપું કે જીવ લેવુંજી; તમારે સમજાવ્યેસમજ્યો નહી જુઓ, સપાટે સમજાવી દેવુંજી ॥૧૪॥ એમ કહીને આગળ થયો, અતી સુરાનો સાથીજી; મુછ મરડતો સનમુખ ઉભો, જ્યાં દુષ્ટજનનો હાથીજી ॥૧૫॥ ભીમ કહે કે કોણ છે તું, મુજ માતને પુછનારજી; આયુશ તારૂં આવી રહ્યું છે, મુરખના સરદારજી ॥૧૬॥ તવ દુરીયોધને સાન દીધી, માતાં તતબર થાઓજી; પાછળથી પેલી ડોશીને લઇને, છાના સટકી જાઓજી ॥૧૭॥ એટલે શકુની છાનો ચાલ્યો, ઝડપ કેવી કીધીજી; કુન્તા ડોશીને ઓચીંતી ઉચકી,પોતાના રથમાં લીધીજી॥૧૮॥ લેઇને નાઠો મતીનો માઠો, અશ્વને મુકાવી દોટજી; ઘેરી રાખવા વાયુનંદનને, સેન્ય વળી ગયું કોટજી ॥૧૯॥ એટલે ધરમે બુમ પાડી, જુઓ જુલમ અતી થયોજી, ભીમસેનભાઈ આપની માને પેલો પાપી લેઈ ગયોજી ॥૨૦॥ સાંભળી ભીમસેન મહા ભય પામ્યો, કહાડુ એ દુષ્ટના પ્રાણજી; કોટ વળેલી સેન્યમાં પડીયો, વાળ્યો દશ વીસનો ઘાણજી ॥૨૬॥ ક્રોધનો ભરીયો ભીમ સંચરીયો, સુરો શપાટે ચડીઓજી;શકુની કેરો રથ જોયો તવ યુકતીએ રથ પર પડીયોજી ॥ ૨૩ ॥ તવ રથ ભાગ્યોને મરણ પામ્યા, જોડેલા તોખારજી; શકુની કેરો કાન ઝાલી, ચોહોડયા તમાચા ચારજી ॥ ૨૪ ॥.જમણું લમણું સુજ્યુ શકુનીનું, કટી કશી ભીમ બાંધેજી; પોતાનાં માંતાને ભીમે ઉપાડયાં, ઉચકી લીધાં ખાંધેજી ॥૨૫॥ દડબડ દોડયો ગયો એ આડો, પુરણ પ્રાક્રમી કહાવ્યોજી; એક વ્રક્ષ નીચે માતાને મુકી, સેન્યમાં દોડયો આવ્યોજી ॥૨૫॥ દુરીયોધન જોઈ વીસ્મય પામ્યો, ભીમ ભાઇઓ કને વાધેજી શેદેવ નીકુળ કટીએ લીધા, બે ભાઈ લીધા ખાંધેજી ॥૨૬॥ ચારેને ઉચકી ત્યાંથી નાઠો, સેન્ય તણો કોટ ભાગીજી; માત કને જૈ ભ્રાત મુકયા, વઢવાની રઢ લાગીજી ॥૨૭॥ સુરોપુરો એ સેન્યમાં આવ્યો, રકત થયાં લોચનજી, એવામાં

આવ્યો સકુની મામો બોલ્યો; દુરીયોધનજી ॥૨૮॥ કેમ થયું મામા તવ મામો બોલ્યો વૈતરૂ પડીયું બમણુંજી; જાડો એની માને લઇ ગયોને, જો મ્હારૂં જમણું લમણુંજી ॥૨૯॥ દુરીયોધન કહે આયુધ ઝાલો, ફરી નહી મળે લાગજી; મામો કહે તમ યુધ્ધ માંડો, લીધો છે મેં મ્હારો ભાગજી ॥૩૦॥ એમ કહીને પુંઠળ ઉભો, તવ બોલ્યા નર નાથજી; શું રે જુઓ છો જોદ્ધા મારા, કહી ઉંચો કીધો હાથજી ॥૩૧॥ એટલે કોપ્યા સૈન્યના યોદ્ધા, દુંદભી નાદ ગડગડીઆજી; આયુધ સરવ હાથમાં લીધાં,ભીમપર તુટી પડીઆજી ॥૩૨॥ ચારે દીશાથી યુધ્ધ ચલાવ્યું, ક્રોધ રહયો છે વરશીજી; ભીમના ઉપર ગોળા ફેંકે, ભાલા બાણને ફરશીજી ॥ ૩૩ ॥ ગુપતી ગેડીને ગદાયો નાંખે, મેઘ ધારા જેમ વહેછેજી; આડો અવળો કુદે વ્રકોદર, આયુધ ચુકાવી દેછેજી ॥૩૪॥ બને તેટલું બળજ કરતો કયા કયાં દ્રષ્ટી રાખેજી; એક તરફની ચોટ ચુકાવે; પણ બીજા વીંધી નાંખેજી ॥૩૫॥ આયુધ વાગે અંગ વીશે, માર પડયો માહા માઠોજી; એટલે ત્યાંથી જીવ લઇને, વાયુનો નંદન નાઠોજી ॥૩૬॥ દુરીયોધન કહે પુંઠળ પડો, નાશીને કયાં જાયજી; દયા ન ધારો ને ઠેર મારો, થનારૂ હોય તે થાયજી ॥૩૭॥ તવ પુંઠે પડયા સૈન્યના યોદ્ધા, દોડે દેતા મારજી; ભીમે જાણ્યું કે શું કરૂં હવે, હાથ નથી હથીઆરજી ॥૩૮॥ ઓરે વીશ્વંભર આયુધ આપો તો, માનુ તમારો પાડજી, એટલામાં ભીમે દ્રષ્ટીએ દીઠાં આંબલીના બે ઝાડજી ॥ ૩૯ ॥ તે બે વ્રક્ષને બાથ ભીડાવી, પુરણ પાક્રમ માંડયાંજી; બળ કરીને હચહચાવી, સમુળાં ખેંચી કહાડયાંજી॥૪૦॥ પછી બે ભુજમાં બે વ્રક્ષ ઝાલ્યાં, મેઘ નાદે ગરગડીયોજી; મરવું ધારી નેત્ર મીચીને, સૈન્યમાં સપાટે પડીયોજી ॥૪૧॥ પાછો ન પડતો યોદ્ધાને નડતો, નામ રૂડે કે ભુંડેજી; રાતો તાતો મ્હા મદમાતો ઝાડોને ઝાડે ઝુડેજી ॥૪૨॥ કોઇને ઢીંચણ કઇને કોણી, કૈના લે પાટુથી પ્રાણજી; જ્યાં ભીમસેનનું ઝાડ પડે ત્યાં સો બસેનો ઘાણજી ॥૪૩॥ કૈંક થાકેલાને કૈંક અદકચરા, પડેલા પાડે પોકજી; માર દેખીને ત્રાસ પામી, નાઠું સૈન્યનું લોકજી ॥૪૪॥ કુટાયા કાકા કારભારી નાઠા, નાઠા રાજા કરણજી; એકલો દુરીયોધન રહયો એના, હાથીના ઝાલ્યા ચરણજી ॥ ૪૫ ॥ વ્રકોદરે વ્રક્ષ ફેંકી દીધાં, ગજ ઉપર બાળ દાખ્યોજી; બે ભુજે બે પગ પોહોળા કીધા હાથીને ચીરી નાંખ્યોજી ॥ ૪૬ ॥ તવ દુરજોધન હાથી ઉપરથી, ઢળીને પડીયો હેઠોજી; વાયુનંદન દંત પીશીને, રૂદીયા ઉપર બેઠોજી ॥ ૪૭ ॥ તવ દુરજોધને હાથ જોડયા,આપોને જીવતદાનજી; ક્ષમા કરો તમે સાચા

છો બંધુ, પાંડુ તણા સંતાનજી ॥૪૮॥ પધારો ગામમાં કયાં છે કાકી, ચાલો તેડી ઘેરજૈએજી; ભીમે જાણ્યું કે મુરખ જન છે, આજતો જવા દૈએજી ॥ ૪૯ ॥ વળણ. એમ કરી ઉભો થયો ધરી દયા મન સાથ વલ્લભ વદે દુર્યોધને, ઉઠી ઝાલ્યો હાથ ॥

કડવું ૩૩ રાગ ધવળ ધનાશરી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વંચનજી, સુણ જનમેજે રાજનજી; ઉઠી દુરીયોધને કર ઝાલ્યોજી; પછી ભીમની સાથે ચાલ્યોજી. ઢાળ ભીમની સાથે પાપી ચાલ્યો; મુકી મનનો ટેક; એવામાં સેન્યાનો યોધો, દીઠો દ્રષ્ટીએ એક ॥૧॥ તેપ્રત્યે દુર્યોધન બોલ્યો, સહુ સેન્યને આંહી લાવો; કહીએ કે કારભારી સુદ્ધાં, નગ્રમાં તેડવા આવો ॥૨॥ સાંભળી સેવક નગ્રમાં ચાલ્યો; ભીમ સાંથ પાપી જાય; જ્યાં ચાર બંધુને માતા બીરાજ્યાં, ત્યાં આવી લાગ્યો પાય ॥ ૩ ॥ દુર્યોધન કુંતાને નમીઓ, ભલે પધાર્યાં કાકી, આ પાંચે ભાઈ માહરા છે, મદદ મળી મને પાકી ॥ ૪ ॥ કુંતા જોઇને વિસ્મય પામ્યાં, ભીમે પાંસરો કીધો; એવે ભીમ કહે કેમ માતા, કેવો સમજાવી દીધો ॥ ૫ ॥ એટલામાં તો સેન્ય આવ્યું, વાજતે ગાજતે સર્વ; પાંડવને તેડુ કરવાને, મુકી દીધો ગર્વ ॥ ૬ ॥ તવ ચારે ભાઇઓને માતા, બેઠાં રથની માંય, ભીમ પ્રત્યે પાપી બોલ્યો, કહો તમ ઈચ્છા કયાંય ॥ ૭ ॥ ભીમ કહે મંગાવો હાથી, તેપર બેશી જાશું; દુરીયોધને હાથી બોલાવ્યો, ચાલો ઘણા ખુશી થાશું ॥૮॥ માવતે હાથીને હેઠો બેસાડયો, ચઢવા નિસરણી સોડે; તવ ભીમને દુરીયોધન બંનેબેઠા હાથીપર જોડે ॥૯॥ માવતને કહ્યું ઉઠાડ હાથી, નગ્રમાં જૈએ પેશી; તેવોજ હાથીને ઉઠાડયો પણ, ઉઠીને ગયો બેશી ॥ ૧૦ ॥ ભીમતણો ભાર નુવ ઉચકાયો. પાપીને પડયો વીચાર; હાથીની વલે તે આપણી વલે, થવાંની કોઈ વાર ॥ ૧૧ ॥ પછી પાપી કહે કેમ કરીશું ભીમ કહે ઉતરીએ, હાથી બીચારાનું શું ગજું; ચાલો ચરણે સંચરીએ ॥ ૧૨ ॥ એમ કહીને ઉતર્યા નીચે, એક એકનાં ભુજ ઝાલ્યા; આગળ છડીદાર નેકી પોકારે, છત્ર છાજતે ચાલ્યા ॥ ૧૩ ॥ એટલે ગામમાં વાત ચાલી, આવ્યા પાંડુના તન; દગો કરીને મારી નાંખવા, ગયો તો દુરીયોધન ॥૧૪॥ ભીસ્મ પીતાએ ને વીદુર ભકતે, જેવે જાણ્યા સમા-

ચાર; નગ્ર તણા સદગ્રસ્થોને લેઈ, દરવાજે આવ્યા સાર ॥૧૫॥ બીછાના નંખાવી સભા કરીને, બીરાજ્યા ભીસ્મ પીતાય; વીદુરજીને ધત્રાષ્ટર તે આવીને બેઠા ત્યાંય ॥૧૬॥ એટલામાં સહુ સેન્ય આવ્યું, પાપી નગરમાં પેઠો; ભીસ્મને દેખી ભીમને મુકી, જઇ સભામાં બેઠો ॥ ૧૭ ॥ એટલે કુંતાએ દાદાને દીઠા, દીઠી સભાની ખુબી; પોતાના પુત્રોને બોલાવ્યા પાસે, અળગી જંઇને ઉભી ॥ ૧૦ ॥ ભીમ કહે મા તોફાન શું છે, કહો તો ભંગાણ પાડું; આપો મુજને આજ્ઞા તો, પ્રાક્રમ પ્રૌઢ દેખાડું ॥૧૯॥ કુંતા કહે કાંઇ તોફાન નથી, બેઠા જે વૃદ્ધ પીતાય; તીલકતાણી વીદુર બેઠા, તે સહુ આપણી સ્હાય ॥ ૧૯ ॥ એમ કહીને ઉભાં રહ્યાં એ, બેઠીછે સર્વે સભાય; ત્યાં દુરીયોધન પ્રત્યે બોલ્યા, ભક્તને ભીસ્મ પીતાય ॥ ૨૦ ॥ ઓ દુરીયોધન કયાં તું ગયો તો સેન્ય સાથે ગામ બાહાર; કરી આવ્યો યુધ કોની સાથે; ઉત્તર દે આ વાર ॥ ૨૧ ॥ દુરીયોધન કહે દાદા જુઓ, કુંતા કાકી મ્હારી આવ્યાં, મારા કાકાને શ્રાપ હતો પણ; પુત્ર બનાવટી લાવ્યાં ॥૨૨॥ તેમાં છે એકજ બહુ બળીયો, બાગ ભાગી માળી માર્યો; તેથી મેં ઝાલવાને મોકલ્યા; તે મલ્લ સાથ સંહાર્યો ॥૨૫॥ એ રીતે તોફાન કરતાં, થૈ આવ્યા કાકાના તન;રાજ્ય મારૂ લેઇ લેવાનું, છે કુંતાને મન ॥૨૪॥ મારા કાકાને શ્રાપજ હતો, પુત્રો કયાંથી હોય; પુત્ર થયા તો પત્ર ન લખ્યો, કેમ ન જાણે કોય ॥ ૨૫ ॥ મારા કાકાની કાયા પડી, પત્ર તે વાતના આવ્યા, તે મરણ પછી, પેલા, જંગલીયોને લાવ્યાં ॥૨૬॥ ભીસ્મપિતા કહે તપાસું છું; તે પછી છીદ્ર બતાવો; એમ કહીને પોકાર કીધો, કુંતા વહુજી આવો ॥ ૨૭ ॥ કુંતા કહે સુત આંહીજ રેહેજો, જોયા કરજો ખુબી; દાતમાં છેડો ઘાલીને ચાલી, આવી સભામાં ઉભી ॥૨૮॥ બેઉ કરે નમસ્કાર કીધો, દાદાને આંસુ છુટયાં; ઓરે વહુઆરૂ વીધવા થૈ, ભવીશ અમારાં ફુટયાં એ દુખને તો કયાં આજ રડીએ, થયું કઠોર કર્મ, તારી સાથે વાત કર્યાનો, નથી હું વૃદ્ધનો ધર્મ ॥ ૩૦ ॥ પણ મુજને તું તાત જાણજે; ધરીશ નહી મન રીશ; કુંતાજી કહે સુખરૂપે પુછો, કહી નમાવ્યું શીશ ॥૩૧॥ ભીસ્મ પીતા કહે ભલે તું આવી; બહુ વરસે જોઇ હોણ; તુજને અમે ઓળખીએ પણ, પેલા પાંચ છે કોણ ॥ ૩૨ ॥ કુંતાજી કહે ઓરે દાદાજી, માનજો સત્ય વચન; તમારે દીકરે દેહ મુકયો, તે નરના એ તન ॥૨૩॥ ભીસ્મજી કહે ભલે વહુઆરૂ, ઉત્તર દીધો તેં આપ; પણ મમ સુત પાંડુ રાજાને; બ્રાહ્મણીનો હતો શ્રાપ ॥ ૦૪ ॥ રતુ આપતાં જીવ

જાએ, તો કેમ થાયે. પુત્ર; તારૂં કહેવું નથી સંભવતું, કયાંથી થયું ઘર સુત્ર. ॥૩૪॥ કુંતાજી કહે સંસાર માંડી, સુત નથી મેં લીધા; તમારા દીકરા જીવતાંએ, દીકરા દેવોએ દીધા. ॥ ૩૫ ॥ એટલે અંધ ધત્રાષ્ટર બોલ્યો, કયાં આવ્યા દેવતા દેવા; કુંતા કહે તમારી નારીને મંત્રથી થયા કેવા. ॥૩૬॥ તેવાજ મંત્રથી દેવોએ દીધાં, વેણ ન જાણશો કાચું; અંધ કહે દેવ સાક્ષી પુરે, ત્યારે માનીએ સાચું. ॥ ૩૭ ॥ તવ કુંતા કહે દેવ તેડાવું, સાક્ષી પુરાવું સાચી; એમ કહી એક ચરણ ઉભી નહી શ્રદ્ધાળુ કાચી. ॥ ૧૮ ॥ સ્મરણ કીધું દેવ તણું તવ, દેવ થયા પરસન; અંતરીક્ષ આવી સત્યવાદીને, દેવે દીધાં દરશન. ॥ ૩૯ ॥ આકાશથી એ વાણી વધા, સાંભળજો સહુ જન; અમે પાંડુરાય જીવતા આપ્યા છે પાંચ તન. ॥૪૦॥ એમ કહી અંતરધ્યાન થયા, બોલ્યા ભીસ્મ પીતાય; ઓ ધત્રાષ્ટર સાંભળ્યું તેં, હવે શી શંકાય. ॥૧૧॥ અંધ કહેછે ઓ દુરીયોધન, વાણી સુણી સત્યમેવ, પણ તેં તારી દ્રષ્ટીએથી, જોયા કે ન જોયા દેવ. ॥ ૪૨ ॥ દુરીયોધન કહે નજરે ન જોયા, તેથી લાગે છે તુત; અંધ કહે ઓ ભીસ્મ દાદા, બોલ્યાં સાધેલાં ભુત ॥ ૪૩ ॥ તવ દાદા કહે અમે તો દીઠા, સાચી સતીની શેવા, દુષ્ટ જનોને દરસન ન દે, અંધ તણા અંધ જેવા ॥૪૪॥ કુંતાજી કહે ધીરજ ધરો, કરૂં તમોને ખુશી; તે વેળા નામ પાડતા હતા, બોલાવું નારદ રૂશી ॥૪૫॥ એમ કહીને નારદ સમર્યા, આવ્યા સભામાં સાર; રક્તલોચને ક્રોધ કરીને, નારદે કર્યો ઉચ્ચાર. ॥ ૪૬ ॥ સાંભળજો ધત્રાષ્ટર તમો, સાંભળો કૌરવલોક; પાંડવને નડવાથી તમને, થાશે સંતાપ શોક, ॥ ૪૭ ॥ પાંડુ રાજાના જીવતાંએ, પુત્ર દેવોએ દીધા; ત્રૈણ નંદન કુંતાજીએ, માદરીએ બે લીધા ॥૪૮॥ પાંચેના મેં નામ ધર્યા છે, સુરજ દેવતા સાખી; જો એમના પર ઝેર કરશો, રૂઠશે દુનીઆ આખી ॥ ૪૯ ॥ એમ કહી અંતરધ્યાન થયા, પોતે નારદ રૂશી, અંધે પેટમાં પાપ રાખી, સભાનેબતાવી ખુશી ॥૫૦॥ પેહેલા માહારે એ પાંચ પુત્રો, તે પછી સો તન; બોલાવો કુંતા કુંવરોને, ચાલો અમ ભોવન ॥ ૫૧ ॥ એમ કહી પાંચેને તેડાવ્યા, અંધે રૂદે શું ધાલ્યા; હેત અતીશે બતાવીને, ઘેર સાથે લેઇ ધાલ્યા ॥ ૫૨ ॥ વળણ ॥ લાવ્યા આપ ઘેર તેડીને, પેટમાં ઝાઝું ઝેર, ખવરાવ્યાં પીવરાવીયા, વલ્લભ વદે બહુ પેર.

કડવું ૩૪ રાગ ચોપાઈની દેશી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સુણ જનમેજેરાજનરે, ખાઇપીને પાન્ડવ થયા રાજીરે, કીધી દુષ્ટોએ દગલબાજીરે ॥૧॥ ધત્રાષ્ટરે તેડયો જેષ્ઠ તનરે, તવ આવીયો દુરીયોધનરે; અંધ કહે સુણોસુત પેરરે, આવી દુશમન બેઠા ઘેરરે ॥૨॥ હવે બગડયું તમારૂં કાજરે, થોડે દીવસે લેશે રાજરે; તવ બોલ્યો દુરીયોધેન રાયરે, કહો શો કરીએ ઉપાયરે ॥ ૩ ॥ બોલ્યો ધત્રાષ્ટર તે વારરે, એક ઉપાય છે કુંમારરે; આપણી જુની હવેલી જેહરે; વેદાપીક બાલીકની તેહરે ॥ ૪ ॥ તેઓને એકવી તનરે, અતી અવળ ચંદા સૌ જનરે; જતા જુમના ત્રટે દિશાયરે; તપ કરતા હતા રૂશી ત્યાંયરે ॥૫॥ તે રૂશીને પાખંડી ધારેરે; નીત્ય કાંકરા લૈ લૈને મારેરે તવ રૂશીને પ્રગટયો તાપરે, દીધો એકવીશે જણને શ્રાપરે ॥ ૬ ॥ અલ્યા રાજવંશીના સુતરે, રેહેજો તમે ઘેર થઇને ભુતરે; તવ એકવીશ પુત્રો રડીયારે, જઇ રૂષીને નમી પડીયારે ॥૭॥ ત્યારે રૂષીની થઇ શુભ મતીરે, જાવો વાયુ સુતે થાશે ગતીરે; પછી તે સહુ પ્રેતજ થયારે, આપણી જુની હવેલીમાં રહયારે ॥ ૮ ॥ તેમાં રાખો પાંડવને થૈ ખુશીરે ભુત લેશે આજને આજ ચુશીરે; બોલ્યો દુરીયોધન ધન્ય તાતરે, ભલી બતાવી ખુંચની વાતરે ॥ ૯ ॥ ઉઠયો પાપી શેવક લઇ સંગરે, વાળી ઝુડાવી કર્યો રંગરે; દીવાબત્તીની કરી શોઇરે, જોઇને મનડું જાયમોહીરે ॥૧૦॥ મુકયા ગોદડા ઓશીકા તળાઇરે, ભરાયાં જળ માટલાં માહીરે રૂડું કરાવીને ઘેર ગયોરે, જઈ કુંતાને ભેગો થયોરે ॥ ૧૧ ॥ માતા તમોને અતડું લાગેરે, આજને આજ શરમ ન ભાગેરે; તમારે માત પુત્રને વાતરે, કરવી હોય છાની કે પ્રખ્યાતરે ॥૧૨॥ તેથી અકળામણ આવેરે, એકાંત વિના નવ ફાવેરે, માટે કરી તમારી કાપુરે, ચાલો મેહેલ ઉઘેડી આપુરે ॥૧૩॥ તવ કુંતા કહે એમ સારૂરે, ગભરાય છે મન અમારૂરે; કહે દુષ્ટ ચાલો તેડી જાવુંરે, તમ લાયક ધામ બતાવુંરે ॥૧૪॥ એમ કહી તેડી ચાલ્યો સંગરે, પાંચ ભાઇને થયો ઉમંગરે; ચાલ્યાંમાત ભ્રાત રૂડી પેરરે, આવ્યા ઉલટે જુને ઘેરરે ॥૧૫॥ ઝાકઝમાળ દીઠું ધામરે, ગમ્યો પાંચે ભ્રાતોને મુકામરે; દુરીયોધન કહે કાકી કેમરે, કહે કુંતા થયો બાહુ પ્રેમરે ॥૧૬॥ જાવો ભાઈ અમે આંહી રહીશુંરે મળ્યું ઘર ગમતું સુખી થઇશુંરે; તવ ગયો દુરીયોધન ઘેરરે, બેઠાં માત ભ્રાત આનંદભેરરે ॥૧૭॥ કુંતા કહે સુણો શબ્દ મ્હારોરે, દીસે દુષ્ટ દુર્યોધન સારોરે; કેવું

ધરવું તો કષ્ટ કાપ્યુ રે, ભીમ કહે મારા હાથને આપ્યુ રે ॥ ૧૮ ॥ કુંતા કહે તું તો અવજશીયોરે જ્યાંત્યાં લઢ્યાવઢ્યાનો રશીયોરે; ચાલોહવે તો કરીએ સયનરે, તવ ભીમ વધો વચનરે ॥૧૯॥ માતા અજાણ્યું સ્થળ હોય જ્યાંયરે, પેહેલા ચેતતા રેહેવું ત્યાંયરે; આજનો દીન ચરચા જુઓરે આપણ સરવે છુટા છુટા સુઓરે ॥૨૦॥ માત તમે સુઓ પરસાળરે, સુએ ધરમ બીજે માળરે, ત્રીજે અરજુન ચોથે શેદેવરે, પાંચમે સુએ નીકુળ એવરે ॥૨૧॥ અમે ગમે ત્યાં સુઈ રહીશું રે, કાલે તમારી હાયેહા કહીશું રે બોલ્યાં કુંતા પુત્રના પ્રેમીરે, બેટા જનમ તું રહયો વેમીરે ॥૨૨॥ તવ બોલ્યા ધરમ માહારાજરે, માતા એનું કહયું કરો આજરે, કહી ધર્મ ગયા પહેલે માળરે, તવ માતા સુતા પરસાળરે ॥ ૨૩ ॥ અરજુન ત્રીજે માળ ગયોરે, સેદેવ ચોથે સુઇ રહયોરે; ગયો પાંચમે માળ નીકુળરે, ભીમ ચેતીને રહયો મુળરે ॥૨૪॥ દ્વાર દેઈ ગયો છેલ્લે માળરે; બેઠો જૈ ધાબામાં વાયુ બાળરે. ॥ વળણ ॥ વાયુસુત બીરાજીઓ, જઇ ધાબાની માંય; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, ભીમ વીચારે ત્યાંય ॥

કડવું ૩૫ રાગ રેકતાનો ઢાળ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આધપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વરકોદર બેઠો ધાબામાં જાણ્યું હરી ધ્યાન ધરવું; કાલે દહાડે ઉંઘવું પણ આજે તો જાગ્રણ કરવું ॥૨॥ એમ ધારીને જાગ્રત બેઠો, વાયુ તણો કુમાર; એવે મધ્ય રાત્રી ગઈ કે પ્રેત નીકળ્યાં બ્હાર ॥૩॥ પાંચમે માળે ટોળું નીકળ્યું શામ વરણ ગોળ ચક્ષ; કેશ પીળા ચરણ અવળા, નજરે દીઠું ભક્ષ ॥ ૪ ॥ તવ તે પ્રેતો રાજી થઇને, નીકુળ પાસે ફરતા; નીકુળજી છે ભરનીંદ્રામાં ખાઉં ખાઉં શબ્દજ કરતાં ॥ ૫ ॥ લક્ષજ ચોટયું ભક્ષ જોઇને, બકવા કરે મસ્તાન; અગાશીમાં ભીમ બેઠેલો તેણે તો સાંભળ્યું કાન ॥૬॥ એટલે તો વીચારમાં પડીયો, કોણ બોલે મેહેલમાંય, સર્વને ખાવું તેવો હું બેઠો ને, ખાઉંખાઉં તે શું થાય ॥૭॥ એમ જાણી છાનોમાનો, ભીમજ ઉભો થયો; પાંચમા માળની નીસરણીમાં આવીને જોઇ રહયો ॥ ૮ ॥ ટગ ટગ દ્રષ્ટીએ જોવા લાગ્યો, કુંતા કેરો સુત જાણ્યું કે નીકુળને નડશે છે પ્રેત જાતી ભુત ॥૯॥ એમ વીચારી ભીમ બોલ્યો, મુજ સામાં માંડો ચક્ષ; હું છું જાડો જોઇએ તેવો, આવો કરો મારૂં ભક્ષ ॥ ૧૦ ॥ એ સુક

લામાં શું તમે ખાશો, મને મારવા ઇચ્છાય; તવ ભુત કહે આવ્ય હેઠો, ભીમ કહે ધાબામાંય ॥૧૧॥ ચાલો અગાશીમાં ઠીક ફાવશે, ન માનશો તમે તુત; ભીમને કહએ ભોળવાઈ ગયા, ઉપર ચાલ્યા ભુત ॥૧૨॥ભીમ તેડીને ગયો ધાબામાં; પછી વધ્યો વચન, હું મારી માને ગમતો નથી માટે, મરવાનું મને મન ॥૧૩॥ પણ મારી કાયા કઠણ છે તે, શુઈ રહુ હું ઉંધો; ખાતા ફાવે તેથી નરમ કરવા, મુજપર ચઢીને કુદો ॥૧૪॥ભુત કહે આ ભલો માણસ છે; એવે સુતો ભીમસાર; ઉપર ચઢી કુદવા લાગ્યાં, ભુતાવળ તે વાર ॥૧૫॥ હાથ ચરણ અંગને ગદડે; યુકતીથી આડો આંક; ભીમે જાણ્યું યુદ્ધ કરયું તે ઉતરે છે થાક ॥ ૧૬ ॥ શરીરને સુખ સારૂં થયું તવ, ભીમ કહે નીચે આવો; હવે કાયા નરમ થઈ છે, સનમુખ બેસીને ખાવો ॥૧૭॥ ભુત ભોળીયાં ભોળવ્યાં ભીમે, તરત ઉતર્યાં હેઠાં, ઉઠીને ભીમ બેઠો થયો તેના સનમુખ સરવે બેઠાં ॥ ૧૮ ॥ પછી ભીમ કહે ભક્ષ કરો, પ્રથમ ચુસો હાથ; ભુતાવળ ગયા વળગવા તવ ભીમે ભીડાવી બાથ ॥૧૯॥ વાયુના સુતથી મુકત થવાનાં; એવી છે રૂશી વાણ, વરકોદરે જ્યાં દબાવ્યાં કે નીકળી ગયા પ્રાણ ॥૨૦॥ થઈ ચોખા રહી ગયા ખોખા, ભીમે ટાળી બધી વ્યાધિ; દોરડું લાવી ભુતાવળની, ચોટલીઓ બધી બાંધી ॥ ૨૧ ॥ ઓળ બંધ બંધન કરીને, ટીંખળ જેવું કીધું; સૌ દેખે એમ અગાસી આગળ તોરણ ટાંકી દીધું ॥૧૨॥ પછી નીરભયભોમી ભાસી, નીરવરતી વંત હું તો; છેક નીચે કુન્તાજી પાસે પરસાળમાં જઈ સુતો ॥૩૩॥ એટલે પાછલી પોહોર રાત્રીએ, ઉઠયો દુરીયોધન; ભાઈ ભોજાઇઓને ઉઠાડયાં, બોલીયો મુખવચન ॥૨૪॥ રસોઈ કરી જમી પરવારો; હમણાં દીવસ ચડશે, પાંડવ ભુતથી મુઆ હશે ત્યાં રડવું કુટવું પડશે ॥૨૫॥ એટલે સર્વે કીધી સતાપીપાપી કહે તૈયારથઇએ; મામા ઘોડે બેશીને, ચરચા જોવા જઇએ ॥ ૨૬ ॥ એવે રસોઇ તૈયાર થઈ ત્યા, ભોજન લીધા કરી; પછી અસ્વે બેશીને ચાલ્યા ચાલ્યા જોવા ચીત ધરી ॥૨૭॥ મોહે મ્હો સુજે તેવી વેળા ચાલ્યાપાંડવને ધામ; મહેલ આગળ આંટા મારે ઉંચું જોયું તે ઠામ ॥૨૮॥ તોરણ જેવું જરા દેખાયું, તવ બોલ્યો અંધસુત; જુઓ મામા પેલાં લટકે, મુને ભાસે છે ભુત ॥૨૯॥ નીશ્ચે પાંડવે મારી નાંખ્યા, મામો કહે ભાઈ ભલે; કોઇક દહાડો ભુતાવળના, જેવીજ આપણી વહલે ॥૩૦॥ મનમાં સમજીને વળ્યા પાછા, એવામાં વહાણું વાય; આવતા.જતાલોકોએદીઠું,જોવા ભરાયું ત્યાંય ॥૩૧॥ જુઓરેભાઈ ભુતડાં મુઆં ઠીક ઠેકાણું પાડયું,

તે આખા ગામનું પાપ હતું, કુન્તી સુતોએ કહાડયું ॥ ૩૨ ॥ એવામાં ઉઠયા ચાર ભાઈ, ઉઠયા કુન્તામાત, લોકને દેખીને બ્હાર આવ્યાંજોવા લાગ્યા સહુ સાથ ॥૩૩॥ દીઠાં ભુતાવળને ભય ભાગ્યો, છે ઘરમાં ભીમ સુત; કુન્તાજીએ જૈને ઉઠાડયો, હો દીકરા અહીં ભુત ॥ ૩૪ ॥ આંખ્યો ચોળતો ભીમ ઉઠયો,બ્હાર આવ્યો થઇ ઠીક;ઉચું જોઇને બોલીયો મા, મુને લાગે છે બીક ॥૨૫॥ તવ કુન્તાજી કહે કેમ કરવું, આપણને ભય વ્યાપ્યો; ભીમ કહે તમારે ભત્રીજે, મેહેલ ભલેરો આપ્યો ॥ ૩૬ ॥ દુષ્ટ જને તો દગોજ કરવા, દીધું આ ભોવન; મરણ પામત નીકુળભાઇ કરત ભુત વીધન ॥૩૭॥ પણ મેં તો કરી ભૈબંધી ભુતની, પોહોચાડયા વીષ્ણુને શરણ; એમ કહીને તોરણ તોડી, ફેંકી દીધું ધરણ ॥ ૩૭ ॥ નીરવરતીથી રહ્યા પાંડવ, શું કરે દુરીયોધન; લોકનીલાજે પાંડવ કાજે મોકલે વસ્ત્રને અન ॥૩૮॥ ખાય પીએને ફરતા ફરે, પાંડુરાયના તન; ભીમ ભમે નીત્ય અખાડામાં, એમ કાઢે છે દન ॥૩૯॥ એવામાં એક દીવસ આવ્યા; પાંડવ ઘેર વીદુર, કુન્તા કહે દીયરજી પધારો, આજે તો હરખ્યું ઉર ॥૪૦॥ એમ કહીને આસન આપી, બેસાડયા ભોવન; અરે રે દીયર દુખીયાં અમે, કહી ભર્યા લોચન ॥૪૧॥ તમારા બંધુ મરણ પામ્યા, મુકીને નાના બાળ; એટલે અમે ઓશીઆળાં, કોણજ લે સંભાળ ॥૪૨॥ ન બાપા છે છોકરાં તે, તમારે લેવો તપાસ; છો તમે એમના તાત હેકાણે, કરો દીયરજી કયાસ ॥૪૩॥ રમતાં ફરે ને ભમતાં ફરે, નહી વિદ્યા અભ્યાસ; કોણ આપે કેળવણીને, કોણ રાખે ત્રાસ ॥૪૪॥ તે વીના નવ પડે હેકાણું, વીચારો દલ સાથ; તમ બંધુ રળી રાજ્ય લાવ્યા, તે પડયું દુષ્ટને હાથ ॥૪૫॥ પોતાના પીતાનું સંભાળે તેવા, સુત કરો તૈયાર; વીદુર કહે લક્ષણ જોવું, તે પછી સૌ વિચાર ॥૪૬॥ વળણ જોવું પરીક્ષા સુતની, તે પછી વિચાર; વલ્લભ વદે બોલાવીઆ, કુન્તાએ કુવાર.

કડવું ૩૬ રાગ બીલાારની છાંયા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥૧॥ પાંચે પાંડવ આવીયાને, કાકાનેપડયા પાય; વિદુર કહે કેમજ કરશો, દીકરા ધરમ રાય॥૨॥તમારેમાથેતાત નથીને, નથી પૈસો કે પુંજી; ખાઈ પીને ફરતા ફરોછો, એવી શું અક્કલ

સુજી ॥ ૩ ॥ ધરમ કહે સાંભળો કાકા, શું કરવા ધન માલ, પેટમાંથી કહાડી પુન્ય કરીશું; જેથી રીઝે નંદલાલ ॥૪॥ અન્ન વસ્ત્ર સહુને આપે છે વિશ્વંભર દીનોનાથ; રાજ્યપાટને પૈસો પુંજી, કોણ લેઇ ગયું સાથ॥૫॥ માટે શું ધનને કરવું છે, ખાઇપી બેશી રહીશું, દુરીયોધન બધું મોકલે છે, ગોવિંદના ગુણ ગઇશું. ॥૬॥ નીરવરતી વંત વીદુરે જાણ્યો, પુછયું શેદેવને એમ; કહો દીકરા દાહાડા તમારા, કાહાડશો કરીને કેમ ॥ ૭ ॥ શેદેવ કહે સાંભળો કાકા સુખમાં દીવસ જાશે; ચીતમાં જરાએ ચીંતા નથી, ધણી છે આપણી પાસે. ॥૮॥ વીદુરે જાણ્યું વીઠલ સાથે, સાચી ગોડડી એને, માટે બોલે નીરવરતીનું, સોશના એને શેની. ॥ ૯ ॥ પછી પુછયું નીકુળજીને, તમારી શું ગત થાશે; નીકુળ કહે અન મોકલે છે, તેતો નીત્ય ખવાસે ॥૧૦॥ પણ વસ્ત્રો મોકલે ઉતરેલાં, દુરીયોધન દુરમતી; સારા પોશાગ પેહેરવાના, મુજને મળતા નથી, ॥૧૧॥ વિદુરે જાણ્યું વ-ર્ણાગીયો છે, પછી બોલાવ્યો ભેમ; દીકરા તમે રાજ્ય વિનાના, દીવસ કાઢશો કેમ. ॥૧૨॥ ભીમ કહે છે કાકા મ્હારા, ખાઈપી ફરતા ફરીએ; બાગ બગીચાની હવા ખાઇ, અખાડે કુસ્તી કરીએ. ॥૧૩॥ માત ભ્રાતને ઇચ્છા થશે, રાજ્ય લેવાની જ્યારે; દુરીયોધનનું ડોકું ઝાલી, રાજ્ય લેઇ લઉં ત્યારે ॥૧૪॥ વીદુરે જાણ્યું છે મસ્તાનો રહે છે કુશળ ખેમ; અરજુનજીને પુછયું બેટા, તમે કરશો કેમ. ॥૧૫॥ તવ અરજુનને આંસુ આવ્યાં, તમે અમારા હીત; જુઓ મારા ચારે ભાઇની તમોએ જાણી રીત. ॥૧૬॥ એમને કોઇને ચીંતા નથી, દીવસ તે કેમ જાશે; કાકા કાંઇક નાંખો ઠેકાણે જય તમારી થાશે. ॥૧૭॥ વિદુરે જાણ્યું આ છોકરૂં છે ઘણું ચીંતાતુર; એમ જાણી અરજુન પ્રત્યે, બોલ્યા ભક્ત વિદુર ॥૧૮॥ આજથી બેટા આવજે તું, રાજ્ય સભાની માંય; માન્ય દેઇને હું બોલાવીશ, સોંપણ કરીશ ત્યાંય. ॥ ૧૯ ॥ રાજના કાજની અક્કલ આવે, શીખી લેજો ચતુરાઈ અરજુન કહે વારૂ કાકા, આવીસ સભા માંહી. ॥૨૦॥ પછી વીદુર ઘેર ગયા, જમી ચાલ્યા સભામાંય; જઇ બીરાજ્યા એવામાં અરજુન, જમીને ગયો ત્યાંય. ॥૨૨॥ વીદુરજીએ પોકાર કીધો, આવો અરજુન તન; દેખીને ત્યાં દગ્ધ થયો, દુષ્ટ દુરીયોધન ॥૨૨॥ એવે વીદુર બોલીયા તું, સુણ દુરીયોધન રાય; રાજ્યકાજ કાંઇ સોંપો આને, પુરો પ્રવીણ એ થાય. ॥ ૨૪ ॥ દુરીયોધન કહે કેમ મામા, શીખી જશે રાજ રીત; મામો કહે એમ શું શીખે છે, ન રાખો વીપરીત ॥ ૨૪ ॥ દુરીયોધન કહે કરણ વીરા, તમારી પાસે રાખો; રાજકાજનું હોય લખવા

નું, તેવા કામમાં નાંખે ॥૨૫॥ તવ કરણે બોલાવ્યો પાશે, સાંપણ કીધું કામ; દુરીયોધન કહે મામાએનું; અરજુનજી છે નામ ॥૨૬॥ તેનું મ્હોટું નામ દેઇને, બોલાવતાં લાજી મરીએ; એની માયે કહ્યું મંત્રથીથયા, મંત્ર પુત્ર નામ ધરીએ ॥૨૭॥ મામો કેહે કે વ્યાજબી છે, મંત્ર પુત્ર કહો નામ; સકળ સભાને નામ બતાવ્યું, કુડીલાનું કુડું કામ ॥૨૮॥ પછીમંત્ર પુત્ર કહેસૌ, અરજુનનેદલ દુખ,પણ પરાઈ વિદ્યા લેવા.રાખેછે હસ્તુ મુખ ॥૨૯॥ બોલાવતામાં ઝડપ ઉડે, ઝડપથી કરે કામ; સાંજે શીખીને ઘેર જાયે;લખી લેછે તમામ ॥ ૩૦ ॥ રાત્રીએ દીવસે અભ્યાસ કરે ભણવાનિચીંતાય; વળી મેહેણું સાંભળે તે મનમાં ઘણો મુઝાય ॥ ૩૧ ॥ ઘેર કોઇને કહેતો નથી, મનમાં બળાપો થાય; દીવસેદીવસે જાય સુકાતો બે પાસની ચીંતા ॥૩૧॥ એમ ઘણા દન વીતી ગયા, અરજુનની ગળી જાત; એવામાં એક દીવસ જોડે, જમવા બેઠા સહુ ભ્રાત ॥ ૩૨ ॥ પીરસે માતા બંધુઓ ખાતા ભીમતણું મન મ્હોયું; સેજ સ્વભાવે વરકોદરે, શરીરો સામું જોયું ॥૩૩॥ ધરમ શેદેવ નીકુળજીને; દીઠા જેવા હતા તેવા; પોતાનું શરીર જોઈ વીચાર્યું છીએ એવાને એવા ॥ ૩૪ ॥ એકલો અરજુન સુકાયો દીઠો, ભીમે કર્યો વીચાર; કોહો ના કોહો પણ અરજુનજીને, છે દલ દુખ અપાર ॥૩૫॥ મનમાં સમજ્યો કાંઈ ન બોલ્યો, એવે જમી રહ્યા સર્વ; ઓરડામાં માને ભીમે બોલાવ્યાં, પાય પડયો મુકી ગર્વ ॥૩૬॥ ઓ મારી માતા સુખની દાતા, સૌ અમે કુશળ ખેમ, શું અરજુન અળખામણોછે, સુકાઈ ગયો કેમ ॥૩૭॥ કુન્તાજી કહે તમે ન ફકરા, એતો ભણેછે વીદ્યાય; રાત્રીને દીવસ જપતો નથી; તે દુખથી સુકાય ॥૩૮॥ ભીમ કહેછે આટલો બધો, તેથી સુકાય કેમ; જનેતા એને છે દુખ ઉડું, મને પડયો છે વ્હેમ ॥ ૩૯ ॥ કુન્તા કહે શું જાણીએ આ પણ,કહ્યા વીના એનું દુઃખ ભીમ કહે અમને બ્હાર કાઢી;વાત લ્યો એને મુખ ॥૪૦॥ અમારા ચારેના દેખતાંએ; નહી કહે વાત તમને; ભીસ્મપીતા બોલાવે છે કહી, બાગમાં મોકલો અમને ॥૪૧॥ અમે જઇએ એટલે તમે, પુછી જો જો માત; પછી હુ ઘેર આવું ત્યારે;મુજને કહેજો વાત ॥૪૩॥કુન્તાજી કહે વારૂ બેઠા; સમજી નીકળ્યાં બ્હાર, પછી માતા બોલીયા તમે, સાંભળો કુંવર ચાર ॥૪૩॥ અરજુન વીના ચારે નંદન, મ્હોટા બાગમાં જાવો; ભીસ્મપીતાએ તેડાવ્યા છે, માટે જઈમળી આવો ॥૪૪॥ એટલે ઉઠયા ચારે બંધુ, જાવાને નીકળ્યા બહાર; એવા

માં અરજુન સભામાં જાવા; થઇ ગયો તૈયાર ॥૪૫॥ કુંતાજી કહે અરજુન બેટા, છે હજુ જવાની વાર; ટાઢી મીઠી વાત કરીએ, સુખ દુખની લગાર. ॥ ૪૬ ॥ વળણ ॥ એમ કહી બેસાડીયો, દીધાં ઘરનાં દ્વાર, વલ્લભ વદે પંથે જતાં; ભીમે કર્યો વીચાર.

કડવું ૩૭ રાગ અહો રાયજીનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય, અહો રાયજી સુણીએ. ॥ ૧ ॥ ભીમે વીચાર્યું અરજુનજીને, પુછી લેશે મુજ માત; પણ અરજુન શોગન દેશે તો, નહી કહે મુજને વાત. અહો. ॥૨॥ તો મ્હારી મેહેનત કરેલી જાશે ધાર્યું વાયુ સંતાન; તે માટે હું પાછો વળુને, સાંભળું કાનો કાન. અહો. ॥૩॥ એવું જાણી ભીમ બોલ્યો, ધરમ ભાઇ હું જાવું; તમે ચાલ્યા જાવો રૂમાલ મારો, ઘેર ભુલ્યો જઇ આવું, આ ॥૪॥ એમ કહીને પાછોજ વળીયો બળીયો અપરમપાર; ભોવન આવી જોવાને લાગ્યો, દીઠાં દીધેલાં દ્વાર, આ ॥૫॥ તવ ભીમ ગભરાયો કેમ કરીશું, ફેરો ફોગટનો પડીઓ; માળીની બારી દીઠી ઉઘાડી, છલંગ મારીને ચડીયો. આ ॥૬॥ કોઇ ન જાણે તેવીજ રીતે, ભોવન વીશે પેઠો; ચોકના દાદરમાં કરી ડોકું, સાંભળવા ભીમ બેઠો, આ ॥૭॥ તે ચોકમાં અરજુનને કુંતા, બીરાજ્યાં સાક્ષાત; અરજુન કહે શું કહો છો માતા, શી પુછવીછે વાત. આ ॥૮॥ તવ માતા કહે દીકરા મ્હારા, મને પડ્યો છે વ્હેમ, શરીર સામું નથી જોવાતું, સુકાતો જાયછે કેમ, આ ॥૯॥ અરજુન કેહે માવડી મ્હારી, ભણવાની ચીંતાય; મહેનત્ત પડે રાતને દહાડો, તેણે શરીર સુકાય, આ ॥૧૦॥ તવ કુંતા કહે દીકરા મારા, આવડો નવ સુકાયે; તુજ દલમાં કાંઇ દુઃખછે મ્હોટું, એવું મુને જણાય. આ.॥૧૧॥ અરજુન કહે નથી માતા. કુંતાં વદ્યાં મુખ વાણ; સાચુ મુજને કહેનહી તો, પરમેશ્વરની આણ, આ ॥૧૨॥ અરજુન કહે શોગન દીધા, વણ વીચારે માત; દુખ મારૂ તમને કહું પણ તમે, કહી દો ભીમને વાત. આ. ॥૧૩॥ એટલે કુંતાજી એમ બોલ્યાં, ડાહ્યા દીકરા મારા; એ ગાંડીઆને વાત કરૂતો, મુજને શોગન તારા, આ ॥૧૪॥ તે વાત ભીમે સાંભળી કાને; વીચાર મનમાં લાવ્યો; શોગન ખાઇને માતાજી બેઠાં, ભલું થયું હું આવ્યો. આ ॥૧૫॥ એવે અરજુન માતાની પ્રત્યે, રડીને બોલ્યો મુખ, રાજ્ય સભામાં કટુ વચનનું, મુજને દારૂણ દુખ. આ ॥૧૬॥ જ્યારે સભામાં જાવુંછું ત્યારે, કૌ-

રવો મ્હેણું દેછે; અરજુનજી કોઇ કહેતું નથીને; મંત્ર પુત્ર સહુ કહે છે. આ ॥૧૭॥ તે દુખે હું દુબળો પડયો, ઓરે મારી માત; કુંતાજી કહે છાનો રહે તું, સાંભળ કહું એક વાત. આ ॥૧૮॥ દુરીયોધન તને એવું કહેતો, તું પણ મેહેણું દેજે; દુરીયોધન કહી બોલાવીશ નહી, આખલાનો સુત કહેજે. આ ॥૧૯॥ એની માતા ગાંધારીનો, દીવસ વાંકો થયો; નાહાની હતી ત્યારે મહાદેવજીનો નંદીયો પરણી ગયો આ ॥૨૦॥ અરજુનજી કહે મ્હેણું દેવામાં ન ચાલે મ્હારી હાંમ, ભીમ મેડેથી બોલી ઉઠયો, એ તો મ્હારૂંજ કામ આ ॥૨૧॥ એમ કહીને ચોકમાં આવ્યો, કહીશ કરમની કરણી; દુર્યોધનને કે તારી મા આખલાને પરણી. આ ॥૨૨॥ તવત્યા અરજુન લાગ્યો ધુજવા, હવે ગતી શી થાશે; ભીમજ મ્હેણું દેશે કે, ભણવાનું મારૂં જાશે આ ॥૨૩॥ એટલે કુંતાએ કલેશ માંડયો, શત્રુ આવ્યો કયાંથી ભીમ કહે ઓ માતા મારી, આવ્યો હું બારીમાંથી. આ ॥ ૨૫ ॥ કુંતા કહે તને જીવ આપું, થનાર હોય તે થાય; ભીમે વીચાર્યું કંકાશ થાશે, તરત લાગ્યો પાય આ ॥૨૫॥ ભીમ કહેછે ક્ષમા કરો મા, નહી કરૂં દુરમતી દુષ્ટની સભામાં આગ મુકવા, મારે તો જાવું નથી. આ ॥ ૨૬ ॥ તવ કુંતા કહે અરજુન બેટા, રોકી રાખું છું ઘેર, સભામાં એને નહીં આવવા દેઉં, મરૂ કે મારૂ ઠેર, આ ॥ ૨૭ ॥ ઉઠો સભામાં સીધારો, અરજુન તતબર થાય; મારગ જાતા ભીમના ભયથી, પાછું જોતો જાય. આ ॥૨૮॥ એ રીતે એ ગયો સભામાં, ભીમે કર્યો વિચાર; હમણાં ટાઢું પડવા દેવું, દીવસ બે ત્રણ ચાર. આ ॥ ૨૯ ॥ એમ ધારી ચાર દીવસ કાઢયા, પછી પાંચમે દન; અરજુન સભામાં જવા નીકળીયો, તવ ચાલ્યો વાયુ તન આ ॥૩૦॥ વસ્ત્ર પેહેરીને છાનો ચાલ્યો, પણ અરજુનનો નીમ; પાછું વાળીને નીત્ય જુવે તે, જોતામાં દીઠો ભીમ આ ॥ ૩૧ ॥ એટલે અરજુન ઉભો રહયો ત્યાં, મારગ વચે અડીયો; એટલે ભીમસેન જાણી જોઇને, બીજે મારગ પડીયો. આ ॥ ૩૨ ॥ એટલે અરજુનને ભ્રાન્ત ભાગી, પોતાને પંથે પળીયો; બે રસ્તા થાય આગળ ભેગા, ત્યાં પાછો ભીમ મળીયો. આ ॥ ૩૩ ॥ અરજુનજી કહે વીરા મ્હારા, શી ધારી છે પેર; જો તમે સભામાં આવતા હો તો, હું જાવું પાછો ઘેર. આ ॥ ૩૪ ॥ ભીમ કહે કોણ આવે સભામાં, કહી બજારમાં પેઠો; એક તંબોળીની દુકાન ઉપર, મુખવાસ ખાવા બેઠો આ ॥ ૩૪ ॥ તવ તંબોળી થર થર ધ્રુજયો, કેમ પધાર્યા હાંય; ભીમ કહે દે તંબોળ મને, ડરીશ નહી મનમાંય. આ ॥ ૩૬ ॥ એમ કહીને મુખવાસ લીધો, ત-

રત ઉભો થયો; અરજુનનો પંથ રહેવા દઇને, અવર પંથે ગયો, આ ॥૩૭॥ બીજે મારગ સભાની પુઠે; આવ્યો વાયુનો તન; મજબુત કીલ્લો રાજ્ય સભાનો, ભીમે વીચાર્યું મન. આ ॥૩૮॥ કાને ન સાંભળું નેત્ર ન દેખું, ફેરો ફોકટ પડીયો; પછી પાછી યુકતી વીચારી, કીલ્લાને કાંગરે ચડીયો. આ ॥૩૯॥ કોટની કીનારે ઉપર બાજ્યો, રૂડો મચાવ્યો રંગ; કોટપર મુકી મુઠીપર ડાચું, રાખ્યું લબડતું અંગ. આ ॥૪૦॥ એવી રીતે રહ્યો સભાની પુઠે દ્રષ્ટીએ સર્વ દેખાય, એવે અરજુન આવ્યો સભામાં, ભય ભર્યો મનમાંય. આ ॥૪૧॥ એટલામાં દુરીયોધને દીઠો ક્રોધ ઘણો ઉપજાવ્યો; ગર્જના કરી કહ્યું કેમ મોડો, મંત્ર પુત્ર તું આવ્યો આ ॥૪૨॥ એ વેણ વ્રકોદરે સાંભળીયું, ઘણોક ક્રોધે ભરાયો; કોઇ ન જાણે એ રીતે પાછો સભા પુઠે ઉતરીયો. આ ॥૪૩॥ નીચે ઉતરી અળગો ચાલ્યો, મેઘનાદે ગડગડીયો; દોટ મુકીને કોટ કુદીને, રાજ્ય સભામાં પડીયો. આ ॥ ૪૪ ॥ એવામાં લાંબો હાથ કરીને, ઝાલ્યો રાજા કરણ; શકુની ગયો નાસવા તવ, ભીમે ઝાલ્યો ચરણ. આ ॥ ૪૫ ॥ ત્રીજો ઝાલ્યો દુશ્યાશનને, ચોથો દુરીયોધન; ચારેને નીચે નાખીને ઉપર બેઠો વાયુનો વેન. આ ॥ ૪૬ ॥ બીજા બહુ બળીઆનો આવ્યો ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય પોકારે; રીસ ભરેલો દંત પીસીને,ગડદા કોહોણી મારે, આ ॥૪૭॥ બહુ માર માર્યો ચારે જણાને નેત્રોમાં વહે નીર; પેટ પાસામાં પ્રહાર પડયો તે, નાકે વહ્યું રૂધીર. આ ॥૪૮॥ કોણ વારી શકે વરકોદરને, જુએ સભાનો સાથ; એટલે ઉઠયા વીદુર કાકા, જૈ ઝાલ્યા ભીમના હાથ, આ ॥૪૯॥ હાંહાં દીકરા આ શું કરે છે, ભીમ વદ્યો વચન; જુઓ કાકા મેહેણું દીધું, કહે છે મંત્રના તન. આ ॥૫૦॥ ભલે અમે તો મંત્રના પુત્રો, કહુ એની વાત વરણી; એની માતા ગાન્ધારી તે,આખલા સાથે પરણી. આ ॥૫૧॥ જુઓ કાકા કહીને કેહેવરાવ્યું, ભાગું એનું ડાચું; બોલ્યરે દુરીયોધન પાપી, છે જુઠું કે સાચું. આ ॥૫૨॥ દુરીયોધન કહે મેં નથી જોયું; કાને તે સાંભળી વાત, શકુની મામાં જાણતા હશે, તેને પુછો ભીમ ભ્રાત. આ ॥૫૩॥ ભીમ કહે છે કેમ શકુની, મારી નાખું હેર; નહીતો સાચેસાચું કહેજે, તો જીવતો જૈશ ઘેર, આ ॥૫૪॥ શકુની કહે શું પુછોછો, જાણે છે આખી ધરણી; ગાન્ધારી બેન માહારીને, આખલો ગયેલો પરણી. આ ॥૫૫॥ દુરીયોધન કહે સાચું છે ભાઈ, મુકી દો મા બાપ; મંત્ર પુત્ર હવે કહીએ તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. આ ॥ ૫૬ ॥ એટલે ઉઠી ગયો ભીમ બળીયો, ગયો પોતાને ઘેર; ડાહ્યો થઈ ડોશીકને

બેઠો. કાંઇ કહી નહી પેર. આ. ॥૫૭॥ ચાર જણાને માર પડેલો, તેનાથી નવ્ય ઉઠાય; ડોળી કરીને મેહેલમાં લીધા, સુવાડયા મંચકમાંય. આ. ॥ ૫૮ ॥ વલણ ॥ મંચકમાં ચારે પડયા, અરજુન ગયો ઘેર; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, કહી કુંતાને પેર ॥

કડવું ૩૮ રાગ ચોપાઈ..

બોલ્યા વૈશંપાયન વચન, સુણ પરીક્ષત રાયના તન; જાણી કુંતાએ સભાની પેર, ભીમપર કરવા માંડયો કેહેર. ॥ ૧ ॥ કેમ ગયો તું સભામાં આજ, તને કહ્યા છતાં નથી લાજ; ભીમ કહે મા જુઠીછે વાત, શીદ મીથ્યા માંડયો ઉતપાત ॥૨॥ સભાના દરવાજામાં ચરણ, મેં મુકયો હોય તો થાજો મરણ; કહે કુંતા આ બોલેછે એમ, બેટા અરજુન આ વાત કેમ. ॥૩॥ કહે અરજુન સાંભળો સતી, દરવાજામાં પેઠો નથી; બાહારથી કોટ કુદીને પડીયો, પછી ચારે જણાને નડીયો. ॥ ૪ ॥ ભીમ કહે ખરી વાત માંડી, મારૂં સત્ય દેવું દેખાડી; સભાની પુંઠેથી હું જતો તો, તેવે સોરબાકોર થતોતો ॥૫॥ મંત્ર પુત્ર કહેતા હતા સર્વ, તેથી થયો મને ઘણો ગર્વ, મેં જાણ્યું કે મને સૌ કહે છે, મંત્રપુત્રતણું મ્હેણું દેછે. ॥૬॥ માટે પડયો સભામાં ધારી, આવ્યો ચાર જણાને મારી; તવ કુન્તાએ દીધી ગાળો, તને છે વઢવાનોજ ચાળો. ॥૭॥ તું ગયો એ પાસ શું કરવા, હવે તુજપર આદરૂ મરવા, ભીમ કહેહવે ક્ષમા કરો, કદિનહી જાવું અરોપરો ॥૮॥ એમ સમાવીઓ કંકાસ, ગયો અરજુન દુષ્ટોને વાસ; જ્યાં સુતા કાયલી થઇ ચાર, ત્યાં આવી કીધો નમસ્કાર ॥ ૯ ॥ બોલ્યો દુરીયોધન મુખ એમ, અમારે ઘેર તું આવ્યો કેમ; તારા ભાઇએ માર્યા મુને, માટે ન પેસવા દઉં તુને. ॥ ૧૦ ॥ બોલ્યો અરજુન જોડીને હાથ, તમે સાંભળો માહારી વાત; અમને સહુને મારે માર, મરે તો સુખ થાય અપાર. ॥૧૧॥ હૈયામાં વ્હાલો છે અતી, પણ કહ્યાવણ ચાલતું નથી, લેવી છે પરની વીદાય, માટે કેહેવી પડે હાયે હાય. ॥ ૧૨ ॥ બોલ્યો શકુની ગરીબ આતો, ભીમતણો હશે માર ખાતો; આવવા દેવો એને તો નીત્ય, લાગી આપણી સંગાથે પ્રીત. ॥૧૩॥ દુર્યોધન કહે કરી બાધા, મંત્ર પુત્રતણા સમ ખાધા; એને અરજુનજી કેમ કહીએ, બોલાવ્યા વિના શી રીતે રહીયે ॥૧૪॥ મામો કહે આવી કરે કામ, એનું ગરીબડો ધરો નામ, એમ કરીને આવતો કીધો, જાણે શેવક માની લીધો

॥૧૫॥ કરે એસડ વાસડ આવી, ઘાલ્યો ચણ પાપીને રીજવી, મટયુ દુષ્ટોને દુખ એક માસે, ચાલ્યા રમવાને મન ઉલ્લાસે. ॥૧૬॥ અશ્વે બેશી ગયા એ વન, થયો ત્રશાતુર રાજન, કયાં હશે જળનો ભાગ મીઠો, એવે કુપ ભરેલો દીઠો. ॥૧૭॥ ઘોડેથી ઉતર્યો હેત આણી, પાત્ર વીના શાને પીયે પાણી; બેઠો કુપમાં ઘાલીને પાય, પડી પગ મોજડી જળ માંય. ॥૧૮॥ લાગ્યો રડવા મોજડી માટે; અતીદ્રવ્ય તો પણ જીવ સાટે; એવે એ પંથ દ્રોણાચાર, જાતાં જોયા ત્યાં રાજકુંવાર. ॥૧૯॥ આવી પુછયું રડે છે લ્યા કેમ, બોલ્યો દુર્યોધન મુખ એમ; જળ માટે નથી બેઠો રડી, મારી મોજડી કુવામાં પડી ॥ ૨૦ ॥ દ્રોણે દર્ભ શળી એક લીધી મંત્રી કુપમાં ફેંકી દીધી;તવ જળ ઉભરાયું તે વાર,આવ્યું મોજડી સહીત બ્હાર. ॥ ૨૧ ॥ લીધી મોજડી જળ પીધું, આ માહારાજે સારૂ કામ કીધું; બોલ્યો છત્રપતિ શિશ નામી, તમે છો વિદ્યાવંત સ્વામી ॥૨૨॥ માટે ચાલો તમો અમ ઘેર,શીખવો બાણ વિદ્યાની પેર; મુજ ઘેર બધી રાજધાની, તેનો ભાગ લેજો એક આની. ॥૨૩॥ અમો સો ભાઈએ શીખનારા, થાશું વિદ્યારથી સઉ તમારા; દ્રોણ કહે ચાલોભલેભાઇ આવ્યા હસ્તિનાપુરમાંઈ. ॥૨૪॥ દીધો દ્રોણને એક મુકામ, ભાગ લખાવી વસ્યા તે ઠામ;ગોર કૌરવના કૃપાચાર,તેની ભગની હતી એ સાર ॥૨૫॥ તેતો પરણાવી દ્રોણની સંગ, થયા ગ્રસ્થી ધરી ઉમંગ, એવે એક દિવસ શુભ જોઇ, ધાર્યું ભણવા કૌરવ સહુ કોઇ. ॥૨૬॥ સતબંધુને શટ કારભારી, બેઠા અશ્વે કરીને ત્યારી;ઉભા રહી જુએ છે શુકન,એવેઆવ્યો ત્યાં ઇંદ્રનો તન. ॥૨૭॥ બોલ્યો અરજુન શીદ સીધારો, અશ્વ બેસી કયાં આપ પધારો; બોલ્યો દુરીયોધન દુરમતી, અમે જઇએ ત્યાં તુજ ખપ નથી. ॥૨૮॥ કેમ મામા એ સંગ લેવાય, આવી બાણ વીદ્યા શીખી જાય;મામો કહે શું શીખે લગાર, એને બેસાડશું ઘર બ્હાર॥૨૯॥ અલ્યા ગરીબડા આવ્ય ચાલી, બેસજે ત્યાં મોજડીયો ઝાલી; અરજુને જાણ્યું ભણવાનું, કાંક ફરે કરમનું પાનું ॥૩૦॥ એમ જાણી કહ્યું ભાઇ વારૂ, તમ સંગ પડ્યું પાનું મ્હારૂં, થયો આગળ કુન્તીનો તન, એવેશુભ મળ્યા શુકન. ॥ ૩૧ ॥ ગયા દ્રોણ ગુરૂને ધામ, કર્યો અરજુને બ્હાર મુકામ; બીજા અશ્વ થકી ઉતરીયા, ગુરૂના ઘરમાં પરવરીયા. ॥ ૩૨ ॥ ॥વલણ॥ અશ્વ ઉપરથી ઉતરી, ચાલ્યા અંધ કુંવાર; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, કુન્તી કુંવર બ્હાર ॥

કડવું ૩૯ રાગ સાખોની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય; ॥૧॥ અરજુન બેઠો એટલા ઉપર.પોહોળી પલાંઠી રાખી; દુરીયોધને ધામમાં જાતાં, મોજડી ખોળામાંનાંખી ॥૨॥ તે મોજડી ગ્રહીને રહ્યા બેસી, કુંતાજીનો તન;ગયા સહુ દુષ્ટો માળ ઉપર, ગુરૂ તેણે ભોવન ॥૩॥ ગુરૂજી તવ આનંદ પામ્યા,બેસાડયા વિવેક; પેહેલે દહાડે મંત્ર આપ્યો, લખીને એકેક ॥૪॥ લ્યો આ મંત્રને મુખ પાઠ કરો, તે પછી ઉભા થાવો; પાટીમાં જોયા વીના; જીભ્યાગ્રે બોલી જાવો ॥૫॥ કૌરવ કહે વારૂ મ્હારાજા, મંત્ર ગોખે ચીત ધરી; પછી સરવ બોલીયા છે, મંત્ર લીધો મુખ કરી ॥૫॥ ગુરૂ કહે મુકો પાટી હેઠી, સરવ ઉભા થાવો; લખેલો મંત્ર જોયા વીના, મોઢેથી બોલી જાવો ॥ ૭ ॥ તવ ઉભા થઇ બોલવા લાગ્યા, વિદ્યા તણા શાહુકાર; જેમાં લખેલું તેમાં મુકેલું, ન નીકળ્યો ઉચાર ॥૮॥ એટલે ગુરૂ ક્રોધે ભરાયા, સાંભળી લ્યો સંતાન; ગાજીને ગુરૂ મંત્ર બોલ્યા, અરજુને સાંભળ્યો કાન ॥ ૯ ॥ કૌરવ કહે આવડયો મહારાજ, કાલે લઇશું જોર; એમ કહી શાહુકાર ઉઠયા, અરજુન એકલો ચોર ॥૧૦॥ ઉતરીયો દુરીયોધન આગળ, પુઠે રહ્યા સઉ આવી; અરજુને ઉઠી છત્રપતીને, મોજડીઓ પેહેરાવી ॥૧૧॥ પછી અધરમી અશ્વે બીરાજ્યા,ચાલોને તતબર થઇએ;ચાલ ગરીબડા આગળ તું તો બાગમાં રમવા જઇએ ॥૧૨॥ અરજુન આગળ ચાલ્યો દોડતો મંત્ર ગોખતો જાય;કાકાના સુતને સેવક રીતે,દોડાવે નથી દયાય ॥૧૩॥ જેના તાતનું રાજ્ય ભોગવે, તેનો નહી વીચાર; એ લક્ષણ છે ભુંડું થવાનું રૂઠવાના કીરતાર ॥૧૪॥ ઘોડા ખેલાવતા બાગમાં આવ્યા, રમતનો કર્યો ધંધ; ભીમ તણા ભય થકી કીધા, બે દરવાજા બંધ॥૧૫॥ પછી કરણે પુરપ તણો ત્યાં, દડો બનાવ્યો એક; સાંભળજો સહુ રીતી રમતની,.ઉછાળું છું દડો છેક ॥૧૬॥ તે ઝીલી લેજો હાથ આવે તો, પછી ગમે તેને મારો; જેને વાગે તે થાય ઘોડી, સ્વાર બને મારનારો ॥૧૭॥ તે પછી બીજા બાકી રહ્યા તે, તમામ ટોળે થાય; ઘોડીની પીઠે થાપટો મારી સૌ વ્રક્ષે ચઢી જાય ॥૧૮॥ સ્વાર થયેલો હોય તે પણ, ગમે ત્યાં નાસવું ધારે; ઘોડી થયેલો દડો પડેલો, લેઇને જ્હાય ત્યાં મારે ॥૧૯॥ ન મારે બે વ્રક્ષ ઉપર, આંબલી પીપળી જેહ; તે પર ચઢેલાને મારે, તો દાવ ન દે તેહ ॥૨૦॥ બાકીનાને દડો મારે તે તો ઘોડી થાય; ઘોડી થએલો કરે સ-

વારી, એ રીતે રાખો ન્યાય ॥ ૨૧ ॥ દીવસમાં ત્રણ દાવ લેવા, ચોથો પડે જેને શીશ; તેને માથે રહેવા દેવો, લેવો બીજે દીશ ॥ ૨૨ ॥ એવી રીતે ઠરાવ કીધો, સંભળાવ્યો ચીત ચોખે; અરજુનજી હાએહા કરે, મંત્ર ગુરૂનો ગોખે ॥૨૩॥ પછી કરણે દંડો ઉછાળ્યો, ઝીલ્યો દુરીયોધન; સૌ નાઠા પણ મંત્ર ગોખ્યામાં, રહી ગયો કુંતી તન ॥ ૨૪ ॥ તેને દુષ્ટે દંડો માર્યો, આવ્ય અલ્યા કર જોડી; ગરીબડા તારે દાવ આવ્યો, થાને તું મ્હારી ઘોડી ॥૨૫॥ તવ કીલ્લાને હાથ દઈને, ઘોડી થયો સતી તન; એટલે ઉપર કરી સવારી, દુષ્ટ દુર્યોધન ॥ ૨૬ ॥ એટલે બીજા બાકી રહેલા, દ્વેશ બુદ્ધિ મન ધારી; અરજુનજીની પીઠ ઉપર જોરમાં થાપટ મારી ॥૨૭॥ એકસોને પાંચ થાપટો વાગી, રૂધીર તસરો છુટી; મારીને સહુ વ્રક્ષે ચઢીયા, ગયો દુર્યોધન ઉઠી ॥ ૨૮ ॥ ઉતરી નાઠો તવ અરજુને પડેલો દંડો લીધો; તાકીને દુર્યોધન ઉપર, દંડો મારી દીધો ॥૨૯॥ એટલે સરવ વ્રક્ષથી આવ્યા, શકુની બોલ્યો એમ, છત્રપતીને દંડો માર્યો, તે રાવ બકાય કેમ ॥ ૩૦ ॥ અરજુન કહે આ શું બોલો, કેવી રીતે ન્યાય માપુ; શકુની કહે થાવું છું ઘોડી. દાવ હું એનો આપું ॥ ૩૧ ॥ એમ કહીને એ થયો ઘોડી, અરજુને કરી સ્વારી; એટલે એકસો પાંચ નાઠા, લગાર થાપટ મારી ॥૩૨॥ પછી અરજુન ઉતરી નાઠો, દ્વેશ મામાએ ધાર્યો; કુંતી સુતની પુઠે પડીને, એનેજ દંડો માર્યો ॥૩૩॥ આવ્ય ગરીબડા થાતું ઘોડી, તવ થયો બીજી વાર, મનમાંને મનમાં મંત્ર ગોખે થયો શકુની સ્વાર ॥૩૪॥ એટલે સરવે થાપટો મારી, નહી દયા લગાર; એ રીત અરજુન પાસે, દાવ લીધો ત્રણ વાર ॥૩૫॥ ચોથી વારનો દાવ આવ્યો અરજુનજીને માથે; એટલે રમત બંધ કરીને, ઘેર ગયા સૌ સાથે ॥ ૩૬ ॥ બીજે દીવસે દ્રોણને ધામે, ભણવા ગયા સાર; અરજુન મોજડીનો ઉચકીને, બેઠો છે દ્વાર બહાર ॥ ૩૭ ॥ બે મંત્ર દીધા બીજે દહાડે, તે ગોખ્યા ઘણીવાર; ઉભા થઈને બોલવા ગયા. બાપતણો બુધવાર, ॥ ૩૮ ॥ ગુરૂએ ગર્જના કીધી, અરજુન સાંભળે કાન; તરત રૂદેમાં ચોટી ગયા, પ્રસન શ્રીભગવાન ॥ ૩૯ ॥ કૌરવ કહે કાલે શીખીશું એમ કહી ઉતરીયા; અર્જુન પાસે લેવા, બાગ વીશે પરવરીયા ॥ ૪૦ ॥ અર્જુનને શીશ દાવ રહેલો, લીધો બીજે દન; એ રીતે નીત્ય રમેને ભાગે; કુંતી તણો જે તન ॥ ૪૧ ॥ મંત્ર શીખે તે ઘેર આવીને, લખી લે છે નીત નીત્ય; રમતાં રોજનો માર ખાત્તાં; રોગ થયો વીપરીત ॥૪૨॥ પીઠનાં ઉપર નારાં પડીયાં, રૂધીરને પરૂ જાય; પાટા બાંધી પેહે-

રે અંગરખું, ન જાણે બંધુ કે માય ॥૪૩॥ એવી રીતે દુઃખ વેઠીને વીધા ભણ્યો ખટમાસ, જેવો જોઇએ તેવો એને, થઇ ગયો અભ્યાસ॥૪૪॥ ઘેર કોઇ જાણે નહી માટે સ્નાન કરે નીત્ય છાનુ; એવામાંએકદહાડોન્હાવા બેઠો સૌને અજાણ્યું ॥૪૫॥ એવે વ્રકોદર ઓચીંતાનો, જઈ ચઢયો ચોકમાય; અરજુનજીની પીઠ ઉપર, નારાં દીઠાં ત્યાંય ॥૪૬॥ એટલે અરજુનને જણાવ્યાવણ, નીકળી ગયો બ્હાર; એકાંત બેસી વાયુને સુતે, મન કર્યો વીચાર ॥૪૭॥ અરજુનને દુખ ઉપજ્યું છે, રૂધીરપરૂ ભરેલું, રોગ હોય તો વાત કરે પણ, જે ઉત્પન કરેલું ॥૪૮॥ તેમાટે નથી કહેતો કોને, હું મ્હારો સંદેહ ખોવું; શું કરવાથી આ દુખ થયું, આજ ચકીક્ષા જોવું ॥૪૯॥ એવું સમજી કાંઇ ન બોલ્યો, નર ઉઠયો કરીસ્નાન; વસ્ત્ર પહેરીને વીદ્યા ભણવા. ચાલ્યો થઈ સાવધાન ॥૫૦॥ વલણ અરજુન ભણવા ચાલીયો, ભીમસેન પુઠે જાય; વલ્લભ કહે કૌરવ તણી કરણી કેવી થાય.

કડવું ૪૦ રાગ દુહાની સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા; સુણજનમેજયરાય, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ ચાલ્યો વ્રકોદર છાનોમાનો, વીચારી મનપેર, હું બીજે સ્થળ શાને ભટકું, જાવું દ્રોણને ઘેર ॥ ૩ ॥ એવું જાણી દ્રોણને ત્યાં; ગયો શતીનો સુત, સામું ઘર એક બ્રાહ્મણનું, ત્યાં, પેઠો ભમતો ભુત ॥૩॥ બ્રાહ્મણ થરથર ધ્રુજવા લાગ્યો, થઈ ગયો તદરૂપ; ઘરમાં બેચાર છોકરાં તે, થઇ ગયાં ચુપા ચુપ ॥૪॥ ભીમ કહે કોઈ ભય ન ધરશો, ન માંડશો બાળ રોવા; અરજુનગુરૂને ઘેર ભણેછે, આવ્યો તે ચરચા જોવા ॥૫॥ તવ બ્રાહ્મણ કહે ભલે પધાર્યા. બેસાડયો દૈ આસન; અરજુન. કૌરવ ભેળા થૈ આવ્યા, દ્રોણ તણે ભોવન ॥ ૬ ॥ એટલે બેઠા સુત સંતીના, અશ્વથી દુષ્ટ ઉતરીયા. અરજુનને ખોળે મોજડી મુકી, ધામ વિષે સંચરીયા ॥૭॥ સામા ઘરમાંથી ભીમ જુએ, વહી આંસુની ધાર; અરેરે અરજુનનો આ દહાડો થયો ઉદાશ અપાર॥૮॥ એવે સરવ ભણીને ઉઠયા, ઉતર્યા માળથી હેઠા; અરજુને આપી મોજડી પછી, અશ્વ ઉપર સૌ બેઠા ॥૯॥ અરજુન એકલો ચરણ ચાલે, ઘોડા ઘણા છે ઘેર; પણ પાપી એને ન બેસાડે, વણ ઝેરનું છે ઝેર ॥૧૦॥ પુંઠળ ભીમસેન જોવા ચાલ્યો,જોવું હવે કયાં જાય;રમત રમવા આવી-

યા સૌ, પેઠા બાગની માંય ॥ ૨૧ ॥ દરવાજાતો બંધ કીધા, ભીમ રહયો એક બ્હાર; એણે જાણ્યું મહીં શું કરે છે, તે જોઉ સારોધાર ॥ ૧૨ ॥ એમ જાણીને બાગને કીલ્લે, ફરીતે દીઠી વ્રક્ષ ગટા; તવ તે કીલ્લાપર ચડી બેઠો, સંતાયો જ્યાં લાંબી લટા ॥ ૧૩ ॥ એવામાં દુરિયોધન બોલ્યો, થા તું ગરીબડા ઘોડી, મંત્ર ગોખતો અરજુન આવ્યો, ઘોડી થયો કર જોડી ॥૧૪॥ એટલે ઉપર પાપી બેઠો, આવ્યા છે દાહાડા માઠા; બીજાએ દોડીને થાપટો મારી. વ્રક્ષ ઉપર સહુ નાઠા ॥૧૫॥ આંબલી પીંપળીએ ચઢી ગયા, જોયું ભીમે દ્રષ્ટી; અરેરે મારા કંગાલ ભાઇને, ઘણીજ દેછે કષ્ટી ॥૧૬॥ વાગ્યા ઉપર વાગ્યા કરે તે, નારાં પડે શી નવાઈ; એવે ઘોડીથી ઉતરી નાઠો, દુર્યોધન બાગમાંઇ ॥૧૭॥ અરજુને તવ દડો માર્યો, વાગ્યો દુરીયોધન; એના વતીનો દાવ લીધો, દુષ્ટ દુસ્યાસન ॥૧૮॥ અરજુને તવ કીધી સ્વારી, જુએછે સકળ સાથ; દુસ્યાશનને કોઇ ન મારે, નાઠા અરાડી હાથ ॥૧૯॥ તે પછી ઉતરી અરજુન નાઠો, દુશ્યાશને દાવ ધાર્યો; પુંઠળ દોડી કુંતા કુંવરને, દડીમ દડો માર્યો ॥ ૨૦ ॥ એટલે અરજુન રડવા લાગ્યો નથી રમ્યાનો ભાવ; દુર્યોધન કહે કેમ રડેછે, થા ઘોડી લાવ્ય દાવ ॥૩૧॥ અરજુનજી કહે નથી રમવું; માર મને બહુ દો છો; તમો તમારે એક એકનો, દાવજ માંથે લ્યો છો ॥૨૨॥ પોતાનાને મારતા નથી, પક્ષ કરોછો અપાર, માટે મ્હારે નથી રમવું, નથી ખમાતો માર ॥૨૩॥ દુર્યોધન કહે ભોગ તારા, દાવ દેવા અહીં આવ્ય, તારાવતી દાવ લેનાર હોયતો, સુખરૂપે બોલાવ્ય ॥૨૪॥ તવ ભીમે જાણ્યું ભલું થયું, ઠીક વદ્યા વચન; કોટ ઉપરથી ઉછળી પડ્યો, બાગમાં વાયુતન ॥૨૫॥ દુષ્ટ જનોએ ભીમને દીઠો, દીવશ વાંકા થયા; આંબલીએ ને પીંપળીએ સૌ, કૌરવ ચઢી ગયા ॥૨૬॥ એટલે અરજુને એમ વીચાર્યું, ભલે આવ્યો ભીમ ભાઇ, નીત્ય આ રીતે રમતાં રમતાં, મરત શું માર ખાઇ ॥૨૭॥ ભવીશમાં હતું તેટલું ભણ્યો, નીરવરણીમાં પેઠો, ઓશીઆળો થઇ આઘો જઇને, એક કોરાણે બેઠો ॥ ૨૯ ॥ એટલે બોલ્યો વાયુનો નંદન, ભાઇ રમ્યાનો ભાવ; ઉતરો હેઠા કૌરવ લોકો, હું આપુંછું દાવ ॥૨૯॥ દુર્યોધન કહે ભુલ્યા ચુકયા, શું કહું મુખ કથી, ક્ષમાકરીને જાવો પાછા, દાવ જોઇતો નથી ॥૩૦॥ ભીમ કહે વ્હેવારે દેવો, હું નીત્ય રમવા આવું, લ્યો દાવ અરજુનની વતીનો, ઘોડી તમારી થાવું ॥ ૩૧ ॥ કૌરવ કહે કરો કરૂણા, કરગરીએ કર જોડી; કાળજું કંપવા લાગ્યું અમારૂં, નથી જોઈતી ઘોડી ॥ ૩૨ ॥ ભીમ કહે કે બાળક કેરૂં, કેહેવત છે આ

જુગે; અરજુનને શીશ દાવ રહે તો; ઘંટી પીપળો ઉગે ॥ ૩૩ ॥ કૌરવ કહે કેહેવત ખોટું; શીદ મરો છો મથી; તમારાં ગયા વીના અમે તો; ઉતરવાના નથી ॥૩૪॥ એવું સાંભળી ભીમ કોપ્યો, કળકળીયો મન સાથ; કટી કશીને દંત ડશીને, વ્રક્ષોને દીધી બાથ. ॥૩૫॥ જે આંબલીને પીંપળી છે, તે પર પ્રાક્રમ માંડયાં, હચ હચાવી બળ કરીને, બે વ્રક્ષ ખેંચી કહાડયાં ॥૩૬॥ બે ઘટીકા લગી બાગમાં નાચ્યો, પછી વધો વચન; હજી ઉતરો કહ્યું માનીને, ઉંધ બુદ્ધી અંધ તન. ॥૩૭॥ કૌરવ કહે ઉતરીએ નહી, તોપણ કરશો કેર; ઉતરીશું હેઠા તોએ પણ, નથી જવાના ઘેર ॥૩૮॥ માટે દયા લાવી દો મુકી, બાગમાંથી સંચરો; નહી તો અમારો ઉપાય નથી, કરવું હોય તે કરો. ॥૩૯॥ ભીમે જાણ્યું કે ભરાયો મુમત ઉતરશે નહી સીધા; આંબલી પીંપળી બે ભુજ વિશે, જુજવાં જુજવાં લીધાં. ॥૪૦॥ રાતો તાતો બહુ મદમાતો, ભાઇતણી દાઝ કહાડે; બે ભુજના વ્રક્ષ આધાં કરીને, માંહીઓમાંહી પછાડે. ॥૪૧॥ ડાળેડાળું પાંખડેપાંખડું, જૈં એકએકને અડે; થાય સપાટો વાગે ઝપાટો, અરબડી હેઠા પડે. ॥૪૨॥ વાગે લાગે લાગેને હાડ ભાગે, ખંખેરી ખોડો કાહાડયો; ઝુદી ઝુદી નીચે નાંખે જાણે, આંબો વેડવા માંડયો. ॥૪૩॥ એકસો છએ ધરણ ઢળ્યા, વ્રક્ષતણો માર દીધો; પછી પડેલાને વીણી લાવી, ઢગલો ભેળો કીધો. ॥૪૪॥ પછી ગયો અરજુનની પાસે, કટી કશીને બાંધે, જે નરનુ પાંગોઠું ઝાલી, બેસાડી લીધો ખાંધે. ॥૪૫॥ કોટ કુદી બ્હાર પડીઓ, બે પંથ આવ્યા છેક; અરજુનને ખાંધેથી ઉતારી, માર્યો તમાચો એક ॥૪૬॥ આ પંથે જા ઘેર આપણે, હું કાકા ઘર જાવું; દિકરા એના મરવા પડયા છે, વધામણી ખાઇ આવું ॥૪૭॥ એમ કહીને ઘેર મોકલ્યો આપ ગયો રાજમ્હેલ; ધ્રત્રાષ્ટરને કહ્યું જઇને; તમે સુતની જુઓ સ્હેલ ॥૪૮॥ બાગને વિશે સોએ ભાઈ, વ્રક્ષો ઉપર ચડીયા; ઉતારે ઉતર્યા ન હેઠા, વાવાયોને પડીઆ ॥૪૯॥ ઝડપ જાવો નહીં તો મરશે, જાશે તમારૂ નામ; અંધ કહે હું સમજ્યો બેટા, તારૂં કરેલું કામ ॥ ૫૦ ॥ એવું સાંભળી ભીમ ચાલ્યો, ગયો પોતાને ઘેર, અરજુન જૈને ઘેર બેઠો છે, કહી નથી કાંઇ પેર ॥૫૧॥ એટલે ભીમે કહ્યું માતાને, ક્ષમા કરો હું રાંક, ભુલ્યો ચુકયો માફ કરજો, આજ પડયો મમ વાંક ॥ ૫૧ ॥ કુંતા કહે કે વાંક પડયા વણ, કેમ કહું કુઆર; ભીમ કહે કેમ અરજુનજીએ, નથી કહ્યા સમાચાર ॥ ૫૨ ॥ એમ કહી અરજુનને ઝાલ્યો, ઘાલ્યો બગલનિ માંય, અંગરખો ઉંચો કરીને, પીડ બતાવી ત્યાંય ॥ ૫૩ ॥ કુંતા ધરમ

વીસ્મય પામ્યાં, આતે શું કહેવાય; ભીમ કહે મા ડાહયો દીકરો, ભણી આવ્યો વિદ્યાય ॥૫૪॥ ગુરૂને ઘેર ભણીને પાછા, બાગમાં ખાતાતા માર; ત્યાં જઇ મેં કૌરવોને કુટયા, ખામી ન રાખી લગાર ॥ ૫૫ ॥ કુંતાજી કહે ભલે કુટયા, ખુશી થયું મુજ મન, તુજ પ્રતાપે જીવતો રહયો અરજુન મારો તન ॥ ૫૬ ॥ વળણ ॥ તુજવડે એ ઉગર્યો, ઓરે મ્હારા તન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સુણો શ્રોતા જન ॥

કડવું ૪૧ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; બોલ્યા અરજુન જોડીને હાથ, તમો સાંભળજો માત ભ્રાત ॥૧॥ વેઠયા દુખના દીવસ એવા, પર પેટની વિદ્યા લેવા; ભણ્યો ભવીશમાં હતું જેહ, હવે ન કરૂ દુષ્ટનો સ્નેહ ॥૨॥ એમ કહી રહ્યાં સહુ છાના, પડયા બાગમાં સુત આંધળાના, તેથી અંધે કરી આગનાય, સહસ્ત્ર શેવક મોકલ્યા ત્યાંય ॥૩॥ દીધેલા દરવાજે અડીયા, મુકી નીસરણી કોટે ચડીઆ; પછી બાગ વીશે ઉતરીયા, દરવાજા ઉઘાડા કરીયા ॥ ૪ ॥ ગયા શેવકો કૌરવ પાસે, કૈક માંદાને કૈકને શ્વાસ. હતા ભેગા તે છુટા કીધા, નાંખી ડોળીયો ખાંધે લીધા ॥૫॥ સૌને સુવાડયા એક મુકામ; ઢાળી ખાટલો સુતા તમામ, કર્યા ઐાશદ અપરમપાર, થયો બે માસે સૌને કરાર ॥૬॥ હરેફરે એવા ઠીક થયા; પાછા ભણવા ગુરૂ ઘેર ગયા, ત્યારે બોલીઆ દ્રોણાચાર. હવે નહી ભણાવું લગાર ॥૭॥ ખટમાસ ભણાવ્યા તમને, તેની આપો પરીક્ષા અમને, બોલ્યો દુરીયોધન મુખ એવું, માગો તેવી પરીક્ષા દેવું ॥૮॥ દ્રોણ કહે નથી લેવી હાલ, આપો પરીક્ષા આવતે કાલ, આપણા નગ્રથી ગાઉ બેય, ત્યાંતો જોજનીયો વડ છેય ॥૯॥ લાંબો પહોળો છે ગાઉ ચાર; તેની નીચે જાવું નીરધાર; વડથડ સરસું સિંહાસન,મુજમાટે કરો આસન ॥૧૦॥ આસપાસ બીછાનાં નાંખો, બીજાને બેસવાનું ત્યાં રાખો; પડો વગડાવ્યો ગામની માંય, કાલે જોવા આવે સહુ ત્યાંય ॥૧૧॥ વ્હાણું વાતામાં તતબર થાવું, વાજતે ગાજતે ત્યાં જાવું; જેમ શોભા વધેરે તમારી, તેવી ઉપમા કરજો અમારી ॥૧૨॥ કહે દુરીયોધન મ્હારા જા, છીએ શીષ્ય તમારા ઝાઝા, પૈસા પુંજીથી પણ તાજા, વધારીશું તમારી માઝા ॥૧૩॥ કહી કૌરવો ચાલ્યા ઘેર, કરી પરીક્ષા દેવાનીપેર; ઢંઢેરો ગામમાં વગડાવ્યો, સૌને સમાચાર કેવરાવ્યો ॥૧૪॥ દ્રોણે દીધે-

લી વિદ્યાની દિક્ષા, તેની રાય આપે છે પરીક્ષા; જેને જોવાની હોય ઇ-ચ્છાય, જજો જોજનીયો વડ જ્યાંય ॥૧૫॥ એમ કરતાં રૂજની જાય; બીજે દીન પરીક્ષાનો થાય; કરી આજ્ઞા દુરજોધન, સોનાનું મોકલ્યું સીંહાસન ॥૧૬॥ વડ થડે જઇ મેલ્યું, કર્યું સાફસુફ સૌ પાથરેલું; પછી કૈરવ થયા તૈયાર, પેહેર્યા પોષાક શુભ શણગાર ॥૧૭॥ લાવ્યા વાજીંત્ર અપરમપાર, સાથે સૈન્ય ક્ષોણી અગીયાર; ભીસ્મ વીદુરને કૃપાચાર વળી ગામના શેઠ શાહુકાર ॥૧૮॥ ઉભા ગુરૂ તણે ઘેર આવી, એક સુખપાલ ત્યાં મંગાવી; તેમાં બેસાડયા ગુરૂનેસાર, ખાંધેલીધીતે કૈરવચાર ॥૧૯॥ તવ જોવાને સરવ ભરાય, કૈક પહેલેથી વડ કને જાય; જોવા માટે જગો રાખી પડીયા, કૈક અવર વૃક્ષોએ ચડીયા ॥ ૨૦ ॥ એવી રીતે મચ્યું ધમશાન, વાગ્યાં ગુરૂને ઘેર નીસાન; વાગે વાજીંત્ર અપરમપાર; કાંને સંભળાય નહીં લગાર ॥૨૧॥ વલણ ॥ વાગે વાજીંત્રો ઘણાં, કાને નવ સંભળાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખે ઓચરે; સાંભળજો શ્રોતાય ॥

કડવું ૪૨ રાગ ધમાસની ચાલ.

દુદંભી ગડગડેરે ॥ટેક॥ બોલ્યા વૈશમપાયેવચન, સાંભળજનમેજેરાજન; થયા ગુરૂ ઘણા પરસન, કે દુંદભી ગડગડેરે॥૧॥વાગે ઢોલમરદંગને તાલ, આગળચાલે શાણા ધીમી ચાલ; ઘણા ઉડે અબીલગુલાલ કેદુદંભી ગડગડેરે ॥૨॥ વાગે રામઢોલ પરથમ કાંશી, સરોદા સરણાઇને ઢાશી; જુએ નારીયો રહીને ત્રાંશી, દુદંભીગડગડેરે ॥૩॥ ઘણા અનુચર ચંમર ઢોળે, આગળ છડીદાર નેકી બોલે; બની શોભા ત્યાં સુરપતી તોલે કે દુદંભી ગડગડેરે ॥૪॥ ધીમે ધીમે ગયા નગ્ર બ્હાર, કીધી ઉતાવળ અપાર; આવ્યો જોજનીઓ વડ સાર. કે દુદંભી ગડગડેરે ॥૫॥ વલણ ॥ જોજનીએ વડ આવીયા, આનંદ ઉપજ્યો મન. દ્રોણાચાર વલ્લભ વદે, જૈ બેઠા આસન ॥

કડવું ૪૩ રાગ ધનાસરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, શુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ આસન ઉપર ગુરૂ બીરાજ્યા, વડને થડે હુલ્લાસ; એટલે સરવ નગ્રના લોકો બેસી ગયા ચોપાસ ॥ ૨ ॥

એક જથે રાજવંશીઓ બેઠા, દેખાય શોભા અપાર; એટલે કુંતા મા પ્રત્યે બોલ્યા ધર્મ કુમાર ॥ ૩ ॥ સાંભળો માતા છો સુખ દાતા, ઘો આગના ત્યારે થૈએ; જોજનીઓ વડ જાવાને માટે આપ કહો તો જૈએ ॥૪॥ કુંતાજી કહે કુંવર મ્હારા, સુખરૂપે ત્યાર થાવો; એકલા ભીમનેઘેર મુકી જોવાને સારૂ જાયો ॥ ૫ ॥ ભીમ કહે ઓ માવડી મ્હારી, દયા ધરો કાંઇ ઉર; શા સારૂ મને ના કહો છો શી છે મ્હારી કસુર ॥૬॥ કુન્તા કહે કાંઈ કસુર નથી, પણ નહી સ્થીરચીત; સભામાં દેખે દુરીયોધનને થાય મતી વીપરીત ॥૭॥ ભીમ કહે કાંઈ નહી બોલું, ભ્રાત મને લૈ ચાલો, ન હોય વીશ્વાસ માહરો તો બે ભાઇ બે ભુજ ઝાલો ॥ ૮ ॥ ધરમ કહે આવવા દો, ઓરે મ્હારી માતા; કુંતાજી કહે જાઓ બેટા, રેહેજો સરવ સાથ ॥૯॥ એવી આપી આગના કે, નીકળી સંગે ચાલ્યા ધરમને અરજુનજીએ, બેભુજ ભીમના ઝાલ્યા ॥૧૦॥આગળ શેદેવપાછળ નીકુળ, ચાલ્યા શોભા કરી એવી, ભીમ કહેછે જુઓ માતા, શાયબી મ્હારી કેવી ॥૧૧॥ ચાર ચાર ચાકર જોડે ચાલે, વચમાં રાજા તુલ્ય ડોલું; એટલે ધરમે આંખ કહાડી, ભીમ કહે નહી બોલું ॥ ૧૨ ॥ એમ કરીને ગયા શભામાં, વીદુરે દીઠા તન; માન્ય દઇને બોલાવીયાને બેસાડયા દેઇ આસન ॥૧૩॥ ભીસ્મ પીતા પણ થયા રાજી, બેઠા સભા સહુ જન; એટલે દ્રોણે તેડયો સભામાં, રાજા દુરીયોધન ॥૧૪॥ તવ સભામાં આવી ઉભો. એટલે બોલ્યા દ્રોણ, બાણવિદ્યા મેં ભણાવી તેની દેછે પરીક્ષા કોણ ॥૧૫॥ છત્રપતી કહે આપું પરીક્ષા, જેવી માગશો તેવી, ગુરૂ કહે કે કરી બતાવો એવી પરીક્ષા લેવી ॥૧૬॥ છત્રપતિ કહે ભલે મહારાજા જે જોઇએ તે મગાવો; ગુરૂ કહે ઘડો પ્રતીકાનો, કાચોને કાચો લાવો ॥૧૭॥ દરીયોધને સ્વાર મોકલીયો, કુંભ કાચો જઈ લાવ્યો, હવે મહારાજા શી આગના છે, મંગાવ્યો તેકુંભઆવ્યો ॥૧૮॥ ગુરૂ કહે સહુ સભા સુણો, કુંભનું રક્ષણ કરવું; ભાગે નહી તેવીયુકિત કરીને, ભુજમાં લૈ જળ ભરવું ॥૧૯॥ પછી એ ઘડાને ઉછાળી દેવો, ગગન ચાલ્યો જાય; તે પછી ખાંધેથી ધનુષ લેવું, ચઢાવવું સભામાંય॥૨૦॥ તેના ઉપર બાણ લેવું; મંત્ર ભણીને એક; તે બાણ ઉંચુ જતામાં તેના, બાણ બને અનેક ॥૨૧॥ વડ વીશે તેનો થાય ફેલાવો, મંત્રથી દૈવત દાખે, નહાનું મ્હોટું કુંપળ શુદ્ધાં, પત્ર વીધી નાંખે ॥૨૨॥ પછી જે રીતે બાણ વધેલાં; તે રીતે ઘટતાં જાય; છેવટ બાણ બને એકનું એક, આવે સભાની માંય ॥૨૩॥ સકળ સભાના દેખતાં તે, બાણ ભાથામાં

પેશે; એટલે ગગન ગયેલો ઘડો; હાથમાં આવીને બેસે ॥ ૨૪ ॥ તે ઘડો મારી આગળ મુકી,મુજને પડે પાય;તે વિચારથી માહ્યરો ઠરે, આશીશ દૌ સભામાંય ॥૨૫॥ સાંભળી રાજા વિસ્મય પામ્યો, આ કેમ માનીયે સાચું; પાણી કેમ કરીને ભરીયે, કુંભનું ઠીકરૂં કાચું ॥૨૬ ॥ એમ જાણી મામાને બોલાવ્યો, આ વાત કેવી ફીઘેલી;મામો કહે એ ગુરૂનું ગપ્પું છે; કાંક ભાંગ પીધેલી ॥૨૭॥ કરણે કહ્યું એમજ દીસે, ગુરૂ તણું ચીત ચાલ્યું, દ્રોણે એવું સાંભળ્યું તવ, તરત નીચું ઘાલ્યું ॥૨૮॥ અરેરે આ દુષ્ટો શું બોલ્યા, સભા મેં શીદ ભરાવી; અનેકમાં મ્હારી આબરૂ લીધી, ભાંગ પીધેલી ઠરાવી ॥૨૯॥ એટલે આવ્યો દુષ્ટ દુસ્યાશન, બોલીયો મર્મ વચન; ગુરૂ મહારાજા ઘેર ચાલો, રાતાં થયાં લોચન ॥૩૦॥ તેમ તેમ ગુરૂને મ્હા માઠું લાગ્યું, વીષ હોય તો ખાવું; ઓ પ્રથવી મા માગ દેતો, તારામાં સમાઈ જાવું ॥૩૧॥ કુજાતીને વિધ્યા ન દેવી, દેવો નહી સુભ બોધ પ્રંથમ તો શીખે કે સુણે, પુઠે કરે વીરોધ ॥૩૨॥ કુપાત્રોને વિધ્યા ભણાવી, મારે જીવી શું કરવું; મશ્કરી મ્હારી થઇ સભામાં, સાગરમાં પડી મરવું ॥૩૩॥ વલણ ॥ સાગરમાં જઇને પડું, એમ કરે રૂદન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે. આંસુ વહે લોચન ॥

કડવું ૪૪ શીક્ષા શાણાને એ રાગ.

જઈ પડું તે સાગર માંયરે, હવે હું તો શું કરૂં રે; ॥ટેક॥ દ્રોણ ગુરૂએ કલ્પાંત માંડયું,દુષ્ટોને દીધી વીદ્યાયજી; સભામાંલાવ્યો લાવી બનાવ્યો કરાવી જગ નીંદાયરે ॥ હવે ॥ ૧ ॥ મેં જાણ્યું મારા સારા નીવડશે, વીદ્યા ભણાવેલા પ્રાણીજી; છેવટ મહેનત છુટી પડીને,સઘળું થયું ધુળ ધાણીરે ॥હા૨॥ શુકતીમાંતો રૂપું ભાસે, પણ તેતો મીથ્યાયજી; તેવા મુજને કૌરવ ભાસ્યા, તેણે શું ફળ થાયરે ॥ હા૩॥ ઝાંઝવાના જળ દુરથી દેખી, ત્રસાવર્ત્ત જન જાયજી; તેણે તરસ કદી ન છીપે, તેવી ગતી મારી થાયરે ॥હા૪॥ ખોટું નાણું ચળકે ઝાઝું, તેથી લાગે મોહજી;ભર્યા બજારમાં વટાવવાથી, નીપજે મ્હોટો દ્રોહરે ॥ હ. ॥ ૫ ॥ ભંગી ઠરાવ્યો ભરી સભામાં, પાડ્ડુ મારી કાયજી; એવું જોઇને ઉદાશી પામ્યા. વીદુર ભીસ્મ પીતાયરે ॥ હ. ॥ ૬ દુઃખ ગુરૂનું દેખીને અરજુન નેત્રમાં લાવ્યો નીરજી; મ્હારા ગુરૂજી લજ્યા જાય છે, સાંભળો ધરમ વીરરે, ॥હ.॥૭॥ એ ગુરૂની હું ભણ્યો વીધ્યા, દુઃખવેળા મ્હારે જાવુંજી; વડ

વીંધવા મુને આજ્ઞા દોતો, સભામાં ઉભો થાવું રે, ॥હ.॥ ૮ ॥ ભીમ કહે એ મુસ્કલ કામ છે, કોહોતો દૈવત દાખુંજી; પાંદડા વીંધ્રવાની પંચાત નહી બધો, વડ ઉપાડી નાંખુંરે. ॥હ॥૯॥ તવ ધરમ કંહે બેસોને વીરા ગુણ ગોવીંદના ગાવોજી; અરજુન વીરા કુળના હીરા, ઉઠો તમે ઉભા થાવોરે. ॥હ॥૧૦॥ પાપના કામમાં પાછા પડવું, ધર્મમાં આગળ ધાવુંજી; કાંઇક કરતાં બ્રાહ્મણ ઉગરે, તેથી કબુલ હું થાવુંરે. ॥હ.॥૧૧॥ વળણ.॥ કબુલ થાવું વીરલા, જોઇ બ્રાહ્મણનું દુઃખ, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, થઇ આગના સત્ય મુખ.

કડવું ૪૫ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ અરજુનજીને આજ્ઞા દિધી, ધરમે જેણી વાર, એટલે સભા વીશે, ઇન્દ્ર તણો કુંવાર ॥ ૨ ॥ ગુરૂને નમસ્કાર કીધો. આજ્ઞા ધો મહારાજ; તમારે ઓટલે બેશી ભણ્યો છું, પ્રભુ કરાવશે કાજ. ॥૩॥ એટલે જોયું અરજુન સામું, મન કર્યો વીચાર; પાસેના નાઠા આ અળગાનો, શો વળે શુકરવાર ॥ ૪ ॥ નજીક બેશી વિદ્યા ભણેલા, તેથી ન થયું કામ; તો આ ઓટલે બેશીને શીખ્યો, તેની શું ચાલે હામ, ॥૫॥ એવું સમજી નીચું જોયું, આપી નહી અજ્ઞાય; એટલે અરજુન પ્રત્યે બોલ્યો, જે દુરીયોધન રાય. ॥ ૬ ॥ કદી નહીને તે તદન બોલ્યો, કેમ ઉઠયા અર્જુન, અર્જુને જાણ્યું અર્જુન કહ્યો, તે ભીમભાઇનું પુન્ય. ॥૭॥ ભીમના ભયથી માન્ય દેઇને, પુછવા લાગ્યો એમ; સભામાં આવીને દ્રોણ ગુરૂની, આજ્ઞા માગો કેમ ॥૮॥ અરજુનજી કહે હું વડ વીંધુ, જો આપે અજ્ઞાય; ગુરૂએ નથી બતાવ્યું ખોટું, સાચી છે વીદ્યાય. ॥૯॥ પાપી કહે તમે બહુ ડાહ્યા, કામ કરો તો સાચા; છેટે બેઠેલાથી કામ થવાનું કને બેઠેલા કાચા. ॥ ૧૦ ॥ તે કરતાં આજ્ઞા અપાવું, તે પછી આયુધ ધરવું; તે છતાં કારજ થાય નહી તો, તમારે શું કરવું. ॥ ૧૧ ॥ અરજુન કહે આજ્ઞા ગુરૂની, અપાવો ધરી હુંશ; બાણ અપાવો કરણ કેરાં, તેની સંગ ધનુષ. ॥ ૧૨ ॥ એટલું અપાવો મુજને તો, કારજ મ્હારે કરવું; તેમ છતાં કામ થાય નહી તો, જે કહો તે શીશ ધરશું, ॥ ૧૩ ॥ દુરીયોધન કહે અપાવું આજ્ઞા, આયુધ કર્ણના આપું, તેમ છતાં કામ થાય નહીંતો, બે કાનને નાક કાપું. ॥૧૪॥

અરજુનજી કહે કબુલ મારે, બે કાનને નાક કાપો;દુરીયોધન કહેધર્મની પાશે એટલું લખાવી આપો ॥૧૫॥ એટલે અરજુન ધરમ પ્રત્યે, નમીને બોલ્યો એમ; તાંબાંને પત્રે લખીને આપો,છત્રપતી કહે તેમ ॥૧૬॥ ધરમ કહે વીરા મારા, કયાં મુમતે ચઢી મતી;સરત બકીને કામ ન કરનું, સરપાવ લેવો નથી ॥૧૭॥ આપણ તો બ્રાંહ્મણને માટે, ઉભા થયા કામ કરવા;અરજુન કહે નહી લખી આપોતો,પ્રાણ મારે પરહરવા॥૧૮॥ ભીમ કહે લખી આપો બંધુ, સૌ પ્રભુ કરસે સારૂ; નહીકામ થાયનેનાક કાપે, તો સોયેને મારૂં ॥૧૯॥ ધરમ કહે કાંઈ ન થાયે, મ્હારી વદેલી વાણ; તે લેખથી ઉલટો તું ચાલે, કાઢું મારા પ્રાણ ॥૨૦॥ અરજુન કહે મારાં કપાશે, તમારે શા સંતાપો, ઉઠેલો હવે હેઠો ન બેસું,દસ્તાવેજ લખી આપો ॥૨૧॥ એટલે ધરમે પત્ર લીધું, લખી આપ્યું તે ઠામ; અરજુન કેહે ગુરૂ પ્રતાપે ઈશ્વર કરશે કામ ॥ ૨૨ ॥ એમ રાજી થૈ દીધો દસ્તાવેજ, જુવે સભાનો સાથ; સત્યવાદીએ શોંપી દીધો, દુરીયોધનને હાથ ॥૨૩॥ દુરીયોધન કહે મામા મ્હારા, પત્ર હેકાણે કરો; અરજુનના નાક કાન કાપવા વશી મુકજે છરો ॥૨૪॥ એમ કહીને પત્ર આપ્યું, વીપ્રીત એની બુધ; કરણની કનેથી અપાવ્યાં, અરજુનને આયુધ॥૨૫॥ એટલે અરજુન રાજી થયો, કટી કશીને બાંધે;બાણનો ભાથો ધ્રનુષમ્હોટું, ભેરવ્યું ડાભી ખાંધે ॥૨૬॥ કરણ કહે ઓ દુરીયોધન, બનવાના ગુરૂ દ્રોણ,ધ્રનુષ મ્હારૂં ત્રૈણ લોકમાં, ચડાવે એવું કોણ ॥ ૨૭ ॥ દુષ્ટ કહે મુજને પણ નીશ્ચે, મીથ્યા ચઢયો છે છાક; ભરી સભામાં બેઠોછે ખોવા, બે કાનને એક નાક ॥૨૮॥ એવી વાતો કરતા ચાલ્યા, ચાર જણા ચંડાળ; આગના અપાવાને ચાલ્યા, ગુરૂ કને તતકાળ ॥ ૨૯ ॥ ઓરે મ્હારાજા આગના આપો, અરજુનજી કરે કામ, દ્રોણગુરૂ ઉંચુ નવ જુએ, બોલે નહી તે ઠામ ॥૩૦॥ દુરીયોધન કહે નહી બોલે, તો પગ પાછા ભરીએ, મામો કહે પરાણે બોલાવો, ગોદમગોદા કરીયે ॥ ૩૧ ॥ કરણ કહે આગનાં આપો;"ઓરે"ઓ દ્રોણાચાર, એટલે ગોદો મારીને બોલ્યો અંધ તણો કુંવાર. ॥૩૨॥ એટલે ગોદો ધાલ્યો મામાએ; વચન રાયનું થાપો. થશે તો થશે નહી તો રેહેશે, આગના તમે આપો ॥ ૩૬ ॥ એટલે હલાવ્યા દુશ્યાસને, આપી દો આગનાય; તવ ગુરૂ ગભરાયા ઘણા વીચાર્યું મનમાંય ॥૩૪॥ અરજુનથી કદી કામ ન બને, તો વેણ મ્હારૂં જાય; એમ જાણી આગના ન આપુ તો ઘણી ગોદાગોદ થાય ॥ ૩૫ ॥ એવું વીચારી દ્રોણ બોલ્યા, પુન્ય મ્હારૂં વ્હારે ધાજો; અરજુનજી આ-

ગના આપું છું, કામ તારાથી થજો ॥ ૩૬ ॥ અરજુનજી કહે શીશ ચઢાવું, ફળજો વેણ તમારૂં; હાથ જોડીને ઉભો સભામાં, પ્રભુજીને પોકારૂં. ॥૩૭॥ વળણ॥ પ્રભુને પોકારવા, ઉભો જોડી હાથ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સમરે દીનાનાથ.

કડવું ૪૬ રાગ ખમચાથી છાયા.

ઓ સત્યના સંગાથી રે રે રે હો, ઇશ્વર લજ્યા રાખજોરે. ॥ ટેક ॥ બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ સાંભળ જનમેજે રાજન;અરજુનજી તો કરે છે પ્રભુનું સ્તવન ॥ઓ સત્યના. ॥૧॥ પ્રભુ લજ્યા રાખવા શવરીના જમ્યા બોર, કુબજાકેરૂં ચંદન લીધું કીશોર; વડ વીંધ્યાનું નથી મ્હારામાં જરા જોર ॥ ઓ સત્યના. ॥ ૨ ॥ શીવની લજ્યા સારૂ મોહની રૂપ ધરીયું, દેવની લજ્યા સારૂ ઝાળંધર રૂપ કરીયું, શલ્યાની તો અહલ્યા બનાવી મ્હેણું હરીયું ॥ ઓ સત્યના. ॥૩॥ પ્રભુ એવી લજ્યા સૌ સેવકોની રાખી, આ વેળાએ દૈવત ઘો રાખી; કરજો કારજ શોભા તમારી છે આખી ॥ ઓ સત્યના. ॥ ૪ ॥ પ્રભુ નથી ઉઠયો હું જસ લેવા કાજ, દેહ ત્યાગ કરતાતા ગુરૂ મ્હારાજ; માટે મારા દલડામાં ઉપની છે દાઝ ॥ ઓ સત્યના ॥૫॥ જોવા સારૂ ભરાયાં જન સારાં સારાં, દુષ્ટે લખી લીધાં છે નાક કાન મ્હારાં; મ્હારાં જાશે તો હું જાણીશ ગયાં તારાં ॥ ઓ સત્યના. ॥૬॥ પ્રભુ દીનબંધુ છો દયાળુ ગોપાળ, લાગ્યો ટેક જોઈ સંસારી ગટમાળ; નાક જશે તો હું કરીશ માહરો કાળ ॥ ઓ સત્યના. ॥૭॥ વળણ ॥ એવી ત્યાં સ્તુતિ કરી, ત્યાગ કર્યો અભીમાન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, રીઝ્યા શ્રી ભગવાન.

કડવું ૪૭ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; સ્તુતી કીધી પ્રભુની અપાર; કર્યો ગુરૂને નમસ્કાર ॥ ૧ ॥ પછી ભીશ્મ વીદુરને નમીયો, દેખી વીવેકી જનોને ગમીયો; કર્યો સર્વે સભાને જુહાર, દીધી આશીશ સહુએ અપાર ॥૨॥ દેખી બોલ્યો દુરીયોધનરાય, મામા કામ થશે કે નહી થાય; સુણી મામો બોલ્યો મુખ વાણી; કાચા કુંભમાં કેમ રહે પાણી ॥૩॥ જળ રેડતામાં ભાગી જાશે; કુંભ ટળીને કાદવ થાશે; સુણી

છત્રપતી થયો ખુશી, કુંભ લીધો કુંતી સુત હુંશી ॥૪॥ વજ્જમંત્ર ભણ્યો મુખ એવો, તવ કુંભ થયો વજ્ર જેવો; પછી અરજુન વધો વચન જળ લાવી રેડો રાજન ॥૫॥ એમ કહી ભજ્યા દીનાનાથ, ઘડો ગ્રહણ કર્યો બે હાથ. ॥૬॥ બોલ્યો મામો ઉઠો રાય મ્હારા, કરો ઉંચેથી જે જળધારા; વાગે ધાર કાચો કુંભ ભાગે, જોઈ મુજને આનંદ લાગે. ॥ ૭ ॥ ઉઠયો ગાગેર લૈ રાજન, કરી જળધાર દુરીયોધન; ભરાયો ઘડોને પડયો વ્હેમ, મામા કુંભ ન ભાગ્યો કેમ. ॥ ૮ ॥ મામો કહે ધીરજ ધર ભાઇ, એની ઝાલવાની ચતુરાઈ; હવે પલળીને ઓગળી જાશે, ગગન નાખતાં કાદવ થાશે. ॥૯॥ છત્રપતીએ માન્યું સાચું, આખું નહિ રહે પાત્રછે કાચું; અરજુને ગર્વ મન હણીયો, કુંભ કાજે વાયુમંત્ર ભણીયો. ॥ ૧૦ ॥ મંત્રને વશ વાયુ બળીયો, આવી ઘડાને વીંટળાઇ વળીયો; તવ કુંભ ફેંકયો કુંતી તન, વાયુ લેઇ ગયો ગગન ॥૧૧॥ બોલ્યો દુરીયોધન મુખ એમ, મામા કુંભ ન ભાગ્યો કેમ; મામો કહે કાંઇક વીચાય, પણ ધનુષ નહિ ચઢાવાય. ॥૧૨॥ એવે અરજુન કામ શું કીધું; પોતે ધનુષ ખાંધેથી લીધું; છેડો ભોમી મુકી દીધો ભાર, દોરી ચઢાવી કીધો ટંકાર. ॥૧૩॥ દેખી બોલ્યો દુરીયોધન એમ, કહો મામા ધનુપ ચઢયું કેમ; તવ બોલ્યો મામોને કરણ, ચઢે ધનુશ મુકેલું ધરણ ॥ ૧૪ ॥ પણ રાખ્ય ધીરજ મનમાંય, જોવાનું છે છોડે બાણ ત્યાંય; વડ વીંધવા જેટલાં કયાંથી થાશે, શું એ બાણનાં બાણ વીયાશે. ॥૧૫॥ બોલ્યો છત્રપતી ઠીક બાપુ, પછી નાક કાન એનાં કાપુ, એવે અરજુને શુભ કામ કીધું, એક બાણ ધનુષપર લીધું. ॥૧૬॥ કામ કરવા ઉભો રણે રણીયો, બાણપર મંત્ર અગણીતો ભણીયો; એની શ્રદ્ધામાં નહી નુન્ય, ઉપર મેલ્યું ધરમનું પુન્ય. ॥૧૮॥ પછી રાખ્યો પ્રભુપર ટેક, એણે બાણજ છોડયું એક; પછી પ્રભુ ભજ્યા નો મનસુબો, હાથ જોડી સભામાં ઉભો ॥૧૮॥ એની ઇશ્વર કરે જય, બાણ જાતામાં બનીયા બેય, સામું જોઇ રહ્યો રાજા કરણ, એવે બાણ થયાં છે તરણ ॥૧૯॥ જીભે જપે છે જુગદાધાર, એના બાણ થયાં છે ચાર; વીંધાવંતને નાવે આંચ, પછી બાણ થયાં છે પાચ ॥ ૨૦ ॥ નથી વડ વીંધવા મન ભય, એનાં બાણ થયાં છે છેય, ટગમગ જોઈ રહ્યા ચાર ભ્રાત, એવે બાણ થયાં છે સાત ॥૨૧॥ સોભ્યો સભામાં રૂડેરો ઘાટ પછી બાણ થયાં છે આઠ, દેખી દુષ્ટોને મન બળ્યો દવ, એનાં બાણ થયાંછે નવ ॥૨૨॥ એનો વધારે જુગધીસ જસ, એવે બાણ થયાં છે દસ, બાણ ફાલવા લાગ્યાં બધે, પછી દસકે દસકે વધે ॥ ૨૩ ॥ કુંતી સુતનો સાચો

ઇશ, એનાં બાણુ થયાં વીસ ત્રીસ; જીભે જપ્યા કરે વનમાળી, એવે બાણુ થયા છે ચાળી ॥૨૪॥ એની વીદ્યામાં નહીં કચાસ, પછી બાણ થયાં પચાસ ॥ રાગ ઉતાવળી ચાલનો ઢાળ ॥ સાઠ સીતેરને એંસી નેવું, સો બસે નીરધાર; ત્રણસે ચારસે પાંચસે છસે, એમ થયાં હજાર ॥ ૧ ॥ અયુત લક્ષને કોટીક થયાં, સર્વે જુએ તે સમે, મધપુડાની મક્ષીકા પેઠે, વડ મહી બાણ ભમે ॥૨॥ નાહાનું મ્હોટું પાતરૂં વીંધે, કુપળ ન રહે બાકી; બાણ પછીથી ઘટવા લાગ્યાં, સૌ પત્રો વીંધી નાખી. ॥ ૩ ॥ જેવી રીતે વધ્યા તેવી, રીતે ઓછાં થાય; છેવટે એકજ બાણ બનીને, પેઠું ભાથામાંય ॥૪॥ એટલે અરજુને હાથ ધર્યો, કુંભ લેવા જીવ પેઠો, એટલે ગગનમાંથી ઘડો, આવીને હાથમાં બેઠો ॥૫॥ તે ઘડો ગુરૂની આગળ મુકી, લાંબો થઇ પડયો પાય; એટલે દ્રોણે ઉંચું જોયું જય જય સબ્દો થાય ॥૬॥ ગુરૂ કહે છે અરજુન બેટા, તુજ સરીખું કોણ; તારા સામ્રથથી જીતાજે મુજ સરખા સો દ્રોણ ॥૭॥ મરણ મ્હારૂં તેં ઉગાર્યું, જય જય તારી થાજે; મ્હારા કોઠાની સઘળી વીદ્યા, તારા કોઠામાં બીજે ॥૮॥ એટલે સહુ સભા જય બોલી, ઉઠયો વાયુ સંતાન, કયાં ગયો દરીયોધન પાપી, કાપું નાક ને કાન ॥૯॥ એટલે ઉઠયો શકુની મામો બીજો રાજા કરણ; દુસ્યાસન કહે સહુ નાસો, નાહ તો આવ્યું મરણ ॥૧૦॥ કાળે મ્હોડે કૌરવ લોકો તરત નાશી જાય; બીજા બધા તો બેશી રહ્યા, નાશી ગઇ સૈન્યાય ॥ ૧૧ ॥ એવામાં ભીમનો હાથ ઝાલ્યો, પોતે ધરમ રાય; ભીમ કહે છે બીવરાવું છું વીરા, કરવાનો નથી કાંય ॥૧૨॥ એટલે બોલ્યા ભીષ્મ પીતા, ભીમ કરી તેં ઓભા, ગુરૂને ઘેર લેઇ જવામાં, સૈન્ય વીના શી શોભા ॥૧૩॥ એટલે વાયુ નંદન દોડયો પ્રાક્રમી પુરૂષ કાહાવ્યો; અગીયાર ક્ષોણી સૈન્યને ઘેરી બીક બતાવી લાવ્યો ॥૧૪॥ પછી પાલખીમાં પધરાવ્યા; હેત ગણેરૂ વાધે; ધરમ અરજુન શેદેવ નીકુળ, તેમણે લીધી ખાંધે ॥૧૫॥ ભીમ છડી લેઇ આગળ ચાલ્યો શોભાતણો નહી પાર; વાજતે ગાજતે ગામમાં લાવ્યા, સરમાયા અંધ કુમાર ॥૧૬॥ ગુરૂજીને ઘેર ઉતાર્યા; સર્વે થયા વીદાય; અરજુનજી કુંતા માતાને, પ્રેમથી લાગ્યા પાય. ॥ ૧૭ ॥ કુંતાએ કહ્યું કેમ બેટા, એટલે બોલ્યા ધર્મ, દુખ વેઠેલું પ્રમાણ પડીયું, ઉઘડયું એનું કર્મ ॥૧૮॥ ઓ મા તારા અરજુનજીએ, કીધું વડ વેધન; પાસે ભણેલો પાછો પડીયો રાજા દરજોધન ॥૧૯॥ દ્રોણતણો આશીરવાદ મળીયો; વળી મળી વિદ્યાય; અરજુનને કોઇ જીતે તેવો. હવે નથી જગમાંય ॥ ૨૦ ॥ એટલે

ભીમને માઠું લાગ્યું,. માન્ય મારૂં ઉતરીયું; ઉપમા વધી અરજુન કેરી આતો ઠીક ન કરીયું ॥૨૧॥ એમ જાણીને ભીમે પુછયું, મ્હારાથી જબરો કેવો; ધરમ કહે તારાં સરીખા, પચીસ જીતે તેવો ॥૨૨॥ ભીમ કહે અરજુનજી ઉઠો, આપણ બે યુદ્ધ કરીયે, અરજુનજી કહે તમતોબળીયા અમો તમોથીડરીયે ॥૨૩॥ ભીમ કહે મ્હોટાભાઈ સુણો, વીચાર મનમાં ધરીએ; હું ને અરજુન સામાથઇને,યુદ્ધઆરંભ કરીયે॥૨૪॥હું ને અરજુન સામાથૈંયે; એ ઝાલે હાથઆર;ધનુષ ચડાવે બાણ ચઢાવે,મંત્ર ભણેથાય વાર ॥૨૫॥ એટલે વેળા વીતે એને,હું તો દૈવતદાખું; ડોટ મુકીને ડોકી ગ્રહીને ધરણ ઢાળી નાંખું ॥૨૬॥ કહો વીરા કોણ જીતે ને હારે; અરજુન બોલ્યો એમ; ધરમભાઇ ગમેતેમ બોલે, તે સત્ય માનુ કેમ ॥૨૭॥ એવું ભીમનું માન્ય રાખ્યું, સરવ ખુશી થયા; કૌરવલોકો વિચાર માટે એકાન્ત સ્થળે ગયા ॥૨૮॥ છત્રપતી કહે સાંભળો સરવે, મીથ્યા હલાવ્યા હોડ; અરજુન વીદ્યા ભણી ગયોને, આપણ ઠોડના ઠોડ ॥ ૨૯ ॥ એકલો ભીમજ હતો જોરાવર, કશી ન હારતો હોડ; એનાથી બળીયો અરજુન થયો બેભાઈની મળી જોડ ॥૩૦॥ એકને આપણ પોહોચતા ન્હોતા, બેને કેમ પોહોચાય; હવે સહેતો રાજ્ય લેવાના, આપણી શી ગત થાય ॥૩૧॥ એકલો અરજીન જીતી શકે; દ્રોણ જેવા સો દ્રોણ; તો એકહજાર દ્રોણને જીતે, એવો હશે નર કોણ ॥૩૨॥ શકુની કહે ફરશુરામ છે, અતી જોરાવર કહાવે; છત્રપતી કહે તેમની વિદ્યા,કોણ જઈ ભણી આવે ॥૩૩॥ શકુની કહે ઘણાક ભણે, છે ઇચ્છાતુર અતી; પણ એમને તો પ્રતીગના છે, ક્ષત્રી ભણાવતા નથી ॥૩૪॥ ભીસ્મદાદા એમની પાસે, ભણ્યા હતા વિદ્યાય; ભણીને થયા ગુરૂની સામા,તવ કરી પ્રતીગનાય ॥૩૫॥ તે દનથી ક્ષત્રી લોકોને, વીદ્યા નવ ભણાવે; બ્રાહ્મણ કેરો વેશ ધરીને, જો જાય તો ભણી આવે ॥૩૬॥ કરણ કહે હું જાઉં ભણવા, પણ કરો એક કામ; હુંડીયો મોકલો ફરશુરામની;આસપાસગામો ગામ ॥૩૭॥ માહારા શરીરની લખો નીશાની, ઉલટ મુજપર વાપે, હું માગંવા જઇને ત્યાં માગુ, જે જોઇએ તે આપે ॥૩૮॥ છત્રપતી કહે કબુલ વીરા; સુખેથી તતબર થાવો; જે જોઇશે તે તમોને દેશે, ભણવા માટે જાવો ॥૩૯॥ એટલે કરણ ઉલટ આણી, ઉઠયો તેણીવાર, બ્રાહ્મણ કેરો વેશ ધરીને,નીકળ્યો નગ્રની બહાર ॥૪૦॥ છત્રપતી વળાવવા ગયો, આવજો વ્હેલા કરણ; ભણીગણીને લાવજો તમે, અરજુનજીનું મરણ ॥ ૪૧ ॥ વળણ ॥ એમ કહીને પાછો વળ્યો, જે દુરીયોધન રાય; વ્યાસ

વલ્લભ એમ ઓચરે, સાંભળજો શ્રોતાય.

કડવું ૪૮ રાગ સાખીની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; રાજાકરણ મઠ કને આવ્યો, એતો આંસુડાં આંખમાં લાવ્યો ॥૧॥ ચોમાસા તુલ્ય આંસુ ભરતો, પેઠો મઠમાં આક્રંધ કરતો; જઈ લાગ્યો ગુરૂને ચરણ, સ્વામી આવ્યો તમારે સરણ ॥૨॥ હવે ગૈ બ્રાહ્મણ પ્રતીપાળ, નથી તમવીના કોઇ દયાળ; ક્ષત્રીનંદને જુલમ કીધો, રાંધ્યુ અભડાવીને માર દીધો ॥૩॥ કાશીદેશ જનમ ભોમી મ્હારી, ભણતો હસ્તીનાપુર ભારી; માગી જમતો રાંધી ભીક્ષાય, લેઇ જાતો હતો નેળમાંય ॥૪॥ સામો મળ્યો ત્યાં કુન્તીનો તન; કહ્યું રહો આઘા અભડાશે અન્ન; એવું કેહેતામાં રીસ થઇ ભારી, મુને ચાર પાંચ ચાબક મારી ॥ ૫ ॥ મેં તો નાંખી દીધી રસોઇ, પક્ષ કરનારૂ ન મળ્યું કોઈ; એતો ગરવીષ્ઠ અરજુન નામ, હું તો આવ્યો ભુખ્યો તમ ઠામ ॥૬॥ માહારી રૂદે વસ્યું છે ઝેર, એને મારૂ પછી જાઉ ઘેર ॥૭॥ મને ભણાવો વિદ્યા તો જીવું, નહીતો વીશ ઘોળીને પીવું; મુને શીખવો બાણ વીદ્યાય, ગુરૂ માહારાજા પડુ પાય ॥૮॥ બોલ્યા ફરશુરામજી એવું, એને મારે એવી વિદ્યા દેવું ॥૯॥ એમ કહી રાખ્યો આપ ઘેર, ભણાવે વિદ્યા બહુ પેર; એવે પાંચ દશ દહાડા જાય, લખી હુંડી દુરજોધન રાય ॥ ૧૦ ॥ વળણ ॥ લખી મોકલી દુરીયોધને ગુરૂની આશપાસ ગામ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, શું કર્યું કરણે કામ.

કડવું ૪૯ રાગ સુઢાવળનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥૧॥ સરવ વિદ્યારથીઓ સવારે, ભીક્ષા માગવા જાય; તેની સાથે માગવા ચાલ્યો પોતે કરણ રાય ॥ ૨ ॥ એટલે ગુરૂ એમ બોલ્યા, તારે રેવું થોડા દન; માટે માગવા ન જંસો બેટા છે મઠમાં બહુ અન્ન ॥૩॥ કરણ કહે મુજને ઇચ્છા, એમ કહીને જાય; સો બસે વિદ્યારથી સાથે, સંચરીયો ગામમાંય ॥૪॥ ગ્રહસ્થ તણું ઘર જોઇને ગયા, વીપ્ર કરણની સાથ, પત્રથી ગ્રહસ્થે કરણને દેખી, બોલાવ્યા જોડી હાથ ॥૫॥ કહો મહારાજા જોઇએ શું, માગી લ્યો સરવ કોઇ; કરણ કહે સર્વે જમે તેમ, મોદીકની દો રસોઈ ॥૬॥ તરત ગ્રહસ્થે સી-

ધાં દીધાં લીધાં વીપ્રના તન્ન; માગવું મુકી મઠમાં આવ્યા, હરખ્યું સરવનું મન ॥૭॥ સૌ બ્રાહ્મણે વીચાર કીધો, આ ભાગ્યશાળી કેવો; નીત્યાન મીષ્ટાન મળે માટે, આને માગવા લેવો ॥ ૮ ॥ કરણ કહે નારે મહારાજા, કાલથી માગવું મુકું; થોડા દહાડામાં ભણવી વીદ્યા, તે ભણવાનું ચુકું ॥૯॥ વીદ્યારથીઓ એમ બોલ્યા છો પડે મહેનંત અમને, અમારૂં ભણવાનું મુકી ભણાવીશું તમને ॥૧૦॥ આવતાં જાતાં ખાતાપીતાં ભણાવશું વીદ્યાય; કરણ કહે કામ એટલું, બીજી નહી ઇચ્છાય ॥૧૧॥ એમ કહીને માગવા માટે, કરણ કેડે જાય; બ્રાહ્મણ ભોજન ભાવતાં પામે, કરણ ભણે વિદ્યાય ॥૧૨॥ એવી રીતે રીઝવી રીઝવી, કર્યો ઘણો અભ્યાસ, બાણાવળી થયો વીદ્યા ભણીને, એવે થયા ખટમાસ ॥૧૩॥ પછી કરણે કહ્યું ગુરૂને, વૃદ્ધ છે મુજ માબાપો, અરજુનને હણી ઘેર જાવું, આગના મુજને આપો ॥૧૪॥ ગુરૂ કહે અરજુનના સામો, શું યુદ્ધ કરે કુંવાર; એ ક્ષત્રીને તું તો બ્રાહ્મણ, જેરવી ન શકે માર ॥૧૪॥ માટે આજની રૂજની રહો, કાંઇ કરૂં ઉપાય; કાલે સવારે વ્હાણુંવાતાં, બેટા થજો વીદાય ॥૧૬॥ એમ કહી તે દીવસ રાખ્યો, થૈ રૂજની જેવારે; એકાન્ત જગે ગુરૂજીએ, કર્ણ તેડયો તે વારે ॥૧૭॥ બોલાવીને સામો બેસાડયો, જળ અંજળી ભરી હાથ; મંત્ર ભણી તે કર્ણને છાંટે, ગુરૂપ્રસન મન સાથ ॥૧૮॥ નવાણુ કવચ કરણને અંગે, મંત્ર વડે પહેરાવ્યાં; તે થકી એને કાંઇ ન વાગે, જળવંત કવચ બનાવ્યાં ॥૧૯॥ પછી ગુરૂએ બે બાણ લીધાં; જુએ છે રાજા કર્ણ; મંત્રીને એક બાણ આપ્યું, આ અરજુનનું મર્ણ ॥૨૦॥ કરણ કહે વારૂ મ્હારાજા, કૃપા કરી પ્રત્યક્ષ; પણ મુજને મારવા આવે, કૃષ્ણ કરીને પક્ષ ॥૨૧॥ તવ બીજું બાણ મંતરી આપ્યું, પક્ષ પ્રભુ એની કરશે; તો તું આ બાણ મારજે, તેણે દેવકીનંદન મરશે ॥૨૨॥ એમ કહી બે બાણ આપ્યાં, ગુરૂ નીંદ્રાતુર હુતા; કરણ રાજાના ચરણ ઉપર, મુસ્તક મુકી સુતા ॥૨૩ ॥ તવ રવી સુત મન વીચારે, ભાગ્યજ મારૂં ભળીયું; હવે વ્હાણું વ્હાય કેવારે જે જોઇએ તે મળીયું ॥૨૩॥ પ્રભાત થાય તો વીદાય થાવું, મન ચોર ચીંતા ધરતો; લાંબે ભુજે ગુરૂજીની, ચરણ ચંપી કરતો ॥ ૨૪ ॥ અંતરયામી ગરૂડા ગામી, કૃષ્ણ પ્રભુ સાક્ષાત; જાણી કરણના કપટ કેરી, દ્વારીકાંવીશે વાત ॥ ૨૫ ॥ ફરશુને ફોસલાવીને ભણયો, બાણ તણી વીદ્યાય; મ્હારૂ ને નરના મ્રત્યુનું, બે બાણ લેઈ જાય ॥ ૨૬ ॥ એવું જાણી પ્રેરક પ્રભુએ, પુર્ણ કરી પ્રેરણાય; નારદજીને સુધ્ધી દીધી, ગયા તે સ્વરગમાંય

॥૨૭॥ સુરપતિ પાસે નારદ આવ્યા, સુરેન્દ્ર લાગ્યો થાય, કેમ મહારાજા કવેળાએ, આપ કરી કરૂણાય ॥૨૮॥ નારદજી કહે ઇન્દ્રરાજા, અરજુન છે તુજ તન; તેને હણવા વીદ્યા ભણવા, રહ્યોછે ફરશુ ભોવન ॥૨૯॥સુર્યનો નંદન કરણ રાજા, તુજ તનના લે પ્રાણ; ભોળપણમાં ગુરૂએ આપ્યું તુજ સુત મરણનું બાણ ॥૩૦॥ વ્હાણું વાતે એછે જવાનો, કરણ કપટ કરી; જા જઇને ચેતાવ્ય ગુરૂને, કાંક કરો કરગરી ॥૩૧॥ સુરપતી કહે આવું મહારાજા, ઉડયો ઇન્દ્ર અમ્મર;ભોમીમાં આવ્યોસ્વરૂપ લીધું થયો કાળો ભમ્મર ॥ ૩૨ ॥ ભમરા કેરૂં રૂપ ધરીને ગણગણતો મઠ પેઠો, કરણ રાજાની જંગા ઉપર કરડવાને બેઠો ॥ ૩૩ ॥ કરણ રાજાએ મન વિચાર્યું; એનાથી નહી જાય પ્રાણ; એવાના ડંશથી ડરીશ તો પછી, કેમ ખમાશે બાણ ॥૩૪॥ માટે કરડવું હોય તેટલું છોને કરડી જાય; એમ જાણીને ઉશડયો નહી, થયો ન કાળજે રાય ॥૩૫॥એટલે ભમરો ન થાય ભુંડો, કોચી નાંખ્યું શરીર, ખણી ખોતરીને ખણે કાહાડયું રેલારેલ રૂધીર ॥૩૬॥ તે રેલો ગયો ગુરૂની નીચે, લાગ્યું ઉષ્ણ અપાર; ઝબકીને તવ જાગી ઉડયા, ફરશુરામ તે વાર ॥૩૭॥ ગુરૂબોલ્યા શું તળે આવ્યું, જાણે ઉનું નીર; કરણ કહે ભમરો કરડયો; કાહાડયું મને રૂધીર ॥૩૮॥ તેતો તમારી તળે આવ્યું, ગુરૂએ કર્યો વીચાર; રૂધીર દેખીને દોઢ ગાઉ નાસે, બ્રાહ્મણનો કુંવાર ॥૩૯॥ આ કાળજુ નોહ બ્રાહ્મણ કેરૂં, છે કોઇ કઠીણ જાત; ક્ષત્રિ સરખું કાળજું એનું, એમ આવી મન વાત ॥૪૦॥ કરણ પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા; સાંભળ મારી વાત; બોલજે સાચું નથી બ્રાહ્મણ, છે કોઈ બીજી જાત ॥ ૪૧ ॥ કરણ કહે એમ શું બોલો, સંગ કર્યો બહુ દન; આપને અનુભવ છેમહારો, હું બ્રાહ્મણનો તન ॥૪૨॥ સાંભળી ગુરૂએ વીચાર કીધો, સહસા ન કરવું કામ; સમાધીમાં જોઇને સમજુ, તે પછી ચલાવું હામ ॥ ૪૩ ॥ એમ જાણીને માંડી સમાધી, કરણે વીચારી પેર; હવે ગુરૂ મને ઓળખવાના, નહી જાવું જીવતો ઘેર ॥૪૪॥ એમ જાણીને રથ જોડયો ગુરૂનો, ગુરૂ તણાં હથીઆર; બાણનો ભાથો ધનુષ લીધું, રથે બેશી ચાલ્યો બહાર ॥૪૫॥ મન મુકીને ઘોડયા હંકાર્યા, જોર ઝપાટે જાય; સમાધીથી ગુરૂએ જાણ્યો, કપટી કરણરાય ॥૪૬॥ સુત સતીનો અરજુન કહાવે, તેનો નથી કાંઇ દોશ; ગૌબ્રાહ્મણનો પતીપાળ, તે પર દુષ્ટનો રોષ ॥ ૪૭ ॥ કપટથી મહારી વિદ્યા ભણીયો, સાચો કર્યો સંતાપ; એણે મ્હારે માથેલગાડયું, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૪૮॥ એમ જાણીને ક્રોધમાં ઉઠયા, આણ્યું

એનું મરણ; વિદ્યારથીને પુછવા લાગ્યા. કયાં ગયો કપટી કરણ ॥૪૯॥ વિદ્યારથી કહે નાશી ગયો એ, ઘણી થઈ ગઇ વાર; ગુરૂ કહે ઘોડા જોડો, રથ કરો તઇયાર. ॥૫૦॥ વિદ્યારથી કહે ઓરે મ્હારાજા, કરણ કપટી થયો; વિદ્યા તમારી ભણ્યો તેમાં, રથ ભેગો ભણી ગયો. ॥ ૫૧ ॥ ગુરૂ કહે બીજો રથ કહાડો, તવ ત્યાં કર્યો તઇયાર; આંયુધ લાગ્યા શોધવા તો નવ દીઠાં હથીઆર ॥૫૨॥ વિદ્યારથી કહે શોધશો માં, એ આયુધ લઈ પળીયો;ફરશુરામ કહે એ ખરો, ગુરૂનો ગુરૂ મળીયો ॥૫૩॥ એવે આયુધ બીજાં લીધાં, વિદ્વાન જન નવ ચુકયા; અશ્વમંત્ર ભણી ગુરૂએ, કાન ઘોડાના ફુંકયા ॥૫૪॥ વાયુ વેગે ઘોડા ઉડયા, ગુરૂ બેઠા રથમાંય; કરણ રાજાને જઈ પહોંચ્યા, રોકણ કીધું ત્યાંય ॥ ૫૫ ॥ ફરશુરામ કહે કયાં નાસે પાપ લગાડયું શીશ; સત્યવાદી કુન્તા સુતને શું, તું જઇને હણીશ ॥૫૬॥ કરણ કહે થનાર વસ્તુ, હતી તે થઈ ગઇ; હવે મીથ્યા મુજને રોકો; કંઈ વળવાનું નહી ॥૫૭॥ ફરસુરામ કહે ન વળે શું તુજને મારૂ ઠેર; કરણ કહે તમ વિદ્યા ભણ્યો છું, જાવો આબરૂ ભેર ॥ ૫૮ ॥ ॥વળણ॥ આબરૂભેર જાવો મટે, તેમાં છે શોભાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સુણજો સૌ શ્રોતાય.

કડવું ૫૦ રાગ રાજન રાચેજી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; બળવંત બાજેજી વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, યુદ્ધતણો મહીમાય ॥બળવંત ॥ ૧ ॥ કરણનાં વચન સુણ્યાં ગુરૂએ, કોપ્યા અપરમપાર; ॥બળવંત॥ સામા સામી ધનુશ ચઢાવ્યાં, કારમા કીધા ટંકાર ॥ બળવંત ॥ ૩ ॥ પછી બળવંતોએ બાણજ લીધાં, મંત્ર ભણીને મારે ॥બળ॥ અગણીત છુટે બકતર તુટે, મુખથી પ્રૌઢ પોકારે ॥બળ॥૪॥ થાય બહુ વ્રષ્ટી કાયાને કષ્ટી પડે છે પુરણ પેર; ॥બળ॥ લડતા વઢતા પાછા ન પડતા, થાય છે કારમો કેહેર ॥બળ॥૫॥ એક દીવસ તો એમજ ચાલ્યું, એવે બીજો દન થાય ॥બળ॥ તે દન બાહજ્યા ઘણાક ગાજ્યા, લાજ્યા નહી મનમાંય ॥બળ॥ ॥ ૬ ॥ ફરશુને એ ફાંફાં મરાવે, આવી ક્વચની સર્ત; ॥ બળ ॥ નવાણુ મંત્રથી કવચ નવાણું, બાણ મારી તોડયાં તર્ત ॥ બળ ॥ ૬ ॥ કવચ વીનાનો કરણ બનીયો, પછી વાગવા માંડયો માર ॥ બળ ॥ ભોંકયાં ભાલોડાં ગાજીને ગુરૂએ, શરીરમાં અપાર ॥ બળ ॥ ૭॥ એટલે ક-

રણ કાયર થયો, તરફડીઓ તે વાર ॥બળ॥ પછી ગુરૂએ રથ એનો ભાગ્યો માર્યા ચાર તોખાર ॥બળ॥ ॥૮॥ ને પછી રૂંવાડે રૂંવાડે વીંધ્યો, જીર્ણ કર્યો છેકાછેક ॥બળ॥ તોપણ બળીયો બ્હાજ્યો રહયો, ગુરૂએ બાણ ગ્રહ્યું એક ॥ બળ ॥ ૯ ॥ બાણ માર્યું વજ્ર સરીખું, વીંધ્યો કરણનો ભુજ ॥ બળ ॥ તવ આયુધ હેઠાં પડયાં કરણનાં, થઇ શરીરે ધ્રુજ ॥ બળ ॥ ૧૦ ॥ પછી ગુરૂએ કીધી ગરજના, પુરણ ક્રોધે ભરીયા ॥ બળ ॥ ફરશી લીધી ફરશુરામે, રથમાંથી ઉતરીયા ॥ બળ ॥૧૧॥ દોટ મુકીને કોટજ ઝાલી, નાંખ્યો કરણને ધર્ણ ॥ બળ ॥ રોશ ભરેલા રૂદીયે બેઠા, આણું તારૂં મર્ણ ॥બળ॥ ॥૧૨॥ બે દન લગી યુદ્ધ જોયું નારદે, જાણ્યું કરણ મરી જાશે ॥બળ॥ જીવતો હસે તો કોક જગોએ લડાવવાને થાશે ॥ બળ. ॥ ૧૩ ॥ એમ જાણી ગયા સુર્યની પાસે, બોલ્યા મુખ વચન ॥ બળ ॥ જાવો મુકાવો ફરશુ મારે છે, મરે કરણ તમ તન ॥ બળ ॥ ૧૪ ॥ એટલે બીજે રૂપ રવી આવ્યા, બોલ્યા મુખથી એમ ॥ બળ ॥ ઓરે મ્હારાજા વગર વાંકે, મુજ સુત મારો કેમ. ॥ બળ ॥ ॥ ૧૫ ॥ ફરશુ કહે મુને પાપ લગાડયું, માટે કરૂં એનો કાળ. ॥ બળ ॥ સુર્ય કહે તમે એને મારો તો, હું પરવરૂ પાતાળ. ॥ બળ ॥ ૧૬ ॥ એટલે અવનીમાં અંધકાર રહેશે, અટવાશો સહુ આપ ॥ બળ ॥ અનજળની આવદાની અટકશે, તે સહુ તમને પાપ. ॥ બળ. ॥ ૧૭ ॥ તવ ફરશુએ એમ વીચાર્યું, કયાં લેઉ વિશ્વનું પાપ ॥ બળ. ॥ ૧૭ ॥ રોશમાં રૂડયા ઉપરથી ઉડયા, દીધો કરણને શ્રાપ. ॥ બળ ॥ ૧૮ ॥ જયાં બે દન યુધ્ધ કરે ત્યાં તારાં, રથ ચક્ર ભોમી ગળજો. ॥ બળ ॥ બીજે દીવસે ત્રીજે પોહોરે, પ્રાણજ તારો ટળજો ॥બળ॥૧૯॥ એમ કહીને જઈ રથે બીરાજ્યા ભુલ્યા લેવાના બે બાણ ॥ બળ ॥ સુતને છોડાવીને સુર્ય નારાયણ થયા અંતર ધ્યાન. ॥ બળ. ॥ ૨૦ ॥ વળણ. પછી કરણરાય ચાલીયો, જાય હસ્તીનાપુર; જાતાં જાતાં વલ્લભ વદે, ઇચ્છા ઉપની ઉર.

કડવું ૫૧ રાગ સામેરીની લટક.

વૈશંમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ જાતાં જાતાં કરણ રાયને, ઉલટ આવી ઉર; વન વીશે તપ ઇંદ્રનું માંડયું, આવ્યો સ્વરગનો સુર ॥૨॥ કહ્યું કરણને શું માગેછે, બોલ્યો રાજા કરણ; હું માગુછું અરજુન કેરૂં,

મ્હારે હાથે થાય મરણ ॥૩॥ ઈંદ્ર રાજા કહે ખરો તું તપશી, વીઘન એનું હરજો; વરદાન દેઉછું કરણ રાજા, અરજુન હાથે તું મરજો ॥૪॥ કરણ કહે અવળુ બોલ્યા, હું સવળું બોલાવું, માગ્યા પ્રમાણે આપો નહી તો ઈંદ્રાસન ડોલાવું ॥ ૫ ॥ ઈંદ્ર કહે કેમ મુમત ઝાલે, થઈને કરણ કાલો, તારા બાપે તુને ઉગાર્યો, તેવો મુને મ્હારો વ્હાલો ॥ ૬ ॥ વીશેશ કેડો દેવનો લેવો, તેમાં ન નિકળે સાર; તે કરતાં તને સાંગ્ય આપુ, કામ કરે એક વાર ॥૭॥ કહેતો મેઘાડમર આપુ, છત્ર તારે શીશ; તે કરતાં કલ્વાક રથ આપુ, તુ તેમાં બેશીશ ॥૮॥ હોય બેઠેલો ત્યાં લગી તારૂં; કદી ન થાયે મર્ણ; એટલે ત્રણ વસ્તુ માગી, પોતે રાજા કરણ ॥૯॥ ઈંદ્ર રાજાએ સાંગ્ય આપી, આ એકવાર કાજ કરશે; મેઘાડમર અપાય નહી મારો, ગંધર્વ તુજને ધરશે ॥ ૧૦ ॥ કલ્વીક નામનો રથ આપ્યો; કરણ બેઠો માંય; હસ્તીનાપુર ભણી ચાલ્યો, જાણ્યું દુરીયોધનરાય ॥ ૧૧ ॥ બોલાવ્યા પાંચે કારભારી, ચાલો તતબર થૈએ, અરજુનનું મોત કરણ લાવ્યો, માટે સામા જૈએ ॥૧૨॥ એમ કહીને ઉઠયા સરવે, કરણને લેવા જાય; મોતી પુસ્પ વધાવવા લીધા, દરવાજે આવ્યો રાય ॥ ૧૩ ॥ એવે કરણનો રથ આવ્યો, છત્રપતી કહે આવો; કુશળ ખેમ ખબર ન પુછી, અરજુનનુ મોત લાવો ॥ ૧૪ ॥ તેથી ખોટું લાગ્યું કરણને, છે સ્વારથીઓ પુરો; કરણ કહે મ્રત્યુ તારૂં લઈ આવ્યો હું સુરો ॥૧૫॥ દુર્યોધન કહે એમ કેમ બોલે બગડી ગઇ તુજ મતી; કરણ કહે સ્વારથ પુછયો, ખબર પુછતો નથી ॥૧૬॥ દુર્યોધન કહે હું તો રાજા, પુછુ કે ના પુછું; કેમ માહારા સામુ બોલ્યો, ગુલામ ઘરનો તું છું ॥૧૭॥ કરણ કહે કેમ ગુલામ કહયો, અંધ તણા કુમાર; દુર્યોધન કહે મેણુ દીધુ, જા મુજ ગામની બ્હાર ॥૧૮॥ કરણ કહે જા નહી આવું, આ રહ્યા ગામની બ્હાર; મોકલી દે તું મારી માતા, મોકલ મારી નાર ॥ ૧૯ ॥ એમ કહીને પાછો વળીયો, નગ્રની બારણે રહયો; દુષ્ટ બુદ્ધિ દુરજોધન એને, તરછોડીને ગયો ॥૨૦॥ જઈ કરણની નારીને મોકલી, મોકલી એની માત; બંને જણ ચાલીને આવે, જ્યાં છે કરણરાય. ॥૨૧॥ કરણે બેઉને રથમાં લીધાં, વનવાસ ચાલ્યો જાય; જાતાંજાતાં તપ આરંભ્યું, સુર્યતણુ વનમાંય ॥૨૦॥ એટલે આવ્યા દીનમણી ત્યાં, મુસ્તક મુકયો હાથ; કેમ બેટા મુજને તેડાવ્યો; શું દુખ છે દલસાથ ॥૨૩॥ કરણ કહે પીતા મારા, મુજને મુકયો ભોમ; ક્રીયા તાતને ઘેર રહુ, તમોતો વશ્યા વ્યોમ ॥૨૪॥ પ્રથવીમાં પીતા કોણ મહારો, કોણજ મહારી માત; આતો મહારી પાળક માતા

ઓરે મારા તાત ॥૨૫॥ રવી કહે તુજ તાત નથી, જીવતો અવની વી-
શે; જનેતા જીવે છે તારી, દેખાશે કોઇ દીશે. ॥૨૬॥ લે તુજને આ ચું-
દડી આપું,તે તું સંગરી રહેજે;તારી જનેતા થતી કોઇ આવે,તેને હોરા-
ડી દેજે. ॥૨૭॥ એટલે તેના સ્થાનમાંથી, નીકળશે પયધાર;તે પડશેતારા
મુખ વીશે, એ મારા કુંવાર ॥૨૮॥ તેને તું જાણજે જનેતા, ઓરે મારા
તન, કરણ કહે ઠીક તેતો, સાંભળો એક વચન ॥૨૯॥ દુરીયોધનેકહાડી
મુકયો, વચનમાં થયું બ્હેર; તમેતો રહ્યા વ્યોમનાવાશી,જાવું કીયાતાત
ઘેર ॥૩૦॥ એટલે ભાણુએ મણી ઘશીને, નગ્ર બનાવ્યું એક; ચાર બ-
જારને રાજ્ય હવેલી, શોભા ભરેલું છેક ॥૩૧॥ પછી કહ્યું આ નગ્ર ત-
મારૂં, દીન દીન વસ્તી વસાશે; લ્યો આ મણીની સેવા કરજો, સોનું
સવાભાર થાશે ॥૩૨॥ ત્રીસમણ સોનું નીત્ય નીકળશે, એ મારા સંતા-
ન; કરણ ખુશી થયો ત્યારે, થયા અંતર ધ્યાન ॥૩૩॥ કરણ ચાલ્યો ન-
ગ્ર વીશે, લેઈ માતાને નારી; વીશ્રામ કીધો રાજ્યમ્હેલમાં, સભાનીશો-
ભા ભારી ॥૩૪॥ પછી કરણ વસ્તી લેવા; ગામડે ગયો ચોપાસ; મફત
ઘર આપવાના કહ્યાં, લોકોએ પુર્યો વાસ ॥ ૩૫ ॥ ખચ ખચીને વસ્તી
વશી ત્યાં, શોભી રહ્યું એ ગામ, કરણ રાજાએ નગ્રતણું ત્યાં, કર્ણપુરી
ધર્યું નામ ॥૩૬॥ રહીયત રૂડી રાજા રૂડો, નહી કો જનને દુઃખ વેઠ વેરો
નહી કોઇને માથે, સહુ જીવને બહુ સુખ ॥૩૭॥ નિત્યાન મણીની પુજા
કરે, ઝરે ત્રીસમણ સોનું; કરણે જાણ્યું કરૂં ભેગું, ભાયગ ભળે કોનું
॥૩૮॥ તે કરતાં હું હાથે વાવરૂ, કરૂ કાંઈ, પુન્યદાન; ધરમ ધજા ઘેર
બાંધી, રીઝે શ્રી ભગવાન ॥૩૯॥ એ વાત ચાલી દેશ પ્રદેશે, આવે યાચક
જન, મોઢે માગ્યું દાન આપે, થતે સવા પ્હોર દાન ॥ ૪૦ ॥ યાચક
લોકો આશીશ દેછે, ધન્ય કરણની કમાણી; કરણ દાતાર કેહેવાયો
સઘળે, દુરયોધને વાત જાણી ॥ ૪૧ ॥ મામાની પ્રત્યે પાપી બોલ્યો,
જુઓ કરણ ચડીયો; દાન દેઇને ડંકો કીધો, હું તો જાંખો પડીયો ॥૪૨॥
મામો કહે આજ રાજ સંપાડયું, પૈસાનો પડશે વાંધો; છેવટ છુટશેધજા
એની, આપણ ધજા બાંધો ॥ ૪૩ ॥ એના કરતાં કેહેવાશું દાતા, એને
શું યશ મળ્યો છે; આપણે ઘેર કયાં ખોટ છે ભૈ, બહુ પઇસો બળ્યોછે
॥૪૪॥ એમ વીચારી ધજા બાંધી, કરવાને દાતારી; પુન્ય સમજી બાંધી
નથી, જસ લેવાનો ધારી ॥૪૫॥ જસ લેવાનું નામ રેહેવાનું ધારીને
કરે દાન; તેને પુન્ય કદી નવ થાયે, વળી નહી કલ્યાણ ॥૪૬॥ વાદોવાદે
ધજા બાંધી, ભીક્ષુકનું કષ્ટ કાપે, કેમ મ્હારાજ કેવો હુંછું, જસ લેઇ દા-

ન આપે ॥૪૭॥ કરણ દીનતો દેખાડે સૌને, માગે નહિ જસ જરા; પરાણે વાહવા કેવરાવે, અંધ તણા દીકરા. ॥૪૮॥ જંસ ગાજો એમ યાચક જનને, કહે દુરીયોધનરાય; કરણના કહ્યા વીના સૌ, યાચક જન જસ ગાયા॥ ૪૯॥ કીરતી કરાવવા ઇચ્છા રાખે, તે પર પ્રભુને રોશ; યાચક પોતે કીરતી કરે,તેનો નહી કાંઇ દોશ॥૫૦॥બેઉ જણાએ ધજાયો બાધી, ધર્મ મારગ નહી કાચો; પ્રભુએ જાણ્યું બે થયા દાતા, તેમાંથી કોણ સાચો ॥૫૧॥ સાચા જુઠાની જોઉ પરીક્ષા,વિચાર્યું વિશ્વને ભુપ;પ્રથમ હસ્તીનાપુર આવ્યા બ્રાહ્મણનું લઇ રૂપ. ॥૫૧॥ વળણ ॥ રૂપ ધર્યું બ્રાહ્મણ તણું, આવ્યા જોવા હોડ; વ્યાસ વલ્લભ કહે બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

કડવું. ૫૨ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા; સુણજનમેજેરાય;વીસ્તારી તુજનેસંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય. ॥૧॥ વીપ્રને વેશે આવ્યા વિશ્વંભર, ધારણ કર્યું વૃદ્ધ ગાત્ર;ચામડી લટકે કાયાથી કંપે, કરગ્રહ્યું તુમ્બીપાત્ર.॥૨॥ જેષ્ટીકા ઝાલી આવ્યા ચાલી,રાજસભામાં પેઠા, ડાચાંમળીયાં ઉગેલાંપળીયાં, બળાતકારે બેઠા ॥૩॥ દુરીયોધન કહે આવો મ્હારાજા,વૃદ્ધ વાડવ છો જ્ઞાતા, સાચું કેહેજો જગતમાં છે, કોણ મુજ જેવો દાતા ॥૪॥ કરણરાયનું દાન લેઇને, યાચકતો જસ બોલે; ગમે તેટલું વાપરે તોપણ;નાવે મ્હારી તોલે. ॥૫॥ હું રાજ્યવાળો હું દ્રવ્યવાળો, હું સહુનુ કષ્ટ કાપું; હુંતો દયાળુ હુંતો દાતા, મુખ માગ્યા દાન આપુ॥૬॥કરણનુ કયાંછે નભવાનું; રાજ વસાવ્યું હોણ; કેમ મ્હારાજા બોલતા નથી, મુજસરીખુ કોણ. ॥ ૭ ॥ પ્રભુ કહે શાબાશ તુને, મર્મનું વચન બોલે; ઇંદ્રરાય કે ઇશ્વર સરખા, આવે નહી તુજ તોલે.॥૮॥દુરીયોધન કહે સાંભળો મામા, ઘરડા જાણે ગાળા; કીમત આપણી ખરી કરી, છે વૃદ્ધ વિવેક વાળા. ॥૯॥ એમ કહીને બોલીયોએ, કષ્ટ તમારૂ કાપું; માગો મ્હારાજ વ્રધ તમે છો, જે માગો તે આપું. ॥૧૦॥ તવ વ્રધ વેશે વિઠ્ઠલ બોલ્યા, દાન દેવું છે તારે; જો ભાઇ વૃદ્ધાવસ્થામાં છે, યાત્રાની ઇચ્છા મ્હારે. ॥૧૦॥ અડસટ તીરથ કરવા જાવું એવું છે અંતસકરણ, પણ શરીરમાં શકતી નથી, ચાલતા નથી ચરણ. ॥૧૨॥ દુરીયોધન કહે હાથી આપુ,આપુ મેના સુખપાલ; અશ્વ આપુ રથ આપુ, લ્યો આપુ ધનમાલ. ॥૧૩॥ પ્રભુ કહે મ્હારે કાંઇ ન જોઇએ, સકળ યાત્રા ફરવી, વાહન પર નવ બેસવું ને,

ચરણે ચાલી કરવી ॥૧૪॥ એવો નીમ કરીને આવ્યોછું, એ દુરીયોધન રાય; છત્રપતી કહે એ મહારાજા, ત્યાં તો શો ઉપાય ॥૧૫॥ પ્રભુ કહે જાત્રા કરી આવું,વ્રધપણું તું લેને;યાત્રા કરી રહી આપીશપાછું, યોબન તારૂ દેને ॥ ૧૬ ॥ કરીએ બદલો શરીર કેરો; ત્યારે તો યાત્રા થાય; એવું સાંભળી પડયો વીચારે, જે દુરીયોધન રાય ॥૧૭॥ એરે મ્હારાજા યોવન માગો, મુજ મનનો વ્હેમ ખોવું; મારી તો મરજી નથીપણ, રાણીને પુછી જોવું ॥૧૮॥ પ્રભુ કહે પુછીજો નારીને, ઉઠયો દુરીયોધન; ભાનુમતીની પાસે આવ્યો, બોલ્યો મુખ વચન ॥ ૧૯ ॥ એરે રાણી સાંભળો વાણી, વિપ્ર આવ્યો ઘર આગે; વ્રદ્ધપણું એનુ આપે છે મુને, જવાની મ્હારી માગે ॥૨૦॥ જાત્રા કરી આવે એટલા દહાડા,શરીર એનુ લેવું;જો આપતાં હો આગના તો,દેહ મ્હારી દેઇ દેવું ॥૨૧॥ ભાણુમતી કહે એવો કેવો, શરીરનો માગનાર;એમ કરીને જોવા આવી, સભામાં મેહેલ બ્હાર ॥૨૨॥ આવીને વ્રદ્ધ બ્રાહ્મણ જોયા, નીતરે નાકથી પાણી; કાયા કંપે લાળ ચુએ, તે જોઇ બોલી રાણી ॥ ૨૩ ॥ એરે રાજા મુંઢ મતીના, આ ધંધો કેમ ફાવે; મારા રડયા નવરા નાગા, એવાતો હજારો આવે ॥૨૪॥ મફતનું માગી ખાનારા, શતરૂ થઇ નિત્ય લાગે; બુદ્ધી તમારી બળી ગઇ છે, તેથી ફાવેતેમ માગે ॥૨૫॥ કાલ વળી કોઈ બીજો આવે, ભંડાર માગે સમુળો;ધરમધજા છોડી નાંખો, પુન્યમાં મુકો પુળો ॥૨૬॥ તવ દુરીયોધન આવી બોલ્યો કે,બહુ બહુ ઠપકો દેછે;શરીરનથી બદલવાનું, રાણીજી ના કહેછે ॥ ૨૭ ॥ પ્રભુ કહે છોડ ધરમ ધજા, તવ મામો ઓચરીયો,ભલુ થયુભાઇ આજથી આપણે, પૈસોબધો ઉગરીયો ॥૨૮॥ બંધાવ્યે સુરો છોડાવ્યે સુરો, શકુની મંદમતી; છત્રપતીએ છોડાવી ધજા, લજ્યા જરાએ નથી ॥૨૯॥ પ્રભુ બોલ્યા ધીકાર તુને, નથી ધરમનો ટેક; રાંડ ને રંડવો બેઉ છો સરખાં,ઘર બગડયું છે એક ॥૩૦॥ દુષ્ટ કહે વારૂ મહારાજા, તમ જેવા બહુ આવે, તમારૂં કહે શું છે થવાનું, ન મળ્યું તેથી ન ફાવે ॥ ૩૧ ॥ આ સાર સાંભળીને શ્રોતાજન, કરજો મનમાં તોલ;દુર્યોધન જેવા જીવ તેના; આવા નીકળે બોલ ॥૩૨॥ પછી પ્રભુ અંતરધ્યાન થયા, ગયા કરણપુરી; સભામાં આવ્યા વ્રદ્ધ વપુએ, વદે વાણી મધુરી ॥ ૩૩ ॥ કરણે ઉઠી આસન આપ્યું, પધારો માહારાજ; તસ્દી લીધી દરશણ દીધાં, ઘણી કૃપા કરી આજ ॥ ૩૪ ॥ પ્રભુ કહે ભાઇ શાબાશ તુને,બહુ કર્યાં પુન્યદાન;કરણ કહે એમ ન કેહેશો, હું તમ દાસ સમાન ॥૩૫॥ હું કયાંથી લાવીને પુન્ય કરૂં; લક્ષમી

નથી મ્હારી; લક્ષ્મીના માલીક પ્રભુ છે, તે કંથની એ નારી ॥ ૩૬ ॥ જેની છે તેની તેને આપું, તેમાં મ્હોટાઇ શાની; આપણ તો ચીઠીનાચાકર, મુરખ લે મન માની ॥૩૭॥ પ્રભુએ જાણ્યું દિનતાવાળો, કરણ રાજા કહાવ્યો; એમ જાણી બોલ્યા વિપ્રવેશે, હું યાચવાને આવ્યો ॥૩૮॥ કરણ કહે માગો માહારાજા, દેશે દિનદયાળ, હું આપવાને સમર્થ નથી હાથ જોડયા ભુપાળ ॥૩૯॥ પ્રભુ કહે મારે યાત્રા કરવી; અડસટ તીર્થ પાવન; ચરણ ચાલીને બધે જાવું, ન જોઇએ વાહન ॥ ૪૦ ॥ કરણ કહે ઓ મહારાજા; ત્યારે શો ઉપાય; પ્રભુ કહે મ્હારૂં વૃદ્ધપણું લે, જુવાન દે તારી કાય, ॥૪૧॥ કરણ કહે ભલે મ્હારાજા, એ કહ્યું તે નહી ખોટું; આ પાપનો દેહ યાત્રા કરશે, ભાગ્ય મ્હારૂં મ્હોટું ॥ ૪૨ ॥ ઉઠો મ્હારાજા બદલો કરો; જુવાની મ્હારી દેવું; પ્રભુ કહે પુછ તારી નારીને, હા-કહે તો હું લેવું ॥૪૩॥ કરણ કહે નારીને પુછું, તેથી ભલી પ્રાણઘાત; પુન્યમાં પુછવું નહી પ્રેમદાને, પુછવી વ્યવહાર વાત ॥૪૪॥ પ્રભુ કહે પ્રેમદાને ન પુછે, તો ન લેવી તુજ કાય; કરણ કહે તમારે પુછાવ્યે, પુછું છું જગરાય ॥૪૫॥ એમ કહીને મ્હેલમાં ગયો, પ્રેમદા પાયે લાગે; કર્ણ કહે એક વૃદ્ધ વાડવ, જુવાની મ્હારી માગે ॥૪૬॥ પ્રેમદા કહે શું પુછો છો, ઓરે મ્હારા નાથ; પુન્યમાં પાછા શું પડો પીઉ, શા કામનીછે જાત ॥૪૭॥ એવું સાંભળી કરણ આવ્યો, મહારાજા લ્યો કાય, પ્રભુ કહે કેવરાવો મોઢે; આવે સભાનીમાય ॥ ૪૮ ॥ કરણે બોલાવી કામની તે, આવીને લાગી ચરણ; પ્રભુએ જાણી જોઇને કીધું, ગંદુ ગોબરૂ વરણ ॥૪૯॥ કામની બોલી દલડુ ખોલી, કલ્પના મનની કાપો; યોબન લ્યો મુજ કંથ તણું ને વૃદ્ધપણુ તમે આપો ॥૫૦॥ તે વૃદ્ધ શરીરને હું શેવું, પાતક મ્હારાં પળાય; સ્વચ્છ શરીરની શું કરૂં શેવા, ગોબરૂ ગંદુ ધોવાય ॥૫૧॥ એવા વચન સાંભળીને, ખુશી થયા જગ ભુપ; ઉભા થઇને દરસણ દીધાં, ધર્યું ચતુરભુજ રૂપ ॥ ૫૨ ॥ લીલામ્બર પીતાંબર અંગે, મુગટ શોભા સારી; કોટીકસુર્યતણુ તેજ જેમાં, હાસ્યવદનમોરારિ ॥૫૩॥ છે જળહળ જોત આકતી ઉજવળ, દયા કરી દીનાનાથ; નર નારી નમ્યાં તવ પ્રભુએ, મુસ્તક મુકયા હાથ ॥ ૫૪ ॥ શાબાશ નારી કરણ તારી, મળી છે બેઉની જોડ; કરણ રાજા માગે તે આપુ, રીઝયોહું રણછોડ ॥૫૫॥ કરણ કહે માયા ન માગું; સદાય રૂદેમાં રેહેજો; મ્હારા મરણ સમે સ્વામી, આવીને દરસણ દેજો. ॥૫૬॥ પ્રભુએ તવ કબુલ કીધું, મર્ણ સમે થશું ભેગા; વળી કેવાશે સવા પ્હોર સુધ કરણરાયની

વેળા ॥૫૭॥ એમ કહી અંતરધ્યાન થયા; જોયો ગુપત ગાળો; રૂડી રીતી બોલ્યાની નીતી, તે પુન્યશાળીનો ચાળો ॥ ૫૮ ॥ નમ્રતાવાળો દાતાર ભાળો, કટુ વચન નવ બોલે; સયન કરે વચન વિપ્રનું, તેકાંકકરણ તોલે ॥ ૫૯ ॥ વળણ ॥ ધર્મધજા રહી કરણની, દુષ્ટજન હાર્યો હોડ; વ્યાસ વલ્લભ વુદે બોલજો, જેજે શ્રીરણછોડ.

કડવું ૫૩ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન, રહી કરણની ધજા આખી, દુષ્ટજને ઉતારી નાખી ॥૧॥ કરે પોતપોતાનું રાજ, એવામાં શું નીપજ્યું કાજ; જેવો હોય નર તેવી નારી, ભાણુમતીએ વાત વીચારી ॥૨॥ મુજ સ્વામી જે દુરજોધન, એનું નથી રહેતુ સ્થીર મન; દેત બ્રાહ્મણને એની કાયા, હું હતી તો એ ન છેતરાયા ॥૩॥ વળી કોઇ દીન મન ભમી જાય, માટે વશ કરી લેઉ રાય, છે કુન્તા સુત સેદેવ જેહ; જાણે જાદુની વીદ્યા તેહ ॥૪॥ માટે એમની પાસે જાવું, જઇ ધુપેલ મંત્રાવી લાવું; ઘાલુ મ્હારા સ્વામીને શીશ, મુને વશરહે હરનીશ ॥૫॥ એમ જાણી લીધું ધુપેલ, કરવા વશીકરણ ખેલ; જઇ દીધું સેદેવને હાથ, વશ કરી આપો મુજનાથ ॥૬॥ તવ સેદેવજી માપમાપ્યું, એને ધુપેલ મંતરી આપ્યું, કહ્યું ભોજાઇ છે એક આંટો; જોજો ન પડે ભોમીમાં છાંટો ॥૭॥ ભોમી પડે ભુંડુ થઇ જાશે, વશ કરતાં કવશ થાશે, કહે રાણી નહી પાડુ ભોમ, મુને એ ચીંતા રોમરોમ ॥૮॥ એમ કહીને ચાલી ત્યાંય, ગઈ પોતાના મ્હેલમાંય; આવી મ્હેલમાં માળે ચડી, તવ આખો પ્યાલો ગયો પડી ॥૯॥ ઢળ્યું ધુપેલ ત્યાં તતકાળ, તેતો ઉતરીયું પાતાળ ॥૧૦॥ એક અત્રીક નાગ છે નામ, તેને શીશ અડયું થયો કામ; મંત્રથી કામ દેવતા જાગ્યો, ભાણુમતી ઉપર મોહ લાગ્યો ॥૧૧॥ એવે રજની થૈ ગયો દન, કરે દુરીયોધન જ્યાં સહ્યન; તેની પાસે ભાણુમતી નારી, હસે રમે બેઉ સુખકારી ॥૧૨॥ એવે પાતાળનો નાગ બળીયો, દુષ્ટના મ્હેલમાં નીકળીયો; છત્રપતીને બંધનકીધો, ઉંધે શીશ ઉંચો ટાંગી દીધો ॥૧૨॥ એતો વશીકરણનો રોગ, રમ્યો રાણી સાથે રંગભોગ; વ્હાણુ વ્હાતે થયો વિદાય, તવ છોડયો રાણીએ રાય ॥૧૩॥ કહે દુરીયોધન સુણ નારી, કેમ આમ થયું દુખભારી, ભાણુમતી કહે હું રૂપાળી, મને મોહી જાયે વનમાળી ॥૧૪॥ દિઠી હશે મુને કો-

ઇ વાર, તેથી આવી ચઢયો ગુમાર, લીધુ દુર્યોધને વીચારી, નથી ત્રીલોક હાવી નારી ॥૧૫॥ એમ મુરખજન મન માને, એ શું ચરીત્ર નારીનુ જાણે; બીજે દહાડે ગયાં બીજે મ્હેલ, ત્યાં થયું તેનું તે ફેલ ॥૧૬॥ ત્રીજે દન તાસ્ર ધરતી કીધી, તોહે ત્યાં આવ્યો ભોમી વીંધી; ઉંધો ટંગાઈ રહે રોજ રાત; એની ગળવા માંડી જાત ॥૧૭॥ કથા માત્ર જાણો દ્રષ્ટાંન્ત તેનાં સર્વ લેવાં સીધાન્ત; જેને નારી ભાણુમતીજેવી, તેનીદુરદશા થાય એવી ॥ ૨૮ ॥ તેવી નારીને વિશ્વાસે જેહ, રહે તો દુખ પામે તેહ; દુષ્ટ દુખી થયો ખટમાસ, હરનીસ રહે ઉદાસ ॥૧૯॥ એની સોસાઇ ચાલી જાત, જાણ્યું આ કોને કરૂં વાત; દુખ હરે એવો મીત્ર કરણ, ટેક મુકી થાવું એને શરણ.॥૨૦॥ એને એકલાને કહેવાય, બીજે કહેવાથી ઇજ્જત જાય; એમ જાણી ચાલ્યો એકદન, ગયો કરણપુરી રાજન ॥૨૧॥ નગ્રમાં ભુજ જોડીને પેઠો, ગયો સભામાં કરણ બેઠો; ઉઠી કરણે છોડયા હાથ, ચાંપ્યો પોતાની રૂદીયા સાથ ॥૨૨॥ પેહેલી પુછી કુશળ ક્ષેમ, ઓરે ભાઈ સુકાયો તુ કેમ; બોલ્યો દુરીયોધન એમ મુખ, તુજવીના મ્હારે દલ દુખ ॥૨૩॥ ટાઢી મીઠી કોને કરૂ વાત, મમ ઘેર ચાલો મુજ ભ્રાત; હોય રાજતણી ઇછાય, કરજે હસ્તીનાપુરમાંય ॥૨૪॥ બોલ્યો કરણ રાય વચન, થયો મ્હોટો ખાઇ તુજ અન; નથી લુણહરામી હું તો, મ્હારૂ રાજ ભોગવજે તું તો ॥ ૨૫ ॥ કાહાડી મુકયો ત્યારે જુદો રહયો, આવ્યો તેડવા તો ત્યાર થયો; એમ કહી લખી દીધુ રાજ, ચાલ આવું છું આજ ને આજ ॥૨૬॥ લીધી માતાને લીધી નારી, ચાલ્યો કરણ વણ વીકારી; દીનમણીનો દીધો મણી, ગયો હસ્તીનાપુર ભણી ॥ ૨૬ ॥ જઇ રહયો જુનુ જયાં ધામ, સુખમાની કર્યો વિસરામ; એવે એકાન્તમાં એકદન; છત્રપતીએ ભરયાં લોચન ॥૨૮॥ જોઈ પડયો કરણને વેમ, ભાઇ તું તો રડે છે કેમ; તવ બોલીયો છત્રપતી, કહેતાં જીભ ઉપડતી નથી ॥ ૨૯ ॥ બોલ્યો કરણ કહે દુખ તારૂ, મુજથી બનેતો હું નીવારૂ; સાંભળી દુષ્ટ પાય પડેછે, મુને નીત્યાન નાગ નડે છે ॥૩૦॥ હુંને રાણી કરૂં આરામ, નાગ નીત્ય આવે તે ઠામ; અમારા સુખને અટકાવે, મને ઉંચે ઉંધો લટકાવે ॥૩૧॥ ખટમાસથી દે એમ દુખ, પોતે રાણી સાથે લે સુખ; એવી વાત કોને નવ થાય, કરીએતો ઇજ્જત જાય ॥૩૨॥ સુણી કરણે કર્યો વીચાર, કાંઇ કપટ કીધેલું નાર; તે વીના નાગને મોહ શાનો, સમજી મનને રહ્યો છાનો ॥૩૩॥ કહ્યું કરણે કરીશું પેર, આજ આવશું તારે ઘેર; રેહેવાનો છાનો હું સંતાઇ, આવશે તવ લેઇશ સાહી ॥ ૩૪ ॥ એમ કહી

છાનો રાખ્યો રાય, એવે દીવસ વીતી જાય; પડી રજની કરણ ધાયો, દુષ્ટના મ્હેલમાં સંતાયો ॥૩૫॥ એવે પાતાળથી નાગ આવ્યો, દુષ્ટે કરણને બોલાવ્યો; ધાયો કરણ કરીને રીસ, લાત મારી તે નાગને શીશ ॥૩૬॥ હતું નાગને વરદાન એવું, કોઇનો માર ન વાગે તેવું; વાગે તો ન લાગે લગાર, લાગે સુર્યના સુતનો સાર. ॥ ૩૭ ॥ લાત વાગી તે લાગી જ્યારે, જાણ્યો સુર્યનો નંદન ત્યારે; તવ અત્રીક લાગ્યો પાય, કરો ક્ષમા ઓ કરણ રાય ॥૩૮॥ તમને ઓળખ્યા પાવન, તમો કરણ રવીના તન; બોલ્યો કર્ણ આવ્યો પરઘેર, તેથી તુજને મારૂં કેર ॥૩૯॥ બોલ્યો અત્રીક મુકો મા બાપ, હવે આવું તો વિશ્વનું પાપ; બોલ્યું વચન સત્યજ થાપુ, મુકો મનવેગી ઘોડો આપુ ॥૪૦॥ ઘોડે બેશી કરો ઇચ્છાય, કરો કલ્પના ત્યાંતો જવાય; તવ કરણે ઘોડો લીધો, અત્રી નાગને મુક્ી દીધો ॥૪૧॥ દુખ ગયું પાપીનું જ્યારે, રહ્યા નીરવરતીથી ત્યારે; એવે દીવસ વીત્યા ચાર, મળ્યા એકાંતમાં એક વાર ॥૪૨॥ દુરીયોધન દુશ્યાશન, શકુની ને કરણ રાજન; બોલ્યો દુર્યોધન મુખ એમ, કહો ભાઇઓ કરશું કેમ ॥ ૪૩ ॥ રહ્યા પાન્ડવ સુખે પાંચ, એમને ન આવી કાંઇ આંચ; લેશે કોઇક દન એ રાજ, માટે શોધો કાંઇ ઇલાજ ॥૪૪॥ પાંચમાંથી જોએક બે ઘટે, થોડી થોડી ચીંતા તવ મટે; એવે બોલ્યો શકુની એમ, પેહેલો નાશ પમાડીએ ભેમ ॥૪૫॥ જુઓ આવ્યો આ જેઠ માસ, એમને એકાદશી અભ્યાસ; આવી નીર્જળા એકાદશી, કરે વ્રત પાન્ડવ હશી હશી ॥૪૬॥ જમે દસમીને દન એકવાર, એકાદશીએ કરે ફરાળ; તેતો ભીમસેનને નવ ગમે, દવાદશીએ એક વાર જમે ॥ ૪૭ ॥ છેક મધ્યાને કરે ભોજન, ભીમ ભુખાળવો માગે અન; નવ્ય ખવરાવે એની માંય, ધત્રાષ્ટરને ત્યાં જમી જાય ॥ ૪૮ ॥ બારશે ને બારશે જમે, પેંધો પડયો તે નીત્ય દમે; માટે આ દ્વાદશીને દન, તુજ તાત ઘેર ભોજન ॥૪૯॥ આપણે વીશના લાડુ કરીએ, દત્રાષ્ટરના ધામમાં ભરીયે; તેનું ભોજન ભીમસેન કરશે; વીખ વાપશે ને તે મરશે ॥ ૫૦ ॥ બોલ્યો દુર્યોધન ખુંખારી, મામા તુજ બુદ્ધિ બલીહારી; પાંચમાંથી ઓછો એક થાશે, એમ સર્વેને ઓછા કરાશો ॥વળણ॥ એમ કરતાં ઓછા થાશે, કુન્તીકેરાતન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, હરખ્યા પાપીજન.

કડવું ૫૪ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને

સંભળાવું આદ્ય પરવ.મહીમાંય. ॥૧॥ દુષ્ટજનોએ દગો ધાર્યો થયો દશમીનો દન; ચાર ચન્ડાળો ભેળા થઇ ગયા, અંધ તણે ભોવન ॥૨॥ ધત્રાષ્ટરને બીના કહી તથ, આંધળો ખુશી થાય; પછી પચીસમણ લોટ મંગાવ્યો, પચીસ મણ ધ્રત માંય. ॥ ૩ ॥ પચીસ મણ સાકર મંગાવી લાડુ કર્યો ભલી પેર, ચુરમુ ભેળતાં ભેળું નાંખ્યું, પચીસમણ મહી ઝેર ॥૪॥ પછી તેના લાડુ વાળ્યા, પાપના મારગ ધાર્યા, મ્હેલના સાતમા માળ ઉપર, પવનમાં તે ઠાર્યા. ॥૫॥ પછી સમજાવ્યો ધત્રાષ્ટરને, સાચવજો બહુ પેર; દુર્યોધન કહે રાંધશો માં, જમજો મારે ઘેર ॥૬॥ એમ કહીને વિદાય થયા, જેષ્ટની દશમીને દન; તે દન કુન્તાએ ભેળા કીધા, પાંચ પોતાના તન. ॥૭॥ સાંભળો નંદન આવતી કાલે, નિર્જળા એકાદશી પુન્યનો દહાડો હરીજનોને, ઉપાદી કરવી ન કશી. ॥૭॥ એવું ભીમે સાંભળ્યું ને, બોલ્યો છે કલેશ લાવી; અરેરે મારે કરમેકયાં,વળી એકાદશી આવી ॥૮॥ કુન્તાજી કહે જારે ગાંડા, એક દન શું તને નડશે; ગમે તેમ તું કકળે તો પણ, અપવાસ કરવો પડશે. ॥૯॥ ભીમ કહે હું તો નહી કરૂ, ઓરે મારી માય; કુન્તાજી કહે ખાવા ન આપું, થનારહોય તે થાય. ॥૧૦॥ ભીમ કહે અપવાસ ન થાયે, અન વીના હું મરૂ; તે કરતાં આજ લાડુ જમાડો, તો એકાદશી કરૂં. ॥ ૧૧ ॥ કુન્તાજી કહે ભલે બેટા, રાંધુ દાળ ભાત લાડુ; આનંદ પામે જીવ તારો, તેમ તુને જમાડુ. ॥૧૨॥ જાવો જઇ બેસો સભામાં, રસોઇ રૂડી બનાવું; ત્યાર કરીને કુંવર મારા, તમને તેડવા આવું. ॥૧૩॥ એવી આજ્ઞા માતાએ કીધી ઉઠયા પાંચે ભ્રાત; પોતાના ઘરથી થોડે છેટે, સભા રચી એકાન્ત. ॥૧૪॥ રાજ્ય વિના રાજ્ય સભા ન હોયે, કરેછે બ્રહ્મસભાય; ધર્મસંબંધી સંવાદ ચાલે, વેદના વાખ્યાન થાય ॥ ૧૫ ॥ તે સભામાં નીત્ય પાન્ડવ બેસે, થાય અતી ઉપદેશ; ત્યાં જઇને બીરાજ્યા પાંચે, નહીઉપાદી કલેશ ॥૧૬॥ કુન્તાએ રસોઇ કરવા માંડી, ભીમ તણી ઘણી બીક; રખેઅપવાસ ન કરે કાલે, રાંધ્યું ઠીકાઠીક ॥ ૧૭ ॥ ત્યાર કરીને રસોઈ ઢાંકી ન્હાવા હુંનુ જળ કીધું; પછી ચાલ્યાં તેડવાને, નામ પ્રભુનુ લીધું ॥૧૮॥ જેષ્ટીકા ઝાલી માતા ચાલી, ધિરે ધિરે, જાય; આઘેથી ભીમે આવતા દિઠા, પોતાનિ વ્રદ્ધ માય ॥ ૧૯ ॥ ભીમે જાણ્યું કે છ જણ જમે, તેટલું રાધ્યું હશે; અપવાસ કાલે છે કરવાનો, મ્હારૂ પુરૂં કેમથશે ॥૨૦॥ ધિમે ધિમે માતા આવે, તે પેહેલાં હું જાવું; છાનો માનો જમી લઇને, માતા પેહેલાં આવું ॥ ૨૧ ॥ એમ જાણીને ભીમ ઉઠયો, ઘેર

પોતે પરવરવા; ધરમને કહ્યું કે જાવું છું, લઘુશંકા કરવા ॥૨૨॥ એમ કહીને બહાર નીકળીયો, બીજે પંથે પળીયો; આવ્યો પોતાનેમુકામે, સુત સતીનો બળીયો ॥૨૩॥ હવેલી ઉઘેડી ઉલટ આણી, પડયો લાડુના ધ્યાનમાં; જાણ્યું કે ન્હાતાં વાર લાગે, ન્હાવા ધોવાનું કાનમાં ॥ ૨૪ ॥ હાથ ન ધોયા પગ ન ધોયા;રસોડુ ઉઘેડી પેઠો; ઢાંકેલી રસોઇ ઉઘેડીને ભોજન કરવા બેઠો ॥ ૨૫ ॥ દાળ ભાતને શાક ચોળી પીધાં, વાળી નાંખ્યો છેક;આખા લાડુલેઇમુખમાં મુકયા; રાખ્યો ન કટકો એક॥૨૬॥ હતુ તેવું ઢાંકી દીધું, દ્વાર હતાં તેમ દીધાં, કુન્તા પહેલો આવ્યો સભામાં, કામજ ધાર્યા કીધાં ॥૨૭॥ એટલે આવ્યાં કુન્તા માતા, ઉઠો મ્હારા તન; તેડવાને આવવું પડયું, ચાલો કરવા ભોજન ॥ ૨૮ ॥ રાંધેલું થઇ જાશે ટાઢુ, એમજ બોલ્યાં માડી; ભીમેવીચાર્યુંમારાપેટમાં, કે વારનીથઈ ટાડી ॥૨૯॥ પણ પોતે શાહુકાર થાવા, ઉતારી નાંખ્યુ મુખ; ઉઠો વીરા વાર ન કરો, પેટમાં લાગી ભુખ ॥ ૩૦ ॥ એટલે ઉઠયા પાંચે બંધુ, માતાના કર ઝાલ્યા;ભોજન કરવા ઉતાવળા થૈવાતોકરતાચાલ્યા ॥૩૧॥ ઘેર પોતાને ચાલી આવ્યા, અંતર ઉલટ આણી;કુન્તાએ ન્હાવાને માટે,આપ્યાં હુનાં પાણી ॥ ૩૨ ॥ પ્રથમ ચારે બંધુ નાહ્યા, દેવશેવામાં પેઠા, પોત પોતાનું શટ કર્મ કરવા; આસન વાળી બેઠા ॥૩૩॥ સૌથી છેવટ ભીમ નાહયો, દેવશેવામાં પેઠો; કદી નહીને તે દહાડે એ, માળા લઇને બેઠો ॥૩૪॥ કુન્તાજી જોઇ રાજી થયા, આજ આવી શુભ સુદ્ધી; ધનધન મ્હારા દીકરા હવે, સુધરી તારી બુદ્ધી ॥ ૩૫ ॥ ભીમ કહે મા વરસ થયાં, કાંઇ કરવું શુભ કર્મ; તે સાંભળીને આનંદ પામ્યા,પોતે રાજા ધર્મ ॥૩૬॥ એવે ચાર ભાઇઓ ઉઠયા;ભોજનમાં ગઇમતી;પેટભરીને બેઠેલો છે, ભીમ ઉઠતો નથી ॥૩૭॥ કુન્તાજી કહે ઉઠ બેટા,એવી માળા કેવી; ભીમ કહે ભાઇઓની પેઠે,ન કરૂં જેવીતેવી ॥૩૮॥ કુન્તાજીકહે કાલે કરજો, તવ ઉઠયો ભીમ કોડે,બાજઠ ઢાળી પાંચે બંધુ, બેઠા જોડેજોડે ॥ ૩૯॥ માતાએ મુકયા વાટકાને,કનક કેરા થાળા;ભીમે જાણ્યું થાળામાં શું મુકશે મા ઈટાળા ॥૪૦॥ માતા પેઠાં રસોડામાં, પીરસવા પ્રેમજાગે, લાડુની કથરોટ ઉઘેડી,તેમાં ઘંટા વાગે ॥૪૧॥ જોયું તો દાળભાત નહી આ, કોણે કીધું ભક્ષ; માયેજાણ્યું કામ ભીમનું, ડોસીએ કહાડયાં ચક્ષ ॥૪૨॥ ભીમ કહે કે શું છે માતા, કેમ થયો ક્રોધ માઠો;મોઢું ચાટતો ચાટતોમાતા, એક બીલાડો નાઠો ॥૪૨॥ કુન્તા કહે તુજ બીલાડો, નહી બીજાનું કામ; ભીમ કહે મોટા ભાઈ જુઓ, લે છે મારૂ નામ ॥૪૩॥ તમા-

રી પાસે હતો સભામાં,તેમ છતાં મુકે આળ;ધર્મ કહે માબોલો વિચારી, જુઠે તો લાગે ઝાળ. ॥૪૪॥ લઘુ શંકા કરવાને ગયો હતો, તે નથી લાગી વાર; તે વીનાનો ઉઠયો ન્હોતો, ન્હોતો નીકળ્યો બ્હાર ॥ ૪૫ ॥ કુન્તાજી કહે તું શું જાણે, એ મારા કુમાર; એને આવતાં જાતાં ખાતાં, જરા ન જાણવી વાર. ॥૪૬॥ એના વીના નહી ધાં બીજાનો, ભીમવદો વચન; રાંધ્યા ધાનની ચોરી ચઢાવી, મ્હારે ના લેવું અંન. ॥૪૭॥ એમ કહીને ઉભો થયો, ક્રોધાતુર બહુ હુતો; પેટની ચીંતા પારતી નથી,એટલે જઇને સુતો ॥૪૮॥ માતા ગાળો દેવા લાગ્યાં,ઉતપાત માંડયો અતી; ભીમે જાણ્યું છો દે ગાળો, ખાધું તે જવાનું નથી.॥૪૯॥ધર્મે કહે મા કલેશ ન કરશો, ખાધું નથી પર કોઈ; શેદેવ નીકુળ રસોડામાં, કરવા પેઠા રસોઇ ॥૫૦॥ ફરીથી રસોઈ બનાવી,બોલ્યા મુખવચન; ઉઠો સરવે કંકાસ મુકી, કરી લ્યો ભોજન ॥૫૧॥ એટલે ધરમ અરજુન ઉઠયા, ઉઠયાં કુન્તા સતી; ભીમને કહ્યું તવ ભીમ બોલ્યો, મ્હારે તો જમવું નથી. ॥૫૧॥ કુન્તાજી કહે રહેવા દો એને, ચાલો બીજા તન; ધર્મ કહે એને મુકીને, હું ન કરૂં ભોજન ॥૫૩॥ એ છે ન્હાનો ને હું મ્હોટો, હું જમું તે ધિક્કાર; તમે તમારે ભોજન કરો, કહી બેઠા તે વાર. ॥ ૫૪ ॥ તવ કુન્તાજી ભીમ પાસે, આવીને બોલ્યાં એમ; ઉઠ બેટા તારા વીના;ધરમ જમે કેમ. ॥૫૫॥ ભીમ કહે મારૂ નામ ન લેશો, મ્હારે જીવીને શું કરવું આજથી તો અપવાસ કરીને, અન ઉદક વણ મરવું॥૫૬॥ કુન્તાજીકહે પાયે લાગુ, ઉઠો દીકરા ધોરી; ભીમ કહે મ્હારા માંથે મુકી, રાંધ્યાધાનની ચોરી. ॥૫૭॥ તે માટે ઉઠવાનો નથી, ચાહ્ય તે કરો ઉપાય; એટલે શેદેવે ઘરમાં બોલાવ્યાં, પોતાની વ્રદ્ધ માય. ॥૫૮॥ માતા મમત ભીમ ન મુકે, હઠીલો તમ બાળ;ભામના સાંભળતા કહાડયો ધાંટો, મુજ માંથે મુકે આળ. ॥૫૯॥ એટલે એતો ઉઠશે ખાવા, એ એનો ઉપાય; તવ ઘરમાંથી ધાંટો કહાડી, બોલ્યાં કુન્તા માય.॥૬૦॥ અલ્યા સેદેવ પેટ તારૂં, જમેલા જેવું લાગે; હું જાણું છું તેંજ ખાધું,તવ જોશી માફ માગે॥૬૧॥ માતા અપરાધ ક્ષમા કરજો, હવે નહી કરૂં એમ; એટલે ઓટલેથી ઉઠીને, ઘરમાં ગયો ભેમ. ॥૬૨॥ જોરે માતા બીજાના ઉપર, તું કરતીતી જોર; કુન્તાજી કહે ભુલ મ્હારી, હવે ઝલાયો ચોર ॥ ૬૩ ॥ તવ ભીમ કહે કટેવ એતો, શું લક્ષણ એ સારૂં; ખો એની ભુલાવી નાંખું, હાથ બાંધીને મારૂં. ॥૬૪॥.એમ કહી ઝાલ્યું પાંગોઠું; ઓરડામાં લઈ ગયો; સેદેવ કહે જાણું છું વીરા, કોનો અપરાધ થયો. ॥ ૬૫ ॥ નાહ્યા વીના

કોણે ખાધું, એ રે મારા ભ્રાત; ભીમ કહે મ્હારો ભાઇ હોય તો, કોને ન કરીશ વાત. ॥૬૬॥ એમ કહીને બ્હાર લાવ્યો; જાવા દેવું છું માત; પછી બેઠા ભોજન કરવા, બાજઠ પાંચે ભ્રાત. ॥૬૭॥ વળણ. બેઠા પાંચે બંધવો, પીરસ્યું કુન્તા માય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ આચરે, ભીમથી નવ્ય ખવાય.

કડવું ૫૫ રાગ સાળંગીની છાયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય. ॥૧॥ ભીમ થકી ખવાઇ ન શકયું, કુન્તા બોલ્યા એમ; હવે સાચું બોલજે ભાઇ તુથી ન ખવાયું કેમ ॥૨॥ ભીમ કહે અપવાસ કરવા, જમ્યો છાનું માંનું; પણ તેં મીથ્યા માથું કુટાવ્યું, જમેલો જમું શાનું. ॥૩॥ કુન્તા કહે ભાઇ ભલે ખાધું, ખાધાનો ટેક ધરજે; આવતી કાલે એકાદશી છે, તેથી અપવાશ કરજે. ॥૪॥ ભીમ કહે કે વારૂ માતા, જમી ઉઠયા સહુ જન; એવામાં રાત્રી પડી કે, સર્વે કર્યું સયન ॥૫॥ એવે ત્રણ પહોર રાત ગઇને, રહી છે એક પહોર; એટલે જમુનાએ સ્નાન કરવા, જાગ્યાં સહુ તે ઠોર, ॥ ૬ ॥ ચાર ભ્રાતને માત જાગ્યાં, બોલ્યાં કુન્તા એમ; ન્હાવા જવા ભીમ ઉઠાડો, સુઇ રહ્યો છે કેમ. ॥ ૭ ॥ ધર્મ કહે ન ઉઠાડશો મા, આખો દહાડો બડબડશે; હું ગાળવાની હુંગ બગડે, ઘરમાં કંકાશ કરશે. ॥૮॥ આપણ નાહીને આવ્યા પછી, ઉઠાડશું એને; એમ કહીને ન્હાવા ચાલ્યાં, ધ્યાન પ્રભુનું જેને. ॥૯॥ આવ્યાં ઉઆરે વિપ્રને આસન, વસ્ત્ર મુકયાં સાર; જઈ જુમનામાં સ્નાન કીધું, સમર્યા દેવ મોરાર. ॥૧૦॥ નમસ્કાર કર્યા ભાનુને ભાવે ભજ્યા ભગવાન; શક્તિ પ્રમાણે બ્રાહ્મણોને, દીનતાથી દીધું દાન ॥૧૧॥ પછી ગોવીંદ ગુણ ગાતાં ગાતાં, ગયાં પોતાને ઘેર; દેવના દરશણ શેવા પુંજા, કીધી પુરણ હેર. ॥૧૨॥ એમ કરતાં ઠંહાણું વાહ્યું, બોલ્યાં કુન્તા માય; ઉઠાડ ભીમને નીકુળ બેટા; નદીએ ન્હાવા જાય ॥૧૩॥ મેદાનમાં ભીમ સુઇ રહેલો, જાગ્રત રહ્યો છે પડી, નીકુળજી ઉઠાડવાને; આવીયા તે ઘડી. ॥૧૪॥ જાગતો જોઇને નીકુળ બોલ્યા, ઉઠો મ્હોટા વીર; સ્નાન કરવા સંચરો ને, શમરો શામ શરીર ॥૧૫॥ માયે મોકલ્યો ઉઠાડવાને, ભીમ બોલ્યો તવ હશી; જા જઈ કહેજે ભીમ ભાઇએ, કરી છે એકાદશી. ॥૧૬॥ નીકુળે જઇ કહ્યું માને, ભીમશેન જાગ્રત રેહે

છે; ઉઠવાનું કહ્યું ત્યારે એકાદશી, કરી એવું કહે છે ॥ ૧૭ ॥ માતાજી ઉઠયાં રેશમાં રૂઠયાં, આવ્યાં ભીમની પાસ, ઉઠો બેટા તવ ભીમ બોલ્યો, આજ તો છે અપવાશ ॥૧૮॥ સુતેલો મને શીદ ઉઠાડો, એકાદશી કરી લેવી; કુન્તાજી કહે સુતા સુતા, એકાદશી તો કેવી ॥ ૧૯ ॥ ન્હાવા ધોવા ભજન કરવાં; કરવા દેવદરશન,ત્યારેવળીએકાદશી, થાય પ્રભુ પરસન ॥૨૦॥ ભીમ કહે છે સાંભળો માતા; બોધજ તમને દેવું જે દીવસે ખાવું નહી, તે દન ન્હાવું કેવું ॥૨૧॥ એટલે આવ્યા ધરમરાજા, ઉઠો ભીમસેન ભાઇ; તોપણ હઠીલો નવ ઉઠયો, માતા કોપ્યાં મનમાંઇ ॥૨૨॥ ઉઠ પીટયા જા નહાવાને, થાય તારી શુભ મતી; ભીમ કહે મા અપવાસ છે તે; હું ઉઠવાને નથી ॥ ૨૩ ॥ ધરમ કહે આડે દાહાડે; ન્હાવાનો રાખીએ પ્રેમ; તો આજ એકાદશીને દહાડે, મલીઅંત રહેવાય કેમ ॥ ૨૪ ॥ ભીમ કહે ન્હાવાને જાવું, તો અપવાસન થાય; જતા આવતા કાલના લાડુ, ખાધેલા પચી જાય ॥ ૨૫ ॥ ઉઠવું બેસવું પચે ખાધેલું, તો પછી ભુખ્યો થાવું; માટે ખીચડી ઓરો તો, ન્હાવાને માટે જાવું ॥ ૨૬ ॥ કુન્તાજી કહે લાકડીએથી; મારૂ તને મુઢ મતી, ભીમ કહે ખીચડી ઓર્યા વણ, હું ઉઠવાનો નથી ॥૨૭॥ ધર્મ કહે શું પુન્ય પુરાખે, માતા મુરખ મલકાતો, ઓરે ખીચડી ન્હાવા મોકલો, આવીને છો ખાતો ॥૨૮॥ કુંતાજી કહે જા ભાઇ ન્હાવા, ખાવા કરૂ તુજ સારૂ; ભીમ કહે ચુલો સળગાવો, તો મન માને મ્હારૂં ॥ ૨૯॥ કુંતાએ જાણ્યું ખવરાવવું નહી; કરાવવો અપવાસ; પટાવવા ચુલોસળગાવ્યો,દેખતાં ભીમની પાસ ॥૩૦॥ કુંતાજી કહે હવે ઉઠ બેટા, કહ્યું તે નથી કાચું; ભીમ કહે મા આધણ મુકો, ત્યારે લાગે સાચુ ॥ ૩૧ ॥ કુંતાએ તવ પટાવવાને; આધણ મુકયું ચુલે; કુંતાજી કહે ઉઠ બેટા,ભીમ ભલા કેમ ભુલે ॥૩૨॥ઓરે માતા જાણીશ નહી તું, કાચો છે તુજછોરો; ન્હાવા જાવું ને કાંઇ ન કરો, દેખતાં ખીચડી ઓરો ॥૩૩॥ કુંતાએ જાણ્યું નથી કાંચો, ખીચડી ભેળી કીધી; ભીમની નજરે દેખાડીને, આંધણમાં ઓરી દીધી ॥૩૪॥ એટલે ઉઠયો વાયુનો નંદન, ન્હાવાને માટે જઇશું; ભલી મળી એકાદશી ફળી, ઘેર આવીને ખઇશું ॥૩૫॥ સ્વચ્છ ધોએલું વસ્રજ લીધું, મનથી આનંદ કરતો; ખુશી થઇ ન્હાવાને ચાલ્યો, ખીચડીનું ધ્યાન ધરતો ॥ ૩૬ ॥ નદીએ નહીશું ખીચડી ખઇશું, ખાવાના ફંદમાં ફુલ્યો; અવળે મારગ ચઢી ગયો ને, જમુનાનો પંથ ભુલ્યો ॥૩૭॥ પુરણતાનમાં ખાવાના ધ્યાનમાં, પંથનો

ઘડો ન રહ્યો; વીચારમાંને વીચારમાં એ, દ્વાદશ જોજન ગયો ॥ ૩૮ ॥ એટલે મ્હોટું મેદાન આવ્યું, રળીયામણી ભોમી મીઠી, એવામાં જોયું શીવાલય, ન્હાની નદી ત્યાં દીઠી ॥ ૩૯ ॥ ભીમે જાણ્યું ન્હોય જુમના ખીચડીમાં ગયો પુલી; આવી પહોંચ્યો અઘોર રણમાં, મારગ ગયો ભુલી ॥ ૪૦ ॥ હશે જ્યાં ત્યાં નાહી લેવું છે, વસ્ત્ર મુકયાં કોરાણે, પછી પેઠો ન્હાવા નદીમાં, પલળી પાની પરાણે ॥ ૪૧ ॥ ભીમે જાણ્યું નવાશે નહી; જો આ જળ રોકાય; પ્રથમ પાણી ભેળું કરીએ; ત્યારે તો નવાય ॥ ૪૨ ॥ એમ જાણી સુતો નદીમાં, આવતું પાણી રોકું; એક કીનારે ચરણ મુકયા, બીજી કીનારે ડોકું ॥૪૩॥ આગળનું જળ જાવા દીધું, પાછળ જળ રોકાય; નીરભયપણે સુઈ રહ્યો છે, નદીની વચમાંય ॥૪૪॥ પુંઠે પુરણ પાણી ભરાયું, વધ્યું બેઠું ને બેઠું, નદી કીનારે શીવનું દેરૂં, તેમાં પાણી પેઠું ॥૪૫॥ પારવતી જોઇને ગભરાયાં, આ જળ તે કોણ લાવ્યું; કૌતક કારમુ કાળે ઉનાળે, પાણી કયાંથી આવ્યું ॥૪૬॥ ઓરે શંભુ ઓરે શંભુ; આ જળ તે કોણ લાવ્યો; મહાદેવ કહે ભક્ત મ્હારો; નદીમાં ન્હાવા આવ્યો ॥૪૭॥ તેણે નીર નદીમાં રોકયુ, તેમાં શી બુમ પાડો; પારવતી કહે ભય ભાસે છે, જાવો જઇ ઉઠાડો ॥ ૪૮ ॥ માહાદેવજી કહે છે એ હઠીલો, ઉઠાડે નવ ઉઠે, ઝાઝી જીકર જો કરૂં તો જટા ઝાલીને કુટે ॥ ૪૯ ॥ પારવતી કહે ભક્ત ભલોએ; ભલા તમે માહાદેવ; એવા ગાંડાને ભક્ત કહો છો, આ શી તમારી ટેવ ॥ ૫૦ ॥ ॥વલણ॥ આતે શી ટેવ તમતણી, ઉઠાડો શીવરાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણજો સર્વ કથાય.

કડવું ૫૬ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ માહાદેવજી કહે ગભરાસો નહી, બતાવું એક ઉપાય; હું લેઉ સ્વરૂપ વાઘનું ને, તમે બનો ગાય ॥ ૨ ॥ આગળ નાસો બરાડા ત્રાસો, ભીમ કને થઈ જાવો; તે તમોને જાવાદેસે આઘે જઇ સ્વાસ ખાવો ॥૩॥ પાછળથી હું વાઘ રૂપે, આવીશ ભીમની કને; એટલે તમારી દયા લાવી, ઝાલી લેવાનો મને ॥૪॥ એટલે હું તોફાન કરીને, ઉઠાડું બળ આણી; મને મારવા ઉભો થશે, તવ વહે જશે પાણી ॥ ૫ ॥ પારવતી કહે વારૂ મહારાજ, આવજો કૈલાસ ભુપ;

એમ કહીને ઉમીયાજીએ, લીધું ગાયનું રૂપ ॥૬॥ નાહાની શીંગોટી પું-છડી મ્હોટી, દોટ ધંણેરી કાહાડે; ઉછળે ચાર ચરણથી ને, ઉંચે પુંછ બરાડે ॥ ૭ ॥ પુરણ ત્રાસે આગળ નાસે, વહે વાયુ સુસવાટા; માહાદેવ પુંઠે ગાજીને કરે, વાઘરૂપે ધુઘવાટા ॥૮॥ સુતાં ભીમે સાંભળ્યું કાને,ચીતમાં ચીંતા થાય; અરેરે આજ એકાદશીએ, વાઘ્ર મારે છે ગાય॥૯॥પાણીમાંથી ચીત ખસ્યુને, ગાયવિષે મન પ્રોયું;સુતાં સુતાં ઉંચું ડોકું,કરીને વનમાં જોયું ॥૧૦॥ તો ગાય દિઠીને વાઘ્ર દીઠો,વીચાર્યું મન આપ; મ્હારા દેખતાં ગાય મરેતો, મુજને લાગે પાપ ॥ ૧૧ ॥ ઉઠીને જાવું છોડાવવાતો; પાણી બધું વહી જાય; છોડાવું નહીતો પાપ લાગે, હવેશો ઉપાય ॥૧૨॥ એ ગાય માતા આમ આવો, બચકારી બોલાવી; એટલે ઉમીયા ગાય રૂપે, ભીમની પાસેં આવી ॥ ૧૩ ॥ ભીમે પેહેલી જાવા દીધિ, તે ગઇ સામી તીર; એટલે વાઘ આવ્યો, તવ કોપ્યો બળવીર. ॥૧૪॥ ધુઘવતો વાઘ જોર ઝપાટે, ભીમ કને થઇ ચાલ્યો; એટલે લાંબો ભુજ કરીને, પાછળનો પગ ઝાલ્યો ॥૧૫॥ એટલે તો વાઘ અવળો ફર્યો, દારૂણ દૈવત દાખ્યું,ભીમનું ડાબુ પાસું પંજે, મારીને ચીરી નાંખ્યું ॥૧૬॥ રૂધીરની તવ ધારા છુટી, દેખીને ભીમ રૂઠયો; બળીઆ રમત બળીઆ ગમત, બરબડતો એ ઉઠયો ॥૧૭॥ જળ ભરેલું જાવા દીધું; જબ્બર વાઘને ઝાલ્યો, માથા ઉપર ફેરવતો એ, નદી કીનારે ચાલ્યો ॥ ૧૮ ॥ દાજે બળેલો લાવ્યો કીનારે, એક દીઠો પાશાણ; જાણ્યું તે પર પછાડીને કાહાડું વાઘનો પ્રાણ ॥૧૯॥ એવું જાણી પછાડવા આવ્યો વાયુ તણો સંતાન; માહાદેવે જાણ્યું ભોગ મળ્યા, થઈ ગયા અંતર ધ્યાન. ॥૨૦॥ એટલે બાવરો બની ગયો; કુન્તાજીનો બાળ; શું ઉડી આકાશ ગયો શું, પેશી ગયો પાતાળ ॥૨૧॥ ઉંચું નીચુ ભીમ જુએ છે, કૌતક આતો અનુપ; ભીમની પુંઠળ આવીને ઉભા, શીવજોગેશ્વર રૂપ ॥૨૨॥ વાઘને ભીમ ખોળવા લાગ્યો, આડો અવળો ચાલી; એવામાં તો જોગી દીઠા, ઝડપ જટા ઝાલી ॥૨૩॥ ઓરે જોગીડા ઓરે ધુતારા, ભલો આવ્યો આજ લાગ; તુજને મારી નાંખુ નહી તો, બતાવ્ય મારો વાઘ ॥૨૪॥ મહાદેવ કહે મેં નથી દીઠો, સત્ય વદુછું મુખ; તે કરતાં એ વાઘ થકી શું, તુજને થયું દુખ ॥૨૫॥ ભીમ કહે જો પાસુ ચીર્યું, રીઝ્યા ભોળાનાથ, ભીમતણું દુખ મટાડી દીધું; શંભુએ ફેરવ્યો હાથ ॥૨૬॥ હતું તેવું શરીર બન્યું, શીવે શબ્દજ કહ્યા; જા કુન્તીસુત ડાબેપાસે,વજતણો તું થયો ॥૨૭॥ ડાબુ પાસુ વજનું બન્યું; ત્યાં તુજને નહી વા-

ગે; કદાપી વાગે તોહેપણ, તુજને જરા નહિ લાગે ॥૨૮॥ અંગનો રંગજ બદલાઇ ગયો, ભીમે જાણ્યું નોય કાચું ઉભારો જોગી જોવાદ્યો મુને, છે જુઠુકે સાચું ॥૨૯॥ એમ કહીને પાશાણ ઉપર, 'પાસું પછડાયુ પોતે; જરા ન વાગ્યું અંગે ન લાગ્યું, બદલાયો ભીમ હતો તે ॥૩૦॥ દીઠો ચમતકાર જોગીનો, પ્રેમથી લાગ્યો પાય; ઓ માહારાજા કોણ તમે છો, જાણવાની ઇછાય ॥ ૩૧ ॥ કહો સત્ય વાચા છો કોઇ સાચા, કરૂ તમારી શેવ, શંકર કહે હું કૈલાસપતી, ભોળોનાથ મ્હાદેવ, ॥ ૩૨ ॥ ભીમ કહે ભલે ભેગા થયા, કષ્ટી મહારી કાપો, સૌને વરદાન આપોછો તેવું હું માગુ તે આપો ॥૩૩॥ મહાદેવ કહે ઓરે ગાંડા, મરવું પડેછે મથી; કષ્ટી વેઠીને તપ કર્યા વણ; વરદાન મળતું નથી ॥૩૪॥ ભીમ કહે તમે પડે મળ્યા છો, તપ હવે શીદ ધારૂં; વરદાન આપો નહી તો તમને, જટા ઝાલીને મારૂ ॥૩૫॥ ભોળા શંભુ સાંભળી હસ્યા, કષ્ટી તારી કાપું, માગ માગરે પ્રસન છું હું, જે માગે તે આપું ॥ ૩૬ ॥ ભીમ કહે ઉભા રહો, કરવા દો વિચાર; પછી વીચારી ભીમ બોલ્યો, સાંભળો ત્રીપુરાર ॥ ૩૭ ॥ વરદાન આપો મુજને હું, ઝાઝો જોરાવર થાવું, મ્હારી નજરે જેટલું દેખું તેટલું અન હું ખાવું ॥૩૮॥ મહાદેવજી કહે તથાસ્તુછે, સુરજદેવતા સાખી; ભીમ કહે કે ઉભા રહો, બીજું રહ્યું છે બાકી ॥૩૯॥ કાચું ખાવું પાકું ખાવું, રોગદોગ નવ થાય; મહારાવતીનો શકુનિ મામો ઝાડે ફરવા જાય ॥૪૦॥ તથાસ્તુ કહ્યું શીવજીએ, મુજ વેણ મુસ્તક ધરજે; થાય ન થાયે તોપણ આજે, એકાદસી તું કરજે ॥ ૪૧ ॥ ભીમે જાણ્યું એકાદશી તો, ચોટી મારે કરમે, વારૂ મહારાજા અપવાસ કરશું, કાંધરમે કાં શરમે ॥૪૨॥ વરદાન આપી ભોળાશંભુ, થયા અંતરધ્યાન; પછી ભીમે થોડા જળમાં, કરી લીધું સ્નાન ॥૪૩॥ શીવતણું ત્યાં પુજન કીધું પોતે આનંદ ભેર; વસ્ત્ર પેહેરને શીવ સમરતો, ગયો પોતાને ઘેર ॥ ૪૪ ॥ કુંતા માતા વાટ જુએ છે, આવ્યો વાયુ કુમાર, કુંતાજી કહે આટલીબધી, કયાં થઇ તુજને વાર ॥૫૫॥ ખીચડી ટાઢી થઇ ગઈ શું ટાઢું ખાધાની ટેવ; ભીમ કહે હું ભુલો પડયો ત્યાં, મળ્યા શ્રીમહાદેવ. ॥૪૬॥ કુંતા કહે તને મહાદેવ મળે, તે વાત કેમ મનાય; ભીમ કહે અંગનો રંગ જુઓ; ઓરે મારી માય ॥૪૭॥ ડાબુ પાસુ વજરનું થયું, ત્યાં મુજને નવ વાગે; લાકડીએ મારીને તપાસો; વાગે પણ નવ લાગે.॥૪૮॥ કુંતાજી કહે અંગતણો રંગ; જોતાં લાગે સાચું; વરદાન કાંઇ ન માગી લીધું; કેમ મુકયું કાચું ॥૪૯॥ભીમ કહે કાચું નથી મુકયું; બહુજોરાવ

૨ થાશું; વરદાન મેં માગી લીધું છે, દેખું ટલું ખાશું ॥૫૦॥ કુંતા કહે એમાં શું માગ્યું; ભીમ કહે એ માય; માંગ્યું છે બીજુ મ્હારાવતીનો શકુની ઝાડે જાય. ॥૫૧॥ કુંતાજી કહે નીરભાગીનો, ખાધા પીધાનો ઠાઠ; માગવાનું મ્હાદેવે કહ્યું તો, માગવું'તું રાજ્યપાટ. ॥ ૫૨ ॥ ભીમ કહે માતા મેં માગ્યું, તેમાંથી સહુ થાય; બહુ ખાઉં તો બહુ બળ આવે, ધાર્યા રાજ્ય લેવાય. ॥૫૩॥ કુંતાજી કહે જારે ગાંડા, ખીચડી ખાઈ લે તું'તો; ભીમે કહ્યું શીવે ના કહ્યું છે, ખાવાનો નહિ હું'તો ॥૫૪॥ સાંભળી હરખ્યાં કુંતા સતી, એકાદશી તો કીધી; રાંધેલી જે ખિચડી તે, ગરીબને દેઇ દિધ. ॥૫૫॥ એમ કરતાં સાંજ પડી, ભીમે કર્યું સહન; ચાર ભ્રાતને માત પાંચમી, કરે છે ભજન. ॥ ૫૬ ॥ વળણુ ॥ ભજન કરવા લાગીયાં લૈ કાંશ કિડતાલ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સમરે શ્રી નંદલાલ.

કડવું ૫૭ કનડાની ત્રીજી છાયા.

ઓ રામરે રામ રામ રામા, સોભીત ઘનશામા; અખંડ સુખધામા, કરો પુરણ મન કામા ॥ ઓ રામ ॥૧॥ ઓ રામરે, ગોવીંદજી ગોપાળા, છો દીન જનના દયાળા, તમ કીંકરના કૃપાળ; મોહનજી મોરલીવાળા ॥ઓ ॥૨॥ ઓ રામરે, ગૌરક્ષક ગીરધારી, મુકુંદવર મોરારી; છો ભક્તજનોના વ્હારા, તમે દુષ્ટતણા સંહારી ॥ ઓ. ॥ ૩ ॥ ઓ રામરે, સીતાજીના સ્વામી, ગોવીંદ ગરૂડ ગામી, અકળ અંતરયામી, અખંડ પદ ધામી, ॥ ઓ. ॥ ૪ ॥ ઓ રામરે, અદ્વૈત પદ એકિલા, આ વિશ્વ તમારી લિલા, રણછોડ છો રંગિલા, જુગ જુગના રસીલા ॥ ઓ. ॥ ઓ રામરે, તાર્યા દાસો દાસી, તમે સૌ તીરથ કાશી; વીઠલ વૈકુંઠવાસી, અચળ અવિનાશી ॥ ઓ ॥૬॥ ઓ રામરે, જુગજીવન જગરાયા, આ અરપણુ આતમ કાયા; બહુ લાગિ તમારી માયા, છોગાળા છેડા સ્હાયા ॥ ઓ ॥ ૭ ॥ વળણુ ॥ એવી રીતે ભજન કરતાં, થઇ ગઈ છે મધરાત; વદે વલ્લભ ભીમ જાગિયો, ગયો જ્યાં છે માત ભ્રાત.

કડવું ૫૮ રાગ ધવળ ધનાસરી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનજી, સુણુ જનમેજે રાજનજી, ભિમ ગયો જ્યાં બેઠાં માતજી, પુછ્યું કેટલિ ગઇ છે રાતજી ॥ઢાળ॥ ભીમ કહે એ

માતા મ્હારી, કેટલી ગઇ છે રાત; કેમ હજી રાંધવા નથી માંડયું, ઓરે મ્હારી માત ॥૧॥ કુન્તાજી કહે કુંવર મ્હારા, પુર્ણ ગઇ મધરાત; રાંધીશ રસોઇ જમવા તારે, થતે મ્હોટે પરભાત ॥૨॥ સુઈ રહે તું નીવૃત્તિથી, શીવે દીધી શુભ મતી; ભીમ કહે મા ભુખ લાગી, હવે રેહેવાતું નથી ॥૩॥ સમજાવીને સુવાડયો માએ, નીંદ્રા ન આવી લગાર, પહોર રાત્રી ગઇ એટલે એ, ઉઠયો બીજીવાર ॥૪॥ ઓરે માતા વાર કેટલી, ભુખે જીવડો જાય; કુન્તાજી કહે સુઇ રહે બેટા, હજી તો વ્હાણુ વ્હાય ॥૫॥ ભીમ કહે મ્હારો પ્રાણ જાશે, સાચી માનજો વાણી; માતા કહે સળગાવું ચુલો, કરી લે દાતણ પાણી ॥૬॥ તવ ભીમ દાતણ કરવા બેઠો, ઉતાવળથી છેક; એવામાં કાછીઆનું ત્યાંથી, શબ લેઈ જાય છે એક ॥૭॥ એટલે ભીમે પુછી જોયું, શબ કોનું કોણ વરણ, સ્મશાનીયા એમ બોલીયા એક, કાછીઓ પામ્યો મરણ ॥૮॥ એવું જાણી ભીમ ઉઠયો,કહેવાને ધામમાં ધશીયો; ઓ મા આવીને પુછો એક,મુવો એકાદશીયો ॥૯॥ કુન્તાજી કહે જારે ગાંડા, પુછવા આવ્યાં માત; સ્મશાનીએ કહ્યું સતીને, છે કાછીઆની જાત. ॥૧૦॥ કુંતાજી કહે સાંભળ ગાંડા, સમજણ ન પડી કશી; ભીમ કહે એ મરનારાએ, કીધીતી એકાદશી ॥ ૧૧ ॥ માટે માતા કરો ઉતાવળ, ભુખે જીવડો ફરશે; જો માતા ખવરાવીશ નહી તો, પાંચે દીકરા મરશે ॥૧૨॥ કુંતાજી કહે દાતણ કરીને, કરી આવ્ય જુમના સ્નાન, મનમાં તો એવો છે નીશ્ચે, ખવરાવવું મધ્યાન ॥૧૩॥ એવે વ્રકોદર દાતણ કરી, જઈ કરી આવ્યો સ્નાન; ઘરમાં જોયું તો કાંઇ ન મળે,રસોઇ કેરે સ્થાન ॥૧૪॥ નીરાશ થઇને ઓટલે બેઠો, જીવ લાગ્યો ગભરાવા, ભીમે જાણ્યું કે કરણને ત્યાં થએલું હશે ખાવા ॥૧૫॥ એવું જાણી ઉઠયો ત્યાંથી, કરવા પેટની પેર; શાણો થઇને આવીયો એ, કરણરાયને ઘેર ॥ ૧૬ ॥ કરણ કૌરવને ત્યાં ગયો છે, કરવા દુષ્ટ વીચાર; ભીમે એનાં દ્વાર હલાવ્યાં, બોલી કરણની નાર ॥ ૧૭ ॥ કોણ આવ્યું છે કોણ આવ્યું છે, કોણ તમારૂં નામ;ભીમ કહે ભાભી દ્વાર ઉઘેડો, સેજ પડયું છે કામ ॥ ૧૮ ॥ કરણની નારીએ દ્વાર ઉઘેડયાં, ભીમ ભોવનમાં પેઠો; નારી રસોડે કરે રસોઇ, ત્યાં સનમુખ જઇ બેઠો॥૧૯॥કરણની નારી કહે કેમ આવ્યા, એ કુંતાના તન; ભીમ કહે મારી માતાએ, કરાવ્યું નહી ભોજન ॥ ૨૦ ॥ ગઈ કાલનો હું છું અપવાશી ક્ષુધાએ જીવ ગભરાયો, મેં જાણ્યું ભોજાઇ સારાં છે ખાવા

માટે આવ્યો ॥૨૧॥ કરણુની નારીને દયા આવી, બેસો કુન્તી તન; તમારા ભાઇ આવે ત્યારે, બેઉ કરજો ભોજન ॥૨૨॥ ભીમ કહે તમે છો દયાળુ, ડાહ્યા થઇ રહ્યા ત્યાંય; એવે કરણુની કામની તે, ઓરડા વિશે જાય. ॥૨૩॥ એટલે ઉઠયો વાયુનો નંદન, કપટનું કામ કીધું; દાળભાત શાક ભેગાં ચોળી, મોઢે માંડીને પીધું ॥ ૨૪ ॥ .પુરણ પોળીનું પુરણ ખાધું, ખાનારો નહી પોચો; હતો ત્યાં બેઠો મોઢામાં ઘાલી, કણેક કેરો લોચો. ॥૨૫॥ એવે આવી કરણુની નારી, રસોઇ જોવા જાય; જોયું તો અનનો નહી દાણો, ક્રોધ હળાહળ થાય ॥૨૬॥ ધાનના ધનેરૂ કુંતાના કુંવર, છે તુજને ધીક્કાર, ભુખ્યો ભીખારવો ભીમડા તું તો, શાને આવ્યો મુજદ્વાર ॥૨૭॥ ભીમ કહે બીલાડું નાહું, કેમ મુકે મને આળ; જા તારે ઘેર નથી ખાવું, કહી ઉઠયો વાયું બાળ ॥૨૮॥ ઘર બહાર જઇને ઉદર વીશે, ખોશી જોઇ આંગળીઓ; ખાધેલું કાંઇ નથી જણાતું, ત્યાંથી ચાલ્યો બળીયો ॥૨૯॥ ગયો સો ભાઇના રસોડે, રાંધે કૌરવની નારી; દાળભાત સામગ્રી ત્યાર થઇ છે, લાડુ વાળ્યાની ત્યારી ॥૩૦॥ તવ ભીમ આવ્યો ઉલટ લાવ્યો, જીવ આનંદમાં પેઠો; રસોડા પાસે રાણી ભાનુમતી, તે કને આવીને બેઠો ॥ ૩૧ ॥ ભાનુમતી કહે કેમ પધાર્યા; વીલે મોડે બની આવ્યા; ભીમ કહે કાલનોછું ભુખ્યો;તમ ઘેર આવ્યોખાવા ॥૩૨॥ નાદારણ મારી માતાજી, કાલે દીધો અપવાસ; આજ હજી લગી ખાવા ન દીધું, ત્યારે આવ્યો તમપાસ ॥ ૩૩ ॥ ભાનુમતી કહે ભાઇ તમારા, આવે એટલી વાર; જુઓ લાડુ વાળવાનો છે; ધીરજ ખમો લગાર ॥૩૪॥ ભીમ કહે સૌ મહેનત લોછો, લાવો હું શણીયું માગું; નવરો હાંઇ બેસી રહુ ત્યારે, લાડુ વાળવા લાગુ ॥ ૩૫ ॥ ભાનુમતી કહે તમે બેસી રહો, શણીયું નહી જોયેલું; ભીમ કહે કાંઈ કામ નથી;છે ધોતીયું ધોએલું ॥૩૬॥ નારીઓ ના ના કહેવા લાગી, ઉઠી રસોડામાં પેઠો; ઘી ગોળ ભેળેલા ચુરમામાં મોંઢું ઘાલીને બેઠો ॥ ૩૭ ॥ સરવ નારી હુંકારા કરતી, મારવા માંડયો ત્યાંય; ભીમ જરાએ જુએ ન ઉંચુ, ખુશીથી ખાધે જાય ॥૩૮॥ ચુરમુ ચડી ચોટ ઉડાવ્યું, જમી ગયો ભાતદાળ; પછી હાથને મોઢું ધોયું, કુંતાજીને બાળ ॥ ૩૯ ॥ સરવ સુંદરી ગાળો દેતી; કોપ્યો વ્રકોદર માઠો, સરવને બબે ટપલી મારી; વાયુનો નંદન નાઠો ॥ ૪૦ ॥ મારગ જાતાં ઉદર જોયું; કામ નથી થયું કાચુ; ખાધુ તો પણ પેટ છે ખાલી; વચન શીવનું સાચુ ॥૪૧॥ વરદાન વડે જઠરા જાગ્યો, જમેલું બળી જાય; તેથી શકુની મામાને દીશા, જાવાનું નવ થા-

ય. ॥ ૪૨ ॥ આ ઠેકાણે સંદે નીવારણ; સાંભળ તું રાજન, ભીમેજાણ્યું ભુખ ન ભાગી, જઉ કાકાને ભોવન, ॥ ૪૩ ॥ એમ જાણી અંધને ઘેર આવ્યો, ખાવાને હાલી ચાલી ત્યાં અંધ એટલે બેસી રહયોછે, કરજે ષ્ટીકા ઝાલી. ॥૪૪ ભીમે આવી કહ્યું કાકાને, કાકા પડયો મને વેમ; દ્વાદશીએ હું ખાવા આવુંછું, બ્હાર બેઠા આજ કેમ ॥૪૫॥ અંધ કહે આજ રંધાવ્યું નથી, સાંભળ મ્હારી પેર; ત્રણ દહાડાથી જાવુંછું ખાવા, દુરીયોધનને ઘેર. ॥૪૬॥ ખોરાકીનો લાડુ કરીને, રોકયુ છે ઘર મ્હારૂ, મશાલાને તેજાના નાંખ્યા છે,સો છોકરાને સારૂ. ॥ ૪૭ ॥ તે માટે તું જા આજ પાછો, નહી મળે ભોજન, ભીમ કહે એ છોકરાને,શું અમે નહી તન. ॥૪૮॥ ધત્રાષ્ટર કહે ખરા તમોએ, છેક નીરાશ ન કહાડુ, તમારા પાંચ ભાઇઓ માટે, મોકલશું પાંચ લાડુ ॥૪૯॥ ભીમ કહે મ્હારા ભાગનો મને, આપી દો અત્યારે, અંધ કહે નહી મળે હમણાં,ભીમેજાણ્યું દેખે કયારે ॥ ૫૦ ॥ છો બ્હાર બેઠો છાનો માનો, હું મહી પેશી જાવું ખરેખરી ખાવાની ખોરાકી, પેટ ભરીને ખાવું. ॥ ૫૧ ॥ એમ જાણીને છાનો માનો, ધામમાં પેસવા જાય; જાણી જોઇને ધત્રાષ્ટરે, ધરી જેષ્ટીકાય. ॥ ૫૨ ॥ એટલે ભીમને ક્રોધ વ્યાપ્યો, કાકાને ઉચકી લીધા; જેષ્ટીકા સૈત ઉપાડીને, અળગા ફેંકી દીધા ॥ ૫૩ ॥ પછી પોતે ધામમાં પેઠો, ગયો સાતમે માળ; મોદીક જોયા ઠારેલા ત્યાં, ખુશી થયો સતી બાળ ॥ ૫૪ ॥ ઓ વીશ્વંભર વિશ્વનાપતી, વિશ્વનુ કષ્ટ કાપો છો, કીડીને કણ હાથીને મણ, જોઇએ તેમ આપોછો.॥૫૫॥ એવીસ્તુતી કરી ઉલટધરી, બીરાજ્યો તે ઠામ, ઢીલુ ધોતીયું પેટનું કીધું, લીધુ શીવનુંનામ ॥૫૬॥ ॥ વલણ ॥ નામ લીધું શીવજી તણું,થઇ જમવા ઇચ્છાય;વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સાંભળજો શ્રોતાય ॥

કડવું ૫૯ રાગ ધ્રાવડી દોહરાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ખાવા બેઠો સુત સતીનો શીવ શીવ શબ્દો ભાખે, એકેક ભુજમાં વીસ વીસ લાડુ, લેઇને મુખમાંનાંખે ॥૨॥ નવાણું મણ મોદીક ખાધો, રૂવે રૂવે ચઢયું ઝેર, લોચન થયાં લીલાં પીળાં,આવી વીશની લ્હેર ॥૩॥ ફેણફીસોટા મોઢે આવ્યાં, પ્રાણ બ્રમાન્ડે ચડીયો, સુદ્ધી બુદ્ધી કાંઈ રહી નહી ઢળીનેધરણ પડીયો ॥૪॥

મુખમાં લાડુ હાથમાં લાડુ, ફાટી ગયેલી આંખ્યો; કાષ્ટ સરીખું શરીર થયું, બમણે મ્હોંપર માંખ્યો ॥ ૫॥ આંધળાને નાંખી દીધેલો, બેઠો છે એટલે જઈ; ફરી રસોઇ કરવા માંડી, કૌરવોને તહી ॥૬॥ કૌરવ આવ્યા ભોજન કરવા, કોપે ચઢયા અપાર; દુરીયોધન કહે ઓરે નારી, કેમ લગાડો વાર ॥૭॥ ભાનુમતી કહે સાંભળો સ્વામી, રંધાઇ રહ્યુંતુ બાધુ; આવ્યો ભીમસેન ગાંડીયો, એણે પડતું નાંખીને ખાધુ ॥ ૮ ॥ આતો ફરીથી રાંધવા માંડયું, અમારો શો વાંક; ખાઇને ટવલા મારી ગયો શું કરીએ અમે રાંક ॥૯॥ દુર્યોધન કહે કરો ઉતાવળ. નહીતો લોકાચાર નડશે; ખાઇ પીને સૌ પરવારો, રડવું કુટવું પડશે ॥૧૦॥ એમકહીઉતાવળ કીધી, ભોજન કીધું સાર; પછી ભીમની તપાસ કરવા, નીકળીયાજણ ચાર॥૧૧॥દુસ્યાશનશકુનીકરંણ, ચોથોદુરીયોધન; ચાલ્યાચાલ્યા ચારે આવ્યા, તાત તણે ભોવન ॥૧૨॥ જેષ્ટીકા ઝાલી અંધ બેઠો, તેને પુછયું કર્ણ; ધત્રાષ્ટર કહે પેઠોછે ઘરમાં, પામ્યો હશે મરણ ॥ ૧૩ ॥ દુરીયોધન કહે જાઓ પીતાજી, તમે તો મ્હારે ઘેર; ખાઇ પીને પરવારી લેજો, કરીએ શબની પેર ॥૧૪॥ ધત્રાષ્ટર કહે સબભીમ કેરૂં, સંતાડજો કરી ઠીક, જો કદી જગત જાણશે તો, કહેવાશે ધીક ધીક ॥ ૧૫ ॥ એમ કહીને એતો ચાલ્યો, રહ્યા ચાંડાળ ચાર; ધીરે રહીને મ્હેલ તણું ત્યાં હડશેલી જોયું દ્વાર ॥૧૬॥ તો મહીલી દીઠી સાંકળો, ઉતાર્યાં ચણીઆરાં; નીચેનો ભાગ તપાસી જોયો, કુકતના કરનારા ॥ ૧૭ ॥ મામો કહે માળાપર ચાલો, ઓરે દુરીયોધન; છત્રપતી કહે આગળ થાતું, દીનમણીના તન ॥૧૮॥ કરણ કહે નહી કામ મારૂં, મામા મ્હોટા તે શોભે; મામો કહે કામ દુસ્યાસનનું એમ ચારે જણ થોભે ॥૧૯॥ પછી મામાયે મારગ કાઢયો, એક એકના કર ઝાલો, જોડે મરવું વિવા તુલ્ય ગણવું; નીસરણી પર ચાલો ॥૨૦॥ એમ કહીને જોડે ચાલ્યા, મન તણા વેમ ખુએ; દાદરમાં ઉભા રહીને, ચારે દીશા જુએ ॥ ૨૧ ॥ તે પછી તે ઉપર ચડે જોતા જોતા જાય; ભીમ તણો ભયછે બહુ મનમાં, થરથર કંપેકાયા॥૨૨॥ એવા ચાલે કાંઇ ન હાલે, મનમાં કરે મનસુબા; સાતમા માળનીનીસરણીમાં છેવટ જઇને ઉભા ॥૨૩॥ ભીમ પ્રચંડ પડેલો દીઠો, રહ્યા છે અન્યોઅન્ય ઝાલી; એવે વાયુ બ્હારનો આવ્યો ભીમ તણી મુછ હાલી ॥૩૪॥એટલે જાણ્યું જીવતો છે, હૈયામાં હડબડીયા; નાસવા ગયા નીસરણીમાં, એક એક ઉપર પડીઆ ॥ ૨૫ ॥ ભાગ્યા હાડા કુટાયાં કાડાં. બોલ્યો રાજા કરણ, મરો મુરખો મુજને પાડયો, પામ્યો છે ભીમ મરણ

॥૨૬॥ એમ કહીને આગળ થયો,સાતમા માળમાં પેઠો; વાયુ નંદન વર-
કોદરની, પાસે જઇને બેઠો ॥૨૭॥ ભીમને દેખી આંસુ આવ્યાં, આ શું
ભુંડું કીધુ; દયા ઉપની ઉર વીશે, કયાં વીશ આને દીધું ॥ ૨૮ ॥ છે
દયાળુ ને સત્યવાદી, સુર્ય તણો એ બાળ; ચાન્ડાળોનો સંગ કરીને,
કહેવાયો ચાન્ડાળ ॥૨૯॥ પણ પુરણ પસ્તાયો મનમાં, એવે ગયો શકુ-
ની; પછી દુરયોધન દુશ્યાસન, પાસે ગયા બેઉ ખુની ॥ ૩૦ ॥ ભીમને
જોયો મરણ ગયેલો દુષ્ટ ઘણી દાજ ધારે; મુએલાના રૂદીઆપર બેશી,
ગાલમાં ગોદા મારે ॥૩૧॥ એ ભીમડા તેં બહુ માર્યા છે,તેનું વળ્યું હવે
બ્હેર;કરણ કહે મુઆને શું મારે,કરો સંતાડવા પેર ॥૩૨॥ આ વાત જો
કોઇ જાણશે તો, વરતાશે હાહાકાર; કાળુ મોઢું થાશે સહુનું,હવે તો ન
કરો વાર ॥૩૩॥ દુશ્યાશન કહે શબ ઉતારો, નહિ તો થશે જીવ ખાટો;
છેકજ નીચે શબ લેઇને, ઓરડાની મહી દાટો ॥ ૩૪ ॥ કરણ કહે ગુપ્ત
ગાડામાં, ઘાલી લ્યો ગામ બ્હાર; ગમે તેવો તોહે બંધુ માટે, કરો અ-
ગની સંસ્કાર ॥ ૩૫ ॥ શકુની કહે સૌ મુરખા છો, કામ બતાવું સ્હેલ;
જુમનાજીના કીનારા ઉપર, છે આપણો આ મ્હેલ ॥૩૬॥ જુમનાજીવાળો
ઘોરોપાડો, તે પછી મડદુ લેવુ; કોઇના જાણ્યામાં નવ આવે, પાણીમાં
ફેંકી દેવુ ॥૩૭॥ મધ્ધર માંછલી ખાઇ જવાનાં, બતાવું તે કરી જુઓ;
કદાપી મડદુ જડશે તો, કહેશે કે ડુબી મુઓ ॥૩૮॥ નાહાવાની બહુ
ટેવ હતી તે, ડુબી મુએલો ભેમ; જો દુરીયોધન ઉપાય માહારો, જે જે
બતાવુ તે કેમ ॥૩૯॥ જો માહારે ઉપાયે મરણ પામ્યો, કેવો નાંખ્યો છે
મારી; દુરીયોધન કહે મામા તારી, બુદ્ધીની બલીહારી ॥૪૦॥ જુમના-
જી ભણી ભીંતડુ પાડયું, નાંખવા થયા ત્યાર; ભીમની ભુંડી દશા બેઠી,
જાણ્યું જુગદાધાર ॥૪૧॥ કૃષ્ણ પ્રભુએ એમ વીચાર્યું, સેદેવનું વેણ ન-
ડશે; બ્રમાન્ડ જીવ છે ભીમ મરે તો, મારે મરવું પડશે ॥ ૪૨ ॥ એમ
જાણી પુરૂશપુરાણી, ચીંતાતુર થયા એવ; પ્રેરણા કીધી પ્રેરક પ્રભુ, બો-
લાવ્યો વાયુ દેવ ॥૪૩॥ એટલે વાયુ દેવતા આવ્યો, બોલીયા જુગજી-
વન; જા વણ મહોતે મરણ પામે, ભીમસેન તારો તન ॥૪૪॥ જુમનાજી
પર જૈ રહે ઉભો, હોંશીયારી ઘણી રાખી; દુષ્ટો ફેંકે તવ ડાબે પાસે,
જુમનામાં દેજે નાંખી ॥૪૫॥ તો તારો સુત ઉગરવાનો, કહી કર્યો વી-
દાય; આવી વાયુ દેવ ઉભો રહ્યો, છે અંધનો મહેલ ત્યાંય ॥ ૪૬ ॥ એ-
વામાં તો ચાર ચંડાળે,મડદુ ગબડાવી લીધુ;કીનારે લાવી બળ કરીને,
તર્તજ ફેંકી દીધુ ॥૪૭॥ વાયુ દેવનો દીકરો તે, વાયુએ ઉચકી લીધો,

અવળ સવળ કરીને ડાભે, પાસે ફેંકી દીધો. ॥૪૦॥ વજ્ર પાસુ પ્રથવી પર પડયું, પ્રથવી ફાટી તતકાળ; પ્રથવીમાં ઉતરીયો તે,જઇ પડયો પાતાળ. ॥૪૯॥ પાતાળમાં વજ્રેશ્વર મહાદેવ, વજ્રને ડેરે અડીયો, ડેરા ઉપર અથડાઇને એ, એટલા ઉપર પડીઓ ॥ ૫૦ ॥ જો વચમાં વજ્ર ન આવે તો, ઉતરે સાત પાતાળ;પણ વજ્ર વચમાં આંવીયું તે,અચકયો સતીનો બાળ. ॥૫૧॥ વળણ॥ અચકયો બાળ સતી તણો, સાંભળને તું રાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, મહાદેવમાં શું થાય.

કડવું ૬૦ રાગ ચોપાઈની છાયા.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; છે પાતાળમાં એક નાગ, તેને દીકરી શુભ સોહાગ ॥ ૧ ॥ હતી પાંચ વરસની એ તન,ત્યારથી કરે શીવ પુજન; પુંજે વજ્રેશ્વરને એવા, માગે સ્વામી કરીને શેવા ॥ ૨ ॥ થઇ એકાદશ વર્ષની જ્યારે, ધારી પીતાએ પરણાવા ત્યારે; કન્યાએ કહ્યું ન મરો મથી,શીવનાવર વીના વરવાની નથી ॥૩॥ દેશે મહાદેવજી વર જ્યારે, વરૂ તે વરને હું ત્યારે;એમ કહી નહી વરી નાથ,તેથી કળકળે માતતાત ॥૩॥ થઈ સોળ વરસની નાર,માત પીતા લડયા તે વાર; દીકરી વગોવી અમ કુખ,કુંવારીનું ન જોઇએ મુખ॥૫॥ પડયો ભીમ જે દાડે તે દાડે, થયો કલેશ ઘણો આંક આડે; કન્યા ક્રોધ ભરેલી ચાલી, શેવા સામગ્રીની છાબ ઝાલી ॥૬॥ વજ્રેશ્વર મહાદેવમાં પેઠી,પુજન કરવાને રડતી બેઠી,સેવા કરી બોલી એમ નારી, થાજો પ્રસન ત્રીપુરારી. ॥૭॥ નહી તો જીભ દંતથી કાપું, હું તો સ્ત્રી હત્યા તમોને આપુ; તવ શીવજીએ કરી દયા, કલેશ જોઇને પ્રગટ થયા ॥ ૮ ॥ શીવે કહ્યું માગી લે તું નાર, કન્યા બોલી આપો ભરથાર; તવ શંભુએ મેલ્યો શીશ હાથ, દેરા પુઠે પડયો તારો નાથ ॥ ૯ ॥ વેણ સાંભળતાં મન મોહ્યું,દેરા પુંઠે કન્યાએ જઈ જોયું; દીઠો મરણ પામેલો નાથ, એણે મનમાં વીચારી વાત ॥ ૧૦ ॥ આતો પ્રથ્વીનો છે નર કોય, દીસે મરણ પામેલો હોય; પ્રાણ બ્રહ્માંડે હોય કદાપે, શંભુ મરણ પામેલો ન આપે ॥ ૧૧ ॥ મારા મન તણો સંદેહ ખોઉં, જીવતો કે મુએલો જોઉં; લાવી ઠરેલું ઘ્રત તે દીશ, મુકી જોયું ત્યાં ભીમને શીશ. ॥ ૧૨ ॥ થયું ઉષ્ણ કન્યા વદીવાણ, એના ખોળીયામાં હજી પ્રાણ;કોક શત્રુએ કીધો છે કેહેર; એને ખવરાવી દીધું છે ઝેર ॥ ૧૩ ॥ ગઈ દોડતી તાતની કને

શીવે સ્વામી આપ્યો આજ મને; પડયો છે શબ તુલ્ય શીવ દેરે, નથી સુધસાન ચઢેલે ઝેર ॥ ૧૪ ॥ તમો આવીને નીશ ઉતારો, આપ્યો શીવે તેતો સ્વામી મ્મારા, તવ વાસુકીને એનો ભાઈ. આવ્યા શીવને દેહેરે ધાઇ ॥૧૫॥ રખાવ્યા ભીમના પગ સીધા, પછી બે અંગુઠે ડંશ દીધા; ડંશ દઇ વીશ ચુશ્યુ તમામ, પાછો નાગ બોલ્યો તે ઠામ. ॥ ૧૬ ॥ હાંઇ બેશી રેહેજે તું બેહેની, હવે જાગૃતી થવાની એની; અમો આગળ જઇએ ઘેર, કરીએ સહુ વીવાની પેર. ॥૧૭॥ બે ઘટીકાએ બેઠો એ થાશે, તેડી લાવજે આપણે અવાસે; એમ કહી થયા વીદાય, ભીમ પાસે રહી કન્યાય. ॥૧૮॥ સત્યકંથ માન્યો તે દહાડે, વસ્ત્ર વતી મક્ષીકા ઉરાડે; બે ઘટીકાએ પ્રાણ ઉતરીયો; નશો નાડી રૂવાડે પસરીયો. ॥ ૧૯ ॥ આવી સુદ્ધી ઉતર્યો જીવ હેઠો, મરડી આળસ ભીમ થયો બેઠો, જોવા લાગ્યો એ ચારે દીશાય, અરેહું હાંઈ આવ્યો છું કયાંય ॥૨૦॥ હવે ગામની શોધ કયાં કાહાડું, કયાં ગયું ઘર કયાં લાડુ; કયાં ગયું કાકાનુ ઘરબાર, શાનુ દેહરૂંને આ કોણ નાર. ॥ ૨૧ ॥ તવ નારીએ જોડયા બે હાથ, તમે શું જુઓ સ્વામીનાથ; નથી પ્રથિવ આ તો પાતાળ, હાંઈ નાંખ્યા કોઇ ચંડાળ, ॥૨૨॥ કોઈ શતરૂએ કીધો કેહેર, દીધું હતું તમોન ઝેર; તેતો મુજ ગરજ કારજ કીધું, મારા તાતે વિશ ચુશી લીધું ॥૨૩॥ હુંતો શીવનું વરદાન પામી, તમોને આપ્યા મુજ સ્વામી, ભીમે કન્યા રૂપાળી ભાળી, જાણ્યું મનમાં હું ભાગ્યશાળી ॥૨૪॥ કહે કન્યા ચાલો મુજ ઘેર, કરે મુજ તાત પરણાવા પેર; એવું સુણી ઉભો ભીમ થાય, ઘેર તેડિ લાવિ કન્યાય. ॥૨૫॥ વાસુકી નાગે આપ્યું આસન, કરો જમાત્ર ઘર પાવન; ભીમ કહે બોલો વિચારી, મ્હારે નથી પરણવિ નારી. ॥૨૬॥ તવ નાગે નીસાસા મુકયા, તમ જમાત્ર તો થઈ ચુકયા; પુત્રીવગર વર્યે વરી ચુકી, હવે કયાં જશો એને મુકી. ॥ ૨૭ ॥ ભીમ કહે દયા આવી ઘણી, પણ શું આપશો પેહેરામણી; નાગ કહે કહો સુણી લેઇયે પણ પાછા જવા નહી દઇએ ॥ ૨૮ ॥ ભીમ કહે લ્યો પુંજ્યના લ્હાવા, માગુ પેહેરામણીમાં ખાવા; એમ સુણી સહુ નાગ હશિયા, એવું કેટલું ખાધાના રશીયા. ॥૨૯॥ તમે ખાવાના શું ખઇ ખઇને, કહ્યું ત્રણસે મણ બે વાર થઇને; સુણી ભાગી વાસુકીની હામ, આ તો વેચવું પડે ઘર ગામ, ॥ ૩૦ ॥ ત્યારે બોલીયા નાગ તમામ, પુંજી પાતાલની શું કામ કરો કબુલ ખાવા દેવું, ત્યારે કબુલ કીધું એવું. ॥ ૩૧ ॥ વલણ ॥ કબુલકીધું ભીમને, તવ સતી સુત હરખાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચ-

રે, પ્રથ્વીમાં શું થાય ॥.

કઠવું ૬૧ રાગ સામેરી દોહરાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ હસ્તીનાપુરમાં મધ્યાન થયા, કુંતાએ કીધી રસોઈ; ધરમને કહ્યું ચાલો બેટા, જમવાને સહુ કોઈ॥૨॥ ધરમ કેહે સવારનો મા, ભીમ નથી દેખાતો; એના વીના હું જમવા ન બેસું, હરનીસનો નીમ આતો ॥ ૩ ॥ કુંતાજી કહે સોધી કહાડો, તવ ચાલ્યા ત્રણ વીર; બાગ બગીચા અખાડા જોયા, જોયું જુમના તીર ॥૪॥ જ્યાં જ્યાં જવાના ઠેકાણા એના, ત્યાં કીધો તપાસ; કોઇ જગે ભીમને નવ દીઠો; સર્વે થયા ઉદાસ ॥ ૫॥ કુંતાજી કહે જાવો બેટા, દુરીયોધનને આવાસ; એટલે એના સેવક મોકલી, કરાવસે તપાસ ॥૬॥ એટલે ધરમ અરજુન ચાલ્યા, ગયા સભાની માંય; દુરીયોધન કહે આવો ભાઈ, કેમ પધાર્યા હાંય ॥ ૭ ॥ કદી નહી ને તે દાડે તો, માન્યે દીધું આસન; કેમ પધાર્યા, કેમ પધાર્યા, કહો મમ બંધુ જન ॥ ૮ ॥ ધર્મે કહે કે મોટા બંધુ, ભીમ ગયોછે ખોવાઇ;સવારનો દેખાતો નથી, ખોળીને આવ્યા હાંઇ ॥૯॥ ગૈ કાલનો એ છે અપવાસી, સવારે ભુખ્યો થયો; માતાએ મધ્યાને ખવરાવું ધાર્યું, માટે એ રીસાઈ ગયો ॥ ૧૦ ॥ દુર્યોધન કહે શા માટે એને, ખાવા ન આપ્યું તમે; શી ખોટ તમારે આવતીતી, મોકલીએ સૌ અમે. ॥૧૧॥ કુંતા ડોશી છે બહુ ડાહ્યાં, બોલેલાં મશે મસે; રીશનો ભર્યો દેહ તજે તો, મોઢું કાળું મેશ થશે. ॥૧૨॥ એમ કહીને દાડતો આવ્યો, લાવ્યો શકુની સાથ; ગાંટા કાઢતો ને બરબરતો, ગયો જ્યાં કુંતામાત. ॥ ૧૩ ॥ ઓરે કાકી તમે ન મુઆં, કીધો સોર બકોર; ભીમને વ્હેલું ખવરાવવામાં, શું પડયું તમને જોર. ॥૧૪॥ પરાણે એકાદશી કરાવી, નકંર કષ્ટ તમે તો, આજ જમવા ન આપ્યું શું કરિએ અમેં તો, ॥૧૫॥ ભીમ ભુખાળવો, રીસનો માર્યો, રખે કરે આપઘાત; તો શું બતાવિએ મોઢું જગતમાં, વિચાર કરી લ્યો માત. ॥૧૬॥ ઓથ અમારી ભાગી પડે સૌ, વધો એવાં વચન; કુંતાજી ઠપકો સાંભળીને, કરવા માંડયું રૂદન. ॥૧૭॥ શાહુકાર થવા કુંતાજી ઊપર. કોપ કરે બહુ પાપી; ધાંટો કાઢીને શકુનિ બોલાવ્યો, દુષ્ટે રજા એમ આપી.॥૧૮॥ બોલાવો શસ્ત્ર સ્વાર ઘોડાના, વન સોધે ઠેરોઠેર; નગ્રમાં હજાર શેવક છો

ડો, જડતી લો ઘેર ઘેર ॥૧૯॥ એકસો ઢીમ્મર લોક બોલાવો, જુમનામાં નાંખે જાળ; ન્હાવાની એને ટેવ ઘણી તે, બુડી મરે કોઈ કાળ ॥ ૩૦ ॥ એવી રીતે શોધ કરવા કાહાડયા, જ્યાંને ત્યાં ગાભરો ફરે, કુન્તાએ જાણ્યું સપુત સગા વણ,આટલુ તે કોણ કરે ॥૨૧॥ જગતમાં ભલાઇ દેખાડવાને, કરે દોડાદોડ ઝાંઝી;આંસુડાં કાહાડે દુ:ખ દેખાડે,છેમનમાં બહુ રાજી ॥૨૨॥ એમ કરતાંતો રજનીપડી,તેમતેમ હાહાકાર; ભીશ્મજી આવ્યા વિદૂર આવ્યા, આવી કૌરવની નાર ॥ ધ્રત્રાષ્ટર ગાંન્ધારી આવ્યાં, સર્વે બેઠાં મળી ટોળે;ગામમાં ઘેર ઘેર શેવકો,ખુણાખોચરાખોળે॥૨૪॥ ઢીમ્મર સોધે જમુનાજીમાં,વનમાં સોધે સ્વાર;કુન્તાજીકને સર્વમળીને, કંઈકંઇ કરે વિચાર ॥૨૫॥ એવે સમે પાતાળ વિસે, મંડપ રચના કીધી; ભીમને બેસાડયો બાજઠ ઉપર, કન્યા પધરાવી દીધી ॥ ૨૬ ॥ પાતાળના નાગ પાસેજ બેઠા, ગોર બીરાજ્યા માંય; નાગકેરી નાગણીઓ તે, ગુણીઅલ ગીતાં ગાય ॥ ૨૭ ॥ વળણ ॥ ગુણીઅલ ગીતાં ગાય છે, પરણે સતી સંતાન; વ્યાસ વલ્લભ વદે વાસુકી, દે છે કન્યાદાન.

કડવું ૬૨ રાગ રેણીની.

ત્યાં તો સમે વરતે સાવધાન, સોભાગ્ય રેણી રે;દે છે વાસુકી કન્યા દાન ॥ સોભાગ્ય. ॥૧॥ પેહેલો હસ્ત મેળાપક થાય ॥ સો ॥ તેમાં વેદના મંત્ર ભણાય ॥ સો. ॥ ૨ ॥ ત્યાં તો પાડી પટોળે ગાંઠ ॥ સો. ॥ વરમાળ આરોપી કંઠ. ॥સો ॥ ૩ પછી પેહેલું મંગળ વરતાય. ॥ સો ॥ તેમાં દાશીઓ અરપણ થાય. ॥ સો ॥ ૫ ॥ ત્યાંતો ત્રીજું મંગળ વરતાય.॥સો॥ તેમા ભોમીના દાન દેવાય. ॥ સો॥૬॥ ચોરી ચોથું મંગળ વરતાય. ॥સો॥ તેમાં ભંડાર સહીત અપાય. ॥ સો ॥ ૭ ॥ પછી રૂપૈઆ વીંટીઓ રમાય, ॥ સો ॥ બેઉ લાગ્યા ગોત્રજને પાય ॥ સો ॥ ૮ ॥ સઘળી વીધીથી વરી કન્યાય ॥ સો ॥ પછી નરનારી ગયા મ્હેલમાંય, ॥ સો ૯ ॥ વલણ. નરનારી મહેલમાં ગયાં, બોલ્યો કુંતી તન, વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે માગ્યું ભીમ ભોજન.

કડવું ૬૩ રાગ સાખીનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારી તુજને

સંભળાવું, આધ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ભીમે માગ્યું ભોજન કરવા, નારી રહી નહી જોઈ; ધણી છે આતુર એતો ચાતુરા, કરવા લાગી રસોઇ ॥૨॥ શીખંડ પુરીનું જમણ કીધું, સાથે સામગ્રી ઝાઝી; મેથીની ચોળાઈની કંજરીની, તાંદરજાની ભાજી ॥ ૩ ॥ દોડીની કુબીની પુંઆડની ને, ગળજીભીની વઘારી; ચીલની ને પોઇની ભાજી, સવાની છમકારી. ॥૪॥ આળુના પત્રના વાટા વળેલા, છે લાંબા અદગજીયાં; કોળાનાં કેળાના રાતા રતાળુનાં, દુધીનાં ભાવતાં ભજીયાં ॥ ૫ ॥ રાણનું રાઈતું રાઇ ચઢાવી, ત્યાર કર્યું તતકાળ; બાજઠ થાળી વાડકા મુકયા, મુકયો કનકનો થાળ ॥૬॥ જળની ઝારી આપી નારી પતી માન્યો ભગવાન; ઉષ્ણોદકથી વ્રકોદરને, પ્રેમે કરાવ્યાં સ્નાન. ॥ ૭ ॥ પછી બેઠો ભીમ બાજઠ પર, પ્રેમદા પીરસ્યો થાળ; સામગ્રી સહુ જોઇને રીઝ્યો, શુભ સતીનો બાળ ॥૮॥ ક્ષુધા લાગી છે અતી ઉદરમાં, નારીએ આજ્ઞા દીધી; ભીમે જાણ્યું કયાં કોળીયા ભરૂ, સામગ્રી ભેળી કીધી ॥૯॥ થાળ મોડે માંડી પી ગયો, માગ્યું બીજી વાર; પાત્ર લાવીને ઠાલવી દીધાં, રાખ્યું નહી લગાર ॥૧૦॥ તે પણ નારી બોલી ચોળ્યું શું સ્વાદ સર્વે જણાશે; ભીમ કહે મ્હારા મોઢામાં, જુદેજુદું થઇ જાશે. ॥ ૧૧ ॥ એમ કહીને આરોગી ગયો, ભીમ વદયો વચન; અરેરે હું જમી ગયો તું, કરીશ શું ભોજન ॥ ૧૨ ॥ નારી કહે તમે જીવ ન બાળો, રાંધીશ બીજીવાર; ભીમ કહે કરો ભેગા ભેગી, ભુખ રહી છે લગાર ॥ ૧૩ ॥ એમ કહીને ફરી રંધાવ્યું, જમ્યો બીજીવાર; ખાધું પીધું આનંદ થયો, માંડી રહ્યા સંસાર ॥ ૧૩ ॥ ભામની મળી ભોજન મળ્યું, આનંદ ફંદમાં ફુલ્યો; માત ભ્રાત કુટુંબ કબીલો, ઘર ગામ સઘળું ભુલ્યો ॥૧૫॥ ઈશ્વર કૃપા એવી બનીકે, નારીને ગર્ભજ રહ્યો; પ્રથવીમાં રૂજની ગઈ પણ, ભીમ ભેગો નવ થયો. ॥૧૬॥ તેરસનું વહાણું વહાયું તવ, સર્વે થયા નીરાશ; વસ્તીમાં વનમાં જળમાં જડયો નહિ, સરવે મુકી આશ ॥૧૭॥ તવ સેદેવને પ્રશ્ન પુછયું, પોતે કુન્તા સતી, ભીમસેન પ્રથવીમાં છે કે નહીં, સેદેવે કહ્યું મા નથી. ॥૧૮॥ જેવું પ્રશ્ન તેવું ઉત્તર, આપ્યો સેદેવ જોશી; વીપ્રીત વચન સાંભળીને, રડવા લાગ્યાં ડોશી. ॥ ૧૯ ॥

॥વળણ॥ ડોસી રડવા લાગીયા, ધરમે નાંખી ચીસ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કુટે છાતી શીશ.

કડવું ૬૪ રાંગી બીલાવરી છાચાંનો રાગ.

કુંતાજી વલવલહો, રૂએ ભોળી ભામની; પ્રથવીમાં પડતી હો, પાંડુ કેરી કામની ॥૧॥ એ લાડકવાયા હો, દીકરા તેં દગો દીધો; એ જબરા જાયા હોં; આજ કાળો કહેર કીધો ॥૨॥ પીખાવ્યાં તેં પળીયાં હો, કીધાં ઘર ધુળધાણી ચાર તો બંધુ હો. તેની દયા નવ આણી ॥૩॥ ભીમ ભુખાળવા હો, ભવીશ મારૂં ભુસાયું; ફાળ પાડી પેટમાંહે,રૂધીર બધું ચુસાયું ॥૪॥ શીશ બહુ કુટે હો,છુટે ધાર રૂધીર તણી હરખ હૈયાના હો,બેટા તેં નાંખ્યો હણી ॥૫॥ એ દુશમન દૈવડાહો, ખરૂં રત્ન કયાં ખોયું;હું નીરભાગણીનાહો, સામું કેમ ના જોયું ॥૬॥ હીરો હડતાયો હો, સરવનો પાળનારો; ખરો દીવો.બુજ્યોહો, સકળ કષ્ટ ટાળનારો ॥૭॥ હતું મ્હારૂં રમકડું હો. રીસાઇને કયાંરે ગયું; નડી કેઇકરણી હો, કરમ વીજોગી થયું ॥૮॥ કયાં કયાં તુને શોધુંહો, સોધું તોહે કયાં તું મળે; લઇ ગયા જમડા હો, મ્હારૂં પેટ પાસુ બળે ॥ ૯ ॥ ઘણી ખેપ રાખીને હો, ન્હોતી દેતી કેં જાવા; નીત્ય રડી રડીનેહો, ખાઉધરા તું માગતો ખાવા ॥૧૦॥ માને ગયો મુકીહો, કેમ દયા નવ આવી; રજળાવ્યું ઘડપણ હો, નાઠો કેમ રીસાવી ॥૧૧॥ કયાં કયાં પોકારે હો જ્યાં ત્યાં જર જોડાવું, બાંધ્યો હોય કોઇએ હો; તોહે તને છોડાવું ॥૧૨॥ આતો કયાં છોડાવું હો, દીકરાજી દન રૂઠયો, જન્મ્યો માને બાળવા હો, સુત થઈ શત્રૂ ઉઠયો ॥ ૧૨ ॥ સદા રાખી બળતી હો, ઉંડે છે હૈએ હોળી; શું જાણું થશે આવું હો, ભટકતી થઇ ભોળી ॥ ૧૪ ॥ કંઇ હો સંતાએલા હો, દેખુ તો વીજોગ ભાગે; જાણે તું નજરકને હો, ભોવનમાં ભણકારા વાગે ॥૧૫॥ લાંબા પોહોળા પોચતા હો, કલેવર કયાં પાડયું; મ્હોટા મરમ રાયેહો, અતી કલ્પાંત માંડયું, કાહાડે કેશ શીશના હો, ચામડી ચુંરી નાંખે; ચક્ષ ચુવે ચોધારે હો; ભાઇ ભાઇ મુખે ભાખે ॥૧૭॥ વીરા વીપત વેળાના હો, બંધાવા તું બ્હાર ગયો; ભલુ તને ગમશે હો, કઠોર કાળજાનો થયો ॥ ૧૮ ॥ એમ બહુ રૂવે હો, શરીરને પછાડે, દંત જીભ લેછે હો, શીશ ફોડી રૂધીર કાડે ॥૧૯॥ રડે અરજુનજી હો, રડે છે શેદેવ જોશી, રડે ઘણો નીકુળહો, થઈ છે બાવરી ડોશી ॥ ૨૦ ॥ છાતી છોળ્યો છુટે હો, કુટે પાન્ડુની કામની; એને રડતી દેખી હો, રૂવે પ્રજા ગામની ॥૨૧॥ રૂવે વ્રધ જોબનહો, રૂવે બાળક બાળુવા; વાવલીયો ન વાયે હો, સ્થંભી ગયાં ઝાડવા ॥ ૨૨ ॥

ઘોડા ઘાસ ખાય નહીં હો, એવું રૂદન આરંભ્યું; ભયંકર કલેશથી હો, જુમનાનું જળ થંભ્યું ॥૨૩॥ રડે સ્વાન ગામના હો, સ્મશાન સરીખું ભાસે; વાદળાં છવાયાં હો, ગગનમાં ચોપાસે ॥ ૨૪ ॥ વળણ. ગગન છવાયાં વાદળાં, થઈ ભોમી ભયંકાર; વ્યાસ. વલ્લભ એમ ઓચરે, કલેશ થયો અપાર. ॥

કડવું ૬૫ રાગ સોભાગ્યનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આંદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ હાહાકાર બહુ વરતાયો, રડે છે ભીસ્મ વિદુર; આંધળો અતીશે આક્રંદ કરે, હર્ખ ઘણો છે ઉર. ॥ ૨ ॥ ગાન્ધારી ઘણું કુટવા લાગી, કુટે કૌરવ નાર; સારૂં દેખાડવા જગત વીશે, રડે સૌ અંધ કુમાર. ॥૩॥ દુરીયોધને જુલમ માંડયો, કુટી ભાગે શરીર; મોટે બરાડે શીશ પછાડે, કુટીને કાઢયું રૂધીર. ॥૪॥ સૌ કરતાં એણે જુલમ માંડયો; જુએ મનુશનો સાથ, શકુનીને સુશરમા તે, ઝાલી રાખે છે હાથ. ॥૫॥ તેમ તેમ પાપીને તાન આવે, દુનીયા દોરંગી જુએ; લોકો વાતો કરવા લાગ્યા, અરેરે રાય બહુ રૂએ. ॥૬॥ છત્રપતીપર ભીમ કરતોતો, જ્યારે ત્યારે બહુ કેહેર; પણ તે વાતનું દુરીયોધનમાં; નથી દેખાતું ઝેર. ॥૭॥ એમ ઘણા જન કેહેવા લાગ્યા, હરખ્યા પાપી મનમાંય; દુરીયોધન કહે ગમેતેવો તોએ બંધુ પોતાની બાંહ્ય ॥૮॥ ઘણું આક્રંદ તે દન ચાલ્યું, સાંજે કીધું સ્નાન; ત્રણદનના અપવાસથયા, થયા મર્ણ સમાન. ॥૯॥ બળાત્કારે ભીશ્મ વિદુરે, સમજાવ્યા કુંતીતંન; કુંતા સહીત સોધ કરીને, ખવરાવ્યું તવ અન. ॥૧૦॥ ચૌદશે ચોથો દીવસ થયો, એકલાં કુંતાજેવાર; દુરીયોધનને પેરપુછવા બોલાવ્યોતેવાર. ॥૧૧॥ પછી પુછયું ઓરે બેટા, મરણ પામ્યો ભેમ; એનો ક્રયાખરચ જોઇએ, કહો કરીશું કેમ. ॥૧૨॥ અમ પાસે નથી પૈસાપુંજી; તું મોકલે તે ખઇએ, અમે નિરધન પડયાં ભાઇ, તારે આશરે છૈએ. ॥ ૧૩ ॥ દુરીયોધન કહે એમ શું બોલો, કહો તેવું વાપરવું; એની પુરણ ક્રીયા કરીને, મ્હારે તો નિસ્ચે મરવું. ॥૧૪॥ કુંતાજી કહે બેટા, તુજથી ઉજળાં છૈએ, પ્રભુ કોપ્યો ત્યાં ઉપાય શોછે, શાંતી રાખી રહીએ. ॥૧૫॥ છત્રપતિ કહે સાંભળો માતા, પત્ર લખું દેશોદેશ, મ્હારા ભાઇને રડવા માટે, આવે સર્વ નરેશ. ॥૧૬॥ વાવરૂખરચુંને ખવરાવું, શાન્તીવળે મનેત્યારે; ભાઇનીપુંઠે

વરે નહી તો,શું કરવું ધન મ્હારે ॥૧૮॥ એમ કહીને મામાને બોલાવ્યો, લખી તેડા સરવત્ર; કુન્તાજી કહે પ્રથમ પેહેલા, ત્રણ લખી દો પત્ર. ॥૧૮॥ કુન્તલપુરમાં મ્હારા પીતાને, બીજો મારવાડ દેશ; શલરાજા મ્હારી શોકનો ભાઈ, માને છે ભગની હમેશ ॥ ૧૯ ॥ ત્રીજો લખો દ્વારકામાં, કૃષ્ણ બળદેવ જેહ; મ્હારા ભાઈના દીકરા છે, મમ ભત્રીજા તેહ. ॥૨૦॥ શકુનીએ તવ પત્ર લખીને, મોકલીયા તતકાળ; પછી બીજે મોકલવાને, લખાવે અંધબાળ. ॥ ૨૧ ॥ સર્વ ક્ષત્રીને પત્ર પોહોંચેથી, આવવું અમારે દેશ; ભીમનો કુકવો કરવા માટે, નહિ આવે જે નરેશ. ॥૨૨॥ તેનું ઘર ગામ લુંટી લેઇશું, એમ લખાવ્યું રાય; પછી શેવક લોકને આપી, કરી દીધા વિદાય ॥૨૩॥ દેશદેશાન્તર પત્ર પોચાડયા, દ્વારીકા પોહોચ્યો જ્યારે; બળદેવજીએ સર્વ કુટુંબને, વાંચી બતાવ્યો ત્યારે ॥૨૪॥ એટલે સરવ રડવા લાગ્યાં, ત્રાહ્યત્રાહ્ય કરતાં મુખ; કૃષ્ણપ્રભુ કહે કુન્તા ફોઇને, વ્રદ્ધપણમાં પડયું દુઃખ ॥૨૫॥ જગત વ્હેવારે જુગજીવને ઘણું કર્યું કલ્પાન્ત; પછી સરવે સ્નાન કીધું, રહ્યા રડીને શાન્ત ॥૨૬॥ તે રીતે થયું કુન્તલપુરમાં, ત્રીજું મારવાડ દેશ; હસ્તીનાપુર જાવા નીકળીયો, કુંતિભોજ નરેશ ॥ ૨૭ ॥ મારવાડથી શલરાજા ચાલ્યો દ્વારીકાંથી જદુરાય; કૃષ્ણ ને બળદેવ બે બંધુઓ, હસ્તિનાપુર પળાય ॥૨૮॥ ભીમના નવમાને દહાડે આવ્યા, નગ્રતણે દરવાજે; ત્યાં તે ચારે ભેગાં થયાં, રૂએ મ્હોટે અવાજે ॥ ૨૯ ॥ મ્હોડે માથે વસ્ત્ર ઓઢીને; દુરીયોધનને કાહાવે; શલ કુંતીભોજ કૃષ્ણ ને બળદેવ, રડવા માટે આવે ॥૩૦॥ તવ પથાણા પાથરીયાને, બોલ્યો શકુની એમ; ઓ દુરીયોધન કુટજે તું, રૂધીર નીકળે તેમ. ॥૩૧॥ ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય કરજે રડજે પડજે, વાગશે તો મટાડશે; એમ નહિ કરે તો કૃષ્ણ કપટી, નિશ્ચે દગો જાણી જાશે. ॥ ૩૨ ॥ એમ કરીને એ બેઠા પથાણે, રૂએ છે હૈયા ફાટ; રડવા આવેલા તે ચારે જણા, ચાલી આવ્યા પુર પાટ ॥ ૩૩ ॥ પથાણે પેઠા સનમુખ બેઠા, નેત્ર વહે નીરધાર; દુરીયોધને કુટવા માંડ્યું, મુખ કરે હોકારા. ॥૩૪॥ અરેરે બંધુ કયાં ગયો તું, ભીડ વેળાનો ભાઇ; થોડીવારે રડતા રહ્યા, પ્રભુ પથાણા માંહી. ॥૩૫॥ આંસુ લુછતા ઉઠયા પ્રભુજી, પોતે દિનાનાથ; દુરીયોધન શીશ છાતી કુટે, તેના ઝાલ્યા જઇ હાથ. ॥૩૬॥ ઓ છત્રપતી આ શું કરો છો, જનમે તેટલું જાય; કોઇ ઘણુંને કોઇ થોડું, તેમાં શો ઉપાય॥૩૭॥ગયેલાને નથી લવાતું, લવાયતોસહુલાવે,મુવાની પુંઠે નથી મરાતું; મરેતો એ નવ આવે,॥૩૮॥મોટે મીથ્યા કલ્પાંત

કરો, બોલ્યા જુગજીવન; એટલે રડતો રડતો કેહે છે, રાજા દુરીયોધન ॥૪૮॥ ઓરે મ્હારાજા એ બંધુનો, વિજોગ કયારે ટળશે; ભગવાન કહે ભાવ હશે તો, ભીમ તમોને મળશે. ॥૪૯॥ સાંભળી પાપી વીસ્મય પામ્યો, મામાને સાન કરે છે; મામાએ સાન કરી કુટ તુંતો, મન વળાવવા કેહે છે. ॥૪૨॥ એટલે પાપી કુટવા લાગ્યો, પાંખંડમાં નહી મણા; પ્રભુ કહે શીદ કુટી ભાગો છો, હજી કુટાશો ઘણા ॥૪૨॥ એમ મરમમાં મોહન બોલ્યા, પાપી ન ચેત્યો લગાર;બળાત્કારે રોતો રહયો એ, અંધ તણો કુંવાર. ॥૪૩॥ એમ કરતાં થયો દસમો દહાડો, બોલ્યા સુંદીર શ્યામ, પરદેશી લોક આવશે આજે, માટે સોંપી દેઉ કામ ॥૪૪॥ ધરમરાજા ભીમની ક્રીયા, કરવાની છે તમારે; અરજુન આવેલાને માન્ય દેવું, વિશ્વ તણા વ્હેવારે. ॥૪૫॥ નીકુળજી જેહ ખરચ થાયે, તે તમારે લખી લેવું; ધર્મની પાસે શેદેવ જોશી, તમારે બેશી રહેવું ॥ ૪૬ ॥ દાનને દક્ષણા જે જે માગે, તે તે તમારે દેવું; છત્રપતી બીરાજે પથાણે, તે કામ તમારા જેવું. ॥૪૭॥ એવી રીતે સહુને કામ સોંપ્યાં, પોતે દિન દયાળ; એવે સમે આવવા લાગ્યા, પરદેશી ભુપાળ ॥૪૮॥ નગ્રની બારણે તંબુ તાણી, ઉતર્યા ક્ષત્રી લોક; શીશ ઉપર સ્વેત મુગટ પેહેરે,સર્વે બતાવે શોક. ॥૪૯॥ ધરમરાયે દશા સરાવી, એકાદશી શ્રાધ કીધું; એવે થયો દન દ્વાદશનો, ક્રીયા કારજ ત્યાં લીધું. ॥ ૫૦ ॥ બેઠો છે પાપી પથાણામાં, રોતો આવે ત્યાં રાય; કૈંક આવેલા કૈંક આવે છે બેસે પથાણા માંય ॥૫૧॥ ધરમરાજા ક્રીયા કરે છે, બારમાને દન પોતે; સર્વે વસ્તુ ગર્થ લેઈ બેઠો, શેદેવ બંધુ હતો તે. ॥૫૨॥ શ્રાધ કરાવે ગોર ક્રપાચાર બ્રાહ્મણ થયા છે ભેળા; સોના રૂપાની શળીથી પીંડ, વેહેરવાની થઇ વેળા. ॥૫૩॥ પીંડ કરીને ગોરે કહ્યું આ, ધાતુ શળીથી કાપો; ધરમે અવળો હાથ ધરીયો, શેદેવજી શળી આપો. ॥૫૪॥ શેદેવજીયે મન વિચાર્યું, અણઘટતું આ થાશે; શળી લેઇ પીંડ વેહેરશે તો, સગપણ ઉતરી જાશે. ॥૫૫॥આપું ન આપું તો પણ ખોટું, વીચારમાં જીવ પેઠો, ધરમે ઘાંટો કાહડીને માગી, શેદેવ અવળો બેઠો. ॥૫૬॥ ધર્મ કહે શું સાંભળે નહી, કેમ કરે છે વાર; એટલે વિશેશ આડું જોયું, કોપ્યા ધર્મ અપાર ॥ ૫૭ ॥ કળકળી કુખમાં કોહોણી મારી, કેમ તું માથું કુટાવે; તે સમે સેજ સ્વભાવ પ્રભુજી, ધામમાંથી બ્હાર આવે ॥ ૫૮ ॥ જોયો તમાસો જુગજીવને, ધરમ કોપે ચડીયા; શેદેવ શામની દ્રષ્ટી મળીકે,ખડખડ હશી પડીઆ. ॥૫૯॥ ધરમે બેઉનો જોયો તમાસો, પેટમાં પડયો

વ્હેમ; કહો ના કહો પણ જીવે છે, બળવંતો ભાઇ ભેમ. ॥૬૦॥ વળણ॥ બળીયો બંધુ માહરો, છે જીવતો જગમાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સાંભળજો શ્રોતાય.

કડવું ૬૪ રાગ બેહાગનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા; સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું; આદ્યપરવ મહીમાય. ॥૧॥ ધરમ રાજાને વ્હેમ પડીયો, જીવે છે ભીમસેન ભ્રાત; શેદેવ મારો ત્રીકાળ જ્ઞાની, કૃષ્ણ પ્રભુ સાક્ષાત ॥૨॥ બેઉ જણા નથી જેવા તેવા, જો હોય મુએલો ભેમ; જવાન જોધનો શોક ઘણેરો, હસે ડાહ્યા જન કેમ. ॥૩॥ એમ જાણીને ગોરને કહ્યુ, ઘેર પધારો આજ; એટલેથી ક્રીયા બંધ રાખો, છે મ્હારે બીજું કાજ ॥ ૪ ॥ એટલે ક્રીયા અધુરી રાખી, ગોર થયા વિદાય; શેદેવ કહે કેમ બંધ રાખી ઓરે ધરમરાય. ॥૫॥ એટલે ધરમે હાથ ઝાલ્યો, થયું મ્હારૂં મન કાચું; ભીમસેન જીવેછે કે મુઓછે,બોલજે સાચે સાચું.॥૬॥ તુને ત્રીલોકનાથ હસ્યા, માટે વેમ પડ્યો મુને; એમ ભાસ્યું કે ભીમ જીવે છે, નહી તો હસુ નાવે તુને. ॥ ૭ ॥ શેદેવજી કહે સેજ હસ્યો તો, તેમાં શું ક્રીધું આમ; જીવ્યા ન જીવ્યાનું ભીમતણું તે, જાણે સુંદર શામ. ॥ ૮ ॥ એટલે ગયા પ્રભુની પાસે, સાચી કહો મને વાત; તમે હસ્યા તેથી વ્હેમ પડયો, જીવે મ્હારો ભીમ ભ્રાત ॥૯॥ કૃષ્ણ કહે તેતો તમે જાણો; બીજું ન જાણે કોય; ભીમ મુઓ એમ મુને ન લાગે, જીવતો ક્યાંથી હોય ॥૧૦॥ હાની હાને નાની ના એમ, વચન બોલ્યા નાથ; ધરમે જાણ્યું ગમે તે બોલે, પણ જીવે મુજ ભ્રાત. ॥૧૧॥ વ્હેમ પાડીને ક્રીયા મુકાવી, સાંજ લગી ધ્યાન ધરવું; જો ભીમ ભાઇને દેખું નહીતો, વીશ ઘોળીને મરવું ॥૧૨॥ એમ ધારીને ધરમ બેઠા, વિઠ્ઠલ ત્યાંથી વળીયા; શેદેવજી ને સામળીયો બે; એકાન્તમાં જઇ મળીયા. ॥ ૧૩ ॥ પછી બોલ્યા શેદેવ જોશી, સુણો અસરણો સરણ; સાંજે ભીમને નહિ દેખે તો ધરમ પામે મરણ. ॥૧૪॥ આપણે કામ કથાળ્યું હસીને, આજની ક્રીયા ઝુલી; પાતાળમાં ભીમ જાણતો નથી, ગયો છે ઘર ગામ ભુલી. ॥ ૧૫ ॥ વામા વીરને વશ બન્યો છે, બંધન એની બુદ્ધી; ભુલ્યો ભ્રાતને માત પોતાની, મુકો સામળીયા સુદ્ધી. ॥ ૧૬ ॥ કૃષ્ણ કહે કાંઇ ચીંતા ન રાખો, આપણે પથાળે પેસો; ચાર ચંડાળોમાં બબે જણની, વચમાં આપણ

બેસો ॥૧૭॥ કરણનાને.શકુનીના બેસજો ઝાલી હાથ; દુસ્યાસનને હું જઇ ઝાલું, બીજો ઝાલું નરનાથ ॥૧૮॥ એમ કહી બેઉ ચાલ્યા પથાણે પ્રભુજી કેમ જાય ચુકી; પવન પુત્રને પાતાળ વિશે, પ્રભુએ સુદ્ધી મુકી ॥૧૯॥ એટલે ભીમને સાંભરી આવ્યાં, પોતાના માત ભ્રાત, અરે રે હું ઘર ગામ ભુલ્યો; થતો હશે આંસુપાત ॥૨૦॥ નાગ કન્યાને કેહેવા લાગ્યો, તેં વશ કીધો નારી; મ્હારા બંધુ નહી ખાતા હોયે, રોઇ મરશે મા મ્હારી ॥૨૧॥ હાંઇ આવે બાર દીવસ થયા, સગપણ મ્હારૂં જશે; સગું વ્હાલું રડવા આવેલું, બારમું થતું હશે ॥૨૨॥ માટે પ્રેમદા જાવું મ્હારે, કરી દે મુને વીદાય; બળ્યું તારૂં ઘેરને બધું, મરી જશે મ્હારી માય ॥૨૩॥ એટલે આવ્યો નાગ વાસુકી, તેણેતો ગુટકો આલ્યો, કહ્યું આંખો મીચી ધારો ત્યાં પડશો, તવ ભીમે મુખ ઘાલ્યો ॥ ૨૪ ॥ નેત્ર મીચીને ધારણા કીધી, વાયુંને વેગે ચડીયો; હસ્તીનાપુરથી એકજોજન છેટે જઇને પડીયો ॥૨૫॥ નેત્ર ઉઘાડી નયના સામું જોયું જેણીવાર, જ્યાં ત્યાં દીઠા દેરા તંબુ, મનુશ અપરંમપાર ॥૨૬॥ ભીમે જાણ્યું મને ઓળખશે સૌ, માટે કરૂં નવો બંગ; તળાવઢામાં પડી આળોટયો, કાદવ ચોપડયો અંગ ॥૨૭॥ મોઢું બીહામણું શરીર તેવું, કરી ચાલ્યો જાય; એવામાં રાજાનો તંબુ હતો, ભીમ ગયો તેની માંય ॥૨૮॥ રાજાકહે તું કોણ છે અલ્યા, કેમ આવ્યો મુકી માઝા; ભીમ કહે મનેમાન્યઆપો હું સર્વે રાજાનો રાજા ॥૨૯॥ રાજાએ જાણ્યું છે કોઈ ગાંડો, જાભાઇ દેવું છું જાવા; ભીમ કહે દુરીયોધન કેરૂં, આવ્યો છું બારમું ખાવા ॥૩૦॥ માટે જોઇયે પોશાક મ્હારે,આપો તો લેઇને જાવું; રાયે જાણ્યું દુરીયોધન જાણે તો, કેશે બોલાવ્યું હાવું ॥૩૧॥ એમજાણીને વસ્ત્ર જરીનાં, આપ્યાં તે ભીમે લીધાં;માથા ઉપર ફેરવીને, પાછાં ફેંકી દીધાં ॥૩૨॥ ભીમ કહે મારે કામ ન આવે, માટે હું ફેંકીદેવું;આપો તમારો દેરાતંબુ,તોતોહોઢી લેવું ॥૩૩॥ રાજાએ જાણ્યું બકવા કરશે, ડેરાતંબુ દેઇદીધો;ભીમઉપાડીને મસ્તકપરથી;પગ લગી હોઢીલીધો ॥૩૪॥આંખ્યો આગળબે બાકાં પાડયાં,સૌર્વની ચરચાજુએ; જેને તે રાજા ગામમાં પેસે, ભીમના નામને રૂએ॥૩૫॥એવેવ્રકોદર દરવાજે આવ્યો,ભાડભરાઇ અથોગ;ભીમે જાણ્યું સહુમનેરડેછે,હુંમુકુદુષ્ટનીપોક॥૩૬॥એમ જાણીને ભીડમાં ચાલ્યો, ટોળાં દેખીમહીંધસે;લોકોએજાણ્યુંઆકોણ કારમુ,આવાપાછા સૌ ખશે ॥૩૭॥ બ્હોતેર દરવાજા બાસઠ બારા, હસ્તીનાપુર ગામ; તે સઘળે સ્થળ ક્ષત્રીયો રડે; લૈ ભીમસેનનું નામ ॥ ૩૮ ॥ એક દરવાજામાં ભીમ પેઠો,

ઘાંટો કાઢયો સતી તન;વચમાં ઉભો રહી પોક મુકી, ઓ મ્હારા દુરીયોધન. ॥૩૯॥ સર્વના ઘાંટા કાડી નાખ્યા, શેવકો સાંભળી રડયા; ત્રીસ દરવાન દરવાજાનાં. લાકડીઓ લેઇ ઉઠયા. ॥૪૦॥ તડાતડ તંબુપર દીધી, ભીમે કર્યો વીચાર; બારે દાહાડે ગામમાં જાતાં, સુકનમાં ખાઉં માર. ॥૪૧॥ જનમ જાંશે માર ખાધામાં, કુદીને ઉંચો ચડીયો; તંબુ પોહોળો કરી સુત વાયુનો, ત્રીસના ટોળામાં પડીયો. ॥૪૨॥ તવ ત્રીસે તંબુમાં આવ્યા, પુરણ મળીયાં પાપ; ભયંકર ભીમને જોઇ બોલ્યા,મુકી દો માબાપ. ॥૪૩॥ ભીમ કહે ભાઈ ભલે પધાર્યા, કહી ટપોટપ ઝાલ્યા; પંદર પંદરને પકડીને, બેઉ બગલમાં ઘાલ્યા. ॥૪૪॥ ભીમ કહે ઓ ગામની દેવ્યા, કાડજે મ્હારો રોગ; બારે દહાડે ગામંમાં જાતાં, તુજને આપું ભોગ. ॥૪૫॥ માની લેજેતું નગ્રની દેવી, એમ વધો મુખ વાણ, બળ કરી બે બગલ દાબી, કાહાડી નાંખ્યા પ્રાણ. ॥ ૪૬ ॥ ત્રીસ મડદાં રાખ્યાં બગલમાં, ભીમે જાણ્યું જવું હેઠ,છત્રપતી દુરીયોધન પાસે, મુકવી મ્હારે આ ભેઠ. ॥૪૭॥ એમ કહીને ચાલ્યો વ્રકોદર, મડદાં સાથે લાવ્યો; ધુમતો ધુમતો રૂમતો રૂમતો, હેઠ પથાણે આવ્યો. ॥૪૮॥ એટલે શેદેવજીને શામળીયો, જાણી પથાણામાં પેઠા; ચાર ચંડાળોની વચમાં આવી. સીક્ષા અપાવવા બેઠા ॥૪૮॥ કરણ શકુનીને શેદેવે ઝાલ્યા,પછી બે અંધના તન; તે બેઉના કર ઝાલીને બેઠા, પોતે શ્રી જુગજીવન. ॥૪૯॥ શીદ કુટો છો, શીદ રડો છો, દુખવા આવે લોચન; તેમ તેમ ઝાઝાં પાખંડ કરે, દુષ્ટ દુરીયોધન ॥૫૧॥ વલણ ॥ દુષ્ટે પાખંડ માંડીયાં ભીમ જુએ ચરચાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, કેવી કરણી થાય॥

કડવું ૯૭ રાગ સાખી.

વૈશંપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરમ મહિમાય ॥ ૧ ॥ પાપીએ બહુ પાખંડ માંડયાં, વારે અસરણા શરણ;એવું જોઇને વાયુનો નંદન, બેશી ગયાં તવધરણ ॥૨॥ ડેરા તંબુ આઘો નાંખ્યો, ન રહે કોઇનો ઝાલ્યો, ત્રીસે મડદાં લબડતાં લેઈ, બેઠો બેઠો ચાલ્યો. ॥ ૩ ॥ પથાણે બેઠેલાં સૌ ખસે આવ્યા, ન ખસે તો ભીમ બબડે; બગલમાં મડદાંના ડોકાં, પાછળ ટાંટીયા લબડે ॥૪ તેવું જોઇને સર્વ ખસે છે, ભીમ ભય મનમાં ન ધારે, જે કોઇ જવાનો માગ ન મુકે, તેને ઢીંચણ કોણી મારે. ॥૫॥ એમ કરી અડધે લ-

ગી ગયો, પોચવા આવ્યો ઠેઠ; ઉભો થઇને મડદાં ફેંકયા, લે દુરીયોધન ભેટ ॥૬॥ સભા સજડ થઈ જોઇને, આ કોણ પ્રાણી અડીયો; છલંગ મારી સુત સતીનો, દુષ્ટોની પાસે પડીયો ॥૭॥ એટલે સેદેવ સામળી-આએ દુષ્ટોને ધરી દીધા, ભીમે ચારે ચંડાળોને, ટપોટપ લેઈ લીધા. ॥૮॥ ધરણ ઢાળી ઉપર બેઠો, કુન્તી તણો કુંવાર; ગડદા પાટુ ઢીંચણકોણી, દેવા માંડયો માર ॥૯॥ ઉચકી પછાડે ચારે બરાડે, જુએ ભીસ્મ ને દ્રોણ; સકળ સભા વીચાર કરે, આતે આવ્યું કોણ ॥ ૧૦ ॥ એટલામાં વ્રકોદર બોલ્યો, સાંભળી લેજો તમામ; હું કુંતાનો દીકરોને, ભીમ સેન મ્હારૂં નામ ॥૧૧॥ બારશને દહાડે ગયો ખાવા, હું અંધ કાકાને ઘેર; કપટ કરી લાડુમાં નાંખી, મુને જમાડયું ઝેર ॥૧૨ ॥ ઝેર જમાડી ફ઼ેહેર કરીને, નાખી દીધો ચંડાળે; પણ મુજ વૃદ્ધોના પુન્યે કરીને,હું જઇ પકયો પાતાળે ॥૧૩॥ ત્યાં જઇ વર્યો નાગની કન્યા, આયુષ મ્હારૂં ખરૂં; આજ પાપીને ઠેર મારૂં, બારમું એનું કરૂં ॥૧૪॥ કેવા પાખંડ કરતોતો એ, રડતોતો મુજ માટે; છો રહ્યો દીકરો કાકાકેરો, મારી નાંખું ઝપાટે ॥૧૫॥ સાંભળી સરવે પોંચા કરડયા, મુઓ એ નરનાથ; એટલે વીદુરભકતે ઉઠીને, ઝાલ્યા ભીમના હાથ ॥૧૬॥ હાં હાં બેટા મુકી દે એને, માર્યામાં શું વળશે; કરણી તેવી પાર ઉતરણી, કર્મતણાં ફળ મળશે ॥૧૭ ॥ એના જેવા તમે ન થાશો, એની તો ભુંડી કરણી; ભીમ કહે આ દુરીયોધનની મા આખલાને પરણી ॥૧૮॥ તેનું ફરજન તેના જેવું, માટે એનો જીવ લેવું. રાજ્ય સોંપે મુને મારા તાતનું,તો જીવતો જવા દેવું ॥૧૯॥ વીદુરજી કહે કેમ દુરીયોધન, સાંભળ ભીમની વાણ; રાજ્ય આપીશ તો રહીશ જીવતો, નહી તો લેશે પ્રાણ ॥૨૦॥ દુરીયોધન કહે વગર મ્હોતે; શીદ મારેછે બાપુ; રાજ્યબધું દેઇનેશું ખાવું, લ્યો અડધું રાજ્ય આપું ॥૨૧॥ વીદુરજી કહે જાવાદેબેટા;લેતું અડધું રાજ; ભીમ કહે તાંબાને પત્રે, લખી આપે આજને આજ ॥ ૨૨ ॥ વીદુર તાંબાનું પત્ર લાવ્યા, લ્યો દુષ્ટજન કર કાપો; બેતાળીશ હજાર દેશ ક્ષત્રીના, પાંડવને લખી આપો॥૨૩॥એમના બાપનું પેદા કરેલું, ભોગવતો હતો પાપી;એમણે કાંઇ નતું માગ્યું લીધું, તોહે આ બુદ્ધિ વ્યાપી ॥૨૪॥ દુરીયોધન કહે ભવીશ મ્હારૂં, ઉઠવાદે હવે બાપુ, બેતાળી હજાર દેશ ક્ષત્રીના, બેઠો થઈ લખી આપું ॥૨૫॥ ભીમ કહે ઓળખુછું તુને, નાશી જતો રહે ઘેર; સુતાંને સુતાં લખી આપ નહીતો, મારી નાખું ઠેર ॥૨૬॥ એમ કહીને કોહોણી મારી, દુષ્ટ થયો બહુ દુખી; ઉભા

રહો મને મારશો નહી,લાવો હું આપુંછું લખી ॥૨૭॥ પત્ર લઈને લખી દીધા, બેતાળી હજાર દેશ; પાન્ડવના ભાગમાં જે ગયાતે, રાજીથયા નરેશ ॥૨૮॥ ઉભો થયો ભીમ પત્ર લેઇને, આપ્યું ધરમને હાથ; શેવકોએ ડોળી કરીને, લીધા ચારેને સાથ ॥૨૯॥ ઘેર જઇ મંચકે નાંખ્યા ખુશી થયો ભીમ બળીયો, કુન્તા માતા રડે ને કુટે, ત્યાં જઇમાતાનેમળીયો ॥૩૦॥ તે દેખી કૌરવ કેરી નારી, નાઠા તેણી વાર; દુષ્ટને મંદીર મોહોકણ મંડાઇ; બીજે જયજયકાર ॥૩૧॥ બારમાની રસોઇ કરીતી વીવાની થઈ પડી;ખરી ખુસીથી સૌને જમાડયા, આવી આણંદનીઘડી ॥૩૨॥ પછી પ્રભુએ ધર્મને કહ્યું, વિચારો દલ સાથ; આવેલા સહુ રાજાને કેમ, કડાય ઠાલે હાથ ॥૩૩॥ ધર્મ કહે અમે નીરધન છીએ; ઓરે જુગદાધાર, ભીમ કહે લાવુંછું મહારાજા, દુષ્ટ તણો ભંડાર ॥ ૩૪ ॥ એમ કહીને ભંડારખાને, વાયુનો નંદન આવ્યો; તાળાં તોડી બારણા ભાગી, દ્રવ્યજ સઘળું લાવ્યો ॥ ૩૫ ॥ લાવીને આપ્યું કૃષ્ણ પ્રભુને, લેવાને જશ લ્હાવ; વિવેક પ્રમાણે વહેંચીને આપ્યો,સામળીયે સરપાવ ॥૩૬॥ સકળ રાજા રાજી થયા,માગીલીધી વીદાય;સરવના વેરાયા પછી દ્વારકા પ્રભુ જાય ॥ ૩૭ ॥ પાંડવ રહ્યા પુર વિશે, દિવસ દશ વીશ જાય; ભીમ કહે છે સાંભળો ભાઈ, સાંભળો કુન્તામાય ॥૩૮॥ પાણીનો સગાળ સગાનો દકાળ, હોય તેવે સ્થળે રહીયે; આપણ આપણુ રાજ્ય કરીશું ચાલો ઇંદ્રપસ્ત જૈએ ॥૩૯॥ તવ કુન્તાએ વીદુર ભીસ્મને, પુછી જોયું મન રાચી; વૃધ્ધોયે કહ્યું ભીમ કહે છે, તેવાત માનજો સાચી ॥૪૦॥ એટલે પાંડવે આગના લીધી, ત્યાંથી થયા વિદાય; પાંચ ભાઇને છઠ્ઠી માતા, આવ્યાં ઇંદ્રપ્રસ્તમાય ॥૪૧॥ શોભા ભરેલો મ્હેલ બનાવ્યો રચાવી રાજ્યગાદી; શુભ મહુરત જોઇને ગાદી, બેઠા ધરમ સત્યવાદી ॥૪૨॥ બેતાળી હજ્જાર દેશ વીશે, વરતાવી પોતાની આણ; જેવા રાજા તેવીજ પ્રજા; કોણ બોલે જુઠ વાણ ॥ ૪૩ ॥ ચોર લોકોએ ચોરી મુકી, ગુણકાએ ધરી સર્મ; નહિ કોઇને રોગને વ્યાધી, સર્વ પાળે શુભ ધર્મ ॥ ૪૪ ॥ નહિ વેરો કે વેઠ કોઇને, અકાળ મ્રત્યુ ન થાય; એવી રીતિનું રાજ્ય ચાલે; ધર્મધારી ધર્મરાય ॥૪૫॥ પેલા ચંડાળ ચાર જણાને મહિને થયો આરામ; એટલે પાન્ડવને નડવાનો, વિચાર કરે તમામ ॥૪૬॥ દુરીયોધન કહે ખેલ કર્યો પણ; એ કામ આડું થયું; ભીમને જમુનામાં નંખાવ્યો તેથી, ઝેરજ ઉતરી ગયું ॥૪૭॥ શકુની કહે ખેલજ હાર્યા, વર્શ હાર્યા નથી રાય; એક એ ચોટ ખાલીગઇ, તોહજીછે

લાખો ઉપાય ॥૪૮॥ એવો એકલો ભીમ ધાર્યોતો, પણ આ વેળા જે વાત; છયે જણાને શાન્તી કરવા, કુંતાને પાંચે ભ્રાત, ॥ ૪૯ ॥ પુલોચન કરીને એક પ્રાણિ, વનવગડે પડી રહેછે; ન્હાનપણનો એ મીત્ર મ્હારો, જાદુની વિદ્યા જાણે છે. ॥ ૫૦ ॥ ખાવા પીવા એને મળતું નથી, વસ્ત્ર મળે નહી અંગ; તેને તેડાવું એટલે પછી; જો પાંડવનો રંગ.॥૫૧॥ દુરીયોધન કહે તે કરો પહેલું, તો તો રહે કાંઇ ટેક; શકુની મામાએ વચન સુણી, પત્રજ લખીયો એક. ॥૫૨॥ મીત્ર પુલોચન બાળ સનેહી, આવજો હસ્તીનાપુર, તમોને કષ્ટી ઘણી પડે છે, જાણું છું મુજ ઉર ॥૫૩॥ માટે મેં ઉપમા વધારી, છત્રપતીનિ કને, આવિને તેનું કામ કરેતો, રાજ આનિ ભાગ તને ॥૫૪॥ એક આનીનો ભાગ મળશે, ટળશે તારૂ દુખ; રાજધાની ભોગવતો થવાનો, ઘણુંક પામીશ સુખ. ॥ ૫૫ ॥ એવો પત્ર લખીને પોચાડયો, વાંચી જોયો પુલોચન, નારીને કહ્યું ભાગ્યઉઘડીયું, તેડે છે દુરીયોધન ॥ ૫૬ ॥ નારી કહે તમે જાવો વેહેલા, અંતર ઉલટ આણી; રાજ્ય લેઈ થાવો રાજીઆ હું થાવું તમારી રાણી. ॥૫૭॥ તવ પુલોચન ત્યાંથી ચાલ્યો, વાળેલીછે લંગોટી, વસ્ત્ર બીજું પાસે નવ મળે, નિચ વિદ્યા ઘણી ખોટી. ॥૫૮॥ ચાલીને આવ્યો હસ્તીનાપુર, એવાને કોણ બોલાવે; હવેલી પાસે ફાંફાં મારે, મામે જોયો એ આવે. ॥ ૫૯ ॥ મામાએ કહ્યું લંગોટી વાળીને, આવ્યો તે પુલોચન; જામાન્યદેઇને લાવ્ય બોલાવી; તવ ગયો દુરીયોધન॥૬૦॥પધારો મામા પધારો મામા; કહે તો આવ્યો નરનાથ; છત્રપતીએ પુલોચનનો, હસીને ઝાલ્યો હાથ. ॥૬૧॥ લેઇ ગયો પોતાના મ્હેલમાં, જરિના વસ્ત્ર પેહેરાવ્યાં, એકાન્ત ગાદિએ પાસે બેસાડયો. હેત ઘણાં ઉપજાવ્યાં. ॥૬૨॥ દુરીયોધન દુસ્યાશન શકુની; ચોથો રાજા કર્ણ; છત્રપતી કહે પુલોચન, મામા તમારે સરણ. ॥ ૬૩ ॥ મારા મામાના મીત્ર તમે તે, મ્હારે મામા તુલ્ય; કરો એમ કામ બતાવું તે જરા ન રાખવી ભુલ. ॥૬૪॥વળણ॥ ભુલ જરા રહે નહિ, એવું કરો એક કાજ, વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, દેવાનું કહ્યું રાજ. ॥

કડવું ૬૮ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજેરાજન; સુણો પુલોચન મામા વાત, મારે માથે શત્રુ પાંચ ભ્રાત. ॥૧॥ મ્હારા કાકાના સુતને કાઢી, દેશમાં નથી રાખતાં બાકી; અમ ઉપર રાખે છે દાઝ, લીધું અડધ-

નુ મ્હારૂં રાજ ॥૨૭॥ તેનો નાશ કરો વેણુ થાપુ સજ્યમાંથી,આની ભાગ આપુ; મળે પા આનીનો ભાગ જેને, હાથી ઘોડા ઝુલે ઘેર તેને ॥૩॥ બોલ્યો પુલોચન કરૂં કેહેર,તારા શત્રૂને મારૂં ઠેર; તારા મનનું ધાર્યું કામ થાય, મોકલે તું ત્યાં જાય, કે ન જાય ॥૪॥ દુરીયોધન કહે મોકલું ત્યાં જાશે, ભોળીયાં છે તેથી ભોળવાશે; તવ બોલીયો પુલોચન, એક રચું હું લાખાભોવન ॥પ॥ દીસે કાષ્ઠ પાશાણ પણ લાખ; તેમાં બાળી કરી દેઉં ખાખ; જાવું નગ્રથી વિશ જોજન. ત્યાં જઇ વિદ્યાથી રચું ભોવન ॥૬॥ શસ્ત્ર શેવક આપો મને, બતાવું કામ કરવા કને, એમ વાત કરી ઉરભાવ્યો, એવે વીદુરજી ત્યાં આવ્યા ॥૭॥ દીઠો નીચ જાતી પુલોચન, તવ વીચાર કીધો મન; જાણ્યું છોટાને આશી બડાઇ; કાંક પાંડવપર છે ચડાઈ ॥૮॥ જોવું કપટ કરે છે કેવું, પેટમાં પેશીને વાત લેવું; એમ જાણીને વધા વચન, કેમ ઉંઘે છે દુરીયોધન ॥ ૯ ॥ પેલી કુંતી કેદાડાની આવી, કયાંથી રઝળતા તન લાવી, તેને નથી કાંઇ દાઝ, પણ લૈ ગયાં અડધું રાજ ॥ ૧૦ ॥ દુરીયોધન કહે શું કહીએ અમો, તે દાડે રાજ અપાવ્યું તમો; કહે વીદુર ઉર વીચારી,તે દાડેભીમ નાંખત મારી ॥૧૧॥ માટે તે વેળા લખાવ્યું રાજ, તેની છે મુજ મનમાં દાઝ; દીધું ભીમને તમોએ ઝેર, પણ પુંઠે ન આવડી પેર ॥૧૨॥ તમો છોકરવાદી છો ચારે,અનુભવ કરેલા કયારે; ઘરડા વીના વળે નહી ગાડું, કરો સવળું તોએ થાય આડું ॥૧૩॥ દુષ્ટ કહે ભલુ ઇછો કોનું,કાકા હૈયાનું કહોછો કે મ્હોનું; કહે વીદુર હૈયાનું બોલું, ડોલાવે દલ તો નવ ડોલું ॥૧૪॥ બોલ્યો રાયકાકા હાંઇ આવો, હોય સાચું તો શોગન ખાવો, તવ વીદુરે વીચાર્યું આપ, દુષ્ટના સમ ખાધે શું પાપ; એમ જાણી કહ્યું સુત મારા, તારી પક્ષમાં છું સમ તારા; જાય છે દહાડાઉપર દાહાડો, કાંઇ કપટ શોધી કહાડો ॥ ૧૬ ॥ બોલ્યો હસ્તીનાપુરનો ધણી તમને જાણતાતા પાંડવ ભણી;હવે મન મ્હારૂં રાજી થાય, કરીએ છીએ એજ ઉપાય ॥૧૭॥ જુઓ તેડાવ્યા છે પુલોચન, તેતો રચે છે લાખાભોવન, તેમાં શત્રૂને મોકલી દેવા, બાળીને કરશે ખાખ જેવા ॥ ૧૮ ॥ શસ્ત્ર શેવક લેઇને જાય; રચે લાખા ભોવન વન માંય, કાકા વૃદ્ધ તમો ત્યાર થાવો. દેખરેખ રાખવા જોડે જાઓ ॥૧૯॥ સાથે રહી લેજો શેવકથી કામ, ત્યાર કરીને આવો આ ઠામ; કહે વીદુર ઘેર જઈ આવું, હાનો કે નાનો જવાબ લાવું ॥૨૦॥ એવું કહી ગયા એ ઘેર, પોતે પુરણ વીચારી પેર, જો આ વાત પાંડવને કહીશું, તોએ અવજશ

ઝાલો લઇશું. ॥૨૧॥ ભોળા પાંડવ તે ભોળવાશે, દુષ્ટ દુરીયોધન તેડી જાશે; મ્હારિ કહેલી કેહેશે વાત, છે ભોળાં ડોશીને ચાર ભ્રાત ॥ ૨ ॥ માટે કહેવાનું નહીં કામ; જાવું બંધાવવાને મુકામ; રચાવું લાખાગ્રહ રચનાય, કરૂં ત્યાં ઉગાર્યાનો ઉપાય. ॥ ૨૩ ॥ એમ જાણી ઉભા થયા, ત્યાર થઇ દુષ્ટને ઘેર ગયા; શસ્ત્ર સેવક દીધા પાપીં, પુલોચનને રજા આપી. ॥ ૨૪ ॥ ચાલ્યા વીદુરને પુલોચન, શસ્ત્ર શેવક લઇ ગયા વન; વિસ જોજન છેટે આવ્યો, પુલોચને શેવક બોલાવ્યા ॥ ૨૫ ॥ કરો આ સ્થળમાં મેદાન, પછી પ્રતીકામાં દો ધ્યાન; આઘે જઇને ખોદી લાવો, મોહોટો ઢગલો હાંઇ બનાવો ॥૨૬॥ હું તો નદીના ત્રટપર જાવું સાધના સાધિ રાત્રીએ આવું; તમે સૌ રાંધી જમજો સારૂ, પેલા વ્રક્ષ નીચે ઢાંકજો મ્હારૂં ॥૨૭॥ રાતે આવી કરીશ ભોજન, એમ કહિ ગયો પુલોચન; બેઠો નદીએ સાધના લઇ, મંત્ર સાધેછે બહુ ચીત દેઈ.॥૨૮॥ કર્યું શેવકોએ કામ કેવું, કીધું વનમાંહી મેદાન જેવું; લાખાગ્રહ રચવાનો ધાર્યો, લાવી પ્રતીકાનો ઢગ માર્યો. ॥૨૯॥ સાંજ પડીને કીધું ભોજન, પછી સર્વે કર્યું સયન; મધ્ય રાત્રી થઈ જે વારે, આવ્યો પુલોચન પાપી તે વારે. ॥૩૦॥ વ્રક્ષ નીચે ઢાંકેલી રસોઈ, કીધું ભોજન જાણે ન કોઇ; પછી મંત્ર ભણી જળ લીધું, પ્રતીકા પર છાંટી દીધું. ॥ ૩૧ ॥ તેની લાખ બની તે દન, આપ આપ રચાયું ભોવન; થયો ઓરડો ને પરસાળ, તેના ઉપર બન્યો માળ ॥ ૩૨ ॥ ખુટી પ્રત્તીકા થયો વીદાય, પાછો નદી કિનારેજાય; વિતીરૂજનીતે થયું વ્હાણું જોઇ વિદુર ઉર પસ્તાણું ॥૩૩॥ આતો કામજધાર્યું કરશે, મ્હારા પાંડવ પાંચે મરશે; એવું જાણી શેવકોપ્રત્યે, બોલ્યા વિદુરજી મુખસત્યે ॥૩૪॥ સુણો શેવક લોકો આપ, કોઇ રાખશો નહી પેટ પાપ; રચે લાખાભોવન ઘણે ઘાટે, આતો પાંડવ મારવા માટે ॥૩૫॥ મરે સુત સતીના તે કેવું, કેહેજો મનમાં હોય તેવું, બોલ્યા સર્વ સેવક મુખ એમ, જીવે તેમાં તો અમોને પ્રેમ. ॥૩૬॥ બોલ્યા વીદુરજી સુણો બાપુ. ઘેર જૈ સૌને સરપાવ આપું; આવે પાંડવ તણી દયાયં, કરો ઉગરવાનો ઉપાય ॥૩૭॥ કહ્યું શેવકોને આણી ભાવ, અમે નહી લઇએ સરપાવ; એવું લીધે શું ભાવટ ટળશે, જીવે પાંડવ પુન્ય ભાગ મળશે ॥ ૩૮ ॥ કહે વીદુર પુન્ય ભાગ ખરો, પરસાળમાં ખોદાણ કરો; એક આડી સળંગ મહી પાડો, એમાંથી પ્રતીકા બ્હાર કાડો ॥૩૯॥ તવ શેવકો રાજી થાય, કીધું ખોદાણ પરસાયમાંય; ઉંડું ખોદીનેખોદયું આડું, એક ગાઉ લગી બાકુ પાડયું.॥૪૦॥ સાંજ પડી મે-

હેનત બંધ કીધી,ખાડાપર શલ્યા ઢાંકી દીધી;રાતે રાંધી જમી સુતાસર્વે આવ્યો પુલોચન મન ગર્વે ॥ ૪૧ ॥ જમી લીધી રશોઇ રાંધેલી, ભરી જળ અંજળી મન મેલી; મંત્ર ભણી મ્રત્તીકાને છાંટી, બનીલાખટળી ગઈ માટી ॥૪૨॥ ઉંચી ચઢી તે મંત્રબળે, બીજો ત્રીજો થયો માળકળે તેના ઉપર ચોથો થાય,ખુટી માટી પુલોચન જાય ॥૪૩॥ એવે રાત વીતી થયો દન, જોઈ વીસ્મે પામે સહુજન;પછી વીદુરજી વધ્યા વાણ,ચાલોને ભાઇ કરો ખોદાણ ॥૪૪॥ તવ પરસાળમાં સલ્યાય, ઉખેડી ઉતર્યા સહુ માંય; ખોદી ખોદી મ્રત્તીકા કાઢે, લાંબી સળંગ મ્હોટી પાડે ॥૪૫॥ છેડો નીકળ્યો નદી કીનારે,પુલોચનનાથી બીજે ઉઆરે,પીંપળાના વ્રક્ષની તળે, મોઢું સળંગ તણું નીકળે ॥૪૬॥ તેનાપર મ્હોટી સલ્યા મેલી,જાણે નહિ તેમ ધુળ પાથરેલી;પછી પરસાળમાં મોઢું જેહ,સલ્યા મુકી ઢાંકી દીધું તેહ॥૪૭॥ કોઈ જાણે નહી એમ કીધું, માર્યો ઢગ સહુ કામ કરી લીધું. કર્યું રાંધી જમીને સયન,રાતે આવીયો પુલોચન ॥ ૪૮ ॥ ઢાંકી રસોઈ તેજમીલીધી; પછી મ્રતિકાની લાખ કીધી; તેતો મંત્રવડે ઉંચી ચડી, થયો પાંચમો માળ તે ઘડી ॥૪૯॥ છઠો સાતમોથઈઅગાશી જાણે કરી, ગયા અવીનાશી, મેહેલ તૈયાર થયો જ્યારે, બીજી અંજળી છાંટી તે વારે ॥૫૦॥ તેથી રંગ બધો બદલાય, કાષ્ટ પાશાણ લોહ દેખાય; ઈંટ ચુને ચણેલું દીસે, જોઇજોઇને મનડુ હિસે ॥ ૫૧ ॥ લાલ લીલા પીળા રંગ ભરીયા.તેમાં ચિત્રવિચિત્ર ચીતરિયાં,એવું બનાવીને રહયો ત્યાંય, વિતિ રજનીને વ્હાણુ વાય ॥ ૫૨ ॥ જાગ્યા શેવક વિદુર સર્વે, જોઇ ઉતરિ ગયો ગર્વ;આવી રચના શું રચે શીવે,ભાગ્ય હોયતો પાન્ડવો જીવે ॥૫૩॥ પછી પુછ્યું પુલોચને એમ, કહો વિદુર વિદ્યા છે કેમ; બોલ્યા વિદુરજી નથી ખામી. હુંતો ગયોછું આસ્ચર્ય પામી ॥ ૫૪ ॥ કહ્યું પુલોચને સહુ જાવો,જઈ પાન્ડવને મોકલાવો; સુણી શર્વે થયાવિદાય; ગયા બે ગાઉ ઉભા ત્યાંય ॥૫૫॥ બોલ્યા વિદુર શેવક પ્રત્યે જાવો હસ્તીનાપુર શુભ મત્યે; જઇને કાંઇ ન કહેતું, સહુ સળંગનુંસમજી રહેવું ॥૫૬॥ આવુંછું આ ગામમાં જઈને, પીંપળે રહેવાનું કોઈકહીને એમ કહીને કર્યા વિદાય, પછી તે ગયા ગામ માંય ॥ ૫૭ ॥ એક ભીલ ભગત શોધી કહાડ્યો, તેને બોલાવી પાસે બેસાડ્યો; કહ્યું પીપળો નદિ કીનારે, જઈ મુકામ કરવો ત્યાં તારે ॥૫૮॥ સલ્યા નીચેથી કોઈ દન નિકળે,ડોશીનેપાંચતન;બળ્યાં જળ્યાં તે નિકળે બ્હાર, તેને ધિર્યતા દેજે અપાર ॥૫૯॥ તેને દેજે આ વસ્ત્ર ખાદીના, જોઈ લેજો સૌ દુઃખની બી-

ના; લ્યો આ વીંટી પાસે રાખી રેહેજો; હોય ડોશી તેને દેઇ દેજો. ॥૬૦॥ ત્રાપામાં બેસાડી દેજો વીર, ઉતારી મુકજો સામી તીર; પછી હસ્તીનાપુરમાં મુને, મળજો દેશ સરપાવ તુને. ॥ ૬૧ ॥ બોલ્યો ભીલ ભગત ધરી ભાવ, મ્હારે જોઇયે નહી સરપાવ; લેવું સરપાવમાં દાગીના, તેને બને બહુ બુરી બીના ॥૬૨॥ ચોર ચોરે તેનો ભય ભાસે, મારિ માળાથી જમદુત નાસે; માટે માયા ન જોઇએ મ્હારે, કામ કરીશ પુન્ય આધારે. ॥૬૩॥વળણ॥ પુન્યતણા આધારથી, કરશું એટલું કામ; છ વસ્ત્રો લેઈ ભીલ ગયો, વદે વ્યાસ વલ્લભરામ. ॥

કડવું ૬૯ રાગ કલ્યાણની છાયાનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ ખાદીનાં છ વસ્ત્ર લેઇને, નદી કીનારે ગયો; ભીલ ભગત ત્રાપો બાંધીને, પીંપળા નીચે રહ્યો ॥ ૨ ॥ હસ્તીનાપુરમાં વિદુર ગયા, દુરીયોધનને ઘેર; કહ્યું કે મોકલ પાંડવને કહી, લાખાભોવનની પેર. ॥ ૩ ॥ દુરીયોધન કહે ચાલો મામા, થોડે લગી મુજ સાથ; ઇંદ્રપસ્તને દરવાજે જઈ, બાંધી જાવો મુજ હાથ ॥૪॥ કહું એટલું કરી પાછા વળજો, એવું કહી બેઉ જાય; દરવાજે આવ્યા ઇંદ્રપસ્તને, કહે દુરીયોધન રાય ॥ ૫ ॥ લ્યો મામા અવળા હાથ બાંધો; બંધાવ્યા તે વાર; મુસ્તકપર સઘડી મેલાવી, અંધતણે કુંવાર॥૬॥ પછી પાપી ગામમાં ચાલ્યો, મામો ગયો તવઘેર; રોતો રોતો રાજા આવ્યો, ધરમે જાણી પેર ॥૭॥ ઉઠીને ધાયો દ્વેષ ન રાખ્યો, કુન્તાજી આવ્યા સાથ; દોટ કાહાડીને સગડી પાડી, છોડી નાખ્યા બેઉ હાથ ॥૮॥ખમા ખમા કરતાં લાવ્યાં, પાપીને પોતાને ઘેર; દુરીયોધન બહુ રડવા લાગ્યો, કુન્તાજી પુછે પેર ॥૯॥ શું છે બેટા શાને રડે છે, કેમ ગઈ તુજ ગતિ; બાગમાં ગયોછે પુત્ર વાયુનો. તે વેળા ભીમ નથી ॥૧૦॥ પાપી તો પોકેને પોકે રડે છે, આંસુ છુટે પુરપાટ; કુન્તાજી રૂદીયા શું ચાપે, બેટા રડે શા માટે ॥૧૧॥ દુષ્ટ કહે છે સાંભળો માતા, મેં બહુ ખોટું કીધું; કુબુદ્ધિ માહારી થઇ મેં, ભીમભાઇને વીખ દીધું॥૧૨॥જગતમાં શું મોઢું બતાવું, કપાળ થયું કાળું; લાવો મુજને વીખ પાવો કૃત્યનું સાટું વાળું ॥૧૩॥કુન્તાજી કહે આ શું બોલે, ઓરે મ્હારા તન; નીત્ય તને ભીમ મારતો માટે, એવું થયું તને મન ॥ ૧૫ ॥ કહેનારાનું મુખ છે

કાળુ, પરને નથી દીધું ઝેર; આજ વઢીશું ને કાલ મળીશું, વ્હાલામાં ન હોય વ્હેર. ॥ ૧૬ ॥ દુરીયોધન કહે મ્હારે તો મરવું, ઓરે મ્હારિ માય; જો મુજને ઉગારવો હોય તો, એક કરો ઉપાય. ॥ ૧૭ ॥ શીવરાત્રીની આવિજે યાત્રા, પત્ર લખ્યા સહુ દેશ; ઇંદ્રને માહાદેવ તેડાવ્યા છે, ક્ષત્રી સુત નરેશ. ॥૧૮॥ મારગમાં એક મ્હેલ કર્યો છે, આપણા ઉતારા સારૂં; જાત્રામાં જઈ જોડે ફરિએ; બને ઉજ્વળ મુખ મ્હારૂં ॥૧૯॥ કુંતાજી કહે વારૂ બેટા, જાત્રાએ જોડે જાશું; ધરમ કહે ધન્ય તુને, ઘણાક ખુશી થાશું. ॥૨૦॥ દુરીયોધન કહે ધરમ વીરા, કયાં ગયો ભાઇ ભેમ, તમે તો આવો પણ ભીમભાઇ, આવવા દેશે કેમ. ॥ ૨૧ ॥ ધરમ કહે એ શું રોકે. માતાએ હા પાડી; એને ન આવવું હોય તો નાવે, હું તો થઇશ અગાડી. ॥૨૨॥ દુષ્ટ કહે મને આજ્ઞા આપો, ઘેર જઈ ત્યાર થાવું; તમો વહેલા આવજો ત્યાં, સામાન સર્વ સજાવું. ॥ ૨૩ ॥ કુંતાજી કહે રસોઇ કરૂં, જાવો જમીને ઘેર; ઉઠો બેઠા અરજુન તમે કરો જવાની પેર. ॥૨૫॥ એમ કહીને રાંધવા માંડયું, આવ્યો વાયુ કુંવાર; દુરજોધનને ઘરમાં દીઠો; આંખ્યો થઈ ગઈ ચાર ॥૨૫॥ અરેરે શત્રુને ઘરમાં ઘાલ્યો, પાપીએ જોડયા હાથ; દુષ્ટ કહે પધારો પધારો, ઓરે ભીમસેન ભ્રાત. ॥૨૬॥ ભીમ કહે તારો ભ્રાત મુઓ, કેમ આવ્યો ચંડાળ; કુંતા કહે તને વિખ દેઇને; પસ્તાયો ભુપાળ. ॥ ૨૭॥ ભીમ કહે એને બ્હાર કાઢો, વાળીશ કચ્ચરઘાણ; ધર્મ કહે તું કાંઇ કરે તો કાઢું મ્હારો પ્રાણ ॥૨૮॥ કુંતાજી કહે જારે રડયાજી, શું મગરૂબીમાં મ્હાલે; જનમનો તું એકલસુરો, અમારે તો નહિ ચાલે ॥૨૯॥ વિખ દઇને બહુ પસ્તાયો લોકતણી લાજ લાવ્યો; શીવરાત્રીની જાત્રાએ જાવા, તેડવા માટે આવ્યો. ॥૩૦॥ ભીમ કહે મા જાત્રા ન જાણો, સાથરા તમારા કરશે; કુંતાજી કહે જારે પીટયા, શું પાપે પેટ ભરશે ॥૩૧॥ જે કરે તે છો કરે ભાઈ જીવ જાત્રામાં પેઠો; બે ભુજ ભીમે દીધા લેલાટ, એટલા ઉપર બેઠો ॥૩૨॥ કુંતાજીએ રસોઇ રાંધી. ઉઠો મ્હારા તન; એટલે ઉઠયા ચારે ભાઇને, પાંચમો દુરીયોધન ॥૩૩॥ ભીમને કહ્યું પણ નવ ઉઠયો, ધર્મ ચુકી ગયા સુદ્ધી; ભીમને મુકયો વિનાશકાળે વિપ્રીત થઇ છે બુદ્ધિ ॥ ૩૪ ॥ દુષ્ટની જોડે જમવા બેઠા, બેસી રહ્યા બ્હાર ભીમ; મુકીને ધર્મે કદી નવ જમે તોપણ તોડયો નીમ ॥૨૫॥ પછી ભોજન કરિને ઉઠયા, બોલ્યો દુરિયોધન, હવે માગુ આગના હું, ઓરે બંધવ જન ॥૩૬॥ તમો વેહેલા પધારજો, લાવજો ભીમને તેડી; હાથ ઝાલી જોડે ફરિને, મેહેણું નાંખી

દો ફેડી. ॥૩૭॥ કુન્તાજી કહે આવશે તો, સંગ તેડી લાવીશું;નહિતોએને ઘેર મુકીને, પાંચ અમે આવીશું ॥૩૮॥ એવું સાંભળીને ગયો પાપી, પાંડવ તતબર થાય; જે જોઇએ તે સાથે લીધું, બીરાજ્યા રથ માંય. ॥૩૯॥ ભીમ કહે મા મુકો જવાનું, હું તમને તેડી જાવું; પાંચને ઉચકી માહારે પંડે. જાત્રા તમોને કરાવું ॥૪૦॥ પણ પાપીની સાથે ન જાશો. ઓરે મ્હારી માય, કુન્તા કહે એને માંથે મ્હેણું, રાખવા તુજ ઇછાય. ॥૪૧॥ અમે તો એની જોડે જવાનાં,ફરવાના કર સાહાઇ;ભીમ કહે અરજુન કે નીકુળ, ઘેર રહો કોઈ ભાઈ. ॥૪૨॥ કોઇએ કહ્યું માન્યું નહિને, જાવા થયા સાવધાન; ભીમ કહે જીવતા નહી આવો, કરૂ તમારૂ સ્નાન. ॥૪૩॥તોપણ કોઇએ ધ્યાન ન દીધું, નિકળ્યા નગ્રની બ્હાર; હૈયું ભરાયું રડવા લાગ્યો, વાયુ તણો કુંવાર. ॥૪૪॥અરેરે શો ઉપાય મ્હારો,ન રહ્યાં રોકી રાખ્યાં; હું આજ ગયો બાગમાં મારા, ભોળીયા ભોળવી નાંખ્યા. ॥૪૫॥ કરમ ચંડાળ એ કયાંથી આવ્યો, સમજાવ્યાં શું મથી, જાત્રામાં માત્રા થવાની, કો જીવવાનાં નથી. ॥૪૬ હું એકલો હાંઈ રાજ્ય ભોગવું, પેટજ પાપી ભરવું; માત ગયાને ભ્રાત ગયા તો, મ્હોરે જીવીશું કરવું. ॥૪૭॥ હું પણ જાવું એમની જોડે, તો કોઈ રીતે ઉગરશું;આયુશ આવી રહ્યું હશે તો, ભાઇઓ ભેગા મરશું. ॥૪૮॥ એમ જાણીને એ નીકળીઓ, મળીયો માતને દોડી;હું આવું છું જાત્રા વીસે, ભીમ બોલ્યોકર જોડી ॥૪૯॥ કુન્તા કહે નથી લેઇ જાવો, મુરખ તું મસ્તાન;દુરીયોધનને દેખીને તું, ઘણું કરે તોફાન. ॥૫૦॥ ના કહેતોતો ને કેમ આવ્યો, તને શું યાત્રામાં હીત, ભીમ કહે મા શીવની યાત્રા, જાણીને ચોટયું ચીત્ત ॥ ૫૧ ॥ સ્નાન કર્યાનું મેં કહ્યું તું, તમે નીકળ્યા પછી ન્હાયો; એટલે આવી સુદ્ધી બુદ્ધી, હવે થયો હું ડાહયો. ॥૫૨॥ વલણ ॥ ડાહયો થયો હું માવડી, બોલ્યાની બાધાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, પુઠે પડયો પડી પાય. ॥

કડવું ૭૦ રાગ ધલળ ધન્યાસરી,

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચનજી, સુણ જનમેજે રાજનજી; પાય પડીને પુઠે ચાલ્યોજી, હસ્તીનાપુરનો પંથ ઝાલ્યોજી. ॥ ઢાળ ॥ હસ્તીનાપુરનો પંથ ઝાલ્યો, મનમાં ઘ્રણો મુઝવાય;એવામાં શું કપટ કીધું, જે દુરીયોધન રાય ॥૧॥ સીધાના સો રથ્થ ભરાવ્યા, મોકલ્યા નગ્રની બ્હાર; શકુ

નીને ઘેર મુકી, દરવાજે આવ્યા ચાર ॥૨॥ દુરીયોધન દુસ્યાસન કરણ વળી વીદુરજી જેહ; આવીને દરવાજે ઉભા, કોને ન પડે સંદેહ ॥ ૩ ॥ એવે આવ્યાં કુન્તાને પાન્ડવ. આઘેથી જોયો રંગ; કુન્તાજી કહે જો વર કોદર, કેવો કાઢયો છે સંગ ॥૪॥ ભીમ મોઢેથી કાંઇ ન બોલે, રાખે હસ્તુ મુખ; એવે દીઠાં દુરીયોધને, ઉપજ્યું આનંદ સુખ ॥ ૫ ॥ ભીમને દીઠો લાગ્યો મીઠો, ઉતરશે હવે દાજ; એકે શતરૂ શીશ રહ્યો નહી, લઇશ પાછું રાજ ॥૬॥ આવો આવો કહી આવકાર દીધો, લાગી તમોને વાર; માટે સર ત્યાર થયેલા નીકળ્યા નગ્રની બ્હાર ॥ ૭ ॥ ચાલો કહીને ચાલવા માંડયું ત્રણ ગાઉ પંથ પળાય; શકુનીને શીખવી મુકેલું, દોડ તો આવ્યો ત્યાંય ॥૮॥ ઓ દુરીયોધન કયાં જાય છે તું, વીઘન થયું છે ભારી; મારા મારી વઢીને આવ્યા છે, બ્રાહ્મણનાં નરનારી ॥ ૯ ॥ ન્યાય કરીને જા જાત્રાએ,સાથે લ્યો કરણ રાય,જાય રાઢચુકાવ્યા વીનાતો,લાગશે બ્રહ્મહત્યાય ॥૧૦॥ રાય કહે નહી આવું પાછો થનારૂં હશે તે થાશે; હાવો રૂડો સંગાથ મેલુ, મનડુ પાછું નાસે ॥ ૧૧ ॥ ધરમ કહે ભાઈ બ્રાહ્મણ માટે, પાછા વળો રાજન; ન્યાય કરીને ટંટા ચુકાવી,આવજોએક બે દન ॥ ૧૨ ॥ એકલા આવવું મુને ન ગમે, એમ કહ્યું નરનાથે; ધરમ કહે સરવે વળો પાછા, આવજો સાથે સાથે ॥૧૩॥ દુરીયોધન કહે વારૂ વીરા, આવવાનું કાલે થાશે; કાલ કદાપી રહી ગયાતો, પરમદહાડે આવશે ॥ ૪ ॥ મારગમાં મહેલ છે આપણો, ત્યાં કરજો વીસરામ; શેવક આપણો છે મુકેલો, પુલોચન એનું નામ ॥૧૫॥ એમ કહીને કરણ દુસ્યાસન;રીઝયો દુરીયોધન;પાછા વળ્યા પણ વીદુર રહ્યા,તેવેમઆવ્યો મન ॥૧૭॥ શકુનીને મુકયો સાથે, ત્રણ ગયા ગામમાંય; વીદુરજીએ એમ વિચાર્યું, ચેતવણી દેઉ કાંય ॥૧૭॥ એમ જાણી ગયા ધરમ પાસે; બેઠો શકુની શોડે, તવ ઉઠી ગયા અરજુન કને, ત્યાં પણ મામો જોડે ॥૧૮॥ થાકીને છેવટ ઉતર્યા હેઠા, ભીમ ચાલ્યો જાય ચરણ; તેને વીદુરજીએ બોલાવ્યો, દાઝેછે અંતઃકરણ ॥૧૯॥ ઓ બેટા દલમાં ન દુભાશો, જાવો નહી થાવો દુખી,તું છે ચેતેલો હું શું ચેતાવું, પણ ચેતતા નર સુખી ॥ ૨૦ ॥ જાગે તે જીવે ઉંઘે તે મરે; તે માટે નીંદ્રા ખોજો; કો સ્થળ રોકાયા હોતો જોશીને, પંથેજ પુછી જોજો ॥ ૨૧ ॥ ભીમ કહે કે વારૂ કાકા, નમીને લાગ્યો પાય; વીદુરજી આશીશ દઇને પાછા થયા વીદાય ॥ ૨૨ ॥ ચાલ્યા જાય છે સુત સતીના, સીધાં તણા રથ સંગ; લાખાભોવન આવીયા એ, ઉર અતી ઉમંગ ॥૨૩॥ તવ પુલોચન સા-

મો આવ્યો નમી કર્યો જુહાર; પધારો પધારો રાજા ધીરાજા, ખમ્મા અનદાતાર ॥૩૪॥ એવાં એનાં વચન સુણી, ભીમે વિચાર્યું તે ઠાર; ઘણો નમ્યો માટે ભીમે જાણ્યું, છે કોઇ દગાખોર ॥ ૨૫ ॥ દગાખોર તે દોઢે નમે, ગાંઠ વાળી મનમાંય; પછી મ્હેલમાં તેડી લાવ્યો, કહ્યું કે ઉતરો હાંય ॥૨૫॥ સીધાંના જે રથ ભરેલા, તે ઠાલવ્યા ભોવન; બીજી વાર ભરવાને જૈએ, કહી ચાલ્યા સહુજન ॥૨૭॥ રહયા એકલા પાન્ડવ પોતે શર્વે થયા વિદાય; ભીમે વિચાર્યું આખા સંગમાં અમે ને અમારી માય ॥૨૭॥ પુલોચન કહે રસોઈ કરો રમોને જમો સુખે; કામ પડે તે કહેજો મુને, જોઇતુ માગજો મુખે ॥૨૯॥ એવું કહીને મ્હેલની બારણે, પાટ ઉપર જઈ બેઠો; ચાર ભાઇને કુન્તામાનો, જીવ જોવામાં પેઠો॥૩૦॥ સાતે માળ ચઢીને જોયું, ઠીક રચ્યો છે મ્હેલ; જેવા જેવા જોઇએતેવા કેવા કર્યા છે હેલ ॥૩૧॥ ભીમ કોરાણે બેસી રહયો છે, બોલ્યાં કુન્તા-માય; જો ભીમ કેવું ધામ બાંધ્યું છે, એ દુરીયોધન રાય ॥ ૩૨ ॥ ભીમ કહે મા ઘણું છે સારૂં, બીજું ન બોલ્યો વચન; પછી માતાએ રસોઈ કીધી, સર્વે કર્યું ભોજન ॥ ૩૩ ॥ પછી સુવાનો સમો થયો, કીધાં ધરમે દ્વાર; પાપી પુલોચન પાટની ઉપર, સુઇ રહે છે બ્હાર ॥ ૩૪ ॥ સુવુંછે ધારી માતને ભ્રાતો, બેઠાં છે પરસાળ; એટલે હાથ જોડીનેબેઠો, વાયુ કેરો બાળ ॥૩૫॥ બોલવાની બંધી છે મ્હારે, પણ મુજ સામું જુઓ; લ્યો વિનંતી ધ્યાનમાં ને, જુજવાં જુજવાં સુઓ ॥૩૬॥ ધર્મ કહે એનુ વચન પાળો, ઓરે મ્હારી માય; પરસાળમાં જનેતા સુતાં.ધરમમાળે જાય ॥૩૭॥ અરજુન બીજે માળે સુતો, ત્રીજે શેદેવ જોસી; ચોથે માળે નીકુળ સુતો, ભીમ થયો સંતોષી ॥ ૩૮ ॥ કુન્તાને કહ્યું મારા વીના ઉઘાડશો નહી દ્વાર; એમ કહીને અગાસીમાં. ગયો વાયુ કુમાર ॥ ૩૯ ॥ નીમજ કીધો ભીમજ બળીયે મ્હારે હરી ધ્યાન ધરવું;અહીં રહીને દીવશે ઉંઘું; રાત્રીએ જાગ્રણ કરવું ॥૪૦॥ એવું આદરી બેઠો ધાબામાં તવ મધ્યરાત્રી જાય; તે સમે પુલોચન ઉઠયો, ભીમ જુએ ચરચાય. ॥ ૪૧ ॥ સીતળ જળનો ઘડો ભરેલો, તેણેથી સ્નાન કીધું; એકચરણે ઉભો રહયોને, બળતું છાણું મુખ લીધું ॥૪૨॥ આકડાના મણકાનીમાળાથી, મંત્ર જપ્યો તતખેવ;એટલે પ્રગટ થઇને આવ્યો,ઉજવળઅગ્ની દેવ ॥૪૩॥ તર્ત પુલોચન પાયે પડીયો, મંત્રનું મુકયું લક્ષ; અગ્ની કહે મને નોતરૂ દીધું, લાવ્ય માહરૂં ભક્ષ ॥૪૪॥ પુલોચન કહેભલે મહારાજા જરાક ઉભા રહોને;ભેગાં કે જુદાં સુતાં છે, જાળીથી જોવા દોને ॥૪૫॥

એમ કહીને જઇ જાળીયા વીશે, જોયું ડોકુ ખોશી; પાંચમાંથી એકે નવ દીઠાં, એકલી દીઠી ડોશી ॥૪॥ પુલોચન કહે પાછા પધારો, આજ નથી કાંઇ તાલ; જુદાં જુદાં સર્વે સુતાં છે, માટે આવજો કાલ. ॥૪૭॥ તવ અગ્નીદેવ પાછો વળીયો, સુઈ રહયો પુલોચન; એટલે ભીમસેન નીરભય થયો, જઇ કર્યું સહાન ॥૪૮॥ એવે બીજો દીવસ થયો; ભીમ સમજી ગયો મન; અગ્નીમાં બળવાના છીએ, એજ થશે વીધન. ॥૪૯॥ રમ્યાં જમ્યા ને સાંજ પડી પણ; નાઠ્યો દુરીયોધન; રાત્રીએ જુદાં જુદાં ત્યાં, સર્વે કર્યું સહાન. ॥૫૦॥ ભીમ અગાશીમાં જઇને બેઠો, ધરે હરીનું ધ્યાન; મધ રાત્રી થઈ ઉઠયો પુલોચન, શીતળ જળ કર્યું સ્નાન ॥૫૧॥ બળતું છાણું મુખમાં લીધું. અર્ક માળા ગ્રહી એવ; એકજ ચરણે ઉભો રહ્યો, આવ્યો અગ્ની દેવ ॥૫૨॥ હોકારો કીધો પુલોચનને, કાહાડીને મોટાં ચક્ષ; ગૈકાલે પાછો વાળ્યોતો લાવ્ય મારૂં ભક્ષ. ॥૫૩॥ પુલોચન કહે જરા ઉભા રો, સંદેહ મારે ખોવું, ભેગાં કે જુદાં સુતાં છે, તેતો તપાશી જોવું. ॥૫૪॥ એમ કહી જાળીયામાં જોયું. દીઠી એકલી ડોશી; પુલોચન કહે પાછા પધારો, રૂદે ન રેહેશો રોશી, ॥૫૫॥ અગ્ની કહે હું નહી જાવું પાછો ભક્ષ દે હાલ ને હાલ; પુલોચન કહે કૃપા કરીને, આપે પધારજો કાલ ॥૫૬॥ કાલે તો જુદાં હશે પણ, આપીશ આગનાય, એમ કહ્યું તવ અગ્ની કાકા તુરત થયા વીદાય. ॥૫૬॥ તે જોયા પછી ભીમસેન સુતો એવે ત્રીજો દન થાય; સર્વના મનમાં આવી ઉદાશી, ધરતી તો ખાવાને ધાય ॥ ૫૮ ॥ રાંધ્યું ખાધુ પણ કાંઇ ગમે નહી, મનડું તો ડગ ડગ ડોલે; ભીમ કોરાણે ને કોરાણે રહે છે, કોઇ સાથે નવ બોલે ॥૫૯॥ વાટ જુએ છે દુરીયોધનની; પણ ત્યાં તે કોણ આવે; એવે સમે તો સાંજ પડી ખાવું પીવું નવ ભાવે. ॥૬૦॥ ભોમી ભારે લાગવા માંડી, શબ્દ કર્યો શીઆળ; સાંજની વેળા વાયસ બોલ્યા, પડી પેટમાં ફાળ. ॥ ૬૧ ॥ કુન્તા ધરમે એમ જાણ્યું, સત્ય દગો દેખાય; ભીમનું કહ્યું માન્યું નહી ને હવે વલે શી થાય. ॥ ૬૨ ॥ આડો અવળો ભીમ ફરે છે, બોલ્યાં કુંતા સતી; આવોને બેટા બેસો પાસે, કેમ તું બોલતો નથી. ॥ ૬૩ ॥ વલણ; કેમ બેટા બોલતો નથી, શું લાગી મન રીસ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે; ભીમે ધુણાવ્યું શીશ. ॥

કડવું-૬૮ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥૧॥ શીશ ધુણાવી ભીમ બોલ્યો સાંભળો ધર ભુપ; છત્રપતીનો મહેલ જોઇ હું, બની ગયો તદરૂપ ॥૨॥ કુન્તા કહે તું મર્મમાં બોલે; હવે જાણ્યોમેં દગો, ભીમ કહે એવું નવહોયે દગો કરે નહી સગો ॥૩॥ વેમીલાં તમે વેમ ધરોછો. એ છે સગાં સુપાત્રા, ઘણોઘણો ખરચ કરીને, કરાવેછે જાત્રા ॥૪॥ કુન્તાજી કહે ભડકોમુકયો,જાત્રામાં નિરધાર; ભીમ કહે હમણા નહી ભડકો, મધરાત્રી નીવાર ॥૫॥ કુન્તાજી કહે કર્ય મશ્કરી, કેવારે વ્હાણું વ્હાય,એટલે તમનેસર્વેને લૈને, થઇ જાવું વીદાય ॥૬॥ ભીમે જાણ્યું વળે શીખામણ માટે દાઝવા દેવું, થવા કાળ હશે તે થાશે, લખ્યું ભવીશમાં જેવું ॥૭॥ એવે રૂજની પડી ત્યારે; સુઇ રહયો પુલોચન; ભ્રાતેને માતે છુટાં મ્હેલમાં કર્યું શહન ॥૮॥ શેજ સ્વભાવે ભીમ બેઠો ધર્મ કને પહેલે માળ; બારીએ બેશી વાત કરે છે, મહા બળીયો વાયુ બાળ ॥ ૯ ॥ એવામાંભીમે પુલોચનને; કહ્યું સેવક જાણી, જારે જા લ્યા ઘડો લેઇને, ભરીઆવ નદીનું પાણી ॥૧૦॥ પુલોચને મન વીચાર્યું, કહ્યું ત્યારે તોજાવું, આજ બીચારા છે મરવાના, મરતાં ગંગાજળ પાવું ॥૧૧॥ એમ કહી જળભરવા ચાલ્યો; એવામાં કેવું થાય; મેહેલમાંદીવો દેખીને આવ્યાં,ભુલેલાં વનમાંય ॥૧૨॥ પાંચ ભીલને એક ભીલડી. આવી દ્વાર ઠોકે છે. પોકાર કીધા ગરીબથી, આ ઘરમાં કોણ રહે છે ॥ ૧૩ ॥ શબ્દ સુણી ભીમ હેઠો આવ્યો, ઉઘેડયાં બેઉદ્વાર; ભીમે કહ્યું કે કોણ તમે છો. ભીલે કર્યો ઉચ્ચાર ॥૧૪॥ ભાઇ અમે છીએ ભીલ જાતી, મારગે ભુલા પડીયાં; તમારા મહેલમાં દીવો દીઠો, માટે અમે આવી ચડયાં ॥૧૫॥ આજની રૂજની સુવા દોતો, પ્રભુ કરે કલ્યાણ; એટલે ભીમસેનમાતાનીપ્રત્યે એમ વધો મુખવાણ ॥૧૬॥ જાવો માતા પહેલે માળે, ધરમ બીજે માળ; એકેકો માળ બદલી સુઓ, ડોશી ઉઠયાં તતકાળ ॥ ૧૭ ॥ પછી ભીમે ભીલને કહ્યું, પરસાળમાં તમે સુઓ; તમોને શીખામણ દેવું, હું હુંઓ કે નુઓ ॥૧૮॥ તોપણ તમારે બોલવું નહી, બોલાવે કદી કોય, તમે જાણશો માણુશ છે પણ, દૈત ઘણા અહીં હોય ॥૧૯॥ ભીલ કહે મોઢેને માથે, હોઢીને સુઈ રેહેશું; ઉઘેડશું નહી બોલશું નહી. સયનનું સુખલેશું ॥૨૦॥ એમ કહીને છએ ભીલડાં; સુઇ રહ્યાં પરસાળ; બારણાંસાંક-

ળ દેઇને ગયો, ભીમસેન પહેલે માળ ॥૨૧॥ બારીએ બેઠેલો ત્યાં બેઠો, એવે પુલોચન આવ્યો, કયાં ગયારે ભીમશેન ભાઇ,લ્યો ગંગાજળલાવ્યો ॥૨૨॥ ભીમ કહે કે પાણી લાવતાં, વાર તને ઘણી લાગી; હવે તો જળ નથી પીવું, ત્રશા ગઈ છે ભાગી ॥૨૩॥ એમ કહીને બારીથી ઉઠયો, દીધા બારીના દ્વાર, તવ પુલોચન ગાગર મુકી, પાટે સુતોતે વાર ॥૨૪॥ ભીમ જઈ બેઠો ધાબામાં, મધરાત્રી ગઇ જ્યારે; પાપી પુલોચન ઉભો થયો, મંત્ર સાધવા ત્યારે ॥૨૫॥ વસ્ત્ર બદલી કુંભ લીધો, શીતળ જળ સ્નાન કીધું, અર્કની માળા હાથમાં ઝાલી, બળતું છાણું મુખલીધું ॥૨૬॥ એક ચરણે ઉભો રહીને, મંત્ર જપ્યો તતખેવ, પુરણ માળા થઈ રહી કે, આવ્યો અગ્ની દેવ ॥૨૭॥ અગાશીમાં બેઠો બેઠો, ભીમ જુએ છે ચક્ષ; અગ્ની કહે શેવક મારા, લાવ્ય મ્હારૂ ભક્ષ ॥૨૮॥ પુલોચન કહે આપુછું કાકા, જરાક ઉભા રોને, ભેગાં કે જુદાં સુતાં છે, જાળીયે જોવા દોનો ॥૨૯॥ અગ્ની કહે શું જોવું છે, આગના દેથઇ ખુશી, ભેગાં હશે કે જુદાં હશે પણ, લૈશ સરવને ખુશી ॥૩૦॥ પુલોચન કહે જરા ઉભારો; વચન વધો મીઠાં; જાળીયામાં ડોકું કરયું તો, છ ભીલડાને દીઠાં ॥૩૧॥ એવે જાણ્યું પાન્ડવ સુતા છે; રાજ્ય લેવા લાગ્યો લક્ષ; હાથ જોડી અગ્નીને કહ્યું, કાકા લેજો ભક્ષ ॥ ૩૨ ॥ એવી આપી આગના તવ, જવાળા રૂપે થયો બળીયો, ભડકેભડકા પ્રકટ ગયા,મ્હેલનેવીંટાઈ વળીયો ॥૩૩॥ લાખાભોવન ભડભડ લાગ્યું, કોપ થયો માહા માઠો; એક આની રાજ્ય લેવા પાપી, સળગાવીને નાઠો ॥૩૪॥ ભીમે જાણ્યું કે ભોગ મળીયા. પણ અણઘટતું થાય; ગુલામ જાતી પુલોચનશું અમને બાળી જાય ॥૩૫॥ અમે મરીએને એ શું જીવે, મુમત મનમાં ચડીયો; વાયુનો નંદન ધાબામાંથી ઉછળી હેઠો પડીયો ॥૩૬॥ કટી કશીને દંત ડશીને. દડબડ મેલી દોટ; પાપી પુલોચન જાયછે તેની,ઝટપઝાલી કોટ ॥૩૭॥ પુલોચન કહે ભુલ્યો ચુકયો, ભીમ ભાઈ લાગુ પાય, ભીમ કહે અમને બાળીને તું જીવતો કયાં જાય ॥૩૮॥ એક આનીનો ભાગ દેવા, તુજને ઝાલી લાવ્યો; એમ કહી માથે ફેરવતો; લાખાભોવને આવ્યો ॥૩૯॥ અગ્ની કેરી સ્તુતી કીધી, કાકા કરો અમ રક્ષ, છ ભીલડાં મહી આપ્યાં છેને, લ્યો આ સાતમું ભક્ષ ॥૪૦॥ એમ કહી વાયુના સુતે, અગ્નીમાં ફેંકી દીધો; જેવો નાંખ્યો તેવો, એને અગ્નીએ ચુશી લીધો ॥ ૪૧ ॥ વલણ ॥ ચુશી લીધો નાંખતો, થયો બળીને ખાખ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ભડભડ લાગી લાખ.

કડવું .૭૨ રાગ દોહરાની ચાંલનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય, વીશતારી તુજને શંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ચારે દિશાએ અગ્ની લાગ્યો, ભડકા ભયંકર થાય; ભીમ જુએછે બારણેથી, ઘણું કરે ત્રાહ્યત્રાહ્ય ॥૨॥ જાળીમાંથી અગ્ની પેઠો, ભીલડાં ચુસી લીધાં; બધું ભસ્મ થયું, બળી ગયાં અન સીધાં ॥૩॥ મેહેલમાં સળગ્યો, લાખને વળગ્યો; જવાળા ચઢે સુંસોટ; તનખા ઉડે વાયુ વડેને, થાય ધુમાડીનો ગોટ ॥૪॥ તેથી અતી અકળામણ આવી, જાગી ઉઠયાં માતભ્રાત, અંધારે કાંઇ સુજે નહિને; કરવા લાગ્યાં કલ્પાંત ॥૫॥ સ્વાસ ન લેવાય મોઢે ન બોલાય, ધુમાડી બહુ અકળાવે; આંખ્યોને ગળું જાયછે બળી, કંઈ કરવું નવફાવે ॥૬॥ પોતપોતાની પથારીમાં, બેસી રહીને રૂવે; જીવ ગભરાય છે ઘણો ઘણોને નાસીકા બહુ ચુવે ॥૭॥ બ્હાર રહીને ભીમ જુએ છે, મેહેલમાં શું થતું હશે; મ્હારા માતને ભ્રાત મારા; સેકાઇને બળી જશે ॥૮॥ અરેરે હું શીદ બ્હાર આવ્યો, એમની જોડે મરવું; મરણ પામે માતનેભ્રાતતો, મ્હારે જીવી શું કરવું ॥૯॥ એમ જાણીને આઘો ગયો એ, મેઘનાદે ગડગડીઓ; છલંગ મારી કુદીયો તે, જે ધાબામાં પડીયો ॥૧૦॥ સાચવીને ઉતર્યો માળ વિસે, ગભરાટ ઝાજો થયો; તોપણ હીંમત રાખીને એ પાંચમે માળે ગયો ॥૧૧॥ દશે દીશાથી તાપ લાગે, કાયા થરથર ધ્રૂજે; ધુમાડો ધુંધવાઈ રહયોછે; નેત્રથકી નવ સુજે ॥૧૨॥ નીકુળજીને ખોળવા લાગ્યો, હાથજ ફેરવી જુએ તો માદરીનો નંદનપોતે, પથારીમાંરહ્યો રૂવે ॥૧૩॥ તે ભીમસેનને હાથ આવ્યો; તવ ઇશ્વર આરાધે; પાગોહુઝાલી ભીમે લીધો બેસાડી દીધો ખાંધે॥૧૪॥ પછી ફાંફાં મારવા લાગ્યો, સાચવીને સંચરીયો, હાથફેરવતાં દાદર જડયો, ચોથે માળેઉતરીયો॥૧૫॥ કયાં છે તું શેદેવ કયાં છે તું, શેદેવે, હુંકારો દીધો; એટલે અટકળે જૈને ઝાલ્યો, બીજી ખાંધે લેઈ લીધો ॥૧૬॥ ત્યાંથી નીચે ઉતર્યોને, અરજુન શોધી કહાડયો; ભીમે એને ઉચકીને, કેહેડ ઉપર બેસાડયો ॥ ૧૭ ॥ ત્યાંથી બીજે માળે ગયોને. દુખ પામેછે ધર્મ; સોધી બીજી કેહેડે બેસાડયા. યુધીષ્ટર જે ધર્મ ॥૧૮॥ ત્યાંથી ગયો પહેલે માળે. માંડયા ભીમે ચાળા; ઓ જાત્રાવાસી મુજ માડી, ફેરવી લેજો માળા ॥ ૧૯ ॥ તવ કુન્તાજી બ્હાજી પડીયાં, ભીમને આવી દયાય; પાંગોહુ ઝાલી મુસ્તક ઉપર, બેસાડયાં કુન્તા પાય ॥ ૨૦ ॥ પછી પંથ સોધે નાશવાનો, આડોને અવળો

થાય; જ્યાં જુવે ત્યાં અગ્ની સળગે, નાસીને ક્યાં જાય ॥૨૧॥ માળઉ-પર અથડાયા કરે છે, અગ્ની ઉંચો ચડીયો, લાખનાં પીઢીયા ને પાટીયાં સળગ્યાં,તવ માળ તુટી પડીયો ॥૨૨॥ તેની સાથે પડયો વ્રકોદર, જ્યાં ને ત્યાં અગની ભાસે;નીસરી જવાનું મન કરીને, વાયુનો નંદન નાશે ॥૨૩॥ મેહેડાની લાખ નીચે પડેલી, તેના તો ભડકા થાય, કેઈ ભોમીપર ચરણ મુકે; જ્યાંને ત્યાં બળી જાય ॥૨૪॥ આસપાશ ઉચેને નીચે અગની.ભડકાની સેડયો છુટે, ચરચર ચરચર ચામડાં બળેને, શરીરે ફોલ્લા ઉઠે ॥૨૫॥ ફોલ્લા ઉઠે ઉઠીને ફુટે, છુટે બહુ જળધાર; તેની વેદના થાય અતીશે; પાંચે કરે પોકાર ॥૨૬॥ ઉંચો નીચો વ્રકોદર કુદે, કાળજડાં કળકળીયા;જ્વાળાઓ લાગી સેડયો વાગી;વસ્ત્ર વપુના બળીયાં ॥ ૨૭ ॥ તેથી શરીર પણ લાગ્યાં સળગવા,ત્રાહ્યત્રાહ્ય મુખથી ભાંખે, અંગે આભુષણ ઉનાં થયાં તે, તોડીને કહાડી નાંખે ॥૨૮॥ ચાંમડી દાજી વસ્ત્રો બળીયાં,બળ્યા રૂવાડાં કેશ;મરજાદા કશી રહી નહી સહુ,થયાંનગન વેશ ॥ ૪૯ ॥ માઉશ શરીરનું લાગ્યું સળગવા, રડે છે પાંડવ પોચા; ઊંચેથી ઊના ઊના ઊકળીને, પડે છે લાખના લોચા ॥ ૩૦ ॥ તે ચોટે અંગે રડે સૌ સંગે, ભીમસેન નાસવા જાય; ઉંનેશ દેખી પડતું મુકે, જઇ ભીતમાં ભચકાય ॥ ૩૧ ॥ ભચકાય ભાથી બળે છે છાતી તરત પાછો નાસે જવાનો મારગ મળતો નથી તે અથડાય છે ચોપાસે ॥૩૨॥ છે જોર તેટલું કાડે છે તેટલું, કરેછે દોટા દોટ; બોલાય નહીને શ્વાસ લેવાય નહી ધુમ્રના ગોટાગોટા ॥૩૩॥ શેદેવજીને પુછી જોવાનું,પણભીમ દુખમાં દુલ્યો, વીદુરજીના કહ્યાછતાં,પંથજ પુછવો ભુલ્યો॥૩૪॥ શેદેવજી પણ સાચો વચનનો, વેઠયા કરે દુખ અતી;પણ પોતે પુછયાવી નાતો, ભીમને કહેતો નથી॥૩૫॥છેવટ ભીમસેન થાકયો ને પાકયો, પ્રાણુજ ઊંચો ચડીયો;નશોનાડી ખેંચાવા લાગી,ઢળીને અગ્નીમાં પડીયો ॥ ૩૬ ॥ તેની સાથે પડયા પાંચે, ધ્રુશકા મેલી રડે, દીપકમાં જેમ ફુદા પડે છે, તેમ પડી તડફડે ॥૩૭॥ શરવની ગઈ બુદ્ધીને શકતી,પાપજ પુરણ મળીયાં; ચાર ભાઇને પાચમી ડોસી, પાંચે ભીમપર ઢળીયાં ॥૩૮॥ અગનીમાં જેવા કાષ્ટજ સળગે,તેવાં સળગે શરીર;વ્રદ્ધ માતાએપ્રભુસંભાર્યો, ધરી મનમાં ધીર ॥ ૩૯ ॥ શબ સરીખા પડયા છે પાંચે કોણ ચડે તેની વ્હારે; ડોસીને જરા છે સુદ્ધી તે, ઈશ્વરને પોકારે ॥ ૪૦ ॥ વળણ ॥ ઇશ્વરને પોકારતી, ભક્ત ભોળી કુન્તાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કૃષ્ણ કરે કરૂણાય.

કડવું ૭૩ આવલીઆને દેખીરે એ રાગ.

એ શામળા સનેહીરેરેરે હો, વ્હારે ચઢજો વીઠલારે ॥ ટેક ॥ બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચન; સાંભળ સાંભળ જનમેજે રાજન; કુન્તાજીએ કરવા માંડયું છે રૂદન ॥ઓશામળા ॥૧॥ પ્રભુ મેં શું ગંગામાં ધોયાં મળ મુત્ર, પ્રભુ તેવે પાપે શું ભાગે ઘર સુત્ર; સુદ્ધી વીના થૈને પોઢયા છે પાંચે પુત્ર ॥ઓ ॥૨॥ પ્રભુ મેં શું તોડી સરોવરની પાળ, પ્રભુ મેં શું ભાગી ફળતી વ્રક્ષ ડાળ; પ્રભુ મેં શું અભડાવી બ્રાહ્મણની થાળ ॥ઓ ॥૩॥ પ્રભુ બ્રાહ્મણ મુકીશું શેવ્યા વેસધારી, ઓખરી ગાગાયોને શું મેં શેવતાં તીછકારી; શું વિપ્રનાં છીદ્ર જોઇ મેં મુકયામારી ॥ ઓ ॥ ૩ ॥ પ્રભુ મેં શું મળતાં ભાગ્યાં વેવીશાળ ॥ ઓ ॥ ૫ ॥ પ્રભુ મેં શું પરને દુખ દેઈ ધર્યો ગર્વ, પ્રભુ મેં શું હુનાળે ઉઠાડી પર્બ તેયે પાપે મ્હારૂં જવા બેઠું સરવ ॥ ઓ ॥ ૬॥ પ્રભુ મેં શું વીશ્વાસે કોઇને દગો દીધો, પ્રભુ મેં શું મારે સ્વારથે અધ્રમ કીધો; પ્રભુ પરનો પૈસા શું લલચાવી લીધો ॥ ઓ ॥ ૭ ॥ પ્રભુ મેં શું નીચ જાતીની કીધી શેવા પ્રભુ મેં શું ગુરૂ કર્યા પ્રસાદી લેવા કુદ્રષ્ટી શું કીધી દેવાધી દેવા ॥ ઓ ॥ ૮ ॥ પ્રભુ કહ્યા તેવા અપરાધ હોય મ્હારા, પ્રભુ તોયે તમેછો ક્ષમા કરનારા; હું છું પાપી તેમાં શું કરે સુત બીચારા ॥ ઓ ॥ ૯ ॥ પ્રભુ તમે જગ્ત ભક્તના રંગ રસીયા, મધુર મુખથી હાથી મુકાવવાને ધસીયા; પ્રભુ તમે પ્રલાદને સ્થંભે વસીયા ॥ ઓ ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુ તમે ઉગાર્યા નીભામાં મંઝાર. આખા નીભાને રાખ્યો આંચનહીલગાર; તેવી રીતે અમને,ઉગારો જુગદાધાર ॥ ઓ ॥ ૧૧ ॥ પ્રભુ પુતના મારી બચાવ્યા બધાં બાળ, અજગર નાથી ગાયો ઉગારી ગોપાળ;તેવી રીતે ઉગારો દીનના દયાળ ॥ ઓ ॥૧૨॥ વલણ ॥ દીન દયાળ ઉગારીયે, તમ વણ કોની વ્હાર, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, જાણ્યું જુગદાધાર.

કડવું ૭૪ રાગ ભેરવીની છાયાનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય ॥૧॥ અંતરયામી ગરૂડા ગામી; ગોવિંદે જાણી વાત; ભક્તને દુખે ભુદરાને, અતિ થયો ઉતપાત ॥૨॥ શા

બાશ શેદેવ સુત સતીનો, સઉનો જવા થયો અંત; પણ પુછયાવણકેહે તો નથી, બતાવતો નથી પંથ ॥ ૩ ॥ એણે એનું બોલ્યું પાલ્યું, મને મ્હારૂં વેણ નડશે; રએને પાંચમાંથી મરશેતો, મ્હારે મરવું પડશે ॥૪॥ દવના દુખમાં મને સંભાર્યો, એમ અતી હેત વાપ્યું; એક કળાનુસામર્થ પોતાનું, ભીમને અંગે આપ્યું ॥ ૫ ॥ એટલે ઉઠયો સુત વાયુનો સમરતો જુગદીશ; બેભાઈ ખાંધે બે ભાઇ કેહેડે, કુન્તાને લીધાં શીશ. ॥૬॥ પાછો ભટકવા લાગ્યો ભોવનમાં, ભીંતે ભીંતે ભચકાય; સુદ્ધી ભુલ્યો છે પુછવા કેરી; તે જાણ્યું જાદવરાય ॥૭॥ ભક્ત આધિન ભુદરો છે; તે કેમ જાયે ચુકી; વાયુ સુતના શરીર વીશે, સામળે સુદ્ધી મુકી, ॥૮॥ એટળે ભીમને યાદ આવ્યું, વિદુરજીનું વચન; શેદેવજીને પુછવા લાગ્યો, વાયુ કેરો તન ॥૯॥ સેદેવ જોશી ,શેદેવ જોશી; શીદને દુખીયા થાવો, બીજાને દુખીયા કરોછો, જાવાનો પંથ બતાવો ॥ ૧૦ ॥ એટલે બોલ્યા શેદેવ જોશી, શું જુઓ ભીમ ભ્રાત; તમે તમારા ચરણ નિચે; જોરમાં મારો લાત ॥૧૧॥ એટલે ભીમે લાત મારીને. સલ્યાનો ચુરો કરીયો; તેમાં મ્હોટી સુરંગ દીઠી; વાયુસુત ઉતરીયો ॥ ૧૨ ॥ એટલે વેદના વહનીની મટી, દાજ તણો દવ કાહાડયો; ઝાલ્યો શેદેવનો ટાંટીયો ને, પ્રથવીમાં પછાડયો ॥૧૩॥ શેદેવજી કહે શો વાંક મ્હારો, પછાડયો એમને એમ, ભીમ કહે બહુ દુખી થયા પણ પંથ ન બતાવ્યો કેમ. ॥૧૪॥ શેદેવજી કહે પુછવાનું, ભુલી ગયા તમે જેમ, તમોને મારગ બતાવવાનો, હું પણ ભુલ્યો તેમ ॥ ૧૫ ॥ પાછો પોતાની ખાંધે લીધો; સળંગ પંથે પળીયો, એટલે હાથ ધસ્યા અગ્નીએ; સરવને લૈ ગયો બળીયો ॥ ૨૬ ॥ એવું જાણી રિસ આણી, સળંગમાં ઉતરીયો; પાન્ડવ ને જૈ જવાળા દીધી, તવ ત્યાં ભીમ થરથરાયો ॥ ૧૭ ॥ અવળો ફરી ફુંક મારી, વહની થયો વીદાયે, દસ ડગલાં ભીમે ભર્યાંકે, પાછો આવ્યો ત્યાંય ॥૧૮॥ ભીમ કહે ઓ અગનીકાકા, વેણ વદેલુ થાપુ; એક માના પાંચને મુકોતો, એક માના સો આપુ ॥ ૧૯ ॥ એમ કહિને ફુંક મારી, અગની પાછા જાય; પાછાં દસ ડગલાં ભરયાં કે, આવી પોહોરયો ત્યાંય ભીમ કહે પાછા વળો કાકા, પાંચને જાવા દોને; પાંચ જણાને મુકી દેઇ એક માના શો લ્યોને ॥ ૨૦ ॥ એટલે અગની દેવતા બોલ્યા, જા તને જાવા દેવું; પણ ત્રણ વેળા બોલ્યો માટે, ત્રણ માના ત્રણસે લેવું ॥૨૬॥ એવું સાંભળી વાયુ સુતે, વીચાર કીધો મન; હું તો જગતમાં જાણું છું કાકીના સો તન ॥૨૨॥ એક માના સો બીજા કોઇ, જાણેલા નથી મેં તો;

અત્યારે તો હાયે હા કહેવી, મરશે લેતો કે દેતો ॥૨૩॥ ગઈ તક બ્રાહ્મણ વાંચતો નથી,લ્યો કાકા વેણ થાપુ;બોલ્યું વચન પાળવાનો,ત્રૈણનાત્રૈણસે આપુ ॥૨૪॥ એમ કહીને વચન આપ્યું, અગ્ની પાછો વળીયો; એટલે દોટ મુકીને ચાલ્યો, વ્રકોદર મહાબળીયો ॥ ૨૫ ॥ કુન્તાજી કહે દીકરા મ્હારા, ત્રૈણસે આપસો કયાથી; ભીમ કહે આપશું મા, લાવીશું જાત્રામાંથી ॥૨૬॥ પીંપળાને થડ નદી કીનારે, જ્યાં ઢાંકી સલ્યા સાર; તે આડી પાડીને બ્હાર આવ્યો ક્ષણુ ન લાગી વાર ॥ ૨૭ ॥ ભીલ ભગત ત્યાં બેશી રહેલો, તેને લાગ્યો ભય ઉર; જાણ્યું કે ગભરાએલા મને મારે, કહ્યું વિદુર વિદુર ॥૨૮॥ એટલે ભીમ કહે કોણ છેતું, કોણે મુકયો હાંઈ તુને, ભીલ કહે વિદુરજીએ, તમ કાજ મુકયો મુને ॥ ૨૯ ॥ લ્યો છ જણ વસ્ત્ર ખાદીનાં;એમ કહીને દીધાં;એબ ઢાંકવા અતી કષ્ટે,વસ્ત્ર વીંટાળી દીધાં ॥૩૦॥ પછી કનક વીંટી આપી, વિદુરજીની જેહ; કુન્તાજીએ હાથમાં ઝાલી, ઓળખી લીધી તેહ ॥૩૧॥ પછી ભીલે કહ્યું કે બેસો, ત્રાપામાં પાંચે વીર, છઠ્ઠાં બેસો કુન્તા ડોશી, ઉતારૂ સામીતીર ॥૩૨॥ તવ તે બેઠા ત્રાપા વિશે, નદીમાં બહુ નીર; તેમાં ભીલે ત્રાપોહંકાર્યો, લેઈ ગયો સામી તીર ॥ ૩૩ ॥ ત્યાં જઇને છયેને ઉતાર્યા, ભીલ પાછો વળીઓ; તે વાતનો વિચાર કરે, દ્વારીકાંધીશ શામળીઓ ॥૩૪॥ જાણ્યું કે ભીલ જઇને કહેશે, વિદુરજીને વાત; પણમ્હારે કેવરાવવુંવિશ્વમાં, પાન્ડવની થઇ ઘાત ॥૩૫॥ કોઇ ન જાણે એવું કરવું, તે ચટકી મન લાગી; અડધી નદીએ ભીલ આવ્યો ત્રાપો નાંખ્યો ભાગી ॥ ૩૬ ॥ ભીલ ભગત પાણીમાં તણાયો, લાગ્યાં ત્રાહ્ય ઓચરવા; ભીમ કહે શીદ ત્રાહ્ય કહો છો, જાય છે જાત્રા કરવા ॥ ૩૭ ॥ કુન્તાજી તવ રડવા લાગ્યાં, નથી બોલ્યાનો આરો; જાત્રાનું મ્હેણું દૈ દૈને ભીમ લેશે જીવ મ્હારો ॥૩૮॥ પછી ધરમે પુછ્યું જોશીને, કહો કરીશું કેમ; શેદેવ કહે પુર્વ દીશાએ, ચાલો એમને એમ ॥૩૯॥ વનમાં જઇશું રાજી રહીશું, થૈશું નગ્રમાં દુખી; હાલછે આપણી દશા નઠારી; તેથી નહિ થાવોસુખી ॥૪૦॥ ધર્મે કહે વેણ શીશ ચઢાવ્યું, વસ્તી વીના વન રહીએ; પણ ભોમી ચરણ મુકાતો નથી, કેમ કરીને જઇએ ॥ ૪૧ ॥ તે કરતાં ભીમ લેઇ જાયે તો; ધારીએ તેમ જવાય; ભીમ કહે વારો થૈ રહ્યો મ્હારો, ઉચકો ધરમ રાય ॥૪૨॥ સળંગમાં ઉચકીને ચાલ્યો; કયાં લગી કીધાં પાપ; ધર્મે કહે તું વિના કોણ તેડે, ઉગર્યા તુજ પ્રતાપ ॥ ૪૩ ॥ એટલે ભીમને હોંશ આવી, ઉચકીયા માત બ્રાત, પ્રભુના બળથી પુર્વમાં

ચાલ્યો પ્હોર રહી છે રાત ॥ ૪૪ ॥ જાય વ્રકોદર વાયુને વેગે, જોરમન રહે ઝાલ્યો; કૃષ્ણ પ્રભુના સામ્રથથી એ, સવાસો ગાઉ ચાલ્યો ॥ ૪૫ ॥ એવે આવ્યું એક સરોવર, ત્યાંતો ન્હાણું ન્હાય શેદેવજી કહે ઉતારો થીરા, વીશ્રામ કરવો હાંય ॥ ૪૬ ॥ એટલે ભીમે હેઠાં ઉતાર્યાં, શ્વાશ ઘણેરો ચડીયો, પ્રભુએ પોતાનું બળ લેઇ લીધું; તેથી ચતોપાટ પડીઓ ॥૪૭॥ ચાર ભૈને મા પાશે બીરાજ્યાં, દીવસ દેખી થયાં રાજી; રાતાં રતાળુ જેવાં શરીર છે; આવીને માંખ્યો બાજી ॥ ૪૮ ॥ તે વેદનાથી બહુ અકળાયા, કેમ કરી આધી કાહાડે, લીંમડાનાં ડાળાં ભાગી લાવી, એક એકને ઉરાડે ॥૪૯॥ ભીમને અંગ ઉરાડે માતા, સાતા ભીમ ને થાય, એટલે ઉઠયો સુત પવનનો; એક કર્યો ઉપાય ॥ ૫૦ ॥ વૃક્ષનાં લાંબાં કાષ્ટ લાવ્યો. ભોમીમાં દીધાં ધાલી; આડાઅવળાંબીજાં બાંધીને એક પર્ણકુટી કરી આલી ॥૫૧॥ સાગનાં પત્રની ભીંત્યોબનાવી, મક્ષીયા પેશી ન જાય; તે મધે સહુ જઇને બેઠાં, મટી માંખ્યોની પીડાય ॥૫૨॥ પછી ધરમ કહે ભીમસેન વીરા, પેટ પાપી ખાવા માગે; તવ ભીમઝુંપડી બહાર ચાલ્યો, જઇ ઉભો જરા આઘે. ॥ ૫૩ ॥ પોતાનું પેહેરેલું વસ્ત્ર કાહાડયું; વડો કર્યો વીવેક, અડધું ફાડીને કરી લંગોટીઓ, અડધાની ઝોળી એક ॥૫૪॥ પ્રથમ પોતે વાળી લંગોટી, આવ્યો શતીનો બાળો; ભીમ કહે તમે વસ્ત્ર કાઢીને, ચારે લંગોટીઓ વાળો ॥૫૫॥ માતા પેહેરે વસ્ત્રજ આખું; તમારાં મુકી છાંડો, આગળ લેવા તેપર દાહા, કહો હું ડાહયો કે ગાંડો ॥૫૬॥ ધર્મ કહે ધન્ય ત્રેવડ તારી, કહી વસ્ત્ર નાંખ્યા ટાળી; ભીમના કહ્યા પ્રમાણે ચારે લીધી લંગોટીઓવાળી ॥૫૭॥ ભીમે ઝોળી ખાંધે ભરાવી, બેસો વીરા વન જાવું, સર્વેને ખાવા માટે વનના, વનફળ હું લેઇ આવું ॥૫૮॥ કહીને ચાલ્યો ઉત્તર દીશા, ફળ તણો નહી પાર; લેઈ લેઇને ઝોળી ભરે ને, પોતે કરે છે આહાર ॥૫૯॥ વલણ ॥ આર કરે ઝોળી ભરે, કુન્તાનો કુંવાર, વ્યાસ વલ્લભ કહે કથા, સુણો સૌ સંસાર.

કડવું ૭૫ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ બે ચાર લીધાં તુમડાંને, ફળ ઝોળી ભરી લાવ્યો, માત ભ્રાત ભુખ્યા બેસી રહ્યાં છે. માટે ઉતાવળો

આવ્યો ॥૨॥ તુમડા કીધાં જળ પીવાનાં, ભરી આવ્યા શેદેવ જોશી; ઝોળીના ફળનો ઢગલો કીધો, કળ વેંચી આપ્યાં ડોશી ॥૩॥ સરવે ખાધું ને જળ પીધું, પછી કાઢયું એક કામ; દર્ભની ગુંથે સાદડીયોને, સમરે સુંદીરશામ ॥૪॥ માંખ્યોને દુખે ઝુંપડી વીશે, બેશી રહે બધો દન; રાત્રીએ સરોવરપર બેસે બેઘડી ખાય પવન ॥૫॥ પછી જઇને સયન કરે એમજ કાઢે દન; વનફળ લાવીને ખવરાવે; નીત્ય વાયુનોતન ॥૬॥ ખાય પીયેને ભગવત ભજે, જંજાળમાંથી છુટયાં; ફળ લાવે ભીમ ઉતરમાંથી; તે દીશા ફળ ખુટયાં ॥૭॥ છ માસ સુધી ત્યાં ફળ ચાલ્યાં, હવે તે કયાંથી લાવું; ભીમે મનમાં એમ વીચાર્યું, પુર્વ દીશાએ જાવું ॥૮॥ એવું જાણી ઝોળી લઇને, નીકળ્યો કુન્તા તન; ચાર ગાઉ આઘો ગયો ત્યાં, આવ્યું હેડંબા વન ॥ ૯ ॥ થોર તણી ઘણી વાડ દીઠી, કૌતક જોયું મેં હોણ; અઘોરવનમાં આવે ઠેકાણે; રહેતું હશે કોણ ॥૧૦॥ તે ચરચા મહારે નજર જોવી, જોવું જે બાગમાં શું છે, ફળ લેતાને ખાતા મુજને, પુછે તેને પ્રભુ પુછે ॥૧૧॥ એવું જાણી હીંમત આણી, આઘેથી દોટે ચડીયો, છલંગ મારીને બાગ ભણીએ, વાડ કુદી મહીં પડીયો ॥૧૨॥ બાગમાં જોયું મનડું મોહ્યું, હરખ્યો અપરમપાર; જેવી જોઇએ તેવી વનસ્પતી, ઉગી છે અરાડ ભાર ॥૧૩॥ દશ વરસ લગી ખાતાં ન ખુટે મળ્યું ઠેકાણું ઠીક; પછી લાગ્યો ફળતોડવા એને, નથીજરાએ બીક ॥૧૪॥ અનેક જાતીના ફળ ને ફુલ છે, વર્ણવી શું શકે શેશ; રમણી રંભા જાડા સ્થંભા. અતી ઉંચી છે ટેશ ॥૧૫॥ વૃક્ષ ઘણાંછે ચોરૂ ચારોળીનાં, ચંદન ચંપો અંક; વેલ વાલોળને વૈલશડોછે, આશાભનોવાળ્યોવંક ॥૧૬॥ મોઘરો મરડાઈ રહ્યો છે, હેરામણીને મરેઠી; આંબો આંબલીને આવળ છે, એખરોને અરેઠી ॥૧૭॥ કોઠી કેવડી કાંચકી છે, કદળીના કોમળ સ્થંભ; સાગ શીશમને સર્ગવો સાદડ, આશાળ કેરા ખંભ ॥૧૮॥ જામે જુઇને કમળ કેતકી, કુસુમ વનનાં ભોથાં, ફોફળ રામફળ જામફળ જાયફળ; ભમરા મારે ગોથાં ॥૧૯॥ લીંબુ કરમદા કરતી કંથેરી, કમરખ જાંબુ બોર; તાલતમાલને રસાળ સમડી, રાએણ રાતાકોર ॥ ૨૦ ॥ ખંડોકળીની વેલવની છે, પીળી આંબા સાખ, બાવચી બીજોરાં ચીનીકબાલા; ઝાડે ઝુલે તે દ્રાખ ॥૨૧॥ પપનસ ફનસ અને નારંગી, શીફળ નીંચા નેત્ર; તાડ તાડી બદામ બપૈયા, ખજુર ખારેકનાં ક્ષેત્ર ॥૨૨॥ પીંપળી પીંપળીને વડગુંદા, ધમીણને પલ્લાસ; ફાલશી શેલડીને શેતુરી વરખડીને વાંસ ॥૨૩॥ તજ જાવંત્રી લવીંગ, એલચી, સીકાતરાં જલદારૂ

ગલબાસ ગુલસબો ગુલચંપો, બારસલી સગધ્ધારૂ. ॥ ૨૪ ॥ ગટાચો ઝાડની લટાઓ લાંબી,સીતળતાછે અતોલ; કાબર કોયલ કરે ટાઉકા.બપાઈઆ બહુ બોલે ॥૨૫॥ તેતર ટઉકે વઇચો બબડે, ચાત્રકને ચકોર, હીરામણ મેંના કાકા કઉઆ, મોર કરે બહુ સોર ॥૨૬॥અનેક જાતીનાં પક્ષી ઉડે,બોલે મધુરી વાણી,પાકાં ફળની પીમળે ભીમના મહોમાં ભરાયું પાણી ॥૨૭॥ ફળ તોડી તોડી ખાવા લાગ્યો, જરા ન દીલમાંડરતો; ભાવે તે ખાતો બહુ મકલાતો,વળી ઝોળીમાં ભરતો ॥૨૮॥ હાલતો ચાલતો મહાલતો મનથી,શુભ સતીનો સુત;માયીક વનની હેડંબારાક્ષણી શસ્ત્ર માયાવી દુત ॥૨૯॥ કૈં કીર મુખા કૈં સ્વાન મુખા, ભુંડ મુખા મહી ભારે, અશ્વ મુખાને ગર્ધવ મુખા, કૈંના છે મુખ મંજારે ॥૩૦॥ વ્રશભ મુખા મહીશીમુખા, ધુઅડ મુખા ઘણા;અન ઉદક જરા નજોઇએ ચાવે લોઢાના ચણા ॥૩૧॥ જુદા જુદા રંગ છે અંગના, લીલા પીળા રાતાચોળ, કાળા ભુરાને કૈં પચરંગી, નેત્ર સરવના ગોળ ॥ ૩૨ ॥ નાકેથી બુચા તાડપુર ઉંચા, બાગમાં પેરા ભરે; પશુ પક્ષી મહી પેશી શકે નહી હરનીશ ચોકી કરે ॥૩૩॥ તેના બાગમાં ભીમસેન ખાય છે, લાગે છે મેવો મીઠો; એવામાં એક ભુંડ મુખાએ ભીમને ભમતો દીઠો ॥૩૪॥ તવ તેણે કારમી ચીસ નાખી, ઉઠયો અસુરો બળીયો; આસપાસથી સહુ દોડી આવ્યા, તરત ટોળે મળીયા ॥૩૫॥ ભીમને જોયોનેજોર આવ્યું ચોરજ આપણો એછે,ભીમે જાણ્યું કે ભલે આવ્યા; આપણું એ શું લે છે ॥૩૬॥ નથી ડરતો ફળ આર કરતો, દહીતોએ મુકી દોટ; વ્રકોદરને વચમાં ઘેરી, ફરતો વળીઓ કોટ ॥૩૭॥ હોકારા કરતા માવે આદરતા ભીમ નથી ગભરાતો; સારાં સારાં ફળ દેખે તે, તોડી તોડીને ખાતો ॥૩૮॥ દૈત કહે અલ્યા કોણ છે તું, હવે તે કયાં જાઇશ; બળવંતનાબાગમાં પડયોછે, માર ઘણો ખાઇશ ॥૩૯॥ મરણ તારૂં આવી પોહોચ્યું, શું સમજી ફળ ખાય; ભીમ કહે જો જીવવું હોયતો, લાગો મુજનેપાય, ॥૪૦॥ દૈત કહે તું કોણ છે લ્યા; ઝાલવા આવ્યા ઝાઝા, ભીમ કહે મને કેમ પુછોછો અમે પ્રથવિના રાજા ॥ ૪૧ ॥ ભોમી અમારી કયાં છે તમારી, સર્વેને મારી કાહાડું; રજા લીધા વીના આંહી વસ્યાછો, લાવો ભોમીનું ભાડું ॥૪૨॥ સાંભળીને સહુ હસવા લાગ્યા, બચ્ચા મળ્યાં તારા પાપ; ભીમ કહે તમો સરવ બચ્ચા;હું તો તમારો બાપ ॥૪૩॥ દહીતોએ કહ્યું આ રમકડું, રાણીને જૈ કહીએ; બીજા કહે એમાં શું કહેવું તું, રાણી કને લૈ જઇએ ॥૪૪॥ એવું વીચારી સુર બોલ્યા, એરે-

હેવાદે ફળ ખવાશે, આ બાગની માલીકછે રાણી, ચાલ તું તેની પાસે ॥૪૫॥ ભીમ કહે મ્હારે શું કામ એનું,નજરેકદી નથીન્યાળી;તે કરતાં કદી આવું જોવાને, રૂપાળી છે કે કાળી ॥૪૬॥ એટલે અસુરો હસીને બોલ્યા, ચાલો તું ત્યાંતો બતાવું; ઘણી રૂપાળી રાણી અમારી,ભીમે કહ્યું ચાલો આવું ॥૪૭॥ એમ કહીને ચાલવા લાગ્યો; મસ્તાનો મન મહાલે, અસુર લોકો આગળ પાછળ, ઘેરો કરીને ચાલે ॥ ૪૮ ॥ વચમાં ચાલે વાયુનો નંદન, ધીરે ધીરે જાય; મારગમાં મીઠું ફળ દેખે,તોડીનેતે ખાય ॥૪૯॥ દહીત કહે અલ્યા ચાલ સીધો,કેમ તોડે ફળ અતી;ભીમકહેમુમત કરોતો, જાવા આવતા નથી ॥૫૦॥ દહીતોએ જાણ્યું લ્યો સમજાવી, ગાંડીયું નાશી જાશે, આજ્ઞા આપી ખાતો જજેતું; ચાલ રાણીની પાસે ॥૫૧॥ એવે દશ જણ આગળ દોડયા, જૈ કહી રાણીને વાત; હેડંબા કહે આવવા દો, કોણ એવો કજાત ॥૫૨॥ વડની ડાળે હીંદોળોછે; પાશાણ કેરો ભારી; દાશી ખીંચે રાણી હીંચે; ઘણી જોરાવર નારી ॥૫૩॥ ત્યાં ભીમને લઇને આવ્યા, સૌના જુદા મનસુબા;હીંચકા સામો ભીમને રાખી, આસવે પાસવે ઉભા ॥૫૪॥ જોઈ લીધી રાણીને ભીમે, ભય ભણકારો ભાગ્યો; નીચુ ઘાલી ઝોળીમાંથી, ફળ લૈ ખાવા લાગ્યો ॥૫૫॥ હેડંબા કહે ફળ ખાનારા, છે તું મુરખ જેવો; ઉભો રહે સામુજોઇને, પુછું તે જવાબ દેવો ॥૫૬॥ ભીમ કહે હું મુરખ જેવો, તું મ્હારીસરદાર પુછે તેનો જવાબ આપુ, ઓ વનની રહેનાર ॥૫૭॥ વલણ ॥ વનવગડે રેહેનાર તું, પુછવું હોય તે પુછ; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે. ભીમે મરડી મુછ ॥

કડવું ૭૬ રાગ ઢળકતી ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજેરાજન; હેડંબા કહે તું આવ્યો ક્યાંથી, ભીમ કહે આવ્યો વાદળમાંથી ॥૧॥ હેડંબા કહે કેમ ચઢયું બોલે, ભીમ કહે મારે સહુ તરણા તોલે; હેડંબા કહે કોણ તારૂં ગામ; કોણ માત તાત કોણ નામ ॥૨॥ ભીમ કહે તું કોણ નાત જાત, પેહેલી કર મુને તારી વાત, હેડંબા કે શી વાત પુછે મ્હારી, ભીમકે પરણેલી છે કે કુંવારી ॥૩॥ હેડંબા કહે કહુ વાત વરણી, હુંછું કુંવારી હજી નથી પરણી, ભીમ કહે મળ્યો ઘાટ કેવો, અલી હું પણતારાજેવો ॥ ૪ ॥ હેડંબા કહે જીભડી કર થોડી, ભીમ કહે મળી આપણી જોડી

હેડંબા કહે ઠેર મારી નાખુ, વાશીદુ વાળવા નવ રાખું ॥૫॥ ભીમ કહે મુજથી દેવ કાંપે,તારા જેવી હજારો પગ ચાંપે; હેડંબા કહે સુણુ વચન, નાંખે હીંળોળો માને મુજ મન ॥૬॥ તો તો ભલી તુજ ભવીશની પેર, રાખી ખવરાવી ગુલામ ઘેર; ભીમ કહે ભુંડી જોડ હાથ, કેહેકે આવો બેસો સ્વામીનાથ ॥૭॥ હેડંબા કહે જંગલી જન; તને હીંચકે બેસાડું મન; બેસ બેસાડુ ને દોર ઝાલું; ખો ભુલે તેવો હીંચકો ઘાલું॥૮॥ કહી હેઠી ઉતરી નારી; ભીમ ત્યાર થયો ખુંખારી; ઝોળી લેઈ હીંડાળે ગયો, ઉપર બેસવા ત્યાર થયો ॥ ૯ ॥ હેડંબા કહે નહી જાય ચુકી તારી ઝોળી નીચે દે મુકી; ભીમ કહે મુકુ નહી સરવથી, મને ગુરૂએ ભણાવ્યો નથી ॥૧૦॥ ગર્થ ગાંઠેને વીદ્યા પાઠે, અમે રહેવાના અમારે ઘાટે; હેડંબા કહે બેશ બકવા મુકી, જોજે ઝાલવામાં જાતો ચુકી ॥ ૧૧ ॥ એમ કરવા લાગીએ સોર; તવ ભીમે ગ્રહ્યા બે દોર; દેઇ ચરણને ઉપર ચડીઓ, તેવો હીંચકો તુટી પડીઓ ॥૧૨॥ તેની સાથે વડ ડાળ ભાગ્યું હેડંબાને તો આશ્ચર્ય લાગ્યું; ભીમ ઉઠી આઘો જઇ ઉભો, મુછ મરડે સતી સુત સુબો ॥૧૩॥ બોલી હેડંબા દહિત શું ભાળે, બાંધો હીંચકો બીજી ડાળે; તવ બાંધી દીધો બીજી ડાળ, હેડંબાબોલી મુખતતકાળ ॥૧૪॥ અલ્યા બેશ જંગલી બીજીવાર; ભીમ કહે તું સાંભળ નાર; અલી મેં જોયું તારૂં પાણી, નહી બેસું બધું ધુળધાણી ॥ ૧૫॥ તવ હેડંબા બોલી એમ, ત્યારે હું બેસુ ધરી પ્રેમ; જોવું ઝુલાવે છે તું કેમ, નાંખ હું પ્રસન થાઉ તેમ ॥ ૧૬ ॥ એવું કહી બેઠી એ નારી, ભીમેગ્રહયો દોર ખુંખારી; મનમાં રામનું નામ ભાખે, ધીરે ધીરે હીંચોળોનાંખે ॥૧૭॥ તવ હેડંબાએ કર્યો સોર, રડયા કયાં ગયું તારૂં જોર, ભીમ કહે શું બકેછે ડાલી, હવે બેસજે બે દોર ઝાલી ॥ ૧૮ ॥ તુંતો જોઇ લેજે હાથ મહારા; તુને દેખાડુ ગગનના તારા;કહી કોપે ચઢયો સતીસુત,ગણો થયો છે આકળો ભુત ॥ ૧૯॥ વલણ ॥ ભીમ થયો અતી આકળો, જબ્બર ઝાલ્યો દોર, વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, કવું જણવે જોર.

કડવું ૭૭ રાગ કટાવની ચાલ.

વાયુ નંદન કરે પ્રભુ વંદન, સીવ સમરતો ધ્યાનજ ધરતો, બહુ બળ કરતો, હરતો ફરતો; જરા ન ડરતો, વાયુ દેવનું સ્મરણ કરીયું, બળ આદરીયું મનડું ઠરીયું ડગલું ભરીયું; હીંદોળાને ચાક ચડાવ્યો,

ખેલ લડાવ્યો, મુમત અડાલ્યો ધીરે ચલાવી, ધણો હલાવી; દોર ઝલાવી ફેંકયો બાગચાં; કેવળ કળમાં; એકજ પળમાં; જેમ વાદળમાં વીજળી નાસે, તેવું ભાસે;ગયો આકાશે; ભય ચોપાસે, ત્રાયા ત્રાસ, ગગને જઇને પાછો વળીયો; અવળો પળીયો, અઢળક કળીઓ, ટગટગ જુવે ભીમસેન બળીયો; ભય ભરી નારી, દુખમાં ભારી, મન વિચારી; મુખ પોકારી, કહ્યું ખુંખારી; નારી તમારી લ્યો ઉગારી, દયાજ ધારી, ઓ બળવંતા મ્હારા સ્વામી; કહુ શીસ નામી; બહુ દુઃખ પાપી, ન રહી ખામી, હું તો હરામી, ચાહ્ય તેમ બોલી, મન નવ્ય લાવો, મુને બચાવો; વ્હારે ધાવો, વેહેલા આવો, હીંચકો સ્હાવો; એવું ભીમે સાંભળ્યું કાને, સતી સંતાને; મનડુ માને; દુઃખ દો શાને, બહુ તોફાને, પડશે નારી, જાશે મ્હારી, છે બહુસારી; પ્રાણની પ્યારી, અતી સુખકારી; એવું ધારી, છલંગ મારી; બળીયો બોહોળો, થઇને પોહોળો, ઝાલ્યો હીંદોળો દૈવત દાખી; દીધો રાખી, સહુ જન સાખી, ખમ્મા ભાંખી; નારી ઉતારી, જે ધુતારી, તે થઇ સારી, વશ બની ભારી; બળવંત ધારી; નમી બીચારી, ફરી પરદક્ષણા; છો સુલક્ષણા, બે કરજોડી; કટી મરોડી; શીશ નમાવ્યું, ભીમને ભાવ્યું. રમકડું આવ્યું, ઠીકજ ફાવ્યું, કોમળ રદેછે, ગણિ ગદેછે, બેશ બદેછે; વલ્લભ કહેછે; પરણવાની કીધી ત્યારી, માંડી મંડપ રચના સારી ॥ વલણ ॥ મંડપની રચના રચી, સોભાનો નહી પાર; નારદરૂશી આવીયા, પરણાવ્યા તે ડાર.

કડવું ૭૮ રાગ ધન્યાસરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ નારદ આવ્યા ભીમે બોલાવ્યા કહો પધાર્યા કેમ, નારદજી કહે પરણવવાને, આવ્યો ધરિને પ્રેમ. ॥ ૨ ॥ ભીમે કહ્યું ભલે મ્હારાજા, એતો મુને ગમી વાત; પણ તમો કોઇને નવ કેહેશો, ન જાણે મુજ માત ॥૩॥ નારદ કહે હું શાનેજણવું, હેડંબાએ જોડયા હાથ; મંડપમાં પધારો પરણવા; ઓરે મારાનાથ ॥૪॥ તવ ભીમ કહે સાંભળનારી, હું વાત મ્હારી વરણું; મ્હારૂ ખાધાનું પુરૂ કર્યાની, શકતી હોયેતો પરણું ॥૫॥ હેડંબા કહે તનમનને ધન, સરવે છે તમારૂં; આજથી અરપણ આપને કીધું, કાંઈ નથી અમારૂં ॥ ૬ ॥ એટલે ઉઠી બેઠા મંઠપમાં, હેડંબાં સનમુખ આવે, સામા સામા નરનારી બેઠાં.

નારદજી પરણાવે. ॥૭॥ વળણ ॥ પરણાવે નારદઋશી, રાક્ષણીયો ગીત ગાય; રાક્ષસ સહુ બીરાજીયા, વલ્લભ કહે કથાય.

કડવું ૭૯ રાગ ધોળ.

બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે,સાંભળ સાંભળ પરાક્ષત રાયના તનરે ॥ ૧ ॥ મંડપમાં તો હસ્ત મેળાપક થાયરે; માનુનીયો મળી મળી ગીતાં ગાયરે. ॥૨॥ નારદજીએ પાડી પટોળે ગાંઠરે; મંત્ર ભણી વરમાળા આરોપી કંઠરે. ॥ ૩ ॥ મંડપ મધ્યે પેહેલું મંગળ વરતાયરે, પેહેલે મંગળ ગાયોના દાન અપાયરે. ॥૪॥ એવે બીજું મંગળ ફર્યા નરનારીરે બીજે મંગળ આપી ભોમી ઘણી સારિરે. ॥૫॥ મંડપ વીશે ત્રીજું મંગળ વરતાયરે, ત્રીજે મંગળ શેવક દાન અપાયરે.॥૬॥ ચોરીમાં તો ચોથું મંગળ વરતાયરે; ચોથે મંગળ ભર્યા ભંડાર અપાયરે ॥૭॥ પછી જમ્યાં વરકન્યા કંસારરે,હેડંબાએ પેહેરાવ્યો મોતીનો હારરે. ॥૮॥ પરણી ઉઠી રૂપૈયા વીંટીઓ રમાયરે, પછી બંને લાગ્યા ગોત્રજને પાયરે ॥ ૯ ॥ દીધીદક્ષણાનારદથયા વિદાયરે પછી બેઉ ગયાં કનક મ્હેલ માંયરે.॥૧૦॥ ॥વલણ॥ વરકન્યા ગયા મ્હેલમાં, રસોઇ કરી તવ દાસ; વલ્લભ વદે સુત વાયુનો, અતિ થયો ઉલ્લાસ.

કડવું ૮ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું,આદ્યપરવ મહિમાય ॥૧॥ શેવક શેવકીયે રસોઇ કીધી, ભીમને કહ્યા ભગવાન,હેડંબા કહે ઉઠો સ્વામીજી,જમવા સારૂ કરો સ્નાન ॥૨॥ તવ ભીમ ઉઠી ન્હાવાને બેઠો, હેડંબા આવી સંગ; તેલ ફુલેલ લાવી શેવક પાસે, ચોળાવ્યું ભીમને અંગ. ॥૩॥ ઉષ્ણોદકથી સ્નાન કરાવ્યું, દહિત લોકે અંગ ચોળી;વસ્ત્ર વતી તે સાચવિ લુછ્યું, ઉતરી દાજેલી ખોળી ॥૪॥પછીભીમે કહ્યું દહિતોને, દેતાતા ફળના ટોટા; બાગ વિશે જુઓ કહ્યું તું અમે; રાજા ખરા કે ખોટા. ॥ ૫ ॥ દહિત કહે કે ખરા મહારાજા, બેસોને કરવા ભોજન;હેડંબાએ પિરસ્યું પીરસણું, તે દન પામ્યો અન. ॥૬॥ વિવિધનું એણે જમણ જમાડયું, પછી આપ્યો મુખવાસ;તે લેઇ જઇને ઢોલીયે બેઠો, હેડંબા બેઠી પાસ.॥૭॥ સુણો સ્વા-

બિજી પાણી પીને,ઘર પુછું એ નહિ રીત; હું તો પુછયા વણ પેહેલી પરણી, લાગી તમારી પ્રીત. ॥૮॥ અપરાધ મારો ક્ષમા કરજો, કોણ તમારૂં ઘર ગામ;કોણ માબાપના દીકરાને,કોણ તમારૂં નામ. ॥૯॥કોણ નાત જાતને ભ્રાત કોણ છે,વાત પુછયાનો થયો પ્રેમ;આવા જંગલમાં કોઈ ન આવે ને,તમે પધાર્યા કેમ. ॥૧૦॥ ભીમ કહે તું સાંભળ સુંદરી, હસ્તીના પુર મહારો દેશ;ક્ષત્રાણિનો દીકરો છું,સર્વ રાજાનો નરેશ.॥૩૧॥ ચારભાઇને પાંચમી મા છે, સુખ રૂપ કરતાતા રાજ;અમારા કાકાના સો દિકરા છે, તેમને અમપર દાઝ. ॥૧૨॥ દગો કરીને કાઢયાં જાત્રાએ, ઘરબારમાંથી ટાળ્યાં; વનમા ભોવન કરી લાખનું, તેમાં અમોને બાળ્યાં. ॥ ૧૩ ॥ તે બળતામાંથી ઉગાર્યા હરીયે, આવ્યા છીએ આ વન; છમાસથી અમેરહીએ છીએ, અહીંથી એક જોજન. ॥ ૧૪ ॥ પશ્ચીમ દીશાએ સરોવર છે, ત્યાં કર્યો છે વિસરામ;ઉત્તરમાંથી ફળ લાવતોતો, ખાતાંતાંમા ભૈ તમામ ॥૧૫॥એ દિશામાં ફળ ખુટયાં ત્યારે, આવ્યો હું તારાભણી, પુર્વનાલેખથીલગ્નજથયું,તુંધણીઆણીહુંધણી. ॥૧૬॥હેડંબા કહે પધારો પીઉજી, હવે થઈ સુખ લ્હેર;તમારાં માતભ્રાત વશ્યા છે વનમાં, તેડી લેઇ આવીએ ઘેર. ॥૧૭॥ એટલે ભીમે મન વિચાર્યું, મા ભાઇનું સાલ નડસે;હશાશે બોલાશેનહિ મારાથી,ખરા રંગમા ભંગ પડશે.॥૧૮॥એવું જાણી ભીમસેન બોલ્યો, હું તો નહિ તેડી લાવું;તું તેડી આવે તે મને ન ફાવે,હું વન નાશી જાવું. ॥૧૯॥ એતો ભગત છે અહિં નહિ આવે, જો લગ્ન થાય પ્રખ્યાત;તો તુજ કને આવવા નવ દે, મ્હારા માતને ભ્રાત. ॥૨૦॥ તવ હેડંબા એવું બોલી, રહેવાદો એમને કામ; તમે જાવો ત્યારે તમારાં મા ભાઇ, મ્હારે જોઇએ શું કામ.॥૨૧॥ આપણા બાગમાં ફળ ઘણા છે,જઇને ત્યાં આપી આવો,તમે તમારે ખાઇ પીને,સંસારનો લ્યો લ્હાવો.॥૨૨॥ એવામાં તો સાંજ પડી કે,ભીમસેને ફલ મંગાવ્યાં, ઝોળી ભરીને ગાંસડી કીધી, દહીતને શીશ ચઢાવ્યાં.॥૨૪॥માત ભ્રાતને આપવાને ચાલ્યો, દીનમણી હસ્ત થાતે;નારીએ પુછયું કયારે આવશો, ભીમે કહ્યું પોહોર રાતે. ॥૨૪॥ ભીમ છે આગલ દહિત છે પાછલ, ત્રણ ગાઉ મજલ કીધી; ભીમે દહિતને પાછો વાળ્યો, ફળની ઝોળી લેઇ લીધી. ॥ ૨૫ ॥ ઝોળી લેઇને ચાલ્યો ભીમશેન,માતા જુવે છે વાટ; ભીમને આજ કેમ વાર લાગી,સર્વ કરે ઉચાટ. ॥૨૬॥ એવામાં આવ્યો બહુ ફળ લાવ્યો. મેલ્યાં ઝુપડીમાં સાર;કુન્તાજી કહે કુંવર મ્હારા,કેમ લાગી બહુ વાર. ॥૨૭॥ ભીમ કહે કાંઇ ફળ નથી મળતાં,આઘો ગયો હું વન;આખા દાહાડામાં આટલાં

વીણ્યાં, કુન્તા કહે ધન્ય તન ॥૨૮॥ અમારે માટે કષ્ટ તું વેઠે, તવ બોલ્યા શેદેવ શાણા; ઓરે મારી કુન્તા માતા, આજ વહેંચો ગોળ ધાણા ॥૨૯॥ ભીમે વીચાર્યું જોશીડો જાણે, કહી દેશે મુખ લાવી; કોઈ ન ચેતે એ રીતે ભીમે, જોશીને આંખ્ય બતાવી ॥૩૦॥ એટલે શેદેવ રયા છાના. કુન્તાને પડયો વેમ;શાના ગોળને ધાણા કહ્યા, કહી છાનો રહ્યો કેમ ॥૩૧॥ શેદેવજી કહે સળંગ વીશે મુને પછાડયો એણે; તે દુઃખજેવું એને દુઃખ પડીયું, ખુશી થયો હું તેણે ॥૩૧॥ કુંતાજી કહે મારા પીટયા; એમાંશું ખુશી થાય;આપણે માટે આથડવાને,એજ બીચારો જાય ॥ ૩૩ ॥ એમ કહીને ગાંસડી છોડી, ફળ ખાવા સૌ આવો, ભીમ બેટા કેમ બેશી રહ્યા છો, તમે પણ ફળ ખાવો ॥૩૪॥ ભીમ કહે રણમાં રઝળ્યો ત્યાંફળનું ભોજન કીધું;અથડામણમાં વારેવારે, ઘણુંક પાણી પીધું ॥૩૫॥ તેથી પેટ ભરાઇ ગયું છે,ખાવું નથી લગાર; શેદેવે શાન કરી એક કોળીયો,લાવ વોતો કંસાર ॥૩૬॥ પછી સરવે ફળજ ખાધાં, કુંતાજી બોલ્યાં કોડે;ભીમ બેટા કાલ અરજુનજીને,લઇ જજે તું જોડે ॥૩૭॥ ભીમ કહે ઓ માતા મ્હારી, શું ચાલે બીજાની હામ; એવનમાં એક વાઘણ મોટી, નહી અરજુનનું કામ ॥૩૮॥ શેદેવજી કહેવાતજ સાચી,ભીમભાઇએ વશકીધી,તવ કુંતા કહે ભીમસેન બેટા, તુજ વીના નહી શીદ્ધી ॥૩૯॥ ભીમ કહે ઘણો ગભરાટ થાયછે, માટે વ્હેલો ઉઠી જઇશ; મારી ફીકર ચિંતા નવ કરશો, હું બારણે સુઈ રહીશ ॥૪૦॥ એવું કહીને બારણે સુતો;ઝુંપડીમાં માત ભ્રાત;સયન કીધું ને નીંદ્રા આવી,એવે ગઇ પહોરરાત॥૪૬॥ એટલે ઉઠયો વાયુ નંદન, છાનોમાનો સમશેર; ઝોળી લાવ્યો ચાલીને આવ્યો, હેડંબાને ઘેર ॥૪૨॥ તવ હેડંબા આણંદ પામી, કરાવ્યા ખાન પાન; ખુશીમાં રહેતો સહુ સુખ લેતો,બંને થયાં ગુલતાન ॥૪૩॥એરીતે રાત્રીએ ત્યાં રહે છે. એક એકને મન ભાવે; અહમેશ સાંજે ઝુંપડીએ જઇ, ફળની ઝોળી આપી આવે ॥૪૪॥ થોડે દહાડે ભીમનું વાન વળીયું, સુખની વ્રતી નેટ; ઇશ્વર ઇચ્છાએ હેડંબાને ગર્ભ રહ્યોછેપેટ ॥૪૫॥ મનુષ જાતીને દસે માસે,પુત્રનો પ્રસવ થાય, માયાવીનેદશે દીવસે,પ્રસવે પેટ પ્રજાય ॥૪૬॥ તેથી હેડંબાને દશે દીવસે, પુત્ર પ્રગટીયોસાર; ગરજના કરી ઉછળ્યો ઉંચો; દાશીએ ઝાલ્યો કુંવાર ॥૪૭॥ બહુજ બળીયો જનમ્યો માયાવી; છે રૂપરૂપનો ધામ, હર્ખ થયો ભીમસેનને ભારે.પાડયું ગટોરગચ્છ નામ ॥૪૮॥ રમાડે જમાડે દીવસ કાહાડે, પુત્ર જોઈ હરખાય ગટોરગચ્છ ઘડીમાં ન્હાનોને, ઘડીમાં મ્હોટો થાય ॥૪૯॥ બોલે કાલુ

લાગે વ્હાલું, સુનો ન મુકે લગાર, ફળ આપવા ભીમને જવું પડે, કં-ટાળો આવે અપાર ॥૫૦॥એવી રીતે દીવશ કહાડે, એવામાં શું થાય; હેડંબાને એકછે ભાઈ, હેડંબાસુરરાય. ॥૫૧॥ હેડંબા વનથી દશ ગાઉ આઘે, ઊતર દીશામાંય; માંખણિયો પરવત સુંવાળો, મક્ષીકા લપશી જાય.॥૫૨॥બાર ગાઊનો એછે ઉંચો, તેના ઉપર રેહેછે; અયુત ઘરની તેપર વસ્તી, તેનું રાજ્ય કરે છે.॥૫૩॥તેપરવતપર દેવીનું દેરૂં, છત્રેશ્વરી મંમાય; તેનું પુજન નિત્ય કરેછે, હેડંબાસુરરાય. ॥૫૪॥ ત્રણ પેહેડીથી પાપી લોકો, દેવીની પુંઠે લાગે, શીવ વિષ્ણુને જીતવા માટે, અમર થ-વાનું માગે॥૫૫॥તેવું વરદાન આપે ન દેવિ, પાપી ન મુકે કેડો; દેવિએ જાણ્યું પાંડવ હૈછે, માટે લાવું નવેડો. ॥૫૬॥ એવે હેડંબાસુર આવ્યો, પ્રેમે કર્યું પુજન; એટલે દેવિ પ્રગટ થયાં, દેઇ દિધાં દરસન, ॥૫૭॥ કહ્યું કે માગ્ય માગે તે આપું, શેવકછે તું ખરો, હેડંબાસુર બોલીયો મા; અમર મુજને કરો.॥૫૮॥એટલે હું તો જીતી લાવું, પાતાળ સ્વર્ગને ભો-મ, દેવિ કહે પાંચ બત્રીશ લક્ષણા, પુરૂષનો કર હોમ. ॥૫૯॥ દૈત કહે તે કયાં હશે મા, બોલી દેવિ તેણિવાર; હેડંબા વનથી પશ્ચિમ દિશાયે, છે છેટે ગાઉ ચાર. ॥૬૦॥ ત્યાં સરોવરના કીનારા ઉપર, ઝુંપડીમાં પાંચ ભ્રાત; એકછે તેમાં છત્રીસ લક્ષણો, છઠ્ઠી એનિ માત.॥૬૧॥ તે ઝુંપડી તું લાવેતો આવે, કામજ તારૂં થાય; પાપી કહે આજ રાતે લાવું, ઓરે મારી માય. ॥૬૨॥ વળણ.॥ એમ કહિને એ રહ્યો, એવે થઇ મધરાત; વ્યાસ વલ્લભ વાણિ વદે, અસુર માંડે ઉતપાત.

કડવું ૮૧ રાગ રમણ રેકતાની ચોપાઈ.

બોલ્યા બોલ્યા, વૈશમપાયે વચનરે; સાંભળ સાંભળ જનમેજેરાજ-નરે.॥૧॥ હેટંબાસુર, ચોરી કરવાને ચડીયોરે, કટી કશી; પરવતપરથી પડીયોરે. ॥૨॥ ચાલ્યો ચાલ્યો, ગયો હેડંબા વનરે; ત્યાંથી ગયો પશ્ચીમ એક જોજનરે. ॥૩॥ આવ્યું સરોવર, ઝુંપડી દિઠી ત્યાંયરે, સત્ય લાગ્યું, દેવિનું કહેવું મનમાંયરે. ॥૪॥ પછી કીધિ, ચોરિ કરવાની પેરરે; તે વે-ળાયે; ભીમ હેડંબાને ઘેરરે. ॥૫। પાપી બેઠો, ઝુંપડીએ કરવા તપાસરે; કાન માંડીને, ઉંઘતાનો ઓળખ્યો સ્વાસરે. ॥ ૬ ॥ પછી રાખી ઝુંપડી છાતી સાથરે; આશપાશ ઘાલ્યા, અવની વિશે બે હાથરે. ॥ ૭ ॥ બળવંતાયે, બહુજ પાક્રમ માંડયુંરે; ઝુંપડી સુદ્ધાં, પૃથ્વીનું ડગ

ળુ કાહાડયુંરે ॥૮॥ ઉચકી લીધું, પોતાના એક કરમાંય; ચોરી કરી ચાલ્યો તે તસ્કર ત્યાંયરે ॥૯॥ લાવ્યો પરવત છલંગથી ઉંચો ચડીયોરે; બાર ગૌ ઊંચો, કુદી પરવત પર પડીયોરે ॥ ૧૦ ॥ જૈને ઝુંપડી, મુકી વજ્રકોટ માંયરે, પછી ગયો, દેવીની પાસે ત્યાંયરે ॥૧૧॥ માજી લાવ્યો, જુંપડી પૃથ્વી કર ખોશીરે; દેવી કહે, છે ચાર નર એક ડોશીરે ॥૧૨॥ પાપી કહે, લાવ્યોછું આખીને આખીરે, દેવી કહે, છત્રી લક્ષણો છે બાકીરે ॥૧૩॥ જા જૈને જો, તવ ચાલ્યો અસુરરે; બળતી મશાલે, જોવા ગયો થઈઆતુરરે ॥ ૧૪ ॥ કોટ ઉઘેડી, જુંપડી ઉઘેડી જ્યારે રે; પ્રકાશ દિઠો, ચાર ભાઈ જાગ્યા ત્યારેરે ॥૧૫॥ પાંચમા કુંતા. જાગ્યાં તેતો દૈત્ય જુએરે; બહુ ભય પામ્યાં, ચોધાર આંસુથી રૂવેરે ॥ ૧૬ ॥ દહીતે દીઠાં, ચાર પુરૂશ એક ડોશીરે; પાછો કોટ, અટકાવી નીકળ્યો રોશીરે ॥૧૭॥ આવ્યો છત્રેશ્વરી દેવીની પાસરે; સાચુ છે મા; કેમ કરૂં હવે કયાસરે ॥૧૮ ॥ દેવી કહે, જા તુ ઉત્તર દિશાયરે; વ્હાણું વ્હાતાં સુધીમાં જો ભેગો થાયરે ॥૧૯॥ તો તો લાવજે, નહીતો આવજે પાછોરે; કરશું બીજી, પેરવી નહી રાખુ કાચોરે ॥ ૨૦ ॥ એમ કહીને, કાઢયો અવળે પંથરે; દેવીને છે, દૈત મરાવવાનો તંતરે ॥૨૧॥ રડે કોટ, વીશે માતને ભ્રાતરે;અસુરોનો,ભય પામી કરે કલ્પાંતરે॥૨૨॥ પછી ભીમને, સપનું મુકયું મંમાયરે;જાણે મ્હારાં, મા ભૈની ચોરી થાયરે॥૨૩॥હેડંબાને; સ્વપ્ન થયું વણ ધાર્યુંરે; મારા ભાઇનું, દુઃખ દેવીએ નીવાર્યુંરે ॥૨૪॥ અમ્મર કરશે, જીતશે સઘળી ભોમરે, મારા દીયર જેઠોનો કરયો છે હોમરે ॥૨૫॥ માટે ચોરી, કરીને લેઇ ગયો ઘેરરે; એવું સપનું, આવ્યું ને જાણી પેરરે ॥ ૨૬ ॥ એવે પ્રભાત, થતામાં જાગ્યો ભેમરે; સપનું આવ્યું, તેથી પડયો છે વેમરે ॥૨૭॥ માંડી કહી; હેડંબારાણીને વાતરે; જાણે હાંઇ, ચોરાયા મારા મા ભ્રાતરે ॥ ૨૮ ॥ હેડંબાને; દાખલો મળ્યો તતકાળ રે; મનમાં સમજી, બોલી નહી દૈત્યબાળરે ॥૨૯॥ અંધારામાં, ફળ મંગાવી ભીમજાયરે; ખબર કાઢું, એમ લાગ્યું મનમાંયરે ॥૩૦॥ ગયો ઝોળી, લેઇને સરોવર તીરરે;જુંપુડી નવ્ય, દીઠી ને કંપ્યું શરીરરે ॥૩૧॥ બે ગૌ ફરતો, સોધીને આવ્યો પેરરે; રડવા લાગ્યો; કયાં કરૂ સોડ્યાની પેરરે ॥૩૨॥ એ હેડંબા, ઘેલો કર્યો મને ગોરિરે; થઈ છે મ્હારાં, માતને ભ્રાતની ચોરીરે ॥ ૩૩ ॥ તવ હેડંબા, આવી મ્હેલની બાહારરે; મેં કહ્યું હતું, હઈ લાવો ભરથારરે ॥ ૩૪ ॥ તોહ્ય નવ્ય, લાવ્યા તે ભવીશ તમારૂંરે, થઇ ગઇ ચોરી, તેમાં શું જોરઅમારૂંરે

॥૩૫॥ લેઈ ગયેલો. અસુર કોઇ ભક્ષ સારૂંરે, હવેતો મન, વાળી બેસો હું વારૂંરે. ॥૩૬॥ ભીમસેન બોલ્યો; મ્હારે જીવીને શું કરવુંરે; બતાવ મા ભાઈ, નહિતો બળી મરવુંરે. ॥૩૭॥ બોલી હેડંબા, એવું કર્યામાં શો સારરે; ન્હોતાં મા ભાઇ; મનવાળો ભરથારરે.॥૩૮॥ ચાલો જઇએ, હસ્તીનાપુર તમ ઘેરરે; ત્યાં હું આવી, કૌરવોને મારૂં ડેરરે. ॥૩૯॥ભીમ કહે તુજ, કરતા મુજમાં બળ જાજું રે; મા ભાઈ વિના; રાજ્ય લેતાં હું લાજું રે ॥૪૦॥ માટે મારા, માને ભાઈ શોધી આપરે; તારે હઇથી, ગયાં માટે તું લાવરે. ॥૪૧॥ બોલી નારી, મારી ન કરશો વાતરે; હું શું જાણું,- શોધી આવો તમ ભ્રાતરે. ॥૪૨॥ ભીમસેન બોલ્યો, જો તું આવું ઓચ- રીશરે; તારે બારણે ચીતા ખડકીને મરીસરે. ॥૪૩॥ કહે નારિ, તમારી ખુશી રજા આલીરે; ગટોરગછને તેડીને ઘરમાં ચાલિરે. ॥ ૪૪ ॥ બેઠી જઇને, જરૂખે પુત્રજ લેઈરે; ભીમે જાણ્યું, કામની સગી કેઈરે. ॥૪૫॥ લાવ્યો કાષ્ટ, ચીતા ખડકી તે વારરે; પછી ધ્રુસ્કા, મુકીને રડયો અપા- રરે; ॥ ૪૬ ॥ માત બંધુ સમાન સગું નહીં કોઇરે; કદી કાળે, નારી સગી નવ હોયરે. ॥૪૭॥ દેખે સુખડું ત્યાં સુધી તે સગી થાયરે; માને સગી, તે મુજ પેરે કુટાયરે. ॥૪૮॥ બને ગોરી; દેખીને મુજ તુલ્ય ઘેલોરે તેવા જનને, મુરખ માનવો પહેલોરે. ॥૪૯॥ નારી કોની થઈ નથી ને ન થાયરે, દુખનાં બેલી, જાણવાં ભ્રાત તાત માય રે. ॥ ૫૦ ॥ વનમાં મુકી, સુખી થવાને હું આવ્યોરે; તેથી મુને દારાએ દુખમાં દુલાવ્યોરે. ॥૫૧॥ એવું ઘણું રડિને બોલ્યો વચનરે; અગની મને, મુકી જા ગટો- રગછ તનરે, ॥૫૨॥ વલણ॥ અગની મુજને મુક તું, ઓરે મ્હારા તન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સુણજો શ્રોતાજન.

કડવું ૮૨ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભવાવું, આદ્ય પરવ મહિમાય ॥૧॥ ગટોરગછને દયા આવી, મુખથી બોલ્યો એમ; મારા પીતા અગ્નિ મુકાવે, કરૂં જનેતા કેમ. ॥ ૨ ॥ હે- ડંબા કહે મુકી આવ જઇને, બોલ્યો ગટોરગછ વાત; કોણ લેઈ ગયું હશે મ્હારા તાતતણાં માત ભ્રાત॥૩॥હેડંબા કહીશ કહે તુને.અગની જઈ મુકી આવ્ય; ગટોરગછ કહે પછી મુકુ, માતા તું મને બતાવ્ય. ॥ ૪ ॥ હેડંબા કહે બાળક તું છે, ન ટકે પેટમાં વાત; ગટોરગછ કહે સમ તારા

કોઇને નાહ કહુ માત ॥૫॥ હોમ કરીને અમર લેવા, લેઇ ગયો તુજ મામો; ત્રીલોકનું એને રાજ્ય મળશે; તેમાંથી તમે પામો ॥ ૬ ॥ તે માટે હું નથી કેહેતી તારાં લાભને સારૂ, તુજ તાત કદી મરી જશે તો, શું વળશે અંધારૂ ॥૭॥ ગટોરગછ કહે વારૂ માતા, કહી માળથી ઉતરીયો; ઉઘાડી તરવાર લઇને આવ્યા,તાત કને ક્રોધ ભરીયો॥૮॥ ઓરે પીતાજી, ઓરે પિતાજી તમે નથી જરા પાકા;આવો માહારી માને મારો,બતાવું દાદિને કાકા॥૯॥ એમ કહીને ખડગ આપ્યું, હેડંબા સાંભળી ત્રાસે; હાથ ઝાલી ભીમને ખેંચી લાવ્યો, હેડંબાની પાસે ॥૧૦॥ મુસ્તક છેદો મ્હારી માતાનું શા સારૂ ભય પામો, તમારા ભ્રાતને તમારી માતને, લેઇ ગયો મુજ મામો ॥૧૧॥ એમ કહ્યું પણ ભીમ ન મારે, ગટોરગછ બાજ્યો ધાઇ; હેડંબા તવ રડવા લાગી, પેટ ઉઠયું પીતરાઈ ॥૧૨॥ છાની વાત તો ફાટી ગઇ, હવે શી રીતે સાંધુ; અરેરે મ્હારૂં પેટજ કોહોયું, ત્યાં કયાં પાટો બાંધુ ॥૧૩॥ પેટ ફુટયું તેનું કરમ ફુટયું, ગટોરગછ રીસ ધારે, ઝાલ્યો માનો ચોટલો ને ગડદા પાટુ મારે ॥૧૪॥ શંખણી માતા દુખની દાતા, છેક છેરી ગઇ છાકે, સાસરીયાનું ભુડું કરીને, પીઅરીયાનું તાકે. ॥૧૫॥ તેથી બીજી શંખણી કેઇ, જે નારી પીઅરવાસી; તે તો નર્કની ભોગવનારી, સાતે જનમ નિરાસી ॥૧૬॥ જે પ્રેમદાને પીઅર વ્હાલું, તેતો ઘર નવ માંડે; કાંતો તે રહે વાંજણી કે, કાંતો તે રાંડ રાંડે ॥૧૭॥ પોતાના પતીને મરતાં લગી, તું તો હા કેહેનારી; માટે ન મુકું જીવતી હું, તુજને નાખું મારી ॥૧૮॥ એમ કહીને મારજ મારે, અતીશે આકળો થયો, એટલે ભીમે વછોડી નાખી એને આઘો લઈ ગયો ॥૧૯॥ ખુણે જઇ સમજાવ્યો એને, ઓરે મારા સુત; તારા મામાનું ઘર જાણ્યા વણ, શું થયો આકળો ભુત॥૨૦॥ કયાં ઘર એનું કયાં ગામ એનું, જાણ્યા વીના શું વળે; કયાં જઇએ ને કયાંથી લાવીએ, માતને ભ્રાત કયાં મળે ॥૨૧॥ ગટોરગછ કહે વાત સાચી, ભુલ થઈ બહુ મ્હારી; એના પેટમાં પેસીને પાછો, વાત લેઉં છું વીચારી. ॥૨૨॥ એમ કહીને આવ્યો જરૂખે માને રોતી જોઈ રડીઓ; અરેરે મેં તુજને મારી, ખોળામાં આળોટી પડીઓ ॥૨૩॥ હેડંબા કહે તું નહિ દીકરો, હું નહી તારી માય; ઉઠીજા મારા ખોળામાંથી, હડશેલીમુકયો ત્યાંય॥૨૪॥ તોપણ પાછો પડયો ખોળામાં રોયો હૈયાફાટ; ઓ માતા હું ભુલ્યો ચુકયો, દારૂણ વાળયો દાટ ॥૨૫॥ એમ કહીને ધ્રુશકા મુકે, હઇયું રહે નહી હાથ; એટલે માતાને દયા આવી, દાબ્યો રૂદયા સાથ ॥ ૨૬ ॥ જો બેટા તેં મુજને મા-

રી, રાખત્તા તાતનો ટેક; મેં તને કહ્યું તે કહિ દીધું, બાપ બેટા થયા એક. ॥૨૭॥ એક થઇને જાવો લઈ આવો, ત્યારે તો જુક્તાના સાચા; જો જઇને લઇ આવો નહિતો, બાપ બેટા બે કાચાં. ॥ ૨૮ ॥ ભીમ કહે ભુડી એમ શું બોલે, હું ને તું તઇઆર થઇએ; સાસરૂ મને જોવાનિ ઇચ્છિા છોકરા સુદ્ધાં જઇએ ॥૨૯॥ ગટોરગછ કહે ચાલો માતા, મારે જાવુંચે મોસાળ; હેડંબા કહે તાત તારો, કરે મામાનો કાળ.॥૩૦॥ ભીમ કહે મને સાળો વ્હાલો, તેનાથી કેમ વઢાય; ગટોરગછ કહે તોફાન કરે તો, મારે જોયા જેવું થાય.॥૩૧॥મ્હારા બાપની સાથે બાજુ, કલેશ બને જોયા જેવો; વળી મ્હારો મામો એમના કરતાં, નહી હોય હારે તેવો. ॥૩૨॥ હેડંબા કહે તારા પીતાને, કોઈનથી જીતનારા; હીંચકા નાંખી મુને દેખાડયા, દહાડે ગગનના તારા॥૩૩॥ગટોરગછ કહે મામને ભાણેજ, મળીને ચાહ્ય તે કરીએ; ભીમ કહે કહોતો સમ ખાવું, ઉઠો આપણે પરવરિએ. ॥૩૪॥ ગટોરગછ કહે ઉભીથા માતા, કહીને કરિ તઇયાર; ત્રણે હળીમળી નિકળ્યાં તે, માંખનીએ ગયાં સાર.॥૩૫॥બાર ગાઉનો પરવત ઉંચો, સુંવાળો માખણ જેવો; હેડંબા કહે આ પરવતપર, મા ભાઇનો સોધ લેવો.॥૩૬॥ ભીમ કહે કયાં થઇને ચડવું, હેડંબા બોલી વાત; છલંગ મારિને ઉતરે ચઢે, બળવંત મ્હારો ભ્રાત. ॥૩૭॥ ચડવા ઉતરવાનો મારગ નથી, ઓરે મ્હારા નાથ; ભીમ કહે કે ઉપર ચઢવું તેતો તારે હાથ. ॥૩૮॥ તવ હેડંબાએ ચઢાવવાને, કરી માયા કળકુંચી; શીશ ધુણાવી પાશાણ પછાડયું, થઈ દ્વાદશ ગાઉ ઊંચી. ॥ ૩૯ ॥ પગ પાના લગી કેશ લાબા, જાડા વાંસડા જેવા; દસ ગજ લાંબા દંત એના, પોહોળા પાવડા તેવા. ॥૪૦॥ દરવાજા જેવડું મુખ જેનું, નાસ્કોરાં ધડ-નાળાં; શરીરનાં જે રૂવાડાં તે, જાણે જંગલનાં જાળાં. ॥ ૪૧ ॥ વ્રક્ષના થડ સરખી આંગળીઓ,દસ થડ જેવા ખંભો;ભીમે જાણ્યું નોહ્ય હેડંબા, આ તો મ્હોટો હેડંબો. ॥ ૪૨ ॥ એવે ગટોરગછ કેશને વળગ્યો, ચઢી ગયો સુસોટ; પરવંત પર જઇને એ બેઠો, મ્હા બળીયો ચડી ચોટ. ॥૪૩॥ પછી ભીમ પણ ચોટલે બાજ્યો, પરવત ઉપર ગયો; ગટોરગછે હેડંબાનો, ચોટલો બે કર સહ્યો. ॥ ૪૪ ॥ બે ચાર આંટા હાથે નાંખ્યાં, પછી વધો પેર; જાવો પીતાજી મ્હારા મામાને, મારી નાંખજો ડેર.॥૪૫॥ હેડંબા સાંભળીને અકળાઈ; ઉંચીને નીચી થાય; ગટોરગછે દબાવી દીધિ, ઉભીરે શંખણી માય. ॥૪૬॥ ભીમ કહે બોલશો નહી બેટા, પાછળ પસ્તાઈ મરશું; રખે ન્હાની થઈ જશેતો, કેમ કરી ઉતરશું. ॥૪૭॥ ગ-

ટોરગછ કહે સુણો પીતાજી, ઉંચી નીચી છો થાય; એનાથી ચોટલો ગ્રહ્યો ત્યાં લગી, ન્હાની નહિ થવાય. ॥૪૮॥ તે વાતની ચીંતા નવ કરશો, અસુરના પ્રાણ હરજો; મારા મામાને મારીને મ્હારૂં, મોસાળ ઉજડ કરજો. ॥ ૪૯ ॥ તમે ન જાઓ તો ચોટલો ઝાલો, હું જઇ મામાને મારૂં ભીમ કહે હું જાવું છું બેટા, એતો નહિ કામ તારૂં ॥૫૦॥ એમ કહી ચાલ્યો વ્રકોદર, વીચાર કરતો મન; એવે દેવીનું દેરૂં દીઠું, જઇ કર્યો દરશન. ॥૫૧॥ખડખડ દેવી હસી પડયાં, બોલ્યાં મુખ વચન; મેં તારા ભાઇની ચોરી કરાવી,તને તેડાવ્યો તન ॥૫૨॥ તારો સાળો મને દુખ દેઇ, અમ્મર માગે આજ; અમ્મર આપું તો અધ્રમ કરે, ત્રીલોકનું લે રાજ. ॥૫૩॥ એવો અસુર જાતિને તો, અમ્મર કેમ અપાય; ભીમ કહે આપવું નવ જોઇએ, ઓરે મારી માય. ॥૫૪॥ દેવી કહે આપું નહીં તો કેડો લેઈ કરે કેહેર; માટે તુજને તેડાવ્યો છે, પાપીને મારવા હેર. ॥૫૫॥ લાંબી વાતો પછી તું કરજે, પેલો કોટમાં જાને;જઇને વ્હેલો આવજે તુ મળી આવ તારી માને. ॥૫૬॥ એવું સાભળી ભીમ ચાલ્યો,કરતો દોટા હડીઓ;વજ્રકોટ દેખીને કુદ્યો, ઉછળીને મહી પડીયો. ॥૫૭॥ ચાર ભાઇ બાજી પડયાને,કુન્તા કહેતું કયાંથી;ભીમ કહે ઓ માતા મારી, આવ્યો જાત્રામાંથી॥૫૮॥ કુન્તાજી કહે બળી જાત્રા;નાશી જા તુતને;રાક્ષસ હમારૂ ભક્ષજ કરે,તને થશે વીઘન. ॥૫૯॥ બેટા તું હઇશ જીવતો; કરીશ ક્રીયા હમારી;માટે હઇથી તું ઝટ જા નાશી, કરે પ્રભુ સાહ્ય તારી.॥૬૦॥ભીમ કહે મા ધીરજ રાખો, કરૂં જીવાડવા પેર; ભક્તી કરી મને શક્તી અપાવો; દુષ્ટને મારૂં હેર. ॥વળણ॥એમ કહીને ચાલીયો, દેવીને દરબાર; વલ્લભ કહે મહી પેશીને, બંધ્ર કર્યાં બે દ્વાર.

કડવું ૮૩ રાગ રામગરીની છાયા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય. ॥૧॥ દેવીના દેરાનાં દ્વારજ દીધાં, સાંકળ ભોંગળ દેઇ;પછી પુછવા લાગ્યો શક્તીને કહો તે કરૂં ખુસી લેઈ, ॥૨॥ દેવી કહે બેટા દઈતને મારો, એનાં કુકર્મ અઘોર;ભીમ કહે ખાવા મળતું નથી મા, નથી સરીરમાં જોર.॥૩॥સવારની મને ભુખ લાગી છે, શક્તી કહે સ્થીર રહેજ્યે;તને શોધી પાપી આવતો હશે, નઇવેદ માગી લેજો ॥૪॥ભીમ કહે હવે જુક્તી કરીશ મા, નીરવરતી વંત થયો, આનંદ પામીને દેવીના દેરામાં, લાંબો થઈ સુઇ રહ્યો.॥૫॥એવે હેડંબાસુર આ-

વ્યો, ઠેલ્યાં દેવિનાં દ્વાર; ઉઘેડો માજી હું આવ્યોછું, કહું બધાં સમાચાર ॥૨૬॥ જીણે શબ્દે ભીમશેન બોલ્યો, ઉઘડશે નહી દ્વાર; તુજ કાજ અમ્મર ભેગું કરૂંછું, એ મારા કુંવાર. ॥૭॥ હેડંબાંસુર થયો રાજી, માજી પાછો વળીઓ; છત્રીસ લક્ષણાને બહુ સોધ્યો, કો સ્થળે નવ મળીયો. ॥૮॥ જીણે શબ્દે વ્રકોદર બોલ્યો, એતો પડયો બહુ ભેદ; એના વતીનું માગું તેટલું, દે મુજને નૈવેદ ॥૯॥ અસુર કહે માગી લ્યો માજી, કાળજડું થાય ટાહાડું; ભીમ કહે બરોબર ઘીનો સો મણનો લાવ્ય લાડુ. ॥૧૦॥ મીઠા મશાલા નાંખજે માંહી, સો બેડાં જળતણાં, બાકળામાં તો લાવજે તું પચીસ મણુજ ચણા ॥૧૧॥ અસુર કહે વારૂ માજી, રાજી થઈ ગયો ઘેર; પચીસ મણ ચણાને લાડુ, કરાવ્યો ભલી પેર. ॥૧૨॥ વાજતે ગાજતે નૈવેદ લઇને, આવ્યા દેવીને દેરે; એ માતાજી લાવ્યા સામગ્રી, દ્વાર ઉઘેડો આ ફેરે ॥૧૩॥ જીણે શબ્દે ભીમસેન બોલ્યો, નથી ઉઘેડયાનું કામ; બારથી આરતી પુજા કરીને ધાબામાં જાઓ તમામ. ॥૧૪॥ એ ધાબાપર ચઢીને સર્વે, અંબે અંબે ભાખો; ધાબામાં છે ગોખલો, તે, નૈવેદ એમાં નાંખો. ॥૧૫॥ પેહેલો લાડુ પછી ચણા, તે પછી રેડો પાણી; મણ ચણા તમે રહેવા દેજો, અંબેના બાકળા જાણી ॥૧૬॥ તે મુઠીઓ ભરીને ઉછાળો, કેજો કોણ બળવીર; એટલે અમર લઇને આવું, રાખજો રૂદે ધીર. ॥૧૭॥ એવી આપી આગના તવ, દ્વારે કર્યું પુજન; આરતી ઉતારીને ચાલ્યા ધાબા ઉપર સહુજન. ॥૧૮॥ ઘંટ વગાડે ચીચીયા પાડે, માતાજી અમર દેજો; નૈવેદ ગોખમાં નાંખીએ તે, છત્રેશ્વરી મા લેજો. ॥૧૯॥ ભીમે જાણ્યું ભોમી પડશે, તો કચરાળા થાશે; હાથે લેઈ ખાતાં વાર લાગે, બહુ વેળા વહિ જાશે ॥૨૦॥ એવું જાણી ઉભો થયો; પ્રાક્રમ સોધી કહાડયું; લંગોટું ઢીલું મોઢું વ્હીલું, કરીને ગોખલે માંડયું. ॥૨૧॥ તવ અસુરે ટોપલા લીધા, અંબે અંબે ભાખે; ભોગ લેજો મા ભોગ લેજો મા, કહી કહી લાડુ નાંખે. ॥૨૨॥ તેવાજ એના મુખમાં પડે, ભીમને ભલા ભાવે; ગળામાં પડે તેવા ગળે, દંત દેઇ નવ ચાવે. ॥૨૩॥ એમ જમ્યા સોમણનો લાડુ, કાંઇ રહી નહી મણા; પછી ટોપલે ટોપલા લેઇ, ગોખમાં નાખ્યા ચણા. ॥૨૪॥ તે ચોવિશ મણ ખાઇગયો, નૈવેદ ભલેરૂ જાણી; પછી અસુર લોકે રેડયું, પીધું સો બેડાં પાણી ॥૨૫॥ પછી જે મણ ચણા રહેલા, તેની મુઠીયો વાળે; કોણ બળવીર, કોણ બળવીર કહી કહીને ઉછાળો ॥૨૬॥ સુત સતિનો ખાઈ પી રહયો, દેવીને પડયો પાય; કહે હવે આજ્ઞા શી છે, આરે મહારી માય. ॥૨૭॥ દેવી કહે દીકરા યુધ કરી, મારો દુષ્ટને ઠેર, ભીમ

કહે યુધ કરતાં હારૂં, ત્યારે શી કરવી પેર ॥૨૮॥ દેવી કહે વઢતાં હારે તો આવજે લૈ અનુકુળ; આવીને પાછો ઝૈ થજે શામો; આપીશ હું તરસુળ ॥૨૯॥ ભીમકહે વારૂ મંમાયા, જે ઉઘેડયાં દ્વાર; હું છું બળવીર હું છું બળવિર, કહીને નિકળ્યો બ્હાર. ॥૩૦॥ આવો ધાબામાંથી ઉતરો હેઠા, લેવરાવું અમર બાધા; હું છત્રી લક્ષણો નર આવ્યો; લાડુને ચણા ખાધા ॥૩૧॥ જોઇને અસુર વિશ્મય પામ્યા, આતે ખાનારો કેવો; અમરવાળી કયાં ગઈ દેવિ, આતો નીકળ્યો દેવો ॥૩૨॥ રાક્ષસ રાક્ષસણીયો બહુ બીધાં, કાળજાં નથી કાઢાં; ધાબામાંથી પડતાં મુકી, જીવ લૈ લૈને નાઠાં. ॥૩૩॥ એકલો હેડંબાસુર રહ્યો, એતો અતી ક્રોધે ચડીયો; કમ્મર કશીને દંત દશીને ધાબા ઉપરથી પડીયો. ॥૩૪॥ ભીમનાં સનમુખ એતો ઉભો, કીધી કરાડી કેવિ; કોણ છે તું કોણછે તું, ભીમ કહે હું બનેવિ. ॥૩૫॥ અસુર કહે બોલ વીચારી, ખાધા તેં મ્હારા લાડુ, નથી માલ હરામનોતે, જોને સુંસરા કહાડું. ॥૩૬॥વળણ॥ લાડુ કહાડુ સુંસરા, જોતું મ્હારા હાથ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ભીમે ભજ્યો ભીમનાથ. ॥

કડવું ૮૪ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; બંને યુધના કર્યા મનસુબા, દંત પીસી સામાસામી ઉભા. ॥૧॥ શોભે બે જણ જુગલ જોડા, જાણે ગઢ લંકાના ટોડા; બેઉ બળીયા સુરાના સાથી, જેવા ઇંદ્રિના ઘરના હાથી. ॥૨॥ જાણે પાતાળના કાળા નાગ, જેવા વગડાના કેશરી વાઘ; રાતા તાતા બે મદના ભરેલા, જાણે હાંડ ચોમાસુ ચરેલા. ॥૪॥ ધાર્યું યુદ્ધ કરવું આરંભ, સામસામી ઠોકે બેઉ ખંભ, એક એકપર ખુંનસ કરતા દાવ જોઇ જોઈ ડગલાં ભરતા.॥૪॥ પછી મેઘની પેરે ગાજ્યા, દોટ મુકી લથ્થાબથ્થી બાજ્યા; એક એકને મારે ધીક, કરકડે પાંસળાં આવે હીક. ॥૫॥ નાંખે મોઢાની કારમી ચીસ, લગાડે ખભા શીશેશીશ; દયા દલમાં ન રાખે લેશ, એક એકના ઝાલે કેશ.॥૬॥ કરે ગડદા પાટુના ભડાકા, ભાગે હાડ તે થાય કડાકા; હેડંબાસુરની જે નારી, જુએ મેહેલમાંથી બેઠી બારી. ॥૭॥ બેઉને પરશેવા ઉતરે ઢીલે, ભીમ ગડદા વજ્જર પાસે ઝીલે ભીમ મારે તેમાં નહિ ભુલ, પણ અસુરને મન અડ્યું ફુલ. ॥ ૮ ॥ બાજ્યા બરાબર જેવા પાડા, પગે પડયા પરવતમાં ખાડા; લડતા વડતા ને પડતા ધરણ, આંટી ઘુંટીથી ફેરવે ચરણ. ॥૯॥

એવે પાપીનું પ્રાક્રમ ચાલ્યું, ભીમના પગ વચ્ચેસીસ ઘાલ્યુ; ઉપાડી ફેં-ક્શી દેવા ખેલ કીધો, ભીમે કટી ગ્રહી ઉચકી લીધો ॥૧૦॥ ઉંધો ઉચ-કયો આણી મ્હોટી ઘાંટીં પાપીએ ગળે નાંખી પગ આંટી, એટલે બેઉ જણા અડબડીયા, ગભરાયાને ધરણ પડીયા ॥૧૧॥ પડી ગડબડીને ઉ-ભા થાય, કોઇ પાછા પડી નવ જાયઃ એવે વઢતાં બેઠો દુષ્ટ ધરણ, દાવ જોઇ ઝાલ્યા ભીમના ચરણ ॥૧૨॥ ઉચકી માથે ફેરવી નાંખ્યો હેઠો, હે-ડંબાસુર રૂદીયા પર બેઠો; દુષ્ટ દયા દલમાં નવ ધારે, મ્હોમાં ધુળભરી-ગડદા મારે ॥૧૩॥ અલ્યા આ મોઢે ખાધા લાડુ; ચણા સહીત સુંસરા કાહાડુ; એમ કહી ગળે દીધો નખ, ભીમનાં ઉચાં ચડીયાં ચક્ષ ॥૧૪॥ નસો તણાઈ દબાવ્યા ટોટા, મ્હોડે આવીયા ફેંણ ફીસોટા; એનો, જીવ રહયો નહી હાથ, તે તો જાણીયું દ્વારીકાં નાથ ॥૧૫॥ રામ દોહરાની ચાલતો ઢાળ. ॥ દીનાનાથે વાત જાણી, ત્રેણ શેદેવનું નડશે; રખેને એ ભીમ મરે તો, મ્હારે મરવું પડશે ॥૧૬॥ એવું જાણી દયા આણી, પ્રભુ ન જાય ચુકી; પોતાના સામ્રથ તણી એક, કળા ભીમમાં મુકી ॥ ૧૭ ॥ તવ ભીમસેનને જોર આવ્યું, મારો મારો ભાખ્યો, પગની આંટી દુષ્ટને દીધી, ગગન ઉછાળી નાંખ્યો ॥૧૮॥ પાપી ઉંચો ઉછળ્યો કે, ઊઠી ના-ઠો એમ; છત્રેશ્વરીને જૈને નમ્યો; માતાજી કરૂ કેમ ॥૧૯॥ દેવી કહે ડ-રતો નહી બેટા, લે મ્હારૂં ત્રીસુળ જા જને માર્ય પાપીને રૂદે, જાશે સમુ-ળુ મુળ ॥૨૦॥ જોવામાં ઉંચેથી હેઠો, હેડંબાસુર પડીઓ; ત્રીસુળ લૈ ભીમ નીકળ્યોએ, મેઘ નાદે ગડગડીયો ॥૨૧॥ પાપીએ દીઠો ત્રીસુળસા-થ, અતી થયો ઉચાટ; જાણ્યું કે આ છત્રેશ્વરી દેવી, ઘડાવે મારો ઘાટ; ॥૨૨॥ એમ જાણીને નાસી જવાનું, મન પાપીએ કીધું; એટલામાં ભી-મે દોટ મુકી છાતીમાં ભોકી દીધું ॥ ૨૩ ॥ ત્રીસુલ તરેહવાર ભોકાયું, પ્રાણજ ઉંચો ચડીયો; શુદ્ધિને શકતી ગઇ શરીરની ઢળીને હેઠો પડીયો ॥૨૪॥ તેવો ભીમે પગ પાપીનો, પગતળે દાબી રાખ્યો; બીજે ઝાલ્યો હાથમાં ને; ઉભો ચીરી નાંખ્યો ॥ ૨૫ ॥ પછી પોતાની મટી ઉદાસી, જીવ નીરવરતીમાં પેઠો; હાથ હાથ જીભ્યા બ્હાર નીકળે, સ્વાસખાવાને બેઠો ॥૨૬॥ એટલે હેડંબાસુરની નારી, બારીથી ઉતરી ધરણ; જોજે જાડા મ્હારા સ્વામીનું, તેંતો કર્યું છે મરણ ॥૨૭॥ પણ સો બાંધવની બેન હું છું. તારી ગતી કરૂ માઠી; વ્હેરે વ્હેરે લેઉ તો ખરી, એમકહીને નાઠી ॥૨૮॥ ભીમને તો સ્વાસ માતો નથી, છોને બોલી ગઈનાર; એવે પરવત પરથી પડીને; નાઠા અસુર પરીવાર ॥૨૯॥ પછી ભીમને સ્વાને

સ વળીયો, ગયો દેવીની પાસ; લ્યોરે માતાજી ત્રીસુળ તમો, દુષ્ટનો કીધો નાશ ॥૩॥ વલણ ॥ નાશ કર્યો મા દુષ્ટનો, લઇ આવું માત ભ્રાત વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, પ્રશન થઈ જગમાત.

કડવું ૮૫ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહિમાય ॥૧॥ માતને ભ્રાત લેવાને ચાલ્યો, મ્હા બળીયો ચડીચોટ; બળ કરીને ખંભ પછાડી,ચકચુર કીધોકોટ॥૨॥ ચાર ભાઇને કુંતા માતા, પાંચને કહાડયા બ્હાર; છયે ગયા દેવીના ડેરામાં, જઈ કર્યો નમસ્કાર ॥૩॥ એટલે બોલ્યા છત્રેશ્વરી, પોતે હસ્તે મુખ; ધન્ય છે તારા દીકરાને, ધન્ય કુંતા તુજ કુખ ॥૪॥ જણવો તો હરીજન જણવો, કાં દાતા કયાંસુર; ત્રેણે લક્ષણનો સુત તારો;આશીષ દે મુજ ઉર ॥૫॥ તવ છયે જણ ચરણ લાગી; ત્યાંથી થયા વિદાય;પરવત પરથી ઉતરવું છે, હેડંબા ભણી જાય ॥૬॥ જાતાં ભીમે મન વિચાર્યું સાથે છે માત ભ્રાત; આટલા દહાડા છાની રાખી તે, ઉઘાડી પડશે વાત ॥૭॥ એમ ઘણો મનમાં સરમાયો, થોડો આગળ ચાલ્યો; ગટોરગછને ઉઠાડીનેચોટલો ભીમે ઝાલ્યો ॥૮॥ જા બેટા તારા કાકાને તારી દાદીને લાવ્ય તેડી; હેડંબા ઉભી ઉભી રડે મારૂં, પીયર નાખ્યું તોડી॥૯॥ એવે ગટોરગછ તેડવા ચાલ્યો, હરખ ઘણેરો ચડીયો કાકા કાકા ઓવધ માતા કહી જઈ બ્હાજી પડીયો ॥૧૦॥ કુન્તાજી કહે કોણછે આ, શેદેવ બોલ્યા વચન; શેદેવ કહે માતા તમારા, ભીમસેન તનનો તન ॥૧૧॥ કુન્તાજી કહે કેવારે પરણ્યો, કેમ જુઠું વેણ કહાડે, આ મા ગોળ ધાણા વેંચવાનું, કહ્યું હતું તે દાડે ॥૧૨॥ કુંતાજી કહે બાર માસ થયા, કેમ વધે ઘર સુત્ર; દ્વાદસ માસમાં આવડો મ્હોટો, કયાંથી હોયે પુત્ર ॥૧૩॥ શેદેવજી કહે સુત માયાવી,નાહાનો ને મ્હોટો થાય; ગટોરગછ કહે સાચી છે વારતા, આ મ્હારી વધ માય ॥ ૧૪ ॥ એવી રીતે વાતો કરતાં, સરવે આવ્યાં ચાલી; બે ભુજે ભીમે કેશ ગ્રહેલા, બેઠો છે નીચું ઘાલી ॥૧૫॥ ચારભાઇને પાંચમી માનું, વહુ જોવા મન મોહ્યું; હેડંબા ઉભી શરીર તેનું વાંકા વળીને જોયું ॥ ૧૬ ॥ અરજુન કહે ભીમવીરા કોણ ઉભી આ નારી; ભીમ કહે શું જાણીને પુછે,છે એતો વહુ મ્હારી ॥૧૬॥ સેદેવ કહે વાઘેણ કહીતી, તે આ વાઘેણ વનવાશી, કુન્તા

કહે આ વહુકે વહુડો; કહી પડયાં સૌ હશી. ॥૧૭॥ કુન્તાજી કહે શાબાશ બેટા, તુજ લાયક છે નારિ; ભીમ કહે હવે ઉતરો હેઠાં, મુકો મશકરી મ્હારી. ॥૧૮॥ ડોશી કહે શી રીતે ઉતરવું, ગટોરગછ કેહેડ બાંધે; આવો માતા હું ઉતારૂં, કહીને લીધાં ખાંધે ॥૧૯॥ વાળને વલગી ઉતર્યો હેઠો, હેડંબાનો તન; નીચે મુકી પાછો ચઢીયો, ઉંચો ત્રણ જોજન.॥૨૦॥ પછી ખાંધે લીધા ધરમને, બહુ જોરાવર કાહાવ્યો; નીચે ઉતરી કુન્તા પાસે; મુકીને ઉપર આવ્યો. ॥ ૨૧ ॥ સદેવ નિકુર અરજુન તે ઉતર્યા પોતાને આપ; ભોમી ઉભા હેડંબાને જુએ, ભય ભાસે એ બાપ. ॥૨૨॥ ગટોરગછે ચોટલો ઝાલ્યો, ઉતરી પડો તાત; તવ ભીમ બળીયો તર્ત ઉતર્યો, વરને જુએ માત ભ્રાત. ॥૨૩॥ નીચું ધાલી ભીમ બળીયો ખણે, કુન્તાતો વિસ્મય હોતી; હેડંબા સામુને ભીમના સામું, વારમવાર એ જોતી. ॥૨૪॥ એવે ગટોરગછ હેડંબાને, ગળે બાજી વદયો વાણી; એ માતા કામ પુરણ થયું; હવે થઈ જા ન્હાની. ॥૨૫॥ તવ હેડંબા સુક્ષમ બની, મહા રૂપવંતી રાણી; રડતી કુન્તાને ચરણે લાગી, લજ્યા જેઠની તાણી. ॥૨૬॥ કુન્તાજી કહે કેમ રડે છે, નેત્ર ભરે છે નીર; હેડંબા કહે ઉજડ થયું, પીયર મુઓ વીર ॥ ૨૮ ॥ તમારા પુત્રને પહેલું કહ્યું તું, લાવો મા ભાઇ ઘેર; તો કહ્યું માન્યું નહીને મહારૂ, ઉજડકર્યુંપીયેર ॥૨૮॥ કુન્તાજી કહે થવા કાળે, થઇ ગયું વહુવારૂ, હવે મીથ્યાશોક કરીને, કાળજું બાળે ત્હારૂં. ॥ ૨૯ ॥ હેડંબા કહે કોણ દુજાતી, પીયેરનું ભુડું ધારે; સલામાં રહીને ભાઇ મરાવ્યો, લાન્છન આવ્યું મહારે. ॥૩૦॥ જગતમાં શું મોઢું બતાવું, ભીમ કહે સુણ ગોરી; તારો ભાઈ મુઓતો ભલે કેમ કરી ચોરી.॥૩૧॥ ગટોરગછ કહે ઠીક થયું, હવે તો ચાલો ઘેર; હેડંબા કહે એને માર્યામાં, થયું વધારે વ્હેર. ॥૩૨॥ માટે દીયર જેઠને સાસુ, ચાલો મ્હારે મુકામ; મન ભમ્યુને ભીમ બોલ્યો, નહી આવે તુજ ઠામ॥૩૩॥એછે હરીજન રહેશે વનમાં,ફળફળાદિક ખાશે; સંસાર સુખમાં એ નવ આવે, ગોવિંદ ગુણ ગાશે. ॥ ૩૪ ॥ હેડંબા કહે વ્હેર વધ્યું છે, ફરીથી એરી થાશે;ભીમ કહે કોણ ચોરી જનારૂ,ચોરાશે તો સોધાસે॥૩૫॥ એવા આંકા ભીમે વારયા, બોલ્યાં કુન્તા સતી; એ વહુ સાચી વારતા છે, અમે તો આવતાં નથી ॥૩૬॥મનમાં તો મહા માઠું લાગ્યું,જવા રહ્યાંતાં ટોંપી; ભીમ સરોવરપર તેડી ગયો, ઝુંપડી ત્યાં બાંધી આપી ॥૩૭॥ જાવું છું માતા ફળ મોકલુ છું,ઉદરક્ષુધા તમારી;હું કદીનાવુંને દહીત આવશે, ચીંતા ન કરશો. માહારી॥૩૮॥ કુન્તાજી કહે જાવો બેટા, આવજો પાલવે

ત્યારે; દયા કરી ફળ મોકલી દેજે; પેટ છે પાપી અમારે. ॥૩૯॥ વારૂ વારૂ કહીને ભીમ ચાલ્યો, ભય કુવામાં નાંખ્યો, હેડંબા વનમાં જઈ બેઠો, એક અસુરને ભાખ્યો ॥૪૦॥ જો દયા મહારાં મા ભાઇને ત્યાં, જાવું પડતું તું મ્હારે; અહંમેશ ફળની ઝોળી ભરીને; ત્યાંઆપી આવવાં તારે ॥૪૧॥ એવી આગનાં કરીને રહ્યો, વાયુ તણો સંતાન; પ્રથમ પસ્તાયોહતોપણ ભુલી ગયો બધું ભાન ॥૪૨॥ ખાય છે પીયે છે ખુશી રહે છે, ચીંતા ધરે નહી રતી; દહિત સંગે ફળ મોકલે-છે. પોતે તો જતો નથી ॥ ૪૩ ॥ એવામાં જે નાઠેલી હતી; હેડંબાસુરની નારી, કબીરાપુર વિશે પરવરિ રૂદન કરતી ભારી ॥૪૪॥ દરવાજેચુડી કરમ કીધું, રડતી ચાલી ગામમાય, સેવક લોકોએ બેહેન જાણી, હાથગ્રહી લઇ જાય ॥ ૪૫ ॥ તેડી લાવ્યા રાજ મ્હેલે નેત્ર વહે છે નીર; વીધવા દીઠી બેનને તવ, આવ્યા સોયેવીર ॥૪૬॥ એ મારી ભગની શે લાગ્યો અગ્નિ, રંડાપો લઇ આવી, હેડંબા સુરની નારી કપીલા, બોલી અતી ક્રોધલાવી ॥૪૭॥ છત્રેશ્વરીએ અમ્મર દેવા, પાંચ પુરૂષ મંગાવ્યા; તારા બનેવી હેડંબાવન જઇ, ચાર જણાને લાવ્યા ॥૪૮॥ તેનો પાંચમો ભાઈ હતો તે, છાનો આવી નગ્ર પેઠો; કો ન જાણે એમ દેવિના દેરામાં, દેવિ થઇને બેઠો ॥૪૯॥ સોમણ લાડુ ચણા ચોવિમણ; ખાઇને પીધું પાણી; નૈવેદ માગ્યું તેવું દીધું; અમે તો દેવિ જાણી ॥૫૦॥ એટલું ભક્ષ કરી જઇને, દારૂણ દૈવત દાખ્યો; તમારા બનેવિના પગ ઝાલી, ઉભો ચીરી નાંખ્યો ॥૫૧॥ તે જોઇને હું નાશી આવીછું. સમ શોગન મેં ખાધા વેહેરજ લ્યો તો વિરલા મહારા; નહી તો મારે અન્ન બાધા ॥૫૨॥ સોએ કબીરા સાંભળી કોપ્યા, ક્રોધ થયો ભરપુર; મોહોટો બંધવ બોલી ઉઠયો, નામ કદંબાસુર ॥૫૩॥ એ મહારી બેની અન્નજળ લેને, આજ રાત્રીએ જાવું; બતાવે તેનું ઠેકાણું તો, ચોરી કરી હાંઈ લાવું ॥૫૪॥ કપીલા કહે નણંદ મ્હારી, એનું હેડંબાવન; તેનાથી પશ્ચીમ દીશામાં છેટે એક જોજન ॥૫૫॥ સરોવર પર ઝુંપડી વીશે, હશે એનાં માતને ભ્રાત; તમે લાવશો એટલે આવસે, સોધતો એ પરભાત ॥૫૬॥ કદંબાસુર કહે ઓરે બેની, આજ રાત્રીએ જાવું; કપીલા કહે ઝુંપડી લાવો, ત્યાર પછી અન્ન ખાવું ॥ ૫૭ ॥ એમ કરતાં રજની પડી, એવે ગઇ મધરાત; કદંબાસુર તૈયાર થયો, ભાલો લીધો હાથ ॥૫૮॥ વલણ ॥ ભુજ વિષે ભાલો ગ્રહયો, ચોરી કરવા જાય; વ્યાસ વલ્લભ કહે કથા, સાંભળજો શ્રોતાય.

કડવું ૭૬ રાગ રમાણુ રેકતાની ચોપાઈ.

બોલ્યા બોલ્યા, વૈશંમપાયે વચનરે; સાંભળ સાંભળ, જનમેજે રાજનરે. ॥૧॥ ભાલો ઝાલ્યો ચાલ્યો કદંબાસુરરે; વાયુ વેગે વહે છે વન ભરપુરરે.॥૨॥કપીલાયે જેવી નિશાની દીધીરે; તેવી રિતે, ઝુંપડી શોધી લીધીરે.॥૩॥ઝુંપડી પાસે, બેઠો એ કરવા તપાસરે; કાંન માંડીને, ઓળખ્યો ઉંઘતાંનો સ્વાસરે. ॥૩॥ ઝુંપડી છાતિ, શરશી રાખી જોર માંડયું રે, પર્ણકુટીકા સહીત ભોમી ડગળું કહાડયુંરે. ॥૫॥ હાલે નહી કે ચાલે નહી એમ લીધીરે, ડાભી મુછને, વાળે તે ટાંગી દિધીરે, ॥૬॥ પછી ગયો, વાયુને વેગે ઘેરરે; કબજે કીધી, કોટ વીશે ભલ્લી પેરરે. ॥ ૭ ॥ જૈને કહ્યું કપીલા પ્રત્યે વચનરે; લાવ્યો જુંપડી તવ ખાધું એણે અનરૈ. ॥૮॥ એવી રાત્રી, વિતીને વ્હાણું વ્હાયરે; ફળ આપવાને, ઝોળી લઇ દહિત જાયરે ॥ ૯ ॥ સરોવર આવ્યો, જુંપડીને સ્થળ દિઠો ખાડરે; જૈને ભીમને કહ્યું પાછી પડી ધાડરે. ॥૧૦॥ ભીમસેન બોલ્યો, સાંભળ હેડંબા ગોરીરે; પાછી થઈ મ્હારાં મા ભાઇની ચોરીરે ॥૧૧॥ નારી બોલી, હવેતો ફરો અરાપરારે; આ વેળા જઈલૈ આવો ત્યારેતો ખરારે॥૧૨॥ ભીમ કહે તું બતાવ્ય કોણ લેવાવાળારે; નારિ કહે, તમારા સાળાના સાળારે. ॥૧૩॥ ઉત્તર દીશા, માંખણીયા પરવત પારરે; દસ ગૌ છેટે શો, ભાઇ સુરા સરદારરે. ॥૧૪॥ મ્હારા રંક, બંધુને માર્યો, ઠેરરે; મા ભૈ લાવો જઇને એવાને ઘેરરે ॥૧૫॥ એ સો ભાઇને શીવ તણું વરદાનરે; અમ્મર કીધા, તેથી ઘણા બળવાનરે ॥ ૧૬ ॥ વલણ વરદાન એમને શીવનું તેથી છે બળવાન; વ્યાસવલ્લભ એમ ઓચરે, પુછે સતિસંતાન.

કડવું ૭૦ રાગ ધવળ ધન્યાસરી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનજી,સાંભળ જનમેજે રાજનજી; ભીમ પુછવા લાગ્યો એમજી, શીવે અમ્મર કીધા, કેમજી. ॥ઢાળ॥ શીવજીએ કેમ અમ્મર કીધા ન જોઇ અસુર જાત; હેડંબા કહે સુણો સ્વામી, કહુ માંડીને વાત. ॥ ૧ ॥ એક જનેતાને શો પુત્રો, ન્હાના હતા જ્યારે; ગામ ભાગોળે શીવનું ડેરૂ, નીત્ય જતા ત્યાં ત્યારે. ॥ ૨ ॥ નંદીપર જઇને બેસતાતા,નડારૂ નડારૂ ભાંખે;પાર્વતી ઉપર ને શીવ ઉપર, નીચી વસ્તુઓ નાંખે. ॥ ૩ ॥ ઘણે દહાડે માહાદેવ બોલ્યા, કેમ નડો છો તમો; કબીરા

કહે અમ્મર થાવા, આ કૃત્ય કરીયે અમો ॥ ૪ ॥ મહાદેવ કહે અસુર તમે માટે અમ્મર નવ થાય, અમ્મર જેવું વરદાન આપુ, જો હોય તમ ઇચ્છાય. ॥૫॥ કબીરં કહે વરદાન આપો, શંભુ કહે ચીત ધરો; ગામની દશ ગાઉ ફરતા તમો, કોના માર્યા નહી મરો. ॥ ૫ ॥ બ્રહ્મા વિષ્ણુ કે હું મારૂં, પણ મરો નહી કોય; ભાગોળમાં આ વાવ્ય તમારી, તેમાંજ મ્રત્યુ હોય. ॥૭॥ તે વાવ્યમાં કોઈ નાખી દેતો, જાય તમારા પ્રાણ; તે વીના તમે અમ્મર જેવા, એમ વધ્યા શીવ વાણ. ॥૮॥ ભીમ કહે ભલો ભેદ જાણ્યો, શીવે રાખી મ્હોત જગો; એ વાવ્યમાં સોએને નાંખું, દાવ જોઇ દેઉ દગો ॥૯॥ હેડંબા કહે પાય પડું છું, મુકીદો મુમત વાત; આ ફેરા જાશો તો વીઘ્રન થાશે, નહી મળે માત ભ્રાત. ૨૧૦॥ ભીમ કહે નહી મળે તો મરશુ, મ્હારે જીવી શું કરવું; પણ રહુ નહી મા ભાઇ વીના; નીશ્ચે કામ આદરવું. ॥ ૧૧ ॥ પછી ભીમે મન વિચાર્યું, શીવ જોગેશ્વર ભુપ; તેથી કબીરા જોગીને માને, ધરૂં જોગીનું રૂપ ॥૧૨॥ એમ વીચારી ઉભો થયો હેડંબાનો નાથ; ગટોરગછ કહે પીતાજી, આવું તમારી સાથ. ॥ ૧૩ ॥ હેડંબા કહે નારે બેટા ન રહે મુજને સાતા; ગટોરગછ કહે રહે છાની; ઓરે શંખણી માતા. ॥૧૪॥ એમ કહીને એ ત્યાર થયો, બાપ બેટે ખેલ કીધા; જોગીનો વેશ ધારણ કરવા, અડબંગ બાંધી દીધા. ॥૧૫॥ લંગોટ વાળ્યા કસકશીને; ભસ્મ શરીરે ચોળી; ચંદન ચોપડયું મોઢે ને માથે, ખાંધે ભરાવી ઝોળી. ॥ ૧૬ ॥ ઝાલ્યા સોટા તુંબડા મ્હોટાં, બાપ બેટા બેઉ જાય, નીશાની બતાવી તે પરમાણે, ગયા ગામની માંય. ॥૧૭॥ ઢોંગ લગાવે અલક જગાવે, ભાવની ભીક્ષા માગે, આપવા આવે તો નથી લેતા સહુ લોક ચરણે લાગે ॥૧૮॥ ભીમને કામનું નથી, માટે લેવાનો પ્રેમ ન વ્યાપે; અનાડી જગત ન લે તેને દે, લે તેને નવ આપે. ॥૧૯॥ લે નહી તેમ વધારે માને, પરાણે જૈ જૈ આલે; પાકા પાખંડી થોડું ગ્રહે નહી તો સામટું ઘર ઘાલે. ॥૨૦॥ ઘર ઘાલવા ભીમસેન આવ્યો છે, દરસણને લોક જાય, ચાલ્યા ચાલ્યા કબીરા કેરી, ગયા સભાની માંય ॥૨૧॥ સોયે ભાઇ ઉદાશ બેઠા છે, આવ્યા જોગી પાવન, ઉઠી સરવે મેઢિ માન્ય દિધું, ઉઠી આપ્યું આસન. ॥ ૨૨ ॥ પદમાસન વાળ્યું જોગીયે, નાશીકા ગ્રહી હાથ; જાણ્યુ કે જોગી શું કહેછે, જોઇ રહ્યો સહુ સાથ. ॥૨૩॥ થોડી વારે નાશીકા મુકી બોલ્યો વ્રકોદરમુખ; સુનો બચ્ચા સો બંધુકુ, હુઆ અંતર દુખ. ॥૨૪॥ સાંભળીને એક કબીરો બોલ્યો, શું દુખ હશે મ્હારાજ; ભીમ કહે સબ સુનો બચ્ચા, સબ કહે દૈગા આજ. ॥૨૫॥ એમ

હીને નાક ઝાલ્યું, મુંક્યું બીજીવાર; ભેણ તુમારી વિધવા હુઈ, કષ્ટી એજ અપાર ॥૨૬॥ તુમારા બનેવી ચોરી કરકે, પાંચ જીવોકું લાયા; છઠ્ઠા જીવે છેતરપંડીસે, લડુ ચના ખુબ ખાયા.॥૨૭॥ ખાયા પીયા ઓર યુદ્ધ મચાયા, તુમારા બનેવી મારા; કબીરા ઉઠી પગે લાગ્યા, આ કોઇ જોગી સારા. ॥૨૮॥ ભીમ કહે સબ બેઠો બચ્ચા; સુનો દુસરી બાત; હરામખોર જો માર ગયા હે, ઉનકે લાયે તુમ ભ્રાત. ॥૨૯॥ કબીરાકહે વાતજ સાચી, આતો કૈલાસભુપ; ભીડ વેળા ભોળાનાથ આવ્યા, ધરી જોગીનું રૂપ ॥ ૩૦ ॥ કબીરા કહે શંભુ ભાસો છો, સાચો જવાબ દીજે; ભીમ કહે મુખસેં નહી કહેગા, આપસે ઓલખ લીજે, ॥ ૩૧ ॥ કબીરા કહે કૈલાશપતી, એજ સ્વયંભુ નાથ; પછી સૌ કહે કષ્ટી કાપો, શત્રુ આવે અમ હાથ. ॥૩૨॥ ભીમ કહે ફીકર મત રખો, કહા તુમ કુલ દેવ્યાય; કબીરા કહે ગામ ભાગોળે, કુળદેવી વાવ્યમાંય. ॥૩૩॥ જોગી કહે બાવડી પર ચલો, દેખો દેખાવે રંગ; બાજતે ગાજતે છત્ર છાજતે, હમકુ લે ચલો સંગ. ॥ ૩૪ ॥ વાં જાકે એક મંત્ર દેવે, ઉસકા કરો અભ્યાસ; સવાસો મંત્રકા જાપ જપો જબ, શત્રુ આવેગા પાસ. ॥ ૩૫ ॥ કબીરા કહે ખોળવા મટયો, થૈ જઇએ તૈયાર; હરખ ભરાયો અતિ ઘણો તે, વાજીંત્ર લાવ્યા અપાર. ॥૩૬॥ જે જેને જેવી ઉલટ આવી, તેવું તેવું તે લાવ્યા; વાવ્ય થકી તે સભા સુધી, મારગ સાફ કરાવ્યા. ॥૩૭॥ અતરના છંટકાવ કીધા, ઉઠો હવે મહારાજ; બાપ બેટા બે ઉભા થયા; કરવા ધાર્યું કાજ. ॥૩૮॥ અડધી આંખ્યો મીચેલી રાખે, ગુરૂચેલા બે બંકા; છત્રીસ વાજાં વાગીયાં ને દેવાયા ડુંડભી ડંકા. ॥૩૯॥વલણ॥ વાગ્યા ડંકા ડુંડભી, ગરગડીયાં નીશાન; વ્યાસવલ્લભ મુખઓચરે, દ્યો શ્રોતાજન ધ્યાન.

કડવું ૮૮ રાગ ધુમાસની ચાલ.

ડુંડભી ગડગડેરે, ટેક. બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; ત્યાંથીચાલ્યો કુંતીનો તન કે ડુંડભી૦ ॥૧॥ ગુરૂ ચેલો જોડે જોડે ચાલે, લોક આડુંને અવળું ફાલે, જોગી મસ્તાનોમહીં મ્હાલેકે, ડુંડભી ॥૨॥ બે ધીરી ધીરી ચાલે સહુ ચાલ, ઉરાડેછે અબીલ ગુલાલ, વાગે ઢોલ પીપુડીને તાલ, કે ડુડંભી. ॥ ૩ ॥ કોઈ ન કરે તોફાન ટંટા, રસ્તે થાય અત્તરના છંટા, વાગે પખાજ કાંશીને ઘંટા, કે ડુંડભી. ॥૪॥ વાગે સુમ વાજું જળતંગ, સરોદ સરણૈ મોરચંગ, ડફ નગારા નરઘાં મ્રદંગ, કે ડું-

ડંભી. ॥૫॥ કરી જોગીએ વશ દુષ્ટ સ્રષ્ટી, જેની દશે દિશાફરે દ્રષ્ટી કરેકબીરા પુષ્પનીવૃષ્ટી, કે. ડુંડુંભી ॥૬॥ સરવે જાણ્યું કો નહી જોગી તોલે, પંથ જાતાં જાતાં જશ બોલે; જોગી જાડા ચાલંતાં ડોલે, કે. ડુંડુંભી ॥૭॥ જેણે મોડે ચંદન લીધું ચોળી, આખે અંગે ભભુત રગદોળી; ડાબી ખાંધે લળી રહી ઝોળી, કે ડુંડુંભી. ॥ ૮ ॥ શોભે સુદર, શરીરની છટા, જોગીની પીતવરણી છે જટા, ઉડી ભસ્મગુલાલની ગટા; કે ડુંડંભી॥૯॥ કબીરાયે જાણ્યા જોગી મોટા, શોભે સુંદીર ભુજમાં સોટા; બાપ બેટાના વજ લંગોટા, કે ડુંડંભી. ॥૧૦॥ જોગીનું ગોરૂં ગોરૂં છે ગાત્ર, ડાભા ભુજમાં તુંમ્બી પાત્ર, નીરખે છબી કબીરા માત્ર કે ડુંડંભી, ॥૧૧॥ જોગીની જય બોલતા ચાલે, કઇક ચરણની રજ ઝાલે; લેઇ લેઇ માથે ધુળ ઘાલે, કે. ડુડંભી ॥ ૧૨ ॥ કઈક આળોટે ચરણ હેઠા, તીર્થે નિરબળ જન રહી છેટા; ભીમકહે કયું ગટોરગછ બેટા, કે. ડુંડંભી. ॥૧૩॥ બેનાં ઉઘાડાંઅંગને થાપા, કહેડે પડયા કંદોરાના કાપા ગટોરગછકહેશા બાશ મારા બાપા, કે ડુંડંભી૦ ॥૧૪॥ આવ્યા નગ્રની બારણે જ્યારે, જેજેકાર ઘણે પોકારે, આવ્યા કુળદેવ્યા વાવ્ય કીનારે,કે. ડુંડભી ॥૧૫॥ ॥વળણ॥ વાવ્ય કીનારે આવીયા, આનંદ ઓછવ હોય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ત્યા ઉભા સઉ કોય

કડવું ૮૯ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ પછી બોલ્યા સર્વ કબીરા, હવે શી આગનાય; ભીમ કહે સો ભાઈ વીના; સૌને કરો વીદાય. ॥૨॥ તવકબીરાયે હુકમ કીધો, સર્વ જાવો ગામમાય નથી રજા માહાનંતકેરી, કોઇ ન રહેશો હાંય. ॥૩॥ એટલે સૌજનગામમાં ગયા, જોગી બોલ્યા તે વાર; સોયે બંધુસાવધ રહેજો આવાંમુકો હથીઆર. ॥ ૪ ॥ એટલે આયુધઆઘાં મુકયાં, ભીમ કહે ત્યાર થાવો; આ વાવડીનાથાળા વીશેં કીનારા ઉપર જાવો. ॥૫॥ આયુષ એમનો આવી રહયો; સુજ્યા નહિ મનસુબા; જોગીએ કહ્યું તે ઇશ્વરે કહ્યું જઇ કીનારે ઉભા ॥૬॥ ભીમકહેપચાસ પચાસની, બે ઓળયો તમે થાવો ઉભા રહો હાથપગ જોડીને. છેક કીનારે જાવો. ॥૭॥ એટલેગયા છેક કીનારે, જોડયા હાથને ચરણ; બે ઓળેસહુ ઉભા રહ્યા આવી પોહોંચ્યું મરણ. ॥૮॥ ભીમ કહે જુઓ જળના સા-

મુંડોકી રાખો નીચી; ભીમનાથ ભીમનાથ જપો જીભે નેત્રજ દેજો ભી-ચી ॥૯॥ કરાવે તે રીતે કરે સરવે, જેમ જોગી કહે તેમ, જેમત નામનો એક કબીરો, તેને પડયો પેટ વ્હેમ ॥૧૦॥ જેમત કહે આંખો મીચીને શું પડવું તે માંઈ; એમ કહીને પાછો ખસ્યો ઉભા રહીશું હાંઈ ॥૧૧॥ તવ જેમતને ઠબકો દેવા, લાગ્યા સરવ કોય; જેમંત કહે જોગી જાણોછો કદાપી કપટી હોય ॥૧૨॥ વાટેલું ઓસડ મુડેલા જતી, તેની કોને પરીક્ષા, સાચો જુઠો કેમ જાણીયે, માગી ખાનારો ભીક્ષા ॥૧૩॥ કબીરા કહે આબરૂથી એ, બીહે સંત મ્હારાજ; જેમત કહે લંગોટી વાળી; તેનેતેશી લાજ ॥૧૪॥ લાજ હોયે તો કેમ મુકે સગાં સહોદર ન્યાત; લાજ વાળો કેમ વ્યવહાર મુકે, કેમ મુકે માત તાત ॥૧૫॥ લાજવાળાને ભગવા ન શોભે, ન નાંખે નારી છોડી; લાજવાળો કેમ વેશજ બદલે લાજમાં અનેરા ખોડી ॥૧૬॥ એની કયાં ન્યાતછે એની કયાં જાતછે, કયાંછે એનો વ્હેવાર; કોનાથી છે સરમાવાનું એને કયાં એનું ઘરબાર ॥૧૭॥ નીચ હશે કે ઉંચ હશે એ, અજાણે માનીયે મ્હોટા; તેવાની શેવાથી પાપજ લાગે; નીકળે નફો ખોટો ॥૧૮॥ સંશારી હોય ગમેતેવો; તેથી પાડીયે કામ, દગો દઇને નાસે તો પણ, કયાં લઇ જાય ઘરગામ ॥૧૯॥ થોડે દહાડે પણ હાથ આવે, મુડયાને કયાં જઇ ઝાલો; તમેતો ગરદન ઘલાવછો પણમને કયાં ગરદન ઘાલો॥૨૦॥ સર્વના મનને સાચું લાગ્યું, મ્હારાજ હ્યાં ઉભા રહીશું; ભીમ કહે શું પાંખડી જાણ્યો, ચાલો ચેલાજી જઇશું॥૨૧॥એમ કહીને બેઉ ચાલ્યા, ચીંતા કબીરાને થાય; હીરો હાથ આવેલોજશેવળી જઇ પડયા પાય ॥૨૨॥ ઓરે મ્હારાજ પાછા વળો, કરો ગરીબોનુંકામ; અમારા મનમાં અવળું આવ્યું, માફ કરો તમામ ॥૨૩॥ ભીમ કહે હમ નહી આવેગા, નહી કરેગા કાજ; ગટોરગછ કહે કરના ચૈયે, ચલો ગુરૂ મ્હારાજ ॥૨૫॥ પાછો ભીમસેન વાળ્યે આવ્યો, ઉભા કર્યા હતા તેમ; આંખો મીચી ભીમનાથ ભજે પુંઠળ ઉભો ભેમ ॥૨૫॥ સતી સુતે અગની આરાધ્યો, કાકા આશીશ દેજે; આ એક માના શો આપુંછું, તેતું માની લેજે॥૨૬॥ જળમાં તું અગની થળમાં તું અગની, સઘળે ચેતન તારૂં; એકમાના અણધાર્યા મળીયા, વચન પળાયું મ્હારૂં ॥૨૭॥ એમ કહીને વ્રકોદરે લાંબા કર્યા બે હાથ; વાયુ સુતે બળ કરીને, ભલી ભીડાવી બાથ ॥૨૮॥ જેમત કબીરો ચેતી રહેલો, જાણ્યો જોગીને માડો; બગલમાંથી વચકળીને, જીવ લેઇને નાઠો ॥૨૯॥ એટલે ભીમસેન ભડક્યો ઝાળે, બીજાને ઝાલી રાખ્યા, ઉંચા કરીને હીલોળીને, તરતવા-

વ્યમાં નાંખ્યા ॥૩૦॥ પડયો જળમાં એકજ પળમાં, કંઈ પડી લાગ્યા તરવા; કૈં જણા ઉપર ચડવા લાગ્યા, કૈં લાગ્યા મહિ ફરવા ॥ ૩૧ ॥ ભીમે જોયું કે છે જીવતા સૌ, પછી કેવીબુદ્ધ કીધી; કોટ કીનારા વાવ્યના પાડી વાવ્યજ પુરા દીધી. ॥૩૨॥ કૈ તરતાતા કૈંફરતાતા, તે સહુ બેઠા હેઠ, અદ કચરાને આખા રહેલા, તે સહુ પોચ્યા હેઠ. ॥૩૩॥ એક કબીરો જીવતો નાઠો, હસ્તીનાપુર ગયો દુરિયોધનને ત્યાં જઇને, મલ્લ થઇને રહ્યો.॥૩૪॥ જો એ પોતાને નગ્રે રહીને, કાઢે પોતાનું રૂધિર, તો પાછા થાય જીવતાયે, મુએલા નવાણુ વિર. ॥૩૫॥ પણ ભયનો માર્યો ગયો નાશી, ભીમે કર્યો વિચાર; અગનિનો એક બાકી રહયો તે, મળી જશે કોઈ વાર. ॥ ૩૬ ॥ એમ ધારીને બાપનેબેટા, ગયાગામનિ માંય;રાજમ્હેલ પાસેઆવિયા છે, કપીલા બેઠી ત્યાંય. ॥૩૭॥ કલેવરથી ભીમને વરત્યો,કારમીનાંખી ચીસ; કયાં ગયા ભાઇઓ શત્રુ આવ્યો છે, છેદો એનું શીશ. ॥ ૩૮ ॥ ગેટારગછે દોટ મુકી, આવો મ્હાર મામી; કેશ ઝાલીને ભોમી પછાડી, તેતો જમલોક પામી. ॥૩૯॥ બે બાપ બેટા નગ્રમાં ફર્યા, ઉજડ કીધું ગામ;કૈંકને માર્યા કૈંક રહ્યા તે, નાશી ગયા તમામ. ॥૪૦॥ પછી જઈ વજ્રકોટ પાડયો, કાઢયાં માતને ભ્રાત; તે દાડે ઘેર તેડીને ગયો, ભાશી ભયાનક વાત, ॥૪૭॥ વલણ ॥ ભય ભાશ્યો બહુ ભીમને, આવ્યો હેડંબા ઘેર; ભીમ કહે જો કામની, લાવ્યોછું ભલી પેર.

કડવું ૯૦ રાગ સામેરીની છાયા.

વૈંશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમે જે રાય; વીસ્તારિ તુજને સંભળાવું,આદ્યપરવ મહિમાય. ॥૧॥ હેડંબાઆખ્યાનનીકહી કથા, સાંભળો શ્રોતાજન; કૈંક કહે ભારતમાં નથી હેડંબાનું વન. ॥૨॥ કૈંક કહે કેછે ભારતમાં, એમ વદે અજ્ઞાનિ; પાંચ પ્રકારની ભારત કથા, તેમાંથી કેઈ લેવી માની ॥ ૩ ॥ જુજવા જુજવા મત રૂશીના, તેનો ન આવેપાર; તે બધુ જોવાનુ મુરખ જનને, હરિજનને શુભ સાર. ॥૪॥ આ આખ્યાનનો સાર એછે, શું કહું ભીમની શક્તી; જ્યાંને ત્યાં જય પામીયો તે, સફળ પાન્ડવ ભક્તી. ॥૫॥ ભક્તીથી શકતી બહુ પામ્યો નહિ સુરાતનમાં નુન્ય; દેવોને દુખ દેનારાને માર્યા, તે એક મ્હોટું પુન્ય. ॥ ૬ ॥અધરમીનો નાશ કરીને, ધર્મ કરે સ્થાપન; તેને અતી ફળ પ્રાપ્ત થાયે, સુણજો શ્રોતાજન ॥૭॥ સરવે વારતા જાણવી સાચી ન જાણે તે કહે ખોટું;

ભીસ્મ પરવમાં કહ્યુંછે કે, શંકા ધર્યે પાપ મ્હોટું ॥૭॥ ભર્યો ઘડો છલકાય નહિને,અધુરે છલકાય;ગુરૂથી શીખેલો ગુરૂનું કહેલું મ્હોટો થાવા કહે નાય ॥૮॥ તેવાની વાણી પાપની જાણિ. જાણવો ગુરૂ દ્રોહી; ગુરૂ દ્રોહીનું અસત્ય હોયે, સત્ય ન માનવું કોઈ ॥ ૭ ॥ ગુરૂ દ્રોહી કહે ગુરૂ તણિ હું, નથી ભણ્યો વિદ્યાય; તો તો ગુરૂના જેવી વાણી, શું કરવા મુંઢ ગાય ॥૧૦॥ માટે શ્રોતાજન સંદે ન ધરવો, સાંભળો ભક્ત ચરિત્ર; હેડંબાને ઘેર આવ્યાં, કુન્તા ધર્મ પવીત્ર ॥૧૧॥ હેડંબાએ રસોઈ કીધી કરાવ્યું ભોજન; ચાર ભાઇને પાંચમી માયે, તે દન દીઠું અન્ન ॥ ૧૨॥ પછી ભીમે એમ વિચાર્યું. મ્હારે માથે મોહોટા ધર્મ; વળી વ્રદ્ધ કુન્તા માતા, સહુની રાખવી સર્મ ॥ ૧૩ ॥ હાંઈ રહ્યાથી સર્મ નહિરે, રાખવી જોઇએ બીક; તે કરતાં વિદાય થાવું, તે લાગે છે ઠીક ॥ ૧૪ ॥ એવું જાણી ભીમ બોલ્યો; સુણો જોષી વચન; આપણે હાંઇ પડ્યા રેહેવું, હજી કેટલા દન ॥ ૧૫ ॥ શેદેવજી કહે પુછોતો તો, સંદેહ સઘળા ખોઇએ, હવે હાંઇ રહેવું નથી, સાંજે ઉપડવું જોઇએ ॥ ૧૬ ॥ ભીમ કહે છે સાંભળો માતા, કુન્તાજી કહે જાવું;હેડંબા કહે મુને ન ગમે,હુંસંગાથે આવું ॥૧૭॥ ભીમ કહે સાથે નવ લેવું, તારાથી શો દન વળે; જ્યાં જાવું ત્યાં તારા જેવી, હજારે દાસી મળે ॥૧૮॥ ગટોરગછ કહે હુંઆવું પિતા, ભીમ વદ્યો વચન; ઘેર જઈરાજ લેઇશું ત્યારે, તને તેડાવીશ તન ॥૧૯॥ ગટોરગછ કહે વારૂ પીતાજી; હેડંબા બોલી એમ; સાસુજી કોઇ હોય સુખી દુખી, તે હું જાણું કેમ ॥૨૦॥ કુન્તાજી કહે ગભરાતી નાહી; પુરણ પ્રેમજ વાપ્યા; પાંચજ છોડવા દાડમડીના, કુન્તાએ રોપી આપ્યા ॥ ૩૧ ॥ ધરમ ભીમને અરજુન શેદેવ, પાંચમો નિકુળ નામ; કહ્યું કે આ પાંચ પાન્ડવ જાણજે, જો રહે આમને આમ ॥ ૨૨ ॥ તો જાણજે આવી સ્થિતીમાં, ખીલે છોડવો જેહ; તો જાણજે આજ ઘણો ખુશીમાં, ખીલેલા નામનો તેહ ॥ ૨૩ ॥ જે છોડવો કરમાય તેને; તુંતો જાણજે દુઃખી; આવીં સ્થીતિમાં આવા જાણજે, ખીલે તો જાણજે સુખી ॥ ૨૪ ॥ એટલે હેડંબા આનંદ પામી, સાસુનું પુજન કીધું, ચરણ ધોઇને ચરણામ્રત એક; કુપ્પામાં ભરી લીધું ॥ ૨૫ ॥ એવામાં તો સાંજ પડી; સર્વે થયા તૈયાર, ભીમે માને માથે બેસાડયાં, તેડી લીધા ભાઇ ચાર ॥૨૬॥ બે જણ કેહેડે બે જણ ખાંધે, તેડી લીધા ચારભ્રાત; હેડંબા ગટોરગછ પાયે લાગ્યાં, એવામાં પડી રાત ॥૨૭॥ પછી વ્રકોદર ત્યાંથી ચાલ્યો, આડે પગડે જાય, ક્ષ્ણ પક્ષની રાત અંધારી, રૂજની

હમ હમ થાય ॥૨૮॥ ન મળે મારગ ઝાડને ઝરડાં, ઘણી ઉગેલી ઘાસ; ખાડા ટેકરા પહાડને પરવત, ભયંકર ચોપાસ ॥૨૯॥ બાવળીયા બીહામણા; બોરડીનાં બહુ ઝાડ, એખરા ખાખરા સમડા પીલુડા, કાળીયા સરસને તાડ ॥૩૦॥ સાદડ સાગ સીસવા સરગવા, સમડા ઢીંગોરી કાંટાળાં; અઇડુસાને પીતપાપડા, જંગગી ઝાડનાં જાળાં ॥૩૧॥ ઉંડા કોતર ધરતીની ઘોઘો,તળાવ નદિનાં નાળાં; વેહેળા ખોચો ભુઆ ભોમીમાં,તેમાં પડયાં વ્રક્ષ કાળાં ॥૩૨॥ રાફડા વીશે શાપ ફુફાટે, અજગર ને નાગ કાળા॥ ચીતળા તણછ આંધળી ચાકરણ, ભોરંગ કોડીયો વાળા ॥૩૩॥ શશલાં સીયાળ સુવર શાબર,શીકારાં શાવડી; ચંદનઘોયો પાટલાઘોયો ફુંકાળવાં ફાવડી ॥૩૪॥ વગડાઉ વણીયર વાઘને ચીત્તા, દીપડા રોજને હરણાં,નાર જરખ ભુંડ રીંછને ગેંડી, સોધે ભોમીપર તરણાં ॥૩૫॥ ઘુઅડ વાગોલ આકાશ પક્ષી, આગીયા તારા તોલે, ચાંમાચીડીયાં ચીચીં ભાંખે, ચીબડી ચરરાટ બોલે ॥૩૬॥ નેત્રેનસુઝે રાત અંધારી; ભીમસેન પંથે ચડે; અડફેટમાં ઝાડ તાડ આવે, મુળથી ઉખડી પડે ॥૩૭॥ કોતર ઉતરે ગીરી ચઢે છે, બળવંત વાયુ તન; હેડંબા વનથી ઉતરદીશા ગયો સાઠ જોજન ॥૩૮॥ એવામાં પ્રાતસ્કાળ થયો, બોલતાં સાંભળ્યાં સ્વાન;શેદેવજી કહે હાંઈ ઉભારો, એ ભીમ ભૈ બળવાન ॥૩૯॥ સ્વાન ભસે તે નગ્ર આવ્યું, તેમાં પુરવો વાસ, આ ઠેકાણે સુખ પામીશું,સમરવા અવીનાશ ॥૪૦॥ એટલે ભીમે સહુને ઊતાર્યા, કર્યું સરોવર સ્નાન ઊઘડતે દરવાજે ચાલ્યાં, સતીને પાંચ સંતાન ॥૪૧॥ એકચકરા નગરીમાં ગયાં, અંતર ઊલટ આણી; એક બ્રાહ્મણી ઓટલે બેશી, કરે છે દાતણ પાણી ॥૪૨॥ તેને જઇને કહ્યું કુન્તાએ, બાઈ અમ કષ્ટ કાપો, જે લેશો તે ભાડું આપીશું, રેહેવાનું ઘર આપો ॥૪૩॥ આ પાંચે માહારા દીકરા છે, ઊદયોગ માટે આવ્યા; દયાળુ તે બ્રાહ્મણી છે, માન્ય દઈ બોલાવ્યા ॥૪૪॥ આવોરે બાઇ હું તમ પેઠે; હતી પાંચની માડી; હાલ મારે એક દીકરો છે, ચાર મુવા દુખ પાડી ॥૪૫॥ પાંચ માટે પાંચધામ બાંધ્યાતાં, તેમાં ખાલી પડ્યા ચાર; વશો આ એક ધામ વિશે, ભાડુ ન લેવું લગાર ॥૪૬॥ એમ કહી ઉઘેડી આપ્યું, જે બેઠાં માત ભ્રાત પછી કુન્તાએ પુત્રોના પ્રત્યે, કરિ ઉદયોગ વાત ॥ ૪૭ ॥ કહો બેટા શો ઉદયમ કરસો, બોલ્યા ધરમ રાય; વીદુર કાકાની તમ કને વીંટી તે લાવો મુજ માય ॥૪૮॥ કો ગ્રહસ્થને ઘેર મુકી આવીને, નાણાં વ્યાજે લૈએ, તેનું કાપડ લાવશું ને, વેચીને નફો ખઇએ ॥ ૪૯ ॥ તવ

કુંતાએ તવ વિંટી આપી, લૈ ચાલ્યા પાંચ વીર; ગ્રહસ્થને ઘેર જઇને આપી, બોલ્યા ધરીને ધીર. ॥૪૯॥ સો રૂપઇઆ એપર આપો, તે દેશું વ્યાજ સાથે; ગ્રહસ્થ કહે આ અમુલ્ય વીંટી, કયાંથી આવિ તમ હાથે. ॥૫૦॥ ભીમ કહે નથી દગા ચોરીની, આપીએ ઇશ્વર સાખે; એવાં નીરમળ વચન સુણી, ગ્રહસ્થ વીંટી તવ રાખે. ॥૫૧॥ સો રૂપૈયા ધીર્યા ગ્રહસ્થે, પાંડવે શું કીધું; એંશી રૂપૈયાનું રેશમી કાપડ, વેચવા માટે લીધું, ॥૫૨॥ પંદર રૂપીઆનું અન લીધું, તેનિ ગાંસડીયો બાંધી; પાંચે જણાને પેહેરવાને, પાંચની લીધી ખાદી. ॥૫૩॥ તેના તંગીયા કુરતાં કરાવ્યાં, શીશનાં ફાળીયાં લીધાં; પછી પોતાને મુકામ ગયા, કાપડીના વેશ કીધા ॥૫૪॥ કુંતાજીએ રસોઇ કીધી, જમાડયા પાંચ તન; પછે ધરમે કાપડ છોડયું, વ્હેપારનું થયું મન. ॥૫૫॥ અડધા અડધ કાપડ કરી, બે ગાંસડીયો બાંધી, કાષ્ટતણા ત્યાં ગજ બનાવ્યા, તવ બોલ્યો ભીમ આંધી ॥ ૫૬ ॥ એ મમ વીરા એ મમ વીરા, મને પડયો છે વ્હેમ, કાપડના બે ભાગ પાડી, બાંધી બે ગાંસડી કેમ. ॥ ૫૭ ॥ ધર્મ એક ગાંસડી લેઈ હું ને અરજુન જાશું; શેદેવ નીકુળજી એક લેશે, નીતીનો નફો ખાશું. ॥ ૫૮ ॥ ભીમે કહ્યું અમે શું કરશું, હું શું બેઠા ખાનારો; લાવો અમે પણ વ્હેપાર કરશું, મુકો ભાગ અમારો. ॥૫૯॥ ધર્મ કહે અનિતી ન કરશો, કહિ કાઢી આપ્યો ભાગ; પોત પોતાની બાંધી ગાંસડાયો પેહેરી લીધો પોશાગ. ॥૬૦॥ વળણ॥ પાંચે પોશાગ પેહેરીયા, લીધો કાપડી વેશ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ઉઠયા સુત નરેશ.

કડવું ૯૧ રાગ સામેરી દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ અરજુન ધર્મે ગાંસડી લીધી, ચાલ્યા વેચવા કાજ; સેદેવ નીકુળ તે બે ચાલ્યા, મુખ કરે અવાજ. ॥૨॥ લ્યો કોઇ રેજાલ્યો કોઈ કાપડ, મુખથકી પોકારે; ઉત્તર દક્ષણ ગયા એતો, વ્રકોદર વિચારે. ॥૩॥ ભીક્ષુકપેઠે પોકાર કરવા, ફરવું ઘેર ઘેર;આપણેતો એવું નવ કરવું, કરવી જુદી પેર. ॥૪॥ એમ જાણી ગયો પુર્વ દીશામાં, એક ચક્રા નગરિ માંય; એવામાં એક મ્હોલ્લો દિઠો, ભીમસેન ગયો ત્યાંય. ॥૫॥ માંથાનું ફાળીયું પાથરયું ભોમી; ઉપર રેજા ઢાળ્યા; પછી ભીમે પોકાર કીધો, લોકોએ નજરે ભાળ્યા. ॥ ૬ ॥ આવોરે ભાઇ

રેજા આપુ, સોંઘાને સસ્તા કીધા; ભુલે તેના ભાગ જાણે, મફત લુટાવી દીધા. ॥૭॥ લોક લાલચું લેઈ લેઈને, વ્રકોદરને પુછે; બોલજે કાપડી સાચે સાચું કીમત આની શું છે. ॥ ૮ ॥ ભીમ વિચારે ધરમરાયે, પાંચનો કહ્યો છેછેક; તે રેજાનો ભીમ બતાવે, કીમત રૂપીઓએક. ॥૯॥ લોકોએ જાણ્યુંલાભ ઘણો છે, સર્વે રેજા લઈ લીધા; પોતપોતાને હીસાબે આવ્યા, તે રૂપીયા દેઈ દીધા. ॥૧૦॥ ભીમે ગણીને ગાંઠે બાંધ્યા, કહ્યુ કે સંદેહ ખુઓ; ચોખુ આપવું ચોખુ લેવું, રેજા તપાશી જુઓ. ॥ ૧૧ ॥ દુર દેશથી કાપડ લાવ્યો છું, નથી મ્હારૂ જોયેલું;ઉકેલીને તપાસોસરવે કાણું કૈડયું કોહ્યેલું. ॥૧૨॥ તવસરવે લોક જોવા લાગ્યા,ઉકેલી પોળા કીધા;એટલે ભીમે ઝડપ મારી, રેજાઝુંટાવી લીધા.॥ ૧૩ ॥ બગલમાં મારીને ચાલ્યો, પુઠે પડયા સો લોક; મારો મારો છે ધુતારો, પડી પોકાપોક. ॥૧૪॥ જેષ્ઠીકાયો ઝાલી દોડયા,મારવા લોકનાં ટોળા; ભીમે પાછળ પુંઠ ફેરવી, દેખાડયા મ્હોટા ડોળા. ॥ ૧૫ ॥ હડુડુ લેઇને લોકો નાઠા, ભીમ ગયો દરવાજે; એકાન્ત છે ત્યાં ઓટલો તે, ઉપર જૈ બીરાજે. ॥ ૧૬ ॥ રેજાના નંગે નંગ મેળવ્યાં, પછીથી વિચાર કીધો; એક રૂપીયોને એક ગજ રેજો,વિપ્રને આપી દિધો. ॥૧૭॥ ગડીઓ ગોઠવી ગાંસડી બાંધી, મનમાં આનંદ થયો; ઉશીકે મુકી સુત વાયુનો, નિરાંતે સુઈ રહયો. ॥૧૮॥ એવેચાર ઘટીકા દન રહયો,*ઘેર ગયા ચાર વિર; તે સમે વ્રકોદર ગયો, મ્હા બળીયો રણધીર. ॥૧૯॥ ગાંસડીઓ જઈ ખીંટીએ મુકી બેઠા પાંચે ભ્રાત, એટલે હિસાબ કરવા માંડયો, પાશે છે કુન્તામાત. ॥ ૨૦॥ તે વ્રધ બોલ્યા ગાંસડી દેખી, સુણો ધર્મ સુજાણ;એવીનેએવી ગાંસડી ભીમની નથી થયું વેચાણ. ॥૨૧॥ એવામાં ધર્મે હિસાબ કીધો, પોતાનો તે વાર; મુડીએ મુડી બંધ બેસાડી, નફાના આના બાર. ॥ ૨૨ ॥ સેદેવ નિકુળના નવ આના, પછી ભીમને પુછે; બોલો વીરા કેટલું વેચ્યું; નફો તમારે શું છે. ॥ ૨૩ ॥ ભીમ કહે કે રાતો રેજો, એક ગજનું શું થાય, ધર્મ કહે કે સવા રૂપૈયો, ભીમે મુકયો ત્યાંય. ॥ ૨૪॥ કુન્તાજી કહે ઓછું વેછાયું, શું નફો લાવ્યા સાર, ભીમ કહે લ્યો આ નફો લાવ્યો, મુકયા રૂપૈઆ ચાર. ॥ ૨૫ ॥ ધરમરાજા વિસ્મય પામ્યા, શી રીતે ચાર લાવ્યો; કહો ના કહો પણ દગો કરીને, કોકને ધુતી આવ્યો. ॥ ૨૬ ॥ એમ જાણીને પુછવા લાગ્યા, તેં તો નફો ઠીક કીધો; પણ સાચુ કહેજેકેટલા જણે,એક ગજ રેજો લીધો. ॥૨૭॥ભીમ કહેકેદસવીસજણિયે, જેમ કહ્યું તેમ કાપ્યો; મુગઈમુકવાને લેઈ ગયા, તસુ તસુ ફાડી આપ્યો. ॥૨૮॥

ધર્મ કહે તારા નફા પ્રમાણે, નાણું ન આપે કોય; શું માલ મળતો નથી જગલેમાં, શું સરવે આંધળા હોય॥૨૭॥ ભીમ કહેછે મ્હોટાબંધુ, મીઠી બોલીએ વાણ, ગ્રાહક રીંજવવાને કરીએ, માલતણા વિખાણ॥૩૦॥ધર્મ કહે એ નથી સંભવતું, વીખાણે ભોળવાય કોક;ભીમ કહે હું ગયો જે સ્થળે, ત્યાંના ભોળીયા લોક ॥૩૧॥ ધર્મ કહે કીયે સ્થળ ગયા; બતાવ કાલે જાશું, કેવાછે ભોળીયા લોક ત્યાંના, તે જઇને તપાસુ ॥૩૩ ॥ ભીમ કહે કે પુર્વ દીશાયે, ફળીયું જમણે હાથ,ત્યાંજઈ કહેજો કાલેઆવ્યો તો, તેના અમો ભ્રાત ॥૩૩॥ એટલે તમને આવકાર દેશે, સાચુ માનજો ત્યારે; ધરમ કહે જરૂર જાશું. હવે વાત સવારે ॥૩૪॥ એમ કહી રાત્રી એ સુતા, એવે વ્હાણું વાય; જમી પરવારી લીધી ગાંશડીયો, વ્હેપાર અરથે જાય ॥૩૯॥ શેદેવ નીકુળ ઉતરદિશા,દક્ષીણદિશા ભેમ;ધર્મનેઅરજુન પુરવમાં ગયા, ભીમે બતાવ્યું તેમ ॥૩૬॥ જમણે હાથે મ્હેલો દીઠો, તેમાં પેસવા જાય, અરજુન કહે ધર્મ વીરા, એકદમ પેશો ન માંય ॥૧૭॥ એટલે ઉભા રહીને પોકાર્યા, લ્યો ભાઇ રેજા ભાવ્યા; લોક કહે કાલે ધુતી ગયો તેના, જેવા ભાઇ આવ્યા ॥૩૮॥ લાંડીયા લોકોએ લીધી લાકડીયો ક્રોધ બતાવ્યા માઠા; તેવું તોફાન જોઇને ધરમ,અરજુન બંને નાઠા ॥૩૯॥ બીજે સ્થળ જઇને વેચ્યો, નીતી પુર્વક જેમ, દક્ષીણ દિશાએ ભીમ ગયો, કીધું એમને એમ ॥૪૦॥ લોકોને લુંટી ગયો દરવાજે, ગજ રેજો વિપ્રને દીધો, આગલે દિવસે કર્યુંતું તેવું; ફરીનેઆરામ કીધો ॥૪૧॥ ચાર ઘટીકા દીવસ રહ્યો. ચાર ભાઇ ગયા ઘેર; ધરમ રાયે કુન્તામાને; કહી બધી ભીમની પેર ॥૪૨॥ કુન્તાજી કહે કો બોલસો નહી, આવવાદો એને હાથ; એટલામાં તો ભીમસેન ગાંસડીલૈનેઆવ્યો ત્યાંય ॥૪૩॥ કુન્તાજી કહે શું નફો લાવ્યો;ઓરે મારા તન, ભીમેપુછયું અરજુનજીને કેમછે બંધવ જન ॥૪૪॥ મેં કહ્યું ત્યાં ગયા હતા કે, ગયા હતા સ્થળ બીજે,અરજુન કહે કે ન્હોતા ગયા, ગયાતા સ્થળત્રીજો॥૪૫॥ ભીમ કહે કે ભવિશં તમારૂં, એમ કર્યો ઉચાર; કાલના જેટલો નફો લાવ્યો, ભુલ નથી લગાર॥૪૭॥એટલે ધરમ ઉકળી બોલ્યા, તુજને છે ધીક્કાર, ગરીબોને ગરદન મારવા, માંડયો તેં વ્હેપાર ॥ ૪૭ ॥ તેં કહ્યુ તે સ્થળે અમે ગયાતા, મ્હોત લેવાનું હતું માગી,અનેક લોકે લીધી લાકડીયો, હાડકા નાખત ભાગી ॥૪૮॥ અધર્મનો તું પૈસો લાયો, તે નફો નવ્ય ખવાય; અસત્યનું જો અન્ય ખાઇએતો, અસત્ય બુદ્ધિ થાય ॥૪૯॥એમ કહીને એના નફાના; આઠ રૂપીયા લઈ લીધા; બ્રાહ્મણોને બોલાવિને,

દક્ષણમાં દેઇ દીધાં. ॥૫૧॥ પછી ભીમની ગાંસડી ફેંદી, વસ્ત્રો વેંચી લીધાં, કહ્યુંકે માતાજીના કામમાં રહેજે, ધર્મે એવાં વેણ કીધાં.॥૫૧॥ તે પછી નીત્યે ચારે બંધુ, વ્યાપાર માટે જાય; કુંતાજીનું કામકાજ કરે, થોડે દને શું થાય ॥૫૨॥ એ ગામ બારણે રાક્ષસ રહે છે, રાજાએ આપેલો ઠામ; આવેલો ત્યારે તોફાન કરેલું, બક રાક્ષસ છે નામ ॥૫૩॥ પેહેલવ્હેલો જેવો ગામમાં આવ્યો; તેણે કર્યો કાળો કેર; મનુસનું ભક્ષ કરવા લાગ્યો, સો બશે માર્યા ઠેર. ॥૫૪॥ સંતાયો રાજા ભોંયરાવિશે, અરજ જાળીમાંથી કીધી કેમ મારી પ્રજાને હણોછો, કોણે આ બુધી દિધી ॥૫૫॥ બકરાક્ષસ કહે શર્વને ખાવું; નહી રેહેવા દેઉં ઠામ; ખોરાક મ્હારી નીત્ય કર પુરી, તો રાખુ તારૂ ગામ ॥૫૬॥ રાજા કહે શું ખોરાક જોઇએ, બીજુ ન બોલશો આડું; રાક્ષસ કહે નીત્ય જમુ, સોમણ લોટનો લાડુ.॥૫૭॥પાંચ મણનો ખીચડો ખાવાનો, પીવા પચીસમણ દુધ;મદ્યપાનનાપાંચ માટલાં પીવા, તેણેરહેલ્હેર શુધ.॥૫૮॥પાંચ અજા નીત્ય શાક ભાજીમાં એટલો કર વિવેક; જમ્યોપછી સોપારીને બદલે મનુશ જોઇએ એક.॥૫૯॥એટલું નીત્યાન ભક્ષ આપે, તો વસ્તી વસવા દેવું; રાજાએ કહ્યું કબુલ મ્હારે; જેવું તમેકહ્યું તેવું ॥૬૦॥એમ કહીને બ્હાર આવ્યો, પાપીનો બાંધ્યો નેક; નગ્રની બારણે રેહેવામાટે, બંગલો આપ્યો એક ॥૬૧॥ કહ્યાપ્રમાણે ખોરાક આપે, નીત્યનો જેજે ધારો; માણસ મરવા મોકલવાનો, ઘરોઘર બાંધ્યો વારો.॥૬૨॥ પાંડવ વિપ્રને ઘેર રહ્યાછે, તે વિપ્રને પાંચ તન; તેમાંથી ચારનું ભક્ષ કરેલું, બકરાક્ષસ મુઢ જન ॥૬૩॥ એકજ દિકરો રહ્યોતો એને, આવ્યો તેને ત્યાં વારો, તે વેળા ઘરના રડવા લાગ્યાં, થઇ રહ્યો હોંકારો ॥૬૪॥ તે વેળા જળ ભરવા ગયોછે, વાયુતણો સંતાન, કુંતાજી ઘરમાં ફેરવે માળા, તેમણે સાંભળ્યું કાન. ॥ ૬૫ ॥ માળા લઇને માતાજી ગયાં, બ્રાહ્મણના ઘરમાંય, કેમ રડો છો સકળ ઘરનાં, બ્રાહ્મણિ બોલી ત્યાંય. ॥ ૬૬ ॥ એ બાઈ હું હતી તારા જેવી, પાંચજ પુત્રની માય; ચાર સુત માહરા દઇતે ખાધા, એક રહ્યો છે આંહ્ય, ॥૬૭॥ આજ તેનોપણ આવ્યો છે વારો, મરવા જવાનો સાર; વાંજણી થાઉંછું છતે દિકરે, તેનોછે આહાકાર ॥૬૮॥ તવ કુંતાજીને દયા ઉપની, વિચાર્યો નહિ વિવેક કહ્યું તારો તન નવ્ય મોકલતી, મોકલીશ મારો એક.॥૬૯॥બ્રાહ્મણી કહે કોઇ ન મોકલે, કરવા માંડ્યો વિલાપ, કુંતા કહે નવ મોકલું તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૭૦॥ એટલે સરવે રહી ગયાં છાનાં, કુંતા બોલી ગયાં ઘેર; પછી આવ્યો વિચાર ઉરમાં, રડવા લાગ્યાં બહુ પેર. ॥ ૭૧ ॥ વળણ ॥ બહુ તરે રડવા લાગી

યાં, શું બોલી હું બોલ વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, કુન્તા રડે અતોલ॥

કડવું ૯૨ રાગ સાળંગની છાયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ કુન્તાજી બહુ રડવા લાગ્યા, શું બોલિ આવિ વચન;વધારાના શું વાડમાં નાંખીયે,મોકલું કીયોતન.॥૨॥ એવામાં આવ્યા વસ્ત્ર વેચીને,ધરમ અરજુન સાર; શેદેવ નિકુળ તેપણ આવ્યા, કલેશ જોયો અપાર. ॥૩॥ એવામાં વ્રકોદર આવ્યો રડતાં દીઠાં માત; પાસે બેસીને પુછવા લાગ્યો, કુન્તાના દુખની વાત. ॥ ૪ ॥ ઓરે માતાજીકેમ રડો છો;કેમ ભર્યા લોચન;કોણે તમને દુભ્યાં જનેતા; સત્ય વદો વચન.॥૫॥ જો કોઇએ ગાળ દીધિ હોયતો, જીભ્યા તેનિ તાણી કાહાડું જો કોઇએ હાથ ઉપાડયો હોય તો કાંડાં તેનાં વાહાડું॥૬॥ કુન્તાજી કહે કોઇ નથી દુભ્યું, વાંકી કરણિ કાહાવિ; બ્રાહ્મણ વતીનો એકદીકરો, મરવાનો કહી આવિ. ॥૭॥ બકરાક્ષનો વારો આવ્યો છે, વિપ્ર મરશે આપ; મેં કહ્યું મુજ સુત ના મોકલું તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥૮॥ ભીમ કહે ધન દયાળુ માતા, બોલિ આવ્યાં મુખવતી; ગમે તેને મોકલજો મા, મ્હારેતો જાવું નથી ॥૯॥ એમ કહિ જઇ ઓટલે સુતો, બોલ્યા ધર મરાય;તમારૂં વચનહું પાળવાનો, ઘો મુજને આગ્નાય.॥૧૦॥ કુન્તા કહે કેમ મોકલું તુને, ઓ દિકરા સત્યવાદિ; રાજપાટ મ્હારૂ પડે સુનુ, કોણુ ભોગવે રાજગાદિ. ॥ ૧૧ ॥ અરજુન કહે હું જાવું મરવા, ઓરે મ્હારી માત;કુન્તાજી કહે તારા વિના, કોને પુછું ડાહિ વાત. ॥૧૨॥ શેદેવ કહે હું જાવું મરવા, નથી જીવ્યાનિ ત્રસ્ન;ડોશી કહે જોશી તુજ વિના, કોને પુછીએ પ્રસ્ન. ॥૧૩॥ નિકુળજી કહે હું જાવું મરવા, મનમ્હારૂં નવડરે; કુન્તાજી કહે તારા વિના વરણાગી કોણ કરે. ॥૧૪॥ એટલે ભીમે બારથી સુણિ, જાણ્યું કેસ દેખોઇએ; વ્હાલો છું કે અળખામણો છું મ્હારે પુછવું જોઇએ. ॥૧૫॥ સહુ ભાઇઓનિ રીત પ્રમાણે, પુછી જોવું સરવથી;ના કહેશેતો ઠીકજ છે, હા કેહેશેતો મરવું નથી. ॥ ૧૬ ॥ એમ ધારી પુછવા આવ્યો, માતા હું તતપર થાવું; આપો મુજને આગના તો,મરવાને માટે જાવું॥૧૭॥ કુન્તાજી કહે કુંવર મ્હારા, બહુ દુખ વેઠયું હોણુ; અગનિથી ને ચોરીયોથી તું વગુ ઉગારે કોણ. ॥ ૧૮ ॥ ભીમે વિચાર્યું વ્હાલો હું છું. કહ્યું માતા ત્યાર થાવો; પાંચે બંધવ સંપીને રહીશું,

પંડે મરવા જાવો ॥૧૯॥ ધરમ કહે એ શું બોલ્યો, અમે તતબર થાશું; સુઈ રહે જઇ ઓટલે તું, ચારમાંથી કોઇ જાશું. ॥૨૦॥ ભીમ કહે ફાવે તે જજો; મરવાનું મન ધારી; એવું કહીને ઓટલે ગયો, જઈ કરી પથારી. ॥૨૧॥ એવે શેદેવ છાનો બોલ્યો, માતા મને કહો જાજે; ખીચડોને ઘી દુધ કડેલું, સોમણ લાડુ ખાજે. ॥૨૨॥ ખાધાનું નામ સાંભળીને, જાશે વાયુનો બાળ; એની ચીંતા કાંઇ ન કરશો, નહી થાયે વાંકો વાળ॥૨૩॥તવ કુંતાયે ધાંટોકાહાડયો, ઓરે શેદેવતન; તુજને આપુ આગના તે, જા રાક્ષસભોવન ॥૨૪॥ ખાજે ખીચડો સોમણ લાડુ, પીજે પચીસ મણ દુધ; પછી બકરાક્ષસની સાથે, કરજે જબરૂ જુધ. ॥૨૫॥ સેદેવજી કહે વારૂ માતા, તે ભીમને કાન જાય; ભીમે જાણ્યું ઘરને વિશે લાડુલાડુ શું થાય ॥૨૬॥ કયાંછે દુધને કયાંછે લાડુ, તે વારતા લેઉ જાણી; ખાવાનું નામ સાંભળ્યું એને, મોહોમાંભરાયું પાણી. ॥૨૭॥ ઉઠીને આવ્યો ઉલટ લાવ્યો; પુછવા માંડી વાત; કોને મરવા મોકલો છો, ઓરે મ્હારી માત. ॥૨૮॥ કુંતાજી કહે શેદેવ જાશે, ખાશે લાડુને દુધ; પાંચ મણનો ખીચડો ખાઇને, કરશે પાપી સંગ યુધ. ॥૨૯॥ ભીમ કહે ઓ માતા મ્હારી, ન ચાલે એની હામ; દિકરો જોશી ખોશો ડોશી, એ તો મ્હારૂં કામ. ॥ ૩૦ ॥ કુંતાજી કહે શેદેવ જાશે, પેહેલું એને કહ્યું હાય; ભીમ કહે છે પક્ષ કરે તું, ઓરે મહારી માય॥૩૧॥વ્હાલા અળખામણી તું ધારે, બળી એ તારી ટેવ; ઉગારતી વેળા ભીમ બેટા, ખાતી વેળા શેદેવ. ॥૩૨॥ ધરમ કહે વાતજ સાચી, મોકલો ભીમને માય; કુંતાજી કહે તું જજે બેટા, શેદેવજી કહે નાય. ॥૩૩॥ ભીમ કહે ઓરે જોશીડા, મુમત મેલ અપાર; મારા સામો પડવામાં તું નહી કાઢે કાંઇ સાર. ॥૩૪॥ તવ શેદેવ કહે તું જાજે; આ પાડ તુજને ચડશે; તવ ભીમ કહે દિવસ મોટો, રાત્રી કેવારે પડશે.॥૩૫॥ કુંતાજી કહે ધીરજ ધરો, ઓરે મારાતન; આડાઅવળો ભીમ ફરેછે, જોયા કરેછે દન. ॥૩૬॥ એવે સુરજ મેર બેઠો ભીમ વધ્યો વચન; ઓરે માતા બોલાવી લાવો, મરનાર વિપ્રનો તન. ॥૩૭॥ કુંતાજીએ વિપ્ર બોલાવ્યો, ભીમ વધ્યો વચન; ચાલો માહારાજ મુને બતાવો, રાક્ષસનું ભોવન. ॥૩૮॥ બ્રાહ્મણ કહે તમે તો ગાંડા, નાશીને પાછા આવો; ભીમ કહે નહિ નાશી આવું, ચાલો મુને બતાવો, ॥૩૯॥ એમ કહિને બેઉજણ ચાલ્યા, ભીમે પુછયો ધારો; મરનારનું નામ લખાવવું કે ની, આજ તમારો વારો. ॥ ૪૦ ॥ વીપ્ર કહે પેલે દરવાજે, લખાવવું પડે નામ; ભીમ કહે તમે લખાવીને, આવજો વડ વીસરામ.

॥૪૧॥ આ દરવાજેથી હું જાવું, વડને થડે બેસીશ; દગો દલમાં જાણુ-
શો નહી, શાક્ષી શ્રી જુગદીશ ॥૩૨॥ એમ કહી મોકલ્યો બ્રાહ્મણને લ-
ખાયછે જ્યાં નામ; ભીમ બીજે દરવાજેથીગયો; જે બેઠોવડ ઠામ ॥૪૩॥
વિપ્રે જઇને નામ લખાવ્યું, લખાતું હતું જ્યાંય, પછી ગયોવડનીપાસે
ભીમને દીઠો ત્યાંય ॥૪૪॥ આંધળાને જેમ આંખજ આવે; તેવું લાગ્યું
સારૂ; જાણ્યું કે જોડો નથી જુઠો, મર્ણ ઉગાર્યું મારૂં ॥૪૫॥ પછી હળી
મળી બે ચાલ્યા, રાક્ષસને ભોવન; થોડે છેટેથી ભીમને બતાવ્યું, જા-
વો સતીના તન ॥૪૬॥ રાક્ષસ ગયો હશે વન વીશે, દ્વાર ઉઘેડી જજો;
મહી બારણા પુંઠે બેસી રહેજો, મન સંતોશી થાજો ॥૪૭॥ પહોર રા-
ત્રીએ આવશે પાપી, તે લેજો તમે જાણી; એટલે બેશી માગશેતે,આપ
જો દાતણ પાણી ॥૪૮॥ દાતણ કરી ધામમાં આવે, પછી ખોરાકી
ખાશે તે પછી સહુથી છેલ્લો એ, આવશે તમારી પાશે ॥૪૯॥ પછી
તમારૂં ભક્ષ કરશે, કરવા દેજો વારૂ, ભીમ કહે હું કરીશ એનું, કાંતો
એ કરશે મ્હારૂ ॥૫૦॥ બ્રાહ્મણ કહે રાઢ ન કરશો, એની સરવને બીક;
ભીમ કહે પધારો પાછા, તમે કહ્યું તે ઠીક ॥૫૧॥ એટલે બ્રાહ્મણ પાછો
વળીયો, બળીયો ગયો મહેલ માંય; દ્વાર ઉઘેડી ધામમાં પેઠો; વૈભોગ
જોયો ત્યાંય ॥૫૨॥ જમણે હાથે છે પાણીયારૂં ડાભે હાથ રસોડું; સનમુ-
ખ સ્થળ સુવાનું પાપીનું, ચીનેખાનું નહી થોડું ॥૫૩॥ હાંડી તકતાગ-
લાસ ઘડીયાળ, ઝુમ્મરનો નહી પાર, તળાઇ ગોદડા અને ઉસીકાં, ઢો-
લીયો શોભાનો સાર. ॥૫૪॥ ભીમ જઇ તેનીમહી સુતો, વીચારતો બહુ
પેર; ધરમીને ઘેર ધાડ ઘણેરી, કુશળ કસાઇ ઘેર ॥૫૫॥ અરે પ્રભુ અ-
મે તુજને ભજીયે, તેમ છતાં અતી દુઃખ આ અધરમી રાક્ષસ, ને શું પ્યું
છે આવડું સુખ ॥૫૬॥ એમ કરતાં એવો વિચાર આવ્યો, અંતે ધરમો
જય; ચાર ઘડી સુખ પાપી જનને; છેવટ પાછો ક્ષય. ॥ ૫૭ ॥ આ-
ટલા દીવસ હત્યાઓ કીધી; પાપનો કુંભ ભરાવ્યો; એવાં પાપે પ્રભુ ઇ-
ચ્છાએ, હું આજ હાંઇ આવ્યો. ॥૫૮॥ વળણ ॥ એમ કહી આળોટતો,
કુંતીનો કુંવાર, વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, ભીમે કર્યો વીચાર.

કડવું ૯૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહિમાય. ॥૧॥ ભીમે મનમાં એમ વિચાર્યું, હ-

વેતો આવશે પાપી; તે માટે પરવારીને બેસુ; ખાવાને ક્ષુધા વ્યાપી. ॥૨॥ એમ જાણી સુતેલો ઉઠયો, રસોડામા પેઠો; સોમણનો લાડુ કરેલો ત્યા જઇ જમવા બેઠો. ॥૩॥ તેજાના સોડે લાડુ વિશે. ભીમશેન શીવ શીવ ભાંખે; એક એક ભુજમાં વિસ વિસ લઇને; ડબોડબ મુખમાં નાંખે. ॥૪॥ સો મણનો લાડુ ખાઈ ગયો, ખીચડુ ખાલી કીધું, છે પચીસ મણ દુધ કડેલું, ઉભા ઉભા તે પીધું ॥૫॥ મધુપાનનાં પાંચ માટલાં તે, લાતે થી નાંખ્યાં ફોડી; બાંધેલા પાંચ બોકડા તે, ભીમે મુકયા છોડી ॥૬॥ તે પછી વ્રકોદરે વીચાર્યું, અસુર બહુ અકળાશે, ભુખ્યોને ભુખ્યો આવશે તે, આવીને સુ ખાશે ॥૭॥ એવુ જાણી કોટડુ કુદી, ગયો મોહોલની બ્હાર; તળાવડાનો કાદવ કચરો, લાવ્યો અપરંમપાર ॥ ૮ ॥ તેના લાડુ વાળીને ઠાર્યા, ધુળનું ખીચડું કરીયું; દુધનું કઢાયું ખાલી હતું તે લઘુ શંકા કરી ભરીયું ॥૯॥ પછી પલંગમાં જઈ સુતો, આળોટયો ઘડીવાર; પછી જાણ્યું આવશે પાપી, ઉઠયો સતી કુંવાર ॥૧૦॥ ઢોલીયાની એણે ઈસિ કાઢી, રીસ કરી ફર્યો દોડી; હાંડી તકતા ગલ્લાસ ઘડીયાળ, તમામ નાંખ્યાં ફોડી ॥૧૧॥ ચીનાઇખાનું ચકચુર કીધું, ચાતુર નર નવ ચુકયો, તળાઇ ગોદડાં ભેગાં કરીને; તેમાં અગ્ની મુકયો ॥૧૨॥ પાપીના સુખમાં હોળી ઉઠાડી, રાખોડી કીધી સાર, પછી ઠાલાં દ્વાર દેઇને, સુતોતે ણીવાર ॥૧૩॥ બારણાને એક પગ દઇ રાખ્યો, જુકતી ભલેરી લાવ્યો, એવામાં બકરાક્ષસ બળીયો, વન વીશેથી આવ્યો ॥ ૧૪ ॥ દ્વાર તણી સાંકળ ખખડાવી, પછી કર્યો પોકાર; ઓરે સોપારીના કટકા,ઉઘેડ હવે દ્વાર ॥૧૫॥ ઝીણે સબ્દે ભીમસેન બોલ્યો, ઉઘડાવવા મત મેલો, ઠાલી દ્વાર સપટાઇ ગયાં છે, જોર કરીને ઠેલો ॥૧૬॥ એટલે ઠેલ્યાં બકરાક્ષસે, ભીમનું નહી કામ કાચું; પગ લીધો દ્વાર ઉઘાડયાં પાપી પડયો ને કુટાયું ટાચું ॥૧૭॥ ભીમ જઇને અળગો બેઠો; દુષ્ટે કહ્યું મને વાગ્યું,ભીમે કહ્યું જરા જાળવતા નથી, મુજને માઠું લાગ્યું ॥ ૧૮ ॥ એવે અસુર ઓટલે બેઠો, બોલ્યો મુખથી વાણી; ઓરે સોપારીના કટકા, લાવ્યદાતણ પાણી ॥૧૯॥ કોટડુ કુદી ભીમ ગયો, મોહોલની બારણે આવ્યો; કાંટા ભરેલું બાવળીઆનું, વ્રક્ષ ખેંચી લાવ્યો ॥ ૨૦ ॥ જળનો લોટોને બાવળીઓ; મુકી દીધાં દંત પાસ; પાછો પેશી ગયો મ્હેલ વીશે; મનમાં અતી ઉલ્લાસ ॥ ૨૧ ॥ અસુરે પાછળ હાથ નાખ્યો, કાંટા વાગ્યા અપાર, બકરાક્ષસ કહે કેવું દાતણ, લાવ્યો વણ વિચાર ॥ ૨૨ ॥ ભીમ કહે તમે મહોટા માટે,તમારા લાયક લાવ્યો;રાક્ષશે જાણ્યું આજેકટકો,

ગાંડા જેવો કોઈ આવ્યો ॥૨૩॥ ડાળુ ભાગી દાતણ કીધું, ભુખે લાગ્યો જીવ ભમવા; એકાએક ઉઠીને ચાલ્યો, દુધને લાડુ જમવા. ॥૨૪॥ મોહોલમાં બધે છે અંધારૂં, તે દુખે દારૂણ દુલ્યો, કાલે કરૂં રાજાની વલે, દીવાબત્તી કેમ ભુલ્યો ॥૨૫॥ આવ્ય અલ્યા ખાવું હોય તો કડકા મરતી વેળા લે લ્હાવો; ભીમ કહે મુને ભુખ નથી, તમે તમારે ખાવો, ॥ ૨૬ ॥ વળણ ॥ ખાવો તમે ખાવું નથી, મ્હારે તો લગાર; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સુણો શ્રોતા સાર. ॥

કડવુ ૯૪ અહો રાયજીનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય, અહો રાયજી સુણીયે. ॥ ૧ ॥ ચાલ્યો રાક્ષસ રસોડામા, ખાવું ખાવું મુખ ભાંખે, લાડુ લઇ મુખમાં મુકયાતવ થુથુ કરી કાઢી નાંખે. ॥ આહો ॥ ૨ ॥ બીજો લાડુ લેઇ ચાવવા લાગ્યો મુખમાં કાંકરા ભાગે; પાપીએ કહ્યું ઓરે કડકા, કાદવકચરો લાગે.॥આહો॥૩॥ ન્હોય આ લાડુ કેમ થએલું, ભીમ કહે વેમ ખુઓ; મોઢું તમારૂ હશે એવું, પાણી લેઇને ધુઓ. ॥ આહો ॥૪ ॥ તવ પાપીએ મોઢું ધોયું, પાછો ખાવા જાય; કાદવનો તે કાદવ લાગે, આતે શું કહેવાય. ॥ આહો ॥૫॥ ભીમ કહે રેહેવા દો લાડુ, સંદેહ મનના ખુઓ; મોઢુતમારૂં ચોખું થાશે, દુધ ઉનુ પી જુઓ. ॥ આહો ॥૬॥ તવ પાપી ગયો કઢાયા પાસે, છે જરા ઉનું સાર; મોઢે માંડી પીવા વળગ્યો, લાગ્યું ખારૂ ખારૂ ॥આહો॥૭॥ પાપીએ કહ્યું પેશાબ આતો, લાગ્યું ખારૂં ખારૂં, ભીમે કહ્યું કે ઓરે અધર્મી, તે પીધું મુતર મ્હારૂં. ॥આહો॥૮॥ પાપીએ જાણ્યું ગાંડીયો છે તે, બોલે ગમે તેમ; માટલાં બોકડા કાંઇ ન દીઠું. ત્યારે પડયો ખરો વેમ. ॥આહો॥૯॥ આવ્ય અલ્યા શોપારીના કડકા, તુને ખાઇ લેઊ લ્હાવો; ભીમં કહે મને ભય લાગે છે, તમે આ ખુણે આવો. ॥ આહો ॥૧૦॥ એટલે પાપી તરતજ બોલ્યો, ખોળવા ખુણે પેઠો; ભીમશેન ત્યાંથી ઉઠીને ગયો, બીજે ખુણે જઇ બેઠો. ॥આહો॥૧૧॥ રાક્ષસે જઇને ફાંફાં માર્યા, કયાં છે કટકા તુતો; ભીમે કહ્યું શું આંધળા છો; હાંઇ બેશી રહ્યો હુંતો ॥આહો॥૧૨॥તવ દૈત દોડયો બીજે ખુણે, ભીમ ત્રીજે જાય; ત્રીજે ખુણે દુષ્ટ ગયો કે, ભીમ ગયો ચોથા માંય ॥આહો ॥૧૩॥ એમ ઘડી સુધી અથડાયો, ભીમે કર્યો વિચાર;કયાં લગી રમત કર્યા ક-

રીશું, ઉઠી થયો તૈયાર ॥ આહો॥૧૪॥ ભીમસેન ઉઠયો રોશમાં રૂઠયો, આપ સુરાનો સાથી; ગયો સામો તવ બેઉ જણાની, ભચકાઇ છાતીએ છાતી ॥અહો॥૧૫॥ એવામાં એક એકના કર ઝાલ્યા, દુષ્ટનો વિચાર કેવો; ભીમના ભુજના પંજેથી જાણ્યું, છે કોઈ મ્હારા જેવો ॥ આહો ॥ ૧૬॥ એવામાં વ્રકોદર બોલ્યો, ઓરે હરામખોર, હરામનું ખાઈ હત્યા ન કરવી, ઇશ્વરનો તું ચોર ॥આહો ॥૧૭॥ નીત્યની પાંછ અજાયોમારે; મારે મનુશ એક, અરર તુજને દયા નહી દલમાં, છુંદી નાંખુ છેક. ॥આહો॥૧૮॥ લાડુ દુધને ખીચડો ખાતો, તોહ્યે ન રહ્યો નેક; આ મોઢાને સ્વાદ ઘણો કહી, માર્યો તમાચો એક ॥ આહો ॥ ૧૯॥ જે મોઢે સારૂ તે મોઢે માઠું, ખાવાનું મળીયું આજ; એમ કહેતામાં બેઉજણ કોપ્યા, થઈ ગઈ બાજા બાજ ॥આહો ॥૨૦॥ બેઉ જણબાજ્યા મેઘ તુલ્ય ગાજ્યા, પાડયા મુખ પોકાર; કોપે ચઢીયા કેવા વઢીયા, તેનો કરૂ વિસ્તાર ॥આહો ॥૨૧॥ વલણ॥ વીસ્તાર સાથે વર્ણવું, અધરમથી લે સ્વાદ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, તેનો ઉતરે નાદ.

કડવું ૯૫ રાગ ચોપાઈની છાયા.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન, બેઉ બળીયાતે બળથી બાજ્યા, વનના સીંહ પેરે ગાજ્યા ॥૧॥ કરે મુખથી પ્રૌઢપોકાર, ગડદા પાટુનો મારે માર; એક એકને મારે ધીક, કરકડે પાંસળાંઆવે હીક ॥૨॥ કેશ ઝાલી ઝાલીને તાણે, એક એકને દાવમાં આણે, કરે મ્હેલમાં દોટ હડીયો, ધકાથી મ્હેલ તુટી પડીયો ॥૩॥ બેઉ જણ કરે પોકારો, જાગી ઉઠયું ત્યાં નગ્રનું લોક; સહુ દુનીયાં દુખે દુલી, રાજા કાંક ગયેલો ભુલી ॥૪॥ તેથી અસુર કોપ્યો અપાર, સૌને મારશે થતે સવાર; તેથી કે ભોંયરામાં પેઠા, કૈંક ટાંકામાં ઉતરી બેઠા ॥૫॥ કૈંક માળ ઉપર સંચરીઆ, કૈંક કોઠીઓમાં ઉતરીઆ; એમ સર્વને પડીયો ત્રાસ, પેલો વીપ્ર થયો ઉદાસ ॥૬॥ જાણ્યું ગાંડીઓ નાઠો હશે, માટે મુજને વીઘન થશે; એવા વીચાર વીપ્રને થાય, માળા લઇ બેઠાં કુન્તામાય ॥૭॥ ચાર ભાઇઓ કરતા ભકતી, મારા ભીમમાં આવજો શકતી; એવી રીતે ગામમાં થાય, પેલા બેઉ વઢે મેહેલ માય ॥૮॥ લડતાં વડતાં બેઠા ભીમ ધર્ણ, દાવ જોઈ ઝાલ્યો દૈતનો ચર્ણ, ખેંચી ભોંમી પર આડો કીધો, એક પગ પર પગ ભીમે દીધો ॥૯॥ બીજો હાથમાં ઝાલી

રાખ્યો, પછી પહોળો કરી ચીરી નાંખ્યો; થયાં ચીતાળીયાં બે સાર, બે ઠો શ્વાસ ખાવાને લગાર ॥૧૦॥ શ્વાસ ખાઇને શો ખેલ કીધો, લાવી દોરડાં બાંધી લીધો; હતો તેવોજ એને બનાવ્યો, પછી વળીયો મહોટી લાવ્યો ॥૧૧॥ તેતો વળીયો રાખી બેઉ સાથ, પછી મડદાનો ગ્રહ્યો એક હાથ, ચાલ્યો ઘસડતો સતી તન, આવ્યો દરવાજે એ રાજન ॥ ૧૨ ॥ ॥ વલણ ॥ દરવાજે એ આવીયો, લાવ્યો મડદું સંગ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે; કીધો કેવો રંગ ॥

કડવું ૯૬ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને રંભળાવું આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ ભીમસેન મડદુ લાવ્યો દરવાજે, કેવો કીધો મનુસુબો; દરવાજાના કમાડ સરસો, કરયો પાપીને ઉભો॥૨॥ બગલમાં બે વળીયો ઘાલી,તેને ટેકા રાખી દીધા; પછી પાપીનાં નાશી કાને,કાન ચીમોળી લીધા ॥૩॥ તેની વસ્ત્રમાં પોટલી બાંધી, કર્યું સરોવર સ્નાન; નાક કાન લેઈ કોટ કુદીને, ગયો વાયુનો સંતાન ॥ ૪ ॥ પોતાને વીશ્રામે આવ્યો, માને કર્યો પોકાર; તવ કુન્તાયે દોટ મુકીને,તરત ઉઘાડયાં દ્વાર ॥૫॥ ભીમસેન જઇને ઘરમાં બેઠો, કહ્યું કે માતાજીજાવો; પાડોશમાંથી બ્રાહ્મણ કેરા, બાળકને બોલાવો ॥ ૬ ॥ તવ કુન્તાએ જૈને બોલાવ્યો, આવો જરા મુજ ઘેર, એમ કહીને બોલાવી આણ્યો,તે આવ્યો ભયભેર ॥૭॥ તેવોજ દીઠો વરકોદરને, વીપ્રને પડી ફાળ; અરેરે તું નાશી આવ્યો, થાશે સરવનો કાળ ॥૮॥ ભીમ કહે શું કાળ કરશે, મેં માર નાંખ્યો ઠેર; દરવાજે મડદુ ગોઠવીને, જીવતો આવ્યો ઘેર ॥૯॥ બ્રાહ્મણ કહે કપાળ મ્હારૂં, દુષ્ટ ઘણો મસ્તાન;ભીમ કહે સત્યમાને નહીતો જુઓ નાકને કાન ॥૧૦॥ તવ બ્રાહ્મણને સાચું લાગ્યું, દુષ્ટને હણીઓ હોણ; સાચુ કહો સોગન મ્હારા, કયાંના રેહેવાશી કોણ ॥૧૧॥ ભીમ કહે કોઇને કહોતો, તમને દૌ સોગન; હસ્તીનાપુરના ક્ષત્રીજાતી, પાંડવ કુન્તિ તન ॥ ૧૨ ॥ બ્રાહ્મણ કહે તે વીનાતો, બીજાની નહી હામ; તેમાં તમે મુને ભાસોછો, ભીમ તમારૂં નામ ॥ ૧૩ ॥ ભીમ કહે ખરૂં મ્હારાજા, લ્યો દુષ્ટના નાક કાન; દરવાજામાં મડદુ પડશે; ઉઘડતા નીધાન ॥૧૪॥ એટલે ગામમાં ત્રાસ પડશે, જાણશે મડદુ જ્યારે; રાજા તપાસ કરશે તેનો, સોધશે તમને ત્યારે ॥ ૧૫ ॥ બોલવા મોકલે એટલે

જાજો આ નાકને કાન લેઈ,કેહેજો કે મેં માર્યો એને, નાક કાન દેજો દેઇ ॥૧૬॥ કદી તમારૂ પારખુ જોવા, રાજા કહેશે આવો; તમે માર્યો તો એ રાક્ષસને, આગળ ખેંચી લાવો ॥૧૭॥ તવ તમે કેહેજો ઓરે રાજા, સાંભળો મ્હારી વાત; આ રાક્ષસે મારી નાંખ્યા, મ્હારા સગા ચાર ભ્રાત. ॥૧૮॥ માટે મેં કરી રૂશીની શેવા, માગી લીધું વરદાન; તે રૂશીયે કેવું વરદાન આપ્યુ, સાંભળી લ્યો રાજન. ॥૧૯॥ હોય મ્હારો વારો જેવારે, તે વારે મરવા જાવું, પાપીને દેખી પાપી કરતાં દસ ઘણો બળીયો થાવું ॥૨૦॥ તે બળ રહે સવા પ્હોર સુધી, એવું વરદાન દીધું, તે સવા પ્હોરમાં પાપીને માર્યો, દરવાજે આ કામ કીધું. ॥૨૧॥ હવે મારામાં કાંઇ બળ નથી, ઓરે નગરના રાય;સાચુ માનોતો સરપાવ આપો, નહીતો તમ ઇછાય. ॥૨૨॥ એવું કરસો એટલે તો, તમપર થાશે ભાવ; સપુત હશે તો મન મુકી,તમને દેશે સરપાવ. ॥૨૩॥ એવું બ્રાહ્મણને કહીને માતાને કહી વાત;આપણે હઇથી ચાલ્યા જાવું, રેહેવું નહી પરભાત ॥૨૪॥ રહીશું તોતો જાહેર થાશું, સત્યછેમ્હારૂ કેહેવું, બ્રાહ્મણ કહે ચાહ્યતે કરો હુંતો જવા નહી દેવું. ॥૨૫॥ ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતીપાળ આવ્યા, છો દેવાધી દેવા;સંભાળ નથી લીધી તમારી,નથી કરી કાંઈ શેવા. ॥૨૬॥ ભીમ કહે કે ઓરે મહારાજા, એશું બોલ્યા વચન;બ્રાહ્મણ પાસે સેવા કરાવે, તે તેથી કીયો દુષ્ટ જન. ॥ ૨૭ ॥ ગમે તેટલું દાન આપે, કરાવે શેવાય, તે પ્રાણીનું ધ્યાનને દાન તે,સઘળુ ધોવાઈ જાય. ॥૨૮॥ ધરમ ધોવાયે પુન્ય ખોવાએ, પાતક ચઢે શીશ; સફળ સુક્રીત અફળ થાયે, કાપે શ્રીજગદીશ. ॥૨૯॥ અન્ય સ્થળે પણ બ્રાહ્મણને તો, જરા ન દેવું કામ; તીરથ જાત્રાયે કામજ દેતો, બાંધે પાપ તમામ. ॥૩૦॥ તે પાપ કદી કાળે ન છુટે સાંભળજો મહારાજ; અમારા ઉપર કૃપા રાખો, અમે તો જાશુ આજ. ॥૩૧॥ એમ કહીને કીધી ત્યારી, કટી કશીને બાંધે; ગાંસડીઓ લીધી કાપડની, બે ભાઇ બેસાડયા ખાંધે. ॥ ૩૩ ॥ બે ભાઇને કેહેડે બેસાડયા કુન્તા માને માથે; પ્રતીકાનો કુંભ લીધો, વીપ્રને નમ્યો બે હાથે ॥ ૩૩ ॥ પછી પોતે ત્યાંથી ચાલ્યો કરતો દોટા હડીયો; પાંચેને ઉચકી કોટ કુદી, નગ્રની બારણે પડીયો. ॥૩૪ ॥ ચાલ્યો રાત્રીએ રાન્ય વીશે, સુત સતીનો સભાગી, એવે સમે કુન્તાજીને, ઘણીક તરશા લાગી. ॥૩૫॥ કુન્તાજી કહે ભીમસેન બેટા, બેશી ગયા મુજ ગ્રાંટા; જળ વિના મારો જીવ જાશે કંઠ પડયા છે કાંટા ॥૩૬॥ ભીમ કહે ચાલવું નથી પડયું, તોએ તરશ ભલી લાગી; એમ કહીને નીચે ઉતર્યો, બોલ્યા ધર્મ સોહાગી. ॥૩૭॥ ઓ

ભીમ વીરા જાવો જઇને; જળ લાવો ગમે ત્યાંથી; ભીમ કહે આ અજાણ વગડો, જળ લૈ આવું કયાંથી. ॥૩૮॥ એવે કુન્તા ધરણી ઢળ્યાં તવ ભીમે કુંભ ઝાલ્યો; માતાને માટેજળ લેવા, વાયુનોનંદન ચાલ્યો ॥૩૯॥ ઉંચે ટેકરે ચઢીને ઉભો, પશુ પક્ષી બોલે કોય; કાન માંડીને સાંભળે છે, તેવે સ્થળે જળ હોય. ૧૪૦ ॥ એવે પક્ષીના શબ્દ સુણ્યા, ચાલ્યો તે દીશાય; જાતાં જાતાં આઘો ગયો, દીઠું સરોવર ત્યાંય. ॥ ૪૧ ॥ પંચક સરોવર નામ એનું, તેમાં છે ગાંધર્વ સાર; શસ્ત્ર અપછરા લૈને રમે છે જળક્રીડા ગુમાર. ॥ ૪૨ ॥ તે સરોવરમાં ભીમે જઇને, કુંભ બોળ્યો જળમાંય; એટલે ઘડાના સ્વભાવે કરી, ભગ ભગ શબ્દજ થાય. ॥૪૩॥ તે ગાંધર્વે કાને સુણ્યો, વીચાર્યું મનમાંય; કોઇ સ્વર્ગનો દેવ માહારી, જુવે છે ચરચાય. ॥૪૪॥એમ જાણી એ બ્હાર નીકળ્યો, કીધો ધનુશ ટંકાર; ત્રીલોકમાં તેનો શબ્દ ગયો, ધ્રુજી ધરણ અપાર. ॥ ૪૫ ॥ ભીમે જાણ્યું રખવાળ કોઈ, ભય ભાસ્યો મન માહો; ભરેલો ઘડો કીનારે મુકી, જીવ લેઇનેનાઠો ॥૪૬॥ માતને ભ્રાતની પાસે આવ્યો, બોલ્યા ધરમરાય; કેમ તું આવ્યો નાઠો નાઠો, કુંભજ મુકયો કયાંય.॥૪૭॥ ભીમ કહે ટંકાર થયો તે,સાંભળ્યો હશે કાન;સરોવરનો રખવાળ હતો, કાઢતમારો પ્રાણ. ॥૪૮॥ માટે ઘડો મુકીને આવ્યો, સરોવરને કીનાર; ભરેલો ઘડો ઉચકી નાસું, દોડતાં લાગે વાર ॥૪૯॥ માટે ત્યાં મુકીને આવ્યો છું, તે તો હું નહી લાવુ; અર્જુન કહે દેખાડ મુને, હું તુજ સાથે આવું. ॥૫૦॥ ભીમ કહે શું મુજથી બળીયો, તે તું ધરે છે હામ; તે કરતા જા ઉત્તર દીશા; શું છે મ્હારૂં કામ. ॥ ૫૧ ॥ અર્જુન કહે દેખાડવાને, ચાલ મારી પુંઠે; ભીમસેન કહે આગળ થાવો; એમ કહી બેઉ ઉઠે. ॥ ૫૨ ॥ચાલીને સરોવર ગયા, ભીમ વદ્યો વચન; જા કુંભ રહ્યો કીનારા વિશે, બતાવ્યો વાયુને તન. ॥૫૩॥ બતાવીને વ્રક્ષની પુંઠે, સંતાઇ ઉભો સાર; અરજુને જઈ ઘડો લીધો; કીધો મન વિચાર. ॥૫૪॥ કોણ છે રખવાળ સરોવરનો, કોને ન પીવા દે પાણી; જોવું એની ચરચા હુંતો, એવી ઉલટ આણી॥૫૫॥ ભરેલો ઘડો જળમાં ઢોળ્યો,ઢોળીને પાછો ભરીયો; બે ચાર કીધા ખુંખારાને, કોગળો જળનો કરીયો ॥ ૫૬ ॥ એટલે ગાંધર્વે સાંભળ્યું કાને, નીકળ્યા જળની બ્હાર; બાણજ લીધું ભાથામાંથી ધનુશ છે તૈયાર. ॥૬૭॥ જળ હાલવાથી અરજુને જાણ્યું,નીકળીયું કોઇ બ્હાર રખેતે બાણ મારશે તો, વાગતાં નહિ થાય વાર. ॥ ૫૮ ॥ અંધારે કાંઈ દેખાય નહી, વાગી બેસે બાણ; હવે હું શી રીતે કરૂં, જાશે મ્હારો

પ્રાણ.॥૫૯॥ એવું જાણી મંત્ર વાયુનો ભણીયો ચડી ચોટ, શરીરના રક્ષણને સારૂ; કીધો પવનનો કોટ. ॥૬૦॥ એવામાં અંગારક ગાંધ્રવે, બાણ ફેંકયું ત્યાંય; અરજુનનિ પાસે બાણ આવ્યું, ઝાલી લીધું કર માંય. ॥૬૧॥ પછી અરજાને વિચાર કીધો, છે કોઈ અધમ જાત; આ પ્રમાણે મારી નાંખે, કરે જીવની ધાત. ॥૬૨॥ માટે એને શીક્ષા દેવી, એવી ધરી મન હુંશ;હું બાણ શી રીતે મારૂ એને, પાસે નથી ધનુશ, ॥૬૩॥ પણ વીદ્યાવંતને વાર શાની, રણ લડનારો રણીયો, એ બાણ ઉપર મંત્ર વાયુનો, બીજો નાગ પાસ ભણીયો. ॥ ૬૪ ॥ પછી બળમાં બાણ ફેંકયું તવ વાયુ લેઇ જાય;અંગારક પાસે બાણ પડયું;નાગજ પેંદા થાય.॥૬૫॥ તેવાજ ભુજ બાંધ્યા ગાંધર્વના, ગાંધર્વ જબરો કળીયો, કહ્યું પ્રેમદા બાહાર આવો,કોઇ મુજ માંથાનો મળીયો. ॥૬૬॥ બળીયા સાથે બાથ ન દેવી, નમવા માટે જાવું;તમે વઇમાન બેશી જાવો, કરગરી કર છોડાવું. ॥૬૭॥ વીધ્ન કરે તે નીવારણ કરે, એમ કર્યો ઉચ્ચાર;એટલે એની અપછરાયો,તરત નિકળી બાહાર.॥૬૮॥વસ્ત્ર પેહેરી વઇમાને બેઠી, અંત્રીક્ષ ઉભી એવા; અંગારક કરગરતો ચાલ્યો, ધ્રુંશકે માંડયું રોવા. ॥ ૬૯ ॥ વળણ. ॥ ધ્રુશકે રડવા લાગીયો, સાંભળને તું રાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સુણજો સહુ શ્રોતાય.

કડવું ૯૭ રાગ સોહાગની છાયાની ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સાંભળ જનમેજે રાજનરે. ॥૧॥ રડતો રડતો ગાંધર્વ જાયરે, એના અવળા હાથ ચુસાયરે. ॥૨॥ બુમ પાડે બાંધ્યો કોણે મનરે, કયાં છો આવું તમારી કનેરે. ॥૩॥ હાથ છોડો થાવું છું હેરાનરે, તેતો સાંભળ્યું ભીમે કાનરે. ॥૪ ॥ દોહરાની ઝડપનો રાગ ॥ ભીમે કાને સાંભળ્યું કે, અરજુનજીએ બાંધ્યો;વ્રક્ષની ઓટેથી નીકળીને, ગાંધર્વ સામો વાધ્યો. ॥૧॥ મ્હા બળીઓ એતો કળકળીયો, દડબડ મુષ્ટી દોટ; ગાંધર્વ સામો આવે તેની, જઇને ઝાલી કોટ. ॥૨॥ ગડદા પાટુ ઢીંચણ કોણી, દેવા માંડયો માર; ઉંચો ઉછાળીને પછાડે, પ્રૌઢ કરે પોકાર, ॥૩॥ અરેરે મને શીદ મારોછો,ગુનો કરો મુજ માફ, ભુલ્યો ચુકયો ને જખ મારી, ઓ માહારા માબાપ. ॥ ૪ ॥ કરગરે તોએ ભીમ મારે, કરે છે ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય, તેવું જોઇને અરજુનજીને, આવી ઉર દયાય. ॥૫॥ અરજુન કહે મ્હોટા બંધુ, મુકો ધમા ધમ; જો તમે એને હાથ

અરાડો, તો મ્હારા સમ.॥૬॥ તવ હાથ ભીમે બંધે કીધા, રાતો તાતો થાતો; સોગન સારૂ હાથ બંધ રાખી, મારે પગની લાતો.॥૭॥ એવું દેખીને અરજુનજી, વધ્યા મુખે વાણ; મુદલે એને અડો તો, ધરમરાયની આણ ॥૮॥ એટલે ભીમશેન આઘોખસ્યો, ખેલજ ખોળી કહાડયો; નાહાનાં નાહાના ઝાડ ઉપાડી, ઝાડે ઝુડવા માંડયો, ॥૯॥ તવ અરજુને વ્રકોદરને, વ્રક્ષના સોગન દીધા; એટલે ભીમે વ્રક્ષ મુકી, ઢેપાં પથરા લીધા. ॥૧૦॥ તવ અરજુને એમ વીચાર્યું, મનમાં ધરી શોક, ઓ ભાઇ ઘટે તેમ કરો, સોગન તમને ફોક. ॥૧૧॥ ભીમ કહે હવે નહીમારૂ, ચાલોતતબર થઇએ; અરજુનકહે મોહોટા ભાઇ; મ્હોટાકને લઇ જઇએ.॥૧૨॥ ગાંધર્વે મનમાં વીચાર્યું, હવે તો જીવ જશે; આ મહોટા આવો નીરદય તો, તે તો કેવો હશે. ॥૧૩॥ એવું જાણીને એ બોલ્યો, મુજને મુકો બાપું; મહોટા પાસે લઇ ન જશો, અભંગ રથ હું આપું ॥૧૪॥તમેન્હાના છો દયાળુ, નિરદય આ મહોટા; તો તેમનાથી જે મહોટા તે, હશે ઘણા ખોટા. ॥૧૫॥ ભીમ કહે હુંતો સારો છું, રાખુછું કૈં મેહેર; એતો મહોટા મહા ક્રોધી છે, મારી નાંખશે ઠેર. ॥ ૧૬ ॥ ગાંધર્વ કહે મુકો મુજને, આપુ અક્ષય ભાથો; ગાંજેવ નામા ધનુષ આપુ,સુણી ભીમ મકલાતો ॥૧૭॥ એવે અરજુને કુંભ લીધો ચાલ્યા સરવે સાથ; આવતા જોઇ ધરમ ઉઠયા, છોડયા ગાંધર્વના હાથ.॥૧૮॥ અરેરે આને શીદ માર્યો, કાંઇ દયા નવ આણી; એવે શેદેવે ઘડો લીધો, માતાને પાયું પાણી ॥૧૯॥ તવ કુન્તાને શુદ્ધી આવી, બોલ્યા ધરમરાય; ઓરે ગાંધર્વે જાતું તારે, અપરાધ કરજે ક્ષમાય. ॥૨૦॥ અ સરોવરે આવીશ નહીં તું, જો હોએ સજાત; અનેક જીવને પીવાનું પાણી,તેમાં તું કરે ઘાત.॥૨૧॥ એ રીતી નહી સપુત જનની, કહીમુકયો તવ ચાલ્યો; એટલે ભીમે છલંગ મારી; ઝડપ બોચીથી ઝાલ્યો. ॥૨૨॥ ભીમ કહે કયાં જાય નાશી, જીવજ તારો લેવું; પેલી ત્રણ વસ્તુ કહિ તે, આપે તો જાવા દેવુ ॥ ૨૩॥ એટલે ગાંધર્વ એમ બોલ્યો, કહો જોઇએ કયારે; ભીમ કહે વેણદે અરજુનને, આપજે માગે ત્યારે. ॥ ૨૪ ॥ તવ અરજુનને વચન દીધું, અંગારક મુજ નામ; જોઇએ ત્યારે સ્મરણ કરજો, આપી દઇશ તે ઠામ.॥૨૫॥ અરજુનજી કહે વારૂ વીરા, મુકીદો ભ્રાત; એટલે ભીમે મુકી દઇને, માથે લીધા માત. ॥૨૬॥ બે ભાઇ ખાંધે બે ભાઇ કેહેડે, ઉચકી ચાલ્યો જાય; એવે બ્હાણુ વાવા આવ્યું, રૂશીનો મઠ ત્યાંય. ॥ ૨૭ ॥ બ્રાહ્મણોને ભણતા સુણ્યા, બોલ્યા શેદેવ સાર; ભીમશેન ભાઈ સહુનેઉતારો, હાંઇ

રેહેવા વીચાર ॥ ૨૮ ॥ વલણ ॥ હૈયાં રેહેવું આપણે, એરે મારા વીર, તવ ભીમે ઉતારીયાં; બોલ્યાં મા ગંભીર.

કડવું ૯૮ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમે જે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપર્વ મહિમાય.॥ ॥૧॥ કુન્તાજી કહે કુંવર મ્હારા, આસ્થળ રૂડુ કેવું બ્રાહ્મણની નીત્ય શેવા થાશે;મુકામ બાંધીનેરેહેવું. ॥૨॥પણ પરોઢમાં મઠે ન જાવું; જાશું દનચઢે સાર; એવું ધારી બેઠાંઅળગાં,જપતાં જુગદાધાર. ॥૩॥ એવામાં તે વ્હાણુ વાહ્યું એક ચક્રામાં શું થાય; રાક્ષસવાળો દરવાજો ઉઘડયો, મડદુ પડયું વચમાંય. ॥ ૪ ॥ તેવીજ ગામમાં નાસાનાસ થંઇ, સંતાયા સરવે લોક;રાય સંતાયો ભોંયરા વિશે, સર્વેને પ્રગટયો શોક. ॥૫॥ દરવાન સંતાયો ઓરડી વીશે, ત્રાસ સરવને હોય; આખુ ગામ જાણે ઉજડ પડયું, દીશે ન મનુશ્ય કોય ॥ ૬ ॥એવામાં દરવાને જાળીથી જોયું, મુએલો દીઠો પાપી; જાણ્યું કે મેં માર્યો ઠરાવું, રાજા દે સરપાવ આપી. ॥૭॥ તરવારેપોથીનો રંગ ચઢાવ્યો,નીકળ્યો ઓરડી બ્હાર; ગયો રાજાના ભોંયરા પાસે મુખકર્યો ઉચ્ચાર ॥૮॥ કેમ રાજાજી છુપા રહે છો મેને કીયા ખુબ કેહેર; બકરાક્ષસ જેસા આયા એસા મેને મારા ઢેર ॥૯॥ જાળીથી રાજાએ કહ્યું સેવકને કયાં આવી બન્યુ છે તારૂ; જમાદાર કહે સચા માનો એસાતો સો દોસો મારૂં. ॥૧૦॥તવ રાજાએ સાચુ માન્યું, નીકળ્યો ભોંયરા બ્હાર; ઉઘાડા આયેધે સાથે લીધા, શેવક એક હજાર. ॥ ૧૧ ॥ દરવાજે આવ્યો બીછાના નાંખ્યાં, બેસીને બોલ્યા એમ;બોલે જમાદાર બકરાક્ષસને, તમે માર્યોકેમ ॥૧૨॥ જમાદાર કહે દરવાજો ખોલતા, આયા, દુષ્ટએ ધાઇ, તવ હમને તલવાર નીકાલ કે, ઉનકે સીરમે લગાઇ ॥૧૩॥ સીરમે લગાઈ પાઉ બીચ નીકાલી, ફીરમે:આયા તુમ પાસ; એવું સાંભળીરાજારીજ્યો; તમને છે સાબાસ ॥૧૪॥ સોનાના સાંકળાં સરપાવ આપ્યો; બાંધી આપ્યો દરમાયો; તમારે બેઠા બેઠા ખાવું, તવ જમાદાર હરખાયો. ॥ ૧૫ ॥એવામાં આવ્યો પ્રધાન રાયનો, બેઠો રાજાની સંગે, પછી પુછયું કે કોણે માર્યો, બોલ્યો રાય ઉમંગ. ॥૧૬॥ આ દરવાજાના જમાદારે, પ્રૌઢજપ્રાક્રમ માંડયું; પાપીને પળવારમાં માર્યો, દળદળ ગામનું કાહાડયુ. ॥૧૭॥પ્રધાને જોયુ જમાદાર સામું, વીચારકીધો તે ઠામ; બકરાક્ષસને,મારીયોતે, નહો-

ય આનુ કામ. ॥૧૮॥ એમ જાણીને પ્રધાન બોલ્યો, આ દુષ્ટ ઠીક સંહાર્યો; જમાદાર સાચેસાચુ કેહેજો, રાક્ષસ કોણે માર્યો. ॥૧૯॥ જમાદાર કહે મેને મારા, કેસા જુલમ કીયા; પ્રધાન કહે શાબાશ તમને, જવાબ અછા દીયા. ॥૨૦॥ પણ પુછુછુ સવાલ તમને, તરવારે ફાચરા કીધા; પણ તેના બે ફાચરાને, કોણે બાંધી લીધા. ॥૨૧॥ જમાદાર કહે મેને બાંધા, પ્રધાન કહે આવો; સરપાવ જાદે અપાપુ તમને, મડદું હૈ ખેંચી લાવો.॥ ૨૨ ॥ જમાદાર કહે અભી લા દૌ, એમ કહી લાગ્યો જાવા; પાપીનું મોઢુ પોહોળું દીઠું, એરે મેરા બાવા. ॥ ૨૩ ॥ બુમ પાડીને પાછો પડીયો, ત્રાસ ઘણો મન કીધો; તમાચો મારી પ્રધાને એનો, સરપાવ છીનવી લીધો ॥ ૨૪ ॥ બોલજો સાચુ કોણે માર્યો, જેથી મ્હારૂ મન માને; એટલે હાથ જોડીને બોલ્યો, સાહેબ ખોદા જાને. ॥૨૫॥ પ્રધાન પુરૂપ હોય ડાહયો, એણે કર્યું એક કામ; કાલે કોણ ગયુતું મરવા દરવાજે જુઓ નામ. ॥ ૨૬ ॥ દરવાજાનું દફતર જોયું, નીકળ્યું વિપ્રનું નામ; શેવક મોકલ્યા સુખપાલ આપી, તેડી લાવો આ ઠામ. ॥૨૭॥ તવ અનુચર તેડવા ગયા, વિપ્ર તણે ભોવન; કહ્યું મ્હારાજા ચાલો તમોને, તેડે છે રાજન. ॥ ૨૮ ॥ બ્રાહ્મણ પરવારી ત્યાર થયોતો, અતી હરખમાં પેઠો; નાક કાનની પોટલી લૈને, સુખપાલ વીશે બેઠો. ॥૨૯॥ દરવાજે આવ્યો પોટલી લાવ્યો. પ્રધાને આપ્યું આશન; ત્યાં બ્રાહ્મણનો પુત્ર બીરાજ્યો, પ્રધાન વધો વચન. ॥૩૦॥ કહો મ્હારાજા વારો તમારો, કાલે હતો મરવાનો; ત્યાં તમે ગયા હતા કે નહી, વીચાર છે કરવાનો. ॥૩૧॥ બ્રાહ્મણ કહે ગયો હતો હું, દુષ્ટ તણો દાવ ધાર્યો; એક રૂશીના વરદાન વડે, બકરાક્ષસમેં માર્યો. ॥૩૧॥ પ્રધાન કહે વરદાન શાનુ, વીપ્ર વધા વચન; મારા ચાર ભાઈનું એ તો, કરી ગયા ભોજન. ॥૩૨॥ માટે મેં એક રૂશી શેવ્યા, તેણે આપ્યું વરદાન; કહ્યું કે તારો વારો આવે, ત્યારે જજે સંતાન. ॥૩૩॥ રાક્ષસને તું ભેગા થતાં, તુજમાં આવશે જોર; રાક્ષસ કરતાં બળ દસ ઘણું, રેહેશે સવા પોહાર. ॥૩૪॥ એટલામાં તુજ હાથે મરશે, એમ દીધું વરદાન; તે વરદાને કાલ મેં માર્યો, સાંભળો રાય પ્રધાન. ॥૩૫॥ મારીને લાવ્યો દરવાજે, ભયંકર અઘોર; કોટ કુદી હું ઘેર આવ્યો, પછી જતુ રહ્યું જોર. ॥૩૬॥ આ વાત સાચી માનો નહીતો, લ્યો આપુ નીશાન; જુઓ એનાં તોડી લીધેલાં, એક નાકને બે કાન. ॥૩૭॥ એમ કહીને પોટલી છોડી; સત્ય સરવને લાગ્યું; પ્રધાન કહે સાબાશ તમને, નગ્ર તણું દુખભાગ્યું. ॥૩૮॥ પ્રધાને કહ્યું રાજા પ્રત્યે, નહી મળે આવો જોગ; એને આપતાં

પાછા પડો, તેતો ભવીશના ભોગ ॥૩૯॥ દક્ષણાવંતિ શંખ છેને,દુધે ભરેલો જાણો, જાતે બ્રાહ્મણ દુખ નીવાર્યાં, તે ગુણ અંતર આણો ॥ ૪૦ ॥ રાજા કહે તમો કહો તે આપુ, તવ બોલ્યો પરધાન; આપણી કુંવરી કુંવારી છે, દ્યો તેનું કન્યાદાન ॥ ૪૧ ॥ તવ રાયે પુત્રી પરણાવી, હેત અતી ઉર વાપ્યું; અડધો અડધ રાજ્ય પોતાનું, બ્રાહ્મણને લખી આપ્યું ॥ ૪૨ ॥ તવ બ્રાહ્મણે નીમ કીધો, જે આવે રાજ્યનું ધન; એક વરસ લગી તે નવ લેવું, કરવું બ્રહ્મ ભોજન ॥ ૪૩ ॥ એ પુન્ય અરપણ છે પાન્ડવને, સંકલ્પ કીધો એમ; એવાં સુકીત પાન્ડવ લેછે, પ્રભુ રીઝે નહી કેમ ॥ ૪૪ ॥ આશીશ વીપ્રની બ્રાહ્મણ ભોજન, તે શું બહુ પુન્ય કીધું, પણ નીત્યના છ જીવ ઉગાર્યા, તે મ્હોટું પુન્ય લીધું ॥ ૪૫ ॥ એનું નામ તે સુરો જણ્યા, ધન્ય સતી સંતાન; પછી પાંડવ બેઠેલા ત્યાંથી, મઠમાં થયા સાવધાન ॥ ૪૬ ॥ વલણ ॥ ત્યાર થયા મઠમાં જવા, જપતા હરીનું નામ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, આવ્યાં શુભ વિશ્રામ.

કડવું ૯૯ રાગ આશાવરીની છાંયા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ પાન્ડવ કુન્તા મઠમાં ચાલ્યાં, વીપ્રો તણે મુકામ; એક હજાર વીદ્યારથી ભણે, ધ્રુમ રૂશીનો ઠામ ॥૨॥ ત્યાં જઈ પાંડવ ચરણે લાગ્યા, તવ બોલ્યા રૂશી રાય; કોણ છો તમે કયાંના રેહેનારા, કયાંથી આવ્યા હાંય ॥૩॥ ભીમ કહે કડવા કાપડીની હાલ અમારી જાત; નથી ઘરગામ વિશ્રામ કાંઇ, ફરતા દીવસ રાત॥૪॥ ધ્રુમ કહે તમે નીચ જાતી, પુછયા વિના કેમ પેઠા; મઠ બધો અભડાવી માર્યો, આવીને હાંઈ બેઠા ॥૫॥ બારણે જાવો બારણે જાવો, ક્રોધે ભર્યા અપાર; પાન્ડવે જાણ્યું શ્રાપ દેશે, તરત નીકળ્યા બહાર ॥૬॥ થોડે છેટે જઈ ઝુંપડી બાંધી, ધરશું હરીનું ધ્યાન; અળગેથી વાણી વીપ્રનીસુણશું, પવીત્ર થાશે કાન ॥૭॥ આઘેથી દરશન કરીશું, તોહે થશું પાવન, એમ જાણીને વીશ્રામ કીધો, કરે ફળ ભોજન ॥૮॥ એવે દસ વીસ દીવશ થયા,બોલ્યા ધરમ રાય; બ્રાહ્મણ આપણી સેવા ઇછે, એવો શો ઉપાય ॥૯॥ ભીમ કહે રૂશીને મારૂં, હા કેવરાવું મુખ;ધરમ કહે બ્રાહ્મણને તો, કદી ન દેવાય દુખ ॥૧૦॥ બોલીને તું પાપમાં પડયો, વીચારી લે આપ; ભીમ કહે અવગુણી સાથે, એમ કરતાં શું પાપ ॥૧૧॥ ધરમ ક-

હે સાંભળ વિરા, ઓખર કરે ગાયે; લાત મારે કે શીંગડુ મારે, પણ પુજન એનું થાય ॥ ૧૨ ॥ ગધેડી ઓખર નવ કરે, વળી ગંગાજળ ન્હાય; લાત ન મારે બચકુ ન ભરે, પણ તે નહી પુજાય ॥ ૧૩ ॥ ઘડે ભરી તે દુધ દે પણ, ગધેડી નહી શેવાય; જરાયે દુધ દે નહી પણ, પુજવા જોગ છે ગાય ॥૧૪॥ કોટાક અવગુણી બ્રાહ્મણ હોય, તોપણ બ્રાહ્મણ તેહ; અવર જાતી શુભ ગુણી પણ, તે નહિ બ્રાહ્મણ દેહ ॥ ૧૫ ॥ જાર કરમી હોય જનેતા, પણ તેને કહેવાય માય; સતી સાધવી હોય નારી પણ, માતા નહી કહેવાય ॥૧૬॥ ભીમ કહે એક પ્રશ્ન પુછું, તેથી ન કરશો ક્રોધ; ઉપદેશ તમારો સારો લાગે, સાંભળવો છે બોધ. ॥૧૭॥ ધરમ કહે પુછો વીરા, એમાં નહી રીસ આણું; ભીમ કહે કોહો છો બ્રાહ્મણ મ્હોટા, તે હું શાથી જાણું ॥ ૧૮ ॥ બ્રાહ્મણની ને આપણી કાયા છે પંચભુતની ભાઇ, એમને આપણે અવ્યવ સરખા, શીછે બીજી નવાઇ ॥૧૯॥ એમને કરણ ચરણ ચક્ષુ, મુખ નાશીકા હસ્ત; ક્ષુધા પીપાશા આળસ નીદ્રા, લઘુશંકાને દસ્ત ॥ ૨૦ ॥ એમને ઉપવીત આપણે ઉપવીત; સર્વ તણો એમ ધર્મ; ઇશ્વર પદ મળવા સહુ ઇચ્છે સર્વ કરે નીત્ય કર્મ ॥ ૨૧॥ માટે બ્રાહ્મણમાં ને આપણામાં,શો ફેર મ્હારા વીર; ધર્મ કહે તું સાંભળ બંધુ, ચીત દેઇ રણધીર ॥ ૨૨ ॥ જનેતામાં ને નારીમાં, ફેર જરા નવ દીસે; સ્ત્રી જાતીના એકજ અવ્યય, આખા વિશ્વને વિશે ॥૨૩॥ ચણીયો ચોળી પહેરે માતા, તેવાજ પેહેરે નારી; મા માંને નારિમાં ફેર શો છે, વિરલા લ્યો વિચારી ॥ ૨૪ ॥ ભીમે કહ્યું માતા તે માતા, માની લેવો ફેર એવ; ધર્મ કહે તેમ તેમ ન માને, ભુદેવ તે ભુદેવ ॥ ૨૫ ॥ ભીમ કહે ભાઇ વાતજ સાચી, ન્યાય નીતીની એતો, બ્રાહ્મણ મુગટ મુસ્તકના, આજથી માન્યા મ્હેતો ॥ ૨૬ ॥ આજથી બ્રાહ્મણને નહી ખીજવું, રીઝવું મ્હારા વીર; શેવા લેવાની આજ્ઞા કરાવું, જાવું જુમના તીર ॥ ૨૭ ॥ એમ કહી વ્રકોદર ચાલ્યો, જ્યાં નીત્ય બ્રાહ્મણ ન્હાય. ત્યાં જઇ કસરત કરવા લાગ્યો, વિપ્ર જોઇ રાજી થાથ ॥૨૮॥ ચોરાસી જાતીના આસન વાળે, દંડ પીલે છે ત્યાંય; વિદ્યારથી કહે શાબાશ તુને, ઠીક વળે તુજ કાય ॥ ૨૯ ॥ અમે દેખીને ખુશી થયા, ભીમ વદ્યો વચન; મ્હારાજ તમે ખુસી થયા પણ, મ્હારૂ ન માન્યુ મન ॥૩૦॥ માહરી ઇચ્છા મ્હારા મનમાં, રહી જાય છે મ્હારાજ; મઠ કને બેસવા આજ્ઞા અમને, રૂસીની કરાવો આજ ॥ ૩૧ ॥ વિદ્યારથી કહે આવજો તમો, અમો રૂસીને કહેશું; ધીરે ધીરે સૌ થૈ રે

હેશે, પેસવા બેસવા દેશું. ॥ ૩૨ ॥ એમ કહીને બ્રાહ્મણ ગયા, રૂશીના મઠ માંય; રાજી કરિને ભીમ આવ્યો, પોતાની ઝુંપડી જ્યાંય. ॥ ૩૩ ॥ માતને ભ્રાતને ભીમે કહ્યું, ચાલો રૂશીને મઠ; આપણુને આજ પેસવા દેશે, વિદ્યારથી લેઈ હઠ ॥ ૩૪ ॥ ત્યાંથી તે છયે જણ ચાલ્યાં, ગયાં દ્રુમને દ્વાર; બ્હાર ઉભા રહી નીચા પડીને, કીધો નમસ્કાર. ॥ ૩૫ ॥ દ્રુમ કહે કેમ આવ્યાં તમો, વિદ્યારથી સહુ બોલે; મ્હારાજા એ નીચ નથી, ઉત્તમ વરણ તોલે. ॥૩૬॥ રિતીને નીતી છે બહુ સારા, વીકારી નથી લગાર; એક કોરાણે બેસવા દો; એમ કર્યા ઉચ્ચાર. ॥૩૭॥ દ્રુમ કહે હાંઈ બેશો કોરાણે, તવ તે મઠમાં પેઠાં; સહુ વિપ્રોનાં દરસન કરી, એક કોરાણે બેઠાં. ॥૩૮॥ એમ કરતાં થોડા દન વીત્યા, ધર્મ વદયા વચન, ઓ ભીમ ભાઇ ઠરાવિ આપો, કરવા બ્રહ્મ પુજન. ॥ ૩૯ ॥ એવે સમે ભીમ બળિયે, કસરત કિધિ અપાર; વિદયારથીયો રાજી થયા, ધન્ય સુરા સરદાર ॥ ૪૦ ॥ ભીમ કહે આથી કરૂ જાદે, માને તમારૂ મન; પણ ક્રીયા કરીને અમારા; હાથનું લ્યો પુજન. ॥૪૧॥ વિદયારથી કહે ધીરે ધીરે, મન ઇચ્છા પુરી થાશે; પછી તે દન મઠમાં ગયા, બેઠા જરા રૂશી પાસે. ॥ ૪૨ ॥ પછી ધરમે પ્રશ્ન પુછયાં. સીધાન્તનાં સીધાન્ત; ઉત્તમ પ્રષ્ણો સાંભળીને, રૂશીજી થયા શાન્ત. ॥૪૩ ॥ દ્રુમ કહે કોઇ જ્ઞાની દીસો છો, ઉંચ વરણના જેવા; હવે તમોને આજ્ઞા છે; કરજો સરવની શેવા. ॥૪૪॥ એટલે પાન્ડવ આનંદ પામ્યા, ઝુંપડીમાં ગયા સાર નીત્યાન પુજન કરવાનો ત્યાં સરવ કર્યો વીચાર. ॥ ૪૫ ॥ અરજુન શેદેવ નીકુળ તેતો, નીત્યાન લાવે ફુલ, ભીમને માંથે કામ સોંપ્યું, ચંદન ઘસે અમુલ્ય. ॥૪૬॥ પછી નિત્યે ચંદન પુષ્પ, લઇને મઠમાં જાય; દ્રુમ રૂશીનું પુજન કરે, કુન્તાને ધરમરાય. ॥ ૪૭ ॥ પછી ચારે ભાઈ ફરી વળે, સહુનું કરે પુજન; બ્રાહ્મણોના ચરણ ચાંપે, ભાયગ એમનું ધન્ય. ॥૪૮॥ એ રીતે આનંદ કરે છે, સાંભળને તું રાય, એ કથા રહી એટલે કહું, મચ્છા વેધ કથાય. ॥ ૪૯ ॥ વળણ ॥ મચ્છા વેધની કહુ કથા, સાંભળજો કરજોડ; વલ્લભ વદે બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

કડવું ૧૦૧ રાગ સાખીની છાયા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, મચ્છવેધનો મહીમાય. ॥૧॥ પંચાળ દેશ સોહામણો છે, ત્યાંનો દ્રુપતરાય; તેને પેટ છે દીકરો પણ, પુત્રીની થંઇ ઇચ્છાય. ॥ ૨ ॥

માટે પોતે યજ્ઞ આરંભ્યો, વરૂણ વિપ્રનાં કરીયાં; તે રાયને ઘેર દીકરો દીકરી,કોણકયાંથી અવતરીયાં. ॥૩॥ એક દહાડો બ્રહ્મપુરીમાં વેદ ભણે બ્રહ્માય; ત્યાં અચાનક મહાદેવ આવ્યા, સાંભળવા મન થાય. ॥ ૪ ॥ આસન વાળી બેઠા સાંભળવા, અતી આનંદ સુખ;ચાર મુખેવેદબ્રહ્મા ભણે, તેમાં પાંચમું મુખ ॥૫॥ એકાક્ષર ભાંખેથી પડે ભંગ, માહાદેવને ચઢી રીસ; ત્રીશુળ મારી બ્રહ્માજીનું, છેદયું પાંચમું શીશ. ॥૬॥ એટલે લાગી બ્રહ્મહત્યા, શીવ સ્વરૂપ થયું શામ; તવ મહાદેવ પસ્તાવા લાગ્યા આ શું કર્યું મેં કામ ॥૭॥ એમ જાણીને બ્રહ્માને નમ્યા, તમો ગુણી હું આપ; તમારૂં મે મુસ્તક છેદયું, મુજને લાગ્યું પાપ. ॥ ૮ ॥ તે પાપ મ્હારૂં કરો નીરવાણ, ઓરે વીરંચી દેહ; બ્રહ્મા કહે ચાલો વિષ્ણુ પાસે એમની કરીએ શેવ. ॥૯॥ એમ કહીને બંને ચાલ્યા, વૈકુંઠ વીસે જાય; વીષ્ણુ નારાયણ બીરાજેલા, આવ્યા શીવ બ્રહ્માંય. ॥ ૧૦ ॥ વિષ્ણુએ કહ્યું કૈલાસપતી, કેમ થયા છો શામ; શીવ કહે શીશ છેદયું બ્રહ્માનું કીધું અઘટતું કામ. ॥૧૧॥ તેથી મને બ્રહ્મહત્યા લાગી, તે નીવારો નાથ; વીષ્ણુએ હત્યાને કહ્યું, જોડીને બેઉ હાથ, ॥ ૧૨ ॥ ઓરે હત્યા મુકય મહાદેવને હું કષ્ટ તારૂં કાપુ; મહાદેવજીએ પાપ કર્યું તો, માગે તે દંડ આપું. ॥ ૧૩ ॥ હત્યા બોલી ઓ મહારાજા, દંડ લેવા મુજ લક્ષ; હરાડ ક્ષોણી શેન્યા કેરૂં આપો મુજને ભક્ષ ॥૧૪॥ વીષ્ણુએકહ્યું કબુલ્ય મ્હારે વચન માની લેવું; કૃષ્ણ અવતારે હરાડ ક્ષોણી ભક્ષતમોને દેવું. ॥૧૫॥ એવું વીષ્ણુએ વચન આપ્યું, ત્યારે હત્યા છુટી; તે પછી બ્રહ્માને શીવજી આગના લૈ ગયા ઉઠી. ॥૧૬॥ તે પછી કૃષ્ણ અવતાર થયો, હત્યાની શી થઇ પેર, દીકરીથઈને અવતરી, મેધાવી રૂશીને ઘેર ॥૧૭॥ મેધાવી નામના એક રૂશી, રેહેતા હતા અરણ્ય, શાન્તા નામની નારી એમની, પતીવૃતાપાવન. ॥૧૮॥ તેને પેટે પુત્રી આવી ગુણસુંદરી ધર્યું નામ; ન્હાની ઉમરમાં વિદ્યા ભણી ઘણી, છે રૂપરૂપની ધામ. ॥૧૯॥ તે કન્યા થઇ નવ વરસની જનેતાપામીમર્ણ;પોતે પીતાની ચાકરી કરે,ની ત્યાન ચાંપે ચર્ણ. ॥૨૦॥ એવામાં રૂશીએ એમ વીચાર્યું, મ્હારીથઇ વૃધ્ધ કાય; માટે પરણાવું દીકરીને સાસરે કરૂં વીદાય ॥ ૨૧ ॥ એમ જાણીને જમાત્ર શોધવા, ચાલ્યા રૂશીવરચરણ; દૈવ ઇચ્છાયે જાતાં જાતાં,મારગે પામ્યા મરણ. ॥૨૨॥ તે વારતા ગઇ ગુણસુંદરીને, ઘણું કરયું કલપાન્ત; દુરવાસા મુનીયે ત્યાં આવીને,પમાડી પુત્રીને શાન્ત. ॥ ૨૩ ॥ ગુણસુંદરી તવ શાન્ત પામી, વૈરાગનાં મન કીધાં; પીતાનાં પાનાંને પુસ્તક

વિપ્રોને આપી દીધાં. ॥૨૪॥ વાસણ વસ્ત્રો સર્વ આપ્યા, હવે નથી મ્હારે ખપ;વન વીશે શીવાલય દીઠું, ત્યાં જઇ માંડયુ તપ ॥૨૫॥ ડાબા પગના અંગુઠાપર, કાયા તોળી તપ કીધું; ખરા મનથીજાપજપી, બહુ કષ્ટ વેઠી લીધું ॥૨૬॥ ઘણે દીવસે મહાદેવ રીઝ્યા, તપથી થયા પરસન ત્રીપુરારી જટાધારી આવી દીધાં દરશન. ॥ ૨૭ ॥ તપ કરતાં કુંવરીને ઉઠાડી બાઇ તારૂં કષ્ટ કાપુ; તારા તપથી પ્રસન્ન થયો જે માગે તે આપુ. ॥૨૮॥ ક્રોધ ભરેલી કુંવરી બોલી, મ્હારાજા કષ્ટી કાપો; ભરતાર આપો ભરતાર આપો, સ્વામી મુજને આપો. ॥૨૯॥ સ્વામી આપો સ્વામી આપો, એમ બોલી પાંચ વાર, મ્હાદેવજી કહે પાંચવાર બોલી પાંચ હજો ભરથાર ॥૩૦॥ ગુણસુંદરી કહે ઓરે મ્હારાજા, કાને ન સાંભળ્યું કોય; એક નરને હોય નારી ઝાજી, નારીને બે નવ્ય હોય. ॥ ૩૧ ॥ તેને બદલે પાંચ આપ્યા, આતે શો અધર્મ; એમ કહીને શીશ પછાડયું, ફુટયું મ્હારૂં કર્મ ॥૩૨॥ મહાદેવજી કહે રાખ્ય શાન્તી, દેહ તજી દેનાર; પાંચ પતી તુંતો ભોગવજે હવેને અવતાર ॥૩૩॥ તવ ગુણસુંદરી કાષ્ટ લાવિ, ચીતા ખડકી તેહ; અગ્ની મુકીને મહી પડી, પ્રજાળી નાંખ્યો દેહ.॥૩૪॥બીજે અવતાર અવતરી એ, ગાય તણો અવતાર; મારગે જાતા પાચ નંદી, પુંઠે પડયા એકવાર ॥ ૩૫ ॥ એવામાં આવ્યું સીવાલય ત્યાં આવી ગઈ ગાય;પાંચનંદી પુંઠેજોઇને;હસીપડયાં ઉમીઆયાં.॥૩૬॥ ઓ ગાય એવા શા ગુણ તુજમાં પુઠળ નંદી પાંચ; એટલે ગાયને વાચા આવી, બોલી ખરેખરીખાંચ. ॥૩૭॥ ઓ ઉમીયાતું જનેતા જેવી, હશી કાઢયાં અમને; તે માટે હું શ્રાપ દવું છું, પાંચ પતિ હોજો તમને. ॥૩૮॥ એવો ગાયે શ્રાપ દીધો, તેવોજ પ્રાણ નીકળીયો, પારવતી ચેતી ગયાતે, અંશજ એનો ગળીયો. ॥૩૯॥ અંશગળીગયાં શીવજી પાસે; આજેહુંતો શ્રાપ પામી, શ્રાપ પ્રમાણે વર્તવું જોઇએ, કરવા મ્હારે પાંચ સ્વામી ॥ ૪૦ ॥ શંભુ કહે પાંચ રૂપ મ્હારાં, તે પાંચે સ્વામી જાણો પાર્વતી કહે એમ ન ચાલે, વીવેકવીચાર આણો. ॥૪૧॥ શીવજી કહે ગાય તણો જે અંશ તમોએ ગળીઓ; તેની તમે કન્યા બનાવો, હું વિર બનાવું બળીયો, ॥ ૪૨ ॥ ભાઇને બેનનું જોડું બનશે, તે રથ વીસે ધરો; દ્રુપત ને ઘેરે થાય છે યજ્ઞ, તેમાંથી પ્રગટ કરો ॥ ૪૩ ॥ તવ ઉમીઆયે અંશ કાહાડયો પુતળું બનાવ્યું સાર; થોડો અંશ, પોતાનો મુકયો, તેજસ્વી થયું અપાર. ॥૪૪॥ બહુ રૂપવંતી કન્યા બનાવી, પાંચ વરસની શોભે; વર્ણન કરતાં શેષ થાકે, વીશ્વ તણું મન લોભે. ॥ ૪૫ ॥ સહુ દેવે અ-

વતાર ધર્યો તો, ઉતારવા ભુભાર, પણ અગ્ની ન્હોતો અવતરીયો, તેડાવ્યો ત્રીપુરાર ॥૪૬॥ માહાદેવજી કહે ઓરે અગ્ની, લે તું હવે અવતાર; આ કન્યાની સાથે જાતું, થા ધ્રુપદ કુંવાર ॥ ૪૭ ॥ તવ અગનીએ પાંચ વરસનું, સ્વરૂપ લીધું ત્યાંય; મહાદેવજીએ રથ આપ્યો, કન્યાને બેસાડી માંય ॥૪૮॥ હાંકવા માટે કુંવર બેઠો, અદર્શરૂપે જાય;એવે બ્રાહ્મણોએ હોમ કીધો છેલ્લુ શ્રીફળ હોમાય ॥૪૯ ॥ તે વેળા રથ મહીંથી નીકળીયો વરત્યો જે જેકાર; તેજસ્વી કન્યાને જોઇને કીધો નમસ્કાર ॥૫૦॥ બ્રાહ્મણોએ દ્રષ્ટ પ્રદ્યુમાન, ઠરાવ્યો તે ઠામ, મહા રૂપવંતી કન્યા કેરૂ, ધર્યું ધ્રુપતી નામ ॥૫૧॥ પછી અવર સહુ વીદાય થયા, રાય થયા પરસન; ખોળામાં બેસાડયા બેઉને એક તનીયા એક તન ॥ ૫૨ ॥ રાજાએ પુછયું તમારે બેઉને,રહેવાની કયાં ઇચ્છાય, દ્રષ્ટપ્રદ્યુમાન એમ બોલ્યો, હું રહું તમ ઘરમાંય ॥૫૩॥ ધ્રુપતી કહે બાગ વિશે દો મુજને મુકામ, રાજા બાગમાં તેડી ગયો; રહેવાનું દીધું ધામ ॥ ૫૪ ॥ એક સહસ્ત્ર દાસી આપી ધ્રુપદીની કરે શેવા; પીતાને બહુ લાડકવાઇ, મોકલે મીઠા મેવા ॥ ૫૫ ॥ એવામાં નારદજી આવ્યા, રાયને કહ્યું વચન; તારી દીકરી જુગત અંબા કરવાં છે દરસન ॥ ૫૬ ॥ વલણ ॥ દરસન કરવા મુજને, થઇ છે બહુ ઇચ્છાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે સાંભળજો શ્રોતાય ॥

કડવું ૧૦૨ રાગ સોહાગીનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, મચ્છવેધનો મહિમાય ॥ ૧ ॥ સાંભળી દ્રુપતરાજા બોલ્યો, આશું વધ્યા વચન; તમો સાક્ષાત ઇશ્વર છો ને, તમારે શાં દરશન ॥૨॥ પામ્મર પ્રાણી પુત્રી મ્હારી, તમથી મ્હોટી કેવી; નારદ કહે જુગતઅંબા ખપ્પર જોગણી દેવી ॥૩॥ તવ રાજાએ કન્યા તેડાવી, નારદ લાગ્યા પાય; પછી અંતરધ્યાનજ થયા કન્યા થઇ વીદાય ॥ ૪ ॥ બીજે દીવસે વેદમ વ્યાસજી આવ્યા દ્રુપત ઘેર;દ્રુપતરાજાચરણે લાગ્યો, મુજપર કીધી મ્હેર ॥૫॥ વ્યાસજી કહે નીમીત માત્ર, દ્રુપતી પુત્રી તારી; તેનાં દરસન કરવા માટે, આવ્યો છું પ્રેમ ધારી॥૬॥ દ્રુપત કહે પામ્મર પુત્રી, તેનાં શા દરસન; વ્યાસજી કહે રખે તું બોલે, હવેથી એવું વચન ॥૭॥ જો પુત્રી ભાવ ગણીશ એને, તો ખપ્પરમાં ભરાયો, જુગત અંબા જા-

ણજે અને આજથી થાજે ડાહ્યો ॥૮॥ પછી દ્રુપતે દ્રુપતીને, તેડાવી પોતાને ઘેર; વ્યાસજીએ નમસ્કાર કીધો, સ્તુતી કરી બહુ પેર. ॥૯॥ દ્રુપતી વ્યાસજીને નમી, પછી થઇ વીદાય; વ્યાસજીએ પેર પુછવા માંડી, સાંભળ દ્રુપદ રાય. ॥૧૦॥ આ કન્યાને પરણાવવાનો, કયાં તેં કર્યો વીચાર; દ્રુપદ કહે કે નથી કીધો, વીચારમાં છું સાર. ॥૧૧॥ કોઇ કુળવંતો ને રૂપવંતો, ધનવંતો મળી આવે; તેવાની સાથે પરણાવું, કોહોતમને કેમ ફાવે ॥૧૨॥ વ્યાસજી કહે કોણ કુળવંતો; કુળવંતની શી રીત; દ્રુપત કહે તે નવ જાણુ, હું છું આંધળો ભીંત. ॥ ૧૩ ॥ વ્યાસજી કહે-વીદ્યા હોએ હોય વીવેક વિચાર; દિનતા હોયે દયા હોએ, ઉત્તમ મુખ ઉચ્ચાર. ॥ ૧૪ ॥ શાન્તા સંતોષ સહન શકતી દ્રેષ બુદ્ધી નહી જેને; સરવે સદગુણ સારા જેમાં. કુળવંત કહેવો તેને ॥૧૫॥ એવો પુરૂષ જોયા વિના, દેશો કન્યાદાન; તો તો એના ખપ્પર વીશે, ભરાશો રાજાન. ॥૧૬॥ એવાં વચન સાંભળીને રાજને પડયો વેમ, મ્હારાજા ઉપાય બતાવો, કરૂં તમો કહો તેમ ॥ ૧૭ ॥ વ્યાસજી કહે મચ્છવેધન, કરે પુરૂષ જેહ; તેને કુળવંત જાણજે તું, કન્યાને લાયક તેહ ॥૧૮॥ દ્રુપત કહે મચ્છવેધન, તે કેમ કરવું કામ; વ્યાસજી કહે વિશ્વકરમા તેડાવ્ય તારે ઠામ ॥૧૯॥ તેમને કહેજો મછવેધ રચના રચી આપો મહારાજ; એટલે એ રચી આપશે, તું કરજે પછી એક કાજ ॥૨૦॥ દેશ દેશાન્તર પત્ર લખીને, તેડાવજે સહુ રાય; રૂશી લોકોને જાદવ લોકો, તેડાવવા સભામાંય. ॥૨૧॥ ઉત્તર પુરવદક્ષીણદીશા, બીરાજે સહુ રાય; પશ્ચીમ દીશામાં મ્હેલ હશે, ત્યા બેસશે કન્યાય. ॥૨૨॥ સભાની વચમાં જળકુંડ હશે, તેમાં કાષ્ટનો સ્થંભ; દ્વાદશ ગાઉનો ઉંચો તે ચઢી શકે નહીં દંભ. ॥૨૩॥ છેકજ છેડે સોય સરીખો, અગ્ર હશે એક સ્વછ; તેના ઉપર સુવર્ણ કેરૂં, સવામણનું મચ્છ. ॥૨૪॥ તે થાંભલાને અરધે ભાગે, આડા ખીલાને ત્રાંસ; સોનાની સાંકળે ત્રાજવાં બે, દ્રષ્ટીપડે ચોપાસ. ॥૨૫॥ જળ કુંડાળે સ્થંભે જાવા, પાટીયાં મુકી દેવાં, ચઢનારો બાથ થંભને દે, તવ તે તાણી લેવાં. ॥૨૬॥ એ રીતની રચના હશે ત્યાં ભરાય સર્વ સભાય, તે વેળા તારે ઉભા થઇને, બોલવું સભામાંય ॥૨૭॥ કહીએ કેમ્હારી વાત સુણી, પછી ઉઠજો કોય, તે વીના જો ઉઠશો તો નિષ્ફળ ફેરા હોય. ॥૨૮॥ એમ કહીને એવું કહેવું, ઉભા થશે જે રાય, સભામાં વસ્ત્રાભુષણ કહાડી કરવી ઉઘાડી કાય. ॥ ૨૯ ॥ જંગા કટીનો કચ્છ રાખવો હૈએ ધરવી હુંશ, બાણુના ભાથોને વણુ ચઢાવ્યું, ખાધે

લેવું ધનુશ, ॥૩૦॥ તે પછી કુંડને પાટીએ જાવું, ને થંભને દેવી બાથ; શેવકો પાટીયાં તાણી લેશ, ચેતી રહેજો નરનાથ. ॥૩૧॥ પછી સ્થંભે શટ ગાઉ જાવું, ત્રણ ઘટીકામાં ચડવું; આડા ખીલા ને ત્રાંસ છે તેનાં ત્રાજવાં વીશે પડવું. ॥૩૨॥ બે ચરણ બે ત્રાજવામાં: મુકી થવું તૈયાર; ખાંધેથી ધનુશ લેઇને, ત્યાં કરવો ટંકાર. ॥૩૩॥ તે પછી એક બાણ લેવું, ઘણાક સાવધ હોવું; મચ્છનો પરછાયો જળમાં પડે, માટે જળમાં જોવું. ॥૩૪॥ તે જળમાંથી મચ્છ તાકી, મારવું બાણ ગગન; તે બાણ જઇને મચ્છાકેરૂં વીંધે એક લોચન.॥૩૫॥તેનું તે બાણ પુંઠ વીંધે, પ્રાક્રમ કરે પળમાં; તેનું તે બાણ મચ્છ ઉપાડી, નાંખે કુંડના જળમાં. ॥ ૩૬ ॥ એવી રીતે ત્રાજવામાંથી, કહેલું પ્રાક્રમ કરે; તે પુરૂશ કન્યાને લાયક, દ્રૂપતીને વરે. ॥૩૭॥ તેમાં જે કોઈ ચડતાં પડે, પડે અધુરે કામ; તે જંળ કુંડાળા ઉપર બેસે, જુએ શોભા તમામ. ॥ ૩૭ ॥ કાષ્ટનું આસન આપવું એને, બેસે ઉઘાડે શીશ; તેપણ પેહેલેથી કહી દેવું, પાછળથી નહી રીસ. ॥૩૮॥ એ રીતે મચ્છવેધ્ય કરાવી, દેજે કન્યાદાન; એવું કહીને વ્યાસજી તો, થયા અંતરધ્યાન. ॥ ૩૯ ॥ એટલે રાજાને ચટપટી પેઠી, કરવા લાગ્યો વીચાર; પોતાના બે પુત્ર બોલાવી, કહ્યા સૌ સમાચાર. ॥૪૦॥ કહો બેટા કેમ કરીશું, વ્યાસે કહ્યો ખેલ હાવો; પુત્રો કહે કરો પિતાજી, લેવરાવે પ્રભુ લ્હાવો. ॥૪૧॥ તવ દ્રૂપતે ધ્યાન ધરીને; તેડયા વીશ્વકર્માય, કહ્યુંકે મચ્છવેધ્યની સભા રચો, પુર્ણ કરો ઇચ્છાય. ॥ ૪૨ ॥ વીશ્વકર્મા કહે નગ્ર બારણે, કરી આપો મેદાન; તવ રાજાએ આજ્ઞા કીધી, શેવક થયા સાવધાન. ॥૪૩॥ નગ્ર બારણે વૃક્ષો પાડયાં, કર્યું મેદાન તે દન; પૃથ્વી સાફ લાંબી ને પોહોળી, કીધી શોળ જોજન. ॥૪૪॥ વળણ ॥ સોળ જોજન પૃથ્વી કરી, સરખી શોભા માન; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, શ્રોતા દેજો ધ્યાન.

કડવું ૧૦૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આધ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ સોળ જોજન પૃથ્વી વીશે, વીશ્વકરમા ઉભા; મંત્ર ભણીને જળની અંજળી, છાંટે છે તે સુભા. ॥ ૨ ॥ તેથી ભોમી પવિત્ર બની, બીજી અંજળી લીધી; ચોસઠ ગાઉનીપવીત્ર ભોમી. આરશપાણની કીધી, ॥૩॥ લીલા પીળા ને રંગ રાતા, ચળકતા

ચડી ચોટ; વળી જળ છાંટીને બનાવ્યો, ફરતો કનકનો કોટ ॥૪॥ તેમાં રૂપેરી કીનારી નાંખી, કાંગરા કાંગરી પડીયાં; જ્યાંજ્યાં જુએ ત્યાં ત્યાં શોભા, હીરામાણેક જડીયાં. ॥૫॥ વાય્ય નૈરૂત્ય અગની ખુણે, બારીઓ ત્રણ વિવેક; ઇશાન ખુણે શોભાવંતો, દરવાજો કર્યો એક. ॥ ૬ ॥ તેમાં અમુલ્ય શોભા બનાવી, મીનાકારી રઢીઆળ; હાંડી તક્તા ઝુમ્મ ટાંગ્યાં, ગલ્લાસને ઘડીઆળ. ॥૭॥ પછી સભામાં પશ્ચીમ દીશા, મ્હેલ કર્યો વિવેક; ગોખ ચોક ને નોક ભરેલો, આગળ ઝરૂખો એક. ॥૮॥ જાળીબારી અને અટારી, જોતાં લોભાય મન; ઝરૂખામાં કરૂપતી માટે, માંડયુ સીંહાસન ॥૯॥ મુસ્તક ઉપર છત્ર સોનાનું, આસને ચીત્ર ચીતરીયાં;અનેક જાતીના રંગ ભર્યા, જરીના વસ્ત્ર પાથરીયા ॥૧૦॥ જડાવ જડેલાં ઝવેર મઢેલાં, સ્ફાટીક મણી અમુલ્ય; હીરા ચળકે લીલમ લળકે, ફરતીમોતીની ઝુલ્ય ॥૧૧॥ એવી શોભા ત્યાં કરીને, દક્ષીણ દીશા જાય; જળની અંજળી મંત્ર ભણીને. છાંટી ભોમી માંય. ॥૧૩॥ ચારચાર પગથીઆંનાં આસન, કીધાં છપન ક્રોડ; નવ પગથીઆંનું એક કીધું, બેસવા શ્રી રણછોડ. ॥૧૩॥ પ્રભુની સાથે બળદેવ બેસે જાદવ સૌ આશપાશ; પછી પુર્વ દીશામાં ગયા, મનમાં અતી ઉલ્લાસ. ॥૧૪॥ મંત્રભણીને ચોરાશી શહસ્ત્ર, ઢાળ્યાં સીંહાસન; અમુલ્ય શોભા એની બનાવી, બારાજે ક્ષત્રી તંન. ॥૧૫॥ જેવો રાજા તેવું ઉંચું, માંડયું છે આસન; એક એકાદશ પગથીઆંનું, બેસે દુર્યોધન. ॥૧૬॥ સર્વને આસન છત્ર સોનાનાં, કીધું કારીગરી કામ; ટંટો તકરાર થાય નહી તે, જુજવાં લખ્યાં નામ. ॥૧૭॥ પછી ઉત્તર દીશાએ ગયા, વિદ્યાનો નહી પાર; મંત્ર ભણીને આસન કીધાં, અઠયાશી હજાર. ॥૧૮॥ બબે પગથીઆનાં આસન, બ્રાહ્મણ માટે કરીયાં; મુસ્તકે છત્ર તામ્ર ધાતુનાં, મ્રગ ચમ્મર પાથરીઆં. ॥ ૧૯ ॥ આચમની પંચ પાત્રો મુકયા, ગૌમુખી માળારૂંઢ; જે જે જોઈએ તે તે સામગ્રી, આગળ અગનીના કુંડ. ॥૨૦॥ એવી શોભા ત્યાં કરીને, સભાની વચમાં જાય; જળ છાંટીને કુંડ બનાવ્યો, સજીવન જળ કર્યું માંય. ॥૨૧॥ લાંબો પોહોળો અને ઉંડો, નીરમળ જળનો કીધો; મંત્ર વડે માંહી દ્વાદશ ગાઉનો, સ્થંભજ રોપી દીધો. ॥૨૨॥ તેને મધ્ય ભાગે એક ખીલો, તેણે બાંધ્યો ત્રાંસ; ત્રાજવા બે નીચાં ઝુલે. ખીલાથી એક વાંસ. ॥૨૩॥ પછી સ્થંભને છેલે ભાગે મંત્રથી મચ્છા મુકી; આવે વાયુ આકાશનો તે, ચાક ચઢે ફરૂકી. ॥૨૪॥ એવી અમુલ્ય શોભા બનાવી, બોલાવ્યો કરૂપતરાય; ખામી હોયતો બોલજે તું, જોઇ રાજી રાય થાય;

॥૨૫॥ આપની ક્રીયામાં ન હોય ખામી, કહીને લાગ્યો પાય; આગ્ના માગી વિશ્વકર્મા, ત્યાંથી થયા વિદાય ॥૨૬॥ પછી દ્રુપતે પુત્રો તેડાવ્યા, કારભારીને પ્રધાન; કહ્યું દેશે દેશ પત્ર લખો, તેડાવો રાજન ॥૨૭॥ પ્રથમ લખો છત્રપતીને, સહુના શીરોમણી રાય; શીખંડી સુત દ્રુપતકેરો, લખવા લાગ્યો ત્યાંય ॥૨૮॥ દ્રુપતરાજા લખાવે છે, શ્રી હસ્તીનાપુર; સીરછત્ર શીરોમણી સહુના, યજ્ઞ તણા આતુર ॥૨૯॥ અતી ઉત્તમ નામ દુર્યોધન,ધ્રત્રાષ્ટરના તવ;લખીતંગપંચાળદેશનો, દ્રુપતશેવકજન॥૩૦॥ નમ્રતાપુર્વક વીનંતી માહારી, ધ્યાનમાં લેજો રાય; મુજ ઘેર યજ્ઞમાંથી થઈ છે, પ્રગટ એક કન્યાય ॥૩૧॥ છે રૂપવંતી નામ દ્રુપતી,તેનાલગ્નને સારૂ; મચ્છવેધ સ્વયંવર રચ્યો, થાય પાવન ઘર માહારૂં ॥૩૨॥ આપને આવે ઉત્તમ દીસે, જો હોય પાધરા પાશા; આ કન્યા તમ કુળમાં શોભે, મને છે એવી આશા ॥ ૩૩ ॥ વૈશાખ સુદી પંચમીએ, લગ્નનું મહુરત સાર; માટે આવજો કુટુંબ લેઈ, વહેલા દિવસ ચાર ॥૩૪॥એવો પત્ર લખીને આપ્યો, પોતાના સેવક હાથ; જા જઈ દેજે હસ્તીનાપુરમાં છત્રપતિ નરનાથ ॥૩૫॥ પછી બીજા દેશોમાં લખ્યા, જેનું ભાયગભળશે જે ધણી મચ્છવેદ કરશે, તેને કન્યા મળશે ॥ ૩૬ ॥ વઇશાખ સુદી પંચમીનું, મહુરત:છે નીરધાર; બેચાર દીવસ વહેલા આવો; સૌ ક્ષત્રી કુંવાર ॥૩૭॥ એટલી બીના બીજાને લખી, પછી કર્યો વિવેક; દ્વારીકાંવીશે કૃષ્ણ પ્રભુને; પત્રજ લખ્યો એક ॥ ૩૮ ॥ હું ગરીબને ઘેર કન્યા, યજ્ઞમાંથી છે થયેલી; તેનેપરણાવવાને માટે, મચ્છવેધસભા રચેલી॥૩૯॥ તે ટાણે તમે વહેલા પધારો, મુને કરો પાવન; જાદવકુળ કુટુંબલાવજો, ઓરે જુગજીવન ॥૪૦॥ એટલી બીના એમાં લખી, પછી અઠયાસી હજાર; સરવ રૂશીને વીનંતી પુરવક, લખ્યો નમસ્કાર ॥૪૧॥ મહારાજો મુજ ઘેર પધારવા; સરવે કરૂણા કરજો, ઘર ગામ મ્હારૂં પાવન થશે, દાસની દયા ધરજો ॥૪૨॥ એ બીનાના રૂશીને લખ્યા, મોકલી દીધા તત્ર; રાજાના સેવક સંચર્યા તે, સહુને પહોચાડયા પત્ર ॥ ૪૩ ॥ દેશ દેશાન્તર વારતા ચાલી, શોભા થવાની સારી, ઉદયોગ અરથે ગરીબ ગરબાં વળી ગયા વ્હેપારી ॥૪૪॥ દસ દસ દિવસ પહેલા ગયા, લોકો અપરંમપાર, નગ્રની બ્હાર બજાર નીકળીયાં, વ્હેપારી કરે વ્હેપાર. ॥૪૫॥ ગામમાં ન મળે જરાએ જગો, ભીડ ભરાણી ભારે; દ્રૂપતરાયે બ્રાહ્મણ સારૂ મુકામ બાંધ્યો તે વારે ॥૪૬॥ વઇશાખ સુદી પડવાને દાહાડે, ક્ષત્રી થયા તૈયાર; પોતપોતાનું સૈન્ય લઈ, નીકળીઆ ગામ બા-

હાર ।।૪૭।। વાજતે ગાજતે ક્ષત્રીઓ ચાલ્યા, મારગે માગણ જાચે; ભાટ ચારણ બહુ જસ બોલે, રસ્તે અપછરા નાચે ।।૪૮।। એ રીતે સૌ ક્ષત્રી ચાલ્યા, પંચાળમાં પરવરીયા; નગ્રની બારણે દેરાતંબુ,તાણી તાણીઉતરીયા ।।૪૯।। દ્વારીકામાંથી જાદવ ચાલ્યા, બળવંત છપન ક્રોડ;હળધારી હળ લેઇને ચાલ્યા, ચક્રધારી રણછોડ ।। ૫૦ ।। તે પણ આવ્યા પંચાળ દેશે, દ્રુપતે આદર કરીયા; રાજા લોકના તંબુએથી, જુદી જગે ઉતરીયા ।।૫૧।। એટલે રૂશીઓ આવવા માંડયા દ્રુપત ઉલટ ધારે; બ્રાહ્મણ માટે મઠ બાંધેલો, ત્યાં તેમને ઉતારે ।।૫૨।।એકેક બ્રાહ્મણની શેવામાં, એકેક શેવક મુકયો, જે જોઇએ તે હાજર કરે, ચાતુર કાંઇ ન ચુકયો ।।૫૩।। કૈ આવ્યાને કૈં આવેછે, કૈક કરેછે ત્યારી, દ્રુમ રૂશીને પત્ર પહોચો, તે વાંચ્યો ખુંખારી ।।૫૪।। સાંભળ્યો સરવે વિદ્યારથીયે, સાંભળયો કુન્તા તન; એક એકને સાન કરીને, ઉઠયા ધર્મ રાજન ।।૫૫।। ।।વળણ.।। ધરમ પહેલા ઉઠીયા, પછી ઉઠયાં માત; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે ઉઠયા ચારે ભ્રાત.

કડવું ૧૦૪ રાગ આશાવરીની છાંયા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારીતુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ।।૧।। પાંચ ભાઇને છઠી માતા, ઝુંપડીમાં સંચરીઆં, પછી પાંચે પુત્રોની પ્રત્યે, કુન્તાજી ઓચરીયાં ।।૨।। પંચાળ દેશમાં સ્વયંવરછે, ત્યાં આવશે બહુ પ્રાણી; રાજા રૂશી જાદવ કેરી; હશે ભાડ ભરાણી, મનુશ મેદનીનોછે મેળો; બેટા કરીશું કેમ;એટલે માતાની પ્રત્યે બોલ્યો, વાયુ નંદન ભેમ ।। ૪ ।। ચાલો માતા જોવા જૈએ, દ્રુમ રૂશી પણ જાય; જો હોય ભવીશ પાધરૂ તો,વરીએ એ કન્યાય ।।૫।। કુન્તાજી કહે ઓરે રડયા, કેવું તું બોલ્યો હાલ;માટેજવાનું મન પડે પાછું,છે તારૂ બહુ સાલ ।।૬।। માટે જાવું નથી ગમતું તોફાનક રે તું કાંક;ભીમ કહે હમણાનો માતા,બતાવો મ્હારો વાંક ।।૭।। કુંતા કહે હમણાં વાંક નથી, ઓરે મ્હારા તન; ત્યાં આંખ્યો તારી ફાટી જવાની, દેખીને દુરીયોધન ।।૮।। ભીમ કહે મેં મન વાળયું છે, થયો કબુદ્ધીથી કાહ્યો;અરીસ્યાપણું મુકી દીધું, આજથી જાણજે ડાહ્યો ।।૯।।તવ કુંતા કહે કરો તૈયારી, આગળ ઉભા રહીયે; દ્રુમ રૂશીવર નીકળે કે, પુંઠળ પુંઠળ જઇએ ।।૧૦।। એમ કહ્યું તવ કાપડ કેરી, ગાંસડીઓ સ-

ધળી લીધી; સાદડીઓને તુમડાં લીધાં; તૈઆરી ત્યાં કીધી. ॥૧૧॥ એવે રૂશીજી તૈઆર થયા, સુખપાલમાં બીરાજ્યા; તે ઉચકી ચાર વીદ્યાર્થીઓ, જય જય શબ્દે ગાજ્યા. ॥૧૨॥ અડધા આગળ અડધા પાછળ, વીદ્યારથીયો ચાલે; પ્રષ્ણોત્તર એક એકને કરે, મારગ વીદ્વાન માહાલે. ॥૧૩॥ ઝુંપડીએથી પાંડવ આવ્યા, રૂશીને પડયા પાય; ધુમે કહ્યું કેડવા કાપડી, તમે આવો છો કયાંય. ॥૧૪॥ કુન્તા કહે તમારી કેડે, આવીએ પંચાળ દેશ; ત્યાં સહુનાં દરશાન પામીશું, જાદવ રૂશી નરેશ. ॥૧૫॥ કોને આશરે હાંઇ રેહેવું, એ રૂષી મ્હારાજ; ધુમ કહે તમો કાપડી જાતી, મુજને આવે લાજ. ॥૧૬॥ ધર્મ કહે ઓરે મ્હારાજા, મારગમાં સંગ રહીશું; ચાર ગાઉ છેટે રેહેશે, ત્યાંથી બીજે પંથ જઇશું. ॥ ૧૭ ॥ મારગ નથી દીઠો માટે, આવવા દો તમ સાથ; ધુમ કહે પછી છુટા પડજો, ધર્મે જોડયા તવ હાથ. ॥૧૮॥ આનંદ કરતા સરવે ચાલ્યા, પંચાળ લગભગ થાય; ચાર ગાઉ ગામ બાકી રહ્યું, પાન્ડવ લાગ્યા પાય ॥૧૯॥ પાય પડીને છુટા પડીયા, અવર પંથ પળાય; નગ્ર તણા દરવાજે આવ્યા, ભીડ ઘણેરી ભરાય. ॥૨૦॥ કુન્તાજી કહે કેમ કરીશું; નથી જવાનો લાગ; હું તો કચરાઇને મરી જાવું, કયાં પગ મુકયાનો માગ. ॥૨૧॥ ભીમ કહે હું આગળ થાવું, માહારી પુંડે આવો; ધર્મ કહે કોને દુખ ન દેતો, ચાલો આગળ થાવો. ॥૨૨॥ તવ વ્રકોદર આગળ થયો, પુંઠળ માતને ભ્રાત; જરાએ જગો જાવાની નથી, તેથી તે ગભરાય માત. ॥૨૩॥ એવામાં ભીમ વચ્ચે પડીયો, દેખીને લોક ત્રાસે; ભીમ ડોળા કાઢી દંત પીશે, ગભરાતું સહુ નાસે. ॥૨૪॥ એક એકના ઉંપર પડે; કંઇ લોક કચરાઇ જાય; દરવાજામાં માગ થયો, ગયા ગામની માંય. ॥ ૨૫ ॥ ગામ વીશે પણ છે ભીડ ભારે, કુન્તા કહે કેમ કરીશું; ઉભા રહેવાની જગો નથી, કયાં જઇને ઉતરશું. ॥ ૨૬ ॥ શેદેવ કહે ચાલો માતા, કાંઇ કરીશું પેર; બ્હોળી જગા જાણીને ગયા, પ્રજાપતને ઘેર. ॥૨૭॥ ઓટલે એક કુંભાર બેઠો તો, તેને કહ્યું કષ્ટ કાપો, મુખ મેળો કરવા અમે આવ્યા, ઉતારો અમને આપો. ॥૨૮॥ પ્રજાપતને દયા આવી, હરિજન લીધાં માપી; ન્હાની સરખી ઓરડી તે, રેહેવાને માટે આપી. ॥૨૯॥ તેમાં જઇ માત ભ્રાત બેઠાં, ભીમે કર્યો પલીતો; જાણ્યું કે આ કુંભાર કાકો, છે ઠીક ખાતો પીતો. ॥૩૦॥ એમ જાણી વ્રકોદરે, ઉતારી નાંખ્યું મુખ; ધાંટા કાહાડી કહ્યું ખાવા આપો, માતાજી લાગી ભુખ. ॥૩૧ કુંતાજી કહે પેલા ભવનો, સાચો શાતરૂ તું આવ્યો; અમોને વિતાડવું હતું તો, હાંઇશીદ તેડી લાવ્યો. ॥૩૨॥

તે ધાંટા સાંભળ્યા કુંભારે, ઉઠીને ગયો એમ; ઓરે ગાંડા ગરીબ માને, વીતાડે છે કેમ. ॥૩૩॥ ભીમ કહેકે ભુખજ લાગી, જીવડો મારો જાય; પેટમાંબીલાડાંબોલે, ખાવાનું મનથાય. ॥૩૪॥ કુંભારને તવ દયાઆવી, કહ્યું તું ડાહ્યો થાને પેલી ખડકીમાં ખાણ ચણાની, એક મુઠી લેઇ ખાને. ॥૩૫॥ ગર્ધવ માટે ચણા ભર્યા છે, એક હજાર મણ પુરા; એકજ મુઠી લેઇને ખા તું, તેમાં શું થાય અધુરા. ॥૩૬॥ ભીમે જાણ્યું ભાયગ ભળીયું, હમણાં લેવા નહિ જાવું, કાકો ખસે આઘો પાછો, તોતો ચણા હું ખાવું. ॥૩૭॥ એમ જાણીને વૃકોદર બોલ્યો, કાકા હું ડાહ્યો થઇશ; હવે જીવને સબુરીવળી મોડેથી લેને ખૈશ. ॥૩૮॥ કુંભાર કહે દુખ ન દેતો, ગાંડીયા ડાહ્યો થાજે; ખાણ ઉખેડી ચણા લેઈને મને દેખાડી ખાજે. ॥૩૯॥ ભીમસેનકહે વારૂ કાકા, પછી પ્રજાપત ગયો; એટલે ભીમને લાગ ફાવ્યો; ઝડપ ઉભો થયો. ॥૪૦॥ ખડકીમાં જઇ ખાણ ઉઘેડી, દીઠા ચણા અપાર; એક મુઠી ભરી ભુજ બહાર રાખ્યો, મહી મ્હો ઘાલ્યું તે વાર. ॥૪૧॥ દંતથી ચાવે ચણા ભાવે, ગરીબનું ધન ટાળ્યું; એક દાણો રેહેવા ન દીધો, સાફ વાશીદુ વાળ્યું. ॥૪૨॥ હતી તેવી ખાણ ઢાંકી, ત્યાંથી ગયો ભીમ ઉઠી; પ્રજાપતને જઇ બતાવી, જુઓ કાકા લીધી મુઠી ॥૪૩॥ પ્રજાપત કહે ફાકી ખાજે, થાજે ડાહ્યો લગાર; વારૂ કહીને ભીમ ચાલ્યો, ઓરડીમાં આવ્યો સાર. ॥૪૪॥ શેદેવ નિકુળને જઇ કહ્યું, લ્યો ચણા ઉલટ આણી; ચપટી ચપટી ફાકશો તો, પીવા ચાલશે પાણી. ॥ ૪૫ ॥ કુંતાજી કહે ફાકી ખા, દીકરા દઇવની વેઠ; ભીમ કહે હવે ભુખ નથી, ભરાયું મ્હારૂં પેટ. ॥૪૬॥ તવ કુંતાને વ્હેમ પડીયો, નહી રહ્યું હોય મન ઝાલ્યું, ખાણ બધી કરી હશે ખાલી, નક્કી તેં ઘર ઘાલ્યું. ॥૪૭॥ ભીમ કહે આ શું બોલોછો, સંદેહ મનનો ખુઓ, કાકાને દેખાડી મુઠી લીધીછે, જઇને પુછી જુઓ. ॥ ૪૮ ॥ તવ કુંતાને વીશ્વાસ પડીયો, પછી બોલ્યા માય; ઓરે ધરમ અરજુન બેટા, પેટનો કરો ઉપાય. ॥૪૯॥ વલણ ॥ પેટ પોશાણનું કૈં કરો, ઓરે મ્હારા તન; કાપડ વેચી નાંખીને; ખાવા લાવો અંન.

કડવું ૧૦૪ રાગ સોહાગનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ ધરમ અરજુને કાપડ લીધું, વેચવા માટે જાય; કાપડનો કોઇ ભાવ ન પુછે, ફરે છે બજારમાંય. ॥ ૨ ॥

હરી ફરિને ખાવાનું ખપે, અન મોઘુ વેચાય; શાક ભાજી તોરાંનાંમળે, ઘાસ પાણી તોળાય ॥૩॥ એવી હળાહળ છે મોઘવારી, ધરમે વીચાર કીધો; નાખી દેવાને ભાવે સઘળો, માલજ આપી દિધો. ॥૪॥ તેનાણાંનાદાણા લીધા, ઓરડીએ ગયા એહ; કુન્તાજીએ રસોઇ કીધી, ભોજનકીધુ તેહ. ॥૫॥ એક દીવસનું પોશણ થયું, રાત્રી પડી તે વાર; કુન્તાજી કહે કેમ કરીશું; કાલે અન ઉધાર. ॥૬॥ શેદેવ કહે આજ પરોઢે; અમને ઉઠાડજો માત; નદી ઉપર ન્હાવા જાવું, આપણ પાંચે ભ્રાત. ॥ ૭ ॥ નાહી ધોઇ નિત્ય કર્મ કરીને, જાવું સામી તીર; હાથ જોડી ત્યાં ઉભા રેહેવું, એરે મ્હારા વિર. ॥ ૮ ॥ રાજા રૂશી રહયત જાદવ, નહાવા આવશે ત્યાંય; આપણે સહુના દરસણ કરવાં બીજો નહિ ઉપાય. ॥ ૯ ॥ ઇશ્વર વણ માગે અન દેશે, વગર બોલે નેટ; ભીમ કહે હાથ જોડજો તમે, હું તો કુટીશ પેટ. ॥૧૦॥ બોલ્યા વિના કોઈ શું સમજે, માટે પેટ પછાડું; શેદેવ કહે એમ કરજો, બીજુ ન બોલવું આડુ. ॥ ૧૧ ॥ એમ કરીને સયન કીધું, થયો પ્રાતસકાળ; તવ કુન્તાએ જગાડયા, પોતાના પાંચે બાળ. ॥૧૨॥ તવ પાંચે ભાઇઓ ઉઠીને, ગયા ગંગા સ્થાન; નાહિ ધોઈ નીત્ય કર્મ કીધું, ધર્યું હરીનુ ધ્યાન. ॥૧૩ ॥ પછી સામી તીરે ગયા. પેટ તણા મનસુબા; સુર્યના સામુ મુખ કરીને, હાથજોડીને ઉભા ॥૩૪॥ એવામાં તો વ્હાણુ વાહ્યું, ન્હાવા આવ્યું લોક; રહીયત રાજા રૂશી જાદવ, ભીડ ભરાઇ અથોક. ॥૧૫॥ ચારે વર્ગના ચાર જથે, કરે ગંગા સ્નાન; જાદવ જોદ્ધા જળમાં ઝીલે, મદે ભર્યા મસ્તાન. ॥૧૬॥ બ્રાહ્મણો નાહીને સંધ્યા કરે છે, રવીને અર્ગજ આપે; રાજા લોકો શરીર ચોળાવે, રૂપ વીશય પ્રેમ વ્યાપે. ॥૧૭॥ જે જેને જેવું ફાવે તેવુ, કરે છે જળમાં સ્નાન; જાદવમાં બળદેવનાહ્યા, નાહ્યા શ્રીભગવાન. ॥૧૮॥ તે સાંમે સામી તીરે ઉભા છે, જોઇ દયા મન ઉડે; ચાર ભાઇએ હાથ જોડેલા, વ્રકોદર પેટ કુટે. ॥૧૯॥ તે સમે નાહિને બ્હાર નીકળીયા, પોતે જુગજીવન; પીતાંબર પેહેરતા ભક્ત દીઠા, આવ્યાં આંસુ લોચન. ॥ ૨૦ ॥ અરે રે મારા દાસ છે દુખી, અન જળના ઉધારા; એક કણુકો ખાવા નથી, પેટ કુટે બીચારા ॥૨૧॥ તાપ તાઢને વરસાદ વેઠી, વનમાં ધર્યું મુજ ધ્યાન; તો પણ સંભાળ હું નથી લેતો, છો નુગરો ભગવાન. ॥૨૨॥ એમ ધારીને સંકલ્પ કીધો. હવે કરૂ ઘણી સ્હાય; મચ્છવેધ એમનિ પાસે કરાવું, વરાવું આ કન્યાય. ॥૨૩॥ સૌ આવેલાને પાછા કાઢુ, નીશ્ચે કર્યું દીનાનાથ; એકલા શેદેવને ચેતવવા, ઉંચો કીધો હાથ. ॥૨૪॥ એટલે શેદેવે ભીમનેક

હું, હવે ન કરો કેહેર: પેટ ન કુટો મુકામે ચાલોઆવશે શીધાં ઘેર.॥૨૫॥ ભીમ કહે કોઇએ નથી કહ્યું, સાચું લાગે કેમ; શેદેવ કહે મ્હારે માથે, ચાલો એમનેએમ. ॥૨૬॥ તવ પાંચે ભાઇ ત્યાંથી ચાલ્યા, ઓરડીએ ગયા ભ્રાત, કોહો કેમ થયું કુંવર મ્હારા, પુછવા લાગ્યાં માત.॥૨૭॥ શેદેવકહે આવશે શીધાં, ભીમ વધો વચન; ઓ મા કોઈએ કહ્યું નથી કે, મોકલાવીશું અન.॥૨૮॥કુંતાજીકહે ધીરજરાખો, શેદેવનુંવેણસાચું; ભીમ કહે જુઠુંપડશેતો, ભાગીશ એનુંડાચું.॥૨૯॥એમકહીને સર્વે બેઠા, સાંભળને તું રાય; રાજા રૂશી જાદવ સર્વે, સ્નાન કરી સ્થળ જાય.॥૩૦॥પછી પ્રભુ તંબુથી ચાલ્યા, ગયા દ્રુપતને ઘેર; પંચાળ રાજા પાયે પડીયો, મુજપર કીધી મ્હેર.॥૩૧॥કેમ પધાર્યા કેમ પધાર્યા, વણતેડયા શ્રી કૃષ્ણ; પ્રભુ કહે આજ ઉલટ આવી, તુને પુછુછુ પ્રષ્ણ॥૩૨॥કોઇ તારા ગામમાં આવ્યું હોય, જોવા સ્વયંવરકામ, ઉત્તમજાતી દુરદશાના, નહોય પાસે દામ.॥૩૩॥ભીક્ષામાગવા નહી અધીકારી, મજુરી નવ્યકરે, તેવા પ્રાણી આવ્યા હોયે, તે શું ભુખે મરે.॥૩૪॥દ્રુપતકહે નારેમ્હારાજા; તેવાનુ કષ્ટ કપાવું, બતાવો તેને નીત્યાન શીધાં, જોઇએ તેમ અપાવું.॥૩૫॥ સામળીયો કહે કહો શેવકને, મોકલો મારી સાથ; દ્રુપતે છડીદારને કહ્યું, જા જ્યાં તેડે દીનાનાથ. ॥૩૬॥ જેનેબતાવે તેને લેઈને, મોદીખાને તેડી જાજે; મોદીને જઈ કહું તે કેહેજે, રીતીમાં પ્રવિણ થાજે. ॥ ૩૭ ॥ જેટલું જોઇએ તેટલું ને, જેવું જોઇએ તેવું; જેટલા દન રહે તેટલા દન,મોદીને કહીને દેવું ॥૩૮॥ એમ કહીને વીદાય કીધા, પ્રભુ તેડીને ગયા; કુંભારના ઘર પાસે આવી, થોડે છેટે રહ્યા. ॥૩૯॥ કૃષ્ણે કહ્યું ઓરડી પેલી; ત્યાંથી બોલાવી લેજે; જેવી રીતે રાજાએ કહ્યું, તેમ અપાવી દેજે. ॥૪૦॥ એમ કહી પ્રભુ પાછા વળીયા, તવ ગયો છડીદાર; એટલે આવતો ભીમે દીઠો, દીધો અતી આઉકાર.॥૪૧॥ છડીદાર કહે તમે ચાલો મોદીખાને લેઈ જાવું; જેટલું જોઈએ તેટલું શીધું, તમોને કેવરાવું.॥૪૨॥ એટલે ઉઠયા ધરમરાજા, જોડે અરજુન જાય; તેમની સાથે સુત વાયુનો તરત ઉભો થાય ॥૪૩॥ ધરમ કહે નહી કામ ત્હારૂં, વાંધા ઘણેરા પાડે; વીવેક વીના મીઠા ઝાડનું મુળ તું તો કહાડે. ॥૪૪॥ ભીમ કહે તમે તમારે ચાલો, કહી ગયા સૌ સંગ; મોદીખાને આવી ઉભા, ભોજનનો ઉમંગ. ॥ ૪૫ ॥ છડીદારે કહ્યું મોદીને, વચન રાયનું થાપો; આ લોક જ્યાં લગી રહે ત્યાં લગી, શીધાં એમને આપો. ॥ ૪૬ ॥ જેટલાં જોઇએ તેટલાંને, જેવાં જોઇએ તેવાં; **હવેથી કેહેવા નહી આવું,**

નિત્ય તમારે દેવાં ॥૪૭॥ મોદીએ પુછયું કેટલું જોઇએ, જમનારા કેટલા જણ, ભીમે કહ્યું સાંભળો મોદી, લાવો લોટ સોમણ ॥૪૮॥ સોમણ ઘી ને સોમણ સાકર, પચીશમણ મસાલો, પચાસમણ દો દાળનેચોખા, પચીશ મણ શાક આલો ॥૪૯॥ સાંભળીને છડીદાર બોલ્યો, છો કોઇ કપટીને પેચી, એટલું સીધું લઇને શું, તમારે ખાવું છે વેચી ॥ ૫૦ ॥ ભીમ કહે ચાલો જોવાને; જમીએ ત્યાં પેટ ભરજો, વધે તો ફરી નવ દેશો, ઘટે તો પુરૂ કરજો ॥૫૧॥ સેવક કહે ઉપર બેશી, કરાવું રસોઈ, તવ મોદીએ સીધાં દીધાં, સાચુ ન માને કોઈ ॥૫૨॥ ॥ વળણ. ॥ સાચું કોઇ નથી માનતું, પણ આપ્યો સામાન. વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, લીધું સતી સંતાન.

કડવું ૧૦૫ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા. સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારીં તુજને સંભળાવું આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ સરવ સામાન લીધો ભીમે, ગયો કુંભારને ઘેર; સાથે છડીદાર આવીઓ એ, જોવાને બધી પેર ॥ ૨ ॥ પ્રજાપતની ખડકી વીશે, ચુલા ચારી કરાવ્યાં, જેજે વાસણ જોઇએ તે, ભંડારમાંથી અપાવ્યાં ॥૩॥ પછી ભીમે સ્નાન કીધું કરવા માંડી રસોઇ ધરૂપતનો છડીદાર બેઠો, તે રહયો છે જોઇ ॥ ૪ ॥ વ્રકોદરે દાળ ભાત કીધા, લાડુ કર્યો તૈયાર; શાક વઘારીને કાઢી નાખ્યું, ક્ષણુ ન લાગીવાર ॥૫॥ પછી પોતાના ચાર ભાઇને, પાંચમી પોતાની માત; તે પાંચેને જમવા બેસાડયાં, પછી પેટની વાત ॥૬॥ તે પાંચેજણુ જમી ઉઠયાં, ચારશેરનો મોદીક; છડીદાર કહે આ કોણ ખાશે; હવે તો છે ઠીક ॥૭॥ ઠગારાને ઠેઠ પહોચાડો, એવો વીચાર પેઠો, ભીમે કહ્યું રાયના દુત જોજો, કહીને જમવા બેઠો ॥૮॥ ઢીલો કીધો તંગીયોને, સીવ સીવ મુખે ભાંખે, એક એક ભુંજમાં વીસ વીસ લાડુ, લેઇને મુખમાં નાંખે॥૯॥એમ સોમણનો લાડુ ખાધો, જમી ગયો દાળભાત શાક સામગ્રી સઘળું જમ્યો, તે પછી ધોયા હાથ ॥૧૦॥ છડીદાર જોઇને વિસ્મે પામ્યો; ભીમે કહ્યું જોવા આવો; વધ્યું હોય તો સીક્ષા કરો, નહીતો પચીસ મણલાવો ॥૧૧॥ છડાદારે નમસ્કાર કીધો, આ કોની ચાલે હામ; નિત્ય રાજા આમ ખવરાવે તો, વેચે ઘરને ગામ ॥૧૨॥ ઓ બળવંતા તમે તમારે, મોદીખાને નીત્ય જાજો; આજ લીધું તે પ્રમાણે લૈને, રહો ત્યાં સુધી ખા-

જો ॥૧૩॥ એવું કહી છડીદાર ગયો; સાંભળ તું રાજન;ચતુરથીથઇપણ નથી આવ્યો, રાજા દુરીયોધન ॥૧૪॥ સર્વ આવ્યા છે પણ એ પાપી,ઘેરથી નવ નીસરે; ધરૂપતીને વરવા માટે, વીવા સામગ્રીકરે ॥૧૫॥ ભાણુમતીને કહ્યું જઇને, જો પરણવા જાવું; તું તો છેક ભુતડી જેવી, વીજળી જેવી લાવું ॥ ૧૬ ॥ સોકતણું તને સાલ કરૂં, જોજે અભીમાન ટાળ્યો; રાણીએ એવું સાંભળીને, શુકનનો છેડો વાળયો ॥૧૭॥ અછકલે ઘેર વીવા માંડયો, વાજીંત્રો વગડાવે; વડીઓ પાપડ કરાવેતે, ઘેરગીતાં ગવરાવે ॥૧૮॥એમ એતો વીવાની ત્યારીમાં, થઇ ચતુરથીની સાંજ; પંચાળ રાજા વાટ જુએ, આવ્યા ન મ્હોટા રાજ ॥૧૯॥ આવતી કાલ મહુરત માહારે, કોને પુછુ સલાય; મહુરત કાલનું બંધ રાખુ, તો સહુ ધુસ્સે થાય ॥૨૦॥ જો કાલે મહુરત સાચવુંને, આવે દુરીયોધન;રાજપાટ મહારૂં છીનવી લે, છીનવી લે ભોવન ॥૨૧॥ એમ વિચારી એણે તેડાવ્યા, બળવંત રાજા ચાર; જરાસંધને શલ્લ સીશુપાલ, ચોથા દેવ મોરાર ॥૨૨॥ સેવક પાસે તેડાવીને આપ્યાં છે આસન;તે ચારેની પ્રત્યે બોલ્યો ધરૂપતરાય વચન ॥૨૩॥ સુણો મ્હારાજા, સુણો મ્હારાજા, મારે આવી એક આંટી; છત્રપતી હજી સુધી ન આવ્યા, એજ ઘણેરી ઘાંટી ॥૨૪॥ કાલનું મહુરત નીશ્ચે કરીને, પત્ર લખેલા તમને; આ મહુરત હું ફેરવું તો, ફાવતું આવે અમને ॥૨૫॥ માટે ફેરવવાની રજા, આપો તો ઠીક થાય; એટલે તરત બોલીઉઠયા, પોતે જાદવરાય ॥૨૬॥ શું તારો દુરીયોધન ખરો, બીજા બધા શું ખોટા; અમારે મન તરણા તોલે, તારે મન એ મોહોટા ॥૨૭॥ કન્યા તારે પરણાવવી કોને, તે તારો કહે વીચાર; ધરૂપત કહે મછવેધ કરે, તેતો વરે નિરધાર. ॥૨૮॥ પ્રભુ કહે શું વાટ જુએ છે જે જન મચ્છવેધ કરશે,નથી કન્યા દુરીયોધનની,જેકરશે તે વરશે ॥૨૯॥ માટે કાલની આજ્ઞા આપો, નહિ તો રીસાઇ જશે; દુર્યોધન આવ્યો નહી એને;ઘેર મુઉ કોઈ હશે ॥૩૦॥ ધરૂપત કહે આમશું બોલો, ઓરે દીનદયાળ; સલ્લ કહે આજ્ઞા નહિ દેતો, જાશું સૌ ભુપાળ ॥૩૧॥ ધરૂપત કહે આજ્ઞા આપુ, પણ નથી રેહેતી હામ, મહારાપર દુરીયોધન કોપે, લુંટી લે ઘર ગામ ॥૩૨॥ પ્રભુ કહે એતો સાચું, તેનો મોહોટો વીચાર; કહો શલ્લ શો જવાબ દેવો, જાય એનું ઘરબાર. ॥૩૩॥ એટલે શીશુપાળ જરાસંધ :બોલ્યો મુખે એમ; આનો બચાવ કરવા કબુલ, કૃષ્ણ કહે જેમ તેમ॥૩૪॥કૃષ્ણ કહે તમોવચનઆપો, ત્રણે વેણુજ દીધાં; એટલે અંતરયામીએ ત્યાં ધરૂપતને કહેણુ કીધાં ॥૩૫॥

દ્રુપત રાજા આજ્ઞા આપો, ડરશો નહી લગાર; અમે સરવે સામા થાશું, શું કરે અંધ કુંવાર. ॥૩૬॥ તારી પક્ષમાં સરવે રહેશે ક્ષત્રી કેરા બાળ; રંગમાં ભંગ નથી પડવાનો, નહી થાય વાંકો વાળ. ॥૩૭॥ એટલે દ્રુપત રાજા બોલ્યો, વ્હેલા પધારજો કાલ. ॥ ૩૮ ॥ ચારે જણાને વીદાય કીધા, બોલાવ્યા શેવક ચાર; જાવો જઇને ડુંડી વગાડી, કરજો મુખ પોકાર. ॥૩૯॥ એક જણો જાઓ રાજ્ય જથામાં કહેજો કે કાલે પધારો; આસન બેસજો નામ વાંચી, રાજાનું કાજ સધારો. ॥૪૦॥ એક જાગો જાવો જાદવમાં, કહેજો કે કાલે આવો; દક્ષીણ દીશાએ જગો તમારી, બેશીને સભાસોભાવો. ॥૫૧॥ એક જણો જાવો બ્રાહ્મણમાં, કેહેજો એમ વચન; આસન ઉત્તર દીશા તમારાં કરજો કાલ પાવન. ॥૪૨॥ એક જણ કહો રહીયતને જઈ, જોવા આવજો સર્વ; બેસવું સીંહાસનોની પુંઠે કોઇ ન કરવો ગર્વ ॥૪૩॥ ટંટે તોફાન કોઇ ન કરવું, કોઇ ન કરવુંબંડ; જે જન ફીતુર કરશે તેને, દ્રુપત દેશે દંડ. ॥૪૪॥ એ રીતે ચાર જણ કહેજો, કહી કર્યા વીદાય; એટગે ડુંડી વગાડતા ચાલ્યા, ચારે સ્થળે ચાર જાય. ॥ ૪૫ ॥ દ્રુપતના કેહેવા પ્રમાણે, કહ્યા સમાચાર; સઘળે જાહેર કરીને ગયા, હરખ્યા સર્વ અપાર. ॥૪૬॥ ક્ષત્રી લોકને ઉમંગ અતી; ચાલો ભાયગ ભળશે; વેહેલા જઇએ સભામાં તો, આસન સારૂ મળશે. ॥૪૭॥ ડુંડી સાંભળી ન્હાતા ધોતા, કૈં સજતા શણગાર; કંઇ રાજા જોશીને તેડે, પ્રષ્ણ પુછે વારંવાર. ॥૪૮॥ કૈં જન જનમોતરી દેખાડે, કન્યા મળે કે ન મળે; કૈં દેખાડાવે હસ્તરેખા, કહો કયારે ભાગ્ય ભળે. ॥૪૯॥ કૈં રાજા તો સ્નાન કરે છે, સાબુ લેઇને ન્હાતા; અતર ફુલેલ અંગે ચોળે, શરીરે ઉજવળ થાતા. ॥ ૫૦ ॥ દરપણ મોઢા આગળ રાખે સજે રૂડા શણગાર; દીપે નહીં તે ઉતારી નાંખે, બીજા પહેરે બીજીવાર. ॥૫૧॥ વારે વારે વસ્ત્રો બદલે, મુગટ બદલી જુએ; નથી શોભતા કે શોભે છે, તકતે જોઈવેમ ખુએ ॥૫૨॥ વૃદ્ધ રાજાને વરવાની વૃતી, ડાચાં જેનાં મળીયાં; છોલાવી છોલાવી ક્ષૌર કરાવે, ઢુંપાવે ધોળા પળીયાં. ॥૫૩॥ કલપ ચઢાવી કરે કેશ કાળા, હોઠ લુછી કરે લાલ; પાન સોપારીના ડુચા મારી, રાખે છે ઉંચા ગાલ. ॥૫૪॥ દંત પડેલા તે દંત બંધાવે, એમ ઉજાગરા કરીયા; સ્મરણ સૌને દ્રુપતીનું, પડયા નીંદ્રાએ ભરીઆ. ॥૫૫॥ વળણ॥ નીંદ્રામાં સરવે પડયા, થતે મોહોટે પ્રભાત; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે જાગ્યા આખી રાત.

કડવું ૧૦૬ રાગ બેહાગની ચોપાઇ.

બોલ્યારે વૈશમપાયે વચન. સાંભળજનમેજેરાજન;રજનીવીતીને વ્હાણુંરે વ્હાય, નીંદ્રાથી આંખ ઉંચી નવ થાય. ॥ ૧ ॥ ઉઠાડવાને જાય છડીદાર, મ્હારાજા કહીને કરે પોકાર; ઉઠો કન્યા લેઇજાશે કોય,કન્યાને નામે જાગ્રત હોય.॥૨॥ રાતાં નેત્રે તતબર થાય, વખતથઇગઇ કરતા જાય,॥૩॥ કૈ બેઠા રથને કૈં સુખપાલ. કૈંક ચાલે ચરણે ગજ ચાલ;કૈંગજઘોડે કૈં ચાલે ચર્ણ,કન્યામાં સહુનું અંતસ્કર્ણ. ॥૪॥ મારગ ભીડ ભરાઇ અપાર, ઉડે છે રેણુ થાય અંધકાર; કરાવે છે છંટકાવ અત્તરતણા, રંક રાજા તે ગભરાય ઘણા ॥૫॥ સાચવી સાચવી મારગ પળે,ધક્કા ધક્કીમાં મુગટ ઢળે;ખંખેરીલેઇનેમુકેશીશ,શેવકોઉપરજણવે છે રીસ॥૬॥દોડતા રથ માંહોમાંહ્ય ભરાય,તવઅશ્વભડકેને તમાસો હાથ;હાથી કુદે તે વળી જાય ઘાણ, થાય મારગમાં બહુ ભુંબાણ॥૭॥ જેમતેમ કરી જાય છેસર્વ કઈ કુળવંતાને કુળનો ગર્વ;કંઇનેધનનો કંઇને રૂપતણો, કંઇને બળનો ગરવ છે ઘણો.॥૮॥ફાલ્યા ફુલ્યા ચાલ્યા રાજન;સહુસહુના મનમાં મસ્તાન; દરવાજે ઉભા બે છડીદાર,તેતો સરવને કરે જુહાર. ॥૯॥ ઠાઉકા થૈ જાય સભામાં રાજન, નામ વાંચીને બેસે આસન; ટંટા તોફાન કોઈ નવ કરે પોતપોતાની મગરૂળીમાં કરે. ॥૧૦॥ આવી રહ્યા સહુ ક્ષત્રીના તન નથી આવ્યો એક દુરીયોધન; ખાલી પડ્યું છે એનું આસન, બાકી રહ્યા નહી કો રાજન ॥૧૧॥ એક એકને પુછે છેરે ભુપ; કેવું ઇશ્વરે મને આપ્યું છે રૂપ;તે રૂપ જોઈ વરશેકન્યાય; કંઇક કહે એ વાત મીથ્યાય ॥૧૨॥કૈંક કહે હું કુળવંત રાય,તેથી મુજનેવરેકન્યાય;કૈંક કહે હું ધનવાન ઘણો,દ્રૂપતીને મોહ લાગે ધન તણો॥૧૩॥જેમફાવે તેમગરવ મનધરે, દરપણ લેઇ મુખ જોયા કરે;સરવે ધરે દ્રૂપતીનું ધ્યાન,ઘરડાતો જાણેબેઠા જવાન ॥૧૪॥ એવે આવ્યા છપન ક્રોડ ॥૧૫॥ પછી પધાર્યા સહુરૂશી રાય, બ્રહ્મવેત્તા તેજશ્વી દેખાયે; ઉભા થયા સહુ જન, પુરણ પ્રેમે કરે દરશન ॥૧૭॥ બેઠા ઉત્તરમાં થઇને ઓળ,દીસેછે તેજ ઝાકઝોળ; સુક્રીતનો શરીરે ચળકાટ,ચંદ્ર સરીખાંચળકે લેલાટ ॥૧૮॥ આવી રહ્યા સહુ રૂશીને રાય, જાદવ જુગદીશ સૌ સભા માંય પછી આવીયું.

રહીયત લોક; ભરાયે મેદની સભામાં અથોક॥૧૯॥ એવામાં પાન્ડવો થ-યા તઇઆર, માતાજી આજ્ઞા આપો આવાર; જૈએ સભામાં જોવાને માટ; કહે કુન્તા તમે જાવો ચાંર ભ્રાત; ॥ ૨૦ ॥ રેહેવા દો ભીમને લેઇ નવ જશો, ભીમ કહે મ્હારો વાંક તે કશો; કુન્તા કહે તું સભામાં જાય, કૌર-વને દેખી કોપે ભરાય. ॥૨૧॥ ભીમે કહ્યું રહેશે સરવ ભાઇ સાથ, તે ક-રતાં ધર્મ ઝાલશે હાથ; બોલ્યા ધરમ આવવા દો માત; સાચવી લેઇ-જશું ચારે ભાત. ॥૨૨॥ તવ કુન્તાએ કરી આજ્ઞાય, બેસજો વીપ્ર પુઠે સભા માંય; વારૂ કહીને ઉઠયા પાંચ ભ્રાત. ॥૨૨॥ત્રકોદરના ઝાલ્યાબેહાથ ॥૨૩॥ ભીમ કહે શાહ્યબીનો નહી પાર, બબે શેવક ભુજ ઉચકનાર; સાંભળી બોલ્યાં કુન્તા વચન; નહી જંપે એ મુરખ જન. ॥ ૨૪ ॥ મુ-કો ઘેરને જાવો તમો, ભીમે કહ્યું નવ બોલું અમો; પછી શુકન લેઇ થયા વીદાય, ગયા બ્રહ્મ સભાની માંય. ॥ ૨૫ ॥ ધ્રૂમ રૂષી બેઠાતા તહી, જૈ પુઠે બેઠા લોકની મહી; દીઠા કાપડી ધ્રુમે તે વાર, જુઓ વિ-ધારથી નીકળ્યો આ સાર. ॥ ૨૬ ॥ અરેરે નીચજાતને શું કરૂં, ભરી સભામાં હું લાજી મરૂં; પુઠે આવી બેઠા કીધાં ચરીત્ર, સૌ લોક જાણશે માહ્યરા મીત્ર. ॥૨૭॥ એટલે મારી આબરૂ જશે, આખા જગતમાં ફ-જેતી થશે, બોલ્યા વીધારથી બોલો શું કામ, ઉઘાડું હાથેથી પાડો છો તમામ. ॥૨૮॥ જેવા સૌ બેઠા તેવા તે હોય, બુમો પાડેથી જાણે સઉ કોય; એવું સમજાવ્યું રૂશીને સહી, પાન્ડવ બેસી રહ્યા તહીં. ॥૨૯॥ સહુને બેસવા સુગમ પડે, જગોને સારૂ કોઈ નવ વઢે, સરવેથી સરખું દ્રષ્ટે દેખાય, આવ્યા નથી દુરીયોધન રાય. ॥ ૩૦ ॥ જળ કુંડા-ળે સેવક વીશ, કાષ્ટનાં આસન ઢાળ્યા છે ત્રીસ; ચઢતા જે પડે તેમને કાજ સકળ સોઇ કરી મહારાજ. ॥૩૧॥ કુન્ડે આવી ઉભો પંચાળ ભુ-પ, જોડે દ્રૌણીક ગોર અનુપ; તે ગોરે કરી છે આજ્ઞાય, તેડાવો કન્યાને સ-ભાની માંય.॥૩૨॥એટલે શેવક સંચર્યા સાર, દાસી સાથે કહ્યા સમાચાર; એટલે દ્રુપતી થઇ તઇઆર, સાથે દાસી એક હજાર. ॥ ૩૩ ॥ ઢાળે ચંમર વાગે વાજીંત્ર, સજડ બે જણી પોતાની મીત્ર,આવિ સભામાં હો કારો હોય. ક્ષત્રીયો ઉંચા થઇને જોય ॥૩૪॥ વળણ. ઉંચા થઈ થઈ નીરખે, પોતાને આસન, વલ્લભ વદે કન્યા તણું, શું કરીયે વરણન.

કડવું ૧૦૭ રાગ ધુમાસની ચાલ.

દ્રુપતી આવીયાંરે; ॥ટેક॥ બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જ-

નમેજે રાજન, કરીયે કન્યાનું શું વરણન. કે. ॥દ્રુપતી ॥ ૧ ॥ એને જોતામાં ઉપજે વ્હાલ. એની પગ પાની લાલ ગુલાલ; ચાલે ધીમી ધીમી હંસ ચાલ, કે ॥દ્રુપતી ॥૨॥ માને અવર પ્રાણી :જગદંબા, જેના રૂપથી હારે રંભા, એના ચરણ કદળી સ્થંભા કે. દ્રુપતી ॥૩॥ એથા ચંદ્રકળા જાય ઘટી, થાય યોગીને મન ચટપટી, એની સીંહ સરખી કટી, કે ॥ દ્રુપતી ॥૪॥ જેનું પેટ પલ્લાસનું પાન, એની ચામડી કાચ સમાન; દેખી દુનિયા બને ગુલતાન, કે. ॥દ્રુપતી॥ ૫॥ એની કમળ સરીખી હાથળીયો, શોભે ચંપા જેવી આંગળીઓ, એના દાંત દાડમની કળીયો. કે. ॥દ્રુપતી॥૬॥ અંગ રંગ ગુલાબી બાગ, કીરચંચુ નાશીકા સોહાગ, શીશ કેશ કાળુડો નાગ, કે. ॥ દ્રુપતી॥ ૭ ॥ વાળ્યો અંબોડો છુટી બે વેણી, કાયા કોમળમાં નહી કેહેણી, એતો માનુની મરગાનેણી. કે; ॥ ॥દ્રુપતી ॥૮॥ દીસે લીલી નસો ઝીણી ખાલ, એનો હોઠ બે લાલમલાલ, છુંદ્યું છુંદણું ગોરે ગાલ. કે દ્રુપતી ॥૯॥ હબચી પર હીરો ચળકે, બેઉ કાનમાં લીલમ લળકે, રૂપ આણંદી મોઢું મળકે. કે. ॥દ્રુપતી ॥૧૦॥ ઘણા જોવાને આગળ અડીયા, દેખી સ્વરૂપને મોહ ચડીયા, લટ્ટુ થૈ થૈ સીંહાસન પડીયા, કે. દ્રુપતી. ॥૧૧॥ ગઇ સભામાંથી પંચાળી, ચઢી પશ્ચીમ મહેલ અટાળી, બેઠી જરૂખે દ્રુપત બાળી કે;દ્રુપતી ॥૧૨॥ વળણ॥ ઝરૂખે બેઠી બાળકી, મ્હા તેજેશ્વી રૂપ; કહે વલ્લભ એ રૂપથી, ઝાંખા પડીયા ભુપ.

કડવું ૧૯૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥૧॥ સભા સર્વે પડીછે જાંખી વિચારે ક્ષત્રી લોક, આ કન્યા આપણ હાથ આવે, તેતો આશા ફોક. ॥ ૨ ॥ જે જેને મન અહંકાર હતા, તે સહુના ઉતરીયા, પછી સહુને સમજુત દેવા, દ્રુપતરાય ઓચરીયા. ॥ ૩ ॥ સુણો સહુ સભા સમજુતી, હકીકત કહી રહું જયારે તે પછી આજ્ઞા હું આપું, તો ઉઠજો તે વારે. ॥૪॥ એમ કહીને એવું બોલ્યો વરવાની જેને ઇચ્છાય; તેણે પહેલા ઉભા થઇને, આવવું કુંડાળે હાંય. ॥૫॥ વસ્ત્ર આભુષણ ઉતારી દેવાં. થાવું સભામાં સ્વચ્છ; જાંગાથીકે કટી સુધી, ભીડાવી લેવો કચ્છ. ॥૬॥ વણ ચઢાવ્યું ધનુશ લેવું, ભાથામાં એક બાણ; તેથી વિશેષ આયુધ રાખે તેને પ્રભુની આણ. ॥૭॥ તે પણ ખાંધે ભેરવી લેવાં, તે પછી તતબર થાવું;

સ્થંભ જવા પાટીયું મુકયું છે, તે પાટીયાપર જાવું ॥૮॥ જનારને સમજુતી આપુંછું, જે સ્થંભે કર દેશે; એટલે મહારા શેવક લોકો પાટીયું તાણી લેશે ॥૯॥ માટે ચાતુર ચેતતા રેહેજો, સ્થંભે ચઢવું સપાટે. વચમાં કાંઇ સ્વાસ ન લેવો, જાવું જોર ઝપાટે ॥૧૦॥ છ ગાઉએછે આડો ખીલો, ત્યાં જરા વિશ્રામ કરવું. પછી કનકનાં ત્રાજવાં છે, તે ત્રાજવે ઉતરવું ॥ ૧૧ ॥ બે ત્રાજવે બે ચરણ દેઈ; ધનુશ લેવું સાર. ત્યાં પડપંચા ચડાવીને, કરવો ધનુશ ટંકાર ॥ ૧૨ ॥ તે પછી બાણ ભાથામાંથી, લેવું ધરીને ટેક; જળમાં જોઇ તાકવી મચ્છા, બાણજ ફેંકવું એક ॥ ૧૩ ॥ જોવું નીચું મારવું ઉચું, સાંભળજો રાજન, છ ગાઉ છેટે માંછલીનું, જૈ વીંધવું લોચન ॥ ૧૪॥ તેનું તે બાણ પુંછ વિંધે, એવું દૈવત દાખે; પછી મછને ઉપાડીને, એ બાણ જળમાં નાંખે ॥ ૧૫॥ એકજ બાણે ત્રણ કામ કરવાં, એટલું પ્રાક્રમ કરે; તે પુરૂષ પુજ્ય માધરાને, મ્હારી પુત્રીને વરે ॥૧૬॥ તેમાંથી કોઇ ચઢતાં પડે, કો પડે અધુરે કામે; તે ધણી ઉઘાડે માથે બેસે, સભામાં આ ઠામે. ॥૧૭॥ તે વાતમાં જે મુમત ઝાલે, તેને બ્રહ્મહત્યાય; આ કામમાં છે આંટીયો તે, સમજજો શઉ રાય ॥૧૮॥ સ્થંભે ચઢવું છાતી વરાણે, એ પણ મ્હોટી ઘાંટી; ખીલેથી ત્રાજવે ઉતરવું, તે છે અવળી આંટી. ॥૧૯॥ બે માથોડાં ત્રાજવાં નીચાં, સી રીતે ઉતરાય; ઉતરે એક હાથે ડાંડી ઝાલી, તો ત્રાજવાં ભમી જાય ॥૨૦॥ એક તરફને ત્રાજવે કર, ઉતરવા ઇચ્છાય; તો એક તરફ તોલ આવેથી, બીજું ઉંચું જાય. ॥૨૧॥ તે તેમાં ચરણ નવ પહોચે, થંભે થોડો ઉતરે; બે હાથે બાહાજી રહીને; ત્રાજવે ચરણ ધરે ॥ ૨૨ ॥ તેથી ત્રાજવાં જાય આઘાં, ચરણ મહી લડથડે; લાગે ઝોલ્લો ત્રાજવાને, ચઢનારો નર પડે ॥૨૩॥ એ રીતે ત્રાજવે ઉતરતાં, આવવાની બહુ આંટી; ત્રાજવામાં ઊભા રહ્યા પછી, ધનુશ ચઢાવતા ઘાંટી ॥૨૪॥ ધનુશને વાંકુ વાળીને, ચઢાવવાનો દોર; એક છેડો નીચે મુકીને. કરવું પડે ઘણું જોર ॥ ૨૫ ॥ એકજ ત્રાજવે મુકે છેડો, બળ કરયે વાંકુ થાય; તો એક તરફ તોલ આવે ને, બીજું ઉચું જાય ॥૨૬॥ તેથી ચરણ થાય પહોળા, એટલે ઢળે ધરણ સ્થંભને ટેકો દઇ ચઢાવે, તો પણ પામે મર્ણ ॥૨૭॥ ધક્કાથી ત્રાજવાં જાય આઘાં, ઊંધે મુસ્તક પડે; એ રીતે એ મહોટી ઘાંટી, ચાતુર હોય તે ચડે ॥ ૨૮ ॥ ત્રીજી ઘાંટી નીચું જોઇને. ઊંચું મારવું બાણ; તે બાણે ત્રણ કામ કરવાં, સમજજો સુજાણ. ॥ ૨૯ ॥ આગ્રહ કરી કહેતો નથી સ્થંભે ચઢો નર કોય; સાત વેળા પાલવે તે ચડજો, હીં-

મત જેને હોય ॥૩૦॥ પાછળ મુને દોશ ન દેશો, પ્રત્તી ન કરશો વ્યાકુળી; એમ ન કહેશો રૂપાળી છે, સારૂં સૌને ચઢાવ્યા શુળી ॥ ૩૧ ॥ એવી સભામાં સુચના આપી, છેવટ વદયો, વચન; હવે ઉઠવું હોય તે ઉઠો ક્ષત્રીનો કોઈ તન ॥૩૨॥ વળણ ॥ ઉઠવું હોય તે ઉઠજો. ક્ષત્રીના કોઈ તન, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ઉઠયો જરાસન.

કડવું ૧૦૯ રાગ દુભાસી દોહરાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા; સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, મચ્છવેધન મહિમાય ॥ ૧ ॥ મગજ દેશનો માલીક ઉઠયો. જબરો જરાસન; એટલે બીજા બેશી રહ્યા, જેને ઉઠયાનું મન ॥૨॥ તેમની હોંશો રહી હઇયામાં, આપણો નીસાસો નડજો; આપડો ઉઠવાનો વારો આવે, ચઢતાં જરાસન પડજો ॥ ૩ ॥ સાન એવી આશીશ દીધી, ધારીને મન મનસુબો; બે માતાનો જાયો જરાસન, જઈ જળ કુંડાળે ઉભો ॥૪॥ હોડ કરદતો મુછ મરડતો; થયો સભામાં સ્વચ્છ; વસ્ત્ર આભુષણ ઉતારીને, ભીડાવી દીધો કચ્છ ॥ ૫ ॥ રાખ્યો તોડો વાળ્યો અંબોડો, કટી કશીને બાંધે. બાણનો ભાથો ને ધનુષ તે, ભેરવ્યાં ડાબી ખાંધે ॥૬॥ કન્યાના રૂપમાં અંજાયો, ઘેલી થઇ છે ગતી; અતી અહંકારનો ભરેલો, કોઇને નમતો નથી ॥ ૭ ॥ ભીમ કહે ઓ ધરમ વીરા, જુઓ જરાસન ચડે, જો એ ચડતામાં પડે તો, જોવાની ગમત પડે ॥૮॥ ધરમ કહે મુંઢ મતીના. કોઇનું તાકીયે ભુંડું; તો તેવું તાકનાર પ્રાણીનું કદી ન થાયે રૂડું ॥૯॥ એવે જરાસન સુર ભરેલો, ઝડપ તૈયાર થયો; લોચન રાતાં બીહામણાં છે, પાટીયા ઉપર ગયો ॥૧૦॥ દ્રુપતી જરાએ સામુ ન જુએ, જોયા કરે સહુ સાથ, સ્તંભે જઇ જુહાર કરીને, દીધી બળમાં બાથ ॥ ૧૧ ॥ એક પગ મુકયો થંભ ઉપર, ચઢવાનું મન કીધું; તવ દ્રુપતના શેવકોએ, પાટીયું તાણી લીધું ॥૧૨॥ તેવોજ બીજો ચર્ણ ઉપાડયો, સુર ભર્યો સુંસોટ; છાતી વરાણે સ્થંભના ઉપર, દડબડ મુકી દોટ ॥૧૩॥ જોર ઝપાટે સુરસપાટે, સુંસરો ચાલ્યો જાય; ચઢવાની એની ઝડપ જોઈ, સૌ સભા વિસ્મે થાય ॥૧૪॥ ઓ ગયોરે ઓ ગયો એ, મચ્છાવેધન કરસે; બીજા સરવનો ફોગટ ફેરો, રૂપાળી કન્યા વરસે ॥ ૧૫ ॥ એમજ સરવે આશા મુકી;બેઠા ક્ષત્રી કુંવાર; જબરો જોધ જરાસન ચઢયો,ઉંચોગયો ગાઉ ચાર ॥૧૬॥ એટલે પ્રભુએ સામું જોયું, જાણ્યું કે મચ્છવેધ થાસે દાસ દુખીયા પાન્ડવ માહારા, આવેલા પાછા જાસે ॥ ૧૭ ॥ કયાં

લગી વનમાં વેઠશે કષ્ટી, એમ જાણી કામ કીધું. જરાસનનું કૃષ્ણ પ્રભુએ, બળ બધું હરી લીધું ॥૧૮॥ શરીરમાંથી શકતી નાઠી, શ્વાસ ઘણેરો ચડીયો; એકાએક એનો જીવ ગભરાયો, સ્થંભને બ્હાજી પડીયો ॥૧૯॥ પરશેવાના જેમેજેમ છુટયા, કાયા થરથર ધ્રુજે; ઊંચુને નીચુ જુવે તો, આભ અવનિ નવ સુજે ॥૨૦॥ લીલાં પીળાં દેખાય આંખે, વાયો વાયુ સમસેર; મોળ વછુટીને ઉલટી થૈ ગૈ, ચઢી ગયા બહુ ફેર ॥૨૧॥ જરાસને મન એમ વિચાર્યું, દીવસ વાંકો મ્હારો, રૂપાળીને રૂપે રોળાયો, હવે થયો મરનારો ॥ ૨૨ ॥ એવે સુધ બુધ રહી નહીને, પ્રાણજ ઉંચો ચઢીયો; હાથ પગ સ્તંભથી છુટી ગયા. આવીને જળમાં પડાયો ॥૨૩॥ સરવે સભા ખડખડ હશી, દીવસ એનો રૂઠયો; એકલો દીકરો દમઘોસ કેરો, સુરો શીશુપાળ ઉઠયો ।૨૪॥ જેવો જરાસંઘ જળમાં પડયો, તેવો જળે તારી દીધો; જળને સ્વભાવે ઉપર આવ્યો, શેવકે ખેંચી લીધો ॥૨૫॥ ઊંધો કરી ઝોલાં ખવરાવ્યાં, ઓકાવ્યું પીધેલું પાણી; એટલે દ્રૌણિક ગોર આવ્યા ક્રોધે વદ્યા મુખ વાણી ॥૨૫॥ આવો જરાસન કાષ્ટને આસન, વ્હેવારમાં શી રીસ;એમ કહીને મુગટ લીધો, બેહો ઉઘાડે શીશ ॥ ૨૭ ॥ જરાસને જોયું નીચું, બહુ ચીંતામાં પેઠો; જળ કુંડાળે કાષ્ટને આસન, ઉઘાડે માથે બેઠો. ॥૨૮॥ નીચું ઘાલીને રડવા લાગ્યો, વીખ મળે તો ખાવું; ઓ પ્રથવી મા માગ દે તો, તુજમાં સમાઇ જાવું ॥ ૨૯ ॥ એવે શીશુપાળ એમ બોલ્યો, સાંભળો જરાસન; તમે તો તાતનું નામ બોળ્યું, હું કરૂ મચ્છવેધન ॥ ૩૦ ॥ જરાસન કહે બળતાને બાળે; અહંકાર એને નડજો, આડે આવજો પુન્ય મ્હારૂં, એ શીશુપાળ પડજો ॥૩૧॥ વળણ ॥ પડજો શીશુપાળ એ, ધરીયો છે અહંકાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણજો શ્રોતા સાર.

કડવું ૧૧૦ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; શીશુપાળ છે બહુ હંકારી, એણે વસ્ત્ર દીધાં ઉતારી ॥૧॥ એણે કચ્છ ભીડાવી દીધો; ખાંધે ધનુષ ભાથો લીધો; ગણે સર્વ સભાને તુચ્છ અભીમાનથી મરડે મુચ્છ ॥૨॥ ગયો પાટીએ ધરીને હામ, જઇ સ્થંભે કીધી સલામ; બાથ ભીડવાને મન કીધું, તવ શેવકે પાટીયું લીધું ॥ ૩ ॥ તેવો ચેતી ચાલ્યો ચડીચોટ, દાખી દૈવત મુકી દોટ; વાયુ વેગે ચાતુર નર ચડતો, જાય

જોરમાં પાછો ન પડતો ॥૪॥ એતો નેત્રની ચોટ ન ચુકે, જોઈ જોઇને પગલું મુકે; સહુ સભા કરે વીચાર, એને નહી આવે ભુલ લગાર ॥૫॥ કામ કરશેને કન્યા વરશે, બીજા આવેલા પાછા ફરશે; એની ચઢવામાં છે ચતુરાઇ, જરાસનથી ચઢે સવાઇ ॥ ૬ ॥ એ તો પંચાણુ ક્ષોણીનો ધણી, તેમાં હીમ્મત હોયે ઘણી, એમ બોલે સકળ સભાય, એવે ગાઉ સાડાચાર જાય ॥ ૭ ॥ એનું મછ વીંધવા મન મોહ્યું, તવ જુગદીશે સામું જોયું; ભકતને કાજ કપટ કીધું, એનું બળ પળમાં હરી લીધું ॥ ૮ ॥ રહ્યો ગાઉ ઉંચો ત્રાસ, ગઇ શકતીને ચઢીયો શ્વાસ; આવ્યા મોઢે ફેંણ ફીસોટા, અધવચ વળ્યા ગડબડ ગોટા ॥ ૯ ॥ ગભરાયોને વીચાર લાવ્યો, વાંકુ કર્મ તે હું હાંઈ આવ્યા; અરે એ રૂપાળી દ્રુપતી, મ્હારે તુજને વરવું નથી ॥ ૧૦ ॥ વરવા માટે ચડયો હું ધાઇ, હવે જીવતો જવા દે બાઇ; એવા સંકટ મનમાં કરતો; સ્થંભે રહયો રહ્યો થરથરતો ॥૧૧॥ વાયુ વ્હાયો મેરસમેર, શીશુપાળને ચડયા ફેર;સુધ્યસાન ગઇ લટથડીયો, હાથ પગ છુટયાને પડીયો ॥ ૧૨ ॥ જળમાં ડુબી ઉપર આવ્યો, તેવે રાયે ખેંચી લેવરાવ્યો; ઝોલા ખવરાવી ઓકાવ્યું પાણી, થઈ ગઇ આબરૂ ધુળધાણી. ॥ ૧૩ ॥ આવી ગોરે મુગટ લીધો લેઇ, સોંપ્યું કાષ્ટસન ગાળ દેઇ; પડયો તેથી સૌનું મન મ્હોયું, પછી જરાસને ઉંચુ જોયું ॥ ૧૪ ॥ બોલ્યો જરાસન તે વારે, કહો લગ્ન તમારૂં કે વારે; મ્હોટી પડતીતી મુજમાં ખોડ, ભાઈ આવો બેસો મ્હારી જોડ ॥ ૧૫ ॥ એકલો ન્હોતો શોભતો હું તો, ભલે થયો મારા જેવો તું તો; શીશુપાળનું કાંઇ ન ચાલ્યું, જોડે બેઠો ને નિચું ઘાલ્યું ॥ ૧૬ ॥ અરેરે આ મેં શું કર્યું કામ, મારા બાપનું મેં બોળ્યું નામ; હાવું જીવ્યાથી ભલું મરવું, જરાસન કહે મરી શું કરવું ॥૧૭॥ એમ બેઠા વાળીને મન, બેશી રહ્યા સભા સહુ જન; હતી ઉઠવા સહુને ઇચ્છાય, તેણે સમાવી મનમાંય ॥૧૮॥ આવા આવા ચડી પડયા રાય, ત્યારે બીજાની શી ગતી થાય; એમ ભાગી સરવની હામ, રઝળ્યું મચ્છવેધન કામ. ॥ ૧૯ ॥ વળણ ॥ કામ રઝળ્યું દ્રૂપતં તણુ, મીથ્યા કરે સહુ શોર; કૈં કહે દુરીઓધન તણું, કરમ કરે છે જોર.

કડવું ૯૬ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારી તુજને

સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ એવે સમે શલ્લરાજા ઉઠયો;પુષ્ટ શરીરનો ભારે, સકળ સભા શલ્લને જોઈ,હસવા લાગી ત્યારે ॥૨॥એવેશલ જઈ જળકુન્ડ ઉભો, લોકો કહે કેમ ચડશે; થાંભલો એના અંગુઠા જેવો, ચઢતામાં ભાગી પડશે ॥૩॥ લાંબો પોહોળોને પોચતોછે, પાંચ પાન્ડવનો મામો; ત્રણ મણનો સુરવાળ પ્હેરે છે, પાંચ મણનો પહેરે જામો ॥૪॥ મુછોના થોભા તણી બહુ શોભા,દેખીતો કેશરી વાઘ;મુસ્તકઉપર સદાય બાંધે, બારમણ ભોજનો પાઘ. ॥૫ મલ્લ કુસ્તાઇ ગદાજુધ્જાણે બાણયુધ ન જાય કળીયું; જમણે બાહુએ બાંધેલું રહેછે, બ્હોતેર મણ માદળીયું ॥૬॥ વસ્ત્રાભુષણ એણે ઉતાર્યા. થયો સભામાં સ્વચ્છ;જંગાથી કે કટી સુધી, ભલ્લો ભીડાવ્યો કચ્છ ॥૭॥ ચડવાનો ચટકો લીધો પટકો, કમ્મર કશીને બાંધે; બાણનો ભાથોને ધનુશ તે, ભેરવ્યાં ડાબી ખાંધે ॥૮॥ ધ્રુપત રાજાના શેવકોંએ કામજ કર્વા કીધાં; એક પાટીયું બોજ ઝીલે નહી તે, દસ વીશ વીશમુકી દીધાં ॥૯॥ તવ શલ્લપાટીયાંઉપર ગયો, ચઢવા વ્રતી કીધી; સરવ સભા ટગ ટગ જુએ, બળ કરી બાથ દીધી ॥૧૦॥ ભીમ કહે ભાઇ મામા ઉઠયા, કામ થયે ખુશી થૈશું, કોઇ દહાડો એ કન્યાના. હાથનો કંસાર ખઇશું ॥ ૧૧ ॥ ધરમ કહે કાંઇ બોલીયે નહી, ઈશ્વરની ઇચ્છાય; બેઠા બેઠા ચરચા જુઓ, જુએ છે જેમ સભાય ॥૧૨॥ એવે સમે સલ્લ રાજાએ, સ્થંભ ઉપર ડગ દીધાં; એટલે આડાં પાટીયાં તે, દાસોએ તાણી લીધાં ॥૧૩॥ સલ્લ સપાટે ચઢવા લાગ્યો, છલંગ મ્હોટી મારે; તલપ દે દસ દસ ડગલાંની, ભય જરાનવ ધારે ॥૧૪॥ સલ્લ રાજાના ચરણને ધકે, સ્થંભ ચઢીયો ઝોલે, થૈજાયવાંકો ભોમી સરસો. કચડ કચડ બોલે ॥૧૫॥ સકળ સભા ખડ ખડ હસે. ઘણા વદે એમ વાણ; જો કદી સ્થંભ ભાગી જશે તો, વાળશે કચ્ચર ઘાણ ॥ ૧૬ ॥ એમ કરે સરવે ચેષ્ટાળા, પણ મુખ એવું બોલે; બેજણ ચઢીને પડયા પણ, કો નહી હાની તોલે ॥ ૧૭ ॥ એવે શલ્લ પયોપાચ ગાઉ, જોયા કરે સઉ શ્રેષ્ટ; ભકતને માટેપ્રભુદરાયે,ઉંચી કીધી દ્રષ્ટી॥૧૮॥ આકરશણ બળ શલ્લનું કીધું, એટલે એ તરફડીયો; સ્વાસ મોઢે માતો નથી, સ્થંભને બ્હાજી પડીયો ॥૧૯॥ હથળ વથળ જીવજ થયો, ઉકાળો આવ્યો; અરેરે હું કયાં ચઢયો થંભે, વાંકો દીવશ મને લાગ્યો ॥૨૦॥ આંખે અતી અંધારાં આવ્યાં, ગભરાયું અંતઃકર્ણ; શરીરેપરશેવો વળીયો, છુટી ગયા ભુજ ચર્ણ ॥૨૧॥ ઓ પડયો ઓ પડયો; સૌ કેહેવા લાગ્યા, ધરણ આવ્યો પળમાં;આવીને કુંડમાં પડયો જેમ, મગર

પડે જળમાં ॥૨૨॥ સર્વ કહે બે પડયાતા તોહ્યે, શું દેખી મન મોહ્યું; શલ્ય રાજા તો પડયો એટલે ઉચુ શીશુપાળે જોયું ॥ ૨૩ ॥ સો બસે શેવક ભેગા થઇને, શલ્યને કાઢયો બહાર; પીધેલું પાણી ઓકાવી નાંખ્યું, ક્ષણુ ન લાગી વાર ॥૨૪॥ દ્રુપતના દ્રૌણીક ગોર આવ્યા, કહ્યું કટુ વચન; મારવાડ દેશના માલીક બેસો; કાષ્ટ તણે આસન ॥૨૫॥ પાઘ રેહેવા દેઇને બીરાજો, તવ દીલગીરીમાં પેટો; અરેરે મને આ શું સુજ્યું, નીચુ જોઇ જઇ બેઠો ॥૨૬॥ શીશુપાળે કહ્યું કે પધારો, ઠીક થયો છે ધારો; નીચુ જોઇ બોચી દુખતીતી, હવે તમારો વારો ॥૨૭॥ શલ્લ કહે જંપવા દે મુને, તુને લાગુ પાય; તે પછી દંતવક્ત ઉઠયો, જુએછે સઉ સભાય ॥૨૮॥ દમઘોસનો એ દીકરો છે, શીશુપાળનો ભ્રાત; તેને દેખીને શીશુપાળે, બોલાવી પુછી વાત ॥૨૯॥ કહો બંધુ તમે કેમ ઉઠયા, કીધો શું વીચાર; દંતવકત કહે મચ્છ વીંધીને, હું વરવાનો નાર ॥૩૦॥ તમો પડયા તેથી તાતતણુ, બોળાઇ ગયું નામ; માટે પાછો જસજ લેવા, મચ્છજ વીંધુ આ ઠામ ॥૩૧॥ શીશુપાળ કહે વીર મ્હારા, મીથ્યા ન મરસો મથી; આપણા બાપના બાપ પાશે, માંછલું દીસતું નથી ॥૩૨॥ માટે આબરૂભેર બેસો, શીદને આવ્યા ઉઠી; તમે નથી પડયા ત્યાં સુધી છે કાંઇ બાંધી મુઠી ॥૩૩॥ એક હાથ તો ઉઘડી ગયો પણ, બીજોછે બાંધ્યો હાથ; ત્યાં સુધી કોઈ કરી ન શકે; આપણા ઘરની વાત ॥૩૪॥ માટે જઈ સીંહાસન બેસો, ઓરે તાતના તન, એવું સાંભળી નીચું જોઇને, શલ્લ વધો વચન ॥૩૫॥ ચઢીને પડે તો ફીકર નહી, ઊઠીને બેસે જેહ; શું કાળુ મુખ લૈને ઉઠયો, જીવતો મુઓ તેહ ॥ ૩૬ ॥ ચઢયો ને પડયો તો ઇશ્વર ઇચ્છા, પણ ઉઠીને બેસે; શું જોઇને જગતમાં ફરે, કાં પ્રથ્વિમાં ન પેસે ॥૩૭॥ ક્ષત્રીનો સુત પાછો પડે, તો તેની બગડી બુધ; ક્ષત્રાણીનો નહી જાયેલો, ધાવેલો દાશીનું દુધ ॥૩૮॥ એવાં વચન શલ્લના સુણી, લાગ્યો તનમાં તાપ; સ્થંભ ચઢયા વણ હું બેસું તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૩૯॥ શીશુપાળે કપાળ કુટયું, શલ્લે ખેલ લઢાવ્યો; પોતાને ઉંચું જોવાને સારૂ, બંધવ મ્હારો ચઢાવ્યો ॥ ૪૦ ॥ ચઢયો ચઢાવે પડયો પડાવે, વટલેલો વટલાવે; નાક કટ્યો નાક કટ્યા કરે, આભડેલો અભડાવે ॥૪૧॥ એવામાં દંતવકતે સભામાં, ઊતાર્યા સણગાર; વસ્ત્ર ઉતારી કચ્છ ભીડાવ્યો, ખાંધે લીધા હથીઆર ॥૪૨॥ પાટીએજેનેથંભે ઝ્હાલ્યો, ચઢવાનું કામ કીધું; દ્રુપત રાજાના શેવકોયે, પાટીયું તાણી લીધું ॥૪૩॥ દોઢ ગાઉ તે ઉંચો ગયો, પ્રભુએ વીચાર્યું એમ; આ દં-

તવકત ભકત છે મ્હારો, ઉંચેથી પાડુ કેમ ॥૪૪॥ એમ જાણી એનું બળ લીધું, એટલે એ ગભરાય; મચ્છના સામી દ્રષ્ટિ કરે તો, માંછલીનવ દેખાય ॥૪૫॥ અરેરે હું શીદને ચઢયો, મુજ બુદ્ધી થઈ કાચી; ભાઇનું કહ્યું મેં નવ માન્યું વારતા એની સાચી ॥ ૪૬ ॥ હવે શો ઉપાય ઊતરવાનો; એવે સમે અડબડીયો; હાથ પગ એના છુટી ગયાને, આવીને જળમાં પડીયો ॥૪૭॥ શીશુપાળે હાથ ગસ્યા, મ્હારૂં કાંઈ નવ ચાલ્યું; બન્ને બંધુ બન્યા સરખા, એમ કહી નીચું ઘાલ્યું ॥૪૮॥ શેવકોએ દંતવકતને, જળથી કહાડયો બ્હાર, ઝોલા દેઇને પાણી ઓકાવ્યું, ગોર આવ્યા તે વાર ॥૪૯॥ ગોરે કહ્યું ધન્ય દમઘોસ નંદન, ધાર્યું કર્યું તમે કામ; એક બાપના બે દીકરા તે, બેઉએ બોળ્યું નામ ॥૫૦॥ એમ કહીને મુગટ લીધો, કરે કોનાપર રીશ; શીશુપાળની જોડે જઇને, બેઠો ઉઘાડે શીશ ॥૫૧॥ શીશુપાળે તંવ ઠપકો દીધો, મુમતમાં બોજ ખોયું; શલ્લ કહે ભાઈ ભલે પડીયો, પોતે ત્યાં ઉચું જોયું ॥૫૨॥ ચારે નામીચા ચઢીને પડયા, અતી આહાકાર હોય; પછી સહુની હિમ્મત ભાગી ઉભો ન થયો કોય ॥૫૩॥ દ્રૂપત રાજાએ આશા મુકી, નહિ ચાલે કોની હામ; છત્રપતી જો આવ્યા હોત તો, થાત મ્હારૂં કામ ॥૫૪॥ પવન ગમની સાંઢ આપી, મોકલીયો છડીદાર; દુરીયોધનને જૈ તેડી આવો, કહીએ ન કરશો વાર ॥૫૫॥ સાંઢણી લઈ છડીદાર પોહોચ્યો જૈને કહ્યા સમાચાર; દુરીયોધન કહે પીઠી ચોળાવો, મામા ન કરશો વાર ॥૫૬॥ મામાએ બોલાવી માનુનીયોને; ગીતાં મંગળ ગાય; દુરીયોધન બાજઠે બેઠો, પીઠી સારૂ વર રાય ॥ ૫૭ ॥ વળણ॥ બેઠો પીઠી ચોળાવવા, જે દુરીયોધન રાય, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, અછકલો એ રાય.

કડવું ૧૧૨ રાગ ધોળનો.

પીઠી ચોળે, પીઠી ચોળે પ્રીત આણીરે, વરરાજાને, ચઢાવે ગંગોદક પાણીરે ॥ ૧ ॥ અત્તર ફુલેલ તેલ શરીરે લોચેરે; ગીતાં ગાતી. સુંદરી શરીયા ધોયેરે ॥૨॥ વરરાજાથી, હોઠમાં હશી દેવાયરે; કરે અતી, ઉતાવળ માંમાયરે ॥૩॥ કાઢે ધાંટા ચીકણાશ મુકી દોનેરે; ઘણું થયું વરને નવરાવવા લ્યોનેરે ॥૪॥ એટલે બીજે, બાજઠે કરાવ્યું સ્નાનરે; શરીર લુછી; વરને કર્યા સાવધાનરે ॥૫॥ વરરાય બોલ્યા, મામા મને દિપાવોરે; સહુથી શોભુ, તેવા શણગાર પહેરાવોરે ॥૬॥ મુજને દેખી કન્યાને

મન થાય ચટકોરે, જમો પેરાવો, મને ચોરીને-પટકોરે ॥૭॥ દ્રષ્ટી ન લાગે હું ન બીહું કે ન ઝબકું રે;માંમા માહારે, ગાલે કળો કાળુ ટપકુરે ॥૮॥ તવ મામાયે, પહેરાવ્યાં વસ્ત્ર શણગાર;આગળ આછાબા, બાંધીને કર્યો તૈઆરરે. ॥૯॥ માંમાયે તો મોઢે જરા ઘસી મેશરે; કહ્યું હવે જા ભાઇ ઘોડે બેશરે. ॥૧૦॥ વરરાય બોલ્યા માંમા લ્હાવો વિતાડોરે; તમે મુને તેડીને ઘોડે બેસાડોરે. ॥૧૧॥ એટલે મામે, વરને તેડયો તે વારરે; કરણ; બોલ્યો કાહાડો વરરાજાને બ્હારરે. ॥૧૨॥ તવ માંમાયે, વરરાયને બ્હાર લીધોરે; શણગારેલે ઘોડે બેસાડી દીધોરે. ॥૧૩॥ વરરાય બેઠો, થઇને ઠીકા ઠીકરે, બેસતામાં દસવીસ થઇ છે છીંકરે. ॥૧૪॥ વરરાય બોલ્યો માંમા આ શુકન કેવારે; માંમે કહ્યું દસ વિસ કન્યા મળે એવારે. ॥૧૫॥ માંમે લાવી વરને શ્રીફળ આલ્યુરે; દુરીયોધને હસીને ભુજમાં ઝાલ્યુરે ॥૧૬॥ વરરાય બોલ્યો, શેવકથી મુને ન લજાવોરે; લક્ષ લક્ષના, દાગીના સહુને પહેરાવોરે ॥૧૬॥ અગીઆર ક્ષોણી, શેન્યાના જોદ્ધા જેહરે; દીધા દાગીના, પેહેરીને ત્યાર થયા તેહરે. ॥૧૮॥ આગળ ચાલે, શેન્ય ક્ષોણી અગીઆરરે; પુઠળ ગાતી નવાણુ ભાઇની નારરે. ॥૧૯॥ વાજતે ગાજેતે વરઘોડો લેઇ નીકળીયારે. ગયા દરવાજે, તેવા ત્યાં કાગ કળકળીયારે. ॥૨૦॥ ભીષ્મ વીદુર, દ્રોણને ક્રીરપાચારરે; સરવે આવ્યા, નગ્રના દરવાજા બ્હારરે. ॥૨૧॥ પછી સરવે સુંદરીને ત્યાંથી ખાળીરે; વરની રાણી, ઘેર બેઠી છેડો વાળીરે, ॥૨૨॥ પછી બેઠો હાથી ઉપર વરરાયચે; પુઠે બેઠા ચમ્મર ઢોળે માંમાયરે. ॥૨૩॥ કરણ કહે ઉતાવળે:પંથ ઝાલોરે; વાર ન કરશો, વર રાયને લેઈ ચાલોરે,॥૨૪॥ વાગતે ડંકે,સરવે ચાલ્યા જાયરે; મારગમાં અત્તરના છંટકાવ થાયરે. ॥ ૨૫ ॥ ભાટચારણ, આવીને યાચક યાચેરે; ચાલતે રસ્તે થૈ થૈ અપછરા નાચેરે. ॥૨૬॥ સાંઢણીવાળો આગળ ગયો છડીદાર; જેને કહ્યા સભામાં સમાચારરે ॥૨૭॥ સરવે જાણ્યું આવ્યો દુરીયોધનરે; દ્રુપદ રાજા ઘણો થયો પરસનરે. ॥૨૮॥ એવે આવ્યો, છત્રપતી સભા પાસરે, એટલે ઉઠયો. દરૂપદ ધરી હુલ્લાસરે. ॥૨૯॥ સામો ચાલ્યો લેઇ સાકરનાં પાણીરે, એટલે સરવે ક્ષત્રીની સભા વિખરાણીરે. ॥૩૦॥ સૌ ક્ષત્રીએ, મનમાં કર્યો વિચારરે, જૈએ સામા, આવ્યો સઉનો સરદારરે. ॥૩૧॥ એવી રીતે સભામાં હોકારો હોયરે, ભુજ જોડીને, સામા આવ્યા સહુકોયરે, ॥૩૨॥ બેશી રહ્યા પડેલા પુરૂષ ચારરે, બેશી રહ્યા, જાદવ બ્રહ્મ કુંવારરે. ॥ ૩૩ ॥

॥ વળણ॥ વિપ્ર જાદવ બેસી રહ્યા, બેસી રહી પ્રજાય, વ્યાસ વલ્લભ કહે

કથા, સાંભળજો શ્રોતય.

કડવું ૧૧૩ મું.

॥ હંશે માંડચો વીલાપ, પાપી માણસરે. એ રાગ. ॥

થયો સ્વયંવરમાં પોકાર, દુરીયોધન આવીયોરે;સામા ગયા સૌ ક્ષત્રી કુંવાર, દુરીયોધન આવીયોરે ॥૧॥ રાજા દ્રુપતે ઉલટ આણી, દુરીયોધન આવીયોરે; પાવા લાગ્યો સાકરના પાણી, દુરીયોધન આવીયોરે ॥૨॥ ભલે પધાર્યા સર્વના સુબા. દુ૦ સામા આવી સૌ કર જોડી ઉભા. દુ૦ ॥૩॥ પાયાં પાયાં સાકરનાં પાણી, દુ૦ સરવેની ગતી ગભરાણી. દુ૦ ॥૪॥ કોઇથી ઘાંટો કાઢી ન બોલાય, દુ૦ કોઇથી છાની વાત ન થાય. દુ૦ ॥૫॥ એવી છત્રપતીની બીક, દુ૦ નવ્ય ખવાય ઉદ્રસ છીંક. દુ૦ ॥૬॥ પાપીની દ્રષ્ટા જે પર જાય. દુ૦ તે ક્ષત્રીની કંપે કાય. દુ૦ ॥૭॥ અંધ સુત છે ગર્વનો ભરાયો. દુ૦ પછી હાથીથી ઉતરીયો. દુ૦ ॥ ૮ ॥ ચાલ્યો હાથમાં શ્રીફળ ઝાલી, દુ૦ તેની પુંઠળ સઉ જાય ચાલી. દુ૦ ॥૯॥ પેઠો સભામાં અંધ તન. દુ૦ જઇ બેઠો ઉંચે આસન. દુ૦ ॥૧૦॥ એના પેઠા પછી સહુ પેઠા. દુ૦ એના બેઠા પછી સહુ બેઠા. દુ૦ ॥૧૧॥ આવ્યો આવ્યો સરવનો ભુપ. દુ૦ સહુ સભા થઈ ચુપાચુપ. દુ૦ ॥૧૨॥ વળણ ॥ સભા સહુ સજડ થઇ, કોથી નવ્ય બોલાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, અછકલો દેખાય.

કડવું ૧૧૪ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, મચ્છાવેધનો મહીમાય ॥૧॥ સકળ સભા સજડ થૈને,બેઠીછે ચુપાચુપ;સરવ સામી દ્રષ્ટી કીધી,હસ્તીનાપુરને ભુપ. ॥૨॥ એવામાં ધીરે રહી બોલ્યો, વૃકોદર મુખ વાત, જુઓ ધરમ ભાઇ આવ્યો અછકલો, દુષ્ટ તમારોં ભ્રાત ॥ ૩ ॥ ધર્મ કહે તું બેશ છાનો, કેવો શોભે રણધીર; ગમે તો ગમે તેવો છે. તો પણ આપણો વીર ॥ ૪ ॥ એ આવ્યો ત્યારે સભા સોભી, નહી તો પડયું તું જાંખુ; એના આવ્યાથી કેવું શોભ્યું, સભાનું મંડળ આખું ॥૫॥ એમ એને સમજાવી રાખ્યો, એવે ભીષ્મ પીતાય; વિદુર પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા, અછકલું દેખાય ॥૬॥ શ્રીફળઝાલી

મુંઢ બેઠો છે, સર્વ કરે ચેષ્ટાળી; જાવો જઇ મુકાવો હેઠું, લોક રહ્યું છે ભાળી ॥૭॥ એટલે ઉઠયા વિદુર કાકા, જૈ કાનમાં કહી વાત, શ્રીફળ તારૂં મેલ હેઠું, દીસે અછકલી જાત ॥ ૮ ॥ ભાષ્મપીતા બહુ કળકળે છે, દેશે સભામાં ગાળ; તે વેળા નિચું જોવું પડશે; હસસે રઉ ભુપાળ ॥૯॥ દુરીયોધન કહે કેમ માંમા, શું શ્રીફળમા પેઠું; કન્યા છે તારી તે નહી કોની, નારીયેળને બાળ હેઠું ॥ ૧૦ ॥ તવ પાર્પાએ નીચું મુકયું, કરી ગરજના ત્યાંય; કયા ગયોરે આવ્ય હાંઈ, ઓરે ઓ દ્રુપત રાય ॥૧૧॥ તવ દ્રુપતરાય થરથર ધરૂજ્યો,ગોરને જોડયા હાથ; છત્રપતી મને બોલાવે છે, ચાલો તમે મુજ સાથ ॥ ૧૨ ॥ મુજને શું પુછશે શું કેહેશે, માંડશે ઉધડો લેવા; માટે મારી સાથ પધારો, એમને ઉત્તર દેવા ॥૧૩॥ મારાથી કાંઇ કહેવાશે નહી, કાળજુ ફફડે મ્હારૂં, ગોર કહે ચાલ હું આવું છું, શું કહે છે જોઉ વારૂં ॥ ૧૪ ॥ એમ કહી દ્રુપત નીચું ઘાલી, આવી કરજોડી ઉભો; કાળજું કંપે કાયા ધ્રુજે, છત્રપતી છે સુબા ॥૧૬॥ દુરીયોધન ઘાંટો કાડી બોલ્યો, મનમાં ધરી અહંકાર;કન્યા લાવી પરણાવી દે મુને, કેમ કરે છે વાર ॥૧૭॥ ધરૂપત શું તેનો ઉત્તર આપે, બોલ્યા ગોર વચન; ધરૂપતને પુછશો નહી કાંઈ, મને કહો રાજન ॥૧૮॥ દુરીયોધન કહે શું કહેવું તું, કન્યાને ઝટપટ લાવો; વાર કર્યાનું કારણ સું છે, લાવી મને પરણાવો ॥૧૯॥ ગોર કહે તમે સાંભળો જરા, છો કુળવંતા દીવા, એકાએક કન્યા માગો છો, નથી કર્યો કાંઈ વ્હીવા. ॥૨૦॥ આતો સ્વયંવર સભા છે, મચ્છાવેધન કરો; એટલે એ કન્યા તમારી, સુખરૂપે તમે વરો ॥૨૧॥ છત્રપતી કહે મચ્છવેધ કેવો, શું કામ કીધું આરંભ; દ્રોણીક કહે જુઓ જળ કુંડમાં, દ્વાદશ ગાઉનો સ્થંભ ॥ ૨૨ ॥ તે સ્થંભ ચડવા આપ ઉઠો, છ ગાઉ ત્રાજવે જાવો; બે ત્રાજવે બે ચરણ મુકી, ધનુશ પછી સ્હાવો ॥ ૨૩ ॥ તેને ચડાવી બાણ ચડાવો, ઓ બળીયા રાજન; નીચું જોઇને ઉચું મારી, વીંધો મચ્છ લોચન ॥૨૪॥ તેને તે બાણે પુંછ વીંધો, એટલું દૈવતદાખો: તેને તે બાણે મચ્છ ઉપાડી, આ જળકુન્ડમાં નાખો ॥ ૨૫ ॥ સુરા પુરા છો પ્રાક્રમ એટલું; રાજ્ય સભામાં કરો; એટલે તમે પુજ્ય અમારા, રૂપાળી કન્યા વરો ॥ ૨૬ ॥ તેમાંથી જો ચડતાં પડયા, કાં પડો અધુરે કામે; તો તો બેસવું ઉઘાડે માથે, પેલા બેઠા તે ઠામે ॥ ૨૭ ॥ તવ પાપીએ તે પાસ જોયું, પડેલાનું મન હાલ્યું; છત્રપતીથી સરમાયા ચાર તેજણે નીચું ઘાલ્યું ॥ ૨૮ ॥ તે જોઇને અતી આકળો થયો, બોલીયો છત્રપતી; શું કાંઇ અમે જેવા તેવા, સ્થંભે ચઢનાર નથી.

॥૨૯॥ તાઇ પીંજારા ઘણાક એડે કોણ અમારી તોલે; માટે અમે તો નહી ચઢવાના ગર્વના વચન બોલે ॥૩૦॥ બળ્યો મછવેદ બળી સભા, પરણાવી દો કન્યા; અમે નહી બેશી રહેવાના, થાશે મ્હોટો અન્યા. ॥૩૧॥ ગરજના કરી ગોરે કહ્યું બોલ ન બોલીશ ખોટો, મ્હોટાઇ મુકીદે મ્હારી પાસે તું તારા ઘરનો મ્હોટો ॥ ૩૨ ॥ મચ્છવેદને ને સભાને બાળે; બાળને મ્હોઢું તારૂં જેમ ફાવે તેમ કેમ બોલે છે, કેવું દીશે મુખ સારૂં ॥૩૨॥ વર બનીને વરવા આવ્યો, છેકજ ચઢયો ઘોડે; કામ કર્યા વણજજે પાછો, ઘેરજ કાળે મોઢે ॥૩૩॥ મચ્છવેધ કર્યાવિના, તુને નહિ મળે કન્યાય;એમને એમજ વરવી હોય તો વરશે તારીમાય॥૩૪॥ એ કન્યા નહી દ્રુપત કેરી, છે એ દીકરી મ્હારી; હીમ્મત ન હોય કામ કર્યાની, તો મુક લવારી તારી ॥ ૩૫ ॥ દ્રુપત રાય તાબેદાર તારો, અમે તાબેદાર નથી; બ્રાહ્મણ કેરો કોણ મુરબ્બી,સમજ છત્રપતી॥૩૬॥ ઉંચ દીસે પણ નીચ જાતિ છે, મેં લીધો જાણી; નીચા વીના મ્હોઢામાંથી તો, ન નીકળે નીચ વાણી ॥ ૩૭ ॥ જનમે ઉત્તમ જનેતાને પેટ કદી નીચ કોય; ઉત્તમ વર્ગમાં ગણાય તો પણ તાત બીજો કોક હોય ॥ ૩૮ ॥ તેવણ વેણ ન નીકળે નીચાં, નીચાં કૃત્ય ન ધારે; હવે લાંબી વાત ન કરતો, બેશી રહે તારે ભારે ॥ ૩૯ ॥ એમ કહી દ્રુપતને લીધો, સકળ સભા ભાળે; ખેંચોટી તેડીલાવીને, ઉભા જળ કુંડાળે ॥૪૦॥ દુરીયોધન કહે કેમ માંમા, ગોરેતો ઘર ઘાલ્યું; રોફ ભલો બેસાડી દીધો; આપણું કાંઇ ન ચાલ્યું ॥૪૧॥ ઉલટી બેચાર ગાળોખાધી, કહો માંમા કેમ કરવું; મામો કહે મચ્છવેધ કરી, એ કન્યાને વરવું ॥૪૨॥ છત્રપતી કહે થંભે ચઢશું, થનારૂં હોય તે થાય; પણ મુજ પહલાં કેમ આવ્યા, સભામાં સહુ રાય ॥ ૪૩ ॥ રાખી નહિ મ્હારી મરજાદા, નીત્યાન આવું ફાવે; ચઢયા પડયા માટે સપડાવું;ફરી પેહેલા નવ આવે ॥ ૪૪ ॥ માંમો કહે એતો વાત સાચી, કેમ ન રાખે માપ; તારૂં કહ્યું સાંભળવું પડશે, તું સહુનો મા બાપ ॥ ૪૫ ॥ વળણ ॥ સહુનો તું મા બાપ છે, સહુ તુજ તાબેદાર; સરવે રેહેશે સાંભળી, કોણ સામો બોલનાર.

કડવું ૧૧૫ રાગ થેકાવલી.

દુષ્ટ ઉઠયો સભાની માંય, હવે કોઇ ઉઠીયેરે; એમ કહે દુરીયોધ-

નરાય; હવે કોય ઉઠીયેરે ॥ ટેક ॥ હું આવ્યો હવે કેમ ન ઉઠો, શું બે-ઠા થઇ ચુપરે; જોવું જો કેવા ચઢે છો થંભે, કેવા છો જબરા ભુપ હ-વે ॥૧॥ આવ્યા છો સહુ આશા ભરેલા, રૂપે બનીને રૂડારે; મારા આ-વ્યા વિના કામ ન થયું, હાથે પેહેરો તમે ચુડા, હવે. ॥૩॥ આછી હો-રણી ઓઢીને નાચો, આંખમાં આંજો મેશ; ખાઈ ખાઇ ખાલી કાયા વધારી, થયા ભારરવાની ભેંશ, હવે ॥૪॥ માહારા આવ્યા વણ આવ્યા સભામાં, ન થયું કોઇથી કામરે; ત્યારે શું સમજીને આવ્યા, બોળ્યા બાપના નામ. હવે ॥૪॥ મ્હોટાની મરીયાદા ન રાખી, કન્યા વરવા આ વ્યારે. ક્ષત્રાણીનું દુધ લજાવ્યું, સૌ લુડીયોને ધાવ્યા. હવે. ॥૫॥ ક્ષત્રા-ત્રાણીને ઉદર જનમ્યા, મીથ્યા કરાવી વેઠરે; મનુશ થૈ શીદને અવત-રીયા, પથ્થર પડીયા પેટ, હવે ॥૬॥ છેવટ પડી જરૂર મ્હારી, તેનો પ્રગ ટે છે તાપરે, શું પેહેલાં તમે જાણતા ન્હોતા. નથી આવ્યો હજી બાપ હવે ॥૭॥ વલણ ॥ બાપ હજી આવ્યો નથી. જાણ્યા વણ ધરિ હામ; ઓ છું પાત્ર છલકાઇ ગયો, કેહે છે વલ્લભરામ. ॥

કડવુ ૧૧૬ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, મચ્છવેધ મહીમાય. ॥૧॥ ઓછું પાત્ર છલકાઇ ગયો; બો-લ્યો ફાવે તેમ; કોણ બોલી સકે એના સામુ, કોણ કહે કહ્યું કેમ. ॥૨॥ કૃષ્ણ પ્રભુથી નવ્ય ખમાય, ઉઠીને વચમાં આવ્યા; હાંહાં છત્રપતી આ શું બોલો, સહુ ક્ષત્રીને લજાવ્યા; ॥૩॥ મ્હોટાનું મ્હોટું મન જોઈ એ ગંભીરતા તે મ્હોટાઇ; છોટાં વચન બોલવાથી, દેખાય છે છોટાઈ ॥૪॥આવું બોલવું તમને ન ઘટે.નીચે નીચું વેણ બોલે;તાબાના ક્ષત્રીના માત પીતા છો, એ તમ પ્રજા તોલે ॥૫॥ હવે ક્ષમા કરી આસન બેસો, ઠબકો દેશે ગુરૂ દ્રોણ; દુરીયોધન કહે ઓ ભરવાડા, તુ મને કહેનાર કોણ. ॥૬॥ તું ભરવાડો તું પીંડારો, ગાયો તણો ચારનારો, છાશ પીને મ્હોટો થયેલો, માંમા માસી મારનારો. ॥૭॥ બ્રાહ્મણનું અન માગી ખા-નારો કેમ મ્હારા સામુ બોલે; કોણ મને તુ સીખ દેનારો, શું તુછે મુજ તોલે.॥૮॥ કૃષ્ણ કહે હું નથી તમ તોલે; ઠીક મ્હારી વાતો વરણી, તુજ તોલે કયાંથી આવું તારી, મા આખલાને પરણી. ॥૯॥ ક્ષત્રીને ત્યાં અ-વતર્યો છે, તેમાં શું મ્હોટાઇ લાવે, પણ પેહેલો પીતા આખલો તે, તે-નો અસર આવે.॥૧૦॥ભેગ વીના ઊંચ કુળનાની,બુદ્ધી આવીનવ ચાલે;

આખલાની જાત અવળી હોય, જ્યાંને ત્યાંશીંગડાં ઘાલે ॥૧૧॥ પ્રભુ કહે સમજો બહુ સભા, નંદીનો થયેલો ભેગ; તેથી તેની બુધ્ધી જુદી છે, હાંડીયા જેવો વેધ ॥૧૨॥ આ દ્રષ્ટાંતથી સીધાન્ત લેવું, શ્રોતાયે રાખવી સુદ્ધી; ઉંચ હોયે પણ ભેળ થયા વણ. નવ્ય બને નીચ બુદ્ધી॥૧૩॥ નીચ બુદ્ધી વણ નીચું ન બોલે, વીચાં કૃત્ય નકરે;આખલે હસ્તમેળાપ જ કીધો એટલામાં ગુણ ફરે ॥૧૪॥ ઉંચ હોયે પણ નીચી વાણી, તેથી જાણવો નીચ; નીચાને ન હોય શીંગડાં પણ, બુદ્ધીનો કાદવકીચ ॥૧૫॥ જે જન હોયે ખોટો તેને, ખરૂં કહે ખારલાગે; ખરાજનને ખોટું કહેકાળ જડામાં વાગે ॥૧૬॥એછે રીતી અનાદીની, મ્હોટાજને કેહેણ કીધું; પ્રભુએ સેજ કહ્યું તેમાં, દુષ્ટે ઘણું ખેંચી લીધું ॥૧૭॥ સેજશીખામણેની ચ જાતી, ખોટું ખેંચી લેશીશ; બોધમાં કટુ વચનસુણતાં,નીચાનેપ્રગટે રીસ ॥૧૮॥ નીચ ઉંચ,જાણવોંતે ઉપરથી; પ્રભુએકહ્યું એમ. દુરીયોધન કહે જુઓ માંમા, આતો બોલે જેમતેમ ॥૧૯॥કર્ણકહેબોલીને બોલાવ્યા તેં બહુ માંડયાંછેચેન; માંમો કહે તારીમાખતરાઈ, ખતરાઇ મ્હારીએન ॥૨૦॥ એટલે દુરીયોધન એમ બોલ્યો, શાંત સમાવો તાપ; મેં કાંઈતમોને નથી નહ્યું. આસન બેસો આપ ॥ ૨૧ ॥ પ્રભુ કહે તુજ તાબાના તે સાંભળી રહ્યા કાન; પણ પારકે ઘેર નહી કેવાયે, શું કરવું છે તોફાન ॥૨૨॥ દુષ્ટ કહે માહારે કૈં નથી કરવું, જાઓજુગજીવન; એમ કહી આસન પર ગયો, તવ ગયા દેવકી તન ॥૨૩॥ સકળ સભા થઇ બહુ રાજી પ્રભુએ કહ્યું ઠીક; અન્યા ભરેલ જેમતેમ બોલે, ન ધરે કોની બીક॥૨૪॥ કાળું મોઢું લેઇ આસન બેઠો, દુષ્ટ દુરીયોધન; પછી મામાનીને કર્ણની પ્રત્યે, બોલ્યો દુષ્ટ વચન ॥૨૫॥ કહો આપણે કેમ કરવું, બહુ બોલેલું નડશે; માંમો કહે બોલ્યા પરમાણે, સ્થંભેતો ચઢવું પડશે ॥૨૬॥ દુરીયોધન કહે માંછલું ઉંચું, ત્રાજવામાં ઉપાદી; ચડતાં પડુ પડુને મરૂ,તો કોણ ભોગવે ગાદી ॥૨૭॥ મામો કહે શું માંછલુ જુએ, ત્રાજવાં શું જુએ સાર; જો જરૂખામાં કન્યા બેઠી, વીજળીનો ચમકાર ॥૨૮॥ તવ પાપીએ કન્યા નીરખી. હરખ ચમક થાય; ઓરે માંમા હાવી કન્યા,નથી ત્રીલોકમાંય ॥૨૯॥ સ્થંભે ચઢું મચ્છવેધ કરૂં, ભાયગ મ્હારૂ ભળીયું; સફળ જનમ થાશે મહારો, રત્ન હું રંકને મળીયું ॥૩૦॥ એના હાથનો મારા હાથની, સાથે મેળાપક થાશે; પરણતાં એના હાથ કેરો, કંસાર આ મહો ખાશે ॥ ૩૧ ॥ બહુ પલકાયો મન મલકાયો, ગાજીને વધો વચન,

આવ્ય માહારી કને જવાબ દેવા, પંચાળના રાજન॥૩૨॥દ્રુપત કહેગોર મ્હારાજા, બોલાવે મ્હોટા રાય;દ્રોણીક કહે આવુંછું જોડે, જવાબ દેવા ત્યાંય ॥૩૩॥ એમ કહીને બેઉ જણ ચાલ્યા; આવીને ઉભા સાથ; દ્રુપત ધરૂજતો નીચું ઘાલી, જોડી રહયોછે હાથ ॥૩૪॥છત્રપતી કહેગોર મ્હારાજા,ઉઠું હું સર્વનો ધણી, મચ્છવેધ કરીએ કન્યાવરીએ, પરઠો પેહેરામણી ॥૩૫॥ ગોરે કહ્યું પાણી પહેલાં,મોજડાં શીદ્દ ઉતારે, કામકરીને ઘર ગામ સઉ લે, કાંઇ ન ખપે અમારે ॥૩૬॥ દુર્યોધન કહે જાવો ઠેકાણે, હવે નથી કાંઇ વાર;એટલે દ્રુપતને મોર ગયા,બોલ્યો અંધકુમાર ॥૩૭॥ એ માંમા ચઢતાં કદી પડુ, તે થાયછે મનસુબા; નમે ને કરણ ઝીલી લેવા, જળ કુન્ડે રહેજો ઉભા ॥૩૭॥ કરણ સુકનમાં તો શબ્દ છે આગળ તારા, આવાં આવાં વચન બોલી, કરે ફજેતા અમારા ॥૩૯॥ લ્યો ત્યારે ઉઠુછું સભામાં;બોલીયો છત્રપતી; પણ માંમા રૂપાળી કન્યા સામું જોતી નથી ॥૪૦॥ મ્હારા સામુ કેમ ન જુએ કોઈ સાથે કેવરાવો; છેવટ છુટકો મુજ વીના નથી, માટે સામુ જોવરાવો ॥૪૧॥ માંમો કહેએવું કેવરાવ્યે,ગણાઇએ ગુમાર;દુર્યોધન કહે પરણ્યા પછી ખાવાનીમ્હારો મારા॥૪૨॥ માંમો કહે પછી ચાહ્ય તે કરજે, તવ ઉઠયો અભીમાની, કન્યાના સામુ જોયા કરે પણ, કન્યા તો જુએ શાની ॥૪૩॥ એટલે ધરૂપતીની દાસીઓએ, ધરૂપતીને કહ્યું એમ; અરે બાઇ છત્રપતી ઉઠયા, સાંમુ ન જુઓ કેમ ॥૪૪॥ એટલે ક્રોધ કરીને બોલી, દાસી પ્રત્યે ધરૂપતી; એ અભીમાની એ અહંકારી, મારા લાયક નથી ॥૪૫॥ દાસી કહે ગમે તેવો પણ, એને ઘેર જવાનું; ધરૂપતી કહે એ પીટયાથી, કામ નથી થવાનું ॥૪૬॥ દાસી કહે કે જોઈએ છીયે, કોનું સાચુવચન;એવે આવ્યો જળ કુંડાળે, દુષ્ટ દુરીયોધન ॥ ૪૭ ॥ વલણ ॥ જળ કુંડાળે આવીયો દુષ્ટજ દુરીયોધન; ચાળા ચટકા બહુ કરે, વલ્લભ વદે વચન.

કડવું ૭ રાગ ધનાસરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય ॥૧॥ ભરીસભામાં જળકુંડાળે,ઉભો દુરીયોધન;કન્યાના સામુ જોઇ રહ્યોછે, લબ્ધ થયું છે મન ॥૨॥ એવે સર્વ સભા કકળેલી,દુષ્ટને પાતક નડજો, પુન્ય સરજ્નું આડેઆવી;ચઢતાં પાંપી પડજો ॥૩॥ પહેલા ચારે નીચું ઘાલ્યું છે, તે મનમાં એમ ધા-

રે,સ્થંભે ચઢતાં પાપી પડીને, હાથમાં આવે કયારે ॥ ૪ ॥ એવે વૃકોદર ધરમ પ્રત્યે, બોલ્યો અંકાર નડજો, તમારો દુરીયોધન ભાઈ, ચઢતાં હેઠો પડજો ॥૫॥ ધર્મ કહે આ મુંઢમતીના, એ શું બોલ્યો વચન; એ પડે તેમાં આબરૂ ઘટે, આપણને લંછન ॥૬॥ એમ કહીને છાનો રાખ્યો દુષ્ટ થયો તવ સ્વચ્છ ભરી સભામાં વસ્ત્ર ઉતાર્યાં,ભીડાવી લીધો કચ્છ. ॥૭॥ પગમાં તોડા માથે અંબોડા; જુએ સકળ સભાય; જોઈ જોઇ સહુ મસ્કરીઓ કરે મોઢે નવ કહેવાય ॥૮॥ રહ્યોછે અક્કડ દીસેછે ફક્કડ, દંત વતી હોઠ કરડે; મનડું હીસે દાઢયો પીસે,મુછોના થોભા મરડે ॥૯॥ ચાળો ચટકો જરીનો પટકો. લેઇને કમ્મર બાંધે; બાણનો ભાથો અને ધનુષ તે, ભેરવ્યાં ડાભી ખાંધે ॥૧૦॥ મુખવાસ ચાવે સહુને બતાવે,થું કે છે પચકારી;વારેવારે જુએ કન્યાના સામું આંખ્યો ઘણીચમકારી॥૧૧॥ એમ કુલક્ષણી કરતો ચાળા;અભીમાની સરવથી; સભાને નમવાનું ઘેર ગયું પણ સામુંએ જોતો નથી ॥ ૧૨ ॥ કોને ન નમતો કોને ન ગમતો, ભમતો કન્યામાં લક્ષ; પછી પાટીયાં ઉપર ચાલ્યો ચતુરા સામા ચક્ષ ॥૧૩॥ ચાલે લટકમાં વરવા ફટકમાં, કરવા ધાર્યું કામ;પાટીયે થૈને થંભે આવ્યો થંભને કરી સલામ ॥૧૪॥ ચઢું કે ન ચઢું ભય ભાસે છે, જુએ છે સઘળો સાથ; જેહ થનાર હશે તે થાશે, થંભે ભીડાવી બાથ ॥૧૫॥ પછી પગ દીધો થંભેને કે શેવકોએ શું કીધું; આડું પાટીયું મુકયુંહતું તે ખરખર ખેંચી લીધું ॥ ૧૬ ॥ પાટીયું લેતાંમાં પુરણ પાપી; ચેતી ગયો ચડી ચોટ, મચ્છવેધ કરૂં રૂપાળી વરૂં, કહીને મેલી દોટ ॥૧૭॥ દડબડ દોડયો વાયુ વેગે, જાય છે જોર ઝપાટે, જરા ન ડરતો છલંગ ભરતો, ચઢે છે સુર સપાટે ॥ ૧૮ ॥ બહુજ બળથી ચાલે છે કળથી, કાયા થકી નવ કાંપે, થેકડા મારે કુદે વધારે, વાંદર પેરે ટાંપે ॥૧૯॥નેત્ર ન હેકે ચરણ મુકે, જાણે ન આવે જોર; કેવી રીતે ચાલ્યો જેવી પતંગ માગે દોર ॥ ૨૦ ॥ વાયુને વેગે સુસરો ચાલ્યો, સઉ સભા વીસ્મે થાય; આવી રીતે કોઇ ન્હોતું ચડીયું સર્વથી સવાયો જાય ॥ ૨૧ ॥ ગમે એટલું આપણ બધા, બોલીયે એનું ખોટું; તે બોલેલું મ્હોઢામાં પેસે, મ્હોટાનું ભાયગ મોહોટું ॥ ૨૨ ॥ એના ભવિશની એ કન્યા છે, તે ટકી આટલી વાર; ભાગ્ય વિના ભામની લેવા ગયા, ચઢીને પડીયા ચાર. ॥ ૨૩ ॥ મચ્છવેધ કરશે કન્યા વરશે, એમ હોંકારો થયો; જોત જોતામાં અભીમાની; પોણા છ ગાઉં ગયો ॥ ૨૪ ॥ આ ગયો આ ગયો સહુ કેવા લાગ્યું, બોલવું સહુનું નકામું; એટલામાં

અંતરયામીયે, જોયું દુષ્ટના સામું. ॥૨૫॥ જાણ્યું કે આતો જઇ પોચ્યો નિશ્ચે મચ્છવેધ કરશે; મ્હારૂં ધાર્યું માહારા મનમાં રહેશે, પાન્ડવ પાછા ફરશે, ॥૨૬॥ એવું જાણી પુરૂષ પુરાણ કપટી, કૃષ્ણે કીધું; ઉંચો બરોબર જવા દેઇ-બળ હરીને લીધું. ॥૨૭॥ શરીરમાંથી શક્તિ ગઇ કે શ્વાસ ઘણેરો ચડીયો; આકુળ વ્યાકુળ જીવજ થયો; થંભન બ્હાજી પડીઓ. ॥૨૮॥ જીલજો માંમા જીલજો મામા પુર્ણ મળ્યાં છે પાપ; ઉંચેથી પોકાર કરે કોણ સાંભળે એનો બાપ. ॥૨૯॥ પોણા છ ગાઉ ઉંચો વાયુ, વ્હાયો મેરસમેર; તેમ લાગ્યો ઘણો ગભરાવા, ચઢી ગયા બહુ ફેર. ॥૩૦॥ અરેરે હું તો પડવાનો, મરવાનો આજ હોણ; મ્હારો પૈસો પુંજી મ્હારી; ગાદી ભોગવશે કોણ. ॥૩૧॥ રૂપાળી કન્યા દેખીને લોભાઇ બુદ્ધિ મારી, એ કન્યા તેં ગજબ કીધો સઉના જીવ લેનારી, ॥૩૨॥ જીવતો મુને ઉતરવા દે લાગુ તજને પાય; મારે તુને નથી પરણવું, તું તો મારી માય. ॥૩૩॥ એ રીતે ટળવળવા લાગ્યો, કાયા થરથર ધ્રુજે; ઉંચુ ને નીચું જુએ તો આભ અવની નવ સુજે. ॥ ૩૪ ॥ પરસેવાના જેભ વછુટયા શરીર શીતળ થાય; રૂંવાડે રૂંવાડા થઇ ગયા ઉભાં, લીલુ પીળુ દેખાય. ॥૩૫॥ આંખે અંધારાં આવવા લાગ્યાં, ઉલટી થઇ અપાર; નસો નરમ થઇ ગઇ કે ભુજ છુટયા તે વાર. ॥૩૬॥ થંભેથી વછુટી ગયો પાપી, જેવાં વચન એભાંખ્યો; તેવા ફળદેવાપ્રભુ એ ઉંધો કરીને નાખ્યો. ॥૩૭॥ ઉંધો પડીયો થાંભલો નડીયો, વાગ્યો તે લેલાટ ફુટયું;તેવાજ તમ્મર ચઢી ગયાને રૂધીર ઝાઝું છુટયું. ॥૩૮॥ જળ હેલકારે ઉપર આવ્યો શેવકે કાઢયો બ્હાર; ઝોલા દેઇને પાણી પાધેલું ઓકાવ્યું તેણીવાર. ॥૨૯॥ સકળસભા ખડખડ હશી કોપ પ્રભુએ કીધો; એટલે દ્રૌણિક ગોર આવ્યા. મુગટ ત્યાં લેઇ લીધો.॥૩૯॥ શકુની મામો આવ્યો સભામાં કરે અતી ઉચાટ; અગ્ની લાવી શેક કરીને, પાટો બાંધ્યો લેલાટ. ॥ ૪૦ ॥ દ્રૌણીક કહે ઉઘાડે માથે બેસો કાષ્ટ આસન, એટલે દ્રૌણીક પ્રત્યે બોલ્યો, ધ્રત્રાષ્ટરનો તન. ॥૪૧॥ મ્હારાજા અમે નહિ જેવા તેવા; સર્વ તણા સરદાર, ચાર બેઠા પણ હું કેમ બેસું બોલતાં કરો વિચાર. ॥૪૨॥ દ્રૌણીક કહે ધીક્કાર તુને, થયું નહીં આ કાજ; ઉંચુ જોઇને શું બોલે છે નથી આવતી લાજ. ॥૪૩॥ પહેલી બહુ ફુલાશો મારી, શઉને કર્યા તીછકાર, તાત તણું તેં નામ બોળ્યું ઓ અંધના કુંવાર, ॥૪૪॥ માંમો કહે શીદ તકરાર કરે, વીચાર કરી લે હૈયે; એવું જાણજે ઉઘાડે માથે; ઘરમાંજ બેઠા છૈએ. ॥૪૫॥ દુષ્ટે કહ્યું બરોબર માંમા શાનું પ્રયોજન ખોયું; ચાર ચઢીને પ-

ડેલા હતા, તેમણે ઉંચું જોયું ॥૪૬॥ અંધ તણો સુત બેસવા ગયો, કાષ્ટ તણે આસન; ચાર જણાએ વચમાં બેસાડ્યા પધારો દુરીઓધન ॥૪૭॥ તવ ચારેની વચમાં બેઠો, બોલીયો જરાસન, કેમ પેહેલી દીધી સર્વને ગાળો, એ આખલાના તન ॥ ૪૮ ॥ શલ્ય કહે કે એ દરજોધન; ઘરમાં મચ્છવેધ કરજે; તારી મા છે વર વાળી, તેને જઇને વરજે ॥ ૪૯ ॥ દુરીયોધન કહે ચાહ્ય તેમ બોલો, ધારેલું કામ કરશું; રૂપાળી કન્યા ક્યાં છે જવાની, અમેજ એને વરશું ॥ ૫૦ ॥ એમ માંહોમંહ ટંટા ચાલ્યો, જુએ ક્ષત્રી સંતાન, શકુનીને દ્રૌણીક આવ્યા કરી ગયા સમાધાન ॥૫૧॥ સકળ સભા બેશી રહી છે, ઉભું થતું નથી કોય; દુષ્ટનો પ્રધાન કરણ રાજા છેવટે ઉભો હોય ॥ ૫૨ ॥ એટલામાં વ્રકોદર બોલ્યો, સાંભળો ધરમ રાય; તમારા ભાઇએ અજવાળ્યું, ભરી સભાની માંહ્ય. ॥૫૩ ॥ વળણ ॥ અજવાળ્યું ભરી સભા મહી, એવે ઉઠયો કર્ણ; કામ તેથી થાશે નહી, એ પણ ઢળશે ધર્ણ.

કડવું ૧૧૮ રાગ મારૂની ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; બોલ્યા ધરમ સાંભળ વીર, બેશી રહે થઇને સ્થીર ॥ ૧ ॥ એવે કરણ સભામાં ઉઠયો, એનો વાંકો દીવસ રૂઠયો; એને સકળ સભા ભાળે, જઈ ઊભો એ જળ કુંડાળે ॥૨॥ દીઠો દુરીયોધન ભુપાળે, એને પડી પેટમાં ફાળ; આતો કરણ મચ્છવેધ કરસે, એતો રૂપાળી કન્યા વરસે ॥ ૩ ॥ હું તો વરરાય પાછો જાવું, વરે જાનૈયો ખોટો દેખાવું; એવું સમજીને બોલ્યો એમ, કહો કરણ ઊઠયા કેમ ॥૪॥ બોલ્યો કરણ ખોવાઈ લાજ, કરૂ મચ્છવેધન આજ ॥૫॥ જાન લાવ્યાને પાછા ફરીયે, તેથી વિશ્વમાં લાજી મરીયે; સુણી છત્રપતી બોલ્યો વાત, તમે બેસી રહોમુજ ભ્રાત ॥૬॥ જવાદો લાજ છો જાય મારી, જોવું કોણ વરે છે નારી; કહી માંમાને બોલાવ્યો, તવ શકુની ઊઠીને આવ્યો ॥૭॥ બોલ્યો દુરીયોધન મુખ એવું, ઉઠયો કરણ તે દીસે કેવું; વરે જાનૈયાને વરરહે, તેથી જગત કેવું કહે ॥ ૮ ॥ માટે સાંભળો કરણ વીર, તમે બેશી રહો રણધીર; કદી કામ કરવા હોય મન, તો તો પાળો મહારૂં વચન. ॥૯॥ થંભે ચઢી કરો કામ તમો, પણ પરણીએ કન્યા અમો; બોલ્યો કરણ સાંભળો રાય, નથી વરવાની મુજ ઇચ્છાય. ॥૧૦॥ કામ કરી ઉતરશું અમો, પછી પ્રેમદા પરણો તમો; એમ કહીને દીધું વચન, દીધી

આગના દુરીયોધન ॥ ૧૧ ॥ માંમા કાણ એનાથી થાશે, હવે એ કન્યા કયાં જાશે; લોકે મશ્કરી કીધી ભારી, પણ કન્યા થૈ મ્હારીને મ્હારી. ॥૧૨॥ બોલ્યો માંમો વાત મરમની, મેં તો જાણી છે તારા કરમની; બોલ્યો રાય માંમા ચીત્ત ધરો, વીવા સામગ્રી ત્યાર કરો. ॥ ૧૩ ॥ માંમો જઇ બેઠો ઠેકાણે, વસ્ત્ર ઉતાર્યાં કર્ણે તે ટાણે; થયો ભરી સભામાં સ્વચ્છ, એણે ભીડાવી લીધો કચ્છ. ॥૧૪॥ લીધો બાણનો ભાથો ધનુષ, ગયો પાટીયે ધરીને હુંશ; જોડયા સર્વે સભાને હાથ, પછી થંભે ભીડાવી બાથ. ॥૧૫॥ એણે ચડવાનું મન કીધું, તવ દાશોએ પાટીયું લીધું; રાજા કરણ બહુ બળવાન, દોટ મુકી રવી સંતાન. ॥ ૧૬ ॥ એ તો વાયુને વેગે ચડીયો, જઇ ખીલાને બાજી પડીયો; છે છ ગાઉ ખીલોને ત્રાંસ, તેણે લટકી ખાવા લાગ્યો શ્વાસ. ॥૧૭॥ તવ હરખાયો દુરીયોધન, માંમા ચડયો કરણ રાજન; હવે કન્યામાં વ્રત્તિ પેઠી, માંમા નિશ્ચે મ્હારે ઘેર બેઠી. ॥૧૮॥ માંમા કહે ન બોલીયે કશું, કામ થયા પછી શેર થશું; એવે કરણ રાયને જોઇ, આશા મુકી બેઠા સહુ કોઇ. ॥૧૯॥ એવે કૃષ્ણે વીચાર્યું એમ, હવે કરણનું કરૂં કેમ; એ છે ભક્ત અને દાતાર, એને પીડાયે નહી લગાર. ॥૨૦॥ નહી પાડુ તો કામ કરશે, દુષ્ટ દુરીયોધન કન્યા વરશે; મ્હારા પાન્ડવ પાછા જાશે, માહારી ધારણા મીથ્યા થાશે. ॥૨૧॥ એમ જાણી નારદ સંભાર્યા, તેવા આવી ને ઉભા ધાર્યા; પુછયુ કૃષ્ણને નારદ રૂશી; કહો તમારી કેવી ખુશી. ॥૨૨॥ કહ્યું કૃષ્ણેકરણનેઉતારો;ધાર્યો થાય મનસુબો મ્હારો; તવ નારદજી કહે વારૂ, જુઓ જુક્તી કરી ઊતારૂ. ॥૨૩॥ વળણ ॥ ઊતારૂં હું કર્ણને જોજો જુક્તી આજ; વલ્લભ વદે એમ બોલીને;ગયા નારદ મ્હારાજ. ॥

કડવું ૧૧૯ રાગ સોભાગ્યની દેશી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું; મચ્છવેધનો મહીમાય, ॥૧॥ નારદ રૂશી થાતા ખુશી દ્રુપતીને ધામ ગયા;તવ સતીયે બે ભુજ જોડયા;કીંકર પર કરી દયા॥૨॥ પધારો મ્હારાજા પધારો મ્હારાજા, મુને કરી પાવન;એમકહીને બેસવામાટે,કન્યાયે આપ્યું આસન ॥૩॥ તવ નારદજી આસન બેઠા, જાણે અતી ઊચાટ; શીશ ધુણાવે હોઠ ફફડાવે, બે ભુજ દીધા લેલાટ ॥ ૪ ॥ આંખ્યોમાં ઝરઝરીઆં લાવ્યા, ઊતારી નાંખ્યું મુખ; દ્રુતીતવ પુછવા લાગી.

મ્હારાજ શું દલ દુખ. ॥૫॥ આ વેળા તો હરખવું જોઇએ, તેમ છતાં શી ઉદાશી; સાચુ કહેજો સોગન મ્હારા, કેમ થયા નીરાશી. ॥૬॥ નારદ કહે શું પુછે છે, તારી ચીંતા નથી તને; તારે માટે પેઠી ઉદાસી. ગભરાટ થયો મને. ॥ ૭ ॥ ધ્રુપતી કહે ઓરે મ્હારાજા, દલમાં ન ધરશો દુઃખ શા સારૂ મનમાં મુજવાવો, કહી દો મ્હારે મુખ. ॥૮॥ નારદ કહે સ્થંભે ચઢયો છે, તેની તું ન જાણે વાત; પુછી જો તારી દાશીયોને, કોણ કરણની માત. ॥ ૯ ॥ નથી એના માબાપ જગમાં, કુળહીન જાતીમાં રાશી; વળી જગતમાં લાન્છન મ્હોટું એનિ જનેતા દાશી. ॥ ૧૦ ॥ ક્ષત્રીની પુત્રી દાશીના પુત્રને, પરણે તો આહાકાર; વળી નથી રાજ્ય વંશી, કરી લે કાંઇ વીચાર, ॥ ૧૧ ॥ સહુ લોક વાતો કરવા લાગ્યું અવળી ગંગા વહેશે; નેવ તણાં નિર મોભે ચઢવાનાં, રાજ્યની કન્યા લેશે, ॥૧૨॥ એવી વાતો ચાલી છે તારી, સાંભળી કાળજુ બળીયું તેથી તુજને કહેવા આવ્યો, ભવીશ વાંકુ વળીયું, ॥૧૩॥ એ બાઇ વર કાંઇ મળે નહી તો, વખ ઘોળીને મરજે, પણ આવાને કાઢજે પાછો, બીજો મળેતો વરજે. ॥ ૧૫ ॥ એવા વચન સાંભળી બોલી દ્રુપતિ મુખ વચન; એ મ્હારાજા હેડો ઉતારૂં, નહી વરૂ દાશી તન, ॥ ૧૬ ॥ એમ કહીને આગના કીધી, જાવો દાશી તમે ચાર, જળકુન્ડ જઇને શંખ વગાડી ઝાહેર કરો વીચાર. ॥ ૧૭ ॥ તવ ચાર દાશી શંખ લેઇ ચાલા, ઉતારવા તે ઠામ; નારદ કહે જાવુંછું હું તો, ન લેશ મ્હારૂં નામ. ॥૧૭॥ એમ કહિ અંતરધ્યાન થયા, સૌ સભા જુએછેખુબી;ચાર દાશી સભામાં આવી, જળ કુંડાળે ઉભી.॥ ૧૭॥ શંખ વગાડી નાદજ કીધો, સાંભળ રાજા કરણ; જોજે તું મછવેદન કરતો, ઉતર પાછો ધરણ. ॥ ૧૯ ॥ રાજનિ કન્યા નહી વરે તુને, તારીતો જાત છે રાશી, એક તો પ્રધાન બીજુ છે લાન્છન, તારી જનેતા દાશી. ॥ ૨૦ ॥ તે માટે તને નહી વરે કન્યા, માટે કરીશ નહી કામ; કામ કરીશ તોયે પાછો જવાનો, સાંભળો છે તમામ. ॥ ૨૧ ॥ એવું કહ્યું શંખને શબ્દે સાંભળ્યું કરણે કાન; અરરર મુજને મેહેણું દીધું કીધું મ્હારૂ અપમાન ॥ ૨૨ ॥ એમજ જાણી થંભને વળગ્યો, ઘણોક ક્રોધે ભરિયો; ભરી સભામાં લાજ લીધી, ખરખર નીચે ઉતરીયો. ॥ ૨૩ ॥ દાશી શંખ વગાડીને નાઠી, જતી રહી મહેલમાંય; કરણ ઉતરી ધરણ આવ્યો મોઢું ઉતરીયુ ત્યાંય. ॥ ૨૪ ॥ દુરીયોધન કહે કરણ વીરા, કન્યાયે લીધી લાજ; વરવાની મે આશા રાખીતી, પણ જૈશ પાછો આજ. ॥ ૨૫ ॥ કરણ કહે હવે જો ચરચા, જોઉંજો કોણ કામ કરે, કેની માંયે સુંઠ ખાધી છે, મ્હેણુ

દેનારીને વરે ॥૨૬॥ હવે કરૂ અન્યા લેઉ એ કન્યા, રીસ ઘણી છે મન; આભને અવની એક થશે પણ, પરણાવી લૈ જાઉ તને ॥ ૨૭ ॥ ધીરજ ધરજે નીશ્ચય કરજે, જાણજે કન્યા તારી; દુરીયોધન કહે સાંભળો માંમા, થૈ હવે મ્હારીને મારી ॥૨૮॥ માંમે કહ્યું કે કરણ બોલ્યો, તેમાં ન રાખીશ વ્હેમ;દુરીયોધન કહે કોક કામ કરશે, ત્યારે કરીશું કેમ ॥૨૯॥ કરણ કહે કોક ચઢીને, કામ કરે ભલી પેર; એટલે તેને ઉતરતામાં, એક બાણે મારૂ ઠેર ॥૩૦॥ કન્યા કોઇને વરવા ન દેવું, તુજને શી ચીંતા પેઠી; છત્રપતી કહે સંદેહ ટળીયો, હવે મારે ઘેર બેઠી ॥૩૧॥ પછી સૌ સભા બેશી રહીને, ઉભુ થતુ નથી કોય; દ્રુપત રાજા ઘણો ગભરાયો; હવે વલે શી હોય ॥૩૪॥ કામ થતાં કન્યાને કહેર કીધો, ક્રોધે ભરાયો કરણ, વીવેક વીવા નથી થવાનો, થાશે કન્યાનું હરણ ॥૩૫॥ તે જોવું પડશે માહારી આંખે, તેથી ભલુ મ્હારે મરવું; ઘેર જઇને વીખજ પીવું, માહારે જીવી શું કરવું ॥૩૪॥ વળી જાણ્યું કે કોઇ ઉઠે છે, જોવા લાગ્યો ચોપાસ પણ સભામાંથી કોઇ ન ઉઠયું, પુરણ પડીયો ત્રાસ; ॥૩૫॥ દ્રુપતે કહ્યું દ્રોણીકજીને, જઈ આવું જરા ઘેર; એમ કહીને ત્યાંથી નીકળીયો, ધારા મરણની પેર ॥૩૬॥ વળણ ॥ મરવું ધાર્યું મનથકી સાંભળજે તું રાય; વ્યાસ વલ્લભ કથા કહે, સભામાં શું થાય.

કડવુ ૧૨૦ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, મચ્છાવેધન મહિમાય ॥૧॥ સ્વયંવરમાં વાતો ચાલી; કોણ ઉઠયું કામ કરવા; તેથી દ્રુપત ઘણો ગભરાયો, ઘેર ગયો એ મરવા॥૨॥ અરેરે આપઘાત એ કરશે, રહી રૂપાળી ક્ષત્રાણી;બીચારાયે ખરચ કર્યાં તે સર્વ થયો ધુળધાણી ॥૩॥ એવામાં બળભદ્રજી બોલ્યા, સાભળો શામશરીર; દ્રુપતનું ધાર્યું ધુળ મળીયું, ઓરે માહારા વીર ॥૪॥ માટે મુજને દયા આવેછે, કહોતો ઉભો થાવું; મચ્છવેધન કરવાને માટે, સભામાં પાટીયે જાવું ॥૫॥ તવ પ્રભુએ એમ વિચાર્યું, તરછટ કથલે ઘાટ; જેટલા ચડયા તેટલા પડયા, પાંચ પાંડવને માટ ॥૬॥ વળી પાછા મોહોટાભાઇ ઉઠે, એમ જાણી બોલ્યા મર્મ; હું ન્હાનોને તમે મોહોટા, કેમ ન રાખો સર્મ ॥૭॥ ઘડપણમાં શું ગતી ગઇ તે, થઈ વરવા ઇચ્છાય; એવાં પ્રભુનાં વચન સુણી, બળદેવજી સરમાય ॥ ૮ ॥ હળધારી કહે ઓરે

વીરા, નથી કન્યાપર પ્રેમ દ્રુપતનું થાય છે ધુળધાણી, દયા આવે છે એમ. ॥૯॥ આ વેળા કુન્તા ફોઇનો, હોય કોઇ કુંઆર, તો તો સવામણ સોનાની મચ્છા, ટકે ન આટલી વાર. ॥ ૧૦ ॥ કૃષ્ણ કહે કુન્તા કુવરનું, કષ્ટ તમે શું કાપો. પાંચમાનો એક દેખાડું તો, તેને તમે શું આપો. ॥ ૧૧ ॥ બળદેવ કહે બતાવો બંધુ, બરોબર ઓળખા લવું, તો તો આજ લગીનુ સુકૃત, તેને અરપી દેવું. ॥ ૧૨ ॥ વિઠ્ઠલ કહે વચન આપો બળદેવ વચને ચડીયા; અંતરયામીવચન લેઇને ખડખડ હસી પડીયા ॥ ૧૩ ॥ પાન્ડવ શાના વચન શાનું, મશ્કરિ કરશે કોય; ત્રણ ત્રણ વરશો એમને થયાં, પાન્ડવ તે કયાથી હોય. ॥૧૪॥ તવ બળદેવન ક્રોધ વાપ્યો, કેમ હસી કાઢે તું તો; મારી મશ્કરી તેં કરી શું તારા જેવડો હું તો ॥૧૫॥ તવ પ્રભુ કાંઇ બોલ્યા નહીને, ઉઠી ગયા તે વાર, રાજ્ય સભામાં સંચરિયાએ, પોતે જુગદાધાર. ॥૧૬॥ ભીષ્મ વિદુર ને દ્રોણ બેઠા, ચોથા કીરપાચાર, હસ્તે મોઢે આવીયા ત્યાં પોતે દેવ મોરાર. ॥ ૧૭ ॥ તવ બોલાવ્યા ભીષ્મ પીતાયે, પધારો પુર્શ પુરાણી જુઓ બીચારા દ્રુપતકેરૂં ખરચ્યું થયું ધુળધાણી. ॥૧૮॥ દુરીયોધન પડયો ચઢીને બોળ્યું અમારૂં નામ. અત્યારે અમારાં પાંન્ડવ હોય તો, તરત કર્યું હોય કામ ॥૧૯॥ અંગારો રહ્યા હીરા હડતાયા, ત્યાં શો અમારો ઉપાય, એટલે સત્ય પુરૂશોના પ્રત્યે બોલ્યા યાદવ રાય ॥ ૨૦ ॥ પાન્ડવના તમે વખાણ કીધાં, શું તેમનું કષ્ટ કાપો; પાંચમાનો કદી એક બતાવું, તેને તમે શું આપો ॥૨૧॥ તવ ચારે સતિયા એમ બોલ્યા, બતાવો ઓળખી લૈયે; અમારા સુકૃત આજ સુધિનાં, તેને અરપી દૈયે. ॥૨૨॥ વનમાળી કહે વચન આપો, તવ દીધાં વચન; એટલે ખડખડ હશી પડયા, પોતે જુગજીવન. ॥ ૨૩ ॥ ભીશ્મ પીતા કહે કેમ હસોછો હસવું આવ્યું શેમાંથી; પ્રભુ કહે તમે વચન દીધા, પાંડવ તે હોય કયાંથી. ॥૨૪॥ ભીશ્મ પીતા કહે સાબાશ તમને, ઓરે દેવાધિ દેવ; વૃદ્ધ થયા પણ મશ્કરીની, ન ગઈ તમારી ટેવ. ॥૨૫॥ ગોવીંદ કહે ગમ્મત ઘડી, કહી પ્રભુ સંચરીયા; જઇ પોતાને આસન બેઠા, વચન પોતે વરીયા. ॥ ૨૬ ॥ ભક્તને માટે ભુદરજીને, ઘણાક ચીંતાય; આગળથી પેરવી કરી મુકી, ભક્તીને વશ જગરાય, ॥૨૭॥ એવે દ્રુપત ઘેર ગયોને, સંચર્યો સાતમે માળ; વિશનો પ્યાલો ઘોળીને ભરીયો, વ્યાસજી ઉપર કાળ. ॥૨૮॥ ચોધારે આંસુ ચક્ષુમાં ચાલે, કરે અતી પરીતાપ; વેદમ વ્યાસજી હું તો મરૂ તે, તમારે માંથે પાપ. ॥ ૨૯ ॥ એમ કહીને પ્યાલો પોતે, મોઢે માંડયો જે વારે; વેદમ વ્યાસજી આવીને

ઉભા, પાડયો પ્યાલો તે વારે ॥૩૦॥ તમાચો મારી ઢોળી નાંખી, મુખ વધા વચન; શા શારૂ આપઘાત કરે છે, ઓરે મુરખ જન ॥ ૩૧ ॥ દ્રુપત કહે ઓરે મ્હારાજા, તમે તો શત્રૂ માહારા, જગતમાં વગોણું કરાવ્યું, બતાવ્યા ઉપાય સારા ॥૩૨॥ કહેણી કરાવી વિશ્વમાં માંથે, પઈસામાં મુકી પુળી, એક રૂપાળી દીકરી સારૂ શૌને ચઢાવ્યા શુળી. ॥ ૩૩ ॥ એવું લાંછન માથે આવ્યું, હવે જીવી શું કરૂં; તમારા કહેવા પ્રમાણે કર્યું તે, વિસ ઘોળીને મરૂં ॥ ૩૪ ॥ તમોએ માઠી મતી મને દીધી, કામ કોથી નવ થયું, પાંચ પડયા ને છઠો ઉતરીયો, માંછલું અદ્ધર રહ્યું ॥ ૩૫ ॥ વળતી વેદમ વ્યાસજી બોલ્યા શું ગભરાયો છેક; તારી પુત્રીના લાયક ન્હોતો, એમાનો વર એક ॥ ૩૬ ॥ દ્રુપત કહે પુત્રીના લાયક કેમ જણાતો નથી; વ્યાસ કહે આવ્યો સભામાં; કામ ઉપર નહી મતી ॥ ૩૭ ॥ કન્યાની એને નથી ઇચ્છા, નહી જસ લેવા નો પ્રેમ; દ્રુપત કહે પ્રેમ વીનાને, ઉઠાડું કરી કેમ ॥ ૩૮ ॥ વ્યાસજી કહે જા તું શભામાં, ગોરને લૈ પરવરજે; રાજા રૂશી જાદવ લોકો, ત્રણે સભામાં ફરજે ॥ ૩૯ ॥ હાથ જોડીને સ્તુતી કરજે, ધરજે પુરણ પ્રેમ; ઉઘાડે છોગે કહેજે સભામાં, જેમ તને કહું તેમ ॥ ૪૦ ॥ કહીએ રૂપ રંગનું કામ નથી, ક્ષત્રી જોઇએ આપ; જાત છુપાવી બેશી રહેતો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૪૧॥ એટલે ઉઠશે પાપના ભયથી, ચાલશે એની હામ; તેનામા રૂપ રંગ નહી હોયે, પણ તે કરશે કામ ॥૪૨॥ દ્રુપત કહે વારૂ મહારાજા, પાળુછું તમારી વાણ; તેમ છતાં કામ નહી બનેતો, કાઢીશ માહારો પ્રાણ ॥૪૩॥ એમ કહીને રાજા ઉઠયો, વ્યાસજી થયા વીદાય; દ્રુપત રાજા આંસુ લુછીને, ચાલી આવ્યો સભામાંય ॥૪૪॥ દ્રૌણીકને કહ્યું ઓરે મહારાજા, ચાલો તમે મુજ સાથ; એમ કહી સાથે લૈઇ ગયો, જાદવમાં જોડયા હાથ ॥૪૫॥ વળણ ॥ પ્રથમ ગયો જાદવ મહી, છે દ્રૌણીક ગોર સાથ, વ્યાસ વલ્લભ કહે ગરગરે; સહુને જોડી હાથ.

કડવું ૧૨૧ રાગ ઝુલાણાની ચાલ.

અરે કોઈ ઉઠો ઉઠો રાય, મચ્છા વીંધી વરો કન્યાય; અરે મછ વીંધી વરો કન્યાય; હું તો કહુંછું લાગી પાય. ટેક. જાદવ સભામાં દ્રુપત કહે છે, કોઇ કરો માહારૂં કામ;નહી તો મહારી મસ્કરીથાશે,જાશે ક્ષત્રીનું નામ, અરે કોઈ ઉઠો. ॥૧॥ રૂપ રંગનું કામ નથી ને, ક્ષત્રી જોઇએ આપ; જાત છુપાવી બેશી રહે તેને, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. અરે. ॥૨॥

સર્વે જાદવ તવ પડયા વીચારમાં, દ્રુપત રેહે છે પહોણુ;જાત છુપાવીને બે ઠેલો, છે આપણામાં કોણ અરે ॥૩॥ જદુ કુળમાંથી કોઈ ન ઉઠયું;રાજા ઘણો ગભરાયે; આક્રંદ કરતો આંસુ ભરતો, રાજ્ય સભામાં જાય અરે. ॥૪॥ તવ દુરીયોધને મામાને તેડયો, જુઓ ગોરને લાવ્યો; ઘેર જઈવી-ચારી માહારો, વીવા કરવા આવ્યો. અરે. ॥ ૫ ॥ તવ દ્રુપત કહે રૂપ નવ જોઇએ, ક્ષત્રી જોઇએ આપ;જાણીજોઇને બેશી રેહે તેને, બ્રહ્મહત્યા નું પાપ. અરે. ॥ ૬ ॥ દુરીયોધન કહે જુઓ માંમા, મુરખો દે છે પાપ; જાત છુપાવીને બેઠેલો, ક્યો છે એનો બાપ. અરે. ॥ ૭ ॥ માંમો કહે છે ફાંફાં મારે, મનમાં નીશ્ચે મને, છેવટ એને આવવું પડશે, કન્યા લેઈ તુજ કને અરે. ॥ ૮ ॥ રાજ્ય સભામાંથી કોઈ ન ઉઠયું, દ્રુપત અતી અકળાય; આક્રંદ કરતો ને કરગરતો, બ્રહ્મ સભામાં જાય. અરે. ॥ ૯ ॥ ત્યાં લાગ્યો ફરવાને કરગરવા, સહુ સભા જોઇ રહે છે; હાથ જોડીનેનમ્ર તા પુર્વક; કેવું સભાને કેહે છે. અરે. ॥ ૧૦ ॥ રૂપ રંગનું કામ નથી મ્હારે; ક્ષત્રી જોઇએ આપ, જાણી જોઇ જાત છુપાવી ન ઉઠે, તેને બ્રહ્મ હત્યા પાપ. અરે. ॥ ૧૧ ॥ તવ ધરમ કહે અરજુન વીરા વિચાર કરો દલ સાથે; જાત છુપાવી આપણ બેઠા, પાપ આપણે માથે. અરે. ॥ ૧૨ ॥ ભીમ કહે સાચું છે વીરા, કહોતો દૈવત દાખું; નહી અડવું પડવું કૈં કરવું, થંભ ઉપાડી નાંખુ. અરે. ॥૧૩॥ ધર્મ કહે તમે બેઠા બેઠા, ગુણ ગોવિંદના ગાવો; અરજુન વીરા કુળના હીરા, ઉઠો ઉભા થાવો. અરે. ॥૧૪॥ ભીમ કહે ભલે અરજુન ઉઠો; હું બહુ રાજી થાવું કામ કરીને નાંખજો પડતું; તમને ઝીલવા આવું. અરે. ॥ ૧૫ ॥ અરજુન કહે તમે બેશી રહોતો, ઉઠુ મ્હારા વીર; ભીમશેન ભાઈ ચીંતા તમારી, રહેશે મ્હારે શરીર. અરે. ॥૧૬॥ વળણ ॥ તવ ભીમ કહે ચીંતા તજો ઓરે મ્હારા વીર; વલ્લભ વદે વાયુ તને, દીધી ધારણ ધીર.

કડવું ૧૨૨ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, મચ્છવેધન મહીમાય ॥૧॥ ધરમરાયની આગના લીધી,ઉઠયો ઇંદ્રિનો તન; મોઢે ને માથે કેશ ઉગેલા, જોઇ રહ્યા સહુ જન॥૨॥ તંગીયો કુરતુ અંગ પેહેરેલું, ફાળીયું બાંધેલું શીશ; મારગ જોઇને સભામાં પેઠો, જપતો શ્રી જુગદીશ. ॥ ૩ ॥ દ્રુપતરાજા લાગ્યો નીરખવા, અ-

કોણ ઉભુ થાય;બ્રહ્મ સભામાં આગળ આવી, દ્રૂમને લાગ્યો પાય. ॥૪॥ એ મહારાજા આગ્ના આપો, સ્થંભે ચઢું હું આપ;મચ્છાવેધનનું કામકરૂ તમારે પુન્ય પ્રતાપ,॥૫॥ તવ દ્રૂમરૂશી ગાભરા બન્યા, આણે તો આબરૂ લીધી; જુઓ વિધ્યારથી આગ્ના માગે, કેવી ફજેતી કીધી, ॥૬॥ વિધારથી સહુ વિસ્મય પામ્યા, આ તે શું કેહેવાય; મચ્છવેધ કરવાની આગ્ના માગે, સાચું કે જુઠું કળાય ॥૭॥ એવે અંતરયામી ઉઠીને, આવ્યા બ્રહ્મ સભાય; એટલે એમને પુછવા ચાલ્યો, સામો દ્રૂપતરાય.॥૮॥એ મહારાજા આ કોણ ઉઠયું દિસે છે કુપાત્ર; પ્રભુ કહે કુપાત્ર એ ન્હોએ, જાણજે તારો જમાત્ર. ॥૯॥ દ્રૂપતને તવ માઠું લાગ્યું, મહારાજ બોલો વીચારી; ન કહેવાનું વચન કહોછો, ઘેહેલા થયા ગીરધારી, ॥૧૦॥ ડાહાપણ તમારૂં હવે મેં જાણ્યું, કટુ વાણી થઇ કેવી; પ્રભુ કહે તે ખોટુ પડે તો. કરીશ માહારો બનેવી, ॥૧૧॥ તવ દ્રૂપત વિચારમાં પડીયો, આ શું બોલે અવીનાશ; પછી બેઉ આંગળીએ વળગી, ગયા દ્રૂમની પાસ. ॥ ૧૨ ॥ આવી દ્રૂમને કહેવા લાગ્યા, કૃષ્ણે કર્યું ચરીત્ર; એ મહારાજા આગ્ના માગે, શું એ તમારો મીત્ર; ॥ ૧૩ ॥ એટલે દ્રૂમને જવાળા ઉઠી, વીકટ વિચાર ધાર્યો, મોહન સરીખા મશ્કરી કરે, મુને લજવી માર્યો, ॥ ૧૪ ॥ દ્રૂમરૂશી કહે કૃષ્ણ પ્રભુજી, હું ઓળખું નહી એને પ્રભુ કહે ઓળખો નહીતો આવી નમ્યો છે શેને. ॥ ૧૫ ॥ એવું સાંભળી અતી અકળાયા, રિસ હળાહળ લાગે,ગોવિંદ કહે ન ગભરાશો, શું તમ પાસે માગે. ॥૧૬॥ દ્રૂમરૂશી કહે કૈડવો કાપડી, દીવસ એનો રૂઠયો; આગના માગે છે મહારી પાસે મચ્છવેધ્ય કરવા ઉઠયો. ॥૧૭॥ પ્રભુ કહે ત્યારે આગના આપો, થવાનું હશે તે થાશે; થંભે ચઢશે મેહેનતપડશે તેમાં તમારૂ શું જાશે. ॥૧૮॥ દ્રૂમ કહે કેમ એવું બોલો, આગના કેમ અપાય; એનાથી કામ બને નહીતો, વચન મીથ્યા જાય. ॥ ૧૯ ॥ પ્રભુ કહે કાંઇ નહી જાય મીથ્યા, શું કરવા મમ તાણો; દ્રૂમરૂશી કહેહુ ઓળખું છુ તમે તે વાત ન જાણો. ॥૨૦॥ મહારા મઢ પાસે રહેનારૂં, ગોવિંદ ગુણ ગાતુ તું; અન્ન તણા ઉધારા નીત્યે, કોઠાં બીલાં ખાતુતું॥૨૧॥ તેને રૂપારી કન્યા દેખી ચડવાનું થયુ મન;એવાને આગના શું અપાવો એરે જુગજીવન, ॥ ૨૨ ॥ પ્રભુ કહે ગમે તેમ હશે, તે ન કરો વિચાર; તમે તમારે આગના આપો, શીદ કરો છો વાર. ॥ ૨૩ ॥ એટલે રીશ ભર્યા બોલ્યા રૂશી; સંકટ તારૂ જાજો; પ્રભુને વચને ને માહારે વચને, જા કામ તુજથી થાજો. ॥૨૪॥ પ્રભુએ આગના અપાવી માટે, તે ફળ તુને

મળજો; શીશ નમાવી અરજુન બોલ્યો, વચન તમારૂ ફળજો ॥ ૨૫ ॥
એમ કહી નાચી દ્રષ્ટીએ, ચાલ્યો સતી સુત સુબો; સકળ સભા જોઇ
રહી છે, જઇ જળકુન્ડે ઉભો ॥૨૬॥ પછી પ્રભુએ કહ્યું દરૂપતને, એની
કને તું રેહેજે; હું મ્હારા આસન પર જાવું, જે જોઇએ તે દેજે ॥ ૨૭ ॥
એમ કહી આસન જઇ બેઠા, છત્રપતી ઓચરે, જુઓ માંમા દ્વારીકાં
વાળો, કાળો દોડાદોડ કરે ॥ ૨૮ ॥ મામો કહે છો ફાંફાં મારે, છોને મરે
સહુ મથી; રૂપાળી તુને પરણાવ્યા વીના, છુટકો થવાનો નથી ॥ ૨૯ ॥
એવે અરજુન ઉભો રહ્યા છે, દલમાં નથી કાંઇ દુખ; દુર્યોધન વાંકોવ-
ળી વળી, જુએ એનું મુખ ॥૩૦॥ નેત્ર નાશીકા ચહેરો જોઇને, મામા ને
કહ્યું આ કેવો; મુજને તો આભાશ પડે છે, જાણે અરજુન જેવો ॥૩૧॥
મામો કહે અરજુન હશે તો, થાશે કાળો કહેર, ભીમ ગમે ત્યાં સંતા-
યો હશે, જવા ન પામીયે ઘેર ॥ ૩૨ ॥ દુર્યોધન કહે તમે તપાસો,
આકે અરજુન કોય; માંમે જોઈ વીચારીને કહ્યું, આતો અરજુન ન્હોય.
ત્રણ ત્રણ વર્ષનાં વ્હાણાં વ્હાયાં, નથી વાર થઇ થોડી; હોય તો જરાયે
ન રહે છાના, થઈ ગયા રાખોડી ॥૩૪॥ દુરીયોધન કહે સાચુ માંમા,
હવે ટળ્યો મ્હારો વ્હેમ; મુએલા કયાંથી હાંઈ આવે, કાં અરજુન કાં
ભેમ ॥૩૫॥ મનથી પરણે મનથી રાંડે, મુરખ કરે મનસુબા, એવે અ-
રજુની સામા, દરૂપત દ્રૌણીક ઉભા ॥ ૩૬ ॥ દરૂપત કહે ઉભા થનારા,
સ્વારથ આજ અમારે; જે જોઇએ ત સામગ્રી માગો, શું જોઇએ તમારે
॥ ૩૭ ॥ અરજુન કહે દરૂપત રાજા, કષ્ટ અમારૂ કાપો; બાણ ધનુશ
ને બાણનો ભાથો;એટલું અમને આપો ॥૩૮॥ તવ દરૂપતે આજ્ઞા કીધી,
શેવકને તેવાર, દાસોએ લાવીને આગળ મુકયા, દસ વીસ ત્રીસ
હથીઆર ॥ ૨૯ ॥ અરજુન આયુધ જોઇને બોલ્યો, માપ મ્હારૂ તમે મા
પો, આ હથીઆર કામના નહી એકે, કરણના આયુધ આપો ॥ ૪૦ ॥
તવ ધરૂપત ગયો કરણ કને, ઉઠયો આ કામ કરનાર; તેતો મહારી કને
માગે, તમારાં હથીઆર ॥૪૧॥ માટે કીરપા કરીને આપો, કામ હું રં-
કનું થાય, કરણ બોલ્યો દુરીયોધન કહે તો, આયુધ એ અપાય ॥૪૨॥
દરૂપત દુરીયોધન કને આવ્યો, માહરૂ કષ્ટ કપાવો, તમારા કરણરાય
કનેથી, ધનુષ બાણ અપાવો ॥૪૩॥ તવ દુરીયોધન ગાજીને બોલ્યો,
આઘો જા દુરમતી; કોણ કુજાતી ઉભો કર્યો છે, આયુધ મળવાના નથી
॥૪૪॥ તવ ધરૂપતરાય અળગો ઉભો, ગભરાયું ઘણું મન; એટલે આ
સનથી ઊઠી આવ્યા, પોતે જુગજીવન ॥૪૫॥ ધરૂપતને કહ્યું કેમ ગભ-
રાયો, કેમ વીપ્રીત થઈ બુધ; ધરૂપત કહે ઉભા થનારે, કરણના મા-

ગ્યાં આયુધ. ॥૪૬॥ દુરીયોધને ના પાડી; હવે શો ઉપાય; પ્રભુ કહે હ-
થીયાર અપાવું, કેહેજે હાથે હાય. ॥૪૭॥ એમ કહી ગયા પાપીની પા-
સે, ઓચર્યા હરજી એમ; છત્રપતી એ આયુધ માગે, આપતા નથી કે-
મ. ॥૪૮॥ આયુધ આપવા કબુલ કરો, રાયને પેચમાં લાવી, કામ ન
થાય તો કન્યા દે તમને, એવું લ્યોને લખાવી ॥ ૪૯ ॥ પછી દો આયુ-
ધ ઊઠનારને, શું જંગલી થંભ ચડશે; ટાંટીયા એના અમળાઇ જાય
છે, થરથરી હેઠો પડશે. ॥૫૦॥ એટલે કન્યા તમોને દેશે, પેહેરામણી
પુરપાટ; કહેતા હો તો ઉપર રહિને, ઘડાવું તમારો ઘાટ ॥૫૧॥ દુરીયો
ધન કહે વાવા મહારાજા, ધરૂપતને ચડાવો; લખાવરાવી કબજે નાંખો,
મહારો ઘાટ ઘડાવો. ॥૫૨॥ તવ પ્રભુએ રાયને તેડયો, બોલ્યા મુખ વ-
ચન; જો દસ્તાવેજ કરી આપે તો, આયુધ દે રાજન. ॥૫૩॥ ઊભો થ-
નારો થંભે ચઢીને, કરે મચ્છવેધ કામ; તો તો તે કન્યાને વરે, ખુશી
છે તમામ. ॥૫૪॥ પણ એનાથી થાય નહી તો, કન્યા તુ રાયને આપે;
ઉભા થનારાનાં નાકને કાન તે, છત્રપતી હાંઇ કાપે ॥ ૫૫ ॥ એવું લ-
ખો તાંબાના પત્રે, તો આપે હથીઆર; એમ કહીને સાન કીધી, લખ-
વા જુગદાધાર. ॥૫૬॥ તવ ધરૂપતે લેખ લખીઓ, તાંબાને પત્રે સાર;
માંમાએ કહ્યું દુરિયોધનને, નથી કામ થનાર ॥ ૫૭ ॥ ઊભા થનારા-
ના ચરણ બેઉ જાય છે ફરિ ફરિ, કન્યા તારા કરમની છે, ઠીક લીધો
લેખ કરી. ॥ ૫૮ ॥ દુરીયોધન કહે પત્ર લ્યો આ, વિવા સામગ્રી કરો;
ઊઠનારાનું નાક કાપવા, ઘશી મુકજો છરો. ॥ ૫૯ ॥ માંમા હું એવું
જાણતો તો, કૃષ્ણ છે આપણા દ્રોહી; પણ એમણે આપણું ભલું કીધું,
ગુણ ન ભુલવો કાંઇ. ॥૬૦ ॥ સાબાશ પ્રભુ શાબાશ પ્રભુ, તસ્દિ લીધી
મુજ માટ; પ્રભુ કહે ઉપર રહીને, કરીશ તમારો ઘાટ. ॥૬૧॥ તવ દુ-
રીઓધન રાજી થયો, સમજ્યો ન અવળી વાણ; કરણ કને માગીને
આપ્યાં, ધનુશ ભાથો બાણ. ॥૬૨॥ જઇ ધરૂપતે અરજુનજીને આપ્યાં,
ઉલટ વાધે, કુન્તી સુતે આયુધ લઇને, ભેરવ્યાં, ડાબી ખાંધે ॥ ૬૩ ॥
પ્રભુ જઇ સીંહાસન બેઠા, કામ કર્યું ધરી પ્રેમ, એટલામાં દુરીઓધનને
તો, પડયો પેટમાં વ્હેમ.॥૬૪॥અરજુને જ્યારે વડ વીંધ્યો તો, તે વારે થ-
યું તું આમ; કરણનાં હથીઆર લઇને, અર્જુને કર્યું તું કામ ॥ ૬૫ ॥
માટે મામા અરજુન હોએ,મુને પડે છે વ્હેમ; માંમો કહે અરજુન હોય
તો ભીમ ઢાકયો રહે કેમ. ॥ ૬૬ ॥ એવી રીતે મન વાળીને બેઠા,
સાંભળને રાજન; પછી અરજુન જળ કુંડાળે, કરે પ્રભુનું સ્તવન. ॥

॥૬૭॥ વળણ ॥ સ્તવન કરે પ્રભુ તણું, જોડીને બે હાથ; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે; જપતો દીનાનાથ.

કડવું ૧૨૩ બાઅલીયાને દેખાંરે એ રાગ.

રણછોડા રણછોડારે રે રે હો, તેમાં શોભા તમ તણીરે. ॥ટેક॥બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયેવચન,સાંભળ સાંભળ જનમેજે રાજન,અરજુનજીએ કરવા માંડયું છે સ્તવન. રણ. ॥૧॥ પ્રભુ મારે માંથે પાપનું રણ ચઢીયું બ્રહ્મહત્યાના ભયથી અત્યારે ઉઠવું પડીયું,કોનેકાજે કરેલું કામરખડીઉ રણ. ॥૨॥ પ્રભુ નથી ઉઠયો કન્યાનું રૂપ જોઇ,નથી ઉઠયો વીશયજાળમાં મોહી,પ્રભુ નહી રાખે લજ્યા તુવણ કોઈ. રણ. ॥ ૩ ॥ કુબુધીના કૌરવે કપટ કીધાં, નાક કાન કાપવા માહારાં લખી લીધાં, દ્રુપતરાયે લખીને પત્ર સોંપી દીધાં. રણ. ॥૪॥ નાક કાન જાળવી લેજો ગીરધારી, નહી તો થાશે વિશ્વમાં ફજેતી અમારી, તે ફજેતી જાણીશ પ્રભુ હું તમારી રણ. ॥ ૫ ॥ મળે જસ તેના ભોકતા તમે મોરારી; ઉભો થયો પાપનો વીવેક વીચારી, સઘળે શોભા રાખીને લીધા છે ઉગારી. રણ. ॥૬॥ વડવેધનમાં ગુરૂની લજ્યા રખાવી, વીશ મોદીકથી વ્રકોદર લીધો બચાવી, લાખાગ્રેના અગ્નીથી દીધા છોડાવી. રણ. ॥૭॥ હેડંબાસુર ચોરીકરી ગયો જે વારે, ભીમને સામરથ આપ્યું સામળીઆ તે વારે,ધાતાધાયા નથી તમે તો કેવારે. રણ. ॥૮॥ કબીરાને ત્યાંથી છોડાવ્યા શ્રી શામે રાખી લજ્યા ઉગાર્યા સકળ મુકામે, તેવી માહારા લજ્યા રાખવાનીઆ ઠામે. રણ. ॥૯॥ નથી થંભે ચઢવાનું સામ્રથ માહારૂં, માહારે માથેસાચો ધણી હું તને ધારૂં, માટે મુને દેજે સામળીયા સામ્રથ તારૂં. રણ. ॥૧૦॥ વળણ. સામ્રથ દેજો તમતણું, યશ લેવો તમ હાથ; વ્યાસ વલ્લભ કહે કથા, રીજ્યા દીનાનાથ.

કડવું ૧૨૪ રાગ આશાવરીની છાયા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, મચ્છવેધન મહીમાય ॥૧॥ અરજુને એમ સ્તુતિ કીધી,સમર્યો અસરણ સરણ; પછી સકળ સભા બેઠેલી, તેમને લાગ્યો ચરણ. ॥૨॥ વીપ્રોને નમીઓ ગુરૂને નમીઓ, કોઇ ન ચેતે એમ; પછી નમ્યો નારાયણને, પુર્ણ ધરીને પ્રેમ ॥ ૩ ॥ કન્યાના સામી દ્રષ્ટી ન કીધી, મન

થી પ્રાર્થના કરતો, સર્વેની પ્રાર્થના કરીને, જળકુંન્ડે પરવરતો ॥ ૪ ॥ સભામાં ડાહ્યા ડાહ્યા હતા તે; કરવા લાગ્યા વીચાર; નોહ્યે નોહ્યે કોઇ નીચ જાતી, છે ઉંચનો કુંવાર ॥૫॥ ઉંચ વીના બીજો નવ નમે, ગમે તેવો હોય; નીસ્ચે કામ એનાથી થવાનું, એમ વદે સહુ કોય ॥ ૬ ॥ ઉંટ ઉંચુ તાડ ઊંચો, પણ નીચ તેથી ના નમે, સાળીનું વ્રક્ષ નમે નીચું, તે સરવેને ગમે ॥૭॥ એવી સભામાં ચરચા ચાલી, બોલે ફાવે તેમ શ્રષ્ટી; અરજુન સામી માંડી રહી છે, સતી દ્રુપતી દ્રષ્ટી ॥૮॥ એટલે એનીદાશી બોલી, અમોને પડીયો વેમ, ગાભા ચુંથા પેહેરેલો પ્રાણી, તે સામુ જુએ કેમ ॥૯॥ ક્ષત્રીના સુત રૂપને રંગે, તેના સામુ નવ જોયું; જંગલનોએ જંગલી ઉઠયો, તે પર શું મન મોહ્યું ॥૧૦॥ કેવારના તેને જોયા કરોછો, પુછવા કીધું યત્ન; સતી કહે મુરખ દાશી, એ છે ઢાંકેલું રત્ન ॥૧૧॥ નહી અહંકારી નહી અભીમાની, નમ્રતા એની જણાતી; નીચનું ફરજન જાણશો નહી, છે કોઇ ઉત્તમ જાતી ॥૧૨॥ એટલેએની દાશીયો તે, વીચારમાં પડી સાર, જોઇએ જો હવે શું બને છે, વીશેશ નથી વાર ॥ ૧૩ ॥ એવે સમે દુષ્ટ બુદ્ધી, બોલ્યો દુરીયોધન; મામા ઉઠનારો કોણ હશે, વીચાર કરો મન ॥ ૧૪ ॥ મામો કહે કોઈ જંગલી છે રેહેનારો અઘોર વન; રૂપાળી કન્યા દેખીને, ચઢવાનું થયું મન. ॥ ૧૫ ॥ ચરણ અમળાઇ જાય છે એના, એતે શું સ્થંભે ચઢશે; પાંચ પચા ડગલાં ચઢતામાં, પાણીમાં આવી પડશે. ॥ ૧૬ ॥ કરણ કેરા આયુધ માગ્યાં, જાણીને મોહોટાનું નામ, માટે જરાએ ગભરાતો નહી, થવાનું તારૂ કામ. ॥ ૧૭ ॥ દુરીયોધન કહે ધીરજ વળી, ચીંતા હતી બહુ પેર; પણ હવે એ રૂપાળી કન્યા, આવી ચુકી મુજ ઘેર ॥૧૮॥ મામો કહે એક વીચાર લેતું, બતાવું તુજને આંટી, થંભે ચઢીને કામ કરવું, બહુ સ્થળ મ્હોતની ઘાંટી॥૧૯॥કદાપી કોઈ હોયેબળવંતો, થંભે ચઢતાં શું ચડે; પણ ત્રાજવાં નીચાં ને આઘાં, તેમાં ઉતરતાં પડે ॥૨૦॥ ખીલેથી ત્રાજવાની ડાંડિએ, પોચી શકે નહિ હાથ; પડતું મુકીને ડાંડી ગ્રહે તો, થાય અતી ઊતપાત ॥૨૧॥ ઝોલ્લો લાગે તેથી વાગે, ત્રાજવાં ભામી જાય; એક તરફની સાંકળ ઝાલે, તો બીજું ઉંચુ થાય. ॥૨૨॥ ચરણ મુકવો તેથી ન ફાવે; આવે લથડી ધરણ;થાંભલેથોડો પાછો આવી, જો મુકવા જાય ચરણ. ॥૨૩ ॥ પ્રથમ એક પગ મુકવો પડે, એકજ ત્રાજવા માંય; એટલે પગના હેલકારાથી, ત્રાજવાં ખશી જાય. ॥૨૪॥ કોઇ રીતે નથી ત્રાજવામાં, ઉતરવા ઉપાય; કદાપી ત્રાજવામાં પડે, તો પણ

કામ ન થાય. ॥૨૫॥ શી રીતે ધનુષ ચઢાવે, કેમ આવે નવેડો, વાંકુ વાવાળવા ધનુષ કેરો, કે જગે મુકે છેડો. ॥૨૬॥એક તરફ મુકી બળ કરે તો તે નીચું જાય; બીજું ત્રાંજવું ઉંચુ ચડે, ચરણ પહોળા થાય. ॥ ૨૭ ॥ લથડીને પડે પાણીમાં પુરણ થૈ રહે હુંશે; તે કરતાં કદી એમ માનો ચઢાવી શકે ધનુષ. ॥૨૮॥ પણ ત્યાંથી મચ્છ છ ગાઉ ઉંચુ, તાકવું જળ નિ માય. લોચનને પુંછ વીંધવું તે જળમાં કેમ દેખાય.॥૨૯॥એમ બાણે ત્રણ કામ કરવાં, તે કદી કાળ ન થાય; એવી આંટી ઘાંટી ઘણી છે ચાલે નહી ઉપાય. ॥૩૦॥ દુરીયોધનનું મન વળાવી, જૈ બેઠો સાસન; એવે અરજુન પ્રત્યે બોલ્યો, દ્રુપતરાય વચન. ॥૩૧॥ ઉભા થનારા થંભે જનારા, ચઢવાને થાઓ સ્વચ્છ; વસ્ત્ર તમારાં નીચે ઉતારો, લ્યોભી ડાવી દો કચ્છ ॥૩૨॥ એવું સાંભળી અરજુન બોલ્યો, ઉતરાવવાં વસ્ત્ર આ ઠામ; તેવિ તમારે જરૂરશી છે, કામ કર્યાથી કામ. ॥૩૩॥ એમ કહીને પાટીયે ગયો, સમરે સુંદીર શામ; સકળ સભા જોઈ રહીછે.થંભને કીધો પ્રણામ. ॥૩૪॥ તંગીયો મ્હોતો કુરતુ મોહોટું, માંથે ફાળીયું એક; તે ભેર ચાલ્યો પ્રભુ સમરતો, ઇશ્વર સાથે નેક.॥૩૫॥પછી સ્થંભનેબાથ ભીડાવી, ચઢવાનું મન કીધું; એટલે દ્રુપતના દાસોયે, પાટીયું તાણી લીધું. ॥ ૩૬ ॥ વળણ ॥ પાટીયું તાણ્યું એટલે ધરીયો મન શું ટેક; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, એણે ડગલું ભરીયું એક.

કડવું ૧૨૫ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળજનમેજે રાજન; ધર્યો અરજુને મન ટેક, એણે પગલું ભર્યું છે એક. ॥૧॥ એની ઇશ્વર કરશે જેય, પછી પગલાં ભર્યા છે બેય; પોતે સમરે અસરણા સરણ, એણે પગલાં ભર્યાં છે તરણ. ॥૨॥ એને પ્રસન દેવ મોરાર, પછી પગલા ભર્યા છે ચાર; નથી ચઢતાં ન આવે ઉની આંચ, એણે પગલાં ભર્યા છે પાંચ. ॥૩॥નથી ચઢવામાં.પડવાનો ભય, એણે પગલાં ભર્યા છે છય;એને જોઈ રહ્યા ચાર ભ્રાત, પછી પગલાં ભર્યા છે સાત. ॥૪॥ એનો નથી ક્ષત્રી જેવો ઠાઠ, પછી પગલાં ભર્યા છે આઠ; દેખી દુષ્ટને મન બળે દવ; એણે પગલાં ભર્યાં છે નવ. ॥૫॥ એને ઇશ્વર અપાવે જસ, એણે પગલાં ભર્યા છે દસ, નથી પેહેર્યા શરીરે શણગાર, એણે પગલાં ભર્યા અગીઆર. ॥૬॥ જીભે જપે છે જુગદાધાર. પછી પગલાં ભર્યા છે બાર; એને ચઢતાં ન આવે ફેર,

એણે પગલાં ભર્યાં છે તેર. ॥૭॥ ધણી વિદ્યાવંતમાં બૌધ, પછી પગલાં ભર્યા છે ચૌદ;એનો ચઢવાનો સાચો હુંનર, એણે પગલાં ભર્યાં પન્નર ॥૮॥ નથી ચાવીયાં મુખ તંબોળ, એણે પગલાં ભર્યા છે સોળ; નથી ચોળ્યાં શરીરે અત્તર; એણે પગલાં ભર્યાં સત્તર. ॥૯॥ થંભ થાય છે કડકડાડ, એણે પગલાં ભર્યાં અરાડ;જોઇ રહી દ્રુપતી જોગણિ, એણે પગલાં ભર્યાં ઓગણી. ॥૧૦॥ એતો ચઢતાં જપે જુગદિશ.એણે પગલાં ભર્યાં છે વીસ; એતો ઇશ્વરને આરાધે; પછી દસ્કેને દસ્કે વાધે. ॥૧૧॥ એને માંથે છે સાચો ઇસ, એણે પગલાં ભર્યા છે ત્રાસ; એને માથે સાચો વનમાળી, પછી પગલાં ભર્યાં છે ચાળી. ॥૧૨॥ એની ચઢવામાં નહી કચાશ, એણે પગલાં ભર્યાં પચાસ; પછી જણુંવ્યું સુરાતન સાર, હવે તેનો કરૂં વીસ્તાર. ॥૧૩॥ ઝડપના દોહરાનો રાગ. ॥ શાઠ શીતેરને એશીં નેવું, સો બસે નીરધાર; પાંચસેને સાતસે પગ ભરીયા, ભરીયા છે હજાર ॥૧૪॥જાય સપાટે સુર સપાટે,કાયાથી નવ કાંપે;મોહોટી મોહોટી છલંગ મારે,વાંદરપેરે ટાંપે. ॥૧૫॥ વાયુ વેગે પરવરે છે. ચઢતાં નાવેજોર; કેવી રીતે ચાલીયો જેમ, પતંગ માગે દોર. ॥ ૧૬ ॥ ચોટ ન ચુકે પગલાં મુકે, સભા વિસ્મે થાય; આવી રીતે કો નવ ચઢીયો, એમ કહે સૌરાય.॥૧૭॥ ધસતો ધાયો ચઢયો સવાયો, જ્યાં છે આડો ત્રાંસ; દડભડ દોડીને એ આવ્યો, આડા ખીલા પાસ. ॥ ૧૮ ॥ વળણ ॥ ખીલે જૈ બ્હાજી પડયો, જુએ શ્રી અવિનાશ; શરીર લટકતું નાંખીને, ખાવા લાગ્યો શ્વાસ.

કડવું ૧૨૬ રાગ ધન્યાશ્રી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવુ, મચ્છાવેધન મહિમાય. ॥૧॥એક ઘડીવાર શ્વાસ લીધો, પછી વિચાર્યું એમ;બે ત્રાજવે બે ચરણ દેવા, ઉતરવા કરૂ કેમ. ॥૨॥ એવામાં દુરીયોધન બોલ્યો, માંમા આતો ન પડીયો; તમો કહેતા હતા કે પડશે, પણ પુરપાટે ચડીયો. ॥૩॥ માંમો કહે એ જંગલવાશી, ચઢવા હીમ્મત આણે; તાડે ને ઝાડે ચઢેલો માટે, ચઢવાની રીત જાણે. ॥ ૪ ॥ તે કારણથી ચઢી ગયો પણ, ઉતરવાની આંટી, ત્રાજવામાં આવવું તે, છે મરવાની ઘાંટી. ॥૫॥ માટે મનમાં રાખજે નિશ્ચે, છે એ કન્યા તારી; દુષ્ટ કહે હવે એમ લાગ્યું, રૂપાળી નારિ મ્હારી. ॥ ૬ ॥ અરજુને ત્રાજવા ભણી જોયું, બરોબર નજર માંડી; ઘણો લાંબો હાથ કરૂ પણ, હા-

થ ન આવે દાંડી. ॥૭॥ થાંભલે થોડો ઉતરૂ પાછો, ત્રાજવે મુકુ પાય; તે મુકતામાં હોલકારાથી, ત્રાજવું આઘે જાય.॥૮॥ હું વચમાં ટટળી પડુ હેઠો, શું થાશે શામ શરીરં; પડતુ નાંખી પડુ ત્રાજવામાં, ત્રાજવાં કેમ રે સ્થીર ॥૯॥ પડતાં શરીર ધારણ રાખુ. તો મટે શોર બકોર; પણ તે ધારણ રાખવાનું, નથી મ્હારામાં જોર ॥૧૦॥ અરેરે હવે કેમ થવાનું, વીશ્વતણા મ્હારાજ; તમે ઉઠાડી થંભે ચઢાવ્યો, હવે લેવા માંડી લાજ ॥૧૧॥ ચઢાવી બનાવો તે નવ શોભે. ઓરે વીશ્વંભર નાથ; એવુ, આરાધન એણે કીધું, પ્રભુએ જાણી વાત. ॥૧૨॥ભક્તને આધિન ભુધરો છે પોતે નંદકિશોર; અરજુનજીને અરપણ કીધું એક કળાનું જોર ॥૧૩॥ શરીરમાં તવ શક્તિ આવિ, વીચાર સુજ્યો મન; કોના કહો પણ કામ કરાવે, પોતે જુગજીવન. ॥૧૪॥ ધણી છે સાચો નથી કાચો.:જે કરે છે તે ઠીક. મીથ્યા મનમાં ભય રાખું છું, હવે ન ધરવી બીક. ॥૧૫॥ ધણીનું ધ્યાન ધરી નાખ્યુ પડતું પોતે ગુણ ગંભીર;બેત્રાજવે બેચરણપડયા, સરખે બોજેરહ્યા સ્થીર ॥૧૬॥સકળ સભા ખડ ખડહશી, ચઢનારનેશાબાશ;તેવું પ્રાક્રમ જોઇને પાપી. થઇ ગયો ઉદાસ. ॥૧૭॥ જુઓ માંમા જુઓ માંમા, જંગલી ઝપાટે ચડાયો; ત્રાજવે પડવાની ઘાંટી કહેતા હતા,પણતે ત્રાજવે પડીયો ॥૧૮॥ માંમો કહે ભાઇ ભવીશ તારૂં, નિકળી ગૈ એનિ ઘાંટિ; પણ ધનુશ ચઢવાનુ નથી, એ છે મ્હોટી આંટી. ॥ ૧૯ ॥તેઆંટિથી ધરણ ઢળશે, ભળશે ભાયગ તારૂં; દુષ્ટ કહેરૂપાળી કન્યા, થાશેરમકડુ મ્હારૂં ॥૨૦॥એવેઅરજુન ત્રાજવા માંહી, ઉભો રહ્યા છે સાર; તે સમે એના સામુ જોઇને, વીચાર્યું જુગદાધાર. ॥૨૧॥ સરવ સભા સુંદીર શોભે, બહુ શોભે દ્રુપતી; ત્રાજવા વિશે ભક્ત મારો, જરાએ શોભતો નથી. ૨૨ નહી વસ્ત્ર વાઘા પ્હેર્યા છે ધાગા, નથી કાંઇ સણગાર એમાં ઇજ્જત માહ્યરી ઘટે, કેહેશે શું ખુટયો ભંડાર. ॥૨૩॥ એમ જાણીને ભક્તિની ભીંડે,ભુધરે પ્રેરણા કીધી; નારદજીનેબોલાવીને શીખ શામળીયે દીધી. ॥૨૪॥ તવ નારદજી સ્વર્ગે સંચરીયા, ઇંદ્રિ રાજાની પાસ; ઇંદ્રિ કહે પધારો મ્હારાજા, આવો મુજ અવાસ. ॥૨૫॥ નારદ કહે નંદન તારો, કુન્તાને આપ્યોજેહ; અરજુન છે નામએનું, મચ્છવેદકરે તેહ ॥૨૬॥ પંચાળ દેશમાં દ્રુપતનેં,ત્યાં, કીધું છે કામ આરંભ;વસ્ત્રવાઘા નથી ધાગા નેઅંગે. એવો ચઢયોછે થંભ. ॥૨૭॥ જાદવ રહીયત રાજા રૂશી; શોભાવંત સભાયે; તેમાં મેલો ઘેલો સુતતારો, થઈ તારી નીંદાય॥૨૮॥ ફોગટી થાયે પ્હેર્યું ઓઢયું છે, તુજ તન ગરીબ ઉડયું, લોક કહે છેએના બાપ

ના, ઘરમાં ખાવા ખુટયું. ॥૨૯॥ તે મુજથી સાંભળી ન શકાયું, માટે હું આવ્યો કહેવા; જાવો જઇને વસ્ત્ર પેહેરાવો, સભામાં શોભા લેવા. ॥૩૦॥ એમ કહીને નારદઋશી, ત્યાંથી થયા વીદાય; એટલે ઇંદ્રે સર્વદેવોને, એવી કરી આજ્ઞાય. ॥ ૩૧ ॥ તેત્રીસ કોટી વેમાન બેસો; ચંદન પુષ્પભરીને; ડુડભીડંકાસાથે રાખો, અતી ઉલટ ધરીને. ॥૩૨॥ એમ કહ્યું તવ સ્વર્ગના સુરા, તરત થયા તૈયાર; ઇંદ્રિના સાથે અંત્રીક્ષ આવ્યા, કરવા જેજેકાર. ॥૩૩॥ સત્યવાદી સભામાં બેઠેલો, તેને થયાં દરશન; તેત્રીસ કોટી દેવને દેખી. વીચાર કરતા મન. ॥૩૪॥ કેમ આવ્યા આ સુર સ્વર્ગના હર્શભરેલા એવ; આ દેખી એમ વેમ પડે છે, સ્થંભે ચઢયો કોઇદેવ ॥૩૫॥ કોઈ કહેછે વેશ બદલી, ચઢયાછેવૈકુંઠરાય; કોઈ કહે કે બ્રહ્મા ચદેલા, કોકહેશી વદેખાય. ॥૩૬॥ જે જેને ફાવે તે બોલે; દુષ્ટોને નહિ દરસન; તેતો જાણે જંગલવાશી, એમ કરે સભાજન. ॥૩૭॥ એવામાં ઇંદ્રે અરજુન દીઠો. સ્થંભે ત્રાંજવા માંય; પુત્રને દેખી લજ્યા આવી, આયુધ લીધાં ત્યાંય. ॥ ૩૮ ॥ વળણ ॥ આયુધ ઇન્દ્રે કર ગ્રહ્યાં, પ્હેરાવવા સણગાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કરતા દેવ મોરાર. ॥

કડવું ૧૧૭ રાગ ભેરવના દોહરાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું મચ્છવેધન મહીમાય. ॥૧॥ ઇંદ્ર રાજાએ ધનુષ લીધું, ઉપર લીધું બાણ; વસ્ત્રાભુષણ પેહેરાવા ધાર્યો જુએ પુરૂષ પુરાણ. ॥૨॥ પ્રથમ પેહેલું બાણ મારી. દૈવતદારૂણ દાખ્યું; અર્જુનજીનું પાઘડું તે, સભામાં પાડી નાંખ્યું. ॥૩॥ સકળ શભા ખડખડ હશી, ઇંદ્રને અંગ ઉલટ; બીજે બાણે ક્ષૌર કરાવી. પેહેરાવ્યો મુગટ. ॥૪॥ ત્રીજે બાણે મુખવાસ આપી; મોઢું કરાવ્યું લાલ; ચોથે બાણે તંગીયા ઉપર, પેહેરાવ્યો સુરવાલ. ॥૫॥ પાંચમે બાણે કવચ બકતર, પેહેરાવ્યાં રહી સામો; છઠે બાણે કમ્મર પટો, સાથે જરીનો જામો. ॥૬॥ પછી ગૌરાસ્તર બાણ માર્યું, ગૌરવર્ણ થયો સારઃ તે પછી ઇંદ્રે બાણ મુકીને, પેહેરાવ્યા શણગાર ॥૭॥ રૂપે ગોરો કેહેડો કંદોરો, તોરો મોતીનો માથે કડાં સાકળાં વેઢ વીંટી, બાંધ્યા બાજુબંધ હાથે ॥૮॥ કાનમાં કુંડળ હાર હીરાના, પેહેરાવી મોતિના માળા; અરજુનજીતવ વિસ્મયપામ્યો, આ શું શ્યામ છોગાળા ॥ ૯ ॥ શર્વ સભા પણ વિસ્મય પામી. ખુશી થયા જગતપતી; પ્ર-

ભુએ જાણ્યું ગોરો થયો પણ. તેજ જરાએ નથી. ॥૧૦॥ સુકીત વીના તેજ ન હોયે, માટે કષ્ટ કપાવું; પાંચ જણાને વચને બાંધ્યા છે, સુકીત તેનાં અપાવું. ॥ ૧૧ ॥ એમ જાણીને પ્રેરણા કીધી, બળદેવને તે વાર હળધારી તવ પુછવા લાગ્યા. ઓરે જુગદાધાર. ॥૧૨॥ આજનું કૌતક કદી ન જોયું, આશ્ચર્ય દીઠું એણ; સ્થંભે જઇને સ્વરૂપ બદલ્યું, એ પ્રાણી છે કોણ. ॥૧૩॥ વિઠલ વધ્યા વડા વીરા, વેણુ વદેલુ થાપો; કુન્તા કુંવર એ અર્જુનજી, સુકીત તમારૂં આપો. ॥ ૧૪ ॥ બળદેવજી કહે મશ્કરી મુકો. અરજુન માનુ કેમ; ભગવાન કહે બ્રહ્મ સભાની, પુંઠળ જુઓ ભેમ. ॥ ૧૫ ॥ તવ બળદેવે જોઇને માન્યું, કહ્યું કે જયજય થાજો, મારૂં સુકીત આજ સુધીનું, અરજુન અંગે જાજો. ॥ ૧૬ ॥ એમ કહીને સુકીત આપ્યું, તેજ વધ્યું તતકાળ; સહુ રાજાના સરખો શોભ્યો, સજ્યા નહી ગોપાળ. ॥૧૭॥ ઉઠીને ગયા રાજ સભામા સત્યવાદી કને આવ્યા; એટલે ભીષ્મને વીદુરજીએ, માન્ય દઈ બોલાવ્યા. ॥ ૧૮ ॥ પાસે બેસાડી પુછવા લાગ્યા. ભીષ્મને વિદુરને દ્રોણ; ઓ મ્હારાજા સ્થંભે ચડીયો, એ તે પુરૂષ કોણ. ॥ ૧૯ ॥ પ્રભુ કહે તમે બોલ્યાતા, બોલ્યાનું માપ માપો; કુન્તા કુંવર અરજુનજી છે, તમારાં સુકીત આપો. ॥ ૨૯ ॥ સત્યવાદી કહે સાચું ન ભાસે, અરજુન કહીએ કેમ; પ્રભુ કહે જુઓ બ્રહ્મ સભાની, પુંઠળ બેઠા ભેમ. ॥ ૨૧ ॥ કોઇ ન ચેતે તેમ જોજો, તવ જોવા મન મોહ્યું; એકે એકે ઉંચા થઇને બ્રહ્મ સભામાં જોયુ ॥ ૨૨ ॥ લાંબો પોહોળો પોચતો દીઠો બળવંત વાયુ તન; પાંન્ડવને જીવતા જાણ્યા કે, ઘણા થયા પરસન. ॥૨૩॥ સત્ય પુરૂષોએ સંકલ્પ કીધો, અરજુનની જય થાજો; અમારાં સુકીત આજ સુધીના અરજુનજીને જાજો. ॥૨૪॥ તે ચાર સુકીત આવીયાં કે, તેજ વધ્યું અપાર; સરવે સભા ઝાંખી પડી. શોભ્યો સતી કુંવાર. ॥ ૨૫ ॥ જેવી કન્યા તેવો જ બનીયો, ભુલ નહિ લગાર; વર કન્યાનું જોડું મળીયું, રહ્યો નહિ ફેરફાર. ॥૨૬॥ પ્રભુ જોઇને આનંદ પામ્યા, વર શોભે સરવથી; પણ કન્યાના સરખો થયો તે, મુજ મન માનતું નથી. ॥૨૭॥ દ્રુપતીને અભામાન રહેશે કેહેશે થયો મુજ જોડ; એનાથી વિશેષ શોભાવું ત્યારે; નામ મ્હારૂ રણછોડ. ॥૨૮॥ એમ ધારી જઈ આસન બેઠા, વાત વિચારી લીધી; ભક્તને માટે પ્રેરક પ્રભુ, પ્રેરણા દુરમને કીધી. ॥ ૨૯ ॥ તવ દુરમ રૂષીને વિચાર આવ્યો, હું તો વિષમય પામું; અરજુનજીને જોઇને જુએ ચારે ભાઇના સામું. ॥ ૩૦ ॥ આ હતા જેવા તેવાને તેવા, ઉપર ગયો જેહ; વસ્ત્ર આભુષણથી અંગ શોભ્યું, કોણ હશે નર તેહ. ॥ ૩૧ ॥

છતી વિદ્યાએ રહ્યુ અજાણ્યો, એ તો મ્હોટી ઉપાધી; નિશ્ચય કરવા આસનવાળા, રૂશીએ માંડી સમાધી. ॥૩૨॥ જ્ઞાનદ્રષ્ટીએ જોવાથી જાણ્યું, છે કુન્તાના તન; સ્થંભ ઉપર અરજુન ચઢયો છે, પ્રસન જુગજીવન. ॥૩૩॥ એવું જાણી સમાધી ઉતારી, દલમા લાગ્યું દુઃખ; અરેરે પાંડવને તીછકાર્યો, શું દેખાડુ મુખ. ॥૩૪॥ એમ કરીને રડવા લાગ્યા, ચોધારે આંસુ જાય; સમુદ્રમાં જંપાપાત કરૂ, કલ્પાંત માંડયું ત્યાંય, ॥ ૩૫ ॥ વળણ ॥ દ્રુમ્મે કલ્પાન્ત માડીયું નેત્રે ભરતા નીર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, છોડવુ ધાર્યું શરીર.

કડવું ૧૨૯ આશાવધનેર દોહરો.

જઇ પડુ તે સાગરમાંયરે, હવે હું તો શું કરૂરે; ॥ટેક॥ દ્રુમ રૂશીએ આક્રંદ માંડયુ, કરે વિવિધ વિલાપજી; છતી વિદ્યાએ હું છેતરાયો, કીયા જનમનાં પાપરે. હવે હું તો શું કરૂરે. ॥૧॥ આળસુને ઘેર ગંગા પધારે પણ, આળસુ ઉઠી નવ ન્હાયજી; જ્યારે ગંગાજી જતાં રહે તેની, પુંઠે પાપી પસ્તાયરે. હવે. ॥૨॥ કાગની ચંચુમાં રત્નજ આવેને, મરકટને મોતી હારજી; તેવા પાંડવ મારે હાથ આવ્યા, જેવી કાહરને તરવારરે, હવે. ॥૩॥ અંધની નારી આભુષણ પહેરે પણ, અવરથા અવતાર જાયજી; બેહેરાની આગળ શંખ ફુકે તોહે, હાડકાં કરડયાં કહેવા યરે. હવે૦ ॥૪॥ ચકવીને માળે મોટા પધારે, ગરૂડ ગુણ ભંડારજી; તેવા મારે ત્યાં શેજ પધાર્યા; કુન્તા સતીના કુવારરે. હવે. ॥ ૫ ॥ કાપડી જાણી ટકવા ન દીધા, મેં મારા મઠની માંયજી; હરીજન દાતા દીનતા વાળા, ફરિથી મુજ ઘેર કયાયરે. હવે. ॥૬॥ એમ અતીશે આક્રંદ માંડયું જોયું ધરમ રાયજી; ભીમ વીરા હું જૈ સમજાવું, આ વેળા કલેશ ન થાયરે. હવે૦ ॥૭॥ એ બ્રાહ્મણે રડવા માંડયું છે, અરજુન થંભે જતાનોજી; ભીમ કહે એને રડવા દો વીરા બ્રાહ્મણ છે એ મતાનોરે. હવે. ॥૮॥

॥ વલણ ॥ એજ મતાનો વિપ્ર છે, કર્યા હતા તિછકાર; વદે વલ્લભ ધરમે કહ્યું, ભીમ તુજને ધિક્કાર.

કડવું ૧૩૦ રાગ આશાવરીનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા મુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, મચ્છવેદન મહિમાય. ॥૧॥ ધર્મ કહે ધિક્કાર તુને, હજી ન આવ્યું જ્ઞાન, બ્રાહ્મણની ને માતાની, કરણી, જોવી બેઉ સામાન્ય. ॥૨॥ એ

મ કહીને ધરમ રાજા, છાનાં રાખવા ઉઠે;કોઇ ન ચેતે એમ આવી, ઉભા દ્રુમની પુંઠે ॥૩॥ ઓ મહારાજા આશું કરો છો,ખોટા ચઢયો કેમ નાદ; દેવો જોઇએ અરજુનજીને આવેળા આશીરવાદ॥૪॥અમારૂં ભલુ ઇછતા હોતો, આંસુ ન ઢાહો લોચન,એવું સાંભળી દ્રુમરૂશી;મુખ વદ્યાવચન ॥૫॥ ઓરે ધરમ મ્હારી આગળ, છુપાવી રાખી જાત, શું હું શત્રૂ હતો તમારો, કરત કોઇને વાત ॥૬॥ ધરમ કહે ભુલ અમારી; હવે ન દેવો દોશ; બનનાર વસ્તુ બની ગઇ, જળ વહી ગયે શો સોષ ॥ ૭ ॥ તવ દ્રુમ રૂશી રહી ગયા છાના, કહ્યું પાંડવ જય થાજો; આજ દીન સુધીનું સુકૃીત મ્હારૂં, અરજુનને અંગે જાજો ॥૮॥ અરજુનને સુકૃીત સોંપ્યું, વધ્યું તેજ અપાર; ધરમરાય ઠેકાણે બેઠા, જોયું જુગદાધાર ॥૯॥ દ્રુપતી કરતાં અરજુન શોભ્યો, મહતા ઉતારી નાંખી; તેજતણો બીંબકાર છુટયો, કન્યા પડી ગઇ ઝાંખી ॥૧૦॥ પ્રભુ જોઇને આનંદપામ્યા વર શોભ્યો સર્વથી; રવિથી ઝાંખો દીસેછે માટે, મુજમન માનતું નથી ॥૧૧॥ અઢળક ઢળીયો પોતે સામળીયો, કાંઇ ન રાખી નુન્ય; ભક્તને હરજીએ અરપણ કીધું, એક વરસનું પુન્ય ॥ ૧૨ ॥ એટલે અંગમાંથી તેજ છુટયું, શોભા વધી ગઈ ઘણી, સુર્યના તાપને એની શીતળતા જાણે બીજો દીનમણી ॥૧૩॥ ઉપર સુર્ય અરજુન વચમાં, બેઉનો તેજ પ્રકાશ; તે તેજ પડયું કુંડના જળમાં, જળથી થયો ચીદા ભાશ ॥૧૪॥ તે આભાશે સભા શોભી; તેજ તણો બીંબકાર; ઝબુક ઝબુકારા મારે, જોએ દ્રુપતી નાર ॥ ૧૫ ॥ મોઢુ ઉતારી બોલી એ નારી, સાંભળો સૈયર સંહિ; આ વરસ્થંભે ચડયો તે મુને, પરણશે કે નહિ ॥ ૧૬ ॥ દાશીયો જોઇને વિસ્મય પામી થૈ ગયું કાળજું કાચું; ઢાકયું રત્ન તમેકે હેતાંતા, બૈ તમ બોલ્યું સાચું ॥૧૭॥ ગભરાશો નહી એ વરવરશે, તવ મન ધીરજ આવી;દ્રુપતી સામુને સામુ જુવેછે, પ્રેમ પતી ભાવ લાવી. ॥૧૮॥ એવે અરજુને ધનુશ લીધું, ચઢાવવા વીચાર; જાણ્યું કે એક છેડો કયાં મુકુ, શા પર દેવું ભાર ॥૧૯॥ એકજ ત્રાજવે ટેકો મુકીને, જો કદી ભારદેવાય; તો બીજુ ત્રાજવું ઉંચું ચઢે, ચર્ણ પોહોળા થઇજાય ॥૨૦॥ એટલે ટટળી પડુ પાણીમાં, થાય સભામાં હાંશી; થંભને ટેકો દૈ ભાર દેવું, તો વણ ફાંશીએ ફાંશી ॥૨૧॥ ધક્કાથી ત્રાજવાં જાય આઘાં, ઝોલા ખાઇને પડું; કેમ કરી ધનુષ ચઢાવું,કયાં લગી હું રડવડું ॥૨૨॥ શરીરનો મધ્ય ભાગ નાભી, તે પર દૌ અણીઆરૂ; સાપ્રથ કરતાં સુંસરૂ પેસે, તો થાય મરણ મ્હારૂ ॥ ૨૩ ॥ અણી મુકી જોવું સંદે ખો-

શું, જાણી મુકયો એક છેડો; જરા દબાવતાં પેસવા માંડયુ, જાણ્યું કે આવ્યો નવેડો.॥૨૪॥તરત પાછું ઉપાડી લીધુ, ગભરાયો અપરમપાર;અરેરે ચઢાવી બનાવ્યો, ઓરે જુગદાધાર. ॥૨૫॥ પાકી મશ્કરી મ્હારી કરાવી, શું કરવાને ચડાવ્યો; વસ્ત્ર આભુશણ તેજ વધાર્યું, શું મરવા દીપાવ્યો. ॥૨૬॥ આટલી આંટી મ્હોતની ઘાટી. તેમાંથી તમે ઉગારો; પ્રથમ જેવી બાંહ્ય ઝાલી તેવી, ઝાલીને પાર ઉતારો. ॥૨૭॥ એવી સ્તુતી કરી પ્રભુની, પુરણ ધરીને પ્રેમ; તવ પ્રભુએ સામું જોયું, ગુંચવાય છે હજી કેમ. ॥૨૮॥ ભકત તણી ભીડ ભુધરે જાણી, આપ ચીંતામાં પેઠા, ગોવીંદ વાયુનો ગોળો થઇને નાભી ઉપર જઇ બેઠા ॥ ૨૯ ॥ દુંટી ઉપર દડો વાગે, એગ લાગ્યું જે વાર; અરજુનજીને આસ્તા બેઠી, અણી મુકી તે વાર. ॥ ૩૦ ॥ જોર કરીને દબાવી, પેઠું નહી અણીઆરૂં; અરજુને જાણ્યું ધણી છે સાચો, શા સારૂં ભય ધારૂં. ॥૩૨॥ એવું જાણી બીજો છેડો, ધનુશકેરો જેહ; એકજ હાથે જોર કરીને, વાંકું વાળ્યું તેહ. ॥૩૨॥ બીજે હાથે દોર ચઢાવી, તેવો થયો ટંકાર; ધનુશ ચઢયું એટલે તો બોલ્યો અંધ કુંવાર. ॥ ૩૩ ॥ ઓ માંમા તમો કહેતાતા, ચાહ્ય તેમ મરશે મથી, પણ ધનુષ કરણ રાજાનું, એનાથી ચઢવાનું નથી. ॥ ૩૪ ॥ મામો કહે ભાઈ ભોગ મ્હારા, મેં તુને કહ્યું એવું; પણ નીચું જોઇ બાણ ઉંચુ, મારી કરે કામ કેવું. ॥૩૫॥ એક બાણ શું ત્રણ કામ કરશે, જો મનમાં વિચારી; દુર્યોધન કહે એછે આંટી, કન્યા થવાની મ્હારી.॥૩૬॥ એમ પાછો મન વાળીને બેઠો, સાંભળને તું રાય; આ ઠેકાણે સીધાન્ત લેવું, કેવું ગાંડુ દેખાય. ॥૩૭॥ દુરીયોધનની બોલીચાલી, રીતી નીતી જેહ; તે પ્રમાણે જે જન રાખે, દુરીયોધન તુલ્ય તેહ. ॥ ૩૮ ॥ પાંડવની સંતોશ શીળતા, રીતીનીતી સુદ્ધ વાણી; દીનતા દયા એવી રાખે, તે પાંડવ તુલ્ય પ્રાણી. ॥ ૩૯ ॥ કથા તો દ્રષ્ટાન્ત રૂપી, સીધાન્ત એનું કેવું, જેવી જેની રીતી તેવું, તેને જાણી લેવું. ॥ ૪૦ ॥ ઈતીહાસ કૌરવ પાંડવ કેરો, તે જાણવે નહી મુક્તી; મુક્તીને માટે જાણી લેવી; નીતી અનીતીની યુક્તા. ॥ ૪૧ ॥ વળણ ॥ યુક્તી મુક્તી કારણે, જાણવી શ્રોતા જન; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, શું કર્યું ઇંદ્રને તન.

કડવું ૧૩૦ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને

સંભળાવ્યું, મચ્છવેદન મહીમાય. ॥૧॥ અરજુનજીએ ટંકાર કીધો, ચઢાવિયું ધનુશ; વિચાર કીધો મચ્છ વિંધવાનો, હૈયામાં ધરી હુશ.॥૨॥ એવામાં દુરિયોધનરાજાએ, બોલાવ્યો રાજાકરણ, કહ્યું કે આ મચ્છવેધકરશે, વરશે ઉતરી ધરણ. ॥૩॥ કાળે મોઢે જાવું પડશે, આપણને ધિક્કાર, કરણ કહે જો દુરિયોધન, મુજ મનનો વિચાર ॥૪॥ ચઢનારા મચ્છવેદ કરશે. તેવુજ મારિશ બાણ, ત્રાજવામાંથી નિચે નાખી, કાઢુ એના પ્રાણ. ॥૫॥ નીચે પડે તવ સરવે ભાઇએ, મારી પમાડવો મરણ, તે વેળા હું દ્રુપતીનું, કરિ જવાનો હરણ. ॥ ૬ ॥ નીશ્ચે તુજને પરણાવવાની, ચીંતા મુજને પેઠી, દુષ્ટ કહે મુજને એમ લાગ્યું, હવે મ્હારે ઘેરબેઠી. (૭) આશા આપી કરણ ગયો, જૈ બેઠો આસન, શકુની માંમાએ સમજાવ્યા, અંધ તણા સૌ તન. ॥૮॥ સાવચેતીથી સરવે બેસો, હાથ ગ્રહિ હથીઆર, તવ કૌરવો આયુધ લઇને, બેઠા થૈ તૈયાર.॥૯॥ તે સહુ સભાએ તજરે જોયું, કોપ્યા કૌરવ કરણ, કન્યાસુખે નથી વરવાની, થશે રૂપાળીનુહરણ. ॥૧૦॥ દ્રૂપતનું ધુળધાણી કરસે, અંધ તણા કુવાર; એવી ચરચા ચાલી સભામાં, ભય ભર્યા સૌ સાર. ॥૧૧॥ દ્રૂમરૂશીએ કૌરવોને, દીઠા ગ્રહ્યાં હથીઆર, જાણ્યું કે એ અરજુન ઉપર, છેવટ દેશે માર. ॥ ૧૨ ॥ એમ જાણીને સર્વ રૂશીને. ચેતવણી કરી એમ; આપણી સભામાંથીવર ઉઠયો, મારવા દેઇએ કેમ. ॥૧૩॥ આપણે એવરના જાનૈયા, હાંઇથી ઉઠયો માટે; લજ્યા ન ખોવી કૌરવકેરો, આપણે ઘડવો ઘાટ. ॥૧૪॥ એવું સાંભળી સર્વ રૂશીને, ઉમંગ પ્રગટયો કેવો; એ વરના આપણે જાનૈયા માટે ન મરવા દેવો. ॥૧૫॥ થનાર વસ્તુ હશે તેથાશે, કરવોકાળો કેહેર; કૌરવ વરરાયને મારે તો, આપણે મારવા ઠેર. ॥૧૬॥ એમ ધારી સૌ તૈયાર થયા, વઢવાને મન કીધાં; કૈકકહે હું મારીશ સરવો, કૈકે તુમડાં લીધાં ॥૧૭॥ કૈ કહે આખ્યો પુરવાને, મારવા ભસ્મના ગોળા; કૈક કહેઆછમનીયોને ગોદે, ફાડી નાંખવા ડોળા. ॥૧૮॥ કૈકકહે તમડાં ફોડીશું, કૌરવને લેલાટ; બ્રાહ્મણ કોપ્યા ભક્તની ભીડે, બેઠો બરોબર ઘાટ. ઘા ॥ ૧૯॥ એવામાં દ્રૂપતરાજાયે, દ્રૂપતીને એમ કહાવ્યું; હાથણી બેશી આવો સભામાં, ભવીશ ભલેરૂં ભાવ્યું. ॥૨૦॥ સણગારી હાથણી મંગાવી, દ્રૂપતીયે તે વાર; સુઢમાં સોનાનો કળસ આપ્યો, શોભા તણો નહિ પાર. ॥૨૧॥ દ્રૂપતી ઊઠી ઝરૂખેથી ઉતરી મ્હેલથી હેઠી; વરમાળા બે કરમાં લઇને, હાથણી ઉપર બેઠી. ॥૨૨॥ પુંઠળ દાશી ચામ્મર ઢોળે, જોયા જેવી થઈ ખુબી; સભાની વચમાં જળ કુંડાળે, આવીને કન્યાઉ

ભી ॥૨૩॥ હરખી ઉઠવા ભીમસેન બળીયો, ઉંચો નીચો થાય; પણએ નો ભુજ ઝાલી બેઠા છે, પોતે ધરમરાય ॥ ૨૪ ॥ અરજુનજીએ ધનુશ ચઢેલું, ધર્યું દ્વીભુજ વીશે; તે વેળાએ અરજુનજીની, કાન્તી અલોકીક દીસે ॥૨૫॥ તે દેખી શેહેદેવ જોશીને, ઉપજ્યો અતી પ્રેમ; હશી હશીને ધરમ પ્રત્યે, કહેવા લાગ્યા એમ ॥૨૬॥ વળણ ॥ શેહેદેવ કેહેવા લાગીયા આતો વાત અનુપ; વદે વલ્લભ જોશી કહે, જુઓ ભુપનું રૂપ.

કડવું ૧૩૧ રાગ કનડાની સાખીનો.

જુઓ જુઓ ભુપનાં રૂપ, ધનુશધનંજય ધર્યુંરે;જુઓ જુઓ અરજુનજીનું રૂપ, ધનુશ ધનંજય ધર્યુંરે॥ શેહેદેવજી મુખ બોલીયા, સુણો ધર્મ સુજાણ; ત્રણ ત્રણ વરસ દુખ વેઠીયું, તોતો આજ પડયું પરમાણ,ધનુ-શ ॥૧॥ લાખાગ્રહેમાં બાળીયા; દુષ્ટે કરી અન્યાય; ત્યાંથી ઉગરી વન રહ્યા,ભીમ પરણ્યો હેડંબા કન્યાય. ધ. ॥૨॥ હેડંબા ચોરી ગયો, દેનાર દેવને દુખ;તેને ભીમે મારીઓ,કર્યું છત્રેશ્વરને સુખ. ધ. ॥૩॥ પછીકબીરા લઇ ગયા; પોતાને અવાસ; યોગી વેશ ભીમે ધરી, કીધો દુષ્ટજનો-નો નાશ. ધ.॥૪॥ તે પછી એકચક્રા ગયા, સ્થીતી કરી બહુ દન; બક-રાક્ષને મારીયો, ભીમે ઉગાર્યો વિપ્રનો તન. ધ. ॥ ૫ ॥ નીત્યના પાંચ અજા હણે મનુશ મારે એક; હમેશ છ જીવ ઉગર્યા; કર્યો પુન્ય તણો વીવેક. ધ. ॥૬॥ ત્યાંથી દ્રૃમને મઠ ગયા, સમર્યા અશરણાશર્ણ,વિપ્રતણા પુજન કર્યા, અને નીત્યાન ચાંપ્યાં ચર્ણ. ધ. ॥૭॥ ટાઢ તાપ વેઠયા વન વીશે, દુખમાં ન રહી ન્યુન, દુખ વેઠી ભગવત ભજ્યા, તેતો આજ ઉગ્યું પુન્ય. ધ. ॥૮॥ વસ્ત્ર વપુપર કયાં હતાં, કયાં હતાં સણગાર; તેજ મોઢા પર કયાં હતું ઢાંક્યા અઢળક જુગદાધાર. ધ. ॥૯॥ સુર્યસમ છબી અરજુનની, જુઓ મ્હારા વિર; ધનુશ શોભે બે ભુજમાં,કેવો ઉભો છે ગુણ ગંભીર. ધ. ॥૧૦॥ વળણ. ગુણ ગંભીર વીર આપણો, ધરયું ધનં-જય નામ; વ્યાસ વલ્લભ કહે કથા, ભકતને રીઝે રામ.

કડવું ૧૩૨ રાગ ધોળ.

બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે,સાંભળ સાંભળ જનમેજેરાજન રે ॥૧॥ અરજુનજીએ, ધનુશ ધરીયું હાથરે; શ્રદ્ધા રાખી સમરે શ્રીવૈકું-

ઠ નાથરે. ॥ ૨ ॥ જોયું એણે મછના સામુ ગગનરે; દીસે નહી મચ્છાનું પુંછ લોચનરે. ॥૩॥ આકાશ કેરા. વાયુથી મચ્છ ચઢી:ચાકરે; વાયુવેગે ફરેછે આડો આંકરે. ॥ ૪ ॥ અરજુનજીએ વીચાર કીધો મનરે; કેમ તકાશે મચ્છાતણું લોચનરે. ॥૫॥ જળમાં જોઈ, તાકીને મારવું બાણરે; મચ્છને જળને છેટુ છ ગાઉ પરમાણરે. ॥ ૬ ॥ મચ્છા હોએ સ્થીર તો તાકી સકાયરે; હવે મુને, ગુંચવણ પડી જગરાયરે. ॥૭॥ સ્તુતી કીધી, તવ પ્રભુએ જાણ્યું રે; અંતરયામી હેત અતી મન આણ્યું રે. ॥૮॥ પ્રેરકુ પ્રભુ પ્રેરણા કીધી તે દનરે; મચ્છ પાસેનો બંધ કીધો પવનરે. ॥૯॥ કરી કરૂણા પોતે શામ શરીરે; સોત્રણ મચ્છા તરત થઇ ગઇ સ્થીરરે. ॥ ૧૦ ॥ તે દેખીને અરજુનનું માન્યું મનરે; હશી હશીને જપતો શ્રી જુગજીવનરે. ॥૧૧॥ પછી પોતે જળમાં જોયું સતી તનરે; તવ દેખાયું મચ્છાતણું લોચનરે. ॥૧૨॥ પડે મચ્છનો, પરછાયો જળમાંયરે, સ્થીર રહ્યાથી દરપણ તુલ્ય દેખાયરે. ॥ ૧૩ ॥ પછી પોતે મચ્છ વીંધવા મન કીધું રે; ભાથામાંથી એક બાણ કરમાં લીધું રે. ॥ ૧૪ ॥ તેના ઉપર શકતીનો મંત્ર ભણ્યો સારરે; પછી તેના ત્રીભાગ ગણ્યા તે વારરે. ॥૧૫॥ પેહેલે ભાગે બ્રહ્મા મુકયા તતખેવરે; વચમાં વિષ્ણુ છેલ્લા મુકયા મહાદેવરે. ॥ ૧૬ ॥ વાયુ મંત્ર ભણ્યોને ન રહી નુન્યરે; ઉપર મેલ્યું ધરમ રાયનું પુન્યરે. ॥૧૭॥ એવી રીતે બાણ કર્યું તઇઆરરે; પછી જોયું જળમાં સતીને કુંવારરે. ॥૧૮॥ કેહેડયો વાંકી વાળી કરે મનસુબોરે; અરજુનજીતો ત્રાંસમાં ચઢી ઉભોરે ॥વળણ॥ અરજુન ઉભા ત્રાંસમાં, સાંભળને તું રાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, મચ્છવેધનો મહીમાય.

કડવું ૧૩૩ ટેક વીના કટાવની છાયા.

અરજુનજી તો ત્રાંસમાં ઉભો, ત્રાંસમાં ઉભો; શોભે સુબો, મછ વીંધવા છે મનસુબો, આપ રૂદેમાં ઉલટ આણી, સમજણ શાણી, મીઠી વાણી, પ્રૌઢજ પ્રાણી, કામ વિખાણી, સમર્યો પોતે પુરૂશ પુરાણી, જુગજીવનને સાચા જાણી મન વાલીયું, અંગ ફાલીયું, બાણ ઝાલીયું, લક્ષ્મીશ હણીયો, ગણીત ગણીયો, મંત્રજ ભણીયો, વેલ્લો વણીયો, દલડું લડાવ્યું, ધનુષ ચવાવ્યું; બાણ અઢાવ્યું, આપ પંડથી પાપજ ખોયું મનડું મોહ્યું, જળમા જોયું કેહેડયોને તો વાળી વાંકી, ન જાય થાકી, બુદ્ધી પાકી, ન રહે બાકી, જળમાં ઝાંખી, મછતાકી, રં-

ગે રેલીયું; બાણ મેલીયું, ખુબ ઠેલીયું, ખરરર લેઇને ચપળે ચાલ્યું, ન રહે ઝાલ્યું, ફંદે ફાલ્યું, માતંગ માહાલ્યું. હળહળી હાલ્યું, સણુ સણુ સણુ સણુ, સરરરર કરતું, થંભે ફરતું ભટડગ ભરતું, પાર ઉતરતું, પાછું ન ખરતું, પવન વેગથી જાણે મેઘથી, આભ વેગથી, વીજળી છટકી, ન રહે લટકી, ખરીજ ખટકી, ઝાડે ઝટકી, પાડે પટકી, એવી કટકી, કેમ રહે અટકી, આવી પહોંચ્યું મચ્છની પાસે, તરકટી ત્રાસે, સાચુ ભાસે, અધર વાસે, ફુરરક ફુરરક ફર ફર બોલે, પોહોચ્યું રામના બાણની તોલે, ચડીયું ઝોલે, જરા ન ડોલે. બ્રહ્મા મંત્રે જબ્બર દોડયું; ન રહે ઓઢયું, જુગતે જોડયું. એવું છોડયું ફટાક દઇને લોચન ફોડયું, પછી તે કટકો હેઠો પડીઓ, વિષ્ણુ કડકો ઉંચો ચડીઓ, નર દમ નડીઓ; જઇને અડીઓ, ઘાટજ ઘડીઓ. પુંછ ઉપર તો ઉલટ વ્યાપી, માપે માપી, નીશાની આપી; તે પ્રમાણે ખચક દઇને નાંખ્યું કાપી. ને પછી કડકો શંકર કેરો, મારે ફેરો, ઘાલ્યો ઘેરો, કામજ કીધુ, ચાલ્યું શીધું, જરા ન બીધું, ઉઠાવી લીધું, શીવને મંત્રે; બહુજ બળમાં, કોટી કળમાં, એકજ પળમાં; છરરરરરર છબાક થઇને ફેંકયું જળમાં, દેખી દેવે કરી ફુલ વૃષ્ટી, કાપી કષ્ટી,જુએ દ્રષ્ટી,સરવેશ્રષ્ટી દુંદભી ડંકા દેવના વાગ્યા; સારા લાગ્યા; સૌ ભય ભાગ્યા; ભાગ્યવંત પાન્ડવો જાગ્યા; વલ્લભ વદે મછાની હોડ; પુરણ થઇને પોહોચ્યા કોડ; બોલો જે જે શ્રી રણછોડ ॥વળણ॥ જય જય શ્રી રણછોડજી, કર્યું ભક્તનું કામ; શ્રોતા શ્રદ્ધા રાખીને, શમરો શીતારામ.

કડવું ૧૩૪ રાગ ઝડપનો દોહરો.

બાણ વડે જળ મચ્છ નાખ્યું, વરત્યો જેજેકાર; તે સમે કરણરાય ઉઠયો, ઉઠયા અંધકુંવાર ॥૧॥ આયુધ લીધાં ભુજ વીશે, જુએ સઘળો સાથ; તે સમે ભીમ ઉભો થયો, મરડી ધરમનો હાથ ॥૨॥ છલંગ મારી આવ્યો સભામાં મનમાં ધરી મનસુબો; જળ કુંડની કીનારે જઇને, વાયુનો નંદન ઉભો ॥૩॥ ગરજના કરી ધાંટો કાહાડયો, વીરા ધારણ દેવું; ઉતરવાની તસ્દી ન લેશો પડો હું ઝીલી લેવું ॥૪॥ તવ દુરીયોધને ખુમ પાડી, ઓ મામા આ ભેમ; મામાએ કહ્યું મારગ ઝાલો, રૈયે કુશળખેમ ॥૫॥ ભીમને જોઇ મનમાં વિચાર્યું. પોતે રાજા કરણ; મ્હારૂ બોલેલું મીથ્યા જાશે, કરૂ કન્યાનું હરણ ॥ ૭ ॥ ભીમની ઉંચી દી-

ઠી. કન્યા હરવા જાય; એવે ભીમે જાતાં જોયો, ચીતમાં ચટપટી થાય. ॥૭॥ ભાઈનાં લાગ્યા ભાઇ ભોગવશે, કન્યાનું હરણ થાશે; મેહેનત કરેલી છુટી પડશે, ઈજ્જત અમારી જાશે ॥૮॥ એમ જાણીને દોટ મુકી, વાયુને કુંવાર; કરણનો જઇ કાન ઝાલી, ચોઢયા તમાચા ચાર ॥ ૯ ॥ કરણ રાજા ત્રાસ પામ્યો, આ મુજને કયાં નડીયો;એટલામાં ભીમછલંગ મારી, હાથણી ઉપર પડીયો ॥૧૦॥ એટલે હાથણી થૈ ભોંય ભેગી, ત્રકોદર કહેડ બાંધે, કરૂપતીનું પાગોઠુ ઝાલી લીધી પોતાની ખાંધે ॥ ૧૧ ॥ કન્યા લઇને ત્યાંથી નાઠો,સભાની બારણે જાય; કુંભારના ઘર ભણીઆ આવ્યો જ્યાં પોતાની માય ॥૧૨॥બારણેથી એમ બુમ પાડી. એ ત્રધમા હું આવ્યો; જુઓરે જુઓ જનેતા, અમુલ્ય વસ્તુ લાવ્યો ॥ ૧૩ ॥ કુંતાએ જાણ્યું કયાં ખાવાનું, કાં રમવાનું હશે; કાં મુજને મરાવવા ફાંફાં, બોલતો મશે મશે ॥ ૧૪ ॥ એવું સમજી માતા બોલ્યાં, ભેંચોનું ભૈયારૂ; જે લાવ્યો હોય તેમાં બેટા, પાંચેનું સૈયારૂ ॥ ૧૫ ॥ ભીમે જઇ તવ કન્યા મુકી; શું બોલી તું માત; આજ સભામાં મચ્છવેધ કીધો, આપણો અરજુન ભ્રાત ॥૧૬॥ કન્યાનું ત્યાં હરણ થતું'તુ માટે ઉચકી લાવ્યો; ન બોલવાનું તુતો બોલી,વીચાર કાંઇ ન આવ્યો ॥૧૭॥માતાને એમ ડબકો દેછે, વાયુ દેવનો તન;તવ કુંતાજી રડવા લાગ્યા. આંસુભર્યાં લોચન ॥૧૮॥ બળ્યું આ જીવવું ઘડપણનું ફાવે તેમ બોલાય; કન્યા દેખી ભીમ લલચાયો, ઠીક બોલી ગયાં માય ॥૧૯॥ એમ જાણીને ભીમ બોલ્યો, શાને કરો વિલાપ, તમારૂં બોલ્યું પાળો નહીતો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૧૦॥ એમ કહીને ત્યાં રહયો બેશી,સભા વીષેશું થાય;ભીમના તમાચા ખઈ વળ્યો પાછો, ક્રોધમાં કરણ રાય ॥૨૧ ॥ જળકુંડાળે ચાલી આવ્યો, બાણ ધનુશ પર લીધું; ત્રાજવામાં અરજુનજીને. બાણજ ભોગી દીધું ॥૨૨॥ અરજુનજીને તે બાણ લાગ્યું, પ્રાણજ ઉંચો ચડીયો; બાણને ધકકે; ત્રાજવામાંથી અરજુન હેઠો પડીયો ॥ ૨૩ ॥ પડયો તેવો આવ્યો પાણીમાં કૌરવે કહાડયો બહાર; જળકુંડની કીનારે નાંખી, દેવા માડયો માર ॥૨૪॥ સો ભાઇઓને છ કારભારી, ઘણાક કોપે ચડીયા; તે દેખીને બ્રાહ્મણ ઉઠયા, મારવા તુટી પડીયા ॥૨૫॥કૌરવમારે અરજુનજીને,છોડાવ્યા નવ છોડે;તુમડા લૈ બ્રાહ્મણ લોકો કપાળ સહુના ફોડે ॥૨૬॥ભભુતીને ગોળા મારી,ડોળાપુરી નાખે;ગડદા પાટુનો પ્રહારકરી મારો મારો ભાંખે॥૨૭॥કૌરવ ઉપર દ્વીજ લોકોએ,ઘણું તોફાન મચાવ્યું; એવામાં પ્રજાપતને ત્યાં, ભીમને સાંભરી આવ્યું ॥૨૮॥ અરેરે એકલો

છે ભાઇ મ્હારા, એમ જાણીને ઉઠયો દોડતો, આવ્યો સુરો સભામાં. રોશ ભરેલો રૂઠયો. ॥ ૨૮ ॥ ભાઇ રોળાતો દીઠો સભામાં, મેઘનાદે ગડગડીયો; વાયુ નંદન કોપ કરીને, જળકુંડ વીશે પડીયો. ॥ ૨૯ ॥ થંભને બાજ્યો ઘણોક ગાજ્યો, હસ્તીનીપેરે ત્રાડયો; બાર ગાઉનો થાંભલો તે, હચહચાવી કાહાડયો. ॥૩૦॥ તવ કૌરવ ત્રાસ પામ્યા, થાશે કાળો કેહેર; માંમો કહે ભાઇ રાખે નાસો, માર્યા જઇશું ઠેર. ॥૩૧॥ એમ જાણી અરજુનને મુકયો, મુંદમતીના માઠા; ભીમના ભયથી હરામખોરા, જીવ લઇને નાઠા. ॥૩૨॥ એટલે આવ્યા અંતરયામી, આવ્યા ત્રૈણે ભ્રાત; ભીશ્મ વીદુરને દ્રોણ આવ્યા, વળી રોહણી કુંવાર.॥૩૩॥ખમ્મા ખમ્મા કરી ઉઠાડયો, અરજુનને તે વાર; સૌ સભાએ પાંડવ જાણ્યા, વરત્યો જેજેકાર. ॥૩૪॥ સ્વયંવરની રીતી એવી, જેની થઇ કન્યાય; તે એકલો રહે બાકી ભીજા, સૌ સૌને ઘેર જાય. ॥ ૩૫ ॥ પણ તે દાડે પાંડવ જાણી, રેહેવા કર્યો વિચાર; પાંડવને પરણાવ્યા પછી, વેરાઇ જાવું સાર ॥૩૬॥ પાંડવ ઉપર પ્રેમ એવો, કોઇએ ધર્યો નહી ગર્વ; આગળ ચાલ્યા અરજુનજી ને, પુંઠે ચાલ્યા સર્વ. ॥ ૩૭ ॥ ચાલી આવ્યા પ્રજાપતને ત્યાં, પુરણહરખમાં પેઠા; ભોમી ઉપર આસન વિના, રાજા રૂશી સહુ બેઠા. ॥૩૮॥ જાદવ સહીત સઘળા બેઠા, એટલે ધરમરાય; અરજુનજી ઘરમાં જઇને, માતાને પડીયો પાય. ॥ ૩૯ ॥ આશીરવાદ મુને દો માતા, મેં કર્યું મચ્છવેધન, શુભ વેળાએ જનુની મ્હારી, કેમ કરો રૂદન. ॥૪૦॥ કુંતાજી કહે ભીમ ગાંડો, લઇ આવ્યો કન્યાય, બ્હારથી કહ્યું કે કાંઇ લાવ્યો, ઓરે મારી માય. ॥૪૧॥ મેં જાણ્યું ખાવાનું રમવાનું, બોલી જવાયું એમ; કહ્યુંકે પાંચનું સહીયારૂ, એટલે બોલ્યો ભેમ. ॥૪૨॥ એણે કહ્યું કે આ શું બોલ્યાં. વિચાર વીના આપ; હવે એ બોલ્યું પાળો નહી તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥૪૩॥ તે કારણથી રડયા કરૂ છું, ઓરે મ્હારા તન; એવું સાંભળી અરજુન બોલ્યો, મુકો મા રૂદન ॥૪૪॥ તમારૂં બોલવું પાળવું મ્હારે, જો હોય પાંડુ બાપ; ભૈઓને મુકી એકલો પરણું તો બ્રહ્મહત્યા પાપ.॥૪૫॥તવ કુંતાજી રડતાં રહ્યાં, આશીરવાદજ દીધો; પછી જઇને ઓટલે બેઠો, માનો ખુલાસો કીધો. ॥૪૬॥ એવામાં પ્રજાપત આવ્યો, જોવા ઘરની બ્હાર; વ્રકોદરને બોલાવીને, પુછયો સમાચાર. ॥૪૭॥ કેમ આવ્યાછે રાજા રૂશી, શો આ ખેલ મચાવ્યો ભીમ કહે તમારા રાજાની, પુત્રાને હરી લાવ્યો. ॥૪૮॥ તેથી સૌ લાંઘવા આવ્યાછે; કળકળીયો તમ રાય; તમોએ અમને રાખ્યા માટે, શીક્ષા

તમોને થાય ॥૪૯॥ એવું સાંભળી કુંભાર બોલ્યો; ગાંડીયા ગાંડુ કીધું દયા જાણીને તમોને રાખ્યા, તેનું ફળ આ દીધું ॥૫૦॥ એમ કહીને રડતો રડતો, ગયો ઘરની માંય; નરને નારી રૂદન કરે, ધરમે સાંભળ્યું ત્યાંય ॥ ૫૧ ॥ ઉઠીને યુધીષ્ટર ગયા, પ્રજાપતના ઘરમાં, કહો કાકા કેમ રડો છો, શું આવ્યું ઉદરમાં ॥ ૫૨ ॥ પ્રજાપત કહે મારે કરમે, કયાંથી તમે આવ્યા; ગરીબ જાણી ઘરમાં રાખ્યા, રાજાની પુત્રી લાવ્યા ॥૫૩॥ તારા ગાંડાયે ગજબ કીધો, ઘર મ્હારૂ લુંટાશે; ધરમ કહે કોણે કહ્યું, રડશો નહી નીશાસે ॥૫૪॥ કુંભારે કહ્યું ગાંડીયો તારો, કહી ગયો મને વાત; ધરમ કહે સાંભળો કાકા મુકો આંસુપાત ॥ ૫૫ ॥ અમે ક્ષત્રી નંદન છીએ, કુન્તા સતીના તન; પાંચ ભાઈ પાંડવ અમે તો કીધો મચ્છવેધન ॥૫૬॥ તેથી કન્યા લાવ્યા છેયે, કાકા તમારે ઘેર; હરણ કર્યું હોય તો કાકા થયો હોય કાળો કેહેર ॥ ૫૭ ॥ પ્રજાપતને વીશ્વાસ પડીયો, જે બેઠા ધરમરાય; ધ્રુપતરાયે ઘેર જઇને, મંડપ રચીયો ત્યાંય ॥૫૮॥ મોકલ્યા બે પુત્રો પોતાના, કુંભારને ઘેર જાઓ; મચ્છવેધ કરનારાને કહીને, દ્રુપતીને લઈ આવો ॥ ૫૯ ॥ કહેજો વાજીંત્ર અમે મોકલીયે છીએ પેહેલા; એટલે તમે વરવા માટે આવજો અમ ઘેર વેહેલા ॥ ૫૦ ॥ વળણ ॥ વેહેલા અમઘેર આવજો, એવું કહેજો તન;વલ્લભ વદે રાયે કહ્યું, લાવો ભગની ભૌવન.

કડવું ૧૩૫ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશંમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; ચાલ્યા દ્રુપતના બે તન, ગયા કુંભારને ભોવન ॥૧॥ કહ્યું નરને દ્રુપતી લાવો, વાજાં મોકલીયે તવ આવો; કહ્યું અરજુને તતપર થાવો, ઓરડીમાંથી તેડી જાવો ॥૨॥ કહેજો તમ તાતને સમાચાર, કહીયે પાંચ છે કુન્તી કુવાર;કહીએ મચ્છવેધ કર્યો એક હાથે; પણ પાંચ પરણવાના સાથ ॥૩॥ ધર્મનીકુળ શેદેવ ભીમ, ચારને લઈ વરવાનો નીમ; હોય મરજી તો તેડુ કાહાવો, નહી તો કાહાવજો કે તમે જાવો ॥૪॥ એવું સાંભળી ક્રોધે થયા, પોતાની બેહેનને લેઈ ગયા; જઈ તાતને કહ્યું કામ કરો, બાપ બેટી બેઉ જણ મરો ॥૫૫॥ કહાવ્યું મચ્છવેધના કરનારે, વરવાનું પાંચે અમારે; છીયે કુન્તા તણા પાંચ તન, વરશું સહુ બંધવ જન ॥ ૬ ॥ એકલાને તો વરવાનું નથી, કહીને આપી દ્રુપતી; ઘણી નારી વરે નરકોય,એક

નારીને બે નવ હોય. ॥૭॥ અમારી બેહેનનેપાંચ પતી; તેતો અમોને ગ મતું નથી; તવ દ્રુપતને ખોટું લાગ્યું પાછુ આડુ ભવીશ ક્યાં જાગ્યું. ॥૮॥ હવે માહરે જીવીને શું કરવું, વ્યાસના પર વીશ ઘોળી મરવું; એવું ધારીને મેહેલમાં ગયો, વીશ ઘોળી પીવા ત્યાર થયો. ॥ ૯ ॥ તવ વ્યાસજી આવ્યા દોડી, પ્યાલો તમાચે નાંખ્યો ફાડી; શાને મરે છે મુઢ મતી, એના નશીબમાં પાંચ પતી. ॥૧૦॥ જઇ પુછી જો કન્યાને વાત, તે કેહેતો મેળવજે હાથ; તવ દ્રુપત રાજીથયો પુછવા પુત્રી કને ગયો. ॥૧૧॥ બેન મચ્છવેધનો કરનારો, કેવુ કહે છે તે વાત વીચારો; એમ કે હે છે કે પાંચ ભાઈ વરીયે, બોલો બેટી હવે કેમ કરીયે. ॥૧૨॥ બોલી પીતા પ્રત્યે દ્રુપતી મ્હારા ભવિશમાં પાંચ પતિ; તેમાં ડાહાપણ તમે ન કરશો, કરશો તો પાપે પેટ ભરશો. ॥૧૩॥ તવ લાગ્યું દ્રુપદનેસાચું, નથી વ્યાસજીનું કહેવું કાચું; એમ જાણીને પાછું પુછે, બેટા સતીસા ધવી તું છે. ॥૧૪॥ વરે પાંચને તે શાની સતી, મને તેઅકળામણઅતી બોલી દ્રુપતી સાભળો તાત, તમે ધ્યાનમાં લેજો વાત. ॥૧૫॥ તમે મં-ડપ જ્યાં રચો પીતા, ત્યાંતો કરજો ચંદનની ચીતા; તેને રાખવી ત્યાં સળગાવી પરણીશ પતી પ્રેમ લાવી. ॥ ૧૬ ॥ એક પરણીને સત્યે ચડી-શ, સળગેલી ચીતામાં પડીશ; પાછી સજીવન નીકળીશ બ્હાર, પછી વરૂ બીજો ભરથાર. ॥ ૧૭ ॥ એવી રીતીએ પરણીશપતી માટે સદા હું સતીને સતી; તવ તાતને લાગ્યું સારૂં, બેટી જોઇશપારખુંતારૂં. ॥૧૮॥ પછી વીચાર્યું દ્રુપત રાય,એછે પાન્ડવ કેમ મનાય; એવો સંદેહ ટાળવા પળીયો, જઈ કૃષ્ણપ્રભુને મળીયો ॥૧૯॥પ્રભુ કુન્તા તણા આ તન, કેમ સાચું લાગે મુજ મન; બોલ્યા પ્રભુ તું સાંભળરાય, એતો લક્ષણથી વ-રતાય.॥૨૦॥ જેના જેના હશે ગુણ જેવા, તેના તુને દેખાડુ તેવા; હતા ઓરડા દ્રુપદ તણા, પાંચે શોભીતા સોહામણા ॥૨૦॥ તેમાં શું કર્યું જુગ-જીવન, ભર્યા એકમાં સીંહાસન જુદી જુદી તરેનાં શોભે; રાજ્યવંશી તણું મન લોભે ॥૨૧॥બીજો ઓરડો તૈયાર કરી, તેમાં ઘણી ગદાયો ભરી ત્રીજામાં ભર્યા ધનુષ બાણ, એવું કરાવ્યું પુરૂષ પુરાણ. ॥ ૨૨ ॥ ચોથામાં પાનાં પુસ્તક ધરીયાં ;વેદ શાસ્ત્ર પુરાણે ભરીયાં; પાંચમામાં વસ્ત્ર શણગાર, એવું કરાવ્યું જુગદાધાર, ॥ ૨૩ ॥ પછી બોલ્યા શ્રી વનમાળી, જો આ સઉ ઓરડા પુઠે જાળી; ત્યાં તું જોવા ર-હે સંતાઇ, હુંતો મોકલું જે પાંચે ભાઈ ॥ ૨૪ ॥ કહી પ્રભુએ ભક્ત બોલાવ્યા, તવ પાન્ડવ પાંચે આવ્યા; પછી બોલ્યા પ્રભુ સાક્ષાત, મ્હારે કરવી છે તમને વાત. ॥ ૨૫ ॥ એક સ્થળ જઈ આ-

વું સાર, જુએ ઓરડા એટલી વાર; એવું કહી ગયા ગોપાળ, પેઠા ઓરડે સતીના બાળ. ॥૨૬॥ પ્રભુ ગયા દ્રુપત પાસ, જાળીની દેખાડે અવીનાશ; જુએ દ્રુપત શામ શરીર, પેહેલે ઓરડે પાંચે વીર. ॥૨૭॥ દીઠાં સઘળાં સીંહાસન, માન્યુ એકલા ધર્મનું મન; માટે પોતે એકલા રહ્યા, બીજા ચાર નીકળી ગયા.॥૨૮॥ બીજે ઓરડે દીઠી ગદાયો, બીજા નીકળ્યા ભીમ ભરાયો; ત્રીજે ઓરડે ધનુશ બાણ, રહ્યોએકલો ઈંદ્રસંતાન.॥૨૯॥ ચોથે ઓરડે પુસ્તક પાનું, ત્યાંતો શેદેવનું મન માન્યું; પાંચમે આભુષણ પટકુળ, તે દેખીને પેઠા નિકુળ॥૩૦॥પેહેલે ઓરડે ધરમ રાય, તેની જુએ દ્રુપત ચરચાય; જુએ ધરમ સીંહાસન; જોઇ બરબડી વીચારે મન.॥૩૦॥ઈંદ્રપ્રસ્ત જાવું જે દન, કરાવું હાવું સીંહાસન; તેતો દ્રુપતે સાંભળ્યું કાન, આતો ધરમ ખરા ભગવાન. ॥૩૦॥ પછી બીજે જાળીયે જાય,ભીમ ઉંચકી જુએ ગદાય;એતો જુએ હળવી ભારે,એક આવી ગદા તે વારે. ॥૩૧॥ દશ હજાર મણછે ભાર, ઉંચકી વાયુને કુંવાર; એતો દ્રુપતના દાદાતણી, ગમી વ્રકોદરને ઘણી. ॥૩૨॥ પછી બરબડી બોલ્યો આપ, ચાહ્ય આવે દ્રુપતનો બાપ; પણ આ ગદા પાછી ન દેવુ, લઢીવઢીને પણ લેવુ.॥૩૩॥પ્રભુ બોલીયા સાંભળ રાય, પછી ત્યાં થી થયા વિદાય;ત્રીજે ઓરડે અરજુન જ્યાંય,બોલ્યો દ્રુપતરાજા ત્યાંય. ॥૩૪॥એનું પારખું થંભે જોયું, પછી ચોથે જઇ ચીતપ્રોયું પાંચે પાંનાં પુસ્તક શેદેવ, તેથી જાણીયા જોશી એવ. ॥ ૩૫ ॥ પછી પાંચમે ઓરડે ગયા, જાળીયે ટેકુ કરી રહ્યા; તેમાં નીકુલ છેલ તે વાર, પેહેરી જુએ બધા શણગાર. ॥૩૬॥ મોઢા આગળ દરપણ રાખે, નવ્ય ગમે તે બદલી નાખે; ટળ્યો દ્રુપતનો સંદેહ. ખરો નીકુળ ફાંકડો એક. ॥૩૭॥ પ્રભુ પાન્ડવ પાંચે સાચા;હવે વિચાર નહી મુજ કાચા, તમે અંતરયામી જાવો વાજાં મોકલું વાગતે આવો. ॥૩૭॥ કહી રાજા થયો વીદાય, પછી બોલીયા જાદ્દવરાય; પાંચ પાન્ડવોને બોલાવ્યા, સહુ ઓરડામાંથી આવ્યા ॥૩૯॥ સ્થળે લેઈ ગયા જુગદીસ, ક્ષૌર કરાવ્યું પાન્ડવશીશ, ઉતરાવ્યા શીશના કેશ, ધરાવ્યો રાજ્યવંશી વેશ. ॥ ૪૦ ॥ પેલા દ્રુપતે કીધી પેર, મોકલ્યું તેડું હરખભેર; વાજાં સાજ સહીત તે વાર, આવ્યા પ્રજાપતને દ્વાર. ॥૪૧॥ કહી પાડવને શુભ પેર; ચાલો વરવા દ્રુપત ઘેર; તવ સર્વને આનંદ થાય. ગયા કુંતા કને ધર્મરાય. ॥૪૨॥ માતા મોહોડ માથે કોણ ઘાલે,કોણ રામન દિવો ઝાલે; બોલ્યાં કુંતાજી મુખ વચન, રહ્યાં આપણ જેને ભોવન. ॥૪૩॥ તેને સમજવાં માત તાત, કહો જે પ્ર-

જાપતને વાત; માથે મોહોડ ઘાલે એની નારી; તેડે સૌસગાંને ન્યાત સારી ॥૪૪॥ ગયા ધરમ તેણીવાર, કહ્યું કુંભારને થાવો ત્યાર; તમારી સહુ જ્ઞાતી બોલાવો, અમને પરણાવવા આવો ॥૪૫॥ મોહોડ ઘાલે અમારી કાકી, પહેર્યાં હેડયામાં ન રાખે બાકી; તવ બોલાવી કુંભારે નારી તું તો પેહેરી ઓઢીને થા સારી ॥૪૬॥ વણ પૈસે ઉપમા લેવાઇ, થયા રાજા તણા વેહેવાઇ; તેડો સગાં વ્હાલાં ન્યાત સાથ, ઘાલો મોહોડ દીપક લ્યો હાથ ॥૪૭॥ તવ પ્રજાપતની નારા, ચાલે ધરતી ધમધમે ભારી; સહુસગાંને ભેગાં કીધાં, બની ન્યાતને નોતરાં દીધાં ॥૪૮॥ તવ આવ્યા સહુનરનારી, ગીત ગાવા લાગી શુભકારી; જાણી ધરૂપત રાજાયે પેર, રચ્યો મંડપ રૂડો ઘેર ॥૪૯॥ પાસે ખડકાવી ચંદન ચીતા, કરીયું પુત્રીનું કહેલું પીતા; પ્રજાપતની નારી મોહોડ ઘાલ્યો, કર વામન દીવો ઝાલ્યો ॥ ૫૦ ॥ ઉઠયા પાંડવ જોડાજોડ, કરી ગોઠવણ શ્રી રણછોડ; રાખ્યા આગળ જાદવ જોધ, વચમાં રૂશી કરનાર બોધ ॥૫૧॥ તેની પુઠળ ક્ષત્રી લોક; શોભાવી શોભા પુન્ય સ્લોક; પછી વાજતે ગાજતે જાય, કેડે કામનીયો ગીત ગાય ॥૫૨॥ વળણ ॥ ગીત ગાય છે ગુણના ભર્યા, સાંભળ તું રાજન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ચાલ્યા કુંતા તન.

કડવું ૧૩૬ રાગ લક્ષમણવરની ઘોડી.

આની આંરે પાન્ડવ પાંચ ચાલીયા ॥ટેક॥ પાન્ડવ પાંચે ચાલીયારે, જાય છે જોડાજોડ, વરઘોડામાં મ્હાલતારે, કરે કારભારૂ શ્રી રણછોડ પાન્ડવ॥ આની હાંરે. ॥ ૧ ॥ રાજા રૂશીને યાદવોરે, ચાલે સહુ સાજન, પ્રજાપતની નાતનારે, ધરે હરખ અતીશે મન ॥ પાન્ડવ ॥૨॥ પ્રજાપતની પ્રેમદારે, ગુણ ભર્યાં ગીત ગાય મોહોડ કાકીએ ઘાલીઓરે, એને હૈએહરખ નવ માય ॥ પાન્ડવ ॥૩॥ વીવીધ વાજાં વાગતાંરે, દુન્ડ ભીડંકા થાય; પોતાના પુત્રો જાનીનેરે, ઘણા હરખે છે ભીશમ પીતાય. ॥પાન્ડવ ॥૪॥ વીદુર ઉર આણંદછેરે, પ્રગટીયા પ્રભુદાસ; દ્રોણગુરૂ કૃપાચારજનેરે, ઉપજેછે અતિ ઉલ્લાસ ॥ પાન્ડવ ॥૫॥ ગામના લોક જોવા મળ્યારે, જોઈને બોલે બોલ; ભાગ્ય ધન્ય દ્રુપતી તણુરે, સ્વામી મળીયા છે કન્યાને તોલ ॥પાન્ડવ ॥૬॥ પાન્ડવપર પ્રેમ સર્વનેરે, સાજન થઈ સહુ જાય; સાજ મળ્યો શોભા તણોરે આવી ઉભા તોરણ વરરાય ॥પાન્ડવ પાંચેઆવીયા ॥૭॥ તવ દ્રુપતની તારૂણીને, વર પોખ્યાનો કોડ. આવી સાસુ થઇ

પોંખવાંરે માથે બત્રીસ ભમરીનો મોહોડ, પાંડવ પાંચે આવીયા. ॥ ૮ ॥ સૌ સાજન બીરાજીયુંરે, મુંડપકેરે ઠોર; પાસે રહી પોંખાવતારે, ધ્રુપતરાયના દ્રોણીક ગોર. પાંડવ ॥૯॥ ધુંસળ મુસળ રવૈઆરે, સરીઓ સંપુટ ત્રાક; એંડી પેંડી ઉતારીનેરે, તીલક તાણી આમળીયા નાક. પંડવ ॥૧૦॥ પછી વર પધરાવીયારે, મંડપ કેરીમાંય; દ્રૌણીક કૃપાચાર્ય છેરે. બેઉના ગોર બે બેઠા ત્યાંય પાંડવ. ॥૧૧॥ અંતરયામી બોલીયારે, મંડપ કેરીમાંય; પ્રથમ પેહેલું લગ્ન કરેરે, મોહોટા માટે વરે ધર્મરાય. પાંડવ. ॥૧૨॥ તવ ધરમ બીરાજીયારે, બાજઠ ઉપર ત્યાંય; સીખંડીભઇ એ તેડીનેરે. પધરાવી દરૂપતી કન્યાય પાંડવ. ॥૧૩॥વળણ॥ કન્યા પધરાવી તહીં,કન્યાદાન દેવાય, વ્યાસવલ્લભ વાણીવદે, સાંભળજોશ્રોતાય.

કડવું ૧૩૭ રાગ કન્યાદાનનો.

ત્યાંતો સમે વરતે સાવધાન, સોભા ઘણેરીરે, દેછે દ્રુપત કન્યાનું દાન; સોભા ઘરેણીરે. ॥૧॥ પેહેલા બીરાજ્યા ધરમરાય. સો. તેનો હસ્ત મેળાપક થાય. સો. ॥૨॥ ત્યાંતો પાટી પટોળે ગાંઠ. વરમાળા આરોપી કંઠ સો. ॥૩॥ વદે વેદ વચન વીપ્ર તન, સો. પાસે બેઠા છે જુગજીવન સો. ॥૪॥ ત્યાંતો પેહેલું મંગળ વરતાય, સો. તેમાં ગાયોના દાન અપાય. સો. ॥૫॥ ત્યાંતો બીજે મંગળ સાવધાન, સો. તેમાં દીધાં દાસીનાં દાન. સો. ॥૬॥ ચોરી ત્રીજું મંગળ વરતાય, સો. તેમાં ભોમીનાં દાન દેવાય. સો. ॥૭॥ ચોરી ચોથું મંગળ વરતાય. સો. તેમાં ભંડાર સહીત વરતાય. સો. ॥૮॥ પછી વરકન્યા જમ્યા કંસાર. સો. ત્યાંતો આરોપ્યા મોતિડાના હાર. સો. ॥ ૯ ॥ પછી રૂપૈયા વીંટીઓ રમાય, સો. લાગ્યાં વરકન્યા ગોત્રજને પાય સો. ॥૧૦॥ પછી કન્યા ઉઠી સતી નાર. સો. પડી ચંદન ચીતામાં સાર. સો. ॥૧૧॥ નાહી નિકળી અગ્નીથી બ્હાર. સો. તવ વરત્યો જય જયકાર. સો. ॥૧૨॥ પછી વર્યો વાયુ સંતાન, સો. તેનાં ચારે ચાર ચાર દાન. સો. ॥૧૪॥ પછી પરણ્યો અરજુનરાય, સો. એનાં ચારે મંગળ વરતાય સો. ॥૧૪॥ તેના પછી વર્યા શેહેદેવ, સો. વરત્યા ચારે મંગળ તતખેવ, સો. ॥૧૫॥ વર્યા છેવટે નીકુળરાય. સો. ચારે મંગળે દાન અપાય. સો. ॥૧૬॥ પછી કન્યા અગ્નીમાં ન નહાય, સો. પોતે પરણેલી રાખી તે કાય. સો. ॥૧૭॥ જોઇ પોહોચ્યા સહુ જનના કોડ, સો. સર્વે બોલ્યા જે જે શ્રી રણછોડ. ॥ ૧૮ ॥ વલણ ॥ વરકન્યા પરણી ર

હ્યા વરત્યો જેજેકાર; ધરૂપત લાગ્યો પુછવા, મ્હારે જુગદાધાર.

કડવુ ૧૩૮ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું કહુ,આદ્યપરવ મહીમાય॥૧॥ દ્રૂપત કહે આજ્ઞા આપો, મ્હારે જુગજીવન; મચ્છવેધની સભામાં બેશી,સર્વ કરે ભોજન ॥૨॥પ્રભુએ ત વ આજ્ઞા આપી, સર્વ સભામાં પેસો; પોતપોતાની રીત પ્રમાણે પંગતે જમવા બેસો ॥૩॥ રાજા રૂશી જાદવ લોકો, વળી પ્રજાપત સર્વ, અન્ના- રથી પણ જમવા જાવો, વહેવારનો ધરી ગર્વ ॥ ૩ ॥ એટલે સૌજન ગ- યા સભામાં,બેઠા પોતાની રીતે; દ્રૂપતરાયે શેવકો પાસે, પીરસવા માંડયુ પ્રીતે ॥૫॥ રાગ કટાવની છાયા ॥ મીનાકારી થાળી પુરી; મીનાકારી થાળી પુરી, નહી અધુરી, ચીજો મધુરી,પ્યાલા રૂપાના,માંહી દુધડાં,દ્રા ખ ચારોળી, સાકર ઘોરી, કેસર ચોળી;મહી રગદોળી,મલાઈ કેરીબ્હા જી પોળી, કુર કમોદનો જાયફળ, વળી શેવ સરકરા; પુરા ઘેબરમગદળ બરફી પેંડાઃ કળીના લાડુ ઠોર ખજલી,દર લાડુલા, કણસાઈ મોતીચુર પુરાયાં,દુધપાક વંતાકનું શાક કે રૈતુરત્યોનું;ચણાદાળ ત્યાં માંહીકાકડી કારેલા વાલોળ વાંકડી, કંકોડા કુશમાંડ તુરીયા પાપડીઓ પંડોળ વ- ડીઓ, ગલકા ફળ ટેંભરવા નૈયાં, ગવારશીંગો ચોળાફળીઓ કંદમુળ ભીંડા; અળવી રતાળુ ગાજર ગીલોડુ, સકરીયા સુરણ વલીઆરી,દહી છમકારી કઢી વઘારી; ભાત્યભાત્યની ભાજી સમારી, તાંજરજોને મેથી સારી, કંજરીકુબી ભેગી સુધારી ગલજીભીની પોઇના પાનાપતરવેલીયા હવે વરણવું મેવા કાચા,પસ્તાને લીધી ખારેકો અખોડ અંજીર રાજેરી સોનેરી કેળાં, તડબુચઃને કુટ બીજોરાં અનુસરામફળ સેતુરા પાકા કર મદ ફનસ ફાલસા લીલા શીફળ ખજુરકેસી કમરખ જામફળ કરણકેરી મધુર લામડી; રાણ શીંઘોડાં થોડી થોડી, પાકા ઉમર પારસ જાંબુપાકી ચીકણ કેળાં કુંકણ દાહમ કંકણ. હવે વરવું ચટણી અથાણું; થોડુથો ડુ મુખથી ગાવું,કોળાં દોડાં આબળ કાકડ જીરા કેરી મેથીઓ ચીરી અળદર કેળાં આમ્રચીરીયાં રાઇ સરસીઆ તેમાં ડુબીઆ ખારા બીલી મોળી આથેલી, આદારસ ચટણી લીંબુ પટની આદામુળી અળદરમુળા મધુરી મધુરી, મીનાકારી થાળી પુરી.

રાગ સાખીનો॥ વૈશમપાએ એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય વી-

સ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સરવેને ભોજન કરાવી દીધા છે મુખવાસ; કોરવ લોકો નાશી ગએલા, કન્યા થકી નીરાસ ॥૨॥ જાતાં જાતાં મારગે આવી દ્વાદશ ગાઉની નેળ; પાપીએ સહુને ઉભા રાખ્યા, આવી વનીતાની વેલ ॥ ૩ ॥ દુરીયોધન મુખ એ વું બોલ્યો, રહી ગયો પરણ્યાનો પ્રેમ; મનના મનસુબા રહ્યા મનમાં, મામા કરશું કેમ ॥૪॥ બોલ્યો શકુની ખારીલો ખુની, બતાવું એક ઉપાય; પરણી હશે તો શું થઈ ગયું, પણ લેવી કન્યાય ॥૫॥ બાર ગાઉની આ નેળ લાંબી, ઉંચી બે વાંસપુર; આ નેળમાં પાંડવને ઘેરી, હાડ કરો ચકચુર ॥૬॥ એક રથ હૈયેથી જતો તોએ તો; પરાણે બીજુ જાય, એવી સાંકડી નેળમાંહી, થનારૂં હોય તે થાય ॥ ૭ ॥ આગળથી ને પાછળથી હંઇ, ગેરીને કરીએ કહેર; કુંતાજીને ને પાંડવને, મારી નાખીએ ઠેર ॥૮॥ તો રૂપાળી હાથમાં આવે, ભાગ્ય ભળે મળે નારી; દુરીયોધન કહે મામા તારી, બુધ્ધીની બલીહારી ॥ ૯ ॥ એમ કહી કહ્યું દુરીયોધનને, સાંભળો વીરા કરણ; છ ક્ષોણી તમ પાસે રાખો, કરવા પાંડવનું મરણ ॥૧૦॥ આ મોઢે તુંમે શંતાઇ રહો, નેળની ઘોઘો માંહી, પાંડવ નેળમાં પેઠા પછી; ઘેરો ઘાલજો આંહી ॥ ૧૧ ॥ પાંચ ક્ષોણી લઇને સો ભાઇ, સામે મોઢે જઇએ; જેદ્રથ ભગદત ભુરીશ્રેવા સુસરમા સૌત રહિએ. ॥૧૨॥ કરણ કહે કબુલ વીરા, પડાવ સામો નાંખો; સંદેશા સારૂ નેળની ઉપર. દસવીસ સેવક રાખો.॥૧૩॥ દુરીયોધને વીસ જોદ્ધા, નેળપર મુકવા સાર, પાંડવ પેસે નળમાં ત્યારે, આપે સમાચાર. ॥ ૧૪ ॥ પછી પોતે પાંચ ક્ષોણી લઇને. સુંસરા નેળમાં ગયા, સામે મોઢે, છ ક્ષોણી સન્યાય; આવતું જતું કોઈ ન દેખે, કરવોછે અન્યાય. ॥૧૬॥ ચોકી કરવા રાખેલાને, સમજાવ્યા તે વાર; આપણા વૃદ્ધો પેહેલા જાસે. તેનો કહેજો સમાચાર. ॥૧૭॥ એ રાતે ગોઠવણ કરીને, સંતાયા છે પાપી ધરૂપતરાયે જમાડયા પછી. ભેગા થવા રજા આપી. ॥ ૧૮ ॥ એટલે રાજા રૂપી જાદવો, મળી કરી સભાય; પાંડવો ત્યાં બીરાજીયા છે, કોરાણે કુંતા માય. ॥૧૯॥ ધરૂપત આવ્યો સરપાવ લાવ્યો, વેહેંચવા સારૂ સાર; પેહેરામણી પાંડવને દેવા, હરખ્યો અપરમપાર. ॥ ૨૦ ॥ કારભારી થઇ કૃષ્ણ બીરાજ્યા, સભા શોભે પુરપાટ; ધરૂપતરાયે તીલક કીધાં, પાંડને લેલાટ ॥૨૧॥ બે રથ આપ્યા મોહોરો ભરીને, વળી દિધાં દસ ગામ; સહસ્ત્ર દાસી આપી સેવામાં, ધરૂપતીને કામ. ॥૨૨॥ પાન્ડવને બે ક્ષોણી સેન્યા, દીધી ધરૂપતરાય; આવદાની એક ગામની

આપી, કુન્તાને પડયો પાય. ॥૨૩॥ તમ જોગ મુજથી નથી અપાયું, માગી લ્યો વૃધ્ધ સતી; કુંતાજી કહે ભાવ જોઇએ, બીજું જોઇતું નથી. ॥૨૪॥ તવ ધરમને ચરણે લાગ્યો. છો ક્ષત્રી સુપાત્ર; તમ જોગ કાંઈ નથી અપાયું, માટે માગી લ્યો જમાત્ર. ॥૨૫॥ ધરમકહે કાંઇ ખામી નથી તવ અરજુનને પુછે; કાંઇક માગી લો મુજ પાસે, તમારી મરજી શું છે. ॥૨૬॥ અરજુન કહે પ્રીતિ રાખો, એટલું માગીયે અમો; તવ શેદેવને શીશ નમાવ્યું જોશીજી માગો તમો. ॥૨૭॥ શેદેવે કહ્યું સંતોષ પામ્યા, આનંદ થયા અતી; ભીમે જાણ્યું સૌને પુછે પણ મુજને પુછતો નથી ॥૨૮॥ એટલામાં નીકુળને પુછયું, નીકુળે કહી નાય; પછી ગયો ભીમની પાસે પ્રેમે પડીયો પાય, ॥૨૯॥ તમ જોગ મુજથી નથી અપાયું, માગો માગ્યા જોગ સદા; ભીમ કહે એટલું માગુ છું, નહી આપું આ ગદા. ॥૩૦॥ ધરૂપર્ત કહે એમાં શું માગ્યું, બળવંતા છો અતી; એને કોઇ ઉપાડી ન શકે, અમારે કામની નથી. ॥ ૩૧ ॥ પણ એ ગદા કયારે આપુ, જો જોરાવર થાવો, જે મંગળનામનો એક હાથીબતાવું તે લઈ જાવો. ॥ ૩૨ ॥ કીલ્લો ચણિને પુરી મુકયો છે, દરવાજો ન ઉઘેડાય; કીલ્લે ચઢી ઘાસ નાંખે છે દાસો, કીલ્લે રહી જળ પાય. ॥૩૩॥ એ મદ ભર્યો મસ્તાની, તેને વશ કરી આવો; તો તે હાથીનેઆ ગદાબે વસ્તુ લઇ જાવો. (૩૪) ભીમ કહે બતાવો મુજને, કુંચી લીધી તવ રાય; હાથીના કીલ્લાનું તાળુ ઉઘેડયું, હાથીચેત્યો તવ ત્યાંય. ॥૩૫॥ ભીમસેને દરવાજો ઉઘેડયો, તેત્રોજ હાથી ધશીયો; દરવાજાનિ બ્હાર નીકળીયો, ભીમશેન આઘોખશીયો. ॥૩૬॥ આઘોખશીને ધાયો ધશીને, ભયમાં જરા નવ પેઠો; ગદા સહીત છલંગ મારી, ઉપર ચઢી બેઠો. ॥૩૭॥ બોજ આવ્યો તેથી ગજ ત્રાશ્યો, ભીમ તણો ભય ધાયો; વ્રકોદરે દડમાં દોડાવ્યો, તવ જયમંગળ હાર્યો, ॥૩૮॥ નરમ થઇને ઉભો રહ્યો ભીમે ફેરવ્યો હાથ; નીચે ઉતરીને બોલાવ્યો, તવ ગજ ચાલ્યો સાથ. ॥૩૯॥ સભામાં આવ્યો હાથી બાંધ્યો, ખુશી થયા સહુ રાય; દ્રૂપત કહે અરપણ તમને, જેમંગળને ગદાય. ॥૪૦॥ વિનોદમાં વ્રકોદર બોલ્યો, મેંઠીક કીધી કમાઇ; ધરૂપત તુજને સોધ્યો ન મળે; મુજસરખો જમાઈ. ॥૪૧॥ દ્રુપત કહે ક્ષમા રાખો, બોલો નહી બીજું ત્રીજું, તમ તણાં પ્રાક્રમ જોઇને આનંદ પામી રિઝુ. ॥ ૪૨ ॥ પછી સરપાવ આપ્યો, સરવને જેવો રાજા તેવો દીધો; એકલા પ્રભુને કાંઈ ન આપ્યો તવ ભીમે ક્રોધકીધો. ॥૪૩॥ ધરૂપત કહે ક્રોધ ન કરશો, કૃષ્ણ છે લક્ષ્મી પતી, તે લક્ષ્મી

શું એમને આપું, બીજું દેવા જોગ નથી ॥૪૪॥ એટલે હરજી આનંદ પામ્યા, પોતે દીનાનાથ; શાબાશ તારી જ્ઞાન દ્રષ્ટી, કહી શીશ મુકયોહાથ ॥૪૫॥ પછી સરવે વીદાય માગી; રાય વદ્યો વચન;ચાર દહાડા લગી પાન્ડવોને, રાખશું અમ ભોવન ॥૪૬॥ એમ કહીને વીદાય આપી, સરવેને થઈ ખુશી; તવ પોત પોતાને પંથે ચાલ્યા, રાજા રહીયત રૂશી. ॥૪૭॥ છપન કોટી જાદવ બળદેવ, સાથે શ્રી મોરારી; સત્ય પુરૂશો પણ ઘેર ચાલ્યા, પાન્ડવના હેત ધારી ॥૪૮॥ તે સત્યવાદી નેળમાં થઇને ગયા હસ્તીનાપુર; દુષ્ટોને જઇ કહ્યું ચોકીદારોએ, ગયા ભીસ્મ વિદુર ॥૪૯॥ એટલે રૂરીયોધન થયો રાજી, હવે તો ભાયગ ભળશે; જેનો ભય હતો તે ગયા, હવે તો કન્યા મળશે ॥ ૫૦ ॥ એમ કરીને એ રહ્યાછે,પાપીઓ આશા ભેર; પાન્વ કુન્તા ચારદહાડા, રહયા દ્રૂપતને ઘેર॥૫૧॥તે પંછી પોતે વીદાય માગી, અમને દો:આગ્નાય;ઘરગામ ઘણાદનથી સુનું માટે કરો વીદાય ॥૫૨॥ તવ દ્રૂપતે આગ્ના આપી, પધારો કુંતાનાતન તવ પોતાનું સેન્ય લેઇને, નીકળીયા રાજન ॥૫૩॥ વળણ॥ પાંડવ પાંચે નીકળ્યા, વાજતે ગાજતે જાય;ધનના રથને દ્રૂપતી,વળીસંગ સેન્યાય.

કડવું ૧૩૯ રાગ સવૈયા છાયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેનેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય ॥૧॥ સહુ સાથે લેઇ નીકળ્યા બળીયા સગુવળાવવા જાય; ભાગોળ સુધી સરવે આવ્યા,આવ્યો દ્રૂપતરાય॥૨॥ એવામાં પેલા પ્રજાપતને, ચણાની જરૂર પડી; ભીમની ખાધેલી ખાણ હતી, ઉઘેડી તેજ ઘડી ॥૩॥ જોતામાં એનો જીવ ગભરાયો, હથળ થયો છેક; સાફ વાશીદુ વાળી મુકેલું, ન મળે દાણો એક ॥૪॥ જાણ્યું કેઆ કામ ભીમનું, ભાગોળે દોડતો આવ્યો; ભીમ ભાઇ કરી ખાણ ખાલી, વાંકો દહાડો તું લાવ્યો ॥૫॥ એટલે બોલ્યા ધરમરાજા, આશું કરમભીમ કરીયું; ગરીબને ગરદન ઘાલીને, પેટ પોતાનું ભરીયું॥૬॥નાણાંઆપો કષ્ટી કાપો, તવ ભીમ બોલ્યો ત્યાંય;હીસાબ પ્રમાણે ગણીનેનાણાં દે જો દ્રૂપતરાય ॥૭॥ ધર્મ કહે દ્રૂપતને શું છે, ભુંડા માંડી ભવાઇ; ભીમ કહે જમાત્રનું દેવું, દેશે તે શી નવાઇ ॥૮॥ એમના ગામમાં રહીને ખાધુછે, તે ખાધા ખરચ દેશે, દ્રૂપતી આપણે ઘેર ખાશે. તેનું ખરચ કોણ લેશે ॥૯॥ ધરૂપત કહે ક્ષમા રાખો, માં બોલો માઠુ વચન; અમે અમારે પ્રજાપતનું, પુર્ણ મનાવીશું મન ॥૧૦॥ એમ કહીને વીદાય કીધા, તવ પંથે પળાય, એક રથમાં કુંતા ધરૂપતી, ત્રીજા ધરમરાય ॥૧૧॥ આનંદ

કરતા મારગ ચાલ્યા, બેઠો હાથીપર ભેમ; દ્વાદશ ગાઉનિ નેળે આવ્યા, ભીમને આવ્યો વ્હેમ. ॥ ૧૨ ॥ સકળ સૈન્યને રોકી કહ્યું આયુધ સહુ ઝાલો; જે રીતે ગોઠવણ કરૂ તે, રિતે નળમાં ચાલો. ॥૧૩॥ કુન્તાજી કહે મિથ્યા વેમીલો, ભય ભાળે છે અતી. ભીમ કહેમા તમારીપેઠે જાત્રા કરાવવી નથી. ॥૧૪॥ ધર્મે કહ્યું કરે તે કરવાદો, વીચાર સારોકરે; જે જન જાગે તે જન જીવે, ઉંધે તે જન મરે. ॥૧૫॥ એવે ભીમે પોતાનો હાથી, સહુથી આગળ નાંખ્યો, તે પુંઠે એક ક્ષોણી સેન્યા, તે પુંઠે જોશી રાખ્યો. ॥૧૬॥ તે પુંઠે ધર્મ ક્રૂપતી; કુન્તાનો રથ એક; તેનીપુંઠે રથ નિકુળનો, એમ કર્યો વિવેક ॥૧૭॥ તેની પુંઠે બીજી એક ક્ષોણિ તે પુંઠે અરજુન ભુપ; એવી કીધી ગોઠવણી ને, દીસે શોભા અનુપ ॥૧૮॥ પછી પોતે ગદા લેઇને, જયમંગળ પર બેઠો; કહ્યું સહુ મુજપુંઠે આવો, કહિ નેળ વિશેપેઠો. ॥૧૯॥ પુંઠળ પોતાનુ શૈન્ય આવ્યું નેળમાંપેઠાસાર; અરજુન સહીત પેશી ચુકયા, તવ ગયા સમાચાર ॥૨૦॥ દુરીયોધનના દાસ મુકેલા તે બેઉ તરફ ગયા; કરણને કૌરવને જૈ. સર્વે સમાચાર કહ્યા॥૨૧॥ તવ સહુ નીકળ્યા કોતરમાંથી માઠા કરી મનસુબા; ઉત્તર દક્ષીણ બેઉ મોઢે, પંથ ઘેરીને ઉભા. ॥૨૨॥ ઉત્તર દીશાએ સો બંધુ, પાંચ ક્ષોહિણી સેન્યાય; જેદ્રથ ભગદત્ત ભુરીશવા શકુની સુસુરમાય, ॥ ૨૩ ॥ દક્ષીણ દિશા સુર્યનો નંદન, છ ક્ષોણી છે સાથ; ડંકા દેતી મોઢાં ઘેર્યાં, આયુધ સહુને હાથ. ॥૨૪॥ સુરતણાં વાજાં વગાડયાં, સાંભળ્યાં ભીમે કાન; એટલે પોતે બંધ કરાવ્યા, પોતાના નીશાન. ॥૨૫॥ પછી અરજુનજીને કાહાવ્યું, શેવક સાથે એમ; તમારા ભણી કોણઆવ્યું છે, ઘેરો ઘાલ્યો કેમ. ॥૨૬॥ તે સંદેસો મોકલો વ્હેલા, કહી ગજથી ઉતરીયો; ગદા લેઈને આગલે મોડે, ક્રોધ ભર્યો પરવરીયો. ॥૨૭॥ જઈ જોયુ તો કૌરવ દીઠા. સેન્યાને કારભારી;અરજુનજીનેકાહાવી મોકલ્યો, સમાચાર વિસ્તારી ॥ ૨૮ ॥ અરજુનને સંદેશો પોહોચ્યો અરજુન કાહાવ્યું એમ; મુજ ભણી કરણ સેન્ય સાથે, કહા કરીશું કેમ ॥૨૯॥ વળતું કાહાવ્યું વ્રકોદરે, જો હોય મારો વર; તોતો પાછી પાહાની ન કરતો, રોળ વાળો રણધીર. ॥૩૦॥ તવ અરજુને સામું કાહાવ્યું, હારૂતો ઠબકો દેજો, આણીપાની ચીંતા ન કરશો તમારૂ સાચવી લેજો. ॥ ૩૧ ॥ ભીમે કહાવ્યું મારી ચીંતા ન કરતો, કૌરવનું મ્હોત આવ્યું; તે પછી શેદેવ નીકુળને, વ્રકોદરે એમ કાહાવ્યું. ॥ ૩૨ ॥ તમારા બેની વચમાં શોંપ્યાં છે, કુંન્તા ધર્મ ક્રૂપતી;તેમાંથીકાઇનેહરકતથઇ તો તમોજીવવાના નથી. ॥૩૩॥ રક્ષણ કરજો, ચાહાતો મરજો, પણ વાંકો ન થાયવાળ;

કન્યાનું કોઇ હર્ણ ન કરે, રાખજો બહુ સંભાળ.॥૩૪॥ શેદેવ નીકુળે એવું કાહાવ્યું, ચીંતા ન ધરશો કાંય; દેહમાથી પ્રાણ ગયા પછી, થનારૂ હોય તે થાય. ॥૩૫॥ એવા સૌના સમાચાર સુણી, કીધો લડતમનસુબો; કમ્મર બાંધી ગદા ગ્રહાન, દુષ્ટ સામો જઈ ઉભો. ॥૩૬॥કરણ સામું મોહું કરીને, ઉભો ઇંદ્રનો તન; મરીયાદામાં બેઉ રહ્યા છે; કોઇ ન બોલે વચન. ॥૩૭॥ શેદેવ નીકુળ બે બંધુને, રક્ષણના મનસુબા; ધનુશચઢાવી બાણ લઇને, આગળ પાછળા ઉભા. ॥૩૮॥ રાતો તાતો થઈ ભીમ ઉભોછે, કૌરવને કહ્યું એમ; એ નીચ જાતીનીચ બુદ્ધિના, મારગઘેર્યો કેમ. ॥૩૯॥ દુરીયોધન કહે બોલ્ય વિચારી કહું તે સાંભળ કાન, પછી બોલજે બોલવું હોય તે, ઉતરશે અભીમાન.॥ ૪૦ ॥વળણ॥ અભીમાન ઊતારશું, ઓરે કુન્તી તન; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, કહે છે દુરિયોધન.

કડવું ૧૪૦ રાગ ઝુલણા સાખીયોનો.

તડોતડ બે જણારે, બરોબર બે જણારે. ॥ ટેક ॥ દુરીયોધન મુખ બોલીયો, કન્યા દેઈ પડ પાય; ભીમ કહે એ કરૂપતા તેતો, જાણજેતારી માય. ॥ તડો ॥૧॥ દુરીયોધન કહે ભીમડા, હાલ મજ્યાં ઘર સુત્ર; રખડતા રવડતા કુન્તા લાવી, તમે પાચે છો મંત્રના પુત્ર. ॥ તડે ॥ ૨ ॥ ભીમ કહે અમે તો મંત્રના, દેવ નંદન શુભકરણી;તુજતાત જનમઆંધળો; તારી મા આખલાને પરણી. તડો. ॥૩॥ દુરીયોધન અમ બોલીયો, કેવું કપટ અમે કીધું; બારશને દાહાડે લાડુ ખવરાવી,કેવુંઝેરજ તુજને દિધું. તડો ॥ ૪ ॥ ભીમ કહે ઝેર દઇને, કીધો તેં અન્યાય; પણ પ્રભુએ બચાવિયો, પરણ્યો પાતાળમાં કન્યાય તડો. ॥૫॥ જીવતો આવ્યો ભોમીમાં. આયુશ દન નવ ખુટયા; બારમાને દહાડે સભાવિશે, કેવા ઝાલા ઝાલીને કુટયા તડો. ॥૬॥ કચરી કચરી મારીયા, કેવુંબળ મેં કાધું, આડો રાખી તુજ કને, અડધુ રાજ્ય લખાવી લીધું. તડો. ॥૭॥ દુષ્ટ કહે રાજ્ય લેઇને, શા સુખ દહાડા ભાળ્યા; વળી કૌતક ઊસુ કરી, કેવા લાખાભોવનમાં બાળ્યા તડો. ॥૮॥ ભામ કહે ત્યાંથી ઉગર્યા, લાંબી આયુશ દોરી; સુખ માણ્યું બહુ વનવિશે. હુંતો પરણ્યો, હેડંબા ગોરી. તડો. ॥૯॥ દુરીયોધન કહે રણ રહી, પંચાળમાં શીદ આવ્યા, ખાનપાન વણ સુકાઈ ગયા, આવી અમને સભામાં લજાવ્યા. તડો. ॥ ૧૦ ॥ ભીમ કહે દુખ દહાડો હતો, તું આવ્યો તો ચડી ઘોડે; કન્યાતો લેવાઇ નહી, કેવો પાછો વળ્યો કાળે મોહોડે. તડો. ॥ ૧૧ ॥ દુષ્ટ કહે ભીખારવા હો માંથે વધ્યા કેશ; સ્વયંવરમાં આવિયા, તમે લીધો કાપડીવેશ. તડો ॥ ૧૨ ॥ ભીમ કહે થયા કાપડી, હતા દહાડા દોહલા; વીવાહણ પીઠી

કરી તેં તો ચોળ્યા શરીરે કોહલા. તડો ॥૧૩॥ ઝાજુ અમે જોતા નથી, કરમહીણનું ઓઠું; શ્રીફળ મોહોર દીધા વીના, તેં તો હાથમાં ઝાલ્યું તુકોઠું. તડો. ॥૧૪॥ વળી સભામાં સહુ રાયને, બોલ કહ્યા બહુ ખાટા; પરણ્યા પેહેલી પેરામણી માગી, કેવા બાંધ્યા કપાળે પાટા. તડો. ॥૧૪॥ શકુની વાણી બોલીયો, સુણ દુરીયોધન રાય; મણું દોઢું તુજથી દે છે, મ્હારૂં પેટ પાસુ બળી જાય. તડો. ॥૧૬॥ દુરીયોધન કહે ભીમડા, સમજીને દે નારી; ભીમ કહે વરવું હોય તો, તને વરશે તારી ગાન્ધારી. તડો. ॥ ૧૭ ॥ વળણ ॥ ગાન્ધારી વરે તુજ તણી, સાંભળ અંધના તન; વદે વલ્લભ વળી બોલીયો, રાજા દુરીયોધન.

કડવું ૧૪૧ રાગ મનહર છંદ.

કહત દુરીયોધન; સુન સુન મંત્ર તન; અબ મેરો મન સબ ક્રોધનપે આયોહે; મેરી મનગમતીસેં, બૈઠે હો લગન કર, પન પ્યારી પીછીલેને કુધુંબ ચડાયોહે; પ્રથમસેં પાઉંપર, ઓરતકું આગેધર, નૈતો મારમારનાએ, બીચાર જમાયો હે; લ્હાવલસ્કર મેરો, પ્રાણ નિકારેગો તેરો, છુંદ છુંદ છોડાનેકો, હીંમત ધરાયોહે. ॥ છલંગી છંદ–ભીમ કહે છે. ॥

ખેલતેમેં ધરા ધ્રુજે, દેખતેમે કૈં ન સુજે; ભુજેગોમાનમેં મારમારમારેગો; નાળ ગોળે બાણ છુટે, ગામ તેરો જાકે લુટે; રૂઠે મીરાનીયો તો, દાવો દેકે છુટેગો; મેરા નીકુલજીકું હક્કારે, તું ડરજાય ઉસકે ડક્કારે, તોરેનગારે સબ ફીટફાટફેટ ફીટ, ભીમસેનફેરેગો; કહતહું બેરબેર, આયોહુઅજીત સર, ઘેર લેગો કરી રીસ, શો બંધુકા સીસ મેં તો, એઈ ગદાસે તોરગેો.

રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આધપરવ મહીમાય ॥૧॥ દુરીયોધન કહેબોલ એના, કરેછે કાળો કહેર; શું જુઓછો જોદ્ધા મારા, મારો ભીમન ઠેર ॥૨॥ તવ સહુ યોધે આયુધ લીધાં, મેઘનાદે ગડગડીયા; રાતા તાતા કૈરવ થાતા, મારવા તુટી પડીયા ॥૩॥ વ્રકોદર પર વ્રષ્ટી કીધી, મન મુકી દે માર; ગુણપતી ગેડી ગદાયો મારે, તરકસ તીર તરવાર ॥૪॥ આયુધ ઉછાળે અતીઘણાં ને, જણાવે ઝાઝુ જોર; વરસાવ્યો વરસાદ, બાણતણો ત્યાં થયું અંધારૂ ઘોર ॥૫॥ ધરીને ધાતા બહુ મદ માતા, ભીમને મુમત મુકાવે; આડો અવળો ભીમ ખશીને, આવતાં આયુધ ચુકાવે ॥૬॥ એટલામાં તો જોર કરીને, જેદ્રથે બાણ લીધું; ભીમની નજર ચુકાવીને, રૂદેમાં ભોંકી દીધું ॥ ૭ ॥ તવ ભીમનો પ્રાણ ઉંચો ચડીયો, પડીયો ઢળીને ધરણ દુરી-

યોધન કહે ધન્ય બનેવી; હરખ્યું અંતઃકરણ ॥૮॥ શું જુઓછો શકુની મામા, ખડગ લૈને જાવો; ભીમ તણો ભય નથી હવે, ભાણેજ વહુ લૈ આવો ॥૯॥ તવ તરવાર લૈ ચાલ્યો શકુની, નેળ વીશે પરવરીયો; હાથી મુકીને આગળ ગયો, સૈન્યામાં કેહેર આદરીયો ॥૧૦॥ સૈન્યાના યોધ્ધે બુમો પાડી; શેદેવ આવ્યો શકુની; અમારા સહુનો ક્ષય કરે છે, માહા ખુનીનો ખુની ॥૧૧॥ શેદેવે જાણ્યું કન્યા હરશે; ધનુશપર બાણ લીધું; પવનાસ્તરનો મંત્ર ભણીને, મામાને ભોંકી દીધું ॥૧૨॥ છાતી છેદાણી રૂદે ભેદાણી; પ્રાણજ ઉંચો ચડીયો, વાયુ મંત્રથી ઉછળ્યો તે, નેળનીબારણે પડીયો ॥૧૩॥ એક ઘડીયે ઉભો થયો, ગયો રાયની કને, શકુની કહે કન્યા લેતાં, શેદેવે કુટયો મને ॥૧૪॥ એવામાં વૃકોદર ઉઠયો, મુરછા વળી સાર; પોતાની સૈન્યમાં ભંગરાણ દીઠું કોપ્યો અપરમપાર ॥૧૫॥ એમ વીચાર્યું એવું ધાર્યું, મરવું છે એક વાર, કટી કશીને દંત ડશીને, થયો વ્રકોદર ત્યાર ॥૧૬॥ વળણ ॥ ત્યારે થયો સુત વાયુનો લોચન રાતાં ચોળ; વલ્લભ વદે ગદા ગ્રહી, વાળવો ધાર્યો રોળ.

કડવું ૧૪૨ રાગ રાજન રાયેજીનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; રાજનરાયેજી, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, યુદ્ધ તણો મહીમાય. રાજ૦ ॥૧॥ ભીમકળકળીયો બીહામણો બળીયો. મેઘનાદે ગડગડીયો. રા૦ ગદા ગ્રહીને નેત્ર મીચીને, કૌરવ દળમાં પડીયો. રાજ૦ ॥ ૨ ॥ ગદા ઝપાટે સુર સપાટે, વાળે કચ્ચર ઘાણ. રાજ૦ ઢીંચણ કોહોણી પ્રહાર પાટુનો, કરીને લેછે પ્રાણ. રાજ૦ ॥ ઘોડા ગબડાવે ઉંટ અટકાવે વ્રકોદર વાયુ તન; રાજ૦ રથ વાંકા વાળે હાથી ઉછાળે, પુંઠ ગ્રહીને ગગન. રાજ૦ ॥ ૪ ॥ એવા ઉછાળ્યા કે ઘડ લંક પડીયા, એમજ કીધો કહેર. રાજ૦ એક ઘડીઅતી જુલમ કીધો. માર્યા છ હજાર ઠેર રા૦ ॥ ૫ ॥ તવ ત્રાસ્યા સહુ જોધ સન્યાના, માર પડયા માહા માઠા. રા૦ લડવું ને વઢવું સરવે ભુલ્યા, જીવ લેઇ લેઇને નાઠા. રા૦ ॥૬॥ રહ્યા સોભાહને પાંચ કારભારી, જાણ્યું કે જાસે પ્રાણ. રા૦ નાશોરે મામા થાશો ન સામા. વળશે કચ્ચરઘાણ.રા. ॥૭॥ એવો એમનો વાંકો દહાડો, મુમત ભરેલા માઠા. રા૦ આશપાશનો કાંઈ રસ્તો ન સુજ્યો, સરવે નેળમાં નાઠા.રા૦ ॥૮॥ ભીમે જાણ્યું કેભલુ થયું, કર્યો મુખે પોકાર. રા૦ જોજો જોશી શત્રૂ આવ્યા છે; આયુધ રાખજે ત્યાર રા૦ ॥૯॥ તવ શેદેવે બાણ ચઢાવ્યું મારવા કીધી પેર. રા૦ દુરીયોધન કહે કેમ કરીશું, બે બાજુ મરવાનું ઠેર. રાજ૦ ॥૧૦॥

એવામાં વ્રકોદર આવ્યો, નેળમાં સહુને ઝાલ્યા. રા૦ એક એક પર ના ખીને કર્યો ઢગલો, બે પગ વચ્ચે ઘાલ્યા. રા૦ ॥૧૧॥ ધરણ ઢળીને દોર ડાં મંગાવ્યાં, બાંધ્યાં સરવના પાય. રા૦ પછી સરવનાં વસ્ત્રો કાઢયાં, માયે જણ્યા જેવા થાય.રા૦ ॥૧૨॥ ઉંધે મુસ્તકે ઉચકયા ભીમે,લેઇ ગયો નેળ બ્હાર. રા૦ નેળને મોઢે વ્રક્ષ આંમલીનું, તેણે ટાંગ્યા તેણીવાર. રા૦ ॥૧૩॥ પછી પોતાનો હાથી ને સેન્યા. નીકળીયા નેળ બાહાર; રા૦ એવે ધરમનો રથ બહાર આવ્યો, કર્યો કૌરવે પોકાર રા૦ ॥ ૧૪ ॥ ઓરે ધરમરાય અમને છોડાવો, તે સુણ્યું ધરમે કાન. રા૦ હોજલમાં થી ડોક કરી જોયું, સતી તણે સંતાન. રા૦ ॥૧૫॥ નગન નીરખ્યા ને નીચું ઘાલ્યું, બોલ્યા ભીમ પ્રત્યે એમ. રા૦ ઓ કુમતીના અવળી ગતીના, આ અનરથ કીધો કેમ રા૦ ॥૧૬॥ મુકી ગરવને છોડ સરવને પુરણ પ્રગટે છે શોક. રા૦ દીનમણીને એબ બતાવી, લાજે પીતરૂ લોક રા૦ ॥૧૭॥ એમ બેઉ ભાઉ વાતો કરે છે. એવે પાછળ શું થાય; રા૦ અરજુને નાકળવા રથ હંકાર્યો, બોલીયો કરણ રાય રા૦ ॥ ૧૮ ॥ ઉભો રહે સતી સુત યુધ્ધ માગુ છું, કરયો અરજુને ઉચ્ચાર. રા૦ વડી વારના શીદ ઉભા રહ્યાતા, ચાલો થાવો તૈયાર. ॥ ૨૦ ॥ વળણ ॥ અરજુને રથ રાખીયો, હાથ ગ્રયાં હથીઆર; વલ્લભ વદે બેઉ જણે કર્યો ધનુશ ટંકાર.

કડવું ૧૪૩ રાગ કલ્યાણની છાયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાયરે;વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, યુધ્ધ તણો મહીમાયરે ॥૧॥ કરણે પહેલો હાથ ઉપાડયો, બાણ ફેંકયું ખરે રંગરે,તવે અરજુને સામુ મારીને, કીધું કરણનું ભંગ રે ॥૨॥ તવ કરણે નાગપાસ મારયું, નાગ ત્યાં બાંધવા જાયરે; અરજુને ગરૂડાસ્તર માર્યું તે, નાગને વીણી ખાયરે ॥ ૩ ॥ તવ કરણે પત્રાસ્તર માર્યું કે, ચાલ્યું પરવતનું પુરરે;અરજુનજીએ વજરાસ્તરમારીને પરવત કર્યા ચકચુરરે॥૪॥તવ કરણે અગ્નાસ્તર ફેંકયું;અગની બાળવા જાયરે;અરજુનજીએ મેઘાસ્તર માર્યું, તેણેઅગનીબધો હોલવાયરે॥પ॥પછી કરણે બાણ એકમાર્યું, છેકનીશાની આપીરે;અરજુનજીના રથતણી:ધજા ઝટપ નાખી કાપીરે ॥૬॥ તવ અરજુને કાળજવર માર્યું, પુરણ જણાવી દીશરે ॥ ૭ ॥ પછી સામા સામીબહુ ચઢયા કોપે, વરસાવે બાણ અપારરે; અગણીતાં છુટે અનંત ઉડે, થઇ ગયો અંધકાર ॥ ૮ ॥ કરણ

રાજા એક બાણ મારે ને,સાંતસહસ્ત્ર બાણજાયરે;અરજુનજીનું પણએક બાણજા તાં, કરણ જેટલાં થાયરે ॥૯॥ પણ કરણ પુઠે છ ક્ષોણી સેન્યા, તેનાં આવે હથીઆરરે; એકલો અરજુન કેમ કરી પોહોંચે, પડવા માંડયા એને મારરે ॥૧૦॥ એવામાં નેળને સાંમે મોંઢે, ધરમ ભીમ જક કરેરે; યુધીષ્ટર કહે છોડ સરવને, મુજ કુળ લાજી મરેરે ॥૧૧॥ ભીમકહે લંપટ છોલટકતા, શીક્ષા લાયક પરમાણરે; ધર્મ કહે મુજ જીભ દંતમા લેઇ, કાઢીશ માહારો પ્રાણરે ॥૧૨॥ ભીમ કહે તમો બેઠા છોડાવવા, પણ પણે ઘેરાયો ભ્રાતરે, અરજુનની પખે જઇને આવું. તે પછી છોડયા ની વાતરે ॥૧૩॥ એમ કહીને નેળપર ચડીયો, સુરોપુરો નર કહાવ્યોરે; ગદા લેઇને અવળો ફરીને એ, કર્ણની સેન્યામાં આવ્યોરે ॥ ૧૪ ॥ નીચુ ઘાલીને ઝુડવા લાગ્યો, બાવરૂં બન્યું શેન્ય લોક રોઓરેકરણરાય ઘાણવાળી નાંખ્યો, પાડી પોકાપોકરે ॥૧૫॥ તવ કરણે જાણ્યું કહેર કીધો ભીમે, કાહાડુ એનો પ્રાણરે; એમ જાણી મારવાને પુંઠ ફેરવી, અરજુને લીધું બાણરે ॥૧૬॥ એમ જાણ્યું કે મારા ભાઇને મારશે, તેથી નાગનો મંત્ર સાધ્યોરે; ભીમને મારતાં પહેલાં કરણને ત્યાં અવળે હાથે બાંધ્યોરે॥૧૭॥કર્ણ બંધાયો કે શેન્ય ગભરાયું તે, નાશી ગયું ચોપાસરે; ભીમે બાંધેલા કરણને ઝાલીને, કીધો માર મારી ત્રાસરે ॥૧૮॥ અરજુનને કહ્યું નેળ બહાર નીકળી. તવ રથ ચાલતા કીધોરે ॥ ૧૯ ॥ અડધી નેળમાં જઇ ભીમે રાખ્યો, ઢીંચણ દૈ ઢાળ્યો ધરણરે; પછી પેહેરેલાં વસ્ત્ર કાઢી લીધાં, કર્ણ કહે ભલુ મરણરે ॥ ૨૦ ॥ લાજ લીધી વણ મારી નાંખ મુજને, ઓરે ભીમસેન ભાઇરે, ભીમ કહે સાને કીધા તુજ જેવા, તો તાહારે શી નવાઇરે ॥૨૧॥ એમ કહી નગ્ન લાવ્યો નેંળ બારણે, ધરમે જોયો તતકાળરે; ભીમને કહ્યું આતે શું શીખ્યો, ઓરેકરમ ચંડાળરે ॥૨૨॥ બળ્યો તારો ધારો છોડને આ ભારો, નહી તો જુલમ મેં ધાર્યોરે; એટલે ભીમે નગ્ન કૌરવનો,ભારો ભોમી ઉતાર્યોરે॥૨૩॥ ચરણ છોડતાં કહ્યું છાનુંમાનું; કરીશ કાળો કહેરરે, જો લુગડાં લેવા ઉભા રહેશોતો, હું મારી નાંખીશ ઠેરરે ॥૨૪॥ એમ કહિ છોડયા કરણ સહીતને, ભીમના ભય માહા માઠારે; જેવા જનેતાયે જણ્યાતા તેવા, વસ્ત્ર વીના સહુ નાઠારે ॥૨૫॥ ધર્મે કહે અલ્યા વસ્ત્ર લેઇ જાવો, પણ ભીમનોભય હોયરે, જીવ જશે તેથી લાજ છોને જાતી, નાશી ગયા સહુ કોયરે ॥૨૬॥વળણ॥ નગ્ન સ્વરૂપ નાશી ગયા, ઉભામારગ એ જાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ભલી થઇ શીક્ષાય.

કડવું ૧૪૪ રાગ સવૈયાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર; બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવ્યું આદ્યપરવ મહીમાંય. ॥૧॥ કાળે મોઢે કૌરવ નાઠા, ઉમારગે એ પળાય; વાજતે ગાજતે સુત સતીના, ધીરે ધીરે જાય. ॥ ૨ ॥ મારગ જાતા રાત્રી પડી કે નાહાનું આવ્યું એક ગામ; તે ઠેકાણેએકરૂજની,પાન્ડવે કર્યા વીસરામ. ૩ નાઠેલા જે કૌરવ લોકો. કોઇ સ્થળે નવ રહ્યા. દોઢ પોહેર રાત્રી જતામાં, હસ્તીનાપુર ગયા. ॥૪॥ દરવાજા બાહાર જઈ જઇને ઉભા, ટોળે વળીને વીચારે; નગ્ન સ્વરૂપે નગ્ર વીશે, જાવું કેવે પ્રકારે ॥૫॥ દરવાન જાણે રઇયત જાણે, પાછી ફજેતી થાય; માંમાયે કહ્યું એકે એકે, પેસો ગામની માંય ॥૬॥ એટલે પેહેલો જેદ્રથ ગયો, તે પછી શુંસરમાય; તે પછી ભગદત ભુરિશ્રેવા પછી માંમા પળાય ॥૭॥ દરવાજાના દરવાન લોકો, તેમને આવ્યો વીચાર; નાગા નાગા કોણ ગામમાં પેસે, આ કૌતક અપાર. ॥૮॥ એવામાં તો શકુની માંમાં, ગુપ્તપણેથી ચાલ્યા; એટલે ઉઠયા દરવાન લોકો, ઝડપ જેનેઝાલ્યા ॥૯॥ મોઢે પોકારે બહુ માર મારે, પડયું માંમા પર રોળું; માંમોકહે એકલાને ન મારો, આ રહ્યું બધું બ્હાર ટોળુ. ॥૧૦॥ તવ દાસોએ બુમ પાડી, બોલાવ્યા જોધ અપાર; જઇને ઝાલ્યું. આખુ ટોળું, દેવા માંડયો માર. ॥૧૧॥ દુરીયોધન કહે શીદ મારોછો, હું તમારો છત્રપતિ; તોપણ ચોર જાણી માર મારે, બાકી મુકતા નથી.॥૧૨॥ એક શેવકેમશાલ કીધ, મોઢાં જોયાં જે વારે; શેવક લાજ્યા કૌરવ લાજ્યા. અન્યો અન્ય તેવારે. ॥૧૩॥ દાસોએ પુછયું આ શું મહારાજા, દુષ્ટો કહેભીમેલુટયા;કુટયામાંબાકી હતા તે, તમોએ અહીયાં કુટયા, ॥૧૪॥ શેવકો કહેક્ષમા કરજો, કહીનેવસ્ત્રો દીધાં; અંધ તણા સરવ સુતોયે, એક એક પેહેરી લીધાં. ॥ ૧૫ ॥ પછી છાનામાના નગ્રમાં ચાલ્યા. પોત પોતાને ઘેર; ઘરની ઘરૂણાયેપુછવા લાગી. મચ્છવેદની જે પેર. ॥૧૬॥ ભાણુમતીયે છત્રપતિને કહ્યુ, પીઊજી આવો; મુજને અતી આનંદ થાશે, શોકલડી બતાવો. ૧૫ દુરિયોધન કહે ઓરે તારૂણી, તુજ પર લાવું કેમ, ભાણુમતી કહે લાવવી તી પણ, ભલે મળી ગયો ભેમ ॥૧૮॥ એમ કહીને તે ત્યાં રહ્યા છે, એવામા વાહાણુ વાહાય; પાંડવે વીસરામકર્યોતો, ત્યાંથી ઇંદ્રપસ્ત જાય. ॥૧૯॥ પોતાનું ઘર રાજ્ય સંભાળ્યું, વરતાવી ધર્મની આણ;સુખ રૂપેખાઇપીને રહે છે, સતીના સુત સુજાણ. ॥૨૦॥ વલણ રાજપાટ લૈ પાંડવ રહ્યા, સુણો સહુ કરજોડ; મછવેદ કથા પુરણ હવી, બોલો જેજે શ્રી રણછોડ.॥

કડવું ૧૪૪ રાગ સવૈયાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પર્વ મહીમાય,॥૧॥ પાંચપાંડવની એક પ્રેમદા, અણઘટ તુ ઘણું લાગે; એક કરાવે ચરણ ચંપી તો બીજો જળમાગે ॥૨॥ નાહાના મોટાની ગઇ મરીયાદા, કુન્તાજી સોસાય;એવામાં વેદમ વ્યાસજીઆવ્યા વૃદ્ધ ડોશી પડયાં પાય. ॥૩॥ એ મહારાજા પાંચ પુત્રોને, પરણાવી પ્રેમદા એક; તેથી મારી માઝા ટુટી, નથી રેહેતો વિવેક. ॥૪॥તેનો કાંઈક કરો ખુલાસો, તવ પાંચેને બોલાવ્યા; કુન્તા વ્યાસજી બેઠાં છે ત્યાં, પાંચે પાંડવ આવ્યા. ॥ ૫ ॥ વ્યાસજી કહે ઓરે પાન્ડવો વચન મુજને આલો; એક રીતી તમને બતાવું, તે રીતે સહુ ચાલો.॥૬॥ તવ પાડવને વચન દીધાં,વ્યાસજી વધ્યા વચન;જુઓનેએક વરસ કેરા ત્રણ સેને સાઠ દન. ॥૭॥ પાંચને ભાગેબહોતેરબોહોતેર, દીવસનો થાય વારો; જેનો વારો તેની નારી, દ્રુપતીને ધારો. ॥૮॥બીજા કોઇનો હક ન ચાલે ના કરે બીજાનું કામ, જ્યાં હોય વારો દ્રુપતીનો, ન જાયકોઇતેઠામ॥૯॥ તે ઘરમાં કોઈ ભુલેચુકે, ચર્ણ મુકે જે તન; હડી વરસલગીજોગીવેશે,વાશો વસે જઈ વન. ॥ ૧૦ ॥તવ પાન્ડવે કબુલ કીધું, મહારાજ પાળવો ધારો વ્યાસજી કહે ધરમને ત્યાં પ્રથમ પેહેલો વારો. ॥ ૧૧ ॥ એમ કહી અંતરધ્યાન થયા, પોતે વેદમ વ્યાસ દ્રુપતી રહી ધર્મને ધામે; ટળી ગયા વીનાશ. ॥૧૨॥ એવે થોડા દીવસ વીત્યા, દ્વારિકાંથી પ્રભુ આવ્યા; ગરૂડે બેસાડી પોતાની: ત્યાં સઉ પ્રેમદાને લાયા. ॥ ૧૩ ॥ કુન્તા પાન્ડવ આનંદ પામ્યા, તવ બોલ્યા પ્રભુ મુખ, ઓ માતાજી ખાવા કરાવો, લાગી છે મુજને ભુખ. ॥ ૧૪ ॥ કુન્તાયે રસોઈ કરવા માંડી, પુરણ ઉલટ વ્યાપી, પ્રથમ પ્રભુને આરોગવાને, ચાકુને સેરડી આપી, ॥૧૫॥ પ્રભુ શેરડી છોલવા લાગ્યા. છોલતાં ચાકુ વાગ્યું; આંગળીમાંથી રૂધિર વહ્યું, સહુને માઠું લાગ્યું. ॥૧૬॥ અરેરે કરવા લાગી સૌ નારી, દ્રૂપતીયે ભાવ કીધો; અમુલ્ય પેહેરેલું ચીર ફાડી, પાટો બાંધી દિધો. ॥૧૭॥ ભગવાન કહે ભગની મારી, નકામું ફાડયું ચીર દ્રૂપતી કહે ચીર તમોથી, વધારે નથી વીર. ॥ ૧૮ ॥ પાડ પ્રભુએ મનમાં માન્યો, ત્યાર થયું ભોજન; સરવેને સાથે લેઇને જમ્યા, પોતે જુગ જીવન. ॥ ૧૯ ॥ મુખવાસ ખાઈ ભીમને કહયું ચાલો તતપર

થઇએ; હુંને તમે આપણ બેઉ, એકલા બાગમાં જઇએ ॥ ૨૦ ॥ તવ ભીમ ઉઠયો પ્રભુને તેડી,ગયા બાગમાં બેઉ;જાતાં પ્રભુએ મન વીચાર્યું બેહેનનું થયું દેવું ॥૨૧॥ આંગળીએથી પાટો છોડી, ગણ્યા સુતરના તાર નવસેંને નવાણું થયા,વિચાર્યું જુગદાધાર ॥૨૫॥ આજથી માહારે, એનું દેવું દ્રૂપતીએ ધાર્યા વીર. ॥૨૨॥ એક એક તારે એક માહારે, આપવું બેહેનને ચીર ॥૧૨॥ એવો મનમાં સંકલ્પ કીધો, પછી ગયા બાગ માંય; ભીમની જોડે એકાન્ત બેશી, વાત ઉપાડી ત્યાંય ॥ ૨૪ ॥ ઓ વૃકોદર વાત કહું તે, વિચારો અંતસકરણ; થોડે દહાડે માહારૂત-મારૂં, છયેનું આવ્યું મરણ ॥૨૫॥ ભીમ કહે કે કોણ છે શત્રૂ બતાવો પેહેલેથી હણીયે; ગોવીંદ કહે ઘરમાંને ઘરમાં, તેને શું શત્રૂ ગણિયે ॥૨૬॥ વાત કોઇને કદી નવ કહેશો, રાખી રેહેજો શુભમતી; આપણ છને લેશે ખપ્પરમાં, તમારી જે દ્રૂપતિ ॥૨૭॥ ભીમ કહે શો ઉપાય કરવો, ઓરે સુંદીર શામ; પ્રભુ કહે તમને બતાવું, તેટલું કરજો કામ ॥૨૮॥ વલણ॥ કામ બતાવું તેટલું, કરજો વાયુ તન;॥ તો છ ઉગરીયે આપણે, બોલ્યા જુગજીવન.

કડવુ ૧૪૫ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષતકેરા તન;બોલ્યા અંતરયામી એમ, ભીમ સાંભળો રાખી પ્રેમ ॥૧॥ જે ધર્મને ઘેરછે વારો, બદ-લાઈ થસે તમારો, તે રાત્રીએ કરશે કેવું, સૌને ઘારણ આવે એવું ॥૨॥ તામશી મંત્ર ભણી દ્રૂપતી.સૌને ઘારણ નાખશે અતી; તમ શીશહાથ મારો સાર નહી આવે નીંદ્રા લગાર ॥૩॥ તમે ઘરમાંથી જોઇ રહેજો, મધ્યનો સમો સાચવી લેજો; નારી નીકળશે ઘર બહાર; કટી કશેલી તે વાર ॥૪॥ ચોળી ચણીયાથી બાળેવેશે, બાહાર જાસે છુટે કેશે; ઘણી હડીયા દોટે ચડશે; કોટ કુદી નગ્ર બાહાર પડશે ॥ ૫ ॥ ગામથી એક ગાઉ દુર, સરોવર દુધક ભરપુર, તમે છાના પુંઠળ જાજો, જઇ સરોવરમાં સંતાજો ॥૬॥ તેવા તે સરોવરની કીનારે, ચિતા ખડકેલી હશે તેવારે; હશે દ્રૂપતીના દુત ત્યાંય, બધો પુંજાપો ગ્રહી કરમાય ॥૭॥ તેવી તે ચીતામાં તમ નારી, બેશે દ્રૂપતી સુખકારી, એના દુત ત્યાં આરતી કરશે, પછી અગ્નીમાંથી આચરશે ॥ ૮ ॥ હાંરે કોઈ છે વિપ્રનો તન,

માગે તેવું આપું વચન; તે વેળા સમજી લેજો, ઉંડા જળમાં તરતા રેહેજો ॥ ૯ ॥ ત્યાંથી માગી લેજો કેવું, તેની સમજુત તમને દેવું; એવું કહેજો કુન્તી સંતાન, કહીયે પાંડવને ભગવાન ॥ ૧૦ ॥ તારા ખપરમાં તે નહી, કહિ પેસી જજો જળમાહ;છેક બેશી જજો જળતલીખે નચ્ય રહેશો પાસવે પડખે ॥૧૧॥ વચ વેગળે જો રહિ જાશો, તેતો ભસ્મ બળીને થાશો; એમ સમજાવી સહુ પેર, પછી બેઉ જણ આવ્યા ઘેર ॥૧૨॥ પછી પ્રભુ વિદાય થયા, દારા લેઈ દ્વારિકાં ગયા; ભીમને નીત્ય ચીંતા ભરાઇ, કરે વિચાર બહુ મનમાંઇ ॥૧૩॥ એવે ધર્મનો પુરણ વારો, પડી રૂજની ભીમ ચેતનારો; બેઠો પોતાના ઘરમાં સાર,અદખોલ્લુ રાખી દ્વાર ॥૧૪॥ ડોકું રાખી જુએ ચરચાય; એવે સમે રાત્રી મધ્ય જાય, તવ રૂપતી મંત્ર ભણિ, મુકી નગ્રમાં નીંદ્રા ઘણી ॥ ૧૫ ॥ વાપ્યું સઉને ઘેન ઘનઘોર; ઉંઘ્યા સ્વાન ચતુર ને ચોર; આખા નગ્રમાંન જાગે કોય, એક ભીમને નીંદ્રા ન હોય ॥૧૬॥ એવે નીકળી રૂપતી બહાર, કેહેડે ચીર બાંધ્યું તેણીવાર, ચાલી રૂમઝુમ રૂમઝુમ કરતી મોઢે તામસી મંત્ર ઓચ્ચરતી ॥૧૭॥ પુઠે નીકળ્યો વાયુનો તન, છાનો માનો ન જાણે કો જન; સતી કોટ કુદી પડી બાહાર, છાનો કુદયો કુંતી કુવાર ॥૧૮॥ ગયાં દુધક સરોવર બેવું, ભીમે દીઠું પ્રભુ કહ્યું તેવું, ગયો ચીંતાની સામી કીનાર, પેઠો જળમાં જોયો સુમાર ॥ ૧૯ ॥ બાવી વાંસ છે પાણી ભરેલું, નિરમળ જળ થંભ્યું ઠરેલું; તેમાં તરતો રહ્યો સતી તન, જુવે ચરચા પોતાને લોચન ॥૨૦॥ પડી રૂપતી ચીતામાંય, કરી હુતોએ પુજા ત્યાંય; કરી આરતિ પ્રેમે અનુપ;થઇ રૂપતી અગ્નિ રૂપ ॥૨૧॥ થઇ ચીતામાંથી વાણી, બોલી ખપર જોગણી વાણી.હારેછે કોઇ વીપ્રનો તન, માગ્ય માગ્ય આપુ વચન ॥૨૨॥ બોલ્યો વ્રકોદરજળ મહી તારા ખપરમાં છ નહિ, પાંચ પાંડવને ભગવાન. માગી તળખે ગયો મસ્તાન ॥૨૩॥ થઇ વાણી ચીતામાંથી એમ, છે તથાસ્તુ કુશળ ક્ષેમ; એવું કહેતામાં નીકળી જવાળ,અગની ભડકો વિકરાળ ॥ ૨૪ ॥ પડયો જળમાં અગની ચોપાસ, જળ બળી ગયું બાર વાંસ;થોડીવારે ભીમની કળીયો, જળ જોઇને ભયભર્યો બળીયો ॥૨૪॥ હોત અધવચ તો જાત પ્રાણ, આતો નારી અતિ જાદુવાન;એને માહારે કાંઈ નવ કહેવું, એને કાંઇ કામ ન દેવું ॥૨૬॥ એમ વિચારતો ગયો બહાર, કોટ કુદીને નગ્રમાં સાર; જઇ સુતો પોતાને ભોવન, નથી મીંચાતાં લોચન ॥૨૭॥ એવે ચીતામાં રૂપતી નાર; રૂપ ધરીને નીકળી બહાર; કોટ કુદીને ગા

મામાં પેઠી, ભીમના ઘરમાં જઇ બેઠી ॥૨૮॥ સઉનું ધારણ તાલી લીધું ઉંઘતું લોક જાગૃત કીધું; ગઇ ભીમ પતીને શરણ; લાગી પ્રેમે ચાંપવા ચરણ ॥૨૯॥ બોલ્યો વ્રકોદર સુણ નારી, તારે શેવા ન કરવી મ્હારી; બેશી રહેવાની આજ્ઞા તુને, તારૂં કામ બતાવજે મુને ॥૩૦॥ મળી નાગણી કન્યા જેવી, મળી વનમાં હેડંબા તેવી, તેનાથી તું જબરી દેવી, મ્હારે તારી શેવા નવ લેવી ॥ ૩૧ ॥ બોલી દ્રુપતી સતી એમ, પતી આમ બોલો છો કેમ; પછી ભીમ ન બોલ્યો કાંઈ, ધુંચવાઇ સતીમનમાં ઇ ॥૩૨॥ એવે વીતી ગયા ચાર દન, ભુલ્યો ભ્રમણા કુન્તી તન; લાગ્યો મોહ નારીની સાથ, ખાઇ પીને કરે સુખ વાત ॥૩૩॥ રહે આનંદથી નરનાર, એવામાં શું બન્યું એકવાર; અર્જુનને ભીમ બે ભાઇ, ગયા રમવા વનની માંઇ ॥૩૪॥ સાંજ પડે રમી પાછા વળીયા, વાતો કરતા ચાલ્યા બેઉ બળીયા; લાગી અરજુનને તરશાય, આપ્યાં આયુધ ભીમકર માય ॥૩૫॥ ભીમભાઇ જાવો ઘેર તમો, સરોવર જળ પી આવું અમો એમ કહી કર્યો વીદાય, ભીમ આવ્યો નગ્રની માંય ॥૩૬॥ અરજુનના હથીઆર જેહ, પોતાને ઘેર મુકયાં તેહ, જળ પી આવ્યો ઇંદ્રનો તન. ચાલ્યો ગયો પોતાને ભોવન ॥૩૭॥ ભુલી ગયો લેવા હથીઆર, કર્યું શહન સર્વ તે વાર; એવે થવા કાળ શું થાય; ઉઠયો દુષ્ટ દુરીયોધનરાય ॥૩૮॥ પોતાના હસ્તીનાપુર માંઇ જાગી મામાને તેડાવ્યા ત્યાંઇ; વળી કરણને દુસ્યાસન, મળ્યા રાય તણે ભોવન ॥૩૯॥ બોલ્યો દુરીયોધન ત્યાર થૈયે, આજ રાત્રીએ રમવા જઇયે; કહી ઘોડે થયા સ્વાર, લીધાં ભુજ વીશે હથીયાર ॥૪૦॥ ચારે નીકળ્યા નગ્રનીબ્હાર; ચાલ્યા ઇંદ્રપસ્ત તે વાર; બોલ્યો શકુની સુણો વાત, કરો પાન્ડવને ઉતપાત ॥ ૧૪ ॥ એના ગામની ચારે દીશાય, જઈ અગ્નિ મુકીયે માંય, ચાર દીશાયે ચાર જાવો, બાણ મારી નગ્ર સળગાવો ॥૪૨॥ તવ ચારે જણા ત્યાં પળીયા, ઇંદ્રપસ્તને આંતરી વળીયા; કોટ બાહારથી ખેલ મચાવ્યો, બાણમુકી વહની સળગાવ્યો ॥૪૩॥ ગામ સળગી ઉઠયું પુરપાટ થયો અગની ભડભડાટ, તવ જાગ્યું ગામનું લોક, પડી કારમી પોકાપોક ॥ ૪૪ ॥ તવ ચારે ચોરો ગયા નાશી, જાગ્યા ધરમ થઈ ઉદાશી, કુન્તાઅરજુનનેશેદ્વ જાગ્યા નીકુળ સુદ્ધાં એવ ॥૪૫॥ એક જાગ્યો નાહિ વાયુ તન, એવે કુન્તાજી વધા વચન; બેટા અરજુન દૈવત દાખો થયો અગ્ની તે હોલવી નાંખો ॥૪૬॥ બોલ્યો અરજુનજી તે વાર, ભીમના ઘરમાં હથીઆર; મારી ભુલમાં ગયાં છે રહી, માટે અગ્ની હોલવાય નહી ॥ ૪૭ ॥

કહે કુન્તા ભીમ ઘર જાવો, અવળે પગણે જૈલૈ આવો; તવઅરજુનવધો વચન, માતા માહારે જાવું પડે વન ॥ ૪૮ ॥ કહ્યું કુંતાએ સાંભળ તન કોણ મોકલનારૂં છે વન; મારી આજ્ઞાથી જઇ લાવો, બ્હની હોલવી ગાય બચાવો ॥૪૯॥ તવ અરજુન અવળે પાય, ગયો ભીમ તણા ઘર માય; લીધાં પોતાના હથીઆર; આવ્યો બાણ ચઢાવી બ્હાર. ॥ ૫૦ ॥ મેઘ મંત્રથી માર્યું બાણ, તવ અગની પડયો હોલવાણ;એવે થયો પ્રાતઃ કાળ; તવ જાગ્યો વાયુનો બાળ ॥ ૫૧ ॥ બેઠો લેઇને દાતણ પાણી, તવ કુંતાજી વદે વાણી; અલ્યા અઘોરી તું તો ન જાગ્યો; આજ ગામમાં અગ્ની લાગ્યો ॥૫૨॥ તવ બોલ્યો વૃકોદર પ્રીતે, તમે હોલવીયો શી રીતે; કહે કુંતા અરજુનજીએ, હોલવ્યો અગની ખુબીએ ॥ ૫૩ ॥ બોલ્યો વૃકોદર તે વાર, એના મુજ ઘરમાં હથીઆર; એ લેઈ ગયો કેમકરી. કહે કુંતાજી અવળો ફરી ॥૫૪॥ મુજ કહેવાથી આયુધ લાવ્યો, કહે ભીમ કેમ મુજ ઘેર આવ્યો;હવે પાળે દીધેલું વચન, જાય હઢી વરસ લગી વન ॥૫૫॥ વળી ધરે જોગીનો વેશ, મોઢે માથે વધારે કેશ; ગ્રહેતુ મડું વાળે લંગોટી, નહીતો વાત થાશે ખોટી ॥૫૬॥ કહે કુંતાજી સાંભળ તન; મોકલ્યો મેં તુજ ભોવન; માટે એ વનમાં નહી જાય; બોલ્યો ભીમ તમે સુણો માય ॥૫૭॥ ભલે ન જવું હોય તો ન જાય, થયા વચનભ્રષ્ટ એ રાય; હવે તુટયો ઇશ્વરનો ધારો,હવે જશે જેને ઘેરવારો ॥૫૮॥ તેને ઘેર અમે નીત્ય જઇશું, રાતદીવસ બેસી રહીશું; સુણીનરને માઠું લાગે, ભાઇના વેણ કાળજે વાગે ॥૫૯॥ બોલ્યો અરજુનજી મુખ વાણી, કેમ કરૂં વચન ધુળધાણી; સતી માતા હું તો વન જાવું, અઢીવર્ષ લગી રહી આવું ॥૬૦॥ વલણ॥ અઢી વરસ વન સંચરૂં, ઓરે માહારી માય; વલ્લભ વદે અરજુનજી, માગે છે આગનાય.

કડવું ૧૪૬ રાગ સરવઈયાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ અરજુનજી કહે આગના આપો; વન જવા ઇચ્છાય; થારા સોગન દઉછું સૌને કોઈ ન કેશો નાય ॥ ૨ ॥ કુંતાજી કહે કુંવર માહારા કેમ જાશે મુજ દન; એક ઘડી સુનો નથી મુકયો, ઓરે મહારા તન ॥ ૩ ॥ એમ કહીને રડવા લાગ્યાં, અરજુને

સોગન દીધા;એટલે શરવે આગના આપી, અરજુનને ત્યાર કીધા ॥૪॥ નર નીકળીયો દરવાજે પળીયો, વળાવવાં ગયાં માત; ધરમરાજાતેપણ ચાલ્યા, શેદેવ નીકુળ ભ્રાત॥૫॥ નગ્રમાં બારણે જઈ સહુ ઉભા, એવે વ્રકોદર આવ્યો, બગલમાં સંતાડી જોગીના વેશનો સામાન લાવ્યો ॥૬॥ વદયો વ્રકોદર અરજુન વીરા જાતના જતન કરજો, રાત્રી સમે વીશ્રામ કરીને દીવસે કૈં પરવરજો ॥૭॥ અરજુન કહે વારૂ વીરા, અઢી વરસ જાવું વન; હવે ખુસી જીવ થયો તમારો, ભીમ વદયો વચન ॥૮॥ હજી માહારો જીવ ખુસી નથી, વચન શું પળ્યું લેશ, વસ્ત્રનેશણગાર ઉતારો હેઠાં, લ્યો ધરો જોગીનો વેશ॥૯॥ એમ કહીને બગલમાંથી પોટલી કાહાડી બ્હાર; લંગોટી વાળો ભભુતી ચોળો, લ્યો તુમડું તૈયાર ॥૧૦॥ લ્યો આ ઝોળી લ્યો આ સોટો, દુભાયો અરજુન ભુપ; વસ્ત્ર આભુષણ ઉતારીને, ધર્યું યોગીનું રૂપ ॥ ૧૧ ॥ ભસ્મજ ચોળી લીધી ઝોળી, હાથમાં તુમડું સોટો, વૃક્ષ વેલાનો અડબંગ કીધો,વાળી લીધો લંગોટો ॥૧૨॥ માત ભાઇને નમીને ચાલ્યો, તવ સહુ પાછાં વળીયાં; વન વીશે સંચરીયો પોતે, ગોવીંદમાં મન ગળીયાં ॥૧૩॥મારગ જાતાં નીયમ કીધો, સુર્યનો ઉદય થાય; તે પહેલાં ખાધાનો પદારથ મળે તો તે ખવાય ॥૧૪॥ ભાણુનાં દરશન થયા પછી, જળવણ કાંઈ ન લેવું; સુર્યના દરશણ થયાં પહેલાં જે મળે તે ભેર રહેવું ॥૧૫॥ એવો મનમાં નિશ્ચય કીધો, ધરતા હરિનું ધ્યાન; તીરથ કરતો યાત્રાએ ફરતો જ્ઞાની કને લે જ્ઞાન ॥૧૬॥ રીતી પાળે નીતિ ચાલે, ઊત્તમ સ્થળે જાય; પ્રભાતમાં અનફળ ન મળે તો પત્ર વીણી ખાય ॥ ૧૭ ॥ નવ્ય મળે તો આખો દાહાડો પોતે કરે ઉપવાસ; એવી રીતે બાહુ દાહાડા વીત્યા, બાકી રહ્યા એક માસ ॥ ૮ ॥ એટલે ચાલ્યો દ્વારિકાં ભણી, કુંતા સતીનો બાળ, અઘોર રણમાં જાય છે ચાલ્યો, થયો છે મધ્યાંન કાળ. ॥૧૯॥ એવે એને તરસ્યા લાગી, જળ વીના જીવ જાય; એવામાં કોઇ સંત પુરૂશો, મળીયા મારગમાંય ॥૨૦॥ તેને પુછ્યું અરજુનજીયે, માહારાજ કયાં મળે પાણી; અરજુનના તવ વચન સુણી, સંત જનો વધા વાણી ॥૨૧॥ નજીકમાં એક સરોવર છે, પણ પીવું ન જોઇએ; સરપ એમાં વાસ વસે છે, જીવતું ન જાય કોઇએ ॥૨૨॥ માટે તમે જલ નવ પીશો; કહી થયા વીવાય;અરજુનજી દોટ મુકીને ચાલ્યો, પંપા સરોવર જાય ॥૨૩॥ જાણ્યું કે જલ વીના મરૂં છું, તે કરતાં મરૂ પીને, એવું સમજી જલમાં પેઠો, મરવાનું આદરીને ॥ ૨૪ ॥ એટલે બે સરપણો

આવી જ્યાં છે અરજુન ભુપ; જેને ચરણે ડંશ કરતાં, થઇ અપછરારૂપ ॥૨૫॥ અરજુનને કરજોડી ઉભી,દીઠીસતીસુતનાર;જળનું તુમડું ભરિને પોતે તરત નીકળ્યો બ્હાર. ॥ ૨૩ ॥ ફીનાર જળ પીવા બેઠો શાંતી સ્વભાવની ખુબી; બેઉ અપસરા સનમુખ આવી, હાથ જોડીને ઉભી ॥૨૭॥ અરજુનજીએ પાણી પીધું, પછી નારી પડી પાય; ઓળખ્યા અર્જુન ઇંદ્રના નંદન અમપર કીધી કૃપાય. ॥ ૨૫ ॥ અપછરા છીએ સ્વર્ગ કેરી, તે સાંભળો વીસ્તાર, દેવ સભામાં નરૃત્વ કરતીતી, આનંદથી એક વાર, ॥૨૯॥ ઉલ્પી નામ છે માહરૂં ને ચીત્રકળા આનુ નામ; અમારા નૃત્યની વેળાએ આવ્યા, દુરવાસા તે ઠામ. ૩૦ એટલે અમોને દેવોએ કહ્યું, આ આવ્યા બ્રહ્મ રૂષી; ખરી હોતો નૃત્યકરીનેકરો રૂશીને ખુશી. ॥૩૧॥ ત્યારે ક્રીયા સાચી તમારી, એવો વળ ચડાવ્યો; એટલે અમે નાચ કરીને, બધો કીસબ લડાવ્યો. ॥ ૩૨ ॥ પણ રૂશીનું મન નવ માન્યું, તવ જીવ થયો કેવો, ક્રોધે ભરાઇ અમેકહ્યું કે,વિપ્રએ જંગલી જેવો. ।૩૪॥ સાંભળી રૂશીને રીશ વ્યાપી, એ શું બોલી પાપણીયો; શ્રાપ દીધો સરોવરમાં પડજો, થાજો બેઉ સાપણીયો. ॥ ૩૪ ॥ એટલે અમે થર થર ધ્રુજી, નમાવી દીધું શીશ; કાલાવાલા ઘણાક કીધા ત્યારે ઉતરી રીસ. ॥૩૫॥ શ્રાપ તણો અનુગ્રહ કીધો; ઇદ્ર તણોસુત મળશે અરજુન પગનો સ્પર્શ થતામાં, સર્પ તણો દેહ ટળશે ॥ ૩૬ ॥ તે શ્રાપથી અમો સર્પણો થઇ પડ્યા છીએજળ માંઈ; અનેકને ડંશી જીવ લીધા, આજ આવ્યા તમે હાંઈ.॥૩૭॥ તમારા પગને પરતાપે પામી, મનુશનો અવતાર; તમોને અમે વરી ચુકી માટે થાઓ ભરથાર. ॥ ૩૮॥ અરજુન કહે હુતો યોગી છું, મ્હારે શું તમારૂ કામ; અપછરા કહે કેમ છોડીશું, ઓરે મારા શામ. ॥૩૯॥ એમ કહી શીશના કેશવણી, ફાંસા ઘાલ્યા આપ; પરણો નહીતો આપઘાત કરીયે, તે તમ માથે પાપ. ॥૪૦॥ અરજુને જાણ્યું સુકીત કરતાં, દુકીત થાય છે આતો; અરજુનજી કહે હમણાં ન મરશો, સાંભળી લ્યો બે વાતો. ॥ ૪૧ ॥ હમણાં માહારૂં યોગી વૃત છે. જાવો તમે મુજ દેશ; વ્રત પુરૂં થયે પરણું આવિને, સત્ય વદુછું, નરેશ. ॥ ૪૨ ॥અપછરા કહે વરત હોય તો, હસ્ત લગ્ન કરી જાવો; અમે તમારે દેશ જઇશું,પછીગમે ત્યારે આવો. ॥૪૨॥ અરજુનકહે એવી ઉતાવળ, શી છે ઓણુને ઓણ; હસ્ત લગન કરૂં પણ વીપ્ર વણુ, કરાવનાર કોણ. ॥૪૪॥એટલે આવ્યા નારદ રૂષી હશી બોલ્યા તે ઠામ; ધન યોગીજી યોગી થઇને, કરવા માંડયું ઠીક કામ. ॥ ૪૫ ॥

અરજુનજી કહે હું શું કરૂ, મારે તો નથી ખપ, મીથ્યામુને શીદ આ-રોપ મુકો, વાટમાં વળગી લપ્પ. ॥૪૬॥ નારદ કહે આવો પરણાવું, બેઠો પરણવા આપ; સુર્યની સાખ્યે બ્રાહ્મણ વચને,કરાવ્યોહસ્ત મેળાપ. ॥૪૭॥ પછી રૂશી અંતરધ્યાન થયા, અરજુન કહે એ નારી; તમે જા-જો ઘેર મ્હારે, હું જાવું જાત્રા સારી. ॥૪૮॥ નારી કહે આજ રાત્રિ રહી ને, અમને દો રૂતુદાન;નહિતો તમોને આપીએ સ્ત્રી હત્યા,સાક્ષી શ્રીભગ વાન ॥૪૯॥ નર કહે હું કયાં હાંઇ આવ્યો, કીયું કરમ નડીયુ; અત્યારે વ્રત ભંગ થાશે, ઝાંખરૂ વળગી પડીયું. ॥૫૦॥ હત્યાના ભયથી રહ્યો રૂ જની, દિધું રૂતુદાન નેટ; ઇશ્વર ઇચ્છાયે બેઉ નારીને,ગર્ભજ રહ્યા પેટ ॥૫૧॥ એવામાં વહાણું વાયું કે, બોલ્યો કુન્તા તન; હું મારે યાત્રાએ જાવું, તમે જજો ભોવન ॥૫૩॥ અપછરા કહે હાથ ઝાલીને, હવે શું માંડો ભવાઈ; પરણ્યાને પાળો જણ્યાને જીવાડો, તેમાં શી કરો નવાઈ ॥૫૩॥ તમારો અમોને ગર્ભ રહ્યો છે, જનમે તે કયાં જાશે; તમારે ત્યાં અમારે નથી જાવું, કયાં છોકરાં રેહેશે ને ખાશે ॥૫૪॥ માટે ગામવસાવી આપો, નહીતો મરીયે આપ; કુંતીનંદન તમારે માંથે, સ્ત્રી હત્યાનું પાપ ॥૫૫॥ તવ અરજુને તપ કીધું, સુર્ય તણું તે વાર; સુર્યે આવી મણી વશીને નગ્ર કર્યું નિરધાર ॥ ૫૬ ॥ નામ તેનું મણિપુર પાડયું, થયા અંતર ધ્યાન; પછી અપછરાની પ્રત્યે બોલ્યો સતી સંતાન ॥ ૫૭ ॥ હવે હું આજ્ઞા માગુંછું, તવ વદી બેઉ નાર, કોઈક દહાડો કીપા કરીને, પ-ધારજો આ ઠાર ॥૫૮॥ અરજુનજી કહે શો ભોગ હોય તે, આવું તમારી પાસ; એમ કહી મારગે સંચરીયો,તારૂણીથી થયો ત્રાસ ॥૫૯॥ વળણ॥ ત્રાસ્યો તારૂણી થકી, સાંભળને તું રાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, નર દ્વારિકાં ભણી જાય.

કડવું ૧૪૭ રાગ અહોરાયજીનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી મુજને સંભળાવું;આદ્યપરવ મહીમાય,અહોરાયજી સુણીયે ॥૧॥ દ્વારિકાં ચલ્યો સુત સતીનો, પુરણ હરખે ભરિયો; ગામથી બે ગાઉ માહાદેવ આવ્યા, ત્યાં જઈ મુકામ કરિયો અ૦ ॥ ૨ ॥ થોડે દહાડે ત્યાં મેળો ભરાયો. આવ્યા છપન કરોડ; સ્ત્રી પુત્રોને બળદેવ આવ્યા આવ્યા શ્રી રણછોડ અ૦ ॥૩॥ જાત્રામાં બહુ મેદની ભરાઇ, ફરે શીવ શેવાય; યોગી વેશ

જોઈ સહુ પ્રાણી, પડે અરજુનને પાય અ૦ ॥૪॥ અરજુન બેઠો મત્રરૂ-
બીમાં આવ્યા અસરણા સરણ; જાણી જોઇને લાંબા થઇને, પ્રભુજીપડી
યા ચરણ અ૦ ॥૫॥ અરજુને ઉંચો હાથ કીધો, દીધો પ્રભુને શીશ; પ-
છી મર્મની મશ્કરી કરવા, બેઠા પોતે જગધીસ અ૦ ॥૬॥ કૃષ્ણ પ્રભુ
કહે એ મહારાજા શું છે તમારૂં નામ; કેવારના તમે હાંઇ આવ્યા છો,
મુળ કીયું તમ ગામ. અ૦ ॥૭॥ જોગી કહે કયું નહી સમજતે, ત્યા
ગીકું કયા ઘર ગામ; નહી નામ ઓર ઠામ હું મારે, સદાઇ રમતે રામ
અ૦ ॥૮॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે વારૂ મહારાજા, દીસોછો નિરોગી; પણ સા-
ચે સાચુ તમે કહેજો, છો જોગી કે ભોગી. અ૦ ॥ ૯ ॥ અરજુન કહે હમ
કેસે ભોગી, બીચારી કરના બાત; કૃષ્ણ પ્રભુ કહે ક્ષમા કરજો શું કરે
કુંતા માત. અ૦ ॥૧૦॥ અરજુને જાણ્યું પ્રભુ જાણે છે, તરત નમાવ્યું
શીશ, મહારાજા મુને વગોવશો નહી, કૃપાળુ શ્રી જગદીશ. અ૦ ॥૧૧॥
પ્રભુ કહે કહુ સહુ જાદવને, સર્વને માવી દેખાડું, જોગીતણો તમે વેશ ક
ર્યોછે, જગતમાં કરૂં ઊઘાડું. અ૦ ॥૧૨॥ અરજુનજી કહે અપરાધ શોછે
ઓરે દીનાનાથ; ઈજ્જત માહારી ટલશે કર્યામાં, શું આવશે તમહાથ.
અ૦ ॥૧૩॥ કૃષ્ણ કહે એક કામ કરો તો, વારતા ગુપત રાખું; અરજુન
કહે કરૂં કહો તે, લ્યો આ વચન સત્ય ભાખુ અ૦ ॥૧૪॥ એમ કહીને
વચન આપ્યું બોલ્યા અસરણા સરણ; દ્વારીકા આવી મુજ ભગનિનું,
તમે કરી જાવો હરણ. અ૦ ॥૧૫॥ માહારા મોહોટા ભાઇ બળદેવનો,
વીચાર જુદી પેર; મારી શુભદ્રા પરણાવવી છે, દુરીયોધનને ઘેર.
અ૦ ॥ ૧૬ ॥ તમારા ઘર પર ચીતડું મ્હારૂં, માટે હરણ કરી જાવો;
અમો અહીથી ગયા પછી તમે; અશોક બાગમાં આવો. અ૦ ॥૧૭॥ તે
બાગમાં વ્રક્ષ છે પીંપળાનું; ત્યાં તમારૂં આસન; અગનીનો કુંડ બ-
નાવીને, ભભુત ભરીશ પાવન અ૦ ॥૧૮॥ ભભુતી તે મુકીશ મંત્રીને,
તેણેથી નામના થાશે; જેને નાંખશો તેના મનના, ને તનનાં દુખ જાશે
અ૦ ॥૧૯॥ નીરધનને ધંન પ્રાપ્ત થવાનું વંજાને પુત્રની આશ, રોગીયાના
બધા રોગ મટશે, ગણશે અવીનાશ. અ૦ ॥ ૨૦ ॥ મમ બંધુને પુત્રજ
નથી, તેથી આશાભેર તમોને ચરણે લાગીને, તેડશે એમને ઘેર. અ૦
॥૨૧॥ તે વેળા તમે માગી લેજો, સેવામાં કુંવારીકાય; એટલે સોંપશેભ
ગની અમારી, ભભુતીયે વશ થાય. અ૦ ॥૨૨॥ લાગ જોઈ તેનું હરણ
કરજો, સત્ય વદુ ગોપાળ; બળદેવની બીક ધરશો ન મનમાં, નહીથાય
વાંકો વાળ. અ૦ ॥૨૩॥ અરજુનજી કહે વારૂ માહારાજા, પક્ષમાં રહે-

જો જાતે, આજે બાગમાં બેઠક કરજો, હું આવી બેશીશ રાતેઅ૦॥૨૪॥ એટલે પ્રભુ વિદાય થયા, કરી લીધી બધી પેર;મેળામાં સહુ આવ્યા હતા તે, ગયા પોતાને ઘેર.અ૦॥૨૫॥ અંતરયામી બાગમાં ગયા, પીંપળા નીચે વીવેક; જોગીને બેસવા એટલી કીધી, કુંડ બનાવ્યો એક. અ૦ ॥૨૬॥ ભગવાને ભરી ભભુતિ તેમાં, માયાને મંત્રે મોહન; પછી પોતે ઘેર જઇને સુતા,જુગદીશ જુગજીવન. અ૦ ॥૨૭॥ એવામાં પહોર રાત્રી વીતિ, અરજુન આવ્યો ત્યાંય; પીંપળા નીચે જઇને બેઠો, અસોક બાગની માંય. અ૦ ॥૨૮॥ એ બાગમાં એક માળી રહે છે, નહી એનાં લોચન; વાણું લાધું તવ બાગમાં આવ્યો, એ માળીનો તન. અ૦॥૨૯॥ તેણે દીઠા તપશી યોગી, જઇને પડીયો પાય; ભભુતી નાંખી અરજુનજીએ, તવ એને મોહ થાય. અ૦ ॥૩૦॥ પછી પોતાના અંધ પીતાને, લાવી લગાડયો પાય; તેને જોગીએ ભભુતી નાંખી, તવ નેત્રે દેખાય. અ૦ ॥૩૧॥ અંધમાળી કહે ઓરે દીકરા, આંખે દેખાયું મુને, યોગેશ્વર છે ઇશ્વર જેવા, આજ મેં દીઠો તુને. અ૦ ॥ ૩૨ ॥ જોજે જોગીને જાવા ન દેતો, નગ્ર વિશે હું જાવું, દેખતો થયો તે તુજ માને; સમાચાર કહી આવું. અ૦ ॥૩૩॥ વલણ॥ એમ કહી માળી ગયો, દ્વારીકાં કેરી માંય; લોકને કહેતો ચાલીયો; સાચું ભાસ્યું ત્યાંય.

કડવું ૧૪૮ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ આખા ગામમાં વારતા ચાલી, તવ ગામમાંથી દુખીયા લોકો,ચાલ્યા અપરમપાર;આવ્યા સહુજન બાગ, કરે યોગીને નમસ્કાર ॥૩॥ બેરા બોબડા રાંટા ઠુંટા, લુલા લંગડા જેહ; આંધળા ખુંધા ખોડે ભરેલા ક્ષેઆળ વૈયાળ તેહ ॥ ૪ ॥ સને પાતીયા પક્ષા ઘાતીયા,મુળશી મુઝારાવાળા; કાણા કદ્રા કુબડા પતીયા, ગાંડાકદરૂપા કાળ ॥૫॥ રોગીયા દોગીયા દુખીયા પ્રાણી, આવી આવી પડે પાય; યોગી સહુને નાંખે ભભુતી, રોગ નીવારણ થાય ॥૬॥ તેને તે વેળા વ્યાધી નાસે; થાય છે સુખ અનુપ; સર્વે લોકોને સ્રધા બેઠી, યોગી તો વૈકુંઠ ભુપ ॥ ૭ ॥ મહીમા ચાલ્યો દ્વારીકામાં, મોહે યોગી

પર પડીયાં, બૈરાં છોકરાં ખાવા પીવાનું,લૈ આવી બાગમાં પડીયાં ॥૮॥ ત્યાં રેહેવું સુવું ખાવું પીવું, અનેક આવી વશીયા; નીરધન પ્રાણી ધનની આશાએ, કૈ જીવ પુત્રના રશીયા ॥૯॥ આખી દ્વારીકાં થઇ ગઈ ખાલી, ઉજડ નગ્ર દેખાય; એવે સમે રાજ્ય સભામાં યોગી તણી વાત થાય ॥૧૦॥ બળદેવ કહે ઊજડ જેવું, નગ્ર દીસે છે કેમ; એવું સાંભળી એક યાદવ; બોલ્યો સભામાં એમ ॥૧૧॥ આવ્યા છે કોઇ અબધુત યોગી, જાણે છે સાધન યોગ; સહુ પ્રાણીને ભભુત નાંખી, ટાળ્યા સર્વના રોગ ॥૧૨॥ નીરધનને કરી ધનની પ્રાપ્તિ, વંજાને પુત્રની આશા, મનકામના કરે સહુની પુરી, પોતે રહે છે નીરાશા ॥૧૩॥ સહુ દુખીયાનાં દુખ નીવાર્યા, ઉપડી ગયું બધું ગામ; બાળબચ્ચાં લઇ સરવે લોકો, ત્યાં જઇ કર્યો વીસરામ. ॥૧૪॥ બળદેવજીનું મન લલચાયું વધે મ્હારૂં ઘરસુત્ર; એવા યોગીની શેવા કરૂં તો, મુજનેઆપેપુત્ર ॥૧૫॥ એવું વીચારી બળદેવ બોલ્યા. સાંભળો કૃષ્ણજી વાત; ચાલો યોગીને લાવીએ તેડી, ઓરે મ્હારા ભ્રાત ॥૧૭॥ ટળે મારૂં વંજા મેહેણું, જો મળે ફળ શેવાનું; નગ્ર બધું પાવન થઇ જાશે, પગલું પડે એવાનું ॥૧૮॥ એવું સાંભળી સામળો બોલ્યા, એ ભાઇ એ વેશધારી; ધુતવા માટે ઢોંગ કરેલો, પ્રપંચીને વીકારી ॥૧૯॥ હોયે યોગી યોગાભ્યાસી, તો કરે વન વીશરામ, કરે કલ્યાણ પોતાના જીવનું, હાંઇ આવ્યાનું શું કામ ॥૨૦॥ તવ બળદેવને માઠું લાગ્યું, દુશ્મન સરખો ભાઇ; માહારો વંશ વધે છે તે માટે, કૃષ્ણ કરે અદેખાઈ ॥૨૧॥ પ્રભુપ્રત્યે કહ્યું બળદેવે, મનમાં પડયો મને ડાઘ; તમોને એવું કે વંશ વધે તો, રાજમાં માગે ભાગ ॥૨૦॥ કૃષ્ણ કહે ભાઈ એમ ન કહેશો, હું શાને દ્વેશ લાવું; જો તમારે વંશ રહેતો હોય તો,ચાલો હું તેડવા આવું ॥૨૩॥ એમ કહીને કૃષ્ણજી ઉઠયા, ઉઠયા મ્હોટા બળદેવ; પચાસ જાદવ સાથે લેઇને; બાગમાં આવ્યા એવ ॥૨૪॥ યોગેસ્વરનાં દરશન કીધાં, બળદેવે કહ્યું એમ; કૃષ્ણ વીરા તમે કહો યોગીને,મુજથી કહેવાય કેમ ॥૨૫॥ એટલે યોગીને પાસે ગયા, જોડયા પ્રભુએ હાથ; પ્રેમ ધરીને પુછવા લાગ્યા, પોતે દીનાનાથ ॥ ૨૬ ॥ એ મહારાજા રાજ ધીરાજા, છો પરમેશ્વર જેવા; અમારા મોહોટા ભાઇને, કરવી છે તમ શેવા ॥ ૨૭ ॥ માટે જો ગામમાં પધારો, તો મોહોટી કરૂણાય; અમો ગામના રાજીઆ છીયે, શી દોછો આજ્ઞાય ॥૨૮॥ એવી રીતે નમી નમીને, પુછયું શ્રી ઘનશામ; અરજુનજી કહે હમતો ત્યાગી, કયા કરના ઘર ગામ ॥ ૨૦ ॥ કૃષ્ણ કહે સેવાના સા-

૩, તમોને તેડીજઇએ;અરજુન કહે શેવામાંવાં,એક કુંવારીકા ચૈયે.॥૩૦॥ એવું સાંભળી કૃષ્ણજી ઉઠયા, ગયા બળદેવની પાસ;એ ભાઈ કુંવારકા માગે છે, એવું વધા અવીનાશ.॥૩૧॥ બળદેવજી કહે કબુલ કરો, વાત બતાવું વગની; યોગીની શેવામાં સોંપીશું, સુભદ્રા આપણીભગની॥૩॥ પ્રભુ કહે ભાઈ તે નહી ફાવે, કરી લ્યો મનમાં કયાસ; કુળમાં લાન્છન લાગી બેસે, મુડયાનો શો વીશવાસ. ॥૩૩॥ બળદેવજી કહે બોલો વી-ચારી, ત્યાગીને સમજોછો કેવા; સાક્ષાત ઇશ્વર રૂપ સમજો નહી સરવે તમ જેવા. ॥૩૪॥ પ્રભુ કહે ભાઇ ખુશી તમારી, કહી લાગ્યા જોગીને પાય; ચાલો મહારાજા નગ્ર વિશે, અમ બેન કરશે શેવાય. ॥૩૫॥ અર-જુનજી તવ ઉભા થાય, ભભુતી ઝોળીમાં લીધી; બાકીની કુન્ડમાંરહિતે વ્યર્થ પ્રભુએ કીધી ॥૩૬॥ યોગી ઉઠયા તવ સહુ લોક ઉઠયા, બાગમાંરે હેવાવાળા ચાલોરે ઘેર ગંગા પધારે, ઉપાડયા ઉચાળા. ॥૩૭॥ વાજતે ગાજતે લીધા યોગીને, સહુ પ્રાણીને પ્રેમ વાપ્યો, એકાન્ત મુકામ યોગી ને માટે, બળદેવજીએ આપ્યો. ॥૩૮॥ સીંહાસન પર પધરાવ્યા યોગી, જય જય શબ્દો થાય; શેશે સુભદ્રાને લાવીને, પાડી યોગીને પાય.॥૩૯ ત્યાર પછી ભભુતી કાઢી, નાંખી અરજુન ભુપ; એટલે સુભદ્રા યોગી ને દેખી થઇ તદરૂપ. ॥૪૦॥ બળદેવ કહે બેહેની મારી, રેહેવું તમા-રે હાંઇ, એક ઘડી અળગા નવ થાવું, સદાયે શેવા માંઈ. ॥૪૧॥ સુભ-દ્રા કહે વારૂ વીરા, પછે કહે યોગી રાય; સવારમાં સવા પોહોર સુધી, આવે ને ઇચ્છાય. ॥૪૨॥ પછી પાછલે પોહોર દહાડે, આવવું હોય તે આવે, આખો દહાડો અમારી પાસે, રૌ રહે તે નાહ ફાવે. ॥૪૩॥ સ-હુ પ્રાણી કહે વારૂ વિરા, કહિને થયા વિદાય; હળધારીની નારી રેવં-તી, આવીને પડીયાં પાય. ॥૪૪॥ યોગીયે તેને ભસ્મ છાંટી જળ છાંટયું બોળા દર્ભે, ઇશ્વરી ચમત્કારને લીધે; રહ્યો રેવંતીને ગર્ભે. ॥ ૪૫ ॥ તે થી મહિમા વિશેષ વધ્યો, બળદેવ ગયા બહુ મોહી; સ્વર્ગ મ્રત્યુને પાતાળ વીશે, આવા યોગી નહી કોઇ. ॥૪૬॥ ગામમાં કોઇ કોઈ પ્રાણીયે, નીયમ કીધા એવા, અન જળ મુખમાં મુકવું કયારે, કરીને યોગીની શેવા॥૪૭॥ કંઈ જન જળ લે દરસણ કરી, માને મહીમા સુખ; કૈ ઉઠે પરોઢે આંખો મીચી, જુએ જોગીનું મુખ. ॥૪૮॥ તે પછી જુએ મુખ બીજા નું, એવી વધી માનતાયો; સુભદ્રા હરનીશ શેવામાં; મોહ અતી ઉભ-રાયો. ॥૪૯॥ એવામાં એક દિન મધ્યાને, આવિયા સુંદીર શામ; એકા-ન્ત બોલાવી સુભદ્રાને, પુછી બીના તમામ. ॥ ૫૦ ॥ ઓ બેહેની એ

યોગી કેવા, ખરૂ હૃદય શું તાહારૂં; સુભદ્રા કહે યોગીની સાથે, પરણવા મન મ્હારૂં.॥૫૧॥પ્રભુ કહેબેન એવું ન બોલો, જો જાણે બળદેવ;તોતમારીને મારી ભુલાવે, વાતો કર્યાની ટેવ ॥૫૨॥ એમ મન જોયું સુભદ્રાનું, પછી ગયા યોગી પાસ; હવે સુભદ્રાનું હરણ કરો, એમ કહ્યું અવિનાસ ॥૫૩॥ આવતી કાલે એકાદશી છે, ગોમતી સૌ ન્હાવા જાસે; બળદેવ બળીયા તેડવા માટે, આવશે તમારી પાશે ॥ ૫૪ ॥ તમે ન્હાવા જવાની:ના કહેજો, કરી આવશે સહુ સ્નાન; પછી તમે કહેજો ન્હાવા જવું છે, થતે ખરે મધ્યાન ॥૫૫॥ તે વેળા ત્યાં નહિ હોય કોય, હરણ કરી લેઇ જાજો; અરજુન કહે પકડાઇએ તો, અમારી વાહારે ધાજો ॥૫૬॥ પ્રભુ કહે કાંઇ ચીંતા ન કરશો, કહિ ઉઠયા અવીનાસ; સુભદ્રા કાંઇ કામ કરતીતી, પ્રભુ ગયા તેની પાસ ॥૫૭॥ કૃષ્ણે કહ્યું એ ભગની મ્હારી, જો કાલે જાવો ન્હાવાય, તો માહારો રથ મંગાવી જાજે. જોગીને બેસાડી માય ॥૬૦॥ વળણ॥ મોહોટો રથ મંગાવજે, જાજે કરવા સ્નાન; વદે વલ્લભ એવું કહી ત્યાંથી ગયા ભગવાન.

કડવું ૧૪૯ રાગ સવૈયાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, શુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ સહુ સમજાવી સામળો ગયા, વીત્યો દશમનો દન; એકાદશીને પ્રભાતે આવ્યા, બળદેવ યોગીભાવન ॥૨॥ એ માહારાજા, રાજ ધીરાજા, વીશ્વપતી ભગવાન; આજ એકાદશીયે ગોમતીમાં, કરવા જઇએ સ્નાન ॥૩॥ નહીને આવતા રહીશુવેહેલા, શેવકસંત સમોણા;અરજુનજી કહે અમ નાહી આવે; કયાન્હાણા કયા ધોણા ॥૪॥ બળદેવજી કહે ઈચ્છા તમારી, કહી કરવા ગયા સ્નાન નગ્ર તણું લોક નાહીને આવ્યું, કીધું અતી પુન્યદાન ॥ ૫ ॥ યોગીનું દરશણ પુજન કરીને, ગયા સૌ સૌને ઘેર; એવે મધ્યાન થવાઆવ્યો બોલ્યો યોગી સુખ ભેર. ॥ ૬ ॥ સુભદ્રા ન્હાણેકુ જાણાહે, તવ સુભદ્રા ચાલી; એ ભાઈ યોગીને ન્હાવા જવું છે, બળદેવને લાવી ઝાલી ॥૭॥ બળદેવ આવ્યા યોગીની પાસે, ઉભા નમી પડી પાય; અરજુન કહેગો મતીજીમેં, ન્હાણેકી હુઈ ઇચ્છાય. ॥૮॥ બળદેવ કહે બેહેની માહારી ઉઠો તતપર થાવો; રથ જોડી આપુ તેમાં બેસાડી, ન્હાવાને લેઇ જાવો

॥૯॥ સુભદ્રા કહે મ્હોટા બંધુ, કહ્યું તો તત્પર થાવું; કૃષ્ણનો મોહોટો રથ મંગાવો, તો ન્હાવા લેઈ જાવું ॥૧૦॥ બળદેવજીએ મોકલ્યા ચોદ્ધા ગયા પ્રભુને દ્વાર, બળદેવજી રથ મંગાવે છે, ઓરે જુગદાધાર ॥૧૧॥ જો ગીજીને તે સુભદ્રાને, જાવું ગોમતી ઘાટ;તમ રથ સુભદ્રાયે માગ્યો,ન્હાવા જાવા માટ ॥૧૨॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, બળદેવની ગઇ ગતી;મોકલો બીજો રથ આપીને, આ રથ આપવો નથી ॥૧૩॥ સાંભળી જાદવ પાછા વળીયા, તવ શું કરયું ઘનશામ; મુકયો પોતાના હરણીયા રથમાં, લગ્ન સામાન તમામ ॥૧૪॥ ચુડો પાનેતર કન્યા જાડી, મીંઢળ નાડાછડી; જાદવ કંચુકી કન્યા મોડીયો, કાંકણ કંકુ પડી ॥ ૧૫ ॥ જે જોઇએ તે ભંડારીયામાં, ભર્યું શ્રી ગોપાળ;એ રીતે રથ ત્યાર કરીને બેઠા દીનદયાળ ॥૧૬॥ બળદેવ પાસે પાછા ગયેલા,જાદવ જોદ્ધા જેહ;કહ્યું કે પ્રભુએ નવ આપ્યો, માગ્યોતો રથ તેહ ॥૧૭॥ એવું સાંભળી હળધર ચાલ્યા,ક્રોધ ભરેલા એમ; જઇને કહ્યું જુગજીવનને, રથ ન આપ્યો કેમ ॥૧૮॥ દસ વીસ જાદવ પાસે ઉભેલા, વાતની ચરચા ચાલી; પ્રભુ કહે ઓ મ્હોટા બંધુ, આ મતી કોણે આલી ॥ ૧૯ ॥ આ રથ માહારો હરણીયો છે, વીચારો અંતસ કર્ણ; સોળ સહસ્ત્ર એકસો અષ્ટનું, હામાં કરેલું હરણ ॥૨૦॥ એવો આ રથ ઉપાદી વાળો, બેસે જોગીને બેહેન; એમની વ્રતી ફરી જઇને, થાય માયાવી ચેન ॥૨૧॥ બળદેવજી કહે બોલ્ય વીચારી, જોગી તો દેવાધી દેવા; તારા નેત્રમાં વીચારછે તે દેખે સૌ તારા જેવા ॥૨૨॥ જેવા પોતે તેવા બીજા, જાણે સરવે પ્રાણી, પોતાની ગત સહુમાં સમજે, એજ મ્હોટી એંધાણી ॥૨૩॥ વેહેવારવ્રતી મનમાં હોયે તો, શીદ તજે સંશાર વચન શીધ્ધી થાય કયાંથી,વીચારો વિશ્વાધાર ॥૨૪॥ પોતાના આત્માનું કલ્યાણ કરવા, વ્યવહાર કીધો ત્યાગ; દશે ઇંદ્રી બંધ કરેલી, મનમાં ધરી વૈરાગ ॥૩૫॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી સાંભળો બળદેવ બોધ; ધ્યાન દેઇને ન્યાયમાં સમજો, તમે ને યાદવ ઘોધ ॥ ૨૬ ॥ એ યોગી હશે શી જાતી, કાં ઉંચકે કાં નીચ; નીચ હોયે ને નમીયે તો, તે પણ પાપનો કીચ ॥ ૨૬ ॥ નીચની સેવા ઉંચ કરે તો, નીચ યોની ઉચ જાય;પાતાંજલી રૂશીચે કહ્યું,પોતાના શાસ્ત્રની માંય ॥૨૮॥ કદી કહેશો કે જાત ન જોતા, યોગી વેશને નમીયે, જાત ભાત કાંઇ ન જોવી,તો ઇશ્વરને ગમીયે ॥૨૯॥ પ્રભુ કહે બંધુ બોળવા બેઠા; પોતાનો કુળધર્મ; એકારે બધુ થવા બેસે; કયાં રહ્યો વરણાસર્મ ॥૩૦॥ વ્યવહાર તજે તે નહી ત્યાગી, અનીતી તજે તે ત્યાગી;

વ્યવહારમાં રહી મનનો વૈરાગ, રાખે તે વૈરાગી ॥૩૧॥ સંતોષીને શાંત પડેલો, તે જનને સંત જાણો, યોગાભ્યાસ કરે તે યોગી, નાઠાનેશીદ પરમાણો ॥૩૨॥ યોગીમાં યોગી મહાદેવજી છે, તે પણ રાખે છે નારી; પુત્ર પરીવાર રીધ્ધી સીધ્ધી, એવા શીવ સંસારી ॥૩૩॥ પણ યોગસાધ નથી યોગી છે, ઘર તજવે નહિ યોગી, વ્યવહાર તાગીને નાઠેલો, કાં દુખીયો કે રોગી ॥૩૪॥ સંશારમાં સરસો રહેને, મન રાખે મુજ પાસ; વ્યવહારને લોપે નહિ તે, જાણું મ્હારો દાસ ॥૩૫॥ આત્માનું કલ્યાણ કરવા, જો થયો હોય ત્યાગી; તો શીદ આવે વ્યવહારમાં, નાઠેલો ઘર ગામ ભાગી ॥૩૬॥ ઉપાધી તજી ઉપાધીમાં, ફરી આવે શા સારૂ; હમતો ગુરૂ આતો ચેલા, આતો મંદીર મ્હારૂં ॥ ૩૭ ॥ વૈદક કરવા ટાળવા રોગો, કરતા વઇદોનું કામ; કારણ શું તેને તે કરવાનું; વળી ગામમાંવી સરામ ॥૩૮॥ કાઢવા ભુત પ્રેતોનું વળગણ, આપવા લોકોને પુત્ર, નિર્ધનને દેવી ધનની આશા, કુંવારાને ઘરસુત્ર ॥૩૯॥ એ સરવે કામ સંસારીનાં ત્યાગી કરે શા સારૂ; તેનો વિચાર કરતા નથી, ત્યાં સુધી અંધારૂ ॥૪૦॥ ઘેર ગામ તજ્યો તાત માત તજી, તજ્યા છોકરાં નારી; સગાં વ્હાલાં પાડોસી તજ્યો, તજ્યો જગ્ત વિકારિ ॥ ૪૧ ॥ નાત તજીને જમાત કીધી; માત તજી કરી માઇ, બાપ તજીને બાવા કીધા, બંધુ તજી ગુરૂભાઇ ॥૪૨॥ ઘર તજીને મંદીર બનાવ્યું, શેવકરૂપ ગ્રહાકી; દીકરા તજી ચેલા કીધા, કહો શું મુકયું બાકી ॥૪૩॥ કહેશો કે દશઇંદ્રી તાગ્યો, તોતેબતાવુ ભાંખી; કાંને શું દાટયા માર્યાશું, આંખ્યો ફોડી નાંખી ॥૪૪॥ શું જીભલડી એની કાપી નાખી, શું હાથ કીધા ઠુંઠા; શું લઘુશંકા કે દસ્ત તજ્યો, શું અવયવ કર્યો જુઠા ॥૪૫॥ ત્યાગી થઇ સું ત્યાગ કીધું, વીચાર કરજો ભાઇ; તમે કહેશો કામ જવર તાગ્યો, તે સમજો ચતુરાઇ ॥૪૬॥ મહાદેવથી કામ ન જીતાયો, તો કોણ જીતે કામ; માહાદેવથી સું નીકળ્યા મ્હોટા ઘરી કામ જીતવા હામ ॥ ૪૭ ॥ સંસાર ઉપર વેરાગ ધરી, તજી દીધો સંસાર, પછી શીદ સંસારમાં આવે, વસ્તીમાં કરવા વહેવાર॥૪૮॥ સર્વ તજીને સર્વમાં પેસે, તેતો સમજવું કેવું, પેટમાંથી ઓકીકાઢેલું, પાછું ખાધા જેવું ॥૪૯॥ ત્યાગ કર્યું તો તરછટ તજી, વાસો વસવું વન; તે બદલ આવે વસ્તીમાં, પુરણ પાખંડી જન॥૫૦॥ વ્યવહારમાં રહેલા પ્રાણી વૈભોગી કહોછો જેને, તે કરતાં વઇભોગ બમણો, ખશી ગયેલા તેને ॥ ૫૧ ॥ અજ્ઞાની એને મ્હોટો રામજી, બાગ બગીચે રમાડે. ઘણાં ઘીના ને ગળપણનાં, ભોજન કરી જમાડે ॥ ૫૨ ॥ આપે આ-

સન ગાદી તકીયા, ચર્ણ ચાંપી કરે શેવા; વાયુ ઢોળાવે અંગ ધોવે, એથી તે વૈભોગ કેવા. ॥૫૩॥ રળવું ખપવું કાંઈ નપડે, મોહોમાગ્યું મળે ખાવા; બેટા નામ કોઇએ ન ધર્યું, જેના ને તેના બાવા. ॥ ૫૪ ॥ વેહેવાર તજી વેહેવારમાં વસ, તેથી તે પાખંડ કેવું; કદી કેહેશો બોધ કરવા, તેનો ઉત્તર દેવું. ॥૫૫॥ ઉપદેશ કરવો પંથ ચલાવવો, આચાર્ય જનનું કામ; બીજાનો અધીકારજ કયાં છે, કહે શ્રીમુખ ઘનશામ.॥૫૬॥મનુએ ધર્મશાસ્ત્રમાં કહ્યું, જો ત્યાગી ગળ્યું ખાય; ઘી તેલ ચીકણો આર કરે તો, કામની વૃદ્ધી થાય. ॥૫૭॥ તવ મન વશ કોઇ કાળે ન રહે, વીર્યખ લીત થઇ જાય; તેથી વ્રત ગળપણ જમાડે, તેને બાળ હત્યાય. ॥ ૫૮ ॥ મોહીની રૂપે મહાદેવ પલળ્યા, તો બીજો કોણ રહેનારો; કેહેશે કે કામ દેવ જીત્યા છે, મુરખ એમ કેહેનારો. ॥૫૯॥ એકલા બ્રાહ્મણ છે અધીકારી, સન્યસ્ત લઈ થવું ત્યાગી; તે પણ પાંચમી દ્વાદશીમાં, કુટુંબનીરજા માગી. ॥૬૦॥ તેને પણ રેહેવું નગ્રથી છેટે, અડધો આરજ કરવો; ગળ્યું ચીકણું કાંઇ ન ખાવું, એવો ધર્મ આદરવો. ॥૬૧॥ હાથ ન જોવો વૈદુ ન કરવું, સુવું નહી સેજ્યાય: પ્રેમદાનો પરછાયો ન લેવો, લખ્યું સમરતી માય. ॥૬૨॥ ન જાણો ત્યાગી છે સોહાગી, વઇભોગ લેવા આવ્યા; બળદેવ વીરા તેવા પ્રાણીને; ઇશ્વર તમે ઠરાવ્યા. ॥ ૬૩ ॥ વસ્તીમાં આવી રોગ મટાડી, દેખાડે ચમત્કાર; એવી જરૂર એમને શી છે, કાંઇ કરો વીચાર, ॥૬૪॥ પોતાનું કલ્યાણ કરવું મુકી, અવરનાં દુખ ભાગે; એ પણ એકજ ધંધો કાહાડયો,શું ત્યાગી થઈ ત્યાગે. ॥૬૫॥ ॥ વળણ ॥ શું ત્યાગીયે તાગીયું બોલ્યા શામ શરીર; વલ્લભ વદે એમ સાંભળી, કોપ્યા બળદેવ વીર.

કડવુ ૧૫૦ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ચઢી બળદેવને બહુ રીસ, આને શું કહો છો જગદીસ. ॥ ૧ ॥ તમો શીખ્યા નીંદાય, ત્યારે બોલીયા વૈકુંઠરાય; ભાઇ સત્ય કહ્યું છે અમો, તેને નીંધા સમજ્યા તમો ॥૨॥ તમો વીચારો બળદેવ બળીયા, કીયા ત્યાગીને ઇશ્વર મળીયા સંસારીને મોરારી, કહો તો તે કહું વીસ્તારી. ॥૩॥ મોહોટા જનક વીદેહી જેવા, વળી ઉદાલક રૂશી કેવા; બ્રહ્મવેત્તા

હોય ઘરબારી, શીવ બ્રહ્મા સરિખાને નારી ॥૪॥ સુર્ય ચંદ્રને વિષ્ણુ દેવ, વળી વરૂણ અગ્ની એવ; હરીશ્ચંદ્ર અને રામરૂપ; હતા સહુ સંસારી ભુપ ॥ ૫ ॥ કોહોનો વીશેષ દાખલો દેવું આથી તે સમજાવું કેવું હાલ જે કહું તે નહી ગમે, શાથી કે જીવ એમાં ભમે ॥ ૬ ॥ બોલ્યા બળદેવજી મુખ એમ, રથ આપોછો કેકેમ; તવ બોલ્યા અસરણા સરણ, આતો રથ કરાવશે હરણ. ॥૭॥ માટે બીજો રથ લેઇ જાવો બોલ્યા બળદેવજી એજ લાવો, કહી જોડયો પોતાને હાથે કહ્યું નાના વૈકુંઠ નાથે ॥૮॥ જો જો ભાઇ નવા જુની થાશે, જીવ મારો તમારો જાશે તોહ્યે લેઇ ચાલ્યા હળધારી, કરી હરીએ તો શાહુકારી ॥ ૯ ॥ લાવ્યા રથ્થ અતી પ્રેમ વાપ્યો, પોતે સુભદ્રાને આપ્યો; પણ બહુ કહ્યું જુગદાધાર, તેથી મનમાં રહ્યો વીચાર ॥૧૦॥ મને બહુ ટોકયો જુગદીશ, તેથી જાદવ સોપ્યા વીસ; જોગીને ન્હાવા લેઇ જાવો, સ્નાન કરાવી વહેલા આવો ॥૧૧॥ એવું કહી દીધી આગનાય, આવી જોગીજી બેઠા માંય; ઝોળી તુમડું સાથે લેઇ, વાળી લંગોટી ટેકો દેઇ ॥૧૨॥ તવ સુભદ્રા હરખમાં પેઠી ઘોડાના અછોડા ઝાલી બેઠી, ગ્રહી ચાબક પોતાને હાથ, ચાલી નવરાવવા જોગી સાથ ॥ ૧૩ ॥ ચાલી નીકળ્યાં નગ્રની બ્હાર, થયો મધ્યાનકાળ તે વાર; દસ જાદવ આગળ થાય, દસ પુંઠળ પુંઠળ જાય ॥૧૪॥ ચોટયું છે સુભદ્રાનું ચીત, લાગી પુરણ જોગી પર પ્રીત, નથી રથ હાંકયામાં લક્ષ, જોગી સામા ચોટાડયાં છે ચક્ષ ॥ ૧૫ ॥ એને ઉલટ એવી જોગી, બાવાના ગુણ ગાવા લાગી; નથી બાવલીયા તુલ્ય કોય, નીરખી નીરખી રૂપ જોય ॥૧૬॥ વલણ ॥ રૂપ જુએ બાવા તણું, બહુ મારે નેન બાણ; કહે વલ્લભ કરે ઘણા, બાવાના વીખાણ.

કડવું ૧૫૧ રાગ બાવલીયાનો.

એ બાવલીયાને દેખીરેરેરે હો; મોહ પામ્યા પ્રેમદારે. ॥ ટેક ॥ બોલ્યા. બોલ્યા વૈશમપાયે વચન સાંભળ સાંભળ જનમેજેરાજન, શુભદ્રાનું લબ્ધ થયું છે રે મન એ૦ ॥૧॥ આ બાવલીયાનું ગોરૂ ગોરૂ છેરે ગાત્ર, બાવલીયાને ચરણે અડસટ તીરથ જાત્રા; બાવલીયાના ભુજમાં શોભે છે તુંબી પાત્ર. એ૦ ॥૨॥ બાવલીયાએ મોઢે ચંદન લીધું ચોળી,

બાવલીયાને અંગે ભભુત રગદોળી, બાવલીયાની ડાબી ખાંધે શોભે ઝોળી. એ૦ ॥૩॥ વાવલીઆના અંગ તણી છે સારી છટા, બાવલીયાને અંગે ભભુતીની ગટા, બાવલીયાની લાંબી લાંબી શોભે જટા.એ૦॥૪॥ બાવલીયોતો દીશેછે પુરૂષ મોહોટો. જમણા ભુજમાં કેવો સુંદર શોભે સોટો, બાવલીયેતો વાળ્યો છે વ્રજર લંગોટો. એ૦ ॥૫॥ વલણ ॥ એમ વિખાણ કરે અતી, વળી વળી નીરખે મુખ, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, મુખ જોયે થાય સુખ.

કડવું ૧૫૨ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ અરજુન કહે ઓરે સુભદ્રા, પડશે કોઇને વહેમ; રથ હાકયામાં ચીત નથી તાહારૂં, મને જુએ છે કેમ. ॥૨॥ સુભદ્રા કહે તમ ચરણની, સદા થઇ રહુ દાસી; મહારી ઇચ્છા પુરણ કરો, આપણ જઇએ નાશી ॥૩॥ અરજુનજી કહે ઓરે અબળા,વાતોમાં પડશે વેમ; વીસ જાદવ આપણી જોડે; તે જાવા દે કેમ ॥૪॥ સુભદ્રા કહે ઓરેમાહારાજા,ચરીત્ર માહારૂ દેખાડું;એતે રડયા સુંકરતાતા એમને પાછા કહાડું ॥૫॥ એમ કહી ઝાંઝર પોતાનું, કાહાડીને કરમાં લીધું;જાદવના જોયામાં ન આવે,તેમ સંતાડી દીધું ॥૬॥ પછી પોતે કહ્યું જાદવોને, મારા રડયા કયાં આવો, પગનું ઝાંઝર પડી ગયું કે, શોધકરીને લાવો ॥૭॥ તવ દસ જાદવ શોધવા માટે,તરત પાછા વળીયા; બીજા દસજણ સાથે રહ્યા, ચોકી કરવા બળીયા ॥૮॥ સુભદ્રા કહે વળો પાછા, સહુ શોધવાને જાવો;ઝાંઝર માહારૂ અમુલ્ય છે તે, ગમે ત્યાંથી લાવો ॥૯॥ તવ તે પણ સોધવા વળ્યા પાછા, શુભદ્રા પડી પાય, કોહોતો હવે ઘોડા દોડાવું દો મુજને આગ્નાય ॥ ૧૦ ॥ અરજુનજી કહે બેશ તું રથમાં, કહી રથમાં બેસાડી; ચારે ઘોડાના અછોડા ઝાલી, અસ્વો દીધા ઉરાડી ॥૧૧॥ વાયુ વેગે રથ દોડાવ્યો, સુભદ્રા ખુશી થાય; આ જોગી સહુ વાતે કુશળ; જાણે બધી વીદ્યાય ॥૧૨॥ અરજુન ત્યાંથી નાઠા નાઠા; ગયા એક જોજન; મેદાનમાં એક વ્રક્ષની નીચે રથ રાખ્યો સતી તન ॥૧૩॥ સુભદ્રા કહે શીદ રથ રાખ્યો, જાણી જશે કોઇ વાત;

તો તો જાદવ લેઇને આવે, નબળા છે મુજ ભ્રાત ॥૧૪॥ એવામાં અં-તરયામીયે,મોકલ્યા નારદ રૂશી; જાવો તમે ત્યાં જઇ પરણાવો,વરકન્યા થઈ ખુશી ॥૧૫॥ રથના ભંડારીયામાં ભર્યો છે;લગ્નનોસામાન સર્વ, હસ્તમેળાપક કરી આવો, ટળે બળદેવનો ગર્વ ॥ ૧૬ ॥ એવું સાંભળી નારદ ગયા; જ્યાં વન વીસે યોગી, નારદ કહે આવો પરણાવું,ઇંદ્ર નંદન વૈભોગી ॥૧૭॥ કહી બેઉને નીચે ઉતાર્યા, ભંડારીયું ઉઘાડયું; ભરી હતી સામગ્રા લગ્નની, જે જે હતું તે કાહાડયું ॥૧૮॥ સુર્યની સાખે વીપ્રને વચને,હસ્ત મેળાપક કીધો, જાદવ કંચુકીને પાનેતર, ચુડો પેહેરાવી દીધો ॥૧૯॥ કહ્યું કે મંગળ નહી વરતાવું, કૃષ્ણ દેશે કન્યાદાન; એવું કહીને નારદ રૂશી, થયા અંતરધ્યાન ॥ ૨૦ ॥ વરકન્યા બે રથમાં બેઠાં, બોલી સુભદ્રા એમ; એ માહારાજ અશ્વ હંકારો, ઉભા રહ્યા છો કેમ ॥૨૧॥ અરજુન કહે સુણ સુભદ્રા, તુંને તો નાઠાનું મન; પણ કન્યા લેઇને કેમ નાસુ, છુ ક્ષત્રીનો તન ॥ ૨૨ ॥ ઇંદ્રપસ્તનો રાજીયો હું, કરનારો સંગ્રામ, કુન્તા સતીનો દીકરોછું, અરજુન માહારૂ નામ ॥૨૩॥ નથી હું યોગી છું વૈભોગી, સત્રુને પોચાડુ ઠેઠ; ચોરની પેઠે નાશી જાવું તો લાજે જનુનીનું પેટ ॥૨૪॥ સુભદ્રા કહે ચીંતા નથી,એ માહારા ભરથાર; માહારા ભાઇને કહેવાની કે, નથી ગઇ નાત બહાર ॥૨૫॥ અરજુન કહે ચાહ્ય તેમ કહેજે, કહી ઉભો બળવાન; પેલા જાદવે ઝાંઝર સોધ્યું, નગ્ર લગી નીધાન ॥૨૬॥ તો પણ તેતો હાથ ન આવ્યું, ગયા ગોમતી તીર; બહેન ન દીઠાં રથ્થ ન દીઠો, નેત્રોમાં આવ્યાં નીર ॥૨૭॥ અરેરે ભાઇએ શું કરશું, આવ્યું દારૂણ દુઃખ, જોગી લેઈને જતો રહેલો, શું દેખાડશું મુખ ॥૨૮॥ એમ કહીને રડતા રડતા પાછા વળ્યા ધરી રીસ; બળદેવજીને ઘેરઆવી, ખોળામાં મુકયાં શીશ ॥૨૯॥ બળદેવજી કહે છે કેમ રડોછો; કયાં ગયાં યોગીને ભગની, જેવું હોય તેવું કહો મુને, અંતર ઉઠયો અગની ॥ ૩૦ ॥ જાદવ કહે ઝાંઝર પાડયું, મારગે સુભદ્રાય; તે સોધવાને મોકલ્યા અમને, જોગી થયોવીદાય ॥૩૧॥ શોધીને અમે ગોમતી ગયા, ન દીઠાં યોગી કે બેહેની; તેથી તમને કહેવા આવ્યા, જીવજ ઝાલ્યો રેની ॥૩૨॥ બળદેવજી કહે ઘાંટા ન કાહાડો, જો જાણે પુરૂશ પુરાણ; ના કહ્યા ઉપર કામ કર્યું તે, કાહાડે મારો પ્રાણ ॥ ૩૩ ॥ એમ કહીને રડવા લાગ્યા, મનમાં ને મનમાં મુઝાય; એવામાં સું કૌતક કીધું, પોતે વૈદર્ભિકુંડ રાય. ॥ ૩૪ ॥ પ્રભુ

એ મંત્રની માયા ખેંચી, પોતે દેવાધી દેવ;એટલે સૌ લોક દુખીયાથયા હતા તેવાને તેવા ॥૩૫॥ બેહેરા હતા તે બેહેરા બનીયા, આંધળા થયા અંધ; બોબડા બોલાવું શીખ્યા હતા તે, બોલવું થયું બંધ ॥૩૬॥ રોગીયા રોગી દુખીયા દુખી, ગર્ભવંતી થઇ ખાલી; જોગી જુઠો ને ધુતારો, એવીજ અફવા ચાલી॥૩૭॥ ચાલો જઇયે જઇયે જોગીના પાસે ઉંચું નીચું લોક થાય; જોવા ગયા તો ન મળે જોગી, હાહાકાર વરતાય ॥૩૮॥ બળદેવ ઘરમાં છાંના રડે છે, ઉઘાડું નવ્ય રડાય; ક્રષ્ણ પ્રભુનો ભય છે ભારે, કોઇને વાત ન થાય ॥૩૯॥ એટલે જાણી જોઇને આવ્યા, પ્રભુ ભાઇને ઘેર, બહારથી બોલાવતા ગયા ઘરમાં. આપતો આનંદ ભેર ॥૪૦॥ વળણ॥ પ્રભુ આનંદથી આવીયા; કરતા મુખ પોકાર, કહે વલ્લભ બળદેવ રડે, નીચું જોઈ તે વાર.

કડવું ૧૫૩ રાગ વદરભીનો.

હવે બળદેવજી નૈણાં ભરે, કરે બહુ આંસુ પાત;પ્રભુ આવી લાગ્યા પુછવા; કેમ રડો છો ભ્રાત. બ૦ ॥ ૧ ॥ પુછે તો બળદેવ બોલે નહી, રડે રદીયા ફાટ; અરેરે હવે શું થશે, કહી કુટે લેલાટ. બ૦ ॥૨॥ તવ ક્રષ્ણ કહે કહો મુજને, કેવું થયું વીઘન; શી આયફત પડી આપને, કાં શું લાગ્યું લાંછન. બ૦ ॥૩॥ ત્યારે બળદેવ બોલ્યા એ બંધવા,વાંકુભવીશ કાહાવ્યું; તમોએ જે કહ્યું મુજને, તેતો આગળ આવ્યું. બ૦ ॥૪॥ જો જો ભાઇ શાન્તી રાખજો, વાત કહુ મુખ કથી;ભય તમારો ભારે મને, જીભ ઉપતી નથી. બ૦ ॥૫॥ તવ પ્રભુ કહે કદી કહી દો તમે; જીવ નથી રેહેતો હાથ;મ્હોટાયે ભુજ બે ઝાલીયા,સાંભળો જદુનાથબ૦ ॥૬॥ મને શીખ દીધી તમોએ ઘણી,ઘણો બાંધતાં બંધ;પણ સાચોસ્વારથ લાગીયો, થયો લોભમાં અંધ. બ૦ ॥૭॥ મેંતો જોગીને ઇશ્વર જાણીયો, નમતો રહ્યો ચર્ણ; એણેતો લાછન આપીયું, કર્યું બેહેનનું હર્ણ. બ૦ ॥ ૮ ॥ તવ પ્રભુએ લેલાટ કુટીયું, કર્યું કર્મ આ કેવું; ચોરને ઘેર ચોર ફાવીયો, જીવ આપુ કે લેવું. બ૦ ॥ ૯ ॥ એમ કહીને પ્રભુ પ્રથવી પડ્યા, લાગે બળદેવ પાય; ભુલ થઈ બહુ માહારી, કરો કાંકક્ષમાય. બ૦ ॥૧૦॥ પ્રભુ કહે હવે માનું નહિ, એમ માંડીયા ચેન; જો

જીવી જીવાડવો હોય તો, લાવો સુભદ્રા બેહેન, બ૦ ॥ ૧૧ ॥ વળણ ॥ લાવો ભગની માહરી, તો મટશે કલપાન્ત; નહિતો નવા જુની થશે, પાડો ઝટપટ શાન્ત.

કડવું ૧૫૪ રાગ ઝુલ્લણાનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ કૃષ્ણ કહે મારી ભગની લાવો, નહી તો છાંડુ દેહ, તમોને જોગીએ દીકરો આપ્યો,લાવો રમાડુ તેહ.॥૨॥ બળદેવજી કહે દીકરો મુઓ, એવે આવ્યું ગામ લોક, રોગીયા સૌ હતા તેવા થયા, એમ પાડે છે પોક. ॥૩॥ જોગી ધુતારો જાદુવાળો, કેવો મ્હોટો સીદ્ધ થયો; જદુકુળમાં લાન્છન દીધું, ભગનીને લેઇ ગયો. ॥૪॥ બળદેવજી કહે જાદવ મ્હારા, અષ્ટ દીશાયે જાવો; એક પોહોરની રજા આપુછું, ચાહ્ય ત્યાંથી શોધ લાવો. ॥૫॥ એટલે છુટયા છપ્પન કોટી, હાથ ગ્રહી હથીઆર; કૈ ચાલ્યા ચરણ કૈ ઉંટ ઉપર, કૈ બેઠા તોખાર. ॥ ૬ ॥ બળદેવજી ઘર આગળ બેશી, ઘનશામને સમજાવે; ઓ વિરા તમે કલેશ ન કરશો, હમણાં સોધજ આવે. ॥ ૭ ॥ તમારૂં કહ્યું અમે ન માન્યું, ઘેર કર્યો ઉતારો, અમે તો ત્યાગી માન્યો તો, તમે માન્યો તો ધુતારો ॥૮॥ પ્રભુ કહે શીખામણ દૌ તે, સદાયે રાખજો યાદ, ત્યાગ કરિ વ્યવહારમાં વસે, તે ઢોંગી નીરવાદ. ॥૯॥ વળી જાતી કજાતી જોયા વણ, શેવા કરે જન જેહ; સુકૃીત તેનું ધોવાઈજાઇને, નર્કવાશી થાય તેહ॥૧૦॥ વીપ્રનો સુત સન્યાશી હોયે, પુકત ઉમ્મર જ્યારે; શાસ્ત્રના કહ્યા પ્રમાણે તેને, અન વસ્ત્ર દેવું ત્યારે. ॥૧૧॥ તે વણ વીશેશ શેવા ન કરવી, નારીયે ના જવું પાસ; તેથી મન તેનું વીમળ થાયે, વ્રત કર્યું તેણે નાશ ॥૧૨॥ તે દોશ લાગે તારૂણીને, નગ્રમાં ન દેવો વાસ; વીપ્ર વિના અન્ય વરણથી તો. કરવો નહી અભ્યાસ. ॥૧૩॥ વ્હેવાર તજ્યો તે વ્હેવારે છુટયો, પછી તેને શી લાજ. મ્હોટાઇ દેખાડો અજ્ઞાનીયોને; મુરખ માને માહારાજ ॥ ૧૪ ॥ નાતનાં જાતનાં માતનાં તાતનાં ખોટાં કરી નીસરે; તેતો પ્રાણી બીજા કોઈનું, કેમ ખોટું નવ કરે. ॥ ૧૫ ॥ વ્હાલાનું ખોટું કરી વહે વાટે; તે કોનું મુકે બાકી, મોક્ષને અરથે નીકળ્યો હોય તો વનમાં વસે સુખ તાકી. ॥૧૬॥ સંસાર તજી સંસારમાં આવે, તેને શ્વા-

રથ કોઇ રીતે; તે વણ શા સારૂ તે આવે, સમજો ન્યાયને પ્રીતે ॥૧૭॥ વેહેવારપર થઇ અરૂચી તેથી, વહેવાર દીધો ત્યાગી;તોપછી વેહેવારમાં શીદ આવે, આવે તો મતલબ લાગી ॥૧૮॥ મતલબ વીના કદી ન આવે, વ્હેવાર લેત વહેવારૂ; વનમાં વનફળ જળ ખાવા સહુ દેછે ગીરધારી ॥૧૯॥ વસ્તી તજી વસ્તીમાં આવે, કાં મહતાને સારૂ; મનમાં હોયે કે દેવલ બાંધી, રાખું સદા નામ મ્હારૂં ॥૨૦॥ કરૂ ભંડારને બ્રહ્મ ભોજન; તેથી નામના વધે, મહાનંત થઈ ગાદીયે બીરાજી,ગુણ ગણાવું બધે ॥૨૧॥ વળી કહેવરાવું ચમતકારી, વળી પુંજાવું ચરણ;શેવાકરશે શેવક લોકો, બહુ પ્રાણી આવશે સરણ ॥૨૨॥ વીવીધના ભોજન મળવાનાં, એવું ઢોગીના મનમાં; એવું ન હોય તો વ્હેવાર તજી, કેમ વશ્યો નહી વનમાં ॥૨૩॥ એ બળદેવજી માનજો સાચું, એમ કર્યો ઉપદેશ; હળધારી કહે ધન્ય છે વીરા, શંકા રહી નહી લેશ ॥૨૪॥ એવામાં યાદવ સોધે ગયેલા, ફરી ફરી પાછા આવે; ક્રસણ ન ચેતે તેવીરીતે શેશને સાન બતાવે ॥૨૫॥ એવામાં બે જાદવ ગયા, અરજુનનો રથ જ્યાંય, તેમણે જોયું આઘા રહીને; બેઉને દીઠા ત્યાંય ॥૨૬॥ જાણ્યું કે જો જઇને ઝાલીયે તો, જોગી છે જાદુવાળો; પશુ બનાવે કે અંધ બનાવે જોયો છે વીધાનો ટાળો ॥ ૨૭ ॥ જોગીના જેવા જાદુવાળા, આપણા જુગજીવન; તેમને જઇને લાવીયે તેડી, એમ વીચાર્યું મન ॥ ૨૮ ॥ તે બેઉ ચાલ્યા નગ્રમાં આવ્યા,લાવ્યા છેએ સોધ; પણ ભગનીને પરણ્યો છે જોગી, બળદેવને થયો ક્રોધ ॥૨૯॥ ઉઠો મ્હારા વીઠલ વીરા, કરીયે કાળો કહેર; પ્રપંચ કરી પરણ્યો કન્યા; મારી નાંખીયે દેર ॥૩૦॥ એટલે ઉઠયા અંતરયામી, જાદવ છપ્પન ક્રોડ; એક લાખ શાઠ શહસ્ત્ર એકાશી, પ્રભુના પુત્રની જોડ ॥૩૧॥ હળધારી હથીઆર લેઇને, બેઠા રથની માંય, સહુ દોટા દોટ કરતા આવ્યા, જોગી ઉભોછે ત્યાંય ॥૩૨॥ આગળ પાછળ ઘેરો ઘાલી, કોટ વળી સહુ ઉભા; સુભદ્રાને પરણેલી દેખી, ક્રોધે ભરાણા સુબા ॥૩૩॥ ક્રષ્ણ કહે મોહોટાભાઈ સુણો; આપણ અળગા રહીયે; જાદવને પુત્રો હણે એને, નહી તો પક્ષે થઇએ ॥ ૩૪ ॥ એમ કહી બેઉ અળગા ઉભા, પ્રભુ વધા વચન;જાવો જઈ રથને ફોડઇ લાવો, ઓરે પ્રદુમાન તન ॥૩૫॥ તવ પ્રદુમાને ફરશી લીધી, રથમાંથી ઉતરીયો; રકત લોચનને સુર ભરેલો, યોગી કને પરવરીયો ॥૩૬॥ જઇને અડીયો રથે ચડીયો, ક્રોધ છે અંતસકરણ;ઘોડાના અછોડા ઝાલી,જોગી

ને નાંખ્યો ધરણ ॥ ૩૭॥ સુભદ્રા સહીત રથ લાવ્યો; કૃષ્ણ પ્રભુની પાસ; એટલે બીજા રથમાંથી એમાં, બેઠા શ્રી અવીનાશ ॥ ૩૮ ॥ જઈ પ્રદ્યુમાન પોતાને રથે, બેઠો ગ્રહી હથીઆર;સુભદ્રાની પ્રત્યે બોલ્યા, હળધારી તે વાર ॥૯॥ સત્ય બોલ ભગની ઉઠયો છે અગ્ની, જોગી ઉભો તને લાવી; કે તું તાહરીજ ખુસીથી જોગીની જોડે આવી ॥ ૪૦ ॥ સુભદ્રા કહે મારશો નહી,જોગી બીચારો રાંક;એને શીખવીને હું નાઠી, નથી ત્યાગીનો વાંક ॥૪૧॥ બળદેવજી કહે ધીક્કાર ભગની, નીચું ઘલાવ્યું અપાર; સુભદ્રા કહે નથી નીચું, નથી ગઈ નાત બાહાર ॥૪૨॥ છે જોગી સુત ક્ષત્રી કેરા, કુન્તાજીના તન; પાન્ડવ કુળમાં હું પરણીછું અરજુન નામ પાવન ॥૪૩ ॥ એટલે બોલ્યા બળભદ્રજી, કૃષ્ણ વીરા વિચારો;વ્હાલામાં વીકટ કામ કીધું, પાન્ડવને ઠેર મારો ॥૪૪॥ સગાયે દગા દીધા આપણને, લાજ જરા નવ ધરીયે; પાંચે મારી ન પાન્ડવા પ્રથવી, જગતમાંથી કરીયે ॥૪૫॥ કૃષ્ણે કહ્યું કે કોના એ સગા, કીધો કપટથી કેહેર; શું જાઓછો જાદવ મહારા, મારી નાંખો ઠેર. ॥૪૬॥ તવ સુભદ્રા છાનીમાની, કૃષ્ણને કરગરતી: હેવાતણ માહારૂં સીદ ખુઓ છો, વિનય વચન ઓચરતી ॥૪૭॥ વિરા તમે મુજને પુછયું’તું, તવ મેં કહ્યું તું એમ; જોગી પરણવાનું બોલી, માર્યો તમાચો ન કેમ ॥ ૪૮ ॥ ધર્યું કરવા દે કનડો છો, ઓરે શ્રી ગોપાળ; કૃષ્ણ કહે તારા જોગીનો, નહી કરૂં વાકો વાળ ॥ ૪૯ ॥ સુભદ્રા કહે વારૂ વીરા, તુજ વંશ વૃદ્ધી થાજો; બળદેવ માહારૂં ઘર ભાગે છે, તેથી જડામુળ જાજો ॥ ૫૦ ॥ એવામાં હોકારો કરીને, બોલ્યા દિનાનાથ, શું જુઓછો જોગીને મારો ઉચો કીધો હાથ ॥૫૧॥ સુભદ્રા કહે આ શું બોલો છો, દાબ્યો પ્રભુએ ચરણ; બળદેવ કહે કૃષ્ણ વીરા, કરીશ બહેનનું મરણ ॥૫૨॥ પ્રભુ કહે બેનને નવ કહેશો, શું ભગનિનો વાંક; બાવાને લાવી ભુરકી નખાવી, તેથી વશ થઇ રાંક ॥૫૩॥ જોગીને લાવ્યા ભગની સોંપી, વાંક તમારો માનો; ભુરકી નાંખેથી વશ થઇએ,તેમાં એનો વાંક શાનો॥૫૪॥ એમ કહી બળદેવને વાર્યો, ઉસ્કેર્યા જાદવ જોધ; અરજુનજીને ઓછુ આવ્યું, કોણ લેશે મુજ સોધ ॥૫૫॥ વળણ. ॥ એમ જાણી રડતો ઘણું, દગા ભરેલ દયાળ; વલ્લભ વદે અરજુનને, પડી પેટમાં ફાળ.

કડવું ૧૫૫ રાગ મધવંનનો.

મારા ગદાધારણ ગુણવાનરે,ભાઈ આવો;માહારી જતી રહીછે શુધ ને સાનરે, ભાઈ આવો. ટેક. યોગી કરી તમે વન વિશે કાડયો, તીરથ યાત્રા કરી સારીરે; પંપાસારોવરે પુર્વના લેખે,પરણ્યો અપછરા બેનારી રે. ભાઈ. ॥૧॥ ત્યાંથી હું આવ્યો દ્વારિકાં નગરી, મળ્યા અસરણાસરણ રે; વચને બાંધી મને લૈ ગયા ગામમાં, કરાવ્યું ભગનીનું હરણરે. ભા. ॥૨॥ હવે સામા શત્રુ થઇ ઉભા છે, જાદવ પાસે મરાવારે; સૌને ઉસ્કેરી આયુધ્ય ઝલાવ્યાં, ક્ષય મારો કરાવારે. ભા. ॥૩॥ ભીડ વેળાના ભીમસેન ભાઈ, મુજ નેત્રે આંસુની હેલીરે; અનેક વચમાં એક ઘેરાયો,મ્હારૂનથી કોઈ બેલીરે. ભા. ॥૪॥ આજ જમ જેવા જાદવ ભાસે છે; ભય મુજ મનમાં થાય રે; સમળી સીચાણી કારમા બોલે, મને ધરતી તો ખાવાને ધાય રે. ભા. ॥ ૫ ॥ બંધવ હોય તે દુખડાંના બેલી, વિઘન તમે નિવાર્યારે; લાખાભોવનની લાહ્યમાં લાગ્યા ત્યાંથી તમે ઉગાર્યારે. ભા. ॥ ૬ ॥ વનમાં રહા ત્યાંથી દહીતોયે ચોર્યા, ત્યાંથી તમે છોડાવ્યારે; એક ચક્રામાં વિપ્ર ઉગાર્યો, નિત્યના છ જીવ બચાવ્યારે. ભા. ॥ ૭ ॥ યુધ્ધ કરૂ પણ એકલો હું છું;નથી મારે રથનો આધારરે; પાછો પડુ નહી પણ મુજ પાસે એક નથી હથીઆરરે. ભા. ॥૮॥ હથીઆર વણ તમે બકરાક્ષને, બહુ બળથી હણીયોરે; ત્યાંથી નિકળી આગળ જાતાં; મળ્યો ગાન્ધર્વ રણીયોરે. ભા. ॥૯॥ એમ સંભારતાં સાંભરી આવ્યાં, અભંગ રથ હથિઆરરે; મને વચન અંગારકે આપ્યું છે, ભય નવ્ય ધરૂં લગારરે. ભા. ॥ ૧૦ ॥ વળણ ॥ હથીઆર સાંભર્યા એટલે, ધર્યુંઅંગારકનું ધ્યાન, વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, કરતો હરતો ભગવાન.

કડવું ૧૫૬ રાગ શવૈયાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહિમાય ॥૧॥ સમરણ કીધું અંગારકનું, વચની પુરૂષ નવ ચુકયો, અક્ષય ભાથો ગાંગેવ નામા,ધનુષ સતરથ મુકયો॥૨॥ તેવાજ અરજુન રથ પર ચઢીયો, ઝોળી તુમડું ફેંકી દીધું, ઘોડાનાઅછોડા ઝાલ્યા, ધનુશ હાથમાં લીધું ॥ ૩ ॥ બાણને ભાથો ભેરવ્યો ખાંધે, ધનંજય થયો ત્યાર; ગાંગેવ નામા ધનુશ ચઢાવી, બળમાં કર્યો ટંકાર.

॥૪॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોકમાં પોહોચ્યો, ડોલ્યા દશે દીગપાળ; ધરણુ લાગી ધ્રુજવાને, ખળભળ્યુ પ્રાતાળ ॥૫॥ પછી મુછે હાથ નાંખ્યો, બોલ્યો મુખ વચન; હવે કરવું હોય તે કરો, ઓરે જુગજીવન ॥૬॥એટલે કોપ્યો પુત્ર પ્રદ્યુમન, પહેલો ઉપાડયો હાથ એટલે આયુધ લઇને તુટયો જાદવનો સહુ સાથ ॥૭॥ માર માર કરતા પાછા ન ફરતા, ક્રોધાતુર થઇ દ્રષ્ટી; મેઘ દળ વરસે તેવી કીધી, આયુધ કેરી વ્રષ્ટી ॥૮॥ અરજુનજીયે બાણ માર્યા, અગણીતાં અપરમપાર; પણ જાદવો બહુ બળ કરતા, ફેંકે અતી અથીઆર ॥૯॥ અરજુન પન્ડે એકલો તે, કયાં કયાં દ્રષ્ટી રાખે; એક તરફ એ યુધ્ધ કરે તો; બીજા વીંધી નાખે ॥ ૧૦ ॥ તેથી અરજુન કાહ્યર થયો, કામજ કેવું કીધું, અગણીતો મંત્ર ભણીને, બાણુ મોહાસ્તર લીધું ॥૧૧॥ ફેરપુંદડી ફરીને ફેંકયું, બહુ બળમાં બાણુ એક; અગણીતા મંત્ર વડે તે, બાણ થયા અનેક ॥ ૧૨ ॥ તેણે સહુની રૂદીયા ભેદી, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયા; યુધ્ધમાં જેટલા ઉભા રહેલા તેટલા સરવ પડીયા ॥૧૩॥ મુરછાંગદ બે ભાનમાં પોહોડયા, જોયું દ્વારીકાં નાથ; બે ભાઈ સામો અરજુનજીએ, મુછે નાંખ્યો હાથ ॥ ૧૪ ॥ આવો યુધ કરવું હોયતો, થઇજાવો તૈયાર; તે સાંભળીને બળભદ્રજી કોપ્યા અપરંમપાર ॥૧૬॥ હળમુશળ લેઇને હલાવ્યું, ચક્ર લીધું જુગધીસે;હળધર કહે હળમુશળથી, જોગીનું છેદું શીશ ॥૧૭॥ ચક્ર રેહેવાદો ચતરૂભુજજી, પ્રભુ બોલ્યા ક્રોધભેર; તમે મારો જોગીજીને, હુંમારૂં જાદવઠેર ॥૧૮॥ બળદેવ કહે આમકેમ બોલો, વાંકવિના જદુરાંક. પ્રભુ વદ્યા વણ વાંકે મારોછો, જોગી તણો શો વાંક ॥૧૯॥ બળદેવ કહે બોલો વિચારી, ઓરે અસરણા સરણ; આપણા કુલમાં લાન્છન આપ્યું, કીધું બેહેનનું હરણ ॥૨૦॥ કૃષ્ણ કહે તમો સાંભળો વીરા, આપણી લીધી કન્યાય,પણ પુરણ વિચાર કરીને, હું કરૂં મહારો ન્યાય. ॥ ૨૧ ॥ ઘણીક પ્રેમદા હું લાવ્યો તે કોણે મને પરણાવ્યો; જ્યાં મોહ લાગ્યોને સારી દીઠી, ત્યાંથી હરણ કરી લાવ્યો. ॥ ૨૨ ॥ કોઇને ત્યાં કરીએ જેવુ તેવું, આપણુ ઘેર કોઇ કરે, વ્હેવાર એવો વિશ્વ તણો છે, માટે મ્હારૂં મન ડરે ॥૨૩॥ સર્વના ઘરમાં ચોરીઓ કીધી, હું શ્રી નંદકીશોર, તો તેનું ફલ તેવું લૈયે હોય ચોરને ઘેર ચોર ॥ ૨૪ ॥ બળદેવ કહે તું છે સલામાં,તેંજ કરાવ્યું હરણ; તવ કહ્યું જાવો મેં કરાવ્યું; બોલ્યા અસરણા સરણ ॥૨૫॥ બળદેવજી આયુધ પછાડી, રીસાઇને ગયા ઘેર; અરજુનને જઈ ચરણે લાગ્યા, ભુદરજી ભાવ ભેર ॥૨૬॥ અરજુન-

જી કહે જાવો મહારાજા, દગાખોર જદુરાય; ખરેખરા મારા હાથ દીઠા, ત્યારે આવી પડયા પાય ॥૨૭॥ પ્રભુ કહે તમે એમ માનો, બોલી સુભદ્રા વચન;કૃષ્ણ પેહેલેથી હતા સલામાં, એ સાસુના તંન. ॥ ૨૮ ॥ અરજુન કહે બોલો પ્રભુજી, ટળે માહારો વેમ; સલામાં હતા તો આટલું બધુ, યુદ્ધ કરાવ્યું કેમ ॥ ૨૯ ॥ કૃષ્ણ કહે હથીઆર તમારાં, હતાં ગાન્ધરવની પાસ; તે મંગાવવા તમપર કીધો; આટલો બધો ત્રાસ ॥૩૦॥ પારથ કહે વારૂ મહારાજા, એવે જાદવ ઉભા થાય; પ્રભુને પાયે પડતા જોઈ,સરવે આવી પડયા પાય ॥૩૧॥ જુગધીશે જોગી વેશ ઉતરાવ્યો, ઉતરાવી નાંખ્યા કેશ, વસ્ત્રને આભુશણ પેહેરાવી, ધરાવ્યો ક્ષત્રી વેશ. ॥૩૨॥ વાજતે ગાજતે ગામમાં લીધાં, ઉતાર્યા ઘેર હરી; અરજુનને કહ્યું ઇંદ્રપસ્તમાં, લખો કંકોતરા ॥૩૩॥ અરજુને કંકોતરી લખી મોકલી પોતાને ઘેર; સૌ સાંભળતાં સેદેવે વાંચી, જાણી પુરણ પેર ॥૩૪॥હસ્તીનાપુર કાહાવ્યો સંદેશો, ભીસ્મ વીદુરને સાર; તેથી સતીયા જાનમાં જાવા, આવ્યા તેણીવાર ॥ ૩૫ ॥ દ્રોણ કૃપાચાર અશ્વસ્થામા, આવ્યા ઈંદ્રિપસ્ત ગામ; કૌરવોએ ખબર જાણી, દાજે બળ્યા તમામ ॥૩૬॥ પાન્ડવ નીકળ્યા જાન લઇને,દ્વારીકામાં પરવરીયા,કૃષ્ણ પ્રભુએ આપ્યો ઉતારો, જાનૈયા ત્યાં ઉતરીયા ॥ ૩૭ ॥ માત ભ્રાત અરજુનને મળીયાં, બોલ્યા શ્રી ભગવાન;લગ્નનો દીવસ ઉત્તમ આજે,દેઇશું કન્યાદાન॥૩૮॥ એમ કહી જઇ મંડપ માંડયો, વરવા આવ્યો ઈંદ્ર તન;સુભદ્રા લાવીપધરાવી, પરણાવે જુગજીવન ॥૩૯॥ ગોર ગરગાચાર જાદવ કેરા; પાન્ડવના કૃપાચાર; વીધી પ્રમાણે લગ્ન કરાવે, દે દાન જુગદાધાર ॥ ૪૦ ॥ ॥વલણ॥ કન્યાદાન દે કૃષ્ણજી, સાંભળો સૌ શ્રોતાય, દાન દીધે વલ્લભ વદે, તેને તે ફળ થાય.

કડવું ૧૫૭ રાગ રોહીણીનો.

ત્યાંતો સમે વરતે સાવધાન, શોભા ઘણેરીરે; ત્યાંતો કૃષ્ણજી દે છે કન્યાદાન, શોભા ઘણેરીરે. ॥ ૧ ॥ ચોરી પેહેલું મંગળ વરતાય. સો૦ તેમાં ગાયોદાન અપાય. સો. ॥ ૨ ॥ ચોરી બીજુ મંગળ વરતાય. સો. તેમાં દાશીના દાન અપાય. શો. ॥ ૩॥ પછી ત્રીજુ

મંગળ વરતાય. સો. તેમાં પ્રાથ્વનાં દાન અપાય. સો. ॥૪॥ ચોરી ચોથુ મંગળ વરતાય. સો. તેમાં ભંડાર સહીત અપાય. સો. ॥ ૫ ॥ પછી વરકન્યા જમ્યાંરે કંસાર. સો. આપ્યો છેડે સહામણુ હાર. સો. ॥ ૬ ॥ પછી રૂપીયા વીંટીઓ રમાય. સો.લાગ્યા વરકન્યા ગોત્રજને પાય. સો. ॥ ૭ ॥ વલણ ॥ કન્યાદાન દીધું પ્રભુ કરાવીયા ભોજન; પછી વહેંચે પેહેરામણી, પોતે જગજીવન.

કડવું ૧૫૮ રાગ સામેરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ બે રથ આપ્યા ધનના ભરીને, ઉપર કરયો સરપાવ; પછી કહ્યું કુન્તાજીને, માગો જે હોય ભાવ. ॥ ૨ ॥ કુન્તાજી કહે જાણજો સદા, ભકત ભાવે મને દાસ; એટલે ધરમને પુછવા લાગ્યા, પોતે શ્રી અવિનાસ ॥૩॥ તમ જોગ મુજથી નથી અપાયું, માટે માગી લો આજ; ધરમ કહે કાંઈ માગવું નથી; મેહેર રાખો મહારાજ ॥૪॥ એટલે પુછયું અરજુનજીને, માગો જે મન તમ તણું; અરજુનજી કહે મેદાન વીશે, મને આપ્યું છે ઘણું ॥ ૫ ॥ એટલે પુછયું શેદેવજીને માગીલ્યો સપુત સભાગી; સેદેવ કહે કરૂણા રાખો; માગનારો લેશે માગી ॥૬॥ એટલે પુછયું નીકુળને, પોતે અંતરજામી; નિકુળ કહે ઓરે માહારાજા, કાંઈ નથી રહિ ખામી ॥ ૭ ॥ તવ ભીમસેન બડબડવા લાગ્યો, શું જસ લેશે મોરાર; નવ્ય જમે તેવા જનને, દે નહોતરૂં નવ વાર ॥ ૮ ॥ કેમ મને કાંઇ પુછતા નથી; એવે આવ્યા જગપતી; વ્રકોદર તમે કાંઇ માગી લ્યો, તમ જોગ અપાયુ નથી ॥૯॥ ભીમ કહે ખરૂં છે માહારાજા, હમણા કર્યાં ઘર ત્રાપો; ગાયો ચારતાં ઘર ગામ વાસ્યું, ગરીબ તે શું આપો ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુ કહે તમે સું માગોછો, ઓરે વાયુ કુવાર; પવન પુત્ર કહે જરા બેસો, કરવા દો વિચાર ॥૧૧॥ એટલે ધરમે પગ દબાવ્યો, કુન્તાએ કરી સાન; જોજે ગાંડા બોલતો કાંઇ, તોલ કરે ભગવાન ॥૧૨॥ ભીમે કહ્યું પ્રભુ માગવું નથી, ઓરે અસરણા સરણ; મારી માએ આંખ્યો કાહાડી; ધરમે દબાવ્યો ચરણ. ॥ ૧૩ ॥ પ્રભુએ કહ્યું કોઈ ન વારો, વારે તેને માહારી

આણ; એટલે સરવે રજા આપી, તવ વધો ભીમ વાણુ ॥ ૧૪ ॥ એ મહારાજ હું માગુ તે, આપો જાદવરાય, આજથી મ્હારા કુળ કુટંબમાં દીકરી કોને ન થાય ॥૧૫॥ તથાસ્તુ કહ્યું ત્રીલોક નાથે, બોલીયા ધરમરાય; અરે મુંઢ તેં આ શું માગ્યું, કુળમાં નહી કન્યાય ॥૧૬॥ એક કન્યાનું દાન દેતો, સપ્ત યગ્ન ફળ થાય,શું સમજીને એવું માગ્યું,ભીમ વદયો તવ ત્યાંય ॥૧૭॥ આવા મ્હોટા દ્વારિકાં પતી, તે પણ પડીયા પાય; તેમ મ્હારે પાયે પડવું પડે,જોહોય પેટ કન્યાય ॥૧૮॥ ઘરમાંકહેગ તીવીનાનો;હવે નહી ઉપાય,પછી માગી પ્રભુની પાસે, પાન્ડવોએવીદાય ॥૧૯॥ તવ જુગધીસે જાન વળાવી,સુભદ્રા સહીત સાર; ચાર દહાડા સાસરે રહીને, ગઇ દ્વારિકા નીરધાર ॥ ૨૦ ॥ વરસ દીવસ એને વીત્યો કુન્તા કહે કોઇ જાવો; સુભદ્રાને આણું કરીને આપણે ઘેર તેડી આવો ॥૨૧॥ ધરમ કહે મ્હારૂ નામ ન દેશો તવ કુન્તા કહે એમ; જેઠ હોય તે તેડવા જાએ, કાં તું કે કાં ભેમ ॥૨૨॥ તવ ભીમ કહે લ્યો હું જાવું, અરજુનથી છું વડો; કુન્તાજી કહે ન મળે તુને, ખાધા બોલ્યાનો ધડો ॥૨૩॥ ભીમ કહે વેવીશાળમાં તો, સહુ કરીયે વિચાર; સુભદ્રાને પુછી જોજો, ઠબકો નાવે લગાર ॥૨૪॥ તવ કુન્તા કહે જાવો બેટા, શુભ સુરાના સાથી; વસ્ત્ર પેહેરીને ગદા લીધી, બેઠો વૃકોદર હાથી ॥૨૫॥ દ્વારીકા ગયો ગજશાળામાં, ગજ મુકયો તે વાર; પછી પ્રભુના ઘર ભણી ચાલ્યો,જાણ્યું જુગદાધાર ॥૨૬॥ મશ્કરી કરવા મોહનજીએ,ઉઠાડયાછડીદાર; જાણીને બંધ કરાવ્યાં પોતે, પોતાના દરબાર ॥૨૭॥ રૂક્ષમણીની પાસે માગ્યું, કરવાને ભોજન; માળ ઉપર થાળ લેઇને બેઠા,જમવા જુગજીવન ॥૨૮॥ એવે આવ્યો પ્રભુને ત્યાં, વાયુ નંદન ભેમ; બંધ છે દરબાર માન્ય વીનાતો, ઘરમાં જઇએ કેમ ॥૨૯॥ એવું જાણી આંટા મારે, પ્રભુ સબડકા બોલાવે; મસ્કરી કરવા સબડકેથી,ભીમનુંમનલલચાવે ॥૩૦॥ ભીમે જાણ્યું જમવા બેઠા છે, પોતે પુરૂષ પુરાણી; સબડકો સાંભળી ભીમસેનના, મ્હોમાં ભરાયું પાણી ॥૩૧॥ લલચાયો તે ધીરે રહીને, ઠેલ્યું પ્રભુનું દ્વાર; એટલે કોણ છે કોણ છે કેહેવા, લાગ્યા જુગદાધાર ॥૩૨॥ અજીઠે હાથે બારીએ જોયું, ભીમને કહ્યું પધારો; એટલે માળ ઉપર ભીમ ગયો, આઊકાર દીધો સારો॥૩૩॥ હાથ ધોઇનેહરજી ઉઠયા, પ્રેમે દીધું આસન; કુશળતા સરવેની પુછી, પોતે જુગજીવન ॥ ૩૪ ॥ કીંકર પાસે કરાવી પથારી, ઉઠો કુન્તી તન; હશો થાકયા પાકયા તમે તો, સુખે કરો સયન ॥ ૩૫ ॥ ભીમે જાણ્યું ભુખે મુઓ ક-

ળકળી બોલ્યો વચન; ગોવીંદ ગાયો ચારી જાણો, ઓરે દેવકી તન. ॥૩૬॥ મેમાનગતી તમે શું જાણો, ગાયો તણા ગોવાળ; પ્રભુ કહે એમ કેમ બોલો છો, તવ વદ્યો સંતી બાળ ॥૩૭॥ ખાધા પીધાનો ભાવન પુછો, એ નહી રૂડાની રીત; માગ્યા વીના તો માયે ન પીરસે, બોલ્યા પ્રભુ પુરી પ્રીત ॥૩૮॥ પછી ગોવીંદ ઘરમાં ગયા, બોલાવી સઘળી નારી; જાણ્યું કે આજ લાગ આવ્યો, વિચાર્યું શ્રી ગીરધારી ॥૩૯॥ થોડું ખાધાથી પ્રેમદાએએ પાડ્યુંપાશેરીઓ નામ;ભીમભેગો જમી ખોભુલાવું, એમ ધાર્યું ઘનશામ ॥૪૦॥ સૌ સુંદરીને આજ્ઞા આપી, ખાલી ન રહેશો કોઇ; જેને જેવી હોયે ઇચ્છા, તેવી કરો રસોઇ ॥ ૪૧ ॥ રૂક્ષમણી કહે ઓરે પીયુજી, મેમાન આવ્યા છે એક; તે ખાઇને કેટલું ખાસે, તમે પાશેરીયા છેક ॥૪૨॥ પ્રભુ કહે ટેવ ભુલાવું સહુની, પાશેરીઓ નવ કહો; સૌ સુંદરી કહે વારૂ મહારાજા, તેને તે નામે ન રહો ॥ ૪૩ ॥ રસોઇ કરશું ને વધશે તો, બાંધશું તમારી કોટે; પ્રભુ કહે પાશેરીયો એવું, લાવવા ન દેઉ હોઠે ॥૪૪॥ એમ કહીને આજ્ઞા આપી, રસોઈ કરતી નારી; જુદાં જુદાં જમણ કીધાં, ભોજનની થઈ ત્યારી ॥ ૪૫ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, ઉઠો સતી સંતાન;નીચે નાવણમાં જળ છે તે, કરો લેઇને સ્નાન ॥૪૬॥ ભીમે જાણ્યું કે ખવરાવવું છે, સુદ્ધબુધ્ધી ગીરધારી; પણ જાણી જોઇ કકળાવવાને, મસ્કરી કીધી મ્હારી. ॥ ૪૭॥ માટે એમની મસ્કરી કરૂં, ભીમ વદયો વચન; થાકેલોછું તે નીચેઆવી, જળ દો જુગજીવન ॥ ૪૮ ॥ શરીર ચોળી નવરાવો, તો તો ઉતરે થાક; હશીને કૃષ્ણે કહ્યું ચાલો, એમાં નહી જાય નાક ॥ ૪૯ ॥ વલણ ॥ તવ વ્રકોદર બોલીયો, રાખો કૃપા ભગવાન; વલ્લભ વદે નીચે જઇ, ભીમે કીધું સ્નાન ॥૫૦॥

કડવુ ૧૫૯ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન;ભીમ સ્નાન કરી ગયો માળ, બેસવા સોઇ કીધી ગોપાળ ॥૧॥ સામા સામી બે બાજઠ ઢાળી, બેઠા એક સ્થળે વનમાળી,બેઉ બાજઠ બે જળઝારી;વાડકા વાટકી મીનાકારી ॥૨॥ મુકયો બાવન ગજનો થાળ, બીજે બાજઠ કુન્તા

નો બાળ; ભીમ કહે એ જુગજીવન, તમે ક્યાં કરશો ભોજન ॥ ૩ ॥ પ્રભુ કહે મને પ્રેમ એવો, ભેગા ભોજન કરીએ, તેવો બોલ્યો વ્રકોદર મુખ એમ, ભેગું જમવું ફાવે કેમ ॥૪॥ કોઇ ચોખું કોઈ ગંદુ, માટે જુદા બેસો દીનબંધુ; પ્રભુ કહે હું હોવું ગંદો, કરૂં જુદા બેસવા ફંદો. ॥૫॥ ભીમ કહે કહું પાપ ખોલી, હું અવળી બોલ્યો બોલી, તમો સુઘડ છો ભેગુ ભાવે, પણ તમને ખાવું નહિ ફાવે ॥૬॥ સત્ય વદુ છું દીના નાથ, એંઠા થશે નહી તમ હાથ; રહેશો ભુખ્યા એમને એમ, માટે કરો ફાવે તેમ ॥૭॥ બોલ્યા કૃષ્ણ જમ્યો પુર પાટે, હું તો બેસુછું તમ માટે; જેમ જમાયઁ તેમ તેમ જમજો, મારી સરવે દારાને દમજો ॥૮॥ તવ વ્રકોદર કહે વારૂ;હવે ખાવાનું જોજો મારૂ;પછી પ્રભુએ કીધો પોકાર, હવે લાવો પીરસણું નાર ॥૯॥ તવ સકળ નારી આવી, જુદી જુદી રસોઇએ લાવી, જુદે જુદુ પીરશી ગઇ, પોત પોતાના ધામ મહિ ॥૧૦॥ કહે કૃષ્ણજી ઉલટ ધરો, હવે ભીમ બ્રહ્માર્પણ કરો;કહી જળ લીધું મોરારી, તવ ભીમે લીધી જળ ઝારી ॥૧૧॥ અનમાં રેડી રગડો કીધો, થાળ લેઇ મોઢે માંડી દીધો ॥૧૨॥ બધું પી જઇ મુકયો થાળ, બુમ પાડી શ્રી ગોપાળ; લાવો પ્રેમદા કયાં છે રસોઈ, બધું લઈ આવી સહુ કોઇ ॥૧૩॥ હતું તેટલું પીરસી દીધું, પાછું રાંધણું ચાલતું કીધું; ચુલો સળગાવી ઓર્યું અન, ભીમ કરી ગયો ભોજન ॥ ૧૪ ॥ પ્રભુ કહે પ્રેમદા લાવો, ઝટપટ પીરસવા આવો; લાવો લાવો પ્રભુ ભાંખે, કાચુ કાહુ લાવી નારી નાંખે ॥૧૫॥ જેવું હોય તેવું ભીમ જમે, તે તો ગોવીંદજીને ગમે; રાંધી રાંધી રામા થાકી, આંખ્યો ફુલ્યામાં ન રહી બાકી ॥૧૬॥ ધુણી બુકતાં વ્હાણું વાહાય, છાની પડી પ્રભુને પાય; કરી છાની પ્રભુને સાન, હવે ક્ષમા કરો ભગવાન ॥ ૧૭ ॥ કહ્યો પારોરીઓ નહી કહીએ, વારતા સત્ય ધરજો હઇએ; ત્યારે ખુશી થયા દીનાનાથ, એક વાટકામાં ધોયા હાથ ॥૧૮॥ ભીમ જમવું હોય તેમ જમ્યો, હવે જમી રહયા છીએ અમો, ભીમ કહે જોવુંછું વાટ, બેસી રહ્યોછું તમ માટ ॥ ૧૯ ॥ હાથ ધોઈ ઉઠયો શીવદાસ,બેઉજણ લીધા મુખવાસ; પછી પ્રભુએ ઉલટ લાવી, પોતાની ભગનીને વળાવી ॥ ૨૦ ॥ ભીમ તેડી ગયો આપ ઘેર; નમી કુન્તાને વહુ બહુ પેર;દીધી આશીશ કુન્તા માત;પછીપુછી ભીમને વાત ॥૨૧॥ ભીમ કહે પુછી જુઓ માડી, નથી આવ્યા નવું નામ કહાડી;તવ કુંતાએ પુછીયું એમ,કેવી રીતે ત્યાં વરત્યો ભેમ॥૨૨॥ કહે સુભદ્રા સારી રીતે, રહ્યા હતા પ્રભુ ઘેર પ્રીતે; બેઠા જમવા

જાની પરાયું, સંધ્યાકાળથી વહાણું વાયુ ॥૨૩॥ સુણી કુન્તાને ચડીયો ક્રોધ, રડયા તુને ન લાગ્યો બોધ; વધો વ્રકોદર વેમ ખુઓ, કોણ ભેગા જમ્યા પુછી જુઓ ॥૨૪॥ હું ને કૃષ્ણ જમ્યા એક થાળે, ઘણું ભોજન કીધું ગોપાળે; આવે જેટલું તેટલું ખાય,મુજથી કેમ મુકી ઉઠાય ॥૨૫॥ માટે બેશી રહ્યો હું જોડે, આખી રાત ખાધું રણછોડે; બોલ્યાં કુન્તા તું સાચો ને શાણો, નથી પ્રભુ મ્હારો અજાણ્યો ॥ ૨૬ ॥ આખી રૂજની ખાધું તેં તો, તારી કીધી પરીક્ષા મેં તો; ભીમ કહે ખાધુંને ખઇએ, પેટ મુકીને શું ત્યાં રહીએ ॥૨૭॥ એમ કહી રહ્યા એ ત્યાંય, એવે શું બન્યું હરી ઇચ્છાય; રહ્યો ગર્ભ સુભદ્રા રાણી, આવ્યા શ્રીમંતે પુરૂષ પુરાણી ॥ ૨૮ ॥ કરી ગયા વ્હેવાર રીતી, એવી પાંડવ ઉપર પ્રતી; પછી તેડાવી બેનને ઘેર; દ્વારીકામાં આનંદ ભેર ॥ ૨૯ ॥ રહી સુભદ્રા દ્વારકાંમતી, એના ગર્ભની શું થઇ ગતી; એના ગર્ભમાં કોનો અંશ; મુળ દહિતના કુળનો વંશ ॥૩૦॥ તેની કહુ તને કથાય, ચીત રાખીને સાંભળ રાય; મુળ ચંદ્ર તણો અવતાર, પછી અસુરનો પરીવાર ॥૩૧॥ વલણ ॥ પરિવાર એ અસુરનો, તેની કહુ કથાય, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સાંભળજો શ્રોતાય ॥૩૨॥

કડવું ૧૬૦ રાગ ધનાસરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ હેદાનવ મેદાનવ નામે, બળવંત બે અસુર; તેમાં હેદાનવ મહા બળીયો; દુષ્ટમની ભરપુર ॥ ૨ ॥ તે બેઉને મારેલા પ્રભુએ, ગર્ભવંતી એની નારી, અસુર ગામમાં જઇને વશેલી, પુત્ર થયો બળે ભારી ॥૩॥ હૈલોચન નામ એનું પાડયું, પંચ વરસનો થયો, એટલે વિદ્યા ભણવા ગુરૂ ઘેર, પાટી લઇને ગયો ॥૪॥ એવે મારગમાં મળી ડોશી, ડેશ વાગી ઢળી ધર્ણ; રડયો નબાપો કયાંથી આવ્યો, થાજો એનું મર્ણ ॥૫॥ હૈલોચન કહે ઓરે ડોશી, મુને પુછયાનો પ્રેમ; ગાળ દેવીહોયતો વળી દો, કહ્યો નબાપો કેમ ॥૬॥ એટલે ડોશી એવું બોલી, કયાં છે તારો બાપ, બાપના મારનારને નવ મારે, તો તું દિકરી આપ ॥૭॥ જા જઇ પુછી જો તુજ માને, તે તને કહેશે પેર;હૈલોચન એવું સાંભળીને, ગયો પોતાને ઘેર ॥ ૮ ॥ જઇ જનેતાને પુછવા

લાગ્યો;શોગન દઇને આપ;ઓરે જનેતા તુતો ખરી પણ;બતાવ્ય મ્હારો બાપ ॥ ૯ ॥ તવ તે રાક્ષણી રડી પડી, મોઢેથી શબ્દ ઉચ્ચાર્યો, બળવંતો બાપ તુજતણો તે, દ્વારીકાંધીશે માર્યો ॥ ૧૦ ॥ તવ હૈલોચન એવું બોલ્યો, જાવું એ કૃષ્ણને ઘેર; ગમે તેમ કરીને મારૂ,તાત તણું લેઉ વ્હેર ॥૧૧॥ એવો આકળો થઈ ઉઠયો; માતાએ ઝાલ્યો હાથ; ઓ દીકરા તું ધીરજ રાખી, સાંભળ મ્હારી વાત ॥૧૨॥ બળીયા સાથે બાથ ન દીજે, સમજી બેસો ઘેર; આપણુ દાનવ એ છે દેવો, ચાલે અનાદી વ્હેર ॥૧૩॥ વલણ ॥ વ્હેર અનાદી આપણે; કેટલીક વ્હેરી જાત; તે સમજાવું તુજને, એમ વદે છે માત.

કડવું ૧૬૧ રાગ ઉછળતી ચોપાઇ.

વૈશમપાયે બોલ્યા વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન ॥ ૧ ॥ સાંભળ બેટા સાચું સમજાવું, અનાદી વ્હેર તુને બતાવું ॥ ૨ ॥ આદ્ય વ્હેર સલાટને સલ્યા, આદ્ય વ્હેર ઉદરને બલ્યા ॥ ૩ ॥ આદ્ય વેહેર દરજી કાપડું, આદ્ય વેહેર સુથાર લાકડું ॥ ૪ ॥ આદ્ય વહેર જોગી ને જતી, આદ્ય વેહેર ગુણકાને સતી ॥ ૫ ॥ આદ્ય વેહેર અંધારૂને તેજ, આદ્ય વેહેર મામો ભાણેજ ॥૬॥ આદ્ય વેહેર વીંછુને વંદો, આદ્ય વેહેર રાહુને ચંદો ॥ ૭ ॥ લોઢુ લુવાર તે વહેર બહુ, આદ્ય વહેર સાસુને વહુ. ॥૮॥ આદ્ય વહેર કૈરવ પાન્ડવા, આદ્ય વહેર દેવને દાનવા. ॥ ૯ ॥ આદ્ય વહેર તીમીરને પ્રકાશ, આદ્ય વહેર વિનતાને ત્રાસ ॥૧૦ ॥ એવાં તો આદ્ય વેહેર છે બહુ, ઓરે કુંવર તુજને શું કહુ ॥ ૧૧ ॥ માટે વઢવા જાવું નથી, ગોવીંદની છે અકળ ગતી ॥ ૧૨ ॥ અનેક રીતે એ ધરે રૂપ, છેતરશે તને વૈકુંઠ ભુપ ॥૧૩॥ કુંવર કહે સાંભળ માડી, નહી બેસી રહુ થઇને અનાડી ॥ ૧૪ ॥ એમ કહીને એ નીકળીઓ માહાદેવનું તપ કરવા પળીઓ ॥૧૫॥ શીવાલય એક દીઠુ સહી, આસન વાળી બેઠો તહીં ॥૧૬॥ થોડે દહાડે રીઝ્યા ભોળાનાથ, પ્રગટ થઈ શીશ મેલીયો હાથ ॥ ૧૭ ॥ માગ્ય માગ્ય માગે તે આપુ, બાળક તારૂં કષ્ટજ કાપુ. ॥ ૧૮ ॥ તવ હઇલોચન મુખ ઓચરે, દ્વારીકાંધીશ મ્હારાથી મરે ॥ ૧૯ ॥ એટલે શંભુ એમ ઓચરે, કૃષ્ણને હાથે જા તું મરે. ॥ ૨૦ ॥ હઇલોચન તવ બોલીઓ એમ, અવળું વરદાન આપીયું કેમ

॥૨૧॥ તપ કરી કઇલાશ ડોલાવું, તમારી પાસે સવળુ બોલાવું ॥૨૨॥ શીવ કહે બતાવું વીવેક, મજબુત પેટી લઈ આવ્ય એક. ॥૨૩॥ તવ હઇલોચન વનમાં ગયો, કાષ્ટ શોધવા અળગો વહયો ॥૨૪॥ બોરસલી એક વ્રક્ષ છે સાર; ઓત્રાનો છઠો અવતાર ॥ ૨૫ ॥ તે બોરસળી નાંખી જ કાપી, વીશ્વકર્માને ઘડવાજ આપી ॥૨૬॥ તેણે પેટી મજબુત ઘડી, સવાસો મણુ લોઢે જડી ॥૨૭॥ બાવન કુંચી છપ્પનને ભેર, પેટી બનાવી મેરસમેર ॥૨૮॥ તે લેઇને હઇલોચન ગયો, માહાદેવ પાસે ઉભો રહયો ॥૨૯॥ તે પર શીવ સરનામુ કરે, પેહેલો પેટીમાં પેસે તે મરે. ॥૩૦॥ તવ હઇલોચન રાજી થયો, પેટી લેઇને પંથે ગયો. ॥ ૩૧ ॥ દ્વારીકાં ભણી ચાલ્યો અસુર, ક્રોધે ભરાયો છે ભરપુર ॥૩૨॥ તવ તે જાણી પ્રભુએ વાત, સામા જવું ધાર્યું સાક્ષાત ॥૩૩॥ વલણ ॥ સામા જાવું ધારીયું, વિશ્વ તણો જે ભુપ; વદે વલ્લભ એ મારગે, આવ્યા વિપ્રને રૂપ.

કડવું ૧૬૨ રાગ ઉપરનો.

મારગે આવી ઉભા જગ ભુપ, ભગવાને ધર્યું બ્રાહ્મણ રૂપ ॥૧॥ માથે બાંધી ધોળી પાઘડી, ડાભે કર ઝાલી લાકડી ॥ ૨ ॥ ચાર છેડે પહેરી છે ધોતી; બગલમાં મારી છે પોથી ॥૩॥ પાઘમાં ન્રીધું ટીપણું ખોશી જુગજીવન બનીયા છે જોશી ॥૪॥ લેલાટે તો ભસ્મજ ચોળી, ડાભી ખાંધે ભરાવી છે ઝોળી ॥ ૫ ॥ જમણા હાથમાં તુંબીનું પાત્ર, ગોવીંદે ધરીયું મરડું ગાત્ર ॥૬॥ વ્રધ્ધ માટે આંખે નવ સુજે, ચામડી લટકેને થરથર ધ્રુજે ॥૭॥ દંત પડયાને ડાચાં મળીયાં, મોઢે ને માથે ઉગ્યાં છે પળીયાં ॥૮॥ કમ્મરમાંથી બેવડ વળ્યા, મારગમાં અસુરને મળ્યા ॥ ૯ ॥ ગાજી બોલ્યા પુન્ય સ્લોક, ઓ જજમાન કહી મેલી પોક. ॥૧૦॥ ઓરે હેદાનવ જજમાન, એ શબ્દ સાંભળ્યો કુંવરે કાન ॥ ૧૧ ॥ પાસે જઇને પુછીયું એમ, મારાજ રડોછો કોને ને કેમ ॥૧૨॥ એટલે બોલીયા સુંદર શામ, જા ભાઈ તારે શું પુછયાનું કામ ॥ ૧૩ ॥ હેદાનવ હતો મુજ જજમાન, તેને મારી ગયો છે ભગવાન ॥ ૧૪ ॥ ક્રષ્ણ કાળાએ મારીયો ઠેર, ન લેઇ શકાયું મુજથી વેર. ॥ ૧૫ ॥ હેદાનવની ભાર-

જા છેહ, ગર્ભવંતી નાશી ગઈ તેહ. ॥ ૧૬ ॥ એનું કેવું વધ્યું ધરસુત્ર, ન જાણુ આવી પુત્રી કે પુત્ર. ॥ ૧૭ ॥ હેલોચનને વિચાર્યું તે ઠોર, સાચે સાચા છે મુજ ગોર. ॥૧૮॥ એવું સમજી વધો વચન, હું તમારા યજમાનનો તન, ॥ ૧૯॥ એટલે હશી બોલ્યાદિનાનાથ, ચાંપ્યો કુંવરને રૂદિયા સાથ. ॥૨૦॥ બેટા તું મ્હોટો થા હવે, વેહેરે વેહર લેવું આ ભવે. ॥૨૧॥ કુંવર કહે ઓ મહારાજ, વેહેર લેવાને જાવું છું આજ. ॥ ૨૨ ॥ જુઓ પેટી પર અક્ષર જેહ, માહાદેવજીએ લખીયા તેહ. ॥ ૨૩ ॥ માટે પેટી લઇ જાવું તહીં, કાળાને ઉચકી ઘાલીશ મહી. ॥ ૨૪ ॥ તવ મોઢુ મરડયું જુગદિશ, નહીં નહીં કહીને ધુણાવ્યું શીસ. ॥ ૨૫ ॥ બેટા નજ ઇશ દ્વારીકા મતી, આ પેટીમાં એ માવાનો નથી. ॥૨૬॥ કુંવર કહે એ કેવડો, પ્રભુ કહે તારા જેવડો. ॥૨૭॥ હેલોચન કહે હું માઉ એવી, ગોર તમોને લાગે છે કેવિ ॥ ૨૮ ॥ પ્રભુ કહે કામ કરિયે જેહ, પેહેલેથી ટાળીયે સંદેહ, ॥૨૭॥ પેટીમાં તું પેશી જો તન; હું અડકાવિ જોવું પાવન ॥૩૦॥ પછી આપણે બે જણ જઇએ, કૃષ્ણને ઉચકી ઘાલી દઇયે. ॥૩૧॥ કુંવરનું માન્યુ અંતસકરણ, પેટી મુકી માથેથી ધરણ. ॥ ૩૨ ॥ ઉઘેડીને મહી મુકીયો ચરણ, ટગમગ જુએ અસરણાસરણ. ॥ ૩૩ ॥ એવે કુવરને આવ્યો વિચાર, મારિ માયે મુને ટોકયો અપાર. ॥ ૩૪ ॥ કહ્યુંહતું કે કપટી એ ભુપ, ધરે છે જુદાં જુદાજ રૂપ. ॥૩૫॥ માટે કદી કપટીજ હોય, હાલ હેતેશ્વી ન જાણવો કોયે, ॥ ૩૬ ॥ એમ જાણી પગ કાઢયો બહાર, પેટી શીશે લીધી તે વાર. ॥ ૩૭ ॥નહી બોલ્યોને પંથે પળ્યો, કૃષ્ણ બોલ્યા કોઈ કપટી મળ્યો. ॥ ૩૮ ॥ ઓરે હેદાનવ જજમાન; તમવીના હું થયો હેરાન. ॥૩૯॥ નાહાનાં છોકરાં મસ્કરી કરે તમોને મારનારો મરે. ॥૪૦॥ એમ કહી તુમડું નાખ્યું ફોડી, પોથી પાવડી નાંખી છોડી. ॥ ૪૧ ॥ ધરણ ઢળીને ચરણ ઘસે, મોઢે રડેને મનમાં હસે, ॥૪૨॥ પોકાપોક કરીને રડે, તવ કુંવરને વિશ્વાસ પડે. ॥ ૪૩ ॥ પાછો વળીને આવ્યો તે વાર, પેટી મુકી કર્યો નમસ્કાર. ॥૪૪॥ મેં જાણ્યું કાળા કપટી તમો, તેથી મારગ ઝાલ્યો અમો. ॥ ૪૫ ॥ લ્યો પેટીમાં પેસું મ્હારાજ, નીશ્ચે કરિને જઇએ આજ. ॥૪૭॥ વળણ ॥ એમ કહીને પેટીમાં પેઠો દૈતનો બાળ; વલ્લભ વદે તવ બંધ કરી, પેટી શ્રી ગોપાળ.

કડવું ૧૬૩ રાગ ઉપરનો.

બોલ્યા વઈશંમપાય વચન, સાંભળ પરીક્ષત રાયના તન ॥૧॥ પેટી અડકાવી ગોપાળ, અકળાયો અસુરનો બાળ ॥૨॥ આઘા જઈ ઉભા ઘનશામ, હૈલોચન મુખ બોલ્યો તે ઠામ ॥૩॥ ગોર મહારાજ હસો નં તમો, પેટીમાં અકળાઇએ અમો ॥૪॥ તવ બોલ્યા દેવકી સંતાન, સાભળી લેજે કુંવર કાન ॥ ૫ ॥ કોણ ગોરને કોણ જજમાન, કાળીયો કપટી હું ભગવાન ॥ ૬ ॥ સાંભળી કુંવરને ચઢી રીસ, શાનુ નામ ધર્યું જુગદીશ ॥ ૭ ॥ કપટ કેરૂં કરયું તે કામ, મીથ્યા ધરયું છે દયા ળું નામ ॥ ૮ ॥ કયારે જાણું તને જુગદાધાર, એકવાર મુને કાઢી જો બાહાર ॥૯ ॥ કયારે જાણું દ્વારીકાં નાથ, એકવાર વઢીયે બાથો બાથ ॥ ૧૦ ॥ કયારે જાણું સારંગ પ્રાણ, એકવાર વઢીયે ધનુશને બાણ ॥ ૧૧ ॥ કયારે જાણું ત્રીલોકનો ધણી, એકવાર વઢીએ ભાલાની અણી ॥૧૨॥ કયારે જાણું દેવ મોરાર, એકવાર વઢીયે ઢાલ તરવાર ॥ ૧૩ ॥ એવું સુણી બોલ્યા જુગદીશ, મીથ્યા શીદ પાડે છે ચીસ ॥૧૪॥ જીતી બાજી કેમ હારીયે, ગોળે મરે વીખે શીદ મારીયે ॥૧૫॥ માટે છાનામાના મહી મરો, હોય જોર તો પેટમાં કરો ॥૧૬॥ તવ હૈલોચન કોપીયો છેક, પેટીમાં મારી લાત એક ॥૧૬॥ એટલે પેટી ગગનચડી, આકાશ જઇને હેઠી પડી ॥૧૮॥ ફરી લાત મારી તે તન, પાછી પેટી ચઢી ગગન ॥ ૧૯ ॥ પછી આવી હેઠળ પડી, ત્રીજી લાતે ત્રીજી વાર ચડી ॥૨૦॥ તે પાછી આવી પડી ધરણ, ઉપર બેઠા અસરણા સરણ ॥ ૨૧ ॥ તોયે પેટી ઉછળી ગંજ ચાર, તવ મુકયો ચૌદ બ્રહ્માંડ ભાર ॥૨૨॥ એટલે થઈ અસુરની હાણ, હૈલોચનનો નિકળ્યો પ્રાણ ॥ ૨૩॥ ખોળીયેથી જીવ જુદો થયો, પણ પેટીમાં ભમતો રહ્યો ॥૨૪॥ પછી ઉભા થયા દ્વારીકાં ભુપ, હતું તેવું ધર્યું ક્રષ્ણનું રૂપ ॥૨૬॥ ઉપરાણાનું ઉઢાણું કરી, પોતે પેટી લેઇ મુસ્તક ધરી ॥ ૨૭ ॥ ઉચકીને દ્વારીકા માંય, ગયા પોતાના મ્હેલ છે ત્યાંય ॥ ૨૮ ॥ નારીઓયે દિઠા જગધીશ, કાંકઉપાડી

લાવ્યા છે શીશ ॥૨૯॥ અમુલ્ય વસ્તુ લાવેલા આજ. માટે ઉચક્ી પોતે મહારાજ. ॥ ૩૦ ॥ એમ જાણી દેતી આઉકાર, આવો આવો કહેછે સઉ નાર ॥ ૩૧ ॥ પણ કોઇને ત્યાં ઉભા ન રહ્યા, ચાલી સુભદ્રાને ઘેર ગયા ॥ ૩૨ ॥ વલણ ॥ ગયા ભોવન ભગની તણે, પોતે શ્રી ગોપાળ; કૃષ્ણ કહે ઓ બેનડી, આ મુકુ તુજ માળ.

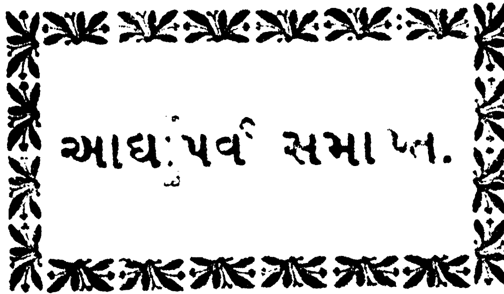
કડવું ૧૬૪ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા; સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ સુભદ્રાને સાતમે માળે, મુકી જુગદાધાર; કુંચીયો તેની બહેનને સોંપી, દીધી શીખ અપાર ॥૨॥ સાંભળ ભગની વારત વગની, ખપ પડીયે આવશું અમો, પેટી મુકી છે તે કોઈ કાળે, ઉઘેડશો નહી તમો ॥ ૩ ॥ ઉઘેડશો તો ઉતપાત થાશે, જાતે પામશો દુખ; સુભદ્રા કહે નહી ઉઘેડું, એમ કહ્યું શ્રી મુખ ॥ ૪ ॥ પ્રભુ પોતાને ઘેર પધાર્યા, વિત્યા દન દશબાર, અષ્ટ પટરાણી પ્રભુ કેરી, મળી કર્યો વિચાર ॥૫॥ તે દહાડે પ્રભુ શું લાવ્યા છે, પેટીમાં સંતાડી; ચાલો બેહેનને ઘેર જઇને, આવીયે ખબર કહાડી ॥ ૬ ॥ એમ વીચારી ઉઠી આઠે, ગઈ નણંદને ઘેર; સુભદ્રા કહે આવો ભાભી, કીધી અમપર મેહેર ॥ ૭ ॥ રૂક્ષમણી કહે મહેર તમારી, અમપર જોઇએ બેહેન; એમ કહીને પાસે બેઠી, તે પછી માંડયાં ચન ॥૮॥ રૂક્ષમણીએ દીધી કંચુકી જાંબુવંતીએ વાળી; સતભામાએ સાળુ આપ્યો, દીધી જણુસો રૂપાળી ॥૧૦॥ પોત પોતાને ફાવે તેવું, આપ્યું આઠે નારી સુભદ્રા કહે શું છે આજે, કહો મને વાત વિસ્તારી ॥ ૧૧ ॥ રૂક્ષમણી કહે શેજ સ્વભાવે, આપ્યું છે શું ઘણું; તમથી અમારે કોણ છે બીજુ, તમે માનો જુદાપણું ॥૧૨॥ બહેન કહે જુદાપણું હું, રાખતી નથી લગાર; રૂક્ષમણી કહે ખરૂ હોય તો, સાંભળો એક વિચાર ॥ ૧૩ ॥ તમારા ભાઇ પેટી લાવ્યા છે, તે દેખાડો અમને; સુભદ્રા કહે કહી ન દેશો, ચાલો દેખાડું તમને. ॥૧૪॥ એમ કહી કુંચીઓ લેઈ ચાલી, સહુ સંગ સાતમે માળ; બાવ-

ન કુચી છપ્પન ભેરો, ફેરવી છે ત્રતકાળ ॥ ૧૫ ॥ એવે બગાસુ બેહેન-
ને આવ્યું, પેટી ઉઘેડી જે વાર; પ્રાણ પેટીમાં ભમતો, તે મોહોમાં
પેઠો નીરધાર ॥૧૬॥ સુભદ્રાના પેટમાં પેશી, ગર્ભમાં કીધો વાસ; પ-
છી બરોબર પેટી ઉઘેડી, તેમાં કીધો તપાસ ॥૧૭॥ જોયું તે મહી મ-
ડદુ દીઠું, સકળ અબળા કરૂજી; રૂક્ષમણી કહે ઢાંકી રાખો,તમારા ભાઇ
ની પુંજી ॥૧૮॥ સુભદ્રાએ અડકાવી દીધી, નારીઓ ગઇ નીજ ધામ;
માંહોમાંહે કહે મદડુ નઠારૂં લાવ્યા હશે શું કામ ॥ ૧૯ ॥ જનમારાના
છે ખટપટીયા, આપણા પ્રાણ જીવન;અરેરે નકામી ખોઇ જાણશો,જેમ
તેમ વાળ્યું મન ॥ ૨૦ ॥ સુભદ્રાના ગર્ભ વીશે, અસુરનો થયો વાસ;
તેથી ગર્ભ તે તોફાન કરે એવે થયા દસમાસ ॥ ૬૧ ॥ પણ પુત્ર પ્રશવ
તો નથી, દેછે દુખ અપાર; આડો ફરકે અવળો ફરકે, કરે પાટુ પ્રાહાર.
॥૨૨॥ એમ કરતાં અગીયાર થયા, થયા છે માસ બાર; તેર થયાનેચૌદ
થયા પણ, જનમે નહી કુંવાર ॥૨૩॥ પંદર શોળને સત્તર થયા, બેઠો
અઢારમો માસ, સુભદ્રા તો ગર્ભને દુખે, ઘણો પામી ત્રાસ ॥૨૪॥ હરાય
નહી ફરાય નહી. બેઠાં નવ રેહેવાય; હાથ પગ દોરડી પેટ ગાગરડી, રા
ત્રીયે નીંદ્રા ન થાય ॥૨૫॥ ખાવું ન ભાવે ઉંઘ ન આવે, થઈ ગઈ એ
હાલ; જીવ્યાની કોઇને નથી આશા; મરે આજ કે કાલ ॥ ૨૬ ॥ સગાં
વહાલાં સહુ જોવા આવે, દુખદાયક છે અતી; જાણી જોઇને કૃષ્ણ પ્રભુ,
જોવા આવતા નથી. ॥ ૨૭ ॥ અષ્ટાદશ માસ થવા આવ્યા, જેણી-
વાર; ત્યારે ખબર જોવા આવ્યા, પોતે જુગદાધાર. ॥ ૨૮ ॥ સુભદ્રા
કહે શાબાશ વીરા, જોવા ન આવ્યા ઘરમે; કૃષ્ણ કહે કે દુખ પામોછો,
તમે તારે કરમે ॥૨૯॥ શા સારૂ પેલી પેટી ઉઘેડી, ના કહ્યા છતાં ત-
મો, તે ઉઘેડયાનું ફળ મળ્યું છે, તેમાં શું કરીએ અમો ॥ ૩૦ ॥ દુખ
નીવારણ કરૂં તમારૂં, કહુ તે સાંભળી લેજો, સાત કોઠાની વીદ્યા ભણુ
છું, તેમાં હુંકારો દેજો ॥૩૧॥ તે સાંભળીને ગરભે જાણ્યું, ભણવા જે-
વી વીદ્યાય; તોફાન મુકી શીખી લેવું, એમ ધારી સ્થીર થાય ॥૩૨॥
કૃષ્ણ પ્રભુએ પોથી છોડી, સાંભળે સુભદ્રાય; ગરભ પેટમાં સ્થીર રહ્યો
તેથી અતી સુખ થાય ॥૩૩॥ કોઠા વીદ્યા વાંચવા લાગ્યા, ગરભ શી-
ખી લે છે; દુખ નીવારણ સમજી સુભદ્રા, મુખે હુંકારો દેછે ॥૩૪॥ઘણા

દાહાડાના ઉજાગરાછે, મીચાયાં લોચન; છ કોઠા લગી વીદ્યા વાંચી, પોતે જુગજીવન ॥૩૫॥ ભગનીને તો ઉંઘતા દેખી, બોલ્યા કરીને ધંધ; ઓ ભગની તમે ઉંઘવા માંડયું, પોથી કરૂંછું બંધ ॥ ૩૬ ॥ ઉદરમાંથી ગરભ બોલ્યો, પુરો કરો હીત તાકી, છ કોઠાની વીદ્યા ભણ્યો પણ, એકજ રેહેછે બાકી ॥૩૭॥ મોહન કહે મળ મુત્રમાં, રહી હું ભણે વીદ્યાય; આવ્ય બારણે ભણાવું તને, તે બહુ સફળ થાય ॥૩૮॥ ગર્ભે કહે એક વરદાન આપો,તોતો બારણે આવું; ગર્ભમાં વીદ્યાનું જ્ઞાન થયું તે, આવીને ભુલિ ન જાવું ॥૩૯॥ જીવને ગર્ભમાં જ્ઞાન રહે છે, બારણે ભુલી જાય; માટે ભુલુ નહી તેવું વરદાન, આપો જાદવ રાય ॥૪૦॥ પ્રભુએ કહે જા છ કોઠાની, નહી ભુલે વીદ્યાય; ગર્ભે કહ્યું મોકલો દાશીને, પ્રસવ મ્હારો થાય ॥૪૧॥ એટલે ઉઠીને ગયા પ્રભુ, મોકલી દાશીચાર; નક્ષત્ર અભીજીત વેળા, અવતરીયો કુંવાર ॥૪૨॥ તવ થઈ જાગ્રત શુભદ્રા, વરત્યો જેજેકાર; ઇંદ્રિપ્રસ્તમાં પત્ર લખીયો, મહા સુભસમાચાર ॥૪૩॥ પુન્ય દાન પાન્ડવે કીધાં, આનંદ ઓચ્છવ થાય; બંધી જનોની બંધી છોડી, હરખ્યા ધર્મ કુંતાય ॥ ૪૪ ॥ વૈશમપાયે બોલીયાતુ-સુણ પરિક્ષત તન, આદ્યપરવ સંભળાવ્યું તુને, મન્ડાણ પર્મ પાવન ॥૪૫॥ વીધી પ્રમાણે દાન દેતું, તે પછી બીજુ પર્વ; કરો પ્રમારથ પર્મ અરથે, તજીને મનનો ગર્વ ॥૪૬॥ બ્રહ્મ ભોજન સવા લક્ષ કરાવ્યું, જનમેજે રાજન; સવાસો વીપ્રને ઉપવીત દીધાં, સવાસો કન્યા દાન॥૪૭॥ સવાસો બ્રહ્મપુરીયો આપી, અન ધન પુર્ણ ભરીને; સવાસો ગૌદાનદિધાં, કૃષ્ણારપણ કરીને ॥૪૮॥ જનમેજેને લાગી હતી, હરાઢ બ્રહ્મ હત્યાય; તવ એક પરવે એક ઉતારી તેનું પ્રમાણ દેખાય ॥ ૪૯ ॥ હરાડ કાળા પડદા બાંધ્યાતા, હરાડ કાળી ગાય; હરાડ ઢગલા કાળા તલના, તેમાં એક સ્વેત થાય ॥૫૦॥ કાળા તલના ધોળા થયાને, કાળી ધોળી થઈ ગાય; કાળો પડદો ધોળો થયો, પ્રત્યક્ષ તે દેખાય ॥૫૧॥ એવો મહીમા એ કથાનો સાંભળો શ્રોતા જન; જાણ્યે અજાણ્યે પાપ થયું હોય ટળી થાય પાવન ॥ ૫૨ ॥ કથા સાંભળી પરવે પરવે, કરવું જોઇએ પુન્ય; ગ્રહસ્થ હોયે તો તે પરમાણે, ગરીબને કાંઈ નુન્ય ॥૫૩॥ વીશેશ નહીતો એક પરવે, એકજ બ્રહ્મ ભોજન; તેમ ન ફાવે તો પોશણ જેટ-

લું, આપી દેવું અન. ॥ ૫૪ ॥ ઉપવીત જોટા એક શોપારી વિપ્રને અ-
રપણ કરવી; જનોઇને કન્યા દાન દીધાની ઊરમી ઊર આદરવી. ॥૫૫॥
શ્રદ્ધા વડે શ્રવણ કરવું, ધરવું હરીનું ધ્યાન;આસતી જનને તે ફળ મ
ળે, રીઝે શ્રી ભગવાન. ॥૫૬॥ શ્રોતા વક્તા સહુ થાય શુખી, આવે ની-
તિને જ્ઞાન; બીજું ત્રીજુ કાંઇ ન ખોળે, તે ભક્ત વીદુર સમાન.॥ ૫૭ ॥
॥ વળણ ॥ આદ્ય પરવ પુરણ હવું, પોહોચ્યા મનના કોડ; વલ્લભ વદે
શ્રોતા સહુ, બોલો જે જે શ્રી રણછોડ ॥ રણછોડ રાયકી જે.

સભા પર્વ.

કડવુ ૧ રાગ સામેરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય ॥૧॥ યજ્ઞ કથા છે આ પરવમાં, સાંભળશે જન જેહ; શ્રદ્ધા પ્રમાણે દાન કરતો, યજ્ઞનું લે ફળ તેહ ॥૨॥ નાસ્તીકને આસ્તા નવ બેસે,સુણી સોધે સંદેહ;દધિ તક્રનું તત્વ કીયુંછે, ખરૂ ન ખોળે એહ ॥૩॥ તક્રના કુચા તળે પડેને ઉપર માખણ હોય;ઉંડો હાથ ઘાલી લે કુચા, માખણ લે જન કોય ॥૪॥ કથા રૂપી તો કુચા જાણો,માખણ મોહન લીલા; તે નહી લેતા કુચા કાઢે, દુષ્ટ અજ્ઞાનીહ્ની લા ॥૫॥ વીદ્વાન પણુ દેખાડવાને, નીરેર્થી પ્રષ્ણ પુછે; ફલાણા રાજાના તાતનુંને,સસરાનું નામ શુંછે ॥૬॥ પોતે ન જાણે પોતાની દશમી પ્હેડીના તાતનું નામ;તો વકતાપરનું કયાં જાણે,દો પુછનારને ડામ ॥૭॥નામ પરાયાના જાણવાથી, શું એનું કલ્યાણ; જય કારક જગધીશ શોધવા, વકતા વદે સત્ય વાણ ॥૮॥ હાસ્યવનોદી વચન નાખ્યા, સાકર ઘ્રતનો લાડુ; કળયુગે કૃષ્ણ નામ કડવું, લાડુમાં ઘાલી ખવાડુ ॥૯॥ માટે સંદેહ ધર્યા વિના, સાંભળવા કથાય, કૌરવ કેરો પાન્ડવ કેરો, જોવો ન્યાય અન્યાય ॥૧૦॥ કોની છે નીતી કોની અનીતી. કેને કેવા ફળ મળીયા, તે સાંભળી શુભ મારગ સ્હાશે,તેજનનાં ભાગ્ય ભળીયાં ॥૧૧॥ ભકતતણી ઘણી ભીડ ભાગી, પાન્ડવ ધર્મે પવીત્ર; આડુ અવળુ જોયા વિના,જોવાં શ્રીકૃષ્ણ ચરીત્ર ॥૧૨॥ સુભદ્રાને સુત આવ્યો રૂપ રૂપનો ધામ; અભીજીતમાં અવતર્યો તે, અભિમાન પાડયું નામ ॥૧૩॥ નવરાવે ધવરાવેને ઉછેરે, ત્રણ માસનો એ થાય, એક દન પ્રભુની પાસે સુવાડી. સુભદ્રા બીજે જાય ॥૧૪॥ પ્રભુએ લેલાટ ભાણેજનું જોઈ, જ્ઞાન ગ્રહ્યું મન સાથ; અરાઢ વરસનો થાય તો મ્હારૂ, મ્રત્યું આને હાથ ॥૧૫॥ દ્વારીકાં મારી ઉજડ કરે, લેશે ધરે નહી લાજ, સ્વર્ગ મ્રત્યુ પાતાળનું કરે, સત વરસ લગી રાજ ॥૧૬॥ એવું જાણીને સામળીઆએ, સર્પ મુકયો શોડમાંય; અભીમન્યુએ હાથમાં ઝાલી, કટકા કીધાં ત્યાંય ॥૧૭॥ સાપની વલે તે આપની વલે, નીશ્ચે કર્યું ભગવાન; ઠીકછે આગળ જોઇ લેઇશું, વારતા રાખી ધ્યાન ॥૧૮॥પછી ઘણા દન વહી ગયા છે, એવે લખ્યો એક પત્ર;

ઈંદ્ર પસ્તમાં મોકલ્યો તમે, તેડવા આવજો અત્ર ॥૧૯॥ પ્રભુ પ્રતાપે પુત્ર થયો છે, મોકલીયા સમાચાર; પાંડવોને પત્ર પ્હોચ્યો, વરત્યો જય જયકાર ॥૨૨॥ કુન્તાજી કહે ભીમ બેઠા, દ્વારીકાં નગ્ર જાવો; ભોજાઇને ને ભત્રીજાને, તમે જઇ તેડી આવો ॥૧૨॥ એટલે ઉડયો વાયુનો નંદન, શુભ શુરાનો સાથી, તૈયારી કીધી ગદા લીધી, બેઠો જેમ ગંળ હાથી ॥૨૨॥ દ્વારીકાં આવ્યો ધામ પ્રભુને, દીધો પ્રભુ આવકાર; સુત સુભદ્રાએ ઉછંગ મુકયો, હરખ્યો ભીમ અપાર ॥૨૩॥ છબા જોઇને આનંદ પામ્યો, દીધો આશીરવાદ કેવો, મસ્તકે હાથ ફેરવી કહ્યું, થાજે તું મ્હારા જેવો ॥૨૪॥ સુભદ્રા કહે એમ ન કહેશો, જો તમ જેવો થાય, તો તો મ્હારા ભાગ મળ્યા, તોફાન કેમ વેઠાય ॥ ૨૫ ॥ પછી પ્રભુએ કર્યું જીઆણું, બેનને કીધાં વિદાય; તેડીને ભીમ ઘેર આવ્યો, ખુશી થયા કુંતાય ॥ ૨૬ ॥ આનંદ ખુશીથી સહુ રહ્યાં, વાધ્યું ભલું ઘર સુત્ર, એમ કરતાં થયો પંચ વરસનો, અભેમન્યુ જે પુત્ર. ॥ ૨૭ ॥ એવામાં એક દીવશ આવ્યા, વેદમ વ્યાસજી જેહ, કુન્તાજીએ માન્ય દીધું, આણંદ પામ્યા એહ. ॥ ૨૮ ॥ વ્યાસજી બોલ્યા કુંતા પ્રત્યે, તુને પ્રસન વનમાળી, છત ને છોકરાં સઘળું તહારે, તું બહુ ભાયગ શાળી. ॥ ૨૯ ॥ ધરમ ધ્યાન છે પુન્ય ને દાન, નથી નીતીમાં ખામી; પણ પામ્યો છે અવગતીને; પાન્ડુ રાજા તુજ સ્વામી. ॥ ૩૦ ॥ પ્રેત રૂપે ફરે પ્રથવી વીશે, તે તુજને ધીકાર, સપુત તાતની સુત હોય તો, કર કંથનો ઓદ્ધાર. ॥ ૩૧ ॥ એટલે કુન્તાને આંસુ આવ્યાં, એ દુખ શી રીતે વામે; આપ બતાવો તે કારજ કરૂં, સ્વામી સગતીને પામે ॥ ૩૨॥ વ્યાસજી કહે સાંભળ બાઇ, થાય તારૂં મન મગ્ન; સ્વામીને સ્વર્ગની પ્રાપ્તી થાવા; કર રાજ સોઇ યજ્ઞ. ॥ ૩૩ ॥ કુન્તાજી કહે શું શું કરવું, એ યજ્ઞમાં કામ; શી શી વીધી શી શી રીતી, બતાવો તે તમામ. ॥ ૩૪ ॥ વ્યાસ કહે કામ મ્હોટાં, તે કરવાને ધારો; પછી પ્રભુ બતાવસે બધું, પાન્ડુનું પાપ નીવારો. ॥ ૩૫ ॥ પ્રથમ પહેલું કામ બતાવું, કૃષ્ણને લાવવા તેડી; તે સઘળું કાજ કરવા લાગે, દુખડા દેશે ફેડી. ॥ ૩૬ ॥ ઘડ લંકાથી લાવવું સોનું, બીજુ કામ એ સાર; ત્રીજુ કામ છે કઠીણ ઘણું, પણ કરશે મોરાર. ॥ ૩૭ ॥ પાતાળ જઇ કાળી નાગ કનેથી, સવરાટ મંડપ લાવો, ચોથું કામ છે સ્વર્ગે વીશેથી કામ ઘેનું મંગાવો. ॥ ૩૮ ॥ પાંચમા કામમાં બ્રાહ્મણ લાવો, વિદ્વાન વીશ હજાર, છઠું કામ છે સર્વેથી ભારે, વિઘન વંત

અપાર. ॥ ૩૯ ॥ સરવ જીવોના બંધ છોડાવો, જ્યાં જ્યાં ક્ષત્રીનો દેશ; મનુશ કે પસુ પક્ષીને, બંધન ન રહે લેશ. ॥ ૪૦॥ પોપટ ન રહે પાંજરા વીશે, ગાય ગળે નહી ગાળો; જે જે પ્રાણીને બંધન હોયે, તે તે બંધન ટાળો. ॥ ૪૧ ॥ કહ્યા છતાં કોઇ છોડે નહી તો, યુદ્ધ કરવું તે સાથ, કાં મરવું કે કાં મારવો પણ, ધારેલી કરવી વાત ॥૪૨॥ એટલા કામો કરવામાં કાંઇ, પુછવું પડે પ્રષ્ણ; તો તો તે પુછજો પ્રભુને, બતાવશે શ્રી કૃષ્ણ. ॥ ૪૩ ॥ એમ કહી અંતર ધ્યાન થયા, પોતે વેદમ વ્યાસ; કુન્તાજીએ રડવા માંડયું, મન અતી ઉદાસ. ॥ ૪૪ ॥ તે વાત જાણી પાંચે પુત્રે, આવીને પુછયું એમ; ઓરે જનેતા વિઘન વિના, કલ્પાંત કરો કેમ. ॥૪૫॥ કુન્તાજી કહે શું પુછોછો, ઓ મ્હારા કુવાર; તમ તાત સદગતી પામ્યા નથી, મમ જીવતર ધીક્કાર. ॥ ૪૬ ॥ તેવો ધીક્કાર તમોને સઉને, ઓરે માહારા તન; સદગતી પમાડવા કરો યત્ન, તો માહારે લેવું અન. ॥ ૪૭ ॥ રાજ સોઇ યજ્ઞ કરીએ તો, મોક્ષ ગતીને પામે; પ્રેત થઈ પ્રથવીમાં ફરે છે, તે પ્રેત યોની વામે. ॥ ૪૮ ॥ યજ્ઞના છ કામ વ્યાસજીએ જે કહ્યાં તે કહી બતાવ્યાં, તે કામ કરવા ધારો તમે, કહી આંસુડાં લાગ્યા ॥ ૪૯ ॥ ॥ વળણ ॥ કુન્તા આંસુ લાવીયાં, માઠું લાગ્યું મન, વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, સુણજો શ્રોતા જન.

કડવું ૨ રાગ ધવળ ધનાસરી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનજી, સાંભળ જનમેજે રાજનજી; જોયાં કુન્તાને રડતાં જ્યારેજી, ધરમે વિચાર કીધો ત્યારેજી. ॥ ટેક ॥ ધરમરાયે વિચાર કીધો, યજ્ઞ કરવો ઘેર, પ્રથમ હું કામ માગે લેઉ તો, બીજા લેશે ભલી પેર. ॥ ૧ ॥ એવું જાણીને ધરમ બોલ્યા, માતા રાખો મન ધીર; સાંભળજો સહુ વારતા માહારી, ઓરે માહારા વીર. ॥ ૨ ॥ અવગતીમાં તાતજી રહે, એ તો લાન્છન મ્હોટું, સદગતીને પમાડે નહી, તે તો ફરજન ખોટું. ॥ ૩ ॥ ધીક્કાર આપણું જીવવું ને, ધીક્કાર આપણ પુત્ર; કુળ કદી સુખી નવ થાયે, ન થાયે ઘર સુત્ર. ॥ ૪ ॥ માટે આપણે યજ્ઞ કરવો, છાના રહો તુજ માય, એક કારજ મ્હારે માથે, લાવું કામ દુરગાય ॥ ૫૧ ॥ પ્રથમ મ્હારે લેવું તે લીધું, મ્હોટા પણાને વટે; ભીમે જાણ્યું ધરમ પછી માહરે લેવું ઘટે. ॥ ૬ ॥ એમ જાણી

વ્રકોદર બોલ્યા, માતાજી તતબર થાવું; વીશ શહસ્ત્ર બ્રાહ્મણોને, હું જઇ તેડી લાવું ॥ ૭ ॥ અરજુન કહે કનક લેવા, ઘડ લંકા હું જાવું, શેદેવ કહે દ્વારીકામાંથી ક્રષ્ણને તેડી આવું ॥ ૮ ॥ ભીમ કહે એ કામ માં નહી, આવશે દ્વારીકાંવાળા, પત્ર લખેથી કેમ ન આવે, છે અરજુનના શાળા ॥ ૯ ॥ શેદેવ કહે વ્યાસજીએ, ગણાવેલું કામ, માટે તે કામ હું કરવાનો; નહી બીજી મુજ હામ ॥ ૧૦ ॥ ધરમ કહે તેમ રાખો, નીકુળજી કહે જાવું; સવારાટ મંડપ પાતાળમાં જૈ, કાળી કનેથી લાવું ॥ ૧૧ ॥ ધરમ કહે છઠું કામ મ્હોટું, કેદી છોડાવવા સર્વ; પણ છોડાવે છોડશે નહિ,છે જરાસનને ગર્વ ॥ ૧૨ ॥ મઘજ દેશનો માલીક અતે, બે જનેતાનો કુંવાર, એણે ભોંયરામાં કેદ કર્યા છે, ક્ષત્રી વીશ હજાર ॥ ૧૩ ॥ તેતો છોડાવ્યે છોડશે નહી, વિપરીત એની બુધ; તે સારૂ જરાસન સાથે, કરવું પડે યુધ ॥ ૧૪ ॥ તે કામ કપરૂ કોણ લે છે, વીચાર કરો વીર; એટલે તો એક એકના સામુ, જુએ ગુણ ગંભીર ॥ ૧૫ ॥ કોઇની કાંઈ હામ ન ચાલી, કોણ કરે કામ એવું; ભીમે જાણ્યું થાશે તો કરશું; લાવ્ય પહેલો જશ લેવું ॥ ૧૬ ॥ એવું સમજી બોલ્યો વ્રકોદર, માતા નમુ બેઉ હાથે તમારા ચારે નીચું ઘાલ્યું એ કામ મ્હારે માથે ॥ ૧૭ ॥ કુન્તાજી કહે સાબાશ બેટા, તુજ વડે થાય યજ્ઞ; માતાએ બહુ દીધી સાબાશી; ભીમ થયો મન મજ્ઞ. ॥ ૧૮ ॥ પછી વૃકોદર બોલીયો કે; પહેલું કીયું કામ, ધરમ કહે દ્વારીકાંથી લાવવા સુંદીરશામ ॥ ૧૯ ॥ ભામ કહે તમે ઉંડો જોશી, ધરમમાં શી ઢીલ; ટીપણુ કાહાડી શેદેવે જોયું હાંમલીયો અસીલ ॥ ૨૦ ॥ શેદેવ કહે વીરા મારા, જોગણીનું ઘર સામું, એ દીશાએ ખપ્પર ભરશે, હું જાઉતો દમ પામું ॥ ૨૧॥ ભીમ કહે ભવીશ પોતાનું, હલકું તે ભારે થાય; શેદેવ કહે જઇશ સવારે ઓરે કુન્તામાય ॥ ૨૨ ॥ કુન્તાજી કહે કાલે જાશો; આજ ગયે પસ્તાશું; ભીમ કહે અમે બ્રાહ્મણ લેવા બે ત્રણ વરસે જાશું ॥૨૩॥ પાંચે વરસ જરાસનને, મારવા લેશું, માગી કુન્તાએ જાણ્યું આડો ફાટયો; યજ્ઞ પડશે ભાગી ॥ ૨૪ ॥ એમ કહીને મોઢું ઉતાર્યું, ઉદાશ થયા ડોશી; એટલે આકળો થઇને ઉઠયો, પોતે શેદેવ જોશી ॥ ૨૫ ॥ ભાગી ન પાડશો હાલ જાવું છું, થનારૂ હશે તે થાશે; એમ કહીને રથ જોડાવ્યો, પોતાના સારથી પાસે ॥ ૧૬ ॥ આયુધ લીધાં રથે બીરાજ્યો, સુરજ બેઠો મેર; સારથીએ તવ રથ હંકાર્યો, ચાલ્યા બેઉ સમશેર ॥ ૨૭॥ નગ્રની બારણે નીકળીયાં ને, શયું

અંધારૂ ઘોર; મારગે થાયછે પશુ પક્ષીના, બીહામણા બહુ શોર ॥૨૮॥ એવામાં એક મેદાન આવ્યું, ત્યાં થઈ લીલા કેવી, બાળે વેશે છુટે કેશે, રમે છે ચોસઠ દેવી ॥ ૨૯ ॥ ચીર કશી કેહેડે બાંધેલાં, પેહેરેલાં ચણીઆ ચોળી; ખપવા ખંજર સાંગ્યો ગ્રહેલી, શીશ તેલે રગદોળી. ॥ ૩૦॥ ચોસટ જોગણી ભક્ષની ભોગણી, રથ જોઇ થઈ પરસન; ભક્ષ ભલેરૂ મળ્યું આપણને, સારા થયા શુકન ॥ ૩૧ ॥ શેદેવજી ખમચાનહીને, સુંસવાટા ભેર ચાલ્યો; એટલે ચોસટે ભેગી થઇને, સનમુખ ઘેરો ચાલ્યો ॥ ૩૨ ॥ શેદેવનો રથ રોકી રાખ્યો, બોલ્યો સતી સુત એમ; એ મુજ માતા વિશ્વની દાતા, રસ્તો રોકો છો કેમ. ॥ ૩૩ ॥ જોગણી કહે આજે આ દીશા, ખપ્પરનો છે વારો; તેમ છતાં તું આ દેશ આવ્યો, ભોગ લેઇશું તારો ॥ ૩૪ ॥ શેદેવ કહે ધન ભાગ્ય મ્હારૂં, પણ બગડે એક કામ; દ્વારીકાથી લાવવા છે તેડી, કૃષ્ણજી સુંદીરશામ ॥ ૩૪ ॥ તે વિના મુજ ઘેર યજ્ઞ અટકે, માટે ત્યાં લાગ્યું લક્ષ; તેડીને પાછો કાલે આવું, કરજો માહારૂ ભક્ષ ॥૩૫॥ દેવી કહે કાલે આ દિશાએ, હક નથી અમારો; તે માટે આજ જાવા ન દઇએ, લઇએ ભોગ તમારો ॥૩૬॥ શેદેવ કહે સાંભળો માતા, આજે તો નહિ લેવાશે; તેમ છતાં રોકી રાખશો તો, જોયા જેવું થાશે ॥ ૩૭ ॥ દેવી કહે કરો જોયા જેવું, ઉંચાં કર્યાં હથીઆર; ટોળે મળીને સેદેવ ઉપર, દેવા માંડયો માર ॥ ૩૮ ॥ વળણ ॥ માર દેવા માંડયો, વિપ્રીત થઇ છે બુધ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, આરંભ કીધું યુધ. ॥

કડવું ૩ રાગ કલ્યાની છાંયાનો દોહરો.

વૈશમ પાયેને એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાયરે. ॥ ૧ ॥ દેવીયો કોપી મરજાદા લોપી, દેવા માંડયો બહુ મારરે; ખપર ખંજર ને ત્રીશુળ ફેંકે, સાંગ્ય ભાલાને તરવારરે. ॥ ૨ ॥ તવ શેદેવે ધનુશ લીલું ને, તરત કરયો ટંકારરે; બાણ લેઇને બળ આદરીયું, કુન્તાજીને કુંવારરે. ॥ ૩ ॥ અગણીતા મંત્ર ભણીને ફેંકે, દેવીનો મત મુકાવેરે; ચોસઠ જોગણી થાય આડી અવળી, આવતાં બાણ ચુકાવેરે. ॥ ૪ ॥ એવામાં શેદેવે બાણજ માર્યું, વાગ્યું દેવીને શરીરરે; ભાલોડું ભોંકાયું લોહ વજ્જરનું, તેથી નીકળીયું રૂધીરરે. ॥ ૫ ॥ તેજ રૂધીરના છાંટા

છંટાયા, પ્રથવી પડયા જોડા જોડરે; એટલે ચોસટ દેવી હતી તેની; થૈ ગઇ ચોસઠ ક્રોડરે. ॥ ૬ ॥ જ્યાં જુએ ત્યાં જોગણીયો છે રૂપાળી છુટે કેશેરે; મ્રગયાનેણી નહીં કાંઈ કેહેણી, સરવ બાળે વેશેરે ॥ ૭ ॥ સકળ બાહાજીને ગાજી ઝાજી, થઇ બહુ કોપ દ્રષ્ટીરે; આડી અવળી ને ઉંચી કુદે, કરે આયુદ્ધની વૃષ્ટીરે ॥ ૮ ॥ પછી શેદેવ બહુ ગભરાયો, નીશ્ચે આવ્યું મર્ણરે; હવે જીવ્યાની આશા શી રાખવી, થર થર ધ્રુજ્યા ચરણરે ॥ ૦ ॥ એવામાં દેવીએ જુલમ કીધો ને, સારથી મારયો ઠેરરે; તે પછી ભાગ્યો રથ શેદેવનો, અશ્વ હણ્યા બળ ભેરરે ॥ ૧૦ ॥ એકલો શેદેવ પગપાળ થયો, સઘળે કયાં દ્રષ્ટી રાખેરે; એક તરફ એ યુદ્ધ કરે તો, આશપાશની વીંધી નાંખેરે ॥ ૧૧ ॥ શેદેવજી ઘણો કાહાર થયો તેં, કામજ કેવું કીધુંરે; દેવીયોને બાળી ભસ્મજ કરવા, અગ્નીનું બાણ લીધુંરે ॥ ૧૨ ॥ મંત્ર ભણીને તે બાણ મુકયું, અગ્ની પેંદા થાયરે, જવાળા રૂપે જોગણીયોમાં; બાળવા માટે જાયરે ॥ ૧૩ ॥ જઇને બાળ્યાં આભુશણ અંગનાં, બાળ્યાં વસ્ત્ર ને કેશરે, સુતરનો તાર ન રહયો પાસે, સઉ થઇ નગ્ન વેશરે ॥ ૧૪ ॥ તેવું જોઇ સેદેવે વીચાર્યું, નગ્ન સ્વરૂપ થઇ દેવીરે; એની એબ કેમ નજરે નીરખું, માહારી જનેતા જેવીરે. ॥ ૧૫ ॥ કુન્તાની જોવીને જોગણીની જોવી, બેઉ બરોબર થાયરે; એમ જાણીને નીચું ઘાલ્યું, ઉભો એ સેદેવ રાયરે. ॥ ૧૬ ॥ તવ જોગણીયોએ એમ વીચાર્યું, છે કોઈ સતી કુંવારરે; છીયે જોબનવંતીને રૂપવંતી, કને નથી સુત્ર તારરે ॥ ૧૭ ॥ તો પણ સ્થીર મન કેવું છે એનું, ચાલ્યો એ સત્યની વાટેરે; જનેતા જેવી જાણી સરવને, હવે ન મારવો ઘટેરે ॥ ૧૮ ॥ એમ નીશ્ચે કરી આવી સૌ દેવી, ટોળે મળી બોલી એમરે; ઉંચુ જો સુરા બળવંત પુરા, સેદેવ કહે જોવું કેમરે ॥ ૧૯ ॥ જોગણી કહે મારશું ન દીકરા, તુજ તણા ગુણ લૈએરે; તુજ પર રીજી હવે નથી ખીજી, માગો તેં વરદાન દૈએરે. ॥ ૨૦ ॥ સતીનો સુત નીચું ઘાલીને બોલ્યો, માતાજી ચરણે લાગુરે, તમો સરવ એકવાર વસ્ત્ર પહેરો, તે પછી વરદાન માગુરે ॥૨૧॥ તવ મંમાયાયે માયા કરીને, હતા તેવા કર્યા કેશરે; હતાં તેવાં વસ્ત્રાભુષણ પેહેર્યાં; હતો તેવો પેહેરવેશરે. ॥૨૨॥ એટલે સેદેવે સામુજ જોયું, લાગ્યો સૌ દેવીને પાયરે; પછી દેવીયો કહે વરદાન માગો; તેં ન નીરખી અમ કાયરે. ॥ ૨૩ ॥ સેદેવજી કહે શું માગુ માતા, તમો તમારે માપ માપોરે; બીજું તો આપવાનું તમારી ખુ-

શીનું; પણ રથ અશ્વ મારા અ પોરે. ॥ ૨૪ ॥ તવ દેવીઓયે અશ્વને સારથી, સજીવન કરી દીધોરે; રથ હતો તેવો સાજો કરી આપ્યોને, સેદેવ મન ખુશી કીધોરે. ॥ ૨૫ ॥ પછી કહ્યું કે બેટા બીજું માગો, જોશી કહે જ્યાં ઇચ્છા લાવુંરે; તમે અનેક જેમ થયા તેમ હું, એકનો અનેક થાવુંરે ॥ ૨૬ ॥ તવ તથાસ્તુ કહ્યું દેવીઓએ, જાવો બેટા ભાગી ભ્રાન્તરે; આટલી કથાનું દ્રષ્ટાંત સુણીને, કેટલું લેવું સીધાન્તરે ॥૨૭॥ જોગણીયો હતી જોબનવંતીને, રૂપવંતી અપારરે; નગ્ન થઇતી પણ સેદેવજીનું, મન ન પામ્યું વિકારરે ॥૨૮॥ સત્યથી વરત્યે સત્ય રહ્યું ને વળી, પામ્યો શુભ વરદાનરે; તેવું વરતવાથી ફળ મળે તેવું, દેવું શ્રોતા જન ધ્યાનરે. ॥૨૯॥ વળણ ॥ દેવું ધ્યાન શ્રોતાજને, સત્ય વરતવો સાર વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, જે જે જુગદાધાર.

કડવું ૪ રાગ ચોપાઇની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન ચાલ્યો સેદેવ લઇ વરદાન, ગયો દ્વારીકા સતી સંતાન ॥ ૧ ॥ વાહાણું વ્હાતે ભાગોળે આવ્યો, ત્યાં ઉભા રહી સંદેસો કાહાવ્યો; એક જાદવને સંગ કાહાવે, કેહેજો પ્રભુને દરવાજે આવે. ॥ ૨ ॥ ગયો જાદર કેહેવાને વાત; બેઠા બળદેવ કૃષ્ણ બે ભ્રાત; કહયું જાદવે જુગજીવન, તેડે ગામ બાહાર કુન્તાના તંન. ॥ ૩ ॥ ઉભા છે રથ રાખીને એવ, પન્ડે આવ્યા છે જોશી સેદેવ; સુણી બળદેવ બોલ્યા એમ; ત્યાં ઉભા હાંઇ આવ્યા કેમ ॥ ૪ ॥ કૃષ્ણ વિરા શી છે છાની વાતો, તારો કાંઈ ભેદ નથી જણાતો; જાણી જોઇ કૃશણ કહે ન ફાવે, એ છે નવરાતે નાઠા આવે ॥ ૫ ॥ જા લ્યા.જાદવ કહીએ કહ્યું શામ, નથી આવતા તમારે શું કામ; જઈ જાદવે કહ્યો સમાચાર, સુણી સેદેવ કોપ્યા અપાર ॥૬॥ આતે શું બોલ્યા સુંદીર સામ, એમને કરાવવું છે યજ્ઞ કામ; હણવો છે જરાસંધ ભીમ હાથે, તોયે પોતે નથી રાખતા માથે. ॥ ૭ ॥ એમ ક્રોધે ભરાઇને કહે છે, કહીએ શેદેવ યુધ માગે છે; કહીયે યુધ કરવું ન હોય શામ, તો તો લખી આપો ઘરને ગામ. ॥ ૮ ॥ સુણી જાદવ થયો વિદાય, આવી પ્રભુને પડીયો પાય; સુણો સેદેવે માગ્યો સંગ્રામ; નહી તો લખી આપો ઘર ગામ, કા-

મ. ॥ ૯ ॥ એવું વચન સુણી બળદેવ, થયા ક્રોધાતુર તતખેવ જોતું કૃષ્ણવીરા સગા એતો, દીન દીન મદે ભરાયા તેતો ॥૧૦॥ પેંધા પડયા તેં કુન્તાના તન, ત્યારે આવ્યા લેવા રાજ્યાસન; પેલો અરજુન આવ્યો થઈ જોગી, હરી ભગની થયો ભારે ભોગી ॥૧૧॥ તેને લઇ જવા દીધી બેન, ત્યારે દીન દીન માંડયા ચેન; કૃષ્ણ કહે સાચી વાત વિરા રેહેવું પાન્ડવનાથી અધીરા. ॥ ૧૨ ॥ રાજ્ય લેવા આવ્યો આ ઠામ, એની સાથે કરવો સંગ્રામ; એમ ક્રોધે બોલ્યા રણછોડ, થાવો તઇયાર છપન ક્રોડ ॥ ૧૩ ॥ તવ જાદવે કીધી ત્યારી, થયા ત્યાર મ્હોટા હળધારી, એક લક્ષ સહસ્ત્ર એકાસી, પુત્ર પ્રભુના ઉઠયા સુખ વાસી ॥ ૧૪ ॥ લીધાં હથીઆર સરવ કો ગાજ્યા, ચક્ર લઇ પ્રભુ રથે બીરાજ્યા; વાજતે ગાજતે નીકળીયા, ડંકા દેતા આવ્યા બહુ બળીયા ॥ ૧૫ ॥ જાણ્યું શેદેવ ન રહ્યું કાચું, હાંશી કરતામાં થઇ પડયું, સાચું હોય થવા કાળ તે થાશે, છે વ્રદાન દેવીનું મુજ પાસે. ॥ ૧૬ ॥ એવા કરી લીધા મનસુબા, આવી યાદવ સનમુખ ઉભા; બોલ્યા બળદેવજી મુખ એમ પુછો કૃષ્ણજી આવ્યા એ કેમ. ॥ ૧૭ ॥ તવ પ્રભુજી વધ્યા વચન, કેમ આવ્યા છો કુન્તીના તન; બોલ્યા શેદેવ લેવાને રાજ્ય, અમો આવ્યા છીએ માહારાજ. ॥ ૧૯ ॥ સુણી કૃષ્ણજીને થયો ક્રોધ, ઘણો વધ્યો વાહાલામાં વીરોધ, ચઢયો હમતાને મમતાનો વાદ, કરવા લાગ્યા એ મુખ વીવાદ. ॥ ૧૯ ॥ વળણ ॥ વિવાદ માંડયો મુખથી, બોલે ફાવે એમ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણો રાખી પ્રેમ.

કડવું ૫ રાગ મનહર છંદો.

શેદેવ કે, સુણો શામ, સેજમાં બોળાસે નામ, છોડસો દ્વારીકાં ગામ, દલ માંહી દાઝીને; રણ ચઢયા રણછોડ, જાદવ છપન ક્રોડ, અતી દીકરાની જોડ, લાવ્યા ઘણા ગાજીને, ભાગશે ભલોજ ભાર, સરમ નારે વગાર, કાઢશું લાન્છન બ્હાર; ત્યારે જસો લાજીને માટે પ્હેલા પડી પાય, સમજો જાદવ રાય, વ્હાલામાં છે વ્હેર થાય, હારી જસ બાહાજીને. ॥ ૧ ॥ કૃષ્ણ કહે કુન્તી સુત, મદ ભર્યા થયા ભુત, આવેલા અમારા દુત, જીવ લેઇને; સુભદ્રા ભગની જેહ, પારથને દીધી તેહ; ત્યારે થયા ક્ષત્રી દેહ, નહી તો વરે કેઇને, જોશી જોરે

આવ્યો એક, તોડયો બોલવાનો નેક, હવે તો ટળશે ટેક. ન જીતો આ તેઇને; રણમાં છોડી શું બાણ, આબરૂની થશે હાણ; પલકમાં લેઈ પ્રાણ, જાશું ડંકો દેઇને, ॥ ૨ ॥ શેદેવ કે' કુળ તારૂં, નથી અજાણ્યુંજ મ્હારૂં, બારૂં તારે બોલવાનું, ન મળે લ્યા કાળીયા, ગોકુળમાં મ્હોટો થયો, તે દાડા શું ભુલી ગયો, કેડ કાંબળી ને માથે, બાંધ તો ફાળીયાં; નામ ધરાવ્યું કીશોર, કેવાયો માખણ ચોર, ઢોર ઝાલી ઝાલીને તું, ધાલતો તો ગાળીયાં; ગોપીકાથી રંગ રમ્યો, મરકટ સંગ ભમ્યો; દમ્યો તું આહીરને ખા માયના ગોવાળીયા. ॥ ૩ ॥ કહે શામ શુણો વેણ, કહુ કહ્યા કેડે કેણ, નેણના ગરભ થકી, પાન્ડુરાય આવીયા, તેના વૃદ માંછીનાર; વરી રહ્યા નાત બાહાર, બીજુ અંધ કાકા કન્યા. આખલાની લાવીયા, કૌરવોનો કાળો કેર; તમ પર ઝાઝુ ઝેર, મ્હેર અમી રાખી બહુ, તમોને બચાવીયા, તેમ છાક છેક ચડયો; અમશીંગ સામો અડયો, ધડયો હવે ધાટ જો જો, પલમાં ઉડાવીયા. ॥ ૪ ॥ શેદેવ કે ગીરધારી, બોલજે જરા વિચારી, મારી માશી ઉછર્યો તું,આહિરની જાતમાં; ક્ષત્રી પણું જોયું બાધું બ્રાહ્મણોનું અન ખાધું. છેક છેલ ભ્રષ્ટ થયો; ભરવાડી ભાતમાં, પરાઇ તું લાવ્યો નારી, કો પરણી કો કુંવારી; નથી હાથ ઝાલ્યો બંધુ, જાણું તારી વાતમાં, ઘેર ઘેર જાચનાર, ન્હોતો વર્ણમાં લગાર; તારી બેન અમે લીધી, ત્યારે આવ્યો નાતમાં ॥ ૫ ॥ બોલ્યા ક્રષ્ણ કરી ક્રોધ. જુઓરે જાદવ જોધ, બકે વણ વિચાર્યું તે, માટે મારો ઠેરથી, ટકાવ્યો આટલી વાર, દયા ધરીને અપાર, ઉભો રેવા દીધો તમે, અમારીજ મ્હેરથી; સરવ સરમ તોડો, મન મુકી બાણ છોડો, કરો નામ નાશ એનું, મારો બહુ પેરથી, કહે વલ્લભનો નાથ, આપે ઉંચો કરી હાથ આવ્યો એ શેદેવ જોશી, મ્હોત લેઇ પેરથી. ॥ ૬ ॥

કડવું ૬ રાગ રાજન રાચેજી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; બળવંત બાજેજી, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહિમાય, બળવંત બાજેજી. ॥ ૧ ॥ ક્રષ્ણ પ્રભુએ કોપ કરીને, કીધો ઉંચો હાથ; બળ૦ શું રે જુઓછો જાદવ જોધા, તુટી પડયો સહુ સાથ, બળ૦ ॥ ૨ ॥ એટલે ઉપડયા આયુધ લેઇને, જાદવ છપન ક્રોડ; બળ૦ એક લક્ષ સાઠ શસ્ત્ર

એકાસી, બળદેવને રણછોડ બળ૦ ॥ ૩ ॥ આયુધ લેતા બહુ મા-
ર દેતા, છુટે અતી હથીઆર; બગ૦ જળનાં ફોરાં પડે તેમ પડતાં, જા-
ણે વરસે મેઘ બાર. બળ૦ ॥ ૪ ॥ દેવાન કષ્ટી એવી કરી વૃષ્ટી, દૃષ્ટી-
યે નવ જોવાય. બળ૦ શેદેવજીએ બાણજ લીધા, થનાર હોય તે થાય
બળ૦ ॥ ૫ ॥ જાદવ સામો એકલો બાજ્યો, પણ શું ચાલે જોર; બ-
ળ૦ મધમાખ્યો પેઠે બાણ ભમે છે, થયું અંધારૂં ઘોર. બળ૦ ॥ ૬ ॥
અનેકની સાથે એકલો કયાં પોહોચે, કાહાર થયો અપાર. બળ૦ ઘણો
ગભરાયો અતી અકળાયો; કુન્તા સતીનો કુંવાર. બળ૦ ॥ ૭ ॥ રક્ત
લોચન કરી સેદેવજીયે, શકતી સમરી કરજોડ. બળ૦ ઇચ્છા કરી તવ
શેદેવો બનીયા, બીજા સતાવન ક્રોડ. બ૦ ॥ ૮॥ એકેક શેદેવ એકેક જા
દવ, બાહાજી પડયા તે વાર. બળ૦ બહુ બળીયાને બબે બાજ્યા, કો-
ઇને બાજ્યા ચાર. બળ૦ ॥૯॥ લડતા વઢતા પાછા ન પડતાં, નાં-
ખે કારમી ચીસ; બળ૦ બળદેવજીને બાર જણ બાજયા, વળગ્યા વિ-
ઠ્ઠલને વીસ. બળ૦ ॥ ૧૦॥ કોઇ કેસ ઝાલે કોઇ કાન ઝાલે; કોઇ કોઇ
ઝાલે ચર્ણ; બળ૦ એવામાં હળધારીને અકળાવ્યા; ખેંચોટી નાંખ્યા
ધર્ણ. બળ૦ ॥ ૧૧ ॥ મુગટ કુન્ડળ નીકળી પડીયાં, વસ્ત્ર વપુથી વી-
ખરાય; બળ૦ શેદેવ શેદેવ જયાં જયાં જુએ ત્યાં. જાદવ જોધ ગભ-
રાય. બળ૦ ॥ ૧૨ ॥ બળદેવજી બહુ પડયા વીચારમાં, આ કેવી વિદ્યા
ભણીયા; બળ૦ એકજ શેદેવ કુંતાજીનો, આ બધા કોણે જણીયા,
બળ૦ ॥ ૧૨ ॥ એવામાં બળદેવે બુમ પાડી, વ્હારે ચડો જુગદીશ,
બ૦ પ્રભુ કહે બાર બાહાજ્યા છે તમને, મને વળગ્યા છે વીસ-
બ૦ ॥ ૧૪ ॥ સહુના લાગ્યાં સહુ ભોગવિ લો, નથી મ્હારો ઉપાય,
બ૦ એવે શેદેવજી બળ કરી વળગ્યા, બોલ્યા શ્રી જાદવરાય. બ૦
॥ ૧૫ ॥ વ્હાલામાં શો વીરોધ માંડયો છે, રાખો કાંક વિવેક; બળ૦
વઢનારા વઢસે ચડશે તે પડશે. આપણ તો એકના એક બ૦ ॥ ૬ ॥
બેસો બેસો બાજવાનું મુકી, કરીએ દુખ સુખ વાત; બ૦ તવ એક
શેદેવ વાતોમાં વળગ્યા, પ્રભુ સાથે સાક્ષાત. બ૦ ॥ ૧૭ ॥ ક્રષ્ણ કહે
સુણો સેદેવ જોશી માગું તે આપો વચન; બ૦ સેદેવજી કહે આ-
પવું ને લેવું, વ્હેવારે જુગજીવન. ॥ ૧૮ ॥ ભગવાન કહે ભલે
તમે માગો; પ્રથમ હું માગુ એક. બ૦ આજ પછી કોઇ દહાડો ત-
મારે, થાવું નહી અનેક. બ૦ ॥ ૧૯ ॥ સેદેવજી કહે કબુલ મ્હારે,
આરે શ્રી ભગવાન. બ૦ પછી પ્રભુ બોલ્યા હવે તમે માગો, કુન્તા

સતીના સંતાન. બળ૦ ॥ ૨૦ ॥ શેદેવ બોલ્યા. સુણો સામળીયા હુ તમ પરતાપ પાકો; બળ૦ં તમ પાશે હું માગુ છું એટલું, અરજુનનો રથ હાંકો, બળ૦ ॥ ૨૧॥ પ્રભુ કહે તમે આ શું માગ્યું, મુને બનાવ્યો દાસ; બળ૦ શેદેવ કહે અમે દાસ તમારા, પણ એક આંટી અવિનાશ. બળ૦ ॥ ૨૨ ॥ અમારે તમારે કોઇક દહાડો થઇ પડે વિરોધ; બળ૦ તે દન તમે રથ હાંકોકે, સામા થઇ કરો ક્રોધ. બળ૦ ॥ ૨૩ ॥ સામા થાવો તો રથ કોણ હાંકે, તે વેળા જાય વચન; બળ૦ એટલે હું થાવું અનેક એકનો, ઓરે જુગજીવન. બળ૦ ॥ ૨૪ ॥ એવા પેચથી એમ માગ્યું છે, હું કેમ ખાવું ભુલ; બળ૦ કૃષ્ણ કહે કદી નહી થાયે ટટો મારે તમારે કબુલ. બળ૦ ॥ ૨૫ ॥ એમ એક એકને વચન દીધાં, પછી ધાર્યો વિવેક; બળ૦ શક્તિનું સમરણ શેદેવે કીધું. થયા સ્વરૂપે એક. બળ૦ ॥ ૨૬ ॥ એટલે જાદવ બળદેવ સરવે, વિસ્મે થયા અપાર; બળ૦ ॥ ૨૭ ॥ સેદેવ સામળીયો વાતો કરે છે હળધરને પડયો વ્હેમ; બ૦ મને નીચે નાંખીને રોળ્યો શતરૂએ; કૃષ્ણે બેસાડયો કને કેમ. બ૦ ॥ ૨૮ ॥ બોલ્યા બળદેવ પ્રભુનિ પ્રત્યે, શતરૂ સાથે શો સ્નેહ; બળ૦ મને નિચે નાંખીને રોળ્યો, વીઝોળ્યો મ્હારો દેહ, બળ૦ ॥૨૯॥ બાર શેદેવે બાજી મને માર્યો, બોલ્યા જુગજીવન; બળ૦ જુઠું શું બોલો એક સેદેવજી, થયુ તમોને સ્વપન. બળ૦ ॥ ૩૦ ॥ બળદેવ કહે બનાવ્યો મુજને, રિસાઇને ગયા ઘેર; બળ૦ પછી પ્રભુએ કહ્યું જાવો જાદવો, પુછી શેદેવને પેર. બળ૦ ॥ ૩૧ ॥ કહે એમ આવ્યા, શું કામ લાવ્યા, સાંભળી હું થાવું મગ્ન; બ૦ શેદેવ કહે શું છે અજાણ્યું, આપણે ઘેર છે યજ્ઞ. બળ૦ ॥૩૨ ॥એટલે પ્રભુજી જોડેચાલ્યા, આવ્યા ઇંદ્રપસ્તામાંય; બ૦ ધરમ અરજુન આનંદ પામ્યા, કુન્તાએ તેડયા ત્યાંય, બળ૦ ॥૩૩॥ વળણ કુન્તાજીએ તેડીયા, પોતાને ભોવન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, રીઝ્યા જુગજીવન.

કડવું ૭ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ કુંતાજીને કહે રાજસોઇનો યજ્ઞજ કરવો ઘેર; વ્યાસજીએ શાટ કામ બતાવ્યાં, કહિ માંડીને પેર. ॥ ૨ ॥ તમોને શેદેવ તેડી લાવ્યો, તે થયુ એક કામ; હવે કીયું કારજ

કરવું, બતાવો સુંદિરશામ. ॥ ૩ ॥ પ્રભુ કહે કે ગડ લંકાથી, કનક લાવવું સાર; અરજુન કહે એ કામ મ્હારૂં, થઇ જાવું તૈઆર, ॥ ૪ ॥ એમ કહીને અરજુન ઉઠયો, અંગ ધર્યા શણગાર, વસ્ત્રો પ્હેર્યા પ્રેમથી ને, હાથ લીધાં હથીઆર. ॥ ૫ ॥ તવ એનો રથ ત્યાર કરવા, ચાલ્યા સુંદીરશામ; અભંગ રથે અશ્વ જોડયા, કીધું કીંકર કામ. ॥ ૬ ॥ તે જોઇ કુન્તા ધરમ બોલ્યા, આમ કરો પ્રભુ કેમ; કૃષ્ણ કહે મને કાંઇ ન કેહેશો, સારથી થવાનો પ્રેમ. ॥ ૭ ધર્મ કહે અણઘટતું એ તો, કહી, છોડાવવા ધશે; મુકો અછોડા કહીને બાઝ્યા, શેદેવ મનમાં હસે. ॥૮॥ એટલે બોલ્યો સુત વાયુનો ધર્મ કરો આમ કેમ; બનેવીનો રથ સાળો હાંકે, છો કરે ગમે તેમ. ॥ ૯ ॥ એટલામાં અરજુન આવ્યો, આ શું કરો છો નાથ; સારથી છે રથનો હાંકનારો આપણ બેશીએ સાથ. ॥૧૦॥ પ્રભુ કહે કે ઇચ્છા થઈ છે, કોઇ મુને નવ બાજો; એ વાતની શી પરડ તમારે, રથમાં આપ બીરાજો. ॥૧૧॥ એટલે અરજુન રથે બીરાજ્યો, પ્રભુએ ગ્રહ્યા અછોડા; ચાબક લીધી હાથમાં ને, બેશી હંકાર્યા ઘોડા. ॥૧૨॥ એટલે ભીમે મન વીચાર્યું. મ્હારે માથે બે કામ તેમાં વીકટ જરાસનની, સાથે ઘણો સંગામ. ॥૧૩॥ આપણે કોઇનું કર્યું હશે તો, કોઇક આપણુ કરે; માટે જાવું અરજુન સાથે, પાડ એને મન ધરે. ॥૧૪॥ એમ જાણી વસ્ત્ર પેહેર્યા, કટી કશીને બાંધે; દસ સહસ્ત્ર મણની ગદા પોતેજ લીધી ખાંધે. ॥૧૫ રથની આગળ આવી ઊભો,અરજુનબોલ્યા એમ; ઓ મ્હોટા ભાઇ કયાં પધારો, આગળ ઉભા કેમ. ॥ ૧૬ ॥ ભીમ કહે તમારી જોડે, આવું રક્ષણ કરવા; અરજુન કહે કાંઇ કામ નથી, શાને આવો પાડ ધરવા. ॥ ૧૭ ॥ સમજ્યો હું મનસુબો તમારો તે વાત મુને ન ફાવે; તમે જાણો જોડે જાવું તો, એ મ્હારી જોડે આ-વે. ॥ ૧૮ ॥ પણ હું નહીં આવું તમ જોડે, માની લેજો સત્ય સાર; ભીમ કહે કરવું ને કરાવવું, વીશ્વ તણે વહેવાર. ॥ ૧૯ ॥ અરજુન કહે હું નથી કહેતો, માટે નહી પાડ વાળું; ભીમ કહે બ્હેવાર પોતાનો કાહાડે ઘણા દેવાળું. ॥ ૨૦ ॥ તવ પ્રભુ કહે આવવા દો, ચાલશે એમને ચરણ; એમ કહીને ભીમની પ્રત્યે, બોલ્યા અશરણા સરણ. ॥ ૨૧ ॥ અશ્વ મ્હારા ઉતાવળા ચાલે, ભીમશેન ક-રશો કેમ; ભીમ કહે અમો આગળ રેહેશું હાંકજો ફાવે તેમ. ॥ ૨૨ ॥ એમ કહીને ચાલ્યો વ્રકોદર, પુંઠળ રથ હંકાર્યો; અરજુન નર ને

કૃષ્ણ નારાયણ; લંકાના પ ૃ ધાયા. ॥ ૩ ॥ નર નારાયણનીં મળી જોડી, દરસણે દેવ ઉતરીયા, અંત્રીક્ષથી નમસ્કાર કરી, દેવો પાછાપરવરીયા. ॥ ૨૪ ॥ એવામાં દીઠા નારદે, હવે કરૂં ચડાઈ; જોવાની મજે મારે પડશે, કરાવું કાંક લડાઇ. ॥ ૨૫ ॥ એમ જાણીને નારદ ગયા, અગ્નીદેવની પાસ, થયું છે અજીરણ અગ્નીને, ઉપાદિનોબહુ ત્રાસ ॥ ૨૬ ॥ નારદજી કહે ઓરે અગ્ની, દુખી દિસે છે કેમ; ન હોયે અજીરણ અગ્નીને, મુને પડયો બહુ વેમ. ॥ ૨૭ ॥ અગ્નીકહે કે મરયુતરાયે, યજ્ઞ કરી ઘી હોમાવ્યું; પંનાળે ને પંનાળે રેડયું તે ચરવામાં આવ્યું. ૨૮ ॥ તે દનનું અજીરણ થયું છે. ઓરે રૂશી રાય, અતિ ઘણિ પીડા પામું છું બતાવો કાંઇ ઉપાય. ॥ ૨૯ ॥ એવાં વચન સાંભળીને, નારદ બોલ્યા મુખ; નર નારાયણ જાય છે લંકા, તે તારૂં ભાખે દુખ. ॥ ૩૦ ॥ જા જઇને પડ મારગ વિશે, કહી ગયા છે દિશ; એટલે અગ્ની ઉઠીને ચાલ્યો, છે જેને ત્રણ શીશ. ॥ ૩૧ ॥ જઇને મારગમાં પડયો આડો, એવો અંગ્યો વાયુ તન; મારગમાં સુતો દેખીને, ભામ વધો વચન ॥ ૩૨ ॥ કેમ સુતો ત્રણ મુસ્તકવાળા, પંથ રોકીને અમારો; અગ્નિ કહે યાચવા આવ્યો છું, અજીરણ દુખ નીવારો, ॥ ૩૩ ॥ ભીમે જાણ્યું છે કોઈ દુખી, એમ દયા મંન લાવે સુઈ રહે લ્યા મારિ પુઠે, નરનારાયણ આવે. ॥ ૩૪ ॥ એમ કહીને આઘો ઉભો, એવે આવ્યો રથ્થ; ઉભો થઇને હાથ જોડયા, અગ્ની દેવ ત્રત. ॥ ૩૫ ॥ નર નારાયણ દુખ નિવારણ; કારણ રૂપ અવિનાશી; પતીત પાવન છો જુગજીવન, અખંડ અકળ વાશી; ॥ ૩૬ ॥ ત્રીગુણાતીત છો તુરીયાતીત, માયાતીત મહારાજ; અચળધામી ગરૂડા ગામી, સગુણ ભકતને કાજ. ॥ ૩૭ ॥ હું દુખીયાનું દુઃખ નિવારો, આવ્યાઆપને જાણી;મરીયુતના યજ્ઞમાં ગ્રતચર્યો, ઓરે પુરૂષ પુરાણી. ॥૩૮॥ તે દનથી અજીરણે થયું છે વિકટ વળગ્યો વ્યાધિ; ત્રીલોક વિશે આપ વીના એ, કોણ મટાડે ઉપાધી. ॥ ૩૯ ॥ એવાં અગ્નીના વચન સુણી, નરને થયો અહંકાર; દેવ સરીખા મ્હારી આગળ, કરગરે અપાર. ॥ ૪૦ ॥ વાત જાણી જુગજીવન; બોલ્યા, મુખ મોરારી; આ બેઠા; તે મુરબ્બી-મ્હારા, એ કાપે કષ્ટી તારિ. ॥૪૨॥ એટલે અગની નરને નમ્યો કષ્ટ મ્હારૂં નિવારો; અરજુન કહે ઓરે મોરારિ, આની વાત વીચારો, ॥ ૪૩ ॥ કૃષ્ણ કહે તમે છો મ્હોટા, દેવ સરખા નમે તમને; એવો અહંકાર મનમાં ઘેર્યો, તો શીદ પુછોછો

અમને ॥ ૪૪ ॥ અરજુન કહે અંતરજામી, જાણી અંતરની વાત; મ્હારો અહંકાર મુરખતાનો, ક્ષમા કરો દીનનાથ. ॥ ૪૫ ॥ તમે બતાવો તે કારજ કરૂં, પ્રભુ કહે કેમ ચુકો; આ ખાન્ડેવ વન વિશે અંગની, મંત્ર ભણિને મુકો; ॥ ૪૬ ॥ અષ્ટાદશ ભાર વનસ્પતી છે, અગની તે ચરશે ચારો; એટલે મટશે અજીરણ એનું, એ રિતે કષ્ટ નીવારો. ॥ ૪૭ ॥ સાંભળી અરજીનનું મન ફરીયું. આમાં શું બતાવ્યું ભારે; એમ કહિ અગનાસ્તર માર્યું ખાન્ડેવ વનમાં ત્યારે. ૪૮ ॥ તવ ચારે દિશા અગનિ લાગ્યો, નારદે જોયું ત્યાંય, જાણ્યું હવે કરૂ લડાઇ ઉભી, ગયા ઇંદ્રપુરી માંય ॥ ૪૯ ॥ સુરપતી કહે કેમ પધાર્યા, નારદ વદયા વચન; તમારૂ ઇંદ્રાસન લેવાને કોપ્યો તમારો તન. ॥ ૫૦ ॥ તેણે તમારા ખન્ડેવ વનમાં, અગની અતી સળગાવ્યો; તમે ત્યાં જાવો તો જુધ કરવાના; વિચારથી એ આવ્યો. ॥ ૫૧ ॥ તમને મારી લેવું ઇંદ્રાસન, એવો એનો વિચાર; દીકરો છે તો ભલે છે પણ, યુધે થાવો તૈયાર. ॥ ૫૨ ॥ વળણ યુધ્ધે ચઢો લઇ દેવને, એમ વદયા વચન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સુણો શ્રોતા જન. ॥

કડવું ૮ રાગ ચોપાઇની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; સુણી નારદ જીનો બોલ, કર્યો ઇંદ્ર રાયે મન તોલ. ॥ ૧ ॥ આતો નારદ રૂષી ચડાવે, બેઉ બાપ બેટાને લડાવે; એમ સમજી બોલ્યો સુર રાય, મહારાજા થાવો વિદાય. ॥ ૧ ॥ મુકયો અગની એણે આજ દંન, એના બાપનું બાળ્યું વન, તેમાં શાના કરો છો ચડાવા; તમોએ તો ધાર્યા છે લડાવા. ॥ ૩ ॥ કોઈ બાપનું ધન સંભાળે, કોઈ તાત તણું ધન ટાળે; તેમાં બીજાને શો બળાપો, તમો કાંઈ ન કરશો કડાપો. ॥ ૪ ॥ સુણી નારદ થયા વિદાય, આજ કાંઈ ન ચાલ્યો ઉપાય; એવે ઇંદ્રે કર્યો વિચાર, પોતે બોલાવ્યા મેઘ બાર. ॥ ૫ ॥ તમે ખાન્ડેવ વનમાં જાવો, જળ મુશળધાર વરસાવ; તવ બારે મેઘ ગડગડીયા જઇ ખાન્ડેવ વનમાં પડીયા. ॥૬ ॥ જળ વર્સાવ્યું મુશળધાર. કર્યો. અગનીએ તવ પોકાર; નર નારણ પડું પાય, મને મેઘ તણું દુઃખ થાય. ॥ ૭ ॥ જળધારાનું દુઃખ નીવારો, પ્રભુ બોલ્યા નર ઉગારો,

તવ અરજુન બોલ્યો એમ, કહો પ્રભુ હવે કરૂં કેમ. ॥૮॥ બોલ્યા અંતરયામી તે વારે, મેં શું બતાવ્યું હતું ભારે; તમે ઉપાય ભારે કરો, વાગ્યો અરજુનને બોલ ખરો. ॥ ૯ ॥ બોલ્યો અરજુન એ મહારાજ, મ્હારૂં મન ભમી રહ્યું આજ; પ્રભુ કહે તેમાં શો વાંધો તમે બાણનું છાપરૂં બાંધો. ॥૧૦॥ વાયુ મંત્રે વાયુના થંભ, ચાર મુકીને કરો આરંભ; તવ અરજુનજી કેમ ચુકે, મંત્રથી વાયુના થંભ મુકે. ॥ ૧૧ ॥ પછી પ્રાક્રમ કેવું કીધું, એક બાણ અગણીતું લીધું; માર્યું મંત્ર ભણીને જ્યારે. થયું બાણનું છાપરૂં ત્યારે. ॥ ૧૨ ॥ વરસે જળ તે ઢળી જાય, નીચે અગ્નીને કાંઇ નવ થાય; તવ થાકીને મેઘ ગયો, અગની દેવ ચરતો રહ્યો ॥ ૧૩ ॥ બોલ્યા કૃષ્ણ સુણો સતી તન, આપણે બે જઇએ વન; હું તો દક્ષીણ દીશાયે જાવું, જે મળે તેને ઝાલી લાવું ॥ ૧૪ ॥ તમો ઉત્તર દિશા જાવો, જે મળે તેને ઝાલી લાવો; ભીમ પાસે લાવીએ આપ, મુકે મળેલો તેને બે બાપ. ॥૧૫॥ ચરે અગની એટલી વાર; લ્હેર કરી આવીએ લગાર; ભીમ સાચવશે રથ હાંઈ, જૈએ આપણ વનની માંઈ. ॥ ૧૬ ॥ ભીમે કહયું કે આવજો વ્હેલા, જો જો અરજુનજી થતા ઘેલા; મળેલો મુકવે મ્હેણુ દેશે, નીત્ય બે બાપનો આ કેહેશે ॥૧૭॥ એમ કહીને રજા આપી ચાલ્યા, બેઉ નીશ્ચે મન થાપી; ગયા પ્રભુ દક્ષીણ દીશાય, [illegible] ફણાનો નાગ ત્યાં જાય. ॥ ૧૮ ॥ દેખી લાત મારી વિશ્વ ભુપ, તવ નાગ થયો વિપ્ર રૂપ; તેવોપ્રભુએ ઝાલ્યો હાથ, ભીમ કને ચાલ્યો બોલ્યા નાથ. ॥ ૧૯ ॥ કહ્યું બ્રાહ્મણે છો પ્રભુ આપ, તમે નીવાર્યો મહારો શ્રાપ; મુળ હતો હું વીપ્રનો તન; થયો શ્રાપથી સર્પ આ વન. ॥ ૨૦ ॥ તમ ચર્ણનો પ્રતાપ એહ. પાછો પામ્યો બ્રાહ્મણ દેહ; લાગ્યા પુછવા કૃષ્ણજી આપ, તને શાથી મળ્યો આ શ્રાપ. ॥ ૨૧ ॥ કહે બ્રાહ્મણ હું વ્હેરીલો, હતો જનમનનો ઝેરીલો; કરતો શેડાઇ વીપ્રમાં આપ, પામ્યો તેવાં પાપથી શ્રાપ. ॥ ૨૨ ॥ પ્રભુ કહે અમારો છે નીમ, તને તેડી જવો જ્યાં ભીમ કર્યો છે ભીમે નીમ એવો, જેને લાવો તેને મારી દેવો. ॥ ૨૩ ॥ બોલ્યો વિપ્ર પડીને પાય, મુને મુકીદ્યો જગરાય, કાંઇ સુકીત કરી લેવું, મને મુકોતો મુગટ દેવું ॥ ૨૪ ॥ બત્રી દેરડીનો સોભે ધામ, એનુ કીરટ મુગટ નામ; તવ પ્રભુએ મુગટ લીધો, તવ બ્રાહ્મણને મુકી દિધો. ॥ ૨૫ ॥ ધાલ્યો મુગ બગલ માંય; હોડયો ઉપરણો ઉપર ત્યાંય; અરજુન ઉત્ત-

માં પળીયો, એને મેનામાં દહીત મળીયો, ॥ ૨૬ ॥ તેના જઇને ઝાલ્યા કેસ, બોલ્યો અરજુનજી ધરી દવેશ; ચાલ ભીમકને લઇ જાવું. તને જીવતો હેર મરાવું, ॥ ૨૭ ॥ બોલ્યો મેનામાં મુખ એમ, કાને સાંભળ્યો છે મેં ભેમ; એણે મ્હારો વિધારથી માર્યો, પુલોચન નામનો સંહાર્યો; ॥૨૮॥ લાખાભોવનમાં બાળી દીધો; એની કને કયાં મુજને લીધો, મુકો મુનેતો ગુણ સ્હાવું, એક અવળ મંત્ર ભણાવું. ॥ ૨૯ ॥ મંત્ર ભણી છાંટો જળ જશે, બને સોભીત સભા તે ધરા; હોય ભીંત ત્યાં દ્વાર દેખાય, હોય દ્વાર ત્યાં ભીંત જણાય. ॥ ૩૦ ॥ બને દશ ગજ લાંબી સભાય પેસે માણસ મ્હોટી થાય; તેમાં ગજ ગજનું હોય સ્થળ સ્થળને સ્થળ દેખાય જળ, ॥ ૩૧ ॥ હોય જળ ત્યાં સ્થળ દેખાય, એવી અવળ સભા રચાય; તવ અરજુને જાણ્યું મન, શું જાણસે જુગજીવન. ॥૩૨॥ પેટમાં પેઠેલી વિધાય. કોઇના જાણવામાં ન જાય, એવું સમજીને મંત્રજ લીધો, એણે મેનામાને મુકી દીધો, ॥૩૩॥ પછી પોતાના રથ ભણી જાય, એવે પ્રભુજી ભેગા થાય. આવ્યા રથ્થની લગભગ જ્યારે. બોલ્યા શ્રીક્રષ્ણજી મુખ ત્યારે. ॥ ૩૪ ॥સુણોવ્રકોદર તમો આપ તમારા ભાઇને બે આપ; એમણે એક મંત્રજ લીધો.મેનામાં દૈતને મુકી દિધો. ॥૩૫॥ તવ અરજુન બોલ્યો વાણી. પ્રભુ તમે લીધી વાત જાણી; ભીમે જાણ્યું મ્હેણાં દેસે મીઠો, એવે બંગલમાં ચળકાટ દીઠો. ॥ ૩૬ ॥ તવ ઝાલ્યું ભીમે પાંગોઠું, કહાડયું ઉપરણાનું ઓઠું; દીઠો મુગટ બોલ્યો વચન, કયાંથી લાવ્યા દેવકી તન. ॥૩૭॥ બોલ્યા કૃષ્ણ પ્રભુ મુખ આપ ભીમ મ્હારે પણ બે બાપ, જેવા બબે બાપ અમારે, તેવા બે બાપ ભીમ તમારે. ॥ ૩૮ ॥ ભીમે ક્હ્યું મને કહો, કેમ, નથી કર્યું તમે '] તેમ;બોલ્યા ક્રષ્ણ સમાવું તાપ, આપણે છે બબે બાપ. ॥૩૯॥ તમાર વાયુને પાંન્ડુરાય, અરજુનને ઇંદ્ર પીતાય; બીજાપાન્ડુ રાજા તાત, હવે કહું તમને મ્હારી વાત. ॥ ૪૦ ॥ મ્હારે વસુદેવ ને નંદરાય, જુઓ એ બેઉ પીતા ગણાય; ભીમ કહે શાબાશ છોગાળા, આપણે ત્રણે બે બાપવાળા. ॥૪૧॥ એવે અગ્ની ચરી રહ્યો સાર, આવી કીધો નમસ્કાર; મને અજીર્ણ દુર થયું, તમ, પ્રતાપે એ કષ્ટ ગયું. ॥ ૪૨ ॥ તેથી અતીસે આનંદ વાપ્યો, એમ કહીને જામો આપ્યો; સોભ્યો અરજુન અંગે અપાર, તવ રીજ્યા શ્રી જુગદાધાર. ॥ ૪૩ ॥ લાવ્યા હતા

જે મુગટ જગદીશ, પેહેરાવ્યો અરજુનને શીશ; શોભી કાન્તી બોલ્યા તવ શામ, હવે કીરટધ્વર તમ નામ. ॥ ૪૪ ॥ પછી ત્યાંથી થયા વિદાય, અગની આપને સ્થળ જાય, ગડ લંકાને પંથ પડીયા, પોતે પ્રભુને બે ભાઈ બળીયા ॥ ૪૫ ॥ ભીમ બે ગાઉ આગળ જાય, એવે સમુદ્ર લગભગ થાય, ત્યાંતો સમુદ્ર કેરે કિનારે, સુતા અંજની સુત તે વારે ॥ ૪૬ ॥ આવ્યો વ્રકોદર વાયુ તન, દેખી વાન્નર વદયો વચન; અલ્યા મુક મારક વાંદરા, જાવું ગડ લંકા સુંસરા ॥ ૪૭ ॥ લાગ્યું હનુમાનને દલ દુખ, ઉંચી ડોકી કરી જોયું મુખ, બોલ્યા રકત લોચન કપીરાય, અમે પડી રહેવાના હાંય ॥ ૪૮ ॥ ભીમ કહે હું દૈવત દાખી, પુંછ ઝાલીને દેશ નાંખી; કપી કહે ન બોલીશ જુઠ; મન ફેંકી દે ત્યારેજ ઉઠુ ॥ ૪૯ ॥ ભીમ કહે તું બોલે છે બળમાં, પણ નાંખી દેવાનો જળમાં; એમ કહ્યું ને મરડી મુછ, ભીમે ગ્રહ્યું કપીનું પુંછ. ॥ ૫૦ ॥ પછી ઉંચુ કરવા જાય, તલપુર ઉંચુ નવ થાય; પડી ભીમના પેટમાં ફાળ, આતો વાંદરો છે વિકરાળ ॥ ૫૧ ॥ એણે જાણ્યા મરકટ માડો, પુંછ મુકી ગદા લઇ નાડો; ગયો રથ સામો સતી તન, વળ્યો પાછા જુગજીવન ॥ ૫૨ ॥ એક વાંદરો છે બળવાન, પ્રભુ કહે એતો હનુમાન:જોજો વાન્નર કહેતો એને, કહેતા રામજીનો ભકત તેને ॥૫૩॥ ભીમ કહે ઉડાડયો ન ઉડે, થાઓ આગળ હું રહું પુંઠે; એમ કહી રથ પુંઠે જાય, આવ્યા કપી સુતા છે ત્યાય ॥ ૫૪ ॥ બોલ્યા કૃષ્ણ ઉઠો હનુમાન; પંથ દો અંજની સંતાન; બોલ્યા કપી સુણો બોલ મ્હારો, કયાં ગયો મને ફેંકી દેનારો ॥ ૫૫ ॥ તવ બોલ્યા સામ શરીર, એતો થાય તમારો વીર; એતો છે વાયુ દેવનો તન; તેવા તમારા તાત પવન. ॥ ૫૬ ॥ બેઉ બંધવ થઇ શું બોલો, એક એકની આંટીયો ખોલો. તવ હનુમામ રાજી થયા, ભલે ન્હાના ભાઇ બોલી ગયા. ॥ ૫૭ ॥ તવ ભીમ રથ પુંઠેથી આવ્યો, હનુમાને એને બોલાવ્યો, પછી કૃષ્ણને પુછી વાત, તમારે કયાં જવું સાક્ષાત ॥ ૫૮ ॥ કહે કૃષ્ણ સુણો કપી બંકા, અમારે તો જાવું ગડ લંકા; તવ કપીયે કીધો વીચાર; કેવી રીતે એ ઉતરે પાર. ॥ ૯ ॥ તાર્યા પાશાણ મ્હારા રામે, ત્યારે જવાયું લંકા મુકામે, જોવું જે આ શી રીતે જાય, એમ ધારી કુધા કપીરાય ॥ ૬૦ ॥

॥વલણ॥ રામ તણું નામ લઇને, કુધા હનુમંત વીર; વ્યાસ વલ્લભ કહે જઇ પડયા, પોતે સામી તીર.

કડવું ૯ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણુ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સામી તીરે કુદી ગયા કપી, વીચાર્યું મન એમ; જોવું એ દાસ ક્રષ્ણનો, આવે કરીને કેમ. ॥ ૨ ॥ એવામાં અરજુનજી બોલ્યા, કેમ કરૂં મ્હારાજ, કૃષ્ણ કહે અગણીતા બાણે, બાંધો બાણની પાજ ॥ ૩ ॥ તવ અરજુને બાણજ લીધું, છે વિદ્યાવંત આંધી; સો જોજનની અગણીત મંત્રે, બાણ તણી પાજ બાંધી. ॥ ૪ ॥ તવ અરજુનને હુંકાર આવ્યો, નથી કોઇ મુજ જેવો, ભકત હું ક્રષ્ણનો રામથી જબરો, પંથ બાંધી જાઉં કેવો ॥ ૫ ॥ એટલે કપીને આવી ઇરસ્યા, આ એમને ઠીક ફાવે; મારા રામજી કરતાં શું જબરા, રસ્તે હસ્તે આવે ॥ ૬ ॥ મ્હારા રામની પ્રતિષ્ટા, અરજુનનું નામ વધે; કહેશે કે રામે પથ્થર તાર્યા, નર પાજ બાંધી બધે ॥ ૭ ॥ એમ જાણી રામ નામ દઇને, હનુમાન ઉંચા ચઢીયા, અરજુનના બાણની પાજ પર એ, કરોધ કરી કપી પડીયા ॥ ૮ ॥ તે પડયાથી પાજ ભાગી, પડયા લંકાતીર; ભીમ કહે એ વાંદરો ભુંડો મહેનત મુકો વીર ॥ ૯ ॥ પ્રભુ કહે બીજી વાર બાંધો, થનારૂં હશે તે થાશે; તવ નરે બીજી વાર બાધી, ભાગી કપી ચોપાશે. ॥ ૧૦ ॥ અરજુનનો અભીમાન ઉતરીયો, હું થઈગયો અશકત; હું ક્રષ્ણનો દાસ પાછો પડીયો, જીત્યો રામનો ભકત. ॥ ૧૧ ॥ પછી અરજુનજી એમ બોલ્યા, ફોકટ મરીયે મથી; મુમતમાં કપીરાજ ચઢયા છે, રહેવા દેવાના નથી. ॥ ૧૨ ॥ પ્રભુ કહે તમે ધીરજ રાખો, ગભરાશો નહી બાપુ; હું કહુ તે હાયે હા કહેજો, તો કપી વશ કરી આપુ ॥ ૧૩ ॥ પ્રભુ એ જાણ્યું કૃષ્ણ ભકતનો અહંકાર; હવે ઉતારૂં રામ ભકતનો, વિચાર્યું જુગદાધાર ॥ ૧૪ ॥ એમ જાણી અંતરયામી, ક્રષ્ણે શું ખેલ કીધો; પંચ જન શંખ પોતા તણો તે, વગાડવા હાથ લીધો. ॥ ૧૫ ॥ તે શંખમાં એમ શબ્દ કીધો, બોલ્યા વિઠલ વર વાણ; હનુમાન આ તીર આવો નહી તો, છે રામચંદ્રની આણ ॥ ૧૬ ॥ તે શંખ શબ્દ સુણ્યો કપીએ, કુદીને ગગન ચડીયા, ચારસેં ગાઉનો સીંધુ એ ળંગી ક્રષ્ણ હતા ત્યાં પડીયા. ॥ ૧૭ ॥ કપી કહે કેમ બોલાવ્યો, વીઠ્ઠલ વધા વચન; શા સારૂ તમે પાજ ભાગો છો, એરે અંજની તન. ॥૧૭॥ કપી કહે એ કીંકર કૃષ્ણનો, શું પાજ બાંધી આવે; રામને પા-

શાણુ તારવા પડયા, તેમને શું એ લજાવે ॥ ૧૯ ॥ હું રામનો કીંકર દેખતાંએ, કૃષ્ણ કીંકર જીતી જાય; તો તો મુજને લજ્યા મ્હોટી, કેમ એ પાજ રખાય ॥ ૨૦॥ પ્રભુ કહે તમે ભકત રામના, ક્રસ્ણ ભકત અરજુન; બે જણુને ઠીક મુમત પડયો, અમે જોશું રહી મુન્ય ॥ ૨૧ ॥ પણુ તમે કાંઇ સરત કરો, તો મુજને ઠીક લાગો, અરજુન ત્રીજી પાજ બાંધે તમે ત્રીજીવાર ભાગો ॥ ૨૨ ॥ જો તમે પાજ ભાંગો નહીં તો, તમારે શુ કરવું; એ અરજુન કપી પાજ ભાગે તો, તમારે શું આદરવું ॥ ૨૩ ॥ તવ કપી કીરટધર બોલ્યા, તમે કહો તે કરીયે; લ્યો બાપદાદાના વેણ અમારાં, બોલેલું નહી ફરીયે. ॥ ૨૪ ॥ પ્રભુ કહે હું ત્રાહીત પ્રાણી, મ્હારે નહી લેવા દેવા; જે હારે તે ગુલામ થૈને, કરે જીતેલાની શેવા ॥૨૫॥ આ વેળા એ અરજુન પાજ બાંધે, તે તમે ભાગી નાખો; તો તો અરજુન દાસ તમારો, તમારી શેવામાં રાખો ॥ ૨૬ ॥ તમ થકી પાજ ભાગે નહીતો, તમારે થાવું દાસ; અરજુનજીની શેવામાં રહેવું, એમ વધા અવીનાશ ॥ ૨૭ ॥ કપીને કીરટધર બોલ્યો, કબુલ છે મ્હારાજ; પ્રભુ કહે કપી તમે પધારો, અરજુન બાંધો પાજ ॥ ૨૮ ॥ તવ કપી કુદીને ગયા, ધડ લંકાની તીર; એટલે ભીમ કહે બંધ રાખો, ઓરે અરજુન વીર ॥૨૯॥ સરત કરી સામળીઆયે. બનાવવા ગુલામ, જરૂર વાંદરો નાંખશે ભાગી, રેહેવા દો એ કામ ॥ ૩૦ ॥ ક્રસ્ણ કહે નહી ભાગી શકે, કામ કરીશું તેવું; તમે તમારે ધીરજ રાખો; દાસપણું નહી દેવું. ॥ ૩૧ ॥ ભીમ કહે મુજ ભ્રાત હારે તો, તમારો શત્રુ થાવું, સાગન તમારા દરીયામાં તમને, ડુબાવી દેઇને જાવું ॥ ૩૨ ॥ ભગવત કહે ભલે એમ કરો, વહેવારમાં શો વાંધો, શું જુઓ છો ઇંદ્રના નંદન, પાજ ફરીથી બાંધો. ॥ ૩૩ ॥ તવ અરજુને બાણ ચડાવ્યું, અગણીત મંત્ર આરાધ્યો; ચારસેં ગાઉના સમુદ્ર ઉપર, બાણ તણો પંથ બાંધ્યો. ॥ ૩૪ ॥ પાજ બરોબર બંધાણી કે, કપટ કૃષ્ણે કીધું; સુદરશણ ચક્ર પોતાનું, જળમાં મુકી દીધું. ॥ ૩૫ ॥ તે જઈ પેઠું પાજની નીચે, પંથ દીઠો હનુમાન, રામ તણું નામ દેઇને કુદયા, અંજનીના સંતાન ॥ ૩૬ ॥ ગગન ચઢી ઉપર પડયા, રાખવા પોતાનો ટેક; નીચેથી ચકરે ભાર ઝાલ્યો, બાણ ખસ્યું નહિ એક. ॥ ૩૭ ॥ એટલે મનમાં માઠું લાગ્યું, બળ કર્યું અપાર; કુદયા ઉપર ને ઉપર એ, પોતે અગીઆર વાર ॥૩૮॥ તો પણ એક શળી નવ ખશી, જોઇ

રહ્યા જગધીશ; ઉતર્યો અહંકાર રામ ભકતનો, આવી નમાવ્યું શીશ ॥ ૩૯ ॥ મ્હારાજા રામચંદ્રે મુકયો તો, કરવા રાવણની ચોકી, છ માસે ચીતામાંથી ઉઠે છે, દાબુ છું મારી ઠોકી ॥ ૪૦ ॥ રાવણને રોકી રાખુછું, નીકળી ન શકે બહાર; તે કામ હવે મુકી દઇને, તમ સેવા કરૂ સાર ॥ ૪૧ ॥ મને હતો અહંકાર એવો, હું રામ ભકત સવાયો, કૃષ્ણનો ભકત કોણ લેખામાં, તે ધારતો તે ધરાયો ॥ ૪૨ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, તમે પામ્યા મન ખેદ; તેનું કારણ રામ કૃષ્ણમાં; બેઉએ જાણ્યો ભેદ ॥ ૪૩ ॥ જે રામજી તે હુંજ કૃષ્ણજી, કારણ રૂપે એક; તે તમથી સમજાયું નથી, ત્યાં લગી વણ વીવેક ॥ ૪૪ ॥ એટલે બોલ્યા કપી કીરટધર, ટાળો મ્હારાજા વેમ; એ દેહ જુદા આ દેહ જુદા, એકજ માનીયે કેમ ॥૪૫॥ કૃષ્ણ કહે તમને સમજાવું, જ્ઞાન થવાને માટ, કારણમાં તો સુવર્ણ સાચું, કાર્યમાં જુજવાં નામ ॥૪૬॥ ભવાઇમાં એક નરવેશ ધરે, થાય મીયા કો હરાયો; જુજવાં નામ પડે પણ, મુળ તેનો તે ભવાયો ॥૪૭॥ એ રીતે દેહ અનંત ધરૂં, પણ હું તેનો તેજ; જુદા દેહથી જુદા માને, અજ્ઞાની જન એજ ॥ ૪૮ ॥ કો કહે શ્રી કૃષ્ણ મ્હારા; કો કહે મ્હારા રામ; શીવ શકતી પણ જુદાં માને, તે મુંઢ પ્રાણી તમામ ॥ ૪૯ ॥ આંધળે હાથીના અવયવ જુદા, ઝાલીને જુજવો જાણ્યો; દેખતા પ્રાણી એ સૌ અવયવો, મળીને હાથી માન્યો ॥ ૫૦ ॥ પગવાળે થંભ જેવો જાણ્યો, દંત વાળે પાયા જેવો સુંઢવાળે મુશળ સરખો, કાન વાળે સુપ તેવો ॥ ૫૧ ॥ જુદા જુદા ઘાટ જોઇને, આંધળે કરી લડાઇ; દેખતાએ સૌ મળી એક જાણ્યો, તને શાની બડાઇ ॥ ૫૨ ॥ અંધ જેવા અજ્ઞાની પ્રાણી, જુજવું જુજવું જાણે જ્ઞાનીના જ્ઞાનમાં ગમ પડે નહીં, મુમત મીથ્યા તાણે ॥ ૫૩ ॥ કૈં કહેશે ટેકની ભકતી, ટેકથી માનીએ એક; પણ અનેકનો એક જાણી, ભકતીનો ધરાવો ટેક ॥ ૫૪ ॥ કૈંક કહે બાજીયે બધાને, તેમાં કીયો કરે કામ; જો એકને વળગ્યા હોઇએ તો, તે કરે કાર્ય તમામ ॥૫૫॥ એ બોલવું અજ્ઞાની જનનું, સર્વ મળી છે એક, તેમાંથી એકને માન્યોને, એકને છાંડયો છેક ॥ ૫૬ ॥ તેને કેવા ફળ મળે છે, સાંભળજો દ્રષ્ટાન્ત; ચિત્ત દેજો શ્રોતાજન સરવે, સાંભળી વળશે શાન્ત ॥ ૫૭ ॥ હતી એક નરને બે નારી, વીવેકી ભરતાર; બેઉને બેઉ ચરણ ચાંપવા, દીધો અધીકાર. ॥ ૫૮ ॥ જુનીને જમણો નવીને ડાબો ચ-

રણુ સોંપ્યા સાર; પોતાને સોંપેલા ચરણુ ચાંપે, ત્યાં શું બન્યું એક વાર ॥ ૫૯ ॥ નવી નારી ગઈ પીહર પોતે, છે ઘેર જુની નાર; પોતાના ભાગનો ચરણુ ચાંપતાં, આવ્યો એક વીચાર. ॥ ૬૦ ॥ આ વેળા મ્હારી સોકય નથી, લાગ ભલો બળ દાખુ, એના ભાગનો ચરણ આવેલો તરવારે કાપી નાંખુ ॥ ૬૧ ॥ એમ જાણીને ખડગ લીધું, બોલ્યો પતિ તવ એમ, ઓ અબળા તું શું કરે છે, તરવાર લીધી કેમ. ॥ ૬૨ ॥ નારી કહે નાથ બોલશોમાં, દગ્ધ છે અંતસકર્ણ; શોક સાંમી નીત્ય બેસે છે એનો, ચાંપવાનો છેદુ ચર્ણ ॥ ૬૩ ॥ કંથે કહ્યું એ તો ચરણ મ્હારો, સ્ત્રી કહે તમારો સેનો; તમે તો તેને શોંપી દીધો છે, માટે તે ચરણુ તેનો. ॥ ૬૪ ॥ પતીએ જાણ્યું નવી નારીને ચાંપવા સોંપીને શીશ, નારી તેનું શીશ સમજી, છેદી દે કો દીશ. ॥ ૬૫ ॥ સરવ અંગ મ્હારૂં નવ જાણ્યું, આ છે અતી અજ્ઞાની; શીક્ષા કરીને કાઢી મુકી, ઉંધી મતી એની જાણી. ॥ ૬૬ ॥ આ દ્રષ્ટાંતનું શીધાન્ત એ છે, એક સ્વરૂપ અંગ ઘણાં, એ અંગોમાં ભેદ ગણે તે, લક્ષણુ અજ્ઞાની તણાં. ॥ ૬૭ ॥ માટે એકજ માની લેજો, રામ કૃષ્ણુ શીવ શકિત; જો જુજવા ભેદ જાણશો તો, નિષ્ફળ થાસે ભકતી ॥ ૬૮ ॥ ॥વળણ॥ નિષ્ફળ સૌ ભકિત થશે, ધરવો નહી ભેદ ટેક; વલ્લભ વદે શ્રોતા સહુ જાણજો ઇશ્વર એક.

કડવું ૧૦ રાગ ધનાસરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણુ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહિ માય ॥ ૧ ॥ જુઓ અરજુન તમો એ પેહેલો મનમાં ધર્યો અહંકાર; કૃષ્ણુ ભકત હું રામ જબરો, પંથી બાંધી જાવું સાર. ॥ ૨ ॥ તેથી કપીએ બે પાજ ભાગી, ગર્વ તમારો ઉતરીયો, અંજની સુતે રામ ભકતનો; અહંકાર મનમાં ધરીયો ॥૩॥ તો ત્રીજી વાર પાજ ન ભાગી, થયા દાસના દાસ, જુદા જાણી અહંકાર ધરે, તેને થશે વિનાશ ॥ ૪ ॥ જેમ નરે નારી તરછોડી, જમણા ચરણુ વાળી; તે રીતે ભેદી ભકતોને, તરછોડું વનમાળી ॥ ૫ ॥ જુઓ જુદા જાણતા હોતો, શું કર્યું વૈકુંઠ ભુપ; કૃસ્ણુ સ્વરૂપની કાયા બદલી, આપે ધર્યું રામ રૂપ. ॥ ૬ ॥ તવ કપીવર પાયે પડીયા, મુકીયો નરે પણુ ટેક; બેઉ જણાયે સ્તુતિ કીધી કૃષ્ણુને રામ છો એક ॥ ૭ ॥ પ-

છી કપી કહે કયાં જાવું છે, કહો મુને વારતાય, કૃષ્ણ કહે કે કનક લેવા જાવું છે લંકા માંય. ॥ ૮ ॥ કપી કહે સીદ તસ્દી લોછો; આ-જ ઈંદ્રિ પસ્ત આવું; જોઇએ કનક કેટલું ત્યાંતો, કહો તેટલું લાવું ॥૯॥ પ્રભુએ કહ્યું સોંમણ સોનું; લૈ આવજો કપી રાજ; કપી કહે તમો વળો પાછા લાવીશ કનક આજ ॥ ૧૦ ॥ કૃષ્ણ કહે લંકા જોવી છે, તવ બોલ્યા હનુમાન; મનોવરાની આજ્ઞા નથી, ઓરે શ્રી ભગવાન. ॥ ૧૧ ॥ રામ લક્ષમણ એ બેઉ વિના, નહિ અન્યને આગ્નાય; રામ કહે તમો સુખે પધારો, આ બેઉથી ન અવાય ॥ ૧૨ ॥ એટલે બેઉને તેડી જવાને, શું કરયું વઇકુંઠ ભુપ; કુંતી કુંવર અરજુનજીને, આ-પ્યુ લક્ષમણ રૂપ ॥ ૧૩ ॥ કપી કહે હવે પ્રેમે પધારો, પણ રહી જાશે ભેમ; પ્રભુ કહે મનોવરીને, જાવો જઇ કહો એમ. ॥ ૧૪ ॥ કહીએ લંકામાં હાથી પડયાતા, આવ્યો છે તે નાંખનારો; તવ કપીએ કહ્યું જઇને, શુણો સમાચાર સારો ॥ ૧૫ ॥ મનોવરીએ કહ્યું આવવાદો, તવ કપી રાજ ગયા; મનોવરીએ હા કહ્યું છે; સર્વે સમાચાર કહયાં. ॥ ૧૬ ॥ ભીમને જોવાની ઇચ્છા રાણીની, તેથી કરી આગનાય; એવું સાંભળી વ્રકોદરને, અતી અહંકાર થાય. ॥ ૧૭ ॥ હું બળીયો બધે કીરતી મ્હારી; મને જોવા સૌ ઇચ્છે, જેવા તેવા જનમે જાણી, તેને કોઈ નવ પીછે ॥ ૧૮ ॥ એવા વિચારે વ્રકોદર ચાલ્યો, પાજ ઉપર પરવરીયા, રામ લક્ષમણે રથ દોડાવ્યો, આગળ એ સંચરીયા ॥૧૯॥ રામરૂપ દેખી મનોવરીએ, તેડી આપ્યું આસન, પુછયું કે હાથીનો ઉછાળનારો કયાં ગયો જુગજીવન ॥ ૨૦ ॥ પ્રભુ કહે એ આવે પું-ઠે, તવ જોવા ગઇ આધી એવામાં ભીમશેન આવે છે, તેને તો તર-શા લાગી. ॥ ૨૧ ॥ સમુદ્રનું જળ ઘણુંજ ખારૂં, તેતો કેમ પીવાય; મીઠું જળ એ શોધવા લાગ્યો, તળાવ દીઠું ત્યાંય. ॥ ૨૨ ॥ કુંભકરણ ના માથાની ખોપરી, પડી રહી છે સાર; વરસાદનું તેમાં જળ ભરેલું તળાવ તુલ્ય અપાર ॥ ૨૩ ॥ તેતો ભીમે તળાવ જાણ્યું, પીવા કીનારે ચડીઓ; કીનારા ઉપર લીલ વળેલી, ત્યાં ભીમ લપશી પડીયો ॥૨૪॥ જેવો પડયો તેવો ગયો જળમાં, માંથે પાણી ફરી વળીયું; મનોવરી તવ હસવા લાગી, સામરથ એનું કળીયું ॥ ૨૫ ॥ એવામાં ભીમ જ-ળમાં તરીને, તરત નીકળ્યો બહાર; મનોવરી કહે જાવો કપીવર, અંજનીના કુંવાર ॥ ૨૬ ॥ જઇને પેલાને પાછો વાળો, જોર જોઈ લી-ધું એનું; મારા દીયરના માથામાં બુડયો, સામરથ એમાં શેનું ॥૨૭॥

તવ રામલક્ષમણ એમ બોલ્યા. હવે અમે પણ જાશું;મનોવરી કહે ભલે પધારો,સદાય કીંકર થાશું ॥૨૮॥ એટલે ચાલ્યા રામને લક્ષમણ, રથ બેશીને પળીયા; કપી સહિત ત્રઇણે આવ્યા, વ્રકોદરને મળીયા ॥ ૨૯ ॥ કહે ભીમ પાછા વળો, ના કહ્યું સતીનાર; પ્રભુએ કહ્યું તમોને નડયો, તમારો હુંકાર ॥૩૦॥ તમેઓ જાણ્યું મુજને જોવા, ઇચ્છેછે સહુ અક્ષી; કુંભકરણની ખોપરીમાં તમે, બુડીને પામ્યા કષ્ટી ॥ ૩૧ ॥ ભીમ કહે હોય ઇશ્વર ઇચ્છા, કહીને પાછા વળીયા, પાજ પર ગયા રથ ચલાવી, સીંધુની બહાર નીકળીયા ॥ ૩૨ ॥ તવ કપી કહે કહો કેમ કરૂં છું, અરજુનનો દાસ; હતાં તેવાં તવ રૂપ ધરીને, બોલ્યા શ્રી અવિનાશ ॥ ૩૩ ॥ તમે તમારે સાચવો ચીતા, ચાકરી દેવું બતાવી; ટંકાર સાંભળો અરજુન કેરો ધજાએ બેસવું આવી. ॥ ૩૪ ॥ એટલી તમારે ચાકરી કરવી, બીજુ ત્રીજુ નહિ કામ; એટલે હનુમાન પાછા વળીયા; સહુને કર્યો પરણામ ॥૩૫॥ તવ ત્રણ જણા ત્યાંથી ચાલ્યા, ગયા ઇંદ્રપસ્ત માંય; કુન્તાને જઈ ચરણે લાગ્યો, આવશે સાવણ હાંય ॥ ૩૬ ॥ એટલે સરવ આનંદ પામ્યાં, રાત્રીએ સુઇ રહયો; તે સમે કપી સોમણ સોનું, આવીને મુકી ગયા. ॥ ૩૭ ॥ સવારે તેના કટકા કરાવી, ભરાવી પરસાળ; તાળું દેઈ કુંચી કરી કબજે, પોતે શ્રી ગોપાળ. ॥ ૩૮ ॥ તે પછી પુછયું કુન્તાજીએ, ઓરે સુંદીર શામ; કારજ આ બે સીધ્ધજ થયાં, હવે શું કરવું કામ ॥ ૩૯ ॥ પ્રભુ કહે કે કામદુરઘા, લાવવી જોઇએ ગાય, તવ ઇંદ્રનું આરાધન માંડયું, પોતે ધરમરાય ॥ ૪૦ ॥ મંત્રને આધીન દેવતા તે, દેવ ન જાયે ચુકી; ધરમના સત્યથી સરવ બીહે, અંત્રીક્ષથી ગાય મુકી ॥ ૪૧ ॥ તે ગાય આવી પાન્ડવ ધામે, ટાળયો સંતાપ શોક; રાજાના જેવી રહાયત સરવે દરશણે આવ્યું લોક ॥ ૪૨ ॥ આણંદ ઓચ્છવ નગ્રમાં થયો, વરત્યો જય જયકાર; કામધેનુની આગળ બાળો, ધ્રતના દીપક ચાર ॥ ૪૩ ॥ પછી પુછયું કુન્તાજીએ, ત્રીજું થયું આ કામ હવે કીયું કામ જ કરવું, ઓરે સુંદીર શામ ॥ ૪૪ ॥ વળણ ॥ શામ કામ કરવું કયું, બતાવો મોરાર; વ્યાસ વલ્લભ કહે બોલીયા, પોતે જુગદાધાર.

કડવું ૧૧ રાગ સોહાગની ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સુણ જનમેજે રાજનરે, બોલ્યા અંતરયામી એમરે, લાવો વિપ્રને બળીયા ભેમરે ॥ ૧ ॥ તવ થયો વૃકોદર ત્યારરે ગદા લઇ ચાલ્યો વાયુ કુંવારરે; ગયો પ્રથમ ધ્રુમને મઠરે; ભણે અયુત વિપ્રોની ઠઠરે. ॥ ૨ ॥ ત્યાં જઇ પડયો રૂશીને પાયરે, મુજ ગેર યજ્ઞ એક થાયરે; વિપ્ર જોઇએ વીશ હજારરે. તમારે હાંઈ કેટલા ત્યારરે ॥ ૩ ॥ ધ્રુમ બોલ્યા કે દશ હજારરે, જા તું ગૌતમને મઠ સારરે, તવ ચાલ્યો વાયુ તનરે, ગયો ગૌતમ મઠ રાજનરે ॥ ૪ ॥ પુછયું વીપ્ર છે કેટલા હાંઇરે, જોઇએ છીએ યજ્ઞની માંઇરે, બોલ્યા ગૌતમ તેણી વારરે; હાંઈ વીપ્ર છે ત્રણ હજારરે. ॥ ૫ ॥ જા તું અગસ્ત રૂશીને મઠરે; ત્યાં છે વિદ્યારથીની ઠઠરે; સર્વ યજ્ઞ કરાવે એવારે, માટે ત્યાં તું જાને લેવારે ॥ ૬ ॥ ગયો અગસ્તને મઠ આપરે, લાગ્યો ચરણ એ મા બાપરે; મુજ ઘેર પધારો આજરે, કરવો રાજ સોઇ મહારાજરે. ॥ ૭ ॥ બોલ્યા અગસ્ત સાંભળ વાતરે; હાંઇ વિપ્ર છે હજાર સાતરે; ભીમ કહે તે લેઇને જઇયેરે, બીજા ગૌતમને ત્યાંથી લઇયેરે ॥ ૮ ॥ તવ અગસ્ત ઉઠયા સારરે; લીધા વિપ્રો સપ્ત હજારરે; ગયા ગઉતમને મઠ જયારેરે, થયા ગઉતમ તૈયાર ત્યારેરે ॥ ૯ ॥ લીધા વિપ્રો ત્રણ હજારરે. આવ્યા ધ્રુમ રૂશીને ત્યાં સારરે; ભીમે કહ્યું માહારાજા આવ્યોરે, દશ હજાર બ્રાહ્મણ લાવ્યોરે. ॥ ૧૦ ॥ આવ્યા ગઉતમ અગસ્ત રૂશીરે, તવ ધ્રુમ થયા બહુ ખુશીરે; તેડયા આદરથી મઠ માંયરે, બેઠા રૂશીયે રૂશીયો ત્યાંયરે. ॥ ૧૧ ॥ બોલ્યા ધ્રુમ સુણો ભુદેવરે, ભીમને હસવાની ટેવરે; રખે મસ્કરી કરે એતોરે; બોલ્યા અગસ્ત સત્ય કરો તેતોરે. ॥ ૧૨ ॥ તવ ધ્રુમ કહે વાયુ તનરે, તારૂં સાચુ નથી વચનરે, નાહ આવીયે તારે તેડેરે, આવશું કોઈ બીજા કેડેરે ॥ ૧૩ ॥ જા તું મોકલ કોઇ તારો વીરરે, તવ આવીશું પાધરા તીરરે; તવ ભીમે કરયો પરમાણુરે, આતો મારે માથે છે કામરે. ॥ ૧૪ ॥ માટે ચાલો હું આગળ થાઉંરે, નહી આવો તો ઉચકી જાઉંરે; કરૂ વીપ્ર તણી મસ્કરીરે, મુજ જેવો પછી કોણ અરીરે. ॥ ૧૬ ॥ થાઊં નરક તણો અધીકારીરે; માટે સત્ય માનો વાત મ્હારીરે, તવ બ્રાહ્મણને સત્ય ભાસ્યુંરે, ચાલો ભીમની સાથે જાશુંરે. ॥ ૧૬ ॥ પછી ઉઠયા સરવ ભુદેવોરે મળ્યો મેળો એ જોવા જે-

વોરે; સહુ નગ્રની લગભગ થાયરે, તેતો ખબર ગામમાં જાયરે ॥ ૧૭ ॥ લાગ્યા પાંડવ સામા જાવારે, સાથે લીધા પુસ્પ વધાવારે; ચાલ્યું નગ્ર તણું સહુ લોકરે, ભીંડ ભરાઇ છે અથોકરે. ॥ ૧૮ ॥ બ્રહ્મરૂપ-પા દરશન કરવારે, લોક મોતી ને પુષ્પે વધાવેરે ॥ ૧૯ ॥ પેઠા નગ્રમાં બ્રાહ્મણ લોકરે, સહુનો ટળ્યો સંતાપ શોકરે, એક બાંધ્યો હતો મુકામરે ત્યાંતો આપ્યો વીપ્રોને ઠામરે ॥ ૨૦ ॥ મુકયા બબે સેવક પાસરે, કરે પુરણ સેવા દાસરે; આવે પ્રજા દરશણ કરવારે, પુછે પ્રસણો સંસાર તરવારે ॥ ૨૧ ॥ તેના ઉતરથી જ્ઞાન થાયરે, ઘણો જેજેકાર વરતા-યરે, પછી કુન્તાજી વધા વચનરે, હવે શું કામ જુગજીવનરે ॥ ૨૨ ॥ બોલ્યા પ્રભુ નીકુળ ત્યાર થાવોરે, તમારે મંડપ જઈ લઇ આવોરે; તવ કુંતાજી કહે તનરે, ઉઠો કરી લ્યો બેટા ભોજનરે ॥ ૨૩ ॥ તવ ચાલ્યો માદરિ તનરે, કરવા બેઠો ભોજનરે; તવ શેદેવજીને શામરે; મળીયા એકાન્ત મુકામરે ॥ ૨૪ ॥ બોલ્યા શેદેવ સુણો ગોપાળરે, જાય છે ન્હાના ભાઇ પાતાળરે; કાળી નાગ છે કાળનો કાળરે, તેની કોણ લેશે સંભાળરે. ॥ ૨૫ ॥ કહ્યું કૃષ્ણે કરો વીવેકરે, લખો પા-તાળ પત્ર એકરે, ત્યાં છે ભીમ તણો સંતાનરે નાગ કન્યા સુતબળ-વાનરે ॥ ૩૬ ॥ લેશે નીકુળની સંભાળરે, અપાવે મંડપ એ બાળરે.

ઝડપના દોહરાનો રાગ,

તવ શેદેવે પત્ર લખ્યો, સાંભળને તું રાય; નીકુળજીના જામા કેરી, કસે બાંધ્યો માંય. ॥ ૨૭ ॥ તે કોની નજરે નવ પડે, તેવો બાંધ્યો સાર; એવે નીકુળ જમી ઉઠયા, પેહેર્યાંરે શણગાર ॥ ૨૮ ॥ શુરવા-ળ કવચ બકતર જામો, પેહેરી લીધો ઝટ; કટીએ સઉ આયુધ બાંધ્યાં માથાપર મુગટ ॥ ૨૯ ॥ ત્યાર થઇ પોતે નીકળીયો, આબુ ઉપર જા-ય, ગયો પોતે પાતાળ જવાનું દ્વાર, ત્યાં છે ઉતરીયો તે માંય. ॥ ૩૦ ॥ પાતાળ વીસે, કાળી નાગને ધામ. બારણે જઇને ઉભા રહયો, લીધું કાળીનું નામ. ॥ ૩૧ ॥ તે વેળા કાળી નાગ સુતો, જેનાથી સહુ કાંપે; એ કાળી નાગની નાગણીયો, તે બેઠી અંગ ચાંપે ॥ ૩૨ ॥ તેમણે ઘાંટો સાંભળયો કે, તરત આવી બાહાર; મહા રૂપવંતો પુરૂષ દેખી કીધો નમસ્કાર. ॥ ૩૩ ॥ ઓ રૂપવંતા કેમ પધાર્યા, કાળી છે કાળનો કાળ; ઘાંટા ન કાઢો જાઓ પાછા; અમને તમારી ફાળ ॥ ૩૪ ॥ ધન્ય તમારી જનેતાને, કેવું કઠીણ હૈયું, આવું રૂપાળું મરવા

માટે, બારણે કાઢયું છૈયું ॥ ૩૫ ॥ તમારી કામનીનું કાળજું કઠોર અપરંપાર; આવો રૂપાળો ઘર બહાર કાહાડયો, અલબેલો ભરતાર. ॥ ૩૬ ॥ સુંદીર કાન્તી મનહર છબી, નંદ કુંવર જેમ કાળા; તેવી સુંદીર છબીના તમે, ગૌર વરણુ રૂપાળા. ॥ ૩૭ ॥ કૃષ્ણે કાળી નાગ નાથો, બહુ પરશેવો વળીયો; તો તમારૂ કેટલું ગજુ, છે કાળી નાગ બળીયો ॥ ૩૮ ॥ નીકુળ બોલ્યો શું આ કરશે, ઘાંટા કાઢીને રૂઠયો; એના હોંકારાં સાંભળીને કાળી જાગી ઉઠયો ॥ ૩૯ ॥ રકત લોચને રાતો તાતો, થયો કાળનો કાળ, ક્રોધ ધરીને નીકુળ ઉપર. નાંખી વીશની જવાળ ॥ ૪૦ ॥ તવ નીકુળને લહેર ચડી, પ્રાણુજ ઉંચો ચડીયો, સુદ્ધી બુદ્ધી વીનાનો થઇને, મારગમાં જઇ પડીયો. ॥ ૪૧ ॥ નાગણીયો તવ ઘરમાં નાઠી, બહુ ચીંતામાં પેઠી; કાળી નાગનો કરોધ દેખી, શરીર ચાંપવા બેઠી ॥ ૪૨ ॥ બે ભાન થઇને નીકુળ પડીયો, એવામાં શું થાય; ત્રીસ કે ચાળીશ બાળક કેરૂં, ટોળું આવ્યું ત્યાંય ॥ ૪૩ ॥ તેમાં સરદાર બબરીક સૌનો, વ્રકોદરનો તન; તેણે નીકુળ પડયો દેખીને, વીચાર કીધો મન. ॥ ૪૪ ॥ છે કોઇ પ્રાણી, પૃથ્વી કેરો, લહેરમાં પડયો છે સાર; કાહાડી લેવા લાયક એને, અંગે છે સણગાર ॥ ૪૫ ॥ એમ જાણી સહુ છોકરાને, કાઢી મુકયા મારી; પછી નીકુળે અંગેથી લીધાં, આભુશણ ઉતારી ॥ ૪૬ ॥ કવચ બકતર મુગટ જામો, તે પણ કાઢી લીધો, શુદ્ધી વીનાનો નીકુળજી છે, સુરવાળ રહેવા દીધો ॥ ૪૦ ॥ પછી પોતાને ઘેર ગયોને, માતાને કહ્યું આવ્યો; પૃથ્વીનો પ્રાણી પડયો છે તેના, વસ્ત્ર આભુષણ લાવ્યો. ॥ ૪૮ ॥ એમ કહી મુકયાં માત પાસે, નાગ કન્યા તે જોય, આવા રૂપાળા દાગીના પહેરે, તે કેવો રૂપાળો હોય ॥ ૪૯ ॥ દાગીના જોઇને મુગટ જોયો, તેની શોભા બહુ દીઠી; એવામાં જામો જોતામાં કસે, જોવામાં આવી ચીઠી. ॥ ૫૦ ॥ તે છોડીને વાંચી જોઇ, જાણ્યો સમાચાર સારો; ઓ દીકરા એતો તુજ કાકા, નીકુળ દીયર માહારો ॥ ૫૧ ॥ જા દોડતો તું એમની પાસ, ઉતરી હશે લ્હેર; મન્ડપ લેવા આવ્યા છે એતો, તેડી લીઆવો ઘેર ॥ ૫૨ ॥ એટલે બબરીક કાકાની પાસે, આવીયો તેણી વાર; તવ નીકુળને શુધ્ધી આવી, ઉઠયો કુન્તી કુંવર ॥ ૫૩ ॥ અરેરે લુગડાં થયાં મોઘાં, પડયું દારૂણ દુખ; કામ કર્યા વીણ ઘેર જઇને, શું દેખડાવું મુખ ॥ ૫૪ ॥ એવામાં બબરીક બોલ્યો, કાકા સુણો વચન, વસ્ત્ર ને શણગાર લે-

ઇ ગયો છું, હું ભીમસેનનો તન ॥ ૫૫ ॥ વીશ ખાઇ પાતાળ પડયા તા, વરયા હતા મુજ માત; તે નાગ કન્યાનો દીકરો હું, જાણતા હશો વાત. ॥ ૫૬ ॥ નીકુળને તવ હીમત આવી, જાણી સાચી પેર; બબરીક કાકાનો હાથ ઝાલી, તેડી લાવ્યો ઘેર ॥ ૫૭ ॥ નાગ કન્યાએ આઉકાર દીધો, દીધાં વસ્ત્ર શણગાર; રશોઈ કરીને જમાડયાં, દાળ ભાતને કનસાર ॥ ૫૮ ॥ પછી ખાધાં પાન સોપારી, બબરીક બોલ્યો એમ; સર્વની ખબર પુછીને કહયું; તમે પધાર્યા કેમ. ॥ ૫૯ ॥ વળણુ ॥ કાકા કેમ પધારીયા, તે સઘળી કહો પેર; તવ ત્યાં નીકુળ બોલીયા, યજ્ઞ આપણે ઘેર.

કડવું ૧૨ રાગ કલ્યાણની છાંયા ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; બોલ્યો નીકુળ થઇયે મગ્ન, આપણે ઘેર રાજસોઈ યજ્ઞ. ॥ ૧ ॥ તે યજ્ઞમાં પડયો છે ખપ્પ, જોઇએ સવરાટ મંડપ; માટે કાળી કને લેવા આવ્યો, મને ફુંક મારીને ઉડાવ્યો ॥ ૨ ॥ તેથી પડયો થઇ બે ભાન, મને તેં લુટયો સંતાન; બોલ્યો બબરીક લાગી પાય, કાળીનાગ મહારો મામો થાય. ॥ ૩ ॥ પછી કહ્યું તું સાંભળ માત, કેવો ફાટયો છે તારો ભ્રાત; મુજ કાકાની લજ્જા લીધી મ્હારી ઇજ્જત હલકી કીધી ॥ ૪ ॥ માટે કરી નાંખું કાળો કેહેર, તારા ભાઇને મારૂં ઠેર; કરૂં ઉજડ બધું મોસાળ, આણું કાળી નાગનો કાળ ॥ ૫ ॥ કેમ નાંખી વિશની જવાળ, શું એ બહુ જબરો પાતાળ; કીધો કરોધ અતી મન સાથ, નાગ કન્યાયે ઝાલ્યો હાથ ॥ ૬ ॥ બેટા ચાલો વહેવાર વટે, મામાને મારવો નવ ઘટે; એણે ઓળખ્યો નહી તુજ કાકો, તેથી કરોધ કરેલો પાકો ॥ ૭ ॥ કરે મોશાળ ઉજડ જેહ, ખરો નિરદય ભાણેજ તેહ, ટાળે માત તણો વિસરામ, ઠરે જનેતા કીયે ઠામ ॥ ૮ ॥ બોલ્યો બબરીક સમજ્યો આજ, કેમ ખોવું કુટુંબની લાજ; ખુએ તાત તણી શોભાયે, તેતો કપુત સુત કહેવાય ॥ ૮ ॥ પહેલું કુટુંબ પછી મોસાળ, એવું સમજે સપુત બાળ; નાગ કન્યા કહે સુણ તન, જા તું મામાને ભોવન ॥ ૯ ॥ જઇ માગી લે મંડપ; આપે તો ટંટાનો શો ખપ; નવ્ય આપે તો લડાઇ થાય, પછી મ્હારો નહી ઉપાય ॥ ૧૦ ॥ બોલ્યો બબરીક વારૂ માત, કહી કાકાનો ઝાલ્યો હાથ, ચાલો મા-

માની મજા બતાવું નહી આપે તો મારીને લાવું. ॥ ૧૧ ॥ એમ કહી ને તત્પર થયો, કાળીનાગ તણે ઘેર ગયો; પેઠો ધાંટા કાઢતો ઘરમાં, કેમ મામો ભરાયો છે છરમાં. ॥ ૧૨ ॥ મારા કાકા ઉપર ધર્યો કાળ, કેમ નાંખી તેં વીશની જવાળ હુંગમાંથી કાળીનાગ જાગ્યો, બબરીકને કેહેવા લાગ્યો. ॥ ૧૩ ॥ હું શું જાણું તારો કાકો થાય, અજાણ્યાનો ન દોશ ગણાય, બોલ્યો બબરીક સંદેહ ખોઇએ, લાવો સવરાટ મંડપ જોઇએ. ॥ ૧૪ ॥ કહ્યું કાળીનાગે મ્હારો નથી, એના માલીક છે સુરપતી; દેવલોકનો મન્ડપ એહ; સોપ્યો ઇંદ્રરાજાએ તેહ. ॥ ૧૪ ॥ માટે મુજથી કેમ દેવાયે, સુણે બ્હારથી નીકુળ રાય; બોલ્યો બબરીક લૈ જવો મ્હારે, કહે શું કરવું છે તારે. ॥ ૧૬ ॥ કહ્યું કાળીયે મરશો માં મથી, એ તો મન્ડપ મળવાનો નથી; સુણી બબરીકને ચઢી રીસ, ગેડી મારી મામાને શીશ. ॥ ૧૭ ॥ કહ્યું કાળીનાગે માર્યો, મુને, હવે ન ગણું ભાણેજ તુને; કહી સામો થયો તે વાર, ચાલી બેઉને મારા માર. ॥ ૧૮ ॥ મારે પુંછ ફણાનો માર; કોપ્યો બબરીક અપરમપાર; એ તો દારૂણ દૈવત દાખે. કાળીનું અંગ કચરી નાંખે. ॥ ૧૯ ॥ કરે ગેડી તણા બહુ પ્રહાર; ખેંચી લાગ્યો ભોવન બ્હાર; કાળીનાગને અંગ રૂધિર છુટે. જોઇ નિકુળ કાખલી કુટે. ॥ ૨૦ ॥ ઠીક વળે છે મ્હારૂ, બ્હેર મુને નાંખીતિ વિસની લ્હેર; મારે બબરીક ગેડીનો માર, તેથી વહે રૂધીરનિ ધાર. ॥ ૨૧ ॥ આવી કાળીનાગનિ નારી, તમે શાને નાખો છો મારી, અહો ભાણેજજી કષ્ટ કાપો, અમને હેવાતણ આપો. ॥ ૨૨ ॥ તવ બબરીકને દયા આવી દીધો નાગણીઓએ છોડાવી, તેથી મામાને મુકી દીધા, ઘરમાં જઇ મન્ડપ લીધો. ॥ ૨૩ ॥ કાળિનાગ રહયો તવ જોઇ, એને રોકી શકયું નહી કોઈ; તેડી ગયો કાકાને ઘેર, કહિ જનેતાને બધી પેર. ॥ ૨૪ ॥ માતા આગના આપો મને, મારે જાવું છે તાતજી કને, બોલી નાગ કન્યા મુખ એમ, તુજ વિના મુને ગમે કેમ. ॥ ૨૫ ॥ રાત્રીએ નીંદ્રા નવ આવે, દીવસે રાંધી ખાવું ન ભાવે; બોલ્યો નિકુળ કયાંથી હું આવું, આવ્યોછું ત્યારે તેડી જાવું. ॥ ૨૬ ॥ એમ મ્હોઢા ઉપરનું કહ્યું, પણ મનમાં તો કેવું થયુ. જો આ છોકરો સાથે આવે, તો તો જસ લેવાનો ન ફાવે. ॥ ૨૭ ॥ મેં તો ઇજ્જત ખોઈ પાતાળ, તે બધી વાત કહી દે બાળ; દીધો મંડપ આ છોકરે, કામ કરેલું એનું ઠરે. ॥ ૩૮ ॥ માટે આવે નહિ તો સારૂ, જોઇએ શું થાય છે વારૂ; નાગકન્યાએ કર્યું રૂદન, તવ બોલ્યો બબરીક તન. ॥૨૯॥

કાકા લ્યો મન્ડપ તમે જાંવો, મ્હારે કલેશ થાય છે હાવો કહયુ નિકુળે રહો તન; ભાભી કરશો નહી રૂદન. ॥ ૩૦ ॥ નથી આવતો બબરિક બાળ, કન્યા છાની રહે ત્રતકાળ; દિધ દીયરજીને વીદાય, લેઈ મન્ડપ નિકુળ જાય ॥ ૩૧ ॥ નીકળ્યો આબુગડને દ્વાર, ત્યાંથી નગ્રમાં ગયો તે વાર; જઇ કુન્તાને પડીયો પાય, લ્યો હું મન્ડપ લાવ્યો માય. ॥ ૩૨ ॥ ત્યાંતો બેઠા છે ચારે ભ્રાત, વળી કૃષ્ણ પ્રભુ સાક્ષાત; બોલ્યાં કુન્તાજી મુખ વચન, કેમ કરીને લાગ્યો તું તન. ॥ ૩૩ ॥ કાળી નાગ છે કાળનો કાળ, ભલી ન નાંખી વિખ જવાળ; એને કૃષ્ણજી એ વશ કરીયો, ત્યારે પરશેવો ઉતરિયો. ॥ ૩૪ ॥ એવો બહુ બળીયો પ્રખ્યાત, કેમ જીત્યો તે કહે વાત; બોલ્યો નિકુળજી તતકાળ, માતા હું તો ગયો પાતાળ. ॥ ૩૫ ॥ કાળી નાગનું પુછ્યું ધામ; જઈ ઉભો એને મુકામ; મેં તો ઘાંટા કાઢયા બે ચાર. તેવી આવી બધી એની નાર. ॥ ૩૬ ॥ મને લાગી તે સરવે કેહેવા તમો રૂપાળા કૃષ્ણજી જેવા; એ વામાં કાળી જાગી ઉઠયો, મુને દેખીને રોશમાં રૂઠયો ॥ ૩૭ ॥ એણે નાખી વીશની જવાળ, મને રિશ ચઢી તતકાળ; માર મારીને બેભાન કીધો, એને મારગમાં ફેંકી દીધો. ॥ ૩૮ ॥ જઇ ઘરમાંને મન્ડપ લાવ્યો, એવી રીતે જીતીને આવ્યો; જાણ્યું શેદેવ થયો અહંકાર, કહયું કેટલો જમ્યા કંસાર. ॥ ૩૯ ॥ ભીમ ચેતી ગયો બધી પેર, કહ્યું ગયો હશે મુજ ઘેર; તવ નીકુળે એમ જાણ્યું કદી કપટ ન રહે છાનું ॥ ૪૦ ॥ એમ સમજીને બોલ્યો વાણી, હવે સાંભળો સાચુ જાણી; ભીમભાઇની જય જય થાજો, એનાં દુઃખને દળદર જાજો. ॥ ૪૧ ॥ હું તો ગયો હતો પાતાળ. મુને કાળીયે નાંખી જવાળ, પડયો પંથમાં જઇ બેભાન; આવ્યો ભીમ તણો સંતાન ॥ ૪૨ ॥ મારા હર્યા વસ્ત્ર સણગાર, તેમાંથા જાણ્યા, સમાચાર; પછી કળતરી મુને જ્યારે, એને ઘેર તડી ગયો ત્યારે. ॥ ૪૩ ॥ દીધા ભોજાઇએ આઉકાર, મને જમાડયો કંસાર; ભીમનો સુત બબરીક નામ. બહુ પ્રાક્રમી રૂપનો ધામ. ॥ ૪૪ ॥ કાળીનાગ એનો થાય મામો, પણ તે થયો તેના સામો, કીધો કુંવરે કાળો કેહેર, માર મારી લીધું મુજ બ્હેર. ॥ ૪૫ ॥ ઘણી કરગરી કાળીની નારિ, નહીતો ઠેર નાખત મારી; સરજોરીથી મંડપ લીધો, મુને આપીને વિદાય કીધો. ॥ ૪૬ ॥ સીવ બ્રહ્મા એનાથી હારે, ભાઈ ભીમ એવો સુત તારે; ભીમ કહે સુણો દિનાનાથ, કહિ મુછે નાંખ્યો હાથ. ॥ ૪૭ ॥ પ્રભુ સુત તમારે અ-

નેક, પણ પ્રાક્રમી ન મળે એક; મારે બબરીક દીકરો કેવો, જુવો પ્રાક્રમી પુરૂષ એવો ॥ ૪૮ ॥ એનાથી શીવ સરખા રે છેટા, જેવા બાપજ તેવા બેટા, મુજ પુત્રે મન્ડપ કાજ સરીયું; તેથી એ કામ મેં કર્યું ઠરીયું ॥ વલણ ॥ સુણી સામળીયો બોલીયા, સત્ય વદો છો આપ; વલ્લભ વદે કૃષ્ણે કહ્યું, યજ્ઞ તમો પરતાપ.

કડવું ૧૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ભીમને ભગવાને બુલાવ્યો, પછી બોલ્યાં કુન્તાય; હવે કીયું કામ કરવું; ઓરે જાદવ રાય. ॥ ૨ ॥ પ્રભુએ કહ્યું દેશ દેશાંતર, પત્રની જુકતી જોડાવો; મનુશ પશુ પક્ષી કેરાં, સહુ બંધન છોડાવો ॥ ૩ ॥ તવ દેશે દેશ પત્રો લખીયા, સહી કરી ધરમ ભુપાળ; તે પત્રો રાજાઓએ વાંચ્યા, બંધ છોડયા તતકાળ ॥ ૪ ॥ પશુ પક્ષી મનુશ માત્રો, છોડી મુકયા તે વાર; જરાસને એક ન છોડયો કેદી વીશ હજાર ॥ ૫ ॥ પાન્ડવને પત્ર લખી જણાવ્યો, આપણે નથી નેક; રાજા લોક મ્હારે ઘેર કેદિ, નહિ છોડુ કોઈ એક ॥ ૬ ॥ પાન્ડવને તે પત્ર પહોચ્યો, વાંચી કર્યો વિચાર; પ્રભુએ કહ્યું વ્રકોદર બળીયા, થાવો યુધે તઇઆર ॥ ૭ ॥ એતો છે કામ તમારે માથે, માટે ઉઠો રણધીર; તવ ભીમ કહે વસ્ત્ર પહેરો, ઓરે અરજુન વીર ॥ ૮ ॥ તમારે કામે હું આવ્યો તો, તમે ચાલો મુજ કામ; અરજુન કહે સારૂ નહોતું, સાંભળો સુંદીર શામ ॥ ૯ ॥ પ્રભુ કહે કે, જોડે આવું, તેમાં શું આવે જોર; અરજુનજી કહે ખુશી તમારી, રથ જોડો કીસોર ॥ ૧૦ ॥ એમ કહી જઇ વસ્ત્રો પેહેર્યા, હાથ લીધાં હથીઆર; રથ જોડીને આગળ ઉભા, પોતે જુગદાધાર ॥ ૧૧ ॥ વ્રકોદરે વસ્ત્રો પહેર્યા; કટી કશીને બાંધે; દ્રુપતના ઘરની ગદા તે, તરત લીધી ખાંધે ॥ ૧૨ ॥ પારથ આવી રથ બીરાજયો, હાંકયો શ્રી રણછોડ; વાયુનંદન આગળ ચાલ્યો જાય છે જોડાજોડ ॥ ૧૩ ॥ મગધ દેશે આવી પોહોચ્યો, નગ્ર રહ્યું ગાઉ ચાર; એટલે ભીમની પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે વિશ્વાધાર ॥ ૧૪ ॥ આપણ ચાલ્યા જઇએ છીએ, સુર ભયા સરવથી; નગ્રમાં રાયના હુકમ વીના, પેસવા દેનાર નથી ॥ ૧૫ ॥ દરવાજે રોકીને રાખેછે, કોણ ગામને કોણ નામ, તે ચીઠી દરવાન લેઇને, બતાવે

રાયને ઠામ ॥ ૧૬ ॥ જરાંસને તે વાંચી જોઇને, હુકમ કરે જેવો; તેનો જવાબ દરવાજે આવે, ત્યારે બને ખેલ તેવો ॥ ૧૭ ॥ એવી ઘણી પરડ થાયે; એમાંથી વધશે દવેશ; બ્રાહ્મણને જવાની રજા છે, લ્યો વીપ્રનો વેશ ॥ ૧૮ ॥ આયુધને રથ આ જંગલમાં, મુકીને આપણ જઇયે; બ્રાહ્મણ વેશે જરાશનના, ઘરમાં ભેગા થઇયે ॥ ૧૯ ॥ ભીમકહે ખરી વાત માહારાજા, કહી જંગલમાં ગયા; રથ ઘોડા ગુફામાં મુકયા, વીપ્રને વેશે થયા ॥ ૨૦ ॥ આયુધ સઉનાં રથમાં મુકયાં, અરજુને શું કીધું; તીછક નાગનો મંત્ર ભણીને, એક બાણ કરમાં લીધું ॥ ૨૪ ॥ તે બાણ માર્યું કે નાગ પ્રગટયો, રથને વીંટાઇ વળીયો, ફેણા માંડીને ચોકી કરવા, બેઠો તે નાગ બળીયો ॥ ૨૨ ॥ અરજુને કહ્યું સાચવજે સઉ, નહી તો કાઢીશ મુળ; જો કાંઇ મ્હારી વસ્તુ જશે તો, ભસ્મ કરૂ તુજ કુળ. ॥ ૨૩ ॥ એમ કહીને વીપ્રને વેશે, ચાલ્યા તેણીવાર, તે સમે શીવ શેવા કરવા ગયો, બે માતાનો કુંવાર ॥ ૨૪ ॥ બે મામાનો સુત જરાસન છે, સંદે ધરે શ્રોતા જન; તે સંદે સહુ સાંભળી લેજો, બે માતાનો કેમ તન ॥ ૨૫ ॥ જરા રાણીને જરા રાક્ષણી; તે બેઉ એની માય, પેટ ફરજન નહોતું માટે, કરતી શીવ શેવાય ॥ ૨૬ ॥ એવામાં શીવ પ્રસન થયા, રાણીને એકવાર; પ્રગટ થઇ કહયું માગ્ય નારી, તવ માગ્યો કુંવાર ॥ ૨૭ ॥ એટલે માહાદેવે કેરી આપી, જા વધશે ઘર સુત્ર; આ ફળ આખું ખાઈ જજેકે, તુજને થાશે પુત્ર. ॥ ૨૮ ॥ તે ફળ લઈ જરા રાણી ચાલી, મનમાં આનંદ પામી; તેવે સમે જરા રાક્ષણી, શોકને મળી સામી ॥ ૨૯ ॥ તેણે હાથમાં કેરી દીઠી, રાણીને રોકી રાખી; પુછયું કે કયાંથી કેરી લાવી, એટલે રાણી ભાખી ॥ ૩૦ ॥ ઓ બાઈ માહાદેવ પ્રસન થયા, મુજપર ઉલટ વ્યાપી; ભક્ષ કરેથી પુત્ર થવાનો આ કેરી મુજને આપી ॥ ૩૧ ॥ રાક્ષણી કહે આપ અડધી, આપણ બેઉ ખઇએ; બે જણને બે દીકરા થાશે, કોઇ વંજા ન કહેવઇયે ॥ ૩૨ ॥ રાણી કહે હું તો નહી આપુ, રાશણી બોલી એમ; ઝુંટાવીને બધી જઇશ ખાઇ, ત્યારે તું કરીશ કેમ ॥ ૩૩ ॥ એટલે રાણી થર થર ક્રુજી; કેરીની ચીરાડી કીધી; ઉભી ચીરી એક એને આપી, બીજીતો પોતે લીધી ॥ ૪૪ ॥ બેઉ જણીયે ભક્ષ કીધું, સુખની વ્રતી નેટ અડધો અઢધ ગર્ભજ રહયો, બે પ્રેમદાને પેટ ॥ ૩૫ ॥ રાણી કરતાં રાક્ષણીયે તો, ફળ ભક્ષ પેહેલું કરીયું; તેથી પેહેલું રાક્ષણીને, અડધું અંગ અવતરીયું,

॥ ૩૬ ॥ માથુ અડધું નાક અડધું એક ચક્ષુ એક કર્ણ; એક પાસુ ને ભુજ એક છે, એક જંગા એક ચર્ણ. ॥ ૩૭ ॥ તે જોઇ રાક્ષણી કળ કળી ઉઠી, અડધો કુંવર લીધો; ડેરામાં જઇ શીવના ઉપર, પુત્રને મુકી દીધો. ॥ ૩૮ ॥ લેરે રડયા મ્હાદેવડા તું, અડધો તારો તન; નીચ જાતી તે નીચું બોલા; ગૈ આપને ભોવન. ॥ ૩૯ ॥ એવામાં અવતર્યું રાણીને, પુત્રનું અડધું અંગ; તે જોઇને એ રડવા લાગી, ભાગી ગયો ઉમંગ. ॥ ૪૦ ॥ આ મ્હારે શા કામનું છે, જૈ પાછુ આપી આવું; જો મ્હાદેવજી આખો પુત્ર, આપે તો પાછો લાવું. ॥ ૪૧ ॥ એમ કહિ ગઇ ડેરામાં, શીવ તણું ધ્યાન ધરતી; ઉત્તમ જાતીનિ દીકરી છે, બીજું નથી ઓચરતી. ॥ ૪૧ ॥ ડેરામાં આવી દિકરો લાવિ, ઉમંગ થયો છે ભંગ; એવે જળાધારી ઉપર દીઠું, પુત્રનું અડધું અંગ ॥ ૪૨ ॥ તે બેઉ ચીતાળીયાં લીધાં ખોળે, રડવા લાગી થઇ રાંક ઓરે શંભુ ભવીશ મ્હારૂં, નથી તમારો વાંક. ॥ ૪૩ ॥ શોકે કેરી ચીરાવી ખાધી, ચીરી ચીરી થયું અંગ; પણ કૃપા કરીને કરો આખો, પુત્ર મ્હારે ઉછંગ. ॥ ૪૪ પ્રગટ થૈ ભેટલું કરી આપો, તો સેંવ્યા પરમાણ; કામ નહી કરે.તો છેવટે, કાહાડીશ મ્હારા પ્રાણ. ॥ ૪૫ ॥ એવાં દીનતાનાં વચન બોલી, પ્રગટીયા માહાદેવ; રાણીના ઉમંગમાથી લીધાં ચીતાળીયાં તતખેવ. ॥ ૪૬ ॥ ભેગાં કરિને ભોળા શંભુએ, ફરતો ફેરવ્યો હાથ; એટલે પુત્ર સજીવન થયો, બોલ્યા ઉમીયા નાથ. ॥ ૪૭ ॥ લે બાઇ તારો દીકરો તું, એ બહુ પ્રાક્રમ કરે, નહીં લોઢેથી નહિં લાકડેથી નહી પાશાણથી મરે. ॥ ૪૮ ॥ નહિં હાડકેથી નહિં ચામડેથી. કોઇ રીતે નહિં મરણ, એટલે રાણી પુછવા લાગી. માહાદેવને નમી ચરણ. ॥ ૪૯ આ દીકરો શું અમ્મર આપ્યો, ઓરે ત્રીપુરારી, શીવજી કહે સાંભળનારિ, ધ્યાંનમાં લે વાત મ્હારી. ॥ ૫૦ ॥ કોઇ એને ઉભો ચીરો ચીત્તાળીયાં કરી નાંખો; તોપણ ગબડીને મળે ભેગાં, પાછો થઈ જાય આખો. ॥ ૫૧ ॥ પણ કોઇ ચીરિને ચીતાળાં કરિ, વચમાં કરે શીવ બાણ; તવ ચીતાળીયાં ભેળાં ન થાયે, નીકળી જાશે પ્રાણ ॥ ૫૨ ॥ એમ કહીને પુત્ર આપ્યો, નારિ ગઇ નીજ ધામ, આનંદથી ઉછેરે એને, ધર્યું જરાસન નામ. ॥ ૫૩ ॥ તે જરાસન મ્હોટો થયો, કરતો રાજ્યાસન, ગૌ બ્રાહ્મણ પર પ્રીતિ સારી; કરે શીવ પુજન. ॥ ૫૪ ॥ એરીતે બે માનો જણેલો શીવ શેવા કેવી કરે; વહાણમાં

ઉઠી નાહી ધોઇને, માહાદેવમાં સંચરે ॥ ૫૫ ॥ ચંદન પુષ્પથ પુજન કરે, ધરે સુવ્રણનું છત્ર, ધુપ દીપ નૈવેદ ધરાવે, ચઢાવે બીલી પત્ર. ॥ ૫૬ ॥ સવાસોમણની આરતી લે, શીવને સારૂ લગાડે; સોમણનો ઘંટ કાંને બાંધિ, શીશ ધુણાવી વગાડે ॥ ૫૭ ॥ એ રીતે શીવ શેવા કરીને, ઘેર પોતાને જાય; દરવાજે દરવાજે સોધાવી, વીપ્ર મંગાવે ત્યાંય ॥ ૫૮ ॥ તેમને આસન આપી બેસાડે, કરાવે ભોજન; પછી મુખવાસ દક્ષણા આપે; લે સ્વસ્તી વચન ॥ ૫૯ ॥ તે પછી વિપ્રને વિદાય કરે, જમવા ધરે હુલ્લાસ; વિપ્રના આસનમાંથી અનના, પ્રથમ ભરે પાંચ ગ્રાસ ॥ ૬૦ ॥ તે પછી અન બીજું જમે, એવો છે ધર્મનો ધામી; પણ સીવ સાચાને વિષ્ણુ જુઠા, એ ભેદની છે ખામી ॥ ૬૧ ॥ વળણ ॥ ખામી એમાં એટલી, વળી બળ તણો અહંકાર; વદે વલ્લભ બેઉ ગુણથી, અધ્રમનો સરદાર. ॥ ૬૨ ॥

કડવું ૧૪ રાગ આશાવરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહી માય ॥ ૧ ॥ જરાસનમાં એટલી ખામી, બીજી નહી લગાર; ક્ષત્રી નંદન કેદ કર્યા છે; પોતે વીસ હજાર. ॥ ૨ ॥ ભોંયરામાં ગોંધી મુકેલા, બેડી જડીને રડાવે, કદી કરેલું નહી તેવાની, પાસે દૈણું દળાવે ॥ ૩ ॥ એવો જરાસન જોરાવર છે, જાણે છે જુગદાધાર; કૃષ્ણ પ્રભુને નસાડેલા, યુધથી સતર વાર. ॥ ૪ ॥ તેને ત્યાં તે ત્રૈણે આવ્યા, દરવાજા લગભગ થાય; એવે જરાસન શીવ શેવા કરી, આવ્યો છે મ્હેલની માંય. ॥ ૫ ॥ પોતે મોકલ્યા છડીદારોને, નગ્રને દરવાજે જાવો; જેટલા બ્રાહ્મણ મળે તેને, જમવા તેડી લાવો. ॥૬॥ એટલે એના શેવક ચાલ્યા, દરવાજે દરવાજે જાય; ભીમ ભગવાનને અરજુન જ્યાં છે, ત્યાં આવી પડયા પાય ॥ ૭ ॥ ચાલો માહારાજા ભોજન સારૂ તેડે છે રાજન; એટલે તેની પુંઠે ચાલ્યા, બે ભ્રાત જુગજીવન. ॥ ૮ ॥ વિપ્રને વેશે મોહોલમાં ગયા, પાય પડયો જરાસન; પધારો કહી માન્ય દીધું, બેસવા દીધાં આસન. ॥ ૯ ॥ સ્વચ્છ પણે થાળ ભરીને લાવ્યો, સામગ્રી માંહી અનુપ; આગળ ઘ્રતના દીપક મુકયાં, અગરબત્તીના ધુપ ॥ ૧૦ ॥ પછી જમવા આજ્ઞા દીધી, પોતે જરાસન; નિચું ઘાલીને ત્રૈણે જણાયે, કરી લીધું ભોજન.

॥ ૧૧ ॥ હાથ ધોઇને મુખ પખાળ્યાં, એટલે મુખવાસ દીધા, બ્રાહ્મણ
ની રીતી પ્રમાણે, અળગે હાથે લીધાં ॥ ૧૨ ॥ પછી જરાસન દક્ષ-
ણા લાવ્યો, મહારાજા દાન લ્યોને; તમારા અધીકાર પ્રમાણે સ્વસ્તી
વચન કાહોને. ॥ ૧૩ ॥ તદણે જણાયે વિચાર કીધો, આપે તેતો કદી
લઇયે; પણ ક્ષત્રીની જાતી થઇને, સ્વસ્તિ વચન કેમ કહીયે ॥ ૧૪ ॥
વિપ્ર વીના સ્વસ્તિ વેણ બોલે, તે નર્કનો અધીકારી; સફળ સુકીત
નિષ્ફળ થાયે, વિવેક વાત વીચારી ॥ ૧૫ ॥ એમ જાણી કાંઇ શબ્દ
ન બોલ્યા, બે ભાઇને દીનાનાથ; નિચું જોઇને બેશી રહયા છે, ઉંચા
કરી રહયા હાથ ॥ ૧૬ ॥ બીજી વેળા જરાસન બોલ્યો; કે વારનો મ-
રૂ મથી; હાથ ધર્યા પણ સ્વસ્તી વચન, કોહો કેમ કેહેતા નથી ॥૧૭॥
તો પણ કોઈ કાંઇ ન બોલ્યા, સ્વસ્તી કહેવાય કેમ; એટલે માલીકમ-
ગજ દેશનો, તેને પડયો બહુ વેમ ॥ ૧૮ ॥ કે વારના સ્વસ્તી નથી ક-
હેતા, છે કપટી જન કોય; વિપ્રને કહેતાં વાર ન લાગે, માટે આ બ્રા-
હ્મણ ન્હોય ॥ ૧૯॥ એમ જાણીને ખડગ લીધું, માહારાજ દક્ષણા લ્યોને
શા સારૂ તમે બોલતા નથી, સ્વસ્તી વચન કહોને ॥ ૨૦ ॥ તોયે પણ
કોઇ નવ બોલ્યા, તમે છો કોણ જાત; એમ જરાસન પુછવા લાગ્યો,
સાચી કહી દો વાત. ॥ ૨૧ ॥ તો પણ ઉતર જરા ન દીધો, પ્રગટી
રાયને રીસ; બોલો નહી તો ખડગ વતી, છેદું તમારાં શીશ ॥ ૨૨ ॥
એટલે આકુળ વ્યાકુળ થઇને, બોલી ઉઠયો ભેમ; ઓરે જરાસન આ-
વડા બધા, અકળાઓ છે કેમ ॥ ૨૩ ॥ ક્ષત્રી કેરા નંદન અમે, ઈંદ્રપ-
સ્ત છે ગામ; કુન્તાજીનો દીકરો હું, ભીમસેન મહારૂં નામ ॥ ૨૪ ॥
તવ જરાસન હસીને બોલ્યો, ધન્ય સતીના તન, ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતિપા-
ળ તમે છો, મુને કર્યો પાવન ॥ ૨૫ ॥ વણ તેડયા મુજ ઘેર પધાર્યા,
ઉગ્ર દીવસ મહારો હોય, તમારી જોડે જમણે હાથે, બેઠું છે તે કોણ.
॥૨૬॥ ભીમસેન બોલ્યો સાંભળ રાજા, સત્ય વદું છું વાત. મચ્છા-
વેધન કરનારો એ, અરજુન મારો ભ્રાત ॥ ૨૭ ॥ જરાસન કહે ભલે
પધાર્યા, જેના ગુરૂ દ્રોણ; તમારી જોડે ડાબે હાથે બેઠું છે તે કોણ
॥ ૨૮ ॥ એટલે પ્રભુએ પગ દાબ્યો. સાન કરી શ્રી શામ; જરાસન
પુછે પણ તમે, ન દેશો મહારૂં નામ. ॥ ૨૯ ॥ તો પણ ભીમશેન બો-
લી ઉઠયો, અરજુનના એ સાળા; દેવકીજીના દીકરા એ, કૃષ્ણજી દ્વા-
રીકાં વાળા. ॥ ૩૦ ॥ એવું વચન સાંભળીને, ક્રોધમાં બોલ્યા એમ;
એ ભરવાડો:એ પેંડારો, મુજ ઘેર આવ્યો કેમ ॥ ૩૧ ॥ ઘર બધું

અભડાવી માર્યું, ગાય તણે ગોવાળે; ભીમ કહે જરા બોલ વીચારી રહે કાંઇ ઢંગ ઢાળે ॥ ૩૨ ॥ અમારી સાથે આવ્યા છે માટે, તુજથીનવ બોલાય; જરાસન કહે ઠીક ત્યારે તો, હવે કેમ કહેવાય ॥૩૩॥ વારૂભીમ શેન ભલે પધાર્યા, કેમ આવ્યા મુજ ઘેર, ભીમ કહે ભાઇ તુજને હણવો મારવા આવ્યા ઠેર ॥૩૪॥ કેદી લોકોને તેં નવ છોડયા, તેથી તુજને તો મારૂં; હું પણ હઠીલો તારા જેવો, બોલ્યો જરાસન સારૂ ॥૩૫॥ કહે કેવી રીતે મારવો છે, વારતા કરજો શુધ્ધ; ભીમ કહે ક્ષત્રીની રીતે, હણવો કરીને યુદ્ધ ॥૩૬॥ જરાસન કહે બહુ સારૂ, ક્ષત્રી તણો એજ ધારો. તમારા ત્રણમાં મારી સાથે, છે કોણ યુધ કરનારો ॥ ૩૭ ॥ ભીમ કહે તારી નજરમાં, આવે તેને લે માગી; બોલ્યો જરાસન અરજુનજી તો, સુવાળા શુભ સભાગી ॥ ૩૮ ॥ હરી ફરી બાણ વીદ્યા જાણે, બીજુ તીજુ નહીં જોર; ભીમ કહે એ ગમે નહી તો, આ રહયા નંદ કીશોર ॥ ૩૯ ॥ કહે જરાસન અભડાઉં હું તો, લાન્છન વાળો નઠારો; તે કરતાં કદી યુદ્ધ કરૂં પણ; જો રહેતું હોય મન માની; રાય કહે આવો છો નજરમાં, ભીમ તમે બે આની ॥ ૪૧ ॥ ભીમ કહે તું અડધી આની, મહારી નજરમાં આવે; જરાસન કહે :મસ્કરી નથી, બોલો તમે જેમ ફાવે ॥ ૪૨ ॥ પણ એક વચન મહારૂં માનો, મુજ ઘેર ખોરાક ખાવો; બરોબર એક માસ રહીને, ઘણા જોરાવર થાવો. ॥ ૪૩ ॥ ભીમે જાણ્યું કે ભાગ્ય ભળીયું, ખાધાની થઇ પેર; જરાસન કહે એકલા તમે, મહીનો રહો મુજ ઘેર ॥ ૪૪ ॥ તમારા ભાઇને ઘેર રાખુ પણ, સાથે દેવકી તન; માટે બાગમાં મુકામ આપ, નહી મારે ભોવન ॥ ૪૫ ॥ ભીમે કહ્યું કબુલ માહારે, બોલ્યો જરાસન સાર; સાચુ કેહેજો સરમાશો નહીં. કેટલો તમારે આર. ॥ ૪૬ ॥ ભીમ કહે હું નહી સરમાવું; મસ્કરી કરશો માં કોઇએ; ખોરાકીનો લાડુ એક વેળા, ટકે સોમણ જોઇએ ॥ ૪૭ ॥ બે વેળાએ બસે મણ ખાવા હું પીવું પચીસ મણ દુધ; પછી જરાસન જોજે ઝપાટો, કરૂં તું શાથે યુદ્ધ ॥ ૪૮ ॥ જરાસન કહે ખાવો ખોરાકી, હિંમત મનમાં ધારો; સો મલ તમને સોંપી મુકુ, તેનાથી કસરત કરો. ॥ ૪૯ ॥ એકજ માસમાં ત્યાર થાશો, તે પછી યુધ કરીયે; કોણ જીતે છે કોણ હારે છે, કાં મારીયે કાં મરીયે, ॥ ૫૦ ॥ એમ કહીને ભીમને રાખ્યો, નરને કહયું ઉભા થાવો; ઓરે છડીદાર આપણા બાગમાં, આમને તેડી જાવો.

॥ ૫૧ ॥ સો શેવક સેવામાં રેહેજો, શેવા કરજો શુદ્ધ જે જોઇએ તે લાવી દેજો, જળ માગતામાં દુધ. ॥ ૫૨ ॥ એ રીતે વિવેક બતાવી, બેઉને કીધા વીદાય; મેહેલમાંથી નીકળી નર બોલ્યો, ઓરે જાદવરાય. ॥ ૫૩ ॥ ભીમસેન તો ભોળવાઇને બેઠો. થાશે કાળો કહેર; જરાસન કાંઈ કપટ કરી, ખોરાકમાં દે ઝેર. ॥ ૫૪ ॥ કૃષ્ણ કહે અરજુનજી સુણો, રવી પશ્ચિમમાં ફરે; પણ જરાસન કોઈ કાળે, કપટ એવું ન કરે. ॥ ૫૫ ॥ એતો મ્હારો શત્રૂ છે પણ, હું એની સાખ ઘાલું; તવ અરજુનને વીસ્વાસ આવ્યો, હવે બોલું તે ઠાલું. ॥ ૫૬ ॥ એમ ધારીને બેઉ જણ ચાલ્યા, જઇ બાગમાં ઉતરીયા; સો સેવક સેવામાં રહયા, શીધાં સામાન ભરીયા. ॥ ૫૭ ॥ અરજુન જઇને રથ લઇ આવ્યા, લાવ્યા ચાર તોખાર, બાગમાં રહ્યા છે સુખ રૂપે, અરજુનને મોરાર ॥૫૮॥ ભીમને માટે જરાસને, સોઇ કરાવી સાર; ચાર ચાર દનની કરાવી મુકે, ખોરાકી તઇયાર. ॥ ૫૯ ॥ અખાડો એક એને સોંપ્યો, સો મલ્લ કસરત કરવા; કસરત કરીને દુધ પીએ; શરીરને શક્તી ભરવા. ॥ ૬૦ ॥ ખાય ખોરાકી ન રહે બાકી, કૌવત કાયામાં આવે; પંદર દીવસ ભોજન કીયું, યુદ્ધની ઉલટ લાવે. ॥ ૬૧ ॥ વલણ ॥ યુદ્ધની ઉલટ ઉરમાં થઈ, ગયો જરાસન પાસ; મોઢા મોઢ યુદ્ધ માગીયું કહે છે વલ્લભ વ્યાસ.

કડવું ૧૫ રાગ ભેરવની છાયાનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ભીમ કહે કે યુધ આપો ઓરે જરાસન; હવે બહુ બળ મુજમાં આવ્યું લડવાનું છે મન. ॥ ૨ ॥ બોલ્યો જરાસન શાન્તી રાખો; પંદર દીવસ આવો; હજી આઠ આની છો નજરમાં, શોળ આની તમે થાવો. ॥ ૩ ॥ એમ કહી સમજાવીને રાખ્યો, બીજા થયા દસ દન; ભીમે જઇને યુધ માગ્યું હા કહ્યું જરાશન. ॥ ૪ ॥ કાલ આપણ યુધ્ધ કરીશું, ભીમને ભરોસો આવ્યો; નગ્રની બારણે જરાસને; અખાડો એક કરાવ્યો ॥ ૫ ॥ ચાળીને ઝીણી રેત નંખાવી, રખે મેમાનને વાગે, ડંડેરો પીટાવ્યો ગામ માંહી, સહુનો સંદેહ ભાગે. ॥ ૬ ॥ કેવરાવ્યું કાલે આવજો જોવા, દરવાજાની બહાર, ભીમને જરાસંધ લડે છે, સુરાના સરદાર-

॥ ૭ ॥ ભોંયરા વિશે કેદી લોકે; જાણ્યા સમાચાર, પુત્રે કહ્યું જરાસન મરજો, એરે જુગદાધાર. ॥ ૮ ॥ સહીદેવ સુત છે જરાસનનો, ભકત પ્રભુનો આપ; તેણે કહયું પુન્ય મારૂં આવજો, મરજો મારો બાપ. ॥ ૯ ॥ વિશ સહસ્ત્રને કેદ કર્યા છે, તે દુખે એમ ધારે; સરવ લોકે વીચાર કીધો, જોવા જવું સવારે. ॥ ૧૦ ॥ એમ કરતાં રાત્રી વીતી એવે વહાણું વહાય; ભીમ ભાઇને મળવા ગયો, પોતે બાગની માંય. ॥ ૧૧ ॥ અરજુનને ને હરજીને મળીયો, કહયું સુણો મહારાજ; યુદ્ધ અમે કરવાના છઇયે, જોવા આવજો આજ. ॥ ૧૨ ॥ ગામની બારણે છે અખાડો, એમ કહી સ્થળ ગયો; જરાસન એની વાટ જુએ છે, તેને ભેગો થયો. ॥ ૧૩ ॥ એવામાં લોક નગ્ર કેરૂં, જોવા ગયું અપાર; કોઈ ટેકરે ને કોઇ ઝાડે, જોવા ચઢયું તે વાર. ॥ ૧૪ ॥ કૈ જન બેઠા કૈ જન ઉભા, સહિદેવ કુંવર જેહ; અસ્વે બેસી આવીને ઉભો, યુદ્ધજ જોવા તેહ. ॥ ૧૫ ॥ રથ જોડીને નર નારાયણ, જોવા કર્યા મનસુબા; અખાડા પાસે પીપળા નીચે રથ્થ સહિત બે ઉભા. ॥ ૧૬ ॥ એવામાં તો નગ્ર મધ્યે, થયો જરાસન સ્વચ્છ; જંગાથી તે કટી સુધી, ભીડાવી દીધો કચ્છ. ॥ ૧૭ ॥ એટલે ભીમે પણ કચ્છ ભીડયો, કટી કસીને બાંધે; ગદા દશ હજાર મણની, લીધી વ્રકોદર ખાંધે. ॥૧૮॥ જરાસને સવા સો મણની, લીધી ગદા તે વાર; બેઉ જણા આંગળીયે વળગયા, તરત નીકળયા બહાર. ॥ ૧૯ ॥ રાતા તાતા છે મદ માતા, દેખતા પેહેલવાન; ડોલતા ડોલતા જાય જોડે. દીસે હસ્તી સમાન. ॥ ૨૦ ॥ અખાડે આવ્યા ઉલટ લાવ્યા, અતી ઉમંગે ભરીયા; ગદાઓ કીનારે મુકી, બેઉ મહી ઉતરીયા. ॥ ૨૧ ॥ છાના માના લોક વાતો કરતા, બે બળીયા યુદ્ધ કરશે; તેમાંથી કીયો જીવશે ને, કીયો યોધ્ધો મરશે. ॥ ૨૨ ॥ કંઇક કહે જરાસન જબરો, કઇક કહે કે ભીમ; કંઇક કહે ધારણા મીથ્યા, ઇશ્વરનો સત્ય નીયમ. ॥ ૨૩ ॥ કંઇક કહે જરાસન મધ્ધર, ભીમશેન જાણે મચ્છ; કંઇક કહે જરાસન પાડો, ભીમસેન જાણે વચ્છ. ॥૨૪॥ કંઇક કહે ભીમસીંગ સરીખો, જરાસન શીઆળ; સીંધુ સરિખો ભીમ દીશે છે, તળાવ બેનો બાળ. ॥ ૨૫ ॥ જે જેને જેવી ફાવે તેવી, વાત કરે છે લોક; અરજુન ટગટગ જોઇ રહયો છે, છેએ પુણ્ય શ્લોક. ॥ ૨૬ ॥ એવામાં જરાસન બોલ્યો, સાંભળો કુન્તી તન; કેવી રીતનું યુધ કરવું, કેવું તમારૂ મન. ॥ ૨૬ ॥ કહો તો ધનુશ બાણ લઇયે, કરીયે તે સંગ્રામ; ભીમ કહે યુધ બાણ

તણું તે. બૈરીયોનું કામ ॥ ૨૮ ॥ પોતાને એ યુધ આવડે નહી, તેથી બોલ્યો એમ, જરાસન કહે ગદા લઇયે, કહો તો કુસ્તાઇનો પ્રેમ ॥૨૯॥ ભીમ કહે બધુંએ જવાદો, ઉઠો ઉલટ ધરીયે; સામા થઇને પેહેલ વહેલી, આવો કુસ્તાઈ કરીયે ॥ ૩૦ ॥ એમ કહીને બે જણ ઉઠયા, શોભીતા નર સુભા, ઉત્તર, દક્ષીણ સામા સામી, ખંભ ઠોકીને ઉભા ॥૩૧॥ વળણ. ॥ ઉભા બેઉ ખંભ ઠોકીને, સાંભળને તું રાય, વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, યુદ્ધ તણો મહીમાય ॥

કડવું ૧૬ રાગ ચોપાઈનો.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બેઉ બળીયા અખાડામા ઉભા, કર્યા મલ કુસ્તી મન સુભા ॥ ૧ ॥ બેઉને યુધ કરવું આરંભ, સામા સામા ઠોકે છે ખંભ, કેવા શોભે બે જણના જોડા, જાણે ગડ લંકાના તોડા ॥ ૨ ॥ બેઉ બળીયા સુરાના સાથી, જાણે ઈંદ્રના ઘરના હાથી; જેવા વગડાના કેશરી વાઘ, જાણે પાતાળના કાળા નાગ ॥ ૩ ॥ રાતા તાતા છે મદના ભરેલા જાણે આખલા ચોમાસું ચરેલા; થઈ ગયાં છે રાતા લોચન, કરોધી છે ભીમને જરાસંન. ॥ ૪ ॥ એક એક પર ખુનસ કરતા, દાવ જોઈ જોઈ ડગલાં ભરતા; પછી મેઘ ગરજનાએ ગાજ્યા, દોટ મુકી લથા બથી બહાજ્યા ॥ ૫ ॥ આંટી ઘુંટીથી ખેલતા દાવ, બેઉને જીતવા પર ભાવ; નાંખે કારમી ચીસે ચીસ, લડાવે ખભા શીશે શીશ. ॥ ૬ ॥ મારે ગડદાને હાડકાં ભાગે, બરોબર શત્રૂ થઇ લાગે; બેઉને પરસેવા ઉતરે દીલે, ભીમ ગડદા વજ્જર પાસે ઝીલે. ॥ ૭ ॥ ભીમ મારે તેમાં નહી ભુલ, જરાસનને મન અડયું ફુલ; લડતાં ચેતી ગયો જરાસન, અડધો વજરછે. કુન્તીનો તન. ॥ ૮ ॥ તેથી દગલ બાજી દાવ ધારે, ભીમને જમણે અંગ મારે; લડતાં ભીમે ઝાલ્યો ચરણ તેવો જરાસને ઢાળ્યો ધરણ. ॥ ૯ ॥ ભીમ પડયો ચતોપાટ હેઠો, તેની રૂદિયે જરાસન બેઠો, ઉપર બેસી અતી ક્રોધ ધારે, મ્હોંમાં રેણુ ભરીને મારે. ॥ ૧૦ ॥ જોરે ભીમશેન ખવરાવ્યા લાડુ, તારી ખાધેલી ખોરાક કાડુ; એમ કહી ગળે દીધો નક્ષ, ભીમનાં ઉંચાં ચઢીયાં ચક્ષ. ॥ ૧૧ ॥ એની ખેંચાઈ નસોને નાડી, સુતો ચતાપાટ મોઢું ફાડી; તવ પ્રભુએ જાણ્યું શું કરવું, ભીમ મરે તો પડશે મરવું. ॥ ૧૨ ॥

રાગ ઝડપનો દોહરો.

પ્રભુએ મનમાં વીચાર્યું, વેણ શેદેવનું નડશે, રખે ને જો ભીમ મરે તો, મહારે મરવું પડશે ॥ ૧૩ ॥ એવું જાણી પુરૂષ પુરાણી, પ્રભુ કેમ જાય ચુકી; ભગવાને ભીમશેનનને અંગે, બળની કળા મુકી ॥ ૧૪ ॥ તવ ભીમશેનનને સામરથ આવ્યું, મારો મારો મુખ ભાખ્યો; પગની આંટી દેઇ જરાસનને, ગગને ઉછાળી નાંખ્યો ॥ ૧૫ ॥ ઉછાળીને ભીમ ઉઠયો જાણ્યો જરાસન માઠો; ગદા ત્યાંની ત્યાં રેવા દેઇને, જીવ લેઇને નાઠો ॥ ૧૬ ॥ તવ પ્રભુએ એમ વીચાર્યું, ભીમની ભાગી હામ; સમજાવીને પાછો લાવું, રથથી ઉતર્યા શામ ॥ ૧૮ ॥ ભીમની પુંઠે ભગવાન નાઠા; દોડતા વધા વાણ, એ ભીમ ઉભા રહો નહિ તો, ધરમરાયની આણ. ॥ ૧૮ ॥ શ્વાસ ભર્યો ભીમ ઉભો રહયો, શું કહો છો મહારાજ; પ્રભુ કહે બધુ કામ કરેલું; વ્યર્થ કરો છો આજ ॥ ૧૯ ॥ જગતમાં હાર્યા કહેવાશો, થાશે જરાસન મગ્ન ॥ ૨૦ ॥ તમ વડે તાત સ્વર્ગ પામે, તમો વડે છે યજ્ઞ ॥ ૨૧ ॥ ભીમ કહે યજ્ઞ નથી કરવો, જુઓ જરા મુજ સામુ; પીતાજીને સ્વર્ગ મોકલતા, પેહેલો હું સ્વર્ગ જ પામુ ॥ ૨૧ ॥ શરીરના હાડે હાડ મારાં, થઇ ગયાં ચકચુર; માટે માહારે વઢવું નથી, હાર્યો હું ભરપુર ॥ ૨૨ ॥ પ્રભુ કહે આમ શું બોલોછો, નામને લાન્છન હોય; તમ વીના જરાસનને તો, જીતનારૂં નથી કોય ॥ ૨૩ ॥ એમ કહીને હાથ ફેરવીયો, અંગ ઉપર તે વાર; એ દુખાવો નીવારણ થયો, પીડા રહી ન લગાર ॥ ૨૪ ॥ તવ ભીમે કહયું એ માહારાજા, દુખ મટી ગયું, કેમ પ્રભુ કહે દુખ તમને ન દાખે, મીથ્યા ધારો છો વ્હેમ ॥ ૨૫ ॥ ભીમ કહે કોહોતો જાવું વઢવા, બોલ્યા સુંદિર શામ; ઓરે વ્રકોદર ગયા વીના; કેમ થશે બધુ કામ ॥ ૨૬ ॥ એમ કહીને એને ચડાવ્યો, તેડી લાવ્યા ઘનશામ; ઉછળેલો અખાડામાં પડયો છે, જરાસન તે ઠામ ॥ ૨૭ ॥ ત્યાં બન્ને જણ ચાલી આવ્યા, રથ બેઠા મોરારી; અખાડામાં ભીમશેન આવ્યો, બળવંતો ખુંખારી ॥ ૨૮ ॥ જરાસન તવ એવું બોલ્યો, નાશી ગયો શું કામ; ક્ષત્રાણીનું દુધ લજાવ્યું, લજવ્યુ બાપનું નામ. ॥ ૨૯ ॥ ભીમ કહે કે વણ વીચાર્યુ, શું લાગ્યો ઓચરવા, ન્હોતા નાઠાને ગયાતા, લઘુ શંકા કરવા ॥ ૩૦ ॥ તવ જરાસન એમ બોલ્યો, થઇ જા તું તૈયાર; ભીમ કહે મલકુસ્તાઇ તુને, આવડે નહી લગાર ॥ ૩૧ ॥ માટે કુસ્તાઇ નથી કરવી, પુરણ દાખીયે અદા; તું

લે તારી હું લઉં મ્હારી; લડાવીયે બેઉ ગદા ॥ ૩૨ ॥ વળણ ॥ ગદા યુદ્ધ આરંભીયે, જુએ સઘળો સાથ; વલ્લભ વદે જરાસને, ગદા લીધી તવ હાથ. ॥ ૩૩ ॥

કડવું ૧૭ રાગ બીલાવરી દોહરો.

વૈસમ પાચે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું; સભા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ જરાસને ગદા લીધી, સવા સો મણ ભાર, વૃકોદરે લીધી પોતાની, બોજ મણ દસ હજાર. ॥ ૨ ॥ પણ ભીમ પાસે મંત્ર નથી, એટલી ભુલ છે સાર; જો મંત્ર હોય તો સ્વર્ગ મ્રત્યુ, સૌ કરે એકાકાર. ॥ ૩ ॥ પણ પ્રભુએ રાખી છે ખામી; જાણી જોઇને તેહ; જરાસન કને મંત્ર ગદાનો, તેથી બળવંત એહ. ॥ ૪ ॥ મંત્ર ભણી મણની મારે તો, સો મણનો બોજ વાગે, તેણે લીધી સવાસોમણની, વજ્જર વસ્તુ પણ ભાગે. ॥ ૫ ॥ એ રીતે બેઉજણ બળીયા, કોપ્યા અપરંપાર, દોટ મુકીને ચોટ કરીને. દેવા માંડયો માર. ॥ ૬ ॥ મંત્ર ભણીને મારે જરાસન, વ્રકોદર બહુ ત્રાસે; શરીર બચાવવાને ગદા, ઝીલે વજ્જર પાસે. ॥ ૭ ॥ ભીમ ઉપાડીને ગદા મારે, જરાસનને દીલે; પણ કળ વારો ગદા ઉપર. આવતી ગદા ઝીલે ॥ ૮ ॥ ડાબું પાસુ વજ્જરનું છે વૃકોદરનું જેહ; જરાસન સમજી ગયો છે, માટે મુકી દે તેહ. ॥ ૯ ॥ ભીમને જમણે લમણે મારે, દારૂણ દઈવત દાખે; ડાબુ પાસુ ને પગનો નળો, ગદાથી ભાગી નાંખો. ॥ ૧૦ ॥ ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય ત્યાં ભીમ કરે છે, ભાગી ગયું શરીર; જમણું લમણું ફુટી ગયું, ઘણું વહ્યું રૂધીર. ॥ ૧૧ ॥ વસ્ત્ર ને વાઘા રૂધીર વરણા, થયા છે રાતા ચોળ; ભીમે જાણ્યું મરણ આવ્યું, વળી જવાનો રોળ. ॥ ૧૨ ॥ એવામાં તો જરાસને, રીસ ઘણેરી ધારી; ભીમના જમણા પોંચા ઉપર, ગદા બળમાં મારી. ॥ ૧૩ ॥ એટલે આંગળાં થઈ ગયાં પોહોળાં, માર પડયો મહા માઠો, કર તરછોડતો સુત સતીનો, જીવ લેઇને નાઠો. ॥ ૧૪ ॥ તવ પ્રભુ રથથી ઉતરીયા, કરતા દોડા દોડ, ભીમની પુઠે પોકાર કરતા, દોડયા શ્રી રણછોડ. ॥ ૧૫ ॥ ભીમ ઉભારો ભીમ ઉભારો, સાંભળો મારી વાણ; સાંભળ્યા વીના જો જાવા તો; કુન્તા માની આણ. ॥ ૧૬ ॥ ભીમ કહે હું નહી રહું ઉભો, સોગનની દાઝ ધરૂં, શું મને મરાવી નાંખવો છે, આવો

તમનેજ મારૂ. ॥ ૧૭ ॥ એમ કહી વૃકોદર ઉભો, આગા આવો આપ, કૃષ્ણ કહે મને કાંઈ કરો તો, બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ. ॥ ૧૮ ॥ એમ કહીને પાસે આવ્યા, પોતે શામ શરીર; ભીમને અંગે ભુજ ફેરવી ચો. ઉડી ગયું રૂધીર. ॥ ૧૯ ॥ હાડ ન દુખે ઘાવ ન દીસે, મટી ગયું સહુ દુખ; હતું તેવું શરીર થયું, હસી બોલ્યો ભીમ મુખ. ॥ ૨૦ ॥ ઓ માહારાજા બહુ વાગ્યુ તું, નાંખ્યો તો મને કુટી; તમારો હાથ ફર્યે દુઃખ ગયું, છે કાંક જડી બુટ્ટી ॥ ૨૧ ॥ કૃષ્ણ કહે કયાં છે જડી બુટ્ટી તમોને કાંઈ ન વાગે, શરીર તમારૂ એવું છે કે, વાગે પણ નવ લાગે. ॥ ૨૨ ॥ ભીમ કહે એવું પણ ખરૂ, ઓરે સુંદીર શામ; પ્રભુ કહે તમે ચાલો પાછા, અધુરૂ રહે છે કામ. ॥ ૨૩ ॥ ભીમે કહયું કે ક્ષમા રાખો, હવે ન હાડ ભગાવું; ઉપર રહીને મરાવી નાંખો, પછી ફરી કેમ આવું ॥૨૪॥ કૃષ્ણ કહે આ શું બોલોછો, શું મ્હારે તમ સંગ વહેર આરંભેલો યજ્ઞ અધુરો, રેહેશે આપણે ઘેર ॥ ૨૫ ॥ આટલી આ ફેરો લડવા ચાલો, કુસ્તાઇમાં જીવ પ્રોજો; તે કરતાં વડતાં હારો તો; મ્હારા સામું જોજો ॥ ૧૬ ॥ એટલે સાન બતાવીશ તમને, ઓ વાયુના તન; ભીમ કહે ત્યારે હઇયેથીજ કદી દો, ઓરે જુગજીવન. ॥ ૨૭ ॥ પ્રભુ કહે શી રીતે કહીદો, જે વેળા જે દાવ આવે, તેવો તમને દઇશ બતાવી, ઇશ્વર છેવટે લાવે. ॥ ૨૮ ॥ ભીમ કહે વારૂ મ્હારાજા, લડાવવે લડીશ; સામુ જોયે સાન નહિ કરોતો, તમને બહાજી પડીશ. ॥ ૨૯ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે કબુલ મ્હારે, ચાલો કુન્તી તન; એમ કહીને તેડી લાવ્યા, પોતે જુગજીવન. ॥ ૩૦ ॥ આપે જઇને રથમાં બેઠા, જરાસન ક્રોધ ભરીયો; એવામાં સુત આવ્યો, અખાડે ઉતરીયો. ॥ ૩૧ ॥ જાણ્યું જરાસને મન વીશે, કાળીયો લાવ્યો તેડી; એક વાર વૃકોદરને મારી કૃષ્ણને નાંખું ફેડી. ॥ ૩૨ ॥ પછી ગરજના કરીને બોલ્યો, ધીકકાર કુન્તી તન; બીજી વારતો નાશી ગયો, એ મ્હોઢું લાન્છન. ॥ ૩૩ ભીમ કહે હું ન્હોતો નાઠો, જઇ આવ્યો દોટ કાહાડી, વનમાં જડી બુટ્ટી સુંગી આવ્યો, જો દુઃખ નાંખ્યું મટાડી. ॥ ૩૪ ॥ તવ જરાસનને સત્ય ભાસ્યું, આ વેળા જાવા ન દેવું; જાવા દેવું તો જડી સુંગી આવે, માટે આંહી જીવ લેવું. ॥ ૩૫ ॥ ભીમ કહે જીવ જવાનો તારો, નીસ્ચે જાણજે મનને; જે કહેવું હોય તે તું કહી લે, આ ઉભો તુજ તનને. ॥ ૩૬ ॥ આવ્યો તારો છેવટ છેડો, મરવાનો એક પળમાં; ગદા આપણી આઘી મુકી, કુસ્તાઇ કરીયે બળમાં. ॥ ૩૭ ॥ એટલે મુકી દીધી

ગદાયો, સાંભળને તું રાય; કુસ્તાઈ કરવા તતબર થયા, તેનો કહુ મ-
હીમાય ॥ ૩૮ ॥ વળણુ ॥ મહીમા કહુ એ યુદ્ધનો, સુણજો શ્રોતાજન,
વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કોપ્યા જુગજીવન ॥ ૩૯ ॥

કડવું ૧૮ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા; સુણુ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજ-
ને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ બેઉ જણાએ ગદાયો મુકી,
ઉભા કુસ્તાઈ કરવા; ભોંયરા વીશે બંધીજનો, લાગ્યા હરી ધ્યાન
ધરવા ॥ ૨ ॥ ઓરે પ્રભુ ભીમને બળ દેજો; દયા અમારી ધરજો;
સર્વ તણુ પુન્ય આવજો આડે, દુષ્ટ જરાસન મરજો ॥ ૩ ॥ સહીદેવ
મનમાં સમરણ કરતો, મરજો મારો તાત, બીચારા બંધનથી છુટે,
ક્ષત્રી અમારી જાત ॥ ૪ ॥ એવામાં ભીમને જરાસન, મેઘનાદે ગડગ-
ડીયા, સામા સામી દોટ મુકી, લથબથ બહાજી પડીયા ॥ ૫ ॥ ખભે
ખંભ લડાવે ચડાવે, એક એકને શીશ; ઢીચણ મારે દયા ન ધારે, નાં-
ખે કારમી ચીસ ॥ ૬ ॥ મહોતની ધાંટી ભીડાવે આંટી, ઉંચા ને ની-
ચા થાય; પગ પાહાનીથી પૃથ્વી વીશે ખાડા પડી જાય ॥ ૭ ॥ નીચે
પડે ઉપર ચડે, ગડબડતા બેઉ જાય; બહાજે ગાજે જરા ન લાજે,
વછુટી ઉભા થાય ॥ ૮ ॥ એક એકના કાન ઝાલે, આંટી દેઇ
ગ્રહે કેશ; હાથ હાથ જીભ્યા બહાર નીકળે, દાખવે ઘણો દવેશ
॥ ૯ ॥ જરાસને વ્રકોદરને, ઘણોક દીધો માર; થયું તેટલું જોરજ
કીધું, પછી કર્યો વીચાર ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુએ મુને કહયું છે છતાં
શા સારૂ દુખ પામું; એવું જાણી ભીમે જોયું, સામળીયાના સામું.
॥ ૧૧ ॥ તવ પ્રભુએ એમ વીચાર્યું, ગાંડીયો મુને નડશે, જો એને સાન
નહી કરૂં તો, મુજને વળગી પડશે ॥ ૧૨ ॥ એવું જાણી પુરૂષ પુરાણી
કારજ કેવું કીધું; ઉંચે હાથે પીંપળાનું, એકજ પાંતરૂ લીધું ॥ ૧૩ ॥
ભીમશેનને તો સાન કરીને, બે ભુજમાં ગ્રહી રાખ્યું, પીંપળા કેરૂ
પાંતરૂ તે ઉભુ ચીરી નાંખ્યું ॥ ૧૪ ॥ એટલે ભીમસેન ચેતી ગયો,
તરત બેઠો ધરણ; બળ કરીને જરાસનના; એણે ઝાલ્યા ચરણુ ॥ ૧૫॥
ઉભો થઇને ધરણ ઢળ્યો, દારૂણ દઈવત દાખ્યો, જેવી રીતે વાંસડો
ચીરે, તેવો ચીરી નાંખ્યો ॥ ૧૬ ॥ પુર્વ પસ્ચીમ ચીતાળાં ફેંકયાં,
હરખાયો મન સાથ; અતી અહંકાર મનમાં આવ્યો, મુછે નાંખ્યો

હાથ ॥ ૧૭ ॥ કૃષ્ણ સરીખા એનાથી નાઠા, આ કોઇથી નવ હારે; આવા બળવંતા જોદ્ધાને, મુજ વીના કોણ મારે ॥ ૧૮ ॥ એવું બોલે નહી મુજ તોલે, એમ કરે મનસુબો, ચીતાળીયાં ગડબડતાં આવી, ભેગાં થઇ થયો ઉભો ॥ ૧૯ ॥ જેવો હતો તેવો થયો આખો, શીવ વરદાન સાર; રાતો તાતો થઇ વ્રકોદરને દેવા માંડયો માર ॥ ૨૦ ॥ જોઇને ભીમશેન વિસ્મય પામ્યો, આ કેવી વીદ્યા ભણીયો, અરેરે મીથ્યા ફુલી ગયો હું, ગર્વજ મારો હણીયો. ॥ ૨૧ ॥ બહુ માર પડીયો જરાસેન નડીયો, શરીર ક્રૂજ્યું માર મોયું; દીનતા દેખાડી અહંકાર મુકી, પ્રભુના સામુ જોયું ॥ ૨૨ ॥ ગોવીંદે જાણ્યું ગર્વ ઉતરીયો, તે પછી શું કામ કીધું; બીજી વેળા પીંપળા કેરૂં, પત્ર પ્રભુએ લીધું, ॥ ૨૩ ॥ હાથમાં રાખ્યું ચીરી નાંખ્યું, પોતે શ્રી ભગવાન; આસપાસ ચીતાળીયાં મુકીને, બીજી બતાવી સાન ॥ ૨૪ ॥ ચીતાળીયાં વચે મુઠી મુકી, સાન કરી નંદલાલ; સમજાવ્યો કે શીવલીંગ જોઇએ, વગાડયા ગોપાળે ગાલ ॥ ૨૫ ॥ તે દેખીને ભીમસેન સમજ્યો, ધારણ પકડી ધીરી; ધરણ બેસી ચરણ ઝાલી, ફરીથી નાખ્યો ચીરી ॥ ૨૬ ॥ ઉત્તર દક્ષીણ નાંખ્યાં ચીતાળાં, બળવંતે તતખેવ; વચમાં ધુળની ઢગલી કીધી, બનાવ્યા મહાદેવ ॥ ૨૭ ॥ જળા ધારીનો આકાર કીધો;મેળવીયો ઠીક તાલ; હર હર શંભુ જે જે ભોળા, કહીને વગાડે ગાલ. ॥ ૨૮ એવે ચીતાળાં આવ્યા ગડબડતાં, જ્યાં વચમાં શીવ બાણ; ત્યાંથી રોકાઇ થઈ પડયાં પોહોળાં, નીકળી ગયો પ્રાણ ॥ ૨૯ ॥ એટલે જય જયકાર વરત્યો, ખુશી થયા જગધીશ; સહીદેવે આવી ત્રણે જણાને, તરત નમાવ્યું શીસ ॥ ૩૦ ॥ ભલું કર્યું મમ પીતા માર્યો; દુષ્ટ હતો દુરમતી; આ ઘર ગામને દામ તમારા; મહારે જોઇતું નથી. ॥ ૩૧ ॥ ભીમ કહે સઘળુ પછી કેહેજો; કાહાડો કેદી લોક બાહાર; એટલે ભોંયરામાંથી કાહાડયા, તોડી બેડી તે વાર ॥ ૩૨ ॥ વીશ સહસ્ત્ર ક્ષત્રી નંદન, પ્રભુ પડીયા પાય; ભીમે જાણ્યું મેહેનત મેં કીધી, જસ કૃષ્ણ લેઇ જાય ॥ ૩ ॥ એમ જાણી કોપ કરીને બોલ્યો, પાછા પુરો માય; મુને કોઇ કેમ ન નમ્યા, તવ બોલ્યા જદુરાય ॥ ૩૪ ॥ જાવો જઇ સહુ ભીમને નમો, તવ સહુ લાગ્યા પાય; ભીમ કહે પુંઠળથી નમ્યા, અણઘટતું એ થાય ॥ ૩૫ ॥ પ્રભુ કહે તમે અવળું બોલો, તે મુજને નવ ગમે; પ્રથમ છડીદારને નમી, પછી રાયને નમે. ॥ ૩૬ ॥ તે રીતી પ્રમાણે નમીયા, તેમાં શું ગયા લાજી; એવું વચ-

ન સાંભળીને, થયો વૃકોદર રાજી. ॥ ૩૭ ॥ છુટેલા સહુ રાજા બોલ્યા, અમ પર કીધી મેહેર; યજ્ઞમાં મેહેનત કરવા હાથી આવિયે તમારે ઘેર. ॥ ૩૮ ॥ ભીમ કહે કે નારે બાપુ, ઘેર તમારે પળો; પોતાના કુટુંબ પરીવાર, બાળ બચ્ચાંને મળો. ॥ ૩૯ ॥ અમારા પત્રો આવે ત્યારે, આવજો અમારે ઘેર; એમ કહીને વીદાય કીધા, સઉ ગયા આનંદ ભેર. ॥ ૪૦ ॥ સહીદેવે કહયું વૃકોદરને, મીલકત સરવ તમારી; ભીમે સામો દસ્તાવેજ લખીયો, નહી ખંડણી અમારી. ॥ ૪૧ ॥ સ્વતંત્ર પણે રાજ્ય તારૂં, કરજે સહીદેવ તન; પત્ર અમારો આવે ત્યારે, આવજો અમ ભોવન ॥ ૪૨ ॥ એમ કહીને અરજુન પ્રભુ, ભીમ થયા વીદાય; આવ્યા ઈંદ્રિપસ્ત વીશે, માને પડયો ભીમ પાય ॥ ૪૩ ॥ કુન્તાજી કહે સાબાશ બેટા, તુને જોઈ થઇ મગ્ન; પ્રૌઢ પ્રાક્રમ તેંતો કીધું, હવે થવાનો યજ્ઞ. ॥ ૪૩ ॥ ધર્મને કહયું જાવો બેટા, તમે હસ્તીનાપુર; તેડી લાવો ભીસ્મ પીતાને, બીજા ભકત વીદુર ॥૪૪॥ દ્રોણ કૃપાચારને તેડી આવો, ઓરે મહારા તન; ગમે તેમ કરી તેડી લાવો, રાજા દુરીયોધન ॥ ૪૫ ॥ ધર્મને અરજુન બેઉ જણ ચાલ્યા, ગયા હસ્તીનાપુર; રાજ્ય સભામાં આવીયા ત્યાં, બેઠા ભીસ્મ વીદુર. ॥ ૪૬ ॥ ત્યા આવી કહયું સત્ય પુરૂષોને, યજ્ઞની કરી છે પેર; સર્વે પ્રાણીને તેડાવ્યા છે, પધારો આપણે ઘેર. ॥ ૪૭ ॥ એમ કહી કહયું દુરીયોધનને, પધારી દો જસ અમને; આપણે ત્યાં આવી યજ્ઞ કરાવો, તે સહુ સોભા તમને ॥ ૪૮ ॥ આપણ કોઇ નથી છુટવાના એ દુરીયોધન રાય; કદી કાળે ડાંગે માર્યું, જળ જુદુ નહી થાય. ॥ ૪૯ ॥ દુરીયોધને છાનું માનું મામાને કહયું એમ; એ મામા આ તેડવા આવ્યા, કહો કરીશું કેમ. ॥ ૫૦ ॥ પાન્ડવોએ યજ્ઞ માંડયો, તે હું સમજ્યો ઘાટ; પોતે જસ લેઇને આપણને, ઝાંખા પાડવા માટ ॥ ૫૧ ॥ મામો કહે એક ખેલ બતાવું, તે યુકતી ઉઠાવો; ત્યાં જઇને કારભારી થઇને, પૈસો પુંજી લુંટાવો ॥ ૫૨ ॥ લુટાડો ખુટાડો ખેલ કરીને, પાકી ફજેતી થાય; ફરીથી આવા યસ લેવાના, ખેલજ ભુલી જાય. ॥ ૫૩ ॥ છત્રપતી કહે સાબાશ મામા, બુદ્ધીની બલીહારી; નીસ્ચે કરીને ધર્મની પ્રત્યે, બોલીયો દુરાચારી ॥ ૫૪ ॥ આવશું અમે પધારો તમે, ન્હોતરૂં ચડાવ્યું માથે; ધર્મરાજા કહે આવજો સરવે, પુત્ર પરીવાર સાથે. ॥ ૫૫ ॥ દુરીયોધન કહે વારૂ વીરા, કહી કર્યા વીદાય; એટલે સાન કરી કહ્યું જાવો, પોતે ભીસ્મ પીતાય ॥ ૫૬ ॥ એટલે ધરમ અરજુન બેઉ, ગયા

પોતાને ઘેર; પછી દેશે દેશ પત્રો લખવા, કીધી પુરણ પેર. ॥ ૫૭ ॥ સકળ દેશમાં પત્રો લખીયા, લખ્યો દ્વારીકા માંય; બળદેવને લખ્યું કુટુંબ લેઈ, વહેલા આવજો હાંય ॥ ૫૮ ॥ સર્વ રૂશીના મહોયે લખીયા, પધારી કરો પાવન; પછી યજ્ઞનો આરંભ કીધો, પાંડવને ભોવન ॥ ૫૯ ॥ ગણીત પ્રમાણે કુંડ બનાવ્યો, ભોમી કરીને પવીત્ર; બ્રાહ્મણોના વરૂણુ કીધા, આવીયા વિશ્વામીત્ર ॥ ૬૦ ॥ વશીષ્ટ ભારદ્વાજ આવ્યા, ગાંધીને ઐત્રી રૂશી; જેબાલીને સાન્ડીલ આવ્યા, સરવ થયા ખુશી ॥ ૬૧ ॥ મારકંડને મેધાવી આવ્યા, વચ્છસ રૂશી સંગ; નાશીકેતને એકલશ્રીંગી, મુછીંગને માતંગ. ॥ ૬૨ ॥ કપીલ કેદાર મરીચચ આવ્યા. બાપી રૂશી બળ ધાતા; બકદાલ્વને માધ્યવી આવ્યા, શટ મૈત્રી વીરત્રાતા ॥ ૬૩ ॥ ભ્રગુરૂશીને ભાર્ગવ આવ્યા, માન્ધાતા પણુ જોડે; ઈંદ્રપસ્તને બહુ સોભાવ્યું, પધાર્યા લાડે કોડે. ॥ ૬૪ ॥ વળણુ ॥ લાડે કોડે પધારીયા, રૂશી બ્રહ્મ કુંવાર; વલ્લભ વદે વરણવ કર્યે કેમે ન આવે પાર. ॥

કડવું ૧૯ રાગ ચોપાઇનો.

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચન, સુણુ પરીક્ષત કેરા તન; આવ્યા રૂશી સહુ બ્રહ્મ વેત્તા, બધી પ્રજા દર્શન લ્હાવ લેતા. ॥ ૧ ॥ વરતી રહ્યો જય જયકાર, પછી આવ્યા ક્ષત્રી કુંવાર; આવ્યા યાદવ છપ્પન ક્રોડ, પ્રભુની કામની સઉ જોડ ॥ ૨ ॥ વળી પુત્ર પ્રભુના આવ્યા, માન્ય દેઈ સરવને બોલાવ્યા; આપ્યા પાન્ડવે રેહેવા મુકામ, રાજા રૂશી જાદવના ઠામ ॥ ૩ ॥ પછી આવ્યા કૌરવ લોક, તેને બોલાવ્યા પુન્ય સ્લોક, ચાલ્યું યજ્ઞ તણું ત્યાં કામ, વાગે વાજીંત્ર ઠામો ઠામ. ॥ ૪ ॥ કરે કારભાર સુંદીર શામ, વેંચી આપવા માંડયાં કામ; બેસો પાંચ ભાઇને દ્રૂપતી, આવો બીરાજો છત્ર પતી ॥ ૫ ॥ તવ બેઠા સહુ જન પાસ, એટલે બોલ્યા અવીનાશ; રાખી દુષ્ટની પદવી ઉંચી સોપી દુરીયોધનને કુંચી. ॥ ૬ ॥ યજ્ઞ પુરણુ થઇ રહે જ્યારે, તમે ઓરડો ઉઘેડજો ત્યારે અઇ સોવૃણુ કટકા કરીયા, એક શો મણના મહિ ભરિયા ॥ ૭ ॥ આવે વીપ્ર લેવાને દાન, તેને આપજો રાખી સમાન; હોય લોભાયા તેતો લુટે, હાથ રાખી દેજો નવ ખુટે ॥ ૮ ॥ એવું કહીને કુંચી આપી, તવ હરખીને ગયો પાપી; મામા કુંચીકનકની

લાવ્યો, હવે જોજો ફજેતો લુટાવ્યો ॥ ૯ ॥ એવે ઘરમાં બોલ્યો ભીમ. પ્રભુ આમ કર્યું તમે કેમ; તમે શતરૂને કુંચી.આપી, બધું લુટાવી દેશો પાપી ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુ કહે તમારે શી બીક, મેં તો જે કર્યું છે તે ઠીક; પછી ધર્મશું લાગ્યા ઓચરવા, તમે બેસજો યજ્ઞ કરવા ॥ ૧૧ ॥ તમે દ્રૂપતી બેસજો સંગ, મનમાંહી ધરીને ઉમંગ; એવી આજ્ઞા દીધી શામ, બેસો જોશી બતાવું કામ ॥ ૧૨ ॥ રાખવી દાન દક્ષણા હાથ, રહેવું ધર્મરાજાની સાથ, એ જે માગે તે તમારે દેવું, તેનો હીસાબ છેવટ લેવું ॥ ૧૩ ॥ પછી નીકુળને કહ્યું શામ, તમારે કરવું એ કામ; શીધા સામાન શેવક આપે. દેવરાવવું ગણીત માપે ॥ ૧૪ ॥ તેનો હીસાબ રાખજો તમો, પછી પુછી લેઇશું અમો; પછી અરજુનને કહ્યું કામ, તમે રચો સભા એક ઠામ ॥ ૧૫ ॥ શીખ્યા મેનામાં પાશે જેહ; અજમાશ કરી લ્યો તેહ; વળી સહુને દેવો આ ઉપકાર, ન જાય આવે કહેણી લગાર ॥ ૧૬ ॥ યજ્ઞ પુરણ થઈ રહે જ્યારે, કામ કરવું શેદેવ તમારે; રચે અરજુનજી સભાય, તેમાં જળ થળના ખંડ થાય ॥ ૧૭ ॥ હોય જળ ત્યાં સ્થળ દેખાય, તેથી વસ્ત્ર કોઇનાં ભીંજાય; માટે બેસવું સભાને દ્વારે, સભા ભરાવા માંડે ત્યારે ॥ ૧૮ ॥ પેસે સભામાં જે જે રાય, તેને અંગુઠી દોકર માંય; તેતો બાંધેલી સોવ્રણ તારે, સહુ પછાડતા મહી પધારે ॥ ૧૯ ॥ એવું સોંપીને બોલ્યા શામ, ભીમ બેસો બતાવું કામ; બોલ્યો ભીમ શું કહો ગીરધારી, તમો અમ ઘરના કારભારી ॥ ૨૦ ॥ ત્યારે બોલ્યા શ્રી જગદીશ, રેહેવાદો ચઢતી હોય રીસ; ભીમ કહે બતાવો શામ, કહ્યું કૃષ્ણે તમોને બે કામ. ॥ ૨૧ ॥ આખા નગ્ર તણી બીક હરવી, રાતે તમારે ચોકી કરવી; બીજું કરી શકે નહી કોઇ, દહાડે કરવી તમારે રસોઇ. ॥ ૨૨ ॥ ભીમ બોલીયો તેણીવાર; ઠીક કામ દીધાં મોરાર, કર્યો રાતે પેરા ભરનારો, બનાવ્યો દીવશે ભઠીઆરો ॥ ૨૩ ॥ ઉપમાનું કામ દીધું, વારૂ તમો એ શું કામ લીધું; બોલ્યાં કુન્તાજી મુખ એમ, રડયા એમને કહેવાય કેમ. ॥ ૨૪ ॥ ભીમ કહે શું નવરા ફરશે, કરે કામ કોને પાડ કરશે; ગમે તેટલા એ છોગાળા, પણ આપણા નરના સાળા ॥ ૨૫ ॥ બોલ્યા પ્રભુ વધારે શું કહો છો, બતાવો કામ મને શું દોછો; ભીમ કહે માનીશું પાડ, તમે ઉપાડજો એંઠવાડ. ॥ ૨૬ ॥ જઇ ઉકરડે નાંખી આવો, એટલે મુજ સરખા થાવો, પ્રભુ કહે કબુલ છે મ્હારે, એક માફી માગું અત્યારે ॥ ૨૭ ॥ બીજી વરણ

નો નહી કાહાડું, એકલા વિપ્રોનો ઉપાડું, ભીમે કહ્યું ભલે માહારા જ, કરજો વીપ્રનું પણ કાજ ॥ ૨૮ ॥ તવ કૃષ્ણે કર્યું કબુલ, મ્હારે આવ્યું કામ અમુલ્ય; પછી યજ્ઞ ચાલ્યો રૂડી રીતે, કરે કામ સોંપેલાં પ્રીતે ॥ ૨૯ ॥ વળણ ॥ પ્રીતે કામ કરે સહુ, સાંભળજો શ્રોતાય, વલ્લભ વદે શ્રદ્ધા થકી, યજ્ઞ તણું ફળ થાય ॥

કડવું ૨૦ રાગ ધોળનો.

બોલ્યા બોલ્યા, વૈશમ પાયે વચનરે; સાંભળજે તું, પરીક્ષત રાયના તનરે ॥ ૧ ॥ બ્રાહ્મણોયે યજ્ઞ કર્યો છે આરંભરે; ચારે પાસે, રોપ્યા છે કદળી સ્થંભરે ॥ ૨ ॥ આસો પાલવ, તોરણીયા ઘેર ઘેરરે; આનંદ ઓછવ, થયા કરે ઠેર ઠેરરે ॥ ૩ ॥ વાગે વાજાં, વાજીંતરો અપરંમપારરે, ગુણીયલ ગીતાં ગાય છે સકળ નારરે ॥ ૪ ॥ યજ્ઞ કરવા, બેઠા ધરમને દ્રૂપતીરે; જોઈ જોઇ હરખે છે કુન્તા સતીરે ॥ ૫ ॥ કામધેનુનું, થાય છે શુભ પુજનરે, સૌ કાર્યમાં, અધીષ્ટાતા જુગજીવન રે ॥ ૬ ॥ બ્રાહ્મણો તો વદે છે વેદ ઉચ્ચારરે, તે વાણીનો પામર ન પામે પારરે ॥ ૭ ॥ જ્યાં જ્યાં ઘટે, ત્યાં વેદ મંત્ર ભણાયરે; જવ તલને ઘી, અગ્ની વીશે હોમાયરે ॥ ૮ ॥ સરવા ભરી, ભરીને કરતા હોમરે; તે યજ્ઞની ધ્રુમ ચઢે છે વ્યોમરે ॥ ૯ ॥ તેને વડે શહુ દેવ ત્રપ્રી થાયરે, છેલ્લો હોમ તે; સૌ વીપ્ર મંત્રે હોમાયરે ॥૧૦॥ હોમ કર્યોને, વરત્યો જય જયકારરે, જે જે રણછોડ, બોલે શહુ નર નારરે ॥૧૧॥યજ્ઞકરી ઉઠયાં ધરમને દ્રૂપતિરે; જૈને નમ્યા જ્યાં વ્રધ કુન્તા શતીરે ॥૧૨॥ પુર્વ શભામાં; બેઠા છે ભીસ્મ પીતાયરે; તેને જઇને ધરમ પડીયા પાયરે ॥ ૧૩ ॥ બીજાં બેઠા, વીદુરને દ્રોણાચારરે; તે સરવેને કીધો નમસ્કાર રે ॥ ૧૪ ॥ સરવે જને, દીધો છે આશીરવાદરે; જય જય કેરા થઇ રહ્યા વાજીંત્ર નાદરે ॥૧૫॥ પછી પોતે, બોલીયાં કુન્તા માયરે; પતીગતી પામ્યા તે શાથી જણાયરે ॥ ૧૬ ॥ એવું સુણી, બોલ્યા જુગજીવનરે, હજીતો સઉ પ્રાણી કરે ભોજનરે ॥ ૧૭ ॥ પસુ પક્ષી, મનુષ વીગેરે પ્રાણીરે, ભુખ્યું રેહેવું, જોઇએ નહી કોઈ જાણીરે ॥ ૧૮ ॥ નગ્ર ફરતું પા જોજન લગી કોયરે, સઉ થાય ત્રપ્રી, તો યજ્ઞ પુરણ હોયરે ॥ ૧૯ ॥ તવ વ્રકોદર, નગ્ર વિશે કહી વળીયોરે; પછી ગામની, બારણે કેહેવા વળીયોરે ॥ ૨૦ ॥ ધાંટો કાહાડી, બધે વધો ભીમ વાણરે; જમવા

નાવે તેને ધરમની આણરે ॥ ૨૧ ॥ રસોઇ કરીને, ઢાંકી મુકી છે ભેમરે; તે જમવાને, થયો સઉ પ્રાણીને પ્રેમરે ॥ ૨૨ ॥ નાહિ ધોઇને, સ્વછ થઇ ભીમ ફરતોરે; સરવે જનને જમાડવા પેર કરતોરે ॥ ૨૨ ॥ એક લક્ષ યોધ્ધા રાખ્યા પીરશવા માટરે; જાતીયે જાતી, બેઠા જુજવે ઘાટરે ॥ ૨૩ ॥ રાજા રૂશી, રહીયત વરણ પ્રમાણેરે, મુળ કુળ ધર્મે, સાચવી બેઠા તે ટાણેરે ॥ ૨૪ ॥ પીરશણીયાને પાન્ડવ વળા રણછોડરે, તે વીના સઉ, બેઠા ધરી મન કોડરે ॥ ૨૫ ॥ આપી આગના, પીરસવાની તે વારરે, જળ ભરાવ્યાં કૃષ્ણની કૌરવોની નારરે ॥૨૬ ॥વળણ॥ જળ ભરાવ્યાં નારીએ, પીરશણ ત્યારી થાય, વ્યાસ વલ્લભ વાણીવદે ભોજન તણી ઉપમાય.

કડવું ૨૧ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, શભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ પુરણ પ્રેમે કાઢયાં પીરસણાં શાક ભાજીને અથાણું; અનેક પ્રકારે પકવાન કીધાં; થોડું થોડું વખાણું ॥ ૨ ॥ બરફી પેંડા ને જલેબી, ધારી ઘેબર તાજાં; શાકરીયાં ચણા સુતરફેણી, લાખડશીને ખાજાં ॥ ૩ ॥ મોતીચુર ને મગજ મગદળ, મરકી આડા આંક; મુકતીને વલીઆરી દાણા, હલવો કોપરપાક ॥ ૪ ॥ કલશી શાલ ગુંદરપાક જે; બદામ પાક પશાર, મસુરપાક માવો મુરબ્બો પરસુરી કંસાર ॥ ૫ ॥ માલપુડા શીરો ને શેવો, દહીથરાથી વળે ઠંડ; ચુરમુ ખારી પુરી દુધપાક, બાસુદી શીખંડ. ॥ ૬ ॥ વેડમી મલાઇ શેવ ગાંઠીઆ, સંજોરી દાડમ પાક; કોળું રવૈયાં મુળા મોગરી; વાળોળ ને વંતાક ॥ ૭ ॥ તાંજરજો મેથીની ભાજી; પુંવાડ ને પુરણ; લુણી કોથમી ફુદનો વરીડાં, સવાને સુરણ ॥ ૮ ॥ પંચામ્રત પપનશ ચીલ ચણીયા, જળધારૂ દુધેલી, ખાંડણી ગળજીભી પનુ ફટોળાં, વરસા દોડી મેહેલી ॥ ૯ ॥ કંજરી કુબી રતાળુ અળવી, કાવડીને કંકોડાં; કારેલાં બટાટા તુરીયાં, ગવારફળી ગીલોડાં. ॥ ૧૦ ॥ તડબુચાંને ટેટી પાપડી, પરવરને પંડોળુ, વાડ કરેલાં ગવાર વાંકડીયો, ભીંડા ભુરૂ કોળું ॥ ૧૧ ॥ દુધફળી કોડમડાં, સાંગળી શારી શીંગ, ચોળા ફળીને ચીભડાં તે, વઘાર મધે હીંગ ॥ ૧૨ ॥ મીઠાં લીંબુ ખાટાં લીંબુ, વાલ વટાણા ચણા, ગલકાં કુશમાન્ડ લીલવા મહી,

મરી મશાલા ઘણા ॥ ૧૩ ॥ ખીરાં વડીયોને કાળંગડાં, ટીમરૂ ગાજર ગળીયાં, શકરીયાં સુનેરી કેળાં, કાચા તેલમાં તળીયાં ॥ ૧૪ ॥ લીલી ખારેકને ચારોળી, કરમડા કનસ; અંજીર અનુસરામફળ છે, બોર ફાલસાં ફનસ ॥ ૧૫ ॥ પાપડને પરદેશી શીંગો, અખોડને અનાર; ગોળ ગલેફાં ગુદાં રેવડી, સાત જાત વઘાર ॥ ૧૬ ॥ જમરૂખ જામફળ પારસ જાંબુ, મઠીયા માખણ બીલી; આરીયા આમલી અળદર આદુ, કદળી કેરી ઢીલી ॥ ૧૭ ॥ રાજેરી કેળાં ફુટ બીજોરાં, ફાફડા વડાં કચોળી; લોચા લાવશી બદામ બપાયા, પસ્તાં પુરણપોળી ॥ ૧૮ ॥ લીલાં શ્રીફળ લવીંગ લીમચાં, ખીર ખાંડ ફુલવડી; ખજુર ખરસવાં ખુમચાં આળુ, છુટી દાળને કડી ॥ ૧૯ ॥ પોઇનાં પાનાંને પતાસાં, ગળ કેરી ગળમાણું, રાઇતી કેરીને રાજગરી, ગરમર હોડવાનું અથાણું ॥ ૨૦ ॥ સકરપારા શેતુર ઉમેડાં, નારંગી રાણ શીંગોડાં, કુંકણી કેળાં કાજુકળીયા, કમરખ થોડાં થોડા ॥ ૨૧ ॥ ચોટાયા લાડુ ચીકણુ મીઠાં, દ્રાખ ચણીબોર ચીરી, સફરજન દાઢમ દહીવડાં, ભજીયાં મરચાં ચીરી ॥ ૨૨ ॥ નીકલાં જાયફળ કાયફળ કોપરાં, સરસા શેરડી સારી; ફ્લાવર કોબીસ આબુવા, ખસ ખશ ઘીના ધારી ॥ ૧૩ ॥ દુધ કઢેલું ગુંદવડા આળુ; સુખડી ગલપાપડી, ખારી ભાજી ખમણ ઢોકળાં, ચુરમાની થાપડી ॥ ૨૪ ॥ રોટલી રાઇતા રાઇતી કેરી, પીંપર કેળાં કાતરી; જીરા કેરી ગોળચી મોળી, આંબળા ચીર પાતળી ॥ ૨૫ ॥ કેડાનાં ફુલ કેરાં કાચલી, કણુસાઇ કેરી કળી; ખારીયાં મરાયાં બીરંજ તેમાં, તજ જાવંત્રી ભળી ॥ ૨૬ ॥ દોડકાં ટીંડોળા ફ્લોલ કંટોળા, મોઘરી મોરસ ભાજી; આદામુળી અળદર મુળી; વાંસની ગાંઠયો તાજી ॥ ૨૭ ॥ પતરવેલીયાં મીઠા ઘુઘરા, ઢોકળા ઘોળી જાત; સેકટાશીંગો ઓરમુઇદડા ઘેંશ કમોદનો ભાત ॥ ૨૮ ॥ મીઠા મઠો મીઠા લીમડો, ડોડી ડોડાં ઓર; બફાણા કેરી કોરી કસ્તુરી, કોહી રોટલી ઠોર ॥ ૨૯ ॥ રોટલા ઢેબરાં ભાત કેશરી, એવું રહ્યું રહ્યું બહુ બાકી, ઝાઝો વીસ્તાર જો કહીયે તો, વખત વીતે આખી ॥ ૩૦ ॥ વળણ ॥ વેળા વહી જાયે ઘણી, માટે જુજ વીસ્તાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, થોડા થોડા સાર ॥ ૩૧ ॥

કડવું ૨૨ રાગ ધનાસરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ-

જને સંભળાવું; સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સુંદીર સામગ્રી પીરસાણી, જમવા આગના દીધી, જેમ જેમ માગ્યું તેમ તેમ પીરસ્યું સૌની ત્રપ્તી કીધી ॥ ૨ ॥ જય જયકાર કરી સહુ ઉઠયા, તવ દીધા મુખવાસ; પછી ઘરનાંયે ભોજન કીધું, પીરસણીઆ જમ્યા દાસ ॥ ૩ ॥ કોઈ પ્રાણી ભુખ્યું નવ રહ્યું, કૃષ્ણ પ્રભુ કામ કાહાડયું; બ્રાહ્મણનું જે એઠું ચડેલું, તે પ્રભુએ ઉપાડયું ॥ ૪ ॥ ઉપરણામાં ગાંસડી બાંધી, ઉકરડે નાંખી આવે; ભીમસેન જોઇ મુછયો મરડે, હશીને ડોકુ ધુણાવે ॥ ૫ ॥ પ્રભુ કહે શું હાંસી કરો છો, કામ ભલું તમે કહ્યું એંઠવાડના રેલા ઉતરીયા, પાતક ઉતરી ગયું ॥ ૬ ॥ લક્ષ ચોરાસી જાય છે નાસી, કારજ આ અમુલ્ય; વ્રકોદર તમે રૂદે લખજો, કોઇ નહી બ્રાહ્મણ તુલ્ય ॥ ૭ ॥ એમ અતી ઉપદેશ કરીને, સ્નાન કર્યું ભગવાન, વસ્ત્ર પેહેરીને સહુને કહ્યું, થાવો સહુ સાવધાન ॥ ૮ ॥ કુન્તાજી કહે કેમ મહારાજા, સંસય મહારો સમાવો; મુજ પતી શુભ ગતી પામ્યા, તે શીદ્ધતા બતાવો. ॥ ૯ ॥ તવ પ્રભુ કહે નરનારી સઉ, ઘરનાં તતપર થઇયે; વાજતે ગાજતે પારખુ જોવા, ચાલો ઉકરડે જૈયે ॥ ૧૦ ॥ ત્યાં જઇને એક બાજઠ ઢાળો, ઘ્રત દીપક ત્યાં કરાવો, વીષ્ણુ દેવને મુકવાને, પંચ જન શંખજ ધરવો ॥ ૧૧ ॥ ઉભા ઉભાં હરી ભજન કરવું, પાન્ડુનું પાપ નીસ્તરશે; નજરે જોઈશું ને આકાશમાંથી, નોળીયો એક ઉતરશે ॥ ૧૨ ॥ તે આવી એંઠામાં આળોટે, તે નજરે દેખાશે, અડધી કાયા કનકનીને, અડધી રૂપાની થશે ॥ ૧૩ ॥ એટલે પંચજન શંખ એને, આપે શબ્દજ કરશે; જય જય જય જય ઉચ્ચાર થાશે, તવ પાન્ડુરાય તરશે ॥ ૧૪ ॥ એ શીદ્ધતા જોવાના તમારે, એવું કહ્યું ઘનશામ; સઉ સામગ્રી લઇને ચાલ્યા ઉકરડે તમામ ॥ ૧૫ ॥ આવી ઉભાં બાજઠ મુકયો, દીપક કીધો એવ; પ્રભુએ પંચજન શંખ મુકયો, પધરાવ્યા વીષ્ણુ દેવ ॥ ૧૬ ॥ સર્વ ઉભાં રહી ભજન કરતા, ધરતા હરીનું ધ્યાન; એકાગ્રહ ચીત્ત ઇશ્વર જપે; સમીપ શ્રી ભગવાન ॥ ૧૭ ॥ એવે આકાશ મારગે આવ્યો, નોળીયો એંઠા માય, આળોટયો પણ સોના રૂપાની, કાયા એની નવ થાય. ॥ ૧૮ ॥ કુન્તાએ કહયું કેમ પ્રભુજી; કનક કાયા નવ હોય; કૃષ્ણે કહયું કોહોના કોહો પણ; ભુખ્યું રહયું છે કોય ॥ ૧૯ ॥ તવ કુન્તાયે કહયું સેવકને, સઉ સ્થળ વદે વાણ; ભુખ્યું હોય ને જમવા ન

આવે, તેને પ્રભુની આણ ॥ ૨૦ ॥ એટલે શેવક દો દશ છુટયા, ગાંમમાં ને ગામ બ્હાર; શોગન દે છે ફરી ફરીને મુખ કરે પોકાર ॥૨૧॥ તે સમે નગ્રની બહાર બેઠાછે, નિચ જાતી અનામીક. આંખે આંધળો તેથી એને, અડી પડયાની બીક ॥ ૨૨ ॥ વળી ચોકી વૃકોદરની, તે ગઈ છે બીક પેશી; તે માટે એકાન્ત ખેતરમાં, ભુખ્યો રહયો છે બેશી ॥ ૨૩ ॥ એકતારો તંબુરો લઇને, કર્યા કરે ભજન, તે જોઇને શેવકો આવ્યા, મુખ વદ્યા વચન ॥ ૨૪ ॥ ભુખ્યો કે જમીને બેઠો, સાચુ કહે સુરદાસ; ભકત અનામીક એવું બોલ્યો, ત્રણ દનનો અપવાસ ॥ ૨૫ ॥ ભીમના ભયથી બેશી રહયો છું, હું તો છું નીચ જાત; એટલે અભડાઇને એક દાસે, ઝાલ્યો એનો હાથ ॥ ૨૬ ॥ દોરીને ઉકરડે લાવ્યા, બોલ્યા શ્રી ભગવાન; દ્રૂપતી સતી અભડાઈ પીરસો, પછી કરજો સ્નાન ॥ ૨૭ ॥ સીપચને તવ દ્રૂપતીયે, બાજઠ પર બેસાંડયો, થાળ લાવી મોહો આગળ મુકી, ત્રપ્ત કરી જમાડયો ॥ ૨૮ ॥ ત્રણ દીવશનો ભુખ્યો માટે, પી ગયો ભેગુ ચોળી; જુદા જુદા સ્વાદ ન જોયા, વીચાર્યું દ્રૂપતી ભોળી ॥ ૨૯ ॥ આ નીચ જાતી શું જમી જાણે, સંખ્યા મનમાં લાવી; પછી સ્નાન કરીને પોતે, જોવાને સારૂ આવી ॥ ૩૦ ॥ એવે કાયા થૈ સોના રૂપાની, નોળીયાની તે વાર; પણ શંખે શબ્દ નવ કીધો, બોલ્યા જુગદાધાર ॥ ૩૧ ॥ હવે સઉ જીવ ત્રપ્તી થયા; ભુખ્યું નથી જન કોય; તેને લીધે નોળીઆની કાયા બેરંગી હોય ॥ ૩૨ ॥ કોઈ ભુખ્યું રહેવું નવ જોઇએ, આ યજ્ઞની એ રીત, પણ શંખ શબ્દ થયો નહી તે, કોઇનું મન ઉચીત ॥ ૩૩ ॥ જેવું હોય તેવું સઉ કહેજો ભગવતના ભય લાવી. દ્રૂપતિ કહે માહારા મનમાં આટલી સંખ્યા આવી. ॥ ૩૪ ॥ આ અનામીકે ભેગું ચોળ્યું, જમ્યો મુંઢ પ્રમાણે, તેથી મુજ મનમાં એમ આવ્યું, નીચ જમી શું જાણે ॥ ૩૫ ॥ પ્રભુએ કહયું એ પાપ મોહોટું, જમ્યાથી જાણયો નીચ; પણ મુજ ભક્તી કરે તે ઉંચો, બાકી નીચનો નીચ ॥ ૩૬ ॥ બાજઠ ઉપર વિષ્ણુને; નમી કરે પરીતાપ, ભુલી ચુકી તે સંખ્યા આણી, કાન ગ્રહી માગો માફ ॥ ૩૭ ॥ ઉચ થઇ મુજને નવ ભજે ચાન્ડાળ સરખો તેહ; નીચ થઇ મુજને ભજે તે; જાણું મ્હારી દેહ ॥ ૩૮ ॥ એવાં પ્રભુનાં વચન સુણી, બોલીયા ધરમ રાય; આ માહારાજા સંદેહ પડીયો; પ્રસ્ણ પુછુ પડી પાય ॥ ૩૯ ॥ તમે કહયું નીચ મુજને ભજે, તેતો મહારી દેહી, તો એને અડતાં બાધ શાનો,

જમીયે જોડે લેઇ ॥ ૪૦ ॥ કૃષ્ણે કહયું સમજ્યા વીના, સંદેહ ધરીયે છેક; અડચે જમ્યે વરણાશ્રમ ટુટે, એતો અવીવેક ॥ ૪૧ ॥ વીવેક વડો વીશ્વ વીશે, વીવેકથી વહેવાર, વિવેકને કોઇ માને નહી તો, સઉ થાય એકાકાર ॥ ૪૨ ॥ એક થયું તો કાંઇ ન રહયું, પ્રેમદા ને મા-સરખી; સરખા માને તો તે પ્રાણી, પશુ લેવા પરખી ॥ ૪૩ ॥ કુતરાં બીલાડાંને ગધેડાં, માથી માંડે સંસાર; વીવેક કયાં છે એ જાતીમાં. તેવા મનુશ અવતાર ॥ ૪૪ ॥ અવીવેકી એકજ માને, તે જીવ પશુ તુલ્ય, હરામખોરો જાણી જોઇને વીવેકમાં કરે ભુલ ॥ ૪૫ ॥ એરે યુધીસ્ટર માહારા કેહેવાનો, સમજી લ્યો ભાવાર્થ; તે સમજ્યા વણ શબ્દ ઝાલ્યો; તો બધું ડાહાપણ વ્યર્થ ॥ ૪૬ ॥ મેં કહયું મુજને જે ભજે તે, જાણુ મારો દેહ; તો મુજને ભજનારો કીયો, પ્રથમ સમ્જો તેહ ॥ ૪૭ ॥ માયાના પંચ ભુત છે ને, તે પંચભુતની કાય; માયા તેતો ચૈતન્ય નથી; જડવસ્તુ કહેવાય ॥ ૪૮ ॥ તે જડ કેમ કરીને ભજે; તેનો કરો વિચાર, ચેતન્ન આત્મા મુને ભજે છે, એ કુન્તી કુંમાર ॥ ૪૯ ॥ ભજે તે આત્મા દેહ મહારો, તેને અડો સુખ રૂપે; તે નથી અડવા જેવી વસ્તુ, કહયું વઇકુંઠ ભુપે ॥ ૫૦ ॥ કાયા તો માયાની બનેલી, તે જોડ મુને ન ભજે; ડાહયો જન આત્માને માને, માયાની કાયા તજે ॥ ૫૧ ॥ માટે એ અનામીકની કાયા, તેને અડે અતી દોશ; ગમે તેવો ભકત હોયે પણ, પાળવો એટલો છોશ ॥ ૫૨ ॥ અનામીકના ચુલાનો અગની, લેઇને રસોઇ થાય; ચુલો ધોયો ધાયો હોયે પણ, તે પર નવ રંધાય ॥ ૫૩ ॥ અગની રૂપી આત્મા જાણો, ચુલા રૂપી દેહ, નીચ યોનીથી પ્રગટ થયેલી, અસુધ માનવી એહ. ॥ ૫૪ ॥ કદી કહેશો કે આત્માને સમજી, કરીયે તેનો સંગ; તેવી તમારી શંકા હોયે તો, તે પણ કરૂં ભંગ ॥ ૫૫ ॥ ચુલામાં અગની દેખીને રાંધવા કરો ઇચ્છાય; પણ તે ચુલો નીચનો. માટે, તે પર નવ રંધાય ॥ ૫૬ ॥ ચુલાથી અગની જુદો પડે, તે અગની આવે કામ; ચુલા સહીત અગની નહી પાવન, બોલ્યા સુંદીર શામ ॥ ૫૭ ॥ ભજે તે દેહ મહારો કહયો, પણ તે મુજ દેહ કયારે; કાયા રૂપી ચુલો તજે, અગની આવે ખપ ત્યારે ॥ ૫૮ ॥ એ રીતે કાયા તજ્યા પછી, આત્મા મારો દેહ, ખોળીયું બદલાયા વણ માને, પાપી પ્રાણી તેહ ॥ ૫૯ ॥ ઉંચ જને નીચને નવ નમવું, નમે નીચો દેહ થાય, નીચ યોનીનો નીચને નમાવે, સત વરસ નરકમાં જાય ॥ ૬૦ ॥ નીચ ગધેડી નાહ્ય

ગંગામાં ભસ્મમાં બોળે કાય, ઓખર ન કરે રહે ચોખ્ખી, પણ તે નન પુંજાય ॥ ૬૧ ॥ ગંદી રહે ને ચાટયો ચાટે, ઓખર કરે ગાય; પણ તે યોની ઉત્તમ માટે, તેનું પુજન થાય ॥ ૬૩ ॥ આ દ્રષ્ટાન્તનું સીદ્ધાન્ત એ છે, સાંભળો ધરમરાય; નીચ દેહીની ઉંચ કૃતીથી, કદી ન પડવું પાય ॥ ૬૩ ॥ ઉંચ દેહીનાં કરમ નીચાં, ગુપ્ત પણે કદી હોય; ત્યાં લગી તેને નમવું ઘટે, સત્ય ગણો સહુ કોય ॥ ૬૪ ॥ આકડાનું દુધ ઉજવળ દીસે, પણ પીધે પ્રાણ જાય, ધેનુનુ દુધ સામળુ હોયે, પણ પીધે સુખ થાય ॥૬૫॥ આ દ્રષ્ટાન્તનું સીદ્ધાન્ત સુણો, વીપ્ર વીના અન્ય કોય; આચાર પાળે ઉંચ તણો પણ, તે દેહ ઉંચો ન હોય ॥ ૬૬ ॥ વળી આગળ ઉપદેશ કરશું; ઓરે ધરમ રાય; દ્રૂપતી વીષ્ણુ ને નમી, માગી બહુ ક્ષમાય ॥૬૭॥ વળણ ॥ ક્ષમા માગી દ્રૂપતી, તવ થયો શંખનાદ; પાન્ડુરાય વલ્લભ વદે, સ્વર્ગ ગયા નીરવાદ.

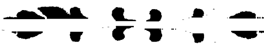
કડવું ૨૩ રાગ સામેરીનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ જય જય શબ્દ શંખનો થયો, પાન્ડુ થયા સુરવાસી; વાજતે ગાજતે ઘેર આવી, બોલ્યા શ્રી અવીનાશી ॥ ૩ ॥ ઓ દુરીયોધન ઓરડે જાવો, આવે વિપ્ર સંતાન; તેઓને વિવેક, પ્રમાણે કરો કનકનું દાન ॥ ૩ ॥ તવ દુરીયોધન ઓરડે ગયો, મામાને રાખ્યા સામ; ચાલો મામા લુંટાવી દઇયે, કુંચી આવી છે હાથ ॥ ૪ ॥ એમ કહી બેઉ ઓરડે ગયા, વીપ્ર સ્થળે ભીમ બળીયો, માહારાજે દાન લેવા જાવો, સરવેને કહી વળીયો ॥ ૫ ॥ એટલે ગયા દાન લેવા, સવળા બ્રાહ્મણ લોક; દુરીયોધને ઓરડો ઉઘાડયો, ત્યાં થઈ ભીડ અથોક ॥ ૬ ॥ લુટાડવાને ખુટાડવા ત્યાં, પ્રેમ પાપીને વ્યાપે; શેર સોનું જે બ્રાહ્મણ માગે, તેને બે મણ આપે ॥ ૭ ॥ તાંબા કુડીયો ભરીને નાંખે, વિપ્રથી ન ઉંચકાય; એ રીતે આપે છે પાપી, ખુટાડવા ઇચ્છાય ॥ ૭ ॥ પણ એને હાથે પદમ છે તે, આપેથી બમણું વધે, ઓરડામાં એક ખુણે હતું, તે વધી ફેલાયું બધે ॥ ૮ ॥ જેમ જેમ આપે તેમ તેમ વધે, જુએ અંધ કુંવાર; ઓરડા માંહેથી ઉભરાઇને, સુવર્ણ આવ્યું

બ્હાર ॥ ૯ ॥ દુરીયોધન કહે આશું મામા, વિસ્મય થયો પાપી, પામો અપાવે ચોઘણું ચોઘણું, દે વિપ્રોને આપી ॥ ૧૦ ॥ તેમ તેમ પાપીને તાન ભરાયું, લ્યો રે લ્યો એમ ભાંખે, બ્રાહ્મણથી લેઇ શકાય નહી, કુડીયો ભરીને નાંખે ॥ ૧૧ ॥ જેમજ આપે તેમજ વધે, પદમ તણે પરતાપ, છેવટ બ્રાહ્મણ લેઇને થાકયા, આપીને થાકયો આપ ॥ ૨૨ ॥ દુરીયોધન કહે મામા હવે, કોઇ નથી લેનાર; ઘટયું નહીને વધ્યું તેનો, શો કરીએ વીચાર ॥ ૧૩ ॥ મામો કહે હું તો સમજયો, મહેનત પડી છુટી, કહો ના કહો પણ ક્રસણ કાળીંયે, ઘાલેલી જડી બુટી ॥ ૧૪ ॥ એવામાં ત્યાં ભીમ આવ્યો, બોલ્યો અંધ કુંવાર; તમે તમારૂ સંભાળો હવે, વીપ્ર નથી લેનાર ॥ ૧૫ ॥ એમ કહીને ઓરડો સોંપ્યો, ભીમશેન વીસ્મે થાય; આટલું બધું સોવ્રણ વધ્યું, આ તે શું કહેવાય ॥ ૧૬ ॥ એવામાં શ્રીક્રસણ આવ્યા, ભીમ વદયો વચન; થોડું આપતાં ઘણું વધ્યું, ઓરે જુગજીવન ॥ ૧૭ ॥ સમજીને તમે પાપીને સોંપ્યું, ઓરે દીનાનાથ; પ્રભુ કહે દુરીયોધનને પદમ જમણે હાથ ॥ ૧૮ ॥ હાથેળીમાં પદમ છે ને, ઉપર જમનો વાસ; પદમની વાત તે જાણ તો નથી, બોલ્યા શ્રી અવીનાશ ॥ ૧૯ ॥ જો વારતા એ જાણતો હોય તો; દે ધરમમાંથી દાન;આપે તેથી બમણું વધે,વળી રીઝે ભગવાન ॥૨૦॥ પણ ભુજ ઉપર જમ બેઠા છે, તેથી ન શકે આપી; પર ઘેર ખુટાડવાને આપ્યું, પોતે તો પાપીનો પાપી ॥૨૧॥ ભીમ કહે શાબાશ પ્રભુજી સહુ ભેદ જાણો તમો, કુંચી સોંપી તમો તે વેળા, હતા અધીરા અમો ॥૨૨॥ એમ કહી ઓરડો અડકાવ્યો, વરત્યો જય જયકાર;અતીઆશીરવાદ વીપ્રનો મળીયો, કુન્તાસુતને સાર ॥૨૩॥ પછી પ્રભુએ આગના કીધી, ઓરે અરજુન ભુપ,જાઓ જઇને સભા રચો, થાય સહુ તદરૂપ ॥૨૪॥ તવ અરજુનન બહોળી જગોમાં,બનાવી મંત્રજ ભણી, જળ ત્યાં સ્થળ ને સ્થળ ત્યાં જળ છે; કીધી કારીગરી ઘણી ॥૨૫॥ બારણુ ત્યાં ભીંત ભીંત ત્યાં બારણું, અવળું અતી દેખાય; સભા કને એક મહેલ છે લાંબો, નારીયો બેસે ત્યાંય ॥૨૬॥ શુભ શોભાની સભા બનાવી,ગયો પ્રભુની પાસ; એટલે પ્રભુએ ખબર દેવા, મોકલીયા ચાર દાસ ॥૨૭॥ સઉ ક્ષત્રીને ખબર આપી, પધારો સભા માંય; એટલે સરવે ક્ષત્રી લોકો સભામાં ચાલ્યા ત્યાંય ॥ ૨૮ ॥ શેદેવ બેઠા સભાને દ્વાર, અંગુઠી સ[illegible]ને દેછે; જાય [illegible]તાં જયાં જળ આવે, વસ્ત્ર ત્યાં ઉચાં લે છે ॥૨૯॥

જે જેને આસન પર બેસે, જેમ જેમ આવે રાય; તેમ સભા મ્હોટી બને છે, સહુ જોઇ ખુશી થયા. ॥ ૩૦ ॥ સરવે રાજા આવીને બેઠા, મ્હેલ ઝરૂખો જ્યાંય; પ્રભુ કેરી કઉરવ કેરી, નારીયો બેઠિ ત્યાંય ॥૩૧॥ વચમાં બેઠી દ્રૂપતી સતી, ભાણુમતી ડાબે હાથ; જમણે પાસે રૂક્ષ્મણીજી, વળી બીજી સહુ સાથ. ॥ ૩૨ ॥ બેઠી જુએ સભાની શોભા સાંભળને રાજન. સર્વેના પછી આવવા લાગ્યા, કઉરવ દુરયોધન, ॥ ૩૩ ॥ મારગ આવતાં ઉંચી કીધી, દ્રષ્ટિ દુરીયોધન; બેઠેલી દ્રૂપતીને જોઈ, બોલ્યો મુખ વચન. ॥ ૩૪ ॥ જુઓ મામા દ્રૂપતી સોભે વિજળી ચમકે તેવી; એની જોડે મ્હારી રાણી, દિશે ભુતડી જેવી. ॥૩૫॥ એવી વાતો કરતા ચાલ્યા, નજરે જોતા જાય; જોશીયે જાણ્યું કામી આવ્યો ઉઠી ગયા તવ ત્યાંય. ॥ ૩૬ ॥ અંગુઠીયો લેઇ ચાલ્યા ગયા, આવ્યો, દુરીયોધન; સભાના દરવાજામાં પેઠો, ઝરૂખોમાં લોચન ॥૩૭॥ સભામાં પહેલો ખંડ આવ્યો, સ્થળનો જળ દેખાય; દુષ્ટે લુઘડાં ઉચાં લીધા, મનમાં હસ્યા સૌ રાય. ॥ ૩૮ ॥ એવે સ્થળ જળ કરૂ આવ્યું, તેમાં પોતે પડીયાં; સ્થળ જાણીને વસ્ત્રો મુકયાં, પાણીમાં પલળીયાં. ॥ ૩૯ ॥ એટલે હશી સકળ સભા, નજરે જોયું ભાળી દ્રૂપતી કહે રૂક્ષમણીજી, લ્યો તમે મારી તાળી. ॥ ૪૦ ॥ છત્રપતીની શી હોંશીઆરી, ચાતુર નર છે કેવા; હું જાણતીતી ચકોર છે પણ અંધ તણા અંધ જેવા, ॥ ૪૧ ॥ દુષ્ટે કાને સાંભળ્યુંને, પાછો નિકળ્યો બ્હાર રૂપાળી છાકમાં છકી છે; ચોઢું તમાચા ચાર. ॥ ૪૨ ॥ મામો કહે સુણી, શ નહી બાકી, થનારૂં હોય તે થાય, એટલે બમણું તાન ભરાયું, મેહેલમાં પેસવા જાય, ॥ ૪૩ ॥ એવામાં ફરતો ફરતો ત્યાં, આવી પડીયો ભેમ; મામે કહ્યું વ્રકોદર આવ્યો, ચાલો આવ્યાતા એમ. ॥ ૪૪ ॥ તવ દુરીયોધન પાછો વળીયો, સમજી સભામાં પેઠો; ક્રોધમાં રાતો તાતો થયેલો જે આસન પર બેઠો. ॥ ૪૫ ॥ સકળ સભા ભરાઇ ચુકી, આવિયા ધરમરાય; પુજાપાની થાંળ છે કરમાં જુએ સર્વ સભાય. ॥ ૪૬ ॥ યુધીષ્ટર કહે સરવે રાજા, બોલજો સત્ય વચન; આપણી સભામાં પ્રથમ પેહેલું કોનું કરૂ પુજન. ॥ ૪૭ ॥ સૌ સભા કહે કૃષ્ણજી કેરૂં તવ બોલ્યો શીશુપાળ; એનું પુજન નહી થાય પેહેલું, આહીરનો એ બાળ. ॥૪૮॥ એ ભરવાડો એ પેંડારો, ગાયો તણો ચારનારો પરાઇ નારીને હરનારો, મામા માશી નારનારો. ॥ ૪૯ ॥ પ્રભુએ ગાળોના લીટા તાણ્યા સો ગાળો થઇ સાર; એટલે પડેલુ સંપુટ લીધું, પોતે જુગદાધાર. ॥૫૦॥ સો ગા-

જોનો ગુનો કીધો, ત્યારે જણાવી રીસ; સંપુટ મારી છેદી નાંખ્યું સીશુપાળનું શીશ ॥૫૧॥ સકળ સભા રાજી થઇને, હસ્યા સહુ રાજન; એટલે કીધું ધરમરાયે; પ્રભુ તણું પુજન ॥ ૫૨ ॥ પછી પુજન સર્વેનું કીધું, અંતરમાં અતી ભાવ; જેવો રાજા તેવો તેવો, વેહેંચ્યો ત્યાં સરપાવ ॥૫૩॥ તવ બળદેવે કંકુ કેરો, કંકાવટો કર લીધો; ઉભા થઇને અભીમન્યુને, લેલાટ ચાંલ્લો કીધો ॥ ૫૪ ॥ કહ્યું કે મારે પાળક પુત્રી સુખેનની સુરેખા; તેની સાથે વિવા કિધો; તવ દુભાયા ભાયા અદેખા બીજા સહુ જન રાજી થયા, બળદેવે કર્યું બેશ; પાન્ડવને પણ શોભા મળી; હરખ્યા સહુ નરેશ ॥૫૫॥ પછી સરવે વીદાય માગી, ક્ષત્રી થયા વિદાય; કૌરવ વિના સરવે ગયા, તવ બોલ્યા કુન્તાય ॥ ૫૬ ॥ ચાલો કઉરવ પાન્ડવ બેટા, નિરવરતીથી જમો; મહેનત મજુરીમાં પડેલા, ખાધુ પીધુ નથી તમો ॥૫૭॥ વળણ ॥ ખાધુ પીધું છે નહિ,ઓરે મ્હારા તન; સહુ ભાઇઓ ભેગા થઇ, કરી લોને ભોજન.

કડવું ૨૪ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; કહ્યું કુન્તાયે જે વાર; બોલ્યા અંધ તણા કુંવાર; સુણો કુન્તા કાકી સતી, અમારે કાંઇ જમવું નથી ॥ ૧ ॥ અમે જસના ભુખ્યા હતા માત, તેથી જસ લીધો ભાગી જાત, અમ આવ્યાતા આવીને જવા, બીજું નહિ પણ મ્હેણા ખાવા ॥ ૨ ॥ કહે કુન્તા શું મેહેણું દીધું, કોણે કટુ વચન તને કીધું, તવ બોલીયો દુરીયોધન, ઘણા રકત થયાં લોચન ॥ ૩ ॥ આજ કાલની છે આવેલી, બહુ છરવાળી ને છકેલી ॥ ૪ ॥ ભાગી પડે છે રૂપે રૂપાળી, બોલતાં ન જુએ પાછું વાળી; એનું રૂપ એને ગંધાય, મારે મેહેણું બીજું કોણ ખાય ॥ ૫ ॥ બહેકી ગઇ પંચાળની બેટી, હવે શું કાંઈ છે એ હલેતી, સુણી કુન્તાને ક્રોધ ચડીયો, ખરારંગમાં ભંગજ પડીયો ॥૬॥ એતો કયાં ગઇ મહોટા કુળવાળી, નહી હોય કોઇ એવી રૂપાળી; તવ દ્રૂપતી રડતી આવી, એતો આંખોમાં આંસુલાવી ॥૭॥ તવ કુંતાજી વદીયાં વાણી, તારી જીભડી નાંખીસ તાણી; શીખી બોલતા કેવું કેવું, મારા ઘરમાં નહી ફાવે એવું ॥ ૮ ॥ સારી રીત

રેહેવાય તો રેહેજો, નહી તો પીયરનો પંથ લેજો; તવ દ્રૂપતી આંસું ભરતી, ભુલી ચુકી કહી કરગરતી ॥૯॥ છત્રપતી પીતા તુલ્ય મ્હારે, બોલી પોતાના જાણ્યો ત્યારે; હું તો છોકરૂં તમે બાપ, કરો અપરાધ મ્હારો માફ ॥૧૦॥ કહી દુષ્ટને ખોળા પાથરતી, તાત તાત મોઢે ઓચરતી; ચઢે રાયને રીસ અતોલે, બાપ બાપ કહી કેમ બોલે ॥૧૧॥ એવો બળાપો પેટમાં થાય; તવ ભીમસેન બોલ્યો ત્યાંય, શીદ આંધળે બેહેરૂ કુટાવો, જાણ્યા વીનાની રાઢ ઉઠાવો ॥૧૨॥ કોણ જાણે કેવું કટુ કીધું, બોલ ભાઇ શું મહેણું દીધું; તવ બોલીયો દુરીયોધન, મુને કહયો અંધનો તન ॥૧૩॥ ભીમે કહ્યું સુણો મુજ ભ્રાત, એમાં શી ખોટી કહી વાત, એમાં શું લાગ્યું દુખ મહોટું, કહ્યું દ્રૂપતીયે સું ખોટું ॥ ૧૪ ॥ અંધ સુત કહયો છે રહેવાય, દેખતાનો કેમ કહેવાય; ખોટું કહયું નથી તેં નાર, હવે રડીશ નહી લગાર ॥ ૧૫ ॥ અંધનો સુત સત્તરવાર, ખોટું કહયું નથી તલભાર; એવાં ભીમ તણાં વચન, સુણી ઉઠયો દુરીયોધન ॥ ૧૬ ॥ જોઇ ભીમ તણી મેં ઠગાઈ, હવે રાખવી નથી સગાઈ, એમ કહીને રીસાઈ ગયો, પાછો સંપમાં કુસંપ થયો ॥ ૧૭ ॥ રહ્યા પોત પોતાને સ્થળે, દુષ્ટથી હેત ભાવ ન મળે; એટલેથી રહી એક કથાય, તું તો સુણ જનમેજે રાય ॥૧૭॥ વળણ ॥ જનમેજય સાંભળ કથા, દાન્ગવનું આખ્યાન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, દો શ્રોતાજન ધ્યાન.

દાન્ગવાખ્યાન.

કડવું ૨૫ રાગ ધનાસરી.

જનમેજેને વઇશમ પાયે, શ્રવણ કરાવી કથાય; તે કથા કહુ શ્રોતા જનને, પશુ જનમ વહી જાય ॥ ૧ ॥ સાંભળે શીખેને શંભળાવે, ટળે ત્રિવિધી તાપ; દેહ પશુનો પ્રાપ્ત ન થાયે, છુટે મોટાનો શ્રાપ ॥ ૨ ॥ એક વેવા ઇંદ્રપુરીમાં, બીરાજ્યા દેવ લોક; વાદ વીવાદ વીનોદ ન ચાલ્યો, વડી વારે થયો શોક ॥ ૪ ॥ એવામાં આવી એક અપછરા, ઉરવંશી જેનું નામ; કોમળ કાયા કનક સરખી, રૂપ રૂપની ધામ. ॥ ૪ ॥ કાંઇ ન કેણી છે મ્રગા નેણી, વેણી કેસની વાણી; વરણન કરતાં ફણીધર થાકે, એવી અતીશે રૂપાળી ॥ ૫ ॥ તે તારૂણી જોઇ દેવ

બોલ્યા આનંદ ઉપજે સત્ય; મનહર ચીત ચોર ચાતુરા તું, માંડય સભામાં નૃત્ય. ॥૬॥ એવી આપી ઓગના તવ, નૃત્ય કર્યો આરંભ; પામર પ્રાણીની નજરે પડે, તો થાય સ્થંભીત સ્થંભ ॥ ૭ ॥ વાજીંત્ર વાગે મીઠાશ લાગે, સરોદાને સરણાઇ; જળતંત્ર મોરચંગ મર્દંગ નસ્રંગ પખવાજને અવાઇ ॥૮॥ ધમ ધમ ધમ ધમ ઘુઘરૂ બોલે, દેખી થયા દેવ ખુશી; તેવે સમે ત્યાં આવી પહોંચ્યા, જે દુરવાસ રૂશી ॥૯॥ એટલે સભાના સૌ સુર ઉઠયા, ભલે દીધાં દરસન; પધારો પધારો કહી પધરાવ્યા, આપીને આસન ॥૧૦॥ વળતું વાણી વધા સુરપતી, અપછરાને એમ; નૃત્ય કરી તું રૂશીવરને ઉપજાવ્ય પુરણ પ્રેમ ॥ ૧૧ ॥ મોહીત મન થાય માહા મુનીનું, ત્યારે ક્રીયા તુજ સાચી; માન્યની માન્ય મળે સહુ સુરનું, રીઝવ રૂશીને નાચી ॥૧૨॥ અપછરા કહે મોહીત કીધા, શાણાને સુપાત્ર; તેત્રીસ કોટીને લબ્ધ કર્યા તો; બ્રાહ્મણ તે કોણ માત્ર ॥૧૩॥ એમ કહીને નૃત્ય આરંભ્યો, મન ધરી અભીમાન; હતી જેટલી ક્રીયા તેટલી, કરી વળી દઇ ધ્યાન ॥૧૪॥ તોપણ રૂશી રીજ્યા નહીને, જરા ન લાગી લત્ય; મન કેમ માને મ્હાદેવજીનો, જેણે જોયેલો નરત્ય ॥૧૫॥ માટે રૂશીવર ખુશી ન થાય, ક્રોધ કર્યો ઉરવંશી; કોપ કરીને એમ બોલી, વીપ્ર ઝેરીલો દંશ ॥૧૬॥ મન માન્યુ પણ મોઢેના બોલે, અંતર ઉલટ આણો; નવ્ય આણે તો જંગલી સરખા, શું નૃત્યની વાત જાણે ॥૧૭॥ એવાં એવાં જ્યાં વેણ કહ્યાં ત્યાં, લાગ્યો રૂશી તન તાપ; શું કહ્યું રંડા પાપણી તેં, દુરવાસે દીધો શ્રાપ ॥૧૮॥ નીશાચે નારી દીવશે ઘોડી થઇ તું પૃથવી પડજે; તર્ણને જળથી ઉદર ભરી, રણ વીશે રખડજે ॥૧૪॥ એમ શ્રાપ દીધો રૂશીએ, અપછરા અકળાય; ત્રાસજ પામી રડવા લાગી, થર થર કંપી કાય ॥૨૦॥ દેવતા સહુ કરગરવા લાગ્યા, વરત્યો આહાકાર આ નારી વણ સ્વર્ગ વીષે, રેહેવાય નહી લગાર ॥૨૧॥ એમ કહી દેવતા કરગરીયા, કરગરી છે નારી; દયા ઉપરની દુરવાસાને, શ્રાપ હું નાંખું નીવારી ॥૨૨॥ કરૂણા કરી કહે રૂશીજી, સુંદીરી સુણય વચન; મળે સાડાત્રણ વજ્જર ત્યારે, આવજે સ્વર્ગ સુદન ॥ ૨૩ ॥ વળણ ॥ શ્રાપ નીવારીને, રૂસી થયા વીદાય; આજ્ઞા માગે દેવની, પડી અપછરા પાય.

કડવું ૨૬ નાટકની સ્તુતિનો રાગ.

આગના દો માહારાજ, સભા સહુ આગના દો માહારાજ; ટેક. પુર્વના પાપથી, શ્રાપજ પામીરે, રૂશીને દલ થઇ દાજ. ॥ સભા. ૧ ॥ દોશ કોને દઉ વાંક ભવિશનોરે, કાંઇ રહયો ન ઇલાજ. ॥ સભા. ૨ ॥ વેઠીશું વનમાં વપુ પશુનુરે; છોડાવા કરજો કાજ. ॥ સભા. ૩ ॥ આપનું હેત અતી સાંભરી આવશેરે; રડીને દઇશું અવાજ. ॥ સભા. ૪ ॥ પશુના વર્ગમાં પડી રહીશું રે, તે બધી તમને છે લાજ. ॥ સભા. ૫ ॥ વળણ. એમ કહી લીધી આગના, જુઓ સ્વર્ગના ભુપ; અવની આવી અપછરા, બનીયું ઘોડી રૂપ.

કડવું ૨૭ વઈદ્રભી વનમાં વલવલે એ રાગ.

અંત્રીક્ષથી ઘોડી ઉતરી, પચરંગી સ્વરૂપ; શામ ચરણ સોહયામણા, કેશ વાળા અનુપ ॥ અ. ૧ ॥ સ્વેત શરીર સાફ શોભતું, રકત રંગના કરણ; સુંદીર શોત્રણ મુખની, પુંછ છે પીત વરણ ॥ અં. ૨ ॥ એતો ટુંકી ચાલે ઘણું ચાલતી, આવી યુમનાને તીર, ચારો ચરે છે એ ઘાસનો, પાંચે નીરમળ નીર ॥ અં. ૩ ॥ એમ આખો દિવસ ફરે રાન્યમાં, પડે નીશા જે વાર; અસ્ત રવી થાય એટલે; બને સુંદીર નાર ॥ અં. ૪ ॥ એતો નારી વેશે વૃક્ષે ચઢી, રૂજની રહે બેઠી; સુર્ય ઉદયના યોગમાં, ઉતરે આપ હેઠી ॥ અં. ૫ ॥ પછી દરસન દે સુર્ય દેવતા, તવ સ્વરૂપે ફરતી; અશ્વની અંગ ધારણ કરી, જળ ત્રડ ચારો ચરતી ॥ અં. ૬ ॥ હવે તે ત્રડની સામી તીર છે. એક સુંદીર દેશ, વસે છે ત્યાં રૂડા રાજીયો, દાંગવ નામ નરેશ. ॥ અ. ૭ ॥ તેવા તે રાજાને સપ્ત ઘોડલા, પુષ્ટીવાન છે કાય; મધ્યાન અનુચર લેઇને,જળ પાને જાય ॥ અં. ૮ ॥ તેવી તે ઘોડાએ દીઠી ઘોડલી, રહયા નહી દાસ પાસ; છટકી સામી તીર સંચર્યા, તજી ગયા જળ ઘાસ ॥ અં. ૯ ॥ એ તો આખો દહાડો ભુખ્યા ભમ્યા, સાંજે થઈ ઘોડી નાર; મનુષ રૂપે વૃક્ષે ચડી, પાછા વળીયા તો ખાર ॥ અં. ૧૦ ॥ એમ ઘોડાને લેહ લાગી નીત્યની, તેથી શરીરે સોસાય;રાજાએ પુછીયું દાસને કેમ અશ્વ સુકાય ॥ અં. ૧૧ ॥ ત્યારે દાસ કહે સુણો રાયજી, જળ પાવાને લેતા; સામી તિરે ઘોડી કોકની, દેખી હાથ ન રહેતા. ॥ અં. ૧૨ ॥ તવ રાજા કહે કોની ઘોડલી, બાંધીને ઘેર લાવું; આજ

અશ્વ ઉપર બેશીને; જળ પાવા હું જાવું ॥ અં. ૧૩ ॥ એવું કહી રાજા અશ્વ બીરાજીયો, ગયો યુમનાંને ઘાટે, ઘોડાએ ઘોડી નીરખી, દોડયા સુર સપાટ. ॥ અં. ૧૪ ॥ રાય જોવાને ઘોડે બેઠો રહયો, આખો દીવસ ભમીયો; એવે સમે થઇ રૂજની, દીન મણી આથમીયો. ॥ અં. ૧૫ ॥ ત્યારે ઘોડી ટળીને નારી થઈ, વ્રક્ષે ચડવાને ચાલી; ઘોડેથી દાંમવ ઉતર્યો; ઉભો જઇ કર ઝાલી. ॥ અં. ૧૬ ॥ કહે રાજા તું કોણ છે સુંદરી, ભુત પ્રેત કે દેવી, કોણ નાત જાત ઘર ગામ છે, નામે નારી તું કેવી. ॥ અં. ૧૭ ॥ તવ ઉરવશી કહે સુણો રાયજી, તમારે સો સંતાપ અપછરા છું હું સ્વર્ગની, પામી રૂશીનો શ્રાપ. ॥ અં. ૧૮ ॥ તેવા શ્રાપથી દીન દેહ બે ધરૂ, વસુછું વાસો વનમાં; મધુરી વાણી સુણી રાયને, લાગી ચટકી ત્યાં તનમાં. ॥ અં. ૨૦ ॥ તદરૂપ સ્વરૂપ દેખીને થયો, નમીને વદયો વાણી; ઘેર પધારો માહયરે, થાપશું પટરાણી. ॥ અં. ૨૧ ॥ સહુ ખાન પાનનું સુખ આપશું, મુને પ્રગટયો છે પ્રેમ; ઉરવશી કહે આવીયે, જો ચાલો કહુ તેમ. ॥ અં. ૨૨ ॥ તવ રાજા કહે કહો તે કરૂ, બોલી નારી વીવેક; શીવ વીષ્ણું માગે મુજને, દેવી નહી ઘડી એક. ॥ અં. ૨૩ ॥ ત્યારે રાજા કહે એ પ્રમાણ છે, પણ પુછુછુ પેર; બળીયો હોયે કોઇ મુજથી, તે ઘણી માગે ઘેર. ॥ અં. ૨૪ ॥ તેહેવાને માગે હું ન દેઉં તો, માગે રણ સંગ્રામ; તે વારે શું કરૂ સુંદરી, મ્હારી ચાલે ન હામ. ॥ અં. ૨૫ ॥ ત્યારે નારી કહે સુણો ભુપતી, રહેવું અન્યને શરણ; સરણ ન રાખે તો મુજને, લઇ પામવું મરણ. ॥ અં. ૨૬॥ ત્યારે રાજા કહે તે કબુલ છે, દીધું વચન હાથ; ઘોડે બેસાડીને સુંદરી લાવ્યો પોતાની સાથ. ॥ અં. ૨૭ ॥ રામારૂપ રજની વીષે, દીવસે ઘોડી થાય; એમ કેટલા દન વીતીયા, એવે સ્વરગ સુર લોક; નારદને બોલાવીયા, દેખાડયો બહુ શોક.

કડવું ૨૮ રાગ આશાવરી.

શોક દેખી સુર લોકનો ને, નારદજી એમ પુછે; સ્વરગ સુખમાં ઉદાશી આવી, તેનું તે કારણ શું છે. ॥ ૧ ॥ શે દુખે દુલ્યા આનંદ ભુલ્યા, તે વાત જાણવા માગુ; જે હોય તે કહો મુજને હું, ભીડ તમારી ભાગુ ॥ ૨ ॥ તેવું સાંભળીને સહુ બોલ્યા, આનંદ નાઠો સ્વા-

મી; ઉરવંશી હતી અપછરા તે, શ્રાપ રૂષીનો પામી ॥ ૩ ॥ દીવશે ઘોડી રાત્રીએ રામા, થઇ ભોમીમાં પડી, એના વીના છે સ્વરગ સુનું, ગમતું નથી ઘડી ॥ ૪ ॥ વજ્ર સાઢા ત્રણ ભેગાં કરવાં, શ્રાપ નીવારણ થાય; આવે અપછરા સ્વરગ વીષે, એમ કરો ઉપાય. ॥ ૫ ॥ નારદજી તવ બોલીયા છે, પૃથવીમાં પરવરૂ; વજ્ર સાડા ત્રણ ભેગાં કરાવી, શ્રાપ નીવારણ કરૂ ॥ ૬ ॥ યુદ્ધ થયા વણ વજર સાડા ત્રણ, કોકાળ ભેગાં ન થાય; ટંટાની ત્રષ્ણા છે મુજ મનમાં, જોવાની આતુરતાય. ॥ ૭ ॥ એમ કહીને સંચરીયા છે, ભોમી દ્વારીકા ગામ; શોભે સોયામણું નગ્ર રશીલુ. વાસો વસે ઘનશામ. ॥ ૮ ॥ સોળ સહસ્ર સત અષ્ટ ધામ છે, પ્રભુનાં સોભાયમાન; એક લક્ષ સાઠ સહસ્ર એકાશી, હરી તણા સંતાન. ॥ ૯ ॥ તે સહુના મહેલ જુજવા છે, પુત્ર પ્રદ્યુમાન જેષ્ટ બળવાન રૂપવાન ગુણવાન ઘણો, સુરો પુરો નર શ્રેષ્ટ ॥ ૧૦ ॥ નારદજી તેને ધામ પધાર્યા. માન્ય દીધુ પ્રદ્યુમાન; આસન આપીને બેસાડયા, નારદે કરયા વીખાણ ॥ ૧૧ ॥ ભાઇ તું ભાગ્યશાળી ભારે, વઈભોગ શા કહું મુખ; ત્રૈણ લોકમાં તારા સરખું, કો જનને નથી સુખ. ॥ ૧૨ ॥ માત ભ્રાત વળી પુત્ર ને પીતા, રૂડી છે રીદ્ધીને સીધી; નવે ગ્રહ તુજ મંચક પાયે, ઘેર વસે નવ નીદ્ધી ॥ ૧૩ ॥ સંસારનો સહુ લ્હાવો છે તારે, હું રહયો આનંદ પામી; સઘળી વાતનું સુખ લીધું પણ, છે એક વાતમાં ખામી ॥ ૧૪ ॥ કહે પ્રદ્યુમાન ખામી હોયે તો, બતાવી દો માહારાજ; વીલમ નથી તે સુખ લેતાં, સીધ કરૂ કાજ આજ ॥ ૧૫ ॥ નારદ વદે બોલેલું પાળજે, તું તાહરૂં તન તોડી મંગાવ્ય દાન્ગવને ઘેરથી તું, અમુલ્ય એક છે ઘોડી ॥ ૧૬ ॥ ત્રૈણે લોકમાં એહ ઘોડીની, જોડી નથી કોઈ ઠામ; ઘણું નહીતો ચાર ઘટીકા લાવી રાખ્ય તુજ ધામ ॥ ૧૭ ॥ ત્યારે હું જાણું પુત્ર પ્રભુનો, ધન્ય તારી માનું પેટ; મંગાવે. નહી તો છોકરી સરખો; ઉડયો તું દૈવની વેઠ. ॥ ૧૮ ॥ વળણ ॥ એમ ઉસ્કેર્યો નારદે, કરજે ધાર્યું કામ, કલાવી પુછે કોઈ તો, ન દેઇશ મારૂ નામ.

કડવું ૨૯ રાગ મારૂ.

એવું કહી થયા નારદ વીદાય, લાગી ચટકી કુંવર મનમાંય; તેણે દીન બળદેવજીને ઘેર, સાથ ભોજન છે ભલી પેર ॥ ૧ ॥ સગાંસ

હોદર પુત્ર પરેવાર, આવ્યાં જમવા હળદરને દ્વાર; આવ્યો નથી પ્રદ્દુમાન, બાકી આવ્યા છે સહુ સંતાન ॥ ૨ ॥ ત્યારે બળદેવ પુછે એમ; હજી ન આવ્યો પ્રદ્દુમાન કેમ; તવ રૂક્ષમણી કહે જાવો, શાથી ન આવ્યો તમે બોલાવો ॥ ૩ ॥ એવું સુણીને બળદેવ જાય, આવ્યા પ્રદ્દુમાનના ધામ માંય; ઉઠો બેટા કરાવ્યો ઉચાટ, સહુ જમનારા જુવે છે વાટ. ॥ ૪ ॥ એવું સુણી કહે પ્રદ્દુમાન, મારે કરવું નથી અવદાન; ત્યારે બળદેવજી એમ પુછે, નથી જમવું તે કારણ શું છે ॥ ૫ ॥ સુણી વદે પ્રદ્દુમાન વાણી, મારૂ જીવતર છે ધુળધાણિ; એક ઘોડી દાન્ગવ ઘરમાય તેને જોવાની મુજ ઇચ્છાય. ॥ ૬ ॥ સુણી બળીબદ્ર વધ્યા મુખ, બેટા એમાં શું ધર્યું દલ દુખ; એતો ઘોડી મંગાવું આજ, ઉઠો ભોજન કરવા કાજ. ॥૭॥ સુણ કહે કુંવર એ તો કાચુ, માગો જવાબ તો લાગે સાચુ; સુણિ પત્ર લખ્યો હળધારી; દેજે દાન્ગવ ઘોડી તારી. ॥ ૮ ॥ આવે પત્ર લઇને જોધ જેહ, તેને દેજે તું ઘોડલા તેહ; રાખી બે દિન પાછી દેઇશું, નહીં તો પરાણે પણ લઇશું. ॥ ૯ ॥ આપી પત્ર જાદવ મોકલીયા, તેતો દાન્ગવપુરીમાં પળીયા; આપ્યો પત્ર દાન્ગવસેન, હાથ, વાંચી દિલગીર થયો દલ સાથ ॥ ૧૦ ॥ લખ્યો જવાબ આ જદુપતિ, ઘોડા પા પળ મળવાની નથી; લાવ્યો જવાબ જાદવ જોધ, સુણિ હળધારીને ચડયો ક્રોધ. ॥ ૧૧ ॥ એવે વાર થઇ ગટી ચાર, આવ્યા તેડવા દેવ મોરાર કહ્યું બેઉ જણા રહયા બેશી વાતો શી કરો ખુણે પેશી. ॥ ૧૨ ॥ ત્યારે બોલ્યા બળીભદ્ર એમ, એક પ્રદ્દુમાનને થયો પ્રેમ, છે દાંગવ ઘેર ઘોડી રૂપાળી, તમ સુતને જોવી છે ન્યાળી, ॥ ૧૩ ॥ તે મંગાવવા મેં લખ્યો પત્ર, તેણે જવાબ મોકલ્યો અત્ર; નથી દેવાનિ ઘોડા ઘડી એક, તેવું સુણી લાગ્યો મને ટેક. ॥ ૧૪ ॥ ત્યારે વધ્યા વીઠલ વર વાણી, આ શો લઇ બેઠા મત તાણિ; તમો મ્હોટા તે છોટા થયા, ખોટી હઠ ઝાલીને બેશી રહયા ॥૧૫॥ કહ્યું કરો બાળક તણું જેમ, થાયે હઠીલું છોકરૂં તેમ; ઈછાપુરી કર્યેથી લેહે લાગે, કાલે ચંદ્ર ચાંદરણિ માગે. ॥ ૧૬ ॥ તેવું પુરૂ ન પડે સદાય, ઉઠો જમવા સમય થઇ જાય; તેવું સુણિ વદયા હળપતિ, તમ સુત ઉઠવાનો નથી. ॥ ૧૭ ॥ તારે બોલ્યા હરીવર હુંશી, ભલે નવ્ય ઉઠે એની ખુશી; નહીં ઉઠે શું આપણું જાશે, થાશે ક્ષુધા મોઢે માગી ખાશે. ॥ ૧૦ ॥ એવાં વચન તાતના જાણી, લાવ્યાં નેત્રમાં પ્રદ્દુમન પાણી, એમ વેળા વીતી ઘટી ચાર, આવ્યાં રૂક્ષમણિ-

જી તે વાર ॥ ૧૯ ॥ દીઠો રડતો કુંવર કાયા કાંપે, શું છે બેટડા કહી રૂદે ચાંપે; શાને સારૂ આંસુ ભરે તન, એવું કહી લુછે મા લોચન. ॥ ૨૦ ॥ બેટા કોણે વાળ્યો દુખ દાટ, રડે તેમ તેમ સુત હૈયા ફાટ; કોણે દુભ્યા દીકરા તને ફાંસુ, આવ્યાં રૂક્ષમણીને આંસુ ॥ ૨૧ ॥ તેવું જોઈ વધ્યા હળધારી, વઢયા કુંવરને શ્રી મોરારી; એક ઘોડી દાંગવને ઘેર આવી, તારા પુત્રને લેવી મંગાવી ॥ ૨૨ ॥ હઠ લેઇ બેઠો તન તારો, તેથી પત્ર મોકલીયો મે મારો; પણ માન્યુ નહી દાંગવરાય, વાગે માથામાં તેવી કહી નાય ॥ ૨૩ ॥ માટે રીસ રૂદે મને લાગી, જાણે એ કને લેઉ યુદ્ધ માગી; પણ પીઉજી તારો વઢે છે, મને ધીકારી ઠપકો દે છે ॥ ૨૪ ॥ વળણ ॥ એવાં વચન સાંભળી, રાણી વદીયા વાણ; શીદ સંતાપો સુતને, ઓરે પુરૂષ પુરાણ.

કડવું ૩૦ રાગ સિંધુ.

સામળીયા સ્વામી સુત સપડાવો છો શાને, ધ્યાન તમારી બેશે નહી તો, જરા ન ધરશો કાનેરે, ॥ શામ. ટેક. ॥ કદી નહી ને આજ કુંવરને, ઉલટ આવી એવી; કાંક કહ્યું છે કાકા પ્રત્યે, તો તમને રીસ કેવીરે ॥ શામ. ૧ ॥ ઇછા ઉપની આપની ઉમરમાં તો કંતલપુર આવ્યા; મમ વીર સાથે વેર કરીને, કેમ મને હરી લાવ્યારે ॥ સામ. ૨ ॥ કહેર કરીને વેર વધાર્યાં, ઘેર ઘેર ગીરધારી; સોળ સહસ્ત્ર કામની લાવ્યા, નરકાસુરને મારીરે ॥ સામ. ૩ ॥ પુત્રની ઈચ્છા પુરણ કરસું; આપ ખુણામાં પેશો; લ્યો આપ કંચુકી મારી; પ્હેરી પાતળીયા બેસોરે ॥ સામ. ૪ ॥ યુધે ચડશું લડશું વઢશું, તોડીશું તન તાપો; મમ ચીર ચણીયા ધારણ કરી આયુધ અમને આપોરે ॥ સામ. ૫ ॥ જગત જાણે ગુણ વીખાણે. થાય ભલે ભવાઇ; નહ નપણમાં પહેરી નાચ્યાતા, તો શી આજ નવાઈરે. ॥ શામ૦ ॥ ૬ ॥ બળદેવનું બોલ્યું પડયું પાછું, તે પણ મનમાં નાવ્યું; ટેક ન લાગ્યો ક્ષત્રી ધરમનો, શીદ નર નામ ધરાવ્યુંરે. ॥ સામ૦ ૭ ॥ ઘોડી લેશુ છો જગ કેહેતું, ભામનીયો છે ભુંડી; ચક્ર ઘો અમને ચત્રુભુજજી. લ્યો કર પહેરો ચુડીરે; ॥ સામ. ૮ ॥ આગળ પ્રાક્રમ બહુ કરેલા; તે પ્રાક્રમ ડબોળ્યું, શીકળ થઇ શું સુણો સ્વામી, જાદવ કુળ વગોવ્યુંરે ॥ સામ૦ ૯ ॥ હીમતતો કયાંથી આપો પણ, ઠપકો દેવા આવ્યા, કાહયરપણું કરી મોહોટા હળધારી લજાવ્યોરે ॥ સામ૦ ૧૦ ॥ વળણ ॥ એવાં વાકય સાંભળી,બો

લ્યા શ્રી જદુનાથ; કાહાવો દાંગવરાયને, યુદ્ધ કરજે અમ સાથ.

કડવું ૩૧ રાગ ધન્યાશરી.

સુર ભરાયું શામળીયાને, પત્ર આપ્યો હળધારી, દાન્ગવ રાજા ઘોડી ન આપી, વિપ્રીત છે ગત તારી ॥ ૧ ॥ ભલે ન આપી તો રીસ વ્યાપી, હું પદ શું મન આણે; માગીએ તારી પાસે, ક્ષત્રી ધર્મ પ્રમાણે ॥ ૨ ॥ એમ લખીને જાદવ સાથે, પત્ર પોચાડી દીધો; ઉઠયો પ્રદુમાન ભોજન કરવા, લ્હાવ કુટંબી લીધો ॥ ૩ ॥ દાન્ગવ રાજાને પત્રજ પ્હોચ્યો, વાંચી પડી પેટ ફાળ; જાદવ જોદ્ધને હું કયાં પ્હોચું, વીધ્ર પડયું વીકરાળ ॥ ૪ ॥ કયાં સીંહના સામુ સસલુ, કયાં મચ્છર ને કયાં મછ; કયાં નદી કયાં ખાબડું કયાં, પાડો ને નાનું વછ ॥ ૫ ॥ કયાં શેશને કયાં અળશીયું કયાં કનકને કથીર; કયાં કેળને કયાં કાચકી કયાં, કાહરને કયાં ધીર ॥ ૬ ॥ એમ વીચારી થર થર ધ્રુજ્યો દાઝીયું અંતઃકર્ણ; અપછરાયે કહ્યું છે મુને, રહુ કોઇ મોટાને સર્ણ ॥૭॥ એવું ધારીને કરી ત્યારી, નીકળીયો ઘર બાહાર; મન ગમતી ઘોડી ન છોડી, આપ થયા છે સ્વાર ॥ ૮ ॥ જાણ્યું કે જાદવ સામા બાહાજે, એવો છે કોરવ સાથ; બીજા બાહાજે સુત સતીના, પાન્ડવ પંચાળી નાથ ॥ ૯ ॥ એમ વિચારી નીકળ્યો તે, પળીયો હસ્તિનાપુર; દુરીયોધનની સભામાં આવ્યો, બેઠા ભીસ્મ વિદુર ॥ ૧૦ ॥ દ્રોણ કૃપાચાર્ય અશ્વસ્થામા, જેદ્રથ ભગ્દત્ત કરણ; શકુની દમનીક દુશ્યાશન; ત્યાં આવી લાગ્યો ચરણ ॥ ૧૧ ॥ આદય ગાદી સત્યવાદી સુરાની, અરજ કરૂ કરજોડી; જદુપતિ અતી મતી માઠી કરી, માગે છે મારી ઘોડી ॥ ૧૨ ॥ શીર સાટે મારે ઘોડી ન દેવી, તેથી કરે છે ચડાઈ, હું નીરબળમાં બળ નહી મહારી પાસે માગી લડાઇ ॥ ૧૩ ॥ એટલે ઇલાજ ન રહયો મહારો, ભાગી ગયા છે ચરણ; મહોટા જાણીને અલ્પ પ્રાણી હું, આવ્યો તમારે શરણ ॥ ૧૪ ॥ સરણ રાખી ઘોડી બચાવો, થાવો જદુ કુળ સામા; તે સાંભળી દુરીયોધન સામું, શીશ ધુણાવ્યું મામા ॥ ૧૫ ॥ એટલે ઉતર દે દુરીયોધન, એ કામ નહી હમારૂં; ઘોડલી બે દીન માગી દેતાં, શું ઘટી જાય છે તારૂં ॥ ૧૬ ॥ પરાઇ લડાઇ લીજીએ શાને, વ્હેર વધારવા શીશ; જબરા જોદ્ધા છે જથા વાળા, જાદવને જગદીશ ॥ ૧૭ ॥ આપજે ઘોડલી તું મત મુકી, નહી તો

પામીશ દુઃખ, એમ કહીને કાઢી મુકયો, ઉતરી ગયું મુખ ॥ ૧૮ ॥ આંસુડાં ભરતો આક્રંદ કરતો, ઘોડલીને લઇ જાય; સોસાઈ સભામાં પોંચા કરડયા, વીદુર ભીસ્મ પીતાય ॥ ૧૯ ॥ સરણે આવ્યાને પાછો કાઢવો; ક્ષત્રીનું નહી તે કામ, કાહર કુંવર દુષ્ટ દુરીયોધન બોલ્યું ગાદીનું નામ ॥ ૨૦ ॥ સંતાપ કરતા રહ્યા સભામાં, દાંગવે વિચાર્યું મન; પાંડવને સરણે જઇને રહું, એ શુભ સતીના તન ॥ ૨૧ ॥ એવું ધારીને પરવરીયો, ગયો ઇંદ્રપસ્ત માંય; અભીમન્યુને સુભદ્રાજી, ગયાં નદી નાહાવાય ॥૨૨॥ મહેલમાં બેઠા સુત સતીના, હળી મળી પાચ વીર કુન્તાજી બેઠાં પુત્રની પાસે, જ્ઞાન ગુણે ગંભીર ॥ ૨૩ ॥ વળણ ॥ તે સમે દાંગવ રાજીયો, આવ્યો છે શુભ ધામ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, ત્યાં શું કીધું કામ.

કડવું ૩૨ રાગ કારી હોળીની ચાલ.

આવ્યો દાંગવ રાય આંસુ ભરતો, પેઠો મેહેલ માંહી કરગરતો; લટી પડીયો ધરમને ચરણ, સ્વામી આવ્યો તમારે શરણ ॥ ૧ ॥ બાંધી કહેડ મેં બળીયા સામી, મુજ પર રૂઠયો અંતરયામી; બોલ્યે બંધાયો માટે ન ચાલ્યું, મેંતો આભ ઉંડળમાં ઘાલ્યું ॥ ૨ ॥ વણ વહેરે લડાઇ લાગી, જદુપતીએ આ ઘોડી માગી; માહારે દેવી નહી ઘડી એક, રાખી ત્યારથી તે મારો ટેક ॥ ૩ ॥ માગી ન દીધી માટે કળકળીયા, જુધ માગે છે જાદવ બળીયા; કોપ્યા બળીભદ્રને કીશોર, સામા થયાનું શું મહારૂં જોર ॥ ૪ ॥ નથી ઉભા રહયાના ધરણ, ત્યારે આવ્યો તમારે શરણ; સુણી ધરમે કર્યો વીચાર, અરજુનના સાળક છે મોરાર ॥ ૫ ॥ સરણે આવ્યાને કાહાડું તો દોશ; રાખુ તો આવે નરને રોશ; માટે મારે ન બોલવું ઘટે, આપો ઉત્તર નર રાજ વટે ॥ ૬ ॥ સુણી અરજુનજી એમ કહે છે, સગાને શત્રૂ કયા કરાવે છે, અમ સરણે ન રાખવો જોઇએ, અન્ય સ્થળે જા રાખશે કોઇયે ॥ ૭ ॥ દીધી દાંગવને આગનાય, તવ દાંગવ થયો વિદાય; જાણ્યું નથી ડર્યાનો ઠામ; સુરાતણ વણ છે ક્ષત્રી નામ ॥ ૯ ॥ નથી કો બેલી તે શું કરવું, કાષ્ટ ચીતા કરી બળી મરવું; ધારી ગયો તે નગ્રની બાહાર, આવ્યો નદી ત્રટે તેજ વાર ॥ ૯ ॥ ઘોડીથી ઉતરી કાષ્ટ લાવ્યો, ચીતા ખડકીને વૈરાગ આવ્યો, ઘોડી લઇને મરવું આદરીયું, મુકયો અગની

હરી ધ્યાન ધરીયું ॥ ૧૦ ॥ તેહ નદી ત્રઠે અભીમાન, કરે છે અરજુન સુત સ્નાન; તેણે નાહાતાં જોયું જાણી વાત, કોઇ પ્રાણી કરે આપઘાત ॥ ૧૧ ॥ એવું સમજી દયા મન લાવ્યો, રાજા દાંગવની કને આવ્યો, વદયો નર સુત મુખથી વાણી; શાને બળી મરે રાજ પ્રાણી, ॥૧૨॥ કોણ નાત જાતને કોણ દેશ; કોણ નામ ગામ કયાંનો નરેશ, એવા દાંગવ વદયો વચન, સુણો અરજુનજીના તન; તમ મામાએ આ ઘોડી માગી, મેં ન દીધી તે લડત લાગી ॥ ૧૪ ॥ મારે વચન ઘોડીની સાથ, સોંપવી ન ઘડી કોઇ હાથ, માટે ન દીધી તે ખોટુ લાગ્યું, પત્ર દ્વારાએ યુદ્ધજ માગ્યું ॥ ૧૫ ॥ મુજ બળ વણ રૂજ્યા ચરણ, ગયો તમારી ગાદીને શરણ; જાણી સગા જદુકુળ વાડી, તમ તાતજીએ મુકયો કાહાડી ॥ ૧૬ ॥ નવ્ય રાખ્યો શરણ તે શું કરવું, આવ્યો જળ ત્રઠ ધારીને મરવું; સુણી સુતને મન વ્યાપી રીશ, છેક છકી ગયા જગદીશ ॥ ૧૭ ॥ રાજા હવે ન પામીશ મરણ, તુને રાખ્યો મેં મારે શરણ, સુણી વેંણ વદે છે રાય, તમ બાળકથી શું રખાય ॥૧૮ ॥ રાખ્યો શરણે જાણે એમ વાત, અતી ડપકો દે તમોને તાત; તવ તમારૂ બોલેલું જાયે, જગતમાં મુજ હાંશી થાયે ॥ ૧૯ ॥ સુણી અભેમાન વદયો વાણી, નવ્ય ડરીશ બાળક જાણી, ચાલ્ય શરણે જોજે મુજ માપ, સરમાયો શાળકથી બાપ ॥ ૨૦ ॥ તેણે ક્ષત્રાણી રીત ન બજાવી, વૃદ્ધ પીતાની ગાદી લજાવી; ઘોડી આપવા ન દેઉ આપ, મુને બ્રહ્મહત્યાદીક પાપ ॥ ૨૧ ॥ વળણ ॥ એમ કહી શરણે રાખીયો, આવ્યો પોતાને ગેર; બાંધી ઘોડી ધામમાં, બેઉ બેઠા સુખ ભેર.

કડવું ૩૨ રાગ આશાવરી.

બે જણ બેઠા ધામ વીપે, સાંભળો શ્રોતાજન; રસોડે રસોઇ ત્યાર થઇ છે, જમ્યા સમે પાવન ॥૧॥ કુંતા સુભદ્રા દ્રૂપતી ધર્મ, ભીમ અને અરજુન, શેદેવ નીકુળ સરવ આવ્યા, નથી આવ્યો અભેમન ॥ ૨ ॥ તે જોઇને વૃદ્ધ માતા બોલ્યાં, કુંવરને ધામ જાવો; વાટે સંચરે સુત વ્રકોદર, અભીમન્યુને લાવો. ॥ ૩ ॥ કેમ ન આવ્યો શું રીસાયો, કયાં લગી ખોટી થઇએ; ક્ષુધા લાગી સમય થયો, હવે ન બેશી રહીયે ॥૪॥ એવાં વચન વૃદ્ધના સુણી, વહયો વાયુ સુત ભેમ; કું-

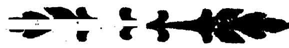
વરને ધામ આવી બોલ્યો, બેટા બેશી રહ્યા કેમ. ॥ ૫ ॥ અભીમન્યું કહે પાછા પધારો, શું છે કુંવરનું કામ; દાંગવસેનને પાછો કાહાડયો ગાદીનું બોળ્યું નામ. ॥ ૬ ॥ ક્ષત્રીના ધર્મનો ધારો તોડયો, સત્ય નાંખ્યું સહુ ફેડી, સરણ આવ્યાને શાંન્ત ન પાડયો, લજાવી શાતે પ્હેડી. ॥ ૭ આછી હોરણી હોડીને નાચો, આંખમાં આંજો મેશ, ખાઇ ખાલ દિલ વધારી, થયા ભાદરવાની ભેંશ. ॥ ૮ ॥ દાંગવને હું શરણ લાવ્યો, યુધે જશું ચડયે ઘોડે; ભીમ કહે ભાઇ ભલું કર્યું તે, હું પણ તારી જોડે. ॥૯॥ ઉલટ હતી ઉરમાં મુને, પાળવા ક્ષત્રી ધર્મ; તુજ તાતે તરછોડયો એને, ગ્રહી શાળકની શર્મ. ॥ ૧૦ ॥ એમ કહી ભીમ મ્હેલમાં પેઠા, બેઠા કુંવર કને; એવે ઘટી ચાર વાર થઇ છે, કુન્તા ક્રોધાતુર બને. ॥ ૧૧ ॥ જા જઇને જો સુત સેદેવજી, કયાં લગી થાશું ખોટી; ભીમ રડયાને તેડવા મોકલ્યો, તે પણ ત્યાં રહ્યો ચોટી. ॥ ૧૨ ॥ એવું સાંભળી શેદેવ ચાલ્યા, અભીમન્યુને ધામ; કળકળતા કહ્યું કાકા ભત્રીજા, બેસી રહ્યા શા કામ. ॥ ૧૩ ॥ અભીમન્યુ કહે ધીક્કાર કાકા, ભસ્મ શરીરે ચોળો; વીધા તમારી નાશજ પામી, પોથાં પાણીમાં બોળો. ॥ ૧૪ ॥દાંગવને શરણે નવ રાખ્યો, હું લાવ્યો તોડે મંકોડે; તે સાંભળીને શેદેવ બોલ્યા, હું પણ તમારી જોડે. ॥ ૫૧ ॥ એમ કહીને ધામમાં બીરાજ્યા, બે ઘટીકા થઇ વાર; એટલે કુન્તાએ ક્રોધ કરી કર્યો નિકુળને તઇયાર. ॥ ૧૬ ॥ જાતુ તેડવા બેટડા મ્હારા, ગયા શેદેવ ને ભેમ; કુંવર સહીત તેડીને આવજે, બેસી રહ્યા સૌ કેમ. ॥ ૧૭ ॥ તે કરતા કાંઇ કારણ હોયતો, આવ્ય તું ખબર લેઇ; તું ત્યાં રહેવું યોગ્ય ધારે તો, જાજે ઉત્તર દેઇ. ॥૨૮॥ એમ કહીને મોકલીયા તે, આવ્યા કુંવરને ઘેર; ક્રોધ કરી કહ્યું બેશી રહ્યા છો, શી છે તમારી પેર. ॥૧૯॥ સુણી અભેમાન એવું બોલ્યો, પેર અમારી મોટી; ટંટાનું ઘર લેઇને બેઠા, મતી ખરી કે ખોટી ॥ ૨૦ ॥ દાંગવને મેં શરણ રાખ્યો, જાદવે જે ઘોડા માગી; તે રાયને તમે કાહાડી મુકયો, છુટી પડી વરણાગી. ॥ ૨૧ ॥ વાટજ ઉઠી વરણાગીમાં, મેં રાખ્યો ખરી હોડે; નીકુળ કહે રાખ્યો ભાઇ ભલેહુંએ તમારી જોડે, ॥૨૨॥ એમ કહી નીકુળ બીરાજ્યા કુંતા કહે આ કેવું, જે જે ગયા તે ત્યાં ને ત્યાં ચોટયા, છે કાંઇ આશ્ચર્ય જેવું. ॥ ૨૩ ॥ ઉઠો અરજુનજી જઇ જુઓ, કાંક થયું વિઘન ચીતાતુર થઇ ચાલ્યા પારથ, જ્યાં પોતાનો તન. ॥ ૨૪ ॥ તાતને દેખીને

તન બોલ્યો, કાકા તમારો વારો; માહરે બોલવું ઘટે નહી તમે, પારથને ધીક્કારો ॥ ૨૫ ॥ એટલે વેણ વદે વ્રકોદર; શું કરવા તું આવ્યો; દાંગવને તેં તગેડી મેલ્યો, આ સુત સરણ લાવ્યો ॥ ૨૬ ॥ ગાદીનું નામ રાખ્યું માટે, હું એને પંથ પેઠો; સાળાની સરમ રાખીને તું, ધરમ બોળી બેઠો ॥ ૨૭ ॥ ત્રઇણે ભ્રાતને ચોથો ભત્રીજો, કરીશું રાયની રક્ષ; સાસરીનું સારૂં તાકવું હોય તો, તાણજે તું તેની પક્ષ. ॥ ૨૮ ॥ ચડીને આવજે અમારા સામો, દાખવજે તારૂં જોર; સત્ય સારૂં નહીં પડીએ પાછા, શું કરશે કીશોર ॥ ૨૯ ॥ જા જઇને માતને વાત કહે, કરવું નથી ભોજન; નહી આવીએ ધામ તમારે, બેસશું આ ભોવન ॥ ૩૦ ॥ વચન વીરનાં સાંભળી વળીયા, અરજુનજી રણધીર; આતો વાહાલામાં વીરોધ પેઠો, સોસાયું શરીર ॥ ૩૧ ॥ સંતાપ કરતો આવીયો જ્યાં, કુન્તા ધરમ ભરાત; ત્યાં ટંટાની મુળથી માંડી, કહી બતાવી વાત ॥ ૩૨ ॥ આપણો સુતને સુભદ્રાજી, નાહાવા ગયાં તાં સરીત, ચીતા ત્યાં ખડકી દાંગવે, આદરીયું વીપ્રીત ॥ ૩૩ ॥ ઘોડી સહીત જ્હનીમાં પડી, આણવું ધાર્યું મરણ; દેખીને દયા આવી કુંવરને, લાવ્યો પોતાને સરણ ॥ ૩૪ ॥ સુતને તેડવા ત્રૈણ ગયા તે, તેની પક્ષમાં પેઠા; સ્નેહ સગાનો તોડવા માટે, કલેશ લેઈ સહુ બેઠા ॥ ૩૫ ॥ વળણ ॥ સુણી ધરમરાય બોલીયા, સાંભળ અરજુન વીર; સીદ નર નામ ધરાવીયું, કાહર થયો રણધીર.

કડવું ૩૩ ઓખાહરણમાં જાગ્યારે જાદવરાય એ રાગ.

કુંતાજી તવ બોલે, તું થયો નર નાર તોલેરે; સાસરીયાની સરમમાં, લેવાઈ ગયોરે ॥ ૧ ॥ ક્ષત્રીપણું તેં ખોયું, મુળ કુળ સામુ નવ જોયુંરે, શરણે આવેલાને પાછો કાહાડીયોરે ॥ ૩ ॥ કુખ વગોવી મહારી, કાહર કુંવર દેહ ધારીરે; અનાદીની ગાદીને લાન્છન આપીયુંરે. ॥ ૩ ॥ લજાવ્યો પાંડુ રાજા, જેની સકળ દેશમાં માઝારે; તેવા તાતને માંથે પાણી ફેરવ્યુંરે ॥ ૪ ॥ તું અજ્ઞાની જેવો, ક્ષત્રી ધરમ છે કેવોરે; તે નથી સમજ્યો ત્યાં સુધી ભ્રષ્ટ છેરે ॥ ૫ ॥ જે જન સરણે આવે, તેને માન્ય દઇ બોલાવેરે; ભીડ ભંજન થાવું એ રીતી રાયનીરે ॥ ૬ ॥ તે રીતી તે છોડી, દાંગવ ગયો કર જોડીરે; ઘોડી લઈ મરવું એણે ધારીયુંરે ॥ ૭ ॥ ધન્ય કુંવરની નીતી લાવ્યો સરણે એ

રીતીરે; ભલે પક્ષે પેઠા મારા દીકરારે ॥ ૮ ॥ યુધ કરવાને જાશે, ક્ષત્રીનો ધરમ સચવાશેરે; તારે હોય સરમ તો ઘરમાં બેસજેરે ॥ ૯ ॥ ભીમ નીકુળને જોશી, હું ચોથી ચઢું ડોશીરે, ટેક–કુંવરનો ત્યાં જઇને રાખશુંરે ॥ ૧૦ ॥ ધરમ રાજા કહે છે, અરજુનજીને શીખ દેછેરે; ઠપકો નથી તુજને; સાસરીયા તણોરે ॥ ૧૧ ॥ કરજો સાચી વાત, યુધમાં સામળીયા સાથરે; કહીયે દાંગવરાજા સરણે આવીયોરે ॥ ૧૨ ॥ જાણ્યું તમ સંગ વ્હેર, ત્યારે રાખ્યો નહી અમ ઘેરરે; કાહાડી મુકેલો અભેમાન લાવીયોરે ॥ ૧૩ ॥ તે ભાણેજ તમારો, નથી કાંઇ વાંક હમારોરે; છોકરાં પુંઠે રણમાં આવવું પડેરે ॥ ૧૪ ॥ અમને ન દો દોશ, રાખો ભાણેજ પર રોશરે; પણ કુંવરને કનડયે કનડશું આપનેરે. ॥ ૧૫ ॥ એવું કહેજો ભાઇ, કસુર ન નીકળે કાંઇરે; જાવો જઇને લાવો સહુ સાથનેરે ॥ ૧૬ ॥ ધર્મે આજ્ઞા કીધી, અરજુને શીખ ગ્રહી લીધીરે; ચાલ્યો ચાલ્યો આવ્યો સુતના ધામમારે. ॥ ૧૭ ॥ જઇ કુંવર શું ભાખ્યો, દાંગવ મેં સરણે રાખ્યોરે; પીન્ડમાં પ્રાણ લગી ઘોડી દેવી નહીરે ॥ ૧૮ ॥ ઉઠો રણધીર વીર, શું કરશે શામ સરીરરે; ઉઠ જમવા દાંગવરાય તું છે માહયરોરે ॥ ૧૯ ॥ વળણ ॥ એમ કહી ઉઠાડીયા, તેડી લાવ્યો ઘેર; ધરમ કહે ઓ રાજીયા, રહેજે આનંદભેર.

કડવું ૩૪ ઓખા કહેછે તું સુણરે સાહેલી એ રાગ.

એમ કહી ગ્રહયો છે હાથ, બેઠા જમવા લેઇ સહુ સાથ; કરી ભોજન મુખવાસ લીધા, પછી સંગ્રામ વીચાર કીધા. ॥ ૧ ॥ બોલ્યા અરજુન પ્રત્યે ધર્મ, લખો પ્રભુને જાણે મર્મ; બેઠો લખવાને અરજુન ભુપ, જાણજો તમે શામ સ્વરૂપ ॥ ૨ ॥ માગી દાંગવની તમે ઘોડી. એવી અનીતી કયારથી જોડી; પામતો હતો તે રાય મરણ, રાખ્યો તમારા ભાણેજે સરણ ॥ ૩ ॥ તેની પક્ષે આવીશું અમો, કરજો યુધની ત્યારી તમો; એમ પત્ર લખીને પહોચાડયો, બળીભદ્રે તે વાંચવા માંડયો ॥ ૪ ॥ કહી હરીને યથાસ્થીતી, જુઓ પાંડવ સગાંની પ્રીતી; જ્યારે ત્યારે એ ચડીને આવે, સુણી સામળીયો રીસ લાવે ॥ ૫ ॥ કોના સગા કોના એ વ્હાલા, ભલા વાગ્યા ભલાઇના ભાલા, હવે સગાઇ આઘી મેલી, કરવું યુદ્ધ ન થાવું બેલી ॥ ૫ ॥ સામો પત્ર લખ્યો શ્રી મોરાર, સુખે આવજો કુન્તી કુંવાર; લખી મોકલી બોલ્યા

એમ, જેષ્ટ બંધુ કરીશું કેમ ॥ ૬ ॥ સુણી હળધર વધા વાણી, લખો સહુ દેશ સારંગ પ્રાણી; ક્ષત્રી માત્ર સગા સ્નેહી કાહાવે, આપણા આપણી પક્ષ આવે ॥ ૭ ॥ સુણી સામળીયોજી લખે, આવજો આ વેળા સહુ પખે; એમ પત્ર દીધા સહુ દેશ, જાણ્યું ધરમરાય નરેશ ॥ ૮ ॥ કહિ ભ્રાતને વાત જે જાણી, માગી પક્ષ શ્રી ક્રસ્ણ કલ્યાણી; સહુ ભુપતી પક્ષમાં જાય, તવ આપણી શી ગત થાય ॥ ૯ ॥ કહે સાંભળીને ચારે વીર, લખો આપણ પણ રણધીર; પછી જેને જ્યાં નસ તણાશે, હેત જેનું જેવું તે ત્યાં જાશે. ॥ ૧૦ ॥ એવું ધારીને લખ્યા કાગળીયા, દેવાને સહુ શેવક પળાયા; પછી પુત્ર પ્રત્યે વધાં માય, બેટા બીજો બતાવું ઉપાય ॥ ૧૧ ॥ જાવો હસ્તીનાપુર પુત્ર, છે ત્યાં સગુ વાહાલુ ધરસુત્ર; કુળ વૃદ્ધને દુરીયોધન, તેને દો યુદ્ધ નોહોતરૂ તનઃ ॥ ૧૨ ॥ એવી માત તણી વાત જાણી, ઉઠયા ધરમને નર પ્રાણી; આવ્યા સભામાં હસ્તીનાપુર, બેઠા ભીસ્મજી દ્રોણ વીદુર ॥ ૧૩ ॥ ક્રપાચાર્યને અસ્વસ્થામા, કારભારી છે શકુની મામા, ભુરીષ્યેવાને ભગદત જેહ, બેઠા સુસરમા સૈત નેહ ॥ ૧૪ ॥ બીજા ઘણા યોદ્ધા રણધીર અંધ સુત બેઠા સત વીર; ગાદી પતી છે દુરીયોધન, દંત દમની ક દુસ્યામન ॥ ૧૫ ॥ દુરદમન દેવક ભરાત, દાક્ષો દુમપતી દ્રગ નાથ; દેહેણું સૈન્યને દુરધા સુર, દંભ દુશણ દગ્ધાતુર ॥ ૧૬ ॥ એવા એવા બેઠા સહુ ભાઈ, આવ્યા ધરમ સભાની માહાઇ; કહ્યું સહુ વૃદ્ધને નમી ચરણ; અમે દાંગવ રાખ્યો છે સરણ ॥ ૧૭ ॥ પક્ષે આવવું મહોટા ભ્રાત; યુદ્ધ ધાર્યું યદુકુળ સાથ, એવું સુણીને ભીસ્મજી બોલે, નહી નહી સુત કો તમ તોલે ॥ ૧૮ ॥ નામ દુરીયોધને બોળી નાંખ્યું, તમે બીરદ ગાદીનું રાખ્યું; અમો આવશું પક્ષમાં બાળ, કરી નાખશે શું ગોપાળ ॥ ૧૯ ॥ રાખવી નહી સગાંની સરમ, દેવ યુધ એ ક્ષત્રીનો ધરમ, એવું વદી વધા વૃદ્ધ એમ, કરશો દુરીયોધન કેમ ॥૨૦॥ તવ બોલ્યો છે અંધ કુમાર, કહીએ છીએ કરી વીચાર; એમ કહી ગયો મ્હેલ માંય તેડયા શકુની મામાને ત્યાંય ॥ ૨૧ ॥ કહો મામા જાવું કે ન જાવું, બોલ્યો મામો ઉપાય બતાવું; જાવું પક્ષમાં પુરણ પેર, ભલ્લુ લેવાશે વેહેલે વ્હેર ॥ ૨૨ ॥ યુદ્ધ આરંભ થાય જે વારે, આપણે પાછા પડવું તે વારે, મારે આગળથી જદુરાય. કરશું પુઠેથી આપણ ઘાય ॥ ૨૩ ॥ બેઉ બાજુથી મારવો માર, પામે મરણ કુન્તી કુવાર; સાંભળીને વધ્યો વીભીચારી, મામા છે બુદ્ધીયે બલહારી ॥૨૪॥

બેઉ દુષ્ટે સલા એવી કીધી, હશી હશીને તાળીઓ લીધી; પછી આવ્યા સભાની માંય, બોલ્યા ધરમ પ્રત્યે એ ત્યાંય. ॥ ૨૫ ॥ ભાઇ ભલું કર્યું તમે કામ, આવશું કરવા સંગરામ; એવું સુણી યુધીષ્ટર રાય, વ્હેલા પધારજો કહી જાય. ॥ ૨૬ ॥ બીજે દીવસ લૈ સન્યાય, ચાલ્યો પાંન્ડવ પક્ષમાં રાય; લીધી અગીયાર ક્ષોણિ સૈ સાથ. બેઠો હસ્તી આ યુદ્ધ ગ્રહી હાથ; ભીષ્મ વીદુર ને કૃપાચાર, દ્રોણ ગુરૂને અમર કુવાર; કારભારી સહીત સહુ પ્રાણી, ઇંદ્રિ પસ્ત આવ્યા હેત આણી. ॥ ૨૮ ॥ વળણ. ॥ માન્ય સતી સુત દેઇને ઉતાર્યા નિજ ઘેર વ્યાસ વાણી મુખ ઓચરે, પછી શું થઇ પેર.

કડવું ૨૨ રાગ ઢાળ ધનાસરી.

પત્ર બેઉના પ્હોચ્યા સહુ દેશજી, કરે વિચાર સર્વ નરેશજી; લાગી સગાં સગામાં લડાઇજી, કરીએ કોની પક્ષે ચડાયજી. ॥ ઢાળ ॥ સકળ દેશના ક્ષત્રી લોકે, કરી લીધો વિચાર; કોઇની પક્ષે જાવું ઘટે નહીં, ગયામાં દુખ અપાર. ॥॥ ૧ ॥ વ્હાલે વ્હાલાના વિરોધમાં જે, કોની કરીએ પક્ષ; આજ લડેને આવતી કાલે, ભેગા થઇ કરે ભક્ષ. ॥૨॥ સાળ દાળ થાય એકઠાંને, તરીયો તેડે રહી જાય; ઉષ્ણ જળે કદી ઘર ન સળગે, એમ ધારયું સહુ રાય. ॥ ૩ ॥ પક્ષ ન કરવી સરમ ન ધરવી, જોવો ન ન્યાય અન્યાય; જે જેને શરમ જેટલી તેટલી, મોકલી છે સન્યાય. ॥ ૪ ॥ જાદવ પક્ષમાં ચાળીસ ક્ષોણી, સર્વ મળીને આવી; બે તાળી ક્ષોણી, પાંન્ડવ પક્ષે સર્વ રાયે મોકલાવી, ॥ ૫ ॥ સાત ક્ષોણી હતું સતીના સુતનું, કૌરવનું અગીઆર; તે સહુ મળીને સાઠજ ક્ષોણી આવી થયું તૈયાર ॥ ૬ ॥ એટલે બોલ્યા ભીસ્મ પીતાજી, સાંભળો કુંતી કુમાર; જદુપતી જોરાવર પાસે, સારાં છે હથીઆર. ॥ ૭ ॥ હળ મુશળને ચક્ર સુદરશન, જ્યાં મોકલે ત્યાં જાય; પ્રાણ લીધા વણ પાછાં ન પડે, તે મુજને ચીંતાય. ॥૮॥ તેનાઆયુદ્ધને બાઝે તેવું, જોઇએ આપણી પાસે; ત્રીશુળ લાવો ત્રીપુરારીનું તો ભય પામે નાશ. ॥૯॥ શેત્રક હોયે શંભુ તણો તે, લાવવાની ધરે હામ; વાત સુણી વ્રકોદર વદયો, દાદાએ મ્હારૂ કામ. ॥૧૦॥ હું સંચરૂ શીવજીની પાસે, સમજાવીનેલાવું તેમ ન આપેતો જોર કરીને જટા ઝાલીધુણાવું. ॥૧૧॥ એમ કહી વ્રકોદરવાટે, સંચરીયો સુભ મન શીવાલયમાં આવી ઉભો, પ્રેમે કર્યુંપૂજન. ॥૧૨॥

ચડાવિ ચંદન ચરચ્યું, પહેરાવ્યા પુષ્પના હાર; આક ધંતુરો વિજ્યાવાટી પ્રેમે કરી પય ધાર. ॥૧૩॥ ધુપ દીપને નૈવેદમુકી, ઉર આવ્યું, અતી વ્હાલ; ન્રત્ય કરી ને હર સંભુ, કહી વગાડયા ગાલ, ॥૧૪॥ તોપણ દરશન દિધાં ન ત્યારે. રીસ વ્યાપી ગઇ હાડ; બાહારનિકળી ઉપાડી લાવ્યો બીલી પત્રનું ઝાડ. ॥ ૧૫ ॥ તે લઇને પોરવ્યું ડેરામાં, ધ્રુજી ગયાં ઉમીઆય; જુઓ વ્હાલો ભકત તમારો, વીઘ્ન કરે ધામમાંય ॥૧૬॥ તે જોઈ પ્રગટીયા જટાધારિ. દરશન દિધાં નાથ; હાંહા ગાડીયા આ શું કરે કહિ, મુસ્તક મુકયો હાથ. ॥ ૧૭ ॥ માગ્ય માગ્ય તું શું માગે બેટા, ભીમ કહે કષ્ટ કાપો; સામળીયા શું સંગ્રામ કરાવે, ત્રીશુળ તમારૂ આપો. ॥ ૧૮ ॥ ત્રીપુરારિ કહે ત્રીશુળ ન મળે, બીજુ દુખ છોડાવું; ભીમ કહે ત્રીશુળ ન દયોતો, દાઢી ગ્રહી દ્દોડાવું, ॥ ૧૯ ॥ ભોળો ભીમના ભાશણે હરખ્યા, લ્યો બેટા લેઇ જાવો; સંગ્રામ શામળીયા સંગ જીતી, પાછુ દેવાને આવો. ॥ ૨૦ ॥ સતિના સુતે શીશ નમાવ્યું, ત્રીશુળ લઈ ગેર આવ્યો; સભામાં આવી લીધી શાબાસી. લ્યો દાદા હું લાવ્યો. ॥૨૧॥ ભીશ્મ કહે રાજ્ય તારી પાસે, તું તજજે સંગ્રામ; ચક્ર કે હળ છુટે ત્યારે છોડવું, એટલે તાહરે કામ, એમ સહુ સંતલસ વિચારી થઇ ગયા સાવધાન; લડાઈની ચડાઇ કરીને; ફરકાવ્યાં નિશાન ॥ ૨૩ ॥ વાજતે ગાજતે, છત્ર છાજતે, રથ બીરાજ્યા રાય; ડંકા દેતા બંકા ચાલ્યા, મેદાન ભોમી માંય. ॥ ૨૪ ॥ ગોડલા જોડલા ઓળ ઉંટોની ચર્ણ ચાલે સુભ સાથી; વ્રકોદર નંદન વાયુનો, બેઠો જે મંગળ હાથી. ॥ ૨૫ ॥ સકળ સન્યા આગળ ચાલે, પુંઠળ પન્ડે વાધે; મુષ્ટી વાળીને ત્રીસુળ ઝાલ્યું, ગદા ધરી છે ખાંધે. ॥ ૨૬ ॥ ઘોડીએ બેશી દાંગવરાજા, જુદ્ધ જોવાને જાય; આવિ ઉભા સહુ મીર બાંધી; જાણ્યું શ્રી જાદવરાય. ॥ ૨૭ ॥ યાદવના યોદ્ધ યુધ્ધે ચડીયા, દેવકીનું ઘર સુત્ર; એક લાખને સાઠ સહસ્ત્ર, એકાશી પ્રભુના પુત્ર ॥ ૨૮ ॥ છપન કોટીને ચાળીસ ક્ષોણી, બળદેવજી બળવાન, આયુદ્ધ ગ્રહ્યાં હાથમાંને, યુધે થયા સાવધાન. ॥ ૨૯ ॥ રાતા માતા મદના માતા, થાતા જાતા મેદાન; આવિ ઉભા સહોદર સાથે, ચક્રધારી ભગવાન. ॥ ૩૦ ॥ સામા પડીયા મુમતે ચડીયા, સાભળને સતી સુત; પાન્ડવ પ્રત્યે પ્રભુજી બોલ્યા, બની આકળા ભુત. ॥ ૩૧ ॥ વલણ. ॥ બળદેવને કહયે બોલીયા, રીશમાં રણછોડ રાય; પ્રીતી ત્રુટી પાન્ડવો, લાગી સગાઇમાં લહાય.

કડવું ૩૬ રાગ આશાવરીનો છાયો.

અંતરયામી ઉકળી બોલ્યા, સાંભળો સતીના તનજી; સગા જાણી સદા સ્હાય કરી ત્યારે, આવ્યો અમારે આનંદજી. ॥ ૧ ॥ વચન સાંભળ્યાં વીઠલ વરનાં, બોલી ઉઠયો અરજુનજી; સગા જાણી શરણે ન રાખ્યો, રાખી લાવ્યો અભેમુનજી. ॥ ૨ ॥ તેરે કુંવરનું રક્ષણ કરવા, પક્ષમાં આવ્યા નાથજી; માટે અમોને કાંઈ ન કહેશો કરો ભાણેજ સંગ વાતજી. ॥ ૩ ॥ એવા પાન્ડવો છુટી પડયા ત્યારે, બોલ્યા શ્રી ભગવાનજી; ધન્ય ભાણેજા ધન્ય ભાણેજા, ધન્ય તુને અભેમાનજી. ॥૪॥ ઘેર રાખીને ઉછેર્યો તુને, તેનું મળ્યું આ લ્હાણુજી; શત્રુનો અરથ સગો સારે, ત્યારે સગો પરમાણુજી; ॥ ૫ ॥ જગતની રીતી છે વ્હાલું તે વ્હેરી, તેમાં શો ધરીએ રોશજી; કયાં કસુર કાહાડુ તાહરી; હું, છે ગુણનો ભાઈ દોશજી. ॥ ૬ ॥ નહી તમારા અમે નહી અમારા તમે, આજથી સગપણ છુટયુંજી; વ્હેર વધાર્યું જાદવ સાથે, ભવીશ તમારૂ ફુટયુંજી. ૭ એવું સાંભળી અભીમન્યુ ને હળહળ વ્યાપી રીસજી; જોઈ વીચારી બોલજો મામા, સું ધરાવો છો બે શીશજી. ॥ ૮ ॥ તમારા છોકરા છાકે છકેલા, પરાઈ માગે ઘોડીજી; આજતો એ છે ને આવતી કાલે, માગશે કોકની છોડીજી. ॥ ૯ ॥ સત્યને સારૂ સગાંના સામા, થાવું તેમાં નહી વ્હેરજી; તમે તમારો મામો માર્યો, તેવી કરૂં હું પેરજી. ॥૧૦॥ મામાનું દેખી ભાણેજ શીખ્યો, તેમાં સું ડપકો દેતાજી; મુળ ક્ષત્રીના ધર્મ પ્રમાણે, યુદ્ધ અમે માગી લેતાજી. ॥ ૧૧ ॥બળદેવ કહે છે વિરલા મ્હારા, સું બોલો બાળક સાથજી; ત્રીકાળ જ્ઞાનિ શેદેવ જોશી, ઉભા આયુધ ગ્રહી હાથજી. ॥ ૧૨ ॥ તેના સામુ જોઇ શીશ ધુણાવ્યું, પછી બોલ્યા ભગવાનજી; સુરે જુઓ છો જાદવ મારા, સર્વ રહો સાવધાનજી. ॥ ૧૩ ॥ પછી પાંન્ડવમાં ભીષ્મ પીતાએ, કેવો કર્યો વિચારજી; શેળ ભેળ રાખી યુદ્ધ કરીસું તો, ખામી પામીસું અપારજી. ॥ ૧૪ ॥ કૌરવ કપટી છે કુકરમી, વખત પર દે દગોજી; મળતો રહીને મારી નાંખે, નથી સુજાતી સગોજી. ॥ ૧૫ ॥ એમ જાણીને ભીસ્મ પીતાએ; પેરવી કીધી પાકીજી; ઓળ કરીને એક એક સામી, શન્ય પોતાની રાખીજી. ॥ ૧૬ ॥ બળદેવ સામા આપ થયાને, અરજુનને જુગદીશજી; પ્રદ્યુમાનને દ્રોણગુરૂ બે, સામા થયા ધરી રીસજી. ॥ ૧૭ ॥ કમળલોચન સામો કરણને, રાખ્યે; ભીસ્મ પીતાયજી; શાંભના સામો રાખ્યો સકુની

ભાણુને ભુરી શેવાયજી ॥૧૮॥ સુદત સામો સુસુરમાને, રાખ્યો કરવા યુદ્ધજી; ભાણુવંત સામો ભગદત રાખ્યો; અભેમાનને અણીરૂધજી. ॥ ૧૯ ॥ એવા અન્યો અન્ય ગોઠવિયા, પછી વધા વ્રદ્ધ એમજી; પવન પુત્ર તું સહુ પુઠે રહેજે, ગદા ત્રીશુળ લેઇ ભેમજી ॥ ૨૦ ॥ હાથી ઉપર રહી ચરચા તું જોજે, શેન્યની ચતુરસુણજી. આ ઓળમાંથી જે પડે પાછો તેના લેજે પ્રાણજી ॥ ૨૧ ॥ કહ્યું ગરજના કરી દાદાએ, ભાગી પડયો ધાર્યો ઘાટજી; દુરીયોધન કહે જુઓ મામા, ડોસાયે વાળ્યો દાટજી ॥૨૨॥ હોંશ હૈયાની હૈયામા પેઠી, ધાર્યો વીચાર છુટી પડીયોજી, ઘાટ ઘડત આ કુન્તા નંદનનો, નઠારો ડોસો નડીયોજી ॥૨૩॥ મામો કહે હવે મનસુબા મેલો, કાંઇ ન વદશો વાણજી; પાછા પડશો-તો પુત્ર પવનનો, ગદાથી લેશે પ્રાણજી ॥ ૨૪ ॥ કબજે પડીયા ઓળામાં અડીઆં, હવે નથી ઉપાયજી, સામાના સામો સંગ્રામ કરવો, થનારૂ હોય ને થાયજી ॥ ૨૫ ॥ વળણ. એતો હોંશ રહી ઉરમાં, ફરી ગયો વીચાર; પાન્ડુ તનને જાદવે, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર.

કડવું ૩૭ રાગ સામેરી.

સામાસામી સરવ જોધ્ધે. હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર; બાણાવળીયે બાણ લીધાં, કીધા ધનુષ ટંકાર ॥ ૧ ॥ અરજુનજીયે ગાન્ગેવનામા, ધનુશ ધારણ કીધું; વાંકુ વાળ્યું ટંકાર થઓ ત્યાં. ચાંપે ચડાવી દીધું. ॥ ૨ ॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોકમાં પ્હોંચ્યો, ડોલ્યા દસે દિગપાળ; ધરણ લાગી ધ્રૂજવાને, ખળભળ્યું પાતાળ ॥ ૩ ॥ શબ્દ સુણી પુત્ર પવનનો, કપીવર જેનું નામ; ઉછળીને આકાશ ચડયો, આવ્યો રણ ભોમી ઠામ ॥ ૪ ॥ સ્વરૂપ કારમુ અનુપ સોભા, પાન્ડવ દળમાં પેઠા; પારથના રથની ધજાયે, પુંછ વીટાળી બેઠા ॥ ૫ ॥ તવ શોભા થઇ સૌ હ્યામણીને. ગરગડીયાં નીશાન; રણ વિશે રણશીંગાં વાગ્યાં, સુરાયેસાંભળ્યાં કાન ॥ ૬ ॥ શબ્દ સુણી સુણી શુર ભરાયાં, ગાજ્યા ગાજે જેમ મેઘ; સામ સામી દળમાં દોટ મુકી, કીધો ભારે વેધ ॥ ૭ ॥ જરા ન લાજ્યા ગાજ્યા બાજ્યા, ઉછળીયાં આયુધ્ધ; દે માર દે માર મારજ દેતા, ન રહે સાનકે સુધ્ધ ॥ ૮ ॥ શત્રૂ તુલ્ય સુરા સહુ બાજે, ક્રોધ રહ્યા છે વરશી; ભેરી માળને ગોળા છુટે, ભાલા બાણને ફરશી ॥ ૯ ॥ ગુપ્તી ગેડીને ગદાયો ઉછળે; તરકસ તીર તરવાર; ખપવા ખંજર સાં

ગ્યને ત્રીશુળ, જમદઆને કટાર ॥ ૧૦ ॥ કરવત કોવાડા ડાંગને આડાં, બંધુકને પીસ્તોલ; આડીયાં કાતરીયાને ઢાળીયાં, ગોફણની ગલોલ ॥ ૧૧ ॥ બાણ વછુટે ઉતપાત ઉઠે, પડે કાયાને કષ્ટી; માહા માર મારે યુધ્ધ પોકારે, કરે આહાકાર શ્રષ્ટી ॥ ૧૨ ॥ અગણીતા મંત્ર ભણી ભણીને, નાખે બાણાવળી બાણ; કાહારની કાયાને અડેતો, પલક માં જાય પ્રાણ ॥ ૧૩ ॥ બળીભદ્ર અગણીતું નાખે, શાઠ શહસ્ત્ર બાણ જાય, ભીસ્મપીતા પણ તેવું મારે છે, જાતાં લક્ષ એક થાય ॥ ૧૪ ॥ સાઠ સહસ્ત્ર ચાલે અરજુનના, પ્રભુજીના પણ તેવા; બાણ તણી ઘણી ઝડી પડે છે, અનંત છુટે એવાં ॥ ૧૫ ॥ સુરા પુરાને સુર ભરાયાં, જણાવે ઝાઝુ જોર; મદ મક્ષીકાશમ શર છુટે, થાય ઘણું ઘમઘોર ॥ ૧૬ ॥ ગાજતા બાજતા ન લાજતા કો, થાય છે સોર બકોર, મરણ આદરી જાદવા રૂઠ્યા, ક્રોધ થયા કીશોર ॥ ૧૭ ॥ રીશે ચડીયા શત્રુમાં પડીયા, વાળવા માંડયો ઘાણ, ખડગે ખોડો કાઢવા માંડયો, વાળી નાખે હથરાણ ॥ ૧૮ ॥ ત્રાહ ત્રાહ પોકાર પાડે છે, પાન્ડવ કેરો જોધ; તે દેખી શેદેવ જોશીને, પ્રગટયો પુરણ કરોધ ॥ ૧૯ ॥ વળણ ॥ પ્રગટયો કરોધ શેદેવને, સુણ જનમેજે રાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, વક્તા વૈશમ પાય.

કડવું ૩૮ રાગ ધામસીંગ.

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; હતું શેદેવને વૃદ્દાન, ધર્યું જોગણી કેરૂ ધ્યાન; કીધું સમરણ શેદેવ ભુપ, ધર્યાં પંચાણુ કોટી સ્વરૂપ ॥ ૧ ॥ જ્યાં જુએ ત્યાં શેદેવ જોશી, રણમાં રૂપ પ્રકાસ્યું રોશી; કરી ગરજના તતખેવ, એક જોધને એક શેદેવ. ॥ ૨ ॥ યુધ્ધ કરવાને આપ અડીયા, જદુ જુથને બાજી પડીયા; જાણે બળવાન જોધો જેને, બાહાજે બબે ચચાર તેને ॥ ૩ ॥ બળ બતાવ્યું અપરમ પાર, વ્હાલા બળદેવજીને બાર; પડી સેન્યામાં ચીસા ચીસ, વળગ્યા વિઠ્ઠલે વરને વીસ ॥ ૪ ॥ ત્રાહ ત્રાહ કરે જદુ કુળ, પેટ ચોળી કયાં કીધું સુળ; બળીભદ્રજી બાવરા બનીયા, કેઇ કુન્તાયે આવડા જણીયા ॥ ૫ ॥ સુણી શેદેવ ઝાલ્યા ચરણ, હળધારીને ઢાળ્યા ધરણ; તવ બળદેવ મુખ પોકારે; ચડો વનમાળી 'વીર મમ વારે ॥ ૬ ॥ સુણી વાણી વધ્યા જગદિસ, જુઓ ભુજને વળગ્યા વીસ; સૌના લા-

ગ્યા સૌ ભોગવો ભાઇ; આમ લેવાય ઘોડી પરાઇ ॥ ૭ ॥ એમ કહીને શેદેવ સાથે, કરી વારતા વૈકુંઠ નાથે; મેં'તો વચન લીધું તું જેહ, ચુકયા શેદેવજી તેણ તેહ ॥ ૮ ॥ કદી એકના અનેક ન થાવું, દેઈ વચન શું કર્યું હાવું; સુણી સતી સુતે કહ્યું એમ, તમો તમારૂ ચુકયા છો કેમ. ॥ ૯ ॥ મને વેણ દીધું'તું પાકુ, સદા રથ અરજુનનો હાંકુ, નથી હાકતા તે ચુકયો ટેક, માટે એકનો થયો અનેક ॥ ૧૦ ॥ સુણી સામળીયો ચાલ્યા છટકી, લાગી વચનની ચીત ચટકી; દોટ મુકી અસરણાસરણ, નરનો સારથી ઢાળ્યો ધરણ ॥૧૧॥ રથે ચડી બેઠા વનમાળી, કરમાંરાસ પરોણો ઝાલી; એવું શેદેવજીયે ત્યાં ભાળ્યું; જાણ્યું વેણ વદેલું પાળ્યું ॥૧૨॥ માહારૂં વચન જાશે વ્યર્થ, થયા અનેકના એક તરત; જોઇ પ્રભુજી હરખ ભરીયા, નરને રથથી ઉતરીયા ॥ ૧૩ ॥ જઈ પોતાના જુથમાં પેઠા, ગ્રહી આયુધ રથ પર બેઠા; રીસે ભરેલો આડો આંક, લઇ ચક્ર ચડાવ્યું ચાક ॥ ૧૪ ॥ માહા રકત કીધાં લોચન, ઘણું કોપ્યા જગજીવન; જોઇ ભીસ્મ પીતા વધ્યા એમ, જોજે ચોટ તુ ચુકતો ભેમ. ॥ ૧૫ ॥ ચુકવે ચુકવાના ન સ્વામી, શૈન્ય સહીત જાશું પ્રત પામી; સુણી પવન પુત્ર અમ વાણી, લીધું ત્રીશુળ મહા ક્રોધ આણી ॥ ૧૬ ॥ વળણ ॥ ત્રીશુળ લીધું હાથમાં, લોચન કીધાં રકત; હરહરીનાં અથીઆરથી, બ્હાજ્યા ભુધરને ભકત.

કડવું ૩૯ રાગ ધવળ ધન્યાસરી.

સામા સામી લીધાં હથીઆરજી, થયા ક્રોધ કરી તઇઆરજી; ધાર્યું વીપ્રીત અપરમપારજી, કરૂં તે યુધનો વિસ્તારજી. ઢાળ વીસ્તાર કરૂ યુદ્ધજ તણો, સુણો શ્રોતા જન સર્વ; ખરાં ખડગ સામા સામી, લીધાં ધરી મન ગર્વ ॥૧॥ પ્રથમ ચક્ર પ્રભુએ મુકયું કાહાડવા પાંડવ કુળ, તે દેખીને પવન પુત્રે, તરત મેલ્યું ત્રીસુળ ॥ ૨ ॥ હર હરીનાં આયુધ છુટયાં વાયુને વેગે જાય, ધુધવાટે સુસવાટે જાતા, સનમુખ ભેગાં થાય ॥ ૩ ॥ ગરજના કરતાં પાછાં ન ફરતાં બેઉ મુમતે ચડીયા; એક એકને ટકર મારે, બહુ બળે બાઝી પડીયાં ॥ ૪ ॥ થાય કડાકા ભારે ભડાકા, ટંચાય ધારે ધાર; ઘાવ વાગે તેથી ઝરે છે, ધીખ ધીખતા અંગાર ॥ ૫ ॥ દોદશ વ્રષ્ટી વહંની કેરી. અગ્ની ઉડયો અપાર; વઢવું મેલ્યું વેગળુંને સો સૈન્ય કરે પોકાર ॥ ૬ ॥ સુરત સુરા જનના

ઉતરીયાં, ત્રાહ ત્રાહ મુખથી ભાંખે; અંગારા અંગ ઉપર પડે તે સહુ ખંખેરી નાંખે ॥ ૭ ॥ કૈકની દગ્ધ થઇ ચાંમડીને, કૈકના સળગ્યા કેશ; કૈકના વસ્ત્ર આભુષણ સળગ્યાં, કૈ થયા નગન વેશ ॥૮॥ ઘણાક પ્રાણી પ્રલય થયા, ત્રાસ પામી સહુ શ્રષ્ટી; ભોમી લાગી કંપવા એવી; થૈ અગ્નની વૃષ્ટી ॥ ૯ ॥ કષ્ટી પડે દ્રષ્ટી ન જોવાયે, સેન્યમાં સહુને શોક; આયુધ લડતાં આકાશ ચાલ્યાં, ત્રાશી ગયા સુર લોક ॥ ૧૦ ॥ તાપ ન ખમાયો અગની કેરો, વરસે મ્હોટા લાળા, સ્વર્ગમાંથી દેવ લોકે, દેખી ભર્યા ઉચાળા ॥ ૧૧॥ આહાકાર થયો અવનીમાં, જાણ્યું જુગદા ધાર; નીશ્ચય થાશે આ અગ્નીથી, પ્રથ્વી પ્રલ્લેકાર ॥ ૧૨ ॥ મ્હોટાને મ્હોટમ હોય નહિને, વડાને શી વડાઇ; નીચા નમ્યાથી ઉંચ જણાસું, હોલવી નાંખુ લડાઇ ॥ ૧૩ ॥ દુનીયાને દુખે નવ દાઝુ, તો કોણ કેહેશે દયાળુ, એમ જાણી રથેથી ઉતરીયા, પોતે કૃષ્ણ કૃપાળુ ॥ ૧૪ ॥ ચાહીને આવ્યા પાન્ડવ દળમાં, જીવ જીવાડવા ધાર્યા, ભાણેજને આવી શીશ નમાવ્યું, તમે જીત્યા અમે હાર્યા ॥ ૧૫ ॥ શ્રષ્ટીની કષ્ટી કરો નિવારણ, હું કહુંછું કરજોડી; ટેક તારો તમ આગળ મેલ્યો, નથી જો ઇતી ઘોડી ॥ ૧૬ ॥ અગ્નીથી અવની બળી જાશે, થાશે પાતક પુર; તે સાંભળી નમસ્કાર કીધો, ભીસ્મજીને વીદુર ॥૧૭॥ સાબાશ છે મ્હોટા તે મ્હોટા ખોટા નહી કો કાળ; જ્યાં ત્યાં કરીને જગત જીવાડો, વિશ્વતણા પ્રતિપાળ ॥૧૮॥ એવું સુણી શ્રીક્રસણ ચંદ્રત્યાં, વાણી વદે છે એમ, ત્રીસુળ તમે તમારૂ બોલાવો, એ બળવંતા ભેમ ॥૧૯॥ સુણીને ભીમે પોકાર કીધો, ત્રીસુળને બોલાવો; પ્રભુએ કહ્યું હઠ ભરેલા, આયુધ એમ ન આવે ॥ ૨૦॥ ક્રપા કરો કપીવર તમે, ઉછળી આકાશ જાવો; એબે વજ્જર તેવા તમે છો, બે ભુજ બે ગ્રહી લાવો ॥૨૧॥ અંજનીનંદન એવું બોલ્યા, હું જાવું આકાશ; બે વજ્જરને ત્રીજો હું તેવો કયાં પડીએ અવીનાશ ॥૨૨॥ પ્રથ્વીમાં પડું પ્રથ્વી ફાટે, ઉતરી જાવું પાતાળ; પડવા વસ્તુ વજ્રની હોયે, તો તેમ કરૂ ક્રપાળ ॥૨૩॥ આખુ વજ્ર ચક્ર તમારૂ, આખુ વજ્ર ત્રીસુળ; ત્રીજો વજ્ર હુંછું આંખો, કેમ આવે અનુકુળ ॥૨૪॥ ત્રૈણે વજ્રનો બોજ પડે તે, પ્રથ્વી ઝીલે કેમ, પ્રભુ કહે અડધા છો વજ્ર, એ વાયુ સુત ભેમ ॥ ૨૫ ॥ અવની ઉપર ઉંધા સુઓ, વજ્ર ડાબુ અંગ; તે પર પડે ભકત રામનો, ન થાય ભોમી ભંગ ॥ ૨૬ ॥ તે સાંભળી વૃકોદર બોલ્યો, સું થાઓ છો અજાણ; મુજથી પુંછ ઉચું નતું થયું, તે પડે તો જાય પ્રાણ ॥ ૨૭ ॥ કપી કહે

પડશું જાળવીને, જીવ જીવાડવા ધારો; ભગવાન ભીસ્મને વીદુર બોલ્યા, શ્રષ્ટીને ઉગારો. ॥ ૨૮ ॥ એવાં વીવેકનાં વચન સુણિ, કપાળે મેલ્યો હાથ; અનેક માટે ભલે એક મરૂ, ઉગારે દીનો નાથ. ॥ ૨૯ ॥ એમ કહિ અવનિપર સુતો, કુન્તા સતીનો તન; અરજુનના રથપરથી ગાજ્યાં, કપી ગયા ગગન. ॥ ૩૦ ॥ ઝડપ જઇ ઝાલ્યાં અથીઆરો, બળથી બે ભુજમાંય; તો પણ આયુધ બાઝવા દોડે, કર કપીના તણાય. ॥ ૩૧ ॥ બળ થકી કપી ગ્રહી રહયા છે, જરા નહી લડથડીઆ; પાન્ડુપુત્રના ડાભા પાસા પર, આવી કપીવર પડીઆ ॥ ૩૨ ॥ તવ સાડા ત્રણ વજ્જર મળ્યાં, દાંગવે જે ગ્રહી ઘોડી; તે ઘોડી થઇ અપછરા ગૈ દાંગવનેતરછોડી. ॥૩૩॥ સ્વરગે ચાલી ન રહી ઝાલી, જાણ્યું સેન્યને લોક; દાંગવનું મુખ ઉતરી ગયું, થયો અતિ મન શોક. ॥ ૩૪ ॥ પાપણી માટે વીરોધ વ્હાલમાં, કરાવ્યો મેં અજાણ; મુખડું મ્હારૂ શું દેખાડુ, કાહાડુ પાપી પ્રાણ. ॥ ૩૫ ॥ એમ કહી દેહ પાડવા બેઠો, ગ્રહિ કટારી ઘણી; પાન્ડવ જાદવ હળીયા મળીયા, પળીયા દાંગવ ભણી ॥૩૬॥ હાંહાં કરીને હાથ મેલ્યા, દાંગવ કેરે શીશ; જાદવ પાંન્ડવ સરવ બોલ્યા, આ વાતમાં નથી રીસ. ॥ ૭૭ ॥ થવા કાળ થાયે જાય તેમાં શો છે તમારો વાંક; એમ કહિ એને ઉગાર્યો, નમી પડયો તવ રાંક. ॥ ૩૮ ॥ અમીદ્રષ્ટી અલબેલાયે કીધી, શેન્યા મહિ અક્રોધ; મરણ પામેલા સહુ ઉઠયા, જીવતા થયા જોદ્ધ. ॥ ૩૯ ॥ સહુ સહુનું સેન્ય વિદાય કીધું, દાંગવ દૈ સરપાવ; લડત વડત વ્હેર ન મળે, હતા તેવા થયા ભાવ ॥ ૪૦ ॥ પાંન્ડવ પળ્યા ઇંદ્રપસ્તમાં, જાદવ દ્વારીકાં માય; કૈરવ વિદુર ભીસ્મ આદે, હસ્તીના પુર જાય. ॥ ૪૧ ॥ અપછરા અશ્વણી મટીને, રહિ સ્વર્ગસુદન; ત્રિશુળ ભીમ જઇ આપી આવ્યો, જ્યાં કઇલાશ ભોવન. ॥ ૪૨ ॥ પશુ તણો દેહ નાશ પામ્યો, અપછરાનો જેમ; એક ચીતે સાંભળે કથા તેનો, ટળે પશુ દેહ તેમ ॥ ॥ ૪૩ ॥ સાંભળે શીખે ને સંભળાવે, પ્હોંચે મનના કોડ, વ્યાસ વલ્લભ વદે સહુ બોલો, જય જય શ્રી રણછોડ. ॥ ૪૪ ॥

કડવું ૨૪ રાગ ચોપાઇનો.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; સહુ સહુને સ્થ-

ળે સહુ રહયા, એવે દીવસ બહુ વીતી ગયા ॥ ૧ ॥ એવે દુરીયોધન એક વાર, બેઠો એકાન્ત અંધ કુવાર એવે સાંભરી છે દ્રૂપતી થયો આકુળ વ્યાકુળ અતિ ॥ ૨ ॥ એણે મામાને બોલાવ્યો પાસ, થઇ બેઠો અતી ઉદાશ; મામે પુછયું ભાઇ આમ કેમ, થયો બાવરો કુશળખેમ ॥ ૩ ॥ નથી તન દુખ તુને કાંઇ, પણ છે મન દુખ મનમાઇ; બોલ્યો દુરીયોધન દુર મતી, મને પટકે છે દ્રૂપતી ॥ ૩ ॥ એનુ સ્વરૂપ સાંભરે જ્યારે હૈયે હોળી ઉઠે છે ત્યારે; માટે એ લાવી આપો તો જીવું; નહી તો વીશ ઘોળીને પીવું ॥ ૪ ॥ બોલ્યો શકુની મામો એમ, મને કહેતો નથી તું કેમ; જોજે કષ્ટ હું તારૂં કપાવું, રાજ્ય પાઠ રૂપાળી અપાવું ॥ ૫ ॥ કર્યો પાન્ડવે યજ્ઞ જે વારે, એક થયા છીએ તે વારે; ગયા દ્વારીકાં એમની પખે, ઘણો થયો વ્હેવાર તે તકે ॥ ૬ ॥ માટે કરો કહુ તે પેર, ગોત્ર યાગ માંડો આપ ઘેર; તેડો પાન્ડવ કુટુંબ સાથ. આવે વહુવો પુત્રો ને માત ॥ ૭ ॥ અતી હેત દેખાડજે ભાઈ, જમીને જાજો સભા માંઇ; સાથે ધરમને લેઈ રાજંન, બેસજે તું સિંહાસન ॥ ૮ ॥ એટલે હું ત્યાં આવીશ, બાજી બગલમાં લાવીશ; તેમાં સોગટાં છે સોળ, કાળા પીળાં લીલા રાતાં ચોળ ॥ ૯ ॥ તેમાં પાસા ત્રૈણ રૂપાળા, મ્હારી મરજી સાચવવા વાળા; મારા કાકાના હાડના એતો, પાસા કરાવી રાખ્યા છે મેંતો ॥ ૧૦ ॥ માહારૂં ધારેલું કામ તે કરે ફેરવું ડાળો તેમ તે ફરે; ધારૂ તેટલા દાણા પડે, સામો રમનારો હોય તે રડે ॥ ૧૧ ॥ તેતો બાજી રમવા કાહાડું; પછી તમોને બેને રમાડું; તારૂં ધસાતુ બોલીશ આડું, કરી શરત તુને ઝીતાડું. ॥ ૧૨ ॥ અપાવું રાજ રૂપાળી રાણી, સાચો મામો લેજે જાણી; થયો ખુશી દુરીયોધન, ગોત્રયાગ આરંભ્યો ભોવન ॥ ૧૩ ॥ ઇંદ્રપસ્ત મોકલીયો દાસ, પાંચ પાન્ડવોની પાસ; તેણે કહી કુન્તાને પેર, ગોત્રયાગ છે આપણે ઘેર ॥ ૧૪ ॥ દુરીયોધને કહયું છે અતી, આવે પાન્ડવ કુન્તા દ્રૂપતી; વળી શુભદ્રા અભેમાન, તેડયા છે સહુને રાજન. ॥ ૧૫ ॥ માટે ચાલો હસ્તીનાપુર, નહી આવ્યે આંટી પડે ઉર; સુણી કુન્તાજી બોલ્યાં એમ, તેડયા છતાં ના આવીયે કેમ ॥ ૧૬ ॥ ભાઇ સર્વે આવશું અમે, જઇ કહો સમાચાર તમો; કદી દાસ કર્યો વીદાય, પછી પુત્રોને પુછયું માય ॥ ૧૭ ॥ કહો જાવું કે નવ જાવું, બોલ્યા ધરમ હું સત્ય બતાવું; થયા છીયે એકાકાર, નવ જઇયે ટુટે વેહેવાર ॥ ૧૭ ॥ ભીમ કહે જાવું ભલીપેર; કરવો ઉતારો વીદુર ઘેર,

થયો સર્વનો સત્ય વિચાર પેહેરી હોડી ચાલ્યાં તે વાર. ॥ ૧૯ ॥ રથ બેશીને નીકળીયાં, એતો હસ્તીનાપુરપળીયાં; આવ્યાં મ્હાલવા આનંદ ભેર રાખ્યો ઉતારો વીદુર ઘેર. ॥ ૨૦ ॥ પછી દુરીયોધન ઘેર ગયાં, સગાં વ્હાલાં સૌ ભેગાં થયાં, કરી દુખ સુખ કેરી વાત; મળ્યા એક સોને પાંચ ભ્રાત, ॥ ૨૧ ॥ હળી મળીને હરે ફરે, હેત ઉપજે એવું કરે; તેતો વ્રદ્ધ જનોને ગમીયા, ગોત્ર યાગ કરી સહુ જમીયાં. ॥ ૨૨ ॥ લીધા મુખવાસ પાન સોપારી, હળી મળી જમ્યા નર નારી; જમ્યાં જન્મમાં તે દન સંગ, વસ્ત્ર પેહેરી લીધાં સહુ અંગ. ॥ ૨૩ ॥ પછી અસ્તીનાપુરને નાથ, ઝાલ્યો ધરમરાયનો હાથ; ચાલો જઇએ સભામાં સાથ, આપણે એકસો પાંચ ભ્રાત. ॥૨૪॥ તવ ખુશી થઈ સહુ ચાલ્યા, એક એક તણા હાથ ઝાલ્યા; ગયા રાજ્યસભા રાજન, દુષ્ટ બેઠો સિંહાસન. ॥ ૨૫ ॥ રાજા ધર્મને સાથે લેઇ, જાણે બેઠો સાચો સ્નેહી, બીજા સર્વ સભાની માંય, ઓળ બંધ બેઠા છે. ત્યાંય. ॥ ૨૬ ॥ એવે આવ્યો શકુની મામો, ઉભો રાજ ગાદીના સામો; બોલ્યો મુખથી વચન એવું, દીસે રૂડું આ વેળા કેવું. ॥ ૨૭ ॥ શોભી બે ભાઇની જોડ કેવી; જાણે રામને લક્ષ્મણ જેવા; હાવો સંપ સદા કાળ હોય, તો તો તમથી નહી ડાહયું કોય. ॥ ૨૮ ॥ બોલ્યો દુરીયોધન મુખ એમ, મામા સંપ ન રાખીયે કેમ, બીજાની હોય સહ, સ્ત્ર સગાઇ, પણ કયાંથી કુટુંબી ભાઇ. ॥ ૨૯ ॥ સરવેની છોકર વાદી, કરી તે વારે અતી ઉપાધિ; હવે સમજ્યા ત્યારે શીદ લડીયે, સું છે વેહેચવાનું તે નડીયે. ॥ ૩૦ ॥ બોલ્યા શકુની બહુ સારૂ, જોઉં પારખું બેનું હું વારૂ; કોણ મુઢને કોણ ચાતુર, મને જોવાની ઇચ્છા ઉર. ॥૩૧॥ આવો નીચે બેસો બે ભાઇ, રમો બાજી જોવું ચતુરાઇ; બાજી રમવી તે બહુ હોંશીઆરી, પલમાં પરખાય નર નારી. ॥ ૩૨ ॥ કહી બાજી બગલમાંથી કાહાડી નીચે ઢાળી સોગટડાં માંડી; નથી અવર કોઈ તે વેળા, બધા કૌરવ પાંન્ડવ ભેળા. ॥ ૩૩ ॥ વળી જેદ્રથ ભગદત ત્યાંય ભુરી શેવાને સુસરમાય; વળી શકુની કરણ રાય, એટલાજ સભાની માય. ॥ ૩૪ ॥ નથી ભીસ્મ વીદુરકે દ્રોણ, તેથી કપટી જાણે કોણ; મામે બાજી માંડી જે વારે, બોલ્યો દુરીયોધન તે વારે. ॥ ૩૫ ॥ ઉઠો રમીયે ધરમ ભાઇ, બેઉની જણાશે ચતુરાઈ; તવ બોલીયા ધરમ રાય, નથી રમવા મુને ઇચ્છાય. ॥ ૩૬ ॥ ભાઇ બાજીતો વીશનું મુળ, હેત તુટેને ઉડે ધુળ; બોલ્યા છત્રપતી મુખ એમ, હોય સરત તો

થાય તેમ ॥ ૩૭ ॥ હોડ કરીને રમતા નથી; તેમાં શીદ ખેચો મત અતી; તવ ધરમ ઉતર્યો હેઠા, સામા સામી બે રમવા બેઠા ॥ ૩૮ ॥ જોવા લાગ્યો કૌરવનો સાથ, વળી જુવે ધરમના ભ્રાત; લીધા પાસા પાપીએ હાથ, લાગ્યો નાખવા એ નર નાથ ॥ ૩૯ ॥ એના ઓછા પડીયા દાણા, પછી નાંખે સતી સુત શાણા; પડે ધર્મ તણા પોબાર, વળી હરાડને અગીઆર ॥ ૪૦ ॥ મામો ફેરવે ચક્ષુ જેમ, ત્રણ પાસા ફરે છે તેમ; એણે યુકતીનો ખેલ લડાવ્યો, રાજા ધર્મનો પાસો ચડાવ્યો. ॥ ૪૧ ॥ પેહેલો દરીયોધનને હરાવ્યો, રાજા ધર્મને મોહ કરાવ્યો; પછી શકુની બોલ્યો વાણી, છત્રપતી બુદ્ધી તારી જાણી ॥ ૪૨ ॥ બોલ્યો દુરીયોધન સભા માંઇ, ઠાલી રમવામાં શી ચતુરાઇ; કરી હોય સરત જે વારે, ચતુરાઇ જોવાની છે ત્યારે ॥૪૩॥ બોલ્યો શકુની વળતું એમ, કહો ધરમ રાજા કેમ; તવ ધરમનું મન મોહ્યું, પોતે ભીમસેન સામું જોયું ॥ ૪૪ ॥ ત્યારે ભીમે કરી એમ સાન, કરો સરત સતી સંતાન; પછી ધરમ બોલ્યા વચન, કરવી શું સરત રાજન ॥ ૪૫ ॥ શકુની કહે હું કહુ તેમ, બેઉ બોલ્યા કબુલ છે એમ; કહે શકુની સાંભળો સાર, રમવી બાજી ત્રણ વાર ॥ ૪૬ ॥ પેહેલી બાજીમાં સરત એવી, કરો કબુલ હું કહુ તેવી; તવ કબુલ કર્યું બેઉ જન, મામો કહે એ દુરીયોધન ॥ ૪૭ ॥ પેહેલી બાજી તું હારે નરેશ, આપે બેતાળી હજાર દેશ; હારે ધર્મ તો બોલેલું થાપે, એમના દેશ તુને આપે ॥ ૪૮ ॥ બીજી બાજી જો તું હારે, દેવું સસરાનું રાજ્ય તાહારે; મળ્યું સસરાનું રાજ જેહ, આપી દેવું પાન્ડવને તેહ ॥ ૪૯ ॥ હારે પાન્ડવ બીજી વાર, તને આપે દ્રૂપતી નાર; ત્રીજી બાજી હારે તું રાજન, વસે દવાદશ વરસ વન ॥૫૦॥ ત્રીજી હારે જો ધરમરાય, તો તે બાર વરસ વન જાય; હારીને વનમાં જાય જેહ, રહે તેરમું વરસ છાના તેહ ॥ ૫૧ ॥ છાના રહેને જો ઝલાય, ફરી બાર વરસ તે જાય; એવી સરત કરી રમો બાજી, કરો દસ્તાવેજ થઈ રાજી ॥ ૫૨ ॥ પુછી ધરમે ભાઇઓને વાત. કેમ કરીશું કહો ભરાત; બોલ્યા નીકુળ શેદેવ વાણી, રમો વીરા ઉલટ આણી ॥ ૫૩ ॥ બોલ્યો અરજુન કહું મત મ્હારો, સારો પાસો પડે છે તમારો; પછી ભીમ વદયો વચન, સુખે રમો ધરમ રાજન ॥ ૫૪ ॥

॥ વળણ ॥ કહે ભીમ સુખે રમો, સરસ પડે છે દાવ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, થયો રમવાનો ભાવ.

કડવું ૪૧ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા; સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ભીમ કહે ભાઇ રમવા બેસો, થનાર વસ્તુ થાશે; પાસો તમારો સારો પડે છે, છત્રપતીને જીતાશે. ॥ ૨ ॥ તે કરતાં હારી બેઠા તો, ન કરવો ઉચ્ચાટ; ધોલ મારીને લેઇશ પાછું, વઢીશ એનો ઘાટ. ॥ ૩ ॥ ધરમ કહે એ શું બોલ્યો, ધારી તેં કુમતી; બોલ્યું અબોલ્યું કરવું હોય તો; માહારે રમવું નથી. ॥ ૪ ॥ ચંદ્ર ચળે રવી પશ્ચીમ પ્રગટે, પાવક શીતળ થાય; શીંધુ કદી મરયાદ લોપે પણ, ધર્મ વચન કેમ જાય. ॥ ૫ ॥ મ્હારા હાથના અક્ષર પડે, તે તું કરે ભંગાણ, તો જીભ્યા દંતુમાં લઇને, કાહાડુ મારો પ્રાણ. ॥ ૬ ॥ ભીમ કહે કાંઇ નહિ કરૂ વીરા, બાજી રમો સુખ રૂપે; થનાર વસ્તુ હશે તે થાશે, જે ધાર્યું વીશ્વને ભુપે. ॥ ૭ ॥ એમ ચારે ભાઈ કબુલ થયા, ધરમે હા કહી તત્ર; કપટ ભરેલો શકુની મામો, લાવ્યો તાંબાનાં પત્ર. ॥ ૮ ॥ દુરીયોધનની પાસે લખાવ્યું, પેહેલી બાજી જો હરાય; તોતો બેતાળી હજાર દેશો, પાન્ડવને ઘેર જાય. ॥ ૯ ॥ બીજી બાજી હારે તો આપે, સસરાનું રાજ્યાસેન; ત્રીજી હારે તો જાય પોતે, દ્વાદસ વરસ વન. ॥ ૧૦ ॥ તેરમુ વરસ છાનો રહે, પાન્ડવ કાહાડે સોધી; તો બાર વરસ બીજાં જાવું, તેમાં ન થાવું વિરોધી. ॥૧૧॥ એવો દસ્તાવેજ દુષ્ટે લખીયો, સાક્ષી કરિ સહુ સાથ; પછી ધરમે લીધુ લખવા, પત્ર પોતાને હાથ. ॥૧૨॥ તવ સમળી સીચાણા આવી, અંત્રીક્ષ મારે આંટા; માઠા સુકન લાગ્યા દેખાવા, થયા રૂધીરનાં છાંટા, ॥ ૧૩ ॥ પાન્વના સમજ્યામાં નાવ્યું, વિનાશે વીપ્રીત બુદ્ધી; શેદેવજી સમજે છે તોહ્યે, તે કેમ આપે સુદ્ધી. ॥ ૧૪ ॥ ધરમરાયે લખવા માંડયું, પેહેલી બાજી હરાય; તોતો બેતાળી હઝાર દેશો, શત્રણા અમારા જાય. ॥ ૧૫ ॥ બીજી બાજી હારિયેતો. દ્રૂપતી દેઈ દઇયે; ત્રીજી બાજી હારીયેતો, બાર વરશ વન જઇએ. ॥ ૧૬ ॥ તેરમુ વરશ છાના રહીયે, સોધી કાઢે રાજન; તો પાછા બાર વરસ સુધી, અમો વેઠીયે વન. ॥૧૭॥ એ રીતે દસ્તાવેજ લખીયા, મામાયે લીધા કને; પછી પોતે બાજી ઢાળી આપી, તે રમતાં કેવું બને. ॥ ૧૮ ॥ દુરિયોધન પાશા નાંખેતો, પાંચ દાણા પડી જાય, શકુની મામો ફેરવે ડોળો, હરાડ દાણા થાય. ॥ ૧૯ ॥ કાચા બાર પોબાર પડે છે, દુરીયોધનના દાવ; ગણતરી ગ-

ણીને સોગટી મારે, કપટ બાજીનો ભાવ ॥ ૨૦ ॥ ધરજા રાજા પાસા નાંખે, હરાડ કે પોબાર; મામાનો ડોળે ફેરવે ફરે, પાસા તેણીવાર. ॥ ૨૧ ॥ પાંચ પડે કે સાત પડે છે, તેથી વીશેશ ન હોય; ખેલ્યામાં પણ પાછા પડીયા, વીસ્મે થયા સહુ કોય ॥ ૨૨ ॥ પેહેલી બાજી ધરમ હાર્યા, ખોયું રાજ્યાસન; એટલે હસીને કુદવા લાગ્યો, રાજા દુરીયોધન ॥ ૨૩ ॥ મામો કહે સું થાય છે ખુશી, હજી રમવું બે વાર; એટલામાં એ જીતશેતો, મોહું થાશે લગાર ॥ ૨૪ ॥ એમ કહી રમવા બેસાડયો, તવ બેઠો દુરમતિ; તે બીજી પણ ધરમ હાર્યા, ખોઈ બેઠા દ્રુપતી ॥ ૨૫ ॥ હાથ હાથ ઉંચો પાપી કુદયો, ભવીશ રેખા ભાવી; ઘણાક દાહાડાથી તરશતો તો, આજ રૂપાળી આવી ॥ ૨૬ ॥ મામાયે કહ્યું શું ફુલે છે, ત્રીજી બાજી છે બાકી; આ વેળા પાન્ડવ જીતશેતો, મસ્કરી તાહરી પાકી ॥ ૨૭ ॥ એમ કહી રમવા બેસાડયો, બેઠો ત્રીજી વાર; બાવરા બનીને રમવા લાગ્યા, કુન્તી તણા કુંવર. ॥ ૨૮ ॥ ધરમ રાજા જીતવા માટે, યત્ન ઘણેરાં કરે; પણ મામો ડોળો ફેરવે જેવો, તેવો પાસો ફરે ॥ ૨૯ ॥ ડોળામાં દેવતા મેલ્યો, હરાવ્યા ત્રીજીવાર; બાર વરસ વન જાવાનું ઠરીયું, વરત્યો આહાકાર ॥ ૩૦ ॥ કુન્તી નંદન પાંચે ભાઇના, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયા; શરીરની સુદ્ધી નવ રહી, મુરછામાં ઢળી પડયા ॥૩૧॥ તવ દુરીયોધન ઉભો થઇને, ખુશી થયો ખુંખારી, એ મામા તારા ચરણ ધોવું, બુદ્ધીની બલીહારી ॥ ૩૨ ॥ ઉઠોરે દુસ્યાસન વીરા, વીદુરને ઘેર જાવો; મેહેણું દેનારી કામણગારી, રૂપાળીને લાવો ॥ ૩૩ ॥ છાકે છકેલી બહુ બકેલી, દ્રુપતરાયની બાળી; નગ્ન કરી નચાશું સભામાં, નાંખું બધું ઝેર બાળી ॥ ૩૪ ॥ જાતું ઝપાટે લાવ્ય સપાટે, ગ્રહી ગોરીના કેશ; ડરીશ નહી દીલમાં લગારે, હક નથી કોઇનો લેશ ॥ ૩૫ ॥ દંત પીશીને આગના દીધી, દુષ્ટ દુરીયોધન; કમ્મર કશીને ઉભો થયો, પોતે દુસ્યાસન ॥૩૬॥ ચાલ્યો બળમાં એકજ પળમાં, બુધ્ધી થઇ છે રાભી; વીદુર ઘેર જઈ કુન્તાને પુછયું, કયાં છે દ્રુપતી ભાભી ॥ ૩૭ ॥ કુન્તા ભોળીયે કહ્યું પુછયા વણ ગઇ હાંઇથી સવેળી; બહુ વારથી ભુતાવળ વાળી, જેવા જુની હવેલી ॥ ૩૮ ॥ તવ ત્યાંથી દુસ્યાસન દોડયો, કુકરમી કરોધ લાવ્યો; એકલી દ્રુપતી જુવે હવેલી, ત્યાં દુરમતી આવ્યો ॥ ૩૯ ॥ કયાં ગૈ રૂપાળી કામણગારી; ધરૂપતરાયની બાળી; શબ્દ સુનીને આવી છજામાં, કંપી ક્રોધાતુર ભાળી ॥ ૪૦ ॥ લજ્યા તાણીને ધરૂપતી

બોલી, શું કહો જેઠજી મ્હારા, દુશ્યાસન કહે ઉતર હેઠી, અમે તો દીયર તારા ॥ ૪૧ ॥ મહારો મોટા ભાઇ છત્રપતી છે, તેની તું થઇ નારી; સરતથી તુજ સ્વામી રમીયા, જુગટામાં ગયા હારી ॥ ૪૨ ॥ દ્રુપતી કહે વીચારીને બોલો, જીભડીયે દો ડામ; બાપને ઠેકાણે જેઠજી શોભો, શું બકો બુદ્ધી હરામ ॥ ૪૩ ॥ દુષ્ટ કહે હું દીયર તારો, તું છત્રપતીની નારી; સતી કહે નારી કેહેવી હોય તો, કરજે જનેતા તારી ॥ ૪૪ ॥ વળણ ॥ નારી તારી માવડી, એમ વદી વચન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કોપ્યો દુશ્યાસન.

કડવું ૪૨ રાગ વઈરાગી બીલાટરી.

દુશ્યાસન ધાયો હો, કટી કશી મેહેલમાં ચાલ્યો; દ્રુપતી દ્રુજીહો, દુષ્ટે જઇ ચોટલો ઝાલ્યો ॥ ૧ ॥ કીધો ક્રોધ કારમો હો, અબળાને ઉચકી લીધી; છેકા છેક છાકયો હો, છજામાંથી નાંખી દીધી ॥ ૨ ॥ બની બાળા બાવરી હો, બે સુદ્ધી થઇને ગડી; પાપી ઉતર્યો હેઠો હો, જઇને ઝાલી તેજ ઘડી. ॥ ૩ ॥ કેશ ગ્રહી તાણી હો, દ્રુપતીને ભાનઆવ્યું; લાગી કરગરવા હો; કઠોર કરમ કાહાવ્યું ॥ ૪ ॥ મુકો જેઠ બાપજી હો, કયાં ભોગવશો પાપ પોટલો; માથું મહારૂં દુખે હો,તાણો નહી ચોટલો ॥ ૫॥ કહી ખોળા પાથરે હો, પાયે પડુ દો મેલી; આ વેળા નથી મહારૂ હો, સગુ વ્હાલુ કોઇ બેલી ॥૬॥ એમ વલ વલતી હો, ટીટોડી તળવળે જેવી; દુષ્ટ કહે કેમ મુકુ હો,તનેતો શભામાં લેવી ॥ ૭ ॥ એમ કહી મારે હો, ગડદાને પાટુ અતી, છાતીમાં દે ઢીંચણ હો, બેવડી વળે છે સતી ॥ ૮ ॥ કાહર કરે કાહોણીથી હો, કરોધ ગજ તુલ્ય ત્રાડે, ઉંચી કરી કરીને હો, પાપી પ્રથ્વી પછાડે ॥ ૯ ॥ કેશ ગ્રહી વીંઝોળે હો, શરીર ગયું છોલાઈ; કુખમાં લે ચોંટીયો હો, મારે માર ધાઇ ધાઇ ॥ ૧૦ ॥ મારે ઇંટ ઢેપા હો, પથ્થરને લાકડી; વામા વળે બેવડી હો, રૂએ બાળા બાપડી ॥૧૧॥ સરીર છોલાણું હો, રૂધીરની ધાર ઝરે; બળ સું બાળા તણું હો, કારમી પોકાર કરે ॥૧૨॥ અંગે ઉડયાં ઢીંમડા હો, શીશ કેમ જાય નીસરી; વાગે પેટ પાટુ હો, સુધ બુધ વીસરી ॥ ૧૩ ॥ લોક ગામ કેરૂં હો, ત્રાશ જોઇ ભેળુ થયું; ત્યાં તે કોનું ચાલે હો, ટોળાં વળી ઉભું રહયું ॥૧૪॥ પુરૂશોને પ્રેમદા હો, જોઇ જોઇ ટળવળે; ચાલ્યો દુષ્ટ ખેંચીને હો, શહુ જીવ કળકળે ॥ ૧૫ ॥ ચીર ગયું ફાટી

હો, ફાટયાં ચણીયાં ચોળી; ચુડીયો નંદાણી હો, રંક રામા નાંખી રોળી ॥ ૧૬ ॥ એની પગ પાની હો, કોઇ જને દીઠી નતી, શરીર તેનું ઉઘડયું હો, ઘસડાતી જાય છે સતી ॥ ૧૭ ॥ ચીરના ગાભાથી હો, એ બ પોતે ઢાંકતી; કંપે કાયા કોમળ હો, ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય ભાંખતી ॥૧૮॥ ચરણુ નોહોતો મુકયો હો, ભોમીપર ભામની કદી; તેની એવી વેળા હો, આંસુડાની વહે છે નદી ॥ ૧૯ ॥ હૈયા ફાટ રડતી હો, દુખે ડુબી ભામની; દ્રૂપતી રોતી જોઈ હો, રૂએ પ્રજા ગામની ॥૨૦॥ રડે વ્રધ જોબન હો. રૂવે બાળક બાળુવાં; રૂવે પશુ પક્ષી હો, રૂવે નગ્ન ઝાડુવાં ॥ ૨૧ ॥ રૂવે સ્વાન ગામનાં હો, સ્વરગે રૂવે સ્વર્ગ પતી; પણ દુષ્ટ જનને હો. દયા જરા આવતી નથી ॥૨૨॥ ગગને છાયાં વાદળાં હો, જુમનાજીનું જળ થંભ્યું; કોણ એનું બેલી હો, અતી આક્રંધ આરંભ્યું ॥ ૨૩ ॥ ચાલ્યો દુષ્ટ તાણતો હો, સભા કને ઉચકી લીધી; દુસ્સાસને ઉચકી હો, સભા વિશે ફેંકી દીધી ॥૨૪॥ વળણ ॥ ફેંકી સભામાં સુંદરી, સહુને પ્રગટયો સોક; વલ્લભ વદે બારણે રહયું, રડતું રહીયત લોક.

કડવું ૪૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ લોચો વાળીને પડી સભામાં, બોલ્યો દુરીયોધન; એ રૂપાળી નથી ગયો ભુલી, કહયાતા અંધના તન ॥ ૨ ॥ ઉઠ ઉભી થા પાખંડ મુકી, પાય પડી મને જાચો, જો જીવવાનો ખપ કરો તો, નગ્ન સભામાં નાચો ॥ ૩ ॥ તો પણ દ્રૂપતા ઉઠી નહી ને, બોલી નહી મુખ કાંઈ, દુષ્ટ કહે કે લાત મારીને, ઉભી કરો એને ભાઇ ॥ ૪ ॥.તવ દુસ્યાસને લાત મારી, કપુત જન જુએ ખુખી, પાંગોઠું ઝાલી પ્રેમદાને, કરી સભામાં ઉભી ॥ ૫ ॥ એટલે આંખ્યો કાઢીને બોલ્યો, સભા વીશે શકુની; માર ખાઇને મરી જવાની, માન કહયું માનુની ॥ ૬ ॥ નીચું જોઇ ઉભી છે અબળા, દુરીજન થયો મગ્ન; ઘાંટા કાઢી કહયું વસ્ત્રો કાઢી, થા મુજ આગળ નગ્ન ॥૭॥ દ્રૂપતી કહે આ શું બોલો, ઇસ્વરથી નથી બીહીતા, હુંતો તમારી દીકરીને, તમો મારા પીતા ॥૮॥ જેઠ તમે તાતને ઠેકાણે, વિચારી લ્યો મ્હારાજ; તમોને જરા શોભતું નથી, બેટીની લેવી લાજ ॥ ૯ ॥ દુ

દુરિયોધન કહે સુણો મામા, પ્રહાર ખાઇ પકડાઈ;તો પણ તાતજી તાતજી કહે છે, મુકે નાહ અકડાઇ. ॥ ૧૦ ॥ એમ કહી કહ્યું દ્રુપતિને, સીક્ષા હજુ નથી પામી; માર ખાઇને માનશો કહ્યું, કેહેવો પડશે સ્વામી. ॥ ૧૧ ॥ ચાંમડી તારિ ઉતરિ જાશે, મુમત મુકી દે નારિ, પાય પડી મને કહે સભામાં, હુતો નારિ તમારી. ૧૨ એવું સાંભળી અબળા બોલી, મેં માન્યા મમત્રાતા; તેમ છતાં તમે એવું બોલો, નારિ તમારી માતા. ॥ ૧૩ ॥ આ મુંઢ બુદ્ધી કયાં ગઇ સુદ્ધી, જેમ ફાવે તેમ બોલે, કાયાના કટકા ભલે થાતા; હું તારિ દીકરી તોલે. ॥ ૧૪ ॥ દુરીયોધન કહે શું જુઓ છો, એ દુસ્યાસન વિર; હાથેથી નગ્ન નથી થવાની, ખેંચી કાઢો ચીર. ॥ ૧૫ ॥ એટલે ઉઠયો દુષ્ટ દુશ્યાસન, ઉછળી મારી લાત, છબીલીનો છેડો ઝાલ્યો, ગામમાં ફેલાઇ વાત. ॥ ૧૬ ॥ ભીશ્મ વિદુરને દ્રોણ ક્રપાચાર, તેમણે જાણી પેર; ત્રાસ પામી સતીયા દોડયા, થાય છે કાળો કેહેર. ॥ ૧૭ રાતા તાતા થાતા જાતા આવ્યા રાજ્ય સભાય; બે ભાન થઇ પોઢેલા દીઠા, પાંન્ડવોને ત્યાંય. ॥ ૧૮ ॥ સતિના શરિરે માર દીઠો, દીઠું ગ્રહેલું ચીર, રૂંવાટે રૂંવાટાં ઉભા થયાં, નેત્રોમાં આવ્યું નિર. ૧૯ મોઢામાં આંગળીયો ઘાલી, ધ્રુવાણા લાગ્યા શીશ; ગંગા નંદન ભીસ્મ પીતાને હળ હળ પ્રગટી રીસ. ॥ ૨૦ ॥ દુરિયોધનની પ્રત્યે બોલ્યા, ઓરે કરમ ચંડાળ; આ તેં કરમ શું કર્યું છે, જવા બેઠુ રસાતળ. ॥ ૨૧ ॥ છોડ સતિને દ્રુપતિને, નહિ તો માઠુ થાશે; જરૂર માનજે જુલમી બેટા, જીવ અમારા જાશે. ॥ ૨૨ ॥ ધમરોળ થાશે મરશું મરાશે, જાશે કૈના પ્રાણ; શું તું બે માથાં ધરાવે, ઓરે મુંઢ અજાણ. ॥ ૨૩ ॥ મારીયે મરીયે જુલમ કરીયે, ધરીયે કેહેરજ કાળો; કોણ મુઓ છે શુભ સતીના લજ્યા લેવા વાળો. ॥ ૨૪ ॥ દુરીયોધન કહે સાંભળો દાદા, પાન્ડવ બેઠા હારી; તે માટે કરૂં ચાહ્ય તેવું, થઇ છે નારી મ્હારી. ॥ ૨૫ ॥ નથી પરનારી નાંખીશ મારી, મુજ ઘર માંડશે એજ; બીજાનો શો હક બોલવાનો, જુઓ દસ્તાવેજ. ॥ ૨૬ ॥ એમ કહીને પત્ર બતાવ્યું, વ્રદ્ધના મુમત મરડયા, તે વાંચીને સત્યવાદીયે, તરત પોંચા કરડયા. ॥ ૨૭ ॥ નાચું ઘાલ્યું કાઇ ના ચાલ્યું, હવે શો ઉપાય; લેખ ઉપર મેખ આપણાથી, કેમ કરી દેવાય. ॥ ૨૮ ॥ ધર્મના અક્ષર ઓળંગીયેતો, આપણુ સહુ સત્ય જાય; સતીને છોડે તો છોડાવવાને, પાપાને પડીયે પાય. ॥ ૨૯ ॥તે વીના નથી ઉપાય બીજો, સાહ્ય કરે જુ-

ગધીશ; પછી ચારે સત પુરૂશોયે, પાપીને નમાવ્યાં શીશ ॥ ૩૦ ॥ ઓ દીકરા દુરિયોધન સુણો, ડાહ્યા છો કુંમાર; પાન્ડવનો લ્યો પૈશો પુંજી, લ્યો શઘળું ઘર બાર ॥ ૩૧ ॥ ફાવેતો લૈ લ્યો પ્રાણ પાન્ડવનો કોઇ વાતે નવ ચુકો; પણ અમારી દયા લાવી દ્રૂપતી શતીને મુકો. ॥ ૩૨ ॥ દુરીયોધન કહે મીથ્યા બોલો, ચાહ્ય તેવું મરો મથી; પ્રાણ પ્યારી મળી છે મુને, હું મુકવાનો નથી. ॥ ૩૩ ॥ એટલે બોલ્યા સો શત્યવાદી, શાચી તું માનજે વાણ; ફાંશા ખાઇને દેહ તજીશું, તારે માટે રામબાણ. ॥ ૩૪ ॥ દુરીયોધન કહે ફાવે તે કરો, કેમ છોડુ મદમાતી; એવું સાંભળી શત્ય પુરૂશોયે, કુટી ભાગી છાતી. ॥ ૩૫ ॥ શીશ પછાડે આંસુડાં પાડે, શ્રોણીત વહ્યું લેલાટ;કરમ ચંડાળ કર કાળું તારૂં, રડતા હૈયા ફાટ. ॥ ૩૬ ॥ ધમરોળ કરયા જાવાને ઉઠયા, પ્રેમદા પોકે રડી; ઓ દાદાજી મુને છોડાવો, ભીશમને બાહાજી પડી. ॥ ૩૭ ॥ વળણ ॥ બાહાજી બાળા ભીસ્મને, રડતી રૂદીયા ફાટ; દાદાને ખભે મુકીયું, પોતાનું લેલાટ.

કડવું ૪૪ વઈદ્રભીનો રાગ નાટકની છાયા.

દ્રૂપતી દ્રૂજે શભા મહી, કરે અતીશે વીલાપ; દાદા મુકીયે જાશો નહી, મને છોડવો માબાપ. દ્રૂ. ॥ ટેક. રાંકડી તનયા હું તમ તણી, મારે તમારો આધાર; જુઓ શરીર તમે માહ્યરૂં. નથી જીરવાતો માર. દ્રૂ. ॥ ૧ ॥ નથી બેલી બાપકે બંધવો, નથી પીયેરીયું કોય; સાશારીમાં શશરા નથી, પડયા ભરથાય ભોંય. દ્રૂ. ॥ ૨ ॥ દાદા જાવો જવું હોયતો, મુને મારીને ડેર; ગરીબ ગાવડી નવ મુકશો, કુડા કસૈને ઘેર. દ્રૂ. ॥ ૩ ॥ અરેરે રડયા રાસે રોળશે, લેશે લંપટ લાજ; શતીનું શત્ય છોડાવશે, કરૂં તન મ્હારૂં તાજ. દ્રૂ. ॥ ૪ ॥ જેણે દીઠી નતી પાહાની પગ તણી, તેતો નિરખે અંગ; બળ્યું એ જીવવું માહ્યરૂં, બાહાર કાઢો તમ સંગ, દ્રૂ. ॥ ૫ ॥ કંથ કપટમાં લેવૈ ગયા, મ્હારા ભવીશની ભુલ; ભાસે મોહોઢાં કૌરવ તણાં, મને જમડાની તુલ્ય. દ્રૂ. ॥ ૬ ॥ ચોધારે આંસુ ચક્ષુ ભરે. રડે શતી હૈયા ફાટ; દાદાયે દાબી રૂદીયે, હું મરીશ તુજ માટ. દ્રૂ. ॥ ૭ ॥ દીકરી ઉપાય નથી માહ્યરો. તારા ભવિશનો લેખ; તારા સ્વામીના અક્ષરો, તે પર કેમ મારૂ મેખ દ્રૂ. ॥ ૮ ॥ એમ કહીને શીશ કુટીયું. થવા લાગ્યા વીદાય; તારૂણી ત્રા-

શીને નાસતી, છેડા વૃધના સાહાય, દ્રુ. ॥ ૯ ॥ તવ દુસ્યાશને કર ગ્રહ્યો, ખેંચોટી લીધી પાસ; ડોળા કાઢયા દુરીયોધને, પડયો ત્રિયાને ત્રાશ. દ્રુ. ॥ ૧૦ ॥ વળણ ॥ ત્રાશ પડયો અતી ઘણો, જમડા જુએ જેમ; વલ્લભ વદે એ ફડફડે, પાંદડું ફફડે તેમ.

કડવું ૪૫ રાગ ધનાસરી.

વૈશમ પાચે એણી પેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, શભા પરવ મહામાય. ॥૧॥ ધરૂપતીને ખેચોટી રાખી વૃદ્ધ થયા વિદાય; સભાના સામું ધામ હતું, દોરડાં બાંધ્યા ત્યાંય. ॥ ૨ ॥ ગાળા કરિને ઘાલ્યા ગાળામાં, ચારે જણે તે વાર; હવે એની લાજ જશે તો, મરશું જુગદાધાર. ॥ ૩ ॥ તે દોશ પ્રભુ તમારે માથે, એમ કહિ ધાર્યું મરણ; સતીની લજ્યા લેવાશે તો, ઢળીને પડવું ધરણ ॥ ૪ ॥ એ રિતે ધારીને ઉભા, રૂવે રૂદીયા ફાટ નગ્ર તણુ ઘણુ લોક ભરાયું; સતિના દુખને માટ. ॥ ૫ ॥ પેસાય નહી સભામાં કોથી, બારણે આંસુ ભરતાં; પ્રેમદા પુરૂષ બાળક સુદ્ધાં, બારણે આક્રંધ કરતા. ॥ ૬ ॥ સપુત માતાના જણેલા, નીકળી ગયા બહાર; કપુત માના જણેલા જોવા ગયા, સભામાં સાર, ॥ ૭ ॥ શપુતે જાણ્યું દ્રૂપતી છે, ખપ્પર જોગણી દેવી; કેમ એની એબ નજરે નિરખીયે, એતો જનુની જેવી ॥ ૮ ॥ કપુતે જાણ્યું એબ જોઇશું, રૂપાળિનું રૂપ; એમ જાણી કપુત ભરાયા, નેત્ર મીચ્યાં કર્ણ ભુપ. ॥ ૯ ॥ એવામાં દુરિયોધન બોલ્યો, ઓ દુસ્યાશન વીર; શું જુઓછો રૂપાળિનું ખેચી કાહાડો ચીર. ॥ ૧૦ ॥ તવ દુસ્યાશન ઉઠીને ધાયો, સ્યાયો છેડો હાથ; દ્રૂપતી કહે ધીરજ રાખો; સાંભળો મહારી વાત. ॥ ૧૧ ॥ હું મ્હારે હાથે આપીશ છેડો, એક ઘડી ધરો ધીર, પછી તમે તાણી લેજો પેહેરેલું મહારૂં ચીર. ॥ ૧૨ ॥ દુરિયોધન કહે ધીરજ ખમો, વારૂં એ શુ કરે છે; જોવા દો મને ચરિત્ર એનું; એમ પાપી ઓચરે છે. ॥ ૧૩ ॥ તવ દુસ્યાસને મુકયો છે છેડો, સહુ સભા જુએ ખુબી; દ્રૂપતી શતી ભરિસભામાં, એકજ ચરણે ઉભી. ॥ ૧૪ ॥ ઉચું જોઇને બે કર જોડયા, બોલ્યો દુરિયોધન આપ, ઓ મામા એ બોલાવે કોને, કીયો છે એનો બાપ. ॥ ૧૫ ॥ મામો કહે ભય બતાવે છે ઇશ્વરનો અપાર; તું વીના ઇશ્વર છે બીજો કીયો, ચરિત્ર જો આ વાર, ॥ ૧૬ ॥ વલણ. ॥

ચરીત્ર જુઓ ચતુરા તણું, કરે કેટલી વાર; વલભ વદે ઉભી ભજે, પંચાળી જુગદાધાર. ॥

કડવું ૪૬ રાગ બાવલીયાની દેશી.

પંચાળી પોકારે રેરે હો, વીઠ્ઠલ વિરા આવજોરે. ॥ ટેક ॥ બોલ્યા બોલ્યા વૈશમ પાયે વચંન, સાંભળ સાંભળ પરીક્ષત રાયના તંન, દ્રૂપતીતો કરે છે પ્રભુનું સ્તવન. પંચાળી. ॥ ૧ ॥ પ્રભુ તમે વિપત વેળાની વીર, સાચા બેલી સત્યના શામ શરીર, સૌ ચંડાળો ખેંચી કાઢેછે મારૂં ચીર. ॥ પંચા. ॥૨॥ લંપટ લજ્યા લેવા રહ્યા છે ઢુંકી, પ્રભુ હું શું તમારી શેવા ચુકી; પાંચ પતીયે પરણીને જુગટામાં મુકી. ॥ પં. ॥૩॥ પ્રભુ નથી છકે છકી તે દોશે છણાઇ પ્રભુ હુંતો અતી હરખમાં હણાઇ, પાંચ પતિને પરણીને ગુણકા ગણાઇ. ॥ પં. ॥ ૪ ॥ પ્રભુ પામે સુખ એક નરની જ નારી, પાંચ પરણી કોઇએ પોતાની નવ ધારી, જુગટુ રમી મુકી જાણીને મજીઆરી. ॥ પં. ॥ ૫ ॥ પ્રભુ મેં શું ત્યાગીને વળગાડી જંજાળ, પ્રભુ મેં શું અભડાવિ બ્રાહ્મણની થાળ; પ્રભુ મેં શું ભાગી સરોવરની પાળ. ॥ પં. ॥ ૬ ॥ પ્રભુ મેં શું ધોયાં ગંગામાં મળ મુત્ર, મેં શું કોઇનું ચાલતું ભાગ્યું ઘર સુત્ર, બે ભાન થઇને પોહોડયા સાસુડીના પુત્ર. ॥ પં. ॥ ૭ ॥ પ્રભુ મેં શું છેદી પીંપળા કેરી ડાળ, પ્રભુ મેં શું ધાવતા વછોડયાં નાહાનાં બાળ, પ્રભુ મેં શું મળતાં ભાગ્યાં વેવીશાળ. ॥ પં ॥ ૮ ॥ પ્રભુ મેં શું પરને દુખ દઇને ધર્યો ગર્વ, પ્રભુ મેં શું હુનાળે ઉઠાવી પર્વ, તેવે પાપે આજે ખોવાયું સુખ સર્વ. ॥ પં. ॥ ૯ ॥ પ્રભુ મેં શું પુન્ય કરતાં કોઇનું ખળાવ્યું, ત્યાગીને શું સ્પર્શ કરી મન ચળાવ્યું; અવળું કહી નીરધનનું ધન ટળાવ્યું, ॥ પં. ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુ મારા પીઉએ પર ઘેર મેલી, હવે નથી તમ વીના બીજુ મ્હારૂં બેલી, વેહેલા આવો નહીતો કાઢુંછું પ્રાણ ઠેલી. ॥ પં૦ ॥ ૧૧ ॥ વલણ. એ રીતે સ્તુતી કરી, જાણ્યું જુગદાધાર; અદર્શ થઇને આવીયા, પોતે દેવ મોરાર.॥

કડવું ૪૭ રાગ સવાઇયાનો.

વૈશમ પાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ સ્તુતી કરી તવ ઇશ્વર

આવ્યા, વીસ્વ તણા જે ભુપ; દ્રૂપતીને પડછાયો બતાવી, પોતે ધર્યું તે હ રૂપ ॥ ૨ ॥ તેવું જ ચીરને ચણીયા ચોળી, તેવો પડેલો માર; જેવી ધરૂપતી તેવા બનીયા, પોતે જુગદાધાર ॥ ૩ ॥ લોચન રાતાં ક્રોધે ભરે લાં, વીચાર્યું મન એવું; ભગનીના નવસેં નવાણુ, ચીર તણુ છે દેવું. ॥ ૪ ॥ તે ચીર બેહેન તણાં આપવાનો, આવ્યો છે ધાટે ધાટ; ભકતને આધીન ભુધરે વળી; સતીના સત્યને માટ ॥ ૫ ॥ દ્રૌ ચરણે ઉભા રહીને,દુષ્ટના સામુ જોયું; દુરીયોધન કહે ચરીત્ર વાળી, કોણે આવી દુખ ખોયું ॥ ૬ ॥ ઉંચુ જોઇને એક ચરણે, ઉભી રહી તું આપ; હાથ જોડીને અરજ કરી તે, ક્રીયો આવ્યો તુજ બાપ. ॥૭॥ ધરૂપતી રૂપે ભગવાન બોલ્યા, કુબુદ્ધી મુકય કેડો; નગ્ન નચાવવા વ્રતી હોયતો,લે આપું ચીરનો છેડો ॥૮॥ દુરીયોધન કહે દુસ્યાસનને, ઉઠો મ્હારા વીર; બોલે છે જોર ઝપાટે માટે, કાહાડો સપાટે ચીર ॥ ૯ ॥ તવ દુસ્યાસનેને છેડો સ્હાયો, ખેંચવા માડયું ચીર; ફરવા લાગ્યા ફુંદડી, પોતે શામ શરીર ॥ ૧૦ ॥ એવામાં એક ચીરની સાથે, સંધાઇ આવ્યું બીજું; બીજુ તાણયું તેના જોડે, સંધાઇ આવ્યું ત્રીજુ ॥ ૧૧ ॥ સકલ સભા વીસ્મય પામી, આશી કારીગરી કહાવી; દુરીયોધન કહે જુઓ મામા બે ચાર પેહેરી લાવી ॥૧૨॥ મામો કહે કે ખેંચી કાઢો; કેટલાં પહેર્યાં હશે, નગ્ન થયા વીના નથી રહેવાની, હાથ આવેલી કયાં જસે ॥૧૩॥ ત્રીજા પુંઠે ચોથું આવ્યું, પછી પાંચમું ચીર; પ્રજાપતીના ચાક પ્રમાણે, ફરે શામ શરીર ॥ ૧૪ ॥ નવા નવાઇનાં નીકળે વસ્ત્રો, જુજવી જુજવી જાત; લીલા પીળાં લાલ ગુલાબી, કેશરી ભરી ભાત ॥૧૬॥ પોમચા પડોલાં ડાડીયા છીદરી, ગાલા બંગાલા રાતા, અમ્મર મખીયાં મુગા સાડી, ખુબ સુંદીર દેખાતાં ॥ ૧૬ ॥ એક એકથી અદકા નીકલે છે, નગદ જરી ભરેલાં, મુલ ન થાયે અમુલ્ય એવાં, મોતીની કોર્યો જડેલાં ॥ ૧૭ ॥ ફર ફર ફર ફર ફુંદડી ફરે, પોતે નંદ ક્રીશોર; ખર ખર ખર ખર ખેંચે પાપી, જેમ પતંગની દોર ॥૧૮॥ છુટે કેશે કારમે વેશે, ઠેર ફરે વનમાળી સ્વાસ ન ખાતા છે જગ ત્રાતા, ત્રીકમ દેતા તાળી ॥૧૪॥ દુસ્યાશને તાણી કાઢયાં, પુરણ પાંચસો ચીર;એટલે એના ઉપર કોપ્યા, પોતે શામ શરીર ॥૨૦॥ કોપ દ્રષ્ટી સામું જોયું, પોતે દીનાનાથ તતડાવીને તાવ મુકયો, રાખી દીધા હાથ ॥૨૧॥ સણકા નાંખ્યા શરીર વીશે. પાપીયે પાડી ચીસ; અરેરે કાંઇ જાદુ કીધો, કુટવા લાગ્યો શીશી

॥ ૨૨ ॥ એટલે ઉઠયો શકુની મામો, ચાલી નાહ તુજ હામ; બુમો પાડતો બેશ આઘો, હવે એ માહારૂં કામ. ॥ ૨૩ ॥ એમ કહી શકુનીયે સાહયો. લાજ લેવા મન આણે; પુરણ પાપી રીસજ વાપી, ચપ ચપ ચીરજ તાણે. ॥ ૨૪ ॥ થયો સભામાં મ્હોટો ઢગલો, એક એકથી ચડી આતો; તે દેખીને કૌરવ કેરાં, દલડાં બહુ દુખાતાં. ॥ ૨૫ ॥ ચારશેં નવાણુ ચીર કાહાડયાં, શકુની મામાએ જ્યારે;અંતરયામી ગરૂડા ગામી; કૃષ્ણે કર્યો કોપ ત્યારે ॥ ૨૬ ॥ તતડાવિને તાવ મેલ્યો, રાખી દીધા ભુજ, રૂંવાડે રૂંવાડાં ઉભાં થયાં, છુટી શરીરે ધ્રુજ. ॥ ૨૭ ॥ તરકટીયોને ઢુંટીયું આવ્યું, બોલ્યો શકુની એમ; હેના ચીર જે તાણશે તે,નહી રહે કુશળ ખેમ. ॥ ૨૮ ॥ કહો ના કહો પણ કાંઇ જાદુ છે, પંચાલી પાસ; પાપી લોકે પોંચા કરડયા, ઘણો પડયો મન ત્રાસ. ॥ ૨૯ ॥ ગરજના કરી ગોવીંદ બોલ્યા,દ્રૂપતીને રૂપ;લે તાણતાણવા હોયતો વસ્ત્રો, હસ્તીનાપુર ભુપ. ॥ ૩૦ ॥ તે વાત જાણી સત્યવાદીઓયે; કાઢયા ગલામાંથી ગાળાં; રાતા રાતા થાતા આવ્યા, સભામાં નિતી વાલા. ॥ ૩૧ ॥ બાહાર બેઠેલા લોકો આવ્યા, દ્રૂપતીને પડયા પાય; એટલે મનથી સંકલ્પ કીધો, પોતે શ્રી જગરાય.॥૩૨॥માહારી બેનની કથા સુણી, આપે વસ્ત્રનું દાન; તેના કુલની લજ્યા રાખું, નિશ્ચે કર્યું ભગવાન. ॥૩૩॥ એમ કહી અંતર ધ્યાન થયા, એજ પ્રભુની ખુબી; હતી તેવા વસ્ત્રને વેશે, દ્રૂપતીને કરી ઉભી. ॥૩૪॥ સભામાં રાતી તાતી થઇને,ઉભી રહી છે સતી; ટગ ટગ સામું જોઇ રહ્યો છે, છકેલો છત્રપતી. ॥૩૫ ॥ ભીશ્મ કહે સું જુઓ સામું, થતા હતા મન મગ્ન; હવે તમારી માંને બોલાવી કરો સભામાં નગ્ન. ॥૩૬॥ધિક્કાર તારા જીવતરને છે,ધિક્કાર તારી માને; ધીકાર તારા બંધુઓને; ભોમીમાં સમાઈ જાને. ॥ ૩૭ ॥ ધીક્કાર તારા મામાને છે, તુજને શીખ દેનારો; સુભ સતી દ્રૂપતિની લજ્યા, કોણ મુઓ છે લેનારો. ॥ ૩૮ ॥ કાળે સું રહ્યો બેશી, કરી તાફાન મચાવો; લાવો પાપણી ગાન્ધારીને સભામાં નાચ નચાવો. ॥૩૯॥ દુરીયોધન કહે થોડું બોલો, પાન્ડવ બેઠા હારિ; મને મન ફાવે તેમ કરૂં,થઇ છે મ્હારિ નારી. ॥ ૪૦ ॥ ઓ રૂપાળી કામણગાળી, કર અરપણ મને અંગ; લજ્યા લેવાઇ નહીતો ભલે, બેશ મ્હારે ઉછંગ. ॥ ૪૧ ॥ છેવટ સતીને ક્રોધ વાપ્યો, સાંભલ મુર્ખ અજાણ; ખોળે બેશસે ભીમની ગદા; સજાશે તારો પ્રાણ. ॥૪૨॥ ભીશ્મ પીતા કહે લ્યો બેટાજી, લાભની ગાં-

સડી બાંધો;દુરીયોધન કહે જા મુજ ઘરમાં, પછી નથી કોઈ વાંધો.॥૪૩॥ ભીસ્મે જાણ્યું નહિ મુકે નારિ, પાપીને સમજાવ્યું અવળું;તે વિના કાંઈ શુભ સતિનું, નથી થવાનું સવળું. ॥૪૪॥ એમ જાણીને દાદા બોલ્યા, ઘરમાં ઘરના મરશે; ચીરનો ઢગલો કીધો તેવો, મડદાંનો ઢગલો કરશે, ॥ ૪૫ ॥ હું તો કેવારનો કકળુછું, તેતો તારે માટ; છે રૂપાળી જાદુ વાળી, ઘડશે સહુનો ઘાટ. ॥૪૬॥ તવ દુરીયોધન મન ભય પામ્યો, દાદા કહી વત્ય વાત; એ કામીની કાંઈ કામની નથી, જાદુગરી કમજાત. ॥ ૪૭ ॥ ભીશમપીતા કહે રોશણુ વાળે, તારૂણુ બહુ ટેકી; એના સબંધી લખેલું હોયે, તે સઘળું નાંખ્ય છેકી. ॥ ૪૮ ॥ દુરીયોધને છેકી નાંખ્યું હરખ્યા ભીશમપીતાય; ઠીક થયું તે સતી છુટી,કસાઇ ઘેરથી ગાય. ॥૪૯॥ દુરીયોધન કહે જુઓ દાદા, હું હાવો છત્રપતી; એણે ચીર કાઢયાં તેવું ચીર, સમ ખાવા મુજ ઘેર નથી. ॥ ૫૦ ॥ શેવક ઉઠો ગેડયો કરીને, ગાસડીયો બંધાવો; ઘણાક ધનનો લાભ થયો છે, ચીર ઘરમાં લેઈ જાવો. ॥ ૫૧ ॥ભીશ્મે જાણ્યું લેછે મુફતનું, તે લેવા દેઉ કેમ; એવું વિચારી ભીશમપીતાયે પાપીને ઘાલ્યો વેમ. ॥ ૫૨ ॥ જોજે જે જન વસ્ત્રને અડશે, તેનું ભાંગે ઘરબાર; નારિ અડે તો નર મરેને, નર અડયે મરે નાર. ॥ ૩૫ ॥ નરની નારી મરે તે ભલું,પણ જો નારીને આપો; તો તે નારીનો નાથ મરે, આવે એને રંડાપો ॥૫૪॥ દુરીયોધન કહે કેમ કરીશું, બોલે ભીસ્મ પીતાય; ભીસ્મ પીતા કહે હું અડુ છું, મ્હારે કોણ મરી જાય.॥૫૫॥એમ કહીને કામધેનુને,ધ્યાન ધરી બોલાવી; અંત્રીક્ષ મારગે રાજ્યસભામાં,કામધેનુ ત્યાં આવી.॥૫૬॥ તેને દાદાએ ચીર હોરાડયા, પછી વીદાય આલી; એટલે આવેલી કામધેનું અંત્રીક્ષ મારગે ચાલી. ॥ ૫૭ ॥ એટલે આકાશ :વાયુ બ્હાયો, તવ પવને ચીર ચડીયાં; નવસેં નવાણું નદીમાં, નવસે નવાણું પડીયાં. ॥ ૫૮ ॥ સભામાં જેજેકાર વરત્યો, પ્રભુ તણી ઘણી દયા; એવામાં મુરછા વળીને, પાંડવ બેઠા થયા. ॥ ૫૯ ॥ દીઠી ભીમે ભામનીને, દીઠો મારેલો માર ભીમ કહે એ ધરમ વીરા, વરતાવ્યું આહાકાર. ॥ ૬૦ ॥ જુઓ માર મારીને કરી છે, મરણ તુલ્યજ નારી; ધરમ કહે હારી બેઠા, નારી એની કે તાહારી. ॥ ૬૧ ॥ એની અબળાને ચાહ્ય તે કરે, કેમ થયો અજાણ; મ્હારા લખ્યા છતાં કાંઈ કરે તો; કાઢું મ્હારો પ્રાણ. ॥ ૬૨ ॥ એમ કહીને દાબી રાખ્યો, બોલ્યો દુરીયોધન; વસ્ત્ર ઉતારી ખાદી પહેરો, પા

ન્ડવ જાઓ વન ॥ ૬૩ ॥ એટલે ધરમે વસ્ત્રો બદલ્યાં, સત્યથી વ્હેવાર વાતે; તેમને દેખી પંડયાં બદલવાં, બદલ્યાં ચારે ભ્રાતે ॥૬૪॥ તવ વીદુર ઘેર વાત પહોંચી, પાંડવ જાય છે વન, દ્યુત રમીને નારી હાર્યા, હાર્યા રાજ્યાસન ॥ ૬૫ ॥ કુન્તા સુભદ્રા અભેમાને, સુણ્યા સમાચાર માઠા; રડતાં પડતાં આંસુ ભરતાં, સભામાં ગયા નાઠા ॥ ૬૬ ॥ વળણુ ॥ નાઠાં સભામાં આવીયાં, રડતાં અપરમપાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણો શ્રોતા સાર.

કડવું ૪૮ રાગ કાફી.

હારે બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; હાંરે આવ્યો કુંવર શ્વાસે ચડીયો, જઈ અરજુનને બાહાજી પડીયો. ॥ ૧ ॥ હાંરે તાતજી તમે આશું કીધું, દીકરાને દારૂણ દુખ દીધું; હાંરે ખોયું રાજ પાટને ઘર ગામ, મને કયાં મળશે વીશરામ ॥ ૨ ॥ હાંરે નવ રાખ્યો ઠર્યાનો ઠામ; મ્હારી ભાગી હીમતને હામ ॥ ૩ ॥ હાંરે તાત તમે ન જાશો વન, કોને આધાર રહું હું તન; હાંરે મહારી સાચવણના કરનારા, કેમ તરછોડો પીતા પ્યારા ॥ ૪ ॥ હાંરે મ્હારી માડી મુય દે ગાળ, તવ તમને પ્રગટતી જવાળ; કદી હોયે મહારી કસુર, તોહયે તમે ન ધરતા ઉર ॥ ૫ ॥ મને રડાવતી મહારી માત, તમો ચાંપતા રૂદીયા સાથ; નહોતા દેતા કૈં એકલો જાવા, ખોળે બેશાડી આપતા ખાવા ॥ ૬ ॥ મોઢે માગ્યું દેતાતા મને, હવે માગીશ કોની કને, હાંરે પડશે ખાધા પીધાના ટોટા, થઈશું ઓસીઆળા મોટા ॥ ૭ ॥ મોઢે માગી મોજડી કયાં મળશે, ઉષ્ણ રૂતુએ ચરણ બળશે વેઠીશું શીત રૂતુયે ટાડયો, આવી ધરમીને ઘેર ધાડયો ॥ ૮ ॥ હાંરે મહારૂં કરમ કઠોરૂં કેવું, તાત વનમાં જાવા નહી દેવું; મને કોણ દે મીઠાઇ મેવા, તાત કયાંથી હોયે તમ જેવા ॥૯॥ હાંરે મહારૂં ફુટી ગયું રે લેલાટ, કહી રડે રૂદીયા ફાટ; પીતાની કટીયે દેઇ શીસ, મુકે ધ્રુસકાને પાડ ચીસ ॥ ૧૦ ॥ હાંરે મને કીધો રઝળતો હો રામ, રડે અરજુન ઉભો તે ઠામ; હાંરે દીકરા દુખ તણા દન આવ્યા, ભુંડા ભવિશે અમને ભુલાવ્યા ॥ ૧૧ ॥ હાંરે બેટા નીરભાગી તાતને પેટ, આવી સુખ ન પામ્યા નેટ; બેઠી દુરબળ દશા અમારી, તેથી તેવી ગતી થઈ તમારી ॥ ૧૨ ॥ હાંરે રેહેજો વીદુર દાદાને ઘેર દાદા સાચવશે રૂડી

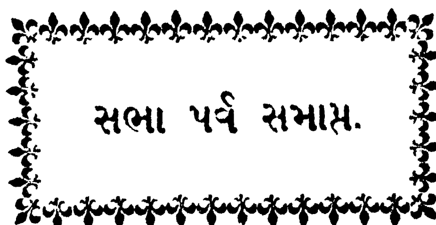
પેર; હાંરે થયા ઓશીઆળા મારા તન, એમ કહીને કરે ચુંબન.॥૧૩॥ હાંરે તેડી તેડીને રૂદીયા શું ચાંપે, પીતા પુત્ર તણી કાયા કાંપે, સામા સામુ જોઈ રોવા ચડીયા, મડા ગાંઠ પડી ઢળી પડીયા. ॥ ૧૪ ॥ હાંરે જોઈ રૂએ હરીજન લોક, આખા નગ્રમાં પ્રગટયો શોક; બાહાજી પડયાં કુન્તા તનને, તેમને કબુદ્ધી કેમ સુજી મનને. ॥ ૧૫ ॥ બેટા બાપનું રળેલું બોહોયું, દુત રમીને ઘર ગામ ખોયું; હાર્યા બેહેતાળી હજ્જાર દેશ; તેટલા દાબી બેઠો છે નરેશ. ॥ ૧૬ ॥ માટે વન ન જાવા નહી દેવું, દાબી પડયો છે તે રાજ લેવું; તવ બોલીયા ધરમરાય, તમો સાંભળો માહારી માય. ॥ ૧૭ ॥ નથી બોલવું દોડું કે આડુ, પાડો વાંધા તો હું પ્રાણ કાહાડું; હાંરે માત એક વચનને કાજ, નળરાજાયે મુકીયું રાજ. ॥ ૧૮ ॥ હાંરે માડી પાળવા પોતાનું વચન, રામચંદ્ર વસ્યા જઇ વન; હાંરે એક વચન પાળવા પેર, હરીશ્ચંદ્ર રહ્યો નીચ ઘેર ॥ ૧૯ ॥ હાંરે બોલ્યું વચન પાળ્યું નહી જેણે, મનુશાદેહ ધર્યો સીદ તેણે; હાડ ચામર પશુનું કામ લાગે, કોઇ મનુશ તણુ નવ માગે. ॥૨૦॥ પક્ષીના નખ પીંછ કામ આવે, કહો મનુશનું કોણ બતાવે; માટે માતાજી મુમત મેલો, મ્હારે હાથેથી લેખ લખેલો. ॥ ૨૧ ॥ તેતો કરૂં નહી ભંગાણ, કોઈ ભાગે તો કાહાડું પ્રાણ; માતા વચન ઓળંગુ ઠેઠ; તવ વગોવાય તારૂં પેટ. ॥ ૨૨ ॥ બાર વરસ રેહેશું સુખ ભેર, કાલે પાછા આવીશું ઘેર, હાંરે માટે આગના આપો માડી, શું કરશો આંસુડાં પાડી. ॥ ૨૩ ॥ વળણ. ॥ આંસુ પાડી શું કરો, ઓરે માહારી માત; કહે વલ્લભ વૈરાગથી, ચાલ્યા પાંચે ભ્રાત.

કડવું ૪૯ રાગ સામેરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ઉભા થયા પાંચે બંધુ, આવી દ્રૂપતી નારી; ધર્મ કહે કેમ આવે પુંઠે, નથી તું નારી અમારી. ॥ ૨ ॥ દુરીયોધન કહે લઇ જાવો સાથે, ઘરમાં ન ઘાલું વેહેરી; એના નીમીતનો લેખ હતો તે, મેં નાંખ્યો છે ચેહેરી. ॥ ૩ ॥ છે જાદુવાળી એ રૂપાળી મુજ ઘરમાં નહી કામ; ધર્મ કહે હવે દોશ નહી ઉમને; ફરીથી ન લૈશ નામ. ॥૪॥ ભીમે જાણ્યું ઠીક વેહેમ પડયોછે, એવું જાણી બોલ્યો એમ; ચાર દાહાડા તુજ ઘેર રાખીને, કરજે ફાવે તેમ. ॥૫॥

દુરીયોધન કહે સહુ સમજુછુ, તે રાખવાની ઠરાવી; ચાર દાહાડા ઘરમાં રખાવી, નાંખ્ય ઘરનાંને મરાવી. ॥૬॥ તમે તમારી લૈ જાવો નારી, બોલ્યો દુરીયોધન; એટલે બોલ્યા કરૂપતી પ્રત્યે, રાજા ધર્મ વચન. ॥ ૭ ॥ ઓરે નારી વીદુરને ઘેર વાસો તમારો કરજો; પીહરથી તેડવા આવે તો, પંચાળમાં પરવરજો. ॥ ૮ ॥ વીદુરકાકા તાત ઠેકાણે, છો તમે અમારે શીશ; કુન્તા સુભદ્રા કરૂપતીને,રાખો તમો હરનીશ.॥૯॥ અભીમન્યું પણ તમને સોંપ્યો, વીદુર વદ્યા વચન; બેટા એમની ચીંતા ન ધરશો, કહીને ભર્યા લોચન. ॥૧૦॥ એટલે કરૂપતી ધર્મને કહે છે, ઓરે મ્હારા નાથ; પતી વીના રતી ન રહુ અળગી, હુંતો આવું તમ સાથ, ॥ ૧૧ ॥ જ્યાં તમે ત્યાં હું આવવાની, કાયાને છાયા વળગી, તે રીતે તારૂણી તમારી, ઘડી ન થાવું અળગી. ॥ ૧૨ ॥ ધર્મ કહે તું સાંભળ નારી, કરમાઇ જાવે મુખ; ટાઢ તડકા વરસાદ વરસે, વેઠવાનું વન દુખ. ॥૧૩॥ ભરાસે જટીયાં જાળામાં, ઉષ્ણ રૂતુ બળે ચરણ; મળે નહી હોઢવા પેહેરવાનું, સુઇ રેહેવાનું ધરણ. ॥ ૧૪ ॥ માટે માનુની મુમત મુકી, દલ ધારી થાઓ ડાહ્યાં; વન આવીને દગ્ધ કરસો, તમારી કોમળ કાયા. ॥ ૧૫ ॥ વન વીશે ભય પશુ પક્ષીનો, વળી રાક્ષસ લોક; સપનમાં પણ સુખ ન મળે, એતો ઉપાધીયે શોક. ॥ ૧૬ ॥ કરૂપતી કહે તમે કષ્ટ પામો, તો મારે શાનું સુખ; તમ સાથે વેઠવું છે મ્હારે, વન વગડાનું દુખ. ॥ ૧૭ ॥ ધર્મ કહે ત્યારે ખુશી ત્હારી, પેહેરી લે વન કુળ; તવ ખાદીના વસ્ત્ર પેહેર્યાં ઉતારી મુકયાં મુળ. ॥ ૧૮ ॥ પાંચ પતીને છડી સતી, નીકળ્યાં સભાની બ્હાર; ધર્મે મ્હોટા ભાઇ જાણી, કર્યો દુષ્ટને નમસ્કાર. ॥૧૯॥ એટલે બોલ્યો દુષ્ટ બુદ્ધા, ઓરે કુન્તી કુમાર; રાજ્ય સભામાં મુકી જાવો, તમારા હથીઆર.॥ ૨૦ ॥ એટલે સભામાં સતીયા બોલ્યા, ભીસ્મ પીતાને દ્રોણ; વીપ્રનું જનોઇ ખડગક્ષત્રીના, મુકાવનાર કોણ. ॥ ૨૧ ॥ તવ પાપી કહે જાવો રસ્તે, પાપીને મન નહી શોક, પાન્ડવ પુંઠે રડતું ચાલ્યું; આખા નગરનું લોક. ॥૨૨॥ સર્વે પ્રાણીને એમજ આવ્યું, જાયછે સતી તંન; તો આપણે જાવું એમની પુંઠે, વાસો વસીશું વન. ॥૨૩॥ એમ ધારી પુંઠે ચાલ્યા, કરતાં આંસુપાત, દ્રોણ કૃપાચાર વીદુર ભીસ્મ, કુન્તાજી વ્રધ માત. ॥ ૨૪ ॥ વળી અભીમન્યુને સુભદ્રા, સરવે રડતાં જાય; દુરીયોધનને ગાળો દેછે, નગ્ર તણી પરજાય ॥ ૨૫ ॥ અનેકની આંતરડી કકળે, નીસાસા નાંખે અપાર; ધરમરાજા આનંદમાં છે, નહી દિલગીર લગાર. ॥ ૨૬ ॥ દરવા-

જે આવી ધરમ ઉભા, ભીડ થઇ છે અથાક; તેમને કહ્યું યુધીષ્ટરે, પાછા વળો સહુ લોક. ॥ ૨૭ ॥ હાથ જોડીને રઇયત સરવે, એમ બોલી વચન; બળ્યું દુષ્ટના રાજ્યમાં રેહેવું; અમો આવીશું વન. ॥ ૨૮ ॥ ધરમે સહુ જનને સમજાવ્યા, પાછા વળો હરિજન; જેવું જેવું જે કરશે તે ભોગવશે, કરજો હરિ ભજન. ॥ ૨૯ ॥ રડશો નહિને કળકળશો નહિ, સપુત જન સહુ સારા; રજા આપીને વળો પાછા, સહુને સોગન મ્હારા. ॥ ૩૦ ॥ એટલે સરવે આંસુ લુછયાં, પડયા ધરમને ચરણ; દ્રુપતિ સતીને પાય લાગ્યા, રૂએ અષ્ટાદસ વરણ. ॥ ૩૧ ॥ કુતાજીયે પાંચે પુત્રો, ચાંપ્યા રૂદીયા સાથ; છયે જણાં વૃદ્ધ માતાને નમીયાં, માતાયે મુકયો હાથ. ॥ ૩૨ ॥ દુખીયા દિકરા સુખીયા થાજો, સ્હાય પ્રભુની લેજો; અમારી ચીંતા ધરશો ન મનમાં, ભગવતનું નામ દેજો, ॥ ૩૩ ॥ અભીમન્યુ અરજુનને વળગ્યો વહેલા આવજો તાત; અમ માટે ઉદાશ ન રહેશો, જાળવજો તમ જાત. ॥ ૩૪ ॥ અરજુને ચુબન કરીને, મુસ્તક મુકયો હાથ; બેટા દાદાની શેવા કરજો, ખુશી રેહેજો મન સાથ. ॥ ૩૫ ॥ એમ કહિ અળગો કરીને, નીકળ્યા નગ્રની બ્હાર; સભા પરવ ત્યાં પુરણ હવું, સાંભળ રાજ કુંવર, ॥ ૩૬ ॥ જનમેજે બ્રહ્મ ભોજન કીધાં, દીધાં વીધીસર દાન, ઉપવીત વીપ્રનેદાન કન્યાનાં, બ્રહ્મ પુરિયો નીધાન.॥ ૩૭ ॥ ગૌદાન આપ્યાં પાતક કાપ્યાં ઉપજે અતી હેત; શામ પડદા સામ ગાયો, શામ તલ થયા સ્વેત. ॥ ૩૮ ॥ પ્રત્યક્ષ પરમાણુ દીઠું રાયે, આનંદ મન ઉભરાય; પાછો આસન વાળી બેઠો, સાંભળવાને કથાય. ॥ ૩૯ ॥ વળણ. ॥ કથા સાંભળવા કારણે બેઠો ધરી મન કોડ વલ્લભ વદે શ્રોતા સહુ, બોલો જેજે શ્રી રણછોડ. ॥
રણછોડ રાયકી જે છે. ॥

વન પર્વ.

કડવું ૩૧ રાગ ધન્યાશરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, વન પરવ મહીમાય ॥૧॥ પાંચ ભાઇને છઠ્ઠી દ્રુપતી, નીકળ્યાં નગ્રની બહાર; રહીઅત સઘળી પુઠે આવી, વન જાવા તૈઆર ॥૨॥ ધર્મ કહે સહુ કેમ આવો છો, ઓરે હેતેશ્રી જન; સર્વ પ્રાણી કહે તમારી સાથ, અમે આવીશું વન. ॥૩॥ નગ્રમાં અમારે નથી રહેવું, એમ વધ્યા સહુ વાણ; ધર્મ કહે પાછા ન વળોતો, સર્વને મ્હારી આણ. ॥ ૪ ॥ એટલે સહુ પ્રાણી ખમચાયા, કુન્તા ભીસ્મ વીદુર; દ્રોણ કૃપાચાર સરવે અચકયા, દગ્ધ થયેલાં ઉર. ॥૫॥ સુભદ્રા ઉભી ટળવળે, અતી કરે ઉચાટ; અભીમન્યુ બાળક ન્હાનો, રહે હૈયાફાટ. ॥ ૬ ॥ અરેરે પીતા કયારે મળશે, કાયા થર થર કાંપે; અરજુનને પણ આંસુ છુટે, રૂદીયા સરસો ચાંપે ॥૭॥ ધર્મે સૌને શીખામણ દીધી, સમજાવી પાછા વાળ્યા; પછી પંથ ઝાલ્યો વન કેરો, ધર્મ ભાન્ડુને ભાળ્યા ॥ ૮ ॥ ચારે ભાઇને પાંચમી નારી, કરે અતી રૂદન; ધરમ કહે તમારે, જાવો ફાવે તે વન ॥૯॥ અમે અમારે ફાવે ત્યાં જાશુ, તમે નહી મુજ કને; આનંદ મ્હારે કલેશ તમારે, માટે ભેગું નહિ બને ॥૧૦॥ તવ પાંચે જણ રડતા રહ્યા બોલ્યાં જોડીને હાથ;હવે કલેશ કરીશું નહિ,આવીશું તમ સાથ ॥૧૧॥ એમ કહીને કેડે ચાલ્યા, તપી ગયેલી ધર્ણ; અગ્ની જેવી ઉકળે રેણું, તેમાં બળે છે ચર્ણ ॥ ૧૨ ॥ લેવાયલા છો બહુ પડે પાછા, છાંયો દેખી જાય દોડી; ચામડુ દાજી ફોલ્લા ઉઠે, ન મળે પગમાં જોડી ॥ ૧૩ ॥ વ્રક્ષ ગટામાં પેસવા જાયે, વસ્ત્ર કાંટામાં શરાય; કોમળ કામના દ્રુપતીનાં,જટીયાં જાળે ભરાય ॥૧૪॥ કદી ન દીઠેલું દીઠામાં આવ્યું, રડું રડું મન થાય; પણ મનમાં મુજવાઈ રહે છે, ઉઘાડું નવ રડાય ॥૧૫॥ સુખેદુખે જેમ જેમ ચાલ્યાં, રાત્રી પડે ત્યાં રહ્યાં; જાતાં જાતાં થોડે દહાડે, દ્રુમતણે મઠ ગયાં. ॥૧૬॥ જઇ રૂશીને ચરણે લાગ્યાં, શુભ સતીના તન;દેદાર દેખી દ્રુમ રૂશીને, આંસુ વહ્યાં લોચન ॥૧૭॥ ઓરે દીકરા દુખીયા કયાથી, કચરે ભરેલા કેશ; વસ્ત્ર આભુષણ કયાં ઉતાર્યા, કયાં થયા દુરબળ વેશ ॥૧૮॥ ભીમસેન કહે ઓરે માહારાજા, કૈરવે કપટ કીધું; બાજી રમાડી દુરીયોધને, ઘર ગામને રાજ્ય લીધું ॥ ૧૯ ॥ વનફુળ પેહેરાવી

વનમાં કહાડયા, આવ્યા તમારે શરણ; એમ કહે કૈરવ કુળ કેરૂ, થાજો થોડે દન મરણ ॥૨૦॥ ધર્મ કહે આ શું બોલોછો, સાંભળો માહારી વાત; સબળો નબળો ગમે તેવો, તોપણ મ્હારો ભ્રાત. ॥૨૧॥ એભાઇએ નથી કર્યું ખોટું, હું તો થયો પરસન; વન આજ કાહાડયા હોત નહીતો કયાં થાત તમ દરસન. ॥૨૨॥ ઉપાદીથીઅળગા કીધા, ઠીક થયું છેકામ સુખમાં સાંભળે સુંદરિ સોનું, દુઃખમાં સાંભરે રામ. ॥૨૩॥રૂશી બોલ્યા ઠીક રહ્યું તે, અર્થ તું સવળો લેછે; પણ પાપીનાં કૃત્ય જોઇ, મુજઆત્મા ગાળ દેછે. ॥૨૪॥ ગુણ કેડે અવગુણ કરેતે, સો પાપીની પ્રીત, અવગુણ કેડે ગુણ કરેતે, સો રૂડાની રીત. ॥૨૫ ॥ એમ કહી પાન્ડવને રાખ્યા પોતાના મઠ માંય;વનફળ લાવીઆરકરે છે, વિપ્રનુંકાંઇ ન ખાય ॥૨૬॥ ખાય છે મેવા કરેછે શેવા, બ્રાહ્મણનીહરનીશ; સત્યસમાગમ ચાલે નીત્યે રીઝેછે જાુગદીસ. ॥૨૭॥ એ રીતે ખટ માસ રહ્યા ત્યાં, પછી માગી વીદાય; નિરમળ મનથી ખરા તનથી, અડસટ તિરથ જાય ॥૨૮॥ તીરથે તીરથે સ્નાન કરેછે ધરેછે હરિ ધ્યાન;નીશકપટી પણે યાત્રાકરતા; ગ્રહણ કરે મુળ જ્ઞાન. ॥૨૯॥છે વન પર્વમાં વિશેશ વાતો, બહુ લાંબો વિસ્તાર; પણ સમજાવું શ્રોતાજનને, ટુંકામાં કહ્યો સાર. ૩૦ શ્રોતાજનને, સમજવાનો, ટુકામાં છે સાર; નિતી અનિતિ શીળતા, અશીળતા તે કરવાનો વિચાર. ॥ ૩૧ ॥ સર્વ ગયું પણ મનમાં ન આણ્યું, છે કોનું ને કયાં જાય;નથી જતું કાંઇ જગતમાંથી, આધું પાછું થાય. ॥ ૩૨ ॥ જેને મળ્યું તે જાણે આવ્યું, ખસ્યું તે જાણે ગયું; આવ્યું તેણે સાથે ન લીધું, ત્યાંનું ત્યાં પડી રહ્યુ. ॥ ૩૩ ॥ ગયું તેણે ન્હોતું જોડે આણેલું, મીથ્યા છે વિશ્વ વ્હેવાર; જીવતાં સુધિ મ્હારૂ તારૂ, મીથ્યા એ અહંકાર. ॥ ૩૪ ॥ એવું શમજી ધરમ રાજા ધરતા નથી મન શોક; તે રીતે સમજવું સારૂ,સરવે શ્રોતા લોક. ॥ ૫ ॥ દુખ પડે દલમાં નવ દાઝે, સુખ થયે નહી રાજી; નથી આપવું નથી લેવું, ફોગટ સંસાર બાજી ॥ ૩૫ ॥ ધર્મના રીતે જે જન સમજે, તેને નહિ કદિ દુઃખ વાદીગરનો ખેલ સમજે, તે જનને સદા સુખ. ॥૩૭॥ એટલું તત્વ લેવું શ્રોતાયે, બીજો ન લેવો સાર; પાંચ પ્રકારે ભારથ કથા તેનો કયા આવે પાર. ॥ ૩૮ ॥ પાન્વે સહુ તીરથ કીધા, ગઉતમ ને મઠ ગયા; રૂશીયે જોઇ પોંચો કરડયો કેમ તમે આમ થયા. ॥૩૯॥ ભીમશેન બોલ્યો ઓરે માહારાજા, કૌરવ થયા રાજી; કપટ કરી ઘર ગામ લીધું; રમાડયા દગલબાજી. ॥૪૦॥ ગૌતમ બોલ્યા હશે બેટા, તમારૂં સારૂ થાશે; થોડે દહાડે કૌરવ કેરૂં, સૌ સત્યાનાશ જા

શે.॥ ૪૧ ॥ ધરમે ભીમને બહુ ધીક્કાર્યો, છે તુજ પેટમાં પાપ; જ્યાં ને ત્યાં તું આગળ બોલી, દેવરાવે છે શ્રાપ. ॥૪૨॥ ગમે તેવા તોહે આપણા ભાઇ,તેની તું કરે ભવાઇ; ભીમ કહે હશેતેવા ગણાશે, તમાં સીછે નવાઇ. ॥ ૪૪ ॥ ગૌતમને મઠ પાન્ડવ રહ્યા, શેવા કરી છ માસ; ત્યાંથી આગ્ના લેઈને ગયા, અગસ્તને અવાસ. ॥ ૪૪ ॥ ત્યા પણ રૂશી એવું બોલ્યા, તમારૂં સારૂ થાજો; દુષ્ટ બુદ્ધિ દુરીયોધન કેરૂ મુળ સમુળું જાજો. ॥૪૫॥ ધર્મરાજાએ સ્તુતી કીધી, આશું કર્યું મા બાપ; ગમે તેવો પણ બંધવ મ્હારો, તેને દિધો તમે શ્રાપ. ॥ ૫૬ ॥ અમારૂ એણે નથી કર્યું ભુંડું,જંજાળ છીનવી લીધી; વન કહાડયામાં.અડસટ તિર્થો, ફરીને યાત્રા કીધી. ॥૪૭॥ તમ સરીખાનાં દરશન થયાં, તે એનો પ્રતાપ; તેવા મ્હારા સપુત બંધુ, તેને ન ઘટે શ્રાપ. ॥ ૪૮ ॥ સાંભળી અગસ્ત એવું બોલ્યા, શપુત સવળુ માને; પણ એ પાપીનાં પાપ ઘણાં છે, મેં બહુ સાંભળ્યું કાને. ॥ ૪૯ ॥ પછી પાંન્ડવ ત્યા રહ્યા છે, બરોબર છ માસ; તે પછી રૂશીની આગના માગી, રૂશી થયા ઉદાશ. ॥ ૫૦ ॥ તમ વિના અમને નહી ગમે, કયાં તમે તતપર થાવો; જો તમારે જવું હોયે તોઇંદ્રને માહાદેવ જાવો. ॥૫૧॥ ત્યાં શીવરાત્રીનો છે મેળો, દરસને પરસન થાશો; પણ કદી કોઈ વગડે ન જાશો, રણભોમીમાં શું ખાશો.॥૫૨॥ તે તમારી પીડા કાપુ, આપુ મંત્રજ એક; સુર્યનું અખેપાત્ર મળશે,નીવ્રત થાશો છેક. ॥૫૩॥ એમ કહીને દ્રુપતીને, એકાન્તમાં બોલાવી; સુર્ય તણો ત્યાં મંત્ર દીધો, રૂશીને દયા આવી. ॥ ૫૪ ॥ મંત્ર જપીને માગી લેજે, દીનમણીની કને, અક્ષેપાત્ર આપશ પણ, બધો આવકાર તને. ॥ ૫૫ ॥ તારે હાથે તું જે ધારે, તે અન પેદા થાય;તારા જમ્યા પછી કાંઇ ન નીકળે, તવ પ્રેમદા પડી પાય. ॥૫૬॥ માહારાજા કદી ચાર દાહાડા, રજસ્વાળા હોઉ જ્યારે; મુજ વિના અન ન નીપજે તો શું ભુખ્યા રહેવું તે વારે.॥૫૭॥એવું સાંભળી અગસ્ત બોલ્યા, તમ તણું દુઃખ જાશે; ચાર દહાડા અરજુન હાથે, સાંમગ્રી ઉત્પન્ન થાશે. ॥ ૫૮ ॥ એવું સાંભળી આનંદ પામી, પતીની પાસે જાય; પછી રૂશીની આગ્ના લેઇ, ત્યાંથી થયાં વીદાય. ॥ ૫૯ ॥ દુરિયોધનદાસ મુકેલા, તે ફરે વિપ્રને વેશ; પાન્ડવનિ નીત્ય ખબર રાખે, દુષ્ટને કહે હમેશ. ॥ ૬૦ ॥ પાન્ડવ ગયા યાત્રા વિશે, ઇંદ્ર તણે માહાદેવ; શીવાલયથી છેટે જઇને,ઝુંપડી બાંધી એવ. ॥ ૬૧ ॥ વળણ. ॥ ઝુંપડી બાાંધને રહ્યા, યાત્રાની છે વાર; વદે વલ્લભ ત્યાં દુષ્ટને, પોહોચ્યા સમાચાર. ॥

કડવું ૨ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ગયા દુષ્ટને સૌ સમાચાર, આવ્યા યાત્રામાં કુન્તી કુંવાર ॥૧॥ સાથે આવી છે ધરૂપતી નારી, સુણી ચમકયો વડો વિભીચારી. ॥૨॥ બોલ્યો મામા પ્રત્યે દુરમતી, મામા આવી છે ધરૂપતી; માહારે કરમે ભુલવણી કીધી, હાથ આવેલી મુકી દીધી ॥ ૩ ॥ ખોઇ નાંખ્યું રમકડું રૂપાળું, હવે સંભારીને જીવ બાળું; તમે તો મુને અપાવી હતી, પણ ફરી ગઈ મુજ મતી ॥૪॥ હવે ફાંફાં મારૂ છું મથી, ઘડીવાર વિસરતી નથી, એનું બોલવું કાલું કાલું, મન ઘણું લાગે છે વહાલું ॥ ૫ ॥ એતો માનુની મ્રગીયા નેણી, જેના સ્વરૂપમાં નહી કેહેણી, મને રૂંવે રૂંવે તે સાલે, એના વિના મહારે નહિ ચાલે ॥ ૬ ॥ રૂપાળી વીના કેમ રેહેવાય, મારૂં કાળજડું ખશી જાય; પેહેલો ભુલ્યો હવે કષ્ટ કાપો, મને જો રૂપાળી લાવી આપો. ॥૭॥ તવ શકુની વધો વચન, ધર ધીરજ દુરીયોધન; એનો વનવગડે કુટાઇ, હવે પુર્ણ હશે ધરાઇ ॥ ૮ ॥ ભુખ દુઃખ વેઠયું હશે ઘણું ધયાન ધરતી હશે તુજ તણું; બહુ પસ્તાતી હશે મન, મેં કયાં મુકયો દુરીયોધન ॥૯॥ એતો યાત્રામાં આવી છે નારી, માટે આપણે કરો તૈયારી; ચાલો ઇંદ્રિને મહાદેવ જઇયે, એનો મનસુબો બધો લઇયે॥૧૦॥ મુજને તો લાગે છે એમ, થયો હશે તારાપર પ્રેમ; તને દેખીને હરખાશે રાણી, જેવું તરશ્યાને મળે પાણી. ॥૧૧॥ તને દેખીને પડશે વળગી, તરછોડે નહી થાય અળગી; બળતી હશે હૈયામાં હોળી, દેખીને ભોળવાશે ભોળી. ॥ ૧૨ ॥ સુખ મુકીને દુખ કોણ વેઠે, નહિ થાય તુજથી જરા છેટે; સુણી હસીયો દુરીયોધન, મારૂં કરતી હશે ભજન. ॥૧૩॥ ચાલો મામા કરો તૈયારી, ટળવળતી હશે બીચારી; બધું સૈન્ય ન લેશો સાર, જોદ્ધા રાખજો દશ હજાર. ॥ ૧૪ ॥ કાલે સવારે ત્યાર થાવું, જોજો રૂપાળો બનીને આવું; હોડી લેઇશ પામરી પટ્ટ, મને દેખતામાં થાય લટ્ટ ॥૧૫॥ આવ્યા યાત્રાના લગભગ દન, ગયા મહાદેવ બહુ શુભજન; નીરમળ મતીના પ્રેમ ભરીયા, કૈક તંબુ તાણી ઉતરીયા ॥૧૬॥ લોક ભરાયું જાત્રાવાશી, શીવ ઇંદ્રિતણા અવીનાશી; ઘણા આવ્યા છે શ્રદ્ધાળુ પ્રાણી, યાત્રા દશ દન પેહેલી ભરાણી. ॥ ૧૭ ॥ એવે દુરીયોધન જે રાય, વ્હાણું વાતામાં તતપર થાય; લીધા હાથી ઘોડા સુખપાલ, છડી ચમ્મર છતરી મશાલ. ॥ ૧૮ ॥ ચાલ્યા સો ભાઇ છકા-

રભારી, વાજતે ગાજતે અહંકારી; એવે સ્વર્ગવિશે સુરપતી; રજાઇંદ્રને આતુર અતી. ॥ ૧૯ ॥ એણે વીચાર કીધો મન, મ્હારે મ્હાદેવ યાત્રાનો દન; રખે આવ્યું હશે નીચ કોય, ચોર ઠગારા દુરગુણી હોય. ॥ ૨૦ ॥ હોય અહંકારી કે વીભીચારી, બધી જાત્રા વગોવે મ્હારી; એવું જાણીને કીધો વીવેક, એણે બોલાવ્યો ગાંધર્વ એક. ॥ ૨૧ ॥ તેને આજ્ઞા જાવાને દીધી, એક સાંગ્યજ હાથમાં દીધી; કહ્યું જા જાત્રાને ઠામ, જઇ ત્યાં કરજે વીસરામ. ॥૨૨॥ રેહેજે ઓટલે આસન કરી, રાખજે ચોકી ત્યાં ખરી; ચોર ધુતારો ડાંડીયો કોય, વીભીચારી આવેલો હોય. ॥ ૨૩ ॥ કરજે તે-વાપર ત્રાસ, લાવજે બાંધીને મુજ પાસ; એમ કહી કર્યો વીદાય, આવ્યો ઈંદ્રને મહાદેવ ત્યાંય. ॥ ૨૪ ॥ નાંખ્યા દેહેરાને ઓટલે ધામા, વશ રાખવા પુરૂશ વામા, એવે આવીયો છત્રપતી, એની શોભામાં ખાંમી નથી.॥૨૫॥એતો અતી અભીમાન ભરીયો, ડેહેરા તંબુતાણી ઉતરીયો; એવે થયો પાછલો પોહોર, બોલ્યો દુરીયોધન તે ઠોર. ॥ ૨૬ ॥ મામા કયાં રહેછે રૂપાળી, એનું સ્થળ જોઇયે નીહાળી; ચાલો હું તમને દુસ્યાસન, ચોથો આવે કરણ રાજન. ॥ ૨૭ ॥ કહીને થયા ઘોડે સ્વાર, નીકળ્યા કુમતી જન ચાર; હવાખાવાની મશે નીકળીયા, વસ્યા પાંડવતેણી પા પળીયા. ॥ ૨૮ ॥ દીઠી ઝુંપડી સૌ દુરમતી, બેઠી બારણામાં દ્રૂપતી; કરી બેઠી છે લાંબા ચરણ, ત્યાં તો આવ્યા ત્રીદુષ્ટ ને કરણ. ॥૨૯॥ હરખ્યો અતી અંધ કુંવર, થઈ હરખ ચમક અપાર, દોડાવ્યો ઘોડો દુષ્ટે ધર્ણ, નંખાવ્યો દ્રૂપતીપર ચર્ણ. ॥૩૦॥ તેવી ઉઠી મુખ મરોડી, કંથ કને ગઇ કરજોડી; પાંચ પતી બેઠા જે માંય, આવી ચરણ બતાવ્યો ત્યાંય ॥૧૩॥ જુઓ દુષ્ટ દુરીયોધન આવ્યો, એણે અશ્વનો પગ નંખાવ્યો; બોલ્યા ધરમ રાજા વાણી, કેમ ત્યાં તું બેઠીતી રાણી. ॥ ૩૨ ॥ લાબા ચરણ બેસે જે નારી; તેતો પાપતણી અધીકારી; બેસે જે નારી તુજ રીતે, તેને તારી પેઠે સદા વિતે. ॥૩૩॥ આજથી એવો માહારો શ્રાપ, કર્યો દ્રૂપતીએ વિલાપ; એતોદુષ્ટજનોશું કરે, ઝુંપડીની આગળ ફરે. ॥૩૪॥ નથી મદના ભરેલા થોડા; કુદાવે ઝુંપડીપર ઘોડા; તવ બોલ્યો વાયુનો તન, તમે જુઓ ધરમ રાજન. ॥૩૫॥ કરે ઝુંપડી પાડવા જેવું, કોહોતોઉઠીને માર દેવું; બોલ્યા ધરમ રાજા વાણ, કરે એવું તો કાઢું પ્રાણ. ॥૩૬॥ એની ધરણ ધારે તે કરે, એનું મનમાને ત્યાં ફરે; રેહેવા દેછે આપણનેસાર, એટલો માનવો ઉપકાર. ॥ ૩૭ ॥ સરવે ભાઇ રહ્યા સુણી, કેવું કપટ કરે છે શકુની; એતો અશ્વ ખેલાવતો ફરતો, ઝુંપડીમાં ડોકાં કરતો. ॥ ૩૮ ॥

એવે સાંજ પડી જે વાર, બોલ્યો દુરિયોધન તે વાર; ચાલો મામા મુકામે જૈયે, આતો નિસ્ફળ ફેરા ખૈયે, ॥૩૯॥ મામો કહે: કયાં છે તને ભાન, મ્હારેને એને થૈગઈ સાન; મેં તો સાન કરી સમજાવી, તેણે એણે સાન બતાવી. ॥૪૦॥ સાનમાં મને: બતાવ્યું એમ, ઘણો છત્રપતિ પર પ્રેમ, કહ્યું જે કે હું મ્હારી જાતે, ડેરા તંબુએ આવીશ રાતે.॥૪૧॥ તેથી આવશે તારી કને, એનો પુર્ણભરોસો મને; બોલ્યોદુરિયોધન ભાગ્ય ભળશે, આજ રમકડું મને મળશે. ॥૪૨॥ મામા ખાવો સોગન મ્હારા, બોલ્યો મામો લે સોગન તારા; થયો દુરિયોધન બહુ રાજી. આજ ખેલીશું રંગ બાજી. ॥૪૩॥ એમ કરતાં તંબુએ આવ્યા, દુરિયોધને દાસ બોલાવ્યા; આજ આનંદનો દન જાણો, જુદો જરિનો તંબુ તણો. ॥ ૪૪ ॥ મ્હારા ડેરા તંબુનિમાંઈ, કરોખરેખરિ રોસનાઈ; હાંડી તકતાને જુંમ્મર બાંધો, કોઈ વાતમાં ન રહે વાંધો. ॥ ૪૫ ॥ મુકો મેવા મીઠાઇને પાણી, થાય ખુશી દ્રુપતી રાણી, એમ કહીને તંબુ તણાવ્યો એટલે મામાએ ભણાવ્યો ॥૪૬॥ જો જે ઉંઘતો લગાર વાર, જશે આવેલી પાછી નાર; પછી કાઢીશ નહિ મુજ વાંક, એતો બીકણ બીચારિ રાંક ॥ ૪૭ ॥ બોલ્યો હશીને દુરિયોધન, મામા નહી મીચું લોચન; એને માટે તો આટલો મથુ મ્હારૂ રમકડું રહે જતું. ॥ ૪૮ ॥ વળણ. રમકડું જતુ રહે, નહી મીચું લોચન વલ્લભ વદે કામી થયો, અંધ તણો એ તંન.

કડવું ૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણજનમેજે રાય; વિસ્તારિ તુજનેસંભળાવું, વનપરવ મહીમાય.॥ ૧॥ ડેહેરાતંબુ ત્યારકરાવ્યો, હરખમાંઅતી પેઠો; તંબુનીબારણેખુરશી નાંખી, આશાભરેલો બેઠો.॥૨॥ સર્વેનેત્યાંથી કાઢી મુકયા, પોતે જાગ્રણ કરતો; બેઠોબેઠો દ્રુપતિનું ધ્યાનજ મનમાં ધરતો. ॥ ૩ ॥ પાન્ડવને ઉંઘવા દેઇને, આવશે હમણાં નારિ; ભાગ્ય ભળશે વીયોગ ટળશે, મળશે પ્રાણની પ્યારી. ॥ ૪ ॥ કોમળ કામા મુજ સુખ ધામા, વામા જોઇએ તેવી; વિચારમાં પોહોર રાત્રી વિતિ, ત્રણ પોહોર રૂજની લેવી. ॥ ૫ ॥ હજી ન આવિ હજી ન આવી, મન ગમતી એ નાર; હજી ન આવી હજી ન આવી, કોટની કાવળ હાર. ૬ કેમ ન આવિ કેમ ન આવિ, વચનની નથી જુઠી; આવતી હશે આવતી

હશે, જુએછે ઉઠી ઉઠી. ॥ ૭ ॥ કાંઇનદેખે નાંખે નિશાશો, વળી તંબુ માં પેસે; આવતી હશે આવતી હશે, કહી ખુરશીમાં બેસે. ॥ ૮ ॥ વન વગડામાં તંબુ તાણેલો, વાના સપાટા ચાલે; તેને લીધે જરીઆન કેરો તંબુ ફર ફર હાલે ॥૯॥ એટલે ઉઠયો છે ઝબકીને, એ આવી એ આ-વી; તંબુની આસપાસ ફરીને જુએ દૃષ્ટિ દોડાવી. ॥ ૧૦ ॥ કાંઇ ન દેખે નાંખે નિસાસો, વિચાર ઉંડા ચાલે; વાયુ વાહ્યાથીવ્રક્ષ કેરાં, ડાળાં ડાળી હાલે. ॥ ૧૧ ॥ તેનો દેખાવ પરછાયો કે, ઉભા થઇને નાશે; મનનો ધર્મ છે જેવું મનમાં, તેવું તેને ભાસે. ॥૧૨॥ એમ ભાસે કે અબળા આવિ, ઝડપ ઝાલવા જાય; જૈ જુએ તો પરચાયો દીશે, એટલે નિરાસ થાય. ॥ ૧૩ ॥ અરેરે હજી કેમ ન આવી, શું થયું હશે વિઘન; પાછો વાયુથી તંબુ ખખડે, દોડે દુરીયોધન ॥ ૧૪ ॥ આવેલાં છે આવેલાં છે એવું મનમા ધારે; મારી મશકરી કરવા માટે, સંતાઇ દોડાવી મારે. ॥ ૧૫ ॥ એ પ્રાણ પ્યારી એ પ્રાણ પ્યારી, શીદ દોડાવી મારો એમ કહીને સો ધવા લાગે, વાગે ઘણો ભણકારો. ॥ ૧૬ ॥ છેવટ થાકીને પાછો બેસે, ચીત થયું છે હરાયું; આખી રાત ઉજાગરો કીધો, એવે વ્હાણું વ્હાયું. ॥ ૨૭ ॥ વીહીલે મોઢે ગયો મામા પાસે, માર્યો જાગ્રણ કરાવી; નેત્ર જરાયે મીચ્યું નહોતુ, પણ પ્રેમદા નવ આવી. ॥૧૮॥ મામો કહે એ કેમ થયું, મળવા માટે જાવું; એમ કહીને ઘોડે બેઠો, ખબર લૈને આવું. ॥ ૧૯ ॥ એમ કહિ ચાલ્યો હવા ખાવા, બહુ પરપંચી કહાવ્યો; ચાર ઘડી વગડામાં ફરી, ડેહેરા તંબુએ આવ્યો. ॥ ૨૦ ॥ દુરીયોધન કહે કેમ મામા, શું લાવ્યા સમાચાર; મામોકહે દીશાયે ગઇતી, એકાંત મળી નાર. ॥ ૨૧ ॥ મેં એને બહુ ઠપકો દીધો, કહ્યું તે કેવો ધાર્યો; મ્હારો કો-મળ ભાણેજ તેને, ઉજાગરે કેમ માર્યો. ॥૨૨॥ તવ તે તારૂણી રડી પડી, કેહેવા લાગી એમ;ભીમશેન જાગતો રહ્યો હતો, એટલે આવું કેમ ॥૨૩॥ છત્રપતીને એવું કહેજો, મુજ કાજ જાગ્યા આપ; રંકના ઉપર રીશ ન ધરશો, ગુનો કરજો માફ. ॥ ૨૪ ॥ રીસાશો નહિ રાંકડી સાથે, કહી વહી આંસુ ધારા; દુરીયોધન કહે એવુંજ કહ્યું, ખાવો સોગન મ્હારા. ॥ ૨૫ ॥ મામો કહે શોગન તારા, વળી મને વાળ્યો વાતે; કહ્યું છે કે અવાસે તો આવીશ હું આજ રાતે. ॥ ૨૬ ॥ રાત્રીએ અવાય નહી તો, ધિરજ ધરજો ઉર, દાવ જોઇને થોડે દહાડે, આવીશ હસ્તીનાપુર ॥ ૨૭ ॥ તવ દુર્યોધન રાજી થયો, ધિરજ વાળી મન; મામો જેવે ભાણેજ તેવો લેબુદ્ધિ રાજન. ॥ ૨૮ ॥ તે દન રાતે જાગ્રણ કીધું, પણ

ન આવ્યું કોય; એવામાં રાત્રી વીતીને, જાત્રાનો દીવશ હોય. ॥ ૨૯ ॥ દુરીયોધન કહે ઓરે મામા, ચાલો મહાદેવ જઇયે; વાજતેગાજતે પેહેરી હોઢીને, હાથીપર સ્વાર થઇયે. ॥૩૦॥ પેહેરી હોઢીને બનુ રૂપાળો, મોહ પામે દ્રૂપતી; તે વિના રૂપાળા થવાનું, બીજું કારણ નથી. ॥ ૩૧ ॥ એમ કહીને સ્વારી ચડાવી, વાજતે ગાજતે ચાલ્યો; દરશન કરવા જતા કામીનો, જીવ રહે નહી ઝાલ્યો. ॥૩૨॥ રૂપાળા બની રૂપ દરશાવે, તે-થી સમજવો કામી; તીર્થે જઈ કરે ચાળા ચટકા, એ કુમતી હરામી. ॥૩૩॥ અવર ક્ષેત્રે પાપ કરે તો, તીરથ ક્ષેત્રે છુટાય; તીરથક્ષેત્રે પાપ કરે તે વજ્ર સરીખું થાય. ॥ ૩૪ ॥ સામાનું મન ચળાવાને, પેહેરે રૂડા પોશાક; નહીતો કારણ નહી પહેરવાનું, કયાં બોલવાનો લાગ. ॥ ૩૫ ॥ કંઈકિ કહેશે દેવ રીઝવવા પોશાક સારા ધરીયે; પણ દેવને રીઝવવાહોય તો તીલક છાપા કરીયે. ॥૩૬॥ માળાઓ ઝાલી બેરખા ઘાલી, ભજન કરતાં ફરીયે; શેમાં લખ્યું છે કે પોશાક પહેરો, કયાં કહ્યું છે શ્રી હરિયે. ॥ ૩૭ ॥ માટે શ્રોતાજને શીખ લેવી, ભજન મંડળ કરવું; પણ અ-વર મંડળી નવ કરવી, ભક્તનું સ્વરૂપ ધરવું. ॥ ૩૮ ॥ બીજું સ્વરૂપ ધારણ કરે, તે નર્કના અધીકારી, મોઢે ન કહે પણ રહે મનમાં મોહ પા-મે નારી. ॥ ૩૯ ॥ મેલો ઘેલો કેમ વેશ ન ધરે; શાને કરે ચતુરાઈ; મોઢે કહે દેવ રીઝવું છું, પણ મનમાં લુચ્ચાઇ ॥ ૪૦ ॥ અન્ય જગોનું પાતક છુટે, પણ તીરથે પાપ થાય; કો કાળે છુટવા નવ પામે, વેદપુરાણે ગાય. ॥ ૪૧ ॥ તીરથ યાત્રાયે જઇને, વિપ્રછે દે દાસપણું; તે પ્રાણીને પાતક ચોટે, બીજા સતઘણું. ॥ ૪૨ ॥ સુકીત સઘળું ધોવાઇ જાશે, કોપે પુન્યસ્લોક; કોટાણુ કોટી દાન કરે પણ, યાત્રા બને બધી ફોક ॥૪૩॥ દુરિયોધન કુબુદ્ધિ પ્રાણી, બાનું દરશન કરવા; દેવના ઉપર શ્રદ્ધા નથી ચાલ્યો પાપે પેટ ભરવા. ॥ ૪૪ ॥ અભીમાની હાથીપર બેશી; ચોદશ જોતો જાય; ગાંધર્વે જાણ્યું કુબુદ્ધિનો, આવેછે કોક રાય. ॥ ૪૫ ॥ એનો અભીમાન ઉતારી નાંખું, એમ કર્યો મનસુબો; સાંગ્ય ગ્રહીને દુરીયોધનનો મારગ ઘેરી ઉભો. ॥૪૬॥ પાપીના છડીદાર બોલ્યા, કોણ ઉભો દુરમતિ; મારગ મુકી અળગો જા હેં, આવે છે છત્રપતી. ॥૪૭॥ તો પણ ગાંધર્વ અળગો ન ખસે, પાછો વળ્યો છડીદાર; હાથીપર દુરીયો-ધન બેઠો, તેને કહ્યા સમાચાર. ॥ ૪૮ ॥ વલણ ॥ સમાચાર જઇને કહ્યો રોકયો આપણો પંથ વલ્લભ વદે છત્રપતી ક્રોધે ભર્યો અત્યંત. ॥

કડવું ૪ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશંપાયન એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું વન પરવ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ ક્રોધ ભર્યો દુરીયોધન બોલ્યો, એ કોણ છે રોકનારો; જાવો છડીદાર એને ઝાલી, બાંધીને માર મારો ॥ ૨ ॥ એવે આજ્ઞા દુષ્ટે દીધી, ગાંધરવે સાંભળ્યું કાન; એટલે અતી ક્રોધે ભરાયો, માહા બળીયો મસ્તાન. ॥ ૩ ॥ આવ્યો એ પાપી એમ રીસ વ્યાપી, કોપ ઘણેરો ચડીયો; છલંગ મારી ઉછળીને, જઇ હાથીપર પડીયો. ॥ ૪ ॥ શકુનીને નીચે નાંખ્યો, પાપીને બંધન કીધો; લાંબે દોરડે પોતાના એક, ચરણે ટાંગી દીધો. ॥૫॥ એવું કરીને સ્વર્ગે ચાલ્યો, રાય પોકારે બાપ; નીચે લબડતા ભાઇ ચાલ્યા, જેમ સમળી તળે સાપ ॥૬॥ એ જાય એ જાય સરવે કરતા, ત્યાં કોનો ઉપાય; એવામાં ભીમ ઝુંપડીપાસે, બ્હાર બેઠાછેત્યાંય ॥૭॥ એટલે દુષ્ટને લૈ જતાં જોયો, હરખ્યો અપરમપાર; અરજુનજીને સાન કરીને, ભીમે બોલાવ્યો બ્હાર. ॥ ૮ ॥ અરજુન આવ્યો ભીમે બતાવ્યો, જો ભાઇ જાય છે પાપ; અરજુને જોયું ભીમને કહ્યું, બોલીશ નહી તું આપ. ॥ ૯ ॥ ધરમરાજા ચેતી જાશે તે તો છોડાવી દેશે; ધરમે જોયું ઝુંપડીમાંથી, ચેત્યા વાતને વેશે ॥૧૦॥ ઉંચું જુએ છે વાતો કરેછે, હશીને અરજુનભેમ; કહો ના કહો પણ કૌતક કાંઇ, પુરણ પડીયો વેમ. ॥ ૧૧ ॥ ધરમરાજા બહાર આવ્યા, પોતે જોયું ગગન; ગાંન્ધર્વે ચરણે બાંધેલો દીઠો, પોતાનો દુરીયોધન ॥ ૧૨ ॥ ગરજના કરી પોતે બોલ્યા, મનમાં કર્યો પરીતાપ; ગાંન્ધર્વ એટલેથી ઉંચો ચડે તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૧૩॥ એટલેથી ગાંન્ધર્વ અચકી ઉભો ભીમશેન બોલ્યો વાણ; એટલેથી નીચે આવે તો, ઇંદ્રરાજાની આણ. ॥૧૪॥ ધરમને તવ ક્રોધ ચડીયો, અવળું બોલ્યો કેમ; ભીમ કહે સવળું કેહેતામાં બોલાઇ ગયું એમ ॥૧૫॥ ધરમ કહે સઉ સમજુ છું તું બોલ્યો વૈર ભાવે; પણ દુરીયોધન છુટે નહીતો, કરૂં ગમે તેમ ફાવે. ॥૧૬॥ તે માટે મુજ ભાઇને ઉતારો, અરજુનજી કરો કાજ; ભોમીથી ગાંધર્વ પગ સુધી, બાંધો બાણની પાજ. ॥ ૧૭ ॥ અરજુનને કહે વીરા મ્હારા, વન દુખમાં પડયો દુલી; બાણ વિદ્યા જાણતો હતો પણ હાલ ગયોછું ભુલી. ॥ ૧૮ ॥ ધરમ કહે જો ભીમ વીરા, પાખંડનું પરમાણ છોડાવો નહીં તો દંતમાં જીભ્યા દાબીને કાઢીશ પ્રાણ. ॥૧૯॥ નહીં તો અરજુનને સમજાવી, પાજ તમે બંધાવો, ભીમ કહે ભુલ્યા હોતે ભૈ

ગમે ત્યાં જૈ ભણીઆવો. ॥ ૨૦ ॥ ધરમ કહે ભણવા જાયે, તે જઈ આવે કયારે; ભીમ કહે મહીને છ મહિને, ભુલેલું આવડે ત્યારે. ॥ ૨૧ ॥ ધરમ કહે છ માસ સુધી, દરીયોધન રહે કયાંય;ભીમ કહે તેતોશું કરીયે, રેહેશે ત્યાંનો ત્યાંય. ॥ ૨૨ ॥ ધરમ કહે તું પડપંચી, સમજી ગયો સૌ તેહ; પરમેશ્વરના સોગન મુજને, તજીશ મારો દેહ. ॥ ૨૩ ॥ તવભીમે અરજુનને કહ્યું, પડયો પ્રતીજ્ઞાનો વાંધો; આમારાથીઉતપાત થશે,પાજ હવે તો બાંધો. ॥ ૨૪ ॥ તવ અરજુને ધનુસ ચઢાવ્યું, મુમત મનનો હણીયો; બાણ લેઇને પાજ બાંધવા, અગણીતો મંત્ર ભણીયો॥૨૫॥ ધરમ કહે ધારણ ખમો; બાંધવીપાજ નિરાળી;ભોમીપરથીસાફ કરીને બેઠા આસનવાળી. ॥ ૨૬ ॥ નીકુળજીને આગના કીધી, મુજને સારૂ લાગે, હૈં પડશે મ્હોટા ભાઇ તેને, કાંકરો કુકરી વાગે. ॥ ૨૭ ॥માટેમ્હારી આશપાશ વાળો, તો શાબાશી દેવું; કોમળભાઇને કાંઈ ન વાગે,ઉછંગ ઝીલી લેવું ॥૨૮॥ એમ કહીને ભોમી વળાવી, કહ્યું નરને બાણ સાંધો; મુજ ઉછંગમાં પડે એવી, રીતીથી પાજ બાંધો. ॥ ૨૯ ॥ અરજુને તવ બાણ મુકયું, વીદ્યાવંત છે આધી; ભોમીથી કે ગાંધ્રર્વ કેરા પગલગી પાજ બાંધી. ॥ ૩૦ ॥ એ ઢાળ પડતી પાજ બાંધાણી, બોલીયા ધરમરાય; મુજબંધુને મુકો ગબડતો, વીઘન જરા નવ થાય. ॥૩૧॥ કાંઈ ન વાગે અંગે ન લાગે, મુકો એ રીતે આપ;જો ગાંન્ધર્વ નહી માનો તો, દેઇશ તમને શ્રાપ. ॥ ૩૨ ॥ તવ ગાંન્ધર્વે શ્રાપના ભયથી, છોડયો તેણીવાર; કામી પાધરો રેહેજે કહિને, ચોઢયા તમાચા ચાર. ॥ ૩૩ ॥ પાજ ઉપર પછી આડો સુવાડયો; એટલે એ ગરબડીયો; ધરમરાયનાઉછંગ વિશે, આવી કુબુદ્ધા પડીયો. ॥ ૩૪ ॥ ધરમે ખંમ્મા ખંમ્મા કહ્યું, તવ અવગુણી ઉઠયો, મનમાં ઘણો લજવાણો એ, ઉછંગમાંથી ઉઠયો. ॥ ૩૫ ॥ ઉઠીને અવગુણી બોલ્યો, તમે કર્યું આ કામ;જાણો છો કે રાજ આપે, પણ દેવાનો ડામ. ॥ ૩૬ ॥ ભીમ કહે સાંભળો મોટા ભાઇ, સરપાવ આપ્યો સારો; ધરમ કહે હતો તો કહ્યું, કોણ છે બીજો કહેનારો ॥ ૩૭ ॥ એમ કહીને ત્યાંથી નાઠો, કૌરવ દળમાં ગયો; આવો આવો સહુ કરવા લાગ્યા, આતે શો ગજબ થયો ॥૩૮॥કરણ કહે વીરા મ્હારા એક મ્હારૂ વેણ થાપો, પાન્ડવને લ્યો નગ્ર વિશે થોડું ઘણું રાજ્ય આપો. ॥ ૩૯ ॥ આ વેળા એમણે ઉગાર્યો, જાણી પોતાનો ભ્રાત, તે ગુણનો કાંઇ બદલો વાળો, તો આપણે માથે જાત, ॥ ૪૦ ॥ દુરિયોધન કહે સાંભળો મામા, કરણે બતાવ્યું કામ, મામો કહે બુદ્ધિ નવ એને શું રા-

જયનો દે ડામ. ॥૪૧॥ છત્રપતી કહે શાબાશ મામા, આપણો એક વિચાર; મહાદેવનાં દરશન નથી કરવાં, પાછા વળો આ વાર. ॥ ૪૨ ॥ શાના એ મહાદેવ વિઘન કીધું, એમ ધર્યો મન રોશ; પોતાનો અવગુણ દુષ્ટ ન કાહાડે, દેવને મુકે દોશ. ॥ ૪૩ ॥ કાળે મોઢે કૌરવ લોકો, ગયા પોતાને ઘેર; બીજા આવેલા લોકોયે, યાત્રા કરી સુખ ભેર. ॥ ૪૪ ॥ પાંચે દાહાડે મેળો વેરાણો, રહ્યું નહી જન કોય; કપટી કીંકર કૌરવ કેરા આવતા જતા હોયે. ॥૪૫॥ એવામાં બોલ્યા ધરમરાજા, કયાં લગી હાંઇ રહીયે, વસ્તીની ઉપાદી મુકી ચાલો વનમાં જઈએ. ॥ ૪૬ ॥ એમ કહી ત્યાંથી નીકળ્યા, કુન્તા કેરા તન; ઉપાદિથી રહીત થાવા, ગયા કામીક વન. ॥૪૭॥ ત્યાં જઇને ઝુંપડીયો બે બાંધી, પાસે નદી કીનારો સંસારના વ્યવહાર પ્રમાણે, દ્રુપતિનો કર્યો વારો. ॥ ૪૮ ॥ પ્રથમ ધર્મની શેવામાં આવિ, એક ઝુંપડીમાં રહે છે; ચાર ભાઈ બીજીઝુપડીમાં, એ રીત વાસ વસે છે. ॥ ૪૯ ॥ એ વનમાં અછત ફળની, ક્ષુધા રહે નીત્ય લાગી, દ્રુપતી સુર્યનો મંત્ર જપીને, અક્ષયપાત્ર લ્યો માગી. ॥ ૫૦ ॥ એવિ થઈ આગના ધરમની, નારી જપી રવી જાપ; મંત્રને આધિન દેવતા તે આવી આપી ગયા આપ. ॥ ૫૧ ॥ દ્રુપતી કહે અન ઉપજાવું, બોલીયા ધરમ રાય; પેહેલું પ્રગટાવી વિપ્ર જમાડો, તે પછી અન્ન ખવાય. ॥૫૨॥ એવામાં ઇશ્વર ઇચ્છાયે, આવ્યા પાન્ડવ તન; મારગે જાતાં બોલાવી લાવી, કરાવિયું ભોજન. ॥ ૫૪ ॥ વિપ્રો જમીને વીદાય થયા; પછી બોલી શુભ સતિ; કહો તે ભોજન પ્રકટ કરૂં, આગના આપો પતી ॥૫૪॥ ધરમ કહે પ્રગટ કરો, જેમ સરવે થાયે રાજી, મ્હારે માટે રોટલો ને, તાંજરજાની ભાજી. ॥ ૫૫ ॥ તવ ભાઇયોયે વિચાર કીધો, જે માગ્યું ધરમરાય; તે આપણે પણ ખાવું ઘટે, બીજું નવ્ય ખવાય. ॥ ૫૬ ॥ એમ ધારિ સરવે એજ માગ્યું, ધરમ ખુશી થાય; ઇચ્છાકરી નારીયેકર ઢાંકયો, પ્રગટયું પાત્રની માંય. ॥૫૭॥ પ્રેમે પોતાના પતિને પીરસ્યું, એમ જમે નિત્ય અન; છાના શેવક ખબર કાહાવે, જાણ્યું દુરીયોધન ॥૫૮॥ દુષ્ટે કહ્યું ઓ મામા મ્હારા, પ્રેમદાપર રહ્યો પ્રેમ; તમ કહેતાતા કે આવસે હાંઇ હજી ન આવી કેમ. ॥૫૯॥ મામો કહે જાત્રામાં તુને; ગાંધ્રવે ગાંડુ કરીયું; તે જોઇને મન દ્રુપતિનું, તુજપરથી ઉતરીયું. ॥ ૬૦ ॥છત્રપતી કહે વાત સાચી, પણ કાંઈ ખેલ ઉડાવો; ગમે તેમ કરિને મામા, રૂપાળી ઘેર લાવો. ॥ ૬૧ ॥ મામો કહે કે કામીક વનમાં, કામીક નામે અસુર; તે ન્હાનપણાનો મીત્ર મ્હારો, તેડાવું હસ્તીનાપુર. ॥૬૨॥ એની

પાસે હરણ કરાવી, મંગાવું દ્રૂપતી, માયાવી જબરો છે જોદ્ધો, તે લાવશે મુજ વતી. ॥૬૩॥ વલણ ॥ મુજ વતી તે લાવશે, અબળા તારે ઘેર; પાંચે કુન્તી સુતને, મારી નાંખશે ઠેર. ॥ ૬૪ ॥

કડવું ૫ રાગ ચોપાઈનો.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરિક્ષત કેરા તન; વાત સાંભળી હરખ્યો રાય, મામા ઝટ કરો ઉપાય. ॥ ૧ ॥ મામે પત્ર લખ્યો તે વાર, દાસ સાથે મોકલીયો સાર; થોડે દહાડે તે વન પળીયો, એવે રખડતો કામીક મળીયો ॥ ૨ ॥ તેને પત્ર આપ્યો જે વાર, વાંચીને નિકળ્યો તે વાર; એતો હસ્તીનાપુર આવ્યો, એને શકુનીયે બોલાવ્યો ॥ ૩ ॥ ગયો દુરીયોધન કને લેઈ, લે આવ્યો મ્હારો સ્નેહી; દેખી ઉઠયો દુરીયોધન, દીધું પોતાની પાસે આસન ॥ ૪ ॥ મુજ મામાના મીત્ર છો તમે માટે મામા માનીશું અમે; બોલ્યો કામીક મુખથી એજ, હુંતો મામો ને તું ભાણેજ. ॥ ૫॥ તવ છત્રપતી બોલ્યા સામા, તમે સહુ કહેવાના મામા; મને મીથ્યા ભાણેજ ભાંખો, સાચા હોતો શતરૂ શીદ રાખો ॥૬॥ મુજ શતરૂ વશ્યા તમ વન; મ્હારા કાકાતણા પાંચ તન; બોલ્યો દુષ્ટ સુણો છત્રપતિ, તેની મુજને ખબર નથી ॥૭॥ હવે જાણ્યું તો તતપર થાવું, તારા શતરૂઓને ગળી જાવું; બોલ્યો દુરિયોધન તે વાર, પાંચપુરૂશને એક નાર. ॥૮॥ જઇ પાંચને ગળી જાવો, જોડે રૂપાળી છે તેને લાંવો; ત્યારે જાણીશ મામા સાચા, નહીતો ત્યાં સુધી કાચા. ॥ ૯ ॥ સુણી કામીક ઉઠયો સાર, આવ્યો પોતાના વનમાં તે વાર; લાગ્યો શોધવાને દુષ્ટજન, પાંડવોયે કર્યું છે સહ્યન ॥ ૧૦ ॥ થયેલો છે મધ્યાન કાળ, આવ્યો ઝુંપડીયે વિક્રાળ; બોલ્યો ગરજના કરીને પાપી, કોણ વશ્યું કોણે જગો આપી. ॥ ૧૧ ॥ સુણી જાગી ઉઠયા પાંચ વીર; આવ્યા બારણે ગુણ ગંભીર; આવી જોવાને દ્રૂપતી નાર, દેખી ધરૂજી અપરમપાર॥૧૨॥ એવે બોલીયો બળીયો ભેમ, અલ્યા કોણ તું આવ્યો કેમ; બધી ધરણના અમે ધણી, કેમ આવ્યો તું અમારા ભણી. ॥ ૧૨ ॥ સુણી કામીક વધો વચન, તમે સાંભળો મુરખ જન; હુંતો ચોકી કરૂં આ વનની, બધી ધરતી છે દુરીયોધનની. ॥૧૩॥ એતો થાય છે ભાણેજ મ્હારો, તેનો શતરૂ તું કોણ રેહેનારો; તારી જોડે આ નારી આવી, મ્હારા ભાણેજે તે

મંગાવી ॥ ૧૪ ॥ ભીમ બોલ્યો સુણો ધર્મરાય, માગી દુરીયોધને ક-
ન્યાય; તમારા ભાઇનું કષ્ટ કાપો, મંગાવી દ્રૂપતી તે આપો ॥ ૧૫ ॥
બોલ્યા ધરમરાય મુખ એમ; સદા દુરિજન તે કરૂ કેમ, પછી બોલ્યો
વૃકોદર વાત, બોલો કેમ કરીશું ભ્રાત ॥ ૧૬ ॥ તવ નીકુળજી એમ બો
લે, મારે મન દુષ્ટ તરણા તોલે, પહેલી કરૂ એનાથી લડાઇ, હારૂં તો ત-
મે કરજો ચડાઇ ॥ ૧૭॥ એમ કહી લીધાં હથીઆર, થયો કામીક સા-
મો તૈયાર, ઉભો સુક્ષમ રૂપે અસુર, થયા યુધ્ધ કરવાને આતુર ॥ ૧૮ ॥
એવે નીકુળે ફેંકયા બાણ, દહીત ગળી ગયો પ્રમાણ, ત્યારે મારીયાં બા-
ણ અનેક દહીત ગળી ગયો એક એક ॥૧૯॥ પછી નીકુળને ક્રોધ ચ-
ડીયો, દોટ મુકી કોટે બ્હાજી પડીયો; તવ કામીકે કેવું કરીયું, એણે મા-
યાવી સ્વરૂપ ધરીયું ॥૨૦॥ થયો લાંબો એ બતરીસ તાડ, ત્રણ તાડનાં
પોહોળાં હાડ; એણે પોહોળુ સ્વરૂપ કર્યું એવું, એનું મુખ દરવાજા જેવું
॥૨૧॥ એના નાક મોહોટાં ઘંડાળા, દીશે કદરૂપ મહા ભયવાળા; તેણે
નીકુળજીને ઝાલ્યો, મરડી મસળી મુખમાં ઘાલ્યો ॥૨૨॥ દાબ્યો ઘોઘ-
ળામાં તેવો પેઠો, જઇ નીકુળ પેટમાં બેઠો એવે શેદેવ કોપે ચડીયા, જાણી
જોઇને બ્હાજી પડીયા ॥૨૩॥ તેવો દહીત ગળ્યો પહોળે મહોડે, તેતો જઇ
બેઠા નીકુળ જોડે; તવ ઉભો થયો અરજુન, એને કોપ ચડીયો ધનધન
॥૨૪॥ રાગ ઝડપનો દોહરો ॥ અગણીત મંત્રથી બાણ મુકયાં, ઘણીક
કીધી વૃષ્ટી; જેટલા આવ્યાં તેટલા ગળીયાં, અસુરને નહી કષ્ટી ॥ ૨૫ ॥
પછી દહીતે દોટ મુકીને, અરજુનજીને ગળીયો; સેદેવ નીકુળ બેઠા ઉ-
દરમાં, તેને જઇને મળીયો ॥૨૬॥ છેવટ ઉઠયો સુત વાયુનો, બાજ્યો
બહુ બળ કરી; કાળ રૂપે ભીમને ઝાલ્યો, ઉતપાત કીધો અરી ॥ ૨૭॥
વૃકોદરનું કાંઈ ન ચાલ્યું, ચરણમાંથી ઝાલ્યો; લાંબે હાથે મોઢું ફાડીને
અસુરે ઘોચી ઘાલ્યો ॥ ૨૮ ॥ પોળ સરીખું ગળું પહોળું, ભીમ ગયો
ઉદરમાં; ચારે બંધુ ભેળા થયા, જાણે બીરાજ્યા ઘરમાં ॥ ૨૯ ॥ પછી
જઈ ઝાલ્યા ધરમને, દ્રૂજી ગઇ દ્રૂપતી; અસુરે યુધીષ્ઠર ગળીયા, આક-
ળો થયોછે અતી ॥૩૦॥ ભીમ કહે પધારો ભાઈ, ઘરજાણી હે રહીશું; ધ
રમ કહે ત્રણ પહોર પછી, સરવે મરી જઇશું ॥ ૩૧ ॥ એના શરીરનું
ઝેર ચડશે, ન ચઢેતો પણ ખોટું; આ મળ મુત્રમાં પડી રહેવું, તેથી શું
દુખ મહોટું ॥ ૩૨ ॥ સર્વ મળી પ્રભુને પોકારો, તે નાંખસે ભીડ ભાગી;
તવ પાંચે આરાધન કીધું, ખરે ખરી લેહ લાગી, બારણે દ્રૂપતી ઉભી
ઉભી, ધ્યાન પ્રભુનું ધરતી; હેયું ફાટે અતી ઉચ્ચાટે, એવું આક્રંધ

કરતી. ॥ ૩૪ ॥ વળણ. ॥ કરે આક્રંદ અતી ઘણું, રડતી રૂદીયા ફાટ; વલ્લભ વદે વન વીશે, ભય ભર્યો દહીતનો ઘાટ.

કડવું ૬ નાટકીનો અઘોર વનમાં હે પ્રભુ એ રાગ.

ઉભી ઉભી અબળા રડે, મ્હારી કોણજ લે સંભાળ. ॥ ટેક ॥ વનીતા વીકટ વન વિશે, ગભરૈછું ગોપાળ; ડુબુછુ દારૂણ દુખમાં હું, દહીત દેખી વીકરાળ, ઉભી. ॥ ૧ ॥ પાપી પતીને ગળી ગયો શું થયું દીનદયાળ; એકલડીની શી ગતી; ખોયા સાસુડીના બાળ ઉભી. ॥ ૨ ॥ ચીર સભામાં પુરીયાં, ન થયો વાંકો વાળ; આ વેળા જો લજ્યા જશે તો કરીશ મ્હારો કાળ. ઉભી ॥ ૩ ॥ ભજન તારૂં છુટી પડયું, જ્યાને ત્યાં જંજાળ; ઠરી ઠેકાણે બેઠાં નહી તે, તુજ માથે પષ્ટાળ, ઉભી. ॥ ૪ ॥ કલેવર અસુરનું કારમું, જોઈ પડી છે ફાળ; અરેરે કહી બેશી ગઇ એણે કર મેલ્યો કપાળ. ઉભી. ॥ ૫ ॥ વળણ. ॥ કર કપાળે મુકીયો, રડતી અપરમપાર; વદે વલ્લભ તવ આવિયા, પોતે જુગદાધાર. ॥

કડવું ૭ રાગ પંજાબી સોરઠો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, વનપરવ મહિમાય. ॥૧॥ દ્રૂપતીયે ધ્યાન ધર્યું હરિનું, આવ્યા જુગદાધાર; અસુર સામા યુદ્ધે ઉભા શ્રી કૃષ્ણ દેવ મોરાર. ॥ ૨ ॥ તેવો અસુરે કોપ કીધો, જુગજીવંનને ઝાલ્યા, હાથ પગને અંગ ભેગુ કરીને, કૃષ્ણને મુખમાં ઘાલ્યા.॥૩॥ જાણી જોઇ પ્રભુ ઉતર્યા ઉદરમાં, દીઠા પાન્ડવ બળીયા;ધર્મ કહે તમે કયાથી આવ્યા, એ સુંદર શામળીયા. ॥૪॥રૂધીર માંઉશને મળમુત્રથી, નીકળોને બ્હાર કાડો;આ દુખ હવે નથી વેઠાતું ની રવરતી પમાડો. ॥ ૫ ॥ પ્રભુને પાપી ગયો કે, દ્રૂપતી મુરછામાં પડી તે સરવેની પીડા જાણીને, કૃષ્ણ કોપ્યા તે ઘડી ॥૬॥ અંતરયામી આકળા થયા,વિશ્વ તણાજે ભુપ; પાપીના પેટવીશે પ્રભુએ, ધરીયું, વૈરાટ રૂપ. ॥૭॥ હાથમાં હાથને ચર્ણમાં ચર્ણો, ચાલ્યા શ્રી જુગધીસ; પોળા ન થયા ભક્ત જાળવવા, ઘાલ્યું શીશમાં શીશ. ॥૮॥ એ રીતે આપ ઉંચા વધી, લાંબા થતા જાય; તવ આંખ્યો તરી કામીક કેરી, દુષ્ટ લાંબો

ખેંચાય. ॥ ૯ ॥ તાળવું ફાટયું પ્રાણ નીકળીયો, પાન્ડવ નીકળ્યા બ્હાર ર; ભક્ત ઉગારી અંતરધ્યાન થયા, પોતે જુગદાધાર ॥ ૧૦ ॥ તે પછી સ્વરૂપ નહાનું થયું, અસુર કેરૂ સાર દ્રૂપતી ધરમે બેઠી કીધી શું કર્યું વાયુ કુવાર ॥ ૧૧ ॥ પાપીનો પગ ગ્રહી મડદુ ઉછાળ્યું, અસુર આકાશે ચડીયો; બહુ બળમાં બળીઆયે ફેંકયો તે, હસ્તીનાપુર પડીયો. ॥ ૧૨ ॥ તે વાત જાણી દુરીયોધને, થઇ ગયો નીરાશ; રૂપાળી નથી મળવાની, છુટી પડી મુજ આશ. ॥ ૧૩ ॥ પાન્ડવ કામીક વનમાં રહ્યા, નીરભયપણે પોતે; કામીક કેરો-નાશ થયો, ગયો ભય હતો તે. ॥ ૧૪ ॥ અક્ષેપાત્રથી અન ઉપજાવે. જમે રમે કાહાડે દન; દુરીયોધનેતેવાત જાણી, સુખે રહ્યા સતી તન. ॥ ૧૫ ॥ એવે હસ્તીનાપુર વીશે; દુરવાસા રૂશી આવ્યા; પોતાની સંગે પાંચ શહસ્ર વીધારથીને લાવ્યા. ॥ ૧૬ ॥ દુરવાસાનામંત્રે થયેલા, પાન્ડવ કૌરવ સર્વ;તેથી દુરિયોધન સામો ગયો, તે વેળા તજી ગર્વ. ॥ ૧૭ ॥ પધારો પીતાજી પધારો પીતાજી, કહી તેડી લાવ્યો ઘેર; દુરવાસા કહે પાંન્ડવ કયાં છે, તે કહે મુજને પેર. ॥ ૧૮ ॥ દુષ્ટ કહેકહુછુ પીતાજી,પેહેલું કરો ભોજન;એમ કહી વીપ્રોનેજમાડયા પછી બોલ્યો વચન. ॥૧૯॥ અમે ને પાન્ડવ બાજી રમીયા, સરત કરી સજસાજ; તેતો રમતાં પાન્ડવ હાર્યા, મુકી દીધું બધું રાજ. ॥૨૦॥ મેં કહ્યું કે રાજ્ય લ્યો તમારૂં, ન માન્યું કુન્તી તન; કહ્યુ વચનભ્રષ્ટ ન થૈયે, એમ કરી ગયા વન. ॥ ૨૧ ॥ પાપીયે જાણ્યું દુરવાસાને પ્રપંચે મોકલું આપ, ત્યાં જઇ ખાવા પામે નહી તો, ભુખ્યા રહી દે શ્રાપ. ॥૨૨॥ મધ્યાનકાળે પાન્ડવજમે, પછી જમે દ્રુપતી; પ્રેમદાના જમી રહ્યા પછી, અન ઉપજતું નથી. ॥ ૨૩ ॥ એટલે જમાડશે કયાંથી લાવી, ભુખે થશે પરીતાપ; કળકળશે વીપરોની આંતરડાં એટલે દેશે શ્રાપ. ॥ ૨૪ ॥ એવું વીચારી દુષ્ટ બોલ્યો, પાંન્ડવકાહાવે સંદેસા; દુરવાસા આવેતોમોકલજો, કાહાવે છે હમેશા. ॥ ૨૫ ॥ માટે તમે જાવો કામીક વનમાં, જૈને ભેગા થાજો; પણ મધ્યાન થવા દેઇને, પછી ઝુંપડીયે જાજો. ॥ ૨૬ ॥ દુરવાસા કહે વારૂ બેટા,કહી થયા વીદાય; વીધારથી લેઇને સંચરીયા, કામીક વનની માંય. ॥ ૨૭ ॥ મધ્યાનકાળ થઇ જવા દીધો, તવ ઝુંપડાયે જાય; પાન્ડવ જમીને સુઇ રહ્યા છે, દ્રૂપતી ચાંપે પાય. ॥૨૮॥ ઉલટ લાવ્યા વીપરો આવ્યા, મળવાના મનસુબા; જુંપડીયે આવી ભીક્ષાનદેહિ, કરીને આગળ ઉભા. ॥ ૨૯ ॥ દ્રૂપતીયે શબ્દ સાંભળીયો, પડી પેટમાં ફાળ; પોતે પોતાના પતી ઉઠાડયા, આવ્યા છે વીપ્રના બાળ. ॥ ૩૦ ॥

પાંચે ભાઇઓ ધ્રુજતા ઉઠયા,કયાંથી લાવીશું અન, ભુખ્યાબ્રાહ્મણે ભીક્ષા માગી, શું દેઇશું ભોજન ॥ ૩૧ ॥ હસ્તે મોઢે આવીને નમ્યા, આપ્યાં દરભાસન; માંહોમાંહે કહેવા લાગ્યા વીપરો, હવે તો માગો અન ॥૩૨॥ તવ પાન્ડવો સમજી ગયા, બોલ્યો વાયુ સંતાન; મહારાજા હું રસોઇ કરૂછું, કરી આવો તમે સ્નાન ॥૩૩॥ તવ બ્રાહ્મણો ન્હાવાને માટે, ચાલ્યા ગંગાતીર; તે વેળા વીચાર કરવા, લાગ્યા પાંચે વીર ॥ ૩૪ ॥ ધરમ કહે દ્રુપતી જમી અન ઉત્પન્ન નહી થાય; આશા બંધ બ્રાહ્મણ આવ્યા, નીરમુખ કેમ રખાય ॥ ૩૫ ॥ સ્નાન કરીને આવશે ત્યારે, શું દેઇશું ભોજન; શું મ્હો આપણ બતાવીશું, શાના સતીના તન ॥ ૩૬ ॥ ભીમ કહે કે સુણો વીરા, અન માગે તો શું કહીએ; માટે ઉઠો તેડીલેઉ તમને હૈથી નાશી જઇએ ॥ ૩૭ ॥ નહી દેખે એટલે જશે પાછા, ઓશીઆળા નહી થાશો, ધર્મ કહે આસા દેઇ જઇએ, એતો પડે નીશાસો ॥ ૩૮ ॥ નોહોતરૂં દઇને નાશી જવું, તે કરતાં ભલુ મરવું; કાષ્ટ લાવીને ખડકો ચીતા, મહારેતો એજ આદરવું ॥૩૯॥ ચાર ભાઇને દ્રુપતી બોલ્યા વીપ્ર રહે વીહીલે મહોડે; માટે અમારે જીવવું નથી; મરશું તમારી જોડે ॥ ૪૦ ॥ એવું કહેતામાં ભીમસેન ઉઠયો, કાષ્ટ લાવી કરી ચીતા અગ્ની મુકીને સળગાવી, ગાય પ્રભુની ગીતા ॥ ૪૧ ॥ ચીતાની પરદક્ષણા ફરવા; લાગ્યા ધરમરાય, તેમની પુંઠે ભીમસેન અરજુન, સેદેવની કુળ જાય ॥ ૪૨ ॥ સર્વથી છેલ્લી દ્રુપતી છે; સમર્યા પુરૂષ પુરાણી, ભકતને વશ છે ભુધરો તે, ભગવાને વાત જાણી ॥ ૪૩ ॥ મેંને પાન્ડવોએ અવતાર ધરીયો, ભોમી તણા ભાર હરવા; તે કારજ કાંઇ કર્યું નથીને પાન્ડવ બેઠા મરવા ॥૪૪॥ એ મરસે કે મરવું પડશે, મહારે એમની સાથ, શેદેવ સાથે બંધાયોછું, વચનને હાથો હાથ ॥૪૫॥ એમ જાણ્યું પાવડીયે ન ચઢીયા,ન ચઢયા ગરૂડે પોતે; અંતરધ્યાન થઇને આવ્યા, વનમાં જોતે જોતે ॥૪૬॥ જાણે રખડતા ને રવડતા, અથડાતા કુટાતા; ઝરડાના ઉઝરડા થયા, ચરણે દેખાય જેમ લુટાતા ॥૪૭॥ એવે સ્વરૂપે આવે છે પ્રભુ; પાન્ડવે દીઠા દ્રષ્ટ, ધરમ કહે શ્રી કૃષ્ણ આવે છે, એ મોટું થયું કષ્ટ ॥ ૪૮ ॥ ચરચા જોઇ જઇને વાત કરશે. પાન્ડવ તો નાશ હુઆ, બ્રાહ્મણને ખવરાવા ન મળીયું, ચીત્તા કરી બળી મુઆ ॥૪૯॥ તેથી ઘરડાંની ઇજ્જત જાયે, ભીમ કહે હું નડું; તમે તમારે પડવા માંડો, હું કૃષ્ણને લેઇ પડું ॥ ૫૦ ॥ તે પછી કોણ વારતા કહેશે, એટશે બોલ્યા ધર્મ;અરે મુરખ આશું ધાર્યું, પુરણ પાપનું કર્મ ॥ ૫૧ ॥

આપણે માટે બીજાને નડવું, એતો અતી અન્યાય; નિરાંતવા થઇબેસો હેઠા, થનારૂં હોય તે થાય. ॥ ૫૨ ॥ વળણ. ॥ એમ ધારી બેશી ગયા, સાંભળને તું રાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કૃષ્ણ કરે કરૂણાય.

કડવું ૮ રાગ સોભાગ્યનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, અરણીક પર્વ મહિમાય. ॥૧॥ અંતરયામી ગરૂડાગામી આવ્યા કરી ઢીલું મુખ; દ્રૂપતી પ્રત્યે કેહેવા લાગ્યા, ભગની લાગી છે ભુખ. ॥૨॥ ભુલો પડયો ને ભુખ લાગી છે, કાંઇક ખાવા લાવો; તવ મુખ મરડી દ્રૂપતી બોલી, ભાઇ ભગનીને ખાવો. ॥૩॥ પ્રભુ કહે કેમ આમ બોલોછો, ક્ષુધાની પીડા કાપો; અક્ષેપાત્રમાં ઢાંકેલું હશે, તેમાંથી ખાવા આપો. ॥૪॥ દ્રૂપતી કહે જાણતા હોતો, હાથે લેઇલો ગોવાળા; ભીમે મનમાં એમ વિચાર્યું, ઢાંકી મુકયા છે ઇટાળા. ॥૫॥ તવ ત્રીલોકનો નાથ પધાર્યા, પરણકુટીમાં પેઠા; અક્ષેપાત્ર ધોઇને ઢાંકેલું, તે લઇ જોવા બેઠા. ॥૬॥ તેમાં દિઠો તાજરજાની ભાજીતણો એક તાર; શળી લેઇને ખોતરી કાહાડયો, પોતે જુગદાધાર, ॥૭॥ તે તાર મુકયો હાથેળીમાં, તેના ભેગું જળ લીધું; ભકતની લજ્યા રાખવાને, કૃષ્ણજીએ કેવું કીધું. ॥૮॥ જળમાં સ્થળમાં પણ આકાશમાં, દેવને દાનવ જેહ; માનવ પશુ પક્ષી પતંગીયા; કીટ ત્રપત થાઓ તેહ. ॥ ૧૦ ॥ જેને જેવી જમવાની ઇચ્છા, તેવી તેની પુર્ણ થાજો; કલ્પના કોઇને જરા ન રહે ક્ષુધા સરવની જાજો. ॥૧૧॥ એમ કહીને આચમન કીધું કૃષ્ણે કરી અતી દષ્ટી; વીશ્વંભરે વીશ્વનાં, પેટ ભરીયાં ત્રપ્ત થઇ સહુ શ્રષ્ટિ॥૧૨॥ બ્રાહ્મણ માટે ભક્ત દુભાણા, ભક્ત માટે ભગવાન; ભીડ ભાગીને ભુધરેજી, થઇ ગયા અંતરધ્યાન. ॥૧૩॥ એવે પાન્ડવને ઓટકાર આવ્યો, જાણે ઉદર અતી ભરીયાં; ભીમ કહે કેમ મને આમ લાગે, મોદિક ભોજન જાણે કરીયાં. ॥૧૪॥ ધર્મ કહે કરી કૃષ્ણે કરૂણા, આવી થયા અંતરધ્યાન; વીશ્વંભરે વીશ્વનું પેટભરીયું, ભીડભાગી ભગવાન॥૧૫॥ જાવો જઇ વીપ્રોને તેડી આવો, ચીંતા ન ધરશો લગાર; તવ ભીમ ગયો ગંગાની તીરે, ચાલો મહારાજ થયું ત્યાર.॥૧૬॥એટલે માંહોમાંહી કહેવા લાગ્યા,ક્ષુધાજણાતી નથી; કૈકકહે જમ્યોકેળાંને પોળી,કૈકહેમો

દીક અતી. ॥૧૭॥ એમ સરંવ બોલ્યા ભાવતાં ભોજન કહ્યું દુરવાસાને મુખ; માહારાજા ભીમ તેડવા આવ્યો, પણ પેટમાં નથી ભુખ. ॥ ૧૮ ॥ તવ રૂશીયે મનમાં વીચાર્યું, સૌને ખાધાનો હતો પ્રેમ; હવે ક્ષુધા સહુની કયાં નાઠી, આમ બન્યુ આ કેમ. ॥ ૧૯ ॥ એવું સમજી માંડી સમાધી, તેમાં જાણી લીધી પેર; સમજી રહી બ્રાહ્મણોને લેઇ, ગયા પાન્ડવના ઘેર. ॥ ૨૦ ॥ આવ્યા રૂશી આસન બેઠા, હશીને વધા વચન, એ ભીમ બેટા ભુખ લાગી છે, લાવો કરાવો ભોજન, ॥૨૧॥ ઉતાવળ તું અતી કરતો તો, હવે દે પીરસણું કાહાડી; તવ ભીમ કહે એરે પીતાજી, થૈ ગૈ કેવારની તાહાડી. ॥૨૨॥ બોલ્યા રૂશી થઇને ખુશી, અમે ગયાતા સરીતા, ત્યાં વાર લાગી તેથી થૈ ટાઢી, મરવાની સળગેલીચીતા. ॥૨૩॥ પણ પુત્ર પ્રભુ સાહાય છે તમને, તેણેથી કારજ સરીયું; વીશ્વંભરે આવીને વીશ્વનું, ભરણ પોશણ કરીયું, ॥ ૨૪ ॥ દુષ્ટ મતીના દુરીયોધને, પેટમાં રાખ્યું પાપ, મધ્યાનઃ પછી મોકલ્યા અમને, તમનેદેવરાવા શ્રાપ ॥૨૫॥ તમેને કૌરવ ઉત્પન થયા, મ્હારા મંત્રો પ્રતાપ; માટે એક રીતે તમે પુત્રો, એક રીતે હું બાપ. ॥૨૬॥ ધર્મ કહે સત્ય છે મ્હારાજા, તમ વડે છે અદાપી; દુરવાસા કહે મળ્યો જસ તમથી, પણ પેલા નીકળ્યા પાપી. ॥૨૭॥ પાપીએ પાપનું કર્મ કરીને, તમ સંગ કપટ કીધું; બાજી રમાડીને ઘરબાર રાજ્ય પાટ, સરવસ્ત લુટી લીધું. ॥ ૨૮ ॥ દ્રુપતી ઉપર કરી કુદ્રષ્ટી,ત્રણ ત્રણ ચારચાર વાર; આટલું કર્યું તોયે શ્રાપ દેવરાવા, મોકલ્યા અંધ કુવાર. ॥૨૯॥ તેથી આસીરવાદ તમને અમારો, તમારા બહુ જય થાજો; દુષ્ટમતી દુરીયોધન કેરૂ, મુળસમુળુ જાજો. ॥૩૦॥ તવ ભીમે કહ્યું તથા અસ્તુ; વચન ચઢાવ્યું માંથે; દુરવાસા કહે પ્રથમે કહ્યું છે, એ સહુ મરે તુજ હાથે. ॥ ૩૧ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમરાજા, બાપજી વરતવું વટે; છોરૂ કછોરૂ થાય કદી પણ, માબાપને આ ન ઘટે. ॥૩૨॥ શ્રાપ દીધો તમે મુજ બંધુને; તે થાય છે પરીતાપ; તેનો અનુગ્રે કરો કૃપાળું, એરે મ્હારા મા બાપ. ॥ ૩૩ ॥ તમોને અમ પાસે મોકલીયા, તેતો કર્યો ઉપકાર; તમારાં દરશન અમે પામ્યા, તે માનીયે આભાર. ॥ ૩૪ ॥ રૂશી કહે ધન્ય ધરમ રાજા, ધન્ય ધરમ તારૂં નામ; અવગુણ બદલે ગુણ માને છે, તે તારૂ ઉત્તમ કામ. ॥૩૫॥ ગુણ પછાડે અવગુણ કરે તે, સો પાપીનીપ્રીત;અવગુણ પુઠે ગુણ માને તે.સોરૂડાની રિત. ॥ ૩૬ ॥ એમ કહી રહ્યા રૂશીજી, પાન્ડવ પર પ્રેમ વાપ્યો; વનમાંથી કાષ્ટ લાવીને ભીમે, રેહેવાને મઠ બાંધી આપ્યો. ॥ ૩૭ ॥ તે

દનથી દ્રૂપતીયે ધાર્યું; વીપ્રમાટે દેહે દમવું; ઓચીંતુ કોઈ આવિ ચડે માટે, સાંજ પડે નીત્ય જમવું. ॥ ૩૮ ॥ વિપ્ર રહ્યા ત્યાં આનંદ કરવા પાન્ડવો સુખ પમાડે; અક્ષેપાત્રથી અન ઉપજાવી, ઇચ્છા ભોજન જમાડે. ॥ ૩૯ ॥ કરે નીત્ય શેવા શ્રધાળુ એવા, શુભ સતીના તંન; પ્રષ્ણુ પુછી જ્ઞાન ગ્રહણુ કરે છે, આનંદમાં કાઢે દન. ॥૪૦॥ એમ રૂષીને રાખ્યા છ મહીના, પછી બોલ્યા રૂષી રાય; ઓરે દીકરા આગળ મળશું, હવે તો કરો વિદાય. ॥૪૧॥ છમહીના તમે વિપરોને શેવ્યા, મનમાં થઇને મગ્ન; નીત્યાન કરાવ્યા બ્રાહ્મણુ ભોજન, તેતો થયો બ્રહ્મ યજ્ઞ. ॥ ૪૨ ॥ આશીશ અમારી જય છે તમારિ, કહીને માગી:વીદાય; ઉદાસીથઇને વીદાય દીધી, રહ્યા પાંન્ડવ ત્યાંને ત્યાંય.॥ ૪૩ ॥ તે વનમાં વારો ચાલે છે, દ્રૂપતી કેરો સાર; ઇશ્વર ઇચ્છાયે ધર્મ તણો ત્યાં,ગર્ભ રહ્યો તેવાર.॥૪૪॥ એટલે વારાબંધઅવરના, નેકનીતી સુખ નેટ; એમ કરતાં દસ માસજ થયા, પુત્ર પ્રસવિયો પેટ. ॥ ૪૫ ॥ તે સુત સવા વર્ષનો થયો, તવ વારો શરૂ થાય; એવે ભીમ તણા વારાનો, પ્રગટયો પુત્ર પ્રજાય. ॥ ૪૬ ॥ એ રિતે પાંચેના વારામાં, પાંચ થયાં છે તન; એવામાં એક દહાડો બોલ્યા, પોતે ધરમ રાજન. ॥૪૭॥ હવે આ વનમાં નથી ગમતું, ચાલો બીજે સ્થળે જૈયે; એટલે સરવે કબુલ કીધું, ધીરીત વન જઈ રહાયે ॥૪૮॥ એમ કહીને ત્યાંથી નીકળ્યા, કુન્તા સતીના તન; નદી કીનારે ડુંગરપર જઇ, વશીયા ધાવત વન. ॥૪૯॥ ડુંગર ઉપર વ્રક્ષ પીંપળાનું, ઝુંપડી બાંધિ તેની તળે; નીચે નીરમળ ગંગા વહે, સ્નાન કરે તેહ જળે. ॥ ૫૦ ॥ એ રીતે પાંન્ડવો રહ્યા છે, સાંભળને તું રાય; દ્રૂપતીને પાંચ પુત્ર થયા તે, દુષ્ટને ખબર થાય. ॥ ૫૧ ॥ વળણુ. ॥ દુરીયોધને તે જાણીયું, થયો મન અતી ઉતપાત; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કહી મામાને વાત. ॥ ૫૨ ॥

કડવું ૯ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશગપાયે એણિપેરે બોલ્યા; સુણુ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું વન પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ દુરીયોધને કહ્યું મામાને દ્રૂપતી થૈ વસ્તારી; પણ મુજ આશા પુરી ન પડી, દલડુ દુભાય ભારી॥૨॥ ઓરે કરણુ એને માટે, થશે મુજ જીવનીહાણ; કર્ણે વીચાર્યું જ્યારે ત્યારે

એને સારૂ જશે પ્રાણ.॥૩॥ એટલે બોલ્યો મામો શકુની, જો મુજ બુ-દ્ધી ચલાવું; ચાલો સભામાં યુક્તી કરીને, એજ રૂપાળી મંગાવું. ॥૪॥ એટલે ઉઠી ગયા સભામાં, મામાયે કેવું કીધું, બાસઠ પાનનું સુરવીર બીડું, સભામાં બનાવી દીધું.॥૫॥ તે બીડું ફેરવ્યું સભામાં, સુરો પુરો કોઈ થાય; દુરીયોધનનું કામ કરવા, મુખવાસ લૈને જાય.॥૬॥ દ્વીવીત વનથી હરીને લાવે, છત્રપતીની મનમાની; તે ધણીને ભાગ અપાવું, રાજ્ય તણો બે આની. ॥૭॥ સર્વ સભાએ વીચાર કીધો, આશા કરે તે ફોક; પાન્ડવ પાસેથી હરણ કરે, તે પામે જમ લોક. ॥ ૮ ॥ એવા ભયથી કોઇ ન ઉઠ્યું; જેદ્રથે મન કીધું,સાળાની ચાકરી કરવી મટશે, એમ જાણી બીડું લીધું. ॥ ૯ ॥ જાણ્યું કે નારીને લાવશું, તો વધશે મુજ માઝા; ટળશે તાબેદારી સાળકની, થૈશું રાજમા રાજા. ॥ ૧૦ ॥ હરણ કરતાં મરણ થાશે, તોહ્યે જશે તાબેદારી, વ્હેલા મોડા એક વાર મરવું છે, બીડું લીધું એમ ધારી. ॥૧૧॥ તવ દુરીયોધન એવું બો-લ્યો, બનેવી સુરા સોહાગ; ધી ઢળશે તોહ્યે છે ખીચડીમાં, ચારઆની દેશ ભાગ. ॥૧૨॥ વહેલા જાવો રૂપાળી લાવો, ભાયગ ભળે અમારૂં; તેમાંથી તમે પણ સમજો, ઉઘડયું કરમ તમારૂં. ॥ ૧૩ ॥ સૌ હરખ્યા પછી કરણ બોલ્યો, સાંભળો છત્રપતી; મીથ્યા મેહેનત શીદ કરો છો, સત્ય ન છોડે સતી ॥ ૧૪ ॥ અબળાનું બળ કાંઇ ન ચાલે, પણ પ્રભુ એને શીશ; તે એની લજ્યા નહી લેવાદે, ચીર પુર્યા જુગધીસ. ॥૧૫॥ યાત્રામાંથી બનીને આવ્યા, સતી તો સંગ ન આવી; કામીક પાપી મરણ પામ્યો, તે પણ ન શકયો લાવી. ॥ ૧૬ ॥ માટે મીથ્યા મુકો આશા, પુજનીક કેમ મોકલાય, લેવા ગયો ને નાશ થયો તો, ભગ-નીની શું ગત થાય. ॥૧૭॥ દુષ્ટ કહે શું થવાની છે ગતી, જમ જેવા સો વીર; ખાશે પીશે મઝા કરશે, શું દુખ એને શરીર. ॥૧૮॥ કરણે કહ્યું મરજી તમારી, ઉઠયો જેદ્રથ બળીયો; સારથી પાસે રથ જોડાવી, બેશીને વન પળીયો. ॥૧૯॥ દ્વીવીત વનમાં ચાલ્યો આવ્યો, ડુંગર રહ્યો ગઉ ચાર; ત્યાં રથ રખાવી નીચે ઉતરીયો; કહયો સારથીને સાર. ॥૨૦॥ રથના ઘોડા છોડતો નહી તું, જોડી રાખજે તોખાર; એમને એમજ પાણી પાઇને, ચરવા દેજે ચાર. ॥ ૧૧ ॥ આઠ દીવસ લગી વાટ જોજે, આવીશ કરીને હરણ; આઠે દહાડે આવું નહીતો, જાણજે પામ્યો મરણ. ॥૨૨॥ એટલે તું તારે પાછો જાજે, કહી ચાલ્યો સતીને હરવા પાન્ડવની રીત નીત્ય છે કેવી, જેને હરી ધ્યાન ધરવાં ॥ ૨૩ ॥ નીત્ય

સરવે નાહી ધોઇને, ભાવે ભજે ભગવાન; તેમાંથે તાગી ભોજન કરે, થાય તે સમે મધ્યાન.॥૨૪॥ પાંચે ભાઇને પાંચે પુત્રો, સાથે કરે સહ્યન; નીંદ્રા કરીને જાગ્રત થાયે; ચાર ઘડી રહે દન.॥૨૫॥ તવ ભીમ અરજુન શેદેવ નીકુળ; હાથમાં લે હથીયાર; ધર્મની આગના લૈ જાય રમવા; વીકટ વન ભાઈ ચાર. ॥૨૬॥ દીપડા વાઘને સીંહ સાથે, રમતમાં અધ્ય વાળે; એ વનમાં ભયંકર પશુ, તે તણો ભય ટાળે.॥૨૭॥ એ રીતેનીત્ય વનમાં રમે, જુંપડીયે શું થાય; ધર્મને છોકરાં સોંપીને સતી, તુમડાં લૈ નદી જાય.॥૨૮॥જળભરી આવી ભોજન કરી, છેક સાંજે પરવારે; વન માંથી રમી ભાઇઓ આવે,ભજન કરી સુવે ત્યારે.॥૨૯॥એ રીતે રહેછે પાન્ડવો, આવ્યો જેદ્રથ જે દન; તે દનપાન્ડવે મધ્યાનકાળે, કીધુંછે સહ્ય ન;॥૩૦॥દ્રૂપતી ધર્મના ચરણ ચાંપે, પર્ણકુટીકામાંય; તે સમે જેદ્રથ છાનો આવ્યો,ડુંગરપર ચઢયો ત્યાંય. ॥૩૧॥ જુંપડીની પુંઠે પીંપળો છે, તેને થડે ચઢી ગયો;જ્યાં પત્રોની પુરણ ગફા, તેમાં સંતાઇ રહ્યો. ॥૩૨॥ એવે ચાર ઘડી દન રહ્યો,પાન્ડવ જાગ્રત થયા; ચારભાઇઓ આયુધ લૈને વનમાં રમવા ગયા. ॥૩૩॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા, દ્રૂપતી પુત્રને લાવો, તમારે જમવાનો સમય થયો, ગંગાજળ ભરી આવો. ॥ ૩૪ ॥ એટલે આવ્યા પાંચે પુત્રો, રમાડે ધરમરાય; શુભ સતીએ તુમડાં લીધાં જળ ભરવાને જાય. ॥૩૫॥ ડુંગરપરથી ઉતરી નીચે, બેઠી ગંગા તીર; તુંમડામાં કાંકરા નાંખીને, ધુએ ધરીને ધીર. ॥ ૩૬ ॥ જેદ્રથે તે નજરે જોયું, મનમાં કર્યો વીચાર; ધરમના દેખતાં હરૂ તો, ધરમનો શો ભાર. ॥૩૭॥ ફરી ભય ચાર ભાઇનો, તેતો સંચર્યા વન; ધર્મને મોઢું બતાવવું મટયું, આગળ થૈ સ્ત્રીજન. ॥૩૮॥ એમ જાણીને છાનોમાનો, પીંપળેથી ઉતરીયો; તે પછી ડુંગરપરથી ઉતરી, છાનોમાનો પરવરીયો. ॥ ૩૯ ॥ એણીપા પુંઠ છે પ્રેમદા કેરી, પાપી તો સુરમા ચાલ્યો; દ્રૂપતી નથી જાણુતો એનો, ચોટલો ઝડપ ઝાલ્યો. ॥૪૦॥ તેવી દ્રૂપતી બાવરી બની, દુષ્ટ કશી કેહેડ બાંધે; એક હાથે અબળાને ઉપાડી,ઉચક્ી લીધીખાંધે ॥૪૧॥દોટ મુકીને દુષ્ટ ચાલ્યો, અતિશે હડિયો કાહાડે; દ્રૂપતીનું અંગ ઠરૂજવા લાગ્યું, બહુ બરાક બુમ પાડે. ॥ ૪૨ ॥ જેદ્રથે જાણ્યું જાણુશે કોઇ, તો રંગમાં ભંગ થાશે; ચારઆની ભાગ આવી ચુકેલો, નશીબ-માંથી જાશે. ॥૪૩॥ એમ વીચારી હેઠી નાંખી, દુષ્ટે કાળો કેહેર ધાર્યો; અબળાના હાથ ચરણ બાંધ્યા, મોંઢામાં ડુચો માર્યો.॥૪૪॥ પાછી ઉપાડી ખાંધે લીધી, પંથે પડયો તેવાર, દ્રૂપતીથી બોલાય નહી ને, રૂદન ક-

રે અપાર. ॥૪૫॥ મનમાં સમરણ કરવા લાગી, સાંભળને તું રાય; પોતાના પ્રભુને પોકારે, તેનો કહુ મહીમાય.॥૪૬॥વળણ.॥મહિમા તે કહુતુ જને,સુણ જનમેજયરાય; વ્યાસવલ્લભ વાણિ વદે,સાંમળીઓકરેસહાય.

કડવું ૧૦ રાગ નફટ ફટ ફટ તનેરે.

કરે સતી અતિ ઘણું કલપાન્ત, દુખીસા દુશણેરે; કોઈ દીવશે વળી નહી શાન્ત, પ્રભુ કેમ રૂશણેરે. ॥૧॥ મેશું કીધી કોને વીશ્વાસ ઘાત, દુખી શા દુશણેરે; વગોવાઇ જ્યાંને ત્યાં મુજ જાત. પ્ર. ॥ ૨ ॥ કરો ક્ષમા હરિ મુજ અપરાધ, દુખી; મ્હારા સત્યમાં શો આવ્યો બાધ, પ્ર. ॥ ૩ ॥ માહારી વીપત વેળાના છો વીર, દુખી; નહોતાં પુરવાંસભામાં ચીર, ॥૪॥ માર્યો કામીક દહિત તમે આવી, દુખી; તમે ત્યાંપણ લીધી બચાવી, પ્રભુ. ॥૫॥ આવ્યા દુરવાસા રૂશી ખાવા માગી, દુખી; ભાજી તાર લેઇ ક્ષુધા ગયા ભાગી, પ્રભુ. ॥૬॥ લાજ રાખતાઆવ્યાનેઆજ રાખો, દુખી; નહિતો એકદમ પ્રાણ કાહાડિ નાંખો, પ્રભુ. ॥૭॥ મ્હારાં ટળવળી મરે પાંચ બાળ,દુખીઃકાંક દલ દયા ધરોને દયાળ, પ્રભુ. ॥૮॥ ૮ મ્હારે તુજ વીના નથી કોઇ બેલી, દુઃખી; થઇ નુધરા દાસને શું મેલી, પ્રભુ, ॥૯॥ આતો લેઈ જશે દુષ્ટ વિકારિ, દુખી; વગોવાશે ભોળી ભગની તમારિ, પ્રભુ, ॥ ૧૦ ॥ વલણ. ॥ એમ ઇશ્વર પોકારિયા, જાણી પ્રભુએ વાત; વલ્લભ વદે તરશા મુકી, ભીમને પ્રભુએ સાક્ષાત.

કડવું ૧૧ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમ પાયે એણિપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, વન પરવ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ વ્રકોદરને પ્યાશ મુકી, તવ બેશી ગયા ઘાંટા, એકાએક અતિસોસ પડીયો, કંઠ પડીયા કાટા. ॥ ૨ ॥ ભિમ કહે ભાઇ ગદા જોજો, તરશેજીવડો જાય;નદીજઇ પાણિ પીઆવું, કહિ ચાલ્યો વનમાંય. ॥૩॥ પુરવમાંથી પશ્ચીમ દીશા, એણે જવાનું થાય; જેદ્રથ ઉત્તરમાંથી ચાલી, દક્ષીણ દીશા જાય, ॥ ૩ ॥ નદી કીનારે એ જતોતો પુંઠળ આવ્યો ભેમ; અબળા ઉચકી જાતાં દીઠો, પડયો પેટમાં વેમ. ॥ ૫ ॥ કોઇક પુરૂષ પ્રેમદા લેઇ, નાસે ભય હોય તેવું; એ એની ખાંધે અબળા છે તેનું, મોઢું દ્રૂપતી જેવું ॥ ૬ ॥ તરશ્યો ને તર-

રયો કયાં જઇ ઝાલુ. હમણાંતો જાવા દેવું; પેટ ભરી પાણી પીધા પ છી, ખબર એની લેવું. ॥ ૭ ॥ એમ જાણીને નદિમાં પેઠો, જળ પીવા ને વિચાર; જાણ્યું કે ખોબે ખોબે પીતાં, લાગશે મુજને વાર. ॥ ૮ ॥ એટલામાં જાશે જોવાનું એમ જાણી ખોળી કહાડયું; હાથે વતિ આધુ પાછું કરીને, પાણીમાં મોહોડું માંડયું. ॥ ૯ ॥એટલે એનિ તરસ્યા છીપી, મુખથી બોલ્યો હાસ; પછી નદી કીનારે બેશી, પા ઘડી ખાધોસાસ. ॥૧૦॥ પછી ઉઠયો કટી કશીને, દડબડ મુકી દોટ; જેદ્રથની પુઠે જઇ પોહોચ્યો, કરી બોચીમાં ચોટ. ॥ ૧૧ ॥ જેદ્રથે જાણ્યું ભીમ આ વ્યો, નાંખી દીધી નાર; વ્રકોદરના સામો થઈને, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર ॥૧૨॥ એકલાને દેખી હામ આવિ, નાગ પાસ મંત્રજ સાધ્યો તે બાણ મારી વ્રકોદરને, હાથેને પગે બાંધ્યો. ॥ ૧૩ ॥ કબજ થઇને ભીમ ઉભો, જેદ્રથ મળીયો માઠો, પછી પ્રેમદા ખાંધે લીધ, સુરસપાટે નાઠો. ॥૧૪॥ એટલે ભીમે કહ્યું એને,બચ્ચાજી લેઈ જાજો; એમ કહી પછી બુમ પાડી ધાજોરે ભાઈ ધાજો. ॥૧૫॥ તે શબ્દ સાંભળ્યો શેદેવજીએ, બોલ્યા મુખ વચન; કોહો ના કોહો પણ વ્રકોદરને, વનમાં થયું વિઘન.॥ ૧૬ ॥ તવ ત્રણે ભાઈ તૈયાર થયા, ફાળભર્યા મોહા મોઠા; ભીમની ગદા ઉચકે કીચો વનમાં મુકીને નાઠા, ॥ ૧૭ ॥ એટલે ભીમે આવતા દીઠા, કહ્યું કે દોડોરે દોડો; દોડયાનું જોર હોય નહિ તો, હાથ પગમ્હારાછોડો. ॥ ૧૮ ॥ ચાલતાં અરજુને બાણ લીધું, બળવંત દૈવત દાખ્યો; ગરૂડાસ્તરનુંબાણ મારી, ભીમને છોડી નાંખ્યો. ॥ ૧૯ ॥ તવ ભીમ બોલ્યો આવજો વ્હેલા, કહીને દોડયો છેક; પાછો જૈ પોહોચ્યો જેદ્રથને, ગડદો માર્યોએક ॥૨૦॥ તવ જેદ્રથે મન વિચાર્યું વાંકો દીવસ કહાવ્યો; ગણત નહી વ્રકોદરને પણ, હવે અરજુન આવ્યો. ॥ ૨૧ ॥ દરૂજી દ્રરૂપતિ નાંખી દિધિ દીઠો એકલો ભેમ; એટલે બાણ ચઢાવિને માર્યું; બાંધ્યો એમને એમ. ॥ ૨૨ ॥ પાછો નારીને લેઇને નાઠો. દાઝ્યું અંતસકરણ; ભીમે ભાઇઓને ધાંટો કાહાડયો. શું ભાગી ગયા ચરણ.॥ ૨૩ ॥ દોડો નહીતો છોડો મુજને, વ્રકોદર એમ ભાંખ્યો, તવ અરજુને બાણ મારી, તરત છોડી નાંખ્યો. ॥ ૨૪॥ ભીમ કહે સહુ આવી પોહોચો, કહીને ઝપાટો કીધો; પાછો જેદ્રથને જઇ પોહોચ્યો, બોચીમાં ગડદો દીધો. ॥ ૨૫ ॥ તવ નારીને નીચે નાંખી, બાંધવા ઉલટ લાવ્યો; એવામાં અરજુન બાણાવળી,સુર સપાટે આવ્યો. ॥૨૬॥ આવતાં બાણ ચઢાવ્યું પોતે, પ્રાક્રમીયે ખેલ કીધો; નાગપાસના મંત્રનું મારી, અવળો બાંધી દીધો.॥૨૭॥

એટલે ભીમે દોટ મુકી, કીધો અતી ઉપાડ; ગડદા પાટુનો માર મારી, ભાગ્યા હાડે હાડ. ॥ ૨૮ ॥ શેદેવ આવી અબળા છોડી, ડુચો મુખનો કાહાડયો; નિરદયપણે જેદ્રથને તો, ભીમે માર માડયો. ॥ ૨૯ ॥ જેદ્રથ બુમો બરકા પાડે, અપરાધ કરો માફ, દ્રૂપતી મુજ માતા સરીખી મને મુકો માબાપ. ॥૩૦॥ ભીમ કહે મુને બે વાર બાંધ્યો, માટે મારૂ કેર; જેદ્રથ કહે ભુલ્યો ચુકયો, જવાદો આ ફેર. ॥૩૧॥ અરજુનજીને દયા આવી, બોલ્યા મુખે વાણ; ભીમ કહે એને હાથ અરાડો; તો તો ધરમ ની આણ. ॥૩૨॥ તવ ભીમે ભુજ બંધ કીધા, મારે ચરણની લાતો; જેદ્રથ કહે કોઇ મુકાવો, માર નથી ખમાતો ॥ ૩૩ ॥ એટલે અરજુનજી એમ બોલ્યા, મુકો ધમા ધમ, ભીમભાઈ એને અડોતો, તમને મ્હારા સમ. ॥ ૩૪ ॥ તવ વરકોદર આઘો ખશ્યો, ખેલજ ખોળી કાહાડયો; વાયુ સુતે વૃક્ષ ઉપાડી, ઝાડે ઝુડવા માંડયો. ॥ ૩૫ ॥ અરજુને જાણ્યું નહિ મુકે કેડો, મીથ્યા કર્યા ચોગન; તમને જેમ ઘટે તેમ કરો, એ વાયુના તન. ॥ ૩૬ ॥ તવ ભીમે જઇને ગ્રહી બોચી, બાંધેલા ભાઇને ઝાલ્યા, ધરમને દેખાડવો જોઇએ, કહી સાથે લેઈ ચાલ્યા. ॥ ૩૭ ॥ દ્રૂપતીયે તુમડાં ભરી લીધાં, ડુંગર ઉપર ચડીયા; ધરમે જેદ્રથ બનેવી જોયા, તવ જઈ બાહાજી પડીયા; ॥૩૮॥ જેદ્રથના બે ભુજ છોડયા, બોલ્યા મુખ વચન; બનેવી પુજનીક ભલે પધાર્યા, મુને કર્યા પાવન. ॥૩૯॥ ભીમ કહે ભાઇ પાવન કરવા, એમણે કીધા ચરણ; આવી તમારી દ્રૂપતીનું, કરી જતોતો હરણ. ॥૪૦॥ ધરમ કહે હોયે ભાઈ. દ્રૂપતી જળ લાવો; મુજ પુજનીકને સ્નાન કરાવી, ભોજન ભાવે કરાવો. ॥૪૧॥ દ્રૂપતી કહે હું ન જમાડું, ઓરે ધરમ ભુપાળ; હર્ણ કરી લેઇગયો હોતતો, ટળવળી મરત બાળ ॥૪૨॥ ધર્મ કહે તમે મુકો લવારી, પાળો મુજ વચન; જેદ્રથ કહે જાવા દો મુજને, કરવું નથી ભોજન. ॥૪૩॥ ધરમ કહે જમ્યા વીના ન દેવું તમને જાવા, એટલે જેદ્રથે સ્નાન કીધું, દ્રૂપતીએ દીધું ખાવા; ॥ ૪૪ ॥ ખાઇ ઉઠીને આગના માગી, ધર્મે વધા તે ઠામ; ઓરે બનેવી આવો પધારો, જરા કરો આરામ. ॥૪૫॥ એમ કહી સાદડીમાં સુવાડયો, ડુંગર ઉપર ધરણ; ધરમ રાજા પાસે બેસી, ચાંપવા લાગ્યા ચરણ. ॥૪૬॥ ચાર ભાઇને દ્રૂપતીના, મનમાં એ દુઃખ સાલે; ધર્મના ઉપર રીસ ચઢે છે, પણ કોઇનું નવ ચાલે. ॥૪૭॥ જેદ્રથ કહે આ શું કરોછો, ઓરે ધરમરાય; ક્ષમા કરો ચાંપવા નથી ચર્ણો, રેહેવા દો મુજ પાય. ॥૪૮॥ ધર્મે કહે તમે થાકી

ગયા છો, મેહેનત ઝાજી કીધી; અમારા ચર્ણની રજક્રૃપતી તેને ખાંધે લીધી. ॥૪૯॥ તમારા ચર્ણની રજ અમે, અમારા ચર્ણની એહ; તેને ઉચકી દોડવું પડયું, તસ્દી લીધી તેહ. ॥ ૫૦ ॥ પુજન કરવું ઘટે તમારૂં, બદલે તસ્દી દીધી; મુરખ બંધુ ભીમ અમારો, ગડદેથી પુંજા કીધી. ॥૫૧॥ વારૂ બનેવી બોલો સાચું, કેમ કર્યું આ કર્મ; જેદ્રથ ઝરઝરીયાં લાવી બોલ્યો, સાંભળો રાજા ધર્મ. ॥૫૨॥ દુરીયોદને લાલચ દિધી, ચાર આની રાજ ભાગ; તેથી ક્રૃપતી હરવા આવ્યો, જોઇને મનથી લાગ. ॥૫૩॥ ધર્મ કહે ધાર્યું નવ બને, મનુષનું કોઇ કાળ; પરદારાને દુખજ દીધું, મરત ધાવ્યા વણ બાળ. ॥૫૪॥ તે દોશ તમને લાગત કેવો, તેનો કરો બીચાર; તેમ છતાં મન ધાર્યું ન બને, કરતા શ્રી જુગદાધાર.॥૫૫॥ કદાપી પામત કામ કરીને, ચાર આનીનું રાજ; તેથી શું ફળ મળત તમને, વીચારી લ્યો આજ. ॥ ૫૬ ॥ રાજ્યથી ભોગવત વઇભોગ ઝાઝા, તેથી શું વધે આયુશ; ન ભોગવેથી ઘટયો કોનો, તો મીથ્યા બધી હુંશ. ॥૫૭॥ વૈભોગથી શરીર સચવાયું, વઇભોગવણ ગાસ્યો દેહ; પણ બેઉનો મારગ મરવાનો, સર્વને છે તેનો તેહ.॥૫૮॥કદી કોઇ ધનવંતો હોયે, વૈભોગ લે વીશાળ; પાંચ પચા સો સુધી ભોગવે, પછી કયાં સદાકાળ. ॥૫૯॥ એક જનમ કદિ વૈભોગ લાવી, તેણેથી શું થાય, બીજે જનમ કયાંથી. કોગળે દવ ન બુજાય. ॥ ૬૦ ॥ માટે વૈભોગ રોગજ મ્હોટો, વૈભોગ કાજ રાજ કરવું; વૈભોગ ન હોય કે કદી હોયે, તો પણ પેટજ ભરવું. ॥૬૧॥ સ્વાદ પડે કે સ્વાદ વિનાનું, જ્યાં ત્યાં ભરવું પેટ; તેમ છતાં મુંઢ પ્રપંચ કરે, મનથી મીથ્યા વેઠ. ॥ ૬૨ ॥ મનથી મીથ્યા વેઠ છે, ન પડે પાર વીચાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, બોધ કયો અપાર.

કડવું ૧૨ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; બોલ્યો જેદ્રથ મુખથી એમ, મારી મતી ફરી ગઇ તેમ. ॥ ૧ ॥ મને ઉપદેશ કીધો કેવો, ફરી આ કૃત્ય ન કરૂં એવો; હવે આપો મુને આગનાય,થાવું જીવતો હૈથી વીદાય. ॥૨॥ બોલ્યા ધર્મ પધારો સુખે, માફ કરજો કહ્યું મેં મુખે; તવ જેદ્રથ ચાલ્યો સાર. ત્યારે ભીમે કર્યો વીચાર. ॥ ૩ ॥ એની ચાકરી ધરમે કરી, માટે મારી આવું હું ફરી, બેસો અરજુન ધર્મની પાસ, નાંખોવાતોમાં દૈવીસ્વાસ.॥૪॥ હું તો જેદ્રથ પુંઠે જાવું, એને જૈ ખો-

ખરો કરી આવું; એમ કહી ઉઠયો વાયુ તન, દેખીજેદ્રથવદ્યો વચનાાપા ધાજો ધાજો ધરમ રાય ધાજો, આવે વ્રકોદર તેને સ્હાજો; ત્યારે ઉઠીયા ધરમરાય, બોલાવ્યો ભીમ ઝુંપડીમાંય. ॥૬॥ ગયો નાશીને જેદ્રથ, જઇ પોહોંચ્યો જ્યાં પોતાનો રથ; બોલ્યો સારથી ઠાલો ભાળી, કહો કયાં ગઈ પેલી રૂપાળી. ॥ ૭ ॥ કહ્યું જેદ્રથે વિદાય કીધી, હસ્તીનાપુર મોકલી દીધી; કહી રથ બેઠો એ બળીયો, હસ્તીનાપુર ભણી પળીયો ॥૮॥ આવ્યો રસ્તે જતાં વિચાર, મારે હાથ આવિતીનાર; આવ્યો તો ભીમ તેથી શું થાત, એને બાંધી મુકી લૈ જાત. ॥૯॥ પણ અરજુને આવી બગાડયું, એણે મળતું રાજ નસાડયું; માટે સાચોચે મ્હારો વ્હેરી, એમ ઝેરે ભરાયો ઝેરી. ॥ ૧૦ ॥ એવે દિઠું શીવાલય એક, ઉતરી ધર્યો તપ નો ટેક; બેઠો તપ કરવાને જ્યારે, શીવ થયા પ્રસન દન ચારે ॥ ૧૧ ॥ માગ્ય માગ્ય માગે તે આપુ, શાને તપ લેઇ બેઠો બાપુ; બોલ્યો જેદ્રથ લાગીને ચરણ, પામે અરજુન મુજથી મરણ. ॥૧૨॥ ત્યારે માહાદેવજી ઓચરે,અરજુનનેહાથે તુ મરે; પડયો જેદ્રથને અતી વેમ, હાવું અવળુ બોલ્યા કેમ. ॥૧૩॥ ત્યારે બોલીયા ત્રીપુરારી, કરી હર્ણ તેં એની નારી, એનો અવગુણ કરી એમ માગે, તેથી મુજને માઠુ લાગે. ॥ ૧૪ ॥ બોલ્યો જેદ્રથ મુકું ન તપ્પ, મ્હારે એ વરદાનનોખપ્પ; બોલ્યા મ્હાદેવ આપુ ન એવું હોય ખુશીતો બીજું દેવું. ॥ ૧૫ ॥ બોલ્યો જેદ્રથ કષ્ટી કાપો; તમને જે ફાવે તે આપો; ત્યારે માહાદેવ વધા વચન, થાશે યુદ્ધ અષ્ટાદસ દન. ॥ ૧૬ ॥ તે વારે વેણુ મ્હારૂં ફળશે, તારા ખાવ્યા પાન્ડવ ખળશે; એવું વરદાન લૈને જાય, રથ બેશી થયો વીદાય. ॥ ૧૬ ॥ આવ્યો હસ્તીનાપુર સાર, પોહોચ્યા દુષ્ટને સમાચાર; તેવો ઉઠીને સામો આવ્યો; મોતી પુષ્પ વધાવવા લાવ્યો. ॥૧૮॥ સાથે શકુની દુસ્યાસન, જોડે આવ્યો કરણ રાજન; દુરીયોધન હરખે ભરીયો,સામો આવી નમસ્કાર કરીયો. ॥:૧૯ ॥ આવો આવો બનેવી આવો, મારા મનગમતી ગોરિ લાવો; થયો ક્રોધ જેદ્રથને અતી મ્હારી ખબર પુછતો નથી. ॥૨૦॥ એના સ્વારથની કરે વાત, મુઓ એવો સગો પ્રખ્યાત; એમરીસ કરી બોલ્યો વાણી, તુજ ઘેર મોકલી છે રાણી ॥ ૨૧ ॥ મુજ કને મંગાવી નારી, તને સોંપી જનેતા તાહારી; તવ શું બોલે દુરીયોધન, એનું ઉતરી ગયું વદન. ॥૨૨॥ બોલ્યો છત્રપતિ મુખ એમ, તમે આમ બોલો છો કેમ; કહે જેદ્રથ મોકલ્યો મરવા, શુભ સતીનું હરણ કરવા॥૨૩॥ એતો જગત જનુનીસતી,લાજ લેવા ન દેજગતપતી,સુણી કરણને બો-

લવું ફાવ્યું મ્હારૂ કહ્યું જો આગળ આવ્યું. ॥ ૨૪ ॥ તવ સમજીને સહુ રહ્યા, મામા ભાણેજ નીરાશ થયા; આશા મુકીને બેઠો પાપી, મન ધાર્યું થયું ન કદાપી, ॥ ૨૫ ॥ રહ્યા પાન્ડવ દ્રીવીત વન, એવે શું થયું એક દન; બોલ્યા અરજુન પડીને પાય, તમે સાંભળો ધરમ રાય. ॥ ૬૬ ॥ આપો આજ્ઞા તઇયાર થાવું, વીદ્યા ભણવા હું સ્વરગે જાવું; મ્હારા ઇંદ્ર પીતાની પાસ, કરી આવું કાંઇ અભ્યાસ. ॥ ૨૭ ॥ આણ્યાં આંસુ ધરમ તે સમે, તુજ વીના મને કેમ ગમે; જાય સ્વર્ગે તું વીદ્યાલેવા, મારી કોઈ કરે નહી શેવા. ॥ ૨૮ ॥ મુને વીપત સરવે પાડે, ભીમ ઉઠે સવા પોર દહાડે; કામ બતાવું તો વળ ચડે, આખો દહાડો મને મન બડબડે. ॥ ૨૯ ॥ કહ્યું શેદેવ કરે કયારે, શેવાથી મધ્યાને પરવારે; પછી કામમાં જીવજ પેસે, પાછો ટીપણું જોવા બેસે. ॥ ૩૦ ॥ જોઇ વિચારીને ભરે ફાળ, જાવું દક્ષિણ સામો કાળ; જાવું ઉત્તર તો દુઃખ પામુ, આજ જોગણીનું ઘર સામું. ॥૩૧॥ જુએ શુભ અશુભ ચોઘડીયું, એટલે સહુ કામ રખડીયું; કામ બતાવું નીકળજીને ઉઠે વસ્ત્ર પોશાગ સજીને. ॥ ૩૨ ॥ લાગે પેહેરતાં બે પેહોર વાર, એની છેલાઇનો નહિ પાર; કરે દ્રૂપતી કામ અનુપ, પણ પીડા કારક એનું રૂપ. ॥ ૩૩ ॥ એનાથી અળગી ન જવાય, કોઈ હર્ણ કરી લઈ જાય, તુજથી કામ જે જે બને, તેવું કરનાર કોણ મુજ કને. ॥ ૩૪ ॥ માટે નહિ જાવા દેઉ વિર, કહિ નેત્રમાં ભરિયા નીર; બોલ્યા અરજુનજી સુણો વાત, કરો કરૂણા ત્રણે ભ્રાત. ॥૩૫॥ કરો ધર્મ તણી શેવાય, તો તો મુજથી ભણવા જવાય; બોલ્યો ભીમ ભણીને શું કરવું, ભણ્યા ન ભણ્યા સર્વેને મરવું. ॥ ૩૬ ॥ ભણ્યામાં તમે કાઢ્યા દહાડા, અમથી કેટલા થયા જાડા; માટે ચલાવો ભણ્યા વણ ભ્રાત, ત્યારે અરજુને જોડયા હાથ. ॥૩૭॥ ત્યારે કહ્યું ત્રણે વિર, જાવો ભણવાને રણધીર; મ્હોટા ભાઇનીશેવા કરશું, તમ કરતા સારૂં આદરશું ॥૩૮॥ કહ્યું ધર્મને ચીંતા ન ધરશો, કરશું જે આગના કરશો; ત્યારે બોલ્યા ધરમ રાય, જાવો વિરા થાવો વિદાય, ॥૩૯॥ સહુ કરશે શેવા અમારી, જાળવજો જાત તમારિ; ભાઇ થાશો નહી મન મેલા, તમો ભણીને આવજો વહેલા. ॥ ૪૦ ॥ વલણ ધરમે આપી આગના અરજુન પડીયો પાય; આયુદ્ધ લીધા હાથમાં, તરત થયો વિદાય. ॥ ૪૧ ॥

કડવું ૨૩ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું વન પરવ મહિમાય. ॥૧॥ અરજુનજી આગના લૈ ચાલ્યો, અઘોર વન મોઝાર; એવામાં શીવાલય દીઠું, તપનો કર્યો વીચાર. ॥ ૨ ॥ શીવ વિના કોણ સ્વર્ગે મોકલે, ડાહાપણ સોધી કાહાડયું; ઉંધે શીશે અરજુનજીએ, શંકરનું તપ માંડયું. ॥૩॥ એવામાં દીઠા નારદજીયે, જાણ્યું કે એને ચડાવું; અરજુન મહાદેવને કરૂં ભેગા, બે જણાને લડાવું. ॥૪॥ એવું વિચારી નારદજી આવ્યા, અરજુનજીને કને; સુત સતીના તપ લેઇ બેઠો, કોણે બતાવ્યું તને.॥૫॥છ મહીના તને વીતી જાશે,તોયે પ્રસન નહી થાય, શંભુને પ્રસન કરવા હોયતો, બતાવું એક ઉપાય. ॥૬॥ઉભો થઇને આયુધ ઝાલી, લે શીવજીનું નામ; એટલે તરત પ્રસન થાસે, સરશે તારૂં કામ.॥૭॥અરજુનજીકહે વારૂ માહારાજા, મુનેતો આનંદ થાય; મશ્કરી કરી હશે પણ વિપ્રનું, વચન મીથ્યા ન જાય.॥૮॥ મુજ મનને તો પુરણ શ્રદ્ધા, એમ કર્યો મનસુબો; માળા મુકી આયુધ ઝાલી તપ કરવા રહ્યો ઉભો. ॥૯॥ એટલે નારદજી પરવરીયા, ગયા માહાદેવ પાસ; જોજો વરદાન આપવા જતા, જાણી તમારો દાસ. ॥૧૦॥ તપ કરે છે આયુધ ઝાલી, તેનો છે એમ વીચાર; વરદાન આપવા આવે ત્યારે મારવા ત્રીપુરાર. ॥૧૧॥ કૈલાશ લેવું મનમાં એવું, માટે તમે નવ જાશો; અત્યારે સાચુ નહિ માનો પણ પાછળથી પસ્તાશો. ॥ ૧૨ ॥ શંકર કહે કોણ છે એવો, સૌ વેમ મનનો ખોવું; કેવી રીતે મારે છે મુને, પારખું એનું જોવું. ॥૧૩॥ ચડાવી નારદ વીદાય થયા, કોપ્યા કૈલાસ ભુપ; બે મુખનો મ્રગ બનાવી પોતે, પારધીનું ધર્યું રૂપ. ॥૧૪॥ આગળ મ્રગ ને પુઠળ પોતે, લીધેલાં કર હથીઆર; અરજુનજી તપ કરે તેણીપા, આવીયા ત્રીપુરાર. ॥૧૫॥ કુન્તી પુત્રે પારધી દીઠો; આગળ દીઠા હરણ; જાણ્યું કે મુજ દેખતા કરશે, પારધી મ્રગનું મરણ. ॥૧૬॥ એવું સમજી સુરો બોલ્યો, મ્રગ મારે તું કેવું; અમ ક્ષત્રીનું રમકડું એ, થાશે જોયા જેવું. ॥૧૭॥ પારધી રૂપે પશુ પતી બોલ્યા, જોયા ખતરા અનેક; જોયા જેવું કરનારો મેં નથી દીઠો કોઇ એક. ॥૧૮॥અરજુન કહે લે દેખાડું, બાણ માર્યું મ્હાબળી શંકર પોહોળું મ્હોઢું કરી, તે બાણ ગયા ગળી. ॥૧૯॥ તવ અરજુને બીજુ માર્યું, ગળી ગયા વીવેક; કુન્તી સુતે અગણીત મંત્રે, બાણ માર્યાં અનેક.॥૨૦॥તે સહુ શીવજી ગળી ગયા, ફેકયું

ધનુશ બળીયું; માહાદેવ મુખ પોહોળું કરીને, ગાન્જેનામાં ગળીયું. ॥૨૧॥ તવ ભાથો માર્યો તે પણ ગળીયો, અરજુનને ક્રોધ ચડીયો; દોટે મુક્કીને માહાદેવજીની, કોટે બાહાજી પડીયો. ॥ ૨૨ ॥ એટલે માહાદેવ ઉંચા બનીયા, અરજુન વળગેલો કંઠ; તેથી સોભ્યો કેવો જેવો, ઉંટ ની કોટે ઘંટ. ॥૨૩॥ અરજુન અતી અકળાયો; કામજ કેવું કરીયું; છેવટ એણે માહાદેવજીને, ખભે બચકું ભરીયું. ॥૨૪॥ તવ શીવજીને હસવું આવ્યું, પોતે થયા પરસન, અરજુનજીને અળગો ઉતારી, કીધાં શીવ દરશન. ॥૨૫॥ ભોળો ભોળવાયો બચકેથી, કહ્યું કે મ્હારો થાપું; તપ કરવાનું કારણ શું છે, જે માગે તે આપું. ॥ ૨૬ ॥ અરજુનજી કહે એ મ્હારાજા, પછી બીજું કષ્ટ કાપો; હતું તેજ ગયું છે મ્હારૂં, આયુધ મ્હારાં આપો. ॥૨૭॥ તવ શીવજીએ આયુધ એનાં, આપ્યાં તેણીવાર; પછી કહ્યું તપ આમ કેમ કીધું, હાથ ગ્રહી હથીઆર. ॥ ૨૮ ॥ અરજુન કહે નારદ મુને; એવું બતાવી પળીયા, વીપ્ર વચન પર મેં રાખી શ્રદ્ધા, તો તમે તરત મળીયા. ॥ ૨૯ ॥ શીવ કહે મને મોકલ્યો એણે, કરી ગયો ચડાવા; આયુધ તને હાથ ઝલાવ્યાં, આપણ બેને લડાવા. ॥૩૦॥ અરજુન કહે તે તો તે જાણે બ્રહ્મવાયક ફળીયું; આશીન છે તે સૌથી મ્હોટું, ભાયગ મ્હારૂં ભળીયું, ॥૩૧॥ વીપ્ર વચન પર શ્રદ્ધા રાખે, મુજ પેઠે જન જેહ;મનવાન્છીત ફળ તેને મળેશે, સૌ સુખ પામે તેહ.॥૩૨॥ એવે બોલ્યા ભોળા શંભુ, શી તારી ઇચ્છાય; અરજુન કહે મ્હારે જાવું; મોકલો સ્વર્ગની માંય. ॥૩૩॥ શીવ કહે જા પુર્વ દીશાએ, ઈંદ્રતણા સંતાન; ગાંધર્વ આવશે તેડવા તુંને સાથે લઇ વઇમાન. ॥ ૩૪ ॥ એમાં તેં કાંઈ નથી માગ્યું, એમ અતી હેત વાપ્યું; પસુપતાકા પસુ પતીયે, બાણ પારથને આપ્યું ॥ ૩૫ ॥ આ બાણ રાખજે તારી પાસે, જો તું મારે કો દીશ; બ્રહ્મા વીષ્ણુ કે હું હોવું, તો પણ છેદે શીશ. ॥૩૬॥ એક વેળા તારૂં કામ કરીને, આવશે મારી પાસ; માટે ખરી વેળાએ વાવરજે, કહ્યું શીવ અવીનાશ. ॥૩૭॥ બાણ આપી અંતરધ્યાન થયા, તવ અરજુનજી જાય; વૈમાનની વાટ જોતો જોતો ચાલ્યો પુર્વ દીશાય. ॥૩૮ ॥ શીવે પોતાના ગણ મોકલીયા, ઈંદ્રપુરીની માંય; શીવ વ્રદાને વઇમાન મોકલી; અરજુનને લાવો હાંય. ॥ ૩૯ ॥ ઇંદ્રે કહ્યું વારૂ મહારાજા, ગણ થયા વીદાય; એટલે ઇંદ્રે વીચાર કીધો, હવે શો કરવો ઉપાય. ॥૪૦॥ લવશ કવશ નામના દહીતો, કૈંક વેળા હાઈ આવે; ઘણાજ નબળા ઘણાજ જબરા, સૌ દેવતાને હરાવે,

॥૪૧॥ દેવતા અમ્મર માટે ન મરીયે, અરજુન મ્રત્યુનો પ્રાણી; દૈતો મારેને મરણ પામે તો, મુજ ઇજ્જત ધુળધાણી. ॥ ૪૨ ॥ સ્વર્ગમાં શું જો ઈ લાવું એને, મન ગભરામણ આણી; પરીક્ષા કરૂં કેવો કુંવર છે, જોવું પેહેલું એનું પાણી. ॥ ૪૩ ॥ એવું વીચારી ઇંદ્ર નીકળીયો, સુર સ્વર્ગનો ભુપ; અરજુનના મારગમાં આવ્યો, ધરી વાંદરનું રૂપ, ॥ ૪૪ ॥ નેળ છે નીચી ઘોઘો બે ઉંચી, બે બાજુ બે ધર્યા ચરણ; પરીક્ષા જોવા નેળ પર રહ્યો પારથ આવ્યો ધરણ. ॥ ૪૫ ॥ એને ઉપર વાન્નર દીઠો; બોલ્યા ચપશીને દંત; ઉપરથી અળગો થા કપી, મ્હારે જવું આ પંથ. ॥ ૪૬ ॥ ઇંદ્ર કહે નીચે બહુ છે રસ્તો, હું કયાં આડે આવું; અરજુન કહે તુજ ટાંગ તળે, નીસરીને શું જાવું. ॥ ૪૭ ॥ ઇંદ્ર કહે પાલવે તો જા તું, નહી ખસુ લગાર; એટલે પારથે ધનુશ લેઇ, બાણ કર્યું તૈયાર. ॥ ૪૮ ॥ ઇંદ્રે જાણ્યું પાણીવાળો છે, થઈ ગયો અંતર ધ્યાન; સ્વર્ગે આજ્ઞા કરી ગાંન્ધ્રવને, મોકલીયું વઇમાન. ॥ ૪૯ ॥ ગાંન્ધ્રવ આવ્યો નરને બોલાવ્યો, બેસાડયોવઇમાન માંય; સ્વર્ગે ઇંદ્રપુરીમાં જઇને, પીતાજીને પડીયો પાય. ॥ ૫૦ ॥ તાતજી તમ કને ભણવા આવ્યો, ઇંદ્ર કહે ભલે તન; આ વસ્ત્ર ઉતારી બીજાં પહેરો, રેહેવાને આ ભોવન. ॥૫૧॥ સ્વર્ગ તણો વઇભવ ભોગવો, ઓરે મ્હારા બાળ; અરજુન કહે ભણવા આવ્યો છું, સુરતણા પ્રતીપાળ. ॥૫૧॥ મારા ભાઈ વનમાં દુઃખ વેઠે, તો સુખ શું લેવું મારે; રોટલો ભાજી ખાઈ ભોંય સુવું વરતવું ધરણ ધારે. ॥૫૨॥ ઇંદ્ર ઇંદ્રાણી કહે ઓ બેટા, મરજી તમારી જેમ; સુખ રૂપે રહી વીધા ભણો, વરતો ફાવે તેમ. ॥ ૫૩ ॥ એમ કહીને એને રાખ્યો, સ્વાદ રહીત એ ખાય; સાદડી નાંખી નીચે સુએ, નિત્ય ભણે વીદ્યાય. ॥ ૫૪ ॥ રહ્યો સ્વર્ગે ભાઇઓ ભોમી, જનેતા હસ્તીનાપુર; સુભદ્રા અભીમન્યુને પાળે છે વિદુર. ॥ ૫૫ ॥ ચાલી છે વારતા દેશ પ્રદેશે, પાન્ડવો દુરબળ થયા; રાજપાટ ઘર ગામ પૈશો પુંજી, હારીને વનમાં ગયા. ॥ ૫૬ ॥ તેથી બળદેવજી ગભરાયા મેં કયા કર્યો વિવાય; કન્યાને કન્યા કાળ થયો, શું કરવો ઉપાય. ॥ ૫૭ ॥ વળણ, ॥ ઉપાય હવે હું શું કરૂં, હસશે દુશ્મન લોક; વલ્લભ વદે મનમાં થયું એ વીવા કરૂં ફોક. ॥ ૫૮ ॥

સુરેખા હર્ણ.

કડવું ૧ રાગ ધનાસરી.

પ્રથમ પેહેલો પાય પડુ છું સંકર સુત ગણેશ, સરસ્વતી રહો રસનાયે, ખામી ન આવે લેશ. ॥ ૧ ॥ સુરેખા હર્ણનું વર્ણન કરૂં, કૃષ્ણ તણાં છે ચરિત્ર; ભક્તના સુતને સાહ્યતા કીધી, કથાયે પર્મ પવીત્ર. ॥૨॥ પાન્ડવ ગયેલા છે વન વીશે, કુંવર વીદુર ઘેર; કુન્તા સુભદ્રા અ-ભેમન્યું, રહેછે આનંદભેર. ॥૩॥ બળદેવજીએ વીવા કરેલો, રાજસોઈ યજ્ઞમાંય; પોતાની પાળક પુત્રી દેવાનું, નીસ્ચે કરેલું ત્યાંય. ॥૪॥ પાન્ડવ વનમાં જવાથી એમનું, મન થયું ઉદાસ; પુરણ લાગ્યા પસ્તાવાને, સુજે નહિ કોઇ પાસ. ॥૫॥ વીવા કર્યો મેં અભીમન્યુનો, તવ દાહાડો થયો હાવો; નીરધનનો સુત આવે વરવા, મુને ન વીતે લ્હાવો. ॥ ॥ ૬ ॥ કન્યા કાળ થયો કુંવરિનો, તેડાવું અભેમાન; એકલો આવે નગ્ર સું શોભે, ન હોય જોડે જાન. ॥૭॥ ભીસ્મ કૃપાચાર દ્રોણ જેવાને, લાવે તાણી ડોશી; સુંદરીમાં સુભદ્રા આવે, બીજી કુન્તા ડોશી. ॥ ૮ ॥ વેહેવાર કરવા વિદુર આવે, ભક્ત જનમના ભારે, ટીલું ત્રણ ગજનું તાણીને, છૈયાં હસાવી મારે. ॥ ૯ ॥ તાલને કીડતાલ મ્હોટા મંજીરા, વગાડીને કરે ચાળા; છપ્પન છાપા છાતીયે કરે; ડોકમાં દસ વીસ માળા, ॥૧૦॥ ગાય ગીતાં ગોવીંદ વરનાં, ભગવત ભગવત ભણે; હોઠ બબડાવે જીભ ફફડાવે, ભમરા પેરે ગણગણે. ॥૧૧॥ લ્હાવો નવીતે સંસાર રીતે, હાસ્ય કરે સહુ લોક; ગરીબને ઘેર ન દેઉ કન્યા, વીવા આજ થી ફોક. ॥૧૨॥ છત્રપતી દુરીયોધન છે તે, ગ્રસ્ત ઘણો ભુપાળ; ભાણુમતી છે ભામનીને, લખમણ જેનો બાળ. ॥૧૩॥ તેનો વીવા કરી દેઉં કન્યા, અન્યા કહે નહી કોય; જાન જથા લેઈ ભુપત આવે, આનંદ મુજને હોય. ॥૧૪॥ એમ વિચારી વિર મોરારી, બોલાવી પુછે પ્રશ્ન; દ્વારપાળને મોકલ્યો તે, તેડી લાવ્યો શ્રી કૃષ્ણ. ॥૧૫॥ વિઠ્ઠલ પ્રત્યે વદે વડા વિર, કલ્પના મેં એક કરી; હસ્તીનાપુરના છત્રપતીને લખો કંકોતરી. ॥ ૧૬ ॥ પ્રભુ કહે કંકોતરી શાની, સમજાવો શુભ અર્થ; બળદેવ બોલ્યા અભેમન્યુનો, વિવા કીધો વ્યર્થ. ॥ ૧૭ ॥ નીરધન થયા સુત

સતીના, વન પધાર્યે પ્રીતે; એટલા કુંવર વરવાને આવે, મુને ન લ્હાવો વીતે. ॥૧૮॥ માટે તે વીવા ફોક કરીને, કરૂં હું રૂડી પેર; સુત સભાગી છત્રપતીનો, દુરીયોધનને ઘેર. ॥૧૯॥ કુરૂ રાજાના કુટુંબનો એ, લક્ષમણો છે નામ; જાનજ લાવે છત્રપતીતે, શોભી રહે ઘર ગામ. ॥૨૦॥ માટે વીવા કરૂં લક્ષમણાનો, કંકોતરી લખો વીર; એવાં વાંકાં વાયક સુણી, બોલ્યા શામ શરીર. ॥૨૧॥ વડીલ વીરા આ શું બોલો વિરૂધી વછન એજ; સુભદ્રા ભગની પોતીકી, અભીમન્યુ ભાણેજ. ॥૨૨॥ વ્હાલાને માથે વિપત પડી, વ્હાલાના વ્હોર શું થૈએ; ઉમરો મુકી ડુંગરો પુજવા, કદી કાળે નવ જૈએ. ॥૨૩॥ વિપતવેળા સગાનો સાથી, થાય સગો તે સાચો; ઘર શોભે તેવો સુત એ છે, શું લક્ષમણપર રાચો. ॥૨૪॥ રાજ્ય ગયું ને દ્રવ્ય ગયું પણ, નથી ગયું એનું કર્મ; એક મુકી બીજો કરવો તે, નહિ જદુકુળ ધર્મ. ॥૨૫॥ લક્ષ્મી હોયને જતી રહે છે, ન હોય ને ત્યાં થાય; વિવા ભંગથી ભાણેજ ભગની, બેઉનાં દલ દુભાય. ॥૨૬॥ વલણ.॥ દલ દુભાશે બેઉનાં, દેશે દારૂણ દોશ; વેણ લલ્લભના નાથના, સુણી વ્યાપ્યો રોશ. ॥ ૨૭ ॥

કડવું ૨ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા બળદેવજી મુખ વાણી, મેં વાત વીરા તારી જાણી; તમે કીધાં ઘણાં વેવિશાળ, એકે ન મળ્યો એવો ભુપાળ. ॥૧॥ તેથી દલડુ તમારૂ દુભાય, માટે મુને કહોછો નાય; લેઉ છત્રપતીનો હું લ્હાવો, તેથી ઝાંખા પડી તમે જાવો. ॥૨॥ કરે વીશ્વ બધુ વાત, સોંપ્યો બળદેવે ભુનાથ; કરી કૃષ્ણ થકા સરસાઇ, માટે દાજે બળો છો ભાઇ. ॥૩॥ એમ સુણીને વદે શામ, વીરા સુખે કરો એ કામ; લાવો લખું કંકોતરી, પત્ર લઇ બેઠા શ્રી હરી.॥૪॥બળીભદ્રજી તેમાંલખાવે, છત્રપતી શીરોમણી કહાવે; સુભ શોભીતા દુરીયોધન, રૂપે રુટડો તમારો તન.॥૫॥અમે તે વર માગી લીધો, અભીમન્યુનો ફોકજ કીધો; માસ વૈશાખની દવા દશી, પધારો નીરભયથી ધશી. ॥૬॥ જાન લાવજો આવજો વેહેલા, પધારો દ્વાદશીએ પેહેલા; લગ્ન પુર્ણમીને દન, પણ પ્રથમ આવો રાજન. ॥૭॥ ચાર દન રેહેજો મુજ ધામ, જાન લાવો શોભે ઘર ગામ; એમ પુરણ લખી મોરારી, વદે વિર પ્રત્યે ગીરધારી. ॥૮॥ લાવો કુમ કુમ છાટણાં કરિએ, માગી કંકાવટી શ્રી હરિએ; ગયા બળદેવ કંકુ લેવા, છાનુ લ-

ખે દેવાધિ દેવા. ॥ ૯ ॥ જોઇ વિચારિ આવજે રાય, નવ જાણીશ તુજ કન્યાય; સીંહનું ભક્ષ નલેશીઆળ,સામો છે અરજુનનોબાળ. ॥૧૦॥ હંસ ભક્ષ શું પામે કાગ, કુવાશી ભમરાને કયાં બાગ; એમ લખ્યું છાનું છબીલે, બળદેવ વીના એકીલે. ॥૧૧॥ આવ્યા હળધર કુમકુમ લાવ્યા, પ્રભુએ છાંટણા છંટાવ્યા; તેડયા સેવક દીનાનાથ, આપી કંકોતરી તેને હાથ. ॥૧૨॥ જાવો જાદવ હસ્તીનાપુર, દુરિયોધનને દયો જરૂર; લેઇ ચાલ્યા અનુચર ચાર, આવ્યા પુર સભા મોઝાર. ॥ ૧૩ ॥ બેઉ ભુજથી જુહાર કરી, રાયને કર પત્રીકા ધરી; કુમકુમ જોઈ રાજન, વદે મામાની પ્રત્યે વચન. ૧૪ વાંચી જુઓ શકુની મામા, ઉભા જાદવના જોધ સામા; મામા વાંચે સભાની માંય; બેઠા વિદુર ભીશ્મ પીતાય. ॥ ૧૫ ॥ કહે શકુની સાંભળરાય, થયો તુજસુતનો વીવાય; થયા વેહેવાઇ છપન ક્રોડ, થયા બળદેવને રણછોડ. ॥ ૧૬ ॥ તારા ભાગ્યનો દિવસ જાગ્યો, અભેમાનનો વિવા ભાગ્યો; એવું સાંભળતાં રાય રિઝયો, હવે ન મળે મુજ તુલ્ય બીજો. ॥૧૭॥ જદુનાથે કારજ સુભ કરીયું, મારા કર્મનું પાંદડું ફરીયું; પ્રભુ પાંન્ડવનું હેત તુટયું, હવેસગપણ એમનું છુટયું. ॥૧૮॥ આખી અવની કરૂં જેર, થયો ઈંદ્ર થકી સમશેર મુજ સામુ કોઇ નવ થાય થાયતો આવે જાદવરાય. ॥ ૨૦ ॥ એમ સુણી શકુની કહે છે, જો લ્યા પત્ર નીચે શું લખે છે; કહ્યું છે આવજે વીચારી, લખ્યું છે નથી કંન્યા ત્હારી. ॥ ૨૧ ॥ એવું સાંભળી બોલ્યો ભુપાળ, લખીતંગ છે શ્રી ગોપાળ; એમની લખી વાત લ્યો શીધી, આતો મોહને મશકરી કીધી ॥૨૨॥ વેહેવાઇ જાણી દેવાધી દેવ, હાંશી કર્યાની એમની ટેવ; હોય વેહેવાઇ મશ્કરી કરે, લ્હાવો વીતે મ્હારૂ મન ઠરે. ॥૨૩॥ એમ કહીને ઉઠયો રાજન; ગયો ભાણુમતીને ભોવન; રાણી પ્રત્યે કહે છે રાય; થયો પુત્રતણો વીવાય ॥૨૪॥ થયા વેહેવાઇ પુન્ય શ્લોક કર્યો શત્રૂનો વીવા ફોક; અભીમન્યુની કંન્યા જેહ, થઇ આપણી સુરેખા તેહ. ॥ ૨૫ ॥ આવ્યા દુત હરીના ચાર, તેડી ભાવે કરો કંસાર; તેવું સુણી રાણી હરખાણી, સજ્યા સણગાર ઉલટ આણી. ॥૨૬॥ વસ્ત્ર વીધવીધ ધારણ કીધાં છત દેખાડવા પ્હેરી લીધાં; ફુલીફુલાશોમાંફરતી, તેડયા લગનીયા આદરથી. ॥૨૭॥ આપી આસન ભોજન દિધાં, સુત તણા ત્યા વખાણ કીધાં; મારે લક્ષમણો જેહ બાળ, ભણયો ગણ્યોને રૂપે રસાળ. ॥ ૨૮ ॥ બળીભદ્રનું ભાગ્ય ઉઘડીયું, છત્રપતીનું છોકરૂં જડીયું; એનાં આવ્યાંતાં માગાં અનેક, પણ મેં નવ માન્યું એક. ॥ ૨૯ ॥ વીસ્વમાં સહુ

નાથી મ્હોટા. અમારે શા કંન્યાના ટોટા; એમ કરી બોલાવ્યો સુત, જો યો જાદવે કાળો ભુત. ॥૩૦॥ લાગ્યુ શેવકને મન દુખ, વર દેખીને મરડયું મુખ; કયાં હંસ અને કયાંકાગ સોભશેનહીં કંન્યા સોહાગ, ॥૩૧॥ હળધરને ન ખોટું કેહેવાય, ધણીનું સુજ્યુ ઢાંકણી માય; આતો વેવણ ગરવજ આણે, વરને વરની મા વખાણે. ॥૩૨॥ એવું સમજીને ઉભાથાય, માગી જાદવ જોધે વીદાય; આગ્ના લેઇને પરવરીયા, સહુ કઉરવ હરખે ભરીયા. ॥૩૩॥ સભામાં બોલ્યો દુરીયોધન, કેવો રઝળ્યો છે અભેમન; હવે ઉતર્યું પાંન્ડવ નુર, સુણી દલ દુભાયા વીદુર. ॥ ૩૪ ॥ સભાવિશે ઉભા થયા, અતી ઉદવેગથી ઘેર ગયા; કહી કુન્તાસુભદ્રાને વાત સુણી અબળા કરે આંસુપાત. ॥૩૫॥ અભીમન્યું પોતાનો બાળ, ગયો ભણવાને નિશાળ; તેના જાણવામાં નથી પેર. થયો કલેશ વીદુરને ઘેર. ॥ ૩૬ ॥ બેઠા ચોક વિશે વિદુર, દુખે ઉભરાયું આપનું ઉર; રૂવે પરસાળમાં કુન્તા, મેડે રડયા કરે સુભદ્રાય. ॥ ૩૭ ॥ દૈવ દુખના દિવસ આવ્યા, પુરવના દોશે દલડાં દુભાવ્યાં ॥ ૩૮ ॥વલણ ॥ દલ દુભાવ્યાં દોશથી, નેત્ર વહે જળધાર; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, સુણો શ્રોતા સાર.

કડવું ૩ રાગ બાવળીયાનો.

કુંતાજી વલવલતાંરે રે રે હો, દૈવદહાડો રૂઠીઓરે; ટેક પ્રભુમ્હારાનવે ગ્રહો થયા વાંકા, ગ્રહસ્થ મટીને થયા રઝળતા રાંકા. ઘટી માઝા ઝાઝા જગતમાં પડયા જાંખા, ડુબ્યા દુનીયામાં રે રે રે હો, અન્નોદક ઉઠીયોરે ॥૧॥ કીયાં પાપે સુખની વ્રતી ઉથાપી, કીધોપાંચે પુતરોથી પડપંચ પાપી, મતી બગડી સુતે દુતમાં ગાદી આપી. કર્મ કઠોરૂં જાગ્યું રેરેરેહો ધર્મ ધોરીંધર ભુલીયોરે. ॥ ૨ ॥ દુખીયા દીકરા ગયા છે વનકુળ પ્હેરી, ત્યારે જપ્યો દુરીયોધન જનમનો ઝેરી, જાદવ કુળ જે વ્હાલું તે વ્હાલા થયા વ્હેરી, વિવા સુતનો ભાગ્યોરે રે રેહો કન્યા વિના ઝુલીયોરે. ॥૩॥ આ દિકરે ન દીઠું તાતજીતણું સુખ, જનમી સમજ્યો સુખમાં ત્યારે આવ્યું દુખ; ફરેકુંવર લેવાઇ ગયેલે મુખ, છે છૈયો ઓશીઆળોરેરેરે હો પરઘેર ભરે પેટડુંરે ॥૪॥ થયું નહી સગુંકોએને મોસાળ, ભાણેજ ભમતો મેલી ભાગ્યું વેવીશાળ. કેમ વિરોધી થયા હળધર ને ગોપાળ, શતરૂ કર્યા રાજીરે રેરેહો; મુકયું છોરૂ છેટડુંરે. ॥ ૫ ॥ વળણ ॥ કુન્તાજી એમ કળકળે, વિદુર સુભદ્રાય; નીશાળેથી આવીયો, અભેમાન જે રાય.

કડવું ૪ રાગ સવૈયો.

અભીમન્યુ નિશાળેથી આવ્યો, અરજુનનો કુમાર; દાદાદાદા કહી બારણેથી પાંચ કર્યા પોકાર ॥ ૧ ॥ નીત્યાન વિદુર કુંવર માટે, મીઠાઇ મેવા મંગાવે; નીશાળેથી આવે એટલે, હેતથી ઘણી બોલાવે. ॥ ૨ ॥ આવો કહી ઉછંગ બેસાડે, રૂદયા સરસો ચાપે; મુસ્તક ઉપર હાથ ફેરવી, મીઠાઇ મેવા આપે. ॥ ૩ ॥ રખે કુંવરને ઓછું આવે, સાંભળે કાકા કે બાપ; એવું જાણીને લાડ લડાવે, સંભાળ રાખે આપ. ॥૪॥ તે દીન કુંવરે બોલાવ્યા પણ, નવ બોલ્યા વીદુર; અભીમન્યુને ખોટું લાગ્યુ,, ભરાઇ આવ્યું ઉર. ॥ ૫॥ અરેરે દાદા કેમ ન બોલ્યા, પાંચ કર્યા પોકાર; બાપ કાકા વણકોણ બોલાવે, ઓશીઆળો અવતાર ॥ ૬ ॥ આંસુડાં આવ્યાં આંખમાં ને, ઘણી ધામમાં પેઠો; દાદાને રડતા દીઠા, તેની પાસે પુછવા બેઠો. ॥ ૭ ॥ કેમ રડો છો કેમ રડો-છો, શો કલેશ મનમાં વ્યાપ્યો, કરગરી પુછયું પણ દાદે; ઉત્તર એક ન આપ્યો. ॥ ૭ ॥ એટલે મન ઉભરાઈ આવ્યું, કુંવરનું તે વાર; હું ન બાપો તે કોણ બોલાવે, આંસુ વહ્યાં ચોધાર ॥ ૯ ॥ આક્રંદ કરતો આંસુ ભરતો, કુંતાજી કને જાય; શી સોચનાથી રડવા બેઠાં, ઓ માહારી વૃદ્ધ માય. ॥૧૦॥બાપ કાકા મારા વન ગયા તે, તને શુ સાંભરી આવ્યાં; તે તણે દુખ દીલ દુભાયું, અતી આંસુડાં લાવ્યાં. ॥ ૧૧ ॥ એમ કહ્યું પણ વચન વહ્યાં, છોકરૂં પડયું છોછું; રૂદે ફાટે તેમ રડવા લાગ્યાં, ઉરમાં આવ્યું ઓછું. ॥ ૧૨ ॥ માતા કહી માનું મોઢું હલાવે, આંસુ વારંવાર લુછે; ઢાંકેલું મોહોડું માનું ઉઘેડે, વાકો વળીને પુછે. ॥ ૧૩ ॥ તોપણ કુંતાએ કાંઈ ન કહ્યુ, આક્રંધ કરતો જાય; માળ પર ચડતો રડતો રડતો, જ્યાં છે જનેતાય. ॥ ૧૪ ॥ સુભદ્રાને આવીને પુછયું શું છે મારી માત; શા દુઃખમાં ડુબ્યાં છોજનેતા, કરો છો આંસુપાત. ॥ ૧૫ ॥ ઓશીઆળાં થઈ આક્રંદ માંડયું; લેવાઈ ગયું છે મુખ; બાપ કાકા મારા વન ગયા છે, તે શું સાંભર્યું દુખ. ॥ ૧૬ ॥ તે દુખથી તમો રડતાં હોતો, મોહન કરશે મેહેર; દ્વાદશઃવરસ જતાં રેહેશે ને, કાલે આવશે ઘેર. ॥૧૭॥ દ્રવ્યગયું મા તેનીસોચના;હોય તો તો લ્યો જોઈ; જનમ્યા જેજે પ્રાણી,તેતે, સંગ ન લાવ્યા કોઇ.॥૧૮॥ નથી લાવ્યા નથી લેઇ જવાના, સત્ય માનો મનમાંય; નહોયને થાય થયેલું જાય, વે

ળા વેળાની છાંય. ॥ ૧૯ ॥ આ સઘળું સમજો છો પોતે, કેમ રડો છો માત; કોઇએ તમોને દુભ્યાં હોય તો, તે કહો મુજને વાત, ગાળ દીધી હોય કોઇ પાપીએ, તો જીભ તેની કહાડું; હાથ કોઇએ ઉપાડયો હોય તો, કાંડાં તે તણાં વહાડું. ॥ ૨૦ ॥ તેમ છતાં તમે કેમ રડો છો, રડવે શું દુખ જાશે; ભાગ્યશાળીછું સુત તમારો,આગળ આનંદ થાશે. ॥૨૧॥ સુતનું સાંભળી સુભદ્રાને, ચટકી ચીતમાં લાગી; આગળ તે શું સુખ થવાનું, તું જનમ્યો નીરભાગી. ॥ ૨૨ ॥ સભાગી સુતને દુખ ન પડે ઓરે મારા તન; જનમ જ્યારે થયો તારે, પાંડવ પધાર્યા વન. ॥ ૨૩ ॥ તારે પગલેથી પીડા પડી, દુખ પડયું બહુ પેર;અભીમન્યુ કહે મારે ચરણે, યજ્ઞ થયો આપ ઘેર, ॥ ૨૪ ॥ વડીલ દાદા પાન્ડુ રાજા, તે પામ્યા સુભ ગતી; પુત્રને પગલે સારૂ થયું, હું નીરભાગી નથી. ॥ ૨૫ ॥ શુણી સુભદ્રા સુત કહે છે, હરશ્યા શત્રૂ લોક; ભાગ્યશાળી હોયતો તારો, ન થાય વીવાહ ફોક. ॥ ૨૬ ॥ બળભદ્રનો જીવ ભમ્યો તે, વેવીશાળ ન રાખ્યું; સાચા સ્નેહી શત્રૂ થયાજો, સગપણ કહાડી નાંખ્યુ. ॥ ૨૭ ॥ કુંવર કહે પેર મેં જાણી, એ વાતમાં સો દ્વેશ; કાચા બીવાહની કન્યા ગઇ છે, તેમાં શો આવડો કલેશ. ॥૨૮॥ કન્યા ગઇ તો ભલે ગઇ મા, હજી હું મ્હોટો થાવું; બાપ કાકા મારા જીવે છે તો, લક્ષ કન્યા એવી લાવું. ॥ ૨૯ ॥ તેને સારૂ કલપાન્ત ન કરો, માનીલ્યો મન સુખ; સુભદ્રા કહે કન્યા ગઇ છે, તેનું નથી મને દુઃખ. ॥ ૩૦ ॥ સાચા સત્રૂ હરખ પામ્યા, તે પ્રગટયું છે ઝેર; આપણી કન્યાનો થયો વિવાહ; દુરીયોધનને ઘેર. ॥ ૩૧ ॥ લક્ષમણાનું લગ્ન લીધુ, દગ્ધ થયું મમ ઉર; તે વેદનાથી કુન્તા રડે છે રડે છે વૃદ્ધ વિદુર. ॥ ૩૨ ॥ કુંવર કહે મીથ્યા રડોછો, છો ગઇ શત્રૂને ઘેર; તેમાં શું ગયું આપણું મા, એ વાતનું શું ઠહેર. ॥ ૩૩ ॥ એવાં વચન સુતનાં સુણી, ક્રોધે ભરાણાં માત; જા નંદન નીરભાગી કહીને, મારી રૂદેમાં લાત. ॥ ૩૪ ॥ લાત મારીને માત કહે છે, ઉઠયો તું દૈવની વેઠ, દીકરો આવ્યો પણ તું મારે, દીકરી પડયો પેટ. ॥ ૩૫ ॥ ક્ષત્રી કન્યા ન જવા દે પોતાની, કરે મોટો સંગ્રામ; પણ તેં કુખ વગોવી મ્હારી, બાપનું બોળયું નામ. ॥ ૩૬ ॥ કાયર કુંવર ગાદી લજાવી, સાને તું જનમ્યો જોધ; એવાં વાયક માતનાં સુણી, કુવરને થયો ક્રોધ. ॥ ૩૭ ॥ સાંભળો માતા, વાળો શાતા, નહી લજવું માબાપ; એજ સુરેખા વરૂં નહી તો બ્રહ્મ હત્યાદીક પાપ. ॥ ૩૮ ॥

એમ કહીને નીચે ચાલ્યો, ઉઘેડયો ભંડાર; પોતાની પેટી માંહીથી લીધાં, વસ્ત્ર અને શણગાર. ॥ ૩૯ ॥ સુકનમાં મુખવાસ ખાધો, મુખડું કીધું લાલ; ઉપાન ચર્ણમાં ધારણ કીધાં, પ્હેરિ લીધો સુરવાળ. ॥૪૦॥ કવચ બકતર કમ્મર પટો, અંગ ઘણી ઉલટ; જરીનો જામો પ્રેમે પ્હેર્યો મુસ્તક પર મુગટ. ॥ ૪૧ ॥ કાનમાં કુંન્ડળ લોલક લળકે, કોટમાં કાવળ હાર; કટી કશી પટકેથી બાંધી, તેમાં ખોસ્યાં હથીઆર. ॥ ૪૨ ॥ ખપવા ખંજર સાંગ્યને ત્રીસુળ, જમઇયા કટાર; ગુપ્તી ગેડી ને ગદા લીધી; તરકસ તીર તરવાર. ॥ ૪૩ ॥કર્વત કુહાડા ભાલો ફરશી, કમ્મર સાથે બાંધે; બાંણુનો ભાથો બાણે ભરેલો ધનુષ્ય ભરવ્યું ખાધે. ॥ ૪૪ ॥ કારમી કીકીયે કુંવર ચાલ્યો, વિદુરને પડયો પાય; ઓરે દાદા દો આજ્ઞા હું લાવું એ કન્યાય. ॥ ૪૫ ॥ વીદુરજી જોઇને ગભરાયા, આ ખેલ કોણે લડાવ્યો; ચાંન્ડાળ બુધી કોણ મળ્યું તે, કુંવરને ચડાવ્યો. ॥ ૪૭॥ સુણી સતી કુંન્તાજી આવ્યાં, ત્યારે દીઠો તે ઠામ; કંન્યા લાવવા સુત ચડાવ્યો, સુભદ્રાનું કામ. ॥ ૪૭ ॥ બેટા તને તારી માયે કહ્યું, શું તે કહે માંડી વાત; અભેમન્યું કહે કન્યાને માટે, કરે છે આંસુપાત ॥ ૪૮ ॥ સુભદ્રાને દીધી શીખામણ, રડીશમાં મુજ માત; કન્યા ગઈ તો છો ગઇ કહ્યું, ત્યારે મારી મને લાત. ॥ ૪૯ ॥ દીકરો નથી, દીકરી છે તું, લજાવ્યો, અરજુન બાપ; તે સાંભળી કન્યા વરવાને, માંથે લીધુ છે પાપ. ॥ ૫૦ ॥ દ્વારીકામાં પરવરૂને કરૂં, સુરેખા કેરૂં હરણ; જીવશું તો આવશું જીતિને, નહીતો પામશું મરણ. ॥ ૫૧ ॥ વળણ ॥ એવાં વચન સાંભળી, કોપ્યા કુન્તા માત, ઉતર હેઠી પાપણી, કયાં કર્યો ઉતપાત. ॥ વલણ બીજું ॥ સુણી સુભદ્રા ઉતરી, થર થર કંપી કાય; વદે વલ્લભ શ્રોતાજનો, શું કહે છે કુતાય.

કડવું ૫ રાગ સિન્ધુ

વીવેક વણ વહુજી, દીકરાને ફુભાવ્યો શાથી, ઘેર ગોદો ઘાલવા વૈ ડાપો શીખી લાવ્યાં કયાંથીરે, વિવેક વણ વહુજી. ટેક. ॥ હરી ફરી મારે એક છોકરૂ, તેણે વેળા વળશે, ગોળી હશે તો ગોળી ઢાંકણાં, જોઇસે તેટલાં મળશેરે; વિવેક વણ વહુજી. ॥ ૧ ॥ હઠ ચડી અભીમન્યુને સાથ કોણ રખાવવા; વ્હેલી વહુ જોઇએ તમારે સાસુપણું દાખવવારે;

વિવેકણ વહુજી. ॥ ૨ ॥ સાસુનીતો બીક હોયે શાની, સ્વામી વન સંચરીયો ધણી વીના ધણીઆપું માંડી, આશો જુલમ કરીયોરે, વીવેકણ વહુજી. ॥૩॥ પુત્રને પુંઠપક્ષ મળે નહી, નહી પીતા નહી કાકા; પીયરના પુરાં નહીને, માંડયાડોળ ડમાકારે. વિવેકવણ વહુજી ॥૪॥ છાછે છકી ગઇ છેક છાંછવી, છૈયાને છકાવ્યો, તેં જાણ્યું મને પુછનાર કોણ છે, બાળકને બકાવ્યોરે. વિવેક વહુજી. ॥૫॥ આવાં ગુણથી પીહેરી માંયે, તુજ સંભાળ નલીધી; વળગણી શોધ તાંવસ્યાં સાસરીયે, પરણાવી નાંખી દીધીરે, વીવેક વણ વહુજી; ॥ ૬ ॥ ભાઇ તો શત્રુ થઇ પડયાને, શા પર હું પદ આણ્યાં; કદી નહીને આજ મેં તો, આવડાં ડાહ્યાં જાણ્યાં રે. વીવેક વણ વહુજી; ॥ ૭ ॥ ક્રોધે જનુની પણું જણાવ્યું, લાત રુદયામાં દીધી; ઠીક કેડ કસી પાઘડી બાંધી, આખી મરદાઇ કીધીરે, વીવેકવણ વહુજી. ॥ ૮ ॥ કૌરવ જાદવ જમડા જેવા, ન દે કુંવરને મેલી એકલું અટવાય ઓથ વિનાનું, ત્યાં કોણ એનું બેલીરે; વિવેકવણ વહુજી. ॥૯॥ શું કરૂં સંસારની સરમે હું, તુંજ પ્રત્યે નવ ચાલ્યું; આ દીકરો દુશમનમાં ચાલ્યો, જીભડીએ ઘર ઘાલ્યુંરે; વિવેક વણ. વહુજી ॥ ૧૦ ॥ ચાહ્ય તેમ કરિ રાખ્ય કુંવરને; વીપ્રીત વાત ફેલવી વલ્લભ વદે શ્રોતાજન શુણો, રૂધીર રેલ રેલાણીરે. વિવેકવણ વહુજી. ॥ વળણ. ॥ શબ્દ સતીના સાંભળી, પડી પેટમા ફાળ; કર ઝાલ્યો કુંવર તણો, નહી જાવા દેઉં બાળ. ॥

કડવું ૬ રાગ મારૂનો પરજ.

મારા જાયારે નહિ જાવા દેઉ તુજને; જાવુ હોયતોરે, નાશ કરી નાંખો મુજને. ॥ ૧ ॥ પીંન્ડ પાડુરે કાહાડું પાપી પ્રાણ માહ્યરો, ભુલ માહારીરે, વાક નથી તન તાહ્યરો. ॥ ૨ ॥ તાત વનમારે, મનમાં એ કેવું લાવશે, રડયા કૌરવરે, કાળ રૂપ તુજપર આવશે. ॥ ૩ ॥ જમજેવારે જાદવ ઝાઝા જોરાવરો, તેના સામારે, યુદ્ધ તણી હઠ પરહરો. ॥૪॥ હોય પાપીરે, તેવા શું રાઢ ન કીજીયે. છો બાળ કરે બળીયા શું બાથ નદીજીએ. ॥ ૫ ॥ પક્ષ વીનારે મુમત હાવો ન ઝાલવો કાલા કુંવરરે, કંથેરે કર નવ્ય ઘાલવો. ॥ ૬ ॥ નહિ પોહોચોરે, પુઠવના લાબી દોડમા; શાને ઘાલોરે, હાથ એ વાવની બોડમાં. ॥ ૭ ॥ નથી જોઇતીરે, કંન્યાએ કાળા ક્લેશની, કેમ વરિયેરે, દારા છે; દારુણ દ્વેશની. ॥૮॥ હૈશાજી

વતોરે, લક્ષ નારી એવી આવશે, બાપ કાકારે, સામ્રથ તે ઘણી લાવશે. ॥૯॥ સહુ ક્ષત્રીયેરે, વીવા કર્યા જ્યાં ભાળીયા, તવ આવશેરે મન ગમતા વેવીસાળીયા. ॥ ૧૦ ॥ ખોટ શી છેરે, કન્યાનો કાળ પડયો નથી, મુકો મુમતરે, માતા હું તારી મરૂં મથી. ॥ વળણ. ॥ એમ સુભદ્રા વલવલી, પ્રગટયો કુંવર તન તાપ, પેહેલું ન માન્યું માવડી, હવે બ્રહ્મ હત્યા પાપ.

કડવું ૭ રાગ ચોપાઈ.

અભીમન્યુ કહે માત મ્હારી, નીશ્ચે વરવી સુરેખા નારી લીધું છે બ્રહ્મહત્યાનું પાપ, બેશી રહુ તો લાજે બાપ. ॥૧॥ લાજે જનેતા તાહ્યરી કુખ, કેમ વ્યર્થ થાયે વદયુ મુખ; પાળે નહી તેને સું કરવું, ભલું તે જીવ્યા કરતા મરવું. ॥૨॥ તવ વીદુરે કીધો વિચાર, રોકયો રોકાશે નહી કુમાર; એમ જાણી વીદુરજી બોલે; ધન્ય સુત નહી કો તુ તોલે. ॥૩॥ ભલે જાવાનું આદરો તન. એક માની લ્યો મારૂં વચન; દીવશે નીસરવું નહી બાળ, સુખે સંચરો સાયંકાળ. ॥૪॥ તેનું કારણ સાભળ સુત, જાતા જાણે કૌરવો કપુત; પડે પુંહળ પાપી પ્રાણી, કરે વીઘ્ન અતી દ્વેશ આણી. ॥ ૫ ॥ માટે જાજો મોડી પડે રાત, સંગ લેજે તું તાહ્યરી માત; તવ અભીમન્યુ કહે વારૂ, વેણ શીશ ચડાવું તમારૂં. ॥ ૬ ॥ નીશા પડે નીકળસું ગામ, પણ સુભદ્રા આવે સું કામ; ત્યારે વીદુર કહે મુજ તન, એને આવે થાશે લગન. ॥ ૭ ॥ તુજ સાથે સુભદ્રા આવે, એના બે બંધુને સમજાવે; કલેશ કરીને કષ્ટ કપાવે, કરગરીને કંન્યા અપાવે. ॥૮॥ સુણી સુત વદે મુખ એમ, વ્રધ થઇ ભુલો છો કેમ; આડા સંગ કરવો પડે અન્યા, નાવે કરગરે કરજને કન્યા ॥ ૯ ॥ વદે વીદુરજી સુણ બાળ, થાયે ખુશીથી જો વેવીશાળ; તો તો હેત રહે હંમેશ, નવ માને તો છે પછી કલેશ. ॥ ૧૦ ॥ સુણી સુત ટાઢો થઈ બેઠો, જાવા ચીત ચીતરવટ પેઠો; એવે દીનમણી બેઠો મેર, પેહેર્યા વસ્ત્ર આભુશણ ફેર. ॥૧૦॥ લીધા આયુધ કમર કશી, તવ સુભદ્રા શંધ ધશી; લીધી ગાસડી વસ્ત્રની માત; ત્યાર થયા અભેમાન સાથ. ॥ ૧૨ ॥ રથ કહાડયો કુંવરે બાહર, તેણે જોતર્યા ચાર તોખાર; તવ ચઢી બેઠી સુભદ્રાય, રખે મુને મુકી સુત જાય. ॥ ૧૩ ॥ ભક્ત વીદુરે

આગના આપી, દેછે શીખ કુન્તા રૂદે ચાંપી; બેટા ટંટાનો તંતન ધરીયે, કળ થાય તો બળ નવ કરીયે. ॥૧૪॥ નથી પુઠ કે પક્ષ એ બાળ, કદી લાંબી ન ભરીયે ફાળ, ધાર્યું થાશે હરીનું એ તંન, પછી વિદુર વધા વચન. ॥ ૧૫ ॥ સુણો સુભદ્રા સુંદરી, કેહેજે તુજ વીરને કરગરી; સગાં સાથ સહુ ભેળાં કરજે, માને નહી તો મરવું આદરજે. ॥ ૧૬ ॥ એમ કહી દીધી આગનાય, બેઠો કુંવર રથની માંય; એક ભુજે ગ્રહ્યા આછોડા, લીધી ચાબુક હંકાર્યા ઘોડા. ॥ ૧૭ ॥ ડગ ભરવાને વાજી જાય, તેવી સનમુખ આવી ગાય; જોઇ માન્યું વીદુરનું મન, જાઓ ફતેહ થયા શુકન. ॥ ૧૮ ॥ હાંકી અશ્વને પંથ પળીયો, નગ્રના દ્વાર બ્હાર નીકળીયો; તવ શબ્દ શીઆળના થાય, માઠા શુકન ત્યાં દેખાય. ॥ ૧૯ ॥ પણ ગણગાર્યું નહીં કુમાર, પુરપાટ હંકાર્યા તોખાર; પગ પડઘીને રથ ધધડાટ, જાતાં જાતાં આવી બે વાટ. ॥ ૨૦ ॥ અભેમન્યુ ઉભો ખમચાઇ, રાખ્યા ઘોડાના અછોડા સાહી; કહો માતા કેઇ દીશે વળીયે, ડાભે કે જમણે પંથ પળીયે.॥૨૧॥ તમો ભોમીયાં નીત્ય જનાર; કીયે રસ્તે દ્વારામતી સાર; તવ જાણ્યું અશરણા સરણ, આવે ભાણેજ કરવાને હરણ. ॥ ૨૨ ॥ પણ પંડે એકલો આવે, એનું બળ કદી નહી ફાવે; મ્હારા ભક્તનો પુત્ર એ સાચો એને પડવા ન દેવો પાછો. ॥ ૨૩ ॥ પેહેલું બળદેવને મેં કહ્યું, મ્હારૂં કહ્યું મ્હોટાએ ન લહ્યું; સમજાવ્યા હતા બહુ પેર, તોયે ગયા કૌરવને ઘેર. ॥ ૨૪ ॥ એમનું ધાર્યું થવા ન દેવું, વરે ભાણેજ હું જસ લેઉં; પણ એકલો શું ધાર્યું કરસે, નહી મનસુબો પાર ઉતરશે. ॥ ૨૫ ॥ એમ જાણ્યું શ્રી રણછોડ, મેળવું એની જોડે જોડ; કેમ જાયે પ્રભુ વર ચુકી, ભગનીને ભુલવણી મુકી ॥ ૨૬ ॥ સુતે પુછયું સુભદ્રાને જ્યારે, કરી વિચાર બોલ્યા તે ત્યારે; બેટા મારગ ડાભે ચાલો, એહ પંથ મોસાળનો ઝાલો. ॥ ૨૭ ॥ વળણ. ॥ એવા વાયક સાંભળ્યાં, માતાનાં જેવાર, કહે વલ્લભ રથ ફેરવ્યો, હાંકયા તવ તોખાર.

કડવું ૮ રાગ સાખી.

અશ્વ હંકાર્યા ડાભે પંથે, ઘણી લાંબી વહી વાટ; એટલે મારગ આવી રહ્યો, આવ્યું વન સપાટ. ॥૧॥ દીશા ભુલ થયો તવ કુંવર, અરણ્ય ચાલ્યો જાય; જેમ વળે તેમ અરણ્ય આવે, ગુંચાયો ગહ્વર મા-

ય. ॥ ૨ ॥ પાછા વળ્યાની સુજ ન પડે, રાત અંધારી ઘોર; સણુસણુ રૂજની સુંસવે છે, તમરા કરે બકોર. ॥ ૩ ॥ કુંવર રખડે વિકરાળ વગડે, બહુ બાવળના ઝાડ; ટેકરા ખાડા કોતર ડુંગર, પરવત પહાડ ને તાડ. ॥૪॥ નદીનાં નાળા; ઝાડનાં જાળાં, ઝાડી જાડી પડેલી; કાંટા કંથેર કાચકીનાં, લાંબી વ્રક્ષની વેલી ॥ ૫ ॥ ખેર ખાખરને ખાજલી છે, ખરસાણી ખારેકી; પત્ર વડે પવનથી ખખડે, ભયંકાર ભાસે નળેક્રી ॥ ૬ ॥ રાફડામાં સાપ શબ્દ કરે છે ચીતળા પડીયા આડાં; નાગફણા માંડીને ફરે છે, નોળીયા વણીયર વાડાં. ॥ ૭ ॥ સાહુડી શીયાળ સુવર સસલા હરણ મ્રગને હસ્તી; ભુંડ રોઝાંને રિછડાં રખડે, સીંહ ચીત્તા વાઘ વસ્તી. ॥ ૮ ॥ તનછ ચંદનઘો પાટલાઘો, કરચલાં કાચંડા; ઘુવડ ચીબડી ઘોર કરે છે, ઉંટ અને ઉડગંડા. ॥ ૯ ॥ એવા વનમાં વાટે વહે છે, ગુફામાં ગુચવાય; ઝાડનાં જડીયાં ડાળાં પડીયાં, પીંન્ડાં તેમાં ભરાય. ॥ ૧૦ ॥ રથ ન હાલે ઘોડા ન ચાલે, ઘણાક પાદ પછાડે; અંધારે સુત હેઠો ઉતરી, બળે કળે રથ કાહાડે, ॥ ૧૧ ॥ મુખ પોકારે ચાબક મારે; ધરે વાજી પર રોશ, એ દુઃખ દેખી સુભદ્રાજી, થઇ ગયાં અપશોશ ॥ ૧૨॥ અરેરે દીકરા ભુલ્યાંને દુલ્યાં, સંતાપ આવ્યો આવો; અભીમન્યુ કહે માતા મુને, પરણાવવા લ્યો લ્હાવો. ॥૧૩॥ ॥ મોહોડ ઘાલી લ્હાવ લેવો તે, આ કર્યા વીના ન ફાવે; દુખ વેઠયા વણ માતા મ્હારી; કયાંથી વ્હેલી વહુ આવે. ॥૧૪॥ એવાં મર્મનાં વચન સુણિ, માતાએ નીચું ઘાલ્યું; પછી કુંવરે વીચાર કરી, ધનુશ હાથમાં ઝાલ્યું. ॥ ૧૫ ॥ શાને શારૂં કષ્ટી વેઠું, વીદ્યા છે મુજ પાસ; અગનાસ્ત્ર થી અગ્ની મુકી, પંથ કરૂં પ્રકાશ. ॥ ૧૬ ॥ તીમ્મર નાસે મારગ ભાશે, થાશે અસ્વને સુખ; છતી વીદ્યાયે સાને સારૂ, વેઠું વેઠાવું દુઃખ ॥ ૧૭ ॥ એવું જાણી એક બાણ લીધું, મંત્ર ભણી તે વાર; અગ્નાસ્ત્રનું મુકીયું તે, પાવક પ્રગટયો સાર. ॥૧૮॥ ઝાડ બીડ સળગવા લાગ્યાં, તીમ્મર પામ્યું નાસ; વધ્યો વ્હની વનને વિશે; ઘણો થયો પ્રકાશ. ॥૧૯॥ તે અજવાળે અશ્વો ચાલે, કુંવર મ્હાસુખ ધારે; પ્રબળ પ્રકાશ પાછળ રેહે કે આગળ બીજું મારે. ॥ ૨૦ ॥ એવી રીતે સળગાવતો ચાલ્યો સુભદ્રાનો તન; સુખ રૂપે જાતાં જાતાં ત્યાં આવ્યું હેડંબા વન. ॥ ૨૧ ॥ તે વન વીશે રાક્ષસ રહે છે, માયાવી વીકરાળ; ત્રણ ત્રણ તાડના ઉંચા દૈતો, બાગ તણા રખવાળ. ॥ ૨૨ ॥ તેનું રાજ્ય કરે છે રા-

ક્ષણિ, રાણિ હૈડંબા નામ; તે પ્રેમદા જરણેલી ભીમને, વસી વાસી વન ધામ. ॥ ૨૩ ॥ પુત્ર તેનો ગટોરગછ નામે, માયાવી બળવાન; તે વન સળગાયું સુસવાટે, અરજુનને સંતાન ॥ ૨૪ ॥ પવન ઝપાટે સુર સપાટે, આગ અતી ઘણી લાગી; ભભક ભભક બ્હની ના જોઇ, અસુર ઉઠયા જાગી. ॥ ૨૫ ॥ અરેરે આફત કોણે કીધું, રેશમાં વાળી રીસ; ધાજોરે ભાઇ ધાજો કહીને, પાપીએ પાડી ચીસ. ॥ ૨૬ ॥ તે સબ્દ સુણીને સહુ જાગ્યા, તોફાની થયા ટોળે; આયુધ લીધા હાથમાંને ઉપડયા ફાટે ડોળે ॥ ૨૭ ॥ આપની રાણીના ભય થકી, કોપ્રાણીથી નવ અવાય; અંત્રીક્ષના ઉડનારા પક્ષી, આ મારગે નવ જાય. ॥ ૨૮ ॥ દેવ દ્રષ્ટી નવ નાંખી સકે તો, બીજાનો શો ભાર; અતળીક બળીયો ન જાય કળીયો રાણી તણો કુમાર. ॥ ૨૯ ॥ તેવાના બાગમાં આગ મુકી, કોણે જણાવ્યું જોર; ચાલો ઝાલો ભાલા ભુજે, પકડી લાવીએ ચોર. ॥ ૩૦ ॥ એમ કહીને શહસ્ત્ર સુરા, તૈયાર થયા ચડી ચોટે; ફલંગ ભરતા દહીત ન ડરતા, દોડયા દડબડ દોટે. ॥ ૩૧ ॥ ત્રીતાડ ઉંચા નાકે બુચા, હાથ હાથ લાંબા દંત; કાન સહુના સુપડા સરખા, બીહામણા બળવંત. ॥ ૩૨ ॥ ચાલ્યો ચોટે દારૂણ દોટે, ભુમી ભાર ભરપુર; રથમાં બેઠાં સુભદ્રાએ આવતા દિઠા અસુર ॥ ૩૩ અરેરે દૈવ દૈત આવ્યા કાહાડસે પુત્રના પ્રાણ; હું નિરભાગણિ આશું કીધું, જાન ફીટી થશે, કાંણ. ॥ ૩૪ ॥ ભયંકર ભય ભાસવાથી. મ્રતક મુરછા ચડી; સુભદ્રા મુરછાંગદ થઇને, રથમાં ઢળી પડી. ॥ ૩૫ ॥ વળણ. પ્રાણ ઉંચો ચડી ગયો, ન રહી શુધ બુધ સાન; કહે વલ્લભ તે જોઇને, મન ધાર્યું અભેમાન. ॥ ૩૬ ॥

કડવું ૧૦ રાગ લલીતનો છાયો.

અરર શું થયુ માત માહારી; પુરણ ના પડી, હોશ તાહારી. ॥૧॥ ધરણ તું ઢળી; રાંક માવડી; મરણ તુલ્ય શું રથમાં પડી. ॥ ૨ ॥ લગન ધારીયું દીકરા તણું; મન વારીયું, વાર તેં ક્ષણું, ॥ ૩ ॥ હઠ કરી અતી નાર લાવવા; રથ ચડી ગયાં, સંગ આવવા. ॥ ૪ ॥ રતન માતરે, હાથ હું ચક્ષું; જીભલડી લઇ, દંતમાં ડશું. ॥ ૫ ॥ અરણયમાં વશ્યો, તાત જે હતો; રઝળતો કર્યો માતા તેં છતો ॥ ૬ ॥ ઉછંગ લે-

ઇને, કોણ પાળશે; નજર મીષ્ઠથી, કોણ ભાળશે. ॥ ૭ ॥ અવર માત કો, માહ્યરો નથી; -હૃદય ચાંપીને, તુ હશી જતી. ॥૮॥ રમીશ બેશીને, કેઈ મા કને; અગન ઉઠીરે, માત મુજને. ॥૯॥ જીવત ધીક છે; માહ્યરૂં હવે; મળીશ માવડી કયે ભવે, ॥ ૧૦ ॥ નયન આંસુડા જાય છે અતી; વલ્લભ ઓચરે, આવી આ ગતી. ॥ ૧૧ ॥ વળણ. રડતો રૂદે ફાટતું, આંસુ ચાલ્યા જાય; દહીતો દેખી કુવરે વીચાર્યું મનમાય.

કડવું ૧૧ રાગ સવઇયા.

વૈશમપાયે એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું સુરેખા હરણ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ મન વીચાર્યું અભીમન્યુએ ધાર્યું રડયામાં રોળાઈ જાશું; કઠણ કાળજુ રાખુ મ્હારૂં, લુછી નાખ્યાં આસુ. ॥ ૨ ॥ જાણ્યુ કે અસુર ઉત્પાત કરશે, મરશે મ્હારી માડી; પ્રાણ બ્રહ્માંડ છે જનેતાનો, એકાંન્ત દેઉં સુવાડી. ॥ ૩ ॥ બે ઘટીકાએ આવશે શુદ્ધી, રહેવા દેઉં રથ માંહ્ય; પણ પાપીનો પ્રહાર પ્રડે તો, માતાનો પ્રાણ પળાય. ॥ ૪ ॥ એમ જાણી રથમાંથી ઉતરીયો, કટી કશીને બાંધે; જનુની પડી શુધ બુધ વીના, કુવરે લીધી ખાંધે. ॥ ૫ ॥ લેઈને પળીયો કુવર બળીયો, એકાંન્ત જંગલ ઝાડી; વૃક્ષ ગુફામાં વસ્ત્ર હેરાડી, ભુમી માડી સુવાડી. ॥ ૬ ॥ અસુર સાથે સંગ્રામ કરવો, ધારીને આવ્યો કુમાર; ઘોડાના અછોડા ગ્રહીને રથે, લઈ બેઠો હથીઆર. ॥ ૭ ॥ એવામાં અસુર આવી પ્હોચ્યા, દુષ્ટજનો દેઇ દોટ; કુંવરનો રથ ઘેરી લેઇને, ઊભા વળીને કોટ. ॥ ૮ ॥ લોચન રાતાં ક્રોધે ન માતાં, વધા અસુરો વાણી; કોણ તું છે ને કયાંથી આવ્યો, બાળક મનુશ પ્રાણી. ॥ ૯ ॥ કેઈ નાતને જાતજ તારી, ક્રીયું ઘરને ગામ; કોણ માબાપનું છોકરૂં છે, કોણ તારૂં નામ. ॥ ૧૦ ॥ અભીમન્યુ કહે શું સહુ પુછો, નાતને જાત અનુપ; લાંબુ કહ્યાં કરતાં કહું થોડું, સકળ ભુમીનો ભુપ. ॥ ૧૧ ॥ દાંનવ માનવ સર્વનો રાજા; રૈયત છો તમે મ્હારી; તે સાંભળીને ક્રોધ વ્યાપ્યો દુષ્ટ જનોને ભારી. ॥ ૧૨ ॥ ન્હાને મ્હોડે ન બોલ મ્હોટું, ખોટું વગર વીચાર્યું; બાગમાં આગ લગાડી માટે, મરણ તારૂં ધાર્યું ॥ ૧૩ ॥ જેમ ફાવે તેમ બકયા કરે છે, આયુશ ટુંકો કાહાવ્યો; જો જે અહ્યા જીવતો નથી જવાનો, કાળ તારે શીર

આવ્યો. ॥ ૧૪ ॥ અભીમન્યું કહે કાળ કરો શું, કોણ હણે મમ કાય; જો તમે જીવ્યાનો ખપ કરો તો, નાશી જાઓ પડી પાય. ॥ ૧૫ ॥ તે સાંભળીને કુમતી કોપ્યા, કહાડી નાંખ્યો પ્રાણ; ભાલા લીધા ભુજમાંને કરી રહ્યા ઘુમરાણ. ॥ ૧૬ ॥ ઉછળીયા બળીયા મળીયા છે, માયાવી મ્હા વીકરાળ; ધશી ધશીને ધાયા કરડવા, ફટક દેતા ફાળ. ॥ ૧૭ ॥ઉં-ચા નીચા અવળા આડા, ઘણી ગરજના ગાજે; લાગ આવે તેમ લાતો ફેંકે, રથ તોખારને બાજે. ॥૧૮॥ લડત લડે લાંબા પંજે, મારો મારો મુખ ભાંખે; વાંસડાના ફાંસડા ઉખેડી, કુંવર ઉપર નાંખે. ॥ ૧૯ ॥ જોર જુલમ જોઇ જંગલીનો કોપ કર્યો અભેમાન; ધનુશ ચડાવી ટં-કાર કીધો, ઉપર લીધાં બાણ. ॥ ૨૭ ॥ મ્હા દ્વેશ ધારે બાણજ મારે, મુમત દેવો મુકાવી; અસુર આડાને અવળા ખશી, આયુધ દે ચુકાવી. ॥ ૨૧ ॥ તાકી તાકી તન તોડીને મારે, પણ પાપીને નવ વાગે; વાગે ક-દાચીત કોઇ કને તો ખોડખામી નવ લાગે. ॥ ૨૨ ॥ પ્રાણ ન જાયે ઘાત ન થયો, અસુર એવાને એવા; કુંવર લાગ્યો વિમાસવાને, આ જીવ જાતી કેવા ॥ ૨૩ ॥ માતાને ઉદર રહ્યો હતો હું, ગર્ભે અષ્ટાદસ માસ; તવ કોઠા વીધા વાંચીતી, મમ મામા અવિનાશ. ॥ ૨૪ ॥ તેમાં એવો હેતુ આવ્યો હતો કે, માયાવી હોય જેહ; ખડગ ન વાગે વાગે ન લાગે, પતન ન થાય દેહ. ॥ ૨૫ ॥ તેમાંના અસુર ભાસે છે આ, જે મ ફાવે તેમ ફાલે, તેવી જાતના ઉપર એકલું શીવજીનું બાણ ચાલે. ॥ ૨૬ ॥ એવું જાણી ઉલટ આણી, કામ કુંવરે કીધું; મહાદેવજીનો મંત્ર ભણીને, એક બાણ તવ લીધું. ॥૨૭॥ ફેરની ફુંદડી ફરીને ફેંકયું થયો કારમો કોપ; જે જે જોદ્ધાને બાણ અડયું તે, રાક્ષસ થયા લોપ. ॥૨૮॥ નવસેને નાવાણું હણાયા, કુંવર કળીયો માઠો; એક બચી ગ-યો રાક્ષસ સહુમાં, તે જીવ લેઇને નાઠો. ॥ ૨૯ ॥ જાતાં જોયો અભીમ-ન્યુએ, સવળો લીધો સાર; છોને એ જાય જીવતો જૈ કેહેશે સમાચા-ર. ॥ ૩૦ ॥ વળણ. ॥ રાક્ષસ નાશી આવીયો, હેડંબા ભોવન; જાગો જાગો માવડી, શું કરો શયન.

કડવું ૧૨ રાગ સોહયાણીની ચોપાઈ.

આવી અશુરે ગરજના કીધી, સાંભળી બળવંતી બીધી; ઉઠી આ

વી વીપ્રીત મન જાણી, શું છે શું છે પુછે છે રાણી. ॥ ૧ ॥જોયું વન સળગતું જ્યારે, બની બાવરી બાળા તે વારે; કોણે કરમ કર્યું આ-જ આવું વધ્યો વહની શી રીતે સમાવું. ॥ ૨ ॥ સુણી દહીત કહે ઓ માડી, બાળી નાંખી બધી વન વાડી; જાગી ઉઠયા અમો સહુ દાસ, શત્રુ કરતાનો કીધો તપાસ. ॥ ૩ ॥ કોઇ મનુશ જાતી છે બાળ, આવ્યું રૂજની વન વીકરાળ, પંડે એકલો નથી કોઇ સંગ, બોલે નીરભય હીમત અંગ. ॥ ૪ ॥ અમે માંડી તે સાથે લડાઇ, કરી પ્રાણ લેવાની ચડાઇ; પણ પડી નહી કુંવરને વેડ. એક બાણે પોંહોચ્યા સહુ હેઠ. ॥૫॥ આવ્યો એકલો જીવતો માડી, નવ્ય આવ્યું તે તુંને ઉઠાડી, સુણી દીલમાં દુભાણી દારા, રેહેજે ઉભો અનુચર મ્હારા, ॥ ૬ ॥ કહી ગઇ તે સાતમે માળ, આવી સુતો જ્યાં પોતાનો બાળ; ક્રોધે ભરી લોચન રક્ત માત; મારી તનની રૂદેમાં લાત. ॥ ૭ ॥ ઉઠય સુત થયો સંતાપ, આવ્યો બળીયો કોઇ તારો બાપ; જોને આગ લાગે અતી વન, તોએ દળીદ્રી તું કરે સયન. ॥ ૮ ॥ માર્યા સહસ્ત્ર શેવક એક પલમાં ધાણ કાહાડયો બધો બહુ બળમાં; હજી હામ રાખી રહ્યો ઉભો, એનો શો હશે મનસુબો. ॥૯॥ એવાં વચન માતનાં સુણી, ઉઠયો ગટોરગછ માહા ખુની; કરી ગરજના કોપે ચડીયો, સાતમે માળથી ભોંય પડીયો. ॥૧૦॥ દીઠો વીકરાળ વહની વનમાં, લાગી તપત ઘણી તેના તનમાં; ઉડે અગની તણા અંગારા, થાય ભડકા ભારે ભબકારા. ॥ ૧૧ ॥ સળગે વનસ્પતી સુસોટ, વળે ધુમ્રના ગોટે ગોટ; દેખી દેખીને મ્હા રીસ વ્યાપી,કોણ આવ્યો એ હરૂન્ય પાપી. ॥૧૨॥ પુછયો સેવકને સમાચાર; તેણે કહ્યો વાત વીસ્તાર; જાણી ખબર ખુનસે ભરાયો, જુધે જાવા હેડંબાનો જાયો. ॥ ૧૩ ॥ વળણ. ખુનસે ભરાયો ખારીલો, જુધે જાવા મન; વદે વલ્લભ પછી શું થયું; સુણો શ્રોતાજન.

કડવું ૨૩ રાગ ધન્યાશરી.

વાયુના નંદનનો એ નંદન, નિકંદન મન ધાર્યું; બ્હેર વધ્યું વીશ તુલ્ય વપુએ, મહા વિપ્રત વીચાર્યું ॥ ૧ ॥ થયો ઊતાવળો અતી આકળો; દારૂણ દીલમાં દ્વેશ, માયાવીએ માયા રચવાને, મુસ્તક છોડયા કેશ. ॥૨॥ રીશ કરીને શીશ ધુણાવી, પછાડયું પાશાણ માય,

જુજુ જેવડા શહસ્ત્ર જંતુ, ખરી પડયા તવ ત્યાંય. ॥ ૩ ॥ પવન પ્રથવી સ્પર્શ થયો કે હરન્ય થયા અસુર; સરીર પોહોળા પુષ્ટ ઘણેરા, લાંબા ત્રીતાડપુર ॥ ૪ ॥ ધ્રુજાવે ધરણ મુકતા ચરણ, આવી કરે ચકચુર; એવા યોદ્ધા ઉત્પન દીધા, ક્રોધ ભરેલા ક્રૂર. ॥ ૫ ॥ દેખીને આનંદ પામી હેડંબા, હું પણ રૂપે થાવું; બેટા ગછોરગછ તારી સાથે પુરણ પક્ષે આવું ॥ ૬ ॥ છે ઘણો સુરો પરાક્રમે પુરો, વીઘ્નનો કરનાર; તે વણ શત્રીયે રણ ન નીકળે, એ માહ્યરા કુમાર. ॥ ૭ ॥ તું બાઝેજે પણ અળગી ઉભી, કરીશ તારી રક્ષ; જો ને જોરાવર ઘણો હશે તો ગળે ઝાલી કરૂં ભક્ષ. ॥ ૮ ॥ સાંભળી સતીનો સુત બોલ્યો; જાણી જનેતાની વાત; પુરૂશે પુરૂષ પરાક્રમ કરીયે, કામ નહી તારૂં માત. ॥ ૯ ॥ યુધ કરતા હાર હું પામુ, તો તું આવજે ધાઇ; એકલાને હણવો છે તેમાં શી કરવિ સરસાઇ. ॥ ૧૦ ॥ એવું કહ્યું તવ બોલી હેડંબા, પધારો મ્હારા બાળ; બે ઘડી રહીને આવીશ જોવા, છે મુને પેટમાં ફાળ. ॥ ૧૧ ॥

॥ વળણ ॥ માયે દીધી આગના, ગટોરગછ બળવાન, વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, શેન્ય કર્યું સાવધાન. ॥

કડવું ૧૪ રાગ નાટકમાં ચાલો ભૈયો ચાલો. એ રાગ.

ચાલો દૈતો ચાલો ઝાલો, હાથે હથીઆર; છાકમાં છકેલો કોઇ બાગ બાળનાર. ॥ ૧ ॥ જુલમ વાપરે, શું સર્વનો સરદાર; ફાટેલો તે કોણ છે એ દૈત્ય મારનાર. ॥ ૨ ॥ બાંધો કેહેડ કશી કશી, ધશી ધશીને, પીટંપીટા મારો રીંટા, ધશી ધશીને. ॥ ૩ ॥ ઉઠો ઉઠો કુટો લુટો લાજ તે તણી; શીશ બે ધરાવી આવ્યો, આપણા ભણી. ॥ ૪ ॥ એવું સુણી સર્વ ઉઠયા, હારવી ન હોડ; હાથમાં આયુધ લેઇ, જાય જોડાજોડ. ॥ ૫ ॥ ધમક ધમક ધરણ ધ્રુજે, ચમક ચમક ચાલ, પરડ પરડ પગલાં પાડે, શત્રુને છે સાલ.. ॥ ૬ ॥ ધબડ ધબડ કરે ધબાકા, ફાટયાં રહ્યાં લોચન; પડઘી પગની સાંભળી કાને, કીરીટધરને તન. ॥ ૭ ॥ ચેતન બનીને આતુર ઉભો, આપ અતી હોંશીઆર; અસુર આવ્યા દોડતા દોડતા, સાથે છે સરદાર. ॥ ૮ ॥ રથજ દીઠો અભીમન્યુનો, પડી ગયા સુસોટ; વચમાં ઘેરીને આગળ પાછળ, ઉભા કરીને કોટ. ॥ ૯ ॥

વળણ. ॥ કોટ કરી ઉભા રહ્યા, દેવા દારૂણ દુખ; કહે વલ્લભ સુત ભીમના, રહ્યા કુંવર સનમુખ.

કડવું ૧૫ રાગ સાખી.

કુવર સામો માયાવી ઉભો, ગટોરગછ બળવાન; સઘળી દીશા દ્રષ્ટી કરીને, જોઈ લીધું અભીમાન. ॥ ૧ ॥ ત્રીતાડ ઉચા સરવ દીઠા, એક મનુશ આકાર; કુંવરે જાણ્યું સર્વ તણો છે, સનમુખ તે સરદાર. ॥ ૨ ॥ એવું જાણી અભેમાન બોલ્યો, કોણ છો શા મનશુબા ભુપતી જાણી મુજ સામી શી, અરજ કરવાને ઉભા. ॥ ૩ ॥ સાંભળી સુત હેડંબાનો બોલ્યો, બકે શું વણ વીચાર્યું; મ્હોત ભમે છે તારે માંથે; મ્રત્યુ થશે અણધાર્યું. ॥ ૪ ॥ કોની નાતને કોણ જાત તું; કેઇ દીશા ઘર ગામ; કોના કુળનો કુંવર છે તું, તાત તણું શું નામ. ॥ ૫ ॥ અભીમન્યુ કહે શું પુછે છે, માંડીને મુજ વાત, તાહ્યરી જ્ઞાતી ને જાતી શી છે, કોણ છે તારો તાત. ॥ ૬ ॥ મુમ્મત લેતાં નામ ન દેતાં, વીખાણ આપ વડાઇ; જો તાતજી તણાં નામ કહેતો, થાય નહી લડાઈ. ॥૭॥ પણ જુવાનીયા છે બાળ ચેષ્ટા, હુંપદ બહુ મન આણે; શીઆળ સીસમાં કુતરૂં ગામમાં, તેવી રીતે મત તાણે. ॥૮॥ ગટોરગછ કહે સુણ છોકરા, વાંકાં વદે છે વચન; યાથી તું આવ્યો આ ભુમીમાં, લગાડયું મ્હારૂં વન. ॥૯॥ અભીમન્યું કહે ભુપંતી હું છુ, સકળ ભુમી છે મ્હારી, કેટલા વર્ષથી અહી વસ્યો તું, વાત ખરી કહે તારી. ॥ ૧૦ ॥ સાચે સાચું કહેજે નહી તો ઉપજે દુઃખ આડુ; વણ રજાએ વસ્યો છે વનમાં, લાવ્ય ભુમીનું ભાડું. ॥ ૧૧ ॥ ભાડા વીના રેહેવા નવ દીજે; લીજે ધન માલ લુંટી; પાય ન પડેને બાકરી બાધે આયુશ દોરી ખુટી. ॥ ૧૨ ॥ વચન સુણી ખડ ખડ હસ્યો, હેડંબાનો તન, જુઓ દેતો ભાડું આ માગે, ભાડે હું વસ્યો વન. ॥ ૧૩ ॥ શું છાકમા છકયું છે છોકરૂં, જેમ ફાવે તેમ બોલે; દેવ ધરા ધડી ડરે મ્હારાથી, ન ગણું તરણા તોલે. ॥ ૧૪ ॥ સાભળરે રથના બેસનારા નથી તું મુજ સમાન; શેશની સામું અળશીયું જેમ, સીંગની સામુ સ્વાન. ॥ ૧૫ ॥ સાગર આગળ ખાબડું જેવું, કનક કને કથીર, તે પ્રમાણે તું મુંજ સામો, શું રહ્યા રાખી ધીર. ॥ ૧૬ ॥ તેવું સાંભળી કુવર બોલ્યો, પારથનો સંતાન, કીંમત નથી તુજને મ્હારી; ન થૈશ હીંમતવાન ॥ ૧૭ ॥ અનેક તમે એકલો હું છું, પણ જો જો હાથ મારા; માહ્યરી આગળ કેવા તમો છે, એક ચંદ્ર બહુ તારા ॥ ૧૮ ॥ સુર્યના સામા દીપક કોટીક, મેઘ ધારા કન છાટા, તેવા તમે છો કેવા જેવા, ભાલાની આગળ કાંટા.

॥ ૧૯ ॥ વળણ. ॥ એમ વચન અભીમન્યુનાં સાંભળી કોપ્યો અપાર; કહે વલ્લભ તવ બોલીયો, ભીમ તણો કુમાર. ॥ ૨૦ ॥

કડવું ૧૬ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યો ગટોરગછ મુખ એમ, સહુ જોઇ રહ્યા છો કેમ મારો ઠેર કેર કરો ઝાઝો, બહુ બોલીને શું જાય સાજો. ॥ ૧ ॥ બાગમાં આગ મુકી અપાર, મારો મહા મન મેલીને માર; ચુંથો ચામડીને હાડ ભંગ, એનું આખું રહે નહી અંગ. ॥૨॥ કોઈ બાઝે ન આપ સંગ, વાળો રોસણુ રીસને રંગ; એવું કહેતામાં કોપ્યા અશુર, રાતા તાતા થયા ભરપુર. ॥ ૩ ॥ ફેંકે ફાંસડા વાંસડા કહાડી મારે પાશાણ જંગલી ઝાડી; ગ્રહ્યા અભીમન્યુએ હથીઆર; લેઇ બાણ દેવા માંડયો માર. ॥ ૪ ॥ તવ વ્રકોદરનો તન, કરી ગરજના ગયો ગગન; જઇ વનમાં પાછો આવે, ઝાહાડ પહાડને તાડજ લાવે. ॥ ૫ ॥ નાંખે અંત્રીક્ષથી ધરી સુર, ચેતી કુંવર કરે ચકચુર; કરે કકડા આવી અંગ વાગે; પણ બાણોથી પરવત ભાગે. ॥ ૬ ॥ ઝાડ તાડ કરે છે છેદન, પાછો પડતો નથી અભેમન; એમ લડતાં બે વડતાં શું કીધું; મંત્ર ભણી શંભુ બાણ લીધું. ॥ ૭ ॥ ફરી પુંદડી ફેકયું જયારે, સહસ્ત્ર દહીત થયાલોપ ત્યારે; દેખી વનવાશી ક્રોધ ભરાયો, માયાવી નર નીચે ઉતરીયો. ॥૮॥ એણે પછાડયું શીશ વીસ વાર, કર્યા અસુર વીસ હજાર, ટોળે ટોળાં ને ફાટેલા ડોળા, ફેંકે ફરશીને ગોફણ ગોળા. ॥૯॥ ઢેપાં ઢેખાળાં ધારીને મારે, પાપી પ્રચંડ પોક પોકારે; દૈત્યને સોંપી ગયો ગગન, રહ્યો અંત્રીક્ષ હેડંબા તન. ॥ ૧૦ ॥ કરે ઉંચે રહી અતી જોર, ભલો હાથ આવ્યો છે ચોર, એમ કર્યા કરે બકોર; આગ મુકી એ હરામખોર. ॥ ૧૧ ॥ કરે કુંવરને કૃર કષ્ટી, પડે પાસાણની મ્હાવ્રષ્ટી, ખશે ખેવાડુ જાળવે અંગ, તો યે ગાત્ર ઘણું થાયે ભંગ. ॥૧૨ ધ્રુજયા થર થર કુંવરના ચરણ, જાણ્યું નીસ્ચે આવ્યું આજ મરણ; નહી જીવીયે જીવડો જાશે; મ્હારૂ ચામ્ર રણમાં ચુંથાશે. ॥ ૧૩ ॥ નીસ્ચે મરવું તો રડવું શા માટે, બહુ બાણ છોડયા શુસવાટે; એક લીધુ મોહાસ્તર ભણી, નાંખ્યું ગગન જાણીને ધણી ॥ ૧૪ ॥ ભોકાયું ભીમ શુતને જઇ, પેઠું પુરણ રૂદીયા મહી; તવ પ્રાણ બ્રહ્માંડે ચડીયો; નવ જોજન જૈ દુર પડીયો. ॥ ૧૬ ॥ રહી નહી એને શુદ્ધ સાન, પડયો ભુમીમાં થૈ બેભાન;

ભાન; પછી કુંવરે શું કામ કીધું, શીવ મંત્ર ભણી બાણ લીધુ. ॥૧૬॥ નાંખ્યું બહુ બળથી કરી કોપ, થયા અસુર સઘળા લોપ; ઉભો એવે થઇ ઘડા ચાર, વળી મુરછા ભીમ કુંમાર. ॥ ૧૭ ॥ ઉઠયો રૂઠયો ભરાયો ટેક, કીધા અસુર હજાર એક; ચાલો શેવક સુંરપણું કરીયે, પ્રાણ શત્રૂ તણો પરહરીયે. ॥ ૧૮ ॥ લેઈ ટોળુને આવ્યો બળીયો, દેખી દુશમને બહુ કળકળીયો; કરો બળ હોનારૂં હોય. ઝાહાડા પાહાડ ન મારશો કોય. ॥૧૯॥ મારો ઝપાટો જણાવો જોર, કરો ધુળે અંધારૂં ઘોર; નાંખો રેણું થશે અંધકાર. તેણે ગભરાવી દેવો કુંમાર. ॥૨૦॥ વળણ ॥ ગભરાવો એ છોકરૂં, ઉછાળો, ભુભાગ;નેત્ર નસુજે એટલે, ફાવે મહારોલાગ.

કડવું ૧૭ રાગ જીવાદી ધુમાસ.

આજ્ઞા આપી અસુર જીવને, ખુંખાર્યા રાક્ષસ લોકજી; ઘણાક ગાજ્યા વડવા બાજ્યા; પાડતા પોકા પોકજી. ॥ ૧ ॥ જોરકરે કળકળે કારમા તે, મારોમારો મુખ ભાખેજી; ખોળે ખોબે ધુળ લેઇને, કુંવરંઉપર નાખેજી. ॥૨॥ લોચન મીચી નજર નીચી, રાખીને રેણું ઉછાળેજી; વાંકાં વળીને દાટજ વાળે, આડું અવળુ; નવ ભાળેજી. ॥ ૩ ॥ ઠેકડા ભરતા હોકારા કરતા, જબરૂં જણાવે જોરજી; કાંકરા કુંકરી ઝીણી રજોટી, ઉડી થયું ગમઘોરજી. ॥ ૪ ॥ કરી ગરજના ગગનચડીયો, હેડંબાનો બાળજી; અંત્રીક્ષ રહીને ચરચા જોતો, વ્યાકુળ થઇ વિકરાળજી. ॥૫॥ અભીમન્યુ અકળાયો રૂંધાયો, ચરણ થરથર ધ્રૂજેજી. રજોટી ભરાઇ નાશીકામાં, નેત્ર વડે નવ સુજેજી. ॥ ૬ ॥ સ્વાસ લેવાય નહી સ્વાસ મુકાયનહી રાક્ષસરેણુંરોળેજી;રજતજ કાંકરી ઉડતીઆવે, ઉભો ઉભો ચક્ષ ચોળેજી.॥૭॥ વસ્ત્ર વપુ સહુ ધુળે ભરાણાં, મુખ પ્રતીકા પુરાણીજી; વઢવાનું મેલ્યું વેગળુને, પટકુળ ઓઢયું તાણીજી. ॥ ૮ ॥ તવ ખબર પડી ગટોરગછને, પુરણ ઉંચો ચડીયોજી, સમજી શમ ત્યાં ઝડપ મારી, આવીને રથમાં પડીયોજી. ॥ ૯ ॥ કુંવર ઉપર ક્રોધ કરીને, કીધો મુષ્ટી મારજી; ગાભરો કીધા ગટોરગછે, છીનવી લીધાં હથીઆરજી. ॥૧૦॥ અભીમન્યુને ફાળ પડીને. પટકુળ અંગથી કાહાડયુંજી. મરણું આદર્યું મન થકીને, હસ્ત થકી યુદ્ધ માંડયુંજી. ॥ ૧૧ ॥ બે બળિયા ત્યા ગાજયા બ્હાજ્યા, બળથી બાથો બાથજી; કુસ્તાઇ લાગી સુસ્તાઇ ભાગી. જુએ અશુરનો સાથજી. ॥ ૧૨ ॥ લડતા કનડતા રથેથી

પડીયા, પૃથ્વીપર પ્રચંડજી, માયાવી દાવ જોઇ ઘાવ કરે છે, સહદેવે કીધું કુભંડજી. ॥ ૧૩ ॥ ગટોરગછની, પક્ષ કરીને,મારે કુંવરને મારજી. બીજાએ રથ બધો ભાગી નાંખ્યો, માર્યા ઘોડા ચારજી. ॥ ૧૪ બળી એ બળિયા બાઝયા કરે છે, એકએકને દે ઢીકજી; છાતીના બંધનો સમંધ તુટે, કળચડી આવે હીકજી. ॥ ૧૫॥ કરણ પકડી નાશીકા ભાગે, દે છે ડિંચણની ઠેસજી; ધોલ થપડને ગડદા પાટુ, મારે ને ઝાલે કેસજી. ॥૧૬॥ કોણિએ કોણિ દે કુખ ચોંટી, લડાવે શીશે શીશજી; પડતા હેઠા થાય છે બેઠા, નાંખે ચીશેચીસજી. ॥૧૭.॥ એવામાં માયાવી દાવ જોઇ ને, બેસી ગયો છે ધરણજી; મ્હા ક્રોધ ભરીયો અભીમન્યુનો, ચપરશી ઝાલ્યો ચરણજી. ॥ ૧૮ ॥ ઉચક્રી ઉભો થયો છે શુબો, હિલોળી નાંખ્યો હેઠોજી; પડયો ચતાપાટ; તેની રૂદેપર, ગટોરગછ ચડી બેઠોજી. ॥ ૧૯ ॥ કુંવર નીચે તરફડે છે, દ્વેશ માયાવી ધારેજી; અભીમન્યુના મુખમાં રેણું; ભરીને ગડદા મારેજી. ॥૨૦॥ દંત પીશીને, બહુ ચપરશીને, ગળે દીધો નક્ષજી, નસો નાડા ત્યાં તણાઈ સુતની, ઉંચાં ચડીયાં, ચક્ષજી. ॥૨૧॥ મોડેથી નિકળ્યા ફીણ ફીસોટા, કારમુ થયું કુભાન્ડજી; શુધ ગઈને સ્વાસ થયો બંધ, પ્રાણ ચડયો બ્રહ્માંડજી. ॥૨૨॥ અંતરયામી વિશ્વના સ્વામી, જાણી હરીએ વાતજી; જાણ્યું ભાણેજો ભોમી પડયો. થશે એની દેહ ઘાતજી; ॥૨૩॥ જો એ મરશે તો ધાર્યું ફરશે, કરશે હરણ નહિ કોયજી; મારૂં બોલ્યું રેહેશે મ્હારા મુખમાં, હળધારીનું કર્યું હોયજી. ॥૨૪॥ એવુંજ જાણી પુરૂશ પુરાણી, ચાતુર કેમ જાય ચુકીજી; ગટોરગછના પટમાં ગોવિંદે, દયાને દીનતા મુકીજી. ॥ ૨૫ ॥ તવ કોમળ રૂદે ગટોરગછનું, થઇ ગયું શુભ સારૂંજી; અરેરે જીવનીકળીગયો હવે એને શીદ મારૂંજી. ॥ ૨૬ ॥ વળણ ॥ એમ કહી ઉભો થયો, ચાલો દૈતો બાગ;વદે વલ્લભ સહુ સંચર્યા, હોલવવાને આગ.

કડવું ૧૮ રાગ ચોપાઇ.

ચાલ્યા આગ હોલવવા અશુર, દોડયાદડબડ દોટેપુર; પણ વઢતાં થઇ જે વાર, ઘેર હેડંબા કીધો વીચાર. ॥ ૧ ॥ પુત્ર પરવર્યો દુશમન પાસ થઈ વાર પડયો મન ત્રાસ; હજી આવ્યો નહિ સુત બળિયો, સામો શત્રુ માથાનો મળીયો. ॥ ૨ ॥ રખે કુંવરને કાંઇ થાય; મ્હારૂં જીવતર છુટી જાય; માટે ઘાલું લડાઇમાં લક્ષ, પરવરૂં હું પુત્રની પક્ષ. ॥ ૩ ॥

એવું ધારીને નીકળી નાર, આવી સોવ્રણુ ધામની બ્હાર; હતી સુક્ષમ શામા અનુપ, એણે ધર્યું માયાવી રૂપ, ॥ ૪ ॥ રણુ વઢવા જવાની રૂચી સાત તાડવા બની ઉંચી; ત્રણ તાડ લાંબા બેઉ ચરણુ, ચાર તાડ લાંબુ દેહ વરણ. ॥૫॥ શીશ ડુંગર સમ કેશ કેવા, લાંબા જાડા મ્હોટા વાંસ જેવા; નવગજ નાશીકા દ્વીંગાળા, સ્વાસ સીર મ્હોટાં ધડનાળાં. ॥ ૬ ॥ નગ્રદ્વાર સરીખું વદન, મ્હોટાં સરોવર સરખાં લોચન, વ્યામ દંતુવજ તોડે તેવા; બેઉ કરણુ સાગર નાભા જેવા.॥ ૭ ॥ એવા કારમો વેશ ધરીને, ચાલી પુત્રની પક્ષ કરીને; દોડી પુત્રની પક્ષે આવે, જાતાં લોહ તણાં ચણા ચાવે. ॥૮॥ દૈત ટોળું જીતી આવ્યું જેવે, દીઠી માતા ગટોરગછે તેવે; કીધો જનુની જાણી જુહાર; શીદ સધારો માત આવાર ॥૯॥ તવ હેડંબા કહે઼ઓ બાળ, લાગીવાર મનેપડી ફાળ; જાણ્યું કરી આવું શતરૂનું ભક્ષ, આવતીતી હું તારીપક્ષ. ॥૧૦॥ ભલે સામો મળ્યો તું કુમાર, બેટા કહે યુધના સમાચાર; હતો શતરૂ કેવડો કેવો, શુત કહે માતા મ્હારા જેવો. ॥૧૧॥ પણુ ઘણો હતો બળવાન, કોઈ મોટા તણો સંતાન; બળવંત એ બાણાવળી માર્યો મુઓ છેતર્યો છળી. ॥ ૧૨ ॥ કહે હેડંબા હરાવ્યો હોડે, બેટાકોણુ તે કુંવરની જોડે; બોલ્યો ગટોરગછ માત મ્હારી, નથી જોડે કોઈ નરનારી. ॥ ૧૩ ॥ આવ્યો એકલો રથમાં બેસી, પડયો રૂજની રણમાં પેશી આણ્યો કાળ મેં કારજ કીધું. એનું સબ રણમાં રહેવા દીધું ॥ ૧૪ ॥સુણી બોલીહેડંબાએમ, છેતેછોકરૂં જોવાનો પ્રેમ; તેને જોવાને જાઉછું તન, તમે હોલવો આપણું વન ॥૧૫॥ આપી આજ્ઞા શુતને જ્યારે, ચાલ્યા સરવ શુરા બાગ ત્યારે; કરે વહંની સમાવા ઉપાય, પણુ હેડંબા ચાલી જાય. ॥ ૧૬ ॥ પડી શુભદ્રા મુરછામાંય, થઈ બેઠી વળી મુરછાય; આવી શુદ્ધીને આવ્યું ભાન, ગયો રથ સૈત કયાં સંતાન. ॥૧૭॥ વળણ॥ કયાં ગયો સંતાન માહ્યરો. એમ કરે પોકાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ભાસે વન ભયંકાર.

કડવું ૧૯ રાગ કારી.

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચન, શુણુ પરીક્ષત કેરા તન; એતો પુત્રને પોકાર કરતી, વન વીશે આંસુડાં ભરતી. ॥૧॥ પુત્ર પુત્ર કહીને પોકારે, કોઇ ન બોલ્યું ગભરાઇ ત્યારે; અરેરે કેમ થયુંઓ બાળ, લાગી શોધવા વન વીકરાળ. ॥૨॥ મારે ફાંફાં અંધારે ફરતી, ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય તે મુખ એ-

ચરતી;દીઠો રથરણમાં ભાગેલો–જડયો સોધતાં પુત્ર પડેલો ॥૩॥ જોયુ સબ શુતનું જેવારે, બેઠી ગગળી ભુમીમા ત્યારે; હોશ કોશ ગયા એના ઉડી, દારા દુઃખ દરીયામાં બુડી. ॥૪॥ અરેરે દૈવડા આવું થયું. મારૂં નીર્ધનનું ધન ગયું, ફુટયું કરમ મ્હારૂ કઠોરૂં, ખોઇ બેઠી એકનું એક છોરૂ. ॥ ૫ ॥ દૈવ દહાડો થયો મ્હારો વાંકો, પડયું દુઃખ રહ્યો નહી આંકો, પુત્ર પુત્ર પોકારજ દીધો; શુત શુતેલો ઉછંગ લીધો. ॥૬॥ બોલો બોલો કહીને બોલાવે; મુખઝાલીને માત હલાવે, ઊંચો કસ કરીને જોતી, ફાટે રૂદીયા તેવું રોતી. ॥ ૭ ॥ ચાલે લોચન આંશુ ચોધાર, કુટે શીશને છાતી અપાર; નવે ગ્રહો વાકાં થઇ પડીયા, કેમ કઠોરાં કર્મનીવડીયાં, ॥૮॥ ગયું ઘરબાર ધનમાલ રાજ, ગયો ટેકતારોને લાજ, પડી પરઘેર પેટડું ભરતાં, તોહ્ય ફળ મળ્યાં અતી નરતાં.॥ ૯ ॥ સ્વામી મુકીને વન પડયો હુતો; લાવી રણમાં મુકી શુતશુતો; એમ વલવલે મ્રત્યું આદરે, રડે રણમાં રામા ઝીણે સ્વરે. ॥૧૦॥ આવી હેડંબા જોવા સંતાન, તેણે રૂદન સાંભળ્યું કાન; અહો કોઇ કામા કરે રૂદન, મને કહ્યું તું મ્હારે તન. ॥૧૧॥નથી શુત સંગકોનરનાર, ત્યારે આ કોણ કરે પોકાર; કોઇ છે અબળાની જાતી, રડે જેમ છળીજાય છાતી. ॥૧૨॥ શુતસાથેશીસગાઇએની, થાય સ્ત્રી માત, કે થાય બેહેની; હાલ જોવાને જાઊં હું પાસ, નહી બોલે પછી પામી ત્રાસ. ॥૧૩॥ માટેહાલ અહીંઉભી રહેવું, એનું સગપણ સાંભળી લેવું; એવું જાણી શુક્ષમ દેહ ધરી,બેઠી તર્ણ ગુફા શુંદરી. ॥૧૪॥ દીધું ધ્યાન ત્યાં કાનજ માંડયા, શુણે છબીલી ઊતપાત છાંડયા;રડે શુભદ્રા શીશ કર ધરી, પાડું દેહ મ્હારો કાંક કરી. ॥૧૫॥ વલણ. ॥ એમ અતી આક્રંદ કરે, સુત ગ્રહી બે હાથ; કહે વલ્લભ સંભારતી, સાસરીયાનો સાથ ॥

કડવું ૨૦ મું ઓખાહરણમાં ગણુપત બોલો

હો. બાળા એ રાગ.

મારા લાડકવાયા તન; અભેમાન બોલોનેરે; તારી માતા હું કરૂં રૂદન, અભેમાન બોલોનેરે. ॥ ૧ ॥ જરા જુઓને આંખ ઉઘાડી, અભે. તેં તો રઝળાવી રણમાં માડી. અભે. ॥૨॥ કીયા શત્રૂએ કીધો આ કેર. અભે. હોયસંગ સગુતો લે વ્હેર. અભે. ॥ ૩ ॥ બેટા જનમનો તું રોશી.

અભે; નથી વડીઆઇ કુન્તા ડોશી, અભે. ॥ ૪ ॥ સુણી હેડંબાને આવ્યાં આસુ, અભે; કુન્તા નામે છે મ્હારાં સાસુ, અભે. ॥ ૫ ॥ બેટા તુજને નડયું મ્હારૂં કર્મ, અભે.; નથી વડીલ કાકો તારો ધર્મ, અભી. ॥ ૬ ॥ હેડંબાને સગપણ ભાસ્યું હેઠ, અભી; રાજા ધર્મ તો મ્હારા જેઠ, અભી. ॥૭॥ બેટા ન રહ્યો કુશળ ખેમ, અભી; નથી કાકો ભીડભંજન ભેમ. અભી. ॥૮॥ સુણી ત્રાસ હેડંબા પામી, અભી; કહ્યા ભીમ તે તો મ્હારા સ્વામી, અભી. ॥૯॥ બોલો બોલો બેટા અભીમુન, અભા; નથી તાત તારો અરજુન, અભી. ॥૧૦॥આવ્યો ઉમંગેઆયુધ ખોશી, અભી; નથી કાકો તો શેદેવ જોશી, અભી; ॥ ૧૧ ॥ હોય તો તે ફકાવે ધુળ, અભી; નથી નાનો કાકો નીકુળ, અભી. ॥ ૧૨ ॥હેડંબાએ સગાઇ સત્ય જાણી, અભી; આતો દેરાણી ને હું જેઠાણી, અભી. ॥ ૧૩ ॥ વળણ ॥ એમ સગપણ સત્ય જાણીયું, તવ મન પ્રગટયો શોક; કહે વલ્લભ તે માનુની, મુકી મોટી પોક. ॥

કડવું ૨૧ રાગ સાખી.

પોકજ મુકીકારમીને, આવીકુંવરનીપાસ; તેદેખી સુભદ્રા ધ્રુજી,પડીયો મનમાં ત્રાસ. ॥૧॥ અરેરે આ અઘોર વનમાં, અબળા જાતે કેવી; ભુત પીચાસ કે ડાકેણ સાકેણ, વંતરી કે વનદેવી. ॥ ૨ ॥ ચુડેલઝાંપડી કે મેલડી છે, શીકોતરી કે પ્રાણી; એમ અતી મન તરંગ ઉઠયા, ગોરી ઘણી ગભરાણી. ॥ ૩ ॥ એટલે આવી બોલી હેડંબા, બાઇ તમે દેરાણી; હું ભીમશેનની ભામની છું, તમ તણી જેઠાણી. ॥૪॥ જરા ન બીશો જરા ન ડરશો, ધારણ રાખજોમન; આ સુતસાથેજુદ્ધકરયું છે,ગટોરગછ મુજતંન. ॥ ૫ ॥ ભાઇએ ભાઇ લડયા અજાણે, નથી લડયુ અન્ય કોય; એવું સાંભળીસુભદ્રાના,મનમાંધારણ હોય. ॥ ૬ ॥ પછી હેડંબાએ પુત્ર લીધો, પોતાને ઉછંગ; હવે જીવીને શું કરૂં હુ, પાડું મારૂ અંગ. ॥૭॥ પેહેલી ન જાણી મેંતો દેરાણી, કાણી કીધી કુખ; અરજુન દીયર ડાહ્યો મ્હારો, શું દેખાડીશ મુખ. ॥ ૮ ॥ કાળીટીલી મ્હારે કપાળ ચોટી, બેઠું લાંછન મ્હોટું; કેહેશે કે પીતરાઇ પણું જણાવ્યું, ખરેખરૂ થયું ખોટું. ॥ ૯ ॥ એમ કરીને રડવા લાગી, પોક મુકે બે ભાન; ગટોરગછ બાગ હોલવે છે, તેણે સાંભળ્યું કાન. ॥ ૧૦ ॥ સાંભળો દૈતો સાંભળો દૈતો, માત મ્હારી પોકારે; સો વશા પેલો જીવતો થયો, મ્હારી જનુ-

નીને મારે. ॥૧૧॥ સું જુઓ છો જૈએ ઝપાટે, સપાટે સુસોટ; એમ કહ્યું કે અસુર સવવે, દરબડ મુકી દોટ. ॥૧૨॥ લગભગ આવ્યા દોડતા છે, લડતના મમસુબા; જનેતાને જ્યાં રૂદન કરેત્યાં ઘેરો ઘાલીને ઉભા. ॥ ૧૩ ॥ સું છે સું છે પુત્રજ પુછે, કેમ આ છોકરૂં ઝાલ્યું; હેડંબા કહે અણસમજણના, ઉધમાતમાં ઘર ઘાલ્યું. ॥ ૧૪ ॥ એકાએક સું વગર બોલે. આરંભ્યો સંગ્રામ; સામા સામી સુ પુછયુ નહિ હોય, ઘરગામ બાપનું નામ. ॥૧૫॥ ગટોરગછ કહે મુજ માતા, તે વાત કયાં તું પુછે, હળમળી સુત ઉછંગ લીધો, તે તણું કારણ સું છે. ॥ ૧૬ ॥ સુતના વાયક સાંભળીને, વદીયાં મા વચન; મરણ પામ્યો બંધવતારો, અરજુનજીનો તંન. ॥૧૭॥ એવું સાંભળી પડયો ચરાડો અરેરે શ્રી રણછોડ; ત્રીલોકમાં આવો ભાઇ ન મળે, ભાગી ગઇ મ્હારી જોડ. ॥૧૮॥ અરેરે ભાઈ બેહક બેસાડયો, કહી ઢળી પડયો ધરણ; હવે જીવીને શું કરૂં હું, આણું મારૂ મરણ. ॥ ૧૯ ॥ વલણ. ॥ મરણ આણું માહારૂ, જીવ્યામાં શો સાર; કહે વલભ રૂવે ઘણો, ભીમ તણો કુમાર.

કડવું ૨૨ રાગ લલીતની છાયા.

અરર બંધવા, આમ શું કરયું; ધરણ પોડતાં. દીલનાડર્યું. વીરરી સાળવા, રીશ શું ચડી; પ્રથમ આવીરે, વાતના જડી.॥ ૨૨ ॥ મરણશું પડયો, પુર્ણ પીડનો; સુરપણે ઘણો, ભાઈ ભીડનો ॥૩॥ ખબર હોતતો, આમ ના બને; એકલડો કર્યો, બંધવા મને. ॥ ૪ ॥ રઝળતો થયો, વિર તાહારો; અમુલ્ય ભાગીયો, ભુજ માહારો. ॥૫॥ નજરથી તને, જોઈ ન શકું; વગર ઓથનો, કયાં જઈ ટકુ. ॥૬॥ હથળ થૈ ગયો, તુજ દુખડે; ફરીશ તું વીના, રંક મુખડે, ॥૭॥ બળ ન દાખુંરે, સંગ કોઇને; દીવસ માહારા, કાઢું રોઇને. ॥૮॥ મુખ દેખુંરે, કયાંથી તું તણું; જન્મ માનતું, દુઃખ આ ક્ષણું. ॥ ૯ ॥ વળણ ॥ એમ ગટોરગછ વલવલે, વાગ્યો પેહેલો ઘાવ વલ્લભ દુઃખે ડુલીયો, કીધો મરવા ભાવ.

કડવું ૨૩ રાગ સવૈયા.

ગટોરગછે આદર્યું મરવું, હેડંબા વદી વચંન; શો માલ છે સુતએમ કર્યામાં ઓરે માહરા તન. ॥ ૧ ॥ ભ્રાત તારો નથી મરણ પામ્યો, છે હજી બ્રહ્માંડે પ્રાણ; વધોને પુન્યે જીવતો થાયે, નીશ્ચે છે નીરમાણ. ॥૨॥ કલેશ મુકીને કુંવર મહારા, આપણા ધામમાં જાઓ; ચરણામ્રતી

અમર કુંપો છે, સાતમે માળથી લાવો. ॥ ૩ ॥ સુણિ ગટોરગછ સંચયો
તે, આવ્યે પોતાને ધામ; કુપ્પોલાવ્યો વ્હેલો, આવ્યો પ્રભુ કરો વિરા-
મ. ॥૪॥ તેમાંથી અમ્મરહાથમાં લીધું, હેડંબા હેત આણી; બીજું લી
ધું ગટોરગછે, ત્રીજું સુભદ્રા રાણી. ॥ ૫ ॥ સુભદ્રા કહે આવજો આડે,
ધરમ જેઠનું પુન્ય; મરણ પામેલો બેઠો થાજો, કુંવર અભેમન્ય ॥ ૬ ॥
ગટોરગછ કહે પરમેશ્વર, દુખડું મ્હારૂ સમાજો; આડે આવજો સત્ય કુ-
ન્તાનું, બંધવ બેઠો થાજો. ॥૭॥ હેડંબા કહે અરણ્યમાં હું, ન્હાનેથી
મોટી થઇ; ભીમ વીના અવરના સામું, જો મેં જોયું હોય નહિ. ॥ ૮ ॥
પતીવ્રતા વ્રત પાળ્યું હોય તો, તે પુન્ય આવજો આડે; સુત પડેલો બેઠો
થાજો, કહિ મુખમાં જળ પાડે. ॥૯॥ ત્રણે મળી મુખમાં જળ મેલ્યું,
પુન્ય તણું જે વાર; પ્રાણ બ્રહ્માંડે ચડિ ગયેલો.ઉતરીયો તે વાર. ॥૧૦॥
નસેનશોમાં પ્રાણ પ્રસરીઓ, શુદ્ધી આવી તવ રૂઠયો; મારમારકરતો ક્રોધ
ભરેલો, અભિમન્યુ ત્યાં ઉઠયો. ॥ ૧૧ ॥ કયાં થયો શત્રૂ કયાં ગયો શત્રૂ,
હળહળ વ્યાપી રીસ; ગટોરગછે અભિમન્યુના. ચરણોમાં ધર્યું શીશ,
॥૧૨॥ સુભદ્રા કહે કુંવર મ્હારા, કોને શત્રૂ દમે છે; શો સગો થાય તા-
હારો જો, ચરણ કોણ નમે છે. ॥ ૧૩ ॥ ધરમાંને ધરમાં વઢી મુઆ, ન
થી દુસમનદાઇ; ભીમ કાકાનો સુત ગટોરગછ,વડીલતારો ભાઇ. ॥૧૪॥
તે સુણતામાં અતી હેત આવ્યું, મુમત મોઝા વળીયા; ઉઠાડયો ભાઇ
ભુજ ઝાલી; અન્યોઅન્યબેમળીયા.॥૧૫॥ આંગળી ઝાલી નીકળ્યા ચા
લી, ધામ ભણી સુખ જાણી, તે બેઉ પુંઠે હાથ ગ્રહીને, જાય જેઠાણી દે
રાણી. ॥૧૬॥ મેહેલમાં આવ્યાં સ્નાંન કરાવ્યાં, ભોજન ભેળાં કીધા; દે-
રાણી જેઠાણીને બે બંધુ, પાન સોપારી લીધાં. ॥૧૭॥ સામા સામી બે-
હીંદોળા ખાટયો; તેમાં કર્યાં આસન; એક બાજુ શુભદ્રા બીરાજી; સાથે
અભેમાન તન. ॥૧૮॥ એક હીંદોળે બેઠી હેડંબા, સુત પોતાનો સાથ;
તે બેઉ લાગ્યાં પુછવા, શુભદ્રાને સરવ વાત ॥ ૧૯ ॥ હેડંબા કહે ઓરે
દેરાણી, શું કરે છે સહુ ઘેર;પાંડવ અહીંથીપરવર્યા તે, પછી થઇશીપેર
॥૨૦॥ સુભદ્રા કહે સુણો જેઠાણી, કહું કહેલી વાત; તમારે ધામેથી ફ-
રતા ફરતા, ગયા જે પાંચે ભ્રાત. ॥૨૧॥ પંચાળ દેશમાં પંચાળી નારી,
પરણ્યાં પાંચે વીર; ઘેર જઇને રાજ્ય લીધું; ધર્મ ધોરીધર ધીર. ॥૨૨॥
પછી નર દીયર તમારા આવ્યા એ દ્વારામતી;હરણકીધું માહારૂં ને, લ-
લગ્ન થયું ત્યાં ફરતી. ॥૨૩॥ જન્મ થયો અભીમન્યુનો કહેવાઇ લીલા

લ્હેર; પાંડુ રાજાને સદગતી દેવા, યજ્ઞ કર્યો આપ ઘેર ॥ ૨૪ ॥ એકારો કર્યો કૌરવ સાથે, કહેવાયા વિસ્વમાં.દીવા; તે યજ્ઞમાં અભિમન્યુનો બળદેવે કીધો વિવા. ॥ ૨૫ ॥ તે પછી વાંકા દહાડા આવ્યા કૌરવે કપટ કીધું; દ્યુત રમાડી પાંડવ કેરૂં, રાજ્યાસન લૈઈ લીધું. ॥૨૬॥ દ્રૌપતી સતી દ્યુતમાં હાર્યા, કૌરવ કુમતિ કહાવ્યા; નગ્ન નચાવવા મારદેતા, પંચાળી સભામાં લાવ્યા. ॥૨૭॥ સો વિર મળિને તીરતાણ્યાં, સતી સાથે બળ દાખી; અનેક ચીર પ્રભુએ પુર્યાં, દ્રૌપદીની લાજ રાખી. ॥ ૨૮ ॥ તે થયા પછી વ્રતી ધરી તે, પાછા સોંપી નાર; પાંચે ભાઇને પ્રેમદા તે, વન વહ્યાં વર્ષ બાર. ॥૨૯॥ હું અભિમન્યુને કુંતાજી રહ્યાં વિદુરને ઘેર ગરીબ અવસ્થા આપણી આવી, તે જાણી સરવે પેર ॥ ૩૦ ॥ નીરધન થયાંને રાજ્ય ગયાં, તે સમજ્યા સહુ લોક; બળદેવે જાણ્યું ન વીતે લ્હાવો, માટે વિવાહ કર્યો ફોક ॥ ૩૧ ॥ ફોક કર્યાની ફીકર નહોતી, નહોતું તેવાતે ઝ્હેર; પણ તેવિવાહ ભાગીને કર્યો,દુરયોધનને ઘેર ॥૩૧॥ તેથી મને મહા કલેશ થયો, તે કુંવરે પુછી વાત; મેં દીકરી દીકરી કહી દુભ્યો મારી છાતીમાં લાત ॥૩૩॥ તેથી અભેમન્યુને રીસ આવી, કળકળિ બોલ્યો આપ; એણે કહ્યું એ કન્યા ન વરૂ તો, બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ. ॥૩૪॥ એમ કહીને તૈયાર થયો એ, વાર્યું ન કીધું લગાર; કૌરવના ભયથી રાત્રિએ, નીકળ્યા ધામની બ્હાર. ॥ ૩૫ ॥ મેં જાણ્યું જે કુંવર સાથે, પીહેરીયે હું જાઉં; મ્હારા બે બંધુને કરગરીને, એ કન્યા પરણાવું. ॥૩૬॥ એમ જાણીહું જોડે આવી, દારૂણ દુઃખમાં ડુલ્યાં; પંથ તણી ફામ રહી નહીને , દ્વારીકાં મારગ ભુલ્યાં. ॥૩૭॥ વનને વીશે વીપત વેઠા, આવી પોહોચ્યાં હાંઇ; અજાણે અજાણ લઢાઇ લઢયા, નીશા સમે એ ભાઇ. ॥૩૮॥ ઓરે ગટોરગછ દીકરા તારા, ભાઇને બહુ સમજાવો હઠ મુકી દે એ કન્યાની ઘેર પાછો મોકલાવો. ॥ ૩૯ ॥ કલેશની કંન્યા ન જોઇએ આપણે; ઘણીક મળશે તન; કાકીનાં તેવાં વેણ શુણી વદે, ગટોરગછ વચન. ॥૪૦॥ ઓ કાકી ભાઇને પાછા મોકલું લાજે માહારા બાપ; એ કન્યા એને ના પરણાવું, તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥ ૪૧ ॥ શુભદ્રા કહે જુઓ હેડંબા, આશો તમારો ધારો; તમ સુત ટંટાનો તંત લે છે તમે, પાસે છો કેમ ના વારો. ॥૪૨॥ હેડંબા કહે ટેક ગ્રહેછે, તેમાં તે હું શું વારૂં. મરવું ન ડરવું પાછાં ન ફરવું. કામ એ ક્ષત્રીનું સારૂં. ॥૪૩॥ ધારે તે કરે કુંવર મહોરો, હુ પણ પક્ષે મારૂં; દ્વારીકાંધીશ-

જો પુત્રને મારે, તો દ્વારીકાં ગળી જાઉં. ॥ ૪૪ ॥ સુભદ્રા સુણિ વીસ્મય પામી, સુરતણી છે સવાઇ; માતનું જોર તેનો દીકરો કરે ધાર્યું તેમાં શી નવાઇ. ॥ ૪૫ ॥ પછી હેડંબાનો પુત્ર પુછેછે, કાકી કયારે લગ્ન થાશે; જાન લેઇને કૌરવ જોધા, દ્વારીકા કયારે જાશે ॥૪૬॥ સુભદ્રા કહે કાલે સવારે, નીકળશે એની જાન; ગટોરગછ કહે પરમ દહાડે, અમે થશું સાવધાન. ॥ ૪૭ ॥ ॥વળણ॥ એમ કહીને એ રહ્યા, આગળ કહ્યું મહીમાય; કહે વલ્લભ કૌરવ ઘરે, વીવાહ સામગ્રી થાય. ॥

કડવું ૨૪ મું ચોરાગી ચોપાઇ.

વધા વૈશમપાયે વચન, તુતો સાંભળજે રાજન; હવે હસ્તીનાપુર સું થાય, કરે ત્યારિ દુર્યોધન રાય. ॥ ૧ ॥ લીધી સેન્યા ક્ષોણી અગીયાર, કીધા વર રાજાને ત્યાર સાથે સર્વ કુટુંબ પરીવાર, લીધા ભીશ્મ દ્રોણને કૃપાચાર. ॥૨॥ ચોથા અસ્વસ્થામા પણ સંગ, ભલો કીધો ત્યાં જાનનો રંગ; કર્યા સાબેલા સોભીતા સારા, પેહેરી પટકુળ નીકળી દારા. ॥૩॥ વાગે દુન્દભીડંકા અપાર, થાય ભેર ભુંગળ ટેંહકાર; વાગે મોરલી મોવર સરણાઇ; તાસાં ઢોલ પરચમ વાગે માંહી ॥ ૪ ॥ વાગે છત્રીસ વાજાં તે સાથે, કાહાડયો વરઘોડો ભુનાથે; વરને સજાવીયા સણગાર, જામા પટકા ચીરા હીરા હાર ॥૫॥ કાને કુંડળ લીલમ લળકે, બાંધ્યા બાજુબંધ રત્ન ચળકે; કેડે કામનીયો ગાંણુગાય, ભાણુમતી દીપક કરમાંય. ॥૬॥ ચાલ્યાં સુભ સોભાયે સોહાગ; થયા ધકન આડા વધાનાગ; પુછે પાપી આ શુકન કેવા, કહે મામો ફતે થાય હેવા. ॥ ૭ ॥ પછીચાલ્યાસરવ સુખભેર, નરનારી બાળકભલીપેર;એણે ધણીશોભાવી છે જાન, મનમાં મ્હોટાઇ અભીમાન. ॥ ૮ ॥ થયા લગભગ દ્વારકાંમતી ત્યારે બોલ્યો છે છત્રપતી; મામા સેન્યના જોદ્ધાછેજેહ, આપો આભુશણ શોભે તેહ. ॥ ૯ ॥જોઇ જોઈ જાદવ વીશ્મે થાય, જોઇ બળદેવ બહુ હરખાય; જોઇ જાણે હેત્તું વીશ્વપતી,આવો વેવાઇ મને મળ્યો નથી.॥૧૦॥ ગાજ્યો ગોરીયો ગીત ભાત ભાત, જૈયે તેવા થૈયે પ્રખ્યાત; હેવી આગના દીધી ભુપાળ, કહ્યા પ્રમાણે કર્યું ત્રતકાળ. ॥૧૧॥ આવ્યા દ્વારીકાને ઝાંપે જયાયે, દીધા દુન્દભી ડંકાત્યારે; જેના ઉંટ ઉપર ધોંસા વાગે રસ્તે આવી માગણ લોક માગે. ॥ ૧૨ ॥ ઘણા બંધીજનો આવી જાચે, ચાલતે રથ અપછરા નાચે; રસ્તે જાતા થાયે થેઇકાર, ઝુલે ઉંટ હાથીને

તો ખાર, ॥૧૩॥ ઘણા રથ સુખપાલ ને મેના, બોલે છડીદાર જસ ઘણા એના; લે છે પુરણ વિવાનો લ્હાવ, રસ્તે થયા અતર છંટકાવ.॥ ૧૪॥ આવી દ્વારીકાંને ઝાંપે જાન, સામા આવ્યા બળદેવ ભગવાન; આવ્યા જાદવ છપન કોટી, અહો જાન આવી ઘણી મ્હોટી. ॥૧૫॥ એવાવીખાણુ થાય અપાર, દેખી ગાય કૌરવની નાર. ॥વળણ.॥ ગીતાં ગાતી કામની, નહી મનમાં કાંઇ શોક; વરરાજાને નીરખે આવી ગામનું લોક.

કડવું ૨૫ મું ઝરમરીયા ઝાલા એ રાગ.

બંકા રાજાનાડંકા વાગીયા, જાદવરાય જાગો; આવી કૌરવ કેરીજાનરે. જાદવરાય જાગો. છત્રપતી હૈ પધારાયા, જાદવરાય જાગો, જાગોબળદેવ ભગવાનરે. જા. ॥૧॥ ભવિસ ભલા તમાહ્યરૂ, જા. કયાંથી જાનૈયા તમ ઘેરરે. જા, કૈઆવ્યા નેકઈ પાછાગયા,જા. પણ તમપર થઇ મ્હેરરે જા. ॥ ૨ ॥ ભુપતી નરપતી નામના, જા. મલપતા દુરીયોધનરે; જા. શેન્યા સકળ સોહ્યામણી જા. કરશે એ નગરી પાવનરે. જા.॥ ૩ ॥ આવ્યા હલમલતા હાથીયો.જા. રથમેનાને સુખપાલરે. જા, આવ્યા છે ઘોડલા ખુંખારતા. જા. વાગે મરદંગ ઢોલ તાલરે. જા. ॥૪॥ ગોકુળ ગામના રેહેવાશીયો, જા. ઘણા દાહાડા ચારી ગાયરે, જા. હમે વેવિશાળમાં નીયું, જા. હવે આવ્યા જ્ઞાતી માંહ્યરે. જા. ॥૫॥ નહીં તો કો ક્ષત્રી કેહેતું નતું. જા. સહુ કહેતું હતું ભરવાડરે. જા. હમે મળ્યા તો દહાડા વળ્યા, જા. વેવઈનો માની લેજો પાડરે. જા. ॥૬॥ ગાય જાદવ કેરી કામની, ફુલાશો મેલો. નથી અજાણ્યું તમકુળરે, ફુલાશો મેલો; થોડાં ફુલીને થાવો ફાળકો. ફુ. વિચારો વેવાણો મુળરે. ફુ. ॥ ૭ ॥ બોલો વિચારી ઢીંમર જાતનાં, ફુ. સંતનુની મછગંધા નારરે.ફુ. તે બાઈ માંછીની દીકરી. ફુ. તેણે હતું ઘર નાત બારરે. ફુ. ॥ ૮ ગાંધારી વેવણ વડીલ છે. ફુ. તેને જૈ પુછી જુઓ વાતરે, ફુ. માહાદેવજીનો નંદીયો. ફુ. તે પરણિ ગયો તેનિ સાથરે. ફુ, ॥૯॥ આજ કાલ વધી પડયા વિશ્વમાં, ફુ. પેહેલાનો કયાં કહીએ અંન્યાય, ફુ. તમને લેવા ક્ષત્રીની નાતમાં; ફુ. હમે આ દિજીયે કંન્યાયરે. ફુ. ॥૧૦॥ ચંદ્ર સરિખી અમ છોકરી, ફુ. વરરાજ ભુતડાંનો ભાઇરે, ફું. ડાહી ડમરી દીકરી દીજીયે, ફુ. બુધી નથી વરમા કાંઇરે. ફુ. ॥૧૧॥ વાયશ સંગ હંશ બાંધીયે, ફુ, જેવા મરકટને

મોતી હારરે. પુ. ભોળવાયા બળદેવ દે છે દીકરી. પુ. કેહેવરાવશો નહીં બહુ વારરે. પુ. ॥ ૧૨ ॥ વલણ ॥ એવી રીતે વેવણો, આનંદના ગીત ગાય; કહે વલ્લભ સહુ લોક ત્યાં, વરને જોવા જાય.

કડવું ૧૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વરરાજાને જોઈ જોઈ લોકો, મરડે પોતાનાં મુખ; બળદેવે બીહામણો વર સોધ્યો જોઈ પૈસાનું સુખ. ॥૧॥ ચંદ્ર સરીખો સુત પારથનો, અભિમન્યુ જેનું નામ; કન્યા લાયક એ વર હતો, રૂપે રૂપનો ધામ. ॥૨॥ બળદેવજીએ આ વર લેવા, શું જોઇ કીધું પ્રયત્ન; કાગડાની કોટમા બાંધે છે, શુરેખા સરખું રત્ન. ॥૩॥ એમ છાના વાતો કરે છે, ટોળેટોળાં વળી ત્યાંય; બળદેવજી જાન તેડીને લાવ્યા, દ્વારકાં કેરી માંય. ॥૪॥ સામાસામી બે મુકામ આપ્યા, જુજવા નરને નારી; આસના વાસના ધણી કરીને, હળધર ગયા ઉતારી. ॥૫॥ એવે આણંદે દીવશ ગયો, ॥૬॥ અભેમન્યુને આપે ઉહાડયો, વીર હું દ્વારીકાં જાવું; અરજુન સુત કહે મમ વીરા, હું પણ સાથે આવું. ॥૭॥ ગટોરગછ કહે મમ બંધુ, બેઠા ભજો. શીવ શીવ; હું એકલો જાવું શુભદ્રા કાકીનો ચણો છે અધીરો જીવ. ॥૮॥ શુણી સુભદ્રા એમ બોલી, બેટાએ બોલે તું ઠાલો; જેવો મ્હારો મોઘો મને તેવો. તારી માને તું વ્હાલો. ॥ ૯॥ ભત્રીજા તેં એકલે શાં રણ ભાગવ્યાં તે બતાવો; દીકરા હું આગના આપું છું, હળીમળી બેઉ જાવો. ॥ ૧૦ ॥ ગટોરગછ કહે ખુશી તમારી, ઉઠો વીરા થાવો ત્યાર; અભીમન્યુએ વસ્ત્ર પેહેર્યાં, હાથ લીધાં હથીયાર. ॥ ૧૧ ॥ ત્યાર થઇને કુંવર બોલ્યો ઓરે ગટોરગછ ભાઇ; તમારે ઘેર છે સાહેબી જાજી, તેવી નથી જોઈ કાંઇ. ॥૧૨॥રીદ્ધીસીદ્ધી નવનીધી તમારે; ધ્રબ્યેહારે સુરપતી; પણ મને એક ખામી લાગે છે, વાહન કેમ કાંઇ નથી. ॥૧૩॥ ન મળે ઉંટ કે ન મળે હાથી, ન મળે એક તોખાર; ચરણે ચાલીને દ્વારીકાં જાસું કેવે પ્રકાર, ॥ ૧૪ ॥ ગટોરગછ કહે વીરા મ્હારા, જે કહો તે છે ત્યાર; એમ કહીને દહીતમાયાવી, બોલાવ્યા તેણીવાર. ॥૧૫॥ ચાર દહીતનો રથ બનાવ્યો, ચારને કીધા ઘોડા; ચાર દહીતનાં પીન્ડાં બનાવ્યા, ચારના ચાર હછોડા. ॥૧૬॥ અભીમન્યુ જોઇ આનંદ પામ્યો, આ ગુણ કેમ કળાય; વીરના વખાણ કરતો આવી, બીરાજ્યો રથમાંય, ॥૧૭॥ ચાબુક ઝાલી હાંકવા બેઠો, ભીમ તન-

ણો કુંવાર; બંને માતાની આગના લીધી, હંકારીયા તોખાર. ॥૧૮॥ રથ ચલાયો પવન વેગે, દ્વારીકાં લગભગ થાય; એક જોજન ગામ આઘુ રહ્યું કે, બોલ્યો અભેમાન ત્યાંય. ॥૧૯॥ એ ભાઇ રથ રાખો હાંઇ ઉભો, આ રહ્યો અશોક બાગ; તેમાં છે ભોંયરૂ ઉતરવાનું, જાણે નહી કોઈ કાગ. ॥૨૦॥ ગામમા ગયાનું કામ નહી. લેવી છે પરાઇ છોરી; નથી આવ્યા કરવા શહુકારી, છે કરવાની ચોરી, ॥૨૧॥ એવું સાંભળીને રથ રાખ્યો, ઉતરીયા બે વિર; માયાવીયે રથ લોપ કીધો, બાગે ગયા રણધીર, ॥ ૨૨ ॥ સોહ્યામણા, શોભા બાગ તણી છે, લીલાશ ભરી અપાર; શીતળ વાયુ વાય ઘણેરો, ત્યાં વ્રક્ષ અઢારે ભાર. ॥ ૨૩ ॥ વચમાં સરોવર સુંદીર શોભે, હંસ રહે તે કીનાર; કમળ પોયણા ખુબ ખીલેલાં ભમર ભમે વારોવાર. ॥ ૨૪ ॥ બપૈયા બાગમાં બોલ્યા કરે છે, કોયલકરે બકોર; પોપટ ઝીંણિ ડાળીયે હીંચે. ટૌકા કરે છે મોર. ॥ ૨૫ ॥ શબ્દ પાડી પાડી મેના બોલે, લોલા છે લાલ રંગ; ચર્કલી ચકચક ચકોર બોલે, કૌઆ છે સ્વેત અંગ. ॥ ૨૬ ॥ તેતરના ટૌકા થાય મીઠા, દાદુર પક્ષી અનેક; અનંત પક્ષી બાગમાં;બોલે, કહેતાં ન આવે છેક. ॥ ૨૭ ॥ લટરો લીલી તરૂવર કેરી, ઘણીક લાંબી વધેલી; ગુલબાસ ગુલછડી ગુલસબ્બો, ચંપોનેં ચંબેલી. ॥૨૮॥ મોઘેરો મલીઆગરી ને મરેઠી, સુર્ય વંશી ફુલ મોહોટા; કરેણા કરેણીને ગુલાબાસો, ગુલદાવડી ગલગોટા ॥૨૯॥ ખડચંપો ચંપાવતી ચમરી, અમ્બર ફુલ સુવાસી; રેવતી કેતકીને જાઇ જુઈ; બોરસલી બારમાસી. ॥૩૦॥ હારસંગોને અગથીયો છે ફનસવંસી ફુલ; જાયફળ જાવંત્રી તમાલ પત્ર, તજ ઘણી અમુલ. ॥ ૩૧ ॥ સફરજને શીફળ ફોફળ, શીકોરાં સેતુર; શેકટો શીમળો સીતાફળી છે, લીલાં મરી મ્હા મધુર. ॥ ૩૨ ॥ રામફળ જામફળ ઝાડ જાંબુનાં, બર્પૈયાને બદામ; કનસ ફનસ પપનસ લીંબુ, દાડમડીને જામ. ॥ ૩૩ ॥ અખોડ અંજીર અનનસ કાજુ, કમરખ કેળને ડમરા; કલમી આંબા બોરડી નારંગી, તે પર ભમે ભમરા. ॥૩૪॥ દ્રાખ ચોરૂ ચારોળી ને પસ્તા, ફાલસાં ખારેક મ્હોટી; પીપર લવીંગ અકલગરો એળચીની લંબ સોટી. ॥ ૩૫ ॥ અગરચંદન સુખડ જાસુદ, લજ્યાળુ રાંકોચેલી; આશાળ વળચારી પડો પાંદડી, હેરામણી શામ વેલી. ॥ ૩૬ ॥ સમુદ્ર સોસને ન ગર વેલ્યો. પંકજ ધરણ ઢળીયો; પોપટ વેલી ચાંદવેલી તે, વૃક્ષમાં વાંકી વળીયો. ॥ ૩૭ ॥ વળણુ એવા બાગમાં આવીયા, હરખ્યા જોઇ નરેશ; પછી દીઠું ભોયરૂં, તેમાં કર્યો પ્રવેશ.

કડવું ૨૭ મું ॥ રાગ સમેરી. ॥

ઉતરીયાબેભાઇ ભોંયરામાં,ભોયરૂભારેવિશાળ; ગટોરગછે તેમાંકરી માયા, દહીત કીધા તતકાળ ॥ ૧ ॥ બે દૈતની બે ખુરશી કીધી, બેઠા ભાઇ શ્વાસ વળ્યો; હેડંબા શુતે ચાર દહીતનો, ઢોલીયો કરીને ઢાળ્યો ॥૨॥ ચાર દહીતનાં પાત્ર બનાવ્યાં, લોટા લોટીને થાળા; ચાર દહીત માનુશ બનાવ્યા, ચાકરી કરવા વાળા. ॥ ૩ ॥ અભીમન્યુ જોઇ વીસ્મય પામ્યો, ભાઇ પ્રત્યે ઓચરીયો; સામાન ઘર ખટલો જોઇએ તે. ભલો માંથામાં ભરીયો. ॥ ૪ ॥ એમ અતી મન આનંદ પામી, બેઠા છે બેઉ ભ્રાંત; દ્વારિકાંધીસનું નથી અજાણ્યું આવ્યાની જાણી વાત. ॥ ૫ ॥ અંતરધ્યાન થઇ હરી આવ્યા, ભાણેજ શું ભાવ ભરીયા; આવ્યો છું મળવા કેહેતા કેહતા, ભોયરાંમાં ઉતરીયા. ॥૬॥ ગટોરગછ કહે કોણ છે એ, તવ બોલ્યો અભેમાન; આવવા ધો મારા નાહાના મામા, નામ એનું ભગવાન.॥૭॥ વીહીવાફોકમાં એ નથી રાજી, વાત જાણું છુ તમામ; કન્યા દેવી ધારી દુશમનને, મોહોટા મામાનું કામ, ॥ ૮ ॥ એમ કહીને બેશી રહ્યા બે, ભાણેજને દલ દુખ, મામા આવ્યા કે અભીમન્યું,મરડી બેઠો મુખ. ॥૯॥ પ્રભુ કહે કેમ આડું જુએ છે, શો મુજથી થયો શોક; કશુર છે બધી હળધારીની, તેણે વિવા કર્યો ફોક. ॥૧૦॥ સુર્યની સાખ્યે સત્ય વદુછું, ચોખ્ખે અંતસકરણ; શુખ રૂપે બે ભાઇ મળીને, કરો કન્યાનું હરણ. ॥ ૧૧ ॥ જેવું ધુમાય તેવું ધુમો. સલામાં છું ગોપાળ; છેવટ સુધી સાહ્યતા મ્હારી, વાંકો ન થાયે વાળ. ॥ ૧૨ ॥ અભેમન્યુ કહે વારૂ મામા, તમે ધારી રૂડી પેર ;દારૂણ દુખનો દહાડો આવ્યો, રહ્યાં પરાયે ઘેર. ॥૧૩॥ મુજ બાપ કાકા વન સધાર્યા, નાંખી દેઇને નેટ; વિદુરને ઘેર પુત્રને માતા, પોશીયે પાપી પેટ. ॥ ૧૪ ॥ બેહેન તમારી શુભદ્રાજી, હું તમારો ભાણેજ; પરઘેર વેઠ કરી પેટ ભરિયે, લાન્છન તમને તેજ. ॥ ૧૫ ॥ ભાંણેજ ભગની નવ્ય તેડાવ્યાં, સગાઇ સુપડી છેટી;જગતની લાજ તમોને ન આવી, સું ગયું ખાવા ખુટી. ॥૧૬॥ કૃષ્ણ કહે તું સુણ ભાણેજા, કહું વિશ્વનો મહિમાય; દીવસો વાંકા આવે ત્યારે કોઇ સગુ નવ થાય. ॥૧૭॥ ચઢનો દીવસ હોય તે વારે, રહે વશ મરદ મેહેરી; આયફત આવે એટલે ભાઇ, થાય વ્હાલું પણ વેહેરી. ॥ ૧૮ ॥ સમજીને સું મારે છે મેહેણાં; વળી આ વેળા વળશે;ધાર્યુ કરો હાંઇ કામ તમારૂં, જરૂર કન્યા મળશે. ॥ ૧૦ ॥ ગટોરગછ સાભળી થયો ખુશી,

બોલ્યા પ્રાણજીવન; ઓ ભીમ શુત તમારી પાસે હું માગુ છું વચન. ॥૨૦॥ માયાવી કહે માગો મહારાજા, બોલ્યા અસરણા સરણ; સોળ સહસ્ત્ર મ્હેલ માહારામાં, તમે ન મુકો ચરણ. ॥ ૨૧ ॥ અભીમન્યુને માહા દુખ લાગ્યું. મામા એવું કહો કેમ; મ્હારા ભાઈને કેવો જાણ્યો, શું પડયો મનમાં વેમ. ॥૨૨॥ પ્રભુ કહે કાંઇ વેમ નથી ભૈ. ભલે બધે સ્થળ ફરે; પણ તારો વિર છે મસ્કરો, જ્યાં જાય ત્યાં હાંસી કરે. ॥૨૩॥ ગટોરગછ કહે વિરા, માહારા, હરી કરી ખરી વાત; તેમાં તું દુખલાવ્ય ન મનમાં, સમજાવ્યો એમ ભ્રાત. ॥ ૨૪ ॥ગટોરગછે ગોવીંદજીને, વેણ દીધું ત્રત કાળ; જાવો તમારે ધામ ન આવું, પછી ગયાં ગોપાળ. ॥૨૫॥ ગટોરગછ કહે મમ વિરા, હવે હું દ્વારિકાં જાવું; કૌરવ કુળનો હું છું અજાણ્યો ત્યાં જઈ ઓળખી આવું. ॥૨૬॥ એમ કહિને ભોયરામાથી, નીકળી ચાલ્યો બ્હાર; નગ્રને દ્વારે આવીને ઉભો, ભીમતણો કુમાર. ॥ ૨૭ ॥ હેવે દીઠો એક જાદવ જતો, ગટોરગછે બોલાવ્યો; કહો ભાઇ કોણ લોક તમે છો, પુછવાનો પ્રેમ આવ્યો. ॥ ૨૮ ॥ જાદવ કહે જદુપતિના, હમો જાદવ જાતે; ગટોરગછ કેહે પધારો,કામ નથી લાંબીવાતે. ॥ ૨૯ ॥ એમ કહિને વીદાય કીધો, માયાવિ જે ભુપ; આકૃતી જોઇ જાદવનીને, તેવું ધરિયું રૂપ. ॥૩૦॥ જાદવ જેવો જોધબનીને, નગ્રનેવીશે પળીયો; બજારમાં બીજો જાદવ દીઠો, તેને જઇને મળિયો. ॥ ૩૧ ॥ ગટોરગછ કહે કેમ ભાઇ, વેવાઈ આવ્યા કયારે; હું નથી જાણતો વાત આવ્યાની, જાદવ બોલ્યો ત્યારે. ॥ ૩૨ ॥ ગૈ કાલની જાન આવેલી છે, જાની વાસે જોવા જાવો; ગટોરગછ કહે ચાલો સાથે,મને સઉ ઓળખાવો. ॥ ૩૩ ॥ જાદવ કહે શું નવ ઓળખે, દુરિયોધન ભુપતિ; હેડંબા સુત, કહે ઓળખાવો, ઓળખતો હું નથી ॥ ૩૪ ॥ એમ કહિ જોડે જાદવ લિધો, આવ્યા જાની વાસે; જદુ કહે જો ગાદીયે રાજા, શકુનીમામા પાસે. ॥ ૩૫ ॥ જેદ્રથ ભગદત ભુરિશ્યેવા, કરણ સુસરમાંય; આ દ્રોણ આ ગોરને આ અમ્મર, આ વ્રધ ભીશ્મ પીતાય. ॥ ૩૬ ॥ એમ સહુ જોદ્ધા ઓળખાવ્યા, ઓળખી નીકળ્યો બ્હાર; ભીમ સુતે જાણ્યું, ઓળખી લૌ, કૌરવ કેરી નાર ॥ ૩૭ ॥ એવામાં એક જાદવ કેરી, કામની દીઠી ભુપ; માયાવીએ માયા કરીને, તેવું લીધું સ્વરૂપ. ॥ ૩૮ ॥ જાદવની બીજી જુવતીને, મળ્યો હેડંબા તંન;સાંભળ સુજની જાન આવી છે, છે તે જોવાનું મન. ॥૩૯॥ ચાલ તું સાથે સયર મ્હારિ, સમજા

વી લેઇ જાય, નારીયોને જાનીવાસે આવ્યો, જોવા લાગ્યો શોભાય. ॥૪૦॥ જાદવની નારીએ ઓળખાવી, ભાણુમતી જે રાણી; તેની સાથે ઓળખાવી દીધી, રાણી તણી દેરાણી. ॥ ૪૧ ॥ ઓળખાવી શકુનીની નારી, ધુસ્સે ભરાયો મનમાં, વેહેરે વેહેર લેઉ તોજ ખરો, એમજ તાકયું તનમાં. ॥ ૪૨ ॥ ત્યાંથી નીકળ્યો ભાણુમતીની, મુખ્ય દાસી દીઠી ભુપ; જદુની નારીથી જુદી પડીને, ધર્યું દાશીનું રૂપ. ॥ ૪૩ ॥ પછી ગયો બળદેવને ધામે. જોવાને સર્વે તપાસી; તવ રેવંતીએ એમ જાણ્યું, આવી રાણીની દાસી. ॥ ૪૪ ॥ એવું સમજી આઉકાર દીધો, આવ્યા સું સંદેહ ખોવા; ગટોરગછ કહે રાણીયે મોકલી, સુરેખા કન્યા જોવા. ॥૪૫॥ કન્યા દેખાડી રેવંતીયે, રૂપે શશી હોય તેવી; ગટોરગછે મન વિચાર્યું, ભાભા તો ભાઇ જેવી. ॥ ૪૬ ॥ બીજા સહુને ઓળખી ચાલ્યો, હેડંબાનો તન; મીઠાઇ મેવા લાવ્યોને આવ્યો, ભોંયરામાં રાજન. ॥ ૪૭ ॥ બે ભાઇએ ભેળા ભોજન કીધું, કહી સહુ માંડીને વાત; એવે સમે દીવશ વીત્યો, પછી ગઇ પોહોર રાત. ॥ ૪૮ ॥ તે સમે ભીમનો નંદન બોલ્યો, વીરા અભેમાન જાણું, કૈરવ કાકાને ખંખેરીને, કાલે રાત્રીએ આવું. ॥૪૯॥ આપણું ધન એણે હર્યું તો, એનું હું હરી લેવું; બાગની પાસે મેદાનમાં છું, સમીપ રહ્યા જેવું ॥૫૦॥ એમ કહીને બ્હાર નીકળીયો; બળીયો માયાવી તન; મોહોટા મેદાનમાં ઉભો રહીને, માયા રચે રાજન. ॥ ૫૧ ॥ વળણ. મેદાનમા :ઉભો રહી માયા રચે બળવાન; વલ્લભ વદે કામ કારમું. :કરે ભીમ સંતાન.

કડવું ૨૪ રાગ સાખી.

વૈશમ પાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું; સુરેખા હરણ મહીમાય, ॥૧॥ કેશ છોડીને શીશ પછાડયું માયાવિયે તે વાર; જુજુ જેવડા જીવ ખરી પડયા, દહીત થયા નીરધાર. ॥૨॥ તેર શહસ્ર અસુર ઉપન્યા, લાંબા પોહોળા સુરા સારથી; તેમાંથી હજાર દહીતને, કીધા મ્હોટા હાથી. ॥ ૩ ॥ એક હજારને ઉંટ બનાવ્યા. ન મળે જેના જોડા; એક શહસ્રને અળગા રાખી, તેના બનાવ્યા ઘોડા. ॥ ૪ ॥ હાથી ઘોડાને ઉંટ સુદ્ધાં, કીધા ત્રણ હજાર; ત્રૈણશહસ્ર અસુર કેરી, સાંકળો કીધી સાર, ॥૫॥ એકેકી સાંકળે એકેક પસું, બાંધી

દીધું તેવાર; જુજવિ જાતની જુજવિ ઓળ્યો, ઉભી રાખી નીરધાર.॥૬॥ પછી ત્રણ શસ્ત્રને કીધા, મનુશ જાતી દાસ; એક એક શેવક બેશી ગયા એક એક જાનવર પાસ. ॥૭॥ જેથી જાનવર વશમાં રહે, માંને માવતના ત્રાસ; ત્રણ શહસ્ત્રને ખાવા કીધી, ત્રણ શહસ્ત્રની ઘાસ. ॥ ૮ ॥ એ રીતેબાર હજાર દહીતો, વાવરીયાવિવેક; રહ્યા ત્રૈણહજારમાંથી, અસુર હજાર એક,॥૯॥ત્રણસેનો તંબુબનાવ્યો, જરીયાનનો નહિ ભુલ; સોનાનું શીખર હિરા લળકે, ફરતી મોતીનિ ઝુલ. ॥૧૦॥લીલમો લળકે રત્નજ ચળકે, જોતાં પામે મોહ મન; એકસોદહીતનું તંબુવિશે, બનાવ્યું સીંહાસન. ॥ ૧૧ ॥ સોના ચોપડા સો કર્યા મેહેતા ખળપણુ કરી ન શકે, ખડીયા કલમો લેઈ લેઇને, બેઠા બેઠા લખે ॥ ૧૨ ॥ ત્રણસેને પેરાદાર બનાવ્યા, તે બાહાર પેરા ભરે; ઉઘાડાં આયુદ્ધ કરમાં ગ્રહિને, ચોકસચોકી કરે. ॥૧૩॥ એકસોને અનુચર બનાવ્યા, ખમ્મા ખમ્મા મુખ ભાંખે; ગટોરગછની સેવામાં રહિ, પંખાથી પવન નાંખે. ॥ ૧૪ ॥ કૈ પાન આપે સોપારી આપે, કૈં જન ચમ્મર ઢોળે; કૈ પગચાંપે માગે તે આપે, શોભે કળા જેમ સોળે. ॥૧૫॥ લીલી ટોપી લીલી કફની, લીલા સુરેવાળે પેડો; આંખ કપરિ આકૃતિ જબરિ, સોદાગર થઇને બેઠો; ॥૧૬॥ સીંહાસનપર સોભે માયાવિ, થઇ બેઠો વેહેપારી; રજની વિતી વહાણું વાયુ, દેખાઈ શોભા સારી. ॥ ૧૭ ॥ ઉઘડયા દરવાજા દ્વારિકાંના, ચાલી ગામમાં વાત; વેહેપારી આવ્યો જાનવર લાવ્યો, જાણી રાય પ્રખ્યાત. ॥ ૧૮ ॥ છત્રપતિ છે ગ્રહસ્થ વણેરો, તેથી આવ્યો વેહેપારી; એવી વારતા થઇ સભામાં બળદેવ હરખ્યા ભારિ, ॥૧૯॥ કૃષ્ણની પ્રત્યે હશીને બોલ્યા, સાંભળો શ્રી ગોપાળ; તમોને મુજસરખું નવ મળીયું, એકે વેવિશાળ. ॥૨૦॥ ગ્રહસ્થ વેવાઇનું નામ જાણીને, મોહોટો વેહેપારી આવ્યો;હાથી ઘોડાને ઉંટ સારા, વેચવા માટે લાવ્યો. ॥૨૧॥ પ્રભુએ જાણ્યું ખરો વેહેપારી, લાવ્ય હું ખેલ લડાવું; જાનવર લેવરાવવાને માટે બળદેવને ચડાવું. ॥૨૨ ॥ એમ વિચારિ કહે ગીરધારી, કરમ હીણો કોઇ આવ્યો, ફેરો એનો ફોગટ પડશે, શું વેચવાને લાવ્યો. ॥ ૨૩ ॥ જાનવર એવું નથી ખપવાનું, બળભદ્ર કરો વિચાર; હું તમ વેહેવાઇને ઓળખું છું, નાદારનો નાદાર. ॥૨૪॥ ચમડી તોડેપણ દમડી નછોડે પુરણ મખીચુસ; મરે દોદી ખરચે ન કોડી. જીવનો છે કંજુસ. ॥ ૨૫ ॥ તવ બળદેવને માઠું લાગ્યુ શું મુજ વેહેવાઈ એવો; મુમતાપર જાનવર લેવરાવું પછી તું કહીશ કેવો. ॥ ૨૬ ॥ કૃષ્ણ કહે તમે મમત મુકો,

પન્ડે કહેવા નવ જાશો; તમારૂં બોલ્યું રહેશે તમ પાસે, પાછા વળી પસ્તાશો ॥ ૭ ॥ બળદેવ કહે જારે અદેખા, લેવરાવું તારી હોડે, પ્રભુ કહે આબરૂમાં બેસો, આવસો ઢીલે મોહોડે ॥ ૨૮ ॥ એમ અતીસે વળ ચઢાવ્યો; બળદેવ ઉભા થાય, મુમતે ભરીયાને સંચરીયા, જાની વાસે જાય ॥૨૯॥ દુરીયોધને માન્ય દીધું, પુરણ બતાવ્યો પ્રેમ; આસન આપી બેસાડી પુછયું, કહો પધારયા કેમ ॥ ૩૦ ॥ બળદેવ કહે નામ તમારૂં સાંભળી વ્હેપારી આવ્યો, હાથી ઘોડાને ઉંટ સારાં વેચવા માટે લાવ્યો ॥ ૩૧ ॥ તેથી વખાણ થયાં તમારાં, મારી સભાની માંય, તે સાંભળીને કૃષ્ણ માહારો, ઝાંખો પડી ગયો ત્યાંય. ॥૩૨॥ અદેખાઇથી એવું બોલ્યો, મુરખ કોઇ આવનાર, દુરીયોધન શું જાનવર લેશે, છે જીવના નાદાર ॥ ૩૩ ॥ એમ તમારી કરી ચેષ્ટાળી, માટે ઉઠો તમે જાવો, મારા તમારા ટેકને માટે, જઈ જાનવર લઇ આવો ॥૩૪॥ રાખીને હીંમત માગે જે કીંમત, તે આપીને લાવો, દુરીયોધન કહે લાવું ઝપાટે, હવે તમો ઘેર જાઓ ॥ ૩૫ ॥ મુજ ઘેર ઘણો પૈસો બળ્યો છે ॥૩૬॥ ઉઠો મામા પહેરો જામા, ઉઠો દુસ્યાસન, કરણવીરા તમે પણ ઉઠો, માને વેવાઇનું મન ॥ ૩૭॥ એમ કહીને ચારે ઉઠયા, રથમાં બેસી તે વાર, છકેલા ધનને અહંકારે નીકળ્યા નગ્રની બહાર ॥ ૩૮ ॥ બાગના મેદાનમાં જવા લાગ્યા, ટેક ધરયા છે સ્પષ્ટ, હાથી ઘોડાને ઉંટ બાંધ્યા, તે તો પડીયા દ્રષ્ટ ॥ ૩૯ ॥ દુરીયોધન કહે જુઓ મામા, મોહન લાગે શાથી; આપણે ઘેર સોધ્યો નવ મળે, આવો ઘોડો કે હાથી ॥ ૪૦ ॥ આપણા લાયક જે જાનવરો મોહ ઘણેરો ચડીયો, એવે લગભગ જાતાં, જાતાં તંબુ નજરે પડીયો ॥ ૪૧ ॥ દુરીયોધન કહે જુઓ મામા, હું છું છત્રપતી, પણ જરી આનનો આવો તંબુ, આપણા ઘરમા નથી ॥૪૨॥ એવી એની સાહ્યબી દીઠી, તંબુ કને પરવરીયા, ચારે જણા રથ વીસેથી, માલ લેવા ઉતરીયા ॥ ૪૩ ॥ ડેરા તંબુમાં જાવા લાગ્યા, આગળ છત્રપતી; ગટોરગછના સેવક રોકયા, તંબુ જાવાનું નથી ॥ ૪૪ ॥ શેઠની આગના મળ્યા વિના; ચાલ્યા જાવો ભરયા છરના, મામો કહે આતો છત્રપતી છે, સેવકે કહ્યું તેના ઘરના. ॥ ૪૫ ॥ એમ કહી ત્યાં ઉભા રાખી એક સેવક મહી જાય; સેઠને કહ્યું મળવા ગ્રાહક

આવ્યા છે, રાજ્યકુંવર દેખાય. ॥૪૬॥ ગટોરગછ કહે આવવા દો, કહિ બેઠો આડું જોઇ; છડીદારે કહ્યું છત્રપતીને, હવે જાઓ સહુ કોઇ. ॥૪૭॥ એટલે આવ્યા ચારે જણા, ડેહેરા તંબુમાં પેઠા, ભભકો જોઇને ભય ભરેલા, આવકાર વીના બેઠા. ॥ ૪૮ ॥ પછી ગટોરગછે સામું જોયું, હશી દીધો આવકાર; કહ્યું કે હશો પાન્ડવમાંના, બોલ્યો અંધ કુવાર. ॥૪૯॥ ઓરે મામા આતો જુઓ, પાન્ડવ ગામો ગામ; જેને તે એમને સંભારે, મ્હારૂં ન લે કોઇ નામ. ॥૫૦॥ એટલે વેહેપારી પ્રત્યે બોલ્યો, મામોમુખ વચન;પાન્ડવ તો ભીખારી થઇને, ચાલ્યા ગયાછે વન.॥૫૧॥ અનવસ્ત્રના છે ઉધારા, એવી થઇછે ગતિ; સહુનાશીરોમણી છે આતો દુર્યોધન ભુપતી. ॥ ૫૨ ॥ વળણ ॥ નરપતી છત્રપતી, આ દુર્યોધનરાય; વલ્લભ વદે વખાણીયો, મામાયે મહીમાય. ॥

કડવું ૨૯ મું રાગ ઝડપની સામેરી.

ગટોરગછ કહે મેહેતા મ્હારા, પડે વહેપારમાં વાંધો; શુકન આપણને મળ્યા માઠા, ઝટપટ ચોપડા બાંધો. ॥ ૧ ॥ આપણે હોંશ ભરેલા આવ્યા, જાણિ કુન્તા તન; રાંડીરાંડ મળેલી સામી, નીકળ્યો દુર્યોધન ॥૨॥ ફોગટ ફેરો પડયો આપણે, ચાલો થાઓ તૈયાર; એ આપણો માલ શું લેતો તો, નાદારનો નાદાર. ॥ ૩ ॥ ચમડી તોડે દમડી ન છોડે, જાણું એની કરણી; છે આંધળાનો છોકરો એની, મા આખલાને પરણી. ॥૪॥ મારા હાથીની કિંમત જાણે, વ્રકોદર વાયુ તન; અશ્વની કીમત અરજુન જાણે, વળી નિકુળ રાજન. ॥ ૫ ॥ ઉંટની કીંમત રાયકા જાણે, વળી જાણે સહદેવ; પરિક્ષા વીના પારખશે શું, કંજુસ જીવના એવ. ॥ ૬ ॥ વળણ॥ માટે બાધી ચોપડા, જઇએ આપણે ઘેર; દુર્યોધન દબઈ ગયો, ભારે ભભકા ભેર,

---

કડવું ૩૦ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારિ તુજને સંભળાવું; સુરેખા હરણ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ શકુની મામો એમ બોલ્યો, સાંભળો વાત વ્હેપારિ, એકવેળા કામ પાડી જુઓ, ખબર પડશે અમારી, ॥ ૨ ॥ જાનવરમાં કાંઇ નથી જોવાનું, બધી પરિક્ષા અમને; કીંમત કહો વ્યાજબી રિતે, માગ્યું દઇશું તમને ॥ ૩ ॥ ગટોરગ-

છ કહે મારા હાથી, ગજથી ઉંચા ભરાય; તેની કીંમત એક એક ગજે, પાંચ પાંચ હજાર થાય. ॥૪॥ ઉચ્ચક કીમત અશ્વ ઉંટોની, અકકેકે એક અયુત; માગણી તાગણી નહી કરવાની, સમજો ક્ષત્રી સુત. ॥૫॥ દુર્યોધન કહે કબુલ છીએ, ગજ ભરવાનો લાવો; અસત્ય, અધર્મ કાંઇ ન મળે, સાથે જોવાને આવો. ॥૬॥તવ ગટોરગછે ગજ દીધો, લીધો કરણે હાથ; પાવડી ચડી ચાલ્યો માયાવી, મેહેતા મુસદી સાથ. ॥ ૭ ॥ ચાલ્યા સેવકને છડીદારો, શેઠની શેવા માટ; દુર્યોધન કહે મારા કરતાં, રાજાના રાજાનો ઠાઠ. ॥૮॥ ચોપડા લૈ લૈ ઉભા ગુમાસ્તા, કરણ હાથીતો ભરે; ચોપડામાં આંકડા મુકે, ભરતર ચોકસ કરે. ॥૯॥ જાણી જોઇને કરણ રાજા, ઓછું ભરવા જાય; પણ માયાવી સોળ ગજનો, હોય તે વીસ ગજ થાય. ॥ ૧૦ ॥ એ રિતે એક હજ્જાર હાથી; ભરી રહ્યા સીરદાર, ઉચક કીમત અશ્વ ઉંટોની ગણુતી કરી તે વાર. ॥ ૧૧ ॥ દ્વાદશ કરોડ થયા રૂપૈયા, હીસાબ મેળવી દીધો; ગટોરગછ કહે લાવો નાણાં, આંકડો નિસ્ચે કીધો. ॥ ૧૨ ॥ દુર્યોધન કહે ઓરે વ્હેપારી, કોણ તમારૂં ગામ; કીયો દેશને કયાંના રહેનારા, લખાવો તમારૂં નામ ॥ ૧૩ ॥ હુંડી કરીને મોકલી દેશું, અમે તમારે ઘેર; ગટોરગછ રક્તલોચન કરી, બોલ્યો બહુ ક્રોધભેર. ॥૧૪॥ ઉધારાનો નથી ધંધો, હાલ નાણાં ગણી આપો, દુષ્ટ કહે પરદેશમાં છીયે, વીવેકથી માપ માપો. ॥૧૫॥ જાને આવ્યા કયા નાણા લાવ્યા, તે કરતાં લખી દૈયે; ગટોરગછ કહે અમેશું કરીએ, રોકડ ગણી લૈએ.॥૧૬॥ દુર્યોધન કહે રોકડા નથી, રાખો ભરોંસો અમારો, અધીર રહેતીહોય તો રે' વા દો આ રહ્યો માલ તમારો ॥૧૭॥ ગટોરગછ કહે નાણાં નતાં તો, શીદ કર્યો વેહેપાર; ચોપડા અમારા બગડાવ્યા, દીધી તસ્દી અપાર. ॥૧૮॥ શું જુઓ છો શેવક મ્હારા, કરો કારમો કેર; અવળા બાંધી ઉંચા ટાંગી, મારી નાંખો ઠેર. ॥ ૧૯ એટલે એના સેવક કોપ્યા, અવળા બાંધી દીધા; ઉઘાડી તરવારે પેરા મુકયા;નજરકેદી કીધા. ॥૨૦॥ દુર્યોધન કહે ઓરે મામા, દ્વારિકાં વિશે જાઓ; ગ્રહસ્થોને ઘેર ખત ખાતાં, લખીને નાણાં લાવો ॥૨૧॥ તવ મામાએ અરજ કીધી, એકને છોડો સાર; નાણાં તમારાં લાવી દૈયે, નહી લાગે કંઇ વાર. ॥ ૨૨ ॥ ગટોરગછ કહે એકને છોડો, તવ આવ્યો છડીદાર; ચારમાંથી છુટવું છે કોને, એમ કર્યો ઉચ્ચાર. ॥ ૨૩ ॥ મામો કહે મુજને છુટવા દો, નાણાં લેઈ ઝટ આવું; ત-

વ છોડાવ્યો શકુનીને, મામો કહે હું જાઉં. ॥ ૨૪ ॥ જો કોઇ નાણું ધીરે છે તો, પાછો આવું છું આ ઠામ; ધીરનારૂં કોઇ નહી મળે તો, મારે તારે રામરામ ॥૨૫॥ એમ કહીને મામો નાઠો, ગયો દ્વારીકાગામ; મોહો મા ગ્યાં વ્યાજ કબુલ કરી; ખત લખી લીધા દામ. ॥૨૬॥ રથ ભરાવી લાવ્યો ને આવ્યો; કહ્યું શોદાગર લ્યોને; રાજા અધિરાજને કેદ કર્યા છે, હવે તો છોડીદ્દોને. ॥ ૨૭ ॥ ગટોરગછે ગણી લીધાં, નાણાં તેણીવાર; બાંધેલાને છોડી મુકયા, કહ્યું ખરો વેહેવાર. ॥ ૨૮ ॥ હવે ઉધારે માલ ધીરીશુ, માલ સુખે લેઈ જાઓ, ત્રણે હજાર માવત તમે, ગામમાં માલ મુકી આવો. ॥ ૨૯ ॥ દુર્યોધન દુસ્યાસન શકુની ચોથો કરણરાય; રથમાં બેશી આગળ ચાલ્યા, પુઠે જાનવર જાય. ॥ ૩૦ ॥ ગામમાં આવ્યા, વાહન લાવ્યા, બંધાવ્યાં જાનીવાસે, માયાવી સેવકો પશુ સોંપીને, ગયા ગટોરગછ પાસે ॥ ૩૧ ॥ બળદેવજીને ખબર પોહોંચી, પાસે બેઠા દિનાનાથ; બળદેવજીયે પ્રભુના સામો, મુછે નાંખ્યો હાથ. ॥ ૩૨ ॥ જો ભાઈ વેહેવાઇ નાદાર મહારો, અદેખાઇથી તું બોલે; પણ જો બધા જાનવર લાવ્યો, કોણ છે એની તોલે. ॥ ૩૦ ॥ પ્રભુ કહે ભાઈ મોટો તે મોટો, વાત એની નવ થાય; દિવસ કરતાં રાતે શોભા, મર્મે વધ્યા જદુરાય. ॥૩૪॥ એવામાં તો રાત પડીને, વીતી ગઇ ઘડી ચાર; લોકોયે કરી તૈયારી સુવાની, દેવાયાં નગ્રનાં દ્વાર. ॥ ૩૫ ॥ ગટોરગછે માયા સંકેલી, પાંચસેં દૈત્ય બનાવ્યા; પાંચસેંના ટોપલા કરિને, નાણાં ભરી ઉપાડાવ્યાં. ॥૩૬॥ અસુર તેડી ભોંયરે આવ્યો,ભાઇએ આવકાર દીધો; એક ખુણે ટોપલા ઠાલવીને, નાણાંનો ઢગ કીધો. ॥ ૩૭ ॥ અભીમન્યુ કહે કયાંથી આ લાવ્યા, ખુટાડે ન જાય ખુટયો, ગટોરગછ કહે વીરા મ્હારા, દુષ્ટ કાકાને લુંટયો. ॥ ૩૮ ॥ એમ કહી બેઉ બંધુ બેઠા, ભેળું કર્યું ભોજન; એવે સમે મધ્ય રાત્રી ગઇને, બોલ્યો ભીમનો તન. ॥૩૯॥ ઓ વીર હવે જાઉંછું હુંતો, દુઃખ દેવા મુજ જાતે; તમે તમારે નીર્ભય રેહેજો, આવીશ હું કાલે રાતે. ॥૪૦॥ અભીમન્યુ કહે નીત્યાન જાઓ તેતો નહી ઠીક ધારો; ગટોરગછ કહે આજનો દહાડો, છે કાકીયોનો વારો. ॥ ૪૧ ॥ એમ કહીને નીકળીયો એ, ગયો બાગની બાહાર; કેસ છોડીને ધુણવા બેઠો, હેડંબા કુમાર. ॥૪૨॥ એટલે એની માયા હાલી, બહુજ ચડી ચોટે;ગામમાં હાથી ઘોડા ઉંટ બાંધ્યાં, તે ભોંય પડી આ- ળોટે. ॥ ૪૨ ॥ ઉંટ બરાડે હાથી ત્રાડે, અશ્વ પછાડે કે ચરણ;

સરવે જાગ્યા જોવા લાગ્યા, જાણ્યુ કે પામસે મરણ ॥૪૩॥ અરેરે કોઇ ઉપાય કરો, પાડે છે પોકે પોક; થયો ઉત્પાત ને હોકારા જાગ્યું ગામનું લોક ॥૪૪॥ ગોવીંદજી તવ હસવા લાગ્યા, ચાલો તતપર થઇયે, શું છે બળદેવના વેહેવાઇને, તમાસો જોવા જઇએ ॥૪૫॥ એમ કહીને જોવા આવ્યા, માયાવીએ ખેલ કીધા, ગટારગછે જાનવરોના જીવજ ખેંચી લીધા ॥૪૬॥ શરીર સહીત માયાવીને, લોપ એણે નવ કીધા; બરોબર ચોખા કરીને, ખોખાં રહેવા દીધાં ॥ ૪૭ ॥ ત્રણશહસ્ત્ર જાનવર મુઆં, પાપીને પ્રગટયો સોક, અરેરે મારૂં ઘર બેઠું, કહીને મુકી પોક, ॥૪૮॥ મામાયે તવ ગોદો મારયો, કીમ્મત આપણી થાસે; કહેસે કે આટલામાં રડે છે, નીર નહી હોયે પાસે ॥ ૪૯ ॥ એમ કહીને છાનો રાખ્યો, બળદેવજીયે દીઠું; દુરીયોધન કહે વેવાઇ લાવો, પશુને દાટવા મીઠું ॥૫૦॥ પ્રભુ કહે જોઇએ તે આપો, ઓરે બળદેવ ભ્રાત;હળધારી કહે તું જા અહીંથી, મુકય મશ્કરીની વાત॥૫૧॥ એમ કહીને મીઠું દીધું, ખાડા ગોડાવ્યા ઘણા; મીઠું નાંખીને નાંખવા માંડયા, ખોખાં પશુ તણા ॥૫૨॥ ખાડામાં નાંખેને લોપ થાયે, એ કામ માયાનું કહાવ્યું; હર પ્રકારે નુકશાન કીધું,મીઠું પણ બગડાવ્યું ॥૫૩॥ પછી સહુસહુને સ્થળ ગયા, કૌરવ જાનીવાશે; દુરીયોધન બહુ રડવા લાગ્યો, રાણીજી આવ્યા પાસે ॥૫૪॥ આવા ઉંધા વ્હેપાર કરજો, ઠપકો દીધો અપાર; પછી સઉ મનવાળી સુતા, શું કર્યું ભીમ કુમાર ॥૫૫॥ જાણ્યું કે લુંટવી કા કીચોને; જો એક કરૂં વ્હેપાર; તો વ્હમ ખાઇ કોઇ નહી આવે, રચું જુદા પ્રકાર ॥૫૬॥ વળણ જુદા પ્રકારે રચના કરૂં, એમ સમજ્યો બળવાન; કહે વલ્લભ રચના કરી, ઓળબંધ બહુ દુકાન ॥

કડવું ૨૩ મું રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું સુરેખા હરણ મહીમાય ॥૧॥ દરવાજાથી બેબાજુએ, લાંબી બે ઓળો કીધી,જુજવી જાતના તંબુ તાણી,દુકાનો બનાવી દીધી ॥૨॥ જુજવી જાતના કર્યા વ્હેપારી, જુદા જુદા વ્હેપાર; મનુશ જુદી જુદી જાતી, મહેનતુને માગનાર ॥૩॥ કોઇ વહેપારી કોઇ ભીખારી, બનાવ્યા ભીમને તંન; પુરણ કહેતાં પાર ન આવે, થોડું કરૂં વરણન

॥ ૪ ॥ વઇદ પુરાણી બ્રાહ્મણ ભૈડા, ભાઠેલાને જોશી;વીચારથી સારથી-
યા મેહેતા ફરતા લેખણ ખોશી. ॥ ૫ ॥ કાયત મુસદ્દીને ઝવેરી, સોની
ચોકશી જડીઆ; ચીતણીયાને શેઠ પટેલીયા, સલાટ સુથાર કડીઆ,
॥ ૬ ॥ ગાંધી નેસ્તીને તંબોળી, પાટીદાર વાણીયા; સરૈયાને સારવી
પટવા; ચપડીયાને તાણીયા ॥ ૭ ॥ ખમાર ખતરી શાવક શણવી, સુ-
ખડીયા મેવાવાળા; દક્ષણી દુબળાને મરેઠા, કાબુલી સીદ્દી કાળા.॥૮॥
કુંભાર લુહારને કંસારા; રજપુત ગરાસીયા કોળી; ઘાંચી મોચી માળી
દરજી, કંદોઇને પંચોળી. ॥૯॥ કાઠી લોકને ગોલા ધોબી, છીંપાને ગ-
ળીઆરા, કણબી કાછીયાને મારવાડી, ચુડઘરને બંધારા. ॥૧૦॥ મા-
દ્રુર મવને મશ્કરા છે, ડોશી વાણીયા; ઘાટીયા; પસ્તાગીયાને દલાલઘાં
યજા, વિંટનાર ને ભાટીયા. ॥૧૧॥ ખાલ પાખરવાનને ખરાદી, કાસદને
વણઝારા; રાવળીયાને ભોઈ ભીલડા, ડભગરને હલકારા. ॥ ૧૨ ॥ દુધા-
રા તલંગી વાડીયા, ગાડીવાન વેહેલવાન;દરવાન સરવાનને ભરનારા,
મસ્તાનને પેહેલવાન. ॥૧૩॥ રંગારા ચીતારા વીંધારા, પખાલી તુનના-
રા; ચોધરીને દાતણીઆ વાઘરી. સાદડીયા ચુનારા. ॥ ૧૪ ॥ આશેદાર
ચરવેદાર વ્હોરા, પીંડારને તારકશી; પીંજારા ઇંગ્રેજ ફીરંગી, મુગલને
પારસી. ॥૧૫॥ ચોરચાડીયાને જુગારી; મુસલમાન ભઠીઆરા; આરબ
હબશી બાહાર વાશીયા, ઢીંમરને ચમારા. ॥ ૧૬ ॥ બાજીગરને બજા-
ણીયા છે, ભાંડ ભાટ ભવૈયા;નટવા નાચણીયાનેવાદી, ગાંધર્વને ગવૈયા.
॥૧૭॥ ફાતડા હીજડા ગુણકા દૈયણ, શેવડાને ઝલાલી; ઝંડાફકીર જોગી
મેવાડ,જપતીને હલાલી.॥૧૮॥ભાવસાર ભરવાડને ભાડભુંજા, બુકશેલર
લેખડીયા; હકીમ દાક્તર મેમણ મુમના, તાઈ ઘડવી ચોપ્રડીયા. ॥૧૯॥
વાંસફોડા સારસ્વત ખોજા, કાપડીને ખલાસી; ક્ષત્રી બ્રહ્મક્ષત્રીને નાગડા
બહુરૂપીમધવાશી. ॥૨૦॥ વકીલ કાપડીયાને છાપતીયા,કઠીઆરા કુંદ્ધી-
ગરા વળતણીયાને વળાવીયાછે, નાણાવટી તો નરા. ॥ ૨૧ ॥ પર્મ હંશ
અને ઉદાસી, સંન્યાસીને ત્યાગી; બ્રહ્મચારી ભગતને ગોસાંઇ, તપે-
સ્વરીને વઇરાગી. ॥૨૨॥ મુની કાનફટાને પવાઇ, વેલીને બહુ ખામી;
વીશેષ વીસ્તાર જો કરીયે તો, વખત વિતે આખી. ॥ ૨૩ ॥ વળણ. ॥
બહુ કીધા વેહેપારીયો, સરવે જુજવી જાત; વદે વલ્લભ રચના રચી,
પછી થયો પરભાત.

કડવું ૨૮ રાગ ધન્યાશરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુરેખા હરણ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વાંહાણું વાહ્યું દરવાજા ઉઘડીયા, હોંકારો ગામમાં પેઠો; ગટારગછ એક દુકાનમાંડી,સણગારવેચવા બેઠો ॥ ૨ ॥ સોળ સોળ સણગાર ચણુયા ચોળી, ચીર અતી અમુલ્ય; એક એક નારીનાં ખીંટીયે ખીંટીયે,ભેરવીયાં નહીં ભુલ્ય ॥૩॥ મોટો વેપારી પોતે બનીયો;વેચે વસ્ત્ર શણગાર; દ્વારીકાં વિશે વાત ચાલી, ઉપમા અપરમપાર ॥ ૪ ॥ છત્રપતીનું નામ સુણી, પરદેશી લોક આવ્યા; દરવાજા બહાર બજાર કીધું; માલ ઘણેરો લાવ્યા. ॥પ॥ અંતરયામીનું નથી અજાણ્યું; ભાણેજ પર છે દયા; કૌરવની નારીનો ઘાટ ઘડવા, પોતાના મેહેલમાં ગયા ॥૬॥ એકસોને આઠ પટરાણીને, બોલાવી પોતાની પાસે; કહ્યું કે તમે પેહેરી ઓઢીને, જાઓ જાનીવાસે॥૭॥ કૌરવ કેરી કામનીયોને,ફોગટની ફુલાવો; બાહારનું બજાર જોવા માટે, તેઓને તેડી જાઓ ॥૮॥ હોરાવજો કાંઇ એમની પાસે, તમારે કાંઇ ન લેવું; બહારની ચીજ જે લાવશે તેને, હું પેસવા નહીં દેઉં ॥૯॥ એવી પ્રભુએ આજ્ઞા આપી, પહેર્યું ઓઢયું સહુ નાર;આવી સ્ત્રીઓ તે જાનીવાસે, સહુએ દીધો આવકાર ॥ ૧૦ ॥ દુરયોધનની ભાનુમતીએ, બોલાવ્યાં હેત આણી;રૂક્ષમણીને જોડે બેસાડયાં, પછી વદી મુખ વાણી ॥ ૧૧ ॥ કેમ આવ્યાં પ્રભુની પટરાણી, રૂક્ષમણી તવ બોલે; જગતમાં ભામની ભાગ્યશાળી,નથી કોઇ તમ તોલે ॥૧૨॥ છે ધનવંતા ધણી તમ તણા, નામ સુણી લોક આવ્યા; દેશ દેશાન્તરના વેહેપારી, વેચવાને માલ લાવ્યા ॥૧૩॥ નગ્રની બારણે બજાર થયું, મંડાઇ બહુ દુકાન; તે જોવાને જાવા સારૂ, આવ્યા થઇ સાવધાન ॥ ૧૪ ॥ સાંભળીને ભાનુમતી ફુલી, આજ તમે વાત જાણી; મારા ધણીના નામ પ્રમાણે, નથી બરોબર મંડાણી ॥ ૧૫ ॥ એમની પુઠે મનુશ મેદની, ખરેખરી ખંડાય; શ્રષ્ટીમાં મ્હારા ધણીને નામે, જ્યાં જાય ત્યાં મંડાય ॥ ૧૬ ॥ અમ તોલે કોણ ગ્રહસ્થ છે જગમાં, પૈસાનો નાવે પાર;અટવાય લક્ષમી ચરણ તળે ગણીયે નહી લગાર ॥ ૧૭ ॥ છત્રપતી નથી ભાગ્યશાળી, હું આવી એમને ઘેર; મારે પગલે હસ્તીનાપુરમાં, થઇ છે લીલા લહેર ॥ ૧૮ ॥ સૌ સુંદરીને સતભામાજી, સાંભળી સમજ્યાં એ-

મ; કરમજાદી કેહેવરાવવાનો, પુરણુ એમનો પ્રેમ. ॥ ૧૯ ॥ પછી રૂક્ષમણી એમ બોલ્યાં; ઉઠો તતપર થઇયે; તમારા કંથની આજ્ઞા માગો, બજાર જોવા જઇયે. ॥૨૦॥ ભાણુમતી કહે ચાલો વેવાણયો, શું આજ્ઞા દે પતી; ધણીને પુછવાનો ધારો, અમારા ઘરમાં નથી. ॥ ૨૧ ॥ શું કાંઈ દાબેલ છીએ ધણીનાં, શું ધણીની ઓશીઆળ;અમોને એ આવીને પુછે, બહાર જતાં ભુપાળ. ॥૨૨॥ મને પુછયાવણ પાણી ના પીયે, વશમાં રહે રાત દહાડી; પુછયા વીના કાંઈ કામ કરેતો, હું નાંખું ધુળ કાહાડી ॥૨૩॥ રૂક્ષમણી કહે વારૂ બાઇ, છત્રપતી ભલા સાંખે; અમારા પ્રભુને પુછીયે નહીતો, ચામડી કાહાડી નાંખે. ॥ ૨૪ ॥ ભાનુમતી કહે તમે ડરેલાં, શું કરી નાંખે ગોપાળ; મુજ પતી ટુંકારો કરેતો, દેઉં બેમણની ગાળ.॥૨૫॥ પ્રભુની નારીયોએ ગાંઠવાળી,શું બોલે મ્હોટાની ગોરી; પતીને તુછય જેવો કરી કાહાડે,એજ કપુતનિ છોરી ॥૨૬॥રૂક્ષમણી કહે ભાગ્યશાળીછો,ઘરમાં ચલણ ચાલે; રાણી કહે પુછો મામીજીને, પતીથી પત્ર ન હાલે ॥૨૭॥ એમ કહીને વસ્ત્ર પહેર્યાં; કૌરવની સહુ નાર; સણગાર સજી એકસોને છ, નીકળી મુકામ બહાર ॥૨૮॥ છ કારભારીની છ નારી; સોભાઈની સો સાથે, પ્રભુની પટરાણી રૂક્ષમણી, બાજ્યાં રાણીને હાથે ॥૨૯॥ વાતો કરતી સરવે ચાલી, નીકળી નગ્રની બાહાર, ત્યાંતો ઝળહળ શોભી રહ્યું છે, નવું થયેલું બજાર. ॥ ૩૦ ॥ ભાનુમતી ફુલીને બોલી, જુઓ પ્રભુની રાણી; દુકાનો મારા નાથના નામની, જુઓ કેવી મંડાણી ॥૩૧॥ રૂક્ષમણી કહે તમારા ધણીના. નામની મંડાઇ સારી, શંખણી રાણી સમજે ન કાંઇ, ફુલણીયણ અહંકારી ॥ ૩૨ ॥ બજાર બધું જોતાં ચાલ્યાં, ગયાં ગટોરગછ પાસે; વસ્ત્રને સુંદીર શણગાર દીઠા, માયાવીને અવાસ ॥૩૩॥ રૂક્ષમણી કહે ભાનુમતીજી, તમ લાયક સણગારો, તેવાંજ વસ્ત્ર લાવ્યા વેહેપારી, મોહે જીવ અમારો ॥૩૪॥ એટલે આગળ થૈ ભાનુમતી, ગટોરગછને પુછે;એક એકનારીનાં સણગાર વસ્ત્ર, તેની કીમ્મત શું છે ॥ ૩૫ ॥ જુદી ભાશા ગટોરગછ બોલ્યો, દુર હમારો દેશ; ત્યાંની નારીઓ બહુ ઇછેછે, આ દેશનો પહેરવેશ ॥૩૬॥ માટે મુલ કરવાનું નથી લેવું હોયતો આવો; તમારાં ઉતારી અહીં મુકો, અમારાં પેરી જાઓ ॥૩૭॥ ભાનુમતી કહે રૂક્ષમણીજી, વહેપારી આંધળા જેવો; આપણા કરતાં ઉંચા સોનાનો ભારે દાગીનો કેવો ॥૩૮॥ મોતીનો માલ છેબહુ ભારે;હાવો કયાંથી મળે.જોગ,

સતભામા કહે ઊઘાડો નફો ભુલે તેના ભોગ ॥ ૩૯ ॥ ભાનુમતી કહે તમોને અમો, સરવે બદલી લઇયે,પ્રભુની પ્રેમદા એવું બોલી,બદલીને કયાં જઇયે ॥૪૦॥ અમારા ઘરમાં ધણી છે નબળો, અણુ સમજુ ભગવાન; મુમત ઝાલે જરા ન સમજે, નફો કે નુકશાન ॥ ૪૧ ॥ ભાનુમતી કહે ભોગ ભવિશના; કહી કૌરવની પેઠી. વસ્ત્રાભુષણ બદલવાને દુકાનમાં જઈ બેઠી ॥૪૨॥ ગટોરગછ કહે બધું બદલજો, મુજ મનમાં રેછે વેમ; ભાનુમતી કહે નથી ગાંડાં અને ભુલશું કેમ ॥ ૪૩ ॥ એમ કહીને બદલી લીધાં, પટકુળને શણગાર;વાલની વીંટી ધરાધરી બદલી નીકળી સરવે નાર ॥૪૪॥ ભાનુમતી કવે જાંબુવંતીજી, હવે દેખાઉં-છું કેવી; સતભામા કહે શું પુછોછો, થઈ છબી લક્ષમી જેવી ॥૪૫॥ ચાલ્યાં એવી વાતો કરતાં, ગામમાં આણંદ ભેર; કૃષ્ણ પ્રભુની કામનીયો તે, ગઇ પોતને ઘેર ॥૪૬॥ પુછયા પ્રભુએ સૌ પ્રેમદાને, બજારના સમાચાર; સતભામા કહે બદલો કીધો, વસ્ત્ર અને શણગાર ॥ ૪૭ ॥ એમ કહીને એતો રહ્યાં, પેલી સહુ જાનીવાસે; સ્વામીયોને લાભ બતાવવાને, આવી દુરીયોધન પાસે ॥૪૮॥ છત્રપતી કહે ભાનુમતીજી મને પડયો એક વેમ; ઈંદ્રાણી સરખું રૂપ તમારૂં આજ થયું છે કેમ ॥૪૯॥ ભાનમતી કહે તપાસી જુઓ, અમારા શણગાર; તમારા જેવા અમે ન કરીયે, ઉંધા ઉંધા વહેપાર ॥૫૦॥ હાથી ઘોડા જઇ હોરી આવ્યા, શો લાભ લીધો લાવી, જુઓ અમે એક વહેપારીને, કેવી છેતરી આવી ॥૫૧॥ દુરીયોધન કહે જુઓ મામા, બહુ પાકી ભાનુમતી; મામો કહે તારી મામી, તે પણ કાચી નથી ॥૫૨॥ નારીયોનાં એમ વખાણ કીધાં, સ્થળે ગઈ સ્ત્રી જન; એવે ૨ મે પોહોર રાત્રી વીતી સરવે કર્યું શયન ॥૫૩॥ નગ્રના દરવાજા બંધ થયા, માયાવીએ માયા મેલી, બજાર બધું લોપ કીધું, લીધું બધુ સંકેલી ॥૫૪॥ પછી બસે દૈત્ય બનાવી, સોના ટોપલા કરીયા; નારીયોના ધુતી લીધેલા, દાગીના તેમાં ભરીયા ॥૫૫॥ સો દૈત્યને માથે ઉંચકાવી, ભોંયરામાં સીધાર્યો; નાણાંના ખુણા સામો ખુણો, તેમાં ઢગલો માર્યો ॥ ૫૬ ॥ અભીમન્યુ હસવા લાગયો, આ પુંજી ન જાય ખુટી; ગટોરગછ કહે વીરા મ્હારા, સો કાકીયોનેલુંટી ॥૫૭॥ એમ કહીને ભોજન ભેળાં, કીધાં બન્ને ભ્રાત; હશી હશીને વાતો કીધી, એવે ગઈ મધરાત ॥ ૫૮ ॥ ગટોરગછ કહે વિરા મ્હારા, બે ઘડી બારણે જઉં; આજે રાત્રી નથી રહેવાનો, કાકીયો કુદાવી આ

શું ॥૫૯॥ એમ કહીને બહાર નીકળ્યો, માયાવી જુલમી જાગ્યો; મસ્તકના કેસ છુટા મુકી, પોતે ધુણવા લાગ્યો ॥ વલણ ॥ લાગ્યો મેદાનમાં ધુણવા, કર્યો માયાવી કોપ; કહે વલ્લભ અબળા તણાં, વસ્ત્રો કીધાં લોપ.

કડવું ૧૧ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવું સુરેખા હરણ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ચીર ચણીયા ચોળી લોપ કરી,શણગાર રહેવા દીધા, માયાવી રચના રચીને, ભયંકર જંતુકીધા ॥૨॥ ચીતાકોની ચાકરણો બનાવી, પુરણ મેળવ્યાં પાપ; કલ્લાના કાળા નાગ બનાવ્યા,સાંકળના કર્યા સાપ ॥૩॥ દામણીના થયા કાન ખજુરા શરીર ઉપર ફરતા; મોતીના મકોડા થઇને, ચટ ચટ ચટકા ભરતા॥૪॥ વાળીના વીંછુ પાંદડીના વંદા, ઝીણા મોતીની કીડી; ચુડીયોની થઇ ચંદન ઘોયો, સૌ પ્રેમદાને પીડી ॥ ૫ ॥ કાળીગાંઠોની કાળીનાગણો તુસીની તનસો કાળી; સળવળાટ શરીરે થયો,[જાન જાગી ભયભાળી ॥૬॥ વસ્ત્ર શરીરે ન મળે કોને, પુરણ પડીયો શોક; ભયંકર જંતુ દેખીને,પાડે પોકાપોક ॥૭॥ નગ્રતણું લોક જાગી ઉઠયું,ઉઠયાશ્રીઅવીનાશ;ચાલોરે લોકો જૈયે જોવા, કરીયે કાંઈ તપાસ॥૮॥તવ સરવેલોકજાવા આવ્યું, આવ્યા અંધના સુત; શું થયુંછે બહારથી પુછે, શું મહી ભરાયું ભુત ॥૯॥ આડાઅવળા વાંકાચુંકા, ચરણે વિંટાયા સાપ; ત્રાસે નાસે ખંખેરી નાંખે, મોઢે પોકારે બાપ ॥૧૦॥ ઉંચી નીચી અબળા કુદે; દુખ દશા થઈ કેવી; સુતરનો તાર પાસે ન મળે, સૌ માયે જણી એવી ॥૧૧॥ બહારથી બહુ બુમો પાડે છે, છત્રપતી રાજન; દ્વાર ઉઘેડો દ્વાર ઉઘેડો, શું થયું છે વીઘન ॥ ૧૨ ॥ તો પણ કોઇ ઉત્તર ન દે; પુરણ દુખમાં પડીયો; છુટે કેશે કુદે સઘળી, જેમ જાણે ભુતડીયો. ॥૧૩॥ ચાર ઘડી કુદાવી મારી, એવો કારમો કોપ; ધુણતો બંધ રહીને જંતુ, સર્વ કરી દીધાં લોપ ॥૧૪॥ એટલે વળી ધીરજ મનમાં, શરમમાં સહુ પેઠી, ટોળે ટોળાં ભેગાં થઇને, ખુણે ખુણે બેઠી ॥ ૧૫॥ એક નારીયે અદખોલે દ્વારે, કહ્યું કે કષ્ટી કાપો, સુત્ર તાર નથી અમપાસે, વસ્ત્રો અમને આપો ॥ ૧૬ ॥ પુરૂષોના પાસે ધોળાં વસ્ત્ર દીધાં તેણી વાર; ધોળાં તો ધોળાં પહેરીને, બેઠી સરવે નાર ॥ ૧૭ ॥

પછી બારણાં ઉઘેડી નાંખ્યાં, પેઠા પુરૂશો તમામ; બળદેવ આવ્યા કૃષ્ણ આવ્યા, આવ્યું આખું ગામ. ॥૧૮॥ સૌ સૌની નારીને પુછે, આ ખેલ કોણે બનાવ્યો, ચુડો ન મળે ધોળાં વસ્ત્રો, જાણે રંડાપો આવ્યો ॥૧૯॥ જોઇ જોઇને સર્વ હસે છે, મશ્કરી કરે ગોપાળ, રંડાપો રૂડો સોભ્યો પણ, માથા ઉપર છે વાળ. ॥૨૦॥ બળદેવજી કળકળવા લાગ્યા, આશું તુજને ઝેર; કેમ કરેછે મશ્કરીયો તુ, જા ભાઇ તારે ઘેર. ॥૨૧॥ પ્રભુ કહે જોઇશું તમાસો, જગતને વેહવારે; તમાસાનું ન હોયતેડું, રેજ જગાડી મારે. ॥૨૨॥ છત્રપતી તો પુછવા લાગ્યો, ભાનુમતીને એમ; કયાં ગયાં આભુશણ વસ્ત્રો, કુદવા લાગ્યાં કેમ. ॥ ૨૩ ॥ ભાનુમતી કહે ભરથાર મ્હારો. વાંકો દીવસ થયો, વસ્ત્ર આભુશણ બદલાવીને, વેહેપારી છેતરી ગયો. ॥ ૨૪ ॥ દુર્યોધન કહે બહુ ડાપણમાં, થયો નફાનો પ્રેમ; રાણી કહે કાલે જાનવર લાવી, છેતરાયા તમે કેમ. ॥ ૨૫ ॥ કોઇને છાકોટા નવ કરસો, અમે તો અહીં નહીરહીયે;પરણાવો પુત્રતમે તમારે; અમે અમારે જઇએ. ॥ ૨૬ ॥ દુર્યોધન કહે સું કહ્યું છે તે, આ વડી કરો રીસ; જવાનુંતો નામ ન દેતી, તુજ ખોળે મુજ શીશ.॥૨૭॥ એટલે પાછું કહ્યું રાણીયે; સું કહું નફટ તમને; રાખવાં હોય તો વસ્ત્ર ભુશણ, કૈથી લાવી દો અમને. ॥ ૨૮ ॥ દુર્યોધને કહ્યું પ્રભુને, વેળા અમારિ માપો ઘેર જઇ પોચાડી દેઇશું, નારીના પોશાક આપો. ॥૨૯॥ બળદેવજી કહે આપો વીરા, કહયું માન્યું મોરાર; આપ્યાં એકસો છ નારીનાં વસ્ત્ર અને શણગાર. ॥ ૩૦ ॥ પછી સૌ સૌને સ્થળ ગયાં; ગયો હેડંબા તન; ભોંયરા વીશે અભીમન્યુની જોડે કર્યું સયન. ॥૩૧॥ રાત્રી વીતી વ્હાણું વાયું, ઉઠયો ભીમનો સુત; ઓ ભાઈ ગામમાં જૈને આવું છું, કરો આવું કાંઇ તુત. ॥૩૨॥ એમ કહી બ્હાર નીકળીયો, દુષ્ટને દમવા રાજી, પચીસ દહીતો બનાવી તેની, બનાવી શાક ભાજી. ॥ ૩૩ ॥ ગાંસડો બાંધી માથે લીધો, પોતે કાછીયો થયો; દ્વારીકા ગામના બજાર વીશે, વેચવા માટે ગયો. ॥૩૪॥ સારા શાક જોઇને લોકો; ભાવજ પુછવા આવે; તવ માયાવી બજાર કરતાં બમણું મુલ બતાવે. ॥૩૫॥ તેથી તેનું કોઈ ન લેતું, એવે આવ્યા ગીરધારી જાનૈયા માટે હરનીશ લાવે, શાક સામાન મોરારી. ॥૩૬॥ તેમણે દીઠો ગટોરગછને, પ્રભુ જઇ તવ પુછે; સાચા કાછીઆ સાચુ કેહેજે, આ શાકનો ભાવ શું છે. ॥૩૭॥ માયાવીકહેભાવજ શાનો,લેઈ જાઓ મહારાજ;

સત્યવાદીને ખવરાવશોમાં. લેજો લંપટજ લાજ ॥૩૮॥ એમ કહીને આપી દીધું પોતે થયો વીદાય; સાથે સારાં શાક બીજાં લીધાં, ઘેર ગયા જદુરાય ॥૩૯॥ કદી નહીને તે દીન પ્રભુ, પેઠા રસોઈ કરવા, માયાવિ શાક જુદા કીધાં, પાપીતણાં પેટભરવા ॥૪૦॥ શ્રષ્ટીનો સ્વાદખેંચીમહી મુકયો, જાનયા જમવા આવ્યા; બાજઠ ઢાળી બીરાજ્યા સરવે, પ્રભુ પીરસણું લાવ્યા ॥૪૧॥ સત્યવાદીને પીરસ્યું સાચું, શોભાઇને માયાવી; છ કારભારી સહીતને તે, નવીન સામગ્રી ભાવી ॥ ૪૨ ॥ બાકી બીજાને પીરસ્યું સાચું, જમવાની આજ્ઞા દીધી; ચાખી જોતામાંઅતી સ્વાદ લાગ્યો, કૃષ્ણે કારીગરી કીધી ॥૪૩॥ કૌરવે કહ્યું લૈજાઓ પાછાં, પાંચવાની પકવાન; બીજું ત્રીજું કાંઇ ખાવું નથી,શાક મુકો ભગવાન ॥૪૪॥ પ્રભુ કહે જોઇએ જેટલું, તેટલું માગી લેજો;દુરીયોધન કહેશાક તમારૂં, સઘળું મુકી દેજો ॥ ૪૫ ॥ સ્વાદજ લાગે તેમજ માગે, મુકે છે ભગવાન; અવીવેકી શાક આરોગે, અંધ તણા સંતાન ॥૪૬॥ જમતા જમતા વીખાણ કરે; આજ સુંદીર રસોઇ; ઓ બળદેવ બલીહારી જઇયે ચાતુર રાંધનાર કોઇ ॥૪૭॥ બળદેવ કહે કૃષ્ણ અમારા, રાંધ્યું સરમે લેવાઈ; કૃષ્ણ કહે કોનું કરવું તું, અમારા પણ વેવાઈ ॥૪૮॥ દુરીધન કહે ઓરે મામા, સારી રસોઇ કરે શામ; આપણા ઘરમાં રાંધવા જોઇએ, કૃષ્ણ સરીખો ગુલામ ॥૪૯॥ અજ્ઞાની જીવ દુષ્ટ મતીનો, બોલે ફાવે તેમ; માયાવી શાક ઘણું ખાધું; ગળા લગી આવ્યુંએમ ॥૫૦॥ પછી સરવે જમી ઉઠયા; બળદેવે મુખવાસ આલ્યા; રસોઇના વખાણ કરતા, જાનીવાસે ચાલ્યા ॥૫૧॥ એવામાંતો રાત્રી પડી, વીતી ગયો દન, દરવાજા નગ્રના બંધ થયા, સરવે કર્યુ સયન ॥ ૫૨ ॥ વલણ ॥ એવે મધ્ય રાત્રી થઈ, ઊઠયો ભીમ કુમાર; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે નીકળ્યો ભોંયરા બહાર.

કડવું ૩૪ મું રાગ અહોરાયજીનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુરેખા હરણ મહીમાય, અહોરાયજી સુણીયે. ॥૧॥ ગટોરગછ મેદાનમાં બેઠો, છુટા મેલ્યા કેશ; એટલે એની માયા ઉપડી,પુરણ કર્યો પ્રવેશ. અ૦ ॥ ૨ ॥ માયાવીની માયા જબરી, હલાવી હલાય; શાક જમી સુતા છે તેના, પેટમાં ધુડધુડ થાય. અ. ॥૩॥ કઇનામોઢામાં

મેળ વછુટી,નીકળતું બહુ થુંક; કૈ જણાને આંકડી આવી, કૈનેચાલી ચુંક અ. ॥૪॥ અકળાઈ અકળાઇ સરવે ઉઠયા, પુરણ દુખમાં પેઠા; આંતરડાં દોવાવા લાગ્યાં, કૈ જન ઓકવા બેઠા. અ. ॥ ૫ ॥ ખરળ ખરળ સૌ ઓકવા લાગ્યા, પુરાં મળીયા પાપ; મ્હોમાથી નીકળે ચકલાં ઉંદરડાં વંહ્યા વિંછીને સાપ. અ. ॥૬॥ ઘરોડીઓને કાન ખજુરા; ખીશકોલા નીકળી પડતાં; ચાકરણોને ચામાચીડીયા, બ્હાર પડી તરફડતાં. અ. ॥ ૭ ॥ એવું એવું જોઈભય પામે, પોકારે છે બાપ; અડધા પેટમા અડધાબારણે;લબડે મોટા સાપ. અ. ॥૮॥ એવું જોઇનેત્રાસપામીને,પાડે પોકા પોક; હોકારા થયા તેથી જાગ્યું, આખા ગામનું લોક, અ. ॥ ૯ ॥ જુગદીસ જાગ્યા કેહેવા લાગ્યા, સરવે તતપર થઈયે; ચાલો લોકો વણુ પૈસાનો તમાસો જોવા જઇયે. અ, ॥૧૦॥ પ્રભુ આવ્યા લોકોને લાવ્યા, દોડયા આવ્યા બળદેવ; ઓરે વેવાઈ દ્વાર ઉઘેડો, તોફાનની શી ટેવ અ. ॥ ૧૧ ॥ પણ બારણા ત્યાં કોણ ઉઘાડે, ઓકા ઓકજ થાય; કૈકૈ લોટા ભરીને નાસે, ત્યાંને ત્યાં બેશી જાય. અ. ॥૧૨॥ તેથી અતીશે દુરગંધ ઉડે, ઓકી મુઆ ઘડીચાર; જીવજંતુ દેખી દેખીને, ત્રાસ્યાઅપરમપાર અ. ॥૧૩॥ આંતરડાં ઓકીને દોવાયાં માયાવીનો ઓકોપ; ખરેખરી સીક્ષા કરીને, માયા કીધી લોપ. અ.॥૧૪॥ ન મળે ઓકેલું જીવજંતુ, ધીરજ વળી લગાર; બળદેવની બહુ બુમો સુણી, ત્યારે ઉઘેડયાં દ્વાર અ. ॥૧૫॥ એટલે અંતરયામી બોલ્યા, લેવાનો છે લાહાવો; બારણે શા સારૂ ઉભા છો, સઉ લોક અંદર આવો. ॥૧૬॥ તવ બળદેવને બહુ રીસ વ્યાપી, બોલ્યા કૃષ્ણ શું એમ; ઉપર રહી મસકરી કરાવે, ભાઈ તું આવ્યો કેમ. અ.॥૧૭॥તુંતો ઘેરજા ભાઇતુતારે, તવબોલ્યા ભગવાન; શા ઉપર સપડાવોછો અમને, આશુ નીત્ય તોફાન. અ.॥૧૮॥ સપુત વેવાઇ શોધી લાવ્યા છો. જ્યાને ત્યાં વાત ગવાઈ; રાત પડેને હો બાળો નીત્યે, આતે શી નાગી ભવાઈ અ. ॥૧૯॥ એકેદિન ઉંઘવા નવ દીધા, ફજેતી બહુ સસ્તી;આવું અહીં નીત્યે નહી ફાવે. ઉજડછેકે વસ્તી.અ. ॥૨૦॥ તમાશો થાશે સઉ જોવા જાશે, જગતનો છે ધારો; તે કરતાં તોફાન કરે, વેવાઇઓનેવારો.અ. ॥૨૧॥ બળદેવજી ઝખવાણા પડીયા;ગયા વેવાઈપાસ; શું હતું તે આજ બુમો પાડી, શો પડયો તમને ત્રાશ. અ. ॥૨૨॥ દુર્યોધન કહે ઓ વેવાઇ, પોકાર્યા અમે બાપ; અમને સહુને થઇ ગઇ ઊલટી, નીકળ્યા મ્હોમાંથી સાપ. અ. ॥ ૨૩ ॥ બળદેવજી કહે બતાવો મુને, કરોછો તમે નવાઇ; કાંઇ નથી ને બુમો પાડોછો, મા

ડી મીથ્યા ભવાઇ. અ.॥૨૪॥ તમે તમારે કાલ સવારે, [redacted] દેજો; પછી વરઘોડો ચઢાવી આવી, વર પરણાવી લેજો. અ. ॥ ૨૫ ॥ એમ કહીને પાછા વળીયા, સઉ લોક ગયું ઘેર;છત્રપતી કહે ઓરે મા મા, ફજેતી થઇ બહુ પેર. અ. ॥ ૨૭ ॥ મામો કહે મુઇ ફજેતી, ભુખે જીવડો જાય; રાત્રીએ ખીચડી ઓરાવી, ઓકેલા સહુ ખાય. અ. ॥૨૭॥ પછી સરવે શયન કીધું, થયો પ્રાતસકાળ;તવ અંતરધ્યાન થઇને ગયા ભોંયરે શ્રી ગોપાળ. અ. ॥ ૨૮ ॥ બે ભાઇ સુતા તેને જગાડયા, બોલ્યા જુગજીવન; વીવેક હોય તો છાબ કન્યાને,આપો ભીમનાતન. અ.॥૨૯॥ ગટોરગછ કહે રીતી બતાવો, પ્રભુ કહે ત્યાર થાઓ; ભાનુમતીનું સ્વરૂપ ધરીને, વેવાઇને ઘેર જાઓ. અ. ॥૩૦॥ જોડે બીજી નારીયો લેવી, ગાતાં જવું સહુ સાથ, વસ્ત્રને આભુશણ ભરેલી, છાબ લેવી તમ હાથ અ. ॥ ૩૧ ॥ ગાતાં ગાતાં મંડપે જાવું, વેહેવણે વેહેવણો ગાય; તમારે તો છાબ લેઇને, બેસવું મંડપ માંય. અ. ॥૩૨॥ પછી સુરેખા કન્યા આવી, છાબ બધી લઇ જાશે; તે મુકી આવીને ખોળામાં, બેસવાની તમ પાસે. અ. ॥૩૩॥ એ રીતી છે છાબ આપવાની, બોલ્યો ભીમનો તન; કરશું વટ વેહેવાર સઘળો, ઓરે જુગજીવન. અ. ॥ ૩૪ ॥ એટલે પ્રભુ વીદાય થયા, ઉઠયો માયાવી ભુપ;છાબદેવા જાવાને ધરીયું, ભાનુમતીનું રૂપ. અ. ॥ ૩૫ ॥ એકશોને છ દૈત્ય બનાવ્યા, માયાવી કુંમાર; એક દૈત્યની છાબ બનાવી, ભર્યાં વસ્ત્ર શણગાર. અ. ॥ ૩૬ ॥ એકસોને પાંચ રાક્ષસ રહ્યા, તેની કરી ફંડ ફેરા; નવાણું ભાઇની નારી નવાણું, છ કારભારી કેરી. અ. ॥ ૩૭ ॥ પોતે ભાનુમતી થયેલો, ખેલજ કીધો ત્યાંય, છાબ લઇ લોપ થઇને પડયો; દ્વારીકાં નગ્રની માંય. અ. ॥૩૮॥ ગાતાગાતા મંડપ ભણી, ચાલ્યા ઉલટ લાવી; બળદેવને ત્યાં ખબર પોહોચી, છાબ આપવા આવી. અ. ॥ ૩૯ ॥ બળદેવની નારી રેવંતી,તે કહે ધારો ખોટો;અત્યારમાં સૌ ઉભા રો ગાવા, મોટાનો ચાલ મોહોટો. અ. ॥ ૪૦ ॥ વળણ ॥ એમ કહી જદુકુળની, ભેગી કીધી નાર; ગીતાં ગાતી આવતી, તેનો કરૂં વીસ્તાર.

કડવું ૩૨ રાગ ધુમાશી ધોળનો.

આનીહારે રૂડા વીવા માંડીયો, ટેક. ॥ હવે વૈશમ પાયે રૂષી બોલીયા, તું તો સુણ જનમેજે ભુપાળ; રૂ. છાબ લેઇ સાસુ થઇ ચાલીયો,

એતો માયાવી ભીમનો બાળ. રૂ૦ ॥ ૧ ॥ જાતાં જાતાં મળ્યું લોક ગામનું, એને ભાનુમતી સૌ જાણે. રૂ૦ રાણી ઠમકેને ઝમકે ચાલતી, છેડા ખેંચીને ઘુંઘટ તાણે. રૂ૦ ॥ ૨ ॥ ગાતી ગાતી આવી સહુ સુંદરી, પુરા પ્રેમે મંડપમાં પેઠી. રૂ૦ છાબ ગ્રહી ભાનુમતી ભામની, ગાદી તકીયે જઇને બેઠી. રૂ૦ ॥૩॥ તવ રેવંતીજી ઘરમાં ગઈ, કહ્યું બેટી પહેરી ઓઢી જાઓ; રૂ૦ તારી સાસુજી છાબ દે તુજને, તે તો લઇને ઘરમાં આવો. રૂ૦ ॥૪॥ તવ સુરેખા કન્યા સંચરી, એને પુરણ ઉલટ વ્યાપી. રૂ૦ ગટોરગચ્છે બોલાવી ભાવથી; કન્યાના કરમાં છાબઆપી રૂ૦ ॥૫॥ તેતો લઇને ઘરમાં પરવરી; માયે વધાવી ધરી ઉમંગ. રૂ૦ છાબ લેઈ કહ્યું બેટી સંચરો, બેસો જૈ સાસુને ઉછંગ. રૂ૦ ॥૬॥ તવ સુરેખા ત્યાંથી પાછી વળી, માને કહે મંડપમાં પેઠી. રૂ૦ સાસુ થઈને બેઠો સુત ભીમનો, તેના ખોળામાં આવીને બેઠી. રૂ૦ ॥ ૭ ॥ સુરેખા કહે સાસુજી માહરા, તમ સંગ દીવસ આવ્યો રૂડો. રૂ૦ ગટોરગછે મનમાં વીચારીયું; નથી સાસુજી હુંછું સાસુડો. રૂ૦ ॥૮॥ પછી ગટોરગછ કહે વહુ સારૂ, ચાલો આપણે ઊભા થઇયે;રૂ. કેવો મહેલ છેતાહરા તાતનો, મને દેખાડ જોવાને જૈયે. રૂ૦ ॥૯॥ તવ સુરેખા કન્યા ઊભી થઈ, ઝાલ્યો સાસુજી કેરો હાથ. રૂ૦ વાતો કરતાં ગયાં બેઉ મેહેલમાં પેહેલો માળ જોવા ચઢયા સાથ. રૂ૦ ॥ ૧૦ ॥ નીરખી જાળી બાહારી અટારીયો, જોતાં જોતાં બીજે માળ જાય. રૂ૦ નીચે કરેલી માયાવીકામની, તેતો જદુનારી સામી ગાય. રૂ૦ ॥૧૧ ॥ એવે બીજે ત્રીજે માળ નીરખી,ગયા ચોથેને પાંચમે માળ. રૂ૦ પછી છઠોને સાતમો નીરખ્યો, ગયાં ધાબામાં ધાબુ વીસાળ. રૂ૦ ॥૧૨॥ એતો અગાશી ગગનમાં ગાજતી, ત્યાંતો શીતળ વાયુ વ્હાય. રૂ૦ દીસે નગ્રને વનબધું ત્યાં થકી, વળી અશોક બાગ દેખાય રૂ. ॥ ૧૩ ॥ તવ ગટોરગછે વીચારીયું, નથી અહીં કોઈ કાળો કાગ; રૂ૦ મ્હારી સુરેખા ભાભીછે એકલી, ભલો લેઈ જવાનો છે લાગ. રૂ૦ ॥ ૧૪ ॥ વલણ ॥ છે લાગ લેઇ જાવા તણો, ભુલુંતો મુજ ભોગ; વલ્લભ વદે વીચારીયું, ફરી બેસે નહી જોગ.

કડવું ૩૬ રાગ સવાયો ઝડપથી.

એમ વીચારી ચીર કાઢયું, કટી કશીને બાંધે; આવોરે લાડકડી ભાભી, કહીને લીધી ખાંધે ॥૧॥ વાયુને વંટોળ કીધો, વીજળીનો ચ-

મકાર; ગરજના કરી ગગને ચઢીયા,ભીમ તણો કુમાર. ॥ ૨ ॥ બાગમાં પડી ભોંયરા વિશે, સુરસપાટે આવ્યો; કયાં ગયા અભીમાન્યુ ભાઇ, ભાભી લાડકડી લાવ્યો. ॥૩॥ એમ કહી જઇ પાસે બેસાડી, ગભરાઈ સુરેખાય; અભેમન્યુને ઓળખ્યો,ને, રડવા લાગી ત્યાંય. ॥૪॥ મારા રડયા મારા પીટયા, કરમ હીણા કહાવ્યા; બોલાવું મ્હારા બાપને તમે, કેમ મને હરી લાવ્યા. ॥ ૫ ॥ ઓળખ્યો આ જુનો વર મ્હારો,કહી ને નાંખી ચીસ; મ્હા તાતને તેડાવીને, છેદાવું તમ શીશ. ॥૬॥ ગટોર ગછે મન વિચાર્યું, જાણી જસે કોઇ વાત; પાર નહી પડે ખેલ ધારેલો થાસે અતી ઉત્પાત. ॥ ૮ ॥ એમ જાણી સમજાવવા લાગ્યો, સુરેખાને એમ; આવો રૂપાળો વર મુકીને, પેલાને મોહ્યાં કેમ. ॥ ૮ ॥ કન્યા ગાળો દેવા લાગી, તમને પોહોચાડુ ઠેઠ; ગટોરગછ કહે ગાળો ન દેસો, હું તો તમારો જેઠ. ॥ ૯ ॥ છાનાંમાનાં આને પરણો, સંસારનું સુખ માણો; ટુંકારો મુજને નવ કરીયે, મારી લાજ તાણો. ॥ ૧૦ ॥ તેમ તેમ ગાળો દેવા લાગી, રૂવે અપરમપાર; ધાંટા કહાડે બરકા પાડે, નાની વયની નાર. ॥ ૧૧ ॥ ગટોરગછે શીશ પછાડી, કીધા રાક્ષસ ચાર; ગર્દભ મુખા કારમા કાળા, દંત લાંબા ગજ ચાર. ॥ ૧૨ ॥ ગોળ ગોળ ગોળા જેવા ડોળા પોહોળાં મોહો કદરૂપ; બારે ભયંકર દઈતો દેખી,કન્યા થઈગઇ ચુપ. ॥ ૧૩ ॥ રાક્ષસો કહે ખાઇ જઇશું થનારૂં હોય તે થાય; સુરેખા કહે જેઠ મ્હારા, તમને લાગુ પાય. ॥ ૧૪ ॥ આ રડયા મને ખાઈ જવા ના, રંક ભાભી ઉગારો, મુઓ પેલો વર લખમણો, આ વર મ્હારો સારો. ॥ ૧૫ ॥ અભીમન્યુ તવ હશી પડયો, બોલ્યો ગટોરગછ એમ; કબુલ કરે છે કન્યા વરને પાપીઓ ખાઓછો કેમ. ॥૧૬॥ ખબડદાર કોઈ નવ ખાસો, પાસેને પાસે ઠરજો એ કન્યા બુમો પાડે, તો એક કોળીયો કરજો. ॥૧૭॥ પછી કહ્યું અભીમન્યુને, ઓ વીરા હું જાઉં, કન્યાની ત્યાં બુમો પડસે, જઇ સુરેખા થાઉં. ॥૧૮॥ આશા ભરેલો વર આવ્યો છે કન્યા વના વળેપાછો; મ્હારીતમે ચીન્તા નવકરસો, કોઇ વા તે નથી કાચો. ॥૧૯॥ સુરેખા કહે જેઠ મ્હારા, રાક્ષસ લેતા જાવો; નહી તો મુજને ખાઈ જવાના કાંઇક દયા લાવો. ॥૨૦॥ ગટોરગછ કહે નહી ખાય તમને, બોલ્યા વિના કોઇ વાર; સુરેખા કહે ડાહી થઇશ હું;બો- લીશ નહી વગાર. ॥૨૧॥ બેશીશ તમારા ભાઇ પાસે, પછી રડયા શું ખાસે; માયાવી કહે એવાં ડાહ્યાં થઈ, બેશો ભરથાર પાસે. ॥૨૨॥ એ-

મ કહીને બ્હાર નીકળીયો, ઉડી આકાશે ચડીયો; શુદ્ધ સુરેખાનું રૂપ ધરીને જઇ ધાબામાં પડીયો. ॥૨૩॥ પછી પોતે છાબ લોપ કીધી, લોપ કરી બધી નાર; માયાવી ખેલ કરેલો તે, રાખ્યો નહી લગાર. ॥ ૨૪ ॥ બાવરી બની જદુકુળ નારી, વહેવાણો ગઈ કયાય; છાબ આપેલી જો વા ગઇ તો તે ન મળે ઘરમાંય. ॥૨૫॥ તવ સહુ સુંદરી કહેવા લાગી, આતો કઉતક કહાવ્યું; ગાંડા જેવા ગાવા લાગ્યા, નિશ્ચે સપનું આવ્યું. ॥૨૬॥ રેવંતી કહે શાનું સપનું, ગાયું છે લાડે કોડે; સુરેખા ગઇ છે મ્હેલ જોવા, એની સાસુ જોડે. ॥૨૭॥ અરેરે તેનો તપાસ કરૂં કહી મેહેલમાં દોડી; ઓરે સુરેખા, ઓરે સુરેખા, ઓરે લાડકી છોડી. ॥૨૮॥ મેડા ઉપર ચઢવા લાગી, ઘાંટા કાઢી બોલાવી; ઓમા ઓમા કરતી કરતી, સામી સુરેખા આવી. ॥૨૯॥ ચોથે માળે ભેગાં થયાં, મા દીકરી તે ઘડી; ઓ માતા મુને બિક લાગી; કહીને બાઝી પડી. ॥૩૦॥ રેવંતીયે રૂદે ચાંપી, નીચે તેડી લાવિ; પ્રભુ કેરી પ્રેમદા સૌ; ખબર પુછવા આવી. ॥૩૧॥રેવંતી કહે દીકરી મ્હારી, તારા જીવને કેમ; ગટોરગછ કહે કાળજુ મ્હારૂં, ધડકયા કરે જેમ તેમ. ॥ ૩૨ ॥ સૌ કહે તારી સાસુ કયાં ગઇ કેવું બની ગયું કામ; ગટોરગછ કહે ઉંચી ઉડીને; ચાલી ગઇ એ આમ. ॥૩૩॥ ઓમા મ્હારા પેટમા તો, મરવાનો ભય લાગે; જીવ ઘણો ગભરાય છે મ્હારો, જાણે કોઇ હાડ ભાગે. ॥ ૩૪ ॥ રેવંતી તવ રડવા લાગી, ચોધાર આંસુ પાડી; પથારી કરી સુરેખાને, સાચવીને સુવાડી. ॥૩૫॥ અરેરે જોશીને બોલાવો, જોવરાવો કોઈ જોશ દોરા કરાવો ચીઠી કરાવો, શો દીકરીનો દોશ. ॥ ૩૬ ॥ ભુઆ બોલાવો જતી બોલાવો, કોઇને દાણા દેખાડો; દ્રષ્ટી બાંધો નજર ઉતારો, લાડકડીને ઊઠાડો. ॥૩૭॥ એટલે અતી દોડા દોડ ચાલી, કન્યા મરડે મુખ; મોંઘાઇ માટે ખાય ગોઠમડાં, સૌ કહે દારૂણ દુખ. ॥૩૮॥ બળદેવજી ત્યાં ધાઈ આવ્યા, બહુ ચીંતામાં પેઠા;ઊદાશ પામી લેલાટ કર દઈ,સુરેખા પાસે બેઠા. ॥૩૯॥ ઉતારે ઊતાર નજર બાંધે, કરાવે દોરા ચીઠી; લગન વેળા વીઘન આવ્યાં, દીકરી દુખી દીઠી. ॥૪૦॥ એવામાં શ્રી કૃષ્ણ આવ્યા, સેજ સ્વભાવે ત્યાંય; કન્યાને ઓળખી પાછા વળીયા, ઉભા ન રહેવું હાંય, ॥૪૧॥ એવામાં સુરેખા બોલી, બળદેવ પ્રત્યે વચન; કૃષ્ણ કાકાને પાછા બોલાવો, ખોજે બેઠાનું મન. ॥૪૨॥બળદેવજીએ બુમ પાડી, પાછા વળો મમભ્રાત; તમારે ઉછંગ બેઠી બેસાડો, ટાઢી મીઠી

કરે વાત ॥૪૩॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે કામછે મ્હારે, તવ બળદેવને રીસવ્યાપી; મારે ખોળે મોટાં કીધાં, બાળક તારા અધાપી ॥ ૪૪ ॥ તે બધું મ્હારૂં છુટી પડીયું, દીકરી નથી સુખી, તેથી ખોળે બેસવા માગ્યું; શું જશે ખોળો દુખી ॥૪૫॥ એવું કહ્યું તવ કૃષ્ણજી આવ્યા; બોલાવી રૂડે રંગ, આવ્ય સુરેખા કહીને બેસાડી; હરજીએ ઉછંગ ॥૪૬॥ પછી છાનુમાનું કહ્યું, પોતે સુંદરશામ; તું તારે કર કરતો હોય તે, ન લઇશ મારૂં નામ ॥૪૭॥ મુજ ઉપર રાખવી મહેરબાની, જાણીતો તુજથી કાંપે; ગટોરગછ કહે તમારી નારીઓ, કેવા ચરણ શીશ ચાંપે ॥ ૪૮ ॥ કૃષ્ણ કહે ફાવે તેમ કરજે, તારો દીવસ છે ઘેર; ઉછંગથી ગટોરગછ ઉઠયો, પછી બોલ્યો સુખ ભેર ॥૪૯॥ પીતાજી હવે ઠીક થયુંછે, જાઓ સૌ સૌને ઠામ; એમ કહી પથારીમાં સુતા, લેશો નહી મુજ નામ॥૫૦॥ એટલે સરવે વેરાઇ ગયું, બોલી રેવંતી એમ;઼ આ દીકરી તને ખાવા આપું, શું ખાધા પર પ્રેમ ॥૫૧ ॥વલણ॥ ખાવા માગો દીકરી, તો મન ખુશી થાય; કહે વલ્લભ એમ કરગરે સુરેખાની માય.

કડવું ૩૭ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાય વચન, સુણ પરીક્ષત રાયના તન; બોલ્યો ગટોરગછ હું ખાઊં, લાવો કુંચીયો ઓરડે જાઉં ॥ ૧ ॥ ભર્યા પકવાન જાનૈયા કાજ, ગમે તો તેમાંથી ખાઉં આજ; તવ માતાને ઉલટ વ્યાપી, તેને ઓરડાની કુંચીયો આપી ॥૨॥ તવ માયાવી ઓરડે ગયો, દીઠાં પકવાન ખુશી થયો; એણે માયા રચી તે વાર, કીધા દૈત્ય એક હજાર ॥૩॥ તેમાં પાંચશે ટોપલા કીધા, પકવાનો ભરાવી દીધાં; રહ્યા રાક્ષસ પાંચસે જેહ, ઉપડાવ્યા તેને શીર તેહ ॥૪॥ પછી ખેલ માયાવીએ કીધા, કરી અદર્શ મોકલી દીધા; તેતો પહોચાડયા હેડંબા વન, દીધા ઓરડા ભીમના તન ॥૫॥ હતું તેટલું પકવાન ટાળ્યું, એણે સાફ વાશીદું વાળ્યું; તાળા દેઇને કુંચિયો લીધી, જઈ રેવંતીને દીધી ॥ ૬ ॥ ગયા પકવાન લેઇને જેહ, પોચ્યા હેડંબા વનમાં તેહ; કર્યો ઢગલો પકવાન તણો, તેનો ગંજ ત્યાં વાગ્યો ઘણો ॥૭॥ બેઠી સુભદ્રા હેડંબાય કહ્યું સેવકે સઘળું ત્યાંય; બોલી સુભદ્રા આ જેઠાણી, કયાંથી આણ્યા પકવાન તાણી ॥ ૮ ॥ કહે હેડંબા સુણો દેરાણી, લાવ્યા દ્વારીકાંથી દૈત્ય તાણી, એ તો વેહેવાઇનું મોકલાવ્યું, તમ સારૂં ઢાંકયું આવ્યું

॥૯॥ કહી હસ્યાં દેરાણી જેઠાણી, બેઉ રહ્યા છે ઉલટ આણી; રહયો માયાવી થઇ કન્યાય; બળીભદ્રના ભોવન માંય ॥૧૦॥તેવે થયો મળ્યા ન કાળ, બોલ્યો દુરીયોધન ભુપાળ, ઉઠો નારીયો સરવે જાઓ,છાબજે વહુને આપી આવો ॥૧૧॥ તવ ઉઠી ભાનુમતી રાણી, પેહેર્યા પોશાક ઉલટ આણી; પછી છાબ કરી તૈયાર, તેમાં ભર્યો વસ્ત્ર શણગાર ॥૧૨॥ લીધી ભાનુમતીયે હાથ, બીજી પ્રેમદા ચાલી સાથ; ગીત ગાતી સહુ આવી, તવ વેહવાઓએ બોલાવી ॥૧૩॥ સહુ સામા સામી ગીત ગાતી, બેઠી ભાણુમતી મદ માતી; તવ રેવંતી ઘરમાં ગઇ, ત્યારે સુરેખા ઉભી થઇ ॥૧૪॥ રેવંતીયે કહ્યું બેટી જાઓ, સાસુ આપે તે છાબ લાવો, બોલ્યો ગટોરગછ મુખ એવું, નહી જાઉ થાય થયું તું તેવું ॥૧૫॥ માયે કહ્યું કાળજાની કાચી; આ તો આવી છે સાસુ સાચી, ત્યારે ચાલ્યો હેડંબા તન, ગયો મંડપ હસ્તે વદન ॥ ૧૬ ॥ જઇ છાબ સાસુ કને લીધી, પોતાની માતને સોંપી દીધી પાછો મંડપમાં પેઠો, ભાનુમતીને ખોળે બેઠો ॥ ૧૭ ॥ તવ ભાનુમતી હરખાણી, વહુ બહુ રૂપાળી જાણી; એણે અણ દીઠાનું દીઠું, જાણે માર મહુડાને મીઠું ॥ ૧૮ ॥ વહુ તું નથી રૂપે નરસી, કહી ચાંપે રૂદીયા સરસી વિચાર્યું માયાવીયે એમ, બતાવું સાસુને પ્રેમ ॥ ૧૯ ॥ વ્હાલા લાગો છો કહીને દાબી, બની ગઇ ભાણુમતી રાભી; ભાંગી ગયા એનાબધા હાડ, બળ્યું આ કન્યાનું લાડ ॥૨૦॥ તપ્યા નેત્રને તપ્યું શીશ, નાખી રાણીયે કારમી ચીસ; તવ શકુની મામાની નારી, એણે ભાનુમતી ને વારી ॥૨૧॥ કર્યા કન્યાયે તુજને લાડ, તેમાં શું તારાં ભાગ્યાં હાડ; એતો છે વહુજી હલેતી, તેમાં શી કરી તેની ફજેતી ॥૨૨॥ કહી ગોદા મારી રીસ કીધી, પોતે વહુને ખોળે લીધી; બોલ્યાં મામીજી વહુ શાણા તારી સાસુમાં નથી બે દાણા ॥ ૨૩ ॥ કહી ચાંપે રૂદીયા સાથ, ત્યારે દીધી માયાવીએ બાથ; મામીજી તમે છો બહુ સારા, મને લાગો છો પ્રાણથી પ્યારા ॥ ૨૪ ॥ કહી દબાવી દાખવી રીસ, તવ મામીયે પાડી ચીસ; એના લોચન તરિ ગયાં, બધા હાડ ચકચુર થયાં ॥ ૨૫ ॥ મુકી દીધી સુરેખાએ મામી, દાબવામાં ન રાખી ખામી; પછી ભાનુમતી બોલી એમ હવે બુમ તમે પાડી કેમ ॥૨૬॥ બોલી મામીજી શુણ રાણી, હવે કન્યાની વાત મેં જાણી; આપણે લક્ષમણે રાંક, તેનો વચાર કરવો કાંક ॥૨૭॥ બોલી મુખે મરડી ભાનુમતી, મને આ કન્યા

ગમતી નથી; કદી પરણાવ્યા વણ પાછા જઇયે, બળીભદ્રનાં દુશમન થઇયે. ॥૨૮॥ માટે પરણાવો રીઝી ખીજી, ઘેર જઇને લાવીશુ બીજી; બળદેવ તનયા બળદાખે, મ્હારા છોકરાને મારી નાંખે ॥ ૨૯ ॥ એવી વાતો કરતી ચાલી; ગઈ જાનીવાસે કર ઝાલી; કહાવ્યું બળદેવજીએ આવો, વાજતે ગાજતે વર લાવો. ॥ ૩૦ ॥ તવ બોલીયો અંધ કુમાર; મામા વરને કરો તૈયાર; એને પીઠી ચોળાવો અંગ, કહાડો વરઘોડો ખુબ રંગ. ॥ ૩૧ ॥ વળણ ॥ મામે આપી આગના, આવો સરવે નાર; પીઠી ચોળો પ્રેમથી, હવે ન કરસો વાર. ॥

કડવું ૩૮ મું રાગ ધોળનો.

પીઠીચોળે, પીઠી ચોળે પ્રીત આણીરે; વરરાજાને ચઢાવે ગંગોદક પાણીરે ॥૧॥ અતર ફુલેલ, તેલ શરીરે લોરરે; ગીતાં ગાતી, ગાતી તે શરીયા ઘોચેરે. ॥૨॥ વરરાજાને, હઇયે હરખ નવ માયરે, ઝટપટ કરવા, આવ્યો દુર્યોધન રાયરે ॥૩॥ ઓરે મામા, ટાઢા સ્વભાવ તમારોરે;બાજઠપરથી, વરને ભોંય ઉતારોરે. ॥ ૪ ॥ ઉનું ટાઢું, જળ મંગાવી દોનેરે, વરરાજાને હવે નવરાવા લ્યોનેરે. ॥ ૫ ॥ તવ તે મામે, ભોમી ઉતારી નવરાવ્યોરે; છત્રપતિ, વસ્ત્ર આભુશણ લાવ્યોરે. ॥ ૬ ॥ મામા ઝટપટ, જાવાનો રાખી ખેટકોરે; જામો પ્હેરાવો, વરને ચીરોને પટકોરે. ॥ ૭ ॥ તવ તે મામે, પેહેરાવ્યાં વસ્ત્ર સણગારરે; નાંખ્યા અછાબા, હીરા મોતિના હારરે. ॥ ૮ ॥ એટલે રાયના અનુચર આંગણે આવ્યારે, વરને માટે, ઘોડી શણગારીને લાવ્યારે. ॥૯॥ દુરિયોધને, કહ્યું વરને ઉપાડોરે; વાર ન કરશો, વરરાયને બહાર કહાડોરે ॥ ૧૦ ॥ લાવી તમે ઘોડી ઉપર બેસાડોરે; પછી સરવે, જાનૈયા રસ્તે પાડોરે. ॥૧૧॥ મામાયેતો, વરરાયને ઉપાડયોરે; બહાર કાહાડી, ઘોડી ઉપર બેસાડયોરે. ॥ ૧૨ ॥ વરરાજા તો થૈ બેઠો ઢીકા ઢીકરે,બેસતામાં, થઈ છે દસવીસ છીંકરે ॥૧૩॥ બોલ્યા રાજા, મામા, આ શુકન કેવારે; મામો કહે, જસ લેઇ આવીએ એવારે ॥ ૧૪ ॥ રાય કહે શી, બુદ્ધી તમમાં ભાળુરે; કરો ટપકું, વર રાયને મોડે કાળુંરે ॥ ૧૫ ॥ દ્રષ્ટી ન લાગે, પરણી આવે લાડે કોડેરે; એટલે મામે, લાવીને મેંશ ઘશી મોંઢે રે. ॥ ૧૬ ॥ વરરાજાને, શ્રીફળ મુખવાસ આલોરે; સૌ જાનૈયા, વરરાયને લેઇ ચાલોરે આપ્યું શ્રીફળ, પાન તે વરને હાથરે; મોહોડ વાળી. પુઠે ઉભી એની માતરે. ॥ ૧૭ ॥

પુઠે બીજી નારીયો ગાતી જાયરે; ઉતાવળ કરે દુર્યોધન રાયરે. ॥ ૧૮ ॥ વલણ ॥ લઈ ચાલો વરરાયરે, કહે છે દુર્યોધન; વદે વલ્લભ સૌ સાંભળો. ઘોડી તણું વરણન.

કડવું ૩૯ મું રાગ લક્ષમણીની ઘોડીનો.

આંની હાંરે લક્ષમણ વરની ઘોડલી. ટેક ॥ રાજાયે દીધી આગનારે, ગરગડીયાં નીસાન; છત્રીસ વાજાં વાગીયાંરે, ચાલી કૌરવ કેરી જાન, લ૦ ॥ ૧ ॥ જાનૈયા જોડે જાયછેરે, સાબેલા રૂપવાન સાજન સારૂ શોભતુંરે, બની સોભા સ્વર્ગ સમાન. લ૦ ॥ ૨ ॥ છત્રપતી માંહી માલતોરે, અછકલી નીચ જાત; ફુલી ફુલી થાય ફાળકોરે, ભાનુમતી વરરાજાની માત. લ૦ ॥ ૩ ॥ મોહોડ મુસ્તકપર મેલીયોરે, રામનદીવો હાથ; નવાણું ભાઈની નારીયોરે, ચાલે ભાનુમતીની સાથ. લ૦॥૪॥ બાપ સરીખો બેટડોરે, લખમણ વર નાદાન, વારે વારે હસ્યા કરેરે, બન્યો બાઘો ચકવો બેભાન. લ૦ ॥૫॥ ડાફેરા મારે ડગેડગેરે, જુએ નગ્રનું લોક; મરડે મોઢાં વર જોઇનેરે, ભીડ ભરાઈ છે, અથોક. લ૦ ॥ ૬ ॥ દેખાડે સહુને સાહ્યબીરે,રાજા દુરીયોદન, મુજ જેવો ગ્રહસ્થ કો નથીરે, એવો અભીમાન વસ્યો છે મન. લ૦ ॥૭॥ શુભ શોભાથી આવીયારે, બળદેવજીને ઘેર; તોરણે વરને રોખીયોરે; પછી પોખવાની કીધી પેર. લ૦ ॥ ૮ ॥ રેવંતી આવી પોંખવારે, વર પોખ્યાના કોડ, રામન દીવો હાથ મારે, માથે બત્રીશ ભમરીનો મોહોડ લ૦ ॥ ૯ ॥ ગરગાચાર્ય પોખાવતારે, લેઈ સામગ્રી સાર, વરની કને મામો રહયોરે, કરે બ્રાહ્મણ મંત્રઉચ્ચાર. લ૦ ॥૧૦॥ ધુંસળ મુસળ રેવૈયોરે, સરીયો, સંપુટ ત્રાક, એંડી પેંડી ઉતારીનેરે, ટીલું તાંણી આમળીયું નાક. લ૦ ॥ ૧૧ ॥ વળણ ॥ એ રીતે વર પોખીયો, લીધા મંડપ માય; બાજઠપર પધરાવીયો, બેઠા કૃપાચાર્ય ત્યાંય.

કડવું ૪૦ મું રાગ સાખનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુરેખાહરણ મહીમાય, ॥૧॥ મંડપ માંડયો છે મધ્ય ભાગે, પુર્વ દીશાયે સભાય; જાદવ કૌરવ સૌ ત્યાં બેઠા. મંડપચરચા દેખાય ॥ ૨ ॥ પશ્ચીમ દીશા રચી છે સભા, તેમાં બેઠી સહુ નારિ; તે પણ સઘળી ચરચા દેખે, રચવાની બલહારી. ॥૩॥ ગર્ગાચાર્ય ને કૃપાચાર્ય તે

બેઠા મંડપ માય; બાજઠ બેઠો છે વરરાજા, શકુની મામા ત્યાંય. ॥ ૪ ॥ રેવંતીયે સુરેખાને, કર્યો પીઠી આચાર; કન્યા ચુડો મોજડી પાનેતર, પેહેરાવ્યા તે વાર. ॥૫॥ કન્યા મોઢીયો માથે મુકયો, કન્યા રૂપ બનાવી; પ્રદ્યુમને ઉચકી લાવી, મંડપમાં પધરાવી. ॥૬॥ કન્યા પાસે પ્રદ્યુમન બેઠો, પ્રભુ ભય મન લાવે; પુત્ર મ્હારો પાસે હશે તો, કન્યાને નહી ફાવે ॥૭॥ એવું જાણી પુરૂશ પુરાણી, બોલ્યા મુખ વચન; સભામાંથી ધાટા કાહાડી, તેડયો પોતાનો તંન. ॥૮॥ કૃષ્ણ કહે તમે બેસો સભામાં કન્યા કને શોભે નારી; એક દાસીને, બેસાડીને, અત્રે આવો વીચારી, ॥૯॥ પ્રદ્યુમને કબુલ કીધું, સત્ય વારતા મન વ્યાપી; દાસીને જઈ પાસે બેસાડી, સૌ સામગ્રા આપી. ॥૧૦॥ પોતે જઇને બેઠો સભામાં, શુભ શોભા દેખાય;વરકન્યાસામ સામી મંડપમાં, પટકુળ આગળ ધરાય. ॥ ૧૧ ॥ હસ્ત મેળવવાનો સમય થયો,વીપ્રને વચને તદાય; આડો પટ તે લઇ લીધો, કીધો હસ્ત મેળાપ. ॥૧૨॥ કન્યાનો કોમળ કર દેખીને, ખુશી થયો વરરાય, મામાયે કહ્યું વરરાજાને કેવી છે કન્યાય. ॥ ૧૩ ॥ એટલે હશીને વરરાય બોલ્યો, મુજ પીતા છત્રપતી; પણ મ્હારી નારી ના સરખી, એમને નારી નથી. ॥ ૧૪ ઓ મામા હું ભાગ્યશાળી, મામા કહે સુખ લેજે; છાનો માનો એ કન્યાના, હાથ ઉપર નખ દેજે. ॥ ૧૫ ॥ વરરાજા કહે બધુ જાણું છું, શીખવ્યું છે મુજમીત્ર; એમકહી નખ દેવા લાગ્યો, કરે પ્રેમ ચરીત્ર. ॥૧૬॥ ગટોરગછે મન વીચાર્યું, પતી ઉપર પ્રેમ ધરીયે;એ લાડ આપણને કરે છે;તો આપણ લાડ કરીયે.॥૧૭॥ એવું જાણીને વરનો પોંચો, દબાવ્યો કરી રીસ. આંગળાં હાડ નાંખ્યા ભાગી, વર ઉઠયો પાડી ચીસ, ॥૧૮॥ વળણ ॥ ચીસ પાડી વર ઉઠયો આંસુ નીકળી જાય; વ્યાસ વલ્લભ વદે સાભળો, શું કહે છે વરરાય.

કડવું ૪૧ મું.॥ બીલાલરીના છાયા.॥

એ મામા મુકાવોરે, જીવ મારો જાય છે; હું તો નહી પરણુંરે, કન્યા મારી માય છે. ૧ મામો તવ બોલ્યોરે, એવા ગાંડા નવ થૈયે; કન્યા કોમળ અંગનીરે, તેનાથી શું ડરી જૈયે. ॥ ૨ ॥ સમજાવી બેસાડયોરે, સભા સહુ નજરે જુએ; હોસ ગઈ ભાગીરે, બેઠો બેઠો વર રૂએ ॥ ૩ ॥ કન્યાયે વિચાર્યુંરે,હાડ ભાગ્યું ખરે ખરૂં; રડે છે કેવારનોરે, માટે એને ખુશી કરૂં. ॥૪॥ ઘુંઘટ ઉઘેડયોરેદેખાડી કાન્તી કેવી; માન્યની મૃગા નેણીરે, પુરણીમાના ચંદ્ર જેવી. ॥ ૫ ॥ વર હશી પડયોરે; મામા

વહુ બહુ સારી; હવે હું તો પરણું રે એતો મા નહી મ્હારી ॥૬॥ એવી રીતે રાજીરે, વર રાયને કીધો; ઘુંઘટ ગટારગછેરે, ખુશીકરીખેંચી લીધો. ॥ ૭ ॥ પછી પાછું ધાર્યુરે, વરરાયને દેવા દુઃખ; ઘુંઘટ ઉઘેડયો રે, દેખાડયું મંઝાર મુખ. ॥૮॥ વર થયો ઉભોરે, કન્યા કાળી કહલાડી; પીળા પીળા ડોળારે, આતો રાંડ બીલાડી. ॥૯॥ મામો મુખ બોલ્યો રે, વાત તું કરેછે કેવી;કન્યાતોરૂપાળીરે, તારી માબીલાડી જેવી. ॥૧૦॥ ખેંચોટી બેસાડયોરે, કન્યા ધારે દેવા દુઃખ;ઘુંઘટઉઘેડયોરે; દેખાડયું છે સ્વાન મુખ. ॥૧૧॥ વર થયો ઉભોરે, બાજઠથી; પડયો ઉતરી; મામા નહી પરણુંરે, જુઓ કન્યા કુતરી, ॥૧૨॥ મામે કહ્યું બેશ હેઠોરે, મોઢેથી ગાળ ભણી; તારી માછે કુતરીરે, કહી કુખમાં ચોટી ખણી. ॥૧૩॥તવઘુંઘટ ઢાંકયોરે, વરરાયને દેવા દુઃખ; ઘુંઘટ,ઉઘેડયોરે, દેખાડયું ગર્ધવ મુખ. ॥૧૪॥વર થયો ઉભોરે,મામા હુંતો જઇશમરી; મ્હારે નથી વરવુંરે, આતો છે ખરનીખરી. ॥૧૫॥મામેહાથ ખેંચ્યોરે, ખોટી વાત કરે કેવી; માર્યો એકઠોંશોરે, તારીમા ગર્ધવ જેવી.॥ ૧૬ ॥ વરને બેસાડયોરે, માયાવી તો દેછે દુઃખ;ઘુંઘટ ઉઘેડયોરે,દેખાડયું રાક્ષસમુખ. ॥ ૧૭ ॥ વર થયો ઉભોરે, મામા ભારે ભુંડું થશે; આતો રાંડ રાક્ષણીરે. મને તમને ખાઈ જશે. ॥૧૮॥ ભાનુમતી આવીરે, દીકરાનું દુઃખજુએ, બેટા ઘડી કષ્ટ વેઠોરે, પાલવથી આંસુ લુએ. ॥૧૯॥ મને જે વિતેલુંરે, મન મારૂં જાણે છે; મામાજીયે જોયું નથીરે, માટે પક્ષ તાણેછે ॥૨૦॥ ત્યારે મામો બોલ્યોરે, ગોર ઉતાવળ કરો;કહોના કહો પણરે,છોકરો કે બીધો ખરો. ॥૨૧॥ વળણ. ॥ ગોર બેઉ વળતું બોલીયા, કહો શી કરીયે ભુલ; તેથી ઉતાવળ હોય તો કરીએ સરાવ્યા તુલ્ય.

કડવું ૪૨ રાગ સવૈયા.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુરેખા હરણ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ઓળો ગોળો ગોરે વાળ્યો, ઝટપટ પુરૂં કરવા, વર કન્યાને ઉભાં કીધા, મંગળફેરા ફરવા. ॥ ૨ ॥ વરરાય રડતો ઉભો રહ્યોને, કન્યા ઉભી આંખ મીંચી; વરના કરતાં દેખાય કન્યા, એક વેહેંતજ નીચી. ॥૩॥ પેહેલું મંગળ ફેરો ફેરવ્યાં; ફરી ઉભાં નારી નર; બાજઠે બેઉ ઉભાંરહ્યાં તો, થયાં બરાબર. ॥૪॥

સકળ સભા વિસ્મય પામી,કજોડાપણું ગયું;ઉંચાનીચી જરા હતું તે, હવે બરાબર થયું ॥૫॥ હેવે બીજું મંગળ ફરતાં, કરી માયાની કુંચી; વરરાય નીચો પડી ગયોને; કન્યા થઇ હાથ ઉંચી ॥૬॥ એવે ત્રીજું મંગળ વરત્યું, ફરી ઉભાં બેઉ સાથ; વરરાજા છેક નીચો પડીયો, કન્યા વધી બે હાથ ॥૭॥ જોઈ સભાસદ વીસ્મય પામ્યા, કેમ પડી ગઈ ખોડ, આ વરકન્યા શોભે કેવા, મા દીકરાની જોડ ॥૮॥ તે જોઇને બળદેવજીનું, દાઝયું અંતઃકરણ, નોહ્ય નોહ્ય મારી દીકરી આ,થયું કન્યાનું હરણ ॥૯॥ આતો છે કોઈ કપટી કન્યા, પુરણ પ્રગટી રીસ; હળમુસળ લેવા ગયા ઘરમાં, છેદું એનું શીશ ॥૧૦॥ સભામાંથી ઉઠીને નાઠા, ચેતી ગયા ભગવાન; ગટોરગછને ગોવીંદજીયે, તરત બતાવી સાન ॥૧૧॥ સાન કરી સમજાવી દીધો, પોતે જાદવરાય; હવે વીલંબ કાંઈ ન કરતો, તું થઇ જા વીદાય ॥૧૨॥ તવ માયાવી ચાતુર ચેત્યો,વરરાજાને ઝાલ્યો આવોરે ધણી લાડકવાયા, કહીને બગલમાં ઘાલ્યો ॥૧૩॥ મંડપ ઉપાડી માંથે લીધો, હેડંબાને તન; વાવંટોળ વીજળી કરીને, ચઢી ગયો ગગન ॥૧૪॥ અંત્રીક્ષ જઇને ઉભો રહ્યો, બોલ્યો મુખ વચન; સાંભળજે સુત અંધ તણા તું, રાજા દુરીયોધન ॥૧૫॥ રાંડીરાંડના શુકન લેઈ, દ્વારીકામાં તું પેઠો;અરજુન નંદન અભીમન્યું, સુરેખા પરણીબેઠો ॥૧૬॥ ત્રણ દીવસ તમને વીતાડયું, તેતો મ્હારૂં કામ; હું ભીમસેનનો દીકરો, ગટોરગછ મુજ નામ॥૧૭॥કન્યા લૈ નાશી નથી જાતું; છું ક્ષત્રી સંતાન; વઢવું હોય તો આવજો, સરવે બાગ તણે મેદાન ॥૧૮॥ તવ દુરીયોધને બુમ પાડી, શીદ ભાગે ઘરસુત્ર; ઓ ભીમસેનના દીકરાતું, આપ મ્હારો પુત્ર ॥૧૯॥ એવું સાંભળી ગટોરગછે, વરને બગલથી લીધો; પરણજે તું તારી માને કહીને નાંખી દીધો ॥ ૨૦ ॥ શેવકોએ અદ્ધર ઝીલ્યો, કુંવર થરથર કાંપ્યો; દુરીયોધને ખોળામાં લેઈ, રૂદીયા સરસો ચાંપ્યો ॥૨૧॥ ઓ બેટા શું શું દુઃખ પડીયું, બોલ્યો લખમણ એમ; વારે વારે મેં કહ્યું મામાને, તોહે ન આવ્યો વ્હેમ ॥ ૨૨ ॥ ચાર પ્રકાર રૂપ બતાવ્યાં; મામાયે જુઠું જાણ્યું; રડી રડી ઘણું કહ્યું પણ, મનમાં કાંઇ ન આણ્યું ॥૨૩॥ દુરીયોધન કહે ધીક્કાર મામા, વરસપડયાં સૌ છુટી; રડી રડીને છોકરે કહ્યું, તોહે માની વાત જુઠી ॥૨૪॥ મામો કહે શું વાંકો વળીને, જોવું કન્યાનું વાન;શા સારૂ મને ઠબકો દેછે. મુઓ વર બળી જાન ॥૨૫॥ એટલામાં બળદેવજી આવ્યા, હળમુશળ

લેઈ હાથ, ક્યાં ગઈરે કારમી કન્યા, તવ બોલ્યો ભુનાથ ॥ ૨૬ ॥ એ હળધારી ન્હોય એ કન્યા, ભીમ તણો એ તન; સુરેખાને પરની બેઠો નર સુત અભેમન ॥૨૭॥ ગટોરગછ છે નામ એનું, કન્યાનું સ્વરૂપ કીધું; હાથી ઘોડા ઘરેણું આપી, એમ ધન લુંટી લીધું ॥ ૨૮॥ એવું સાંભળી બળદેવ બોલ્યા, સાંભળો કૃષ્ણવીર; જ્યારે ને ત્યારે પાન્ડવ નડે, ઓરે શામ શરીર ॥૨૯॥ પાન્ડવને તેં પેંધા પાડયા, ભગની લેવા દૈને; ભગની તેડવા ભીમ આવ્યો, તે ગયો ખુબ ખઇને ॥ ૩૦ ॥ વળી પાછો સહેદેવ આવ્યો, બાઝી ગયો બહુ થઇને, વળી અભીમન્યું યુદ્ધે આવ્યો,દાનવ શરણે લઇને ॥૩૧॥ આજતો આવ્યો પુત્ર ભીમનો કર્યું કન્યાનું હરણ; હવે તેનું કેમ કરવું, ઓરે અસરણા સરણ ॥૩૨॥ પ્રભુ કહે કે કેમ કરવું તું, જેવી તમારી મરજી; તવ બળદેવ કહેલુગડાં પહેરો, યુદ્ધે ચડવું હરજી ॥૩૩॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે લ્યો પહેરીઆવું, કહીને ઘરમાં ગયા; એવામાં દુરીયોધન બોલ્યો; જાદવ તો ત્યાર થયા ॥૩૪॥ એ ભીસ્મ દાદા એ દ્રોણ ગુરૂ, જુઓ વાળ્યો આડો આંક; કન્યા લીધી લક્ષમણાની, આજ જુઓ કોનો વાંક ॥ ૩૫ ॥ દ્રોણ ગુરૂ કહે વાંક એમનો, કરવું હોય તે કરો. છત્રપતીયે આજ્ઞા દીધી, આયુદ્ધ સરવે ધરો ॥ ૩૬ ॥ ગોર કૃપાચાર્ય અશ્વસ્થામા, દ્રોણ ને ભીસ્મ પીતાય; વીચાર કરવા લાગ્યા બેશી, એકાંત સભામાંય ॥ ૩૭ ॥ દ્રોણ કહે કેમ કરશું દાદા, છોકરાં આડો આંક;ભીસ્મપીતા કહે ન્યાય કરો તો, નહી છોકરાંનો વાંક ॥ ૩૮ ॥ પ્રથમ કન્યા એ છોકરાંની, બળદેવે ગાંડાઈ કીધી; પણ દુરીયોધને કુટુંબીની, કહો કેમ કન્યા લીધી ॥૩૯॥ આરતીયોતો આંધળો હોયે, બળદેવજીતો તેવા; પણ કૌરવો એ કન્યાને; કબુલ કરનાર કેવા ॥૪૦॥ અભીમન્યુએ અભીમન્યુની; તારૂણી લીધી તાણી, શું તે લેવા દે બીજાને, પોતાનું ખુએ પાણી ॥ ૪૧ ॥ બે છોકરે વ્યાજબી કર્યું છે, તવ કહ્યું કૃપાચાર; લોકો કહેશે પરણાવ્યા વીના, રહ્યા ગંગા કુમાર ॥ ૪૧ ॥ જગતની રીતી પ્રમાણે; જાનૈયાને લાજ; કેહેણી થાશે આપણે માથે, વીચારો ભીસ્મ મહારાજ ॥ ૪૩ ॥ ભીસ્મ પીતા કહે તમે વીચારો, ઓરે ગોર ગુરૂ આજ; આપણું રહેને પરનું પરણે, તો જાય જગતમાં લાજ ॥૪૪॥ અભીમન્યુ પણ આપણું છોરૂં, તેથી રાજી થઇયે; ડાલા પાછા વળતા નથી, પરણાવીને જઇયે ॥૪૫॥ આવીછે કન્યા ઘરમાંને ઘરમાં, નથી ગઇ પરઘેર; દ્રોણ કહે તે વ્યાજબી કહો છો, હવે શી કરવી પેર ॥ ૪૬ ॥ કૌરવ જાદવ ભેગા

થઇને, બે છોકરાને નડશે; આપણને યુદ્ધમાં સંગ લેશે, ત્યાં તો વઢવું પડશે ॥૪૭॥ તે માટે આપણે કેમ કરવું, ઓરે ભીસ્મ પીતાય; આપણ છતાં છોકરાને મારે, અણઘટતું દેખાય ॥૪૮॥ ભીસ્મપીતા કહે આપણે સૌની સાથે યુદ્ધમાં જાવું;સામા મોરચા બાંધ્યા પછી, આપણે અળગા થાવું ॥૪૯॥ આપણે ચારે સત્ય પુરૂશોએ, યુદ્ધથી કોરાણે રહેવા; બળદેવ કૃષ્ણને બોલાવીને, આપણી પાસે લેવા ॥૫૦॥ કહેવું કે નાના છોકરા સાથે, આપણું એ નહી કામ; જાદવ કૌરવ નથી ઓછા કરવા દો સંગ્રામ ॥ ૫૧ ॥ એમ સમજાવી આપણી પાસે, રાખવા કબજે કરી; છોકરા નથી હારે એવા, વઢવાના સુર ભરી ॥ ૫૨ ॥ તે કરતાં બળદેવને કૃષ્ણ, ઉપડશે જે વારે; છોકરાની પક્ષ આપણે:કરવી; સામા થવું તે વારે ॥૫૩॥ એમ ચારે :જણે સંતલસ કીધી, એવામાં દુરીયોધન; પોતાના યોદ્ધાને આજ્ઞા કીધી, તૈયાર થઓ સહુ જન ॥૫૪॥ એમ કરવા માંડી તૈયારી, જાદવ કૌરવ લોક; ગટોરગછ મંડપ લેઇને, ગયો બાગ અશોક ॥ ૫૫ ॥ ભોંયરા બારણે મંડપ મુકયો, પરણાવવાને સાર; ભોજાઇને આવકાર દેઈ, બોલાવ્યા ભોંયરા બ્હાર ॥૫૬॥ એક સહસ્ત્ર દૈત્ય બનાવ્યા, વિવેક વાત વીચારી; તેમાંથી પાંચસેં નર કીધા,પાંચસે કીધી નારી ॥૫૭॥ સભા કરીને પુરૂષબેઠા,ગાય છે ગીતાં નારી; એવે નારદને બોલાવ્યા;ધરવીશે ગીરધારી ॥૫૮॥ચુડો પાનેતર કંકુપડો;મીંઢળ નાડાછડી, જે જોઇએ તેસામગ્રી આપી,નારદ ને તે ઘડી ॥૫૯॥ પછી પ્રભુએ આજ્ઞા આપી, અશોક બાગમાં જાવો; મંગળે મંગળે દાન દેઉં છું, વરકન્યા પરણાવો ॥ ૫૯ ॥ તવ નારદજી બાગમાં ગયા,કન્યાયે કીધો શોર, નારદજીને નજરે દેખી,આવ્યુંપગમાં જોર ॥૬૦॥ ઓરે મારા નારદ કાકા, જઇને કહો આ કરણી, મારા તાતને એટલું કહેજો, જાય જુનો વર પરણી ॥ ૬૧ ॥ એટલે માયાવી રાક્ષસ બોલ્યા, હવે કોળીયો કરીયે; સુરેખા કહે હવે ન બોલું,આવો અભીમન્યું વરીયે ॥૬૩॥ નારદ કહે આ વર સારો, બેશ પરણાવી દેઉં; બેઠા નારદ પરણાવવાને, કારણ કૃષ્ણનું દેવું ॥ ૬૪ ॥ વલણ ॥ કારજ સઘળું કૃષ્ણનું, દે છે કન્યાદાન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, છે સાહાય શ્રી ભગવાન.

કડવું ૪૩ મું. રાગ રહેણુીનો.

ત્યાંતો સમે વરતે સાવધાન, સોભા ઘણેરીરે; ત્યાં તો દાન દે છે ભગવાન, શોભા ઘણેરીરે ॥૧॥ એવે રાક્ષણીયો ગીત ગાય, શો. ત્યાં તો હસ્ત મેળાપક થાય, શો. ॥૨॥ ચોરી પેહેલું મંગળ વરતાય, શો. તેમાં ગાયોના દાન અપાય, શો, ॥૩॥ પછી બીજું મંગળ વરતાય, શો. તેમાં દાશીનાં દાન અપાય, શો. ॥૪॥ ચોરી ત્રીજું મંગળ વરતાય, શો. તેમાં ભુમીમાં દાન દેવાય, શો. ॥૫॥ ચોરી ચોથુ મંગળ વરતાય, શો. તેમાં ભંડાર સહીત અપાય, શો. ॥૬॥ પછી રૂપૈયા વીંટીયો રમાય,શો; લાગ્યાં વરકન્યા ગોત્રજને પાય, શો. ॥ ૭ ॥ વલણ ॥ વર કન્યા પરણી રહ્યાં,પ્રભુએ દીધુંદાન; કહે વલ્લભ પછી કૃષ્ણજી, યુધ્ધે થયા સાવધાન.

કડવું ૪૪ મું.રાગ સાખી.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુરેખા હરણ મહીમાય ॥૧॥ કૃષ્ણ પ્રભુ તઇયાર થઇને, હાથ લીધાં હથીયાર, ક્રોધ સ્વરૂપ ધારણ કરીને, નીકળીયા ઘર બ્હાર ॥૨॥ એક લક્ષ સાઠ સહસ્ત્ર એકાશી, કુંવર કેરી જોડ; હળધારી હળ લઇને આવ્યા, જાદવ છપનકોડ ॥૩॥ દુરીયોધને અગીઆર ક્ષોણી, સેન્યા કીધી ત્યાર; છ કારભારી ને સો ભાઈ, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર॥૧૦॥ દીધા ડંકા ઉપડયા બંકા, સતવાદીનર ચાર,તે પણ આયુદ્ધ લઇને ચાલ્યા,સૌ સાથે તે વાર ॥ ૫॥ વર કન્યાપણે પરણી રહ્યાં, નારદ બોલ્યા વાણ; લાવો કુંવર હવે અમને, આપો દક્ષણા દાન ॥ ૬ ॥ ગટોરગછ કહે ભોંયરા વીશે, નગદ નાણું ભરીયું; નારીનાં વસ્ત્રને શણગાર શુદ્ધાં, તમને અરપણ કરીયું ॥ ૭ ॥ નારદજીએ આશીશ દીધી, થયા અંતરધ્યાન; પછી ઉતર્યા ભોંયરા વીશે, પાંડવના સંતાન ॥ ૮॥ કન્યાને જઇને બેસાડી; રાક્ષસ ચોકીમાં ચાર, ગટોરગછ કહે મમ વીરા, નીકળો યુધ્ધે બ્હાર ॥ ૯ ॥ સુરેખા કહે એકલી હું, રહું કેવે પ્રકાર એટલે બનાવી માયાવીયે, નાની છોકરીયો ચાર ॥૧૦॥ સુરેખાના જે વડી તેતો, જોઇ સુરેખાને ગમે; પાંચે જણીયો ભેગી થઇને, વીવીધ રમત રમે ॥૧૧ ॥ પછી બે ભાઈ બ્હાર નીકળીયા, કેવો કરયો વીવે-

ક; માયાવી સત્તરદૈત તણો ત્યાં, રથ બનાવ્યો એક. ॥ ૧૨ ॥ તેમાં અભીમન્યુ બીરાજ્યો, સંગ્રામમાં જીવ પેઠો; ઘોડાના અછોડા ઝાલી, માયાવી હોંકવા બેઠો. ॥ ૧૩ ॥ ખરખર ખરખર રથને હાંકયો, ચાલી આવ્યો મેદાન; હીમ્મત રાખી રણમાં ઉભા, યુદ્ધ કરવા બળવાન. ॥૧૪॥ એટલે જાદવ કૌરવ આવ્યા, યુદ્ધ તણા મનસુબા; મેદાન વિશે જુદેજુદે, જથે જઇને ઉભા. ॥ ૧૫॥ ભીસ્મ કૃપાચાર્ય અશ્વસ્થામાં, દ્રોણ ગુરૂ બળવાન; તે ચાર જૈને અળગાઉભા, માહા મોટું મેદાન.॥૧૬॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, ભીસ્મ પીતાશું એમ; ચાર સત્ય પુરૂશો સંપ કરી, અળગા ઉભા કેમ. ॥૧૭॥ ભીસ્મ પીતા કહે બાળક સાથે, આપણે વઢવું ન ઘટે;જો કદી છોકરાં જીતશે તો, તૈયાર છીએ છેવટે. ॥૧૮॥ જાદવ કૌરવ સેન્યા સાથે, શું બેને નહી જીતે, ચરચા જોવારહ્યા ઉભા; મોટા મોટાની રીતે. ॥ ૧૯ ॥ તમારે પણ ચરચા જોવા, અળગા રેહેવું જોઇએ; છેવટ સરવે સામા થૈશું, વાંક કાઢે નહી કોઇએ. ॥૨૦॥ તવ કૃષ્ણે કહ્યું બળદેવ બંધુ, સમજણની એ વાત; ચાલો એમની સાથે જઇને, ઉભા રહીએ ભ્રાત. ॥૨૧॥ એમ વીચારી બન્ને બંધુ, સતીયા પાસે ગયા; ભીસ્મ પીતાના રથની સાથે,રથ સખીનેરહ્યા.॥૨૨॥ ભીસ્મની જોડે રથ પ્રભુનો,પ્રભુ જોડે બળદેવ; ભીસ્મ પીતાયે સાનકીધી, રથ ભીડાવો એવ. ॥૨૩॥ એટલે ગુરૂરથ હંકારી, બળદેવ પાસેઆવ્યા; તેમની જોડે ગોર કૃપાચાર્ય, રથ પોતાનોલાવ્યા.॥૨૪॥ ભીસ્મનીજોડે અશ્વસ્થામા, રથ રાખીને રહ્યા; ચારે જણનીવચમાબંને, બંધુ કબજે થયા. ॥ ૨૫ ॥ ભીસ્મે દ્રોણને સાન કીધી. આપણે કોઇ ન વઢવું, છોકરાં ઉપર આ ઉપડે તો એપર આપણે પડવું. ॥૨૬॥ વચમાં ઘાલી નાંખવા કચરી, શું કરે બળ ગોપાળ; આપણાં બેઉ છોકરાનો, ન થાય વાંકો વાળ. ॥ ૨૭ ॥ એવી સંતલસ એમણે કીધી, પ્રભુના મનમાં કાંઇ, લડવઇઆ બે તરફે ઉભા, મેદાન ભુમી માંઇ. ॥ ૨૮ ॥ અળગા ઉભાછે છોકરા બેઉ, બોલ્યો અભીમન્યુએમ;જો ભાઇ જુજવા બે જથે ઉભા, કહો કરીશું કેમ. ॥૨૯॥ ગટોરગછ કહે વીરા મ્હારા, શા સારૂ ગભરાઓ; તમોને ન ફાવે તે દો મુને, ફાવે ત્યાં તમે જાઓ.॥૩૦॥ લઢી વઢીને પક્ષ તમારી; કરીશ મ્હારા વીર; જરાએ ગભરાશો નહી, રાખજો રૂદે ધીર. ॥૩૩॥ એટલે બોલ્યો અભીમન્યું, રથ લઇ તતપર થાઉં; તમે જાવો જાદવ વીશે; હું કૌરવમાંજાઉં.॥ ૩૨ ॥ ગટોરગછ

તવ ઉતર્યો હેઠો, રથમાંથી તે વાર;અભીમન્યુ કહે વારતા સુણો, સુરા નર સરદાર ॥૩૩॥ રથ તમારો માયાવી છે, વાગે કોઇની ચોંપ, તો નીરાધાર થઇને હું બેસું. થઈ જવાનો લોપ ॥૩૪॥ ગટોરગછ કહે હું જાણું છું,તે કેમ ભુલી જઈશ;લઢીશ વઢીશ પણ તમારી; ખબર લેતો રહીશ ॥૩૫॥ એમ કહીને પોતે ચાલ્યો, જાદવ સામો થાય; અભીમન્યુ રથ હંકારી, કૈરવ દળમાં જાય ॥૩૬॥ જેને ઉભો દુષ્ટો સામો,અરજુન જીનો તન; માયાવી ગયો જાદવમાં, ત્યાં મોખરે પ્રદુમન ॥ ૩૬ ॥ પુત્ર પ્રભુનો સહુથી મોટો, બોલ્યો મુખ વચન; શું આવ્યો તું અમારા સામો. ઓ રાક્ષસીના તન ॥૩૭॥ ક્ષત્રીનું કુળ છે કેવારે, શોધી જો તારાં પરીયા; નાત બહાર રહ્યા સંતનું રાજા, માછીની પુત્રી વરીયા ॥૩૮॥ તારા બાપનો કાકો લાવ્યો, વરેલી નંદીની નારી, કુન્તલપુરના રાજાયે દીધી, ફક્ત ફોઈ અમારી ॥ ૩૯ ॥ કુંતા કુંવર પાંચે કુંવારા, સમજી સામો થાને,તાણીતોશી તુજ તાત વર્યો,રાક્ષસી હેડંબાને ॥૪૦॥ મુજ સામો તું શોભતો નથી; ઓ રાક્ષસીના પુત્ર, પાંડવ વર્યા એકનારીને, ત્યારે થયું ઘરસુત્ર ॥ ૪૧ ॥ અમારી કન્યાનું હરણ કીધું, મરણ આવ્યું તારૂં; માયાવી કહે પુત્ર પ્રભુના, સાંભળ બોલવું મ્હારૂં ॥૪૨॥ તારા દાદા વાસુદેવજીને, કંસે કન્યા દીધી; કુળવંતને કેમ છુટા ન મુકયા, કાળાગ્રહે કેદ કીધી ॥ ૪૩ ॥ પુછી જો તુજ તાતને એ, કાળાગ્રહમાં અવતરીયા; ગાયો ચારી છાશ પીને, ગોકુળમાં ઊછરીયા ॥ ૪૪ ॥ તારા બાપને કોને દીધી, કન્યા સન્મુખ હાથ; અંબાવના ડેહેરામાંથી લાવ્યા, રૂક્ષમણી તુજ માત ॥ ૪૫ ॥ નરકાસુરને મારી નારી, લાવ્યા સોળ હજાર; જાંબુવંતી રીંછડી લાવ્યા, શરમ ન આવી લગાર ॥૪૬॥ કુળ તારૂ તું રાખ્ય છાનું, પાનું બધું મુજ હાથ;હજુ બીજું સાંભળવું હોયતો, ઘણી લાંબી છે વાત ॥ ૪૭ ॥ એવાં વચન સાંભળીને, બોલ્યો પ્રદુમાન; રાતો તાતો ક્રોધે ભરાયો, શામ તણો સંતાન ॥ ૪૮ ॥ ॥ વલણ ॥ ક્રોધે ભરાયો અતી ઘણો, કૃષ્ણ પ્રભુનો તંન; કહે વલ્લભ વળી બોલીયો, વઢવાનાં વચન.

કડવું ૪૫ મું રાગ પ્રદુમન કહેછે. મનહર છંદ.

ભીમ સુત કીયો, તુત મર્દમેં તું ભયો ભુત; અબ હાથ આયગયો

ઠામ મૈ બેઠારેગો ॥ નગ્રમે તોફાન કીયો, પ્રપંચ લગાય ગીયો; બલીયે સું બાથ દીની, અબ તું બીચારેગો ॥ જમ જૈશે જાદવહે, કાલ જૈસે કૌરવ હે, સબ હીલમીલ તેરા, પ્રાનકું નીકારેગો ॥ દેખ મેરા બાન સાન, ભાન તો ભુલાય દઉં, દોનુંકું પકર કર; કરશે સંહારેગો ॥ ગટોરગછ કહે છે ॥ પાઉંપર પાઉંપર, પ્રભુ કે નંદન તુંહી ભગ જા નહીતો મેરા, દૈત લલકારેગો ॥ માયાવી મધેગાજબ, જાન નીકારેગા તબ; કબ નહી લરૂ એસો, તોબા તું પોકારેગો ॥ આપો આપ બલ કરૂ, તબ મેં પીછો નપરૂં; પકરપકર કર બ્હોત માર મારેગો ॥ કી સનકે સુત સબ, દાવમેં આયાહો અબ; કેસ ગ્રહી ગ્રહી લેકે, દરીયેમેં ડારેગો ॥–રાગ ચોપાઇ ॥ બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત રાયના તન; એવું બોલ્યો ગટોરગછ જયારે, કોપે ચડીયો પદુમન ત્યારે, ॥૧॥ એવે કૌરવમાં શું થાય, મુખ્ય લડવૈયો કરણરાય; સાથે રાખેલા બે સંતાન, સામો આવ્યો ત્યાં અભેમાન ॥ ૨ ॥ તેવો ગાજીને બોલ્યો કરણ, છોકરા આવ્યું તારૂં મરણ; તવ બોલ્યો અભીમન્યું રાય,જીવવું હોય તો પડ પાય ॥ ૩ ॥ એવે કરણ તણા બે તન, બોલ્યા પીતા પ્રત્યે વચન; તાતજી નવ બોલશો કાંઈ, અમે લઢવાના બે ભાઇ ॥૪॥ જાઓ જઈ બેસો કોરાણે, એને મારવાના આ ટાણે જાણ્યું કરણેવઢવા દેવું, જોવું દીકરા કરેછે કેવું ॥૫॥ એવું સમજીને એ ખશીયો, બેઠો અળગો જોવા યુદ્ધ રશીયો; એના વ્રશકેતુ ચંદ્રકેતુ, તેને થયો વઢવાનો હેતુ ॥ ૬ ॥ અભીમન્યુ સામા બેઉ ઉભા, કીધા યુદ્ધ તણા મનસુબા, બોલ્યો વ્રશકેતુ વચન, જોતું ઝપાટો નરના તન ॥ ૭ ॥ વળણ ॥ જોજે ઝપાટો અમ તણો, કહેછે કરણ કુમાર; વદે વલ્લભ બેઉ બોલતા, મનમાં ધરી અહંકાર ॥

કડવું ૪૬ રાગ ઝુલાણા સાખી.

તડો વડ બે જણારે, બરોબર બે જણારે ॥ટેક॥ વ્રશકેતુ બોલીયો, કન્યા દૈ પડ પાય; અભીમન્યુ કહે વર રાયને, વરે ભાનુમતી એની માય. તડો૦ ॥૧॥ વ્રશકેતુ બોલીયો, હમણાં વધ્યું ધર સુત્ર; બોલ વીચારી બાળકા, તુંતો મંત્રના પુત્રનો પુત્ર. તડો૦ ॥ ૨ ॥ અભીમન્યુ વાળતું વદો, સાંભળ મુજ વચન; મુજ સામો શોભતો નથી, તુંતો દાશીના તનનો તન. તડો૦ ॥ ૩ ॥ વ્રશકેતુ બોલીયો; કપટ અમે જો કી-

ધું; તારા બાપને બાજી રમાડી, કેવું રાજપાટ ધુતી લીધું. તડો૦ ॥૪॥ અભીમન્યુ કહે કપટી તણું, ખરાબ થાશે ખાણું; મારા ભાઇએહાથી આપી, કેવું નગદ લીધું નાણું. તડો૦ ॥ ૫ ॥ વ્રશકેતુ બોલીયો, જો અમે સમસેર કાહાડ્યા, કરૂપતી નગ્ન નચાડવા, કેવા ભરી સભામાં લાવ્યા. તડો૦ ॥૬॥ અભીમન્યુ કહે મુજ બંધુએ; સણગાર દૈ રચના રચાવી; તારી કાકાયોને તારી માને, આખી રાતજ નગ્ન નચાવી.તડો. ॥૭॥ વ્રશકેતુ વળતું વધો, શુભ અરજુનના તન; દુઃખ દેવા તુજ તાતને, કેવા કાહાડયા છે અઘોર વન. તડો૦ ॥૮॥ અભીમન્યુ કહેબદલો વાળવા, ગટોરગછે દાવ ધાર્યો, શાકભાજી ખવરાવીને, કેવા ઓકાવી અધાવી માર્યા. તડો૦ ॥૯ ॥ કરણ કેડેથી બોલીયો, આતો જીભ જુધ થાય; મહેણું મારે તુજથી સવાયું, મ્હારૂં પેટ પાસુ બળી જાય.તડો૦ ॥૧૦॥ વળણ ॥ માટે મ્હારા, દીકરા, ટુંકીકરે જીભ્યાય; કહે વલ્લભ ઉશકેરીયા, વઢવાને એ રાય ॥

કડવું ૪૭ મું રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, યુદ્ધ તણો મહીમાય ॥ ૧ ॥ કરણરાયે કુંવરોને, ઉશ્કેર્યા તે વાર; એટલે વ્રશકેતુ ચંદ્રકેતુ, બન્ને ગ્રહ્યાં હથીઆર ॥ ૨ ॥ અભીમન્યુયે ટંકાર કીધો, હિમ્મત રાખી અપાર; એટલે સઘળા કૌરવ લોકે ઉપાડયા હથીઆર ॥ ૩ ॥ જાદવ જુધમાં પ્રદ્યુમને, ઉંચો કીધો હાથ; એટલે આયુધ લૈને કોપ્યો, જાદવનો સહુ સાથ ॥ ૪ ॥ રોશે રૂડયા, અગની ઉડયા, મનમાં અપરમપાર; ગુપતી ગેડી ગદાયો લેઇ, દેવામાંડયો માર ॥ ૫ ॥ માયાવી એટલો જાદવ ઝાઝા, કરતા સોર બકોર; કીડી ઉપર કટક ચઢે, તેવું કીધું જોર ॥ ૬ ॥ તોફાન દેખી માયાવીને,પુરણ પ્રગટી રીસ; કેશ છોડીને પાશાણ વિશે, એણે પછાડયું શીશ ॥ ૭ ॥ મસ્તકમાંથી જુજુ જેવા,જીવ ખર્યા હજાર; પવનને પ્રથવિ અડીકે,દૈત્ય થયા તે વાર ॥ ૮ ॥ તાડપુર ઉંચા નાકે બુચા, ગજ ગજ લાંબા દંત; જાદવ ઉપર જોર જણાવ્યું, લેવા માંડયો અંત ॥૯॥ મારો મારો મુખે ભાંખે, નાંખે કારમી ચીસ; કૌરવમાં યુધ શરૂ થયું, સૌને વ્યાપી રીસ ॥૧૦॥ વ્રશકેતુએ બાણ માર્યું, અભીમન્યુને અંગ; અરજુન સુતે સામુ મારી, તે બાણ કીધું ભંગ ॥ ૧૧ ॥ ચંદ્રકેતુએ મંત્ર ભણીને,

માર્યા અગણીત બાણ; અભીમન્યુએ સામા મારી, સર્વ કર્યાં ભંગાણ. ॥ ૧૨ ॥ પછી પોતે બાણ લેઇને, નાગ પાસ મંતરી સાંધ્યા; કરણના બે દીકરાને. અવળે હાથે બાંધ્યા. ॥૧૩॥ તે દેખીને કરણ ઉઠયો, આવી ઉભો તે ઠામ; પોતાના પુતરોને કહ્યું, બોલ્યું બાપનું નામ. ॥૧૪॥એમ કહીને હાથ છોડયા, મેઘનાદે ગડગડીયો; આયુધ લીધાં હાથમાંને, યુદ્ધે તુટી પડીયો. ॥૧૫॥ અગણીત મંત્રથી બાણ છોડે, સુર્ય તણો કુમાર; બાણ એનું એક જતા જતામાં થાય છે સાઠ હજાર. ॥૧૬॥ મારે અભિમન્યુ અગણીતું, વાયુ વેગે જાય;બાણ એનું એક જતાજતામાં ચાળીસ હજાર થાય. ॥૧૭॥ કરણ આગળ કેટલું ગજું, ઘણો પડે છે માર; વળી આસપાસના યોદ્ધાનાં, આવે ઘણાં હથીયાર. ॥ ૧૮ ॥ તો પણ યુદ્ધ ટકાવી રહયો છે, અરજુનજીનો તન; જાદવમાં બહુ જોર કરે છે, બળીયો પ્રદુમને. ॥ ૧૯ ॥ શીવ તણું એક બાણ લીધું, માર્યું કરીને કોપ; ગટોરગછના દૈત્ય માયાવી, તેતો કીધા લોપ. ॥ ૨૦ ॥ તે દેખી માયાવી કોપ્યો, જણવિ ઝાઝી રીસ; પાશાણ વીશે પોતે પછાડયું, ચાળીસ વેળા શીશ ॥ ૨૧ ॥ ચાળીસ હજાર રાક્ષસ થયા, લાંબા ત્રણ ત્રણ તાડ; બળવંતાને બીહામણા બહુ; લાંબા પોહોળાં હાડ. ॥ ૨૨ ॥ પછી પાછું શીશ પછાડયું, ફરીથી ચાળીસવાર; સાત તાડવા ઉંચી બનાવિ,રાક્ષણી ચાળી હજાર. ॥૨૩॥ ગર્ધવમુખીને ભુંડમુખી, સ્વાનમુખીકીરમુખી;વાયસમુખીહરણમુખી,કોસુંવાળીકોલ્લુખા ॥ ૨૪ ॥ કે પીતવરણિક ઇરક્તવરણિ, કૈં શામવરણાકાળિ; સાતસાતગજનાદંત લાંબા,કૈંક ટુકા કેશવાળી. ॥૨૫॥ કે રાક્ષણીએ ચણીયો પેહેર્યો, કંચે દ્વાં કયા કેશ;કંઇયેકછેલંગોટિ.વાળી, કૈં છેનગનવેશ.॥ ૨૬ ॥ અકકેકતાડવા સ્તન લાંબા,કારમીલડાઇ ધારે; બે ભુજમાં બે સ્થાનગ્રહીને, જાદવલોકને મારે ॥૨૭॥ દશ દશ જોદ્ધા દબાય તળે, પામે છે બહુ ત્રાસ; રાક્ષસીનો ભય ભારે ભાસે, કરતા નાસાનાસ. ॥ ૨૮ ॥ કૈં રાક્ષણી પડે ટોળામાં, કૈં જાદવને ઝાલે; મરડા મસળી મોઢામાં ને, નસ્કોરામાં ઘાલે, ॥ ૨૯ ॥ એ રીતે રાક્ષસીયો લડતી, જબરૂં દૈંવત દાખે; રાક્ષસ લોકો ખોળાને ખોબા, ભરીને રેણું નાખે. ॥ ૩૦ ॥ જાદવ ઉભા આંખો ચોળે, રેળેરાક્ષણી દોડી;ધુળ થકીઅંધકાર કીધો, એવી જુકતી જોડી. ॥ ૩૧ ॥ હેડંબાનો દીકરો તે, ચઢીયો છે ગગન; યુદ્ધ કરાવે ઉપર રહીને, ભીમસેન કેરો તન. ॥ ૩૨ ॥ વનમા જઇ ઝાડ તાડ લાવે.દારૂણ દૈંવત દાખે;

મ્હોટા મ્હોટા પાહાડન ને પરવત, અંત્રીક્ષ રહીને નાંખે ॥૩૩॥ એરીતે ત્યાં યુધ ચાલે, કૌરવમાં શું થાય; અભીમન્યુ ઉપર કોપ્યો, પોતે કરણુ રાય ॥ ૩૪ ॥ લઢતાં વઢતાં, કરણુ રાયે, કીધો કારમો કોપ, શીવ મંત્રે બાણુ મારી કીધો, કુંવરનો રથ લોપ ॥૩૫॥ પગ પાળ થયો અભેમન્યુ, વાગે ઘણાં હથીઆર, શરીરને ઓથો નવ રહયો, ઘણોક પડીયો માર ॥ ૩૬ ॥ વસ્ત્રો ફાટયા આભુશણુ તુટયાં, ભોંકાઇ ગયાં તીર; રૂંવે રૂંવે ભાલોડા ભેદયાં, વહયું ઘણું રૂધીર ॥ ૩૭ ॥ ચારણી જેવું શરીર થયું, તરી ગયાં લોચન; સંભારવા લાગ્યો ગટોરગછને, કયાં ગયા બંધવ જન ॥ ૩૮ ॥ ભીડ વેળાના ભાઇ મહારા, વીસ્વાસ દેઇને વહ્યા, અરેરે રણમાં રઝળાવ્યો, હવાલ ભુંડા થયા ॥ ૩૯ ॥ એ રીતે ટળવળવા લાગ્યો, ઘણીક પામ્યો કષ્ટી; એવે સમે ગટોરગછની ગગનથી ગઇ દ્રષ્ટી ॥૪૦॥ બહુ દુઃખીયો બંધુને દીઠો, ક્રોધ હળાહળ ચડીયો, જયદ્રથ બનેવી દુરીયોધનનો, તેના રથમાં પડીયો ॥૪૧॥ જેદ્રથને હડસેલો માર્યો, માયાવી મ્હાબળ કાવ્યો; ઘોડાના અછોડા ઝાલી, રથજ હાંકી લાવ્યો ॥૪૨॥ અભીમન્યુને ઉચકીને, બેસાડયો રથમાંય; ગટોરગછ કહે કેમ વીરા, શું તારી ઇચ્છાય ॥ ૪૩ ॥ કુંવર કહે વીરા મહારા, હવે નહી ચીંતાય; તમે તમારૂં પુરૂં કરીને, પક્ષે આવો હાંય ॥૪૪॥ માયાવી કહે વારૂ વીરા, કહી આકાશે ચડીયો, પ્રદુમાનના રથ ની નીચે, આવી અચાનક પડીયો ॥ ૪૫ ॥ ઉપાડી રથ માથે લીધો, ચઢી ગયો ગગન; અંત્રીક્ષ જૈ ગાજીને બોલ્યો, વૃકોદરનો તન ॥ ૪૬ ॥ જોરે પ્રભુના દીકરા હું,જીવજ તારો લેઉં; રતનાગર સાગરમાં તુને, રથ સહીત નાંખી દેવું ॥૪૭॥ તવ પ્રદુમાન ચેતી ગયો, મારવા ભાલો લીધો, રથ ઉપાડી ગટોરગછે, ગામમાં ફેંકી દીધો ॥ ૪૮ ॥ પછી પડયો જાદવ વીશે, કરતો સોરબકોર; મોખરાનો વડવાઓ ગયો, ભાગ્યું સહુનું જોર ॥૪૯॥ એટલે રાક્ષસને રાક્ષણીયો, કોપ કરે મહા માઠા;જાદવકેરા જબરા જોધા, પણ જીવ લઇને નાઠા ॥૫૦॥ ભંગરાણ પડીયું, માયાવી નડીયું; નસાડયા સહુ જન; પછી રાક્ષસ રાક્ષણીયોની; પ્રત્યે વધ્યો વચન ॥ ૫૧ ॥ વલણુ ॥ યોદ્ધા પ્રત્યે બોલીયો, રાતાં રાખો રક્ષ; વદે વલ્લભ આજ્ઞા કરી, કરીયે ભાઇની પક્ષ. ॥

કડવું ૪૮ મું રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, મુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુ

જને સંભળાવું;યુદ્ધ તણો મહીમાય. ॥૧॥ ગટોરગછે આજ્ઞા આપી, ભાઇની વાહારે ચડો; કૌરવ કેરી સેન્યા વીશે નેત્ર મીચીને પડો. ॥૨॥ એમ કહી દૈત્યો લલકારી, પોતે ચઢયો ગગન; રાક્ષસ રાક્ષસીયોનું ટોળું, આવ્યું હસ્તે વદન. ॥૩॥ કૌરવે જાણ્યું કેર થવાનો, થૈરહયો સો રબકોર; તે દેખી અભીમન્યુના પગમાં આવ્યું જોર. ॥ ૪ ॥ હેડંબાનો સુત માયાવી, જોયું ગગનથી ધરણ; જાણ્યું કે બહુ જોર કરે છે, કપરો રાજા કરણ. ॥૫॥ એવું ધારી ઝડપ મારી, કર્ણની નીચે પડીયો રથ એનો ઉપાડી લેઇ, પોતે આકાશ ચડીયો ॥૬॥ ગગને જૈને કરી ગરજના ભુંડી વાત ભંડાવું, કરણ કાકા દરીયામાં નાંખી, કાકીને રંડાવું. ॥૭॥ સાંભળી કરણ થરથર કરૂજ્યો, યુદ્ધ ભલેરૂં મચીયું; ખરા રંગમાં ભંગ પડાવ્યો, ભુંડું ગટોરગચીયું. ॥૮॥ નીચે નાંખી દેશે મુને, નીકળી જાશે પ્રાણ; એવું જાણી હાથમાથી, મુકયા ધનુશને બાણ ॥ ॥ વાંકો વળીને મારવા માટે,કરણે ભાલો લીધો; માયાવીએ રથ ઉપાડી, વનમાં ફેંકી દીધો. ॥૧૦॥ હાડ કુટાયા કરણ કેરાં, ઘાટ ભલેરો ઘડીયો; ગગનથી ગટોરગછ પાછો હાથી ઉપર પડીયો. ॥૧૧॥ દુર્યોધનનિ અંબાડીમાં, આવ્યો ભીમકુમાર;છત્રપતીના બે ભુજ ઝાલી, છીનવી લીધાં હથીયાર. ॥૧૨॥ ગટોરગછે ઘોઘરો ઝાલી, પાપીને નાખ્યો હેઠો; રાતો તાતો થઇ માયાવિ, રૂદીયા ઉપર બેઠો. ॥ ૧૩ ॥ એટલે બધી રાક્ષસીઓયે, જુલમ કીધો માઠો; શકુની સૌથી પહેલોસમજ્યો, જીવલઇને નાઠો. ॥૧૪॥ એટલે નાઠા સકળ યોધા, કીધો કારમોકેર,ગટોરગછ કહે દુષ્ટ કાકા, તુજને મારૂં કેર. ॥૧૫॥ તવ દુર્યોધને હાથ જોડયા, તુજને લાગુ પાય; લખમણને પરણવું હશે તો, પરણશે એની માય. ॥ ૧૬ ॥ ઓ ભાઇ જીવતદાન દે મુને, ઉગરૂ તુજ પ્રતાપ; એવો કુમતી ગરજવેળા ગર્ધવને કહે બાપ. ॥ ૧૭ ॥ તે અનુભવ નથી માયાવીને, એણે કર્યો વિચાર; કાકો થઇ આવું બોલે છે; મારૂં તે ધીકાર. ॥૧૮॥ એવું સમજી ઉઠી ગયો કે, નાઠો દુર્યોધન; રાક્ષસ રાક્ષસી લોપ કીધાં વ્રકોદરને તન. ॥ ૧૯ ॥ આવી બેઠો રથને વીશે અભીમન્યુની સાથ; સારથી પદથી ગ્રહણ કીધા, ઘોડાના અછોડા હાથ. ॥ ૨૦ ॥ દુરીયોધન બહુ ખેદ પામ્યો, બોલ્યો મામા પ્રત્યે; જુઓ મામા કન્યા લીધા ક્ષત્રીયોની ગત્યે. ॥ ૨૧ ॥ જીત જોઈ બળદેવજીએ, હળમુશળ ધર્યું હાથ એટલે ચક્ર ચડાવ્યું પોતે, દયાળુ દીનાનાથ॥૨૨॥ એટલે બો-

ન્યા ભીસ્મપીતા,વિચારી આયુદ્ધ ધરજો; અમારે તમારે લડાઇ થાશે, સમજીને કામ કરજો. ॥૨૩॥ બળભદ્ર કહે આશું બોલો, અવળો ઉમંગ કેમ ધારો, ભીશ્મ કહે મારવા નવ દૈયે, છે છોકરો અમારો. ॥ ૨૪ ॥ એમ કહીને આયુધ લીધાં, બળદેવ બોલ્યા એમ; કૃષ્ણ વીરા તમેઆ મને જોજો, કરે ફાવે જેમતેમ. ॥ ૨૫ ॥ બે છોકરાનેહું મારૂં છું જણવો તમે અહિંરીસ, પ્રભુ કહે હુંતો ચક્ર મુકુછું, છેદવા જાદવ શીશ. ॥૨૬॥ હળધર કહે કેમ આડુ બોલે,જાદવ આપણાં રાંક;તેમને તું શાસારૂ મારે, શો છે એમનો વાંક. ॥ ૨૭ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે વીરા મારા, ન્યાય તણો પંથ સ્હાવો, શા શારૂ છોકરાઓને મારો; એમનો વાંક બતાવો.॥ ॥૨૮॥ બળદેવજી કહે નજરે જુઓ છો, એરે અસરણા શરણ, આપણે ઘેર ઉતપાત કરીને, કરયું કન્યાનું હરણ. ॥ ૨૯ ॥ પ્રભુ કહે કે હરણ કીધું, તેમાં અનીતી શીકીધી,પેહેલો વીવાહશીદ કર્યો તો, પોતાનીકન્યા લીધી. ॥ ૩૦॥ એમનીહતી ને એમણેલીધી તેમાં શો એમનો વાંક, પોતાની કન્યા કેમ જવા દે;સહુને વ્હાલું છે નાક. ॥ ૩૧ ॥ ભીસ્મે સાન કરી ગુરૂને;હવે ન ધરશો બીક; આપણેઆપણ જોયા કરો, સળગ્યું ઘરમાં ઠીક.॥૨૨॥ કૃષ્ણના શબ્દો બળદેવે સુણ્યા, બોલ્યો તું બંધવ મ્હારો; આ કહેવાથી થાય છે નિસ્ચે, આ બધું તું કરનારો. ॥૩૩॥ કૃષ્ણ કહે કે હું કરનારો, નહી મારવા દેઉંબાળ, બળદેવ કહે કપટ તારૂ,મેં ન જાણ્યું ગોપાળ. ॥ ૩૪॥ હળમુશળ હેઠું પછાડી, રથ થકી ઉતરીયા, અભીમન્યું પુછવા લાગ્યા, બળદેવજી ક્રોધ ભરીયા. ॥ ૩૫ ॥ બતાવ્ય છોકરા કયાં છે કન્યા, મોકલું નહી તુજઘેર, અભીમન્યુ કહે જોઇતી નથી, નીસ્ચે ધારી તે પેર. ॥૩૬ ॥ અમારે અમારી કેવરાવવીતી, તે તો લીધો લાહાવો; અશોક બાગના ભોંયરામાંથી, સુખે પાછી લઈ જાઓ ॥ ૩૭ ॥ એટલે ત્યાંથી બળદેવ ચાલ્યા, ભોયરામાં ભડાકે. રાક્ષસ માયાવી ગટોરગછના, લોપ કર્યા લપડાકે. ॥ ૩૮ ॥ જઇ કન્યાને ખાંધે લીધી, બળદેવજી બહુ બળીયા; બડ બડતાને કળકળતા એ, પોતાને ઘેર પળીયા. ॥ ૩૯ ॥ કઉરવ હારીને નાઠેલા તે એક જગાએ મળીયા, તેમણે જાણ્યું બળદેવજી તો કન્યા લઇ ઘેર પળીયા. ॥ ૪૦ ॥ દુર્યોધન કહે મામા તમે હું ત્રીજો દુશાશન. ચોથો કરણ આપણ ચારે, જઇએ બળ ભોવન ॥ ૪૧ ॥ સમજાવિને કન્યા લૈયે થૈયે પછી વિદાય; નારિયો માત્રને રજા આપો, તે

સહુ આગળ જાય. ॥ ૪૨ નારીયોને તવ વિદાય કીના, કૌરવ ઉભા રહ્યા; કન્યા લેવા ચારે જણા દ્વારામતીમાં ગયા. ॥ ૪૩ ॥ જૈ બળદેવની પાસે બેઠા, બોલ્યો દુર્યોધન આપણા રંગમાં ભંગ કીધો, પાંડવોને તન. ॥૪૪॥ જ્યારેને ત્યારે અમનેનડે છે, વળી ગણાય છે રાંક; હળધારી તમે નજરે જોયું, જુઓ કોનો વાંક. ॥૪૫॥ કરમ એમનાં એ ભોગવશે, કરે અધર્મઅન્યાય; અમે અમારે ઘેરલૈજૈયે, લાવો સુરેખા કન્યાય. ॥૪૬॥ બળદેવને તવ કરોધ વ્યાપ્યો, શું તુ બોલ્યો હરામી; એ કન્યા પરણી ચુકી છે, શું કરૂં બીજો સ્વામી. ॥ ૪૭ ॥ વિચાર વીના કેમ તું બોલ્યો, હળધરને ચઢી રીસ; લાવો શેવક ખડગ મારૂં, છેદું આનું શીશ. ॥ ૪૮ ॥ તવ ચારે જણ મુઠીઓ વાળી, નાઠા તેણી વાર; રથમાં બેશી નીકળી ગયા, દ્વારીકા નગ્રની બહાર. ॥ ૪૯ ॥ મેદાનમાં પેલા સત્ય પુરૂશો છે, પાચમા છે અવીનાશ; તે પાંચે જણે પાંન્ડ કેરા પુત્રોને બોલાવ્યા પાસ. ॥ ૫૦ ॥ તવ ગટોરગછ અભેમન્યુ, આવીને પડીયાપાય; આશીશ દેઇને હાથ મુકયો, મુસ્તક ભીસ્મ પીતાય. ॥૫૧॥ મંદ હસીને ભીસ્મપીતા, બોલ્યા મુખ વચનતારી ક્રિયા જોઇ પ્રસન થયો એ ભીમસેનના તન. ॥ ૫૨ ॥ ધન તારી માની કુખને ને, ધન ભીમ તારે બાપ; ગટોરગછ કહે દાદા તે સૌ, તમારો પરતાપ. ॥ ૫૩ ॥ દાદા કહે કે વેહેવાર વટમા, ધરવી ન કોઇની ધાક; એવી વધારવીશાબાશી, જાવા ન દેવું નાક. ॥૫૪॥ પછી કહયું અભિમન્યુને, ઓરે લાડકડા તન; વનમાંથી તુજ તાત આવતા સુધી, રેહેજે હેડંબાવન॥૫૫॥ કૌરવલોકોછે બહુ કપટી, દગાથી મારે ઠેર; માટે ગટોરગછ અભીમન્યુને, રાખજે તારે ઘેર. ॥૫૬॥ માયાવી કહે ઓરે દાદા, મા દીકરો બે રહશે, રાખજો સંભાળ કુન્તાજીની, વીદુરને ઘેર સેહેશે. ॥ ૫૭ ॥ ભીસ્મ પીતા કહે કુન્તાજીની, ચીંતા ન ધરશો મન; નીરભયપણે તમે રેહેજો ઓરે મ્હારા તન. ॥ ૫૮ ॥ તવ બે પુત્રો પાયે પડીયા, રાજી થયા જુગદીશ; સત્ય પુરૂશો તેને ક્રષ્ણ પ્રભુએ, હાથજ મુકયા શીશ. ॥ ૫૯ ॥ વળણ; ॥ કર શીશ મુકી બોલીયા, પોતે ભિસ્મ પીતાય; જાઓ તમે બેઉ દીકરા, થૈએ અમે વિદાય.

કડવું ૪૯ મું રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાય વચન; સુણ પારક્ષત કેરા તન; સત્ય પુરૂશોયે રથ હંકાર્યા ક્રષ્ણ પ્રભુ દ્વારીકાં પધાર્યા. ॥ ૧ ॥ સત્યવાદી ચારે જણ પ-

ળીયા, જઇ કૌરવદળને મળીયા;એવા પાન્ડવના સુત બળીયા;હેડંબા
વન જાવા વળીયા ॥૨॥ ગયા આધા એક જોજન,બોલ્યો ગટોરગછ વ-
ચન;ભાઇ અહીં રહો થોડીવાર,રસ્તે કરી આવું ખેલ લગાર ॥૩॥એવું
કહીને તતપર થયો,જાય કૌરવ જુવતી ત્યાં ગયો; એતો બળવંત માયા
વી ભુપ,એણે લીધું દુર્યોધન રૂપ ॥૪॥ બીજા બનાવ્યા નવાણું ભાઈ,
તેતો સરવે ત્યાં આવ્યા ધાઇ; સાથે લીધા છ કારભારી, આવ્યા કૌરવ
કેરી જ્યાં નારી ॥૫॥ એવે ભાનુમતી પુછે એમ;કહો કન્યાનું કર્યું કેમ;
બોલ્યો દુરીયોધન મુખવાણી,તુંતો નિર્ભાગિણિ છે રાણી ॥૬॥ રાંડો
તમારા પગને પ્રતાપ,સહુને ઉપજીયો સંતાપ; સુણિ બોલી સરવે નારી
તમો પન્ડે નિર્ભાગી ભારી ॥ ૭ ॥ સુણિ પુરૂશો ક્રોધભેર ચાલ્યા, પો-
તાની સ્ત્રીયોના કેશ ઝાલ્યા ॥ ૮ ॥ ગાળો દેતા દેવા માંડયો માર; ગડ-
દા પાટુ ઢીંચણનો પ્રહાર;કીધો માયાવીએ કાળો કેર; લીધું દ્રુપતી મા-
તાનું વેર ॥ ૯ ॥ સહુ નારીને હાથ બતાવ્યા, એવે કૌરવ સરવે આ-
વ્યા;બુમો સાંભળી પ્રગટયો કોપ, તવ થયો ગટોરગછ લોપ ॥ ૧૦ ॥
ત્યારે કૌરવો આવીને પુછે, તમો રડો તે કારણ શું છે, વળી પુછવા
લાગ્યો ભુપાળ; કહે રાણી તમારૂં કપાળ ॥૧૧॥ અમને મારીને થાઓ
અજાણ્યા, તમે સપુત છો તે જાણ્યા; જોયું સત્ય પુરૂશોએ દુખ, લાગ્યા
હસવા વસ્ત્ર દેઈ મુખ ॥૧૨॥ એવે બોલ્યો દુરયોધન એમ, કહો મામા
થયેલું આ કેમ;બોલ્યો શકુની મામો તે ઠામ;ગટોરગછીઆનું આ કામ
॥ ૧૩ ॥ જેવો ગટોરગછ લોપ થયો, તેવો હસ્તીનાપુરમાં ગયો;
જ્યાં બેઠો ધત્રાષ્ટર ભુપ, ત્યાં તો આવ્યો શકુનીને રૂપ ॥ ૧૪ ॥ બોલ્યા
અંધ તણા છડીદાર, આવ્યા શકુની લેજો જુહાર,તવ બોલ્યો આંધળો
એમ, આવો શકુની કોહો થયું કેમ ॥ ૧૫ ॥ કેમ કેટલે રહી છે જાન,
કહો કયાં ગયા સૌ સંતાન; તવ બોલ્યો માયાવી ભુપ, શુદ્ધ શકુનીને
સ્વરૂપ. ॥ ૧૬ ॥ આંસુ પાડી લેલાટ કર દીધા, રડી અશુભ સમાચાર
કીધા; આવ્યા દ્વારીકાં પાન્ડવ તન, એક ગટોરગછ અભેમન ॥૧૭॥
એતો બેઉ જણે વાળ્યો ઘાણ, લીધા સકળ જાનના પ્રાણ; બેઉ બાળકે
વાળ્યો છેક, રાખ્યું નહી જીવતું કોઇ એક ॥ ૧૮ ॥ બાળબચ્ચાં નર-
ને નારી, એક એકને નાંખ્યા મારી;રહયો જીવતો હું એક આપ,તે તો
તમારે પુન્ય પ્રતાપ ॥ ૧૯ ॥ બેઉ પાંડવ કેરા તન, એવું બોલ્યા છે
વચન; કરસું હસ્તીનાપુર સેલ, સોયે ભાઇના ભોગવસું મહેલ. ॥૨૦॥

એવું સાંભળી પ્રગટી રીસ, કુટયું ધત્રાષ્ટરે શીશ;અરેરે કાઢયો મ્હારો વંશ, મ્હેલ ભોગવે તે મને દ્રંશ ॥ ૨૧ ॥ આપી આંધળાએ આજ્ઞાય, લક્ષ સેવક થાઓ વીદાયે; એક ઝપાટે દૈવત દાખો, સોયે મેહેલ છે તે તોડી નાંખો ॥૨૨॥ તવ કીધું સેવકોયે કેવું, એક સપાટે હાથેળી જેવું; શકુની આડો અવળો થયો, લોપ થૈ ભાઇ પાશે ગયો ॥ ૨૩ ॥ જઇ અભીમન્યુને મળીયો, બેઠો રથ હાંકવાને બળીયો;વાતો કરતા ચાલ્યા બે વીર, હસે રમે ગુણ ગંભીર ॥ ૨૪ ॥ એવે હસ્તીનાપુર ગઈ જાન, તેણે દીઠું મ્હોટું મેદાન; જાણ્યું મેહેલ પાડયા તે શું છે, જઇ ધત્રાષ્ટરને પુછે ॥ ૨૫ ॥ પુછયું ધત્રાષ્ટરને એમ, તાતજી આમ કીધું કેમ, બોલ્યો ધત્રાષ્ટર મુખમાંથી, તમે મુએલા આવ્યા કયાંથી ॥ ૨૬ ॥ બોલ્યો દુરીયોધન એ તાત, એવી બુરી કોણે કહી વાત; બોલ્યો આંધળોતેણી વાર, કહ્યા તુજ મામે સમાચાર ॥૨૭॥ બોલ્યો શકુની ન જાણું વાત, હું તો આવ્યો જાનૈયાની સાથ; મારા જેવું ધરીને રૂપ, કહી ગયેલો માયાવી ભુપ ॥૨૮॥ ભીમના નંદનનું એ કામ; એનું ગટોરગછ:છે નામ, બોલ્યો દુરીયોધન તે વાર, કહ્યા તાતને સઉ સમાચાર ॥૨૯॥ હજીપાંડવ બહુ સારા, પણ પુત્રો થયા બે નઠારા, તેમાં અભીમન્યું તો ઠીક, ગણી ગટોરગછની બીક ॥૩૦॥ એમ વાતો કરીને રહ્યા; પેલા બેઉ ભાઈ ઘેર ગયા; ચાલી આવ્યા હેડંબા વન, પેઠા સુવર્ણને ભાવન ॥૩૧॥ જ્યાંબેઠી છે હેડંબાય,અભીમન્યુ જઇ પડયો પાય;પછી સુભદ્રા માતનેનમીયો. સઉના મનનો સંતાપ સમીયો ॥૩૨॥ પુછયા સુભદ્રાએ સમાચાર, કહ્યા અરજુનને કુમાર;માતા કન્યાનો રેહેત અદાપ, પણ પરણ્યો ભાઇને પ્રતાપ ॥ ૩૩ ॥ બોલ્યો માયાવી પ્રભુ પ્રતાપે, ભાઈ પરણ્યો છે એને આપે; એક એકનાં કીધા વખાણ, રહ્યા હેડંબાવન બળવાન ॥ ૩૪ ॥ હસ્તીનાપુર વીદુર ઘેર, કહી ભીસમે કુન્તાને પેર; રહ્યાં સુખ રૂપ ત્યા કુન્તાય, પાંડવો છે દ્રીવિત વનમાંય ॥૩૫॥ જીત પામ્યા પાન્ડવ તન; કરી સહાયતા જુગજીવન; પોતાના ભકતનો સુત કાજ, કીધી ખટપટ શ્રી મહારાજ ॥૩૬॥ જેના માત પીતા સેવે હરી, તેનો પરીવાર બેસે ઠરી; કરે ભકતના પુત્રને સાહાય, એવો ભજન તણો મહીમાય ॥૩૭॥

॥વલણ॥ મહીમા મોટો ભજનનો, પુરે મનના કોડ; કહે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, બોલો જે જે શ્રી રણછોડ ॥

સુરેખા હરણ સમાપ્ત.

કડવું ૫૦ રાગ ધનાસરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, વનપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ચાર ભાઇને કરૂપતી તે, છે દ્રીવીત વનમાંય; અરજુન એકલા સ્વર્ગ વીશે, ભણે છે વીધાય. ઇંદ્રની સભામાં બેઠો બેઠો, ભણે છે અરજુનરાય; એવામાં શત્રસુર કેરા, આવ્યા સ્વર્ગની માય ॥ ૩ ॥ લવશ કવશ અસુર જાતી, દૈત્યો લેઇને આવ્યા, દેવતા લોકને ભ્રષ્ટ કરવા, મળમુત્ર રૂધીર લાવ્યા ॥૪॥ લીલા હાડને માંઉસ લેઈ, આવી કર્યા હોકારા; અશુદ્ધતાથી બહુ બીહે છે, દેવતા લોક બીચારા ॥ ૫ ॥ તેમણે બુમો સાંભળી કે, ઇંદ્રને પડી ફાળ;મ્રત્યુ લોકનો પ્રાણી સભામાં, અરજુન મારો બાળ ॥૬॥અસુર અરજુનજીને મારસેતો, કથલસે બધો ઘાટ, જગતમાં કહેણી થઇ ચોટે શામ તીલક લેલાટ ॥ ૭ ॥ અમે તો અમર નહી મરવાના, ન થાય દેવનો ક્ષય, પણ મ્રત્યુનું પ્રાણી નંદન, એના મરણનો ભય ॥૮॥ એવું જાણી ઉઠયો સભામાં, કટી કશીને બાંધે, એકાએક નરને ઉપાડી, ઉચકી લીધો ખાંધે ॥૯॥ અરજુન કહે એરે પીતાજી, આમ કરો છો કેમ; તમારા શત્રૂને હું બાઝું, જરા ન ધરસો વેમ ॥૧૦॥ તોપણ સુરપતી લઇ ચાલ્યા; ઘેર જઇ ઘેરો કીધો, વજર તણી એક કોટડીછે; તેમાં પુરી દીધો ॥૧૧॥ અરજુન મહીથી બુમો પાડે, બહાર કાડો મને તાત, અસુર લોકને ઠેર મારૂં, જુઓ મ્હારા હાથ ॥ ૧૨ ॥ તોપણ ઇંદ્રે કહ્યું ન માન્યું, પોતે થયો તૈયાર; ઐરાવતને રથે બેઠો, હાથ ગ્રહી હથીયાર. ॥ ૧૩ ॥ તેત્રીસ કોટી દેવતા લોકો, તે સહુ સાથે નીકળીયા; યુધ કરવાને અસુર સામા, આવ્યા દેવતા બળીયા ॥ ૧૪ ॥ એટલે લવ કવશ પાપી, કોપ્યા અપરમપાર; તેમની સાથે માયાવી દૈત્યો, આવ્યા છે ચઉદ હજાર ॥૧૫॥ તેમણે સરવે દેવને દીઠા, કોપ્યો દુષ્ટનો સાથ; લવશ કવસે આજ્ઞા આપી, ઉંચો કરીને હાથ ॥ ૧૬ ॥ એટલે ઉપડયા અસુર લોકો; મારો મારો મુખ ભાખે, મળ મુત્રના કુંડા ભરેલા, દેવ લોકોપર નાંખે. ॥ ૧૭ ॥ તેથી દેવતા ત્રાસે નાસે, થાય ઘણો બકોર ઉંચ કને નીચ વસ્તુ આવે, ત્યાં ઉંચનું શું જોર ॥ ૧૮ ॥ એવામાંતો કવશ દૈત્યે, નાગપાસ મંત્ર સાંધ્યો; સુરપતી જે ઇંદ્રરાજા, તેને અવ-

ળો બાંધ્યો ॥ ૧૯ ॥ એટલે સકળ દેવ નાઠા, ધણી બંધાયો જ્યારે; લવશે ઇંદ્રને લીધો, પોતાના રથમાં ત્યારે ॥ ૨૦ ॥ એવે સહુ દેવ ગયા નાશીને, ઇંદ્રરાજાને ઘેર; સુરપતી બંધાયો તેની, ઇંદ્રાણીનેકહી પેર ॥૨૧॥ ઇંદ્રાણી તવ રડવા લાગી, દીવસ મ્હારો રૂઠયો; અરજુન જી વડી કોટડીમાં, ગાજીને બોલી ઉઠયો ॥૨૨॥ એ માતા મુજને બહા ર કહાડો, વરતાવું હાહાકાર; જરા જુઓ ઝપાટો મ્હારો, કોણ તાત બાંધનાર ॥૨૩॥ ઇંદ્રાણી કહે બેશીરો બેટા, મુકો સોર બકોર; તારા કરતાં દેવલોકમાં, ઘણું ભર્યું છે જોર ॥ ૨૪ ॥ તોપણ તેમનું કાંઈ ન- ચાલે, તો પછી તું કોણ માત્ર, એમ કહીને રડવા લાગી, વીચાર્યું નર સુપાત્ર ॥ ૨૫ ॥ હું છું સ્વર્ગમાં તેમ છતાં એ, બંધાયો મહારો તાત; જગતમાં ઈજ્જત જાશે મ્હારી, ઠબકો દેશે ભીમ ભ્રાત ॥ ૨૬ ॥ એવું સમજી અરજુનજીને, પુરણ પ્રગટયું સુર;વજરની કોટડીબાણ મારીને કરી નાંખી ચકચુર ॥ ૨૭ ॥ એ માહા બળીયો બહાર નીકળીયો, કોણ એને રોકી શકે; ઇંદ્રાણીને ત્રાસ પડીયો, ત્राह्य ત્राह्य મોઢે બકે ॥૨૮॥ તોપણ અરજુન યુદ્ધે ચડીયો, દેવ તણો રથ લાધો;એટલે દેવતા જોડે ચાલ્યા,યુધ મનસુબો કીધો॥૨૯॥ અરજુન બળીયો બહુ કળકળી યો, બાણાવળી નર સુબો; અસુર લોકોના ટોળા સામો, આવીને યુધે ઉભો ॥ ૩૦ ॥ ઈંદ્રરાયે તવ સીશ ધુણાવ્યું, કયાં આવ્યો મમસુત; ગરજના કરી કહ્યું નરને, કયાં થયો આકળો ભુત ॥ ૩૧ ॥ ઓરે દી- કરા વળ તું પાછો, મનસુબો નહી જાય ઠેઠ; અરજુન કહે પાછોવળું'તો લાજે જનુનીનું પેટ ॥૩૨॥ બાંધવ લાજે બાપ લાજે, લાજે ગુરૂ માહા રાજ; માટે પાછો નહી વળવાનો, મરવું આદર્યું આજ ॥ ૩૩ ॥ એટલે અસુર લોકો હસ્યા શું બોલે મ્રત્યુનો પ્રાણી; શું જુઓછો દૈત્ય લોકો કરી નાંખો ધુળધાણી ॥ ૩૪ ॥ મનુશજાતી મળ પુત્રથી કદી પાછો ન હી નાસે; માટે એને માર મારો, મરવાથી બહુ ત્રાસે ॥ ૩૫ ॥ વળણ ॥ અમ અસુરે ધારીયું, હાથ ગ્રહ્યા હથીઆર; કહે વલ્લભ સુત સતી ત- ણો. તે પણ થયો તૈયાર ॥

કડવું ૫૧ મું રાગ રેકારી ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશંપાયન વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; થયો અર-

જુનજી તૈયાર, કીધો ધનુશ તણો ટંકાર ॥ ૧ ॥ તેનો શબ્દ ગયો ત્રીલોક,સ્વર્ગ મ્રત્યુ પાતાળ અથોક; શબ્દ સાંભળ્યો કપીએ કાન, લાગ્યુ સ્વર્ગ જવામાં ધ્યાન ॥૨ ॥ રામ નામ દેઇને ઉછળીયા, સ્વર્ગદ્વારે થઇ ગયા બળીયા; બેઠા અરજુનજીની ધજાય, જોઇ અસુર વીસ્મે થાય. ॥ ૩ ॥ આતો રામ તણો રંગ આવ્યો, ઈંદ્રનો સુત પરાક્રમી કહાવ્યો, જેમ થનારૂં હશે તેમ થાશે, બેમાંથી એક હારીને જાશે ॥૪॥ કહી તુટી પડીયા છે અસુર, જોર કરવા માંડયું ભરપુર;રાતા તાતા થઇને પોકારે, ઘણા પ્રકારે આયુધ મારે. ॥૫॥ લીધા અરજુને કરમાં બાણ; વાળવા માડયું છે હથરાણ; બાણ અસુર લોકને વાગે, પણ માયાવી તેથી ન લાગે ॥ ૬ ॥ એવે એકને ભોકયું છે તીર, તેને નિકળ્યું જરા રૂધીર; છાંટયો પ્રથવી પડયો મન મોડ, પ્રગટયા પાપી ચઉદ ક્રોડ. ॥૭॥ ચૌદ શસ્ત્રના ચૌદ ક્રોડ થયા,અરજુન ઉપર ધશીને ગયા; આયુધ વ્રષ્ટી કરી અપાર, જાણે વરશી મેઘની ધાર. ॥ ૮ ॥ એવે લવશે માર્યું એક બાણ, કર્યો અરજુનનો રથ ભંગાણ;કપીને કુન્તી તન પડયા ધર્ણ,અરજુને જાણ્યું આવિયું મર્ણ ॥ ૯ ॥ એવી રીતે મન એનું ડરે, ઇંદ્રનો સુત પાછો પગ ધરે; જેમ જેમ પોતે પાછો ખસે, તેમ તેમ દૈત્યો ઉપર ધસે ॥ ૧૦ ॥ અરજુનજીએ વિચાર્યું તે ઠામ, શીવનું બાણ આવશે શા કામ, આ વેળા હું બચાવું પ્રાણ,એવું સમજી કાહાડ્યું એ બાણ॥૧૧॥ પસુપતાકા લીધું જોર કરી, ધનુષ ઉપર દીધું ધરી, પછી ફેકયું કરીને રીસ, સરવે અસુરના છેદયા શીશ. ॥ ૧૨ ॥ રહયો નહી કોઈ અસુર આકાર, થયો સ્વર્ગમાં જયજયકાર; હરખ્યો સઘળો દેવનો સાથ, અરજુને છોડયા ઇંદ્રના હાથ ॥૧૩॥ ઇંદ્રરાજા તવ વદ્યો વચન, સાબાશ તુજને છે મુજ તન;નીર્ભય કીધા સ્વર્ગના સુર, તેથી ઉલટ આવી અતી ઉર ॥ ૧૪ ॥ વાજતે ગાજતે પાછા વળ્યા, અરજુનને લેઈ ભોવન પળ્યા; અરજુન લાગ્યો ઇંદ્રાણિને પાય, તમ પ્રતાપે જીત્યો હું માય, ॥ ૧૫ ॥ ઇંદ્રાણીએ કર મુકયો શીશ, હસીને દીધી બહુ આસીશ, બેઠો અરજુન માતાની પાસ, સર્વે દેવોની મટી ઉદાસ ॥૧૬॥ દેવ ભેગા થઈ સભામાં ગયા,ઇંદ્ર સહીત સહુ ભેગા થયા, હળી મળીને બેઠા સહુ દેવ, અરજુનજીને વખાણે એવ. ॥ ૧૭ ॥ વળણ ॥ અરજુનને વીખાણતા, દેવ કરે વિચાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે,સાંભળજો સહુ સાર.

કડવું ૫૨ મું રાગ સવૈયો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણુજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, વન પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ઇંદ્રની પ્રત્યે દેવ બોલ્યા, અરજુન રત્ન છે કેવો; એ પુરૂષ પૃથ્વીમાં ન શોભે, સ્વરગમાં સોભે તેવો ॥૨॥ માટે તમ સુતને સમજાવી, રાખો સ્વર્ગે સુદન, અમર પાઈ અમ્મર કરો, ઓરે ઇંદ્ર રાજન ॥ ૩ ॥ તવ ઇંદ્રે અરજુન તેડાવ્યો, કહ્યું સભામાં એમ; બેટા તારે ભુલી ન જાવું, દેવો તણો એ પ્રેમ ॥૪॥ એવું સાંભળી અરજુન બોલ્યો, સાંભળો મારી વાત; તમારા સહુની નજર બગડી, આજ્ઞા આપો તાત ॥૫॥ હવે મારે આંહી રહેવું નથી, વ્હેમ પડયો મને ભારી; દેવ થઇને પારકી પુંજી, પચાવવાની ધારી ॥૬॥ માટે હમણાં ને હમણાં જાવું, ઓરે મારા તાત; ઇંદ્ર કહે મોકલીશ સવારે, અહીં રહે આજની રાત ॥૭॥ અરજુન કહે વારૂ પીતાજી, કહીને ઉઠી ગયો, એકાન્ત સ્થળ પોતાતણું છે; ત્યાં જઇને સુઇ રહ્યો ॥૮॥ સભામાં સરવ દેવતા લોકે, એમ કર્યો વિચાર; આપણો રોકયો નથી રહેવાનો; રાખી શકે કોઈ નાર ॥૯॥ નારીથી મોહ સહુ જનપામે, બ્રહ્મા વીષ્ણુ માહાદેવ; તો અરજુન છે મનુશજાતી, શું મોહ પામે ન એવ ॥૧૦॥ માટે મોકલો અપછરાને, જે ઉપજાવે કામ; એવો એને બાંધી લેવો કે; પૃથ્વીનું ન લે નામ ॥૧૧॥ તવ ઇંદ્રે અપછરા બોલાવી, રૂપવંત આવી બે નાર; સભામાં ઉભી સુંદર ખુબી, ઇંદ્રને નમસ્કાર ॥ ૧૨ ॥ એટલે બોલ્યા ઇંદ્ર રાજા, દેવોને રીઝાવ્યા નાચી; પણ મ્હારા અરજુનને રીઝવો તો, તમારી ક્રીયા સાચી ॥ ૧૩ ॥ ચાહ્ય તો એની નારી થાજો, લજ્યા મુકો તમામ; પણ અરજુનને એવો કરો કે, ના લે ભુમીનું નામ ॥૧૪॥ અપછરા કહે ઓરે મ્હારાજા, સકળ ક્રીયા કરીયે; પૃથ્વીનું નામ દૈયે ભુલાવી, ચાહ્ય તો એમને વરીયે ॥ ૧૫ ॥ તવ સહુ દેવો પ્રસન થયા, કરી બેને આજ્ઞાય; અરજુનજી જ્યાં એકલો સુતો, ત્યાં આગળ એ જાય ॥૧૬॥ સાદડી સુતેલો સુત સતીનો, તેણે દીઠી નારી, જોઇએ પ્રેમદા શું કરે છે, જાગતો રહયો વીચારી ॥ ૧૭ ॥ અપછરાયે નૃત્ય આરંભ્યો, અરજુનને રૂડું લાગે; અરજુનજી આગળ ફરતી, ઘમઘમ ઘુઘર વાગે ॥૧૮॥ નારી રૂપાળી એવી વળી, અરજુન રીઝયો અપાર; મધુરેમોઢે હસવા લાગ્યો, પણ નહી મન વીકાર ॥૧૯॥

અપછરા એ મન વિચાર્યું કીયા કાંધા અતી;પડયો પડયોહસ્યા કરેપણ, બેઠો થાતો નથી.॥૨૦॥ખરેખરો મોહ લાગ્યા વીના,એ બેઠો નહી થાય, વસ્ત્ર કાઢીને અળગાં મુકયાં, નગ્નસ્વરૂપ કરી કાય. ॥૨૧॥તવ અરજુને નીચું ઘાલ્યું, પડયો અપછરાને પાય; વસ્ત્રજ પેહેરોવસ્ત્રજ પેહેરો ઓરે મારી માય; ॥ ૨૨ ॥ એટલે અપછરા સરમાણી, વસ્ત્રજ તેમણે ધરીયા; અરજુન ઉપર ક્રોધ કરીને, બન્ને જણાં ઓચરીયાં. ॥ ૨૫ ॥ ઇંદ્રનો નંદન મુરખ સરીખો, નરમાં ગણાયો કેવો;આટલું થયે મોહ ન લાગ્યો, થજે તું વ્યંડળ જેવો. ॥૨૪॥ તે કરતા પુરૂશ હોયેતો, શ્રાપ દેઉ છું આજે; સત્ય વચન ફળજો અમારૂ, જા તું વ્યંઢળ થાજે. ॥ ૨૫ ॥ અરજુન કહે ભલે માતાજી, કહી કરી વીદાય;ઇંદ્ર સભામાંઆવીઅપછરા, દેવોને લાગી પાય. ॥૨૬॥ સાંભળી લેજો સુર સભાના, મોહ ન પામ્યો એવ; નૃત્ય જોયો વણ વીકારે, દેવ તણો એ દેવ. ॥ ૨૭ ॥ મ્હોટા મોટા મુનીવર ચળે, પણ વશ એનુ મન; વસ્ત્ર વીના થઇ તવ કહ્યું એણે, મુખથી માતા વચન. ॥ ૨૮ ॥ એટલે અમો અતી લજવાણી, મીથ્યા કરાવી ભવાઈ; મન વશવાળો દેવોને જીતે તેમાં તે શી નવાઇ, ॥૨૯॥ એમ કહી થઇ વીદાય ત્યાંથી, રજની વીતી જાય; અરજુન વ્હાણું વાહાયું ત્યારે, ગયો સભાની માય. ॥ ૩૦ ॥ ઈંદ્રને જઇને ચરણે લાગ્યો, સરપાવ દીધો, આપ; અપછરા આજ મોકલીને દેવરાવ્યો ઠીક શ્રાપ॥ ૩૧ ॥ એવુ સાંભળી ઇંદ્રરાયે, અપછરાયો બોલાવી; એટલે શ્રાપ દેનારી બેઉ, ઇંદ્ર સભામાં આવી. ॥ ૩૨ ॥ ઇંદ્રે કહ્યું કે ઓરે પાપણીયો કેમ દીધો તમે શ્રાપ; અપછરા કહે નગ્ન થઇને, દરસાવ્યું અમે આપ. ॥ ૩૩ ॥ આપ દરશાવી માપ ખોયું, શ્રાપ દીધો તે સારૂ; તમોને રીસ ચઢતી હોય તો, દીધેલો શ્રાપ નીવારૂ. ॥ ૩૪ ॥ ઇંદ્રે કહ્યું કે શ્રાપ નીવારો, નહી તો તમપરત્રાસ; અપછરા કહે વંઢળ રેહેજો, અરજુનજી બાર માસ. ॥ ૩૫ ॥ અરજુન કહે ખપછે મ્હારે; છાના રહેવું એક વર્શ; આ શ્રાપ મ્હારે મનગમતો છે, નથી શોક કે હર્શ. ॥૩૬॥ પછી પોતે કહ્યું પીતાને,તાતજીકષ્ટી કાપો; શ્રાપ વ્યંઢળનો પાળવા સારૂ, વસ્ત્ર વ્યંઢળનાં આપો. ॥૩૭॥ ઇંદ્રે આપ્યો ચુંદડી ચુડો, ચણીયો બાસટ હાથ; પછી અશ્વનો મંત્ર ભણાવ્યો નર હરખ્યો મન સાથ. ॥૩૮॥મડદા જેવા અશ્વ હોયે પણ, પવનવેગી થાય; એવો મંત્ર ભણાવ્યો એને, પછી દીધી વીદાય. ॥ ૩૯ ॥ મોકલ્યો વૈમાનમાં બેસાડી, ધરણ દ્વીતીત વન; પાંડવ રહે છે તે ડુંગરથી, છેટે એક જોજન

॥ ૪૦ ॥ અરજુનને ઉતારી મુકી; સ્વર્ગ ગયું વૈમાન પારથ ગયો ડુંગર ઉપર, કુન્તિ તણો સંતાન. ॥૪૧॥ ચાર ભાઇને દ્રૂપતીયે, ઉઠી દીધો આવકાર, હર્ખનાં આંસુ ધર્મને છુટયાં, પુછયા સુખ સમાચાર ॥ ૪૨ ॥ વળતુ અરજુન એમ બોલ્યો, ઘણુંક વેઠયું વન; દ્વાદશ વરસ પુરાંથવા માં બાકી કેટલા દન. ॥૪૩॥ એટલે પુછયું સહદેવજીને, પોતે ધરમ રાય; જોશી કહે મ્હારે હીસાબે; પરમ દીવસ પુરાં થાય.॥ ૪૪ ॥ અઢીત્રણે વરસે એક મહીનો, અધીક જુદો થાય; પણ તે દહાડા કપાઇને નિકળે, માટે તે ન ગણાય. ॥ ૪૫ ॥ તેથી પરમ દહાડે થાશે દ્વાદશ વરસ પુરાં ગુપ્ત રેહેવું હોય ત્યાં રહી જઇએ, નથી દીવસ અધુરા. ॥ ૪૬ ॥ એટલે મુખ ઉતારી બોલ્યા, પોતે ધરમ રાય; રૂપાળી નારી વળી પાંચ પુત્રો શી રીતે ગુપ્ત રેહેવાય. ॥ ૪૭ ॥ એવી શોચનાકરવા લાગ્યા, ઉદાસી મનમાં લાવ્યા; એવામાં દ્રૌણીક ગોર પોતે, રથમાં બેસી આવ્યા. ॥૪૮॥ ગોર છે દ્રૂપતીના તાત કેરા, ખબર લેવા આવે; તેથી તે દાડે પણ આવ્યા,ધર્મને મન વાત ભાવે. ॥૪૯॥ ઉઠી યુધીષ્ટરે આવકાર દીધો, ગોર મહારાજા આવો; તમારાં ભાણેજા તમારી પુત્રી, તમારે ત્યાં લઇ જાઓ. ॥૫૦॥ દ્વાદશ માસ અમારે જાવું છે,છાના રહેવા કાજ; સાથે શી રીતે પાલવીયે, ઓરે ગોર મહારાજ. ॥ ૫૧ ॥ દ્રોણીક કહે તેડી જાસું, તવ બોલી દ્રૂપતી;ઓ કંથજી મને કયાં મોકલો છો, હુંતો જવાની નથી. ॥૫૨॥ જ્યાં તમે ત્યાં હું આવવાની, ઓરે મ્હારા નાથ; ધર્મ કહે તુ કામની જો, બાળક કેમ રહે સાથ. ॥૫૨॥ તે કરતાંઆવવું હોયં તારે, તો ગોરને દે તન; નાહાનાંછોકરાં સચવાશે નહી, જૈયે પર ભોવન. ॥૫૪॥ દ્રૂપતી કહે તેમ કરૂંછું, કહીને લીધા પાંચ બાળ, રૂદે ચાંપી રડવા લાગી, પધારો પુત્રો મોશાળ. ॥ ૫૫ ॥ વળણ. મોસાળ પધારો બેટડા; દુઃખનો વળીયો ડાટ, કહે વલ્લભ એ દ્રૂપતી રડતી રૂદીયા ફાટ.

કડવું ૫૩ મું રાગ બાવલીયા.

મોશાળે પધારો રેરેરે હો, બાળક મારાં બાળુંવારે. ॥ટેક॥ બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાય વચન, સાંભળ સાંભળ પરીક્ષત રાયના તન, દ્રૂપતીને આંસુ વહે છે લોચન. મોશાળે ॥૧॥ દીકરા દુખીયાં મા બાપોને

પેટ આવ્યાં, તવ કેવું કઠોરૂં કરમ લાવ્યાં,અમે તમને નથી પેહેરાવ્યા ઓઢાવ્યા મોસાળે ॥ ૨ ॥ બેટા વનમાં જનમીને નથી કાંઈ, તડકા ટાઢયો વેઠી છે અરણ્યની માંઇ, શીદને જનમ્યાં દુખી માબાપોને હાંઇ. મોસાળે. ॥ ૩ ॥ દીકરા દીઠો નહી દુનીયાનો વેહેવાર, સગે વ્હાલે રમાડયા નથી લગાર, ખોયું પારણું પામ્યા નથી એ કુમાર, મોશાળે. ॥૪॥ ભુમી પડી મોટા થયાં છો એ બાળ, ગોદડી ગાભો નથી મળેલો કો કાળ, સાદડીઓમાં છોલ્યા છે શરીર રસાળ. મોસાળે. ॥ ૫ ॥ નથી મળ્યાં વેળા વેળાયે સારૂ ખાવા, નથી મળ્યાં ઉષ્ણુજળથી તમે ન્હાવા નથી મળી જનમતા ગળથુથી પાવા. મોસાળે ॥૬॥ નથી દીઠું માબાપનું જરા સુખ, અવતરીને દીઠું છે દારૂણ દુખ,સારી વસ્તુલાવીનેવાલી નથી મુખ. મોસાળે. ॥ ૭ ॥ હવે તમે જઈ ઉછરજો મોસાળ, સાચવી રેહેજો રખેને માથે લેતા આળ; સાંખી રેહેજો મામા મામીની ગાળ. મોસાળે. ॥ ૮ ॥ થાજો ઠાવકા કરશોમાં ચેષ્ટાળી ચાળા, વેઠી રહેજો ક્ષુધા પીપાશા બાળા. સૌ દુખ સહન કરજો ને રેહેજો ઓશીઆળા. મોસાળે. ॥૯॥ દુખીયા દીકરા સરવેના કીંકર રૂપ થાજો; જેવા જેવું કહે તેવા ગુણ ગાજો, ટાઢુંશીળું આપે તે ખુશી થઇ ખાજો. મોસાળે. ॥ ૧૦ ॥ મુમત કરી કાંઈ ન માગશો ખાવા, નવ્ય હોયે પરઘેર લેવાના લ્હાવા, છો દુખીયા તે દૈવ ઉપર શા દાવા. મોસાળે. ॥૧૧॥ જેનું તેનું કામકાજ કરજો જાત ભાગી, શીત રૂતુમાં ઓઢજો ધાગાકેધાગી, ઉષ્ણુરૂતુએ લેસો માં મોજડીયો માગી. મોસાળે. ॥૧૨॥ દીકરા થયું ભવીષ્ય અમારૂં અનાડી,હસ્તે મોઢે મુને કેદાહાડે કહેસો માડી. દીકરા દેવા પડે છે કાળજડું કહાડી. મોસાળે. ॥ ૧૩ ॥ ઓરે પ્રભુ આથી તું દે મ્રત્યુ તો સારૂ. આપું દીકરા કઠોર કાળજું મ્હારૂં, અરે પ્રભુ છેકજ વળીયું અંધારૂં.મોશાળે. ॥૧૪॥ વલણ ॥ ટીટોડી જેમ ટળવળે, તેમ ટળવળતી એહ; કહે વલ્લભ કંપે ઘણી, પંચાળીનો દેહ.

કડવું ૫૪ મું રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારીતુજને સંભળાવું, વન પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ દ્રુપતીએ અતી આક્રંદ કીધું, ત્રાસ્યા ધરમ ભુપાળ, દ્રૌણીક દ્રુપતી કનેથી, લેઈ લીધાં બાળ ॥૨॥ ર-

થમાં બેશી રસ્તે ચાલ્યા,ગોર થયા વીદાય, દ્રૌપતી સમજાવવા લાગ્યા પોતે ધરમરાય. ॥ ૩ ॥ કોના છોકરા કોની માતા, કોના છે ઘરબાર; જ્ઞાનવંતી થઇ કેમ ભુલે છે, મીથ્યા આ સંસાર ॥૪॥ તેને તું પોતાનું માને, તે તારૂ અજ્ઞાન; તે કરતાં કાલે ભેગાં થાશે, છે જીવતા સંતાન. ॥ ૫ ॥ એમ અતી ઉપદેશ કીધો, વળાવ્યું તેનું મન; એવે બે દીન વીત્યા પછી, ધરમ વધ્યા વચન ॥૬॥ કહો ભાઈ સહદેવ કાલે સવારે,ગુપ્ત રેહેવું ઘટે; નહિ તો છત્રપતિ પકડે તો, વન જાવું જોઇએ વટે. ॥૭॥ માટે કયાં જાવું કયાં સુખી થાશું, જોશી જોશ બતાવો; સહદેવ કહે સાયંકાળે,અહિંથી ઊપડી જાઓ ॥૮॥ પુરવદીશાએ પરવરવું તે,રૂજની રટણ કરવું; જે ઠેકાણે વાહાય વાહાણું તે ઠેકાણે ઠરવું ॥ ૯ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમરાજા; રટણ રાતે નવ થાય; ભીમભાઈ ઉચકીને લઇ ચાલે, તો મન ધાર્યું જવાય ॥૧૦॥ તવ વ્રકોદર બોલીયો છે, રાખો રૂદીયે ધીર; તૈયાર થાવો પાંચે જણાને, તેડી જવાનો વીર ॥ ૧૧ ॥ તવ ધરમે આજ્ઞા દીધી, દ્રૌપતી સતીને એમ; સુર્યને અક્ષેપાત્ર આપો, જેમ લીધું છે તેમ ॥ ૧૨ ॥ કંથ તણી આજ્ઞા લઇને, રવીનું સમરણ કીધું; એટલે આવ્યા દીનમણી, પાત્રજ આપી દીધું ॥૧૩॥ એવે દીનમણી મેર બેઠો, વ્રકોદર કટી બાંધે; ધરમને ને અરજુનજીને, ઉચકી લીધા ખાંધે ॥૧૪॥ સહદેવ નીકુળ કહેડે લીધા, બળવંતો નર આંધી માનુની મુસ્તક ઘટે નહિ તે, સતીને જંગાએ બાંધી ॥ ૧૫ ॥ પાંચેને ઉચકી પરવતપરથી, વાયુસુત ઉતરીયો, વિષ્ણુ સ્થળને ચરણે લાગી પુર્વદીશા સંચરીયો ॥૧૬॥ ચાલે ઉતાવળો અરણ્ય વિશે, મન ભય નહી લગાર; વાયુ વેગે સંચરે છે, કુન્તિ તણો કુમાર ॥ ૧૭ ॥ આખી રૂજની રટણ કીધુ, પોણાબસે ગાઉ જાય; એવે બોલતા શ્વાન સુણ્યાં તેવે વાહાણું વાહાય. ॥ ૧૮ ॥ એટલે બોલ્યા સહદેવ જોશી, ભીમભાઈ ઉતારો; વૈરાટ નગર નજીક આવ્યું, એ સ્થળ રેહેવું ધારો. ॥૧૯॥તવ પાંચેને ભીમે ઉતાર્યા, બેઠા બંધુને નાર; ધર્મ કહે સાથ ન શોભે, આપણાં આ હથીઆર. ॥ ૨૦ ॥ અરજુનજી કહે ભીમ વીરા, ઉઠો ઉભા થૈયે; સૌના હથીયાર સાથે લાવો, એકાંત મુકી દૈયે. ॥ ૨૧ ॥ ભીમે પોતાની ગદા લીધી, ત્રણ ભાઇનાં હથીઆર; અરજુન પોતાના લેઇને ચાલ્યો ગયા બે કુન્તી કુમાર. ॥ ૨૨ ॥ મશાણમાં એક વ્રક્ષ સમડાનું તે પર મુકયાં આયુધ; અરજુને નાગ મંત્ર ભણીને, નાગ પ્રગટ કર્યો

શુદ્ધ ॥૨૩॥ તીક્ષણુ નાગ પ્રગટ થયો તે, વીશવંતો બહુ બળીયો; ગદા ધનુશ બાણુના ભાથા, તેને વીટાઇ વળીયો ॥૨૪॥ ફણા માંડીને નાગ બેઠો, અરજુન વદો વચન; બાર મહીના આયુધ મ્હારા, સાચવજેશુભ મન ॥૨૫॥ જો એમાંથી આયુધ જાશે, તો બાળુ તુજ કુળ; આપવા અમે બે આવીએ ત્યારે, યાદ રાખજે મુળ ॥ ૨૬ ॥ એમ એને સોંપીને ચાલ્યા; ભાઇઓ પાસે જાય; એટલે શકિતનું સમરણ કીધું પોતે ધરમ રાય ॥ ૨૭ ॥ તવ મહામાયા સનમુખ આવી, કહ્યું કે કષ્ટ કાપુ; માગીલે માગવું હોય તે તું, જે માગે તે આપુ ॥ ૨૮ ॥ ધર્મ કહે જગત જનુની, જુઠું ન બોલવું મારે, સાચું કહુ પણ કોઈ મુને,ધર્મરાય ન ધારે ॥૨૯॥ દ્વાદસ માસનું વરદાન આપો, તવ સુખે વ્રતી હોય હું કહું કે છું ધર્મરાજા, પણ સત્ય માને ન કોય ॥ ૩૦ ॥ એટલું વરદાન આપો મુને, ઓરે મારી માય; જગદંબા કહે તથાસ્તુ છે, કહી થયાં વીદાય ॥ ૧૩ ॥ ધરમ રાજા બંધુ પાશે, જઈ માંડી કહી વાત; જગદંબાનું વરદાન મુને, મળી ગયું સાક્ષાત ॥ ૩૨ ॥ હવે માહારે ચીંતા નથી, જ્યાં ફાવે ત્યાં જાવું, અસત્ય નવ બોલું તોહે પણ, ધરમ નહી ઓળખાવું ॥ ૩૩ ॥ વલણ ॥ વ્રકોદર તવ બોલીયો; અસત્ય નહી વદો વાત; હાની હીન જુઠ બોલવે, શું પાતક ઓ ભ્રાત ॥

કડવું ૫૫ મું રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ભીમે ધરમ પ્રત્યે કહી વાણી, પ્રસ્ણ રૂપ તે લીધું જાણી ॥ ૧ ॥ તેથી બોલ્યા યુધીષ્ટર એમ, ભાઇ આમ તું બોલે કેમ; જુઠું બોલ્યાનો છે દોશ, પુછો શેદેવ જોશીને જોશ ॥ ૨ ॥ તવ વ્રકોદર કહે જોશી, પુછતામાં ન થાસો રોશી, કહે છે ધરમ ભાસે કેવું, મતે ભાસ્યુ ભયાનક જેવું ॥૩॥ કોને હાની કરવા સારૂ, જુઠુ બોલે તે પાતક ધારૂ; અથવા હાની સંભવ હોય, તેવું બોલવું તે પાપ જોય ॥ ૪ ॥ એમ બે પક્ષની સુણી વાણી, બોલ્યા સેદેવ ઉલટ આણી; હાની કરવાને જે જુઠુ બોલે, તે તો પાતક સમુદ્ર તોલે ॥ ૫ ॥ હાની થવાનો સંભવ હોય; જાણ્યા છતાં વદે જુઠ કોય; તેને પાતક કાંઇક ઓછું, હાની કરે તે કરતાંછોછું ॥૬॥ આતો વીવેકના વીચાર, તેતો સમજવા સારો ધાર; પછી ધરમ કહે ઓ વીર; તમો ઘણા છો જ્ઞાન ગંભીર. ॥ ૭ ॥ માટે પ્રષ્ણ પુછું

છું તમને; તેનો ઉત્તર આપો અમને; આવી દ્રૂપતી નારી સાથ, એના પાંચ બંધુ છીયે નાથ ॥ ૮ ॥ એને કહ્યું તું પીહર જાવો, તમો એમ સંગે નવ આવો, તોહે હઠ કરી પુંઠળ આવી, પતીનું વેણ મનમાં ન લાવી ॥ ૯ ॥ એ તે નારીનો કેવો ધર્મ, તેનો સમજાવો મુજને મર્મ; નાથનું વેણ નાંખે ઉડાપી, તેને જાણવી કેવી પાપી ॥ ૧૦ ॥ એને સતી કહેવી કેવી રીતે, તમે ઉત્તર દો પ્રભુ પ્રીતે; તવ સેદેવજી વદે વાણી, વીરા સાંભળો ઉલટ આણી ॥ ૧૧ ॥ ભાઇ નારી જાતી નામ એક, પણ તેના કહુ‌ં વીવેક; નારી જાતીમાં ત્રૈણ પ્રકાર, તેનો સમજી લેજો શુભ સાર ॥૧૨॥ એક શંખણી બીજી શામા, ત્રીજી સતી જાણો સુખ ધામા; તવ ધર્મ કહે એ ભ્રાત, હું તો સમજ્યો નહી એ વાત ॥ ૧૩ ॥ શંખણી શામા ને સતી, તેની કેવી કેવી હોય મતી; કેવું કાર્યને કેવી કૃતી, મારૂ સાંભળવા મન અતી ॥૧૪॥ કેવા લક્ષણે શંખણી નારી, તેની કથા કહો વીસ્તારી; કેવી શંખણીની હોય વાણી, તેના શરીરની શી એંધાણી ॥૧૫॥ તમે જોશી છો ત્રીકાળ જ્ઞાની, તમારૂ કહ્યું લઉ સત્ય માની, નહી વીદ્વાન જ્ઞાનીની તોલે, મોહોટા મુનેશ્વર એમ બોલે ॥૧૬॥ વિદ્યાવંત લખેલું ભાખે, તે તો જોનારો ત્રણ આંખે; જ્ઞાની અનંત લોચનમાળો, ન્યાય વીવેકમાં રૂપાળો ॥ ૧૭ ॥ ભણ્યું ભાંખે તે પોપટ જ્ઞાન, તેને ભલે કહો વીદ્વાન; પણ વીદ્વાન તે નહી જ્ઞાની, મનુ ભગવાને ત વાત માની ॥૧૮॥ માટે જ્ઞાની સમો નહી કોય, જ્ઞાનીનું વેણ નીસ્ચે હોય; તેથી મુને કહો એ વાત, પ્રસણ પ્રેમે પુછયું ભ્રાત ॥૧૯॥ પેહેલી શંખણીની કહો રીતી. તેની કેવી વાણી ગુણ કીયો, મુને જ્ઞાનથી ઉત્તર દીયો ॥ ૨૦ ॥ વલણ ॥ ઊત્તર દોને જ્ઞાનથી, મુજ શંકા ટળી જાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, શ્રવણ કરો શ્રોતાય.

કડવું ૫૬ રાગ રમણીક દોહાનો.

વૈશમ પાયે એણી પેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, પુરણ જ્ઞાન કથાય ॥ ૧ ॥ ધરમ રાજાના પુછવાથી, સેદેવ ઉતર દેછે, અરજુન નીકુળ ભીમ પંચાળી, દઢ મને સાંભળીલે છે ॥૨॥ સેદેવજી કહે સાંભળો સરવે, જ્ઞાન જ્ઞાનીના ગટમાં તે જ્ઞાન ન નીકળે શબ્દોમાં, નીકળે વીવેક વટમાં ॥ ૩ ॥ ન્યાયમાં ભાસે

લાગે ખુલાસે, મન બુદ્ધી ચીત્ત ઠરે; સાંભળતાં સાંભળનારાનો, જીવાત્મા કબુલ કરે ॥ ૪ ॥ તેનું નામ તે જ્ઞાનની વાણી, એરે મ્હારા વિર; એમ કહીને કહેવા લાગ્યા, શેદેવ ગુણ ગંભીર ॥ ૫ ॥ સંખણિના કહુ ગુણને લક્ષણ, વળી શંખણીની વાણી, શંખણીના સ્વભાવ કહુ છું, તેથી લેશો જાણી ॥ ૬ ॥ શંખણી નારિ હઠીલી આડી, વઢવાનું બહુ જોર; આંખ કપરી જગમાં જબરી, બોલનારી કઠોર ॥ ૭ ॥ પીહેરમાં ભોજાઇને બાઝે, વાંધા સર્વના પાડે; સ્ત્રીઓનું જ્યાં વ્રંદ મળે ત્યાં, નપંગી વાત કાહાડે ॥ ૮ ॥ સાસરિમાં સંતાપે સાસુને, સ્વામીને સપડાવે; ઘાંટા કાઢે ને છણુકા કરે, ધારયું કરે મન ફાવે ॥ ૯ ॥ કંથને કહે અમે અમારી, દેહનું સારતક કરશું; હાજરી અમારી તમે ન લેશો, સંત સાધુમાં ફરશું ॥ ૧૦ ॥ એમ કહીને ભકતાણી થાવા, કહેડમાં કોથળી ઘાલે; ચંદનને વળી તીલક કરે, કરમાં માળા ઝાલે ॥ ૧૧ ॥ જાય સ્વામીજીનિ શેવામાં બ્રહ્મચારીમાં ભટકે; હસે બોલે આનંદ કરે; પરણ્યો પતિ ઘેર લટકે ॥ ૧૨ ॥ પરણ્યો પતી જાય ઉદ્યોગે, હમેશ ને અભ્યાસે; તવ દુધ સાકર ઉકાળી લઇ, સંચરે સાધુનિ પાસે. ॥ ૧૩ ॥ માલ મશાલા તેને પોસે, સહન કરે બોલ ટુંકો, પરણ્યા પતીને લુખો પાખો, મુકે રોટલો સુકો. ॥ ૧૪ ॥ પરણ્યા પતીને ચરણે અડતા, મનથી કાળજુ કાંપે; સન્યાસી બ્રહ્મચારિ સંત સાધુ, તેના ચરણ ચાંપે. ॥ ૧૫ ॥ પરણ્યા પતીને બે ભુજ જોડી, નમે નહી કો દીશ; વગર સ્વામીએ સ્વામીજી કહીને, મુકે ચરણમાં શીશ. ॥ ૧૬ ॥ મ્હોંકણ ત્યાં શી મંડાતી હશે, તે જાણે જુગદિશ; જગમાં કહે હું ભકતાણી, લ્હેર કરે હરનીશ ॥ ૧૭ ॥ પંચા કરણનો અભ્યાસ કરે, દ્રઢ કરે મન એવું, દેહનાં કરે દેહ કરે તેમાં, આતમાને પાતક કેવું ॥ ૧૮ ॥ દેહ નહી માહારો, હું તો નહી દેહ, પંચ ભુતનું આ સ્થુળ; ભુતોમાં ભુત મળે અનાદી, આતમાને અનુકુળ. ॥ ૧૯ ॥ એવું સમજી કરે ફાવે તે વળી ધારે ગ્રંથમાંથી; પરણ્યો સ્વામી સંસારી સગો, સ્વામીજી સ્વર્ગના સાથી. ॥ ૨૦ ॥ એવું કહી પર નરને શેવે, કંથને કળકળી બોલે; એ વીરા એવી સુંદરીને, સમજો શંખણી તોલે. ॥ ૨૧ ॥ આ લક્ષણ સહુ શંખણી કેરાં, જગત જાણે ભકતાણી; પતી મુકી પરને વર શેવે; શેમાં એ વાત લખાણી. ॥ ૨૨ ॥ હવે લક્ષણ શામા કેરાં, સાંભળો રાખી ચીત, સતી નહી તેમ શંખણી નહી, મધમમાં તે નીત્ય. ॥ ૨૩ ॥

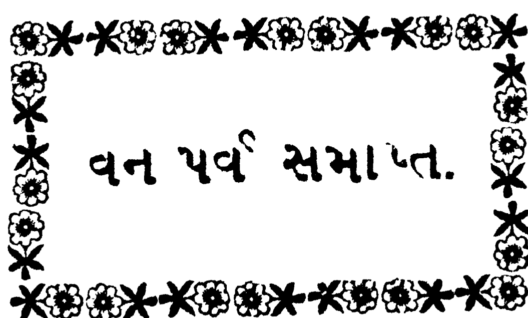
તેની વાણી તેના લક્ષણ, જ્ઞાનથી કહુ કથાય; પોપટીયા વીદ્વાન લોકો, વિદ્યાથી મુમત સાહાય. ॥ ૨૪ ॥ વળણ. ॥ સ્હાય મુમત વીદ્યા થકી, વાંચી બોલે બોલ; વલ્લભ વદે કોઇ વાકયનો કરે ન મનમાં તોલ.

કડવું ૫૭ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, પ્રષ્ણોતર કથાય. ॥ ૧ ॥ વાકય તણો તોલ કરે ?નહીને, બોલેલો પાછો ન વળે. હઠ યોગના એ જાણવા પ્રાણી; ભાવારથોને નવ કળે. ॥ ૨ ॥ પણ જ્ઞાન વડે ગમ પાડુ છું, શામા તણી કહું કથા; સાંભળીને શીખામણ ના લાવે, તેનું સાંભળ્યું વ્રથા. ॥ ૩ ॥ શામા સ્વામીની ધાક રાખે, બોલે ન પતિના સામી; સાસુને સાધારણ બોલ આપે, પુંઠે મુકે બદલામી. ॥ ૪ ॥ સાસરીયાંથી છાના અવગુણ, બોલે ન ચઢે મુખ; શું કરીએ બાઇ ધર માંડવું તે, જેમ તેમ વેડવું દુખ, ॥ ૫ ॥ દુઃખ વેઠીશું તો સુખ થાશે, કાં વહેવો અવતાર; એક જનમનું સગ પણ છે તે, વેઠી લેવું નીરધાર ॥ ૬ ॥ એમ બબડે પણ સામી ન બોલે મનમા બળતી રહે; સાસરીયાંનું કે સ્વામીનું, દુખ દીલમાં સહે ॥ ૭ ॥ સાસરીયાં જો રાખે નહી તો, પુરે પીહયેરમાં વાસ; પણ પુંડે ભુડું નવ તાકે મનમાં રાખે ત્રાસ. ॥ ૮ ॥ આઘેથી જોઇને થાય રાજી, સુખી દેખી રહે સુખી; દુખમાં બેસી થવા ન જાયે પણ મનમા રહે દુખી. ॥ ૯ ॥ સાસરી પીયેરની મરજાદા, તેને ન દે લાંછન; ભગવત સમરણ ઘરમાં કરે, રાખે મતી પાવન. ॥ ૧૦ ॥ મધ્યમ મતી જે રાખે તે સ્વામી કેરી શામા; સંસારમા સરસૈથી રહે તે, વીવેક વાળી વામા ॥ ૧૧ ॥ હવે લક્ષણ કહુ સતીનાં, સાંભળો મારા વીર; પોતે પરણ્યા પતીથી, અળગી, ન રહે લગાર, ॥ ૧૨ ॥ પ્રભાતે ઉઠી પાય પડેને, નિરખે નાથનું મુખ; પોતાના પતીનું દુખ દેખીને, દસ ઘણુ ધરે દુખ. ॥ ૧૩ ॥ હળી મળીને હસ્તે મોઢે, કાહાડે દીવસ રેહણી નમ્ર નેત્રે નીરખે સામુ, નીર મળ નીરખે કહેણી. ॥ ૧૪ ॥ પતીનેમન હોયઉદાશી,તો તેને શાન્ત પમાડે સ્નાન કરાવે વસ્ત્ર ધરાવે, સમીપ રહી જમાડે ॥ ૧૫ ॥ હરેક વાતમાં હીમ્મત દેને, સયન સમે પાય ચાંપે; કંથનાં નેત્ર ક્રોધાતુર દેખે, તવ તાબેદારીમાં ટાંપે ॥ ૧૬ ॥નીવેક વહી શાંન્ત પાડે; આનંદ મન ઉપજાવે

પરણ્યા પતીથી દુખ વેઠે દાઢું, દયા અતિ મન લાવે ॥ ૧૭ ॥ નભાવેનીર ધનનો ગ્રસ્થાશ્રમ, અવર માને ન દેવ, એજ માલીક એજ રાજા; પરમેશ્વર પણ એવ ॥ ૧૮ ॥ અવર ઇશ્વર નહી પોતાને, નહિ કોઇ ધરમાચાર્ય, પતિના દરશણુ તેજ પ્રભુ શમ, નહી કો અવરનું કાર્ય ॥ ૧૯ ॥ સ્વામીની છાયામાં સદાયે, વસવું વાસો ભોવનમાં; કંથ જઇ વનમાં વસે તો, વામાએ વસવું વનમાં ॥ ૨૦ ॥ બ્રહ્મચારી સન્યાસી ત્યાગી તેને ને પરછાયો દેવો, આ ઘેથી તેની તાણુવી લજ્યા, તો પરછાયો કેવો ॥ ૨૧ ॥ ત્યાગીને મુખ બતાવવું નહી, ત્યાગીને ન દેવી ભીક્ષા; ત્યાગીને ભીખ દેવાથી થાયે, સીતા સતી સમ શીક્ષા ॥ ૨૨ ॥ બીજી સીક્ષા થઇ વૃદાને, ત્યાગ વેશે છળી હરીએ; બોધ કરી વિશ્વાસ પાડ્યો, તે વાત મનમાં ધરીયે. ॥ ૨૩ ॥ ત્યાગી વેશે અરજુનજીએ, કીધું સુભદ્રા હરણ, નારીનું મુખડું દેખીને; ચળે અંતકરણ ॥ ૨૪ ॥ તે દોશ લાગે તારૂણીને, રોમ રોમ નરકે જાય, ત્યાગીનું મન ચળીત કરે, તેને સતી ન કહેવાય ॥ ૨૫ ॥ ત્યાગી તણુ મન ભ્રમણ કરાવે. તે રંડા મહા પાપી, સતીએ મુખ દેખાડવું નહી, ત્યાગીને તો કદાપી ॥ ૨૬ ॥ સતીયે શેવવા નહી ત્યાગીને, પરછાયો નવ દેવો; તેમ ત્યાગીની વાણી ન સુણવી તો છાયો કેમ લેવો. ॥ ૨૭ ॥ સેદેવજીએ ધરમ પ્રત્યે, સમજાવ્યો ન્યાય વિવેક, ઓરે યુધીષ્ટર યાદ રાખો; ન્યાયવાળાનો નેક- ॥ ૨૮ ॥ વળી કળીયુગમાં સ્વામીને મુકી સ્વામીજી પાસે જાશે; રોમ રોમ નરકે પડવાની નારી, સગાં પુંઠે પસ્તાશે ॥ ૨૯ ॥ સરવ યુગમાં સતી નારીનો, ધરમ પતી સેવવાનો, જ્યાં સ્વામી ત્યાં સતી સાથે, સદા શેવા કરવાનો, ॥ ૩૦ ॥ જેમ શરીરને છાયા સાથે, તેમ નારીએ રહેવું; સુખ દે કે દુઃખ દે તે, સુંદરીએ સદા સેહેવું ॥ ૩૧ ॥ અરધાંગના છે નામ નારીનું, પુરૂશનું અરધું અંગ; તે માટે સતી નારિએ, તજવો ન સ્વામીનો સંગ ॥ ૩૨ ॥ તે વણ સતીપનું બતાવે, ભસ્મ લેલાટે ચોળી; ભગતાણી થઇ ફરે ત્યાગીમાં, તે કુળ નાખે બોળી ॥ ૩૩ ॥ સતીનો તો સત્ય ધરમ છે, સ્વામીની કરવી શેવા, પરણ્યો પતી તેજ સ્વામી, અવર સ્વામીજી કેવા ॥ ૩૪ ॥ સીધાન્ત સાચો સતી તણો એ, સાંભળો ધરમ વીર, ધરમ કહે મ્હારિ ધ્યાનમાં બેડી, વારતા ગુણ ગંભીર ॥ ૩૪ ॥ એટલે અરજુનજી એમ બોલ્યા, ઓરે શેદેવ જ્ઞાની; ત્રણ કાળનું જ્ઞાન છે તમને. સત્ય લેઉ વેણ માની ॥ ૩૬ ॥ માટે તમને પ્રશ્ન પુછુછું, એક-

લો સંદેહ ટાળો; ટુકામાં ટુંકુ બતાવો, આડો આંકજ વાળો. ॥ ૩૭ ॥ બીજુ ત્રીજું પુછતા નથી, વ્યવહારનો નવેડો; ન્યાય નીતીને રીતી કેરો, કદી ન આવે છેડો ॥ ૩૮ ॥ માટે તે તો પુછતો નથી, પુછુ છું પ્રષ્ણ સમુદો; જગત નીયંતા જે પરમેશ્વર, તે ભેળો કે જુદો. ॥ ૩૯ ॥ ભેળો કે જુદો હશે તે, નીયંતા પરમેશ; એટલો ઉતર દો ટુંકામાં, શંકા રહે નહી લેશ. ॥ ૪૦ ॥ શેદેવ કહે સુણો વીરા, પરમેશ્વર છે જુદો; પોતાને પરમેશ્વર માને, તે નર્ક કુળ સમુદો. ॥ ૪૧ ॥ એવે સુર્યના કીર્ણ પુટયા, સાંભળને તું રાય વન પર્વ પુરણ થયું તારી, ઉતરી બ્રહ્મ હત્યાય. ॥ ૪૨ ॥ એવુ કહેતામાં શામ પડદા, સ્વેત સ્વરૂપે થાય; કાળા તલ ધોળા થયાને, સ્વેત થઇ શામ ગાય ॥ ૪૩ ॥ પરીક્ષત સુતે વીધી પ્રમાણે, વીપ્રોને દીધું દાન; ગૌ દાન કન્યા દાન દીધાં, જનોઇ વીપ્ર સંતાન. ॥ ૪૪ ॥ ભરીપુરી બ્રહ્મપુરીઓ આપી, કરાવ્યાં બ્રહ્મ ભોજન; ત્રીજી હત્યા ઉતરી એની, સાંભળો શ્રોતા જન. ॥ ૪૬ ॥ વળણ. શ્રોતાજન સહુ સાંભળો, કથા કહી કર-જોડ; વલ્લભ વદે સહુ બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

વૈરાટ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખિનો.

વઇશમપાયન બોલીયા તું, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું વૈરાવ પરટ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વાહાણુ વાયુ ને કીરણુ ફુટયાં સુર્ય તણાં જે વાર; ચાર ભાઇને દ્રૂપદી પ્રત્યે, ધરમે કર્યા ઉચ્ચાર ॥ ૨ ॥ રાજાને ત્યાં વાસ પુરીશું, પણ મુજને ચીંતાય; સરવેને શી રિતે સંઘરશે, ગરીબ વઇરાટ રાય ॥ ૩ ॥ તેમ છતાં સરવે સમાશે પણ વૃકોદરનો વેમ; ઘણું બોલવું ને ઘણું ખાવું, પરઘેર સમાય કેમ ॥ ૪ ॥ એવું સાંભળી ભીમ ઉઠયો, પરાક્રમી પ્રાણી કહાવ્યો, વ્રક્ષ તણુ એક થડ પાડીને, કોતરી કડછો બનાવ્યો. ॥ ૫ ॥ બોહોતેર મણનો બોજ તેમાં, લઇ આવિ પડયો પાય; પછી બોલ્યો ધરમ પ્રત્યે, સુણો યુધીષ્ટર રાય. ॥ ૬ ॥ વઇરાટ રાયને ઘેર રહીશું, કટી કશી બાંધિશું; એની સકળ સન્યા સારૂ, રાંધણું ત્યાં રાંધીશું, ॥ ૭ ॥ ઘણા માણસ મળીને રાંધે, તે બહુ બીગાડ થાય; એકજ હાથે બીગાડ ઓછો, માટે રાખશે રાય. ॥ ૮ ॥ માટે રહીશું ખાવા ખાઇશું, રાજાનું મન ઠરે; વળી બીચારો ભઠીઆરો તે, કદિ ભુખે નવ મરે ॥ ૯ ॥ માટે મારી ચિંત્તા ન ધરશો, કરશું રસોઇનું કામ; હવેથી ભીમસેન ન કહેશો, વિર વાલવો મુજ નામ ॥૧૦॥ ધરમ કહે સાબાશ વિરા, ટળી ગયો મુજ વેમ; બત્રીસ લક્ષણા અરજુન વિરા તમે કરશો કેમ ॥ ૧૧ ॥ તવ અરજુને ઉભા થઇને, ચણીયો પહેરી લીધો; ઇંદ્રની આપેલી ચુંદડી ઓઢી, ચુડો ધારણ કીધો ॥ ૧૨ ॥ ઉદોભવાની કહીને ઉભો, ધરી વ્યંઢળ વેશ; જુઓ બંધુ ઘાટ કેવો, કોઇ ન ઓળખે લેશ. ॥ ૧૩ ॥ ગામના છોકરા ભણાવિશું, કરશુ ગુરૂ પદ કામ; અરજુનજી મુજને નવ કહેશો, વ્યંડળ મહેતા નામ ॥૧૪॥ ધરમ કહે કે મનડુ માન્યુ, પુરણ પ્રગટયો પ્રેમ; સહદેવ જોશી ન થાશો રોશી, તમે કરશો કેમ. ॥ ૧૫ ॥ સહદેવ કહે વીરા મ્હારા, સાંભળો વાતનો પાયો, વઇરાટને ઘેર રહીશું, ચારશું એની ગાયો, ॥ ૧૬ ॥ ધરમ કહે ધ્યાન ન બેસે, ગાયો ચારે સહુ કોય; વઇરાટને ઘેર ગાયો હશે તો, ગોવાળ શું નહી હોય. ॥ ૧૭ ॥ સહદેવ કહે વીરા મા-

રી પાસે એક વીઘાય; ટકે શેર દુધ દેતી હોય તો, બશેર દેતી થાય ॥ ૧૮ ॥ તેથી રાખશો મુને, કરશું ગઉ રક્ષા કામ; સહદેવજી કોઇ ન કહેશો, પંથીજી મુજ નામ ॥ ૧૯ ॥ ધરમ રાજા કહે વારૂ વીરા, રહેજો ખુશાળ ખેમ; એ વરણાગીયા નીકુળ વીરા, તમે કરશો કેમ ॥ ૨૦ ॥ પહેરી ઓઢીને ફરતા ફરવું, તે ન ફાવે પરઘેર; એટલે નીકુળ વદીયા વાણિ, સાંભળો મારી પેર ॥ ૨૧ ॥ ભણાવશું રાજાના ઘોડા, મુજ કને વીઘાય, પચાસનું ટટવું ભણાવું, તે પાંચસેનું થાય ॥ ૨૨ ॥ માટે મુજને રાખશે રાજા, ઘોડારનું કામ કરશું, મન ગમતે અશ્વે બેશીને, બાગ બગીચા ફરશું, ॥ ૨૩ ॥ અમારે મન ગમતું થાશે, કરશું અશ્વનું કામ; નિકુળજી મને કોઇ ન કહેશો; બહાદુરજી માહારૂં નામ ॥ ૨૪ ॥ ધરમ કહે છે વારૂ વીરા, તુજપર પ્રગટયો પ્રેમ; એ પંચાળી બહુ રૂપાળી, તમે કરશો કેમ ॥ ૨૫ ॥ દ્રૂપદી કહે કંથ માહારા; રહેશું નગ્ર નીવાશી, રાણીના શેવા કરિશું, થાશું એની દાશી ॥ ૨૬ ॥ જ્ઞાન મારગ ઉપદેશ કરીશું, માટે રાખશે મને, વાળે વાળે પરોવવાં મોતી, તે વીદ્યા મુજ કને ॥ ૨૭ ॥ મુઠી ભરી મોતી મુખમાં ભરૂ, કેશની લટ મુખ લેઉં, વગર જોયે જીભ્યા વતિ મોતી પરોવી દેઉં ॥ ૨૮ ॥ એ ક્રીયા જોઇ રાખશે મુને, નહી રહું નીરાશી, દ્રૂપદિ કોઇ કહેશો નહીને, કહેજો સયંદ્રી દાશી ॥ ૨૯ ॥ ધરમ કહે મુજ મન માન્યું, ઓરે દ્રૂપદની તન; એટલે બોલ્યો ધરમ પ્રત્યે, વ્રકોદર વચન ॥ ૩૦ ॥ સરવેનું તો પડયું ઠેકાણું, સમાશે જેમ તેમ; ચાર ચાર ચાકર જોઇએ તમારે; તમે સમાશો કેમ ॥ ૩૧ ॥ ધરમ કહે મારી ચિન્તા ન કરશો, ખાઇ પી રહીશું ખુશી; રાજ્યગાદીના ગુરૂ બનીશું નામ કહેજો કીંક રૂશી ॥ ૩૨ ॥ રાજા અમારી ચાકરિ કરશે, ચીંતા ન ધરશો મન; પછી સરવે ભાઇઓ પ્રત્યે, ભીમ બોલ્યો વચન. ॥ ૩૩ ॥ આપણે સરવે એવું કહેવું, પાન્ડવ નીકળ્યા વન; અમે શેવક એમના ઘરના, રહેતાતા કુન્તી ભોવન ॥ ૩૪ ॥ પાન્ડવ સાથે નીકળ્યા અમો, દાસત્વ કરવા પુરૂં, કહેવું કે આ કીંક રૂશી, પાન્ડવની ગાદીના ગુરૂ. ॥ ૩૫ ॥ હું કહીશ કે ભીમનો ભીલ્લુ, ભીમ સાથે બાથ દેતા, અરજુનજી તમે એવું કહેજો, પાન્ડવના ઘરના મહેતા. ॥ ૩૬ ॥ સહદેવ કહે પાન્ડવ ઘરનો, ગાયો તણો ગોવાળ; નીકુળ કહેજો ઇંદ્રપ્રસ્તમાં, અશ્વ તણો રખવાળ. ॥ ૩૭ ॥ સતી તું એમ કહેજો, હું દ્રૂપતીની દાશી; પાન્ડવ સાથે અમે સરવે થયાં

હતા વન વાસી ॥ ૩૮ ॥ પાંન્ડવ સઉને સુતા મુકીને ગયા છાનો વાસ કરવા, અમે સઉ તમારે ત્યાં આવ્યાં, એક વરસ પેટ ભરવા. ॥ ૩૯ ॥ સરવે રાખવી એક બોલી, જણાવવી સુજાત; હવે સાંભળ દ્રુપતી સતી તુને કહુ એક વાત ॥ ૪૦ ॥ તું જાય વઇરાટની સભામાં બેઠો હશે ત્યાં ભુપ; તુને રાખે તવ તારે કહેવું, જો રાય મુજમાં રૂપ. ॥ ૪૧ ॥ માટે મુજ પર કોઇ પ્રાણી, કુદ્રષ્ટી કહિ કરશે, તો તે પ્રાણી નહી જીવવાનો, વગર મહોતે મરશે ॥ ૪૨ ॥ મારે માથે પાંચ ગાંધરવો છે, તે બહુ કરશે કેર; કુદ્રષ્ટીએ જોનારાને, મારી નાંખશે ઠેર. ॥ ૪૩ ॥ પાળ એવિ બાંધજે પેહેલેથી; કોણ દ્રષ્ટે જોનારો, કદાપી કો કુદ્રષ્ટ કરે, તો હું ગાંધરવ તારો. ॥ ૪૪ ॥ દ્રુપતી કહે વારૂ સ્વામીજી, એમ કહી પડી પાય, ભીમ કહે કે એકે એકે, થાઓ હવે વિદાય ॥ ૪૫ ॥ મ્હોટા ભાઇ તમે પધારો, ઓરે યુધિષ્ટીર રાજા; હવે તો વહાણું વાયું છે, ઉઘડેલા દરવાજા ॥ ૪૬ ॥ ॥ વલણ ॥ દરવાજા ઉઘડયા હશે, માટે પધારો ભ્રાત; કહે વલ્લભ તવ ચાલીયા, સમરી દીનાનાથ.

કડવું ૨ રાગ સોહયણીનો દોહરો.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સુત સતીના અતી સત્યવાળા, સમરે અસરણાસરણ; ધરમે ઉઘડતે દરવાજે, નગ્રમાં મુકયો ચરણ ॥ ૨ ॥ તવ ગામમાંથી રોગ નાઠા, વિપ્રીત વ્યાધી જાય; અકાળ મ્રત્યુનાં મડદાં પડેલાં, તેતો બેઠાં થાય ॥ ૩ ॥ ઝડપથી જમકીંકર નાઠા, નાઠા અધરમ પાપ; કુબુધ્ધી બધા નગ્રની નાઠી, ધરમ ચરણ પ્રતાપ ॥ ૪ ॥ મનુશ માત્રનાં મનડાં ફરીયાં. ચોરે મુકયું ચોર કરમ; ગુણકાએ ગુણકાપણું મુકયું, સઉને વહાલો શુભ ધરમ. ॥ ૫॥ એ રીતે ફરિ સરવની વૃતી. જેને તે લાગે પાય; વઇરાટ રાયને ઘેર આવ્યા, પોતે ધરમરાય ॥ ૬ ॥ વઇરાટે તેજશ્વી દીઠા, દોડતો આવ્યો બાહાર, પધારો કહીને આસન આપ્યું; કીધા નમસ્કાર. ॥ ૭ ॥ કહો મહારાજા કયાંથી પધાર્યા, કોણ છો તે કહો મરમ; તવ યુધીષ્ટર એમ બોલ્યા, હું તો રાજા ધરમ. ॥ ૮ ॥ પાન્ડવની ગાદીયે બેસનારો, સદા રેહેનારો ખુશી; તુજ ઘેર આવ્યો છું પેટ ભરવા, નામ હાલમાં કીંક

રૂશી. ॥ ૯ ॥ દ્વાદશ માસ રેહુ તુંજ ધામે; જો તારો પ્રેમ; તવ શક્તિના વરદાન વડે, વઇરાટ સમજ્યો એમ. ॥ ૧૦ ॥ ગાદીના ગુરૂ હશે પાન્ડના, ધરમરાજા જેવા; આ પુરૂશ મારે ઘેર કયાંથી, રાખીને, કરૂં શેવા. ॥ ૧૧ ॥ એમ ધારીને વઇરાટ બોલ્યો; આ તમારૂં ભોવન, ઘર ગામ રાજપાટ સઘળું તમારૂં, મુને કરો પાવન, ॥ ૧૨ ॥ વળી તમારી આગ્ના પાળું, ઓરે મારા નાથ; ધરમ કહે ચાલ્ય સભામાં કહિને લીધો સાથ. ॥ ૧૨ ॥ બેઉ જણા ગયા સભામાં, વઇરાટને સત્યવાદી; ધર્મને સારૂ સ્થાપન કીધી, રાજ્ય ગુરૂની ગાદી ॥ ૧૪ ॥ તે પર બેઠા ધરમરાજા, વાર થઇ ઘડીચાર; એટલે ભીમે કહ્યું અરજુનને, મેહેતાજી થાઓ તૈયાર. ॥ ૧૫ ॥ એટલે અરજુન ઉઠી ચાલ્યો; નગ્ર વિશે જયાં ધસે; તવ વ્યંઢળનું રૂપ દેખીને, નગ્ર તણા લોક હસે. ॥ ૧૬ ॥ ટોળે ટોળાં જોવા મળીયાં, વંઢળનું રૂપ ભારે છોકરાં કેડે તાળીયો પાડે, રેણું ઘણી ઉછારે, ॥ ૧૭ ॥ કેડે કરે સરવે કીકીઆરી, અરજુન ચાલ્યો જાય; ઉંદો ભવાની કહીને પેઠો, રાજ્ય સભાની માંય. ॥ ૧૮ ॥ ધરમને નમસ્કાર કીધો, વઇરાટને જુહાર; એટલે વૈરાટ રાજાએ પુછ્યું, કોણ કયાંના રેહેનાર. ॥ ૧૯ ॥ અરજુન કહે ઇંદ્ર પસ્તના, પાંડવ પાસે રહેતા, અભીમન્યુને હું ભણાવનારો, નામ છે વ્યંઢળ મેહેતા. ॥ ૨૦ ॥ બાણ વીધા હું જાણું સારી, ભણાવું તારો તન; પાન્ડવ સાથે અમે નીકળ્યા, 'દ્વાદસ વરસ વન. ॥ ૨૧ ॥ આ કીંકરૂશી જોડે હતા ત્યાં, ગાદીના ગુરૂ માહારાજ; અમને સુતા મુકી ગયા પાંડવ, છાનાં રેહેવાને આજ. ॥ ૨૨ ॥ રૂશી માહારાજા અહીં પધારયા, હું પણ આવ્યો આંય; નિશાળ કરી બાળ ભણાવું, તારા નગ્રની માંય. ॥ ૨૩ ॥ બાર મહીના ઉદર ભરવું, ગામમાં નિશાળ થાપી, વઇરાટ કહે વાંધાશાળા, તમોને રેવા આપી. ॥ ૨૪ ॥ મોટાના ઘરના મુજ ઘેર કયાંથી, કહી કરયા વીદાય, અરજુને નીશાળમા વાસ પુર્યો, એવે બે ઘડી થાય. ॥ ૨૫ ॥ ભીમ કહે કે સહદેવ જોશી, હવે પધારો તમો; સરવેના, ગયા પછી ત્યાં, છેવટે આવશું અમો. ॥ ૨૬ ॥ એટલે ઉઠયા સહદેવ જોશી; વનકુળની કટી બાંધે; એકજ હાથમ ટીપણું ઝાલ્યું જેષ્ટીકા લીધી ખાંધે. ॥ ૨૭ ॥ ગામ વીશે ગયા, રાજય સભામાં, ધર્મને નમસ્કાર; પછી વઇરાટની સામુ જોઇ, પોતે કર્યો જુહાર. ॥ ૨૮ ॥ સહદેવજીને પુછવા લાગ્યો, જે વઇરાટ ભુપાળ; તેને ઉત્તર જોશીએ દીધો, પાન્ડવના ગોવાળ. ॥ ૨૯ ॥ હુ છું સહદેવજીને

સનેહી ચારતો એમની ગાય; ટંકે શેર દુધ દેતી હોય તે, બે શેર દેતી થાય ॥ ૩૦ ॥ એવિ વીધા છે મુજ પાસે, જોતીશનો અભ્યાસ; તમ ઘેર રહી ગાયો ચારૂં; પેટ ભરૂં બાર માસ ॥ ૩૧ ॥ ગાયો ચારયા વ- ણ નહી કરૂ બીજું, પંછીજી મ્હારૂં નામ; વૈરાટે સોંપી ગૌશાળા, જાઓ કરો એજ કામ ॥ ૩૨ ॥ શહેદેવજી ગૌશાળામાં ગયા, બે ઘડી થઇ વાર; ભીમસેને મોકલ્યા નીકુળને; નગ્ર વીશે નીરધાર ॥ ૩૩ ॥ નીકુળજી જઇ ઉભા સભામાં, કહી હકીકત તે ઠામ; હું તો ઘોડા ભ- ણાવી જાણું છું, બાહાદુરજી મારૂં નામ ॥ ૩૪ ॥ તવ વઇરાટે હય શાળા સોંપી, જઇ રહ્યા નીકુળ સાર: એટલે ભીમે આજ્ઞા આપી, હવે જા દ્રૂપદી નાર ॥ ૩૫ ॥ દાંતે છેડો ઘાલીને ચાલી, ગઇ સભા ના માંય; વઇરાટને જુહાર કીધો, ધરમને લાગી પાય ॥ ૩૬ ॥ વઇરાટ રાયે હાથ જોડયા, ધન ભાગ્ય મ્હારૂં હોય; જગદંબા જોગણી જેવી, બોલ બાઇ તું કોણ ॥ ૩૭ ॥ દ્રૂપદી કહે ઓરે રાજા, હાલ હતી વન વાશી; સયંદ્રી છે નામ મ્હારૂં, દ્રૂપતી સતીનિ દાસી ॥ ૩૮ ॥ તેતો ગયા છાનાં રહેવાને, માટે હું અહીં આવી; વળી દીઠા કીંક રૂશીને, રેવાની ઉલટ લાવી. ॥ ૩૯ ॥ બાર મહીના પેટ ભરવું છે, જો હોય રાખ્યાની પ્રીતી; રાણીને ઉપદેશ કરીને, શીખવું શેવા નીતી. ॥ ૪૦ ॥ વઇરાટ રાજા એમ બોલ્યો, સોંપ્યું તને ઘરબાર: દ્રૂપતી કહે વારતા બીજી સાંભળો રાજ કુમાર. ॥ ૪૧ ॥ મ્હારા શરીરનું રૂપ ઘણું છે, કામીને કરે કેર; મારા સામી કુદ્રષ્ટી કરશે, તો તે મરશે ઠેર ॥ ૪૨ ॥ મારી સાથે પાંચ ગાંધરવ છે, તેમાંનો કોઇ એક મારે; તે તમને પહેલું કહુંછું, વઇરાટ બોલ્યો ત્યારે ॥ ૪૩ ॥ તું તો મારી બ્હેન ધરમની. કોણ કુદ્રષ્ટી જોશે; તે કરતાં જોશે તે મરશે, તેમાં માને શું દોશે. ॥ ૪૪ ॥ એટલે વઇરાટ રાયનો સાળો, જેષ્ટ કૈચો પ્રધાન; સો ભાઇની છે સું- હીર જોડી, એક માના સંતાન. ॥ ૪૫ ॥ સહુથી મોટા પ્રધાન થયે- લો, કુદ્રષ્ટીનો તેહ, દ્રૂપતીના સામુ જોઇ રહયો છે, વીકારવંતો એહ. ॥ ૪૬ ॥ તેણે સાંભળી સતીની બીના મનમાં વીચારયું એમ; શેના ગાંધરવ શું મારતાતા, મીથ્યા ઘાલે છે વેમ ॥ ૪૭ ॥ ઠીક છે કયાં જાશે આવેલી, એવી કબુદ્ધી થઇ, વઇરાટ રાયે મોકલી તે, દ્રૂપતી ઘરમાં ગઇ. ॥૪૮॥ વઇરાટ રાયની રાણી સુદક્ષણા, દ્રૂપતીને પડી પાય, પધારો બાઇ તમારે પુન્યે, શુભ મતી મુજ થાય ॥ ૪૯ ॥ એમ કહી માન્ય દેઇ બેસાડી આ બધું તમારૂં ધામ; હીંચોળા ખાટે હીંચ્યા કરો, કરવું નહી કાંઇ કામ

॥ ૫૦ ॥ એ રીતે શુભ સતી સમાણિ, એવે થઇ ઘડી ચાર; છેવટ ઉઠયો સુત વાયુને, જાવા થયો તઇયાર ॥ ૫૧ ॥ કટી બાંધે કડછો ખાંધે લઇને ચાલ્યો સુબો; દરવાજાનિ લગભગ આવી, વીચાર કરવા ઉભો ॥ ૫૨ ॥ પહેલ વહેલો જાઉ ગામ વીશે, હું રહુ કુશળખેમ; ખંડણી ભરનારા રાજાની, કમાનમાં પેસુ કેમ ॥૫૩॥ વળણ,॥ કેમ પેસુ કમાનમાં, એમ કરયો વીચાર, કહે વલ્લભ કોટ કુદવા; થઇ ગયો તઇયાર.

કડવું ૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ વાલવાજીએ અળગા રહીને દડબડ મુકી દોટ; છલંગ મારી ઉછળ્યો તે, કુદી પડયો કોટ. ॥ ૨ ॥ આભ પડે એમ અવની પડીયો, ધરણ ધરૂજી માઠી; પાણીની ભરનાર પાણીઆરીયો તે, બેડાં ફોડીને નાઠી ॥ ૩ ॥ આખા ગામમાં બુમ ચાલી સઉનો વાંકો દીન કહાવ્યો; ખાંધ ઉપર છે કડછો મોટો, કડછા દઇતજ આવ્યો ॥૪॥ હવે ગામનું આવી બન્યુ, સહુ લોકના જીવ જાશે, સહુ પ્રાણીને ઝાલી ઝાલીને, કડછે ચઢાવી ખાશે ॥ ૫ ॥ એવો બહુ ચાલ્યો બોંબાટો, નાસે લોકનાં ટોળાં; વ્રકોદર ગમ્મત કરવાને, દેખાડે દાંત ને ડોળા. ॥ ૬ ॥ તેમ તેમ સરવે ત્રાસેને ત્રાસે, બોંબાટ ઠામો ઠામ; ભીમે જાણ્યું કે ગામ શું જાણે, કરવું માહારે નામ ॥ ૭ ॥ એમ જાણી બજારમાં ચાલ્યો, ધાણી ચણા શેવો ભાળે; તેના ખોબે ખોબા ભરીને, મારગમાં ઉછાળે. ॥૮॥ કોણજ એના સામું બોલે, કોણ જઇ કર ઝાલે; મીઠાઇની દુકાન દેખે ત્યાં; મીઠાઇમાં મુખ ઘાલે ॥ ૯ ॥ ભાવે તે ચાવે મઝા ઉડાવે, બહુ કીકીઆરો થયો; પછી પોતે ઘુમતો ઘુમતો, રાજ્ય સભામાં ગયો ॥ ૧૦ ॥ ખંભ ઠોકી કે ધમ ધમીસભા, ડરૂજ્યો વઇરાટરાય; વાયુનંદન યુધિષ્ટરને પ્રેમે લાગ્યો પાય, ॥૧૧॥ વઇરાટ કહે એ કીંકરૂશી, આ કોણ છે બળવાન ધરમ કહે ભય ન ધરતો, શુભ મતી રાજાન, ॥ ૧૨ ॥ શરમાય શાને પુછ મન માને, બોલ્યો વઇરાટ રાય: કોણ તમે છો કયાંથી આવ્યા, તવ ભીમ બોલ્યો ત્યાંય ॥ ૩ ॥ ઈંદ્રપ્રસ્તનો હું રહેવાશી; રસોઇનો કરનારો; ભીમસેન કેરો ભીલ્લુ હું છું, શાખો ગામમાં મારો ॥ ૧૪ ॥ દ્વાદશ મહાના તુજ ઘેર આવ્યો, ભરવા પાપી પેટ; સકળ સેન્યનું રાંધણું રાંધુ; એકલો કરૂ વેઠ. ॥ ૧૫ ॥ વઇરાટ કહે ભલે પધાર્યા, કયાંથી

આવ્યા હાવા; ભીમ કહે તે તો ખરૂં પણ, કેટલું આપો ખાવા. ॥ ૧૯ ॥ વૈરાટ કહે કેટલું ખાશો, મોઢે માગી લ્યોને; તમોને તો નહીં જવા દો; સુખરૂપે આંહિ રહોને ॥ ૧૭ ॥ ભીમ કહે રાંધણું રાંધિશ પણ, નહી કરૂં તારી પળશી; હમેશાં મારે ખાવાને, અન જોઇએ સોળ કળશી ॥ ૧૮ ॥ વઇરાટ રાજાએ પોંચો કરડ્યો, એ નહી મારી હામ; એ રીતે ખવરાવું તો તો, વેચુ ઘરને ગામ. ॥ ૧૯ ॥ નથી મારૂં એ ટલું ગજું, માટે હું નહી રાખું; ભીમ કહે રાખે નહીં તો, તુજને મારી નાંખું. ॥ ૨૦ ॥ ધરમ રાયે સાન બતાવી, શું ડોળા દેખાડી ખાય; એટલા- માં દ્રૂજીને બોલ્યો, પોતે વઇરાટ રાય. ॥ ૨૧ ॥ એશીઆળ મારી તમે ન કરશો, કશી ન કરશો પળશી; હમેશાં આપીશ ખાવાને, અન તમને બાર કળશી. ॥ ૨૨ ॥ રસોઇમાં જે કાષ્ટ બળે તે લાવવાં ત- મારે શીર; વ્રકોદર કહે કબુલ મારે, શોશે નહીં રહીશ ॥ ૨૩ ॥ પણ રાજા ગભરાતો નહીં તું, ખુશીથી ખવરાવો અમને; તેનો બદલો બહુ વળવાનો, કોઇ વેળા ગુણ તમને. ॥ ૨૪ ॥ વઇરાટ કહે વારૂ વાલ્લાજી, કહીને રસોડું આપ્યું; છયે જણા સમાણાં ગામમાં, હેત અતિ મન વ્યા- પ્યું ॥ ૨૫ ॥ ધરમરાજા કહે રાજસભામાં બીજું નહી ભાવન; એક વે ળા વઇરાટને ધામે; કરી આવે ભોજન. ॥૨૬॥ રાજ્ય બધુ પોતે ચલાવે શુભ કરે છે ન્યાય; નગ્ર તણા સરવે પ્રાણીને, આનંદ ઉર ન માય. ॥ ૨૭ અરજુનજી નિશાળ ભણાવે, ગામનાં છોકરાં આવે; ઓત્રા કુંવરી ઓત્રા કુંવરને, વ્યંડળ જઇ તેડી લાવે ॥ ૨૮ ॥ વઇરાટનાં એ પુત્રને પુત્રી, તે પણ ભણે વિદ્યાય; રાત દહાડો નિશાળમાં રહે છે, ઇંદ્ર નો અરજુનરાય. ॥૨૯॥ સહદેવ રાજાની ગાયો લઇને, વન વગડામાં જાય પીંપળા કેરૂં વ્રક્ષભલેરૂં, ગોડી ગુફા કરિ ત્યાંય ॥ ૩૦ ॥તેની મહિ ઉતરીને બેસે સહદેવ સતી સંતાન; આખો દિવસ બેઠા બેઠા, ધરે હરિનું ધ્યાન. ॥૩૧॥ સાંજ પડે તવ ગાયો લેઇને, નગ્ર વાંશે એ જાય; ગોવાળીઆ સહુ એમના વંશામાં, પંછીજીના ગુણ ગાય. ॥ ૩૨ ॥ નીકુળજી ન્હા- ણામાં ઉઠે, લે મન ગમતો તોખાર; ઉપર બેસી બાગ બગીચે, ફરી આવે લગાર. ॥ ૩૩ ॥ એ રીતે સેંલ કરે છે, પેહેરયાં ઓઢયાની મતિ; સુદ્રષ્ણાની પાસે રહે છે; સંયદ્રી દ્રૂપતી. ॥ ૩૪ ॥ રાણીને રીતી શીખવાડે, કરવા સુંદીર શેવા; ઉપદેશ કરી શ્રદ્ધા બેસાડે, સમરાવે દેવાધિ દેવા ॥ ૩૫ ॥ વ્રકોદરે રસોડામાં, રાંધવાની રીત રાખી; પેહે- લાંનાં હતાં ચુલા ચુલ્યો, તે સહુ પૂરી નાંખી. ॥ ૩૬ ॥ મોટી મોટી બે-

તમણે ખોદિ, બનાવી લાંબી ચારી; વચમાં છુટી જગો રાખી, થાય પોતાની પથારી ॥ ૩૭ ॥ ચાર ક્ષોણી સૈન્ય વઇરાટનુ છે, તેનું ખીચડુ આવે; એટલે ભીમસેન લાંબી ચારિએ, સળગાવી પાત્ર ચઢાવે ॥ ૩૮ ॥ વચમાં સોડો તાણીને સુએ, પણ બધે સુરતા રાખે; પીમ્મળથી કાચું પાકું પરખી, પગવતે ઉતારી નાખે. ॥ ૩૯ ॥ દસ વીસ દહાડે જાય વગડામાં, ઝાડ ઉપાડી લાવે; વિસ દિન રંધાય એટલાં કાષ્ટો, એકજ ફેરે આવે. ॥ ૪૦ ॥ વળી રસોડામાં રાત્રીએ સુએ, નાસ્કોરાનો વા જાય; તેથી તે છાપરાના નળીયાં, ઉચા નીચા થાય. ॥ ૪૧ ॥ જાણે ટ કોરખાનું વાગ્યું, ઘણો ભયંકર ભુપ; વાલવાનું નામ સાંભળે કે, રડતા બાળક રહે ચુપ ॥ ૪૨ ॥ એ રિતે પાંચ ભાઇને નારી, રહ્યાં છે સુખ રૂપે; ચાર મહિને હિસાબ ગણીયો, હસ્તીનાપુરનો ભુપ. ॥ ૪૩ ॥ વરસ ત્રણસેં સાઠ દીવસનું, પુરે પુરૂ ગણ્યું રાય; પુરૂશોતમ માસ જુદા ગણીયા; એમ કરયો અન્યાય. ॥ ૪૪ ॥ શકુની મામાને વારતા કરી, આ પણ આળશે રહ્યા; કુન્તી નંદનને વન ગયે; દ્વાદસ વરસ થયાં ॥ ૪૫ ॥ ગુપ્ત રહેવા ગમે ત્યાં ગયા હશે, કરયું હશે ફાવે તેમ; આપણે અતિ ભુલ ખાધી, પત્તો લાગશે કેમ ॥ ૪૬ ॥ મામો કહે ચીંતા નવ ધરતો, તું સહુનો શીર છત્ર; જ્યાં હશે ત્યાં પ્રથવી વીશે, લખો દેશોદેશ પત્ર ॥૪૭॥ સહુ રાજાને એવુ લખવું, જ્યાં જ્યાં પોતાની ધરતિ; વસ્તી વગડો ડુંગર દરીયો શોધ કરવી ફરતી ॥ ૪૮ ॥ પાન્ડવનો ખરો શોધ કરીને, અમને મોકલવું લખી; નહિ તો દુરીયોધન થશે ક્રોધે, માટે કરજો નક્કી. ॥ ૪૯ ॥ તેમાં જો ફેરફાર પડશે, તો રાજ છીનવિ લેશું; વળી તેના કુટુંબ સાથે, ઘાણીએ ઘાલી દેશું. ॥ ૫૦ ॥ એ રીતે પત્રો લખીને મોકલો દેશો દેશ; એટલે ખરી ખબર કાહાડી, લખશે સહુ નરેશ ॥ ૫૧ ॥ દુરીયોધન કહે લખો ત્યારે, તે વણ નહી કામ થાય; ચોરાસી સહસ્ર પત્ર લખાવ્યા, મામાયે સભા માંય. ॥ ૫૨ ॥ પછી દેશે દેશ પહોચ્યા, ક્ષણુ ન લાગી વારઃ સહુએ પોતપોતાની હદ સોધિ, લખીયા સમાચાર ॥ ૫૩ ॥ વઇરાટ નગર પત્ર આવ્યો, વંચાવ્યો કીંક રૂશી, પુછવા લાગ્યો વઇરાટ રાજા, ગુણ ગંભીર થઇ ખુશી. ॥ ૫૪ ॥ ઓ માહારાજા કેમ કરીશું પાન્ડવની કયાં પેર; તમે તો પાન્ડવના ઘરના, પાન્ડવ નહી મુજ ઘેર. ॥૫૫॥ તે માટે કેમ કરૂં મ્હારાજા, બોલ્યા ધરમરાય; તને સુજે તેવું કર તું; મુને ન પુછીશ કાંય. ॥૫૬॥ વઇરાટ રાજાએ પત્ર લખીઓ, જાણજો છત્રપતિ; કુન્તી નંદન પાન્ડવો તે, અમારા ઘર નથી. ॥ ૫૮ ॥ એ રીતે

દેશ દેશાન્તરના, કાગળ પહોચી ગયા; દુરીયોધન કહે જુઓ મામા, પાન્ડવ તે કયાં રહયા ॥ ૫૭ ॥ વળણ ॥ વળતું મામો બોલીયો ધિરજ ધર તું રાય; વદે વલ્લભ મામે કહ્યું, કાહાડું એક ઉપાય.

કડવું ૪ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વઇશમ પાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; કહ્યું શકુની મામે એમ, જોવું પાન્ડવ ન જડે કેમ ॥ ૧ ॥ એણે પાન મંગાવી લીધું; ભરી સભામાં બીડું કીધું; પછી તેડાવ્યા મલ્લ લોક, આવી ભેળા થયા અથોક ॥ ૨ ॥ કહ્યું મામાએ બીડું ખાય, સોધ પાંડવની લેવા જાય; કરે એટલું જે કોઇ કાજ તેને એક આની દેઉં રાજ. ॥ ૩ ॥ સહુ મલ્લે વીચારયું એમ, જાય તે નાવે કુશળ ખેમ; એવે જેમલ્લ કબીરા જેહ, મલ્લ થઇ રહયો છે તેહ ॥ ૪ ॥ ભીમે વાળ્યમાં નાંખ્યા જયારે, તેમાંથી તે ઉગરી ગયો ત્યારે; તેતો રહયો જે ત્યાં મલ્લ થઇ, એણે વીચારયું મન માંહી ॥૫॥ શોધ્ય સોધન મારે કરવું, જયારે ત્યારે એકવાર મરવું, જો હુ શોધ લઇને આવું; તો તો રાજ્યની લહેર ઉડાવું ॥ ૬ ॥ શોધ કરતાં જો થાશે મરવું, તો તો જાશે દાસત્વ કરવું; એવું જાણીને બીડુ લીધું એણે મુખમાં મુકી દીધું. ॥ ૭ ॥ તવ મામે શાબાશી દીધી, એને મોકલવા પેર કીધી; લીધું તાંબાનું પત્ર એક, તેમાં શકતાઇ લખી છેક ॥૮॥ આતો છત્રપતીનો જોધ, લેવા આવ્યો પાંડવની શોધ; એને ખાવા પીવાની સોઇ; રાખજ્જે ક્ષત્રી સહુ કોઇ ॥ ૯ ॥ કરી દેવો પાંડવનો તપાસ, પોતાની હાથમાં હોય વાસ, કદી પોતાની -હદયમાં ન હોય; તોતો કામ કરજ્જે સહુ કોય. ॥૧૦ ॥ સોનાનું એક પુતળું કરી, દેજ્જે મલ્લને ઉલટ ધરી, સવા મણ સુવરણનું થાય, એવું આપજ્જે લાગીને પાય ॥ ૧૧ ॥ એવું લખ્યું પત્રની માંય, મલ્લ તૈયાર થયો ત્યાંય, એનો બળવંતો છે આંધી, સોમણ લોહની સાંકળ બાંધી ॥ ૧૨ ॥ કહેડે બાંધીને ભાલો ઝાલ્યો, પત્ર કોટમાં બાંધીને ચાલ્યો, તવ રાય વદો વચન, પુછયું મામાને દુરીયોધન ॥ ૧૩ ॥ મામા પુતળું લેવા લખ્યું કેમ, તે તો ટાળો તમે મારો વેમ, બોલ્યો શકુની મામો વાણ, તું તો સાંભળ ચતુર સુજાણ. ॥ ૧૪ ॥ જેને ત્યાં હશે પાંડવ પાંચ, પુતલું દેતાં ઘાલશે વાંચ; આપવા દે પુતળુ એહ, નવ ખોયું ક્ષત્રી પણું તેહ ॥ ૧૫ ॥ માટે નહી આપવા દે કો કાળ, તેથી સમજી શું ભુપાળ; બોલ્યો દુરીયોધન ખુંખારી, મામા તુજ બુદ્ધીની

બલીહારિ. ॥ ૧૬ ॥ પછી મલ્લને આજ્ઞા દિધી, તવ જેમલે રટણ કીધી, મલ્લ પહેલો ગયો અંક દેશ, બેઠો સભામાં જ્યાં નરેશ ॥ ૧૭ ॥ ડોકમાં પત્ર જેમ લખેલું, મલ્લે છાતી ઉપર રાખેલું; તેતો વાંચી જોયું અંકરાય દીધો આવકાર સભાની માંય ॥ ૧૮ ॥ દીધું ખાવા આણંદ ભેર; કીધી કનક પુતળાની પેર, સવામણનું પુતળું ઘડાવિ, આપ્યું મલ્લને ઉલ્લટ લાવિ ॥ ૧૯ ॥ મલ્લ લેઇ ત્યાંથી સંચરીયો, વળી બીજે દેશ પરવરીયો; જેને તે રાજા વાંચે પત્ર, આપે સુવરણ પુતરૂં તત્ર ॥ ૨૦ ॥ એમ પુતળાં લેતો જાય, એમ બોતેર ભેગાં થાય; બોહોતેર સવા નેવું મણ સોનું, લીધું બોહોતેર ક્ષત્રી લોકનું ॥૨ ॥ એવે દ્વારીકાં નગરી આવિ, મલ્લ ગયો વિચાર લાવી; કૃષ્ણ બળ.વ એમના સગા, માટે કાંઇ કરયા હોય દગા ॥ ૨૨ ॥ માટે અહી કરૂં તપાસ, પછી જાવું બીજાની પાસ ॥ ૨૩ ॥ એવો મલ્લે કરયો મનસુબો, જઇ જાદવ સભામાં ઉભો ॥ ૨૪ ॥ બેઠા બળદેવ જુગદાધાર, પત્ર વાંચ્યું સભામાં તે વાર; બોલ્યા બળદેવજી મુખ એમ; લખ્યો પત્ર તોયે આવ્યા કેમ ॥ ૨૫ ॥ નથી પાંડવ અમારે ઘેર, મોકલ્યો છે જુવાબ ભલી પેર, મલ્લ કહે આ લખાણ જોઇ, આપે છે પુતરૂં સહુ કોઇ ॥ ૨૬ ॥ તેથી પુતરૂં તમે આપો, છત્રપતીનું વચન સ્થાપો; બોલ્યા બળદેવ સુણ મુંઢ મતી, અમે ખંડણી ભરતા નથી. ॥ ૨૭ ॥ એના તાબાના નહિ અમે, આપીયે નહી કાંઇ કો સમે; માટે પુતરૂં મળવાનું નથી, મુંઢ મીથ્યા મરે છે મથી. ॥ ૨૮ ॥ તવ જેમલ્લ મલ્લ બોલ્યો એમ, મુંઢ મુઢ કહો છો કેમ; સોનું દેવાની હોય ન શુધ, તો તો મુજને આપો યુદ્ધ ॥ ૨૯ ॥ તવ બળદેવને ક્રોધ લાગે, નીચ કીંકર શું યુદ્ધ માગે; એનું છેદી નાંખું શીશ, ત્યારે બોલ્યા શ્રી જુગદીશ ॥ ૩૦ ॥ ધરો શાન્તી અંતઃકરણ, એનું ભીમ હાથે છે મરણ; માટે તમે ન મારશો ઠેર; કરો નાંખી દેવાની પેર ॥ ૪૧ ॥ તવ હલધરે ખેલ લડાવ્યો, મલને હલની અણીયે ચડાવ્યો; બલ કરીને ફેંકયો ગગન. પડયો વઇરાટ નગ્ર તે દીન. ॥૩૨॥ પડયો ભાગોળે થઇ બેભાન, આવી બે ઘડીયે શુદ્ધ સાન; જાણ્યું બોલ્યો હોત વિશેશ, તો જીવતો ન રેહેત લેશ ॥ ૩૩ ॥ હવે આ ગામમાં હું જાઉં લેઇ સીધું ને રાંધી ખાઉં, પછી પુરૂં લઇ જાઉં બીજે, એમ ઉઠયો જવા મન રીજે ॥ ૩૪ ॥ પછી વઇરાટ નગ્રની માંય, ગયો રાજ્ય સભા છે ત્યાંય, ઉભો પત્ર ધરીને જ્યારે, વાંચ્યું વઇરાટ રાજાએ ત્યારે ॥ ૩૫॥ એવે સમે છજામાં કરૂપતી, તેણે પણ વાંચ્યું શુભ મતી; જોયું કે અમારી શોધ આવિ, હવે તો પ્રભુ લે બચાવી.

॥૩૬॥ તેવું વાંચ્યું ધરમરાય; તેથી ચીતમાં ચીંતા થાય; બેઠો છે કઇઓ પ્રધાન,તેનું લાગ્યું દ્રૂપતીમાં ધ્યાન ॥૩૭॥ એતો ખુંખારી હોઠ બચકારે;સામું જોઇ આંખો મચકારે, એવે બોલીઓ વઇરાટ રાય, ફ્રીંકરૂશીને લાગી પાય ॥ ૩૮ ॥ આતો મલ્લને પુતળું દેવું, માટે રજા તમારી લેઉં; બોલ્યા ધરમરાય શુભ મતી, એને પુતળું દેવું નથી ॥૩૯॥ ત્યારે વઇરાટ કહે મહારાજા, છત્રપતીની ટુટે ન માઝા; હું તો એના તાબાનો પ્રાણી, મહારૂં ઘર કરે ધુળધાણી ॥૪૦॥ બોલ્યા ધરમ ભવીશ તારૂં, પાળવું પડશે વેણ માહારૂં; તવ બોલીયો વઇરાટ રાય,થાઓ જેમલ મલ્લ વીદાય ॥૪૧॥ અમે પુતળુ દેવાના નથી, ત્યારે મલ્લ ક્રોધે થયો અતી; બોલ્યો વીપ્રીત થઇ તુજ બુધ; કર વઇરાટ મુજ સંગ યુધ ॥૪૨॥ ત્યારે દ્રૂજ્યો વઇરાટ રાય, કહો મહારાજા હવે કેમ થાય; બોલ્યા ધરમ તે તો તું જાણે, તવ રાજા ઉદાશી આણે ॥૪૦॥ નથી કઇયાનું વાતમાં ધ્યાન, થયો દ્રૂપતીમાં ગુલતાનું; કરયો દ્રૂપતીએ વીચાર, રડયા દુષ્ટને ખવરાવુ માર ॥૪૩॥ એમ જાણી કઇયા સામું જોયું, કઇયે જાણ્યું હવે મન મ્હોયું; એ તો હરખી ગયો મન સાથ, હસ્તે મોઢે મુછે ધરયો હાથ ॥૪૪॥ તવ કરી દ્રૂપદીએ સાન, મલ્લ જેવા તમે મસ્તાન, ઉઠો મેઘની પેરે ગાજો, મન મુકીને એને બાઝો ॥૪૫॥ તવ કઇયાએ જાણ્યું એમ, થયો સયંદ્રીને પ્રેમ; મલ્લને બાઝુ તો ખુશી થાય, બરોબર મને વશ બની જાય. ॥૫૬॥

રાગ ઝડપનો દોહરો.

એવું સમજી કઇયાજીએ,વીપરીત કીધી બુધ;ગુલામ મલ્લ તું રાજા સાથે,શું માગે છે યુધ. ॥૧॥ તું તારા મનમાં શું સમજે, થાશે કાળો કેર; હમણાં હું ઉભો થઇને, મારી નાંખું ઠેર ॥૨॥ મલ્લ કહે કે તું, આવ ત્યારે, વઢીએ સભામાંય, તવ કઇયોજી ઉભો થયો, થનાર હોય તે થાય ॥૩॥ મનમાં મલ્લનો ભય છે ભારે; હઇયું બહુ ચોળાય; ઉંચુ નિચું દ્રૂપદી સામું, પોતે જોતો જાય. ॥૪॥ પછી સતીયે સાન કીધિ, છો સુરા સરદાર; મીથ્યા ચાળા કેમ માંડયા, શાને કરો છો વાર ॥ ૫ ॥ એટલે પાછું તાન ભરાયું, ઉભો થઇને ગાજ્યો; બાંયો ચઢાવી દ્રૂપદી સામું, જોઇ મલ્લને બાહાજ્યો. ॥ ૬ ॥ તેવોજ મલ્લે મહા બળ કરી, બોચીમાંથી ઝાલ્યો; માથા ઉપર ફેરવીને, તરત બગલમાં ઘાલ્યો. ॥ ૭ ॥ બળ કરીને મલ્લે દબાવ્યો, ભાંગી ગયું શરીર, ઓ બાપ કહીને ચાસ નાંખી, મોઢે વહ્યું રૂધીર ॥૮॥ એટલે વઇરાટે બુમ પાડી, વચન તમારૂં થાપું; મારા પ્રધાનને મુકી દો, પુતળું તમને આપું

॥ ૯ ॥ એટલે મલ્લે નાખ્યો સભામાં, પુરણ પડીયું દુઃખ દ્રૂપતીએ સાન કરીને, મરડ્યું પોતાનું મુખ. ॥ ૧૦ ॥ કઇચાએ તવ પડયા પડયા દ્રૂપતિને કરી સાન; અરેરે હું ચોટ ચુકયો, માટે થયો હેરાન ॥ ૧૧ ॥ દ્રૂપદી જતી રહિ ભોવનમાં, દુસ્ટને શીક્ષા કરાવી; તોપણ દુરમતી કઇયાને સાન કાંઇ ન આવી ॥ ૧૨ ॥ વલણ ॥ સાન વળી નહી મુઢને, પર પ્રેમદાશું પ્રીત, કહે વલ્લભ દુખદીલ નહિ, ચોટયું વીશયમાં ચીત.

કડવું ૫ રાગ સાખીનો.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય: વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહિમાય ॥૧॥ દ્રૂપદીનું ધ્યાન ધરતો પડ્યો છે,કઇચો સભાની માંય; વઇરાટે કહ્યું સેવકોને, કયાં સુખી રાખશો હાંય.॥૨॥ ઉચ્ચકી કઇચાને લઇ જાઓ; કઇચાજીને ઘેર; તવ ડોળી કરી ઉચકી ગયા, સેવક માહા બળ ભેર ॥૩॥ ઘેર જઇ ખાટલે સુવાડયા, સભામાં વઇરાટ રાય; મલ્લને કહ્યું સોનાની સવડ, નથી અમ ઘરમાંએ, ॥ ૪ ॥ માટે મોદીખાનેથી સીધું, લઇને તમે જાઓ, એટલામાં સોનું કરીએ ભેગું, તમો જઇ રાંધી ખાઓ. ॥ ૫ ॥ એટલે મલ્લે સીધું લીધું, ગયો ગામની બહાર; પોને રસોઇ કરવા લાગ્યો, વઇરાટ કરે વીચાર ॥ ૬ ॥ એ કીંકરૂશી થાઓ ખુશી, પુતળું આપવા દોને; કયાં વડા સાથે વહેર કરાવો, કનક દેવા હા કોહોને ॥ ૭ ॥ ધરમ કહે સાંભળ રાજા પુત્તળું દેવાનું નથી; પોને જાણ્યું ક્ષત્રી પણું, લાગે લાન્છન અતી. ॥ ૮ ॥ એમ જાણિને ના કહે છે, પોતે ધરમરાય: વઇરાટ કહે મલ યુદ્ધ માગે, તેનો શો ઉપાય. ॥ ૯ ॥ એકને મલ્લે ખાટલે નાંખ્યો, માહરૂં તો નહીં જોર; યુદ્ધ માગે તવ થાય કોણ સામો, આંટી એ છે અઘોર. ॥ ૧૦ ॥ ધરમ કહે ધર તું શાંતી, બતાવું એક ઉપાય: નીત્યાન વાહાલવો-બેઠો બેઠો, બારે કળશી અન ખાય. ॥૧૧॥ બોલાવ્ય એને ડરે છે શેને, મલ સાથે યુદ્ધ કરશે; વઇરાટ કહે એનું શુ ગજું, મલ્લનો માર ખાઇ મરશે. ॥ ૧૨ ॥ ધર્મ કહે જોજે ઝપાટો, તવ વદયો વચન: શેવકને કહ્યું જઇ તેડી આવો, કહીયે તેડે રાજન. ॥ ૧૩ ॥ તવ તેડવા ચાર સેવક આવ્યા,ભીમને રસોડે જાય; કહ્યું કે ચાલો વાલ્લવાજી; તેડાવે વઇરાટરાય. ॥ ૧૪ ॥ એવું ભીમે સાંભળ્યું ને, ક્રોધજ વ્યાપ્યો અતી, તમે મુઆ ને રાજાયે મુઓ, અમે આવતા નથી ॥ ૧૫ ॥ એમ કહી કડછો ઉપાડયો,

તવ નાઠા છડીદાર; રાજ સભામાં આવીને ઉભા, કહ્યા સમાચાર ॥૧૬॥ વાલવો કહે છે તમે મુઆને, મુઓ તમારો રાય; જાઓ અમે નથી આવતા કહી, અમને મારવા ધાય ॥૧૭॥ વઇરાટ કહે જુઓ મહારાજા, હવે કરીશું કેમ,પુરૂ પડે નહી વાલવાનું, હવે કરૂં કહો તેમ ॥૧૮॥ ધરમ કહે જાઓ ફરીથી; જઇ કહેજો થઇ ખુશી; કહીયે કે ઓ વાલવાજી તેડાવે છે કીંક રૂશી ॥ ૧૯ ॥ એટલે પાછા છડીદાર ચાલ્યા, ભીમને રસોડે આવે; ઓ વાલવાજી ચાલો સભામાં, કીંક રૂશી બોલાવે ॥ ૨૦ ॥ ભીમ કહે ઉભા રહો આવું છું, કહીને તત્પર થયો; વસ્ત્ર પહેરીને કડછો લીધો, રાજ સભામાં ગયો ॥૨૧॥ ધરમને નમસ્કાર કીધો, વઇરાટને કહ્યું એમ; મારો માલીક તું નથી, મને તેડવા મોકલ્યો કેમ ॥ ૨૨ ॥ વઇરાટ રાજા કાંઇ ન બોલ્યો, બોલ્યા ધરમ ભ્રાત; ઓ વાલવા વઇરાટ કહે તે સાંભળી લે બધિ વાત ॥ ૨૩ ॥ ભીમ કહે રાય શું કહેવું છે, તવ બોલ્યો વઇરાટ; મારૂ બોલવું તમને ન ગમે, નહીં કહુ તે માટ ॥૨૪॥ ભીમ કહે કીંકના કહેવાથી, ધ્યાનમાં લઇશ વાત, વઇરાટ કહે સાંભળો ત્યારે, એક થયો ઉતપાત ॥ ૨૫ ॥ દુરયોધનનો મલ્લ આવ્યો છે, પાન્ડવની શોધ લેવા; પાન્ડવ આપણે ઘેર કયાં છે, તો શોધિ આપીએ કેવા ॥ ૨૬ ॥ મલ્લને કહ્યું પાન્ડવ નથી, તવ ક્રોધે ભરાયો છેક ; સવા મણ સોનાનું પુતળું, એણે માગ્યું એક ॥ ૨૭ ॥ તે પુતળું એને આપીને, કરતો હતો વીદાય; ત્યારે આપણા કીંક રૂશીએ, આપવાની કહી નાય ॥ ૨૮ ॥ તેથી મલ્લે યુદ્ધ માગ્યું, હું તો લડતાં લાજ્યો; પણ આપણો પ્રધાન કઇયો, મલ સંગાથે બાજ્યો ॥ ૨૮ ॥ તેને મલ્લે ઝાલી હમાવ્યો, પ્રાણજ ઉંચો ચડીયો; નાકને મોહોડે રૂધીર વહ્યુ, મંચકમાં એ પડીયો ॥ ૨૯ ॥ પછી મલને સીધું આપી, મોકલ્યો રાંધી ખાવા; કહો પુતળું દેવું કે ન દેવું, રૂશી તો મુમતી આવા ॥ ૩૦ ॥ ભીમ કહે કે સાંભળ રાજા, ઉત્તર દઉ રાજ વટે, રૂશીનું વચન ઓળંગીને, પુતળું દેવું ન ઘટે ॥ ૩૧ ॥ રાય કહે પુતળુ ન દેઉં તો, માગે યુધ્ધ અઘોર; એ મલ્લ સામુ યુધ્ધ કરવાનું; નથી મુજમાં જોર ॥ ૩૨ ॥ ભીમ કહે તે તો તારી મરજી, એ દુઃખ હું શું વામુ; એટલે વઇરાટ રાજાએ જોયું; કીંક રૂશીના સામું ॥ ૩૩ ॥ કીકે કહ્યું વઇરાટ રાજાને, પેટ ફોડી કર વાત; એટલે વાલવા પ્રત્યે બોલ્યો, વઇરાટ જોડી હાથ ॥ ૩૪ ॥ ઓ વાલવાજી મલના સામા, તમને યુધ્ધે ધરીયે; ભીમ કહે યુધ્ધ મલ્લના સામું. શા ખાધાપર કરીયે ॥ ૩૫ ॥ હરી ફરીને બાર કળશી, અન મળે છે ખાવા; અડધો તો ભુખ્યો રહું છું,

જો લાગ્યો સુકાવા. ॥ ૩૬॥ તે કરતાં આજ મ્હોનું માગ્યું, ખાવા દેતો ખાઇ; તે પછી જો ઝપાટો મારો, મલ્લના સામા થઇએ. ॥૩૭॥ વઇરાટ કહે કબુલ મારે, મુજને વ્હાલા લાગો, જેટલું ને જેવી હોય ઇચ્છા, તેટલું તેવું માગો. ॥૩૮॥ ભીમ કહે કે સોમણ આટો, સોમણ સાકર આપો; સોમણ ઘી વીસમણ મશાલો,એટલું બોલ્યું થાપો.॥૩૯॥પછી જુઓ સાચો સપાટો, ઝપાટો જબરો લેઉ; મલ પાસેથી પુતળાં છોડાવી, તમોને આપી દેઉં ॥ ૪૦ ॥ વઇરાટે તવ આજ્ઞા કીધી, સેવકને કયું જાઓ; વાલવાજીએ કહયું તે પ્રમાણે; જઇ સીધાં; નાંખી આવો ॥૪૧॥ એટલે ભીમ ગયો રસોડે, શેવકે શીધાં લીધાં; ઘી સાકરને લોટ મસાલો; ભીમને સોંપી દીધાં ॥ ૪૨ ॥ ભીમસેને તવ લાડુ બનાવ્યો, તૈયાર કરી કરયું સ્નાન; પછી પોતે જમવા બેઠો, ધરયું શંભુનું ધ્યાન. ॥ ૪૩ ॥ પલાંઠી વાળી લાડુ નીહાળી શીવ શીવ મુખે ભાંખે, એક એક ભુજમાં વીસ વીસ લાડુ; લેઇને મુખમાં નાંખે. ॥૪૪॥ એ રીતે કરેલા લાડુ, જમી ગયો તે વાર; પછી ખાધાં પાન સોપારી, મનમાં કર્યો વીચાર. ॥૪૫॥ મલ્લ દુરયોધનના ઘરનો તે, બોળ ખવાનો મને; માટે મારો વેશ બદલી જાઉ એની કને. ॥૪૬॥એવું વિચારી મેલો ઘેલો, પોશાક ધારણ કીધો, મોઢા પર મ્રતિકા ચોળી, કડછો ખાંધે લીધો. ॥૪૭॥ પછી ગયો રાજ્યસભામાં, બોલ્યો મુખ વચન; જોવા ચાલો કીંકરૂશી ચાલો વઇરાટ રાજન. ॥૪૮॥ એટલે વઇરાટ ધરમરાજા, અશ્વે બેશી પળીયા; વારતા જાણી ગામ લોકે. જોવા સહુ નીકળીયા. ॥ ૪૯ ॥ નીશાળીયા લેઇ વ્યંઢળ મેહેતા, જુધ જોવાને જાય;ગોવાળીયા લઇ શેદેવ જોશી, તે પણ તતપર થાય. ॥ ૫૦ ॥ નીકુળ ઘોડે બેશીને ચાલ્યો, જોવા નગ્રની બાહાર, મારગ જાતાં ભીમ બોલ્યો,કુતી તણો કુમાર.॥ ૫૧ ॥વઇરાટને કહયું મલને કહેજો, કહીએ કે હું આવ્યો, સોનાનું પુતળું મળ્યું નહી તે, આ પુતળું હું લાવ્યો. ॥૫૨॥ વઇરાટ કહે વારૂ વાલવાજી, એમ કહી જોડે જાય; એવે મલ જમીને પરવારયો, લોક જોઇ વીસ્મે થાય ॥૫૩॥ એવે આવ્યો વઇરાટ રાજા, મલ્લ વદયો વચન; પુતળું સવામણ સોનાનું કયાં છે રે રાજન. ॥૫૪॥ વઇરાટ કહે મલ મોટાના, વચને બાંધ્યો આવ્યો, સોનાનું પુતળુ મળ્યું નહીં તે, આ પુતરૂ હું લાવ્યો. ॥ ૫૫ ॥ તવ ભીમશેન સામો જઇ ઉભો, મલ્લ બોલ્યો બની બોહોત; ઓ રંધવાળા તું કયાં આવ્યો, માથે ભમ્યું છે મ્હોત. ॥ ૫૬ ॥ ભીમ કહે કે પુતળાં તારાં રહેવાની આશા ફોક; મનમાં નીશ્ચે જાણજે તું પોહોંચી ચુ

કર્યો જમ લોક. ॥૫૭॥ તવ મલ્લ કહે તૈયાર થા તું, મનસુબો વઢવાકીધો; મલ્લે પુતળાં ભીમે કડછો આઘો મુકી દિધો, ॥૫૮॥ પછી બેઉ થયા સામ સામી, જબરૂંજોર જુલાવું; મલ કહે રંધવાળા, રાંધણુ તારૂં ભુલાવું.॥૫૯॥ ભીમ કહે કે થઇજા સાબો,તે પછી સરવ જણાસે;કોટ વળી લોક જોવા ઉભા, કોણ બળવંતો ગણાશે. ॥૬૦॥ વળણ॥ એમ સહુ લોક વીચારતા, સાંભળે વઇરાટ રાય; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, યુદ્ધ તણો મહીમાય. ॥

કડવું ૬ રાગ ઝુલતી ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બંન્ને યુદ્ધના કર્યાં મનસુબા, લાંબા પોહોળા સામ સામી ઉભા. ॥ ૧ ॥ કરવું ધારયું છે યુદ્ધ આરંભ; પછી બેઉ જણ હોકે ખંભ; રાતા થાતા બેઉ ગાજ્યા, દોટ મુકી લથાબથી બાજ્યા. ॥૨॥ ભીમે જાણ્યું હું સંદેહ ખોઉં એક વાર એનું બળ જોઉં; એવી રમત મનમાં ધારે, ભીમ ગડદા પોલા પોલા મારે. ॥૩॥ બેઉને પરશેવા ઉતરે દીલે, ભીમ ગડદા વજ્જર પાસે ઝીલે; મલ્લ મારે તેમાં નહી ભુલ, પણ ભીમને મન અડયું ફુલ. ॥ ૪ ॥ ભીમે ઓળખાણ રાખી છે પાકી, જાણ્યું સો ભાઇમાંનો આ બાકી; જાણી જોઇને રમત કરતો, મલનો પાડયો નીચો નથી પડતો. ॥ ૫ ॥ લોક જોઇ જોઇ વીચાર કરે, વાલવો માર ખાઇ ખાઇ મરે, એતો બીચારો રાંધિ જાણે, કયાંથી આવે એ મલના પ્રમાણે. ॥૬॥ ભીમને રમતા ઘડી બે થાય, ત્યારે સમજી ગયા ધર્મ રાય; આતો રમતમાં ચઢીઓ છે ભીમ, પણ રમતાં કોઇને પડે વેમ. ॥૭॥ એમ જાણી ભીમને કરી સાન, ભુંડા કયાં ગયું તારૂં ભાન; રમતાં જાણી જસે કો જન, બાર વરસ જવું પડે વન. ॥ ૮ ॥

રાગ ઝડપનો દોહરો.

તવ વ્રકોદર ચેતી ગયો; બહુ ક્રોધાતુર થાય, ઉછળી ગડદો માર્યો જાણે, બ્રહ્માંડ ભાગી જાય. ॥ ૧ ॥ મલના ચક્ષુ તરી ગયાંને, વીચાર કીધો એવો; આતો ગડદો ઓળખ્યો મેં, ભીમસેનના જેવો. ॥ ૨ ॥ એરે વાંકા વળી ઝાલ્યો, ભીમે મલનો ચરણ; ઉચકી માંથે ફેરવીને, તરત નાંખ્યો ધરણ. ॥ ૩ ॥ મલ બન્યો બે બાકળો ને, પડયો ચોતાપાટ હેઠો, ભીમસેન રાતાં લોચન કરિ, રૂદીઆ ઉપર બેઠો. ॥ ૪ ॥ બે પગ ઝાલી નાંખ્યો

નીચે, દવેશ ઘણેરો ધારે; મલના મ્હોમાં ધુળ ભરીને, ગાલમાં ગડદા મારે ॥ ૫ ॥ જેમલ મલ તરફડવા લાગ્યો, ઉંચા ચડીયા ચક્ષ; એવામાં કુન્તી કુંવરે, ગળે દીધો નખ ॥ ૬ ॥ મલે મનમાં એમ વિચારયું; હવે હુ તો મરૂં, પણ આ પન્ડે ભીમ છે તે, સઉને જાહેર કરૂં. ॥ ૭ ॥ એવું સમજી મરતાં મરતાં, ભીમ કહેવા જાય; ગળે આવ્યો અચરકો તે; ભેં શબ્દ એક થાય ॥ ૮ ॥ વલણ ॥ ભેં શબ્દ એકજ થયો, વદી ન શકયો વાણ; કહે વલ્લભ એ મલ તણા, નીકળી ચાલ્યા પ્રાણ.

કડવું ૭ રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ પાપીનો પ્રાણ નીકળી ગયો. ભીમે પુતળાં લીધાં, નેવું મણ સુવરણના બોહોતેર, વઇરાટને દેઇ દીધાં ॥ ૨ ॥ વઇરાટ રાજા વીસ્મય પામ્યો, વાલવાજી તમને ધન; કાષ્ટ તમારે ન લાવવાં ને, સોળ કળશી ખાવું અન્ન ॥ ૩ ॥ ભીમ કહે કે જેટલું જેટલું, ખત્તરાવશો રાય અમને; તે ફાયદો મુજને કાંઇ નથી, થવાનો ફાયદો તમને ॥ ૪ ॥ પછી સરવે લોકને કહ્યું, ગામમાં નાશી જાઓ, નહી તો મલના ભેગા બાળું, જેવું હોય તો આવો, ॥ ૫ ॥ તવભય ભરયા લોકો નાઠા, એનાથી સઉ રહે બીહિતા;કાષ્ટ લાવીને વૃકોદરે, મલ કાજ કીધી ચીતા ॥ ૬ ॥ અગની મુકીને સળગાવી, મલ્લ તણી લાશ લીધી; અગનીના સામા ઉભા રહીને, પોતે સ્તુતિ કીધી. ॥ ૭ ॥ અગની કાકા અગની કાકા, અમને આશીશ દેજે; સોમાનો એક બાકી હતો તે, આપું છું માની લેજે ॥ ૮ ॥ ત્રણ માના ત્રણુસેં માન્યાતા, લાખાભોવનથી નિકળતા; કાકીના એકસો જાણતો હતો; બીજા ન્હોતા કાંઇ મળતા. ॥ ૯ ॥ પણ તમ કરમે કબીરા મળીયા, એક રહયો તો અધુરો; તે પણ હાથમાં આજ આવ્યો, સોમો કીધો પુરો. ॥ ૧૦ ॥ અગની કાકા છો ભાગ્યશાળી નશીબના બહુ બળીયા; વળી તમારે નશીબે અહીં, એક માના સો મળીયા. ॥ ૧૧ ॥ છે કઇયા લોકો એક માના, વાંકમાં આવે લગાર; એટલે એ તને પુરા કરૂં, કાંઇ કરૂં નહી વાર. ॥ ૧૨ ॥ એમ કહીને જેમલ્લ મલને, ચીતામાં હોમી દીધો, જેમલ કબીરો બાકી રહેલો, અગનીએ ચુશી લીધો. ॥ ૧૩ ॥ ભીમે સરોવરમાં સ્નાન કીધું, પછી ગામમાં ગયો;

મહીમા વધ્યો વાસવાજીનો, જસ ઘણેરો થયો. ॥ ૧૪ ॥ સોળ કળસી નીત્ય મળે ખાવા, કાષ્ટ ન લાવવાં એને; કૈયો પડયો ખાટલે તે, મહીને મટયું તેને. ॥ ૧૫ ॥ એક મહીને માંથે પાણી ઘાલ્યું, થઇ જરા સુખ-પેર, સુદ્રષ્ણા ભગની એની તે, ગઇ કઇઆને ઘેર, ॥ ૧૬ ॥ જઇને કહયું કઇઆજીને, આવ્યો નવે અવતાર; માટે પહેલો બેહેનના હાથે, જમત્રો ઘટે કંસાર. ॥ ૧૭ ॥ તેથી મારે ઘેર આવજો જમવા, ઓરે મ્હારા વિર; કઇકાજી કહે વારૂ ભગની, આવીશ ધરી ધિર. ॥ ૧૮ ॥ તવ સુદ્રષ્ણા ઘેર ગઇને, કરવા માંડી રસોઇ; કઇયાજીને સમરણ ચાલ્યું, દ્રૂપદીને ગયો મોહી. ॥૧૯॥ જાણ્યું કે નવે અવતાર આવ્યો, દારૂણ પડીયું દુખ; એક મહીનાથી શયંદ્રીનું, મેં નથી જોયું મુખ. ॥ ૨૦ ॥ ધિરે ધીરે ત્યાં જઇને બેસું, ભગનીને ઘેર ડરશું; સયંદ્રી પાસે બેસાડી, ગમ્મતની વાત કરશું ॥ ૨૧ ॥ એવું જાણી મોહ આણી, તરત ઉભો થયો; સયંદ્રીનું સમરણ કરતો, વઇરાટને ઘેર ગયો. ॥ ૨૨ ॥ સુદ્રષ્ણા કહે કેમ વિરા, તરત તું આવ્યો સાર; હવે રસોઇ કરવા માંડું છું, માટે થવાની વાર. ॥૨૩॥ કઇયોજી કહે ભગની મ્હારી, ઘરમાં ગમતું નથી; માટે વેહેલો આવિયો હું, અકળામણ છે અતી. ॥ ૨૪ ॥ સુદ્રષ્ણા કહે ભલે આવ્યો, ટળશે તનના તાપો; કયાં ગયાં સયંદ્રી સતિ, ભાઇને આસન આપો. ॥૨૫॥ દ્રૂપદિએ તક્રીયો આપ્યો, પાથરીયું આસન; તે પર કઇયાજી બેસીને, વધ્યા પ્રેમ વચન ॥૨૬॥ ઓરે સયંદ્રી તમારા ઉપર, અમને પુરણ પ્રેમ; હું તો મરતાં ઉગર્યો તમે, ખબર પુછો ન કેમ. ॥ ૨૭ ॥ દ્રૂપદિ કહે નજરે દેખું છું, તે છતાં પુછું કેમ; નથી આંખે આંધળી હું, દેખું છું કુશળ ખેમ. ॥ ૨૮ ॥ કઇયોજી કહે કાંઇ નથી ગમતું, અખંડ દીવસ રાત; માટે બેસો મારા પાસે, કરીયે સુખ દુઃખ વાત. ॥ ૨૯ ॥ દ્રૂપદિ કહે કામ ઘણું છે, નથી મારે નવરાઇ; સુદ્રષ્ણા સાથે વારતા કરો, ઓરે કઇયા ભાઇ. ॥ ૩૦ ॥ એમ કહીને ઉઠી ચાલી, કઇયોજી વધ્યો વચન; રાંધશો નહીં સુદ્રષ્ણા ભગની, કરવું નહી ભોજન. ॥ ૩૧ ॥ સુદ્રષ્ણા કહે શું પડયું વાંકું, શું દાઝયું અંતઃકરણ; કઇયો કહે હું શીદને જીવ્યો, મુને ન આવ્યું મરણ. ॥ ૩૨॥ સુદ્રષ્ણા કહે આમ કેમ બોલે, ઓરે મ્હારા વિર; શા શારૂ મુખ ઉતારી નાંખ્યું, કેમ શોસાવે શરીર. ॥ ૩૩ ॥ કઇયો કહે જાવાદે મુને, હું નહીં તારો ભ્રાત; ઘેર જઇ ફાંશો ઘાલીને, કરવાનો આપઘાત. ॥ ૩૪ ॥ સુદ્રષ્ણા તવ રડવા લાગી, શા દુઃખથી તું મરે, જે હોય તે કહે મુજને તું, આપઘાત શાને કરે. ॥ ૩૫ ॥ જો ભાઇ તારે ત્રણ છે નારી, જો ભાઇ

તારૂં આ રાજ; નીમીત માત્ર બનેવી તારો, તું કરે છે રાજ કાજ ॥ ૩૬ ॥ જો ભાઇ તારે શી ખામી છે, જે દુઃખ હોય તે કહેને, તે કરતાં કાંઇ જોઇતું હોય તો, મુજ કનેથી માગી લેને. ॥૩૭॥ વળણ. ॥ કઇચોજી કહે બેનડી, ઉપડે નહીં જીભ્યાય, પણ તે કહુ નહી તુજને, તો મુજ કાજ ન થાય.

કડવું ૮ રાગ સુણો કંથાજીરે.

કઇચોજી વાણી બોલ્યો, સુણ બેહેનીરે; મુને ઘણો લાગ્યો મોહ, મન વશ રેહેનારે; તુજને કહીશ વારતા, સુણ૦તવ તુજને લાગશે દ્રોહ, એ મન વશ રેહેનીરે, ॥ ૧ ॥ ખાવા પીવા સહુ માહરે, સુણ૦ બધું રાજ પાટને રિધ શીધ. એ૦ ત્રણ ત્રણ તારૂણી ધામમાં. સુણ૦ જોઇએ તે નવે નિધ. એ. ॥૨॥ પણ એક ચીજ તુજ ધામમાં. સુણ તેતો જોઇએ મારે ઘેર, એ૦ તેમાં મારો જીવ ભમ્યા કરે, સુણ૦ તે લેવાની બહુ કરી પેર; એ. ॥૩॥ ત્રીલોકમાં તે ચીજ નથી, સુણ, તેને હુતો રહ્યો છું ઉપાશી, એ૦માગી માગી માગુ એટલું, સુણ૦ મુને દોને સયંદ્રી દાશી.એ૦ ॥ ૪ ॥ તવ રાણી થઇ બાહાવરી, સુણી વીરારે; તુતો આ શું વદયો વચન, એ કુળના હીરારે; કાનના કીડા ખરી પડયા, સુણ૦ આજ વાંકો થયો તુજ દન. એ૦ ॥ ૫ ॥ આતો સયંદ્રી શુભ સતિ, સુણ૦ એના ધોઇને પીજીયે ચરણ, એ૦ અવળું બોલે આભ ઉંધું વળે. સુણ૦ બધિ જાય રસાતાળ ધરણ. એ૦ ॥ ૬ ॥ શ્રાપ દેઇ બાળી ભસ્મ કરે. સુણ૦ તારી કુબુદ્ધી કેમ હોય. એ૦ ઘણા ઘણા નર જગતમાં, સુણ૦ પણ તુજ તુલ્ય દિઠો ન કોય. એ૦ ॥ ૭ ॥ વળણ. ॥ તુજ સરખો જાણ્યો નથી, આજ લગી મેં કોય; કહે વલ્લભ ભાઇ બેહેનને, વાદ વિવાદજ હોય.

કડવું ૯ રાગ દોહરો.

વઇશમ પાયે એણિ પેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહીમાય. ॥૧॥ કઇચોજી કહે ઓરે ભગની, તુજ મનને થયો દ્રોહ, મારાથી તો મોટા મોટાને, લાગ્યો છે બહુ મોહ. ॥ ૨ ॥ માહાદેવજી મોહ્યા ભીલડીને, ગુરૂ પત્નિને ચંદ્ર, કૃષ્ણજી મોહ્યા ગોપીકાને, અહલ્યાને મોહયો ઈંદ્ર, ॥૩॥ પારાસર મોહ્યો છે. મછગંધાને, રાવણ સીતા સતીને; દુરયોધન પણ મોહ પામ્યો છે. પંચાળી દ્રૂપ-

હિને ॥૪॥ શું તેં મારી દીઠી નવાઇ, અનાદી ચાલે એમ; એવા અનેક દાખલા છે મુને દબાવે કેમ ॥૫॥ સુદ્રષ્ણા કહે વીરા મહારા, કહ્યા ખરા સમાચાર; પણ મોહ પામ્યા તેના બતાવું, જે નીકળેલા સાર ॥૬॥ શીવ વિષ્ણુને પારાસરના દાખલા દીધા જેહ; એમનો વાદ ન થાય કદાપી, મોટા પુરૂશ એહ ॥૭॥ પારાસર મોહ્યા મછગંધાને, તેનો કરી લે કયાસ, વીષ્ણુને અવતરવું પડીયું, થયા વેદમવ્યાસ ॥૮॥ કૃષ્ણ વીષ્ણુ મોહયા ગોપીકા સાથનો ખેલ કીધો; પોતાની ટચલી આંગળી ઉપર, ગોવરધન ધરિ લીધો ॥૯॥ માહાદેવજી મોહ્યા ભીલડીને પણ પરાક્રમ કેવું કીધું; સમુદ્ર મથતાં વીશ નીકળીયું, તે પોતે પી લીધું ॥ ૧૦ ॥ એમના વાદ કયાં કરિયે વીર, આપણે મનુશ જાત; દેવના રદ્દિયા આપું તુને, સાંભળ મારા ભ્રાત. ॥૧૧॥ ઈંદ્ર મોહયો અહલ્યાની સાથે, લેવાને વધભોગ, ગઉતમ રૂશીનો શ્રાપ પામ્યો. થયો ભગંદર રોગ ॥ ૧૨ ॥ ચંદ્ર મોહ્યા ગુરૂ પત્નીને, તો તે પામ્યા શ્રાપ; ક્ષય રોગ એમને પ્રાપ્ત થયો, ક્ષીણતા પામે આપ. ॥ ૧૩ ॥ રાવણ મોહ્યો સીતા સતીને; રામે રોળ્યો રણ માંય; દુર્યોધન મોહયે દ્રૂપદીને, તેની ગતી શું થાય ॥૧૪॥ આગળ જાતાં જોશો નજરે, ઓરે મહારા વીર; સમજીને લલુતા મુકો, મનડું રાખો સ્થીર. ॥૧૫॥ એવાં વચન સાંભળીને. કઇચોજી વધો વાણ; મારૂ બોલ્યું તને અવળું લાગ્યું, ઘેર જઇ કાઢું પ્રાણ ॥ ૧૬ ॥ તેં સયંદ્રીને સતિ જાણિ; પણ હું જાણું બધી વાત, સુદ્રષ્ણા ગભરાઇ મનમાં મરશે મારો ભ્રાત ॥ ૧૭ ॥ સોની જોડમાં ખોડ પડશે, દારૂણ દશા કેવી; કઇચો કહે છે તે માટે, હશે સયંદ્રી એવી ॥૧૮ ॥ એમ ભોળી ભરમાઇને બોલી, તુજ સલાહમાં રહેવાય; પણ સયંદ્રીને મોઢે મુજથી, કાંઇ નવ કહેવાય ॥ ૧૯ ॥ કઇચોજી કહે કાંઇ નથી કહેવું, સાંજ પડે જે વારે; દુધ તણો આપખોરો ભરીને, આપજે એને તે વારે ॥૨૦॥ કહીએ કે મારા ભાઇને જઇને, આપજે હાથોહાથ; ભુમી મુકેલો કામ ન આવે, એ ભય બહુ મન સાથ ॥૨૧॥ એમ કહી આપખોરો આપી મોકલજે મુજ ભગની, તે વીના હું મરી જવાનો, શાન્ત પડે નહી અગ્ની ॥૨૨॥ સુદ્રષ્ણા કહે વારૂ વીરા, ઉતારી નાખજે રોશ; તું જાણે ને સયંદ્રી જાણે, મુને નહી કાંઇ દોશ ॥૨૩॥ કૈચોજી કહે નહી દોશ તુને, રાખજે મ્હારી એન; હવે હું ભાઇ તાહરોને, તું તો મારી બેન ॥ ૨૪ ॥ એમ સપુત ભઇ ખુશી થયા, ભાવે કરયું ભોજન; પછી પોતાને ઘેર ગયો, વીચાર કીધો મન ॥૨૫॥ દેવ શેવા નીચે ચોકમાં છે, સયંદ્રી સાંજે આવે; દુધનો આ-

પખોરો હાથમાં આપી, નાશી જવું એને ફાવે ॥ ૨૬ ॥ માટે સાતમે માળ બેસું, ઉપર આવશે નાર; છેક ઉંચેથી નાશી જતાં, ફાવશે નહી લગાર ॥ ૨૭ ॥ એવું જાણિ કઇચો કીચક, ત્યાંથી તતપર થયો, ઠાકોર શેવા માળા પોથી, લઇ સાતમે માળ ગયો ॥ ૨૮ ॥ ચોકમાં દ્રષ્ટી પડે તે રીતે, બારીએ બેઠો એવ;ગઉમુખી માળા હાથ ઝાલી;આગળ મુકયા દેવ, ॥ ૨૯ ॥ ચોકમાં ટગમગ જોઇ રહયો છે, મોહાતુર સરવથી; વારે વારે ઉંચું જુએ, કેમ સાંજ પડતી નથી ॥ ૩૦ ॥ એવે દિનમણી મેર બેઠો, કઇચોજી વીચાર કરતો; હવે સૈયંદ્રી આવતી હશે, દ્રૌપદીનું ધ્યાન ધરતો ॥ ૩૧ ॥ પાપની માળાના મણકા તે, અધરમીના હાથ ચડીયા, ઠાકોર એવા ભાગ્યશાળી તે, પાપીને પાલે પડીયા ॥૪૨॥ મોહીત કઇચો ફેરવે માળા, સયંદ્રી નામ ઓચરતો, પ્રભુ તણું તો સમરણ શાનું, પાપની ગાંસડી કરતો. ॥ ૩૩ ॥ એટલું ધ્યાન જો ધરે હરિનું, થાય સફળ અવતાર; પણ કામીને કાંઇ ન સુજે, કામમાં તદાકાર ॥ ૩૪ ॥ એવામાં તો સુદ્રષ્ણાએ, દુધ મંગાવ્યું સાર; ઉજ્વળ આપખોરો ભરીને, કીધો છે તઇયાર. ॥૩૫॥ પછી બોલાવી સયંદ્રી, મુજ બંધુ ઘર જાઓ; દેવ શેવામાં બેઠેલો હશે, આપખોરો આપી આવો ॥ ૩૬ ॥ ભુમી મુકેલું ખપ નહી આવે; આપજો હાથો હાથ; એવું સાંભળીને સયંદ્રી, બહુ શોસાઇ મન સાથ. ॥ ૩૭ ॥ સપુત રાણી સાંભળો વાણી, હું ડગલું નહિ ભરૂં; નિચી વસ્તુ કહો ઉપાડવાની, તો પણ તે કામ કરૂં ॥ ૩૮ ॥ પણ આ કામ મુને નવ દેશો, લાગું તમને પાય; સુદ્રષ્ણાને ક્રોધ વ્યાપ્યો, કેમ તું ત્યાં નહી જાય ॥ ૩૯ ॥ તેં મારા ભાઇને કેવો જાણ્યો, તું કોણ ના કહેનારી; કામ ન કરે મ્હારા ઘરની,તું તો પેટ ભરનારી ॥ ૪૦ ॥ નીકળ મારા ઘરમાંથી, હું રાખુ નહી મુજ ધામ; દ્રૌપદિ કહે ધાંટા ન કહાડો, લાવો કરૂછું કામ ॥ ૪૧ ॥ એમ કહી લીધો આપખોરો, આપવા માટે ચાલી; નીચું જોઇને પથે પળતાં; દાંતે છેડો ઘાલી ॥ ૪૨ ॥ થર થર કંપે નીકળે આંસુ, કરવી પડે નીચ વેઠ; અરેરે આ દાહાડો આવ્યો, નડે છે પાપી પેટ. ॥૪૩॥ કામ કરયા વણ જઉ કંથ કને, કહેશે કે આવો રાણી, ના કહ્યું તુને કેડે આવી, તું કાંઇએ ન સમાણી ॥ ૪૪ ॥ કઇચાને ઘેર નહી જાઉ તો, સુદ્રષ્ણા મુકે કહાડી; પછી કયાં જાઉં એકલી હું, નીકળ્યું ભાગ્ય અનાડી ॥૪૪॥ થવા કાળ હશે તે થાશે, એમ ધારયું ઉદરમાં, કઇચા ભાઇ કઇચા ભાઇ કહેતાં, પેઠી કઇચાના ઘરમાં ॥૪૬॥ હરખ ચમક થઇ કઇચાને, માન્યના શું મન મ્હાતું;સાતમે માળથી કયો ખુંખારો, સતીએ ઉ

ચું જોયું ॥ ૪૭ ॥ દ્રુપદી કહે પચ આપખોરો, લઇ જાઓ નીચે આવી; બારીમાં હાથ બહાર કાઢી, ગઉમુખી કૈયે બતાવી ॥ ૪૮ ॥ જો હું બેઠીછું આરાધનમાં; ઉઠયા તેવું નથી; માટે તમે ઉપર આવી, આપીને જાઓ સતી ॥ ૪૯ ॥ ભુમી મુકી કામ ન લાગે, તેથી ઉપર આવો; જરાયે ડરશો નહીં મનમાં, આપખોરે મુકી જાઓ. ॥ ૫૦ ॥ તત્ર દ્રુપદી દ્રુજતી ધ્રુજતી, ચાલી સાતમે માળ; દુષ્ટ કને મારી રાખજો તમે, લજ્યા શ્રી ગોપાળ. ॥ ૫૧ ॥ એમ કરિને સાતમા માળે, દાદરમાં ગઇ નાર; કહ્યું કે લ્યો લાંબે હાથે, કઇચો બોલ્યો તે વાર, ॥ ૫૨ ॥ આ બાજઠ પર લાવીને મુકો, તવ દ્રુપતી ચડી, માળા ગઉમુખી ફેંકી દેઇને, કઇચો ઉઠયો તે ઘડી ॥ ૫૩ ॥ એકાએક દાદર દઇ દીધો, વાશી દીધું તાળું, દ્રુપદી તત્ર ધ્રુજવા લાગી; કૈયે ધારયું કારૂં ॥૫૪॥ નીસાસો નાંખી હેઠી બેઠી,બોલામુખથી એમ; ઓ કઇઆ ભાઇ જાવું છે મારે, દાદર દીધો કેમ, ॥ ૫૫ ॥ કઇચો કે સુણો સયંદ્રી, મારા મનની વાત, બોલતા તમને નથી આવડતું ! કેમ કહો છો ભ્રાત ॥ ૫૬ ॥ ઓરે મારી પ્રાણ પ્યારી, દુખમાંથી લેઊં તાણી; ત્રણ નારિ મહારી દાશી તારી, તમને થાપું પટરાણી. ॥ ૫૭ ॥ દાસ પણું તમે શાને કરો છો, મુકી દો ધંધો નીચો, મન ગમતું તમે પેહેરો ઓઢો, હીંચોળા ખાટે હીંચો. ॥ ૫૮ ॥ દ્રુપતિ કહે વારા મારા, બોલો ન આળ પંપાળ; જાણજે મુજને ભગની જેવી, નહી તો જાશે રસાતાળ. ॥ ૫૯ ॥ રૂપ દેખીને શું મોહ પામે, મળ મુત્રનો દેહ, તો પણ તેમાંથી વીશ નીપજે, બહુ પસ્તાય જો તેહ. ॥૬૦ ॥ એટલે કઇએ એમ વીચારયું હોય હઠીલી નારઃ સમજાવે નથી સમજવાનિ, માટે મારૂ માર. ॥ ૬૧ ॥ એમ જાણિ કુદ્રષ્ટી કીધિ, માંડયા કામ જવર ચેન; દ્રુપતી કહે જા રડયા અળગો, હુ તો તારી બેહેન ॥ ૬૨ ॥ એટલે કઇચે કેશ ઝાલી, દેવામાંડયો માર; ગડદા પાટું ઢીંચણ કોણી, જેષ્ટિકાનો પ્રહાર. ॥ ૬૩ ॥ વળણ ॥ પ્રાહાર મારે પાપી અતી, મારે જુલમ માર; વદે વલ્લભ માને નહી,શુભ સતી જે નાર.

કડવું ૧૦ રાગ કાફીની ચાલ.

હારે બોલ્યા વઇશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત રાયના તન ॥ ૧ ॥ હાંરે સતી સાધવી બહુ ટળવળતી, પણ પાપીના મતને ન મળતી ॥ ૨ ॥ હાંરે એને વહે છે નેત્રમાં નીર, કરગરે મુકી દો વીર. ॥ ૩ ॥ હાંરે મુજ

રંક ઉપર શી રીશ; મુકો ચોટલો દુખે છે શીશ ॥૪॥ તોયે દુષ્ટ દયા નવ આણે, કરગ્રહીને સમીપ તાણે ॥ ૫ ॥ હાંરે ત્યારે સમરીયા શામ શરીર. વ્હારે આવોને વીઠલ વીર. ॥૬॥ હાંરે એને નયણે વહે છે નીર, શીદ પુર્યાં સભામાં ચીર. ॥૭॥ હાંરે શીદ જયદ્રથ કરથી છોડાવી, શીદ અસુરને લેતાં હોડાવિ ॥ ૮ ॥ હાંરે છેવટ જાયછે લજ્યા મોરારી, ઘણું દુખ પામે ભગની તમારી ॥ ૯ ॥ હાંરે એવિ સ્તુતી કરી સતી રાણી, તવ પ્રભુએ વારતા જાણી ॥ ૧૦ ॥

રાગ ઝડપનો દોહરો.

દુઃખ ભગનીનું ભગવાને જાણ્યું, આવ્યા વીશ્વના ભુપ; કઇયાજીને છાપરે આવિ, ધરીયું વાનર રૂપ ॥૧॥ રાતા તાતા બહુજ થાતા, ઘણાક ક્રોધે ભરીયા; છે ધાબાનિ બારિ ઉઘાડી, તેથી ત્યાં ઉતરીયા ॥ ૨ ॥ અગાશીમાં ઉતરીને, ગયા સાતમે માળ; ઝડપ દેઇને કઇયાજીને, ઝાલ્યોરે તતકાળ ॥ ૩ ॥ આંડો પાડી માર માર્યો, અદ્ધર ઉચકી લીધો; બાચ કાને બચકા ભરીને, બારીથી ફેંકી દીધો ॥ ૪ ॥ પાપી જઇને પડયો ચોકમાં, ન રહી સુદ્ધ કે સાન; પછી દાહદરનું તાળુ ભાગ્યું, પોતે શ્રી ભગવાન ॥ ૫ ॥ દ્રૂપતિનો પાલવ ઝાલી; પોતે આગળ થયા; સત્ય સતીનું રાખી ઉતારી, ચોકમાં લઇ ગયા ॥ ૬ ॥ કૈયા કને પોતે ઉભા, કેમ જાય પ્રભુ ચુકી; દ્રૂપદીને કઇયાજીના, ઘર બહાર કાઢી મુકી. ॥ ૭ ॥ મધ્ય રાત્રીએ બાહાર નીકળી, દ્રૂપતની સંતાન; બેભાની કૈયા કનેથી, હરી થયા અંતરધ્યાન ॥ ૮ ॥ પાપી પાસથી પ્રેમદા છુટી, હવે હું કયાં જાઉં, રાણીને ઘેર જવાની પણ, હું ત્યાં નહી સમાઉં. ॥ ૯ ॥ કઇયાને કળ વળશે સવારે, તવ આવશે અનાડી; એની બ્હેનને શીખવી મુને, મુકાવશે એ કાહાડી ॥ ૧૦ ॥ તેથી મોટો થાશે ફજેતો, જો વન નાશી જાઉં; કોને આશરે વાસ પુરૂં, રૂપથી દુઃખી થાઉં. ॥ ૧૧ ॥ મહારો એકે આરો નથી, તે કરતાં વેમ ખોવું; સલા લીધા વણ કાંઇ ન કરવું, પીયુને પુછી જોવું. ॥ ૧૨ ॥ એવું સમજી પ્રથમ પહેલી, રાજ્ય સભામાં જાય; જઇને ચરણ ચાંપવા લાગી, સુતા ધરમરાય. ॥ ૧૩ ॥ ચરણે હાથ અડયો તવ ઉઠયા, પોતે રાજા ધર્મ, કેમ કામની અહીં આવી, શો તુજ મનનો મરમ. ॥ ૧૪ ॥ વલણ ॥ કહે મરમ તુજ મન તણો, કેમ આવી તું નાર; વદે વલ્લભ તવ દ્રૂપતી, કહે સઉ સમાચાર.

કડવું ૨૧ રાગ કંથાજીનો.

દ્રૂપદી વાણી બોલીયાં, સુણો કંથારે, જુઓ ઉતરયું મારૂં મુખ, ઓ પીઉ ગુણવંતારે; રડયો કઇચોજી મહારી કેડે પડયો સુ. એણે આજ દીધું અતી દુખ. ઓ. ॥૧॥ મોહોલમાં જમવા આવીયો, સુ. એણે માડયાં વ્યભીચારી ચેન. ઓ. પચ દેવા સાંજે મોકલી, સુ. એની સુદ્રષ્ણા જે બેહેન. ઓ. ॥૨॥ કઇચોજી સાતમે માળ હતો, સુ. મને ત્યાં ઘેરી ભરથાર. ઓ. મને સમજાવી સમજી નહી. સુ. ત્યારે માર્યો મોહોકમ માર. ઓ. ॥ ૩ ॥ હવે જેમ કહો તેમજ વરતું, સુ. કહોતો વન વીશે પરવરૂ, ઓ. કહોતો એની નારી થઇને રહું, સુ. કહોતો કુવો હવાડો કરૂ ઓ. ॥ ૪ ॥ તવ ધરમરાય બોલીઆ સુણ સુદરી; કેહે આવી મુમતથી કેમ, ઘેલી કોણે કરીરે; સહુનાં લાગ્યા સહુ ભોગવો, સુ. કરો તમોને ફાવે તેમ. ઘે. ॥ ૫ ॥ રાણી હવે રાખશે નહી, સુ. માટે ચાહ્ય તો વન સંચરો. ઘે. ચાહ્ય તો થાઓ એની પ્રેમદા, સુ. ચાહ્ય કુવો હવાડો કરો. ઘે. ॥ ૬ ॥ મુમતથી માથે કષ્ટ આવ્યું. સુ. હવે શીદ કરે ઠગાઇ. ઘે. અલી હાલ હું રૂશી તું દાશી. સુ. મારે તારે નહી સગાઇ. ઘે. ॥ ૭ ॥ ઉઠ સ્વભાવ આકળો. સુ. પેટ ભરીને ખાઇશ માર. ઘે. ॥૮॥ ધરૂપદી કહે શાન્ત પડો, સુ. નત્ર થાશો રામા પર રોશી, ઓ પીઉ ગુણવંતારે, હું જાણું છું ભીડ ભાગનાર નથી. સુ. છો જનમારાના ફોશી. ઓ. ॥ વલણ ॥ એમ કહી ગઇ નિશાળમાં,અરજુન જાગ્રત થાય;કહે વલ્લભ નરે પુછીયું,કેમઆવીપ્રેમદાય.

કડવું ૧૨ રાગ ઉપરનો.

ધરૂપદી વાણી બોલીયાં, સુણો કંથારે, મારા દુખના બેલી ભરથાર ઓ પીયુ ગુણવંતારે;જુઓ કઇચોજી મારી કેડે પડયો, સુ. એણે મુમતથી મારયો માર. ઓ. ॥૧॥ હવે સવારે રહેવાનું મારે નથી,સુ. કહો વન જોઈ પુરૂ વાસ, ઓ. કહોતો એની નારી થઇ રહું, સુ. કહોતો દેહ કરૂં મારો નાશ ઓ. ॥૨॥ તવ વ્યંઢળ વાણી બોલીઓ, સુણ સુંદરીરે; કરી કેડે આવવા ઠગાઇ, ઘેલી કોણે કરીરે; હાલ હું વ્યંઢળને તુ દાશી.સુ.મારેતારે શી સગાઇ. ઘે. ॥૩॥ તારે ચીરને મારે ચુંદડી. સુ. ચુડી ચુડો બેને કેવો

ઘે, તારે ઘાઘરો માહારે ઘાઘરો સુ. અલી હું પણ તારા જેવો. ઘે. ॥ ૪ ॥ તારે ચોળી માહારે ચોળી. સુ૦ નથી ફેર રહેલો લગાર. ઘે. ચાહય તો વન જાઓ ચાહ્યતો મરો. સુ. ચાહ્યતો થાઓ કઇચાની નાર. ઘે. ॥૫॥ તવ દ્રૂપદી ઉઠી ઉભી થઇ, સુણો કંથારે; તમે નરમાં ગણાતા કેવા એ. વેશ ધરયો તે પ્રવેશ કરયો સુ. હવે બની ગયા મુજ જેવા.એ. ॥૬॥ ॥ વળણ.॥ એમ કહી અબળા સંચરી, ગઉશાળામાં જાય; જોશી જાણે વારતા, તેથી બેઠા થાય; ॥ દુહા ॥ સહદેવ કહે સુણ સુંદરી, જાણુંછું સહુ પેર; માર પડયો છે તુજને, કઇચાજીને ઘેર. ॥ ૧ ॥ પણ દુખ ભાગે ન મુજથી, અહીં રડવું નિષ્ફળ હોય; પણ હિમ્મત દેઉ તુજને, જા દુઃખ ભાગશે કોય. ॥ ૨ ॥ તવ નારી નમી નીકળી, નીકુળ પાસે જાય; લાગી ચરણ ચાંપવા, હયશાળાની માંય ॥ ૩ ॥ નીકુળ તવ જાગ્રત થયા, પુછવા વા લાગ્યા એમ; મધ રાત્રીએ માનની, કહે તું આવી કેમ. ॥૪॥

કડવું ૧૩ રાગ ઉપરનો.

ધરૂપદી વાણી બોલીયાં. સુણો કંથારે; જુઓ કઇચાએ કીધો કેર, એ. પીઉ ગુણવંતારે; કુદ્રષ્ટીથી મુને મારી. સુ. પણ સવારે મુકશે કહાડી, એ. કહો તો વન જાઉ કે મરૂ. સુ. કહોતો બેસુ એનું ઘર માંડી. એ. ॥ ૨ ॥ નીકુળજી તવ બોલીયા, સુણ સુંદરીરે; એ તો પોતે પોતાનું ભવીશ, ઘેલી કોણે કરીરે; જેમ ફાવે તેમ તમે કરો. સુ. તેમાં નથી અમોને રીસ. ઘે. ॥૩॥ પક્ષ કર્યે પ્રસિધ થઇએ, સુ. હવે નથી વેઠવાનું વન. ઘે. તમારૂં લાગ્યું તમે ભોગવો, સુ. કાંઇ કહેશો નહી વચન. ઘે. ॥ ૪ ॥ ધરૂપદી તવ ઉભી થઇ, સુણો કંથારે; ઉઠી વરણાગીમાં વાટ, એ પીઉ ગુણવંતારે; દુઃખ વેળા કોઇ સગુ નહિ, સુ. કાંઇ કરશો નહી ઓંબાટ. એ૦ ॥ ૫ ॥ વળણ ॥ એમ કહી ત્યાંથી સંચરી, પીઉ પર ખાતી ચાડ; જાણ્યુ ભીમ ભરથાર વીના, કોઇ નહી ભાગે ભીડ. ॥ દુહો. ॥ એવું ધારીને ગઇ, ભીમના રસોડા માંય; શયન કરયું સુત વાયુને, તેના ચાંપ્યા પાય. ॥૧॥ તવ ભીમસેન જાગ્રત થયો, આ કઉતક શું ઓણ; અંધારે ઓળખી નહી, પુછ્યુ કે તું કોણ ॥૨॥ ધરૂપતી કહે નારી તમ તણી, નથી આવી કરવા એશ; ભીમ કહે આવી ભલે, આવ આવ પ્રેમદા બેશ. ॥૩॥ કહે વારૂ કેમ આવવું પડયુ, આ વેળા મધરાત; કરવા લાગી તે સમે, ધરૂપદી આંસુપાત. ॥૪॥

કડવું ૧૭ રાગ ઉપરનો.

દ્રૂપદી વાણી બોલીયાં, સુણો કંથારે; મ્હારા દુઃખ તણો નહી પાર. એ પીઉ ગુણવંતારે, રડયો કઇચોજી મ્હારી કેડે પડયો. સુ. જુઓ આ વો માર્યો મને માર. એ કપટથી મુજને કબજે કરી. સુ. એણે સમજાવિ અપરમપાર. એ. પણ તમ દાશીયે માન્યું નહી. સુ. તેથી આવાં કર્યા દેદાર. એ. ॥ ૨ ॥

રાગ ઝડપનો દોહરો.

ભીમે જાણ્યું થયું ભલેરૂ, આવ્યો વાંક અપાર, જોઇતું તું ને વઇદે કીધું, ઉઠયો તેણીવાર. ॥ ૧ ॥ કડછો લીધો હાથમાંને, ધાર્યો કરવો કેર; હવે ન મુકું જીવતોને મારિ નાંખું ઠેર. ॥ ૨ ॥ અગની દેવનું ભાગ્ય મોટું, એમ કહીને ચાલ્યો; એટલે તો દ્રૂપતીએ, હાથ એનો ઝાલ્યો. ॥ વળણ ॥ દ્રૂપદી કહે કંથજી, ગમ ખાઓ સતી તન; સહસા કામ કરતા થકી, જાવું પડશે વન.

કડવું ૧૫ રાગ સવૈયો.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ભીમે જાણ્યું વાત છે સાચી, સહસા ન કરવું કામ, કળથી થશે તે બળથી ન બને, ધારિ બેઠો તે ઠામ. ॥ ૨ ॥ એરે નારી વારતા તારિ, માંડીને કહે મુને, શી રીને તને ઘેર બોલાવિ, શું દુઃખ દીધું તુને. ॥ ૩ ॥ દ્રૂપદી કહે કંથ મ્હારા, પાપીએ કીધી પેર; રાણીએ મોકલી કઇચાને કહચે, પય આપવા એને ઘેર. ॥ ૮ ॥ પાપી પ્રપંચનો ભરેલો, ઘરમાં ઉંડાણે પેઠો; દેવ શેવા લઇ સત્ય દરશાવવા, સાતમે માળે બેઠો. ॥ ૫ ॥ મુને એણે ઉપર બોલાવિ, કપટનું કાજ કીધું; દુધ મુકતામાં દાદર દઇને, ઉપર તાળું દીધું. ॥ ૫ ॥ મુને બહુ સમજાવવા માંડી, સમજી નહી તમ નાર; ત્યારે કઇચે ક્રોધ કરીને મારચો મુજને માર. ॥ ૭ ॥ પ્રભુને મેં પોકાર કીધો, આવ્યા વીશ્વના ભુપ; કઇચાને બહુ રીતે માર્યો, ધરી વાંદરનું રૂપ. ॥૮॥ તાળું તોડીને નીચે ઉતારી, કાહાડી ઘરની બાહાર; ધરમ અરજુન સહદેવ નીકુળ કને ગઇ ભરતાર. ॥ ૯ ॥ તેમણે કહ્યુ ભત્રીશ તારું, અમથી નહી થાય કામ; સહદેવે કહ્યું કોઇ કામ કરશે, એટલી આપી હામ. ॥ ૧૦ ॥ ભીમ

કહે કે કોઇએ ન રાખી, ધરમ તો કહી મોટા; પણ વ્યંઢળે કાઢી મુકી, એણે વાળ્યા કેમ ગોટા ॥ ૧૧ ॥ હુંજ ખરો કે નીશાળમાંથી, ઉચાળો એને ભરાવું, નીકુળજીતો નાનો માટે, રીસ એની ન ધરાવું. ॥ ૧૩ ॥ સહેદેવે તને હીમત આપી, માટે એને ન કહેવાય; જો પ્રેમદા હવે જેમ. કહું તેમ, તું કરી લે ઉપાય ॥ ૧૩ ॥ જો અરધો પોહોર રાત રહી છે, કઇયાને કળ વળી હશે; નર મોકલે ત્યાં નારીએ જતાં, પાપ કાંઇ નહી થશે. ॥ ૧૪ ॥ કળથી કામ કરવું છે માટે, જા કઇયાને ઘેર; હસને મોઢે નેત્રને ચાળે બોલાવજે સુખભેર ॥ ૧૫ ॥ તઇ કઇચો બોલાવશે તુજને, કામીને ન હોય દાઝ, કામી જનને ટેક ન હોયે, કામીને નહી લાજ ॥ ૧૬ ॥ કહેશે કે આવો બેસો સયંદ્રી, તવ તું કહેજે એમ; કહીએ કે સમજણ નથી તમોમાં, મુને તો બહુ છે પ્રેમ ॥ ૧૭ ॥ મારે માથે પાંચ ગાંધરવ છે, તેમાંનો ગાંધરવ એક, વાંદર રૂપે છાપરે રહીને, જોતો હતો મારો ટેક. ॥ ૧૮ ॥ તમારૂં કહ્યું માનીને મેં, કીધી હોત સુખ લહેર; તો તો તમને ગરૂં ગ્રહીને, મારી નાખત ઠેર. ॥ ૧૯ ॥ મેં તમારૂં કહ્યું માન્યું નહિ તો જીવતા ફેંકી દીધાઃ તમને જીવાડવા મુમત ઝાલ્યો, માર સહન મેં કીધા. ॥ ૨૦ ॥ હમણાં ગાંધરવ મહારા સ્વરગે ગયા, ત્યારે હું તમ કને આવી; એવું કહીશ તવ થાશે રાજી, તમને લેશે બોલાવી ॥ ૨૧ ॥ કહેસે કે તમે ઘરમાં આવો; ત્યારે તું કહેજે એમ; કહીયે કે આજ મળવું છે મારે, પણ કરો કહુ તેમ ॥ ૨૨ ॥ કહીએ કે વ્યંઢળ મહેતાજીની, ખાલી કરાવો નીશાળ, રાત્રીએ ત્યાં રંગ રમીશું, કરાવો ઝાક ઝમાળ ॥ ૩૩ ॥ તમારી સાથે રંગ રમું તે, મુજને શું વીતે લાહાશો; સવારે છોકરાને વહેંચવાને સોમણ મીઠાઇ ભરાવો ॥ ૨૪ ॥ એટલે કઇચો કબુલ કરશે, બોલજે બીજીવારઃ કહીએ કે મારે સ્વાંગ બદલવા, આપો વસ્ત્ર શણગાર ॥ ૨૫ ॥ એટલે આપશે રાજી થઇને, તે લેઇ આવજે હાંઇ, પછી અંધારે જતી રહેજે રાણીના ઘર માંઇ ॥ ૨૬ ॥ પછી રાતે નીરાંતે સુજે, ચીંતા ન ધરીશ મહારી; કઇચોજી મહારો કંથ થાશે, હું થઇશ એની નારી ॥૨૭॥ ઉઠ હવે વહાણું વહી જાશે, તવ બોલી ધરૂપતી; તમો કહોછો તેવું કહેવા જાવા, મુજ મન માનતુ નથી ॥ ૨૮ ॥ ભીમ કહે ભરથાર મોકલે, ત્યાં તે ભામની જાય, તેમાં શાસ્ત્રથી દોશ નથી, જા હવે વહાણુ વહાય. ॥ ૨૯ ॥ એટલે ઊઠી ધરૂપદી સતી, રસોડેથી ચાલી; મન સંકોચતી જાય છે એ, દાંતે છેડો ઘાલી ॥૩૦॥ કઇયાજીને કળ વળી છે, ચીંતામાં જીવ પેઠોઃ દાતણ પાણી લઇને આવી, ઓટલા ઉપર બેઠો ॥ ૩૧ ॥ દાંતણ કરતાં વિચા-

ર કરતો; કયારે વહાણું વાય,બહેનના ઘરમાં રહી સયંદ્રી,કરી દેઉં વીદાય ॥૩૨॥ એવામાં તો ધરૂપતી આવી, લેત્રરાવવા મુખ લાવો; કઇચાયે દીઠીસ યંદ્રી, કહ્યું કે આવો આવો ॥૩૩॥ એટલે ચક્ષુનો ચાળો કરીને, હશી બોલી ધરૂપદી અરેરે તમે મુમતિ છો, કળ વકળ કાંઇ નથી ॥ ૩૪ ॥ ગાંધરવ વાંદર રૂપે જોતા તો, છાપરા પરથી પેર; મેં રંગ રમવા દીધા હોત તમને, તો મારી નાખત ઠેર ॥ ૩૫ ॥ પણ તમને બચાવવા માટે, ખાધો તમારો માર; તો તો તમે જીવત રહ્યા, છો મારા કાવળ હાર ॥ ૩૬ ॥ અત્યારે ગાંધરવ સ્વરગે ગયા, તવ તમ પાસે આવિ; કઇચોજી કહે ધન્ય સયંદ્રી, મુને તે લીધો બચાવી ॥ ૩૭ ॥ મુજ જીવ સારૂ તેં માર ખાધો. આ ગુણ કેમ વિસરૂં; જો પ્રેમદા તું કહેતી હોય તો, તારે માટે હું મરૂ. ॥ ૩૮ ॥ ધરૂપતીને મન હસવું આવ્યું, લંપટને નહી લાજ: મનમાં જાણ્યું કે મારે માટે, મરવાના છો આજ. ॥ ૩૯ ॥ કઇચો કહે હવે ઘર-માં આવો, ધરૂપતી બોલી એમ; તમ બુદ્ધી રહેવા દો તમ પાસે, કરો હું કહું તેમ ॥ ૪૦ ॥ ગાંધરવ આજ રહેવાના સ્વરગે, માટે થાશે સંગ, વ્યંઢળ મેહેતાની નીશાળ વીશે, રાત રમીશુ રંગ ॥ ૪૧ ॥ માટે જઇને ખાલી કરાવો, વ્યંઢળની નીશાળ; ઓછાનાબીછાના દીવા બતી, કરાવો ઝાક ઝમાળ ॥ ૪૧ ॥ રાત્રીયે ત્યાં આપણ મળશું, બીજું વચન માન્ય કરજો; સવારે બાળકોને વહેંચવાને, સોમણ મીઠાઇ ભરજો ॥ ૪૨ ॥ કઇચોજી કહે શું મને કહો છો નીશાળ બનાવું કેવી, રંગાવું ધોળાવું ને બનાવું, વૈકુંઠપુરી જેવિ ॥ ૪૩ ॥ જળનાં બે માટલા ભરાવું; કષ્ટી પડે નહી તમને બસેં મણ મીઠાઇ ભરાવું, કહેવું નહી પડે અમને ॥ ૪૪ ॥ ધરૂપદી કહે વારૂ કઇચાજી, વળી વચન એક થાપો, ઘડીયે ઘડીયે સ્વાંગ બદલું, વસ્ત્ર આભુષણ આપો ॥ ૩૫ ॥ ઝડપ ઉઠયો ત્રીયાને તુઠયો, કામજ્વર તહાકાર; જેટલા હતા તેટલા લાવી, દિધાં વસ્ત્ર શણગાર ॥ ૪૬ ॥ ધરૂપદી તે લઇને વળી પાછી, ગઇ ભીમને રસોડે; ચ્યો પીઉજીએ તો થઇ ગયો ખુશી, કબુલ કરયું બધું મોઢે ॥ ૪૭ ॥ કઇચાજી કનેમાગી લીધાં, વસ્ત્રોને શણગાર, જેટલું હતુ તેટલું લાવી દેતા કરી નહી વાર ॥ ૪૮ ॥ એ કંથજી કોઇ ભીક્ષુક જઇને, કરગરે છેકાછેક; તો તે ધરમ સમજી એને, આપ ન કોડી એક ॥ ૪૯ ॥ પુન્યના કામમાં પડે પાછો પાપનાં કરમમાં પહેલો, અરેરે આજ્ઞાનિ જીવડો, પંચ વિશયમાં ઘેલો, ॥ ૫૦ ॥ ભીમ કહે કે પુન્યને કામે, પઇસો ખરચતાં ધ્રૂજે; તેવા પ્રાણીને મારગ અવળા, એની મેળે સુજે ॥ ૫૧ ॥ મનસા દેહી ધારણ કરી, ધરમ

ના સુજે, સુંધું; તેવા કરમથી તે પ્રાણીને સુજે અવરૂં ઉંધું ॥ ૫૨ ॥ સુમારગે જે વાવરે નહીં, તેનું કુમારગ જાય, સુપંથ ચઢયો તે પ્રાણીથી, કુપંથ નહી પળાય ॥ ૫૩ ॥ કુપંથનાં ફળ માઠાં મળે છે, સુપંથ સઉથી બળીયો; જો કઇયા જેવા અધરમીને, કરમે હું આવી મળીયો ॥ ૫૪ ॥ વહાણું વાહાશે જાતું ઠેકાણે; કહીને કરી વિદાય; કંથની આજ્ઞા લેઇને આવી; રાણીના મહેલમાંય ॥ ૫૫ ॥ સુદ્રષ્ણાએ મનમાં વીચાર્યું નક્કી સતી સાક્ષાત, રહી આવી મારા કઇયાજીના, ઘરમા આખી રાત ॥ ૫૬ ॥ રાણીએ કહ્યું આવો સયંદ્રી, હવે નહી હાશી ઘાટ; ભાઇનીમાની તી તે મારી માનીતી, બેશો હીંચોળા ખાટ. ॥૫૭॥ ધરૂપતીયે તવ નીચુ ઘાલ્યું, હવે શું મારે કરવું, મીથ્યા લાન્છન માથે બેઠું, જીવ્યાથી ભલું મરવું ॥ ૫૮॥ વળી વીચાર્યું નાડે નરવાં, તો વઇદ શું કરનારા; સાચને આંચ કદી નવ લાગે, જાણે જુગદાધાર ॥ ૫૯ ॥ એવું મન વાળીને બેઠી, તેવ વહાણું વાહાય; હરખે બસેં શેવક લઇને, કઇયો નીશાળે જાય ॥૬૦॥ ॥ વલણ ॥ નીશાળે એ આવીયો, હરખે ભરયો અપાર; કહે વલ્લભ તવ ધરૂજીયો, ઇંદ્ર તણો કુમાર.

કડવું ૧૬ રાગ ભેરવી દોહરો.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું; વઇરાટ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ઇંદ્રના નંદન અરજુનજીના પેટમાં પડી ફાળ; કેમ કઇયોજી ઝડપમાં આવે, આજ મારી નીશાળ ॥ ૨ ॥ એટલે કઇયાજી આવીને બોલ્યા, ખાલી કરો આ ઠામ; સઉ છોકરાંને છુટી આપો; આજ અમારે કામ ॥૩॥ જાઓ પેલા સામા કોટડામાં, પડી રહો આજ રાત, વળી અહી આવજો રહેવાને, કાલે થને પરભાત ॥૪॥ અરજુનજીએ મન વીચાર્યુ મુને ભરાવે ઉચાળા, આ વાત સમજાતી નથી મુને, કોન કઢાવવા વાળો ॥ ૫ ॥ એમ જાણી અરજુન બોલ્યા, શા કામે કઇયાજી ચડીયા, કઇયો કહે આજગમ્મત છે અહી, કહી ભાઇ હશી પડીયા ॥ ૬ ॥ અરજુને જાણ્યું કામી કઇયાને, ભીમ રાજી કરવાવાળો, ધરૂપતીનું કામ એણે ઉપાડયું, મને ભરાવ્યો ઉચાળો ॥ ૭ ॥ આજ કઇયાનું મોત જન્મ્યું છે, એ મનસુબા કીધા; છોકરાઓને રજા આપી, ગોદડીને ચડો લીધો ॥ ૮ ॥ સાનું કોટડું પડેલું હતું, તેમાં કરયો વીસરામ, કઇયાજીએ સેવકોને, સોંપ્યું નીશાળનું કામ ॥૯॥ વાળી ઝુડી

ઘોળી રંગીને,કામ કર્યું અમુલ્ય;ચીનાઇખાનું ગોઠવી દીધું,કાંઇ ન રાખી ભુલ્ય. ॥૧૦॥ સોને મઢેલો ઢોલીયો ઢાળ્યો, ઉશીકાંને તળાઇ; જળનાં બે માટલાં ભરાવ્યા,બસે મણ મીઠાઇ, ॥૧૧॥ હાંડી તકતા ગલાસ ઘડી યાળ,ઝુમ્મરનો નહી પાર; દીવસ છતાં દીવા કીધા, પછી નીકળ્યા બાહાર. ॥૧૨॥ દ્વાર દેઇને તાળું દીધું કઇયાજી રાજી થયો; કુંચી પોતાની પાસે લેઇને, રાણીના મેહેલમાં ગયો. ॥૧૩॥ દ્રૌપદીને સાન બતાવી, સાંજે તતપર થાજો; આ ખીંટીએ કુંચી મુકુછું, તે લેઇને તમે જાજો.॥૧૪॥ એમ કહી કુંચી મુકીને, સાંજે ગયો સભામાંય;ધરમ રાયે કઇયાને જોઇ, વીચાર કીધો ત્યાંય. ॥૧૫॥ રાત્રીએ તોફાન થયુંતું, તેનું કરયું એણે કેમ; એવું સમજી પુછયું ધરમે; જોતા પાપીનો પ્રેમ. ॥૧૬॥ કઇયાજી આજ આખો દહાડો, દીઠા નહી આ ઠામ,કહ્યો કહે કે આજ મારે,હતું ઘરનું કામ. ॥૧૭॥ આનંદ છો કે ઉદાશ છો એમ, પુછી જોયું કીંક રૂશી; એટલે એનાથી હશી દેવાયું, માહારાજ છૈયે ખુશી. ॥ ૧૮ ॥ કઇયાનો ઉમળકો દીઠો, ધરમે ધાર્યું તે ઠામ;ભીમ વીના કોઇ ખુશી ન કરે, એણે લીધું હાથ કામ. ॥૧૯॥ કરમ ફુંટયુ કઇયાજીનું, પોહોચી જશે જમ લોક, ભીમના હાથમાં ગયો એટલે, જીવ્યાની આશા ફોક. ॥ ૨૦॥ અરેરે ગમે તેમ કરીને, કઇઆજીને ઊગારૂં;એમ ધારીને ધરમ બોલ્યા, વચન સાંભળો મ્હારૂં. ॥ ૨૧ ॥ રાજાને પ્રધાન સાળા બનેવી; વચન મ્હારૂં થાપો; એક હીસાબ બેને માંડી આપું, જુદા બેશી કરી આપો ॥ ૨૨ ॥ એમ કહી બે પત્ર તાંબાનાં, લીધાં ધરમરાય; તેમાં એવો હીસાબ માંડયો, બે દીને પુરો થાય. ॥ ૨૩ ॥ બેઉને બેઉ આપી, બેસાડયા જુદા જુદા; કરી આપશે તે ઘેર જાશે, નહીતો હૈ રેહેશો સમુદા ॥ ૨૪ ॥ હીસાબ કરીને આપ્યા વીના, જાવા દેવાના નથી;એટલે કઇયોજી ગભરાયો.કામાતુર મુઢમતી॥૨૫॥ એણે જાણ્યું કે કરી આપીને;ઝટપટ નાશી જાશું,શતરૂ થઇને બામણો લાગ્યો,ટીંખળ કાઢયું હાવું.॥૨૬॥ એમ ધારીને ચીત્ત પરોવ્યું, પણ જીવ ભમી જાય; એવે સમે રાત્રી પડીકે, ભીમસેન તૈયાર થાય. ॥૨૭॥ રસોડાનાં દ્વાર બંધ કીધાં, દીવો કીધો એક; દરપણ આગળ લઇને બેઠો, સણગાર કાઢયા વીવેક ॥૨૮॥ ચાર ચીરોને ભેગા સાંધી, એક બનાવી દીધું;હસ્તો હસ્તો ઉભો થઇને, પોતે પેહેરી લીધું.॥૨૯॥ પછી દાભડા ઉઘેડીને સણગાર કાઢયા બાહાર બહુ કીમ્મતના દાગીના દેખી, કળકળ્યો અપરમપાર ॥ ૩૦ ॥ અરેરે આવા અજ્ઞાનીનું, કીયે કાળે કલ્યાણ,પુન્યમાં આપવું હોય તો ન આપે,

આપતાં જાયે પ્રાણ ॥૩૧॥ આ કામમાં કેવું આપી દીધુંછે, પાછુંવાળી નથી જોયું;પ્રભુમાં પરે નહી તેટલું, પ્રેમદામાચીત પ્રોયું ॥૩૨॥ વારૂએ પાપીને શીક્ષા કરવી, બબડતો એમ હોડે; શણગાર જોઇને વીચાર્યું એણે, પહેરૂં ક્રીયે કાને કોટે॥૩૩॥ દોરડીના બે કટકા સાથે, શણગારબાં ધીલીધા; બે ચરણે બે વીંટાળીને, પગના ઝાંઝર કીધા ॥૩૪॥ કુમ કમ ચાંલ્લો કીધો લેલાટે, નેત્રોમાં કાજળ સાર્યું; પછી દરપણમાં મુખ જોઇ, વ્રકોદરે એમ ધાર્યું ॥૩૫॥ હવે મારૂં મુખ ઠીક દીસેછે;બની રૂપાળી નાર, મોહ પામશે મને દેખીને, કઇયાજી ભરથાર ॥૩૬॥ હવે હું કેમ વાર કરૂંછું.કઇયાજી બેશી રહેશે;માંડી જઇશતો સ્વામી મ્હારા,મુજનેઠપકો દેશે ॥૩૭॥ એમ પાપીની મસ્કરી કરતો, ઉઠો તેણીવાર; અંધારે અંધારે ગયો નીશાળે, વાયુ તણો કુમાર ॥ ૩૮ ॥ અરજુન સામા કોટડામાંથી, કરી રહ્યા છે ડોકું;એમને એમ કે ચરચા જોવી, આવે તેને ટોકુ, એવે વાલવો ઓટલે ચઢીયો, વ્યંઢળે પુછ્યું એમ; અંધારે ઓટલે ચઢે છે કોણ આવ્યું ને કેમ ॥૪૦॥ તવ ભીમસેન ધીરે રહી બોલ્યો, તમને મળી જગો મારી; વ્યંઢળ મેહેતા આવીછું હું, કઇયાજીની નારી ॥ ૪૧ ॥ અરજુનજી તવ રહી ગયો છાનો, ટળીયો મનનો વેમ, કઇયાજીનું આજ કાટલું થાશે, થયો સયંદ્રી ભેમ ॥ ૪૨ ॥ ભીમે નીશાળે દીઠું તાળું, દૈવત પોતે દાખ્યું; કુંચીનું કામ શું પડે એને,મરડીનેભાગી નાખ્યું ॥૪૩॥ દ્વાર ઉઘેડીને અડકાવ્યા, સાંકળ દઇ મહી પેઠો; રૂડો ઢોલીયો ઢાળેલો છે, તેમાં જઇને બેઠો ॥૪૪॥ સુંદર શોભા જોઇને હશીયો, રશીયો મ્હારો નાથ;કેવી સારી સોભા કરી છે, રંગ રમવા મુજ સાથ ॥૪૫॥ ધીકક છે આવા અજ્ઞાનીઓને, અવળે મારગ મરે, દેવ મંદીરે કે હરી કથામાં, કહેથી આવું ન કરે ॥૪૬॥ વીષય વાતે વીત જ ખરચે, પુરણ દી ઉઠેલો; ધરમમાં કરે તરફ઼ોડા, કરમનો ફુટેલો. ॥૪૭॥ કરમના ફળ હમણાં મળશે, બહુ ત્યારે બે ઘડીવાર; કરે ગમ્મત વીવેકની એ, પછી થયો તઇયાર ॥૪૮॥ જાણ્યું કે પતીના આવતાં પેહેલાં, પરવારી બેસુતો ઠીક; હવકો દેશે ઠપકો દેશે,ધરવી કંથનીબીક ॥૪૯॥ પછી જીવ મીઠાઇમાં દોડયો, મન નવ રહ્યું ઝાલ્યું; ખુણામાં ઢગલો મારયો છે, તેમાં મોઢું ઘાલ્યું ॥૫૦॥ પકવાન ચાવે ઘણાંજ ભાવે ખાધાનો નહી નેક; આખો ખુણો ખાલી કીધો, ન રહયો કટકો એક. ॥૫૧॥ પછી પોતે પાણી પીધું; મનમાં રાજી હુતો; ઉદર ઉપર હાથ ફેરવતો, જઈ ઢોલીયામાં સુતો ॥૫૨॥ બે ઘડી એમાં આળોટી ઉઠયો; પ-

છી કેવો ખેલ કીધો;એકજ દીવો શળગાવીજુદો, એકાન્ત ઢાકી દીધો. ॥ ૫૨ ॥ પાપી પર પછી ક્રોધે ભરાયો, પુરણ પ્રગટી રીસ; ઢોલીયાને કરી નાખ્યો છુટો, લીધી લાંબી ઇસ. ॥ ૫૪ ॥ ઇસ લેઇને રીસ કરીને, નીશાળમાં વળ્યો દોડી, હાંડી તકતા ગલ્લાસ ઘડીઆળ, ઝુમ્મર નાંખ્યાં ફોડી ॥૪૫॥ ચીનાઇખાનું ચકચુર કીધું, ચાતુર નર નવ ચુકયો; તળાઇ ગોદડા ભેગા કરીને, તેમાં અગ્નિ મુકયો ॥૫૬॥ કઇચાના નામની હોળી કીધી, આનંદ મનમાં હુંતો;હોલાયો પછી દ્વારે ચરણ,દઇનેભીમ સેન સુતો ॥૫૭॥ સુતાં સુતાં ગમ્મત કરે,ખડખડ કાઢે દંત;અરેરે હજી કેમ ન આવ્યા;કઇચાજી મુજકંથા૫૮॥હજી ન આવ્યાહજીન આવ્યા,કાળ જુ જાયછે ઘીકી, પ્રાણના પ્યારા પતી મ્હારા; મારા નેત્રની કીકા ॥૫૯॥ ચાર ઘડી જ્યાં રાત ગઇ કે, કઇચાને ચટપટી થાય, સયંદ્રી વાટ જોતી હશે મ્હારી, હવે શું કરૂં ઉપાય ॥ ૬૦ ॥ કીંક રૂશીનું કોઇ પ્રાણીથી લોપાય નહી વચન; તો મુજથી કેમ કરી જવાસે, આનંદનો આજ દન ॥૬૧॥ પેલા ભત્રનો શત્રૂ મ્હારો, થઇને બ્રાહ્મણ લાગ્યો; આ બામણાનું નહી થાય શારૂં, મળેલો વઇભોગ ભાગ્યો ॥ ૬૨ ॥ વળી મન વીચારી બોલ્યો, અરજ સુણો રૂપી; કહોતો કાલે હીસાબ કરીએ, આજ નથી હું ખુશી ॥૬૩॥ હું છું દુઃખી નથી સુખી, જાણો છો માહારાજ; માટે મુજને ઘેર જવા દો, માગી લેઉં છું આજ ॥૬૪॥ પેટમાંમુને ચુંક આવેછે, તેથી કહોકે જાઓ, ધરમે કહયું શેવકોને, લાવી અજમો ફકાવો ॥૬૫॥ તવ દાસોએ અજમો ફકાવ્યો, કઇચો કલકળ્યો અતી; પછી કહ્યું માહારાજા મુજથી, બેઠા રહેવાતું નથી ॥ ૬૬ ॥ એટલે બોલ્યા કાક રૂપા, સવક કષ્ટી કાપો; કઇચાને સુવાના પથારી, સભામાં કરી આપો ॥ ૬૭ ॥ કઇચાયે જાણ્યું શત્રૂ સાચો, જવા દેવાનો નથી; હિસાબ એનો કરીને આપું, પછી ટકુ નહી રતી ॥ ૬૮ ॥ એવું જાણી ચીત પરોવ્યું, ગણીત કરવા જાય; બેને ત્રણ પાંચ પાંચને ચાર નવ, નવથી નીશાળ માંય ॥ ૬૯ ॥ પેલી ગઈ હશે વાટડી જોશે, રોશે છેઢા વાળી; હીસાબ ચાલે હીસાબમાં મહોટા, રીસાઈ જાશે રૂપાળી ॥ ૭૦ ॥ એમ જાણી આડું પત્ર ધરીને, મુખમાં આંગળી લીધી, યુકતી લડાવી સુગ ચઢાવી; સભામાં ઉલટા કીધા ॥૭૧॥ ધરમરાયે મન વાચાર્યું, કઇચો થયો મરનારો; આયુશ એનો આવી રહ્યોછે, ત્યાં હું શું કરનારો ॥૭૩॥ બળાત્કારે આકવા બેઠા, એવું જાણી બોલ્યા એમ; જાવો કઈચાજી ઘેર તમારે, તો રહેશો કુશળ ખેમ ॥૭૩॥ બીજે જવાથી આ-

યુશ ટુટે,જુઠુ ન જાણો લગાર;કઇઓજી કહે વારૂ મ્હારાજા, કહીને નીકળીયો બ્હાર. ॥ ૭૪ ॥ થોડે લગી ધીરે ધીરે ચાલ્યો, પછીથી મુકી દોટ અરેરે વાટડી જોતી હશે, જઇ પોહોંચ્યો સુંસોટ ॥૭૫॥ વળણ. ॥ સું સરો નીશાળે સંચર્યો, હઇયે હરખ ન માય, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે સાંભળો સહુ શ્રોતાય. ॥

કડવું ૧૭ રાગ સવઈયા.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહીમાય.॥ ૧ ॥ નીશાળને ઓટલે કઇચોજી, ચડીયો આનંદભેર;કોટડામાંથી અરજુને જેયું,સમજ્યો સઘળીપેર.॥૨॥ જાણ્યું કે કઇચોજી આવ્યો, કરી કામાતુર મતી;ભીમશેનને ભોગ પડયો કે, એ જીવવાનો નથી. ॥ ૩ ॥ એવામાં કઇચાએ સાંકળ ઠોકી,પ્યારી ઉઘેડો દ્વાર;એટલે ભીમે મન વીચાર્યું, આવ્યો મુજ ભરથાર. ॥૪॥ ઝીણે શબ્દે વ્રકોદર બોલ્યો. ઉઘડાવા મુમત મેલો; ઠાલાં બારણાં સપડાયાં છે જોર કરીને ઠેલો. ॥૫॥કઇચે બે ભુજ દઈ બળ કીધું,ભીમે લીધો ચરણ; તવ ઓચીંતા દ્વાર ઉઘડીયાં, પાપી ઢળીયો ધરણ. ॥ ૬ ॥ ફુટાયું ડાચુ વાગ્યું સાચું, ભુમીમાં ભચકાયો અતી; ભીમ કહે અરેરે આ શું થયું જરા જાળવતા નથી.॥૭॥કઇચોજી કહે જીવ ન બાળો,નથી વાગ્યુ મુજ અંગ; એમ કહીને દ્વાર દીધાં, રૂજની રમતા રંગ, ॥૮॥ ભીમ જઇ એક ખુણે બેઠો, બોલ્યો કુબુધી એમ;ઓરે સયંદ્રી નીશાળ વીશે, અંધારૂ છે કેમ ॥૯॥ ભીમ કહે હું જયારની આવી, ત્યારનું છે અધારૂં; મુજ ને કાંઈ વિતે નહી લાહાવો; ન ગમ્યું કામ તમારૂં. ॥૧૦॥ કઇઓ કહે ઠીક ઠાઠ કર્યો તો, તે કર્યો કોઇએ ભંગ:સવારે તેની શોધ કરીશું; હાલ કરો મુજ સંગ. ॥ ૧૧ ॥ ઓ પ્રાણ પ્યારી નેન કટારી; મારી મુને દો લાહાવો; એટલે હશીને ભીમ બોલ્યો, આ ખુણામાં આવો. ॥ ૧૨ ॥ કામમાં તદરૂપ કઇચો દોડયો, ખુશીથી ખુણે પેઠો; તવ વ્રકોદર ત્યાંથી ઉઠી, બીજે ખુણે જઇ બેઠો.॥૧૩॥ કઇચોજી ખુણો ખોળવાલાગ્યો,થયો નહી સમંધ; ભીમ કહે ત્યાં કયાં ખોળો છો,છતી આંખે થયા અંધ,॥૧૪॥ કઇચોજી કહે આવું છું પ્યારી, તારૂં બોલ્યું મીઠું લાગે; કાચ ભાંગેલા ભુમી પડેલા, પાપીના ચર્ણમાં વાગે. ॥૧૫॥ તોપણ કાંઇ ચેતતો નથી, કામ રૂપી અંધાપે; ભીમ ઉઠી ગયો ત્રીજે ખુણે,કઇચો બીજે ગયો આપે

॥ ૧૬ ॥ ફોગટ ફાંફાં મારી થાકયો, ત્રીજે ખુણે પળાય; ભીમે ભમાવ્યો બે ઘડા સુધી, કઇચો અતી અકળાય ॥૧૭॥ એ મ્હારી વાહાલી ખોળાવો ખાલી, મળો તો માનુ પાડ; જાણી જોઇ હાથ આવતાં નથી મુને કરો છો લાડ ॥ ૧૮ ॥ ભીમ કહે તમને ન કરૂં તો, બીજા કોને લાડ થાય; કઇચોજી કહે નથી રહેવાતું, મળો હું લાગુ પાય. ॥ ૧૯ ॥ ભીમે જાણ્યું બહુ અથડાવું,તો મુજ કંથ રીસાશે;પછી ઘર હું ગરીબડીનું મંડાતું ભાગી જાશે. ॥ ૨૦ ॥ એવું જાણી ઉલટ આણી, ઉઠયો વાયુ સુત બળીયો; આવો કંથજી કહીને ગયો, કઇચાજીને મળીયો ॥ ૨૧ ॥ સામા સામી બેઉ અથડાયા, કર અન્યોઅન્ય ઝાલવો; કઇયાએ જાણ્યું નોહોય શચંદ્રી આતો છે વીરવાલવો ॥ ૨૨ ॥ ભીમે કહ્યું કે ભરથાર આવો, કહી બોચીથી ઝાલ્યો; માથા ઉપર ફેરવીને, તરત બગલમાંઘા લ્યો ॥૨૩॥ કઇચાજીની કાયા કંપવા લાગી, જાણ્યું કે મળીયાં પાપ, ભુલ્યો ચુકયો ને જખમારી, મુકી દો મા બાપ ॥ ૨૪ ॥ ભીમે કહ્યું કે પરનારીનો સ્વાદ બતાવું તમને; અરે પીયુજી અકળાશો નહી; તમ તુલ્ય કયાં મળે અમને ॥ ૨૫ ॥ સતી સામી કુદ્રષ્ટી કીધી તેનું મળે છે લહાણ; એમ કહીને બગલ દબાવી, કાઢી નાખ્યો પ્રાણ ॥ ૨૬ ॥ પછી મડદુ ભુમી નાખ્યું, પરાક્રમી પ્રાણી કહાવ્યો;ગુપત દીપક ઢાંકી મુકયો તો, તે દીવો ત્યાં લાવ્યો ॥૨૭॥ નીરખી કઇચાનું મોઢું જોયું, પછીવઘો વાયુ કુમાર; અરેરે તમો મરણ પામ્યા; એ મારા ભરથાર. ॥૨૮ ॥ હું ગરીબનું ઘર ભાગ્યું, હેવાતણ ઉતરીયું, લાડ હવે મને કોણ લડાવે, સંસારનું સુખ હરીયું ॥૨૯॥ એવી રીતે મસ્કરી કરતો, દુષ્ટને દીધું દુઃખ, દીપક ઉપર મેંશ પાડી; કાળુ કીધું મુખ ॥ ૩૦ ॥ કઇચાને મોઢે મેંશ ચોળી, તવ દીસ્યુ મુખ વીહીલું; નાશીકાથી તાળવા સુધી, ચુનાનું તાણ્યું ટીલું ॥ ૩૧ ॥ હોઠ ઉપર પણ ચોડયો ચુનો, બનાવ્યો ભુતનો ભાઈ; પછી કઇચાની લીધી પીછોડી, પાથરી નીશાળ માંઈ, ॥ ૩૨ ॥ તેમાં કઇચાનું મડદું મુકયું બળવંતો નર આંધી; હાથ ચરણ અંગ ભેળું કરીને, કઇચાની ગાંસડી બાંધી ॥૩૩॥ ડોકું કઇચાનું બાહાર રાખી, ભીમે ઉપાડી લીધો; બીજે હાથે નીશાળ કેરો, પાટડો ઉંચો કીધો ॥૩૪॥ ભીંત પાટડામાં પોલાણ પડીયું, તેમાં ગાંસડી ઘાલી; મડદાનું ડોકું બહાર રાખ્યું, પાટડો મુકયો ખાલી ॥ ૩૫ ॥ વજન પાસાણના પાટડાનું, આવ્યું અપરમપાર; હાડેહાડ કચરાયાં કઇયાના, વછુટી રૂધીર ધાર ॥ ૩૬ ॥ થાંભલે તેના ઉતર્યા રેલા, જોયું સતીને સુત;

નસે વળગેલું ડોકું લબડે, દેખાતું કાળુ ભુત, ॥૩૭॥ વાળતું વ્રકોદરે વી ચાર કીધો, રાજા કોઇને નડશે; હું અપરાધીને નહીઝાલે, ગરીબને શીશ પડશે ॥૩૮॥ એવું જાણી વાયુ સુતે, કીધો વડો વીવેક; પાટડા નીચે થાભલા ઉપર, દોહરો લખ્યો એક. ॥૩૯॥પરનારીશું રંગે રમતાં, ખેલ કરતાં હાર્યો; રાજાનો સોળો કઇચોજી તે, મેં માર્યો મેં માર્યો ॥૪૦॥ એવું લખીને નીકળીયો; નીશાળનાં દઇ દ્વાર; ધીરે રહી કહ્યું અરજુનજીને, તું નવ નીકળીશ બ્હાર. ॥૪૧॥ એમ કહીને ગયો રસોડે, સીતળ જળે સ્નાન કીધું; અગની સળગાવી વસ્ત્રને જરીયાન, સઘળું સળગાવી દીધુ ॥૪૨॥ પછી નીવૃતીથી સુતો, એવે વ્હાણું વાય; એટલે ગામના છોકરા તે, ભણવા નીશાળે જાય ॥ ૪૩ ॥ દ્વાર ઉઘેડી નીશાળમાં પેઠા કાચના કટકા ભાળે, ડાહયાં છોકરાં સાવરણી લઈ, વાશીદુ મહી વાળે ॥૪૪॥ કઇ છોકરા મહી મસ્તાઇ કરે,કઇ ભણે કઈ ભણાવે,કઇ છોકરા હીસાબ ગણે છે,કઇ છોકરા ગણાવે ॥૪૫॥ કંઇક લખેને કંઇક લખાવે કંઇ બેઠા પાધરા તીર;એવામાં એક છોકરાયે,થાંભલે દીઠું રૂધીર ॥૪૬॥ એક જણાએ દોહરો વાંચ્યો, બીજાએ વેમ ધાર્યો; સૌ છોકરા કહે આ શું બોલ્યો, શું તેં કઇયો મારયો ॥૪૭॥ એમ કરતાં જરા ઉંચું જોયું ભય પામ્યા સહુ સુત; ડોકું દેખી બહાર નાઠાં, નીશાળમાં છે ભુત ॥૪૮॥ નગ્ર તણું લોક સાભળીને, ભયભીત થયું હરાયું; વાતો કરે કે બાળક કુમળાં, જાણીને ખાવા ભરાયું ॥૪૯॥ કંઈ લોક કહે છે વાતજ ખોટી, નહી સાચું એ તુત; બારણેથી જુએ લબડતું ડોકું, તવ સત્ય માને ભુત ॥૫૦॥ કંઇક અવળચંડા લોકો, ગમ્મત કરવી ધારે; બારણે રહીને કાંકરા લઇને; ધારી ભુતને મારે ॥ ૫૧ ॥ ડોકાને વાગે ડોકું હાલે, અર્થ લોકો કેવો લે છે, જુઓ એ ભુત ડોકું હલાવી, મારવાની ના કહે છે ॥ પ૨ ॥ એ રીતે ત્યાં તોફાન મચ્યું, બધે થયું પ્રખ્યાત; એવો હોબારો અતી થયો; રાજ્ય સભા ગઈ વાત ॥ ૫૩ ॥ વઇરાટે કહ્યું કીંકરૂશીને, આ વાત સાચી કે તુત; ધરમ મનમાં સમજી ગયા કે ભીમનું કરેલું ભુત ॥ ૫૪ ॥ ધરમ કહે જોવા જઇએ, તે પછી સુજે વીચાર; એમ કહી વઇરાટને લઇ, ધરમ નીકળ્યા બાહાર ॥ ૫૫ ॥ વલણ. ॥ બેઉ જોવા નીકળ્યા, નીસાળે એ જાય; વલ્લભ કહે ચઢયા ઓટલે, જોવા પેઠા જાય.

કડવું ૧૮ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહીમાય ॥૧॥ નીશાળમાં પેઠા રાજા રૂશી, વ્યાકુળ થયું છે મન; દોહરો દેખી વાંચવા લાગ્યો, જે વઇરાટ રાજન ॥૨॥ પરનારીશું રંગે રમતા, ખેલ કરતાં હાર્યો, રાજાનો સાળો કઇચોજી તે, મેં માર્યો મેં માર્યો ॥૩॥ ધરમે જાણ્યું ભીમની યુકતી, બોલ્યા મુખથી એમ; શું રાય તમે કઇચાને માર્યો, એવું બોલો છો કેમ ॥૪॥ વઇરાટ કહે લખ્યું છે કોકે, એમાં સી મહારી કસુર, પછી લબડતું ડોકું જોયું; વીચાર ઉપન્યો ઉર ॥૫॥ ધરમ કહે એરે રાજા, ભુત પ્રેત નહી આતો; પુરણ માહરા વીચાર વડે, કઇચોજી દેખાતો ॥૬॥ બોલાવો સેવક મોં ધોવરાવો; એટલે એ ઓળખાય, વઇરાટરાયે અનુચર તેડી મુખ ધોવરાવ્યું ત્યાંય ॥ ૭ ॥ વસ્ત્ર વતી લુંછાવી નાખ્યું, ઓળખીયો પ્રધાન; એટલે આવ્યા નવાણું કૈયા, ઘણું મચ્યું તોફાન ॥૮॥ એવે સુદ્રષ્ણાયે વારતા જાણી, આંસુ ચાલ્યા નેન; રડતી રાણી આવી નીશાળે કઇચાજીની બેહેન ॥૯॥ સરવે મુખ જોઇ ઓળખી લીધો, કઇચો કિચ્ચક એહ; કયાં ગયારે વંડળ મેહેતા, પુછતાં ટળે સંદેહ ॥૧૦॥ સેવકે સામી કોટડીમાંથી,મહેતાને ઉઠાડી આણ્યા;આંખો ચોળતા અરજુન આવ્યા, જાણે અતીસે અજાણ્યા ॥૧૧॥ વઇરાટ રાજા પુછવા લાગ્યો, અરજુનજીને એમ; તમે તમારી નીશાળ મુકી, કોટડામાં પડયા કેમ ॥૧૨॥ અરજુન કહે મને શું પુછો, હુંતો રાખું વાત છાની; પણ આ નીશાળના છોકરાની, પ્રથમ લ્યો જુબાની ॥ ૧૩ ॥ એટલે છોકરાં બોલી ઉઠયાં, નહી કહીએ વાત જુઠી; કાલે તમારા કઇચાજીએ, સહુને અપાવી છુટી ॥૧૪॥ આવી અમારા મહેતાને કહ્યું, બીજો કરો વીસરામ; આજનો દહાડો ને આજની રાત્રી, નીશાળમાં મ્હારે કામ ॥ ૧૫ ॥ એમ કહીને મેહેતાજીને, કાહાડયા કોટડામાંય; અમને સહુને ઘેર કાહાડયા, એટલી બની બીનાય ॥૧૬॥ પછી અરજુનજી એમ બોલ્યા, સાંભળી લ્યો ભુપતી; કોટડામાં રહા પછી શું થયું, તે કાંઇ જાણતો નથી ॥૧૭॥ એટલે બોલી રાણી સુદ્રષ્ણા, હું સમજીછું તમામ; રૂપાળી સચંદ્રી મારા ઘરમાં તેણે કર્યું આ કામ ॥૧૮॥ એટલે દોડયા નવાણું કઇયા, રાણીના મહેલમાં આવ્યા, દ્રૂપદીનો ચોટલો ઝાલીને ખેંચી બારણે લાવ્યા ॥૧૯॥ બહુ માર મારે દયા ન ધારે, નગ્ર તણા લોક ભાળે,

મારતા મારતા ઘસરડીને, લઈ આવ્યા નીશાળે. ॥ ૨૦ ॥ ઘરમે જોયું ત્રાસ પડીયો, મુખથી બોલ્યા એમ; કઇચો મુઆનું નીશ્ચે કર્યો વણ; એને મારો કેમ. ॥ ૨૧ ॥ એકવાર મડદુ બહાર કાઢી, કરી જુઓ તપાસ તે વીના તમે મારો છો તે, મુને પડે છે ત્રાસ. ॥૨૨॥ એટલે સરવ મારતી મુકી, વઇરાટ વદયો વચન;મડદું કાઢવા પાટડો ઉચકો, મળીને સઉજન. ॥૨૩॥એટલે અનેક યોધ્ધા વળગ્યા, પાટડે નિશાળ માંય; પણ પાશાણનો વજન વાળો, જરા ન ઉંચોથાય. ॥૨૪॥ એટલે બોલ્યો વઇરાટ રાજા, ચાર અનુચર જાઓ;રસોડેથી વીરવાલવાને, જઇને બોલાવી લાવો. ॥ ૨૫ ॥ એટલે અનુચર ગયા રસોડે, વાલવા ચાલો નીશાળે; મોટા કઇચાજી મરણ પામ્યા, માટે તેડયા ભુપાળે, ॥ ૨૬ ॥ સાંભળી ભીમસેન બ્હાર આવ્યો, બોલ્યો બતાવિ તાપ, કૈચાને કોણ મુઓ કેહે છે, મરે તમારો બાપ. ॥ ૨૭ ॥ એમ કહીને ડોળા કાઢયા, નાઠા અનુચર ચાર; નીશાળે આવીને એમ કહ્યું, માન્યું ન વાલવે લગાર. ॥૨૮॥ એ કેહે છે મરે બાપ તમારો, કૈચાને શું થાય; રાણી કહે કોઈ માને ન સાચું, હું તેડવા જાઉં ત્યાંય, ॥ ૨૯ ॥ એમ કહીને રાણી ચાલી, સાથે શેવક લોક; રશોડે આવી સુદ્રષ્ણાએ, કારમી મુકી પોક. ॥૩૦॥ ઓ વાલવાભાઇ બારણે આવો, દાઝે અંતઃકરણ; બંધવ મ્હારોમ્હોટો કઇચો, પામ્યો રૂપાળીથી મરણ. ॥ ૩૧ ॥ એવું ભીમે સાંભળ્યું ને, મ્હોં પર દરસાવ્યો શોક; મીથ્યા માથાં કુટતો નીકળ્યો; કઇચાની મુકી પોક. ॥ ૩૨ ॥ઓરે મારા મીત્ર કૈચાજી,કયાં થયો કાળો કેર; તારી પછાડી પીન્ડ પાડું, ઘોળીનો પીઉ ઝેર. ॥૩૩॥ એમ કહીને પડતું નાંખ્યું,, જુવે શેવક સાથ; છાતી માંથુ કુટવા લાગ્યો, રાણીયે ઝાલ્યો હાથ ॥૩૪॥ઓ વાલવા ભાઇ આમ ન કરતાં. નીશાળે તમે ચાલો; ભીમ કહે કે એના જેવો, બીજો નોહોતો મને વ્હાલો. ॥૩૫॥ સુદ્રષ્ણાએને ભાઇ ભાઈ, કહી ફોસલાવી લાવ્યાં, વાલવો શેવક ને સુદ્રષ્ણા. નીશાળે ચાલી આવ્યાં. ॥૩૬॥ એટલે વઇરાટ નવાણું કઇચા, રડવા લાગ્યા અપાર;તે જોઇભીમ ને સુર ભરાયું પ્રૌઢ કરે પોકાર, ॥૩૭॥ પ્રથ્વીમાં પછાડયો નાંખે, પાડે કારમી ચીસ, મનમાં હશે ચરણ ઘશે; પાડે ચીસા ચીસ. ॥૩૮॥ અરેરે મારો મીત્ર મુઓ, મારેજીવી શું કરવું; લાવોરે કોઈ કટારી માહારે, પેટે મારીને મરવું. ॥૩૯॥ વઇરાટ રાજા નવાણુકઇયા; વાલવાજીને વારે; બહુ સમજાવે શાન્તિ આપે, તેમ રડે છે વધારે. ॥૪૦॥ જેને તે એના હાથ ઝાલે, થઇ રહી હુકાહુક આંસુ ન આવે વાંકો વળીને, આંખોએચોપ

ડે થુંક ॥ ૪૧ ॥ ધર્મરાજા જોઇ રહ્યા છે. કુટવા શો પડયો મંડી; મન જાણ્યું ચોર શાહુકાર થયો, એ ભીમડા પાખંડી ॥ ૪૨ ॥ ધાંધલ જોઇ ધરમ રાજા, બોલ્યા તેણી વાર; એ વાલવા હવે રડવું મુકી, મડદુ કાહાડો બહાર ॥ ૪૩ ॥ એમ કહીને હાથ દબાવ્યો, મુકી દે તારા ચરીત્ર ભીમે કહ્યું કે એ કીંક રૂશી, ખરો ગયો મુજ મીત્ર ॥ ૪૪ ॥ અરેરે માહારો સાચો સ્નેહી, ખબર લેતો પ્રભાતે, ઓચીંતું એને શું થયું, મને મળ્યોતો રાતે ॥ ૪૫ ॥ ધર્મ કહે મળ્યો હશે ભૈ, નહી વેણ તારૂં કાચું ભીમ કહે મીઠાઇ ખવરાવી, માહારાજ માનજો સાચું ॥૪૬॥ એક એકના અમે હાથ ઝાલ્યાતા, પડીતી ગમ્મત ઝાજી; ધરમે કહ્યું કાનમાં ભાઇ, તારી દગલ બાજી ॥૪૭॥ ઉઠ હવે તું કાઢ મડદુ; ભીમ વદયો વચન; હાથો હાથનું કામ છે ભૈ, ચાલો સરવે જન ॥ ૪૮ ॥ એમ કહી નીશાળમાં ચાલ્યો, ઝાઝા સેવક સાથ; પાટડો ઉંચો કરવા સરવે, દીધા પાટડે હાથ ॥ ૪૯ ॥ શેવક સઘળા બળ કરે છે, મુખ કરે છે બકોર; એટલે ભીમે હાથ દઇને, જરાક કીધું જોર ॥ ૫૦ ॥ તવ તે પાટડો ઉંચો થયો, મડદું કાઢયું બહાર; ઓળખ્યા આભુષણ કઇચાના, પુરણ થયો પોકાર ॥૫૧॥ નવાણુ કઇચા નીશાળમાંથી, પુરણ કોપે ચડીયા; દ્રુપદી જ્યાં બેઠી ત્યાં જૈને, મારવા તુટી પડીયા ॥ ૫૨ ॥ ભીમ કહે કેમ એને મારો છો, શો મનસુબો ધાર્યો, સુદ્રષ્ણા કહે વાલવા વીરા, એણે કઇચાને માર્યો ॥૫૩॥ ભીમ કહે નીસ્ચે મરવા દો. તે પછી ઘાટ ઘડીએ સાચુ જાણ્યા વણ મારીયે તો, રોમ રોમ નરકે પડીયે ॥ ૫૪ ॥ એમ કહીને ભીમ બોલ્યો, વીત્યામાં નહી રહે કાચું; વઇરાટને કીકના સાંભળતાં, કહેજે સાચે સાચું ॥ ૫૫ ॥ આ કઇચાને કોણે માર્યો, દ્રુપદી વદી વચન; સાંભળજો સત્યે સત્ય કહુંછું, ઓ વઇરાટ રાજન ॥ ૫૬ ॥ કઇચાજી મુજ કેડે પડયો તો, રોકી હતી એક રાત, મારે માથે ગાંધર્વોછેતે; તેમણે જાણી વાત ॥૫૭॥ જ્યારે તમ ઘેર આવી રેહેવા, ત્યારે કહીતી પેર; તે મારા કોઇ એક ગાન્ધર્વે, કઇચાને મારેલો ઠેર ॥ ૫૮ ॥ હું અબળા શું નરને મારૂ, એવી શું હીમ્મત ઝાલું; માર્યો માનો તોયે પાટડા વીશે, શી રીતે હું ઘાલું ॥ ૫૯ ॥ ભીમ કહે આ સાચું કહેછે, સત્ય અનુમાન થશે; ગાન્ધર્વ એનો મ્હારા જેવો, તેણે મારયો હશે ॥૬૦॥ કીંકરૂષી કહે ઓ વાલવાજી, સાચું છે તારૂં વેણ; એ બધી વાત મુકી દઇને, મડદાને દો દેહેણ ॥ ૬૧ ॥ વળણ ॥ મડદાને હવે દેણદો, ધરમે કહ્યું મુખ એમ; કહે વલ્લભ તવ વાલવે, ધાલ્યો રાયને વેમ.

કડવું ૧૯ રાગ સવૈયો.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય;વીસ્તારીતુજને સંભળાવું; વઇરાટ પરવ મહીમાય ॥૧॥ ભીમ કહે ઓ વઇરાટ રાજા, બરોબર જાગ્રત થાજો;ગામ સાચવવું સ્મશાન સાચવવું,જોઈ વીચારી જાજો ॥૨॥ તમારા માથે ગાન્ધરવ એના, શત્રૂ માનજો સત્ય; જેવા તેવા સ્મશાન જશો તો,ગાન્ધરવ કરશે ગત॥૩॥સરવ મળી શમશાનજશોતો ત્યાં આવતાં એ ડરસે;પણ ગામ સુનું રહેસે તેથી, ગામ ઉંજડ કરશે ॥૪॥સાંભળી વઇરાટ ગભરાયો,ધર્મને પડયો વીચાર; ભીમ આ ગેડ ગોઠવી શાથી, સમજાયા નહી સાર ॥૫॥ એવે બોલ્યો વઇરાટ રાજા, કહો વાલવા કેમ કરીએ; પહેલેથી ચેતીયે નહીતો, પાછળ પસ્તાઇ મરીએ ॥૬॥ ભીમ કહે કે તમારે માટે,મુજને બહુ ચીંતાય; તમે સ્મશાન જાશો નહીને, રક્ષા કરો ગામમાંય ॥૭॥ ચાર ક્ષોણી સન્યા લેઇને. ઉભા રહો આ બજાર; નજર રાખજો દશે દીશા, હાથ ગ્રહી હથીઆર ॥૮॥ નવાણુ કઇચા મદદુ ઉપાડે.હું રખવાળો થાઉં,સયંદ્રીને બાળવીભેગી હું લેઇ જોડે જાઉ ॥૯॥ અમો નગ્રની બહાર નીકળીયે, તમે સાવધ રેહેજો; નગ્રના દરવાજા બંધ કરીને;સાંકળ તાળા દેજો ॥૧૦॥ ગાન્ધરવ કઇચાનું રૂપ ધરીને, કદાપી દરવાજે આવે; કહેશે કે હું કઇચોજી છું, એમ કહી ઉઘડાવે ॥ ૧૧ ॥ તોપણ મારા આવ્યા વીના, ઉઘેડવા નહી દ્વાર; જો ગફલતમાં ઉઘેડસો તો, થાશે હાહાકાર ॥૧૨॥ મશાણમાં કદી આવશે ગાન્ધરવ, તો હું સામો લડીશ;પણ મારી ચીંતા તમે નકરસો સહુને પુરો પડીશ॥૧૩॥ વઇરાટ રાજા ચરણે લાગ્યો, શાબાશ વાલવા વીર, ગામમા ચોકી અમે કરીશું, હાથમાં ઝાલી તીર ॥૧૪॥ એટલે ધરમ રાજા સમજ્યા, ડહાપણથી વાળે દાટ; ભીમે નવાણુ કઇચાનો, ઘડવો ધાર્યો ઘાટ ॥૧૫॥ અરેરે એ ગજબ થાસે; ભીમ જરા નહી ત્રાસે, સાન કરીને કીંક રૂપીયે; વાલવો બોલાવ્યો પાસે ॥ ૧૬ ॥ કાનમાં કહ્યું છાનું માનું, તું ન કરે કોનું વાર્યું; હું સમજ્યો છું સઉ કઇચાનું, રોશણ વાળવું ધાર્યું ॥૧૭॥ ભીમ કહે તેમાં તમારે શું, ધરમ બોલ્યા એમ; વગર વાંકે નવાણુંને, મારવા દેઉ કેમ ॥૧૮॥ ભીમ કહે લાખા ભોવનમાં મેં તો સોગન ખાધા; જાણજો અગની કાકાની, રાખેલી છે બાધા ॥ ૧૯॥ તે બાધા મુકવી ધારી છે, માટે છાના રહો વીર; ધરમ કહે એમ નથી કરવું, કંપે મારૂં શરીર ॥ ૨૦ ॥ ભીમ કહે કે ઠીક છે ભાઈ, કહીને અળગો જાય; સઉને જીવાડવા વઇરાટ પ્રત્યે,બોલ્યા ધરમ

રાય ॥૨૧॥ ઓરે વઇરાટ કાંઈ ભય નથી, જાઓ સઉ શમશાન;વાલવો કહે છે તે સહુ ખોટું, સાચવસે ભગવાન ॥૨૨॥ ભીમ કહે ત્યારે ખુશી તમારી, સાચું છે બોલવું મારૂં; એ રૂશી જેનું અન ખાઓ તેનું કાંઈક તાકો સારૂં ॥૨૩॥ ધરમરાજા મનમાં ચીડયા, આ સારૂં તાકનારો; ભીમ કહે કે વઇરાટ રાજા; વીચાર શું છે તારો ॥૨૪॥ અગમ બુદ્ધી વાણીયોને, પાછળ બુદ્ધી બ્રહ્મ, તેમનું કહ્યું માનવાથી, થાસે ધમા ધમ ॥૨૫॥ એટલે વઈરાટ નવાણુ કઈચા, બોલ્યા કરીને અવાજ; વાલ વાજી બધું ઠીક કહે છે, બોલસો નહી માહારાજ ॥ ૨૬ ॥ વાલવાનું કહ્યું કરીશું, બોલ્યા વાણી કરડી;ભીમે ધરમને સાન કરીને, છાની મુછો મરડી ॥૨૭॥ એટલે ધરમરાજા ગયા, રાજ્ય સભાની માંય;વઇરાટ રાયે આયુધ લીધાં, તઈયાર કરી સેન્યાય ॥૨૮॥ નગ્રના લોકો શમશાન જાવા, આવેલા ભલીપેર;તોફાનની વારતા જાણીને, જતા રહ્યા સહુ ઘેર ॥૨૯॥ નવાણુ કઇચાએ મડદું બાંધ્યું, ઉચકી સઉ સાથ ચાલ્યો; વ્રકોદરે કરોધ કરીને; દ્રૂપદીનો કર ઝાલ્યો ॥૩૦ ॥ સહુ નગ્રની બહાર નીકળીયા,ભીમે મચાવ્યો ધંધ;વઇરાટરાયે ચારેદીશાના,દરવાજા કીધા બંધ ॥૩૧॥ સાંકળ ભોંગળ તાળા દીધા, એ ભીમસેનનો બોધ; કીલ્લા ઉપર આયુધવાળા, ફરતા મુકયા યોદ્ધ ॥૩૨ ॥ ભીમે તેમને બાહારથી કહ્યું, સાચવજો બહુપેર; આવસે ગાન્ધરવ કઇચાનેવેસે,દેખોતોમારજો ઠેર ॥૩૩॥ એવી આગળથી પાળ બાંધી, પોતે ચતુર સુજાણ; આગળ કઇચા પાછળ પોતે, આવ્યા સરવ મશાણ ॥૩૪॥ કઈચાએ મડદુ ઉતાર્યું સતી ગ્રહી બેઠો ભેમ;સરવે કઇચા પુછવા લાગ્યા, વાહલવા કરીએ કેમ ॥૩૫॥ ભીમ કહે કે મરનાર કઇચો; શું લેઈ ગયો સાથ, અફળ ફેરો એનો ગયો છે; ન થયું પુન્યદાન હાથ ॥ ૩૬ ॥ માટે પોતાનો ભાઇ જાણીને ભલાઇથી સહુ ભાળો; વનમાંથી બહુ કાષ્ટ લાવીને, મ્હોટીચીતામાં બાળો ॥ ૩૭ ॥ વલણ ॥ બાળો સહુ અગની થકી, કૈચા કબુલ થાય; પચીશ પચીશનું જુથ કરી, ચારે દીશા જાય.

કડવું ૨૦ રાગ ધન્યાશ્રી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, વૈરાટ પરવ મહીમાય ॥૧॥ પચીસ ગયા દક્ષીણ દીશા, પચીશ પુરવ દીશાય, પચીસ ગયા ઉત્તર દીશા; ચોવીશ પશ્ચીમ માંય

॥ ૨ ॥ એટલે બોલી ધરૂપદી સતી, એ મહારા ભરતાર; મોટી ચીતા ખડકાવો છો, શું છે તમારો વીચાર ॥ ૩ ॥ ભીમ કહે તું સુણ સયંદ્રી ધુમ્ર જવાની વ્યોમ; એકની જોડે નવાણુનો, કરવો ધાર્યો હોમ ॥ ૪ ॥ ધરૂપતી કહે કંથ મહારા; બીજાએ શાં કર્યા પાપ; મુજથી દેખીખમાશે નહી, મરવાના અદાપ ॥૫॥ ભીમ કહે કે ગમત પડશે; જોવાની અપ-રમપાર; ઉંચા નીચા કુદશેને, મુખ કરશે પોકાર ॥ ૬ ॥ સતી કહે મારૂં કાળજુ ફટકે, શાને મારો સહુ કોઇ, ભીમ કહે બાધા મુકવી છે બેસજે આડુ જોઇ ॥૭॥ એવામાં દક્ષીણ દીશાથી, પચીસ કઇચા આવ્યા, કાષ્ટ તણા ભારા બાંધીને, માથે ઉચકી લાવ્યા ॥૮॥ તેની ભીમે ચીતા ખ-ડકી, લાંબી પહોળી મોટી; વળતું વરકોદર એમ બોલ્યો, શીદ સહુ થાવો છો ખોટી ॥૯॥ કાષ્ટ વધારે જોઈતાં નથી, તો નવરા શીધ ઢુંકો; સબ સુવાડો ચીતા વીશે, પછી અગની મુકો ॥૧૦॥ તવ કઇચાએ મઠ-ડુ મુકયું, કર્યો અગની સંસ્કાર; ભડભડ અગની ચોદશ લાગ્યો,બોલ્યો કુન્તી કુમાર. ॥૧૧॥ તમારો કઇચો કમોતે મુઓ, માટે કરો એક કામ ઓળબંધ ચીતા કને ઊભા રહી,સમરો શ્રી રામ રામ ॥૧૨॥ તવ કઇયા કહે સાચું કહોછો સમરીએ શ્રીરામ; ચીતા કને ઓળબંધ ઉભા,સમરે પ્રભુનું નામ ॥ ૧૩ ॥ ભીમ પચીસની પુઠે ઉભો; મનમાં કર્યું સ્તવન; અગની કાકા બીજી માના, સો આપુંછું તન ॥૧૪॥ તે તું તારે માની લેજે, કહી લાંબા કર્યા હાથ; પચીસ પાપી ઉભા રહેલા, તેને ભીડાવી બાથ ॥૧૫॥ ઊંચા નીચા થયા કઇયા, ભીમે ઉચકી લીધા; ઉચકીઉં-ચા કરી હીલોળ્યા;ચીતામાં ફેંકી દીધા ॥૧૬॥ તે તાપમાં તરફડવા લા ગ્યા,આડાને અવળા હાલ્યા;ભીમે બળતું કાષ્ટ લઇને,અગનીમાંગડબી ઘાલ્યા ॥૧૭॥ ઉપર બીજાં કાષ્ટ નાખ્યા, પુરવના તવ આવ્યા, તેમ ના કાષ્ટ ચીતામાં નાંખી, ભીમે પાસે બોલાવ્યા ॥૧૮॥ છો તમે સહુ મુરખ જેવા, બહુ લાવો શું કરવા; દક્ષીણમાંના અગની મુકીને; ગયા લાકડાંભરવા ॥૧૯॥ માટે તમોહવેન જાશો, એક કરો શુભ કામ;ચીતા પાસે ઉભા રહીને, ભજો શ્રી રામ રામ ॥ ૨૦ ॥ કઇયાએ જાણ્યું ખરૂં કહેછે, વીવેકના મનસુબા; ચીતા પાસે કરજોડીને, ભજન કરવા ઉભા ॥૨૧॥ પુઠેથી ભીમે બાથ દીધી અચેત ઉચકી લીધા; અગનીકાકા મા ના લેજે,કહીને હોમી દીધા ॥૨૨॥ ઉંચા નીચા કુદવા લાગ્યા, બહુ ત રફડતા હાલે, વાયુના નંદન બળતે કાષ્ટે, ગડબીને મહી ઘાલે ॥૨૩॥એ ટલે ઊત્તર દીશાના આવ્યા, તેને પણ કર્યું તેમ, પશ્ચીમમાંથી ચોવીશ

આવ્યા, એટલે બોલ્યો ભીમ. ॥૨૪॥ ભાઈ તમે કોઇ હવે ન જાશો મારૂ વારૂં કરો, ઓળબંધ સહુ ઉભા રહીને, ધ્યાન પ્રભુનું ધરો, ॥૨૫॥એટલે ઉભા ઓળ કરીને,સમરે વઇકુંઠ નાથ,વાયુ નંદન વ્રકોદરે,પુંઠેથી દીધી બાથ. ॥૨૬॥ એક કઇચો તવ ચેતી ગયો,વાલવો જાણ્યો માઠો, વ્રકોદરની બાથમાંથી, વચકળીને નાઠો. ॥૨૭॥ એણે જાણ્યું સચંદ્રીને,વાલવો છે એક; નાશીને કેટલે હું જવાનો,ગયેલો ઝાલશે છેક. ॥ ૨૮ ॥ એવું જાણી દ્રુપતી પાસે, આવીને જોડયા હાથ;ઓ બાઇ તારે શરણે હું આવ્યો, જીવતદાન દે માત. ॥૨૯॥ દ્રુપદીને તવ ઉપની દયા, ખેલ કેવો એણે દાખ્યો; ઓઢેલું ચીર અળગું કરીને, પુંઠળ ઉભો રાખ્યો. ॥૩૦॥ પછી તે ચીર ઓઢી લીધું, ખરેખરી કરી ખુબી; વાયુ નંદન કાંઇ ન ચેતે, એવે પ્રકારે ઉભી. ॥૩૧॥ એવામાં ભીમે તેવીશ જણને, ચીતામાં હોમી દીધા; ગડબીને અગનીમાં ઘાલ્યા,નવાણું પુરા કીધા. ॥૩૨॥ પછી જાણ્યું કે જીવતો ગયો;કુમતી કઇચો એક;વાત મારી ઉઘાડી થવાની, વન જાવું પડશે છેક. ॥૩૩॥ એમ જાણીને કાષ્ટ સળગતું, પોતે લીધું ચડી ચોટ; કઇચાને શોધવા નગ્ર ભણી,અળમાં મુકી દોટ. ॥ ૩૪ ॥ દરવાજા સુધી શોધી આવ્યો આસપાસ સોધી વળીયો, ચીંતા કરતો ચીતા કને આવ્યો. આક્રંદ કરતો બળીયો.॥૩૫॥ આવી પુછ્યું દ્રુપદીને, આંસુ ભર્યાં લોચન;કેઈ દીશા કઇચો નાઠો, જાવું પડસે વન. ॥ ૩૬ ॥ દ્રુપદી કહે મેં નથી દીઠો, તમ કરથી કેમ છુટયો;ઓ પેઉજી મારૂ કહ્યું ન માન્યુ, પાપ તણો કુંભ ફુંટયો. ॥૩૭॥ ભીમ કહે મ્હારૂં ભચીશ વાંકું, હવે જીવી શું કરવું;મારે કરમે સૌ વન જાસે,આપઘાત કરી મરવું ॥૩૮॥ એમ કહીને રડતો રડતો, ઢળીને પડયો ધરણ; એવામાં નીચેથી દીઠા, દ્રુપદીના ચાર ચરણ. ॥ ૩૯ ॥ એટલે વેમ પડયો વ્રકોદરને, ગડબડતો કને ચાલ્યો;ઓચીંતી પોતે ઝડપ મારી, પાછળનો પગ ઝાલ્યો ॥૪૦॥ ચાર પગી તું નારી કયાંથી,કહી પગ ખેંચ્યો આપ;એટલે કઇચે ચીસ નાંખી, મારશો નહી મા બાપ.॥૪૧॥ ભીમે પાપીને તાણી કાઢયો, દ્રુપદી વદી વાણ, જો કંથજી એને મારો તો, કાહાડું મારો પ્રાણ.॥૪૨॥ ભીમ કહે તું ઉભી રે અળગી, મારૂં તો સોગન તારા; તવ તારૂણી આઘી ઉભી, પાળજો સોગન મારા. ॥ ૪૩ ॥ પછી ભીમે કહ્યું કઇચાને હવે ગયું તુજ દુઃખ;પણ મરજી હોય જીવવાની તો.પોહોળું કરી દે મુખ ॥ ૪૪ ॥ તવ કઇચાએ કહ્યું માન્યું, બેઠો મોઢું ફાડી; વ્રકોદરે જીભડી ઝાલી, ખેચીને નાંખી કાહાડી. ॥ ૪૫ ॥ પછી આગળાં બેઉ ભુજનાં

ભીમે નાંખ્યાં ભાગી; તે સહુ લેઈ ચીતામાં નાંખ્યાં :ભડ ભડ અગની લાગી ॥૪૬॥ કઇચાજીએ કપાળ કુટયું, આ કરતાં ભલું મરણ; દ્રૂપદી કહે કંથજી મારા, દુભ્યું, અંતકરણ ॥૪૭॥ તમે શોગન કાંઇ ન પાળ્યા, શા કામના મુજ પતી; ભીમ કહે જો જીવતો છે, મારી નાંખ્યો નથી, ॥ ૪૮ ॥ જીભ ન કાહાડું તો વારતા કહી દે, તો વન જાવાનું આવે,આં ગળાં એનાં ભાગું નહીંતો, લોકોને લખી બતાવે. ॥ ૪૯ ॥ માટે કર્યું તે ઠીક કર્યું છે, ચાલો મારી સાથ; એવું કહીને ભીમે ઝાલ્યા, બે જણના બે હાથ, ॥ ૫૦ ॥ લેઇને આવ્યો દરવાજે, શેવકે ઉઘેડયાં દ્વાર; સુદ્રક્ષણાએ દ્રૂપદી દીઠી, તવ પુછયા સમાચાર. ॥૫૧॥ એટલે કઇચાને સુર ભરાયું,જાણ્યું કહી દેઉં વાત.કઇચો બોલ્યો ઉં ઉં ઉં ઉં,કરી બતાવી બાથ. ॥૫૨॥ સુદ્રક્ષણા કહે આમ કેમ બોલે, શું થઈ છે આ ગતી; કઇચાએ મો ફાડી બતાવ્યું, આમાં જીભડી નથી. ॥ ૫૩ ॥ એટલે રાણી પુછવા લાગી, ઓરે વાલવા ભ્રાત; કઇચાનું કહ્યું નથી સમજાતું,તું માંડી ને કહે વાત. ॥૫૪ ભીમ કહે ભાઇ ભોગ મારા, હું ગયો એમની સાથ ચીતામાં સરવે પડવા માંડયું, આને દીધી મેં બાથ.॥ ૫૫ ॥ એક હાથે ઝાલેલી શયંદ્રી, બીજે હાથે કઇચો;ભાઈના મ્રત્યુથી ચીંતામાંપડી, મરણ પામ્યા સહુ ભૈયો. ॥૫૬॥ સુદ્રક્ષણા કહે ભવીશ મ્હારૂં, ઉજડ થયું પીયેર; એટલે કઇચોજી અકળાયો, બેન સમજી નહી પેર. ॥૫૭॥ એમ અકળાઇને ધાંટા કહાડયા,બોલી ન શકાઈ વાણ;તે કારણે એણે શીશ પછાડયું, નીકળી ગયા પ્રાણ. ॥૫૮॥ તવ તેનું મડદુ ભીમે ઉપાડયું, માહા યુકતીવંત કાહાવ્યો; મશાણમાં સળગેલી ચીતા,તેમાં જે નાંખી આવ્યો. ॥ ૫૯ ॥ તવ વૈરાટની રાણી બોલી, રૂપાળીએ કર્યો કેર; ઓ વાલવાજી આ સયંદ્રી, નો જોએ મુજ ઘેર. ॥ ૬૦ ॥ વળણ. મુજ ઘેર એ જોએ નહી, ભીમ વદ્યો વચન; ગભરાશો નહી બેનડી, જૈ મુકી આવું વન. ॥

કડવું ૨૧ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, વૈરાટ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ભીમે કર ઝાલ્યો સતીનો, જાણે આકળો થયો; જોશીનું સ્થાનક ગાગો ચાર્યાનું, ત્યાં તેડીને ગયો. ॥ ૨ ॥ વૃક્ષ ઉપર માળો બાંધી આપ્યો, નારી મુકી તે માંય; સ

હદેવજીને સોંપણ કીધી, રાત દીન રહેજે આંય ॥ ૩ ॥ આવજે રસોડે ખાવાનું લેવા, આપીશ હું પેટ પુર; જોજેરે કાંઇ ખામી ન આવે, ધર જે ચીંતા ઉર. ॥ ૪ ॥ એ રીતે કહી ગામમાં ગયો, સુદ્રષ્ણા કને આવ્યો; આ બેન પેલી ઘોડારીને, વનનો વાઘ ભળાવ્યો. ॥ ૫ ॥ સુદ્રષ્ણા કહે સારૂં થયું, એરે વાલવા ભ્રાત; ભીમ જઇ રસોડે રહ્યોને, દુનીયામાં ચાલી વાત. ॥ ૬ ॥ હસ્તીનાપુર વારતા પહોંચી, જાણ્યુ દુર્યોધન; ઓ મામા હવે કેમ કરીશું નજડયા કુન્તી તન. ॥ ૭ ॥ વઇરાટ નગ્રમાં ઉતપાત થયો, તેથી પડે છે વેહેમ; પાંન્ડવ હશે વઇરાટ નગ્રે, મુને લાગે છે એમ. ॥ ૮ ॥ તવ મામા કહે ધિરજ ધરો, પાંડવની શોધ કહાડું; આપણા ઘરનો માળી બોલાવો, તેને યુક્તિ દેખાડું. ॥ ૯ ॥ એટલે રાયે બોલાવ્યો માળીને શકુની વદયો વચન; જા ભૈ વૈરાટ નગ્ર વીશે રેહેજે સગાને ભોવન. ॥ ૧૦ ॥ બાગ કોઇનો રાખજે ભાડે, પુશ્પની વીણજે કળીયો; જેને ને તેને મફત દેજે, કાં રંગ કે કાં બળીયો. ॥ ૧૧ ॥ જેના કરમા કળીયો ખીલીને, પુષ્પજ બની જાય, તે જનને રાખજે સુરતમાં, જાણજે ધર્મરાય ॥ ૧૨ ॥ જાણ્યા પછી તું આવજે પાછો, એમ કહી કર્યો વીદાય; માળી ગયો વૈરાટ નગરે, ઊતર્યો સગાને ત્યાંય. ॥૧૩॥ બીજે દીવસે બાગ રાખ્યો, નાંણાંની પરઠણ કરી; તે પછી પુશ્પનિ કળીયો વીણી, તેની છાબજ ભરી. ॥ ૧૪ ॥ પ્રથમ ગયો રાજ્ય સભામાં, વહેંચવા સર્વને માપે; ગાદીના ગુરૂ ધર્મ રાજા છે, તેમને પેહેલાં આપે. ॥૧૫॥ હાથજ અડતાં પુશ્પજ થયાં, માળી સમજી ગયો; પછી સરવને વેહેચી નાખ્યાં, અતી ઉતાવળો થયો.॥૧૭॥ પછી સહુ સમાચાર જાણ્યા, હરખ ભરાયો ઉર; સરપાવ લેવા માળી ગયો, પ્રેમે હસ્તીનાપુર ॥૧૭॥ છત્રપતીને સમાચાર કહ્યા. ભરી સભાની માંયે, દુરીયોધન કહે સુણો ગુરૂજી, સુણો ભીસ્મ પીતાય ॥ ૧૮ ॥ પાંચે પાન્ડવ છે વૈરાટ વીસે, ચાલો તમે સત્ય જન; આવી એમના હાથ ઝાલી, ફરીથી કાહાડો વન ॥ ૧૯ ॥ એમ કહીને તૈયારી કીધી, ચઢીઓ નરને નાથ; જોડે અગીઆર ક્ષોણી સેન્યા લીધી સત્યવાદી ચાર સાથ ॥ ૨૦ ॥ ડંક દેતા વૈરાટ આવ્યા, ઘણાક હરખે ભરીયા; ઉત્તર દીશાને દરવાજે, સરવે મુકામ કરીઆ ॥૨૧॥ પછી દુર્યોધન એમ બોલ્યો, સુરો નિકળેકોય તે જાઓ પશ્ચીમને દરવાજે, નગ્રનો ભોમીયો હોય ॥૨૨॥ તે જઇ ત્યાંની ગાયો વાળો, મારો ગોવાળને માર; એટલે ગોવાળ જઇને કહેસે, રાજાને સમાચાર ॥ ૨૩ ॥ તેથી કોણ આવે છે છોડાવા, ઘેરી રાખેલી

ગાયો; પાન્ડવ આવ્યા વીના નહી રહે, જણાશે વાતનો પાયો. ॥૨૪॥ એવં સુણી બોલ્યો સુસરમા, હું થાવું છુ સાવધાન.વઇરાટ કેરો ભોમી યોધ્ધું હું હતો પરધાન. ॥૨૫॥ તવ બોલ્યો રાજા દુરીયોધન, સુખરૂપ તતપર થાવો; છ ક્ષોણી શેન્યા જેદ્રથ ભગદત, સુસરમા તમે જાવો. ॥૨૬॥ એવી દીધી આજ્ઞા કે, યોધ્ધા તતપર થયા; આયુધ લેઇને શુરા પુરા,પશ્ચીમ દીશાયે ગયા; ॥૨૭॥ જઇ જોર માર્યું ગાયો ઘેરી, ગોવાળને માર્યો માર; એટલે રડતા ગયા ગોવાળા, વઇરાટ કને તે વાર. ॥ ૨૮ ॥ કહ્યું તમારો પ્રધાન જુનો, તેણે ઘેરી ગાયો; છ ક્ષોણી સૈન્યા જેદ્રથજેવા યોધ્ધા સાથે લાવ્યો ॥૨૯॥ તવ વઇરાટે કીંકને કહ્યું,વઢવા સામગ્રી લાવ્યો, પોતાનું પ્રધાનપણું લેવા, સરજોરીથી આવ્યો. ॥ ૩૦ ॥ માટે મહારાજા જાવું છે યુધ્ધે, વીચાર્યું ધર્મરાય; વઇરાટ રાજાને ઉશ્કેર્યો, ઘેરાઈ જાણી ગાય. ॥૩૧॥ વઇરાટ રાજા રથે બેઠો, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર; ડંકા દેતો યુધ્ધે ચાલ્યો; સાથે ક્ષોણી ચાર. ॥૩૨॥ ધર્મે જાણ્યું અમારે માટે, ઘેરાઇ ગઇ છે ગાય; જો એ ગાયો છુટે નહીનો,પાપ અમોને થાય. ॥૩૩॥વઇરાટકેરૂ ગજુ નથી,માટે અતીપસ્તાવું; હારે છે કે જીતે છે એ, જોવા માટે જાવું. ॥૩૪॥ એમ જાણીને અસ્વે બેઠા, પોતે ધર્મરાય પુંઠે પુંઠે જોવા ચાલ્યા, સંગ્રામ સ્થાનક જ્યાંય, ॥૩૫॥ એક વૃક્ષ નીચે જઇને ઉભા, ચીકીત્સા જોવા રહ્યા; વઇરાટ રાજાસૈન્યા સાથે, સુસરમા સામા થયા. ॥૩૬॥એટલે સુસરમા એમ બોલ્યો, કથળ્યું તારૂ કાજ; તુજને હવે કેદ કરીને, લેવું છે તારૂં રાજ. ॥૩૭॥એટલે બોલ્યો વઇરાટ રાજા, કરો કાળો કેર; શું જુઓ છો યોદ્ધા મારા, મારીને મારો ઠેર. ॥૩૮॥એમ કહી યુધ્ધ આરંભ કીધું, યોદ્ધા કોપે ચડીયા; સામા સામી આયુદ્ધ લઇને, મારવા ટુટી પડીયા. ॥૩૯॥ એવામાં જેદ્રથે બાંણ લીધું, નાગાસ્ત્ર મંત્રજ શાંધ્યો; એકજ બાણે વઇરાટ રાયને, અવળે હાથે બાંધ્યો. ॥૪૦॥ તવ શુસરમાયે રથ દોડાવ્યો, યુકિતનો ખેલ કીધો, વઇરાટ રાયને ઉચકીને, પોતાના રથમાં લીધો. ॥૪૧॥ પછી છ ક્ષોણી સૈન્યાના યોધ્ધે, સૈન્યને માર્યો માર; એટલે સઉ ત્રાસ પામી નાઠા, યોદ્ધા ક્ષોણી ચાર ॥૪૨॥ વઇરાટનું સૈન્ય નાશીગયું, વઇરાટ હારી ચુકયો; તે દેખીને ધર્મરાયે, ઘોડો મારી મુકયો. ॥ ૪૩ ॥ દોડતા દોડતા ગયા રશોડે, બોલાવ્યો ભીમને બહાર; શું જુએ છે આપણે માટે, બંધાયો અનદાતાર. ॥૪૪॥ એવું ભીમે સાંભળ્યું ને ક્રોધ ઘણેરો કીધો; મેલાં ઘેલાં પેહેરી વસ્ત્રો, કડછો ખાંધે લીધો. ॥૪૫॥ મોઢે પ્રતીકા ચોપડીને,

ચાલ્યો ધર્મની સાથ; ધરમે આવી વઇરાટ રાયને, ઉંચો દેખાડયો હાથ. ॥ ૪૬ ॥ તવ વઇરાટને ધીરજ આવિ; રહીશું કુશળક્ષેમ; એવે સનમુખ આવિ ઉભો, મહા બળવંતો ભેમ ॥ ૪૭ ॥ ભીમશેને કહ્યું જેદ્રથને, રાયને કોણ બાંધનારો; પગે લાગી પાછો આપો; અનદાતા અમારો ॥૪૮॥ જેદ્રથ કહે ઓળખ્યો તને, ઓરે કુન્તી કુમાર; રાંધણું રાંધવા પરઘેર રહયો તુજ જીવતર ધીક્કાર ॥૪૯ ॥ એવું સાંભળી વ્રકોદરને, તનમાં લાગ્યો તાપ; ભીમશેન ભીમસેન કોને કહે છે, કયાં ભીમ તારો બાપ ॥ ૫૦ ॥ એવું સાંભળી જેદ્રથ બોલ્યો, સહુ જોદ્ધા જુધ ધારો; રાંધણું રાંધવાનું ભુલાવો, મન મુકીને મારો ॥ ૫૧ ॥ વલણ ॥ એવિ ક્રીધિ આગના, કોપ્યા અપરમપાર; કહે વલ્લભ સરવે મળી, દેવા માંડયો માર.

કડવું ૨૪ રાગ રાજન રાયેજી

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; બળવંત બા જેજી; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, યુદ્ધ તણો મહીમાય, બળ, ॥ ૧ ॥ જેદ્રથ ભગદત્તને ભુરીસેવા, ચોથો સુસરમાય, બ. છ ક્ષોણી સેન્ય કરતિ અન્યા, ભીમને મારવા ધાય, બ. ॥૨॥ રાતા તાતા થાતા મદમાતા, મુખ કરે પોકાર, બ. ગુપતી ગેડી ગદા લઇને, દેવા માંડયો માર, બ. ॥૨॥ છુટા ગોફણના ગોળા મારે, ભીમનો મત મુકાવે. બ. આડોને અવળો ભીમ ખસે છે; હથીઆરને ચુકાવે. બ. ॥ ૩ ॥ કડછેથી જાળવે અંગ પોતાનું, જુલમ ઝગડો જાગ્યો. બ. એવામાં ભગદતે બાણ મારીને, ભીમનો કડછો ભાગ્યો. બ, ॥૫॥ આયુધ વીના ભીમ ગભરાયો, માર પડયો એને માઠો, બ. ઉભા રહેવાની હીમ્મત હાર્યો, જીવ લઇને નાઠો. બ. ॥૬॥ એટલે સૌ જોદ્ધા પુઠે પડયા, ભીમે કર્યો વીચાર; બ. હું એકલો ને આતો અનેક છે, વળી નથી હથીઆર, બ. ॥૭॥ અંતરયામી ગરૂડાગામી, આયુધ દેતો માનું પાડ. બ. એવામાં ભીમે નજરે દીઠાં, આંબલીનાં બે ઝાડ. બ. ॥૮॥ તેને જઇને બાથ ભીડાવિ,પરાક્રમ મોટાં માંડયાં. બ. જોર કરીને હચ હચાવી, સમુળાં તાણી કહાડયાં. બ. ॥૯॥ પછી બે ભુજમાં જુજવાં ઝાલ્યાં; મેઘનાદે ગડગડીયો બ. હડુડુડુ લેઇને હાકજ મારી, સૈન્યમાં કુદી પડીયો બ. ॥ ૧૦ ॥ દેતો સપાટા ઝાડના ઝપાટા; નામ રૂડે કે ભુડે; બ. નીચું જોઇને નેત્ર મીચી. ને, ઝાડ ઝાડ ઝુડે. બ. ॥ ૧૧ ॥ કંઇને દે કોહાણિ કંઇને ઢીંચણ દે, પા-

ટુથી કહાડે પ્રાણ. બ. જ્યાં ભીમશેનનું ઝાડ પડે ત્યાં, બસેં ચારસેનો ધાણ. બ. ॥ ૧૨ ॥ એક ઘડીમાં ચઉદિસેં માર્યા; હાથ દેખાડયા માઠા. બ. ત્રાસ પામીને શીશ નામીને, શેન્યના યોદ્ધા નાઠા. બ. ॥૧૩॥ એટલે નાઠા મારથી ચારે, એમ સરવ ગયા નાશી. બ. શ્વાસ ભરયા ગયા ઉત્તર દીશાયે. રાય કને મોં વીકાશી. બ. ॥૧૪॥ એવે વઇરાટને ભીમે ઉતારયો, બાંધેલો રથથી ધરણ. બ. હસ્ત છોડયા તવ વઇરાટ રાજા, ભીમને લાગ્યો ચરણ. બ. ॥ ૧૫ વળણ ॥ ભીમસેનને ચરણે નમ્યો, આવ્યા ધરમ રાય; વદે વ્યાસ વલ્લભ તે સમે, રાણી આવી ત્યાંય.

કડવું ૨૩ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વઇશમપાયે વચન સુણ જનમેજે રાજન; રાણીયે સાંભળી વાત, કંથના બંધાયેલા હાથ ॥ ૧ ॥ માટે રડતી રડતી આવી, કંથ કાજે આંસુડા લાવી; એવે કંથને છોડતા દિઠો; એને વાલવો લાગ્યો મીઠો ॥ ૨ ॥ તેથી પોતે આવી પડી પાય, એવે બોલ્યો વઇરાટ રાય; વાલવા કહુ છું પગે લાગી, મારી પાસે કાંઇક લ્યો માગી. ॥ ૩ ॥ ત્યારે બોલી સુદ્રષ્ણા રાણી, મુજ પાસે માગો હેત આણી, તવ ભીમ બોલ્યો મુખ થકી, કોથી માગ્યુ અપાતું નથી. ॥ ૪ ॥ બોલ્યો વઇરાટ માગો તે દઇએ, ભીમ કહે ઉજાણી જઇએ; ચાલો હનુમાનના બાગ માંય, ત્યારે રસોઇ જમવી ત્યાંય ॥ ૫ ॥ બોલ્યો વઇરાટ રાય કબુલ; હવે તેમાં નહી આવે ભુલ; પછી સુદ્રસણા ચરણે લાગી, વીરા મુજ કને લે માગી ॥ ૬ ॥ ભીમ કહે તારૂં કહેવું કાચું; માનતો નથી નારીનું સાચું, એટલે રાણી બોલી આપ, માગ્યું ન દેઉં તો મુને પાપ. ॥ ૭ ॥ ભીમ કહે સયંદ્રી લાવો, તમારે ઘેર તેડી જાઓ; પેલો પંથીજી જ્યાં ગાયો ચારે, ત્યાં મેં મુકી છે એને આધારે. ॥ ૮ ॥ તવ રાણી બોલી ધરિ ધીર, અને તેડી જાઉં છું મમ વીર; કહી સેવક લીધા ચાર, ગઇ વન વીશે નીરધાર ॥૯॥ જ્યાં સહદેવ ગાયો ચારે, ત્યાં રાણી આવી તે વારે; વ્રક્ષે વ્રક્ષને શોધતી સાર, એવે દિઠી દ્રૂપદી નાર. ॥ ૧૦ ॥ તેને જોડયા રાણીએ હાથ; બાઇ તું ચાલ મારી સાથ; તુજને કહું છું સત્ય ધરમે મારા ભાઇ મુવા તેના કરમે ॥ ૧૧ ॥ પેલા વાલવે મુજ કામ કીધું; મારી પાસે એણે માગી લીધું; માટે તેડવા આવી આપ, તું ન આવે તો ગૌહત્યા પાપ. ॥ ૧૨ ॥ તુજપર કાંઇ રાખું દ્વેશ, તોતો પાપ મુને હમેશ; એવાં વચન સાંભળ્યા જ્યારે, હેઠી ઉતરી દ્રૂપદી ત્યારે ॥ ૧૩ ॥ ઝાલ્યો સુદ્રસણાએ હાથ, લેઇ

ચાલી ગામમાં સાથ; લાવી ઘરબાર સોંપી દીધું, પછી રાણિએ શું કામ કીધું. ॥ ૧૪ ॥ આજ રહ્યું હેવાતણ મ્હારૂં; માટે પ્રભુની પ્રાર્થના ધારૂં; એમ જાણી ઓરડામાં પેઠી, હરી સમરણ કરવા બેઠી ॥ ૧૫ ॥ એવે નગ્રની બહાર વૈઇરાટ, ઉભો ઉજાણી જાવા માટ; એત્રે શેન્ય તણું લોક આવ્યું, રાયે લીધું બધું મંગાવ્યું ॥૧૬॥ બાહારો બાહાર તે બાગમાં ગયા, ભીમપર બહુ રાજી થયા; એવે ઉત્તર દીશા શું થાય વાત જાણી દુરીયોધનરાય ॥૧૭॥ પછી બોલીયો છત્રપતી, ભીશમદાદા જુઓ થઇ ગતી; જેણે વાલવો ધર્યું છે નામ, તે તો ભીમે કરયો સંગ્રામ ॥૧૮॥ બોલ્યા ભીશ્મપીતા મુખ એમ; દિઠા વીના કહુ ભીમ કેમ; ત્યારે બોલ્યો રાય હરાયો, ઘેરો આ દરવાજાની ગાયો. ॥ ૧૯ ॥ સુણી શેવકનો સાથ ધાયો, ઘેરી ઉત્તર દિશાની ગાયો મારયો ગોવાળીઆને માર તે તો નાઠા કરી પોકાર ॥૨૦॥ જોઇ ભીસ્મજી બોલ્યા એમ, આનું થવા બેઠું છે કેમ; દ્રોણે કહ્યું કે પુટ્યું ભાળ, એનો થયો બગડવા કાળ ॥ ૨૧ ॥ ખોટું થવાનું તે ખોટું સુજે, જુઓ ગાયો આ કેવી ધ્રુજે; ગયા ગોવાળ ગામમાં સાર, કેહેવા રાયને સમાચાર. ॥ ૨૨ ॥ આવી તે રાજ્ય સભા જોઇ, મળે નહીં સભામાં કોઇ; ઓત્રા કુંવર રાયનો તન, રમતો હતો રાજ્યભોવન ॥ ૨૩ ॥ તેને પુછી ગોવાળીએ વાત, ભાઇ કયાં ગયા તમારા તાત; કહ્યું કુંવરે બેઠો હું રમવા, તાત ગયા ઉજાણી જમવા ॥૨૪॥ છજામાંથી સુણે કરૂપતી, બોલ્યા ગોવાળીયા દુઃખ અતી; આવ્યો હસ્તીનાપુરનો પતી, ગાયો ઘેરી લીધી દુરમતી, ॥ ૨૫ ॥ અમને સહુને દીધો માર, નાશી આવ્યા કેહેવા સમાચાર; તે તો જાણી કરૂપતીયે વાત, ગાયો ઘેરાઇ અમારે માટ, ॥ ૨૬ ॥ કેમ રખાય તેનો અદાપ, ભુખી તરશીનું અમને પાપ; એવું જાણી વદી કરૂપતિ; સુત તાત તમારા નથી. ॥ ૨૭ ॥ તેથી તમે જાઓ યુદ્ધ કરવા બધી ગાયો તણું દુઃખ હરવા; તમે જબરા જણાઓ છો ઝાઝા, તેથી આગળ કેહેવાશો રાજા॥૨૮॥ એવી રીતે કુંવરને ચડાવ્યો, સતીયે શુભ ખેલ્ર લડાવ્યો બોલ્યો કુંવર હું યુદ્ધ ધારૂં, જાઉં તો છત્રપતીને મારૂં. ॥ ૨૯ ॥ પણ રથ હાંકનાર નથી કોઇ, માટે યુદ્ધે જાઉં શું જોઇ; ત્યારે કરૂપતી કહે જાઓ, પેલા વ્યંઢળ મેહેતાને લાવો. ॥૩૦॥ રથ હાંકતાં આવડે સારો, આવશે એ ગુરૂ તમારો સુણી સુત ગયો નીશાળ જ્યાં બેઠા છે કુન્તી બાળ. ॥૩૧॥ ચાલો મેહેતાજી તતપર થાઓ, મ્હારી સાથે યુદ્ધમાં આવો, આવ્યો છે દુષ્ટ દુરાયોધન; ઘેરિ ગાયો કરિને વીઘન ॥ ૩૨ ॥ મારી ગોત્રા-

ળને મુકયા કાહાડી. તેણે આવી મુને બુમ પાડી; નથી જાવું મ્હારે યુદ્ધ કરવા, આજ બળીયાશું બાચકા ભરવા ॥ ૩૩ ॥ નથી રથ હાંકનાર કોઇ ગેર, તમારી જાણે સયંદ્રી પેર; તેણે મુને મોકલ્યો તમ કને, બોલ્યા વ્યંઢળ પુછુંછું તને ॥ ૩૪ ॥ સયંદ્રીને મુકીતી કહાડી, એને કોણે ઘરમાં પેસાડી; વળી તમ તાત કેમ ઘેર નથી, મને સમજાવો શુભ સતી ॥ ૩૫ ॥ ત્યારે કુંવર કહે એ મહેતા, કેમ આવા અજાણ્યા રહેતા; પહેલા પસ્ચીમને દરવાજે; થયું યુદ્ધ ઘણે અવાજે ॥ ૩૬ ॥ ત્યાંતો જેદ્રથે સંગ્રામ કીધો મારા તાતને બાંધિ લીધો; ત્યાંતો વાલવે જઇ છોડાવ્યા, શતરૂ પાસે હાથ જોડાવ્યા ॥ ૩૭ ॥ તેથી મુજ તાતે માન્ય દીધું, પછી વાલવે માગી લીધું; બાહારો બહાર ઉજાણી ખાવા, ગયા બાગમાં લેવાને લાહાવા ॥ ૩૮ ॥ મારી માતાયે વાલવાને કહ્યું, તુજથી એવાતણ રહ્યું; માટે માગી લે કંઇ મુજ કને, જે માગે તે આપીશ તુને ॥ ૩૯ ॥ ત્યારે વાલવે માગી લીધું, સયંદ્રીને લાવવા કીધું; તેથી મુજ માતા તેડી લાવી, આજ સયંદ્રી ઘરમાં આવી ॥૪૦॥ એણે કહ્યું કુંવરજી જાઓ, હાંકનારા વ્યંઢળને લાવો; માટે તેડવા આવ્યો તમને, ઉઠો ઉતાવળ છે અમને ॥ ૪૧ ॥ સુણી અરજુને કીધો વીચાર, નહી ઉઠુંતો પાપ અપાર; ગાયો ભુખીને તરશી રહેશે વળી ધરમ ઠપકો દેશે ॥ ૪૨ ॥ એવું જાણીને ઉભો થયો, એનો કુંવર સાથે ગયો, આવ્યા મહેલ પાસે જે વાર; બોલ્યા અરજુનજી તે વાર ॥૪૩॥ જાઓ પહેરી લ્યો સુત શણગાર, ઝટ આવો થઇ તઇયાર; તવ કુંવર ઘરમાં જાય, કરી સાન દ્રુપતિ ત્યાંય ॥૪૪॥ કંથ કુંવરને લેઇ જાઓ, જઇ ઘેરેલી ગાયો છોડાવો; તમે જાગવજો એ બાળ, એનો વાંકો ન થાય વાળ ॥ ૪૫ ॥ તવ અરજુને કીધિ સાન, એને સાચવસે ભગવાન; પછી રથશાળામાં જાય; આખો રથ નથી એક ત્યાંય ॥ ૪૦ ॥ દોરડે બાંધી રથ કરયો ત્યાર, જેવો તેવો તે કાહાડયો બહાર; પછી હયશાળામાં ગયો, અશ્વ જોવાને ઉભો રહ્યો ॥ ૭ ॥ નથી એકે સારો તોખાર; પડયા મંદવાડ ટટવાં ચ્યાર; તેનાં પુંછ ગ્રહી ઉઠાડયાં, હડસેલીને બારણે કાડયા ॥ ૪૮ ॥ રથમાં જોડયા બહુ બળ કરી. જેમ તેમ કરિ ઘોડા આણી; એવે એવા કુંવર જેહ; ત્યાર થઇને આવ્યો એહ ॥ ૪૯ ॥ વલણ ॥ તઇયાર થઇને આવીયો, વઇરાટ કેરો બાળ; કહે વક્ષમ રથ દેખીને, કુંવર ક્રોધે તત્કાળ.

કડવું ૨૫ મું રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું. વઇરાટ પરવ મહીમાય. ॥૧॥ કુવર કકળ્યો અશ્વ જોઇને, કેમ સંગ પોહોંચે ઠેઠ; વંઢળીયા આ કયાંથી જોડયા, ઘોડા દૈઇવની વેઠ॥૨॥રથ ભાગેલો અધવચ અચકે, કયા ગઇ તારી ગતિ; વંઢળ કહે જુઓ કુવરજી રથ ઘોડા બીજા નથી.. ॥ ૩ ॥ચીંતા ન ધરશો જેમ તેમ જશું ન થાશો આકળા ભુન; એટલે શાન્ત પડી રથ બેઠો, વઇરાટ રાયનો સુત. ॥ ૪ ॥ અરજુન બેઠો હાંકવાને,હાથ ગ્રહ્યાં અછોડા; ચાબકા ઝાલીહાથમાંને તરત હંકાર્યા ઘોડા ॥૫॥ હાંકતામા થયા આઘા પાછા, બે ચાલે તો બે ખચકે; પંથ બરોબર કાપે નહી ને, વારે વારે અચકે ॥ ૬ ॥ દુઃખ ભરેલા દુબળા છે, બે નીચા બે ઉચા; ખુધાને ખોડે ભરયા બે, કઇડકણા બે બુચા ॥ ૭ ॥ ગોબર ગંદા વાળ શરીરે, ભયાનક હણુહણે ડગમગે ડોળા હાડકાં દિસે બગઇયો ગણુગણે ॥ ૮ ॥ હડશેલી હડશેલીને હાંકે, આડાને અવળા ફરે; વારે વારે ઉભા રહીને, પેશાબ ઝાઝો કરે. ॥ ૯ ॥ એક ચાલે તો એક ઉભો રે; તો એક બેસી જાય; અરજુન ઉતરી પુચ્છડું ઝાલે, ત્યારે ઉભા થાય. ॥૧૦॥ જેમ તેમ કરી રથ ચલાવ્યો, દરવાજે આવ્યા વળી; એવે પુષ્પની છાબ લેઇને, ઓત્રા કુંવરી મળી. ॥ ૧૧ ॥ ઓત્રા કુંવર બંધુ પોતાનો, તેને દેખી વદી વાણી; શીદ સીધારો વીરા મારા, વાત કહો હેત આણી ॥ ૧૨ ॥ ઓત્રા કુંવર કહે ભગની મારી, યુધ્ધે તત્પર થાઉં; દુરીયોધને ગાયો ઘેરી છે, તેને છોડાવવા જાવું ॥ ૧૩ ॥ ઓત્રાયે કહ્યું સીધારો વીરા, જીતીને વેહેલા આવજો; શત્રુનાં વસ્ત્રશણુગાર મ્હારે, ઢીંગલે રમવા લાવજો ॥ ૧૪ ॥ એવાં વચન સાંભળીને, અરજુને વિચારયું મન; પુષ્પ સાથે નાહેલી કુવારી, વળી વાણીના શુકન. ॥૧૫॥ કહો ના કહો પણ જય થાશે, અરજુન હરખે ભરીયો; ઓત્રાને ગામમાં વિદાય કરી, રથથી પોતે ઉતરિયો ॥ ૧૬ ॥ અશ્વ મંત્ર ઇંદ્રનો આપેલો, અરજુનજી નવ ચુકયા; તે મંત્ર ભણી ચારે ઘોડાના, કાન અરજુને ફુકયા ॥ ૧૭ ॥ એટલે ઉડયા વાયુ વેગે, અરજુન દોડીને બેઠો; તાણ્યા અછોડા મરડયા ઘોડા, મશાણ ભુમીમાં પેઠો ॥ ૧૮ ॥ ઓત્રા કુંવર હસવા લાગ્યો, વંઢળ વિદ્યા વાળા; ત્રણ કોડીનાં ટટવા તેના, તમે કરયાં પંખાળા. ॥૧૯॥ મશાણમાં રથ લઇ ને આવ્યા, ઇંદ્ર તણો સુત સુબોધ; સમડાને વ્રક્ષે હથીઆર છે ત્યાં, રથ રાખીને ઉભો ॥ ૨૦ ॥ એ

એટલે ઓત્રા કુંવર બોલ્યો, મશાણમાં શીદ આવ્યો; અરજુન કહે આયુ-
ધ પેલાં, લેવા માટે હાંઇ લાવ્યો ॥ ૨૧ ॥ ઉતરો કુંવરજી મોટો ભાથો,
જોડે મોટું ધનુષ; વ્રક્ષ ઉપરથી જઇ લઇ આવો, મને પણ ઘણી હુંશ.
॥૨૨॥ કુંવર કહે ઓરે વંઢળજી, તારે એનું શું કામ; હરી ફરી રથ
હાકવો છે, કરીશ હું સંગ્રામ ॥ ૨૩ ॥ લડીશ વઢીશ જાળવિશ તુને, તા-
રે શું કરવાં આયુધ; અરજુનજી કહે લેઇ આવો, તો સ્થીર મ્હારી બુ-
ધ ॥ ૨૪ ॥ તવ કુંવર રથેથી ઉતરીયો, કીધો ઝાડે ઝપાટો; તવ તક્ષક
નાગે ફણો માંડી, કર્યો ગણો ફુકવાટો. ॥ ૨૫ ॥ એટલે કુંવરે પડતું નાં-
ખ્યું, પુરણ મળીયાં પાપ, જા વંઢળીયા લઇ આવ્ય તું જઇ, બેઠો છે
તારો બાપ ॥ ૨૬ ॥ અરજુન કહે ઝાલો અછોડા, ઘોડા ન નાશી જાય;
એમ કહી પોતે ઉતરીયો, વૃક્ષે ચઢીયો ત્યાંય ॥ ૨૭ ॥ નાગે ફરી ફુંફ-
વાટો કીધો, અરજુને કરયો બોધ; હું છું અરજુન નથી બીજો, કાંઇ ન
કરશો ક્રોધ ॥૨૮॥ હથીઆરની જરૂર છે મ્હારે, માટે આવ્યો લેવા; ચાર
ઘડી મારૂ કામ કરીને, આવિશ પાછો દેવા ॥૨૯॥ વળતું તક્ષક નાગ બો-
લ્યો, મુને પડે છે વ્હેમ; કુન્તી સુત કહે આવ્યોતો મુકવા, હુંને મારો ભેમ
॥૩૦॥ તક્ષક કહે માનું ન સાચું,તે કરતાં કરો કામ;જનમોતરીથી જાણતા
હશો, કેટલાં તમારાં નામ ॥૩૧॥ અરજુનજી કહે આખર સુધિ, દ્વાદશ ના
મ ધરાવે; હમણા આઠ નામ ધરાયાં છે, ચતુર્થ આગળ થાશે ॥૩૨॥ તક્ષક
કહે કહી બતાવો, અષ્ટ તમારાં નામ; તવ અરજુન કહેવા લાગ્યો, તક્ષકને
તે ઠામ ॥૩૩॥ કુન્તા નંદન પાન્ડુ નંદન, ઇંદ્ર નંદન નામ મ્હારૂ; નર પાર
થને નામ કીરિટિશ્વર, ધનંજય શુભ સારૂ ॥૩૪॥ આઠમુ નામજ છે અર-
જુનજી હવે આપો હથીયાર; પાછાં આપી જાઉ નહિ તો, મુજને હત્યા
ચાર ॥૩૫॥ તવ તક્ષકનાગ અળગો ખશીયો, મનનુ સમાધાન કીધું; અક્ષે
ભાથો ગાંડીવનામા ધનુષ નરે લીધુ ॥૩૫॥ હરખે ભરીયો લેઇ ઉતરીયો,
બેઠો રથની માંય; ઘોડાના અછોડા ઝાલ્યા, કુંવર બોલ્યો ત્યાંય ॥૩૬॥
આવડું મોટું ધનુષ લાવ્યો, ચઢાવશે કોણ બાપ; અરજુન કહે ધ-
નુષ હલાવી, કાયા જાળવું આપ ॥ ૩૭ ॥ એમ કહીને રથ હંકાર્યો, જોર
ઝપાટે જાય; જાતાં જાતાં નજરે દિઠી, કઉરવની સેન્યાય ॥ ૩૮ ॥ હાથી
ઘોડા ઉંટને રથ છે, મનુશ યોધ અથોક; કુંવરે પુછ્યુ વંઢળજીને, પણે
કેમ છે લોક, ॥ ૩૯ ॥ અરજુન કહે ઓરે કુંવરજી, દુરીયોધનનું સેન્ય;
ભીસ્મ આદે યોદ્ધા જબરા, નથી બીજુ અન્ય ॥ ૪૦ ॥ કુંવર કહે ઓરે

વંઢળજી, આપણે સૈન્યના ટોટા; એની પાસે છે મનુશ ઝાઝા, તે વળી મોટા મોટા ॥૪૧॥ આપણું ગજુ ત્યાં નવ પહોચે, માટે રથને ખાળો; એ વંઢળજી મરણ પામીશું, ઘોડાને પાછા વાળો ॥૪૨॥ અરજુન કહે સામા જઇને, કરવો છે સંગ્રામ; હવે જો પાછા વળીએ તો, બોળાય આપનું નામ. ॥૪૩॥ એમ કહીને ઘોડા દોડાવ્યા; કુંવરે નાંખી ચીશ; એરે વંઢળ વળ તું પાછો, નહિ તો પ્રાણ તજીશ ॥૪૪॥ મારા માબાપને એક હું છું, તે તો આક્રંદ કરશે; મુજને જો કાંઇ વીઘન થશે તો, ટળવળીને બેઉ મરશે ॥ ૪૫ ॥ પાવલે લાગુ જીવત માગુ, એમ કહી રડવા ચડીઓ, તો પણ અરજુન ખમચાયો નહીં, તવ સુત ઉતરી પડીઓ. ॥ ૪૬ ॥ અરજુને જોયું કુંવરને નાઠો, એકલો યુધ્ધે જાઉં, તો મને કહેશે તું કેમ આવ્યો, એમ ઉઘાડો થાઉં ॥ ૪૭ ॥ ધણી વિના શું બાનું બતાવું, ઓઠુ બતાવવા જોઇએ; નહી તો મને માની લેશે, અરજુનજી સહુ કોઇએ. ॥ ૪૮ ॥ જો એ કુંવર ઝાલવાને રથજ પાછો વાળું; તો પુંઠ બતાવી કહેવાશે, કહેવાશે જગતમાં કાળુ ॥ ૪૯ ॥ એવું જાણી પાછે પગે, રથજ પાછો લીધો; નાગપાસથી ઓત્રા કુંવરને, અવળો બંધન કીધો ॥ ૫૦ ॥ ગળામાં બેડી ધનુશની નાંખી, ઉચકી નાંખ્યો રથમાંય; કુંવર રડી રડીને, કહેવા લાગ્યો ત્યાંય. ॥ ૫૧ ॥ વંઢળ વારતા સુણો મારી. અમે ક્ષત્રીની જાત; તે સહુ સંભળાવું હું તમને માંડીને કહુ વાત. ॥ ૫૨ ॥ વળણ ॥ વાત કહું તે સાંભરો, કહેવા લાગ્યો સાર; કહે વ્યાસ વલ્લભ સાંભરો, સહુ વિવેક વિસ્તાર.

કડવું ૬૫ રાગ કંથાજીનો.

કુંવર વાણી બોલીયો, મારા વંઢળરે; કહુ માંડીને અમારી વાત, એ મહેતા વંઢળરે; સુરાપુરા બધા વિશ્વમાં, મારા. તે તો જાણજે ક્ષત્રિની જાત. એ. ॥૨॥ ચોરાશી હજાર રાજીયા, મા. પણ ખંડણી ભરે સહુ જન. એ. માટે સરવનો શીરોમણી મા. છત્રપતિ આ દુરીયોધન; એ. એને જીતે તેવું કોઇ નથી, મા. એક જીતે કુન્તી તન, એ. પાન્ડવ એવા જબરા ઘણા, માં. પણ તે તો ગયા છે વન ॥ ૩ ॥ ત્યારે વંઢળ વાણી બોલીયા, મારા કુંવરરે, તારા તનનો સમાવું તાપ. એ. ઓત્રા કુંવર રે; ચાર દીન વાત તું કોઇને કરે, તો તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. એ. ॥ ૪ ॥ પાંડવ તેં બળવંત કહ્યા, મા. તેતો જાણે છે તું પેર. એ, પણ તે પાંડવ

પાંચે ભાઈ, મા. તેતો વસ્યા છે તારે ઘેર. એ. ॥ ૫ ॥ તારી ગાદીના ગુરૂ થઇને રહ્યા, મા. એતો સદા કરે શુભ કરમ. આ. કીંક રૂશી હાલ નામ ધરયું, મા. તેને જાણજે રાજા ધરમ. એ. ॥૬॥ વળી ગાયો ચારીને પેટ ભરે. મા. સદા ફરે છે ટીપણું ખોશી. એ. પંછીજી હાલ નામ ધરયું. મા. તેને જાણજે સહદેવ જોશી. એ. ॥૭॥ વળી ઘોડા ભણાવી પેટ ભરે. મા. ધાયા ધોયાં રાખે પટકુળ. એ. બહાદુરજી હાલ નામ ધરયું. મા. તેતો વરણાગીઓ નીકુળ. એ. ॥ ૪ ॥ તુજ મામા માર્યાનું આળ આવ્યું, મા. જે સયંદ્રી સુભસતી. એ. પંચાળની એનો દિકરી. મા. એ તો પંચાળી દ્રૂપતી. એ. ॥ ૯ ॥ સોયે મામા તારા મારિયા. મા. જેને ખાધાનો નહી નેમ. એ વાલવોજી હાલ નામ ધરયું. મા. એનો વાયુ નંદન ભેમ. એ. ॥૧૦॥ મેંતો થઇને હું રહયો. મા. મારે દિકરો અભેમુન. એ. મચ્છાવેધન મેં કરયો. મા. બેટા નામ મારૂ અરજુન ॥ ૧૧ ॥ વલણ ॥ (વધારથી હું દ્રોણનો માટે કરૂં સંગ્રામ; કહે વલ્લભ સુત સાંભળ્યું, આવી હઇએ હામ.

કડવું ૨૬ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વઇશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; આવી કુંવરને બહુ હામ. ઘણો ગાજી બોલ્યો તે ઠામ ॥ ૧ ॥ હવે છોડો મારા હાથ, દેઉ બળાયા સાથે બાથ; તમ સરીખા મારે માથે, ચાલો આવુ તમારી સાથે. ॥ ૩ ॥ હુંતો દાકરોને તમે તાત, હવે નહી ડરૂ કોઇ વાત, હું તો ભાગ્યશાળી પુરો, કોઇ વાતે નહી અધુરો. ॥ ૩ ॥ મારી વાત સુણો ધરી કોડ, તમારા સારથી રણછોડ; તેના મારથી તમે મોટા, કોઇ ન કહે વીશ્વમાં ખોટા. ॥ ૪ ॥ પ્રભુના મારથીનો હું મારથી, તમે થયા છો મારા સારથી; હું બહુ બન્યો ભાગ્યવાન, પીતાજી મુને આપ્યું માન ॥ ૫ ॥ મને મોટાઇમાં ચડાવ્યો, આજ દાવસ રૂડો આવ્યો; હવે રહોશ તમ પગ હેઠ, ચાલો દુષ્ટોને પોહોચાડુ હેઠ ॥ ૬ ॥ તમે રથ ઉતાવળો હાંકો, મન ઉમંગ થયો પાકો, કોઇ વાતે, નહી આવે કહેણાં, દઇશ દુરીયોધનને મહેણાં ॥ ૭ ॥ તવ અરજુને જાણ્યુ એમ, હવે ગયો કુંવરનો વેમ; સત્ય વાત લાગી મન સાથ, તવ અરજુને છોડયા હાથ. ॥ ૮ ॥ પછી અશ્વ દોડાવ્યા દોટે, ચાલ્યો સેન્ય સામો ચડી ચોટે; એવે કૌરવે દીઠો રથ, સઉન ચેતાવીયા જેદ્રથ ॥ ૯ ॥ રથની હાંકની જોઇને રાય; કહ્યું

જુઓ ભીસ્મ પીતાય; રાખો રથ સામાં દ્રષ્ટી તમો, સાર સમજાવિ દેઉ અમો. ॥ ૧૦ ॥ વળણ ॥ સાર સમજાવું સાંભળો, કેહે છે દુર્યોધન; વક્ષભ વદે ત્યાં પાપીએ, કેવાં કહ્યાં વચન.

કડવું ૨૭ રાગ સાખીનો.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ દુરીયોધન કહે જુઓ દાદા રથ પેલો ચાલ્યો આવે; તેની કેવી હાકણી છે, જુઓ શાન્ત સ્વભાવે ॥ ૨ ॥ ચાબક ઉછાળે અરજુન જેવી, તેવો કટી લચકારો; તેથી એને અરજુન જાણો, તેવો મોહોનો ડચકારો. ॥ ૩ ॥ ભીશમે હાંકણી જોઇને જાણ્યું, અરજુનજી છે આપ, સત્યવાદી સારૂ ફેર બોલવું તેમાં નહીં કાંઇ પાપ ॥ ૪ ॥ એવું વિચારી દાદા બોલ્યા; અરજુન હું કહું કેમ, શું એવું હાંકતું નહી હોય કોઇ, મુને નથી કાંઇ વેમ. ॥ ૫ ॥ એવામાં રથ જ રાખ્યો ઉભો, એટલે દુર્યોધન એમ બોલ્યો, હવે નથી વાત લીશી; જુઓ દાદા અરજુન જેવિ, વ્યંઢળના નાકની ટીસી. ॥ ૬ ॥ ભમ્મર ભ્રગુટી પારથ સરખી, વળી તેવા લોચન; ઓ દાદા એનો કર ઝાલીને, ફરીથી મોકલો વન ॥ ૭ ॥ ભીસ્મ પીતા કેહે દેખાડ કોઇને, કોણ કેહે છે સહુ કોય; જેને તે વ્યંઢળ કેશે તો, મુજથી કબુલ કેમ હોય ॥ ૮ ॥ આકૃતિ તો એવા હોય ઘણાનિ, ન કહું કુન્તી તન; દુરીયોધન કહે વળી બતાવું, પછી શું કેહેશો વચન. ॥ ૯ ॥ એવું કહીને અરજુન પ્રત્યે દુષ્ટ વદયો વચન; ધીકાર વ્યંઢળનો વેશ લીધો, ઓ કુન્તી તન. ॥ ૧૦ ॥ એટલે ઓત્રા કુંવર બોલ્યો, પુરણ જણાવ્યો તાપ; ઓ અધરમી કયાં છે હાંઇ; અરજુન તારો બાપ. ॥ ૧૧ ॥ દુષ્ટ કહે છાનો રે છો કરા, તારૂં બોલ્યું તને નડશે; તારો બાપ મારા તાબાનો, ઘર ગામ લુટવું પડશે. ॥ ૧૨ ॥ ઓત્રા કુંવર કહે તું શું લુંટે; મુઢ મતી રાજન; તુ મુજ સામો શું બોલે છે, ઓ આખલાના તન. ॥ ૧૩ ॥ કરણ કહે છાનો રે બાળકડા,હાર પામી જઇશ નાશી; કુંવર કહે તું જા નાસી, તારી જનેતા દાસી. ॥ ૧૪ ॥ મારા વ્યંઢળ મેહેતાજીને, કોણ છે નર કેહેનાર; લડવું હોયતો લડત માંડો, નથી ઝાલ્યો રહેનાર ॥ ૧૫ ॥ ભીશ્મ પીતાને દ્રોણ હશીયા, વ્યંડળે જોધ જણાવ્યો; કુંવરે ઠીક મેહેણાં માર્યાં,

મેહેતાયે બેશ ભણાવ્યો ॥ ૧૬ ॥ એવામાં દુરીયોધન બોલ્યો, શું જુઓ સહુ સાથ; એવા કુંવરને ઠેર મારો, કહી ઉચો કરયો હાથ ॥ ૧૭ ॥ એટલે રથ પર અરજુન ઉઠયો, બળવંત ઇંદ્ર કુમાર; ગાંડીવનામા ધનુશ લઇને, પહેલો કર્યો ટંકાર ॥ ૧૮ ॥ તે શબ્દ ત્રીલોકમાં પોહોચ્યો, ડોલ્યા દસે દીગપાળ; ધરતી લાગી ધ્રુજવાને; ખળભળ્યું પાતાળ ॥ ૧૯ ॥ લંકામાંથી હનુમંત આવ્યા, નરની પક્ષમાં પેઠા, અરજુનના રથની ધજાપર, પુંછ વીટાળી બેઠા ॥ ૨૦ ॥ એટલે બોલ્યો દુષ્ટ બુધ્ધી, રાજા દુરીયોધન; એ દાદા હવે કર ઝાલો કહો કુન્તી તન ॥ ૨૧ ॥ કપી કીરીટધરની ધજાયે, બેસે છે સદા કાળ; માટે વ્યંઢળ તે અરજુનજી, કુન્તા સતીનો બાળ ॥ ૨૨ ॥ ભીશમપીતા કહે કપી બેઠાથી, અરજુન કેમ કેહેવાય; કપી તો રામને રથ બેસતાતા, તેમજ બેઠા હોય ॥ ૨૩ ॥ કપી બેઠાથી અરજુન કહીએ, તો કેમ કહીએ ન રામ; જો કરે સાધના કરે હનુમાનજીની, તેનું કરે તે કામ. ॥ ૨૪ ॥ તેથી તું સાધના કરી જો, તો તારૂં કામ કરશે તો બેસસે તારી ધજાયે, કાં તુજ ઘરમાં ફરશે. ॥ ૨૫ ॥ દુરીયોધન કહે જુઓ મામા; જુવે છે ઉઘાડે ચક્ષ; તેમ છતાં અવળું બોલે છે, ડોશો કરે છે પક્ષ. ॥ ૨૬ ॥ મામો કહે જુઓ કયાં લગી કરશે, હાથમાં લ્યો હથીઆર; તવ ભીસ્મ દ્રોણ અસ્વસ્થામા, ચોથા કીરપાચાર ॥ ૨૭ ॥ તે સત્ય પુરૂષોએ વીચાર્યું, આપણે તો કેમ કરવું; સહુની રીતે ઉભા રહ્યા તે, યુદ્ધ આંહી આદરવું. ॥ ૨૯ ॥ દ્રોણ કહે કે આપણ ચારે વઢવા જેવું ધારો; બાણ ફેંકો પણ આડાં અવળાં, ઉંચાને નીચાં મારો ॥ ૩૦ ॥ રથમાં આપણું બાણ ન જાયે, એટલું રેહેજો જાગી; બીજાનું બાણ ત્યાં જતું હોય તો, આપણે નાંખવું ભાગી. ॥ ૩૧ ॥ એવી અરજુનની ને કુવરની રક્ષા કરવી સાર; એવી રીતે વીચારીને, યુધમાં થયા તઇયાર. ॥ ૩૨ ॥ એવે ઓત્રા કુંવર બોલ્યો, ઓરે અરજુન તાત, તમે તમારે બેસો નીરાંતે, હું વઢીશ સહુ સાથ. ॥ ૩૩ ॥ અરજુન કહે વારૂ બેટા, કહી કરયો વીવેક, અક્ષય બ્રહમનું બાણ લીધું, રક્ષાને સારૂ એક ॥ ૩૪ ॥ તે બાણ કુંવર ઉપર મુકયું, સુતની રક્ષા કરે; આડું અવળું ઉંચું નીચું ભમરા પેઠે ફરે. ॥ ૩૫ ॥ એવું કરીને અરજુન બેઠો, સુત થયો તૈયાર; ધનુષ લઇ બાણ ચઢાવ્યું, વઇરાટને કુમાર. ॥ ૩૬ ॥ એટલે કૌરવ કેરા યોધ્ધા ઘણાક ક્રોધે ચડીયા, આયુધ વીધવીધનાં લેઇને, મારવા ટુટી પડીયા. ॥ ૩૭ ॥ બાણ વછોડે મુમત તોડે, દોડી દોડીને ધાતા હાથી ઘોડા લેઈ આગળ આવે, મુમતી છે મદમાતા. ॥ ૩૮ ॥ ચારે સ-

તીયા છે શુભ મતીયા, મારો મારો ભાખે; કુવરના રથથી આડાં અવળાં ઉંચા નિચાં બાણ નાંખે ॥ ૩૯ ॥ કૈરવમાં છે કરણ બળીયો. જ ગ્રાવે ઝાઝુ જોર; અગણીતા બાણની વ્રષ્ટી કરીને, કરે ઘણું ઘમ્ઘોર ॥ ૪૦ ॥ અનેક હથીયાર આવે રથમાં; કુવરને નવ વાગે; રક્ષા કરનાર બાણ ભમે તે, આયુધ માત્રને ભાગે ॥ ૪૧ ॥ તે દેખીને ઓત્રાકુંવર, આનંદ પામ્યો અતી; હું હવે મન મુકીને મારૂ, વાગ્યાનો ભય નથી. ॥ ૪૨ ॥ એમ જાણી એમ બાણ લીધુ, વઇરાટ રાયને તન; મુગટ કરણના માથાનો ઉરાડયો ગગન. ॥૪૩॥ તેથી કરણ બહુ કળકળીયો, મોહાસ્ત્ર બાણ લીધું, અરજુન બેઠો રથજ હાંકે, તેને ભોંકી દીધું, ॥ ૪૪ ॥ તે બાણ વાગ્યુ રૂદીયા વિશે પ્રાણજ ઉચો ચડીયો; શુદ્ધ વીનાનો થઇ રથમાંથી, ધરણ ઢળી પડીઓ ॥ ૪૫ ॥ કરણે બીજુ બાણ મારયું, ક્રોધ હળાહળ લાગ્યો; વજરાસ્તરથી કુંવર કેરો, રથજ સમુરો ભાગ્યો ॥ ૪૬ ॥ કુંવર ને કપી ધરણ ઢળીયા, સુતે કરયો મનસુબો; રખેને અરજુન તાતને વાગે, આગળ આવી ઉભો ॥ ૪૭ ॥ ઉભો ઉભો યુદ્ધ કરે છે, વઇરાટ કેરો બાળ; એત્રે નરની મુરછા વળી, ઉભો થયો તતકાળ ॥૪૮॥ કુંવરને કષ્ટીવંત દીઠો, તેથી ઘણો કોપ ચડીઓ; કુંવરની ફરશી લઇને, કઉરવમાં જઇ પડીઓ. ॥ ૪૯ ॥ સુસરમાને રથે ચઢીયો, પરાક્રમી પુરૂશ કાહાળ્યો, સુસરમાને નિચે નાંખી, રથ હાંકીને લાવ્યો ॥૫૦॥ તવ કુંવર કપી રથે બેઠા; કોપ્યો કુન્તી કુમાર; ધનુશ ઉપર બાણ ચઢાવી, દેવા માંડયો માર ॥૫૧॥ લડતો વડતો પાછો ન પડતો, જુલમ પ્રાક્રમ કીધુ; એવામાં ઓત્રા કુંવરે, બાણ અગણીતુ લીધુ ॥ ૫૨ ॥ તે મંત્ર મોહાસ્તર ભણીયો; કાંઇ ન રાખી નુન્ય; અરજુનજી આ સાચા હોય તો, આડે આવજો પુન્ય ॥૫૩॥ એમ કહી ફેર ફુદડી ફરી, ફેંકયું બળમાં એક; અગણીતા મંત્ર વડે તે, બાણ થયા અનેક ॥ ૫૪ ॥ તે સઉના રૂદીયામાં વાગ્યાં, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયા; હાથી ઘોડા ને ઉંટ સુદ્ધા; ઢળી ઢળીને પડીયા ॥ ૫૫ ॥ એકલા ચાર સત્ય પુરૂશો વીના, સરવ થયા બેભાન; અરજુનજી કહે શાબાશ બેટા, ધન્ય તુને સંતાન ॥ ૫૬ ॥ સરવે તારાથી હારયા પણ, જીત્યા એવું કહેશે; છત્રપતિ હારયો તુજથી તે, નીશાની શું રહેશે ॥૫૭॥ એમ જાણી પવનાસ્તર મુકી, પોતે નીશાની આપી; સરવ યોધની ડાબી મગની, મુછ અકેકી કાપી ॥ ૫૮ ॥ તે જોઇને સતીયા થયા ખુશી, ઉંચા કીધા હાથ; ધન્ય દિકરા સદા જય થાજો, એમ કહયુ મન સાથ ॥૫૯॥ પછી અન્યો અન્ય સતીયા બોલ્યા, ઉભા રહીએ કેમ; જો કોઇ જાગી

જોશે આપણને, તો તેને પડશે વેહેમ. ॥ ૧૦ ॥ દુરીયોધનને ચાડી ખાશે, કેહેશે ન્હોતી મુરછાય; પણ સતીયા યુદ્ધ નહોતા કરતા, ઉભાતા રથમાંય ॥ ૧૧ ॥ તેથી આપણી ઇજત જાશે, તેવ'મ પેહેલો ખુએ, જાણી જોઇને આરામ લેવા, રથમાં પડીને સુએ. ॥ ૧૨ ॥ વળણ. રથમાં પડીને સુઇ રહો, એમ કહી સુતા ચાર; વલ્લભ વદે તવ બોલીયો, વઇરાટ નો કુમાર.

કડવું ૨૮ રાગ ધવળ ધન્યાશ્રી.

બોલ્યા વઇશમપાયે વચનજી, સુણ જનમેજે રાજનજી, બોલ્યો અરજુન પ્રત્યે બાળજી, હારયો દુરીયોધન ભુપાળજી. ॥ ઢાળ. ॥ દુરીયોધન યુદ્ધ કરતાં હારયો, ઓરે અરજુન તાત, મ્હારી ભગનીએ શું કહ્યું તું, તે સંભારો વાત. ॥ ૨ ॥ ઢીંગલે રમવા મંગાવ્યાં છે, વસ્ત્રોને શણગાર; અરજુનજી કહે જઇ લૈ આવો, ડરશો નહીં લગાર. ॥ ૩ ॥ પેલા ચાર રથમાં નવ જાશો. કુંવર હરખે ભરીયો; એકજ વસ્ત્રની ઝોળી કીધી, રથમાંથી ઉતરીઓ. ॥ ૪ ॥ જઇ દુરીયોધન ઉપર બેઠો, કાઢી લીધા શણગાર; પછી કરણ રાજાને લુટયો, ક્ષણુ ન લાગી વાર. ॥ ૫ ॥ એ રીતે બહુ યોદ્ધા લુંટયા, લોભ જરા નવ માય; સારા દેખે તે જાય છે લેતો, ખોટાં પાછાં નાંખે ત્યાંય. ॥ ૬ ॥ લેતાં લેતાં બહુ લોભ લાગ્યો, બાળે વિચારૂં એવું; આ ચાર છે સત્ય પુરૂષોના, જો સારૂ હોય તો લેવું ॥ ૭ ॥ એમ જાણી ગયો ભીશમને રથે, લેવાની ઉલટ આવ્યો, દાદાયે જાણ્યું છોકરો લોભી, મુજને લુટવા આવ્યો. ॥ ૮ ॥ એવું જાણી ડરાવવાને, ઉંચુ કરૂ એક બાણ; કુંવરે કારમી ચીસ નાંખી, ડોસો લે છે પ્રાણ. ॥ ૯ ॥ નીચો પડીયો કરતો હડીયો; અરજુન પાસે આવ્યો, એ તાતજી પેલો ડોસો જાગે છે, આટલું લુંટી લાવ્યો. ॥ ૧૦ ॥ અરજુનજી કહે બહુ થયું બેટા, કહી લીધો રથમાંય; એવે મુરછાયો વળવા માંડી; એકે એકે ઉભા થાય. ॥ ૧૧ ॥ કુંવરને દેખે કાળને દેખે, ભય પામ્યા બહુ માઠા; એકેક મુછના સરવે જોદ્ધા, જીવ લઇને નાઠા. ॥ ૧૨ ॥ સર્વ પછી પેલા સતીયા ઉઠયા, જેને વાહાલા ભગવાન, અરજુનજીને પુછવાને દાદાયે કીધિ સાન. ॥ ૧૩ ॥ એ દિકરા પ્રગટ થવાની, કેટલી છે હજી વાર; અરજુનજીએ સાન બતાવી, બાકી છે દીવસ ચાર. ॥૧૪॥ તવ સમજીને સતીયા ચાલ્યા, આવેલે પંથ પળાય; આગળ કોરવ દળ જા-

તુ, તેમના ભેગા થય ॥ ૧૫ ॥ એવે દુરીયોધન બોલ્યો, બાણીકે ફીરાતુ છે; એરે મ્હારા શકુની મામા, કયાં તમારી એક મુછ ॥ ૧૬ ॥ વળી કરણ તેં કયાં ખોઇ, જોઇ સરવની ધારીઃ મામો કહે અમારી પેઠે, એક મુછ ગઇછે તારી ॥૧૭॥ સરવે જોયું તો સરવની ગઇછે, એકેકી કેમ શોભે જાણ્યું કે ખોટું દેખાસે, એમ સમજી ત્યાં થોભે ॥ ૧૮ ॥ એકેકી રહેલી તે મુંડાવી; ક્ષૌર કરાવવા માંડયું, સરવે કેવા સોભીયા જાણે, બાપનું મુતક કહાડયું ॥ ૧૯ ॥ કાળે મોઢે હારીને ચાલ્યા, અરજુન હરખે ભરીઃ યો, ગાયોનું ટોળું છે તરશું, નર રથથી ઉતરીયો ॥ ૨૦ ॥ સરવે ગાયો ને પંપોળી, ઊંચા ડોકા ધેન કરેઃ કુન્તી નંદન સમજી ગયો, ગાયો તરસે મરે ॥ ૧૧ ॥ એમ જાણી એક બાણ લીધું, ઈંદ્ર તણે કુમાર; ગંગાસ્તર ભણી ભોમીમાં માયું, નીકળી જળની ધાર ॥ ૨૩ ॥ સહુ ગાયોએ પાણી પીધું, દીધિ ઘણિ આશીશ; જળ પાનારાનિ જય થાજો, પ્રસન હો જગદીસ ॥ ૨૩ ॥ પછી અરજુને ધુર ગાયોનું, હાંકી મુકયું ગામ ભણીઃ તે પછી બેઠા રથ વીશે. સુરાપુરો શીરોમણી ॥ ૨૪ ॥ કુંવરને કીરીટધર ચાલ્યા; મશાણ ભુમી ગયાઃ અરજુને ઘોડા ખેંચી રાખ્યા. તત્ર તે ઉભા રહ્યા ॥ ૨૫ ॥ ઘોડાના અછોડા દીધા કુંવરને, સમડી વ્રક્ષે ગયો; તીછક નાગને આયુધ સોંપી, રથ બેશી તઇયાર થયો ॥ ૨૬ ॥ ગામ ભણી બંને જણ ચાલ્યાઃ એવે શું નગ્રમાં થાય; ઉજાણી જની ગામમાં આવ્યો, સઉ સંગ વઇરાટ રાય. ॥ ૨૭ ॥ રાજ્ય સભામાં આવીને બેઠા, જાણ્યા વીના છે રાજી, ધરમ સાથે બેઠા સભામાં, લઇ રમવાની બાજી ॥ ૨૮ ॥ બાજી રમે છે ઘણું ગમે છે, ગામમાં છે ઉત્પાત; રાણી પ્રભુ સમરી બાહાર આવી, તેને કાને ગઇ વાત. ॥૨૯॥ ઓતરા કુંવર યુદ્ધે ગયોછે, દુરીયોધનના સામો; જબરા યોદ્ધા છે લડનાર, કરણ શકુની મામો ॥ ૩૦ ॥ એ વાત જાણી નાઠી રાણી, આવી સભાની માય; મુસ્તક કુટતી કહેવા લાગી શું બેશી રહ્યા રાય ॥ ૩૧ ॥ ઓતરા કુંવર છત્રપતીના, સામો ગયો છે લડવા; વળી વ્યંઢળ સાથે ગયો, નબળા શુકન નડવા ॥ ૩૨ ॥ સાંભળી વઇરાટ રાજા ચમકયો, કુંવર પામસે મરણ; ત્રણ પાસા હાથમાં હતા તે, રાયે પછાડયા ધરણ ॥ ૩૩ ॥ તેમાંથી પાશો ઉછળી વાગ્યો, ધરમને લે લાટ; મુસ્તક ફુટયું તે જોઇ આવી. દ્રૌપદી પુરપાટ. ॥ ૩૪ ॥ ધરમનું રૂધીર હાથમાં ઝાલ્યું, ઘાલ્યું પોતાને સીશ; છાંટા ભુમી પડવા ન દીધો જાણે એ વાતનું વીશ ॥ ૩૫ ॥ પછી કપાળે પાટા બાંધી, ચાલી ગઇ ભુવન બેસુદ્ધ થઇ પડયો મુરછામાં, જે વઇરાટ રાજન. ॥ ૧ ॥ એવે ગામમાં

ગયો, આવી વળી આવ્યા ગોવાળ; તેમણે જઇ વધામણી ખાધિ, જીત્યો તમારો બાળ. ॥૩૭॥ એટલે ઉઠયો વઇરાટ રાજા, લાગ્યો સામો જાવા, છાબ ભરી મોતિ પુસ્પોની, કુંવરને વધાવા. ॥ ૩૮ ॥ એવામાં ધરૂપતીએ વિચારયું, જો આવે અરજુન ઘેર; ધરમને વાગેલું દેખીનેમારે, વઇરાટ રાજાને ઠેર ॥૩૯॥ અરજુનજીને છે નીમ એવો, ધરમને રૂધીર કાહાડે; તેને તો ઠેર મારવો મ્હારે, વળી રૂધીર ભુમી પાડે ॥ ૪૦ ॥ તેનું આખું કુટુંબ હણવું, એવો નીમ છે માટે; રૂધીર સતિએ માથામાં ઘાલ્યું; પાટો બંધાયો લેલાટે ॥ ૪૧ ॥ અરજુનજી કુંવરની સાથે, જો અહીં આવશે ઘેર; ધરમને રૂધિર નિકળ્યું જોઈ; કરશે કાળો કેર ॥ ૪૨ ॥ તેથી વઇરાટ રાજાને કહ્યું, મેહેતા મોકલજો નીશાળે; એ આવે તો શું કન એના, ખોટા પડે કોઇ કાળે ॥ ૪૩ ॥ એમ કહીને મોકલ્યા સામા સઉ દરવાજે જાય, આઘેથી અરજુનજીએ જોયો, દરવાજે વઇરાટ રાય ॥ ૪૪ ॥ તવ કુંવરને બોધ કીધો, અવગુણ મારા ગાજે, ચાર દહાડા વાત રાખજે છાની, એટલે ડાહયો થાજે. ॥ ૪૫ ॥ કુંવર કહે તાતજી માહારા, ચીંતા ન ધરશો રતી; તમારા ચરણને પ્રતાપે, મારી થઇ શુભ મતી ॥ ૪૬ ॥ વાનોમાં દરવાજે આવ્યા; ખુસી થઇ સહુ શ્રષ્ટી; વઇરાટ રાયને રઇયત સરવે, કીધી પુસ્પની વૃષ્ટી ॥ ૪૭ ॥ વ્યંઢળને કહ્યું જાઓ નીશાળે, તમારા માઠા સુકન; અરજુનજી તવ ઉતરી ગયો, દ્વેશ નહી કાંઇ મન ॥ ૪૮ ॥ કુંવરને સૌ લાવ્યા સભામાં, વઇરાટે પુછી વાત એ એટા તેં બળીઆ સાથે, શી રીતે દીધી બાથ ॥ ૪૯ ॥ કુંવર કહે ઉજાણી ખાવા, તમે તો બાગમાં ગયા; દુરીયોધન ગયો ઘેરી, ગોવાળા દુઃખી થયા. ॥ ૫૦ ॥ તે વાત જાણિ હું ચડયો યુધ્યે, ન મળે રથ કે ઘોડા; જેવા તેવા જોડી વ્યંઢળને, હાથ દીધા અછોડા ॥ ૫૧ ॥ નગ્રની બારણે કઉરવ દળમાં જાવા લાગ્યા જયારે, વ્યંઢળ ભય પામીને રથથી, ઉતરી પડયો ત્યારે ॥ ૫૨ ॥ પાછો મેં એને કબજે કીધો, લીધો મારી સાથ; જઇ સૈન્ય સામો ઉભો રહયો, તવ બોલ્યો નર નાથ ॥ ૫૪ ॥ એ છોકરા કેમ આવ્યો સામો, સુણી મુને કરોધ જ ચડીયો, એક બાણ મારયું એની રૂદેમાં, ઉંધો થઇને પડીયો. ॥ ૫૪ ॥ બીજે બાણે કરણ રાયને, ઉરાડયો ગગન; એટલે ભય પામીને નાઠા, સૈન્યના સઉ જન. ॥ ૫૫ ॥ ગાયો લેઇને ઘેર આવ્યે, એરે મારા તાત; તવ વઇરાટ ઉભા થઇને, દીધી કુંવરને બાથ. ॥ ૫૬ ॥ ઉચ્છંગને ગાદીએ બેસાડયા, બેટા હું આશીશ દેવું, હવે તું મોટો થાય ત્યારે, ઇંદ્ર તણું રાજ લેવું. ॥ ૫૭ ॥ વળણ ॥

એ બાળકનું બોલવું, સત્ય માન્યું છે રાય; કહે વલ્લભ સુત ઘેર ગયો, હરખી સુદ્રસણાય.

કડવું ૨૯ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વઈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; પછી રાત્રી પડી જે વારે, ગયો કુંવર સભામાં ત્યારે ॥ ૧ ॥ જયાં છે એકલા ધરમરાય, ખોળે શીશમુકી પડયો પાય; કર મુકયો ધરમે શાંશ, બેટા બહાર ન વાત પાડીશ ॥ ૨ ॥ વારૂ પીતાજી કહીને ગયો, જઇ નીકુળને ભેળો થયો, નમીને પુત્ર ભાવ જણાવ્યો, નીકુળે જાણ્યું મેં તે ભણાવ્યો ॥૩॥ બોલ્યા નીકુળજી સુણ તન સમજી રહેજો ચાર દન; વારૂ કહી કુંવર જાય, ગઓ ગઊશાળાની માંય ॥ ૪ ॥ બોલ્યા મહેદેવ ત્રીકાળ જ્ઞાની, બેટા વારતા રાખજે છાની; તન વારૂ કહિ સુત ગયો, રસોડે ભીમને ભેગો થયો ॥ ૫ ॥ શીશ નામીને પડયો પાય, ભીમે જાણ્યું ભણ્યો વિદાય; બેટા મનમાં સમજી રેહેજો, ચાર દીવસ પછી કહેજો. ॥ ૬ ॥ કહે કુંવરજી વારૂ તાત, નહી જાય જરાએ વાત; એમ કહી ત્યાંથી નીકળીઓ, છાનોમાનો દ્રૂપદીને મળીયો ॥ ૭ ॥ ઓરે માતા તમારો હું તન, મારા મામા થયા દુશ્મન; તમને દુઃખ દીધું અપાર, માર્યો મન મુકીને માર. ॥ ૮ ॥ માટે મુવા ત્યાંથી મરજો, માતા મુજ ઉપર હેત ધરજો. તવ સતીએ દીધી આશીશ. વાત ટકાવજો ચાર દીવશ ॥ ૯ ॥ એમ સરવેને સુત મળીઓ, પછી હરી ભજનમાં ભળીયો; સંગનો રંગ લાગ્યો સાચો, જ્ઞાન ગુણે રહયો નહી કાચો ॥ ૧૦ ॥ નીત્ય પ્રભાતે ઉઠવું વહેલા, કરે સમરણ સુર્યના પહેલા, પછી ધરમના દરશન કરે, પછી નીશાળે સંચરે ॥ ૧૧ ॥ એમ નીત્ય કરે સેવાય; એવે ચાર દહાડા વહી જાય, ચોથે દીવસ સાંજે જોસી, ગયા રસોડે ટીપણું ખોશી ॥ ૧૨ ॥ ભીમને જઇ કહ્યું વચન, હવે પુરણ થયા બધા દીન, કાલ સવારે પ્રગટ થાવું, હવે શા સારૂ સંતાવું. ॥ ૧૩ ॥ બોલ્યો ભીમસેન ખુશી થઇ, મધ્ય રાત્રીએ આવજો અહીં, સરવેને હું કહી આવું જોસી જા તું હવે હું જાઉં. ॥ ૧૪ ॥ એમ કહી હયશાળા પળીયો, કહી નીકુળને પાછો વળીયો; જઇ બ્યંઢળને કહી પેર, રાતે આવજો મારે ઘેર. ॥૧૫॥ જઇ કહ્યું ધરમને મોહોડે, આવજો રાત્રીએ રસોડે, પછી દ્રૂપદીને કહી આવ્યો, સરવેને હરખ ઉપજાવ્યો ॥૧૬॥ મધ્યરાત્રી એવે ગઇ જયારે; આવ્યા ધરમને અરજુન ત્યારે, આવ્યા નીકુળને દ્રૂપતી

આવ્યા સહદેવજી શુભ મતી ॥ ૧૭ ॥ સહુ રસોડે ભેગાં થયાં, પછી ધરમે વચન કહ્યાં, બોલો સહદેવ સવારે આજ, થાવુ પ્રગટ તેમાં શી લાજ ॥ ૧૮ ॥ પણ ગાદીનુ મહુરત કયારે; બોલ્યા સહદેવ કાલે સવારે; બોલ્યા ધરમ વીચારી ઉર. સત જોજન હસ્તીના પુર ॥ ૧૯ ॥ આજને આજ કેમ જવાય, જતામાં રાજ્ય મળે કયાંય, ત્યારે બોલ્યા સહદેવ એવું, સેહેલો રસ્તો બતાવિ દેઉં ॥ ૨૦ ॥ આજ નીકળો નગરની બાર, કરો રેણું ગાદી નીરધાર; કરો તે ઉપર આસન, રાજ્ય ગાદી માની લેવી મન ॥ ૨૧ ॥ ત્યારે રાજી થયા રાય ધરમ, કરવું મનમા વાચા કર્મ પછી બોલ્યો વાયુ કુમાર, આજ્ઞા દો કરૂ કંસાર ॥૨૨॥ તવ ધરમે આજ્ઞા દીધિ ત્યારે રસોઇ ભીમે કીધી; જમ્યા પાંચ ભાઇને નાર થયાં પરોઢમાં તૈયાર. ॥ ૨૩ ॥ ભીમ કટી કશીને બાંધે, લીધા બે ભાઇને બે ખાંધે; પછી નીકુળને સહદેવ, તેને કટી લીધા તતખેવ. ॥ ૨૪ ॥ બાંધી જંગાયે દ્રૂપતી, પછી ચાલ્યો શુરો શુભ મતી; એનો દોટા હડીયે ચડીયો, કોટ કુદીને બારણે પડીયો. ॥ ૨૫ ॥ સઉને તેડેલાં ઉતારયાં, પછી આયુદ્ધ લાવવા ધારાં; ભીમને અરજુન બે ભ્રાત, ગયા મશાણ ગ્રહીને હાથ. ॥ ૨૬ ॥ સમડાને વ્રક્ષે હથીઆર, ત્યાં ચડીયો ઇંદ્રકુમાર; ત્યાંથી નાગને વિદાય કીધો, પોતે ધનુશ ભાથો લીધો ॥ ૨૭ ॥ બીજા ત્રણ ભાઇનાં હથીઆર, લીધો તે પણ તેણી વાર; પછી ભીમ લીધી ગદા જેની સાથે શોભે સદા ॥૨૮॥ ચાલ્યા બેઉ બંધુઓ જયાંય, પોતાના ભાઇ બેઠા ત્યાંય તવ સહદેવે આજ્ઞા દીધી, ભીમે રેતીની ગાદી કીધી ॥ ૨૯ ॥ એવે નીકુળ ડાહ્યો કાહાવ્યો, લીંમડાની ડાળી ભાગી લાવ્યો; એવે ભળ ભાખળું જયાં થયું, તવ સહેદેવજીએ કહ્યું ॥ ૩૦ ॥ તમે ઉઠો ભાઇ સત્યવાદી, સતીને લેઇ બેસો ગાદી, બેઠા ધરમ ધરી ઉમંગ; લીધા દ્રૂપદીને ઉછંગ ॥ ૩૧ ॥ વાયુનો નંદન સુબો, ગદા લઇ છડીદારમાં ઉભો; ધાંટા કાઢીને નેકી બોલે કેડે નીકુળ ચમ્મર ઢોળે ॥ ૩૨ ॥ લીંમડા તણી ડાળી હલાવે, અરજુનજી અરજદાર આવે; જોશી સહદેવ વીવેકે પેઠા, એક શળી લઇ લખવા બેઠા ॥૩૩॥ એવી મનથકી ગાદી કીધી, રાજા ધરમેમાનિ લીધી; મનથી માન્યો જયજયકાર, જીભે જપે જુગદાધાર ॥ ૩૪ ॥ એવે તરછટ વાહાણું વાય, ઉઘડયા દરવાજા ત્યાંય; તવ આવતું જાતું લોક, જઇ જોવા ઉભા અથોક ॥ ૩૫ ॥ ઘણા લોક વીચારમાં પેઠા, ગુરૂ ગોઆરિને લેઇ બેઠા; જુઓ વાલવા સરવનો સુબો, છડીદાર થઇને ઉભો, ॥૩૬॥ પેલો ઘોડાનો ભણાવનારો, ઢાળે ચમ્મર કેવો સારો, પેલો બ્યંઢળ

અરજદાર, પેલો ગોવાળીયો લખનાર ॥૩૭॥ જોઇ લોકોયે વેહેમ લીધો, રાજ્ય લેવાનો ટુચકો કીધો; લેશે આપણા રાજાનું રાજ્ય,જુઓ આ ક થલે છે કાજ ॥૩૮॥ચાલો લોકો આપણ જૈયે, જઇ કુંવરજીને કહીએ; તવ કુંવર કરશે કેર, આવી મારી નાંખશે ઠેર. ॥ ૩૯ ॥ મોટા છત્ર પતીને હરાવ્યો,તે શું વિચાર એમનેનાવ્યો, લોક ગયું જ્યાં વઇરાટ રાય, આવી કહ્યા સમાચાર ત્યાંય ॥૪૦॥તે વેળાએ ઓત્રા કુમાર, બેઠો છે દેવ શેવામાંસાર; તેથી બોલ્યોવઇરાટ રાય, બધી તૈયારથાવો સન્યાય. ॥૪૧॥ આપણે ઘેર પેટ ભરનારાં, એવો ટુચકો કોણ કરનારાં; સુત જીતી આ વ્યો છત્રપતી, તે શું એમને ખબર નથી ॥૪૨॥ પેહેલા આપણે વઢવા જાશું, કદી વાલવાથી હાર થાશું; તે તો કુંવર જાણશે વાત, આવી કરશે સૌનો નિપાત ॥ ૪૩ ॥ એમ કહી થયો તૈયાર, થયા નીશાન ડંકા તે વાર સુણ્યા કુવરજીએ કાન, કેમ ગરગડાયાં નિશાન ॥ ૪૪ ॥ જાણ્યુ કે કુન્તીના તન, આજ પ્રગટીયા પાવન;થયા પુરણ ચારે દન, એને ઉમંગ પ્રગટયો મન॥ ॥૪૫॥ આવ્યો શેવામાંથી બહાર, દીઠા તાતજીને તૈયાર; મુજ તાત કહો કયાં પધારો, કોના સાથે વીશ વધારો ॥૪૬॥ તવ બોલીયો વઇરાટ રાય, પેલા પેટ ભરા જે કેવાય; તેણે કર્યા છે ટુચકા એવા, આપણું રાજ્યાસન લેવા ॥૪૭॥ માટે યુધ્ધ કરવા જાઊં હુંતો, પરવારીને આવજે તુંતો, મ્હોટા છત્રપતી તુંથી હાર્યો, તે વિચાર તેઓએ ન ધાર્યો ॥ ૪૮ ॥ બોલ્યો કુંવર ધર્મ વાણીમાં, ગયાં વર્શ તમારા પાણીમાં; મે શું હરાવ્યો દુર્યોધન, એતો જીતીઆ કુન્તા તન. ॥૪૯॥ ન્હોય આપણા એ પેટ ભરા, એ તો કુન્તા તણા દીકરા; થયા ગુરૂ ને ભોગવી ગાદી; એતો ધર્મ રાજા સત્યવાદી ॥ ૫૦ ॥ જેનું નામ સયંદરીસતી, તેતો પંચાળના દ્રૂપતી, પેલા પંથીજીસહદેવજોશી, સદા ફરે છે ટીપણું ખોશી ॥ ૫૧ ॥ ઘોડા ભણાવે નાકુળ રાય, વાલવાજી તે ભીમ કહેવાય; કરે નીશાળનું કામ; તેનું અરજુનજી છે નામ ॥ ૫૨ ॥ તેણે કૌરવ દળ હરાવ્યુ; મારૂં મારથી નામ ધરાવ્યું; એવુ સાંભળી વઇરાટ રાય, હવે પાડુ હું મારી કાય ॥ ૫૩ ॥હવેજીવી વસુ કીયે ઠામ, કર્યા પાન્ડવને મેં ગુલામ; એમના મનમાં એદવેશ, મારે તાબામાં રેહેવું હમેશ ॥ ૫૪ ॥ કહ્યું કુંવરે સાંભળો તાત, એક બતાવું વિવેક વાત; મોટાને મન નવ હોય દવેશ,તમેકાંઇન કરશોકલેશ॥૫૫॥ તમે હાથ જોડી ત્યાં જાઓ, વિવા ઓત્રાનો કરી આવો; અહીં વાજતે ગાજતે લાવો, રાજવંશીનો વેશ ધરાવો ॥ ૫૬ ॥ વલણ જાજે।

તેડે ખાવો તાતજી, ઠીક બતાવ્યો વેત; કહે વલ્લભ કુંવરે કહ્યું, થાશે હેતમાં હેત.

કડવું ૩૦ રાગ સાખીનો.

વઇશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણુજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહી માય ॥૧॥ હાથ બંધાવી વઇરાટ ચાલ્યો, નેત્રમાં ભરતો પાણી; વઇરાટ રાજાનિ સાથે ચાલી, સુદક્ષ્ણા જે રાણી. ॥૨॥ દરવાજા બાહાર આવીયા કે, ભીમે દીઠા સાર; ધરમને કહ્યું વઇરાટ આવ્યો, આવિ એની નાર ॥ ૩ ॥ એટલે ધર્મને દ્રૂપદી દોડયાં, જઇને છોડયા હાથ; ખમા ખમા કરી બેઉને ચાંપ્યાં રૂદીયા સાથ. ॥૪॥ એટલે બોલ્યો વઇરાટ રાજા, મેં અણઘટતું કીધું; ચકલી માળે ગરૂડ આવ્યા, દાસ તણું કામ દીધું. ॥ ૫ ॥ તે માટે હું નહીં જીવવાનો, પાડીશ મ્હારી કાય; જો મુજને જીવાડવો હોયતો, વરોં મ્હારી તનિયાય. ॥૬॥ એટલે ધરમે ધોલ મારી, એ શું બોલ્યો અનાડી; ઓત્રા કુંવરી મ્હારે ખોળે, બેસાડીને રમાડી. ॥૭॥ તેનું તું એવું કેમ બોલ્યો, વઇરાટ કહે કહે કહ્યું કરો;ગમે તેમ કરી લ્યો કન્યા, જેને ફાવે તે વરો. ॥૮॥ એટલે ભીમે ચરણ દબાવ્યો, ધરમરાયનો સાર; કન્યા લેવાની કબુલ કરો;વરનાર છે તૈયાર. ॥૯॥ એટલે ધરમે ધોલ મારી, એવું બોલ્યો કેમ; ઓરે ભાઈ મેં શું કહ્યું ખોટું, ગાજીને બોલ્યો ભેમ. ॥૧૦॥ વઇરાટ રાજા મરે બીચારો, તો કેવા કેહેવાશું દીવા; એ કન્યાનો અભેમન્યુની,સાથે કરી લ્યો વીવા. ॥ ૧૧ ॥ ધરમ કહે ખરૂં કહ્યું ભાઇ, ટળી ગયો મુજ વેમ; ભીમ કહે તમે વણુ વીચાર્યો, તમાચો માર્યો કેમ. ॥૧૨॥ ધર્મ કહે ભાઇ ભુલ છે મ્હારી, તેં શુભ વિચાર લીધો, પછી કહ્યું વઇરાટ રાજાને, સુતશુ વિવા કીધો. ॥ ૧૩ ॥ એટલે વઇરાટ બહુ થયો રાજી, ઉતરાવ્યા પાંચેના કેશ; વનકુળ ઉતરાવી લેવરાવ્યો, રાજ્યવંશીનો વેશ. ॥ ૧૪ ॥ વાજતે ગાજતે ગામમાં લાવ્યા, વઇરાટ પત્ર લખાવે; કંકોત્રી લખો કુન્તાને જાન લેઇને આવે. ॥ ૧૫ ॥ અરજુને એક પત્ર લખીયો દ્વારિકાં આણંદ ભેર; તમારા ભાણેજ ને લૈ આવો, વઇરાટ રાયને ઘેર ॥ ૧૬ ॥ હસ્તીનાપુરથી જાન લઇને, આવજો જાદવ સાથ; પુર્ણ શોભાયે પધારવાનું, તેતો તમારે હાથ ॥ ૧૭ ॥ પછી બીજો પત્ર લખીયો, હસ્તીનાપુર માંય; વિદુર કાકા જાન લેઇને,વેહેલા આવજો આંય.॥૧૮॥

સરવ કુટુંબને આવજો લેતા. જો આવે દુરીયોધન; તો તો અતી આનંદ થાયે, માને અમારૂં મન ॥ ૧૯ ॥ એવી રીતે પત્ર લખીને, મોકલી કંકોતરી, હળીમળીને આવજો સરવે, આવશે વળી શ્રી હરી. ॥ ૨૦ ॥ બે કંકોતરી બે સ્થળ પોહોંચી, દ્વારીકામાં વંચાય; પાન્ડવ પ્રગટયા ખબ્બર જાણી, સરવે ખુશી થાય ॥૨૧॥ બળદેવજી કહે કુટુંબ સરવે, ચાલો સઉ નર નારી;વાજતે ગાજતે નઈ લઇને, નીકળીઆ ગીરધારી ॥ ૨૨ ॥ પ્રભુ કહે બારો બાર ચાલો, જઇએ હેડંબાવન; ગટોરગછને ઘેર રહ્યાં છે, સુભદ્રા અભેમુન ॥ ૨૩ ॥ એમ જાણીને હેડંબાવનમાં, પ્રેમ થકી પરવરીયા;દેખી ગટોરગછ સામો આવ્યો,સઉ જાદવ ઉતરીયા ॥૨૪॥ બળદેવે બેનને બોલાવી, બોલી સુભદ્રા વચન; ભાણેજ ભગની પરઘેર રાખ્યાં, શું ખાવા ખુટયુ અન્ન. ॥ ૨૫ ॥ બળદેવ કહે બોલશો નહી, વાંકા દીવસ હોય, તે વારે સહુની ફરે મતી, શત્રુ થાયે સહુ કોય ॥ ૨૬ ॥ બીજી ત્રીજી વાત મુકીદો, પત્ર જોઈ થાઓ ત્યાર; અભેમન્યુનું લગ્ન કર્યું છે, પ્રગટયા કુન્તી કુમાર ॥ ૨૭ ॥ તવ અભેમન્યુ એટલું બોલ્યો, ચાલો ગટોરગછ વીર; તુજ વીના હું નહી જવાનો, એ બંધુ રણધીર; ॥૨૮॥ ગટોરગછ તવ તઇયાર થયો, જવાનો ઉમંગ ચડીયો; મેઘ વરણ સુત ગટોરગછનો, તે તવ પુઠે પડીઓ ॥૨૯॥ તેને પણ ત્યાં સાથે લીધો, હરખ ઘણેરો ઉર; વાજતે ગાજતે આવીયા સઉ; નગ્ર હસ્તીનાપુર ॥ ૩૦ ॥ વિદુરજીને ઘેર આવ્યા, વિયોગ સહુના ટળીઆ ભકતને ઘેર છે કુન્તા માતા, તેમને સરવે મળીયા ॥ ૩૧ ॥ એવે ભીસ્મને દ્રોણ આવ્યા, આવ્યા કૃપાચાર; અશ્વસ્થામા તે પણ આવ્યા, મળીઆ દેવ મોરાર ॥ ૩૨ ॥ પ્રભુ કહે ચાલો ભીષ્મ દાદા, દ્રોણને તેડી જઇએ; દુરીયોધનને સમજાવીને જાનમાં આવવા કહીએ. ॥ ૩૩ ॥ એમ ધારીને ગયા સભામાં, જ્યાં બેઠા ભુપાળ; કહ્યું કે આ કંકોતરી છે, વઇરાટમા વેવીશાળ. ॥ ૩૪ ॥ દુષ્ટ કહે કે સરત તોડા, પ્રગટયા કુન્તી તન; ગામમાં પેસવા દેવા નથી, ફરીથી કહાડું વન. ॥ ૩૫ ॥ અમારે જાને આવવું નથી, કહી કર્યા વિદાય; તવ પાંચ સતીઆને સઉ જાદવ, જાન લેઇને જાય. ॥૩૬॥ વઇરાટ નગ્રની લગભગ આવ્યા, ગઉ છેટે વિશ્રામ કરીયા, વરઘોડો ગામમાં સાંજે લેવો,તંબુ તાણી ઉતરીયા. ॥ ૩૭ ॥ એક તંબુમાં પ્રેમદા સરવે, એકમાં પુરૂષ માત્ર; એક તંબુમાં બાળક સરવે, છે ડાહ્યા સુપાત્ર. ॥ ૩૮ ॥ એકાન્તમાં એવે પ્રભુ બેઠેલા, જ્ઞાને કર્યો વિચાર; ભાણેજ મુને વિઘન કરશે, જો વરશે આ

નાર. ॥ ૩૯ ॥ ઓત્રાનું મોઢું દેખશે તો, યુધે પછી નહી જાય, પછી ભાણેજ મરવાનો નથી, મ્રત્યુ મારૂ થાય. ॥ ૪૦ ॥ માટે આ વિવા તોડાવું, ધાર્યું વિશ્વને ભુપ, ભાણેજનુ મન ભમાવવાને; ધર્યું વિપ્રનું રૂપ. ॥ ૪૧ ॥ બ્રધજ ગાત્ર તુંબી પાત્ર, ટીપણું લીધું ખોશી; જેષ્ટીકા ગ્રહી ગયા તંબુમાં, બનીયા વિદ્વાન જોશી. ॥ ૪૨ ॥ તંબુમાં પેઠા કર જોવાને બેઠા; જાદવ તનના જુવે; દાખલે દાખલા મેળવે પુરા, સરવના સંદેહ ખુવે. ॥ ૪૩ ॥ એટલે સરવે બાળક બોલ્યા, સંદેહ કયારે ટળશે; હાથ જુઓ અભેમન્યુનો, કન્યા કેવી મળશે. ॥૪૪॥ એટલે પ્રભુએ જોઇરેખા, પોતે શ્રી જુગદીશ; સૌ સામુ જોઇમોઢું ઉતારી, ધુણાવ્યું પોતે શીશ. ॥૪૫॥ આ કન્યા કાંઇ નથી સારી, બેહેરી બોબડી કાળી, અભીમન્યુ જા તું પાછો, કદરૂપ વઇરાટ બાળી. ॥૪૬॥ અભીમન્યુ કહે ભુલ્યા મ્હારાજા, કન્યા દેખી મન ડરે; કદરૂપ કન્યા હોયતો મ્હારો, તાત વીવા નવ કરે. ॥ ૪૭ ॥ જાઓ માહારાજા જુઠા તમે છો, તવ ઉઠયા ભગવાન, જાણ્યું કે હાંઈ કાંઇ ન ચાલ્યું, થયા અંતરધ્યાન. ॥૪૮॥ નગ્રમાં સરખી સરખી સાહેલી, રમતીતી ઓત્રા સાથ; ત્યાં જોશીને રૂપે આવ્યા, પોતે દીનાનાથ. ॥ ૪૯ ॥ લાવોરે બેનો હાથ જોઉં, બોલી છોકરીઓ સાથ; આ વર ઓત્રાને કેવો મળશે, જુઓ બેનનો હાથ. ॥૫૦॥ પ્રભુએ હાથ જોવા લીધો, જોઈ ધુણાવ્યું શીશ, જો બેન ખરી વારતા કરૂં તેમાં ન ધરવી રીસ. ॥ ૫૧ ॥ એમ કહીને કહ્યું પ્રભુએ, આ વર નથી રૂપાળો; હોઠ જાડાને દાંત લાંબા, બોબડો ને વળી કાળો. ॥૫૨॥ જોતામાં ઓકારી આવે, તેનાથી લગ્ન કરવું, ઓરે ઓત્રા સત્ય માનોતો, જીવ્યાથી ભલું મરવું. ॥૫૩॥ તવ ઓત્રા કહે જાઓ જુઠા, અરજુન નંદન કેવા, માહારાજા તમે છો કોઈ કપટી, વર છે અરજુન જેવા. ॥૫૪॥ તવ અંતર ધ્યાન થૈ ગયા પ્રભુ, લાગ્યું દલમાં દુખ; જાણ્યું કે વરકન્યાનું, મારે જોવા ન દેવું મુખ ॥ ૫૫ ॥ એમ જાણી વા વંટોળ કીધો, પ્રભુએ માયા દાખી, કાંકરા ઉરાડી, વર કન્યાની આંખ્યો પુરી નાંખી. ॥ ૫૬ ॥ તતડાવીને તાવ મુકયો, પોતે શ્રી ભગવાન; પેહેલું અભીમન્યુંને દુખ મુકયું, ખળભળી બધી જાન ॥ ૫૭ ॥નેત્રે માતાયે પાટા બાંધ્યા, ઓચીંતો પડયો ત્રાસ; તે પછી ઓત્રા કુંવરીને, દુખ મુકયું અવીનાશ. ॥૫૭॥ ઓત્રાને પણ એમજ થયું, બંધાવ્યા ચક્ષુ પાટા; પાછલા પોહોરે તઇયાર કીધા, વરઘોડાના ઉભરાટા. ॥૫૯॥ વાજતે ગાજતે ઘોડે બેસાડયો, વર રાયને તે વાર; જાન લેઇને ગામમાં ગયા, પોતે જુ

ગદાધાર. ॥૬૦॥ વળણ. ॥ વરઘોડો લેઇ આવીઆ, પોતે પુન્ય સ્લોક; કહે વલ્લભ જોવા મળ્યું, મનુષ સરવ અથોક. ॥ ૬૧ ॥

કડવું ૩૧ રાગ સવૈયા.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહીમાય. ॥૧॥ વઇરાટ રાજા સામો આવ્યો, પ્રેમ ઘણેરો વ્યાપ્યો; જગતની રીતી પ્રમાણે, પોતે જાનીવાસો આપ્યો. ॥ ૨ ॥ પાન્ડવને મળ્યાં સગાં વહાલાં, સુખરૂપે સહુ રહ્યા; લગ્ન લેવાનો દાહાડો ફેરવીયો, વર કન્યા દુખી થયાં. ॥ ૩ ॥ જાનઇયા માટે મધ્યાન વેળા, થાય છે નીત્ય રસોઇ;પણ વાહાણામાં ખાવા માગે, બાળક સરવ કોઇ ॥૪॥ વઇરાટ રાયે સાત ઓરડા, પકવાનના ભરેલા; સવારમાં છોકરાંને ખાવા; હુકમ રાયે કરેલા ॥ ૫ ॥ કુંચી ધર્મે રાજાને દીધેલી, ધર્મે બોલાવ્યો ભીમ; સવારે છોકરાંને ખવરાવવા, તારે રાખવો નીમ ॥૬॥ તુજ વીના વશ નથી રહેવાનાં, જાદવનાં બધા બાળ; એવામાં બીજા દાહાડાનો, થયો પ્રાતઃકાળ ॥૭॥ તવ ખાવાને છોકરાં ચાલ્યાં, ભીમને તેડી જાય; મીઠાઇઓના ઓરડા ઉઘેડયા, છોકરાં પેઠાં માંય ॥ ૮ ॥ જે જેને ભાવે તે લૈ ચાવે, ખાય છે ઉલટ આણી; તે દેખીને વ્રકોદરના, મોઢામાં ભરાયું પાણી ॥ ૯ ॥ ઉઠીને ઓરડામાં પેઠો, બાળક કહાડયાં બાહાર; દ્વાર દેઇને ખાવા બેઠો, વાયુનો કુમાર. ॥૧૦॥ બાહારથી બાકામાં બાળક જુવે, કરે ઘણો ઉતપાત; ઓરે ભીમ ખાવોછો તમે તે, ધર્મને કહીશુ વાત ॥૧૧॥ તોપણ ભીમે ભય નવ રાખ્યો, ઉંચુ નીચું નવ ભાળ્યું, સાતે ઓરડાની મીઠાઈ ખાધી, સાફ વાશીદું વાળ્યું ॥૧૨॥ પછી ઉઠીને બાહાર આવ્યો, નાઠા સહુ કુમાર; ભીમે બારણે દઇ દીધાં તાળાં, જાનીવાસે ગયો સાર. ॥ ૧૩ ॥ એવે જઇ બાળકોએ કહ્યું, ભીમશેનને નહી દયા; અમોને ખાવા નવ દીધું, એ પોતે ખાઇ ગયા ॥૧૪॥ ભીમે કહ્યું બાળકોએ; વેર્યું ને પાથરીયું, તેથી બાળકોને બાહાર કાઢી; એક ઠેકાણે કરીયું ॥ ૧૫ ॥ એવામાં તો બીજે દહાડે, વઇરાટે જાણી વાત; ફરીથી પકવાન ભરાવ્યાં,ધરમે કુંચી લીધી હાથ ॥૧૬॥ એવે વઇરાટને કહ્યું ધરમે, નકામા ખોટી થાઓ; અમારે ઉતાવળ છે જવાની, વરકન્યા પરણાવો ॥ ૧૭ ॥ અમારે ઘર ગામનું નથી નીસ્ચે, માટે કરો વીદાય;વઇરાટે કહ્યું પધારો આજે, પર

ણાવું કન્યાય ॥ ૧૪॥ એમ કહીને વઇરાટ ગયો, મંડપ રચના કીધી; ધરમે વરઘોડો ચડાવ્યો, જાનને જોડે લીધી ॥૧૯॥ :આવીને મંડપે ઉતરીયા. બાજઠે વર બેસાડયો. વરકન્યાના ગોર બેઠા, મંત્રનો ઉચ્ચાર કાહાડયો ॥૨૦॥ વઇરાટે કન્યા પધરાવી, દેવા કન્યા દાન; સરવે સભા ચરચા જુવે, જુવે છે ભગવાન ॥ ૨૧ ॥ વલણ ॥ કન્યા દાન દેવાય છે, સાંભળને તું રાય; નેત્રે પાટા રાખીને, પરણે વર કન્યાય.

કડવું ૩૨ રાગ રેહેણીનો.

ત્યાંતો સમે વરતે સાવધાન, શોભાધણેરીરે; રાજા વઇરાટ દેછે કન્યાદાન શોભા. ॥૧॥ ત્યાંતો હસ્ત મેળાવો થાય, શો, પછી માનની મંગળ ગાય શોભા. ॥૨॥ ચોરી પેહેલું મંગલ વરતાય. શો. તેમાં ગાયોના દાન અપાય. શો. ॥ ૩ ॥ ત્યાંતો બીજુ મંગળ વરતાય, શો, તેમાં દાશીનાદાન અપાય. શો. ॥ ૪ ॥ ચોરી ત્રીજુ મંગળ વરતાય; શો. તેમાં ભંડાર સહીત અપાય. શો. ॥ ૫ ॥ પછી વર કન્યા જમ્યાં કંસાર. શો. છેડો ઝાલ્યામાં આપ્યો મોતીહાર. શો. ॥ ૬॥ પછી રૂપીયા વીંટીયો રમાય. શો.લાગ્યા વર કન્યા ગોત્રજને પાય, શો. ॥૭॥ વળણ॥ વર કન્યા પરણી રહ્યાં, રાયે જમાડી જાન, આપી પછી પહેરામણી, રીજ્યા સતી સંતાન. ॥

કડવું ૩૩ રાગ સોહાગી દોહરો.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજ ને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહીમાય ॥૧॥ ત્રણરથ ભરીને ધનઆપ્યું બે ક્ષોણી સેન્યાય;એટલું આપી વઇરાટ રાયે, કરી દીધા વીદાય ॥૨॥ વર કન્યાની આંખેપાટા,કન્યાનેરહેવા દીધી, હળ્યા મળ્યાને હેત કીધાં, જાનને વીદાય કીધી ॥૩॥ વઇશમપાયે એવું બોલ્યા, એ જનમેજે રાય, વઇરાટ પરવ પુરણ હવું, ઉતરી બ્રહ્મ હત્યાય ॥૪॥ કાળા પડદા શ્વેત થયાને, કાળી ધોળી થઇ ગાય; કાળા તલ ધોળા થયાછે, પુરણ પરિક્ષા દેખાય ॥૫॥ એટલે જનમેજય રાયે લક્ષ કરયાં ગઉ દાન, સવાશો જનોઇ દઇ પરણાવ્યા, બ્રાહ્મણનાં સંતાન ॥ ૬ ॥ સવાશો કન્યા પરણાવી, બ્રાહ્મણ કેરી બાળ, સવાસો બ્રહ્મપુરી આપી, ધરમીષ્ટ એ ભુપાળ ॥૭॥ સવાલક્ષ બ્રહ્મ ભોજન કીધાં, પાતક નાંખ્યું ટાળી,

પછી પાછો બેઠો સાંભળવા, પોતે આશન વાળી ॥ ૮ ॥ શ્રોતાને વક્તા સરવના, પોહોચ્યા મનનો કોડ; કહે વલ્લભ સહુ બોલજો ભાઇ, જે જે શ્રી રણછોડ. ॥૯॥

વઇરાટ પર્વ સમાપ્ત.

ઉદ્યોગ પર્વ.

કડવું ૧ લું રાગ સાખી.

વઇશમ પાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજય રાય;વીસ્તારી તુજ ને સંભળાવું ઉદ્યોગ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ જાન લેઇને પાંડવ ચાલ્યા, હસ્તીનાપુર ભણી જાય; બળદેવજી જાદવ લેઇને, દ્વારીકાં થયાવીદાય ॥૨॥ ક્રૃષ્ણ રહ્યા પાંડવની સાથે, ભીસ્મ દ્રોણ વીદુર; કૃપાચાર્યને અશ્વસ્થામા, આવ્યા હસ્તીનાપુર ॥૩॥ દુરીયોધને વારતા જાણી, જબરો મચાવ્યો ધંધ,સેવકોને આજ્ઞા આપી; દરવાજા કરો બંધ ॥૪॥ કીલ્લા ઉપર કીંકર રાખ્યા, તેતો પેહેરા ભરે, ઉઘાડા આયુધ હાથમા ઝાલી, ચોકી કરવા ફરે ॥૫॥ તે દરવાજા બંધ દેખીને બોલીયા ધરમ રાય, તોફાન કોઇ કાંઇ ન કરો, ઉતારો આ બાગમાંય ॥૬॥ એટલે સરવે બાગમાં ગયા, બીછાના પાથરીયાં; એક તંબુ અળગો તાણયો ત્યાં, કુન્તા સુભદ્રા ઉતરીયાં ॥૭॥ બે ક્ષોણી લેઇ પંચાળમાંથી, દ્રુપદ રાજા આવ્યા પોતાને બે દીકરાને, પાંડવના પાંચ લાવ્યા ॥ ૮ ॥ તે દ્રૌપદીને ઉછંગ મુકયા, પુત્રનો વીયોગ ટળીયો; સરવે સભામાં બીરાજયાપછી, બોલ્યો અભેમન્યુ બળીયો ॥૯॥ ધરમ કાકા આજ્ઞા આપો, દારૂણ દૈવત દાખું; એકજ બાણે હસ્તીનાપુરના, દરવાજા ચીરી નાંખું ॥૧૦॥ ભીમ કહે ભાઇ આજ્ઞા આપો,ગદા ગ્રહી ચડી ચોટ, નગર ઠેકાણે ઝગર કરૂં ને, પાડું કાલ્લા કોટ ॥૧૧॥ ગટોરગછ કહે આજ્ઞા આપો, કોટ કુદી માંહે જાવું; અંધતણા સોયે સુતાને, બાંધીને આંઇ લાવું ॥૧૨॥ મેઘવરણ કહે દાદા દ્યો આજ્ઞા, સરવે શત્રૂને રોળું, હસ્તીનાપુરનું ડગળું ઉપાડી, જૈ દરીઆમાં બોળું ॥૧૩॥ એટલે બોલ્યા ધરમરાજા, મીથ્યા મનોછો મથી, નુકશાન વેહૂં કુટુંબ સાથે, કલેશ કરવાનો નથી ॥૧૪॥ ભીમ કહે કલેશથી ડરશો, તો નહી દે દુષ્ટ જન; ધરમ કહે નહી આપે તો, જઇ વશીશું વન ॥ ૧૫ ॥ એટલે આવી કુન્તા બોલ્યાં ક્રોધ અતીશે પેઠો; આ દીકરા બાપનું રળેલું, ખોવા માટે બેઠો ॥૧૬॥ બાપથી કૈક સંપાડે સવાયું,કંઇજન બાપનુંખુએ,ઓરેઅરજુનદીકરા શું, ધરમ સામું જુએ ॥૧૭॥ એવો બોલ્યો દ્રુપતરાજા, સાંભળો ધર્મ ભુપતી, સદા વનવાસ પુરવો હતો તો, મુજ પુત્રી વરવી નોતી ॥૧૮॥

મ્હારી છોકરીના છોકરાને, ઘરબાર રાજ્ય અપાવો; રીધ સીધને નવ નીધ સોંપીને, પછીથી વનમાં જાવો. ॥ ૧૯ ॥ એટલે બોલ્યા ભીશ્મ પીતા, સમજજે સત્યમર્મ; સામા થઇને યુદ્ધ કરવું, તે ક્ષત્રીનો ધર્મ. ॥૨૦॥ માગે તે સાથ યુદ્ધ કરવું, મરવું તેથી નવ ડરવું; પોતાનું મસ્તક હાથમાં લૈ, રણભુમીમાં ફરવું. ॥ ધર્મ કહે કે નારે દાદા, એક પેટ ભરવું પાપી; તેટલા માટે કલેશ ન કરવો; ઇશ્વર રહેશે આપી. ॥૨૧॥ તે કરતાં ઓ ભીશમદાદા, તમો નગ્રમાંજાવો;પેહેલાંની હકીકત સઘળી, એને જઇ સમજાવો. ॥૨૨॥ એટલે ભીશમ દ્રોણબોલ્યા, જાશુંદુષ્ટ અવાશે; સમજાવીને છત્રપતીને મોકલશું તુજ પાસે. ॥ ૨૩ ॥ એટલે તમો કરગરી પડજો, તવ સરમાવિશું અમો; આપશે એની ખુશી પ્રમાણે, કબુલ કરજો તમો. ॥ ૨૪ ॥ એમ કહી સત્યવાદી ઉઠયા, દરવાજે ગયા સાર; કીલ્લાના સેવકોને કહ્યું, ઉઘાડો આ દ્વાર ॥ ૨૫ ॥ સેવકે કહ્યું છત્રપતિને, તવ દુરીયોધન આવ્યો; દરવાજા પાસે ઉભો રહીને, દરવાજો ઉઘડાવ્યો ॥૨૬॥ એકલા પાંચ સતીયાને લીધા, પછી દીધાં દ્વાર; છત્રપતીને સભામાં લીધો, સમજાવવા બધો સાર. ॥ ૨૭ ॥ પાસે બેસાડીને સરમાવ્યો, સમજાવ્યો બહુ પેર; રાજ્ય થોડું ઘણું દે પાન્ડવને નહીંતો વધશે વ્હેર ॥ ૨૮ ॥ દુરીયોધન કહે ઓરે દાદા, વેણ તમારૂ થાપુ; પાન્ડવ મુને નમી પડે તો, થોડું ઘણું કાંઇ આપુ. ॥ ૨૯ ॥ એટલે બોલ્યા ભીશ્મ દાદા, નમે તો ખુશી થાજે; પાન્ડવો તુને લટી પડશે, મળવા બાગમાં જાજે. ॥૩૦॥ છત્રપતી કહે કાલે જઇશું, નહી પડે ભુલ લગાર; તવ દાદાએ પાન્ડવોને કહાવ્યા સમાચાર. ॥ ૩૧ ॥ ધરમરાજ બહુ હરખાયા, આવશે મ્હોટા વીર; ઓ ભીમભાઇનમી પડવું,રેહેજો પાધરા તીર, ॥૩૨॥ રાજી કરીને રાજ્ય લેવું, તેમાં ઉપજે સુખ; કલેશ કરીને જે લેવું તે જાણવું દારૂણ દુખ. ॥ ૩૩ ॥ ભીમ કહે કે વારૂ વીરા, એવે સમે પડી રાત, શયન કીધું સહુ પ્રાણીયે, જાગ્યા પ્રભુ સાક્ષાત. ॥૩૪॥ મધ્ય રાત્રાએ જઇ પગ ખેંચ્યો, ભીમનો દેવ મોરાર; છાના માના સાન કરીને, બોલાવી લીધો બાહાર ॥ ૩૫ ॥ પ્રભુએ કહ્યું આજ પ્રભાતે, આવશે દુરાયોધન; ધરમરાજા નમી પડશે; વીચાર શો છેમન ॥૩૬॥ ભીમ કહે નમવું નવ ઘટે, ઓરે અશરણા શરણ, પ્રભુ કહેકપટ કરીને, નમાવો દુષ્ટને ચરણ ॥૩૭॥ આ બીછાનું ઉપાડી નાંખો, ખાડ કરો ત્યાં એક; તેના ઉપર પાથરો પછી, ખાડ ઢાંકી દો છેક ॥ ૩૮ ॥ હાથીએ બેશીને અભીમાની,બીછાના ઉપર ચડશે; ખાડા ઉપર આવ

તામાં,ખાડમાં હાથી પડશે. ॥ ૩૯ ॥ તેવોજ પાપી ગડબડવાનો, પુરણ મોઢે પોહોળે;સામા ધરમરાય બેઠા હશે તે, પડશે તેમને ખોળે. ॥ ૪૦ ॥ એટલે આપણે હશી દેવું,કરવી દોટા હડીયો;કેહેવું કે દુરીયોધન આવી ધરમને નમી પડીયો. ॥ ૪૧ ॥ એટલે પાપીને લાગશે ચટકી, રીસ ચઢાવી જાશે, પછી સંપ નથી રેહેવાનો, યુદ્ધ સામગ્રી થાશે. ॥ ૪૨ ॥ સાંભળી ભીમશેન રાજી થયો, સારૂં બતાવ્યું હરજી; ધર્મને સમાધાન કરવું તું પણ, ન્હોતી મારી મરજી.॥ ૪૩ ॥ એમ કહીને કમ્મર બાંધી, ઝપાટે જોર દાખ્યો; બીછાનું ઉપાડી પળ એકમાં, ખાડો ખોદી નાંખ્યો. ॥૪૪॥ તેપર પાછું પાથરી દીધું, કોર પર ઢાળી ગાદી;તે ગાદીપર બીરાજવાના, ધરમરાય સત્યવાદી.॥૪૫॥ પછી આખી રાત પેહેરો ભરીયો, એવે થયો પ્રભાત;ધર્મ કહે કેમ ચોકી કરે છે,કહે મુને તારી વાત. ॥૪૬॥ ભીમ કહે ભાઇને ખુશી કરવા, ઠીક કરી રંગબાજી; સાફ બીછાનું જોઇને હરખે, છત્રપતી થાય રાજી. ॥૪૭॥ તે માટે ચોકી કરૂં છું, કોઇ ન મુકે ચર્ણ; ધરમ કહે સાબાશ વીરા, હરખ્યું અંતઃકર્ણ. ॥૪૮॥ રાજી કરીને રાજ્ય લેઇશું, તેમાં થાશે સારૂં;ભીમ કહે ભાઇ આજ રાત્રીયે એમ થયું મન મારૂં. ॥૪૯॥ એવે સરવે નાહી ધોઇને,આનંદમાં અતી પેઠા; ધરમરાજા કોરાણે થઇને, જઇ ગાદીપર બેઠા. ॥ ૫૦॥ આસપાસ બીજા સરવે બેઠા, એક પોહોર ચઢીયો દન; તે સમે ગામમાં તૈયાર થયો, રાજા દુરીયોધન. ॥૫૧॥ ચાલો મામા આપણ બને, જઇયે બાગની માંય; એમ કહીને બેઉ જણ બેઠા, હાથી ઉપર ત્યાંય. ॥૫૨॥ દરવાજો ઉઘાડી આવ્યા, બાગ વિષે બેઉ બેઠા; બીછાના ઉપર હાથી ચલાવ્યો; ઉતરીયા નહી હેઠા. ॥ ૫૩ ॥ ખાડ ઉપર પગ આવ્યા હાથી ના, આગળથી ગજ પડીયો;એટલે છત્રપતીને મામો, હાથીથી ગરબડીયો. ॥૫૫॥ ધરમના ચર્ણ કને આવી પડીયો, જે દુરીયોધન રાય; એટલે ભીમે ધાંટો કાહાડયો, છત્રપતી પડયો પાય. ॥ ૫૬ ॥ દુરીયોધન ઝટ ઉભો થયો, પ્રભુ હસવા ચડીયા; ધન્ય દુરીયોધન મ્હોટા તે મ્હોટા,મ્હોટા તે નમી પડીયા. ॥ ૫૭ ॥ છત્રપતીને મામો રીસાયા, કકળી બોલ્યા તે ઠામ; હવે રાજ્યની આશા મુકો, નથી દેવાનો ડામ. ॥ ૫૮ ॥ એમ કહી બેઉ ગામમાં ગયા, દરવાજા બંધ કીધા;ધરમ કહે સાચું કહેજો, આ દગા કોણે દીધા. ॥૫૯॥ આ કરમ કોણે કર્યું છે, ખાડ ખોદયો આમ; ભીમ કહે ભાઇ કોને ન કહેશો, કર્યું હતું મે કામ.॥૬૦॥ ધર્મે લેલાટે કર મુકયો, શું ધાર્યું કરવો કેર; સરાડે ચઢેલું ભાગી નાંખ્યું, ભીમે વ

ધાર્યું ઝેર. ॥૬૧॥ વળણ॥ વેહેર વધાર્યું ભીમડા, જુઓ શ્રી ભગવાન; પંચાત લઇ જાઓ ગામમાં, કરી આવો સમાધાન. ॥

કડવું ૨જું રાગ સોહાગી દોહરો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ઉદયોગ પર્વ મહીમાય. ॥૧॥ પ્રભુને કહ્યું આપ પધારો, કરી આવો પંચાત, શી રીતે રાજ્ય મેળવ્યું છે, તે જાણો છો વાત. ॥ ૨ ॥ અંતરયામી એવું બોલ્યા,સાંભળજો ભુપતી;તમારા બોલ્યાનો ઢંગ નહી તે, માટે હું જાતો નથી. ॥૩॥ દુષ્ટને ત્યાં જઇ પંચાત કરૂં,તેમ છતાં નવ માને; તો પછી મારે કેમ કરવું, એમ પુછયું ભગવાને. ॥ ૪ ॥ ધર્મ કહે એ માને નહી તો, આવજો પાછા તમો; પ્રભુ કહે એવી પંચાત નાગી, કરવા જતા નથી અમો. ॥૫॥ હું જાવુંને મારૂં માન્ય ન રાખે, તો શું ઢીલે મુખ આવું, ના માને તો યુદ્ધનું કહીને,આવુંને તમને લઢાવું. ॥૬॥ ધર્મ કહે કે એ મહારાજા, અમે વેઠીશું ટાંચ; છત્રપતિ કને છેવટ લેજો, માગીને દેશ પાંચ. ॥૭॥ પ્રભુ કહે કદી પાંચે ન આપે, તો મહારે કેમ કરવું;ધરમ કહે પાંચ આપે નહીતો,યુદ્ધ મહારે આદરવું ॥ ૮ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે વચન આપો, ધરમે વચન દીધું; એટલે ઉઠયા અંતરયામી; જાવાને મન કીધું. ॥૯॥ એકાન્તમાં જઇ ભીમે કહ્યું, પધારજો પ્રભુ વેહેલા;કરી લાવજો લડત ઉભી,ઓ છોગાળા છેલા. ॥૧૦॥ પ્રભુ કહે કેહેવું નહિ પડે, એમ કહી રથ બેઠા; ઉઘડાવ્યો દરવાજો દાસો પાસે, નરહરી નગ્રમાં પેઠા. ॥૧૧॥ એકલા પ્રભુને ગામમા લેઇ, દુષ્ટે દરવાજા દીધા; પ્રભુએ પ્રમાણીક લોકો, સભામાં ભેગા કીધા. ॥૧૨॥ ભીસ્મ વીદુરને દ્રોણ બોલાવ્યા, બોલાવ્યા કીરપાચાર; પછી દુરીયોધનના સામા, બેઠા જુગદાધાર. ॥૧૩॥ છબીલે કહ્યું છત્રપતીને, સાંભળો પુરણ વાત, પેહેલું પુરણ ચીત્ત પરોવો, પછી કરૂં પંચાત. ॥૧૪॥ તમે તમારે એક કુટબી, આપશો લેશો કાંક; પણ વાત સાંભળશો નહી તો, બધો તમારો વાંક. ॥૧૫॥ તમે ને પાન્ડવ ભાઇઓ ભાઇ, રેહેવું નહીં હીકડીમાં; કદી અપાય ઓછું વધતું, ઘી ઢળ્યું તો ખીચડીમાં. ॥૧૬॥ ઓ ભીસ્મજી વૃદ્ધ તમેછો, જાણો છો જુની પેર; હું જે કહું તે હોય જુઠું તો; કહેજો તમે સુખ ભેર. ॥ ૧૭ ॥ મુળના પુરૂશ સંતનું રાજા, બેતાળી ગામના ધણી; તે સંતનુંના દીકરા બે, પ્રથમથી લ્યો ગ-

ણી. ॥ ૧૮ ॥ ભીસ્મપીતાને વીચીત્રવીર્ય, સરખા ભાગે શોભે; ભીશ્મ-પીતાએ ભાગ મુકયો, નીરવરતી નીરલોભે. ॥૧૯॥ વીચીત્રવીર્યને ત્રણ પુત્રો, જાણે છે બધું જગત ધૃતરાષ્ટને પાન્ડુ રાજા, ત્રીજા વીદુર ભક્ત. ॥૨૦॥ બેતાળી ગામ તે ત્રણને ભાગે, એક એકને ચઉદ ગામ; બાકીનું રાજ્ય જીતી લાવ્યા, પાન્ડુરાય તમામ. ॥ ૨૧ ॥ તેમાં કંઈ હક નહી બીજાનો,સાંભળો રાય નરેશ; પાન્ડવના પાન્ડવને સોંપો, ચોરાશી હજાર દેશ. ॥ ૨૨ ॥ દુરીયોધન કહે સુણો પ્રભુજી પાન્ડુરાજા જીતી આવ્યા;તે વાત કબુલ કરીએ છીએ,ચોરાશી હજાર લાવ્યા. ॥ ૨૩ ॥ પણ પાન્ડુને હત્યા લાગી, બાર વરસ ગયા વન; ત્યાં લગી તે રાજ્ય જાળવ્યું અમો વીચારો જુગજીવન. ॥ ૨૪ ॥ કૃષ્ણ કહે છત્રપતી સુણો, રાજ્યની રક્ષા કીધી; તેટલા દીવસની આવદાની,તે તમોએ લીધી. ॥ ૨૫ ॥ તેમાં તમોને નુકશાન નથી, એમનું દૈ દો રાજ; દુરીયોધન કહે ઉતરો ન્યાયે, ઓરે કૃષ્ણ મ્હારાજ.॥ ૨૬ ॥ પાન્ડવ દુત રમતાં રાજ હાર્યા જીત્યો હું નરેશ; પ્રભુ કહે બેતાળીશ હજાર જીત્યા તે લ્યો દેશ. ॥૨૭॥ બાકીના બેતાળીસ હજાર, પાછા આપો રાય; દુરીયોધન કહે જાવો મ્હારાજા, પંચાત એ નહી થાય. ॥ ૨૮ ॥ એટલે બોલ્યા અતંરયામી, વાતમાં કરશો ન ક્રોધ, જેમ તેમ સમાધાન થાયે તો, ટળે બધો વીરોધ, ॥ ૨૯ ॥ કુબુધી ક્રોધ કરીને બોલ્યો, સાંભળજો જદુપતી, એ રીતે રાજ્ય માગવું હોયતો, પંચાત કરવી નથી. ॥૩૦॥ પ્રભુ કહે વારૂ તેમ રહેવા દો, કોહોતો માગણી માગું. દુરીયોધન કહે માગી જુઓ, તો હું સાંભળવા લાગું. ॥ ૩૧ ॥ વળણ. ॥ રીતસર માગો માગણું, તો હું સાંભળી રહીશ; જો ધ્યાન બેસે માહરી, તો તો હું હા કહીશ. ॥ ૩૨ ॥

કડવું ૩ રાગ બીલાવરીની દેશી.

પ્રભુજી વદ્યા વચન, રાજાજી. સાંભળો દુરીયોધન; રાજાજી. ॥ ૧ ॥ પાન્ડવનું કષ્ટ કાપો, રાજાજી. ચાળી હજાર દેશ આપો, રાજાજી. ॥ ૨ ॥ એવું વચન સુણાવ્યું, રાજાજી. દુષ્ટે શીશ ધુણાવ્યું. રાજાજી. ॥ ૩ ॥ બોલ્યા જુગદાધાર, રાજાજી. આપો ત્રીશ હજાર. રાજાજી. ॥ ૪ ॥ તેથી દો હજાર વીસ. રાજાજી. દુષ્ટ ધુણાવી શીશ, રાજાજી ॥ ૫ ॥ પ્રભુ કહે વધે જશ, રાજાજી. આપો હજાર દશ, રાજાજી ॥ ૬ ॥ એટલું વચન થા-

પો. રાજાજી; પાંચ હઝાર આપો, રાજાજી. ॥ ૭ ॥ ખેંચી ન પકડો છેક, રાજાજી. આપો હજાર એક. રાજાજી ॥ ૮ ॥ સૌ સભાનું માપ માપો, રાજાજી; પાંચસેં દેશજ આપો રાજાજી ॥૯॥ કેટલું કહેવા લાગું, રાજાજી; એક સો દેશજ માગું. રાજાજી. ॥૧૦॥ પ્રભુ ઓછું ઓછું માગે, રાજાજી. પાપીને સારૂં લાગે, રાજાજી. ॥ ૧૧ ॥ પ્રભુ કહે વેણુ થાપો, રાજાજી, પચાસ દેશજ આપો, રાજાજી. ॥ ૧૨ ॥ જેમ જેમ ઓછું સુણાવે, રાજાજી; માંકડો માથુ ધુણાવે, રાજાજી. ॥૧૩॥ તવ બોલ્યા વનમાળી, રાજાજી; દેશજ આપો ચાળી. રાજાજી.॥૧૪॥ માગ્યામાં ન ધરો રીશ, રાજાજી; આપોને દેશ ત્રિશ. રાજાજી. ॥૧૫॥ હું માગુછું જુગદીશ, રાજાજી, આપોને દેશ વીશ, રાજાજી॥૧૬॥ઝાઝો ન કરશો કસ, રાજાજી આપોને દેશ દસ. રાજાજી. ॥૧૭॥ તેમાં ત કાઢશે ભવ, રાજાજી; તે કરતાં દ્યો નવ, રાજાજી. ॥ ૧૮ ॥ મુકો મુમતનો ઠાઠ, રાજાજી, આપી દ્યો દેશ આઠ, રાજાજી. ॥૧૯॥ ગુણ માનશે પાંચ ભ્રાત, રાજાજી, છેવટ દ્યો દેશ સાત, રાજાજી. ॥૨૦॥ ટળશે સરવનો ભય, રાજાજી, આપોને દેશ છય, રાજાજી. ॥૨૧॥ નહીં આવે ઉની આંચ, રાજાજી. છેવટ આપો પાંચ, રાજાજી. ॥૨૨॥ તેમાં તો સારૂં કહેવાશે, રાજાજી; પાંચેથી વેહેચી લેવાશે, રાજાજી. ॥૨૩॥ તવ બોલ્યો દુરીયોધન, પ્રભુજી; સાંભળો જુગજીવન, પ્રભુજી, ॥૨૪॥ તમારૂં વચન થાપુ, પ્રભુજી, કાંઈ પાન્ડવને ન આપું, પ્રભુજી. ॥૨૫॥ દીધે નથી કાંઈ ધરમ, પ્રભુજી, પણ મને તમારી શરમ, પ્રભુજી. ॥ ૨૭ ॥ વળણ ॥ દુરીયોધને કહ્યું કરણને, લખીને આપો પાંચ દેશ; કહે વલ્લભ લખાવતા, દ્વારીકાંધીશ પ્રમેશ.

કડવું ૪ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું; ઉધોગ પર્વ મહીમાય ॥૧॥અંતરયામી બેઠા લખાવા,લખનારો કરણ રાય; ત્રાંબાને પત્રે લખવા માંડયું, કલમ ગ્રહી કરમાંય ॥૨॥ બોલો પ્રભુજી લખાવો તે લખું, તવ કહ્યું કૃષ્ણ પ્રમેશ; આગરાને બંગાળા લખો, લખો કાશી દેશ ॥૩॥ હસ્તીનાપુરને મારવાડ લખો કરણે લખ્યા તે વાર; પછી મુખમાં કલમ ઘાલી, પડયો બહુ વીચાર ॥૪॥ મુસ્તક ઉપર ખડીયો મુકયો, મનમાં કરી મનશુબો; સભાની

વચમાં પતરૂં ધરીને; એકજ ચરણે ઉભો. ॥ ૫ ॥ દેખીને દુરીયોધન બોલ્યો, કેમ ઉભા થયા અત્ર; કરણ કહે વાંચી જુઓ, લખેલું તાંબા નું પત્ર. ॥ ૭ ॥ ઉભા રેહેવાની નથી જગીયા, કૃષ્ણે કપટાઈ કીધી; પાંચ દેશ લખાવ્યા તેમાં, પૃથ્વી તાણી લીધી. ॥૭॥ તવ દુરીયોધને પત્ર વાંચ્યું, હળહળ વાપી રીસ; મુજ સંગ કપટ કરવા આવ્યો, લંપટ દ્વારી કાધીસ. ॥૮॥ એ ભરવાડા એ પીંડારા, ગાયોના ચારનારા; મુજ સાથે તેં પ્રપંચ કીધો, મામા માશી મારનારા. ॥ ૯ ॥ ગાયો દોનારો છાશો પીનારો કયાં છે તું ક્ષત્રીની જાત; ગામડું વસાવી રાજા કહેવાયો તુ શું જાણે પંચાત. ॥૧૦॥ એમ કહી ઉઠીને બાઝયો, કુબુદ્ધી નરેશ; ગડદા કોણી મારવા લાગ્યો ગ્રહી પ્રભુના કેશ. ॥ ૧૧ ॥ છછુંદરીનાં સરવે સરખાં, ઉઠયા નવાણું વીર; મારો ઝુંડો હવે ન મુકો, કરો પાધરો તીર. ॥૧૨॥ એમ કહીને કપુતં, સોયે, દેવા માંડયો માર; સભાસદ સહુ પોંચ્યા કરડે વરત્યો હાહાકાર ॥ ૧૩ ॥ અંતરયામીએ એમ જાણ્યું દુષ્ટો દેશે દુઃખ; એવું જાણીને ભુમી પડેલા; પોહોળું કીધું મુખ. ॥૧૪॥ તે મુખમાં એમ લીલા બતાવી સુત પવનનો કાહાવે; ગદા ગ્રહીને ભીમસેન બળીયો, મારવા માટે આવે. ॥૧૫॥ દુરીયોધન કહે નાસો મામા, મારવા આવે ભેમ; એવો ભીમનો ભય પામીને નાઠા એમને એમ. ॥૧૬॥ તવ ઉઠી ઉભા અલબેલો, બોલ્યા મુખ વચન; યુદ્ધનું નોહોતરૂં દેઉં છુ તુને, ઓરે દુરીયોધન. ॥૧૭ ॥સાંભળીપાપી નાશીગયો, પોતાના તાત કને; અરે પીતાજી કૃષ્ણ આવ્યાતા, સમજાવવાને મને. ॥ ૧૮ ॥ પંચાત કરી છેતરતા તો, પ્રપંચનો ખેલ ધાર્યો; તેથી મુજને ક્રોધ ચડયો તે, ભરી સભામાં માર્યો. ॥૧૯॥ એવું સાંભળી વાણી વદિયો, ધ્રૂતરાષ્ટ્ર જે અંધ; ઓ દીકરા એને માર્યો તે તમારૂં જીવવું બંધ ॥ ૨૦ ॥ ચૌદ લોકનો એ છે સ્વામી, તેને સભામાં કુટયો; માટે નિશ્ચે જાણજો તમે સહુનો આવરદા ખુટયો. ॥૨૧॥ દુરીયોધન કહે કેમ કરૂં પીતા, અંધ કહે વળી જાવો; આપણે ધામે ભોજન કરવા, ચરણેલાગીનેલાવો.॥૨૨॥ તવ દુરીયોધન તેડવા ચાલ્યો, મુકી મુમતનીહોડ; એવેસભામાંથીનીકળીબેઠા, રથમાં શ્રી રણછોડ. ॥૨૩॥ એટલામાં દુરીયોધન આવ્યો પ્રભુ ચાલો મુજ ઘેર; મેમાન ગતીયે ભોજન કરી, પધારજો ભલીપેર. ॥૨૪॥ કૃષ્ણજી કહે આવત જમવા, તમ ધામે રાજ્યવટે; પણ મ્હારાપર હાથ ઉપાડયો, માટે ન આવવું ઘટે ॥૨૫॥ જમવુ હશે તો બહુ છે ઠેકાણાં, એમ વદ્યા ગીરધારી; દુરીયોધન કહે જમે નહી તો, ચાલ્યો જાખાસડે

મારૂં. ॥ ૨૬ ॥ જો તું જમે માહારી નગરીમાં,ત્યારે તો દેવકી તન, એમ કહી કેડે ચોકી મુકી; પાછો વળ્યો રાજન. ॥૨૭॥ એટલે રથ હંકારીને ચાલ્યા, દાસ ઉપર કરી મ્હેર; વીદુરજી સભામાં છે પણ, ગયા એમને ઘેર. ॥૨૮॥ બારણે રથ રાખીને ઉતરીયા, દયાળુ એ કરી દયા; વિદુર પત્નિને માતા માતા કેહેતા ઘરમાં ગયા. ॥ ૨૯ ॥ ચોક તણાં બેઉ દ્વાર દેઇને; વિદુર પત્ની નાહાય; નગ્ન નાહાવાનો સ્વભાવ નારીનો, તેવું કરે સ્નાન ત્યાંય. ॥ ૩૦ ॥ પ્રભુને શબ્દે જોયું જાળીથી, દીઠા શ્રી ભગવાન; દ્વાર ઉઘાડી આવી પાય પડી, ન રહ્યુ વસ્ત્રનું ભાન. ॥ ૩૧ ॥ એટલે પ્રભુએ આડું જોયું, ભક્તને પ્રભુ શું પ્રેમ; ઉભી થઇને પુછવા લાગી આડું જોયું હરી કેમ. ॥૩૨॥ કૃષ્ણ કહે મા વસ્ત્ર પેહેરો, બોલી વિદુર ની નારી; ઓ પ્રભુ તમને દેખી ભાન ભુલી, કરજો ક્ષમા ગીરધારી. ॥ ૩૩ ॥ એમ કહી જઇ વસ્ત્ર પેહેરી, આવી અતી પાવન; પધારો કહી બેસાડયા પ્રભુને, આપી એક આસન. ॥ ૩૪ ॥ કૃષ્ણ કહે મા ભુખલાગી, જમવાને બેઠો આવી; વીદુરની નારી ઘરમા જઇને કદળી તણાં ફળ લાવી ॥ ૩૫ ॥ પ્રભુના સામા ફોલવા બેઠાં, કૃષ્ણ કૃષ્ણ મુખ ભાખે; છોતરાં આપે છબીલાને ગલ કાહાડી બાહાર નાંખે. ॥ ૩૬ ॥ એ રીતે તદાકાર થયેલી, પ્રભુ ઉપર પ્રેમ ભાવે; ભક્તને ભાવે છેલછબીલો, કેળાનાં છોતરા ચાવે, ॥૩૭॥ છેવટ છોડું ચાવતા દીઠા, તેવારે આવ્યું ભાન અરેરે મેં છોડાં દીધાં, જમે મ્હારો ભગવાન. ॥ ૩૮ ॥ બારણે જોયું તવ ગલ દીઠો, પસ્તાવો બહુ કીધો; પ્રભુ કહે મા પસ્તાશો નહી આજજ આ સ્વાદ લીધો. ॥ ૩૯ ॥ આ સામગ્રી નોહોતી આરોગી, તે મેં આરોગી આજ; વિદુર પત્નિએ કહ્યું બીરાજો, રાંધું છું માહારાજ ॥૪૦॥ એમ કહી ઉઠયાં વાટડી જુએ; વીદુરની વિવેક; સન્યસ્ત પાળે તે સારૂં ઘરમાં, અનનો દાણો નહી એક ॥૪૧॥ એટલામાં તો વિદુર આવ્યા, દીઠા કૃષ્ણ મેમાન; વણ તેડયા પ્રભુ ભલે પધાર્યા, ઓ મ્હારા ભગવાન. ॥ ૪૨ ॥ એમ કહીને ગયા ભોવનમાં, એકાન્તમાં મળી નારી; ઓરે પતી ઘરમાં નથી કાંઈ, પરૂણા છે ગીરધારી. ॥ ૪૩ ॥ ભક્ત કહે ભંડાર ખાનેથી,લઇ આવું છું નાર; એવામાં દુરીયોધનના સેવકે, જઇ કહ્યો સમાચાર ॥૪૪॥ વિદુરને ઘેર કૃષ્ણ ગયા છે, વાત જાણી રાજન; ભંડારખાનું બંધ કરાવ્યું કાકાને ન દેવું અન. ॥ ૪૫ ॥ગામમાં રૈયતને કેવરાવ્યું, ભક્તને કાંઇ ન દેવું, જે કોઈ કાંઇદેશે તેનું,સરવસલુટી લેવું ॥ ૪૬ ॥ સહુ રૈયતે મન વિચાર્યું, શું ભક્તને જોઇ રહીએ; દીઠે મોઢે

માગે ત્યારે, કેમ કરી ના કહીએ. ॥૪૭॥ એવું જાણી સરવે પ્રાણી, ઘરને ખુણે પેઠા, કામ ધંધા બધા બંધ કરીને, દ્વાર દેઇ દેઇ બેઠા. ॥૪૮॥ એવામાં વિદુરજી ચાલ્યા, ભંડારખાને જાય; જઈ જોયું તો તાળાં દીઠાં, તવ ગયા મેહેલ માંય. ॥૪૯॥ દુરીયોધન પર ક્રોધ કરીને વિદુર બોલ્યા એમ, ભંડારખાને લેવા આવ્યા, તાળાં દીધાંછે કેમ. ॥૫૦॥ એવું સાંભળી કાકા પ્રત્યે, બોલ્યો દુરીયોધન; ઓરે કાકા કોને માટે, તમારે જોઈએ અન્ન, ॥૫૧॥ વિદુર કહે મહારે માટે, વળી આવ્યા જદુપતી, દુષ્ટ કહે બીજા લોકોને, ખવરાવી દેવાનું નથી. ॥ ૫૨ ॥ અનધન કાંઇ નથી આપવાનું, જાણજો ભલી પેર; તમે ને માહારી કાકી બેઉ, ખાવા આવો મુજ ઘેર. ॥ ૫૩ ॥ વીદુરજીને ખોટું લાગ્યું, તરત પાછા વળીયા; અરેરે આજ ભુખ્યા રેહેશે, માહારે ઘેર સામળીયા. ॥ ૫૪ ॥ એ ઉદાશી થઈ ઘેર ગયા, સહુ જાણે વનમાળી; ભકતે જઈ ઓરડામાંથી લીધી, છાનીમાની એક થાળી. ॥ ૫૫ ॥ બગલમાં મારી વસ્ત્ર હોઢ્યું, વેચવા બજાર જાય; ત્યાં બધું બજાર બંધ દીઠું, ગભરાયા મનમાંય ॥ ૫૬ ॥ અરેરે દુષ્ટનાં તાળાં દેવાયાં, પ્રભુને શું જઇ ધરવું; એવામાં એક કુવો દીઠો, જાણ્યું કે માહારે મરવું. ॥ ૫૭ ॥ એમ જાણી કુવા પર ચઢીઆ, પરાણે જીવ જશે, સાતે જનમ દુખ પડવાનું, આત્મ હત્યા મને થશે. ॥ ૫૮ ॥ એવું વીચારતાં ભાજી દીઠી, તાંદળજાની ઉગેલી, વીદુરે જાણ્યું પાય પડીશું, પ્રભુને ભાજી મેલી. ॥ ૫૯ ॥ એવું સમજી ભાજી લીધી, પોટલી બગલમાં મારી; ગુપત ઘેર લાવીને આપી, જ્યાં પોતાની નારી ॥ ૬૦ ॥ વામાને બધી વાત કીધી, તવ ભાજી સુધારી; ચુલો સળગાવી તપેલીમાં, વઘાર મુકી વઘારી. ॥ ૬૧ ॥ પછી વીદુર પત્ની બોલી પ્રભુજીને શું ધરવું; એકલી ભાજી મુકયા કરતાં, વીશ ઘોળી ભલું મરવું. ॥૬૨॥ વળણ. ॥ નરનારી એમ આદરી, મરવા કીધું મન; કહે વલ્લભ તેવે સમે, આવ્યો દુરીયોધન.

કડવું ૫ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયન વચન,સુણ જનમેજે રાજન; આવ્યો હસવાને દુરીયોધન, એતો ભગત કાકાને ભોવન. ॥ ૧ ॥ બોલ્યો પાપી મશ્કરી ભેર,કાકા પરોણા તમારે ઘેર;માટે થશે રસોઇ સવાદ, અમે પરોણા ભેગા પાઇ. ॥ ૨ ॥ તવ વીદુર ક્રોધે ભરિયા, મશ્કરિમાં ક્રોધે ઓચરિયા;

આવજે જમવા ડકોદેઇ; તારે સરવ પરીવાર લેઈ. ॥૩॥ તારી માતા-
નેનારીને પુત્ર; તેડી લાવજે સહુ ઘરસુત્ર; તવ હરશીગયો ભુપાળ, ગ.
યા વિદુર સાતમે માળ. ॥ ૪ ॥ વળી સંગ પોતાની નારી, બેઉ એ
મરવું ધારી; કર્યા વિષના પ્યાલા ત્યાર ॥ ૫ ॥ મોઢે માંડવા ગયા જે
વાર, વાત જાણી ગયા જુગદાધાર; ચત્રભુજ રૂપે ગયા દોડી, તમાચેનાં-
ખ્યા પ્યાલા ફોડી. ॥૬॥ પછી બોલીયાઅંતરયામી, તારે ઘેર નથી કાંઈ
ખામી; સાતે આરડામાં સૌ ત્યાર, વળી રસોઇ બને છે બાહાર ॥ ૭ ॥
એમ કહી થયા અંતરધ્યાન, કરી લીલા શ્રી ભગવાન; એવે વીદુરહર-
ખે ભરીયા, બધી ચરચા જોવાને ઉતરીયા. ॥ ૮ ॥ પેહેલા જોવા ગયા
ઘર બાહાર, કરે જાદવો રશોઇ ત્યાર, કોઇ ચુલા ચુલો સળગાવે. કોઇ
નીરમળ જળ ભરી લાવે. ॥ ૯ ॥ કોઈબેઠા સાક સુધારે, જોઈ હસ્યા
હરીજન ત્યારે, પછી ઓરડાજોવા જાય, નરનારીબેઉ મેહેલમાંય. ॥૧૦॥
પેહેલે ઓરડે બહુબાજઠ;બીજે જળઝારીની ઠઠ; ત્રીજે વસ્ત્ર છે નરના
રીનાં, રેશમી જાત જાડાંને ઝીણાં.॥ ૧૧ ॥વાટકાની ચોથીપરસાળ, પાચ
મામાં કનકના થાળ; ભર્યાં છઠામાં રૈતાં અથાણાં, જોઈ વીદુરજીએ વ-
ખાણ્યાં. ॥૧૨॥ સાતમામાં ભર્યા પકવાન, એવી કરી કૃપા ભગવાન;
જોઇ હરખે ભર્યા વિદુર, અતી ઉભરાઇ જાય છે ઉર. ॥ ૧૩ ॥ પો-
હોચી પાપીને બધી પેર. થઇ રસોઇ કાકાને ઘેર; મામાને વાત પુછું
જોઇ; કાકે કયાંથી કરાવિ સોઇ. ॥૧૪॥ બોલ્યો મામો એ કૃષ્ણજી કરે,
ઘરનું લાવીને વાવરે; જો એ જમ્યા વિવાનોજાય, તો તોફજેતી એની
થાય. ॥ ૧૫ ॥ એવે રસોઈ થઇ રહી ત્યાર, કાહાવ્યા વિદુરે સમાચાર;
તેડે જમવાને વિદુર ભગત, આવજો લેઈને બધું જગત ॥ ૧૬ ॥ તવ
બોલ્યો દુરીયોધન એમ, કહો મામાકરીશું કેમ; કહેમામો ચાલો જમ
વાય, મુકીએ તેમાં એનું શું જાય. ॥૧૭॥ કહી લીધું કુટુંબ પરીવાર,
આવ્યા જમવા સહુ નરનાર; લાવ્યાં શણીયાંજુજવાંઝાલી, તવ વિદુરે
આગના આલી. ॥૧૮॥ પાછા મોકલો શણીયાં ઘેર, આપશું અહીંથી
ભલી પેર; તવ પાછાં મોકલી દીધાં, પછી ઉષ્ણોદકે સ્નાન કીધાં.॥૧૯॥
દીધા ભકતે વસ્ત્રાવિધવિધ, રાયે જાણ્યું કયાંથી રિધશીધ; પેહેર્યાં વસ્ત્રો
સહુ નરનારી, દીધી વિદુરે જળની ઝારી ॥૨૦॥ દીધા રત્ન જડીત્ર
બાજઠ, બેઠી નરનારીની ઠઠ; પછી વાટકા રૂપાના કીધા, જેને જેમ જો
ઇએ તેમ લીધા ॥૨૧॥ પછી લીધા કનકના થાળ, તવ ઉઠયા શ્રી ગો-
પાળ; ભકતને ઘેર હરખે ભરીયા, પીતામ્બર પેહેરી પ્રભુ ઉતરીયા. ॥

॥૨૨॥ એટલે બોલીયો દુરીયોધન, મામા વીચારી લેજો મન;કદી કૃષ્ણે કરાવી રસોઇ, પણ બીજી ચીજો લ્યો જોઇ ॥૨૩॥ થાળી વાટકા બાજઠ શણીયાં, આપ્યાં તે ન જાયે ગણીયાં; ગમે તેવો હું છત્રપતી મારા ઘરમાં આવી ચીજ નથી ॥ ૨૪ ॥ બોલ્યો શકુની મામો સાર, સમજ્યો હું લગારે લગાર; તારા કાકા પાન્ડુરાય, લાગી હત્યા ગયા જાત્રાય ॥૨૫॥ તાત તાહારો આંખ વીનાનો, તે વારે લુટયો ભંડાર છાનો; ઘણા અધર્મ વીદુરે કરીયાં, બધું લુંટીને ભોંયરા ભરીયા ॥૨૬॥ તેવારે તારી ઉમ્મર કાચી, બોલ્યો દુરીયોધન વાત સાચી; એવે કૃષ્ણે કરી આજ્ઞાય, દાસો પીરસો પંગત માંય ॥૨૭॥ તવ જાદવ જોદ્ધા જેહ; લાગ્યા પીરસવાને તેહ; અથાણા રાઇતા શાક ભાજી, પકવાન સામગ્રી તાજી ॥ ૨૮ ॥ પછી જમવા આજ્ઞા દીધિ, તવ પ્રભુએ મશ્કરી કીધી; હશીને બોલ્યા જુગજીવન, કાંઈ માગજો દુરીયોધન ॥ ૨૯ ॥ તોયે નીચું જોઇ જમ્યો રાય, બતાવ્યો મામાએ ઉપાય; આપણે સહુ જમી રહીએ, તવ વાસણો લઇ ઘેર જઇએ ॥૩૦॥ પીતામ્બરો પહેરેલાં લેવા; કાકાને પાછા ન દેવાં; આતો કાઢીછે આપણી પુંજી, એમાં શું કરનાર પ્રભુજી ॥ ૩૧ ॥ સત્ય છે એમ બોલ્યો ભુનાથ, અન્યો અન્ય પોહોચાડી વાત; એવે જમી રહ્યા સહુજન,પેહેલો ઉઠયો દુરીયોધન॥૩૨॥ લીધા વાટકા થાળી ઝારી,ઉઠયા બાજઠો બગલમાં મારી; જોઇ વીદુર બોલ્યા એમ, ઠાલા વાસણો લૈ જાવો કેમ ॥ ૩૩ ॥ લેઇ જાવો મહી પકવાન, તવ ખમચાયો રાજન, કંહો વારૂ મામા કેમ કરીયે, બોલ્યોમામો થાળીયો ધરીયે ॥ ૩૪ ॥ આવી થાળીયો ધરવા લાગે, જાણે વસવઇઆ અન માગે; બોલ્યા કૃષ્ણજી સહુને આપો, બધા ગરીબનું કષ્ટ કાપો. ॥ ૩૫॥ એમ કહીને પકવાન દીધાં, નીચું જોઇને નીચોએ લીધાં; લેઇ લેઈ ચાલ્યા ગયા ઘેર; કરી પ્રભુએ રણપુ મેહેર ॥૩૬॥ પછી છેવટે લીલા દાખી, ત્રણ જણની રસોઇ રાખી; બીજું બધું કીધુ અદર્શ, થયો વીદુરને અતી હર્ષ ॥૩૭॥ પછી વિદુર વિદુરની નારી, ગયા ઘરમાં ત્રીજા ગીરધારી; તવ રામા રસોડામાં પેઠી; બેઉ જણને પીરસવા બેઠા ॥ ૩૮ ॥ બેઉ બાજઠ રસોડા બહાર, સામા સામી ઢાળ્યા તે વાર; બેઠા વીદુરને ગોપાળ, તવ પીરશી મુકયા થાળ ॥ ૩૯ ॥ ત્યારે બોલીયા જુગજીવન, માજી તમારૂં કરો આસન;બોલ્યાં વીદુર પત્ની વાણી,તમો જમી લો પુરૂશ પુરાણી ॥ ૪૦ ॥ તમો છો નરે નરની જોડ; એકલી નારી હું રણછોડ; માટે મુને ભોજન નવ ભાવે, બોલ્યા કૃષ્ણજી જુઓ

કોણ આવે; ॥૪૧॥ ઉઠયાં જોવાને ઉલટ આણી, આવ્યાં રૂક્ષમણીજી રાણી, રૂમ ઝુમ કરતાં ધામમાં પેઠાં, દીધું આસનતવ ત્યાં બેઠા, ૪॥૨॥ એટલે બોલીયા રણછોડ, માજી મળી તમારી જોડ; હવે તમો કરો આસન, એવા કૃપાળુ મધુસુદન ॥૪૩॥ તવ ચીંત્તા થઇ ઉદરમાં, એક જણની સામગ્રી ઘરમાં થોડે થોડે બે પીરસ્યા થાળ, તવ કેવું કર્યું ગોપાળ ॥ ૪૪ ॥ પોતાની સૌ સામગ્રી લીધી, તેતો બેઉને મુકી દીધી; પછી પોતે ઉઠયા થઇ રાજી, લીધી રસોડામાંથી ભાજી. ॥૪૫॥ ડાલવી થાળમાં દીનાનાથ, હાંહાં કહી ગ્રહ્યા વીદુરે હાથ; આ તેશું કરો છોમાહારાજ, કહે પ્રભુ પ્રીતી મુને આજ. ॥ ૪૬ ॥ એતો સ્વાદમાં થઇ છે ઝાજી, માટે આરોગવાદ્યો ભાજી; નવ માનો તોસંદેહ ખુઓ, જરા જરા ભાજી ચાખી જુઓ. ॥૪૭॥ ચૌદ લોક તણો સ્વાદ તાણી, મુકયો ભાજીમાં પુરૂશ પુરાણી, પછી થોડી થોડી વહેંચી આપી, ચાખતામાં ઉલટ બહુ વ્યાપી ॥ ૪૮ ॥ બધી મરજાદા પ્રભુની છાંડી, થાળમાથી તે લુટાવા માંડી; ઉઠયા પ્રભુ લેઇને થાળ, ચાલ્યા ચોકમાં શ્રીગોપાળ ॥ ૪૯ ॥ લાગ્યાં લુંટવા પ્રભુની ભાજી, છીનવે ભુજે બાઝીબાઝી; દોડી દોડી દોડાવે છબીલા, ખરેખરી કરી રાશ લીલા. ॥૫૦॥ રમે ભક્ત જે ઘેર રણછોડ, આવ્યા દર્શને તેત્રીસક્રોડ; એવે પ્રભુએ શું ખેલ કીધો, ભાજીનો સ્વાદ તાણી લીધો. ॥૫૧॥ પછી આગળ ધરીજે વારે, લાગી ફીકી ફીકી તે વારે; પછી સ્તુતીકરી વિદુર, પ્રભુસચરાચર ભરપુર. ॥૫૨॥ સ્વાદ બે સ્વાદ સૌ તમપાસ, મીથ્યા મોટાઇ ધરે દાસ; બધી તમારિ જગબાજી, જમો ભગવાન ભાવની ભાજી. ॥૫૩॥ થાવો ભાજી જમીને રાજી, આરોગો બાજઠે બીરાજી, પછી બેસીને ભોજન કીધાં, જમીને મુખવાસજ લીધાં ॥૫૪॥ રૂક્ષમણીજી અંતરધ્યાન, કરી રથ બેઠા ભગવાન; પોતે નીકળ્યા નગ્રની બાહાર, આવ્યા બાગમાં જુગદાધાર ॥ ૫૫ ॥ પુછયા ધરમે સમાચાર, કેહેવા લાગ્યા દેવમોરાર; જુઓ મુજને માર્યો માર, નીકળ્યો પંચાતમાં સાર ॥૫૬॥

ઝડપનો રાગ દોહરો.

એવું સાંભળી ધરમ બોલ્યો, પ્રગટી પુરણ જવાળ, એ મહારાજા દુરિયોધનનું થયું બગડવા કાળ. ॥ ૧ ॥ શું જુઓ છો સરવે બધું કરજો વિપ્રીત બુધ; દુરિયોધનને પત્ર લખીને, આરંભો એક યુધ.॥ ૨ ॥

એવાં વચન સાંભળીને, હરખ્યો વાયુતન; પારથે પત્ર લખી મોકલીયો, દુષ્ટ તણે ભોવન. ॥૩॥ યુધ્ધ તણું તો નોતરૂં આવ્યું, ગભરાયો જેમ તેમ અંધ પીતાને જઇને પુછયું, કહો કરીએ કેમ. ॥ ૪ ॥ ધ્રૂતરાષ્ટર કહે દીકરા મ્હારા, સમજી જાવો આજ; પાંન્ડવોને બોલાવીને. આપો અડધું રાજ. ॥ ૫ ॥ દુરિયોધન કહે પીતા મ્હારા, બગડીછે તમ મતી, બીજો કાંઇ ઊપાય બતાવો, રાજ્ય આપવું નથી. ॥ ૬ ॥ ધ્રૂતરાષ્ટર કહે દીકરા મ્હારા, સંદેહ મનના ખુઓ; દ્રોણ ગુરૂ વીદ્વાન તમારા. તેમને પુછી જુઓ ॥ ૭ ॥ વળણ. વાત તાતની સાંભળી, ઉઠયો દુરિયોધન; વલ્લભવદે પુછવા ગયો, ગુરૂ તણે ભોવન.

કડવું ૬ રાગ સવઈયાની ચાલ.

વૈશમ પાયન એણીપેર બોલ્યા. સુણ જનમે જે રાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, ઉદયોગ પર્વ મહીમાય.॥૧॥ મામાને લેઇ પુછવા આવ્યો, ગુરૂતણે ભોવન; ઓ મહારાજા પ્રષ્ણ પુછું; તમારૂં સત્ય વચન ॥૨॥ રાજ્ય સારૂ પાન્ડવને અમો, સામાસામી યુધ કરીએ; તેમાં જીતીયે કે હારિયે વળી, કાં મારિયે કે મરિયે ॥ ૩ ॥ દ્રોણ કહે કે દક્ષણા વીના, પ્રશ્ન પુછે તે ઠાલું; તે વીનાતો પ્રશ્ન ઉત્તર, કદી કાળે નહી આલું ॥૪॥ દુરિયોધન બડબડવા લાગ્યો, બ્રાહ્મણની જાત લોભી કે વારના નથી ઉત્તર દેતા, રહ્યા છે લોભથી થોભી. ॥૫॥ મોતીના તોરાની લટ તોડી, દક્ષણામાં દેઈ દીધી; દ્રોણ ગુરૂએ ઉત્તર કરવા, પોતાના કરમાં લીધી ॥૬॥ તેનાં મોતી કહાડીને ગણીયાં,બોલ્યા ગુરૂજી શાણા; જો દુરિયોધન ગણીત બાંધ્યું, થાય છે હરાડ દાણા, ॥ ૭ ॥ તેથી તુને ઉત્તરદૈછું, યુધ આરંભતું કરે; તે દનથી હરાડમેદાહાડે,કુટુંબસાથે તું મરે ॥૮॥ તવ દુરિયોધન અકળાઇ ઉઠયો, કાળજુ થયું કાચું; શકુની બોલ્યો બ્રાહ્મણે કહ્યું, તે નવ માનીશ સાચું. ॥૯॥ એવું વીચારતા ઘેર ગયા, જ્યાં છે રાયનો તાત; ધ્રૂતરાષ્ટરને દુરિયોધને, કહી માંડીને વાત. ॥ ૧૦ ॥ તવ ધ્રૂતરાષ્ટર એમ બોલ્યો, નીશ્ચે જાણુંજે મર્ણું; તે કરતાં જીવવુંહોયે તો, રહી જાવો ભીસ્મને સર્ણે. ॥૧૧॥ તવ દુરિયોધન ત્યાંથી નીકળીયો. જૈ દાદાને નમ્યો ચરણ; ઓ દાદા પાન્ડવ સંગ વઢવું. રાખો મુજને સરણ ॥૧૨॥ ભીસ્મ પીતાયે મન વીચાર્યું. હવે ગતી શી થાય; સરણે આવ્યાને સર્ણે ન રાખું, તો સત્ય મ્હારૂં જાય. ॥૧૩॥ એમ જા

ણીને ભીસ્મ બોલ્યા,દીનતા વચન તું ભાખ્યો;અગીઆરમે દીન મ્રત્યુ છે મ્હારૂં, દસ દન શરણે રાખ્યો ॥૧૪॥ દુરીયોધન કહે અષ્ટ દન માટે મુજને શીદ રઝળાવો, ભીસ્મ પીતા કહે દ્રોણ ગુરૂ છે, તેમને શરણે જાવો ॥૧૫॥ તવ દુરીયોધન ગુરૂ ગ્રહે જઇ, લાગ્યો ગુરૂને ચરણ; ઓ ગુરૂ ભીસ્મે દશદન રાખ્યો, બાકી તમો રાખો શરણ ॥ ૧૬ ॥ દ્રોણ કહે કે પાંચ દહાડા,સરણ રાખ્યો ભુપાળ;દુરીયોધન કહે ત્રણ દન માટે શીદ કરાવો કાળ ॥૧૭॥ ઓ માહારાજા મુને ઉગારો,પુરણ રાખો શરણ,દ્રોણ કહે કે રાખશે શરણે, તાહ્યરો રાજા કરણ ॥૧૮॥ તવ દુરીયોધન ત્યાંથી ગયો, જ્યાં છે રાજા કરણ; ઓ ભાઇ હું તો આવીયો છું, રહેવા તારે શરણ ॥૧૯॥ કરણ કહે શરણ આવ્યો,ઓરે દુરીયોધન;તેથી તુજને શરણ રાખ્યો,મુજ માથે બે દન ॥૨૦॥ ફરશુરામનો શ્રાપ છે મુને, વધું નહીં દીન તરણ; બે દીન લાગટ યુદ્ધ કરૂં તવ, થાયે માહારૂ મરણ ॥૨૧॥ તે માટે બે દીવસ રાખ્યો; વીશેશ થઇશ ન આડો; પાન્ડવનો શલ્ય મામો આવે છે, તે રાખશે એક દહાડો ॥૨૨॥ પાન્ડવની પક્ષે આવે છે,લડવઇઓ એ આધી; કપટથી તેને શરણે રહી જા. લેજે વચનથી બાંધી ॥૨૩॥ તવ દુરીયોધન ત્યાંથી ઉઠયો, શલ્યને પંથે ચડીયો; મારવાડથી આવવાનો મારગ, તે મારગમાં પડીયો ॥૨૪॥ એવે શલ્યરાય બે ક્ષોણી લઇ, આવે ભાણેજની પક્ષ; એવે મારગમાં પડેલો દીઠો, દુરીયોધનને ચક્ષ ॥૨૫॥ તવ શલ્ય કહે કેમ પડયો છે, ઓરે દુરીયોધન; મારગ મુકી જાવા દે અમને, ભાણેજના દુશ્મન ॥૨૬॥ એટલે ઉઠીને હાથ જોડયા, દુરીયોધન ભુપાળ; અમેને પાન્ડવ સંપી ગયા, કાકા કાકાના બાળ. ॥૨૭॥ રાજપાટ એમનું સોંપ્યું, હસ્તાં રહ્યાં છે મુખ; પાંન્ડવે મુજને મોકલ્યો જા, મુજ મામા ભાગશે દુઃખ ॥૨૮ એવું દુઃખ પડયુ છે મુને, વચન દોતવ બોલુંનહી તો તમને જાવા નદેઉં મનનો મરમ નવ ખોલું ॥૨૯॥ એટલે શલ્લે એમ વીચાર્યું હવે ખોટો શીદ લાગું; પાન્ડવ સાથે બનાવ કીધો, માટે કષ્ટી ભાગું ॥૩૦॥ એવું સમજીને શલ્ય બોલ્યો, કહે દુઃખદુરિયોધન, તાહ્યરી કષ્ટી હું ભાગવાનો, કહી દીધું વચન. ॥૩૧॥ એટલે હશીને દુષ્ટબોલ્યો; લાગુ તમારેચરણ;પાન્ડવ સામાયુદ્ધકરવું છે, રાખો તમો મને સરણ. ॥૩૨॥ સાંભળીને શલ્ય બહુ ગભરાયો, કપટીએ કપટ કીધુ, દગાખોરે દગો કરીને વચન માહારૂં લીધુ. ॥ ૩૩ ॥ ઘણું વીચારીને શલ્ય બોલ્યો, સાંભળ તું રાજન; તુજને મેં મારા શરણે રા-

ખ્યો, જા ભાઇ અડધો દન ॥ ૩૪ ॥ દુરીયોધન કહે અડધા દાહાડા, માટે થાશે મુજ મરણ; મન વીચાર્યું બનનાર બનશે, દ્રઢ રાખું અંત કરણ. ॥ ૩૫ ॥ એમ વીચારી પાપી બોલ્યો, ચાલો માહારે ઘેર; શલ્ય કહે મુજ ભાણેજોને, મળી આવું સુખભેર ॥૩૬॥ એમ કહીનેબેક્ષોણી લેઈ, શલ્ય ગયો બાગમાંય;એટલે આડું જોઇને બેઠા, પાન્ડવ પાંચે ત્યાંય ॥૩૮॥ શલ્ય કહે કેમ આડું જુઓછો, એ ભગનીના તન; ભીમ કહે તમે શરણે રાખ્યો, અમારો દુસ્મન ॥ ૩૮ ॥ શલ્ય કહે દગાથી બંધાયો, તેનો ન કરવો ઉચાટ; હું પણ એના ભેગો રહીને, ઘડાવું એનો ઘાટ ॥૩૯॥ લ્યો ભાણેજો બે ક્ષોણી સેન્યા, આપી થયો વીદાય; જઇને મુકામ પોતે નાંખ્યો, પાપીના ધામમાંય ॥૪૦॥ એવે પાપીયે પત્ર લખીયો, પાન્ડવને તે વાર; વઢવાની જગો શોધી કહાડો, વઢવા છીએ તઇયાર ॥ ૪૧ ॥ એક એકને સંદેશા પહોંચ્યા, કરવી યુધની ત્યારી; એટલે દ્વારીકાં જવાની રજા; માગી શ્રી ગીરધારી ॥ ૪૨ ॥ ભીમ કહે લડાઇ કરાવી, હવે કયાં જાઓ ઘેર; તમારા વીના અમને ન સુજે યુદ્ધ કરવાની પેર ॥૪૩॥ પ્રભુ કહે હમણાં મુને જાવાદો, બળદેવનીમનેબીક મોકલજો તેડવા અરજુનને, તવ આવીશ કરી ઠીક ॥ ૪૪ ॥ એમ કહીને આજ્ઞા લીધી, પોતે જુગજીવન;રથ્થે બેસી દ્વારીકા ચાલ્યા, જાણ્યું દુરીયોધન ॥૪૫॥ તેથી ગયો પ્રભુની પાસે, નોતરૂ દઉછું તમને, અમારી પક્ષે આવજો યુધ્ધે, સાહ્યતા કરજો અમને ॥ ૩૬ ॥ પ્રભુ કહે વારતા સુણો, ઓરે છત્રપતી, મારગમાં કોઇ નોતરૂં દે તે, નોતરૂં માનતો નથી ॥ ૪૭ ॥ અરજુનજી કાલે નોતરૂં દેવા, આવશે મ્હારે ઘેર; નોતરૂં દેવું હોય તો તમે, પધારજો સુખભેર ॥ ૪૮ ॥ એમ કહી દ્વારાકાં ગયા, પોતે શ્રી ભગવાન; બળદેવે સમાચાર પુછયા, કહ્યું થયું સમાધાન ॥ ૪૯ ॥ એમ કહીને કૃષ્ણ રહ્યા છે, બીજે દીવસ થાય; અરજુન અભંગ રથ્થે બેસી, પ્રભુને તેડવા જાય ॥૫૦॥ એવે દુષ્ટ મતી દુરીયોધન, તેડવાને નીકળીયો,સંગાથ થયો અરજુનજીનો,વાતો કરતો પળીયો ॥૫૧॥ તે બંને જણ દ્વારીકા આવ્યા, અતીશે હરખે ભરીયા રથશાળામાં રથ મુકીને, પ્રભુને ત્યાં સંચરીયા ॥ ૫૨ ॥ દુરીયોધન તવ આગળ દોડયો, પેહેલું નોતરૂં દીધું; પછી આવી કહ્યું અરજુને પ્રભુએ માની લીધું ॥ ૫૩ ॥ કૃષ્ણ કહે સાંભળો વાત મારી પારથને છત્રપતી; દીવશે આવી ન્હોતરાં દીધાં, કોઇનું માનતો નથી ॥ ૫૪ ॥ મારા ધામમાંથી બેઉ જાઓ, નીશા રહે; અન્ય ઘેર; પરોઢમાં જેનું મો

હું દેખું, તેનું માનું ભલી પેર ॥ ૫૫ ॥ દુરીયોધને સુણી વીચાર્યું, કૃષ્ણને કપટ ઉદરમાં; મુને કાઢીને બનેવીને, સંતાડા ઘાલશે ઘરમા ॥૫૬॥ એવે કુન્તા નંદન ઉઠયો: નીકળ્યો ધામની બાહાર; તેના પછી નિકળ્યો પાપી, અંધ તણો કુમાર ॥ ૫૭ ॥ એટલે પ્રભુના દ્વાર દીધાં, શેવકે તતકાળ; તવ પ્રભુને ઓટલે બેઠો, દુરીયોધન ભુપાળ ॥ ૫૮ ॥ એણે મનમાં એમ વીચાર્યું, માહારે શુભ આદરવું, કૃષ્ણના બારણા વચમાં સુવું, જાચણ પુરણ કરવું ॥ ૫૯ ॥ વળણ ॥ એમ ધાર્યું દુરીયોધને, અવર સ્થળે નર જાય; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, કૃસણ ચરીત્ર મહીમાય.

કડવું ૭ રાગ સામેરીનો દોહરો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ઉદયોગ પરવ મહીમાય ॥૧॥ અરજુન ગયો બીજે અવાસે છત્રપતી હતો જેહ; પ્રભુના દ્વારમાં પીછોડી પાથરી, સુતો આડો થઈ તેહ ॥૨॥ અંતરયામીએ તે વાત જાણી, અતી ક્રોધાતુર હુવા, પાપીની પાસે મુકયા પ્રભુએ, માકણ મચ્છર જુવા ॥૩॥ ચાંચડીઆની ચટપટી મુકી, દુષ્ટને નીંદ્રા નાવે; વલુરે વપુ બેઠો બેઠો મનમાં અહંપદ લાવે ॥૪॥ અરેરે જીવાત આટલી બધી, કહી દે ગોવીંદને ગાળો; આ જીવાતમાં જુગજીવન રહે, ગાયો તણો ગોવાળો ॥ ૫ ॥ ગમે તેટલું રાજ્ય પામ્યો પણ તે વઇભોગ શું જાણે; ચાતુર હોય તો કદી ન રહે, જીવાતને ઠેકાણે ॥૬॥ એમ આખી રાત, બડબડે ને, ગાળો ગોવીંદને દેતો, સર્વનું ભુંડું ને મારૂં રૂડું, મનથી માની લેતો ॥ ૭ ॥ એવું વીતતાં ત્રણ પોહોર રાત્રી, વીતી ગઇ તે વાર; તે સમે સેવકે ઉઘાડયાં, પ્રભુ તણાં દરબાર ॥૮॥ એટલે ઉઠયો અતી અધરમી, કૃશ્નના ધામમાં પેઠો; મોઢે માથે ઓઢી મોહન સુતા, તેમને ઉસીકે બેઠો ॥ ૯ ॥ સુતા સુતા પ્રભુ સર્વ જાણેછે, આવ્યોછે છત્રપતી; કુન્તીનંદન અરજુનજીતે,હજુએ આવ્યા નથી ॥ ૧૦ ॥ એવામાં અરજુનજી આવ્યા, ગયો પ્રભુને માળ; ઢોલીઆમાં પોઢેલા દીઠા, સુંદીર શામગોપાળ ॥ ૧૦ ॥ તે જાઇ અરજુનજીએ વીચાર્યું, હવે કરૂ કોણ ગતી; ઉસીકા વણ પ્રભુની પાંગેથે, હું બેસવા યોગ નથી ॥૧૨॥ એવું જાણી પાંગથ નીચે, બીરાજ્યો કુન્તી તન;એટલે મોઢે ઓઢેલે વસ્ત્રે, ઉઠયા જુગજીવન ॥ ૧૩ ॥ ઓઢેલે વસ્ત્રે બેઠ

થયા, કરવા સેવકને સુખ; પછીથી પછેડી ઉઘેડી નાંખી જોયું પારથનું મુખ. ॥૧૪॥ કૃષ્ણ કહે નોતરૂં તમ તણું; મેં માન્યું શુભ મતી; એ અરજુન કેમ નથી આવ્યા, દુરીયોધન છત્રપતી. ॥ ૧૫ સાંભળીને દુરિયોધન બોલ્યો, એ પ્રભુ ચરીત્રવાળા; જાણી જોઇ વસ્ત્ર ઓઢીને ઉઠયા જાણ્યા તમારા ચાળા. ॥૧૬॥ જા જા આવજે પાન્ડવ પક્ષે, જો તુજને બતાવું; પુરણ સ્નેહી બળદેવ મ્હારા, તેનેપક્ષે લેઇ જાવું॥ ૧૭ ॥એવું સાંભળી કેહેવા લાગ્યા, પોતે દેવાધી દેવ; પુછો સહુને સદાયે માહારી ઓઢીને ઉઠયાની ટેવ. ॥ ૧૮ ॥ દુરીયોધન કહે સૌ જાણું છું, કહી નીકળ્યો ઘર બહાર; એટલે પુરણ ચીંતા પેડી, ઉઠયા દેવ મોરાર. ॥ ૧૯ ॥ અદર્શ થઇ બજારમાં ગયા. પોતે અસરણા સરણ, એક વૃધ ટેલીયો એટલે સુતો, તેને પમાડયો મરણ ॥૨૦॥ ખોળીયું તેનું પડયુ રહ્યું ને જીવને વઇકુંઠ વાસ; પછી તે મડદુ ખાંધે લઇને, ચાલ્યા શ્રી અવિનાશ. ॥ ૨૧ ॥ બળદેવજીને ઘેર પધારિ, યુક્તિનું કામ કીધું; મોટા ભાઈના દ્વાર વિશે, મડ ગોઠવી દીધું. ॥ ૨૨ ॥ પછી પ્રભુ ત્યાંથી પધાર્યા, પોતાને ભોવન; એવે બળદેવને ત્યાં આવ્યો, દુષ્ટ દુરિયોધન.॥ ૨૩ ॥ દ્વારથી અળગા રહીને પોતે, ટઉકા કર્યા બે ચાર; શબ્દ સુણી બળદેવજી જાગ્યા, ઉઘેડયાં બારીના દ્વાર ॥૨૪॥ તેવોજ દીઠો દુરીયોધનને, હરખ્યા અપરમપાર; ઉભા રહો છત્રપતી કહી, જઇ ઉઘેડયાં દ્વાર ॥૨૫॥ બારણાં ઉઘડતાં પડયું મડદું, મનમાં લાગ્યું દુઃખ અરેરે આ કોણ પડીયું, દીપકે જોયું મુખ. ॥૨૬॥ મુખ જોતામાં ટેલીયો દીઠો અરેરે હું નીરભાગી; દ્વાર ઉઘેડતાં ચગદાઈ મુઓ, મુજને હત્યા લાગી. ॥ ૨૭ ॥ એમ કહીને રડવા લાગ્યા, નેત્રોમાં વહે પાણી; એવે દાતણ લઇને આવ્યા, પોતે પુરૂશ પુરાણી. ॥૨૮॥ એ મોહોટા ભાઈ એ મોહોટા ભાઇ કરતા કરતા આવ્યા; દુરિયોધન ત્યાંનો ત્યાં ઉભો, વાંકા દહાડા કાહાડ્યા. ॥ ૨૯ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે કેમ રડો છો, શો ઉપજ્યોસંતાપ બળદેવ કહે મુજને લાગ્યું, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥૩૦॥ કૃષ્ણ કહે કે આપણા કુળમાં, કદી નથી થયુ આવું, આ કામ તમારાથી બનીયું જગતને શું મોં બતાવું. ॥ ૩૧ ॥ બળદેવજી કહે વીરા માહારા, અણચીતવ્યું થયુ દુઃખ; પ્રભુ કહે વાહાણમાં ઉઠી; કહો કોનું જોયું મુખ. ॥ ૩૨ ॥ મોઢું જોયા વરામ છે આ, એમવદ્યા વચન; બળદેવ કહે એ પેલો આવ્યો, દુષ્ટ દુરિયોધન ॥૩૩॥ લાવો શેવક ખડક માહારૂં, છેદું પાપીનું શીશ; સાંભળીને દુરીયોધન નાઠો જુક્તિ કરી જુગદીશ. ॥ ૩૪ ॥ હસ્તીના-

પુરને પંથે ચાલ્યો, કૃષ્ણને દેતા ગાળ; તેમ તેમ કુંભ ભરાયો પાતકનો નજીક આવ્યો કાળ ॥ ૩૫ ॥ હસ્તીનાપુર તે તો ગયો, એવે વાહાણું વાય; બળદેવ કહે કૃષ્ણ વીરા, હવે કરવો શો ઉપાય ॥ ૩૬ ॥ તવ પ્રભુએ વીપ્ર બોલાવ્યા, ઉપડાવ્યું મડદું સાર; ગોમતી ત્રટે તે મડદાને, કરાવ્યો સઉ સંસ્કાર ॥૩૭॥ પછી પ્રભુએ વીદ્વાન વીપ્રો, તેડીને પુછયું પ્રશ્ન; ભાઇની બ્રહ્મહત્યા કેમ જાયે, એમ બોલ્યા શ્રી કૃષ્ણ ॥૩૮॥ વિપ્રોએ કહ્યું અચાનક હત્યા, લાગી તેનો છે ઉપાય, સવાસો વીપ્રો સવાસો ગાયો, લેઇને યાત્રા જાય ॥ ૩૯ ॥ તે ગાયોને જવ ખવરાવે, તે ખાઇ ગોબર કરે; તે ગોબરમાં જવના દાણા, ખાધેલા નીસરે ॥ ૪૦ ॥ તે વીણી લેઇ છોલી નાંખી, દુધમાં રાંધી લેવા; તેનોજ આહાર કરીને રેહેવું, સમરી દેવાધીદેવા ॥૪૧॥એ રીતે યાત્રાઓ કરવી,અડસટતીરથ ફરવું; પોતાની સંપત પ્રમાણે, વિપ્રોને દાન કરવું ॥ ૪૨ ॥ એ રીતે બતાવી બ્રાહ્મણ ગયા, બોલ્યા બળદેવ એમ; ઓ કૃષ્ણ ભાઇ કેવારે જાવું, જાવાનું કરૂં કેમ ॥ ૪૩ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે વીચાર મુકી, હમણાં થઇ જાવો ત્યાર; પાપ તણું તો પાપજ વધે; નીકળો નગ્રની બહાર, બળદેવ કહે કાલે જાશું, ઓરે માહારા વીર; એટલે રકત લોચન કરી બોલ્યા, પોતે શામ શરીર ॥ ૪૫ ॥ ઓ ભાઇ તમે જે બોલ બોલ્યા, તે મુને કાળજે વાગે; જુઓ કહેવત પાપના છાંટા, પાડોશીને લાગે, ॥૪૬॥ તે માટે તમો આજેજ જાશો, સરવ સમેટી લેશું; જે જે સામાન જોઇશે તે તે; પાછળ મોકલી દેશું ॥ ૪૭ ॥ એવું સુણી ઉઠયા હળધારી, રથમાં બીરાજ્યા આપ; નગ્રની બારણે નિકળ્યા પોતે, કરવા નીવારણ પાપ ॥૪૮॥ પ્રભુએ પાછળ મોકલ્યા વીપ્રો, મોકલી દીધી ગાય, ધનના અનના રથ ભરીને, સરવ કર્યા વીદાય ॥ ૪૯ ॥ એ રીતે ભાઇનો ભય કાઢયો, અરજુન પાસે ગયા, ઓરે અરજુન ચાલો જઇએ, હવે તો નીરભય થયા ॥ ૫૦ ॥ એમ કહી બેઉ રથે બીરાજ્યા, ગયા હસ્તીનાપુર; પાન્ડવે દીઠા કૃષ્ણ પ્રભુને, હરખ્યું અંતર ઉર ॥ ૫૧ ॥ પોતે પ્રભુ સાથે લાવ્યાતા, પોતાના થોડા યોધ તે મોકલ્યા દુરીયોધનને ત્યાં, ન રહે દુષ્ટને ક્રોધ ॥ ૫૨ ॥ એવે બાગમાં પ્રભુ પ્રત્યે, બોલ્યા ધરમરાય, કેઇ ભોમીમાં યુધ કરવું, કહો કરી કરૂણાય ॥ ૫૩ ॥ કૃષ્ણે કહ્યું નીરદય ભો.મી, કુરૂક્ષેત્ર છે જેહ; જે જગાયોમાં દયા ન આવે, લડવા લાયક તેહ ॥૫૪॥ ધર્મે કહે તમોને ગમે તે, ભોમી ભાડે રાખી આવો;તમોને એટલા ગમે નહીં નહીતો,અરજુનને લેઇ જાવો॥૫૫॥એટ

લે પ્રભુએ આજ્ઞા કરી, અરજુનને તે વાર; રણછોડે રથ તઇયાર કીધો, નરે લીધાં હથીઆર ॥ ૫૬ ॥ વસ્ત્ર આભુષણ પહેરી નીકળીયો, ઈંદ્રિ તણો જે તન; રાશ પરોણો ઝાલીને બેઠા, હાકવા જુગજીવન ॥ ૫૭ ॥ રણ ભોમી જોવાને ચાલ્યા, વાતો કરતા જાય; સાળો બનેવી આવી પહોંચ્યા, નીરદય પ્રથવીમાંય. ॥ ૫૮ ॥ વળણ. ॥ નીરદય ભોમી આવીયા, અરજુનને ઘનશામ; કહે વલ્લભ પ્રભુએ કહ્યું, આ સ્થળ કરો સંગ્રામ. ॥

કડવું ૮ રાગ સાખિની ચાલ.

વેશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ઉધ્યોગ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ અરજુન કહે ઓરે પ્રભુજી, આ ભોમીનો નહી વહેમ; આપણા જેવી આ ભોમી છે, નીરદય માનું કેમ. ॥ ૨૨ ॥ ક્રષ્ણ કહે પરીક્ષા બતાવું, જોઈ લેજો આ ટાણે; જુઓ પેલા કુવા ઉપર, કોસ કોસીયો તાણે ॥ ૩ ॥ ખેતરમાં પેલો પાણી વાળે, તે દીકરો ને એ બાપ; એમ કહીને બીજે સ્વરૂપે, સામળો બનીયા સાપ, સર્પ સ્વરૂપે ડંશ કીધો, કોસીઆ કેરા તનને; તેવોજ તે ચકરી ખાઇ પડીયો; વીશમય નરના મનને ॥૫॥ પાણી વાળવું પડતર રહ્યું એવું કર્યું ગોપાળ; પાણીની પાળ ભાગી નાખી; જળ વહ્યું તતકાળ ॥ ૬ ॥ અરજુન બોલ્યા ઓરે પ્રભુજી, પેલાનાં મળીયા પાપ; વારતા આપણ કરીએ છીયે ને, ડશી ગયો એને સાપ ॥ ૭ ॥ રથ દોડાવો દીનદયાળ, કુવા પાસે જઇએ, કોસીઓ બીચારો જાણતો નથી, તેને સમાચાર કહીએ ॥૮॥ એટલે રણછોડે રથ હાંકયો, ગયા કુવા કને; ઓરે કોશીઆ કોશ શું તાણે, ખબર નથી તને ॥૯॥ પાણી વાળે તે શો સગો તારો,કોશીયો વદયો વચન;માહારાજા હું બાપ એનો,એ છે મારો તન. ॥૧૦॥ પ્રભુ કહે તારા દીકરાને, સર્પ ડશ્યો આ વાર; પાણી તારૂં વહી ગયું બધું, કામનું નથી લગાર ॥ ૧૧ ॥ તવ કોસીઆએ કોશ છોડયો; જીવ રહયો નહી ઝાલ્યો; રાંડનો જરા વહેલો ન મુઓ, ગાળો દેતો એ ચાલ્યો ॥ ૧૨ ॥ જઇને જોયું તો મુએલો દીઠો, પાણી દીઠું વહી ગયું; અરેરે કેમ વહેલો ન મુઓ, ખેંચ્યું પાણી રદ થયું. ॥૧૩॥ એમ બરબડતો મડદું લઇને,નાખ્યું જળ કીનારે; કાદવના લચકા નાંખીને, જળ ચાલતું કર્યું ત્યારે. ॥ ૧૪ ॥ પાછો જઈ કોસ તાણવા લાગ્યો, અરજુન

વીસ્મય થાય; બાપ બેટાને સગાઈ નથી, તરછટ એમ દેખાય. ॥૧૫॥ ઓરે પ્રભુ આ કાળજુ કેવું કહી નથી શકાતુ મુખ; જવાન દીકરો મરણ પામ્યો,તેનું નથી દીલ દુઃખ. ॥૧૬॥ કૃષ્ણ કહે કે ચાલો આગળ, બીજો ખેલ બતાવું,એમ કરતા પછી પંથે ચાલ્યા,બેઉને ગામમાં જાવું. ॥ ૧૭ ॥ મારગમાં મળી મરનારાની, માનુની ભાથુ લઇ; તેને પુછવા લાગ્યા પ્રભુજી, બાઇ તારી ભોમી કેઇ. ॥ ૧૮ ॥ તવ તે નારી એવું બોલી, પેલી ભોમી અમારી, કોસ તાણે તે સસરો માહારો, પાણી વાળે તેની નારી. ॥ ૧૯ ॥ પ્રભુ કહે બાઈ કહેતાં કહેતાં, ધુજે અમારા ચરણ; તાહારા પતિને સર્પ કરડયો, તેથી તે પામ્યો મરણ ॥૨૦॥ નારી કહે ભલે કહ્યું માહારાજા, હવે વીલંબ કરી જાવું; માહારા સ્વામીના ભાગનું ભાથું, હાંઇ બેસીને ખાવું. ॥ ૨૧ ॥ એમ કહીને હેઠી બેઠી, કરી લીધું ભોજન;ચુડો કાઢી રેણુમાં દાટયો, તવ બોલ્યો કુન્તિ તન ॥ ૨૨ ॥ ઓ બાઇ ચુડો આમ કેમ કીધો,વળતું વદી મુખ નારી;બાર દીવસ રંડાપો વેઠી, થઇશ બીજી ઘરબારી. ॥૨૩॥ બીજાને નાતરે જવાની, વસવાની તેને હામ, તે વેળાએ રાખેલો ચુડો આવશે પહેરવા કામ. ॥ ૨૪ ॥ સાંભળી અરજુને હાથ ઘશીયા, શી છે નારીની ઠગાઈ;ઓ માહારાજા કોઈ જીવને, નહી કો કોની સગાઈ. ॥૨૫॥ પ્રભુ કહે હજી ગામમાં ચાલો, બતાવું બીજો ખેલ; એમ કહીને ગામમાં ગયા, પારથ સુંદીર છેલ.॥૨૬॥ કોશીયાનું ઘર પુછતા આવ્યા,કહેવાને સમાચાર;કોશીયાની છોડી ખીચડો ખાંડ, બેઠેલી કોશીની નાર. ॥૨૭॥ તે બાઇ પ્રત્યે પુછવા લાગ્યા, પોતે જાદવરાય; ઓ બાઇ કુરૂક્ષેત્રનો કોશી, તારો સગો શું થાય. ॥૨૮॥ એટલે કોશીની નારી બોલી,માહારાજા સુણો વચન; કોસ તાણે તે કંથ માહારો, પાણી વાળે તે તન. ॥૨૯॥ પ્રભુ કહે બાઇ દીકરો તારો સર્પથી પામ્યો મરણ; તેથાં તુજને કહેવા આવ્યા, વધા અશરણાશરણ. ॥૩૦॥ એટલે એ છોકરાની માયે, દીકરીને કહ્યું એમ; ઓ દીકરી તારો બંધવ મુઓ; ખીચડો ખાંડે બધો કેમ. ॥ ૩૧ ॥ તારા ભાઇના ભાગનો ખીચડો, એક શેરનો લે કાહાડી;એવું કહીને કઢાવી લીધો,એ દીકરાની માડી. ॥ ૨૮ ॥ અરજુન જોઇને વિસ્મય પામ્યો, બની ગયો અચેત; ઓ પ્રભુ હાવું કાઈ ન હોયે, મા દીકરાનું હેત ॥ ૩૩ ॥ પછી ગામમાં સાદ પડાવ્યો, ભેળું કર્યું ગામ લોક, તેમની પ્રત્યે પુછવા લાગ્યા પોતે પુણ્ય શ્લોક ॥૩૪॥ કહો ભાઇ કુરૂ ક્ષેત્ર તમારૂ, ભાડે લેવું અમારે; રણ સંગ્રામ કરવાને સારૂ, શું ભાડુ લેવું તમારે. ॥૩૫॥ ગામનું

સહુ લોક કહેવા લાગ્યું, વઢવામાં કેટલા પ્રાણી; તવ કહ્યું અગીઆર ક્ષોણી, બોલ્યા પુરૂષ પુરાણી ॥૩૬॥ લોકોએ પુછયું તે સહુમાંથી કેટલા મડદા બાળો; તે પછી તમને જવાબ દઇએ, એટલો સંદેહ ટાળો. ॥૩૭॥ પ્રભુ કહે કે ઘણામાં ઘણા, બાળીએ પાંચ હજાર; તવ તે લોકો રાજી થયા, કીધો મુખ ઉચ્ચાર ॥૩૮॥ જાઓ મહારાજા ભાડુ ન લેવું, એરે સુંદીર શામ; મડદાનો કચરો પડયો રહેશે તે, આવે ખાતરને કામ ॥૩૯॥ તેથી અમારી ભોમી સુધરે, માટે ભાડુ નહી લઇએ; માટે મહારાજા વિશેષ પ્રાણીને, બાળવાને નહી દઇએ ॥૪૦॥ કૃષ્ણ કહે કબુલ અમારે, કહી થયા વીદાય; અરજુન કહે નીરદય ભોમી; જોઇ લીધી જદુરાય ॥૪૧॥ એવી વાતો કરતા ચાલ્યા, ઘરને પંથે ચડીયા, નીરદય ભોમીનો પાસ લાગ્યો, કૃષ્ણને અરજુન લડીયા ॥૪૨॥ એક એકને ટુંકારા હુંકારા, કીધા અપરમપાર; એવામાં તો નીકળી ગયા, કુરૂક્ષેત્રની બાહાર ॥૪૩॥ તવ એક એકે માફ માગી, અરજુનને કીશોર; નીરદયપણું આવે સરવમાં, એ ભુમીનું જોર ॥૪૪॥ હસ્તીનાપુરના બાગમાં આવ્યા, કહ્યા સહુ સમાચાર; ધરમે કહ્યું લખો પત્ર પાપીને, નીકળે થઇ તઇયાર ॥૪૫॥ એટલે અરજુને પત્ર લખીયો, દુરીયોધનને એમ; પરમ દહાડે કુરૂક્ષેત્રે, નીકળજે ધરી પ્રેમ ॥૪૬॥ તે પત્ર પહોચ્યો પાપીને, આજ્ઞા મામાને દીધી, યુધ્ધે જવાનું નીશ્ચે કરીને, સેન્યને આજ્ઞા કીધી. ॥૪૭॥ ધ્રત્રાષ્ટર કહે દીકરા માહારા, યુધ્ધે થયા તઇયાર;પણ ત્યાં શું શું બને છે તેના કોણ કહેસે સમાચાર ॥૪૮॥તવ પ્રભુજીનો આપેલો યોધો, સંજે જેનું નામ;ત્રીકાળજ્ઞાનીને ત્યાં મુકયો,ખબર દેવાને કામ.॥૪૯॥પછી સોએ ભાઇઓ ઉઠયા,યુધ્ધ કરવાને બળીયા, સેન્યાના યોદ્ધાને સહુ પ્રાણી,સગાવ્હાલાને મળીયા ॥૫૦॥ જીવતા આવ્યાની નથી આશા,એવ બે દન વહી જાય; એટલે કઉરવ પાન્ડવ સરવે, જાવાને તતપર થાય. સ્થળ નહી પાન્ડવને રહેવાનું, તેથી લેવા સહુ સાથ, સરવેને તઇયાર થવાને કહ્યું, પોતે દીનાનાથ ॥૫૨॥ એવે વૈરાટ નગ્રથી આવ્યો, પોતે વઇરાટરાય, વહેવાઇની પક્ષ કરવા સારૂ, લાવ્યો ક્ષોણી સેન્યાય ॥૫૩॥ પ્રથમ બે ક્ષોણી આપીતી, બે ક્ષોણી શલ્યની આવી; બે ક્ષોણી દ્રૂપદ રાજાની, તે સાત ક્ષોણી ચઢાવી ॥ ૫૪ ॥ દ્રૂપત વઇરાટ ધ્રષ્ટપ્રદયુમાન, શીખંડી પંચાળ તન; મેઘવરણ ગટોરગછ ચડીયો, બળીયો અભેમન ॥૫૫॥ પાંચ પાંડવને છઠા પ્રભુજી, સુભદ્રાને દ્રૂપતી; તેનાં નાહ્નાનાં પાંચ

બાળકડાં, વળી વૃદ્ધ કુન્તાસતી, ॥૫૬॥ વાજતે ગાજતે તેના ચઢાવા, નીકળ્યા બાગની બાહાર; એટલે અગીઆર ક્ષોહુણી સેઇને. ચડીઆ અંધકુમાર, ॥ ૫૭ ॥ વળી પોતાના નવ્વાણું ભાઇ, ચારસેં શીનેર તન શકુની મામો સાત સુત તેના; વળી કરણ રાજન, ॥ ૫૮ ॥ કરણના બે દીકરા તે, યુધ્ધે જવા નીકળીયા;દ્રોણ કરપાચાર્ય અશ્વસ્થામાં ભીસ્મ પીતા બહુ બળીયા. ॥ ૫૯ ॥ શલ્ય રાજાને જેદ્રથ ભગદત, ભુરીશ્રવા કારભારી; સુસરમા સહીત સૌ ચાલ્યા, સંગ નહી કોઇ નારી. ॥૬૦॥ કેસરીયાં કરી ગાજતે વાજતે, ફરકાવ્યાં નીશાનઃરણશીંગાં વાગ્યાં ભચભીત લાગ્યાં; નગર ભાસ્યું સમશાન. ॥ ૬૧ ॥ તે વેળા થયા શુકન માઠા, આડા ઉતર્યો નાગ; પાંન્ડવની સેન્યા ઉપર, કકળ્યા કાળા કાગ- ॥ ૬૨ ॥એટલે વીદુર દોડતા આવ્યા, દાઝે છે અતંઃકરણ; પાંન્ડવને ને કૌરવને જઇ, પોતે લાગે ચરણ ॥૬૩॥ઓ દીકરા શીદ વઢી મરો છો. શુકનમાં કાગ નાગ; શું કરવા ઉજાડ કરોછો, ખીલેલો લીલો બાગ. ॥ ૬૪ ॥ તેમનું કહ્યું કોઇ ન માને, કુબુદ્ધિ દુરીયોધન, તેથી વીદુર વૈરાગ ધરી, ગયા અઘોર વન. ॥ ૬૬ ॥ કૌરવ પાંન્ડવ યુદ્ધે નીકળીયા તરવારે તર હરીયા; નીરદય ભોમી કુરૂક્ષેત્રે, આવીને ઉતરીયા. ॥ ૬૬ ॥ દક્ષીણે તંબુ તાણ્યા દુષ્ટે, ઉતરે પાંન્ડવ પડીયા; પુરવ પશ્ચામ વઢવાનું રાખ્યુ, સુરા સુરમાં ચડીયા ॥ ૬૭॥ વળણ. ॥ એ રીતે આવી વસ્યા, યુદ્ધ કરવાને કાજ; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, દુષ્ટનાદીલમાં દાઝ

કડવું ૯ રાગ ચોપાઈ ચાલ.

કહે વૈશમપાય કથાય, સુણ જનમેજે રાય; જે તેને તે સાંજે સભાય, કરી બેઠો દુરીયોધન રાય. ॥ ૧ ॥ પુછયું ભીસ્મપીતાને તે વારે, યુદ્ધ આરંભવું કયારે; તમો કહો તવ કરવો આરંભ, કેદાડે રોપવા રણ સ્થંભ. ॥૨॥ બોલ્યા ભીસ્મપીતા મનરોશી, ભાઇ હું નથી ત્રીકાળ જોશી;ખરૂં મહુરત લેવા ચાહાવો,તો તો સેહેદેવને પુછી આવો ॥૩॥ તવ બોલીયો દુરીયોધન, એતો તે આપણો દુશમન; એને સવળી ઉલટ કેમ વ્યાપે,સારૂ મહુરત શતરૂને આપે. ॥૪॥ ત્યારે દાદાજી બોલ્યા વચન, તાહારા મનને છે દુશમન;એને દુશમન દાવો નથી,સાચો સતી ચો જનેતા સતી. ॥ ૫ ॥ કદી કાળે નહી કહે ખોટું, જા જો હોય ભાગ્ય તારૂં મોટું; તવ દુરીયોધન ત્યાર થયો, એતો જોશીના તંબુમાં ગયો.

॥૬॥ દીધો સહદેવે આવકાર, આપ્યું આસન તેણીવાર;પછી જોશીએ બોલ્યાએમ, કહો પધારવું પડયું કેમ ॥૭॥તવ પાપી ઉલટ લાવ્યો તુને મહુરત પુછવા આવ્યો; તેથી વચનમારૂં થાપો,સ્થંભ રોપ્યાનું મહુરત આપો ॥૮॥ યુદ્ધ કરતાં જીતીએ અમો, અમારાથી હારી જાઓ તમો, અમો જીવીએને તમો મરો, એવું મહુરત નીશ્ચે કરો ॥૯॥ તવ સહદેવવીચાર્યું એમ થાઉં વીશ્વાસઘાતી હું કેમ; મને વીશ્વાસે પુછવા આવ્યો,મારો પાકો ભરૂસો લાવ્યો. ॥૧૦॥ માટે ખોટું મહુરત દેવું તો પાપની ગાંસડી લેવું; શાને સારૂં હારૂં સત્ય મારૂં, અમને સાચવશે પ્રભુ વારૂ. ॥૧૧॥એમ જાણીને સહદેવ કહે છે, શુભ મહુરત શોધી દે છે; કાલે સવારે રોપજોથંભ, પછી યુદ્ધકરજોઆરંભ॥૧૨॥વાગશેખીલીશેશને શીશ ભાઇ તું અમને જીતીશ; લેઇ મહુરત થયો વિદાય, જઇ કહ્યું જ્યાભીસ્મપીતાય. ॥ ૧૩ ॥ બોલ્યા ભીસ્મપિતા વેણ સાચું, નહા જોશીનું મહુરત કાચું; સત્ય બોલ દુષ્ટે માંની લીધો, સ્થંભ રોપવાનો ત્યાર કીધો. ॥૧૪॥ પછી રાત્રીએ કર્યું શયન, એવે ઉગીયો બીજે દન; વાહાણું વાતામાં ખોદાવ્યો ખાડ, ભોમી પુજન કર્યું એ અનાડ. ॥ ૧૫ ॥ એકાદસ શેવક સ્થંભ લીધો, પૃથવિમાં તે રોપી દીધો;જોશીની વાણી સાચી લાગી, શેશને શીશ ખીલી વાગી. ॥૧૬॥ તેથી સ્થંભજ ડગડગ ડોલ્યો, તવ દુરિયોધન એમ બોલ્યો; દાદા સહદેવનું વેણ સત્ય, આપ્યું મહુરત નીરમળ મત્ય. ॥૧૭॥ તવ ભીસ્મજી વદ્યા વચન, ભક્ષ સ્થંભને દે રાજન; ત્યાં બોલ્યો દુરિયોધન એમ; કહો મામા કરી શું કેમ. ॥૧૮॥ તમે વ્રદ્ધજો મરવા ઉઠો, મારો બોલ ન જાણશો જુઠો, મામો કહે મારૂં નહી કામ, તુતો ખોઈ બેસે ઘર ગામ ॥ ૧૯ ॥ માટે લક્ષમણો તારો તન, તેને ઉઠાડ દુરીયોધન;તવછત્રપતી કહે જાવો કોઇ મારગમાંથી લાવો, ॥ ૨૦ ॥ તવ ચાલ્યા અનુચર ચાર, શોધે મનુશ તેણિવાર; આવ્યો નીચ જાતિ એક હાથ, બાંધી લાવ્યા જ્યા છે નરનાથ ॥૨૧॥જોઇ બોલીયો દુરીયોધન, એનું શીશ કરો છેદન; તેવે સેવકે છેદી નાંખ્યું એણે ગરીબપર જોર કાખ્યું ॥૨૨॥ છાટયું સ્થંભને તે રૂધીર, સ્થંભ રહયો નહિ સ્થીર; કાળરૂદ્રને પ્રગટયો કાળ, ખરખરી ઉતપન થઇ જવાળ ॥૨૩॥ કાળ રૂદ્રતણી થઈ વાણી તારૂ સગળું થજો ધુળધાણી; નીચુ ભક્ષજદીધું મને, તેથી અવળુ થજો દુઃખ તને ॥ ૧૪ ॥ એવું કાળ રૂદ્ર કળકળીયા, તેથી કાંકરા ધુળ ઉછળીયા; રહ્યું તું મોઢું ઉંત્તર માંય તેથી ઉત્તરમાં રેણું જાય. ॥ ૨૫ ॥ એતો પા

ન્ડવને દુઃખ થાય, તેથી બોલ્યા ધરમરાય; આતો કષ્ટી કેમ વેઠાય; પ્રભુ કરોને કાંઈ ઉપાય ॥ ૬॥ કહ્યું ક્રસ્ણે રાત્રીએ કરશું, મોટું ઠેરવી નીંદ્રા આદરશું; એમ કરતાં વીતી ગયો દન, ભીમને કહ્યું જુગજીવન ॥૨૭॥ તમે માહાદેવ પાસે જાવો, સીવજીતણું ત્રીશુળ લાવો; ત્યારે ભીમ ગયો તતકાળ, દીઠું સીવાલય વીશાળ ॥ ૨૮ ॥ જઇ સીવનું પુજન કરી, લીધું ત્રીશુળ બહુ કરગરી; આવ્યો લેઇને પ્રભુની પાસ; નરને કહયું અવીનાશ ॥ ૨૯ ॥ કરો ધનુશનો ટંકાર, તેડાવો અંજની કુંમાર; સાડાત્રણ વજર ભેગા થાય, ત્યારે તો થાંભલો ફેરવાય ॥ ૩૦ ॥ તવ અરજુને ધનુશ લેઈ, કર્યો ટંકાર ચાંપણુ દેઇ; પડયો શબ્દ કપીને કાન, તવ લાગ્યું જવામાં ધ્યાન ॥ ૩૧ ॥ રામનામ દેઇ ઉંચા ચડીયા; આવી નીરદય ભોમીમાં પડીયા, પછી કહ્યું પ્રભુએ વચન, બેસો સ્થંભપર અંજની તન ॥૩૨॥ દીધી આજ્ઞા શ્રી ગોપાળ, પોતે ચક્ર મુકયું પાતાળ; તેણે જઇ સ્થંભ ઉચકી લીધો, તવ કપીએ શું ખેલ કીધો. ॥૩૩॥ બેઠો સ્થંભ ઉપર એ ચડી, બોલ્યા ભગવંત ત્યાં તે ઘડી; ભીમ બળીયા હવે તમે ગાજો, ઝાલી ત્રીશુળ સ્થંભને બાઝો ॥ ૩૪ ॥ ડાબું પાસું વજર તમારૂં, તેથી કરોને કહ્યું અમારૂં; ડાબે હાથ દૈવત દાખો. જરા થાંભલો ફેરવી નાંખો ॥ ૩૫ ॥ એમ આજ્ઞા દીધી મોરાર, તવ બાજયો કુન્તી કુમાર; ડાબે હાથે બળ દાખ્યું, સ્થંભનું મુખ ફેરવી નાખ્યું ॥ ૩૬ ॥ કર્યું પશ્ચીમ દીશા મુખ, હોય તે દીશા દુઃખ, પછી ક્રશ્ન કહે રહેવા દોને, હવે કષ્ટી નથી જન કોને ॥ ૩૭ ॥ કર્યા હનુમાનજીને વીદાયે, ચક્ર લેઈ લીધું જદુરાય, તવ ભીમસેન અળગોથયો;દેવા ત્રીશુળ સીવ કને ગયો ॥ ૩૮ ॥ આપી આવીને રાજી હુતો; રૂજની સમે સૌ સાથ સુતા; વીતી રૂજની વહાણુ વહાય, બેઠા પાન્ડવો કરી સભાય ॥ ૩૯ ॥ વલણ ॥ સભા કરી બીરાજીયા, બોલ્યા યુધીષ્ટીર રાય; સ્થંભ રોપીશું આપણો; કહો કયારે જદુરાય.

કડવું ૧૦ રાગ સવૈયો.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ઉદયોગ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ધરમરાજાએ પ્રભુને પુછયું; તેથી પ્રભુ વદયા એમ, અત્યારે આપણે સ્થંભ રોપો, રેહેશો કુશળ ખેમ ॥ ૨ ॥ પાંડવે સ્થંભ ત્યાર કીધો; કરાવી ભોમી ખોદાણ;

પ્રભુને વચને સ્થંભ રોપ્યો, તે મહુરત રામમાણ ॥ ૩ ॥ પછી બોલ્યા કૃષ્ણ પ્રભુજી, રૂદ્રને પુજનીક થાપો; કાળ રૂદ્રને પ્રથમ પહેલું, ભક્ષજ ભાવથી આપો ॥ ૪ ॥ ઉંચ પ્રાણી વધેરવાને જોઇએ, સત્ય સમજજો મર્મ; એટલે ભરી સભામાં બોલ્યા, પોતે રાજા ધરમ ॥ ૫ ॥ ઓ પ્રભુ મુજને આજ્ઞા આપો, મારવાને છું તઈઆર; સંગ્રામ મારે જોવો ન પડે ઓરે જુગદાર ॥૬॥ એટલે બોલ્યા કૃષ્ણ પ્રભુજી, બેસી રહો સત્ય-વાદી; તમારા વીના કોણ ચલાવે, નીતીથી રાજ્ય ગાદી ॥ ૭ ॥ એટલે બોલ્યો અરજુન બળીયો, માહારાજા ગુણ ગાવું; સરવ મળીનેદો આજ્ઞા તો, મરવાને ઉભો થાવું ॥ ૯ ॥ પ્રભુ કહે તમે એ શું બોલ્યા, બહુ બળ કરવાનું હોણ; તમારા વીણા બાણાવળી યોધ્ધો, મોખરે લડનાર કોણ ॥ ૯ ॥ એટલે બોલ્યા સહેદેવ જોશી, ભરી સભામાં આવું; સરવ મળી દો આગના તો, મરવાને ઉભો થાવું ॥૧૦॥ પ્રભુ કહે તમારે મરવાનું, કહો પ્રયોજન શું છે; તમ વીના દુરીયોધન આવી, મહુરત કોને પુછે ॥૧૧॥ તવ સહદેવે નીચું ઘાલ્યું, નીકુળ કહે ગુણ ગાવું; આપો મુજને આગના તો, મરવાને ઉભો થાવું ॥૧૨॥ દયાળુ બોલ્યા તમારા વીના, વરણાગી કોણ કરે, કુન્તા માતા કોનું પેહેર્યું એ ઠયું દેખીને ઠરે ॥૧૩॥ એટલે ભીમે મન વીચાર્યું. સંદેહ મનનો ખોઇએ; સહુની રીત પ્રમાણે મારે, પ્રભુને પુછવું જોઇએ ॥ ૧૪ ॥ તે પુછતામાં જણાઇ જાશે, અળખામણો કે વાહાલો ખરેખરૂં નથી પુછવાનું, પુછુ છું ઠાલો માલો ॥૧૫॥ નહી પુછુ તો દેખાય ખોટું, શું કહેછે જદુપતી ના કહેશે તો ઠીકજ છે હા, કહેશે તો મરવું નથી ॥૧૭॥ એમ જાણી વ્રકોદર બોલ્યો, ગોવીંદજી ગુણ ગાઉ; આપો મુજને આજ્ઞા તો, મરવા ઉભો થાઉ ॥૧૯॥ પ્રભુ કહે સાંભળો વ્રકોદર; મોટી ગદા કોણ ઝાલે તમારા વીના રણસંગ્રામે, મન મુક્ષી કોણ માહાલે ॥ ૧૯ ॥ ભીમ કહે ત્યારે આપજ ઉઠો, તવ બોલ્યા રાય ધરમ; અરે મુરખ એ શું બોલ્યો વાકુ થયું તુજ કરમ ॥૧૯॥ ભીમ કહે હસવા બોલું છું; તવ બોલ્યા ભગવાન; ધીરજ રાખો કહી શંખ લીધો, દેવકીને સંતાન ॥૨૦॥ પંચજન શંખમાં શબ્દ કીધો, જે હોય યોદ્ધા સુરો; તે કુરૂક્ષેત્રમાં જોવા આવે, પરાક્રમી પ્રાણી પુરો ॥ ૨૧ ॥ કઉરવ પાન્ડવ યુદ્ધ કરે છે એમ કહ્યું શંખનાદે; તે શબ્દ ત્રીલોકમાં પોહોંચ્યો; ચઢયા શુરા નીરવાદે. ॥ ૨૨ ॥ મણીપુરમાં અરજુનએનો બબરૂવાહન ઇલેવાન; તે બેઉ જણને શુર ભરાયું, શબ્દ સુણીને કાન ॥ ૨૩ ॥ ઇલેવાન કહે નાહાના

વીરા, તાતને પક્ષે જાવું, બબરૂવાહન કહે મોટા બંધુ, હું પણ સાથે આવું ॥ ૨૪ ॥ મોટો કહે ભાઇ ઘરબાર સુનું, બેઉથી કેમ જવાય; એક જણે ઘેર રહેવું જોઇએ, તે માહારી ઇચ્છાય ॥ ૨૫ ॥ તે માટે ભાઇ મુને જવાદે, કહીને આજ્ઞા લીધી; બબરૂવાહને ખુશી થઇને, જાવાને હા કીધી ॥ ૨૬ ॥ તવ ઇલેવાન રથમાં બેઠો, જાવાને ખરી ખંત; એને કુરૂક્ષેત્રમાં જાતા; પાંચ દીવસનો પંથ ॥ ૨૭ ॥ તે કારણ તે મારગે ચાલ્યો, શબ્દજ શંખનો જેહ; પાતાળમાં સુત વૃકોદરનો. તેણે સાભળ્યો તેહ. ॥ ૨૮ ॥ બબ્રીક એવું નામ કુંવરનું, નાગ કન્યાનો સુત; કઉરવ પાન્ડવનું યુદ્ધ જાણી, થયો આકળો ભુત ॥ ૨૯ ॥ પોતાની માતાને પાયે લાગ્યો, રકત થયા છે નેત્ર; ઓ માતા મુને આજ્ઞા આપો જાઉ છું કુરૂક્ષેત્ર ॥ ૩૦ ॥ મારા કાકાને મારા પીતા, કરેછે રણસંગ્રામ; માટે તાતની પક્ષે જાવું, મારૂ કાકા તમામ ॥ ૩૧ ॥ નાગ કન્યા કહે બેટા મારા, તું છે આકળો અતી, સવળાનું અવળું કરે તું,કોઇને ઓળખતો નથી ॥ ૩૨ ॥ કઉરવ લોકો છે બહુ કપટી, છેતરી લઇ જાય તને; માટે તુજને મોકલવામા, વીશ્વાસ ન રહે મુને. ॥ ૩૩ ॥ તે કરતાં મારૂં કહ્યું કરેતો, તુજને દઉ આજ્ઞાય; જઇ કોરાણે ઉભા રહેવું; જુદ્ધ જોવા રણમાંય ॥ ૩૪ ॥ પ્રથમ પેહેલું યુદ્ધ વીશે, તારે ન દેવું લક્ષ, છેવટ જે કોઇ હારે તેની, પુરણ કરવી પક્ષ ॥ ૩૫ ॥ અબળાએ એમ હીસાબ ગણીયો, પેલા સોને પેલા પાંચ; માટે શો જીતે પાંચ હારે, આવે અતીશે આચ ॥ ૩૬ ॥ એવું સમજીને એમ બોલી, અબળા બુદ્ધીમાં ભુલ; બબ્રીકતો જવાને માટે;વાત કરી કબુલ ॥ ૩૮ ॥ પછીપોતે ધનુષ્ય લીધું, ભાથો લીધો બળવાન; તે ભાથામાં હરી ફરીને, રાખી લીધાં ત્રણ બાણ ॥ ૪૮ ॥ નાજુક પોશાક પેહેરી નીકળીયો, પાતાળથી શુભ સુબો; કુરૂક્ષેત્રમાં એક કોરાણે, વ્રક્ષની નીચે ઉભો ॥ ૩૯ ॥ એવે સભામાં બોલ્યા સામળીયો, સૌ બેસજો હું આવું; કોઈ કાંઇ ચીંતા ન કરશો, નજીકમાં હું જાવું ॥ ૪૦ ॥ એમ કહી અલબેલો ઉઠયા; પોતે વઇકુંઠ રાય; જેસ્થળે ઉભો ભીમનો નંદન;ત્યાં આગળ એ જાય ॥૪૧॥ જઇ બબરીકને કહેવા લાગ્યા, કોણ તું કોનો બાળ;આ ઠેકાણે યુદ્ધ થવાનું, તેમાં થાશે તુજ કાળ ॥ ૪૩ ॥ બબરીક કહે ત્રીલોક વીશે. કોણ મુને મારનારો; શીવ બ્રહ્મા કે વીષ્ણુ આવે, તેના મ્રત્યુ ધારનારો ॥૪૩॥ ક્રષ્ણ કહે હવે જોયો તુજને, મીથ્યા વદે છે વાણ; હરી ફરીને તારી પાસે, ભાથામાં ત્રણ બાણ ॥ ૪૪ ॥ બબરીક કહે ત્રણ બાણમાંથી, એક

તો મીથ્યા રાખ્યું; એમ કહી ભાથામાંથી કાહાડી, એક બાણ ભાગી નાખ્યું ॥ ૪૫ ॥ પછી કહ્યું બે બાણ રહ્યાં છે, તે પર લડત ધારૂ, એક બાણે મ્રત્યુ તાકુને, બીજે બાણે મારૂં ॥ ૪૬ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે શું બોલે છે, બન્યો છે બાળક બોહોત; એવો હોય તો લે હું ઉભો, તાકી જો મહારૂં મ્હોત ॥ ૪૭ ॥ બબરીક કહે મોત તાકું, મારી નાંખું બીજે બાણ; પ્રભુ કહે પેહેલું મ્રત્યું તાકીને, દેખાડી દ્યો એંધાણ ॥ ૪૮ ॥ બબરીક બોલ્યો લ્યો મોત તાકુ, કહીને કહાડયું બાણ; તે સમે વૈરાટ રૂપ ધરીયું પોતે પુરૂષ પુરાણ ॥ ૪૯ ॥ સ્વરગ વીશે શીશ ઘાલ્યું, ધડ બધું રાખ્યું ધરણ; બબ્રીક કાંઇ વરતી ન શકે પાતાળ ઘાલ્યા ચરણ ॥ ૫૦ ॥ સુક્ષમ સ્વરૂપ છાંયા રૂપી, રાખ્યું બબ્રીક સામું; બબ્રીકે બાણ ચઢાવી દીધું, રખેને ખામી પામું ॥ ૫૧ ॥ મ્રત્યું તાકવાનું બાણ મુકયું, તે ગયું સ્વરગ સદન;વીશ્વપતીનું શીશ તપાશી ઉતર્યું ભુ ભોવન ॥ ૫૨ ॥ અવની વીશે અંગ તપાસી, ઉતરીયું પાતાળ,ચત્રભુજના ચરણ તપાસ્યા,તળખે પદ્મમાં કાળ ॥૫૩॥ તે સ્થળસીંદુરની આરચા કરી,બબરીકનું બાણબળીયું,એંધાણીકરી પાતાળમાંથી ભોમીમાંથી નીકળીયું ॥૫૪॥સુર સપાટે જોર ઝપાટે, પૃથ્વી વીશે પેઠું; વણ બોલાવ્યું બબ્રીક કેરા, ભાથામાં જઇ બેઠું ॥ ૫૫ ॥ એટલે સુક્ષમ સ્વરૂપ થયા, પોતે શ્રી ઘનશામ; બેશીને ચરણ જોવા લાગ્યા, શીંદુર દીઠું તે ઠામ ॥ ૫૬ ॥ તવ બબ્રીકે બાણ બીજું, લીધું પોતાને હાથ; એટલે હાં હાં કહી થયા ઉભા, પોતે દીનાનાથ ॥ ૫૭ ॥ ઓભાઈ બાણને શું કરેછે, શું મનડું થયું તારૂ; બબ્રીરીક કહે મ્રત્યું તાકયું, તે ઉપર બાણ મારૂં ॥ ૫૮ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે રાખો કરૂણા; આ ભીમસેનના તન, તારા તાત કને તેડી જાઉં, સત્ય વદુ છું વચન ॥ ૫૯ ॥ જે તારા અરજુન કાકા, તેનો હું સાળક થાવું; આવ્યો છું હું તેડવા તુંને, ભીમ કને લેઇ જાવું ॥ ૬૦ ॥ કપટથી કહેતો હઉં તો, સરવ પાતક મુજ શીશ; એવી રીતે સમજાવીને સાથે, તેડી ચાલ્યા જગદીશ ॥૬૧॥

॥ વલણ ॥ સાથે લઇને આવીયા, સ્થંભજ રોપ્યો જ્યાંય; કહે વલ્લભ બેઠી શભા, લાવ્યા કુંવરને ત્યાંય.

કડવું ૧૧ રાગ સાખીનો.

વઇશમ પાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજ

ને સંભળાવું, ઉદ્દયોગ પરવ મહીમાય ॥૧॥ બબ્રીકને તેડી પ્રભુ આવ્યા, જુએ છે સર્વે સભાય; જાણ્યું કે આ કોને લાવ્યા, તવ બોલ્યા જદુરાય ॥૨॥ એ બબ્રીક આ બાપ તારા, ભીમસેન એનું નામ, ભીમ કહે એ દીકરો કીયો, કોણ એનો મુકામ ॥ ૩ ॥ બબ્રીક બોલ્યો તાતજી મારા, હું રહું છું પાતાળ; વીશ ખાઇ પરણ્યાતા મુજ માતા, નાગ કન્યાનો હું બાળ ॥ ૪ ॥ એટલે વૃકોદર થયો રાજી, બેસાડ્યો પુત્રને પાસ; તવ બબ્રીકના વખાણ કીધા, પોતે શ્રી અવીનાશ. ॥૫॥ આ પુત્રજ તમારા કુળમાં બળીયો, શીવ સરખા રહે છેટા, એટલે ભીમ હશીને બોલ્યો, બાપજ તેવા બેટા ॥ ૬ ॥ એટલે રાજા ધરમ બોલ્યા, પ્રભુ ધરી પ્રેમ; એ માહારાજા સ્થંભ રોપ્યો છે, તેનું કરવું કેમ. ॥ ૭ ॥ બબ્રીક બોલ્યો શી ધુંચવણ છે, તવ બોલ્યા જદુરાય; કાળરૂદ્રને ભક્ષ દેવું છે, તે વારતા ધુંચવાય ॥ ૮ ॥ ધાંટો કહાડીને કહ્યું શ્રી કૃષ્ણે, મરવા ઉઠે જન જેહ; તેના સીશને અમ્મર પાઇ, અમ્મર કરૂં તેહ. ॥ ૯ ॥ મુસ્તક તેનું સજીવન રહે, ધડવણ સદાકાળ; એટલે સભામાં ઉઠ્યો, નાગ કન્યાનો બાળ. ॥ ૧૦ ॥ ભીમનો નંદન કરી વંદન, બોલ્યો સભામાં એમ; મુસ્તક માહારૂં અમ્મર કરજો, મુજને મરવા પ્રેમ. ॥ ૧૧ ॥ સભાએ જાણ્યું બત્રાશ લક્ષણો, ઉઠ્યો ભીમનો તન, સ્વારથને લીધે વરકોદરને માઠું ન લાગ્યું મન. ॥ ૧૨ ॥ પ્રભુએ કુમકુમ અરચા કીધી, પહેરાવ્યા પુષ્પના હાર; તે પછી શીશ છેદન કરાવ્યું, ધડ ઝુઝ્યું ઘડીવાર. ॥ ૧૩ ॥ કાળરૂદ્રને રૂધીર છાંડ્યુ, જય જય શબ્દ થાય; બબરીકનું શીશ ખોળામા લીધુ, પોતે જાદવરાય. ॥ ૧૪ ॥ અમીદ્રષ્ટીનુ અમ્મર પાયુ પોતે મધુસુદન; એટલે મુસ્તક બબરીક કેરૂં, થયું સજીવન. ॥ ૧૫ ॥ તે ઉછળી સ્થંભ ઉપર બેઠું, યુદ્ધ જોવાને કાજ; પછી યુધની આગના આપી, પોતે કૃષ્ણ મહારાજ. ॥ ૧૬ ॥ પુરવ પશ્ચીમ થંભ રોપાયા, યુધ કરવું તે સ્થળ, ધર્મ કહે હવે પત્ર લખો, અરજુનજી સબળ. ॥ ૧૭ ॥ અરજુને તવ પત્ર લખીઓ, જાણજો દુરીયોધન; કાલે સવારે આવજો યુધે, વઢવું મુકીને મન. ॥ ૧૮ ॥ એવું લખીને પત્ર મોકલીયો, દુરીયોધનનિ કને; દુષ્ટે દેખાડ્યો સર્વ સભામાં, દાદા શી આગના મને. ॥ ૧૯ ॥ ભીસ્મપીતા કહે કાલે સવારે, યુધે ચઢીશું અમો; અગીઆર ક્ષોણી સન્યા લઇશું, સાથે નહી કોઇ તમો. ॥ ૨૦ ॥ દુરીયોધન કહે એરે દાદા, સહુ સંગ છોને આવે; હાથોહાથનું કામ છે એ, શત્રને મારવા ફાવે. ॥ ૨૧ ॥

ભીસ્મજી કહે યુદ્ધ અસત્યનું, માહારે તો કરવું નથી; સત્ય યુદ્ધ કરવું પાન્ડવ સાથે, તમે છો દુષ્ટ મતી ॥ ૨૨ ॥ પુંઠ દેખાડે તેને ન હણવો બંધન હોય જન જેહ; મુરછા વાળાને નવ હણવો; સત્ય તણું યુદ્ધ જેહ, ॥ ૨૩ ॥ માટે માહારી સંગ ન કોઇ, કહ્યું ભીસ્મપીતાય; તવ દુરીયો ધને પત્ર લખીયો, પાન્ડવને સભામાંય. ॥ ૨૪ ॥ આવતી કાલે આવજો યુધ્ધે, આવશે ભીસ્મપીતાય; પત્ર તે પોહોંચ્યો પાન્ડવોને, સરવને સુર ભરાય ॥ ૨૫ ॥ એવે સમે રાત્રી વીતી, થયો પ્રાતસકાળ; નાહી ધોઇ નીત્ય કરમ તાગ્યા, ગંગાજીના બાળ ॥ ૨૬ ॥ પાન્ડવો પણ પરવારીને કરી લીધાં ભોજન; તૈયાર થઇ ગઈ સકળ સેન્યા, વળી જુગજીવન. ॥ ૨૭ ॥ અભંગ રથે અરજુન બેઠો, યુધ કરવાના કોડ; તે રથ હાંકવા માટે બેઠા, પોતે શ્રી રણછોડ ॥ ૨૮ ॥ અભીમન્યુ જુદા રથમાં, બેઠો ગ્રહી હથીઆર; તેનો રથ હાકવાને બેઠો, હેડંબા કુંવાર ॥ ૨૯ ॥ જય મંગળ હાથીપર બેઠો, ગદા ગ્રહી વાયુતન; તેને ખોળે મેઘવરણ બેઠો, નંદનનો નંદન ॥૩૦॥ જુજવા રથમાં બીજા બેઠા, દ્રુપત વઇરાટ રાય દ્રષ્ટ પ્રદ્યુમાનને શીખંડી, સૌ જુદા રથમાય ॥ ૩૧ ॥ શેદેવ નીકુળ જુદા જુદા, યુધ્ધે તતપર થાય; હરીફરી યુદ્ધે નવ ચઢીયા, પોતે ધરમ રાય ॥ ૩૨ ॥ સાત ક્ષોણી સેન્યા ચઢી યુદ્ધે, ગડગડીયા નીશાન, અશ્વના સ્વારો ને ઉંટવાળા, સરવ થયા સાવધાન ॥ ૩૩ ॥ હાથી વાળા હાથીએ બેઠા, રથવાળા રથમાંય; પગપાળા ચરણેથી ચાલ્યા, ઉપડયા સરવે ત્યાંય ॥ ૩૪ ॥ ઉંટના ઉપર નોબત વાગે, ઘોડાના ઉપર ડંકા; રાતા રાતા નીશાન ફરકે; ચાલ્યા પાન્ડવ બંકા ॥ ૩૬ ॥ કઉરવ લોક માં ભીસ્મપીતા, પરવારી થયા ત્યાર; પોતાનો સ્વેત રથ જોડયો, સ્વેતજ ઘોડા સાર ॥ ૩૬ ॥ ધોળી ધજા શીખ્ખર ધોળું, સારથી છે સ્વેત રંગ; તે વણ બીજો રંગ ન મળે, વ્રદ્ધને એજ ઉમંગ ॥ ૩૭ ॥ પોતે ધોળા વસ્ત્ર પહેર્યા, ધોળા બધા હથીઆર; સુરવાળ ધોળો જામો ધોળો, પટો ધોળો કટી સાર ॥ ૩૮ ॥ ધોળો પટકો શીશ બાંધ્યો, બાંધી લીધી દાઢી; પાછળ બે ગજ છેડો લટકે, સેન્યાને પાછળ કાઢી ॥ ૩૯ ॥ આગળ રથ પોતાનો રાખ્યો, મારથી નહી કોઇ સંગ; ધોળી ધજાયો ફરફર ફર; સહુ સેન્ય ધોળે રંગ ॥ ૪૦ ॥ પશ્ચીમ દીશા સ્થંભ પોતાનો, ત્યાં આવીને ઉભા; પુરવ દીશાને સ્થંભે આવ્યા, કુન્તાના સુત સુબા ॥ ૪૧ ॥ મોખરે અરજુન આગળ ઉભો, ઇંદ્ર તણો કુંવાર; પોતે પેહેલા ભીસ્મ પીતાને, કીધો નમસ્કાર. ॥ ૪૨ ॥ એવી રીતે

યુદ્ધે ઉભા, સાંભળને તું રાય; ઉદયોગ પરવ પુરણ હવું, ઉતરી તુજ હત્યાય ॥ ૪૩ ॥ શામ પડદા તે સ્વેતજ થયા, સ્વેત થઇ શામ ગાય; કાળા તલ ધોળા થયા છે, પ્રમાણ તે દેખાય ॥૪૪ ॥ જનમેજે બહુ પુન્ય કીધાં, દીધાં વીપ્રને દાન; વીધી પ્રમાણે સહુ કામ કીધું, શ્રધાળુ રાજન ॥ ૪૫ ॥ વલણ ॥ ઉદયોગ પરવ પુરણ હવું સુણતાં પોહોંચે કોડ; વદે વલ્લભ સહુ બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

ઉદ્યોગ પર્વ સમાપ્ત.

ભીસમ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપોર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, ભીશમ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ શ્રદ્ધા રાખી સાંભળ રાજા પાતક સઘળાં જાય, નીસ્પાપી સાંભળી જય પામે, વંશની વ્રદ્ધી થાય ॥૨॥ સાંભળતાં કાંઈ સંદે ન ધરવો, જો શંકા મન થાશે; તો તો પાતક નથી જવાનું, પાછળથી પસ્તાશે ॥૩॥ એમ કહીને કેહેવા લાગ્યા પોતે વૈશમપાય; અરજુન ઉપર છે બહુ રાજી, પોતે ભીશમ પીતાય. ॥૪॥ બોલ્યા દાદા સાંભળો બેટા, હાથ ગ્રહો હથીયાર; માહારા સામું શું જુઓછો, વઢવું તે વહેવાર. ॥ ૫ ॥ અરજુનજીને વીચાર આવ્યો, વીપ્રીત થઇ મુજ બુધ; એકજ પાપી પેટને સારૂ, કરવું વીકટ યુદ્ધ. ॥ ૬ ॥ સામો કોઇ નથી પરાયો, છે મુજ વ્રદ્ધ પીતાય; તેમને મારે હાથે હણવા, વળી ગરીબ સેન્યાય. ॥ ૭ ॥ સેન્યના લોકને કયાં છે ટંટો, મીથ્યા કુટાઇ મરે; બાળ બચ્ચાં રઝળે તેઓનાં, રંક જાતી શું કરે. ॥૮॥ એવા એવાને હું શીદ મારૂ, પાતક બુદ્ધી ગણી; એવું વીચારીને પછી જોયું દક્ષીણ દીશા ભણી, ॥૯॥ તે દીશા તંબુ તાણેલા કૌરવના નીરધાર ત્યાં સહુ કૌરવ જોવા ઉભા છે, ઓળબંધ તંબુ બહાર ॥ ૧૦ ॥ તેમને દેખી અરજુનજીએ મનમાં વીચાર્યું એમ; એ પણ બધુ કુટુંબ મ્હારૂં, ઉજડ કરૂં કેમ. ॥ ૧૧ ॥ પછી પોતાની શેન્યમાં જોયું, આ સઘળા યુધ કરશે; ટંટાનો તંત નહી મુકું તો, ઘણાક વઢીને મરસે. ॥૧૨॥ હર પરકારે નાશ થાશે, ખીલેલો લીલો બાગ; શા જીવ્યા સારૂ એમ કરવું, નથી લેવો રાજ ભાગ ॥૧૩॥ એવો વેરાગ મનમાં આવ્યો, છોડી નાંખ્યાં હથીયાર; એટલે બોલ્યા અરજુન પ્રત્યે, પોતે જુગદાધાર. ॥ ૧૪ ॥ અરજુનજી કેમ હથીઆર છોડયાં, કેમ ફરી ગઇ મતી; કુન્તી સુતકહે માહારાજા, મહારેતો વઢવું નથી. ॥૧૫॥ એકજ પાપી પેટનેસારૂં કરૂં કુટુંબનો નાશ; ગમે તે પ્રકારે પેટ ભરીશું, પુરીશું વનવાસ ॥૧૬॥ રાજ લીધે નહી વધે આવરદા, નહી લીધે નહી ઘટે; પ્રભુ કહે રાજકાજ નથી વઢવું, વઢવું છે રાજવટે.॥ ૧૭ ॥જુઓ ક્ષત્રીનો ધર્મ છે કેવો તમે તે સમજો મર્મ; વેદશાસ્ત્રથી ચારે વરણના, ચાર કર્યા છે ધર્મ. ॥૧૮॥બ્રા

હ્મણ ક્ષત્રી વૈશને શુદ્ર, ચારેના ચાર કરમ;ત્રણે વરણને ઉપદેશ કરવો, તે બ્રાહ્મણનો ધરમ ॥ ૧૯ ॥ ત્રણે વરણનું રક્ષણ કરવા, ક્ષત્રીએ કરવું રાજ;ત્રણે વરણ માટે વહેપાર કરવો, વઇશ તણું એકાજ ॥ ૨૦ ॥ ત્રણે વરણની ચાકરી કરવી,શુદ્રનો એ ધરમ;પોત પોતાનો ધરમ ન પાળે.તે જનનું વાંકુ કરમ ॥ ૨૧ ॥ તમે તમારો ધરમ પાળો, તેમાં નહી કાંઇ પાપ; આયુધ ઝાલી યુધ આરંભો, લજવો નહી મા બાપ. ॥ ૨૨ ॥ અરજુન કહે ઓરે મહારાજા, શું સગાને નવ ગણવા, કીયા પરાયાને છે મારવાના, મહારાને માહારે હણવા. ॥ ૨૩॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે હું ને માહારૂં માન્યું તે અજ્ઞાન; તમે નથી ને તમારૂં નથી, ઇંદ્રતણા સંતાન. ॥ ૨૪ ॥ સરવ સગાને કોહો મારાં, સમજ્યા વિનાની મતી; બીજા ને પછી કહેજો પોતાનાં દેહ તમારિ નથી ॥ ૨૫ ॥ જળ તેજ પૃથ્વી આકાશ વાયું, તે પંચભુતનો દેહ; તેનાં ચોવીસ તત્વ થયાં છે; શરીર બંધાણું એહ ॥ ૨૬ ॥ પાંચ ભુતો પાંચ જ્ઞાન ઇંદ્રી, કરમ ઇંદ્રી વળી પાંચ; પંચવીશય ચાર અંતઃકરણ, તે સહુ સમજો ખાંચ. ॥ ૨૭ ॥ ચોવીસ તત્વનું શરીર બનીયું, તેમાં શું છે તમારૂં કાળે કરીને જુદુ પડે છે, તે કેમ કહીએ અમારૂં. ॥ ૨૮ ॥ શરીર છે તે પાંચ ભુતોનું આપણું કેમ કહેવાય; આપણું કેહેતાં પરાઇ પુંજી, પચાવવા તુલ્ય થાય. ॥ ૨૯ ॥ વળી કહોછો હું મારનારો, પુછુ તે ઉત્તર દીયો; હાથ મુકી બતાવો મુજને, હું કહે છે તે તું કીયો. ॥ ૩૦ ॥ તવ અરજુને દાઢી ગ્રહીને, કહ્યું કે આ હું મહારાજ; કૃષ્ણ કહે જે ગ્રહી તે દાઢી, તમે કીઆ કહો આજ. ॥ ૩૧ ॥ રૂદીયે હાથ ધરી કહ્યું નરે, આ હું સુરાનો સાથ; કૃષ્ણ પ્રભુ કહે એ નહી તમે, એનું નામ છે છાતી. ॥ ૩૨ ॥ જે સ્થળ હાથ મુકીને બતાવો; તે સહુનાં છે નામ; હું કોહો છો તે તમો કીયા; સોધીકાહાડો આ ઠામ. ॥ ૩૩ ॥ એટલે અરજુનજી ગુચવાયો, જોડયા પ્રભુને હાથ; ઓ મહારાજા હું નથી સમજતો, સમજાવો દીનાનાથ. ॥૩૪॥ દીન વચન એમ ઓચર્યો કે, કરી કૃપા ભગવાન; અષ્ટાદસ અધ્યાયની ગીતાનું, કર્યું ગોવિંદે જ્ઞાન. ॥ ૩૫ ॥ આ સ્થળ ગીતા ગાવી જોઇએ; પણ ગ્રંથ થાય લંબાણ; તે છતાં ગીતા પ્રસીદ્ધ થઇ છે, માટે ન કર્યું લખાણ. ॥ ૩૬ ॥ તેથી શ્રોતાએ સંદે ન ધરવો, ન બોલવું કુભાન્ડ; ચારે વેદ પ્રભુએ બનાવ્યા, તે ચારના ત્રણ કાન્ડ. ॥ ૩૭॥ કરમ ઉપાસના જ્ઞાન કાન્ડ છે, તેમાં સૌ સમાયો સાર; ગીતાથી જ્ઞાન કર્યું અરજુનને, પોતે જુગદાધાર. ॥ ૩૮ ॥ વળી પ્રભુએ કહ્યું પારથને, તમે

બોલ્યા એમ વાણી; કે માહારે હાથે હણવા પડે છે, મુજ માર્યો મરશે પ્રાણી ॥ ૩૯ ॥ પણ તમારૂ માર્યું ન મરે કોઈ, મીથ્યા માનો સુખ દુખ જોજો અરજુનજી જીવ રાખીને, કહી પોહોળું કર્યું મુખ ॥ ૪૦ ॥ તેમાં ચૌદ બ્રહ્માન્ડ બતાવ્યા, ભોમી બતાવી સરવ; તેમાં કુરૂક્ષેત્ર બતાવ્યું, છોડાવા નરનો ગરવ ॥ ૪૧ ॥ કુરૂક્ષેત્ર કીરીટધરે જોયું, બહુ ઉપજ્યા મનસુબા પાંચ પાન્વડને છઠા કૃશ્ન, છ જણ દીઠા ઉભા. ॥ ૪૨ ॥ બાકી બીજા સહુ પડેલા દીઠા, અરજુને જોડયા હાથ; એ પ્રભુ મુખ બંધજ કરો, દયાળુ દીનાનાથ ॥ ૪૩ ॥ હું શું મારૂ છે મુએલા, મારૂ તે નીમીત માત્ર; તવ પ્રભુ મુખ બંધ કરી બોલ્યા, સાંભળો પુજનીક પાત્ર ॥ ૪૪ ॥ તમારૂ કર્યું કાંઇ ન થાયે, હલાવ્યું પત્ર ન હાલે; બન્યું બનાવ્યું બની રહ્યું છે, મુરખ મમતામાં માહાલે ॥ ૪૫ ॥ હું છું મદારીને જગત છે મરકટ, સહુ દોરી મુજ પાસ; જેમ રમાડુ તેમ રમે સૌ તમો ન થાશો ઉદાસ, ॥ ૪૬ ॥ એમ કહી ઘણું જ્ઞાન દીધું, અરજુન લાગ્યો ચરણ; ધર્મે હું મારો સાચવું છું, એરે અસરણા સરણ, ॥૪૭॥ એટલે બોલ્યા ભીસ્મપીતા, એરે કુન્તી કુંવર; કેહે બેટા તું શું સરમાયો, કેમ છોડયાં અથીઆર. ॥ ૪૮ ॥ આપણા ક્ષત્રીનો ધર્મ એ છે, સામા થઇ યુદ્ધ કરવું; યુદ્ધથી કદી કાહ્યર નવ થાવું, શીશ ભુજમાં લેઇ ફરવું, ॥ ૪૮ ॥ તવ અરજુન કહે વારૂ દાદા, કહી લીધા હથીઆર; પછી પોતે ધનુષ ચઢાવી, પેહેલો કર્યો ટંકાર. ॥૫૦॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોક પોહોચ્યો, ડોલ્યાં દસે દીગપાળ, ધરણ લાગી ધ્રૂજવાને, ખળભળ્યું પાતાળ. ॥ ૫૧ ॥ લંકાથી કપી કુદીને આવ્યા, પાંન્ડવ દળમાં પેઠા, અરજુનના રથની ધજાયે, પુંછ વીંટાળી બેઠા. ॥ ૫૨ ॥ વળણ ॥ કપીરાજ ધજા બીરાજ્યા, સાંભળને તું રાય; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, યુદ્ધ તણો મહીમાય. ॥

કડવું ૨ રાગ ઉછંગી દોહરો.

વઇશંમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ભીસ્મ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ભીસ્મપીતાએ આગના આપી, સોસાવું નહી મન સાથ; એરે માહારા અરજુન બેટા, ઉપાડ પેહેલો હાથ. ॥ ૨ ॥ તવ અરજુને મન વીચાર્યું, પ્રેમ દાદાપર ધરૂ યુદ્ધ આરંભવું પછી માહારે, પેહલું પુજન કરૂ. ॥ ૩ ॥ એમ જાણી

એક બાણજ મુકયું, વરૂણનું સબળ; તે બાણે જઈ ભીસ્મ પીતાને, શીશ ચઢાવ્યું જળ. ॥ ૪ ॥ તે પછી બીજું બાણ મુકયું, દાદા પર મન મોહ્યું; વસ્ત્ર લેઇ બાણ સંચર્યું તે, દાદાનું મુખ લોહ્યું. ॥ ૫ ॥ ત્રીજુ બાણજ મોકલ્યું તેણે, ચંદન લેપન કીધાં; પછી ચોથું મુકીયું તેણે, હાર આરોપી દીધા. ॥ ૬ ॥ પાંચમે બાણે અબીલ ગુલાલ, છઠે દિવો અનુપ; સાતમે બાણે નૈવેદ મુકયું, આઠમે કીધો ધુપ. ॥ ૭ ॥ નવમું બાણ પ્રદક્ષણા ફરીયું, દસમું લાગ્યું પાય; અગીઆરમું ભમરા પેઠે ગગણી, ચેતાવાને જાય. ॥ ૮ ॥ ભીસ્મપીતા જોઇને થયા રાજી, બોલ્યા બેટા જય થાજો; દુરીયોધન મને લઢાવે છે, નખોદ એનું જાજો. ॥૯॥ એમ કહીને આયુદ્ધ લીધાં, મેઘનાદે ગડગડીયા; સામા સામી સ્થંભેથી છુટયા, વચમાં તુટી પડીયા. ॥ ૧૦ ॥ ભીસ્મને અરજુન બાણાવળી તે, અગણીત મારે બાણ; એકમાંથી અનેક છુટે, જાણે વળ્યું હથરાણ. ॥ ૧૧ ॥ સેન્યાના લોકો સુરે ભરાયા, ક્રોધ ઘણેરો ધારે; જે જેની પાસે આયુધ જે જે, તે તે આયુધ મારે. ॥ ૧૨ ॥ તરવારીએ તરવારીઆ વઢતા, ગુપતીએ ગુપતીવાળા; અશ્વના સ્વારે સ્વાર વઢેછે,પગપાળે પગપાળા ॥૧૩॥ નીકુળ શેદેવ બાણ મારે, અગણીતાં તે જાય; જતાં જતાંમાં બાણ વધે છે, પાંચ પાંચ હજ્જાર થાય. ॥૧૪॥ વઇરાટ રાજાને શીખંડી, ત્રીજા દ્રષ્ટપ્રદ્યુમાન; તેમનાં ચાર ચાર હજ્જાર છુટે, બળ ભરેલાં બાણ ॥ ૧૫ ॥ દ્રૂપત રાજા ન ધરે માઝા, મારે અગણીત માર; એનું એક બાણ જતા જતામાં, થાય છે દશ હજાર ॥ ૧૬ ॥ અરજુનનો સુત અભેમન્યું, મારે કરીને રીસ; તેનું એકજ બાણ જતામાં, થાય છે હજાર વીશ. ॥ ૧૭ ॥ અરજુનજી એક બાણ મારે, સુસવાટા કરતું જાય; એનું એક બાણ જતા જતામાં, ચાળીસ હજ્જાર થાય. ॥ ૧૮ ॥ ભીસ્મપીતા અગણીતું મારે, જોઈ ન શકાય ચક્ષ; અગણીતા મંત્રથી બાણ બને, દાદાનાં એક લક્ષ. ॥ ૧૯ ॥ એ રીતે બહુ બળ જણાવે, ગંગા તણા કુંવર; નર એકવાર મારે તેટલામાં, ભીસ્મ મારે બે વાર ॥ ૨૦ ॥ તેથી બહુ બાણની થાય વ્રષ્ટી, વરતે હાહાકાર; તરકસ ત્રીશુળને તીર ઉછળે, જમઈઆને કટાર. ॥ ૨૧ ॥ ખપવા ખંજર સાંગ્ય છુટે જેવા તેવાને તો હણે; જાણે મદના ભમરા છુટયા, એ રીતે ગણગણે ॥ ૨૨ ॥ દાદાએ બહુ ડાટ વાળ્યો, માર્યો મન મુકી માર; મારતા મારતા કાઢીયા છે; પાન્ડવને સ્થંભ બાહાર. ॥ ૨૩ ॥ જઇ પાન્ડવને સ્થંભે ઉભા, પોતે ભીસ્મ પીતાય; બાણ જોઇને ભીમ ગભરાયો, જરા

ન આગળ થાય. ॥ ૨૪ ॥ એવે સમે સાંજ પડીને, સુરજ બેઠો મેર; વાજીંત્ર પાંડવનાં બંધ થયાં, વાગી કૌરવની ભેર. ॥ ૨૫ ॥ એટલે દાદા જીત્યા કેવાયા હારીયા કુન્તી તન; પેહેલે દાહાડે અરજુન જીનું ઉતરીયું વદન. ॥૨૬॥ પછી પારથે ભીમને કહ્યું, સૌ સેન્ય લૈ ઘેર જાવો;હું જાવું દાદાની શેવા કરવા, તમે પંથ પળાવો. ॥ ૨૭ ॥ એમ કહી રથથી ઉતરીયો,ગયો દાદાના પાસ;ભીસ્મ પીતા કહે આવો બેટા. આવો મુજ આવાસ॥૨૮॥ એમ કહીને રથમાં લીધો,તંબુએ સંચરીયા, આનંદ વાતો કરતા આવ્યા, રથમાંથી ઉતરીયા. ॥ ૨૯ ॥ વસ્ત્ર ઉતારી સ્નાન કીધાં, તવ તંબુમાં પેઠા; દુરીયોધન ત્યાં થાળ લાવ્યો, બેઉ જણ જમવા બેઠા. ॥ ૩૦ ॥ અરજુન ભીસ્મજી ભેગા જમીયા, મનમાં અતી હુલ્લાસ,જમી રહીને હાથ ધોયા, પછી લાધાં મુખવાસ. ॥ ૩૧ ॥ તે પછી દાદા સુઇ રહ્યાને, હરખે અંતઃકરણ;અરજુનજી દાદા કને બેઠો, ચાંપવા લાગ્યો ચરણ. ॥ ૩૨ ॥ ભીસ્મપીતા કહે દીકરા તુજને, સાહાય છે નંદ કીશોર; તેમ છતાં આજ યુદ્ધ વીશે, કાંઇ ન કીધું જોર. ॥૩૩॥ અરજુનજી કહે દાદા માહારે, માર તમારો સાલે, વિદ્વાન અનુભવી વૃધ આગળ, શું બળ મ્હારૂ ચાલે. ॥ ૩૪ ॥ ભીસ્મપીતા કહે દીકરા માહારા, હીમત રાખીએ ઘણા; વઢતી વેળાએ આડું અવળું, ન જોઇએ કો ભણી. ॥ ૩૫ ॥ ઉઠો બેટા જાઓ તંબુએ, છો લઢતા થાકેલા; જાવો જઇને સયન કરો; સવારે આવજો વેહેલા. ॥ ૩૬ ॥ એટલે અરજુન ઉભો થયો; ગયો પોતાને ઠામ;કુન્તીજી કહે આવો દીકરા, હાર્યો દીસે-છે હામ. ॥ ૩૭ ॥ અરજુન કહે શું કરૂં માતા, સાક્ષી છે નંદ કીસોર; અળગા રહી જોયા કર્યું સરવે, કોઇએ ન કર્યું જોર. ॥ ૩૯ ॥ એકલાની શું હીમ્મત પોહોચે, ડોહોળવાને બધો દરીયો; ભીમ તમારો હાથી ઉપરથી, હેઠો નથી ઉતરીયો. ॥ ૩૯ ॥ ભીમ કહે તારૂ પારખું જોયું, જો કાલે મારો ઝપાટો; નીશાન વગડાવું આપણજો, સવારમાં સપાટો ॥ ૪૦ ॥ તવ ગટોરગછ માયાવી બોલ્યો,પરમદાડે મારો વારો;મેઘવરણ સુત ગટોરગછનો, તેણે કર્યો ખુંખારો. ॥૪૧॥ સાંભળો મારા ભીમસેન દાદા;સહુને જસ લગડાવું; ચોથે દાહાડે મારો વારો,નીશાન હું વગડાવું. ॥ ૪૨ ॥ અરજુન કહે બાપ બેટા, ત્રણ જણ વદીયા વાણ; પોતાનું બોલેલું પોતે, પાળી લેજો ગરમાણ. ॥ ૪૩ ॥ એમ કહીને સરવે સુતા, તવ રૂજની વહી જાય; સરવે જાગ્યા નીંદ્રામાંથી, એવે વહાણું વાહાય. ॥ ૪૫ ॥ વળણ. વાહાણું વાહાયું જે સમે, તે સમે જાગ્રત થાય; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, બીજા દનનો મહામાય.

કડવું ૯ રાગ સુરી ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન. સાંભળ જનમેજે રાજન; વહાણું વાહ્યું ને જાગ્રત થયા, ખાઈ પીને પરવારી ગયા ॥ ૧ ॥ લીધા સૌ સૌના હથીઆર, બેસી વાહન થયા ત્યાર; વાગ્યા નિસાન ડુંડભી ડંકા;ચાલ્યા યુધ્ધ કરવા સહુ બંકા ॥૨॥ વાજતે ગાજતે ગયા સ્થંભ,કરવું છે યુધ્ધ આરંભ; સામા આવીયા ભીસ્મપીતાય, લાગ્યો અરજુન દાદાને પાય. ॥ ૩ ॥ પછી લીધું ધનુશ હાથ, ખેંચી ચઢાવ્યું સાક્ષાત; તેનો જબરો થયો ટંકાર, ગયો ત્રીલોક શબ્દજ સાર ॥ ૪૪ ॥ સાંભળ્યો અંજનીને બાળ, આવી બેઠા ધજા તતકાળ; પછી અરજુને ઇંદ્રનો તન, કર્યું દાદાનું પહેલું પુજન ॥ ૫ ॥ દશ બાણે પુજન કરી. પછી બેઠો યુધ્ધ આદરી; તવ દાદાએ આસીશ દીધી, એમણે યુધ્ધ ત્યારી કીધી ॥ ૬ ॥ ડુંડભી વાજાં ગડગડીયાં, પછી યુદ્ધ કરવા મચી પડીયા,ભીસ્મપીતાને અરજુન, સર્વ શેન્યને અભેમુન ॥ ૭ ॥ એક એકને દેતા કષ્ટી, ઘણી થાય છે બાણની વૃષ્ટી; લઢતાં વઢતાં જે ચુકે, તે તો જીવ્યાની આશા મુકે ॥ ૮ ॥ સહુ દાખવે દારૂણ જોર, થાય બાણથી અંધારૂં ઘોર; વરતે છે હાહાકાર, ઘણા ઉછળેછે અથીઆર ॥ ૯ ॥ એવે ભીસ્મપીતા બહુ નડીઆ, નેત્ર મીચીને ઉપર પડીઆ; ધસી ધસીને દાદા વડતા; તેથી પાન્ડવ પાછા પડતા ॥ ૧૦ ॥ દીધો ભીસ્મપીતાએ માર, બીજે દાહાડે કાઢયા થંભ બહાર; કોઇનું નવ ચાલ્યું જોર પછી બોલ્યા નંદકીશોર, ॥૧૧॥ વૃકોદર વાયુના તન, તમારૂં ગયું મીથ્યા વચન; ત્યારે બોલ્યા હતા શું કામ, લજવાણું ભીમસેન નામ ॥ ૧૨ ॥—ઝડપની ચાલનો દોહરો ॥ ભીમે એવું સાભળ્યુંને; કોપ્યો અપરમપાર. ભલે મરવું ધાર્યું કરવું; ડરવું નહી લગાર ॥૧૩॥ એમ કહી ગદા લેઇને, ઉપડયોએ બહુ બળીયો; સહુને સામા ઉભા રાખી, અવળે પંથે પળીયો ॥ ૧૪ ॥ ફેર ખાઈ ચાલી આવ્યો, કઉરવ દળની પુઠે; આંખો મીચી પડયો શેનમાં મારે ઢીચણ મુઠે ॥ ૧૫ ॥ રાતો તાતો મહા મદમાતો, મેઘનાદે ગડગડીયો, ઓચીતો ગયો ભીસ્મની પાસે, જઇને બાજી પડીયો ॥૧૬॥ દાદા દાદા કહીને વળગ્યો, વાયુનો કુવાર; આંચકો મારી હાથમાંથી લેઇ લીધાં હથીઆર ॥૧૭॥ ભીસ્મપીતા તો બન્યા બાવરા, વૃકોદર કેહેડ બાંધો, આવો દાદા આવો દાદા, કહીને લીધા ખાંધે ॥ ૧૮ ॥ એટલે હે ડંબાનો નંદન, પોતે ગગને ચઢીયો; અગીઆર ક્ષોણી સેન્યા વીશે,

જઇને ટુટી પડીઓ ॥ ૧૯ ॥ તવ તેનો તન મેઘવરણ તે, દોડયો તેણી વાર; કૈરવ સેન્યના યોદ્ધાઓને, દેવા માંડયો માર. ॥ ૨૦ ॥ બાપને બેટા બેઉ મળ્યા તે, પાકી પડાવી પોક; લઢવું વઢવું વેગળું મુકી, નાઠું સેન્યનું લોક. ॥ ૩૧ ॥ એવામાં વાયુ નંદને કેવો કર્યો મનસુબો; દાદાને ખાંધે લેઇ જઈ, કૈરવ સ્થંભે ઉભો. ॥ ૨૨ ॥ તવ અરજુનને અભેમન્યું, બીજા મારથી જેહ; રથ દોડાવી આવી ઉભા, કઉરવ સ્થંભે તેહ. ॥ ૨૩ ॥ એવામાં તો સાંજ પડીને, સુરજ બેઠો મેર; કઉરવ હાર્યા પાન્ડવ જીત્યા, વાગ્યાં ભોંગળ ભેર. ॥ ૨૪ ॥ પછી ભીમની ખાંધે બોલ્યા, પોતે ભિશ્મપીતાય છોડ ભીમડા દગો તેં દીધો, તે વહેર કેમ ભુલાય ॥ ૨૨ ॥ એટલે વાયુના નંદને, વૃધને મુકયા ધરણ; ભીમ કહે હ્યો મારી નાખો; કહીને લાગ્યો ચરણ ॥ ૨૬ ॥ તવ દાદાની રીસ હોલાણી, મુખથી બોલ્યા એમ: ઓ ગાંડા સામુ થાવુ હતુ, કપટ કીધું કેમ ॥ ૨૭ ॥ ભીમ કહે સામા થવાનું, જોઇએ અમમાં જોર; જ્યાં ત્યાં કરી વાજાં વગડાવ્યાં, બનવું પડયું ચોર ॥ ૨૮ ॥ ભીશ્મપીતા કહે વારૂ દીકરા, હવે પડી છે રાત; કાલે યુધ્ધે આવજે ત્યાં, આગળ તારી વાત ॥૨૯॥ એમ કહી જઈ રથે બેઠા, સાથે અરજુન ભુપ; તે બન્ને ગયા તંબુએ, તે વેળા એક રૂપ ॥ ૩૦ ॥ ભેળા બેસી ભોજન કીધું, સુતા ભીશ્મપીતાય; અરજુનજીએ બેઠા બેઠા, ચાંપ્યા વૃધના પાય. ॥ ૩૧ ॥ પછી ભીસ્મે આગના આપી, પારથ થયો વીદાય; પોતાના તંબુએ આવ્યો, જય ભીમની વરતાય. ॥ ૩૨ ॥ વળણ ॥ બીજો દીવશ પુરો થયો, સાંભળ તું રાજન; કહે વલ્લભ રૂજની ગઇ ઉગ્યો ત્રીજો દન. ॥

કડવું ૪ રાગ સાખિનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, ભીશ્મપરવ મહીમાય ॥૧॥ ત્રીજે દીવશે પાન્ડવ ભીસ્મ; આવીને ઉભા સ્થંભ; અરજુને ટંકાર કરીને, કર્યું પુજન આરંભ ॥૨॥ દસ બાણથી પુજન કર્યું પ્રેમે, કળકળી ક્રોધે ચડીયા, આયુધ લીધાં હાથમાંને, મારવા ટુટી પડીયા. ॥ ૩ ॥ અથીઆર છુટે બાણ વછુટે, ટુટે તનના ટેક; તે દીવસે ભીશ્મપીતાએ; જોર જણાવ્યું છેક ॥ ૪ ॥ ભામે જાણ્યું ભોગ મળીયા, વાળશે કચ્ચર ઘાણ; જો હું પડીશ ઉઘાડો તો,

લેશે મારો પ્રાણ. ॥ ૫ ॥ એવું જાણીને બળવંતો, મારો મારો મુખ ભાંખે; મુએલાં મડદાં લેઇને, દાદા ઉપર નાંખે. ॥ ૬ ॥ અરજુનના રથ પુંઠે રહીને, કર તો બહુ તોફાન; પણ દાદાએ જુલમ કરી, ઘણા કર્યા હેરાન. ॥ ૭ ॥ મારતા મારતા પાછા પાડયા, કાહાડયા થંભની બહાર; પાન્ડવનું બળ કાંઇ ન ચાલ્યું, દીવસ રહ્યો ઘડી ચાર. ॥ ૮ ॥ એટલે બોલ્યો અંતરયામી, લીધું ગટોરગછ કામ; સાંજ પડીને નહી જીતો તો, બોળાશે બાપનું નામ. ॥ ૯ ॥ એવું વચન સાંભળીને, મેઘનાદે ગડગડીયો; વા વંટોળ વીજળી કરીને, પોતે ગગને ચડીયો. ॥ ૧૦ ॥ રેણું ઉડી સહુ ગાભરા થાય, બાવરા બનીયા ત્યાંય; ઓચીન્તો એ જઇને પડીયો, દાદાના રથની માય. ॥ ૧૧ ॥ દાદા દાદા કહીને બાહાજ્યો, હેડંબા કુમાર; ભીષ્મપીતાના હાથમાંથી, લઇ લીધાં હથીઆર. ॥ ૧૨ ॥ ઉપાડીને ખાંધે લીધા, હરખ સહુને ચડીયો; દાદાને કબજે દેખીને, વાયુ સુત ઉપડીયો. ॥ ૧૩ ॥ ગદા લઇને કૌરવ દળમાં પડીયો તેણીવાર; બીજે જઇ મેઘવરણ પડીયો, દેવા માંડયો માર. ॥ ૧૪ ॥ એટલે કૌરવનું શેન્ય નાઠું, માઠું વીચાર્યુ મન; ભીશમને લઇ કઉરવ સ્થંભે, ઉભો હેડંબા તન. ॥ ૧૫ ॥ એટલે આવ્યા મારથી લોકો, કઉરવ ને સ્થંભ સાર; જીત્યાનાં વાજીંત્ર વાગ્યાં, વરત્યો જય જય કાર. ॥ ૧૬ ॥ ભીસ્મપીતા કળકળવા લાગ્યા, કરીશ કાળો કેહેર; દગો દીઠો બે દાહાડાથી, માટે મારૂં ઠેર. ॥૧૭॥ ભીમ પોતે પુંઠળથી આવ્યો, કપટ કેવું રચીયું; વા વંટોળ કરી ઉંચેથી આવ્યું, ગાજીને ગટોડગચીયું. ॥૧૮॥ ગટોડગચે ભીસ્મદાદાને, ખાંધેથી મુકયા ધરણ; ઓ દાદા શીદ ક્રોધ કરોછો, કહીને લાગ્યો ચરણ. ॥૧૯॥ વ્રકોદર કહે વૃદ્ધ દાદા, તમોપર હેત વાધે; આતો તમને લાહાવો વીત્યો, ચઢયા બાળકની ખાંધે.॥૨૦॥ભીસ્મપીતાને હસવું આવ્યું,પણ મુખ બોલ્યા એમ; સુરા હોતો સામા થઇને, જીતતા નથી કેમ. ॥૨૧॥ દગો કરવો તે નહી સારૂં; સામા થઇ જીત ધારો;મેઘવરણ કહે ચેતીને રહેજો,કાલ છે મારો વારો. ॥૨૨॥સનમુખ આવી જીતું તમને,વગડાવું નીશાન;ભીસ્મ કહે સનમુખ રહી જીતે, તો તું ખરો સંતાન. ॥ ૨૩ ॥ એમ કહીને આગના આપી, પાન્ડવ થયા વીદાય; એક રથમાં બેશીને ચાલ્યા, અરજુન ભીસ્મ પીતાય. ॥૨૪॥ દાદાને તંબુ જઇને નમીયો, ચરણ ચંપી કીધી; પછી ભીસ્મે અરજુનજીને, જાવા આગના દીધી. ॥ ૨૫ ॥ એટલે પારથ તંબુએ ગયો, રાતે કર્યું સહન; એવે સમે રજની વીતી, થયો ચોથો દન.

॥ ૨૬ ॥ વળણ. ચોથે દીવસ યુધ્ધે ચડયા, પાન્ડવ ભીશમપીતાય; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, યુધ તણો મહીમાય.

કડવું ૫ રાગ સુરી દોહરો.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ભીશમ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ચોથે દીવસે યુદ્ધે ચઢીયા, ગરગડીયાં નીસાન; સાંમાસાંમી રથથંભે આવ્યા, ભીશમ કુન્તી, સંતાન. ॥ ૨ ॥ અરજુને તવ ટંકાર કીધો ડોલ્યા દશે દીગપાળ; પ્રથવી લાગી ધ્રુજવાને, ખળભળ્યું પાતાળ. ॥૩॥ ઘડ લંકાથી હનુમાન આવ્યા, પાંન્ડવ દળમાં પેઠા, અરજુનજીના રથની ધજાપર, પુંછ વીંટાળીબેઠા. ॥૪॥ પછી પારથે બાણ લીધું, આનંદ પામી મન; પ્રથમ પહેલું ભીશમપીતાનું, પ્રેમે કર્યું પુજન. ॥ ૫ ॥ અગીઆરમે બાણે ચેતાવ્યા, દાદા હરખે ભરીયા, દોડીને પછી વચમાં આવ્યા, રણ સંગ્રામ આદરીયા. ॥ ૬ ॥ ભીસ્મપીતાયે મન વીચાર્યું, બે દનથી ચઢયો ચાક; આખો દીવશ જીત્યો હતો પણ; છેવટ ખોયુ નાક. ॥ ૭ ॥ તે માટે આજ જુલમ કરવો વગડાવવાં નીશાન; કરી છે સરત જીતવાની.ભીમસુતને સંતાન ॥૩૮॥ એમ વીચારી ભીશમપીતાયે, અરજુનને માર્યું બાણ; તેથી અરજુન હેઠો પડીયો, ઉંચા ચઢી ગયા પ્રાણ. ॥૯॥ પછી બીજુ બાણ લીધુ, અભિમન્યું ઢાળ્યો, શેદેવ નીકુળને પણ ઢાળ્યો દાટ ડોસાએ વાળ્યો. ॥૧૦॥ તે પછી એક બાણ ચઢાવી, નાગપાસ મંત્રો સાધ્યા; ગટોડગછને ને ભીમશેનનને, અવળે હાથે બાંધ્યા. ॥૧૧॥ પછી પાછું બાણ લીધું, ક્રોધ ઘણેરો વાધ્યો; મેઘવરણ સુતગટોડગછનો,તેને અવળો બાંધ્યો. ॥૧૨॥ પછી ભીશમે કહ્યું કુંવરને, વાળું દલની દાજ; ઓદીકરા કાલે બોલ્યા હતા તે, વાજાં વગાડો આજ. ॥ ૧૩ ॥ મેઘવરણ કહે વારૂ દાદા, ચીતમાં ચટકું લગાડયું; ભીમ કહે મેઘવરણ બેટા, કાલ બોલીને બગાડયું ॥૧૪॥ આજ નહી છુટવા પામવાના, નહી વાગે નીશાન,ચેતાવીને ખેલ બગાડયો,નામ લજવ્યું સંતાન.॥૧૫॥ મેઘવરણ કહે ઓરે દાદા, ધિરજ ધરજોમન;વાજાં જોવગડાવું નહીતો,નહીતમારોતન. ॥૧૬॥ એમ કહીને ધીરજ આપી, રહ્યા બે ઘડી દન;તવ મેઘવરણપ્રત્યેબોલ્યા;પોતે જુગજીવંન ॥૨૭॥ઓરે નંદન ગટોડગછના,તમે લીધુંછેકામ; જો આજનીશાન નહી વાગે તો, બોળશો બાપનું નામ. ॥૧૮॥ એવું વચન સાંભળીને કો

પ્યો માયાવી ભુપ; એક સ્વરૂપે રહ્યો બાંધેલો, બીજું ધરીયું રૂપ ॥ ૧૯॥ દુરીયોધનનું સ્વરૂપ લેઇ; ભીશમના સામો જાય; દાદાયે જાણ્યું આવે છે મળવા, છત્રપતી જે રાય. ॥ ૨૦॥ એવું સમજી ભીશમ બોલ્યા, આવો માહારા તન; જો આજ વલે પાન્ડવોની, એરે દુરીયોધન. ॥ ૨૧ ॥ તવ તે રૂપે બોલ્યો માયાવી, દાદાજી સાબાસ; એમ કહીને હસતો હસતો, ગયો ભીશમની પાસ. ॥ ૨૨ ॥ રથપર ચડીયો જઇને નડીયો, લેઇ લીધાં હથીઆર; એકદમ દાદાને બાથ ભીડાવી, ક્ષણુ ન લાગી વાર. ॥ ૨૩ ॥ ભીશમજી કહે આ શું કરે છે, એ દુરીયોધન ભુપ એટલે ધર્યું મેઘવરણે, પોતાનું મુળ રૂપ. ॥ ૨૪ ॥ ભીશમપીતા જોઈ બાવરા બનીયા, નીસ્ચે દગો દીધો; એકને તો બાંધી મુકયો છે, આ આવ્યો છે કીયો॥૨૫॥ એમ બેઉને જોવા લાગ્યા, માયાવીને હેત વાધે; આવોરે દાદા, આવોરે દાદા, કહીને લીધા ખાંધે. ॥ ૨૬ ॥ એવે પારથની વળી મુરછા વળી ઉઠયો અભેમાન; ભીમ ગટોરગછના કર છોડયા, છોડયો નાહનો સંતાન ॥ ૨૭ ॥ સકળ સૈન્યા ત્યાર થઇને, ઉપડીયા સહુ સુબા; કૌરવનું સેન્ય નસાડીને, સ્થંભે જઈ સહુ ઉભા. ॥ ૨૮ ॥ મેઘવરણ દાદાને લેઇ, ઉભો જઇને સ્થંભ ભીશમપીતા કહે છોડ મુજને, તમે તો નીકળ્યા દંભ. ॥ ૨૯ ॥ દગા ભરેલા સહુ બાપ બેટા, મારી નાંખુ ઠેર; આજ તમે સહુ જાણજો નીસ્ચે, નહી જાવો જીવતા ઘેર. ॥ ૩૦ ॥ મેઘવરણ કહે વારૂ દાદા, ફાવે તેવું પોકારો; શું કરવા છુટા મુકું કે, તમે અમને મારો, ॥ ૩૧ ॥ આને આ રીતે જાય જનમારો, પણ તમને નવ છોડું; સોગન ખાવો કે નહી વેહેર રાખું, તો કાંક મતી મરોડું. ॥ ૩૨ ॥એટલે ભીશમે મન વીચાર્યું, કબજે પડયા શું કરશું; મુમત મીથ્યા કરવો ન ઘટે, ખોટી જક આદરશું, ॥૩૩॥ એવું સમજી ભીશમ બોલ્યા, મુકી દો કુંવર માહારા;ઝેર વેહેર કાંઈ રાખું તો, મુજને સોગન તારા. ॥૩૪॥ એટલે દાદાને મુકી દીધા, કુવર લાગ્યો પાય; એટલે બોલ્યા રક્ત લોચને, પોતે ભીશમપીતાય. ॥૩૫॥ વારૂ દીકરા દગા ભરેલા, કાલે તમારી વાત; જોઉ નીશાન કેવાં વગડાવો, જીત્યા છો આજની રાત. ॥ ૬ ॥ મેઘવરણ કરે દગા વીના, જીત્યો છું સનમુખ આવી;તેમ છતાં કેમ રીસ ચઢાવો, મનમાં અંટસ લાવી ॥૩૭॥ ભીશમપીતા કહે જાવો તંબુએ,કહી કર્યા વીદાય;અરજુનજીને રથમાં લેઇ,પોતે તંબુએ જાય. ॥૩૮॥ ત્યાં જઈ ભેળા ભોજન કીધું, વાતો કરી લ્હાવ લેવા; પછી અરજુન વીદાય થયો, કરીને દાદાની શેવા. ॥ ૩૯ ॥ સયન કીધું રજની

વીતી, એવે વહાણું વાહાય; ચાલ્યા સઉ ખાઇ પી પરવારી, આવ્યા ભીસ્મપીતાય ॥૪૦॥ સામાસામી સ્થંભે ઉભા, સુરાના સરદાર; અરજુનજીએ ધનુષ લઇ, પહેલો કર્યો ટંકાર. ॥૪૧॥ અંજની નંદન આવી બીરાજ્યા, પારથની ધજાય; દશ બાણે પછી પુજન કીધું, યુદ્ધની ત્યારી થાય. ॥ ૪૨ ॥ વળણ ॥ કીધી ત્યારી યુદ્ધની, સાંભળને તું રાય; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, પાંચમે દન શું થાય.

કડવું ૬ રાગ સાખિ.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ભીશમ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ પાંચમે દાહાડે યુધ્ધે ટુટયા, કરતા બાણની વ્રષ્ટી; ગંગાસુતની તે દીવસે, થઈ છે માહા કોપ દ્રષ્ટી. ॥૨॥ બળ કરીને બાણ ચઢાવ્યાં, નાગપાસ મંત્રો સાધ્યા; ભીમ અભેમાન ગટોડગછને, અવળે હાથે બાંધ્યા ॥ ૩ ॥ વળી અરજુનજીને બાધ્યો, શેદેવને નીકુળ;દ્રુપત વઈરાટને શીખંડી,દ્રષ્ટપ્રદુમાન મુળ ॥ ૪ ॥ પછી બાંધ્યો મેઘવરણને, અવળે હાથે તાણી; ઉપર કાળજવર બાણ મુક્યું, બે રૂપ ધરતો જાણી. ॥ ૫ ॥ મેઘવરણને મા માયાવી, વળી માયાવી બાપ; તેથી બીજુ રૂપ ધરી શકે,માટે મુક્યું બાણ આપ. ॥૬॥ જો બીજુ રૂપ ધારણ કરે તો, તે બાણ છેદે શીશ પછી ભીમે મન વીચાર્યું; છુટા છે જુગધીશ ॥૭॥ પ્રભુને પુછયું કોહો માહારાજા, તમારો શો છે વીચાર; તમારે વઢવું કે નહી વઢવું, સત્ય કહો મોરાર. ॥ ૮ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે એ માહારાજા, રથ હાંકવાનો હું આપ; યુધ્ધ કરવા હથીઆર ઝાલું તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥ ૯ ॥ ભીશમપીતા કહે બેસો છુટા, નહી તો બાંધત હાથ; તમ સામુ હવે નથી જોવુ. ઓરે દીનાનાથ ॥૧૦॥ એમ કહીને ભીશમ પીતા, નીરવરતીથી ઉભા; કુન્તી નંદન ડંકા દેવાના, આજ કરો મનસુબા. ॥ ૧૧ ॥ એમ કહીને ઉભા રહ્યા છે આનંદ માન્યો અતી; જાણ્યું નીશાન પાન્ડવના, વાગવાના આજ નથી. ॥૧૨॥ એવે છ ઘટી દીવસ રહ્યો, પાન્ડવનો જય કાહાવ્યો, મણીપુરથી નરનો નંદન, ઇલેવાનજ આવ્યો ॥ ૧૩ ॥ ત્રાહીત પ્રાણીને ખબર પુછી, પાન્ડવ કૌરવ કયાં છે, તેણે કહ્યું કે પાંચે પાન્ડવ, પુરવ દીશામાં છે. ॥૧૪॥ તવ ઇલેવાન પાન્ડવ ભણી, જઇને ઉભો સાર; બંધાયેલા સરવને દીઠા, કોપ્યો અપરમપાર. ॥૧૫॥ ભીસ્મ પીતાના સન-

મુખ થયો, વઢવા ઉલટ લાગ્યો; ભીસ્મપીતા વિચારમાં પડીયા, આ છોક-રો કોણ આવ્યો ॥૧૬॥ પાન્ડવો પણ ઓળખે નહી તે,એહને વીસ્મય થાય આપણી પક્ષ આ કોણ આવ્યું પુછેછે માંયોમાંય ॥ ૧૭ ॥ એવામાં તો ભીસ્મ બોલ્યા, અલ્યા તું કોનો તન; ઇલેવાન કહે શુણ ડોસા, નહી કહુ તુને વચન ॥૧૮॥ એટલે ભીસ્મે મન વીચારયું, કુંવર કાફર જાણી; એકદમ આને નહી બાંધુ તો, યુદ્ધ કરશે ધુળધાણી ॥ ૧૯ ॥ એમ જાણિ નાગપાશ મારયું, બાંધવાને નાગ જાય; ઇલેવાને ગરૂડાસ્તર મારયું, તે નાગ વિણી ખાય ॥ ૨૦ ॥ એટલે કોપ્યા ભીસ્મપીતા, બાણ કરયાં તઇયાર, અગણીતા મંત્રો ભણીને, દેવા માંડયો માર ॥૨૧॥ એક બાણથી લક્ષ લક્ષ છુટે, કરી નાખે ઘનઘોર; એટલે અમણીતાં બાણ લેઇ, કરયું કુંવરે જોર ॥ ૨૨ ॥ અગણિતું એક બાણ મારે, સુંસવાટા કરતું જાય; એક બાણ એનું જતા જતામાં ત્રણ ત્રણ લાખ બાણ થાય ॥૨૩॥ ભીસ્મપીતાના લક્ષ છુટે, ત્રણ ઘણાં સુતનાં સાર; ભીસ્મપીતા એકવાર મારે તો, કુંવર ત્રણવાર મારે ॥૨૪॥ દેખી ડોસા બહુ ગભરાયા, નાહાનું છોકરૂં નડશે; જો માહારી ઇજત લેશે તો ધોળામાં ધુળ પડશે ॥૨૫॥ એવું જાણી એક બાણ લીધું, પ-વનાસ્તરનું બળમાં, ઇલેવાનના રથ તળે મારી, રથ મોકલ્યો વાદળમાં, ॥ ૨૬ ॥ ઇલેવાનને રથ સુદ્ધાં મોકલીયો ગગન; અંતરીક્ષ જઇ રથ એનો ઉભો, પોતે વીચારયું મન ॥ ૨૭ ॥ દેખાડવા હૈવત ડોસાને, કુંવરે શું કામ કીધું, અવળ સવળ મંત્ર ભણીને પવનાસ્તર બાણ લીધું ॥ ૨૮ ॥ તે બાણ મારયું ગગને રહીને, ભીસ્મના રથ તળે જાય; રથ ઉપાડી ગગને આવ્યું, તેમાં છે ભીસ્મપીતાય ॥ ૨૯ ॥ ઉંચા લાવી સનમુખ રાખ્યા બળવંત ઇલેવાન; એણે અંત્રીક્ષ યુદ્ધ મચાવ્યું,વૃધનેક રયા હેરાન ॥૩૦॥ વાંકા વળીને ઇલેવાને, વઢનાં હઇવત દાખ્યું; પોતાના રથ નીચે બાણ હતું તે, ભાલાથી ભાગી નાંખ્યું ॥૩૧॥ એટલે રથ પોતાનો ઉતરીયો આવી ઉભો એ ધરણ; તે દેખી થયું ઉતરવાનું ભીસ્મનું અંતઃકરણ ॥ ૩૨ ॥ બાણ પોતાના રથની નીચે, તેને કરયું છેદન; એટલે રથ ઉત-રવા લાગ્યો, જોયું ઉલ્પીને તન ॥ ૩૩ ॥ તેવુંજ બીજું બાણ મારયું, મંત્ર ભણીને પવન; એટલે અધવચ આવેલા દાદા, પાછા ગયા ગગન ॥ ૩૪ ॥ પછી ભીસ્મે મન વીચારયું, મીથ્યા હું મરૂં મથી, છે છોકરો બહુ છાકે છકેલો ઉતરવા દેનાર નથી ॥ ૩૫ ॥ એવું સમજી ગગન ર-હીને. દેવા માંડયો માર; કુંવર ઉપર અગણીતાથી, કરયો ત્રણો અંધકાર

॥૩૬॥ ઉચેથી નિચે મારવું તે, ડોસાને માફક આવ્યું; નીચેથી ઉચું મારવું કુંવરને, તેતો જરા નવ ફાવ્યું ॥૩૭॥ એમ વીચારિ ઇલેવાને કામજ કેવાં કીધાં; પવનાસ્ત્ર મંત્ર ભણીને, ચાર બાણ સાથે લીધાં ॥૩૮॥ દાદાના રથ નીચે મારયાં, વાળ્યો આડો આંક; રથને ચાર છેડે ચાર વળગ્યાં, ત રથ ચઢીયો ચાક ॥૩૯॥ ફેરજ ફુંદડી ફરવા લાગ્યો ભીસ્મપીતા ગમરાય; તાકીને જે બાણ ફેકેતો, આડાને અતળાં જાય ॥૪૦॥ પછી ઇલેવાને બાણ લીધાં, હાથીની પેરે ત્રાડે, ડોસાના રથ તળે બાણ મારીને, અંત્રીક્ષ પાછા કહાડે ॥૪૧॥ પાછા કાઢતાં કાઢતાં કાઢ્યા, અત્રીક્ષ સ્થંભની બહાર, એટલે કઉરવ કેરિ સેન્યા, નાઠી ક્ષોણી અગીઆર ॥૪૨॥ ગયો ઇલેવાન કઉરવ સ્થંભે હીમ્મત છે મન સાથ; પાંડવ દળમાં બંધાયેલા તેમના છોડયા હાથ ॥ ૪૩ ॥ તવ પાંડવ દળ દોડયું આવ્યું, કઉરવ સ્થંભે ઉભા; આજે પણ વાજાં વાગવાના, એમ કરે મનસુબા ॥૪૪॥ ડોસા તો અંતરીક્ષ રહ્યા છે, સુરજ બેઠો મેર, કઉરવ વાજાં બંધ પડીયાં, વાગી પાંડવની ભેર. ॥ ૪૫ ॥ દેવાયા ડંકા જીત્યા બંકા, વરત્યો જય જયકાર; પછી ભીમે કહ્યું કુંવરને, એરે સુરા સરદાર ॥ ૪૬ ॥ અંતરીક્ષ છે તે દાદા અમારા એમને નીચે ઉતારો; સાંજ પડી તેથી જીતી ચુકયા, એજ અમારો ધારો ॥ ૪૭ ॥ તવ ઇલેવાને બાણ મુકયાં, રૂડો મચાવ્યો રંગ, ભીસ્મના રથ નીચેના બાણો, તે કરી નાંખ્યાં ભંગ ॥ ૪૮ ॥ એટલે રથ નીચે ઉતરીયો, બોલ્યા ભીસ્મપીતાય; આ વ્રકોદર કોણુજ છે આ, કીયા દેશનો રાય ॥ ૪૯ ॥ ભીમ કહે હું જાણતો નથી, નીકુળ કે વેમ ખુઓ; કોનો દીકરો કયાંનો રહેવાશી, ધિરેથી પુછી જુઓ ॥ ૫૦ ॥ તવ વાયુનો નંદન બોલ્યો, એરે કુંવર બળવાન; અમોએ તમોને ઓળખ્યા નહી, છો કોના સંતાન ॥ ૫૧ ॥ એટલે કહ્યું ઇલેવાને, હું અરજુનનો તન; મણીપુરનો છું રહેવાશી, એમ વદયો વચન ॥ ૫૨ ॥ તવ ભીમે અરજુનને પુછયું, આ કીયો તારો બાળ; અરજુનજી કહે યાદ નથી, તવ બોલ્યા ગોપાળ ॥ ૫૩ ॥ પોતાના પુત્રની ખબર નથી, ધન્ય તમારૂં ભાન; તવ ઇલેવાને દાખલો દીધો, સુણો સતી સંતાન ॥ ૫૪ ॥ યોગી થઇને આપ જતાતા, પંપા સરોવરે પેઠાં, સાપણીયો થઇ અપછરાઓ; જળ પીવા પડી બેઠી ॥ ૫૫ ॥ ત્યાં આગળ બેઉ માહરી માતા, પાય પડી થઇ મગ્ન, એવામાં નારદજી આવ્યા, તવ તમે કીધું લગ્ન ॥ ૫૬ ॥ ગામ મણીપુર વસાવી આપ્યું; વાવ્યું ભલું ઘર સુત્ર; ઉલ્પીને યોત્ર

કળા તે, બેના થયા બે પુત્ર. ॥ ૫૭ ॥ તેમાંથી હું સુત ઉલપીનો એરે માહારા તાત; ચીત્ર કળાનો બહુ છે બળીયો, બભ્રુવાહન મુજ ભ્રાત. ॥૫૮॥ તવ અરજુને કબુલ્ય કીધું, દાખલો દીધો પાકો; એટલે ભીમ કહે ભત્રીજા, હું થાવું તારો કાકો. ॥ ૫૯ ॥ એમ કહિ કહ્યું ભીશ્મ પીતાને આતો પારથનો તન; જુઓ દાદા અમારા ઘરમાં, કેવાં પડયા છે રતન. ॥ ૬૦ ॥ વલણ; ॥ રત્ન અમારા ઘર વિશે, એક એકથી છે શેર; તે કારણ દાદા જુઓ, વાગ્યાં ભુંગળ ભેર.

કડવું ૭ રાગ ચોપાઈનો.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન,સુણ પરીક્ષત કેરા તન; પછી બોલીયા ગંગા કુમાર; છે આ છોકરાને અહંકાર. ॥ ૧ ॥ મને દારૂણ દુખ દેઇ દમીયો, વ્રદ્ધ જાણી જરાએ ન નમીયો;માટે મને વાધ્યુ બહુ ઝેર; આવતી કાલે કરવો છે કેહેર. ॥ ૨ ॥ પછી ભીમ વધો વચન, તમે નમો દાદાને તન; તવ બોલ્યો ઇલોચન એમ, સાચા શત્રુને નમુ કેમ. ॥ ૩ ॥ લાજે માહારી જનેતાનું પેટ, પોહોચે અપકીરતી સદા ઠેઠ; કહો તો દાદા તરીકે નમું; પણ બીજી રીતે કેમ ભમું ॥ ત્યારે બોલીયા ભીશ્મ પીતાય, મારે નથી લગાડવો પાય; કાલે મારૂ નહી એને આપ, તો તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥૫॥ ત્યારે બોલીયો ઇલેવાન, સુણો ગંગા તણા સંતાન; મુને મારી નાખજે ઠેર, મુઆ પછી કરૂ હું કેર. ॥ ૬ ॥ મરણ પામ્યા પછી ઉરાડું; સ્થંભથી છેક આઘા પાડું; વગડાવું મ્હારાં નીશાન, ત્યારે અરજુનને સંતાન. ॥ ૭ ॥ પછી ભીમસેન વદયા વાણિ, ચાલો તંબુએ ઉલટ આણી; પછી સરવે પાછા વળીયા, અરજુન વણ તંબુએ પળીયા. ॥ ૮ ॥ ગયો દાદા સાથે નર ભુપ; કરી વ્રદ્ધની શેવા અનુપ; રમી જમીને થયો વીદાય, ગયો પોતાના તંબુ માય. ॥ ૯ ॥ સરવ હળીમળીને બેઠા, ઘણી વાર વિચારમા પેઠા, બોલ્યો વાયુ તણો સંતાન. કાલે ઘેર રહેજો ઇલે-વાન. ॥ ૧૦ ॥ ભીશ્મ પીતાયે લીધુ છે પાપ, તેથી ઉપજશે સંતાપ; તવ બોલ્યો ઇલેવાન એમ, મરવાથી ડરૂ હું કેમ. ॥ ૧૧ ॥ કહિ રાતે કરયુ સહન; એવે થયો છઠો દન; થયાવાહાણુ વાહ્યે તઇયાર, ચઢયા રણ યુદ્ધે તે વાર. ॥ ૧૨ ॥ આવ્યા પોત પોતાનો સ્થંભ, કરવું છે યુધ આરંભ; તવ ઈંદ્ર તણો જે તન, તેણે પ્રેમે કરયું પુજન, ॥ ૧૩ ॥ પછી બોલ્યો ઇલેવાન, હવે અળગા ખશો નિધાન; માહારે ને વૃદ્ધને યુદ્ધ ક

રવું; કાંતો મરવું કે કાંતો મારવું ॥ ૧૪ ॥ મારી સંગ નહી સેન્યાય એકલા વઢવા ઇચ્છાય; કહી સર્વને અળગા કીધા, દાદા સનમુખ મોરચા દીધા. ॥ ૧૫ ॥ પછી ભીસ્મે કર્યો વીચાર, માહારે શેન્યા ન શોભે સાર; છોકરાએતો શેન્યા કાઢી, માટે હું તો દેખાવું અનાડી. ॥ ૧૬ ॥ એમ જાણીને આગના દીધી, સહુ શેન્યને અળગી કીધી; પછી કુંવર વઢયો તે ઠામ, હવે માહારે તમારે કામ. ॥ ૧૭ ॥ કહી લીધાં ધનુશને બાણ યુદ્ધ આરંભ્યું બળવાન; મારવા લાગ્યા ભીસ્મ પીતાય, એક બાંણનાં લક્ષજ થાય. ॥ ૧૮ ॥ બાણ જાય ઇલેવાન તણું, કરે બળ વ્રદ્ધથી ત્રણુ ઘણું; તેથી ભીસ્મપીતા ગભરાય, પોને પાછા પડતા જાય. ॥ ૧૯ ॥ તેમ તેમ તે કુંવર ધશે, વ્રદ્ધ દાદા તે પાછા ખસે; ઘણા ત્રાસ્યા ગંગા કુંવર, નીકળી ગયા સ્થંભ બહાર. ॥ ૨૦ ॥ ઇલેવાને જુલમ કીધો, ઘણો બાણ તણો માર દિધો; રૂંવે રૂંવે ભોકીયાં બાણ, હાડેહાડ કર્યા ભંગાણ ॥ ૨૧ ॥ એમ બાહાજ્યો ઉલ્પીનો તન, એવે રહ્યો બે ઘડી દન; કર્યો ભીશમપીતાએ વીચાર. મ્હારૂં બોલ્યું જશે આ વાર. ॥ ૨૨ ॥ એવું જાણીને શું કામ કીધું, એક કાળજવર બાણ લીધું; બહુ બળમાં ન રાખી નુન્ય; મુકયું પાંચ વરસનુ પુન્ય. ॥ ૨૩ ॥ પછી ફેંકયુ કરિને રીસ, છેદયું ઇલેવાનનું શીશ; તવ ધડ તો ઝુઝવા ભળીયું, પડયું મુસ્તક તે તો ઉછળીયું. ॥૨૪॥ જઇ વાગ્યું દાદાની રૂદે, જાણે શત્રુ થયો એક ઉદે; દાદાને લઇ ચઢયું ગગન, જઇ પડયું ચ્યાર જોજન. ॥ ૨૫ ॥ તે તો પાન્ડવને જોદ્ધ જોયું, નથી છોકરે નામ ડબોયું, પછી દોડી પોહોચ્યા સહુ બળીયા, તે તો કૌરવને પંથ પળીયા. ॥ ૨૬ ॥ એવે સુરજ બેઠો મેર, વાગી પાન્ડવોનિ ભેર; જીત કેહેવાઇ પાન્ડવ કેરી, પછી સેન્યાને નાંખી વિખેરી. ॥ ૨૭ ॥ તેવે અરજુન દુરીયોધન, દાદાને સોધવાનું મન; બેઉ રથ દોડાવિને ગયા, જ્યાં પડ્યા ત્યાં ભેગા થયા. ॥ ૨૮ ॥ તવ દાદા સરમમાં પેઠા, પેલું માંથું ખોળે લેઇ બેઠા;અરજુનજીએ તવ બોલાવ્યા, ત્યારે તેના રથમાં આવ્યા. ॥ ૨૯ ॥ પછી રથ દોડાવતા ગયા, રણસ્થંભે ઉભા રહયા; ત્યાંનો કાષ્ટની ખડકી ચીતા, પેલું શીશ મુકયું ભીશમપીતા. ॥૩૦॥ મુકયો અરજુને અગની સાર, કર્યો સૌ ક્રીયા સંસ્કાર; પછી સરવે કીધું સ્નાન, ગયા ડેરા તંબુ નીધાન: ॥ ૩૧ ॥ અરજુને કરી દાદાની શેવા, કર્યા દાદાએ બોધ કેવા; દીકરા મેં તો અનરથ ધારયો, તારા રત્ન કુંવરને મારયો ॥ ૩૨ ॥ તવ અરજુન બોલ્યો મુખ, દાદા તે વાતનું નહી દુખ; માહારા કુવરે ગજબ કીધો, તમને તો અતિ માર દીધો ॥ ૩૩ ॥

વગડાવ્યાં બે દન નીશાન, વળી ઉતારયું તમારૂં માન, ભીસ્મપીતા કહે વારૂ તન, જોવું હવે જીતો કીયે દન ॥ ૩૪ ॥ કહીને કરયો વીદાય, તેથી અરજુન તંબુએ જાય, કરયું રાત્રીએ સયન, એવે થયો સાતમો દન. ॥ ૩૫ ॥ વાહાણું વાતે સહુ પરવારયા, બેશી વાહાને સરવ શીધારયા; ભીસ્મપીતા અને સેન્યાય, આવ્યા રણભોમીની માંય ॥ ૩૬ ॥ આવ્યા પાંડવ સેન્ય લેઇ, ઉભા સ્થંભે તે ડંકા દેઇ; સામાસામી રહ્યા ક્રોધ ભરિયા સુરા તરવારે તરવરીયા ॥ ૩૭ ॥ વલણ ॥ સુરભરયા સુરા સહુ, યુદ્ધે ઉભા સાર; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, યુધ તણો વીસ્તાર.

કડવું ૮ મું રાગ સવૈયાનો.

વઇશમાપયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારિ તુજને સંભળાવું, ભીસ્મ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સાતમે દહાડે યુધ આદરીયું, પાંડવ ગંગા તન, અરજુનજીએ ટંકાર કરી, કરયું દાદાનું પુજન ॥ ૨ ॥ પછી સ્થંભથી છુટયા ને ટુટયા, ઉપાડયાં હથીઆર, નીચું જોઇ મન મુકીને, દેવા માંડયો માર ॥ ૩ ॥ ભીસ્મપીતા જે બાણ મારે, તે બાણ રૂદિયા ભેદે; જેવો તેવો વચ્ચમાં આવે તો, મુસ્તક તેનું છેદે ॥ ૪ ॥ અરજુને એક બાણ મુકયું, કાળજવર કરી રીસ; તે બાણથી બે લક્ષ યોદ્ધાના, છેદી નાંખ્યા શીશ ॥ ૫ ॥ એવું જોઇને ભીસ્મપીતાયે, બળમાં મારયાં બે બાણ; તે બાણથી દશ લક્ષ યોદ્ધાના, કાહાડી નાંખ્યા પ્રાણ ॥ ૬ ॥ કેટલા હાથી કેટલા ઘોડા, ઢળીને પડયા ધરણ; કઇ પડયા પડયા પાણી માગે, કઇ જીવ પામ્યા મરણ ॥ ૭ ॥ રૂધીરના થઇ રેલમ છેલા, શ્રોણીત ભોમી થાય; કઇના ચરણને ભુજ કૈનાં, કૈનાં ધડ અથડાય ॥ ૮ ॥ હાડને માંસ તે પગ તળે આવે, વરત્યા હાહાકાર; સુર ભરયા રણશીંગા વાગે, આવે સુર અપાર ॥ ૯ ॥ સમળી શીયાળા વાયસ પક્ષી, માઉંશની ચાંચો ભરતાં; ઉડા ઉડીને આકાશ ચઢે, તે તેમ આનંદ કરતાં ॥ ૧૦ ॥ અરજુનના રથ પુંઠે રહીને, મારો મારો ભીમ ભાખે; હાથી ઘોડાનાં પુછડાં ઝાલી, દાદાના ઉપર નાંખે ॥ ૧૧ ॥ ભુસ્ને ચુકે નાંખે સુર સપાટે, તે ગગને ચઢી જાય; વંટોળીયો વિંટાઇ વળે તે, રહે છે આકાશ માય ॥ ૧૨ ॥ એ રીતે બહુ જુલમ વરત્યો બહુ થઇ મારા માર; છેવટ પાંન્ડવને માર મારી, પાછા કાઢયા થંભ બહાર ॥ ૧૩ ॥ પાંડવ રથંભે દાદા ઉભા, થાકયા કુન્તી તન; પારથ કહે આજ કેમ થા-

શે, એરે જુગજીવન. ॥૧૪॥ પ્રભુ કહે ગભરાવો છો શાને, વાગે છે તેનાં વાગે; અરજુન કહે જતીએ તેવું, આજ મને નવ લાગે ॥ ૧૫ ॥ એવામાં તો ભીસમપીતાએ, માર્યું બાણ પવન; તે બાણથી રથ અરજુનજીનો, ચઢી ગયો ગગન ॥૧૬॥ પછી ભીમને અવળો બાંધ્યો, બીજો માયાવિ ભુપ; ત્રીજો બાંધ્યો મેઘવરણને, મારથી થઇ ગયા ચુપ ॥૧૭॥ એટલામાં અભેમાનને બાંધ્યો, દાદો ક્રોધે ચડીયો; નીકુળને બાણ મારી ઉરાડયો, ડેરા તંબુ તે પડીયો ॥૧૮॥ દ્રૂપત વઇરાટ શીખંડીને, નાંખ્યા મુરછામાંય, દ્રષ્ટપ્રદુમાન શેદેવજીને, ઢાળ્યા ત્યાંને ત્યાંય ॥૧૯॥ તવ સહુ સેન્યા સ્થંભી ઉભી, પણ દાદા સત્ય ધારે; સેન્યામાંના કોઇ પ્રાણીને, પોતે જરા નવ મારે ॥૨૦॥ એમજ બળ દાખવ્યું દાદાએ, રહ્યો બે ઘડી દન; અરજુન કહે કેમ કરીશું, એરે જુગજીવન ॥૨૧॥ તવ પ્રભુએ ભીસમપીતાનું, બળ હરીને લીધું; એંશી શહસ્ત્ર બાણનું બળ તે અરજુનજીને દિધું ॥૨૨॥ પણ રહ્યો છે આકાશે તે, શું કર્યું જુગદાધાર; રથને ઉતારવા રથપર મેલ્યો, ચઉદ બ્રહ્માંડનો ભાર ॥૨૩॥ એટલે તે રથ નીચે ઉતરીયો, કરતા નંદકીશોર; એટલે ભીસમે બાણ લઇને, દારૂણ દાખવ્યું જોર ॥૨૪॥ અગણીત મંત્રનાં બાણ મારે, પણ વિસ હજ્જાર જાય; એક લાખ ચાળીસ હજાર બાણો, અરજુજીના થાય ॥૨૫॥ ભીસમપીતા બહુ વિસ્મે પામ્યા, પોતે પાછા પડતા; તેમ તેમ અરજુન બહુ બળ કરી, દાદાને કનડતા ॥૨૬॥ પોતાના જે યોદ્ધ બાંધેલા, તેમના છોડયા હાથ; એવે મુરછા વળી સરવની, ઉઠી પડયો સહુ સાથ ॥૨૭॥ દાદા ઉપર દઇવત દાખ્યું, હાથ બતાવ્યા માઠા; ભીસમે જાણ્યું કાંઇ કપટ થયું, વઢવું મુકીને નાઠા ॥ ૨૮ ॥ એટલે નાઠી અગીઆર ક્ષોણી, અરજુને હાથ બતાવ્યા; ભીસ્મ પોતાને પાછા પાડી, કઉરવ સ્થંભે આવ્યા ॥ ૨૯ ॥ એટલે સુરજ મેર બેઠો, ગરગડીયાં નીશાન; કઉરવનાં વાજાં બંધ રહ્યાં, જીત્યા સતિ સંતાન ॥ ૩૦ ॥ પછી અરજુન રથથી ઉતરીયો, દાદાના રથમાં જાય; ચાલો દાદા આવું શેવા કરવા, શેન્ય કરયું વિદાય ॥ ૩૧ ॥ ભીસમને પારથ તંબુએ આવ્યા, ભેળું કરયું ભોજન; અરજુન ચરણ ચાંપવા લાગ્યા, ભીસમે કરયું સયન. ॥૩૨॥ અરજુનજી કહે જુઓ દાદા, આજે તો મેં બળ દાખ્યું; ઘણા હાડાથી તમે કહેતાતા, માટે પાણી લઇ નાંખ્યું ॥૩૩॥ ભીસ્મપીતા કહે અરજુન બેટા આજે તો કપટ ભાળ્યું; નીત્યાન દળી દળીને મુઓ, છેવટ કુલડાંમાં વાળ્યું ॥ ૩૪ ॥ આખો દિવસ જીત પામુને, બે ઘડી છેવટે હા-

રૂં; માટે મુજને એમ લાગે છે, છે કાંઇ જાદુ તમારૂં ॥૩૫॥ જાઓ બેટા કાલ આવજો વહેલા, કહી કરયો વિદાય; અરજુન જઇ તંબુએ સુતો, એવે વાહાણું વાહાય, જાગ્રત થઇ સરવે પરવાર્યા, કઉરવ પાંડવ બળીયા; પોતપોતાનું સેન્ય લઇને, પોતાને સ્થંભે પળીયા ॥૩૬॥ વળણ॥ પોતાને સ્થંભે આવિયા, પાંડવ ભીસ્મ પીતાય; કહે વલ્લભ સહુ સાંભળો,યુદ્ધ ત્રણેરૂ થાય.

કડવું ૯ રાગ સુરી સાખિનો.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ભીશ્મ પરવ મહીમાય ॥૧॥ આઠમે દાહાડે યુધ્ધે ઉભા, હાથ ગ્રહી હથીઆર; અરજુને ગાંજેવ નામા ધનુશનો, પહેલો કરયો ટંકાર ॥૨॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોક પહોચ્યો, ડોલ્યાં દસે દીગપાળ; શબ્દ સુણીને લંકાથી આવ્યા, હનુમાન અંજની બાળ ॥૩॥ દસ બાણે પછી પુજન કીધું, તવ સહુ કોપે ચડીઆ; એકદમ ઉઠયા થંભેથી છુટયા વચમાં ટુટી પડીઆ. ॥૪॥ કરણ શકુની જેદ્રથ ભગદત, કઉરવ સોએ ભ્રાત; પોતાના તંબુ ભણી ઉભા રહી, યુધ જુએ નિચ જાત ॥૫॥ આઠમે દાહાડે અતી ઉપડીયા, ભીશ્મપીતા બળવાન; પાન્ડવ ઉપર જુલમ કીધો; ગંગાને સંતાન ॥૬॥ પવનાસ્ત્ર બે બાણ લઇને, દાદાએ ખેલ લડાવ્યા; અરજુનનાને અભીમન્યુના, રથજ ગગને ચડાવ્યા ॥૭॥ બે બાપ દિકરા અંત્રીક્ષ ઉભા, સાથે નંદકીશોર; ગટોરગછ પણ રહ્યો છે ગગને, શું જાણવી શકે જોર. ॥૭॥ ગંગાનંદને નાગપાસ લઇ, બાંધ્યા મારથી સરવ;સાત ક્ષોણી સહુ સેન્યા બાંધિ; ઉતરવાને ગરવ ॥૯॥ પછી ભીશ્મજી હરખી ઉભા, નીશાન કોણ વગાડે; જેવું જો આજે યુક્તી છે સારી, ખાંપણ કોણ લગાડે ॥૧૦॥ એવું આદરિ ભીશ્મ ઉભા, ચાર ઘડી રહ્યો દન; અરજુનજી કહે કેમ થાશે; આરે જુમજીવન ॥૧૧॥ અંતરયામી એવું બોલ્યા,ધીરજ ધરો મન;ખાતો ખાશે ભર તો ભરશે,હજી ઘણો છે દન. ॥૧૨॥ એમ કહીને કૃષ્ણ પ્રભુએ,કપટ કેવું કીધું; ભીસ્મપીતા ઉભા છે તેનું બળ હરીને લીધું. ॥૧૩॥ તે બળ આપ્યું અભેમન્યુને, વળી કેવો ખેલ કરીયો, એના રથ તળેનું બાણ છેદયું, તેથી રથ ઉતરીયો. ॥ ૧૪ ॥ તવ અભેમાને યુધ આરંભ્યું, સામા ભીસ્મપીતાય; કુંવરનાં બાણ એક લક્ષને, વીશ સહસ્ત્ર જાય. ॥ ૧૫ ॥ ગં-

ગા નંદન બાણ મારે તે, છુટે વીસ હજાર; અભીમન્યુના બહુ બળથી તે, નીકળીઆ રથંભ બેહાર ॥ ૧૬ ॥ ભીસ્મપીતાએ મન વીચારયું, મનસુબો એમ ધારયો; કોહેના કોહો પણ દ્વારીકાધીશે, ઉંચેથી રથ ઉતારયો ॥ ૧૮ ॥ બળ માહારૂં પળમાં જતું રહે છે, તે હશે ક્રષ્ણનું કામ; નોરચે કરયાં વણ એકદમ માહારે, ન દેવું કોઇનું નામ ॥ ૧૮ ॥ એમ ધારી મનમાં રહ્યા સમજી, ખંખેરી ઉભા થયા; અત્યારે એમાંનું કાંઇ ન કહેવું, આવતી કાલે વાત ॥ ૧૯ ॥ એવે રથ અરજુનનો ઉતરીયો, જોડે છે દીનાનાથ; પછી અરજુને સહુ સેન્યાના, છોડી નાંખ્યા રાથ ॥ ૨૦ ॥ એટલે સહુ સેન્ય થંભે આવ્યું, ક્રસ્ણનાં એજ ચરીત્ર; કઉિરવનાં બંધ રહયા ને વાગ્યાં, પાંડવનાં વાજીંત્ર ॥ ૨૧ ॥ આઠમે દીવશે એમ જીત્યા, સહુ સહુને સ્થળ જાય; અરજુન ગયો શેવા કરવા, જ્યાં રહે ભીસ્મપીતાય ॥ ૨૨ ॥ પછી શેવા કરિને ગયો, પોતાને વાંશારામ; તત્ર દુરીયોધન મોહું ઉતારી, આવ્યો ભીસ્મને ઠામ ॥ ૨૩ ॥ ઓ દાદા બે દાહાડા તમારા, પછી શી મુજ ગત થાશે; કાંઇક માહારો કરો જીવારો, આવ્યો છું તમ પાસ, ॥ ૨૪ ॥ એટલે આવી ભીસમને દયા, સાંભળ દુરીયોધન; તારી નારીને તેડાવ કાલે, આપું સોભાગ્ય વચન ॥ ૨૫ ॥ સોભાગ્ય વંતીનું વરદાન આપું, પછી નહીં તારૂં મરણ; જા માહારૂં બોલ્યું પાળવું માહારે, તું આવ્યો મુજ સરણ ॥ ૨૯ ॥ દુરિયોધન કહે વારૂં :દાદા, કહી તબુમાં ગયો કહ્યા સમાચાર શકુનીને, હું તો અમ્મર થયો ॥ ૨૭ ॥ એમ કરતાં રૂજની વીતિ, એવે વહાણું વાય; ભીશ્મપીતાને પાંડવ યોદ્ધા, રણથંભ યુદ્ધે જાય ॥ ૨૮ ॥ સાંજ મોકલી દુરીયોધને, તેડવા હસ્તીનાપુર; આજજ હું અમ્મર થવાનો, આનંદ ઉભરાયો ઉર ॥ ૨૯ ॥ રણથંભે અરજુનજીએ, પહેલો કરયો ટંકાર; દસ બાણે દાદાનું પુજન કીધું; આશીશ લીધિ અપાર ॥ ૩૦ ॥ વલણ ॥ આશીશ દિધી ભીસમજી, પછી વીપ્રીત થઇ બુધ; કહે વલ્લભ આરંભાયું, મન મુકીને યુધ્ધ.

કડવું ૧૦ રાગ સામેરીનો છાંયો.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, ભીસ્મપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ નવમે દિવસે યુધ્ધ આરંભ્યું, હળાહળ કોપે ચડીયા; રથંભથી છુટયા તેવાજ તુટયા, બળ કરી

બાઝી પડીયા. ॥૨॥ લથબથીઆ તે લથબંથ બાહાજ્યા, દારૂણ [illegible] દા-ખે; નિરદયપણું પુરણ જણવે, કાંઇ દયા નવ રાખે. ॥૩॥ મારે જુદ્ધે એવા ઉડે, દાદાએ શું કામ કીધું: અગણીતો મંત્ર ભણીને, નાગ પાસનુ બાણ લીધું. ॥ ૪ ॥ તે ફેર ફુદડી ફરીને ફેકયું, બળ કરી બાણ એક; નાગના મંત્રથી અગણિત મંત્રે નાગ થયા અનેક. ॥૫॥ તેથી સરવ સેન્યને બાંધ્યું બાંધ્યો ઇંદ્રનો તંન; શેદેવ નિકુળ દ્રુપદ બાંધ્યો વેરાટને અભેમન. ॥૬॥ દ્રષ્ટપ્રદુમાનને શીખંડી, વળી વાયુ સુત બળીઓ; ને એજ ગટારગચ્છી મા યાવિ, મેઘવરણ કળકળીયો ॥૭॥ બે બાપ દિકરા ગગન ચડીયા, પડીયા કૌરવ દળમાં; દસ સહસ્રનો ઘાણ વાળ્યો, એઉ જણે એક પળમાં ॥ ૮ ॥ તવ બોબાટો શેન્યનો થયો, ભીશમે લીધું બાણ; એટલે બંને છોકરા બી-ધા, જાણ્યું કે લેશે પ્રાણ. ॥૯॥ ગગન ચડીયા પોતામાં પડીયા, દાદાને નવ લાધ્યા; પછી નાગપાસ બાણ લેઇ, બાપ બેટાને બાંધ્યા. ॥ ૧૦॥ મેઘવરણ મુકયું કાળજવર તે આડું અવરૂ ફરે; જોએ બીજું રૂપ ધરે તો, મુસ્તક છે દન કરે. ॥૧૧॥ એ રિતે સહુ મનુશ બાંધ્યાં, પછી બાંધ્યા ગજ ઘોડા; શારથી મારથી સરવ બાંધ્યા, છુટા છે રણછોડા. ॥૧૨॥ છેવટ દાદાએ બાણ મારયું, જ્યાં છે દીનાનાથ; નાગ પાસથી તાણી બાંધયા પ્રભુના અવળા હાથ. ॥ ૧૩ ॥ પ્રભુએ જાણ્યું ભીશમજી ચેત્યા, મુજ ઉપર પ દર્યો વહેમ; આજ વાજા વાગવાનાં નથી; છેવટ કરવુ કેમ. ॥ ૧૪ ॥ એ રિતે ગોવીંદ ગભરાયા, દિવસ રહ્યો ઘડી ચાર; અરજુનજી કહે કેમ થાશે, ઓરે જુગદાધાર. ॥ ૧૫ ॥ પ્રભુ કહે ગભરાવો છો શાને, થતું હશે તેમ થાશે; અરજુન કહે કોઇ નથી છુટુ, કેમ કરી જીતાશે. ॥ ૧૬ ॥ એવામાં અંતરામીએ, ખેલ ખરો લડાવ્યો; પ્રેરકે પ્રેરણા કરી ગરૂડને, એટલે ગરૂડ આવ્યો. ॥ ૧૭ ॥ નાગને સરપ તે ભક્ષ છે એનું, દેખી દળમાં પળતો; જેને ને તેને નાગ વીંટાયા, ઝાલી ઝાલીને ગળતો. ॥ ૧૮ ॥ એ રિતે સહુ શેન્યનું બંધન, છોડવા માંડયું સાર, તે દેખીને ક્રષ્ણના સામા, બોલ્યા ગંગા કુંવાર. ॥ ૧૯ ॥ક્રષ્ણ પ્રભુકપટનાભરેલા, શાબાશ નંદકીશોર; ચાર ઘડી માટે ધુળ મેળવતા, આજ ઝલાયા ચોર. ॥૨૦॥ ઠીક છે પ્રભુ આ વતિ કાલે, તમને પોહોચાડું ઠેઠ; આટલા દિવસ નકામી કાઢી, કરેલી માહારી વેઠ. ॥ ૨૧ ॥ તે બદલો હું વાળી આપવાનો, કહી મુકયાં અ-થીઆર; પોતાનો રથ પાછો હઠાવી, ચાલ્યા ગયા સ્થંભ બાહાર. ॥ ૨૨ ॥ એવે પાન્ડવનું દળ છુટયું, છુટયા સતિ સુત સુખા; વાજતે ગાજતે કૌ

રવ કેરે, રથંભે જઇને ઉભા. ॥૨૩॥ એવે સમે સાંજ પડીને, સુરજ બેઠો મેર; વાજીંત્ર બંધ થયાં કઉરવનાં વાગી પાંન્ડવની ભેર. ॥૨૪॥ પછી અરજુન રથથી ઉતરીયો, દાદાને રથ જાય; ચાલો દાદા શેવામાં આવું તવ બોલ્યા ભીશ્મ પીતાય. ॥ ૨૫ ॥ આજ શેવા કરાવવી નથી, જાતું તારે ઠામ; ક્રોધ કરીને બોલ્યા તેથી, પાછો ગયો આપધામ. ॥૨૬॥ સઉ સઉને સ્થળ રાત્રીયે ગયા, કરમની કરણી કહાવિ સાંડપર બેસી હસ્તીનાપુરથી ભાણુમતીજી આવી ॥ ૨૭ ॥ તવ દુરીયોધનને એ રાણિ, દાદાની પાસે જાય; એરે દાદા આવીછેરાણી, બોલ્યા ભીસ્મ પીતાય.॥૨૮॥ નવ દન માહારે પુરા થયા છે, માટે તારૂ દુખ હરવું; આજની આખી રજની મારે, ભગવત ભજન કરવું. ॥ ૨૯ ॥ તેથી માહારા તંબુ વિશે, લીંપી સ્વચ્છ કરી આપો; તમે જાવો તમારે તંબુએ અત્યારથી ન અદાપો. ॥ ૩૦ ॥ પાછલી રાતે પેહેલો મરગો, બોલે જેણીવાર; તે વારે નાહી ધોઇને આવે મમપુજન તુજ નાર ॥ ૩૧ ॥ એટલે રાણીને રાજા ઉઠયાં, અંતર ઉલટ વ્યાપી; શેવક પાસે દાદાની ભોમી, સ્વચ્છ કરાવી આપી. ॥ ૩૨ ॥ શેવા સામગ્રી સરવે મુકાવી, દાદાના તંબુ માંય; સૌ પોતપોતાના તંબુમાં સુતા, શું કરયું ભીસ્મ પીતાય. ॥ ૩૩ ॥ શીતળ જળ સ્નાન કરીને, બેઠા આરાધન કરવા; પરવરતિ બધી પરહરીને લાગ્યા હરી ધ્યાન ધરવા. ॥ ૩૪॥ એવે સમે જ્યાં થઇ મધ્ય રાત્રી, ચીંતાતુર ભગવાન; ભક્તને માટે ભુધર જાગ્યા, દેવકીના સંતાન. ॥૩૫॥ છાના ગયા દ્રોપતી પાસે, ખરીજ નીદ્રા બગાડી; આંબેજયો ચરણનો અંગુઠો, પંચાળીને જગાડી. ॥૩૬॥ દ્રોપતિકહે કીશોર વીરાકેમ આવ્યા મધ્યરાત; પ્રભુ કહેજરા બારણેઆવે, તો કહુ તુજને વાત. ॥૩૭॥તવ દ્રુપતીબારણે આવી,સાથેશામ શરીર પંચાળી કહેશીવાત કહો છો, એરે માહરા વીર. ॥૩૮॥ ભગવાન કહે સાંભળ ભગનિ; અગની અંતઃકરણ; દુરિયોધન આજ અમ્મર થાય છે, થાશે અમારૂં મરણ.॥૩૯॥ ભાણુમતીને ભીશ્મ પીતા, આપે છે વરદાન; તે સારૂ નિદ્રા ન આવે; એમ વધા ભગવાન ॥૪૦॥ દ્રૌપતી કહે કેમ કરીશું; કહો કાંઇ ઉપાય મને; પ્રભુ કહે આઘું ઓઢીને, તું જા ભીશ્મજી કને. ॥ ૪૧ ॥ વળણ જા ભમર્ની ભીશ્મ કને, લાવ શોભાગ્ય વરદાન; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો કરતા હરતા ભગવાન.

કડવું ૧૧ રાગ ઢળકતા દોહરાની ચાલ.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણુ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, શૌભાગ્ય મહીમાય ॥૧॥ કરૂપતી કહે વીરલા માહરા, હું તો અબળા જાત; પારકી હદમાં ચોરી કરવી, જાવાનું મધ્ય રાત ॥ ૩ ॥ ચોકીદારોને ચોપદારો જાગ્રત સરવે હોય; જાતાં જાતાં મુજને ઝાલે, જાવા દે નહી કોય ॥ ૩॥ તે માટે તમો સમજો છો વીરા, શી રીતે એકલી જાવું કૃશ્ન પ્રભુ કહે ચીંતા ન કરશો, હું તન સાથે આવું ॥૪॥ તત્રે પંચાળી હસીને બોલી, ઓરે જુગદાધાર; તમો માહરી સાથે આવો તો, કહો ત્યાં થાવું તઇયાર ॥૫॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, ભગની કરી લ્યો સ્નાન એમ કહી જઇ પુષ્પ લાવ્યા, પોતે શ્રી ભગવાન ॥૬॥ ચંદન ઘસી તઇ-યાર કીધું, અબીલ ને ગુલાલ; ધુપ દીપ ને નઇવેદ લીધું; પોતે શ્રી નંદલાલ ॥૭॥ પંચાળીએ સ્નાન કીધું, પહેરયાં વસ્ત્ર શણગાર; રૂમઝુમ કર-તી ગઇ પ્રભુ પાસે, છાબ દીધી મોરાર ॥૮॥ ભાઇને ભગની વાતો કરતાં પાધરે પંથ પળાય જાતાં જાતાં જુકતી કીધી પોતે શ્રી જદુરાય ॥ ૯ ॥ તામશી વીદ્યાનો મંત્રજ ભણીયો, પ્રભુજી ન જાય ચુકી, કઉરવ દળમાં સહુ પ્રાણીને ઘરણુ નીંદ્રા મુકી ॥ ૧૦ ॥ એટલે સરવે ઉંઘમાં લાગ્યા, ઉંઘ્યા રાજા પ્રધાન; ચોકીદાર પેરાદાર ઉંઘ્યા, ઉંઘ્યા ચંચળ સ્વાન, ॥ ૧૧ ॥ તે દળમાં ભાઇ ભગનિ ચાલ્યાં, નીરભયપણે જાય, એકલા ભીસમજી તંબુમાં જાગે, તેમની લગભગ થયા ॥ ૧૨ ॥ પછી પ્રભુ કહે જાવો ભગની, આ રહ્યા તંબુ ઢુંકડો, એમ કહીને કૃશ્ન પ્રભુજી; આપે બનીયા કુકડો ॥ ૧૩ ॥ કુકડા રૂપે કરન પ્રભુએ, ટઉકા કરયા બે ચાર; ભીસ્મે જાણ્યું કે વહાણું વાયું, તોહ્ય ન આવી નાર ॥ ૧૫ ॥ એવા માં તો રૂમઝુમ રૂમઝુમ, કરતી તંબુમાં પેઠી, આઘુ ઓઢીને કરૂપતી, પુ-જન કરવા બેઠી ॥ ૧૫ ॥ સનમુખ બેશી જળ ચઢાવ્યું, ચંદન લેપન કીધાં, અક્ષત અબીલ ગુલાલ ચઢાવો, હાર આરોપી દીધાં ॥ ૧૬ ॥ ધુપદીપ નવેદ ધરીને, પ્રદક્ષણા કરી સાર; પછી દાદાના ચરણ ગ્રહીને કીધો નમસ્કાર ॥ ૧૭ ॥ એટલે ભીસ્મજી આનંદ પામ્યા, સેવા કરી ઘણી સારી; દુરીયોધન તો મુરખ છે પણ, ઘણી સુલક્ષણી નારી. ॥ ૧૮ ॥ એમ સમજી ગંગા સુત બોલ્યા; અખંડ સોભાગ્ય હજો; તા-રા સ્વામીનો આયુષ વધજો; સતરૂ સમુળા જજો. ॥ ૧૯ ॥ કરૂપતી કહે

વારૂ દાદાજી, ફેરયું માહારૂ દુઃખ; વચન તમારૂ સફળ હજો, લ્યો જુઓ માહારૂ મુખ, ॥ ૨૦ ॥ એમ કહીને વદન બતાવ્યું, મળી માનુની માઠી ભીશમપીતા જોઇ બાવરા બનીયા, પંચાળી તત્ર નાઠી ॥ ૨૧ ॥ સાસ ભરિ સુંદરી પડી પંથે સામા મળ્યા વનમાળી; દ્રુપતી કહે ફતે થયું ભાઇ, પ્રભુ કે લેને તાળી ॥ ૨૨ ॥ હરખ ભરયા ભાઈ ભગની ચાલ્યા નિરવતી થયું મન; પોતાના તંબુએ આવી, સુખે કર્યું સયન ॥ ૨૩ ॥ ગંગા નંદન બહુ અકળાયા છેતરી ગઇ મને નારી; ભાણુમતીને શું વરદાન આપુ, ઇજ્જત લીધી માહારી ॥૨૪॥ એવે વીચારે મુરછામાં પડીયા, ઢળીયા પોતે ધરણ, ભકતનો જીવારો કરીને પોઢયા, પોતે અસરણા સરણ ॥ ૨૫ ॥ વળણ ॥ પ્રભુ પોઢયા પ્રેમથી, સાંભળને તું રાય; કહે વલ્લભ સાહાય સામળો તેનાં દુઃખ પળાય.

કડવું ૧૨ રાગ સોભાગ્યની દેશી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સોભાગ્યનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ પરોઢ થયું ને કુકડા બોલ્યા, તવ ઉઠયો દુરીયોધન; અરેરે વાહાણું વહી ગયું ને રાણી કરે છે સયન. ॥૨॥ એમ જાણી ગયો રાણીના પાસે, દાદા કહેશે મને જુઠો; લાગ્યો ઢંઢોળવા એ ભાગ્યશાળી, માનીતી રાણી ઉઠો. ॥ ૩ ॥ આંખો ચોળતી માથું ખંજોળતી ઉઠી ભાણુમતી રાણી; એટલે આગળ લાવિને મુકયાં, રાજાએ દાતણ પાણી ॥ ૪ ॥ વીખરેલાં પટીયાં લબડતાં જટીયાં, આંખોમાં પાસેર પીઆ; નારકોરાં તાણે ભુંડણી જાણે મોહાઢું તો શીયાવીયા ॥ ૪૫ ॥ ઉઠીને કર્યાં દાતણ પાણી, દુરીયોધને જળ દીધું; એટલે ચોટલો ઓળી વાળીને, ઉષ્ણોદકે સનાન કીધું ॥ ૬ ॥ વસ્ત્ર આભુષણ અંગે ધરીયાં, જાવ ને ઉલટ વ્યાપી; શેવા સામગ્રી ત્યાર કરીને, છત્રપતીએ છાબ આપી ॥ ૭ ॥ તે છાબ લઇને ઠમકેથી ચાલી, ભીશમના તંબુમાં પેઠી; ઉઘાડે મોહોડે વાંકે અંબોડે, દાદા કને આવી બેઠી ॥ ૮ ॥ તે વેળા જરા આવી છે સુધી, મુરછાથી ભીશમપીતાય; ભાણુમતીએ સુતેલા દેખી, વીચાર્યું મન માંય ॥ ૯ ॥ સુતા સુતા સમરણ કરે છે, પુજન કરૂં અતારે; શું સમજે સમરણ થાય કેવું, રંડાએ જોએલું કયારે ॥ ૧૦ ॥ પછી પુજન કરવા ઉઠી, દાદાજી દુઃખ કેડયું; ઉભા થઇ જઇ ઝારી લેઇને, શરીર ઉપર જળ રેડયું

॥ ૧૧ ॥ ટગટગ ભીશમજી જોવા લાગ્યા, વારૂ શું કરે છે નારી; એમ જાણીને કાંઇ ન બોલ્યા, રાણીએ મુકી જળ ઝારી, ॥ ૧૨ ॥ વસ્ત્ર લઇને શરીર લુછયું અંગ આખું ધરઝોળ્યુ; પછી ચંદન હાથમાં લેઇ દાદાને મોઢે ચોળ્યું. ॥ ૧૩ ॥ હબચી ઉપર અક્ષત મુકયા, આંખોએ અબીલ ગુલાલ; રૂદીયા ઉપર પુષ્પ મુકયાં, ઠીક મેળવીયો તાલ. ॥ ૧૪ ॥ બે ભુજમાં પછી નઇવેદ મુકયું, માહારો સ્વામી ઘણુ જીવો; આંગળીયોમાં અગરબતી, મુકયો દુટીપર દીવો ॥ ૧૫ ॥ એટલે ઝબ દેઇ દાદા ઉઠયા, મનમાં ઘણો ક્રોધ ધરી, અવળચંદી અભાગણીયે, અવળી પ્રદક્ષણા ફરી. ॥ ૧૬ ॥ સનમુખ આવી પાય પડી બોલી, અખંડ શોભાગ્ય આપો ભીશમપીતા કહે કરક્ષા નારી તુને હજો રંડાપો.॥ ૧૭ ॥ રાગ ઝડપનો દોહરો એવું વચન સાંભળીને, ઉભી થઇ રંડાય; મારા રડ્યા માહરા પીટયા, તારૂં કાળુ થાય. ॥ ૧૮ ॥ ઓ નખોદીયા ઓ ઉછેદીયા, શીદ મુજને તેડાવી; ઇજ્જત તારી લેવરાવું છું, છત્રપતીને લાવી. ॥૧૯॥ લાંબા લાંબા હાથકરીને,ગાળો દેતી જાય;કળકળતી બરબડતીબરબડતીઆવિ, જયાં દુરીયોધન રાય. ॥ ૨૦ ॥ ધીક ધીક મારા નાથ તમને ગાળ મને ભંડાવિ; સોભાગ્ય તો સુઇ ગયું ને, ડોસાએ રંડાવિ. ॥ ૨૧ ॥ રંડાપાનું વરદાન આપ્યું, નિરલજને શું કહીયે; દુરીયોધન કહે ગભરાશો નહી, ચાલો વઢવા જઇએ. ॥ ૨૨ ॥ એમ કહીને શંખણો શંખણી. વઢવા માટેજાય; ઉછળતાં ઉછળતાં આવ્યાં, જયાં ભીશમ પીતાય. ॥ ૨૩ ॥દુરીયોધનકહે ઓરે ડોસા, અવળું વહીયા કેમ; તમારૂં કહ્યુ કાંઇ નહી થાયે, રહીશ કુશળ ક્ષેમ. ॥૨૪॥ વિસ્વાસે વામાને તેડાવી, હું પણ મુરખ જન; સત્યવાદી શાના થયા છો, મીથ્યા ગયુ વચન ॥ ૨૫ ॥ ઘડપણમાં ગતી ગઇને, પડી ધોળામાં ધુળ; વરસ સૌ ગયા પાણીમાં, પેટ ચોળી કીધું સુળ. ॥૨૬॥ દાદા કહે સાંભળ રાજા, ઓરે દુરીયોધન. જો લક્ષણ તારી નારીનાં; કેવું કર્યુ પુજન॥૨૭॥આખે અંગે પાણી વેડ્યું, ચોપડ્યું ચંદન મુખ; આંખો ઉપર અબીલ મુકયો, એવું દીધું દુઃખ ॥ ૨૮ ॥ દુટીપર દીવો સળગાવ્યો, શી કહું બધીપેર; એણે તે કયારે જોએલુ, સાસરે કે પીહેર. ॥ ૨૯ ॥ પુન્ય પુજન કાંઇ નહી થયેલું; બાપ દાદાને ઘેર; તે પ્રાણી શું કરી જાણે, મીથ્યા જીભમાં ઝેર. ॥૩૦॥ એવાં વાયક સાંભળીને, બોલ્યો દુરીયોધન; છો રહી માહારે એવી નારી, બળ્યું આ પુજન ॥ ૩૧ ॥ એમ બરબડતાં બેઉ જણ ચાલ્યાં, તંબુ વિશે જાય; સાંડપર રાણીને બેસાડી, તર્ત કરી વિદાય. ॥૩૨॥ એવામાંભીસ્મ પીતાયે કીધોમનવિચાર;ચોકીમાં શું આવી

શકે, દ્રૂપતી જે નાર ॥૩૩॥ અબળાનું એ તો નહી ગજુ, સાથી થએલું હોય; એમ સમજી સમાધી કીધી, જ્ઞાન દ્રષ્ટીએ જોય ॥૩૪॥ જોતાં જોતાં એમ જાણ્યું, જોડે વઇકુંઠ ભુપ; મધ્યરાતે મુજને ચેતાવ્યો, ધરી કુકડાનું રૂપ ॥૩૪॥ છેતર પન્ડી કરી છબીલે, નહી અબળાની હામ, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ લમડાવ્યું, પોતે શ્રી ઘનશામ. ॥૩૬॥ જીતેલો મને નિત્ય હરાવે, લઇ લેછે મુજ જોર; સમાધીમાં તે સઉ જાણ્યું, કપટી નંદકીશોર ॥૩૭॥ કૃષ્ણે કર આયુદ્ધ ઝાલવાને, લીધા છે સોગન; તેથી હથીઆર હાથ ઝલાવું, તો હું ગંગા તન ॥૩૮॥ બ્રહ્મહત્યા પાપ લાગશે એમને, તો તો મુજને લાગે; જો કદી પોતાનું ભંગ કરશે, તો મહારૂં પણ ભાગે ॥ ૩૯ ॥ એવો મનથી નિશ્ચય કીધો; ગંગાજીને તન; એવામાં તો વાહાણું વાયું, થયો દસમો દન ॥૪૦॥ વળણ ॥ દસમો દીવસ ઉગીયો, સાંભળને તું રાય; કહે વલ્લભ જમ્યા વીના, ચઢીયા ભીશમપીતાય.

કડવું ૧૩ રાગ સાખિચાલ.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસતારી તુજને સંભળાવું, ભીશ્મ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ દસમે દિવસે દાદા ચઢીઆ, ભય ભરયું કુરૂક્ષેત્ર, ક્રોધ અતિસે ઉરમાં ઉપજયો, રક્ત થયેલાં નેત્ર ॥ ૨ ॥ શ્વેતજ વસ્ત્રો શ્વેતજ આયુદ્ધ, આવ્યા ધોળે વેસે; પોતાને રથંભ રહ્યા ઉભા, ઘણા ભરેલા દ્વેસે. ॥ ૩ ॥ એવે સનમુખ પાન્ડવ આવ્યા, યુદ્ધ કરવાને સાર; અરજુને ગાંડેવ નામનો, પહેલો કરયો ટંકાર. ॥ ૪ ॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોક પહોચ્યો, ડોલ્યા દસે દીગપાળ; ધરણ લાગી ધ્રૂજવાને, ખળભળ્યું પાતાળ. ॥ ૫ ॥ ઘડ લંકાથી હનુમાન આવ્યા, પાન્ડવ દળમાં પેઠા; અરજુનના રથની ધજાએ, પુંછ વીંટાળી બેઠા. ॥ ૬ ॥ તે પછી અરજુન બાણાવળીએ, પુજનનું મન કીધું; દસ બાણથી પુજન કરવાને, પ્રથમ એક બાણ લીધું ॥ ૭ ॥ એટલે બોલ્યા ભીશમપીતા, મીથ્યા મરે શીદ મથી; પુંજા કરીશ નહી આજ માહારી, કરવા દેવાનો હું નથી. ॥ ૮ ॥ તું તાહારે હાથ ઉપાડ પહેલો, નહિ તો હું ઉપાડું; નરે જાણ્યું નહિ કરવા દે પુંજા, મિથ્યા વખત શીદ કાહાડું ॥૯॥ એમ જાણી ને બાણ મુકયું, તેવાજ તુટી પડીયા; તે દિવસે તો ભીશમપિતા; ઘણાજ ક્રોધે ચડિઆ. ॥ ૧૦ ॥ અગણિત મંત્ર ને મોહાસ્તર મંત્રનાં, માર્યાં બાણ

અપાર; તેથી જેને તે મુરછામાં પડે, વરતાણો હાહાકાર ॥૧૧॥ હાથી ઘોડાને ઉંટ સુધ્ધાં, ઢાળી નાંખ્યા ધરણ; સેન્યાપતીને સેન્યા ઢાળી;કંઇજન પામ્યા મરણ ॥૧૨॥ પછી ઢાળ્યો દ્રુપત રાજા, પંચાળ દેશનો રાય; ત્રીજો વઇરાટ ચોથો શીખંડી,દ્રષ્ટપદુમાન ત્યાંય ॥૧૩॥ શેદેવ નીકુળ ભીમને ઢાળ્યો અભેમાન; નાંખ્યો, ગટોરગછને મુરછામાં પછી એનો સંતાન ॥૧૪॥ તે પછી મહાબળમાં બાણ લીધું, વૃદ્ધ બહુ ક્રોધે ચડીયો; અરજુનજીનિ રૂદીયા ભેદી, તવ નળ ઢળી પડીયો ॥૧૫॥ પછી એકલા ક્રશ્નજી રહ્યા, ભીશ્મે વીચારયું એમ; હવે એકલા હાથ આવ્યાછે, દાવ જવા દેઉ કેમ ॥૧૬॥ એમ જાણીને રણછોડ ઉપર, રકત કરયાં લોચન; પ્રભુને દુખ દેવા બાણ લીધું, ચેત્યા જુગજીવન ॥૧૭॥ જાણ્યું કે ઘાટ ઘડશે માહારો; ભરેલા રાતના રીસે, એમ જાણીને ચરીત્ર કીધું, પોતે શ્રી જુગદીસ ॥૧૮॥ રથમાંથી ઢળી ધરણ પડીયા, અરજુનજીની પાસ; મારયા વીના એમ કીધું, પોતે શ્રી અવીનાશ ॥ ૧૯ ॥ ભીસ્મપીતા જોઇ વીસ્મય પામ્યા, કપટી ક્રશ્નજી કાળા; પોતાને વઢવું પડે માટે, મુરછાના કરયા ચાળા ॥૨૦॥ આયુદ્ધ હાથમાં ઝાલવું નથી, લેવું નથી શીશ પાપ; રાત્રીએ મુજને પાપ લગાડી, કોરા રેહેવું છે આપ ॥૨૧॥ એમને જેવા ચાળા માંડયા, તેવા કરૂ હું ચાળા; અરજુનને ઠેર મારવો ધરયો; શું જોઇ રહેસે છોગાળા ॥ ૨૨ ॥ એવું સમજી ફરશી લઇને રથથી ઉતરયા હેઠા; અરજુન જ્યાં મુરછામાં પડીયો, તેની રૂદે જઇ બેઠા ॥૨૩॥ પ્રભુને સંભળાવવા બોલ્યા, આજ કરૂછુ કહેર; કોકને માટે હણવો પડેછે, બેટા તુજને ઠેર ॥૨૪॥ મુજને જેણે પાપ લગાડયું,તે પણ લે શીશ પાપ;નહીતો તુજને મારી નાખું,થયા તેને સંતાપ॥૨૫॥ એમ કહી ફરશી ઉગામી, સમજ્યા સુદરશામ;જો હથીયાર નહી ઝાલુ તો, નરને હણે આ ઠામ॥૨૬॥ એવું જાણી પુરૂશ પુરાણી, ડહાપણ કેવું લડાવ્યું, સુદરશણ ચક્ર પોતાનું, સુતાં ચાક ચડાવ્યું ॥૨૭॥ તે જોઇ ભીસ્મપીતાજી હસી પડીયા,ટળીયો તનનો તાપ, ધન્ય દયાળુ દેવકી નંદન લાગ્યું તમોને પાપ ॥ ૨૮ ॥ ક્રશ્ન કહે મુને પાપ ન લાગે, બોલ્યા ગંગા કુમાર, એ માહારાજા પણ કરીને, કેમ ગ્રહ્યું હથીઆર ॥ ૨૯ ॥ સુદરસણ લેઇ ચાક ચડાવ્યું, તે પાપ લાગ્યું તમને; પ્રભુએ કહ્યું પાપજ નથી, કાં મને કાં તમને ॥ ૩૦ ॥ મે કહ્યું હતું યુદ્ધ કરવાના; હેતુથી લઇ હથીઆર; તો તો બ્રહ્મહત્યા પાપ મુને, શબ્દનો કરો વીચાર ॥ ૩૧ ॥ તો યુધ્ધ કરવાના હેતુથી, ચક્ર નથી કર લીધું; તનો એ મુમત ઝાલ્યો

માટે; ભુજમાં ધારણ કીધું ॥ ૩૨ ॥ તે હેતુ નોહોતો વઢવાનો, માટે ન લાગે પાપ; એટલે ભીસ્મજી અકળાઇ બોલ્યા, શું પાપ લીધું મેં આપ. ॥ ૩૩ ॥ એટલે અંતરયામી બોલ્યા, સાંભળજો સત્ય મતી; તમોએ શોભાગ્યમાં થાપ ખાધી, તે પાપ તમને નથી ॥ ૩૪ ॥ દ્રુપતી સતીએ સોભાગ્ય લીધું, આઘો ઘુંઘટ તાણી; તમોએ એને વરદાન આપ્યું, ભાણુમતીને જાણી ॥ ૩૫ ॥ તમે તમારે બોલ્યા પ્રમાણે, વરત્યા છો માહારાજ, દ્રુપતી જાણીને નથી દીધું હેતુ વીચારો આજ ॥ ૩૬ ॥ તેથી તમને પાતક નથી, બોરે ભીસ્મ પીતાય, એવું વચન સાંભળીને, પોતે લાગ્યા પાય ॥ ૩૭ ॥ પછી જઈ દાદા રથ બેઠા, ઉઠયા પ્રાણજીવન; એવે મુરછા વળીને ઉઠયો, ઈંદ્ર તણો જે તન ॥ ૩૮ ॥ એવે બીજા સરવની મુરછા, વળી ગઇ તે વાર; ઉભા થઇને કુદવા લાગ્યા, હાથ ગ્રહી હથીઆર ॥ ૩૯॥ એટલે પોતે ભીસ્મપીતાએ, મુકી દીધાં હથીઆર; હવે માહારે વઢવું નથી ધરણુ ઢાળો કુંવાર ॥ ૪૦ ॥ દ્રુપતનો સુત શીખંડી છે, તેને હાથે મુજ મરણ; તેની પાસે બાણ મરાવો, એટલે પોડું ધરણ ॥ ૪૧ ॥ એવું સાંભળી સાંમળો નાઠા, સૈન્યમાં સુસરા આવ્યા, દ્રુપતનો વડો સુત શીખંડી, તેને શોધી લાવ્યા ॥ ૪૨ ॥ પ્રભુએ કહ્યું શીખંડીને બાણ મારો બળ કરી, તમારે હાથે એમનું, મ્રત્યુ એમ વધા શ્રી હરી ॥ ૪૩ ॥ એટલે એ બોલ્યો શીખંડી, દોશા છે કુશળ ક્ષેમ, એમના હાથમાં હથીઆર નથી તો પછી મારૂં કેમ ॥ ૪૫ ॥ હથીઆર મુકી વ્રધ્ધ થયા છે, તેને મારૂં હું આપ; તો ક્ષત્રીની રીત પ્રમાણે, મુજને લાગે પાપ ॥ ૪૫ ॥ પ્રભુ કહે સુત દ્રુપતના, ઉતાવર કરો આપ; તેથી જો પાતક લાગે તો, તે મુજ માથે પાપ ॥ ૪૬ ॥ એવું કહ્યું તવ શીખંડી, બળ કરી બાણ લીધું; સનમુખ ભીસ્મજી ઉભા તેની, રૂદેમાં ભોંકો દીધું ॥ ૪૭ ॥ ભીસ્મ પીતાએ આનંદ માન્યો, સમરયા અસરણા સરણ, રામક્રસ્ન નામ જપતા જપતા, પોતે ઢળીઆ ધરણ ॥ ૪૮ ॥ એટલે લીલા વાવટા ચઢીઆ, બંધ થયું યુદ્ધ સરવ; વાગ્યાં નીશાન પાન્ડવ કેરાં, પછી મુકયો યુદ્ધ ગરવ ॥ ૪૯॥ વલણ॥ યુદ્ધ કરવું બંધ પાડીયું, મુકી દીધાં હથીઆર; કહે વલ્લભ કલેશ ઉપડયો, તેનો કરૂ વીસ્તાર.

કડવું ૧૪ મું રાગ ઝડપનો.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય;વાસ્તારી તુજને સંભળાવું, ઉતપાતનો મહીમાય ॥૧॥ ભીસ્મજી પડીયા પાન્ડવ જીત્યા, એટલે ભીમનો તન; બબરીકનું શીસ સ્થંભ ઉપર છે, તેણે વીચાર્યુ મન ॥ ૨ ॥ માહારી માએ એમ કહ્યું છે, હારે તેની પક્ષ કરજે; તે વેણ કેમ જવા દેઉ મીથ્યા ચાહ્યતો વીઘન સરજે ॥ ૩ ॥ એમ વીચારી શીસ ઉપડીયું, પડીયું પાન્ડવદળમાં;જીવ લેવા માંડયા જોધાના વાગે છે બહુ બળમાં ॥૪॥ ત્રણ અયુત પ્રાણીને હણીયા, વરત્યો હાહાકાર; તે દેખી ગદા લઈ ઉપડયો, વાયુનો કુવાર ॥ ૫ ॥ એ દીકરા એ દાટ વાળ્યો, મારે દૈવત દાખુ; કાતો એને હાથે મરૂં, કાંતો મારી નાખુ ॥ ૬ ॥ એટલે ભીમનો હાથ ઝાલ્યો, પોતે પુન્ય શ્લોક; જો ભીમ એના સામા થશો તો, જીવ્યાની આસા ફોક ॥૭॥ ધારણ ખમો હું સમજાવું, કહી પ્રભુ આગળ થાય; હાંહાં બબરીક આ શું કરો છો. અણઘટતું દેખાય ॥૮॥ ક્ષમા રાખો તાતના કુળને, સંહારવું તે ખોટું; કહેશે પોતાનું કુટુંબ માર્યું; મહેણું થવાનું મોહોટું ॥ ૯ ॥ એટલે મુસ્તક ઉભું રહ્યું, સામા માંડયાં ચક્ષ; માહારી માનું બોલેલું પાળું હારે તેની કરૂ પક્ષ ॥૧૦॥ કહ્યું કે વચન પળાઇ ચુકયું, એમ વદયા ભગવાન; આટલેથી ક્ષમા કરો તો, એક આપુ વરદાન ॥ ૧૧ ॥ બબરીક કહે વરદાન આપો, રાખુ ક્ષમા માહારાજ; એટલે વરદાન આપવા લાગ્યો, કરવા પોતાનું કાજ ॥ ૧૨ ॥ ઓરે બબરીક વીશ્વ આખું, કરે તમારી સેવ; નામ તમારૂ જગ્તને વીશે, બળીયાકાકા દેવ ॥૧૩॥ તમે જેનાપર અમલ કરો, ત્યાં અન્યથી નવ થાય; તમોને એકલાને આરાધે, બીજો નહી ઉપાય ॥ ૧૪ ॥ એવું વરદાન આપ્યું પ્રભુએ, બળીયો થયો પરસન; લીમડાના એક વ્રક્ષ નીચે, કરી દીધું સ્થાપન ॥ ૧૫ ॥ વળણ ॥ તવ બબરીક શાન્તજ પડયો, સાંભળને તું રાય; કહે વલ્લભ સૌ સેનને, કરી દીધું વીદાય ॥

કડવું ૧૫ રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય;વિસ્તારીતુજને સંભળાવું; ભીસ્મપરવ મહીમાય ॥૧॥ સરવ સૈન્યને વીદાય કીધું, પાન્ડવ રહ્યા પાસ; દાદાની કને આવીને બેઠા, બેઠા શ્રી અવીનાસ ॥૨॥

તવ તંબુથી કઉરવ આવ્યા, સોભાઇને કારભારી; ભીસ્મપીતાની પાસે
બેઠા, દાદા બોલ્યા વીચારી ॥ ૩ ॥ એ રે માહારા દીકરા તમે, ઉઠીને
ઊભા થાવો; કારાણે વ્રક્ષ છે પીંપળાનું, ત્યાં મુજને લેઇ જાવો ॥ ૪ ॥
દુરીયોધન કહે એ રે દાદા, તંબુમાં લૈ જૈએ; ભીસ્મ કહે માયા મુકવા
બેઠા, કેમ માયામાં ભરૈએ ॥ ૫ ॥ માટે મુજને પીંપળા નીચે. લેઈ જા-
ઓ સહુ બાળ; પાન્ડવ કૈરવ ભેગા થઇને, ઉપાડયા તતકાળ ॥ ૬ ॥
પીંપળાની નીચે લેઇ ગયા, ભોમી સુવાડી દેછે; આરપાર બાણજ ની-
કળેલું તે, છાતી ઉંચી રહે છે. ॥૭॥ તેથી કરીને ભીસ્મ બોલ્યા, સાં-
ભળો સુત સુમતી; ચરણ મુસ્તક ઉંચા રહ્યાવણ, મુજને ફાવતું નથી
॥૮॥ તવ દુરીયોધન તંબુ વીશેથી, ઉશીકાં લઈ આવ્યો; ભીસ્મ કહે
માયાવી વસ્તુ, શીદ મુજ પાસે લાવ્યો ॥ ૯ ॥ અરજુન બેટા આપો
ઉશીકાં; તું છે ચતુરસુજાણ; તવ અરજુને ઉભા થઈ, ચઢાવીયું એક
બાણ ॥૧૦॥ દાદાના લેલાટમાં માર્યું, આરપાર નીકળ્યું બહાર; મુ-
સ્તક દાદાનું ઉંચું થયું, બાણ લીધું બીજી દાર ॥ ૧૧ ॥ બે બાણ બે
ખભામાં માર્યાં; ઠાહું ઉંચું થાય, પછી બે બાણ કેડમાં માર્યાં, બે માર્યા
ઢીચણ માંય ॥૧૨॥ બે માર્યાં પગની પાહાનીમાં, દસ બાણનીસજ્યાય,
તે બાણ સજ્યા ઉપર પોઢયા, પોતે ભીસ્મ પીતાય ॥ ૧૩ ॥ એટલે
ભીસ્મજી આનંદ પામ્યા, સુતા બહુ સુખ જાની; હસીને કહ્યું દીકરા
માહારા, પાવો મુને શુદ્ધ પાણી ॥ ૧૪ ॥ રત્ન જડીત્ર પાત્ર ભરીને,
લાવ્યો દુરીયોધન; ભીસ્મપીતા કહે પાત્ર માયાનું, લાવ્યો તું મુરખજન
॥૧૫॥ અરજુન બેટા જળ પાવો તમો, અરજુને શું કામ કીધું, ગં-
ગાસ્તરનો મંત્ર ભણીને, ધનુશપર બાણ લીધું ॥ ૧૬ ॥ મંત્ર ભણી
ભોમીમાં માર્યું, નીકળી ગંગાધર; ગાંગેવજીના મુખમાં પડી, જળપીધુ
તે વાર ॥ ૧૭ ॥ ભીસ્મપીતા કહે શાબાશ બેટા, વચન માનો માહારૂં;
એક એકને રાજ્ય આપી, સંપ કરો તો સારૂ ॥ ૧૮ ॥ ધરમ કહે જેમ
કહો તેમ, કબુલ કરીએ અમો; દુરીયોધન કહે આપવા લેવાની વાત ન
કરશો તમો ॥૧૯॥ ભીસ્મ કહે જાવો સ્થળ પોતાને, જેમ ફાવે તેમ
કરજો; ઉપદેસ કરવો વ્યાજબી નથી; કાં મારજો કાં મરજો ॥૨૦॥ એ-
મ કહીને વીદાય કીધા રહ્યા એકલા આપ; તે સમે દેવ દુત આવ્યા,
ભીસ્મ કને તદાપ ॥૨૧॥ ભીસ્મજીને લેવા સારૂ, યત્ન કર્યું અનુપ ભી-
સ્મપીતાએ તે દુતોને, બનાવીઆ શ્વાન રૂપ ॥ ૨૨ ॥ દુતોને કહ્યું છ
માસ પછી, મુકીશ માહારો દેહ, ત્યાં લગી શ્વાન રૂપે મુજ પાસે, રહો

સુભ સુખ તેહ. ॥૨૩॥ એમ કહીને દુતોને રાખ્યા, સાંભળને તું રાય; ભીમે હાથી ઉછાળેલા, તે હજી.આકાશ માંય. ॥૨૪॥ જનમેજય કહે ઓ મહારાજા, નાંખો છો છાશમાં પાણી; ગપોડાં ગોઠવી મુકો છો, કેમ સત્ય માનું વાણી. ॥૨૫॥ વળતું વૈશમપાયે બોલ્યા. જો તે ધર્યો સંદેહ; ભીસ્મ પરવનિ જે બ્રહ્મ હત્યા, રહી તારે શીશ તેહ. ॥ ૨૬ ॥ પરીક્ષા જો જોવી હોય તો, કહિ જળ અંજળી લીધી; એક વરસનું તપ મુકીને, વાયુ ગતી બંધ કીધી.. ॥૨૭॥ એટલે આકાશથી હાથીનાં, ખોખા પડીયાંધરણ તે દેખીને જનમેજયના થરથર કરૂજ્યા ચરણ ॥ ૨૮ ॥ જાણ્યું કે આ વાત છે સાચી, ખોટો સંદે ધર્યો આપ; મેહેનત માહારી વ્યર્થ ગઇને, માંથે રહ્યું એક પાપ. ॥ ૨૯ ॥ એવું જાણીને રડી પડયો આંસુ ભર્યાં લોચન; ઓમાહારાજા ભુલ્યોચુકયો, મુને કરોપાવન. ॥૩૦॥ એટલે વઇશમપાયે બોલ્યા,કરીશ નહી અદાપ;કળીયુગમાં તારૂં વેહેચાઇ જાશે, ભીસ્મ પરવનું પાપ. ॥૩૧॥ કળીયુગમાં કથા સાંભળશે, કુબુદ્ધી સંદેહ ધરશે; તેવા જે જે પ્રાણી તે તે પાતકમાંભાગ કરશે.॥૩૨॥ જનમેજે કહે વારૂ માહારાજા, સંભળાવોબીજુંપરવ, ભુલચુક માહારી ક્ષમા કરજો; હવે નહા ધરૂ ગરવ. ॥૩૩॥ શ્રધા રાખી શ્રવણ કરે, તેના પાતક જાય; નાસ્તીક પણે સાંભળે તે, પાતકભોક્તાથાય. ॥૩૪॥વળણ.॥ શ્રદ્ધા રાખી સાંભળ્યું, તેના પોહોચ્યા કોડ; ભીસ્મ પરવ પુરણ હવું, બોલો જે જે શ્રી રણછોડ.

ભીસ્મ પર્વ સમાપ્ત.

દ્રોણ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વઇશિમપાયન એણીપેર બોલ્યાસુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, દ્રોણ પરવ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ કૌરવ પાન્ડવ તંબુએ ગયા, સહુસહુને સ્થળ બેઠા, દુરીયોધન ને કર્ણ શકુની, વિચારમાં બહુ પેઠા ॥ ૨ ॥ ભીસ્મ પીતાએ યુધ કીધું; સત્યમાંથી ન કાઢયા હાથ; પણ ગુરૂ માહારાજ કહયું માનીને, લ્યો તમો અમને સાથ. ॥ ૩ ॥ દ્રોણ ગુરૂએ કબુલ કીધું, આવજો સરવે સવારે; દુરીયોધને પત્ર લખીયો પાન્ડવને તે વારે. ॥ ૪ ॥ પછી રાત્રીને સહ્યન કીધાં, એવે વાણુ વાય; જાગ્રત થઇ જમી પરવારી, યુદ્ધ કરવાને જાય. ॥ ૫ ॥ વાજતે ગાજતે સ્થંભે આવ્યા, પાન્ડવમાં ચાર ભ્રાત દ્રૂપત ધ્રષ્ટપ્રદુમાન આવ્યા સાથે ક્ષોણી સાત, ॥૬॥ વઇરાટ રાજા અભેમન્યુ, ગટોરગછ મેઘવરણ; રથહાંકવા રથે બેઠેલા, પોતે અસરણાસર્ણ. ॥ ૭ ॥ કૌરવમાં ક્રીરપાચાર આવ્યા, દ્રોણને અશ્વસ્થામા, જેદ્રથ ભગદત ને શલ્ય આવ્યા, સાથે શકુની મામા ॥ ૮ ॥ ભુરી શ્રવાને સુસરમા, શકુનીના સાત પુત્ર; ચંદ્રકેતુને વર્શકેતુ, સો ભાઇનું ધરસુત્ર, ॥ ૯ ॥ વાજતે ગાજતે સ્થંભે આવ્યા, મન માઠા મનસુબા; અરજુનજીના સામા આવી; મોખરે ગુરૂ ઉભા. ॥ ૧૦ ॥ અરજુનજી કહે ગુરૂ મહારાજા, બોલુ છુ રાજવટે; અસત્યયુધનો આરંભ કરવો, તે તમને નવ ઘટે, ॥૧૧॥ એટલે દ્રોણને ખોટું લાગ્યું, દુષ્ટે સલા દીધી ઉંધી; અણઘટતું કામ કર્યું એ, દુરીયોધનની બુદ્ધી ॥૧૨॥ ખોટી સલા સુને એણે આપી,નખોદએનું જાજોઅંતરમાંથી એવુંજ કહયું, તોડાવ્યો માહારો માઝો. ॥ ૧૩ ॥ એમ જાણીને નીચું જોયું, અરજુનજી થયો ત્યાર; ગાજેવનામા ધનુષ ચઢાવી, પેહેલો કર્યો ટંકાર ॥ ૧૪ ॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોકમાં પોહોચ્યો, ડોલ્યાં દસે દીગપાળ ધરણ લાગી દ્રૂજવાને,ખળભળ્યું પાતાળ. ॥ ૧૫ ॥ ઘડલંકાંથી હનુમાન આવ્યા, પાંડવદળમાં પેઠા; પારથના રથની ધ્વજાએ, પુંછ વીટાળી બેઠા. ॥ ૧૬ ॥ એટલે અરજુન સાવધ થયો, મંત્ર ભણી બાણ લીધું; તેવાંને તેવા દસબાણે. ગુરૂનું પુજન કીધું. ॥ ૧૭ ॥ દ્રોણગુરૂ ઘણા આનંદ પામ્યા, દીધી ઘણેરા આશ; તુજ સાથે મને લડાવે તેનું,જાજો સત્યાનાશ ॥ ૧૮ ॥ એમ કહીને આયુધ લીધાંકળકળી કોપે ચડીયા; સામસામી

થંભેથી દોડયા; વચમાં ટુટી પડયા. ॥ ૧૯ ॥ મારજ મારે દયા ન ધારે, બહુ બાજ્યા કોણ કોણ, કરણને અભેમાન બાજ્યા, અરજુનજીને દ્રોણ ॥ ૨૦ ॥ ધ્રુપતને દુસ્યાસન બાજ્યા, વૈરાટ સુસરમાય; શીખંડીને ભગદત બાજ્યા, જેદ્રથને શલ્ય રાય. ॥ ૨૧ ॥ દુરીયોધનને ભીમ બાજ્યા, ગટોરગછને દમન, મેઘવરણને વરશકેતું, ધ્રુપતદંતુનો તન. ॥૨૨॥ શેદેવને દુરદમન બાજ્યા, દેવકને નીકુળ;એ રીતે અન્યોઅન્ય ગોઠવાણા જે જેને અનુકુળ. ॥ ૨૩ ॥ તરવારીએ તરવારીયા બાજ્યા, અશ્વના શ્વારે શ્વાર; પગપાળે પગ પાળા બાજ્યા, વરતાવે હાહાકાર ॥ ૨૪ ॥ ગાજે બાજે કોઈ ન લાજે, આયુધથી અંગ ભેદે, કેના ચરણ ભુજ કૈના, કૈના મુસ્તક છેદે. ॥ ૨૫ ॥ કૈક જણા અવની અટવાણા, કૈકની છેદમ છેદા; રક્ત રૂધીરનિ છોળયો ઉડે, માંઉશના ફેદમ ફેદા ॥ ૨૬ ॥ રૂધીર માઉશનો કીચડ થયો, સહુનાં બગડે શરીર; એ રીતે યુદ્ધ વીકરાળ જામ્યું, ધૈર્ય ધરે રણધીર. ॥ ૨૭ ॥ ઘણા પ્રાણીનો ઘાણ વાળીયો, વરત્યો હાહાકાર; લડતાં કોઇ પાછા ન પડીઆ, દાહાડો રહ્યો ઘડીચાર ॥ ૨૮ ॥ એવામાંબેઉ માયાવિતે, ગાજીને ગગનેચડીયા, વા વંટોળ વીજળી કરીને, કૌરવ દળમાં પડીયા. ॥ ૨૯ ॥ જેને ને તેને ઝુડવા માંડયા, વાળતા કચ્ચર ઘાણ; એટલે કૌરવની સહુ સેન્યે બહુ કરી બુમરાણ. ॥૩૦॥ તે દેખીને દ્રોણગુરૂએ, મારવા કીધો વીચાર; તવ મેઘવરણે શકુનીના, ઝાલ્યા સપ્તકુંવાર. ॥ ૩૧ ॥ જોરથી ઝાલ્યા, બગલમાં ઘાલ્યા, લેઇને ગગને ચડીયો; વા વંટોળ વીજળી કરી જૈ, પોતાના દળમાં પડીયો. ॥ ૩૨ ॥ ગટોરગછ જતો રહ્યો આડો, ના રહ્યા કોઇના ઝાલ્યા; મેઘવરણે સાતે પુત્રો, વરકોદરને આલ્યા. ॥ ૩૩ ॥ લ્યોરે દાદા લ્યોરે દાદા, આપ્યા એવી વદી વાણે; ભીમે બગલમાં ઘાલીદબાવ્યા, કાહાડી નાંખ્યા પ્રાણ. ॥ ૩૪ ॥ તવ શકુનીએ પોક મુકી બેહેક બેશી ગયો, અરેરે માહારૂ કરમ ફુટયું, હુંતો વાંઝીયો થયો. ॥ ૩૫ ॥ એમજ ત્યાંથી ત્રાસતો નાઠો, મનમાં ધરીને શોક; તેને નાસતો દેખીને નાઠું, શેન્યાનું સહુ લોક. ॥ ૩૬ ॥ એટલે જોર કર્યું પાન્ડવે ક્રોધ જણાવ્યા માડા; તવ દ્રોણાચાર કાહ્યર થઇને, સ્થંભની બારણે નાઠા. ॥ ૩૭ ॥ પાન્ડવ ગયા કૌરવ સ્થંભે,સુરજબેઠોમેર; કઉરવના વાજાં બંધ પડીયા, વાગી પાન્ડવની ભેર. ॥ ૩૮ ॥ દ્રોણગુરૂ તવતંબુએ ગયા, પારથે વીચારી મતી; અસત્ય યુદ્ધ ગુરૂએ કર્યું તે, શેવામાં જાવું નથી. ॥ ૩૯ ॥ એમ જાણી ગયો પોતાને તંબુ, સાથે સહુજન બળીયા; ગુરૂજી પોતાને તંબુ ગયા,

ત્યાં કઉરવ સરવે મળીયા ॥ ૪૦ ॥ દુરીયોધન કહે ઓરે મહારાજા, આજે તો હાર્યા કેમ; એવું વચન સાંભળીને, ગુરૂજી બોલ્યા એમ. ॥૪૧॥ તું અધરમીની સંગ ચઢીને, વીપ્રીત કીધી બુધ; મેં માહારૂં પરોજણ ખોઇ, અસત્ય માંડયું યુદ્ધ ॥૪૨॥ અધરમના ફળ નીકળે કડવા, હાર્યાનું કારણ એહ; દુરીઓધન કહે હારીએ ભલે, કરવું તેહનું તેહ ॥૪૨॥ એમ કહીને રહ્યા રૂજની, સાંભળજે રાજન; તેહ સમે વીચારે ચઢીયા, પોતે જુગજીવન ॥ ૪૪ ॥ વળણ ॥ રાત્રીએ રણછોડજી, કરતા બહુ વીચાર; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, જપીએ જુગદાધાર.

કડવું ૨ જું રાગ સામેરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, દ્રોણ પરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ અંતરયામીએ એમ વિચાર્યું, વીન્યા એકાદસ દન;સપ્ત દીવસનું યુધ રહ્યુંછે, નહી મરે અભેમન ॥૨॥ અષ્ટાદશ વરસ પુરણ થાશે, પછી ભાણેજ નહી મગશે;મારશે મુને સ્વર્ગ મ્રત્યુને, પાતાળનું રાજ્ય કરશે ॥ ૩ ॥ માટે એને મારવો જોઇએ, વિચારી જગતનું હીત;આવતી કાલે સવારમાંથી, ખેલ કરૂ વિપ્રીત ॥૪॥ એમ વિચારતાં રાત્રી વિતી, થયો પ્રાત:કાળ; પોતે બીજુ રૂપ વીપ્રનું ધરીયું, પરવરીયા પાતાળ ॥ ૫ ॥ બ્રાહ્મણની જ્યાં વસ્તી હતી ત્યાં, ગયા દીન દયાળ; તવ સહુ બ્રાહ્મણ કહેવા લાગ્યા, કેમ આવ્યા પાતાળ ॥ ૬ ॥ આ પાતાળમાં તાડુકી નામે અસુર છે મુંઢ મતી; તે અમારા બ્રાહ્મણના ચીન્હ, રાખવા દેતો નથી ॥ ૭ ॥ ઉપવિત જો અંગે ધરીએ તો, તે સ્થળ દે છે ડામ; દેવ દેવસ્થાન ભાગી નાખ્યા, ફેડયા ધર્મના ઠામ ॥૮॥ ઉભુ તીલક આડુ તીલક, જો કરીએ લેલાટ,તો તેવે આકારે ડામ દે છે, નથી બ્રાહ્મણનો ઘાટ ॥ ૯ ॥ તે માટે તમે પાછા પધારો, નહી રહે વિપ્રનું ચીન્હ;તવ પ્રભુ કહે માહારે તમારે, વાડવમાં નહી ભીન્હ. ॥ ૧૦ ॥ માટે તમને દઉછુ ઠપકો, શું બેઠા વિપ્રના બાળ; જગતમાંથી શું મરી ગયા છે, ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતીપાળ ॥ ઘણા છે બળીયા નવ જાય કળીયા,તેવાને સરણે જાવો; કુન્તી સુત અરજુન દયાળુ, તેને તેડી લાવો ॥૧૨॥ તે આવી રાક્ષસનો ક્ષય કરશે, જાશે જનમનું સાલ, ચાલો હું આવું તમારી સાથે, એમ વધા નંદલાલ ॥ ૧૩ ॥ તવ પાતાળના વિપ્ર સરવે, નીકળ્યા પ્રભુની સાથ, વિપ્રોનું વ્રંદ તેડીને ચાલ્યા,

પોતે દીનાનાથ. ॥ ૧૪ ॥ એવામાં કુરૂક્ષેત્ર વિશે, દુન્ડભી બહુ ગડગડી-
યા; વાજતે ગાજતે કઉરવ પાન્ડવ, યુદ્ધ કરવાને ચડીયા ॥૧૫॥ પોત-
પોતાને સ્થંભે આવ્યા સંગ્રામ કરવા તાકે;બીજે સ્વરૂપે કૃષ્ણ પ્રભુજી,
પારથનો રથ હાકે ॥ ૧૬ ॥ સામ સામી આવી ઉભા તેવે આવ્યા મુ-
કુંદ; વાણી વડે આશીરવાદ દેતા, આવ્યું વિપ્રનું વ્રંદ ॥૧૭॥ તવ સ-
રવે બ્રાહ્મણને દીઠા, ચઢીયા શ્વેત નીશાન; એટલે સરવે હથીઆર મુ
કયાં, દેખી બ્રહ્મ સંતાન ॥૧૮॥ એવે અરજુનજીની પાસે, આવ્યું વિ-
પ્રનું વ્રંદ; ઓરે ગૌ બ્રાહ્મણના પાળક, કહી કીધું આક્રંદ ॥ ૧૯ ॥ પા-
તાળમાં એક તાડુકી નામે, દહિત નડે છે અમને; પુરંણ ભ્રષ્ટ કર્યા તે:
માટે, તેડવા આવ્યા તમને ॥ ૨૦ ॥ પાતાળ આવી પાપીને મારો, વિ-
પ્રનું વચન થાપો; ક્ષત્રીનો કુળ ધર્મ છે માટે, એટલી કષ્ટી કાપો. ॥૨૧॥
અરજુન કહે એ મહારાજા, કહેતામાં આગળ થાવું; પણ દ્રોણની
આજ્ઞા અપાવો, તો તમ કીંકર આવું. ॥ ૨૨ ॥ તવ વિપ્રોએ દ્રોણને
કહ્યું, ઘો નરને આજ્ઞાય; અમારૂ સંકટ ભાગવા આવે, પોતે પાતાળમાંય
॥૨૩॥ બ્રાહ્મણનું હીત બ્રાહ્મણ ધારે, અનાદીની રીત; વીપ્ર વિના હોય
અવર જાતી, તે વરતે વિપ્રીત ॥ ૨૪ ॥ બ્રાહ્મણને પેટ પ્રગટ થાયે,
બ્રાહ્મણ બીજથી જેહ; બ્રાહ્મણ દેખી આનંદ પામે, મહિમા વધારે તેહ.
॥૨૫॥ અવર વિર્યથી ઉત્પન્ન થાયે, બ્રાહ્મણીને પેટ કોય; પણ લક્ષણ
વીલક્ષણ તેના,બ્રહ્મદ્રેષ શી હોય॥૨૬॥ બ્રાહ્મણની ભાખેમુખ નીંદા,વળી
સોધ્યા કરે છીદ્ર; સુજે શેડાઇ બ્રાહ્મણ કેરી, ભોગવે બહુ દળીદ્ર ॥૨૭॥
વિપ્રને દેખી દંતીયા કરે, લાતો ફેકે ફાવે તેમ; મુખ મરડી મહિમા વ-
ટાડે, ઘાલી વિપ્રોપર વ્હેમ ॥ ૨૮ ॥ પોતાની વિદ્વતા બતાવે, પરાયાને
વખોડે; અવરજાતીનું દાસત્વ કરે, વીપ્ર ઉપર ચઢે મોહોડે ॥ ૨૯ ॥
અવર જાતીનું એઠું ઉપાડે, વેશધારીને શેવે; ભોજન માટે ભટકતો
ફરે, ખુશી નીચાં દાન લેવે ॥ ૩૦ ॥ આમંત્રણ વણ જમવું ધારે, શુ-
દ્રોની કરે પળશી; સરવને વ્રક્ષ સરખું જાણે, કાં પીંપળો કાં તળશી,
॥ ૩૧ ॥ સૌ પશુ સરખી ગાયને જાણે, માને નહી વીવેક; સરવ
વરણ સરખી ધારે, જાતી કુજાતી એક. ॥ ૩૨ ॥ અવર વરણના ચરણ
ચાંપે, મીઠું વદે જેમ ગમે;જાતી જાણ્યા વણ વેશ ધારીને,આતુરતાથી
નમે. ॥ ૩૩ ॥ એવાં અતી અપલક્ષણ હોયે, તે નહી વીપ્રનું વીર્ય, તે
સહુ સમજો છો દ્રોણ ગુરૂ, મોકલી દો રણધીર્ય. ॥ ૩૪ ॥ આવી
અમારી કષ્ટી કાપે, વાડવનું દુખ જાય, એવું સાંભળી દ્રોણ બોલ્યા,

વિપ્રોને નમી પાય ॥ ૩૫ ॥ ભલે માહારાજા તેડી જાવો, અરજુનને પાતાળ, પરોપકારે આડી જીભ ઘાલે, તેતો કરમચંડાળ ॥ ૩૬ ॥ તે પછી કહ્યું અરજુજીને દીકરા તતપર થાવો; પ્રતીપાળ છો ગૌ બ્રાહ્મણના, વિપ્રોની સાથે જાવો ॥૩૭॥ અરજુનજી કહે જાવું માહારાજા, પણ મુક્ષી દો ધંધ; માહારા આવતા સુધી કરો, સ્થંભે આવવું બંધ. ॥ ૩૮ ॥ દ્રોણ કહે નહી આવું સ્થંભે કરીશ નહી સંતાપ; રણસ્થંભ આવી યુદ્ધ કરૂં તો; બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૩૯ ॥ એટલે અરજુનજી એમ બોલ્યો, એ વ્રકોદર વિર; પાતાળ વીસે જઇએ છીએ, હું ને શામ શરીર ॥ ૪૦ ॥ સેન્યને લેઇ તંબુએ જાવો કરશોમાં વીપ્રીત મતી; ભીમ કહે શું તમારા વીના, વઢનારા અમે નથી ॥ ૪૧ ॥ પારથ કહે નથી વઢવું, બે દન રાખજો ધીર; હું આવ્યા પછી યુદ્ધ આદરવું; માનજો માહારા વીર ॥૪૨॥ એવું સાંભળી સુત વાયુનો, સેન્યાને લેઈ વળીયો; અરજુન વીપ્રનું વ્રંદ લેઉને, પાતાળ વીશે પળીયો. ॥ ૪૩ ॥ બ્રાહ્મણોએ કહ્યું પારથને, આ સ્થળ રહો આજ; કાલે સવારે દેખાડીશું, અસુર તમને માહારાજ ॥૪૪॥ એમ કહીને વિશ્રામ આપ્યો, રહ્યા નર રણછોડ; પૃથ્વીમાં રહયા પાન્ડવ કૌરવ, મનમાં ધરીને કોડ ॥૪૫॥ ॥ વળણ ॥ પોત પોતાને સ્થળ રહયા, સાંભળને તું રાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, ચક્રાવાનો મહીમાય.

અભેમાનનો ચકાવો.

કડવું ૪ રાગ સાખી.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચકાવાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અરજુનજી પાતાળે ગયો છે, તાડુકી દહીતને હણવા; કૈરવ પાન્ડવ પ્રથવી વીશે, રહ્યા ઉમંગે ઉખણવા ॥૨॥ તંબુમાં જઈ દુરીયોધને, તેડયા મારથી યોદ્ધ; ગુરૂ સહીત બેસાડીને, કરવા લાગ્યો બોધ ॥ ૩ ॥ ઓરે ગુરૂજી ઓરે ગુરૂજી, આપણ યુદ્ધ આદરવું; ફાવશે વઢતાં નર નહી માટે, કાલે આરંભ કરવું. ॥૪॥ લાગ ભલો છે શત્રુને હણવા, માટે ખેલ બતાવું; દ્રોણ કહે તું મરે તોહ્યે પણ, રણસ્થંભે નહી આવું ॥ ૫ ॥ અરજુનને મેં વિશ્વાસ દીધો, ત્યારે ગયો પાતાળ; માટે રણથંભ યુદ્ધ ન કરૂં, ધત્રાષ્ટરના બાળ ॥૬॥ તવ દુરીયોધન રડી પડીયો, આરંભો યુદ્ધ માબાપ; તમોએ પ્રતીગના કરી છે, તે સહુ મુજને પાપ ॥ ૭॥ દ્રોણ કહે ફાવે તેમ કહેપણ, તે નહી કરૂ બુધ; તે કરતાં તારી મરજી હોયે તો, આરંભુ કોઠા યુદ્ધ. ॥૮॥ દુરીયોધન કહે તે યુદ્ધ કેવું, કહો માંડીને વાત;ગુરૂ કહે કે વઢવા માટે, રચવા કોઠા સાત ॥ ૯ ॥ પેહેલો કોઠો પાશાણુ કેરો, લોહ વજ્રનો બીજો; મંત્રવડે તે છે રચવાના, તાંબાનો કોઠો ત્રીજો ॥૧૦॥ ચોથો કોઠો રૂપાનો રચવો, પાંચમો કનકકેરો, છઠો કરવો સપ્તધાતુનો, સાતમો ગોબર ઘેરો ॥૧૧॥ પેહેલાને સો બીજાને બસે; ત્રીજાને ત્રણસે દ્વાર; ચોથે ચારસે પાંચમે પાંચસે, છઠે છ ઘણા સાર ॥૧૨॥ સાતમો કોઠો છાણમાટીનો, તેને સાતસેદ્વાર; દ્વારે દ્વારે દસ દસ યોદ્ધા, સાતમે સાતહજાર॥૧૩॥ તે પ્રમાણે શીખર ધજા, ચઢતા ચઢતી હોય; મોખરે મારથી એકએક શોભે, ત્યાર થાવો તે કોય ॥ ૧૪ ॥ છત્રપતી કહે ઓ મહારાજા, બેશ કર્યા મનસુબા; તમો જેને આગના કરો, તે રહે કોઠે ઉભા. ॥૧૫॥ દ્રોણે કહ્યું કે પેહેલે કોઠે, મોખરે રેવું માહારે,બીજે કોઠો લોહ વજ્રનો, રેહેવું ક્રીરપાચારે ॥૧૬॥ એટલે બોલ્યા અવસ્થામા, સાંભળો માહારા તાત; ત્રીજે કોઠે હું રહેવાનો, કબુલ કરો વાત ॥ ૧૭ ॥ દ્રોણ કહે તું રેહેજે બેઠા. ચોથે રહો રાય કરણ;પાંચમે દુરીયોધનતું રેહેજે, આણજે શત્રુનું મરણ ॥ ૧૮ ॥ છઠે કોઠે શલ્યરાય રેહેજો; સાતમે જેદ્રથ રાય, તવ સરવે

મળી કબુલ કીધું,રેહવાનું કોઠામાંય. ૧૯ ॥૧૯॥ પછી શકુનીમામો બોલ્યો,ગુરૂએ કીધો વીવેક; ઓ દુરીયોધન પાન્ડવ દળમાં, પત્ર લખી દ્યો એક, દુરીયોધને પત્ર લખીયો;કુવચનેકુમતી; ઓરેપાન્ડવયુદ્ધ વીનાતો, અમથી રેહેવાતુ નથી.॥૨૦॥પણ અરજુન સાથ કોલ કીધો, વઢવું ન હી રણથંભ; તે માટે અમે ઉભુ કર્યું છે,કોઠા યુદ્ધ આરંભ. ॥ ૨૧ ॥ તે કોઠામાં આવજો કાલે, સવારે પરવારી; એમ લખીનેસાતે કોઠાની,સર્વે બીના ગુજારી. ॥ ૨૨ ॥ પછી નીચે એમ લખીયું છત્રપતી રાજન;આવવું ન હોય તો એમ લખજો; નહી અમે ક્ષત્રી તન. ॥ ૨૩ ॥ એવું લખજો કાંતો આવજો, ખાશો નહી ભુલથાપ;બેમાંથી એક કરો નહી તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥૨૪॥ એવો પત્ર લખી મોકલીયો, શેવક કેરી સાથ; પાન્ડવ સભા કરી બેઠેલા, ત્યાં દીધો ધર્મને હાથ. ॥ ૨૫ ॥ ધરમે આપ્યો નીકુળજીને, વાંચો મહારા વિર; તે વેળા વન રમવા ગયેલો, અભેમન્યુ રણ ધીર. ॥ ૨૬ ॥ ગયેલો ગટોરગછ તેની સાથે, તે નવ જાણે વાત;નીકુળજીએ વાંચવા માંડયો, સભાવીશે સાક્ષાત. ॥ ૨૮ ॥ કોઠાયુદ્ધની બીના વાંચી, પડી પેટમાં ફાળ; વાજીંત્ર વાગતાં બંધ કરાવ્યાં, યુધિષ્ટીર ભુપાળ. ॥ ૨૯ ॥ શોકમાં પડીયા સહુ સભાસદો, બોલીયા ધરમરાય; ઓ ભીમ વીરા આ યુદ્ધ કેરી, કોણ જાણે બીનાય. ॥૩૦॥ ભીમ કહે હું જાણતો નથી, દુષ્ટ તેવું યુદ્ધ માગે; શરીરનો કોઠો કે વાવ્યનો કોઠો, કોઠો એનો લાગે. ॥૩૧॥ એટલે બોલ્યા દ્રૂપત રાજા, સાંભળો ધર્મે સુમતી; કોઠાયુદ્ધ સાંભળ્યું છે કાને, પણ હું શીખ્યો નથી. ॥ ૩૨ ॥ ગમે તે કોઇ જાણતું હશે, વાતનથી જરા જુઠી;બાસઠપાનનું બીડું બનાવો, લે કોઇ સભામાં ઉઠી. ॥૩૩ ॥તવશેદેવબાસઠ પાનનું,બીડું બનાવ્યું એક; ભરી સભામાં ફેરવ્યું કોઇ, રાખો અમારો ટેક.॥૩૪॥ પણ કોઇએ બીડું નવ લીધું, મુકી દીધુ સભા માંય; તંબુ વીસે સરવે તારૂણી, રડવા લાગી ત્યાંય. ॥૩૫॥ ધરમને ઝર ઝરીઆ ચાલ્યાં ભીમના નેત્રમાં નીર; એવે વનમાંથી રમીનેઆવ્યો,અભેમન્યું રણધીર. ॥ ૩૬॥પોતાના વાજાં શાંભળ્યાંનહી,મનમાં થયો ઉદાસ; માયાવી વીર વિઘનછે કાંઇ, જે કરીયે તપાસ. ॥ ૩૭ ॥ એમ જાણીસભાની પાશે, રથેથી ઉતરીયા; આકુળ વ્યાકુળ થઇ ગયલા, સ્વાસ ભર્યા પરવરીયા. ॥ ૩૮ ॥ સરવેને ઉદાસમાં દેખી, માયાવી બેશી ગયો; આઉકાર લેવા અભેમન્યું સભામાં ઉભો રહ્યો. ॥ ૩૯ ॥ તો પણ આઉકાર એને ન દીધોતાલાવેલી લાગી તનમાં; એટલે ઘણું ઓછુંઆવ્યું. અભીમન્યુના મ-

નમાં ॥ ૪૦ ॥ પીતા માહારો પાતાળ ગયો, તે કોણ દે આઉકાર; એવું વિચારતા ધરમ સમજ્યા, રીસાઇ જાશે કુંવાર ॥ ૪૧ ॥ ભીમને કહ્યું ધરમરાયે, વીરા ઉભા થાવો; રીસાળવો પેલો રીસાઇ જાશે, સમજાવી આંહી લાવો ॥ ૪૨ ॥ આંસુ લુછતો ભીમ ઉઠયો, બોલ્યો મુખ વચન; આ વેળા શું માન્ય માગો છો, પધારો માહારા તન ॥ ૪૩ ॥ તાત તારો પાતાળ ગયો છે, જોડે નંદ કીશોર; સોમણ દીવેલે દીવા વીના, છે અંધારૂ ઘોર ॥ ૪૪ ॥ દુરીયોધને પત્ર લખ્યો છે, ચલાવિ કબુધ; હરામખોરે ઉભુ કર્યું છે, વઢવાનું કોઠાયુદ્ધ ॥ ૪૫ ॥ તે કોઠા કોઈ જાણતા નથી, તે સારૂં બીડુ કીધું; ભરી સભામાં પડી રહ્યું છે, કોઇ જને નવ લીધું ॥ ૪૬ ॥ સાંભળીને અભેમાન ચાલ્યો, ખરવણ બાળ ન ચુકયું; સભાની વચમાં બીડું પડેલું, લેઇને મુખમાં મુકયું ॥ ૪૭ ॥ છ ભાગનું બીડું પોતે ખાધું, સાતમા ભાગનું જેહ; સરવ સભાને દેખાડીને, ભોમી મુકયું તેહ ॥ ૪૮ ॥ તે પછી પોતે એવું બોલ્યો, મુજ જનેતાયે જણીયો; તે સમે માતાના ઉદરમાં,છ કોઠા વિદ્યા ભણિયો ॥૪૯॥ સાતમો કોઠો કૃષ્ણ મામાએ, ભણાવ્યો નથી મને; તે કોઠો ગમે તે રાખો માથે; જો કોઇનાથી બને. ॥ ૫૦ ॥ એવું સાંભળી વૃકોદરે, મનમાં કર્યો વિચાર; છાણ માટીનો ભાગવો કોઠો, તેમાં શી લાગે વાર. ॥૫૧॥ એવું સમજીને ભીમ ઉઠયો, મનમાં ધરી રીસ; પાનનો કટકો મોઢામાં મુકયો,સાતમો કોઠો માહારે શીશ.॥૫૨॥ એટલે સરવ સભા હરખાઇ, વગડાવ્યાં નીશાન; બીડુ ચાવતો તંબુમાં ગયો, અરજુનનો સંતાન ॥ ૫૨ ॥ સુભદ્રા તવ પુછવા લાગી, ઓ માહારા સંતાન; કોઠે જવા બીડુ કોણે લીધું, ગરગડીયાં નીશાન ॥ ૫૪ ॥ અભેમન્યુ કહે માતા માહારી, સુરાતણ કામ કીધું; જો મુખ માહારૂં રક્ત થયું છે, યુધ્ધ બીડું મેં લીધું. ॥ ૫૫ ॥ વળણ ॥ બીડું લીધું મેં માવડી, યુધ્ધે જાવું કાલ; વદે વલ્લભ તે સાંભળી, માતા બની બેહાલ.

કડવું ૨ રાગ સવૈયાનો.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા,સુણજનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહિમાય ॥ ૧ ॥ અભીમન્યુએ માતાને કહ્યું, બીડું બતાવ્યું વદન; તવ તંબુપર કાગ બોલ્યા, માઠા થયા શુકન.॥૨॥ સુભદ્રાનું નેત્ર ફરકયું, પડી પેટમાં ફાળ;યુધ્ધે તુજને જાવા ન દેવું, એ-

રે માહારા બાળ ॥ ૩ ॥ ખેલ લડાવ્યો, કોણે ચડાવ્યો, કરાવી મતી માઠી; શું મારૂ ઘર ઘાલવા બેઠા; કહેતી સભામાં નાઠી ॥ ૪ ॥ રૂદીયા ફાટે તેમ રડે છે, જરાએ ન રહે છાની; સુભદ્રાની નહી જોયેલી;કોઇએ પગની પાહાની ॥૫॥ તે નારીએ મરીયાદા મુકી, ચાલી ઉઘાડે શીશ; આંસુડાં છુટે છાતી ટુટે, નાંખે કારમી ચીસ ॥ ૬ ॥ સભામાં આવી ક્રોધ ભરેલી, સરવ થયા ઉદાસ; રકત લોચનની રામા દેખી, ધરમ પામ્યા ત્રાસ ॥ ૭ ॥ એવામાં સુભદ્રા બોલી,ઠીકજ ખેલ લડાવ્યો; દીયરને જેઠ ભેગા થઇને, કુંવર માહારો ચઢાવ્યો ॥ ૮ ॥ એકનું એક છે છોકરૂં મહારે, પીતા એનો પાતાળ; તેથી તમે મરાવી નાખો, કયાં પેટનું છે બાળ ॥ ૯ ॥ ધીક્કાર ધરમ જેઠ તમને, શાના તમે સત્યવાદી; પારકા છોકરા લડાવી મારો; ભોગવો પોતે ગાદી ॥ ૧૦ ॥ શેદેવ દીયર ધીક્કાર તમને, ફરોછો ટીપણુ ખોશી; કોઠા વીઘા શું જાણતા નથી, નામ ધરયું શીદ જોશી ॥૧૧॥ લંગોટી વાળી વન સધારો, શરીરે ભસ્મ ચોળો, વીધા તમારી નાશી ગઇ તે, પોથાં પાનીમાં બોળો. ॥૧૨॥ નીકુળ દીયર ધીક્કાર તમને, છુટી પડી વરણાગી; છોકરૂ ચડાવી પોતે બેઠા, છેલાઇમાં લાહ્ય લાગી ॥ ૧૩ ॥ ઓ ભીમસેન જેઠ હોરણી હોડા, આંખેમાં આંજો મેશ; ખાઇ ખાઇ ખાલી દીલ વધાર્યું, થયા ભાદરવાની ભેંશ ॥૧૪॥ ભીમ કહે મુજને નવ કહેતી, હું છું જવાનો સાથે; મેં માહારા ભાગનો લીધો છે, સાતમો કોઠો માથે ॥૧૫॥ એટલે અતી આકળી થઇને, સુભદ્રા વદી વાણ; માહારા છોકરાને સમજાવો નહીતો કાઢીસ પ્રાણ ॥ ૧૬ ॥ સ્ત્રી હત્યા હું આપીશ તમને નહી પાડવા દઉ સાંસો,એમ કહી મુસ્તકને કેશે, ઘાલ્યો ગળામાંફાંસો, ॥૧૭॥ ધરમરાજા થરથર ધ્રુજ્યા, સાંભળ બાઇ વચન; ધીરજ ધર તું નહી જાય યુધ્ધે, રોકું છું તારો તન. ॥ ૧૮ ॥ એમ કહી અનુચર દોડાવ્યો, તેડાવ્યો અભેમાન; સભામાં બોલાવી ધરમે કહ્યું, સાંભળ તું સંતાન ॥૧૯॥ તારી મા બહુ કલેશ કરે છે, વીપ્રીત થઇછે મતી; માટે કહુછું યુદ્ધે જવાનું, દીકરા તારે નથી ॥ ૨૦ ॥ અભીમન્યુ કહે વડીલ કાકા, બીડુ લીધું મેં આપ; જો કાલ યુધ્ધે જાવું નહીતો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૨૧॥ માહારી માતાનું પેટ લાજે, લાજે અરજુન તાત; નારીનો સ્વભાવ હોય એવો, છોને રડે મુજ માત ॥ ૨૨ ॥ કોઇનું કહ્યું નહી માનવાનો, માટે ન કહેશો અતી; ભરી સભામાં પાન ચાવ્યું છે, કોહલા ચાવ્યા નથી. ॥ ૨૩ ॥ એમ કહીને કુંવર નાઠો, પો-

તાને તંબુ જાય, સુભદ્રા કહે જેઠ હમારા, હવે વલે શી થાય ॥ ૨૪ ॥ એટલે સેદેવ પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે ધરમ રાય; ત્રીકાળ જ્ઞાની વીદ્વાન જો શી બતાવો કાંક ઉપાય ॥ ૨૫ ॥ શેદેવ કહે સાંભળો વીરા, જો ભાગ- વું હોય દુઃખ; તો એની નારીને તેડાવો, દેખાડો ઓત્રાનું મુખ ॥૨૬॥ ઓત્રાનું એ મોહું જોશે તો, નહી નીકળે ઘર બાહાર; માટે જેમ તેમ કરી તેડાવો, ઓત્રા એની નાર ॥ ૨૭॥ ખાધેલું બીડું ગળી જવાનો, નહી લે યુદ્ધનું નામ; તે માટે બીજુ બધુ મુકીને, પહેલું કરો એ કામ ॥૨૮॥ ધરમ કહે શેદેવ વીરા, તમે બતાવ્યું એમ; પણ સત જોજન વૈરાટ નગ રી, તેથી આવી શકે કેમ ॥ ૨૯ ॥ જતા આવતા આઠસેં ગાઉ, તેડાવ- વી કેમ ફાવે; એકજ રાતમાં જનારો જૈને, શી રીતે તેડી આવે ॥૩૦॥ શેદેવ કહે વડીલ વિરા,શા સારૂ ગભરાવો,સાંડ સપાટે જઇને આવેરાયકા લોક તેડાવો ॥ ૩૧ ॥ એટલે આગના ધરમે કીધી, ઉઠો માહારા છડી- દાર; તમે જાવો રાયકાને લાવો, જરા ન લાગે વાર ॥ ૩૨ ॥ એટલે દશ વિસ દાસ ઉઠયા, રાયકા શોધવા સાર; સોધતા સોધતા હાથ આ- વ્યા, પંકાતા રાયકા ચાર ॥ ૩૩ ॥ રાજો કાજો રૂપો રત્નો, એવાં ચા- રનાં નામ; તેમને તેડી શેવક આવ્યા; જ્યાં છે સભાનો ઠામ ॥૩૪॥ બા- રણે ઉભા રાખી સભામાં, ગયો છડીદાર એક; ધરમને કહ્યું ચાર જણ આવ્યા, લાવ્યા કરી વિવેક ॥૩૫॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા, સાંભળો માહારા દાસ; વારા ફરતી એકેક જણને, મોકલો માહારી પાસ ॥ ૩૬ ॥ તવ છડીદાર બારણે ગયો, રાયકા ઉભા જ્યાંય; તેમાંથી રાજા રાઇકાને કહ્યું, જા તું સભાની માંય ॥ ૩૭ ॥ વળણ ॥ જા તું સભામાં રાયકા તેડે છે રાજન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણજો શ્રોતા જન.

કડવું ૫ મું રાગ ચેકાવળી.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણુજનમેજે રાયરે;વિસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, ચકાવાનો મહિમાય. ॥ ૧ ॥ રાજા રઇકાને આગના આ- પી, જા તું સભામાં સારરે; તવ હરખીને ગયો સભામાં, ક્ષણુ ન લાગી વારરે ॥ ૨ ॥ ધર્મના સનમુખ આવી ઉભો, પહેલો કર્યો જુહારરે; મુજ હરખું કાંઇ કામ બતાવો, રાજાજી હું તૈયારરે ॥૩॥ ધરમ કહે રાજા રાયકા વઇરાટ નગ્રે જાવોરે;અભિમન્યુની નારીને તેડી,કહો ભાઇ ક્યારે આવોરે ॥ ૪ ॥ એટલે રાજો રાયકો બોલ્યા, હું હત્યારે જાવુરે; ઓતરા રાણીને તેડીને હું,કાલે હાંઝે આવુરે.॥૫॥ સુભદ્રા કહે એ નહી કામનો, કાઢી મુકો

બાહારરે; એટલે છડીદારોએ કાઢયો, ક્ષણુ ન લાગી વારરે ॥૬॥ એટલે આવ્યો કાન્જે રાઇકો, એણે કર્યો પરણામરે; હું હે રાઝાજી, હું હેરાઝાજી હું રે પડયું હે કામરે ॥૭॥ ધરમ કહે રાજા રૈકા, વઇરાટ નગ્રે જાવોરે, ઓત્રા રાણીને તેડીને ભૈયું કહો કયારે તમો આવોરે ॥૮॥ એટલે કાન્જે રાયકો બોલ્યો, હું હત્યારે ઝાવું રે, ઓત્રા વહુને તેડીને કાલ, ત્રીજે પોહોરે આવુંરે ॥ ૯ ॥ શુભદ્રા કહે એ નહી કામનો, કહાડી મુકો બાહારરે; તવ છડીદારે ઝાલ્યું પાંગોઠું, ધપ્પા માર્યા બે ચારરે ॥ ૧૦ ॥ એટલે આવ્યો રૂપો રૈકો, એણે કરયો જુહારરે; મુજ હરખું કાંઈ કામ બતાવો, કરવા હું તૈયારરે ॥૧૧॥ ધરમ કહે રૂપા રૈકા, વૈરાટ નગરી જાવોરે, આપણી ઓત્રા વહુને તેડી, કહો ભાઇ કયારે આવોરે ॥ ૧૨ ॥ એટલે બોલ્યો રૂપોરૈકો, હાંઢય લેઇ હું ઝાવું રે; તમારી ઓત્રા વહુને તેડીને, કાલે મધ્યાને આવું રે ॥ ૧૩ ॥ સુભદ્રા કહે મધ્યાન સુધી, કેમ રહે કુંવારરે; મારા રડયાને ધકો મારી, કાઢી મુકો બહારરે ॥૧૪॥ તવ છડીદારે બારણે કાઢયો, જુઓ સભાનો સાથરે; એટલે આવ્યો રતના રઇકો, હુકો ગ્રહ્યોછે હાથરે ॥૧૫॥ હાથમાં સોનાનાં સાંકળા છે, મંડીલ બાંધ્યું શીશરે; આખ તણાતી મુછ મરડતો; આવ્યો ઘોળે દીસરે ॥૧૬॥ ધર્મ સનમુખ જેને ઉભો, પેહેલો કર્યો પરણામરે; હું હે રાઝાજી હું હેરાઝાજી, હું રેપડયું હે કામરે ॥૧૭॥ ધરમ કહે રતના રૈકા, વૈરાટ નગ્રે જાવોરે; ઓત્રા વહુને તેડીને ભૈ, કોહો તમે કયારે આવોરે ॥૧૮॥ રત્નો રૈકો એમ જ બોલ્યો, હું હત્યારે ઝાવું રે; ઓત્રા વહુને તેડીને કાલે, પોહોર દીવશમાં આવું રે ॥૧૯॥ પવન ગમની હાંઢયસે મારે, કંઠે ઘુઘર માળરે; હુલાળી આકાશ ચઢેને પાણી પીએ પાતાળરે ॥૨૦॥ શુભદ્રા કહે પોહોર લગીતો, કરીશ કુંવરને વારરે; જો વીરા વાયદો જુઠો ન પડે, લે મોતીનો હાર રે ॥ ૨૧ ॥ કયાં છે તારી પવન ગમની, બોલ્યામાં પડશે ફેરરે; હવે દીવસ રહ્યોનથી સુરજ બેસસે મેર રે ॥ ૨૨ ॥ એટલે બોલ્યો રત્નો રઇકો, ઘેર જઇને લાવું રે; પત્ર લખીને ત્યાર કરોહું, એટલી વારમાં આવું રે ॥ ૨૩ ॥ પોહોર દિવસનું સાઢું કર્યું છે, તેડી લાવું તમ ઠામરે; સુર્યના ઉદયપેહેલો આવું, તો રતનો મુજ નામરે ॥૨૪॥ એવું સાંભળી સુભદ્રાને, વળીઓ મન આરામરે; સુર્યના ઉદય પેહેલો આવેતો; આપું દસવીશ ગામ રે. ॥૨૫॥ એટલે ચાલ્યો રતનો રૈકો, ગયો પોતાને ઘેરરે; સળેકડી સરખી સાંઠ છોડી, લાવ્યો આનંદ ભેરરે. ॥૨૬॥ શરીરે લાંબીને ઉંચી, હાડકાનો છે માળો રે; સુભદ્રા કહે આ સાંઢ લેઇ, શું તું જાવા વાળા રે.

॥૨૭॥ રૈકો કહે તું ધીરજ ધરજે, ઓરે માહારિ બેહેન રે; એ સાંડ સરખી ન મળે બીજી; નહી જવા દેઉ એન રે. ॥૨૮॥ધરમ રાયે પત્ર લખાવ્યો, બીના લખી તે માંઇરે; એ ઓત્રા વહુ કોગળો જળનો આવીને કરજો હાઇરે. ॥૨૯॥ એમ લખાવીને સહી કીધી, ધર્મ વેરાટ રાયરે; રત્નાને કર પત્રજ આપી, કહ્યું કે થા વીદાયરે. ॥ ૩૦ ॥ એવે દીનમણી મેર બેઠો, સાંઢે થયો સવારરે, આવીશ વેહેલો કહીને હંકારી; વાયુવેગે તે વારરે. ॥ ૩૧ ॥ સુર સપાટે જાય ઝપાટે, લાંબી છલંગો ભરતીરે પવન ગમતી પવન પેરે, ભોમીનું ગમન કરતી રે. ॥ ૩૨॥ વૈરાટ નગ્રમાં ઓત્રા કુંવરી, સુદ્રષ્ણા એની માતરે; મોહોલ વીશે શયન કર્યું છે, પેહેલા ચોઘડીઆની રાતરે. ॥ ૩૩ ॥ તે સમે ઓત્રાને સ્વપન આવ્યું, ઝબકીને એ જાગીરે; સુદ્રસણાને બહાજી પડી, રડીને કહેવા લાગીરે. ॥ ૩૪ ॥ વળણ. ॥ ઝબકી જાગી કુંવરી, કરતી આંસુ પાતરે; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, કહે સપનાની વાતરે.

કડવું ૬ રાગ હાલાવરી.

એમા પેહેલા ચોઘડીયાની રાતરે, સપનું લાગ્યું એ માહારી માતરે; મને અઘોર સપન આવીયાંરે, એ હોહોહો રે. ॥ ટેક ॥એ મા હું અને માહારો નાથરે, બેઉ વનમાં નીકળીયાં સાથરે ॥ એવું વન નોહોતું જેયું કદી રે, જાતાં જાતાં આવી એક નદી રે. ॥ અમે નદીના નીરમાં પેઠાંરે, નરનારી નૌકામાં બેઠાંરે. અડધી નદીયે ગયાં પાપ જાગ્યું રે, ઉંડા જળમાં એ નૌકુ ભાગ્યું રે. ॥ તેથી તણાયો મુજ ભરતારરે, હું તો તરીને નીકળી બહાર રે. જળમાં બુડી મુઓ મુજ નાથરે, માહારે હેવાતણ ન રહ્યું હાય રે. ॥ મુને એવાં સપન આવીયાં રે, એ હો હો હોરે ॥ માયે કહ્યું દીકરી રહે છાની રે, તારી રક્ષા કરે મા ભવાનીરે તારૂ સપનું સમુદર બેટ રે, પડજો ઘોજારી રાંડને પેટ રે ॥ તારૂ સમણુ સુકે લાકડેરે, એ હો હો હો રે. ॥ વળણ. ॥ એમ કહી સયન કરાવીયું, બીજું ચોઘડીયું થાય; વદે વલ્લભ રડીને કહ્યું, સાંભળ તું મુજ માય ॥

કડવું ૭ રાગ ઉપરનો.

એ મા બીજા ચોઘડીયાનિ રાત રે, સમણુ લાગ્યું એ મહારી માતરે ॥ મને અઘોર સ્વપન આવીયાં રે, આ હો હો હેરે ॥ ટેક ॥ એ

મા હું. અને માહારો કંથ રે. અમો નીકળીયા વન પંથ રે. માહારા કંથ મને તરછોડી રે, તોહે પુંઠે પડી કર જોડી રે. એવે સળગતો દવ આવ્યો રે. તેમાં સ્વામીએ દેહ જંપાવ્યો રે, તેમાં બળી ગયો મુજ નાથરે, જાણે ઉતર્યું હેવાતણ હાથરે. ॥ મુને એવાં સ્વપન આવીયાંરે, હો હો હો હોરે. ॥ માયે કહ્યું દીકરી રહે છાનીરે, તારી રક્ષા રક્ષા કરે માભવાનીરે તારૂ સમણુ જેની રૂદે ઝેરરે, પડજો બ્રહ્મ નીંદાળાને ઘેરરે. ॥ તારૂ સમણું વિશ્વાસ ઘાતીનેરે, ઓ હો હો હો રે. ॥ વળણ ॥ એમ સમજાવીદી કરી, કરાવીયું સયન; ત્રીજે ચોઘડીએ જાગીને, કરતી બહુ રૂદન.

કડવું ૮ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા ત્રીજા ચોઘડીયાની રાતરે, સમણું લાગ્યું ઓ માહારી માતારે, મુને નઠારા સપન આવીયાં રે, ઓ હો હો હો રે.॥ માતા મુજનાથ બનીયો કેવો રે, જાણે ભુતના ભાઇના જેવો રે, થયો પાડા ઉપર સ્વાર રે, કોટે પેહેર્યા કરેણાના હારરે, અંગે લોહ તણા સણગારરે, માથે શત્રડીમાં ધીખે અંગાર રે, ગલે મનુશ મુસ્તકની માળા રે, મોઢે રૂધીરના ઓઘરાળારે, એતો દક્ષીણ દીશામાં જાય રે, ઠીબમાં ખીર રોટલી ખાય રે, આગળ ભુતને ભૈરવ નાચે રે, વળી વંતરી ચુડેલ જાચે રે, માથે સમળી સીચાણા ભમે રે, તેતો તારા જમાત્રને ગમેરે. ॥ એવાં ભયંકર સ્વપ્ન આવીઆંરે, ઓહો હો હો હોરે.॥ માયે કહ્યું દીકરી રહેછાની રે, તારી રક્ષા કરે મા ભવાની રે, તારૂં સમણુ સમુદ્દર બેટ રે, પડજો ઘોજારી રાંડને પેટ રે;॥ તારૂ સમણુ સુકે લાકડે રે ઓ હો હો હો રે. ॥વળણ॥ એમ કહી સયન કરાવીયું, ચોથે ચોઘડીયું થાય; વદે વલ્લભ કહ્યું જાગીને, સાંભળ તું મુજ માય.

કડવું ૯ રાગ ઊપરનો.

ઓ મા ચોથા ચોઘડીયાની રાત રે, સમણું લાગ્યું ઓ માહારીમાતરે; મને સાચાં સપન આવીયાં રે. ઓ હો હો હો રે. ॥ માહારો સસરો ગયા પાતાળ રે; સાથે મામાજી શ્રીગોપાળરે.રડયા કૌરવ કેડે મચીયારે દ્રોણગુરૂએ કોઠા રચીયારે. માહારા કાકાજીએ બીડુ ફીધુંરે, તે તો તારા જમાત્રે લીધુંરે, તેથી મુજ સાસુ આણું કહાવે રે, મને રાયકાજી તે

ડવા આવેરે, મને એવા સ્વપન આવીયાંરે. એ હો હો હોરે ॥વળણ॥ માતા કહે સુણ દીકરી, જાણે છે સહુ લોક; સપ્ના જુઠાં જાણજે, જે દીઠું તે ફોક ॥ દોહરો—સપ્ને દીઠું સંપ જે, મન ચીતર્વ્યું જો થાય; જળથી માંખણ નીકળે, તો કોણ લુખુ ખાય ॥

કડવું ૧૦ રાગ ઢળકતા દોહરાની ચાલ.

સમણા સાચા નોહ રે એ દીકરી, સમણાં સાચા નાહોય. ॥ ટેક ॥ સમણામાં એક વાંઝીઓ તે,પુત્ર પામ્યો રસાળરે. ઘોડીયું બાંધ્યુંઘોજારમાને, પારણું ઝુલે પરસાળરે. હાલો હાલો કહીને હીંચોળે. થયો પ્રાત સકાળરે; જાગીને જોવા જાય તો, કોનું લાવે બાળરે. ॥ સમણા સાચાં નોહ્યરે એ દીકરી, સમણા સાચાં નાહોયરે. ॥૧॥ સમણામાં એક બોબડો તે, બહુ ભણયો વીધાય રે; જાગી ભણવા ગયો તો, મોહોઢે નવ બોલાયરે ॥ સમણા સાચા નોહ્ય રે ॥ એ દીકરી, સમણા સાચા ના હોયરે ॥ ૨ ॥ સમણામાં એક કુંવારો તે, કન્યા પરણયો બહુ રે, જાગીને ઘરમાં જોવા જાય તો, દીઠી બાપની વહુરે ॥ સમણા સાચા નો હોયરે એ દીકરી, સમણાં સાચા ના હોયરે ॥ ૩ ॥ સમણામાં એક નીરધનીયો તે, દ્રવ્ય પામ્યો અપારરે; દેશ પ્રદેશ હુંડીયો ચાલી, ઘેર ગુમાસ્તા એક હજારરે, આબરૂ ઇજીત ઘણી વધીને, વર્ત્યો જગતમાં ટેક રે; જાગીને ઘરમાં જાય જોવા તો ન મળે કોડી એક રે. ॥ સમણા સાચા નોહોય રે એ દીકરી. સમણા સાચા ના હોય રે. ॥ વલણ ॥ સપના સાચા હોય નહી, ઓરે માહારી તન; બેશ મુજ સાથે વાતમાં, કરતી નહી સહયન ॥

કડવું ૧૧ મું રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશયમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બેઠી ઓત્રાને એની માત, કરે બીજી ત્રીજી બહુ વાત ॥ ૧ ॥ એવે રાત ગઇ દોઢ પોહોર; આવ્યો રાયકો નગ્રને ઠોર; ઠોકયો દરવાજામાં ભાલો, અલ્યા દરવાન ખબર આલો ॥ ૩ ॥ આવ્યો કુરૂક્ષેત્રથી હું તો; દરવાજા ઉઘેડી દે તું તો; તવ દરવાન ઉભો થયો, કુંચી દરવાજાની લેવા ગયો ॥ ૩ ॥ ગયો દોડતો રાજભોવન, ઘાંટો કહાડીને કહ્યું વચન; આપો કુંચી કોઇ

જન આવ્યો, કુરૂક્ષેત્રથી પત્રજ લાવ્યો ॥ ૪ ॥ ઓત્રા બહેનને તેડવા સારૂ, તેથી મન ગભરાયું માહારૂં;સાંભળ્યું સુદ્રષ્ણાએ એમ, દીકરીનું ખોટું કહ્યુ કેમ. ॥ ૫ ॥ એનું બોલવું ભાસ્યું કાચું, પણ છેવટ પડીયું સાચું; એમ જાણીને મુરછા ચડી, એ તો બે શુધ થઇને પડી. ॥ ૬ ॥ તવ ઓત્રાને ચીંતા વ્યાપી, દરવાજાની કુંચી આપી; જઇ દરવાને ઊઘાડયા દ્વાર, આવ્યો રાયકો તેણીવાર. ॥૭॥ પોતે વઇરાટ નગ્રમાં પેઠો, રહયો છે સાંડય ઉપર બેઠો; પત્ર આપ્યો ઓત્રાને હાથ, બાઈ ચાલો તમો મુજ સાથ. ॥૮॥ તવ ઓત્રા રાણી ગઇ ઘરમાં, એને ફાળ પડી છે ઉદરમાં; જઈ ઉઠાડી પોતાની માત, પત્ર વંચાવીને કહી વાત ॥ ૯ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માય, મુને કરી દે તું વીદાય; બોલી સુદ્રષ્ણા મુખ એમ; મધ્ય રાત્રીએ મોકલુ કેમ ॥ ૧૦ ॥ દીકરી રાતે આણાં આવ્યાં, એવા કરમ કઠોરા કહાવ્યા, એ છે અણઘટતું તે તપાસો, કરૂં રાતે શું સાસરવાસો. ॥ ૧૧ ॥ બોલી ઓત્રા રાણી મુખ વાણી, માતા કેમ ભુલે છે જાણી; જો જીવશે તુજ જમાત્ર, તો તો પુજજે પુજનીક પાત્ર. ॥ ૧૨ ॥ જેવુ હેત છે તેવું ધરજે, ઘણા દહાડા સાસરવાશો કરજે, કાંઇ કરીશ નહિ કલપાન્ત, તારા મનમાં તુ ધર શાન્ત. ॥ ૧૩ ॥ રાખી ડહાપણ આપ્ય વિદાય, એટલુ માગુછું ગાય; બોલી સુદ્રષ્ણા સુભમતી, રાતે મોકલવાની નથી. ॥ ૨૪ ॥ વળણ ॥ રાતે ન મોકલું દીકરી, થાશે થવાકાળ; કુંવરીને વલ્લભ કહે, પડી પેટમાં ફાળ.

કડવું ૧૨ રાગ સવઈયાનો.

વઇશમપાયે એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારી તુજને સંભળાવુ ચક્રાવાની કથાય ॥ ૧ ॥ ઓત્રા બોલી ઓરે જનેતા, કાંઈ કરી લે વીચાર; તારો મુમત ઝાલીને માહારો, બગાડે છે અવતાર.॥૨॥ સાસરે મોકલતાં શું માઠું, મુમત ઝાલોછો આડા; સારૂં હોય તો સાસરવાસો, કરજે ઘણા છે દાહાડા ॥ ૩ ॥ પુત્રીને સાસરે મોકલતાં, જનેતા જણાવે લાડ;મોકલે નહીને સમીપ રાખે, તે બુદ્ધીનો બીગાડ. ॥૪॥ કહેશે કે મારે પેટે સમાઇ, હાંલ્લે સમાશે તેહ; ધીક્કાર એવી કામનીને, દીકરીનું ઇછે ન એહ.॥૫॥ દીકરી સાસરે સંચરે તવ, વળાવવાને જાય; મીઠું બોલી પુત્રી રડાવે, રડવા લાગે માય. ॥૬॥ રડતી જાય તે ખબર મુઆની, લઇને આવે ઘેર; સપુત હોય તો કલેશ ન કરે,સમજે સંસાર

પેર. ॥૭॥ એમ કહિ માને સમજાવી, તવ બોલી મુખ રાણી; થાય તેવો કરૂ સાસરવાસો, પ્રથમ આણું જાણી. ॥ ૮ ॥ પોતાના છડીદારને કહ્યું, વહેપારી તેડવા જાઓ;કાપડીયા સરઇઆ ચુડઘર, તેને બોલાવી લાવો. ॥૯॥ તવ છડીદાર તેડવા ગયા, વહેપારીને બોલાવ્યા; કાપડ લઇને કાપડીઆ, કપુરચંદજી આવ્યા ॥૧૦॥ સરઈયા સરૂપચંદ આવ્યા, ચુડગર ચતુરચંદ; રાણીના મેહેલમા જઇ બેઠા, મનમાં અતી આનંદ ॥ ૧૧ ॥ સુદ્રષ્ણા કહે માલ કહાડી, કિમ્મત તેની માપો; ઓત્રા બહેનને સાસરે જાવું, શુકનનું સારૂ આપો ॥ ૧૨ ॥ તવ કાપડીયા કપુરચંદે, કાપડ કાડવા માંડયાં; મોઢે વીખાણે માલ પોતાનો, કાળાં ગજકણ કહાડયાં. ॥૧૩॥ પ્રથમ શુકન માઠા બતાવ્યા, કીધો રાણી તીછકાર; તવ દાસોએ ધપ્પા મારી,કાહાડી મુકયો બાહાર. ॥૧૪॥ સરૂપચંદ સરઇયાએ સારૂ, કંકુ કાઢવા માડયું;ઉંધમાં ને ઊંધમાં ડબો ઉઘેડયો, તેમાંથી કાજળ કાહાડયું. ॥ ૧૫ ॥ શેવક તેને મારવા લાગ્યા, કાહાડતાં ન ધરી શર્મ;ઓત્રાએ વચમાં પડી છોડાવ્યો, એ સહુ માહારૂ કર્મ ॥૧૬॥ મુજ ભવિશમાં થવાનુ જેવું, તેવુ નીકળે બહાર, તેમાં એ શું કરે બીચારા; મીથ્યા મારો છો માર. ॥ ૧૭ ॥ તવ ચતુરચંદ ચુડઘર બોલ્યા, કોણ હતું નાહાનું છૈયું; શુકનમાં સારો માલ દેવો, શું ફુટી ગયું હૈયું. ॥ ૧૮ ॥ એ બે વહેપારી મુરખ જેવા, લ્યો હું શુકન થાપુ, બહેનનું અખંડ હેવાતણ રે, રાતો ચુલ્લો આપું ॥ ૧૯ ॥ એમ કહીને કોથળામાંથી;કાહાડે ચુડા રૂપાળા; કાહાડતાં પ્રથમ પહેલા, નીકળ્યાં બલ્લીયાં કાળાં. ॥૨૦॥ તવ તેને પણ પરસાદ મળીયો, નાશી ગયો બેહાલ; ઘેર જઇને ત્રઇણે વહેપારી, સારો લૈ આવ્યા માલ ॥૩૧॥ તે લાવી ઓત્રાને આપ્યો, ગાંસડી બાંધી તાણી;ઓત્રાએ પોતાની માને કહ્યું,આગના દો હેત આણી.॥૨૨॥ સુદ્રષ્ણા કહે દીકરી માહારી, તુને જાવાનો પ્રેમ; પણ મધ્યરાતે આણુ આવ્યું, જવો જીભે કહુ કેમ. ॥ ૨૩ ॥ એમ કહી ઓત્રાને લીધી,ચાંપી રૂદીયા સાથ;ઓ લાડકડી કેમ જવાદો, કહી રડે રૂદીયા ફાટ. ॥ ૨૪ ॥ ઓત્રાએ કહ્યું ઓરે જનેતા, શીદ કરે મને વાર; માહારેને મારા કંથને વિયોગી, છ છ ગયા અવતાર. ॥ ૨૫ ॥ સાતમો જનમ આછે હમારો, ઓરે માહારી માત; રાણી કહે તને શાથી સુજ્યું, તે કહે મુને વાત ॥ ૨૬ ॥ ઓત્રા કહે આજ સુજી આવ્યું છે, ઈશ્વરની ઇચ્છાય; સુદ્રષ્ણા કહે સંભળાવ્ય મુને, પછી કરૂ વીદાય. ॥ ૨૭ ॥ ઓત્રા કહે મુને વાર થાશે, તો જાતાં વહાણું વાહાશે; હઠીલો

છે જમાત્ર તારો, જુદ્ધ કરવાને જાશે. ॥૨૮॥ સુદ્રષ્ણા કહે યુદ્ધે જસે, ને કદાપી વીઘન થાશે; તો તેનો ઉપાય બતાવું, આવેલું સંકટ જાશે. ॥॥૨૯॥આપણે સાતમે માળ પેટીમા, અમરકુપોએક; તેલેઇજા તું તારી સાથે, સાચવજે વીવેક ॥ ૩૦ ॥ તુજ પતી પડયો હોય ભોમી, તોપણ અમર પાજે; મર્ણ પામેલો સજીવન થાસે, ગોવીદ ગુણ ગાજે. ॥ ૩૧ ॥ ઓત્રા રાણી સાતમે માળે, લેવાને ગઇ સાર; પેટીમાંથી કુપ્પો લીધો, જાણ્યું જુગદાધાર ॥ ૩૨ ॥ પાતાળમા પોઢયા છે પ્રભુજી, પેટમાં પડી ફાળ; પથારીમાં બેઠા થયા, પોતે શ્રી ગોપાળ. ॥ ૩૩ ॥ ભાણેજને મરાવવા માટે, પ્રેરક કેમ જાય ચુકી; ઓત્રા અમર લેઇ ઉતરે નીચી, તેને તરશા મુકી ॥૩૪॥ તેવીજ ઓત્રા ઝટપટ નાઠી, દોડીને કામ કીધું, કુપો મુકયો પાણીઆરામા, પછી પાણી લેઈ પીધું, ॥ ૩૫ ॥ પાણી પીતામાં મુકી ભુલવણી, ભુલીને ઉતરી હેઠી; પોતાની સુદ્રષ્ણા માતાને, અવતાર કહેવા બેઠી. ॥ ૩૬ ॥ એવે પાતાળમાંથીનીકળીયા.વિશ્વ તણા જે ભુપ; અદર્શ થૈને મેહેલમાં આવ્યા, ધરી ઉંદરનું રૂપ ॥ ૩૭ ॥ ઉદર રૂપે અલબેલાયે, કપટ કેવું કીધું; કુપ્પાને વાંકો વાળીને, અમ્મર જળ બધું પીધું ॥ ૩૮ ॥ કુપ્પાને પછી ફોડી નાંખ્યો, પોતે શ્રી ગોપાળ; કટકે કટકા ચાચમા ઘાલી, પરવરીયા પાતાળ. ॥ ૩૦ ॥ તે વારતા કોઇ જાણતું નથી, ન જાણે પુત્રી માત; પોતાના છ અવતારોની, કહેવામાંડી વાત. ॥ ૪૦॥ વળણ ઓત્રા કહે છે માતને પોતાના અવતાર; વદે વલ્લભ શ્રોતાજનો સમરો જુગદાધાર.

કડવું ૧૩ રાગ બીહાવર.

ઓમા પેહેલેને અવતાર અવતરી મા હું રાજાની કુંવરી નીધાનરે; ઓ મા અભેમન્યુ તો અવતર્યો માતા, બ્રાહ્મણનો સંતાનરે. ॥૧॥ નાહાની ઉમરમાં એ ભણ્યો ગણ્યો મા, ઘેર ઘેર નવ જાયેરે; માહારા બાપની સભામા આવીને, કથાવારતા વાંચેરે.॥૨॥ તેથી કરી મને મોહ લાગ્યો મા, કહાવ્યું મેં દાસીનીસાથરે;કેહેવરાવ્યુ કેરાજાનીકુંવરી, ઝાલવા ઇછે તુજ હાથરે. ॥૩॥ તવ તે બ્રાહ્મણે મુજને કહાવ્યું કે, ખોટાં ન કરીએ ચેન રે; ઓ બાઇ હું તારો ધર્મનો બંધુને, તુ માહારી ધર્મની બેનરે. ॥૪॥ ઓ મા તેથી મુને હઠ ભરાણી, જાણ્યું કે ધાર્યું કરવું રે;એનું બોલ્યું એના મોહોમાં રહેને, માહારે એની સંગ વરવુંરે. ॥૫॥

એમ જાણી મે માહારા પીતાને માંડીને, કહી વાતરે; કહ્યું કે બીજા મહારે બાપને બંધવા તે, પરણાવો પ્રીતમની સાથરે ॥ ૬ ॥ તવ મુજ તાતે એને તેડાવ્યો ને, સમજાવ્યો અપરંપારરે; તો પણ બ્રાહ્મણ સમજ્યો નહી ત્યારે, પરણાવ્યો બળાત્કાર રે ॥ ૭ ॥ પછી રેહેવાને મેહેલજ આપ્યો, રહ્યાં અમે નરનારીરે; પણ મુજ સાથે બોલેચાલે નહી, વાત ન સાંભળે માહારી રે ॥ ૮ ॥ માહારૂં આપ્યું જળ પીયે નહી ને, માહારૂં રાંધ્યું નવ ખાયરે; માહારાથી આઘો ને આઘો ફરે એ, મન માહારૂં મુંઝાયરે ॥ ૯ ॥ તેથી મેં વીપ્રનો કેડો લીધો ને, પડવા ન દીધો સાંસોરે, એટલે બ્રાહ્મણે અકળાઇ ઓરડામાં; ગળે ઘાલ્યો ફાંસો રે. ॥ ૧૦ ॥ ફાંસો ખાઇને દેહ ત્યાગ કીધો, કીધો મેં વિચારરે; જાણ્યું કે માહારે જીવી શું કરવું, વ્યર્થ ગયો અવતારરે ॥ ૧૧ ॥ મેં મરતાં માગ્યું ઇશ્વર પાસે, વીપ્ર ચાહના માહારી કરજો રે; હવેને અવતારે એના પેહેલા, હું આપઘાત કરી મરજોરે ॥ ૧૨ ॥ એમ કહીને મેં દેહ પાડયો, ત્યાગ થયો મુજ પ્રાણરે, એ રીતે બે મરણ પામ્યાં, થઇ બે જીવની હાણરે ॥ ૧૩ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માયરે, માહારૂ પાપે હેવા તણ જાય રે; એવાં પાપે હેવાતણ જાય રે, માહારો પહેલો અવતાર પુરો થાય રે ॥૧૪॥ વલણ॥ પેહેલો અવતાર પુરણ હવો, સાંભળ માહારી માત; વદે વલ્લભ કહે છે ફરી, બીજા જનમની વાત.

કડવું ૧૪ રાગ ઉપરનો.

એ મા બીજેને અવતાર અવતરી મા હું, માળણની કુંવારરે; એ મા અભેમન્યુ પુત્ર થઈ અવતરીયો, પોતે રાજ દરબારરે ॥ ૧ ॥ તેની સભામાં પુષ્પ મુકવા જાતો તો; હરનીશ મારો તાતરે; તે મુજતાતને તાવ આવ્યો તે, મુજને મોકલી માહારી માતરે ॥૨॥ મેં જઇ સભામા પુષ્પ મુકયાં,નહી સભાને દ્રોણરે; ત્યાં મુને જોઇને રાજ્ય કુંવરને લાગ્યો મુજપર મોહરે ॥ ૩ ॥ શેવક સાથે કુંવરે કાહાવ્યું;હું તુજપરછું મગ્નરે; તારા બાપની અપાવું આગના, કર મુજ સાથ લગ્નરે ॥ ૪ ॥ એ મા મુજને અવળું સુજ્યું તે, કહાવ્યું સેવક સાથરે; કેવરાવ્યું કે હું તુજ ભગની, અને તું મારો ભ્રાત રે, એક દાહાડો બાગમાં પુષ્પ લેતીતી, ત્યાં આવી કુંવરે રોકી રે, ॥ ૬ ॥ તેથી મેં જાણ્યું મા-

હારી આબરૂ લેશે, થાશે ઇજ્જતની હાણરે, એવું સમજીને પડી કુવામાં કહાડયો મેં મહારો પ્રાણરે ॥ ૭ઃ॥ તે જોઇ કુંવર થરથર ધ્રુજ્યો. જાણ્યું જીવીનેસું કરૂં રે; મહારે માટે મુઈ માળીની પુત્રી તે, હું પણ સાથે મરૂં રે ॥૧૮॥ એમ જાણીને રાજ્ય કુંવર એ, પડીયો કુવા માંયરે; એ રીતે બંનેનો દેહ છુટયો, જળમાં જંપાયો ત્યાંયરે ॥૧૯॥ તુ તો સાંભળ માહરી માયરે, માહારા પાપે હેવાતણ જાયરે; મારા પાપે હેવાતણ જાયરે, માહારો બીજો અવતાર પુરો થાયરે ॥ ૧૦ ॥ વળણ ॥ એમ અવતાર બીજો ગયો, સાંભળ માહારી માત; વદે વલ્લભ કહે છે ફરી, ત્રીજા જનમની વાત.

કડવું ૧૫ રાગ ઉપરનો.

એ મા ત્રીજેને અવતાર અવતરીયાં અમે, મેના પોપટઅવતારરે; એક નદીની ધોધમાં રહેતાં, પાસે પાસે સારરે. ॥ ૧ ॥ માહારાં મા-બાપને ઃપારધીએ આવી, જાળ નાંખીને ઝાલ્યાં રે; એટલે અમે બેઉ ત્રાસજ પામી, ઉડીને ભેળાં ચાલ્યાં રે ॥ ૨ ॥ વનમાં જતાં બેઉ વખુટાં પડીયા તે, હું એક નગ્રમાં પેઠીરે; એક ગુણકાની બહારીને હેઠે, બોલતી બોલતી બેઠીરે ॥૩॥ ગુણકાને મહારૂં બોલ્યું બહુ મીઠું લાગ્યું તે, વસ્ત્ર નાંખી મુને ઝાલીરે; પાળવા પોસાવા પાસેજ રાખવા, પાંજરામાં મને ઘાલીરે ॥ ૪ ॥ પોપટ માહારો વનમાં ભટકતો, ખાતો પક્ષીઓનો મારરે; ઘણે દહાડે આવ્યો માહારા નગરમાં, ટાઉકો સાંભળ્યો માહારો સારરે ॥ ૫ ॥ મુજને સોધતો સોધતો આવ્યો એ, ગુણકાના ઘરમાં પેઠો રે, બોલતો બોલતો આવીને એતો, પાંજરા ઉપર બેઠો રે. ॥ ૬ ॥ તે દેખી ગુણકાને દાઝજ આવી, વસ્ત્ર નાંખીને ઝાલ્યોરે, પગ પાંખો એની તોડી નાંખીને, અગ્નીના ચુલામાં ઘાલ્યો રે ॥ ૭ ॥ તે દેખી મુજથી ખમાયું નહી તે, કરવી ધારી જીવ હાણ રે; પાંજરાના શરીયામાં ડોકું ઘાલીને મેં, માહારો કાઢયો પ્રાણ રે ॥ ૮ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માય રે, માહારા પાપે હેવાતણ જાય રે; માહારા પાપે હેવાતણ જાય રે. મારો ત્રીજો અવતાર પુરો થાય રે. ॥ ૯ ॥ વલણ ॥ ત્રીજો અવતાર એવો ગયો, સાંભળ માહારી માત; વદે વલ્લભ કહે છે ફરી, ચોથા જનમની વાત.

કડવું ૧૬ રાગ ઉપરનો.

એ મા ચોથેને અવતાર અવતર્યાં મા, હરણા હરણીનો અવતાર રે; હરણ મહારી પુંઠળ પડીયો, વીશયવ્રતી અપાર રે ॥ ૧ ॥ પણ મેં હરણને માન્ય ન કીધો તે, લીધો માહારો કેડો રે; ચારો મુજને ચરવા દે નહી ને, પુરણ લાગ્યો હેડો રે ॥ ૨ ॥ એકવીસ ,અપવાસ થયા મા મુને,તવ ગયો મારો પ્રાણ રે; એટલે હરણે પણ પાડી કાય,કરી જીવની હાણરે ॥ ૩ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માય રે, મારાં પાપે હેવાતણ જાય રે; માહારા પાપે હેવાતણ જાય રે, મહારો ચોથો અવતાર પુરોથા યરો॥૪॥ વલણ॥ ચોથો દેહ એવો ગયો; સાંભળ માહારી માત; વદ્દો વલ્લભ કહે છે ફરી, પાંચ જનમની વાત.

કડવું ૧૭ રાગ ઉપરનો.

એ મા પાંચમે અવતાર અવતર્યાં મા, હોલાહોલીનો અવતારરે; એ મા હું પડી હોલાની પુઠે, વીશયનો વીકાર રે. ॥ ૧ ॥ પણ હોલાની નહી મુજપર પ્રીતી, માટે એ નાસતો ફરે રે, તોપણ જ્યાંને ત્યાં હું રહી વળગી; ચારો કાંઇ નવ ચરે રે. ॥ ૨ ॥ ઘણે દીવસે એ અકળાયો સળગતા દવમાં પડીયો રે; એને આપઘાત કરતાં દેખીને, કાળ ઘણો મને ચડીયોરે. ॥ ૩ ॥ મેં જાણ્યું માહારે શું કરવું જીવિને, મુજ માટે થઇ એની હાણ રે; એવું સમજીને હું પણ પડીને, ત્યાગ કર્યો મેં પ્રાણ રે ॥ ૪ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માય રે, મારૂં પાપે હેવાતણ જાય રે; માહારૂં પાપે હેવાતણ જાય રે, માહારો પાંચમો જનમ પુરો થાય રે. ॥ વલણ ॥ પાંચમો દેહ એમ પરહર્યો, સાંભળ માહારી માત; વદેવલ્લભ વળી ઓચરી, છઠ્ઠા જનમની વાત.

કડવું ૧૮ મું રાગ ઊપરનો.

એ મા છઠેને અવતાર અવતરી મા હું, બોરસલીનો અવતાર રે; અભેમન્યુ તો અવતર્યો માતા, અસુરનો કુંવર રે. ॥ ૧ ॥ હેદાનવ મેદાનવ નામના, હતા અસુર બે ભ્રાતરે; તેનો સુત થઇ અવતરેલો, વૈર પ્રભુની સાથેરે ॥૨॥ તેના બાપ કાકા કૃષ્ણે હણયાતા, તે વેહેર લેવા માટેરે;માહાદેવનું તેણે તપજ કીધું ને, રીઝાવ્યા શંભુ સપાટેરે ॥૩॥આ

વી શીવે કહ્યું શું માગે છોકરા, તવ તે લાગ્યો ચરણરે, કરજોડીને માહાદેવ પાસે; માગ્યું પ્રભુનુ મરણરે. ॥ ૪ ॥ ત્યારે શીવે કહ્યું લાવ્ય એક પેટી, એવી વ્રત્તી ચડાવીરે; પેટી કરાવા વનમાં મુજને કાપીને, સુથાર પાસે ઘડાવીરે. ॥ ૫ ॥ તે પેટીમાં ઘાલ્યો હઈલોચનને કૃષ્ણે કપટથી હણીયોરે; હું તારે ઘેર અવતરીને એને, શુભદ્રાએ જણીયોરે. ॥૬॥ એકે જનમ અમે હળીમળીને, બેઠાં નહી કોઇ વારરે; છછ જનમ ગયા વીયોગનાને; આ સાતમો અવતારરે. ॥૭॥ તુ તો સાંભળ માહારી માયરે, માહારાં પાપે હેવાતણ જાયરે; માહારાં પાપે હેવાતણ જાય રે, મારો છઠો અવતાર પુરો થાય રે. ॥ વળણ ॥ છ અવતાર પુરણ હવા, સાંભળ માહારી માય; વદે વલ્લભ ઓત્રા કહે, હવે કરી દે વીદાય. ॥

કડવું ૧૯ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહીમાય ॥૧॥ ઓત્રા કહે મા આગના આપો હવે ન કરશો વાર; જાતાં જાતા વહાણું વાહાશે તો યુદ્ધે જશે ભરથાર. ॥ ૨ ॥ તો પછી રોકયો નહી રેહેવાનો, હઠીલો નરનો બાળ; તો મારૂં જીવતર છુટી પડશે, એ મોહોટી પેટમાં ફાળ. ॥૩॥ તવ માતાએ કંસાર રાધ્યો, પુત્રોને બોલાવી પાસ; ખોળે બેસાડી શુદ્રષ્ણાએ, પાંચ ભરાવ્યા ગ્રાસ. ॥૪॥ પછી કહ્યું દીકરી સીધારો ભલુ કરશે ભગવાન; સાસરવાસાની ગાંસડી લેને, થઇ ગઇ સાવધાન. ॥ ૫ ॥ જૈ રઈકાની સાંઢપર બેઠી, પોહોરવાર સાંડ ત્યાં ઢુકી; જાણ્યું કે દોઢ પોહોરરાત રહી છે સાંડને હાકી મુકી ॥૬॥ વાયુ વેગે સાંડ ચાલી, લાંબે પંથ પળાય; અડધો પોહોર રાત જતા જતામાં, બસે ગાઉ વહી જાય. ॥ ૭ ॥ એટલે ઓત્રાને સાંભર્યો કુપો, કંપી ગયું શરીર; હાં હાંરે સાંડરાખ્ય ઉભી, ઓ રે રતના વીર. ॥ ૮ ॥ જનમની દુખીઆરી હું છું; કરણી માઠી કાહાવી; અમરકુપો પાણીઆરામાં, ભુલીને હું આવી ॥ ૯ ॥ તે માટે સાંડ પાછી વાળો, લાવીએ કુપો જઈ; એમ કહીને હાર મોતીનો પહેરાવ્યો ગળા મહી. ॥૧૦॥ રઇકા કહે ઓત્રા બેની, સાંડ છે વાયુ વેગી તારો સ્વામી સુતેલો હોયને, તુને કરૂં ત્યાં ભેગી. ॥૧૧॥ પછી તું કંથને રાખજે રોકી, લાગી પતીને ચરણ; તવઅટકશે યુદ્ધે જવાનું, તો

સાને પામશે મરણ ॥ ૧૨ ॥ ઓત્રા કહે ઓ વીરા માહારા, હઠીલો હઠ કરે; રોકયો રહે નહી ને જાય જુધ્ધે, ધડ ચકાવામાં મરે ॥ ૧૩ ॥ ત્યારે હું ગરીબ બેહક બેસુ, રહે નહી ઉપાય; માટે સાંડને પાછી વાળો, લાગુ તુજને પાય ॥૧૪॥ રૈકો કહે ઓ ઓત્રા બહેની, શીદ મરાછો મથી; સાંડ છે તે પણ જીવાત્મા છે, લોઢું લાકડું નથી ॥૧૫॥ ચારસેં ગાઉ પેહેલી ચાલી, બસે ગાઉ હાંઇ આવી; પાછી બસે ગાઉ ત્યાં જાયે, કેટલી કષ્ટી કાહાવી ॥ ૧૬ ॥ પાછી બસે ગાઉ હાંઇ આવે, તોયે બસે રહે બાકી; વળી બે જણુને બોજ ઉચકે, શી રીતે રહે આખી ॥૧૭॥ ઓત્રા કહે ઓ વીગ માહારા, એકલા તતપર થાવો; આ વ્રક્ષ ઉપર મુજને મુકો, તમે તમારે જાવો ॥ ૧૮ ॥ પાણીઆરામાં કુપો મુકયો છે, તે લાવવા કરો કામ; જો માહારો કંથ જીવશે તો, દેઇશ દસવીસ ગામ ॥ ૧૯ ॥ રૈકો કહે સાચુ છે બહેની; તુને ન વનમાં મુકાય; મોહોટાની દીકરી મોહોટાની રાણી, મુકીને કેમ જવાય ॥ ૨૦ ॥ વાઘ વરૂ જીવ જંતુ આવે, વીધન કરે અતી; ઓત્રા કહે હું દુખીઅણને, કોઇ ખાવાનું નથી. ॥૨૧॥ એ વાત સાચી માનજે વીરા મુજ માઉશ કોને ન ભાવે; સુખીયાનું મોહોત ડગલે ડગલે, દુખીઆને મોહોત નાવે ॥ ૨૨ ॥ માટે વીરા ચીંતા ન કરશો, મુને મુકીને જાવો; પાણીઆરામાં પાણી પીતા મુકયો છે, તે લેઇ વહેલા આવો ॥૨૩॥ તવ રૈકાએ સાંડ બેસાડી, બેહેની તુ ન જૈશ ચુકી; હું આવું તે રાખજે સુરતા. કહીને વ્રક્ષે મુકી. ॥૨૪॥ પછી સાંડપર બેશી વળીયો, પળીયો પંથ પુર પાટે; પવન ગમની પવન પેરે, ઉપડી સુરસપાટે ॥ ૨૫ ॥ અડધા પોહોરમાં વૈરાટ નગરે આવી કહ્યા સમાચાર; પાણીઆરામાંથી કુંપો આપો, જરા ન કરશો વાર. ॥ ૨૬ ॥ સુદ્રષ્ણાએ અમ્મર કુપ્પો, સોધી જોયો ઠેર ઠેર; તોપણ તેનો પતો ન લાગ્યો, કહી રાયકાને પેર ॥ ૨૭ ॥ ઓ ભાઇ કુપ્પો કોઇ સ્થળ નથી, દીવસ વાંકો કાહાવ્યો; માહારી પુત્રીને અરણ્ય મુકી, શું સમજીને આવ્યો ॥ ૨૮ ॥ વાઘ વરૂ એને નાખશે મારી, જારે જા જોર ઝપાટે; છળી મરશે છોકરી માહારી, જઈ પહોંચ સુર સપાટે ॥૨૯॥ તવ રઇકાયે સાંડ દોડાવી, પાધરો પંથે પળીયો; અડધે પહોર બસે ગાઉ ગયો, જઇ ઓત્રાને મળીયો ॥૩૦॥ ઓત્રા રાણીએ ઘાંટો કહાડયો, રઈકાએ સાંડ રાખી, વ્રક્ષ ઉપરથી ઉતારીને, સાંડ ઉપર એને નાંખી ॥૩૧॥ ઓત્રાએ કહ્યું કયાં છે કુંપો, હર્ષ આવે ઉર અતી; રઇકો કહે આખા ઘરમાં અમ્મર કુપો નથી ॥૩૨॥ ઓત્રાએ કહ્યું વઇરાટ નગરે, નથી ગ

ચો બીજી વાર રઇકાએ કહ્યું લેતું પાછો, તારો મોતીનો હાર. ॥૩૩॥ તારી માતા એમ કહે કે રઇકો આવ્યો હતો; તે દાડે હાર આપજેમુને નથી રહેવાનો જતો. ॥૩૩॥ ઓત્રા કહે નથી લેવો પાછો સાંડને સારી હંકારો; વાર નથી વાહાણુ વાહ્યામાં, મન મુકી લલકારો. ॥ ૩૫ ॥ એવે સાંડ સપાટે ચલાવી, પ્રભુ પોઢયા પાતાળ; જાણ્યું કે સાંડ જાસેવેહેલી, પડી પેટમાં ફાળ. ॥૩૨॥ તે માટે એ સાંડને રોકુ, ઉઠયો શ્રી નંદલાલો; મારગમાં આવીને પડીયા, થૈ લોહ વજનો ભાલો. ॥ ૩૭ ॥ તવ સાંડે તે ભાલો દીઠો,ઓળંગીને ચાલી; પાછો ભાલો જઇ આગળ પડીયો, સાંડને ભુલવણી ઘાલી. ॥ ૩૮ ॥ તેવો ભાલાપર ચરણ પડીયો, સુંસરો પગમાં વાગ્યો; તેવી બરાડીને ધરણ ઢળી, હેલકારો રઇકાનેલાગ્યો. ॥૩૯॥ તેથી રઇકાને ઓત્રા રાણી, ઉછળી આઘા પડીયાં; ઓત્રાએ જાણ્યું સાંડ રઇકાને, ભવીશ માહારાં નડીયાં, ॥ ૪૦॥ ગભરાઇ રઇકો રડતો ચાલ્યો; સાંઢની પાસે જાય; લોહ ભાલો પગ પેઠો દીઠો, કરે છે ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય. ॥ ૪૧ ॥ શાંઢને પગે બે પગ દૈને, ભાલો ખેંચી કાહાડયો; પછી અગ્ની સળગાવીને, પાથ પોતાનો ફાડયો. ॥ ૪૨ ॥ શેક કરીને પાટો બાધ્યો, રૂધીર બંધ ન થાય; એવી ગડમથળ કરે છે, એવે વાહાણું વાય ॥૪૩॥ બળાતકાળે ઉભી કીધી, સાંઢયને ધીરે ધીરે પછી ઓત્રાને બેસાડી બેઠો; સોસના થઇ શરીરે. ॥૪૪॥ ધીરે ધીરે પંથ ચલાવી, ઓત્રાએ કહ્યું એમ; ઓ ભાઇ મારૂં કરમ નડીયું, તેમાંતું કરે કેમ. ॥ ૪૫ ॥ રઇકો કહે ઓત્રા બેહેની, વીઘન થયું વનમાં; બોલ્યા પ્રમાણે કામ ન થયું, હોશે રહી ગઇ મનમાં. ॥ ૪૬ ॥ જાતવંતી સાઢ ત્રૈણે ચરણે, મારગે ચાલતી જાય; તે વેળા કુરૂક્ષેત્રમાં, જાગી સુભદ્રાય ॥૪૭॥ સર્વે પ્રાણી જાગ્રત થયું છે, કુંવર યુદ્ધમાં રાજી; વઢવા જાવા ઉમંગ એને, સુભદ્રા જઈબાહાજી. ॥ ૪૮ ॥ ઓ દીકરા યુદ્ધે નથી જાવું, લાગુ તુજને પાય; અભેમન્યુ કહે નીસ્ચે જવાનો, ઓરે માહારી માય. ॥૪૯॥ બીડુ ખાઇને બેશી રહુ તો, લાજે અરજુન તાત; જગ્તમા તમારૂં પેટ લાજે, ઓરે માહારી માત ॥ ૫૦ ॥ માટે મીથ્યા કલેશ ન કરશો, કરશો નહી વિલાપ; યુદ્ધે ગયા વણ જો રહું તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥૫૧॥ એવી પ્રતીજ્ઞા કરી કે, થર થર ધ્રુજી કાય; અભેમન્યુનો છેડો ઝાલી, રડવા લાગી માય. ॥ ૫૨ ॥ વળણ. ॥ રડવા લાગી છે માવડી, પુરણ પડી છે ફાળ;વદેવક્ષભ માયે કહ્યું, યુધ્ધેનજાશોબાળ.

કડવું ૨૦ રાગ પરજનો.

તું તો યુદ્ધે ન જઇશ માહારા બાળરે, એ હઠીલા રાજા; દીકરા ત્યાં તો થવાનો તાહરો કાળરે; એ હઠીલા રાજા ॥ ટેક ॥ બેટા બીડું કાલે તેં લીધું જ્યારે, ફરકયું મારૂં લોચન રે; ડેરા તંબુપર કાગજ કળકળ્યો, માહા માઠા થયા શુકન રે, એ હઠીલા. ॥૧॥ ધોળે દહાડે થયા શબ્દ શીઆળીઆના, ફરકયું મહારૂં બધું અંગરે; તે વેળાથીતું બેઠો દગો દેવા, હાંસો પડી ગઈ ભંગરે. એ. ॥ ૨ ॥ કેવી આશાથી ઉછેર્યો દીકરા, કેવી હોંશે પરણાવ્યો રે; તે સઘળી હોંશો હૈઆમાં રહી ગઇ, દારૂણ દુખ દન આવ્યો રે. એ. ॥ ૩ ॥ વૈરાટે દીકરી દીધી ઉમંગથી, લાંબી આશાથી તનરે; તે બદલે તેને નીરાશ કરે છે, તું કાંઈ વીચાર્યું નહી મનરે. એ. ॥૪॥ પીતા તારો પરવરીયો પતાળે, સાથે મામો મોરારીરે; તુજ તાત કહેશે કેમ યુદ્ધે મોકલીયો, તો પછી શીગત મહારીરે એ. ॥૫॥ દીકરા દુશમન દાવો વાળે છે, તું દેછે મુજને છેહરે; માહારાથી જુધે જાતો દેખી ખમાશે નહી, પાડીશ મારો દેહરે. એ. ॥૬॥ ॥ વલણ ॥ દેહ તજીશ હું માહારો, નીસ્ચે માનો તન, વદે વલ્લભ એવું કહી કીધું બહુ રૂદન. ॥

કડવું ૨૧ રાગ કાફી.

હાંરે બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન ॥ ૧ ॥ હાંરે કરે સુભદ્રા રૂદન, યુદ્ધે નહી જાવા દેઉં તન ॥ ૨ ॥ હાંરે મહારૂં નીકળ્યું કરમ કઠોરૂં; નહીતો ના હોય હઠીલું છોરૂં ॥ ૩ ॥ હાંરે એવું કહેતી ઉઠી કહાડી હડી, ડેરા તંબુ ઉપર એ ચડી ॥૪॥ હાંરે કરેઅતી ઘણો ઉચાટ, જુએ ઓત્રા વહુની વાટ ॥ ૫ ॥ હાંરે હજી કરમ ફુટેલી ન આવી, રઇકા સાથે ખબર ન કહાવી; હાંરે રડયા રઇકાયે વીશ્વાસદ્દી ઘો, મારો જીવ નારાશી કીધો. ॥ ૬ ॥ હાંરે બરબડી આંસુડાં ભરતી, પાછી જઇ સુતને કરગરતી ॥ ૭ ॥ હાંરે બેટા નહી દેઉં યુદ્ધે જાવા, છેક હઠીલા શું થાવો હાવા ॥ ૮ ॥ હાંરે માહારા કુંવર કોમળ અંગી, તુજ વીના ન કો મારૂં શંગી ॥ ૯ ॥ હાંરે દીકરા પુત્રવડે મારૂં માન્ય, નહીતો કોઇ ન દે ધન્ય ધાન્ય ॥૧૦ ॥ હાંરે દીકરા પુત્ર વીનાનીજે માય, તેનું સગું કોઇ નવ થાય ॥૧૧॥ હાંરે તેને વહુ કયાંથી લાગે પાય, તેની સ્મશાને સુની ચીતાય ॥ ૧૨ ॥ હાંરે તેની લક્ષમી પરઘેરે જાય,

તેતો વીશ્વમાં વંઝા કહેવાય ॥ ૧૩ ॥ તેનાથી લ્હાવો નવ લેવાય, તેને સોકય તણું સાલ થાય ॥ ૧૪ ॥ હાંરે દીકરા તે જગમાં જાણીતી, એને કંથ ન કરે કામની ॥ ૧૫ ॥ હાંરે દીકરા પુત્ર વીનાની જે નાર, તેનો છુટી પડશે અવતાર ॥ ૧૬ ॥ હાંરે પુત્ર વીનાની નારી બાહાર માહાલે, પણ ઘરમાં ચલણ નવ ચાલે ॥ ૧૭ ॥ હાંરે પુત્ર વીના ન શોભે રૂપાળી, સદા રહેવું પડે ઓશીઆળી ॥ ૧૮ ॥ હાંરે દીકરા એ-વા એવા સંતાપ; મને ધીક્કારશે તુજ બાપ. ॥ ૧૯ ॥ હારે આવશે પાતાળમાંથી જ્યારે, પોતાનો પુત્ર માગશે ત્યારે; હારે હું તો તે વેળા કેમ કરીસ, કીયો દીકરો આગળ ધરીશ ॥૨૧॥ હારે તારા મરણની જાણશે વાત; તે વેળા કરશે ઉતપાત ॥ ૨૨ ॥ હારે :કહેશે પાપની લાવ્ય માહારો તન, નહી તો કાયા કરૂંછું પતન ॥ ૨૩ ॥ હારે દીકરા તે વારે શી ગત માહારી, મરવું પડે લેઇ કટારી ॥ ૧૪ ॥ હારે દીકરા દયા માતાની લાવો, મને દુખ દરીયાથી બચાવો ॥ ૨૫ ॥ હારે દીકરા ગાત્ર થયા માહારા ઢીલા, એ તો રણ લડવાના દોહીલા ॥ ૨૬ ॥ વલણ ॥ રણ લડવા બહુ દોહલા, ઓરે માહારા બાળ; વદે વલ્લભ અંતર બળે દાવાનળ વીકરાળ.

કડવું ૨૨ રાગ હાલાવરી ટેકીલો.

ઓ બાળુડા રણ દોહીલા રે, ઓ હો હો હો રે ॥ ટેક ॥ દીકરા પેહેલે કોઠે ગુરૂ દ્રોણ રે, તેને જીતી શકે એવું કોણરે, તારા કાઢશે પલકમાં પ્રાણરે. ॥ ઓ બાળુડા. ॥ ૧ ॥ દીકરા બીજે કોઠે કૃપાચારરે, તેનો કેમ જેરવશો મારરે; માહારા કોમળ અંગી કુંવારરે ॥ ઓ ॥ ૨ ॥ દીકરા ત્રીજે કોઠે અશ્વસ્થામા રે, તમે કેમરે થાશો તેના સામારે, તને મોહોત ભમાવે છે ભામારે ॥ ઓ ॥૩॥ દીકરા ચોથે કોઠો કપરો કરણરે, એનાથી ધ્રુજે આખી ધરણ રે, એ તો આણસે તારૂં મરણરે ॥ ઓ. ॥ ॥ ૪ ॥ દીકરા પાચમે દુરીયોધન પાપીરે, એને રીસ રહી છે વ્યાપીરે, તારૂં મુસ્તક નાખશે કાપીરે ॥ ઓ. ॥ ૫ ॥ દીકરા છઠે કોઠે રાજા શલ્લરે, રડયો જનમનો એ મલ્લરે, તને ટકવા નહી દે પલ્લરે ॥ ઓ ॥ ૬ ॥ દિકરા સાતમે કોઠે જેદ્રથરે, એતો લડાઇઓ સમ્રથરે, તમે કેમ થાશો લથપથરે ॥ ઓ. ॥ ૭ ॥ દીકરા સહુ મળી તુજને મારારે, તેથી મુમત તું શીદ ઘાલરે, જોયા જનમીને વૈભોગ કયારેરે ॥ ઓ. ॥ ૮ ॥ વલણ॥

જગ વદ્દ્દભવ ભોગવ્યો નથી,તુજને ભમાવે કાળ;વદે વલ્લભ માયે કહ્યું, હજી તું નાહાનો બાળ.

કડવું ૨૩ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા બાળો કહેતાં લાજીએ રે, ઓ હો હો હો રે. ॥ ટેક ॥ અભિમન્યુ કહે સુણ માતરે, તને સમજાવું સઘળી વાત રે; બાળક કરાવે સૌને ઉતપાત રે. ઓ ॥ ૧ ॥ ઓ મા બાળો તો વીંછુ દેખાયરે, ડંશ કરે તો વેદના થાયરે, એની પીડા કોથી ન ખમાય રે ॥ ઓ ॥ ૨ ॥ ઓ મા જીવ લે બાળો ભંફોડેરે, ઓ મા બાળો કાળો મંકોડે રે; બાજ્યો ટુટે પણ એજ અંકોડારે. ॥ ઓ ॥ ૩ ॥ ઓ મા બાળો દીપક દેખાયરે, કોપે તો મોહોટો વહની થાયરે, બાળી મુકે તે ખાખ થઇ જાયરે. ॥ ઓ ॥ એવા ડાખલા જો મુજ માય રે, હું કરૂં તે કોથી નવ થાય રે, કાંતો રહે શીશ કે કાંતો જાય રે. ॥ ઓ ॥ ૪ ॥ વળણ. ॥ એકવાર મરવું સરવને, મીથ્યા કરે વિલાપ; વદે વલ્લભ કુંવરે કહ્યું, નહી લજવું મા બાપ૦

કડવું ૨૪ રાગ કારી.

હાંરે બોલ્યા વદ્દશમપાયે વચન,સાંભળ પરીક્ષત રાયના તન. ॥૧॥ હાંરે માઠા વચન કુવરના જાણી, પડી પ્રથ્વીમાં પછડાઈ રાણી ॥ ૨ ॥ હાંરે માહારૂં સરવ થયું ધુળધાણી, દૈવડા જીવ લે માહારો તાણી. ॥૩॥ હાંરે મારૂં રત્ન રમકડું જાશે, ખરેખરો હીરો રોળાશે ॥ ૪ ॥ હાંરે કાળુ મોઢું લેઇને શું જીવું, હાય વિશ ઘોળી ઘોળી પીવું ॥૫॥ હાંરે દીકરા જા તુજ હાથેથી મારી, નહી તો દો મુજ કરમાં કટારી ॥૬॥ હાંરે રાખ્યો અઢાર મહીના પેટ, તે તો છુટી પડી માહારી વેડ ॥૭॥ હાંરે દીકરા ખાધુ નહી ખાટુ ખારૂ, રાખ્યું ગળપણથી મુખ બંધ માહારૂ ॥૮॥ હાંરે દીકરા જન્મ્યો પછી થઇ રાજી; કરતી ચુંબન બાહાજી બાહાજી. ॥૯॥ હારે દીકરા ભીનેથી કોરો કીધો, સાચો શેવવા સોડમાં લીધો. ॥ ૧૦ ॥ હાંરે બહુ કષ્ટીથી ઉછેર્યો તુને, ઘણી ઘણી આશા થઇ મુને. ॥ ૧૧ ॥ હાંરે સેહેતો જાણ્યું બેટા મોહોટા થાશે, મારા ભવની ભાવટ ભાગી જાશે ॥૧૨॥ હાંરે લાંબી આશાએ મેં પરણાવ્યો, તેમાંથી દુખ

દાહાડો આવ્યો ॥ ૧૩ ॥ હાંરે વહુજી આવીને પાવલે ન લાગી, માહારી ચણેલી દેડડી ભાગી ॥ ૧૪ ॥ હાંરે એવું કહી કહીને શીશ કુટે, એને આસુ ચોધારે છુટે ॥ ૧૫ ॥ હાંરે માહારા ખોળે બેશી મરનારા, હાય નૈ જાવા દો પુત્ર પ્યારા ॥ ૧૬ ॥ હાંરે એવું કલ્પાંત જોઈ સોક ચડીયો, કુંવર માતાને બાહાજી પડીયો ॥ ૧૭ ॥ હાંરે માહારી માડી હૈયું બળે તાહરૂં; પણ આવી બન્યું છે માહારૂં ॥ ૧૮ ॥ હાંરે મુને સુજી છે જ્ઞાન ગતી, જીવતો ઘેર આવવાનો નથી ॥ ૧૯ ॥ હાંરે માહારે તારે એટલો સંસ્કાર, માજી છેલ્લા વેલ્લા છે જુહાર ॥ ૨૦ ॥ હાંરે મને ઉછેરી કર્યો મોહોટો, તારો ખરો તે થાઉ છું ખોટો ॥ ૨૧ ॥ હાંરે તારો હરખ હઇયાનો ટાળ્યો, ઉછેર્યો તે બદલો નથી વળ્યો ॥ ૨૨ ॥ હાંરે માહારી માતા તું ન રોતી, વારે વારે શું સામું જોતી ॥ ૨૩ ॥ હાંરે માહારી માડી મુકીદો શોક, રાખો દીકરાની આશા ફોક ॥ ૨૪ ॥ હાંરે હોઉ વાહાલો તો કામ આદરજે, માહારી પુઠે રૂડા પુન્ય કરજે ॥ ૨૫ ॥ હાંરે માહારા વસ્ત્રને શણગાર જે જે, તે તે વીપ્રોને પેહેરાવી દેજે ॥૨૬॥ હાંરે તુજથી થાય તે બ્રહ્મ ભોજન કરજે, હવે આશા મહારી પરહરજે ॥૨૭॥ હાંરે એવું કહીને બન્યો બેભાન, રહી નહી કાંઇપણ સુધ સાન ॥૨૮॥ હાંરે ડોકું નાખ્યું માતાને અંગે; તવ ઢળી પડયા બેઉ સંગે ॥૨૯॥ હાંરે તે તો કુન્તાજીએ જાણી વાત, ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય કરતા ગયા માત ॥૩૦॥ હાંરે કેમ કુંવરે નાખી કાયા, હાય આ શું કર્યું લાડકવાયા ॥૩૧॥ હારે ધાઇ દ્રૂપતી વચમાં પડી, છોડાવ્યા બળાતકારે તે ઘડી. ॥૩૨॥ વલણ॥ મા દીકરાને છોડાવ્યા, બોલ્યા કુન્તા માય; વદે વલ્લભ સતીએ કહ્યું, એક કરૂ ઉપાય.

કડવું ૨૫ રાગ સાખી.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ કુન્તા દ્રૂપતીયે મળીને, છોડાવ્યા પુત્ર ને માય; સુભદ્રાને શીખામણ દીધી તું શીદને ગભરાય. ॥૨॥ છોકરો તારો છે હઠીલો, કહ્યું કોનું નવ માને; તેથી યુદ્ધે જવા દે એને, અધીર રાખે શાને ॥ ૩ ॥ સુતરના સાત તાર લાવી, ભેગા કરી દે મને, પછી અભેમન્યુને બોલાવી, બેસાડ માહારી કને ॥ ૪ ॥ રક્ષા દોરો કરી બાધુ, છો યુદ્ધે જાય બાળ; જોવું જો બ્રહ્મા વિષ્ણુ કે શં

ભુ, કોણ કરે વાંકો વાળ. ॥ ૫ ॥ સાજો સમો સાત કોઠા જીતે, લેજે ખરી વાત માનો; દોરો રાખે ને વીઘન થાયે, તોતો સતી હુ સાની. ॥૬॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા, મારી માતાની વાણી; કોઈ કાળે અ ફળ નહી થાયે, રામબાણ લેજે જાણી. ॥ ૭ ॥ જરા ન ડરતી ચીંતા ન કરતી, ડોશીનું નહી કેહેણ કાચુ; વચન ઉપર રાખજે શ્રદ્ધા, માની લેજે સહુ સાચું. ॥૮॥ ધર્મના કહેવાથી શ્રદ્ધા ચોટી, કહ્યું કે લઇ આ- ણું તાર; એમ કહી ગભરાતી ઉઠી, આવી ન ઓત્રા નાર. ॥ ૯ ॥ એમ જાણી ઓત્રાને જોવા, ચઢી તંબુપર પોતે; લાંબી દ્રષ્ટી કરીને જોયું, ન દીઠી જોતે જોતે. ॥ ૧૦ ॥ નીરાશ થઇને ઉતરી હેઠી, પુત્રના તંબુમાં જાય; એ દીકરા યુદ્ધે ન જાશો, કહીને થઇ વીદાય. ॥૧૧॥ ગાંડા જે- વી બની ગઇ છે, બાવરી બાવરી ફરતી; સુતરના સાત તાર લાવી, આંખે આંસુ ભરતી. ॥૧૨॥ તાર લાવી કુન્તાને આપ્યા, કુંવરને બો- લાવ્યો; વૃદ્ધ માતાનું વચન સુણી, અભેમન્યુ ત્યાં આવ્યો. ॥ ૧૩ ॥ કુતાએ સન્મુખ બેસાડયો, રક્ષા કરૂ સુત તારી, રાખજે આ દોરો તુ- જ હાથે, જોજે આશીશ માહારી. ॥ ૧૪ ॥ અભેમન્યુ કહે વારૂ માતા, જેમ ગમે તેમ કરો; જે જે કહો તે કબુલ કરૂં, પણ યુદ્ધે જાઉં ખરો. ॥૧૫॥ એવામાં કુન્તા સતીએ, ભેગા કર્યા સાતતાર; વણીને દોરડો બનાવ્યો, કીધો મુખ ઉચ્ચાર ॥ ૧૬ ॥ ગાંઠયો વળાવી શુભ વચને, એવી મરજી કીધી; સતીએ સત્ય ઉપજાવીને, ગાંઠયો વાળવા લીધી. ॥૧૭॥ તેમાં શું શું વચન બોલ્યા, સત્યવંતી કુન્તાય; રક્ષા સાંભળી દાન દે તેની, પ્રભુ કરે રક્ષાય ॥ વલણ ॥ ગાંઠયો વાળે સુભ સતી, શાશા બોલી બોલ; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, સુણો, સુખ થાશે અતોલ.

કડવું ૨૬ રાગ દુહા સાખીયો.

ગાંઠ વાળતાં સતી બોલીયાં, એક બેને ત્રણ ચાર; પાંચ નેછરક્ષા કરો, દીનમાં દસ દસ વાર ॥ ૧ ॥ ગાંઠ બીજી. ॥ સાત આડને નવ દ- સ. વળી અગીયારને બાર, એટલા તુજ રક્ષા કરો દીનમાં દસ દસ વાર ॥ ૨ ॥ ગાંઠ ત્રીજી ॥ તેત્રી છત્રી અડતાળીસા, ઓગણપચ બાવન સાર;ચોસઠ બોહોતર અઠાશીઆ, કરો રક્ષા દસ વાર ॥ ૩ ॥ ગાંઠ ચોથી સુતા બેઠા ઉભલા, વળી ભીતર વળી બાહાર; તે બહુ તુજ રક્ષા કરો દનમાં દસ દસવાર ॥ ૪ ॥ ગાંઠ પાંચમી. ॥ બે જળચરા બે વનચરા,

બન્યો રાજ કુંવર; તે પણ તુજ રક્ષા કરો, દીનમાં દસ દસ વાર. ॥૫॥ ગાઠ છઠી. કાંણો કટોને કુબડો, વળી માંકડનેમંઝાર; તે પણ તુજ રક્ષા કરો, દીનમાં દસ દસ વાર. ॥ ૬ ॥ ગાઠ સાતમી ॥ડોશી જોશી ફોશીને ફાતડો, વળી ભાડ ભરવાર; તે પણ તુજ રક્ષા કરો દનમાં દસદસવાર ॥૭॥ પહેલી ગાઠનો અર્થ. ॥ એક, પરમેશ્વર, બે સુર્ય, ચંદ્ર, ત્રણ, ગુણ. ચાર, વેદ. પાચ; વીશય, છ શાસ્ત્ર, બીજી ગાઠનો અર્થ. સાત સમુદ્ર. આઠ તે, અષ્ટકુળ, પર્વત, નવ તે, નવકુળ નાગ. દસ તે, દસ અવતાર. અગીઆર, તે અગીઆર રૂદ્ર. બાર તે, બાર મેઘ.॥ત્રીજીગાઠ નો અર્થ ॥ તેત્રીસ તે, તેત્રીસ કોટી દેવ. છત્રીસ તે છત્રીસ રાગણી. અડતાળીસ તે, અડતાળી અગની. ઓગણપચાસ તે, ઓગણપચાસ વાયુ બાવન તે, બાવન વીર, ચોસઠ તે, ચોસઠ જોગણિ. બોહોતેર તે, બોહોતેર કોટી દાનવ. અઠયાશી તે અઠયાશી શહસ્ત્ર રૂશી. ચોથીગાઠ નો અર્થ. ॥ સુતા, શેક્ષઈ, બેઠલા પારસનાથ. ઉભરા રણછોડરાય. ભીતર તે, ચૈતન્યઆત્મા, બાહાર તે, સ્વસ્વરૂપે પરમાત્માનિ પાચમી ગાંઠનો અર્થ. ॥ બે જળચરા તે, મચ્છા અવતાર ને કુચ્છા અવતાર બે વનચરા તે. નરસીંહ અવતાર ને વ્હારા અવતાર, બે રાજકુંવાર તે, રામા અવતાર તે ક્રષ્ણા અવતાર, છઠ્ઠી ગાંઠનો અર્થ. ॥ કાણો તે, દહીતોના ગોર શુક્રાચાર્ય. કટો તે શીવનો પુત્ર ગણપતી, કુબડો તે, કુબડા અંજીરા રૂશી. માંકડ તે, હનુમાનજી મંઝાર તે, ઇંદ્રરાજા ગૌતમના ઘરમાંથી બીલાડા રૂપે નાઠો હતો ॥ સાતમી ગાંઠનો અર્થ, ॥ ડોશી તે હું, જોશી તે શેદેવ, ફોશી તે ધર્મ, કે જેને યુધ્ધે જતાં કંટાળો આવે ફાતડો તે અરજુનજી, બાર માસ સુધી વૈરાટ નગ્રમાં વ્યંઢળ વેશે રહ્યા ભાંડ નારદજી. કે જ્યાં ત્યાં લડાઇઓ કરાવવી, ભરવાડ તે ક્રષ્ણજી ગોકુળમાં અગીઆર વરસ ને બાવન દીવસ રહી ગાયો ચારી ॥ એ રીતે સાતે ગાંઠયોના અર્થ. ॥

કડવું ૨૭ રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહીમાય. ॥ ૧ ॥ કુન્તાજીએ રક્ષા બાંધી, જુધ્ધે જાવો મુજ બાળ રક્ષા સાચવી રાખશો તો, નહીં થાય વાંકો વાળ. ॥૨॥ શેદેવ નીકુળ ભીમ સરવે, સેન્યા લઇને જાવો; જાવોરે ગંટારગછ

બેટા, શત્રુને હાથ બતાવો ॥૩॥ એવી વધે એવી આજ્ઞા આપી, કુંવર ઉભો થાય; પોતાના તંબુમાં ગયો, ત્યાં ગઇ એની માય ॥ ૪ ॥ એ દીકરા જરાવાર થંભો,આવેછે ઓત્રા નારી; અભીમન્યુ કહે જાવો પાછાં શીદ કરો છો લવારી॥૫॥તવ સુભદ્રા બાહાર નીકળી હૈયું ભરીને રોતી, તંબુ ઉપર ચઢીને એ,ઓત્રાનો મારગ જોતી ॥૬॥ઓત્રાને આવતી નવ દીઠી, તંબુથી ઉતરી હેઠી; અભીમન્યુની પાસે જઇને, રડવા માટે બેઠી ॥૭॥ એ દીકરા તું હઠ લૈ બેઠો, કરો થોડીશેક વાર;સાંઢપર બેશી આવતી હશે, ઓત્રા તમારી નાર ॥ ૮ ॥ અભીમન્યુ કહે ભલે આવે, તેનું શું માહારે કામ; કોઇને રોકે નહી રોકાવું કરવા જવું સંગ્રામ ॥૯॥ એટલે સુભદ્રા એમ બોલી, ઉતાવળા નવ થાવો; તે કરતાં માતાના કરનો, કંસાર જમીને જાવો ॥ ૧૦ ॥ અભીમન્યુ કહે હું સમજ્યો, કરવી છે તારે વાર, પણ તે હું માનવાનો નથી; જાવા થાઉ તૈયાર ॥૧૧॥ સુભદ્રા કહે દીકરા માહારા, માનો માહારૂં વચન; અન્ન ઠેલીને જો જઇએ તો, બહુ માઠા શુકન ॥ ૧૨ ॥ ભોજનનું નામ દીધું હોય તો,પાંચ ગ્રાસ ભોજન કરવું;તે વીના તે જય ન પામે, અન્નને નહી પરહરવું ॥૧૩॥ કુંવરે તવ કહ્યું માની, વચન ચડાવ્યું માથે; ચુલો સળગાવીને કીધો; કંસાર પોતાને હાથે ॥ ૧૪ ॥ માતાને ખેંચીને લાવ્યો, પોતે પોતાની પાસ;કંસાર કાઢી માતાને હાથે, પાંચજભરીયા ગ્રાસ ॥૧૫॥ પછી શેન્યને આગના આપી, થાવો સહુ તૈયાર; એમ કહીને પેહેરવા લાગ્યો વસ્ત્ર અને સણગાર ॥૧૬॥ એવે સું થયું કૌરવદળમાં બોલ્યો દુરીયોધન; એ ગુરૂજી કોઠા બનાવો; થાવો સાવધ સહુ જન ॥૧૭॥ એટલે દ્રોણગુરૂ એમ બોલ્યા; મુએલા શબ મંગાવો; પેલા મેદાનમાં લાવીને, ઢગલા સાત કરાવો ॥ ૧૮ ॥ તવ રાજાએ આગના આપી, શેવક બહુ પરવરીયા, મનુશના શબ ખોળી લાવી,તેના ઢગલા કરીયા ॥ ૧૯ ॥ એટલે દ્રોણે અંજલી જળની, મંત્ર ભણીને લીધી; એક ઢગલાને જળ છાંટીને, પાશાણ રચના કીધી ॥ ૨૦ ॥ મંત્ર વડે ત્યાં કોઠો બનીયો, પાકટ પાશાણ કેરો; આંટીઘુંટી ફરવી ફાવે, તેટલો ઘાલ્યો ઘેરો ॥૨૧॥ આંટીઘુંટી ભમતા ભુલે, યુકતી કરી અપાર સો શીખ્ખર સો ધજા મુકી, મુકયાં એકસો દ્વાર ॥ ૨૨ ॥ દ્વારે દ્વારે દસ દસ યોદ્ધા, લડવઇઆ અપાર, તેવા તેવા મુકી દીધા, પગપાળા હજાર ॥૨૩॥ બીજી જળની અંજળી લઇને, બીજો કોઠો કર્યો સાર; લોહવજનો તે બનાવ્યો, બસેં મુકયાં દ્વાર ॥ ૨૪ ॥ બશેં શીખ્ખર

બસેં ધજા, ત્યાં રહે કીરપાચાર; ત્રીજો કોઠો તાંબાનો કીધો,તેને ત્રણસેં દ્વાર. ॥ ૨૫ ॥ ત્રણસેં શીખ્ખર ત્રણસેં ધજા; યોધ્ધા ત્રણ હજાર, ચોથો કોઠો કર્યો રૂપાનો, તેને ચારસે દ્વાર ॥ ૨૬ ॥ ચારસેં શીખ્ખર ચારસેં ધજા, યોધ્ધા શહસ્ત્ર ચાર; પછી જળની અંજળી લીધી, વીદ્યા તણો નહીં પાર ॥૨૭॥ મંત્રવડે કર્યો પાંચમો કોઠો, કનક કેરો સરસ; તેને પાંચસેં દ્વાર મુકયાં, જોતા ઉપને હરસ. ॥ ૨૮ ॥ પાંચસેં શીખ્ખર પાંચસેંધજા,ફરકયા કરે નીશાન;દ્વારે દ્વારેદસદસ યોધ્ધા, લડવઇઆ મસ્તાન ॥૨૯॥ છઠો કોઠો સપ્ત ધાતુનો, છસેં તેનાં દ્વાર; છસેં શીખ્ખર છસેં ધજા, યોદ્ધા છ હજાર. ॥ ૩૦ ॥ સાતમો કીધો છાણ માટીનો, સાતસેં દ્વારો શોભે; એક એક દ્વારે દશદશ યોદ્ધા, સપ્ત સહસ્ત્ર થોભે ॥૩૧॥સાતસેં શીખ્ખર સાતસેં ધજા, સાતમો કોઠો બનાવ્યો; ભણેલો હોય તો ભુલો ન પડે, ગુચવણી ખેલ રચાવ્યો. ॥ ૩૨ ॥ કોઠ વીદ્યા જાણે નહિ તે, જો માંહી પેશી જાય; પછી નીકળવા પંથ ન મળે, આયુશ પુરો થાય. ॥ ૩૩ ॥ એવા આંટીઓ છે ફરવાની વીહુ રચના ભારી, એવી કોઠા :રચના કરીને, કરી રહ્યા સૌ ત્યારી, ॥ ૩૪ ॥ એવામાં સુત અરજુનજીનો, હાથે લીધાં અથીઆર; રાતાં નેત્રે કરૂક્ષેત્રે, નીકળ્યો તંબુની બહાર ॥૩૫॥ એટલે સૌ સેન્ય ત્યાર થયલું, તે સહુ ઉઠયા બંકા. રણના વાગ્યાં રણસીંગાં ને, દુન્દભી વાગ્યા ડંકા ॥ ૩૬ ॥ પગ પાળા તે પગથી ચાલ્યા, સવારો ઘોડે સવાર; રથવાળા રથમાં બીરાજ્યા, હાથગ્રહી હથીઆર. ॥૩૭॥ હસ્તીવાળા હસ્તી બેઠા, ઉટવાળા છે ઉટ; મારથી સારથી ને અતીરથી, હીમ્મત કોની ન ટુટે. ॥ ૩૮ ॥ ભીમ ગદા ગ્રહી ગજપર બેઠો, સુતનો સંગ રાખે; અછોડા ઝાલી અભીમન્યુનો રથ ગટોડગછ હાંકે, ॥૩૯॥ શેદેવ નિકુળ વૈઇરાટ રાજા શીખંડી દ્રુપતરાય; ધ્રષ્ટપ્રદ્દુમાન સાથે ચાલ્યા, વાજતે ગાજતે જાય. ॥૪૦॥ શુભ શુકન જોઇને નીકળીયા, ચાલ્યા પાધરે પંથ; ક્રોધ ભરેલા રક્ત લોચનથી, દાજમાં પીસે દંત. ॥ ૪૧ ॥પાતાળમાં પ્રભુએ વીચાર્યું ડોશીએ રક્ષા બાંધી; મુજ સહીત સરવે દેવોને,સાથે લીધાં છે સાધી. ॥ માટે ભાણેજ નહી મરાવનો. નહી થાય વાંકો વાળ; જો જઇને રક્ષા છોડાવું તો થાય એનો કાળ, ॥ ૪૩ ॥ ઓત્રાને લાવતાં કુંપો ભુલાવ્યો, સાંઢનો ભાગ્યો ચરણ; તો પાછો ડોશીએ દાટ વાળ્યો, દોરે ઉગાર્યું મરણ. ॥૪૪॥ માટે તે દોરો તોડાવું, તો તો ભાણેજ મરશે; જીવતો રહેતો તો મુજને મારી, ત્રીલોકનું રાજ કરશે. ॥૪૫॥

એવું જાણીદ્દાર તોડાવા, ઉઠયાવીશ્વનાભુપ;એક સ્વરૂપે પાતાળ રહ્યા; બીજુ ધરીયું રૂપ ॥૪૬॥ બ્રાહ્મણનું રૂપ ધારણ કરી; ભોમી આવ્યા ભગવાન; કુરૂક્ષેત્રમાં પોતે નીકળીયા, જ્યાં જાય છે અભેમાન. ॥ ૪૭ ॥ વળણ ॥ અભેમાન જ્યાં જાય છે, ત્યાં આવે ભગવાન; વદે વલ્લભશ્રોતા સહુ, દેજો પુરણ ધ્યાન,

કડવું ૨૮ રાગ ઉછરતી ચોપાઈ.

ચરીત્ર વાળા વિશ્વના ભુપ, ભોમી આવ્યા ધરી વીપ્રનું રૂપ. ॥ ચાર છેડે પેહેરીછેરે ધોતી, બગલમાં મારી છેરે પોથી, કંઠમાં હાર રહ્યો છેરે ઓપી, મસ્તક ઉપર રાતીરે ટોપી. ॥ કાનમાં રૂદ્રાક્ષ મણકાની વાળી; કોટમાં માળા શોભા રસાળી. આડું તીલક કીધું લલાટ, પાપણો પર ભસ્મ પુરપાટે ॥ આડીને અવળી ભસ્મજ ચોળી, ડાભી ખાંધે ભરાવી છે ઝોળી, એકજ હાથમાં તુમ્બીનું પાત્ર; ગોવીંદે ધર્યું, ઘરડુંરે ગાત્ર. ॥જેષ્ટીકા કરમાં છે ઝાલેલા, શેવા સામગ્રી બગલમાં ઘાલેલી વદ્ધ છે માટે આખે નવ સુજે, ચામડું લટકે ને થર થર ધ્રૂજે, દાત પડયા ને ડાચા રે મળીયાં; મોઢે ને માંથે ઉગેલા પળીયા. ॥ નેત્ર નાશીકાથી પાણી ચુએ છે, લેલાટ કર દેઇ પંથ જુએ છે, કેહેડયોમાંથી ખુંધા વળેલા, જ્યાંથી ને ત્યાંથી હાડ ગળેલા, એવે રૂપે આવ્યા ભગવાન જાય છે જે પંથ અભેમાન. ॥ વળણ ॥ અભેમાન જ્યાં જાય છે ત્યા આવે જગરાય. વદે વલ્લભ કળા કૃષ્ણની, કોઇથી ',નવ્ય કળાય.

કડવું ૨૯ રાગ સવૈયાનો.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહીમાય. ॥૧॥ અભીમન્યુના પંથમાં આવ્યા; શેન્યમાં સુંસરા પડીયા, શેન્યના લોકે હાથ ઝાલ્યા, ખાય પ્રભુ અડબડીયા. ॥ ૨ ॥ તવ સહુ યોદ્ધાપુછવા લાગ્યા, માહારાજાકયાં જાવું; કૃષ્ણ કહે માહારો અરજુન સ્નેહી, તેના કને હું આવું. ॥ ૩ ॥ યોદ્ધાએ કહ્યું અરજુનજી તો, ગયા છે પાતાળ; હાંઈ અધીપતી છે અભેમન્યુ, અરજુનજીનો બાળ. ॥ ૪ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી,મુજને મુખ બતાવો; કયા છે દીકરો અરજુનજીનો એની કને લેઇ જાવો. ॥ ૫ ॥ તવ શેવકોએ હાથ ઝાલ્યા, વૃદ્ધ જાણી કરી દયા; કુંવરનો રથ ઉભો રખાવી,

તેની કને લેઈ ગયા ॥ ૬ ॥ કુંવર કહે આવો મહારાજા, આપ પધાર્યા કયાંથી, પ્રભુ કહે અરજુનજીને મળવા, આવ્યો અરન્યમાંથી ॥ ૭ ॥ પણ તે તો પાતાળ ગયો છે, મેં સાંભળ્યા સમાચાર; પણ તું અરજુનનો સુત જાણી, હરખ્યો હું અપાર ॥ ૮ ॥ માહારે તાહારૂં મુખ જોવું છે, ઉરમાં આનંદ થાય; અભીમન્યુ તવ રથમાં બેશી, વીપ્રને લાગ્યો પાય ॥ ૯ ॥ બ્રાહ્મણે મુખ નીરખી જોયું, નર ભાગ્યશાળી પુરો; જેવો પારથ તેવો તું નીકળ્યો, સંગ્રામ કરવા સુરો ॥ ૧૦ ॥ કુંવર કહે એ માહારાજા, આશીરવાદ તમારો; જાવો તંબુએ આવશે કાલે, તાત ને મામો અમારો ॥૧૧॥ વીપ્ર કહે તમે શીદ સીધારો, એમ પુછયું ઘનશામ કુંવર કહે કોઠા રચ્યા છે, કરવા જાવું સંગ્રામ ॥ ૧૨ ॥ કૌરવોએ કપટ કરીને, કોઠા રચ્યા વ્યા સાત, યુદ્ધ નહી કરીએ એમ કહીને, કાડયો છે મારો તાત ॥૧૩॥ અચાનક આ યુદ્ધ ઉપાડયું, તેમાં હું વઢવા જાવું; કૃષ્ણ કહે શાબાશ તુને, પ્રાક્રમ કરે છે આવું ॥ ૧૪ ॥ તાતથી તું નીકળ્યો સવાયો, દેખીને પ્રગટે ભાવ; સપ્ત ગાંઠોનો દોરડો બાંધ્યો, શું કાંઇ આવે છે તાવ ॥૩૫॥ અભીમન્યુ કહે નારે મહારાજા, નથી મને રોગ વ્યાધી; માહારા મર્ણના ભયથી માહારી, વૃદ્ધ માયે રક્ષા બાંધી. ॥૧૬॥ સાંભળી પ્રભુએ મોઢું મરડયું, કુંવરને પડયો વેમ; એ માહારાજા ડોકું ધુણાવી, મોઢું મરડયું કેમ ॥ ૧૭ ॥ એટલે ધીરે રહીને બોલ્યા, પોતે સુંદાર શામ; રક્ષા બાંધવી રાંડેલીની, નહી સુરાનું કામ ॥૧૮॥ રણમા જાતા રાંડેલીની, રક્ષા કેમ બંધાય; પહેલા તો એ અપશુકન ખોટા, સમજી લે મનમાય ॥ ૧૯ ॥ કોઠાયુદ્ધમાં યુદ્ધ કરીને, જીતીશ તું તારે આપ; પણ લોક કહેશે કુંવર જીત્યો, ડોશીના દોરા પ્રતાપ ॥૨૦॥ તારી મહેનત મીથ્યા જવાની, જશ ડોશીને મળશે; સુરાતણ તારૂં ઢંકાઈ જાશે, તાત તારો કળકળશે ॥૨૧॥ એવું સાંભળી અભીમન્યુના, ધ્યાનમાં બેઠી વાત; મેહેનત માહારી ને જશ પામે, કુન્તાજી વૃદ્ધ માત ॥૨૨॥ મહારૂં કરેલું ધોવાઇ જાશે, બ્રાહ્મણ સાચું ભાખ્યો, લ્યો મહારાજા એવું કહીને, દોરડો તોડી નાખ્યો ॥ ૨૩ ॥ તેમાંથી તાર છુટા થઇને પડયો ગટોરગછ પાસ; તેણે લૈ પડપંચાયે વીંટયો, રમતને આભાસ, ॥૨૪॥ અભેમન્યુના ધનુશ કેરી, પડપંચાયે વીંટાળ્યો; આખો દોરડો ભામી નાખ્યો, ભગવાને તે ભાળ્યો ॥ ૨૫ ॥ પગવતી પ્રભુએ તાણી લીધો, કહ્યું ભામે હવે જાવો; સાબાશ તારા સુરાતણને, જીતીને વેહેલા આવો ॥ ૨૬ ॥ એમ કહીને વીદાય કીધો, કુંવરને તે વાર; સાથે

ચાલી સઘળી સેન્યા, પુંઠે રહ્યા મોરાર ॥ ૨૭ ॥ ત્યાંથી સૌ સેન્ય ચાલ્યું ગયું કે, દોરો લીધો ભગવાન; પુરણ પોતાનું કામ સાધીને, થયા અંતરધ્યાન ॥ ૨૮ ॥ અરજુન નંદન વાજતે ગાજતે, ચક્રાવે વઢવા જાય; ઘણાં જોરમાં નીશાન વાગે, દ્રોણને ચીંતા થાય ॥ ૨૯ ॥ આતે કોણ આવે છે યુધ્ધે, મોકલ્યા શેવક ચાર; ખબર લાવો કોણ આવેછે, યુદ્ધ કરવા આ વાર ॥ ૩૦ ॥ એટલે શેવક સંચરીઆ તે, લાવીયા સમાચાર; યુદ્ધ કરવા સેન્ય લૈ આવે છે, અરજુનનો કુવાર ॥ ૩૧ ॥ એટલે સરવે ખુસી થયા, ઉભા હીમ્મત ધારી;પાન્ડવ દળ જાય છે એવામાં આવી ઓત્રા નારી ॥ ૩૨ ॥ સાંઢે બેશીને આવે સપાટે, દળ દીઠું તે વાર; અભેમન્યુએ સાંઢ દીઠી, મનમાં પડયો વીચાર ॥ ૩૩ ॥ એવામાં તો ઓત્રા રાણી, મનમાં કરે વીચાર; રખેને દળ હોય પાન્ડવનું, હોય મહારો ભરથાર ॥૩૪॥ એવું સમજી રાયકા પ્રત્યે, પુછવા લાગી વાત રત્ના ભાઈજે પુછું તે, સાચું કહે સાક્ષાત ॥ ૩૫ ॥ વળણ ॥ પુછવા લાગી પ્રેમદા, રત્નાને તે વાર; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, જીભે જપો મોરાર.

કડવું ૩૦ રાગ કંથીજીનો.

ઓત્રા રાણી બોલીયાં, મહારા રાયકારે; પેલું સેન્ય તે કોનું જાય, ઓ રત્ના રાયકારે. તેમાં વચ્ચે લીલો રથ શોભતો, મહારા રાયકારે,કોઇ રૂપાળો બેઠોછે માંય, ઓ રતના રાયકારે ॥ ૧ ॥ એની સુર્ય સરીખી કાન્તી દીસે, મારા રાયકારે, કેવું શોભે છે નમણું નાક, ઓ રત્ના રાયકારે કપરી શ્રીકી લાગે ઘણી, મારા રાયકારે; છબી દેખતાં લાગે ધાક, ઓ રત્ના રાયકારે ॥ ૨ ॥ એની નારીએ શાં પુન્ય કર્યા હશે, મારા. રાયકારે; ઘણા ઘણા કરેલાં ધર્મ, ઓ. વરત વચુલાં આદર્યા હશે, મારા વળી કર્યા હશે શુભ કર્મ ઓ. ॥૩॥ કાશીના કરવત લીધાં હશે, મા; ગાળ્યાં હશે હીમાળે હાડ, ઓ. વળી ભેરવજત્ર ખાધા હશે, મા; તપ કરેલું ગીરનાર પહાડ. ઓ. ॥ ૪ ॥ તે તારૂણી એની થઇ હશે, મા; પુર્વના પુન્યે ઝાલેલો હાથ, ઓ. ધન્યભાગ્ય એ ભામનીતણું. મા; હાવો રૂડો મળ્યો ભરથાર, ઓ. ॥ ૫ ॥ રાયકોજી તવ બોલીયો, મારી બેહેનીરે; તમે કીધાં બહુ પુન્યદાન, ઓત્રા બેનીરે. સઘળાં શુભકૃત તમેકર્યા, મા, તને રીઝેલા શ્રી ભગવાન, ઓ. ॥ ૬ ॥ એ તો અરજુનજીનો

દીકરો, મા; એ તો સુભદ્રાનો કુંવાર, ઓ ઓત્રા.છે અભેમાન નામ એ-હનું, મા; બાઈ તાહરો એ ભરથાર. ઓ. ॥ ૭ ॥ વલણ ॥ સાંભળી ચમકી થઇ ચાતુરા, પતીપર ઉપજ્યું હેત; હાવો પીઉ જાણુતીહોતતો પરણી પીહર નવ રેહેત. ॥

કડવું ૩૧ રાગ દુહારૂપ દોહરો.

ઓત્રા દીઠી આવતી, અરજુનને સંતાન;ગટોરગછને પુછતો, પોતે એ અભેમાન ॥ રાગ ઉપરના કડવાનો. કુંવર વાણી બોલીયો, મારા વીરારે; પેલી કોણુ આવે છે નાર, એ કુળના હીરારે. એના જેવું રૂપ જોયું નથી, મા; જાણે વીજળીનો ચમકાર, ઓ. ॥ ૧ ॥ એના પતીએ સાં પુન્ય કર્યા હશે. મા; કરેલાં જપ તપ પુન્ય દાન, ઓ. હીમાળે હાડ ગાળ્યાં હશે, મા; વળી રીજ્યા હશે ભગવાન, ઓ. ॥ ૨ ॥ ગટોરગછ તવ બોલીયો, મા, તમે કરેલા જપતપ દાન, ઓ. હીમાળે હાડ ગાળ્યાં તમે, મા; તમને રીજેલા ભગવાન, ઓ. ॥૩॥ એ તો વઇરાટ રાજાની દીકરી, મા; જુઓ છે રૂપરૂપની ધામ,ઓ. ભાઈ આવી એ નારી તમ તણી, મા; રાણી ઓત્રા એનું નામ. ઓ. ॥ ૪ ॥ વલણ ॥ એવું વચન સાંભળી, ચમક્યો નર કુંવાર; પેહેલી હાવી જાણતો હોત તો, ના ની કળત ઘર બહાર. ॥

કડવું ૩૨ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, મેળાવડાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ ઓત્રાએ કહ્યું રાયકાને, વીરા ધીરજ ધારો; સાંઢ તમારી બેસાડીને,મુજને નીચે ઉતારો ॥૨॥ હું જઈ રોકું માહારા પતીને, તવ સાંઢને બેસાડી; વસ્ત્ર ને સણગાર બદલી લીધાં ગવાળામાંથી કહાડી ॥ ૩ ॥ બીજો ગવાળો રૈકાને આપ્યો, માહારી સાસુને દેજો; ઓત્રા વહુ આવી છે તમારી, માહારી સાસુને કહેજો ॥૪॥ કહીએ કે વહુ ગઈ છે તમારી; રાખ્યો છે તમસુત ખાળી; ચાલશે તે-ટલું કરીને પોતે, પતીને લાવશે વાળી. ॥ ૫ ॥ પુન્ય તમારૂં આવશે આડે, તો લાવશે સમજાવી,સમજાવ્યે જો નહી સમજે તો, વાંકી કરણી કાહાવી ॥૬॥ એમ કહીને આપ્યો ગવાળો, રઇકો થયો વીદાય; ઓત્રા

રાણી સુર ભરેલી, કંથને રોકવા જાય. ॥ ૭ ॥ આવતી દીઠી સકળ સૈન્યે ભીમે કર્યો વીચાર; ભલે આવી ભલે આવી, અભેમન્યુની નાર. ॥ ૮ ॥ કુંવર યુદ્ધનું બીડું લેઇને, જીવ સરવના બાળે; સારૂં થાય જો ઓત્રા રાણી, પતીને પાછો વાળે. ॥ ૯ ॥ સરવે સન્યા નજરે જુએ, એ નહી મોહોટાનો ધર્મ; અમ દેખી નર નારીને, આવશે મનમાં સર્મ. ॥ ૧૦ ॥ એવું સમજી વ્રકોદરે, સર્વને સાન બતાવી; પછી પોતે જઇ આઘો ઉભો, શૈન્ય ખસ્યું હેત વાવી. ॥ ૧૧ ॥ ગટોરગછ રથનો હાંકનારો, તેને કરી સાન; ઓત્રા આવે એટલે ખસજે તું, છો રહ્યો અભેમાન. ॥ ૧૨ ॥ એમ કરી સહુ અળગા ઉભા, ઓત્રા સપાટે ચાલી; હસ્તે મોઢે માનુનીએ, ઘોડાની લગામ ઝાલી. ॥ ૧૩ ॥ એટલે નંદન હેડંબાનો રથપરથી ઉતરીયો; રાસ પરોણો રણમાં મુકી. સેન્ય પાસે પરવરીયો. ॥ ૧૪ ॥ એટલે અભેમન્યુ એમ બોલ્યો; છો કીયા નરની નારી, કેઇ જનેતાની જાએલી, કોણ રાયની કુંવારી. ॥૧૫॥ એવું સાંભળી મધુર બોલે; બોલી મુખ વચન;કેઇ નારીના નાથ તમે છો,કીયા રાયના તન. ॥ ૧૬ ॥ અભેમન્યુ કહે ઓત્રા કુંવરના, છૈયે પુજનીક પાત્ર, સુદ્રષ્ણા થાય સાસુ અમારી, વૈરાટનો જમાત્ર॥ ૧૭ ॥ તવ ઓત્રા કહે સુભદ્રાજી, થાય છે સાસુ માહારી; અરજુનજી બાણાવળીના, દીકરાની હું નારી. ॥ ૧૮ ॥ એવું સાંભળી અભીમન્યુને, ઉલટ આવી અપાર; આવી ત્યારે શીદ મોડી આવી, મુજ મન ગમતી નાર. ॥ ૧૯ ॥ શૈન્ય લેઇ હું રણમાં આવ્યો, હવે નહી ઉપાય; મીથ્યા મુજને રોકી ઉભાં, અણઘટતું દેખાય. ॥૨૦॥ ઓત્રા કહે અણઘટતું દીસે, તેમાં શી છે નવાઇ; યુધ્ધે ચઢીને હાથે કરીને, તમે માંડી છે ભવાઇ. ॥ ૨૧ ॥જો સારૂ દેખાડવું હોય તો પાછા વળો મુજ કંથ;નાનપણમાં સાં લઢવાં વઢવાં, ઝાલો તંબુનો પંથ. ॥ ૨૨ ॥ અભીમાન કહે સુણ અબળા, સમજ્યા વણ વદે એમ; બીડું લેઇ રણ યુદ્ધ ચઢેલો, ક્ષત્રી પાછો વળે કેમ ॥ ૨૩ ॥ બીડુ ચાવી બેશી રહે ઘરમાં, કાયરનું એ કામ; જનેતાનું ઉદર લાજે, બોળાય બાપનું નામ. ॥ ૨૪ ॥ તંબોળ બદલે કહેવાય લાહાળા,તો પછી જીવ્યું વ્યર્થ;મનુશનો દેહ ધારણ કરી,કાંઇ ન સરીયો અર્થ. ॥૨૫॥ જણે તો હરીજન જણજે, કાં દાતા કાં સુર; નહીતો રંડા વાંઝણી સારી, ગુમાવે નહી નુર. ॥ ૨૬ ॥ એવાં વચન છે જ્ઞાની પુરૂશનાં, માટે ન ખાવ ગાળ;યુધ્ધે ચઢેલો પાછો વળુ તો, નહી અરજુનનો બાળ. ॥ ૨૭ ॥ માટે મીથ્યા મેહેનત મુકો; તંબુએ પાધરાં જાવો, સગાં

વાહાલાંને શેન્ય જુએ છે. શરમ મનમાં લાવો. ॥૨૮॥ સંસાર વેહેવારની રીત કેવી, તે નથી જાણતાં મર્મ; શરમ મરીયાદામાં રહેવું, એ અબળાનો ધર્મ. ॥ ૨૯ ॥ એટલે બોલી ઓત્રા નારી, જાણું છું સ્ત્રી ધર્મ; ઘરબાર બેઠું ડુલવા ત્યાં, કેવી રાખવી સર્મ. ॥ ૩૦ ॥ સરમને શું પાથરવી કે, સરમ શું હોડાય; સંસાર વહેવાર સારો ચાલે તો શરમ ધરમ સચવાય. ॥ ૩૧ ॥ મરીયાદામાં રાખવી હોય તો, પાછા વળો મુજ નાથ; તે વીના નહી લગામ છોડુ, કેમ ઝાલ્યો તો હાથ. ॥ ૩૨ ॥ એટલે બોલ્યો અભેમન્યું, માનુની મુમત મુકો; કોઇનો પાછો વાળ્યો ન વળુ, મરીયાદા શીદ ચુકો. ॥ ૩૩ ॥ વળી સ્વભાવ આકળો હોયે, પુરૂશનો અપાર; માટે સમજી લગામ મુકો નહી તો ખાશો માર. ॥ ૩૪ ॥ એટલે ઓત્રા હશીને બોલી, બોલ નીકળીયો હાવો; મારશો તો માથાના મુગટ છો, મુજને વીતે લાહાવો. ॥ ૩૫ ॥ હાથ તમારો મુજને અડે તો થાવું પાવન; એવાતની નથીશોશના મુને, આનંદપામે મન. ॥૩૬॥ અભીમન્યુ કહે સાંભળ નારી,ચારહઠયો જગમાંય; રાજહઠ બાળહઠને જોગી હઠ, સ્ત્રીહઠ પણ કહેવાય. ॥૩૭॥ તેમાની બે હઠ મુજ પાસે, તે સમજો વિવેક; માટે હઠ લઇને નહી જીતો, તમપાસ હઠએક ॥ ૩૮॥ હરીફરીને સ્ત્રી હઠ તારી મારી હઠ બે બતાવું બાળક હઠછેને રાજ હઠ છે, તુજને જીતી જાવું ॥૩૯॥ એટલે બોલીઓત્રા નારી; સાંભળો મુજ વીવેક; ત્રણ હઠયો છે માહારામાં, તમથી વધારે એક. ॥ ૪૦ ॥ રાજની પુત્રીનેરાજનીરાણી,તેથી રાજહઠ માહારી;બાળક છું તે બાળહઠબીજી ત્રીજી સ્ત્રીહઠભારી. ॥૪૧॥ બેહઠ તમારી ત્રણ હઠ માહારી, માટે નહિ પડું પાછી;અરજુનની નિશાળે ભણેલી, ન જાણશો મને કાચી. ॥૪૨॥ એવું વચન સાંભળીને, કુંવરેજાણીપુર; દેખાયનાહાની પણ બોલવામાં દીસે બહુ બાહાદુરી. ॥૪૩॥ અભેમાન કહે ઓ અબળા, મહારો નથી ઉપાય; રણ ચઢેલો ન વળું પાછો, વળુ તો ઇજ્જત જાય ॥૪૪॥ તુજ પર મુજને પ્યાર ઘણો છે, પણવીધાતાની ટાંક;હુ રણ ચઢીયો તું મોડી આવી, બેના ભવિશનો વાંક ॥૪૫॥ એવે આવ્યાં આંખે ઝરઝરિયા, હસ્ત ઝાલ્યો તેં ફાસુ; પીઉના એવા વચન સુણી, ઓત્રાને આવ્યા આસુ; ॥ ૪૬ ॥ વળણ ॥ આસુઅતીસે આવીયાં, દેતી કંથને આણ; વદે વલ્લભ એ તારૂણી, તજવા બેઠી પ્રાણ.

કડવું ૩૩ રાગ પરજનો.

તમે ચાલો તો કાઢું મારા પ્રાણરે, મ્હારી :નણદીના વીર; રથને હાંકો તો ધરમરાયની આણરે, માહારી સાસુના જાયા. ॥ ટેક ॥ રણમાં રઝળતી શું મુકીને જાવો છો, એ અલબેલા નાથરે; પરપુત્રી નોહોતી નાંખવી અપાયમાંને, નહોતો ઝાલવો મુજ હાથરે. ॥ મ્હારી. ॥ ૧ ॥ સોળ કળાનો જેવો ચંદ્ર બીરાજે સ્વામી, તેવીછે કાન્તી તમારીરે; હસ્તીનાપુર સરખી ગાદી બેસવાની તેવી, અરધંગના હું છું નારી રે ॥ માહારી. ॥૨॥ રાજ્ય હંસલો મેંતો જાણી કરીને પીઉજી, કીધો પરણતાં સંગરે; જો જાણતી હોત બગલો બાપડો તોમહારૂં, કદીએનરાખત અંગરે. ॥ મ્હારી. ॥ ૩ ॥ હૈયામાં મુજને હોંશ હતી કે પીઉજી, બેસશું જોડા જોડરે; છ છ જનમના વેહેર ભોગવી રહ્યાં ને, સાતમે નડેછે રણ છોડરે. ॥ મ્હારી. ॥ ૪ ॥ નાહનપણામાં ગમે ખાવા પીવાનું ને, ગમે પહેરવું નવ રંગેરે;ગ્રહસ્થાશ્રમના વૈભોગ મુકી આશું, લઢવા વઢવાનો ઉમંગરે. ॥ મ્હારી. ॥૫॥ આશો ઉમંગ તમને વઢવા તણો છે પીઉજી, જનમથી હઠની વાતરે,ભીમ સરીખા કાકા છે વઢનારા વળી અરજુન સરીખા છે તાતરે. ॥ મ્હારી. ॥ ૬ ॥ ગટોરગછ સરખા બંધુ વઢનારા પીઉજી,સસરા વઇરાટ રાયરે; તેમ છતાં તમે આગળ પડયા તેતો, માહારા ભવીશે ભુલાયરે. ॥ માહારા. ॥ ૭ ॥ સારા સુકનમાં મુને મોહોરે પધરાવીને, પરણાવા બેઠો માહારો બાપરે; તેરે વેળા મને કેમ નવ ડંસ્યો પીઉજી, કારમો કાળુડો સાપરે ॥ મ્હારી ॥ ૮ ॥ નાનપણામાં મારો રામજી રૂઠયો તે, પરણ્યાનું મીંઢળ નથી :છુટયુંરે; સુખની લહેરમાંતો કહેર થવા બેઠો, ભુંડું ભવીશ માહારૂં ફુટયું રે. ॥ માહારી. ॥ ૯ ॥ ચક્રાવો ઘડ ચોરી રચ્યો છે પીયુજી, ભાલુડે પોંખાશોરે; બાણરૂપી ત્યાં તો લોહુ વછુટે તમે, રૂધીર વરણા થઈ જાવોરે. ॥ માહારી. ॥ ૧૦ ॥ ચક્રાવો:ચઢશો ત્યાં માર ખાઇ પડશો ને, અપછરા લેઇ જાશેરે. આજપછી મોઢું નથી દેખવાની આતો,છેલું દરશણદુર્લભ થાશેરે. ॥મ્હારી. ॥૨૧॥ અગમ નીગમ મુને સુજેછે પીયુજી,નહી મુકે દુસ્મન લોકરે; માઠા શુકન મને ઘણા થયાછે માટે, જીવતા આવ્યાની આશા ફોકરે. ॥ મહારા. ॥ ૧૨ ॥ અરેરે જોબન મારૂં કેમ જળવાશે પીઉજી; વ્રેહે વહેરા થઈ લાગેરે; હુંરે અભાગણી રડીશ રૂજની તે, તમ ભીડ કયાંથી ભાગેરે. ॥ મ્હારી. ॥ ૧૩ ॥ રૂપ રંગ રૂપી મ્હારી પુષ્પની વાડી તે, દીવશે દી-

વશે કરમાયરે; માળી વિના પુષ્પ વીણાય નહી તેથી,દીનદીન કરમાઇ જાયરે ॥ મહારી ॥૧૪॥ પેહેરી ઓઢીને હું હરી ફરી નહી, ના જોયું, સૈયર સમાણીરે; સાસરેથી પીહરે પીહરથી સાસરે હું, આવી નહી ઘુંઘટ તાણીરે. ॥ માહારી ॥ ૧૫ ॥ હાથ ઝાલીને મુને અધવચ મુકી પીઉજી, એ નહી રજની રીતરે; સદા દુખીઅણને દગો દેઈ દુખ દો છો સ્વામી, તોડો છો પરણ્યાની પ્રીતરે. ॥ મહારી ॥ ૧૬ ॥ આ છબી ફ્રીને હું નથી દેખવાની સ્વામી, દેખું તો પાધરા પાસા રે; રંકરામાને શિદ રડતી મુકોછો પીઉજી, ભાગોછો ભવો ભવની આશારે; માહારી ॥ ૧૭ ॥ તમ વીના ઠરવાનું ઠેકાણું નહી મહારે, ના વળે શીતળ છાયારે; છેવટ ખાળ્યા નહી ખળેતો પછી, કંથ વીયોગે પાડુ કાયારે. ॥ માહારી ॥ ૧૮॥વલણ ॥ કાયા પાડુ કંથજી, આંસુ વહે ચોધાર, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે; કહે છે નર કુંવાર.

કડવું ૩૪ રાગ ઉપરનો.

ગોરી મહારી મુકો ઘોડલીયાની બાગરે, કુંવરી વઇરાટનીરે; માહારા રથને જાવાનો દોને માગરે;કુંવરી વઇરાટનીરે. ॥ ટેકઃ ॥ ઉભાં છો સામાને રડોછો રામા તેથી, આવે નીરદયને દયામરે;કોમળ કંઠથી કરગરોછો પણ, હવે નથી ઉપાયરે ॥ કુંવરી ॥ ૧ ॥ રડી રડીને મને શીદ રડાવોછો, સળગે હૈયામાં હોળીરે;વણ વહનીએ મને ઉભો બાળે છે ને, કલેશ કરેછે ચોળીચોળીરે ॥ કુંવરી. ॥ ૨ ॥ તુજ પેઠે મુજને પણ હોંશ હતી કે ગોરી; બેશીશું જોડા જોડરે; છઠ જનમની વીતી સાતમેજન્મ પુઠે, પડયો મામો રણછોડરે. ॥ કુંવરી ॥ ૩ ॥ એરે મામાએ મન ગમતું કર્યુંને ગોરી જુઠાં વચન વરણાવ્યાંરે; મનની હોશ બેના મનમાં રહીને મામે, પાટા બાંધીને પરણાવ્યાંરે ॥ કુંવરી. ॥ ૪ ॥ પણ એકવાર જો હું આવુંછું જીવતો ગોરી, જો લાવે આપણો ઇશરે; તો તો મોસાળ પેહેલું ઉજડ કરૂને છેદું, કૃષ્ણ મામા કેરૂ શીશરે. ॥ કુંવરી. ॥ ૫ ॥ તે પછી તાહરી હું સંભાળ લેઉ ગોરી, પછી સકળ વેહેવારરે; ત્યાં સુધી મુજ જીવને જંપ વળે નહી, હઠીલો ક્ષત્રી કુંવારરે. ॥ કુંવરી. ॥ ૬ ॥ એક એકના મોઢા સામું જોઈ જોઇને ગોરી, મનની સંગાથે બળવુંરે; જીવતા આવ્યાની આશા ઇષ્ટ કરાવે નહીતો, પેલે ભવ મ્હારે તારે મળવુંરે ॥કુંવરી.॥ ૭ ॥ તુજ તાતને માહારા કાકા દેખે છે ગોરી, સરમ

આવેછે અતી મનમાંરે; કંકાશ કરી શાને કાળજુ બાળો છો માહારૂં તપત ઉઠે છે બહુ તનમાંરે ॥ કુંવરી. ॥ ૮ ॥ જગતને તમે શીદ હશાવોછો, સામા જુએ શત્રૂ લોકરે; ચાહતો તારી માહારી કાયા પડે પણ, પાછા વળ્યાની આશા ફોકરે ॥ કુંવરી. ॥ ૯ ॥ વળણ ॥ પાછો વળવાનો નથી, હઠ મુકી દે નાર; વદે વલ્લભ તવ પ્રેમદા, કરતી હાહાકાર.

કડવું ૩૫ રાગ કાફી.

હાંરે બોલ્યા વૈશમપાયે વચન;સુણ પરીક્ષતરાયના તન; હાંરે વાંકા વચન પતીના સુણી; ધુસકા મુકી રડે છે તારૂણી. ॥ ૧ ॥ હાંરે પતી દગો દેવાનો તેં ધારયો; મારો સ્વારથ કૈ ન વીચાર્યો, હાંરે મને ભર્યારે અપ્રીતમાંથી કાહાડી, ઉંચા પરવતપરથી પછાડી. ॥ ૨ ॥ હાંરે પેટમાં પેશીને મારી પાળી, મુને ઢીંચણમાંથી તેં ઢાળી; હાંરે સોડ તણો ઘાવ તે કીધો, દાવ રાખીને દગો દીધો ॥ ૩ ॥ હાંરે એ તો ટળવળવા લાગી એમ, વનમાં ટીટોડી ટળવળે તેમ, હાંરે એતો દુખદરીયામાં પેઠી, વાગ ઝાલીને ગગળી બેઠી ॥ ૪ ॥ હાંરે એતો પાશાણ શીશ પછાડે, ખેંચી મુસ્તકના કેશ કાહાડે,હાંરે કાલા વાલા વચન ઓચરતી,ત્રાસ ભરેલા વીલાપ કરતી ॥ ૫ ॥ હાંરે રામા રૂદે ફાટે તેમ રડતી, મુને કંથે મકી રખડતી;હાંરે માહારૂ આ રણમાં કોણ બેલી,પરણ્યો પીઉ જાયછે મેલી. ॥ ૬ ॥ હાંરે એવું જોઇ કહે રાજ કુંવાર, હવે હઠ મુકીદો નાર; હાંરે એવું વચન પતીનું સુણી, ઉભી થઇ કહેછે તારૂણી ॥ ૭॥ હાંરે સ્વાતી શીખામણ દો વીચારી, તમે જાવોછો વણ મોહોતે મારી; હાંરે સ્વામી હઠીલા ન થાઓ ઝાઝા, યુદ્ધની રઠ મુકો માહારાજા ॥ ૮ ॥ ॥ વલણ ॥ રઢ મુકીદો યુદ્ધ તણી ઓરે બાળા રાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો વીલાપનો મહીમાય. ॥

કડવું ૩૬ રાગબાળારાજારે.

મને મારીને રથડા ખેડ, બાળારાજા રે; નહી તો યુદ્ધ જોવા સંગ તેડ. બાળા રાજા રે ॥ ૧ ॥ રથ રખાવું તેમ રાખ, બાળા રાજા રે; નહાતો માહારી રૂદે પેર હાંક, બાળા રાજારે. ॥ ૨ ॥ મને આપ્ય તારી તરવાર, બાળા રાજારે; કરૂ કૌરવનો સંહાર, બાળા રાજારે. ॥ ૩ ॥ મને

આપ ઢળકની ઢાલ, બાળા રાજારે, મને સાથ લઈને ચાલ, બાળારાજા. રે. ॥ ૪ ॥ હું તો અગણીત ગુણને ગણેલી, બાળા રાજા રે વ્યંઢળ મેહેતાની વિદ્યા ભણેલી, બાળા રાજા રે. ॥૫॥ તમને એકલા જાવા ન દેઉં, બા. હું તો ધનુશને બાણ લેઉં બાળા. ॥ ૬ ॥ મુને માઠા થયા છે શુકન. બાળ. માટે સમજો સાસુડીના તન. ॥ બાળા ॥ ૭ ॥ માહારાં કીયાં જનમના કૃત, બાળા, કુએ ઉતારી વાઢયા વ્રત. ॥ બાળ ॥ ૮ ॥ જેમ હરણી હોળેથી ટાળી, બાળા, પેટમાં પેશીને મારી પાળી. બાળા. ॥ ૯ ॥ મને ઢીચણીએથી ઢાળી, બા. મને વૈભોગમાંથી બાળી. બાળા. ॥ ૧૦ ॥ ધરી અમૃતને લઈ લીધું, બા. આપી વીશ્વાસને વિખ દીધું. બાળા. ॥ ૧૧ ॥ મને કીયાં કીયાં નડયાં પાપ, બા. કાંતો. નડયો કોઇનો શ્રાપ. બાળા. ॥ ૧૨ ॥ મેં શું ગંગામાં ધોયુ મળ મુત્ર, બાળા; માહારૂં ભાગે ઘર સુત્ર, બા. ॥૧૩॥ મેં શું અભડાવી વિપ્રની થાળ, બા; મેં શું મળતાં ભાગ્યાં વેવીશાળ, બા. ॥ ૧૪ ॥ મેં શું તોડી સરોવર પાળ, બાળા; મેં શું ધાવતા વછોડયાં બાળ બા. ॥ ૧૫ ॥ કોઇને દુઃખ દેઇ શું ધર્યો ગરવ, બા; મેં શું હુનાળે ઉઠાડી પરવ, બા. ॥૧૬॥ મેં શું છાણે છાણું ભાગ્યું, બા. તેનું પાપ આવીને શું લાગ્યું બા. ॥ ૧૭ ॥ તે વીના છેક આમ નહોય, બા. માહારૂં ન મળે બેલી કોય, બા. ॥૧૮॥ મને સુજી અગમની પેર, બા; તમે આવવાના નથી ઘેર, બા. ॥૧૯॥ પછી દીવસ મહારા કેમ જાય, બા. માહારૂં જોબન કેમ સચવાય, બા. ॥ ૨૦ ॥ માહારૂ ફરકેછે લોચન, બા. આવે રંડાપાના દન, બા. ॥ ૨૧ ॥ એવા દાહાડા શી રીતે જાય, બા. ખાતે પીતે શરીર સોસાય, બા. ॥ ૨૨ ॥ વિધવાનું સગુ કોણ થાય, બા, જેનીને તેની ઠેસો ખાય, બા. ॥૨૩॥ સ્વામીવાળી તો સોનાથી મોંઘી, બા; કંથ વીનાની કુસ્કાથી સોંગી, બા. ॥ ૨૪ ॥ વીધવાનું જગત સહુ ઝેરી બાળા; થાય વાડના કાંટા વેહેરી, બા. ॥ ૨૫ ॥ વીધવા જ્યાં જ્યાં ડગ ભરે, બાળા; ત્યાં ધરતી ભારે મરે, :બાળા. ॥ ૨૬ ॥ પાલવ અડતાં લાન્છન લાગે, બાળા. ઉપર આભ ભડાકે ભાગે, બાળા, ॥ કરી જુઓ એ સરવ વીચાર, બાળા; માહારો છુટી પડે અવતાર, બાળા. ॥ ૨૮ ॥ કહી રથશું શીશ પછાડે, બાળા; એ તો મુસ્તકના કેશ કાહાડે, બાળા. ॥ ૨૯ ॥ એવું રૂદન બહુ આરંભ્યું. બાળા. ગંગા જમુનાનું નીર થંભ્યું, બાળા. ॥ ૩૦ ॥ ત્યાં તો વાવલીયો નવ વાહાય, બા; હાથી ઘોડા તે ઘાસ ન ખાય. ॥ ૩૧ ॥ ચારે દીશાયે

રડતાં સ્વાન; બાળા બધી ભોમી ભાસે સમશાન બાળા. ॥૩૨॥ આવી વાદળાં છાયાં ગગન, બા. લાગે ઊદાશી સરવને મન. બાળા. ॥ ૩૩ ॥ ॥ વલણ ॥ ઉદાશી કુરૂક્ષેત્રમાં. લાગે અપરંપાર; વદે વલ્લભ તેણે સમે-કહે છે નર કુંવાર.

કડવું ૩૭ રાગ સવૈયાનો.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા,સુણજનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અતી કલ્પાંત જોઇને બોલ્યો અરજુનનો કુવાર; જરાક વહેલી આવી હોતતો, ન નીકળત ઘરબહા ૨ ॥૨॥ હવે નથી ઉપાય માહારો, ચાવ્યું છે મુખ પાન; તેનો ઠરે કોહલા ચાવેલા, નામ શાનું અભેમાન ॥૩॥ તે માટે તું હઠ મુકી દે, માહારે તારે સંસ્કાર; વઇભોગ લેવા આટલું યત્ન, કરે છે તું નાર ॥૪॥ પણ વઇભોગ વ્યાધી તે ઉપાધી મીથ્યા સંસાર સુખ;જેટલું જેટલું સુખ તું માને; તેટલું જાણજે દુખ ॥ ૫ ॥ મહોટા મહોટા સંસાર તજે, તે શુભ કરણી સારૂં; સંસારના વઇભોગ છે, તેને અતી અંધારૂ॥૬॥ એવું સાંભળી ઓત્રા બોલી, તજવો કીયો સંસાર;અનીતી જેણે તજી તેણે, તજ્યો બધો વેહેવાર ॥ ૭ ॥ મોહોટા મોહોટા જે કહેવાયા, તેણે નથી તજી નારી, ઇંદ્રી કુબેરને વરૂણ અગ્ની, તે સરવે સંસારી ॥ ૮ ॥ બ્રહ્માએ બ્રહ્માણી રાખી, લક્ષમી વિષ્ણુ દેવે,માહાદેવજી યોગી હતાપણ ઉમીયા રાખી એવે ॥૯॥ નારી વીના સંસાર કયાંથી, નારીથી થયું જગ્ત; નારીથી જ્ઞાની અવતરીયા; નારીથી થયા ભકત ॥ ૧૦ ॥ નારી વીના કોણ થયેલું, બતાવો મુજ નાથ; સ્વરગ આપવાવાળી નારી, સાચી માનજો વાત ॥૧૧॥ એટલે બોલ્યો અભેમન્યુ, બોલ્યામાં બાહાદુર આપ; પણ જો હું પાછો વળુતો, બ્રહ્મહ યાનું પાપ ॥ ૧૨ ॥ પાનને બદલે કહેવાય કોહલા, માટે જવું છે ઠેઠ; નામ લાજે મુજ તાત તણુને, લાજે જનુની પેટ ॥૧૩॥ રણ ચડયો પાછો ન વળે, તેનું નામ છે સુરો; તે સુરાતણ ખોઇને જીવું, તો તો જન્મ અધુરો ॥૧૪॥ યુદ્ધેચઢતાં મુજ માતાએ, બહુ કીધું કલપાન્ત; તેનો ખાળ્યો ખળ્યોનહી હું, સમજાવે ન થયો શાન્ત ॥ ૧૫ ॥ હવે તારો ખાળ્યો ખળુતો, વીશ્વની કહેણી થાય; કહેશે બહુ રડીને થાકી, પોતાની જનેતાય ॥ ૧૬ ॥ તેની જરાએ દયા ન આવી, તેનો ખાળ્યો નવ ખળીયો; કહેશે કે નારીનું

મોડું દીઠું, એટલે પાછો વળીયો. ॥ ૧૭ ॥ માતા કરતાં માન્યની વધી, કામમાં લબધાયો કામી; એવી કેહેણી લાગે મુજને, પડે ખરામાં ખામી. ॥ ૧૮ ॥ પછી જીવું તોહે મુવા જેવો, તે જીવવું ધીક્કાર; માટે નહી વળુ પાછો નહી વળુ, હઠ મુકી દો નાર. ॥ ૧૯ ॥ એટલે ઓત્રા રાણી વાણી, વદી તેણીવાર; તમે સોગન લેઇને બેઠા; ઓ માહારા ભરથાર. ॥ ૨૦ ॥ હવે માહારો ઉપાય નથી, ઓરે માહારા નાથ; પાછા વળવા નહી કહુ તમને, પણ એક સાંભળો વાત. ॥ ૨૧ ॥ યુદ્ધે જવું હોય તો તમે જાજો, પણ મુજ કષ્ટી કાપો; તમારી કને લઉછું માગી, પુત્ર મને એક આપો. ॥ ૨૨ ॥ ઇશ્વર ઇચ્છાએ પુત્ર થશે તો, સરશે સંસારી કામ; મહારી તમારી ક્રીયા તે કરશે, રેહેશે જગતમાં નામ. ॥૨૩॥ તે માટે રૂતુદાન દો મુને, વાધે ભલું ઘર સુત્ર; મુજ મનને ભાસે છે એવું નીશ્ચે થવાનો પુત્ર. ॥૨૪॥ એટલે બોલ્યો અભીમન્યુ, આતે શું વદી વાણ; રણ જાતાં નારીને ન અડીએ, નારી તે નર્કની ખાણ. ॥ ૨૫ ॥ ખરા નર નારીને ન ગાઠે; નારીછે ગોબરૂ ગાત્ર; તે માટે કેમ કહ્યું કરીએ, નર્ક છે નારી માત્ર. ॥ ૨૬ ॥ એટલે બોલી ઓત્રા નારી, સમજીને વદો વાણ, અભીમન્યુ કહે સમજીને કહુંછું સૌ નારી, નર્કની ખાણ. ॥૨૭॥ ઓત્રા કહે હજુ સમજીને બોલો, ઓરે સ્વામી સુપાત્ર; કુંવર કહે ખાણ મોહોટી, નર્કની નારી માત્ર ॥ ૨૮ ॥ ઓત્રા કહે હું કહીશ ત્યારે, રીસાશો ભરથાર; રણધીર બોલ્યો કહે કેહેવું હોયતે, ખરી વાતે નહી ખાર. ॥ ૨૯ ॥ એટલે બોલી ઓત્રા રાણી, સાભળો મહારા વાત; સૌ નારીને નર્ક કોહોછો તો, નારી તમારી માત. ॥ ૩૦ ॥ તમારી માતા માહારી માતા, સરવની માતા નારી અભીમાને તવ નીચુ ઘાલ્યું, ન્યાયની વાત વીચારી. ॥ ૧૧ ॥ ઓત્રાએ તવ મન વીચાર્યું, સ્વામીને માઠુ લાગે, એવું સમજી કેહેવા લાગી; કંથ તણો ભેદ ભાગે. ॥૩૨॥ સાંભરો માહારા સુજ્ઞ સ્વામી, હું અબળાની વાણ; તીછકારવી નવ ઘટે નારીને, નારીતો રત્નની ખાણ. ॥ ૩૩ ॥ તમારા સરખા રત્ન જેવા, પ્રાક્રમી પ્રગટ થાય; તેની જનેતા નારી છે પણ, રત્નની ખાણ કેહેવાય. ॥ ૩૪ ॥ યોગાભ્યાશી જ્ઞાની તપસ્વી, કૈં સુરા કૈં દાતા; કૈં જન ભકતો કંઇ દેવહંશી રત્ન સરીખા થાતા. ॥ ૩૫ ॥ તે સરવે નારીના ઉદરથી, સુણો ચતુર સુજાણ, તે માટે સઘળી નારીને, ન કહેવી નર્કની ખાણ. ॥ ૩૬ ॥ સમજવી ખાણ રત્ન કેરી, વીચારી વદવી વાણ; તમારૂં કેહેવું પણ સાચું, છે નારી નર્કની ખાણ. ॥ ૩૭॥ જે નારીને પેટે જનમે, નાસ્તીક નીર-

દય પાપી;અવળચંદો અધર્મી અન્યાઇ, વીવેક હીન વણ માપી ॥૩૮॥ મસ્કરી ખોરો તસ્કરી ચોરો, અવગુણનું એધાણ; તેવાં પ્રાણીની જનેતા નારી, તે નારી નર્કની ખાણ ॥ ૩૯ ॥ નારીનું એવું બોલવું સુણી, ટુટી ગયો બધો તાડ; કુંવરે જાણ્યું પ્રવીણ ઝાઝી, કરી બતાવ્યો ફોડ ॥ ૪૦ ॥ એની સાથે બોલી ચાલીમાં, હું તો નહી બર આવું; એવું સમજીને કહ્યું એણે, એ અબળા હવે જાવું ॥ ૪૧ ॥ ઓત્રાએ કહ્યું સાંભળો સ્વામી, બુદ્ધી મુઠી છે નેવ; એકજ વીચાર હરી ફરીને, હઠ લીધાની ટેવ ॥ ૪૨ ॥ એકજ પ્રકારની હઠ લેવી, બીજા નહી વીચાર; તેવાને ચાતુર કોણ ગણસે, એ મહારા ભરથાર ॥ ૪૩ ॥ આ ઉપરથી હું એમ સમજી, બુધ્ધી નથી વીશેશ, સઘળા રસ્તાને નવ જાણો, વીચાર શકતી લેશ ॥ ૪૪ ॥ એટલે અભેમન્યુ બોલ્યો, જાણે છે સહુ કોય, પ્રેમદા કરતાં પુરૂશમાં શું, બુદ્ધી ઓછી હોય ॥ ૪૫ ॥ ઓત્રા કહે વીશેશ બુધ્ધી, પુરૂશમાં કયારે જાણું; પ્રશ્ન પુછું તેનો ઉત્તર આપો, તો બુદ્ધી પરમાણું ॥ ૪૬ ॥ પછી હું જાણીશ કે સમજીને, હઠ ઝાલી છે નાથ; તરત તંબુએ ચાલી જવાની, નહી આડો કરૂહાથ ॥ ૪૭ ॥ તમથી ઊત્તર દેવાય નહી તો, પુત્ર આપીને જાવો; હું તમ સાથે તમે મુજ સાથે, વચનથી બંધાવો ॥ ૪૮ ॥ એટલે બોલ્યો અભેમન્યુ, તારેછે પુત્રની ત્રષ્ણ; પણ :ઉત્તર થાય બુદ્ધીશાળીથી, તેવું પુછવું પ્રષ્ણ ॥ ૪૯ ॥ માહારાથી ઉત્તર દેવાય નહી તો, તારે દેવો પડશે; જો પછી ઉત્તર નહી દેતો, ક્રોધ મને બહુ ચડશે ॥ ૫૦ ॥ માહારાથી ઉત્તર થાય નહીં તો, તુજથી ઉતર થાય; એવું પ્રષ્ણ પુછજેનારી, વેણ દીધું કરમાંય ॥ ૫૧ ॥ ઓત્રાએ પણ વચન આપ્યું, તવ બોલ્યો રાજન; તારા પ્રષ્ણનો ઉત્તર દેવો, સેહેજ છે માહારે મન ॥ ૫૨ ॥ ઉત્તર આપીને જૈશ જુધ્યે; તુજથી નવ રોકાય; ઉત્તર ના દેઉ તો સુત દેઇ, મારે જાવું વઢવાય. ॥ ૫૩ ॥ હવે પ્રેમદા પ્રષ્ણ પુછો, ઓત્રાએ જોડયા હાથ; ધ્યાન દેઇને સાભળી લેજો, એરે મારા નાથ. ॥ ૫૪ ॥ એકાદશી વ્રત આવીયું તે, દન પીતરૂનું શ્રાધ, તે દીન ગર્ભનો દહાડો નારીને, એ ત્રણનો પડયો બાધ. ॥ ૫૫ ॥ શ્રાધ સારીને જમે નહીતો; પીતરૂ બાધ લાગે; શ્રાધ સારીને જો જમે તો, એકાદશી વ્રત ભાગે. ॥ ૫૬ ॥ તે દન નારીને રૂતુ આપે તો, એકાદશ પાપ થાય; નારીને રતુ આપે નહી તો, લાગે બાળ હત્યાય ॥ ૫૭ ॥ ત્રણે વાતમાં બાધ ભાસે, વીચારો વીવેક; ત્રણે કારજશીધ કરવાં, રેહેવા ન દેવું એક. ॥ ૫૮ ॥

બે કાજ કરીએ એકપર રહીએ, તો તે નહી ચતુરાઈ, ત્રણે કરવાં ને બાધ ન બેસે; તેની બુદ્ધી સવાઇ ॥ ૫૯ ॥ અભેમાને વીચાર કરી, ધારી જોયો વિવેક; તો પણ એને કાંઇ ન સુજ્યું, રસ્તો ન જડીયો એક ॥ ૬૦ ॥ વલણ ॥ રસ્તો કાંઈ જડયો નહી, કુંવર મન અકળાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, પ્રષ્ણોતર કથાય. ॥

કડવું ૩૮ મું રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બોલ્યો અભેમન્યુ મુખ એમ; આનો ઉત્તર થાયે કેમ ॥ ૧ ॥ મહોટા મહોટા મથીને મરે, પણ ઉત્તર કોઇ ન કરે, પુછયું પ્રષ્ણ તેં કચવું અતી, તેનો ઉત્તર જડવાનો નથી ॥ ૨ ॥ એક મુકી દે એકાદશી, તો તો આંટી એમાં નથી કશી; તવ ઓત્રા બોલી મુખ એમ, એકાદસી તે મુકાય કેમ ॥ ૩ ॥ એક મુકીને એક શીધ રાખે, તેમાં શાની ચતુરાઇ દાખે; કરે એક ખરૂં એક ખોટું, તેનું અજ્ઞાન જાણવું મેહોટું ॥ ૪ ॥ જેમ વેદમાં ભેદ અપાર; કહે સાકાર નીરાકાર; તેમાં એક જુઠું એક સાચુ, કહે તે તણું ભણતર કાચું ॥ ૫ ॥ ભણે શટ શાસ્ત્ર ચારવેદ; પણ તે નહી સમજેલો ભેદ; તેથી એક ખરૂ એક ખોટુ, કહે તેને તો પાતક મહોટું॥૬॥ સર્વ વચનનો સમજે ભેદ, તેતો ભણ્યો છ શાસ્ત્રને વેદ;પુછયાં પ્રષ્ણમાં જે ત્રણ ટાણાં, તેતો સાચવે સુજ્ઞાજ શાણાં ॥ ૭ ॥ તવ અભેમન્યુ એમ બોલે નહી તારૂણી કો તુજ તોલે; આપો ઉત્તર તો મન માને, હવે વાર કરોછો શાને ॥ ૮ ॥ બોલી ઓત્રા બોલેલું થાપો, મુને પુત્ર તમો એક આપો; પછી ઉત્તર કરૂં સ્વામી, મુને જાણશો નહી હરામી ॥૯॥ તવ અભેમાને વીચાર્યું, ડેરા તંબુ તણાવવા ધાર્યું; જોયું શેન્યના સામુ છેક, થઇ ભાહશું દ્રષ્ટી એક ॥ ૧૦ ॥ કરી માયાવીને તવ સાન, આવ્યો ભીમ તણો સંતાન; તવ આડુ જોઈને કહે છે, વીરા વામા અતી હઠ લે છે ॥ ૧૧ ॥ માટે તંબુ તણાવો ભ્રાત, આડી દ્રષ્ટીએ કીધી વાત; સુણી ગટોરગછ સંચરીયો, પોતે સેન્ય વિશે પરવરીયો. ॥ ૧૨ ॥ કરી શેવકને આગનાય, જાવો જૈઈ તંબુ તાણો ત્યાંય; કાંઇકરતાં સુધરે કામ; રહે અભેમન્યુનું નામ ॥ ૧૩ ॥ તવ શેવક લોક સંચરીયા,ડેરા તંબુ તાણી ત્યાર કરીયા;પછી દાસો થયા વિદાય,તવરથેથી ઉતર્યો રાય ॥૧૪॥ મુકી ઓત્રાએ અશ્વ લગામ, જઇ તંબુ કર્યો વી-

વીશ્રામ; તત્ર કૃષ્ણ પ્રભુ પાતાળ, લીધો વીચાર દીનદયાળ ॥૧૫॥ મા હારે કરવો ભાણેજનો દ્વંશ, પણ રાખવો ભક્તનો વંશ; કદી નરનારી સુખ આદરશે, થોડી વેળામાં અર્થ શું સરશે ॥૧૬॥ એવું જાણ્યું શ્રી અવીનાશ, ટકાવ્યું બેઉને છ માસ; કરી સુર્ય ઉપર આગનાય, સ્થંભી રેહેજો ત્યાંને ત્યાંય ॥૧૭॥ ખટ માસ લગી રવી દેવ, ખસવું નહી અવશ્ય મેવ; પછી જગતપર કરૂણા કીધી, એક અંજળી જળની લીધી. ॥ ૧૮ ॥ મુખ વાણી વધ્યા ઘનશામ,પશુ પક્ષી પતંગ તમામ, દેવ દાનવ માનવ કીટ, થાજો આળસ નીંદ્રા અદીઠ ॥ ૧૯ ॥ ક્ષુધા પીપાસા ને દસ્ત,થાજો લઘુશંકા સૈત હસ્ત;થાશો નહી વેળા કવેળા ભ્રાન્તી, રેહેજો નીરવરતીને શાન્તી ॥ ૨૦ ॥ એમ કહી જળ આચમન કીધું, પછી જળ ફરીથી લીધું; એમ જાણ્યું જાદવરાય, દીવશે કદી ગભ ધરાય, ॥૨૧॥ તેવા ગર્ભની પ્રજા જે થાય, તે તો વર્ણશંકર ગણાય; તેના અવળા હોયે લક્ષણ, કરે ખોટી વસ્તુ ભક્ષણ ॥ ૨૨ ॥ થાય અધરમી ને અન્યાઇ, શુભ મારગ સમજે ન કાંઇ; એવી વરણશંકર પ્રજાય, દીવશે ગર્ભ રેહેવાથી થાય ॥ ૨૩ ॥ નહી દીવશે મનુશ ધર્મ, પશુ પક્ષીને કીટનું કર્મ;એવું સમજીને જુગદાધાર; તંપુપર વરસાવ્યો ધુમાર ॥ ૨૪ ॥ તેથી નાવે સુર્યનો બાધ, એવું કાર્ય કર્યું નીરવાદ;કરી કરૂણા દીનદયાળ,કર્યું કામ રહી પાતાળ ॥ ૨૫ ॥ વળણ ॥ પાતાળ રહીને કારજ કર્યું સાંભળને તું રાય; ભક્તને આધીન ભુધરો, વ્યાસ વલ્લભ ગુણ ગાય. ॥

કડવું ૩૯ મું રાગ ધોળનો.

બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સાંભળ સાંભળ પરીક્ષત રાયના તનરે ॥ ૧ ॥ નરનારીને ઉપજ્યું હેત અપારરે, પ્રેમ ધરીને માંડયો શુભ સંસારરે ॥૨॥ રમતાં જમતાં બહુ વેળા વીતી નેટરે, પ્રભુ કૃપાયે ઓત્રાને ગર્ભ રહ્યો પેટરે. ॥ ૩ ॥ પરીક્ષત રાયના ગર્ભ તણી એ કથાયરે, શ્રદ્ધા રાખી સુણો તો વંશ વૃદ્ધી થાયરે ॥ ૪ ॥ જેણે રાખ્યો ધર્મ પાયો એકરે, કળીયુગને તો, વાપરવા દીધો નહી છેકરે ॥ ૫ ॥ સપતા સુણી, પ્રભુ પદ પામ્યો જેહરે, શ્રોતા સુણતાં મનમાં ધરે સંદેહરે ॥૬॥ હાશજ સમજે તે જન નરકે પળાયરે, પરીવાર ખુટે, અનધન નાસ્તી થાયરે ॥૭॥ શ્રધાળુ જન, સુણી કરે પુન્ય દાનરે, તેને પ્રભુ આપે સુખ સંતાનરે ॥૮॥ શ્રોતા જનના, પુરણ પોહોચ્યા કોડરે, સરવે સભા, બો-

લો જે જે શ્રી રણછોડરે ॥ ૯ ॥ વલણ ॥ સકળ સભા જય જય વદો, વંશની વૃદ્ધી થાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, જેજે શ્રી જગરાય ॥

કડવું ૪૦ રાગ સાખો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, દ્રોણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ છ માસ સુખ સંસારનું લીધું, ગર્ભ રહ્યો રૂડી રીતે; ઓત્રાને મન આનંદ થયો, પાવલે પડી પ્રીતે ॥૨॥ ઓરે મહારા પ્રાણ પતીજી, વાધ્યુ ભલુ ઘર સુત્ર; તમારે વડધોને પુન્યે કરીને, આપશે પ્રભુ પુત્ર ॥૩॥ જીભડી મારી કાપવી ઘટે, કઠોર વચન કહેતાં; રાખજો સદાએ કૃપા દ્રષ્ટી, હાથ હૈયાં નથી રહેતાં ॥ ૪ ॥ ઓરે પતીજી ઓરે પતીજી, દારૂણ આવ્યું દુઃખ; ચાર ઘડી કાજે કરી પ્રીતી, ફરી ક્યાં દેખીશ મુખ ॥ ૫ ॥ એમ કહીને રડવા લાગી, આંસુ વહે ચોધાર; અભેમન્યુએ સમજાવીને, છાની રાખી તે વાર ॥ ૬ ॥ પછી અરજુન સુત એમ બોલ્યો, વદેલું વચન થાપો; પ્રષ્ણ તમોએ જે પુછયું છે, તેનો ઉતર આપો ॥૭॥ ઓત્રા કહે એ કંથ માહારા, સાંભળજો ધ્યાન દેઇ; પ્રસ્ણનો ઉત્તર સેજમાં છે, શાસ્ત્રનો આધાર લઈ ॥ ૮ ॥ એકાદશી વૃત આવીયું, તે દન પીતરનું શ્રાધ, સ્ત્રીને દન હોય ગરભનો તે, ત્રણનો પડીઓ બાધ ॥૯॥ શ્રાધ સારીને જમે નહીતો, પીતર રહે નીરાસ; જો જમેતો એકાદશીનો, ભાગી પડે અપવાસ ॥ ૧૦ ॥ તે દન નારીને રતુ આપેતો, એકાદસ પાપ થાય; જો કદી રતુ આપે નહીતો, લાગે બાળ હત્યાય ॥ ૧૧ ॥ એવી એમાં આંટી ઘુટી છે, તેનો શો ઉપાય; પાપ જરાએ આવે નહીને, ત્રણે કારજ થાય ॥ ૧૨ ॥ એવો તમને આપુ ખુલાસો, તવ કર નાંખશો મુછે; જાણ્યા પછી કોયડો કોડીનો, કહેશો કે એમાં શું છે ॥ ૧૩ ॥ અભેમાન કહે સુણ નારી, વાંકુ કેમ વદાય,જાણ્યા પછી ઓહિો કરી કાઢે,તે નર ખર કહેવાય॥૧૪॥ એટલે બોલી ઓત્રા રાણી, ઉતરમાં ચીત દેજો; ઘણોક ઉંડો વીચાર રાખી, વચન સાંભળી લેજો ॥ ૧૫ ॥ શ્રાધ કરીને પીન્ડ સુંઘીએ, જમ્યા બરોબર થાય; મધરાત પછી દીજીએ રતુ, ત્રણે તીથી સચવાય ॥ ૧૬ ॥ મુખમાં અન ઘાલે અપવાસ ભાગે; વાસનાથી નાવે બાધ, જમવાની કાંઇ જરૂર નથી,પરીપુરણ થાય શ્રાધ ॥૧૭॥ અડધી રજની જતાં સુધી, એકાદશી કહેવાય, અડધી રાત્રી ગયા પછી, દ્વાદશીમાંગ

ણાય. ॥ ૧૮ ॥ તેથી એકાદસ પાપ ન લાગે, લાગે ન બાળહત્યાય, એ રીતીથી કામ કરેતો, ત્રણે તીથી સચવાય. ॥૧૯॥ ન્યાય ભરેલો ઉત્તર સુણી હરખ્યો અભિમાન; સાબાશ નારી બુદ્ધીશાળી, વઇરાટની શંતાન ॥ ૨૦ ॥ જાવો તમે તંબુએ પધારો, શીખામણ મન ધરજો, માહારી માતા રાંકડી છે, તેની સેવા કરજો. ॥ ૨૧ ॥ પીહેરીઆંની સાસરીયાંની, આબરૂ રાખજો ઉભી; કંથને લાન્છન લગાડશો માં ચાતુર નારીની ખુબી. ॥૨૨॥ દાંતમાં છેડા ઘાલીને દહાડા,કાઢજો રૂડી રીને,મનમુકીને માહારી પછાડે, પુન્યજ કરજો પ્રીતે. ॥ ૨૩ ॥ આશીશ વચન દેઉછુ તુને, ઇશ્વર કલ્યાણ કરશે; જનમો જન્મ સુખની પ્રાપ્તી, ઉદર તારૂ ઠરશે. ॥ ૨૪ ॥ રડશો કળકળશો નહી કોઇ, સૌ ગુણની જાણનાર; હેતજ રાખજો જેવું છે તેવું, છેલા વેલ્લા જુહાર. ॥ ૨૫ ॥ એમ કહીને ઉભો થયો, હવે ન કાંઈ કહીશ; એટલે ઓત્રાયે આગળ આવી, ચરણમાં મુકયુ શીશ. ॥ ૨૬ ॥ વળણ. પાય પડી ઉભી થઇ, સનમુખ જોડયા હાથ; વદે વલ્લભ ઉભી રહી; નીરખે પોતાનો નાથ.

કડવું ૪૧ વૈદ્રભીનો રાગ નાટકની છાયા.

કંથજી કયારે ભેગા થશો, કયારે દેખાડશો મુખ; તમવણ દીવસ જાશે નહી, નહી તમ વણ સુખ. ॥ કંથજી ॥ટેક.॥ અધુરામાં પુરી પ્રીતી કરી, તે તો વીસરશે કેમ; વારે વારે આવશે સાંભરી, પતી તમારો પ્રેમ. કંથજી. ॥ ૧ ॥ લખી લખી કાગળ કયાં મોકલું, બુડેલું તરે વાણ તમારા સુખનો સંદેસડો, મુને કેહેવાનું કાંણ. ॥ કંથજી. ॥ ૨ ॥ કયારે જશો ને કોના થશો, ફરી જવાનું ચીત; વીસરસો વઇભોગ આજનો, ચાર ઘડીની પ્રીત. કંથજી. ॥ ૩ ॥ પ્રાણપતી પ્યારા માહ્યરા, છબી દેખવાની કયાંય; જાણે નજરે નીરખ્યા કરૂ, માહારી રૂદીયામાંય॥ કંથજી ॥૪॥ જ્યાં જાઓ ત્યાં મારા નાથજી, રહો માસ છ માસ, એટલે મુને તેડાવજો, દાશીને તમ પાસ ॥ કંથજી. ॥ ૫ ॥ જાવો તો જગો કરજો માહરી, સાંકડે મોકળે સમાસ; ચરણ ચાંપીસ કને આવિને, તમ રજની હું દાસ. કંથજી. ॥ ૬ ॥ વળણ ॥ એમ કહી પાલવ ગ્રહ્યો ઉઠયો નર કુંવાર; વદે વલ્લભ તતપર થઇ, રણધીર નીકળ્યો બહાર.

કડવું ૪૨ મું રાગ સાખી.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહિમાય ॥ ૧ ॥ ઓત્રાને રડતી મુકીને, રણધીર નીકળ્યો બાહાર; જઇ પોતાના રથમાં બેઠો, હાથે ગ્રહી હથીઆર ॥ ૨ ॥ એટલે આવી સકળ સેન્યા, હળીમળી સહુ જાય; દુન્ડભી ડંકા દેતા દેતા, યુધને પંથ પળાય ॥ ૩ ॥ અભીમન્યુની આગનાથી સેવક બે ત્યાર થયા, રણમાંથી ઓત્રા રાણીને, તંબુએ તેડી ગયા ॥ ૪ ॥ સુભદ્રાની પાસે આવી, ઓત્રા લાગી પાય; હું અપરાધણ મોડી આવી, તે કરજો ક્ષમાય ॥ ૫ ॥ માહારે ભવીશે ઘણી ભુલાવી, કાળ કેડે થઇ લાગ્યો; આવતાં સાંઢના ચરણ વીશે, મારગે ભાલો લાગ્યો ॥ ૬ ॥ માટે મુજથી મોડા અવાયું, પણ તમસુતને ખાળ્યા; માહારાથી થયું તેટલું કીધું; ઘણાએ પાછા વાળ્યા ॥ ૭ ॥ તોપણ તે પાછા નવ વળીયા, છેવટ થાકીને આવી; પણ સાસુજી તમારે પુન્યે, પુત્ર હું એમનો લાવી ॥૮॥ લેલાટ ઉપર હાથ મુકયો, સુભદ્રાએ સાર; મોહોઢામાં આવેલો કોળીયો ગયો, શું અન્ય આશા લગાર.॥૯॥ તારૂને માહારૂં ભવીશબાઇ, થઇ બેઠાં નીરાશ; અભેમન્યુ અતી આનંદે ચાલ્યો, મન ધરી ઉલ્લાશ, ॥ ૧૦ ॥ એવે કોઠાની લગભગ થયા, તવ બોલ્યો અભેમાન; સાંભળો માહારા ભીમ કાકા, વાયુ તણા સંતાન ॥૧૧॥ કોઠામાં શેન્યા નવ શોભે, હોય મારથી વઢનારા; ત્યાં તો છે યુધ્ધ યુક્તી ભરેલું, અન્ય શું કરે બીચારા ॥ ૧૨ ॥ માટે શેન્યને અળગી બેસાડો, પછી ચાલો ચઢે ઘોડે, છે એક કોઠો તમારે માથે, માટે ચાલો અમ જોડે ॥ ૧૩ ॥ હું ને ગટોરગછ ત્રીજા તમે, જેએ તેમાં નહી કહેણી; તવ શેન્યાની પ્રત્યે ગદાધર, બોલ્યો રક્તજ નેણી ॥૧૪॥ જાવો જઇને સરવે કરો, છાંયો જોઇ વીસરામ; અમે ત્રણે જણા જાશું કોઠામાં, ત્યાં નહી કોઇનું કામ ॥ ૧૫ ॥ એટલે નીકુળ સરવને લેઈ, અળગો ગયો તે વાર, છાંયો જોઇને વીશ્રામ કીધો, શાન્તી પામ્યા અપાર ॥ ૧૬ ॥ ભીમ ગટોરગછ ને અભેમન્યુ, પ્રથમ કોઠે જાય; ત્યાં તો ઉભા છે દ્રોણ ગુરૂ, પાશાણ કોઠા માંય ॥ ૧૭ ॥ ત્યાં જઇને ત્રણે જણાએ, કીધો નમસ્કાર; એટલે બોલ્યા મધુરે મુખે, હશીને દ્રોણાચાર. ॥ ૧૮ ॥ આવો દીકરા ભલેજ આવ્યા, યુધ્ધની મને ઇચ્છાય; અભીમન્યુ કહે ધન્ય મહારાજ, તમથી આમ ન થાય ॥ ૧૯ ॥ માહારા બાપને વીશ્વાસ આપી, મોકલીયા પાતાળ; કપટનું કોઠાયુધ્ધ

માંડ્યું, શીખવ્યું તે ચાન્ડાળ ॥ ૨૦ ॥ ગુરૂજીને કહેવું ન ઘટે, પણ કર્યું કહ્યા જેવું;તમોએ યુદ્ધ માગી લીધું છે, તો તમને યુધ દેવું. ॥૨૧॥ તમારી સાથે હારીશ વડતાં, તેમાં ઈજ્જત નહી જાય, કહેશે શું છોકરૂ જીતે બીચારૂ, બાળકથી શું થાય ॥ ૨૨ ॥ તમોને લોકો એવું કહેશે ગુરૂ જાતે કઠોર; વીધારથીનું છોકરૂં માર્યું તેમાં શું કીધુ જોર ॥ ૨૩ ॥ જસ તમને નથી મળવાનો,જીતશો તોયે લગાર; કદાપી વઢતાં હારશો તો, ફજેતીનો નહિ પાર ॥ ૨૪ ॥ હલકાઇ તમારી ઘણી ગણાશે કહેશે ગુરૂ હારી પડીયા; મુજને લોકો એવું કહેશે, ગુરૂથી ચેલા ચડીયા. ॥ ૨૫ ॥ મહિમા મારો વીશ્વમાં વધશે, માટે ગુરૂ સંગ ગાજુ; હારશો કે જીતશો તમો પણ, નહી મળે જસ બેઉ બાજુ ॥ ૨૬॥ એવાં વચન સાંભળીને, પસ્તાયા ગુરૂ દ્રોણ; આ કામ મેં કર્યું હોત નહિ તો, દેનારૂં ઠબકો કોણ ॥ ૨૭ ॥ દુરીયોધને બુદ્ધી ભમાવી, એને શી દેઉં આશ; ઠબકો સાંભળ્યો પાપીને માટે, જાજો સત્યાનાશ ॥ ૨૭ ॥ એમ કહીને દ્રોણ બોલ્યા, સાંભળ માહારા તન; જે કામ કરવા બેઠા તે કરો, સમજ્યો સર્વ વચન ॥ ૨૯ ॥ કરતાશું કર્યું તે કેમ કરીયે, હવે તો ધનુશ તાણો, કુંવર કહે શું યુદ્ધ કરશો, વીપ્ર લાડુ ખાઇ જાણો ॥ ૩૦ ॥ એવું સાંભળી દ્રોણ ગુરૂને, ક્રોધ ચઢયો અપાર; શું સહુ જેવો મુજને જાણ્યો, લાડુનો ખાનાર. ॥૩૧॥ જો છોકરા હવે ઠેર મારૂ, હાળુ રથથી હેઠ; કુંવર કહે જોજો મહારાજા, પોહોંચાડી દેઉ ઠેઠ ॥ ૩૨ ॥ એમ કહીને સામાસામી હાથ ગ્રહ્યાં હથીયાર; ધનુષની પણછ ચઢાવી, બેઉએ કર્યા ટંકાર ॥ ૩૩ ॥ પેહેલો કોઠો પાશાણ કેરો, પેહેલો દરવાજો એક; રથ બેશી તે દરવાજામાં, ગુરૂ રહ્યા ધરી ટેક ॥ ૩૪ ॥ અભીમન્યુ બાહાર ઉભો છે, ક્રોધજ આડે આંકે; ગટોરગછ સુત હેડંબાનો, તે રથ એનો હાંકે ॥ ૩૫ ॥ ગદા દસ હજાર મણની, લેઇ ઉભો છે ભેમ; પછી બાણાવળી બાણ લઇને, ટુટી પડયા ફાવે તેમ. ॥ ૩૬ ॥ વળણ ॥ ફાવે તેમ ટુટી પડયા, ગુરૂને અભેમાન; વદે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, ભજજો શ્રી ભગવાન.

કડવું ૪૩ રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, પહેલા કોઠાની કથાય. ॥ ૧ ॥ દ્રોણ ગુરૂએ બાણ લઇ

ને દેવા માંડયો માર; અગણીતા મંત્ર ભણીને; મારે નર કુંવાર ॥ ૨ ॥ એક એક બાણે ચાળીશ હજ્જાર, બાણ કુંવરના જાય; દ્રોણગુરૂ એક બાણ મારેતે, એંશી હજ્જાર થાય ॥ ૩ ॥ ત્યાં તે કેટલું જોર કુંવરનું, ગુરૂજી દૈવત દાખે; અભીમન્યુને રૂંએ રૂંએ, ભાલોડા ભોંકી નાંખે, ॥ ૪ ॥ ચામ્ર શરીરનું ચુંથી નાખ્યું ચારણી જેવું થાય, થર થર કાયા કંપવા લાગી, રૂધીર બહુ વહી ગયું ॥૫ ॥ ડોળા બે ડગમગવા લાગ્યા પ્રાણ જવાનો બાકી, એ રીતે અભીમન્યુની, માઠી દશાથઇ પાકી ॥૬॥ રક્ષાનો એક તાર સુતરનો, ધનુસે વીંટેલો સાર; તેણે પ્રતાપે આયુશ કેરો, સંધાઈ રહ્યો છે તાર ॥ ૭ ॥ કુંવર ઘણો કાહ્યર થયો, મનમાં અતી બડબડીયો, તે જોઇને ગટોરગછ બળીયો, ગાજીને ગગન ચઢીયો ॥૮॥ એટલે ગુરૂએ બાણ લીધું, દારૂણ દૈવત દાખી; મોહાસ્તરથી ગટોરગછની રૂદીયા ભેદી નાખી ॥ ૯ ॥ બેભાન થઈ તંબુએ પડીયો, ન રહી સુધકે સાન; કુંવરને ઉડાડયો જાણી, કોપ્યો વાયુ સંતાન ॥૧૦॥ ગદા ગ્રહીને આગળ આવ્યો, વાળું કચ્ચર ઘાણ; એટલામાં તો દ્રોણ ગુરૂએ, ભોંકયું ભીમને બાણ ॥ ૧૧ ॥ તવ વૃકોદર અવની ઢળીયો, ગુરૂએ કીધો કહેર; લાડુ ખાનારો મુજને કહ્યો, મારૂં કુંવરને ઠેર ॥૧૨॥ એવું સમજી અભેમન્યુને, બાણનો માર્યો માર; ભચોભેચ ભાલોડાં ભોંકયાં, કંઇ નીકળે આરપાર ॥ ૧૩ ॥ કંઇક શરીરમાં ભરાઇ રહે, વહે ઘણું રૂધીર; એવી રીતે રૂંએ રૂંએ બહુજ ભોંકયા તીર ॥ ૧૪ ॥ ચામડું થયું ચારણી જેવું; જાણે પડશે ઢળી; એવે સમે વૃકોદરની, તરત મુરછા વળી ॥ ૧૪ ॥ ઉભો થઇને જોયું ભીમે, દાઝ્યું અંતઃકરણ; જાણ્યું કે કર્યો જુલમ વીપ્રે, કુંવર પામશે મરણ ॥ ૧૬ ॥ એવું સમજી મડદાં પડેલાં, તે લેઇ દીધો માર; તેથી ગુરૂ કાહ્યર થયા, પાછા પડયા તે વાર ॥૧૭॥ એવામાં ગટોરગછ આવ્યો, હાંકવા રથપર બેઠો; ત્રણેનું જુથ મળવાથી ગુરૂનો, જીવ ચીંતામાં પેઠો ॥ ૧૮ ॥ અભીમન્યુને હીમત આવી, છોડવા માંડયાં બાણ; ગુરૂ પેસી ગયા અડધે કોઠે, ઘણા થયા ગભરાણ ॥૧૯॥ તોપણ પાછી હામ રાખી, ટકી ઉભા ત્યાં સાર; કોઠાના દ્વારમાં કુંવર પેઠો, તેને મારે છે માર ॥ ૨૦ ॥ વૃકોદરને માહા રીસ વ્યાપી; બળથી ગયો છે બેહેકી, બે ભુજમાં ગદા ઘાલીને દ્રોણ પર છુટી ફેંકી ॥૨૧॥ તે ગદા ગુરૂએ આવતી દીઠી, જાણ્યું કે વીઘન થાશે; આયુત મણની મુજપર પડશે, તવ રોટલો વળી જાશે ॥ ૨૨ ॥ રાજ ભોગવનારો ભોગવે પોતે, હું શીદ પામું મરણ; એવુંસમજીરથવી

શેથી, તરત ઉતર્યા ધર્ણ ॥ ૨૩ ॥ લડવું વઢવું વેગળું મુકી, નાઠા દ્રોણાચાર;બીજે દ્વારે પેશી જઇને, નીકળી ગયા બહાર ॥ ૨૪ ॥ ઉછળેલી ગદા હેઠી પડી, તવ ભીમે લેઇ લીધી; અભેમન્યુને કહેવા લાગ્યો, કેવી બહાદુરી કીધી ॥ ૨૫ ॥ કુંવર કહે સાબાશ કાકા, નીકળવા પંથ ઝાલો; આડા અવળા કાંઈ ન ખસશો, રથની પુંથળ ચાલો. ॥૨૬॥ રથ મુકીને આઘા ખસસો, તો બીજે પંથ પડશો; જો કોઇ દ્વારમાં પેશી ગયા તો, જરૂર ભુલા પડસો ॥ ૨૭ ॥ આખો આયુષ વહી જવાનો, પણ નહી નીકળો બહાર; આંટીઘુંટી ભમ્યા કરશો; પણ નહી આવે પાર ॥૨૮॥ ભુલ ભુલામણી ભારે કોઠાની, ભમી ભમીને થાકો; હું આંગળી બતાવું તે રીતે, રથ ગટોરગછ હાકો ॥ ૨૯ ॥ ઉભા રહ્યાની શકિત નથી, મુજને મહારા વીર; સરીર જુઓ સ્વેત થએલું, નથી જરા રૂધીર ॥ ૩૦ ॥ માટે રથમાં બેઠા બેઠા, તમને બતાવું શાન; તે રસ્તે રથ હાકે જાજો, જોજો ભુલતા ભાન ॥ ૩૧ ॥ એમ કહી રથમાં બીરાજ્યો, અરજુનનો કુંવર; આંગળી બતાવે તે પ્રમાણે, માયાવી હાંકે તોખાર ॥ ૩૨ ॥ દ્વારે દ્વારે પેસવા લાગે, ત્યાં યોદ્ધા યુધ ધારે; હેડંબાનો દીકરો તે, પરોણો લેઇને મારે ॥ ૩૩ ॥ તે મારતા બહુ રહી જાય બાકી, તેને વૃકોદર ઝાલે; માથા ઉપર ફેરવીને,બળથી બગલમાં ઘાલે ॥૩૪॥ દબાવીને પ્રાણ કાઢે, એમ ફર્યા સાત દ્વાર; દ્વારે દ્વારે દસદસ યોદ્ધા, માર્યા એક હજાર ॥ ૩૫ ॥ પ્રથમ કોઠે ફરી નીકળ્યા, તવ કામ કેવું કીધું; અભીમન્યુએ બેઠા બેઠા વજરાસ્ત્ર બાણ લીધું ॥૩૬॥ તે બાણ બળ કરીને મુકયું, વજરનો મંત્રજ નડીઓ; પહેલો કોઠો પાશાણનો તે, મુળમાંથી ભાગી પડીયો ॥ ૩૭ ॥ દ્રોણગુરૂ જે નાશી ગયેલા, પહોચ્યા કઉરવ દળમાં; મોઢામાં તો શ્વાસ ઘણેરો, પણ તે આવ્યા પળમાં ॥૩૮॥ આવી કહ્યું દુરીયોધનને, હાર્યોરે ભાઇ હાર્યો; ત્રણે જણાએ હળી મળીને, મન મુકી મુજને માર્યો ॥ ૩૯ ॥ છત્રપતી કહે છોકરાઓથી, હારી ગયા મહારાજ; બ્રાહ્મણ તો લાડવા ખાઈ જાણે, ખોઇ જગતમાં લાજ ॥ ૪૦ ॥ જાવો કૃપાચાર ગોર મહારાજ, બીજે કોઠે તમારો; વીમના કોઠા થઇ રહે પુરા, પછી ઝપાટો અમારો ॥૪૧॥ એટલે કીરપાચાર ચાલ્યા, બીજા કોઠામાં જાય; લોહ વજ્જરનો કારમો કોઠો, જઇ ઉભા તે માય ॥૪૨ ॥ વલણ ॥ કોડે જઇ ઉભા રહ્યા, હાથ ગ્રહી હથીઆર, બારણે રથ રાખી રહ્યા, અરજુનનો કુંવાર.

કડવું ૪૪ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, બીજા કોઠાની કથાય. ॥ ૧ ॥ ભીમ અભેમાનને માયાવી, ઉભા રહ્યા છે બાહાર; કુંવર કહે ભીમ કાકા, કાયાને કષ્ટ અપાર ॥૨॥ માહારા અંગમાં બાણ પેઠાં છે, તેની ઘણી વેદનાય; સાચવીને તે ખેચી કાહાડો, તો નીરવરતી થાય. ॥ ૩ ॥ ભીમ કહે બાણ કાઢીશું તો પવન પરવેશ કરશે; તેથી વીશેશ પામીશ પીડા, પ્રાણ તારો નીસરશે ॥ ૪ ॥ કુંવર કહે ભવીશ માહારૂં, પણ કાઢી લ્યો બાણ; શરીર સકસ રહી ગયું છે, દુખી થાય છે પ્રાણ. ॥ ૫ ॥ તવ માયાવી એમ બોલ્યો ધીર્ય ધરોને ભ્રાત; વસ્ત્ર તણી કરો કાકડીયો, ઓ વૃકોદર તાત. ॥ ૬ ॥ બાણ કાઢી મહી મારવા ડુચા, પ્રવેશે નહી પવન; સાચવીને બાણ ખેચી લેઉં, એમ વદયો વચન. ॥ ૭ ॥ તવ ભીમે વસ્ત્રો ફાડીને, કાકડીઓ કરી આપી; માયાવીએ બાણ કાઢવા માંડયા, શરીરે કર ચાંપી ॥ ૮ ॥ હાથ દેઇ બાણ ખેંચી કાઢે, છીદ્રમાં કાકડી ઘાલે; તે વેળાએ અભીમન્યુને, શરીરમાં બહુ સાલે. ॥ ૯ ॥ એ રીતે બહુ બાણ કાઢી, વસ્ત્રના ડુચા દીધા;રૂધીરધાળું શરીર લુછી, વસ્ત્રો ધારણ કીધાં. ॥૧૦॥ કુંવરના જીવને વળી શાન્તી, થઈ ગયો તદઆર; ખુંખારીને ઉભો થયો, હાથ ગ્રહ્યા હથીઆર. ॥ ૧૧ ॥ ચાલો કાકા બીજે કોઠે, બન્યો હતો જેવો તેવો; હીમ્મત હારવાનો નથી જરા, ગોરનો કોઠો લેવો. ॥૧૨॥ ગટોરગછે રથ હંકાર્યો,બીજે કોઠે તવ જાય;ગોર કૃપાચાર. ઉભા છે તેને, લાગ્યો વૃકોદર પાય. ॥ ૧૩ ॥ ઓ મહારાજા તમો કયાં ઉભા, અમને પાતક નડશે; પુજન કરવા યોગ્ય તમે તો, પણ માર મારવો પડશે. ॥ ૧૪ ॥ દ્રોણગુરૂ બનેવી તમારા, તેમને અમોએ માર્યા; ઘણા જોરાવર છે પણ અમથી, લઢતાં વઢતાં હાર્યા. ॥ ૧૫ ॥ એ હાર્યા તો તમે શું જીતો, કરજો મન વીચાર; વચન સાંભળી ગોર બોલ્યા, સાંભળ વાયુ કુંવર. ॥ ૧૬ ॥ પાપીએ મુને પરાણે મુકયો, તે કેમ કેહેવાય નાય; આવી ફસ્યારે આવી ફસાયા, તે તણો શો ઉપાય ॥ ૧૭ ॥ ભીમ કહે ઉપાય બતાવું, આપણ યુદ્ધ ન ધારો; દુષ્ટને દેખાડવાને માટે, આયુદ્ધ ઉંચે મારો, ॥ ૧૮ ॥ તુમો પાડો બળ દેખાડો, બે ઘડી ખેલ મચાવો; પછી હાર્યા હાર્યા કેહેતા, કોઠાથી નાશી જાવો. ॥ ૧૯ ॥ છેવટ હારશો માર ખાઇને, તથી ભલું આ કામ;માર ખાધાવણ હાર્યો કેહેવાશો, તેથી

ન બુડે નામ. ॥ ૨૦ ॥ માર ખાઇને હારવું પડે, તેથી આ શું ભુંડું; એટલે ગોર હશીને બોલ્યા, તેં તો બતાવ્યું રૂડું. ॥૨૧॥ હાથ ઉપાડો ને બાણ કહાડો, દેખાડો દુષ્ટને જોર; કોઈ કોઇને માર ન દેવો, સાક્ષી નંદકીશોર. ॥ ૨૨ ॥ એમ કહીને આયુદ્ધ લીધાં મેઘનાદે ગડગડીઆં; કુંવર ને ગોર બાણ લઇને, ફેંકવા તુટી પડીયા. ॥ ૨૩ ॥ બેજણ ઉંચાં બાણ ફેંકે, જુલમ કરી નાંખ્યો; કોઠા ઉપર દેખાય જાણે, ઉડી મદની માંખ્યો ॥૨૪॥ ભીમ કોઠામાં ઘુમવા લાગ્યો, બરકા બુમો પાડે; બે ભુજમાં ગદા ઘાલીને, પૃથ્વીપર પછાડે. ॥ ૨૫ ॥ કઉરવ લોકો બાહારથી જુએ, જેયા કરે રાજન;તે જોઇ દ્રોણની પ્રત્યે બોલ્યો,દુરીયોધન વચન ॥ ૨૬ ॥ જુઓ ગુરૂજી જુઓ ગુરૂજી, થાય છે સોરબકોર; તમારા કરતા ગોર મહારાજા, કેવું કરે છે જોર. ॥૨૭॥ આટલાં બાણ છે કોઠા ઉપર, તો મહી નહી હોય પાર;ભીમને માર પડેલો તેથી,કર્યા કરે પોકાર.॥૨૮॥ એવું સાંભળી ગુરૂએ ધાર્યું, માહારી થઈ નરસાઇ;આ વેળાએ મુજ બાળકની ઘણી થઇ સરસાઈ.॥ ૨૯ ॥ પુન્ય માહારૂં કાંઈ આવજે આડે ઓરે શ્રી રણછોડ; ગોર કૃપાચાર હારજે ને, થાજે મહારી જોડ. ॥ ૩૦ ॥ એવામાં થઇ બે ઘટીકા, કોઠામાં વાયુનો તન; ગાજીને કૃપાચાર પ્રત્યે એમ વદયો વચન. ॥ ૩૧ ॥ બે ઘડી વેળા વીતી ગઇ છે, પ્રેમ કરીને પધારો; નહી નાસો તો ઝાલ્યો ન રહે, ઉપડે હાથ અમારો. ॥૩૨॥ એવું વચન સાંભળીને, ભય ભાસ્યા બહુ માઠા; આયુદ્ધ ફેંકી રથથી ઉતરી, જીવ લેઇ ગોર નાઠા. ॥ ૩૩ ॥ હાર્યો હાર્યો, મુજને માર્યો, મરણનો ભય ભાસે; એવું કેહેતા આવ્યા નાઠા, કૌરવને દ્રોણ પાસે. ॥ ૩૪ ॥ દ્રોણગુરૂ તવ હસવા લાગ્યા, બહુ બાંધેલી હોડ,દુરીયોધન જસ બહુ ગાતો તો, પધારો માહારી જોડ. ॥ ૩૫ ॥ એટલે છત્રપતી એમ બોલ્યા, જોયો તમારો ઝપાટો; હરી ફરી લાડુ ખાઇ જાણો, જોજો ક્ષત્રીનો સપાટો, ॥ ૩૬ ॥ એ રીતે ત્યાં વાતો ચાલે; કોઠામાં અભેમાન; તેણે કહ્યું ભાઇ રથ હંકારો, ચાલો કાકા બળવાન. ॥૩૭॥ એટલે માયાવીયે રથ હાંકયો, દ્વારે દ્વારે એ ફરતા; દસ દસ યોદ્ધા ત્યાં ઉભા છે, સંહાર તેનો કરતા. ॥ ૩૮ ॥ એમ બસે દ્વાર ફરી વળીયા, યોદ્ધા હણ્યા બે હજાર. લોહવજ્જરનો કોઠો ફરીને, ત્રણે નીકળ્યા બાહાર. ॥૩૯॥ અભેમાને વજરાસ્તર લીધું, જીતીને ખોડો કાહાડયો; તે બાણ મુકી બીજે કોઠો,લોહનો તોડી પાડયો. ॥૪૦॥ એવામાં તો ત્રીજે કોઠે, જાવા કર્યા મનસુબા; તે સમે જઈ ત્રીજે કોઠે; અશ્વસ્થામા ઉભા. ॥ ૪૧ ॥ દ્રોણના નંદન ચી-

રનજીવી, ક્રોધ ભર્યો અપાર; માહારા મામાને ને માહારા તાતને, જીત્યો એ કુંવાર ॥ ૪૨ ॥ માટે આંહાં આવે તો મારૂ, લેઉ તાતનું વહેર; અરજુન સુતને જીવતો હું, જાવા ન દઉં ઘેર ॥ ૪૩ ॥ એમ ધારીને અશ્વસ્થામા, ત્રીજા કોઠામાં રહ્યા; ભીમ ગટોરગછને અભેમન્યુ, તે ત્રણ ત્રીજે ગયા ॥ ૪૪ ॥ વળણ ॥ ત્રીજે કોઠે ત્રણ ગયા, સુણો સૌ શ્રોતાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે; યુદ્ધ તણો મહીમાય.

કડવું ૪૫ રાગ રાજન રાચેજીનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; બળવંત બાહાજેજી; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ત્રીજા કોઠાનો મહીમાય. બળ. ॥ ૧ ॥ અભેમાને નમસ્કાર કીધો, ગુરૂના પુત્રને સાર; બળ. તવ અશ્વસ્થામા એમ બોલ્યા, લે તું હાથે હથીઆર. બળ. ॥ ૨ ॥ માહારા તાતને જીતીને આવ્યો, કીધી પાકી ભવાઈ. બળ. એ વૃધને તું યોબન વયનો, જીતે તેમાં શી નવાઇ. બળ. ॥૩॥ માહારો મામો ગોરપદુ જાણે તેને જીતે શું જસ; બળ. જેવડો હું છું તેવડો તું છું; જો લે માહારો કસ. બળ. ॥ ૪ ॥ અભેમાન બોલ્યો ઓરે મહારાજા, થોડો ગરવ મન આણો;બળ.લડાઇનું કામ ક્ષત્રી સમજે, વીપ્ર લાડુ ખાઇ જાણો. બળ. ॥૫॥ ધારૂતો એક બાણે ઉડાડુ, જાણુ છું તમારૂ માપ. બળ. અશ્વસ્થામા કહે ઉરાડ મુજને, તો અરજુન તુજ બાપ. બળ. ॥ ૬ ॥ એવું સાંભળી કુંવર બોલ્યો, એકજ બાણનું કામ; બળ. તે એક બાણે ઉરાડુ નહીતો, નરકે પીતરૂ તમામ. બળ. ॥ ૭ ॥ એટલે અશ્વસ્થામા બોલ્યા, દેખાડુ રંગના ચટકા; બળ. તારા એક બાણને એક બાણ મારી, કરી નાખું ત્રણ કટકા. બળ. ॥૮॥ નીશ્ચે સમજજે અરજુન તન તું, થનારૂ હોય તે થાય;બળ. બાણના ત્રણ કટકા ન કરૂં તો,મુજ પીતરૂ નર્ક પળાય. બળ. ॥૯॥ સામાસામી એમ સોગન લીધા, એટલે બોલ્યો ભેમ, બળ. અભેમાન બેટા આશું કીધું, બકયા જેમ ફાવે તેમ બળ. ॥૧૦॥ જવાને જવાનીયા મુમતે ચઢીયા,જણાવ્યો જોબનનો તાપ; બળ. તેમાં પીતરૂને નરક બતાવ્યું, તેમણે શા કર્યા પાપ. બળ. ॥ ૧૧ ॥ યોવન વયના ઉતપાતવાળા, ક્રોધ કામજ્વર રોગ; બળ. તાત માત ભગની સામી દે ગાળો, તે સગીયોના ભોગ. બળ. ॥ ૧૨ ॥ કુંવર કહે કાકા ભુલ માહારી, ન રહ્યો કાંઇ વીચાર; બળ. બોલતાં શું બોલાઇ ગયું મારૂં.

હવે પસ્તાઉ અપાર. બળ. ॥ ૧૩ ॥ અશ્વસ્થામાને પણ પસ્તાવો લાગ્યો, આ સી વદ્દી ગયા વાણ, બળ. સપુત નીકળ્યા તે વ્રધ પીતરૂને, બતાવી નર્કની ખાણ. બળ. ॥ ૧૪ ॥ અભેમાને જાણ્યું એકજ બાણે, નહી ઉડે તો શું કરવું, બળ. પીતરૂ માહારા નર્ક જવાના, માટે મહારે બળી મરવું. બળ. ॥ ૧૫ ॥ અશ્વસ્થામાએ પણ એમ આદરીયું, પછી કોપ્યા બળવાન. બળ; અભેમન્યુને કહેવા લાગ્યો, ભીમ વાયુ સતાન. બળ. ॥ ૧૬ ॥ અકળાતો નહી અભેમાન બેટા, તું તારો રાખ જે ટેક, બળ; સોગન પાળવા અશ્વસ્થામાને, તું મારજે બાણ એક. બળ. ॥ ૧૭ ॥ બીજુ બાણ તું તો નવ લેતો, લઢીશ હું એની સાથ બળ; કુંવરે કહ્યું એના ઉપર તમારે, ઉંચો ન કરવો હાથ. બળ॥૧૮॥ એમ કહીને એક બાણ લીધું, ગરવ મનથી હણીયો, બળ. મંત્રશકિતનો ને મંત્ર વાયુનો, પ્રથમ પહેલો ભણીયો બળ. ॥ ૧૯ ॥ બાણને પેહેલે ભાગે બ્રહ્મા મુકયા, વચે વીષ્ણુ તતખેવ, બળ; મંત્ર ભણીને છેલ્લે ભાગે, મુકયા શ્રી મહાદેવ. બળ. ॥૨૦॥ એવા મંત્રોનું બાણ ચડાવ્યું; કાંઈ ન રાખી ન્યુન, બળ, વળી તેનાપર ધર્મ કાકાનું પોતે મુકયું પુન્ય. બળ. ॥ ૨૧ ॥ એ રીતે શર તૈયાર કીધો, પોતે ચતુરસુજાણ. બળ. એનું જોઇને અશ્વસ્થામાએ, તરત લીધું બાણ. બળ. ॥ ૨૨ ॥ પ્રથમ વજરાસ્તર મંત્રજ ભણીયા, શકિતનો મંત્રજ બીજો. બળ; બાણને ત્રણ ભાગે ત્રણ દેવ મુકયા, જુએ ભીમનો ભત્રીજો. બળ. ॥ ૨૩ ॥ તે બાણ ચઢાવ્યું અશ્વસ્થામાયે, જાણે તોડવો મોહોટો મેરૂ, બળ; તે બાણ ઉપર પુન્યજ મુકયું, બ્રેહેસ્પતી દાદા કેરૂ. બળ. ॥૨૪॥ એવે અભેમાને બાણજ ફેંકયું, સુસવાડા કરતું જાય, બળ; તે જોઇ અશ્વસ્થામાએ માર્યું; બે બાણ ભેગા થાય. બળ. ॥ ૨૫ ॥ તવ તે બાજ્યાં, ગણગણી ગાજ્યા; જુએ બે બળીયા તન, બળ; એક એકને એ ટક્કરો મારે; લઢતાં ચઢયાં ગગન. બળ. ॥ ૨૬ ॥ એવે બેઉના વ્રધ પીતરૂઓ, અંત્રીક્ષ આવી ઊભા. બળ; અરેરે આપણે નરકે જવાનું એમ કરે મનસુબા. બળ. ॥ ૨૭ ॥ અભેમાનના વ્રધ ઇશ્વર આરાધે, જીતજો અમારો બાળ. બળ; અમ્મરના પીતરૂઓ અમ્મરને જીતવા,સમરે શ્રી ગોપાળ. બળ. ॥ ૨૮ ॥ એવામાં બે બાણ બહુ ચઢયાં ઉંચા મારતાં ઝટકે ઝટકા, બળ; એવામાં અભેમાનના બાણના; થઈ ગયા ત્રણ કટકા. બળ. ॥ ૨૯ ॥ તવ તેના પીતરૂ થયા રાજી, ઘણાજ હરખે ચઢીયા બળ; કુંવરના બાણના ત્રણે કટકા આવી કોઠામાં પડીયા. બળ

॥ ૩૦ ॥ અશ્વસ્થામાએ મુછે હાથ નાખ્યો, હસ્તુ કીધું મુખ, બળ; તેવું જોઇને અભેમન્યુના દલમાં લાગ્યું દુખ. બળ. ॥ ૩૧ ॥ એવામાં વીષ્ણુના મંત્રનો કટકો ઉછળવાને લાગ્યો, બળ. ધર્મને પુન્યે પવન પેરે ઉડયો, વીપ્રના રૂદીએ વાગ્યો. બળ. ॥ ૩૨ ॥ વાગી ઉપાડી ગગને ચાલ્યો,અમ્મરને ઉચા લીધા, બળ; દ્રોણ કૃપાચાર જ્યાં બેઠા છે, ત્યાં તેને ફેંકી દીધા. બળ. ॥૩૩॥ તવ અભીમાનના વ્રધ થયા રાજી, બેઉનું રહી ગયું માપ. બળ, અભીમન્યુ પણ આનંદ પામ્યો, ટળીયો તનનો તાપ. બળ. ॥ ૩૪ ॥ ભીમે કહ્યું લાજ ભગવાને રાખી, સુરા સુત સાબાશ. બળ. ચાલો કોઠો ફરી બાહાર નીકળીયે; કરી યોધ્ધાનો નાશ. બળ. ॥ ૩૫ ॥ તવ ત્રણે રથ લઇને ફરતા, ફરીયા ત્રણસે દ્વાર. બળ. દ્વારે દ્વારે દસ દસ યોધ્ધા, મારયા ત્રણે હજાર. બળ. ॥૩૬॥ પછી બહાર નીકળી બાણ ચઢાવ્યું કુંવરે જણાવ્યું સુર. બળ. વજરા સ્તરથી તાંબાનો કોઠો, ત્રીજો કર્યો ચકચુર. બળ. ॥ ૩૭ ॥ એવું જોઇને છત્રપતી બોલ્યો, બોળ્યું બ્રાહ્મણોએ નામ. બળ. ત્રણે કોઠેથી ત્રણે હાર્યા, કર્યા નહી સંગ્રામ. બળ. ॥ ૩૮ ॥ હવે સપાટો ક્ષત્રીનો જોજો, નથી રહેવાની નુન્ય. બળ. દ્રોણ કહે સહુ મુજપેરે હારજો, આડે આવજો પુન્ય. બળ. ॥ ૩૯ ॥ વળણ. એમ ગુરૂજી કળકળે, સાંભળજો તું રાય; કહે વલ્લભ સહુ સાંભળો, ચોથાનો મહિમાય.

કડવું ૪૬ રાગ સાખિ.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, ચોથા કોઠાનો મહિમાય ॥૧॥ ચોથો કોઠો રૂપાનો છે, તેને ચારશેં દ્વાર; ચારસે શીખ્ખર ચારશેં ધ્વજ, જોધ્ધા ચાર હજાર ॥ ૨ ॥ કરણ રાજા ત્યાં જઈ ઉભો, સંગ પોતાના બે બાળ; વર્શકેતુને ચંદ્રકેતુ, લડવઇઆ વીકરાળ. ॥ ૩ ॥ એવામાં અભેમાન બોલ્યો, ચાલો તતપર થઇએ, ચોથો કોઠો સમુદ્ર કાળો, તે તરવાને જૈએ ॥ ૪ ॥ એમ કહીને ત્રણે ચાલ્યા, ચોથે કોઠે જાય; કહ્યું કે આવો રક્ત લોચને, બોલીયો કરણ રાય ॥ ૫ ॥ તવ અભેમાન આવીને ઉભો, રાખીને યુધ્ધનો હેતુ એવામાં કરણ પ્રત્યે બોલ્યો, મોહોટો વરસ કેતુ ॥ ૬ ॥ કરણ પીતાજી અળગા ઉભારો, અમે બે બંધવ વઢશું; આ ત્રણે છે તરણા સરીખા, પુરણ પુરા પડશું ॥ ૭ ॥ એટલે કરણ રાજા બોલ્યો, લડનારા એ વિ-

કરાળ; અભેમન્યુ નહી જેવો તેવો, સીંહ તણો છે બાળ. ॥ ૮॥ વર્શકેતુ કહે પીતા મહારા, એછે સીંહનું બાળ; તો અમે શું નથી એના જેવા, અમ તાત શું શીયાળ. ॥૯॥ કરણ કહે મરજી તમારી, જોવું જો કેવા લડોછો; મુજ નામને વાંન્છન નવ લાગે, એનાથી કેવા ચડોછો ॥૧૦॥ એમ કહી મહી અળગો બેઠો, તવ બોલ્યો અભેમાન; કાકા તમે પણ અળગા બેસો, વાયુ તણા સંતાન. ॥ ૧૧ ॥ બે સાથે અમે બે વઢીશું, સંગ્રામ કરશું સારો; કરણ રાજા વઢવા ઉઠે; એટલે તમારો વારો.॥૧૨॥ ભીમે કહ્યું કે ન્યાય ખરો છે, ખસ્યો હીમ્મત દેઈ; વૃકોદર જઇ અળગો બેઠો, પોતાની ગદા લેઇ. ॥ ૧૩ ॥ એટલે બોલ્યો વરસ કેતુ,સાંભળ પારથ તન, મુકજે આશા જીવ્યા તણી તું, દેખાડું સ્વર્ગ ભોવન.॥૧૪॥ અભેમન્યુ તવ કેહેવા લાગ્યો, શું વણ વીચાર્યું બોલે; તું પરીવાર છે દાસીનો તે, નાવે ક્ષત્રીની તોલે. ॥૧૫॥ એમ કહીને હથીઆર લીધાં, કીધાં ધનુષ ટંકાર; મન મુકીને સામા સામી,દેતા બાણના માર. ॥૧૬॥ વર્શકેતુ ને ચંદ્રકેતુ, બે જણનાં બાણ જાય; એકેકું બાણ મારે તેનાં, દસ દસ હજ્જાર થાય. ॥ ૧૭ ॥ બે જણાના વીસ હજ્જાર છુટે, કપરા કરણ કુંવાર; અભીમન્યુ એક બાણ મારેને, થાય ચાળીસ હજ્જાર. ॥ ૧૮ ॥ ત્યા કુંવરનું જોર શું ચાલે,બહુ બળ કરવા લાગ્યા;અભેમાને વજરાસ્તર મારી, બે ભાઇના રથ ભાગ્યા. ॥૧૯॥ બીજે બે બાણે બેઉને બાંધ્યા, જોઇને કરણ રૂઠયો; બે દીકરાએ નામજ બોળ્યું એમ કહીને ઊઠયો. ॥૨૦॥ પોતાનો રથ આગળ આણ્યો, ક્રોધાતુર મન સાથ; ગરૂડાસ્તરથી બે તનના, છોડી નાંખ્યા હાથ. ॥૨૧॥ પછી બે પુત્રને પોતાના રથમાં, લીધા કરણરાય, તેને દેખીને, ગદા લેઇને, ભીમશેન ઉભો થાય.॥૨૦॥ અભીમન્યુ કહે આવો કાકા કરજો ખરેખરૂં જોર; એટલે ભીમશેન કરવા લાગ્યો, કરતો શોરબકોર.॥ ૨૩ ॥ કરણરાયે આયુદ્ધ લીધા, ક્રોધ ભરેલા અપાર; અગણીતા મંત્ર ભણીને, દેવા માંડયો માર. ॥ ૨૪ ॥ કરણે બહુ કેર કીધો, વળી બે દીકરા સંગ;બાણવડે અભીમન્યુનું, વીંધી નાંખ્યું અંગ. ॥૨૫॥ તે ત્રાસ દેખી માયાવી કોપ્યો, ગરજના કીધી છેક; તે દેખીને કરણ રાયે, બાણજ મોકલ્યું એક. ॥ ૨૬ ॥ તે બાણે માયાવી ઉછળીયો,હેલકારે આકાશ ચઢીયો; સુદ્ધી બુદ્ધી રહી નહીને, ડેરા તંબુ જઈ પડીયો. ॥૨૭॥ તવ ભીમને બહુ રીસ વાપી, ઉછળી આગળ થાયે; તવ કરણે મોહાસ્તર માર્યું, ભીમની રૂદીયા માય. ॥૨૮॥ ભીમ ઢળી ચતાપાટ પડીયો, ન રહિ સુદ્ધ કે સાન; પછી બહુ માર દે

ગભરાવ્યો અરજુનનો સંતાન. ॥ ૨૯ ॥ અંગમાં ભોંકાય છે ભાલોડા, કરણ બહુ માર દેછે; કૈં બાણ નીકળે સુંસરાને, કૈ બાણ અંગમાંરહેછે ॥૩૦॥ તેનાપર બીજું બાણ વાગે, તવ પેલું નીકળે પાર; રૂધીર વહે માંઉસના લોચા, નીકળી પડે બાહાર ॥ ૩૧ ॥ ડોળા બે ડગમગવા લાગ્યા, ભોંકાયા બાણ અનેક; શરીરમાં શોધે નવ મળે, રૂધીર છાંટો એક ॥ ૩૨ ॥ ધોવાઇને ધોળો થઇ ગયો, પણ પાસે છે ધનુષ; તેણે તાતણો ડોશીનો છે, તેથી ટકયો આયુષ ॥૩૩॥ એવામાંતો કરણરાયે, બે બાણ માર્યા સાર, એકજ બાણે રથ ભાગ્યો, એકે ઘોડા ચાર ॥ ૩૪ ॥ એટલે કુંવર પગપાળ થયો, ન રહ્યું અંતઃકર્ણ પછી આવ્યાં અરબડીયાં તે, ફરૂજીને ઢળીયો ધરણ ॥૩૫॥ તે દેખીને કરણરાજા, રથમાંથી ઉતરીયો; ફરશી લીધી હાથમાંને, પ્રાણ લેવા પરવરીયો ॥ ૩૬ ॥ જૈ અભેમાનની રૂદીયા ઉપર, બેઠો રાજા કરણ; જો છોકરા આજ દાવમાં આવ્યો, આણુંછું તારૂં મરણ ॥ ૩૭ ॥ આટલો મોહોટો તું થયો પણ,કાકો નથી કહ્યો મુને; દાશીનો દીકરો સદા કહ્યો છે, તેથી મારૂં તુને ॥ ૩૮ ॥ તે બધો બૈંદલો આજવાળું, જીવજ તારો લેવું;તે કરતાં જો કાકાકહેતો, જીવતો જાવા દેવું ॥ ૩૯ ॥ અભેમાને તવ વીચાર્યું, ઉગરવું ખરી ખાંચે કાકો કહેવામાં શું જવાનું, ગઇ તક વીપ્ર ન વાંચે ॥ ૪૦ ॥ અણી ચુકયો સો વરસ જીવે.છો થાય ખુશી કાકા;એવું સમજી હશીને બોલ્યો શું કહોછો કરણ કાકા ॥ ૪૧ ॥ એટલે કરણ હશીને ઉઠયો, પોતાને રથ પરવરીયો; વર્શકેતુ ને ચંદ્રકેતુની, આગળ ગર્વ ધરીયો ॥૪૨॥ કેવા મેં કહેવરાવ્યા કાકા, ત્યારે એનાપર ત્રુટયો;એવી વાત કરેછે એવામાં અરજુનનો સુત ઉઠયો ॥૪૩॥ વલણ ॥ ઉઠયો સુત અરજુનનો, કરતો મન વીચાર; વદે શ્રો સુણો, જપવા જુગદાધાર.

કડવું ૪૭ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણુ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચોથાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અભીમન્યુ ઉભો થયો, મનમાં કર્યો વીચાર; મુજ કને કાકા કેવરાવી, એને ચઢયો હંકાર ॥ ૨ ॥ સત્રૂને ખુશી થવા ન દેવો, મરશું તો એકવાર; એવું જાણી કુંવર બોલ્યો, કાકા પાંચ પ્રકાર ॥૩॥ કાકા કેવરાવા શું થયો રાજી, દગલબાજી કરીને; પાંચ પ્રકારના કાકા કહ્યા, સાંભળ ચીત ધરીને ॥૪॥ તાત ત-

ણો સગો ભાઈ હોયે, પ્રથમ કાકો એક; તાત તણો કોઇ મીત્ર હોયે; તે કાકો વીવેક ॥૫॥ પાડોશી કોઈ વ્રધ હોય તેને, કાકા કહાએ છૈયે; અજાણ્યો વૃદ્ધ રસ્તે જનારો, તેને કાકા કહીએ ॥ ૬ ॥ ઘરનો ગુલામ વરડો હોયે, બહુ દીનનો રહેવાશી;તેને પણ કહેવાય છે કાકો, જો ન્યાય નીતી તપાશી ॥ ૭ ॥ એ રીતે છે પાંચ પ્રકારે, શબ્દ સમજજે પાકો; જનમથી તું ઘરમાં રહેલો, માટે ગુલામ કાકો ॥ ૮ ॥ કરણે એવું સાંભળ્યુંને, હળ હળ પ્રગટી રીસ; હવે ન મુકુ જીવતો હુ, છેદુ તારૂ શીશ ॥૯॥ વરશકેતુ કહે તાતજી માહારા, જીતી બાજી ગયા ચુકી; જન મારાનો જાણોછો એને, મીથ્યા દીધો મુકી ॥ ૧૦ ॥ તવ કરણને બહુ ક્રોધ વાપ્યો, હાથ લીધા હથીઆર; ધનુશ ઉપર બાણ ચઢાવી, દેવા માંડયો માર ॥ ૧૧ ॥ બહુ બાણ મારે દયા ન ધારે, કુંવરે વીચાર્યુ મન; હવે મને મુકવાનો નથી, શત્રૂ સુર્યનો તન ॥ ૧૨ ॥ એકવાર મરવું જરા ન ડરવું, સમજીને શું કીધું; ક્રોધ ભરેલો કુંવર એણે, બાણ કાલજવર લીધું ॥ ૧૩ ॥ તે બાણ બહુ બળ કરીને માર્યું, પુરણ જણવી રીસ, કરણનો સુત ચંદ્રકેતુ,તેનું છેદયું શીશ ॥ ૧૪ ॥ લીધું બીજુ બાણ પવનનું, મહા વીકટ કામ ધાર્યું; મોટા પુત્ર જે વર્શકેતુ, તેની રૂદેમાં માર્યું ॥ ૧૫ ॥ એટલે વર્શકેતુ ઉડયો, વાયુથી ગગને ચડીયો; ધ્રત્રાસ્ટરના ધામ પાસે, હસ્તીનાપુર પડીયો ॥૧૬॥ તવ ધ્રત્રાસ્ટરના દુતોએ, ઉઠાડયો તેણી વાર; અંધની પાસે તેડી ગયા, તવ પુછયા સમાચાર ॥ ૧૭ ॥ પછી આંધળે એને રોકયો, નથી જાવું યુદ્ધ કરવા; તું તારે રહે મારી પાસે, શેવા માહારી આદરવા ॥૧૮॥ એમ કહીને એને રાખ્યો, શું જાણ્યું રાજા કરણ;એમ સમજ્યો કે પુત્ર બે માહારા,નીસ્ચે પામ્યા મરણ ॥ ૧૯ ॥ આ છોકરાએ જુલમ કીધો, માટે માર કે મરૂ; અરજુનજીને માહારા જેવો, હું પણ વાંજીઓ કરૂ ॥ ૨૦ ॥ એમ વીરી માર માર્યો, કહેતા ઉપજે ત્રાસ; ચાપ્ર શરીરનું છુંદી નાખ્યું, અભેમાનનું ચોપાસ, છેકજ કુંવર કાહ્યર થયો, દુભાયુ અંતઃકરણ; જાણ્યું કે આયુશ આવી રહયો, નીસ્ચે પામીશ મરણ ॥ ૨૨ ॥ એવામાં ઇશ્વર ઇચ્છાએ, ભીમની મુરછા વળી; ગાજીને ગદા લેઇ ઉઠયો,વૃકોદર માહા બરી ॥ ૨૩ ॥ એવામાં ગટોરગચ્છ આવ્યો, ચડીને ગગન; અંત્રીક્ષથી ભાઈની ભીડ દીઠી,વિચાર કીધો મન ॥ ૨૪ ॥ કરણ નથી જાણતો કે, માયાવી ગગને ચડીયો; એવે કરણના રથ નીચે આવીને એ પડીયો ॥ ૨૫ ॥ રથ ઉપાડી માથે લીધો ચઢી ગયો ગગન; વાય

વંટોળ વિજળી કીધી, પછી વદ્યો વચન ॥ ૨૬ ॥ સાંભળજે તુ કરણ રાજા, ભુંડી વાત ભંડાવું; તને નાંખું દરીઆમાં ને કાકીને રંડાવું. ॥ ૨૭ ॥ એટલે કરણ રાજાએ જાણ્યું; કપટનું કામ રચીયું; વેહેરે વેહેર લેવાયુ નહીને, આવ્યું ગટોરગચીયું. ॥ ૨૮ ॥ વાંકા વળીને મારવાને માટે, કરણે ભાલો લીધો; ગટોરગછે રથ ઉપાડી, દ્રોણ કને ફેંકી દીધો ॥ ૨૯ ॥ કરણનું તવ વપુ કુટાયુ, રથમાંથી નીકળ્યો બાહાર; ઓરે ગુરૂ હું વાંજીયો થયો, ખોયા મેં બેઉ કુમાર ॥ ૩૦ ॥ દ્રોણ કહે ભાઈભલેખોયા,કરતોતો સોરબકોર;દ્રોણ કહે દુરીયોધન કેમ છે,હવે શું માર્યું ક્ષત્રીએ જોર. ॥ ૩૧ ॥ એટલે દુરીયોધન એમ બોલ્યો, હાથજ નાંખી મુછે; પ્રધાનથી જો જોર થાયેતો, કોણ રાયનો ભાવ પુછે. ॥૩૨॥ જો જો હવે છે માહારો કોઠો,નવું જુનું કાંઇ કરૂ;ગાદીપતી ગાંજ્યો નવ જાવું, પગ પાછો નવ ભરૂ ॥ ૩૩ ॥ એટલે કહ્યું કરણ રાયે, મુજ જેવું તારે હજો; માર ખાઇને હારજે તું,વળી વાંજીઓ થજો. ॥ ૩૪ ॥ એવે ગટોરગછ ગગનેથી, પોતાની શન્યામાં ગયો; ભાઇને માટે રથ લઇને. તરત તતપર થયો ॥૩૫॥ ચાલીને આવ્યો ચોથે કોઠે, કહ્યું કે આવ્યો વીર; એમ કહીને રથમાં લીધો, કુંવરને વળી ધીર. ॥ ૩૬ ॥ પછી વૃકોદર પુછવા લાગ્યો, કહો ભત્રીજા કેમ; આ વેળા તને બહુ માર પડીયો, માટે પડેછે વહેમ ॥ ૩૭ ॥ અભેમાને કહયું એ કાકા, માર પડયો, બહુ પાકો, રથમાં સુતાં સુતાં બતાવું, તે રસ્તે રથ હાંકો ॥૩૮॥ એકવાર કોઠો ફરીને નીકળીયે, તે પછી બીજી વાત; તવ માયાવીએ રથ હંકાર્યો, ભીમશેન બળીયો સાથ ॥૩૯॥ સુતાં સુતાં સાન બતાવે, તે રસ્તે રથ હાંકે;દ્વારે દ્વારે યોદ્ધા રહ્યાતે,ભીમસેન મારી નાખે ॥૪૦॥ એ રીતે ચારસેંદ્વાર ફરી,માર્યા ચાર હજાર;એ કોઠો ફરી વળીને,ઝટપટ નીકળ્યા બહાર॥૪૧॥ અભેમન્યુએ સુતા સુતા પ્રાક્રમનું કામ કીધું; વજરાસ્તરનો મંત્ર ભણીને,ધનુશપર બાણ લીધું ॥૪૨॥ પવનમંત્ર ભણીને ફેંકયું,પુરણ જણાવ્યું સુર;ચોથો કોઠો રૂપાનો તે,કરી નાખ્યો ચકચુર॥૪૩॥ પછી ભીમશેન પુછવા લાગ્યો, તુજ જીવને છે કેમ, તંબુમાં લઇ જઇએ તુને આવ્યા તા એમને એમ ॥ ૪૪ ॥ અભીમન્યુ તવ એવું બોલ્યો, મુજ કને રહેજો આપ; પણ મુજને પાછો વાળો તો, બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ ॥ ૪૫ ॥ બાણુ તણું દુખ છે બહુ મુને, તેથી શાન્ત પમાડો; શરીરમાં ભાલોડાં ભરેલાં,તે સહુ વીણી કાહાડો ॥૪૬॥તવ વૃકોદર ને માયાવી,ચપટીમાં ભાલોડું ઝાલે; હાથ દેઇને ખેંચી કહાડે, છીદ્રમાં ચીંથરી ઘાલે.

॥ ૪૭ ॥ એ રીતે બાણ કહાડી નાંખ્યા,જળથી ધોયું શરીર; વસ્ત્રવતી તે લુછી નાખ્યું, વહેલું જે રૂધીર ॥૪૮॥ પછી બીજાં વસ્ત્ર પહેરાવ્યાં, સણગાર પહેરાવ્યા સાર; એક ઘડી વાર શ્વાસ ખાઇને, કુંવર થયો તૈયાર ॥ ૪૯ ॥ ભીમસેને કહ્યું કેમ છે બેટા, તવ બોલ્યો અભેમાન; હતો તેનો તે છું કાકા, શું કરે તમ સંતાન ॥ ૫૦ ॥ મુજ જેવો માર ગટોરગછને, જો મારે રાજા કરણ, તો તે એક ઘડી નવ જીવે, તરત પામે મરણ ॥ ૫૧ ॥ એવી વાત કરે છે એવે, પ્રભુએ જાણ્યું પાતાળ; ગટોરગછ જોડે હશે તો, નહી થાય એનો કાળ ॥ ૫૨ ॥ કરણ મરણ આણુત એનું, પણ તેમાં ભંગ થયો; ગગનેથી આવી રથ ઉપાડી, ગટોરગછ લેઈ ગયો ॥ ૫૩ ॥ માટે એ બેને પાડુ વિખુટા, વીચાર્યું જુગદાધાર; લડાઇ કરાવવા બેઉ જણને, મુકયો પ્રભુ હંકાર ॥ ૫૪ ॥ એવામાં ગટોરગછ બોલ્યો શું તને મુક્ત કરણ; હું એને લેઇ ગયો નહોતો તો થાત તારૂ મરણ ॥૫૫॥ હું આવ્યો તેથી તું ઉગરીયો, નહી તો જતું રહેતું નામ, અભીમન્યુ કહે તેં શું ઉગાર્યો; તું તો મારો ગુલામ ॥ ૫૬ ॥ હરી ફરી તું રથ હાંકી જાણે, તુજથી ન જેરવાય તાપ; માયાવી કહે હવે રથ હાકું તો, બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ ॥ ૫૭ ॥ એમ કહી રાશ પરોણો પછાડી, શેન્યમાં ચાલ્યો ગયો, રીસાઇને સહુને સંગ બેઠો, સંદેશો કોને નકહ્યો, ॥ ૫૮ ॥ એવામાં વૃકોદર બોલ્યો, આ બેટા અભેમાન; માંહો માંહી એ ભાઈ ચટભડીઆ, મદના ભર્યા જવાન ॥ ૫૯ ॥ હવે રથ તારો કોણ હાંકે, મુજથી નવ હંકાય; હાકુતો ઘોડા નવ ચાલે, રથ પણ ભાગી જાય ॥ ૬૦ ॥ એટલે બોલ્યો અભેમન્યું કાકા હું ન થાકું, પગ અંગુટે ઝાલુ હચોડા, ઘોડા રૂડી રીતે હાંકું ॥ ૬૧ ॥ એમ કહી ઘોડાના અચોડા, પગ અંગુડે લીધા; પરોણો પગ આંગળીમાં ઘાલ્યો, જાવાના વીચાર કીધા ॥ ૬૨ ॥ વલણ ॥ ત્યારી કરી જાવા તણી, વૃકોદર અભેમાન; વદે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, સમરો શ્રી ભગવાન.

કડવું ૪૮ મું રાગ આશાવરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારીતુજને સંભળાવું, પાંચમાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અભેમન્યુ કહે ચાલો કાકા; પાંચમે તતપર થૈએ; સોનાને કોઠે છત્રપતી છે, તેના સનમુખ જઇએ. ॥ ૨ ॥ એવામાં દુરીયોધન પાપી, સાથે લખમણ સુત; બે બાપ દીકરા

પાંચમે કોઠે, ઉભા આકળા ભુત ॥ ૩ ॥ એવામા અભીમન્યુને, ભીમશેન બે જણ આવ્યા;છત્રપતી કહે આવો વડવા, એમ કહી બોલાવ્યા ॥૪॥ તવ આવિ બે સનમુખ ઉભા, બોલીયો દુરીયોધન; અભીમન્યુ ને મારજે તું,એરે લક્ષમણ તન. ॥ ૫ ॥ ભીમશેનને હું નાંખુછું મારી, નહી લાગે, મુજને વાર;એટલે ભીમે અભેમન્યુને, ગાજી કહ્યું નીરધાર. ॥ ૬ ॥ લક્ષમણને તું નાંખજે મારી, કરજે કાળો કેહેર; દુરીયોધનની બોચી ઝાલી, મારી નાંખુ હું ઠેર. ॥ ૫૭ ॥ સામા સામી એમ કહીને,કર્યા માઠા મનસુબા; લખમણ સામો અભેમન્યુ, ભીમ દુરીયોધન ઉભા ॥ ૮ ॥ એવામાંતો લણમણાએ, કીધો ધનુશ ટંકાર; તેવું જોઇને અભેમાને, મનમાં કર્યો વિચાર. ॥ ૯ ॥ લખમણ માહારી ગણુતીમાં નથી તેમાં શુ ચીત્ત પરોઉં; બે કાકા કેવી રીતે લઢે છે,જીવ રાખી જુદ્ધ જોઉં. ॥ ૧૦ ॥ એમ જાણીને આયુદ્ધ લીધાં, યુદ્ધ નથી આદરતો;લક્ષમણ સામા બાણ ફેંકે, રમતનું યુધ્ધ કરતો. ॥ ૧૧ ॥ એવામાંભીમને દુરીયોધન, મેઘ ગરજનાયે ગાજ્યા;સામા સામી દોટ મુકી લથબથ બળથી બાજ્યા ॥ ૧૨ ॥ મુખ પોકારે માર મારે, રાઢ ઘણેરી લાગે; મન મુકીને ગડદા મારે, બ્રહ્મા જાણે ભાગે. ॥ ૧૩ ॥ ઢીચણ કોહોણી ખંભ પછાડે જણવે ઝાઝો દ્રેશ; આંટી ધુટી પગની ભરાવે. તાણે મસ્તકના કેશ. ॥ ૧૪ ॥ લડથડતા પડતા, આખડતા, ફરીને ઉભા થાય; ગાજે બાહાજે જરા ન લાજે, હાડ બહુ કુટાય. ॥ ૧૫ ॥ એવે સમે દાવ જોઇને, દુષ્ટજ બેઠો ધરણ; બહુ બળ કરી વ્રકોદરનો, ઝાલ્યો જમણો ચરણ. ॥ ૧૬ ॥ ખેંચોટીને નીચે નાંખ્યો, ભીમશેન પડયો હેઠો; એની રૂદીયા ઉપર પોતે, પાપી ચઢીને બેઠો. ॥ ૧૭ ॥ મોઢામાં રેણું ભરીને, દે ગડદાનો માર; આ ભીમડા ભલે દાવમા આવ્યો, કુટયો તો મુને અપાર. ॥ ૧૮ ॥ આજે તુજને ઠેરમારૂં, કોણ છે તારા પક્ષ; એમ કહી ગળે નખ દીધો, તરી ગયાં તવ ચક્ષ. ॥ ૧૯ ॥ હાથની નસો ખેંચાવા લાગી, ખેંચાવા લાગ્યા ચરણ; ભીમે બુમ પાડી ભત્રીજા, તુજ કાકો પામે મરણ. ॥ ૨૦ ॥ એટલે અભીમન્યુએ જાણ્યું. કાકાનું મરણ થાશે; એવું સમજી એક બાણ લીધું, કાળજવરનું પાશે. ॥૨૧॥ ધનુશ ઉપર ચઢાવીને,ફેંકયું કરીને રીસ;લખમણ દીકરો દુરીયોધનનો, તેનું છેદયું શીશ, ॥ ૨૨ ॥ દુરીયોધને તે દેખીને, મનમા કર્યો વીચાર; લઢીને હવે નવરો થયો, અરજુનનો કુંવાર. ॥ ૨૯ ॥ એના કાકાની પક્ષ કરીને, મુજને મારશે બાણ; કદાપીને મરણ માહારૂ થશે તો,ગાદી ભોગવશે કોણ

॥ ૨૪ ॥ માહારો પૈસો માહારી પુંજી, ઘરબાર લુંટાઇ જાશે; હું પન્ડે જીવતો હઇશ તો દીકરા ઘણા થાશે. ॥ ૨૫ ॥ પુત્ર મુઓ તો ધુળ નાંખી, મનસુબો કર્યો માઠો; ભીમની રૂદીયાપરથી ઉઠી, જીવ લેઇને નાઠો. ॥ ૨૬ ॥ માર માર કરતો ભીમસેન ઉઠયો, છત્રપતી બહુ નાસે; ગુપત બારણેથી નીકળીને, ગયો દ્રોણની પાસે. ॥ ૨૭ ॥ ઓરે ગુરૂજી ઓરે ગુરૂજી, હું પણ વાંજીયો થયો; ગુરૂ કહે ભાઈ ભલે થયો ને, તું કેમ જીવતો રહયો. ॥૨૮॥ કરણ કહે રાજા થઇને, હારી ગયો તું કેમ, છત્રપતી કહે ગાદી ભોગવવા, આવ્યો હું કુશળ ક્ષેમ. ॥ ૨૯ ॥ એમ કહીને હેઠો બેઠો, પાંચમે કોઠે શું થાય; ભીમ પાપીને ખોળવા લાગ્યો, કનક કોઠા માંય. ॥ ૩૦ ॥ અભીમન્યુ તવ કહેવા લાગ્યો, કાકા ફાંફાં નવ મારો; પાંચમો કોઠો ફરી વળીને, બાહાર નીકળવું ધારો. ॥ ૩૧ ॥ એમ કહીને રથ હંકાર્યો, ભીમસેન પુંઠે પળીયો; દ્વારે દ્વારે યોધ્ધા મારે, વ્રકોદર માહા બળીયો. ॥ ૩૨ ॥ પાંચ શહસ્ત્ર યોધ્ધા હણીયા, ત્યાંથી નીકળ્યા બાહાર; વજરાસ્તરનું બાણ લીધું, અરજુનને કુંવાર. ॥૩૩॥ બહુ બળથી તે બાણ માર્યું, જણ્યું જાદે સુર; પાચમો કોઠો કનક કેરો, તેને કીધો ચકચુર. ॥૩૪ છઠ્ઠો કોઠો સપ્ત ધાતુનો, ત્યાં ઉભો સાલરાય; માલીક મારવાડ દેશનો તે, મામો પાન્ડવનો થાય. ॥ ૩૫ ॥ વળણ. ॥ મામો એ પાન્ડવ તણો, મારવાડનો માલીક, યુધ્ધ કરવા ઉભા રહછે; નહી કો જનની બીક.

કડવું ૪૯ રાગ ધન્યાશ્રી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, છઠ્ઠા કોઠાની કથાય. ॥ ૧ ॥ છઠ્ઠે કોઠે છે શલ્ય રાજા, ત્રણ યુધ્ધનો જાણનારો; ભીમને અભેમન્યુ ગયા ત્યાં, સંગ્રામ કરવા સારો. ॥ ૨ ॥ સલ્લે કહ્યું આવો ભાણેજા, યુધ્ધ કરવાને આપ; ભીમ કહે ભાણેજાને મારો, તેમાં ઘણું છે પાપ. ॥ ૩ ॥ બ્રાહ્મણ હણવોને ભાણેજ હણવો; તે બેઉ સરખા સરખી; જ્ઞાની જનને પુછી જુઓ, ધર્મ તણો ન્યાય પરખી. ॥ ૪ ॥ એવું સાંભળીને શલ્લ બોલ્યો, આ કોઠો મુજ શીશ; યુધ્ધ કર્યા વીના કેમ ચાલે, વેહેવારમાં શી રીશ. ॥ ૫ ॥ તે કરતાં યુધ્ધ બંધ રાખું, તેમાં ઇજ્જત જાય; ભીમ કહે ઇજ્જતનવઘટે એવો કહુ ઉપાય. ॥૬॥ કરો કીરપાચારના જેવું, તવ શલ્લ પુછે એમ

સાચું કહેજો ક્રીરપાચારે, કર્યું કોઠામાં કેમ ॥ ૭ ॥ ભીમ કહે અમે ને ગોરે, ન કરી કોઈની હાણ; બુમો બરડા મીથ્યા પાડી, ઉંચા ફેંકયા બાણ ॥ ૮ ॥ બે ઘડી બકોર કરીને એ, નાઠા ક્રીરપાચાર; પેટમાં ટાઢું ને મોહોડેથી કહ્યું, હું પણ પામ્યો હાર ॥ ૯ ॥ એ રીતે કરયું ક્રીરપાચારે, મામા તમે કરો તેમ; શલ્ય કહે મુજ ધ્યાનમાં બેઠું, સાબાશ ભાણેજ ભેમ ॥ ૧૦ ॥ કોઠામાં આવો ખેલ મચાવો, બતાવો સૌને સપાટો; બાહારના બધા એમ જાણે કે, કીધો જોર ઝપાટો ॥ ૧૧ ॥ તવ અભેમાનને વ્રકોદર, છઠ્ઠા કોઠામાં જાય; ધનુશના ટંકાર કરીને, બાણ લીધાં કરમાંય ॥ ૧૨ ॥ જાણે જબરૂ જુદ્ધ મચીયું, મારો મારો મુખ ભાખે; અગણીતા મંત્ર ભણીને; બાણજ ઉંચા નાંખે ॥ ૧૩ ॥ દુરીયોધને બાહારથી જોયું, બહુ બાણ દેખી ગમે; છઠ્ઠે કોઠે મધની માખ્યો, પેરે બહુ બાણ ભમે ॥ ૧૪ ॥ ગુરૂને કહ્યું જુઓ મહારાજા, આ યુદ્ધ થાય છે કેવું; તવ ક્રીરપાચાર સમજી ગયા, આ યુદ્ધ માહારા જેવું ॥૧૫॥ છઠે કોઠે શલ્ય અભેમાન, કરે બહુ બાણ વૃષ્ટી: દ્વારે દ્વારે યોદ્ધા છે તેને, ભીમ કરે બહુ કષ્ટી ॥ ૧૬ ॥ એવું વઢતાં બે ઘડી થઇ, થઈ વખત વધારો; એટલે ભીમે મામાને કહ્યું, હવે તો તમે સધારો ॥૧૭॥ તવ શલ્ય આયુદ્ધ ફેંકી નાઠો, હાર્યો રે હું હાર્યો; દ્રોણની જોડે જઇને બેઠો, ગુરૂજી મુજને માર્યો ॥ ૧૮ ॥ દ્રોણ કહે બેસો અમ સાથે, લઢીયા લાડે કોડે; ક્રીરપાચાર કહે આંઇ આવો, તમે તો મારી જોડે ॥ ૧૯ ॥ શલ્યરાયે કહ્યું વાત છે સાચી, કહીને બેઠા પાસ; સપ્ત ધાતુના કોઠામાં તો, ભીમે પડાવ્યો ત્રાસ; ॥ ૨૦ ॥ કાકોને ભત્રીજો બેઉ, ફરીયા દ્વારે દ્વારે; દસ દસ યોદ્ધા મારી નાખ્યા, હણ્યા ખટ હજ્જાર ॥ ૨૧ ॥ પછી બે બારણે નીકળીયા, શરીરમાં બહુ સુર; વજરાસ્તરનું બાણ મારી, કોઠો કર્યો ચકચુર ॥૨૨॥ પછી સાતમે કોઠે આવી, ઉભો જેદ્રથ બળીયો; અભેમાન મેદાનમાં ઉભો, ભીમસેન સાથે મળીયો ॥ ૨૩ ॥ એવામાં શ્રી કૃષ્ણ પ્રભુએ, વાત જાણી પાતાળ; ભાણેજ સંગે ભીમ હશે તો; નહી થાય એનો કાળ ॥૨૪॥ માટે ભાણેજને એકલો રાખું, ભીમને અળગો કહાડું; તોતો અભેમાન નીશ્ચે મરશે, માટે વખુટો પાડું ॥ ૨૫ ॥ એવામાં તો અરજુન પ્રભુ, નાહી જમી પરવાર્યા; તાડુકી દહીતને મારવા જાવા, મનસુબા મન ધાર્યા ॥ ૨૬ ॥ અભંગ રથ અરજુનજીનો, પ્રભુએ જોતરીયો; તવ અરજુનજી રથમાં બેઠા, કૃષ્ણે પરાગ્રો ધરીયો ॥ ૨૭ ॥ ઘોડાના અછોડા ગ્રહીને, હાંકે રણછોડરાય; તાડુકી દહીતની રહેવાની જગા, બતાવા પ્રા-

હ્મણ જાય ॥૨૮॥ એક ગફામાં દુષ્ટ રહેછે, તે સ્થળ જઇ દેખાડયું;પછી અરજુને વીપ્ર કેરૂં, વૃંદજ પાછુ કહાડયું ॥ ૨૯ ॥ એવામાં તો અરજુનજીએ, ધનુષ ગ્રહ્યું તેવાર; તેની પડપંચા ચઢાવી, પહેલો કર્યો ટંકાર ॥૩૦॥ તે ટંકારનો શબ્દ સુણી, તાડુકી આવ્યો બહાર; ગફાની બારણે આવી ઉભો, ક્રોધે ભર્યો અપાર ॥ ૩૧ ॥ અસુર કહે કોણ છે તું, કેમ આવ્યો પાતાળ; રથમાં બેસી ટંકાર કીધો, તું છે કોનો બાળ. ॥૩૨॥ એવું સાંભળી અરજુન બોલ્યો, ઓરે કરમ ચંડાળ; અધરમી તું વીપ્રને નડે, આવ્યો છે તારો કાળ ॥ ૩૩ ॥ એટલે તાડુકી ત્રાડીને બોલ્યો, જો કરૂં કાળો કહેર; બ્રાહ્મણનો દયાળુ આવ્યો, નહી જાય જીવતો ઘેર ॥૩૪॥ એમ કહીને પહાડ પરવત, લીધા હણવા માટ; ક્રષ્ણ પ્રભુએ એમ જાણ્યું, કથલશે આ ઘાટ ॥ ૩૫ ॥ એક બાણે અરજુનજી હણશે, તવ જાશે ભોમીમાં લક્ષ, ભાણેજ હજી જીવતો છે, તેની કરશે પક્ષ ॥ ૩૬ ॥ પછી ભાણેજ નહી મરવાનો ધાર્યું અસરણા સરણ; પછી થોડે દાહાડે મહારૂં, ભાણેજ કરશે મરણ. ॥ ૩૮ ॥ માટે અસુર યુદ્ધ ટકાવે, એવો કરવો ઉપાય; એમ સમજીને એક કળાનું બળ દીધું જાદવરાય ॥ ૩૮ ॥ તવ તાડુકીમાં બળ આવ્યું, કોપ્યો અપરમપાર; ઝાડ તાડને પાહાડ તણો ત્યાં, દેવા માંડયો માર ॥ ૩૮ ॥ અરજુનજીએ બાણ લેઇને, કરવા માંડયો પ્રાહાર; એ બેનું એવું યુદ્ધ જમાવ્યું, પોતે જુગદાધાર ॥ ૩૯ ॥ સાતમે કોઠે અભેમાન ઉભો, સાથે બળીયો ભેમ; ભગવાને જાણ્યું ભીમ છે સાથે; તેનું કરવું કેમ ॥ ૪૦ ॥ ચાહ્ય તે રીતે વૃકોદરને, વખુટો પાડી દેવો; એવું વીચારી ક્રષ્ણ પ્રભુએ, ખેલજ કીધો કેવો ॥ ૪૧ ॥ કોઠાથી શેન્ય અળગું બેઠેલું, પાંડવ કેરૂં જ્યાંય ભીમસેનનો જયમંગળ હાથી, તે પણ છુટયો ત્યાંય ॥ ૪૨ ॥ તેને ગોવીંદે ગાંડછા મુકી, ચમકયો હાથી અપાર, સુંઢમાં સેન્યના લોકોને ઘાલી દેવા માંડયો માર ॥૪૩॥ કૈંકને ઝાલી ગગને ઉછાળે, કૈંક ઉપર દેચરણ, કૈંકને દંતુસરથી દાબે; પલમાં આણે મરણ. ॥ ૪૪ ॥ એમ એ તોફાન કરવા લાગ્યો, જોઇ જોઇ બળીયા રૂઠયા; લાંબા ભાલા લાંબીફરશી; લૈ લૈ મારવા ઉઠયા ॥ ૪૫ ॥ તોપણ તે કોઇને નવ ગાંઠે; થાકયું શેન્યનું લોક; ભીમસેન ધાજો;ભીમસેન ધાજો, કારમી પડી પોક॥૪૬॥ ભીમે તે શબ્દ સાંભળીયો, બોલ્યો અભેમાન પ્રત્યે; જો ભાઇ સેન્યમાં બુમ પડી છે, માટે હું જાવું અગત્યે ॥૪૭॥ તવ અભેમાનનું લોચન ફરકયું; ભોમી ભયંકર ભાશી;ના કાકા મુજ પાસે રહેજો,તમે નજાશો

નાશી ॥૪૮॥ અત્યારે મુજને ભય ભાસેછે,ભાગી ગયા મુજ ચરણ,હવે મુને લાગે છે એવું, જાણે આવ્યું મુજ મરણ ॥ ૪૯ ॥ તે મરવાનો ભય નથી પણ,મુજ ચામડું ચુંથાશે;અગનીસંસ્કાર હું નહી પામું,હાડ મારા પીંખાશે ॥૫૦॥ તે વેળા પ્રભુએ મુમત મુકયો, ભીમશેનને મહા માઠો; જાવું સપાટે આવું ઝપાટે; એમ કહીને નાઠો ॥ ૫૧ ॥ ભત્રીજાનો ભય ન લાગ્યો, આવ્યો સેન્યમાં પોતે; ઘણું તોફાન કરતો જોયો, હાથી પોતાનો હતો તે ॥ ૫૨ ॥ હાં હાં કહી ભીમ પાસે ગયો, હાથીનો સ્વભાવ ખશીયો; ભીમ તણો ભય મનમાં ન રાખ્યો, મારવા માટે ધશીયો ॥ ૫૩ ॥ એટલે ભીમને ક્રોધ ચઢીયો, હવે જણવું જોર; તવ પાતાળમાં વીચાર કીધો, પોતે નંદકીશોર ॥ ૫૪ ॥ ભીમસેન હાથીને નાખશે મારી, નહી લાગે કાંઇ વાર; પછી અભીમન્યુની પક્ષે જાશે વાયુ કુંવર ॥૫૫॥ તો પછી ભાણેજ નહી મરવાનો; મનમાં એવું વાપ્યું, ભીમના સામો ગજને લઢવા, એક કળા બળ આપ્યું. ॥ ૫૬ ॥ એટલે હાથીને ભીમ બાહાજ્યા,પારથ દહીત પાતાળ;સાતમે કોઠે એકલોઉભો અરજુનજીનો બાળ ॥ ૫૭ ॥ ભય ભરેલી ભોમી ભાસી, હૈયું ભરાઇ આવ્યું; એકલો રણમાં રડવા લાગ્યો, કાકાએ કામ કથલાવ્યું ॥૫૮॥ ॥વલણ॥ એમ મનમાં સોસાય છે, અરજુનનો બાળ; વદે વલ્લભ તેણે સમે, શું કામ કર્યું ચન્ડાળ.

કડવું ૫૦ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ઉભો જેદ્રથ સાતમે કોઠે, સંગ બે યોદ્ધા રાખેલા ઓઠે ॥૧॥ જુએ જેદ્રથ સુતનું મુખ, જાણ્યું ઉપજ્યું છે દલમાં દુખ; આવેળા ગભરાયો છે એહ, હાર્યો હીમ્મત નહી સંદેહ. ॥ ૨ ॥ માટે મરવાનો આ ઠામ, તેથી હાથો હાથનું કામ; એકલો માટે અહીં નહી આવે, મુને સામા જવું નહી ફાવે ॥૩॥ હું તો એકલો સામો જાવું, તેના કરતાં સહુને બોલાવું, એમ સમજી શેવકને સાર, મોકલી કાવ્યા સમાચાર ॥૪॥ તેણે જઇ કહ્યું છત્રપતીને, સુર ભરાયું દુષ્ટ મતીને; લાગ્યો દ્રોણગુરને પાય, ચાલો સાતમા કોઠા માંય ॥૫॥ તવ દ્રોણાચારે કહ્યું એમ, દગો કરવામાં હરખે કેમ, તારો દગો તે તુજને નડશે, ઘણું વીઘન માથે પડશે ॥ ૬ ॥ રાય બોલ્યો ગમે તેમ થાય, પણ જાવું છે કોઠા માંય; કહી લીધા દ્રોણાચાર,વળીક્રીર

પાચાર નીરધાર ॥ ૭ ॥ વળી અશ્વસ્થામા સહ્ર રાય, શકુનીને કરણ કહેવાય; વળી કૈરવ સોએ ભ્રાત, લીધાં આયુદ્ધ સહુને હાથ ॥ ૮ ॥ પુત્ર સો ભાઈના સમસેર, ચાલ્યા ચારસેં ઇગણોતેર; તેતો સરવ સાત મે કોઠે, જઈ સંતાઇ રહ્યા ઓઠે ॥ ૯ ॥ ડોકાં કરી કરી બહાર જુએ, અભીમન્યું મેદાનમાં રૂએ; તેણે કોઠામાં કૈરવ લોક, દીઠાને ઉપજ્યો મન શોક ॥૧૦॥ એનું હૈયું ઘણું ગભરાયું, ધ્રુંશકા મુકી રોઇ દેવાયું; એતો ભીમ કાકાને સંભારે, છુટે આંસુડા ચોધારે ॥ ૧૧ ॥ વલણ ॥ ચોધારે આંસુ વહે, કાકાને કરે પોકાર; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સુણજો શ્રોતા સાર.

કડવું ૫૧ મું મધુબનમાં એ રાગ.

માહારા ગદા ધારણ ગુણવાનરે, કાકા આવો, મહારી જતી રહીછે સુધને સાનરે, કાકા આવો. ટેક ॥ રણમાં મુકીને નાશી ગયા તે મુજને કર્યે નીસવાસરે મહારી માથે મને પહેલું કહ્યું તું, કાકાનો નહી વીશ્વાસરે. કાકા. ॥ ૧ ॥ તેમ છતાં મેં વીસ્વાસ રાખ્યો; સંગ્રામ આરંભ કીધોરે; દરીયો તરીને કીનારામાં આવ્યો, તે વેળા દગો દીધોરે, કાકા. ॥૨॥ સૌ શત્રુ સાતમે કોઠે સંતાયા, મારવા રહ્યા છે ઢુંકીરે; તમારે લીધે મુમત કરી આવ્યો, મારી માતને રડતી મુકીરે, કાકા. ॥૩॥ સતજેજનથી ઓત્રા આવેલી,આંખોમાં આંસુની હેલીરે; ઘણું કરગરી પણકહ્યું ન માન્યું, રણમા રડતી મેલીરે. કાકા. ॥૪॥ તે અબળા કોના આધારે રેહેશે, કંથ વીયોગી વામારે; બાળક વય કેમ કરીને કાહાડે. રડીરડી મરશે શામારે, કાકા. ॥પ॥ માહારો પીતા પાતાળ પડયો છે, તે ન જાણે આરોગરે; નથી હળ્યા મળ્યા બાપને બેટા, રહી જાશે વીયોગરે, કાકા. ॥૬॥ પાતાળથી જયારે આવશે ત્યારે, સાંભળશે ઘર સુત્રરે, માહારી માતને એ આવીને કહેસે, લાવો કયાંછે મુજ પુત્રરે, કાકા. ॥૭॥તવ મહારી મા કીયો દીકરો દેસે, સમે થાસે કહેરરે, મુજ માતાનું એ મરણ કરશે, પોતે પણ મરશે ઠેરરે. કાકા. ॥ ૮ ॥ મુજ મ્રત્યુ સુણતાં મુજ તાત મરસે, એવો હું વાહાલો અપારરે; રાંકડી મુજ માતાને એ દમસે, વરતાસે હાહાકારરે. કાકા. ॥ ૯ ॥ જમ જેવા કૈરવ ભાસે છે મુજને, જરૂર જીવડો જાસેરે; મરવે નહી ડરૂં પણ અગની નહી પામું, આમહ્રું માહારં ચુંથાસેરે. કાકા. ॥૧૦॥ એક કીડીપર કટક ચડયું છે,

કરશે જુલમ મુજ સાથરે; ઓથ વીના બધી લોથ વળવાની, મુજ હાડ નહી આવે હાથરે. કાકા. ॥ ૧૨ ॥ મુએ મોઢું મહારી મા નહી દેખે, નહી દેખે ઓત્રા નારીરે; એક ઉપર અનેક આવ્યા છે, શી ગતી થાશે માહારીરે. કાકા ॥૧૨॥ ડાબુ અંગ ને લોચન ફરકે, માઠા શુકન મને થાય રે; ધોળે દાહાડે થાય શબ્દ શીયાળના, ધરતી તો ખાવા ધાય રે કાકા. ॥ ૧૩ ॥ એમ ટળવળીને ધ્રુશકા મુકે, ગભરાયો રાજકુમારરે; થરથર કાયા કંપવા લાગા, આંસુ વહે ચોધારરે, કાકા. ॥ ૧૪ ॥ વળણ. ॥ ચોધારે આંસુ વહે, હૈયું બહુ ગભરાય; વદે વલ્લભ તેવે સમે, કૌરવ અતી હરખાય.

કડવું પ૨ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, યુદ્ધ તણો મહીમાય. ॥ ૧ ॥ અભીમન્યુ અતી અકળાયો, જોયું જેદ્રથે દ્રષ્ટ; છત્રપતીને સમાચાર કહ્યા, કુંવરને મન કષ્ટ. ॥ ૨ ॥ આ વેળા ધણો ગભરાયો છે, ગભરાટે ગભરાટ કરીને; છોકરૂં હૈ નથી આવવાનું, આપણ ત્યાં સંચરીયે. ॥૩॥ દુરીયોધન કહે એકે એકે, નીકળો સરવે બાહાર; મરી રહેલો સેજમાં મરશે, અરજુનનો કુવાર. ॥૪॥ એટલે પહેલો જેદ્રથ નીકળીયો, તેની પુંઠે સો ભ્રાત; દ્વારે દ્વારના દસ દસ યોદ્ધા; નીકળ્યા હજાર સાત. ॥ ૫ ॥ દ્રોણ કૃપાચાર અશ્વસ્થામા, શલ્યને રાજા કરણ; ચારસેં ઇગણોતેર સુત નીકળ્યા, કરવા કુવરનું મરણ. ॥ ૬ ॥ નવાણું ભાઈના દીકરા તેતો, સર્વે આવ્યા ચડી ચોટ; અભેમાનનો રથ વચમાં ઘેર્યા, ઉભા કરીને કોટ. ॥૭॥ પછી છત્ર પતી એમ બોલ્યો, સાંભળ અરજુન તન; હવે તમારૂં આવી પોહોંચ્યું: માનજે સત્ય વચન. ॥૮॥ તવ અભેમાને મન વીચાર્યું, હવે રડીને શું કરવું; ઘેરથી નીકળ્યા મરવું ધારી, તો પછી શીદ ડરવું. ॥ ૯ ॥ રડવાથી શતરૂ લોકોના પગમાં આવશે જોર, દુષ્ટોને દયા નહી આવે, કાળજડાં કઠોર. ॥૧૦॥ રડવાથી નથી લાભ થવાનો, ઉલટી થાશે હાની; હીમત રાખીને યુદ્ધ કરવું, કરવી ન પાછી પાની. ॥૧૧॥ એવું સમજી આંસુ લુછયાં, વળી સાંભળી માત; પોતાની તારૂણી સાંભળી આવી, સાંભર્યો અરજુન તાત. ॥ ૧૨ ॥ અરેરે માહારો રણધીર પીતા, માહારા વીના શું કરશે, માહારી માતા માહારી નારી, માહારો પીતાજી મરશે. ॥૧૩॥

એવું સાંભરી આવીયું કે, આંસુ વહ્યાં ચોધાર; તેમ તેમ શત્રુ હસવા લાગ્યા, હરખે અપરમપાર ॥ ૧૪ ॥ પાછો અભેમન્યુ મન વાળે, આંસુ લુછતો જાય; વળી સુંદરી સાંભરેને, નેત્ર જળે ભરાય ॥ ૧૫ ॥ એવામાં દુરીયોધન બોલ્યો, જો તારો જીવ લેઉં; રાઇ રાઈ જેટલા કટકા કરાવું, અગની ન પામવા દેઉ ॥૧૬॥ તવ અભેમાને મનથી આદરીયું, કોના માતને તાત; કોની નારી કેનાં સગાં, કોઇ ન આવે સાથ ॥ ૧૭ ॥ જા જીવડા જંજાળ મુકી દે, ધારણા ધારી મન; પછી હીમ્મત રાખીને બોલ્યો, દુષ્ટ સામો વચન ॥ ૧૮ ॥ એ આખલાના દીકરા તું, જોજે મહારા હાથ, મરવું તેમાં ડરવું નથી, યુદ્ધ કરૂ તુજ સાથ ॥ ૧૯ ॥ ધીક્કાર છેરે દ્રોણગુરૂજી, હારેલા પાછા આવ્યા; મોટમ પણું છુટી પડીયું, કેમ મનમાં નવ લાવ્યા ॥ ૨૦ ॥ ધીક્કાર છે રે કરણ રાજા, કરમહીણો કહાવ્યો; છતે છોકરે વાંજીઓ થયો, શું મોઢું લઇ આવ્યો ॥ ૨૧ ॥ તવ દ્રોણે કરણે નીચું ઘાલ્યું તવ કોપ્યો નર નાથ; શું જુઓછો જોદ્ધા માહારા, કહી ઉપાડયો હાથ ॥ ૨૨ ॥ આયુદ્ધ લઇને મારવા માંડયો, અભેમન્યુને માર; ગુપ્તી ગેડી ગદાયો ફેંકે, તરકસ તીર તરવાર ॥૨૩॥ બાણ વછોડે મુમત તોડે, કુંવરને દે કષ્ટી; બારે મેઘની ધારા છુટે, તેમ કરી બાણ વ્રષ્ટી ॥૨૪॥ અભીમન્યુએ બાણ લઇને, દેવા માંડયો માર; પાછો ન પડતો વઢતો ને નડતો, સુરાનો સરદાર ॥ ૨૫ ॥ તે સમે શેન્યાને વીશે, ભીમનો હાથી જેહ;મન મુકીને વઢવા લાગ્યા, ક્રોધ ભરેલા તેહ ॥ ૨૬ ॥ હાથી ધશીને મારવા દોડે વૃકોદર જાય ખશી; પુઠે જઇને પુછડું પકડે, માહા બળમાં દંત ડશી ॥૨૭॥ બળ કરી ગજ પુંછ છોડાવે, ભીમપર કરે હડી; પગ વચેથી નીકળી જાયે, ભીમસેન નીચો પડી ॥ ૨૮ ॥ એવી રીતે લઢતા વઢતા, મેદાનમાં બેઉ ગયા; ખરેખરૂં એ યુદ્ધ જામ્યું, પરશેવા પુષ્કળ થયા. ॥ ૨૯ ॥ તેજ સમે પાતાળ વીશે, તાડુકીને અરજુન; સામા સામી તે યુદ્ધ કરતા, કોપેલા ધુન ધુન ॥ ૩૦ ॥ તાડપુર ઉંચો છે તાડુકી, દ્વેશ ઘણેરો ધારે; મોહોટા મોહોટા પરવત લઇ, અરજુનજીને મારે ॥ ૩૧ ॥ અરજુનજી પણ બાણ ગ્રહીને, જોર કરે ભરપુર; વજરાસ્તરનું બાણ મારીને, પાહાડ કરે ચકચુર ॥ ૩૨ ॥ એવું વજરાસ્તર મારવાથી, પરવત મોટા ભાગે; તેના કઠકે કટકા પડે, ક્રષ્ણ પ્રભુને વાગે ॥ ૩૩ ॥ ભાણેજને મરાવવા માટે, પોતે ખાય છે માર;પારથ કેરા બાણ તાડુકી, ગણે નહી લગાર ॥ ૩૪ ॥ એવી રીતે ત્રણે ઠેકાણે, યુદ્ધ મચ્યું અપાર; કુરૂક્ષેત્રમાં સરવે યોદ્ધા, દે

છે કુંવરપર માર ॥ ૩૫ ॥ અભીમન્યુ એકલો તે, કયાં કયાં દ્રષ્ટી રાખે; એક તરફ યુધ્ધ કરે તો, બીજા વીંધી નાખે ॥ ૩૬ ॥ કુંવરને બહુ બાણ વાગે, તે નીસરે આરપાર; પછી કુંવર કાહ્યર થયો, મનમાં કર્યો વીચાર ॥ ૩૭ ॥ મોહાસ્તરનો મંત્ર ભણીને, બાણ અગણીતું લીધું; તેના ઉપર ધરમ કાકાનું પુન્યજ મુકી દીધું ॥ ૩૮ ॥ ફેર ફુંદડી ફરીને ફેંકયું, બહુ બળમાં બાણ એક; અગણીતા મંત્રને લીધે, બાણ થયાં અનેક ॥૩૯॥ તે બાણ સઉની રૂદીયામાં વાગ્યા, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયા; વ્રધ જોબનને બાલ્યાવયના, ઢળી ઢળીને પડીયા ॥ ૪૦ ॥ તવ અભેમાને એમ ધાર્યું,ઘડી કેડે શું થાય;દેહ માહારો હોય કે નવ હો, તે વાત કેમ કળાય ॥ ૪૧ ॥ અત્યારે હાર્યા મુજથી પણ, જીત્યા એવું કહેશે; પણ છેવટ છોછવા પડયા તે, નીશાની શી રહેશે ॥ ૪૨ ॥ એમ ધારી પવનાસ્તર મુકયું;સઉને નીશાની આપી;સરવે જનની ડાભી ગમની, મુછ અકેકી કાપી ॥૪૩॥ પછી પોતે ઉભો રહ્યો છે, એવે બે ઘડી થાય; જે જેની મુરછા વળે તે,જીવ લઇ નાશી જાય ॥૪૪॥ જઇ જઇને કોઠામાં પેસે;એમ ઉઠી ગયા સરવ;તે દેખીને અભેમન્યુના,મનમાં આવ્યો ગરવ ॥૪૫॥ કેવા સઉ હાર્યા માહારાથી, એમ થયો મનસુબો; રથપર ધનુશ ઉભું રાખી, છેડે મુઠી દેઇ ઉભો ॥ ૪૬ ॥ ધનુષના છેડાપર મુઠી, મુઠીપર ધર્યું ડાચું;વાંકો વળી હબચી દેઇ ઉભો, કાળજડુ નહી કાચું ॥૪૭॥ કૃષ્ણ પ્રભુએ પાતાળ જાણ્યું,દાઝ્યુ અંતઃકરણ; શા કારણથી ભાણેજ માહારો, પામતો નથી મરણ ॥ ૪૮ ॥ એમ કહી જોયું જ્ઞાન દ્રષ્ટી, પોતે જુગદાધાર; તવ સમજાયું રક્ષા કરે છે, કુન્તા સતીનો તાર ॥ ૪૯ ॥ વળણ ॥ રક્ષાનો જે તાર છે, તે કરે છે રક્ષાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, શું કર્યું જાદવરાય.

કડવું ૫૩ રાગ સવૈયાનો.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કુંવર મરણ મહિમાય ॥૧॥ કૃષ્ણ પ્રભુએ એમ ધાર્યું, ચાહ્ય તે મરે મથી; પણ રક્ષાનો તાર છે તેથી, એ મરવાનો નથી ॥૨॥ ગટોરગછે ધનુષ સરસો,વીંટી મુકયો છે તાર; તે તાર માહારે તોડાવો પડશે, એમ કર્યો વીચાર ॥૩॥ આખું જગત જનમે મરે, તે સઉ માહારી ગતી; નાહાનું મહોટું મરે તે હું, નીમત લેતો નથી ॥૪॥ કોઇ

કોગળીયે, કોઇ ત્રીદોશે, કોઇ ક્ષઇ કોઈ તાવે; એવું નીમીત રોગને મા થે, પણ મુજને નવ આવે ॥૫॥ આજ તો માહારે લેવું પડશે, વીચાર્યું વિશ્વને ભુપ; એક સ્વરૂપે રથ હાંકે છે, બીજું ઉંદરનું રૂપ ॥૬॥ ઉંદરનું રૂપ લઇને પોતે, પૃથ્વીમાં પરવરીયા, અભેમન્યુના રથની નીચે, આવીને ચાળા કરીયા ॥ ૭ ॥ આડા અવળા ઉચા નીચા, કુદેછે ભગવાન, તેની રમત જોવા લાગ્યો, અરજુનજીનો સંતાન ॥૮॥ તેમ તેમ પ્રભુ ગમ્મત કરતા, રથ્થે ચઢવા લાગે; અભીમન્યુ તવ સ્થીર ઉભો, રખેને રમત ભાગે ॥ ૯ ॥ એવે એના ચરણ વચમાં, આવ્યા વિસ્વના ભુપ; કુંવરે જાણ્યુ શું કરે છે, જોવા થયો તદરૂપ ॥ ૧૦ ॥ તેમ તેમ વીશેષ ગમ્મત કરે, પોતે નંદકીશોર; આડી અવળી ખાય ગુલાટો, ચઢે ધનુષની દોર ॥૧૧॥ નીચે ઉતરે ઉપર ચઢે, ભાણેજના એ દંભી; અભેમાનનો કાળ આવ્યો તે, પોતે રહયો છે થંભી ॥૧૨॥ દોરાપર ચઢતા ઉપર ચાલ્યા, જ્યાં રક્ષાનો તાર, ટગટગ કુંવર જોયા કરેછે, અરજુનનો કુંવાર ॥ ૧૩ ॥ તે તાર દેખી કૃષ્ણ પ્રભુને, રીસ ઘણેરી વ્યાપી; ચંચા દાબીને પડપંચા; તાંતણા સહીત કાપી ॥ ૧૪ ॥ એટલે ધનુશ તરછોડાયું છટકીને શીધું થયું, અભેમાનની હબચીમાંથી, તાળવે પેશી ગયું ॥૧૫॥ માથાપર એક હાથ નીકળીયું, તાળવું ફોડી બહાર; એ હેલકારાથી ઉછળીયો, ઉંચો માથોડાં ચાર ॥ ૧૬ ॥ આંખોના ડોળા લબડી પડીયા, પ્રાણુજ ઉંચો ચડીયો; હાથ પગોની નસો ખેંચાણી, તરફડી ભોમી પડીયો ॥૧૭॥ તેવું દેખી જેદ્રથ બોલ્યો, છત્રપતી તમે જુઓ; આપણા માર્યા વીના એતો, અભીમન્યુ મુઓ॥૧૮॥ દુરીયોધને ડોકુ કાઢી, કુંવર જોયો ભાળી; ગુરૂ પ્રત્યે કહેવા લાગ્યો, હું તો છું ભાગશાળી ॥ ૧૯ ॥ પછી ધાંટો કાઢી બોલ્યો, કયાં ગયા સૌ કુંવાર; આપણા ચારસેને ઇગણોતેર, ઝટપટ નીકળો બહાર ॥ ૨૦ ॥ જાવો જઇને એ છોકરાને, તરવારના દો ઝટકા, અંગ એનું અગની નવ પામે, તેવા કરી દો કટકા, ॥૨૧॥ એવી આપી આગના કે, ઉપડીયા કુંવર; નવાણુ ભાઇના દીકરાએ, હાથ લીધા હથીઆર ॥ ૨૨ ॥ એટલે ગુરૂ દ્રોણ બોલ્યા, આ શું કરે નીચ કર્મ: મરતાને શીદ માર મરાવે, અતી થયું અધર્મ ॥૨૩॥ આ જગોએ આપણે કોઇ, ઉભા રહેવું નવ ઘટે; નાહાનામાં નાહાનું છોકરૂ મુઉં, ચાલો મોહોટાને વટે ॥ ૨૪ ॥ દુરીયોધન કહે નહી માહારાજા, દાવ ખરા આદરવા; નીશાની એની હાથ ન આવે, તેવા કટકા કરવા ॥૨૫॥ દ્રોણ કહે એ છોકરૂ એના, બાપને લાકડે બળશે; તેમ છ-

તા અધર્મ કરે છે, તે ફળ તુજને મળશે ॥ ૨૬ ॥ દુષ્ટ કહે કે ભોગવી-લઇશું, દીકરા તતપર થાવો;સાતે હજાર આ કોઠાના, યોદ્ધા સાથે જાવો ॥ ૨૭ ॥ તવ ચારસેં અગણોતેર પુત્રો, નવાણુ ભાઇના જેહ; સાતમા કોઠામાંથી નીકળીયા, મહા બળીયા સુત તેહ ॥ ૨૮ ॥ કરવત કહોવા-ડા તરવારો, કાપવા માટે લાવ્યા; તેમની સાથે સાતે સહસ્ર; યોદ્ધાઓ ચાલી આવ્યા ॥ ૨૯ ॥ ગભરાએલો કુંવર પડયો છે, મોઢેથી નવ બો-લાય; ડોળા બે નીકળી પડેલા, નેત્રે નવ દેખાય ॥ ૩૦ ॥ તેને આવી દેવા માંડયા તરવારોના ઝટકા, કુંવરના લાંબા કર કરી; કુહાડીથી કરે કટકા ॥૩૧॥અભિમન્યુ લાગ્યો તરફડવા; વેદના નવ વેડાય;બોલાય નહી કે દેખાય નહી, મનમાં બહુ મુઝાય ॥૩૨॥ અરેરે મુને મરતાને મારે, દુષ્ટને દયા શાની; વગર મારયે ઘડીયે બે ઘડીએ, થવાની જીવની હા-ની ॥૩૩॥ એ રીતે મનમાં કલેશ કરતો, પરાણે આણે છે મરણ; સુ-તાં સુતાં સુરે ભરાયો, ફેરવ્યો આઘો ચરણ ॥ ૩૪ ॥ એવામાં એક રથનું પીન્હુ, અંગુઠે ખેંચ્યું આવ્યું; અંગુઠાપર જોર કરીને, તેને ચાક ચડાવ્યું ॥૩૫॥ પછી બળ બહુ કરીને નાખ્યું. હોલવવા બધી રીસ, તે પીંહુ ચાક ચહેલું ફરીયું, છેદયાં સહુના શીશ ॥ ૩૬ ॥ ચારસેંને ઇગણોતેર પુત્રો, કૌરવ કેરા જેહ; ધડ મસ્તકો જુદા થઇથઇ, મરણ પા મ્યા તેહ ॥૩૭॥ તેમની સાથે સાત હજ્જાર, જોદ્ધાઓ પામ્યા મરણ; તે દે-ખીને ખુસી થયો, દ્રોણનું અંતઃકરણ ॥ ૩૮ ॥ જો દુરીયોધન અધરમ કેરાં, ફળ નીકળીયા ભારી; દુષ્ટ કહે તેમાં શું થયું, મુઆતો ખાસડે મારી ॥૩૯॥ નવાણું ભાઇ રડવા લાગ્યા, ગુરૂ માહારાજ જુઓ; સરવેને મરાવવા રાજી, આ ભાઈ કેમ ન મુઓ ॥ ૪૦ ॥ દુષ્ટ કહે મારો પ-ણ મુઓ, તેમાં શું વંશ જાશે; આપણ જો જીવતા હોઇશું તો,ઘણાએ દીકરા થાશે ॥૪૧॥ એવે અપછરા સ્વર્ગકેરી, વૈમાન લૈને આવી; અભી મન્યુનો જીવ કહાડી, પોપટ દીધો બનાવી ॥૪૨॥તેને લૈને સ્વરગેચાલી ખોળીયું રહ્યું ધરણ; હાલતો કુંવર બંધ થયો, દુષ્ટોએ જાણ્યું મરણ. ॥૪૩॥ પછી છત્રપતી એમ બોલ્યો, આયુધ ઝાલો હાથે; જેદ્રથ બને-વી માહારા આ, કોઠો તમારે માથે. ॥ ૪૪ ॥ માટે તમે એકલા જાવો; હીમત મનમાં રાખો; એ છોકરાના ખોળીઆના, કટકા કરી નાખો. ॥૪૫॥ એટલે જેદ્રથ ખડગ લૈને, તરત નીકળીઓ બાહાર, અભીમન્યુ ના મડદાને જઈ, દેવા માંડયો માર. ॥૪૬॥ પ્રભુએ જાણ્યું ભાણેજ મુ-આ, પછી કેવું કામ કીધું; હાથીનુંને દહીતનું ત્યાં, બળ હરીને લીધું

॥ ૪૭ ॥ એવામાં નંદન વાયુનો, દારૂણ દૈવત દાખ્યો; હાથીના બે ચરણ ઝાલી, તરત ચીરી નાખ્યો ॥ ૪૮ ॥ એવે પાતાળમાં અરજુને, ફેંકયુ કાળજવર બાણ; તે બાણે તાકુકી કેરો, નીકળી ગયો પ્રાણ ॥૪૯॥ હાથીને મારી ભીમ નાઠો, એકલો કુંવર જાણી; ભત્રીજાની સંભાળ કાઢુ, એ વાત મનમાં આણી ॥ ૫૦ ॥ જાય છે નાઠો મનસુબો માઠો, છલંગ મોટી ભરતો; શાતમા કોઠાની આગળ જોયો;જેદ્રથને ઘા કરતો. ॥૫૧॥ કુંવરને રથમાં નવ દીઠો, મનમાં પ્રગટયો શોક; ઓરે અભેમાન દીકરા કહી, મુકી કારમી પોક. ॥૫૨॥ જેદ્રથે તે પોક સુણી, મન ભય થયા માઠા,પોતે ને સાતમા કોઠામાં, જે જે હતા તે નાઠા ॥ ૫૩ ॥ પછી રહ્યું અભીમન્યુનું, મડદુ ત્યાંને ત્યાંય; ભીમસેન દોડતો પાસે આવ્યો જોઈ કરે ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય ॥ ૫૪ ॥ પાન્ડવ દળમાં શબ્દ ગયો તે, આવ્યું સઘળું લોક;મરણ જાણી સરવના મનમાં, ઉપજ્યો બહુ શોક. ॥૫૫॥ દેહેરા તંબુએ ખબર પોહોચી,તવ નાઠા સઉ રડતા;ઓત્રા સુભદ્રા કુન્તાજી,પૃથ્વી નાખે પડતાં ॥૫૬॥ ધરમને દ્રૂપતી સરવે, એકજ સ્વાસે જાય; અભીમન્યુ જ્યાં પડયો છે, ત્યાં રડે સેન્યાય ॥ ૫૭ ॥ ત્યાં આવીને મડદુ દીઠુ, પડતુ નાખ્યું માય; સુત સુભદ્રાએ ખોળે લીધો, રૂદીયા ફાટી જાય, ॥ ૫૮ ॥ જોઇને તે ઘણું રડવા લાગ્યું, સરવના તનમાં તાપ; હઇયું ફાટે તેમ રડે છે, કરે બહુ વીલ્લાપ ॥ ૫૯ ॥ વળણ. ॥ સુભદ્રા બહુ વલવલે, પાસે ઓત્રા નાર, કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો; વીલાપનો વીસ્તાર.

કડવું ૫૪ રાગ પંઝાબની કાફીનો.

મારે જાયારે, જુલમ હાવો નવ કીજીએ, લાડકવાયારે, જનેતાને દગો નવ દીજીએ ॥ ૧ ॥ માહારા જાયારે, રઝળાવી રણમાં તેં મુજને; લાડકવાયારે, દયા ન આવી તુજને ॥ ૨ ॥ મુકી ઓત્રારે, હૈઆ ઉપર તેલ તાવડા, કોણ કહેશેરે, હવેથી મુજને માવડી ॥ ૩ ॥ નથી મુકયો રે,નીશાળે પુરો તુજને, ખોરે બેશીનેરે, કોણ કરશે લાડ મુજને ॥ ૪॥ રડી રડીનેરે ખાવા પીવા કોણ માગશે, માતા કહેતોરે,હુંગમાંથી કીયો જાગશે ॥ ૫ ॥ તુજ વીનારે, શું કરે ઓત્રા લાડકી; તુજ વીનારે વધારે પડી મહારી વાડકી ॥ ૬ ॥ એ સુંવાળારે, આછા અમ્મર કયાં હોડસો; સેજે સુનારારે, કાષ્ટમાં કેમ કરી પોઢશો ॥ ૭ ॥ હવે આવશેરે પાતાળથી તાત તાહ્યરો, તવ માગશેરે, કહેશે લાવો સુત માહ્યરો ॥૮॥ તેવીવેળાએરે, આગળ કરૂ કીયો દીકરો, તું તો પોઢયોરે, રણમાં થઇને

બેફીકરો ॥ ૯ ॥ તાત તાહારોરે, દેશે મને ઘણુ દુખડુ; કહેશે વંઝારે, નહી જુએ માહારૂં મુખડુ કહેશે વંઝારે, નહી જુએ માહારૂ મુખડું. ॥ ૧૦ ॥ હાય બેટારે, રઝળાવી માતા રાંકડી; કયાં દેખીશરે, પુત્ર છબી તારી ફાંકડી ॥ ૧૧ ॥ એ દઈવિડારે, કરમ માહારૂ કઠોરૂ થયું, પુત્ર રૂપીરે; રત્ન રણમાં રોળઈ ગયું ॥૧૨॥ ફુટયું ભવિશરે, ચકલુ ચું· થાયું માહારૂ, ખોયુ રમકડું પ્રભુ શું બીગાડયું મેં તાહારૂ ॥૧૩॥ બેટા બોલોરે, કહી મુખ ઝાલી હલાવતી; લાડકવાયારે, કેમ દયા નથી આ વતી ॥૧૪॥ હાય શું થયુંરે કહી કહી રૂદીઆચે ચાંપતી; કરે ચુંબનરે, થરથર કાયા કાંપતી ॥૧૫॥ બેઉ નેત્રમાંરે, ચોધારી ધારા છુટતી; કેશ કાઢતીરે છાતી ને શીશ કુટતી ॥૧૭॥ છુટે રૂધીરરે; ચચરી ચીરાતી ચામડી;કુન્તા દ્રૂપતીરે;ધર્મ રડે ઘણુ તે ઘડી ॥૧૭॥ ગટોરગછ રડેરે, જો ડચોમાં ખોડચો પડી ગઇ; મારી બુધ્ધીરે, ચોથે કોઠે કડોરી થઇ ॥૧૮॥ વીરા મારારે,તારૂ બોલ્યું મેં મન ધર્યું;હું રીસાયોરે, એટલું ભુંડું મેં તો કર્યું ॥૧૯॥બંધુ બોલણોરે,તોપણ પોતાની બાંયછે;સોધુસઘળેરે પણ હવે વીરો કયાંયછે ॥૨૦॥એમ રડતોરે,પડતો ભુમીમાં દુખથી;ભીમ ગભરાયોરે બોલી શકયો નહી મુખથી ॥૨૧॥ આવશે અરજુનરે,તેને શું મોઢુ દેખાડીયે,તેના કરતારે,પહેલેથી કાયા પાડીયે ॥૨૨॥ વળણ॥એમ સર્વજન ટળવરે,થાય ઘણા પરીતાપ;વદે વલ્લભ તેવે સમે,ઓત્રા કરે વીલાપ.

કડવું ૫૫ ચાંદલિયાનો ગડીને ગાવો.

મુજ સામુ જરા જુઓ મારા કંથજી,સુનમુન થઇને કેમ પડયાછો નાથજો; નથી હાલતા ચાલતા કે નથી બોલતા, શું કાંઈ આંટી તમને પડી દલ સાથજો; મુજ ॥ ટેક ॥ જો રીસાયા હો તો મનાવું નાવલા; પણ આ વેળા શો મારો ઊપાયજો; દુખ દરીઆમાં ડુબાડી તે પીઊજી, તારા પહેલી કેમ ન પડી મુજ કાયજો, મુજ ॥૧॥ હાય હઈયામાં ઊંડે છે બહુ હોળીચો; બે ઘડી માટે શીદ કર્યો મેળાપ જો;કરમ માહારૂ ફુટી ગયું અત્યારથી; હાય રડચો મને કેમ ન ડંશ્યો સાપજો; મુજ ॥૨॥ નીરદય થઇને પોઢયા મુકી એકલી; કાળજડામાં કંઇ ન આવી દયાયજો, નીરાધાર હું નારી તમારીનાવલા, કેવી રીતે દીવસ મારા જાયજો, મુજ ॥ ૩ ॥ હોઊં ભુખી તરશી તે ખબર કોણ પુછશે, જોઇતું મુજને લાવી ને આપશે કોણ જો; હઠ કરી માગવાનું માહારે ના રહ્યું, હઈયા ધારણ ભાગી ગઇ બધી હામ જો. મુજ. ॥૪॥ કોની આગળ કહીશ રડીને દુ-

ખડ઼. તમવીના માહારે દુખે ન દાજે કોયજો; હાયરે પાપી પ્રાણ તું કેમ જતો નથી, કહી ઢળી પડી બેભાન અબળા હોય જો મુજ ॥ ૫ ॥ વલણ ॥ બેભાન થઇ ધરણી ઢળી, સરવ કરે ત્રાહ ત્રાહ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, પાતાળમાં શું થાય.

કડવું ૫૬ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, દ્રોણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ પાતાળમાં પાપીને માર્યો, અરજુને જેવાર; તે સમે સૌ બ્રાહ્મણ આવ્યા, કરતા જેજેકાર ॥ ૨ ॥ વીપ્રોને પારથ પાય પડીયો, પછી માગી વીદાય; બ્રાહ્મણોએ આશીશ દેઈ દીધીછે આગ્નાય ॥૩॥ તવપૃથવીની પ્રાર્થના કીધી, અરજુનને સામળીયા; બ્રાહ્મણોનું કષ્ટ કાપી, ભોમીમાં નીકળીયા ॥પ॥ જેવો રથ ભોમીમાં નીકળીયો, તેવા શુકનથયા કુડા; ધ્વજા ઉપર કાગ બેઠા, ભયભાસ્યા બહુ ભુંડા ॥પ॥ અરજુન કહે આમ કેમ થાયે, ઓરે જુગજીવન; મેંને એ જુંભાસેછે કાંઇ, કુંવરને વિઘન ॥૬॥ કૃષ્ણ કહે મુજને પણ ભાસે, કેવીથશે મહારી ગતી; લ્યો પારથરથ તમે હાંકો, હું હાંકવાનો નથી ॥૭॥ એમ કહી પ્રભુ રથમાં સુતા, અરજુન અછોડાઝાલ્યા, ચાબક મારીઅશ્વ હંકાર્યા, વાયુવેગે તવ ચાલ્યા ॥૮॥ કુરૂક્ષેત્રની લગભગ આવ્યા, જાણ્યુ સેન્યને લોક; કોઈન કરસો અરજુન આવ્યા, આવ્યા પુનસ્લોક ॥૯॥ ધર્મ કહેધાં ટાકાઢી રડસો, પારથને થસે જાણ; તોતો તે આપઘાત કરવાનો, કાઢસે પોતાનોપ્રાણ ॥૧૦॥ ડાહ્યાડાહ્યા દસવીશ યોદ્ધા, અરજુન સામાજાવો; એકાએક ચમકે નહી તેવી રીતે સમજાવી લાવો ॥૧૧॥ તવ દસવીશ જણ સામાચાલ્યા સમજાવવા કામ કીધું; તે વેળા સેન્યામાં કુંવરને, વસ્ત્ર હોરાડી દીધું ॥૧૨॥ વાયુવેગે દોડતા આવ્યા, રથના ઘોડા બળીયા; સમજાવવા સામા ગયેલા, તે જઇ તેમને મળીયા ॥૨૩॥ હાંહાં પારથ વીરા આવો નર કહે ઘરમાં કેમ; યોધ્ધા કહે કાંઈ ન ગભરાસો, સરવે કુશળ ખેમ ॥૧૪॥ એમ કહીને રથજ રોકયો, અરજુન વેમે ભરીયો; માટે રાસ પરોણો મુકી રથ પરથી ઉતરીયો ॥૧૫॥ કોઇનો રોકયો એ ન રોકાયો દડબડ મુકી દોટ; પોતાનું જ્યાં સેન્યજ બેઠું, ત્યાં તે આવ્યો ચડીચોટ ॥૧૬॥ હાંહાં કહીને ધીરજ દેવા, લાગ્યા સેન્યના લોક; સુભદ્રાથી રેહેવાયું નહી, કારમી મુકી પોક ॥૨૭॥ અરજુને બધુ સેન્ય જોયું, આંસુ વહ્યા લોચન; પછી કહ્યું કે ઓ ધોઝારી; લાવ્ય માહારો તન ॥ ૧૮ ॥

એમ કહીને પાશે ગયો, ભાગ્યું માહારૂં ઘરસુત્ર; વસ્ત્ર ઉઘેડી સબ જોયું તો, દીઠો પોતાનો પુત્ર, ॥ ૧૦ ॥ વળણ. પુત્ર દીઠો પોતા તણો, લાડવાયો અભેમાન; કહે વલ્લભ તે જોઇને બની ગયો બે ભાન.

કડવું ૫૭ રાગ કાફિ.

હાંરે બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, તુતો સુણ જનમેજે રાજન;હાંરે દીઠો દિકરો ને ગભરાટે ચઢીયો, હાય કહી પૃથ્વી પર પડીયો ॥૧॥ હાંરે માહારૂં કરમ ગયું આજ ધુટી, બધા ભવની આશાયો ટુટી હારે હુંતો જાણતો હતો મન એવું; હાલ જેમ તેમ નભાવી લેવું. ॥ ૨ ॥ હાંરે માહારો આજકાલમાં મોહોટો થાશે, તત્ર ઉપાદી માહારી જાશે; હાંરે હતી આશા કે ભાગ્ય ભળશે; માહારો પુત્ર કાલ મને આવી મળશે.॥૩॥ હાંરે પછી બેલ થવાની માહારે; ચીતની ચીંતારૌ ટળશેતે વારે; હાંરે એવી આશાયે કાહાડયા મેં દાહાડા, તેમાં નવગ્રહો પડયા આડા. ॥ ૪ ॥ હાંરે કોઇ વીખ દેતો પીને પોઢુ, ભાઇભાઇ કહેતાં સુકાતુ મોઢું;હાંરે; માહારો કાલુંકાલું બોલનારો હાય ઉડી ગયો પુત્ર પ્યારો. ॥ ૫ ॥ હાં રે મને ધીરજનો દેનારો, સુરવીર સુત જશ લેનારો; હાંરે ખોળે બેશીને મીઠું ઓચરતો, ડાહી ડાહી વાતો બહુ કરતો ॥૬॥ હાંરે હતો નાહાના ને ડાહાપણ મોહોટું, મહારૂ જીવતર કરી ગયો ખોટું; હાં રે દીકરા બહુ લાડવાયોતુંતો, મને દગો દેઇને શું સુતો. ॥ ૭ ॥હાંરે બેટા જનમ તણો તું નીરોગી, કેમ બાપને રાખ્યો વીયોગી; હાંરે દીકરા મોકલ્યો મને પાતાળ, હવે આશું કરી બેઠો બાળ. ॥૮॥ હાં રે માહારે વાત તણો વીસરામ, કેમ સુતા છો દીકરાઆમ; હાંરેએમ કહી કહીને ઢંઢોળે, ખેંચી ખેચીને લે ખોળે. ॥૯॥ હાં રે તન. સુભદ્રા ગ્રહી રાખે, નર ની સાસા બહુ નાંખે; હાંરે માહારો કુંવર કયાં કાળછારી, માહારૂ ઘર ઘાલ્યું ઘોઝારી; હારે મને ધુટણીએથી બેસાડયો; બાપ બેટાનો વીયોગપાડયો. ॥૧૦॥હારે તારૂં કરમ થયુરે કઠોરૂં, શીદ યુધ્ધે જવા દીધું છોરૂ; હાંરે તારૂ કાળુ મોઢું શું લૈ બેઠી, નેસ પગલાની ઘરમા પેઠી. ॥ ૧૨ ॥ હાંરે મને કાઢી નાંખ્યો વૃણ બહાર, બાળ્યું ઘરબારને સંસાર; હાંરે હવે પ્રાણ હું માહારો તજીશ, કહી પાસાણ પછાડયુ શીશ. ॥ ૧૩ ॥ હારે બેઉ ભુજે છાતી નાખી ઝુડી. બહુ રૂધીર છોળયો ઉડી; હારેપોતે મરવાની ઇચ્છા કીધી, એણે જીભડાં દંતમા લીધી. ॥ ૧૪ ॥ હારેતવ સૌ લોક ત્રાસે ચડીયા, ઝાલો ઝાલો કહી બાહાજી પડીયા;'હા હાય હાય સરવે સે

ન્ય ભાંખે, જાતી મુસ્તક કુટી નાંખે. ॥ ૧૫ ॥ વળણ ત્રાસ ઘણો વ-
રતઇ ગયો, થઇ રહી કુટા કુટ; કહે વલ્લભ તેવે સમે, ત્રાસની લુટાલુટ.

કડવું ૫૮ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન, નરે મરવાની ધારણ કીધી, પોતે જીભડી દાંતમાં લીધી. ॥૧॥ તવ કુન્તાને ધરમરાય, જઇ બાજ્યાં કરી હાય હાય; અરજુને તણુ મુખઝાલી, રાજા ધરમેઆં ગળીયો ઘાલી. ॥૨॥ એવે કૃષ્ણ પ્રભુએ વીચાર્યું, આતો અરજુને મરવું ધાર્યું; એતો આપઘાત કરીને મરશે, કોણ પ્રભુ ભાર હલકો કરશે. ॥૩॥ મને શેદેવનું વેણ નડશે. માહારે પણ જોડે મરવું પડશે; એમ જાણીને ચરીત્ર કીધું એક ભાલોડું બાણ લીધુ. ॥ ૪ ॥

કડવું ૫૯ રાગ ઝડપનો દોહરો.

ભાલોડું ભગવાને લીધું, મારે જીવી શું કરવું; ભાણેજ મારો મરણ પામ્યો, માટે માહારે મરવું. ॥ ૧ ॥ એમ કહીને પડતું નાંખ્યું, હૈઆમાં આનંદ; રડવા લાગ્યા, કુટવા લાગ્યા, કીધો ફોકટ ફંદ. ॥ ૨ ॥ કુદીને કટારી લીધી, જીવીને શું કરૂં, આઘારોરે, આઘારો હું પેટે મારી મરૂં. પુત્ર કરતાં પ્રભુ વ્હાલા, અરજુનને અપાર; એણે જાણ્યું મોહન મરશે, માહરા પ્રાણાધાર ॥ ૪ ॥ દીકરાને ભુલી ગયોને, ચીંતા થઇ મન સાથ; હાં હાં તમને સોગન માહારા, કહી જૈ ઝાલ્યા હાથ. ॥ ૫ ॥ થવા કાળ હતું તે થયું, આપણ તે શું કરીયે; નથી ઉપાય આપણો શું, મુઆ પુઠે મરીયે. ॥ ૬ ॥ ઓ માહારાજા ક્ષમા રાખો લાગુ તમને પાય, એટલે અરજુન પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે જાદવરાય. ॥૭॥ મહારા મનમાં લાગત ઓછું, ભાગત નહી મુજ ચરણ; પણ તમે મરવું ધાર્યું તે, આદરૂ માહારૂ મરણ. ॥૮॥ જેમ જેમ તમે કલેશ કીધો, તેમ તેમ લાગ્યું માઠું; અરજુન કહે કાંઇ નહી કરૂં, તમો ન કરશો કાઠું ॥ ૯ ॥ થવા કાળ હતું તે થયું, ઓરે જુગજીવન; ભગવાનના મરણના ભયથી, પોતે વાળ્યું મન. ॥૧૦॥ સાબાશ એની પ્રેમ ભક્તીને, પુત્રથી પ્રભુ વાહાલો; એ રીતે કેમ વશ નવ થાયે, પોતે શ્રી નંદલાલો. ॥૧૧॥ પછી સરવે શાન્તી રાખી, છાના રહ્યા લગાર; ત્યાં ચીતા ખડકીને સબને, કર્યો અગની સંસ્કાર. ॥ ૧૨ ॥ અસ્ત સરીતામાં વેવરાવ્યાં, સરવે કીધું સ્નાન; લોકીક કરતા તંબુએ આવ્યા, અરજુન ભીમ ભગવાન.

॥ ૧૩ ॥ વલણ ॥ ડેરા તંબુ સૈ આવીયું, મનમાં કલેશ અપાર; સુનમુન સૈ બીરાજીયા, વલ્લભ કરે વીસ્તાર.

કડવું ૯૦ રાગ સવઈયાનો.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય;વિસ્તારીતુજને સંભળાવું, દ્રોણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સુનમુન થઇ સહુ તંબુએ બેઠા, શોક ભર્યા સહુ કોઇ; અનુચરે છાનામાના, કીધી ક્ષીપ્ર રસોઇ ॥૨॥ પછી બેચાર ડાહ્યા સેવક, ગયા પાન્ડવની પાસ; ઉઠો ખાવા કડવે મોહોડે, ભરીલ્યો બબે ગ્રાસ ॥૩॥ તવ પ્રભુ કહે અરજુન ઉઠો, ઉઠો સઘળા વીર; કુન્તા ચાર ભાઇ દ્રૂપતી ઉઠી,ઉઠયા શામ સરીર ॥ ૪ ॥ એકલો અરજુન ઉઠતો નથી, તવ બોલ્યા ભગવાન; અરજુનજી તમે મુમત મુકો, વીચારો ગટમાં જ્ઞાન ॥ ૫ ॥ કોના છોકરા કોની નારી, કોના માને બાપ; કોના સગાં કોના વહાલાં, મીથ્યા સહુ સંતાપ ॥૬॥ જો હોય તમારો દીકરો તો, મુકીને કેમ જાય; કોનું કોઇ નથી સગું; ભગની ભ્રાત કે માય ॥ ૭ ॥ મીથ્યા માહારો માહારો કરોછો, ખોટા મરોછો મથી; રડશો કે કળકળશો તોહે તે મળવાનો નથી ॥ ૮ ॥ જે જે ગયું તે પાછું ન આવે, પુંઠે સગા બહુ રોતા, શપને દુર્લભ જે જાય છે તે, પાછું વાળી નથી જોતાં ॥ ૯ ॥ રડી રડીને નેત્ર ખોશો, પણ પાછો નહી આવે; આજ ખાવા નહી ઉઠો એવું, કેટલા દાહાડા ફાવે. ॥૧૦॥ તમે ઉઠો તો સહુ ખાયે, ન થાવો એકલ મતે; જીવતું હોય તે જીવતા ગતે, મુઉ તે મુઆ ગતે ॥૧૧॥ તવ અરજુન કરજોડી બોલ્યો, સંદે માહારો નીસ્તરે; પ્રષ્ણ પુછુંછું આત્મા ચેતન,મરે કે નવમરે॥૧૨॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, સાંભળો શાસ્ત્રને વેદ;આત્માછે તે અખંડ અમ્મર, અદગ્ધ ને અછેદ. ॥ ૧૩ ॥ એટલે અરજુને હાથ ઝાલ્યો, પ્રભુ દયા કાંઈ લાવો; અભેમન્યુનો આત્મા કયાં છે, તે મુજને બતાવો ॥૧૪॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે શું જોવું છે, જે દેઇ ગયો દગો; કહેશો તો બતાવીશ પણ તે, નહી થાય તમારો સગો ॥ ૧૫ ॥ જે જ્યાં જાયે તે ત્યાંનો થાયે, એછે અનાદીનો ચાલ; અરજુન કહે તે પણ જોશું, બતાવો નંદલાલ ॥ ૧૬ ॥ તે વીના તો અનજળ માહારે, લેવું નથી માહારાજ; અન જળ જો લેવરાવું હોય તો, દેખાડો આજને આજ ॥ ૧૭ ॥ મોહને જાણ્યું મુમત ઝાલ્યો, જોવો છે સંતાન; એવું સમજી પ્રેરણા કરીને, મંગાવ્યું વઇમાન ॥ ૧૮ ॥ તવ સ્વરગેથી વઇમાન આવ્યું,બેઠા ગરૂડાગામી; અરજુનજીને સાથે લીધા, પોતે અંતરયામી ॥ ૧૯ ॥ એ

ટલે વૈમાન ઉડી ચાલ્યું, સ્વર્ગ સુદન પરવરીયા; અપછરાના મહેલની પાસે, વૈમાનથી ઉતરીયા.॥૨૦॥ પછી પ્રભુએ કહ્યું પારથને, સામા ભો વનમાં જાવો; પાંજરામાં પોપટરૂપે છે; તેને જઇ બોલાવો ॥૨૧॥ તવ તે ધામમાં અરજુન ચાલ્યો, બોલતો મુખ વચન; ઓરે અભેમાન ઓરે અ ભેમાન તન ॥૨૨॥ કહેતો કહેતો ધામમાં આવ્યો, પોપટ જોયો સાર; અર જુન તેને કહેવા લાગ્યો, ઓ માહારા કુંવાર ॥૨૩॥ તવ પાજરેથી પોપટ બોલ્યો, મુરખના સરદાર; જેમ ફાવે તેમ કેમ બોલે છે; નીકળ અહીંથી બાહાર ॥૨૪॥ પોપટનો એવો બોલ સુણી, અરજુન વદયો વાણ; અભે- માન તું ખરો કે નહી, પરમેશ્વરની આણ ॥૨૫॥ એટલે પોપટ એમ બો લ્યો, સુણ સતી સંતાન; મનુશ ખોળીયે હતો ત્યારે, હું નામ અભેમાન. ॥૨૬॥ પ્રથમ અભેમાન હતો હું, ત્યારે તો તુજ તન; તારા વીર્યથી દેહ માહારો થયો હતો રાજન ॥૨૭॥ તે તારૂ ખોળીયું ત્યાં તે ત્યાં મુકયું, પંચભુતોની સાખ; તેને તેં અગની મુકીને, બાળી કીધું ખાખ ॥૨૮॥ હવે દીકરા કહેતો આવ્યો, તેનો તારી ઠગાઈ; આત્મા તુજથી નહી ઉપજેલો ખોળીયાની સગાઈ ॥૨૯॥ જે તારાથી ઉપજ્યું તે, કહેવાય સગુ તારૂં, તુજથી ઊપજ્યુ તે ત્યાં મુકયું, હવે નહી તે માહારૂ ॥૩૦॥ તે નહિ મા- હારૂ તો હું નહિ તારો, સગપણ ગયું તુટી, સગાઇ મનાય શરીરની તે, શરીર ગયું છુટી ॥૩૧॥ સગપણ નહિ હવે માહારે તારે, કોણ બેટો કોણ બાપ; હવે બેટો કહીશ મને તો, નહિ રહે તારૂ માપ. ॥૩૨॥ નર બોલ્યો આ શું કહે છે બેટા, કેમ બદલાયો આપ; પોપટ રૂપે અભેમાન બો- લ્યો, તું બેટો ને હું બાપ ॥૩૩॥ મેં ને તેં બહુ દેહ ધરેલા, પશુ પક્ષી કેરા; કીટ પતંગ કે વનસ્પતી, મનુશ કેટલી ફેરા ॥૩૪॥ કેટલી વેળા બાપ થયેલો, હું તારો ને તું માહારો; અનાદીથી રેંટ એવો, વારાફરતી વારો ॥૩૫॥ મીથ્યા માયા તું સત્ય માને, કોઈ ન જાણીશ તારૂં; આગળ દીસે અજવાળું ને, દીવા પુઠે અંધારૂ. ॥૩૬॥ જગતરૂપી જેલખાનું, ઘરરૂપી ઓરડીયો; ગુનેગાર રૂપી જીવ છે તે, દેહરૂપ બેડીમાં પડીયો. ॥૩૭॥ બબે ચાર ચાર, કેદીને રહેવા, ઓરડી દે અકકેક; તેમ એક ઘ- રમાં બબે ચાર ચાર, સગાં વસે વીવેક.॥૩૮॥ એક ઓરડીમાં ભેગા કેદી, દુખ સુખની કરે વાતો; એકએકને દુખે દાજે ને, એક એકનો સ્નેહી થાતો ॥૩૯॥ એક એકની એ પક્ષ તાણે, એકએકપર હેત વાપે; એકએકનું માથુ દુખે તો, એક એકનું એ ચાંપે ॥૪૦॥ એવી રીતે સગાંવહાલાં, એક એ- કને દુખે દાઝે; એક એકની કરે ચાકરી સેવા, ઘડી હસે ઘડી બાહાજે.

॥ ૪૧ ॥ જે કેદીને જેટલા દનની, થઇ હોયે સજાય, તેની મુદત પુરી થયે, બેડીથી છુટી જાય ॥૪૨॥ બેડી તુટી તવ જેલમાથી, નીકળે છે સરવથી; સ્નેહી કેદી જેલમાં રહ્યા તેની, ખબર લેતો નથી ॥ ૪૩ ॥ તે રીતે જીવ દેહથી છુટી, નીકળ્યો જગત બહાર; પાછળના સગા વહાલાને, સંભારે નહિ લગાર ॥૪૪॥ પાછું વાળીને તે નવ જુએ, સંભારે નહી કોઇ દિન; કેદીમાં આવવા બેડી પહેરવા, ધારે નહી કોઇ જન. ॥૪૫॥ તેમ છતાં જાય બીજી બેડીમાં, તેમાં નહી ઉપાય, જ્યાંથી ત્યાંથી છુટી નાશે, જાવું ન ધારે ત્યાંય ॥૪૬॥ એ રીત છે આ જગતકેરી માટે સગપણ કાચું, અજ્ઞાની જીવ જ્ઞાન વીનાનો, તેને લાગે સાચું॥૪૭॥ તું નહી કોનો કો નહી તારૂં, જા ભાઇ નીકળ બહાર; આજથી સત્ય માનતો નહી, જુઠો આ સંસાર ॥૪૮॥ અરજુન કહે ખોળે રમાડયો, ખવરાવ્યું પીવરાવ્યું તને; બદલો વાળવાની આસાયે, મોહ ચડયો તો મને ॥૪૯॥ એટલે પોપટ રૂપે બોલ્યો, ફરીથી અભેમાન; પુત્ર પાશે બદલો વાળવા; ઇછે કોઈ નાદાન ॥૫૦॥ ચકલા ચકલી જેવાં પક્ષી,પુત્રને પુષ્ટી આલે; જીવની પેઠે જાળવે ને, ચંચામાં લાવી ઘાલે ॥૫૧॥ આશા રાખ્યા વણ ઉછરેછે, રક્ષણમાં નવ ચુકે; બચાંને હરતાં ફરતાંકરી, પછીથી છુટાં મુકે, પણ તે બચ્ચાં તેની સંભાળ ન લે,તેનો નહી કાંઈ દ્વેશ; તેથી નાદાન મનુશ જાતી, હક રાખે હમેશ ॥૫૩॥ પરણ્યાને પાળે જણ્યા જીવાડે, તેમાં શાની નવાઈ; માબાપને માબાપના માબાપે, ઉછેર્યા કર સાહી ॥૫૪॥ માટે એમાં બદલો શાનો, બદલો લેવા ધારે જેહ; જીવ ઉછેર્યાનું ફળ નહી તેને વાસના બંધન તેહ ॥૫૫॥ એવો બોધ અભેમાને કીધો, અરજુનને હેત આણી; તેથી પારથ સમજી ગયો, માયા મીથ્યા જાણી ॥૫૬॥ પછી મહેલમાંથી વળ્યો પાછો, ફોગટ સંસાર લાહાવો; કૃષ્ણ પ્રભુ કહે ઓરે બનેવી, વધામાનમાં તમે આવો ॥૫૭॥ અરજુન કહે કોનો બનેવી કોના સાળા તમો; બનેવી બનેવી કહી ફુલાવ્યો, તેથી ફુલી ગયા અમો ॥૫૮॥ સગાંવહાલાં સાચા માન્યા, સદમારગ નવ સુજ્યો, અભેમાનનો ઉપદેશ સુણ્યો, તે થકી આત્મા દ્રજ્યો ॥૫૯॥ અવરથા આટલા દન કાઢયા, સત્ય માનીતી સગાઈ, સગા મળી સંસારમાં રાખ્યો, તે હવે જાણી ઠગાઇ ॥૬૦॥ એમ કહી ઉદાસ થઇને, ઉભો ત્યાંને ત્યાંય; આ સ્થળ ચક્રાવો થયો પુરો જેજે વઇકુંઠરાયા॥૬૧॥

॥ વલણ ॥ ચક્રાવો પુરણ હવો, સુણતાં પોહોચે કોડ; કહે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, બોલો જે જે શ્રી રણછોડ.

દ્રોણ પર્વ.

કડવું ૬૧ રાગ સાખીનો.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા,સુણુજનમેજેરાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું,દ્રોણ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ અરજુનજી ત્યાંને ત્યાં થંભ્યો ભગવાને ઝાલ્યો હાથ;વઇમાનમાં બેસાડીને આવ્યા, ભોમીમાં ભુનાથ. ॥૨॥ કુરૂક્ષેત્રમાં તંબુએ આવ્યા, વઇમાનથી ઉતરીયા; એટલે સૌ સગાં વાહાલાંએ, ભાઇ ભાઇ ભાઇ ભાઈ કરીયા. ॥૩॥ એટલે અરજુન એમ બોલ્યો, ભાઇ ભાઇ કરી ચડાવ્યો; ખરી કમાણી કરવા ન દીધી, મોહ માયામાં પડાવ્યો. ॥ ૪ ॥ નહી તમે માહારા નહી હું તમારો, એટલે બોલ્યો ભેમ; ઓરે માહારા કૃષ્ણ પ્રભુજી, નર આમ બોલે કેમ. ॥૫॥ પ્રભુએ સહુને સમજાવ્યા, નરને થયો વઇરાગ; માટે એને વળગી પડો, નહી તો કરે બધુ ત્યાગ ॥ ૬ ॥ તવ વરકોદર કુન્તા દ્રૂપતી, બાહાજી લાગ્યાં કરગરવા; ઓ અરજુન તમે આમ કેમ બોલો, આવ્યા ખસો શું કરવા. ॥ ૭ ॥ પણ કોઇનું કહ્યું મનમાં ન આવે રદય થયું પવીત્ર; છેવટ માયામાં નાંખવાને, કૃષ્ણે કર્યું ચરીત્ર. ॥ ૮ ॥ અરે અરજુન ખાવા ઉઠો, કયાં લગી ભુખ્યા રહીશું; અભીમન્યુના ગુણ ઘણા તે, સંભારીને શું કહીશું.॥૯॥એના જેવો સુરો પુરો;કોઇ નહી રણધીર; દાંગવ ને શરણે રાખેલો, ખરૂં બજાવેલ તીર. ॥ ૧૦ ॥ દ્વારીકાં આવી સુરેખાનું, શનમુખ કીધું હરણ;જાદવ હરાવ્યા કૌરવ હરાવ્યા,હરાવ્યો રાજા કરણ. ॥૧૧॥ આપણ ગયા પાતાળ વિશે, કોઠાનો સંગ્રામ લીધો; કરણના બે પુત્ર મારી, એને વાંજીયો કીધો. ॥ ૧૨ ॥ દુરીયોધનનો લખમણ માર્યો, જોદ્ધાને કીધા જેર; છેવટ માર્યા નવાણું ભાઈના, ચારશે ઇગણોતેર. ॥૧૩॥ સાત સહસ્ર યોદ્ધાને માર્યા, ધરણ ઢળ્યો પછી પોતે; સરવનો બદલો વાળી મુઓ છે, સુરો પુરો, હતો તે. ॥ ૧૪ ॥ અનેકને મારી એક મુઓ, તો પણ પોતાનો આપે;એના મુઆનું દુખ નથી દલમાં, પણ એક રીસ બહુ વ્યાપે. ॥ ૧૫ ॥ મુએલાને કોણ મારતુ તુ, તે માહારે જાણવું જોઇએ;શરીરપર બહુ ઘા પડયાતા,દીઠા હશે હરકોઇએ

॥૧૬॥ ભીમશેન કહે મેં દીઠો તો, જેદ્રથને ઘા કરતા; તે દ્વેશ છે બહુ મારા મનમાં, હણી આવું હરતાં ફરતાં ॥ ૧૭ ॥ તે સાભળીને અરજુનજીના, મનમાં ભરાયો દ્વેશ, જેદ્રથે બહુ જુલમ કીધો, તે કેમ મટેકલેશ ॥૧૮॥ વહેરે વહેર એ લેવું ઘટે છે, કાલે કરૂં હું કેર; સુર્યે ઉદયથી સુર્યના હસ્તમાં, મારવો મહારે ઠેર ॥ ૧૯ ॥ એટલામાં કાલ મારૂ નહીતો, બળી મરૂ હું આપ; બેમાંથી એક કામ કરૂ નહીતો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥ ૨૦ ॥ એવા પોતે સોગન ખાધા, ખાવા ઉઠયો સહુ સાથ; પણ લીધું તે કૌરવ દળમાં, જેદ્રથને ગઇ વાત ॥ ૨૧ ॥ જેદ્રથ દુરીયોધનના પાસે, ઉઠી ગયો તે વાર; આવતી કાલે હું મરવાનો, કહ્યા સઉ સમાચાર ॥ ૨૨ ॥ કોઈ પ્રકારે ઉગાર મુને, નહી નો દેહ છંડાશે; સો ભાઇ વચ્ચે એક બેન તારે, તે તો હવે રંડાશે ॥ ૨૩ ॥ મુએલા કુંવરને મારવાને, તેં મને મોકલ્યો પાપી; અરજુને તે વાત જાણી, તેની એને રીસ વ્યાપી ॥૨૪॥ કુપુત તેં કુબુદ્ધી આપી, બેનની દયા ન ધારી; દુરીયોધન કહે થોડું બોલો મરસો તો ખાશડે મારી ॥૨૫॥ સરવ મરો તેની નહી ચીંતા, હું હૈશ તો સૌ થાશે; જેદ્રથ કહે કાંઇ વીચારો; હું આવ્યો તમ પાસે ॥ ૨૬ ॥ દુરીયોધન કહે એવું બોલો, તે વાત વહાલી અમને; જરાએ મન ભય નવ ધરશો, ગુપ્ત કરી દઉ તમને ॥૨૭॥ સાતમે માળે સંતાડું તે. જાણી શકે નહી કોય; અરજુનને હાથ નહી આવો તો, મરવાનું એને હોય ॥૨૮॥ તવ વણ માર્યો શતરૂ મરશે, વળી તમો ઉગરશો; બેઉ બાજુનો લાભ છે મહારે, તેથી તમો નવ ડરશો ॥ ૨૯ ॥ એમ કહી દ્રોણને તેડાવ્યા; બીજા કીરપાચાર; અશ્વસ્થામાને કરણ રાજા, વળી તેડયો સલ્લસાર ॥ ૩૦ ॥ સાત કોઠાના સાતે મળીયા, તવ બોલ્યો ભુપાળ; જેદ્રથનું રક્ષણ કરવાને, ચાલો સહુ પાતાળ ॥ ૩૧ ॥ સાત કોઠે જેમ સાત રહયાતા, તેમ રહો પાતાળ; તે વાત કોઇ જાણશે નહી, કયા જશે કુન્તાબાળ. ॥ ૩૨ ॥ માટે ઉઠો ઝટપટ ચાલો, જો જો જુકતી લાવું; શલ્લ કહે માહારા તંબુમાં, જઇને હમણાં આવું ॥ ૩૩ ॥ એમ કહીને પાન્ડવનો મામો, પોતાના તંબુમાં જાય, છડીદારને એમ કહ્યું કે જજે પાન્ડવને ત્યાંય. ॥ ૩૪ ॥ અરજુનને તું ગુપ્ત રીતે, કહેજે સમાચાર; બીજે સોધ્યા વણ પાતાળ જાવો, જેદ્રથ ત્યાં નીરધાર ॥ ૩૫ ॥ કહીએ તમારા મામે કહ્યું છે, તમે તમારે જાજો; એમ કહીને આવજે તંબુ, રાખશે વાતનો માજો ॥ ૩૬ ॥ શેવક કહે

વારૂ મહારાજા; ચીંતા ન ધરશો મન; અરજુનને જઇ કહી આવવાનો સાક્ષી જુગજીવન ॥ ૩૭ ॥ તવ શલ્ય રાજા આયુદ્ધ લૈને, છત્રપતી કને જાય; ચાલો પાતાળમાં પરવરીયે, થનારૂં હોય તે થાય. ॥ ૩૮ ॥ તવ દુરીયોધન દ્રોણને કરણ; ગોરને અશ્વસ્થામાં; જેદ્રથને સલ્ય સાતે ચાલ્યા થાવું છે અરજુન સામા. ॥૩૯॥ પાતાળની પોણી વીદ્યાનો, ભણેલો ભુપાળ; પૃથ્વીનું સ્તવન કરીને, પરવરીયો પાતાળ. ॥ ૪૦ ॥ પ્રથમ પેહેલે પાતાળ ગયા, ત્યાં ઉભા દ્રોણાચાર; કહ્યું કે અરજુન અહી આવે તો, કરજો યુદ્ધ અપાર ॥ ૪૧ ॥ લઢી વઢીને કાઢજો દહાડો, કહીને મુકયા ત્યાય; બાકીના છએ જણ ચાલ્યા, બીજા પાતાળમાંય. ॥ ૪૨ ॥ ત્યાં કીરપાચાર ગોરને મુકયા, કહ્યુંકેયુદ્ધ કરજો;દ્રોણને જીતીને આવેતો ક્રોધ ઘણો આદરજો. ॥ ૪૩ ॥ જેમ તેમ કરીને વાર કરવી, દીવસ નાંખવો કાહાડી; ત્યાંથી ત્રીજે પાતાળ ગયા, પાંચ જણે સુજ પાડી. ॥૪૪॥ ત્યાં મુકયા અશ્વસ્થામાને, દ્રોણ તણા જે બાળ; પછી રહ્યા ચાર જણા તે, ચાલ્યા ચોથે પાતાળ. ॥૪૫॥ કરણ રાજાને ત્યાં મુકયો, વીરા ટકાવજો યુદ્ધ; પાચમે પાતાળ ત્રણ જણ ગયા,કપટની બહુ બુધ. ॥૪૬॥ તેવું તે પાતાળ ખાલી રાખ્યું, છઠે પાતાળ જાય; ત્યાં આગળ યુદ્ધ કરવા મુકયો, મારવાડનો સલ્ય રાય. ॥ ૬૪.॥ પછી જેદ્રથને લેઇ ગયો, સાતમા પાતાળ વીશે; ત્યાં મહા મોહોટું સરોવર જળનું ભય ભરેલું દીસે. ॥ ૪૭ ॥ તેની કીનારે પોતે બેઠો, મનસુબો મન કીધો; સરોવરનું કમળ લેઇ, પ્રતીકાનો કુંભ લીધો. ॥ ૪૮ ॥ તે કુભમાં જરા જળ ભરીયું કમળ ડાંડી મહીં ઘાલી; કુભ કેરા મોઢાપર મેલ્યું, કોમળ કમળ ઝાલી ॥૪૯॥ તેને બત્રીશ પાંખડીયો છે, તેપર શું કામ કરીયું; મંત્ર ભણી જળ અંજલી લેઇ, પાંખડીયો પર ધરીયું ॥ ૫૦ ॥ તેથી દસ દસ યોદ્ધા બનાયા, જુ જુ જેવડા સાર; જાળવે કમળનો વચલો વેસર, આવતાં ભાગે અથીઆર. ॥ ૫૧ ॥ તેથી ત્રણસેંને વીશ યોદ્ધા, મુકયા રક્ષણ કરવા; પછી જેદ્રથ બનેવીનો; બેઠો ખેલ આદરવા. ॥ ૫૨ ॥ પોતાની ડાબી હાથેળીમાં, જેદ્રથ ઉભો કીધો; મંત્ર ભણી જળ અંજળી છાંટી, પોરો બનાવી દીધો. ॥ ૫૩ ॥ તવ તે જીણો તંતુ બનીયો, તરફડતો કરમાંય; તેને જાળવી મુકી દીધો, કમળ વચમાં ત્યાંય. ॥૫૪॥ એવી વીદ્યાથી કરી યુક્તી, કુંભ પછી કર લીધો;મંત્રવડે સરોવર કેરે, મધ્ય ભાગ મુકી દીધો. ॥ ૫૫ ॥ તે પછી પોતે નીકળ્યો ત્યાંથી પાં-

ચમે પાતાળ જાય; કદી જો અરજુન આવે તો, યુદ્ધ તણી ઇચ્છાય ॥ ૫૬ ॥ એમ કરીને રૂજની રહ્યા, થયો પ્રાતઃકાળ; જાગ્રત થયા શત્રુને હણવા, અરજુનજી ને ગોપાળ. ॥ ૨૭ ॥ એવે શસ્ત્રનો છડીદાર આવ્યો, છાના કહ્યા સમાચાર; પાતાળ જાજો શત્રુ મળશે, કહી પાછો વળ્યો સાર. ॥૫૮॥ એવામાં સહુ જાગ્રત થયા, શૈન્યાને રાજન; કુન્તાજીએ રસોઇ કીધી, વેહેલું કર્યું ભોજન. ॥ ૫૯ ॥ વળણ. ॥ ભોજન કરી પરવરીયા, પેહેર્યાં વસ્ત્ર સ્રુણગાર;આયુદ્ધ લીધાં હાથમાં, જાવા થયા તૈયાર. ॥

કડવું ૬૨ રાગ આશાવરી.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું દ્રોણ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ રણછોડરાયે રથ જોતરીયો, મહી બેઠો નર ભુપ; અછોડા ઝાલી હાંકવા બેઠા, પોતે શામ સ્વરૂપ. ॥ ૨ ॥ તવ વ્રકોદરે વસ્ત્ર પેહેર્યાં, કટી કર્શીને બાંધે, બંધુ સાથે જાવા નીકળ્યો,ગ્રહી ગદા ધરી ખાંધે. ॥૩॥ તંબુથી અળગા જઇને, ભોમીનું કીધું સ્તવન; તવ પૃથ્વીએ મારગ મુકયો, તવ ચાલ્યા રાજન ॥ ૪ ॥ પેહેલે પાતાળ પરવર્યા કે, દીઠા દ્રોણાચાર; અરજુનજીએ રક્ત નેત્રે, કીધો નમસ્કાર. ॥ ૬ ॥ ધન્ય ગુરૂજી, ધન્ય ગુરૂજી તમે કર્યું કાળુ ગોર; કોઇ નહી ને વીધારથીનું, માર્યું નાહાનું છોરૂ. ॥ ૬ ॥ નાદાન સાથે નાદાન થયા, તોપણ નકસ આપી; નાહાને છોકરે તમારા સહુની, મુછ અકેકી કાપી. ॥૭॥ એવા એવા અરજુનજીએ, બોલ કહ્યા બહુ કાઠા-નાહાનું છોકરૂં મારેલું માટે,ઓશીયાળા થઇ નાઠા. ॥૮॥ જાણ્યું કે એક ટંટા મટીયો, પછી ત્યાંથી પરવરીયા; પૃથ્વી સ્તવન કરીને બીજે, પાતાળે ઉતરીયા. ॥૯॥ ત્યાં કીરપાચાર ગોર ઉભા, તવ ભીમે કર્યો બોધ; ગોર હતા આપણા સલામાં, નહોતા જરા વીરોધ. ॥ ૧૦ ॥ માટે એ મને કાંઈ ન કેહેશો, તવ નમ્યો ઇંદ્રનો બાળ; કીરપાચારે સાન કીધી, જાજો સાત પાતાળ. ॥ ૧૧ ॥ એમ કહીને વીદાય થયા; અવનીમાં સંચરીયા; અરજુન ભીમ ને ભગવાન પોતે, ત્યાંથી નીચે ઉતરીયા. ॥ ૧૨ ॥ ત્રીજા પાતાળમાં ગયા એ, અશ્વસ્થામાં ત્યાં માઠા ત્રેણે જનનું જુથ જોઇને, જીવ લેઇને નાઠા. ॥ ૧૩ ॥ એટલે ચોથે પાતાળ ચા-

લ્યા, ઉભો રાજા કરણ,નર કહે શું મુખ લેઇ ઉભો,બેસુતપામ્યામરણ ॥૧૪॥ એટલે કરણ સરમાઇ ગયો,નાશી ગયો ભુમાંય,તવ પાંચમે પાતાળ ઉતરીયા, છત્રપતી છે ત્યાંય ॥ ૧૫ ॥ તેણે દીઠા ત્રણે જણને, જાણ્યું કે હાર્યા દ્રોણ; જો મુજને મારી નાખશે તો, રાજ ભોગવશે કોણ ॥૧૬॥ એવો ભય ભાસવાથી નાઠો, દુરીયોધન ભુપાળ; તેથી ત્રણે ત્યાંથી ચાલ્યા, ગયા છે પાતાળ ॥ ૧૭ ॥ ત્યાં શકુની મામા ઉભા રહ્યા છે, તેણે કહ્યું કે આવો શત્રૂ તમારો હાથમાં આવે, સાતમે પાતાળ જાવો ॥૧૮॥ એમ કહી એ વીદાય થયા, ભગવાન હરખે ભરીયા; ત્યાંથી રથ લેઇ ત્રણે ચાલ્યા, સાતમે જઇ ઉતરીયા ॥૧૯॥ અરજુનને મન ગર્વજ થયો માહારા ભય માહા માઠા; કપરી માઝા મારી પડી તે, જીવ લઈ સૌ નાઠા ॥૨૦॥ મુજ જેવી કોઇની નહી માઝા, થયો અતી અહંકાર; અહંકારથી હરી ઘણોજ આઘો, જાણ્યું જુગદાધાર ॥ ૨૧ ॥ એવામાં અરજુનજી બોલ્યા, પ્રભુ કરૂં હું કહેર, બતાવો શત્રૂ એકજ બાણે,મારી નાખું ઠેર ॥ ૨૨ ॥ અહંકાર ઉતારવાનો ધાર્યો, પોતે જાદવરાય; કૃષ્ણે કહ્યું સરોવર વચ્ચે, શત્રૂ પેલા કુંભ માંય ॥ ૨૩ ॥ તવ અરજુને બાણ ચઢાવ્યું, કહ્યું કે દૈવત દાખું; એક બાણે એ કુંભમાંથી, શત્રૂને મારી નાખું ॥ ૨૪ ॥ એમ કહીને બાણ ફેંક્યું. કુંભની લગભગ થાય; પાંખડીના જોધની ક્રીયાથી, બાણજ આડું જાય ॥ ૨૫ ॥ તવ અરજુને બીજું માર્યું, પણ ગયું આડું, તેમ તેમ નરે બહુ બાણ માર્યા, ધાર્યું કે કમળ કાડું ॥૨૬॥ પછી બાણ અગણીતાં મુકયાં,મનમાં ધરીને ટેક;તે પણ બહુ મારીને થાકયો, બાણ વાગ્યું નહી એક ॥ ૨૭ ॥ એવે છ ઘડી દીવસ રહયો, પ્રભુએ શું ખેલ કીધો; પોતાનું શુદરશન મુકી,સુર્યને ઢાંકી દીધો ॥ ૨૮ ॥ તવ અરજુને બાણ બંધ કીધાં, હવે જીવી શું કરવું; ચાલો પ્રભુ હવે સાંજ પડીછે,ભોમી જઇ બળી મરવું ॥૨૯॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે ચાલો ભાઇ, કહીને પાછા વળીયા; ત્રણે જણા સ્તવન કરીને, પૃથ્વીમાં નીકળીયા ॥ ૩૦ ॥ પોતાના રણસ્થંભ પાસે; રથથી આપ ઉતરીયો, કાષ્ટ લાવી ત્યાં ચીતા ખડકી, મનસુબો મરવા કરીયો ॥ ૩૧ ॥ તે વાત જાણી સગાવાહાલાએ, તંબુથી દોડી આવ્યા, કુન્તાજી સુભદ્રા દ્રુપતી; આંખે આંસુ લાવ્યા ॥ ૩૨॥ ધરમ શેદેવ નીકુળ રૂએ, રડવા લાગ્યો ભેમ; ઓ અરજુનજી મરવું ધારો, પણ મરવા દેઉ કેમ. ॥ ૩૨ ॥ એમ ભીમ આડો ઉભો, અરજુન બોલ્યો આપ; જે મુને

મરતાં રોકે તેને, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૩૪ ॥ પાપના ભયથી ભીમ ખ-
શીયો, એ મરે તો મારે મરવું,કૃષ્ણ પ્રભુ કેમ બોલતા નથી, કહો હવે
કેમ કરવું ॥ ૩૫ ॥ કૃષ્ણ કહે વાત રાખજો મનમાં, હું મરવા નહી દે-
વું; એવે સાંજ પડી જાણીને, કૌરવે કર્યું કેવું ॥ ૩૬ ॥ સાતમે પાતાળ
પાપી ગયો, કાઢ્યો બનેવીને બાહાર; હતો તેવો બનેવીને,લઇ ચાલ્યો
અંધ કુંવાર ॥ ૩૭ ॥ પૃથવીમાં તંબુએ આણ્યો, સકટવીહુ કરયું
કાષ્ટ તણું એક ગાડુ,તેમાં કાષ્ટની પેટી;તેમાં જેદ્રથને બેસાડયો. ઉપ્યો-
થી બાંધી છેટી ॥૧૯॥ તે પેટીને બે બાકાં છે, જેદ્રથને જોવા કાજ; એ-
વું સકટ વીહુ રચીયું દુરીયોધન માહારાજ ॥ ૪૦ ॥ પછી કહ્યું અર
જુન મરે છે, ત્યાં જોવાને જઇયે; સુરજ નથી તેથી નહી મારે, ધીરજ
ધરજો હઇયે ॥ ૪૧ ॥ એમ કહી સરવેને લાવ્યો, હસવાના મનસુબા;પો
તાને સ્થંભે આવીને, ચરચા જોવા ઉભા ॥૪૨॥ એટલે છાના બોલ્યા
છબીલો, ભીમશેન હાલો હલાવો, ગમે તે જુક્તાથી નરને, હાથે બાણ
ઝાલાવો ॥ ૪૩ ॥ તે ઉપર ત્રણ મંત્ર ભણવો, કાળજવર વીવેક; વા-
યુનો મંત્રને શીવનો મંત્ર, ભણવો એકેક ॥ ૪૪ ॥ એટલે સુરજ બ-
તાવું છું,દીવસ છે બે ઘડી; સનમુખ શત્રૂ આવ્યા છે તેને, તેવું તે બા
ણ દે જડી. ॥ ૪૫ ॥ મરવાને માટે ઉશ્કેરો; અરજુનજીને સાર; ગમે
તે બાનું કાઢીને, ઝલાવો હથીઆર ॥૪૬॥ ભીમ કહે સૌ ઘાટ કરૂંછું,
વાર નથી કાંઈ અમને; સુર્ય નહીં હોય નર બળશે તો, જોડે હું બા-
ળીશ તમને ॥ ૪૭ ॥ કૃષ્ણ કહે કે કબુલ માહારે, તવ અરજુન નવ
ચુકયો; કાષ્ટ તણી ચીતા ખડકેલી તેમાં અગની મુકયો ॥ ૪૮ ॥ પછી
ધરમને ચરણ લાગ્યો, આગના દો શુભ મતી; ધરમ કહે મુને ન પુછો,
કાંઇ કહેવાનો નથી. ॥ ૪૯ ॥ એટલે ભીમને મોહોટો જાણી, પારથ
લાગ્યો પાય; એ ભાઈ અગનીમાં બળવાની આપો તમો આગનાય.
॥ ૫૦ ॥ ભીમ કહે હું આગના આપું, ખરી વાતે કેમ ડરવું; પણ ત-
મારાં હથીઆર દેખી, દેખીને દાઝી મરવું ॥ ૫૧ ॥ પણ હાથમાં હથી-
આર લ્યોતો, આપું પછી આગનાય; તવ અરજુને ધનુશ ભાથો, લેઇ
લીધો કર માંય ॥ ૫૨ ॥ ભીમ કહે કે છેલીવારનો, ખુશી થાયે અમ
પ્રાણ; તમારી લટક જોવાની ઇચ્છા, એક ચઢાવો બાણ ॥ ૫૩ ॥ તવ
અરજુને બાણ ચઢાવ્યું, હવે દો આગનાય; ભીમ કહે કાળજવર ભણો,

કાળ તમારો થાય ॥૫૪॥ એટલે નર કાળજરૂર ભણીયો, તવ ભીમ બોલ્યો એમ; વાયુનો ને શીવજીનો, મંત્ર ભણો ધરી પ્રેમ ॥૫૫॥ અરજુને તે મંત્ર ભણીયો, મરવામાં મન મોહ્યું; એટલે બળવંત વ્રકોદરે, જુગદીશ સામું જોયું ॥ ૫૬ ॥ એટલે સમજ્યા સામળીયોજી, કારીગરી કામ કીધું; સુદરશણ ચક્ર પોતાનું, તેને બોલાવી લીધું ॥ ૫૭ ॥ તવ બે ઘડી દહાડો દેખાયો, થયા રવી દરશન; તે દેખીને કૌરવ નાઠા, નાઠો દુરીયોધન ॥ ૫૮ ॥ સકટના આસપાસ યોદ્ધા, તે પણ નાસી જાય; ગાડુ ત્યાંનું ત્યાં રહ્યું ને, જેદ્રથ પેટી માંય. ॥૫૯॥ એટલે જાણ્યું એકલો રહ્યો, નાસવા કર્યો વીચાર; માથુ મારી દ્વાર પેટીનું ભાગ્યું, ડોકું કાઢયું બહાર ॥ ૬૦ ॥ તે દેખીને અરજુનજીએ, મનમાં કર્યો વીચાર; સુર્યને શતરૂ સનમુખ છે વળી, શર કરમાં તઇયાર ॥ ૬૧ ॥ એવું જાણી બાણ માર્યું, જુએ છે જુગદીસ; તે બાણે જઇ જેદ્રથ કેરૂં, છેદી નાખ્યું શીશ ॥ ૬૨ ॥ પવનાસ્તર મંત્ર વડે તે, શીશ ચઢયું ગગન; જેદ્રથનો બાપ વૈદ્રથ નામે, તપ કરે છે વન ॥ ૬૩ ॥ તેને એવું વરદાન છે કે, પુત્રનું જાણે મરણ; તે વેળા શીવ મંત્ર હોયેતો, પડે તેનું શીશ ધરણ ॥ ૬૪ ॥ તેની પાસે જઈને મુસ્તક, પડયું એણી વાર; નેત્ર ઉઘેડી વૈદ્રથે જોયું, તવ દીઠો કુંવાર. ॥ ૬૫ ॥ શીવનો મંત્ર તે વેળાએ, બાણ ઉપર છે તેહ; વૈદ્રથનું તેણે શીશ છેદયું, મરણ પામ્યો તેહ. ॥ ૬૬ ॥ અરજુનજીનું બોલ્યું પળીયું, ગયો પોતાને ઠામ; શેન્ય સહીત તંબુએ આવ્યો, પોતે શ્રી ઘનશામ ॥ ૬૭ ॥ વળણ ॥ સઉ તંબુ બીરાજ્યા, સાંભળને રાજન; વદે વલ્લભ શભા કરી, બેઠો દુરીયોધન.

કડવું ૬૩ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વઇશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બેઠો તંબુએ દુરીયોધન; રૂડી સભા કરીને રાજન ॥ ૧ ॥ બોલ્યો દ્રોણની પ્રત્યે વચન, તમારા રહ્યા કેટલા દન બોલ્યા દ્રોણગુરૂ તે વાર માહારા વીત્યા દીવસચાર ॥ ૨ ॥ હવે રહ્યો છે દીવશ એક, થંભે વઢવા જવું વીવેક; તે તું સમજને રાજન, તારૂ મ્રત્યું અરાડમે દન. ॥ ૩ ॥ માટે દીવશ સઘળા ગણાય, તે તું વીચારી લેને રાય; દસ દીવસ ભીસ્મપીતાય; યુધ કર્યું હતું રણમાંય ॥ ૪ ॥ પછી એક દન વઢીયો હુંતો, માહારી સાથે

આવેલો તું તો; બીજે દીવસ થંભે ગયા, સામા સામી આયુદ્ધ લેઇ થ
યા ॥ ૫ ॥ તે વેળા આવ્યું વીપ્રનું ટોળું, યુદ્ધ થવામાં પડયું રોળું;
ગયો અરજુનજી પાતાળ;કોઠા વઢવા ધાર્યા તતકાળ ॥ ૬ ॥ તાહરા કહે
વાથી ઉભુ કીધું, અભેમન્યુએ બીડું લીધું: ત્રીજે દહાડો કોઠામાંથયો
ચોથો દન જેદ્રથમાં ગયો ॥૭॥ પાચમો દન કાલે થાશે, માટે એકજ દન
લડાશે, લખો પત્ર પાન્ડવને રાજન, ગુરૂ વઢવાના કાલનો દન ॥ ૮ ॥
માટે આવજો પાન્ડવ તમો, સ્થંભે આવીશું વઢવા અમો; એમ પ-
ત્ર લખાવી મોકલીયો; દાસ લઇને શેવક પળીયો. ॥ ૯ ॥ જઈ આ-
પ્યો પાન્ડવને હાથ, કાલે વઢવું છે ગુરૂ સાથ; કહી શેવક થયો વીદાય
રાતે સુતાને વહાણું વાય ॥૯॥ તવ પાન્ડવ યુદ્ધે ચડીયા, દુંદભી ડંકા
ગરગડીયા, ચાર ભાઇને પાંચમા નાથ, વઇરાટ શીખંડી સાથ ॥ ૧૦॥
રાય ધરૂપત દ્રષ્ટ પ્રદ્દુમાન, વળી માયાવી બે સંતાન; સાથે સાતક્ષોણી
સન્યાય, વાજતે ગાજતે સ્થંભ જાય ॥૧૧॥ તવ આવીયા કૈરવ લોક,
સાથે શેન્યના યોદ્ધા અથોક; વળી સેન્યા ક્ષોણી અગીઆર,શલ્લકરણકી
રપાચાર ॥૧૨॥ વળી અસ્વસ્થામાને શકુની, એવા એવા આવ્યા સહુ
ખુની; કીધા યુદ્ધ તણા મનસુબા, આવી સામા સામી ઉભા ॥ ૧૩ ॥
તે દહાડે બેઠો ખપ્પર યોગ; આવી જોગણી લેવા ભોગ; સૌને યુદ્ધ કરવા
ની હુંશ, લીધું અરજુનજીએ ધનુશ ॥ ૧૪ ॥ ખેંચી દોર ચઢાવી સાર;
પહેલ વહેલો કર્યો ટંકાર; તેનો શબ્દ ત્રીલોકમાં જાય, સ્વર્ગ મ્રત્યુને
પાતાળ માય ॥૧૫॥ બધા ડોલ્યા દસે દીગપાળ;ધરા ધરૂજી, ખળભળ્યુ
પાતાળ; ધડ લંકામાં હનુમાન, તેણે શબ્દ સાંભળીયો કાન ॥ ૧૬ ॥
હુક કરીને ગડગડીયા, રામનામ લેઇ ગગને ચડીયા; કપી કુરૂક્ષેત્રમાં પ
ડીયા, દોટ મુકીને જઈ ચડીયા ॥૧૭॥ એતો પાન્ડવ દળમાં પેઠા, અર-
જુનની ધજા પર બેઠા; ગ્રહ્યા બાણ કુન્તાને તન, દશ બાણે કર્યું પુ-
જન ॥ ૧૮ ॥ વળણ ॥ દસ બાણે પુજન કર્યું, સાંભળને તું રાય, વદે
વલ્લભ શ્રોતા સુણો, યુદ્ધ તણો મહીમાય.

કડવું ૬૪ રાગ સાખી.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારીતુજને
સંભળાવું, દ્રોણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ અરજુનજીએ પુજન કીધું,

તે પછી ક્રોધે ચડીયા; રણ તણા રસસીંગા વાગ્યાં, તેવાજ દ્રુટી પડીયા ॥૨॥ અરજુને કાળજ્વર ફેંકયું, જબરી જણવી રીસ; તે બાણેથી ભગદત કેરૂ, છેદી નાંખ્યું શીસ. ॥૩॥ તે જોઇ ગુરૂએ તેજું લીધું, દારૂણ દૈવત દાખ્યું, દ્રુપતના સુત શીખંડીનું, મુસ્તક છેદી નાંખ્યું. ॥ ૪ ॥ ખપ્પર યોગનો દીવસ છે તે, વાગતામાં જાય પ્રાણ;ખપ્પર ભરવાઆવેલી દેવી, તેથી લે છે પ્રાણઃબાણ. ॥ ૫ ॥ શીખંડી મુઓ જાણીને, અરજુનને સુર વાપ્યું; કાળજ્વરથી ભુરીસ્યેવાનું મુસ્તક અણે કાપ્યું. ॥ ૬ ॥ એટલે દ્રોણે સામુ માર્યું, વાળવા કચ્ચરઘાણ; જબરો જોધો દ્રુપત રાજા, તેનો કાહાડયો પ્રાણ, ॥ ૭ ॥ ચડશીલો સુત ઇંદ્ર તણો તે જણાવી ઝાજી રીશ; બાણ મારીને સુસરમાનું,છેદીનાંખ્યું શીશ. ॥૮॥ તવ કાળજ્વર લેઇને ફેંકયું, પોતે રાજા કરણ; વૈરાટ રાજાની રૂદીયા ભેદી, તરત પમાડયો મરણ. ॥ ૯ ॥ અરજુને અગણીતા મંત્રનું, માર્યું કાળજ્વર બાણ; કૌરવ કેરી ત્રણ ક્ષોણીનો, વાળી નાંખ્યો ઘાણ. ॥૧૦॥ એટલે દ્રોણે બાણ માર્યું, દાવે દાવો ધારી, તે બાણથી પાંચ પાંન્ડવોની, બે ક્ષોણીને મારી. ॥૧૧॥ એવે ગટોરગછ માયાવી. ગાજીને ગગને ચડીયો; ગુરૂ ન જાણે ને ગુરૂની પુઠે, જૈ શેન્યામાં પડીયો. ॥૧૨॥ જેને તેને મારવા માડયો, લેવા માંડયો પ્રાણ એક ઘડીમાં એક ક્ષોણીનું, કરી નાંખ્યું હથરાણ. ॥૧૧॥ જબ્બા જબી સરવે થઈ ગયા, એક એકને માર મારે; જેને તે ધરણીમાં ઢળતા,હાહાકાર પોકારે. ॥ ૧૪ ॥ રૂધીરની બહુ છોળ્યો ઉડી, એમ બન્યું ન્હોનું કદી; હાડને માઉંશનો કીચડ થયો, વહી રૂધીરની નદી. ॥ ૧૫ ॥ કૈંનાં ધડને કૈંના મુસ્તક, કૈંના રઝળે ચરણ; કૈંક પડયા તરફડે છે, કૈં જન પામ્યા મરણ. ॥ ૧૬ ॥ ભમે ભુત ભૈરવ પીસાચો, જોગણી ખપ્પર ભરતી; એવું થયું પણ દયા ન આવે, એવી નીરદય ધરતી, ॥ ૧૭ ॥ નીચેથી રૂધીર છાંટા ઉડે,વસ્ત્ર તેથી છંટાય; આકાશથી સમળી સીચાણ, માંઉંસ લોચા લેઇ જાય. ॥ ૧૮ ॥ હાથી ઘોડા ઉંટનાં મડદાં ચરણ તળે પીલાય; કૈ અદકચરાં જીવતાં હોયે; તે પણ પુરા થાય. ॥ ૧૯ ॥ પછી દ્રોણે ઘણું જોર કીધું દીધો બાણનો માર; મારતા મારતા પાન્ડવોને,કાઢી દીધા થંભ બહાર. ॥ ૨૦ ॥ જુલમ કીધો કરણ દ્રોણે, ભોંકયાં નરને તીર; રૂંએ રૂએ અરજુનજીનું, વીંધી નાંખ્યું શરીર. ॥ ૨૧ ॥ તવ ત્રાસ પામ્યો પારથ પોતે, જુએ અસરણા સરણ; હવે હું નથી જીવવાનો, થાશે મહારૂં મરણ

॥ ૨૨ ॥ નરના રથ પુઠે ભીમ ઉભો, તેને કહ્યું કીશોર; વાયુ નંદન શું સંતાયા, કાંઈક મારો જોર. ॥ ૨૩ ॥ ભીમ કહે શું જોર મારૂ, બહુ છુટે છે બાણ; રખે વાગે પેટમાં તો, નીકળી જાયે પ્રાણ ॥ ૨૪ ॥ એવું વચન સાંભળીને, બોલ્યા જાદવરાય;આગળ ન થાવો તો એક બીજો, બતાવું ઊપાય. ॥ ૨૫ ॥ તેટલું કામજ તમે કરજો, રાખી રૂદીએ હામ; તમે ઊભા રહોને નર તમે, પહેલું કરો એક કામ. ॥ ૨૬ ॥ પત્રનાસ્તરનો મંત્ર ભણીને, બળ કરી બાણ કહાડો; દ્રોણના દીકરા અશ્વસ્થામા, તેને અહીંથી ઊરાડો ॥ ૨૭ ॥ તવ અરજુને બાણ લીધુ, ભણીયો મંત્ર પવન; અશ્વસ્થામાની રૂદેમાં મારી, ઊડાડયા ગગન. ॥ ૨૮ ॥ વાયુ મંત્રે ચીરંનજીવી, ઘણાજ ઊંચા ચડીયા; સાન ભાન વીના થઇને એ, કુંકણ કાંઠે પડીયા. ॥ ૨૯ ॥ પછી પ્રભુએ ભીમને કહ્યું, દ્રોણને તંબુ જાવો; અશ્વસ્થામા નામનો હાથી, ગુરૂ તણો મારી આવો ॥ ૩૦ ॥ તવ ગદા લઇને ભીમ ચાલ્યો, અવળે પંથે જાય; દ્રોણ તણે તંબુએ ગયો, ગજ બાંધેલો ત્યાંય ॥ ૩૧ ॥ ભીમે તેના ચરણ ઝાલી, ચીરી ચીતાળીયા કીધા; સોધતા કોઇને હાથ ન આવે, એવા ફેંકી દીધા ॥૩૨॥ પછી આવ્યો પ્રભુની પાસે, તવ પુછયું ઘનશામ; ભીમે તેનો જવાબ દીધો, સીદ્ધ કર્યું મેં કામ ॥ ૩૩ ॥ કૃષ્ણે કહ્યું કે બુમ પાડો,ગુરૂને કહીએ જુઓ; તમારો દીકરો અશ્વસ્થામા, મેં માર્યો ને મુઓ ॥૩૫॥ દ્રોણને નીમ છે પુત્ર મુઆની, જાણ્યામાં જો આવે વાત; તો કોઈ સાથે યુદ્ધ ન કરવું, ધરવું ન આયુદ્ધ હાથ. ॥૩૫॥ એવામાં ભીમે બુમ પાડી; ગુરૂ માહારાજા જુઓ, તમારો દીકરો અશ્વસ્થામા મેં માર્યો ને મુઓ ॥ ૨૬ ॥ તવ દ્રોણે યુધ્ધ બંધ કીધું, નાખી દીધા હથીઆર, શું જુઓ છો યોદ્ધા માહારા, શોધી કાઢો કુમાર ॥ ૩૦ ॥ તવ સરવે સેન્યામાં સોધ્યા, ત્યાં નહી અશ્વસ્થામા, દ્રોણ કહે ભીમ બોલજે સાચુ, શીદ ભમાવે ભામા. ॥ ૩૮ ॥ ભીમ કહે મેં મારી નાખ્યો, હોય તો સોધી લાવો;દ્રોણ કહે જો માર્યો હોય તો,ખોળીયું એનું બતાવો ॥ ૩૯॥ ભીમે કહ્યું કે ગદા વડે મેં, રૂજે રૂજા કીધા;તે રૂજા કોઇને હાથ ન આવે; એવા મેં ફેંકી દીધા ॥ ૪૦ ॥ ગુરૂ કહે તારા બોલ્યાનો, મુને નહી વીશ્વાસ; અરજુન કહે તો સાચુ લાગે, કાંતો કહે અવીનાશ ॥ ૪૧ ॥ ઘણા મારથી કાયર થઇને, બોલ્યો પારથ મીઠો; અશ્વસ્થામા ભીમે માર્યો, તે તો મેં નજરે દીઠો ॥૪૨॥ દ્રોણ કહે કાયર

થઇ બોલ્યો, માટે એ વચન કાચું, દેવકીનંદન ઓ જુગજીવન, તમો કહેજો સાચું ॥૪૩॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, કૃષ્ણ પ્રભુ સાક્ષાત; અશ્વસ્થામાનું મરણ થયું, સાચે સાચી છે વાત ॥ ૪૪ ॥ ગુરૂ કહે આપ ફાવે તે બોલો, તમારે કોની બીક; સાક્ષી પુરો તમે સરવે, પણ નવ લાગે ઠીક ॥૪૫॥ હું તો માહારે યુદ્ધ કરત; આયુદ્ધ ઝાલું હાથ. ધરમ જો આવીને કહેતો, માનું સાચી વાત ॥ ૪૬ ॥ તવ પ્રભુએ ભીમને કહ્યું, એક ઝપાટે જાવો; ધરમને સમજાવી સામા, લાવીને કેવરાવો ॥ ૪૭ ॥ ભીમસેન તવ તંબુએ દોડયો, જ્યાં છે ધરમરાય; ઉઠો વીરા રથમાં બેસો, આવી દુરદશાય ॥ ૪૮ ॥ આજ અમો ચારે ભાઇ મરશું, જાણે છે જાદવરાય; ઉગરવા પ્રભુના કહેવાથી, કીધો છે એક ઉપાય ॥ ૪૯ ॥ ગુરૂના પુત્રને અરજુનજીએ, ઉશાડી નાંખ્યો વન, તેનાજ નામનો ગુરૂનો હાથી; મેં જઈ કર્યો પતન. ॥૫૦॥ પછી અમે એમ ઠરાવ્યું, ગુરૂ ભાગ્યું ઘર સુત્ર; નીમ છે માટે હથીઆર મુકો, મુકો તમારો મુત્ર ॥ ૫૧ ॥ તેથી હમણા મારતા મુકયા, કરતા રહ્યા છે કહેર; સુત મુઆનું સાચું ઠરાવ્યા, વીના એ મારે કેર ॥ ૫૧ ॥ કોઇના કહેવાથી માનતા નથી, પુત્ર મુઆનીવાત; તમારૂં કહેવું માનશે સાચું, માટે ચાલો મુજ સાથ, ॥૫૩॥ ધરમ કહે જારે ગાંડા, આ કામ તેં શું આણ્યું; હાથી મુઓને પુત્ર જીવે છે, તે સઘળું મેં જાણ્યું. ॥ ૫૪ ॥ માટે તમે ફાવે તે કરો, મીથ્યા ન મરશો મથી; ભાઈ મરો કે પંન્ડે મરૂ તો, જુઠું કેહેવાનો નથી ॥ ૫૫ ॥ વળણ. જુઠું તો કદી નહી કહું ઓરે માહારા વીર; કહે વલ્લભ જરા વાર થઇ, આવ્યા શામ શરીર.

કડવું ૬૫ રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું દ્રોણ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ અંતરયામી દોડતા આવ્યા, બોલ્યા મુખ વચન, શું બેઠા છો નીરભયપણે, ઉઠો ધરમ રાજન. ॥૨॥ નહીતો તમારા બંધુ ખોશ્યો, દ્રોણ કોપ્યા છે અતી ધરમ કહે આવીને હું, જુઠું કેહેવાનો નથી ॥ ૩ ॥ ધરમ માહારૂં નામ ધરેલું, જુઠું બોલું શાથી; કોહોતો ગુરૂને કહુ આવીને મુઓ તમારો હાથી. ॥ ૪ ॥ તવ કુન્તા કરગરવા લાગ્યાં, ઉઠો માહરા તન; નહીતો ચારે ભ્રાત મરશે, વી

ચારી લ્યો મન. ॥ ૫ ॥ જીવ ઉગારવા બોલવું જુઠું; તેમાં નહિ કાંઈ દોશ; તોપણ ધરમે શીશ ધુણાવ્યું, કુન્તા થયાં અફસોસ. ॥ ૬ ॥ વળણ. ॥ અફસોશી થઇને ઉકળ્યાં, જુએ જુગજીવન; વદે વલ્લભ ત્યાં શું કહ્યું, કુન્તાએ વચન.

કડવું ૬૬ જાગ્યરે જાદવરાય એ રાગ.

કુન્તા ભરીયાં ક્રોધે,તું કેમ નથી ઉઠયો બોધેરે;સત્યવાદી તુજ સરખા શું હશે નહીરે. ॥ ૧ ॥ સંગ્રામ ચાર ભાઇ કરતા, એ વઢી વઢીને છો મરતારે, તારા મનમાં મરશે તો જાશે ભાગીયારે. ॥ ૨ ॥ તને જોયો જોયો સત્યવાદીરે,કોઇ મરે તું ભોગવે ગાદીરે;ખરા વાદી હોય તે એવું કરે નહીરે. ॥૩॥ ઝાલી તેં સત્યની ધજા,અન્ય રળેને તારે મઝારે,સામા જઇને કેહેવું તેમાં જોર પડેરે. ॥૪॥ પેહેર કાંછળી બેશ ઘરમાં, માહારે આગ લાગી ઉદરમાંરે, અરેરે ચુંટી નાંખુ માહારી ચાંમડીરે. ॥૫॥ જાણી જોઈ ભાઈ મરાવે, તું સત્યવાદી શાનો કાહાવેરે, આપઘાત કરૂં તુંજ ઉપર હું બેટડારે. ॥ ૬ ॥ હવે ન ખાવો સાંસો, હું ઘાલું ગળા ફાંસીરે, દેહ તજુ તેતો સ્ત્રીહત્યા તુજનેરે. ॥ ૭ ॥ કહી લીધું દોરડું હાથરે કર્યો ધરમે વીચાર દલ સાથરે, માતા મરશે તો પાતક મુજને લાગશેરે. ॥ ૮ ॥ વળણ. ॥ હત્યા મુજને લાગસે, સ્ત્રીહત્યાનું પાપ; વદે વલ્લભ રાય ધર્મને, બે બાજુ સંતાપ.

કડવું ૬૭ રાગ સવઈયાનો.

વઇશિમપાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું,દ્રોણ પરવ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ ધરમે જાણ્યું માતા મરશે, તો પણ લાગશે પાપ;જઇને જુઠું બોલીશ તોહ્યે પાપમાં પડીશ આપ ॥ ૨ ॥ એ બે પાપનો વીચાર કરતાં, શું હલકું શું ભારે; હલકું હોય તે માંથે લેઉં, છુટકો નથી ત્યારે. ॥ ૩ ॥ સ્ત્રી હત્યાનું પાપ મોહોટું, વળી માતવણ થાવું; હવે નથી ઉપાય માહારો, જુઠું બોલવા જાવું ॥ ૪ ॥ એવું સમજી ધરમ ઉઠયા તવ સારથી રથ લાવ્યો; તેમાં જઈ યુધીષ્ટીર બેઠા માઠો દીવસ આવ્યો. ॥ ૫ ॥ એ સત્યવાદીનું સત્ય કેવું, રથમાં બેઠા

જે વાર; એટલે પ્રથ્વાથી રથ ઉંચો, થયો છે ગજ ચાર. ॥ ૬ ॥ એટલે રથ સારથીએ હાંકયો, સાથે ભીમ ભગવાનઃ દ્રોણ સામો રથ લાવી રાખ્યો તેમાં સતી સંતાન. ॥૭॥ ધર્મ રાજાને દ્રષ્ટીએ દેખી, બોલ્યા ગુરૂ દ્રોણ; ઓ સત્યવાદી માહારા ઘરમાં, આજ મુઉ છે કોણ. ॥૮॥ ધર્મરાયે વિચાર કીધો, જાુઠું તો બોલવું હાંઇ; તે દોશ લાગવાનો તેમાંથી, બચાવ કરૂં કાંઇ. ॥ ૯ ॥ એવું ધારી કાને હાથ દીધા, બોલ્યા કરી વીવેક; કાં નરો વા કે કુંજો વા, બેમાંથી મુઉ એક. ॥ ૧૦ ॥ જાણ્યા છતાં ભેદ રાખીને, ધરમે ઉચ્ચાર કરીયો, કારણથી બે ગજ નીચો, રથ એમનો ઉતરીયો. ॥૧૧॥ એટલે પોતે છાતી કુટી,કુટયું પોતાનું શીશ; અરેરે આટલું સત્ય ખોયું તે, કે વારે ભેગું કરીશ. ॥૧૨॥ એવું આક્રંદ કરતા કરતા તંબુએ ચાલ્યા જાય; દ્રોણે જાણ્યું ખુલાસા સાથે, ન કહ્યું ધરમરાય. ॥૧૩॥ કુંજર કહેતાં હાથી મુઓ, કાં મુઓ મુજ સુત; તેનું સાચુ સોધન કરૂં, થયા આકળા ભુત. ॥ ૧૪ ॥ રથમાં પદ્માસન કરી બેઠા, મુકી યુદ્ધ ઉપાધી; સ્વાસો સ્વાસને ઘેરી લીધો, ચઢાવી છે સમાધી. ॥૧૫॥ સ્વાસે સંધાઇ ખોળીયું રથમાં,રહ્યું છે રાજન;જ્ઞાન સ્વરૂપે દ્રોણ ગુરૂ, ગયા સ્વર્ગ સુદન. ॥ ૧૬ ॥ પુત્રની ખબર પુછવા માટે, ઇંદ્રપુરીમાં જાય; તવ પ્રથવીમાં શું કામ કીધું; પોતે જાદવરાય. ॥ ૧૭ ॥ દ્રુપતનો સુત ધ્રષ્ટપ્રદુમાન,તેને લાવ્યા સોધી;જો તુજ તાતને દ્રોણે માર્યા,એવો એ વિપ્ર વીરોધી. ॥૧૮॥ આ વેળાયે લાગ છે તારો, લે હાથમાં તું બાણ; જો દ્રોણનું ખોળીયું છે રથમાં, તે તું કર ભંગાણ. ॥૧૯॥ ધ્રષ્ટપ્રદુમાન એમ બોલ્યો, શું સમજાવો આપ; એ આયુદ્ધ વણ સમાધીમાં, મારૂં તો લાગે પાપ. ॥ ૨૦ ॥ કૃષ્ણજી કહે કાંઇ નહી લાગે, ઝટપટ લે બાણ હાથે; જો પાપનો ભય હોય તને તો, તે પાપ માહારે માંથે. ॥ ૨૧ ॥ તારે હાથે એમનું મ્રત્યુ, માટે તું દે બાણ, પછીથી એ ખોળીયાને, ભીમ કરશે ભંગાણ. ॥ ૨૨ ॥ એવું સાંભળી દ્રુપત સુતે, મહા બળથી બાણ લીધું; દ્રોણનું ખોળીયું છે રથ વીશે, તેને ભોંકી દીધું. ॥ ૨૩ ॥ એટલે ખોળીયું ધરણ ઢળીયું, તવ ભય ભાગ્યો છેક; એટલે કૌરવ લોકો નાઠા, મુકી પોતાનો ટેક. ॥ ૨૪ ॥ એટલે ભીમે દોટ મુકી, દારૂણ દેવત દાખ્યું; દ્રોણ ગુરૂના ખોળીયાને, ચકચુર કરી નાંખ્યું. ॥ ૨૫ ॥ ઇંદ્રપુરીમાં ગયા ગુરૂજી, જ્યાં બેઠા સુરનાથ; ત્યાં જઇ પોતે પુછવા લાગ્યા, પોતાના ઘરની વાત. ॥ ૨૬ ॥ ઓ સુરપતી માહારા ઘરનું, કોહો

કોણ છે આવેલું; ઇંદ્ર કહે કોઇ પણ નથી આવ્યું, કહોતો ગણતરી મેલું. ॥ ૨૭ ॥ એટલે ગુરૂ ત્યાંથી ચાલ્યા, વઇકુંઠ કીધો તપાસ, ત્યાંથીપણ પતો નવ લાગ્યો, ગયા જમપુરી વાસ ॥ ૨૮ ॥ યમરાજા કહે આવો મહારાજા, આવવું પડયું શાથી; તમ ઘરથી આજ નથી બીજુ, આવ્યો છે એકલો હાથી ॥ ૨૯ ॥ એટલે દ્રોણગુરૂ વળ્યા પાછા, પ્રથવી વીશે જાય; જઇ પોતાનું ખોળીયું શોધ્યું, તે નવ દીઠું ત્યાંય ॥૩૦॥ તવ ગુરૂને બહુ ક્રોધ વાપ્યો, પાન્ડવે કપટ કીધું; ખોળીયું મહારૂં નાશપમાડયું; ભંગજ કરી દીધું ॥ ૩૧ ॥ એવામાં એક અશ્વ જાતી; ટટ્ટુ પડેલું ધરણ; ઘડીયે બે ઘડીયે મરે એવું, કપાયેલો એક ચરણ ॥ ૩૨ ॥ તેના શરીરમાં પ્રવેશ કીધો, ગુરૂએ તેણીવાર; તે ત્રણ ટાંગાનું ટટ્ટુ કુદયું, દેવા માંડયો માર ॥૩૩॥ પાન્ડવની શેન્યના યોદ્ધાનો, મારી મારી ક્ષય કરતા, કંઇને પુંછડું કંઇને લાતો, કઇને બચકાં ભરતાં ॥૩૪॥ એ રીતે બહુ જુલમ કીધો દીધો મહોકમ માર; એક ઘડીમાં મારીનાંખ્યા, યોદ્ધા સાત હજાર ॥૩૫॥ પાંડવના યોદ્ધા ત્રાસ પામ્યા, અશ્વ હાવો કેમ રૂઠયો; ક્રોધ ભરેલો વાયુ નંદન, ગદા ગ્રહીને ઉઠયો ॥ ૩૬ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુએ ભીમને રોકયો, અશ્વને જાણો કોણ; એ ત્રણ ટાંગાના ટટ્ટુમાં, પેઠા છે ગુરૂ દ્રોણ ॥ ૩૭ ॥ તેમના સામા જો જાશો તો, કાઢી નાંખશે પ્રાણ; એને વારીને આગળ થયા, પોતે પુરૂશ પુરાણ ॥ ૩૮ ॥ વાવા ગુરૂજી વાવા ગુરૂજી, આતો મરીયાદા મટે, જ્ઞાનવાન વિદ્વાન ગુરૂ તમોને, અશ્વ વપુ નવ ઘટે ॥ ૩૯ ॥ એવું કહી પ્રભુએ સરમાવ્યા, તવ લાજ ગુરૂએ આણી; અશ્વના દેહમાં રહ્યા થકા, દ્રોણ વધ્યા મુખ વાણી ॥૪૦॥ ઓરે કીરટધર કપટ કીધું, તે મુજને બહુ રીસ; શ્રાપ છે માહારો દીકરોતારો છેદજો તારૂં શીશ ॥ ૪૧ ॥ એમ કહીને તોખાર કેરૂં, ખોળીયું નાંખી દીધું; સંચરીયા સુધામ ગુરૂજી, પ્રાક્રમ પ્રૌઢજ કીધું ॥ ૪૨ ॥ પછે પાંન્ડવ રણ થંભેથી, ગયા છે તંબુ વીશે; ભક્તને સહાયતા બહુવાર કીધી, પોતે શ્રી જુગદીશે ॥૪૩॥ દ્રોણ પરવ હાંઇ પુરણ હવું, સુણ જનમેજે રાય; પુરણ પ્રીત્યે સાંભળી કથા; ઉતરી તુજ હત્યાય ॥૪૪॥ કાળા પલ્દા ધોળા થયા, કાળી ધોળી થઈ ગાય; કાળા તલ તે ધોળા થયા, પ્રમાણ એ દેખાય ॥ ૪૫ ॥ સવાલક્ષ બ્રાહ્મણ કેરૂં, રાયે દીધું ભોજન; સવાસોને ઉપર્વીત દીધાં, વીમના હતા તન ॥૪૬॥ બ્રાહ્મણ કેરી પુત્રીઓનાં, સવાસો કન્યાદાન; સવાસો બ્રહ્માપુરીઓ આપી, જનમેજય

રાજન, ॥ ૪૭ ॥ સવાસો ગઉદાન દીધાં, વીધીથી સંકલ્પ કરી; શ્રદ્ધાથી આસન વાળી બેઠો, સાંભળને ફરી. ॥ ૪૮ ॥ તે રીતે સહુ શ્રોતા વ ક્તા, શ્રદ્ધા રાખવી મન; શક્તી પુર્વક પુન્ય કરવું, જપવા જુગજીવન ॥ ૪૯ ॥ સાંભળે પણ તત્વ નવ સમજે, તો સાંભળીયું નીરાર્થ શક્તી પુરવક પુન્ય ન કરે, તો તેનું બધું વ્યર્થ. ॥૫૦॥ તાલ વાજીંત્રને રાગ ણી માટે, કથા સાંભળે જેહ; તાન બાજીની વાણી સુણે, તો ફળ અફળ તેહ. ॥ ૫૧ ॥ જ્ઞાન મારગનો ભાગ જેમાં; તે નહી હરી કથાય; અ જ્ઞાની જીવ પશુ સરીખો, સાંભળવાને જાય. ॥ ૫૨ ॥ સત્ય વસ્તુ સમ જવા સારૂ સંભળાવું કરજોડ; શ્રોતા વક્તાબોલજો સૌ જે જે શ્રી રણ- છોડ, ॥ ૫૩ ॥ વળણ. ॥ જય જય શ્રી રણછોડજી; પુરણ થયું દ્રોણ પરવ; કરણ પરવની કહું કથા; સાંભળી લેજો સરવ.

દ્રોણપર્વ સમાપ્ત.

કર્ણ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કર્ણ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ દ્રોણના દીવસ પુરા થયા એવે થઇ મધ્ય રાત; અંતરયામી ચીંતામાં પડીયા, એવે થયો પરભાત. ॥ ૨ ॥ મોહોટા પરોઢમાં મરગડા બોલ્યા, તે સમે ઉભા થયા; કુન્તા માતા સયન કરે છે, તેમની પાસે ગયા. ॥ ૩ ॥ જઇ આંબળ્યો પગનો અંગુઠો, ઉઠીયાં કુન્તા માય; કહો વારૂ મને કેમ ઉઠાડી, ઓરે જાદવ રાય. ॥ ૪ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે બારણે આવો, ઓરે મહારી માત ખરે ખરી ભીડ પડી છે, તે કહુ તમને વાત. ॥ ૫ ॥ શુભ સતી તવ બારણે ગયાં, બોલ્યા અસરણા સરણ; કાલે કરણ યુદ્ધે ચઢશે, કરશે અમારાં મરણ. ॥ ૬ ॥ એક બાણે અરજુનને હણશે, બીજા બાણથી મને; કુન્તા જી કહે ઉપાય તેનો, શો છે માહારી કને. ॥૭॥ તવ કુન્તાજીને સમજાવે, પોતે દીનાનાથ; ઓ માતા જીવવાનું અમારૂં, તે તો છે તમ હાથ. ॥૮॥ અત્યારે કરણ જાગ્રત થઇને, બેઠો છે શેવા કરવા; તેના તંબુમાં તમે જાવો, જનેતા એની ઠરવા. ॥ ૯ ॥ માતા થાતાં કરણ કને, જઇ વદજો મુખ વાણ; કહેશે કે મા કેમ પધાર્યા, તો માગજો બે બાણ. ॥ ૧૦ ॥ ફરશુરામનાં આપેલાં છે, બે બાણ એની પાસ; તે એક બાણે અરજુન મરે, બીજે હું અવીનાશ, ॥ ૧૧ ॥ માગી લેશો બે બાણ તમે, એટલે પડસે વેમ; એને હાથે એ નહી આપે, તમને કહેશે એમ. ॥ ૧૨ ॥ લ્યો મા પેલા ભાથામાંથી, તમને ગમે તે બાણ; માતા તેમાંથી કાઢી લેવાં, તો અમારા બચે પ્રાણ. ॥ ૧૩ ॥ કરણ પોતે ખોટાં બાણ આપે, તો સત્ય એનું પળાય; જો ગુરૂનાં આપેલાં આપે તો, હીંમત એની જાય. ॥૧૪॥ માટે તમને લેવાનાં કહેશે, તેથી લેજો પ્રીતે, કુન્તાજી કહે તેતો ખરૂં પણ, હું ઓળખું શી રીતે. ॥ ૧૫ ॥ પ્રભુ કહે બધાં બાણ કાઢી ને, ધરણ પર પાથરજો; ભેળાં ભેળાં રાખશો નહી, છુટાં છુટાં કરજો. ॥૧૬॥ એટલે હું અદર્શ થઇને, તંબુમાં પેશીશ; મોહોટી લાલી માંખ થઇને; બાણ ઉપર બેશીશ. ॥ ૧૭ ॥ જે પર બેસુ તે લેઈ લેજો, તરત

આવજો નાશી; કરણ રાજા નહી રોકવાનો; રહેશે મુખ વીકાશી. ॥ ૧૯ ॥ એવું સાંભળી કુન્તા ઉઠયાં, કૌરવ દળમાં જાય; નહી ધોઇ સેવા કરે છે, તંબુમાં કરણ રાય. ॥ ૧૯ ॥ તે તંબુમાં કુન્તાજી પેઠાં, બોલે મુખ વચન; હું છું માતા હું છું માતા, કરણ તું મુજ તન. ॥ ૨૦ ॥ કરણ કહે ભલે પધાર્યાં, મુને કર્યો પાવન; એમ જાણીને ઉભો થયો, બેસવા દીધું આસન. ॥ ૨૧ ॥ તે આસન પર કુન્તા બીરાજ્યાં, કરણે દાભડી કાહાડી; સુર્યની આપેલી ચુંદડી તે, કુન્તાને હોરાડી. ॥ ૨૨ ॥ તવ સતીના સ્થાન વીશેથી, છુટી પયની ધાર; કરણ કેરા મુખમાં પડી હરખ્યો સુર્ય કુંવાર. ॥ ૨૩ ॥ ઓરે જનેતા ઓરે જનેતા, આજજ વી ત્યો લાહાવો; જનમ આપી મુકયો રખડતો; તરછોડયો તરછટ હાવો. ॥ ૨૪ ॥ કુન્તાજી કહે હતી કુંવારી, તે વારે માગી લીધો; સુર્યના મંત્રનો જાપ જપવાથી, દીન મણીયે દીધેલો. ॥ ૨૫ ॥ તે વારે રખાય નહી માહારાથી, જુમનામાં મુકયો તને; અળગેથી જોઇને રાજી થતીતી ઉછર્યો છે આંખ કને. ॥ ૨૬ ॥ કરણ કહે આગના આપો, આવી વસુ તમ ઘેર; પાંન્ડવ બંધુની પક્ષ કરીને, કૌરવ મારૂં ઠેર. ॥ ૨૭ ॥ કુન્તાજી કહે દીકરા માહારા, એવું ન કરીએ કામ; એનું અન ખાઇને ઉછર્યો છે, થૈયે ન લુણ હરામ. ॥ ૨૮ ॥ એમ કરવાથી જગત વીશે, કુંખ વગોવાય માહારી, ત્યારે કરણ કહે જનેતા હું, શી શેવા કરૂં તારી. ॥ ૨૯ ॥ તમે મુજને અવતાર આપ્યો. નીસ્ચે જનેતા લાગો તે બદલો વાળવો છે માટે, માહારી કને કાંઇ માગો. ॥ ૩૦ ॥ કુન્તાજી કહે દીકરા માહારા, માતાની કષ્ટી કાપો; બીજું ત્રીજું કાંઇ જોઇતું નથી, બે બાણ મુજને આપો. ॥ ૩૧ ॥ એટલે કરણે મન વીચાર્યું, પેલાં બે કેમ અપાય; સારાં રાખીને ખોટાં આપું તો, સત્યજ મ્હારૂ જાય. ॥ ૩૨ ॥ એવું સમજી કરણ બોલ્યો, નાહેલો ન અડુ ભાથે; આ રહયો ખેંટીએ ભરવેલો; લૈ લ્યો તમારે હાથે. ॥ ૩૩ ॥ તવ કુન્તાએ ભાથો લીધો, જોયા કરે છે કરણ; બાણ બધાં બારણે કાઢીને, પોહોળાં પાથરીયાં ધરણ. ॥ ૩૪ ॥ અદર્શ રૂપે અંતરયામી; આવી તંબુમાં પેઠા; લીલી મક્ષીકા થઈ અરજુનના, મરત્યુને બાણે બેઠા. ॥ ૩૫ ॥ કુન્તાએ તે બાણ ઉપાડયું, જોઇને લીધું જાણે; ત્યાંથી ઉડીને મક્ષીકા રૂપે, બેઠા પોતાને બાણે. ॥ ૩૬ ॥ એટલે કુન્તાએ તે બાણ લીધું, તરત ઉભાં થયાં; જો બેટા આ બે લઇ જઉ છું, કહી બાહાર નીકળી ગયા. ॥ ૩૭ ॥ કરણ રાજા બાવરો બનીયો,

આ શું થયું એ રામ; હવે જય પામવાનો નથી; ભાગી ગઇ બધી હામ ॥૩૮॥ એ રીતે હામલીને બેઠો, કુન્તા થયાં વીદાય; હતું તે સ્વરૂપ કરી, મળીયા જાદવરાય ॥૩૯॥ લાવોરે માતા બાણ બેઉ, કહીને માગી લીધાં; તવ કુન્તાએ કૃષ્ણ પ્રભુને, બે બાણ સોંપી દીધા ॥૪૦॥ તે લઈ ભગવાને ભાગી નાંખી; આઘાં ફેંકી દીધા; તે બે બાણનાં ભાલેડાં તે, પારધીએ લેઇ લીધાં. ॥ ૪૧ ॥ તેના સુંદીર શર બનાવ્યા, લેઇને પંથે પળીયો; તેમાંનો એક શર અરજુન નંદન, બબરૂ વાહનને મળીયો. ॥ ૪૨ ॥ કુરૂક્ષેત્રમાં વાહાણું વાયું, કૌરવ થયા ત્યાર; સેન્યા સહુ સાવધાન થઇને, હાથે લીધાં હથીઆર. ॥ ૪૩ ॥ તોપણ કરણ નવ દેખાયો, દુષ્ટને પડીયો વેહેમ; તંબુમાં જઇ કરણને પુછયું, બેસી રહ્યા ભાઈ કેમ ॥ ૪૪ ॥ કરણ કહે પાંન્ડવ સાથે, કરવો નથી સંગરામ; અમુલ્યે વસ્તુ જતી રહી માહારી; માટે ભાગી ગઈ હામ. ॥ ૪૫ ॥ દુરીયોધન કહે આ શું કહો છો, ઓરે વીરા કરણ; બે દીવસનું યુદ્ધ તમારૂ, મુને રાખ્યો છે સરણ. ॥ ૩૬ ॥ કરણ કહે વાત ખરી છે, પણ શી રીતે જાવું; તે કરતાં સલ્ય રથ મારો હાંકે, તોતો યુદ્ધે આવું. ॥ ૪૭ ॥ મારવાડનો ધણી સારથી બને, તો યુદ્ધ કરવા હામ; શલ્ય કહે તું બોલ વીચારી, શું તારો હું ગુલામ. ॥ ૪૮ ॥ કરણ કહે છત્રજ માહારા, ગુલામ હું છું તમારો, પણ મુજ મનમાં પ્રેમ એવો, હાકો રથ અમારો. ॥ ૪૯ ॥ તવ શલ્યરાયે કબુલ કીધું, રથ કર્યો તૈયાર; કરણે વસ્ત્ર આભુશણ પેહેર્યા, હાથ લીધાં હથીઆર. ॥ ૫૦ ॥ હીમ્મત રાખી રથે બેઠો, ગરગડીયાં નીશાન; આઠજ ક્ષોણી શેન્યા સાથે, વળી અંધ કુવર. ॥ ૫૧ ॥ વાજતે ગાજતે સ્થંભે ગયા, ઉભા સુર ભરેલા; એટલે સામા પાન્ડવ આવ્યા, યુદ્ધ કરવુ આદરેલા. ॥ પર ॥ રહી છે પોતાની ચાર ક્ષોણી, તે લાવેલા સાથ; અરજુન મારથી મોખરે ઉભો, સારથી, દીનાનાથ. ॥ ૫૩ ॥ વળણ. ॥ સામા સામી આવીયા, પોત પોતાને સ્થંભ; કહે વલ્લભ તવ આદર્યું, યુદ્ધ કરવું આરંભ.

કડવું ૨ રાગ રાજન રાચેજી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; બળવંત બાજેજી, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કરણ પરવ મહીમાય. બળવંત બાજેજી. ॥ ૧ ॥ હવે અરજુનજીએ ધનુશ લીધું, ચઢાવ્યું તેણીવાર.

બળ૦ જોર કરી પડપંચા ચઢાવી, પહેલો કર્યો ટંકાર. બળ૦॥૨॥ શબ્દ તેનો ત્રણ લોકમાં પહોચ્યો, ડોલ્યા દસે દીગપાળ. બળ૦ ધમ ધમ ધમધમ ધરતી ધ્રુજી, ખળભળ્યું પાતાળ. બળ૦ ॥ ૩ ॥ તે સાંભળી લંકાથી આવ્યા, હનુમંત અંજની બાળ. બળ૦ અભંગ રથ ઉપર એ ચડીયા, કાન્તી માહા વિકરાળ. બળ૦ ॥ ૪ ॥ અરજુનની ધજા ઉપર બીરાજ્યા, પછી કરોધે સહુ ચડીઆ. બળ૦ સ્થંભેથી છુટયા એકદમ ઉઠયા, મારવા તુટી પડીયા. બળ૦ ॥૫॥ અરજુને એક અગણીતું માર્યું, સાઠશહસ્ત્ર થયાં બાણ. બળ૦ જાય ઝપાટે સુર સપાટે, વાળે કચરઘાણ. બળ૦ ॥ ૬ ॥ કરણ રાયે માર્યું અગણીતું, તે સુર ભરીયું જાય બળ૦ એનું એક બાણ જતાજતામાં, એંશી હજાર બાણ થાય. બળ૦ ॥ ૭ ॥ મરણ વેળા બળ કરણનું ઝાઝું, વરતે હાહાકાર. બળ૦ બહુ બાણ આગળ બળ નવ ચાલે, શું કરે માયાવી કુંવર. બળ૦ ॥૮॥ એવામાં અરજુને એક બાણ લીધું, કીધો કાળો કહેર, બળ૦ કરણ કેરી સન્યામાં માર્યું બે ક્ષોણી હણી ઠેર. બળ૦ ॥ ૯ ॥ તે જોઇ કરણે કાળજવર લીધું, ફેંકયું કરીને રીશ. બળ૦ દ્રષ્ટપ્રદ્દુમાન પુત્ર દ્રુપતનો, તેનું છેદયું શીશ. બળ૦ ॥ ૧૦ ॥ બીજે બાણે કાળો કહેર કીધો, લીધા પ્રાણીના પ્રાણ. બળ૦ પાન્ડવ કેરી ત્રણ ક્ષોણીનો વાળ્યો કચર ઘાણ. બળ૦ ॥ ૧૧ ॥ પછી અરજુનને રૂવે રૂવે ભેદયો; નીકળે બહુ રૂધીર. બળ૦ વાગેલા ઉપર વીશેશ વાગે, ભોંકાઈ રહેલાં તીર. બળ૦ ॥૧૨॥ શેદેવ નીકુળને તેવાજ ભોકયા, ચક્ષુ ડગમગ થાય. બળ૦ ભીમ રહે નરના રથ પુઠે, એનો ન ચાલે ઉપાય. બળ૦ ॥૧૩॥ એમ કરતાં ત્રણ ઘટી દન રહયો, બોલ્યા શ્રી ભગવાન. બળ૦ ઓરે વૃકોદર જીવવું હોય તો, કરો સલ્લને સાન બળ૦ ॥ ૧૪ ॥ તમારા એ મામા જોશે કાંઈ સામા, એમ કહ્યું મોરાર. બળ૦ તવ ભીમે પારથની પુઠેથી, ડોકુ કાહાડયું બાહાર બળ૦ ॥ ૧૫ ॥ સલ્લ મામાને સાન બતાવી, ભાણેજા ખાય છે માર. બળ૦ દયા કાંક લાવો અમને બચાવો, ચેત્યો સલ્લ તે વાર. બળ૦ ॥ ૧૬ ॥ ભાણેજનું દુખ જોઇ દુભાયો, પોતે પીસ્યા દંત, બળ૦ ખેંચ્યા એણે ઘોડાના અછોડા, હાંકયા અવળે પંથ. બળ૦ ॥ ૧૭ ॥ એટલે માયાવી બે બાપ બેટા, ગાજીને ગગન ચઢીયા. બળ૦ છ ક્ષોણી સેન્ય રહયું છે કઉરવનું, તેમાં ઉછળી પડયા. બળ૦ ॥ ૧૮ ॥ ત્રીજે ગદા લઇને ભીમ પડીયો, પારથ પડયો લઇ બાણ, બળ૦ કઉરવ કેરી પાંચ ક્ષોણીનું; વા

ળી નાંખ્યું હથરાણ. બળ૦ ॥ ૧૯ ॥ હરી ફરી રહી એક ક્ષોણી શેન્યા, ભય ભર્યા સહુ માઠા.બળ૦ એક ક્ષોણી સો ભાઇ ને શકુના, જીવ લેઇને નાઠા. બળ૦ ॥૨૦॥ સલ્ય રાજા રથ લૈ ગયો આડો, બોલ્યો કરણ મુખ એમ. બળ૦ ઓ સલ્ય રાય રંગમાં ભંગ પાડયો, આડા ઉતરીયા કેમ, બળ૦ ॥ ૨૧ ॥ સલ્ય રાજા કહે મરજી અમારી, તુ કેમ પુછે દંભ; બળ૦ એવે પાન્ડવ એક ક્ષોણી લઇને,ગયા કૌરવને સ્થંભ. બળ૦ ॥ ૨૨ ॥ એવે સમે તો સાંજ પડી, સુરજ બેઠો મેર; બળ૦ કૌરવનાં વાજાં બંધ પડયાં, વાગી પાન્ડવની ભેર. બળ૦ ॥ ૨૩ ॥ એક એક ક્ષોણી રહી બેઉ બાજુ, પોત પોતાને સ્થળ જાય. બળ૦ નીરદય ભોમીમાં ભાર ઊતરીયો, એવું બન્યું રણ માય. બળ૦ ॥૨૪॥ વલણ॥ દન પેહેલો પુરણ થયો, કરણ કેરો સાર; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, રાત્રીનો વિસ્તાર.

કડવું ૩ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવુ, કરણ પરવ મહીમાય. ॥૧॥ સૌ સૌને સ્થળ રાત્રીએ ગયા, પાન્ડવ જુગજીવન; જમી કરીને સરવે પ્રાણી, કરી દીધું સહ્યન ॥ ૨ ॥ કૌરવ દળ સહુ સુઈ રહ્યું છે, દુષ્ટ વિચારમાં પેઠો; કર્ણ શકુની દુસ્યાસનને, બોલાવી વાતોમાં બેઠો. ॥ ૩ ॥ દુરીયોધન કહે કરણ વીરા, પાન્ડવો બહુ બળવાન; આજે તો અતી જુલમ કીધો, વાળી નાખ્યું હથરાણ. ॥ ૪ ॥ આપણી બરોબર પાન્ડવ થયા, ન રહયો આપણો ટેક; એમના જેવા આપણે બનીયા, ક્ષોણી રહી એકેક. ॥ ૫ ॥ તેથી આપણ અત્યારે ઉઠો, સાચા શતરૂવટ થૈએ; પાન્ડવનું શૈન્ય સુતેલું હણવા, ઊઠો ચારે જઇએ. ॥ ૬ ॥ કરણ કેરી બુદ્ધિ ફરી તે,કબુલ કીધું સાર;દુષ્ટ કરમ કરવાને ઉઠયા, હાથ ગ્રહી હથીઆર. ॥૭॥ છાનામાના સંતાઈ ચાલ્યા, જાણ્યું નંદકીશોર; જાણી જોઇને સહુ સેન્યાને નીંદ્રા મુકી અઘોર. ॥ ૮ ॥ તવ સહુ પ્રાણી નીંદ્રાએ ભરીયા, જાગ્રત નહી પેરાદાર; ચારે જણાએ ખડગ ખેંચી, કરવા માંડયો સંહાર. ॥ ૯ ॥ મારતા મારતા સુંસરા ચાલ્યા, કીધો કારમો કેહેર; એક ક્ષોણી બધુ સુઇ રહ્યુંતુ, તે સહુ માર્યુ ઠેર. ॥ ૧૦ ॥ એવે તંબુમાં પેસવા ગયા, રણછોડરાયજી રૂઠયો; માયાવીને નીંદ્રા ન હોયે, તેથી ગટોરગછ ઉઠયો. ॥ ૧૧ ॥ બીજો એનો નંદન ઉઠયો,

કીધો ખરો ખુંખારો; તવ ચારેજણ જીવ લેઇ નાઠા, મેઘવરણ કહે મારો ॥ ૨૨ ॥ શકુની દુરીયોધન દુશાશન, તે ત્રણ એક પા જાય; તેમ નાથી જુદી દીશાએ નાઠો, પોતે કરણરાય ॥ ૧૩ ॥ તેની પુંઠે ગટોરગછ પડીયો, એવે ઝલાયો કરણ, હેડંબા સુતે કેશ ઝાલી, તરત ઢાળ્યો ધરણ ॥ ૧૪ ॥ સુર્યનો નંદન કરે વંદન, પડયો ચટાપાટ હેઠો; ગટોરગછ ઘણી ગાળો દેતો, રૂદેપર ચઢી બેઠો ॥ ૧૫ ॥ માહા રીસ ધારે બહુ માર મારે, તરફડે રાજા કરણ; જાણ્યું કે રહુ વીચારમાં તો આણશે માહારૂ મરણ ॥ ૧૬ ॥ ઇંદ્રની આપેલી સાંગ્ય કાહાડી, કટી માંથી કરી રીસ; પડયા પડયા મારી ગટોરગછને, તરત છેદયું શીશ. ॥ ૧૭ ॥ શીશ છેદીને સાંગ્ય જતી રહી, ઇંદ્ર રાજાની પાસ; પછી કરણ ઉભો થયો, જાણ્યું થશે જીવ નાશ ॥ ૧૮ ॥ ધડ મુસ્તક ત્યાં પડયાં રહ્યાં ને, પોતે તંબુમાં પળીયો, મેઘવરણ પેલા ત્રણે જણને, નસાડી પાછો વળીયો ॥ ૧૯ ॥ તાતજી તાતજી કહેતો આવ્યો, કયાં હોય એનો તાત. એટલે વીશેશ બુમો પાડી, નીંદ્રા ખેંચી જગનાથ ॥ ૨૦ ॥ એટલે સરવે પાન્ડવ જાગ્યા, ગભરાઇ આવ્યા બહાર જોયું તો બધું સેન્ય મારેલું, વળી માયાવી કુંવર ॥ ૨૧ ॥ ધડ મુસ્તક જડયું ગટોરગછનું, ભીમશેને મુકી પોક; રડવા લાગ્યા સઉ ત્રાશી ત્રાશીને, પુરણ પ્રગટયો શોક ॥ ૨૨ ॥ કલેશમાં ન્યુન્ય રહી નહી કાંઇ, મન વળાવે રણછોડ, અરેરે માહારાજ રત્ન સરીખી બે ભાઇની ગઈ જોડ. ॥ ૨૩ ॥ એમજ કરતાં કાષ્ટ લાવ્યા, ચીતા ખડકી સાર; મેઘવરણે વીધી પ્રમાણે, કર્યો સહુ સંસ્કાર ॥ ૨૪ ॥ પછી નહી ધોઇને મન વાળ્યાં, દુષ્ટોએ કીધો દગો; તો આવતી કાલે દગાખોરોને, દગો દેઇને દગો ॥ ૨૫ ॥ એમ ધારીને રાત્રીએ સુતા એવામાં વાહાણું વાયું, કૌરવ સો ભાઇ તૈયાર થયા, એક ક્ષોણી સેન્યાય ॥ ૨૬ ॥ સલ્લ શકુની કરણ રાજા, યુદ્ધ કરવા સ્થંભ, ગોર કૃપાચાર તેમની સાથે, આવી ઉભા રણ માંય. ॥ ૨૭ ॥ એટલે આવ્યા પાન્ડવ પાંચે, છઠા અસરણા સરણ; બીજો શેવક ન મળે સાથે, સાતમો છે મેઘવરણ ॥ ૨૮ ॥ તે આવ્યો પોતાને સ્થંભે, કરણ ઉપર બહુ કરોધ; શાનો સતીયો દગા ભરેલો, કરણ કપટી જોદ્ધ, ॥ ૨૮ ॥ ભીમ કહે સુત સુર્ય કેરા તુજને છે ધીકાર, દગો કરીને મારી નાંખ્યો, માહારો જેષ્ટ કુંવાર. ॥ ૨૦ ॥ તે ફળ ઇશ્વર તુને દેશે, કહી ગાજ્યો અપાર; ગાંજેવધરે ગાંજેવ નામનો, તર્ત કર્યો ટંકાર. ॥ ૩૧ ॥

॥ વળણ ॥ ટંકાર કીધો પારથે, ડોલ્યાં દસે દીગપાળ; ધરણ લાગી ધ્રુજવા, ખળભરીયું પાતાળ.

કડવું ૪ રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કરણ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ બીજે દીવસે યુધ્ધ આરંભ્યું, અરજુને મારયું બાણ; તે બાણુથી અડધી ક્ષોણીનાં કાહાડી નાંખ્યા પ્રાણ. ॥ ૨ ॥ તેવું કરણે વાયુનું માર્યું. જ્યાં છે માયાવી તંન; તે બાણ મેઘવરણને લૈને, ચઢી ગયું ગગન. ॥ ૩ ॥ એવું જણાયું કે સુત મુઓ, એવો ગગને ચડીયો; સાન ભાન વીનાનો થઇને, હેડંબા વન પડીયો. ॥ ૪ ॥ તે દેખી અરજુનજીએ, જોર કર્યું અપાર; એક બાણ મારીને ઉરાડયા, ગોર ક્રીપાચાર. ॥ ૫ ॥ તે જોઈ કરણે ભાલોડાં ભોંકયાં, અરજુન પામ્યો ત્રાસ; રથ પુંઠે ભીમ કરે હોકારા, તેને કહ્યું અવીનાસ. ॥ ૬ ॥ ઓરે વ્રકોદર જુલમ થયો અરજુનનું ગયું ભાન; જો જીવવાની આશા કરો તો, કરો મામાને સાન. ॥ ૭ ॥ તવ ભીમે રથ પુંઠે રહીને, સલ્યને બતાવી સાન; ઓરે મામા દયા કાંઇ લાવો, ઘણા થયા હેરાન. ॥ ૮ ॥ રાજાને ઉપની દયા, ભાણેજ માહારા થાકયા; ઘોડાના અછોડા ખેંચી, અવળે પંથે હાકયા. ॥ ૯ ॥ રૂધીર માંઉશને કીચ્ચડ ઝાજો, તેમાં રથ લેઇ જાય; એટલે સો ભાઇ શકુની નાઠા, સેન્ય રહી ગયું ત્યાંય. ॥ ૧૦ ॥ ગદા ગ્રહી ભીમશેન્યમાં પડી, ક્રોધાતુર થઈ ઉડે; આંખો મીચી નાંખે ટીચી, ઉધુ ઘાલીને ઝુડે- ॥ ૧૧ ॥ અડધી ક્ષોણીનો ઘાણ વાળ્યો, પુરણ પાન્ડવ નડીયા; રણછોડરાયે રથ દોડાવ્યો, કરણ કેડે પડીયા ॥ ૧૨ ॥ રથ કરણનો જાય સપાટે, ફરસુનું વચન ફળીયું; જાતા જાતા રથનું પરડું, પ્રથવી માતાએ ગળીયું ॥ ૧૩ ॥ એટલે એનો રથ અચકયો, શલ્ય રાજા પોકારે ચાલો તમારો ધણી મરે કહી, અશ્વને ચાબક મારે ॥ ૧૪ ॥ એટલે બોલ્યો કરણ રાજા, શીદને બરકા પાડો; પીંડુ કાક ભરાયું છે માટે, નીચે ઉતરી કાહાડો. ॥ ૧૫ ॥ શલ્ય કહે તારો નોકર નથી, શો દરમાયો આલ્યો; એમ કહીને અછોડા પછાડયા, રથેથી ઉતરી ચાલ્યો ॥ ૧૬ ॥ એટલે લગભગ પાન્ડવ આવ્યા, તવ બોલ્યો રાય કરણ; એટલે રથ રાખીને રહેજો, ઓરે અસરણા શરણ ॥ ૧૭ ॥ રથ મા-

હારો ભુમીમાં ભરાયો, તે કાઢવા દો બાહાર; તવ ત્યાં રથ રાખીને ઉભા, પોતે જુગદાધાર ॥ ૧૮ ॥ પાંચ ભાઇને છઠા પ્રભુજી; અળગા રહ્યા છે ઉભા; કરણે ઉતરી રથ કાઢવાના, મનમાં કરયા મનસુબા, ॥૧૯॥ ગભરાટે ભરીયો નીચે ઉતરીયો, જુએ નંદ કીશોર; પીંડાને બેઉ ભુજથી ઝાલી, ઘણું કરે છે જોર ॥ ૨૦ ॥ તોપણ રથ નીકળતો નથી, ધાર્યું અસરણાસરણ; ત્રણ વસ્તુ એની પાસે હશે ત્યાં, સુધી નહી મરે કરણ. ॥ ૨૧ ॥ કલ્વક નામનો રથ એનો, કુન્ડળ પહેરેલાં કાન; ત્રીજુ કવચ હોય ત્યાં સુધિ, ન મરે સુર્ય સંતાન ॥ ૨૨ ॥ એવું સમજી સામળો બોલ્યા, ઓરે કરણ રાય, રૂધીરના છાંટા ઉડશે તો, કુન્ડળ કોડીના થાય ॥૨૩॥ અમુલ્ય કુન્ડળ છે તમ પાસે, ત્રીલોકમાં નહી બીજે; માટે માહારૂ કહ્યું માનીને; રથમાં મુકી દીજે ॥૨૪॥ આયુષ આવી રહયો કરણનો, તવ માની સત્ય વાત; કુન્ડળ કાઢી રથમાં મુકયા, બોલ્યા પ્રભુ સાક્ષાત ॥૨૫॥ કવચ તમારૂં શીદ બગાડો, તે પણ નાંખો કાહાડી; તેથી તે પણ કહાડી મુકયું, ભવીશ રેખા આડી ॥૨૬॥ પછીપ્રભુ કહે જોર કરીને, શીદ પેટના નળ ટાળો; એકવાર પેલી ટેકરીએ જઈ, ઠીક કછોટા વાળો ॥૨૭॥ એટલે કરણ અળગા ખશીયો, રથથી જેણી વાર; અરજુન પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા, પોતે જુઉદાધાર ॥ ૨૮ ॥ આ વેળા તમે બાણ મારો, છે ખરા લાગમાં કરણ; તે વીના મથી મરો પણ એ નહી પામે મરણ ॥૨૯॥ અરજુને કહ્યું પાતક લાગે, ઓરે શ્રી જુગદીશ; ક્રષ્ણ પ્રભુ કહે પાતક લાગે, તે સહુ મહારે શીશ ॥૩૦॥ તવ અરજુને બાણ ચઢાવ્યું; માર્યું કરી મનસુબો; કરણે આવતું બાણ દીઠું રૂદાયા ધરીને ઊભો ॥૩૧॥ તેવું બાણ ભોંકાયું રૂદેમાં, પ્રાણજ ઊંચો ચડીયો, રામ ક્રષ્ણજી રામ ક્રષ્ણજી, કરતો કરતો પડીયો ॥૩૨॥ તેવાજ પ્રભુ પાછા વળીયા, પાન્ડવને લેઇ સાથ; તંબુ મધ્યે પાન્ડવને મુકીને, ચાલ્યા દીનાનાથ ॥૩૩॥ કરણને વરદાન દીધું છે, મરતાં દરસન દેવા; માટે ભક્તને મળવા ચાલ્યા, બનીયા બ્રાહ્મણ જેવા. ॥ ૩૪ ॥ વ્રદ્ધ વપુ ધારણ કર્યું છે; પોતે જાદવ રાય; કરણના રથના દાગીના તે, તસ્કરો લેઈ જાય ॥ ૩૫ ॥ એવામાં આવ્યા વીપ્ર રૂપે, પોતે અસરણા સરણ; પોકાર કીધો ક્રષ્ણ પ્રભુએ, કયાં છે રાજા કરણ. ॥ ૩૬ ॥ પડયો પડયો તવ કરણ બોલ્યો, આવો વીપ્ર મહારાજ; એમ કહીને પાસે બોલાવ્યા, પધારો ગરીબ નીવાજ ॥ ૩૭॥ એટલે બોલ્યા અંતરયા-

મી, પ્રસન હજો ભગવાન, યાચના કરવાને આવ્યોછું, દેવું છે કન્યા દાન ॥ ૩૮ ॥ એક અયુત રૂપીયા જોઇએ, તવ બોલ્યો કરણ રાય; જુઓ માહારાજા ધન પડયું હશે, માહારા રથની માંય ॥ ૩૯ ॥ પ્રભુ કહે રથમાં નથી કાંઇ, કહે કેમ કરીએ બાપુ; કરણ કહે મુજ દંતમાં રેખો, હીરાની છે તે આપુ. ॥૪૦॥ પેલો પડેલો પાશાણ આપો, દંત પાડુ ધરી હામ; પ્રભુ કહે શાનું દાન કરે છે, વીપ્રને દે છે કામ ॥ ૪૧ ॥ તવ કરણ ગરબડતો જઇને, પાશાણ લાવ્યો પાસ; દંત પાડી રેખો કાઢીને ધરી, તવ વધા અવીનાશ ॥ ૪૨ ॥ તારા મુખની અજીઠી થયેલી, તે કેમ હું લેઉ દાન; ભ્રષ્ટ દાન તું વીપ્રને આપે, તેથી કોપે ભગવાન ॥ ૪૩ ॥ એટલે કરણ રાજા બોલ્યો, સત્ય કહી તમે વાણી; ઓ માહારાજા તુંમડીમાંથી, ધોવાને આપો પાણી ॥ ૪૪ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે મુજ કને પાણી, લેઇને રેખો દેછે; તો પાણીને બદલે આપ્યું, એમ માહારૂં મન કહે છે ॥ ૪૫ ॥ એવું સાંભળી કરણ રાજા, ટેકરીથી ગરબડીયો; ચાલી આવ્યો રથની પાસે, પયડે બાહાજીને ચડીયો ॥ ૪૬ ॥ પોતાનું ધનુશ બાણ લીધું, પાછો પડીયો ધરણ; ગડબડતો ટેકરી પર આવ્યો, દાનેસ્વરી રાય કરણ ॥૪૭॥ સુતા સુતા ધનુશ ઉપર; બાણ ચઢાવ્યું સાર; ગંગા મંત્ર ભણી માર્યું ભોમી, તવ નાકળી જળ ધાર ॥ ૪૮ ॥ તે જળમાં રેખો ધોઇ નાંખી, પોતે કરણ રાય, પછી પ્રભુને કહ્યું લ્યો મહારાજા, કહીને લાગ્યો પાય ॥૪૯॥ વલણ ॥ પાય પડી રેખો ધરી, એજ કરણ દાતાર; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, હરખ્યા જુગદાધાર.

કડવું ૫ રાગ ધનાસરી.

વઇશંમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય,વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, કરણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ રેખો ધોઇને સામી ધરી કે, હરખ્યા વીશ્વના ભુપ; વીપ્રનું સ્વરૂપ ત્યાગ કરીને, ધર્યું ચતુરભુજ રૂપ ॥ ૨ ॥ મોર મુગટ પીતામ્બર શોભે, કર શંખ ચક્ર ધરેલા, શ્રી મુખ બોલ્યા શાબાશ તુજને, તેં બહુ પુન્ય કરેલા ॥ ૩ ॥ તુજ જેવો કોઈ દાતા ન દીઠો, માટે તારૂં કષ્ટ કાપું; માગવું હોય તો માગ મુજ પાસે, જે માગે તે આપું ॥ ૪ ॥ કરણ કહે પાંચ વસ્તુ, માગવાની ઇચ્છાય; તવ કહયું સુખ રૂપે માગી લે, રીજ્યા વઇકુંઠ રાય ॥ ૫ ॥

એટલે કરણ માગવા લાગ્યો, સાંભળજો જગતપતી; માગું તેમાં ધ્યાન દેજો, માયા માગવી નથી. ॥૫॥ તીલક વીપ્રના હાથનું પામું, માતાને હાથ ભોજન; પુત્રના હાથનો પીંડ મળે, દેહીમાં મધુસુદન. ॥ ૭ ॥ એ રીતે ચાર વરદાન માગ્યાં, તથાસ્તુ પ્રભુએ કહ્યાં; તે ચારમાંથી ત્રણ વચન, કળીયુગે અવળાં થયા. ॥ ૮ ॥ તીલક ગમે પોતાના કરનું, સ્ત્રી કરનું ભોજન; પીંન્ડજ પ્રીય પુત્ર તણા છે, મંદીરે મધુસુદન. ॥ ૯ ॥ પાંચમું વરદાન કરણે માગ્યું, સાંભળો દેવ મોરાર; કુંવારી જગોમાં તમ હાથે, કરો વહંની સંસ્કાર. ॥ ૧૦ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુએ કબુલ કીધું, કરણે જે કહ્યું તેહ; એટલે ભાણુના નંદને, તરત મુકયો દેહ. ॥ ૧૧ ॥ એટલે બન્યા કૃષ્ણ સ્વરૂપે, પોતે દીનાનાથ; ઉપરણેથી કટી બાંધી, પરોણો ઝાલેલો હાથ. ॥ ૧૨ ॥ ભકતોને વશ ભુધરજી છે, વચન માટે વાધે; કરણનું શબ ઉપાડીને, પોત લીધું ખાંધે. ॥ ૧૩ ॥ કુંવારી જગો જોતા જોતા, નર્મદા ત્રટે જાય; તલપુર ત્યાં જોઇ કુંવારી જગો, હરખ્યા જારવરાય. ॥ ૧૪ ॥ નર્મદા જળમાં સબ નવડાવ્યું, મુકી દીધું કીનાર; જઇ વનમાંથી કાષ્ટ લાવ્યા, દેવકીના કુંવાર. ॥ ૧૫ ॥ તલપુર જગોમાં ચીતા ખડકવી, તે શી રીતે ખડકાય; બુદ્ધી ચલાવી પરોણાની, આરજ મુકી ત્યાં. ॥ ૧૬ ॥ પરોણો તો ઉભો રાખ્યો, પોતે દીનાનાથ; તેના ઉપર મુકયો પ્રભુએ, ડાબો કુંવારો હાથ. ॥ ૧૭ ॥ હાથેળીમાં ચીતા ખડકી, શબ મુકયું મોરાર; પછી પ્રભુએ કરણ શબને, કર્યો અગની સંસ્કાર. ॥ ૧૮ ॥ પુરણ એનો દેહ પ્રજાળ્યો, અરત દીધાં વેવરાવી; સ્નાન કરીએ શામળીયોજી, તંબુમાં બેઠા આવી. ॥ ૧૯ ॥ કરણનો એવો ઓદ્ધાર કીધો, ભકતને વશ ભગવાન; સદાય પ્રભુ ભકતના તારણ, સમજે તે ધરે ધ્યાન. ॥ ૨૮ ॥ કરણ પરવ પુરણ થયું, જનમેજે કર્યું દાન; વીધી પ્રમાણે સૌ પુન્ય કીધું, પરીક્ષતને સંતાન. ॥ ૨૧ ॥ ॥ વલણ ॥ બ્રહ્મહત્યા તવ ઉતરી, પોહોચ્યા સૌના કોડ; કહે વલ્લભ સૌ બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

કરણ પર્વ સમાપ્ત.

શલ્ય પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, શલ્ય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ રાત્રીએ પોતે પોતાને સ્થંભે, કૌરવ પાન્ડવ રહ્યા, તે સમે રાજા દુરીયોધનને, વિચાર વીશેશ થયા ॥ ૨ ॥ પીંપળા નીચે ભીસ્મ પોઢયા છે, બાણ તણી સજ્યાયે; ત્યાં આવીને દાદાને પુછયું; પોતે દુરીયોધન રાયે ॥ ૩ ॥ ઓરે દાદા કેમ કરૂં હું, સરવ કો પામ્યા મરણ; એક સો બે જણ જીવતા રહ્યા, આજ પડયો રાય કરણ ॥ ૪ ॥ ભીસ્મપીતા કહે પેહેલું ન માન્યું, તે માટે કથલ્યું કાજ; હજી જો તારે જીવવું હોય તો, દઇ દે પાન્ડવને રાજ ॥ ૫ ॥ દુરીયોધન કહે ઓરે દાદા; મીથ્યા ન મરશો મથી, મુજ શરીરના છો થાય કટકા, પણ રાજ્ય દેવાનો નથી. ॥ ૬ ॥ માટે તે વીશે વાત ન કરશો, વઢવું છે કાલના દન; સરવ મરે પણ હું નવ મરૂં; એવું કહી કાઢો વચન. ॥ ૭ ॥ ભીસ્મ પીતા કહે હું નવ જાણું, શેદેવને પુછી આવો; અવળું કદી કાળ નહી બતાવે, કહેજે કે સત્ય બતાવો. ॥ ૮ ॥ તવ દુરીયોધન પુછવા ચાલ્યો, વીચાર કરતો મન; શેદેવના તંબુમાં આવ્યો, દીધું જોશીએ આશન ॥ ૯ ॥ કહ્યું મોટા ભાઇ કેમ પધાર્યા તવ બોલ્યો મુંડ રાય, સરવે મરે પણ હું નવ મરૂં, બતાવો એવો ઉપાય ॥ ૧૭ ॥ શહેદેવજીએ મન વીચારયું, વિસ્વાસે આવ્યો આપ; તેથી જો સત્ય નહી બતાવું, તો મુજને અતી પાપ. ॥ ૧૧ ॥ એ નહી મરે ને મારે અમને, તોપણ શું થઇ જાશે; સાચવનારો છે સામળીયો, કેમજ મરવા દેવાશે. ॥ ૧૨ ॥ એવું જાણી જોશીએ કહ્યું, અત્યારે તતપર થાવો; ગાન્ધારી સતી માત તમારી, નગ્ન તેની કને જાવો ॥ ૧૩ ॥ સુતરનો તાર રાખવો નહીં ને, જાવું ધરી ઉમંગ; તે તમારી મા નીરખસે કે, વજરનું થાસે અંગ. ॥ ૧૪ ॥ પછી ભય નહી મરવાનો તમને, પધારો મોહોટા વીર; તવ દુરીયોધન ઉઠી ચાલ્યો, ન રહી મનમાં ધીર. ॥ ૧૫ ॥ ભીસ્મ પીતાને જઇને કહ્યું, દાદા એ શાત્રૂ સાચો; નગ્ન મોકલે મુજ માતા પાસે, એ ખેલ નહી કાંઇ

કાચો. ॥૧૬॥ ભીશ્મ પીતા કહે મુરખ પ્રાણી, મોહોટાનું વચન મોહોટું એના પીન્ડનો ભરોંસો મુને, કદી કહે નહી ખોટું ॥ ૧૭ ॥ દુરીયોધનનને શ્રદ્ધા ચોટી, તંબુમાં ગયો ભુપ, વસ્ત્ર વપુ પર એક ન રાખ્યું, થયો નગ્ન સ્વરૂપ ॥ ૧૮ ॥ મનસુબો માડો સુર ભર્યો નાડો, હસ્તીનાપુર ભણી જાય; નિંદ્રામાંથી જાગી ઉઠયા, જાણ્યું જાદવરાય, ॥ ૧૯ ॥ જાણ્યું કે જોશીએ જુલમ કીધો, પાપી વજરનો થાશે; એટલે પાન્ડવોને હણશે, મુજથી શું સચવાશે ॥ ૨૦ ॥ આગળથી ઉપાય કરૂં તો, કાંઇક બચાવ થાય; એમ જાણી અંતરધ્યાન થઇનેગયા શ્રી જાદવરાય ॥ ૨૧ ॥ હસ્તિનાપુરના દરવાજા પાસે સોહામણી છે વાડી; તેમાંથી પુશ્પ વીણ્યા, દીનોનાથ ખેલાડી ॥ ૨૨ ॥ ત ફુલનો તંગીયો બનાવ્યો, કટીથી જંગા સુધી; પછી વાડીને મોઢે ઉભા, વીચારી વાત વીરૂધિ ॥ ૨૩ ॥ એવામાં દુરીયોધન આવ્યો, વાડી કને થઇ ચાલ્યો; છબીલે છાબ નીચે મુકી, ઝડપ જઇને ઝાલ્યો. ॥ ૨૪ ॥ નાગો નાગો આવ્યો કયાંથી, ઓરે હરામખોર; ચોરાય છે ફુલ વાડીમાંથી, આજ ઝલાયો ચોર. ॥ ૨૫ ॥ એમ કહીને મારવા માંડયો, ઢીંચણુ ગડદાને પાટું; પોતાને દોડાવ્યા તેનું. વાળિ નાંખ્યું સાટું. ॥ ૨૬ ॥ છત્રપાત કહે શીદ મારો છો; વીચારીને કરો જોર; હસ્તીનાપુરનો રાજીયો હું, નથી વાડીને ચોર ॥ ૨૭ ॥ પેહેલું જોઇ લે મોઢું માહારૂં, તે પછી દેજે દુખ; તવ વાડીમાંથી અગની લાવી, જેયું રાયનું મુખ, ॥ ૨૮ ॥ માળી રૂપે મોહન બોલ્યા, નગ્ન રૂપે છો કેમ; હાવો ટુચકો કોણે બતાવ્યો, કોણે ઘાલ્યો વેમ, ॥ ૨૯ ॥ દુરીયોધન કહે સેદેવજીએ, બતાવીયો ઉપાય; જનેતા કને નગ્ન જાવું તો, વજરની કાયા થાય ॥ ૩૦ ॥ પ્રભુ કહે કે શું સત્ય માન્યું, વીચાર્યું નહી પાપ, નગ્ન દેખીને ગાન્ધારી સતી, તમોને દે શ્રાપ. ॥ ૩૧ ॥ શ્રાપજ દેવરાવવાને ઇરાદે, તમને બતાવ્યું એવું; દુરીયોધન કહે ભીસ્મ પીતાએ; કબુલ કીધું તેવું. ॥ ૩૨ ॥ તે કારણથી સાચું લાગ્યું, થઇ ગઈ મનની શુદ્ધી; મોહન કહે મરણ વેળા, વૃદ્ધની બગડી બુદ્ધી. ॥ ૩૩ ॥ તે કરતાં સત્ય લાગતું હોય તો, નહી મટે લેખ ટાંકયા; તંગીયો આપુ નગ્નના નગ્ન, વળી ઢાંકયાના ઢાંકયા. ॥ ૩૪ ॥ પુષ્પનો પેહેરવો નહી બાધ તેમાં, જંગાથી કટી લગી; એવાં માળીના વેણ સુણ્યા એટલે મન ગયું ડગી, ॥ ૩૫ ॥ છાબડીમાંથી પુષ્પ કેરો, તંગીયો રાયને દીધો, જંગાથી કટી લગી પોતે, રાજાએ પહેરી લીધો, ॥ ૩૬ ॥ પછી પ્રભુ કહે પધારો મી-

તે, આ યોગ સારો થયો; તવ કુબુદ્ધી નગ્રમાં પેઠો, માતાના મોહોલમાં ગયો ॥ ૩૭ ॥ ગાન્ધારી સતી બેસી રહી છે, ચક્ષુએ પાટા બાંધી; પુત્ર થયા પછી અંધાપો વેહે, તજી વહેવાર ઉપાધી ॥૩૮॥ પોતાનો પતી અંધ છે માટે, ભોગવે છે અંધાપો; દુરીયોધન કહે પાટો છોડીને, મુજને વરદાન આપો ॥૩૯॥ શરીર માહારૂં નીરખો નજરે, હઇયે ધરી ઉમંગ; તવ ગાન્ધારીએ પાટો છોડી, જોયું પુત્રનું અંગ ॥૪૦॥ નખ શીખ સુધી નરખીને કહ્યું, વજરનું વપુ થાશે, જાળવજે કટીને જંગા, ત્યાંથી જીવડો જાશે ॥૪૧॥ આખા નગ્ન આવવું તું, ડાહાપણ કોણે કરાવ્યું;સુતરના તારનો તંગીયો તે, વસ્ત્રજ અંગ ધરાવ્યું ॥૪૨॥ એ માતા બાગના માળીએ, પહેરાવ્યો નગન ભાળી; ગાન્ધારી કહે માળી નહોતો, એતો હતો વનમાળી ॥૪૩॥ દુરીયોધન કહે વનમાળી કીયો, ઓરે માહારી માય; ગાન્ધારી કહે દ્વારીકાવાળા, કૃષ્ણજી જાદવરાય ॥૪૪॥ તવ દંત પીશી વસ્ત્ર પહેર્યાં, પ્રભુપર ક્રોધ માડો; વૈકુંઠવાશીને ગાળો, દેતો નગ્ર વીશેથી નાઠો ॥૪૫॥ કુરૂક્ષેત્રે તંબુમાં ગયો; રૂજની કર્યું સહ્યન;રાત્રી વીતી વાણુ વાયુ, ઉઠયો દુરીયોધન ॥વળણ॥ દુરીયોધન જાગ્રત થયો, શલ્યની પાસે જાય, ઉઠો યુદ્ધ કરવા ચઢો, રણભોમીની માંય.

કડવું ૨ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વઇશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન, થયો જાગ્રત તવ શલ્ય રાય, તુતો સુણ દુરીયોધન રાય ॥૧॥ જરા રહીને તતપર થાવું, પહેલો પાન્ડવને મળી આવું;એ તો ભાણેજા છે માહરા, તને વશ જેમ મામા તારા ॥૨॥ એમ કહીને ઉઠયા શલ્ય રાય, એ તો પાન્ડવ તંબુએ જાય, જ્યાં બેઠા પાન્ડવ બળીયા ત્યાં આવીને મામા મળીયા. ॥૩॥ આજ અડધો દન મારો વારો, તમે વઢવાનું શું ધારો; બોલ્યો વ્રકોદર મુખ આપ,મારો ભાણેજને તે પાપ ॥૪॥ પુછો જાણે છે દીનાનાથ, કેમ ઉપાડી શકાય હાથ; ભાણેજોને બ્રાહ્મણ ગણવા, કેમ વઢાય અમને હણવા ॥૬॥ બોલ્યો શલ્યરાજા મુખ એમ, કહો ભાઇ ત્યારે કરૂં કેમ, રહુ સ્થંભે આવીને ઉભો, પણ તમે કરો મનસુબો ॥ ૬ ॥ મારો કૌરવને તમે માર, ત્યારે જોવાય નહી લગાર; એને રાખેલો છે સરણ, તમો વીચારો અંતઃકરણ ॥ ૭ ॥ પાસે રહીને મારવા દેઊં,

તે તો સરણે રાખ્યો તે કેવું; બરોબર થાય મધ્યાનકાળ; પછી માહારે માંથે નહી આળ. ॥ ૮ ॥ બોલ્યો ભીમ આવીશું સ્થંભ, નહી કરીયે યુદ્ધ આરંભ ઉભા રહીસું મધ્યાન સુધી, પછી વીપ્રીત કરશું બુદ્ધી. ॥ ૯ ॥ ત્યારે બોલીયો સલ્યરાય મુખ, પછી મારો તેનું નહી દુઃખ; ભીમ સારો છે તારો વિચાર, સુણો ધરમ કુન્તી કુંવાર. ॥ ૧૦ ॥ કહું તે સાંભળજો વાત, માહારૂ મરત્યુ તમારે હાથ; માટે તમે રેહેજો તૈયાર, સમજાવી દેવું સહુ સાર. ॥ ૧૧ ॥ પેહેલા સો મંત્ર શીવના ભણજો, પછી કાળજવરથી હણજો; વળી પવન મંત્ર ભણીને, મારજો એકસો બે ગણીને. ॥ ૧૨ ॥ તેમાં કાળજવર હશે જેહ, માહરૂં મુસ્તક છેદશે તેહ; પછી વાયુના મંત્રે શું થાશે, મહારૂં મુસ્તક લઇ બાણ જાશે. ॥ ૧૩ ॥ તેતો ઉતરશે પાતાળ, તેની વાત કહું ભુપાળ; માહારા સો મામા છે ત્યાંય, તપ કરે છે પાતાળ માય. ॥ ૧૪ ॥ તેની આગળ મુસ્તક પડશે, પછી બાણ સોયેને નડશે; શીવના સો મંત્રો જેહ, શીશ છેદશે સોએના તેહ. ॥ ૧૫ ॥ એટલું થાય તો તમે જીતો, નહી તો તે થાય પલીતો; મારા મામા જાણે મુજ મરણ, આવે પાતાળમાંથી ધરણ, ॥ ૧૬ ॥ તે તો તમોને મારે ઠેર, બહુ બળીયા કરે કાળો કેહેર; માટે ચેતીને રહેજો ધરમ, મેં તો સમજાવ્યો બધો મરમ. ॥ ૧૭ ॥ તવ બોલ્યા યુધીષ્ઠર રાય, મામા તમ તુલણા નહી થાય; પછી શલ્ય થયો વીદાય, પોતે કૌરવ દળમાં જાય. ॥ ૧૩ ॥ જઇ કરી લીધું ભોજન, થયા તૈયાર અંધના તન; વળી શકુની મામા સાથ, બેઠો રથ મારવાડ નો નાથ. ॥ ૧૯ ॥ ચાલ્યા એકસોને બે જોધ, આવી સ્થંભે ઉભા અક્રોધ; એવે આવી પાન્ડવની જોડ, સાથે છઠ્ઠા શ્રી રણછોડ. ॥ ૨૦ ॥ આવી ઉભા પોતાને સ્થંભ, તવ બોલ્યો દુરીયોધન દંભ, શલ્લ રાજા યુદ્ધ આરંભો, હવે નકામા શીદ થંભો. ॥ ૨૧ ॥ તવ બોલીયો શલ્લ રાય ડાહયો, યુદ્ધ કરવા નથી બંધાયો; તને સરણ રાખ્યો છે ભુપાળ, તારો ન થવા દઊ વાંકો વાળ. ॥૨૨॥ બોલ્યો દુરીયોધન અમે જઇએ, નકામા શીદ ઉભા રહીએ; કહયું શલ્ય રાયે જાવો તમો, તે તો પેહેલા નાશીએ અમો. ॥ ૨૩ ॥ તવ પાન્ડવ દોડીને મારે, તેતો અવજશ નહી અમારે; એવું સાંભળીને દુષ્ટ રાય, એણે વીચાર્યું મનમાંય. ॥ ૨૪ ॥ નાસશું તો નાશે શલ્લરાય, તો તો મરણ આપણું થાય; એમ જાણીને રહ્યા ઉભા, મુકયા વઢવાના મનસુબા. ॥ ૨૫ ॥ વળણ ॥ લઢવું વઢવું ૭૯ ફીને, ઉભા રહ્યા ભુપાળ; કહે વલ્લભ એવે સમે, થયો મધ્યાન કાળ.

કડવું ૩ રાગ સવૈયાનો.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, શલ્લ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ મધ્યાનકાળે ધરમરાયે, બાણ કર્યું તઇયાર; શલ્લરાયે શાન કરી કે, ફેંકયું તેણીવાર ॥ ૨ ॥ સુંસવાટા કરતું તે ચાલ્યું, જોયા કરે જુગદીશ; કાળજ્વર મંત્રે શલ્લ કેરૂં, છેદી નાંખ્યું શીશ ॥ ૩ ॥ વાયુ મંત્રથી મુસ્તક લૈને, બાણ ગયું પાતાળ; સલ્લના સો મામાની પાસે, નાખ્યું તે તતકાળ ॥ ૪ ॥ તપ કરતાં શોએ ભાઇઓએ, મુસ્તક જોયું તે દીસ; એટલે શીવના શો મંત્રોથી, સોનાં છેદાયાં શીશ ॥ ૫ ॥ પાન્ડવને બધી મટી ઉપાધી, ટળી ગયો ભય સોક; શલ્લ તણું મુસ્તક છેદાયું કે, નાઠા કૌરવ લોક ॥ ૬ ॥ નવાણું ભાઈ સોમો શકુની તે નાઠા એક પાસ; દુરીયોધન તો આડો નાઠો મનમાં પામીને ત્રાસ ॥ ૭ ॥ એવામાં ભીમ તાકી રહેલો, તે વાયુ વેગે ચડીયો, સોજણનું સામટું ટોળું છે;તેમાં ગદા લેઇપડીયો ॥ ૮ ॥ કરે સપાટો દેછે ઝપાટો, ગદા જે જનને અડે, તે દીવશનો યોગ એવો કે, તરફડી હેઠા પડે ॥ ૯ ॥ પડતામાં પ્રાણ નીકળી જાયે, આયુશ ખુટયો સાથે, નવાણું ભાઇ મરણ પામ્યા, વ્રકોદરને હાથે ॥ ૧૦ ॥ પછી શકુની ભોમી પડીયો, સુતો લાંબો થઇ હેઠો, ભીમસેન એની રૂદીયા ઉપર, ગદા લેઇને બેઠો ॥૧૧॥ શકુની કહે શીદ મારે છે, ન્યાય કરી જો આપ; પાસે રહીને ભાણેજ મરાવી, કાઢયું તમારૂં પાપ ॥૧૨॥ ભીમ કહે શું સમજાવે અવળું, કૌરવ ભાણેજ તારા, શા કારણે તું મરાવે તેને, ટાળી દે સંદેહ મારા. ॥૧૩॥ શકુની કહે સાચું કહુંછું, વાંકી કરમની કરણી; માહારી ભગની ગાન્ધારી ને આખલો ગયો પરણી. ॥ ૧૪ ॥ તે મહેણું મોટું થયું મુને, જગતની કહેણી લીધી, મરતી વેળા મારા કાકાએ; મુને શીખામણ દીધી ॥ ૧૫ ॥ કહ્યું કે હોય ભત્રીજો મારો, રાખજે રૂદે દ્વંશ; બેનના પક્ષમાં પેશીને તું, કાઢજેબેનનો વંશ ॥ ૧૬ ॥ જો તુજ ભગનીનો વંશ રહેશે, તો નહીં મહેણું જાય; આખલાનો પરીવાર કહેવાશે, મોશાળ પણ વંચાય ॥ ૧૭ ॥ તે માટે મેં મરાવી નાંખ્યા, ભાણેજ ઉપર રહીને; તમારી સાથે વેહેર કરાવ્યું, અવળી શીખામણ દઇને ॥ ૨૮ ॥ ખરી વારતા માનને માહારી, વાળી છે પેટની દાજ; હવે તમે નીરવતી પામ્યા, એકલા ભોગવો રાજ- ॥ ૧૯ ॥ મેં તો તમારૂં દુખ નીવાર્યું, માટે લ્યો ઉગારી; તમારે ઘેર ગુ-

લાભ પણું, કરીશ થઇ કારભારી ॥ ૨૦ ॥ ભીમ કહે તું ઉંધી મતીનો તારૂ નહી મારે કામ; મહેણું હતું પણ વીશ્વને વીશે, કાકાનું હતુંનામ ॥૨૧॥ તે નામનો તેં નાશ કરાવ્યો, તે તુજ ઉપર રીશ; એમ કહીને વ્રકોદરે માર્યું શીશમાં સીશ ॥ ૨૨ ॥ શકુનીનું સીશ ફાટયું, વળીયો કચ્ચર ઘાણ; ખોપરીનો રોટલો વળી ગયો, નીકળી ગયા પ્રાણ ॥૨૩॥ એટલે વૃકોદર થયો ઉભો, પવન કેરો તન; સરવે મડદાં તપાસ્યાં તેમાં, ન દીઠો દુરીયોધન ॥ ૨૪ ॥ એટલે વીમાસી ઉભો, સાંભળજે તું રાય; શલ્લ પરવ પુરણ હવું, ઉતરી તુજ હત્યાય ॥ ૨૫ ॥ તવ શામ પડદા સ્વેત થયાને, સ્વેત થઈ શામ ગાય; કાળા તલ ધોળાથયા, એ પુર્ણ પરીક્ષા દેખાય ॥૨૬॥ રાજાએ બ્રહ્મ ભોજન કીધાં, દીધા ભર્યા ભંડાર; વીપ્રોના પુત્રને ઊપવીત દીધાં, આપ્યા બહુ અલંકાર ॥ ૨૭ ॥ વીપ્ર તણી પુત્રીયો કેરાં, દીધાં કન્યાદાન; પાછો સાંભળવાને બેઠો જનમેજે રાજન ॥ ૨૮ ॥ વળણ ॥ શલ્લ પરવ પુરણ હવું, વલ્લભ વદે કરજોડ; શ્રોતા વક્તા બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

શલ્લ પર્વ સમાપ્ત.

ગદા પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સવઈયાનો.

વૈશમપાયે એણિ પેર બોલ્યા, સુણુ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ-
જને સંભળાવું, ગદા પરવ મહિમાંય. ॥ ૧ ॥ વ્રકોદર વીચારમાં પ-
ડીયો, આ શું થયું વીઘન; આખું ટોળું અમણાં રોળ્યું ક્યાં ગયો
દુરીયોધન. ॥ ૨ ॥ કૃષ્ણજી કહે કેમ ગભરાયા, પંચાળી સતીના પતી;
ભીમે કહયું નવાણું પડયાં છે, દુષ્ટ દેખાતો નથી. ॥ ૩ ॥ એક માટે
રહી જાય છે શત્રૂ, ઓરે જુગજીવન; તે માટે કહો કેમ કરીશું, ક્યાં
નાઠો દુરીયોધન. ॥ ૪ ॥ છત્રપતી નાશી ગયેલો, ક્રીયા કરીને અનુપ;
સરોવરમાં સંતાયેલો ધરીને પોયરા રૂપ. ॥ ૫ ॥ તે સહુ જાણે છે શા-
મળીયો બોલ્યા મુખ વચન; પેલા સરોવરમાં પેઠો છે, અંધ તણો એ
તન. ॥૬॥ ભીમ કહે કે ન હાથ આવે, ઓરે શ્રી ગોપાળ; પાપીને શો
ધી કાડવાને કોહોતો નંખાવું જાળ. ॥ ૭ ॥ પ્રભુ કહે પોયરા રૂપ ધરી,
પેશી રહયો છે જળમાં, માટે મીથ્યા મેહેનત મુકી, કાઢવાનો કહું કળ
મા, ॥ ૮ ॥ કટુ વચન કહી મેહેણાં મારો, ફરો જળ કીનાર, એટલે એ
સાંભળી નહી રહે, ડોકું કાઢશે બાહાર. ॥ ૯ ॥ જનમનો એ છે અહં
કારી, તે કેમ સાંભળી રહેશે; કદાપી બહાર નહી આવે તો ડોકુ કાઢી
કાંઈ કહેશે. ॥ ૧૦ ॥ ભીમ કહે ચાલો માહારાજા, આપણ સરવે સાથ;
એટલે ભીમની સાથે ચાલ્યા, ચાર ભાઇ દીનાનાથ. ॥ ૧૧ ॥ આવ્યા
સરોવરની કીનારે, નીશ્ચે કરી મનસુબા; ચાર ભાઇને પાચમા પ્રભુ,
એક કોરાણે ઉભા. ॥ ૧૨ ॥ વ્રકોદર ખાંધે ગદા લેઇને, કીનારે લાગ્યો
ફરવા; ફરતા ફરતા કટુ વચનથી, કેવું લાગ્યો ઓચરવા. ॥ ૧૩ ॥
વળણ ॥ કેવું કેવું ઓચરે, સાંભળજે તું રાય; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો
મેહેણાનો મહીમાય.

કડવું ૨ રાગ ઝુલણાની ચાલ.

અરે તું સુણ દુરીયોધન રાય, તારૂં હસ્તીનાપુર જાય; તારૂં હસ્તી

નાપુર જાય, તારી મા કરે ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય. ॥ ટેક. ॥ અલ્યા કુટુંબ કબીલો મરાવી નાંખી, સરોવરમાં શું પેઠો; ધીકાર તારા જીવવામાં, એકલો કાગડો બેઠો, અરે તું સુણ દુરીયોધન રાય, તારૂં હસ્તીનાપુર જાય; અરે તારૂં હસ્તીનાપુર જાય, હવે રાજ પાન્ડવનું થાય. ॥ ૧ ॥ તારા માલ ખજાના દેઇ લુટાવી, ધોળે દાહાડે ઘાલું ધાડયો; ગામના કોટ કાંગરા પાડીને, કાંટાની કરૂં વાડયો. અરે તું સુણ દુરીયોધન રાય, તારૂં હસ્તીનાપુર જાય; અરે તારૂં હસ્તીનાપુર જાય, તારૂં રળેલું ભીમ ભાઇ ખાય. ॥ ૨ ॥ તારા સોનાના મોલ ઉજડ પડાવું, ભીંતે ચડાવું લુણો; હીંચોળે હીંચનારી સુંદરી શો ભાઇની, તેને ભોગવાવું ખુણો. અરે તું સુણ દુરીયોધન રાય, તારૂં હસ્તીનાપુર જાય; અરે તારૂં હસ્તીનાપુર જાય, હવે આણ અમારી વરદાય. ॥ ૩ ॥ તુજ માતાને દાશી બનાવી, વાશીદા વળાવું; તારો બાપ છે આંધળો, તેની પાસે દળણાં દળાવું. અરે તું સુણ દુરીયોધન રાય, તારૂં હસ્તીનાપુર જાય; અરે તારૂં હસ્તીનાપુર જાય, જો હવે ભીમશેન ભાઇ મકલાય. ॥ ૪ ॥ છત્રપતીથી સાંખી ન રેહેવાયું, જાણ્યું કે બોલતા રોકું; મુળ સ્વરૂપ પોતે ધારણ કરીને, કાહાડયું જળમાં ડોકું. અરે તું સુણ દુરીયોધન રાય, તારૂં હસ્તીનાપુર જાય; અરે તારૂં હસ્તીનાપુર જાય, તારો પૈસો પુંજી લુટાય. ॥ ૫ ॥ વળણ ॥ ભીમશેન ભાઇ મકલાય છે, સાંભળ દુરીયોધન; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, દુષ્ટ તણાં વચન.

કડવું ૩ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, ગદા પરવ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ દુરીયોધન ડોકું કાહાડી બોલ્યો, સાંભળ કુન્તી તન; માહાલી લેજે તું મન મુકીને, સુખ લેજે ચાર દન. ॥ ૨ ॥ હું પન્ડે છું જીવતો તો, લેઇશ વેહેરે વેહેર; એમ ન સમજીશ તુજ ઉપરથી, મહારૂં જવાનું ઝેર. ॥ ૩ ॥ એકલો રહી ઉતપાત કરવાનો, વાળીશ દલની દાજ; મહારો પરીવાર મારીને જોઉં, ભોગવે કેવું રાજ. ॥ ૪ ॥ એવાં દુષ્ટનાં વચન સુણી બોલીયા ધરમ રાય; ઓ ભાઇ તમે બાહાર આવો, સમજાવું સત્ય ન્યાય ॥ ૫ ॥ દુષ્ટ કહે કે બાહાર આવું તો, દગાથી ભીમ સંહારે; તમે સરવે વ-

ળગો મુજને, પછી શું કરવું માહારે. ॥ ૬ ॥ એવું પાપીનું વચન સુણી, ધરમ વદીયા વાણ; અન્યાયથી કોઇને બાહાજવા દઉં તો, પરમેશ્વરની આણ, ॥ ૭ ॥ એટલે પાપી દુરીયોધનને બેઠો દ્રઢ વીશ્વાસ; જળની બારણે નીકળીયો એ, જુએ છે અવીનાશ. ॥ ૮ ॥ પછી ધરમ રાજા બોલ્યા, બીજો ન ધરશો વેમ; કહો મોહોટા ભાઇ અમારી સાથે, તમારે કરવું કેમ. ॥ ૯ ॥ કાંતો તમો અમને મારો, કાંતો મરો તમે આપ; પછી એક બીજાના મનના, ટળે શોક સંતાપ. ॥ ૧૦ ॥ તવ દુરીયોધન એમ બોલ્યો, ખરી કહી તે ખાંચ; પણ હું પન્ડે એકલો ને, તમે છો પાંચ. ॥ ૧૧ ॥ માટે હું તમ સાથે લડતા, જીતું નહી લગાર; માટે યુદ્ધ માગીને શું કરૂં, ઓરે કુન્તી કુંવાર. ॥ ૧૨ ॥ તમોને મારવાની મુને ઇચ્છા, પણ નથી કાંઈ ઉપાય; મરવું તો પણ લડી વઢીને, એમને એમ ન મરાય. ॥ ૧૩ ॥ ધરમ કહે વીરા મહારા, સાંભળો માહારી અરજી; તમે તમારે યુદ્ધ માગી લ્યો, કહો કોની સંગ મરજી. ॥ ૧૩ ॥ એક જણ પાસે યુદ્ધ લ્યો માગી, બીજો કોઇ ન બાહાજે, બીજાને પક્ષ કરવા દઉં તો; ધરમ રાજા નામ લાજે. ॥ ૧૪ ॥ એટલે દુરીયોધન એમ બોલ્યો, હવે હું લઢવા રાજી; બોલ્યા પ્રમાણે પળજો તમે, કરશો ન દગલબાજી. ॥ ૧૫ ॥ ધરમ કહે વિશ્વાસ ધરજો, ઓરે દુરીયોધન; છ જણ અમે ઉભા તેમાં, કોનાથી યુદ્ધનું મન. ॥ ૧૬ ॥ કોહો તો હું યુદ્ધ આપું તમને, વાત માંનો નીરદોશી, દુરીયોધન કહે તું શું લઢે, જનમનો છે ફોશી. ॥ ૧૭ ॥ એટલે અરજુન વાણી વદીયો, જો મુજ પર મન માને; દુરીયોધન કહે હરી ફરીને, તું બાણનું યુદ્ધ જાણે. ॥ ૧૮ ॥ શેદેવ કહે હું ત્યાર થાવું, જો માને અંતઃકરણ, દુરીયોધન કહે ત્રીકાળજ્ઞાની, તું જાણે મુજ મરણ. ॥૧૯॥ નિકુળ કહે ઓ દુરીયોધન, આપણ બે યુદ્ધ કરીએ; દુરીયોધન કહે તુજ સંગ લઢતાં, અમે તો લાજી મરીએ. ॥ ૨૦ ॥ એક કુટુંબના એકસોને પાંચ, તેમાં હું સૌથી મોહોટો; સૌથી તું નાહાનો જો હું વઢું તો, દેખાઉં વિશ્વમાં ખોટો. ॥ ૨૧ ॥ એટલે ધીરે રહીને બોલ્યા, પોતે પ્રભુવર હરજી; ઓ દુરીયોધન માહારી સાથે, જો હોય તમારી મરજી. ॥૨૨॥ એવું સાંભળી દુષ્ટ બોલ્યો, તુજ વાત કાને ન ધરૂં; હું ક્ષત્રીને તું ભરવાડો, લઢતાં લાજી મરૂં. ॥ ૨૩ ॥ વળતું વાયુ નંદન બોલ્યો, મુજ સંગ છે ઇચ્છાય; દંત પીશી દુરીયોધન કહે છે, આવી જા મેદાન માંય. ॥ ૨૪ ॥ એટલે ભીમશેન સનમુખ થયો, બોલીયો દુરીયોધન;

બોલજે સાચું યુદ્ધ કેવું, કરવાનું છે મન. ॥ ૨૫ ॥ તું કહે તો ગદા યુદ્ધ કરીયે, કેહેતો મલ કુસ્તાઇ; કેહેતો ધનુશ બાણુ લઇયે, શી ઇચ્છા મનમાંઈ. ॥૨૬॥ ભીમ કહે કે યુદ્ધ બાણ કેરૂં, બૈરીઓનું કામ; આપણ પેહેલી કુસ્તાઈ કરીયે, રાખી રૂદીયે હામ. ॥ ૨૭ ॥ એમ કહી બેઉએ કછ ભીડયા, કરી માઠા મનસુબા; રાતા તાતા મદના માતા, ખંભ ઠોક્કીને ઉભા. ॥૨૮॥ ક્રોધ ભરેલા મુમત ધરેલા, કરતા મુખ બકોર; મરતી વેળા દુરીયોધનમાં, ઘણું વધ્યું છે જોર. ॥૨૯॥ સામા સામી દાવ જોઇને, દડબડ મુકી દોટ; બહુજ ગાજ્યા બળમાં બાજ્યા, એક એકની ગ્રહી કોટ. ॥૩૦॥ ગડદા પાટુ ઢીંચણુ મારે, ધારે મારવું મરવું; લાગે ઘાંટી ભીડાવે આંટી, મારવામાં નથી ડરવું. ॥૩૧॥ ધીકો મારે હીકો આવે; એક એકના ગ્રહે કેશ; કાન ઝાલીને કોહોણી મારે, મારે પગની ઠેશ. ॥ ૩૨ ॥ લડતા વડતા પડતા ગબડતા, ધરણ ઢળે ને ઉઠે; એવું વાગે કે હાડ ભાગે, રોશ ભર્યા બેઉ રૂઠે. ॥૩૩॥ સ્વાસ ન માયે આંફી જાયે, પરશેવા વળે દીલે; વ્રકોદર માર દુરીયોધનનો, વજ્જર પાસે ઝીલે. ॥ ૨૪ ॥ બહુ બળ કરી ભીમ મારે, કાંઇ ન રાખે ભુલ; દુરીયોધન વજ્જરનો થયેલો, એને મન અડયું ફુલ. ॥ ૩૫ ॥ એવી રીતે લઢતાં વઢતાં, દુષ્ટ બેઠો ધરણ; વાયુ સુતનો વાયુ વેગે, ઝાલ્યો જમણો ચરણ. ॥ ૩૬ ॥ એક દમે ઉચક્કી થયો ઉભો, બળ કરી નાંખ્યો હેઠો; ચતાપાટ ભીમ પડયો એની, રૂદે ઉપર એ બેઠો ॥ ૩૭ ॥ વ્રકોદર નીચે તડફડતો, દુષ્ટ દયા નવ ધારે, ભીમના મોહોમાં ધુળ ભરીને, ગાલમાં ગડદા મારે, ॥ ૩૮ ॥ ઓરે ભીમડા ઘણાએ દાહાડા, માર્યો છે મુને અઘોર; ભીમે જાણ્યું દુરીયોધનનું કયાંથી વધ્યું આ જોર. ॥ ૩૯ ॥ બહુ દાહાડાનો વાળશે બદલો, મેં હાવું જાણ્યું નહોતું; મુમતે ચઢી હું થયો સામો, માહારૂં આવી પોહોચ્યું, ॥૪૦॥ એવામાં તો દુરીયોધને, દીધો ગળામાં નક્ષ; તવ તણાઈ નસો નાડી, ઉચાં ચડીયાં ચક્ષ. ॥ ૪૧ ॥ એટલે પ્રભુએ મન વીચાર્યું, નીસ્ચે ભીમશેન મરશે; છું વચનનો હું બંધાએલો, માહારે મરવું પડશે ॥૪૨॥ એવું જાણી પુરૂષ પુરાણી, તે તો કેમ જાય ચુકી; પોતાના સામરથની એક કળા, ભીમને અંગે મુકી. ॥ ૪૩ ॥ તવ ભીમશેનમાં બહુ બળ આવ્યું, મારો મારો મુખ ભાંખ્યો; ઉંચો પગ લેઇ દુષ્ટની રૂદે, દેઇ ઉછાળી નાંખ્યો. ॥ ૪૪ ॥ ઉછાળેથી ઉચો ચઢીયો, ભીમને ભય ભાસ્યો માઠો; એકા એક ઉભો થઇને, જીવ લઇને નાઠો. ॥૪૫॥ પ્રભુએ જાણ્યું પુત્ર પવનનો, નાઠો તે માઠું થાશે; જો પાપીનું મન ભમશે તો, ગમે ત્યાં

નાશી જાશે. ॥ ૪૬ ॥ એમ જાણી રથથી ઉતરીયા, પોતે પુરૂશ પુરાણ; ઉભા રો ભીમ ઉભા ન રોહો તો, ધરમ રાયની આણ. ॥ ૪૭ ॥ સોગનથી ભીમ અચકી ઉભો, શું કોહોછો માહારાજ; પ્રભુ કહે કે નાશી જવાથી, જાશે તમારી લાજ. ॥ ૪૮ ॥ એક શત્રૂ માટે શત્રૂ રહે છે, નીરવતી નહી પામો; શત્રૂને મારી રાજ લેશો, રેહેશે નહી ઉધામો. ॥ ૪૯ ॥ તે સારૂ તમે વળો પાછા, બહુ બાહાદુરી ઠરસે; જાવો જઇ ગદા યુદ્ધ માંડો, તેથી પાપી મરશે. ॥ ૫૦ ॥ ભીમ કહે માહારા હાડ ભાગે, શરીરે દુખ પામુ; પ્રભુ કહે લઢતાં હારો તો, જોજો માહારા સામુ ॥૫૧॥ એટલે તમને સાન બતાવું, તેવું કારજ કરજો; પણ લઢતા પાછા નવ પડશો, યુદ્ધ ખરૂ આદરજો. ॥૫૨॥ સાંભળી વાયુ નંદન બોલ્યો, લડાશે તેવું લડીશ; સામુ જોયે સાન નહી કરો તો, તમને બાહાજી પડીશ. ॥ ૫૩ ॥ કૃષ્ણ કહે કે કબુલ માહારે, એમ કહી પાછો વાળ્યો, ઉછળેલો રાય ભોમી પડીયો, આવતો ભીમને ભાળ્યો. ॥ ૫૪ ॥ તેવોજ ટટાર ઉભો રહયો છે, આવ્યો વાયુ તન; તેની પ્રત્યે કેહેવા લાગ્યો, કુબુદ્ધી રાજન. ॥૫૫॥ ધીક્કાર ભીમડા લડતાં નાઠો, સુરાતન લજવાણું; ભીમે કહ્યું કે આ વેળાયે, મ્રત્યુ તારૂં આણું. ॥૫૬॥વળણ॥ મ્રત્યુ આણું તાહરૂં પોહોચાડુ જમલોક; વદે વલ્લભ ભીમે કહ્યું, હવે મુજ આશા ફોક.

કડવું ૪ રાગ મારૂ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ગદા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ભીમનાં એવાં વચન સુણી, બોલ્યો દુરીયોધન; તારેજ માંથે મ્રત્યુ આવ્યું, ઓ વાયુના તન. ॥ ૨ ॥ ધરમરાયે ધીરે રહીને, પુછયું પ્રભુને પ્રશ્ણ; કોણ મરશે કોણ જીવશે, સાચું કહો શ્રી કૃષ્ણ. ॥ ૩ ॥ એટલે અંતરયામી બોલ્યા, ગદા તણું યુદ્ધ કરશે; તેથી તમારો મોહોટો બંધુ, છત્રપતી રાય મરશે. ॥ ૪ ॥ ધરમને તવ ત્રાસ પડીયો, બોલ્યા ગુણ ગંભીર; અરજ માહારી એક સુણો; ઓ દુરીયોધન વીર. ॥ ૫ ॥ આયુશ તમારો આવી રહયો છે, મરવાના આ વાર; માટે કૈં કેહેવું હોય તો કહો, મશકરી નથી લગાર. ॥ ૬ ॥ ધરમને ધ્યાન પુન્ય અને દાન, જે જે કહો તે કરૂં; દ્રવ્ય તમારૂં હું નહી લેવું, કો તે રીતે વાવરૂ. ॥ ૭ ॥ દુષ્ટ કહે પુછ તારા ભાઇને, છ ભીમશેન મરવાનો; આયુષ માહારો નથી ખુ-

ટયો, રાજધાની કરવાનો. ॥ ૮ ॥ ધરમ કહે રાજ કરજો, હું નથી કેહેતો કે મરજો; પણ પ્રભુ જાણે કેમ થાશે, માટે મુખ ઓચરજો. ॥૯॥ દુરીયોધન કહે જા જા મુરખા, મરવો ધારે મને કેવો; પુન્ય નથી કરવું પૈસો મેળવતા, ઉતર્યો છે પરશેવો, ॥ ૧૦ ॥ એવાં પાપીનાં વચન સુણી, બોલ્યા જુગદાધાર; ધરમરાજા બોલવું મુકો, મીથ્યા કરો પોકાર. ॥ ૧૧ ॥ ગર્ધવને શી શીખ દેવી, મુરખને શું જ્ઞાન; વાયશને શું વાણી દેવી, કુપાત્રોને શું દાન. ॥ ૧૨ ॥ પાપીને શું પુન્ય બતાવો, બતાવવે દુખ લાગે; મનમાં મ્રત્યુનો ભય નહી તેનો, દેહ અચાનક ભાગે. ॥ ૧૩ ॥ પુન્ય ન થાયે, દાન ન થાયે; ન થાય પ્રભુની શેવા, સમરણ ના થાય સામળીયાનું, જાય જેવા જાયા તેવા. ॥ ૧૪ ॥ પાશાણ ઉપર પાણી રેડયે, ભીંજે નહી પાશાણ; કોટીક વરશ ભણાવે તોયે, વાયશ ન વદે વાણ. ॥ ૧૫ ॥ તેથી સાધુએ શ્રમ ન કરવો, સત્યવાદી રહો શાન્તી; સત્ય અસત્યને સમજે નહી એ, માયામાં ભુલ્યો ભ્રાન્તિ ॥ ૧૬ ॥ એવામાં દુરીયોધન બોલ્યો, ભીમ જાવા નહી દેઉં; થઇ માહારા સનમુખ વઢવા, યુદ્ધ કરવું છે કેવું. ॥ ૧૭ ॥ તવ ભીમ કહે ગદા ગ્રહી, યુદ્ધ કરીએ આ વાર; એટલે દુષ્ટે ગદા લીધી, નવાણુ મણની સાર. ॥ ૧૮ ॥ એની કને છે મંત્ર ગદાનો, તેથી બહુ બળ લાગે, મણની મારે તો હજ્જાર મણનો, બોજ બરોબર વાગે. ॥ ૧૯ ॥ ભીમ કને નથી મંત્ર ગદાનો, એટલી છે બહુ ખામી; તે બે બળીયા ગદાયો ગ્રહીને, થાયે સામા સામી. ॥ ૨૦ ॥ અયુતમણની ભીમની ગદા, તે લેઈ મુકી ડોટ; ધસીને એક એક પર આવ્યા, કરતા કારમી ચોટ. ॥ ૨૧ ॥ ભીત્તર ભાગે એવી વાગે, ભારે થાય ભડાકો; જાણે આભા મન્ડળ તુટયું, મેઘનો જેમ કડાકો. ॥ ૨૨ ॥ જે દેખે તે ત્રાસ પામે, રૂંવાટાં ઉભા થાય; ચીતળી ચઢે માર પડે, કંપે કાહયરની કાય ॥ ૨૩ ॥ બાહાજે ગાજે હાડ ભાજે, પરશેવા વળે દીલે; દુરીયોધન પોતાની ગદાપર, ભીમની ગદા ઝીલે. ॥ ૨૪ ॥ ઉછાળીને ભીમ ગદા મારે, તેમાં ન રાખે ભુલ; પણ દુરીયોધન વજર શરીરે, એને મન અડયું ફુલ. ॥ ૨૫ ॥ ભીમ માર જેરવે ડાબે પાસે, તવ દુષ્ટ વજરનું ધારે; તેથી ડાબુ પાસુ મુકી, જમણે પાસે મારે. ॥૨૬॥ બહુ દાજ આણી મારે તાણી, દારૂણ દૈવત દાખે, પગનો નળો ને જમણું લમણું, ભીમનું ભાગી નાંખે ॥ ૨૭ ॥ શોણીત કેરી છોળો છુટી, બહુ રૂધીર

વહી ગયું; એકાએક એ ફોગાઇ ગયો, રૂ તુલ્ય ઘોળું થયું. ॥ ૨૮ ॥ ડોળા બે ટગમગવા લાગ્યા, અંધારાં આંખે આવે; ભીમે જાણ્યું હું મરવાનો, મુજને કોણ બચાવે. ॥ ૨૯ ॥ યાદ આવ્યું મને કહ્યું છે કૃષ્ણે શા સારૂ દુખ પામું; એવું સમજી વઢતાં વઢતાં, જોયું સામળીયા સામું. ॥ ૩૦ ॥ તવ ભીમની ભીડ સમજી ગયા, પોતે દિનાનાથ; વ્રકોદરને સાન કરીને, જંગાએ મુકયો હાથ. ॥ ૩૧ ॥ એટલે ભીમ-શેન સમજી ગયો, રિશ ઘણેરી ધારી; બે ભુજમાં ગદા ઘાલીને; દુષ્ટની જંગાએ મારી. ॥ ૩૨ ॥ તે સમે સતીનો શ્રાપ આવ્યો, પ્રાણજ ઉંચો ચડીયો; હાય માહારો પૈસો હાય મારી પત્નિ, હાય રાજ્ય કહેતો પડીયો. ॥ ૩૩ ॥ હાય માહારા ભંડાર હાય ખજાના, સહુ જાશે લુંટાઇ; હાય વઇભોગો હાય સુખસજ્યા; કોણ સુશે તે માંઈ. ॥ ૩૪ ॥ એવું એવું બોલતો પડીયો, ન જાય જીવ નીસરી; બેઉ જંગાપર વ્રકો દરે, ગદાઓ માર માર કરી. ॥ ૩૫ ॥ સુતરને તારે વળગી રહે એવા, વળગી રહ્યા બે ચરણ; પણ ભ્રમણામાં જીવ એનો, પામતો નથી મરણ. ॥ ૩૬ ॥ પ્રભુ કહે ભીમ બંધ રાખો, ચાલો આપણે ઘેર; દુરીયોધન કહે મરતાં મરતાં; લેઇશ વેહેરે વેહેર. ॥ ૩૭ ॥ એમ કહી પડી રહયો પાપી, પાન્ડવ તંબુએ જાય; એવે સાંજ પડી તવ આવ્યા, જે અશ્વસ્થામાય. ॥ ૩૮ ॥ કુંકણ કાંઠે પડયા હતા તે, છેવટ દીવસે આવે; હાંરે કૌરવ ઓ દ્રોણ પીતા, કહી રાત્રે બોલાવે. ॥ ૩૯ ॥ દુરીયોધને શબ્દ સુણ્યો, બોલ્યો કરીને અવાજ; હાંઇ પધારો હાંઇ પધારો, ઓ ગુરૂ સુત માહારાજ. ॥ ૪૦ ॥ એટલે અશ્વસ્થામા ગયા, દુરીયોધનની પાસ; સરવ સમાચાર પુછી જોયા, મનમાં થયા ઉદાસ. ॥ ૪૧ ॥ તે પછી કહ્યું દુરીયોધનને, ઉજડ થયું હતું તેહ; અલ્યા તારો જીવ છે શામાં, મુકી દે તુજ દેહ. ॥ ૪૨ ॥ દુરીઓધન કહે ઓ માહારાજ, લાગુ તમારે ચરણ; જો વેહેરે વેહર લૈ આપો તો, તરત પામું મરણ. ॥ ૪૩ ॥ જીવજ માહારો જાતો નથી, દુખી થાઉં અપાર; પાન્ડવના શીશ લાવી બતાવો, મરતાં ન લાગે વાર. ॥ ૪૪ ॥ પાન્ડવે બહુ દગો કરીને, માર્યા તાત તમારા; બાપ બેટાને વિયોગ રાખ્યો, સત્ય વીચાર અમારા. ॥ ૪૫ ॥ તે માટે તમે સુરા હોતો, કપટ કરવા જાવો, હળી મળી પાન્ડવને ત્યાં રહીને, મુસ્તક છેદી લાવો. ॥ ૪૬ ॥ અશ્વસ્થામાનું મન ભમ્યું, કહયું કે હું જાઉં; ભર નીદ્રામાં હશે તે વેળા, મુસ્તક છેદી લાઉં. ॥ ૪૭ ॥ એમ કહી પાન્ડવની પાસે, ગયા

તેણીવાર; સતી સુતે વીપ્ર જાણી, દીધો બહુ આવકાર. ॥ ૪૮ ॥ આસન આપી ભોજન દીધું, પાથરી એક પથારી; પાંચ ભાઇની પથારી પાસે, કરી આપી સુવા સારી. ॥ ૪૯ ॥ પછી કહયું પોઢો મહારાજા, કહી ગુરૂ સુત સુવાડયા; પાસે પથારીમાં પાન્ડવ સુતા, પ્રભુએ જુદા કાહાડયા. ॥ ૫૦ ॥ વળણ. ॥ એમ રાત્રે સહુ સુઇ રહ્યાં કૃષ્ણે કર્યો વિચાર વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, વિઘન તણો વીસ્તાર.

કડવું ૫ રાગ સામેરી.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા સુણજનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાઉં, ગદા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુએ મન વીચાર્યું, વિપ્ર એ વિઘન કરશે; આટલા દહાડા બચાવ્યા પણ, આજ તો નિસ્ચે મરશે. ॥ ૨ ॥ એમ જાણી પુરૂશ પુરાણી, ચાતુર નવ જાય ચુકી; તામશી વીદ્યાનો મંત્ર ભણીને, સરવને નીંદ્રા મુકી. ॥ ૩ ॥ એકલા પોતે ઉભા થયા, પુરણ ચરીત્ર કાહાવ્યા; દ્રૂપતી પાસે પાંચ પુત્રો તેને ઉચકી લાવ્યા, ॥ ૪ ॥ જે સ્થળ પાન્ડવ સુઈ રહેલા, પુત્રો સુવાડયા ત્યાંય; પાન્ડવને લેઇ જઇ સુવાડયા, પુત્રોની પથારીમાંય. ॥ ૫ ॥ પછી સરવનું ધારણ ખેંચ્યું, ગઇ હતી તે નીંદ્રાય; એવામાં તો અશ્વસ્થામા, ઝબકી જાગ્રત થાય. ॥ ૬ ॥ જાણ્યું કે મેં દુરીયોધનને, દીધો છે વીશ્વાસ; જો એટલું કામ નહી કરૂતો, રાય થશે નીરાશ. ॥ ૭ ॥ એમ સમજીને છાના ઉઠયા; જાણે છે જગધીશ; પાન્ડવની જગે પાંચ પુત્રો, તેનાં છેદયાં શીશ. ॥ ૮ ॥ મુસ્તકની ચોટલીયો઼ ઝાલી, દડબડ દોડયા જાય; દ્રૂપતી તવ જાગી ઉઠી, પગ પડઘો સંભળાય. ॥ ૯ ॥ પછી પથારીમાં કર નાંખ્યો, પુત્રનો કરવા તપાસ; શરીર મોહોટાં માલુમ પડીયા, ઉપન્યો તનમાં ત્રાસ. ॥ ૧૦ ॥ વપુ વરતી કંથ જાણ્યા, એવામાં જાગ્યો ભેમ; દ્રૂપતી કહે મારી પાસે, કંથ સુતા છો કેમ. ॥ ૧૧ ॥ એટલામાં પાંચે ભાઇ જાગ્યા, દીપક પ્રગટ કીધો;અદલ બદલ ભોમી જાણી, પુત્રનો તપાસ લીધો. ॥ ૧૨ ॥ જઇ પોતાની પથારીમાં જોયું, પુત્ર તણાં ધડ જોયાં, દ્રૂપતી કહે કપટ થયું, મુસ્તક કોણે ખોયાં. ॥૧૩॥ અશ્વવસ્થામાને નવ દીઠા, એટલે બોલ્યા ધર્મ; વગર કહે વીપ્ર ગયો, એણે કર્યું આ કર્મ. ॥ ૧૪ ॥ એવામાતો અશ્વસ્થામા, દુષ્ટની પાસે જાય; પાંચેનાં મુસ્તક લાવ્યો છું, ઓ દુરીયોધન રાય.

॥૧૫॥ એવું આઘેથી વચન સુણી, પાપી ઘણો હરખાય; એવે મુસ્તક આગળ ધરીયાં, જે અશ્વસ્થામાય. ॥ ૧૬ ॥ તે ઓળખ્યાં મુસ્તક પાપીએ, એટલે ઉપજ્યો શોક, દેહમાંથી પ્રાણ નાકળી ગયો, જઈ પોહોચ્યો જમ લોક. ॥ ૧૭ ॥ દુરીયોધનને વરદાન હતું, હરખને શોક થાય; એટલે એનો પ્રાણ છુટે, તેથી બન્યું એમ ત્યાંય, ॥ ૧૮ ॥ એવી હકીકત ત્યાં બની છે. તંબુમાં બન્યું કેમ; અસ્વસ્થામાએ પુત્રો માર્યા સરવને પડીયો વેમ. ॥૧૯॥ દ્રૂપતી કહે કંથ માહારા શત્રૂના શીશપર નાહાવું; તે વીના બ્રહ્મહત્યા મુને, અન્ન નવ્ય નવ ખાવું. ॥ ૨૦ ॥ એવું સાંભળી અરજુન બોલ્યો, ઓરે રણછોડરાય; રથ જોડા જઈ ઝાલીએ શત્રૂ, નહીતો નાશી જાય, ॥ ૧૨ ॥ તવ પ્રભુએ રથ ત્યાર કીધો, હાંકવા બેઠા પોતે, અથીઆર લઇને માંહી બીરાજ્યો, અરજુન સુરો હતો તે, ॥ ૨૨ ॥ એટલે અશ્વ દોડાવ્યા પ્રભુએ; થયો તેનો ધધડાટ; અશ્વસ્થામાએ અવાજ સુણ્યો, તેથી નાઠા પુરપાટ. ॥ ૨૩ ॥ તેવે રથ પુઠે જઇ પોહોચ્યો, નાગપાસ પારથે સાધ્યા, તેબાણ મુકી ગુરૂ નંદના, બે ભુજ અવળા બાંધ્યા. ॥ ૨૪ ॥ અશ્વસ્થામા થર થર દ્રૂજ્યા, વાંકા દીવસ કાહાવ્યા; રથ સારસા અરજુને બાંધ્યા, તેડી તંબુએ લાવ્યા, ॥ ૨૫ ॥ દ્રૂપતી રાણી રડયા કરે છે, વીપ્ર ઉપર ધરી દ્વેશ; એવે અશ્વસ્થામાને દીઠા, ઝડપીને ઝાલ્યા કેશ. ॥ ૨૬ ॥ એવે સમે અલબેલો બોલ્યા, ભગની સમાવો તાપ; જો હણશો વેર બ્રાહ્મણને તો, લાગશે તમને પાપ. ॥૨૭॥ માટે વીપ્રનો જીવ ન લેવો, બોલીયા દીનાનાથ; ઓરે પારથ અશ્વસ્થામાના, છોડી નાંખો બે હાથ. ॥ ૨૮ ॥ અરજુને તવ હાથ છોડયા, અમ્મર નાસવા જાય; માથાની ખોપરી નીકળી આવી દ્રૂપતના કર માંય. ॥ ૨૯ ॥ ખોપરી સાથે મુસ્તક કેરો, મણી આવ્યો નીધાન; સોગન પાળવા તે પર બેશી, સતીયે કીધું સ્નાન, ॥૩૦॥ ખોપરી વીના જીવ લેઈ નાઠા, દ્રોણ તણા સંતાન; આઘે જઇને ધનુશ ઉપર એક ચઢાવ્યું બાણ. ॥૩૧॥ જાણ્યું કે માહારી ખોપરી કાઢી, માટે પ્રાક્રમ માંડું; પાન્ડવનો વંશ કાઢવા માટે, ઓત્રાનો ગરભ પાડું. ॥ ૩૨ ॥ એવું સમજી બાણ માર્યું, તે તંબુમાં જાય; ઓત્રા ઉપર તે બાણ આવ્યું, સમજ્યા જાદવરાય. ॥ ૩૩ ॥ પોતાનું સુદરશન મુકયું, ગર્ભની રક્ષા કરવા; તે સુદરસણ ઓત્રા ઉપર, આવીને લાગ્યું ફરવા. ॥ ૩૪ ॥ એવે પેલું બાણ આવ્યું, ભેદવા ઓત્રાનું અંગ; પણ પ્રભુના સુદરસણે, તે બાણ કીધું ભંગ ॥૩૫॥ ઓત્રાનો એમ ગર્ભ ઉગાર્યો; ભક્તનો વધવા

વંશ; એવો વશ ભુધરો ભકતોને, દુષ્ટોથી કરે દંશ. ॥૩૬॥ સત્યવાદીનું પાલણ કરે, ભક્તની વાહારે ધાય; ઓ જનમેજય એવી રીતે ઉગર્યો તુજ પીતાય. ॥ ૩૭ ॥ ગદાપરવ હાંઇ પુરણ થયું, ઉતરી તુજ હત્યાય; કાળા પડદા ધોળા થયા, કાળી ધોળી થઇ ગાય. ॥ ૩૮ ॥ કાળા તલ તે ધોળા થયા, પ્રત્યક્ષ એ પ્રમાણ; કથા સાંભળીને જનમેજે, કીધા ઘણાં ગૌદાન. ॥ ૩૯ ॥ સવાસો વિપ્રને ઉપવીત દીધાં, ઉલટ મનમાં વ્યાપી; સવાશો કન્યાદાન દીધાં, બ્રહ્મપુરીયો પણ આપી, ॥ ૪૦ ॥ બ્રાહ્મણોને ભોજન દીધાં શ્રદ્ધા પુરવક સાર; ગદાપરવ પુરણ હવું, જય જય જુગ દાધાર. ॥ ૪૧ ॥ વળણ ॥ ગદાપરવ પુરણ હવું, સુણતા પોહોચે કોડ; વદે વલ્લભ સહુ બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

ગદા પર્વ સમાપ્ત.

સ્ત્રી પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વઇશંમપાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું સ્ત્રીય પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ખોપરી વીના અશ્વસ્થામા, નાઠા થઇ ઉદાશ; નર્મદા ત્રટે સુરપાણ કેરી, ઝાડીમાં પુર્યો વાસ ॥ ૨ ॥ એવે સમે સુર્ય ઉગ્યો, થયો છે પરભાત; સંજેજ્ઞાનીએ હસ્તીનાપુરમાં ગાન્ધારીને કહી વાત; તે સાંભળી ગાન્ધારી નાઠી, કલેશ ઘણો મન લાવી; રડતી પડતી ઉઠતી કુટતી, નીરદય ભોમીમાં આવી ॥ ૪ ॥ ત્રાશ ભરેલી રડે તારૂણી, કારમો કરે પોકાર; રૂદન એનું સાંભળીને, રડીયા કુન્તી કુંવાર ॥ ૫ ॥ કુન્તાજી તવ રડવા લાગ્યાં, સો પુત્રોની એ માડી; અરેરે પેટ બળે એનું કેવું, ભવીશ રેખા આડી ॥ ૬ ॥ એ બાપ કોઇના પુત્ર ન મરશો, મરજો પહેલાં માબાપ; એવું એવું મનમાં લાવી; કરે ઘણો વીલાપ ॥ ૭ ॥ સામળાએ સમજાવવા માંડયાં, પણ નવ સમજે વાત, અરેરે બધું ઉજડ થયું, કહી કરે આંસુપાત ॥ ૮ ॥ પ્રભુએ જાણ્યું દાખલા દીધા, વીના નહી રહે રોતાં; ગાન્ધારીની લીલા બતાવું, છાના રહે તે જોતાં ॥૯॥ એવું સમજી ગાન્ધારીને, મુકી ક્ષુધા અપાર, તે વેળાએ રડવું ભુલી, ખાવા ખોળે તે વાર ॥ ૧૦ ॥ એવામાં એક આંબો બનાવ્યો, મહોટા ફળની કેરી; તવ જાણ્યું કે તે લેઇખાવું ક્ષુધા થઇ છે વહેરી ॥ ૧૧ ॥ એમ જાણીને રડવું મુકી, ફળ લેવાને જાય; તે સમે કુન્તા પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે શ્રી જાદવ રાય ॥ ૧૨ ॥ શાને રડો છો શાને રડો છો, મીથ્યા ધરો છો દુખ; જુઓ રડતાં ગાન્ધારીને વાહાલામાં વાહાલી ભુખ ॥૧૩॥ એવું કહીને દેખાડવાને, ઉભાં કર્યા એકાન્ત; ગાન્ધારીની ચરચા જુએ છે, તેની રહી નહી ભ્રાન્ત ॥૧૪॥ ચાલીને ગઇ આંબા નીચે, ખાવા પર છે રૂચી; લાંબે ભુજે ગઈ લેવા તો, એક વહેંત કેરી ઉંચી ॥ ૫ ॥ પોતાના સૌ પુત્રો પડેલા, તેમાંથી લાવી એક; તેના પર ચડીને ગઇ લેવા, તો પણ ઉંચી છેક ॥ ૧૬ ॥ બીજો દીકરો લાવી ખડકયો, જેમ જેમ ઉંચી થાય;તેમ તેમ કેરી પ્રભુ લીલાથી, ઉંચી ને ઉંચી જાય ॥ ૧૭ ॥ એટલે ત્રીજો ચોથો ખડકયો;

ચઢી લેવા આશ રાખે; તોપણ કેરી હાથ ન આવે, તેમ તેમ પુત્રો નાંખે ॥૧૮॥ સોએ પુત્રોને ઉપરા ઉપરી, નાંખી ઢગલો કરીયો; તેના ઉપર ચ ઢીને ઉભી, કેરીને બાચકો ભરીયો ॥ ૧૯ ॥ તવ તંબુમાં મોહન બોલ્યા, જુઓ ભ્રાતને માત; જનેતા પણ ખાધાની સગી, તમે કર્યું કલ્પાંત ॥ ૨૦ ॥ તે જોઈ કુન્તા વીસ્મય પામ્યાં, ગાજીને બોલ્યા વાણી, અરેરે તમે આ શું કરો છો, ગાન્ધારી જેઠાણી ॥ ૨૧ ॥ તવ ગાન્ધારીએ સાંભળ્યું કાને, સરમાઇ મતીની માઠી; પુતરોથી પડતુ મુકી, જીવ લઇને નાઠી ॥૨૨॥ કુન્તાજી કહે વાહાલામાં વહાલું, પ્રાણી માત્રને પેટ; તે પછી બીજુ બધુ વ્હાલું; પણ પેટથી સૌ હેઠ ॥ ૨૩ ॥ જનેતાને દાઝ ન લાગી, તો પછી બીજાને શાની; ઓ માહારાજા સંસાર લીલા; સ્વારથની મેં માની ॥ ૨૪ ॥ એમ કહી સરવે મન વાળ્યું, તંબુમાંથી નિસરીયા, જ્યાં કૈરવના શબ પડયા છે; ત્યાં આગળ પરવરીયા ॥ ૨૫ ॥ બહુ કાષ્ટ લાવી ચીતા ખડકી, શબ મહી મુકયા સાર; વીધિ પ્રમાણે નીકુળ પાસે, કરાવ્યો સઉ સંસ્કાર ॥ ૨૨ ॥ અગ્નિથી દહન કરીને, શુભ સરોવરે જાય; સ્નાન કરીને લોકીક કરતાં, આવીયાં તંબુ માંય ॥ ૨૭ ॥ પછી પાન્ડવ છઠા શ્રી કૃષ્ણ, ભીસ્મજી પાસે જાય; બાણ સજ્યા પર પોઢેલા છે, પોતે ભીસ્મ પીતાય ॥ ૨૮ ॥ ત્યાં આવીને ચરણે લાગ્યા, કરવા બેઠા મનસુબા; ઓ દાદા નિરદય ભોમીમાં, છ જણ છીએ ઉભા ॥ ૨૯ ॥ બીજા બધાનો નાશ થયો, કહો હવે કેમ કરીયે, ભીસ્મપીતા કહે ચાલો સરવે, હસ્તીનાપુર પરવરીયે. ॥ ૩૦ ॥ થવાકાળ હતું તે થયું, બનવાનું બન્યું કાજ, ધત્રાષ્ટ્ર પાસે અપાવું, તે તમે ભોગવો રાજ ॥ ૩૧ ॥ કુટુંબ મરણની ક્રીયા કરવી, હઈ રેહેવું કેમ ફાવે; તવ પાન્ડવ રથ પોતાનો જોડી, ભીસ્મને તંબુએ લાવે ॥ ૩૨ ॥ રથમાં દાદાને સુતા રાખ્યા, સરવે થયા તઇયાર, કુન્તા દ્રૂપતીને સુભદ્રા, ઓત્રા આવી બાહાર ॥ ૩૩ ॥ ચારે અબળા એક રથ બેઠી, જુજવા રથે સહુ સાથ; અરજુનનો રથ હાકવા બેસી, સંગ ચાલ્યા શ્રી નાથ ॥ ૩૪ ॥ એવે બળદેવ યાત્રા કરીને, આવ્યા કુરૂક્ષેત્ર; કઉરવ મરણની વાત સુણી. ફરી ગયાં છે નેત્ર ॥ ૩૫ ॥ શામળીયો તવ સંતાયા રથમાં, નરને સીખામણ દેઇ, બળભદ્રને નમી પડજો, દુષ્ટના એ છે સ્નેહી ॥ ૩૬ ॥ એવે હળધર પાન્ડવ પાસે, આવીને પુછી પેર; અરજુન કહે કર્મ સંયોગે, થયો કારમો કહેર ॥૩૭॥ રાજ અમારૂં અમને ન આપ્યું, સમજાવ્યા સમજ્યા ન-

કોય; પુછી જુઓ ભીશમપીતાને, તવ મન શાન્તી હોય. ॥ ૩૯ ॥ એવાં દીનતાનાં વચન કહ્યાં, બળદેવ પાછા વળીયા; એટલે પાછા હથ હાંકવાને, બેશી ગયા શામળીયા. ॥ ૩૯ ॥ પાંચ પાંડવ ને છઠ્ઠા પ્રભુજી, સાતમા ભીસ્મપીતાય; કુન્તા સહીત ચાર નારી, કુરૂક્ષેત્રથી જાય. ॥૪૦ નીરદય ભોમીની બહાર નીકળીયા, આવ્યો દયા ભોમી ભાગ; એટલે પાન્ડવને હાય લાગી, ઉજડ થયો લીલો બાગ. ॥ ૪૧ ॥ ચાર નારી ને પાંચ પાન્ડવ, પ્રથ્વી નાંખ્યાં પડતાં; રૂદીયા કુટે આંસુ છુટે, ત્રાસ ભરેલાં રડતાં. ॥ ૪૨ ॥ વળણ. ॥ ત્રાસ ભર્યા રડતાં બહુ, પ્રગટયો તનમાં તાપ; વદે વલ્લભ બેહેબાકળાં, થઇને કરે વીલાપ.

કડવું ૨ રાગ કારીનો.

હાંરે બોલ્યા વઇશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન, હાંરે રડે કુન્તા કરીને પોકાર; હાય નાશ થયો પરીવાર, હાંરે કીધો ધનને સારૂ મેં દ્વંશ; કાઢયો જેડ તણો બધો વંશ. હાંરે પુત્ર પરીવારથી વાહાલી પુંજી, એવું કરવાની કરણી સુજી. હાંરે હુંતો જીવતી રહી ઘોજારી, આવી સગાને ગરદન મારી, હાંરે લીલી વાડી નાંખી સુકાવી, મને કાંઇ દયા ન આવી; હાંરે હવે નગ્ર સામું શું ભાળું, હુંતો કરી આવી માહારૂ કાળું; હાંરે માહારૂ મોડુ શું જગમાં બતાવું; હવે હસ્તીનાપુર કેમ જાવું. હાંરે મારે જોઇતું નથીરે વતન, કરૂ કાયા હું માહારી પતન. હાંરે રાજા ધર્મ રડે છે અપાર; હાય આ શું થયું કીરતાર, હાંરે માહારી કેમ ફરી ગઇ મતી, નામ પ્રમાણે ગુણ ગ્રહયો નથી; હાંરે લાગ્યું લાન્છન મુજને મોહોટું, બધા વીશ્વમાં કહેવાયું ખોટું; હાંરે મહારે રામજી મુજપર રૂઠયો, કુળ ક્ષય કરવા પ્રેમ ઉઠયો; હાંરે એમ રડતા પાંચે વીર, વહે ચોધારે નેતરોમાં નીર. હાંરે ઘણું સમજાવે ભીશ્મપીતાય, વલી સમજાવે જાદવરાય; હાંરે ઘણા યત્નથી પંથ ચલાવ્યાં, સરવે હસ્તીનાપુર આવ્યાં, હાંરે તવ સોએ ભાઇની શો નારી, આવી રડતી સાથે ગાન્ધારી; હાંરે એક એકને આંસુ છુટે, કૌરવ કેરી કામનીયો કુટે; હાંરે ભાણુમતી ઘણી વલવલતી; એ તો કોઇ ખાળી નથી ખળતી, હાંરે કરે પ્રથ્વી પડીને પોકાર, હાય કયાં ગયો રાજ કરનાર; હાંરે જગમાં કહેવાયા છત્રપતી, માહારૂં વેણ ઉથાપ્યું નથી, હાંરે મુને સુખ સાગરનું દીધું, શત્રુ પાંન્ડવે છીનવી લીધું, હાંરે

મુને ભર્યાંરે અમરતમાંથી કાહાડી, બંધુ જીવતર નાંખ્યું બગાડી, હાંરે પછી સરવે વળાવ્યુ મન, એવે આવ્યા ક્રીયાના દન; હારે તેડયા ધરમે સો દેશના રાય, કરી દશા એકાદશ ત્યાય; હાંરે કરી દ્વાદશાની ક્રીયા ત્રયોદશા સહીત સારીયા. ॥ વળણ ॥ પરીપુરણ ક્રીયા કરી, બે દીવસ વહી જાય; વ્યાશ વલ્લભ વાણી વદે, તો પણ રહ્યા સહુ રાય.

કડવું ૩ રાગ મારૂની છાયા.

વૈશમપાયે એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સ્ત્રીયા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ચોરાશી હજાર દેશના રાજા, લોકીકે આવ્યા હતા; પાન્ડવ ગાદીએ બેઠા વીના, ઘેર કોઇ નથી જતા. ॥ ૨ ॥ નજર બાગ છે મોહોલ પાસે, પીંપળાનું વૃક્ષ માંય; બાણ સજ્જાએ ભીસ્મપીતાને, રાખી મુકયા છે ત્યાય. ॥ ૩ ॥ તેમની પાસે સારા સારા, ક્ષત્રીના સુત જાય; જઇ કહ્યું રાજ દો પાન્ડવને, ઓરે ભીસ્મપીતાય, ॥ ૪ ॥ એટલે ધત્રાષ્ટરને બોલાવ્યો, બાગમાં ગંગા તન; સરવના સાંભળતાં પુછયું વદ્યા વૃદ્ધ વચન ॥ ૫ ॥ રાજ્યાસન સુનુ નવ શોભે, સુની રહે નવ ગાદી; તારા કહ્યા વણ ગાદી ન બેસે, ધર્મ રાજા સત્યવાદી. ॥ ૬ ॥ માટે શી છે મરજી તાહરી, ક્ષત્રીયો પુછવા આવ્યા; એવે અનુચર મોકલીને, પાન્ડવ ક્રષ્ણ બોલાવ્યા. ॥ ૭ ॥ એવામાં ધત્રાષ્ટર બોલ્યો, છે દલમાં બહુ દાજ; સો સો દીકરે વાંજીયો કીધો, માટે ન આપું રાજ. ॥ ૮ ॥ ભીશમપીતા કહે જો કહુ તુને, હાથે કરીને દેવું; નહીતો સરજોરીથી લેશે, તો માન્ય તારૂં કેવું, ॥ ૯ ॥ હૈયાનાં હેત તુટી જાશે, ફરીથી નહી રહે ભાવ; તે કરતાં દે તુ તારે હાથે, લે જગતમાં જસ લાહાવ. ॥ ૧૦॥ એવું સાંભળી અંધ બોલ્યો, સરજોરીથી છો લેતા, જોવું જો રાજ્ય ભોગવે કેવું, કેવાક સુખમાં રેહેતા. ॥ ૧૧ ॥ એટલે ધરમ રાજા બોલ્યા, સાંભળજો મુજ તાત; તમારી સાથે કોઇ કાળે, કરવો નથી ઉતપાત ॥ ૧૨ ॥ રાજ દેવાની મરજી તમારી, હશે નહી કદાપી; તો વનમાં વાસો વશીશું. સઘળું તમને આપી. ॥ ૧૩ ॥ તમારૂં મન દુભવીને, જો લઇએ આ રાજ; તો તેમાં સુખી નવ થૈયે, કાંઇ ન સુધરે કાજ. ॥ ૧૪ ॥ જીવ દુભાવીને કોઇ લે કાંઇ, તે નવ થાયે સુખી; ચાર ઘડી સુખડુ દેખે પણ, છેવટ દુખીના દુખી ॥ ૧૫ ॥ એટલે બોલ્યા ભીશમપીતા, સુણ ધત્રા-

ષ્ટર રાય; કેવી નીરમળ વાણી ધરમની, શતરૂ આવે દયાય, ॥ ૧૬ ॥ વચન વદે છે દીનતાનાં, વચન સરવનું થાપો; ઓ ધત્રાષ્ટર અમારે કહયે, રાજ્યાસન તમે આપો. ॥૧૭॥ ધત્રાષ્ટર તવ રડી પડીયો, મારૂ ભાગ્યું ઘરસુત્ર; ભીશમપીતા કહે કંઇ નથી ભાગ્યું, આ પાંચ તારા પુત્ર. ॥૧૮॥ તારાથી વીપ્રીત નહી વરતે, પાળશે તુજ આજ્ઞાય: નથી અધરમી ધરમરાજા, કરશે તુજ શેવાય. ॥૧૯॥ એવી રીતે બહુ સમજાવ્યો, પુરણ વળાવ્યું મન;એટલે છેવટ અંધ બોલ્યો,દાદા સુણો વચન. ॥૨૦॥ રાજી થઇને રાજ આપુ, જો દ્વેશ બુદ્ધી ટળે; તો પાંચે ભાઇ પાવલે લાગે એક એક મને મળે. ॥૨૧॥ હું જાઉં મારા મહેલ વીસે, ત્યાં મળવાને આવે; તે પછી કાંઇ વહેર ન રાખું, પ્રપંચ મનમાં લાવે. ॥૨૨॥ એમ કહીને મહેલમાં ગયો, સાંભળજે રાજન; પાન્ડવને લઇ મહેલમાં ગયા, પોતે જુગજીવન. ॥૨૩॥ ધત્રાષ્ટરે મન વીચાર્યું, સઉપર રાખુ મહેર; એકલા ભીમને બાથમાં ઘાલી, મારી નાખું કેર. ॥૨૪॥ એટલે મારૂ વહેર વળીયું, મનમાં ન રાખવું ઝેર; એવા વીચાર એના મનના, જાણી પ્રભુએ પેર. ॥૨૫॥ ધત્રાષ્ટર ઉભો એક જગે, કહ્યું કે વીતે લાહાવો; ઓરે દીકરા એક એકે મળવા મુજને આવો. ॥૨૬॥ એટલે પહેલા ધરમ ચાલ્યા, જઇને જોડયા હાથ; ધરમરાયને પાસે બોલાવી, ચાંપ્યા રૂદીયા સાથ. ॥૨૭ ॥ મસ્તક ઉપર હાથ મુકયો, ઘણુ જીવો મુજ તન; કુશળ રહેજો ધરમ બેટા, ભોગવો રાજ્યાસન. ॥ ૨૮ ॥ એમ કહીને ધરણે મુકયા; એટલે અરજુન જાય; દો આશીરવાદ મુને પીતાજી, કહીને લાગ્યો પાય. ॥ ૨૯ ॥ તવ તેને રૂદે ચાંપીને, દીધી બહુ આશીશ; શેદેવ નીકુળ તે પણ મળીયા, પછી ચેત્યા જુગદીશ. ॥ ૩૦ ॥ લોહ વજ્જરનો ભીમ બનાવ્યો, સમજાવ્યો વાયુના તનને; ધત્રાષ્ટરે ભીમને બોલાવ્યો, કપટ ધારી મનને. ॥ ૩૧ ॥ એટલે બોલ્યો સુત વાયુનો, તાતજી લઇએ લાહાવો; હું છું જાડો તે નથી ચલાતું, તમો આગળ આવો. ॥ ૩૨ ॥ લોહ તણા ભીમની કનેથી, કાકાને ભીમે બોલાવ્યો; એટલે આંધેરો મીઠુ મીઠુ, બોલતો લગભગ આવ્યો. ॥ ૩૩ ॥ તવ વ્રકોદર આઘો ખશીઓ, જોયા કરે સહુ સાથ; આંધેરે આવી લોહના ભીમને, બળમાં ભીડાવી બાથ. ॥ ૩૪ ॥ આંધેરો બોલ્યો સો સુત મારયા, તેં બહુ કીધો કેર; તેથી એકલા તુને મારૂ, લઉં છું વહેરે વહેર. ॥ ૩૫ ॥ એમ કહીને બહુ બળ કીધું, જણાવ્યું સાચુ સુર; લોહના ભીમને દ-

બાવીને કરી નાંખ્યો ચકચુર. ॥ ૩૬ ॥ તવ અરજુને પાખંડ કીધું, આ શું કર્યું મુજ તાત;દગો કરી મુજ બંધુ માર્યો, કીધી વીશ્વાસઘાત. ॥ ૩૭ ॥ ધ્રત્રાષ્ટર કહે કોઈ ના રડશો, સમજાવો દીનાનાથ; હવે હું કોઇપર નહી વેહેર રાખુ, ચારે ઉપર ચાર હાથ. ॥ ૩૮ ॥ માહારા પુત્રે પ્રથમ પેહેલું, ભીમને દીધું ઝેર; તો પણ મુએલો જીવતો થૈને, ચાલી આવ્યો ઘેર. ॥ ૩૯ ॥ લાખાભોવનમાં મરણ પામેલો, ફરીથી જીવતો થયો; પણ આ વેળા એવો મારયો, જીવ સમુળો ગયો. ॥ ૪૦ ॥ અરજુનજી કહે નારે કાકા, એનો જીવતો થાશે; અંધ કહે તું મીથ્યા બોલે, વાત સાચી નવ ભાસે. ॥૪૧॥ તે કરતાં જો જીવતો થાયે, તો સત્ય માનુ આપ; તે પછી કદી વહેર રાખુ તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૪૨॥ એટલે અરજુનજી એમ બોલ્યો, બોલાવો ભીમ કહીને; એટલે તમને જવાબ દેશે, મુએલો જીવતો થઇને. ॥૪૩॥ આંધળાએ તવ ધાંટો કાહાડયો,બેટા હું તુજપર તરૂઠયો; એવું વચન સાંભળીને, ભીમશેન બોલી ઉઠયો. ॥ ૪૪ ॥ કેમ છે કાકા કેમ છે કાકા, જીવ્યો તમ પરતાપ; ધત્રાષ્ટર કહે મળી જા મુને, દગો કરૂં તો પાપ. ॥ ૪૫ ॥ એટલે ભીમશેન ગયો મળવા, જાતાં જરા નવ કાંપ્યો, ધત્રાષ્ટરે હેત કરીને, રૂદીયા સરસો ચાંપ્યો. ॥૪૬॥ જાઓ બેટા જીવતા રહેજો, સુખ રૂપ ભોગવો રાજ; હવે ભય રાખીશ નહી માહારો, ના રહી તુજપર દાજ. ॥૪૭॥ એવી રીતે આશીશ દીધી, સુણ જનમેજે રાય; શ્રી પરવ અહીં પુરણ થયું, ઉતરી તુજ હત્યાય. ॥ ૪૮ ॥ તવ શામ પડદા સ્વેત થયાને, સ્વેદ થઇ કાળી ગાય; કાળો પડદો ધોળો થયો, તરત પ્રમાણ દેખાય. ॥૪૯॥ રાજાએ બ્રહ્મ ભોજન કરાવ્યા વિપ્ર ઉપર બહુ હીત; સવાસો કન્યાદાન દીધાં, સવાસો ઉપવીત. ॥ ૫૦ ॥ સવાસો બ્રહ્મપુરીઓ આપી, વળી દીધાં ગૌદાન; શ્રદ્ધા રાખી સુણવા બેઠો, સુણ જનમેજે રાય. ॥ ૫૧ ॥ વળણ ॥ શ્રોતાજન સહુ સાંભળો, પહોચે મનના કોડ; વદે વલ્લભ સહુ બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ. ॥

શ્રી પર્વ સમાપ્ત.

અનુશાસન પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખિનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, અનુશાસન પર્વ કથાય ॥ ૧ ॥ કાકાને મળી પાન્ડવ નીકળ્યા, નજર બાગમાં જાય; ધત્રાષ્ટર પણ પુંઠે આવ્યો, જ્યાં છે ભીસ્મ પીતાય. ॥૨॥ ત્યાં આવીને અંધ બોલ્યો, સુણે છે સહુ રાજન; એ દાદા હવે વેર ઝેર મુકી, આપીયું રાજ્યાસન. ॥૩॥ પૈસો પુંજીને રાજધાની, સઘળી પાન્ડવ કેરી; સરવ મળી ગાદીએ બેસાડો, લે દેશ સઘળા ઘેરી. ॥૪॥ એમ કહીને મહેલમાં ગયો, બોલ્યા ભીસ્મપીતાય; સરવ રાજા ને જગદીશ મળી, બેસાડો ધરમરાય. ॥૫॥ ધરમને ગાદીએ બેસાડો, તે પછી થાવો વીદાય;એટલે સરવે રાજી થઇને, સ્થીતી કરી સહુ રાય. ॥૬॥ અડયાસી સહસ્ત્ર રૂશી તેડાવ્યા, કર્યો પટ્ટા અભીશેક; નગ્રને ફરતી ધારવાડી, પયની કરી વીવેક. ॥૭॥ બ્રાહ્મણુના કહેવા પ્રમાણે, કીધી સરવે વીધી; પ્રથમ ગાદીનું પુજન કીધું, ક્રૂપતી સાથે લીધી. ॥૮॥ નગ્રમાં દુદંભી ડંકા વાગે,આનંદ છે ઘેર ઘેર; આસોપાલવ તોરણ બાન્ધ્યાં, રહીઅત ઉપર મહેર. ॥૯॥ ઢોલક ભુંગળ છત્રીસ વાજાં, મરદંગ ઝાંઝ ન તાલ; ઘેર ઘેર નીશાન ફરકે,ઉડે અબીલગુલાલ.॥૧૦॥ વસ્ત્ર આભુપણ પહેરીને ફરે, રાજાને રહીઅત લોક; આનંદ ઉરમાં ઉભરાય સહુને, ન મળે સંતાપ શોક. ॥૧૧॥ ગાયને ગળે ગાળો ન મળે, કોઇ નહી દુઃખ દરીયે; પશુ પક્ષી કો નહી બંધન, પોપટ નહી પીંજરીએ ॥૧૨॥ બંધિજનોની બંધી તોડી, વરત્યો જય જયકાર; યાચક લોકો યાચવા આવ્યા, જે જેનો અધીકાર. ॥૧૩॥ પરદેશી લોકોને ઉતરવા, બંધાવ્યા છે વીશરામ; પરાયાને જમવા અન ક્ષેતરો, જળ થળ ઠામો ઠામ. ॥૧૪॥ આખા ગામમાં રોશનાઇ રાતે, ચાલ્યા કરે ધામધુમ; કોઈ સ્થળે ચોરી ચખારીની, કાંઇ ન પડે બુમ. ॥૧૫॥ એવામાં શુભ મહુરત આવ્યું, ચાર ઘડી દન ચડતે; તે વેળા ગાદીએ બેસવાનું,દુદંભી ડંકા પડતે. ॥ ૧૬ ॥ વળણ. ॥ દુંન્દભીપર ડંકા પડે, ગરગડે બહુ નીશાન, વદે વલ્લભ તેવે સમે, ધર્મ રહ્યા સાવધાન. ॥

કડવું ૨ રાગ ધોળનો.

બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સાંભળ સાંભળ જનમેજે રાજનરે ॥ ૧ ॥ નાહી ધોઇ સ્વચ્છ થયા ધર્મરાયરે; પંચાળી પણ આવી ઉભી છે ત્યાંયરે ॥ ૨ ॥ ધરમરાયે અંગ ધર્યા હથીઆરરે; દ્રૃપતીએ પેહેર્યા છે સોળ શણગારરે. ॥ ૩ ॥ નગ્ર કેરી નારીઓ ગીતાં ગાયરે; બ્રાહ્મણ મુખથી આશીશ વચન થાયરે. ॥૪॥ રણછોડરાયને ભક્ત ઉપર પ્રીત વ્યાપીરે; સરવે ધરમનો કર ગ્રહી ગાદી આપીરે ॥ ૫ ॥ ધરમરાજા બેઠા ધરીને ઉમંગરે, દ્રૃપતીને પોતે લીધી અરધંગરે. ॥૬॥ તે વેળાએ જય જય બોલી સઉ શ્રષ્ટીરે, રહીયત રાયે કરી બહુ પુષ્પની વૃષ્ટીરે. ॥ ૭ ॥ કુમકુમ કેશર ચંદન છાંટયાં છે તાંયરે; દેખી દેખી સહુજન ખુશી થાયરે. ॥ ૮ ॥ કનક મોહોરો રૂપા મોહેરો ઉછાળીરે; નીરધન લોકો તે લે છે વાળી વાળીરે. ॥ ૯ ॥ ગાદી બેશી વીવીધ્રનાં કર્યા પુન્યરે, દાન દેવામાં કાંઇ ન રાખી નુન્યરે. ॥ ૧૦ ॥ જાચક જાચે મન રાચે તેવું આપેરે; બ્રાહ્મણોને દે છે બ્રાહ્મણના માપેરે. ॥ ૧૧ ॥ પછી દીધી આગ્ના ધર્મ રાજનરે, હવે સરવે પ્રાણીને કરાવો ભોજનરે. ॥ ૧૨ ॥ એટલે દીધી આગ્ના જુગજીવનરે; સરવ સરવના વીવેકે કરો આસનરે. ॥ ૧૩ ॥ એટલે આસન કીધાં વરણ પ્રમાણેરે; સહુને ભોજન પીરસાવીયાં તે ટાણેરે. ॥ ૧૪ ॥ બહુ પરકારે સામગરીને સોઇરે, ત્રપ્ત થયા જમનારા સહુ કોઇરે. ॥ ૧૫ ॥ પછી સહુને અપાવીયાં મુખવાસરે કોઇ જીવને રાખ્યો નહી નીરાશરે. ॥ ૧૬ ॥ વળણ ॥ સહુ પ્રાણી ત્રપ્ત કર્યા, પછી કરે સભાય; વદે વલ્લભ મુખ બોલીયા, પોતે ધરમરાય.

કડવું ૫ રાગ સવૈયાનો.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, અનુશાશન પર્વ કથાય. ॥ ૧ ॥ સભા કરીને ધરમ બેઠા, કીધો મુખ ઉચ્ચાર; ભીમસેનભાઇ તોડી નાંખીને, લુંટાવી દો ભંડાર. ॥ ૨ ॥ અધર્મનું અતી ધન મેળવેલું, આપણે નહી ઉપયોગી દુરિયોધનનું દ્રવ્ય છે એવું, તેના ન થાવું ભોગી. ॥ ૩ ॥ એવી આજ્ઞા ભીમને આપી, ચાલ્યો વાયુ કુંવાર; ખરેખરા ખજાના ભરેલા, તે તોડયા ભંડાર. ॥ ૪ ॥ લોકોને બોલાવી લુંટાવી દીધો; એક ન રાખી

કોડી, ખાલી કરીને આવ્યો સભામાં, ખબર કહી કરજોડી ॥ ૫ ॥ એ ભાઇ ભંડાર દીધો લુંટાવી, તત્ર બોલ્યા ભગવાન; ક્ષત્રીઓને સરપાવ દેવા, એ કુન્તી સંતાન ॥ ૬ ॥ તમે તો ધન ઉડાવી બેઠા, વીચારયો નહી દાવ; ખજાના ખાલી કર્યા તે, કયાંથી દેશો સરપાવ ॥૭॥ એટલે ધરમે ગામના ગ્રહસ્થો, બોલાવ્યા પોતાની પાસ; દેવું કરીને નાણાં લીધાં, પ્રસન થયા અવીનાશ ॥ ૮ ॥ જેવો જેવો રાજા તેવો, આપે છે સરપાવ; તે દેખીને સરવનો થયો, પાન્ડવ ઉપર ભાવ ॥ ૯ ॥ એકે એકે જઇ જુહાર કીધા, ધરમ કને જઇ ઠેઠ; સઉ સઉની સંપત પ્રમાણે,પાંડવને કરી ભેટ ॥ ૧૦ ॥ પછી સરવે વીદાય માગી, થયા વાજીંત્રના નાદ; બ્રાહ્મણોએ ઉભા થઇને દીધા આશીરવાદ ॥ ૧૧ ॥ જય જય કહેતાં સરવે પ્રાણી; થઈ ગયાં વીદાય, અનુશાશન પરવની કથા, આ સ્થળ પુરણ થાય ॥૧૨ ॥ જનમેજેજય તારી ઉતરી હત્યા, પાપથી થયો મુક્ત, પ્રેમ થકી બહુ પુન્ય કીધા, રાજાએ વીધી યુક્ત ॥ ૧૩ ॥ કાળા પડદા ધોળા થયા, ધોળી થઇ ગઇ ગાય; કાળા તલ તે ધોળા થયા, પ્રમાણ એ દેખાય ॥ ૧૪ ॥ બ્રાહ્મણોને ભોજન કરાવ્યાં, લળી લળી લાગ્યો પાય; પુરણ મનથી શ્રદ્ધા રાખી, તવ ઉતરી હત્યાય ॥ ૧૫ ॥ ॥ વલણ ॥ હત્યા એની ઉતરી, શ્રોતા સુણો કરજોડ; કહે વલ્લભ સહુ બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

અનુશાસન પર્વ સમાપ્ત.

શાન્તી પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખીનિ ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા; સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, શાન્તી પરવ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ ધરમરાજા ભોગવે ગાદી, દિવસ વિત્યા સાત; પોતાનું કુટુંબ હણ્યું તે, સાંભળી આવી વાત. ॥૨॥ એટલે ગયા ભીશમના પાસે પોતે ધરમરાય; પાસે બેશી રડવા લાગ્યા, પુછયું ભીશમપીતાય. ॥ ૩ ॥ એ દિકરા તું કેમ રડે છે તવ બોલ્યા રાય ધર્મ; કુટુંબનો મેં નાશ કીધો, માહા માઠું થયું કર્મ. ॥૪॥ મુજ માથે થઇ જગતની કેહેણી, મુજ મન એમ કહે છે; દાદા મુજને એ શું સુજ્યું, માટે આંસુડાં વહે છે ॥ ૫ ॥ રાજ્યાસન નોહોતું જે વારે, તે વારે પેટ ભરતો; રાજ્યાસન હાલ પામ્યો તોહ્યે તેટલું ભોજન કરતો ॥ ॥ ૬ ॥ તે દહાડે શું હાની હતી, અત્યારે શો લાભ; નકામી ઉપાધી લીધી, ઘાલ્યું ઉંદળમાં આભ. ॥ ૭ ॥ કુળ નીકંદન કરિને બેઠા; પડી ગઇ ભુલ ભ્રાન્તિ; કંકાસ ચાલે છે મુજ મનમાં, વળતી નથી કાંઈ શાન્તિ. ॥ ૮ ॥ માટે ગાદી સોંપો કોઈને મુજને વનમાં કહાડો; સંસારમાં રાખવો હોય મુને, તો તો શાન્ત પમાડો. ॥ ૯ ॥ એવું સાંભળી ભીશમ બોલ્યા, મનથી મીથ્યા માની; કરો સમાગમ સામળીયાનો માહા જ્ઞાનીના જ્ઞાની. ॥ ૧૦ ॥ જગતપતી છે મોક્ષના દાતા તે તુને કરશે જ્ઞાન; કોણે માર્યા ને કોણ મુઆ, ભુલી ગયો તું ભાન. ॥ ૧૧ ॥ કોઇનો મારયો નથી મરતો, આત્મા ચૈતન્ય જેહ; અછેદ અભેદ અમ્મર સદા, અખંડ જાણવો તેહ. ॥ ૧૨ ॥ પરમાત્મા પુરણ બ્રહ્મ જે છે, ચૈતન્ય સદાકાળ; તેની ગતીના આત્મા સરવે, ઓરે ધરમ ભુપાળ ॥ ૧૩ ॥ જેવોસુર્યને સુર્યનો પ્રકાશ; સમજાવું તે ભેદ; ઘણુ કઠીણ સમજવાનું, મર્મમાં વદે છે વેદ. ॥ ૧૪ ॥ સુર્ય ઠેકાણે પરમાત્મા જાણો પ્રકાશ સ્થળ આત્માય; વળી બીજો દાખલો દેવું, ઓરે ધરમરાય. ॥૧૫ ॥દિપક જેવો ॥ પ્રકાશ તેવો, પણ તેમાં બહુ ફેર; તે રિતે આત્મા પરમાત્મા, સમજતાં થાય ઝેર. ॥ ૧૬ ॥ પરમાત્મા દીપક ઠેકાણે,

જીવાત્મ પ્રકાશ; રૂપે સરખા પણ શકતીમાં, જુદા જુદા તપાસ. ॥ ૧૭ ॥ દીપક કશી વસ્તુ માંહી, પ્રવેશ નવ્ય કરાય; જો કદી પ્રવેશ થાયે તો તે વસ્તુ બળી જાય. ॥ ૧૮ ॥ પ્રકાશનો પ્રવેશ સઘળે, થાય તો પણ નવ બળે; દીપકમાને પ્રકાશમાં બહુ, જોતાં ફેર નીકળે. ॥ ૧૯ ॥ જડ બુદ્ધીવાળો એક માને, ઓરે ધરમરાય; જોનારને જોવાની વસ્તુ, બેઉ જુદાં જણાય. ॥ ૨૦ ॥ દીપક સદાકાળ હોયે તો, પ્રકાસ સદાકાળ; પ્રકાશ રૂપી પરમાત્માનિ, ગતિ સમજ ભુપાળ. ॥ ૨૧ ॥ તે ગતીના સૌ જીવાત્મા, દીપક પુરણ બ્રહ્મ; સંસ્કારિ હોય પુરવજન્મનો, તે જનને પડે ગમ. ॥ ૨૨ ॥ ખસખસના દાણાનો અંકુર, તેના અણુનો અણુ, વાસના લીંગે બંધાઈ રહયો, પ્રકાશમાં શું ગણુ. ॥ ૨૩ ॥ બ્રહ્મને બ્રહ્મની ગતી બીજી, ત્રીજી છે જડ માય; તે માયા ચૈતન્યથી ચૈતન્ય, થૈ બંધામણિ કાયા. ॥ ૨૪ ॥ એ મુળ માયા છે ત્રીગુણિ, ૨ જો તમો ને સત્વ; તે ત્રણ ગુણોથી ઉત્પન થયાં, કાયાનાં ચોવીશ તત્વ. ॥ ૨૫ ॥ પચીસમો આત્મા ગણ્યો છે, કોઇ ગણે વીશેશ; જ્યાં ત્યાં એનું એ સમજવાનું, તેથી મુક્તી નહી લેશ ॥ ૨૬ ॥ સમજીને સમજવું કહું તે, સાંભળ ધરમરાય; પ્રથમ સુખ્યાત્મા થઇને, જાણવા પરમાત્માય. ॥ ૨૭ ॥ પુરણ તેનું જ્ઞાન લેઇ, તેમાં દેવું લક્ષ; પુરણ યોગાભ્યાસ કરતાં; ઉઘડે છે જ્ઞાન ચક્ષ. ॥ ૨૮ ॥ જ્ઞાન વડે મુક્તી પામીને, મોક્ષ તણું પદ પામે, આવાગમન ટમે તેનો, લક્ષ ચોરાશી વામે. ॥ ૨૯ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમરાજા, ઓરે ભીસ્મપીતાય; મનુશ કેરો દેહ પામી પ્રથમ સો ઉપાય, ॥ ૩૦ ॥ વળણ ॥ પ્રથમ ઉપાય શો મનુશને, સમજાવો કરી કરૂણાય; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, કેહે છે ભીસ્મપીતાય.

કડવું ૨ રાગ સામેરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, શાન્તી પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ મનુશ કેરો દેહ ધરિને, પેહેલ વેલું શું કરવું આત્માની રિતી સમજાવું, તેમાં લક્ષજ ધરવું. ॥ ૨ ॥ ઝાડ પાહાડ જેવા જે જીવો, જડાત્મ કેહેવાય; તેને કાંઈ જ્ઞાન ન મળે, ઓરે ધરમરાય. ॥ ૩ ॥ વ્યવહારનું પરમારથનું જડાત્માને નહી જ્ઞાન; તેથી તે જીવ જડાત્મા છે, ઓરે ધરમ રાજાન. ॥ ૪ ॥ કીટ પતંગ કે પશુ પક્ષી, જીવાત્મા છે તેહ; વ્યવહારનું એકલુ

જ્ઞાન એને સર્વની ભૌતીક દેહ ॥ ૪ ॥ એને નહી જ્ઞાન પરમારથનું, માટે જીવ કહેવાય; મનુશ દેહીને બે જ્ઞાન થાયે, તેથી આત્મા ગણાય, ॥ ૬ ॥ વ્યવહારનું ને પરમાથનું, બેઉ થઈ શકે જ્ઞાન; તે સારૂ તે આત્મા ગણાયે, સુણ સતી સંતાન ॥ ૭ ॥ મનુશ જાતી વ્યવહાર સમજે, પરમારથ નવ જાણે; તો તે આત્મા જીવ દશાનો, પશુ પક્ષી પરમાણે ॥ ૮ ॥ બે જ્ઞાન થવાની શકતી છતાં, ગ્રહણ કરે એક જ્ઞાન; પરમ વસ્તુને નવ સમજ્યો, તે જીવાત્મા સમાન ॥ ૯ ॥ પરમ પદનું જ્ઞાન તને છે, હવે શું માગે શાન્તી; મેં માર્યા માહારે મારવે મુઆ, એ તુજમાં ભુલ ભ્રાન્તી ॥૧૦॥ તેંતો તારો ધરમ બજાવ્યો, તેમાં નહી તને દોશ; જગતની થઇ મીથ્યા કહેણી, તેમાં શું અપશોશ ॥ ૧૧ ॥ ધરમે કહ્યું કે ભીસ્મ દાદા, બતાવો સર્વના ધરમ; કોણ પ્રાણીએ કોણ પ્રકારે, કરવાં દેહીક કરમ ॥ ૧૨ ॥ બ્રાહ્મણ ક્ષત્રી વઇશને શુદ્રો; વરણાશ્રમ છે ચાર; તે ચારનો શું ધર્મ પીતાજી, કેમ વરતે વહેવાર ॥ ૧૩ ॥ એટલે બોલ્યા ભીસ્મ દાદા, સાંભળો દીકરા જેષ્ટ; ચારે વરણમાં બ્રાહ્મણ જાતી, ત્રણે વરણથી શ્રેષ્ટ ॥ ૧૪ ॥ અનાદીથી ઉત્તમ દેહી, વાડવ કેરી જાણો; ત્રણે વરણના તેતો ગુરૂ શ્રદ્ધા ઉરમાં આણો ॥ ૧૫ ॥ શટ કરમો દ્વીજેએ કરવાં, સ્નાન સંધ્યાને હોમ; ગાયત્રી જપ પીતરૂ તરપણ, સ્વાધ્યાયમ શુભ ભોમ ॥ ૧૬ ॥ ત્રણે વરણને ઉપદેશ કરવો, ભણાવવી વીદ્યાય; પાતક મુકતના કરમ કરાવે, વળી દાન લેવાય. ॥૧૭॥ એ દેહી ધરમ બ્રાહ્મણ કેરો, કહે છે ભીસ્મ પીતાય; દેહીક ધરમ કહું ક્ષત્રીનો, સાંભળો ધરમરાય ॥ ૧૮ ॥ ક્ષત્રીએ બહુ પાળવી નીતી, હાથે આયુદ્ધ ધરવું; ત્રણે વરણને ન્યાય દેવો, રાજ ભોમીપર કરવું ॥ ૧૮ ॥ ત્રણે વરણની રક્ષા કરવી, ગૌ બ્રાહ્મણની રક્ષા, નીતી પાળી પળાવવી સહુને; સદા રહેવું અપેક્ષા ॥ ૧૯ ॥ હવે વઇશનો ધર્મ કહુતે ધ્યાનમાં લેજો ધર્મ; અન ઉપજાવવા ખેતી કરવી, કરવા વહેપાર કર્મ ॥ ૨૦ ॥ વસ્ત્ર આભુશણને પરચુરણ, વેચવું નફો ખાઇ; નીતીથી કરવી સત્તર આની, કરવી નહી સવાઈ ॥ ૨૧ ॥ દેહીક ધર્મ વઇશ તણો એ, શુણો યુધીષ્ટર રાય; શુદ્રનો દેહીક ધરમ બતાવું, શાસ્ત્રમાં જે વીખણાય ॥ ૨૨ ॥ ત્રણે વરણોની ચાકરી કરવી; શુદ્રનો એ અધીકાર; અવર ઉદ્દયોગ હાથ ન લેવો, સાંભળો કુન્તી કુંવાર ॥ ૨૩ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા; એતો સમજ્યો મરમ; પણ માહારાજા રાજાને રહીઅત, તે બેનો સો ધરમ ॥ ૨૪ ॥ એટલે બોલ્યા ભીસ્મ પી-

તા રહીઅતનો કહુ ધરમ; માતા પીતા તુલ્ય રાજાને ગણુવો, માનવો ઉતકૃષ્ટ પરમ. ॥૨૫॥ સોગન પાળવા રાજગાદીના, આમન્યા નવ પરહ રવી; રાયને માથે કષ્ટી પડે તો, રહીઅતે મદદ કરવી. ॥૨૧॥ રહીયત કેરા ધરમજ એ છે, સાંભળો કુન્તી તન; ધરમ કહુ હવે રાજા કેરો, દ્રઢતા રાખવી મન. ॥૨૭॥ આવદાનીમાંથી ઉપજ લેવી, બીજુ ન કરવું ફંડ; હરામખોરોને શીક્ષા દેવી, વળી દેવો દંડ. ॥૩૮॥ જેવો અપરાધ તેવી શીક્ષા, તેથી નહી વિશેશ; અપરાધી અજ્ઞાની ફાવે તે બોલે, તેનો ન રાખવો દ્વેશ. ॥૨૯॥ પક્ષ વીનાનો ન્યાય કરવો; કાં હોય છોટો કે મોહોટો; લાંચ ન લેવી લેવા ન કહેવી; ન દેવો ઇન્સાફ ખોટો.॥૩૦॥ ન્યાયાધીશ થઇને બેશે, પછી કરે અન્યાય; ગરીબોને ગરદન મારે, ગ્રસ્થની સરમે લેવાય. ॥૩૧॥ રાતા ચક્ષે ધાંટા કાહાડી; બહુ બોલે ન્યાય કરતાં, ધમકી આપે બીક બતાવે, તેથી ઘણા જન ડરતા. ॥૩૨॥ અપરાધી બહુ કહી ન શકે, મનમાં તે મુંઝાય; અરજદાર શી અરજ કરે, કોઇનો નહી ઉપાય. ॥૩૩॥ ન્યાઇ થઇને ધ્યાન દઇને, બેઉ ન સાંભળે વાત; તે જન શો ન્યાય આપી શકે, ચાહ્ય તેની કરે ઘાત. ॥૩૪॥ એવો ન્યાઇ લક્ષ ચોરાશી, જનમ નર્ક પળાય; તે પ્રાણીનું ન થાય સારૂ, જડામુળથી જાય. ॥૩૫॥ નવ્ય રહે ખાવાની ખોરાકી, નવ્ય રહે પરીવાર; લીલે લીલું તે વારે દેખે, અજવાળું ઘડી ચાર. ॥૩૬॥ રાજને અંતે નરક પામે, અન્યાય કરે માટે; વળી વિશ્વની ખાય ગાળો, લાન્છન લે લેલાટે. ॥૩૭॥ ખરૂ ખોટું કાઢવું ખોળી, એ રાજની ચતુરાઇ; શત્રુ સુતનો ન્યાય સરખો, કરે તે જન ન્યાઈ. ॥૩૮॥ રહીઅત જાણુવી બેટા બેટી, દંડી ધન નવ હરવું; દુનીયાને દુખ પડે તેવાં, કામ નહી આદરવાં. ॥૩૯॥ રહીઅત છે દુખી કે સુખી, તે કરવાં શોધન, ગરીબને પુછી પ્રવીણ થાવું, વીચાર લેવો મન. ॥૪૦॥ ધનવંતને પુછી નવ જોવું, છે કાંઈ દુખ કે સુખ, કષ્ટ કંગાલનું એ શું જાણે, સુખ કહે હશી મુખ. ॥૪૧॥ વેઠને વેરો પણ વીવેક, દેવો નહી કો કાળ, શાસ્ત્રમાં શ્રદ્ધા રાખી થાવું, ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતીપાળ. ॥ ૪૨ ॥ વીના અપરાધીને શીક્ષા કરવી તે બહુ પાપ, અપરાધીને શીક્ષા ન આપે, તેને નડે ત્રીતાપ. ॥૪૩ ॥ પક્ષ કરે તો પતનો વ્યાધી, નીકળે તેને અંગ, રૂધીર પરૂ વહે શરીરે, કોઇ ન બેસે સંગ. ॥ ૪૪ ॥ લાંચો લે તો લખવો થાયે, રહી જાય અડધુ પાસુ, શરીર જીભ્યા વાળી ન વળે, નેત્રે સદા ચોમાસુ,

॥૪૫॥ અનેક રીતે વ્યાધી પામે, થાય પ્રભુનો ચોર; આ લોક પરલોક સુખ ન પામે, વેઠે નરક અઘોર ॥ ૪૬ ॥ રઇયતને રાખવી રાજીમાં દુ-ખ પડે તો હરવું; જે કોઇ અધરમ કરે તેના, સામું યુદ્ધ આદરવું ॥૪૭॥ ધરમ એવો છે રાજા કેરો, સાંભળો ધરમ ભુપાળ; એટલે યુધીષ્ટર એમ બોલ્યા, ઓરે સંતનું બાળ. ॥ ૪૮ ॥ પુરૂશ કેરો પ્રેમદા કેરો, ધરમ બતાવો આજ; ભીશમપીતા કહે પુરૂશ કેરૂં,કીયું કીયું છે કાજ ॥૪૯॥ રીતીમાં રહી નીતી પુરવક, અન ધન પેદા કરવું; માતા પીતા પુત્ર પત્ની, તેનું ઉદર ભરવું ॥ ૫૦ ॥ નીતીમાં અબળા રહેતો, તેને ન દેવું દુખ; પાળણ પોશણ સારી રીતે, કરીને આપવું સુખ ॥ ૫૧ ॥ રૂપ વીશયથી પોતાની મુશ્ટી, પરદારાશું હળે; તેવા વીભીચારી પ્રાણીને, રગદ્દકોડ નીકળે ॥ ૫૨ ॥ પત્નીને પાળવી ધરમ પતીનો, સાંભળો ધર-મરાય; નારી કેરા ધરમ તણી હું, કહું તુને કથાય ॥ ૫૪ ॥ પતીને પ-રમેશ્વર ગણવો, નેત્ર કીકી પરમાણે, કંથના દુખે દુખી થાવું, કાં સુખ માણે ન માણે ॥ ૫૪ ॥ પતીની મરજી પ્રમાણે રહેતું, જે કહે તે શીશ ધરવું; કશ્ટી પડે તે વેઠી લેવી, જે કહે તે આદરવું ॥ ૫૫ ॥ પર નરશું નજર નવ કરવી; કુદશ્ટી રાખીને; પાસે પતી નવ હોય તો સુવું, દર-ભાસન નાંખીને. ॥ ૫૬ ॥ પતી પહેલું ભોજન નવ કરવું, પતી ન હોયે ઘેર; તો સરા શણગાર ન સજવા, માણવી નહી સુખ લહેર ॥૫૭॥ કંથ પોતાને ઘેર હોય તો, સજવા સહુ શણગાર; સ્વામીને જમાડીને જમવું, શેવામાં રહેવું ત્યાર ॥ ૫૮ ॥ શરીર શેવા ચરણ ચંપી, કરવી પ્રભુ તુલ્ય જાણી, બોલાવે તવ આધીન થાઉં, વદવી દીનતા વાણી. ॥ ૫૯ ॥ વલણ ॥ એવા ધરમ બહુ નારના, લાંબો છે વિસ્તાર; થોડામાં વણું જાણવું, ઓ કુન્તી કુમાર.

કડવું ૩ રાગ ધનાસરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, શાન્તી પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ એટલે યુધીષ્ટર એમ બોલ્યા, મુજ પર પ્રસન્ન થાવો; જ્ઞાનીને અજ્ઞાની કેરા, ધરમ મને બતાવો ॥ ૨ ॥ જ્ઞાન ન હોયે પરમઃ પદનું, તે જનને શું કરવું; ભીશમ પી-તા કહે તેવા જનને, પ્રથમ કરમ આદરવું ॥ ૩ ॥ નાહાવું ધોવું વરત

વર્તુલાં, કરવા વળી અપવાસ; દેવ સેવાને દેવનાં દરશણ, કરવા ધરી હુલ્લાસ. ॥ ૪ ॥ તીલક છાપાં માળા સમરણ, હરી કથા કીરતન; સત્ય વાતને યજ્ઞ યાગાદીક, કરવું ગુરૂ પુજન. ॥ ૫ ॥ જ્ઞાનીની સેવા જ્ઞાનજ લેવા; દેવાં અનધન દાન; અજ્ઞાનીનો ધર્મજ એ છે, તેમાંથી થાય જ્ઞાન. ॥ ૬ ॥ સાંભળજે યુધિષ્ટર હવે, જ્ઞાનિનો ધર્મજ કેહેવું જ્ઞાનિ જનને નહી કાંઈ કરમો સમજી આનંદમા રેહેવું. ॥ ૭ ॥ માન્ય કે અપમાન કાં સુખ કે દુખ; નહિ દીલગીર નહિ રાજી; સમજે સારી રીતે જ્ઞાની, છે જુઠી જગ બાજી. ॥ ૮ ॥ પરમ પદમાં લક્ષ સદાયે, મનમાં દ્રઢતા કરી; આત્મરૂપે પરમાત્મા દેખે; માયા ન માને ખરી. ॥ ૯ ॥ સત્ય અસત્યને સારી રીતે, સમજી આનંદ રહે છે; જગત કેહેણીથી નવ બીહે, નીરભય પદ પામે છે. ॥ ૧૦ ॥ દેહીક કરમ કાંઇ ન કરે, સમજાવે જ્ઞાન મર્મ; પરમપદનો ઉપદેશ કરે, એ જ્ઞાનિનો ધર્મ. ॥ ૧૧ ॥ એટલે પુછયું યુધિષ્ટરે, બતાવો એક મરમ, કોણ ત્યાગીને કોણ ગ્રસ્થી, તેમના શા શા ધર્મ. ॥ ૧૨ ॥ એટલે બોલ્યા ભીશમપીતા, સાંભળજે કુંવાર, સંસાર તજી સન્યસ્ત લેવું બ્રાહ્મણનો અધિકાર ॥૧૩॥ બાર વરસ લગી બાલ્યાવસ્થા, તે પછી વરસ બાર; બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાળવું વિપ્રે, કરવું પછી ઘરબાર. ॥ ૧૪ ॥ દ્વાદશ વરસ તે કાજ કરવું, તે પછી વાનપ્રસ્ત; દ્વાદશ વરસ તે ભોગવીને, પછી લેવું સન્યસ્ત. ॥ ૧૫ ॥ તેની પછી પરમંશ દીક્ષા, તેના જુદા નેક; એ રીતે જે રીતી બતાવી, તેના કહું વીવેક. ॥૧૧॥ બ્રહ્મચર્યમાંથી ઇચ્છા હોયે, સન્યસ્ત લેવા જેને, ઉપર બતાવ્યા તે પરમાણે, કારજ કરવા તેને. ॥૧૭॥ તે વણ નાહાની ઉમ્મરમાંથી, સન્યસ્ત ધારણ કરતા; કામદેવે તેને નવ મુકયા, તદરૂપ થઇ મહી ફરતા. ॥ ૧૮ ॥ પાંચમી દ્વાદશીમાં સન્યાસી, થવાનું શુભ સાર; તે વીના જે થાય છે, તેને વળગે છે વેહેવાર. ॥ ૧૮ ॥ બ્રાહ્મણ વણ ત્રણ વરણમાંથી, જો કોઈ ત્યાગી થાય; તેને પણ પાંચમી દ્વાદશીએ, કરવો એ ઉપાય. ॥ ૨૦ ॥ પાંચમી દ્વાદશીએ થઇ ત્યાગી, પાળવો કેવો ધર્મ; પા જોજન વસ્તીથી અળગા, રહી કરવા શુભ કર્મ. ॥ ૨૧ ॥ કો જનનું જોતીશ ન જોવું, કોઇની ન કરવી દવા; કોઇને કાંઇ બોધ ન કરવો, ગુરૂ પદવી થવા. ॥ ૨૨ ॥ નારીનું દરશન નવ કરવું, દરશન કદી કરાય; પણ પરછાયો તેનો ન લેવો, લીધાથી પુન્ય પળાય. ॥ ૨૩ ॥ પોતાને સ્થળે બેશી રહેવું, ત્યાં ન મળે ફળ અન્ન; તો ભીક્ષા કરવાને જાવું, વસ્તીમાં

બીજે દન. ॥ ૨૪ ॥ સ્વાદ વીનાની ભીક્ષા લેવી, ને લેવું ઘ્રત કે ગળ્યું; ખાટું તીખું ખાવા ચાહે, ત્યાગી પણ તે બળ્યું. ॥૨૫॥ દર્ભાસને ચર્મા સને, બેસવું નીત્ય વીચારી, ખાટે પાટે બીરાજવું નહી, પૃથ્વીપર પથારી. ॥ ૨૬ ॥ ધાતુ પાત્ર પાસે નવ લેવું, વીશેશ નહી પટકુળ; ઉષ્ણોદકથી સ્નાન ન કરવું, કરે તો મળે ધુળ. ॥ ૨૭ ॥ એવા ધર્મ છે ત્યાગી તણા, મનુ સમ્રતી વિચારી, વસ્તીમાં વસી મીષ્ટાન મારે, તે જાણવા વેશ ધારી. ॥ ૨૮ ॥ ઠટ શેવકની મઠ રેહેવાનો, વામાતણા ઉતારા; જમણ જમે પુંજા કરાવે, તે જાણવા ધુતારા. ॥ ૨૯ ॥ હવે ધર્મ કહુ ગ્રસ્થીનો, સાંભળજો ચીત દેઇ; વ્યવહારમાં વીવેકે વરતવું; ધરીને મનુશા દેહી. ॥૩૦॥ ગૌબ્રાહ્મણનું પોશણ કરવું, શુભ જનને દેવું અન્ન; ગ્રહસ્થી બ્રાહ્મણ વીના કોઇ, ત્યાગીને ન દેવું ધન.॥૩૧॥બ્રાહ્મણ ભીક્ષુક બારણે આવે, કાઢવો નહી નીર મુખ; ચપટી ચાંગળુ મળે તે દેવું, વચને ન કરવું દુખ. ॥ ૩૨ ॥ બ્રાહ્મણે બ્રાહ્મણો ચાહ્ય તે બોલે, એક એકને તીછકારે; માંહો માંહી શીખામણ દે, ગમે તે મેહેણાં મારે. ॥ ૩૩ ॥ તેમના છીદ્રો જોવાનાં નથી, ત્રીવર્ણનો અધીકાર; તેમ છતાં કોઇ છીદ્ર જુએ તો નર્ક વેઠે જુગ ચાર. ॥ ૩૪ ॥ બ્રાહ્મણો જે કહે તે કરવું, કરે તે કરવું ન કરી; વળી વીપ્રના સામા ન થાવું, ખોટા ખોટા વાદ વદી. ॥ ૩૨ ॥ ઉપદેશકપણુ ધારણ કરી, કહે કથા વારતાય, તેની વાણી શ્રવણ કરવી, જ્ઞાન લેઇ ગટમાંય. ॥ ૩૬ ॥ પુરાણી બની પુરાણ વાંચે, વળી કહે કથાય; ચાળા ચટકા લેહેકા લટકા, કરે તો જઇએ ન ત્યાંય. ॥ ૩૭ ॥ તેવાને અન્ન ધન્ન નવ દેવા, પુજવા નહી પાખંડ; તેમ છતાં તેની વાણી સુણે, તેને પ્રભુ દે દંડ. ॥ ૩૮ ॥ કરે કીરતી કીમીઓ જાદુ, તેનો તજવા સંગ; ખરૂ કહે ને ખોટું લગાડે, ત્યાં ધરવો ઉમંગ. ॥ ૩૯ ॥ સ્વાન વાયસ ગૌગ્રાસ કાઢી, કરવાં નીત્ય ભોજન; બરોબર ત્યાગી ભાસ તો, દઇએ એકલું અન્ન. ॥૪૦॥ શ્રાધ સંવચ્છરી પીતરનો દાહાડો, સાચવવો ધરી પ્રેમ; બ્રાહ્મણોને ભોજન દેવાં, શક્તી હોયે તેમ. ॥ ૪૧ ॥ પેંદાશમાંથી પુન્યને પંથે; કાઢવો દસમે ભાગે; તે તો વીવેકે વાવરવું, જ્યાં જ્યાં શુભ કામ લાગે. ॥૪૨॥ જસ લેવાને પુન્ય નવ કરો, કરે તો તે નહી પુન્ય; નબળા વીપ્રને છાંયે ન જઇએ, સમજીને રહીએ મુન્ય. ॥ ૪૩ ॥ પોતાથી નીચી વરણ કેરો, સુણવો નહી ઉપદેશ; સાંભળીયે પણ છુટી પડે, ગુણ ન લાગે લેશ. ॥ ૪૪ ॥ પોતાના કરતાં નીચી વરણનો, ગમે તેવો હોય જ્ઞાની;

પણ તેનુ પુજન નવ કરવું, નમવું,નહી મોટા માની, ॥૪૫॥ જે બ્રાહ્મણ થી સ્વારથ હોયે, તેને જમાડે પ્રીત્યે; પણ તે તો પુન્યમાં ન ગણાયે જમાડયો વહેવાર રીતે. ॥૪૬॥ સ્વારથ ન હોયે ને જાણીતો, જમાડે તો નહી બાધ; પુન્યમાં ગણાય પ્રભુ પ્રત્યે, નહી સ્વારથ સાધ્ય. ॥૪૭॥ નોહોતરા વીના જમવા પડતું, નાખે બ્રાહ્મણ કોય; તેવા વાપ્રને જમાડયાનું પુન્ય જરા નવ હોય. ॥૪૮॥ તેવાને એકવાર જમાડે, એટલે લાલચ લાગે; પછી જયાં ત્યાં પડતાં મુકે, મહતા વીપ્રોની ભાગે. ॥ ૪૯ ॥ તેનું દેખી બીજા શીખે, નીતીથી થાય નષ્ટ; પછી તે નીચ ઉંચ ન જુએ, થઇ જાય બ્રાહ્મણ ભ્રષ્ટ. ॥૫૦॥ ભ્રષ્ટ થયો સૌને ભ્રષ્ટ કરે, ભરવા અનમય કોશ; તેથી ભ્રષ્ટ કરયાનો લાગે, જમાડનારને દોશ. ॥ ૫૧ ॥ જેમ પાપી પક્ષી પકડેને, ધરમી ધનથી છોડાવે; તેથી પાપીને લાલચ લાગે, બીજા ઝાલી લાવે. ॥૫૨॥ અનેક જીવને હેરાન કરે, ધન લેવાની હોંશ; માટે પ્રથમ લલચાવે ધનથી, તેને લાગે દોશ ॥૫૩॥ બોધીક કથાનું નામ દેઇને, બોલે વીશાઈ ચાળા; નરનારી સહુ વીશાઈ બને, જેહ સાંભળવાવાળા. ॥૫૪॥ હરીકથામાં ઉપદેશ વીના, ગાયને કળા બતાવે; કાવ્ય કળાથી શ્રોતા જનને, પ્રેમ ઘણો ઉપજાવે. ॥૫૫॥ એમ કરીને પંચ વીશેયના સ્વાદમાં નાંખે જેહ; તેની વાણી શ્રવણ કરે તો, કુંભીપાકે પડે તેહ. ॥૫૬॥ વળી તેવાને માન્ય આપે, આપે વીવીધ દાન; બોધ મુકી વીશાઈ વાણી, વદવામાં મસ્તાન. ॥૫૭॥ એ રીતે વંદે, તવ કોણ રહે ઉપદેશી; માટે તેવાને વીખાણવો નહી, વાણી ન સુણવી બેશી. ॥૫૮॥ પ્રપંચથી દાન કોનું ન લેવું, વિશ્વાસઘાત ન કરવી; શ્રદ્ધાપુરવક દાન દેવું, દીનની દયા ધરવી, ॥૫૯॥ એવા બહુ ધરમો ગ્રહસ્થીના, તેમાં વડો વીવેક; સંસારમાં સરસા રહેવું ને,નીતીનો ધરવો ટેક.॥૬૦॥ બત્રીસ દંતુમાં જીભ્યા રહે છે, રહેવું તેવી રીતે; મોક્ષનો મારગ ઝાલવા માટે, એક પહોર કાઢવો નીત્યે. ॥૬૧॥ વળણ ॥ નીત્યે એક પોહોર કાઢવો, મોક્ષ પદ પામવા કાજ; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, મોક્ષનો મારગ આજ.

કડવું ૪ રાગ સાખિ.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ જને

ને સંભળાવું; શાન્તી પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ભીસ્મપીતાએ કહ્યું ધરમને, મોક્ષનો મારગ કહીયે, જાણીતાને નથી કહેવાનું, તો પણ ધરજો હૃદયે ॥ ૨ ॥ જ્ઞાન વિના મુકિત નવ થાયે, માટે લેવું જ્ઞાન; સીધાન્ત છે વેદની સ્તુતીનો, સુણ કુન્તી સંતાન ॥ ૩ ॥ વ્યવહારમાં નીતી જ્ઞાન લેવું, લેવું ધરવા ધ્યાન; સ્વજાતીનો ધરમ સમજાવો; સમજવું પુન્યને દાન ॥ ૪ ॥ વ્યવહારના કામ મીથ્યા કે સાચાં, તે જ્ઞાન ગ્રહણ કરવું; આપણ ચૈતન્ય તે કેઇ વસ્તુ, તે જાણવા આદરવું ॥ ૫ ॥ પોતાનું સ્વરૂપ નીસ્ચે સમજી, તે રૂપનું મુળ કોણ; તે સમજીને તેમાં વૃતી, ઘાલી પરવવો પ્રાણ ॥ ૬ ॥ પોતાના ચૈતન્યનું મુળ ચૈતન્ય, જાણી લેવું અનુપ; નીરાકાર કે સાકાર તે છે, નિરગુણ સગુણ રૂપ ॥ ૭ ॥ જ્ઞાની પાસે તે જ્ઞાન લેઇ; તપ તેનું આદરવું, એ પદને પામવાને માટે, સમાધી લક્ષ કરવું ॥ ૮ ॥ તવ તે સ્વરૂપ જ્ઞાન દ્રષ્ટીએ, જ્ઞાન થકી દેખાય, દેહનો નીમીત પુરણ થાયે, તે પદ પામી થાય ॥ ૯ ॥ હોમકાર મંત્રે આવા ગમનનો, સઉ ફેરો ટળી જાય; અખંડાનંદ નીર્ભય પદથી; પછી છુટો નવ થાય ॥ ૧૦ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા, કયાં જાવું જ્ઞાન લેવા; નીરાકાર કે સાકાર મુળ પદ, પરમેશ્વર તે કેવા ॥ ૧૧ ॥ ભીસ્મપીતા કહે ધરમ રાજા, વરણવે છે જે વેદ; મોહોટા મોહોટા વિદ્વાન તેનો, જાણતા નથી ભેદ ॥ ૧૨ ॥ તે ભેદ હું સમજાવું તુને, સમજે નહી વિદ્વાન; વેદ મહી ભેદ ભરયો છે, તે ભેદનું નામ જ્ઞાન ॥ ૧૩ ॥ પરમેશ્વરના સ્વરૂપ કેરો જો સમજાવું સાર; પંચ ભુતોથી નીરાકારો, જ્ઞાન સ્વરૂપ સાકાર ॥ ૧૪ ॥ ત્રીગુણે નીરગુણ સદા છે, જ્ઞાન ગુણે છે ગુણી; ગતીથી કરતા રૂપે અકરતા, વેદનો ભેદ લ્યો સુણી ॥ ૧૫ ॥ ગતીથી વ્યાપક સ્વરૂપે ન્યારા, અકરતા કહેવાય; એમની શકતીથી સહુ બને, માટે કરતા ગણાય ॥ ૬ ॥ ત્રણે અવસ્થાથી તુરીઆતીત, જાણી લેવા મુળ નાથ, એવું સમજી ધ્યાનમાં લેવું, દ્રઢ કરી મન સાથ ॥ ૧૭ ॥ લક્ષ લગાડી લક્ષણા ભકતી, કરયા કરો હરનીશ; તેવી મતીથી ત્યાં થાય ગતી, પ્રાપ્ત થાયે જગદીશ ॥ ૧૮ ॥ અનાદીનો ધરમજ એ છે, કોથી નવ છુટાય, જ્ઞાન વિનાના અજ્ઞાની તે; પાખંડ પંથે કુટાય ॥ ૧૯ ॥ એટલે યુધીષ્ટર એમ બોલ્યા, ઓરે ગાંગેવ ભુપ, પાખંડ ધરમ જાણીએ શાથી, તેનાં બતાવો રૂપ ॥ ૨૦ ॥ એટલે પોતે ભીસ્મપીતા, લક્ષણ રૂપ બતાવે, પહેલો પાખંડ ધરમ એજે, પરસાદથી લલચાવે ॥ ૨૧ ॥ બીજો પાખંડ ધરમ

એને, પૈશો મેળવવા પ્રીતી;સ્થાવરજંગમ મીલકત સાચે,દેખાડે ત્યાગી ની રીતી ॥ ૨૨ ॥ ત્રીજો પાખંડ ધરમ એજે, ગાયન સહુ સંભળાવે; શબ્દ વીશયનો મોહ લગાડી, ભકતને હેત ઉપજાવે ॥ ૨૩ ॥ ચોથો પાખંડ ધરમ એજે, રૂપને રંગ બતાવે; કેવા રૂપાળા તેજસ્વી છે, એ રીતે કહેવરાવે ॥ ૨૪ ॥ પાંચમો પાખંડ ધરમ એજે, ચમત્કાર દેખાડે; છઠો પાખંડ ધરમ એજે, ઘોડા ગાડી દોડાવે ॥ ૨૫ ॥ સાતમો પાખંડ ધરમ એજે, મસ્તાન થઇને ફરતા, નહી કાંઇ રીતી નહી કાંઇ નીતી, મીષ્ટાન ભોજન કરતા ॥ ૨૬ ॥ આઠમો પાખંડ ધરમ એજે, દેવ નામે ધન લેતા; ગુરૂ ગુરૂ સમરણ કરાવે તું બ્રહ્મ છે બોધ દેતા. ॥ ૨૭ ॥ એવા છે બહુ પંથ પાખંડી, સાંભળો ધરમ રાય; તેના ધરમને માન્ય કરે તે, લક્ષ ચોરાશી જાય ॥૨૮॥ અસત્ય વસ્તુને ખરી ખોટી, નક્કી કરી બતાવી; સત્ય તણું સોધન નવ કરે, જેમ તેમ લે ચલાવી ॥૨૯॥ ખળ ભકતછે નામ તેનું,એરે ધરમ રાય;ખરા મરમનો ધરમ બતાવ્યો તે સમજે સુખ થાય ॥ ૩૦ ॥ સમાગમ જ્ઞાનીનો કરવો, જ્ઞાની બોલે જે બોલ; દ્રષ્ટાન્ત સીધાન્ત સઘળું જોઇ તેનો કરવો તોલ॥૩૧॥ મુમુક્ષુની છે ચતુરાઈ, ન્યાય તણી વાત જોવી; ખરૂગ્રહ્યા વણ ખોટું ગ્રહીને એળે ઉમર નવ ખોવી ॥ ૩૨ ॥ વલણ ॥ એળે ઉમ્મર ખોવી નહી, જ્ઞાનવણ કાડો ન વ્યર્થ; મનુશ દેહથી મોક્ષને, પામવા જીવ સમર્થ.

કડવું ૫ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વઇશમપાયે વચન,સુણ પરીક્ષત કેરા તન;ધરમ ભીશ્મ તણો સંવાદ, સુણતાં ટળે માયાનો નાદ ॥૧॥ સુણતાં વાચતા જન જેહ, સમજીને મન કરે તેહ; જ્ઞાન પામીને મોક્ષ પળાય, માયા ઘંટીમાં નવ્ય દળાય ॥ ૨ ॥ કણુકો વચલા ખીલે વળગે, પછી તે નવ પડે અળગે, ઘંટીના પડમાં ન પીલાય, રહે મુળ રૂપ લોટ ન થાય ॥ ૩ ॥ ખીલડેથી ખસ કણ જેહ, પડની વચ્ચે પીલાય તેહ; લોટ થઇને પડે બાહાર, પછી અગ્નીના સંસ્કાર ॥ ૪ ॥ કણ મટી થયો લોટ દેહ, લોટ થી થયો રોટલો તેહ;પછી બત્રીસ દંતે દબાય;લોચા રૂપ થયું કહેવાય ॥ ૫ ॥ પડે પેટમાં જ્યાં મળ મુત્ર, બને મળ દેહ સળંગ સુત્ર; પછી ગુદા દ્વારે પડે બહાર, થયા વીષ્ટાનો અવતાર ॥ ૬ ॥ પછી વીષ્ટાથી થાય ભોગ રૂપ, ભામથી કણ અંશ અનુપ; એવા અનંત સ્વરૂપ ધરી

કણ સ્વરૂપ પામે ફરી ॥ ૭ ॥ તેમાંથી ખીલાને પડે વળગી, તવ ઉપાદીયો થાય અળગી; એવી રીતે મનુશ દેહ જેહ; મુળ રૂપને વળગે તેહ ॥ ૮ ॥ આવાગમનથી ટળી જાય; ઉપાદી અંશ ન રહે ત્યાંય, જે કણ રૂપ બદલ્લા લાયાં જેમ; જીવ ચોરાશી ભોગવે તેમ ॥ ૯ ॥ પછે મનુસની દેહ પામે, ચઢે જ્ઞાને તો અવતારો વામે, તવ દુઃખ તણિ નીરવરતી, ચોરાશી નવ આવે ફરતી ॥ ૧૦ ॥ જીવ માત્રે સમજવું એ જ્ઞાન, ચાહ્ય અભણ કે વિદ્વાન; સમજ્યા વણ સરવે સરખા, જેવા શંભુ તેવા હરખા ॥ ૧૧ ॥વલણ॥ સરખા સરવે થઇ જશે, સમજ્યા વણ જીવ માત્ર; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, સમજે કોઇ સુપાત્ર.

કડવું ૬ રાગ સાખીની ચાલ.

એવી રીતે જ્ઞાન ચરચા ચલાવે, ભીશમપીતાને ધરમ; તે પછી યુધીષ્ટરે પુછ્યું, પીતાજીને પ્રષ્ણ પરમ ॥ ૧ ॥ પ્રાણી માત્રને શી હશે ઇચ્છા, તે કહો મુજને મરમ, શા સુખને સારૂ સહુ પ્રાણી, કરે શુભા શુભ કરમ. ॥ ૨ ॥ એટલુ બોલ્યા ભરમપીતા, સાંભળ ધરમ નરેશ; પ્રાણી માત્રો મા યા તણું, સુખ ઇછેછે હમેશ ॥ ૩ ॥ પ્રાણિમાં બે પ્રકાર છે તે, જો સમજાવું અનુપ;મનુશ દેહ વીના પશુ પક્ષી, સદા છે જીવ રૂપ ॥૪॥ મનુશ દેહીના જે પ્રાણી, તેમાં બે પ્રકાર; જીવદશાને આત્મા દશા, મનુશને અવતાર. ॥ ૫ ॥ મનુશને જ્ઞાન છે બે તરફનું, તે સમજાવું સાર; આ લોકનું ને પરલોકનું તે, સમજ બે પ્રકાર ॥ ૬॥ પરલોકનું જેને જ્ઞાન નથી તે, જીવ દશાના પ્રાણી; હરી ફરી જ્ઞાન માઇક લોકનું, એજ મોહોટી એંધાણી ॥૭॥ આ લોકનું ને પરલોકનું જેહ, પ્રાણીને હોયે જ્ઞાન; એતો આત્મદશાનો પ્રાણી, સુણ કુન્તી સંતાન ॥૮॥ આત્મદશાનો આતમા સમજવો, જીવ દશાનો જીવ,આત્મા પરમાતમાને પામે, જીવ ન થાયે શીવ ॥૯॥ મનુશ દેહના પ્રાણી કેરો બતાવો પ્રકાર; જીવને આતમાએ બેઉને, શી ઇચ્છા છે સાર ॥૧૦॥ તે તુજને સમજાવું જ્ઞાને, પરોવ પુરણ ચીત્ત; જીવ છેતેને હરી ફરીને, માઇક ઉપર પ્રીત ॥ ૧૧ ॥ આશા ત્રષ્ણા લોભ લલુતા, મોહ મદ મછર ભારે; હમતા મમતા કામ અને ક્રોધ, વીંટાયલો અહંકારે ॥ ૧૨ ॥ હુંપમાં ભુખમાં રૂપમાં રંગમાં, મોહોટાઇમાં મસ્તાનો; કીરતીમાં કપટમાં કારભારામાં, પર ડહાપણમાં હાનો. ॥ ૧૩ ॥ માન્યમાંજ

સમાં પંચ વીશમાં, વસ્તી વાડીમાં ક્યાની; વલ્લભોગ ને ધનાઢ્ય થવામાં, માઇક વિદ્યાનો જ્ઞાનિ. ॥૧૪॥ જીવ દશાના જીવ હોયે, તે માઇક સુખ ઇચ્છે; માઇક દુખની નીરવરતી માગે, એ માઇકને ન પીછે ॥૧૫॥ આત્મદશાના પ્રાણી હોયે તે, માઇક પદમાં જાગે, માઇક સુખની નીરવરનીને, અમાઇક સુખ માગે ॥૧૭॥ માઇક છે તે ચળીત છેને, અચળીત અમાઇક; માઇક છે તે નાશ વસ્તુ, અચળીતને નહી બીમ ॥૧૮॥ નહી ક્ષુધાને નહી પીપાસા, નહી લોભ મોહને ક્રોધ: નહી આળસ કે નહી ભય નીદ્રા, નહી વીશય નહી બોધ ॥૧૯॥ સદા અખંડ આનંદ પદમાં, સરવ સુખનું સત્ય; તે વણ આનંદ નામ ન પડે, માટે તે તત્વનું તત્વ ॥૨૦॥ નાશ ન પામે ચળીત ન થાયે, આવાગમન નહી કદા; આત્મા છે તે એ સુખ ઇચ્છે, સ્થીર ને સ્થંભીત સદા ॥૨૧॥વલણ॥ સ્થીર સ્થંભીત સુખ જે સદા, તે ઇચ્છે આત્માય; માયા સુખ જીવ ઇચ્છતો, વલ્લભ કહે કથાય.

કડવું ૭ રાગ ચોપાઇની ચાલ.

બોલ્યા વઇશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન, સમાગમ કરે ભીશમને ધરમ, તેમાં અચળ સુખ પદ પરમ ॥૧॥ એવે ધરમ પોતાને પુછે, માયા તત્વ આગેવાન શું છે: બોલ્યા ભીશમપોતા તવ વાણી, સુણ યુધિષ્ટર હેત આણી ॥૨॥ માયાનું તત્વ કનક દીસે, જીવ ચાહ્ય તેને જગ વીશે; તે માયાનું લક્ષ્મી નામ; તે તો વસે છે ઠામો ઠામ. ॥૩॥ સરવ સ્થળે તે બાઇ જાય, બને બેટી સ્ત્રી કે માય; જેવી જેવી જે પ્રાણીની મરજી; તેવે તેવે રૂપે ત્યાં સરજી. ॥૪॥ બેટીની રિતે વાપરે જેહ, પામે પરમ પદને તેહ; માત રૂપ જે લક્ષ્મી જાણે, તે તો મન શું દેહનું સુખ માણે ॥૫॥ જાણે લક્ષ્મીને સ્ત્રી રૂપ, તે તો પડ્યો નરકને કુપ; તવ બોલ્યા યુધિષ્ટર એમ, ત્રણ પ્રકારે વપરાય કેમ ॥૬॥ તેનું સ્વરૂપ મને સમજાવો,મુને બોધ મળે ક્યાંથી આવો; તવ ભીશમજી બોલ્યા વાણી, ત્રણ પ્રકારે મનુશ પ્રાણી ॥૭॥વલણ.॥ ત્રણ પ્રકારના પ્રાણીયો, તે સમજાવું સાર, ત્રણ રીતે ત્રૈણે સ્થળે, લક્ષ્મીનો વ્યવહાર. ॥

કડવું ૮ રાગ દુહા દેશી.

ભીશમજી કહે છે યુધીષ્ટરને, શ્રોતા સું વ્યાસજી વદે; સાંભળજો આ વારતા ઝીણી, દ્રઢ કરવિ તે રદે. ॥ ૧ ॥ ત્રણ પ્રકારના પ્રાણી છે ત્યાં, લક્ષ્મી ત્રણ રૂપ થાય; ઉત્તમ મધ્યમ કનીષ્ટ પ્રાણી, ગુણ તેવા તે માય. ॥૨॥ ઉતમને ઘેર બેટી બને છે, મધ્યમને ઘેર માત; કનીષ્ટને ઘેર કામની રૂપે, વૈભોગ દે દિન રાત. ॥૩॥ ઉત્તમ પ્રાણી બેટી સમજી, કરે વિત્રક વિચાર; લક્ષ્મીના કંથ કૃષ્ણ વિષ્ણુ, નહી અન્યનો અધિકાર. ॥ ૪ ॥ તે તેને ઘેર વળાવિ દેવિ, અન્યથી કેમ વપરાય; એમ સમજીને ઉત્તમ વાવરે, જ્યાં કૃષ્ણાર્પણ થાય. ॥ ૫ ॥ વીષ્ણુની વામા વિષ્ણુને દુવારે, વળાવે તે તાત તુલ્ય; કોઇ કાળે પાતક ન લાગે, જગતમાં યશ અમુલ્ય. ॥ ૬ ॥ જેની છે તેની તેને દેવી, તેથી વધે વેહેવાર; જ્યાં વવરાયયાં ધરમ કામે, કીરતી નો નહી વિકાર. ॥ ૭ ॥ મધ્યને ત્યાં માતા ભાવે, લક્ષ્મી વાસ વસે છે; જીવત સુધી રહે ત્યાંની ત્યાં, ગત થયે ખસે છે. ॥૮॥ મધ્યમને પેટ પોશણ કરે નહી બીજો ઉપીયોગ; સાસરે વળાવાય નહી માને, નવ્ય લેવાય વઇભોગ. ॥૯॥ કનીષ્ટ ને ત્યાં ભામની ભાવે, લક્ષ્મી પુર વાસ, તેને કનીષ્ટ પંચ વિશયમાં, વાવરે ધરિ હુલ્લાસ. ॥૧૦॥ લક્ષ્મીથી લાવે સુખ સજ્યા, લક્ષ્મી થી લાવે લલના, લક્ષ્મીથી નાત જાત જમાડે, લે વઇભોગ પાન પલના ॥૧૧॥ કર્ણ દ્વારે શબ્દ વીશય સુખ લે, વાજીંત્રને ગાન તાન નાશીકા દ્વારે ગંધ વાશય લે, અત્તર પુષ્પને પાન. ॥ ૧૨ ॥ નેત્ર દ્વારે રૂપ વીશય વ્હાલો, જુએ નવે નવા રંગ; વપુ દ્વારે સ્પર્શ વીશય વાહાલો, ગોષ્ટી કરે અંગો અંગ. ॥ ૧૩ ॥ જીભ્હા દ્વારે ભોગવે રસ વીશય, ગળ્યું તીખુ ખાટુ ખારૂ; વીશય વઇભોગ લે લક્ષ્મીથી, છેક વાળે અંધારૂ. ॥ ૧૪ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમરાજા, પુછુછુ પુરણ પ્રીતે; માતા બેટી સ્ત્રી ભાવવાળા, વાવરે કે કે રીતે, ॥ ૧૫ ॥ તે સમજાવો સમજણ પડે, કીયો કેઇ રીતે ખરચે; વવરાતુ જોઇ વાવરતાનિ તુલના મનહુ ખરચે. ॥ ૧૬ ॥ ઉત્તમ મધ્યમ કનીષ્ટ પ્રાણી, વાવરતા વરતાય; લક્ષ્મીને કીયા ભાવે માને છે, તે સઘળુ સમજાય ॥ ૧૬ ॥ ઉત્તમ પ્રશ્નથી પ્રસન્ન થયા, પોતે ભીશમ પીતાય; વવરાતિ ન વવરાતિ લક્ષ્મી, વાવરતો વરતાય. ॥૧૮॥ વારસા પુંજી આવે તે લક્ષ્મી, માતા સ્વરૂપે સાર; કુમારગે કે સુમારગે તે, વવરાય નહી તલ ભાર. ॥ ૧૯ ॥ માતા ભાવે લક્ષ્મી માને, તે મા-

ણી કૃપણ થાય; સુમારગ સાસરૂ લક્ષમીનું, પુત્રથી ના વળાવાય. ॥ ૨૦ ॥ દિકરો સાસરે મોકલે માને, તે ન બને કોઇ કાળ; કુમારગે મોકલે માતાને, તો સુતને પડે ગાળ. ॥૨૧॥ માટે માતાને રાખી મુકે, ન વાવરે કોઇ પંથે; તે લક્ષમી સંચરે સ્થળ બીજે, પેહેલા પુત્રની અંતે. ॥૨૨॥ લક્ષમીને માતા જાણનારો, હોય સ્વભાવે કેવો; પંડ પોસેને પરને ન પોસે, દીસે કંજુસ જેવો ॥ ૨૩ ॥ પોતે પોતાની પત્નીને પુત્રો, પોશીને થાય સુખી; કુમારગે સુમારગે ન કાહાડે પોતે ન થાય દુખી, ॥૨૪॥ માતાનું પય પાન કરવું, તેમાં નહી કાંઇ દોશ; માતા રૂપે લક્ષમી તેને, પોતાને નહી અપસોશ ॥૨૫॥ વળણ. ॥ અપસોશ નહી તે પ્રાણીને શાન્તીવાન દેખાય; ઉપદેશ વલ્લભ વ્યાસનો સમજી લ્યો શ્રોતાજન.

કડવું ૯ રાગ ધનાશ્રિની ચાલ.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; ત્રિસ્તારી તુજને સંભળાવું, શાન્તી પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ભીશમપીતા કહે છે ધરમને શ્રોતાને વક્તા જન; ધ્યાન દેઇ જ્ઞાન શ્રવણ કરે, તે પ્રાણી પરમ પાવન. ૨ માતા ભાવે લક્ષમી હોયે, તેનો કહ્યો રૂપ રંગ; મધ્યમ પ્રાણીના ગુણને લક્ષણ, કહ્યાં ધરી ઉમંગ. ॥૩॥ માતા ભાવમાં રૂપ છે બીજુ, તે સમજાવું સાર; વડી આઇ દાદી તે પણ માતા, તેનો જે તુ પ્રકાર ॥૪॥ મધ્યમાં પ્રાણી બે રૂપે મધ્યમને ચન્ડાળ; મધ્યમને ત્યા માતારૂપે, લક્ષમી સદાકાળ. ॥૫॥ મધ્યમમાં ચંડાળને ત્યાં, લક્ષમી વડીઆઇ દાદિ;ધવાય નહી વડીઆઇ દાદિને, સાચવવા ઉપાદી ॥૬॥કુમારગે કે સુમારગે પણ વાવરવિ નવચટે; ધવાય નહી તેમ ધારણ નાવ,જુઓ દુનીયાને વટે॥૭॥પીન્ડ ન પોસે પુત્ર ન પોશે,ન પોસે,પરિવારપેહેરેહોઢે નહી દળીદ્રી સદાચન્ડાળનો અવતાર ॥૮॥ ઓળેલા મોહોનો ઉદાશમનનો ઝેરી જીવનું ઝાડજેકોઇ ઉપદેશ કરવા જાયેતો, ક્રોધ ચડે હાડો હાડ. ॥૯ વપુપર વસ્ત્રનહોડે, ચરણેનહિઉપાન; માલાદુખીનો દુખી સદાયે, સ્વારથમાં સાવધાન. ॥ ૧૦ ॥ હવે કહુ કનીષ્ટના લક્ષણ, સ્ત્રી ભાવ લક્ષમી તેને; તે કેવિ વવરાય કેવે કામે, જાણો જાણવું જેને ॥ ૧૧ ॥ સ્ત્રીથી સઘળો વઇભોગ ભોગવે, પંચ વીશય સુખ માણે; તે વણ વીશઇ સુખ ન હોયે, વાંરેઝી જન જાણે. ॥૧૨॥ લક્ષમીથી વી-

શાય ભોગ ભોગવે, ગણાય લક્ષમી સંગ; લક્ષ્મી વણુ ભોગ ભોગવે કયાંથી, કયાંથી બને નાટારંગ ॥૧૩॥ લક્ષ્મીથી વધભોગ ભોગવે, બને લક્ષ્મીપતી; તેથી વધકુંઠવાશી કકળે, પાપ થવાદે અતી ॥૧૪॥ ભોગ ભોગવવા દે લક્ષમીના, પુરણ પાપે ભરાવા; તે પછી તેની ખબર લે છે, કો દીન ન દે જાવા ॥૧૫॥ સ્ત્રી ભાવ જાણે તેને લક્ષમી, અવળું ઘણુ સુઝાડે, કેવું કનિષ્ટને સુજે અવળું, તે ભીશમપીતા દેખાડે ॥૧૬॥ કનીષ્ટ પ્રાણીને સ્ત્રી ભાવ લક્ષ્મી, તે વીશયમાં દોરે; વિશયમાં કનીષ્ટ તદાકાર, રંગ ભોગે ઘણો ઘોરે. ॥૧૭॥ ઘોડા દોડાવે ગાડી દોડાવે, ચઢે પ્રેમી પલંગે; તળઇ ઉશીકાં ગાલ મસુરીયાં, સુત્રાળાં ઓઢણુ અંગે ॥૧૮॥ અત્તર ફુલેલ પુષ્પ ગજરા, એળચી પાન સોપારી; ધરમ ધામોમાં પરસાદ લેવા, થાય મહોટા કારભારી. ॥૧૯॥ કહેવરાવે ધરમપર નેષ્ટા, ધરમ નાણું જમે માંડે, જે સ્થળ લક્ષમી લાભ ન દેખે, તે સ્થળ પોતે છાંડે. ॥૨૦॥ સાહુકારિ બતાવે વિશ્વાસ પાડે, લાભ કહી ધન તાણે; જેમ પરનારીને ફોસલાવિ, જાર કરમી જન આણે. ॥૨૧॥ તે લક્ષમી આવે સ્ત્રી રૂપે, તો તે મોજ કરાવે, માંડવા બંધાવે નાચ પડાવે, મીજલસી સભા ભરાવે ॥૨૫॥ ધામ સોહાવે, રોષણાઇ કરાવે, ગ્રહસ્તાઇ દેખાડે જગમાં; લક્ષમીપતિ કહેવરાવવાને, ફરે ફુલાશોની વગમાં. ॥૨૩॥ વ્યસન વ્યભીચારને વાસના, મહોટાઇને મગરૂબી; દયા દીનતા ને દાનવાળા તેનાથી જુદી ખુબી ॥૨૪॥ હું કરતાનો અહંકાર મનમાં ગરીબ ઉપર ગાજે, નીરધન નાહાનો ને કદરૂપો, તે સંગ બોલતાં લાજે ॥૨૫॥ માન્ય લોભીને જસ લોભી, ધન કેફ રૂંએ રૂંએ, વળી અંતર આશા એવી, વિખણાઇશું બહુ મુંએ ॥૨૬॥ ભાગ્યશાળી બુદ્ધીશાળી, હીમતવાન ગણાઇશું; પાછળ કીરતિ કહેવાશે મારી, જીવતા મુઆ જણાઇશું ॥૨૭॥ કનીષ્ટનાં કુકરમ ને લક્ષણ, કહેતાં ન આવે નીવેડો; સાક્ષાત કળીનું લક્ષણ કનીષ્ટ, એટલે આવ્યો છેડો ॥૨૮॥ વળણ ॥ એટલે છેડો આવીયો, કનીષ્ટ કળજુગ રૂપ; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, પડે નરકને કુપ.

કડવું ૧૦ રાગ દુહા દેશી.

ભીશમપીતા કહે યુધિષ્ટરને, સાંભળ કુન્તી તન, બેટી તુલ્ય લક્ષ્મી ઉત્તમ, તે ઉત્તમ પ્રાણીનું વરણન ॥ ૧ ॥ પુત્રી ભાવે લક્ષ્મો જાયે, ઉત્તમ પ્રાણીને ધામ, ત્યાં લક્ષ્મી વપરાય કયાં કયાં, ઉત્તમ શું કરે કામ

॥૨॥ ઉત્તમ પ્રાણીને લક્ષ્મી આવે ઉત્તમ જાણે એમ; આ પર ગોત્રીનો પર માલીક, આપણી માનીએ કેમ ॥ ૩ ॥ લક્ષ્મી પતી કૃષ્ન વિષ્ણુ, લક્ષ્મી તેની નારી; રોમ રોમ થાઉં નરક નીવાસી, જો કહુ લક્ષ્મી મ્હારી ॥૪॥ પીતા તુલ્ય મને જાણ્યોને, પીહર તુલ્ય મુજ ધામ; તેને સાસર દેઉં વળાવી, હું રાખું શું કામ ॥ ૫ ॥ એમ જાણી કરે કૃષ્નારપણ, હતી ત્યાંની ત્યાં કહાડે; ગોર રૂપી બ્રાહ્મણ હસ્તક; સાસરીયે પહોચાડે ॥ ૬ ॥ બેટી રૂપી આવિ જાણવી કયારે, સુમારગે વવરાય; જ્યાં વાવરે ત્યાં વિપ્રદ્વારાયે પ્રભુને ધામ પળાય ॥૭॥ તે બેટી ભાવ આવેલી જાણો, એ યુધીષ્ટર રાય; સુમારગે વાવરનાર પ્રાણિ, સરવોતમ ગણાય ॥૮॥ ઉતમ પ્રાણીના લક્ષણ કેવાં, તે સમજાવું સાર; દીનતા દયાને દાનસ્તાઇ, નહી મોટાઇ હંકાર ॥૯॥ બાળક સાથે બાળક જેવો, વ્રદ્ધ સાથે વ્રદ્ધ રૂપ; ગરીબ સાથે ગરીબ જેવા અજ્ઞાની સાથે ચુપ ॥૧૦॥ કીરતીની નહી ઇચ્છા મનમાં, નહી ફુલણનો ફંદ, નહી કલેશ કંકાશ કશો, સરવ રીતે આનંદ ॥ ૧૧ ॥ રાચ રચીલુ કે વસ્તમાનું, હોય પોતાને ઘેર; માગ્યું આપે પાડોશીને, વ્હારે ચઢે બહુપેર ॥૧૨॥ પરને દુખે દુખ માને, પરને સુખે સુખી; જ્ઞાન નીતીને વઇરાગ વાળો, નહી હરી વીમુખ ॥૧૩॥ જગત રીતીના નહી, પ્રીતી નીતીની રીતી રૂદે; નાશ વસ્તનું અજ્ઞાન અતી, અવીનાશી જ્ઞાન ઉદે ॥ ૧૪ ॥ સદ ગુણ શીળતા સંતોશ શાન્તિ, ખરા ખોટાના પરીક્ષા, સત્ય સમાગમ જ્ઞાની સાથે, અજ્ઞાની નહી દીક્ષા ॥ ૧૫ ॥ એવા અનત લક્ષણ જેમાં; તે જન ઉતમ પ્રાણી, લક્ષ્મી બેટી ભાવ તેને ત્યાં, એજ મોહોટી એંધાણી ॥ ૧૬ ॥ માઇકને ને અમાઇકને, જ્ઞાન વડે સમજાય; અવીવેકને વીવેક રીતી, વડા વીચારે જણાય ॥ ૧૭ ॥ ન્યાયને અન્યાય ખરૂને ખોટું, સારૂને નરતુ જેહ; સમાગમથી સમજાય સવળુ, નહી તો તેનું તેહ ॥ ૧૮ ॥ આ લોકનીને પરલોકની જે, નીતી તે જુદે જુદિ; પરલોકની અતી ઉલટી લાગે, નહી જાણેલી સમુદી ॥ ૧૯ ॥ તે કોઇ જ્ઞાની સમજાવે ત્યારે, સમજાય પરલોક કેરિ; નહી તો આ લોકની રીતીમાં, કરે ડેરાને ડેરી ॥ ૨૦ ॥ પરલોકનું જ્ઞાન ગુપ્ત ઘણું છે, જાણે જે વક્તા કોઇ; તે જાણુનારાની આ લોકના જીવ, કરયા કરે બગદોઇ ॥ ૧૨ ॥ અતડુ લાગે ને રહે અતડા, મહા જઇ જુએ ન સાર; જોઇને કરવું કે ન કરવું, તે કરવો વીચાર ॥ ૨૨ ॥ તેવી રીતનો હોય પ્રાણી, તો કાંક સમજયામાં આવે; અળગો રહે તે અળગોને અળગો, લક્ષ ચોરાશી

ધાવે ॥૨૩॥ ધાવણ ધાવ્યો લક્ષ ચોરાશી રહે સદા અપ્રોક્ષ; વેદ વદે છે જ્ઞાન વીના, કદી ન હોયે મોક્ષ ॥ ૨૪ ॥ વલણ ॥ મોક્ષ ન પામે કો કદી, જ્ઞાન વીનાના કોય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કરમ સ્હાય તે હોય.

કડવું ૧૧ રાગ ચોપાઇ.

ભીશમપીતા વદે મુખ વાણી,સુણ યુધીષ્ટર હેત આણી;મોક્ષનો મારગ દોહ્યલો ભાગે, તે રસ્તે ચડે જીવ કયારે ॥૧॥ કરે ભાવારથી જ્ઞાનીનો સંગ; તવ પુરણ પડે ઉમંગ, ભાવારથી વણુ અરથીક જેહ; જ્ઞાની જન જાણ વો નહી તેહ ॥૨॥ વેદ શાસ્ત્ર તણા જે અરથ, હેતુ જાણ્યા વીનાના વ્યરથ; ભાવ સમજીને અરથજ કરે, તેતો તત્વ દરશી નીસરે ॥ ૩ ॥ એમ કહે છે ભીશમપીતાય; તેતો સુણે યુધીષ્ટર રાય; સુણી શંકા થઇ અપાર; બોલ્યા કુન્તી તણા કુંઆર ॥ ૪ ॥ મહ પીતા બોલ્યા તમે જેહ, તેમાં મુને થયા સંદેહ; અરથને ભાવારથ બે જુદા; કે તે બેઉ એક સમુદા ॥૫॥ તવ બોલીયા ભીસ્મપીતાય, અરથ ભાવારથ જુદા કહેવાય, એકલા અરથથી અનરથ થાય, અને ભાવારથ સત્ય ગણાય ॥૬॥ તવ ધરમ બોલ્યા કરજોડી, મ્હારો સંસક નાંખો તોડી; જેમ વેદના મ્હા વાકય જોઇ, બ્રહ્મ છે એમ કહે સહુ કોઇ ॥૭॥ સાંખ્ય શાસ્ત્ર તણે આધારે,આતમા પરમાતમા એક ધારે; તેતો ખરૂં હશે કે ખોટું, તેની ભ્રમણામાં હું લોટું ॥ ૮ ॥ તવ ભીસ્મજી બોલ્યા એમ, વારૂ તને ભાસે છે કેમ; તાહારી મ્હારે સાંભળવી વાણી, કહે તું શું બેઠો છે જાણી ॥ ૯ ॥ તવ ધરમ કહે સુણો તાત, વેદ વીશ્વ વિશે પ્રખ્યાત;વેદ વાકય ન હોય ખોટું;ભાશે સાંખ્ય તણુ જ્ઞાન મ્હોટું ॥ ૧૭ ॥ માટે હું તો જાણું છું એમ; બ્રહ્મ સચરાચર છે તેમ; નથી હું તું અવર કોઇ, મોથ્યા ભ્રાન્તિ જીવોને હોઇ ॥ ૧૨ ॥ નથી જીવ સરવ છે બ્રહ્મ, વેદ વાકયોથી તે પડી ગમ; પુન્ય પાપ ન મોક્ષ અમોક્ષ, નથી પરમાતમા પરોક્ષ ॥ ૧૨ ॥ છે આતમા ચઇતન્ય જેહ, છે અજર અમર તેહ; તેતો ત્રણે અવસ્થા જાણે, સત્ય સહાયે આનંદ માણે ॥ ૧૩ ॥ સ્થુળ સુક્ષમ કારણ દેહ, તેને પણ જાણનારો તેહ; સત્ય આતમા તે ઉપદેશ, નથી કોઇ બીજો પરમેશ ॥ ૧૪ ॥ મને બેઠો છે એ સીધાન્ત, ઘણા શ્રવણ કરયાં વેદાન્ત, અહં બ્રહ્મસમી હું બ્રહ્મ, સત્ય જ્ઞાનજ એ ઉત્તમ ॥ ૧૫ ॥ તવ ભીશમપીતા બોલ્યા હશી, તેં તો કુક્તી

ન વીચારી કશી, જો તું બ્રહ્મ બને આપો આપ, તો નથી ટાળવા ત્રીતાપ :॥ ૧૬ ॥ જપ તપ કરવાનાં વ્યરથ, ડીક ગ્રહણુ કરયો છે અરથ; જો લયા બ્રહ્મ સદા સરવજ્ઞ, પણુ તું તો દીશે અલ્પજ્ઞ ॥ ૧૭ ॥ વલણુ ॥ અલ્પજ્ઞ તું દીશે અતી,એ યુધીષ્ટર રાય;સાક્ષાત બ્રહ્મ તું હોય તો,સંભવે સહુ સતાય.

કડવું ૧૨ રાગ દુહા સાખિ.

ભીશમપીતા યુધીષ્ટર પ્રત્યે, બોલ્યા એમ વચન; શંકા ઉપને તારી વાણીમાં, એરે કુન્તી તન ॥ ૧ ॥ ત્રીદેહનો હું જાણુત્રા વાળો, એમ કહેછે તું કથી, પણુ તારૂં વ્યરથ છે બોલ્યું, તું કાંઇ જાણુતો નથી ॥ ૨ ॥ તારા સ્થુળને તું જાણે છે, તો દે ઉતર મુને, તારા શરીરે કેશજ કેટલા કેટલા ત લ છે તુને ॥૩॥ જો વળી અલ્પજ્ઞ હોતો સરવને જાણો, ત્યારે તો કહીએ ખરા ॥૪॥ મ્હારા મનના જે મનસુબા, તેતો તું નવ જાણે; તો સરવ રીતે બ્રહ્મ તું શાનો, મીથ્યા બ્રહ્મ છું તાણે ॥૫॥ ત્રણે અવસ્થા તું જાણે તો, સ્વપ્ન જાયે ભુલી, ખોટું એવું જ્ઞાન ગ્રહીને, આ દેહ જાશે દુલી ॥૬॥ નહી મળે ભગવત ભજવાનો, અમુલ્ય મનુશ દેહ; કળયુગી કયાં વેણ વદો છો, કાંક ધરો સંદેહ ॥૭॥ સરવ શકતીમાન પરમેશ્વર છે, આપણી તે કયાં શકતી, નીરોપાધી પરમાતમા છે, ઉતમ એની ભકતી ॥૮॥ ત્રીગુણી માયામાં રહેલો, તે પરમાતમા ન હોય; મત તાણી પરમાતમા કહે, કેવળ મુરખ કોય ॥૯॥ ભાંગ પીને જેમ ગાંડો બોલે, હું શ્રષ્ટીનો ભુપ; સિંહને અજાનો સંગ કયાંથી, સમજીને રહો ચુપ ॥૧૦॥ જ્ઞાનમાં અજ્ઞાન કદી ન આવે, સુરયમાં નહી અંધકાર; અગનીમાં શીતળતા ન આવે, પરણુ લેવો વિચાર ॥૧૧॥ બ્રહ્મમાં ભ્રાન્તી કદી ન થાયે, કહેનારો ઝખ મારે, વેદ વચનનો હેતુ ન સમજયા; કુટાઇ મુઆ અંધારે ॥૧૨॥ એક બ્રહ્મ વણુ બીજો બ્રહ્મ નથી, વળી સદા અવિનાશી, અચળ ઇશ્વર વેદ વદે છે, તે સરવ લેજો તપાસી ॥૧૩॥ જે આ દેહ વીશે આવેલો, તે અન્ય દેહે ન જાય, જે દેહે બદલે તે વસ્તુને, ચળીત વસ્તુ કેવાય ॥ ૧૪ ॥ વળણુ ॥ ચળીત બ્રહ્મ હોયે નહી, સુણુ કુન્તી કુંવાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે સુણો શ્રોતા સાર.

કડવું ૧૩ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા ભીસ્મ પીતા મુખ વાણી, રાય સાંભળ ઉલટ આણી; પરમેશ્વર સહુથી ન્યારો, એ તો જ્ઞાની જનોને પ્યારો ॥ ૧ ॥ પરમેશ્વર છે તે અનુપ, સત્ય માનજે ધરમ ભુપ; પરમેશ્વર માયાતિત, સદા સરવદા તે અચળીત ॥૨॥ તુરીયાતીત છે અવીનાશી, ત્રીગુણાતીત અલગ વાસી; જ્ઞાન સ્વરૂપ જ્ઞાનાકાર, મોક્ષ રૂપે એ કીરતાર ॥૩॥ એને કોઇ વીરલા જાણે, મીથ્યા ગરવ વેદાન્તી આણે; જેનો વેદ ન પામ્યા પાર, તેથી વઢી મરે વેદ ચાર ॥૪॥ યોગી તપસ્વી નવ જાણે, તેનો ભેદ ભગનો ન પ્રમાણે; ન લે પરમેશ્વર અવતાર, છે અજન્મા પરમેશ્વર સાર ॥૫॥ અશંક વદે છે વેદ, જેમાં નહિ શંકા નહી ભેદ; એવા અનંત ગુણ અવીનાશી, આળસુ સુણતાં જાય ત્રાસી ॥૬॥ જાણે પરમેશ્વરને જ્ઞાની, બાકી કહેવાની સરવ કાહાણી; જ્ઞાની જન જે જાણે છે વાત, તેજ કરી શકે પ્રખ્યાત. ॥૭॥ કોઈ માયા મોહ તજે પ્રાણી, તેને સત્ય ન લાગે વાણી, વળી વીદ્વાન શાસ્ત્રી વેદાન્તીની, તેની વળે વિધામાંજ શાન્તી ॥૮॥ જેનો અવતારીમાં લક્ષ, તેના ત્યાં ને ત્યાં રહે ચક્ષ; જેની કરમ કાન્ડપર પ્રીતિ, તેને રૂચક નહી અન્ય રીતિ. ॥૯॥ જેને ઉપાસના પર પ્યાર, તેને જ્ઞાન ન રૂચે લગાર;ગયા જન્મોનું સ્હેજ સ્હેજ જ્ઞાન, જીવે કરયું હોય સંપાદાન ॥૧૦॥ તેથી છેવટ આવ્યો હોય છેડો, તવ તે લે જ્ઞાનાનો કેડો; તવ પુરણ જ્ઞાનજ પામે, જન્મો જન્મનું અજ્ઞાન વામે ॥૧૧॥ અક્ષર ઓળખતો હોય પહેલો, તોજ વંચકમાં થાય વહેલો, નવ્ય ઓળખે અક્ષર જેહ, કહિ વાંચી શકે નહી તેહ ॥૧૨॥ તેમ કેટલાક જનમોની શાખ, હોય તો જ્ઞાન ગ્રહે ઠીક, પહેલાનું શીક્ષણ નવ હોયે, તેવો જ્ઞાન ન પામે કોયે ॥૧૩॥ કદી જ્ઞાન તો સુણે કાન, પણ તેમાં ન લાગે ધ્યાન, કદી ધ્યાન લાગે તે વેળાય, તેને તે દ્રઢ ન થાય ॥ ૧૪ ॥ કદી દ્રઢ થાય તો કો સમે, તેનું ચઇત્વન જરૂર ભમે, કદી ન ભમે ને રહે સ્થીર, તેવો તો જાગે કોક વીર ॥૧૫॥વળણ॥ કોકજ જાગે વીરલા, અયુતમાં તો એક, વ્યાસ વદે શ્રોતા સહુ, જોજો વાત વીવેક.

કડવું ૧૪ રાગ ચોપાઈ.

વદે વળતા ભીશ્મ પીતાય, તું તો સુણ યુધિષ્ટર રાય, સરવ બ્રહ્મ

માને છે જેહ, ફક્ત વિદ્યા જ્ઞાની જન તેહ. ॥ ૧ ॥ સરવ જીવને માને પરમેશ, ત્યારે કોને કરે ઉપદેશ; નહી વક્તાને નહિ શ્રોતા, નહી જોવાનું ને નહિ જોતા. ॥ ૨ ॥ નહી જ્ઞાની નહી અજ્ઞાની, જો સહુ બ્રહ્મ લેઇએ માની; નહી કોઇ દુખી કોઇ સુખી, ન તાબેદારો નહી મુખી. ॥ ૩ ॥ સરવ સરખા જોઈએ અનુપ, નહી કો જન માયાને કુપ; નહી કોઇ ગ્રહસ્થી નહી ત્યાગી, નહી રાગી કો નહી વેરાગી. ॥ ૧૪ ॥ નહી કો નીચ કે કો ઉંચ, સમજી લેવાની ખરી ખુંચ, નહી નારી કે નહી માતા નહી પુત્ર કે નહી કો તાતા. ॥ ૫ ॥ નહી કેહેવું કે નહી સાંભળવું, પછી શા સારૂ પુછ આંબળવું; એ શ્રષ્ટીમાં પરમેશ્વર સરવ, હું જ્ઞાનીનો ધરે શીદ ગરવ. ॥૬॥ પોતે જ્ઞાનીને અન્ય અજ્ઞાની, એવું એકમાં શાથી લે માની, કેહેશે અવરમાં ઉપાદી, તવદ્વૈત થયાં જો વિવાદી. ॥ ૭ ॥ કેહેશો કો દુખી કરમે કરીને, તે તો બોલો છો કેમ ફરીને; દુખી પ્રીયો કરમ કરનારો, કોઇ અકરમી તે બીજો ધારો. ॥ ૮ ॥ વારૂ સરવ ઇશ્વર છે માનો, તવ મોક્ષ અમોક્ષજ શાનો; કહે પાપ કરનારો કરે, ત્યારે નર્ક પ્રીયો સંચરે; કેહેશો નરક એનો એ જાય, ધિક જીભ્યાએ કેમ કેહેવાય. ॥ ૧૦ ॥ કહેતો તે નરક વાશી, તેનું મ્હોં જોતાં થાય ઉદાસી; વળી અચળ ઇશ્વર કહીયે, તો બીજા ગરભે કયાંથી જઇએ. ॥ ૧૧ ॥ જઇએ માટે ચળીત થયા જાણો, તો અચળ ઇશ્વર કયાં પ્રમાણો; એવી અનંત શંકા જાગે, બ્રહ્મ અશંકવેદને લાગે. ॥ ૧૨ ॥ વદે ભીષ્મપીતા એવો બોધ, જ્ઞાની જન સંગ કરો શોધ; તવ યુધીષ્ટિર લાગ્યા ચરણ, મહ પિતા થાવું જ્ઞાની સરણ. ॥ ૧૩ ॥ વળણ. ॥ જ્ઞાનીના સતસંગથી, થાય યથાર્થ જ્ઞાન, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, જ્ઞાને વશ ભગવાન.

કડવું ૧૫ રાગ સરળ સાખિ.

ભીષ્મપિતા વાણી વદીયા, સુણ સતી સંતાન; વેદ શાસ્ત્ર કે ઇતિહાસ પુરાણ, તેથી જુદુ બ્રહ્મ જ્ઞાન. ॥ ૧ ॥ બ્રહ્મ ગતીને બ્રહ્મ કેહેવાય, બ્રહ્મ સ્વરૂપને બ્રહ્મ; એ સઘળું સવળું સમજવું, તે જ્ઞાનીને પડે ગમ. ॥ ૨ ॥ શ્રવણ જ્ઞાની અનુભવ જ્ઞાની, અનુમાની પણ જ્ઞાની; વાંચક જ્ઞાની કર્મ જ્ઞાની, તેમાં પ્રીયો લેવો માની. ॥ ૩ ॥ જો સતી સુત સત્ય સમજાવું, જ્ઞાની જાણવો શાને; વંચક જ્ઞાની વાંચી જોયેલું, શ્રવણી તે સુણેલું કાને. ॥ ૪ ॥ અનુમાની ત્રીજું પદ છે, ચોથો જ્ઞાની અનુભવી;

તે ચાર પ્રકાર જ્ઞાન મળેલું તેજ જ્ઞાની મ્હા કવી. ॥૫॥ તેવા જ્ઞાનીનું જ્ઞાન સાભળતાં, જ્ઞાન યથારથ થાય; તે જ્ઞાન વડે મુક્તી મળે મોક્ષ પદે પળાય. ॥૬॥ મોક્ષ વીના અવર ઇચ્છાથી, આચાર અર્તાશે પાળે; ફળ લેવાની વાન્છના રાખે, તે ન તરે કોઇ કાળે ॥૭॥ શાન્તી પરવ હાંઇ પુરણ થયું, કેહે છે વઇશમપાય; એરેપુત્ર પરિક્ષત કેરા, ઉતરી તુજ હત્યાય. ॥૮॥ એટલે પરિક્ષતના પુત્રે, આપ્યાં છે ગઉદાન; બ્રાહ્મણોને ભોજન કરાવ્યાં, ભાવે ભજ્યો ભગવાન. ॥ ૯ ॥ સવાસો વીપ્રને ઉપવીત દીધાં, સવા-શો કન્યાદાન, સવાસો બ્રહ્મપુરીયો આપી, પરિક્ષતને સંતાન. ॥ ૧૦ ॥ શામ પડદા સ્વેત થયાને, સ્વેત થઇ શામ ગાય; કાળા તલ ધોળા થયા એ, પ્રમાણે તર્ત દેખાય. ॥ ૧૧ ॥ વળણ. ॥ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણે દરસૈ ગયું, સુણતાં પોહોચ્યા કોડ; વદે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, બોલો જે જે શ્રી રણછોડ.

શાન્તી પર્વ સમાપ્ત.

શ્રિ.

અશ્વમેઘ પ્રારંભ.

અશ્વમેઘ પર્વ કડવું ૧ રાગ સાખિ.

ગીરજાનંદન ગણુપતીને, પ્રથમ લાગુ પાય; સરસ્વતી માતાને નમું માજી વદે જીભ્યાય ॥ ૧ ॥ વઇશમપાયે તેર પરવની, સંભળાવે કથાય; પછી જનમેજયની પાસે, પોતે માગી વીદાય ॥ ૨ ॥ પુરણ કથા હું નહી સંભળાવું, એક સ્થળે હરનીશ; સાંભળજે જયમુનીનો મુખથી, પાતક તું નીસ્તરીશ ॥ ૩ ॥ એકના મુખથી એક જગોયે, ભારથ પુરણ કહેવાય; કાં શ્રોતાને કાં વકતાને, વિકટ વિઘન થાય, ॥ ૪ ॥ શ્રોતાયે વકતાનું ઇછવું સારૂં, વકતાએ શ્રોતા જનનું; માટે પુરણ કહેવી કે સુણવી, પરીણામ એ વિઘનનું ॥ ૫ ॥ માટે છ માસ જવા દેઇને, સાંભળજે તું કથાય; તે વારે આવશે જયમુની, એ જનમેજય રાય ॥ ૬ ॥ એમ કહીને વીદાય થયા, એવે વીત્યા ખટ માસ; તેવામાં જયમુની આવ્યા, જનમેજયની પાસ ॥ ૭ ॥ તવ જનમેજય ચરણે લાગ્યો; પધારો રૂશીરાય; અધુરી કથા શ્રવણુ કરાવી, રૂશી વઇશમ પાય ॥ ૮ ॥ તે તો મુજને કહી ગયા છે, જયમુની આવે જયારે, પાંચ પરવની કથા રહી તે સાંભળી લેજે ત્યારે ॥ ૯ ॥ પરવ અષ્ટદસ ભારથનાં, પુરણ તે સંભળાય, બ્રહ્મહત્યા મુજને લાગી છે, પાતક તે પળાય ॥ ૧૦ ॥ જયમુની સંભળાવવા બેઠા, વાળી પદમાસન; સનમુખ આસન વાળી બેઠો, સાંભળવા રાજન. ॥ ૧૧ ॥ સાંભળ રાજા છે હરી ચરચા; સાંભળ રાખીને પ્રીતિ; કથામાં બીજું કાંઇ ન જોવું; જોવું સત્યને નીતી ॥ ૧૨ ॥ બીજા વીશયમાં વ્રત્તી રાખી, જે જન સુણે કથાય; તે જનનું પુન્ય ધોવાઇ જાયે; ઉલટું પાતક થાય ॥ ૧૩ ॥ રાજ વીશયમાં હાસ્ય વિશયમાં, વ્રત્તી ધરી સુણે જેહ; પ્રભુ તણા પદને નવ પામે, પામે શ્વાનનો દેહ. ॥ ૧૪ ॥ હાસ્ય વીશય વાહાલો હોયે તો, ભવાયો થઇ અવતરે; વાન્નર કેરો દેહ પામે, કામ વીશય ચીત ધરે. ॥ ૧૫ ॥ માટે ચીત હરી ચરચામાં, રાખી સાંભળજે રાય; અશ્વમેધનુ પરવ કહું છું, પાપ તારૂ પળાય ॥ ૧૬ ॥

શુભ વદે સાંભળો શ્રોતા, ટુંકામાં સઉ સમજાવું; આ ગ્રંથ છપાઇ ગયો છે માટે, સંક્ષેપમાં હું ગાવું. ॥ ૧૭ ॥ ત્રણ કવીની છે રચેલી, અશ્વમેધ કથાય; તેથી ટુંકાણમાં રચું છું, સંદે ન ધરશો કાંય. ॥ ૧૮ ॥ પાન્ડવ ગાદિ બેઠા ત્યાં સુધિ; સારી રીને રચી કથા; અશ્વમેધ છે બાહાર પડેલો, મેહેનત લેઉ તે વૃથા. ॥ ૧૯ ॥ વળણ. ॥ વૃથા મેહેનત લેતો નથી; ટુંકો ટુંકો કહુ સાર; ના કહુ તો અધુરો કહે; ભારત ગ્રંથ નિરધાર. ॥ ૨૦ ॥

કડવું ૨ રાગ સવૈયાનો.

જયમુનિ રૂશી એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજય રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, અશ્વમેધ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ હસ્તીનાપુરની ભોગવે ગાદી, કુન્તીના તન ધર્મ; નીતિ પુર્વક રાજ ચલાવે, નીત્ય કરે શુભ કર્મ. ॥ ૨ ॥ છ માસ સુધી ભોગવી ગાદી, સમરે શ્રી અવિનાશ; એવામાં અણચીતવ્યા આવ્યા, વીષ્ણુ વેદમ વ્યાસ. ॥ ૩ ॥ પાન્ડવ ઉઠીને પાયે પડીયા, પ્રેમે આપ્યું આસન; પધારો પધારો કહી બેસાડયા, અમને કર્યા પાવન. ॥ ૪ ॥ એમ કહીને ધરમ રાજા, ચાંપવા બેઠા પાય; કૃપાનિધિ એક પ્રશ્ન પુછું છું, સંકલ્પ વિકલ્પ થાય. ॥ ૫ ॥ કુળ નીકંદન અમે કીધું, રાજ્ય લેવાને આપ; તે મુજને મનમાં ખટકે છે, જાણું છું બેઠું પાપ. ॥ ૫ ॥ એટલે વ્યાસજી એવું બોલ્યા, સુણ યુધિષ્ટિર રાય; ક્ષત્રી ધરમ તેં સાચવ્યો તારો, તેમાં શું પાપ કહેવાય. ॥ ૭ ॥ પણ લોકીક અપવાદ બેઠો, કીન્ચીત એનો દોષ; દોષ તણું નામ સાંભળ્યું કે, ધરમ થયા અફસોસ. ॥ ૮ ॥ ઓ મહારાજા અપવાદ બેઠો, એ મુજને પસ્તાવો; તે પણ નીરવાણ થાય તેવું, કાર્ય મુને બતાવો. ॥ ૯ ॥ એટલે વેદમવ્યાસ બોલ્યા, સાંભળી થાજે મગ્ન; જેવો કર્યો હતો રામચંદ્રે, તેવો કરો તમે યજ્ઞ. ॥ ૧૦ ॥ અશ્વમેધનો યજ્ઞ કરવો, તેથી બહુ જય થાશે, લોકીક અપવાદ જગતમાં બેઠો, તે તમારો જાશે. ॥ ૧૧ ॥ એમ સુણી યુધિષ્ટિર બોલ્યા, માહારાજા પડુ પાય; અશ્વમેધ એ યજ્ઞ મોહોટો, દ્રવ્ય વિના કેમ થાય. ॥ ૧૨ ॥ છ માસથી રાજગાદિ પામ્યા; ધન નથી સંચીત કીધું; દુરિયોધનનું મેળવેલું, તે તો લુટાવિ દિધું. ॥ ૧૩ ॥ માટે નિરધન છઇએ હમણાં, કેમ કરીએ માહારાજ; મન મોકળું મુકીને વાવરવું

તે કેમ કરીએ કાજ ॥ ૧૪॥ વ્યાસજી બોલ્યા સાંભળ રાજા, બતાવું એક ઉપાય; આગળ મહોટો યજ્ઞ કરયો તો, થઇ ગયો મરયુત રાય ॥૧૫॥ તેણે વિપ્રોને દાન કરયાં ત્યાં, નરદમ કનક કેરાં, દળીદ્રીનાં દળદર કાપ્યાં, ક્રીધાં મેરસમેર ॥ ૧૬ ॥ વીપ્રોએ જે કનક લીધાં, તે ડુંગરોમાં દાટયાં; ઘણાં વરસનાં અકળાયેલા, લક્ષ્મીજી ઉભરાટયાં ॥ ૧૭ ॥ તે ધન જઇ તમે લઇ આવો, તવ બોલ્યા ધરમ રાય; કન્યાપરણ થયેલું ધન એ, મુજથી કેમ લેવાય ॥ ૧૮ ॥ એટલે વ્યાસજી એવું બોલ્યા, સાંભળજે સુમતો; ભુમીમાંથી ધન તું લાવે, તો તું છે ભુપતી ॥૧૯ ॥ એ ધનના માલીક વીપ્રો, તેમાંનું નથી કોય; ધરતીના ધન કેરો ધણી, ધરણુનો ધણી હોય. ॥૨૦॥ માટે તે ધન તું લઇ આવે, તેમાં નથી તમ દોશ; તે લાવીને યજ્ઞ આરંભો, થાશો નહી અપશોશ ॥૨૧ ॥ ધરમ કહે વારૂ મહારાજા; હવે તો આવી હામ; કૃપા કરીને બતાવો તમે, શાંશાં બીજાં કામ ॥ ૨૨ ॥ એટલે વેદમ વ્યાસ બોલ્યા, સાંભળ રાજકુંવાર; વરૂણ કરવા લાવવા તેડી વીપ્રો વીસ હજાર ॥ ૨૩ ॥ તે સરવેના વરૂણ કરવા, ત્રણુસેંને સાઠ દન; આનંદમાં જીવ રાખવો સઉએ, દેવું ઇચ્છા ભોજન ॥૨૪॥ યજ્ઞની પુરણાહુતી થાય તયારે, ધેનુ દેવી ઘરમાંથી; અકકેક રથ બેસવાને દેવો, અકકેક દેવો હાથી ॥૨૫॥ બે બે જોડી વસ્ત્ર દેવા, વળી દેવા સણુગાર; વીસ મણ સુવરણ પરેમે દેવું, સાંભળ રાજ કુંવાર ॥૨૬॥ એક એક ખોબો મોતી દેવાં; વીપરોને પરેમ ધરી, હરનિશ ઇશ્વર સમરણ કરવું, સત્ય શ્રદ્ધા આદરિ ॥૨૭॥ યજ્ઞ આરંભથી ધરમ રાજા, હું કહું તે આદરવું; તમારે ને દ્રુપતીને; ધારા વ્રત શુભ કરવું ॥૨૮॥ તમારે ને દ્રુપતીને, સુવું એક સજ્યાય; ઉઘાડું ખડગ મુકવું વચમાં, મનવ્રતી સ્થીર થાય ॥૨૯॥ વળી તમારે ને ધ્રુપતીને, ખાવું એકજ અન; બીજો પદારથ કાંઇ ન ખાવો, વળી સાંભળ રાજન ॥ ૩૦ ॥ યજ્ઞને સારૂ અશ્વ લાવો, જોઇયે પંચ કલ્યાણી; ખવરાવવું પીવરાવવું તેને, પુજવો દૈવી જાણી ॥ ૩૧ ॥ ને અશ્વનાં ચીન બતાવું સુણ યુધીષ્ટર રાય; પુંછડું પીળું કાન કાળા, સ્વેતજ એનિ કાય ॥ ૩૨ ॥ લીલા રંગના ચરણ હોયે, એવો એનો રંગ; તેના જે દરસણ કરે તેને, યમ દુતનો ભય ભંગ ॥ ૩૩ ॥ તે તોખારને લાવી રાખો થોડા દીવસ ઘેર; ચઇતર સુદી પુરણમીએ, છોડવો આનંદ ભેર. ॥ ૩૪ ॥ તેને લેલાટે કનક કેરૂ, પત્રજ બાંધવું એક, તે પત્ર પર લખવું

કેવું, તે સાંભળ વીવેક. ॥૩૫॥ ક્ષત્રી કેરો પુત્ર હોય તે, આ ઘોડાને બાંધે; એટલું લખીને મુકવો ફરવા, ખુશી આવે ત્યાં વાઘે. ૩૬ તેની પુંઠે બળીઆ બણાવી, શેન્ય લઇને જાય; હરનીસ એની ચોકી કરવી, કે કબજે નવ થાય ॥૩૭॥ પંચકલ્યાણી ફરતાં ફરતાં લાદ કરે જે ઠામ; ધરમશાળા તે સ્થળ કરવી, કાં કરવો વિસરામ ॥ ૩૮ ॥ જે સ્થળ કરે લઘુશંકા, ત્યાં કુએ કે વાવ, ખરચમાં ખામી નવ કરવી પુરણ લેવો લાહાવ. ॥૩૯॥ એ અશ્વને ક્ષત્રી નંદન, બંધન કરે જેહ, તેની સાથે યુદ્ધ કરીને અશ્વ લેવો તેહ. ॥૪૦॥ એ રીતે ત્રણસેં સાઠ દાહાડા, ફેરવવો હામધરી; એટલે ધરમ પુછવા લાગ્યા, વ્યાસજીને કરગરી. ॥ ૪૧ ॥ ઓ માહારાજા ઠીક બતાવ્યું, વાત પુછુ વાતમાંથી: એવો અશ્વપંચ કલ્યાણી, કહો લાવિએ કયાંથી. ॥૪૨॥ એટલે વેદમ વ્યાસ બોલ્યા, બતાવું વિવેક; ભદ્રાવતી નામની છે નગરી, ઉત્તમ દિશા એક ॥૪૩॥ યુમનેશ્વ નામનો રાજા તેનો, સુવેશ્વ નામનો તન; દસક્ષોણી સેન્યાનો ધણી છે, અશ્વ તેને ભોવન ॥૪૪॥ એ અશ્વની ચોકી કરે છે, દસ ક્ષોણી સેન્યાય; તેની સાથે યુદ્ધ કરિને, અશ્વ લાવવો હાંય. ॥૪૫॥ તે ઘોડો છે દેવ લોકનો, સાચવવા દીધો છે; શેવા કરવા દરસણ કરવા યમુનાશ્વે લીધો છે. ॥ ૪૬ ॥ આઠે દિવસે આહોતવારે, તે ઘોડો છોડાય, ક્ષીપ્રા નામની નદીમાં તેને, નવરાવવા લેઇ જાય. ॥ ૪૭॥ તે દન બહુ લોક પુજા કરે છે, શેવે છે પુરણ પ્રીતે, તે ઘોડાને જઇ લઇ આવો ક્ષત્રીવટની રીતે. ॥ ૪૭ ॥ લાવવો નહી તે છાનોમાનો, ન લાવવો માગીને; લાવવો નહી રાય મર્ણ પમાડી, લાવવો હઠ ભાગીને.॥ ૪૮ ॥લાવવો યુદ્ધ કરી જીતીને, ઓ કુન્તી સતાન; એમ કહી આજ્ઞા માગીને, થયા અંતરધ્યાન. ॥ ૪૯ ॥ પછી પોતે ધરમ રાયે, ભાઇ ભાન્ડુ તેડાવ્યા; ભીમસેનને વળી શેદેવ જોશી, નિકુળ સહિત આવ્યા. ॥૫૦॥ હેડંબા વનથી આવી ઓછે, ગટોરગછનો તન;વરસકેતુ સુત કરણનો રેહે છે ધરમ ભોવન;॥૫૧॥ તે સરવે ત્યાં ભેગા થઇને, બેઠા ધરમની પાસ, તવ ધરમે કહ્યું યજ્ઞ કરવા, કહી ગયા વેદમ વ્યાસ. ॥ ૫૨ ॥ તે કામ કરવું મન આદરવું; લેવાનો છે લાહાવો; માટે માહારા વ્રકોદર વિરા, કૃષ્ણજીને તેડી આવો ॥ ૫૩ ॥ ગદા લેઇ તવ ભીમ ઉઠયો, દ્વારિકાં નગરી જાય; આવો આવો કહી ભીમને તેડયો, ઘરમાં જાદવરાય. ॥ ૫૪ ॥ કહો વ્રકોદર કેમ પધારયા, ભીમ બોલ્યો સુખ ભેર; હસ્તીના પુરમાં પધારો, યજ્ઞ ધારયો એમ

ઘેર ॥૫૫॥ કૃશ્ન પ્રભુ તવ તઇયાર થયા, ઉમંગ ઉપજ્યો ઉર; વ્રકોદર ની સાથે આવ્યા, પોતે હસ્તીના પુર ॥ ૫૬ ॥ ધરમરાયે કહી સહુ બીના, રાજી થયા દીનાનાથ; પછી સહુને તેડાવીને, બેઠા સરવે સાથ ॥૫૭॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા; પ્રથમ અશ્વને લાવો; આપણામાંથી સુરો પુરો, લેવાને કોણ જાઓ ॥૫૮॥ ભીમે કહ્યું કે હું જાઉં છું, લાવવાને મુજ હેતુ; મેઘવરણ કહે હું જાવું, તવ બોલ્યા વરસકેતુ. ॥ ૫૯ ॥ ઓરે પીતાજી હું જાવું છું; કરૂ જઇને ચડાવો; ધરમ કહે ત્રણ જણ બોલ્યા તેથી ત્રણે જાઓ. ॥ ૬૦ ॥ વળણ ॥ ધરમે આપી આગના, ત્રણ જણ તતપર થાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, ભદ્રાવતીમાં જાય.

કડવું ૩ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુનીજી વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; દીધી ધરમે જ્યાં આગનાય;તવ તેણે પંથ પળાય ॥૧॥ જાતાં જાતાં દીવસ બહુ થયા એક માસે ભદ્રાવતી ગયા;એતો પુરણ હરખેભરીયા, જઇ ગીરીગફામાં ઉતરીયા ॥ ૨ ॥ રાતા દોહરાનો ॥ પછી મેઘવરણ એમ બોલ્યો, કહેતો તતપર થાવું; ભદ્રાનગરીમાં પંચ કલ્યાણી, ઘોડાને જોઈ આવું ॥ ૩ ॥ એમ કહીને આગના લીધી; સરવ સમાચાર લાગ્યો; ઓળખ્યો રાયને અશ્વ દીઠો, પછી ગફામાં આવ્યો ॥ ૪ ॥ ઓરે દાદા અશ્વ દેખી આનંદ ઉપજ્યો મન, નવરાવવા લાવશે ક્ષીપ્રાયે, આદીતવારને દન. ॥ ૫ ॥ એટલામાં રવીવાર આવ્યો, તવ સઘળી શન્યાય; પંચ કલ્યાણી અશ્વને લેઇ, ક્ષીપ્રાનદીએ જાય ॥ ૬ ॥ તવ મેઘવરણ એવું બોલ્યો, કાહોતો દાદા જાવું; અશ્વને નવરાવવા લાવ્યા છે, કહોતો જૈ લૈ આવું ॥૭॥ એટલે ભીમે આગના આપી, મેઘનાદે ગડગડીયો; વા વંટોળ વીજળી કરીને, તોખાર પાસે પડીયો ॥ ૮ ॥ વાયુથી રેણુ ઉરાડી,ગટોરગ છને તન; સેન્યાના શરવે યોદ્ધાનાં, પુરી દીધાં લોચન ॥ ૯ ॥ તે શહુ આંખો ચોળવા લાગ્યા, માયાવી એવો નડીયો, અશ્વને ઉચકી ખાંધે લઇને જઇ ગફામાં પડીયો ॥ ૧૦ ॥ તે પછી સેન્યાને વળી શાન્તી, ઉઘડીયાં લોચન; જોયું અશ્વ નવ દીઠો, ઉદાસ થયું મન ॥ ૧૧ ॥ અરેરે આપણો અશ્વ કયાં ગયો, કોઇક શત્રૂ જાગ્યા, છ ક્ષોણીના શકળયોદ્ધા જ્યાં ત્યાં સોધવા લાગ્યા ॥ ૧૨ ॥ એવામાં એક બે સેવકે, ગફામાં દી-

ઠો તોખાર; તેણે જઈ યમુનાસ્વરાજાને, કહ્યા છે સમાચાર ॥ ૧૩ ॥ એ માહારાજા રાજાધીરાજા, ચાલો જણાવીએ જોર; આપણા અસ્વને લેઈ ગફામાં, બેઠા છે ત્રણ ચોર ॥ ૧૪ ॥ એવું સાંભળી રાજા કોપ્યો, હાથ ગ્રહાં હથીઆર; દસ ક્ષોણી શેન્યા લીધી, વળી લીધો કુંવાર ॥ ૧૫ ॥ સુવેધ સુતને સાથે લઇને, રાજાએ કીધી ચડાઈ; ડુંગરની ગુફાએ આવ્યા, કરવી ધારી લડાઈ ॥ ૧૬ ॥ તવ વ્રકોદર વરશ કેતુ, મેઘવરણ માયાવી; અસ્વને ગફામાં બાંધી નીકળીયા, યુધ્ધે ઉભાએ આવી॥૧૭॥ યુમનાસ્વ સામો વરસકેતુ, સુવેધ સામો ભીમ; મેઘવરણ સૌ શેન્યના સામો, લીધો લડવાનો નીમ ॥ ૧૮ ॥ ભદ્રાવતીનો રાજા બોલ્યો; શું જુઓ સઉ સાથ; દયા ન ધારો ઠેર મારો, કહી ઉંચો કર્યો હાથ ॥૧૯॥ પછી પોતે આયુદ્ધ લીધાં, ક્રોધ ઘણેરો ચડીયો; કરણ નંદન તેના સામો મન મુકી ટુટી પડીયો ॥૨૦॥ બાણ વછોડે મહા તન તોડે, સામ સામી કરે કષ્ટી; દ્વાદશ મેઘની ધારા છુટે, એવી કરે બાણ વ્રષ્ટી ॥ ૨૧ ॥ સામા સામી શરીર ભેદે, વહે સોણીત ધાર; દેખીને મહા ત્રાસ પાડે, વરતે હાહાકાર ॥૨૨॥ ભીમને સુવેગ ગદા ગ્રહીને, ગદા તણુ યુદ્ધ કરતા; થાય ઝપાટા મારે સપાટા, નહી પાછો પગ ભરતા ॥ ૨૩ ॥ એત્રામાં મેઘવરણ માયાવી, સેન્યમાં પડીયો સાર; એક ઘડીમાં મારી નાખ્યા; યોદ્ધા ચાળી હજાર ॥ ૨૪ ॥ એટલે વરશકેતુએ ત્યાં, પ્રાક્રમ કેવું કીધું, મોહાસતરનો મંત્ર ભણીને, મહા બળમાં બાણ લીધું ॥ ૨૫ ॥ યુમનાસ્વ રાજાને માર્યું, પ્રાણજ ઉંચે ચડીયો સાન સુદ્ધી બુદ્ધી વીનાનો થઇને પ્રથવી પડીયો ॥ ૨૬ ॥ તવ પોતે પસ્તાવા લાગ્યો, વીપ્રીત થયું આ ઠામ; જો રાજા મરણ પામેતો, અસ્વ ન આવે કામ ॥ ૨૭ ॥ વેદમાં વ્યાસે એમ કહ્યું છે, વરતવું તે રીતીને, વાજી લાવવો માર્યા વિના, રાજાને જીતીને ॥૨૮॥ તેમ છતાં મેં આ શું કીધું, મનમાં અતી શોક ભરીયો; યુમનાસ્વ રાજાની પાસે, જાવાને ઉતરીયો ॥ ૨૯ ॥ સૌ સેન્યે રાયને પડયો જાણ્યો, યુદ્ધ બંધ કર્યું સાર; સૌ આવ્યા યુમનાશ્વની પાશે, કરતા હાહાકાર ॥ ૩૭ ॥ તે વારતા ગઈ ગામ વીશે, રાયનું કષ્ટ પ્રમાણ્યું, યમુનાશ્વની જનેતા જડદંબા, તેણે વિઘન જાણ્યું ॥ ૩૧ ॥ ॥ વલણ ॥ જડદંબાએ જાણીયું, રકત થયાં તવ ચક્ષ; કહે વલ્લભ ઉભી થઇ ચાલી પુત્રને પક્ષ.

કડવું ૪ રાગ કુખમની છાયા.

ઉઠી યુમનાશ્વની માય, જડદંબા ચાલીયાંરે, એતો દીકરાની પક્ષે જાય, જડદંબા ચાલીયાં રે ॥૧॥ એની રાક્ષસ વર્ગની કાય૦ જડ૦ દોઢ જોજન ઉંચી દેખાય૦ જડ૦ ॥૨॥ એનું દરવાજા જેવડું મુખ, જડ૦ એની સરોવર જેવડી કુખ૦ જડ૦ ॥૩॥ એનું અદગાઉ પોહોળુ કાઠુ૦ જડ૦ એનું ડુંગર જેવડુ માથું. જડ. ॥૪॥ એનાં છાછર જેવડા કાન૦ જડ૦ એનાં નેત્ર ધનુશ કમાન૦ જડ૦ ॥૫॥ એના ગંઢાળા તુલ નાસકોરા૦ જડ૦ આંખે પોપચાં પુરણ કઠોરા૦ જડ૦ ॥ ૬ ॥ એના સાત તાડ ઉંચા ચરણ૦ જડ૦ એના ચાલ્યાથી ધ્રુજે ધરણ૦ જડ૦ ॥ ૭ ॥ માથે કેશ છે વાંસના જાળ જડ૦ એના કરણ મોહોટા વિકરાળ૦ જડ૦ ॥૮॥ એના વાંસપુર લાંબા સ્થાન૦ જડ૦ માહા ભય ભરેલું વાન૦ જડ૦ ॥ ૯ ॥ વળણ ॥ વરણુન કરતાં થાકીયે, ભય ભરેલું વાન; તવ શેન્યમાં મુરછા થકી, ઉઠયો છે રાજાન.

કડવું ૫ રાગ ધનાસરી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવુ, અશ્વમેધ મહીમાય ॥ ૧ ॥ યુમનાશ્વ રાજાની મુરછા વળી, ઉઠીને શરીર લુછે; વર્શકેતુને, ને વૃકોદરને, ખબર પોતે પુછે. ॥ ૨ ॥ કોણ છો તમે કયાંના રેહેવાશી, કેમ આવ્યા મુજ ઠામ; ભીમ કહે અમે કુન્તી નંદન, હસ્તીનાપુર ગામ ॥ ૩ ॥ પાન્ડવમાં વ્રકોદર હું છું, યજ્ઞ અમારે ઘેર, માટે અશ્વ લેવાને આવ્યા, કહી તુજને ખરી પેર ॥ ૪ ॥ સાંભળી રાજા આનંદ પામ્યો, તમને ઓળખે જક્ત; પરબ્રહ્મ પ્રભુ કૃષ્ણના, તમો લાડીલા ભક્ત ॥ ૫ ॥ ચાલો અમો આવીએ તમ સાથે, વાજીને જોડે લેઇ; દીનબંધુના દરશન થાશે, કામ કરશું તન દેઇ. ॥૬॥ પુરણ યજ્ઞ થતાં સુધી, કામમાં મેહેનત કરશું; તમારે લીધે અમે પાપી, દુસ્તર સંસાર તરશું ॥ ૭ ॥ ભીમે કહ્યું ભલે ચાલો જોડે, કહીને સરવ મળીયા; પરોણાગતે સાથે લેઇને, યુમનાશ્વ ગામમાંપળીયા. ॥ ૮ ॥ એવે રાયની મળી જડદંબા, યુમનાસ્વ લાગ્યો પાય; કયાં જાઓછો ક્રોધ ભરેલા, ઓરે માહારી માય ॥ ૯ ॥ જડદંબા કહે ઓરે

બેટા, જો મ્હારાં રાતા ચક્ષ; યુદ્ધ કરતાં મેં સાંભળ્યો તુને, કરવા આવું છું પક્ષ ॥૧૦॥ રાય કહે પાછાં વળો માતા, આપણે ભોવન જઇએ; હસ્તીનાપુરમાં ક્રશ્ન પ્રભુછે, દરશણે ત્યાર થઇએ ॥ ૧૧ ॥ જડદંબા કહે એ શું બોલ્યો,કયાં ઉભુ કરે દુખ;ગોવાળીયાનાં દરસણ કેવા, કાળાનું કાળુ મુખ ॥૧૨॥ એ વ્યભીચારી છળનારો નારી, મામા માસી મારનારો; કામણગારો જાદુવાળો, ઝેરીલો ને નઠારો ॥ ૧૩ ॥ યુમનાસ્વે મનમાં વીચાર્યું,રાક્ષસ ગુણ મુજમાય;સમજાવીને ત્યાં લૈ જઇએ,લગાડુ પ્રભુને પાય ॥૧૪॥ એવું ધારીને એમ બોલ્યો, માતાજી ચાલો ઘેર; જવાની વાત જઇશું તે વારે, રહોને આનંદ ભેર. ॥ ૧૫ ॥ એમ કહી માને ઘેર લીધી, સાથે કુન્તી તન; આદરભાવે પરોણાગતે, કરાવ્યાં ભોજન. ॥ ૧૬ ॥ પછી નગ્રમાં સાદ પડાવ્યો, ભદ્રાવતીનો નાથ; દરસણની ઇચ્છા હોયે તે સૌ આવજો અમ સાથ. ॥ ૧૭ ॥ તવ નગરીના હરીજનો તે, જાવા થયા તૈયાર; રાજા પુત્ર પરીવાર લેઇ, નીકળ્યો તેણી વાર. ॥૧૮॥ પોતાની જનેતા જડદંબાને, સમજાવી અવળી પેર; ચાલો જનેતા હસ્તીનાપુરમાં, પાન્ડવોને ઘેર. ॥ ૧૯ ॥ જડદંબા કહે હું નહી આવું, કાળીયો ત્યાં કારભારી; મુજ ભાણેજ સકટાસુર હતો,તેને એણે નાંખ્યો મારી. ॥ ૨૦ ॥ યમનાશ્વ કહે જાણું છું માતા, ત્યાં જઇ કરવો કેહેર; છળ કરી હણશું પ્રભુને, લેવું છે વેહેરે વેહેર. ॥ ૨૧ ॥ સાંભળી જડદંબા થઇ રાજી, ચાલ તું મારિ સંગ;વીચાર તેં બહુ સારો કીધો, થયો મુને ઉમંગ. ॥ ૨૨ ॥ અવળું સમજાવી તવ ઉઠી, પુત્રની જોડે જાય; વાજતે ગાજતે નીકળ્યો રાજા, સાથે સૌ સંન્યાય. ॥ ૨૩ ॥ મેઘવરણ જઇ ગફામાંથી, લાવ્યો પંચ કલ્યાણી; હળી મળી હસ્તીનાપુર, આવ્યા ઉલટ આણી. ॥ ૨૪ ॥ આવો આવો કહિ સનમુખ ઉભા, પોતે અસરણા સરણ,જુમનાશ્વે જબરઇથી માને,લગાડી પ્રભુને ચરણ ॥ ૨૫ ॥ પ્રભુએ મુસ્તક હાથ મુકયો, કુકરણી દુર કાહાવી; કુબુદ્ધી ટળી જડદંબાની, તરત સુબુદ્ધી આવી. ॥ ૨૬ ॥ પ્રભુની પ્રદક્ષણા ફરી, પ્રેમે લાગી પાય; માહારાજ હું કાંઇ બોલી હોઉ તો, તે કરજો ક્ષમાય. ॥ ૨૭ ॥ ક્રષ્ણ ચરણથી સુમતી પામી, સહુ જન રાજી થાય; ભીમે પંચકલ્યાણી આણ્યો, સૌ જન લાગ્યા પાય. ॥૨૮॥ પછી એ વાજીને ચોકીમાં રાખ્યો, ધર્મ કરે શેવાય; આવેલાં સૌ રહ્યાં હસ્તીનાપુરમાં પછી બોલ્યા જદુરાય. ॥ ૨૯ ॥ પાન્ડવો હું દ્વારિકા જાવું છું, આવે ચઇતર

માસ, તન ભીમ મુને તેડવા આવે; દ્વારિકાં મુજ વાસ. ॥ ૩૦ ॥ એમ કહીને પોતે પધાર્યા, દ્વારામતી અવીનાશ; એવે થોડા દિવસ ગયા, આવ્યો ચઇતર માસ. ॥ ૩૧ ॥ તવ ધરમે કહ્યું ભીમ વિરા; કૃષ્ણને તેડવા જાઓ; કુટુંબ કબીલા સાથે પ્રભુને, હસ્તીનાપુર લાઓ. ॥ ૩૨ ॥ એટલે ભીમ ગયો દ્વારિકામાં,જઇ કહ્યા સમાચાર;સઘળી નગરી સાથે લેઇ,પ્રભુ થયા તૈયાર. ॥ ૩૩ ॥ ઉગ્રસેનને, વાસુદેવને, દ્વારિકાં રેહેવા દીધા; નગ્ર સાચવવા બે વરસ મુકી, સરવને સાથે લીધા. ॥૩૪॥ હસ્તીનાપુર જાવા સહુ પ્રાણી, પ્રભુની સાથે પળીયા; મારગમાં જુમનાજી આવ્યાં, ગોપ ગોપી ત્યાં મળીયાં. ॥ ૩૫ ॥ નંદ જસોદા સરવે મળીયા, મળ્યાં મોહનના મીત્ર; કૃષ્ણને સરવે કહેવા લાગ્યા, બાળપણનાં ચરિત્ર. ॥ ૩૬ ॥ પ્રભુ કહે સરવે ગોપ ગોપી, પંથ હમારો ઝાલો; પાન્ડવ મોહોટો યજ્ઞ કરે છે, તે માહાલવાને ચાલો. ॥ ૩૭ ॥ કૃષ્ણના કેહેવાથી ગોપ ગોપી નંદ જસોદા સરવ; હસ્તીનાપુર આવીયાં છે,મુકી સ્વારથ ગરવ ॥૩૮॥ વળણ. ॥ ગરવ મુકી સરવકો,રહ્યાં હસ્તીનાપુર; વલ્લભ વદે સહુ નારિને, ઇચ્છા ઉપની ઉર.

કડવું ૬ રાગ સાખિ.

જયમુની રૂશી એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, અશ્વમેધ કથાય. ॥ ૧ ॥ એક દાહાડો સરવે નારીને, ઇચ્છા ઉપની એમ; પંચકલ્યાણીનું પુજન કરીયે, પુર્ણ ધરી પ્રેમ. ॥૨॥ દ્રુપતીને સુભદ્રા વળી, પ્રભુ તણી પટરાણી; બીજી નારીયો કૌરવ કેરી, બેઠી નિશ્ચય જાણી. ॥ ૩ ॥ મંગાવી આગના ધરમરાજાની,અશ્વનું પુજન કરવા; તેથી ધરમે આગના આપિ, પુંજે પાપ નિસ્તરવા. ॥૪॥ તવ નારીઓએ વાજી મંગાવ્યો, ઘરના ચોકની માંય; સરવે પ્રેમદા નાહી ધોઇને, પુજવા ચાલી ત્યાંય. ॥ ૫ ॥ એવામાં અનુસાલ્લવ નામે, આવ્યો માયાવી અસુર; માયા કરી વા વંટોળ કીધો, ઉરાડી રજ ભરપુર. ॥ ૬ ॥ સૌ નારીનાં નેત્ર મીચાયાં, ત્રાસ ઘણેરો થયો; પંચકલ્યાણિનું હર્ણ કરી, અનુસાલ્લવ લેઇ ગયો. ॥ ૭ ॥ તે પછી સહુનાં નેત્ર ઉઘડીયાં,તવ નવ જોયો વાજી;એટલે હાહાકાર વરતાયો, થઇ કાંઇ દગલબાજી. ॥ ૮ ॥ તે વાત જાણી પાન્ડવોયે; જઇ જોયું પડયો ત્રાસ,

ઉદાશ પામી પુછવા, ગયા કૃષ્ણ પ્રભુની પાસ. ॥૯॥ પાય પડીને કેહેવા લાગ્યા, સુણો અસરણાશરણ; પ્રેમદા પુજન કરતીતી ત્યાંથી, અશ્વનું થયું હરણ. ॥ ૧૦ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, હું સમજ્યો પુરપાટે; રહદાક્ષવ રાજાના ભાઇએ, અશ્વ હર્યો મુજ માટે ॥ ૧૧ ॥ ચીંતા ન ધરશો મંગાવુ છું, કહી એક બીડુ કીધું, કહ્યું કે સુરે હોય તે લે બીડુ, તવ પ્રદ્યુમાને લીધું ॥ ૧૨ ॥ ઘોડાને લાવવા જીતીને આવવા, લીધા જાદવ સરવ; વાજતે ગાજતે યુધ્ધે ચડીયો, મનમાં ધરીને ગરવ ॥૧૩॥ નગરની બારણે અશ્વ ગ્રહીને અસુર ઉભો સાર; એની સાથે ઉભા રહ્યા છે, અસુર ચઉદ હજાર ॥ ૧૪ ॥ તેના સામો પ્રદ્યુમાન આવ્યો, વાજી લાવ્યો કેમ દંભ; એમ કહી આયુધ ગ્રહીને યુદ્ધ કર્યું આરંભ ॥ ૧૫ ॥ પ્રદ્યુમાનને જાદવ દળ સહુ, મારે ઘણાં હથીઆર; માયાવી અસુરને નવ વાગે, ગણે નહી લગાર ॥ ૧૬ ॥ એવામાં અનુસાલ્લવે, બાણ લેઇ બળ ધાર્યું; પ્રદ્યુમાનની રૂદિયા વીશે, પવનાસ્તર એક માર્યું. ॥૭॥ પવન મંતરે પ્રદ્યુમાન ઉડયો, તેતો ગગને ચડીયો; હસ્તીનાપુરની રાજ્યસભામાં, પ્રભુની સાથે પડીયો ॥ ૧૮ ॥ તેને દેખી કોપે ભરાયા, પોતે શ્રી ઘનશામ; ઉઠી પુત્રને લાત મારી, તેં બોળ્યું મુજ નામ ॥ ૧૯ ॥ એવામાં ભીમ વરસકેતુ, બે જણ જુધ્ધે ચડીયા; જાદવ દળની પક્ષે આવી વઢવા ટુટી પડયા ॥ ૨૦ ॥ તેજ સમે અનુસાલ્લવે, દૈવતનો ખેલ દાખ્યો; વાયુ મંત્રે વ્રકોદરને, ઉરાડી સભામાં નાંખ્યો. ॥ ૨૧ ॥ તવ એકલો વર્શકેતું લડે છે, માટે ચઢયા ઘનશામ; અનુસાલ્લવના સામા આવી કરવા માંડયો સંગ્રામ ॥૨૨॥ કોપની દ્રષ્ટિ કરે બાણ વૃષ્ટિ, બળથી ઝપાટા લીધા; અનુસાલ્લવે કૃષ્ણ પ્રભુને, સભામાં ફેંકી દીધા. ॥ ૨૩ ॥ એટલે રૂક્ષમણી રાણી આવી, કટુ વચન બહુ કીધાં; પુત્ર પડયો પણ આપ કેમ પડીયા, બહુ બહુ મેહેણાં દીધાં. ॥ ૨૪ ॥ અસુર સામો વરસકેતુ, કર્યા કરે છે યુદ્ધ, લડતાં લડતાં કરણ પુત્રે, શીવબાણ લીધુ શુદ્ધ ॥ ૨૫ ॥ માહા બળ કરીને બાણ ફેંકયું, થયો કારમો કોપ, અનુસાલ્લવના માયાવી દુતને, શીવ બાણે કર્યો લોપ. ॥ ૨૬ ॥ પછી બાણ અનુસાલ્લવને, ભોકયામાં ન રહી ભુલ; શરીરે બહુ છીદ્ર પાડયાં, બનાવ્યો ચારણી તુલ્ય ॥ ૨૭ ॥ એટલે અસુર હિમ્મત હાર્યો, મનમાં બહુ ભય વાધ્યો; વર્શકેતુએ નાગપાસ મારી, અવળે હાથે બાંધ્યો ॥૨૮॥ તવ પાપીએ શીશ નમાવ્યું, લ્યો આ તમારો વાજી; વર્શકેતુ તવ કોપે ભરેલો

ચોટલીએ પડયો બાહાજી. ॥ ૨૯ ॥ ઝાલીને લાવ્યો હસ્તીનાપુરમાં, રાજ્યસભાની માંય; અનુસાલ્વ નીચો નમીને, લાગ્યો પ્રભુને પાય. ॥ ૩૦ ॥ અપરાધ મારો ક્ષમા કરજો, જાણ્યા મે વિશ્વના નાથ; તવ પ્રભુએ ઉભા થઇને, છોડી નાંખ્યા હાથ. ॥ ૩૧ ॥ પછી કહ્યું પાન્ડવોને, સાંભળો માહારી વાત;તમે જેવા પાંચ બંધુ, તેવો આ છઠ્ઠો ભ્રાત.॥૩૨॥ ધરમ બોલ્યા વારૂ માહારાજા, બોલ મુસ્તક ધરી દિધો;તેને રેહેવા ગ્રામ આપ્યું, પંચકલ્યાણી લીધો. ॥ ૩૩ ॥ યુધિષ્ટિર કહે વરસકેતુ, સાબાશ માહારા તન;મન કામના તેં પુરણ કીધિ,છે તુજને ધન્ય ધન્ય. ॥ ૩૪ ॥ એમ કરી સરવે રહ્યા છે, બોલ્યા કૃષ્ણ વચન; વીશ શહસ્ત્ર વરૂણ કરવા,લાવો વિપ્રના તન. ॥ ૩૫ ॥ તવ ભીમ જઇ વિપ્રો લૈ આવ્યો, સારા સારા વિદ્વાન; તેમને રેહેવા મઠ બાંધી આપ્યો, સતી તણે સંતાન, ॥ ૩૬ ॥ એવે ચઇતર માસ આવ્યો, પુરણમીનો દન; તે દીન વિપ્રોનાં વરૂણ કીધા, પ્રેમે કરી પુજન. ॥ ૩૩ ॥ ગણીત પ્રમાણે કુન્ડ બનાવ્યો, ઉપમ મંડપ કીધો;અમુલ્ય શોભા એમાં બનાવી, લાહાવ ઘણેરો લીધો ॥૩૮॥ કનક આસન પર બેસાડયા, બ્રાહ્મણો બ્રહ્મ રૂપ; એવી રીતે યજ્ઞ આરંભ્યો, પોતે યુધિષ્ટિર ભુપ. ॥ ૩૯ ॥ પછી પંચકલ્યાણી ઘોડો, છોડીને કાહાડયો બાહાર; વિધ પ્રમાણે તેનું પુજન, કીધું કુન્તી કુંવાર. ॥ ૪૦ ॥ સોનાનું એક પત્ર લીધું, તેમાં લખીયું કેવું; વાંચીને ક્ષત્રી નંદનને,સુરાતન થાય તેવું. ॥૪૧॥ લખ્યું કે પાન્ડવનો વાજી, પરભારે પંથ વાધે; ક્ષત્રીનો ખરો સુત હોયે તે, આ ઘોડાને બાંધે. ॥ ૪૨ ॥ એમ લખી અશ્વને લેલાટે, બાંધ્યું રેશમ દોરે; પછી છુટો મુકવાની, આજ્ઞા કરિ કીશોરે. ॥ ૪૩ ॥ તેની કેડે જબરા જોદ્ધા, ફરવાને નિકળીયા; અરજુન યુમનાશ્વ વરસકેતુ,સુવેધ સહીત બળીયા.॥૪૪॥ સાથે દસક્ષોણિ સેન્ય લીધું, અશ્વની પુંઠે ફરવા; વૃકોદરને ઘેર રાખ્યો, યજ્ઞની રક્ષા કરવા. ॥ ૪૫ ॥ અશ્વ ત્યાંથી નીકળ્યો તે, ગયો નર્મદા તીર; માહેશ્વરી નગરી એક ત્યાં છે, તેનો રાજા રણધીર. ॥ ૪૬ ॥ નીલધ્વજ છે નામ તેનું,બહુ બળીયો રાજન; પોતે પુરણ ભાગ્યશાળી, પાંચ છે તેને તન. ॥ ૪૭ ॥ તેમાં મોહોટો પુત્ર એનો, પરવીર એનું નામ; એક શહસ્ત્ર નારી લેઇને, ગયો છે ક્રીડાને કામ. ॥ ૪૮ ॥ નયની બારણે બાગ વીશે, ક્રીડા રમે છે જયાંય; ફરતો ફરતો તે બાગ વિશે,ઘોડો આવ્યો છે ત્યાંય, ॥ ૪૯ ॥ એક નારીયે અશ્વ દીઠો, તણે બંધન કીધો; પોતાનો પતી પ-

રવિર તેને, જઇને સોંપી દીધો. ॥ ૫૦॥ પરવીરે તે કબજે કીધો, અરજુને જાણી વાત; સેન્યાસહીત ત્યાં વઢવા ચાલ્યા, પરવીર કેરી સાથ. ॥ ૫૧ ॥ વળણ ॥ યુદ્ધ કરવાને સંચર્યા, સાંભળજે તું રાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, યુદ્ધતણો મહીમાય.

કડવું ૭ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુની રૂશી વચન, સુણ પરીક્ષતકેરા તન; ગયા બાગ કને જે વાર, અરજુને કર્યો ટંકાર.॥૧॥ તવ સામો આવ્યો પરવીર, યુદ્ધ કરવાને રણધીર; સામાસામી તે ક્રોધે ચડીયા, એકએકપર ટુટી પડીયા ॥૩॥ કરે ઘણી ઘણી બાણ વૃષ્ટી, થઇછે સૌની કોપ દ્રષ્ટી; પરવારે માર્યું એક બાણ, દશ સહસ્રનો વાળ્યો ઘાણ. ॥ ૩ ॥ તવ પારથને ચઢી રીસ, છેદયું પરવીર કેરૂ શીશ; તવ સરવે નારીયો નાઠી, આજ કરણી થઈ માહા માઠી. ॥ ૪ ॥ નીલધ્વજને કહ્યા સમાચાર; સુણી ક્રોધ ચઢયો છે અપાર; એના જમાત્ર અગની દેવ, તેને તેડાવ્યો તતખેવ. ॥૫॥ જવાળા નામની રાયની નારી,સ્વાહા નામે એક કુંવારી; તે કુંવરીએ કરેલું તપ; અગની વરવાને ખપ. ॥ ૬ ॥ સાત દીવસે અગની ફળીયો, વીપ્ર વેસે કન્યાને મળીયો; કન્યા તેડીને લઇ ગઈ ઘેર, નિલદ્વજે પુછી તવ પેર ॥૭॥ તમે છો કોણ વીપ્રના રૂપ, તવ બોલ્યો અગની અનુપ, સરવ જગત કરે મુજ સેવ, ઓળખી લે હું અગની દેવ ॥૮॥ બોલ્યો રાયતણો પરધાન, તમારૂંતો વીપ્રનું વાન; માટે અગની માનું કેમ, આપો પરિક્ષા તો ટળે વહેમ. ॥૯॥ ત્યારે અગનીને ચઢયો કાળ, ફુંક મારીને કાહાડી જવાળ; દીધું પુરણ પારખું દેખાડી, બાળી પ્રધાનની મુછ દાઢી. ॥૧૦॥ ત્યારે રાયની માશી વૃદ્ધ ડોશી, થઇ અગની ઉપર બહુ રોશી; એતો જાદુથી ચાળા બતાવે, એવા ઘણા ધુતારા આવે. ॥ ૧૧ ॥ નથી કાળજુ મારૂં કાચું, મને પારખું દેતો કહું સાચું, તવ અગની રોશે ભરિયો, ડોશી સામો ઉત્તર કરીયો. ॥ ૧૨॥ મુને તેડી જાઓ તમ ઘેર, પછી બતાવું માહારી પેર; તવ ડોશી તેડી ઘેર ચાલી, એક માંચી બેસવા આલી. ॥૧૩॥ તવ બેઠા અગની દેવ, બોલી ડોશી મુખ તતખેવ; બતાવો કાંઈ પારખું અમને, તવ પુત્રી પરણાવીએ તમને. ॥ ૧૪ ॥ તવ કોપ્યો અગની ભુપ, પોતે ધરીયું જવાળા રૂપ; થઇ ડોશીની દ-

શા માઠી; અગની જોઈ જીવ લેઇ નાઠી. ॥ ૧૫ ॥ બધું બળી ગયું ભોવન, વસ્ત્ર રાચરચીલું ને અન્ન; પછી પોતે અગની ભુપ, પાછું લીધું વીપ્રનુ રૂપ. ॥ ૧૬ ॥ પછી ડોશી તે અગનીને જાચ્યા, હવે માન્યા મેં તમને સાચા; પછી નીલધ્વજ કને લાવી, હવે દીકરી દો પરણાવી॥૧૭॥ તવ રાજી થયો રાજન, પોતે દીધું કન્યાદાન; પછી બોલ્યો થઇ રાજી, કાંઇ માગો તમે સસરાજી. ॥૧૮॥ બોલ્યો નિલધ્વજ પડી પાય, તમ પાસે કાંઇ ન મગાય; તેમ કરતાં હું માગું એક, તમો રાખજો માહારો ટેક. ॥ ૧૯ ॥ બોલ્યો અગની કહો તે દુખ કાપું, તમો જે માગો તે આપું; ત્યારે એમ બોલ્યો રાજન, મને થાય હરી દરશન. ॥ ૨૦ ॥ ત્યાં લગી રહો માહારે ઘેર, એટલી કરો મુજપર મેહેર; તેથી અગનિ રહ્યોછે ત્યાંય તેને તેડયા છે સભા માંય. ॥૨૧॥ નીલધ્વજે કહ્યું જમાત્ર, જાવો જુધ્ધે પુજનાક પાત્ર; માહારા પુત્રને માર્યો જેણે, ઘણો જુલમ કીધો તેણે. ॥૨૨॥ તેના સામુ કરો યુદ્ધ તમો; ત્યારે રાજી થઇએ અમો; તવ કોપ્યો અગ્ની ભુપ, ગયો પાન્ડવમાં જવાળા રૂપ. ॥ ૨૩ ॥બાળવા માંડી સઉ સેન્યાય; બધા કરવા લાગ્યા ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય, પરવીરની નારિયો જેહ, ઘોડાને લેઈ ગઇ છે તેહ. ॥૨૪॥ નીલધ્વજને આપ્યો વાજી, ઘોડો કબજે રાખ્યો થઈ રાજી; પણે અગની કરે છે તોફાન, જવાળ છુટે છે મહા મસ્તાન. ॥૨૫॥ સઉનાં બળે છે વસ્ત્ર ને કેશ, ઘણા થાય છે નગન વેશ; જાણ્યું અરજુને જાશે પ્રાણ, એણે લીધાં મેઘાસ્તર બાણ, ॥ ૨૬ ॥ તેથી મેઘના ધારા છુટે, તેમ અગનીના ભડકા ઉઠે; જેવું અગનીમાં ઘી હોમાય, તેવો અગની પ્રબળ થાય.॥૨૭॥ત્યારે થાકયો અરજુન બળીયો, તેથી સમર્યો શ્રી શામળીયો; તવ આવીયા જુગદાધાર,બેઠા રથ હાંકવા મોરાર.॥૨૮॥ પછી અરજુન બોલ્યો નામી, હવે શું કરવું શ્રીસ્વામી;તવ બોલ્યા પુરૂશ પુરાણ, મારો નારાયણાસ્તર બાણ ॥૨૯॥ માર્યું અરજુને તે બાણ ત્યારે, અગની બળવા લાગ્યો તે વારે; ઉઠી અગનીના અંગમાં લાહાય, જઇ અરજુનને પડયો પાય. ॥ ૩૦ ॥ વળી કૃષ્ણને બે કરજોડી, વીનવે વઢવાનું છોડી; મેં તો ઓળખીયા આજ તમને, મટાડયું તું અજીરણ અમને. ॥૩૧॥ પેલું ખાન્ડેવ વન બધું ,બાળી, માહારી અજીરણ પીડા ટાળી; નરનારાયણ છો તમો, આજ ઓળખી લીધા અમો. ॥ ૩૨ ॥ જરા રેહેજો કરૂણા કરી, તમો દીનબંધુ શ્રી હરી; કહી ગયા ગામની માંય; બેઠો નિલધ્વજ રાય ત્યાંય. ॥ ૩૩ ॥ કહ્યા સસરાને સમ

ચાર ચાલો આવ્યા છે જુગદાધાર, તેના કરાવું દરશન, તેથી તમો થા શો પરશન ॥૩૪॥ તવ નીલધ્વજ ગયો સાથ, તેને દેખાડયા દીનાનાથ; કરી દરશણ ને પડયો પાય, પછી અગની બોલ્યો થઇ સાહાય ॥ ૩૫ ॥ હવે વચન માહારૂં થાપો, એમનો અશ્વ લાવીને આપો, તમે નીરખ્યા શ્રી ઘનશામ, હવે જાવું મ્હારે મુકામ ॥૩૬॥ કહી અગની થયો વીદાય, રાજા અશ્વને લેવા જાય; એતો ગયો પોતાને ઘેર, કહી પ્રેમદાને બધી પેર ॥૩૭॥ તવ એની નારીની નીચી મતી, બોલી ક્રોધાતુર થઇ અતિ, શત્રૂને વાજી દેવાનો નથી, દ્યાતો ફાંસો ખાવું સરવથી ॥ ૩૮ ॥ મ્હારા લડશે દીકરા ચાર, વેહેરે વેહેર લઇશ આવાર, કહી તેડયા છે ચાર તન, રાણીયે પોતાને ભાવન ॥૩૯॥ મ્હારા પુત્ર હોતો વેહેર ધારો તમે શત્રૂને જઇ મારો, તવ ચારે પુત્રો ચડીયા, જઇ અરજુન સામા અડીયા ॥ ૪૦ ॥ વળણ ॥ અરજુન સામા જઇ અડીયા, યુદ્ધ કરવાને માટે, કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, કહેર થયો પુરપાટ.

કડવું ૮ રાગ સવઇયાનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું અશ્વમેધ કથાય ॥ ૧ ॥ નીલધ્વજના ચાર પુત્રો, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર, અરજુન સામું યુદ્ધ મચાવ્યું, દેવા માંડયો માર ॥ ૨ ॥ અરજુન અગણીતા મંત્રે, ભોશ્રી દીધા તીર; નિલધ્વજના ચાર પુત્રોના વીંધી નાખ્યા શરીર ॥ ૩ ॥ એવામાં વરસકેતુએ, છોડયાં કાળજવર બાણ;તે બાણથી ચારે ભાઇઓના, કહાડી નાખ્યા પ્રાણ;તે ખબરગઇ નિલધ્વજને, પોતે આવ્યો યુદ્ધ કરવા, સ્ત્રીના કહેવાથી બુદ્ધી ભમીતે મનથી ધાર્યું મરવા ॥૫॥ આવીને એણે સંગ્રામ માંડયો, બહુ બળવંતો રાજા; પાન્ડવ દળને કાહ્યર કીધું, રાખી નહી કાંઇ માઝા ॥૬॥ મારતા મારતા અરજુન દળને, પાછા પાડયા પા જોજન; અરજુન કાહ્યર થઇને બોલ્યો, શું કરૂં જુગજીવન ॥૭॥ નિલધ્વજ માર્યો નથી મરતો, તેની સમજણ પાડો; પ્રભુ કહે પવનાસ્તર મારી,એને અહિંથી ઉરાડો ॥૮॥ તવ પારથે પવનાસ્તર મારયું, તેથી ગગને ચડીયો;પોતાનોજમાત્ર જ્યાં છે અગ્ની, તેની કને જઈ પડીયો ॥૯॥ હાથ ઝાલી અગ્નીએ ઉઠાડયા, પુછયું કુશળક્ષેમ;કોણે તમને મુજકને નાખ્યા, કહો બન્યું છે કે

મ. ॥ ૧૦ ॥ નિલદ્ધ્વજ કહે તમ સાસુએ, સંગ્રામ પાછા કરાવ્યા; મારા ચાર બાળક જીવતાતા, તેને પાછા મરાવ્યા. ॥ ૧૧ ॥ તે પછી મુજને મોકલ્યો લડવા, મેં જઇ સંગ્રામ કીધો;છેવટ અરજુનને બાણુ મારિ, મુજને ફેંકી દીધો. ॥ ૧૨ ॥ એટલે અગનિ દેવ બોલ્યો, નર નારાયણ એવ; અરજુનજી નથી હારવાના, સાહાય છે શ્રી જગદેવ. ॥૧૩॥ તેથી અરજુન નહી હારવાનો, મીથ્યા કેમ કુટાય, નારિનું કહ્યું માનશો નહી ને,અશ્વ આપી પડો પાય. ॥ ૧૪ ॥ તવ નિલદ્ધ્વજ ઘેર આવ્યો, અશ્વને સાથે લીધો; નર નારાયણને નમીને, અશ્વ આપી દીધો. ॥ ૧૫ ॥ પોતાનું ઘરબાર મુકી, ચાલ્યો અરજુન સાથ;પોતાનું સઘળું સેન્ય લૈને, આયુદ્ધ ગ્રહિને હાથ. ॥ ૧૬ ॥ એટલે એનિ જવાળા રાણી, ગઇ પોતાને પીએર; દુલમુખ નામે ભ્રાત એનો, જબરો કરનાર જેર. ॥ ૧૭ ॥ તેની કને જઇને રડી પડી, ઓરે માહારા વિર: માહારા પાંચે દિકરા માર્યા, કુન્તી સુત રણધીર. ॥ ૧૮ ॥ તેને મારી વેહેર લ્યો તો, તમે માહારા ભ્રાત; દુલમુખ બોલ્યો એ હાંઇ આવે, તે વારે એની વાત. ॥ ૧૯ ॥ માંડી ધરીને નહી લેઉ ટંટા, મીથ્યા મુમત ઝાલા; એવું વચન સાંભળીને, જવાળા રીસાઇ ચાલી. ॥ ૨૦ ॥ જતાં જતાં ગંગાસ્થળ આવ્યું, તેના જળમાં પેઠી;પગ અંગુઠા જળમાં બોળીને,નૌકા વીશે બેઠી. ॥૨૧॥ એટલે એક જણે કહ્યું એને, તું છે મુરખ કેવી; ગંગાજળથી અતડી રેહે છે, છે કોઇ મલીયંત જેવી. ॥૨૨॥ જવાળા કહે છે ગંગા છે વંઝા, તેમાં ન બોળું વાન; તવ ગંગાજી સ્વરૂપ લઇને, પ્રગટ થયાં નીદાન. ॥ ૨૩ ॥ જવાળાને કહ્યું નથી હું વંઝા, મેં માંડયું છે ઘરસુત્ર; કુરૂ કુળમાં હું પરણેલી, ભીષ્મજી માહાર પુત્ર. ॥ ૨૪ ॥ જવાળા કહે તુજ પુત્ર સામું, યુદ્ધ કર્યું આપ; તેનું તું વેહેર લે નહી તે,તુજને છે ધીક્કાર. ॥ ૨૫ ॥ તવ ગંગાને ક્રોધ વાપ્યો, બોલ્યાં કરીને રીસ; છ માસમાં અરજુન કેરૂં, છેદાઇ જાજો શીશ. ॥ ૨૬ ॥ શ્રાપ દેઇને ગુપ્ત થયાં, બદલી નાંખ્યું શરીર; જવાળા રાણી શ્રાપ દેવરાવી, ઉતરી સામી તીર. ॥૨૭॥ ચીતા ખડકીને બળી મુઈ,એવી અદેખી જાત,નીલદ્ધ્વજને ત્યાંથી ઘોડો, ફરે છે દીવસ રાત. ॥ ૨૮ ॥ કૃષ્ણ હસ્તીનાપુર ગયા છે, એવામાં શું થાય; પંચકલ્યાણી ફરતો ફરતો, મોહોટા અરન્યમાં જાય. ॥ ૨૯ ॥ ચાર ગાઉની એક લાંબી શલ્યા, રસ્તે પડેલી ધરણ; પંચકલ્યાણીએ તેના ઉપર, મુકી દીધો એક ચરણ. ॥૩૦॥ વજર બરાબર તે ગયો ચો-

ટી, તવ સહુ શોકે ભરીયા; ચર્ણ ઉખેડવા વરસકેતુ, અરજુનજી ઉત રીયો. ॥ ૩૧ ॥ અશવનો ચરણ ગ્રહી જોર કીધું, પણ નવ છુટયો તેહ; અરજુન કહે આયુદ્ધ વડે, સલ્યા ભાગો એહ. ॥ ૩૨ ॥ પ્રદુમાનને નીલદ્ધજ વળી, યમુનાશ્વ જે રાય; બાણ મારી મારીને થાકયા, શલ્યા નવ છેદાય. ॥ ૩૩ ॥ એવામાં એક રૂશી દીઠા, તપ કરતાતા ત્યાંય; શોભ્રીરૂશી મહા તપસ્વી, તેને જઇ પડયા પાય. ॥ ૩૪ ॥ ચરણે લાગી પુછવા લાગ્યો, માહારાજા ટાળો વેહેમ; શલ્યાપર પગ અસ્વનો ચોટયો નવ્ય ઉખડે કેમ. ॥ ૩૫ ॥ એટલે શોભ્રીરૂશી બોલ્યા, કોણ તમે રાજન; અરજુન કહે દાસ તમારા, પાન્ડવ કુન્તી તન. ॥ ૩૬ ॥ શોભ્રીરૂશી તવ રાજી થયા, ભલે આવ્યા હાંઇ હોણ; અરજુન કહે ઓ રૂશીજી, શલ્યા રૂપ છે કોણ. ॥ વળણ. ॥ આ શલ્યા તે કોણ છે, તે કહો મુને કથાય; શાથી પગ છોડે નહી, તે સાંભળ મહિમાય.

કડવું ૯ રાગ આશાવરીની છાયાનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, અશ્વમેધ મહીમાય. ॥૧॥ શોભ્રીરૂશી અરજુન પ્રત્યે, શલ્યાની કહે કથાય; ગરૂડ પુરાણમાં ઓરે પારથ, કહ્યો છે મહીમાય. ॥ ૨ ॥ તે કથા તુજને સંભળાવું, સાંભળજે થઇ ખુશી; વનને વીશે તપ કરતાતા, એક ઉદ્દાલક રૂશી. ॥ ૩ ॥ તેમણે ભોમીનું પડ ઉખેડયું, સેહેજ સ્વભાવે છેક; તેની નીચે કુન્ડ નરકનો, તેમાં જીવ અનેક. ॥૪॥ તે જીવોએ ઉદ્દાલુકને, કરગરવા માંડયું ઘણું; બહુ દિવસથી આ દુખ સાહએ, તે નીવારો અમ તણું. ॥૫॥ હાથ ઝાલીને બાહાર કાઢો, વાલેશરી છો અમારા; ઉદ્દાલક કહે કોણ તમો છો, તવ કહ્યું પીતરૂ તમારા. ॥૬॥ એટલે રૂશીએ હાથ ગ્રહીને, કાડયા કુન્ડની બહાર; પછી સહુ જીવ કહેવા લાગ્યા, મોક્ષ પમાડો સાર. ॥ ૭ ॥ એટલે પુછયું ઉદ્દાલકે, મોક્ષ પામો શી રીતે; તવ જીવોએ કહ્યું સુત તારો, શ્રાદ્ધ કરેજો પ્રીતે. ॥ ૮ ॥ તો તો પામીએ મોક્ષ ગતી, કહી ભોમી ભમતા રહ્યા; તેમને મોક્ષ પમાડવાની, આવી રૂશીને દયા.॥૯॥જાણ્યું કે દિકરો ઉત્પન્ન કરૂ, તો પીતરૂ દુખ વામે; તે દીકરો પછી શ્રાદ્ધ કરેતો, મોક્ષ ગતી સહુ પામે.॥૧૦॥એવું સમજી કામ ઉપજાવ્યો, મનથી ગમન માંડયું; વીર્યને ઉંચું ચડાવીને,

નાશીકા દ્વારે કાઢયું. ॥ ૧૧ ॥ સરોવરમાંથી એક કમળ, ખેંચીને પોતે લીધું; સાચવીને તે કમળ વચ્ચે, વીર્યજ મુકી દીધું. ॥ ૧૨ ॥ તે કમળ મુકયું સરોવરમાં, સરોવરને કહ્યું એમ; ફરજન થાય તવ સોંપજે મુને, દીકરો કુશળ ક્ષેમ. ॥૧૩॥ એમ કહિ મહી મુકીને ગયા, પોતે રૂશીરાય; એવામાં એક અયોદ્ધાનો, રઘુ રાજા કહેવાય. ॥ ૧૪ ॥ તેની પુત્રી સખીયોને લઇ, સરોવરમાં ગઇ નાહાવા; જળ ઝીલે ઉચ્ચાડે દીલે, જય કમળ પુલ સોહાવા. ॥ ૧૫ ॥ એવે રૂશીના વીર્ય વાળું, કમળ કુંવરીએ લીધું; તેમાં રમતાં જળ ભરીને, અજ્ઞાનતાથી પીધું. ॥ ૧૬ ॥ તેથી કુંવરીને ગર્ભજ રહ્યો, તેને થયા ચાર માસ; તે વાત તેના તાતે જાણી, કુંવરી પર કર્યો ત્રાસ; ॥૧૭॥ અનુચરને આગના આપી, આ પુત્રી લેઇ જાવો; માહારે એનું મુખ નથી જોવું, અરણ્યમાં મુકી આવો. ॥ ૧૮ ॥ એટલે શેવક પુત્રીને તેડી, લેઇ ગયા અરણ્ય; જઇને રણમાં રડતી મુકી, મહા વીકટ જ્યાં વન. ॥ ૧૯ ॥ એવે ગર્ભને દસ માસ થયા, જન્મનો સમય છેક; શુભ ચોઘડીયે રાય તનીયાને, પુત્ર પ્રસવીયો એક. ॥ ૨૦ ॥ માહા રૂપવંતો માહા તેજસ્વી, પુત્ર થયો નીરધાર; કુંવરિએ જાણ્યું કુંવારકા છું, ગંગામાં મુકુ કુંવાર. ॥૨૧॥ એમ જાણીને ગંગાજીમાં નાંખવાને ગઈ જ્યારે; હાં હાં કહીને એને રોકી, ગંગાજીએ ત્યારે. ॥ ૨૨ ॥ ઓરે બાઇ આ દીકરાની, તું છે ધરમની માત; ઉદ્દાલક રૂશીનો તનછે, આપી આવ એમને હાથ. ॥ ૨૩ ॥ પુત્ર લેઇને ફરજે વનમાં, મળશે તુજને રૂશી; તેને તેનો સોંપી દેજે, તવ કુંવરી થઇ ખુશી. ॥૨૪॥ રાજાની પુત્રી પુત્ર લેઇને, વનમાં લાગી ફરવા; એવામાં ઉદ્દાલક રૂશી, આવ્યા સંધ્યા કરવા, ॥૨૫॥ એવામાં પેલી પુત્રીએ, કાષ્ટનું ખોખું કીધું, ગંગામાં તરતુ મુકી તેમાં, છોકરૂ મુકી દીધું. ॥ ૨૬ ॥ એવે સમે સ્નાન કરીને, રૂશીએ સમાધી કીધી; એવામાં પેટી આવી તણાતી, ઉદ્દાલકે તે લીધી. ॥ ૨૭ ॥ જ્ઞાન દ્રષ્ટીથી રૂશીજીને, જણાયો મતલબ સારો; તણાતી પેટીમાં પુત્ર આવ્યો, તે દીકરો છે માહારો. ॥૨૮॥ એમ જણાયું કે પેટી લીધિ, તેમાંથી લીધો તન; તે જોયું પેલી કુંવરીએ આવી વદી વચન. ॥ ૨૯ ॥ એ રૂશી આ છોકરૂ કોનું, રૂશી કહે કે માહારૂં; પુત્રી કહે તમારે માટે, માહારે વળ્યું અંધારૂં. ॥ ૩૦ ॥ તમ સંગ વીશય વીના મુજને, ગર્ભ રહેલો શાથી; રૂશી કહે તેં વીર્ય પીધેલું, સરોવર કમળમાંથી. ॥ ૩૧ ॥ તેથી તુજને ગર્ભ રહેલો, કુંવરી કહ્યું ભલે; વ-

ણ દેશેદેશ મુકી કહાડી તાતે, મહારાજ સી મુજ વલે ॥ ૩૨ ॥ રૂસી કહે ચાલ તુજ તાત પાસે, હું તુજને મુકી આવું; કુંવરી કહે ચાલો માહારાજા, કાંઇક સુખી થાવું ॥૩૩॥ એમ કહીને કુંવરી ચાલી; પુત્ર રૂસીની પાસ, રઘુરાજાની સભામાં ગયા કે, રાજાને પડયો ત્રાસ ॥ ૩૪ ॥ ઉદાલક કહે ભય નવ ધરતો, સાંભળજે કહુ પેર, પવીત્ર પુત્રી છે આ તાહારી, રહેવા દે તુજ ઘેર ॥ ૩૫ ॥ નથી એને વીશય કીધો, આળ આવ્યું પગ હેઠ; કમળમાં મુજ વીર્ય હતું તે, પીધાથી ગરભજ પેટ, ॥૩૬॥ રઘુરાજા કહે વારૂ મહારાજા, તમથી થયો સંતાન, માટે તમે પરણો એ કન્યા, કહી દીધું કન્યાદાન ॥૩૭॥ પોતાના ગામમાં ધામ આપી, રાખ્યા રૂસી રાય; પુત્રનું નામ નાસીકેત પાડયું, પુત્ર ભણ્યો વિદ્યાય ॥૩૮॥ નાસીકાના વીર્યથી થયેલા, તેથી નાસીકેત નામ; એવામાં પીતરૂ શ્રાધ આવ્યું, ઉદાલકને ધામ ॥ ૩૯ ॥ નાસીકેતને કહ્યું રૂસીએ, દરભ જઇ લઈ આવ્ય, વાર ન કરતો બીજે ન ફરતો, ઝટપટ વહેલો લાવ્ય ॥ ૪૦ ॥ તવ નાસીકેત દરભ લેવા, ગામ ભાગોળે ગયા; ત્યાં સીવજીનું સીવાલય છે, તે સીવ ભેગા થયા ॥ ૪૧ ॥ શંભુ સાથે વાતો કરવા, બીરાજ્યા રૂસી રાય; દરભ લેવાને ને શ્રાધની વારતા, વાતોમાં ભુલી જાય ॥ ૪૨ ॥ ઉદાલકે વાટ જોઇને, શ્રાધ કર્યું આપ ઘેર; પછી પુત્રને શોધવા ચાલ્યા, ભાગોળ ઉદાસ ભેર ॥ ૪૩ ॥ એવે નાસી કેતને સાંભર્યું, પોતાને ઘેર શ્રાધ;અરેરે હું ભુલી ગયો, દરભવીનાબહુ બાધ ॥ ૪૪ ॥ એમ જાણીને દરભ લીધો, ઘેર જવાને પળીયા; એવામાં ઉદાલક રૂસી, સામા મારગમાં મળીયા ॥ ૪૫ ॥ એટલે નાસીકેત બોલ્યો, ક્ષમા કરજો તાત; સીવ સાથે સમાગમ કીધો, ભુલ્યો શ્રાધની વાત ॥૪૬ ॥ ઉદાલકે તેને શ્રાપ દીધો, જા પડ નરકને કુંડ;હવે તું નહી કામનો મહારે, મુરખ મતી મુંઢ ॥૪૭॥ તાતનું વચન સીશ ચઢાવી, સમાધી નીષ્ટ થયા, યોગ્યાભ્યાસે યોગ્ય સાધનથી, જમપુરીમાં ગયા. ॥૪૮॥ ત્યાં યમરાજા બીરાજેલા, યમ લોકોના નાથ; નાસીકેત નીરખવા લાગ્યા, યમ દંડ જેને હાથ ॥ ૪૯ ॥ તે બહુ જીવના ન્યાય કરે છે, લેછે પુરણ પરીક્ષા; પુનવંતાને ફળ આપેછે, પાપીને દેછે શીક્ષા ॥ ૫૦ ॥ કંઇ પાપીને ઉંચા ટાંગેલા, કંઇ જન લોહને સ્થંભ;કંઇ જનનેચીરટાથી તાણે, દુખી થાયછે દંભ ॥૧૬॥ કંઇકને ખાણીયામા ખાંડેછે,કંઈની ચામડીચીરે;કંઇનાહાથપગ બાંધીબાંધીને,વળગાડયા વીછુશરાર ॥૫૨॥

કારમા બરાડા પાડે પાપી,પડેછે દારૂણ દુખ;પુન્યવંતા બેઠેલા સભામાં, લેછે માન્યને સુખ ॥૫૩॥ ત્યાં આવી નાશીકેત ઉભા, યમે દીધુ આસન; યમ પતીએ ચરણે લાગી; પ્રેમે કર્યું પુજન ॥ ૫૪ ॥ પછી કહ્યું તમે દક્ષણા માગો,ઇચ્છા હોય તે ભાંખો;નાશીકેત કહે દક્ષણામાં,મુને નરકમાં નાંખો ॥૫૫॥ માહારા તાતનો શ્રાપ છે મુને, માટે એજ ઇચ્છાય, તવ યમરાયે પાલખી આણી,બેસાડયા તેની માંય ॥૫૬॥ નર્કના કુન્ડ દેખાડવા માટે, તેડી ગયા યમરાય; સત્યાવીશ કુન્ડ નર્ક કેરા, બહુ જીવ તરફડે ત્યાંય ॥૫૭॥ કૈં જીવ ઉંધા કંઇ જીવ ચીતા;કંઈ ડોકાં કાઢેલા બાહાર;કંઈ જીવને કાગડા કોચે છે, ગડધલા અપાર ॥૫૮॥ તે સરવે કુન્ડ રૂશીએ દીઠા;પામ્યા મનમાં ત્રાસ;અરેરે બહુ જીવછે દુઃખી,કીધો મનમાં કયાસ ॥ ૫૯ ॥ યમરાયને કહ્યું નાશીકેતે, સૌ જીવને બાહાર કાહાડો;એમના વતી મુજને નાંખો, એઓને શાન્તી પમાડો. ॥ ૬૦ ॥ યમરાજા કહે ન થાય એવું, તે કરતા કરો કામ, તમારો શ્રાપ ટળેને આ જીવો,તે પણ છુટે તમામ ॥૬૧॥ જાવો તમો તમારા તાત પાસે, કહુ તે કામ આદરજો, તમારા તાત આદરમાન દેશે, જઈ પણ યજ્ઞ કરજો. ॥૬૨॥ શ્રાપ નીવારણ થાશે તમારો, વળી આ જીવ સઉ તરશે, એમ કહીને વીદાય કીધા, ભોમી પધાર્યા હરશે ॥ ૬૩ ॥ તાતને ત્યાં જઇ ત્રણ યજ્ઞો, કીધા પોતાને હાથ; શ્રાપ ટળ્યો તર્યા નર્કના જીવો, ઓધાર પમાડી માત ॥૬૪॥ પછી પોતે વનને વીશે,તપ કરવાને ગયા;એકલા ઉદાલક રૂશીજી, ઘર ગામ વીશે રહ્યા ॥૬૫॥ વળણ॥ એકલા ઉદાલક રહ્યા, કોણ કરે શેવાય; વદે વલ્લભ એ રૂશીને, થઈ વરવા ઇચ્છાય.

કડવું ૧૦ રાગ ધનાશ્રીની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, અશ્વમેધ કથાય ॥ ૧ ॥ ઉદાલકે એમ વીચાર્યું, વૃદ્ધાવસ્થા થઈ માહારી, મારી ચાકરી કરનાર જોઇએ, માટે પરણુ નારી. ॥ ૨ ॥ એકલ રૂશીની દીકરી હતી, અવળચંદી નામ, તેની સાથે પોતે પરણ્યા, કરાવવા ઘર કામ ॥ ૩ ॥ પરણી પોતાને ઘેર રાખી, કરાવવાને શેવા, જે બતાવે તે કરે કામ અવળું, નામ જેવું ગુણ તેવા ॥૪॥ રૂશી કહેશે ચરણ ચાંપો, તવ તે મુસ્તક ચાંપે, રૂશી કહેશે લાડુ કરજે, તો

ખીચડી કરી આપે. ॥૫૫॥ પાણી માગે તો તેલ આપે, તેલ માગે તો પાણી; નાહવાનું કહે તો બાજરૂ જાયે, અવળી સઉ એંધાણી. ॥ ૬ ॥ તેથી રૂશી બહુ થયા દુખી,જયાં ત્યાં પડે બહુ બાધ; એવામાં ઉદાલક કેરા, તાતનું આવ્યું શ્રાધ. ॥૭॥ તવ રૂશી સોસાવા લાગ્યા, હવે કરૂ શી પેર; એવામાં કૌડંડ રૂશી, આવ્યા એમને ઘેર. ॥ ૮॥ તવ ઉદાલક કહેવા લાગ્યા, ગાંડી નારી મુજ ધામ; જે જે સવળુ બતાવું તે તે; અવળુ કરે છે કામ. ॥ ૯ ॥ એટલે કૌડંડ એમ બોલ્યા, કામ બતાવજો અવળું;તેથી તમારી અવળચંદી,કારજ કરશે સવળું.॥૧૦॥ તવ ઉદાલકે અવળચંદિ,બોલાવી પોતાની કને, જો શ્રાદ્ધ કાલે મુજ તાત કેરૂ, કરવા ઉલટ નહી મને. ॥ ૧૧ ॥ એટલે અવળચંદી બોલી, શ્રાદ્ધ તો કાલે કરવું; રૂશી કહે આપણા બે વિના, બીજુ નવ નોતરવું. ॥ ૧૨ ॥ એટલે અવળચંદી બોલી, હું તો માહારે નોહોતરીશ; રૂશી કહે એક જણને કહેજે, નારી કહે કે વીસ. ॥૧૩॥ રૂશી કહે કે રોટલા કરજે, જેમ તેમ જમાડી કાહાડું;અવળચંદિ એવું બોલી, કરવાના છે લાડુ.॥૧૩॥ રૂશી કહે કે ઉઠજે મોડી, કામ કરવા દીન જાતે, નારી કહે કે ઉઠીશ વહેલી કરીશ મધ્યાન થાતે. ॥ ૧૫ ॥ એમ કહી નરનારી સુતાં, એવે વાહાણુ વાહાય અવળચંદી વેહેલી ઉઠી, ઠીક કર્યું ઘરમાંય, ॥ ૧૬ ॥ વીસ વિપ્રોને નોહોતરી આવી, શ્રાદ્ધ સામગ્રી કરી, ગોમયે લીંપી દર્ભ ત્રભાણુ, આચમની ત્યાં ધરી. ॥ ૧૭ ॥ રૂડે પ્રકારે રસોઇ કીધી, અળગુ ઢાંકી દીધું; ઉદાલકે તાતજી કેરૂ, પરી પુરણ શ્રાધ કીધું. ॥ ૧૮ ॥ ભોજન કરી રહ્યા સર્વે, ભુલી બોલ્યા રૂશીરાય;શ્રાધના પીન્ડને શ્રાધની વસ્તુ, નાંખી દો ગંગામાંય. ॥ ૧૯ ॥ એટલે અવળચંદીએ તો, શ્રાધ તણા પીન્ડ લીધા; મળમુત્રનું સ્થાનક જયાં છે, ત્યાં જઇ નાંખી દીધા.॥૨૦॥ તેવું જોઇને ઉદાલકને,તનમાં પ્રગટયો તાપ; અતી આકુળવ્યાકુળ થૈને નારીને દીધો શ્રાપ. ॥ ૨૧ ॥ અવળચંદી અવળું કરે છે, તે પાપ પુરણ નડજો; શ્રાપ છે માહારો આ ભોમીમાં, શલ્યા થઇને પડજો. ॥ ૨૨ ॥ એટલે અબળા થરથર કંપી, અવગુણ કરો માફ; ભુલી ચુકીને જખ મારી, નિવારો માહારો શ્રાપ. ॥ ૨૩ ॥ એટલે રૂશીને દયા આવી, શ્રાપ નાંખું છું નીવારી; અરજુનનો ચરણ અડશે કે,શલ્યા ટળી થઇશ નારી ॥ ૨૪ ॥ માટે શલ્યા થઈ પડી છે, અવળચંદા ધરણ; એવાં વચન સુણીને સૌ, રૂશીને લાગ્યા ચરણ. ॥ ૨૫ ॥ રૂશીના વચન સાંભળીને,

અરજુને અરાડયો પાય; શલ્યા ટળીને નારી થઈ ગૈ, અસ્વ છુટી ગયો ત્યાંય ॥૨૬॥ અવળચંદી ઓદ્ધાર પામી, શ્રાપ નીવારણ થયો, પછી ઘોડો ફરતો ફરતો ચંપાવતીમાં ગયો ॥ ૨૭ ॥ વલણ ॥ ચંપાવતી ઘોડો ગયો, સુણ જનમેજે રાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુધન્વાનીકથાય.

સુધન્વા આખ્યાન.

કડવું ૧૨ રાગ સાખિ.

પ્રથમ પહેલા પાર્વતી નંદન,વંદન કરૂં વીશેશ; પછી નમુ શંભુજે નો, ધારણ યોગી વેશ ॥ ૧ ॥ રૂંઢ માળાને મુંઢ માળા, સર્પ તણા સણગાર; શીશ જટામાં ગંગા બીરાજે, સદા વહે જળ ધાર ॥ ૨ ॥ ઉમીયાજી અરધંગ બીરાજે,તેહ તણા જે બાળ; સુધ બુધ નારી સુંદીર શોભે, ગણેશ દીન દયાળ ॥ ૩ ॥ પહેલા કરમાં જળ કંમડળ, બીજે મોદીક સાર; ત્રીજા કરમાં ફરશી સોભે, ચોથે માળા નીરધાર ॥ ૪ ॥ શીંદુર લેપન અંગે ઓપે, નંદન લાભને લક્ષ; મુશક કેરૂ વાહન જેને વિશાળ જેના ચક્ષ ॥ ૫ ॥ સર્વ ભુદેવમાં પ્રથમ પહેલું, પુજન એનું થાય; મંગળીક ટાણે સર્વ ઠેકાણે, ગણેશ ગુણ ગવાય ॥ ૬ ॥ પંથી સમરે પંથ પળતાં, તવ તેને આવે લાભ; પ્રથમ ગણેશનું નામ લેઇ.ખેડે નીરમાં ન્હાવ ॥૭॥ વેહેપાર કરતાં વેહેપારી સમરે, તે જય પામે અપાર, સાસરવાશણી સુંદરી સમરે, સમરી સજે સણગાર ॥ ૮ ॥ પુર્ણ પ્રતાપી દે કષ્ટ કાપી, એવા ગુણીશ ગણે; તેથી પહેલા આરાધુ તેને, દે બુદ્ધી હમેશ ॥ ૯ ॥ બીજુ સમરણ સરસ્વતીનું કરૂ કરી પરણામ જીભ્યાયે વસો જગ માતા, વિશ્વમાં તારૂં નામ ॥ ૧૦ ॥ જ્ઞાન શક્તી નિ તું આપનારી, તુજ વડે વદુ વાણી; પછી સરવ દેવને શમરૂ સ્હાય કરો રૂદ્રાણી ॥૧૧॥ ભારથ યથા પાતક હણે, એવી પરમ પવીત્ર; જેમાં ન્યાય નીતીને પ્રાક્રમ, સ્વામી શેવકનાં ચરીત્ર ॥ ૧૨ ॥ સાંભળ્યાથી જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાએ, લક્ષ ચોરાશી વામે;સંસારનું સુખ કમળવત લે, છેવટ મોક્ષજ પામે ॥૧૩॥ એવી પાવન કથા વીશે, સુધન્વા આખ્યાન; તે સુધન્વાનું સંકટ ટાળી, સ્હાય કરી ભગવાન ॥ ૧૪ ॥ તેવી

સ્હાય કરે શ્રોતાને, શ્રદ્ધાળુ જન જેહ; દ્રઢતા રાખી રટન કરે, મ્હા સુખ પામે તેહ. ॥ ૧૫ ॥ અશ્વ છુટી ફરતો ફરતો, લાંબે પંથ પળાય; સુંદીર સોભાવંતી નગરી, ચંપાવતીમાં જાય. ॥૧૬॥ તે નગરીમાં રાજ્ય કરે છે હંસદ્વજ એક રાય; બહુ બળવંતો બાણાવળી છે, બાહુ બળીયો ગણાય. ॥૧૭॥ ગદા યુદ્ધનો પ્રવીણ પોતે, ચલવે ભલુ ઘર શુત્ર; ખરે ખરો છે ભાગ્યશાળી, પોતાને પાંચ પુત્ર. ॥૧૮॥ સુધન્વા નામનો સુત મ્હોટો, છે હરીજન જ્ઞાનવાન; પરમારથને સ્વારથ સમજે, નીતિવાળો નીધાન, ॥૧૯॥ પ્રાતઃકાળે ઉઠવું વેહેલા, કરવું સંધ્યા સ્નાન; નીત્ય નીયમ પોતે પરવારી, પ્રભુ સેવા સાવધાન, ॥૨૦॥ પછી જાવું દેવ દરશન, માતપીતાને નમવું; પરમારથ પાંચ વીપ્ર લાવી, જમાડીને જમવું. ॥૨૧॥ વીપ્રનું ઉચીષ્ટ અન્ન લેઇ, ભરી લેવા પાંચ ગ્રાસ; તે પછી બીજું ભોજન કરવું, રટવા શ્રીઅવીનાશ. ॥૨૨॥ ગઉ બ્રાહ્મણના ગુલામ થઇને, કરવી સદા સેવાય; અસત્ય ભાશણ મુખ ન ભાંખે, સમરે દેવાધી દેવાય. ॥ ૨૩ ॥ એવો ઉત્તમ ભગત હરીનો, જાણે સઉ સંસાર; હંસદ્વજનો એ સુત મ્હોટો, કરણ સમો દાતાર, ॥ ૨૪ ॥ બીજો નંદન સુરથ નામે, તે પણ પ્રાક્રમી પુરો; સુનળ નામે પુત્ર ત્રીજો નહી કોઇ ગુણે અધુરો. ॥ ૨૫ ॥ ચોથો સુંદીર શૈન્ય નામે; પાંચમો સુખેન બાળ, કોવળીકા નામે એક પુત્રી, ઘણું તપોવંત ભાળ. ॥ ૨૬ ॥ સુખવતી નામની છે નારી, હંસદ્વજની જેહ, પુરણ પ્રેમદા ભાગ્યશાળી, સુખમાં નહી સંદેહ ॥ ૨૭ ॥ તેવા રાજાની નગરીમાં આવ્યો, પાન્ડવ કેરો વાજી, હંસદ્વજે નજરે જોયો, અંતર થયો રાજી. ॥ ૨૮ ॥ વળણ ॥ અશ્વ જોઇ રાજી થયો, હંસદ્વજ રાજન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, શ્રોતા દેજો મન. ॥

કડવું ૧૨ રાગ ચોપાઈનો.

બોલ્યા જયમુની મુખવાણી, સુણ જનમેજય હેત આણી; બળવંતાએ નીરખ્યો વાજી,રૂપાળો જોઇને થયો રાજી. ॥૧॥ એની કાંતી ઘણી રૂપાળી, શોભે કનકશમ કેશવાળી;એના કરણચરણનો દેખાવ;જોઇ રાજાને ઉપજ્યો ભાવ॥૨॥કપાળે છે કનકનું પત્ર,લખેલું વાંચી જોઇ તરત; કીધો રાજાએ મન વીચાર,આતો પાન્ડવનો તોખાર.॥૩॥એને નહી બાં-

ધુંતો કેવો,થૈશ દાશી નંદનજેવો;મારૂં ક્ષત્રીપણું બધુંજાશે,આખાવિશ્વ-માં કેહેણી થાશે ॥ ૪ ॥ કોઇ કરપ મારો નહી માને, જાશે પ્રાક્રમ પાછ-ળ પાને; લાજી મરશે સહોદર સર્વ, કેહેશે મીથ્યા કરતો તો ગર્વ. ॥૫॥ ભોમીમાં ફરતો તો થૈ મોહોટો, પણ આજ જણાયો ખોટો; કેહેશે અસલ ગાદી લજાવી, એણે પોતાની દેહ બચાવી. ॥૬॥ એને જીવવું વાહાલું લાગ્યું, માટે વઢવામાં મન ભાગ્યું; એવી કેહેણી જગતની થાશે, વળી પાન્ડવ બહુ પોમાશે. ॥ ૭ ॥ માટે અશ્વ બાંધી યુદ્ધ કરવું, ક્ષત્રી સુતે કદી નવ ધરવું; જ્યારે ત્યારે છે એકવાર મરવું, શીશ હાથમાં લેઇને ફરવું. ॥ ૮ ॥ એવો ક્ષત્રી તણો વેહેવાર, માટે બાંધવો આ તોખાર; છોને કોપે કુન્તી કુંવાર, એમને વશ દેવ મોરાર. ॥ ૯ ॥ તેથી શામળી-યો સહાય કરસે, માટે પાન્ડવ હિમ્મત ધરશે; મને હરાવશે યુદ્ધ કરી, પણ દેખીશું શ્રીહરી. ॥૧૦॥ માહારી નગરી પાવન થાશે, યમકાંકરનો ભય જાશે; કરવા પાન્ડવની વાહાર, આવશે આંઇ વિશ્વાધાર. ॥૧૧॥ અશ્વ રોકયા વીના નવ આવે, મળે પ્રભુ ભાવે કભાવે, એમ જાણી ઉઠયો રાજન;ઘોડાને કરવા બંધન. ॥૧૨॥ તવ સાથે ઉઠયા ખાસદાર, વળી શેવક પણ દસ બાર; લાવ્યા દોર સાંકળ બાંધવાને, લાગ્યા અ-શ્વ ભણી વાધવાને ॥૧૩॥ જઇ અનુચરે ઘેરી લીધો. તવ રાજાએ બં-ધન કીધો; લેઇ ગયા એકાન્ત ભોવન, ચોકી મુકયા શેવક જન. ॥૧૪॥ તેતો ઉઘાડાં ખડગે ફરે; વારાફરતી તે પેરા ભરે, રખે ચોરી અમારી થાય, રખે મેહેનત મીથ્યા જાય. ॥ ૧૫ ॥ એમ ચોકસ રાખ્યો વાજી; આજ ઠીક આવી રંગબાજી; એમ હરખે ભરેલો રાય, જઈ બેઠો સભા ની માંય. ॥ ૧૬ ॥ એવે પાન્ડવનું દળ જેહ; આવ્યું નગ્ર ભાગોળે તેહ-તેને ખબર આવી એવી, હવે અશ્વની આશા કેવી.॥૧૭॥મહા બળવં-તાએ બાંધ્યો, હવે વાજી મળ્યાનો વાંધો;એક શેન્યા છાની વાત કરે, કેક મુમત વાત ઓચ્ચરે. ॥ ૧૮ ॥ કૈક કહે હંસદ્વજ બળીયો, એના માં-થાનો કોઇ નથી મળીયો;એતો અરજુનને પણ જીતે, સાંમો બીજે તેને બહુ વિતે ॥૧૯॥સશી સરખો હંસદ્વજ રાય, તારા તુલ્ય પાંન્ડવો દે-ખાય; કૈંક કહે તમે શું પરખો, અરજુનજી છે શેશ સરખો ॥૨૦॥ બા-કી સર્વે અરશીયા જેવા, જેને કૃષ્ણ પ્રભુની શેવા; આપો આપ મોહન વર સાથે,આપ્યું છે બળ વૈકુંઠ નાથે. ॥૨૧॥માટે પાન્ડવની જીત થાશે, વાજી બાંધીને રાય પસ્તાશે;એમ માંહોમાંહી વાત કરતા, એવે અનુચર

આવ્યા ફરતા ॥ ૨૨ ॥ જોડયા અરજુનજીને હાથ, તમો સુણો અમારી વાત; બાંધ્યો આપણો અશ્વ આ રાયે, હવે કહો મહારાજા શું થાયે. ॥ ૨૩ ॥ તવ અરજુન બોલ્યો એમ, થાઓછો ઓશીયાળા કેમ; એને જીતીને તોખાર લેવો, મન મુકીને દંડ દેવો ॥૨૪॥ એતો હંસધ્વજ કોણ તોલે, એવાં અભીમાનનાં વેણ બોલે; તવ વૃકોદર એમ કહે છે, ભાઈ ગર્વ શું મીથ્યા ધરેછે ॥૨૫॥ એતો પુરણ છે ભાગ્યશાળી, એનો વૈભોગ જુઓ નીહાળી, એક પુત્રીને પાંચ પુત્ર, ઘણું શોહામણું ઘર સુત્ર ॥૨૬॥ પતીવરતા એને ઘેર નારી, જેને વાહાલા દેવ મોરારી; રાજા ત્રણે જુધ જાણનારો, ઘણા દેશ જીતી આણનારો ॥૨૭॥ એનો સુધન્વા જે બાળ, તેને વશ છે શ્રીગોપાળ; એતો કહેવાય છે બહુ બળીયો, તમથી જાદે સાહ્ય શામળીયો ॥૨૮॥ એને મહાસતી સાધવી નારી, જેનુ પુન્ય તપોબળ ભારી; એના સત્યથી સામ્રથ સ્વામી; માટે વાત કરો શીશ નામી ॥ ૨૯ ॥ તવ અરજુન હંકારે ભરીયો, ઘણા ગરવે વચન ઓચરીયો; વૃકોદર વીરા શું જાણો, મુજ આગળ શીદ વીખાણો ॥ ૩૦ ॥ વળણ ॥ વિખાણો શીદ મુજ કને, જોયા બહુ નરેશ; વાજી લેઉં તે નવઇ નહી, પણ લેઉં એનો દેશ.

કડવું ૧૩ રાગ સાખીનો.

જયમુની રૂસી એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધન્વા મહીમાય ॥૧॥ અરજુનજી એમ કહેવા લાગ્યો, બંધુ બુદ્ધી નરસાઇ; પોતાના પક્ષની હીમ્મત ભાગી,શત્રુની કહી સરસાઇ ॥૨॥ સામા વાળાની બાહાદુરી ગાઇ, પોતાનો પક્ષ ડરાવો; હીમ્મત તો કયાંથી આપો ને, ચરણ ઢીલા કરાવો ॥૩॥ હોંશ હોય તે નાંખો ભાગી, તે કેમ ચઢે સરાડે; કેવળ મુરખાઇનું એ કારણ, વણ સમજ્યું બરાડે ॥૪॥ હેતસ્વી જન કોને કહેવો, ખરી વાતે ખંભ ઠોકે;હીત શત્રુ સમજવો કોને, શત્રુ સામો થતા રોકે ॥૫॥ તેથી શત્રુનો દાવ ફાવે,જય પામીને જાય; સીઆળવું જઇ સીંહને જીતે, નવાઇ સી દેખાય ॥ ૬ ॥ પોતે પોતાનો પગ ભાગોછો, શત્રુના વીખાણ કરી;હાવું બોલવું ઘટે ન તમને, હવે ન બોલશો ફરી ॥૭॥ તવ ભીમે મન એમ વિચાર્યું, સામો ગમે તેમ હોય; પણ તેનો વીખાણ કરવાથી, હામલે સન્ય સહુ કોય.

॥ ૮ ॥ સરવેનું મન ડર ખાઇ જાયે, તો ન ભરાયે સુર; કાયર થાય તે પેહેલો મરે, રાખવી હીમત ઉર. ॥ ૯ ॥ એમ સમજી વૃકોદર બોલ્યા, ઓરે મહારા વીર; તમારૂં મન જોવા હું બોલ્યો, સાબાશ છે રણધીર. ॥ ૧૦ ॥ પાછા ન પડવું યુધ્ધે ચડવું, લેવો અશ્વ હરાવિ; કાહરપણું કાંઇ નવ કરશો, નરનું નામ ધરાવી. ॥ ૧૧ ॥ એમ કહી ઉશ્કેર્યો વીરને, ઉપજ્યો ઉર આનંદ; અરજુન કહે વાજી લેવા, હવે કરવો ફંદ. ॥૧૨॥ કરણ નંદન વરશકેતુને, નરે કરી આજ્ઞાય; સાવચેતીથી સંચરો તમે, હંસધ્વજને ત્યાંય. ॥ ૧૩ ॥ જઇ કહો કે અશ્વ આપો, નહીં તો વિપ્રીત થાશે; પાન્ડવને આવી પાવલે લાગો, ચાલો અરજુન પાસે. ॥ ૧૪ ॥ એટલે રવીના સુત તણો સુત, ઉઠયો આનંદ પામી, વસ્ત્ર આભુષણ ધારણ કીધા; ખડગ લીધાં શીશ નામી. ॥ ૧૫ ॥ પછી પોતાના બે દાસ લીધા, ચાલ્યો સુર સપાટે; મોટી આંખડી મુછ વાંકડી આવ્યો જોર ઝપાટે. ॥ ૧૬ ॥ સભાને દરવાજે જઇને ઉભો, કાહાવ્યું છડીદાર સાથ; કહીએ કે પાન્ડવની તરફથી; કરવા આવ્યા છે વાત. ॥ ૧૭ ॥ કરણ નંદન વરશકેતુ, વારતા કરવા માગે; કેહેજો કે પ્રતીજ્ઞા સાથે, તવ મનનો ભય ભાગે. ॥૧૮॥ એટલે છડીદારે જઇને, કર્યો સભામાં જુહાર; કહ્યું કે પાંડવના કેહેવાથી, આવ્યા કરણ કુંવાર. ॥ ૯ ॥ તમ સંગ વારતા કરવા ઈછે, શી આજ્ઞા મહારાજ; હંસધ્વજ કહે આવવા દો, વાતે શું બગડે કાજ. ॥ ૨૦ ॥ એટલે છડીદારે જઇ કહ્યું, પધારો સભા વિશે; તવ વરશકેતુ સભામાં ચાલ્યો, ઉમંગ ઉર અતીશે. ॥ ૧૨ ॥ હંસધ્વજે આસન આપી, સનમુખ બેસાડી દીધો;ક્ષત્રીના રીતી પ્રમાણે આદરભાવજ કીધો. ॥ ૨૨ ॥ પછી કહ્યું કે કેમ પધાર્યા, વદો વરશકેતુ વાણી; તમે અમારો કેમ લીધો છે, વાજી પંચ કલ્યાણી. ॥૨૩॥ હંસધ્વજે કહ્યું પત્ર અશ્વ લેલાટે, પત્ર લખેલું એવું; ક્ષત્રી હોય તે આ વાજી બાંધે,તો કેમ બાંધી ન લેવું. ॥ ૨૪ ॥ શું સહુ ક્ષત્રી નાશ પામ્યા, શું ગયું ક્ષત્રી બીજ; શું એક પાન્ડવ ક્ષત્રી નંદન,કેમ ન આવે ખીજ. ॥ ૨૫ ॥ શું એ એકલા ખડગ ધારી, બીજાએ શું પેહેરી ચુડી; શું એ સુરા બીજા અસુરા, માટે હું પડયો ઉડી. ॥ ૨૬ ॥ જો વાજી જોઈતો હોય તો, આપીશં નહી તમને; અરજુન આવી પત્ર વાજીનું, છોડી મુકે ભેઠ અમને. ॥ ૨૮ ॥ વરશકેતુ કહે આ શું બોલો છો, અહંકાર રાખો થોડો; કુરૂ કુળના પાંડવ એ છે, સમજીને આપો ઘોડો. ॥ ૨૮ ॥

જગતમાં જેની જય વરતે છે, પોતે લાવ્યા પંચાળી; અવનીમાંથી અસુર કાઢયા; સાહાય જેને વનમાળી. ॥ ૨૯ ॥ બળીયા સાથે બાથ ન દીજે, વીવેકની એ વાત; સલાહ સંપથી નીપજે, સારૂ નહીતો થાશે ઉત્પાત ॥૩૦॥ એટલે ક્રોધ કરી રાય બોલ્યો, સાંભળો વરસકેતું; બોલવા ઉપરથી હું સમજ્યો, તમારા મનનો હેતુ. ॥૩૧॥તોખાર લેવો ભય બતાવી, હું સમજું છું ઘણું; પણ અશ્વ આપું તો મેં ખોયું, પોતાનું ક્ષત્રીપણું. ॥ ૩૨ ॥ હું હારૂ ને પાન્ડવ જીતે, તો તેમાં શું થાશે; કુન્તી સુત એમ સામા બાહાજી, પાછળથી પસ્તાશે. ॥ ૩૩ ॥ પત્રમાં એમણે એમ લખ્યું છે ક્ષત્રી હોય તે બાંધે; તે માટે મેં અશ્વ બાંધ્યો. આપુ નહી એ વાંધે. ॥ ૩૪ ॥ શું એકલા એ ક્ષત્રીની જાતી, બીજા શું કોળી નાળી; લઢવું વઢવું પાછા શું પડવું, મરવું નહી પુંઠ વાળી ॥૩૫॥ શું એમની માએ દીકરા જણિયા, બીજીએ શું પાશાણ; શું એકલા એ મનુશ જનમ્યા, બીજા શું જનમ્યા સ્વાન. ॥૩૬॥ પાન્ડવ શું બેશીશ ધરાવે, બીજાને શું એક; અસ્વ અમારે આપવો નથી, ક્ષત્રીતણો એ ટેક. ॥ ૩૭ ॥ ઉઠો તમે મારી સભામાંથી, હું છું આકળો ભુત; તું શું પંચાત કરવા આવ્યો, દાસીના સુતનો સુત. ॥૩૮॥ એમ કહીને ચરણ પછાડયો, વર્શકેતુ તવ ઉઠયો; હંસદ્વજનો મીજાજ દેખી, રોસ ભરેલો રૂઠયો. ॥૩૯॥ વર્શકેતુ કહે તતપર થાજો, કરવા રણ સંગ્રામ; બળીયા સાથે બાથ ભીડાવી, ખોવાના ઘર ગામ. ॥૪૦॥ ક્રષ્ણ પ્રભુથી કો નથી બળીયા, તે પણ રહે છે પાસ; ભગની દીધીને રથ સદા હાંકે, થઈ રહ્યા છે દાસ ॥૪૧॥ પંચાળ દેશના સ્વયંવરમાં, જરાશન શીશુપાળ; સહ્ર સરીખા કરણ સરિખા, સુર્યતણા જે બાળ. ॥ ૪૨ ॥ તેવા તેવા મછવેધ કરવા ઉઠયા સભાની માંય; ચોરાશી સહસ્ત્ર દેશનો રાજા, દુરીયોધન કહેવાય. ॥૪૩॥ મછવેધ સ્થંભે ચડયાને પડયા, ભરી સભાની માંય; તે મછવેધ અરજુને કીધો, પરણ્યા સતી કન્યાય. ॥૪૪॥ તેની તુલના તમે કયાં આવો,ઉમંગ પુરણ કરજો;એક ખુણામાં પડી રેહેનારા, યુદ્ધ કરવું આદરજો ॥૪૫॥ હંસદ્વજ કહે યુદ્ધ કરવાનું, ના પાડીયે છીએ કયારે; તૈયાર થાજો તૈયાર થાશું, આવતી કાલ સવારે. ॥૪૬॥ એમ કહીને વિદાય દીધી, વર્શકેતુ તવ વળીયો; ક્રોધ ભરેલો રક્ત લોચને, જઈ અરજુનને મળીઓ. ॥૪૭॥ ઓરે પીતાજી ઓરે પીતાજી, જઇ રાયને સમજાવ્યો; પણ સુમત મુકતો નથી માટે, યુધ્ધ નોતરૂ દઇ આવ્યો ॥૪૮॥

ધણો છે સુરો પડે પુરો, નથી અધુરો એહ; બહુ છે બળીયો વાળ્યો ન વળીયો, વઢવાને ટાંપ્યો તેહ ॥ ૪૯ ॥ વલણ ॥ લઢવા માટે ટાંપીયો, જણાયું બહુજોર; વલ્લભ વદે એમ સાંભળી, કર્યો અરજુને સોર.

કડવું ૧૪ રાગ ધનાશ્રીની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું સુધન્વાની કથાય ॥૧॥ અરજુનજીએ સોર કીધો, સૌ શેન્ય તતપર રહેજો; કાલે સવારે હંસદ્ધજને, મન મુઠી યુદ્ધ દેજો ॥ ૨ ॥ એવી પોતે આગના આપી, નગ્રથી શું થાય; હંસદ્ધજે પ્રધાન તેડયા, રાજ્યસભાની માંય ॥ ૩ ॥ શંખને લેખ પ્રધાન પોતાના, બ્રાહ્મણના છે બાળ, પણ કુબુદ્ધી અતી અદેખા, સ્વભાવના ચાંડાળ॥૪॥કલેશ વહાલો ટંટા ઠાલો કરવા જ્યાં ત્યાં ચાહાય,અસ્તીક નહીને નાસ્તીક પુરા,ખટ પટીયા કહેવાય ॥૫॥ છે બ્રહ્મદ્વેશી કુથલી કલેશી,ધર્મમાં ફાંશીયા બેઉ, પણ તેણી આંખે રાયદેખે,લેણદેણ પુર્વનું એવું ॥૬॥ તે બેઉને દાસ મો-કલી તેડયા, રાજ્ય સભાની માંય, પોતાને આસન આવી બીરાજ્યો, સભા શોભી રહી ત્યાંય ॥ ૭ ॥ પછી પ્રધાન પુછવા લાગ્યા, માહારાજા તેડયા કેમ; હંસદ્ધજ તવ પુછવા લાગ્યો, પ્રધાનોને એમ. ॥ ૮ ॥ કુન્તી નંદન પાન્ડવ કેરો, અશ્વ આવ્યો છે હાંઇ; તેને લલાટે પત્ર બાંધ્યો છે, લખ્યું છે તે માંઇ ॥૯॥ ક્ષત્રીપણાનો જે સુત હોયે તે, અશ્વ અમારો બાંધે; એવું વાંચીને મેં બાંધ્યો, ક્ષત્રીપણાને વાંધે ॥૧૦॥ તેથી વરશકેતુ વિષ્ટી કરવા, આવ્યો અમારી પાસ; અહંકારના વચન બોલવાથી, ઉ-પજ્યો મન વિનાશ ॥૧૧॥ અશ્વ દેવાનું ના કહ્યું મેં માટે માગ્યું રણ યુદ્ધ; કહો એ કામ ઠીક કર્યું કે, કીધી વીપરીત બુધ. ॥ ૧૨॥ તવ શંખ ને લેખ એમ બોલ્યા, રાય તમોને ધન્ય, તમ સરખાને જીતે તેવો, દેખાતો નથી અન્ય ॥૧૩॥ પછી છાની ગોષ્ટી કીધી, મળીને બેઉ પર-ધાન; આપણે પંડે લડવું નથી ને, નથી થાવું હેરાન. ॥ ૧૪ ॥ વઢનાર વઢશે મરનાર મરશે, આપણે જોવો તમાસો; તો શાને સારૂ ના કહીએ, જોવાને ખેલ ખાસો ॥ ૧૫ ॥ એમ વિચારીને બેઉ બોલ્યા, કરો ખરો સંગ્રામ; ક્ષત્રીનંદન શું નથી તમે, શું બોળવું છે નામ. ॥ ૧૬ ॥ ગાદી શું લજાવવી છે, વળી લાજે પરધાન; કુટુંબ કબીલા લજાવવો

શું, ચડી પડો મેદાન. ॥૧૭॥ ભાઇ સાથમાં ને સહુ સેન્યમાં ઢંઢેરો પીટાવો રાય, કાલે સવારે પોહોર દહાડામાં, દરવાજે ભેગાથાય. ॥૧૮॥ વખત નિમ્યાથી વેહેલો આવે, તેને સરપાવ મળવો; વખત વિત્યેઆવે તેને,તેલકઢામાંતળવો. ॥૧૯॥ વળી દવૈ દેવરાવોતમારી,તો સહુ વેહેલા આવે, મોડો આવે તેને તળવો, નિશ્ચે કરો તે ફાવે ॥ ૨૦ ॥ રાજા કહે કબુલ છે માહારે, ચાર છડીદાર જાવો; કુંટુબમાંને સેન્ય સકળમાં, સંદેશો સંભળાવો. ॥ ૨૧ ॥એટલે ઉંડાડી આગના લૈને, ચાર જણા છડીદાર; પડો વગાડી પોકાર કરયો. કહેલા સમાચાર ॥૨૨॥ કાલ સવારેપોહોર દહાડામાં સરવે થાજોસાવધાન; આયુદ્ધ બંધા આવી મળજો, નહીં તો થશો હેરાન. ॥૨૩॥ વહેલો આવીને ઉભો રહેશે, તેને સરપાવ મળશે; મોડો આવે તેને રાજા, તેલ કઢામાં તળશે. ॥ ૨૪ ॥ પક્ષપાત કોઈની નહી ચાલે, રાય તણી છે દવાઇ; નહીં તો અકાળ મ્રત્યુ થાશે, જાણશો નહી નવાઇ. ॥૨૫॥ એ રીતે સેન્યમાં સંભળાવી, ત્યાંથી થયા વીદાય; રાય તણા કુટુંબમાં કહ્યું, જાણ સરવને થાય. ॥ ૨૬ ॥ સુધન્વા બેઠો છે સયનમાં, પોતાની પ્રેમદા પાસ; તેને કહ્યું કાલ યુધ્ધે જાશું, સામા હશે અવિનાશ. ॥૨૭॥ એવું કહેતામાં સુધન્વાનું, ફરકયું ડાબુ લોચન; અબળા કેરૂં અગ પણ ફરકયું ભરાયું ભારેવિઘ્ન. ॥૨૮॥ મહેલમાં દીપક રાણા થયા, કરમાયો નજર બાગ; સુધન્વાનિ બારીએ બેશી; કકળ્યા કાળા કાગ. ॥ ૨૮ ॥ સમળી સીચાણા ભોવન ઉપર, ભમવા લાગ્યા અપાર; તેવું જોઇને ત્રાસ પામી; સુધન્વાની નાર. ॥ ૩૦ ॥ પાછુ મનમાં એમ ભાસ્યું; કાંઇક વિઘ્ન થાશે, માઠા શુકન કેમ થયા, બુદ્ધિથી બાળા વિમાશે. ॥૩૧॥ એમ કરતાં દિવસવિત્યો,રૂજની થઇ તે વાર; અચાનક એને નિંદ્રા આવી સયન કરયું તવ નાર. ॥ ૩૨ ॥ તેમાં ભયંકર સ્વપ્ન ભાસ્યું, જાણે ગયો ભરથાર અંગતણું હેવાતણ ગયું, ઉતર્યા સોળ શણગાર. ॥૩૩॥ જાણે મુખકે કેશ કરડ્યા, શીશના એકે એક; સાળુ ઉતરી સિધુરી અંગે, પેહેલી દીઠી અનેક, ॥ ૩૪ ॥ તવ ભયની ભરી ભામની જાગી રડવાલાગી અપાર; અરેરે આમ કેમ લાગ્યું, શું થાશે મોરાર. ॥ ૩૫ ॥ સુખ સજ્યામાં સુધન્વાયે, કીધુ છે સહન; ત્યાં જઇને પીછોડી ઉઘેડી જોયું પતીનું વદન ॥૩૬॥ ઢંઢોળીને જગાડવા લાગી, જાગો જાગો મમનાથ; અરેરે માહારે વિયોગ પડીયો કહી ઝાલ્યા બેઉ હાથ. ॥ ૩૭ ॥ તવ સ્વપ્ન થયું સુધન્વાને, પડશે મારો

દેહ, અબળા માહારી અટવાઇ મરશે, માહા દુખી થઇ એહ. ॥ ૩૮ ॥ એવામાં જુવતીને જગાડે, જાગ્યો સુધન્વા સુર; જાગ્રત થઇ જોઇ અબળાને રડતી દીઠી ભરપુર. ॥ ૩૯ ॥ તવ સુધન્વા પુછવા લાગ્યો, શું દુખ દરીયે ડુબી, એટલે અબળા કહેવા લાગી, ભયભરી સ્વપ્નની ખુબી. ॥ ૪૦ ॥ ભયંકર મને સ્વપ્ન ભાસ્યું, તે નવ જાણે કોઇએ; આગળની વાત કેહેતાં માહારી, જીભ્યા કાપવી જોઇએ. ॥ ૪૧ ॥ સુધન્વા કહે સ્વપ્ન કેવું, સાચી વદજે વાણી, તુજને દવાઇ દઉંછું માહારી, સત્ય કહે સતી રાણી. ॥ ૪૨ ॥ તવ હૈયાફાટ રડવા લાગી, નેત્રે વહે બહુ પાણી; અરેરે એમ કહેતી વેળા, કેમ ન જીભ વઢાણી. ॥ ૩૫ ॥ કહ્યા વિના હવે છુટકો નથી, કંથે દીધી છે દવાઇ; રડી રડીને કહેવા લાગી, અગની ઉઠયો ઉરમાંઇ. ॥ ૪૪ ॥ વળણ. ॥ અગનિ ઉઠયો ઉરમાં, રડતી હૈયા ફાટ; કેહેવા લાગી કામની, સોગન દીધા માટ. ॥ ૪૫ ॥

કડવું ૧૫ રાગ હલ્લાવરી.

માહારા કંથજી શું કેહેવરાવોરે, એ હો હો હોરે. ટેક. ॥ મુજને સ્વપ્ન ભયંકર લાગ્યુંરે જાણે પેલા ભવનું પાપ જાગ્યુંરે, માહારૂં ચાલતું ઘર સુતરૂ ભાગ્યુંરે. માહારા ॥૧॥ જાણે રણયુદ્ધમાં તમે ચડીયારે, એક વિઘ્નને જીવી બીજે પડીયારે પેહેલા સસરા શત્રુ થઇ નડીયારે; ॥ મહારા ॥ ૨ ॥ જાણે સસરાએ તેલમાં તળીયારે; તમો તાત વચને પળીયારે, તમને સહાય કરી શામળીયારે. ॥માહરા ॥૩॥ પછી શત્રુએ સંહાર કીધોરે, મન મુકીને માર દીધોરે મારો શણગાર ઉતારી લીધોરે. ॥ માહરા ॥ ॥૪॥ હું તો અભાગણી રહી રઝળતીરે, મારી કારમી કાયા નથી ગળતીરે, સપનાની વાત લાગે છે મળતીરે. ॥માહારા॥ ॥૫॥ તમ તાતે દવૈ દેવરાવીરે, કાલે વઢવાની વાત કેવરાવીરે; વળી તળાવની બીના આવીરે. ॥ માહરા ॥ ૬ ॥ એવું સ્વપ્નનું સીધાન્ત મળીયુંરે, માહારૂં પ્રારબ્ધ પાછું વળીયું-રે. જાણે સંસારનું સુખ ટળીયુંરે. ॥ માહારા ॥ ૭ ॥ મુજને માઠા થયાતા શુકનરે, કાગ કકળીઆ ભોવનરે, અવળું ફરકયું છે અંગ લોચનરે. ॥ માહરા ॥ ૮ ॥ માહારા દીપક થયા રાણારે, તમો પણ નહી હો અ-જાણારે, સહુ સમજો છો સ્વામી શાણારે. ॥ માહરા ॥ ૯ ॥ માટે કાલ યુદ્ધે નવ જાશોરે, તમો જઇને પુરણ પુસ્તાશોરે; જાણી જોઇને દુખી

થાશેરે. ॥માહારા॥૧૧॥વળણ.॥ દુખી થાશો નાથજી, ઉપજશે વીઘન; કરો પ્રતીક્ષા નહી જવા, તો માને મુજ મન. ॥

કડવું ૧૬ રાગ સાખી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધન્વા મહીમાય. ॥૧॥ સુંદરી કહે સ્વામી મારા, પ્રતીજ્ઞા કરો કાંઈ; તો મુજ જીવને શાન્તી વળે, ઉચાટ છે મનમાઇ. ॥૨॥ એટલે સુધન્વા એમ બોલ્યો, સાંભળ સાધવી સતી; સુરા નરની નારી થઇને, કયાં દે કાહ્યર મતી. ॥૩॥ મુજ તાતે દેવરાવી દવાઇ,તે કેમ લોપુ વેણ; જગત કીરતી થાય માંથે, થાવું સુરાતન હેણ. ॥૪॥ જગત માં કીરતી કરાવી, જીવવું તે જીવ કેવો; ગમે તેટલો ઉભો ફરે પણ, જીવતો મુઆ જેવો. ॥૫॥ સુત સાચો હોય ક્ષત્રીનો તો, મરવાથી નવ ડરે; રણ સંગ્રામે ન પડે પાછો, મુસ્તક કર લઇ ફરે. ॥ ૬ ॥ મરવું માને તો અજ્ઞાની, આત્મા મરતો નથી; ખોળીયું છે તે પંચભુતોનું, જીવ ન્યારો સરવથી. ॥૭॥જેવાં વસ્ત્રો ઉતારવાનાં,તેવી ઉતારવી કાયા;મીયા માહાદેવના બનાવ જેવી, ચૈતન્યને આ માયા. ॥૮॥ વસ્ત્ર વપુ ઉતારવાં સરખાં, તેમાં ન જાણવો ફેર; કષ્ટ કાયાને નહિ આત્માને, માટે કરૂ જગ જેર. ॥ ૯ ॥ રણમાં મરીએ તો ભવ તરીયે, મોક્ષની પદવી લૈયે; ક્ષત્રી જાતીનો ધર્મજ એ છે, માટે બેશી કેમ રહીએ. ॥૧૦॥ કુળ લાજે જ્ઞાની લાજે, લાજે પોતાનો ધર્મ; મનુનાં વચન શાસ્ત્ર વીસે, અબળા શું સમ જો મર્મ. ॥૧૧॥ જીવવું મરવું મીથ્યા દેહેણી, તે કેમ માનીયે સાચું; અસત્યને સત્ય માને તેનું, ઇશ્વરી જ્ઞાન કાચું. ॥ ૧૨ ॥ આ દેહ તજી બીજો દેહ લેવો, જ્યારે ત્યારે એક વાર; નિશ્ચે છતાં કેમ ડરવું, સુંદર વતી નાર. ॥૧૩॥ એટલે સુંદરવતી બોલી, તમે તો મરવું ધાર્યું; તેથી તમને નહી દેવું જાવા, કરો માહારૂં વાર્યું. ॥ ૧૪ ॥ પીઉજી પાવલે લાગું તમને, કોણ પછી માહારૂં બેલી, એમ કહેતામા બેઉ ચક્ષુએ, ચાલી આંસુની હેલી. ॥૧૫॥ એવે સમે મધ્ય રાત્રી થઇ છે, અબળા કરે વીલાપ; ભાઇ ભગની વીનાની ભામ, વળી નથી મા બાપ. ॥૧૬॥ એક આશરો પરણ્યા પતીનો, બીજો વિસ્વંભર કેરો; તે વણ સગુ ન મળે મ્હારૂં, કલેશનો ઘટમાં ઘેરો. ॥૧૭॥ દુખે ઘેરાણી નેત્રમાં પાણી, વાણી વીમળ કાઢે; પોતાના પતીનો પાલવ ઝાલી, રડવા લાગી રાઢે.

॥ ૧૮ ॥ આક્રંદ કરતિ બહુ વલવલતી, કળકળતી કામની; તે વેળાએ ભયંકર ભાસે, ઝમ ઝમતી જામની. ॥ ૧૯ ॥ કોમળ કાયા મહા રૂપવંતી, જોબન બાળે વેશ; મ્રગયાનેણી નહી કાંઇ કેહેણી, મુસ્તક સુંદીર કેશ. ॥ ૨૦ ॥ દંત જેના દાઢમની કળીયો, આંગળી ચંપક કળી; હાથેળી જેની કમળ સરખી, હોડ રેખાયો મળી. ॥ ૨૧ ॥ જંઘા કદળી સ્થંભા સરખી, કુમકુમ પગની પાની; બોલવું કાલું લાગે વાહાલું, બુદ્ધી મોહોટી વય નાહાની. ॥ ૨૨ ॥ સુઘડતા ચંચળાઈ ચોખાઇ, કોઈ વાતે નહી ખામી; વાણી મધુરી શુભ ગુણ પુરી, અક્કલે નહી અધુરી. ॥૨૩॥ વીવેકી વંદ્વાન વડી છે, જાણે પતીવ્રત ધર્મ; આચરણ એના ઉત્તમ અતી, મતી સદા સુભ કર્મ. ॥૨૪॥ આભુષણ વણ અંગ ઓપે, લોપે નહી મરીયાદ; તેથી અબળા રડવા લાગી, કંઠ વેણાનો નાદ ॥૨૫ ॥વળણ.॥ વેણા નાદે રામા રડે, મધ્ય રાત્રીનો યોગ; વલ્લભ વદે સુણો સહુ, અતી ઉપજ્યો હીત રોગ.

કડવું ૧૭ રાગ મને ભુલિ ગયો મારો છેલડોરે.

હુંતો જુદ્ધે ન જાવા દેઉ નાવલારે, માહારે તમ વીના નથી આધાર માહારાજ, જુદ્ધે ન જાવા દેઉ નાવલારે. ટેક. મેહેતો જનમીને જોયા છે આપનેરે, નથી બીજા ત્રીજાની વાહાર.॥માહારારાજ॥ તમને આશો ઉજમ વડવા તણોરે, હજુ સું જોઇ થાકયા સંસાર. ॥માહારરાજ. ॥૧॥ મારે પીયર પનોતુ થવાનું નથીરે, નથી ભાઇ ભોજાઇની મોઘાઈ. ॥ માહારારાજ. ॥ નથી તાત માત કે મોસાળીયુંરે, નથી સૈપની બૈપણી બાઇ. ॥ માહારારાજ. ॥ ૨ ॥ તમો રણ ચઢી મુને રઝળાવશોરે; પુરણ પડી છે પેટમાં ફાળ; ॥ માહારારાજ ॥ આવ્યું વીઘન વાળ્યું વળશે નહીરે, માટે પેહેલો આણું માહારો કાળ. ॥ માહારારાજ. ॥ ૩ ॥ હળી મળી પુરણ બેઠાં નથીરે, નથી કરી દુખ સુખ તણી વાત; ॥ માહારારાજ. ॥ નથી હશી રમીને બોલીયાંરે, મીથ્યા વટલાવી છે મેં માહારી જાત. ॥ ૪ ॥ પુરણ પરણ્યાનો લાહાવો લીધો નથીરે, નથી પીરશીને જમાડયા મેં નાથ; ॥ માહારારાજ. ॥ નથી ઘુંઘટ તાણ્યો કુટુંબમાંરે, ગઇ આવી નથી સૈયર સાથ. ॥ માહારારાજ. ॥ ૫ ॥ ॥ વળણ. ॥ એમ અતીશે વલવલે, કરે અતી આક્રંધ; સુધન્વા કહે સુંદરી, રડવું રાખો બંધ. ॥

કડવું ૧૮ રાગ સામગ્રીનિ ચાલ.

જયમુની રૂસી એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજેરાય;વિસ્તારીતુજને સંભળાવું પરમપવિત્ર કથાય॥૧॥ સુધન્વા કહે સુંદરી સુણો, રડવું રાખો બંધ; થવા કાળ તે થાશે. સીદ કરો આક્રંદ ॥ ૨ ॥ મહારે તમારે સબંધ જેટલો તેટલો લીધો લ્હાવો;રણસંબંધ પુરણ થયો તો, દૈવ ઉપર શો દાવો ॥ ૩ ॥ મુને પણ એવું સ્વપ્ન આવ્યું, પડશે માહારી કાય; છે છેલ્લું વહેલું આપણે મળવું,કાલે થાશું વીદાય॥૪॥ ધણીનુંધારેલું બને છે, આપણી ધારણા ખોટી, રડેથી નથી રોકાવાનું, નીકર આશા તો મહોટી ॥૫॥ તું કહે છે મહારૂ નથી બેલી,કોઇ અવનીમાંય;વીશ્વંભર વિના નથી બેલી,કોઇનું હાંય કે ત્યાંય ॥૬॥ જેમ બને તેમ માનવો આનંદ, શા સારૂ કરવો શોક; શોક ધરેથી શોક ન નાસે, આનંદથી શોક ફોક ॥૭॥ અંધારે અંધારૂ ન નાસે,નાસે જો થાય પ્રકાશ;તેમજઆનંદ માની લેવાથી,કલેશ પામે નાશ ॥૮॥ આનંદનું વર ઉત્તમ સહુથી આનંદે આનંદ; થયું ગયું મીથ્યા માનવાનું, માયાનો ફોગટ ફંદ ॥૯॥ હું નતો તાહરો તું નોતી મહારી, કોણ કોને સંગ લાવ્યું, જે જેને જેમ ફાવ્યું તેવું, પોતાને કરમે આવ્યું ॥૧૦॥ એકજ જનમે ભેળાંથયાં,તેમાં શું તાહારૂં મહારૂં, સંધાત છુટયો કે પુંડવાળી,કોણ જુએછેવારૂ ॥૧૧॥ દેહ છતી પડી હોય ઘરમાં,તોપણ ભાવ ન પુછે;જીવ સામું જોઈ કોઇ ન રડે, તો પછી સગાઇ શું છે ॥૧૨॥ ખોળીયાની સગાઇ હોય તો, ખોળીયું કોઈ ના બાળે; જો જીવની સગાઇ હોયેતો, ફરી જીવ સામુ ન ભાળે॥૧૩॥ થાય કદાપી પ્રેતરૂપે,આવી ધુણીને બોલે;તોતે જાજા કરી કાઢે,મારમારે ખર તોલે ॥૧૪॥ જો સુંદરી સગાઇછે સાની; સમજીને કાઢય શોધી; જો ખોળીયાને બાળે છે માટે, ખોળીયાના વીરોધી ॥૧૫॥ જીવના વીરોધી હોય નહીતો, જીવને હાંકી ન કાડે;કોઇકોઈનું સગુ નથી, મીથ્યામુઢબ રાડે ॥૧૬॥ તું નથી મહારી હું નથી તારો, સમાવંત સંસાર;માટે કાંઈ કલેશ ન કરતી, એ સતી સાધવી નાર ॥૧૭॥ યુદ્ધ વીના હું નથી રેહેવાનો, પડશે વેઠશું દુખ;રણમાંનજાવું ને બેસી રહુતો,લાજે જનુનીની કુખ ॥૧૮॥ વળી મહારા બંધુ લાજે, લાજે હંસધ્વજ બાપ; યુદ્ધે ગયા વણ હું રહુતો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૧૯॥ ખાલી ખોટા કરે ભવાડા, જગતને જણાવે નારી; એમાં કહેવાયે નહી સારૂ, ફજેતી માહારી ને તારી ॥૨૦॥ મહારાં સાથ સહોદર જાણે, જાણે સઘળુ જગત; કહેશે કે વશ છે નારીને, શાનો સુધન્વા ભક્ત ॥૨૧॥ માટે મન વાળો માનુની, સીદ ડ-

સાવો દંત; અત્યારથી એમ જાણજો કે, ગત થયો મુજ કંથ.॥૨૨॥ કંથ રડે કામનીને શા સારૂ, તે સમજાવું સાર; કામની જો જીવતી હોત તો થાત માહારો પરીવાર ॥૨૩॥ વળી કરત શેવા માહારી; રાંધી પીરસત મુને; બીજી મળશે કેવી નીકળશે, એમ પીડા સહુને. ॥૨૪॥ પ્રેમદા રડે પતીને તે, પોતાના સુખ માટ; અરેરે માહારો વૈભોગ ગયો, પ્રથમ એ ઉચાટ. ॥૨૫॥ માંથા ઉપર હોય દેણું તો અબળા રડે એમ, જીવતા હોત તો કરત નિરવાણ, હવે આ વળશે કેમ. ॥૨૬॥ નીરધન હોય તો એમ રડે; મણુંકી યા કરૂ કયાંથી; છૈયાં છોકરાં પેટ પડયાં તે, ખવરાવીશ શામાથી. ॥૨૭॥ કદાપી ધન મેળવી મરે, તો તેને રડે એમ. ઝાઝા જીવીને રળત ઝાઝુ ભોગવત ફાવે તેમ. ॥ ૨૮ ॥ એવાં ગમે તે કારણ વીના, રડતું નથી જનકોય; વીવેકથી વીચારમાં આવે, સ્વારથ સગપણ હોય ॥ ૨૯ ॥ હું નહી તારો, તું નહી માહારી. કોઇનું કોઇ ન થાય; જો કોઇ કોઇનું થતુ હોય તો કેમ જોડે નવ્ય જાય. ॥ ૩૦ ॥ જો કદી જોડે જવાય નહી તો, આનંદ તજવો જોઇએ. વરસ બે વરશે આણંદ માણે, રમે જમે સહુકોઇએ ૩૧ મુએલું જન મુઆ ગતે, જીવતું જીવતા ગતે; અનાદીથી રેંટ એવો, સમજો શાસ્ત્રને મતે.॥ ૩૨ ॥એમ કહી સુંદરી સમજાવી, એવે રહી પોહોર રાત, સુધન્વાયે દંત ધાવન, કીધું કામના સાથ, ॥ ૩૩ ॥ પછી ઉષ્ણોદકે સ્નાન કીધું, કીધુ પછી નીત્ય કર્મ; સંધ્યા ગાયત્રી સમાધી, લેઇ સાચવ્યો ધર્મ. ॥ ૩૪ ॥ પરવારતા પા પોહોર દાહાડો, ચઢી ગયો પાવન; સુધન્વાએ વિપ્ર જમાડી, પોતે કરયું ભોજન. ॥ ૩૫ ॥ એવે સમે સાથ સહોદર, વળી શહુ સન્યાય; જમી પરવારી આયુદ્ધ બાંધી, નગ્રની બારણે જાય. ॥૩૬॥ તે સમે હંસદ્ધજ રાજા, સહુથી પરવારયો પેહેલો; દરવાજા બહાર ખુરસી નાંખી. જઇને બેઠો વેહેલો. ॥ ૩૭ ॥ રાતા નીશાન રોપાવ્યા છે, પથરાવ્યાં છે બીછાના; શંખને લેખ બે પ્રધાન આવી, બેઠા છે મસ્તાના. ॥૩૮॥ એકજ મોટો ચુલો કરાવા, તેમાં કરાવ્યો તાપ; તે ઉપર કઢા તેલ તણી, ઉકળતી કરી આપ. ॥૩૯॥ જેજન આવે તે જન જુવે, થરથર કંપે કાય; અરેરે આતેલમાં તળાતાં, વેદના કેમ વેઠાય. ॥ ૪૦ ॥ એ રીતે જોઇને સહુ ત્રાસ, કે વહેલા આવેલો તે પાછા જઇ હેતશ્વીને, તેડી લાવ વહેલો ॥ ૪૧ ॥ એ રીત અડધા પોહોર દનમાં, આવી રહ્યું સહુ કોઇ; સુધન્વા આવ્યો નથી તે, પ્રધાન રહ્યા છે જોઇ. ॥ ૪૨ ॥ તે સમે અડઘો પોહોર થયો તવ ઉઠયા હરીદાસ; ભોજન કરી મુખ પખાળી, લેઈ કીધો મુખવાસ. ॥ ૪૩ ॥ પછી

પોતે યુદ્ધે જાવા, થાવા લાગ્યો તૈયાર; ઉભા થઇને પહેરી લીધા, પોતાના સણગાર ॥૪૪॥ રૂપે ગોરો કહેડે કંદોરો તોરો મોતીનો માથે; કડાં સાંકળા વેઢ વીંટી, બાંધ્યા બાજુ બંધ હાથે ॥૪૫॥ નાહાનો ને નાજુગ ઘણેરો, ચપળ જેની ચાલ; પ્રથમ પહેલી કચ્છી ભીડી, પછી પહેર્યા સુરવાળ ॥૪૬॥ કમર પટો કવચ બખતર, અંગ ઘણી ઉલડ; કાનમાં કુન્ડળ હાર મોતીના, જરી જામો મુગટ ॥ ૩૭ ॥ ચરણમાં ઉપાન પેહેર્યા, પટકેથી કટી બાંધે; બાણનો ભાથો ને ધનુશ તે, ભેરવ્યાં ડાબી ખાંધે ॥૪૮॥ ખપવા ખંજર ત્રીશુળ લીધું, જમૈયોને કટાર; ફરશી ભાલો કર્વત કુહા, તર્કસ તીર તરવાર ॥૪૯॥ બાંધી બોકાની ઉમ્મર નાહાની, આંખડી મ્હોટી મ્હોટી,ચક્ષુ રાતા ચોળ ચળકે,ન મળેખાંપણ ખોટી ॥૫૦॥ ભમ્મર ખુબજ ખેંચાયેલી, લાગે અતી વિકરાળ; તતપર થઈ કહ્યું તારૂણીને, એ સતી જે ગોપાળ ॥૫૧ ॥ વલણ ॥ જે ગોપાળ છે માહારા, જાવું છું રણસંગ્રામ; એમ કહેતાં વલ્લભ વદે, ગગળો થયો તે ઠામ.

કડવું ૧૯ રાગ સાખી.

જયમુની રૂશી એમ બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારીતુજને સંભળાવું; સુધન્વાની કથાય ॥૧॥ સુધન્વાએ ગગળો થઇને, કહ્યા જે ગોપાળ; એટલે સુંદરવતી નારીને, પડી પેટમાં ફાળ ॥ ૨ ॥ જાણ્યું કે જીવશે નહીં સ્વામી, ઉદાશ પામી નારી; પતીનો જઈ પાલવ ઝાલ્યો, અરજ સાંભળો મહારી ॥ ૩ ॥ મમત શું માન્યનીનો ચાલે, યુધ્ધે જવા થયા ત્યાર; તો મુજને મળીને પધારો, એ માહારા ભરથાર ॥ ૪ ॥ છેવટનો આ પ્રેમ પ્રગટયો, આટલું વચન પાળો, થનારૂં હશે તે થાશે, પ્રેમની પીડા ટાળો. ॥ ૫ ॥ માગી માગી માગુ તમ પાસે, સાસુડીના સંતાન; પુરણ વીકાર વપુમાં વાપ્યો, માટે દો રતુદાન ॥ ૬ ॥ સુધન્વા કહે એ શું બોલી, રણ યુદ્ધ જાતા નારી; સમય વણ વદીએ તે, છુટી પડે નીરધારી ॥૭॥ સમા વીના બોલે તે હારે, સમા વીના સહુ ખોટું રોકાઉંને વેળા વીતે તો, થઈ પડે દુખ મહોટું ॥૮॥ સ્વામીને જીવવો તાકો તો, મુમત મુકી દેવો; તારૂણી મમ પીતાનું તું, જાણે છે મુમતી કેવો ॥૮॥ તેલ તણી કઢા ઉકળાવી, બેઠા છે દરવાજે; વેળા વીતીને ત્યાં જાવું તો,તેલમાં તળે આજો॥૧૦॥માનની જાણતી નથી એવું,જીવતો

હશેતો મળશે;જાણે છે કે મોડા જાશેતો,તેલ કઢામાં તળશે.॥૧૧॥ જાણી જોઇ પતીતણો તું, જીવ લેવો કેમ ધારે; ઉશ્કેરી મોકલવો જોઇએ. વીધનથી ઉગારે ॥૧૨॥ વેળા વીતે છે વેળા વીતે છે, કર્મે કઠોરૂં જાગ્યું, રજની રામા બોલી નહીને, આ વેળા સુ માગ્યું ॥૧૩॥ મેલ પાલવડો મુમત આવડો, કદી કાળે નવ કરીએ; તારૂણી કહે કેમ મુકું, બેઠીછું ભર દરીયે. ॥૧૪॥ વહેલા જાશો તો તેલથી બચી, શતરૂને હાથે મરશો મોડા જસોતો તાતને હાથે, પણ નહી ઉગરશો. ॥ ૧૫ ॥ નિશ્ચે મુજને એમ થયું છે, ઉતરવે શણગાર, માઠા સુકન માહરા સાચા, નહી કાંઇ ફેરફાર ॥૧૬॥ આમે મરવુ ને આમે મરવું, મરવાનું મુજ કંથ, હર પ્રકારે પીયુજી માહરા, આવી રહ્યા છે અંત ॥૧૭॥ તો શા સારૂં ડરવું સ્વામી, અબળાનું ઉર ઠારો, નહીતો લાગશે બાળ હત્યા, સમજી પાપનીવારો ॥ ૧૮ ॥ મુજ મન ઇચ્છા પુરણ કરો, પામશો વઇકુંઠ વાસ, સાન્તી રાખીને બેસો જરા ન લ્યો ત્રીયાનો ત્રાસ ॥ ૧૯ ॥ વળી માહારો દેહ તજીને, આપીશ હું હત્યાય; કાયા માહરી પાડું નહીતો; સુકીતસઉ ફોક થાય ॥૨૦॥ એટલે સુધન્વા એમ બોલ્યો, આ નહી મનુશ ધરમ; દિવસે રતુદાન દેવું, પશુપક્ષીનું કરમ ॥૨૧॥ સુંદરવતી સતી એમ બોલી, એ માહારા ભરથાર; એક વરસનું તપ મુકી, વરસાવું ધુમાર ॥૨૨॥ પછી બાધ નહી દીવસનો, ઓરે મારા નાથ; કહ્યું માહરૂં કબુલ કરો, જોડું તમને હાથ ॥ ૨૩ ॥ સુધન્વા કહે કામની મુને, રૂચે નહી તુજ વાત; તાહારૂં બોલ્યું પાળવા રહું તો ક્રોધ કરે મુજ તાત. ॥૨૪॥ તવ અબળાયે જીભ્યા કાહાડી, દંતુમાં દબાવી; સુધન્વા કહે રતુ દેઉં છું, વિપ્રીત વેળા આવી ॥ ૨૫ ॥ એમ કહીને વસ્ત્ર ઉતાર્યા અબળાયે જીભ મેલી; ધુમાર વરસાવી નરનારી, પ્રેમે રમ્યા રંગરેલી ॥ ૨૬ ॥ પોહોર દીવસ પુરણ થયો, સંકટ આવ્યું ભારી; સુધન્વાએવસ્ત્રપહેર્યા, ચાલ્યો આયુદ્ધ ધારી ॥ ૨૭ ॥ છડીદારને આગના આપી, રથ અમારો લાવો, તવ સારથી રથ જોડી આવ્યો; સુકન માઠો કહાવ્યો ॥૨૮॥ જેવો સુધન્વા બારણે નીકળ્યો, તેવોજ કકળ્યો કાગ, દ્વાવારને ઉમરે ચરણ દેતા, આડો ઉતર્યો નાગ, ॥૨૯॥ તવ સુધન્વાએ વિચાર્યું, નીશ્ચે થવાનો કાળ; જાણ્યું કે જનેતાને મળી આવું, ધારી ચાલ્યો ભુપાળ. ॥ ૩૦ ॥ પોતાની માતાના મેહેલમાં ચાલ્યો, જઇને લાગ્યો ચરણ; તે વેળા માતાને ભાસ્યું, આ સુત પામે મરણ. ॥૩૧॥ માયે કર ઝાલ્યો દીકરાનો, એવે આવી ભગની; સહુના મનમાં મરણ ભાસ્યું, અંતર ઉ-

ઠયો અગનિ. ॥ ૩૨ ॥ માતા કહે ઓ દીકરા મહારા, મુજને લાગ્યું એમ; આજે જો જુધ્ધે જાશો તો, નહી રહો કુશળ ક્ષેમ. ॥ ૩૩ ॥ માટે તુજને નહી દેઉ જાવા; ઘરમાં બેસો તન, લોચન માહારૂં લાગ્યું ફરકવા, માઠા થઇ શુકન. ॥ ૩૪ ॥ ભગની કહે અગની ઉઠયો, મુજ ઉરમાં અતીશે; ઓરે વિરા મડા સરખું, મુખડું તારૂં દીશે. ॥ ૩૫ ॥ માટે બેશી રહો ભોવનમાં, હું જાવા નહી દેવું; તાત તણો ઠબકો આવે તે, શીશ ચઢાવી લેવું. ॥ ૩૬ ॥ માતા કહે હું તાત તારાને; જવાબેની દેનારી; તારે માટે ક્રોધ કરીને, છો મને નાંખે મારી. ॥ ૩૭ ॥ અમે મા દીકરી બે મરશું, તે પછી બીજું થાય; ચીંતા તે કાંઇ નવ ધરતો, જો જાય તો પાડુ કાય. ॥ ૩૮ ॥ સુધન્વા કહે માતા માહારી, રણ ચઢયો કેમ રહેવું; મારા તાતે દવાઈ દીધી. તેમને શું સામું કેહેવું. ॥ ૩૯ ॥ ચાર ભાઇ ચડીયા જે પેહેલા, તેમણે શું કરી ચોરિ; તેને ન રોકયાને મુને રોકેછો, મુકી દો સરજોરી. ॥ ૪૦ ॥ તાત તણું શું વચન લોપું, લોપે તે સુત કેવો, નાસ્તીક પ્રાણી જાણવો એને, વળી દીકરી જેવો. ॥ ૪૧ ॥ નર થઇને નારી સરખો, જગમાં હું ગણાવું; માટે મરવું તેમાં ન ડરવું, રણ યુદ્ધ વીશે જાવું. ॥ ૪૨ ॥ માતાજી હું નહી કરૂ વાર્યું, ધાર્યું યુદ્ધે જાવા; ના જાતું તો તાતજી કકળે, પાછળ થાય પસ્તાવા. ॥૪૩॥ માત પીતાનું વચન લોપે, તે જન પાપી પ્રાણી; એવાં પુત્રનાં વચ સુણી, સુખવંતી વદી વાણી. ॥ ૪૪ ॥ માબાપનું બોલ્યું ઓલંગે તે પર ઇશ્વર કોપે; તે દીકરા જાવાનું ના કહુ છું, તે વચન કેમ લોપે. ॥૪૫॥ સુન્ધવા કહે સુણો માતા, ન્યાયનીતી સમજાવું; માતા પીતાનું વચન વારોધી, તેમાં કોને વશ થાવું. ॥ ૪૬ ॥ માતા કહે એમ બને તો, તેનું કરવું કેમ; સુધન્વા કહે સમજાવું તમને, સાચુ માનજો એમ. ॥ ૪૭ ॥ ઘણું કરીને માતાનું બોલ્યું પુત્રીએ પાળવું ઘટે; પુત્રે પાળવું પીતાજીનું, કહુંછું શાસ્ત્રને વટે. ॥ ૪૮ ॥ તવ માતા બોલતી બંધ પડી, સુતે સમજાવ્યું કેવું; ઓ દીકરા તારો નાશ થવાનો,/જુધ્ધે જાવા નહિં દેવું. ॥ ૪૯ ॥ વાળણ. ॥ જુદ્ધે જાવા દઉં નહિં, ઓરે મારા બાળ; વલ્લભ વદે એવું કહી, રડતી એ તતકાળ. ॥

કડવું ૨૦ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી, તું તો સાંભળ પુન્યવંતપ્રાણી; સુખવંતી રડવા લાગી, માહારે રાહુની દશા જાગી. ॥ ૧ ॥ એવે શું થયું

નગ્રની બાહાર, સહુ શેન્ય મળ્યું તે વાર; સંખ લેખે કર્યો તપાસ, દળ માં ફરી જોયું ચોપાસ. ॥૨॥ દીઠું સર્વ સગું સેંન્યાય, એક ન દીઠો સુધન્વાય; નથી રાયનો મોહોટો સુત, થયા પ્રધાન આકળા ભુત. ॥૩॥ શંખ લેખે કર્યો વીચાર, ઠીક લાગ આવ્યો છે આવાર; એ રેહેતો તો મગ્ન રૂખી રાખી; આજ કસુર આવી છે આખી. ॥૪॥ આપણી સંગ રેહેતો તો રે શે, આવેલો લાગ તે કોણ ખોશે; એમ કહીને ગેઉ પરધાન, ગયા રાય કને મસ્તાન. ॥૫॥ પુછયું હંસદ્વજે સુભમતી, કહો કીયો આવ્યો નથી, તવ પ્રધાન ક્રોધે ભરીયા, મોહોટે ઘાંટે બેઉ ઓચરીયા. ॥૬॥ અમે તપાસ કીધો રાય, થયો તમ ઘરમાં અન્યાય, નથી આવ્યો સુધનવાય, એનો ઇનસાફ કેવો થાય. ॥ ૭ ॥ પેહેલો દીકરાનો ન્યાય કરો; જોવું થાય છે ખોટો કે ખરો; એવાં મર્મનાં વચન સુણી, ખુનસે ભરાણો ખુની. ॥૮॥ બોલ્યો હંસદ્વજ ક્રોધે કરી, શું હું બોલેલું જવાનો ફરી; જાવો ન્યાય કરો તમો બેઉ, વચમાં વાંધો નહી લેવું. ॥૯॥ તવ સંખને લેખે પ્રધાન, રક્ત લોચન વદીયા વાણ; જાવો એક સત જોદ્ધા સપાટે, લાવો બાંધી જોર ઝપાટે. ॥ ૧૦ ॥ સાથે ઉઘાડાં ખડગ રાખો, કરે તોફાન તો મારી નાંખો, કહીએ તેડે ચંપાવતી નાથ, કહી બંધન કરજો હાથ. ॥૧૧॥ લાવો મારી મુશકે હાંઇ, કોઇ ડરશો નહી મનમાંઇ; શું એ રાજા નો સુત તે સારૂ, બોલવું વેણ લોપે અમારૂં. ॥૧૨॥ એમ કેહેતા શેવક સત ઉઠયા, ઘણા રોશ ભરેલા રૂઠયા; લીધાં ઉઘાડાં ખડગ હાથ; રક્ત નેત્રે ચાલ્યા સહુ સાથ. ॥૧૩॥ ગયા સુધન્વાને ધામે, કર્યો પોકાર મ્હોટે નામે, તવ સુધન્વાની નારી, આવી રડતી પોતાની બાહારી. ॥૧૪॥ કહ્યું નથી સ્વામી મુજ વાસ, એતો ગયા જનુની પાસ; તવ સાંભળી શેવક વળીયા, સુખવંતીને મેહેલમાં પળીયા. ॥ ૧૫ ॥ ત્યાં તો દીઠો સુધન્વા ભક્ત, કીધાં દાસોએ લોચન રક્ત; કેમ ઉભા રહ્યા છો હાંઇ, તાત તેડે છે શેન્યા માંઇ. ॥ ૧૬ ॥ કહ્યું છે તમો તેડવા જાવો, એને બંધન કરી ને લાવો; માટે બાંધીએ હાથ તમારા, નહી તો મળે ભોગ અમારા. ॥ ૧૭ ॥ માટે બાંધવા દો રૂડી રીતે, નહી તો બાધીશું વીપરીતે; સુણી ચઢયો સુધન્વાને ક્રોધ, આ શું બોલે છે ગુલામ યોદ્ધ. ॥ ૧૮ ॥ એમ ધારી તાણી તરવાર, કર્યો દશ વીસનો સંહાર; તવ ત્રાશીને બીજા નાઠા, જાણ્યા રાજકુંવરને માઠા. ॥ ૧૯ ॥ ગયા શેન્ય વીશે બુમ કરતા, માહા ત્રાસ ભર્યા ઓચરતા, માંહારાજા કરી કુંવરે રીસ, મારી નાંખ્યા યોદ્ધા વીસ. ॥ ૨૦ ॥ અમે જાણી જોઇ પાછા વળીયા, તમ સુત જાણી

ને પળીયા; તવ ચીઠી લખી એમ, તાતનું વેણ લોપો કેમ. ॥૨૧॥ આવો બંધન થઇને બેટા, નહી તો થઇ જાશો છેટા; એમ કહી મોકલ્યા યોદ્ધા એંશી, ગયા રાણીના મેલમાં પેશી. ॥૨૨॥ આપી સુધનવાને ચીઠી, તે વાંચી નજર કરી મીઠી; કહ્યું તાત વચન કેમ લોપું, કરો બંધન હવે નહી કોપુ. ॥૨૩॥ તવ સુખવંતી માતા કહે છે, શીદ બંધન માગી લે છે; આવનારાનો કર સંહાર, નહી તો દે મુને તરવાર. ॥૨૪॥ તવ સુધન્વા બોલ્યો આપે, સર્વને હણું તમ પરતાપે; પણ તાત વચન લોપાય, એ તો અનરથ મોહોટો થાય. ॥૨૫॥ એમ કહી બે કર દીધા, તવ શેવકે બંધન કીધા; જરા કબજે થયો જે વારે, કોપ્યા અનુચરો તે વારે. ॥૨૬॥ પેહેલા વીસ મારેલા તે કાજે, એ તો ભરાયા પુરણ દાજે; કશી કશીને બંધન કીધો, ચાલ કહીને અચરકો દીધો. ॥૨૭॥ તવ સુધન્વા ગભરાયો, હું તો શીદ થવા ગયો ડાહ્યો; ચાલો આવું છું તમ સાથ, પણ નરમ કરો મુજ હાથ. ॥૨૮॥ માહારી ચાંમડી બહુ ચુસાય, તેથી નસો ને નાડી તણાય; એ તો વેદના નવ વેઠાય, જાણે જીવડો મારો જાય. ॥૨૯॥ એવાં દીનતાનાં વચન બોલે, પણ જોધ્યા બાહાજ્યા જમ તોલે; દાજ આણીને ઠોંસા મારે, કેમ સામો થયો તો તે વારે. ॥૩૦॥ અલ્યા પેહેલું શું જાણ્યું નહોતું, હવે તાહ્યરૂં આવી પોત્યું; એમ કહી ખેંચી લીધો જ્યારે, સુખવંતી ગભરાઇ ત્યારે. ॥૩૧॥ એની આંતરડી બહુ દાઝી, ઉઠી સુધન્વાને બાઝી; ઓરે બેટા આ દશા આવી, તેં તો બગાડયું કર બંધાવી. ॥૩૨॥ હવે કબજે પડેલો શું કરે, સુત મરવાને સંચરે; માહારે જોઇને જીવવું ધીક, મુકવી મરજાદા ને બીક. ॥ ૩૩ ॥ વળણ.॥ એમ ધારી ગઇ તન કને, વિપ્રીત થઇ ગઇ વાત; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, રડવા લાગી માત.

કડવું ૨૧ રાગ વઈદરભીના નાટકની રાહ.

માતા રડે રૂદે ફાટતી, નહી જાવા દઉ બાળ; માઠા શુકન મુજને થયા, માંથે ભમે છે કાળ. માતા રડે રૂદે ફાટતી. ॥ટેક.॥ તું સપગલાનો સભાગીયો, તાહરે જનમ્યે થઇ લેહેર; કોમળ કાયાના દીકરા, આ શો તુજપર કેહેર. ॥માતા॥૧॥ ચક્ષુએ ચોમાસું ચાલતું, દીઠી દીકરાને બાથ; લાડકવાયા જાશો નહી, ચાંપે રૂદીયા સાથ. ॥ માતા. ॥ ૨ ॥ મોહો જોયા માહારા બેટડા, મરવા મોકલું કેમ; દેશવટો દેશે રાજીયો, તે

વેઠીશું તેમ. ॥ માતા. ॥ ૩ ॥ તેલ કઢા તુજ કારણે, કરી છે તાતે ત્યાર; સગો શતરૂ થઇ લાગીયો, તેમાં કોણ કરે વાહાર. ॥ માતા. ॥ ૪ ॥ તુજ પછી બીજા બેટડા, પણ મોભી કુંવાર; તું ગયો પછી શું રહ્યું; ગાદીના બેસનાર. ॥ માતા. ॥ ૫ ॥ મેં તુને સુનો મુકયો નથી, બહુ લઢાવ્યાં લાડ; બાંધાનો બાંધેલો બેટડો, ઉછર્યો પ્રભુને પાડ. ॥ માતા. ॥ ૬ ॥ સુવાવડમાં ઘણો સાચવ્યો, રાખી વશ જીભ્યાય, ખાટું તીખુ ખાધુ નહી, કષ્ટી ભોગવી કાય. ॥ માત. ॥ ૭ ॥ સપુત સુત આ શું થયું, આવ્યો કારમો કોપ; દેહ તજવા વેણ તાતનું, કેમ કરીયે ન લોપ. ॥માતા. ॥૮॥ કારમી કાન્તી તાહારી જનમની, નોહોતી મુજને આશ; છેવટ પણ એનું એ થયું, થઇ નીરભાગી નીરાશ. ॥ માતા. ॥૯॥ તારા બંધવ તારી બેનડી,સતી સાધવી નાર;હું રાંકડી તારી માવડી, રહીશું કોને આધાર. ॥માતા.॥૧૦॥ આ છબી દેખસું કયાં હવે, પડશે પાપી વીયોગ; અરેરેરે હાય હાય સું થયું, આવ્યા ભુંડા ભવ ભોગ. ॥માતા. ॥૧૧॥વળણ.॥ એમ કહી મુરછામાં પડી, મીચાયાં છે નેન; તવ બંધુને ઘેરીયો, સુધનવાની બેહેન. ॥

કડવું ૧૨ રાગ કાફી.

હાંરે બોલ્યા જયમુની મુખવાણી, ઝાડ ઉગે તો રહે એંધાણી,કાંઈ કલેશમાં બાકી રેની, બંધુને બાહાજી કોવલીકા બેની, ॥૧॥ હાં રે વીરા માહારે જીવીને સું કરવું, તાહારૂં મરણ થતાં પેહેલાં મરવું; મારે વીર વીના પીયર શાનું, કેમ દેવે ન ખોલ્યું પાનું. ॥૨॥ હું તો પીયરમાં છું પનોતી, કહી ધુસકા મુકીને રોતી, બાહાજી શેવક કેરે હાથ, છોડો મમ બંધુના હાથ. ॥૩॥ હાં રે નહી તો આપીશ મુજ હત્યાય, હું તો પાડીશ મારી કાય; મારો તાત વેચાણો વણ ધને, શંખ લેખ પ્રધાનોની કને. ॥૪॥ હાં રે થયા સાચા શતરૂપ્રધાનો, વેર વાળે છે મુંઢ મસ્તાનો; કીયા જનમતણી દાજ વાળે, બધો હરખ હૈયાનો ટાળે. ॥૫॥ હાં રે અમને રાંક ડીયોને રોવરાવે,આખા જનમની ઓથ ખોવરાવે;એનું કીયે કાળ ભલુ થાશે, કરેલી કરણી ભોગવાશે. ॥૬॥ હાં રે અલ્યા શેવકો કષ્ટ કાપુ, છો ડો બંધુને તો કાંઈ આપું, કાહાડું દળદળ કહો તે આપી, કેમ જીવ લેવા બેઠા પાપી. ॥ ૭ ॥ રાગ ઝડપનો ॥ સેવકોયે સાંભળીને, બળમાં અચરકો દીધો; સુધનવા તો ધરણ ઢળીયો, પાછો ઉભો કીધો. ॥ ૮ ॥

સુધનવા કહે શું બળ દાખો, બંધાથી હું આપે; નહી તો કેવો બતાવ્યો તો હાથ તમારા બાપે, ॥૯॥ વિસ યોદ્ધાના પ્રાણ લીધા, કેમ નાઠા તે વેળા; મુજ તાતની ચીઠી લૈ આવ્યા, ત્યારે થયા ભેળા, ॥૧૦॥ નહા તો રાજપુતને શું બાંધો, વાંધો લીધો એહ; છેતરટ શું ગત થાશે તમારી વિચારી લો તેહ. ॥૧૧॥ એમ કહીને પંથે પળીયો, બળીયો બાહુ બંધાવી ચાલ્યો ચાલ્યો ઉભો રહ્યો, નગ્રની બારણે આવી. ॥ ૧૨ ॥ જ્યાં પોતાના પીતા બીરાજ્યા ત્યાં જઇ નામ્યું શીશ; તવ હંસદ્વજના મન વિશે, પુરણ પ્રગટી રીસ. ॥ ૧૩ ॥ નો હોય તું માહારો દીકરો, તે વચન લોપ્યું માહારૂં; છે હંકારીને અભીમાની, આવી બન્યું તાહારૂં ॥૧૪॥ દવૈ દેવરાવી માહારી પણ, તુજને મનમાં નાવ્યું; અન્યાય કરવાથી તારાપર, જોર સરવનું ફાવ્યું. ॥૧૫॥ શત્રૂ સામા વાટ જુએ છે કાહારપણું તેં કીધું; માહારે પેટ પેદા થઇ ને, નામ લજાવી દીધું ॥૧૬॥ ન્યાય તારો માહારે શું કરવો, નથી પડતી સુજ; પડો વગડાવ્યો તેની તેં, કાંઈ ન કીધી બુજ. ॥ ૧૭ ॥તાત તણો તને ડર નવ લાગ્યો, શું ધરીયા બે શીશ; પ્રધાનને ઇનસાફ સોંપ્યો; કયાંથી તું બચીશ. ॥ ૧૮ ॥ સુધન્વા કહે ક્ષમા કરો, ઓરે માહારા તાત; કાં થોડો કામનીયે રોકયો, સત્ય કહુ છું. વાત. ॥૧૯॥ છોરૂ તો કછોરૂ થાયે, તાત તણી નહી રીત ભારે ભયંકર શબ્દ સુણી, થયોછું ભયભીત, ॥ ૨૦ ॥ હશીને મુને આગના આપો યુદ્ધે તતપર થાવું; તમ પરતાપે અરજુનજીને જીતી નગ્રમાં આવું. ॥ ૨૧ ॥ હંસદ્વજ કહે જીત્યો બેટા બોળ્યું તે માહારૂં નામ; તમો શીક્ષાને પાત્ર થયા છો, કરશું અમો સંગ્રામ. ॥૨૨॥ તાતજી અપરાધ ક્ષમા કરો, બહુ ભુલ થઇ છે માહારી, તમે ન છોડો તો કોણ છોડે પુત્રની દયા ધારી. ॥ ૨૩ ॥ તોપણ શીશ ધુણાવે પીતા, એકનો બે નવ થાય; તેલ કઢામાં તળાશો તમે, માહારો નથી ઉપાય. ॥ ૨૪ ॥ એટલે વારતાનગ્રમાંચાલી, બોળાવાબેઠું જગ્ત; અરેરે તેલમાં તળાશે, સુધન્વા હરી ભક્ત. ॥ ૨૫ ॥ આખા ગામમાં ત્રાસ પડીઓ, જાણ્યું સુધન્વા નારી; તેલમાં તળાવા હુકમ થયો, મુજ કંથને દુખ ભારી. ॥૨૬॥ ત્રાસ ભરી નીકળી તારૂણી, વિપ્રીત આખડી કહાવી; સુખવંતી સુધનવાની માને, મુરછાથી સુદ્ધી આવી. ॥ ૨૭ ॥ કોવળીકા કહે માતા માહારી, દવૈ તો દગો દીધો; તેલમાં તળવા મુજ બંધુને

મમ તાતે હુકમ કીધો ॥૨૮॥ તે સાંભળી સુખવંતી ચમકી, ઉઠયો ઉ-રમાં અગની;રડતી રડતી સુધનવાની,નીકળી માતા ને ભગની. ॥૨૯॥ ત્રણે અબળા ત્રાસ ભરેલી, રડતી કુટતી ચાલી; સાથે દાશીયો દસ વીસ કોડી, તે કર રહે છે ઝાલી ॥૩૦॥ નેત્ર વીસે નીર માતુ નથી. આંસુ વહે ચોધાર; પ્રથવીમાં પછાડયો ખાતી, વરત્યો હાહાકાર. ॥ ૩૧ ॥ ॥વલણ.॥ હાહાકાર વરત્યો ઘણો, પુરણ પ્રગટયો શોક; વલ્લભ વદે શ્રોતા સુણો, ખળભળીયું બહુ લોક.

કડવું ૨૩ રાગ સામેરીનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું સુધનવાની કથાય.॥૧॥ હાહાકાર ત્યાં થઇ રહ્યો છે, રડે છે ભગની ને નારી;જનુની જુલમ રડે છે, નેત્ર નાહાનું આંસુ ભારી॥૨॥ રૂદીઆ કુટે, શ્રોણીત છુટે, પશુની પેરે બરાડે; અવની ઉપર પડતાં નાંખે મુસ્તકના કેશ કાહાડે ॥૩॥ રેળાય શરીર રેણુ વીશે, મુકી મરીયાદ લાજ;ભાન રહ્યું નહી વહેવાર વટનું,રડે મ્હોટે અવાજ. ॥૪॥ વસ્ત્ર તણી તો શુધી નથી,અંગ ઉઘાડુ થાય,પગપાની કોઇએ ન દીઠેલી, તેની ઉઘાડી કાય.॥૫॥તવ ગામનું લોક ભેળું થયું; રઢયત રડવા લાગી; નરનારી ને છોકરા નાહાના, સરવને પીડા જાગી ॥૬॥ રાંધ્યા ધાન રહ્યા લોકોના; ખાવું પીવું કેમ ભાવે; ઘર કામકાજ મુકીને સહુ, રડતુ રડતુ આવે ॥૭॥ ઘણા મનુશની મેદના મળી,રડેછે હૈયાફાટ;સુખવંતીની સાથે ચાલ્યુ,કરતા અતી ઉચ્ચાટ ॥૮॥ સીમમાં મોર બપૈયા રોતા;નગ્રમાં રોતાં સ્વાન; મહેલે ચઢીને દાસીયો રડતી, ભુમી ભાસે શમશાન ॥૯॥ હયને હસ્તી ઘાસ ન ખાયે, પોપટ પાંજરે રડતા; અરેરે આ બેઠુ બગડવા હરીજનને કનડતા ॥ ૧૦ ॥ સુધનવાનુ સંકટ જાણી, નર ને નારી ત્રાસે; ધાવતાં બાળક નાખે મારગમાં, ભક્તને મળવા નાસે. ॥ ૧૧ ॥ મનુશ મેદની ઘણી થઇ છે, અંટે વાળીયે વળે, જવાનીયા જન જોરમાં ચાલે, ઘરડાં ઘરણ ઢળે ॥૧૨॥ કંઇ પ્રાણી કહે શું કરીયે, થાયછે કાળો કહેર; કંઇક કહે મને લાગ મળે તો, રાજાને મારૂ ઠેર. ॥ ૧૩ ॥ મુઓ એ રાજા મરતો નથી, દીકરાને દુખ દેછે;પ્રધાનના કહેવા પ્રમાણે,હાએહા એ કહેછે ॥૧૪॥ કંઇક કહે સુધનવાના, કયાં ગયા ચાર ભ્રાત; બંધવની એ પક્ષ કરેતો,શું કરે એકલો તાત ॥૧૫॥ ભરથાર ભામની ભગની ને માતા, તે

તો છે એક રૂપ; તે સાથેચારભાઇ હોયભેળા, શું કરે એકલો ભુપ ॥૧૬॥ સુધન્વાની પક્ષમાં આપણ, સરવે રઇયત થાવું; સુધન્વાને દેશવટો દે, તો તેની સંગ જાવું ॥૧૭॥ કદી જીવનો નાશ કરે તો, આપણે જીવી શું કરવું; ખરેખરૂં તોફાન કરીને, ગમે તે ઉપાયે મરવું. ॥ ૧૮ ॥ એવા એવા વીચાર ચાલે, લોકના ઉઠે તરંગ; સુખવંતી દીકરાને દુખે, ભાગી નાંખે છે અંગ ॥ ૧૯ ॥ કોવળીકા કલપાન્ત કરે છે પીયર જાવા બેઠું; આનંદ આખો વરશી રહ્યો તો, તેમાં વીઘન પેઠું ॥ ૨૦ ॥ બીજા બંધવ ઘણું જીવો, મોભીના તુલના કયાંથી; પાંચ બંધુના જુગલ જોડી, ખોડ પડે તેમાંથી ॥ ૨૧ ॥ સુંદરવંતી સુંદરી છે, સુધન્વાની જેહ; બાળકી બેભાન થઈ છે, ધુન્યમાં ચાલે તેહ. ॥ ૨૨ ॥ દરવાજાની લગભગ આવ્યું, સેન્યાયે જોયું સાર; હંસધ્વજને પ્રધાન બેઠા, ત્યાં ગયા સમાચાર ॥ ૨૩ ॥ સુખવંતી કોવળીકાને સુંદર, વળી રહીઅત આવે; તોફાન થાશે એમ ભાસે છે, તવ રાય વીચાર લાવે ॥ ૨૪ ॥ રહીઅતને તો રોકી શકું પણ, અબળા આવે માહારી, કોવળીકા દીકરી સંગ આવે, આવે પુત્રની નારી. ॥ ૨૫ ॥ કહો ના કહો પણ કલેશ મોટો, દુર દશા કાંઇ કહાવી; એવામાં તો રહીઅત સાથે ત્રણે અબળા આવી. ॥ ૨૬ ॥ સુખવંતીએ દીઠો સુધન્વા, સભાની વચ્ચે પડી; કોમળ દીકરા કોણે બાંધ્યો, વળગીને બહુ રડી. ॥૨૭॥ બીજી કોવળીકા બહેન બાજી ત્રીજી પ્રેમદા પેઠી; ફાટી આંખે ક્રોધી શરીરે, કંથ કને જઇ બેઠી ॥૨૮॥ છુટે કેશે કારમે વેશે, દંત દાબીને ડસ્તી; આડી અવળી ડોક નાંખે, ભુજ ભેગા કરી ઘસ્તી. ॥ ૨૯ ॥ અરેરે આ શો ઉતપાત થયો, સસરા સતરૂ જાગ્યા, પોતે મુને પરણાવીને, સોભાગ્ય લેવા લાગ્યા ॥ ૩૦ ॥ એવામાં હંસધ્વજ બોલ્યો, ઓ સુખવંતી નારી; મરીયાદા મુકી સભામાં આવી, એ નહી શોભા માહારી. ॥ ૩૧ ॥ જેવો એ દીકરો છે તારો, તેવો માહારો એહ; તુને ને મુને સરખો વાહાલો, તેમાં નહિ સંદેહ. ॥ ૩૨ ॥ પણ પુતરે પીતાની દવાઇ, ધારીને કીધી લોપ; તે કારણથી એના ઉપર, પુરણ ચડીયો કોપ. ॥૩૩॥ જે પુતરે પીતાને લજાવ્યો, તે સુતને શું કરીએ, બળાત્કારે નાંખવો મારી, ખરી વાતે નવ ડરીએ. ॥ ૩૪ ॥ વળણ ॥ ડરવાના નહી તારૂણી, સત્ય વદુછું વાણ; તેલ કઢામાં નાંખીને, લેશું એના પ્રાણ.

કડવું ૩૪ રાગ સીંધુ.

કેહેછે સુખવંતી, કોણ મમ સુત મારનારૂં; જગતમાં શું તમેજ જબરા, વળી ગયું અંધારૂંરે કહે છે સુખવંતી, કોણ મમ સુત મારનારૂં. ॥ ટેક ॥ પુત્ર પોતાનો માનતા હોતો, જુલમ ન કરવો ધારો; તેલમાં તળવા નીશ્ચે કર્યો, તેથી નહી તમારોરે. કહે છે, ॥૧॥ આણદાણ વરતે સેન્યા ઉપર ઘરમાં તે નવ ચાલે; નથી ચલણ ચલાવાનું, કુમત કીધો આલેરે. કહે છે. ॥૨॥ એ દીકરાના પગલે તમે, સુખ પામ્યા છો પતી; કાંક બગડવા કાળ થયું તે; શુજી માઠી મતીરે. કહે છે. ॥૩॥ વાંજીઆ મેહેણું માંથે હતું, તે આ દીકરે ટળીયું; તેને તમે મારવા બેઠા, આભ જ ઉંધુ વળીયું રે, કહે છે. ॥૪॥ નથી કાહાર જનેતાનો, જનમેલો સુત માહરો; હું જીવતી બેઠેલી છું, તો કોણજ છે મારનારોરે. કહેછે, ॥૫॥ ઘર ના જોઇએ ગામ ન જોઇએ, ન જોઇએ રાજગાદી; મને માહારો દીકરો આપો, જાશું વન વીવાદીરે. કહેછે. ॥૬॥ જીવખોઇને જર ભોગવવું એ ન્યાય કોના ઘરનો; આશરો નથી જોઇતો તમારો, જોઇએ વીઠુલવરનોરે. કહેછે, ॥૭॥ પુત્રની પીડા નહી પીતાને, મીથ્યા ડોળ બતાવે; પુરૂશ તેતો વામા મરેને, તરતજ બીજી લાવેરે, કહેછે. ॥૮॥ પુરૂશ સગા વૈભોગના છે, ફીકર નહી ફરજનના, બીજી લાવી થાય બીજીના આશા તેના તનનીરે. કહે છે. ॥૯॥ તાત તણી ઘોડાગાડીમાં પુતરે નવ પલવાયે; રીંટીયાની કાતનારી માડી, તેમાં સુત સમાયોરે. કહેછે,॥૧૦॥ વળણ ॥ સુત સમાય નહી તાતમાં, માતમાં સુત શમાય; કહે વલ્લભ તવ રાજીયો, ક્રોધે બોલ્યો ત્યાંય ॥

કડવું ૩૫ રાગ ઉપરનો.

હંસદ્વજ કહેછે, વીચારીને વદો વાણી; મરજાદ મુકી બહુ બોલશો તો થઈ જાશે ધુળધાણીરે ॥ હંસદ્વજ કહેછે વીચારીને વદો વાણી.॥ટેક॥ માહારા ઘરની રીતી છોડી, દોડી આવી હાંઇ; કુળલજાવ્યું કુટુંબ લજાવ્યું, શરમ નહી મનમાંઇરે ॥ હંસદ્વજ કહે છે. ॥ ૨ ॥ બાપતણી બહુ સાખ વધારી, પધારી તું પંથે, વગર વીચાર્યું સાંભળશો, હારીને જાશો અંતેરે ॥ હંસદ્વજ. ॥૨॥ પીતા વીના પુતરો કયાંથી, પુતરો પુરૂશ કેરો; અમારા મન ધાર્યું કરશું, મીથ્યા મારો ફેરોરે. ॥ હંસદ્વજ. ॥ ૩ ॥ સું માહારૂં બોલ્યું પડે પાછું, સું મીથ્યા દવાઈ; તમારૂં ધાર્યું નહી થાયે

મુકી દો ભવાઇરે. ॥ હંસધ્વજ ॥ પીતાજીનું વચન લોપે, તો તો છોકરૂં હેણું; એક જશે પણ ચાર બીજા છે, નહી થાય વંઝા મેણું રે. હંસધ્વજ. ॥૫॥ નરનો સ્વભાવ હોય માહા માઠો, માટે તમે પસ્તાશો; ક્રોધાતુર થઇ માર દેશું, ત્યારે નાઠાં જાશોરે. ॥ હંસધ્વજ. ॥ ૬ ॥ માટે સમજી મેહેલ પધારો; પુત્રની આશા મુકો; એક ઘડીમાં ઘરબાર તારૂં, ભાંગી કરૂં ભુકોરે. હંસધ્વજ. ॥ ૭ ॥ દીકરીને દરવાજે લાવી, શું તે મનમાં ધાર્યું; પોતાનો જીવ જાળવી જાવો, કરો માહારૂં વાર્યું રે. ॥ હંસ. ॥ ૮ ॥ આખો વળ ચડવાનો મુજને, જેમ જેમ મુમત કરશો; તેમ તેમ હું થવાનો હઠીલો, ભારબોજથી ઉતરશોરે. હંસ. ॥ ૯ ॥ પ્રેમદાનું કહ્યું પતી સાંભળશે, ભુતળ રસાતાળ જાશે; કેહેવાઉં વશ વામાને રાજા, હાહાકાર વરતાશેરે. ॥ હંસ. ॥ ૧૦ ॥ રાજ રીતીથી રામા તમે, આપણે ઘેર પધારો; નહી તો નવા જુની થાશે, શાને વીશ વધારોરે. ॥ હંસ. ॥૧૧॥ વળણ.॥ માઠો સ્વભાવ મરદ તણો, સત્ય સમજજો નાર; આંખડી ફાટે અમ તણી, તો તમે ખાશો માર. ॥

કડવું ૨૬ જાગ્યારે જાદવરાય. એ રાગ.

સુખવંતી તવ બોલે, નેત્રોમાં નિર મેઘ તોલેરે, ધિક્કાર ધિક્કાર ધિક્કાર તમને નાથજીરે. ॥ ૧ ॥ અબળાની દયા નાવી. કઠીણ રૂદીયા કાહાવીરે; હવે મેં પણ મરવું નિશ્ચે ધારિયું રે. ॥ ૨ ॥ મારો માભી દી કરો જાશે, તો મુજ જીવે શું થાશેરે; નથી નથી નથી માહારે જીવવું રે ॥ ૩ ॥ કહી રીસ કરી મન સાથે, એણે ખડગ લીધું હાથેરે; સુધન્વાનાં બંધન કાપી નાંખીયાં રે. ॥ ૪ ॥ તવ કોવળીકા ભગની, જેના ઉરમાં ઉઠયો અગનીરે; રક્ત લોચનથી પીતા પ્રત્યે ઓચરીરે. ॥ ૫ ॥ તાત તમે શું જાણો; કાંઇ ગરવ ઘણેરો આણોરે; માણો છો જે સુખ તે સૌના સંપથીરે. ॥૬॥ જેમ જેમ શાન્તી રાખી, તેમ હકુમત ચલવી આખીરે; તમ પાખી હજારો દાહાડા ચાલશેરે. ॥૭॥ શું છો તમો કરનારા, અમે છૈયે ત્યાં મરનારારે; જે ફાવે તે કરજો, ડરશો નહીં જરારે. ॥ ૮ ॥ કાયા કામની કેરી, પણ આત્મામાં શી ફેરીરે; જે જેને ઉમંગ હોય તે પુરો કરોરે. ॥ ૯ ॥ ભાઇ વળુદી બેહેની; પીએર પનોતી તેનીરે; નહી તો શેની મોંઘી સાસરી સાથમાંરે. ॥ ૧૦ ॥ દીકરો હણવા ધારી, કેહેવાઇરે વીપીરીત મત ભારી થયેલા વરસ તે પાણીમાં ગયારે. ॥ ૧૧ ॥

પોતાના કેશની ગાંઠ, છોડી ફાંસો નાખ્યો કંઠેરે;રાયે જાણ્યું વંઠે વાત વીપરીતનીને ॥ ૧૨ ॥ વળણ ॥ રાય સમજ્યો વીપરીત છે, સહુને પ્રગટયો દ્વેશ, હાંહાં કહી કુંવરી તણા, છુટા કીધા કેશ ॥

કડવું ૨૭ રાગ સાખિ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવુ, સુધન્વાની કથાય ॥૧॥ રાયે કુંવરીના કેશ છોડયા, આમ ન કરીશ બહેની; ધમે તે કાંઇ મારગ કાઢુ, જરાક ધારણ રેની ॥ ૨ ॥ એમ કહીને શાન્તી પાડી, જોયું પ્રધાનોના સામું; કહો ભાઇ હવે કેમ કરવું, અપકીરતી હું પામું, ॥૩॥ માહારા ઘરમાં કંકાસ ચાલ્યો,માટે નથી ઉપાય; જો તમો બેઉ કહેતા હો તો હું કરૂં નીતીનો ન્યાય. ॥ ૪ ॥ શંખને લેખ બે આવ્યા જઇને, કરવા લાગ્યા વીચાર; આપણો દ્વેશી સુધનવા છે, નડે છે ઘણીકવાર ॥ ૫ ॥ રાજમાં આપણી ખટપટ ચાલે, તેમાં પડે છે આડો; માટે ભલેરો લાગ આવ્યો, ફરી ન આવે આ દાહાડો ॥ ૬ ॥ ગમે તે કરી સુધનવાનો, કરાવી નાખવો નાશ; પછી આપણુ નીરભય થાશું, નહિ રહે કોનો ત્રાસ. ॥ ૭ ॥ એવી ધારણા ધારીને ઉઠયા, આવ્યા રાયની પાસ; દીકરાનો ન્યાય કરો તમે, અમે કરીશું તપાસ, ॥ ૮ ॥ તવ હંસદ્વજ ન્યાય કરવા, બેઠો સ્વ આસન; ઇનસાફ હું તારો કરૂં છું,સુણો સુધનવા તન ॥૮॥ તવ સુધનવા બે ભુજ જોડી,બોલ્યો તાતની પ્રત્યે; છુટો છું ને ઉભો રહ્યો છું, તે તો હું માહારે સત્યે ॥ ૧૦ ॥ પીતાનું વેણ પાળવા સારૂ, બંધન થયો તો આપે; સીધો ચાલીને હું આવ્યો, તમારી દવાઇ પાપે ॥૧૧॥ જે કહેશો તે કબુલ માહારે, લોપવું નથી વેણ; પીતાનું વેણ પુત્ર લોપે, તે થાય સુક્રીત હેણુ ॥ ૧૨ ॥ નહી તો તમ પરતાપે મુને, સામરથ છે અપાર; એટલે પ્રધાન પ્રત્યે રાજા, કહેવા લાગ્યો વીચાર, ॥ ૧૩ ॥ આ દીકરાને દઉ દેશવટો, કેવો કહેવાશે ન્યાય; તેલમાં તળવા હુકમ કરવે, દીકરો માહારો જાય ॥ ૧૪ ॥ વળી ઘરમાં ઉતપાત પેસે, નારી માહારી દેહ છાંડે; પુત્રની નારી નાંખે નીસાસો, દીકરા મરવા માંડે ॥ ૧૫ ॥ સુધનવાના ચાર બંધુ,ટગટગ રહ્યા જોઇ;ન બોલ્યા પણ લોચન રાતા, કરી રહ્યા સહુ કોઈ॥૧૬॥ વળી નગ્રની રહીઅત સરવે, આવ્યાં સુધનવા પુંઠે; સુધનવાને મારો કહેતા, નરનારી સઉ રૂઠે ॥ ૧૭ ॥ તેમાંથી થાયે

મહોટો દંગો, ત્યારે કરીયે કેમ, તમે મુને આપો ખુલાસો, બહુ વાતે છે વેમ. ॥૧૮॥ એટલે શાન્તી રાખીને બોલ્યા, શંખને લેખ પ્રધાન; અરે રાયજી આ શું કહોછો, કયાં ગયું અભીમાન. ॥૧૯॥ પોતાની પ્રેમદાથી બીધા, દીકરીનો ડર લાગ્યો; મરદ જાણી પ્રધાન થયા; કરમે વંઢળ ભાગ્યો. ॥૨૦॥ શું કરસે દીકરાને દારા, રહીઅત શું કરનારી; હુકમ કરો તો આપણા યોદ્ધા, કહાડી મુકે ડાંગ મારી. ॥૨૧॥ જોર ન કહેશો કોઇ જનનું, હિમત ભાગી તમારી; બોલ્યા પ્રમાણે પોતે પળવું; એજ સલ્હા છે અમારી. ॥૨૨॥ એટલે હંસદ્ધજ એમ બોલ્યો, ઇનસાફ રહેવા દઇએ; એક વેળા તો અરજુન સામા, યુદ્ધ કરવાને જઇએ. ॥ ૨૩ ॥ વળણ. ॥ રાયે ક્રીધી આગના, યુધ્ધે ચઢો સૌ યોદ્ધ; ન્યાય કરશું પાછા વળી, ચડયો પ્રધાનને ક્રોધ.

કડવું ૨૮ રાગ શંઘેરી.

પ્રધાન બેઉ ઉઠી બોલ્યા, કરીને પોકાર, ધીક ધીક ધીક તુને ક્ષત્રીના કુંવાર. ટેક॥ જોયો તારો નેક ટેક, એક સ્વારથી; પક્ષપાત પુરી રાખે ન્યાય તો નથી, જોઈ જોઇ જોયો તુને, ગરવી ગુમાર; ધીક. ॥૧॥ સોનુ જાણી સંગ કરયો, નીકળ્યો કથીર; નક્કી કાહ્યર કુળના તું, નોહ્ય રણધીર. ॥ બોલેલું મોઢામાં પેઠું, થુ પડી બોલનાર. ધીક. ॥૨॥ જામો જરીનો ઉતારી, ચુડો પેહેરો હાથ; હોડો ચીર ચુંદડી ચંપાવતીના નાથ, ચક્ષુમાં કાજળ સારી, મુકી દે હથીઆર. ॥ ધીક. ॥૩॥ કુન્તી સુત પારથ સામો, શું કરે સંગ્રામ; ગાદીએ બેસી લજાવ્યું તાત તણુ નામ; નારી લોભે લલચાયો, ભય પામ્યો અપાર. ॥ ધીક. ॥૪ ॥ તારા નગ્રે નથી રહેવું, જાશું વનવાસ; કરમ ફુટયો હોય તે થાયે, અન્યાડીનો દાસ; પોતાના વાહાલા પારકા ખોટા, કેમ રીજે કીરતાર. ॥ધીક. ॥ ૫ ॥ અમે તારે ઘેર રહીને, ખાધું અન્ન ઉચીષ્ટ; તે છાંટા અમને લાગે, ગણાશું પાપીષ્ટ; આટલેથી સમજી ગયા, છેલ્લા છે જુહાર. ॥ ધીક. ॥ ૬ ॥ વળણ. ॥ એમ કહી ચાલવા માંડીયું, જુએ સૈન્યનો સાથ; તવ રાયે ઉભા થઇ, ઝાલ્યા બેઉના હાથ.

કડવું ૨૯ રાગ આશાવરી.

જયમુની રૂશી એમ બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને

સંભળાવું, સુધન્વાની કથાય. ॥૧॥ રાયે પ્રધાનોના હાથ ઝાલ્યા, ક્રોધાતુર કેમ થાવો, રીતોસર કહેવું હોય તે કહો, રીસાઇને સું જાવો. ॥૨॥ એટલે પ્રધાન ગાજીને બોલ્યા, અન્યાયનો તું સ્વામી; પડો તેં વગડાવતી વેળા, કાંઈ ન રાખી ખામી; ॥૩॥ તેલતણી કઢા ઉકળાવી, તે તો કોના માટે; બીજાને તળવા ધાર્યોતા, દીકરો તે શીર સાટે. ॥૪॥ પોતાનો બાળક બચાવી લેવો, પારકાને સું હણવો; ન્યાય વાળા સુત શત્રુને, સરખે ભાગે ગણવો. ॥૫॥ ગ્રહસ્થના જેટલાં હોય વહાલાં, તેટલાં ગરીબ જનને; ગ્રહસ્થે પ્રાણી ગરીબે પ્રાણી, વિચાર કરજો મનને. ॥૬॥ કોઇક આવ્યું હોત મોડું તો, તેને નાંખત તળી; પોતાના પુત્રનો પક્ષ કરોછો, કેવળ બુદ્ધિ બળી. ॥૭॥ અરેરે રસાતાળ જાસે, વરસસે નહી મેઘ; આ ગાદી પર પુન્ય હતું તે, થયો પાપનો ભેગ. ॥૮॥ પોતાના પાળી અવર હણવા, એ નહી ઉત્તમ ન્યાય; વચન ભ્રષ્ટ થાવું તે ભુંડું, જાવા નર્કની માય. ॥૯॥ ઇન્સાફ કરવો સોંપ્યો અમને, બોલીને સીદ ફરો, વેણ ગયું તેનું સરવસ્વ ગયું, જીવતાં મુઓ ખરો. ॥૧૦॥ પોતાનું બોલેલું પાળવા માટે, રામ સધાર્યા વન; વચન પાળવા રાજ મુકી, નીકળ્યો નળ રાજન. ॥૧૧॥ વચન પાળવા હરીચંદ્રે, વેચ્યા પુત્ર ને નારી; મસાણની નોકરી કીધી, કષ્ટજ વેઠયું ભારી. ॥૧૨॥ તેવા પ્રાણી માહા સત્યવાદી, ગાદી ભોગવવા યોગ; ધન્ય છે તેનું જીવતું ને, ધન્ય તેનો વડભોગ. ॥ ૧૩ ॥ પોતાનું બોલ્યું પોતે ન પાળે, તે વાળે સો દન; વચન ભ્રષ્ટને છાંયે ન રહેવું, મુખે ન મુકવું અન્ન. ॥ ૧૪ ॥ વાહાણામાં વદન નવ જોવું, જોવે સુકીત નાસે; તમારી સંગત કરવામાં અમને, પાતક ઝાઝું ભાસે. ॥ ૧૫ ॥ માટે અમપર કૃપા રાખી, જાવા દો આગનાય; રૂંએ રૂંએ પાપ ચઢે છે, અમારૂં પુન્ય ધોવાય. ॥ ૧૬ ॥ ચાંન્ડાળનો ચાંન્ડાળ કહેવો, જેની જીભડી જુઠી; ઓરે પ્રભુ જુઠા જીવડા; જગમાંથી જાજો ઉઠી. ॥૧૭॥ એવાં એવાં વચન કહ્યાં, રાજાને દ્રઢતા બેઠી માહારૂં બોલ્યું હું કેમ લોપું છું, પાપ મતી કાંક પેઠી. ॥ ૧૮ ॥ મમ અબળાયે મમ કુંવરીયે, બોલી મુને દબાવ્યો; વચન ભ્રષ્ટ થવા મનસુબો, માહારા મનમાં આવ્યો. ॥ ૧૯ ॥ આટલી વય માહારી થઇ પણ, ભ્રષ્ટ નોહાતો થયો કદી; આજ મુને આ મતી સુજી, ફરવું ધાર્યું વદી. ॥ ૨૦ ॥ પુત્ર જાયે પરિવાર જાયે, જાયે રીધ શીધ ધન; કટકા થાયે દેહ તણા તો, લોપીયે નહિ વચન. ॥ ૨૧ ॥ એવો મનમાં નીશ્ચે કરીને, ખુરશીએ બેઠો રાય; સાંભળજો તમે સરવે સભા, સુધન્વાનો ન્યાય

॥ ૨૨ ॥ સુધન્વા જો સપુત હોય તો, બાપ તણો બોલ પળવો હુકમ માહારો થાય છે એવો, તેલ કઢામાં તળવો. ॥ ૨૩ ॥ એવો હુકમ થયો રાજાનો, થરથર ફરૂજ્યું લોક; હરીજનોએ ત્રાસ પામી, મુકી કારમીપોક ॥ ૨૪ ॥ નરનારીને બાળક ઘરડાં, રડવા લાગ્યાં અપાર; પોંચા કરડી હાથ ઘસે છે, નેત્રે વહે જળધાર. ॥ ૨૫ ॥ સરવેના મનને એમ આવ્યું, રાજાને થૈતી દયાય; પણ પરધાનો કુબુદ્ધીના, તેણે ચડાવ્યો રાય. ॥૨૬॥ અરેરે એમનું ભુંડુ થાજો, જાજો સત્યાનાશ, સાતે જનમ એ બે જણને પડજો ત્રાશે ત્રાસ. ॥૨૭॥ બ્રાહ્મણનો એ દેહ પામ્યા છે, પણ જાતી ચાંન્ડાળ; એ બેઉ જણને હણવા ઘટે, ફોડવાં જોઇએ કપાળ. ॥૨૮॥ ચોટલીઓ ગ્રહી ચીરી નાંખતાં, કાંઈ ન લાગે પાપ; એમની માને પેટ જનમતાં, કેમ ન ડશ્યા સાપ. ॥ ૨૯ ॥ કુકરમીને કુરબુદ્ધી કપટના કરનારા; છરે ભરેલા છાકે છકેલા, કયારે થશે મરનારા. ॥ ૩૦ ॥ વળણ ॥ એ પાપી કયારે મરે, મરે તો ઠરે સૌ લોક; વલ્લભ વદે સહુ જીવને, પુરણ પ્રગટયો શોક. ॥

કડવું ૩૦ રાગ ચોપાઈ.

જયમુની રૂશી વધા વાણી, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; સરવે લોક દેતું શ્રાપ, ઘણા ભક્ત કરે વીલાપ. ॥ ૧ ॥ કાચા કાળજાની જે નારી, તેતો ધરૂજવા લાગી ભારી; છઇયાં છોકરા નાંખી દેઇ, લાગી રડવા ડસકાં લેઇ. ॥૨॥ કૈંક ભકતોનેથયું એમ, અરેરે કરીનાંખીએ કેમ; બળીયા સાથે સું બાથ દીજે, ભાઇ ટંટો કરતાં બીજે, ॥ ૩ ॥ કાં સસલોને સીંગ સરખો કયાં બલાડો વાઘ નરખો, કયાં ખાબડુંને કયાં દધા કયાં કુપ અને કયાં નદી. ॥૪॥ કયા આગીયોને કયાં ચંદ્ર; કયાં ગ્રાસીયોને કયાં ઇંદ્ર; કયાં અળશીયું કયાં સર્પ, કયાં રહીઅત કયાં નર્પ ॥ ૫ ॥ એમ વિચારતાને ડરતા, સહુ રડી રડીને મરતા; થઈ રહી છે કુટાકુટ, ઘણા કલેશની લુટાલુટ. ॥ ૬ ॥ કૈંક પ્રભુને પોકારે, બચશે સુધન્વા કયારે; કૈંકે રોટલા નથી ખાધા, તેણે રાખી અનની બાધા. ॥૭॥ નહી સુધન્વા સરખું કોઇ, થાય આણંદ મુખડું જોઇ; જેના દરસણથી પાપ નાસે; હરનીશ પ્રભુ એની પાસે ॥૮॥ એના પુન્યથી નગરી સુખી, કોઇ ગામમાં નોહોતું દુખી; એમ કહી કહી વીચારકરતાં, કેમ જોઈશું

ભક્તને મરતાં. ॥ ૯ ॥ કૈંક કહે જીવી શું કરવું, મરે ભક્ત તો આપણે મરવું; ગળે ફાંસો ઘાલી દેહ તજવા, છેલા વેલા ભગવત ભજવા. ॥ ૧૦ ॥ આપણા પરધાનો ને પાપ, લાગ્યા દેવા કકળીને શ્રાપ; એમ જ ગતની ઉપાધી ચાલી, દુરમતી પ્રધાનોએ આલી. ॥ ૧૧ ॥ બેઉ પ્રધાન તે સાંભળે છે એક એકના કાનમાં કેહે છે; ઠીક રાય આપણાથી ડરીયો, એણે હુકમ સારો કરીયો. ॥ ૨૨ ॥ આપણા મન ગમતું થયું, બધુ સાલ જનમનું ગયું; આપણે જેજે કામ કરતા, રાજા હાયે હા ઓચરતા. ॥ ૧૩ ॥ પણ તેમાં આ અવળો પડતો, જેમાં ને તેમાં આવી નડતો, એના વીના એના ચાર ભાઈ, તેમાં અક્કલ નથી કાંઇ. ॥૧૪॥ પછી રાજના ધણી થાસું, લુંટાશે તેમ લુંટી જાસું; એમ હશીને તાળીયો લેતા, છોને સૌ લોક ગાળો દેતા. ॥ ૧૫ ॥ એમાં ગાળે સું ગુમડાં થાશે; બોલનારાનાં મોહો ગંધાસે; જે બોલે તેને ઓળખી લેવા, દાવ આવે ત્યારે દંડ દેવા. ॥૧૬॥ કોક દીવસ નાંખવા પીલી, ફરી વાત કરે નહી ઢીલી; એકવાર આનો નાશ કરીયે, પછી મુછો ઉપર કર ધરીયે. ॥૧૭ એમ હરખીને કર્યો ઉચ્ચાર, રાયજી કેમ કરો છો વાર; કર્યો હુકમ તેવું પાળો, સુતને તેલ કઢામાં બાળો. ॥ ૧૮ ॥ પછી કરવા જવો સંગ્રામ જુઓ શતરૂનો સામો મુકામ; તમો વીલંબ કરો જેમ; ફાવશે શતરૂને તેમ તેમ. ॥ ૧૯ ॥ કોક પરાયું મનુશ હોય, તેને વીલમ કરે ન કોય; સહુ ગરીબોને ગરદન મારે, હોય ગ્રસ્થ તેને ઉગારે. ॥ ૨૦ ॥ સહુ અજા ઇદ કરનારા, વાઘ ઇદે પાછા ફરનારા; સહુ પોતાનું પાળે ને પોસે, અન્ય જનનું વાડમાં ખોસે. ॥ ૨૧ ॥ બોલ્યો લેખ સુણો શંખભાઇ ત્યારે સું થાશે કળજુગ માંઈ; જુઓ આ જુગમાં છે આવું, ત્યારે કળીયુગમાં કેમ થાવું. ॥ ૨૨ ॥ ત્યારે શંખ બોલ્યો શંખ જેવું, કળીયુગમાં થાશે કેવું; તને સંભળાવું વરતાન્ત, તે સાંભળીને થઇશ શાન્ત. ॥૨૩॥ તે સાંભળી ભાગસે ભ્રાન્ત, કહુ ઉઘાડુ કે એકાન્ત; તવ લેખ બોલ્યો મુખ એમ; કહો સરવે સાંભળે તેમ. ॥૨૪॥ ત્યારે શંખભાઇ એમ વદે, સહુ સાંભળી ધરજો રદે; કળીયુગમાં રાજની રીતી, બતાવું રાય પ્રજાની પ્રીતી. ॥ ૨૫ ॥ પ્રભુ જાણે કયારે રાય મરસે, વેઠ વેરેથી સૌ ઉગરસે; કયારે આપણુ નીરભય ફરસું, નહી કરવાનાં કામ કરસું. ॥૨૬॥ ત્યારે આવે બીજો રાય ચડી, લુંટ પાડે ભંડારમાં પડી; તેના ભેળા આપણુ પડીયે, માલ લુટી લેવાય તે ઘડીયે. ॥૨૭॥ એવું રાખે પ્રજા જન હીત, રાયથી રઇયત વીપરીત; કરી અન્યાયને ન્યાય માગે, થાય વીરૂધ્ધ નો દુખ

લાગે. ॥ ૨૮ ॥ પોતાનો સ્વારથ નવ શરે, તવ વાંકાવેણ ઓચરે; એવી રીતી રહીયતની થાશે, વળી ચાડી ચુગલી ખાશે ॥૨૯॥ હશે રાજતણા કારભારી, તેતો થવાના કામ વીકારી; આંખડી કપરી કરી ફરે, વાત કરતાં ક્રોધજ કરે ॥૩૦॥ સહુને સેહમાં દાબી મારે, જેમાંને તેમાં સ્વારથ ધારે; પેહેલો આવે ફરીઆદ કોય, તેના ઉપર આકળો હોય॥૩૧॥તારી ફરીયાદલાગેછે જુઠી, સામેવાળો જવાનો છુટી;તારી ફરીયાદ જુઠીઠરશે; તુજને રાજા કેદ કરશે॥૩૨॥ઉલટો તું જવાનો માર્યો, વળી કેહેશેલઢતાં હાર્યો; એમ ખરૂં ખોટુ જોયા વિના, બોલે બીવરાવવાની બીના.॥૩૩॥ તવ ફરીઆદી જનડરે, બળેકાળજુને થરથરે;હવે ફરીયાદીપાછીલેવું, તવ કારભારી કહેશે કેવું ॥૩૪॥ તાહારી જુઠીતે પાછી લીધી, કેમ ફરી યાદ ખોટી કીધી; મ્હારા બેઉ બાજુ ભોગ મળશે, હવે શી રીતે વેળા વળશે ॥૩૫॥જો ફરીઆદ કરવા નાવું, તોતો શત્રૂતણો માર ખાવું;માર ખાતો રહુ કયાં લગી, નથી રેહેવાતુ એક વગી ॥૩૬॥ એમ ગભરાઇપિળશી કરે, નમી નમીને અરજ ઓચરે; તવ કારભારીના હાથ નીચે; પાસે બોલાવવા આંખ મીચે ॥૩૭॥ આઘો બોલાવીને કહે એમ, કરોસમજણ બતાવું તેમ; કાંઇ પાન સોપારી દેમુને, તોતો અક્કલ આપુ તુને ॥૩૮॥એમ કહીને લે લાંચ કાહડી, પછી કેવુંએ બોલે અનાડી;કોક કારભારીનેસમજાવું,ભેઠ મુકીનેતુને જીતાવું॥૩૯॥એતો નથી લેતા કોઇ લાંચ, પણ ખોળી કાઢી છે ખાંચ; ઘેર જઇ તારી વાત મુંકુ, એમના બાળના હાથમાં મુકુ ॥૪૦॥ તવ રીજી જશે કારભારી, તારી ફરીયાદ નહી જાય મારી; કહેશે અમલદારને કાંઈ, શત્રૂને ખોશશે કેદ માંઈ॥૪૧॥તવ કાહ્યર થયેલો શું કરે, જેનું તેનું લાવીને ત્યાં ભરે; ડાહ્યો થઇને કોશના ખાય, એનો બીજો શો ઉપાય ॥૪૨॥ પછી ફરિયાદનું કામ ચલવે,એતો આરોપીને હલવે; તેનીથરથર દ્રુજેકાય,મેંતો નથી કર્યો અન્યાય॥૪૩॥ તવ કારભારી દબાવી મારે, રડે આરોપી ચોધારે;તવકારકુનનેકામદાર અળગો લેઇ સમજાવે સાર ॥ ૪૪ ॥ અલ્યા ગધેડા જવાનો મરી, તારી ખરાબી થાશે ખરી; બધું ઘરબાર લુંટાઇ જાશે, તને કેદની શીક્ષાથાશે ॥૪૫॥ આવશે તારૂં ધન શા કામ, કાંક વાવરી દે આ ઠામ;એમતેમ કરી લે લાંચો, કરે પૈસા પુંજીથી ટાંચો ॥૪૬॥બેઉ જણનું બે હાથેખાય, પછી મોકલે થવા ન્યાય; આવ્યો નીરધન કે ધનવાન, પેહેલવેહેલુ તેમાં દે ધ્યાન ॥૪૭॥ પછી દેખે તેવો ઘાટ ઘડે, મળે ધન તે બાજુપર પડે;હોય ખરો તે બીચારો રડે, પેલો ખોટો અભીમાને ચડે ॥૪૮॥ એમ રહીયત

નો મરો થાશે, સુખી દુખી સહુ અટવાશે; રાજા નાંખશે વેરાને વેઠયો, વાહાલી લાગશે લેવાની ભેઠયો. ॥૪૯॥ ન્યાય કરનારા સમજસે એવું, ગાદી છું ત્યાં સુધી લાંચ લેવું; પછી નથી કોઇ આપનારૂં, માટે ઘર ભરી લઉં માહારૂં. ॥૫૦॥ જે વેહેપારને વેરી કાહાવે, ફરી ફરી હાથ ન આવે; એમ જાણીને લઇ લુંટી; નાંખે ગરીબગરમાંને કુટી. ॥૫૧॥ વળી કળયુગના ન્યાય કેવા, ઇચ્છે પ્રેમદા પઇસા લેવા; બધો ન્યાય રહેશે એ બેમાં, રાજ્ય પાટ પઇસો પુંજી તેમાં. ॥૫૨॥ એવી કળીની રીતી થાશે, ઉભે ગળે લુંટી ખાશે; એવાં કળીયુગ કેરાં રાજ, તેવું બનતું જોઇએ આજ. ॥૫૩॥ તવ રાયને ભરાયુ સુર, હું શું કળીયુગી રાજા અસુર; એમ કહી સુધન્વાને કહે છે, કઢામાં નાંખવો નીશ્ચે છે ॥૫૪॥ કદી નહી હોય મરજી તાહારી, પણ નાંખવા મરજી માહારી; શું તું સુત તે માથું લાવ્યો, મેં તો કાલે પડો વગડાવ્યો. ॥૫૫॥ વલણ.॥ કાલે પડો વગડાવીયો, શું ફુટયા તા કાન; જાણી જોઇ મોડો થયો, માટે થઇશ હેરાન.

કડવું ૩૧ રાગ ધનાસરી.

જયમુની રૂશી એમ બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, સુધનવાની કથાય. ॥૧॥ હંસધ્વજ કહે ગયે કાલે, પડો મે વગડાવ્યો; વળી મારી દવૈ દેવરાવી, તોપણ મોડો આવ્યો. ॥૨॥ મારૂં બોલ્યું માહરા મોઢામાં, ઘાલવા તેં આમ કીધુ; જાણી જોઇને મોડો આવ્યો, વચન ઘોળી પીધું. ॥૩॥ હવે જો તને મુકી દેઉં તો, અન્યાઇ હું કહેવાઉં; નહી મુકું તો તુજ માતાનો, સાચો શત્રૂ થાઉં. ॥૪॥ તુજ માત ભ્રાતનો થઇશ શત્રૂ, પણ મુજ બોલ્યું રહેશે; હું માહારૂં ધાર્યું કરવાનો,જે કહેવું હસે તે કહેશે.॥૫॥બાપનુંવચન પાળવાવિશે,શું છે તમારી મરજી; મરજી હોય તો બીજી ત્રીજી, કાંઇ ન કરશો અરજી.॥૬॥કદી મન નહી હોય પાળવાનું,પણ એમે અમારૂં પળશું;અવળા હાથને ચરણ બાધી તેલમાં નાખી તળસું.॥૭॥પરાણે અમે પ્રાણ લઇસું, સાચુ સમજજોરાર; જેમ ખુશી હોય તેમ કહી દો, ઓ માહારા કુંવાર.॥૮॥તવ સુધનવા બે કર જોડી, મુખથી બોલ્યો એમ; ભક્ત થઇને તાત તણું હું, વચન લોપુ કેમ. ॥૯॥ તમથી આ દેહ બંધાયો છે, માટે આ દેહ તમારી; તે કરતા છે પંચભુતોની, નથી લગારે અમારી. ॥૧૦॥ તમારી દેહ તમારા કહેવાથી,તેલમાં તળી દેવી;હું તો આત્મા અમ્મર ચૈતન્ય, તેની ચીંતા

કેવી ॥ ૧૧ ॥ નથી અવતરતો નથી મરતો, નથી ડરતો લગાર; આવાં તો બહુ ખોળીયાં પહેર્યાં, ગણતાં ન આવે પાર ॥ ૧૨ ॥ મરવું અવતરવું તમે માનો, હું તો માનતો નથી; દુખ સુખ મુને નથી મનમાં,હરખ કે શોક રતી ॥ ૧૩ ॥ ફરી એક કલ્પના મુને,થયા કરે છે ઓ તાત; તેટલી પુરણ થઇ હોતતો, સહુ મન ગમતી વાત ॥૧૪॥ એટલે હંસધ્વજ એમ બોલ્યો,સાબાશ માહારા તન; શી ઇચ્છા રહી જાય છે તાહારી, કહેજે સત્ય વચન ॥ ૧૫ ॥ સુધનવા કહે કહેવું તેમાં, શો દન માહારો વળે, બોલીને પાછું ઘાલવું મહોમાં,જગત બધુ સાંભળે ॥૧૬॥ તે કરતાં મનની વારતાતે, મનમાં રાખવી ઘટે; મીથ્યા લવારી કરીયે તેમાં, માન મરીયાદા મટે. ॥ ૧૭ ॥ તવ હંસધ્વજ એમ બોલ્યો, ઓરે મારા તન; ઇચ્છા માહારે પુરણ કરવી, શું છે તાહારૂં મન. ॥ ૧૮ ॥ તાતજી તમારા હાથમાં નથી, પરવશ પડેલા તમે, પાછી તમોને થાય ઉપાદી, ઘડી ઘડી મન ભમે. ॥ ૧૯ ॥ રાય કહે તને તેલમાં તળવો, ત તો નિશ્ચય માહારો; તે વીના ગમે તે માગો, કોણ છે ભમાવનારો ॥૨૦॥ સુધનવા કહે સુણો પીતાજી,સાચા વચને ચડવું; આભને અવની એક થશે પણ,મારે તો તેલમાં પડવું ॥ ૨૧ ॥ તેમાં ફેરફાર કાંઇ ન કરવો, નહી લજવું માબાપ; નીશ્ચે હું વચન પાળુ નહી તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥ ૨૨ ॥ પીતાજી તમે જાણો છો મેં, સેવ્યા છે પુન્ય શ્લોક; તેલમાં પડવા ખુશી ન હઉ તો, સુકૃત માહારૂં ફોક. ॥ ૨૩ ॥ વેણ તમારૂં લોપવું નથી, લોપું તો કેટલીવાર;અત્યારે ઉછળી આઘો પડું,કોણ મને ઝાલનાર ॥ ૨૪ ॥ ઝાલવાને જે જન આવે તે, પોચી ચુકયો ઠેઠ; આવનારો તો અવતરયો નહોતો, એની માને પેટ. ॥ ૨૫ ॥ પ્રધાન તમારા શું બોલે, મારી નાખું એક પળમાં, પણ તમારે વચને બાંધેલો, આવી ઉભો છું દળમાં ॥૨૬॥ અમે કપુત પુત્રો નથી, નહી તો કેટલી વાર; હોકારે માહારી પક્ષ કરતા, ઉઠે બંધવ ચાર. ॥ ૨૭ ॥ વાત થતામાં ઉઠી ઉભા, સુરથ સુનળ વીર; સુંદરશન ચારે ઉઠયા, રક્ત નેત્રે રણધીર. ॥ ૨૮ ॥ ચાર ભાઇ કહે મોટા બંધુ, આગના આપો અમને; જોઇએ જો અમારી દ્રષ્ટે; કોણ અડે છે તમને. ॥ ૨૯ ॥ એક તરફ સરવે સેન્ય આવે, એક તરફ અમે ચાર; ક્ષત્રાણીના જો હઇશું તો, કરીશું સંહાર. ॥ ૩૦ ॥ બોલ્યા કોવળીકા ભગની, અગની ઉઠયો અંગ; ખડગ આપો મુજને તો, બતાવી દઉ રંગ ॥ ૩૧ ॥ પહેલા બે પ્રધાનને મારૂં, પછી મારૂં તમને; તે પછી સેન્યાને મારૂં, કોઈ શું કરે અમને,

॥ ૩૫ ॥ તવ સુખવંતી માતા બોલી, શાબાશ માહારી કુખ, શાબાશ માહારા બેટા બેટી; પ્રમાણુ વેઠયું મેં દુખ. ॥ ૩૬ ॥ એટલે સુધન્વા એમ બોલ્યો, શાન્તી રાખો સર્વ, આપણે એવું કરવું નથી, માટે ન ધરાવો ગર્વ ॥૩૪॥ બાપનું બોલ્યું પાળવું માહારે, ખામી નહિ લગાર; એ વાતે કોઇ આડા પડોતો, તમને હત્યા ચાર. ॥૩૫॥ નરકમા નાખવો હોય મને તો, કરજો અવળું આડું; તેમ કરો પણ હું નહી જીવું, જીભ્યા ડશી જીવ કાહાડું ॥૩૬॥ ચંદ્ર ચળે રવી પશ્ચીમ પ્રગટે, પાવક શીતળ થાય; કદી દધી મરીયાદા લોપે, પણ મમ વેણુ ન જાય. ॥૩૭॥ માટે કોઇ કાંઇ ન કરશો, કરશો તો છુટી પડશે; જે જન વચન લોપશે માહારૂ, તેને પાપ કનડશે ॥૩૪॥ એમ કહીને શાન્ત પમાડયા, પોતાના ચાર ભાઈ, કોવળીકાને સમજાવીને, બેસાડી ત્યાંની ત્યાંઇ ॥૩૯॥ પછી સુધન્વા પ્રેમે પડીયો, પોતાના પીતાને પાય, કહો પીતાજી કહો પીતાજી, હવે શી આગનાય ॥૪૦॥ હંસદ્વજ કહે સુત સુણો, આગના થઇ છે તે સાચી; તેલમાં તમને છે તળવાના, તે વૃત્તિ નહી કાચી ॥ ૪૧ ॥ ઉભો રહે દીકરા માહારા, તારી શી ઇચ્છાય; તે ઇચ્છા હું પુરણ કરૂ, તળુ તેલની માંય ॥ ૪૨ ॥ સુધન્વા કહે તાતજી મ્હારા, ચરચા જોશે લોક, મુમતે કરો પણ તમારૂં, બોલવું થાશે ફોક. ॥૪૩॥ કેમકે જે પરસ્વાધીન પ્રાણિ, તેનું કહેવું કાચુ, અજ્ઞાની હોય તે જન માને, પરવશ પ્રાણીનું સાચુ. ॥૪૪॥ વ્યસનને વશ જે હોય તેને, વ્યસન વીના નવ સુજે, વ્યસન વીના મારે બગાસાં વ્યસન વીના ધુજે. ॥૪૫॥ ચોમાસામાં ચરણ ખસે, તેવી વ્યસનીની વાણી; તેની તુલના આવી બેસે, પરવશનો જે પ્રાણી ॥ ૪૬ ॥ માટે પરવશ જાણું છું તમને તમારૂં બોલેલું વ્યર્થ, ગાદીપતિ પરવશ રહે તે, જાણવો બહુ અનર્થ. ॥ ૪૭ ॥ પોતાની પાસે પેટ ભરનારા, તેની બુદ્ધિએ ચાલે, તેના કેહેવા પ્રમાણે કરીને, કોકને ગરદન ઘાલે. ॥ ૪૮ ॥ કરતો હતો જાણવો તેને, ગાદીપતી એક ઓડુ, એવા ગાદીપતીએ પોતાનું, દાટવું જોઇએ મોહોડું. ॥ ૪૯ ॥ એટલે હંસદ્વજ એમ બોલ્યો, હું વશ કોઇને નથી; કોઇને વશ હોઉ ત્યારે, શાનો હું ગાદીપતિ. ॥ ૫૦ ॥ સુધન્વા કહે ઇચ્છા માહારી, પુરણ કરવી ધારો, તો તે ઇચ્છા કહિ બતાવું, વીશ્વાસ નથી તમારો. ॥ ૫૧ ॥ એટલે હંસદ્વજ એમ બોલ્યો, સત્ય વદુ છું આપ; ઇચ્છા પુરણ કરૂં નહી તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥ ૫૨ ॥ તેલમાં તળાવા માફી માગે, તોપણ તે નહી આપું; તે વણુ ઇચ્છા પુરણ કરશું, મોઢે

માગી લે બાપુ. ॥૫૩॥ વળણ॥ મોઢે માગો બેટડા, કરશું પુર્ણ ઇચ્છાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, એવે સમે શું થાય.

કડવું ૩૨ રાગ સાખીની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધનવાની કથાય॥૧॥ હંસદ્વજ વચને બંધાયો,સુણે સરવ સભાય; જોઇએ જો હવે શું માગે છે, સત્યવંત સુધનવાય ॥૨॥ એમ જાણી સહુ ચીત દઇને, સાંભળવા કરયું મન; કોઇ ન બોલે કોઇ ન ચાલે, માંડયાં શ્રવણ લોચન ॥૨॥ પછી પીતાજીને કર જોડી, સુધનવા મુખ કહે છે; પોતાના મનની ઇચ્છા તે, મોઢે માગી લે છે ॥૪॥ ઓ તાતજી તેલમાં પડીને, મરવું મ્હારે સત્ય; પક્ષ કરીને ઉગારો તો, જાય તમારૂ પત્ય. ॥૫॥ હું જાણું અધરમી તમને, વળી ઘણા ધીક્કારૂ, બોલ્યું વચન પળો છો તે, છે ખુશી મન મ્હારૂ ॥૬॥ કાં પોતાનું કે પરાયુ, વચન નવ્ય રખાય; દીકરા કેરો, દુશમન કેરો, સરખો કરવો ન્યાય ॥ તેમાં ઇશ્વર રાજી રહે છે, સુખ મળે ચોપાસ; પક્ષ રાખીને ન્યાય કરે તો, થાય નરક નીવાસ. ॥ ૮ ॥ પક્ષ તમે કાંઇ નથી રાખી તે મુજને ગમી વાત, દ્વેશ બુદ્ધીથી મુજને તમે, તળતા નથી તાત. ॥૯॥ પ્રાણ પ્રીય છું પુત્ર તમને, અમને તો એમ સુજે; પણ પોતાનું વચન પાળવા, ન્યાય કરયો રમુજે॥ ૧૦ ॥ તે વાતનું નથી રૂખ મુજને, કહું છું ઇશ્વર સાખે; જાણું છું કે સદા તમે, જોતાતા મુજ આંખે. ॥ ૧૧ ॥ તે તમે હણવા ઇછો, કેમ હું માનું દ્વેશ; હવે જે માગુ તે સુણો, લવરી ન કરશો લેશ, ॥ ૧૨ ॥ આપણી નગરી પાન્ડવ આવ્યા, પુરણ પ્રભુના દાશ; એવા ભક્ત તો કોકજ થાશે, વશ જેને અવીનાશ ॥૧૩॥ એ પાન્ડવ બહુ બળીયા નથી, જ્યાં ત્યાં પામે હાર; પણ તે વેળા કૃષ્ણ પ્રભુજી, આવી કરે છે વાહાર ॥ ૧૪ ॥ આપો આપ પધારે પ્રભુ, તવ થાય છે દરશન;પાન્ડવ સાથે લઢનારાને, પુરણ નફો પાવન ॥૧૫॥ માટે મુને કૃષ્ણ પ્રભુના, દરસણની છે મરજી; અરજુનને જઇ હરાવું તો, પધારે પોતે હરજી ॥ ૧૬ ॥ એટલે એમના દરશણ પામુ, તો થાય મુએ મુક્તી, પુત્રનું પુરણ ભલું કરવું, તે તાત તણી યુક્તા ॥ ૧૭ ॥ સગા વાહાલાનો ધરમ શું છે, સમજો છો સાર; પાછળનાં એ સુકીત

કરી, કરવો કુળ ઓદ્ધાર ॥૧૮॥ તીરથ કરવાં યાત્રા કરવી, કરવાં પુન્ય ને દાન; શ્રાધ કરવા તરપણ કરવા, પ્રાપ્ત થવા ભગવાન ॥૧૯॥ પાતકમાંથી છોડાવવો તે, કુટુંબીનું કામ; પરીવારનું ભલું કરે, ધન્ય તેણે ધર્યું નામ ॥૨૦॥ તેટલા માટે તાતજી માહારા; કરાવો હરી દરસન;તમારે પેટ અવતરીને, એટલો થાવું પાવન ॥૨૧॥ છબી નીરખું નર હરીની, ત્રીતાપો ટળી જાય; માગીને એટલુ માગુછું, પુરણ કરો ઇચ્છાય ॥૨૨॥ હંસદ્વજ વીચારમાં પડીયો, હરી દરસન કેમ થાય; કયાં છે રણછોડ રખડતા તે, પુરણ કરૂ ઇચ્છાય. ॥૨૩॥ કેમ કરીને પ્રભુની ઝાખી, પુત્રને કરાવી દેવું; ઇચ્છા પુરણ કરવાને હું, બંધાઇ ગયો કેવું ॥૨૪॥ કૃષ્ણની કરાવુ નહી જાંખી તો સુતનો સંતાપ; કબુલ કરેલું કરૂ નહી તો, બેસે સોગન પાપ ॥૨૫॥ એમ રાજા મ્રણે ગુચવાયો, હવે શી થાશે ગતી, અરજુનજીના સેન્યની સાથે, અલબેલો આવ્યો નથી ॥૨૬॥ તો દરસન કયાંથી કરાવું, અકળાયો અતી રાય; સુધનવા કહે શું ધુંચવાયા, કહો મને મમ પીતાય ॥૨૭॥ હંસદ્વજ કહે કૃષ્ણ કેરા દરસન કયાંથી કરાવું; દ્વારીકાધીશ નથી હાંઇ આવ્યા, તે કયાંથી લઇ આવું ॥૨૮॥ સુધનવા કહે સામળીયાને, કોણજ શકે લાવી; ભક્ત આધીન ભુધરો તે, તરત ઉભો રહે આવી ॥૨૯॥ બ્રહ્મા સરખા મથી મરે પણ, સેહેજ નથી દરશન; તપસ્વી તપ કરીને થાકે, મુશ્કેલ જુગજીવન ॥૩૦॥ ધરમીષ્ટ ધરમ કરીને હારે, તોહે નહી મળે નાથ;ભાવીક ભક્તના પ્રેમ ભાવે, કબજ એમને હાથ. ॥૩૧॥ ભગવાન ભક્તના ભાવનો ભુખ્યો, અરજુનને વશ એહ; અરજુનને જરા દુખ પડે તો, આવી ઉભો રહે તેહ ॥૩૨॥ માટે મુજને આગના આપો, રણ યુદ્ધ કરવા જાવું; માર મારી પાન્ડવ દળને, સેન્ય સહીત હરાવું ॥૩૩॥ એટલે ભક્તની ભીડ જાણી, આવશે શ્રી ભગવાન; તેમનાં દરશન કરીને હું ચાલ્યો આવું સંતાન ॥૩૪॥ તમારી ઉકળેલી કઢામાં આવીને પડતું નાખું; સુત હઇશ સતી તણો તો, બાપનું બોલેલું રાખું ॥૩૫॥ તમારે નથી કાંઈ કરવાનું, કરીશ હું બળ દાખી; અરજુનના હારવાથી આવે,કરીશ પ્રભુની જાંખી ॥૩૬॥ વળણ.॥ જાંખી કરીશ હું આપથી, નહી આવે તમને જોર; કષ્ટી દેઇશ અરજુનને, તવ આવશે કીશોર.

કડવું ૩૩ રાગ ચોપાઇનિ ચાલ.

બોલ્યા જયમુની રૂશી વાણી, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; કહી સુ
ધનવાએ વાત, તવ વીચાર કરતો તાત. ॥ ૧ ॥ એણે વીચારમાં ચીત્ત
પ્રોયું, પછી પ્રધાનસામુ જોયુ;પુછ્યું પ્રધાનોને એમ; આવાતનું કરવું કેમ
॥૨॥ કહે પ્રધાન એમાં શું કરવું, પોતાનું બોલ્યું નવ ફરવું; પેહેલું બો
લેલા હોયએ જેહ; કરવું કામ પેહેલું તેહ. ॥ ૩ ॥ પછીનું બોલ્યું પછી પ-
ળવું, પહેલું કરો તેલમાં તળાવું; તવ રાજા વિચારે ચડીયો, એનો
મોહોટો વાંધો પડીયો ॥૪॥ પહેલો તેલમાં પડીને મરે, પછી દરશણ કયાં-
થી કરે ત્યારે બોલેલું મહારૂં જાય, મુને લાગે બ્રહ્મહત્યાય ॥૫॥ પહેલું બો
લ્યું પાછળ થાય; તોહે કહે કરયો અન્યાય;પહેલું પાછળનું કરાય,તોપણ
થયો નહી ન્યાય ॥૬॥ આતો આવી ખરેખરી ઘાંટી, બેઉ બાજુએ ઉપની
આંટી, હવે આ ઘુંચવણ કોણ કાહાડે: સુરલભ સુજ કીયો પાડે ॥ ૭ ॥
એમ રાજા અતી અકળાયો, એતો મનમાં મહા મુઝાયો; નથી સુજતો
એકે પંથ;હોથ કરડે દેઇને દંત ॥૮॥ સુદ્ધી બુદ્ધી પડી ગઇ બંધ, છતેલો
ચને જાણે અંધ; પડયો બેઉ બાજુનો વિચાર; એમ કરતાં થઇ બહુવાર
॥૯॥ તવ પ્રધાન લેખનેશંખ, ઘણો સુધનવા પરડંખ; કાનમાં પેશીને કરી
વાતો, જુઓ રાજા હવે અકળાતો ॥ ૧૦ ॥ એને સુજતું નથી કાંઇ, આ
પણે શું કરવું હાંઇ;હાવો નહી આવે ફરી લાગ, લાગ લેતાં થશે બે ભાગ
॥૧૧॥ આપણે બે મુમત લેશું, એને કડામાં નાંખવા કહેશું, તવ રાજા
પડશે આડો, કદ્દિ કહેશે પ્રધાનોને કહાડો ॥ ૧૨ ॥ ત્યારે આપણે કરવું કે
મ, પહેલો ટાળવો ઘટે વહેમ; એમ ધારી બેઉએ વીચારીયું, રાજ્ય મુકી
નિકળવું ધારયું ॥૧૩॥ ચાહ્યતો વેઠવો વનવાસ, ચાહ્યતો દેહ કરવો નાશ,
પણ મુમત મુકવો નહી, એમ નીસ્ચે કરયો મનમહી ॥૧૪॥ એમ વીચાર
માં થઇ વાર, બોલવાને ઉઠયા થઇ ત્યાર; કહો રાય તમારે શું કરવું;બો
લેલું પાળવું કે ફરવું ॥૧૫॥ કેમ ડગુ મગુ જીવ કીધો, તમે વિચાર શો
કરી લીધો; કયારના નથી બોલતા તમો, વાર જોઇ રહ્યા છીએ અમો.
॥૧૬॥ તેમ પાંડવ કુન્તી સુત; વાટ જુએ આકળા ભુત, તેતો કયાં લગી
જોશે વાટ; ચઢીને આવશે પુરપાટ ॥ ૧૭ ॥ ઘાલશે એકાએક ઘેરો, તેનો
નહી થાય નીસ્ફળ ફેરો એમનો ઘોડો લેઇ લેશે, વળી શીક્ષા તમોને દેશે
॥૧૮॥ પહેલો મારે તે કદી ન હારે, કરશો શું ઉપાય તે વારે, રહે વીચાર
મા જે જન, તેને મારી જાયે દુશમન ॥૧૯॥ પછી પાછળથી વિમાશે, પણ

ઉપાય નહી તે પાસે; રાજા કઅજ મુલક ટેંટેં, પડચો બંધન તે થયો ઠેંઠે. ॥૨૦॥ પછી શું મારવાનું જોર, વળી ગયું અંધારૂં ઘોર; એવું વિચારના રાને થાય, સુજે નહી કાંઇ ઉપાય. ॥ ૨૧ ॥ માટે સમજી લ્યો રાજન, ચઢી આવશે કુંતી તન; તે વેળા નહી ઉંપાય ચાલે, પેલા પાંડવો ગરદન વાલે. ॥૨૧॥ માટે ઉતાવળા થાઓ સ્વામી, કાંતો નજર દીસે હરામી, દિકરાને ઉગારવા સારૂ, મન ભમ્યા કરે છે તમારૂં.॥૨૩॥અમને તો લાગે છે એવું, કહો મનમાં ધાર્યું છે કેવું; તોહે રાજા કાંઇ નવ બોલે, થયા પ્રધાન ક્રોધે અતોલે. ॥૨૪॥ કેમ બોલતા નથી રાય, શું પાછી પેઠી જીભ્યાય, શું મુગા થયા માહારાજ, શું મુન્ય વ્રત લીધું આજ.॥૨૫॥ શું પુત્ર જીવાડવા માટ, લઇ બેઠા આવો ઘાટ; શું રાણી તણી બીક લાગી, તેથી બોલતા નથી સભાગી. ॥ ૨૬ ॥ આવિ રઇયત સરવે કોઇ, ભય પામ્યા સું તેહને જોઇ; બીજા ચાર પુત્રોને ક્રોધે, ડરી ગયા ઘર વીરોધે; સું કુંવરીથી કરમાયા, સુતની સ્ત્રીથી સું સરમાયા, જેવું હોય તેવું કહો અમને, નહી તો કાંક કહેશું તમને. ॥ ૨૮ ॥ એવાં કટુ વચન સુણી રાય, પાય પડી કહે સભામાંય; માહારાજા ક્રોધે શીદ થાવો, મને મારગ કાંક બતાવો. ॥ ૨૯ ॥ કઢામાં સુત નાંખવો સાચો, તે તો મનસુબો નથી કાચો; તે તો પાળીશ માહારૂ વચન, પણ કરવા દેવાં દરસન. ॥ ૩૦ ॥ એની પ્રભુ સાથે છે પ્રીતિ, મુજ કને માગ્યું શુભ રીતીઃ તે તો કબુલ કર્યું છે આપ, હવે ફરૂ તો લાગે પાપ. ॥ ૩૧ ॥ માટે તે પણ બોલ્યું ન ફરીયે, વળી તળવાનો પણ આદરીયે; મારાં બેઉ વચન સચવાશે નહી તો બે માંથી એક જાશે. ॥ ૩૨ ॥ જુઓ હઠ કરશો માહારાજા, તો તો નહી રહે તમારી માજા; મત તાણી કોપાવો તો કોપુ, એકે વેણ માહારૂં નહી લોપુ. ॥ ૩૩ ॥ જવા દો જુદ્ધ કરવા એને, તેમાં કષ્ટી પડવાની કેને, એનો મરશે કે મારશે આપે, નરને જીતે ભક્તિ પ્રતાપે. ॥ ૩૪ ॥ નવ નરનિ વાહારે આવે નાથ, થાશે દરસણ તેની સાથ; એની કલ્પના પુરી થાશે પછી બીજું શું બોલાશે. ॥ ૩૫ ॥ માહારૂં બોલવું વચન પળશે, પછી તેલ કઢામાં બળશે; તવ સઉનાં વેણ સચવાશે, માટે કબુલ કરો ખુલાસે. ॥ ૩૬ ॥ એવાં વચન રાયનાં સુણી, ખુનસે ભરાયા ખુનીઃ ક્રોધેથી બેઉ બોલ્યા પરધાન, રાજા વચને વિલો નાહાન. ॥ ૩૭ ॥ હાલ બોલી ને હાલ ફરવું, એવું જીવ્યાથી ભલુ મરવું; જેહ વચનનો વિહીસો માં-ણી, તેનું જીવતર છે ધુળધાણી. ॥ ૩૮ ॥ એવા જુઠા જીવ શીદ જીવે, કાંક દાહાડા વળે વીખ પીવે; જુઠા જનમતા શીદ હશે, આ તો ભોમી

રસાતાળ જશે ॥૩૮॥ જુઠા જનમે જનુનીને પેટ, મીથ્યા માતાને કરાવે વેઠ; ફરે વિશ્વમાં કાળે મુખ; વગોવે જનુનીની કુખ ॥૪૦॥ વળી લજવે બાપનું નામ, એવા જનમે છે શું કામ; રાજા કહે તમે કોને કોહો છો,બોલો સાચુ કોને ગાળ દો છો ॥૪૧॥ બોલ્યા પ્રધાન આણીને કાળ, દઇશું જુઠા જનને ગાળ;તમને દુખ લાગે શાસારૂ,તમે જુઠા કે સાચા છો વારૂ॥૪૨॥હશો સાચાતો પુત્રનેતળશો,પહેલું બોલેલા પહેલું પળશો;જુઠા હશે તો ગાળ તમને,વારૂ શું કરવાનાછો અમને॥૪૩॥ખરા છીએતે કહી શું ખરૂં;ચાહ્ય તો દુનીયા પરહરૂ,રોપો ફાંશી તો અમે મરીયે. ખરી વાતે જરા નવ ડરીએ ॥૪૧॥ તમે તમારા મુખ વદો વાચા, તમે છો જુઠા કે સાચા; સાચા હો તો સાચુ વેણ રાખો, તમ સુતને કઢામાં નાખો ॥૪૫॥ નહી તો જુઠા જનમ્યા તમે, હંસધ્વજ જુઠો કહીશું અમે; ત્યારે ક્રોધ ભરયો કહે રાય; તોયે એક વચન માહારૂં જાય ॥૪૬॥ સુધનવાને કહ્યું જેહ, નથી પળાતુ વચન તેહ; તોયે જુઠો ગણાવાનો હું તો, મારા પ્રધાન સમજ તું તો ॥૪૭॥ એને દરશન કરવા દઇએ, પછી તેલમાં પડવાનું કહીએ; તવ તેલમાં પડીને મરશે, બેઉ વચન સાચા ઠરશે, ॥૪૯॥ માટે કબુલ કરો આ વાત, તમને જોડુ બેઉં હાથ; તવ પ્રધાન બોલ્યા એમ; અમને તું પુછેછે કેમ ॥૫૦॥ અમે અમારો કહ્યો વિચાર, તે તો ફરવાનો નથી લગાર; આભ અવની એકાકાર થાય, પણ બોલ્યું અફળ કેમ જાય ॥૫૧॥ વળણ॥ બોલ્યું અફળ જાશે નહી, સત્ય વદીએ છીએ વાણ, નહી તો એમાંથી જશે, અમારા બેઉના પ્રાણ.

કડવું ૩૪ રાગ રૂપાવળિનિ છાયા.

વાણી વધા જયમુની રૂશી,સુણ પરીક્ષત તન;સુધનવાનું આખ્યાન સુણતાં, પાપી થાય પાવન ॥ ૧ ॥ પુર્ણ હઠીલા પ્રધાન બેઉ, ન મુકે મુમત ગર્વ, તે જોઈ નગ્રની પ્રજા, કોપે ભરાણી સર્વ ॥૨॥ સુધનવાની સુંદરવંતી, પ્રભાવતી બીજુ નામ; સઘળી લાજ મરજાદા મુકી, ઉભી થઇ તે ઠામ ॥૩॥ સાંભળો શંખ લેખ તમોછો બ્રાહ્મણના બાળ;પણ હું સતી સત્ય કહુ તમને;છો કોઇ કરમ ચંડાળ ॥ ૪॥ ગાય જીવાડી રતન કહાડે, એનું નામ પ્રધાન; રાય તણું વચન લોપવું ને, વળી હણવો સંતાન ॥૫॥ જે જનનું અન્ન ખાવું તેનું ભલુ ન વાંચો લગાર; એવા તમે દુષ્ટ બુદ્ધી, નહી વાડવ કુંવાર ॥૬॥ જો તેલમાં નહી પડે પ-

તીજી, તુજ થકી શું થાશે; તવ રહીઅત કહે મારો મારો, પ્રધાનનું મોહોત ભાસે ॥૭॥ તવ હંસધ્વજ ઉભો થયો, રહીતને પડયો પાય; તમારે કોઇને કાંઇ ન કેહેવું; રાખો સર્વ ક્ષમાય ॥૮॥ એમ કહીને પ્રધાન પ્રત્યે, નમી પડયો રાજન; સુધનવાને પેહેલો મારૂં તો, બીજું જાય વચન. ॥૯॥ દરસણ કરવાને રાખું તો, તમો કરો વિઘન; બેઉ બાજુથી ગભરાયો, ભ્રમીત થયું મન, ॥૧૦॥ તમો મરવું આદરી બેઠા, તે કેમ હા કહેવાય; આપઘાત કરી તમો મરો તો, લાગે મુને હત્યાય, ॥૧૧॥ તે માટે કાંઇ દયા કરીને ગમે તે કાઢો બાહારી; જેથી કરીને ઇજ્જત રહે, માહારીને તમારી, ॥૧૨॥ એટલે પ્રધાન એવું બોલ્યા, ઠીક કરીશું રાય; પણ અમો કરીએ તે કબુલ વચન દો કરમાંય. ॥૧૩॥ એટલે મનમાં નીશ્ચે ધાર્યું, પ્રધાનો કહે તેમ કરવું; ગમે તે તરફનું પાતક બેસે, પણ નવ ફરવું. ॥ ૧૪ ॥ એવું ધારીને એ બોલ્યો, હંસધ્વજ રાજન; તમોને ધટે તેવું કરજો, લ્યો માહારૂ વચન. ॥ ૧૫ ॥ હું તો હવે કાંઇ નહી બોલું, મનને ગમે તે કરો પ્રધાન કહે પુત્ર તમારો, નમાનેકે માને ખરો. ॥૧૬॥ તમે ન બોલોને પુત્ર તમારો, કહ્યું ન કરે કદાપી, ત્યારે શું કામ કહીએ અમે, ગણીએ પુરણ પાપી. ॥૧૭॥ માટે પુત્ર વચને બાંધો, તે પછી અમને ફાવે; શું કાંઈ તરછટ ખોટુ કરશુ, નહી કાંઇ વિચાર આવે. ॥૧૮॥ બોલીને એવો આપ્યો ભરૂસો રાયે વિચાર્યું એમ; મોઢેથીગમે તેમ બોલે, પણ પુત્રને મારે કેમ ॥૧૯॥ એમ ધારી સુધન્વા પ્રત્યે, તાતજી વદીઓ વાણી; દીકરા જે પ્રધાન કહે તે, કબુલ કરો મન આણી ॥૨૦॥ થવા કાળ હશે તે થાશે વચન દો કુંવાર જે આપણું અન્ન ખાય છે તેને, નહી કેમ હોય વીચાર. ॥ ૨૧ ॥ વિશ્વાસ રાખી કબુલ કરો, એ કેમ દે છેહ તાતનું કહ્યું માન્ય કરો, બુદ્ધીવંત છે એહ. ॥ ૨૨ ॥ ખાય તેનું ખોટું નવ વાંચે, નીશ્ચે જાણજો પુત્ર; માહારૂં અન્ન ખાઇને શું માહારૂં ધુળ કરશે ઘર સુત્ર. ॥ ૨૩ ॥ હું હું કઢામાં પડો પેહેલા, તો તારૂં માગેલું જેહ; કબુલ મેં જીભ્યાયે કરેલું, મીથ્યા જાય છે તેહ. ॥ ૨૪ ॥ દરસણ કરવાનું કહુ પહેલું, તો મરે પ્રધાન આપ; છે બેઉ બ્રાહ્મણની જાતી, તેનું લાગે પાપ. ॥ ૨૫ ॥ માહારે તો નથી મારગ એકે, વીચારીને જુઓ; આ બાજુ છે વાઘ્ય મહોટી, આ બાજુ છે કુઓ, ॥૨૬॥ માટે પ્રધાનોને હાથે કરવા દે તું ન્યાય; ભરી સભામાં કરજોડીને; બોલ્યો સુધનવાય. ॥ ૨૭ ॥ તાત તમારી મરજીએ મરજી, વચને બાંધેલો આપ; સુખ દુખ હું કાંઇ માનતો નથી; ગુરૂના

જ્ઞાન પ્રતાપ ॥૨૮॥ એવું પોતે કબુલ કીધું, તે જાણી સરવે વાત, એટલે ભરી સભામાં ઉઠયા, સુધન્વા ભ્રાત ॥૨૯॥ ગરજના કરીને તે બોલ્યા, પુરણ કરીને રીસ; નહી સોંપવા દઇએ બંધુને, શત્રુને ખોળે શીશ ॥ ૩૦ ॥ અમારા ઘરનો પેટ ભરોશું; કરે અમારો ન્યાય, જો કદા એવું બને તો, ઉતપાત મહોટો થાય ॥૩૧॥ મરશું મારશું ધારશું માઠું, સઉ જણાવીશું જોર, એટલે રહીઅત ગામ તણી તે, કરતી સોરબકોર ॥ ૩૨ ॥ મારો યારો પ્રધાનોને મારો, કહી ઉછાળી રેણુ, શું સમજી એને ન્યાય સોંપે. હેંણો તે કરશે હેંણું ॥૩૩॥ ભલો તે ભલાઇ ન મુકે, ભુંડો ન મુકે ભુંડાઇ બ્રાહ્મણને પેટ અવતરયા તે, તેમાં શી થઈ નવાઇ ॥ ૩૪ ॥ વીપ્ર તણાં તો લક્ષણ નથી, અવર વીરચના એહ, તે વણ વીપ્રીત કોઇ ન ધારે, સમજવાનું તેહ ॥૩૫॥ એટલે સુધનવા ગણો ગાજયો, બોલ્યો પળમાં વાણ, વચન મહારૂં સુણે ન તેને, પોતાના ધરમની આણ ॥ ૩૬ ॥ તવ સરવે લોક છાના રહ્યા, બોલ્યો સુધનવા મુખ, એ ન્યાય કરે તે કબુલ માહારે, તો અન્યને શું દુખ ॥૩૭॥ હું માહારે વચને બધાયો; તે કોણ છે છોડનાર, મુજ માટે ઉતપાત કરો તો, તમને હત્યા ચાર ॥૩૮॥ તવ સહુ લોકે હાથ ઘસીયા, હવે નહી ઉપાય; મોઢેથી મોહોત માગી લેછે પોતે સુધનવાય ॥ ૩૯ ॥ આયુસ એનો આવી રહયોછે, માટે આ મતી સુજી, શત્રુનિ પાશે શીખ માગે, અન્ય કરે શું ઝુજી ॥૪૦॥ એમ ધારી સહુ મુન્ય બનીયા; બોલ્યા સુધનવા ભકત, કહો પ્રધાનો હુકમ શું છે, લોચન રહ્યાં છે રકત ॥ ૪૧ ॥ પ્રધાન બે ઉભા થયા, હુકમ કરવા માટ; લોકોએ જાણ્યું બહુ થઇ કહેણી, માટે ફેરવશે ઘાટ ॥૪૨॥ તેલમાં તળવાનું નહી બોલે શું કાંઇ નહી હોય લાજ, એવે બેઉ પ્રધાનો બોલ્યા, કાઢાને મોહોટો અવાજ ॥ ૪૩ ॥ સુધનવા જો હુકમ અમારો, તે હુકમ માન્ય કરો તેલ કઢા કકળાવી છે તેમાં, પડી તમે મરો ॥૪૪॥ એવી પાપીએ આગના દીધી, વરત્યો હાહાકાર અરેરે આ વેણ નીકળીયું, તેતો નથી ફરનાર ॥૪૫॥ મુમુત ભરેલા પ્રધાનો છે; સુધનવા મરવાનો એણે કબુલ કરયું છે માટે; બોલેલું પળવાનો ॥ ૪૬ ॥ વળણ ॥ બોલ્યું પળશે ભક્ત એ, હંસધ્વજનો તન, કહે વલ્લભ એમ લોકના નીકળીયાં વચન.

કડવું ૫ રાગ કારી.

હાંરે બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી પછી રહીયત સૌ ગભરાણી હાંરે સહુ આંસુડાં પાડીને રડતું, મુરછાવંત થઇ થઇ પડતું ॥ ૧ ॥ હાંરે નાંખે બાળક કારમી ચીસ; કૈંક કકળીને કુટે શીશ, હાંરે કૈંક લમણે કર દઇ ડોલે, નીસાસા નાંખી હાય હાય બોલે. ॥ ૨ ॥ હાંરે દેવ કોપ થયો આ તારો, મરવા બેઠો સૌને તારનારો; હાંરે કૈંક ઉઠી ઉઠી કરે જાંખી, પાછા બેસે નીસાસા નાખી. ॥ ૩ ॥ હાંરે બળ્યું જીવતર જીવી સું કરવું, મરે ભક્ત તો આપણે મરવું; હાંરે નજરે દેખી દાજવું દલમાં તે કરતાં રૂડું મરવું આ પણમાં. ॥ ૪ ॥ હારે કૈંક કહે ન કરવો તંત, પરણ્યા પહેલું તે શાનું શ્રીમંત, હારે પાણી પેહેલાં સું મોજડાં ઉતારો મુરખાઇથી મરવું ધારો.॥૫॥ હાંરે એમ એક એકને સૌવારે જરા જપ્યું જગત લોક ત્યારે. હાંરે પછી પ્રેમદા જે પ્રભાવતિ, તમને મરવા નહીંદેઉ પતી. ॥૬ ॥ હાંરે પડું કઢામાં તમ વતી, પીઉ સંગ બળે તે સતી હાંરે જીવવા આશા ન રાખું રતી, તેથી થાસે માહારી મોક્ષ ગતી ॥૭॥ હાંરે એવું કહી કહી વારણાં લેતી, સ્વામીને અતી આશીશ દેતી;હાંરે માહારા કંથ સુખાળા સ્વામી; પેલા ભવના પાપે પડી ખામી. ॥૮॥ હાંરે માહારી લીલી વાડીના રમનારા, યોબન બાગ વીસે ભમનારા, હાંરે માહારો સાચવ્યો બાગ કરમાસે, માળી વિના પાણી કોણ પાસે ॥૯॥ હાંરે માહારી પુસ્પ સેજે પોઢનારા,પીઉ આછાં અમર ઓઢનારાં; હાંરે પોઢતાં સુવાળી સેજમાં પ્રીતે, સુસો તેલ કઢામાં શી રીતે. ॥ ૧૦ ॥ હાંરે તમે તાપે અકળાતા ભારી, પડું તેલમાં પવન ઢાળનારી; હાંરે એવું કહી કહી આક્રંદ કરતી, બેઉ આંખે આંસુડાં ભરતી. ॥ ૧૧ ॥ હાંરે પૃથ્વી પડીને પછાડયો ખાતી, કાળ ભરી કુટે શીશ છાતી; હાંરે એમ પ્રભાવતી વલવલતી; એની આંખડી અતીસે ગળતી. ॥ ૧૨ ॥ તવ કોવળીકા કારમી ચીસે, માંડયું આક્રંદ એણે અતિસે; હાંરે એનિ સુખ વંતી જે માડી, નાંખે પાશાણ શીશ પછાડી. ॥ ૧૩ ॥ હાંરે તેથી છુટે શ્રોણીત ધારા, હાંરે દેખી રડે છે લોક બીચારા; હાંરે એમ અતી વલાપાત ચાલ્યો, માયે પુત્ર તણો કર ઝાલ્યો. ॥ ૧૪ ॥ હાંરે તમે શી રીતે મલસો વાહાલા, કાલું વદોને કુંવર કાલા; હાંરે માહરે ખોળે બેશીને રમતા; મોઢે માગી માગીને જમતા. ॥ ૧૫ ॥ હાંરે માહારા પુત્ર પુરણ ભાગ્યશાળી, આજ માતાને ઉભીજ બાળી; હાંળે મરતાં ચક્ષુથી કેમ જોવું,

તારા પહેલો મારો પ્રાણ ખોવું. ॥ ૧૬ ॥ વળણ. પ્રાણજ ખોવું માહારો, એવું ધાર્યું માય, વદે વલ્લભ સમજાવતો, જનુની સુધનવાય. ૪

કડવું ૩૬

સાને ચોરાશીનો ફેરો ટળ્યો છે એ રાગ.

માતાજી શું કરશો મરીને, છાનામાંના સમરો હરીને; માતાજી શું ટેક. ॥ આપને મરવું તે પાપ કરવું, નહી આવે આ દેહ ફરીને ॥માતાજી શું ॥૧॥ તાતને વચને તેલમાં તળાવું, શું લાહાવો લેવો છે ઉગરીને ॥ માતાજી સું, ॥ ૨ ॥ હજી તો થાશે ધાર્યું ધણીનું, કેમ જાણ્યો મરવો નીશ્ચે કરીને માતાજી સું, ॥૩॥ માહારે તારે સંસ્કારહશે તો, જીવી શકાય કઢામાં ધરીને ॥ માતાજી સું ॥૪॥ રણ સબંધ પુરો થયો હશેતો ઉગારશો તમે કેમ કરીને, માતાજી ॥૫॥ જો શેવક હૈશ હરીનો તો આવીશ તેલમાંથી નીસરીને.માતાજી સું,॥૬ ॥નાથ વલ્લભનોછેવશમાહારે, તો પછી સું કરવું ડરીને માતાજી. ॥૭॥વળણ ॥ એમ સમજાવી માતને સાહ્ય કરશે ભગવાન; જે હેતુશ્વી માહરાં, તે ધરજો હરી ધ્યાન ॥

કડવું ૩૭ રાગ આશાવરીનિ ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધન્વાની કથાય. ॥ ૧ ॥ સર્વ સજનને સુચના આપી કોઇ ન કરશો કલેશ; વચનેપળવું તેલમાંબળવું, વેહેવારમાં નહીદ્વેશ ॥૨॥પ્રધાનોને અમલ સોંપી,બેઠો માહારો બાપ; તે વારતાકબુલ કરી છે મેપણ માહારે આપ ॥૩॥ મને ગમ્યું મેં કબુલ કીધું, કોઇને શા સંતાપ હવે ગરબડ કરે તેને, ગૌહત્યાનું પાપ ॥૪॥ એટલે સર્વ સ્તબ્ધ થઇને, અળગા રહ્યા છેક;સુધન્વાને ઇશ્વર સાથે, સાચેસાચો ટેક. ॥૫॥ ગોવિંદને ગમતું હશે તો, ગોવીંદ કરશે એવું; જો નહી ગમતું હોયહરીને તોપછી વિઘન કેવું. ॥૬॥ ધારણા ધણીની ધારી થાશે,અવરનું સું જોર, આવેળા સું મારી વાહરે, નહી ચઢે કીશોર, ॥૭॥ સત્યે ચડવું તેલમાંપડવું, રડવું નહી લગાર;આંખમાંથી આંસુ નીકળે તો જગત ગણે ગમાર. ॥૮॥

તે કરતાં દહન થાશું તો, શું ગયુંને શું આવ્યું;કૃષ્ણ દરશનની ઇચ્છા રેહેછે, એટલે મને ન ફાવ્યું ॥૯॥ હરી ફરીને સગા વ્હાલાનું, દુખડું ઉપજે મનમાં; પણ તે મનથી નાખવું કાહાડી, રેહેવું આનંદ ભોવનમાં ॥૧૦॥ કોનાં સગાંને કોના વાહાલાં, કોના ભાઇને ભગની, કોના માતપીતાને નારી, વારતા વેહેવાર વગની ॥૧૧॥ શાને માટે માનું માહારૂં, સાચી નથી સગાઇ; માયાનો વેહેવાર વીપરીત, ખોટી ઠાઠ ઠગાઇ. ॥૧૨॥ એવું ધારી કલ્પના કહાડી, મરવા થયો તૈયાર; સભા વિશે ઉભા રહીને ઉતાર્યા શણગાર ॥૧૩॥ મુગટ જામા કવચ બકતર, પટકોને સુરવાલ,કમરપટો ઉતારી મુકયો, ચરણ મોજડી લાલ ॥૧૪॥ કટી લગી કછભીડી લીધો, સમરતો શ્રીહરી; પછી પીતાને પાયે પડીયો, આજ્ઞા આપો ફરી. ॥૧૫॥ એટલે હંસદ્ધજ એમ બોલ્યો, ફરી શું માગે વિચારી; પ્રધાનોએ આગના દીધી, તે માનીલેજે માહારી॥૧૬॥ તવ સહુ લોકે હાથ ઘસીયા, રાય નથી જરા ડાહ્યા; પ્રધાન આગળ કાંઇ ન ચાલ્યું,શા કારણુવેચાયો ॥૧૭॥ એવે તાતનું વચન સુણી, આનંદ રૂપમાં માહાલ્યો;હસતો રમતો રાજી ખુશીથી તેલમા પડવા ચાલ્યો ॥૧૮॥ તવ પ્રધાને ઉઘાડાં ખડગે ત્યાર કર્યા બહુ યોદ્ધ; અયુતશેવક સુધન્વાની, સાથેરહોધરી ક્રોધ॥૧૯॥ આડો અવળો ન જાય નાશી, કુદુલો કરશે કેહેર, આડું અવળું પગલું ભરે તો, મારી નાંખજો ઠેર.॥૨૦॥સુધન્વાની પુંઠળ કોઇ, આવે નહીનર નારી;જો આવેતો રાખજો રોકી,બંધન કરજો ભારી. ॥૨૧॥ હુમલો કોઇ કરી નવ શકે, તેવા ચેતન રહેવું; આખો હુકમ આપું છું તમને, તો પછી ડરવું કેવું. ॥૨૨॥ પુરણ સત્તા સઉ વાપરજો કરજો અમારૂં ધાર્યું; રાજાનુ કે પ્રધાનોનું, હવે ન કરશો વાર્યું. ॥૨૩॥ એટલે બકતરીયા બહુ બળીયા, ઉપડયા ચડી ચોટ; સુધનવાને વચમાં ઘેરી,વળીયો મોટોકોટ ॥૨૪॥ ઉઘાડાં ખડગે ઉંચા પોહોળા, યોદ્ધાએ ઘાલ્યો ઘેરો; પારજ પાડવો ગમે તે કરી, મનસુબો પ્રધાન કેરો॥૨૫॥ એવે સમે સુધનવા સતીયો, મતીયો અપરમપાર; રાય બેઠોછે તેના સામી,તેલ કઢા તૈયાર॥૨૬॥ તે રાજાથી દેખાય નજરે, તેમ ઉભું છે લોક; દુષ્ટોને મન આનંદઅતિ હરીજનોને શોક.॥૨૭॥અસુર બુદ્ધીના એમ ધારે, તેલના ઉભરા ચડશે; તેમાં બળતા કુદકારા કરશે, જોવાની મજા પડશે.॥૨૮॥હમત રાખીનેહ વણાંતો પડશે,પણ પછી પોકાર કરશે;એકાએક એ સેકાઇજાશે,તડફડતો એ મરશે ॥૨૯॥ એ ગમ્મત આવશે જોવાની, પાપે વદી પેટ ભરતા; કોમળ જીવનાને દયાળુ, કેવું આચરતા. ॥ ૩૦ ॥ અરેરે એ જીવને કેવું

થાસે, જાગ્યો છે શત્રૂ બાપ; કોમળ કાયાનો સુધનવા, કયાં દિઠેલો તાપ. ॥૩૧॥ ત્રણે રત્યોની રાખે બેઠકો, જુદા જુદા વગની; ઉષ્ણ રતુએ તડકો ન ખમે તે કેમ ખમસે અગ્ની. ॥૩૨॥ તન તવ તપે મન નવ તપે સદા રહે સુખ રીતે; ઉકળતું તેલ તે કેમ ખમસે, પ્રાણ જસે વિપરીતે. ॥૩૩॥ પડતું નાંખતાં તેલ કકડશે, ચરચર ચામડી બળસે; ફોલ્લા ઉઠસે ઉઠીને ફુટસે, ભજીયાંની તુલ્ય તળસે. ॥ ૩૪ ॥ આપણાથી દેખી કેમ ખમાસે, દેખીને દાજતું દલમાં; કઇક કહે જીભડી કરડીને હું પ્રાણ કાઢીશ પલમાં ॥૩૫॥ કઇકના મનમાં એવું આવ્યું, ચાલો પેલે વ્રક્ષ જઇયે, ભકતને મરતો નજરે દેખી, વસ્ત્રના ફાંસા ખઇયે ॥૩૬॥ કઇક કહે નજરે જોવાને, કઢાની કને અડવું; સુધનવાની સાથ સરણે, ઉછળી તેમાં પડવું ॥૩૭॥ કઇક જનોએ બાધા રાખી, જો ઉગરે હરીજન; તો ઘેર તેડીને જમાડું, સત બ્રાહ્મણના તન. ॥૩૮॥ કઇક કહે દસ ગઉદાન આપું, એમ કરે શૌ કોઇ; પ્રથમ મનને દ્રઢતા રાખી લોક રહ્યું છે જોઇ ॥૩૯॥ એવે સમે હંસદ્વજ બોલ્યો ચરીત્ર સું કરે બાળ; તલપીને પડ તેલ કઢામાં, તવ સમેમાહારો કાળ ॥ ૪૦ ॥ વળણ ॥ કાળ સમે માહારો, ક્રોધે વધ્યો એમ તાત; વ્યાસ વલ્લભ કહે તે સમે, ગઇ પાન્ડવમાં વાત.

કડવું ૭૦ રાગ સાખિ ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધન્વાની કથાય. ॥ ૧ ॥ એ વારતા ગઇ પાન્ડવ દળમાં, અરજુને કરયો વિચાર; અરેરે વણ મોહોતે મરે છે, રાય તણો કુંવાર. ॥૨॥ ચાલો ચાલો ચાર પાંચ મારથી જઇયે; જોવા મળ્યું હશે જગત; કહેવાય છે પવિત્ર સુધનવા, પ્રભુ તણો છે ભકત ॥ ૩ ॥ એટલે વર્શકેતુ એમ બોલ્યો, સુધન્વા છે જ્ઞાની; સાક્ષાત પ્રભુને મળી ચુકેલો, હરનીશ હરનો ધ્યાની ॥ ૪ ॥ અરજુનજી કહે હોય એવો તો, તેલમાં નવ્ય તળાય; કોહો ના કહો પણ સામળીયોજી કરશે એની સાહાય. ॥ ૫ ॥ ચાલ ત્યાં જઇએ જોવાને, જણાશે જુઠું કે સાચું; તેલમાં જો કાયા બળશે તો, ભકતપણું એનું કાચું. ॥ ૬ ॥ વર્શકેતુ કહે ભકતપણામાં કાચાને સાચા કહેવા; અરજુન કહે લે સમજાવું, સાચાને જોયા જેવા ॥ ૭ ॥ સાચો શેવક હોય તેનો, ન હોય ઝાઝો ઠાઠ; જગતમાં ભકતપણું ન બતાવે, સાદે સાદો હોય ઘાટ. ॥ ૮ ॥ ઝાઝાં ટીલાં ઝાઝાં ટપકાં,

આજી કોટમાં માળા આઓ ડોળડમાક કરે તે જગત ધુત્યાના ચાળા ॥ ૯ ॥ ભગવાનનો એ ભકત ન કહેવો; જગતનો ભકતજ સાચો; છેવટ હરીને ચરણે જાતાં, જરૂર પડે કાચો ॥૧૦॥ ખોટા ભકતની ધારણા કેવી તે સમ જાવું તુને; શ્રીકસ્ને કુરૂક્ષેત્રમાં, સમજાવ્યો તો મુને ॥૧૧॥ પાખંડી મનમાં એમ જાણે, ઓળખશે બધુ જગત; કોઇનું પાડેલું નામ ફેરવશું કહેવાઇશું હરિ ભકત ॥૧૨॥ પધારો કહીને બોલાવશે સઉ, વળી કરે નમસ્કાર; પુજાઇશું આખી દુનીયામાં, ચઢશે પુષ્પના હાર ॥૧૩॥ વીધવીધના વળી ભોજન મળશે વળી ટળશે ક્ષુધા પીવાસા; શેવાના કરનારા મળશે રાખી હરી પદ આશા ॥ ૧૪ ॥ કંઇક પ્રાણી મને ઢોળશે વાયુ, કંઇ જન ચાંપશે ચરણ; પાણી માગતાં દુધ દેશે, કઇ જન રહેશે શરણ ॥ ૧૫ ॥ ભગવાન મળવાના હશે તો મળશે, પણ શેવા ચાકરી થાશે; મોઢે બબડી માળાયો લેવી, તેમાં શું આપણું જાશે ॥૧૬॥ તાળીયો પાડી પડાવવી સઉને, ગમ્મત એ ઘડીવાર; નાચીને નચાવીશું, તમાશો થાશે અપાર ॥૧૭॥ અબળાઓ આવશે શેવામાં, આપણું વેણ ન ચુકે; ગમે તે કરશું પણ ભકત જાણી, જગત નહી આગળ મુકે ॥૧૮॥ કહેશે કે એ સંત પ્રાણી, કુબુદ્ધી નહિ હોય; દેખશે નજરે ને વાત કરશે; પણ નહી માને કોય ॥૧૯॥ રાજ દરબારે માન્ય પામીશું, જેને તે રાખશે શ્રદ્ધા; બોલીશું જુઠું મનાસે સાચું, વશ રહે યોબન વ્રદ્ધા ॥૨૦॥ કોઇ વાતે નથી કષ્ટી હામાં, માટે આ ધંધો કરવો; જેમ જેમ દુનીયા વિશેષ માને, તેમ તેમ વેશજ ધરવો ॥૨૧॥ રીધ સીધને વઇભોગ મળશે, ટળશે વહેવાર વ્યાધિ; દેવું લહેણું ને નાત જાત કરવી; તે સઉ જાસે ઉપાધી ॥ ૨૨ ॥ નાહી ધોઇને સ્વચ્છ રહેવાસે, કહેવાશે જગમાં સારૂં; આગળનું કયાં જાણીએ છીએ; અજવાળું કે અંધારૂ ॥૨૩॥ પ્રભુ મળવાનો કયાં છે મારગમાં, પણ તેને નામે પોસાસું સગાંને છોકરાં ન ખવરાવે, તેવા પદારથ ખાસું ॥ ૨૪ ॥ પ્રભુની પ્રતમાં સ્થાપન કરશું; પેટ ભરશું તેને બાને, ઠાકોરજીનો રાજભોગ કહીને; જમશું જેવું મન માને ॥ ૨૫ ॥ પાયસાન પુરીને માલપુડા, સામગ્રી જુદી જુદી; આજ ધરાવવા જોઇએ લાડુ, જોઇએ આજ બાસુદી ॥ ૨૬ ॥ એમ કહીને ભોજન કરશું, મન ગમતું વારોવાર, એવું ધારી ઘણા ભકત બને છે, આરે કરણ કુંવાર ॥૨૭॥ પણ તેના સંગીને તે ભકતો, પડશે પ્રભુ કને કાચા, વક્ષકેતુ કહે ઓરે પીતાજી, કીયા સમજવા સાચા ॥ ૨૮ ॥ અરજુનજી કહે સાંભળ બેટા સમજાવું સાચાનો

સાર; નહી ટીલાંટપકાં નહી માળા મણકા. નહી તજેલો વ્હેવાર. ॥૨૯॥ પુત્ર પરીવાર સંસાર વીશે, સત્ય સેવક રહે કેવો; જગત જંજાળી જાણે પણ જળમાં કમળવત જેવો. ॥૩૦॥ વ્યવહાર વરતે સારે ને નરતે, ઉદ્યોગમાં બહુ પ્રીત; બાળ બચ્ચાં દેખી લાડ લડાવે, પણ પ્રભુ સાથે ચીત, ॥૩૧॥ જગતમાં જીવે નિંદા કરે, પણ તે મનમાં ન લાવે; રટણ રૂદેમાં રામજી કેરૂં, હોઠને નવ ફફડાવે. ॥૩૨॥ જગતમાં ભક્ત કહેવરાવવાની, જરા નહી ઇચ્છાય; દાનત નહી દેખાડવાની, જીભ જપે જગરાય. ॥૩૩॥ માળા ગ્રહ્યા વણ હોઠ ફફડયા પણ, શું નહી સમરાતા હોય; સાચા ભકતો ભજે છે મનથી, જ્ઞાન વારતા કરી જોય. ॥ ૩૪ ॥ જ્ઞાનની વારતા થતી હોય ત્યાં, જ્ઞાન કથન કરી જાણે; વેહેવાર જ્યાં વરતાતો હોય ત્યાં, વ્યવહારનો પક્ષ તાણે. ॥૩૫॥ જગત જાણે જંજાળી છે, પણ ન્યારોને ન્યારો; દુનીયાં દેખે દુષ્ટ સરીખો, મનથી સત્યબોધ પ્યારો. ન્યાય નીતીની રીતી સમજે, પેહેરે ઓઢેને ફરે; સાચા ભકતો તેવા રેહે છે, કોક પરીક્ષા કરે. ॥૩૭॥ એવાના પરીક્ષક હોય થોડા, સાચાને શું જાણે જુઠા; જુઠે જુઠાનો મેળ બેસે, કર્યા કરે કડાકુટા ॥૩૮॥ બેઉની રીતી બતાવી તુને, ઓરે માહારા બાળ; ચાલો આપણ જોવા જઇએ, શું સાહાય કરે ગોપાળ. ॥૩૯॥ એમ ધારીને દશવીશ યોદ્ધા, રથપર બેશી ગયા; સુધન્વાનું સંકટ જોવા, એકાન્ત ઉભા રહ્યા. ॥ ૪૦ ॥ વળણ ॥ એક સ્થળ ઉભા રહ્યા, સુણ પરીક્ષતના તન; વલ્લભ વાણી ઓચરે સાંભળજો હરીજન. ॥

કડવું ૩૯ રાગ ચોપાઇનો.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; બોલ્યો હંસધ્વજ મુખ એમ, પુત્ર વાર કરે તુ કેમ ॥૧॥ તવ સુધનવા કહે તાત, તમો સાંભળો માહારી વાત; તેલમાં પડવાછું ત્યાર, મને સાહાય છે જુગદાધાર ॥૨॥ જેને સામળીઓ હોય સાહ્ય, તેને શત્રૂથી શું થાય; માહારી ભકતી જો સાચી હશે, તો તો પ્રભુના દરશન થશે. ॥૩॥ કરૂ દરશન તે પછી મરૂ, તેલ કઢા થકી ઉગરૂ; નથી તેલમાં હું બળવાનો; છે સંબંધ હરી મળવાનો ॥ ૪ ॥ મુને સાહ્ય છે પુરૂશ પુરાણી, તમારૂં તેલ દેખું છું પાણી; તમે દેખો છો ઉષ્ણ અતીશે, પણ મુને શીતળતા

દીસે. ॥૫॥ તમે ચુલામાં પાવક નરખો, હું તો દેખું છું બરફ સરીખો; માટે અગની ધીક ધીકાવો, કાષ્ટ નાખી ઘણો સરગાવો. ॥૬॥ તાપ કરી કકડાવો તેલ, પછી જો જો પ્રભુનો ખેલ; હશે દરસણની સાચી મરજી, તો તો સાંભળશે માહારી અરજી. ॥૭॥ હશે ધણીની સાથે સાચું, કદી કહેલુ નહી પડે કાચું; જેને સાચો સામળીઆનો સ્નેહ; કદી કષ્ટ ન ભોગવે તેહ. ॥ ૮ ॥ જેને વશ હશે વનમાળી, તેને કોણ સકે છે બાળી; જેને માથે બીરાજે મોરારી, તેને કાળ ન નાંખે ગારી. ॥ ૯ ॥ જેનો સ્નેહી ગોવર્ધન ધારી, તે તો ન જાય કોઇથી હારી; જેને માથે મોહોટા મુકુંદ, તેને સદાકાળ આનંદ. ॥ ૧૦ ॥ જેને માથે દેવાધી દેવા, તેના શત્રુ તો તરણા જેવા; જેને દયા કરેલી દયાળે, તેને પાવક સુર્ય ન બાળે. ॥૧૧॥ જેને માથે વીશ્વંભર ધુણી, તેને ન અડે ખડગની અણી; જેનો કર ઝાલ્યો મોરારે, તે તો ન મરે તરવારે. ॥ ૧૨ ॥ જેણે સાધેલો પોતાનો ઇશ, તેને શું કરે સોમલ વીશ; વળી વાવ ને નાગ શું કરે, ભક્ત પાશાણ મારે ન મરે. ॥ ૧૩ ॥ કોક શત્રુમાં જીતીને આવે, હરી વિમુખને નવ ફાવે; માહારા હઇયેરે હીમત ઝાઝી, હવે જોઈ લેજો રંગ બાજી. ॥ ૧૪ ॥ એવે હંસધ્વજ જે રાય, તેને સંકલ્પ વીકલ્પ થાય; પુત્ર કહે છે તે જુઠું કે સાચું, મુને બોલેલું લાગે કાચું. ॥ ૧૫ ॥ જોયું બેઉ પ્રધાનોના સામું, હું તો સાંભળી વીસ્મય પામુ; તવ પ્રધાન સાંભળી રૂઠયા, કરી ગર્જના બોલી ઉઠયા. ॥ ૧૬ ॥ અલ્યા જોયા ઘણા તુજ જેવા, તેં શી કરી છે હરીની શેવા; ઘણા મુની તપસ્વી ત્યાગી, તેને પ્રભુની શોધ ન લાગી. ॥ ૧૭ ॥ ઘણા ધ્યાની વીવેકી વેરાગી, તે તો ભટકીને ખાય છે માગી; તુ તો ઘરબારીને સંસારી, મારે સગું વ્હાલું ને નારી. ॥૧૮॥ ખાનપાન વાળો વ્યભીચારી, કયાંથી રીઝે તુને મોરારી ભક્તપણું દેખાડી ડરાવે, તે તો અમારી ધ્યાનમાં ન આવે. ॥ ૧૯ ॥ અમે ટુંકારો કરીશું ફરીથી, નથી ડરતા તારા હરીથી; ખરો સેવક કયારે ભાસે, કેહેવરાવ હરીની પાસે. ॥૨૦॥ તવ આકાશથી થઇ વાણી, થવા બેઠું તારૂ ધુળધાણી; સાચો હરી તણો એ ભક્ત, એને વશ જગદીશને જગત. ॥ ૨૧ ॥ નથી તેલ થકી બળવાનો, મુકો મનસુબો તળવાનો; એવો શબ્દ થયો આકાશ, પડયો હરી જનોને વીશ્વાસ. ॥ ૨૧ ॥ રાજા કહે પ્રધાનો કેમ, મુજ મનમા પડયો બહુ વેમ; માહારૂં કે તારૂં ધુંળધાણી; કરશે શ્રી પુરૂષ પુરાણી. ॥ ૨૩ ॥ પછી પ્રધાન બોલ્યા ગાજી, તારા પુત્રની પડપંચ બાજી, તે હું સર્વ જાણું છું રાય, એવા શબ્દ થકી

શું થાય ॥૨૪॥ થઇ વાણી તે તો છે તુત, એનું સાધેલું બોલ્યું ભુતા તેવું થવાથી શું અમે ડરીયે, કદી પગ પાછો નવ ભરીયે ॥ ૨૫॥ અમારૂં ધુળ ધાણી છો થાતું, અલ્યા સુધનવા પડ જા તું, તારા મુકી દે ચટકાને ચાળા, મહારા પેટમાં લાગે છે લાહાળા. ॥૨૬॥ ઉષ્ણ તેલમાં જઇ પડ આપે દુખ નિવારયું સું તુજ આપે; તારો પશ્વર શું નીવારે, તેલમાં તળાવો છે અમારે ॥૨૭॥ ચાલ્યો જઇને નાંખ પડતું, તેને દેખી મરે ઝેર ચડતું; વળી ભ:કતનો ડોળ બતાવે, સહુ દુનીયાને સમજાવે ॥૨૮॥ પણ અમે ન માનીયે જરા, તને બાળીએ ત્યારેજ ખરા, તુજ જેવા ધુતારા જોયા, અમે કંઇ કના જીવજ ખોયા ॥૨૯॥ અલ્યા પડપંચી પાખંડી, હણીએ તુજ પુંઠળ મંડી; પોતાના આપે પડશો તો સારૂં; નહી તો મન ભમશે અમારૂ ॥૩૦॥ પછી પડપંચમાં અમે ફરશું તને બાંધવા હુકમ કરશું; કરશું કબજે બળ કરી, દુખ પામીને જાશો મરી ॥૩૧॥ તવ સુધનવા એમ કહે છે, તમ જેવા ઘણા વસે છે; અલ્યા ઇશ્વર જેનો સાચો, તેતો કદી પડે નહી પાછો ॥ ૩૨ ॥ વળણ ॥ સાચો પાછો પડે નહી, સહાય મુને ભગવાન; જો જો તાહારાં ચક્ષુથી, તેલમાં કરશું સ્નાન.

કડવું ૪૦ રાગ સુરી સાખિનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય। વીસ્તારી તુજને સંભળાવું; હરિજનનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ સુધનવા શેવક હરીનો મરવા થયો તઇયાર; કચ્છ ભીડેલો તાવડા ભણી, ચાલ્યો તેણીવાર. ॥ ૨ ॥ પ્રભુ સમરતો ધ્યાનજ ધરતો, મરવું છે મનમાં લાવ્યો; ઇશ્વર ઉગારે તો ઉગરવું, તાવડા પાસે આવ્યો. ॥ ૩ ॥ ટગમગ સરવે લોક જુએ છે, વળી જુએ માબાપ, સંખ લેખે કહ્યું દાસોને ચુલામાં ઘાલો તાપ. ॥ ૪ ॥ બહુ બળ દાખો કાષ્ટજ નાંખો, ન નાખશો જીવ ચોળી; તાવડાની આસપાસ દીસે, જાણે સળગી હોળી. ॥ ૫ ॥ નીકળે જ્વાળા ઉછળે લાહાળા, તતડીને તનખા છુટે; એવો વીકરાળ વહની કરો, દેખીને ત્રાસ છુટે ॥ ૬ ॥ એવી જયાં આગના આપી કે, સેવક ઉઠયા સાત; કાષ્ટ નાંખી ચુલો ભરીયો; અગનિ થયો પુરપાટ ॥ ૭ ॥ તાવડામાં અતી તેલ નાંખ્યું, ખળભળ ઉભરો ચડીયો, સેવકો સળગાવે અગની કરતા દોટા હડીયો. ॥ ૮ ॥ અગનીનો ઉતપાત અતીસે, નીકળે લાંબી

જ્વાળા, તનખા ઉડે તતડી તતડી, તેલને આવે ઉકાળા ॥ ૯ ॥ તાપ થકી લોક ખસે આઘું, કંઇ રહે અવળા આડા; બળી બળી તેલ બળવા લાગ્યું, નીકળે છે ધુમાડા ॥ ૧૦ ॥ તે તેલમાંથી નીકળે ભડકા, જોઇ જોઇ પ્રગટયો ત્રાસ; સુધનવા જીવે આમાંથી, તે ન પડે વીસવાસ ॥ ૧૧ ॥ હાથ ઘસે છે હોઠ ડસે છે, બહુ ભય પામ્યું લોક; સુધનવાને જીવવા કેરી, આસા સમજવી ફોક ॥ ૧૨ ॥ અરેરે કારમો કોપ થયો છે, એવો ચાલે મનસુબો, તેલ તણા તાવડા પાસે જઇ, સુધન્વા તો ઉભો ॥ ૧૩ ॥ એટલે સુંદર પ્રભાવતી, સુધનવાની નારી, ચીર બરોબર અંગ લપેટયું, મ વું મન વીચારી ॥ ૧૪ ॥ સ્વામી પડે તવ માહારે પડવું, જીવવું નથી જરાયે; મુજ કંથનું કોઇ નથી સગુ, શું જોર માર્યું માથે ॥ ૧૫ ॥ રડી રડીને સઉ રહ્યું આઘું, કાં ભ્રાત કે કાં ભગની સઉ જીવતાં રહીને જોઇ રહેશે, સળગ્યો દાવાનળ અગની ॥ ૧૬ ॥ પતીની સંગ સતી થાવું, તારૂણીનો તે ધરમ; નવે ગ્રહો માહરા થયા વાંકા ફુટી ગયું આજ કર્મ ॥૧૭॥ એ રીતે અબળાએ ધારી; મુધનવા હરીજન, તાવડા પાસે ઉભો રહીને, કરે પ્રભુનું સ્તવન ॥૧૮॥ વલણ ॥ સ્તવન કરવા લાગીયો, ઉભો રહ્યો એક ચરણ; વલ્લભ વાણી ઓચરે. સમરે અસરણાસરણ.

કડવું ૪૧ મને કહેર કાંટા વાગ્યો એ રાગ.

ઓ રામરે, રામ રામ રામ; તમે છો ઘનશામ, કરો પુરણ મનકામા, હો રામ રામ રામા ॥ ૧ ॥ ઓ રામરે; તમે સાચા સ્વામી, ગોવીંદ ગરૂડા ગામી; વીનવું છું નામી નામી, ઓરામ રામ રામા ॥૨॥ ઓ રામરે; ભકતને વશ વનમાળી, પાંડવની પીડા ટાળી, કરી કુબજાને રૂપાળી. ઓરામ રામ રામા ॥ ૩ ॥ ઓ રામરે; શવરીના બોર લીધા અચળ સુખ તેને દીધાં, પાપીને પાવન કીધા; ઓરા રામ રામા ॥ ૪ ॥ ઓ રામરે; દ્રૂપતી જે રાણી, દુષ્ટે ચીરલીધા તાણી, તે પુર્યા દાશીજાણી ઓરામ રામ રામા. ॥ ૫ ॥ ઓ રામારે મુકંદ વર મોરારી, ગોકુળ વરસ્યો મેઘ ભારી, કરી સાહાય ગોવરધન ધારી. ઓ રામ રામ રામા. ॥ ૬ ॥ ઓ રામરે, બાળકને હણનારી, પાતકને ન ગણનારી, તે પુતના મારી માર; ઓ રામ રામ રામા ॥ ૭ ॥ ઓ રામરે; પીઉનું

વેણ ઉથલાવી, રૂશી પત્નીઓ આવિ; તે વઇકુંઠમાં વસાવી. ઓરામ રામ રામ. ॥૮॥ રામરે, દશાનનને હણિયો, વીભીક્ષણ શેવક ગણીયો, પામ્યો ગાદી નામ ભણીયો, ઓ રામ રામ રામા. ॥૯॥ ઓ રામરે, હું સેવક અપરાધિ. મેં ભજતાં શું ભુલ ખાધિ, તેથી થઇ ઉપાધી ઓ રામ રામ રામા ॥૧૦॥ ઓ રામરે, રાંકડો જાણી રાચો, હું તો છું શેવક કાચો, પણ ભરૂસો તમારો સાચો. ઓ રામ રામ રામા ॥૧૧॥ ઓ રામરે, હું પાખંડી પુરો; નહી પાતકમાં અધુરો, વળી કુડ કપટમાં સુરો. ઓ રામ રામ રામા ॥૨॥ ઓ રામરે, અવગુણીયે શીશ નામુ, જરા જોજો માહારા સામુ, અત્યારે કષ્ટી પામુ ઓ રામ રામ રામા.॥૧૩॥ ઓ રામરે, નથી ઉગર્યાનો આરો, પણ ભરૂસો તમારો, તમે મારો કે ઉગારો. ઓ રામ રામ રામા. ॥૧૪॥ વળણ. મારજો કે ઉગારજો, શેવક છે હેરાન, વલ્લભ વદે એમ ઓચરે, ભીડ ભાગો ભગવાન.

કડવું ૪૨ રાગ બાવલીયાનો.

ભુધર ભીડ વેળાના રેરેરે હો, રડે શેવક રાંકડોરે ॥ ટેક.॥ બોલ્યા બોલ્યા જયમુની મુખ વચન,સાંભળ સાંભળ પરીક્ષત રાયના તન;સુધન્વા તો કરે છે પ્રભુનું સ્તવન ॥વાહારે ચઢજો વાહાલા રેરેરે હો.રડે॥૧॥ ભક્તજનોની ભીડે ગયેલા ગોપાળ, પ્રજાપતીની સ્તુતીથી દોડયાતા દયાળ, નીભામાંથી ઉગારયાં મંજારિનાં બાળ,તે રીતે ઉગારો રેરેરે હો.રડે.॥૨॥પ્રહ્લાદજીને દુખડુ દેવા માંડયું દંભે કીધું સમરણ તમારૂં કષ્ટીને આરંભી,ફાડી વેરી વશ્યા જઇને ઉગ્યા સ્થંભે તેવા અહીં પધારો રેરેરે હો, રડે. ॥ ૩ ॥ પ્રભુ મુજને હણવા મદુર જમમાં ધારયો, તવ તે હાથી ત્રાડી તમોને પોકારયા; ગોવિંદાજી મહિ જઇ ઉગારયો, તેમજ વાહારે ધાજો રેરેરે, હો. ॥ ૪ ॥ પુતના માસીને અગ્નીમાં બળતાં બચાવ્યાં, તેવાં સંકટ તમ શેવકને શીર આવ્યાં, શંખ લેખે મુજ વ્હાલાંને ગભરાવ્યાં, દુખ નથી મરવાનુ રેરેરે હો. ॥ રડે ॥ ૫ ॥ પણ તમ દાસે સભામાં મુમત કીધો, પ્રમદાની સાથે સ્વાદ ઘણો લીધો, તમ આશાએ રહિને ભરોસો મેં દીધો, હું નહી મરવાનો રેરેરે હો. રડે. ॥ ૬ ॥ તમ હીમ્મતથી અભીમાનનું બોલ્યો સ્વામી, જોજો પ્રભુ લજ્યામાં લાવતા ખામી નથી તમારી જાશે માજા અંતરયામી નહી માહારે લેવા દેવા રેરેરે હો.

રડે. ॥ ૭ ॥ વળણ ॥ લેવા દેવા માહ્યરે, ન મળે દેવ મોરાર, શોભા લજ્યા તમ તણી, બાનાનો આધાર.

કડવું ૪૩ રાગ ધનાસરી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, તેલ કઢા મહીમાય. ॥૧॥ સુધનવાયે સમરણ કરી, રાખ્યો દ્રઢ વિસવાસ; પડવું ધારૂં પુરણ પ્રેમે, મનમાં ન રાખ્યો ત્રાસ ॥ ૨ ॥ પછી પીતાના સામુ જોઇ, કીધો નમસ્કાર; માત તાત ભગનીને નમીયો, છેલ્લા વેલા જુહાર. ॥૩॥ બોલ્યું ચાલ્યું માફ કરજો, એક જનમનો સ્નેહ; અવગુણને અપરાધો કરેલા, ક્ષમા કરજો તેહ. ॥ ૪ ॥ તમારા ઘરમાં દેહ ધરીને, સુખ નથી દિધું તમને; ભાઇઓ મહારૂ કહ્યું કરીને, પાડ ચઢાવ્યો છે અમને ॥ ૫ ॥ ઓ મુજ માડી આંસુડાં પાડી; રડશો નહી યાદ લાવિ; રણ સબંધ થયો હવે પુરો; આયુશ રહ્યા છે આવિ ॥ ૬ ॥ નવ માસ મુજને ઉદર રાખ્યો, ન ખાધું ખાટું તીખું; મમ શરીરને સાચવવાને, આરોગ્યાં મોરૂં ને ફીકું. ॥૭॥ ગંદા ભીનામાં પોતે પોઢયાં, સ્વચ્છમાં મુને સુવાડયો; પડવા ન દિધો રડવા ન દીધો, ટાઢ તાપ ન દેખાડયો. ॥૮॥ પ્રાણુનિ પેઠે પાળ્યો મુને; તે બદલો નથી વળીયો; તે સઉ અપરાધ ક્ષમા કરજો, કહી મુખ ફેરવિ વળીયો. ॥૯॥ જે જે હરીજન લોક આવેલા, તે સામુ લાગ્યો જોવા; સરવેને કહ્યા જુહાર છેલ્લા, તવ લોક લાગ્યું રોવા॥૧૦॥ ધ્રુંશકા મુકીને રડે છે, કંઇક લુછયા કરે આંસુ; અરેરે આપણ કકળીયે પણ, બળ વીના બધું ફાંસુ. ॥ ૧૧ ॥ પછી ભકતે તેલ કઢાના, સામું નમાવ્યું શીશ; ઉગારજે અગની દેવતા તું, પ્રેરણા કરે જગદિશ. ॥ ૧૨ ॥ એટલે શંખને લેખ બોલ્યા, કેમ માંડયા છે ચાળા; જાણ્યો તુને ભગતડાને, પાખંડ કરવા વાળા. ॥ ૧૩ ॥ ઉંચુ જોઇને શું બડબડીયો, જાણ્યું તું મનનું પાપ; ઉંચેથી ઉગારવા તુને, કોઇ ન આવ્યો બાપ. ॥૧૪॥ સુધનવા કહે આવશે હમણાં, જનમો જનમનો બાપ; જો રાંડે જણ્યા તમારા બેના, પુરણ મળીયાં પાપ. ॥ ૧૫ ॥ નથી બળવાનો નથી બળવાનો, હુંતો નથી બળવાનો, અદેખાઇ કરે છે તેમાં, શો તારો દન વળવાનો; ॥ ૧૬ ॥ તેલમાં સ્નાન કરી નીકરૂં છું, બચાવનાર દયારૂં; ઉજવળ મોઢું નહી રહે તારૂં; જોજે થશે મુખ

કાળું. ॥ ૧૭ ॥ કાળા મોંઢાના કર્મ ફુટેલા, નજર રાખી રેહેજે; વીશેશ અગની સળગાવવાનું કહેવું હોય તો કહેજે. ॥ ૧૮ ॥ એમ કહીને પ-ડવા માટે, તલપીને કરી ત્યારી, એટલે દોટ મુકીને આવી, વળગી એ ની નારી. ॥૧૯॥ નાથજી હું પણ પડુ તમ સાથે, સતીતણો એ ધરમ; સુધનવા કહે સઉ લોક દેખે; કેમ ના લાગે શરમ. ॥૨૦॥ મુમત મુકોને રેહો અળગાં, મીથ્યા મરો છો મથી; તમારા મનમાં રાખજો નીસ્ચે, હું બળવાનો નથી. ॥ ૨૧ ॥ ઇસ્વર ઉપર આકીન રાખી, અળગાં બેસો નારી; રક્ષણ મારૂ કરવાના છે, ગોવીંદ વર ગીરધારી. ॥ ૨૨ ॥ આઘાં ખસો જોડે ન ધસો, દેખે છે મુજ માત; ભગની દેખે કુટુંબ દેખે, દેખે માહારો તાત. ॥૨૩॥ પ્રભાવતી કહે પીયુજી મારા, મરજાદા શું કરવી; ઘરબાર ભાગે તવ લજ્યાને, ઓઢવી કે પાથરવી. ॥ ૨૪॥ સુખસાતા હોય તવ શોભે લજ્યા, સઉ ગયે લજ્યા શાની;તમારી સાથે હું પડવા ની, નહી કરૂ પાછી પાની. ॥ ૨૫ ॥ સુધન્વા કહે કયાં બળવું છે, ટગ ટગ જોજે નારી; ન જીવું તો પડજે કઢામાં, એટલી આગના માહારી. ॥૨૬॥ તોપણ કામની છોડતી નથી, તવ બોલ્યા પ્રધાન; શું જુઓ છો શેવક માહરા, ઉઠી કરો હેરાન. ॥૨૭॥ બેઉ જણાંને પાડો વછુટાં, જણ વો પુરણ રીશ; સુધન્વા કહે અબળા રે આઘી, જો શું કરે જુગધીસ. ॥૨૮॥ ટકા ટકાના ગુલામ જાતી, તે તારો કર ઝાલે; સમજી જાને અળ ગી થાને, લાન્છન તું કેમ આલે. ॥૨૯॥ એમ કહી આંખ વીપરીતકીધી, તવ અળગી થઇ નારી; પછી પોતે પરકંબા કરીને, પડવા કીધી ત્યારી ॥ ૩૦ ॥ વળણ ॥ પડવાની ત્યારી કરી મનમાં નહી ભય શોક; હરી ભજન કરતા સહુ, જોવા મળેલા લોક.

કડવું ૪૪ રાગ સાખિનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, સુધનવાની કથાય. ॥ ૧ ॥ રણછોડરાયની જય જય બો લો; કીધી દોટા હડીયો; રામક્રષ્ણનું નામ લેઇને, ઉછળી કઢામાં પડી યો. ॥૨॥ પડતામાં તો ક્રશ્ણ પ્રભુએ, વાયુને આગના કીધી; પવન દેવ પ્રવેશ્યો તેમાં, કઢા શીતળ કીધી. ॥૩॥ હિમની તુલ્ય તે તેલજ ટાઢું, પણ નીકળે ધુમાડા; તે તેલમાં પડી નાહાવા લાગ્યો, અગનીના ભડકા ટા-ઢા. ॥૪॥ કોઇ જગે હુંનું નવ લાગે, હરે ફરે મહી માહાલે; તેલ નાં-

ખોબે ખોબા ભરીને, મુસ્તક કેશમાં ઘાલે. ॥૫॥ જગત જોઇને વીસ્મય પામ્યું, પ્રધાન નજરે ભાળે; સુધન્વા તાવડામાં બેઠેલો, ખોબે તેલ ઉછાળે. ॥ ૬ ॥ સરીરે છાંટે મોહોડે છાંટે, રણછોડ રણછોડ રટે; ડુબકી મારે ડોકું કહાડે, નાહાય વચનને વટે. ॥ ૭ ॥ ઉંચો નીચો ઉછળે હસે, સાહાય ઘણા ગોપાળ; શરીરને શીતળતા વળે છે, દગ્ધ ન થાયે વાળ. ॥ ૮ ॥ એટલે પ્રભાવતી સતીને, હળહળ પ્રગટયો કાળ; હ્યો બાળવા હોય તેટલા બાળો, પ્રધાન કરમ ચંડાળ. ॥ ૯ ॥ કાળાં મોંઢાં લઇ શું બેઠા છો, ભાળવું હોય તો ભાળો; કાષ્ટ નંખાવો અગની વીશે, તેલ ઘણું ઉકાળો. ॥ ૧૦ ॥ મુજ સ્વામી શેવક સામળાનો, કેવા કરે છે સ્નાન; જે કરવું હોય તે કરી નાંખો, નહી થાય ભક્ત હેરાન. ॥ ૧૧ ॥ પાપી જનો તમે પુરણ ધાર્યું તું, દેવાને દારૂણ દુખ; હવે શું નીચુંજોઇ બેઠા, લેઇને કાળાં મુખ. ॥૧૨॥ દઇવત હોય તેટલું દાખો; કરશો માં પાછી પાહાની; બાકી ન રાખશો કોઈ પ્રકારે, એક રતી એક આની. ॥ ૧૪ ॥ ધીક્કાર છે તારા મનખાને, નથી જરાયે લાજ; મનુશ જાતી સું કરવાનું, જેને માંથે માહારાજ. ॥ ૧૪ ॥ તવ શંખે જોયું લેખના સામું, કીરતી ચાલી કેડે; વગોણું ચાલ્યું વીશ્વ વીસે, બેઉ ચડયા ગધેડે. ॥૧૫॥ લેખ કહે મુજને એમ લાગે, કાંઇક કપટ છે સાચું; ધુમાડા બળ તણના નીકળે, પણ તેલ નરદમ કાચું. ॥૧૬॥ કારણ કે તાવડો લોહનો છે, જાડું દળ અપાર; હજી તો તપ્યો નહી હોયે, તો તેલ તપ્યાની વાર. ॥૧૭॥ માટે આપણ ઉઠો ઉધાડા, પુરણ દઇવત દાખો; જાડાંને મોહોટાં કાષ્ટ લાવીને, તાવડા તળે નાંખો. ॥ ૧૮ ॥ એમ ધારી બેઉ દુષ્ટ ઉઠયા; ખરી વાતે નવ ખાંખે; કટી કસીને દંત ડસીને, સરપણ ઉપાડી નાંખે. ॥ ૧૯ ॥ અતી કાષ્ટથી અતી પ્રકાશયો, જવાળા થઇ ચોપાસ; તનખા તતડી ઉઠે અતીશે, ધુમ્ર ચાલે આકાશ. ॥૨૦॥ ગગને ઉડતાં પક્ષીયોને, ધુમ્રની જવાળા અડે; આંખોથી અંજાઇ જઇને, તરફડી તેલમાં પડે. ॥૨૧॥ જેમ જેમ અગ્ની સળગે અતીશે, તેમ તેમ ટળે વેહેમ; તાવડો જરા તપે નહીને, તેલ તો ટાઢું હેમ. ॥૨૨॥ સળગાવી શંખ લેખ થાકયા, લાગે ઉષ્ણ હવાય; હાથ ઘાલીને ટાઢુ હુનુ, જોવા નવ્ય જવાય. ॥૨૩॥ અગનીનો ભય લાગે અતીશે, તપાસ કેમ કરાય; કોહો ના કોહો પણ સુધન્વાની કુને જાદુ વીધાય. ॥ ૨૪ ॥ દુષ્ટ જનો એમ જાણતા નથી, જેને સામળીયો સાહાય, મીથ્યા મેહેનત કરીયે તેથી, હરીજનને શું થાય. ॥ ૨૫ ॥ તેવું સમજ્યામાં આવતું નથી, નાસ્તીક જન શું પેખે; કપટ

જેના કાળજા વિશે, કપટ વિદ્યા તે દેખે ॥૨૬॥ હરીજનોએ જોઇ જોઇને, સમર્યા શ્રી વનમાળી, જે જે રણછોડ જે જે રણછોડ, કહીને દેતા તાળી. ॥૨૭॥ તેલમાં તેમ તેમ સુધનવાને, સારૂં લાગે અપાર;ઉઠે બેશે નીચો ઉંચો તેલમાં તેણીવાર ॥૨૮॥ જોઇ પ્રધાનોનાં પેટ બળીયાં, આપણુ સંદેહ ખોઇએ;મંગાવો શ્રીફળ ગામમાંથી, તેલમાં નાંખી જોઇએ ॥૨૯॥છડીદારને આગના આપી, એટલે દોડયો સ્વાર; નગ્રમાંથી જઇ શ્રીફળ લાવિ,આપ્યું સભામાં તે વાર. ॥૩૦॥ પ્રધાનોએ આઘા રહીને, ઉંચો કીધો હાથ;તાકીને તાવડા ભણી ફેંકયું,જુએ શેન્યનો નાથ ॥૩૧॥ પડયું તે શ્રીફળ તાવડામાં, લાગી તેલની જવાળા; ચચણી તતડીને એક દમે; થયાં બે ચાતાળાં.॥૩૨॥ શ્રીફળની શી ગતી બને છે, સઉ જન જોવા મળીયાં; ચીતાળાં થઇ તાવડામાંથી, એક દમે ઉછળીયાં ॥ ૩૩ ॥ બેઉ પ્રધાનો ઉભા ઉભા, જોયા કરે છે ઘાટ; ચીતાળીયાં બેઊ આવીને વાગ્યાં, બે જણને લલાટ ॥૩૪॥ કપાળ ફુટયા રૂધીર છુટયાં કરણી નડી કાળી; સઉ લોક જોઇને ખડખડ હશીયા, બે ભુજ દેતા તાળી ॥૩૫॥ હંસદ્વજ જોઇ વીસમય પામ્યો, મુજ સુત નહી દાસ કાચો; તેલમાં એને આંચ ન આવિ, શેવક હરીનો સાચો ॥૩૬॥ એવું સમજી આપે ઉઠયો, કીધો મુખ પોકાર; સાબાશ સતીયા પુત્ર તમને, નીકળો કઢાની બહાર ॥૩૭॥ તું સત્યવાદિ તું સત્ય ધરમી, તું ભગવાનનો ભક્ત; તાહારે પુન્ય હું રાજ્ય કરૂં છું, તુજને વશ છે જગત ॥૩૮॥ આખા ધરમાં એકજ હોયે, પુન્યેસ્વરી ભાગ્યશાળી; તેથી આખા કુટુંબ કેરૂ, ભલું કરે વનમાળી. ॥૯॥ ઢાંકયું રત્ન તું ફરજન માહારે, તારે વડે સહુ સુખી; ઓરે માહારા લાડકવાયા, તને કરયો મેં દુખી ॥૪૦॥ અપરાધ હમારો ક્ષમા કરજે; નમીને પાય લાગું;તાવડામાંથી બારણેઆવો,પુત્ર હું પાયે લાગુ. ॥૩૧॥ પ્રધાનના કહેવા પરમાણે, વરત્યો છું માહારા તન; પણ તાહારાસત્ય આગળ થયું, કારૂં માહારૂં વદન॥૪૨॥પ્રધાનોએ પાશે રહીને,કારૂં કરાવ્યું તુને;તેલમાંથી બાહાર ન નીકરે તો,ઇશ્વરની આણ તુને॥૪૩॥ તાવડામાં તવ ઉભો થયો ક્ષણુ ન લાગીવાર;ઉછળીને કુદકારા મારી, કુદી પડયો બાહાર॥૪૪॥ આકાશમાં તવ દુન્દભી વાગ્યાં, સાંભળે સરવે શ્રસ્ટી; ચંદનના વરસાદ વરસ્યા, પુસ્પતણી થઇ વ્રષ્ટી ॥ ૪૫ ॥ સરવે જાણ્યું ઇશ્વર કૃપા, તેમાં નહી મીનમેશ; અગ્નની ભરેલા તેલમાં નાહ્યો; રૂવાડું ન બળ્યું લેશ ॥ ૩૬ ॥ સર્વના મનને શ્રદ્ધા બેઠી, કરતા નમસ્કાર; જળ મગાવિ ઉ-

ષ્ણ કરાવ્યું નાહાવા આપ્યું તે વાર. ॥૪૭॥ સુધનવાયે સ્નાન કીધું વ-સ્ત્રથી લુછયું અંગ; પછી પોશાક પોતા તણો તે ધારણ કર્યો નવરંગ ॥૪૮॥ હતા તેવા ધારણ કીધા, પોતાના શણગાર, કટી કશીને ખોશી લીધાં, યુદ્ધ તણાં હથીઆર. ॥ ૪૯ ॥ પછી સરવે હરીજન લોકો, નમી નમી પડયા પાય; રૂધીર વરણા પ્રધાન બેઉ, તેની શીગત થાય. ॥ ૫૦ ॥ એ પાપીનિ પાસે રેહેનારા શેવકને છડીદાર; રૂધીર લુછી પાટા બાધ્યા, પીડા પામ્યા અપાર. ॥ ૫૧ ॥ કાળું મોઢું લેઇ ઉભા થયા દાજે છે અંત કરણ, શુધનવા જ્યાં ઉભો ત્યાં આવી બેઉજણ લાગ્યા ચરણ॥ ૫૨ ॥અ વગુણી અપરાધી અમે, દીધું તમને દુખ; હસીને અમ સાથે બોલો તો, ઉજવળ થાયે મુખ. ॥૫૩॥વળણ ઉજ્વળ થાયે મુખડાં ક્ષમા કરો અપરાધ સાચા શેવક જાણ્યા વિના, મીથ્યા કરયો વિવાદ.

કડવું ૪૫ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; કરગરતા બેઉ પ્રધાન, તમોને છે પ્રસન ભગવાન ॥૧॥ અમે મુમત મીથ્યા ઝાલ્યો તમને તો અતી શ્રમ આલ્યો, ધારયા મરણ પમાડવા અમે, પાળ્યું તાતનું વચન તમે ॥૨॥ અમે ન જાણી તમારી રીતી, હવે જાણી પ્રભુસંગ પ્રીતી; એમ કાલાવાલા બહુ કરે, તવ તવ હંસ દ્વજ ઓચરે ॥ ॥૩॥ ધિક ધિક તમોને પ્રધાન, મમ સુત કીધો હેરાન; દીધી મને કુમતી અતી, નથી અ-ક્કલ તો એક રતી. ॥ ૪ ॥ જેનો બુદ્ધી હીન કારભારી, તેની રાજ નીતી નહીસારી; જેનો કારભારી બુદ્ધીનો મંદ, તેની આવક સઘળી બંધ. ॥૫॥ જેનો કારભારી સ્વારથી, તેનું કાંઇસુધરતું નથી;જેના કારભારી પક્ષપાતી, તેની લક્ષ્મી જાય વેરાતી ૬ જેનો કારભારી હોય દ્વેસી, તેનો માલીકસદા ક્લેશી;જેનોકારભારીહોય કપટી, તેનો માલીક પડે લપટી ॥૭॥ જેનો કાર ભારી જાર કરમી તેનો માલીક થાય અધરમી; જેનો કારભારી લંપટ લોભી તેની મીલકત ન રહે ગોભી. ॥ ૭ ॥ જેનો કારભારિ અજ્ઞાન, તેનો માલીક મુરખ નાદાન જેનો કારભાર કોઠા સુનો, તેનો લુટાયભંડાર જુનો ॥૯॥ જેનો અવળો મતી કારભારી, તેનો માલીક થાય ભીખારી; જેનો કારભારી કારમો કેહેરી, તેનો માલીક બહુનો વહેરી. ॥ ૧૦ ॥ જેનો કાર-ભારી ગરીબનું બાળ, તેનો ભીખમાગે ભુપાળ જેનો કારભારિ નીચ જાતી તેનો માલીક નિપજે ઘાતી ॥ ૧૧ ॥ જેનો કારભારી હત્યારો, તેનો માલીક

થાય ગોઝારો; તેવો કારભારી તું મને મળીયો;હુંતો સુબુદ્ધીથી ટળીયો ॥૧૨॥ મહારા પુત્રને મારવા તેં તાકયો;મને સમસોગનમાં નાંખ્યો;માહરે હાથે પુત્ર તળાવ્યો, બહુ બળ કરી બળાવ્યો.॥૧૩॥ તમારૂં શામ મોંહો શંતાડો, કોઇ આ દુષ્ટોને કહાડો; મહારા ઘરમાં કલેશ કરાવ્યો,મન મુમતથી ભરમાવ્યો ॥૧૪॥ મહારી નારી રડીને થાકી, કાંઇ કલેશમાં ન રહ્યું બાકી; મહારી કુંવરી રડીપુરપાટે, એતો પોતાના બંધુને માટે॥૧૫॥ મહારા દીકરા જે ચાર નાહાના,તેતો રડીને થાકયા છછાના; પુત્રીની પ્રેમદા પ્રભાવતી, રડીરડી થાકી શુભશતી ॥૧૬॥ બધુ ઘર હલાવી માર્યું, તમોએ મરણ કરવું ધાર્યું;પણ પ્રભુએ પુત્ર બચાવ્યો,તમે તો ખરો ખેલ મચાવ્યો ॥૧૭॥ દુખ દેવામાં ન રાખી નુન્ય, આડે આવ્યું એનું ખરૂ પુન્ય; એની નારીના પુન્યે ઉગરીયો, તમારે કહેવે મેં પરહરીયો ॥૧૮॥ હુંતો જાણતો હતો પવિત્ર, હવે જોયાં તમારા ચરીત્ર; ભલે પામ્યા વીપ્ર શરીર, પણ અવર વીર્ય રૂધીર ॥૧૯॥ જેનું ખાધું તેનું ભુંડું તાકયું; કાંઇ પરોજન નવ રાખ્યું; મહારા નગ્રવીશે નહી તમો,જાવો જંગલ વીશે ભમો ॥૨૦॥ નથી જોવાં તમારા મુખ, મમ સુતને દીધું દુખ; કરે કારભારીનો વીશ્વાસ તેને નીપજે આવા વીનાશ ॥૨૧॥ મુજ પેઠે જે વીશ્વાસ કરશે, તેતો પાછળ પસ્તાઇ મરશે,રાયે રજા દાસોને આપી અહીંથી લેઇ જાઓ આ પાપી ॥૨૨॥ તવ સુધનવા એમ કહેછે,પોતાનાતાતને શીખ દેછે; શીદ કહાડો પરાયો વાંક; આપની ભુલ આડોઆંક॥૨૩॥ આપ કહેવાઇએ રાજધણી, તેને જોઇએ ચાલાકી ઘણી, પોત પોતાનું જાળવી રહીએ, અને દોશ અવરને ન દઇએ ॥૨૩॥ ધણી હોયતેનેધણીના કરીયે,કરીએતો ચગદાઈ મરીયે;સોંપીએ કોઇને કારભાર, ફકત લેઈએ તેતો વાચા॥૨૨॥સામાના મનનો પાર લઇ,બેસીએ ફાવતું કરી દઇ; ઘણા જનના સાંભળીએ બોલ,પછી તેનો કરીએ તોલ ॥૨૬॥ બીજાનું કહ્યું માને જેહ, નારી તુલ્ય પ્રમાણીક તેહ, કહેનારાનું કહ્યું લીધું માની, તેમાં કરનારની અક્કલ શાની ॥ ૨૭ ॥ કોક તો ગમે તેવી દે શીખ, પણ માનનારો માગે ભીખ; કહેનારાનું કહયામાં શું જાય, પણ કરનારો ગોદા ખાય ॥૨૮॥ કહેનારાનું છે ખરૂ કે ખોટું, નાખવું વીચારે મન મોહોટું; ખરૂખોટું સમજ્યા વણ જેહ,કહ્યું કરે તો મુરખ તેહ॥૨૯॥ જેમ મરનારો કરે ત્રષ્ટી, તેના પાછલા પામે કષ્ટી છેતે જીવતે કોઈ કારભારી હુઓ, તેને જીવતો જાણવો મુઓ ॥ ૩૦ ॥ પોતે જીવને સોંપે પરને તેતો બીગાડે આખા ઘરને; તેતો સાચું સમજજો તાત, હૈયે ધરજો

આટલી વાત. ॥૩૧॥ સુત થઇને દેઉ છું શીખ, વળી રાખવી પ્રભુની બીક; નવ કરવો નાસ્તીકનો સંગ, કરવે થાય સુકીત ભંગ. ॥ ૩૨ ॥ નીચ સંગે થાયે નીચ બુદ્ધી, ઉંચને સંગ રહે શુભ સુદ્ધી; જેવો સંગ તેવો રંગ લાગે, કોક દીવસ પીડા જાગે. ॥ ૩૩ ॥ તવ હંસધ્વજ એમ બોલે, કોણ ઉંચ છે બ્રાહ્મણ તોલે; બોલ્યો સુધનવા તવ એમ, તમો બ્રાહ્મણ સમજો કેમ. ॥ ૩૪ ॥ હોય ઉંચનું ખોળીયું કદી; ભર્યું સરોવર પણ નહી નદી; જેને છે ઉંચ જ્ઞાનની ગતી, તેની સદાયે નીરમળ મતી. ॥ ૩૫ ॥ તેને ઉંચજ માનવો તાત; નીચ બુદ્ધી વાળો નીચ જાત; નીચાં કર્મ તે જાણવાં નીચ, કરે સદાઈ પાપનો કીચ. ॥ ૩૬ ॥ હોય ઉંચ અને નીચ મતી, તેને નીચો જાણવો અતી, હોય નીચ અને ઉચ ગતી તેને ઉંચો સમજવો અતી. ॥ ૩૭ ॥ માહારી સહુ શીખ રાખજો રૂદે, તેથી પુન્ય થવાનું ઊદે; હુંતો છેલ્લો વેલો શીખ દેવું, માહારૂં જીવ્યાનું જાણો છો કેવું. ॥૩૮॥ જો જો જુધ્ધે જાવું છું પીતા, ખડકી મુકજો કાષ્ટ ચીતા; હુંતો જીવતો નહી ઘેર આવું, સાચી વાત તમોને સમજાવું. ॥૩૯॥ તવ રાજાયે ધરીયા હાથ, બેટા સાંભળ માહારી વાત; તને યુધ્ધે જાવા નહી દેવું, પછી મ્રત્યુ થવાનું કેવું. ॥ ૪૦ ॥ બોલ્યો સુધનવા સુણો વાત; કેમ લજવું ક્ષત્રીની જાત; માહારે કરવા જવો સંગ્રામ, કેમ બોળીયે બાપનું નામ. ॥ ૪૧ ॥ લડવા વઢવા જાતું ઠેઠ, નહી તો લાજે માતાનું પેટ; લાજે કુળ કુટુંબ પરીવાર, મારૂં જીવતર થાય ધિક્કાર. ॥ ૪૨ ॥ જુધ્ધે ના જાવું તો હું કેવો, છતો જીવતો મુઆ જેવો; શું મોઢું લેઇ ભોમી ફરવું, એવું જીવ્યાથી ભલુ મરવું. ॥ ૪૩ ॥ આવી ખોટી શીખામણ દો છો, તમે ક્ષત્રી ધરમ શાને કોહો છો; કરે રણ ચઢતાં પાછી પાહાની, તેની જનેતા નહી ક્ષત્રાણી. ॥ ૪૪ ॥ પડે પાછો દાશીનો જાયો, વઢવું ક્ષત્રી ધર્મનો પાયો, માટે એવી ન બોલસો વાત, પછો હું નહી કહુ મમ તાત. ॥ ૪૫ ॥ તવ હંસધ્વજ એમ બોલે, થોડા સુત થસે તુજ તોલે; એમ કહી જોયું પ્રધાનો સામું, જાવો તમને દેખી ખેદ પામુ. ॥ ૪૬ ॥ તવ પ્રધાનો ચાલ્યા ઉઠી, પુઠે લોકની મેદની છુટી હાડ હાડ કહી તાળી પાડે, કંઇક પુંઠળ રેણું ઊરાડે, ॥૪૭॥ કંઇક મોઢે ચઢી ગાળ ભાંડે, કંઇક કાંકરા મારવા માંડે, એવી સંકટદશા આવી, કર્યા કર્મની રેખા કાહાવી, ॥ ૪૮ ॥ જેનું ખાઇને ખોદે જેહ, એવી કરણીને પોહોચે તેહ, જેનું ખોદવું જે કોઇ ધારે, તેને યમકીંકર માર મારે. ॥૪૯॥ થાય છેવટ નર્કનીવાશી, મુખ જુએ નહી અવીનાશી, ગયા ભુંડે હવા

લ પ્રધાનો, થઇ ગયાતા બહુ મસ્તાનો ॥૫૦॥ વળણ ॥ મસ્તાન બહુ થયા હતા,થઇ માહા દુરદશાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, શ્રોતા સુણો કથાય. ॥

કડવું ૪૬ રાગ સાખી.ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસતારી તુજને સંભળાવું, સુધન્વાની કથાય. ॥૧॥ ભુંડે હવાલે પ્રધાન ગયા વરત્યો જેજેકાર; થવાનું હશે તે થાશે, યુદ્ધ વિશે નીરધાર ॥૨॥ સુરે જન યુદ્ધ વીશે મરે, તેમાં નહી કાંઇ લાજ, તેલમાં તળાઇને નવ મુઓ, એ શુભ થયું આજ. ॥૩॥ રહીયત સઘળી નગ્રમાં ચાલી, વરી રાજાની રાણી, કુંવરી ચાલી કામની ચાલી, મનમાં ઉમંગ આણી. ॥ ૪ ॥ એટલે પાન્ડવ દરના યોદ્ધા; અરજુન સહિત જેહ; પોતે પોતાની શેન્યમાં ગયા, તતપર થઇ રહ્યા તેહ. ॥૫॥ ત્યાં રહ્યું શેન્ય હંસદ્વજનું, બોલ્યો સુધનવા સુરે; પહેલો મુને જાવા દો જુધ્ધે, મોરચો કરી આવું પુરે ॥૬॥ અરજુનજીને હાર પમાડું, શું જાણે સતિ સંતાન; કષ્ટી દેઇશ તવ એમનિ વાહારે, આવશે શ્રી ભગવાન. ॥૭॥ તેમના મુને દરસણ થાશે, મરણ સમે મમ તાત; મનુશ દેહ સફળ થયો માહારો, આ વેળા ન આવે હાથ. ॥૮॥ તે માટે હવે ત્યારી કરીને, વગડાવો નિશાન; દુન્ડભીના ડંકા દેવરાવો, શેન્યા થાયે સાવધાન, ॥૯॥ રાતી ધજાયો દો રોપાવી; પછી દો આગના અમને; માહારી પક્ષે આતવા સારૂ, ના પાડું છું તમને. ॥ ૧૦ ॥ હંસદ્વજે તવ ખુશી થઇને, રોપાવ્યા રકત નીશાન, ડુંડભીના ડંકા વગડાવ્યા, સેન્ય થયું સાવધાન ॥ ૧૧ ॥ રણનાં વાગ્યાં રણસીંગાં તે, સુરાને પ્રગટયું સુર, મારીએ મ રીયે જરા ન ડરીયે, ઉભરાટ આવ્યો ઉર. ॥ ૧૨ ॥ ચાલો ચાલો આયુદ્ધ ઝાલો એમ થયો પોકાર, એટલે ઝડપો ઝડપ સરવે, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર. ॥ ૧૩ ॥ વાજીંત્ર વાગ્યાં વીધ વીધનાંને, ઉભા થયા પગ પાળા, હાથીવાળા હાથીએ બેઠા, અશ્વે અશ્વજ વાળા. ॥ ૧૪ ॥ ઉંટ વાળા ઊંટ ઉપર બેઠા, રથ વાળા રથ માંઇ, સુધનવા હથીઆર લેઇને; રથે બીરાજયો ત્યાંઇ, ॥ ૧૫ ॥ કપરી આંખડી મુછજ વાંકડી, બોકાની કશીને બાંધી, દળ મેહદળ શેન્ય ઉપડીયું, જેવી પવનનિ આંધિ. ॥ ૧૬ ॥ હલમલ હલમલ હાથી ચાલે, થન થન કરે તોખાર, અતી

ઉળતાં ઉંટ ચાલે, ઉડે રેણું અપાર. ॥૧૭॥ પાન્ડવ દળમાં તે વાત પોહોચી, એકલો સુધનવા આવે મદદ; નથી લીધી બીજાની, શેન્યાને સાથે લાવે. ॥૧૮॥ અરજુનજી કહે ગમે તે આવે, મને છે કોની બીક; જે આવે તેને એક ઘડીમાં, કરીશ ઠીકા ઠીક. ॥ ૧૯ ॥ એવો અતિઅભીમાન કરીને; ઉભો છે કુન્તી તન; ભીમ કહે માહારા અરજુન વિરા ન બોલો ગર્વ વચન. ॥૨૦॥ ગર્વથી ગોવીંદ છે ઘણો આઘો કરિ લો મનમાં ક્યાસ; અરજુન કહે ગોવીંદજીને, રાખુ છું સદા પાસ ॥૨૧॥ રણછોડ સરખા રથ હાંકનારા; માહારા સમીપ છે હરી; માટે કોટીક બળીઆ આવે, પણ કેમ જાવું ડરી. ॥૨૨॥ ભીમ કહે એ હીમત તમને પ્રભુ પ્રસન્ન છે ઝાઝા; તેવા સુધનવાને પ્રસન્ન છે, તે સારૂ ખોશો માજા ॥૨૩॥ તમ કરતાં એને વશ વનમાળી, તે ચરચા જોઇ લીધી; સાક્ષાત હરીએ કરૂણા કરી, કઢાને શીતળ કીધી ॥૨૪॥ એવા તો તમે ભકતજ નથી, વીચાર કરજો મનમાં; કોણ લેખામાં આપણ છૈયે, એવું હોયેહરીજનમાં, ॥૨૫॥ અરજુનજીકહે જુઓ બતાવું, પ્રભુ છે એનો કે માહારો;એક સપાટે શેન્ય નસાડું, જોયા છે એવા હજારો. ॥૨૬॥ તવ ભીમે મન એમ વીચારયું, અભીમાનનો આ ભારો; કહો ના કહો પણ આજ મમ બંધુ, નીસ્ચે છે મરનારો. ॥૨૭॥ હશે એમાં આપણે શું છે, જોઇએ જો શું થાય; એવે સનમુખ સુધનવાનું, શેન્યજ આવ્યુ ત્યાંય. ॥ ૨૮ ॥ તવ સામાસામી મોરચા બાંધ્યા,કીધી યુદ્ધની ત્યારી, રકત લોચને રાતા તાતા, મદના ભરેલા ભારિ.॥૨૯॥ પછી અરજુન એમબોલ્યો સુધનવા હરી ભકત; પણ તમથી હું શ્રેષ્ટ સેવક છું, મને જાણે સહુજગત. ॥૩૦॥ ઉગરીયા તમે તેલ કડાથી, તેથી હશે અભીમાન; પણ મુજ સમાન્ય નથી કોઇ, વશ સદા ભગવાન. ॥ ૩૧॥ અવર ભકત હજારો હશે, પણ શું રીજેનંદલાલો; હું ભકતને પુજનીક પ્રભુનો, માટેસરવથીવાહાલો ॥૩૨॥ મુજ સમાન નથી કોઈ બીજો, એમ કરયો અભીમાન; સુધન્વા કહે તમારો છે ને, શું મારો નહી ભગવાન. ॥૩૩॥ તમને ફાવે તેવું જોર કરજો, ચઢેલાં રાખજો ચક્ષ; જોવું જો વિશ્વંભર સ્વામી, કરે છે કોની પક્ષ. ॥ ૩૪ ॥ પક્ષવાળા પ્રભુ ન હોય કદી, એને તો સરખા સરવ; અમે તેમ તમે તો બોલો નથી કરતો હું ગરવ. ॥ ૩૫ ॥ સાચામાં સાચા શેવક તમે, બીજો નહી તમ જેવો; કેહેવા માત્રજ ચાકર હું છું ગુલામ જેવો તેવો ॥ ૩૬ ॥ હું પાપી પાખંડી પુરો, કરનારો કુરકામ; લાલચ લબ્ધ માયામાં રત

બ્ધુ ન જપુ પ્રભુનું નામ. ॥૩૭॥ નીરાભીમાની વેણ વદે છે, હંસધ્વજ-નો તન; સામ સામી પછી તતપર થયા; સાંભળને રાજન. ॥૩૮॥ રાતાં નીશાન રોપી દીધાં, હદ બાંધી બેઉ બાજુ; નોબત ઉપર ડંકા પડીયા, વાગ્યું સુરી વાજુ. ॥૩૯॥ સુરા જનોને સુર ભરાયાં, જોર ભરેલા ઝુજે; જનમના કૈં કાહ્યર પ્રાણી, તેના તો ચરણ ધ્રુજે. ॥૪૦॥ પાન્ડવનું દળ મહા બળવાળુ, સારથી મારથી ઘણા; અતી રથી નથી ખામી જરાએ, સ્વાધીન અરજુન તણા. ॥૪૧॥ તે સરવે યોદ્ધા સાથે ઉભો સામો સુધનવા એક; બાકી બીજી શેન્યા જોડે, વઢવું છે વિવેક. ॥૪૨॥ વળણ ॥ વઢવું છે વિવેકથી સહુ સુરા સરદાર વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે સુણજો શ્રોતા સાર.

કડવું ૪૭ રાગ આશાવરીનો દોહરો.

જયમુનીશ્વરશી એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધવાની કથાય, ॥ ૧ ॥ વિવેકથી વઢવું આદરીયું, બાણાવળી બેઉ સુભા; અરજુનજીને સુધનવા તે, સામાસામી ઉભા. ॥૨॥ બરાબર બળીયા બેઉ તેજસ્વી ન મળે જુગમાં જોડા; કપરી કાન્તીના સુંદર શોભે, ધડ લંકાના તોડા. ॥૩॥ મુછોના આંકડા વળેલા વાંકડા, ફાંકડા સુરાના સાથી, લોચન રકતો છે બેઉ ભકતો, બળવંત ઇંદ્રના હાથી. ॥ ૪ ॥ કારમા કપરા જોરાવરજબરા, જેવા વનના વાઘ; સરખે સરખા બેઉ દીસે છે, મણીધર ફણીધર નાગ. ॥૫॥પછી સુધનવા મુખથી બોલ્યો, ઉપાડા અરજુન હાથ; પ્રથમ તમે માગી લીધુ છે, યુધ્ધ અમારી સાથ. ॥ ૬ ॥ માટે તમારો હક્ક છે પહેલો ઓરે કુન્તીના તન, તવ અરજુને કરી તઇયારી, સમર્યા જુગજીવન. ॥ ૭ ॥ ગાંજેવનામાં ધનુશ લીધુ, ક્ષણ ન લાગી વાર; ખેંચીને પડપંચા ચડાવી, તરત થયો ટંટાર, ॥ ૮ ॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોકમાં પોહોચ્યો ડોલ્યા દસે દીગપાળ, થર થર થર થર ધરણ ધ્રુજી; ખળ ભળ્યું પાતાળ. ॥૯॥ અવનીથી તરૂવર ઊખડીયાં, ભોમીમાં પડી ચીર; આકાશનાં વાદળાં વેરાયાં, કુપમાં સોસાયાં નીર. ॥૧૦॥ અવાજથી ઘણાં પશુને પક્ષી, વૃક્ષોથી પડીયાંધરણ;તરતનાં જનમેલાંજીવો, ઘણાક પામ્યા મરણ. ૧૧॥ ગર્ભવંતીના ગર્ભ વછુટયા,ટંકાર બહુ બળવાન; લંકામાં કપીવરછેતેને શબ્દ પડીઓ કાન. ॥૧૨॥ તવરામનું નામદઇનેઉઠયા, ગાજીને ગગન અ-

ડીયા;વાયુ વેગે ઉછળી આવ્યા, ચંપાવતીએ પડીયા ॥૧૩॥ રણમાં પાન્ડવનું દળદેખી,પાન્ડવદળમાં પેઠા;નરના અભંગ રથની ધજાયે, પુંછવી ટાળી બેઠા ॥૧૪॥ કપીવરની થઇ શોભા કેવી,જાણે પધાર્યા રામ; પછી કહ્યું સુધનવાને આરંભો સંગ્રામ ॥૧૫॥ તવ સુધનવા ભકતહરીનો,તેને પ્રગટી હુંશ,ડાભી ખાંધેથી જમણે ભુજે;તરત લીધું ધનુશ॥૧૬॥પડપંચા ખેંચીને ચઢાવી,તવ થયો ટંકાર;પછી બીજા મારથીઓએ,ધનુષ કીધાં ત્યાર ॥૧૭॥ પછી અરજુને બાણ લેઇને માર્યું ઢોળવા ધર્ણ; સુધનવાએ સામુ મારીને; કીધા કડકા ત્રણ ॥ ૧૮ ॥ અરજુને નાગપાસ માર્યું, સરપ બાંધવા જાય; સુધનવે ગરૂડાસ્તર માર્યું નાગને વેણી ખાય. ॥ ૧૯ ॥ અરજુને પર્માસ્તર માર્યું, ચાલ્યું પરવતપુર; સુધનવે વજરાસ્તર મારી, પર્વત કર્યા ચરચુર. ॥ ૨૦ ॥ અરજુને અગનાસ્તર માર્યુંઅગનીબાળવા જાય; સુધનવે મેઘાસ્તર માર્યું, અગ્ની બધો હોલવાય ॥ ૨૧ ॥ અરજુને વંટોળાસ્તર માર્યું, વંટોળીયા તવ ચડીયા; સુધનવે શીતળાસ્તર માર્યું, વંટોળીયા ભોમ પડીયા ॥૨૨॥ એટલે અરજુન અતી અકળાયો, એકે ન સરીયો અર્થ; જેટલાં બાણ માર્યા તેટલાને,સુધનવે કર્યા વ્યર્થ, ॥૨૩॥ ધનંજય નામ ધરાયું મહારૂ, તે સહુ છુટી પડીયું; આબરૂને અતી લાગે હાની, એમ ધારી સુર ચડીયું. ॥૨૪॥ અગણીતા મંત્ર ભણીને, ફેંકવા માંડયા બાણ; કાચો પોચો વચમા આવે તો, નિસરી જાએ પ્રાણ. ॥ ૨૫ ॥ અગણીતું એક બાણ મારે તે, સુસવાટા કરતું જાય; તે બાણ સામું જતા જતામાં, અષ્ટ અયુત બાણ થાય. ॥૨૬॥તવ સુધનવે અગણીત ફેંકયાં; જેમ મધમાખી ઉડે; તેવી રીતે એક બાણમાંથી, બાણ સવાલક્ષ છુટે. ॥૨૭॥ અરજુનજી તવ વિસ્મય પામ્યા વાળે છે આડો આક; આજ કાલનું આ છોકરૂં તે લે છે માહરૂ નાક. ॥૨૮॥ સાખ માહારી હું ખોવા બેઠો, ઉચો કીધો હાથ; સરવે જોદ્ધા શું જુઓ છો, ઉપડો માહારી સાથ. ॥૨૯॥ શરવે સુરા ઉપડી પડીયા આયુદ્ધ ફેકે અતી; એકલો સુધન્વા પડે પુરો, પાછો પડતોનથી. ॥૩૦॥ અરજુન બહુ ઝડપ કરીને, નાંખે બાણ અપાર, પારથ એક વેળા ફેંકે તો, સુધનવા બે વાર. ॥ ૩૧ ॥ એક ફેરે સવા લક્ષ છુટે, ત્યાં કોનું ચાલે જોર, અંત્રાક્ષ બહુ બહુ બાણ ભમ્યાથી, થયું અંધારૂ ઘોર. ॥૩૨॥ ધમ ધમ ધમ ધમ ધધણાટ ચાલે, સમ સમ સમ થાય સુંસવાટા; ઢાલ્યો ઉપર ખડગ ઝીલે, વાગે જોર ઝપાટા. ॥ ૩૩ ॥ જોર ઝપાટે સુર સપાટે; કશું ન કરે દ્રષ્ટી; બાણ ધારા છુટે છે જેવી, દ્વાદશ મેઘ-

ની વ્રષ્ટી ॥૩૪॥ ઉછળે ગુપતી ગેડી ને ગદા, તરકસ તિર તરવાર; કરવત કુહા ગોફળ ગોળા, જમદઇઆને કટાર ॥૩૫॥ જેષ્ટીકા ડાંગને દાંતી કંઇક, છરા રહે બહુ વરશી; ખપવા ખંજર સાંગ્યને ત્રીશુળ, ભાલા બાણુને ફરશી ॥૩૬॥ એ રીતે અતી ઉપપાત ચાલ્યો, નીકળે કઇના પ્રાણુ મેદનીમા માલમ નવ પડે, પણ વળે કચ્ચરઘાણ. ॥૩૭॥ અશ્વના સ્વારે સ્વાર લડે છે, રથ વાળે રથવાળા; હસ્તીપર હસ્તીના યોદ્ધા, પગપાળે પગપાળા॥૩૮॥ કંઇક મારે ને કંઇક મરે છે, કંઇક ઢળે છે હેઠે; કઇક જાણાતો જનમ્યા નોહોતા, પોતાની જનેતા પેટે ॥૩૯॥ કંઇક પડયા રણમાં રાએ છે, કંઇક ભોમી ઘસે ચરણ; કંઇક પડયા પાણી માગે છે, કંઇક જન પામેલા મરણ ॥ ૪૦ ॥ વલણ ॥ પામે મરણ અતિ ઘણા, વરને હાહાકાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણો શ્રોતા; સાર ॥

કડવું ૪૮ રાગ રેકારિ ચોપાઇને.

બોલ્યારે જયમુની મુખ વચન; સાંભળ પરીક્ષત રાયનારે તન; મરણ પડયા તે પુરણ થયા, કંઇ જન ભોમીમાં અટવાઇ ગયા ॥૧॥ કંઇ જનનાં રખડે ધડ શીશ; કંઇક અદકચરા પાડે છે ચીસ; કઇનાં કપાયેલાં નાશીકા કર્ણ, કોકના ભુજને કોકના ચરણ ॥૨॥ કંઇકના ચામ્ર ઉતરડી ગયાં,કઇનાં હાડમાંસ જુદારે થયાં; સમળી શીચાણા ચંચ ભરી જાય વાયશ કેરાં ઉદર ભરાય ॥૩॥ સેન્યાના લોકો લડતારે એમ; મારથી યોદ્ધ બહુ બાજે તેમ તેમ; એવામાં અરજુને મારયું એક બાણ;અયુત યોદ્ધના લીધારે પ્રાણ॥૪॥ તવ સુધનવા કોપીયા છેક, અગણિતું કાળ જવર લીધુંરે એક; ફેરપુંદડી ફરી મારયું કરી રિસ,શેન્યાનાયોદ્ધ મારયા શસ્ત્ર વીસા॥૫॥ એક બાણ માર્યું કુન્તીને તન; સુધનવાની કરી ધજા છેદન; તે જોઇ સુધનવે માર્યું બાણ; અરજુનના સારથીના લીધારે પ્રાણ॥૬॥બીજે બાણે વર્ષકેતનો સારથી; હાંકનાર વીના થયા મારથી; ત્રીજે બાણે એણે જમાવ્યો રંગ; વર્ષકેતુંનો રથ કીધો ભંગ ॥૭॥ પછી અરજુન પર ટુટીરે પડયો, હંસદ્વજનો સુત કોપેરે ચડયો; મારે અરજુનને બાણ તણો માર, ફાડયાં વસ્ત્રને તોડયા સણગાર. ॥૮॥તે પછી મારયા તીર પર તીર,વીંધી નાંખ્યું પારથનું શરીર, કંઇ બાણુ ભોંકાઇ રહ્યાં અંગમાય, કંઇ વાગીને આરપાર નીસરી જાય ॥ ૯ ॥તેનિ સાથે નીકળેરે સોણીત, અરજુનજી બનીયો ભય ભીત; રૂધીર ;વપુમાં

થી વહિ ગયું, શરીર ચારણી જેવું રે થયું ॥૧૦॥ કંઇ ભાલોડાં ભોંકાઇ રહ્યાં, કંઇક કાયામાં સુંસરાં રે ગયા; થઇ ગઇ કાયા રૂની સમાન, અરજુનજી થયો અતી હેરાન ॥૧૧॥ તવ એણે કીધો કારમો પોકાર બેટા વરસકેતુ કરો વાહારમાહારી; તેતો વરસકેતુ આગળ થયો, સુધનવા સામો વઢવાને ગયો ॥૧૨॥ તવ સુધનવાયે લીધું બાણ એક, પવન મંત્રનું મારયું વિવેક; તે લાગ્યું વર્શકેતુની રૂદે મહી; ઉછળી પડીયો બે જોજન જઇ ॥ ૧૩ ॥ પછી પ્રભુનો પુત્ર પ્રદુમાન. નિકળ્યો આગળ લેઇનેરે બાણ, તવ સુધન્વે કરયો વિચાર, ભલે આવ્યો ભગવાનનો કુંવર ॥૧૪॥ જેના તાત છે નંદકીસોર, એકવાર એનું જોઇ લઉ જોર; એમ ધારીને ધીમો પડયો, તવ પ્રદુમાન બળમાંરે ચડયો. ॥૧૫॥ જેટલા બાણ પ્રદુમાન તણાં જાય, તેટલાં ભાગે છે સુધનવાય, એક બાણ એનું વાગવાદે નહી, ત્યારે પ્રદ્યુમાન થાકયોરે તહીં ॥૧૬॥ પછી શુધન્વાએ લીધું નાગપાસ, પ્રદુમાનને બાંધી કરયો નીરાસ; તવ પ્રદુમાન વદયોરે વચન, કંઇ જોર મારો વાયુના તન ॥ ૧૭ ॥ એટલે બોલ્યો અરજુન એમ; વ્રકોદર વીરા ગભરાયા કેમ; આજે નથી કરતારે જોર, નહીતો કરતાતા સોરબકોર ॥૧૮॥ કેહેતા હતા હું છું બળવંત અતી, તેમાંનું જોર જણાતુ રે નથી; મીથ્યા ધનમાં ધારતા ગર્વ, આજતો બળ ખોઇ બઠારે સરવે ॥૧૯॥ તવ ભીમ બોલ્યો લોચન કરિ રકત, શુધનવાથી તમો વડા ભકત; કેહેતાતા કે મારે વશ છે શ્રીનાથ, કરયો તો ગરવે ઘણો મન સાથ ॥૨૦॥ બોલો હવે સાચો છે કીયો ભગત, તમ સરખાતો ધુતનારા જગત, હવે તમારૂં જણવોરે જોર, હંકારથી ગયા અળગા કીશોર॥૨૧॥ તવ અરજુનને સત્ય લાગી વાત, મેંતો અભીમાન કીધો મારી જાત; તે ગરવે મુજને નડીયોરે આજ, માટે મુને હરવ્યો શ્રી માહારાજ॥૨૨॥વળણ॥ હારયો હું હંકારથી; કયાં ગયું માહારૂ જોર, કહે વલ્લભ કરગરે ઘણો, આવો આવો કીશોર.

કડવું ૪૯

મને ભુલિ ગયો મારો છેલડોરે એ રાગ.

આવો આવોને ભીડ વેળા ભુધરારે, તારા ભગત તણું પત જાય વ્રજરાજ, આવોને ભીડ વેળા ભુધરારે, હુંતો હંકાર કરીને હારીયોરે

માહારૂં ચામ્મ આ રણમાં ચુંથાય, વ્રજરાજ. ॥ ૧ ॥ માહારૂં ભક્તપણું ઘણુ ધારીયુંરે, તેથી જીતી બેઠો છે સુધનવાય; વ્રજરાજ. ॥ આતો લજ્યા જતી નથી માહારીરે, પ્રભુ તારી ફજેતી લુંટાય. વ્રજરાજ. ॥ ૨ ॥ હુંતો જગમાં કેહેવાયો વાહાલો તાહારોરે તેથી હલકાઇ તારા દેખાય; વ્રજરાજ ॥ વળી કેહેતું તું સરવે નર નાથરોરે, તેતો છુટી પડયું જદુરાય વ્રજરાજ ॥ ૩ ॥ તમે વીપત વેળાના વાલમારે, કરી વીશમાં વ્રકોદરને સાહાય; વ્રજરાજ. ॥ અમને લાખાભોવનથી ઉગારીયારે, બધી લાગીતી દશે દીશા લાહાય વ્રજરાજ ॥ ૪ ॥ ત્યાંથી તમોએ અમોને ઉગારીયારે, આપ્યું સામ્રથ ભીમની કાય; વ્રજરાજ ॥ પછી હેડંબાસુર ચોરી ગયોરે, લેઇ જઇ પુર્યો વજ્રકોટ માંય; વ્રજરાજ. ॥ ૫ ॥ યોગી વેશ લેવા કરી તમે પ્રેરણારે, ભીમ યોગી બનીને આવ્યો ત્યાંયે; વ્રજરાજ. ॥ એણે શોચે બંધુ નાંખ્યા વાવ્યમાંરે, ત્યાંથી છુટીયાં તારા કૃપાય. વ્રજરાજ ॥ ૬ ॥ ત્યાંથી બકરાક્ષસને મરાવીયોરે, કરી નગ્રીમાં સઉને સાહતાય; વ્રજરાજ. ॥ હુંતો યોગી થઇ આવ્યો દ્વારીકારે, મને પરણાવી પોતે કન્યાય વ્રજરાજ. ॥૭॥ અમે જુગટું રમીને રાણી હારીયારે, દુષ્ટે લેવી ધારી નારીની લજયાય; વ્રજરાજ. ॥ તેનાં ચીર તમેપુરયાં ચતુરભુજજીરે કરી દાસી જાણીને ક્ષમાય. વ્રજરાજ ॥ ૮ ॥ પછી દ્વાદસ વરસ વનમાં વહ્યારે. આવ્યાવીપ્ર જમવાની ઇચ્છાય; વ્રજરાજ. ॥ તવ અનનો દાણો ઘરમા નતોરે, ભાજીતાર જમી ભાગી ક્ષુધાય; વ્રજરાજ. ॥ ૯ ॥ પછી જેદ્રથ લઇ ગયો પ્રેમદારે, તવ ભીમને મુકી તમે ત્રશાય; વ્રજરાજ. ॥ જેમ તેમ કરી છોડાવી સાધવીરે; રાખ્યું સતીનું સત્ય સદાય. વ્રજરાજ ॥ ૧૦ ॥ વળી કઇચાથી ઉગારી કામનીરે, તારા કરેલા ગુણ ના ભુલાય; વ્રજરાજ. ॥ તમ તુલ્ય તાત માત કરે નહીરે, આજ વાહરે ચઢો હું પડું પાય. વ્રજરાજ ॥ ૧૧ ॥ વળણ. ॥ જયાંને ત્યાં વાહારે ચઢયા, તેવા ચઢો તમે આજ; વ્યાસ વલ્લભના નાથજી, દાસ તણી ધરો દાજ.

કડવું ૫૦ રાગ સાખીની ચાલ.

જયમુની રૂપી એણીપેર બોલ્યા, શુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધન્વા કથાય. ॥ ૧ ॥ અરજુનજીએ સ્તુતી કીધી, કરીને આંસુપાત; અંતરયામી ગરૂડા ગામી, પ્રભુએ જાણીવાત ॥ ૨ ॥ ભક્તની ભીડે ભગવાન ઉઠયા, દાસની દયા લાવ્યા; અદર્શ રૂપે પાન્ડ૨

દળમાં, કૃષ્ણ પ્રભુજી આવ્યા. ॥૩॥ પછી પ્રત્યક્ષ રૂપ ધરાંને, પાન્ડવ દ-ળમાં પેઠા; રાશ પરોણો કરમાં ઝાલી, પારથને રથ બેઠા.॥૪॥ સુધન્વાએ શ્રીહરી દીઠા, નીચો પડી લાગ્યો પાય; હવે વઢયું માહારૂં સફળ થયું, કૃપા કરી જદુરાય ॥ ૫ ॥ હું પાપીને પાવન કીધો, મળીયા અસરણા સરણ; મોક્ષની પદવી હું પામવાનો,હવે કયારે થાય મરણ ॥૬॥ પ્રત્યુની ઇછા ઉપની મુજને, હવે નથી કાંઇ કષ્ટી; મરણ સમે પ્રભુ તમ સામી, સ્થીર રહે મુજ દ્રષ્ટી. ॥૭॥ એટલું મુજને વરદાન આપો, ઓરે વિસ્વા-ધાર; એવી સ્તુતી સાંભળીને, રીજ્યા દેવ મોરાર. ॥૮॥ સુધન્વાને સેવ ક જાણી, દયા કરી જગભુપ; કોઇ ન દેખે એવી રીતે, ધર્યું ચતરૂભુજ રૂપ. ॥૯॥ દરશન દીધાં સુધન્વાને, ભક્તજને જોડયા હાથ; કીંકર ઉપર કરી કરૂણા, ધન ધન વીસ્વના નાથ. ॥૧૦॥ પછી કૃષ્ણનું રૂપ ધરીને, બોલ્યા નંદકીશોર; અરજુનજી શું હામલી ગયા જણવો તમારૂં જોર. ॥૧૧॥ અરજુન કહે માહારાજા, કે વારનો મરૂ મથી; પણ સુધન્વા છે બહુ બળીયો, જીતી શકાતો નથી. ॥૧૨॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, તમને અભીમાન ચડીયો; તમે કહ્યું કે હું ભકત વહાલો, તે ગર્વ તમને નડીયો ॥૧૩॥ તમ કરતાં તો આ સુધન્વા શ્રેષ્ટ સેવક છે સાચો; જ્ઞાની ધ્યાનીને વળી દાની, કોઇ કામે નહી કાચો. ॥૧૪॥ વળી મનમાં એમજ આવ્યું, પુજનીક હું પ્રભુ કેરો; એવો એવો ગરવ ધર્યોથી આવી ગયો આ ફેરો.॥૧૫॥તવ અરજુને બે કરજોડયા,ભુલ થઈ માહારાજ;આખી ઉ મ્મરમાં માર આવો મેં દીઠો આજ. ॥૧૬॥ ઘણાની સાથે યુદ્ધ કર્યું પણ, આવો ન દીઠો બળીયો;અહંકાર સરવે ઉતરી ગયો, મારા માથાનો મ-ળીયો.॥૧૭॥કૃષ્ણ કહે તમે ઘણીક વેળા,જાણોછો મનમાં એવું;મુજ સ-માન નથી કોઇ બળીયો,પ્રાક્રમ માહારૂં કેવું.॥૧૮॥એવા એવા હંકારતણો ઉભરો ચઢે છે તમને; છેવટ કષ્ટી પામીને પાછા, દોડાવો છો અમને. ॥૧૯॥ અરજુનજી કહે કૃષ્ણ કૃપાળુ, મમ મન જાય છે ભમી; તમારા બોધથી ગરવ તણી જે, ઉરમી હતી તે સમી. ॥ ૨૦ ॥ તવ પ્રભુ કહે આયુદ્ધ ઝાલો, મન મુકી કરો જોર; હવે તમારી પક્ષમાં હું છું, એમ કહ્યું કીશોર. ॥ ૨૧ ॥ તવ અરજુને આયુદ્ધ લીધાં, મેઘનાદે ગડગડી-યો; સુધન્વાપર રીસ ચઢાવી, મન મુકી તુટી પડીયો. ॥ ૨૨ ॥ બાણ મારે બહુ બળ કરીને, અગણીત મંત્ર ગણીને, સુધનવાએ કર્યો સપાટો,

ભગવત નામ ભણીને ॥ ૨૭ ॥ ફરી પાછો ફેંદયો પારથને, પોતે ચતુર સુજાણ; અરજુનને રૂંએ રૂંએ, ભોંકી દીધાં બહુ બાણ ॥૨૪॥ રૂએ રૂએ છીદ્ર પાડયાં, અરજુન પામ્યો ત્રાસ; હવે માર નથી જેરવા તો, સાહ્ય કરો અવીનાશ ॥૨૫॥ એટલે અંતરયામી બોલ્યા, ધરમ તણું પુન્ય ધારો; કાળજવરને વીષ્ણુ કેરો, મંત્ર ભણી બાણ મારો ॥૨૬ ॥ તે વણુ સુધનવા નહી મરે, બતાવ્યું કારજ સીધું; તવ અરજુને કાળજવરના, મંત્ર તણું બાણ લીધું ॥ ૨૭ ॥ તે પર વિષ્ણુનો મંત્ર ભણીયો કાંઇ ન રાખી નુન્ય; તે બાણ ઉપર ધરમરાજાનું, પોતે મેલ્યું પુન્ય ॥૨૮॥ પછી બહુ બળ કરીને માર્યું, સુંસવાટા કરતું જાય; આવતું દેખી સ્થંભી ઉભો, પોતે સુધનવાય ॥ ૧૯ ॥ સામી છાતી રાખી રહ્યો, જુએ સરવે શ્રષ્ટી; અવર વાસના બંધ કરીને, રાખી પ્રભુ પર દ્રષ્ટી ॥ ૩૦ ॥ એવામાં બાણ લગભગ પોહોચ્યું, જુએ છે જગધીશ; તે બાણે જઈ સુધનવાનું, છેદી નાંખ્યું શીશ ॥૨૧ ॥ ધડને મુસતક જુદા થયાં, તવ શીશ ઉંચુ ચડીયું; કૃષ્ણ પ્રભુ રથ હાંકવા બેઠા; જઇ ખોળામાં પડીયું, ॥૨૨॥ અંતરયામી રીજ્યા અતીશે, જમણે કર શીશ લીધું; ભકતનું ભલુ કરવા બળથી મુસ્તક ફેંકી દીધું ॥૩૩॥ તે જઇને ગલકીમાં પડીયું, કૃપા કરી જગભુપ, વીષ્ણુ સરણે શીશ શેવકનું, બનીયું વીષ્ણુ રૂપ ॥ ૩૪ ॥ ધડ રથમાંથી ધરણે પડીયું, વરત્યો હાહાકાર તેવાંજ લીલા નીશાન ચડીયા; યુદ્ધ બંધ થયા તે વાર ॥ ૩૫ ॥ સુધનવા પડયો તે વારતા, હંસદ્ધજને જાય ખબર સાંભળીને એ હબકયો,ગજબ થયો ધરમાંય ॥ ૩૬ ॥ શીશને છાતી કુટતો ઉઠયો, માહારે જીવીને શું કરવું; ભકત દીકરો મરણ પામ્યો જીભ્યા કરડી મરવું ॥ ૩૭ ॥ સુધનવાના ચાર બંધુ, મુરછા ખઇ પડીયા; બીજા ત્રીજા હરીજનો હતા તે ધુશકા મુકીને રડયા ॥ ૩૮ ॥ નગ્રને વીશે વારતા પહોચી, જાણ્યું ભારજા ભગની; સુધનવાની માતાયે જાણ્યું; અંતર ઉઠયો અગની ॥ ૩૯ ॥ સહુ રડતું કળકળતું ચાલ્યું, સગું સહોદર સાથ; નગ્રની બારણે ચાલી આવ્યું, બહુ થાય આંસુપાત ॥ ૪૦ ॥ તવ પાન્ડવે સેન્ય લેઇને, અળગો કર્યો મુકામ; કલેશ મટયા પછી આવતી કાલે આરંભશું સંગ્રામ ॥૪૧ ॥ એમ કહી જઇ પાલ તણાવ્યા, સરવે કર્યો વિસરામ સુધનવાનું સેન્ય સઘળું, બેઠું હારી હામ ॥૪૨ ॥ એવે સાથ સહોદર આવ્યું, આવી સુધનવાની માડી; ધડ દીઠું સુખવંતીએ સુતનું, ઉછંગ લીધું ઉપાડી ॥ ૪૩ ॥ વળણ ॥ ધડ લીધું ઉછંગમાં,

પુરણ પ્રગટયો શોક, વલ્લભ વદે એ માવડી, મુકે કારમી પોક.

કડવું ૫૧ અભેમાન બોલોનેરે એ રાગ.

માહારા બાધાના બાંધેલા બાળ, સુધનવા બોલોનેરે; તાહારો અણુ ચીતવ્યો થયો કાળ, સુધનવા બોલોનેરે ॥ ૧ ॥ આજ દીવશ ઉગીયો કેવો, સુધનવા, જાગ્યાં ત્યાંથી જોયો કાળ જેવો.સુધનવા બોલોનેરે॥૨॥ માથે ભમતાતાં સમળી સીચાણા, સુધનવા. થયા અખંડ દીપક રાણા સુધનવા બોલોનેરે. ॥ ૩ ॥ દ્વારે કકળીયા કાળા કાગ; શુધનવા; આંગણે આડા ઉતરીયા નાગ, સુધનવા. ॥૪॥ માહારા ફરકયાંતાં અંગ લોચન, સુધનવા; ખોઇ બેઠી લાડકડો તન, સુધનવા. ॥૫॥ માહારા ભાગ્યશાળી સંતાન. સુધનવા; તુજ વીના હું થઇશ હેરાન, સુધનવા. ॥ ૬॥ અણુસમજે તાતે દીધું દુખ, સુધનવા; તેથી સંતાડી દીધું શું મુખ સુધનવા. ॥૭॥ માહારો સાચો શત્રૂ સ્વામી કહાવ્યો, સુધનવા, તારામનમાં ગુસ્સો ઉપજાવ્યો, સુધનવા. ॥ ૮ ॥ મરતા સુધી તે રહી તને રીસ સુધનવા; તેથી સંતાડયું મુખને શીશ. સુધનવા. ॥ ૯ ॥ મને વિયોગ પડાવ્યો પાકો, શુધનવા. માહરો કીયો ગ્રહ થયો વાંકો; સુધનવા. ॥૧૦॥ માહારૂં કીયા જનમનું આ કર્મ, સુધનવા, કેમ આડે ન આવ્યું ધર્મ; સુધનવા. ॥૧૧॥ મેં શું ધોયુ ગંગામાં મળમુત્ર, સુધનવા. તેથી દગો દેઇ ગયો પુત્ર; સુધનવા. ॥ ૧૨ ॥ મેં શું ભાંગી સરોવરની પાળ, સુધનવા. મેં શું અભડાવી વીપ્રની થાળ, સુધનવા. ॥ ૧૩ ॥ મેં શું ધાવતાં વછોડયાં બાળ, સુધનવા. મેં મળતું ભાગ્યું વેવીશાળ શુધનવા. ॥ ૧૪ ॥ મેં શું પરને દુખ દેઇ ધાયો ગરવ, સુધનવા. મેં શું ઉનાળે ઉઠાડી પરવ સુધનવા. ॥૧૫॥ મેં શું કરેલી વિશ્વાસ ઘાત્યો, સુધનવા. મેં શું નોહોતરીને ન કરી નાત્યો, સુધનવા. ॥ ૧૬ ॥ મેં શું ભાણા અંતર કરેલા; સુધનવા. મેં શું પ્રપંચ દ્રવ્ય હરેલા. સુધનવા. ॥ ૧૭ ॥ કેવી કેવી મેં કરણી કરેલી, સુધનવા. આજ ઉભી બળું છું ઠરેલા. સુધનવા. ॥ ૧૮॥ એમ કહી શીશના કેશ કાહાડે, સુધનવા.હસ્ત ચરણ પ્રથવી પછાડે. સુધનવા. ॥ ૧૯ ॥ ચોધારે નેત્રામાં નીર, સુધનવા. કંપી જાય છે આખું શરીર, સુધનવા. ॥ ૨૦ ॥ એવો વરત્યો છે હાહાકાર, સુધનવા, ત્રાસ પડીયા છે અપરમપાર. સુધનવા. ॥ ૨૧ ॥

ઘણું કલપાન્ત સરવે આરંભ્યું, સુધનવા. ગંગા જમનાનું નીર થંભ્યું સુધનવા ॥ ૨૨ ॥ વલણ ॥ ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય કરતા સરવકો, રોઇ રોઈ ફુલ્યાં નેન; વલ્લભ વદે વીલાપથી, રડે કોવળીકા બેન.

કડવું પર રાગ પંજાબી કાફીનો.

મારા વીરારે, ભગનીને અગની ઉંડાડીયો, કુળના હીરારે, આનંદમાં ધ્રાસકો પાડીયો ॥ ૧ ॥ માહારા વીરારે, પીયેર પનોતી હું હતી, બંધુ જીવોરે, પણ તુજ તુલ્ય થનારૂ નથી ॥૨ ॥ હેત તાહારૂંરે, વીસરે નહી મુજને ઘડી; કેઇ કરણીરે, આ વેળાએ વીપત પડી ॥ ૩ ॥ તુજ મહોલમાંરે, જોર કરીને પેસતી; મન ગમતુરે, હઠ કરી લેવા બેસતી. ॥૪॥ મુને પુછીનેરે, વીરા તું કરતોતો વારતા; જેજે બોલુંરે, તે તમે મન વીચારતા ॥૫॥ ઉંચે સાદેરે કાંઇ કહ્યું નથી મુજને, ઘણી વાહાલી રે, વીરા હતી હું તુજને ॥૬॥ મુને દેખીનેરે, અડઘો અડઘો થઇ જતો, કોઇ દહાડોરે, મુજપર રીસાયોનતો ॥૭॥ ખેંચી તાણીનેરે, મન ગમત હું માગતી; તુજ પ્રીયાનેરે, પ્રાણથી વ્હાલી લાગતી ॥ ૮॥ તારી દ્રષ્ટીથીરે, ભોજાઈ લેતી ઉવારણા; હવે અમારેરે તજવા પડશે બારણાં ॥૯॥ ભાઇ વીનારે, ભાવ કોઈ પુછે નહી, પીયર બંધુથીરે, સુખ સંપત સોભે સહી ॥૧૫॥ બંધુ વીનારે ભગનીતો ઓશીઆળી અતી; વીર કયાં ગયોરે, વીયોગ જીરવાતો નથી ॥ ૧૧ ॥ ઓ દૈવડારે, મુજપર તું રૂશણે થયો; દુખ વેળાનોરે, વીરો હીરો હડતઇ ગયો ॥૧૨॥ કયાં ખો વાયોરે, ખોળીઆપો કોઈ બંધવો, ભાઈ લીડનોરે, દુર્લભછે ભેગો થવો ॥ ૧૩ ॥ એમ વલવલેરે, ધરણ પડેને ઉઠતી, ઘણું રડીનેરે, છાતીને માથા કુટતી ॥ ૧૪ ॥ છુટે છોળ્યોરે, રૂધીરની અતી અંગથી; દીસે વીકરાળરે, શ્રોણીતના રાતા રંગથી ॥ ૧૫ ॥ વળગે સબનેરે, હાથ ઝાલીને હલાવતી; કયાંછે મુખડુરે, બોલો બોલો કહી બોલાવતી ॥ ૧૬ ॥ વલણ ॥ એવી ગાંડી થઇ ગઇ, કોવળીકા જે બેન; પછી પ્રભાવતી રડે નીર ભરેલા નેન.

કડવું ૫૩ સૌને ચોરાસીનો ફેરો ટળ્યો છે એ રાગ.

ઝુરી ઝુરી મરૂ માનની તમારી, હવે શીગત થાશે થાશેઅમારી;ઝુરી

ઝુરી મરૂ. ટેક. પ્રથમ વીઘનથી પ્રભુએ ઉગાર્યો, શાચો સેવક પોતાનોજ ધારી; ॥ ઝુરી. ॥૧॥ કારમો કાળ તે પાછો ન પડીયો; વાહાલાંજ નતે શું રાખે વારી૦ ઝુરી ॥૨॥ અતી ઉમંગ હતો રણ વઢવાનો, લડી વઢીને કીધી ખુવારી ॥ઝુરી॥૩॥ નીરવરતીથી પોઢયા તમે તો રાખી રઝળતી રણ વીશે નારી ॥ ઝુરી ॥ ૪ ॥ દગો દેઇને મુન્ય થયા છો, થઇ નહી વાત સારી કે નઠારી ॥ઝુરી॥૬॥ હળી મળીને મેળાપ ન કીધો, લીધો નહી લ્હાવો સંસારી ॥ ઝુરી ॥ ૬ ॥ અરેરે હવે આ દન કેમ જાશે, દુખ આવીને પડયું ઘણું ભારી ॥ ઝુરી ॥ ૭ ॥ હાયહાયરે આ કાયાશું કરવી, જતો રહયો ભરથાર ભોગદારી ॥ ઝુરી ॥૮॥ આરે જોબનીયુ કેમ જળવાશે, કનડશે કામદેવ વીકારી ॥ ઝુરી ॥ ૯ ॥ કંથજી મુખડું કયાં સંતાડયું, વાત કરતા સહુ દુખડું વીસારી ॥ ઝુરી ॥ ૧૦ ॥ વલણ ॥ એમ વામા બહુ વલવલે, કરતી આંશુપાત; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે નીચું જોઇ રડે તાત.

કડવું ૫૪ કોઇ લ્યોરે એ રાગ.

કયાં ગયોરે કયાં ગયો માહારો લાડકવાયો તન ટેક ॥ રમકડું ખોવાઇ ગયું; રોળાયું રતન; અરેરે મુજથી એહનું કાંઇ થયું નહીજતન કયાં ॥૧॥ પ્રધાનોના કહેવાથકી, કલેશ કર્યો ઉતપન; તેલમાં તળવા નાંખીયો, હું શું દેખાડું વદન, કયાં ॥૨॥ એ દીકરાએ માહરૂં, પાળ્યું મરવા લગી વચન; પણ એની સાચી ભકતીથી, વાહારે ચડીયા જુગજીવન ॥કયાં॥૩॥ મેંતો થયું તેટલું કરયું, નીર્દેથતો તદન,હલમલી યા બેટા વીના સૌ, શુના સદન, ॥ કયાં ॥ ૪ ॥ અરેરે એની પ્રેમદા કકળી કરેછે રૂદન; મોહોલમાં રડે દાશીયોને, ભયંકર ભાસે ભોવન ॥ કયાં ॥ ૫ ॥ ઘરબાર માહારે શા કામનું, જઇ વસુ અરન; ક્ષુધા પીપાશા છો પીડે, મહારે નહી લેવું જળ અન ॥ કયાં ॥ ૬ ॥ વલણ ॥ એમ કલ્પાંત કરે ઘણું, ભુ ભાસે ભયંકાર; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, વરત્યો હાહાકાર.

કડવું ૫૫ રાગ સાખી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી

તુજને સંભળાવું, સુધનવાની કથાય ॥૧॥ તાત રડે છે માત રડે છે. ભ્રાત રડે છે ચાર; ભગની રડે છે ભોજાઇ રડે છે, વરત્યો હાહાકાર.॥૨॥ બહુ બહુ રોતાં પૃથ્વી પડતાં, કુટી નાંખે કાયા; સઉને હરઘડી સાંભળી આવે, સુધનવાની માયા ॥ ૩ ॥ સ્વભાવ સારો તેથી પ્યારો, ધડને વારંવાર જુએ; એકેકો ગુણ સંભારીને ચોધાર આંસુએ રૂએ, ॥ ૪ ॥ તેવે સમે શૈન્યાપતી સારો જ્ઞાની ગુણ ગંભીર; સરવેને બોધ કરવાલા ગ્યો, રડતાં રહી જાઓ સ્થીર ॥ ૫ ॥ સુધનવાને સીદ રડોછો, એ ગયો એને ઠામે; જ્યાંથી આવ્યો ત્યાં જઈ બેઠો, વળગ્યો પોતાને કામે. ॥ ૬ ॥ તમારે આંહી આવ્યો હતો, કરવાને ગુમાસ્તી; અંજળ હતું ત્યાં લગી કરી, કાં થોડી કાં જાસ્તી ॥ ૭ ॥ વળી જે સ્થળ પડયો હશે ત્યાં તેની એને હોય જંજાળ; જેની દુકાનેથી ઉઠયો તેની, ફરી નલે સંભાળ ॥૮॥ જેને ત્યાં ગયો તેનું સંભાળે, કે સંભાળ તમારૂ; માહારો માહારો કરોછો તેતો, જ્ઞાન વીના અંધારૂં ॥૯॥ નહી તમારો તમે નહી એના,જ્ઞાન ગતી વીચારો; જેનો સંગ થયો તેને સૌ; માની લે છે માહારો ॥ ૧૦ ॥ પુત્ર હતો માટે પોતાનો માન્યો, પણ એ મીથ્યા ગર્વ; પોપટ પાળ્યો તે પોપટને, માહારો કહે છે સર્વ. ॥ ૧૧ ॥ હય હસ્તી કે બળધ બાંધે, તેને પણ કહે માહારો; નથી જ્ઞાતી નથી જાતી, પણ દુનીયાનો ધારો, ॥ ૧૨ ॥ તેવોજ તમે માહારો કહોછો, પણ તે નહી તમારો; તેવા તમે તેના નથી, વીવેક વાત વિચારો ॥ ૧૩ ॥ તેના તમે ને તે તમારો, સત્ય રીતે જો હોય, તો અન્યો અન્ય તરછોડીને, ચાલ્યું ન જાયે કોય ॥૧૪॥ ચૈતન્યની માયા નથી ને, માયાનું નથી ચૈતન્ય; તેવા તમે અન્યના નથી, નથી તમારૂ અન્ય ॥૧૫॥ એક ખોળીએથી જીવ છુટી, બીજે ખોળીએ જાય; જે જે ખોળીએ જીવ પ્રવેશે, તે ખોળીયાનો તે થાય. ॥ ૧૬ ॥ એક જીવ અનેક જનમો લે છે, તજે છે પુર્વ સગાઈ; સામા શત્રુને ઘેર જનમે, તવ કયાં ભગની ભાઇ ॥ ૧૭ ॥ આપણા શામી કટી કશીને, તે જીવ વઢવા આવે; પેહેલાનું સગપણ ભુલી જઇને, ગાળો ખોટી ખવરાવે. ॥૧૮॥ પ્રથમના જનમનું લાન્છન, પોતાનું હોય જેહ; સામા થઇને મારે મેહેણું, જે કૃત્ય કરેલું તેહ. ॥ ૧૯ ॥ તેતો મેહેણું નહી પોતાને,જુઓ જગતની બાજી; મીથ્યા વસ્તુ એ સાચી માની, અજ્ઞાનથી થાય રાજી. ॥ ૨૦ ॥ તેવું અજ્ઞાન છે તમોને, માટે માનો છો માહારૂં; પણ નથી કો કોનું કોઈ, દીપક કેડે અંધારૂં. ॥ ૨૧ ॥ કોનાં સગાંને કોનાં વહાલાં કોના પીતાને પુત્ર; કોના બંધવ

કોની બેહેની, કોનું છે ઘર સુત્ર. ॥ ૨૨ ॥ ભામા કોની ભરથાર કોનો, કોનાં ઘરને બાર, કોની રીધસીધ્ધકોની નવનિધ; કોના વસ્ત્ર શણગાર. ॥૨૩॥ રળી રળીને ભંડાર ભરીને, છેવટ મુકી જાય; બીજે જનમે આવે લેવા, તવ તે ખાસડા ખાય. ॥ ૨૪ ॥ એક કોડી માંહીથી નવ પામે, ત્યારે તે રળેલો કેવું, વિવેકથી વારતા લ્યો વીચારી, ઝાંઝવાના જળ જેવું. ॥૨૫॥ ના ખાધુને ના ખવરાવ્યું, ના દેખાડયું ને ન જોયું, એવા પ્રાણીએ મહેનત કરી; કહો રળ્યો કે ખોયું. ॥ ૨૬ ॥ રળેલું ખોયું જીવતર ખોયું, માહારૂં માહારૂં કરીમુઓ;પોતાનું પોતાને કામ ન લાગ્યું, કેહેણીમાં નાદાન હુઓ. ॥ ૨૭ ॥ અજ્ઞાની અથડાય છે અવળો, સવળો ન ઝાલ્યો પંથ, કાકા બાપા કેહેવરાવવાને, લીધો લક્ષમી તંત ॥૨૮॥ મામા માસા ફુઆ મોટાભાઇ, કેવરાવવા કરે એવું; શૌને આપે સારા કેવરાવવા, પોતાને લેવાનુ નથી. ॥ ૨૯ ॥ ઠાલો આવ્યો ને ઠાલો ગયો ન ખવરાવ્યું ન ખાધુ; ન લાહાવ લીધો નલાહાવ દીધો, નહી સુખીયો નહી સાધુ. ॥ ૩૦ ॥ સ્વારથ પોતાનો સર્યે નહી ને, પરમારથ નવ થયું, જસની આશાયે સગાં સંતોસ્યાં,એનું તોએળે ગયું ॥ ૩૧ ॥ કરમ ચડાંળ કરમ ફુટેલો; પોતાનો જીવ ન પોસ્યો તો પછી પરનો કયાંથી પોસે સગામાં ખજાનો ખોસ્યો ॥૩૨॥ તે પણ હાથે કરીને આપે, મરતાં સુધી મુઝી; સાસહોયે ત્યાં સુધી સમજે, છે બધી માહારી પુંજી ॥૩૩॥ એવું સમજી દીવસ કહાડે, તવત્યાંનું ત્યાં રહે; માટે અભાગીયો અજ્ઞાની, માહારૂં માહારૂં મુખ કહે ॥ ૩૪ ॥ ધણાંક પ્રાણી એવું સમજે, લેએ હરીનું નામ; તેથી કલ્યાણ થઇ જવાનું, કેમ ખરચીએ દામ ॥૩૫॥ વારૂં એમ સમજીને સાચે, ન કરે ઉંચો હાથ; પણ છેવટ ત્યાંનું ત્યાં રહે છે, કીયો લેઇ ગયો સાથ ॥ ૩૬ ॥ વળણ ॥ સાથે લૈઇ ગયો નહી, માહારૂં કહે મીથ્યાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, બોધ કર્યો બહુ ત્યાંય. ॥

કડવું ૫૬ રાગ ચોપાઈનિ ચાલ.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; શેલ્યા પતીયે બોધજ કરીયો, સર્વના મનમાં ઉતરીયો. ૧ કોનાં સગાંને કોના વ્હાલાં, માહારાં માહારાં કહીએ તે ઠાલાં; નથી કોઇનું સગું કોઇ, હવે શું કહીએ છીએ જોઇ. ॥ ૨ ॥ ઉઠો અગની સંસ્કાર કરીયે, થયું

ધારેલું જે શ્રી હરીએ, કહીને ધડ ભોમ સુવાડયું, પછી ક્રીયા કારજ માંડયું. ॥૩॥ લાવ્યા કાષ્ટને ખડકી ચીતા, વહે જયાં નીરમળ સરીતા, પછી ચીતામાં શબ દીધું મુકી, પ્રગટાવ્યો વહની ફુંકી. ॥ ૪ ॥ શબને કર્યું સારૂ દહન; જળમાં વેહેરાવ્યું પાવન, પછી સરવે કીધું સ્નાન; વળ્યા પાછા ભજી ભગવાન. ॥૫॥ એવે દીવસ વીતી ગયો, તવ રાયને વીચાર થયો; કાહાવ્યો શેવક શું સમાચાર, જયાં કુન્તી તણા કુંવાર. ॥ ૬ ॥ અમો કાલે યુદ્ધે આવવાના, સર્વ શેન્ય સાથે લાવવાના, તમે તમારે તઇયાર રહેજો, કાલે મન મુકી યુદ્ધ દેજો. ॥ ૭ ॥ એમ કહીને કીધું સહ્યન, થાય નીર્વર્ત કુન્તી તન;એવે સમે રેણી ગઇ વીતી,ઉઠયા પ્રભાતે ધરી ભયભીતી. ॥૮॥ નાહી ધોઇને ભોજન કીધાં, પછી સરવે આયુદ્ધ લીધાં; વળી કવચીયા બકતરીયા, સહુ યોધે હથીઆર ધરીયા. ॥ ૯ ॥ થયા મારથી સારથી ત્યાર, કરી સ્વારી ઘોડાને સ્વાર; હાથીવાળા તે બેઠા હાથી, ઉંટ ઉપર સુરાના સાથી. ॥ ૧૦ ॥ પગ પાળા જબર જસી, ગ્રહ્યાં ઉઘાડાં ખડગો હસી; જેના શરીરમાં જોર જુસ્સો; તેને વ્યાપી રહ્યો છે ગુસ્સો. ॥૧૧॥ રાતા તાતા ને મદ માતા; વઢવાને ઉતાવળા થાતા; પગ પાહાનીની પડધી પછાડે; અતી આંખના ડોળા કહાડે. ॥ ૧૨ ॥ એવે અરજુનજી થયો ત્યાર, એણે હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર, પોતે કટી કસીને બાંધે, બાંધ્યો બાણનો ભાથો ખાંધે. ॥ ૧૩ ॥ લીધું ગાંજેવનામા ધનુશ, રણુ સંગ્રામ જાવાની હુંશ; બેઠા અભંગ રથ પર ચઢી, ઉઠયા કૃષ્ણ પ્રભુ તે ઘડી. ॥ ૧૪ ॥ રાશ પરોણો ઝાલ્યો હાથ; બેઠા હાંકવા દીનાનાથ; તવ રણશીંગા રણુના વાગ્યા, સુરા પુરાને સારા લાગ્યા. ॥ ૧૫ ॥ ઘણા ગડગડીઆ નીશાન, ચઢયો સતી તણો સંતાન; જેણે જુગમાં નર ધર્યું નામ, કીધો મેદાનમાં મુકામ. ॥ ૧૬ ॥ એવે હંસ ધ્વજ જે રાય, તેની તતપર થઇ શેન્યાય; સુરા પુરાને પરચંડ જમ જેવા, ગ્રહ્યા યમદંડ. ॥૧૭॥ લીધાં ખડગ ખુસી થઇને, ઉભા રાજાની પાસે જઇને; તવ હંસધ્વજ જેવો વાઘ, એણે સ્વેત ધર્યો પોશાગ. ॥૧૮॥ બાંધી બોકાની સ્વેત પટકે, એને પુત્ર મુએલો ખટકે; એને હસ્ત ગ્રહ્યાં હથીઆર; મનમાં વેહેર લેવા વીચાર. ॥૧૯॥ એના સુખે ન સુંદર સુત, તે તો સર્વ છે આકળા ભુત; સૌને પારથ પર રીસ, કેમ બંધવનું છેદયું છે શીશ; એવા રીસ ભરેલા સર્વ, બળ તણો ઘણો છે ગર્વ; સહુ વાજતે ગાજતે પળીયા, ચાલ્યા યુદ્ધ કરવા મહા બળીયા. ॥ ૨૧ ॥ તવ હંસધ્વજની નારી, સુખવંતી સતી શુભ સારી; આવી પતીની પ્રત્યે કહે

છે, મનમાં એક ઇચ્છા મને છે. ॥ ૨૨ ॥ તેટલી પુરણ કરો નાથ, હું તો માગુછું જોડી હાથ; તવ હંસધ્વજ એમ પુછે, પ્રેમદા તુજ ઇછાશું છે. ॥૨૩॥ તવ સુખવંતી કહે સ્વામી, તમ ઘેર અતી સુખ પામી; સહુ સ્વારથ વૃત્તિ થઇ પુરી, પરમારથ છે અધુરી. ॥૨૪॥ તવ હંસધ્વજ એમ કહે છે, માગ્ય માગ્ય શું માગી લેછે; તાહારે કરવું હોય કાંઇ પુન્ય, નથી ઘરમાં દ્રવ્યની નુન્ય. ॥ ૨૫ ॥ આપો હય હસ્તી ગૌદાન, આપો ઘર ગામ ભંડારવાન; તવ સુખવંતી સતી બોલી, સદા મુષ્ટી મુકી છે પોલી॥૨૬॥ પુન્ય કીધાં છે તમ પ્રતાપે, નથી ભગવાન મળીયા આપે, આજ ઘેર બેઠે ગંગા, પધાર્યા છે પ્રભુ સરવ રંગા. ॥૨૭॥રાશપરોણો ઝાલી હાથ, હાંકે છે દીનોનાથ; અરજુનની સંગે શામળીયો, આજ દીવસ આપણો વળીયો. ॥૨૮॥તેને નગરમાં તેડી લાવો, મુજને દરશન કરાવો; વળી રહીઅત દરશન કરશે, હશે પાપીષ્ટ તેપણ તરશે॥૨૯॥તેથી તમને થાશે બહુ પુન, પછી નહી રહે કાંઇ નુન્ય; એવા સાંભળીયા નારીના બોલ, રાયે કીધો મનમાં તોલ॥૩૦॥નારીએ ઠીક માગ્યું આજ, પણ કેમ થશે તે કાજ; નમીને ઘેર લાવું તેડી, તો તો લાજે ઇકોતેર પેહેડી. ॥૩૧॥ કહેશે યુદ્ધનું નોહોતું જોર, તેથી સમજાવ્યા નંદકીશોર; પરોણાગતથી તેડયા ઘેર: તેથી અરજુને રાખી મહેર॥૩૨॥એવી જગત કીરતી થાશે, માહારૂં ક્ષત્રી પણું બધું જાસે; માટે એમ કરવું નવ ઘટે, હું તો તેડી લાવું રાજવટે ॥ ૩૩ ॥ યુદ્ધ કરીને હું હરાવું, મારતા મારતા હાંઇ લાવું; આખા નગ્રમાં ફેરવું જોરે, અરજુનની સંગ કીશોર ॥૩૪॥ એમ સમજીને બોલ્યો રાય, નારી બેશી રહો ઘરમાંય; લાવું નરનારાયણ બેઉ, દરશન દરીઅતને દેવું ॥ ૩૫ ॥ સરવ પ્રજાને લેવરાવું લહાવો, સહુ કહેશે મળ્યો રાય હાવો, એમ નીશ્ચે કરી નીકળીયો; લેઇ આયુદ્ધ ઉપડયો બળીયો ॥૩૬॥ સાથે પુત્રને વળી સેન્યા, યુદ્ધ કરવું તેમાં નહી અન્યા; માહા બળીયા પુત્રો ચાર, સર્વના હાથમાં હથીયાર ॥ ૩૭ ॥ સહુ આવ્યા નગ્રની બહાર, વાગે વાજીંત્ર અપરમપાર; ફરકે છે ધજા નીશાન, રક્ત લોચને બહુ બળવાન ॥૩૮॥ ધાર્યા જય પામવા મનસુબા, આવી પાન્ડવ સામા ઉભા; સામસામી મોરચા રાખ્યા, પછી ક્રોધ ઘણેરા દાખ્યા ॥ ૩૯ ॥ કર્યો અરજુને ટંકાર આવ્યા અંજનીના કુંમાર; બેઠા ધજા ઉપર ચઢી, સારી શોભા થઇ તે ઘડી ॥ ૪૦ ॥ પછી સુરથ સુત છે જેહ, બોલ્યો પીતા પ્રત્યે તેહ; તાત તમે સઉ રહો દુર, હું તો યુદ્ધ કરૂં ભરપુર ॥ ૪૧ ॥ મારા બંધુને

માર્યો ઠેર, માટે લેવું છે વેહેરે વેહેર; કાંતો જીવતો નાવું ઘેર, કાંતો કરૂં કાળો કહેર ॥૪૨॥ તવ હંસધ્વજ જે રાય, થયો અળગો લઇ સેન્યાય; તવ સુરથ કોપે ચડીયો, લેઈ ધનુશ તુટી પડીયો ॥ ૪૩ ॥ વળણ ॥ તુટી પડીયો ટેકથી, ધાર્યું છે વીપરીત; વલ્લભ વદે સુરથ તણું, કૃષ્ણ સમીપે ચીત.

કડવું ૫૭ રાગ સાખીની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું; કહું યુદ્ધ તણો મહીમાય ॥ ૧ ॥ સુરથ છે માહા સુર ભરેલો, મન મુકી વઢવું ધારે; અગણીતા મંત્ર ભણીને; બાણ ઘણેરા મારે ॥૨॥ અરજુનજી એક બાણ મારે, એંશી હજાર બાણ થાય; સુરથ એક બાણ મારે, તેના બાણ સવાલક્ષ જાય ॥ ૩ ॥ અરજુન એક વાર મારે તેમાં, સુરથ ત્રણવાર મારે; જેને વાગે તેને લાગે, ત્રાહ્ય ધણી પોકારે ॥૪॥ પાન્ડવ કેરી સૌ સેનામાં, બાણ સુરથનું દમે; જેવા કોટીક મધપુડા ઉડયા, મક્ષીકા પેરે ભમે ॥૫॥ વળી સઉ સેન હથીઆર ફેંકે, થાય છે સોરબકોર; દીવસે દીનમણી ન દીશે, થાય અંધારૂં ઘોર ॥૬॥ સણસણ સુંસવાટે સર ચાલે, વાગે તેને પડે કષ્ટી; ઉપરા ઉપરી આયુદ્ધ આવે, જેવી મેઘની વ્રષ્ટી ॥ ૭ ॥ રાતા તાતા મદના માતા, થાતા બળીયા યોદ્ધ; શાન્તી ન મળે કોઇ જીવને, વ્યાપી રહ્યો છે ક્રોધ ॥ ૮ ॥ મારવું મરવું પાછા ન ફરવું, એનું એ લાગેલું ધ્યાન; ઘા વાગે તેની ગણતરી નથી, શુરામાં શુરા બેભાન ॥૯॥ કૈંક મારેછે કૈંક મરેછે કૈંક કપાયને કાપે; કૈંક જણા જીવલે સામાના, કૈંક જણા જીવ આપે. ॥૧૦॥ કૈંક પડેલા પાડે અવરને, રઝળે રણમાં શીશ; કૈંક પડયા પાણી માગે, નાંખે છે કારમી ચીસ ॥૧૧॥ ઘણો સમરથ સુરથ બળીયો, દારૂણ દૈવત દાખ્યો; અરજુનજીને રૂંએ રૂએ, બાણેથી વીંધી નાખ્યો. ॥ ૧૨ ॥ વસ્ત્ર વપુના ફાડી નાખ્યા, વાગ્યાં બહુ હથીઆર; શરીર છીદ્રથી ચારણી જેવું, વહે રૂધીરની ધાર. ॥ ૧૩ ॥ કુન્તાનો કુંવર કાહર થયો, ગયો શરીરનો રંગ; પરાણાથી પુરશ પુરાણી, પોતાનું જાળવે અંગ ॥ ૧૪ ॥ એવે અરજુન કહેવા લાગ્યો, કેમ કરૂં ઘનશામ; સુધનવાથી આ બહુ બળીયો, હાર્યો માહારી હામ ॥ ૧૫ ॥ પ્રભુ કહે પાછા પડો છો, કરો જરાએક જોર; મારીયે મારીયે, પણ યુદ્ધ કરીયે એમ

કહ્યું કીશોર ॥૧૬॥ તવ અરજુનને સુર ભરાયું, મુકી મરવાની બીક; અગણીતા મંત્રો ભણીને, દીધી બાણુની ઝીક. ॥૧૭॥ પછી કાળજવર બાણ લીધું જુએ છે જગધીસ,સુરથનાસારથીનું તે બાણે,છેદીનાંખ્યું શીશ ॥૧૮॥ બીજું કાળજવર અગણીત મંત્રનું, બળ કરીને માર્યું; તે બાણેથી સુરથ તણું, એક ક્ષોણી સેન્ય સંહાર્યું ॥ ૧૯ ॥ તવ શુરથને મહા રીસ વ્યાપી, વિપ્રીત ખેલ લડાવ્યો, પવનાસ્તર મારી પારથનો, આકાશ રથ ચડાવ્યો. ॥૨૦॥ તે રથ અંત્રીક્ષ જઇને સ્થંભ્યો, શુરથે શું કામ કીધું; કાળજવરનો મંત્ર ભણીને; અગણીતુ બાણ લીધું ॥૨૧॥ તે પાન્ડવની શેન્યમાં માર્યું,તેનાં થતાં બહુ બાણ,જેને વાગ્યું તેનેલાગ્યુ બે ક્ષોણીનો ઘાણ ॥ ૨૨ ॥ ત્રાણ વણી હથરાણ થયું ને, બીજા પામ્યા ત્રાસ; તેવું શુરથે આથામાંથી, બાણ લીધું નાગપાસ, ॥૨૩॥ પ્રદુમાન છે પુત્ર પ્રભુનો, તેને બંધન કીધો; કરણાનંદન વર્સકેતુને,અવળો બાંધી લીધો ॥૨૪॥ એટલે ભીમે મન વીચાર્યું, વળીઓ આડો આંક; આતો નાહાના છોકરાયે, ધસીને વાઢ્યું નાક ॥ ૨૫ ॥ એકવાર મરવું પણ યુદ્ધ કરવું, કહીને કટી કશીબાંધે; હસ્તીની પેરે કરી ગરજના,બળમાં ગદા ધરી ખાંધે ॥ ૨૬ ॥ હડુડુ લઇને હાક મારી, ક્રોધ ઘણેરો ચડીયો; મરવું આદરી નેત્ર મીચી, સનમુખ ટુટી પડીયો. ॥ ૨૭ ॥ આવ્યો સપાટે શુરથ સામો, ક્રોધ હળાહળ લાગ્યો; બે ભુજે ગ્રહી ગદા મારી અશ્વ સહીત રથ ભાગ્યો ॥ ૨૮ ॥ રથ વણ થયો ને ગભરાયો, હંસદ્વજનો તન; ઘાંટા કાઢી શેન્યમાં કહ્યું, રથ લાવો કોઇ જન ॥ ૨૯ ॥ એટલામાં ભીમ ધશીને આવ્યો, કાઢું શુરથનો પ્રાણ; તેવો કુંવર ચેતી ગયો તે, ઝડપ ચડાવ્યું બાણ ॥૩૦॥ મોહાસ્તરનો મંત્ર ભણીને, ભીમના સામું ધાર્યું; વ્રકોદરના આવતા પહેલાં, રૂદેમાં ભોંકી માર્યું ॥૩૧॥ તેથી ભીમની રૂદે ભેદાણી, પ્રાણજ ઉંચો ચડીયો;શરીરની સુદ્ધી ગઇ ને ઢળી ધરણ પડીયો ॥ ૩૨ ॥ તવ ત્રાસ પામ્યા સેવક સઘળા, આજ જવાનો પ્રાણ; ઘણા ઘણા અજમાવ્યા પણ, આતો બહુ બળવાન॥૩૩॥ અરજુનનો રથ આકાશ વીશે, ત્યાં હરીને કરગરતો; ઓ મહારાજ હવે સું કરવું, જીવ માહારો નથી ઠરતો ॥ ૩૪ ॥ સેન્ય વીશે સથરાણ વાળ્યું; જુઓ વરકોદર પડીયો, મુજને અંત્રીક્ષ ટાંગી દીધો, સુરથ સરવને નડીયો ॥૩૫॥ તવ પ્રભુ કહે પ્રથમ પહેલાં, ટીસી કરેલી નાગી; વાંકા વળીને રથ નીચેનું બાણુજ નાંખો ભાગી ॥ ૩૬ ॥ એટલે અરજુને બાણ લીધું, દૈવત પોતાનું દાખ્યું; વાંકા વળીને રથ નીચેનું,બા

ણ મારી બાણ ભાગ્યું ॥ ૩૭ ॥ એટલે રથ ઉતરવા લાગ્યો, સમજ્યો અરજુનરાય; આકાશથી ઉતરવાનો માહારે, હાથ હતો ઉપાય ॥ ૩૮ ॥ કેટલો કરગર્યો ત્યારે કૃષ્ણે, આટલો બતાવ્યો ઘાટ, તે વીદ્યા છે મહારી પાસે, ઓશીઆળા શા માટ ॥ ૩૯ ॥ એવો મનમાં અભીમાન આવ્યો જાણ્યું નંદકીશોર; એટલામાં રથ દીઠો સુરથે, તરત કીધું જોર ॥૪૦॥ બીજું પવનનું બાણ લીધું, રથમાં માર્યું મુકી મન; તેથી અભંગ રથ અરજુનનો, ફરી ચઢયો ગગન ॥ ૪૧ ॥ તવ અરજુને અરજ કીધી, ઓરે જુગદાધાર; સુરથ રથ નહી દે ઉતરવા, વરત્યો હાહાકાર ॥૪૨॥ માટે ઉપાય કાંક બતાવો મેંતો મારૂં બળ નાણ્યું;પ્રભુ કહે વીદ્વાન તમે છો શું છે તમારૂં અજાણ્યું ॥ ૪૩ ॥ અંતરયામી જેવા તમે છો, વળી ઘણા વીદ્વાન; રથ હાંકનારાની કેટલી બુદ્ધી, કયાંથી તમો સમાન ॥૪૪॥ એટલે અરજુન એમ સમજ્યો, મેં કર્યો તો હુંકાર; માટે મોહન મહડ બોલ્યા, રીસાયા જુગદાધાર ॥ ૪૫ ॥ એવો પુર્ણ પસ્તાવો કીધો, પછી પ્રાર્થના કીધિ, તવ પ્રભુને ઉપની દયા, સત્તા સુરથની લીધી. ॥ ૪૮ ॥ એટલે સુરથ નીરબળ થયો, ખશી ગયું બધું જોર; પછી પારથને ઉતરવા, કામ કર્યું કીશોર ॥ ૪૭ ॥ ચઉદ બ્રહ્માન્ડનો ભાર મુકયો, બળ તણો ખેલ કરીયો, એટલે અભંગ રથ ગગનેથી, પૃથ્વીપર ઉતરીયો ॥ ૪૮ ॥ વલણ ॥ રથ પૃથ્વી પર ઉતર્યો, ઉભો સુરથ સનમુખ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, દળમાં દારૂણ દુખ.

કડવું ૫૮ રાગ સામેરીનો દોહરો.

જયમુની રૂશી એણીપેરે બોલ્યા, સુણ પરીક્ષતસંતાન; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધનવા અખ્યાન ॥ ૧ ॥ દળમાં દારૂણ દુખ દીઠું, અરજુનજીએ દ્રષ્ટ, અરેરે માહારી સેન્યાને, પુરણ પાડ્યું કષ્ટ ॥૨॥ હવે વીશ્વંભર મુજપર રાજી; થયા એવું મને લાગે; નહી તો રથ કયાંથી ઉતરે હેઠો, ઉતરતાં બાણ વાગે ॥૩॥ બહુ બાણ સુરથ મારી ચુકયો પણ નવ લાગ્યું એક; એટલી સાહાય કરી સામળીયે રહેશે મારો ટેક ॥૪॥ એવી રીતે શ્રદ્ધા ચોટી, હાથમાં લીધા બાણ; સુરથ સુર જણાવજે તારો હવે વાળું છું ઘાણ ॥ ૫ ॥ એમ કહી સુત સતીનો, મેઘનાદે ગગડીયો, અગણીતા મંત્રો ભણીને મારવા ટુટી પડીયો, ॥૬॥ અરજુનજીનું એક બાણ છુટે, અનેક તેનાં થાય; જેને વાગે તે ધ-

રણ ઢળે, યોદ્ધા કરે ત્રાય ત્રાય ॥ ૭ ॥ જેને વાગ્યું તે જન ભાગ્યું, ઢળીને પડે ધરણુ; કંઇક ઘડી વાર તરફડે કંઇ, તરત પામે મરણ॥૮॥ કંઇ જીવ સ્વરગે કૈં જીવ નરકે, કૈં પામ્યા વૈકુંઠ વાસ; ફળ પામે કર્યાં કર્મ પ્રમાણ, દાતા શ્રી અવીનાશ ॥ ૯ ॥ એવો સપાટો નરને જોઇ, સુરથે કીધું જોર, તવ બળ આકરશણ કર્યું એનું, પોતે નંદ કીસોર ॥૧૦॥ તેથી કરી સુરથ બાણ ફેંકે, ઘણું નીરબળ જાય; પહેલાં ત્રણ લક્ષ છુટતાંતાં તે, અષ્ટ અયુત બાણ થાય ॥ ૧૧ ॥ તવ સુરથ મન વીસ્મય પામ્યો, કોણે કરી બાણ ચોરી; કહો ના કહો પણ શામ્રથ ગયું પારથ ગણાયો ઘોરી ॥ ૧૨ ॥ ઈશ્વર વીના કો નહી સામર્થ હરણ બળ કરવાને; નકામી શીદ તસ્દી લેઉ, ત્યારી થઇ મરવાને ॥ ૧૩ ॥ એવું સમજી ખડગ પોતાના, નાંખી દીધાં ધરણ; એટલે સુરથ પ્રત્યે બાલ્યા, પોતે અસરણા સરણ ॥ ૧૪ ॥ કેમ આયુધ્ધ તમે ફેંકી દીધાં, યુધ્ધ કરી જીતો અમને, સુરથ કહે શામળીયાજી; હાતું ઘટે નહી તમને ॥૧૫॥ શમ વીશમ પણું તમે કરો છો, ધણીને તે નવ ઘટે; અરજુનને વઢવા દો તમે, મુજ સંગે રાજવટે ॥ ૧૬ ॥ ક્ષત્રી પણું એવું બતાવું, ઓરે દીનાનાથ; મન મુકી મેં નથી બતાવ્યા, નરને મારા હાથ ॥ ૧૭ ॥ મેં શું અપરાધ કીધો તમારો ઓરે નંદકીશોર; હતું તેવું પાછું આપો, મુજને માહારૂં જોર ॥ ૧૮ ॥ મોહનજીએ મન વીચાર્યું, સુરથે જાણી વાત; લોક જાણે તે એવું કહેસે, પ્રભુએ કરી પક્ષપાત ॥ ૧૯ ॥ અન્યાઈ આરોપ આવશે મુન, એમ વીચારી લીધું; આકરશણ બળ કરેલું તે, સુરથને દેઇ દીધું. ॥ ૨૦ ॥ તવ સુરથને સામર્થ આવ્યું, હાથ ગ્રહાં હથીઆર, અરજુનના સામો રહીને, દેવા માંડયો માર ॥ ૨૧ ॥ હતું તેવું બળ દાખવ્યું એણે બહુ બળથી દીધા બાણ, આવી અરજુનની આખર વેળા, બાકી રહ્યા જવો પ્રાણ ॥ ૨૨ ॥ તવ પારથે પ્રારથના કીધી, કૃષ્ણ પ્રભુની જ્યારે, દયા ઉપની રણછોડજીને, રસ્તો બતાવ્યો ત્યારે ॥ ૨૩ ॥ પુન્ય મુકીને મારોતો મરસે, તે વણ નહી થાય કાંઈ, એટલે અરજુન સમજી ગયો, પોતાના મનમાંઈ ॥ ૨૪ ॥ કાળજવરનું બાણ લીધું, તેમાં ન રાખી ન્યુન; તે બાણ ઉપર ધરમરાજાનું, પારથે મુકયું પુન્ય ॥ ૨૫ ॥ પછી વાકા વળીને ફેંકયું, બાણ અપાર તે આવતું જોઇ શુરથે, મનમાં કર્યો વીચાર. ॥ ૨૬ ॥ આ બાણ આવે તે મારે મુને, તેમાં નહી ફેર જરા; વ્રતી રાખું વિઠ્ઠલ વરમાં, ઢળવાનું છે ધરા ॥ ૨૭ ॥ એમ જાણીને મન

વિશેથી, દુર કરી માયાવી શ્રેષ્ટી, સકળ વાસના બંધ કરીને, કૃષ્ણમાં દીધિ દૃષ્ટી, ॥ ૨૮ ॥ એવે કાળજ્વર મારયું, હણવા ધોળે દીશ; પ્રભુ સામુ જોઇ સુરથ ઉભો;તેનું છેદયું શીશ ॥ ૨૯ ॥ તેનું ધડ ઢળી ધરણ પડીયું, મુસ્તક ઉછળ્યું ત્યાંય;શુર સપાટે જઇને પડીયું, કૃષ્ણના ખોળા માંય ॥ ૩૦ ॥ તેવું પ્રભુએ મુસ્તક લેઇ, ચાંપ્યું રૂદીયા સાથ; ભગતને આધીન ભુધરો છે, પોતે દીનાનાથ ॥૩૧॥ પછી પેરણા કરી પ્રભુએ ગરૂડના ગટ માંય; તેવો ગરૂડ કરજોડીને, આવી ઉભા ત્યાંય ॥૩૨॥ કેમ મહારાજા મુને બોલાવ્યો, મુજ સરખું કહો કામ; એટલે ગરૂડ પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે શ્રીધનશામ ॥૩૧॥ લ્યો આ મુસ્તક મમ ભકતનું આકાશ મારગે જાવો; આજ્ઞા માહારી એટલી છે, પ્રાણ વિશે નાંખી આવો ॥ ૧૪ ॥ એમ કહીને ગોવીંદજીએ, શીશ ગરૂડને દીધું; પ્રભુનું વચન માંથે ચઢાવી, ઝડપી મુસ્તક લીધું ॥ ૩૫ ॥ તે લઇને આકાશે ચડીયો, નારદે નજરે જોયું; જાણ્યું કે ઠીક વઢવાડ થાશે; લડાઇમાં ચીત પરોયું ॥૩૬॥ મહાદેવજીની પાસે જઇને,કરૂ ઉપાસનસાચુ ગરૂડ નંદીનું યુંધ્ધ કરાવું, કાંઈ ન રાખું કાચું ॥:૩૭ ॥ એમ જાણી અંતરધ્યાન થઇને, પોતે ગયા કૈલાસ; ઉમીયાને શંકર બીરાજ્યા છે. આવ્યા તેમની પાસ ॥ ૩૮ ॥ શંકર કહે આવો નારદજી, કેમ કરી કરૂણાય; નારદ કહે સેજ સ્વભાવે, આવ્યો છું કઇલાશ માંય ॥ ૩૯॥ તવ મહાદેવે આસન આપ્યું, બેઠા નારદ રૂશી; પછી કહ્યું તમારી મુઢ માળા, જોઇ થયો હું ખુશી ॥ ૪૦ ॥ આ માળા અતી શુંદર દેખી, દેવતણું મન લોભે; ભેગું સુરથનું શીશ હોય તો, સરવથી સારૂં શોભે ॥ ૪૧ ॥ મહાદેવજી કહે બતાવો મુજને, એ મુસ્તક છે કયાંક; નારદ કહે અંત્રીક્ષ પથે, જુઓ ગરૂડ લઇ જાય ॥ ૪૨ ॥ લક્ષમીએ માગ્યું છે પ્રભુ કને, સુરથ કેરૂં શીશ; માટે મુસ્તક ગરૂડ સાથે, મોકલે છે જુગધીશ. ॥ ૪૩ ॥ પ્રભુનું વાહન જાય છે લઇ, મોકલો તમ વાહન; તમે જશો તો ખોટું દેખાશે, વિચાર કરજો મન. ॥૪૪॥ તવ માહાદેવે ઉંચુ જોયું,દીઠો ગરૂડને શીશ; તે સમે નંદીને બોલાવવાને, માહાદેવે પાડી ચીસ ॥ ૪૫ ॥ ધાંટો કાઢી નંદીને બોલાવ્યો, આવ્યો તે ત્રતકાળ, કહો મહારાજા સું આજ્ઞા છે; ત્યાર તમારો બાળ ॥ ૪૬ ॥ એટલે મહાદેવજી એમ બોલ્યા, હિમ્મત નવ તજીશ, પેલો ગરૂડ લઇ જાય છે, તે લઇ આવો શીશ ॥૪૭॥ નંદીએ નમસ્કાર કીધો, મહારાજાં હું જાવું;તમ પ્રતાપે ગગને જઇને, એ મુસ્તક લઈ આવું ॥ ૪૮ ॥ વળણ.

એમ કહીને નંદીયો, અભીમાને થયો ત્યાર; વ્યાસ વલ્લભ વદે સાંભળો, વાહનનો વિસ્તાર.

કડવું ૫૯ રાગ ચોપાઈનો.

બોલ્યા જયમુનિ મુખ વાણિ, રાજા સાંભળઉલટ આણિ, નંદીએ લીધી આગના જ્યારે, શીશ લાવવું ધારયું ત્યારે. ॥૧॥ એતો તાડુકીગગને ચડિયો; જઈ મુસ્તકને બાહાજી પડીયો; તવ ગરૂડ બોલ્યો એમ મુંઢ મુને તું વળગે કેમ. ॥૨॥ તવ નંદી વધો મુખ વાણિ, કેમ કરે ટુંકારો જાણિ; હું તો શીવ તણું વાહન, મુને ઓળખે જગતના જન. ॥૩॥ શીવ સરિખો તમો ગુણિ, માહારિ કીરતી તેં નથી સુણિ, એમ કહીને ધડુકી બાહાજ્યો, તવ ગરૂડ ગણેરો ગાજ્યો. ॥ ૪ ॥ મારે પાંખ તણે ઝપાટે, વળી અંત્રિક્ષ જાય સપાટે; લદે વઢેને પંથ પળાય, તેમ નંદી વળગતો જાય. ॥૫॥ એવે ફાટી ગરૂડનિ આંખ, બહુ બળમાં મારી એક પાંખ;તેથી નંદી ઘણો ગબડીયો,જઇ માહાદેવપાસે પડીયો. ॥ ૬ ॥ તવ હસ્યાં પારવતી રાણિ, લીધું નંદી તણું જોર જાણી; એતો આખલીયું આર પગુ, આવી પડયું કૈલાસ લગુ. ॥ ૭ ॥ એનુ કેટલું ચાલે જોર, પેલાને ધણી નંદકીસોર, કરે ગગન ગમન ગરૂડ, મહાબળવંતો છે ગરૂડ. ॥૮॥ એવે નંદીની મુરછા વળી શીવને નમ્યો ધરણ ઢળી; માહારાજા હું તમ વાહન, પેલાને માથે જુગજીવંન. ॥ ૯ ॥ માટે જોર ગરૂડે કીધુ, મુજને મુસ્તક નવ દીધું; મુને માર માર્યોબહુ ભારી. એતો ઇજત લીધી તમારી. ॥ ૧૦ ॥ કોહોતો આબરૂ ખોઇ રહું બેશી મુછો મરડુ ખુણામાં પેશી, તવ શીવને લાગ્યું ખોટું આતો આબરૂનું કામ મોહોટું ॥૧૧॥ એમ જાણીને ભસ્મજ લીધી, નંદીઆને ચોળી દીધી; કહ્યું શીવે તારૂં દુખ ગયું. હવે શરીર વજરનું થયું. ॥૧૨॥ તુંજ અંગે કાંઈ નવ વાગે, વાગે તો પણ તુંને ન લાગે; જા મેં આપ્યું તુને વરદાન, હવે રહેજે માહા મસ્તાન. ॥ ૧૩ ॥ એમ કહીને આગના દીધી, તવ નંદીએ ત્યારી કીધી; ગણે ધડકી ગગને ચડીયો જઇ ગરૂડને બાહાજી પડીયો. ॥ ૧૪ ॥ બેઉ લડવા લાગ્યા આકાશ, વગો ધાર્યો વીપ્રીત વીનાશ; કરે ગરૂડ પાંખનો પ્રાહાર, વળી હસ્ત ચરણથી દે માર. ॥ ૧૫ ॥ પણ નંદીઆને નવ વાગે, કદી વાગે તોહે નવ લાગે; પોતે ગરૂડ સામો ગાજે, કુદી કુદીને એ બાહાજે. ॥ ૧૬ ॥ મારે સીંગ તણો

બહુ માર, વળીપુછ પછાડે અપાર; વળી ફેંકે છે ચરણની ખરી; રોકે ગરૂડને ફરી ફરી ॥ ૧૭ ॥ એક એકનો મુકે ન તંત, લઢે વઢેને કાપે પંથ; એમ કરતાં પોહોચ્યાપ્રાગ, આવ્યો મુસ્તક ફેંકયાનો લાગ ॥૧૮॥ ગરૂડે શીશ નાંખી દીધું, તેવું નંદીયે ઝીલી લીધું; ચાપ્યો શુરથનું શીશ લેઇ, ગયો ગરૂડને ધાપ દેઇ. ॥૧૯॥ આવ્યો મહાદેવજીની પાસ, લ્યો હું લાવ્યો તમારો દાસ; કહી મહાદેવને શીશ આલ્યું, શીવે મુંઢ માળામાં ઘાલ્યું.॥૨૦॥પણે યુદ્ધ વિષે સું થાય હવે તેની કહું કથાય;જેવે સુરથ પામ્યો મરણ, દાઝ્યું રાજાનું અંતઃકરણ ॥૨૧॥ એતો નર સામો કોપે ચડીયો, માર મારવા ટુટી પડીયો; એનું અગણીતું એક જાય, તેનાં ત્રણ લક્ષ બાણજ થાય ॥ ૨૨ ॥ એકલા અરજુનને ઝાલ્યો, મારી મારીને ગરદન ઘાલ્યો;રૂંએ રૂંએ પાડયાં છીદ્ર, જાણે ભગંદ્ર પામ્યો ઇંદ્ર ॥૨૩॥ નામ્યું અરજુને પ્રભુને શીશ, આજ કેમ થાશે જુગધીશ; આતો રાયને છે બહુ રીસ. હું તે હારીશ કે જીતીશ ॥ ૨૪ ॥ માહારે તમારો છે આધાર. તમ વીના કોણ કરે વ્હાર;ગાજુ બાજુને કરૂ જેર, માંથે સમજી નંદકીશોર ॥૨૫॥ કરૂ હંકારને અભીમાન,માંથે શામજીને ભગવાન, છકું છાકમાં ગર્વજ ધરી, જાણીને મુજ સાથે શ્રીહરી ॥૨૬॥ ફરૂ નીર્ભયપણે જગમાં, મનથી જાણી પ્રભુની વગમા; જયા ત્યાં રહુછું આખી અણી, માથે સમજી વિશ્વંભર ધણી ॥ ૨૭ ॥ એવાં દીનતાનાં કાઢયા વચન. તવ રીજયા જુગજીવંન; બોલ્યા યશોમતીના તન, તમો સાંભળો ભક્ત પાવન. ॥ ૨૮ ॥ જીતવાના નથી સંગ્રામ પણ જય પામશો આ કામ; એવું વચન કહ્યું જે વારે, આવી નરને હીમ્મત ત્યારે ॥૨૯॥ પછી હસ્તમાં લૈ હથીઆર, યુદ્ધ આરંભ્યું કુન્તા કુમાર; તેવો હંસ દ્વજ મહા બળીયો, માર મારવા એઢકળ ઢળીયો. ॥ ૩૦ ॥ એનાં બાણ તણી થાય વૃષ્ટી, જોઇને ત્રાસ પામે શ્રેષ્ટી; દેખીને સ્થીર ન રહે દ્રષ્ટી. એવી અરજુનને કરી કષ્ટી. ॥ ૩૧ ॥ સર્વે શૈન્ય કાહ્યર થઇ જાય, ઘણા યોદ્ધા કરે ત્રાહ્ય ત્રાય; પણ કેવા મારે છે બાણ કોઇનો નવ જાય પ્રાણ. ॥ ૩૨ ॥ કરે કાહ્યરને હેરાન; કોઇની ન રહે સુદ્ધ સાન; એવો યુધ્ધનો મચાવ્યો રંગ. પ્રભુ જાળવે પોતાનું અંગ. ॥૩૩॥ હલાવે પરોણોદ્રષ્ટ રાખે. આવતાં ખડગો ભાગી નાંખે; પછી હંસદ્વજે વિચાર્યું, એક શુભ કામ કરવા ધાર્યું ॥ ૩૪ ॥ માહારી નારીને પરીવાર, તેને નીરખવા છે મોરાર; માહારી નગરીને ઘણું મન, કરવાંછે હરીદરશન ॥ ૩૫ ॥ માટે મુક્તિનનાં બાણ દેઉં, નરનોરથ નભમાં લેઉં; તેની સાથે

નારાયણ હોય, કરશે દરસન સહુ કોય. ॥૩૬॥ તેથી નગરિ પાવન થાશે, સઉનાં ભવનાં ભવનાં પાપ જાશે; તેમાંથી મને પુન્યનો ભાગ, ફરી નહી આવે આવો લાગ. ॥૩૭॥ એમ જાણિ કેવાં કામ કીધાં, પોતે પવનાસ્તર બાણ લીધાં; અરજુનનો અભંગ રથ જેહ, કોઇ પ્રકારે ભાગે ન તેહ. ॥૩૮ એવું સહુ સમજ્યો છે રાય, કરી સાવધ સઉ સેન્યાય; કહ્યું યોદ્ધા તમે સરવ, ધરજો મન પુરણ ગરવ. ॥ ૩૯ ॥ હોય પાન્ડવ દળનો જેહ, કોઇ અળગો ખસે નહિ તેહ; રાખજો પાકી હોશીઆરી, તેમ કોઇને ન નાંખશો મારી. ॥ ૪૦ ॥ રોકી ઘેરીને ગામમાં ઘાલો, એટલો મુમત મન આલો; તવ સેન્યા થઇ સઉ રાજી, આ તો ઠીક થઇ રંગ બાજી. ॥ ૪૧ ॥ રાજાએ મનમાં સારૂં ધારયું, અધિ પ્રજાનું પાપ નીવારયું; શેન્યાપતી કહે માહા-રાજ, તમે ઉત્તમ ધારયું કાજ. ॥ ૪૨ ॥ કહિ ઉંચો કીધો હાથ, સુરાતન આદરો મન સાથ; નરનારાયણની જોડે, શેન્ય નગ્રમાં લેવું હોડે. ॥ ૪૩ ॥ સાવચેત કર્યા એમ કહી, રાયે યુકતી કરી તવ તહી. ॥ ૪૪ ॥ વળણ. ॥ રાયે યુકતી શી કરી, સુણો સહુ શ્રોતાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણતાં પાપ પળાય.

કડવું ૯૦ રાગ ધવળ ધન્યાસરીનો.

બોલ્યા જયમુની મુખ વચનજી, તું તો સાંભળ પરક્ષત તનજી; કેવિ યુક્તિ કરે રાજનજી, સંભળાવું કથા પાવનજી. ॥ ટેક. ॥ પાવન કથા સં-ભળાવું તુને, જેથી જયજય થાય;હંસદ્વજે આદરિને, બાણ લીધાં કરમાં-ય. ॥૧॥ પવનાસ્તરનો મંત્ર ભણીને, અભંગ રથમાં મારે, વિશ ધનુશ પાછો ખસે, અશ્વ સહીત રથ ત્યારે. ॥૨॥ સાથે શેન્યા પડે પાછી, પાછે પગે સઉ ખસે; તેમ તેમ હંસદ્વજ શેન્યા સાથે, આગળ આગળ ધશે. ॥ ૩ ॥ પાન્ડવનું દળ ફેરવ્યું અવળું, અરજુનનું નવ ચાલ્યું; સરવ સ્થળેથી કબજે રાખી, નગ્ર વિશે શેન્ય ઘાલ્યું. ॥૪॥ અવળે ચરણે રથ અરજુનનો, અવળે ચરણે સેન્ય; અવળે ચરણે વાહન માત્રો, હંસદ્વજને ધન્ય. ॥ ૫ ॥ પોતે પોતાનું શેન્ય સઘળું, સવળે ચરણ જાય; અરજુનનું ને પોતાનું સઉ, આવી રહ્યું ગામ માંય. ॥ ૬ ॥ તવ હંસદ્વજે આગના કીધિ, થોડો મચાવો ધંધ; નગ્ર તણા દરવાજા સઘળા, ઝડપથી કરો બંધ. ॥ ૭ ॥ તવ શેવકોએ બંધ કીધા, નગ્ર તણા દરવાજા; પોતાના ગામમાં જાણ કરાવ્યું, હંસદ્વજ જે રાજા. ॥ ૮ ॥ તવ સહુ રહીયતે વાત જાણી, મનમાં થયા પરસન્ન; ઘેર બેઠાં ગંગા પધાર્યા. થાશે હરી દરસન. ॥ ૯ ॥ નરના

રાયણ નગ્રમાં આવ્યા, પાપી થાશે પાવન; ભવોભવનાં પાતક જાશે, નીરમળ હશે મન ॥૧૦॥ એમ આનંદ થયો સઉ જીવને, નાહી ધોઇને સ્વચ્છ થયા, પવિત્રપણે એટલે આગણે, આવિને ઉભા રહ્યા ॥૧૧॥ કેલોક ઉભા પુષ્પ લેઇને, વધાવવાને માટ; કંઇ લોક કેસર ચંદન લેઇને, ઉભા રહ્યા પુરપાટ ॥૧૨॥ કંઇ જન મોતિ કંઇ જન રત્ને, વધાવવાને ઉભા; ગરીબ જન અક્ષત લેઇને, કરે રૂડા મનસુબા ॥ ૧૩ ॥ કંઇ જન અબીલ ગુલાલ લેઇ, જોઇ રહ્યા છે વાટ; આજનો દહાડો સફળ થાશે, દરશણ દેશે માટ. ॥ ૧૪ ॥ આપણા રાજાની જય થાજો; સરવનું કલ્યાણ કરશે, એરંડો જળ પીયે કેળ વધુંદો, ભવસાગર સઉ તરશે ॥ ૧૫ ॥ દરબારમાં પણ સરવે જાણ્યું, પધારે પુરૂશ પુરાણી, પુંજાપાનિ થાળ ભરીને, ઉભી રહિ છે રાણી ॥ ૧૬॥ કુટુંબ કબીલા સાથે લેઇને, ઉભાં રહ્યાં છે સરવ; નિશકામનાથી જ્ઞાનવાન ઉભાં, તજી અભીમાન ગરવ ॥ ૧૭ ॥ હેદળ મેદલ નગ્ર આવ્યું, અરજુન બોલ્યા એમ; ઓરે ઘનશામ ઘેરાઇ ગયા; હવે કરીશું કેમ ॥ ૧૮ ॥ પ્રભુ કહે હવે કાંઇ ન કરશો, જે કરે તે દો કરવા, નહી તો કોકને નાંખશે મારી, છો લે ગામમાં ફરવા ॥ ૧૯ ॥ આયુધ ઝાલીને રહો ઉભા, તેમાં પામશો સુખ; સામી બાખરી બાંધવામાં, દેશે દારૂણ દુખ ॥ ૨૦ ॥ એ રીતે નરને સમજાવ્યો, સઉ જન સમજ્યું સાર; હંસદ્વજ ફેરવે તેમ ફરે; ફેકે નહી હથીઆર ॥ ૨૧ ॥ હંસદ્વજ તજ શાન્ત પામ્યો, મુછ રહી હવે ઉંચી; માર મારયા વાણ રથ હહાવી; ફેરવે છે ગલી કુંચી ॥૨૨॥ પોળ શેરીને બજાર ચઉટ્ટ; દરસાવે બધુ ગામ, રણછોડરાયની જય જય બોલે; રહીયત જે તમામ ॥ ૨૩ ॥ હરીજન લોકો દરસણ કરે, ઉલટ પુરણ લાવે; મોતી પુસપને અબીલ અક્ષત ગુલાલથી વધાવે ॥ ૨૪ ॥ એ રીતે ગામમાં ફેરવીને, લાવ્યો રાણીને મહેલ, તવ સુખવંતી આરણે આવી, જોવા છોગાળા છેલ. ॥ ૨૫ ॥ પુજન કરવાનિ છાબ કરમાં, આવી પ્રભુ સનમુખ, નર નારાયણની કરિ જાંખી, ભાગી સરવની ભુખ. ॥ ૨૬ ॥ પુરણ પ્રેમે પુજન કીધું સાષ્ટાંગ લાગી ચરણ, વીશ્વપતી વિશ્વંભર સ્વામી, છેવટ લેજો સરણ. ॥ ૨૭ ॥ એટલે અંતરયામી રીજ્યા, પુરણ થયા પ્રસન; કોમળ દ્રષ્ટીએ કૃષ્ણે દિધાં, ચતરભુજ દરશન ॥ ૫૦ ॥ તવ હંસદ્વજ રથથી ઉતરીયો, મન કરી ડોમાળ સુધ; કરજોડી શ્રી કૃસ્ણને કહ્યું, કહો તો આરંભુ યુદ્ધ. ॥ ૨૯ ॥ જો યુદ્ધ કરવા વ્રતી ન હોયે, તો સાંભળો ભગવાન; નરને લેઇ મારે મહેલે; પધારો મેમાન ॥ ૩૦ ॥ પ્રભુએ જોયું પા-

રથ સાહ્યું, શી મરજી અરજુન; પારથ કહે તમે જાણો. હું રહેવાનો મુન. ॥ ૩૧ ॥ એટલે હંસધ્વજની પ્રત્યે, બોલ્યા અલબેલા હરજી; સાબાશ ભકત ભાવીક રાજા; જેવી તમારી મરજી ॥૩૨॥ તવ રાયે અથીઆર પોતાનાં, નાંખી દીધાં દુર; લાંબો થઇને ચરણે લાગ્યો, ઉલટ આવી ઉર. ॥ ૩૩ ॥ એટલે ધોળાં નીશાન ચડીયાં, યુદ્ધ થયું બંધ; પારથને હંસધ્વજ મળીયા; કીધો સ્નેહ સંબંધ ॥ ૨૪ ॥ શેન્ય ગયાં શેન્યને ઠેકાણે, સરવે હરખે ભરીયા; કુન્તી કુંવરને શ્રી કૃષ્ણ, રથમાંથી ઉતરીયા ॥ ૩૫ ॥ રાયતણા મહેલમાં પધારયા; સુખવંતી રહી જોઇ, ભાવથી ભોજન કરાવવાને, કરાવી રસોઇ ॥૩૬॥ પછી સરવેને જમવા તેડયા છે ભાવતાં ભોજન વીવેકથી પીરસી જમાડયાં, રીજયા જુગજીવન ॥ ૩૭ ॥ અરજુનજી કહે ઓ માહારાજા, તમ લીધે આ પેર; નહી તો બહુ બળીયો રાજા છે મારી નાંખત ઠેર ॥ ૩૮ ॥ પ્રભુ કહે હવે સમજયા, સાચુ ન રાખત કાંઇ; આને જીતીને નહોતા જવાના, રહેત હાંઇને હાંઇ ॥ ૩૯ ॥ પછી જમી મુખવાસ લેઇ, સભા કરી બીરાજયા, માન્ય આપવા હંસધ્વજના, વાજીંત્રો બહુ વાગ્યાં ॥૪૦॥ પછી રાયે પ્રેમ ધરીને, દરસાવ્યો પુરણ ભાવ, નરનારાયણની આગના લઇ, સારો કરયો સરપાવ ॥ ૪૧ ॥ તે પછી પ્રભુને પાયે પડીયો, તમે છો વિશ્વ પતી; મુજ થકી તમારા સરખુ, કાંઇ અપાયું નથી ॥૪૨॥ માટે કરૂણા કરી કાંઇ માગો, વચન ચઢાવું માથે; કૃસણ કહે આયુદ્ધ ગ્રહીને, નીકળો નરની સાથે ॥૪૩॥ અશ્વ ફેરવી હસ્તીનાપુર, યજ્ઞ વિશે તમે આવો; એટલું માગું છું તમ પાસે; લેવાનો છે લાહાવો ॥ ૪૪ ॥ રાયે વચન માથે ચડાવ્યું, નીકળવા મન કીધું, રાજપાટ ઘર ગામ સરવે, પુત્રોને સોંપી દિધું ॥૪૫॥ પંચકલ્યાણી અશ્વ પાન્ડવનો, લાવી પારથને દીધો; એટલે સરવે આનંદ પામી, વાજીને આગળ કીધો ॥૪૬॥ પાન્ડવનું દળ પુઠે ચાલ્યું, સુરા તોડે મંકોડ; હંસધ્વજ શેન્ય પોતાનું લેઇ, નીકળ્યો અરજુન જોડે. ॥૪૭॥ હસ્તીનાપુર પ્રભુ પધારયા, અશ્વ તો ફરવા જાય; શ્રોતા વકતા સાંભળો આ, પુરણ થઇ કથાય ॥ ૪૭ ॥ ભકતનો ને ભગવાનનો મહીમા, શ્રવણ કરે જે જન, પાતક તેનાં નાશ પામી, પુરણ થાય પાવન ॥ ૪૯ ॥ મનવાંછીત ફળ પ્રાપ્ત થાશે, પોહોચ્યા મનના કોડ; વલ્લભ વદે શ્રોતા બોલો, જે જે શ્રી રણછોડ.

સુધન્વાખ્યાન સમાપ્ત.

કડવું ૬૧ રાગ સાખી.

જયમુનિ રૂશી એણિપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને કહુ હવે તેનો મહિમાય. ॥૧॥ સુંદર એક સરોવર આવ્યું, ત્યાં અશ્વે શું કીધું; પીપાસા બહુ લાગેલી તે, પેશીને પાણી પીધું. ॥ ૨ ॥ એટલે ઘોડો ટળી જઇને, બનીયો ઘોડી રૂપ; તે જોઇને વિચારમાં પડીયો, પોતે અરજુન ભુપ. ॥૩॥ ઘોડી વેશે ઘોડો ચાલ્યો, વનમાં આગળ જાય; એવે બીજુ સરોવર આવ્યું, હય પેઠો તે માંય. ॥૪॥ તવ ઘોડીનું રૂપ બદલાયું, થયું વાઘનું રૂપ; તે જોઇ બહુ પસ્તાવા લાગ્યો, પોતે અરજુન ભુપ. ॥૫॥ આયુદ્ધથી તે વાઘ હંકાર્યો, ગયા એક જોજન; તવ વાઘ ટળી અશ્વ બનીયો, હરખ્યો નર રાજન. ॥ ૬ ॥ એવામાં એક રૂશી દિઠા, તેને પુછયો સંદેહ; રૂશીએ તે નિવારણ કીધો, ત્યાંથી ચાલ્યા તેહ. ॥૭॥ અશ્વને લેઇને આગળ ગયો, કુન્તી સુત નરેશ; એવે આગળ જાતાં જાતાં, આવ્યો ત્રીયાદેશ ॥૮॥ તે દેશમાં પુરૂષ નહી કોઇ, એકલી અબળા જાતી; પ્રમેલા નામની રાજ્ય કરે છે, બળવંતિ મદ માતી. ॥૯॥ ચંદ્રાણી નામની પ્રધાન એની, સઉ જાણે જાદુ વિધાય; પુરૂષને પ્રેમદા બનાવી; રાખે નગ્રની માંય.॥૧૦॥ વળી બનાવે પશુ પક્ષી, એવી જાદુવાળી; તે નગરમાં ઘોડો પેઠો, સ્ત્રીઓએ જોયો નીહાળી. ॥ ૧૧ ॥ પત્ર સોનાનું વાંચી જોઇને, તાણી બાંધ્યો તોખાર; અરજુન સામા યુદ્ધે જાવા, સરવ થઇ તઇયાર. ॥ ૧૨ ॥ નાના પ્રકારનાં આયુદ્ધ લીધાં, માનુનીઓ મદ માતી; કેટલી નારીના અસ્વ બનાવ્યા, કેટલીના કર્યા હાથી ॥ ૧૩ ॥ ઉંટ આકારે હય આકારે, ગજ આકારે બનાવી; તેવા હાથીપર રાણી, બેઠી યુદ્ધ કરવાને આવી. ॥૧૪॥ સેન્યા સઉ સુંદરીની ચાલી, જોયા જેવી ખુબી; અરજુન સઉ સેન્ય સાથે ઉભો, તેનાં સનમુખ ઉભી. ॥ ૧૫ ॥ એટલે અરજુન એમ બોલ્યો કેમ આવી સરવે નાર; પ્રથમ અમને પાય પડીને, આપી દો તોખાર. ॥ ૧૬ ॥ પ્રમેલા કહે સાંભળ નરપ તું, ઘોડો લેવા અમ હાથ; માટે અમારૂં કહ્યું કરીને, પરણો અમારી સાથ. ॥ ૧૭ ॥ અરજુન કહે જારે કુજાતી, વિપરીત કયાં કરે બુધ; પરણીને અશ્વ નથી લેવો, આવો કરીએ યુદ્ધ ॥ ૧૮ ॥ એમ કહીને અરજુનજીએ, હાથ લીધાં હથીઆર; સકળ સેન્યા ઉપડી સાથે, દેવા માંડયો માર, ॥ ૧૯ ॥ એટલે સઘળી અબળા કોપી, પાન્ડવમાં ભગરાણ; સરવ પુરૂષના સામુ જોઇને, મારે છે નેનબા-

ણ. ॥ ૨૦ ॥ નેન બાણુ વાગે ને મોહ લાગે, વાગે નેન કટારી; ગબડી-ને મુરછામાં પડતા, જુલમ કરે છે નારી. ॥ ૨૧ ॥ જે જન પડીયો તે રડવડીયો, ન રહે શુધ કે સાન; એ રીતે સરવે યોધ્ધા પડીયા, નથી કો-ઇને ભાન ॥ ૨૧ ॥ એકલો અરજુન આખો નર છે, તેને મોહ નવ લાગે, બાણવડે બહાજ્યો છે બળમાં, મન પાછું નવ ભાગે. ॥૨૩॥ તવ સહુ તારૂ ણીએ એમ જાણીયું, આ નર મોહીત ન ધારો; સરવ ક્રીયા મુકી એને આયુધ્ધ લેઇને મારો. ॥ ૨૪ ॥ એવું સમજીને સુંદરિ સરવે હાથ ગ્રહ્યાં અથીઆર; ગુપતી ગેડી ગદાઓ લેઇ, દેવા માંડયો માર. ॥૨૫॥ અરજુન જીને પાછો હરાવ્યો, જીતી પ્રમેલા રાણી; ઇંદ્રતણો સુત કાહાર થયો, તવ થઇ આકાશ વાણી. ॥ ૨૬ ॥ એ અબળા નહી જીતાય કોથી, ઓરે કુન્તી તન; મુમત તારો મુકી દેઇને, મનાવ્ય સરવનું મન ॥ ૨૭ ॥ અસુરોને હણવા જેગણીયે, જુલમ કરેલો જેવો; અરજુન ઉપર કામનીઓએ, કેર કર્યો છે તેવો, ॥ ૨૮ ॥ તેથી નર હિમ્મત હારેલો, વળી સાંભળી વાણી; તેથી અરજુન પુછવા લાગ્યો, કહો શું કોહો છો રાણી ॥ ૨૯ ॥ નારીઓ કહે એકવાર કહ્યું, વિશેશ શું કહેવરાવો; અરજુન કહે કબુલ માહારે, હસ્તીનાપુર જાઓ. ॥ ૩૦ ॥ અશ્વને ફેરવી આવું ત્યારે, પરણું તમારી સાથ; તવ અબળાએ સાચુ માન્યું, વચન લીધું હાથ. ॥૩૧॥ પછી પ્રેમદા સરવને જીતી, સેન્ય નાંખ્યુંતું ઢાળી; જાદુ વિધાથી સરવેની, મુરછા નાં-ખી વાળી. ॥૩૨॥ એટલે સકળ સેન્ય ઉઠયું, સાજુ તાજુ રૂડી પેર; પ્રમેલા પરોણાગત કરવા લઇ ગઇ પોતાને ઘેર ॥૩૩॥ બે દિન રાખી ભોજન દિ-ધાં, પછી કર્યા વિદાય; ઘોડો દીધો છુટો કીધો, તેતો આગળ થાય ॥ ૩૫ ॥ પુંઠળ નરનું સેન્ય ચાલ્યું, આનંદ ઉપજે ઉર; ત્રીયા દેશની સ્ત્રીઓ સર વે ગઇ હસ્તિનાપુર ॥ ૩૫ ॥ પંચકલ્યાણી પંથે પળે છે, પુંઠળ નર નરેશ; એવો આગળ જાતાં જાતાં, આવ્યો ભીશણ દેશ. ॥ ૩૬ ॥ તે દેશનો છે ભીશણ રાજા, અસુર જાતિ જન; ભીમે એક રાક્ષસ માર્યો નો, તે રાક્ષ-સનો તન. ॥ ૩૭ ॥ તેને જઇ નારદે ચઢાવ્યો, લડાવવાને મારૂં; તારા બાપનું વેહેર લે તું, ઉઠ કહ્યું કર માહારૂં. ॥ ૩૮ ॥ એટલે ભીશણ યુદ્ધે ચઢિયો, રાક્ષસ રાક્ષણિ જોડે; મેદાનમાં આવિ અશ્વ ઝાંક્યો, ઉભો હઠની હોડે. ॥૩૯॥ અરજુન સામું યુધ્ધ આરંભ્યું, હાથ ગ્રહી હથિયાર; ઇંદ્રનો નંદન અગણિતા મંતરે, બાણુનો મારે માર. ॥ ૪૦ ॥ હંસધ્વજ નીલધ્વજ સરવે, કરતા ઝાઝુ જેર; ભિશણની રાક્ષસ રાક્ષણિઓ, કરતી

સોર બકોર ॥૪૧॥ ચાર ચાર ગાઉના શરીર લાંબા, વીકટ વઢવું ધારે; એવા અસુરો તાડ પાહાડ લાવી, પાંડવ દળને મારે ॥ ૪૨ ॥ રાક્ષણીઓયે રોળ વાળયો, આડીને અવળી ઉડે; ગાઉ ગાઉ લાંબા સ્થાન પોતાના, તેણે વતી બહુ ઝુડે ॥૪૩॥ કંઇકને ઝાલી કાનમાં ઘાલે, કંઇ જનને ગળી જાય; કંઇને ઘાલે નાસકોરામાં, ઘણા જીવ અટવાય ॥૪૪॥ કંઇને કેસમાં કંઇને બગલમાં, કરતી સોરબકોર; ખોબે ખોબે રેણુ ઉછાળી, કરે અંધારૂ ઘોર ॥૪૫॥ પાંડવનું દળ ત્રાસ પામ્યું, સરવનું થાશે મરણ; અરજુન અતીશે ગભરાયો, ધ્રુજવા લાગ્યા ચરણ ॥ ૪૬ ॥ વલણ ॥ ચરણ લાગ્યા ધ્રુજવા, અરજુનના જે વાર, વદે વલ્લભ શું નીપન્યું સુણજો શ્રોતા સાર.

કડવું ૬૨ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી કરજયા અરજુનજીના પાય; હવે યુધમાં શી ગત થાય ॥ ૧ ॥ જોયું હનુમાનજીના સામું; જુઓ કપીવર દુખ પામું, માટે કરો અમોને સાહાય; કેમ બેશી રહ્યા છો ધજાય ॥૨॥ તવ અંજની કેરા સુત, એ તો થયા આકળા ભુત, જોયું અસુરો સામું જ્યારે, ડરી રાક્ષણીયો સહુ ત્યારે ॥ ૩ ॥ આ તો લંકા તણો બાળનારો, રાજા રાવણને મારનારો; એની આંખો થઇ મહા માઠી, ભય પામી સઉ રાક્ષણી નાઠી ॥૪॥ તેવા હનુમંત કોપે ચડીયા; હુક કરિ અસુરમાં પડીયા; લેવા માંડયા રાક્ષસના પ્રાણ, પુંછ પછાડી વાળે ઘાણ. ॥૫॥ એવે અરજુનને ચડી રીસ, છેદયું ભીશણ કેરૂ શીશ; હનુમાને વાળી નાંખ્યો છેક, જીવતો નવ મુકયો એક ॥ ૬॥ પછી પરવત મોહોટો લીધો, દુષ્ટના ગામપર મુકી દીધો, તેથી કચરાયા સહુ પાપી, પછી પરવત નાંખ્યો ઉથાપી॥૭॥બધુ ભીશણનું ધન લીધું,હસ્તીનાપુર પોચાડીદીધું, ત્યાંથી પાંડવ યોધ્ધ પરવરયા,વાજી લેઇને સઉ સીધાર્યા॥૮॥ ઘોડોજેમફાવે તેમ જાય, એને ફાવે ત્યાં વીશ્રામ ખાય;જ્યાં વીસામો કરે તોખાર, ત્યાંવીસામો બંધાવે સાર ॥૯॥ જ્યાં પેશાબ અશ્વનો હુઓ, ત્યાં તો બંધાવે વાવ્ય કે કુઆ; એ અશ્વ કરે લાદ જયાંય, ધરમશાળા બંધાવે ત્યાંય. ॥ ૧૦ ॥ એવી રિતે વાવરે ધન, જાતાં આવીયું મ્રતક વન; તે વનના પ્રાણી જેહ, એક દીવસમાં મરે તેહ ॥ ૧૧ ॥ ફરી ફરી જીવે પોહોર

ચાર, તેમાં માંડી લે સંસાર; એવી ભોમીથી નીકળીયા, અશ્વ પુઠે મણી-
પુર પળીયા. ॥૧૨॥ ઘણું સુંદીર છે એ ગામ, મોહોટાં મોહોટાં બાંધેલા
ધામ; રાજ કરે અરજુનનો તન; એનું નામ છે બભ્રૂવાહન ॥ ૧૩ ॥ એતો
ઇલેવાનનો ભ્રાત ચાત્રકળા છે એની માત; જ્યારે અરજુન જોગી થયોતો,
પંપા શરોવરે ગયોતો, ॥૧૪॥ તેમાં શરપણિયો બે હતી; મુળ અપછરાનો
ગતી; તેને દુરવાશાનો હતો શ્રાપ, તેથી શરપણો થઇતી આપ ॥૧૫॥ અર
જુનના ચરણ પરતાપે, હતો તે દેહ પામીતી આપે; વરીતિ અરજુનની
સાથ, નારદે ઝલાવ્યો તો હાથ ॥૧૬॥ એતો કથા આગળ આવિ ગઇ, માટે
વીસ્તારતા નથી અહીં; તે ઉલપીનો સુત ઇલેવાન, ભીસ્મ સામો લઢયોતો
નીધાન. ॥ ૧૭ ॥ ત્યાં પામ્યો હતો એ મરણ, તે તો જાણેબધી ધરણ, એ-
ના ગામમાં ગયો તોખાર; આવ્યો કુન્તી કુમાર. ॥૧૮॥ તેવા કળનકવા
મચ્યા કાગ, રસ્તે આડો ઉતરિયો નાગ; એવા માઠા થયા સુકન તોયે ના-
વ્યું અરજુનને મન. ॥ ૧૯ ॥ એવે ઘોડો ગામમાં જાય, એક શેવકે દિઠો
ત્યાંય; તેને દોરડે બંધન કીધો, બભ્રૂવાહને જઇ દીધો. ॥ ૨૦ ॥ અશ્વને
બાંધ્યું પત્ર જેહ, બભ્રૂવાહને વાંચી જોયું તેહ જાણ્યું મુજ તાતનો તોખાર,
કેમ રાખી શકું લગાર. ॥ ૨૧ ॥ એનો સુબુદ્ધિ નામે પ્રધાન, તેને પુછ્યું
નર સંતાન; આતો મુજ તાતનો તોખાર, તેનો શો કરવો વિચાર ॥ ૨૨ ॥
તવ પ્રધાન બોલ્યો એમ; આપના સામા બાહાજીએ કેમ ચાલ્યો લ્યો
મોતી પુષ્પની થાળ, સહુ સામા જઇએ પગપાળ ॥૨૩॥ લેઇ જઇએ સા-
કરનાં પાણી, પીતાને પાઇએ પ્રેમ આણી; એવું કહ્યું પ્રધાને જ્યારે, ઉઠયો
બભ્રૂવાહન ત્યારે. ॥૨૪॥ ગયો ઘરમાં પુછવા વાત, જ્યાં બેઠી પોતાની બે
માત તેને જઇ કહ્યા સમાચાર, આવિયા છે કુન્તિ કુવાર.॥૨૫॥ તવ બેઉ
માતા કહે એમ; બેટા અશ્વ તેં બાંધ્યો કેમ; વાજી લેઇને સામા જાવો, પા-
યે પડીને ગામમાં લાવો, ॥૨૬॥ એવું કહ્યું એની બે માત,મળી પ્રધાનની
વાતે વાત; એતો ઘણોક હરખે ભરીયો, આગના લેઇ હેઠો ઉતરીયો.॥ ૨૭ ॥
લીધો પ્રધાન શેન્યા સાથ, પોતે બંધાવ્યા અવળા હાથ; જોડે લીધો પંચકલ્યા-
ણી; જાય વહતો દીનતા વાણી, ॥૨૮॥ ગામ બારણે અરજુન ઉભો, એના
મનમાં કરે મનસુબો પુછ્યું હંસદ્વજને તે ઠામ, આતો કોણ રાજાનું ગામ॥૨૯॥
બોલ્યો હંસદ્વજ વચન, અહીં રાજા છે બબરૂવાહન; એનાથી સહુ ડરેછું
ડરું; માહારી, ખંડણી એને ભરું, ॥૩૦॥ સાત ગાડાનાં સોવરણના સાર,

હું તો ભરૂ છું કુન્તી કુંવાર; ઘણું સુંદર છે આ ગામ, મણીપુર છે નગ્ર નું નામ. ॥ ૩૧ ॥ એવિ વાત કરે છે જ્યાંય, આવ્યો બભ્રૂવાહન ત્યાંય; પેઠો પાન્ડવના શેન માંહી, પુછી જોયું શેવકને ત્યાંહી. ॥ ૩૨ ॥ ક્યીયો અરજુન કુન્તી તન, ત્યારે શેવક વદયો વચન; પેલા રથ પર છે હનુમાન, તેમાં અરજુન સતિ સંતાન. ॥ ૩૩ ॥ તવ પુત્રને હરખ ચડીયો, જઇ અરજુનને પાય પડીયો; છોડી બંધન જોડયા હાથ, ભલે પધારયા મુજ તાત. ॥ ૩૪ ॥ અશ્વ બાંધ્યો હતો મેં આપ, તે તો અપરાધ કરજો માફ; મને જનમ્યે થયા બહુ દન, પણ આજ થયાં દરશન. ॥૩૫॥ મને નોહનો રમાડયો બાપ, પણ આજ થયો મેળાપ; લાહાવો વીત્યો મુને અપાર, માહારો સફળ થયો અવતાર. ॥ ૩૬ ॥ વળણ. ॥ સફળ જનમ થયો માહ્યરો, રહી નહી ખામી લગાર; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, વિમત થયું તે વાર.

કડવું ૬૩ રાગ સવઈયાનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજ ને સંભળાયું, અશ્વમેધ મહીમાય. ॥૧॥ બભ્રૂવાહન એવાં વચન બોલ્યો નરનેપડ્યો વીચાર; આ દેશમાં હું કયારે આવેલો, કયાંથી માહારો કુંવાર. ॥૨॥ એવામાં વરસકેતુ બોલ્યો પારથ પ્રત્યે વચન; ઓરે માહરા અરજુન પીતા, આ ક્યીયો તમારો તન. ॥ ૩ ॥ એટલે ક્યીરટધર એમ બોલ્યો, મુને નથી કાંઇ યાદ; તવ બભ્રૂવાહન વદયો વાણી, કરશો નહી વિવાદ. ॥ ૪ ॥ તમારો સહુ સંદેહ ટારૂં, સાંભળજો વચન; હઢી વરસ જોગી થઇને, નીકળ્યાતા તમે વન. ॥ ૫ ॥ તવ પંપા સરોવરે અપછરા, બે પરણ્યા તમે તાત; તેનો હું છું દીકરો એ, થાય છે માહારી માત. ॥ ૬ ॥ ઉલ્પીનો ઇલેવાન હતો તે, આવ્યો તો તમ ચરણ; ભીસમના સામુ યુદ્ધ કરીને, તે પામ્યો તો મરણ. ॥ ૭ ॥ ચાત્રકળાનો દિકરો હું, ઓર માહરા તાત; હવે મુજને ઓળખી લેજો, કરિ માંડીને વાત. ॥ ૮ ॥ વીનાશકાલે વીપરીત બુદ્ધી, થઇ અરજુનની સાર; તેથી બભ્રૂવાહન સામો, અવળો કરયો ઉચ્ચાર. ॥ ૯ ॥ તારી માતા વેસ્યા સરીખી, અનેક એને સ્વામી; માહારો દીકરો કહું તને તો, લાગે કુંળમાં ખામી. ॥ ૧૦ ॥ એટલે બભ્રૂવાહન બોલ્યો; તાતજી બોલો વીચારી; હું છું તમારો દીકરો ને, સતિ જનેતા મારી. ॥ ૧૧ ॥ એટલે અરજુન

એમ બોલ્યા, શું મુજને સમજાવે; માહારો દીકરો હોય તો ઘોડો, લઇને આપવા નાવે. ॥ ૧૨ ॥ જા જારે નંદન વેસ્યાના, હું નહિ તારો તાત; એમ કહી બબ્રુવાહનની, છાતીમાં મારી લાત. ॥ ૧૩ ॥ એટલે બબ્રુવાહન કોપ્યો, બોલ્યો મુખ વચન; હવે ઘોડો લઇને જાજે, ઓ કુંતીના તન. ॥ ૧૪ ॥ જો હઇશ સતીનો દીકરો ને હઇશ તમારો બાળ; તો તો પાછી પાની ન કાઢું, આણું તમારો કાળ. ॥ ૧૫ ॥ એવું કહી ને ઘોડો લઇને, પાછો વળ્યો મહા બળીયો; રાતો તાતો થઇ ગએલો, અરજુન પર કકળીયો. ॥ ૧૬ ॥ ગામમાં જઇને અશ્વ બાંધ્યો, પોતે થયો તઇયાર; વસ્ત્ર આભુષણ ધારણ કીધાં, હાથ લીધાં હથીઆર. ॥ ૧૭ ॥ સત્તરક્ષોણી શેન પોતાનું; લીધું લડવા સંગ; પ્રધાન સહીત સરવે ચાલ્યા યુદ્ધ તણે ઉમંગ ॥૧૮॥ વાજતેગાજતે આવ્યો ભાગોરે, પુરણ કીધી ચઢાઇ; અરજુનજી પણ તતપર થયો, આદરી મોહોટી લડાઈ ॥ ૧૯ ॥ ઊંચો કર કરયો કીરટધરે, મરવું તો એકવાર પાછી પાની કોઇના કરશો, વરતાવો હાહાકાર ॥૨૦॥ એમ કહી ગાંગેવનામા ધનુશ લીધું હાથ, ટંકાર કીધો કીરીટધરે, હામ ધરી મન સાથ ॥૨૧॥ તે શબ્દ ત્રીલોકમાં પોહોંચ્યો, ડોલ્યા દશે દીગપાળ; ધરણ લાગી ધ્રુજવાને; ખળ ભળ્યું પાતાળ ॥૨૨॥ વરસકેતુ ને મેઘવરણ, અનુશાલ્વ જેહ; પ્રદુમાન અણીરૂધ બળીયો, યુમનાસ્વ બળ દેહ ॥૨૩॥ સુવેધ ને નીલધ્વજ રાજા વળી હંસધ્વજ રાય, એવા એવા અતીરથી છે, મારથી બહુ કેહેવાય ॥૨૪ ॥ તેમણે સરવે બાણ ચઢાવ્યાં, દેવા માંડયો માર; રોશમાં રૂઠે બાણ છુટે, જેમ વરશે મેઘ બાર ॥૨૫॥ અરજુનજી એક બાણ ફેંકે, સુંસવાડા કરતું જાય; એક બાણ એનું જતામાં, એંશી શહસ્ર થાય ॥૨૬॥ યુમનાશ્વનાં સાઠ સહસ્ત્ર સુવેધનાં સત્તાયાં, તેવું શહસ્ત્ર નીલધ્વજનાં જાણે બાણ વીયાયાં ॥૨૭॥ હંસધ્વજનાં બે લક્ષ છુટે, વરતે હાહાકાર; વરસકેતુના એક સરથી, છુટે ચાળીશ હજાર ॥૨૮॥ પ્રદુમાનનાં પચીસ શહસ્ત્ર, અણીરૂધનાં અઠાવી, બીજા જોદ્ધાનાં બહુ બહુ છુટે, કોણ શકે ગણાવી ॥૨૯॥ અરજુન તરફથી એવાં છુટે, જોઇ ન શકાય ચક્ષ, બબરૂવાહનનું એક છુટે, તેના થાયે દશ લક્ષ ॥ ૩૦ ॥ હંસધ્વજ નીલધ્વજ અરજુન, બાણ મારે એક વાર, એટલામાં બબરૂવાહન તે મારી વળે બે વાર ॥ ૩૧ ॥ જુલમ કરતો જરા ન ડરતો ભરતો નહીં પગ પાછો, અરજુનજી મનમાં જાણી ગયો, નથી છોકરો કાચો ॥ ૩૨ ॥ એવામાં અરજુનજીએ પુરણ જણાવી રીસ, બબ્રુવાહનના સારથીનું સે-

દી નાંખ્યું શીશ ॥૩૩॥ એટલે બભ્રુવાહન કોપ્યો, લીધું કાળજ્વર બાણ; અરજુનજીની ત્રણ ક્ષોણીનો વાળી નાંખ્યો ઘાણ. ॥૩૪॥ એટલે વરશકેતુ કકળ્યો, દીધું હઘવત દાખી; બભ્રુવાહના રથની ધજા, તરત છેદી નાંખી ॥૩૫॥ તવ બભ્રુવાહને બાણ મારયું જ્યાં છે અંજનિ તન, વજ્ર દેહી હનુમંત છે પણ, ઉરાડયા ગગન ॥૩૬॥ તે જઇ ઘડલંકા પડયા અરજુન પામ્યો ત્રાસ; અરેરે આ બળીયા સાથે, મેં કયાં કરયો વીનાસ ॥ ૩૭ ॥ એવે બભ્રુવાહને બીજું, બાણ મારયું કરી રીસ; કરણ કુંવર વરસકેતુનું છેદી નાંખ્યું શીશ ॥૩૮॥ ત્રીજે બાણે પ્રદુમાનને મારી નાંખ્યો ઠેર, પારથ થરથર ધ્રુજવા લાગ્યો, થઇ ગયો કાળો કહેર ॥૩૯॥ આંખોમાંથી આંસુ છુટયાં, ભાગી ગયું ઘરસુત્ર; અભેમન્યુન વીશારયો તો, દેખીને આ પુત્ર ॥૪૦॥ અરેરે આટલા દીકરાથી, હતું કરણનું નામ; મ્હારી ભીડનો ભાગીયો કથલ્યું સઘળું કામ ॥૪૧॥ એની જનેતાને જઇને, દઇશ શો જવાબ અરેરે કરમ થયું કઠોરૂં, ટુટી પડીયો આભ ॥૪૨॥ એવી રીતે રડવા લાગ્યો કુન્તા સતીનો તન; તે જોઇને બભ્રુવાહન, બોલ્યો મુખ વચન. ॥૪૩॥ ઓરે નંદન કુંતાજીના, હવે શું રડવા બેઠો; પહેલું કહ્યું ત્યારે નવ માન્યું, ગરવ ગણેરો પેઠો ॥૪૪॥ ખરો પુરૂશ નથી તુતો, કાળજડાનો કાચો; વંઢળનો વેશ ધરયો હતો તે, વંઢળ સાચેસાચો ॥ ૪૫ ॥ જનુનીનું પેટ લજાવ્યું, બોળ્યું બાપનું નામ, કાળજડું કાચુ હતું તો શીદ માંડયો સંગ્રામ ॥ ૪૬ ॥ એવાં કટુ વચન સુણી, કોપ્યો ઇંદ્ર કુંવાર બબરૂવાહનનિ સામો બાજયો, દેવા માંડયો માર ॥ ૪૭ ॥ તે મારને કુંવર નથી ગણતો, વછોડે બાણ જળ ધારા; ભાલોડાં ચળકે જાણે ગગનથી, ખરખર વરસે તારા ॥ ૪૮ ॥ દિનમણી જાણે ઢબાઇ ગયો, બંધપડયો પરકાય; જેવો જુલમ રામે કીધો, તેવો પાડયો ત્રાસ ॥ ૪૯ ॥ એવામાં બબરૂવાહને, કામજ કેવું કીધું; મોહાસ્તરનો મંત્ર ભણીને, બાણ અગણિતું લીધું ॥ ૫૦ ॥ તે ફેંકયું ફેરપુદડી ફરિને, બહુ બળમાં બાણ એક; અગણીતા મંતરે કરીને, બાણ થયાં અનેક ॥ ૫૧ ॥ તેણે સઉની રૂદીયા ભેદિ, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયા; હાથી ઘોડા ઉંટ સુદ્ધાં, ઢળી ઢળીને પડીયા ॥ ૫૨ ॥ પછી એકલો અરજુન રહ્યો, તેને મારયો બહુ માર; રૂંએ રૂએ છીદ્ર પાડયાં, તોડયાં વસ્ત્ર શણગાર ॥ ૫૩ ॥ એવે ફરશુરામજીના, બાણનું ભાલોડું જેહ; પારધીના પાસેથી આવેલું, બાણજ કાહાડયું તેહ ॥ ૫૪ ॥ તે બાણ અરજનના અત્યુનું, બબરૂએ લીધું આપ; તે વેળા કુન્તી નંદનને, આવ્યો દ્રોણનો શ્રાપ ॥ ૫૫ ॥ એવા જોગે જોગ

મળીયો; બાણ ફેંકયું તે દિશ; ઇંદ્રના નંદન અરજુનજીનું, છેદી નાંખ્યું શીશ. ॥૫૬॥ સરવેને પૃથ્વી પોરાડયા, શેવકને કહ્યું છુટો; સરવેને મારી આગના છે, પાન્ડદળને લુટો, ॥૫૭॥ એવી આપી આગના કે, શેવક છુટયા સાર પાન્ડવની સરવે શેન્યાના લુટી લીધા સણગાર ॥૫૮॥ પછી પાન્ડવનો અશ્વ લેઇને, સઉ સંગ ગામમાં જાય; ઉલપી ચિત્રકળા બે માતા, તેને જઇ પડયો પાય ॥ ૫૯ ॥ એ માતા પાન્ડવદળ માર્યું, મારયો અરજુન તાત, વેશ્યાનો સુત કહ્યો માટે, શીશ છેદયુ મુજ માત. ॥ ૬૦ ॥ વળણ ॥ તાતનું મુસ્તક છેદીયું, ઓરે માહારી માત, વલ્લભ વદે તવ બેઉજણી, કરતી આંસુપાત.

કડવું ૬૪ રાગ શીંધું,

લાડકવાયા દિકરા, માતાને દિધો રંડાપો; સગપણ જાણ્યાછતાં મારયો શું, આવ્યો તો અંધાપોરે, લાડકડા. ॥ ટેક. ॥ તાતને તેડવા મોકલ્યો.તેમાં તેંતો રણયુદ્ધ ધારયું; કયાંથી આનંદ તો ઉપજાવે, હેવાતણ ઉતારયું રે. લાડકડા. ॥ ૧ ॥ દિકરા થાજે સોશો વરસના, મરજે વિધવા માડી; માથે કંથ હોયે ત્યાં સુધી, હાથીની અંબાડીરે. લાકડડા. ॥૨॥ જોર જવાનીનું જણ્યું ઘરમાં, જનમ અમારો બાળ્યો; પેટ કોહ્યું પાટો કયા કરીયે; દાવ દુશ્મનનો વાળ્યોરે. ॥ લાડકડા ॥ ૩ ॥ ઢીકેં ઢોંચણમાંથી ઢાળી; એથી સુત શું ભુંડો; ખાંખત કરી ખોત્રરાવિ નાંખ્યો, ચોટલો ચાંલ્લો ચુડોરે, લાડકડા. ॥ ૪ ॥ તાતને કેહેવે તમોગુણ વાપ્યો, તરછટ ઉતરયો આડો; હરતાં ફરતાં બંધ કરી આણ્યો, ખુણા ખોળવા દહાડોરે ॥ લાડકડા. શરીરની સંસાર શોભા ટાળી, ગોરણી ગણાતી કાહાડી; ચીર ઉતરાવિને પેહેરાવી સ્વેત સીંધુરી સાડીરે. લાડકડા ॥૬॥ કાળાટીલી કપોળ ,ચોટી, કંથ મરાવ્યો નારી; તે જીવવું ધિક્કાર અમારૂં, ઘાલું પેટ કટારીરે.॥ લાડકડા, ॥૭॥ ભોગવે છે પીતાની પૃજી તે કાંઇ મનમાં નાવ્યું; છોકરવાદી છેકજ કીધી, ફાટયો ફરયો જેમ ફાવ્યુ રે. ॥ લાડકડા. ॥ ૮ વળણ, માનામેહેણા સાંભળી, અતીથયો ઉચાટ, કહે વલ્લભ રડવા મચ્યો, કુવર હઇયા ફાટ.

કડવું ૬૫ રાગ કારી..

હાંરે બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી, સઉનાં નેત્રે ભરાયું પાણી; હાંરે

બેઉ અબળાઓ નિકળિ રડતિ, કેશ કાહાડિને પૃથ્વિ પડતી ॥ ૧ ॥ હાંરે ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય કરતી બાહાર આવી, લીધું કંથનું શીશ શોધાવી; હાંરે ઉલપી ઉછંગમાં લઇ રોતી, નાહાની ચીત્રકળા ધડ જોતી ॥ ૨ ॥ હાંરે ખોળીને ખોળામાં ધડ લીધું, પછી કલ્પાંત કારમુ કીધું; હાંરે ત્યાંતો બભ્રૂ વાહન આવ્યો રડતો, બેઉ માતાને પાવલે પડતો. ॥૩॥ હાંરે માહારી જનુની કહો તે કરૂં; કોહો તો આપઘાત કરીને મરૂ; હાંરે મે તો છોકરવાદી છર ધારયો, ભુલ્યો ચુકયો પીતાજીને મારયો. ॥૪॥ હાંરેમને કહ્યો ક્ષત્રિની નો સુત, તેથી થઇ ગયો આકળો ભુત, હાંરે માહારી થઇ ગઇ વાંકી કરણી, કહી કટાર લઇ ઢળ્યો ધરણી. ॥ ૫ ॥ હાંરે તવ ઉલપી બોલી મુખ એમ; બેટા મરણ કરે તું કેમ; હાંરે તુને બતાવું એક ઉપાય, તેવું કરતો સજીવન થાય. ॥૬॥ હાંરે તેથી કાળા ટીલી બધી જાશે, પુન હશે તો સજીવન થાશે; હાંરે તેથી લાજજગતમાં રહેશે, આખું વીસ્વશાબાશી દેશે ॥૭॥ સાખી॥ એટલે બભ્રૂવાહન બોલ્યો, માતાજી લાગું પાય; ઝટપટ મુને ઇલાજ બતાવો, ઓરે માહારિ માય. ॥ ૮ ॥ તવ બેઉ માતાએ ઉતારિ આપ્યા પોતાના શણગાર; લે આ લેઇને જા પાતાળે, ઓ :માહારા કુમાર ॥૯॥ શેશ નાગ છે તાત અમારો, ત્યાં જઇને એમ કેહેજે, થઇ પુત્રીયો વિધવા તમારી એમ કહી શણગાર દેજે. ॥ ૧૦ ॥ જમાત્ર તમારો મરણ પામ્યો, પણ ધડ શીશ છે પાસ; બેઉ બેહેનો બહુ રડે છે, પડી રહ્યા છે ત્રાસ; જમાત્ર તમારા જીવતા થાયે, એવો આપો ઉપાય; નહિ તો તમારી પુત્રીયો મરશે, થાય બેઉ મુજ માય. ॥ ૧૨ ॥ એટલે જીવાડવાની બુદ્ધી; આપશે બેટા તુને; તેથી સહુ જીવતા થાશે, આનંદ ઉપજે મુને ॥ ૧૩ ॥ એવાં વચન માતાનાં સુણી, તરત થયો તૈયાર; પાતાળ જાવા જનુનીના લીધા થોડા શણગાર. ॥ ૧૪ ॥ પ્રથવી પારથનાથી પાતાળ ગયો, જ્યાં આગળ શેષનાગ; પાસે જઇને શણગાર મુકયા, દરશાવ્યો વઇરાગ ॥ ૧૫ ॥ જીઓ તમારી પુત્રીયોના. શણગાર સઉ ઉતરીયા, વીધવાપણુ એમને આવ્યું, સુખના, દીવસ ફરીયા. ॥૧૬॥ તમારી પુત્રીનો પુત્ર હું થાવું, મેં વીપ્રીત કરી વાત વાત; સેજ સ્વભાવ યુદ્ધ થવાથી, મેં મારયો મુજ તાત. ॥૧૭॥ ધડ મુસ્તક મેં જુદાં કીધાં, કળકળી મુજ માય; માટે અરજુન જીવે તેવો, આપો કાંઇ ઉપાય. ॥ ૧૮ ॥ તવ શેષનાગે પાતાળ કેરા, તેડાવ્યા સહુ નાગ; બેસાડીને પુછે પોતે, દેખાડે વઇરાગ. ॥ ૧૯ ॥ મુજ પુત્રી વીધવા થઇ છે, આવી ગયો સુખ અંત; સજીવન કરવા આપુ

મણીતો; જીવે એનો કંથ, એટલે સરવે નાગ બોલ્યા; પુત્રીનું કષ્ટ કાપો; ઝટપટ આપી જાય પાછો તો સુખ રૂપે મણી આપો ॥૨૧॥ એ મણી આ પણો પ્રાણજીવન છે, નાગોને ગરૂડનો ભય; હીડતાં ચાલતાં આપણા વંશ નો; કરી જાય છે ક્ષય ॥૨૨॥ માટે મણી આપણે રાખ્યો છે, તે જાણો છો વાત; આપણુ જીવન બગડે નહી એમ કરજો જાતો જાત ॥૨૩॥ એટલામાં ધુત્રાષ્ટર નામે, દુરિયોધનનો સ્નેહી; કહ્યું કે આપવો નથી, પાછો ન પોહોચાડે લેઇ ॥૨૪॥ તે એકલાનું કહ્યું ન માન્યું, બબ્રૂને મણી આપ્યો ધુત્રાષ્ટર નાગ બહાજ્યો, બબરૂને ક્રોધ વાપયો ॥ ૨૫ ॥ સામાસામી બેઉજણ થયા, વીપ્રીત થઇ છે બુધ; મન મુકીને પાતાળ વીશે, આરંભ કીધું યુદ્ધ ॥૧૬॥ ધુત્રાષ્ટરના સામો થયો, બબરૂવાહન લેઇ બાણ; કીડીયાસ્તરથી કીડીયો કેરૂં વાજ્યું બહુ હથરાણ ॥૨૭॥ તે કીડીયો નામને પડી બાહાજી, નાગને કાયર કીધો; તેથી ધુત્રાષ્ટર ગયો નાશી, બબરૂએ જાવા દીધો ॥૨૮ ॥ પણ ધુત્રાષ્ટરના બે પુત્ર, હુંપદ ને હંકાર; રીસ ભરેલા ભોમીમાં ગયા, વેર લેવા તે વાર ॥ ૨૯ ॥ બેઉ અપછરાના ખોળામાં, ધડ ને મુસ્તક જેહ; અચાનક લઇ નાશી ગયા, રમણ દીપમાં તેહ ॥ ૩૦ ॥ તે સમે કુન્તાને એમ ભાસ્યું; અરજુન પામ્યો મરણ; વરશકેતુ પણ મરણ પામ્યો, જેનો પીતા કરણ ॥૩૨॥ એવા એવા બહુ જન આ એવું ભાસ્યું જયારે; કુન્તાજીએ જાગ્રત થઇને, પૃછયું પ્રભુને ત્યારે. ॥ ૩૩ ॥ એ પ્રભુ મને એમ ભાસ્યું, તેમાં કરવું કેમ; સતીનું એવું વચન સુણ્યું, પડયો પ્રભુને વેમ ॥ ૩૪ ॥ ખપર જોગણી દ્રૂપતીને, જઇને પુછી વાત; ઓરે ભગની સાચું કહેજો, જાણી મને તુજ ભ્રાત ॥ ૩૫ ॥ અસ્વ લેઇને જે જે ગયા છે, તેઓનિ શી છે ગતી; તવ પ્રભુ આમળ ધરિ હથેળી, પોતે દ્રૂપતી સતી ॥ ૩૬ ॥ તે હથેળીમાં જુગવિશે જોયું, દાજ્યું અંતસકરણ; પારથ વરસકેતુ પ્રદુમાન, સરવ પામેલા મરણ ॥ ૩૭ ॥ સરવ શૈન્ય પડેલું દીઠું, પોતે જુગદાધાર; ઉદાશ પામી ઉભા થયા, વળી બોલ્યા મોરાર. ॥ ૩૮ ॥ એ ભગની તેં ખપર ભરીયું; ઉતરયા તુજ શણગાર; પણ હાલમાં મુકી દે સરવને, જીવવા દે લગાર ॥૩૯॥ એટલે ખપર જોગણી બોલી, આ જુગ થાય છે પુરો; થોડે દીવશે કળયુગ બેશે; મુજ ભક્ષ રહે અધુરો ॥ ૪૦ ॥ :કળીયુગના જીવોનું ભક્ષણ, મારે કરવું નથી; તે માટે મેં ભક્ષ લીધું, તવ બોલ્યા જદુપતી ॥ ૪૧ ॥ હમણા તું મુકી દે સરવને, વેણ વદેલું થાપું; છપન કોટી યાદવ માહારા, થોડે દીવશે

આપુ ॥ ૪૨ ॥ એટલે ધરૂપતી સતી બોલી વચન પાળી લેજો; જાવો સરવે ને મુકી દિધા, જાદવ મુજને દેજો ॥ ૪૩ ॥ એમ કહ્યું તવ ઇશ્વર ચાલ્યા, બહુ ચીંતામાં પેઠા; ભીમ કુન્તાને સાથે લેઇને, ગોવિંદ ગરૂડે બેઠા ॥૪૪॥ આકાશ મારગે ઉડી ચાલ્યો; ગરૂડ તેણી વાર, મણીપુરમાં પ્રેમે પધારયા પોતે દેવ મોરાર ॥૪૫॥ ગરૂડ ઉપરથી ઉતરીયા; પ્રભુ કુન્તી ભીમ ધળીયો; તે સમે મણી લઇને આવ્યો, તે બબ્રૂવાહન મળીયો ॥ ૪૬ ॥ તેને પ્રભુએ ઠપકો દીધો; તુજને આવું ન ઘટે બબરૂ કહે મેં યુદ્ધ કરયું છે, તાત સામુ રાજવટે ॥૪૭॥ મુને વેશ્યાનો નંદન કહ્યો માટે ચઢી બહુ રિસ, યુધ્ધ કરીને તાત તણું મેં, છેદી નાંખ્યું શીશ ॥ ૪૮ ॥ પાછળથી પસ્તાયો ઘણો, મુજ માનો ઠબકો આવ્યો; માટે સરવને જીવાડવાને, પાતાળથી મણી લાવ્યો ॥૪૯॥ એમ કહીને હળીમળીને, શેન્ય પડયું ત્યાં જાય; બબરૂએ માતાને પુછયું ધડ મુસ્તક છે કયાંય ॥૫૦॥ તવ અપછરા બેઉ બોલી એક થયું વીઘન, કોઇક નાગના પાતાળમાંથી, આવ્યાતા બે તન ॥૫૧॥ તે ધડ મુસ્તક લેઇને નાઠા, ઓરે મહારા બાળ; એટલે ભીમસેન ગાજીને બોલ્યો, સાંભળો શ્રી ગોપાળ ॥૫૨॥ કેવા કનીષ્ટ માણસ તમે, પગલાં તમારાં થયાં; એટલે ધડને મુસ્તક બેઉ, મુજ બંધુના ગયા ॥૫૩॥ એવું સાંભળી કૃષ્ન પ્રભુને, પુરણ પ્રગટી રીસ; પોતાના સુદરસણ ચક્રને, આગના કરી જુગધીસ ॥ ૫૪ ॥ જા જશ ધડ મુસ્તક લાવી દે, કહી મુકયું મોરાર; રમણદીપમાં સમુદ્ર વીશે, પોહોચ્યું તેણીવાર ॥ ૫૫ ॥ રંકાર હુંપદ બે ભાઇના, મુસ્તક નાંખ્યાં કાપી, અરજુનનું ધડ મુસ્તક લાવી; દીધાં પ્રભુને આપી ॥ ૫૬ ॥ તે ધડ મુસ્તક ભેગાં કીધાં, પછી મણી ચળકાવ્યો; એટલે અરજુનના વપુમાં એક પલકે પ્રાણ આવ્યો. ॥ ૫૭ ॥ માર માર કરતો ઉભો થયો, ખડગ લીધું હાથ; તવ ભીમશેને બળ કરીને, ભીડાવી દીધી બાથ. ॥ ૫૮ ॥ ઓ ભાઇ મારવા જાવોછો કોને, મીથ્યા કરો શું શોર, કેવારના કેમ મરી પડયાતા, કયારે ગયું તું જોર ॥ ૫૯ ॥ મુમત મુકો બહુ નાબોલો. વીચારી વદીયે વચન; બબ્રૂવાહન સુત તમારો, શુભ સતીનો તન ॥ ૬૦ ॥ અરજુન કહે સત્ય છે વીરા, જનેતા એની સતી, તવ બબરૂ પીતાને નમ્યો, નિરમળ થઇ ગતી મતિ ॥ ૬૧ ॥ પછી શેન્યમાં મણી ચળકાવ્યો, સરવ થયા સજીવન; કૃષ્ન કુંન્તાજીને ભીમની પ્રત્યે, બોલ્યા એમ વચન ॥ ૬૨ ॥ હસ્તીનાપુર તમે પધારો હું, રહીશ અરજુન સાથે, આગળ વીકટ દેશ આવે છે, બહુ, બહુ વીઘન

માંથે. ૬૩ એમ કહીને વિદાય કીધાં, રહ્યા શ્રી રણછોડ;ગામન વિશે લઇ ગયો સઉને ખબર ધરી મન કોડ. ॥ ૬૪ ॥ પાંચ દહાડા પરોણાગત કીધિ, પ્રેમ ઘણેરો વાપ્યો; પંચકલ્યાણી વાજી પીતાનો પ્રેમકરીને.આપ્યો. ॥૬૫॥ પોતે પોતાનું સૈન્ય લેઇને, તાતની જોડે જાય; અશ્વ ચોકી કરતા ચાલ્યા આનંદ ઉર ન માય. ॥૬૬॥ વળણ, ॥ આનંદ ઉર માતો નથી, આગળ ચાલ્યા છેક; વલ્લભ વદે અળગા જતાં આવી નગરી એક. ॥

કડવું ૬૬ રાગ સામેરીનો દોહરો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, અશ્વમેઘ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ આગળ જાતાં નગરી આવી, ત્રંબાવતી છે નામ; તેનો રાજા મોરૂદ્ધજ છે, પુન્ય તણો વિસરામ ॥ ૨ ॥ તાંમ્રધ્વજ છે દીકરો તેનો, સદા રહે છે મગ્ન. પાન્ડવ જેવો મોરૂદ્ધ-જને ઘેર થાય છે યજ્ઞ. ॥ ૩ ॥ મોરૂદ્ધજે પણ ઘોડો છોડયો, તેને કાડયો ફરવા; તેનો પુત્ર તામ્રદ્ધજ તે, નીકળ્યો રક્ષા કરવા. ॥ ૪ ॥ ભાગો-જે એ અશ્વ આગ્યો પુંઠે આવ્યા બળીયા, એવામાં બે સામા સામી યજ્ઞના ઘોડા મળીયા ॥ ૫ ॥ તે એક એકનું મોઢું સુંગી, બાહાજ્યા અપરમપાર, બચકે લાને લડવા લાગ્યા, મસ્તાન બે તોખાર ॥ ૬ ॥ તામ્રદ્ધજે પાંડવના વાજીનું, પત્ર વાંચી જેયું સાર જાણ્યો કે લાવ્ય ઘોડો બાંધ્ય, હું છું ક્ષત્રી કુંવાર ॥ ૭ ॥ એવું સમજી ઘોડો બાંધ્યો, કબજે કીધો પોતે; પોતાનો પણ કબજે કીધો, ઘોડો છોડયો હતો તે ॥ ૮ ॥ એવે હળ પાન્ડવનું આવ્યું, તેણે માગ્યો તોખાર; તામ્રદ્ધજ કહે હું નહી આપું, વઢવા છું તઇયાર ॥ ૯ ॥ એમ અન્યો અન્ય કહી સાંભળીને, ઘ-ણાજ કોપે ચડીયા; આયુધ્ય લીધા હાથમાં ને,વઢવા ટુટી પડીઆ ॥ ૧૦ ॥ તામ્રદ્ધજ છે જબરો જોઝો, એને ન જીતે કોય; બાણ તણો બહુ માર મા-ર્યો પાંડવ કાયર હોય ॥ ૧૧॥ એવામાં એક બાણ લીધું. મોહાસ્તરનું; સાર; અગણી તો મંત્ર ભણી, ફેંકયું તેણી વાર ॥ ૧૨ ॥ તેથી સહુની રૂહીયા ભેદી, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયા; હાથી ઘોડા ઉંટ શુધ્ધાં, મુરછામાં સઉ પડીયા ॥ ૧૩ ॥ પછી બેઉ અશ્વ લઇને, ગામમાં ગયો આપ; યજ્ઞ કરે ત્યાં ચાલી આવ્યો; જ્યાં પોતાનો બાપ ॥ ૧૪ ॥ તેને આવી અ-શ્વ આપ્યો, પીતાજી જીતીને આવ્યો; અરજુન ક્રશ્નને હરાવીને, એમ-

ને ઘોડો લાવ્યો. ॥ ૧૫ ॥ એટલે મોરૂધજ એમ બોલ્યો, એ શું કરયું મુજ બાળ, યજ્ઞ માંડયો પ્રભુ પ્રાપ્ત થવા, શીદ ચીઢવ્યા ગોપાળ. ॥ ૧૬ ॥ એમ અતી સોસના કરે છે, એવામાં શું થાય; પાન્ડવ યોદ્ધના મુરછા વળી ઉઠયા જાદવ રાય ॥ ૧૭ ॥ એટલે પારથ પુછવા લાગ્યો, કેમ કરવું મહારાજ; પ્રભુ કહે લડવાથી તમારી, નથી રહેવાનિ લાજ. ॥ ૧૮ ॥ માટે મુમત મુકી દેઇને, બીજી કરીએ પેર; તમે માહારી સાથે ચાલો, જઇએ એને ઘેર. ॥ ૧૯ ॥ એમ કહી બબરૂવાહાનને, સોંપી સઉ શેન્યાય; વિપ્ર બનીયા, 'જુકતિવંત જુગધીશ; અરજુનજીને વીપ્ર વેશે, બનાવીયો છે શીશ્ય. ॥ ૨૧ ॥ ગુરૂ શીશ બે બનીને ચાલ્યા, ગયા મોરૂધજ ધામ, એટ-લે રાજાએ ઉઠીને, કીધો પ્રેમે પરણામ. ॥ ૨૨ ॥ પધારો માહારાજા રાજ-ધીરાજા, મુને કરયો પાવન; એમ કહીને ઉભા થઇને, બેસવા દીધું આ-સન ॥ ૨૩ ॥ પછી પોતે પુછવા લાગ્યો, વીપ્રનિ પ્રત્યે એમ; કહો માહારા જા કીપા કરીને, હાંઇ પધારયાં કેમ. ॥૨૪॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી; માહારે હતો એક તન, તેને તેડી જાત્રા જતાતા, મારગે આવ્યું વન, ॥૨૫॥ ત્યાં અમને અઘોરી મળ્યો, લઇ ગયો મુજ પુત્ર તેને અમે કરગરી પડીયા, કહ્યું ભાગે ઘરસુત્ર ॥ ૨૬ ॥ મહારાજ માહારા પુત્રને મુકો, બીજું માગો તે આપુ; એટલે અઘોરી એમ બોલ્યા, જા તારૂં કષ્ટ કાપું ॥૨૭ ॥ મોરૂદ્ધજ રાજાનું મને; આપે અરધું અંગ; જમણું પાસુ ભક્ષ કરવા. છે મુજને ઉમંગ ॥૨૮ ॥ તે અંગનું હું ભક્ષ કરીને, પાછો આપુ તુજ તન; એવું સાંભળી તારી પાશે, હું આવ્યો રાજન ॥ ૨૯ ॥ બ્રાહ્મણને દીકરો ઉગરેછે,શરીરતારૂં દેતો,તને પુરો ધરમીષ્ઠ જાણી,યાચના કીધીમેંતો॥૩૦॥ એટલે મોરૂદ્ધજ એમ બોલ્યો,મહારાજ ધરજો હામ;બહુ પુન્યશાળી શરીર મહારૂં,આવે વિપ્રને કામ ॥૩૧॥કહો કેવી રીતે આપુ,તવ કહ્યુંજુગજીવન; એક બાજઠપર બેસ તું તો, બોલાવ તારો તન ॥૩૨॥ કરવત લાવેને હાંઇ આવે, બીજી આવે તુજ નારી; બેઉ મળી કરવત મુકે તુજ શીશ અડધે ધારી ॥ ૩૩ ॥ કાષ્ટ વહેરે તેમ વહેરે તુજને, ધરીને ધરમનો ટેક; કોઇના મનમાં દુખ ન ઉપજે, આંસુ ન આવે એક ॥ ૩૪ ॥ તેમજ તું પણ દુખ નવ ધરે ચોરવે નહી જરા અંગ; તને પણ આંસુ નવ આવે ટેક ન કરવો ભંગ ॥ ૩૫ ॥ એટલે મોરૂધજ એમ બોલ્યો, મહારાજ વચન થાપું; તમારા કહેવા પ્રમાણે શરીર માહારૂ આપુ ॥ ૩૬ ॥ એમ કહી પોતા-

ની નારી, બોલાવી પોતાની કને; માતા પુત્રને ભેગા કરી કહ્યું, કરવત મુકો મને ॥૩૭॥ માહારા મરણનું દુખ ન ધરશો, વીપ્ર તણું કષ્ટ કાપો; કરવતથી વહેરી નાખીને, શરીર જમણુ આપો. ॥ ૩૮ ॥ માહારી આગના લોપશોમાં, કરશો નહી સંતાપ; અંગ એ વીપ્રને આપો નહી તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૩૯ ॥ એમ કહી બાજઠપર બેઠો, સમરણ હરીનું કીધું;તામ્રધ્વજે ને એની માયે, કરવત કરમાં લીધુ. ॥૪૦॥ સામા સામી બેઉ જણ ઉભા,જોયા કરે જુગદીશ,રામ રામ રામ રામ કહેતાં કહેતાં, કરવત મુકયું શીશ ॥૪૧॥ કાષ્ટ વહેરે તેમ વહેરવા લાગ્યા. કઠીણ કારજ કરીયું; વહેરત વહેરતાં છાતી સુધી તે કરવત ઉતરીયું ॥ ૪૨ ॥ વહેરાવનારાં કે વહેરનારાં, મનમાં નવ સોસાય; આનંદથી તે કામ કરે છે, એવામાં શું થાય. ॥૪૩॥ મોરૂદ્ધ્વજનું અંગ ડાભુ, દુખ ધરીને રડીયું; ડાભા લોચન વિસેથી, ગરગર આંસુ પડીયું. ॥૪૪॥ એટલે અંતરયામી બોલ્યા, વહેરી ન નાખો ફાંસુ; એ અંગ કામમાં નહી આવવાનું, નીકળ્યું નેત્રનું આંસુ. ॥ ૪૫ ॥ એમ કહીને રીસાઇ ચાલ્યા, પોતે દીનાનાથ; તવ મોરૂદ્ધ્વજની નારીયે; ઝાલ્યો પ્રભુનો હાથ. ॥ ૪૬ ॥ માહારાજ રીસાઇ જાવો છો શાને, આંસુનો સંદે ખુઓ, શાથી રડયું તે સજીવન કરી, પોતે પુછી જુઓ ॥ ૪૭ ॥ તવ પ્રભુએ આખો કીધો, મોરૂદ્ધ્વજને સાર; પછી પ્રેમે પુછવા લાગ્યા, પોતે જુગદાધાર. ॥૪૮॥ કહે ભાઇ કેમ રડી પડીયુ, તારૂ ડાભુ લોચન; મોરૂદ્ધ્વજ કહે સાચુ કહું છું, સાંભળજો વચન. ॥ ૪૯ ॥ માહારા ડાભા અંગના મનમાં, ઉપજ્યુ દારૂણ દુખ; એમ થયું કે અરેરે માહારૂં કોઇ ન ઇછે મુખ. ॥ ૫૦ ॥ ડાભી પાસે શા પાપ કરેલા, ડાભાનું ક્રત શું કહાવ્યું; મોહોટા પુરૂષે માગ્યું નહી ને, શુભ કામે નવ આવ્યું ॥૫૧॥ એવું મનમાં ઓછુ આવ્યું, તથી નીકળીયું આંસુ, બીજુ દુખ મનમાં ન લાગ્યું, તેમાં રીસાયા ફાંસુ. ॥૫૨॥ એવા દીનતાના વચન સુણી, હરખ્યા વીશ્વના ભુપ; ઉભા થઇને દરશન દીધા, ધરયું ચતરૂભુજ રૂપ. ॥૩૫॥ મોરૂદ્ધ્વજ પરદક્ષણા કરીયો, પ્રેમે લાગ્યો પાય;મહારાજ મુજને પાવન કીધો, જયજયરે જગરાય ॥ ૫૪ ॥ એવામાં સેન્યા લઇને, બભ્રૂવાહન આવ્યો, મોરૂદ્ધ્વજે અરજુન સુતને, માન્ય દેઇ બોલાવ્યો. ॥ ૫૫ ॥ તે સહુને પાંચ દીવસ રાખ્યા, મેમાન રીતે ઘેર; પોતાનો ઘોડો દીધો પાન્ડવને, ધન દીધુ બહુ પેર. ॥ ૫૬ ॥ પછી પોતે પાન્ડવ દળમાં, જાવા થયો તૈયાર, યજ્ઞનો સામાન મોકલી દીધો, હસ્તીનાપુર નીરધાર ॥ ૫૬ ॥ તામ્રધ્વજને બેસાડયો ગા-

દી, પોતે ચાલ્યો શેન્ય સાથ; અતી આનંદ ઉપજ્યો ઉરમાં, સાથે દીનાનાથ.॥ ૫૮ ॥ એવે જાતાં જાતાં આવ્યું, સારસ્વતપુર ગામ; તેનો રાજા વીરવરમા છે, પુરયક પુત્રનું નામ. ॥ ૫૯ ॥ રાજાનો જમાત્ર જમ રાજા છે, રેહે છે રાજાને ધામ; તેના નગ્રમાં અશ્વ પેઠા, પુરકે જોયા તે ઠામ. ॥ ૬૦ ॥ તેવાજ તેણે બાંધી લીધા, યુદ્ધ કરવા ઇચ્છાય; આયુદ્ધ લીધાં હાથમાંને, ત્યાર કરી શેન્યાય. ॥૬૧॥ વળણ, તૈયાર કીધું શેન્યને, યુદ્ધ કરવાને જાય; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, જપતાં શ્રી જગરાય.

કડવું ૬૭ રાગ ધવળ ધન્યાસરી.

બોલ્યા જયમુની વચનજી, સુણ પરીક્ષત કેરા તનજી; ચઢયો યુદ્ધ પુરયક માહા બળીયોજી; એતો કોઇનો ન જાય કળીયો. ટેક; કોઇનો કળીયો નવ જાયે; વીર વરમાનો તન; તેની પક્ષે વીરસમા, આવ્યો છે રાજન. ॥ ૧ ॥ જમાત્ર એનો છે જમરાજા, યમદંડ સાથે લાવ્યો; એ કસોને આઠ રોગ તાબામાં, તેને લેઇને આવ્યો. ॥ ૨ ॥ પાન્ડવ સામા આવિ ઉભા; કરવાને સંગરામ; સામા સામી વેહેચણ કીધી, રાખી રૂદીયે હામ. ॥ ૩ ॥ અરજુન સામો વીરવરમા, ઉભો રહ્યો યુદ્ધ કરવા; પુશ્યકને વરસકેતુ ઉભા. સંગ્રામ બહુ આદરવા. ॥ ૪ ॥ બબરૂવાહનને યમ રાજા, સામા સામી થયા ત્યાર; બાણાવળીયે ધનુસ લૈને, બળમાં કર્યા ટંકાર. ॥ ૫ ॥ પછી એકાએક હાથ ઉપાડયા, મેઘ્રનાદે ગડગડીયા રાતા તાતા મદના માતા, મારવા ટુટી પડીયા. ॥ ૬ ॥ ઉંચા નીચા ઉછળે યોદ્ધા, બાણ બહુ રહે વરશી; ભેરી માળને ગોળા ચાલે ભાલા કટારીને ફરશી. ॥ ૭ ॥ ભાલોડાં ભેદે શરીર છેદે, પડે છે પુરણ ત્રાસ; શ્રોણીત કેરી છોળો ઉડે, હથીઆરો ચોપાસ. ॥ ૮ ॥ યમરાજાના રોગ ઉપડીયા, પાંન્ડવ દળમાં પેઠા; કૈં જનને જઇને ખસે વળગી, તે તો વલુરવા બેઠા. ॥ ૯ ॥ કૈં જનને ખાંશી રોગ વળગ્યો, તેતો ખુંખુ કરતા; કૈં જનને ખંજવાળ વળગી, તે ખંજોળી મરતા. ॥ ૧૦ ॥ એવા બહુ રીતે રોગ વળગ્યા, શેન્યા થઇ બહુ રોગી; યમરાયને બબરૂવાહને બાણ માર્યા ઉપયોગી. ॥ ૧૧ ॥ તેથી યમરાજા ગભરાયો, પણ બહુ બળમાં ચઢીયા યમદંડ લીધો હાથમાંને શેન્યામાં ટુટી પડયો, ॥ ૧૨ ॥ તવ બબરૂએ બાણ લીધું, દારૂણદૈવતદાખ્યો; યમરાજાની રૂદીયા ભેદી, ધરણ ઢાળી નાંખ્યો. ॥૧૩॥ એવું જોઇને વીરવરમા, ઉછળી ઉંચો ચ-

ડીયો;અરજુનજીના રથની નીચે, અણચીતવ્યો જઈ પડીયો ॥ ૧૪ ॥ પારથનો રથ ઉપાડીને, ચઢી ગયો ગગન;વાંકા વળીને બહુ બાણ મા-ર્યાં, કુંતાસતીને તન ॥ ૧૫ ॥ તેનું એક બાણ ન ગણીયું, એવો કઠીણ જાત; છેવટ પ્રભુએ પોતાના પગની, મારી છાતીમાં લાત ॥ ૧૬ ॥ તવ અરજુનનો રથ લઇને, ઉતરી પડીયો ધરણ, રથની નીચેથી નીકળીને લાગ્યો હરીને ચરણ ॥૧૭॥ અરે પ્રભુ મારૂ કઠીણ રદે, હવેથી કોમળ થશે; તમોએ મુજને લાત મારી તે, ચરણમાં વાગ્યું હશે ॥ ૧૮ ॥ એમ કહી પ્રભુનો પાય લેઇ, ચાંપ્યો રૂદીયા સાથ; તવ ચત્રભુજ દરસણ દીધાં, પોતે દીનાનાથ ॥૧૯॥ એવે યમરાજાની વળી મુરછા, તવ વી-રવરમા રાય; સરવેને ચરણે લાગીને, તેડી ગયો ગામ માંય ॥ ૨૦ ॥ પરોણાગતે બે દન રાખ્યા, સનમાન સારૂ કીધું; પછી પોતાના દીકરાને રાજપાટ સોંપી દીધું ॥ ૨૧ ॥ પોતે નીકળ્યો પાંડવ સાથે, અસ્વની પુંઠે જાય, જાતાં જાતાં કુંદનપુર આવ્યું, ત્યાં કુંદન શેન્ય રાય. ॥ ૨૨ ॥ ચંદ્રહાસ છે જમાત્ર તેનો,તેને બે છે તન;ચીત્રસેન્યને મકરદ્વજ તે, બહુ બળીયા પાવન ॥૨૩॥ તેના દેશમાં અસ્વ ગયા; તેને બંધન કીધા; યુદ્ધ તણી હીમ્મત ધરીને, પોતાના નગ્રમાં લીધા ॥ ૨૪ ॥ ગામ ભાગોળે શેન્ય ઉભું, પાન્ડવ કેરૂ સાર; એવે અરજુન પાસે આવ્યા; નારદજી તે વાર ॥ ૨૫ ॥ એટલે અરજુનજીએ પુછયું, ઓરે નારદ રૂશી; આ રાજા કેવો છે બળીયો, તે કહો થઇને ખુશી ॥ ૨૬ ॥ એટલે બોલ્યા નારદ રૂશી, કુંદનશેન્ય છે રાય; તેતો નીરબળ છે જનમનો; તુને જીતી નવ જાય ॥ ૨૭ ॥ પણ એનો જમાત્ર જે છે, તે છે બહુ બળવાન; પારથ કહે કયાંનો રહેવાશી, કોનો એ સંતાન ॥ ૨૮ ॥ એની કથા મુજને સં-ભળાવો, લાગુ તમારે પાય; કેમ પરણ્યો કુંદનની પુત્રી; ઓરે રૂશીરાય ॥ ૨૯ ॥ વળણ ॥ એ હકીકત કહો મુજને, લાગું તમને પાય; વલ્લભ વદે નારદ રૂશી, કહે છે તે મહીમાય.

કડવું ૬૮ રાગ સવૈયાનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; ચંદ્રહાસની વીસ્તારીને તુજને કહુ કથાય ॥ ૧ ॥ નારદ કહે છે અરજુનજીને સાં-ભળી લે નરેશ; ઉતર દીશાયે કૈકલ નામે હતો સુંદીર દેશ ॥ ૨ ॥ તે દેશનો કૈકલસેન્ય રાજા, ચલવે ભલુ ધરસુત્ર; તેની રાણીને ગર્ભે રહેલો

એનો થયો એક પુત્ર ॥ ૩ ॥ નામ તેનું ચંદ્રહાસ પાડયું, છ માસનો થયો તન; એવામાં એ રાજાને માથે. દહીત થયો દુશમન ॥ ૪ ॥ તે દહીતોએ કૈકલને ને, કૈકલની નારીને; ભંડાર સહીત લુટી લીધા, બેઉ જણને મારીને ॥૫॥ કૈકલના એક ઘરની દાશી, તેને લાગી બીક માઠી; છ માસના છોકરાને ઉચકી, જીવને લઇને નાઠી ॥૬॥ ચંદ્રહાસને લઇને આવી, કુંદન શેન્યને ગામ; બ્રાહ્મણ લોકોના ફળીયામા, જઇ કર્યો વિસરામ ॥૭॥ એક વીપ્રના ઓટલા ઉપર. બેઠી છોકરૂ લેઇ; કને કાંઇ નહી ખાવા પીવા, પણ રહી ધારણ દેઇ ॥૮॥ બાળકને બહુ ભુખ લાગી, રડી આંસુડા લાવ્યું; ઈશ્વર ઇચ્છાયે પાળક દાશી, તેને ધાવણ આવ્યું. ॥૯॥ તવ ચંદ્રહાસને ધવરાવ્યો. પણ પોતે ભુખી સાર; બેઠી બેઠી રડવા લાગી. નહી અનનો આધાર ॥ ૧૦ ॥ એવે ફળીયાની બ્રાહ્મણીયો, ટોળે મળી ગઈ જોવા; દાસીને સહુ પુછવા લાગી, કેમ બાઇ બેઠી રોવા ॥ ૧૧ ॥ તું કોણ છે ને કયાની રેહેવાશી, તવ દાશી બોલી વચન; વખાની મારી નાશી આવીછું, આછે માહારો તન ॥૧૨॥ ખાવા પીવા પહેરવા નથી, નથી માહારે વીસરામ; માટે મને કોઇ ભાડુ લેઇને રેહેવા આપો ઠામ ॥ ૧૩ ॥ પછી કોકની મજુરી કરી, ભરીશ માહારૂ પેટ; એમ તેમ ઉછેરીશ છોકરાને, તમ જેવાની કરૂ વેઠ ॥૧૪॥ એટલે સરવેને ઉપની દયા, ઓરડી આપી એક; તેમાં જઇને બેઠી પોતે, ક્ષુધાતુર છે છેક ॥ ૧૫ ॥ એવામાં એક બ્રાહ્મણે તો, લાવીને આપ્યું અન્ન; કોઇએ લાવીને પાણી આપ્યું, તેણે કર્યું ભોજન ॥ ૧૬ ॥ કોઇએ આપ્યો ગોદડી ઘડો. કોઇએ કાષ્ટ તપેલી, કોઇએ થાળી વાટકી કોઇએ, કોઇએ કાંઇ ચીજ મેલી ॥૧૭॥ જેમ તેમ કરી ઘર મંડાવ્યું, પોતાનું પોશણ કરતી; ઘેર ઘેર આખા ફરીયામાં તે મજુરી કરવા ફરતી ॥૧૮॥ કોઇનું ખાંડે કોઇનું ઝાટકે, કોઇનો એઠવાડ કાહાડે; કોઇનાં લાવી દૈણાં દળે; પેટનું પુરૂ પાડે ॥ ૧૯ ॥ એમ કરીને ઉછેરે છે, પોતાનો ચંદ્રહાસ; એ રીતે ત્યાં રહેતાં રહેતાં, વીતી ગયા બાર માસ ॥૨૦॥ એવામાં એક દીવસ રાત્રે, સુતાં માતા સુત ધરણ; ત્યાં દાસીને સરપ કરડયો, તે તો પામી મરણ ॥ ૨૧ ॥ એટલામાં પરભાત થયો, જાગીયો ચંદ્રહાસ; રડતો રડતો રડતો બેઠો થઇને, બેઠો માની પાસ ॥૨૨॥ તવ તે મડદું કયાંથી બોલે, માતાનું મોઢું હલાવે; શરીર ઉપર આડો પડીને સ્થાન ગ્રહીને ધાવે. ॥૨૩॥ ધાવે પણ ધાવણ નવ આવે, તેમ તેમ વીશેષ રડે; આડોશી પાડોશી થઇ ગયાં ભેગાં, સરવેને વેંમ પડે ॥ ૨૩ ॥

ક્યાં ગઈ હશે રડતો મુકીને, કરીએ એનો તપાસ; દ્વાર ઠેલ્યાં તો શાં કળ દીઠી, રડે મહી ચંદ્રહાસ, ॥૨૪॥ જાણ્યું કે મહી ઉંધી ગયેલી સમજી બરકા પાડે; બારણું ઠોકે શાંકળ ઠોકે, પણ કોણ દ્વાર ઉઘાડે. ॥૨૫॥ એટલે લોકોએ દ્વાર ઉતાર્યા, જોયું તો મરણ પામેલી; છોકરાને તવ ઉપાડી લીધો, એનો તો ઇશ્વર બેલી. ॥ ૨૬ ॥ શબ ઉંપડાવી દહન કરાવ્યું, મા વીના રઝળ્યો બાળ; ફળીઆમાં એક બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણી, હતાં બેઊ દયાળ ॥ ૨૭ ॥ તેને પેટે પ્રજા નોહોતી, તેણે સુત કરી લીધો; નવરાવે ધવરાવે ઊછેરે, ઘણોજ આશરો દીધો. ॥ ૨૮ ॥ પેટના પુત્ર સરીખો ગણે છે, તાકે છે એનું હીત; રમતાં જમતાં બોલતાં શીખ્યો, શૌને એના પર પ્રીત. ॥ ૨૯ ॥ બોલે છે બહુ કાલુ કાલુ, વાહાલુ સરવને લાગે; જેને ત્યાં જાય ત્યાં થાય ડાહ્યો, ધીરે રહી ખાવા માગે. ॥ ૩૦ ॥ જેને તે એને આપે ખાવા ખોળે લેઈ રમાડે; જ્યાં કાંઇ જમણવાર હોયે જેને ત્યાં, બોલાવી જમાડે. ॥ ૩૧ ॥ એવી રીતે એ ઊછરે છે, પ્રેમ રાખે સહુ કોઈ; રાખનાર વિપ્રે પાંચ વરશે, દીધી એને જનોઇ, ॥ ૩૨ ॥ ત્યારથી એ ખટ કર્મ શીખ્યો, ગલકી નાહાવા નીત જાય; નાહાના નાહાના છોકરાં સાથે, જઇ ગલકીમાં નાહાય. ॥ ૩૩ ॥ નહાતાં નહાતાં ગલકીમાંથી, જડીયાસારંગરામ; ચંદ્રહાસે તેનું પુજન કીધું, શખો પાડ્યું નામ. ॥૩૪॥ બીજા છોકરાનેબતાવ્યો, જુવો મને શખો જડીયો; એટલે જુંટાવી લેવાને બીજો, છોકરો બાહાજી પડીયો, ॥૩૫॥ લાવ્ય મને દે લાવ્ય મને દે. કહીને જુલમ કીધો; તવ ચંદ્રહાસ રડવા લાગ્યો, મુખમાં ઘાલી દીધો. ॥૩૬॥ બુમો પાડી જુઓરે લોકો મુજપર જુલમ થાય; ગલકીમાંથી શખો જડયો મુને, આ છોકરાં લેઇ જાય. ॥૩૭॥ એટલે માહોટા માહોટા ભરાયા, છીનવવા નત્ર દેવો; લોકે કહ્યું દેખાડ અમને, શખો છે તારો કેવો. ॥૩૮ ॥ચંદ્રહાસે મુખમાંથી કાઢી, સરવેને દેખાડયો; માહારો છે હું કેમ આપુ, કહી મુખમાસંતાડયો. ॥૩૯॥ સારંગરામના પ્રતાપ વડે, લોકોનાં મન ફરીયાં; દયા આવી ચંદ્રપ્રકાશ કેરી, બાળકો આઘાં કરીયાં ॥૪૦॥ પછી ચંદ્રહાસ ઘેર ગયો, શખાને મુખમાં રાખે; જે જોવા ઇછે તેને દેખાડે, પાછો મુખમાં નાંખે. ॥૪૧॥ નીત્ય સવારે વહેલો ઉઠી, ગલકીમાં કરે સ્નાન; સારંગ રામની કરે પુજા, રીઝે શ્રી ભગવાન. ॥ ૪૨ ॥ પુશ્પ ચઢાવે ચંદન ચઢાવે, વળી નાંખેમુખમાંય; દરશણ કરવા ઇછે તેનેદેખાડે છે ત્યાંય. ૪૩જે દેખે તે થાય ખુશી, વાહાલો લાગે ચંદ્રહાસ; પ્રભુ સર્વને મો-

હુ લગાડે, રીજ્યા છે અવીનાશ. ॥૪૪॥ જેને ને તેને પ્રેમ ઉપજે, વીષ્ણુ દેવ પરતાપ; સૌ લોક ફરે છોકરા પુંઠે, શું કરી શકે મા બાપ ॥૪॥ ગામમાં છોકરા લખોટે રમે, તેના ભેગો ભમે; મુખમાંથી શખો કાઢીને લખોટા રીતે રમે ॥ ૪૬ ॥ લોકનાં ટોળાં ઉભારે જોવા, બાળ રમે ખરી રીતે; શખાના પરતાપ વડે એ, ચંદ્રહાસ તો જીતે. ॥ ૪૭ ॥ જેને ને તેને હરાવે, સાળંગરામને વડે; ગમે તેવા હોંશીઆર સાથે, રમતા પાછો ન પડે. ॥ ૪૮ ॥ તેથી સરવે બાળકોને પડીયો પેટમાં વેમ; શખાથી ચંદ્રહાસ જીતે છે, તે લેવો જેમ તેમ ॥ ૪૯ ॥ અનેક પડપંચ કરે બાળકો, પણ હાથમાં નવ આવે; બદલે બીજુ આપવા જાયે, પૈસાથી લલચાવે. ॥ ૫૦ ॥ પણ કોઇનો છેતર્યો નવ જાયે, વળી કોઇથી નવ હારે; વળી વીસેશ બુદ્ધી વધે, કલેશ ન થાયે કો વારે. ॥ ૫૧ ॥ વળી શરીરનું તેજ વધે છે, થઇ મનોહર કાન્તી; જેને ને તેને મોહ લાગે, દેખે તો વળે શાન્તી. ॥ ૫૨ ॥ જેને તે ચંદ્રહાસને તો, માન્ય દઇ બોલાવે; ડાહીડાહી વાતો કેવરાવે, સારૂ સારૂ ખવરાવે ॥ ૫૩ ॥ આખા ગામમાં લાડકવાયો શું બનીયું એક દન, કુબુદ્ધી પ્રધાન રાજાની કરાવે બ્રહ્મ ભોજન ॥૫૪॥ ત્યાં વીપ્રો બેઠાતા જમવા, પીરસણા નીકળીયા, તે ઘરની બહાર ચોકઠામાં, દસ વીસ છોકરા મળીયા. ॥ ૫૫ ॥ ચંદ્રહાસ છે તેના ભેગો, લખોટેથી રમે; બ્રાહ્મણ પેલા જમે તેનું, ચંદ્રહાસમાં ચીત ભમે ॥ ૫૬ ॥ જમવામાં જીવ રહેતો નથી, ચંદ્રાહાસને નરખે; એનું બોલવું એનું રમવું, જોઇ જોઈ વીપ્રો હરખે. ॥ ૫૭ ॥ તવ કુબુદ્ધી પ્રધાન બોલ્યો, ભોજનપર નથી પ્રેમ; માહારાજો પેલા છોકરા સામું, જોઇ રહ્યા છો કેમ ॥૫૮॥ મુરખ જેવું છોકરૂં રમે, તેને નીરખો કેવા; ભોજન કરવા ભાન ભુલ્યા, બ્રાહ્મણ મુરખ જેવા. ॥ ૫૯ ॥ એનામાં એવું સું દીઠું તે, નીરખો એનું ગાત્ર, તવ વીપ્રો ક્રોધ કરીને બોલ્યા, એ છે તુજ જમાત્ર. ॥ ૧૦ ॥ એવું સાંભળી ક્રોધે ચડીયા, કહ્યા કટુ વચન; વીપ્રો કહે તું શીદ કરે છે, કરસે એ રાજ્યાસન ॥૬૧॥ ધનમાલ તારો એ ભોગવશે વીપ્રોનું વચન સાચુ, પ્રધાન કહે તમારૂ બોલવુ, કરી આપવાનો કાચુ, ॥ ૬૨ ॥ વળણ, ॥ કાચુ વચન કરૂં તમ તણું, જોઇ લેજો માહારાજ, વલ્લભ વદે પ્રધાનને, ઉપજી દલમાં દાઝ.

કડવું ૬૯ રાગ સામેરિનો દોહરો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી તુ

જને સંભળાવું, ચંદ્રહાસનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ દુષ્ટ બુદ્ધી પ્રધાનને આવ્યું કુંવર ઉપર ઝેર;વીપ્રનું બોલ્યું જુઠું પાડું, કરૂં કુંવરપર કહેર॥૨॥ એવે વીપ્રો ભોજન કરી,ગયા પોતાને ઠામ; તે પછી પાપી પરધાને,કેવું કીધું કામ ॥૩॥ બોલાવ્યા ચારે ચંડાળોને, લેઈ ગયો એકાન્ત; ચંડાળો કહે કામ બતાવો, કસી ન રાખશો ભ્રાત ॥ ૪ ॥ એટલે પ્રધાન એમ બોલ્યો, વારતા રાખજો મનમાં. પેલો ચંદ્રહાસ છોકરોછે. તેનેતેડી જાઓ વનમાં ॥ ૫ ॥ કોઇ ન જાણે એવી રીતે, મારી નાંખીને આવો; નીશાની માટે કોરી કાડીને, આખ્યો એની લાવો ॥ ૬ ॥ જમણે ભુજે છ આંગળી છે, તે છઠી લાવજો કાપી; એટલું કામ કરો તો તમને,ખુસી કરૂં ધન આપી ॥ ૭ ॥ એટલે ચારે ચંડાળ બોલ્યા, એમાં શું છે કામ ભારે; ગમે તે વેળા મારી નાખીને, દેશું નીશાની સવારે ॥ ૮ ॥ એમ કહીને દુષ્ટ ઉઠયા, મનસુબા મન કરતા; ન માબાપુ જાણીને એને લેવાને સારૂ ફરતા ॥ ૯ ॥ એવે સમે સાંજ પડી ને, મળીઓ ચંદ્રહાસ; ફોસલાવી અળગો બોલાવી, લીધો પોતાની પાસ ॥ ૧૦ ॥ પછી એકાએક ઉચકીને નાઠા ચંડાળ ચારે; ઘાંટા કાઢી ચંદ્રહાસ રડે છે,કોણ ચડે એની વારે ॥ ૧૧ ॥ નગ્રથી ચાર ગાઉ છેટે જઇને, પૃથ્વીપર ઉતાર્યો રાત અજવાળી જાય ઝગારે, મનસુબો મારવા ધાર્યો ॥ ૧૨ ॥ એટલે ચંદ્રહાસ બોલ્યો, મારે ગમે તેમ નથી; ચાહ્ય તો મારી નાંખો તોહે, શખો દેવાનો નથી ॥ ૧૩ ॥ એટલે ચારે ચંડાળ બોલ્યા, તારો શખો નથી લેવો; વારૂ તું દેખાડ અમને, જોઇએ શખો છે કેવો ॥ ૧૪ ॥ એટલે ચંદ્રહાસ બોલ્યો, મોહોમાંથી નહી કાહાડું; ચારે જણ આઘા ઉભારે તો તમને દેખાડું ॥ ૧૫ ॥ તવ ચંડાળો અળગા ખસીયા, શખો જોવાને કામ; ચંદ્રહાસે મુખમાંથી કાઢી, દેખાડયા સાળંગરામ ॥ ૧૬ ॥ તે દેખીને ચંડાળોનું, ફરી ગયું છે મન; દરેક પ્રભુએ પ્રેરણા કીધી. જીવાડવા તે તન ॥ ૧૭ ॥ ચંડાળોને ઉપની દયા મનમાં આવ્યું એમ અરેરે આ ગરીબડાને, આપણે મારીએ કેમ ॥ ૧૮ ॥ એટલે બીજો ચંડાળ બોલ્યો, મુકી દો દયા આણી; પણ પ્રધાનની પાસે જઇને, શું દઇશું નીશાની ॥૧૯॥ માટે એના જમણા ભુજની, છેલ્લી લ્યો આંગળી કાપી; પછી જીવતો મુકી દો એને, એવી દયા મન વ્યાપી ॥ ૨૦ ॥ પછા ચંદ્રહાસન વળગી સમજાવીને છરી દીધી; જમણા ભુજની આંગળી છઠી, તે તો કાપી લીધી ॥ ૧૨ ॥ ચંદ્રહાશે કારમી ચીસ પાડી, કંપી ગયું શરીર; કળ ચડી તે ધરણ બેઠો, બહુ નીકળ્યું રૂધીર ॥૨૨॥

ચારે ચંડાળ વનમાં મુકી, ચાલ્યા તેણીવાર; લોચન લીધા વીના જઇ એ, તે તો ભુલ અપાર. ॥૩॥ એવામાં એક મ્રગને મારયો, તેના લીધાં લોચન; પછી ચારે નગ્રમાં ગયા, ચંદ્રહાસ રહયો વન. ॥૨૪॥ રાત્રી બહુ ભયંકર ભાસે, ચાલે આંસુ હેલી;થરથર એનું કાળજુ કંપે, અરન્યમા કોણ બેલી ॥૨૫॥ એવે ચંદ્રમા અસ્ત પામ્યો; થયુ અંધારૂ ઘોર; વાઘ વરૂ કરે ધુઘવાટા, થાય શીયાળોનો સોર. ॥૨૬॥ એવા વનમાં બાળક રડે, મોઢું રહ્યું છે પોહોળું; એવામાં ત્યાં ફરતું ફરતું આવ્યું હરણનું ટોળું ॥ ૨૭ ॥ સુતુ સુતુ છોકરૂ રડે, પશુને આવી દયાય; કાપેલી આંગળી ચાટવા લાગ્યા, તેણે શીતળતા થાય. ॥ ૨૮ ॥ શીતળતા વળવાથી એના, મીચાયાં લોચન; નીંદ્રાવશ બાળક થઇ ગયો, મુકી દીધું રૂદન. ॥૨૯॥ પસુમાં પ્રેરણા ન કરી પ્રભુએ, બાળક કરવા સુખી; શખો મુખમાં રાખીને ઉંઘ્યો, ન થયો વીશેશ દુખી. ॥ ૩૦ ॥ એવામાં તો વાહાણું વાહાયું,તવ જાગ્યો ચંદ્રહાસ;તોપણ હરણનું ટોળું તે, બેઠું એની પાસ. ॥ ૩૧ ॥ બાળકથી ઉઠાતું નથી, પીડાથી રહ્યો પડી; હરણાંએ વનમાંથી લાવી,ફળ દીધાં તે ઘડી. ॥૨૩॥ ચંદ્રહાસને જે મીઠા લાગે, તે ફળ લઇને ખાય, એટલે જીવને શાન્તી વળી,બેઠો થયો વનમાંય ॥૩૩॥ એવે સુર્યનો તાપ આવ્યો, તડકો લાગ્યો તે સમે; આકાશ ઉડતી સમળીયો તે, ચંદ્રહાસ ઉપર ભમે.॥૩૪॥ તેથી પુત્રને થયો છાંયો પ્રભુ તણી મહેરબાની, શખાને અળગો નવ મુકે, પ્રાણ પોતાનો જાણી. ॥૩૫॥ એ રીતે વનમાં ને વનમાં, વીતી ગયા દસ દન; એવામાં કોળંદર નામનો, ત્યાં આવ્યો રાજન ॥૩૬॥ ઘેરથી ઘોડે બેશી આવેલો, મ્રગીયા રમવા વન;જ્યાં છે ચંદ્રહાસ ત્યાં તે આવ્યો, દીઠો નાહાનો તન. ॥૩૭॥ એ રાજાને ફરજન નથી, તેણે કર્યો વીચાર, આ છોકરૂ કોઇ માબાપ વિના, વનમાં છે નીરાધાર.॥ ૩૮ ॥ પુત્ર નથી કાંઇ માહારે પેટે, માટે એને લઈ જાવું, દીકરો કરી મુજ ઘેર રાખું સારૂ સારૂ ખવરાવું. ॥૩૯॥ એવું સમજી કોળંદરે, પુત્રને આઉકાર દીધો; પાંગોઠું ઝાલી ઉપાડીને, અશ્વના ઉપર લીધો, ॥૪૦॥ સાથે સુત લઇને ઘેર ગયો, હરખ્યું ગામનું લોક;ચંદ્રહાસનું મોઢું જુએ, તેનો ટળે સૌ શોક. ॥૪૧॥ કોળંધરે મુકયો નીશાળે, ભણે નહિ વીદ્યાય; કકો કહેતાં ક્રષ્ણ બોલે બીજું ન ભણે કયાંય, ॥ ૪૨ ॥ હરી ફરી સારંગરામ શેવે, રાખે પોતાની પાશ; એક ઘડી અળગા નવ મુકે, તેથી રીજ્યા અવીનાશ ॥૪૩॥ એમ કરતાં સોલ વરસનો થયો, તાતને જોડયા હાથ; પીતાજી દેશ જી

તવા જાવું; શેન્યા દો મુજ સાથ ॥૪૪॥ તેથી તાતે શેન્ય આપ્યું, જીતવા ચાલ્યો દેશ; મોહોટા સામી બાથ ન દીધી, જીત્યો નાહાના નરેશ, ॥૪૫॥ ઘણું ઘણું ધન પોતે લાવ્યો, પીતા અતી રાજી થાય; કોળંધર કને ખંડળી લેછે, કુન્દનપુરનો રાય ॥ ૪૬ ॥ તેને ત્યાં મોકલ્યો નજરાણો; સો ગાડાં ભરી ધન, કહાવ્યું કે બહુદેશ જીત્યો,વગડેથી લાવેલો તન ॥ ૪૭ ॥ કુન્દન રાજાને દ્રવ્ય પોહોચ્યું; ઉડતી જાણી વાત; કોળંધરનો પાળક પુત્ર, થઇ ગયો પ્રખ્યાત ॥ ૪૮ ॥ છે ચંદ્રહાસ નામ તેનું, રૂપે ગુલાબનો ગોટો; માહા ગુણવંતો માહા બળવંતો પ્રાક્રમમાં બહુ મોહોટો ॥૪૯॥ કુંદન રાજાઆનંદ પામ્યો, પ્રધાનને પડયો ત્રાસ; મેં મરાવવા મોકલ્યો તે તો, નહી હોય ચંદ્રહાસ ॥ ૫૦ ॥ એવામાં કુંદનરાય બોલ્યો, પ્રધાન તમે જાવો; કોળંધરનો દીકરો કેવો, તેના સમાચાર લાવો, ॥ ૫૧ ॥ તવ કુબુદ્ધી પ્રધાન ગયો, કોળંધરને ઘેર; માન્ય દેઇને ઉતારો આપ્યો; કોળંધરે ભલી પેર ॥ ૫૨ ॥ પછી કુબુદ્ધી પુછવા લાગ્યો, કયાં છે તમારો તન; તેને જોવા માટે મુજને, મોકલીયો રાજન ॥ ૫૩ ॥ તવ ચંદ્રહાસને બોલાવ્યો, તે આવ્યો પ્રધાન પાસ; નજરે દેખી ઓળખ્યો ને, મનમાં લાગ્યો ત્રાસ ॥ ૫૪ ॥ જાણ્યું મરાવવા મોકલ્યોતો, તેવો તે ચંદ્રહાસ, બ્રાહ્મણનું બોલ્યું સત્ય થાશે, હુંતો થઇશ નીરાશ ॥ ૫૫ ॥ એવું જાણી કુબુદ્ધીયે કપટનો ખેલ કીધો; છાનો માનો એક પત્ર લખીને, ચંદ્રહાસને કર દીધો ॥ ૫૬ ॥ દીકરો પોતાનો મદન નામે તેને લખ્યું પત્ર લેજો; આ કાગળના લાવનારાને તુરતા તુરત વીષ દેજો ॥ ૫૭ ॥ વીલમ ન કરશો કોને ન કેહેશો, કાંઇ ન કરશો વાર; આવેલી બાજી હાથથી જાશે, ઓરે મદન કુંવાર ॥ ૫૮ ॥ એવો પત્ર લખીને આપ્યો, ચંદ્રહાસ કેરા કરમાં; જાવો જઇ પત્ર આપી આવો, અમ સુતને અમ ઘરમાં ॥ ૫૯ ॥ જોજો પત્રને ઉકેલવોમાં ઝટ પટ ચાલ્યા જાવો; મારા પુત્રને પત્ર આપી, પછી વીસામો ખાવો ॥૬૦॥

વળણ. વીસામો ખાજો પછી જાવો ચંદ્રહાસ; શ્રોતા જન સહુ સાંભળો કહે છે વલ્લભ વ્યાસ.

કડવું ૭૦ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુનીજી વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ચંદ્રહાસને કાગળ દીધો; એણે જાવાનો વીચાર કીધો ॥ ૧ ॥ એતો અશ્વર ઉપરથયો

સ્વાર, પેહેરી લીધા વસ્ત્ર શણગાર; સત્ય રાખ્યાં સહુ હથીયાર, સાથે સેવક લીધા ચાર ॥ ૨ ॥ તેવા તે અશ્વે સ્વાર, ચાલ્યા પત્ર દેવા તેણી વાર; મન મુકીને ઘોડા દોડાવ્યા. થોડી વારે કુંદનપુર આવ્યા. ॥ ૩ ॥ ગલકી ગંગાની કીનાર, એક બાગ સોભીત અપાર; તેમાં રૂડાં વ્રક્ષની છાયા, તેના શીતળ વાયુ વાયા. ॥ ૪ ॥ તેથી ચંદ્રહાસ બોલ્યો વચન, આવો છાયામાં કરીયે સહન; થોડી થોડી નિદ્રા લૈશું, પછી પત્ર જઇને દૈશું. ॥૫॥ એમ કહીને બાગમાં પેઠા, દીઠો છાંયો ત્યાં જઇને બેઠા; વસ્ત્ર પાથરી બાગમાં સુતા, આવ્યો વાયુ નીંદ્રા વશ હુતા. ॥ ૬ ॥ બાગ સરસુ ગલકી તીર ત્યાં તો નીરમળ વહે છે નીર; ત્યાં તો નહાવા આવી છે કુંવર, પુત્રી કુંદનરાયની સાર. ॥ ૭ ॥ એ તો છે રૂપરૂપની ધામ, એનું ચંપક માલ્યની નામ;તેની સાથે પ્રધાનના બાળ, વિખ્યા નામે રૂપે રશાળ. ॥ ૮ ॥ બેઉ બાળીયે કર્યું સ્નાન, ઘેર જાવા થઇ સાવ ધાન; તવ વિખ્યા બોલી બેહેન જાવો, મુજ માયે કહ્યું પુસ્પ લાવો. ॥ ૯ ॥ માટે હું પુસ્પ લેવા જાવું, બાગમાં વીણીને આવું; એમ કહી કરી કુંવરી વીદાય, પોતે બાગને વીશે જાય. ॥૧૦॥ પુશ્પ વીણવા લાગી પોતે, દીઠો ચંદ્રાહાસ સુતો તે, એનાં દરસણે જાય દુખ, જઇ વીખીયાયે જોયું મુખે. ॥ ૧૧ ॥ દીઠો પુરૂષ બહુ અલબેલો, હાલ આ નર છે ઉંઘેલો; એવે પત્ર જામાનિ કસે, તે તો વાંચવાને મન વસે. ॥૧૨॥ ધીરે રહીને છોડયો સાર; વાંચી જાણ્યા સમાચાર; મુજતાતે ધાર્યો છે કેહેર મોકલ્યો કપટે મુજ ઘેર. ॥ ૧૩ ॥ વીખ દેવા લખ્યું મુજ તાત, દેશે કપટથી વિખ ભ્રાત; પછી કુંવરીએ શું કીધું, પોતે નેત્રનું કાજળ લીધું. ॥ ૧૪ ॥ વિખ શબ્દ લખ્યો છે જયાંય; ખની જોડે લખ્યો ય ત્યાંય; તત્ર વીખીયા એમ વંચાય છાનું માનું લેખ્યું કન્યાય. ॥ ૧૫ ॥ એનું નામ છે વીખીયા માટ; એણે સમજી બેસાડયો ઘાટ; પછી હતો તેમજ બાંધી દીધો, પછી પંથ પોતાનો લીધો. ॥ ૧૬ ॥ ચાલી ચાલી ગઇ આપ ઘેર, કોઇને કહી નહી તે પેર; એમ કરતાં થઇ ઘડી ચાર, ચંદ્રહાસ જાગ્યો તેણીવાર. ॥૧૭॥ એતો જાગ્રતથઇને ગયો,કુબુદ્ધીને ત્યાં જઈ ઉભો રહ્યો પત્ર મદન કુંવરને દીધો, એણે ઉકેલી વાંચી લીધો. ॥૧૮॥ મુજ તાતે મોકલીયો હાને રૂડા જમાત્રથી મન માને;એણે જાણ્યું જાણે કોઇ વાત, હાવો જમાત્ર નાવે હાથ. ॥૧૯॥ એમ શમજીને વિપ્ર બોલાવ્યો, પોતાના ઘરનો ગોર આવ્યો, કીધું સમે વરતે સાવધાન, દીધું મદને કન્યાદાન, ॥૨૦॥ વિખ્યા ભગનીપોતાનીજેહ, પરણાવી દીધી પ્રેમે તેહ;એવેઆવ્યો

કુબુદ્ધી તાત, એણે લગ્નની જાણી વાત. ॥૨૧॥ દીઠો ચુડો પુત્રીને હાથ. શતરૂ પરણ્યો દીકરી સાથ; વિપ્રોનું વેણ ના પડ્યું કાચુ, માહારૂ જુઠુને એમનુ સાચુ. ॥ ૨૨ ॥ પણ હું કયારે ખરો ખેલાડુ, બોલ્યુ બ્રાહ્મણનું ખોટુ પાડુ, એકવાર હું શદે ખોવું, આમ કેમ થયુ પુછી જોવું ॥૨૩॥ પછી પોતાનો મદન તન, તેને તેડયો એકાન્ત ભાવન; બેટા તેં શીખ કોની લીધી, વિખ્યા બહેન પરણાવી દીધી ॥૨૪॥ ત્યારે મદન બોલ્યો એમ; પત્ર લખીને પુછો છો કેમ; જુઓ પત્ર તમારો લખેલો, મીથ્યા આરોપ મુજને મેલો. ॥ ૨૫ ॥ તવ પ્રધાને પત્ર લીધો, શબ્દ વાંચીને વિચાર કીધો;માહારી લખવામાં થઈ ભુલ, હાથેથી બન્યો મુરખ તુલ. ॥૧૬॥ હવે વીધવા વેઠુ કુંવારી, પણ જમાત્ર નાખું મારી; એમ મનમાં રાખી એ વાત, ઘેર બેશી રહ્યા છે તાત ॥ ૨૭ ॥ એવે મદન સભામાં ગયો, જઇ રાજાને સંદેસો કહ્યો, સુણો કુંદનસેન્ય વાત વગની, મેં તો પરણાવી માહારી ભગની. ॥ ૨૮ ॥ કોળંદરનો સુત ચંદ્રહાસ; તેની સાથે ધરીને હુલ્લાસ;સુણી કુન્દનસેન્ય એમ બોલે, કામ કીધુ રૂડુ અતોલે. ॥૨૯॥ જા તું જ્યાં હોય ચંદ્રહાસ, ત્યાંથી મોકલ મારી પાસ; એને પુત્રી માહારી પરણાવું, સદા હાંઇ રહેવાને ઠરાવું. ॥ ૩૦ ॥ એવાં વચન સુણીને મદન, ચાલ્યો દુષ્ટ બુદ્ધીનો તન; એવે કબુદ્ધી સું ખેલ લાવ્યો, એણે જમાત્રને બોલાવ્યો. ॥ ૩૧ ॥ કહ્યું ચંદ્રહાસને કામ, તમે સ્નાન કરો આ ઠામ; પછી પુંજાપો હાથમાં સાહાવો, ચામુન્ડાના પુજન સારૂ જાવો ॥૩૨॥ અમારા કુળ રીત એવી, જઈ જમાત્ર પુંજે દેવી; નવ પુંજે તો વિઘ્ન થાય, દીકરાનું હેવાતણ જાય. ॥ ૩૩ ॥ તવ બોલ્યો ચંદ્રહાસ એમ,વેણ લોપુ તમારૂ કેમ; કહીને કરવા ગયો સ્નાન, તવ કપટ કર્યું પરધાન. ॥ ૩૪ ॥ અણુ બોલાવ્યા બે ચંડાળ; દીધી કબુદ્ધી તતકાળ; તમે ચામુન્ડા માતાએ જાવો, ડેરામાં પેશીને સંતાવો, ॥૩૫॥ રહેજો ઉઘાડી તરવારે, ગફલત નવ ખાસો લગારે; કોઇ આવે ત્યાં પુજન કરવા, તેને જાણજો આવ્યો મરવા. ॥ ૩૬ ॥ ભય ધરશો નહી ઘોરે દીશ,આવનારનું છેદજો શીશ; એવું કહી મોકલ્યા ચંડાળ, જઇ સંતાયા તે તતકાળ. ॥ ૩૭ ॥ હાથમાં ઉઘાડી તરવાર, રહ્યા મારવાને તઇયાર, એવે ચંદ્રહાસે કર્યું સ્નાન, સ્વચ્છ વસ્ત્રે થયો સાવધાન. ॥૩૮॥ લીધી પુંજાપાની છાબ હાથ, જાતાં સમરે ચામુન્ડા માત, ઘરથી નીકળી પંથ પળીયો, એવે સુત પ્રધાનનો મળીઓ. ॥ ૩૯ ॥ પોતાનો બનેવી ચંદ્રહાસ આવ્યો મદન તેની પાસ, કહો વાર કયાં જાઓછો

તમો, તમને તેડવા આવ્યા અમો ॥૪૦॥ તવ બોલીયો ચંદ્રહાસ, જાવું ચામુંડાને અવાસ; તમ તાતે બતાવ્યું છે કામ, દેવી પુજવા જાવું તે ઠામ ॥૪૧॥ તવ મદન વદ્યો વચન, તમને તેડેછે રાજન; શેવા સામગ્રી મુજ કને લાવો, તમે રાજ્ય સભામાં જાવો ॥૪૨॥ તમ વતી માતાએ હું જાવું, પુજા કરી સભામાં આવું, એવું કહીને સામગ્રી લીધી, ચંદ્રહાસે તે આપી દીધી ॥ ૪૩ ॥ પોતે ચાલ્યો રાજ્ય સભાયે, પેલોમ દન ડેરામાં જાય;જેવો પેઠો ડેરાની માંય,તેવા ચંડાળ ઉભેલાત્યાંય॥૪૪॥ ઉઘાડાં ખડકે કરી રીસ;મારી છેદયું મદનનું શીશ;ધડ મુસ્તક પડીયા ધરણ; પામ્યો પાપી તણો સુત મરણ ॥ ૪૫ ॥ ચંદ્રહાસ ગયો સભામાંય; રાયે માન્ય દીધું ઘણું ત્યાંય;બધી વાત કહી વરણાવી, પોતાની પુત્રી પરણાવી. ॥ ૪૬ ॥ જેનું ચંપક માલ્યણી નામ, ઘણી ગુણવંત રૂપની ધામ; તેનું કન્યાદાનજ દીધું, સહુ રાજ્યજ અરપણ કીધું. ॥ ૪૭ ॥ તે તો વાત પ્રધાને જાણી, આવ્યો સભામાં વીચાર આણી; જોયું તો પરણ્યો ચંદ્રહાસ, જઇ બેઠો રાજાની પાસ ॥ ૪૮ ॥ લગનની તમામ વાત જાણી,એની મતી ઘણી ગભરાણી;પુછ્યું ચંદ્રહાસને એમ, દેવી પુજવા ન ગયા કેમ ॥૪૯॥ બોલ્યો ચંદ્રહાસ વચન, ગયો પુજવા તમારો તન; મને સભામાં મોકલી દીધો, પુજાપો એમણે હાથ લીધો, ॥ ૫૦ ॥ ગયા પુજન કરવાને એહ, પડ્યો પ્રધાનને સંદેહ; દોટ મુકીને પ્રધાન, પોતે જોવા ગયો સંતાન ॥ ૫૧ ॥ વલણ ॥ સંતાન જોવા સંચર્યો જ્યાં છે દેવસ્થાન; વ્યાસ વલ્લભ વદે, સમરે સહુ ભગવાન.

કડવું ૭૧ રાગ સવૈયાનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, અશ્વમેધ કથાય ॥ ૧ ॥ પ્રધાન સંચર્યો દેવીને દેરે, જોયું ઘોળે દીશ, ડેરામાં પડેલું દીઠું, પુત્રનું ધન ને શીશ ॥ ૨ ॥ પ્રધાને જાણ્યું બ્રાહ્મણોનું, વચન સાચું પડીયું, જે જે કપટ મેં કર્યું તે મ હારૂં મુજને નડીયું ॥૩॥ હવે હું શું કરૂંજીવીને,દીકરાનીથઇ હાણ,એમ કહીને સીશ પછાડ્યું, નીકળી ગયો પ્રાણ ॥૪॥ એ વારતા સહુ લોકે જાણી, જોવા ગયો રાજન;તેની સાથે ચંદ્રહાસ ગયો, આ શું થયું વીઘન ॥૫॥ ચંદ્રહાસનું મોઢું ઉતરી ગયું, પગલાંનો હુંકાળો જગતની

કહેણી થઇ મુને, મુઓ સાસરો ને સાળો. ॥૬॥ એવું સમજી ચામુન્ડાનો, વહન પોતે કીધો; તેથી દેવી પ્રસન થયાં, હશીને ઉત્તર દીધો. ॥૭॥ સું માગે છે સું માગે છે,જે માગું તે આપુ,ચંદ્રહાસ તું ચીંતા ન ધરતો, તું કહે તે કષ્ટ કાપુ. ॥ ૮ ॥ સાંભળી ચંદ્રહાસ બોલ્યો, માતાજી કષ્ટી કાપો; માહારો સસરો માહારો સાળો, સજીવન કરી આપો. ॥ ૯ ॥ માતાયે અમી દ્રષ્ટી કીધી, તવ થયા સજીવન; ચંદ્રહાસને ચરણે લાગ્યો, કુબુદ્ધી ને મદન. ॥૧૦॥ દુષ્ટ બુદ્ધી જઇ જમાત્રને પડીયો પ્રેમે પાય; માહારૂં કૃત મુજને નડયું છે, તમે તો કીધી સાહાય. ॥ ૧૧ ॥ પોતાનું કર્યું પોતાને નડે,તેમાં નહી મીન મેશ; કપટ તેનું ચપટ થાયે, સંદે નહી કાંઇ લેશ. ॥ ૧૨ ॥ વિપ્રનું વચન સત્ય ન માને મુજ જેવો નાસ્તીક; પાછરથી તે પસ્તાય પાપી. પહેલી ન ધરે બીક. ॥ ૧૩ ॥ મમત બાંધે વીપ્રની સાથે, તે નવ પહોચે ઠેઠ; એમ કહી ઘરબાર પોતાનુ, જમાત્રને કર્યું ભેઠ. ॥૧૪॥ પોતાનો મદન દીકરો તે, ચંદ્રહાસને દીધો, વૈરાગ આણી તપ કરવાને, જાવા વીચાર કીધો. ॥ ૧૫ ॥ એટલે કુંદનસેન્ય રાજાયે, જોડે જાવા ધાર્યું, રાજા પ્રધાન નીકળ્યા બેઉ, ઉતપાત સર્વ નિવાર્યું ॥ ૧૬ ॥ તેમણે વનમાં વાસ પુર્યો, રાજ્ય કરે ચંદ્રહાસ; મદનને પ્રધાન કરીને પોતે રાખ્યો પાસ ॥૧૭॥ રૂડી રીતે રાજ ચલાવે, ધર્મ ધોરીંધર રાય; ગઉ બ્રાહ્મણને વીશેશ માને. તેમ તેમ જય વરતાય ॥ ૧૮ ॥ તે ચંદ્રહાસને બે દીકરાછે,બાણાવળી બળવાન;એ બીના કહી નારદજીયે જાણયું સતી સંતાન ॥ ૧૯ ॥ નારદે કહ્યું અરજુનજીને, મુકીદો સોરાસોર,એની જોડે જુદ્ધ કર્યામાં, નહી ચાલે તુજ જોર ॥૨૦॥ માટે સલ્હાદરી લ્યો ઘોડો, કહી થયા અંતરધ્યાન;અરજુનજીએ વખત વીચારી, શું કરયું સતી સંતાન ॥૨૧॥ હંસધ્વજને ને નિલધ્વજને, મોકલી સંદેશા કરાવ્યા, કહીએ કે અરજુન ને પ્રભુ; પરોણાગતે આવ્યા ॥ ૨૨ ॥ એવું કહાવ્યુ તે વાત પોહોચી, જ્યાં ચંદ્રહાસ રાય; સારા સમાચાર સાંભળીને સામો તેડવા જાય. ॥ ૨૩ ॥ સામા આવી માન્ય દીધું, લેઇ ગયો આપ ઘેર; પાંચ દીવશે પરોણાગતે; રાખ્યા આનંદ ભેર ॥ ૨૪ ॥ પછી પોતાના પુત્રોને, સોંપી દીધું રાજ; અશ્વ લેઇને પાન્ડવ સાથે, નીકળ્યો ફરવા કાજ ॥ ૨૫ ॥ યજ્ઞના અશ્વ બે આગળ ચાલે, પુઠે સહુ શેન્યાય; સર્વના જીવને આનંદ ઘણો, હૈયે હરખ ના માય ॥૨૬॥ જાતાં જાતાં આવા ગયા, લાંબે પંથે ચડીયા; એવામાં સમુદ્ર આવ્યો,તેના જળમાં પડીયા ॥ ૨૭ ॥ વલણ ॥ પડીયા તેના જળ વીસે, સાંભળ તું

કડવું ૭૨ રાગ સાખી.

જયમુની રૂશી એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારિતું જને શંભળાવું અશ્વમેધ કથાય. ॥ ૧ ॥ બેઉ અશ્વ શીધુમાં પડીયા, તરતા જળમાં જાય; જળવિશે એક ટેકરી છે, તે જઇ પોહોચ્યાત્યાંય. ॥૨॥ શીંધુ કીનારે સઉ શેન્ય ઉભું, અશ્વ ગયા કેમ કરીએ; પ્રભુ કહે જળ તરણવાજી, લેઇ પુંઠે પરવરીયે. ॥૩॥ એમ કહી અરજુનને પ્રભુ બેઉ થયા તઇયાર; જળ તરવાણજી પર બેઠા, ચાલ્યા તેણીવાર ॥૪॥ ટેકરી ઉપર તે પણ ગયા, અશ્વ લેવાને કામ; ઘણા કાળથી તપ કરેછે બકદાલવ તે ઠામ. ॥૫॥ તેમની પાસે અરજુન ગયો, ગયા અશરણા શરણ; માહા તપશ્વી મુની દેખી, પ્રેમે લાગ્યો ચરણ. ॥૬॥ અરજુન કહે એ માહારાજા, એકવાત પુછી લેવું; તડકોવરસાદ નડતો હશે, ઝુંપડી કરો તો કેવું, ॥૭॥ એટલે બકદાલવ કહે બેટા, સાંભળ જે વેણ માહારૂં; ઝાડડાં લાવિ ઝુંપડી બાંધુ, કેટલું જીવવા શારૂ ॥૮॥ એવું સાંભળી પારથે પુંછયું, મનમાં ધરીને હર્ષ; એ મહારાજા તમ કાયાને, કેટલાં થયેલાં વરસ, ॥૯॥ બકદાલવ કહે ખબર નથી પણ કહું વિવેક; જન્મથી મહારા મુસ્તક ઉપર, પત્ર મુકયું છે એક. ॥૧૦॥ માહોટાં મહોટાં છીદ્ર પડેલાં, હશે તેની માંય; છીદ્રો જેટલા માહારી આગળ, થઇ ગયા બ્રહ્માય ॥ ૧૧ ॥ તવ અરજુને છીદ્ર ગણીયાં, ગણીયાં શ્રી જુગદીશ; ગણુતી કરતાં વીશ છીદ્રોના બ્રહ્મા થએલા વીશ. ॥ ૧૨ ॥ અરજુનજી મન વિસ્મય પામ્યો, આ કેવી વ્રતી ટુંકી, કહે છે કે ઝુંપડી બાંધીને છેવટ જાવું મુકી. ॥ ૧૩ ॥ આપણો આયુષ છે બહુ ટુંકો, પણ આંશા બહુ મોહોટી, અજ્ઞાનતાથી આપણ જીવો, આશા કરીએ ખોટી ॥૧૪॥ એમ કહીને ઉભા થયા, યજ્ઞના અશ્વ હંકાર્યા, પુઠળ પોતાના અશ્વો મુકયા, શેન્ય હતું ત્યાં ઉતર્યા, ॥૧૫॥ ભોમી ભાગમાં અશ્વ ચલાવ્યા જાતાં જાતાં જાય; ચારો ચરતા મારગે ફરતા, ગયા શીંધું દેશ માંય. ॥ ૧૬ ॥ ત્યાં રાજ્ય કરે સુત જેદ્રથનો, દુર્યોધનનો ભાણેજ, જુગમ એવું નામ એનું, મોહોપર ઝાઝુ તેજ. ॥૧૭॥ તેના ગામમાં ઘોડા ગયા જુગમે જાણી વાત; અશ્વ લલાટની પત્ર વાંચી જાણ્યા પાન્ડવ પ્રખ્યાત. ॥૧૮॥ તેવોજ તે મુરછામાં પડીયો, થઇ ગયો બે ભાન, તે વાત જાણી દુશાલીયે, ગભરાયો સંતાન, ॥ ૧૯ ॥ એવુ જાણી ઘર બાહાર ચાલી દોડી ગઇ ભાગોળે ત્રાસ ભરેલી રડવા લાગી, અવળા મોઢે

પોળે ॥ ૨૦ ॥ આ મુજ બંધુ આ મુજ બંધુ, કરતી કરતી આવી; કુંતી નંદન અરજુનજીએ, ભગની કહી બોલાવી ॥ ૨૧ ॥ આવ મારી ભગની શો લાગ્યો અગની; વગની કહે મન વાત, હું તારો ભાઇ બેઠો છું ને કેમ કરે આંસુપાત ॥ ૨૨ ॥ એટલે દુશાલી એમ બોલી, દુરદશા માહારી જાગી; તને આવ્યો સાંભળી તારા,ભાણેજને બીક લાગી ॥ ૨૩ ॥ એના મનને એ ભય લાગ્યો, લેઇ લેશે મુજ રાજ; દુરીયોધન ના વતીની માહરી, ઉપર કાઢશે દાજ ॥ ૨૪ ॥ એવો ભય તુજ ભાણેજ પામ્યો, મુરછામાં ઢળી પડીયો, એવા બેનના વચન સુણી, પારથને પ્રેમ ચડીયો ॥ ૨૫ ॥ સેન્ય સહીત એ ગામમાં ગયો, ભાણેજ પડીયો જ્યાંય; ભાઇ ભાઇ કહેતો કહેતો, આવીને ઉભો ત્યાંય ॥ ૨૬ ॥ હાથ ગ્રહી જુગમને ઉઠાડયો, કેમ તું મન ભય લાગ્યો, આપણે ઘેર યજ્ઞથાય છે તે, તુજને તેડવા આવ્યો ॥ ૨૭ ॥ ચાલો ભાણેજ ચાલો ભગની, ચાલો આપણે ઘેર, એટલે જુગમ રાજી થયો, ઉપડયા આનંદભેર. ॥ ૨૮ ॥ વાજતે ગાજતે ચાલ્યા સરવે, હસ્તીનાપુર ભણી, વરશકેતુ આગળ ગયો, કહેવા વધામણી ॥ ૨૯ ॥ ધરમને સમાચાર કહ્યા, તવ ઉઠયા સામા જાવા, મોતી પુસ્પોની થાળો ભરી, બેઉ અશ્વ વધાવા. ॥૩૦॥ કુંતા દ્રુપતી સુભદ્રા, ભીમશેન આદે જાય; હરખીને સૌ શામા આવી, અશ્વને લાગ્યા પાય ॥૩૧ ॥ મોતી પુષ્પે વધાવ્યા સઉને તેડયા ગામની માંય; રૂપાળા ઉતારા આપ્યા, સઉ જન ઉતરયું ત્યાંય ॥૩૨॥ આનંદ ઓચ્છવ ગામમાં થાયે, હરીજન લોકો માહાલે; અનીતીનો ન મળે કોઇ, રૂડી રીતે શહુ ચાલે. ॥ ૩૩ ॥ યજ્ઞના મંડપની બહુ શોભા, કાંઈ ન રાખી ભુલ; સ્ફટીક મણીના સ્થંભ રોપેલા, ફરતી મોતીની ઝુલ. ॥ ૩૪ ॥ હીરા ચળકે લીલમો લળકે મલકે જોતાં મુખ; બ્રાહ્મણો નાં દરશન કરતાં, ટળે દળદ્દર દુખ. ॥ ૩૫ ॥ વેદ મંત્રના સુર ચાલે, નીકળે વાણી પવીત્ર; લોકોના જયજયશબ્દ થાયે, વાગે રૂડાં વાજીંત્ર. ॥ ૩૬ ॥ ઉછળે અબીલ ગુલાલ પુષ્પો, ભજનની થાય ધુન્ય; આપવું મેલવું તે શહુ કરે માહાબળીઓ અરજુન. ॥૩૭॥ દેશ દેશાન્તર પત્ર લખીને, તેડયા સહુ રાજન, અડાસી શહસ્ત્ર રૂશી તેડયા,નગ્ર થયું પાવન. ॥ ૩૮ ॥ રાજા રહીઅતને વળી રૂસી, જાદવ છપન્ન કરોડ, યજ્ઞના વીશે કારભાર કરે, પોતે શ્રી રણછોડ. ॥ ૩૯ ॥ સરવને સારૂ લાગે છે, ભાગે છે ભવનાં પાપ, ખાન પાન પાન્ડવ પુરૂ કરે, નહીકોઇને શંતાપ. ॥ ૪૦ ॥ ચોરી ચખારી જરા ન થાયે, વરકોદરની ચોકી, નિચ વરણ

ભેગા નવ આવે, ભીમશેન રાખે રોકી. ॥ ૪૨ ॥ બેસવાની સભા અરજુને રચી, સર્વ ક્ષત્રીઓએ જાણ્યું; મેઘવરણ સાથે શેવક મોકલી, પરવતનું ધન આણ્યું. ॥૪૩॥ કનક કેરા ઓરડા ભરીયા, સૌ શેન્ય કીધી ત્યાર; ચૈત્ર સુદી પુર્ણમીને દન, પુરણાઉતી વીચાર. ॥ ૪૪ ॥ વળણુ પુરણમીનો દન થયો, સુણ જનમેજે રાય; વલ્લભ વાણી ઓચરે, યજ્ઞ તણી કથાય.

કડવું ૭૩ રાગ. ધોળ.

બોલ્યા બોલ્યા જયમુની મુખ વચનરે; સાંભળ સાંભળ પરીક્ષત કેરા તનરે. ॥૧॥ યજ્ઞ કરવા બેઠાં ધરમને દ્રૂપતીરે જગતનો જસ લેછે કુન્તા સતીરે. ॥૨॥ વેદ મંત્રે બ્રાહ્મણો કાર્ય કરાવેરે; જવ તલ ઘ્રતને, શીફળ સરવે હોમાવેરે, ॥૩॥ તે યજ્ઞની ધુમ્રે આકાશે જાયરે; તેથી તેત્રી, કોટી દેવતા ત્રપ્ત થાયરે. ॥૪॥ વાગે છે ત્યાં ભેર ભુગળને ઢોલરે જય જય શબ્દ, થાય ને ઉપજે કલોલરે. ॥૫॥ હરીજનો, જુએ છે રૂડેરી ચરચારે; સૌને કીધી, કપાળે કુમ કુમ ચરચારે ॥૬॥ અશ્વ પુજન કરી અવયવ ભાગ લીધોરે; પુરણ પ્રેમે, તેવો અશ્વ હોમ કીધોરે ॥૭॥ અશ્વને તો સજીવન કીધા વિદાયરે; પરી પુરણ યજ્ઞ થયો છે ત્યાંયરે ॥૮॥ પછી ધરમે, આગના કરી તે વારરે; સહુને ભોજન કરાવો જુગદાધારરે. ॥ ૯ ॥ તવ પ્રભુએ સર્વને આગના દીધીરે, જમવા માટે, વિવેક પતંગ કીધીરે. ॥૧૦॥ પીરસવાને જાદવ છપન ક્રોડરે; દેખ રેખ રાખે સઘળે શ્રી રણછોડરે ॥૧૧॥ કરાવી છે જમવા સામગ્રી અપારરે; વરણન કરતાં, વણીક લાગે વારરે. ॥૧૨॥ પછી સરવે, ભાવતાં ભોજન કીધારે; સઊ પ્રાણીને સોપારી મુખવાસ દીધારે. ॥ ૧૩ ॥ પછી પંગત ઊઠીને ઉલટ વ્યાપેરે; ધરમ રાજા, કનકનું દાન આપેરે ॥ ૧૪ ॥ દ્રૂપતી તો કરે મોતીનું દાનરે, પાસે રહીને અપાવે શ્રી ભગવાનરે ॥૧૫॥ બ્રાહ્મણોને ભરેલી બ્રહ્મપુરી આપેરે; અવર જાતી, યાચકના કષ્ટ કાપેરે. ॥૧૬॥ આપ્યાં પોતે ગૌદાનને વસ્ત્ર દાનરે; આપ્યાં પાત્રો, કુન્તા સતીને સંતાનરે ॥ ૧૭ ॥ પછી કીધિ પુરણ પ્રેમે સભાયરે, તેમાં બેઠા, ક્ષત્રીનંદન સહુ રાયરે. ॥૧૮॥ યુધિષ્ટરને વાવરવાનો ભાવરે; જેવો રાજા, તેવો કીધો સરપાવરે. ॥ ૧૯ ॥ ધનમાલ આપી, સરવને દીધી વિદાયરે; પછી

સહુજન, પોતે પોતાને સ્થળ જાયરે. ॥ ૨૦ ॥ તે પછી સઉ, યજ્ઞ સ્થળે ભેગા થાયરે; પાંચ પાન્ડવને, છઠ્ઠા શ્રીજાદવરાયરે. ॥૨૧॥ યજ્ઞ કેરો કચરો નાંખ્યો જ્યાંયરે, સ્વર્ગ વીસેથી, નોળીયો આવ્યો ત્યાંયરે. ॥ ૨૨ ॥ તે કચરામાં આળોટે ધરી ઉમંગરે, પણ ન થયું સોના રૂપાનું અંગરે. ॥ ૨૩ ॥ ત્યારે ધરમે પ્રભુને પુછ્યું પ્રષ્ણરે; કાયા હાની, કેમ બદલાઇ નહી કૃષ્ણરે ॥ ૨૪ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી એમરે, દ્વાપર ઉતર્યો, તેથી કાયા બદલે કેમરે. ॥ ૨૫ ॥ એટલે ટળીયા, ધરમનો સંદેહ રે; સરીતા સ્નાન, કરી સ્થળે ગયાં તેહરે. ॥ ૨૬ ॥ નગ્રમાંથી, રાજા રૂષી સહુ જાયરે; બીજી ત્રીજી રહીયત થઇ વીદાયરે. ॥ ૨૭ ॥ બળદેવ ગયા, લઇને છપનક્રોડરે; હસ્તીનાપુર, રહ્યા શ્રીરણછોડરે. ॥ ૨૮ ॥ યજ્ઞ કથા પુરણ હવી આ ઠામરે; શ્રોતાજનને, સુણતાં રીઝે શ્રીરામરે. ॥ ૨૯ ॥ યજ્ઞ કથા, સુણીને દાન અપાયરે; તે પ્રાણીને,યજ્ઞતણું ફળ થાયરે.॥૩૦॥ શ્રદ્ધા રાખી, શ્રવણ કરે જે જનરે; તેને પ્રભુ,આપે અનધન તનરે॥૩૧॥ શ્રોતા વક્તા, સઉ બેસજો કરજોડરે; વલ્લભ વદે, બોલો જે જે શ્રી રણછોડરે. ॥ ૩૨ ॥ વલણ ॥ જય બોલો રણછોડની, તો રણ છોડે નાથ; વલ્લભ વાણી ઓચરે, નીરમળ રહો મન સાથ.

કડવું ૭૪ રાગ સવૈયાનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું સાંભળજે કથાય ॥ ૧ ॥ પરીપુરણ યજ્ઞ કીધો; રહ્યા સુખી થઈ જ્યારે; એવામાં એક કણબીને બ્રાહ્મણ વઢતા આવ્યા ત્યારે ॥ ૨ ॥ ધરમ રાજાની સભામાં, આવીને ઉભા બેઉં; ધરમ કહે ટંટો શો છે, જુબાની તમારી લેઉં. ॥ ૩ ॥ તે વેળા શ્રીકૃષ્ણ બેઠા છે, પોતે જુગજીવન; તે સમે પાટીદાર બોલ્યો, મુખથકી વચન. ॥ ૪ ॥ માહારાજ મેં ખેતર માહારૂ, વીપ્રને અરપણ કીધું, માહારા બાપ પછાડે મેં આ, વીપ્રને આપી દીધું, ॥ ૫ ॥ આકાશથી કે પાતાળ સુધી, આપ્યું હતું રાજન; પણ તે ખેતરમાંથી નીકળ્યું, ચાર ચરૂ ભર્યું ધન ॥૬॥ તે ધન એ બ્રાહ્મણ લેઇ ગયો, તે મુજને અપાવો, તે કરતાં મુને પાપ છો થાતુ ખેતર પાછું લાવો. ॥૭॥ બ્રાહ્મણ કહે પાછું ન આપું, ખેતર કણબી કેરૂ; માહારા બે પુત્રો લૈ જઇને, ખેતરમાં વધેરૂ. ॥ ૮ ॥ કણબી કહે વધેરે

નેતો, તેમાં માહારૂં શું જાશે; મારીશ તો મરસે સુત તારા, નીરવતી મને થાશે. ॥૯॥ તું મારીશ તે પાપ તુને, મુને ન લાગે રતી; બ્રાહ્મણ કહે એવા પાપો, હું કાંઈ ગણતો નથી. ॥ ૧૦ ॥ બેઉની વીપ્રીત વાત સુણી, ગભરાયા ધરમરાય; પ્રભુને પુછયું એ માહારાજા, આ તે શું કહેવાય. ॥ ૧૧ ॥ એટલે અંતરયામી બોલ્યા, બંને કાળ સમાવો; છ માસ પછી ન્યાય કરીશું, અત્યારે ઘેર જાવો. ॥૧૨॥ એમ કહી બ્રાહ્મણ કણબીને, પાછા કાઢયા ઘનશામ; પછી ધરમ પ્રત્યે બોલ્યા, કૃષ્ણ પ્રભુ તે ઠામ. ॥૧૩॥ એ યુધિષ્ટર હવે ન કરશો, કોઇ જનનો ન્યાય; દ્વાપર ઉતરી કળીયુગ બેઠો, એરે ધરમ રાય. ॥ ૧૪ ॥ એવું સાંભળી ધરમ બોલ્યા, એરે દેવાધી દેવા; મુને ગુણ લક્ષણ બતાવો, કળીયુગના જીવ કેવા. ॥૧૫॥ કૃષ્ણ પ્રભુ તવ કહેવા લાગ્યા, સાંભળો ધરમરાય; વ્યાસજી તમને તે સહુ કેહેશે, ઉપદેશની કથાય. ॥ ૧૬ ॥ મુજને તમે આગના આપો, દવારકાં હું જાવું;થોડે દીવસે વળી પાછો, મળવા માટે આવું. ॥૧૭॥ વળણ. ॥ મળવા માટે આવશું, એમ કરે છે વાત; એવામાં ત્યાં આવીયા, વઢતા પુરૂશ સાત. ॥

કડવું ૭૫ રાગ દુરઘા સાખીનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, અશ્વમેધ કથાય. ॥૧॥ કૃષ્ણ જવાની ત્યારી કરે છે, સપ્તપુરૂશ ત્યાં આવ્યા, ખટ વીપ્રા એક અતીશુદ્રને, તાડન કરતા લાવ્યા.॥૨॥ યુધિષ્ટરને કૃષ્ણ બીરાજ્યા, ત્યાં આવી વીપ્રા બોલે; આ અતી શુદ્ર આચાર્ય થયો છે, વીપ્ર આચાર્યની તોલે. ॥ ૩ ॥ ઉપવીત અંગે ધારણ કર્યું છે, વધાર્યા છે પંચકેશ, દર્ભાસનને જળ કમંડળ, ધર્યો છે માહાત્માનો વેશ. ॥૪॥ વેશ ધરી ઉપદેશ કરે છે, વાંચે છે કથા પુરાણ, તે ઉંચ જાતી શ્રવણ કરે છે, નીચના મુખની વાણ. ॥૫॥ નેવનુ પાણી મોભ ચઢયું ને, અવની ગઇ આકાશ; અવળી ગંગા વ્હેવા માંડી; વાઘને અજાનો ત્રાસ. ॥ ૬ ॥ મંઝારથી સ્વાન સંતાવા લાગ્યાં, કાગથી સંતાયા હંશ; નીચ જાતીનો ઉંચ જાતીપર, ઉપન્યો અતી દ્વંશ. ॥૭॥ આ તે કારણ શું છે કૃપાળુ, કેમ બને વીચીત્ર; કાળ બળ કેમ ફર્યો ભાસે છે, વળી દીસે અપવિત્ર. ॥ ૮ ॥ એવું સાંભળી ધરમ રાયે, જોયું

જુગદિશ સામુ,ઓ કૃપાનીધિ હું તો આ વાતો; સાંભળી વિસ્મય પામું ॥૯॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે ઓરે યુધીષ્ટર, કળીયુગનાં એ કર્મ; હજી તો આ ગળ જાતાં થાશે, અતી ઉપાધીના ધર્મ. ॥૧૦॥ શુદ્ર લોકો આચાર્ય થઇ ને, રોમ રોમ નરકે પડશે; વૈશ્ય ક્ષત્રી ને વીપ્ર લોકો, તેને પંથે ચડશે. ॥ ૧૧ ॥ તેથી તે પણ નરક પળાશે, તવ લય પામશે શ્રષ્ટી; ધર્મ વીશે અધર્મ થવાનો, સૌ જીવ ભોગવે કષ્ટી. ॥ ૧૨ ॥ શ્રોતા નરકે વક્તા નરકે, નરકે ઉંચ ને નીચ; ભક્તાણીયો ભારજા થવાની, પાતકના થશે કીચ. ॥ ૧૩ ॥ ધર્મને નામે ઢોંગ થવાના, આગળ અબળા વ્હેશે; હું મ્હારૂ સાર્થક કરૂં છું, કામની કંથને કેહેશે. ॥ ૧૪ ॥ મીઠાઈ મેવા દુધ કઢેલાં, ઢોંગીને જઇ દેશે;પતી તેની પુંઠ ન જુએ,મુખ વીકાશી રહેશે ॥૧૫॥ પરણ્યા પતીનું પોશાણ કરતાં, કંજુશાઇ દેખાડે; ઢોંગી ધુતારા ને ધવરાવીને, પ્રેમપુર્વક જમાડે. ॥૧૬॥ કંથ તણી નહી સાચવે વેળા, ઢોંગીની તક નહી ચુકે; ઢળતી વસ્તુ ઢળવા દેશે, બાળક રડતાં મુકે. ॥૧૭॥ ઢોંગીની છબી નીરખ્યા કરશે, ઢોંગીના ગુણ ગાશે; ચરણ ચાંપસે કાંમે ટાંપસે, પતીથી મુખ મરડસે. ॥૧૮॥ ધર્મના નામનો ધંધો ગ્રહીને, ધન મેળવસે ભારી; ભારે વૈભોગ ભોગવસે ને, દુનીયાની કર સે ખુવારી. ॥ ૧૯ ॥ પણ ઉંચ કરમી કળયુગી અબળા, ધણીનું ધન વેફરસે; કળીજુગના આચાર્યોને પોશી, મોહીત ફંદમાં ફરસે. ॥ ૨૦ ॥ તે સહુ લક્ષણ કળયુગ કેરાં, આ બધી તેની લડાઇ; તેમાં આપણે ચીત ન દેવું, જ્ઞાનમાં રાખો ચડાઇ. ॥૨૧॥ હાવા તો અનેક ઉતપાત થાસે, તેમાં ન દેસો ધ્યાન; કળયુગ બેઠો નીશ્ચે માનો, એમ વદે ભગવાન. ॥ ૨૨ ॥ યુધીષ્ટરને ચાલી ચીંતા, આ તો આવ્યું દુખ મ્હોટું; ધર્મના કામમાં ધાડ પાડે, એ દુખ સઉથી ખોટું. ॥૨૩॥ અરેરે ધર્મનું ધરબોળ જાસે, અવળી મતી જગ ઝાલે; દેખાસે સવળું હસે અવળુ, પણ તે પંથે ચાલે. ॥૨૪॥ એવો અતી ઉદ્વેગ ધરીને, થઇ બેઠા નીરાશ; અરેરે એ યુગ ભુંડો, સાંભળી પામ્યા ત્રાસ. ॥૨૫॥ પ્રભુ કહે તમે ત્રાસ ન ખા સો, વ્યાસજીને તમે મળજો; હવે હું આગના માગું છું, ધર્મ કહે વળી વળજો. ॥૨૬॥ એવું સાંભળી કૃષ્ણ પ્રભુજી, પોતે થયા વીદાય; એટલે અતી ઉદાશી રહે છે, પોતે ધરમ રાય. ॥ ૨૭ ॥ એમ કહીને કૃષ્ણ પ્રભુજી, પોતે થયા વીદાય; ઉદ્વેગ ભોગવે ધરમ રાજા, હવે કયારે દેહ જાય. ॥ ૨૮ ॥ એટલેથી અશ્વમેધ પર્વ, પુર્ણ થઇ કથાય; ઓ જનમેજે રાજા તારી, ઉતારી બ્રહ્મહત્યાય. ॥ ૨૯ ॥ કાળા પડદા ધોળા થયા, સ્વે

ત થઈ શામ ગાય; કાળા તલ ધોળા થયા એ, પરીક્ષા દેખાય. ॥ ૨૯ ॥ પરીક્ષત સુતે વીધી પ્રમાણે, પુરણ્ કીધાં દાન; યજ્ઞની કથા શ્રવણ્ કીધી, ફળ તે યજ્ઞ સમાન. ॥ ૩૦ ॥ શ્રોતા વક્તા સરવે જનના, મનના પોહોચે કોડ, વલ્લભ વદે બોલજો સઉ, જે જે શ્રી રણછોડ. ॥ ૩૧ ॥ વળણ ॥ જય જય શ્રી રણછોડ રાયની, બોલો શ્રોતા જન; અશ્વમેધ પર્વ કહ્યું, પાપી થાય પાવન.

અશ્વમેધ પર્વ સમાપ્ત.

વ્યાસાશ્રમ પર્વ.

કડવું ૧. રાગ સાખીનો.

જયમુનીરૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણુજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, વ્યાસાશ્રમ કથાય. ॥ ૧ ॥ ધરમરાજાને રહે ઉદાશી ગમતુ નથી લગાર; ખાવું પીવું કાંઇ ન ગમે, ગમે નહી વ્યવહાર. ॥૨॥ ઉદવેગ ધરીને નીકળીયા, ઘેરથી ધરમરાય;વેદમવ્યાસનો આશ્રમજ્યાં છે, ત્યાં ગયા મન મકલાય. ॥૩॥ વ્યાસજીને જઇ ચરણે લાગ્યા, માહારાજા ટાળો વેમ; સંસારમાં હવે નથી ગમતું, ઉદાસ રહુ છું કેમ. ॥૪॥ એટલે વ્યાસજી એમ બોલ્યા, નહિ ગમે આ સમે; કળયુગ બેઠો તે કારણથી મનડું તમારૂં ભમે, ॥૫॥ શતીયાને સારૂં નવ લાગે, કળીયુગ વિશે રેહેવું; ધરમ કહે કળીયુગ કેવો, વ્રતાંન્તમુજને કહેવું. ॥૬॥ કેહેવું ઘટે છે વ્યાસ માહારાજા, લાગુ તમને પાય,કળયુગના ગુણ લક્ષણ કેરી, કહો મુને કથાય, ॥ ૭ ॥ વ્યાસજી બોલ્યા ધરમ સુણો, કળીમાં કમ આયુશ; થોડા દિવસ જીવવું તેમાં, હૈયામાં ઘણી હુંસ. ॥ ૮ ॥અનેક પ્રકારના રોગની વ્યાધી; ને થાય નાડી પરીક્ષા; બ્રાહ્મણ વીના અવર જાતી; માગે ઘેર ઘેર ભીક્ષા. ॥૯॥ દુરાચરણ દુર વ્યસન વધશે, દુરબુધ્ધિને દુકાળ; ઉંચ વરણ રાખશે નીચ વ્રતી, ઉંચ વ્રતી ચંડાળ. ॥૧૦॥ નાસ્તીકને સૌ આસ્તીક કેહેશે, આસ્તીક ને નાસ્તીક; સ્વારથ સરશે તેમ સહુ વળશે, નહી પ્રભુની બીક. ॥૧૧॥ ખરા બોલાને પાડશે ખોટા, ખોટા ખરા કેહેવાશે; વેદના અર્થના અનર્થ થાશે; પાખંડી પુજાશે. ॥૧૨॥ શીવાર્પણનું ખાવા ઇચ્છે; વીપ્રને તીછકાર થાશે; ગુરૂ પદવીનો ડોળ કરીને, મહતાથી મદીરા પાસે. ॥૧૩॥ ધર્મની જગોના ધણી થાશે, પ્રપંચ પગલાં ભરશે; કન્યા વિક્રય વધશે ઝાજો,, જુવતી જારમાં ફરશે. ॥૧૪॥ રાજ્યનીતીમાં ન્યાય થાશે, સ્વારથ સરે તેવા; લાંચો લેવાશે ડંડ દેવાશે, ઉંચ નીચની કરે શેવા. ॥ ૧૫॥ સરવ વરણ, એક આરે થાશે, ખાશે પુત્રીની કમાણી; બાપનિ બેટીપર કુદ્રષ્ટી, ભ્રાત ભગની વેહ આણી, ॥૧૬॥ વાહાલામાં બહુવેર વધશે, નાત જાતમાં નહી જંપ; કલેશ કંકાશ નીત્યે ઘરમાં, પાડોશમાં નહી સંપ. ॥૧૭॥ ગરીબને સહુ ઘાલશે ગોદા, મહરથની પક્ષ તણાશે, બે મુખીદુનીયાબોલવાની, સત્ય

ત્યાં અસત્ય જણાસે. ॥૧૮॥ સાચી વારતા સંતાઇ જાશે, જુઠી વાત ગણાશે; ધરમીષ્ટ તે અધરમી કેહેવાશે, અધરમી ધરમી ગણાશે ॥૧૯॥ ધરમનું દ્રવ્ય ખાવા ચાહાશે, નહી માને પુન્ય પાપ, બાપ નહી ગણે દીકરાને, દીકરો નહી ગણે બાપ ॥૨૦॥ સાસુને વહુ નહી સંપવાનાં; ટંટામાં સહુ રાજી; નીતીનો ઉદયોગ નહી ઝાલે, ચાલશે દગલબાજી. ॥ ૨૧ ॥ બેહેની બારણુ સાળી ઘરમાં, કુટુંબમાં કલેશ કરસે પત્નિયો પીત્રાદથી વેહેરી, પીએરમાં ધન ભરશે ॥ ૨૩ ॥ જમાત્રોનું ખાવા ચાહાશે વઢશે વાંકી વાટે; ન્યાય નિતિથી કોઇ ન બોલે, ચાટે તેનું દાટે. ॥ ૨૪ ॥ ખાશે ત્યાં સુધી ગુણ ગાશે, નહી ખાય તો ગાય ખોટું; પરના સુખે દુખ દલમાં, ઝેર વેહેર મનમાં મોહોટું. ॥ ૨૫ વણ દીઠી વાતો વધવાની, નીંદાનો સહુને ધંધો; કળીયુગનો જીવ કામે ક્રોધે, રહે રાત દીન અંધો. ॥૨૫॥ ગાંડનું ખાઇને ખોદણી પરની, બીજો નહી ઉદયોગ, છળ પડપંચને પાપ ઘણેરા, વિવેક વણ વૈભોગ. ॥ ૨૬ ॥ ઉત્તમમાં અવતરીને પાળે, નીચ વરણનો ધર્મ; મુળ જાતીનો મારગ મુકી અન્યનાં ગ્રહે કર્મ. ॥૨૭॥ હીંદુ કુળમાં અવતરીને, યવનનો પંથ ઝાલે; સુપાત્રને ગ્રહસ્થ ગણીને, કુપાત્રોને આલે. ॥ ૨૮ ॥ દુરબળ દેખી ગધેડીને નિરે; તાજી દેખે ગાય; ધરાએલી કહી હાંકી મુકે, દેખાડે અવળો ન્યાય. ॥૨૯॥ ચૈતન્ય મુકી પુજસે જડને; વેદ મુકી સુણે વાતો; ગાયનું ગોધું ખમસે નાહ ને, ખમસે ખરની લાતો. ॥૩૦॥ સારાને નરતો કેરવવા, સૌને રહે ઇચ્છાય; કુથલી કરે હલકો કરવા કેહેશે સોહાયેહાય. ॥ ૩૧ ॥ કુજાતીનિ કથા સુણે, સુજાતીને નીંદે; ઉચનિ સાથે બાકરી બાંધે નિચ જાતીને વંદે. ॥૩૨॥ વિપ્ર વીના વેદ વિદ્યા ભણીને ચલાવસે બહુ પંથ તેવાની સેવા સહુ કરસે, અજ્ઞાની કેહેવાસે સંત, ॥ ૩૩ ॥ એકારે શર્વે વરણ થાસે, એતો ઉપદેશ કરસે ત્યાગીપણું દેખાડીને, ખુબ ખજાના ભરશે. ॥ ૩૪ ॥ હું બ્રહ્મ છું જેને તે કેહેસે થઇ ફરસે બ્રહ્મરૂપ; આપ વીના અન્ય ઇશ્વર નથી; કયાં છે માયાનો કુપ. ॥૩૫॥ ત્રણે કાળમાં નથી માયા, જેમાં ને તેમાં છે બ્રહ્મ; બ્રહ્મે બ્રહ્મને હળેમળે, કરે ફાવે તેમ, ॥૩૬॥ પાપજ કયાં છે પુન્યજ કયાં છે, કયાં છે મોક્ષ અમોક્ષ; જુદો ઠરાવે તો ભજવો પડે, ઠરવે તેથી અપ્રોક્ષ ॥૩૭॥ સાકાર કહેતો શેવવો પડે, માટે કહે નીરાકાર, શગુણ કેહેતો ગુણ ગાવા પડે, નારગુણનો શો વીસ્તાર, ॥ ૩૮ ॥ એવાં વીચીત્ર કામ કળીનાં; એરે ધરમરાય, ભ્રષ્ટ ભ્રષ્ટ થવાની ઝાજી; જીવ્યાયે કહી ન શ

કાય ॥૩૯॥ વલણ ॥ કહેતાં થાકે જીભડી, સુણ યુધીષ્ટર રાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કળીયુગનો મહીમાય.

કડવું ૨ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુની મુખ વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન,કહેછેધર્મને વેદમ વ્યાસ; વળી મનમાં ધરીને હુલ્લાસ ॥ ૧ ॥ પુછયું ધરમ રાજાએ એમ, ચારે વરણ ચાલશે કેમ; બોલ્યા વ્યાસજી મુખથી વાણી, તમો સાંભળો ઉલટ આણી ॥ ૨ ॥ ચારે વરણમાં બ્રાહ્મણ શ્રેષ્ટ, તેને કળી યુગ કરશે નેષ્ટ, એવા એવા વિપ્રો અવતરશે, ત્રણ વરણની સેવા કરસે ॥૩॥ ગોર થઇ યજમાનોમાં ફરસે, ફાંફાં મારીને પેટ ભરસે; પૈસા માટે કાસદાં કરશે, નીચવરણ આગળ હાથ ધરશે ॥ ૪ ॥ ગાળ દેઇને કાઢે રડતા, તોહે બ્રાહ્મણો નાંખસે પડતા, વણ નોતરે જમવા જાસે, છાંડયું છુડયું મુકેલું ખાસે ॥ ૫ ॥ નીચવરણ હશે બાવા, બેસશે તેના ગુણ ગાવા; જ્યાં ત્યાં લાડવા લુટી ખાવા, મોકલે ત્યાં જાયે અથડાવા ॥ ૬ ॥ શુદ્રોના છોકરાં તેડી ફરસે, ઘણી ગાંડ ગુલામી કરસે, પૈસા માટે નચાવે તો નાચે, માન્ય ભ્રષ્ટ થઇને યાચે ॥ ૭ ॥ શુદ્રોનું અન્ય આપસે રાંધી લેશે પાપોની પોટલી બાંધી; ખાવા માટે ઘેર ઘેર ભમસે, શુદ્રના સોળ દનમાં જમસે ॥૮॥ શુદ્રના નીમીત જે અન્ન; તેનું બ્રાહ્મણ કરશે ભોજન, શુદ્રના એઠવાડામાં ફરશે, એવું ગોરપણું આદરસે ॥ ૯ ॥ બીજી વરણ મુખમાં વાલે, પછી વીપ્રોને આગના આલે, જમે પાછળથી નહી છોશ, પેટ માટે નહી ગણે દોશ ॥ ૧૦ ॥ એક પઇસો મળવાનો જયાંય, બીજા પાઈ માટે પડે ત્યાંય; એવી રીતે થસે માન્ય ભ્રષ્ટ; કળીયુગમાં બ્રાહ્મણ ભ્રષ્ટ ॥ ૧૧ ॥ વળી વીપ્રની પત્નીઓ જેહ, કરસે શું સુવાવડ તેહ, ચાંપસે શુદ્ર નારીનું અંગ, ધોઇ લાવે વસ્ત્રો નવરંગ ॥ ૧૨ ॥ ખરો બ્રાહ્મણ માન્યમાં રહેસે, તેને હંકારી સહુ કહેસે પણ તે કીરતી નહી ગણે, એક ભગવતનું નામ ભણે ॥૧૩॥ નહી રાખે કોની ઓશીઆળ, તે તો સાચો વીપ્રનો બાળ; પણ કળીયુગમાં એવો ટેક, રાખનારો હજારમાં એક ॥૧૪॥ એવા વીપ્ર કળીયુગના સાર; કહુ ક્ષત્રી તણો વીસ્તાર; જાસે સુરપણું ક્ષત્રીમાંથી, રાજ્ય ગાદી તે ભોગવે કયાંથી ॥ ૧૫ ॥ નીચી વરણની નોહોકરી કરસે, મરવાનો ઘણો ભય ધરસે; નહી રહે ઘરમાં અનાવાસ, થાશે દાસ તણા તે દાસ ॥ ૧૬ ॥

વળી દુર વ્યસન બહુ કરશે, રળીરળીને દેવાં ભરશે ખોઇ બેસશે ધરને ગામ, બોળસે ક્ષત્રીઓનું નામ ॥ ૧૭ ॥ થઇ જાશે ગણા ગેરાડી, નહી જુએ નેત્ર ઉઘાડી; ઉતારી મુકશે ઉપવીત, હંસા કરવામાં પરોવેચીત ॥૧૮॥ જ્યાં ત્યાં કાઢશે દોહલા દન, કરે અભક્ષા ભક્ષ ભોજન; આદરે અન્ય વરણની સેવા, કળીયુગના ક્ષત્રી એવા, ॥ ૧૯ ॥ હવે વંશ તણો વીસ્તાર તમો સાંભળો કુન્તી કુંવાર, કરશે અવીવેકી વહેપાર, નહી નેકને દયા લગાર ॥ ૨૦ ॥ આપવા લેવાના જુદા ભાવ, ધાપ મારે જેવો જેવો દાવ; નહી જમતાને જમાડે. નહી રમતાને રમાડે ॥ ૨૧ ॥ નહી જમે નોહોતરશે, જમશે તેને તીછકાર કરસે; વળી નૈવેદનું લેઇ નામ, કરશે કાયા પોશણ કામ ॥ ૨૨ ॥ માગશે તેને નહી આપે, નહી લે તેને દેવા ટાંપે; ખરાને માનવાનો ખોટો ખોટાને માનવાનો મોહોટો ॥૨૩॥ નાખસે ઉપવીત ઉતારી, સદા રહેશે વૃતી ધુતારી, નાતો જાતો રૂડી આદરશે, વળી વીપ્રોમાં કસર કરશે ॥ ૨૪ ॥ મોહોટા ટીલા તાણીને ફરશે, છાપા છપ્પન માળાઓ ધરશે; લેવું દેવું તે ગાંડાનું કામ, ધારશે બતક ધરતું નામ ॥ ૨૫ ॥ પરસાદોના પડીયા મળશે તેવા પંથમાં ભેગા ભળશે, એવા કળીયુગના વંશ જાતી, વહેવારમાં વીશ્વાસઘાતી ॥ ૨૬ ॥ હવે શુદ્ર તણી કહુ રીતી, તું તો સાંભળ કળીયુગ નીતી; શુદ્ર જાતી થશે માહા ઘાતી; ઘણા જીવ તણા નીપાતી ॥ ૨૭ ॥ એવા શુદ્રોથી શુદ્ર નીકળસે, અતી શુદ્રના નામમાં ભળશે અને શુદ્ર જાતી થશે સારા, પાળશે મુળ ધરમના ધારા ॥ ૨૮ ॥ ગાય વીપ્ર ઉપર પ્રેમ ધરશે, પુન્યને દાન વીપ્રો કરસે; રાખશે શ્રદ્ધા ધરમને કામે; વેચ્યા વેચાશે ભગવત નામે ॥ ૨૯ ॥ પાપી વીપ્રને ગણશે મોહોટો, કદી નહી કહે જીભ્યાયે ખોટો, નહી છીદ્ર વીપ્રના શોધે, ચાલશે બ્રાહ્મણને બોધે ॥૩૦॥ ચાલશે બ્રાહ્મણ કહે જેમ, નહી કરે બ્રાહ્મણ કરે તેમ; એવો સુપંથ નીચમાં જાસે, ઉંચ વરણ તે નીચ થાશે ॥ ૩૧ ॥ એવો ઘણો લાંબો વીસ્તાર, કહેતાં કહેતાં ન આવે પાર, વળી ગ્રંથલં બાણું જાય, તેથી ટુંકામાં કહી કથાય ॥ ૩૨ ॥ ત્યારે ધરમ બોલ્યા વચન, સુણો પારાશ્વરના તન; મુને એક છે શંકા અપાર; બ્રહ્માના મુખના વેદ ચાર ॥ ૩૩ ॥ તેમાં સત્ય માનુ કીયો વેદ, એવા જુદા જુદા છે ભેદ; ત્યારે વ્યાસજી વદીયા એમ, વેદને જુઠા કહીએ કેમ ॥ ૩૪ ॥ પ્રય દધી માખણ તક જેમ, વેદ જુજવા દીસે તેમ; લાગે ખાટુ મોળુ ને મીઠું, પણ તેમાં શું તત્વ દીઠું ॥ ૩૫ ॥ કરે યુકતીથી મથન જે વારે.

આવે દ્વૈત તત્વ તે વારે; તેમ વેદ વીવેક વીચારે, જ્ઞાન તત્વ નીકળે ત્યારે ॥ ૩૬ ॥ તેવું તે જ્ઞાન વેદથી ન્યારૂ, લાગે મુમુક્ષુને પ્યારૂ; તેમાં નિશ્ચય વર્ત્તી કરે, તેનું આવાગમન નિસ્તરે ॥ ૩૭ ॥ તવ બોલીયા ધરમ રાય, એક બીજી પુછુ શંકાય; તેવું જ્ઞાન લેઇને શું કરવું, એમાં શું શું કામ આદરવું ॥૩૮॥ તવ બોલીયા વેદમ વ્યાસ, સાંભળી કરજે કાંઇ કયાશ;જ્ઞાન થયા પછી નહી કર્મ,જેણે સત્યવસ્તુ જાણી પર્મ ॥૩૯॥ તેણે લક્ષણા ભકતી કરવી;અતી ઉપાસના આદરવી;નથી દેહનું કદી કર્મનું કામ, ચઇતન્યનું ચૈતન્ય સુખધામ ॥૪૦ ॥ નથી જ્ઞાનીને કર્મ બંધન, કરે સત્યતણું વંદન; કહ્યું મનુશમરતી માંય, તેમાં શંશય નથી કાંય ॥૪૧॥ સર્વ માયામાં ચઇતન્ય જેહ, મળે ચઇતન્યે ચઇતન્ય તેહ; એતો ચઇતન્ય ગ્રહે જ્ઞાન; તેનું તેને તે ધરે ધ્યાન ॥૪૨॥ રહે મુળ ચઇતન્યમાં મતી, તેથી તેની ત્યાં થાયે ગતી; મળે ચઇતન્યે ચઇતન્ય રૂપ, તવ ટળે માયાનો કુપ ॥૪૩॥ ટુટે માઇક વાસના જ્યારે, પામે અભયપદ તે વારે; રહે માયામાં વાશના જરી, તવ અવતરે તેધરા ॥૪૪॥ માયામાં રહીને એમ બોલે, અહંબ્રહ્માસ્મી બ્રહ્મ તોલે, એવું કહેનારો નહી બ્રહ્મ, એનું પેગળ પોલુ ભ્રમ ॥૪૫॥ બ્રહ્મનું જ્ઞાન થયેલું જેને દેહ છુટે મળે પદ તેને, તેથી ચઇતન્ય ચઇતન્યતણું;હોય જ્ઞાનીના લક્ષમાં ઘણું ॥૪૬॥ તેતો છુટેલો શુભ કર્મ કરવા,હોય ખુશી તો બેસે આદરવા તેથી તેને નહી કાંઇ બાધ, જ્ઞાની ન ગણે જગ અપવાદ ॥ ૪૭ ॥ જ્ઞાન લેવાનો સર્વનો ધર્મ, ઝાલી રહે અજ્ઞાની કર્મ; જે આગળ ડગ નવ ભરે તેમાંને તેમાં અવતરે મરે ॥ ૪૮ ॥ જ્ઞાન વીના મુકતી નવ થાય, કહ્યું વેદ સ્મરતીની માંય; તવ બોલીયા ધર્મ ભુપાળ, આતો દીસે છે માયાની જાળ ॥૪૯॥ એતો માયા તેતો અજ્ઞાન; તેથી જ્ઞાન કીયું ભગવાન; જ્ઞાન અજ્ઞાન કયાંથી ને કયારે, કરો બોધ શંકા ટળે ત્યારે ॥ ૫૦ ॥ ॥વલણ॥ બોધ કરો શંકા ટળે, લાગુ તમને પાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સાંભળો જ્ઞાન કથાય.

કડવું ૭૧ રાગ સવઈયાનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વ્યાસાશ્રમ પર્વ તણી હું, શ્રવણ કરાવું કથાય ॥ ૧ ॥ વેદમ વ્યાસજી કહે છે ધરમને, વલ્લભ શ્રોતાજનને, અજ્ઞાની જન સાંભળે તોહે; ડાઘ ન લાગે

મનને ॥ ૨ ॥ આ વિશ્વ ઉપજે લય પામે, અનાદીનો નેક; વિશ્વ હોયે તવ દ્વૈત ગણવા, લય પામે તવ એક ॥ ૩ ॥ માયા રૂપે હોય માયા તવ, માયાને બ્રહ્મ બેય, માયા બ્રહ્મ રૂપ થાય તવ એકજ, પણ મુળમાં દ્વૈત છેય ॥૪॥ પયમાં જળને ઘ્રત બે વસ્તુ, પણ દીસે છે એક; જે વેળાએ જુદા પડે, તે વેળા બે વીવેક ॥૫॥ તે રીતે મુળ બ્રહ્મ વીસે; માયા હતી બ્રહ્મરૂપ; કાળે કરીને જુદી પડે, તવ બે જુદા સ્વરૂપ ॥ ૬ ॥ માયાનું સ્વરૂપ કરવાને, અનાદીનો સ્વભાવ;જેવું દુધી દધીરૂપ થાયે,તેવો તેનો ઉથલાવ ॥૭॥ તે રીતે માયા રૂપે, ચઇતન શકતીથી થાય; ચઇતન્ય શકતી બ્રહ્મ કેરી, સુણો યુધીષ્ટર રાય ॥૮॥ જડ માયામાં શકતી ચૈતન્ય, તેથી ચઇતન્ય માયા; માયાની વસ્તી દ્રષ્ટીયે દીસે,માયાની ભૌતીક કાયા ॥૯॥ ત્રીગુણી માયાથી ત્રણ ગુણ થાય, ત્રણ ગુણના પંચભુત; તે પંચભુતના ચોવીશ તત્વો, સાંભળ કુંતી સુત ॥ ૧૦ ॥ છે શાખ્ય શાસ્ત્રમાં વીવેચન એ,જીજ્ઞાસા સહુ જન, ગ્રંથ લંબાણનાભયથકી એ, કરતા નથી વરણન ॥૧૧॥ માયાની કાયામાં ચૈતન્ય બ્રહ્મનું તેને કહે છે જીવ; તે જીવ જ્ઞાન લે ચૈતન્ય બ્રહ્મનું, તવ જીવ થાયે શીવ ॥૧૨॥ માયાથી વાશના છુટીને, જો બ્રહ્મને રહે વળગી, દેહથી છુટી બ્રહ્મ પદ પામે, તવ થાય વાશના અળગી ॥ ૧૩ ॥ વાસના નવ રહે માયા નવ રહે,ન રહે હું ને અન્ય;એવા જે પુરૂશારથીજ્ઞાની, તે પુરૂસોને ધન્ય ॥૧૪॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા, એક પુછું વીચાર; મુળ બ્રહ્મને ચૈતન્ય કહો છો, તેતો કેવો આકાર ॥ ૧૫ ॥ એટલે વેદમ વ્યાસ બોલ્યા, આત્માનો આકાર જેવો; ચંદ્ર શમ બીંબ બીંબ શમચંદ્ર.પરમાત્માનો તેવો ॥૧૬॥ જેવો આત્મા તેવો પરમાત્મા, આકારમાં નહી ફેર; પણ શકતીમાં અધીકને નુન્ય, ગુણ ફેર મેર સમેર ॥ ૧૭ ॥ એમ અતીશય જ્ઞાન કીધું, ત્રપ્ત થયા રાય ધર્મ; શ્રોતાજનથી આટલું કહેતાં સમજાઈ ન શકે મર્મ ॥ ૧૮ ॥ તો નીમીત માત્ર મુજ દેહ, રચેલા છે ગ્રંથ અનેક; ભાવાર્થ પ્રકાશ વિજ્ઞાન વલભ; તેમાં સરવ વીવેક ॥૧૯॥ છપાઈ તે ગ્રંથ બહાર પડ્યા છે, તે જોતાં થાસે જ્ઞાન; વલભ વદે સરવે સોતા, શમરો શ્રી ભગવાન ॥ ૨૦ ॥ વ્યાસાશ્રમ પરવ થયું પુરણ; ઉતરી ગઘ હત્યાય, જનમેજે પરણાવી આપી, સવાસો કન્યાય ॥૨૧॥ સવાસો વીપ્રને ઉપવીત દીધાં,ઉલટ મનમાં વ્યાપી;સવાસો બ્રહ્મ પુરી યો તેતો, બ્રાહ્મણોને આપી ॥ ૨૨ ॥ સવાસો ગઉદાન દીધાં, પુન્યવંત પરીક્ષત તન; શવા લક્ષ બ્રાહ્મણોને કરાવીયું ભોજન ॥ ૨૩ ॥ તેણે એ

ની ઉતરી હત્યા, સ્વેત થઇ શામ ગાય; કાળા પદ્દા ધોળાથયા, શામ તલ ધોળા થાય, ॥ ૨૪ ॥ શ્રોતા વક્તા સરવે સુણી, પોહોચ્યા મનના કોડ; વલ્લભ વાણી વદે સહુ બોલો, જે જે શ્રી રણછોડ. ॥ ૨૫ ॥ વળણ જય જય રણછોડ બોલજો, રણ છોડે જગરાય, ચીત્ત રાખીને સાંભળો, મુશળ પરવની કથાય.

વ્યાસાશ્રમ પર્વ સમાપ્ત.

મુશળ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ ધન્યાસરી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, મુશળ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વ્યાસાશ્રમથી ઉપદેશ લેઇ, ધરમ આવ્યા ઘેર, દ્વારીકાંથી શ્રી કૃષ્ણ આવ્યા, મળવા આનંદ ભેર ॥ ૨ ॥ સાત દીવસ શ્રી કૃષ્ણ રહ્યા ત્યાં, પછી માગી વીદાય; એટલે અરજુન પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે ધરમ રાય ॥ ૩ ॥ અરજુન વીરા પ્રભુની સાથે, મુકવા દ્વારીકાં જાઓ, શુભ સમાચાર સર્વના લેઇ,પાછાવેહેલા ઘેર આવો ॥ ૪ ॥ તવ પારથ વસ્ત્ર આભુષણ, પેહેરીને નીકળીયા; રથે બેશી વાતો કરતા, જાય નરને સામળીયા ॥૫॥ મારગમાં એક ગામ આવ્યું, ત્યાં બન્યું કેવું કામ; બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણી બે જણ આવી, ઉભા રહ્યા તે ઠામ ॥ ૬ ॥ નરનારાયણનો રથ ઘેરી, કહેવા લાગ્યાં એમ; આ યુગમાં માબાપ પહેલાં, છોકરાં મુઆ કેમ ॥૭॥ સુત સાત માહારા મરણ પામ્યા, તેનું કારણ બતાવો; સંદેહ માહારો ભાગો નહીં તો, પુત્ર મહારા લઇ આવો ॥ ૮ ॥ કૃશ્ન પ્રભુ કહે પુત્ર મુઆ, માબાપ પહેલા આ ઠામ; કળીયુગ બેઠો તે કારણથી, કાળ બળે થયું કામ ॥ ૯ ॥ અરજુન બોલ્યો પ્રભુની પ્રત્યે; વીચારવું રાજવટે; આપણને આવી યાચના કીધી, પુત્રો લાવવા ઘટે ॥ ૧૦ ॥ કૃશ્ન કહે કે ચાલો જઇએ, કહીને રથ હંકાર્યો; દ્વારીકાંથી ડાબી બાજુએ, જવાવી ચાર ધાર્યો ॥ ૧૧॥ વાતો કરતા પંથે પળીયા, જુદી ભોમી આવી; ત્યાં તો નરો અંધકાર દીશે, નેત્ર નાખે અંજાવી ॥ ૧૨ ॥ પ્રભુએ સુદરસણ મુક્યું, તવ થયો પ્રકાશ;ચક્ર તણે અજવાળે ચાલ્યા, અરજુનને અવી નાશ ॥ ૧૩ ॥ આગળ જાતાં પ્રકાશ આવ્યો, તીમરથી ટળીયો શોક; આગળ જાતાં વસ્તી આવી, ત્યાં ચતરૂભુજ લોક ॥ ૧૪ ॥ તેને હળીમળી આગળ ગયા, શાહસ્ત્રભુજા લોક ત્યાંય; તેમને સહુને હળીમળીને, વીશેષ આગળ જાય ॥ ૧૫ ॥ ત્યાં તેજનો બીંબકાર દીઠો ઉજવળતા અનુપ; મહા તેજનો એક ઢગલો ત્યાં છે, ભોમી નારાયણ રૂપ ॥ ૧૬ ॥ વાલપુર ખંડીત તે જોત દીસે, અરજુન પડીયો પાય, કૃષ્ણ પ્રભુજી આ રૂપ કોનું, સંશય મુજને થાય ॥ ૧૭ ॥ એટલે અવીનાશી એમ બો-

હ્યા, ટાળું તમ સંદેહ; પુરણ બ્રહ્મ ભોમા નારાયણ, જોતી સ્વરૂપ એક ॥ ૧૮ ॥ એટલે અરજુનજી એમ બોલ્યા, મુને પડે છે વેમ; પુરણ બ્રહ્મ કહો છો ત્યારે, ખંડીત જરા કેમ ॥ ૧૯ ॥ એવું નરનું વચન સુણી, બોલ્યા જુગદાધાર; ખંડીત ભાગ છે તેટલો હું, નીકળેલો છું બહાર ॥૨૦॥ તેથી તે ભાગ ખંડીત દીસે; કાંઇ ન ધરસો વેમ; અરજુન કહે એમાંથી તમે, નિકળ્યા માંનું કેમ. ॥૨૧॥ તવ પ્રભુ કહે જોયા કરજો, કહી ઉઠયા સાંમળીયા, પંચભુતી દેહ આળગી મુકી, ભગવત તેમા ભ ળીયા. ॥૨૨॥ એટલે પુરણ જોત હવી, અરજુન પડીયો પાય; પરકંમા કરી કીધી પ્રાર્થના, નીકળો જાદવરાય. ॥૨૩॥ કૃષ્ણ અંશ તવ બહાર નીકળીયો, ખોળીયું પેહેરી લીધું; અરજુન જોડે રથે બીરાજ્યા. ચમ ત્કારી કામ કીધું. ॥ ૨૪ ॥ તવ જોત પાછી ખંડીત દીઠી, નીકળ્યા દેવ મોરાર, પછી અરજુનના સાંભળતા, કૃષ્ણે કર્યો ઉચ્ચાર. ॥ ૨૫ ॥ ઓ માહારાજ વીપ્ર કેરા કેમજ લીધા બાળ; તવ જોતમાંથી નીકળી વાણી સાંભળો શ્રી ગોપાળ. ॥૨૬॥ કળીયુગ બેઠો ને કયાં સુધી, ભોમીમાં રાજ કરશો; મુળ અધીષ્ઠાનમાં પધારો, ભુભાર કયારે હરશો. ॥ ૨૭ ॥ એટલે કૃષ્ણજી એમ બોલ્ય, થોડા દીનમાં આવું, વાયદો વીપ્રને કર્યો છે, દીકરા તારા લાવું. ॥ ૨૮ ॥ એમ કહી સાત પુત્રો લીધા જુગાધસ સત્ય ઘાટે; માબાપ પહેલા પુત્ર લીધાતા, કૃષ્ણને લેવા માટે. ॥ ૨૯ ॥ વીપ્રના પુત્રો લેઇને વળીયા, અરજુનને ભગવાન; બ્રાહ્મણને ઘેર જઇને આપ્યા, બ્રાહ્મણના સંતાન. ॥ ૩૦ ॥ પછી ચાલ્યા દ્વારીકાં ભણી વાતો કરતા જાય; એવામાં દ્વારીકાંપુરીમાં વીઘન કેવું થાય. ॥૩૧॥ દુરવાસા રૂપી પધાર્યા દ્વારીકાં નગરી માંય; પ્રભુના પુત્રોએ મશ્કરી કરવા, વી- ચાર કીધો ત્યાંય. ॥૩૨॥ વીનાશકાળે વીપ્રીત બુદ્ધી, જદુકુળમાં આવી; સાંભ નામના છોકરાને, કન્યારૂપ બનાવી. ॥૩૩॥ ચીર ચણીયો ચોળી પેહેરાવી, તાંસળું બાંધ્યું પેટ; નારી બનાવી દુરવાસા પાસે તેડી ગયા ઠેઠ. ॥૩૪॥ લજ્યા તણાવી ઉભી રાખી. બીજા બોલ્યા વચન; કહો મહારાજ આવી આ વહુને, આવશે તનીયા કે તન. ॥ ૩૫ ॥ તવ દુર વાસાએ સમાધી માંડી; સૌ વાત સમજી લીધી;રૂષીને એમ ક્રોધ વાધ્યો મશ્કરી માહારિ કીધી. ॥ ૩૬ ॥ સમાધ ઉતારી દુરવાસા બોલ્યા, કક- ળાવ્રી અંતઃકરણ; જાઓ એને પેટ અવતરવાનું, જાદવ કુળનું મરણ. ॥૩૭॥ સૌ છોકરા તવ ધ્રુજવા લાગ્યા; તવ વ્રદ્ધ બોલ્યા વચન; બગ- ડવા કાળે બ્રાહ્મણ કેરી, મશ્કરીનું થયું મન. ॥ ૩૮ ॥ પછી બહુ પ-

સ્તાવા લાગ્યા, રૂષી થયા વીદાય; શોમ્બે વેશ ઉતારી નાંખ્યો, ભરી સભાની માંય. ॥ ૩૯ ॥ પેટ તાંસળુ બાંધેલું તે, છોડતાં શું નીવડયું; એક હાથ લાંબું મુઠ પોહોળું, મુશળ ભોમી પડીયું. ॥ ૪૦ ॥ તવ સરવેને ચીંતા ચાલી, દેખીને બનીયા બહોત; અચાનક આ મુશળ નીકળ્યું, એજ જદુનું મોહોત. ॥ ૪૧ ॥ વૃદ્ધોએ શીખામણ દીધી, શીંધુ ઉપર જાવો, પાશાણ ઉપર ઘસી નાખી; ઝીની રજ કરી આવો. ॥ ॥૪૨॥ તવ સહુ બાળક મુશળ લેઇ, ગયા સીંધુ ક્રીનાર; પાષાણ પર જઇને ઘસી નાખ્યું, કરચ વધિ લગાર. ॥ ૪૩ ॥ તે દરીયામાં નાખી દીધી, તવ માછલી ગઈ ગળી; ઢીંમરે તેમાં જાળ નાખેલી, તેને તે મચ્છા મળી. ॥ ૪૪ ॥ તે મચ્છામાંથી મુશળ કેરી, કરચ હાથમાં આવી; તેણે એક પારધીને આપી, તે બાણમાં ખોસાવી. ॥ ૪૫ ॥ મુશળ ઘસી નાખીને ગયા, ગામમાં સહુ સંતાન; મુશળનો જે ઘસારો વેરાયો, તેની ઉગી પાન, ॥ ૪૬ ॥ તે પછી બે દીવસ ગયા, મેળાનો આવ્યો દન; સમુદ્ર ક્રીનારે જાદવ ગયા, વળી પ્રભુના તન. ॥ ૪૭ ॥ બાળ બચ્ચાં નર નારી સરવે, નગ્રની બારણે જાય; સીંધુ ક્રીનારે સીવનું દેરૂં, ત્યાં મોટા મેળો ભરાય. ॥ ૪૮ ॥ વહેપારી મીઠાઇ મેવા વેચે, રમકડાં નવ રંગી; દુધ કઢેલાં ઉનાં ચા ઉની, ભાંગ વેચે છે ભંગી. ॥ ૪૯ ॥ ત્યાં કુબુદ્ધી થઇ જાદવની, ન કરવાનું ક્રીધું; નાહાના મોહોટાએ આનંદ જાણી, મદીરા લેઇને પીધું. ॥ ૫૦ ॥ વળણ. ॥ મદીરાપાન કર્યું સઉ, થઇ ગયા બે ચીત; વલ્લભ વદે આવી બન્યું, તવ સુજ્યું વીપ્રીત.

કડવું ૨ રાગ સાખી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, જાદવ સ્થળી મહીમાય. ॥ ૧ ॥ મધુપાન ક્રીધું નર નારીએ, નાહાના મોટાએ સર્વ; પછી પુરણ નીસો વાપ્યો, ઉપજ્યો ગાંડો ગર્વ. ॥ ૨ ॥ એક એકનો તીછકાર કરતા, પોતાના કરતા વડાઇ; ખાય અડબડીયાં આવે લથડીઆં તેમાંથી થઇ લડાઈ. ॥ ૩ ॥ સીંધુ ક્રીનારે પાન ઉગેલી, તે માંડી ખેચી લેવા; એક એકના પર ક્રોધ કરીને, બહુ માર માંડયો દેવા. ॥ ૪ ॥ દુરવાસાનો શ્રાપ નડીયો, વાગે તે ઢળે ધરણ; જેને ઝપાટો પાન્યનો વાગે, તે જન પામે મરણ. ॥ ૫ ॥ એમ અન્યો અન્ય મારા મારી, ક્રીધી અપરંમપાર; લોથે લોથ્યો પડવા માંડી,

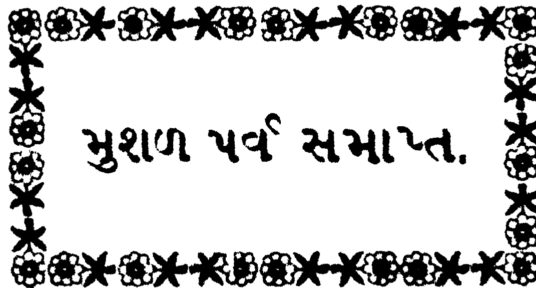
વરત્યો હાહાકાર. ॥ ૬ ॥ બીજા ત્રીજા લોક નાશી ગયા, જાદવ કુળ પ-રવાર્યું; ખપ્પર જોગણીયે ભક્ષ લીધું, માંહો માંહી શંહાર્યું. ॥ ૭ ॥ એવે અરજુન કૃષ્ણ આવ્યા, દ્વારીકાં લગભગ થાય; કુટુંબ કબીલો પડેલો દીઠો, પોતે જાદવરાય. ॥૮॥ પોંચો કરડી શીશ મરડી, રથથી ઉતરીયા ધરણ; અરેરે સો જુલમ થયો, સરવે પામ્યું મરણ. ॥૯॥ પીંપળા નીચે જઇ પ્રભુ બેઠા, કરૂ કોનાપર દાવો; ધાંટા કાઢી અરજુનને કહ્યું, તમ ઘેર તમે જાવો. ॥ ૧૦ ॥ કળયુગ પાપી પુરણ બેઠો, અરજુનજી દલ દાઝો; હવે રેહેવામાં માલ નથી, શરવ હીમાળે જાજો. ॥ ૧૧ ॥ અમારી બીના નજરે દીઠી, ધર્મને તે જઇ કેહેજો; અરજુનજી બહુ રડવા લાગ્યા દાસને શરણે લેજો. ॥૧૨॥ પ્રભુ કહે ટુંકામાં કહુંછું, થાવો તમે વીદાય; એટલે અરજુન રડતો રડતો, રથે બેસીને જાય. ॥ ૧૩ ॥ એવે પ્રભુનો દારૂક નામે, શારથી બોલ્યો એમ; ઓરે પ્રભુ હું દાસ તમારો, માહારે કરવું કેમ. ॥૧૪॥ મોક્ષનો મારગ મુજને આપો, તવ બોલ્યા જદુરાય; હસ્તીનાપુર વીદુર કને, જઇને પાડજે કાય. ॥૧૫॥ તેથી તારો મોક્ષ થાસે, કહી કર્યો વીદાય; એવામાં ઉધવજી આવ્યા,લાગ્યા પ્રભુને પાય ॥૧૬॥ ઓ માહારાજા નગ્રમાં ચાલો, કેમ બેઠા છો આમ; કૃષ્ણ પ્રભુ કહે ભઉતીક દેહી, મુકીને જાવું શધામ. ॥૧૭॥ ઉધવ કહે ભલે માહા રાજા, મુને શો વીત્યો લાહાવો; જનમ મરણનો ફેરો છુટે, મોક્ષ મારગ બતાવો. ॥૧૮॥ તવ ત્રીલોકના નાથ બોલ્યા, હું ક્ષત્રી અવતાર; બ્રાહ્મણ વીના ઉપદેશ કરવો, અન્યનો નહી અધીકાર. ॥ ૧૯ ॥ અન્ય વરણના મુખથી સુણે, જ્ઞાન મારગ ઉપદેશ; સાંભળનારાને ફળ તેનું,લાગે નહી લવલેશ. ॥૨૦॥ ગુરૂ પદવી ધારણ કરે, વીપ્ર વીના અન્ય જાત; સવાસો જન્મ સ્વાનના વેઠે, સુકીત થાય નીપાત. ॥ ૨૧ ॥ અન્ય વરણનો ઉપ-દેશ લે તે, કથીરા થઇ અવતરે; સ્વાનને વળગી સ્વાનનું રૂધીર, પી પીને પેટ ભરે. ॥૨૨॥ વીપ્ર વીના કેહેનારો ને, સાંભળનારો પાપી; મન થી માને મોક્ષ થાસે, નહી કલ્યાણ કદાપી. ॥ ૨૩ ॥ માટે ઉપદેશ હું નહી કરૂ, ભલે તમે મુજ દાસ; મોક્ષ થવાને માટે જજો, મૈત્રી રૂપી પાસ. ॥ ૨૪ ॥ તેમને જ્ઞાને મોક્ષ મલસે, કહી કર્યો વીદાય; એવે સુરજ મેર બેઠો, તવ અંધારૂ થાય. ॥૨૫॥ પીંપળાના થડ ટેકો દેઇ, બેઠા અશરણા શરણ; તે શમે પોતે ચઢાવ્યો, ચરણ ઉપર ચરણ. ॥ ૨૬ ॥ રામા અવતારે વાળી વાન્નર, રામે માર્યો તો જેહ; કૃષ્ણા અવતારે પારધી થઇને, અવતર્યો છે તેહ. ॥ ૨૭ ॥ તે પારધીને હાથ આવ્યું તું, કૃષ્ણના

મરણનું બાણ; ફરશુરામે કરણને આપેલું, કરણ કને નીરવાણ ॥૨૮॥ કુન્તાયે માતા થઇ કરણકને, તે બાણ લીધેલું માગી; કુન્તા કનેથી કૃષ્ણે લેઇને, તે નાંખેલું ભાગી ॥ ૨૯ ॥ તે ભાલોડું પારધીને મળેલું, તેનું કરેલું બાણ; તે બાણમાં મુશળની કટકી, ઘાલેલી પરમાણ ॥ ૩૦ ॥ તે બાણ લઇને પારધી આવ્યો; યદુ સ્થળી થઇ જ્યાંય; પીંપળા નીચે પ્રભુને પગે, પદમ ચળકયું ત્યાંય ॥ ૩૧ ॥ તે ચળકાટો જોઇ પારધીએ, વીચાર કીધો મન; કહો ન કહો પણ મ્રગ બેઠો છે, ચળકે તેનું લોચન ॥૩૨॥ એવું શમજી બાણ ચઢાવ્યું, ભોંકી દીધું તે ઠામ; ભગવાને ભઉતીક કાયા મુકી, ગયા પોતે સધામ ॥ ૩૩ ॥ એવે અરજુન હસ્તીનાપુર પહોચ્યો તેણી વાર; ચોધારે આંસુ છોડીને કહ્યા શમાચાર. ॥ ૩૪ ॥ તેથી શહુ બહુ રડવા લાગ્યાં, કીધું ઘણું કલ્પાંત; વીદુરજીએ શાચું ન માન્યું, રહી ગઇ મનમાં ભ્રાન્ત ॥ ૩૫ ॥ વલણ ॥ ભ્રાન્ત રહી ગઇ મન વીશે, ગુચવણ બહુ મનમાંય; વલ્લભ વદે પ્રભુતણો, શારથી આવ્યો ત્યાંય.

કડવું ૩ રાગ મારૂ.

બોલ્યા જયમુનીજી વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; આવ્યો દારૂક હસ્તીનાપુર, જઇ મળ્યો જ્યાં વીદુર ॥ ૧ ॥ કહી દ્વારીકાની બધી વાત, તવ વાત માની શાક્ષાત, એને વીદુરજીએ બેશાડયો, દેઈ શીખામણ શાન્ત પાડયો ॥ ૨ ॥ પોતે ગયા ધ્રત્રાષ્ટર પાસ, કહી બતાવ્યો સર્વ વિનાશ, તવ આંધળે કહ્યું એમ; કહો વીરા કરશું કેમ. ॥ ૩ ॥ બોલ્યા વિદુર મુખ વચન, હવે તજો ધનને ભોવન, ચાલો વનમાં જઈ તપ કરીયે, પ્રભુ પદ પામવા સંચરીયે. ॥ ૪ ॥ તવ ધ્રત્રાષ્ટર ગાન્ધારી, વળી ભકત વિદુરની નારી; પોતે વિદુર તતપર થાય, સાથે દારૂકનેલેઇ જાય. ॥ ૫ ॥ જઇ બેઠા અઘોર વન, યોગ્યાભ્યાશ કરી પાડયા તન; તે તો પાન્ડવે જાણી વાત, થયો ધરમને મન ઉતપાત ॥ ૬ ॥ ભાઇ આપણ કેમ બેશી રહીયે, ચાલો હીમાળે ગળવા જઇએ; તવ સરવે જાવા મન કીધું, રાજ પરીક્ષતને દેઈ દીધું ॥ ૭ ॥ પછી બોલીયા ધરમ રાય; ચાલો ત્યારે વેળા વહી જાય; તે વાત શાંભળીને બેઠી ધ્યાન, ધરમ રાયની શત્ય છે વાણ ॥ ૮ ॥ આતો મુશળ પરવની કથાય, સાંભળી જનમેજય રાય; તારી ઉતરી બ્રહ્મ હત્યાય, તેની પરીક્ષા નવ

દેખાય. ॥ ૯ ॥ શામ પડદા થયા સ્વેત, તલ ધોળા થયા અચેત; કાળી ધેનું ધોળી થઇ જાય, એવાં રૂડાં પ્રમાણો દેખાય. ॥ ૧૦ ॥ તવ જનમેજે પડયો પાય. મારી ઉતરી ગઇ હત્યાય; પછી પુન્યદાન પ્રેમે કીધાં, સવાસોને ઉપવીત દીધાં, ॥ ૧૧ ॥ દિધાં સવાસો કન્યાદાન, બ્રહ્મપુરીયો આપી નીધાન; પછી કરાવ્યું બ્રહ્મ ભોજન, ગઉદાન દીધાં રાજન. ॥૧૨॥ સાંભળી શ્રોતાજન કથા, શ્રદ્ધા વાળાને ન જાય વ્રથા; થયું પુરણ મુશળ પર્વ, આસપાસનું સીધાર્યું સર્વ. ॥ ૧૫ ॥ વળણ. આસપાસનું સીધારીયું પાન્ડવ તતપર થાય; કહે વલ્લભ જે દ્રુપતી પીઉ પુઠે પળાય.

યાન પર્વ.

કડવું ૧ રાગ ધનાસરીની ચાલ.

પ્રથમ પહેલા પાયે નમીને, ઉમીયા પુત્ર ગણેશ; શંકર કેરા નંદન એ છે, કૃપારૂં હમેશ ॥૧॥ બીજાં સમરૂં સરસ્વતીને, જીભ્યાયે વસો માત; ત્રીજા સકળદેવને નમું, પરમેશ્વર પ્રખ્યાત ॥૨॥ ભારથ વીશે મોક્ષ કથા, સ્વરગારોહણી પરવ;સુણતાં પાપી પાપથી છુટે, ટળે અભીમાન ગરવ ॥ ૩ ॥ હીમાળે પાંડવ પરવરીયા, એજ કથા પવીત્ર; ભકતજનોને સાંભળવાનું, દાસ દાતાનું ચરીત્ર ॥ ૪ ॥ કઊરવ સાથે કુન્તી સુતે,યુદ્ધ કરી રાજ લીધું; ઘણાક જીવોનો ક્ષય થયોને, કુળ નીકંદન કીધું ॥૫॥ એવો લોકીક અપવાદ બેઠો, પાંડવોને શીશ; તેથી અશ્વમેઘ કીધો, સાથે શ્રી જુગદીશ ॥૬॥ તે પછી પ્રભુ દ્વારીકા ગયા, ત્યાં થઇ જાદવાસ્થળી, પછી પ્રભુ વઇકુંઠ પધારયા, અરજુન આવ્યા મળી ॥ ૭ ॥ ઉદ્વેગથી હસ્તીનાપુરમાં આવ્યા ધરમની પાસ, દ્વારીકાંના સમાચાર કહ્યા, સરવ થયા ઉદાશ ॥ ૮ ॥ ધરમ કહે શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુએ, શું કહ્યુંછે તમને; ખરી ખબર આપી દો વીરા, શાન્તી થાશે અમને ॥૯॥ અરજુનજી કહે કહેવા માટે, નથી રહી સુદ્ધ સાનઃ અરેરે મુજને મુકીને, ગયા શ્રી ભગવાન ॥૧૦॥ એમ કહિ પડયો મુરછામાં, દેખી ધરમ ડળીયા; અરેરે વીયોગ રાખીને,સીધારયા સામળીયા ॥૧૧॥ એમ અતી કલ્પાંત કીધું, પોતે યુધિષ્ટર રાય; સેદેવ નીકુળ ભીમ ઢળીયા, ઢળીયાં કુન્તા માય ॥ ૧૨ ॥ દ્રૂપતી બહુ બની બાવરી; ઉઠી ગયા ઘનશામ, હવે આપણ અવની ઉપર, રહેવાનું શું કામ ॥ ૧૩ ॥ એમ અતીશે સોસના કરે, દ્રૂપતી ધરમ ભુપ; તવ એકાએક પ્રગટ થયું, ધામમાં દ્રશ્ય સ્વરૂપ ॥ ૧૪ ॥ વઇકુંઠ વાશી પોતે પધારયા, દુખના દિવસ ગયા; મુરછામાં જે ઢળ્યા હતા તે, તરત બેઠા થયા ॥ ૧૫ ॥ આંધળાનેજેમ આંખ આવે, પાંગળાને જેમ પાય; મુગાને જેમ જીભ્યા આવે, તેવું પાંડવને થાય ॥ ૧૬ ॥ પ્રભુને દેખી પ્રેમ પ્રગટયો, લળી લળી લાગ્યા પાય; પીડા વઇકુંઠ વીશે પધારયા, અમારી શી ગત થાય ॥૧૭॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, સાંભળો ધરમભુપ; હવે કળીયુગનું રાજ બેઠું, અતી અધરમ રૂપ ॥૧૮॥ એના વારામાં સુત સતીના, નહી થાય તમથી રાજ; બેરા

જ કરવા ઇચ્છા કરશો, તો તમે ખોશો લાજ. ॥૧૯॥ ભાર તમારો ભાગી જવાનો, સત્યનો થાશે નાશ, સુકીત સત્રળું ધોવાઇ જાશે, પુરણ પામશો ત્રાસ. ॥૨૦॥ યુગ પ્રમાણે બુદ્ધી થાશે, ડહાપણ જાશે ડુબી, તમોને એ અનુભવ નથી; કળીયુગ કેરી ખુબી. ॥૨૧॥ સત્યવાદિનું સત્ય છોડાવે, અસત્ય પંથ ચડાવે; વાહાલામાં વીખવાદ થાયે, ખોટી લડત લડાવે. ॥૨૨॥ મુનીને નાંખે ગબડાવિ, ડાહ્યાનું ડહાપણ છુટે; પીતા પુત્રને સાસુ વહુને, માન મરીયાદા ટુટે. ॥૨૩॥ એવાં અનેક અપલક્ષણો, કળી તણાં કહેવાય; એવા યુગમાં સત્યવાદીથી, શી રીતે રહેવાય. ॥૨૪॥ માટે તમોએ રહેવું ન ઘટે, ઓરે કુન્તી તન; રહેશો તો કુબુદ્ધી થાશે, પડશે ઘણાં વિઘ્ન. ॥૨૫॥ સુકીત સત્રળું ધોવાઇ જાશે, થાશે પાપનો પાહાડ; તે પાપને લીધે ભોગવશો, નરક કુન્ડનો ખાડ. ॥૨૬॥ વળણ. ॥ ભોગવશો કુન્ડ નરકનો, તેમાં નહી મીન મેશ; વલ્લભ વદે એણી રીતે, કીધો હરી ઉપદેશ.

કડવું ૨ રાગ સામેરીનિ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુનિ મુખ વાણિ, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; કીધો ઉપદેશ હરીએ જ્યારે, થયા ઉદાશ પાન્ડવ ત્યારે. ॥ ૧ ॥ બોલ્યા યુધીષ્ટર મુખવાણી,તમે સાંભળો પુરશ પુરાણી;હવે અમારે કહો કેમ કરવું,આ યુગથી કેમ નીસરવું. ॥૨॥ આ પંચભુતોની દેહ, કેમ કરિને તજીએ તેહ, વીશથી કાયા તજીએ આપ, લાગે આત્મહત્યાનું પાપ. ॥૩॥ માટે શી રીતે દેહ તજવો, શ્રષ્ટી છાંડવા સમો સજવો; તેનો બતાવો કાંઇ ઉપાય, દેહ તજતાં પાતક નવ થાય. ॥૪॥ ત્યારે બોલીયા અંતરયામી, મનમાં અતી આનંદ પામી; તમે સાંભળો કુંતિના તન, અહુ બુદ્ધી તમારી પાવન. ॥ ૫ ॥ માટે આ યુગ વિશે તમારે, રહેવું ઘટે નહી લગારે, વીશ વડે તજો તમો દેહ,તેણું પાતક લાગે તેહ. ॥ ૬ ॥ પણ શાસ્ત્ર તણો આધાર; દેહ ત્યાગ કરો આ વાર; તેનું પાતક કદી ન લાગે, કહુ તેથી સંદેહ ભાગે. ॥૭॥ કાશીમાં કરવત મુકાવે, તેને આત્મહત્યા નવ આવે; વળી ભૈરવજવ જે ખાય, તેને પણ પાતક નવ થાય. ॥૮॥ સતી નારી સ્વામીની સંગ, કરે દહન પોતાનું અંગ, તેને આત્મહત્યા નવ લાગે, ભવોભવનાં પાતક ભાગે. ॥૯॥ વળી કોઇજન જાયહેમાળે, જઇશરીર પોતાનું ગાળે, નહી તે જીવને જરા પાપ, શાસ્ત્ર આધારે સજો આપ. ॥ ૧૦ ॥ માટે હીમાળે તમે જાવો, હવે

સ્વર્ગ નીવાશી થાવો; નથી હવે આ અવનીમાં મઝા,તેથી તમને આપુછુ રજા. ॥૧૧॥ આતો કળીયુગનું થયું રાજ, નહી રહે કોઇની લાજ; તવ યુધીષ્ટર વદયા એમ, કરતો હશે કળયુગ કેમ. ॥૧૨॥ એવા ગુણ લક્ષણ કહો અમને, એટલો શ્રમ દઇએ તમને, તવ શ્રી મુખ બોલ્યા વાણી તમો સાંભળો ઉલટ આણી. ॥૧૩॥ દીન દીન કળી કેવો થાશે એનું જોર ઘણું વધિ જાશે; તે વારે ચારવરણ બોળાશે, ચારે આશ્રમ ધુમ થઇ જાશે ॥૧૪॥ બધિ વરણવીને કહુ બીના, સુણો લક્ષણ કળી પાપીના, તન મન ધન અનમાં કળી, કરશે ભેગો મળી. ॥૧૫॥ સુણો ચારે વરણની રીતિ, તમે પામી જશો ભયભીતી: તવ ધરમરાજા એમ બોલે, થાશે વિપ્ર વરણ શા તોલે, ॥૧૬॥ તવ કૃષ્ણજી વદયા વચન, સુણો યુધીષ્ટર રાજન; થાશે વીપ્ર ઘણા અદેખા, નહી જોઇ શકે કર રેખા. ॥ ૧૭॥ નહી જાણે જોતીશ વિદ્યાય, કરશે માંહોમાહી નીંદાય; નહી ભણે શાસ્ત્ર કે વેદ; ભણશે તો રેહેશે ભેદ. ॥૧૮॥ નહી સમજે તત્વજ્ઞાન, એવા નીકળસે વીદ્વાન મોહોટાં ટીલાં ટપકાં કરશે, કોટે માળાયો ઘાલી ફરશે. ॥૧૯॥ વળી ભસ્મનો રાખશે ભબકો, લોકને ધુતવાનો હબકો; જ્યાંથી ત્યાંથી લક્ષમી લેવી પાય માટે આશીશ દેવી. ॥ ૨૦ ॥એક કોડીનું મળે દાન, તેથી કહેસે હજો ધનવાન; પુત્રવાનને આયુશવાન, ઘણા પ્રસન હજો ભગવાન ॥૨૧॥ જુજ કીમતે મો હોગુ આપે, તેવું બોલ્યું ઇશ્વર નવ થાપે; તેથી જુઠું પડશે વેણ; થોડું લેઇ ઘણુ કહે કેણ ॥૨૨॥વળી ગોર થઇ ઘેરઘેર, વરને દાસપણાની પેર, યજમાનોના બાળ હીચોળે, અધાવે મુતરાવે ખોળે ॥૨૩॥ વળી તેડી તેડીને ફરે; શેવા ચાકરી સારી કરે; વળી કાકા બાપા ઓચરે, એમ દાસપણે પેટ ભરે. ॥૨૪॥ જુનાં ઉતરેલાં વસ્ત્રો માગે, ટેકીલાની વ્રતીઓ ભાગે; નાંખે ઉપરા ઉપરી પડતું બોલે યજમાન આગળ રડતું. ॥ ૨૫ ॥ નીંદા અવર વીપ્રની કરે, પોતાનું સારૂ ઓચરે, હોય યજમાનને ઘેર ટાણું, ગોર જાણે હું વૈભોગ માણું, ॥૨૬॥ જાણે પોતાના ઘરનું વરે, એવી રીતે કારભાર કરે; પોતાનાં સગાને નોહતરે, બીજા જમે તો સોસના ધરે. ॥ ૨૭ ॥ પેટ ને પાછું બળી જાય, હાયહાય બીજા કેમ ખાય; કરાવે રશોઇ રહી પાસ, બંદ વરે તો પડે ત્રાસ. ॥ ૨૮ ॥ એમ યજમાનનું ઉગાર, વાહાલા થવાંને મન ધારે; કરે તેરડ ખરેખરી, બ્રાહ્મણોને ગળે દે છરી, ॥ ૨૯ ॥ કરે દંતિયા વિપ્રને દેખી; પેટ પાસાં નાંખે સેકી; વળી મારવા માટે ઊઠે ભબડાટ કરીને રૂઠે. ॥ ૩૦ ॥ આવાને જમાડે શું થાય, એમ યજમાનને

કહેતો જાય, જોજો વધારે લેજો વિચારી, છાંડસો તો ટટો ભારી ॥ ૩૧ ॥ કહી શાક ઓછું મુકાવે, શાક ભાજી થોડી પીરસાવે; કોઇ ભોજનમાં લે ભાત, તવ કરે ટંટાની વાત ॥૩૨॥ પુછે છે જજમાન જમનાર, માટે મુકો લગાર લગાર, કહી યજમાનનું ભલુ તાકે, બ્રાહ્મણોને ભુખ્યા રાખે ॥૩૩॥ વધારે શાક ભાજીને ભાત, પછી જાય નીચ વરણને હાથ; પણ વીપ્રોને નવ દે ખાવા, યજમાનોને વાહાલો થાવા ॥૩૪॥ એવા કરમચંડાળ થાશે, વણ નહોતરે જમવા જાશે; પેટ માટે પડતાં નાંખે, રાજા ધીરાજા મુખ ભાંખે ॥૩૫॥ કહેશે નાદાર ને દાતાર, હાથ ધરશે વારોવાર; ભીખ માગશે ઘેર ઘેર, કરશે મહેનત બહુ પેર ॥૩૬॥ બેસશે લોકને ઘેર અડી, સ્વાસ ખાશે નહી એક ઘડી, મોહોઢામાં જીભડી નહી ચાલે, ઘરધણી કળકળી આલે ॥૩૭॥ સાંભળે નીચના ટુંકારા, ખાશે બાળને હુંકારા લોક ધક્કા મારીને કહાડે, તોહે આપો આપો બરાડે ॥૩૮॥ નહી ચાલે ધરમને એઇ, કરે નાતતણી રસોઇ; થાય ભ્રષ્ટાભ્રષ્ટ કદાપી, તોહે બોલે નહી મુખ પાપી ॥૩૯॥ બોલે યજમાનની હાયે હાય, શુદ્રનું અડયું ઢાંકવા જાય; ગણે નહી એંઠી જુઠીનો બાધ, ન ગણે જગતનો અપવાદ ॥૪૦॥ જયાં ત્યાં જજમાન કરવો રાજી, પાઇ માટે પડે બાહાજી; વાહ્ય વીપ્રને વાહાણું જેવારે, ઉઠે પરાઇ આશાએ તારે ॥૪૧॥ રાખે નોહોતરા તણી આશા, નવ હોય તે નાંખે નીરાશા; ભાળ કાઢવાને કેહેડ બાંધે, ન હોયે તો મધ્યાને રાંધે ॥૪૨॥ નીસાસા નાંખી ઘરમાં ખાય, એવી વીપ્રોનિ બુદ્ધી થાય; હોય વીપ્રની રસોઇ જયાંય, આવે યજમાનનું બાળ ત્યાંય ॥૪૩॥ કદિ ખાવા ને માગે બાળ,વીપ્ર આપવા ઉઠે તે કાળ,થયું હોય ન બ્રહ્મ ભોજન, આપે તે પહેલાં રાંધેલું અન્ન ॥૪૪॥ નહી બાળકની ચીંતાય, એમ બોલીને વહાલા થાય; રાખે જમાડનારની શરમ, ખુએ પોતાનો કુળ ધરમ ॥ ૪૫ ॥ વલણ ॥ ધરમ ખુએ પોતાતણો, પાપ ન ગણે લવલેશ; વલ્લભ વદે શ્રોતા સુણો, વિપ્ર ચરચા વીશેશ.

કડવું ૭ રાગ સામેરિનો દોહરો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજયરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું યાન પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વીશેશ ચરચા વીપ્ર તણી તને, સંભળાવું રાજન; એ બધાં લક્ષણ કળી યુગ કેરાં, વીહ્વળ ટરે મન

॥૩॥ શુકલ થઇને શુદ્રનું જમે, લે સરવનું ધાન; ઇશ્વરે ઉંચ પદવિ આ પેલી, તેનું નહી અભીમાન ॥ ૧ ॥ વીપ્રો વીપ્ર પણું દરશાવા, નીત્ય કરે શટ કરમ; પણ પોતાની જાતી તણો, ધરબોળ ઘાલે ધરમ ॥૪॥ ભમભચો ળે ટીલાં તાણે, પણ જાતી ધરમ ન પાળે; લક્ષમી માટે લપોડ જેવા, પોતા નો અવતાર બાળે ॥ ૫ ॥ દસ શુદ્રનું રાંધીને પોતે, એક કરે ભોજન, પઇ દક્ષણા માટે બ્રાહ્મણ બને, કુટીલ કપુત તન ॥ ૬ ॥ યજમાન જાણે વીપ્ર જમાડયો, એમજ વાડવ જમે, યજ્ઞ યાગાદિક હોમ હવન, સોધવા સારૂ ભમે ॥ ૭ ॥ પાઠ પુંજા કરવાનું, મળે એવી આશા ધારે; જો કોઇ બેસાડે પાઠ કરવા, તો ત્યાં ગપાટા મારે ॥ ૮ ॥ હોઠ ફફડાવે પાઠ બતાવે, જીભ ભમે દો દીશ; યજમાનને અવળુ સમજાવે, પ્રપંચથી અહરનીશ ॥ ૯ ॥ હોમ હવનમાં પોતાના પક્ષના, વીપ્રને લેઇ જાય, ન આવડયાની નહી કંઇ નીંતા, વરૂણમાં ગણાય ॥ ૧૦ ॥ અભણ સગાને વરૂણમાં લે, તેને બતાવે કેવું; ગઉમુખીમાં હાથ ઘાલી રહેજે, ચાલશે પોગળ એવું ॥ ૧૧ ॥ એમ હાથે કરિ કરશે ઉંધું, બ્રાહ્મણ કળીયુગ કેરા; અતી અરીરચા લાલચું લોભી, લંપટ મારે ફેરા ॥ ૧૨ ॥ પાઇ મલે તો સોમ જનોને, કરણ રાજા કહી બોલે; યજમાન આગળ યાચના કરે, છો તમે માબાપ તોલે ॥ ૧૩ ॥ અમારે આશરો છે તમારો, ભીખારીના બોલ કાડે જીવાશે અમારો છે તમ થકી, કરજોડી શીશ નમાડે ॥ ૧૪ ॥ નીચાં નીચાં દાનજ લેને, કરે પ્રેત ભોજન; શુદ્રનું સુતક ગયા પહેલાં, રાંધી જમે તેનું અન ॥ ૧૫ ॥ નિચ જાતો સાધુમાં મુડાઇ, આવે નગ્રની પાસ; તેનો મહીમા વીપ્ર વધારે. પોતે થાયે દાસ ॥ ૧૬ ॥ સાધુ જમે તેનિ જોડે જમવા, પુરણ આશા રાખે; ટેલ ટકોરા ઘેર ઘેર કરે મહાતમા છે એમ ભાંખે ॥ ૧૭ ॥ જ્યાં ત્યાં મહીમા વધારીને, જોડે જમવા જાય; ચારિ રીતે શેવામાં રહી, વધારે મહીમાય ॥ ૧૮ ॥ પહેલું પીરસવાનું બ્રાહ્મણને, સાધુને પીરસાવે, વીપ્રોને પહેલું જમવા ન દે, સાધુને ખવરાવે ॥ ૧૯ ॥ ચંદન ચરચાવે સાધુને, આરોપાવે હાર; નાચને પાશે રહી નમાવે, વાડવનો કુંમાર ॥ ૨૦ ॥ પોતાનું ભુપણ પોતે ખોઇને, પરને ઉપમા આપે, ત્યાંયજ ગોલાની શેવા કરાવે, જાતે જાતનું કાપે ॥ ૨૧ ॥ જાતે જાતનું પોત ઉઘાડે, અન્યને છીદ્ર બતાવે; પોતે પણ દેખાય એવા, હાથે કરીને જણાવે ॥ ૨૨ ॥ જાતે જાતની જાત જણાવે, આંખમાં અદેખાઇ; પટપંચ ને જુઠ ડગલે ડગલે, કપટ કાળજામાંઇ, ॥ ૨૩ ॥ એમ અતી અવગુણ ભરેલા, નીપજે વાડવ સુત;વ્યસની વ્યભી-

ચારી ને વાંકા; વળી આકળા ભુત. ॥ ૨૧॥ બ્રાહ્મણ કેરી ભામનિઓ તે ભમસે ઘેરે ઘેર; ખભે ખડીયા નાંખીને ફરસે, પુરૂષ કેરી પેર ॥૨૫॥ સુદ્રાની સુવાવડ કરસે, કૈંકના કાછવા ધોશે; સુદ્રનાં એઠાં વાસણ ઉટકે ધનકાજ વાંકુ જોસે, ॥ ૨૬ ॥ ઘેર ઘેર જઇ રાંધણું રાંધે, નહી ગણે સુતક છોશ; હશી રમી જજમાનો રીજવે ધારે ન દલમાં દોશ, ॥ ૨૭ ॥ ઉધાં ચતા વેવીશાળ કરાવે, કંઇક તણા છંડાવે; કંઇક તણાઘર ભંગાવે; ને કંઇકના ઘર મંડાવે. ॥૩૮॥ એવી અતી ઉતપાતવાળી, વીપ્રની વામા થાશે; બ્રાહ્મણોનાં બાળક તેનો, દુરીજન સંઘે જાશે ॥૩૯॥ બેઉ છેડે પીતાંબર પેહેરે, વીચીત્ર રાખશે કેસ; લેલાટ લુખાં લઇને કરશે, ધરશે યવનનો વેશ, ॥ ૩૦ ॥ રાજદુતો થઇને રહેવાના, વીચીત્ર વેશ કરશે; વરણમાં નહી ધરણમાં નહી, એવા થઇને ફરશે. ॥૩૧॥ માહારાજ કહેનો માઠું લાગે, રખેતો ભીક્ષુક ભાળે; ઉપવીત દેખાય નહી માટે; કેટે કે કેહેડે વાંટાળે, ॥૩૨॥ એવી રીતી વીપ્રની થાશે, એરે કુન્તી તન; કળીયુગ કુબુદ્ધી દેવાનો, કેહે છે જુગજીવંન. ॥ ૩૩ ॥ હવે ક્ષત્રી નંદન કેરી, બુદ્ધી બતાવું તમને; કળીયુગમાં કેવા થાસે તે, કેહેવા ઇચ્છા અમને ॥ ૩૪ ॥ વળી ઇચ્છા છે કહેવા તણી, સુણો યુધીષ્ટર રાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, શ્રવણ કરો શ્રોતાય. ॥

કડવું ૪ રાગ ધન્યાસરીનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાય; વીરતારી તુજને સંભળાવું, યાન પર્વ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ કળીયુગમાં કેવા ક્ષત્રી સાંભળો કુન્તી તન; એમ કહીને કહેવા લાગ્યા પોતે જુગજીવન, ॥૨॥ ક્ષત્રીપણું ખોઇ બેસવાના; થાશે બહુ બળહીન; બાણ વીધા સફળ થવાની જાતીમાં ભેદ ભીન. ॥ ૩ ॥ કાયરપણું પુરણ થાશે, વ્યસનમાં તદરૂપ; સત્તા સઘળી બેશશે ખોઇ, માંથ્યા કેહેવાશે ભુપ, ॥ ૩ ॥ રંગ ભોગમાં રાત દીવસ રેહેશે, નહી રાજપાટનું ભાન; નોકરી કરિ પેટ ભરશે, છોડશે કુળ અભીમાન. ॥ ૫ ॥ ટંટાથી નાસશે ત્રાશીને, પરાણે પેટ ભરશે; જાત કજાત કાંઇ નહી જુએ, રૂપ જોઇનાર વરસે. ॥૬॥ તેમાં વરણશંકર પ્રજા, ઉત્પન્ન થાસે અતી; ધરમ ધ્યાનમાં પુન્યદાનમાં, પાછી પડસે મતી. ॥૭॥ માંનસે ભાટ ચારણ ઘડવીને, બ્રાહ્મણને દુઃખ દેસે; વેદ શાસ્ત્રને માનશે જુઠાં, નાસ્તીકનો પંથ લેશે. ॥ ૮ ॥ યજ્ઞ યાગાદીક

ઉંચા મુકી નાયકાથી લે લાહાવો; દેવદેવસ્થાન માનશે જુઠાં કળીયુગ આ વશે હાવો. ॥ ૯ ॥ દેવ વિપ્રનાં વરશાસનો, મુળમાં નાંખશે તોડી; લડવઇયો સામો હશે તો, તેને રહેશે કરજોડી. ॥ ૧૦ ॥ વીપ્રની વિદયાની લેશે પરિક્ષા શ્રદ્ધા નહી રહે મનમાં, લક્ષમી લલનાનો લાવો લેવા, ચટપટી રાખશે તનમાં ॥ ૧૧ ॥ આફીન વીપ્રોનાં વચનોપર, રહેશે નહિ લગાર, ગઉ બ્રાહ્મણોને તીછકાર કરશે, થાશે ગરવિ ગુમાર. ॥ ૧૨ ॥ ન્યાય વિદ્યા તો નાશજ થાશે, પક્ષપાત કામ કરશે; યવન કેરા ધરમ ઉપર, પ્રેમ અતી આદરશે ॥ ૧૩ ॥ એવા અતી અવગુણવાળા, કળીયુગ પાપો કરશે; હથીઆર વીના ઠાલે હાથે, હાસપણે પેટ ભરશે. ॥ ૧૪ ॥ એવી રીતી ક્ષત્રી કેરી, ઓર ધરમ રાજન; હવે વૈશ્યની રીતી બતાવું, કહે છે જુગજીવન. ॥ ૧૫ ॥ વૈશ્યની વીપ્રિત બુદ્ધિ બનશે, છોડી દેશે મુળ ધરમ; નારીની ખોટે નાદાર થઇને, ઉપજાવશે નીચ કરમ. ॥૧૬॥ નાતરાંનો રીવાજ કરશે, સ્વારથથી બ્રહ્મ ભોજન; ભીક્ષુક જનને કાઢશે પાછો, નહી દે મુષ્ટી અન. ॥૧૭॥ બ્રાહ્મણોનાં છીદ્ર જોસે, કરસે અતીસે નિંદા; ધુતારાનો માંડસે ધંધો, નહી શીખે ગણીત વીદ્યા. ॥૧૮॥ નોકરી કરવાની થાસે મરજી, રાજી પરને નડયામાં; વેહેવાર છોડી વેહેપાર જાસે આળામાળા લડાયામાં, ॥૧૯॥ અનાદીના જે નહી ગુરૂ, તેને ગુરૂ થાપે, જગત ગુરૂ વિપ્ર છે તેને, એક ચપટી નવ આપે ॥૨૦॥ જમણ વેહેવાર બ્રાહ્મણ સાથે, બાંધસે ઉલટ આણી; કારભાર કરસે ઘરમાં પેસી, પણ મન લેવાનું તાણી. ॥૨૧॥ હસાલી ખાશે દગા કરીને, મીઠું મીઠું મુખ બોલી; નહી જુએ બ્રાહ્મણ નહિ જુએ ભગનિ, ધુતસે ફોલી ફોલી. ॥૨૨॥ લોકોનું નાણું માંડશે જમે, દેખાસે પુરણ કૃપાળુ; પેટ ટાઢું રાખીને પાપી, કાઢી દેસે દેવાળું ॥૨૩॥ ધરમને નામે ધન મેળવીને, તેમાંથી પેટ ભરસે; ધરમતણું ધન જમે માંડીને, વ્યાજનો વેહેપાર કરસે. ॥૨૪॥ જગતમાં દેખાડવાને સારૂ, વ્યાજમાંથી થોડુ ખરચે; પછી ચોખાઇપણું દરશાવવા વારતા વીશ્વમાં ચરચે. ॥૨૫॥ અમે તો ધરમાદા કામ કરીએ, જ્યાં ને ત્યાં એવું ભુકે; જાણે કે લોક પ્રમાણીક જાણી, થાપણ મુજ ઘેર મુકે ॥૨૬॥ એવા ડોળથી ઓળવે નાણું કુમારગપર ચઢસે; ધર્મના કામનું કારભારૂ કરી, પોને પચાવી પડસે ॥ ૨૭ ॥ જ્ઞાતી ભોજન ભારે કરસે બ્રહ્મભોજનમાં ટાંચું; અજોઠવાડમાં વીપ્ર બેસાડે, એ કથની કયાં વાંચું ॥૨૮॥ જમત ભયથી ભોજન કરાવે, દુનિયાના ડરથી દે દાન; પ્રીત્યર્થે કાંઇ કરે નહી, કરે મેળવવા માન. ॥ ૨૯ ॥ ખોટા તી-

લક તાણી ફરશે; કરશે છાપાં અંગ; મીથ્યા માળાઓ કોટમાં પેહેરે, દેખાડે ભક્તીનો રંગ. ॥ ૩૦ ॥ વેસધારીને વીશેશ માને, ચમત્કારીને શોધે; એમાં કુમારગે જવાના, નહી ચઢે સત્ય બોધે. ॥ ૩૧ ॥ અતી અનરથ આદરવાના, દિનતા દયા ન લેશ; અતી અવગુણ કળીયુગ વીશે, વરણવી ન શકે શેશ. ॥ ૩૨ ॥ ચારે વરણની એવી રીતી, કળીયુગે કુપંથ થાતા; ચારે આશ્રમ કેવા થાશે, તેની કહુ હવે કથા. ॥ ૩૩ ॥ બ્રહ્મચારિને ગ્રહસ્થાસરમી, વાનપસ્ત સંન્યાસી; તે તણી કેવી રિતી થાશે, જે તે તારણ તપાસી. ॥ ૩૪ ॥ ભરમચારી એવું નામ ધરિને, વધારશે પંચ કેશ; એના લોભી ધનના લોભી, મીથ્યા રાખવો વેશ. ॥૩૫॥ ધામ બાંધીને ધંધા કરશે, હરશે પરાયાં વીત; જોતીશ જોશે વધદાં કરશે, ઠરશે દારાપર ચીત. ॥૩૬॥ તીલક માળાના કરી ચાળા, ગાળા ગરથના લેવા; કળીયુગ કેરા ભરમચારી તે, થાશે ગુણના એવા. ॥ ૩૭ ॥ગ્રહસ્તી લોકો કેવા, નીપજશે સાંભળો ધરમરાય; ભગતનું કે ભરમચારીનું, ધન ફોસલાવી ખાય. ॥૩૮॥ પ્રસાદની નીત રાખે આશા, એવા લંપટ થાશે; જગતને જણાવવા માટે, તીરથ યાત્રા જાસે. ॥ ૩૯ ॥ નહી કરે ધરમ બાંધશે કરમ, કઠીણ કાળજું કરશે; પછી પોતાના દેશમાં આવી, યાત્રાવાસી થઇ ફરસે. ॥ ૪૦ ॥ ગંગાપુજન કરવું ધારી, સગા સહોદર તેડે; નાત સગાંનાં સીધાં મગે, ભરામણો ને કેડે ॥ ૪૧ ॥ લોકીક લાજે ગંગાપુજનની, વિપ્રથી વીધી કરાવે; તેમાં પોતાના સ્વારથવાળા, વિપરોને નોહોતરાવે. ॥ ૪૨ ॥ એક નોહોતરો મેહેતાજીને કે, છોકરાને ભણાવે;બીજા નોહોતરો જોશીનેકે,વરસફળ ઉપજાવે.॥૪૩॥ ત્રીજા નોહોતરો વધદ ઘરના, વખતે અઉષધ આપે; ચોથા નોહોતરો ગોર ઘરના, છોકરાના વીવા થાપે. ॥૪૪॥ પાંચમા નોહોતરો પાડોશીને, કામકાજે કેહેડ બાંધે; બીજા ઓળખીતા કાહાડે સોધી, આવી રાંધણ રાંધે. ॥૪૫॥ વળણ. ॥ વિશેષ વારતા ઓચરૂ, સુણજો શ્રોતાજન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કળીયુગનો કુંદન.

કડવું ૫ રાગ ચોપાઇનો ચાલ.

બોલ્યા જયમુની મુખવાણી, તમે સાંભળો ઉલટ આણી; ધાસે ગ્રહસ્થીજન વળી કેવા, કરાવે વીપ્રો કને સેવા. ॥૧॥ વળી ઘેર આવે વીવા ટાણું, તવ કાઢે વાવરવા નાણું; તેમાંથી નહી કાંઇ પુન્યદાન, બનેમલપતા મસ્તાન.॥૨॥વગડાવે વાજીત્રો નીશાન,ધરે ધનવંતનો અભીમાન;ઘેર માંડે

વડા બંધાવે, વળી ખાનપાન બહુ રંધાવે. ॥૩॥ અતિ સાહબીના ઢોંગ મચાવે, વળી નાયકા લાવિ નચાવે; વળી ફટાણાં ગીત ગવરાવે, કાંઇ ધર્મ તો ધ્યાનમાં નાવે. ॥૪॥ કદી વરૂધનું મરત્યુ થાય, તેની પુરે રૂડી સજયાય; તે તો કેહેવાય સજયાદાન, આપે ભમનીને દેઇ માન્ય. ॥૫॥ સગા વહાલાને રાજી કરે, વીપ્ર સાથે વાંકુ ઓચરે; વળી પરઠ સજયાદામ, એવી બુધી થાસે હરામ ॥૬॥ વળી જગતમાં સોભા લેવા; વિપ્રના દામ વિપ્રને દેવા એવિ ગ્રહસ્તીની થાશે દ્રષ્ટી, તેથી નહી થાય મેઘની વ્રષ્ટી ॥ ૭ ॥ કુડાંકરમોથી વેઠશે કષ્ટી,એમ દુભાસે આખી શ્રષ્ટી; હવે વાનપ્રસ્તનીરીત,।તુ તો સાંભળજે દઇ ચાત ॥ ૮ ॥ વાનપ્રસ્ત છું જગતમાં કહેસે,પણ નગ્ર સમીપે રેહેશે, રાખસે ગ્રહસ્તિની રીતી, નહી ધારે ભગવત ભીતી ॥ ૯ ॥ કળીમાં વાનપ્રસ્તી કોય, કોટી જનમમાં એકજ હોય; હવે સંન્યાશીની પેર ભટકે કળીમાં ઘેર ઘેર ॥૧૦॥ દેવાદાર કે દુખનો ત્રાશી; કાંઇ કષ્ટે થશે,સંન્યાશી; નાહીની વયમાં નહી અધીકાર,તોહે થાશે સંન્યાશી સાર ॥૧૧॥ હરી ફરીને ભગવો વેશ, મનમાં શ્રદ્ધા નહી લેશ; રાખશે બ્રાહ્મણ પર દ્રેશ, વળી પર સુખથી અતી કલેશ ॥૧૨॥ થોડાદીન ગ્રહસે દંડ, પછી પ્રપંચના પાખંડ, પરમ હંશની દીક્ષાલેસે, ઉંચ નીચને ઉપદેસે ॥ ૧૩ ॥ વળી સેવક મુડશે ઝાઝા, ખાઇપીને રહેસે તાઝા; જેનું ભોજન જમશે, વળી રામા સંગાથે રમસે ॥૧૪॥ કરસે કામનીને અંધ; વળી રૂએ રૂએ રમે ક્રોધ, રેહેવાનાં રૂડાં બાંધસે ધામ, લેસે ઢોલીયામાં આરામ ॥૧૫॥ વળી પંખીને પવન ચક્કી, બધિ વાતે રહેવાના નક્કી; થાસે જગત સાથે જક્કા, રાખશે બુદ્ધિ બહુ પક્કી ॥૧૬॥ વ્હાલાં પુષ્પ અને ચંદન વાળી પ્રીય; પોતાનું વદન; અતિ માન્યને મોટાઇ ગમે, ભોગવે નહિ કષ્ટ કો સમે ॥૧૭॥ એવા અતિ વીકારી થાસે, નહી જાવાને સ્થળ જાસે; કોઇ ઉવેખે તેને બાહાજે, લઢતાં વઢતાં નહી લાજે ॥૧૮॥ પોતાનું બોલ્યુ કરસે સાચું;અન્ય જનનું પાડસે કાચું, પોતાનાં જે જન્મ ચરીત્ર જાણે દેશ જ્ઞાનીને મીત્ર ॥ ૧૯ ॥ માટે જન્મ ભોમી છોડી દેહ, બીજે દેસે જાસે વેશ લેઇ; જઇ સાધુપણું બતાવે, મુઢ જનોના મનને ભાવે ॥૨૦॥ અગનાનીને માને દેવ, નવ જાણે મુળની ટેવ; તેથી પડે પાપીને પાય, તેની જોડે નરકે પળાય ॥ ૨૧ ॥ વળિ કળીયુગમાં સાધુ વેશ, ધરી ફરશે દેશ પ્રદેશ, વિદેશ જંગી ભંગીપણું ઘણું રાખે;નારી વીનાનીશાસ્ત્ર નાંખોરરાપણ જગત આંધળું થઇ, કરશે શેવા સમીપ જઇ

નહી જુએ તેની કરણિ, દરે વીખાણુ વાતે વરણી ॥૨૩॥ એવું કરશે કળીયુગ પાપી, સત્યની વાત નાંખે ઉથાપી; વળી અસત્ય પંથ જ્યાં હશે, સત્ય સરખે કળીમાં થશે ॥૨૪॥ એ તે કળીયુગનાં પાખંડ, સાચા જનને દેશે દંડ, કળી અવળું સુઝાડે, સત્યવાદીને જુઠા પાડે ॥૨૫॥ હશે વ્રતઆરી કોઇ સાચો, પણ તેને કેશે સહુ કાચો, હશે વેશધારી પાખંડી, તેને નમશે દુનીયાં ગંડી ॥૨૬॥ એવી કળીયુગ કેરી રીતી, ઘણી થવાની અનિતી; ત્રણી થવાની અનીતી; ઘણો કરતા નથી વીસ્તાર, કરીએ તો ન આવે પાર ॥૨૭॥ વળણ ॥ પાર ન આવે કળી તણો, સુણો શ્રોતાજન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, પરમ કથા પાવન.

કડવું ૬ રાગ સાખીની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, યાન પર્વ કથાય ॥૧॥ કળીયુગ કેરા ભુપતી તે, રહીયતને દુઃખ દેશે; હરામની નજર રાખીને, સરવનું ધન લેશે ॥૨॥ પ્રજાની નારી પુત્રી સરીખી, તે શું કરે કુદ્રષ્ટી; મેગરાજા દેખા દેશે પણ, નહી કરે જળ વ્રષ્ટી ॥૩॥ અવનીમાંથી રસકસ જાશે, અન પાકશે નહી પુર; અન તણો પાક દેખાશે તો, ઉતરશે અધુરૂ ॥૪॥ પીતા પુત્રી શું જાર રમશે, રમશે ભગની ભ્રાત; પુત્ર પત્નીને વશ થઇને, મુકીને દેશે માત તાત ॥૫॥ નર છોડશે પરણી નારીને, નારી છોડે નર તેહ; વ્યભીચારણી ચાહ્ય તેમ વરતી, ભ્રષ્ટ કરશે દેહ ॥૬॥ ધનવંત લોકો જમે માંડીને, ગુહા કરશે ટાઢી; પુરણ લક્ષ્મી સપેટીને, બેસશે દેવાળું કાઢી ॥૭॥ કપટના કાગળો કરશે કપટનાં કાધા; શ્રીમંત લોકો જમે માંડીને,કાઢશે વાંધે વાંધા ॥૮॥ પીરસનારા વગીયાં કરશે, ભરશે પોતાનું પેટ; લઢીવઢીને જ્ઞાતી જાતીમાં, થઇ પડવાના શેઠ. ॥૯॥ પંકતીમાં એકજણો જમેને, એકજણો જોઇ રહેશે, ઘનના ભેગુ તેલ ભેળવી, ભોજન નઇવેદ દેશે. ॥૧૦॥ બ્રાહ્મણને ભીખારી ગણશે, દેવસ્થાન દુકાને;હોમ હવનને પાખંડમાની,રહેશે માહમસ્તાને॥૧૧॥ ગરીબ જનને મારવા ઉઠે, જબરાથી જાય નાશી; વૈશ વરણ ભીખ માગી ખાશે, થઇને તીરથ વાશી॥૧૨॥અનેક પ્રપંચ અનેક પાખંડ,અનેક કપટ બાજી; સામા જનનું દુખ દેખીને થાશે પુરણ રાજી॥૧૩॥ સામાને સુખે દુઃખી હૃદયમાં, ડગલે ડગલે ઝેરાધરના ઉપર રાખશે પ્રીતી, વ્હાલા ઉપર વેહેર ॥ ૧૪॥ જાર વર-

મને પરની નિંદા વધસે ચોરી ને ચાડી, અનેક રીતે ઉલટી બુદ્ધી, સત્ય પંથ નાંખસે કાહાડી. ॥ ૧૫ ॥ ગુરૂ દરોહી મીત્ર દરોહી, વિસેશ વિશ્વાસઘાતો; પાપના કામમાં પેહેલો થાસે, ધરમમાં મારસે લાતો. ॥ ૧૬ ॥ બાધાયો રાખી બંધન રહેસે, કહેસે આગળ કરશું; કરવું ધારે તવ જીવ ચોરીને, દેવ બંધન નીરતરવુ ॥ ૧૭ ॥ બળાતકારે બરબડીને, દેવના બંધને છુટે; તેવા જનને રજ્યા ખપ્યામાં, સાત સાંધે તેર ટુટે. ॥ ૧૮ ॥ તો પણ તેને જ્ઞાન ન આવે, એવા થસે અજ્ઞાની; જગતમાં કીરતીને સારૂ, બનસે દાની ને ધ્યાની. ॥૧૯॥ શુદ્રજાતી બહુ આચાર પાળે, શ્રદ્ધા રાખસે પાકી; ધરમ ધ્યાનમાં કુશળ રહેશે, ઉત્તમથી નહી બાકી ॥૨૦॥ ઇશ્વરનો ભય રાખશે ભારે, માનશે મનમાં કેવું આ અવતાર ભોગવીએ આવો તો પાતક કયાં લેવું ॥૨૧॥ અનેક જાતના રોગ વધશે; વઇદકશાસ્ત્ર ન જાણે; જોતીશ શાસ્ત્રો પડશે જુઠા, તરકને સરવ વીખાણે ॥૨૨॥ થોડું કહ્યામાં સમજે આજુ, ઓરે ધરમરાય; એવાં વચન સાંભળી, પ્રેમે પડીયા પાય ॥૨૩॥ યુધીષ્ટર કહે ઓરે માહારાજા, મુને પડેછે વહેમ; આટલું બધું અવરૂં થાશે, તે સત્ય માનુ કેમ ॥૨૪॥ ઉંચવરણ શું નિચ થાશે, પોતાશું પુત્ર પરહરશે, ઉત્તમ બ્રાહ્મણ નીચ વરણની, શેવા તે શું કરશે ॥ ૨૫ ॥ અસત્ય વારતા લાગે છે તુને, ઓરે અંતરયામી; એટલે ધરમ પ્રત્યે બોલ્યા પોતે કમળા સ્વામી ॥ ૨૬ ॥ નગ્રની બારણે પાંચે બંધુ, જાવો એક યોજન; ત્યાં જઇ તમે બેશી રહેજો, ધરમ પુરણ પાવન ॥૨૭॥ પછીતમારા ચાર બંધુને, મોકલો ચાર દીશે, જે દેખે તે જોઇને આવે, વાર ન કરે અતીશે ॥૨૮॥ એમ કહીને પાંચ બંધુને, મોકલ્યા નગ્રની બહાર; એક યોજન જઇ ધરમ બેઠા, કુંતીના કુંવાર ॥ ૨૯ ॥ વ્રકોદર ગયો પુરવ દીશા, ઉત્તરમાં અરજુન, શેદેવ ચાલ્યા દક્ષીણ દીશા, પશ્ચીમ માદરી તન ॥૩૦॥ ભીમ ગયો ત્યાં નગ્ર આવ્યું, તે એક દીઠી લડાઇ; બંધુએ બંધુના ઉપર સંપુરણ કરી વડાઇ ॥૩૧॥ ફરીયાદી કરી રાજા પાશે, સાંભળો અરજ માહારી; મમ પુત્રી સામાને આપીને, માટે પરણો નારી ॥ ૩૨ ॥ તે પછી માહારી નારિ ગત થઇ, હું થાઉ દુખી છેક; મમબધુની પ્રેમદાને પુત્રી થઇ છે એક ॥૩૩॥ માહારે પરણવી નથી પુત્રી, સાટામાં આપતો નથી, શું હું માહારો અવતાર બારૂં, અરજ શુણો ભુપની ॥૩૪॥ ભીમશેન એવું સાંભરીને, ત્યાંથી પાછો વળીયો ઉત્તર દીશામાં ગયો છે, અરજુનજી માહાબળીયો ॥ ૩૫ ॥ ત્યાં એક નગરી આવી, ચાલ્યો સુંસરો છેક; ઘરબાર બજાર શોભામણા પણ મનુષ ન મળે એક ॥ ૩૬ ॥ એવું જોતો ગયો

રાજ મેહેલે, ત્યાં એક હીંચોળા ખાટ; તેના ઉપર બે કાગ બેશી, રમ છે ચોપાટ. ॥ ૩૭ ॥ હંસપક્ષી નાંખે હીંચોળો, પોપટ પવન ઢોળે; ઉંચજાતી નીચની કરે સેવા, દીઠું દીવસ ધોળે ॥૩૮॥ વીસ્મય પામી પારથ ચાલ્યો, સહેદેવનું શું થાય; દક્ષીણ દિશામાં પરવરેલો, જોયો ચમત્કાર ત્યાંય॥૩૯॥ બ્રાહ્મણો બેઠા બાવળ પાસે, ચંદન પુજાથી પુંજે; મેલડી ઝાંપડીના કરે સાધન, અવર દેવ ન સુજે. ॥૪૦॥ તે જોઇ શેહેદેવજી વળ્યા પાછા, નીકુળનું સું થાય; એક ગામમાં પવીત્ર પતિ, અબળાનો માર ખાય. ॥ ૪૧ ॥ તે જોઇ નીકુળ પાછા વળીયા, જ્યાં છે ધરમરાય; યુધીષ્ટર બેઠા તે સ્થળે, આઠ કુવા ઉભરાય. ॥૪૩॥ તે ઉભરાઇ નવમા કુવામાં, પાણી ભેળુ થાય, પણ તે પ્રથવિ જળ લે ચુશી, કુવો નવ્ય ભરાય. ॥ ૪૩ ॥ ધરમે જઇને વિચાર કીધો, વરશશે મેઘ બાર, પણ પ્રથવિ જળ ચુશી લેશે, નહી રહે ભેજ લગાર. ॥૪૪॥ એવામાં ચાર બંધુ આવ્યા, પાંચે ભેળા થાય, પોત પોતાની હકીકત લઇને, પુર વિશે પળાય ॥ ૪૫ ॥ જે સ્થળ બેઠા અંતરયામી, ત્યાં આવી પડયા પાય; સરવે સમાચાર કહ્યા પ્રભુને, ધરમ કરે ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય. ॥૪૬॥ ઓરે પ્રભુ હવે આ અવનીમાં રહેવું નથી એક દન; અમને તમારી સાથે તેડો, ઓરે જુગજીવન. ॥ ૪૭ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે હેમ ગીરીપર, સ્થીર મન રાખી જાવો, શીખ્ખર પાસે સ્થળ છે માહારે, ત્યાં થઇને તમે આવો. ॥૪૮॥ એમ કહીને અંતરયામી, થયા અંતરધ્યાન; ધરમરાજાને ચૈત્વન ચાલ્યું, શુભ સતી સંતાન. ॥૪૯॥વળણ॥ ચઇત્વન કરે સુત સતીતણા, નથી કરવું રાજપાટ; હીમાલય માહારે જવું, પ્રભુપદ પામવા માટ.

કડવું ૭ રાગ મારૂં,

બોલ્યા જયમુનિ મુખ વાણિ, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; આખી નીશા ચઇત્વન ચાલ્યું, ધરમનું મન ન રહે ઝાલ્યું.॥૧॥એવે થયો પ્રાતઃકાળ, થયા જાગ્રત સતી બાળ, તવ ધરમે તેડયા ચાર વીર, બોલ્યા બંધુ પ્રત્યે ધરિ ધીર. ॥૨॥ સુણો ભીમશેન વીરા વાત; કરશે કળીયુગ ઉતપાત માટે માહારે હીમાલય જાવું, તેથી તમને કામ બતાવું. ॥ ૩ ॥ સુખરૂપે કરજો રાજ, તમે ગાદી બીરાજો આજ; પ્રજાપુત્રની પેરે પાળો, કુળ ધરમને સત્ય સંભાળો. ॥૪॥ કરજો ગઉ વિપ્રની શેવા, રેહેજો આજ સુધિ રહ્યા એવા; વૃદ્ધ માતાને પાળજો પ્રીતે, રાખજો સર્વ બંધુને રીતે. ॥૫॥ ન્યાયમુકી

અન્યાય નવ કરશો; પ્રજાનું ધન કદી ન હરસો, થોડું કહે સમજજો ઘણુ પાપમાં પેસસો નહી ક્ષણું ॥૬॥ એવા વચન વીરનાં સુણી, બોલ્યો વ્રકોદર મહા ગુણી; મોહોટા બંધુ તમે શીખ દીધી, મેં તો માથે ચઢાવિ લીધી ॥૭॥ પણ અરજ માહારી એક, મુજ મનતણો વિવેક; કોને પ્રભુપદ વાહાલું ન લાગે, ફોગટ નીરભાગી માયા માગે ॥૮॥ જેવું પ્રભુપદ તમને વહાલું, તેવું પામવા હું પણ ચાલું;તમ સંગ આવીશું અમો,સાથે લઇનેચાલો તમો ॥૯॥ નથી રાજકાજની મમ ખુસી, હિમાલય આવવાને હુંસી; એવાં વ્રકોદરના વેણ, સણી પારથને કહ્યું કહેણ ॥૧૦॥ તમો સાંભરો અરજુન વિર, રૂડું રાજ કરો રણધીર; દ્રૂપતીને અરધંગ લેઇ, રાજકાજ કરો ચીત દેઇ ॥૧૧॥ વળતા વધ્યા પારથ વાણી, રાજ કરવું નથી કાંઇ જાણી; આતો વ્યવહારની માહા વ્યાધિ, મુને ગમતી નથી ઉપાધી ॥૧૨॥ ઘણાદીવસ કીધાં કામ, જરા ઠરી ન બેઠા ઠામ; માયા મીથ્યાને માનિ સાચી, રહી જ્ઞાન ગતી ઘણી કાચી ॥૧૩॥ માહારે આવવું છે તમ સાથ, કોને નહી વાહાલા વઇકુંઠનાથ; એવો પારથનો ભેદ જાણી, વદ્યા શેહેદેવ પ્રત્યે વાણી. ॥૧૪॥ મમ વિરા તમે જ્ઞાનવાન, માટે રાજકરો નીરધ્યાન,તમે ત્રીકાળજ્ઞાની જેશી, માટે સદા રહેશો નીરદોસી ॥૧૫॥ તવ શેદેવજી એમ કહે છે, માયામાં અજ્ઞાની રહે છે; કદી જોઇ વીચારી ચાલે, તોહે માયા ફરમતી આલે ॥ ૧૬ ॥ માટે માહારે તો રહેવું નથી. માયાની ઉપાદી અતી; હીમગીરી આવવું માહારે, બોલ્યા ધરમ રાજા ત્યારે ॥ ૧૭ ॥ કરો નીકુળ વિરા કામ, રાખો રાજગાદીનું નામ; તમો કનિષ્ટ બંધુ છોક,જોઇએ ગાદીપર એક ॥ ૧૮ ॥ તવ નીકુળ લાગ્યા પાય, હવે મુને નથી ઇચ્છાય; હુંતો આવીશ તમારી સંગ, પ્રભુ પદના અતી ઉમંગ ॥ ૧૯ ॥ પછી ધરમ બોલ્યા વાણી, તમો સુણો દ્રૂપતી રાણી;તુજ સરખી સતી નથી કોય મુજ મનને નીવરતી હોય ॥ ૨૦ ॥ આપણા અભિમાનનો તન, નામ પરીક્ષત પાવન; એને બેસારજો રાજગાદી, બીજી કરશો નહી ઉપાદી ॥૨૧॥ તમથી ઉછેરેલો એ બાળ, માટે રાખજો શુભ સંભાળ; તવ દ્રૂપતી બોલી વાણી, સુણો સ્વામીજી ઉલટ આણી ॥ ૨૨ ॥ કંથ વિના રહે જે નારી તેનો કહેવાય જગમાં વીકારી; વળી આવ્યો છે કળીયુગ પાપી, નાંખે સતીનું સત્ય ઉથાપી ॥ ૨૩ ॥ તેથી લાંછન લાગશે તમને, માટે સમજીને સંગલ્યો અમને; તેમ છતાં નહી લ્યો સાથ; તોતો પ્રાણ તજું નાથ ॥૨૪॥ તેતો સ્ત્રી હત્યા લાગે તમને, માટે હીમાલય લ્યો અમને; નારિનો કેવો છે ધરમ; તેતો તમે જાણો છો મરમ ॥ ૨૫ ॥ પરેમહાને પતી

પ્રભુ તુલ્ય, એથી અવર નહી અમુલ્ય; પતિ તજી પ્રભુને ભાલે, તેનેમુક્તિ મોહન નવ આલે, ॥૨૬॥ જમકીકર ગરદન ઝાલે, પાપ તણા ફેલાત્રો ફાલે; માટે ઇશ્વર પેહેલો કંથ, કામનીનો એ છે પંથ. ॥ ૨૭ ॥ કંથ કકળાવી મંદિર જાય, તેને બેશે ક્રીટ હત્યાય; કંથની ન કરે કાંઇ શેવા, શોધતી ફરે દેવાધી દેવા. ॥૨૮॥વઢે કંથને મહા રીસ આણી, એનો ગુણકા તુલ્ય ભગતાણી; જેમ ગુણકા પરને ઇછે, પોતાના પતીને નવ પીછે. ॥ ૨૯ ॥ તેવી સુંદરી સમજવિ સ્વામી, કંથ વિના કેઇ મોક્ષ પામી; માટે હુતો તમ સંગ આવું, તમ સેવાથી પ્રભુપદ જાવું. ॥ ૩૦ ॥ તવ જાણીયુ ધરમરાય, આતો રેહેવાની નથી હાંય; પછી ધરમે કહ્યું સુણ નારી, તુંતો આવજે સંગ અમારી, ॥૩૧॥ એમ કહીને ધરમરાય, લાગ્યા કુન્તાજીને પાય; માતા હેમગીરી અમે જાશું, તમ પ્રતાપ સુખીયા થાશું ॥૩૨॥ તવ કુન્તાને આવ્યાં આંસુ, વ્રધાવસ્થાયે હું જીવી ફાંસું; આવતુ નથી મુજને મરણ, દુભાયા કરે અંતઃકરણ ॥૩૩॥ મુજથી ચરણે ન ચલાય; હેમગીરી કેમ જવાય; વળી આપઘાત કેમ કરાય, કરૂં તો બેસે હત્યાય. ॥ ૩૪ ॥ દીકરા મુકીને મરવા જાય, મુજથી તે કેમ ખમાય; કહી રડવા લાગ્યાં માત, તવ ધરમે જોડ્યા હાથ. ॥૩૫॥ જનુની કંકાસ ન કરશો, અમને પાપમાં નવ ભરશો; આપો આગના રાજી થઇને, પ્રભુપદ પામશું ત્યાં જઇને. ॥૩૬॥ માટે આશીષ વચન બોલો, સ્થીર દલડુ રાખી નવ ડોલો, આપણો છે પરીક્ષત બાળ, તેહને થાપીયે ભુપાળ. ॥૩૭॥ રાજગાદિ બેસારીએ એને, પછી અકળામણ રહી કેને; માટે કલેશ મુકી થાઓ રાજી. તમને શું દેઉ શીખ ઝાઝી. ॥૩૮॥ એમ માતાને સમજાવી, ધાર્યું કારજ વિપ્ર બોલાવી કરાવ્યો પટા અભિસેક; રાજનીતીનો વીવેક. ॥ ૩૯ ॥ આશીરવાદ વીપ્રોના લેઇ, આપી ગાદી આશીશ દેઇ; વરતી પરીક્ષતની આણ, વધા વીપ્ર સૌ વેહવાણ ॥ ૪૦ ॥ વળતો થયો જયજયકાર, પુન્યદાન કીધાં અપાર બધી પ્રજા જોવાને આવે, પરીક્ષતને પુષ્પે વધાવે ॥૪૧॥ એમ થઇ રહ્યો આનંદ અતી, થયાં રાજી ધરમ ભુપતી; રીઝ્યા સરવે પ્રાણી માત્ર, પરિક્ષત છે ઘણો સુપાત્ર ॥ ૪૨ ॥ એનિ કીરતી ચાલી એવી, સોભે કાન્તા શશીના જેવી, જેવી સોભા યુધીષ્ટર કેરી; તેવી થઇ તેમાં નહી ફેરી. ॥ ૪૩ ॥ વળણ ॥ ફેર નહી સોભા મહી, વરત્યો જયજયકાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણજો શ્રોતા સાર.

કડવું ૮ રાગ આશાવરીની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, યાન પરવ કથાય. ॥ ૧ ॥ વડા પ્રધાનને શોંપણ કીધી ચલાવજ્જે તમે રાજ, અધરમ અન્યાનું કોઇ પ્રાણી, કદી ન કરશો કાજ. ॥ ૨ ॥ પુરણ રિતે પરીક્ષતને જાણજે તારો બાળ; અનાદિની એ રીતી છે, પ્રધાનથી ભુપાળ. ॥ ૩ ॥ કળી બેઠા ને દેશે કુબુદ્ધિ, પણ મન રાખજ્જે સ્થીર; તેથી ભવોભવ જય પામશોને, રીઝશે શામ શરીર. ॥ ૪ ॥ એમ પ્રધાનને શીખ દેઇને, માતાની પાશે જાય; ઓરે જનુની હીમાલય જાવા, દો અમને આગનાય. ॥ ૫ ॥ સુ ગતી થાશે અમતણી તે, માતા તમારૂં પુન્ય; સગપણ એક અવતારતણુ છે, તેમાં રહી છે નુન્ય. ॥૬॥ શેવા તમારી કંઇ નથી કીધી, જ્યાં તો કાઢયો અવતાર; અમારે દુખે દુખીથયાં છો, કેમ ભુલુ આભાર. ॥ ૭ ॥ કષ્ટી વેઠી સૃષ્ટીમાં રાખ્યા, ભોગવીયાં વનવાસ; નિરવરતીથી પાંચે પુત્રો, નથી બેઠા તમ પાસ. ॥ ૮ ॥ અતિ ઉપકાર તમતણો મા, અમથી ભુલાતો નથી; પણ હવે કળીયુગ બેઠોમાટે, આગના આપો સતી. ॥૯॥ આ અવનીમાં રહેવું ન ઘટે, પાપ થકી પેટ ભરવા, તમ પ્રતાપે સંગ્રામ જાશું, સૃષ્ટી સીંધુ નિસરવા. ॥૧૦॥ એવાં પુતરોનાં વચન સુણી, મહા દુખ પામ્યાં માત, આ શું બોલોછો આ શું બોલોછો કહી માંડયું આંસુ પાત ॥ ૧૧ ॥ અરેરે બળ્યું આ જીવવાનું; માતા પહેલા મરે પુત્ર, માહારી દ્રષ્ટીએ કેટલી વેળા, ભાગવા બેઠું ઘરસુત્ર ॥ ૧૨ ॥ ઓરે ઇશ્વર મરણ આપો, માગુ છું કરજોડી; નથી તાંતણો સુતરનો કે, તાણીને નાંખું તોડી ॥ ૧૩ ॥ પુત્ર પધારે મરવા માટે, તે કેમ નજરે જોવાય; એમ ધારીને કુંતા માતા, બહુ કરે તાય ત્રાહ્ય, ॥ ૧૪ ॥ પડ પછાડે આંસુડાં કાહાડે, બળી આ કારમી કાય; સરવ ગયું ને અભાગણી હું, રહી છું અવની માંય ॥ ૧૫ ॥ તવ રાય ધરમ એવું બોલ્યા, જ્ઞાનની ગોઠડી કરીએ; સાંભળો માતા મીથ્યા માયા, મુકી છે શ્રી હરીયે ॥ ૧૬ ॥ કોની માતા કોના પીતા, કોનાં પરીવાર પુત્ર; કોનાં બંધુ કોની બહેની, કોનાં સગાં ઘર સુત્ર ॥ ૧૭ ॥ કોની પ્રેમદા કોના પતી, કોના છે ધનમાલ; સરવ જાય છે મુકી મુકીને; કોઇ આજ કોઇ કાલ, માહારૂ માને મુરખ મતીના, નથી કોઇનો કોઇ, ઓરે માતા ભણી ગયો છું, જ્ઞાન દ્રષ્ટીએ જોઇ ॥ ૧૮ ॥ સરપ કાંચળી ઉતારે છે, પણ પોતે તેના તેજ; તેમ સહુ જીવ દેહ ઉતારે; આતમા એનો એજ. ॥ ૧૯ ॥ ન-

થી મરતો નથી અવતરતો, અખંડ આત્મા જાણે; વસ્ત્ર પ્રમાણે વપુ ઊતારે, તેમાં શું શોક આણે ॥૨૦॥ તમોને અમો હીમગીરીએ, લઈજાત અમારી સંગ; પણ ચરણે તમે ચાલી ન શકો, વૃદ્ધ તમારૂં અંગ. ॥૨૧॥ શરીર અશકત થાય તેવારે,જીવ માત્રે શું કરવું; પોતાના સ્થળમાં બેઠા બેઠા, હરી ભજન આદરવું ॥૨૨॥ શંપત પ્રમાણે પુન્ય કરવું, માયાનો તજવો સ્નેહ; સાથ સહોદર માનવા મીથ્યા મીથ્યા માનવો દેહ ॥ ૨૩ ॥ જે જીવ કહે છે હું ને મ્હારૂ, તે મોક્ષપદ નવ પામે; માયામાં બંધન રહીને ભટકાય ઠામો ઠામે ॥ ૨૪ ॥ માટે માતા અહંતા મમતા, મુકીને આજ્ઞા આપો; તમે રડો છો તે અમ થકી, જોવાય નહી અદાપો ॥૨૫॥ તવ માતાની મતી ફરીને, મનમાં લાગ્યું સાચું; નહી કોઇ માહારૂં હું નહી કોની, સગપણ સઘળું કાચું ॥૨૬॥ એવો નીશ્ચય મનમાં આણી, બોલીયા કુંતા માત; જાવો બેટા પ્રભુને પદ જજો. મુસ્તક મુકયો હાથ ॥૨૭॥ મહારાપણું જયાં જતું રહ્યું ત્યાં, નહીં હરખ કે શોક; આનંદ પામી આજ્ઞા આપી, જોઇ રહ્યું અન્ય લોક. ॥૨૮॥ પછી પાંચે પંથ ઝાલ્યો, શાથે છઠી નારી, દુનીયાને દંડવત કરીને નીકળ્યા શુભ સંસ્કારી ॥ ૨૯ ॥ મારગ જાતા હરીગુણ ગાતા, પોતે ધરમરાય; અરજુન ભીમને સેહેદેવ નીકુળ, મનમાં ઘણા મુઝાય. ॥ ૩૦ ॥ સાભળે માતા સાંભળે નગરી, સાંભળે સુખ વઇભોગ; અનેક વારતા યાદી આવે, દલમાં નડે વીયોગ ॥ ૩૧ ॥ એ રીતે ટળવળતા મનમાં, કુન્તાના ચાર તન; તે સાથે દ્રૂપતી ટળવળતી, ગયા એક યોજન ॥૩૨॥ ધરમરાજા ત્યાં ખમચાયા, બોલ્યા બંધવ પ્રત્યે. માહારે તમારે ન બને સાથે, કયાં સત્યે કયાં અસત્યે ॥ ૩૩ ॥ તમો પધારો અવર પંથે, અમે ગમે તેમ જાશું; જુદે પંથે હેમગીરીમાં સરવે ભેગા થાશું ॥ ૩૪ ॥ તવ અરજુને હાથ જોડયા, અમારો સો અપરાધ; ધરમ કહે માયા ચૈતન્ય કરવી, એ ઘણો આવે બાધ ॥ ૩૫ ॥ અરજુન કહે મોહોટા બંધુ, કરીએ તમ કહો તેમ; પણ તમને મુકીને અમોથી, અળગા ખસાય કેમ ॥ ૩૬ ॥ જો તમો અમોને તડછોડો તો, કાહાડીએ અમારા પ્રાણ; તમો કહો તે રીતે વરતીયે, સત્યજ વદીએ વાણ ॥૩૭॥ એવા દીનતાના વચન સુણી, બોલીયા ધરમરાય;મનમાં રણનું રટણ કરવું, મુખથી ન બોલાય ॥ ૩૮ ॥ મુન્ય ગ્રહી મમ સાથે ચાલો ચાર બંધુને નારી; એથી આનંદ પામીશ હું તો ગતી થશે શુભ સારી॥૩૯॥ મોહ માયા બધી મુકવી પુઠે, આગળનું આરાધન; અખંડ સુખને વી

શે જાવું, મળશે જુગજીવન ॥ ૪૦ ॥ તવ સરવ ભાઇએ નિશ્ચય કીધો, હવે ન ધરવું દુખ હીમાલય જાવું તે ઉત્તમ,માનવું સાચું સુખ ॥૪૧॥ એમ મન વાળી મુન્ય ગ્રહીને; ચાલ્યા પાધરે પંથ, મનને વીસે દ્રઢ વરતીથી, સમરે કમળા કંથ ॥૪૨॥ તાપ તડકો વાયુ વેઠે, ચરણમાં કાંટા લાગે પણ મન એવા વશ કીધા કે, દુખ જરા નવ લાગે ॥ ૪૩ ॥ ક્ષુધા લાગે તો વનફળ તોડી, રૂચી પ્રમાણે ખાય; વન વીશે સરોવર આવે, ત્યાં છીપે તરષાય ॥ ૪૪ ॥ થાક લાગે તવ ટોળે મળીને, વ્રક્ષની નીચે બેસે; આરામ લેઇને થાય છે ઉભા, પાછા પંથ પ્રવેશે ॥૪૫॥ ॥વલણ॥ વન પ્રવેશે પ્રેમથી, પુરણ ભકતીભાવ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ગ્રહ્યું તરવા નામ નાવ.

કડવું ૯ રાગ ચોપાઇની ચાલ.

બોલ્યા જયમુની મુખ એમ, સુણો જનમેજય ધરી પ્રેમ; ચાલ્યા અરન્ય શતીના સુત, જેનાથી નાસે યમદુત ॥૧॥ એવા ભજનનીધુન્ય ચાલે. માયામાં ચીત વરતી ન ઘાલે;માન્યું જુઠું સંસાર સુખ, માન્યું જુઠું દેહનું દુખ ॥૨॥ નથી આત્માને સુખ દુખ, છતાં છીયે ચૈતન્ય દેહથી પરા; આપણ દેહ સગાઇ શાની, એ અજ્ઞાનતાથી લે માની ॥૩ ॥ તે તો માયામાં રહે સદા, મોક્ષ મારગ ન મળે કદા;એવું સમજીને વનવહે પડે રજની ત્યાં પડી રહે ॥૪॥ થાય પ્રભાતને પંથ કાપે; એવી કાયાને કષ્ટી આપે, વાગે ચરણમાં કાંટા ઘણા, તેની વેદનામાં નહીં મણા ॥૫॥ પણ તે દુખ મનમાં ન ગણે,મુખ ભગવત ભગવત ભણે; રટે રામ તણું એક નામ, સમાવી દીધો ક્રોધ કામ ॥૬॥ નીરમળ મતી અતી રાખે, રૂંએ રૂંએ રામરસ ચાખે, આવે વીકટ વનનીવાટ; તેના મનમાં નહીં ઉચાટ ॥ ૭ ॥ વાંકી વાટને ટેકરા ટેંચા, ઓધ્ધા ખોપા ને ખાડા ખેચા, પહાડ પરવત ગફાને ગીરી, બીક બીહામણા ને બહુધારી ॥ ૮ ॥ વ્રક્ષ વેલી વનસ્પતી ઝાઝી, પશુ પક્ષી રહે ઘણા ગાઝી; એવું બહુ બીહામણું વન, તેમાં પરવરે કુંતી તન ॥ ૯ ॥ એવા સત્ય પણે ચાલ્યા જાય,એનો મહીમા નવ્ય કહેવાય; તેથી સ્વર્ગ તણા સહુ સુર, થયા દરશણે આતુર ॥૧૦॥ તવ ઇંદ્રરાયે કહ્યું એમ, સરવ આકળા થાવો છો કેમ, એકવાર પરીક્ષા લઇયે, પછી દરશણ આતુર થઇએ ॥૧૧॥ એમ કહી દીધા ખચાવી, પોતે અપછરાને બોલાવી, જાવો જઇ કરો નાટારંભ,કરો પાંડ

વનું સત્ય ભંગ. ॥૧૨॥ ત્યારે તમોને જાણુ સાચી. નહી તો નરૂત્ય કરનાર કાચી; એવિ આગના ઇંદ્રે દીધી, તવ નારિએ ત્યારી કીધી ॥૧૩॥ જેહ પંથે પાંડવ પળાય,આવી આગળ અપછરાય; બહુ કોમળઅંગની કામા, રૂપ રમણિક બહુ સુખ ધામા, ॥૧૪॥ કરી રહી છે થેઇ થેઇ કાર, થાય ઝાંઝરનો ઝમકાર; અતી નખરાં કરિને નાચે, જોઈ તપસ્વિનું મન રાચે. ॥૧૫॥ નજરો નજર પાંડવ દેખે, પણ મનથિ ગણે તુછ લેખે, નરૂત્ય કરી અપછરા થાકી, એણે કાંઇ ન રાખ્યું બાકી. ॥ ૧૬ ॥ પછી માન્યનિ થઇ મસ્તાન કીધું વસ્ત્ર વીનાનુંવાન; એમ માંડ ધાર્યોમનસુબા તવ પાંડવ ખમચાઇ ઉભા. ॥૧૭॥ નેત્રો મીચીને નિચું જોયુ, અરે માતા સું આ સત્ય ખોયું; તવ વારાંગના સરમાણિ, માહારિ મેહેનત થઈ ધુળધાણિ. ॥૧૮॥ બંધ રાખ્યો નાટારંગ, કર્યાં વસ્ત્રો ધારણ અંગ; પછી ગઇ સ્વર્ગ સુદને, જ્યાં સ્વર્ગવાશિ રાજન. ॥૧૯॥ ત્યાં આવીને લાગી ચરણ, સ્વામી નિરખી નવ ખંડ ધરણ; સત્ય વાદીને તપશિલોક, તેનાં વ્રત કર્યા મેં ફોક ॥ ૨૦ ॥ પણ આવા દ્રઢ મનવાળા, આજ સુધી નથી નીહાળ્યા; સતિથિ સુત સત્યવંત સાચા, એથી અવર નર સહુ કાચા ॥૨૧॥ એને ચરણે લાગે જન જેહ, પામે મોક્ષ મારગને તેહ એવું અપછરા બોલી જ્યારે, દેવ વર્ધમાન બેઠા ત્યારે. ॥૨૨॥ કર્યા અંતરિક્ષ રહી દરસન, સતિ સુત વહિ જાયે વન, એમ ઘણા દીવશ પંથ પળિયા, સત્યવાદી મન વશ બળિયા. ॥૨૩॥ એવે એક દીવસ સું થાય, પંથ પળતા લાગા તરશાય, ધર્મવિના બંધુ ચાર, થયા તરસ્યા અપરમપાર. ॥ ૨૪ ॥ એવે આવ્યું સરોવર એક, ત્યાં વડનું વૃક્ષ વિવેક; તેની નીચે બેઠાં નર નાર; જળ પીવા ઉઠયા વિર ચાર. ॥ ૨૫ ॥ જઈ બેઠા સરોવર તિર, જળ પીવા લાગ્યા સુરવિર; પીધું અડધું જળ નીરવાણ, તવ થઇ ગયા પાશાણ ॥ ૨૬ ॥ ભીમ અરજુનને સેદેવ, થયો નીકુળજી તતખેવ; બળવંતા ચારેભુપ. થઇ પડ્યા પાશાણ રૂપ. ॥ ૨૭ ॥ જોઇ ધરમ વિસ્મય થાય, મમ બંધુ ચારે કયાં જાય; તવ ધ્રુપતિ ભય પામી, આતે સું થઇ ગયું સ્વામી. ॥૨૮॥ એમ બેઉને પ્રગટયું દુખ ઉતરી ગયુ કોમળ મુખ; આવ્યું ધર્મના દીલમાં એમ, હવે ગીરી જવાશે કેમ. ॥૨૯॥ અતી થઇ ગયા ઉદાસ, પડ્યો પેટમાં પુરણ ત્રાસ; છુટયા નેત્રોમાથી પાણી, સામી ગફામાંથી થઇ વાણી. ॥૩૦॥ એક ગાંધર્વનો ત્યાં વાસ, બોલ્યો મનમાં ધરી હુલ્લાસ;શીદ શોશ ધરોછો રાય, બંધુની'થઇ પાશાણ કાય, ॥૩૧॥ ચાર પ્રષ્ણ પુછુછું તમને, તેના

ઉત્તર આપો એમને; તોતો ચારે તમારા વીર, હતા તેવા પામે શરીર ॥૩૨॥ સુણી બોલીયા ધરમરાય, પુછો પ્રશ્નનો ઉત્તર થાય, બોલ્યો ગાંધર્વ આણી પ્રીત, સુણો ધર્મ દેઇને નીત ॥૩૩॥ વલણ ॥ ચીત્ત દેઇને સાંભળો એ યુધીષ્ટરરાય;વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, પ્રશ્ણોચાર પુછાય.

કડવું ૧૦ રાગ સામેરોનો દુહો.

જયમુની રૂશી એણીપેરે બોલ્યા; શુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, પરમ પવીત્ર કથાય ॥ ૧ ॥ ધરમ રાજા સાંભળેને, ઉભે જપે રામ કૃશ્ન; ગુફામાંથી ગાંધરવે ત્યાં પુછવા માંડયા પ્રશ્ન ॥૨॥ બ્રાહ્મણ શાથી જાણીયેને, શાથી જાણું સંન્યાસી; શાથી તપસી સમજી લેવો; ગ્રહસ્થી બતાવો તપાશી ॥ ૩ ॥ એ રીતે ચાર પ્રશ્ન પુછયા, સાંભળ્યું ધરમરાય; પછી પોતે કહેવા લાગ્યા, બ્રાહ્મણનો મહીમાય ॥૪॥ બ્રાહ્મણ શાથી જાણવો તે, સમજાવું સુભ સાર; બ્રહ્મ યોનીથી ઉત્પન્ન થયો, બ્રાહ્મણ નહી નિરધાર ॥ ૫ ॥ બ્રહ્મ યોનીથી ઉપજયા માટે, સુદ્ર સમજવો દેહ; ઉપવીતનો સંસ્કાર થવાથી, દ્વીજ જાણવો તેહ ॥૬॥ વેદાભ્યાસે વીપ્ર સમજવો, પણ બ્રાહ્મણ ન ભણવો યથારથ રીતે બ્રહ્મને જાણે, તેને બ્રાહ્મણ ગણવો ॥ ૭ ॥ પ્રથમ પ્રશ્નનો ઉત્તર એછે, એમ કહ્યું જે વાર; હતો તેવો વૃકોદર થયો, વાયુ તણો કુંમાર ॥ ૭ ॥ બીજું પ્રશ્ન છે સંન્યાશીનું, તેનો ઉત્તર દેવું; ચોથી સ્થીતી વય થાય ત્યારે, બ્રાહ્મણે સન્યસ્ત લેવું ॥ ૯ ॥ તે પણ રહેવું નગ્રથી અળગા; નારીનો નહી પરછાયો, સ્વાદ રહીત અન ભોજન કરવું, ન કરવો વીતમાયો ॥૧૦॥ ઉપદેશકપણું કદી ન કરવું, નહી વાત બીજી ત્રીજી; દરભાસને શયન કરવું, રહેવું જ્ઞાનમાં રીજી ॥ ૧૧॥ ઇશ્વર આપે તે આહાર કરવો, જમવું ન ભોજન મીષ્ટ, મોહાદમમતા ત્યાગ કરવી, રહેવું સઉથી કનીષ્ટ ॥૧૨॥ એવી અનેક રીતી પાળી, રહેને જન સંન્યાશી, વેશ ધરેથી નહી સંન્યાશી,જુએ જ્ઞાન તપાશી ॥૧૩॥ એવો બીજો ઉત્તર આપ્યો, અરજુન પામ્યો દેહ; ત્રીજો ઉતર તપસ્વીનો કહી ટાળું સંદેહ ॥ ૧૪ ॥ ત્રીજો પ્રશ્ન છે તપસ્વીનો, તે સમજાવું સાર, કામ ક્રોધ લોભ તજીને, કંદમુળનો કરે આહાર ॥૧૫॥ ઓછામાં ઓછી અરધી ઉંમ્મર, તપ કરે તન દેઈ, જગતનો જસ નં ધારે મનમાં, અનેક બંધન લેઇ ॥ ૧૬ ॥ તેને તપસ્વી જાણવો પુરો,

એમ કહ્યું જે વારે; પાશાણ મટી મનુષ્યદેહી, પામ્યા શેદેવ ત્યારે. ॥૧૭॥ ગ્રહસ્થી કોને કેહેવો એવો, પ્રષ્ણનો ઉત્તર દે છે, ગાંધર્વ પ્રત્યે ધરમરાજા; નિરમળ મનથી કેહે છે. ॥ ૧૮ ॥ નીતીમાં રહી રોજગાર કરેને, કુટુંબ કબીલો પોસે; સરવને સુખે થાય સુખી, કો પર ન રહે રોશે. ॥૧૯॥ સગાં સહોદરને પાળેને, કરે ગૌ વીપ્રની સેવા;આંગણે આવ્યાને અન્ન આપે, એકાદશી ફળ મેવા ॥ ૨૦ ॥ એવા એવા વ્યવહાર વરતે, તેને જાણવો ગ્રહસ્થી; પાડોશી પોતાનું જાણી, ઇચ્છે શુભ વસ્તી ॥ ૨૧ ॥ એવો ચોથો ઉત્તર આપ્યો, નીકુળ પામ્યો દેહ; ગાંધરવના પ્રશ્નના ઉત્તર દઇ ટાળ્યા સંદેહ. ॥ ૨૨ ॥ હતા તેવા ચારે બંધુ બન્યા જેણીવાર; પાછા પંથે પળવા લાગ્યાં પાંચ પુરૂષને નાર. ॥ ૨૩ ॥ મારગ જાતાં હરી ગુણ ગાતાં, લાગી ભજનની ધુન્ય; રામ નામ રટે રૂદેમાં, મુખ ગ્રહ્યું છે મુન્ય ॥ ૨૪ ॥ એવી રીતે પંથે પળતા, રેહેતા મનમાં ખુશી; એવામાં અંત્રીક્ષ મારગથી, જોયું નારદ રૂષી. ॥ ૨૫ ॥ તે નારદે મન વીચાર્યું, આજ મને ઠીક ફાવે; આ ઠેકાણે લડાઇ થાય તો મઝા જોવાની આવે. ॥ ૨૬ ॥ એવું સમજી નારદ રૂષી, ત્યાંથી થયા વીદાય, એ વનમાં એક ડુંગર મોહોટો; ત્યાં ગયા રૂશી રાય ॥૨૭॥ તે ડુંગરમાં નગ્ર અવલોકીક, વસે રાક્ષસ લોક;ભયંકર દેશ બીહામણો છે, સુરને ઉપજે શોક. ॥ ૨૮ ॥ મેઘનાદ નામે રાક્ષસ રાજા, બળવંતો અપાર; લાંબો પોહોળોને પોચતો છે, ક્રોધ ઘણો ગુમાર. ॥ ૨૯ ॥ તેના મેહેલમાં નારદ આવ્યા, મેઘનાદ લાગ્યો પાય, આજ માહારાજ મુજ ઘેર આવ્યા, શી થઇ ઇચ્છાય. ॥ ૩૦ ॥ કરૂણા કરીને દરસણ દીધાં મુને કર્યો પાવન, એટલે નારદ જાણી જોઇને, જોવા લાગ્યા ભોવન ॥૩૧॥ ધન તારા સુખને ધન તુજ સોભા, ધન તારો વઇભોગ દંપતી સંપતી સાચી તાહારે, નગરી પણ નીરોગ. ॥ ૩૨ ॥ આ વઇભવને આ સુખ સોભા, શું કહું કથી કથી,પણ તુજ ઘરમાં તારા લાયક, અબળા એકે નથી. ॥૩૩॥ તવ દાનવને માઠુ લાગ્યું વાણી વદયો મુખ એમ;઼ઓ મહારાજ એટલી ખામી, તે સારૂ કરૂં કેમ. ॥ ૩૪ ॥ મુજ લાયક અબળા બતાવો, તો આપું સરપાવ; આ વારતાનો માહારા મનમાં ઘણા દીવસથી ભાવ. ॥ ૩૫ ॥ પણ ભાળ લાગતી નથી કાંઇ, તમો શોધી લાવો; નહી તો હું પંડે લઈ આવું, જ્યા હોય ત્યાંથી બતાવો. ॥ ૩૬ ॥ વળણ, ॥ બતાવો અબળા મુને ઓરે નારદ મુન્ય; પ્રેમદા કાજ વલ્લભ વદે દાનવ થઇ ગયો સુન્ય.

કડવું ૧૧ રાગ દુહાની દેશી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું દ્રુપતી હરણ કથાય ॥૧॥ મેઘનાદ અપશોશ થઇ બેઠો, તારૂણીમાં તદાકાર; નારદજી કહે કલેશ ન કરતો, બતાવું અમુલ્ય નાર ॥૨॥ તુજ જેવો કો નહી ભાગ્યશાળી, કર્મ રેખા સારી કહાવી, ત્રીલોક મોહની તુજ નગ્રની,સમીપ ચાલી આવી ॥૩॥ જેને સારૂ શીવ સરીખા; ભસ્મ ચોળીને બેઠા; વીષ્ણુ વઇકુંઠ મુકી વહ્યા,પાતાળવીશેપેઠા ॥૪॥ તેવી અબળા એ હેમગીરી, ગળવા ઝાલ્યો છે પંથ; પણ તેની સાથે જાયછે ગળવા, પાંચે એના કંથ ॥ ૫ ॥ કામની માટે કંથ એના, ગળવા સારૂ જાય; એતો નારી દુરલભ સપને, દર્શન ક્યાંથી થાય ॥૬॥ કબીરાજે કુટુંબ તારૂં, તેને વાવ્યમાં માર્યો, તે મારનારા સ્વામી એના કોથી નવ જાવ હાર્યા ॥૭॥ જો સામ્રથ હોય તુજમાં તો,જા જઇને લાવ્ય નારી; જો એ નારી આવે તોતો સફળકરણી તારી ॥૭॥ એવું કહીને નારદરૂપી, થયા અંતરધ્યાન;ગામની ભાગોળે આવી જાણી, ઉઠયોઅસુર મસ્તાન ॥૯॥ મનડું ચીડાવી કચ્છ ભીડાવી, ભુજમાં ભાલો ઝાલ્યો; રકત લોચને રાતો તાતો, થાતો પોને ચાલ્યો ॥ ૧૦ ॥ ડુંગર ઉપર ચઢીને જોયું, દીઠાં નરને નાર, દ્રુપતીનું સ્વરૂપ દેખીને, બનીયો તદાકાર ॥૧૧॥ અહો આજે માહારૂ ભાગ્ય ભળીયુ, ટળીયું જનમનું દુખ; જન્મ ધરીને આજથી મુને, મળશે સંસાર સુખ ॥ ૧૨ ॥ હરખ્યું રૂદે ભાગ્યજ ઉદે, આજથી થયું માહારૂં;નાર લેઇ જઇનારદજીને, સરપાવ દેવો ધારૂં ॥૧૩॥ કામનીના કંથ મને શું કરશે, કરૂં કાળો કહેર; રામા લેતાં રોકે મુજને, તોનો મારૂં ઠેર ॥૧૪॥ એમ સમજી નીચે ઉતરીયો, કર્યો વઢવાનો ચાળો; પાંડવની આસપાસ ફરેને, દેછે કવડથી ગાળો. ॥૧૫॥ ફાવે તેમ બોલે મુઢની તોલે. રીસ ચઢાવવા સારૂં, પણ પાંડવ મનમાં એમ સમજ્યા; શું લેછે અમારૂં ॥૧૬॥ બોલે છે તે એને મોઢે, ક્યાં અટકેછે ગાળો જેવી વાણી તેવો પ્રાણીછે વઢવાનો ચાળો ॥૧૭॥ પરાણે બોલાવવા ધારે, પણ મુખ બોલવું નથી; શ્વાનની માફક ભસ્યા કરે છે, છોને મરતો મથી ॥ ૧૮ ॥ એવી મનમાં શાન્તી રાખી, સુત સતીના જાય; છેવટ અસુર બોલી થાકયો, ચાલ્યો નહી ઉપાય ॥૧૯॥ ત્યારે રેણુના ખોબા ભરીને, મારગમાં ઉછાળે; નેત્ર મીચી તવ પાંડવ ચાલે, ઉચું જરા ન ભાળે ॥૨૦॥ એટલે અસુરે ઉતપાત માંડયો, કદી

કશીને વાધે; પુંઠેથી પ્રેમદાને ઉપાડી, પોતે લીધી ખાંધે. ॥ ૨૧ ॥ તવ દ્રુપતીએ બુમ પાડી, વારે ધાજો મમ નાથ; સત્યવંતાની સુંદરી, પડી પાપીને હાથ. ॥ ૨૨ ॥ મુને મુક્ષીને જાવું ન ઘટે, છોડાવો મમ કંથ; તે પછી સઉ હળીમળીને, ઝાલીએ પુન્યનો પંથ. ॥૨૩॥ રાંકડી રામા રાઢ નાંખે, સાંભળીને પડે ત્રાસ; એટલે ધરમે વીચાર કીધો, નારી થઇ નીરાશ. ॥૨૪॥ એને છોડાવવા ચીત ચોટાડું, તો ચુકું મમ ધ્યાન; મુસ્કેલ મારગ કો ન મુકાવે, સાચો સગો ભગવાન.॥૨૫॥ એ ઉપાધીમાં આપણ ક્યાં પડીએ, સઉનાં લાગ્યાં સઉ વેઠે; સુમારગે ચડતા ચાતુરા, સરવને નાંખે હેઠે. ॥૨૬॥ એવું સમજી ધરમરાયે, જુવતી સામુ ન જોયું; અરજુનજીએ પોકાર સુણી, પ્રેમદામાં મન પરોયું. ॥૨૭॥ પણ મનમાં એવું આદરીયું, માનુનીનો મોહ સદા; જ્યાં ને ત્યાં અબળાને માટે, થાય છે આપણે અદા. ॥૨૮॥ જંજાળ છોડવા સમો આવ્યો, તેમ છતાં શીદ વળગું; આ વેળા અબળાનું સગપણ, માહારે મુકવું અળગુ. ॥ ૨૯ ॥ એવું સમજી મુન્ય ગ્રહીને, ધર્મની પુંઠે જાય; તવ શેહેદેવજી જ્ઞાન ધ્રહીએ,સમજી રહ્યા મનમાંય. ॥૩૦॥ નીકુળના મનને એમ લાગ્યું, મન માહરે ક્યાં ધરવું; મોહોટા બંધવોને મરજી નથી તો, માહારે બોલી શું કરવું.॥૩૧ એમ સમજી શાન્તી ગ્રહીને, નીકુળજી વહે વાટ; વાયુનંદન વરકોદરને અતી થયો ઉચાટ. ॥ ૩૨ ॥ અરેરે નીરાધાર અબળા, એનું નહીં કોઈ સંગી; માહારે તો પક્ષ કરવી એની, છો થાતા વ્રત ભંગી. ॥૩૩॥વળણ. વરત ભંગ છો થાય માહારું, ઝટ છોડાવવી નાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, થયો વરકોદર તઇયાર.

કડવું ૧૨ રાગ ઝુલતી ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુની મુખવાણી, રાય સાંભળો ઉલટ આણી;ચડી વરકોદરને રીસ, મારે અસુર ઘોળે દીશ.॥૧॥ ચાર ભાઈમાં નથી વીવેક.એ તો જાળવી બેઠા ટેક; પણ પાપી સતીને હરે, સતીનું સત્ય સઉ ભંગ કરે. ॥૨॥ તેથી પાતક મોહોટું થાય, આપણું કુળ નરક પળાય; એ તો પહેલું બેસે પાપ, બીજા અબળાતણા અદાપ. ॥૩॥રામા રઝળતી મુકીને જાવું,એતો વીશ્વાસઘાતી થાવું;પડે બ્રહ્માન્ડનો નીસાશો,કદી ન મળે વઇકુંઠ વાસો. ॥ ૪ ॥ તે તો સમજતા નથી વીર, એમ વીચાર્યું ગુણ ગંભીર, રૂંએ રૂંએ વાપ્યું સુર, થયો ક્રોધાતુર ભરપુર. ॥૫॥ રક્ત થઇ

ગયા લોચન ઉછળ્યો કુંતીનો તન; મુઠી વાળીને મુકી દોટ. જઇ પાપી ને કીધી ચોટ ॥૬॥ ગાજ્યો પાપી મહાબળ દાખી, પહેલી અબળાને ધરણ નાખી; પછી કચ્છ ભીડાવી દીધો, ખરેખરો ખુંખારો કીધો ॥૭॥ મહાદુષ્ટ બુદ્ધીનો દંભ, ભીમ સામી ઠોકી ખંભ, તવ ભીમસેન સામો થયો, પહેલો પાપી બાજવા ગયો ॥ ૮ ॥ તવ બે બળવંત ગાજ્યા, જાણે અઈરાવત ગજ બાહાજ્યા; તવ નગરીના અસુર લોક, આવ્યા જોવાને થોકા થોક ॥ ૯ ॥ સઉ ડુંગર ઉપર ઉભા, સઉને જોવાને મનસુબા બાજ્યા બળીયા બેઉ અપાર, એક એકને મારે માર ॥૧૦॥ મારેગડદા પાટુને કુણી, તેથી સરાર જાયે સુણી વળી મારે છે ધીકા ધીક તેથી ઉપડે હૈયામાં હીક ॥ ૧૧ ॥ હાડે હાડ જુદાં થઇ જાય, ધાલે ગાંઠયો એમની માય; કાળા લાલ ચકામા પડે, દાંત પીશી પીશીને લડે, ॥ ૧૨ ॥ નાખે કારમી ચીસે ચીસ, વળી લડાવે શીસે શીશ; વળી ખભે ખભા પછાડે, પગની આંટી ધુંટી પાડે ॥ ૧૩ ॥ જેમ જેમ જેનો દાવ આવે, લડે છે જેમ જેને ફાવે, કોઇ પાછો ન પડે લેશ, એકએકના તાણે કેશ ॥ ૧૪ ॥ ડોક નીચી કરીને નમાવે, એક એકના દાવમાં નાવે મારે ગાલમાં ગડદા તાણી તેથી રૂધીર રેલ રેલાણી ॥ ૨૫ ॥ નીચા નમી ગ્રહે ચરણ એક બીજાને ઢાળવા ધરણ; પણ દાવ કોઈ નવ ચુકે જોઇ જોઇને પગલા મુકે ॥ ૧૬ ॥ એક એકના આમળે કાન બેઉ થાય અતી હેરાન એવે વરકોદર જોઇ લાગ, બેશી ઝાલ્યો પાપીનો પાગ ॥ ૧૭ ॥ ઝાલ્યા ચરણ ઉભો થયો, તેવે અસર ઢળી ગયો તે ા દાવ વ્રકોદરે કીધો, એનો ચરણ ચરણ તળે લીધો ॥ ૧૮ ॥ બીજો ચરણ છે એના કરમાં ઘણું સુર આવ્યું વરકોદરમાં,એતો દારૂણ દઈવતદાખ્યો પહોળા પાય કરી ચીરી નાખ્યો ॥ ૧૯ ॥ થયાં ચીતાળીયાં બે જ્યારે, ગયો મેઘનાદનો જીવ ત્યારે જાણ્યા ભીમ તણા ભુજ માઠા, તવ જેના રા અસુર નાઠા ॥૨૦॥ સહુ નગરીમાં ગયા નાશી; ભીમે મનમાં જોયું તપાશી; આતો પાપી તણું છે ગામ, તેનું રેહેવા ન દેવું નામ ॥ ૨૧ ॥ એમ સમજીને ડુંગર લીધા એના નગ્રમાં ફેંકી દીધા તેથી કચરાણા સહુ પાપી ભીમે સર્વને જમપુરી આપી ॥ ૨૨ ॥ એવો અસુર નીકંદન બળીયો પછી પ્રેમદા લઇને વળીયો જઇ પોતે બ્રાતોને મળીયો સહુની સાથે પંથે પળીયો ॥ ૨૩ ॥ ચાલ્યા જાય હરીગુણ ગાતા મનથી અતી આનંદ થતા, એવે મારગમાં સું થાય; જે મેઘનાદનો પીતાય ॥૨૪॥ તે તો થયોછે પ્રેતની જાત; તેવા તેના છે ત્રણ બ્રાત;તેવાતેમણે

જાણી વાત, કરી મેઘનાદની પ્રાણુ ઘાત ॥ ૨૫ ॥ માટે આપણુ જઇ વેહેર લઇએ, પેલા પાંન્ડવને દુખ દઇયે; એમ ધારીને ચારે ભુત, ગયાં જ્યાં છે સતીના સુત ॥ ૨૬ ॥ જઇ વરકોદરને નડીયા; ભીમને પગે બાહાજી પડીયા; તવ ભડકયો ભીમ ભરપુર, મને બાઝ્યાંકીયા બાહા દુર ॥ ૨૭ ॥ એમ ત્રાસીને અળગો પડીયો, કરી પ્રેતે દોટા હડીયો; ભીમે ઓળખીયાં તે પ્રેત, પછી થઇ ગયો શાવચેત ॥ ૨૮ ॥ લાંબા ભુજ કરીને ઝાલ્યાં, બન્ને બેઉ બગલાં ઘાલ્યાં; પછી દાબીને નરમ કીધાં, તવ ચારે પ્રેતો બીધાં ॥ ૩૦ ॥ ક્ષમા કરો લાગીયે ચરણ, શીદ કરો અમારાં મરણ; ત્યારે ભીમ બોલ્યો તે ઠામ, કરો હું કહું તેટલું કામ ॥ ૩૧ ॥ તો તો જીવતા તમને મુકુ, નહી તો આ વેળા કેમ ચુકુ; તવ પ્રેત બોલ્યા રહી પાસ, અમો છઇએ તમારા દાસ ॥ ૩૨ ॥ તમો જે કહો તે કામ કરીએ, તમારૂ વેણુ મસ્તક ધરીયે; ભીમ કહે છુટાં કરૂ તમને, પણુ વીશ્વાસ શું આવે અમને ॥ ૩૩ ॥ પ્રેત કહે લ્યો આ વચન, રજા લેઇને જાશું સદન, તવ ભીમે બગલમાંથી કાહાડયાં, પેહેલાં પોતાને પાય લગાડયા ॥ ૩૪ ॥ વળણુ ॥ પાયે લગાડયાં પ્રેતને, સુણ જનમેજય રાય, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણજો સહુ શ્રોતાય. ॥

કડવું ૩૧ રાગ આશાવરી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, પર્મ પવીત્ર કથાય ॥ ૧ ॥ ચારે પ્રેતને પાય પડાવી, બોલ્યો વરકોદર એમ, કોણુ તમે છો કયાંથી આવ્યા, મુજને વળગ્યા કેમ ॥ ૨ ॥ તવ પ્રેત ભુજ જોડીને બોલ્યા, સુણો અમારી વાત; જે મેઘનાદને તમે માર્યો, તેનો હું થાવું તાત ॥ ૩ ॥ આ ત્રણુ જણ છે મારા બંધુ, અમો અતી અધરમી પાતકથી પરેત યોની પામ્યા, ત્રણુ હતા કુકરમી ॥ ૪ ॥ જનમીને જોઇ નથી નીતી, અનીતીનો ભારો, ડગલે ડગલે જીવો હણીયે, સત્ય તણો ઉધારો ॥ ૫ ॥ જીવતા જીવોને માહા-દુખ દઇયે, રીબાવીયે મન મુકી; ઉંચી વરણુ વટલાવી દઇયે, મોઢામાં થુંકી થુંકી ॥ ૬ ॥ બ્રાહ્મણને તો ભક્ષણ કરીયે, ઘેનુંને ઢાળીયે ધરણુ; ધર્મ સ્થાપનમાં ધાંધલ કરીયે, પુન્યમાં દઇયે ચરણુ ॥ ૭ ॥ કુંવારકાથી જાર રમીયે, મધપાન દીવસ રેહેણી; ગરીબોના ગર્થ હરીયે, ન ગણીએ જગ કેહેણી. ॥ ૮ ॥ ઢોંગ ધુતારાને ધુત વીદ્યા, પાખંડનો

પરપંચ; જ્યાંથી ત્યાંથી વીત હરીને, સાંચીએ અમારા સંચ. ॥૯॥ સુરનીં સાથે દ્વેશ કરીએ, આખો દીવસ નીંદાય; રીબાવીને પસુ પક્ષી હણીયે, ગણીએ નહી હત્યાય. ॥૧૦॥ વળી પસુને કુકર્મ કરીએ, તોડીએ ગંગાતીર; સરોવરમાં તરસ્યા જીવને, પીવા ન દીજીએ નીર. ॥૧૧॥ સજીવન જીવને આખા ગળીયે, ધરીયે ન મનમાં ત્રાસ; તે જીવ ત્રાસે તે દેખીને, થઇએ મન હુલ્લાસ. ॥૧૨॥ અવર જીવનું સુખ દેખીને, થઇએ દીલમાં દુઃખી; અવર જીવને દુખી દેખી, અત્યંત રહીએ સુખી. ॥૧૩॥ ભ્રષ્ટ વેડામાં ભારે રાજી, અનીતીમાં અતી; આચાર વીચાર દેખી બળીયે, નીતી પર અપ્રીતી. ॥૧૪॥ સરવથી શ્રેષ્ટ થવાની ઇચ્છા, શ્રેષ્ટ દેખી દુભૈયે; ભગની દીકરી દોહીતાનું, ધન અન ખુશીથી ખેંચે. ॥૧૫॥ રૂસવત લાંચોમા નહી ટાંચો, હસી હસી તે હરીયે; પક્ષપાતો રાખી રાખીને, રાજ્ય તણા ન્યાય કરીએ. ॥૧૬॥ અવર જીવની ખોળીએ ખોડયો, પોતાનું રાખીએ ઢાંકી; લેવામાં સુધાં વેણ વદીએ, દેવામાં વાતવાંકી ॥ ૧૬ ॥ જથા વાળાની જોડમાં મળીયે; એકલ વાયના સામા; અધર્મોનો ઉગારો કરીયે, ધર્મને ઘેર ધામા. ॥ ૧૮ ॥ પાપી જનને પુષ્ટિ દઇને, પુનશાળીને પીડુ; અધરમ કરવા ઉશકેરૂ સઉતે, ધરમીષ્ટ ઉપર ચીડુ. ॥૧૯॥ ગુણી જનને ગોદા ચાલુ, અવગુણિયાનો સંગી; નાસ્તીક જનપર આસ્તીક હું તો, તપવ્રત નિમનો ભંગી. ॥ ૨૦ ॥ સકળ વરણ એકે આરે, ચાલે તેમાં રાજી; અમારે તો ડગલે ડગલે, વાહાલી દગલબાજી. ॥ ૨૧ ॥ એવા અતિ અવગુણ અમારા, કહેતાં ન આવે પાર; એવાં અતિસે પાપ કરીને, પામ્યા પરેત અવતાર. ॥ ૨૨ ॥ વરકોદર એવિ વારતા સુણિ, મનમાં ધાર્યું એમ; આવા જુલમી જીવોને મુજથી, જીવતા મુકાય કેમ. ॥૨૩॥ ઠીક છે વારૂ પછિ વેત ધારૂ, માહારૂ કાઢી લઉ કામ; એવું સમજીને ભિમ બોલ્યો, ચારે થાઓ ગુલામ. ॥ ૨૪ ॥ તવ પરેત બોલ્યા દાસ તમારા, જે કહો તે કામ કરિએ; ભિમ કહે લાવો ફળમેવા, ક્ષુધાતુર પેટ ભરિએ. ॥ ૨૫ ॥ પરેત કહે લેવાને જઇએ, લાવતાં લાગે વાર; ભિમ કહે નહિ આવે તો, કકળિયે અપરમપાર. ॥૨૬॥ જ્યાં હશો ત્યાંથિ શોધિ કાઢીને, કરિશ કાળો કેર; ઘણા દન રિબાવિ રંજાડી, મારિશ તમને ઠેર. ॥ ૨૭ ॥ પરેત કહે પુરાં પાપ હોય તો; તમ કને જુઠા પડીયે; અમો શું સમજીએ છીયે, જંપી ન બેસીએ ઘડીએ. ॥ ૨૮ ॥ એમ કહીને આગના લીધી, પરવર્યા પ્રેત ચાર; વિવિધનાં સોધીસોધીને લાવ્યા ફળ અપાર. ॥ ૨૯ ॥ પાન્ડવ આગળ લાવી મુકયાં, ભીમ થયો

બહુ રાજી; તવ અરજુન કહે જાવા દો જીવતા, ન કરો દગલ બાજી. ॥૩૦॥ તે વાત ધ્યાનમાં ન લીધી ભીમે, હળવે રહીને ઉઠયો; ચારે પ્રેત ને પકડયા પળમાં, રોશે ભરેલો રૂઠયો. ॥ ૩૧ ॥ એટલે પરેત તરફડવા લાગ્યા, આ તમને નવ ઘટે; પોતાનું બોલ્યું પોતે ન પાળો, કાંક ચાલો સત્ય વટે. ॥૩૨॥ ભીમ કહે તમે અનંત જીવને, છો દુખના દેનારા; સધરમીના સાચા શતરૂ, બહુ જીવના લેનારા.॥૩૩॥ દોશ નથી કાંઇ તમને હણતાં, કહી બગલમાં ચાલ્યા; બળ કરીને દબાવ્યા કે, પ્રાણજ નીકળી ચાલ્યા. ॥૩૪॥ પછી સરોવરમાં સ્નાન કીધું, પરેમ કર્યો ફળ હાર; પુરણ રીતે ત્રપતજ થયાં. પાંચ ભાઇ ને નાર. ॥૩૫॥ પછી અરજુનજી એમ બોલ્યા, એરે ભીમસેન ભરાત; વીશવાસ આપી પરેતોને માર્યા, કીધિ વિશવાસ ઘાત. ॥૩૬॥ એતો પુરણ પાતક બાંધ્યું, વીચારો મમવીર; તવ વરકોદર અરજુન પ્રત્યે, બોલી ઉઠયો રણધીર.॥૩૭॥ પારથ વીરા વીવેક વીના, તમારી પાસે જ્ઞાન; એકજ જીવ અનેક જીવોને, કરતો હોય હેરાન. ॥ ૩૮ ॥ તેવા જીવનો ગમે તે રીતે, પરાજય કરવો ભાત; તેથી કાંઈ દોશ ન લાગે, ન થાય વીશ્વાસઘાત. ॥૩૯॥ જેવા એ ધરમી તેવા અધરમી, થઇને તેને હણીએ; એ હણવાથી પુન્ય અતીછે પાતક ત્યાં નવ ગણીએ. ॥૪૦॥ વાળણ. ॥ પાતક ત્યાં ગણીએ નહી,એરે માહારા વીર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, શું કહે છે રણધીર.

કડવું ૧૪ રાગ ચોપાઇનિ ચાલ.

બોલ્યા જયમુની મુખ એમ, રાજા સાંભળ રાખી પરેમ; બોલ્યો વરકોદર વાયુ તન, સુણો અરજુન વીરા વચન. ॥૧॥ જીજ્ઞાસા નીતીને દયા,પરાક્રમ પુરશારથ કહ્યા;રાખે ચારે પુરશારથ જેહ,વીવેકી જ્ઞાની જન તેહ ॥૨॥ વણ વીવેકના જે જ્ઞાની, તેતો એક જાતના અભીમાની, રામચંદ્રે, પુર્સારથ ચાર, રાખીને ભોગવ્યો સંસાર ॥૩॥ પુરૂસારથ ચાર જેહ, તેનો ભાગી આપુ સંદેહ; પેહેલું જીજ્ઞાસા તે જાણી લેવું,કોઇવાતે અજાણ્યા ન રહેવું ॥૪॥ જયારે જાણવું ત્યારે શું બાકી, નીતી સાથે અનીતી પાકી, પણ વચનનો એવો વીવેક; જાણવું અનીતી તજી નેક ॥ ૫ ॥ બીજુ પુરૂશારથ તે નીતી, માટે જાણતાં રાખવી ભીતી; માટે જાણવાનું જાણી લેવું, નીતી રહીને છોડી દેવું ॥ ૬ ॥ ત્રીજુ પુરશારથ છે દયા, તેના મારગ કયા કયા; રહીએ દયા સૌપર રાખી, તો તો થાય અનાતિ આખી ॥૭॥ જેમ તસ્કર ઘરમાં આવે, ખુન કરવા ઇરાદો લાવે તે વેળા મન લાવીએ એમ, અરેરે બુમ પાડુ કેમ ॥ ૮ ॥ જો પાડીશ

કારમી પોક, તો તો ઘરમાં ભરાશે લોક; બીચારા તસ્કરને ઝાલે, માર મારે ને ગરદન ઘાલે. ॥૯॥ એવું સમજીને દયા રાખે, તવ તસ્કર ખુન કરી નાંખે; પુત્ર પુત્રી પરીવાર મરે, એવિતો દયા અજ્ઞાની કરે. ॥ ૧૦ આ સ્થળે દયા રાખવી કેવી, રાખે મતી મુરખ જેવી; ચોથુ પુર્શોર્થ પ્રાક્રમ જેહ, દાખવવું જોઇએ તેહ. ॥ ૧૧ ॥ ખુની તસ્કરને દેવો માર, જીવ જતાં લગી નીરધાર; દયા લાવવી નહી લગાર, કરવો પુર તો પોકાર. ॥૧૨॥ બને ત્યાં સુધી શીક્ષા દેવી, ફરીઅનીતી ન કરે તેવી જેથી અનેક જીવો બચે, ખોટુ કૃત્ય કરવા નવ મચે. ॥૧૩॥ માટે પાપી શું દયા છોડી, નાંખો દુષ્ટનાં શીશ તોડી; શું રામ હતા અજ્ઞાની, થયા રાવણ સંગ તોફાની. ॥૧૪॥ ના ના નહી અજ્ઞાની રામ, કર્યુ વીવેકનું એ કામ; એક અનેક જીવને પીડે; તેના સામો સુરો જન ભીડે. ॥૧૫॥ અતી અધ્રમીને દે દુખ, કરે અનેક જીવને સુખ; તો તે જનમ્યો જનુનીને પેટ નહીતો ઉડયો દૈવની વેઠ. ॥૧૬॥ પરદુખે ન દાઝયો દલમાં, તેણે જીવતર ખોયુ પલમાં; જ્ઞાનીનું જ્ઞાન વીવેક સાથે, તોલ કરી લ્યો તમારે હાથ, ॥૧૭॥વણ વિવેકે જ્ઞાન લાવી એતો અંધકાર જેષ્ટીકા આવી; જેષ્ટીકા વડે પંથ પળાય, કીયે મારગે ચઢી જાય. ॥૧૮॥ તેની ગમ તેને નવ પડે, અંધ એકજ મારગે ચડે; તેવું વીવેક વીના જ્ઞાન, કદી રીઝે નહી ભગવાન॥૧૯॥ એવી ભીમે કહી જ્ઞાન વાત, કહે શેદેવ ધન મમ ભ્રાત; તુજ પાસે જ્ઞાન વિવેક, નથી અંધ રૂપી જ્ઞાન એક. ॥૨૦॥ સર્વ સાચવે તે જ્ઞાનવાન, એક દેશી કેહેવો અભાન; એમ જોશીએ દીધો ટેકો, જ્ઞાન સાથે જોઇએ વીવેકો ॥૨૧॥ એમ વાત કરી બહુ વાર, પછી જાવા થયા તઇયાર; એક કામનીનેપાંચ કંથ, ઝાલ્યો હીમાળાનો પંથ. ॥૨૨॥રામ નામનુ રટણ કરતાં,પૃથ્વીપર ડગલાંભરતાં; શીતળતાથી ચાલ્યાં જાય, યાનપર્વ આંહી પુરણ થાય ॥૨૩॥ તવ રાયનીઉતરીહત્યાય કાળાપડદા ધોળા દેખાય; શામહતી તેથઇ સ્વેત ગાય,પ્રતક્ષપારખુતેદેખાય. ॥૨૪॥ રાજાએ દીધાં ગાયોના દાન, પરણાવ્યા વીપરોના સંતાન ઉપવીત દીધાં પ્રેમજ ધરી, અનાજ ભરી આપી બ્રહ્મપુરી. ૨૫ કરાવ્યાં બહુ બ્રહ્મભોજન,આનંદઅતી પામ્યો રાજન; યાન પરવ આંહી પુરણ હવું જ્ઞાની જનને બહુ અનુભવું. ॥ ૨૬ ॥ વળણુ. અનુભવું જ્ઞાની લોકને. પોહોચ્યા મનના કોડ; વદે વલ્લભ સહુ બોલજો, જ જે શ્રી રણછોડ.

યાન પર્વ સમાપ્ત.

સ્વર્ગારોહીણી પર્વ.

કડવું ૧. રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુની મુખ એમ, સુણ રાજા રાખીને પ્રેમ; કહુ સ્વર્ગારોહીણી કથાય; સુણતાં પાપ દુર પળાય ॥ ૧ ॥ હીમાલયને પંથે જાતાં, એતો ગુણ ગોવીંદના ગાતાં; પાંચ પાન્ડવ છઠ્ઠી નારી, સમર્યા કરે દેવ મોરારી. ॥ ૨ ॥ રામ નામનું રટણ કરતાં, જાયે આનંદે પગલાં ભરતાં; જાતાં જાતાં આવ્યું એક વન, લાંબુ પહોળું વીશ યોજન ॥ ૩ ॥ મળે નહી વૃક્ષકે વાડી, મોહોટુ મેદાન રેતી જાડી; ત્યાં છે બોડીયો ડુંગર એક, તેમાં ઉંડી ગુફા છે છેક ॥ ૪ ॥ તે ગુફામાં તપસ્વી રેહે છે, કોદી કોકને દરશન દે છે; તે ડુંગરપર પાંન્ડવ જાય જઈ ઉતર્યા ગુફામાંય ॥ ૫ ॥ ત્યાં તો દીઠો બહુ પ્રકાશ, ભીમ બોલ્યો ધરી હુલ્લાસ; ભાઇ દેવ જગો આ ભાસે, કહી જળ પીવાનું તપાસે॥૬॥ એમ આગળ ગયા જ્યારે, દીઠા તપસ્વી પુરૂપ ત્યારે, તેને જઇને લાગ્યા ચરણે, સ્વામી આવ્યા તમારે શરણે ॥ ૭ ॥ અમને મોક્ષ મારગ આપો ભવોભવ તણાં કષ્ટ કાપો; તવ તપસ્વીએ જોયું સામુ, આ તમને દેખી કષ્ટ પામુ ॥૮॥ તમો દીસો છો જ્ઞાનવાન, કોક સતી તણા સંતાન કેમ નીકળ્યા છો વનવાસ, કેમ કરો તીરથ નીરાશ.॥૯॥ તવ ધરમ પડીયા પાય, જુઠી જાળમાં કેમ રેહેવાય; પાપી પેટની વેઠ છે ઝાઝી, તેથી કરવી પડે ઠગ બાજી. ॥ ૧૦ ॥ વળી છઇયાં છોકરંને નારી છે, જંજાળ જુલમ ભારી; નથી મળતી નીકળવા બારી. ક્યારે જીવતર લેશું સુધારી, ॥ ૧૧ ॥ તમે રહ્યા એકલા આંહી, તેથી નથી ઉપાધી કાંઇ; તવ તપશી કહે બેશો ભક્ત, તમે જુઠું જાણ્યું છે જગત ॥ ૧૨ ॥ માહારે થઇ છે ભોજન વેળા, તમે પણ કરો ભોજન ભેળા; તમે સરમાશો નહી કાંઇ, આંહી આવશે ત્યારે રસોઇ ॥ ૧૩ ॥ વળણ ॥ એમ કહી બેસાડીયા, સુણ જનમેજે રાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, તે સમે શું થાય. ॥

કડવું ૧. રાગ ધન્યાસરી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ પરીક્ષત તન; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, પર્મ કથા પાવન ॥૧॥ પાન્ડવોને બેસાડીયા તવ, જોયા

જેવું થાય; ગુફા મારગ તેમાંથી નારી, રસોઈ લાવી ત્યાંય ॥ ૨ ॥ રૂમઝુમ કરતી અતી રૂપાળી, સોભાગ્યવંતી આવી; એક ભુજમાં થાળ બીજા ભુજમાં, જળની ઝારી લાવી. ॥ ૩ ॥ તવ તપસ્વી એમ બોલ્યા બીજા છ થાળ લાવો; હરીજન મેમાન આજ પધાર્યા, ભોજન ભાવે કરાવો. ॥ ૪ ॥ તવ તારૂણી તપસીની પાસે, તે થાળ મુકી ચાલી, અવર ગુફામાં ગઈ અબળા, પાત્ર કર્યાં બધા ખાલી. ॥ ૫ ॥ છ થાળ પીરસી લાવી અબળા, છયેને મુકી દીધી; વીવીધની તે રસોઇ કરેલી પાન્ડવે વહેંચી લીધી. ॥ ૬ ॥ અહો આ તે વઇભોગ શું છે, આપણે જાણ્યા તા તપસી; પણ કામ ક્રોધને મોહ લોભમાં, પડેલા છે લપસી. ॥ ૭ ॥ પછી તપસ્વીએ આચમન કરી, કરવા માંડયું ભોજન; પાન્ડવને કહ્યું તમે આરોગો, ધરમ વદયા વચન. ॥૮॥ ઓ માહારાજા સંદેહપુછું, તે ટાળો તન તાપ; તપસ્વી કહે ભોજન કરો, નહી તો દઇશ શ્રાપ॥૯॥ એટલે પાન્ડવ ભય પામીને, કરતા હતા ભોજન; પ્રેમપુરવક જમી રહીને, કીધાં જળ આચમન. ॥ ૧૦ ॥ પછી તપસીની તારૂણિ આવી, લાવી રૂડાં મુખવાશ; ખુશીથી તે સરવેને આપ્યા પામ્યા મન હુલ્લાસ. ॥ ૧૧ ॥ પછી તપસ્વી એમ બોલ્યા, કહાડો કાંઇ જ્ઞાન વાત; એટલે ધરમ સનમુખ બેસી, જોડી દીધા બે હાથ ॥ ૧૨ ॥ ઓરે મહારાજા ઘણા છે પ્રશ્નો, પુછવાની ઇચ્છા આખી, તમોને ક્રોધ ચડે માટે, પુછું મરીયાદ રાખી. ॥ ૧૩ ॥ એવું વચન સાંભળીને, તપસી વદયા વાણ, મરીયાદ રાખીને પુછો તો, પરમેશ્વરની આણ. ॥ ૧૪ ॥ મરજાદ મુકી પ્રશ્ન પુછો, મુને નહી થાય સોક; જો હું કાંઇ ક્રોધ કરૂં તો, તપ થાય માહારૂં ફોક. ॥૧૫॥ એટલે યુધીષ્ટર એમ બોલ્યા, તમે તપસ્વી ભારી; તેમ છતાં શા સ્વાદને વઇભોગ, યોવન વયની નારી. ॥ ૧૬ ॥ આ ઉપાધી દેખીને હું, વીમાસુ છું સ્વામી;અગાધ તપ મેં જોયું તમારૂં,પણ આ દીઠી ખામી. ॥ ૧૭ ॥ રામા સાથે રંગ ભોગ રમવો, સુખ સજ્યા સદન; પાથરવાં પેહેરવા ઓઢવાને; મોહો ભાવતાં ભોજન ॥ ૧૮ ॥ તપસ્વી જન હોય ત્યાગી પણ, તમે ગ્રહસ્થી પુરા; કામ ક્રોધને મોહ લોભમાં, નથી જણાતા અધુરા. ॥ ૧૯ ॥ તપ બધું જાય છે ધોવાઇ,અમને તો લાગ્યું એમ; ન્યાય નીતીથી ઉત્તર આપો, ટળે અમારો વહેમ ॥ ૨૦ ॥ તપસ્વી કહે ઠીક પુછયું, સાંભળો સતી સુત;હું પણ કાંઇકહું તમને તો, ન થશો આકળાસુત. ॥૨૧॥ એમ કહીને તપસ્વીબોલ્યાકાયાને કેમ દેવી કષ્ટી, કષ્ટી દેવાથી કાયા ભાગે, તેથી ભાગે શ્રષ્ટી ॥૨૨॥

ખાધે પીધે કાયા રહે તો, થાયે જપ તપ ધ્યાન; જ્ઞાન મેળવે કાયાહોય તો, રીઝવે શ્રી ભગવાન. ॥ ૨૩ ॥ ઈચ્છા ભોજન કરવા થકી, સાવધ રહે શરીર; તે રહેવાથી ભકતી કરીને, જીવ ઉતરે ભવ તીર. ॥ ૨૪ ॥ શરીર ભાગ્યું તો શકતી નાઠી, જપ તપ ધ્યાન શું ધારે; ક્ષુધા થી પીડા પડે તેથી, જીવડો ભટકાં મારે. ॥ ૨૫ ॥ ધ્યાન ન સુજે જ્ઞાન ન સુજે, મોક્ષ પછી કયાં પામે; શરીરથી સુકીત કરીને, પાતક સઘળાં વામે. ॥૨૬॥ માટે સ્વાદીષ્ટ ભોજન કરી, શરીરે સાવધ રહેવું; સાવધ રહીને સુકીત કરવાં, કષ્ટ શા સારૂ સેહેવું. ॥ ૨૭ ॥ જ્ઞાન ધ્યાન વણ કષ્ટી કરેથી, મુકતી લખી છે સેમાં; ખરો બોધ છે તમને માહાટો, ધુંચ-વાસો નહી તેમાં. ॥૨૮॥ વળી તમો એ અબળા દેખી, મુને માન્યો તપસી; જાણ્યું કે આ કામ જ્વરમાં, તપસી પડ્યા છે લપસી ॥૨૯॥ પણ તે વાતનો સંદેહ ભાગુ, સાંભળજો ચીત ચાલી; જીવને કામજ્વર જાગે તવ, બુદ્ધિ રહે નહી ઝાલી. ॥ ૩૦ ॥ જ્ઞાનમાં ધ્યાનમાં ભંગ પડેને, દો દેશ મનડું ભટકે; સ્થીર મન વીના ભકતી ન થાયે. જ્ઞાનને ધ્યાનજ અટકે ॥૩૧॥ માટે સુંદીર સમીપ રાખી, કામથી નીવૃત થાવું; તો શુભ વૃત્તીમાં ભંગ ન પડે, જે દ્રષ્ટાન્ત બતાવું. ॥ ૩૨ ॥ બ્રહ્માએ રાખી વિષ્ણુએ રાખી, શીવે રાખી નારી; શું તે અજ્ઞાની હતા કે, શું અક્કલ ગઈ મારી. ॥ ૩૩ ॥ મોટા મોટા રૂસીએ રાખી, જનક વીદેહી જેહ; ઘણા જ્ઞાની પણ અબળાઓ, રાખી રહ્યાતા તેહ ॥ ૩૪ ॥ ઇશ્વરે અબળા ઉપજાવી, તેને જે જન ત્યાગે; તો સૃષ્ટી ભાગ્યાનું પાતક, પુરણ તેને લાગે ॥૩૫॥ કામજ્વર શાન્તી પામે તવ, અબળા કરવી ત્યાગ; તે વણ ત્યાગે તો સૃષ્ટી ભાગે, લાગે પાપ અથાગ. ॥૩૬॥ કંઇક કહેશે કામ વશ કીધે, શું કામ નથી ટળીયા, પણ તે કેહેનારા જખ મારે છે. શું શીવથી તે બળીયા. ॥ ૩૭ ॥ માહાદેવથી નથી જીતાયો; કામજ્વર વીકારી, તો બીજો કોણ જીતવા વાળો, હયો વારતા વિચારી. ॥ ૩૮ ॥ મોહોટાઇ રાખવા મુમત તાણે, જાણે મનમાં સરવ, કબુલ કરે તો ગણાય કામી, માટે ન મુકે ગરવ. ॥ ૩૯ ॥ વલણ ॥ ગરવ ન મુકે જાણીને સમજે મન માં સત્ય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, હા કહે તો જાય પત્ય.

કડવું ૨ રાગ સાખીની ચાલ.

જયમુની રૂસી એણીપેર બોલ્યા, સુણ પરીક્ષતના બાળ; વિસ્તારી

તુજને સંભળાવું ધ્યાન દેજે ભુપાળ ॥ ૧ ॥ મહંતા વાળો એમ કહે કે, કામદેવ નવ જીતાય;તો તેને કહેશે તમે પણ કામી,તે દુખ કેમ ખમાય ॥૨॥ પછી પોતાની હલકાઇ પડે, મોહોટા ન માને કોઈ,માટે કામવશ છે અમારો,જુઠું બોલે જાણી જોઇ ॥૩॥ મન જાણે પાપ, મા જાણે બાપ,અવર જીવ સું જાણે;હૈયાના ભોળાને ભોટ સરીખા,તે મનવશ પરમાણે॥૪॥ એ વાતનું મન વશ ન ગણવું,ઓરે યુધીષ્ટરરાય;નપુશક પુરૂષ કામવશ કહે, તે તો વાત મનાય ॥૫॥ કામી દ્રષ્ટી મુળથી મુએલી, તે જન શું કામ જીત્યો; નહીતો કામ વશ કહેનાર કપટી, છાના કરે વીપરીતો. ॥૬॥ કાંતો વય વૃધ્ધ થાય વપુની, તવ કામ તાગ્યો ગણવો; તે વણુ મોહોટાઇ અતાવે તે, ભોળવનારો ગણવો ॥ ૭ ॥ યોવન વયમાં ઘરબાર મુકી, થાય યોગી શન્યાશી; તેને તારૂણી ન મળે તેથી, ન જાણવો અપવાશી ॥ ૮ ॥ માનુના મળે નહી તોપણ, વીર્ય તો ખલીત થાય; ભોમી ભીજાવે તેથી તેને બેસે બાળ હત્યાય ॥ ૯ ॥ મનુસ્મ્રતીમાં એમ કહ્યું છે, ઓરે કુન્તી તન; ત્યાગી જનને ચોપડવાળુ, મીષ્ટ ન દેવું ભોજન ॥ ૧૦ ॥ લુખો આહાર કરાવવો તે પણ, પેટ ભરીને નહી; પેટ ભરીને જો દઇએ તો, વીકાર પ્રગટે મહી ॥ ૧૧ ॥ તેવાને ખાનપાન દે તે, પાતક ભોકતા થાય, તે કરતા નારી ન તજે તો, કાંઈ ન લાગેલાય ॥ ૧૨ ॥ તપસી મુની કે યોગ સાધક, સુંદરીને તજે, કામજ્વર નીર્ગત પમાડી, સુખરૂપ કાર્ય સજે ॥ ૧૩ ॥ માટે કદી કાળ નારાને તજવી; તજવે ન મળે મુકતી; શીશ બ્રહ્મા વિષ્ણુ સરખાયે,કેવી ગ્રહીછે યુકતી ॥૧૪॥ ખરી વારતા કહી ખોળીને, ભગવત લીલા ભજવી; પડંપંચનું ધનને પરદારા, અનીતી ને તજવી ॥ ૧૫ ॥ તે વેવારને નવ તજવા, તજવે ત્રષ્ણા ચોટે; સત્ય રાખીને સાચપણેથી, ધુંમતું સુંસરા સોટે ॥ ૧૬ ॥ મોહ જાળનું આ જગત બનેલું, તેમાં રેહેવું કેમ; કઠીણ બત્રીસ દંતુ વીશે, જીભ્યા રહે છે જેમ ॥ ૧૭ ॥ દંતની શાથે રમણ કરે છે, જીભલડી સુંવાળી; પણ પોતે નથી ચગદાતી, રેહે છે બહુ સંભાળી ॥ ૧૮ ॥ તેવી યુકતીથી જ્ઞાની રહે છે, અજ્ઞાની છેટા છટકે; પછી પુરણ પસ્તાય પોતે મરકટ રૂપ મન ભટકે ॥ ૧૯ ॥ તેથી વિશેશ પાપમાં પડે, તે પાપ કદી ન છુટે; તેવાનો સંગ કરે તેનું, લેલાટ જોડે ફુટે ॥૨૦॥ મનુસ્મ્રતીમાં એજ કહ્યું છે; ત્યાગી થયો જન જેહ, પરેમદાનો પરછાયો ન લેવો, નો ઢીકમાં કાંક નેહ ॥ ૨૧ ॥ ત્યાગી ને સંન્યાશીની શેવા કરવા કામની જાય; તેને પુરણ પાતક બેસે, યમપુરીમાં પળાય

॥ ૨૨ ॥ ભુખ્યાની પાસે રસોઈ આવે, દાઢ ન ડળકે કેમ; મોહોટા મોહોટા માહાનંત મુની, તેમનાં ચીત ચળકે, ॥ ૨૩ ॥ મનુસમર્તીમાં એ કહ્યું છે, તે કેમ જુઠું મનાય; તેમ છતાં જુઠુ માને તે, જાતે જુઠો કહેવાય. ॥ ૨૪ ॥ નીતી વીવેકમાં રહીને, લેવું સંસાર સુખ; તે વાતનું કાંઇ પાતક નથી, સત્ય વદું છું મુખ ॥ ૨૫ ॥ આથી વીશેશ શું જાણવું છે, શુભ સતીના બાળ, વીવેકથી વ્યવહાર વઈભોગ, લેતાં નહી કાંઈ ગાળ ॥૨૬॥ ધરમરાજાની ધ્યાનમાં બેઠું, પુરણ ચીતડું પ્રેર્યું; ભીમેમુખ મલકાવીને, ધરમ સામું જોયું, ॥૨૭॥ દ્રુપતીનું જ્યારે હરણ થયું ત્યારે, મે કહી વીવેક વાત; પણ તે ધ્યાનમાં નોહોતું આવ્યું, ઓરે માહારા ભ્રાત. ॥ ૨૮ ॥ ધર્મ કહે સત્ય વાત છે તારી, ઓરે માહારા વીર; પછી તપશ્વી એમ બોલ્યા, પધારો ગુણ ગંભીર ॥ ૨૯ ॥ એમ કહીને આગના આપી, ઉઠયા પાંચે ભ્રાત; છઠ્ઠી દ્રુપતી સતી તે, ચાલી કંથની સાથ ॥૩૦॥ હરી ગુણ ગાતાં મારગ જાતાં, રજની પડે ત્યાં રહે; દીવસ ઉગે એટલે પાછા; પાધરે પંથે વહે ॥ ૩૧ ॥ વનફળ કેરો આર કરે ને, સરોવરમાં પીયે પાણી; બને તેટલું રટન કરે, દુખી ન થાયે રાણી ॥ ૩૨ ॥ વળણ ॥એવી રીતે જાય છે, પાંચ પુરૂશ એક નાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, આગળ કરૂં વીસ્તાર.

કડવું ૪. રાગ રગતાવળિનિ ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુની મુખવાણી; રાજા સાંભળ ઉલટ આણી, કળીયુગ બેઠો જે વારે, ધરમે રાજ છોડયું તે વારે ॥૧॥ કળીના મનમાં થયું એમ, હીમાળે ગયા પાન્ડવ કેમ; મને જાણ્યો નબળો ને નીચ, એમને ન ગમ્યો મારો કીચ ॥૨॥ પણ મારા કીચમાં રોળુ, એતો સતીયાનું સત્ય બોળું; ત્યારે કળી કહાવું નામ, સત્ય છોડાવું જઇતે ઠામ.॥૩॥ મહારાજપાટામાંથી જાય, હું તો હાર પામ્યો ગણાય; એતો કહેવાય સતીના છોરા, માહારા વારામાં શું જાય કોરા. ॥૪॥ નંળરાય સરીખા બળીયા, તેવા મોહોટાને પણ મેં છળીયા; દમયંતી સરીખી સતી, જેણે એકજ કીધા પતી ॥૫॥ તેને દુખ દીધું મેં અતી, કરી નાખી મહા માઠી ગતી; તેના કરતાં શુ દ્રુપતી સતી, જેણે કીધા છે પાંચ પતી ॥૬॥ એને ભ્રષ્ટ કરી કષ્ટ દેવું, ચકવી મુજ પંથમાં લેવું; નળ સબળ ગણાતો જગમાં, પણ ઠગાયો હું ઠગમાં ॥ ૭ ॥ પછી પાન્ડવ તો શા લેખે, જેને ઘણા પ્રાણી ઉવેખે;

મારા વારામાં આવેલા જાશે, નો તો વગોણું માહારૂં થાશે. ॥૮॥ હવે કરવું છે માહારે રાજ, કોણ કરવા દેશે ધાર્યું કાજ; હજી ઘણા દહાડા મારે લેવા, કેમ પાન્ડવ જાવા દેવા. ॥૯॥ એમ જાણીને કળીયુગ કોપ્યો, સત્યવાદીની મરીયાદા લોપ્યો; જાય છે પાન્ડવ જે પંથ,પાપી આવ્યો કરીને ખંત. ॥૧૦॥ એક નગ્ર બનાવ્યું વનમાં, જોઇને મોહ પ્રગટે મનમાં; કર્યો કોટ કાંગરા ઝાઝા, કર્યા ફરતા દસ દરવાજા. ॥ ૧૧ ॥ ત્યાં બેઠા દશ દરવાન, ઉઘાડાં ખડગે મસ્તાન; કળી થઇ બેઠો ગામ રાજા, એના તાબામાં શેવક ઝાઝા. ॥૧૨॥ વળી રહી મનમાં ઘણી મઝા, વાગે ડુડંભી ડંકા ને વાજાં; એવું નગ્ર દીઠું સતી તન, તવ ધર્મે વધ્યા વચન. ॥૧૩॥ ચાલો ભાઇ આ ગામમાં જઇએ,અન લેઇને રાંધી ખાઇએ;ઘણા દહાડા અન વન ગયા, માટે અનના આતુર થયા. ॥૧૪॥ એમ વીચારી નગ્રમાં જાય, કળીનું કર્યું કયાંથી કળાય; ધામધુમને શોભા જોઇ, સ્તબ્ધ થઇ ગયા સહુ કોઇ. ॥૧૫॥ રૂપ રંગમાં રહીયત સર્વે, દ્રુપતી શું ધરી શકે ગર્વ; એના સરખી રામા રૂપાળી, થયા ત્રપત નગ્ર નિહાળી. ॥૧૬॥ તવ વ્રકોદર વદ્યો વાણી,તુચ્છ દીસે દ્રુપતી રાણી; તવ કળીએ કર્યા બે દુત; તે ગયા જ્યાં સતીના સુત. ॥ ૧૭ ॥ ભીમની વાત સુણી તે બોલે, નથી રૂપ કોનું રાય તોલે; રાજાને નીરખ્યો તમે, તવ જીવ તમારો ભમે ॥૧૮॥ ઇંદ્ર ચંદ્ર તારાને ભાણ, તે તો થાકયાં કરીને વખાણ; વીષ્ણુ સરખા વીચારમાં પડીયા, આવા રૂપાળા કોણે ઘડીયા. ॥૧૯॥ ગૌર વરણ તેજ રૂપ ધામ, દેખી વીષ્ણુ થઇ ગયા શામ; આવી વારતા થાય છે જ્યારે, કળી અશ્વે બેશી આવ્યો ત્યારે.॥૨૦॥અતી રૂપ રૂપનો અંબાર જોવા લાગ્યા કુન્તી કુંવાર; એવે દ્રુપતીએ જોયો દ્રષ્ટ,સતી સમઝી ગઇ સ્પષ્ટ.॥૨૧॥નોહ્ય મનુશ દહીત કે દેવ, કોઇ કપટી અશ્વ મેવ; મને મોહ લગાડવા આવ્યો, એણે રૂપાળો ચેરો બનાવ્યો. ॥૨૨॥ પતી વીના અવર જન ભ્રાત, તે તો દુષ્ટ શું જાણે વાત; એનું રૂપ શું કરવું માહારે, ખાલી પોલી ખોટો મોહ ધારે. ॥૨૩॥ એમ ધારીને નીચું ચાલ્યું, તવ કળીનું કાંઇ ન ચાલ્યું; તવ કળીએ મન વીચાર, મન ચમકયું નહી લગાર. ॥૨૪॥ જો જરા મન વીભળ થાય, તો પ્રવેશુ બુદ્ધી માંય; પછી કુપંથ દેવું ચડાવી, એના કંથની સાથે લડાવી. ॥ ૨૫ ॥ એમ ધાર્યું ને થયો નીરાશ એણે અબળાની મુકી આશ; પછી પાન્ડવ ક્ષુધાતુર, ઉતર્યા છે મોહના નુર. ॥૨૬॥ એક વીટી અરજુનની પાસ, વેચી નાંખી અનની આશ; તેવા તે ધનનું અન લીધું, રાંધી જમવાનું મન કીધું.

॥૨૭॥ ગયા વાડવની ફળી માંય, એક બ્રાહ્મણ દીઠો ત્યાંય; તેને કહ્યું કે એ મહારાજ, અમારે રાંધી ખાવું આજ.॥૨૮॥ તમારી માંડવી સ્વચ્છ જોઇ, તેમાં કરવા દો રસોઇ; બોલ્યો વિપ્ર અરે એ બાપુ, લાવો મુજ ઘરમાં રાંધી આપુ. ॥૨૯॥ તવ પાન્ડવે શીધાં દીધાં, તે તો વિપ્રે ઉપાડી લીધાં; અન મુકી દીધું ઘરમાંય,અજા માંઉશજ રાંધ્યું ત્યાંય. ॥૩૦॥ પછી છયે જણાને જોડે, માંડવીમાં બેશાડયા કોડે; પછી ઘરમાં પીરશા થાળ, બહાર લાવી મુકયા તતકાળ. ॥૩૧॥ તવ પાન્ડવ વિસ્મય થાય, આ શું વિપ્રને ત્યાં કહેવાય; ઉઠી ઉભા થયા સતી તન, કરવું નથી ભાઇ ભોજન. ॥૩૨॥ તવ વિપ્રે જઇ કર ઝાલ્યા, નાણું આપ્યા વીના કયાં ચાલ્યા;કહે પાન્ડવ શીધા દીધાં,તોહે કપટનાં કામ કીધાં. ॥૩૩॥ અમે આપ્યું છે પહેલું અન, તોયે શાનુ માગો છો ધન; અમને અભક્ષા ભક્ષ મેલે, ભાણે બેસાડી કાઢયા ઠેલી ॥ ૩૪ ॥ તોયે મળે પડયા માહારાજ, કહેતાં અમને આવે છે લાજ; તમે સમજીને રહો અળગા, તવ બીજા લોક આવી વળગ્યા ॥૩૫॥ કરેલું આપો નહી તો સું થાશે, વારતા રાજદરબાર જાશે; એમ સઉ કર્યો બોબાટ, ભીમ જોઈ રહ્યો એ ઘાટ ॥ ૩૬ ॥ આનો વિપ્ર જાતીને સું કરીએ કાંઇ શીક્ષા દેતાં ડરીએ; એવે કળીરાય જાણી જોઈ, આવ્યો લાવ્યો હુતો સહુ કોઇ ॥૩૭॥ ઘેર્યા પાન્ડવને એકાએક, કર્યા હુંકારા ટુંકારા છેક આવ્યા ગામમાં કરવા તોફાન, માર ખાશોને થાશો હેરાન ॥ ૩૮ ॥ તવ પાન્ડવ બોલ્યા એમ, રાય અન્યા કરોછો કેમ; વેચાતું અન લાવી દીધુ પછી :બ્રાહ્મણે કપટ કીધું, ॥૩૯॥ માઉશ આર લાવી મુકયો અમને. કહી સું દેખાડીએ તમને; એથી કર્યું નહી ભોજન, મુકીને જઇએ છીએ અન ॥ ૪૦ ॥ વળણ ॥ અન મુકી જઇએ અમે, ઓરે નગ્રના રાય, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે રાય કરે છે ન્યાય.

કડવું ૫ રાગ ધન્યાસરીનિ ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું,કળીયુગ કેરી કથાય. ॥૧॥ કળીરાજા ન્યાય કરવા,વિપ્રને પુછયું એમ, તુને અન આપ્યું છે છતાં, વીશેષ વળગે કેમ ॥ ૨ ॥ એટલે વાડવ એમ બોલ્યો,સુણો હકીકતરાય;માહારી બીના સાંભળીને પછી કરજો ન્યાય ॥ ૩ ॥ અનનું અજામાંઉશ બનાવી, રસોઈ સારી

કીધી; ન ખાધું તો નસીબ એમનુ, મહેનત નથી દીધી ॥૪॥ રસોઇની હું મહેનત માગુ, વળી વાસણનું ભાડું, વિશ્રામ કીધો તેનું પણ માગુ હામાં શું છે મારૂ આગુ ॥૫॥ તવ કળી રાજા એમ બોલ્યો, વીપ્ર તણી ન્યાય વાત; માગે તે આપો નહી તો તમારા બંધન કરશું હાથ ॥૬॥ વ્રકોદર કહે ઓરે રાજા, વીપ્ર મરેછે મથી; વપુને વસ્ત્ર વીના બીજુ અ મારી પાસે નથી ॥૭॥ રાંધેલુ રહેવા દીધુ એને ત્યાં, તે ભાડુ માની લે ભારી; કળી કહે કાંઇ હોય નહીતો, આપો તમારી નારી ॥ ૮ ॥ ભીમ કહે ઓ દૃષ્ટ મતીના, એ શું બોલ્યો વાણી; તારી સાથે વારતા કીધી, ન્યાય ભરેલો જાણી ॥૯॥ જેવો રાજા તેવી પ્રજા, અધરમી દીસે ગામ, કળી કહે સત્ય ધરમી છોતો, હાંઇ આવ્યા શું કામ ॥૧૦॥ કોનાકોપણ કોકની નારી, લાવ્યાછો વેચી ખાવા, ચાલોરેદુતો કેદકરી દો;અબળાને છોડાવા ॥૧૧॥ એટલે ઉછાત્યા દુત કળીના, કર બાંધવા કરી ત્યારી; એટલે કળી કર ઝાલીને ખેચોટવા ગયો નારી ॥ ૧૨ ॥ તેવી વ્રકોદરની આંખ ફાટી,પુરણ પ્રગટયો કોપ, તેવીજ કળીએ માયા કરેલી, તે કરી નાખી લોપ ॥૧૩॥ જોઇને પાંડવ વિસ્મય પામ્યા, કાંક માયાવી કામ, આ ભોમી કયાં આપણ આવ્યા, જઇએ બીજે ઠામ ॥ ૧૪ ॥ એવું ધા- રીને ધશી ચાલ્યા, અવર પંથે જાય;આગળ મારગમાં ગયો કળી, તેણે કરયો ઉપાય ॥ ૧૫ ॥ વન વીશે એક ઝુંપડી કીધી, પાણીની પરબ કાહાડી, આવતા જતા મુસાફર માટે, બેઠો સદાવ્રત માંડી ॥ ૧૬ ॥ પાન્ડવ વનમાં વાટ વહેછે, ક્ષુધાને તરશા પીડે; શરીરમાં શકતી વીના ના, ડોલતા ડોલતા હીંડે ॥૧૭॥ એવામાં ત્યાં કુપ દીઠો; પરણકુટીકા પા સ, ધર્માદાનું અન મળે ત્યાં, ભીક્ષુકને એ આશ ॥૧૮॥ પાંડવ ત્યાં જ ઇને બીરાજયા, કળી બેઠો જળ પાવા; આવો મુસાફર અનાજ મળશે, ન લાગસો ગભરાવા ॥૧૯॥ ધરમ કહે છે ધરમાદાનું, અમે ન પીયે પા ણી કુપમાંથી જળ કાઢીને પીસું પાત્ર દો દયા આણી ॥૨૦॥ કળીયે કહ્યું એ કુપ વીસે, ઉતરો તો ઉતરાસે; પણ નરનારી સાથે ન જાવું,જાસોતો વીઘન થાસે ॥ ૨૧ ॥ પ્રથમ પુરૂશો પાણી પીયો, પછીથી જાસે નારી, તવ ભીમ મનમાં એમ સમજયો છે, કોઇ પાપી વીકારી ॥૨૨॥ વીકારી જાણી વ્રકોદરે કહ્યું, નારી પીયે જળ પહેલું; અમથી શરીર અબળા કેરૂ, કષ્ટથી કથલ્યું વહેલું ॥ ૨૩ ॥ માટે જા જુવતી જળ પીવા દ્રુ- પતી ઉઠી ત્યારે; કુપ વીસે ઉતરવા લાગી, ગઇ અડધે સુમારે ॥ ૧૪ ॥ કળીયે કુપમાં ગુફા બનાવી, સુંદર સોભા સારી; બ્રહ્મા વીષ્ણુ શીવ

સરીખા, મહા મોહ પામે ભારી ॥ ૨૫ ॥ હીંચોળા ખાટચો ઢાળી ચોપાટચો; અત્તર ફુલેલ સોડે, સતી નારી થાય વીકારી, કામ કરેલું કોડે ॥ ૨૬ ॥ દેવ રૂપે થઇ કળી બેઠેલો, દ્રૂપતીએ દીઠો દ્રષ્ટ; જાણ્યું કે છે કોક દેવનો વાસો, એવું સમજી સ્પષ્ટ ॥ ૭ ॥ દરશન કરીયે પાપ નીસ્તરીએ; અબળાએ ધાર્યું મનમાં; શાસ્ત્ર રીતીથી ન્યાય નીતીનો, તોલ કર્યો વળી તનમાં ॥૨૮॥ જો હોય કપટ તો થાઉં દુખી, માટેજવું નહી સારૂ; એમ સમજી ઉભી રહી અબળા, કળીએ કર્યું અંધારૂ॥૨૯॥ ભયંકર કુપ ભાસવા માંડચો, ગોરી ઘણી ગભરાણી, તે સમે ગુફામાં કપટી કળીયે, તારૂણી લીધી તાણી ॥ ૩૦ ॥ ગુફામાં પ્રકાશ કુપમાં તીમીર; કપટ કીધું પાપી, એકાએક અબળા ગભરાણી, નહોતું દીઠું કદાપી ॥ ૩૧ ॥ જાણ્યું સ્થાનક દેવનું નહોયે, કપટી કળી કોઇ પુરો, અરે આ વેળા કયા ગયો; ભીમસેન સ્વામી સુરો ॥૩૨॥ આ કુકરમી ઘેરી બેઠો, સતીને પ્રગટચો કોપ; કળીએ જાણ્યું શ્રાપ દેશે, પોતે થયો અલોપ ॥ ૩૩ ॥ પાંડવ કુપની બહાર બેઠા છે, ત્યાં કળીએ ખેલ કીધો, એકજ અબળાને એક રાક્ષસ, પોતે બનાવી દીધો ॥ ૩૪ ॥ તે રાક્ષસની ખાંધે અબળા, દ્રૂપતી સરખું રૂપ; તેને લઇને બહાર નીકળીયો જયાંથી બનાવટ કુપ ॥૩૫॥ તે કુપમાંથી નીકળી નાઠો, કરત્રીમ રાક્ષસ જેહ; તવ પાંડવે નજરે જોયો; રાક્ષસ જાતો તેહ ॥ ૩૬ ॥ એવામાં દ્રૂપતી સ્વરૂપે, બોલી કરત્રીમનારી; ભીમસેનસ્વામી વારે ધાજો, ભુંડી ગતી થઇ મહારી ॥૩૭॥ ધરમ પ્રત્યે ભીમ બોલ્યો, કુપમાં ગઇતીનારી, જુઓ તેને હરીને ચાલ્યો, રાક્ષસ વ્યભીચારી ॥ ૩૮ ॥ એટલે ધરમ રાજા બોલ્યા, ઉઠો મહારા ભ્રાત; અબળાને છોડાવી લાવો, અતી થયો ઉતપાત ॥ ૩૯ ॥ વલણ ॥ ઉતપાત આતો બહુ થયો, દોડો મારા વીર વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, તવ ઉઠયો રણધીર.

કડવું ૬ રાગ સાખીની ઢબનો.

જયમુની ફરી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કળીની કષ્ટ કથાય ॥ ૧ ॥ વીર વ્રકોદર ઉઠીને નાઠો રાક્ષસ પુંઠે જાય; તેમ તેમ રાક્ષસ આગળ નાસે, ભીમને ભેગો ન થાય ॥ ૨ ॥ એવી રીતે દોડયો દોડયો, ગયો એક જોજન; એવે સમે લગભગ થયો; વાયુ કેરા તન ॥ ૩ ॥ કોટમાં ચોટ કરી ભીમસેને, દુષ્ટે કાળાગ-

રી કીધી, કરત્રીમ કામની ખાંધ ઉપર તે, અવની નાંખી દીધી ॥ ૪ ॥ પછી ભીમના સામો થઇને, કોપ કળીએ કીધો; વૃક્ષ સાથે વૃકોદરને, બળથી બાંધિ લીધો. ॥ ૫ ॥ પછી પોતે અદર્શ થયોને, અદર્શ કીધી નારી; ભીમ વડા વિચારમાં પડીયો, આ કોઇ માયાવી ભારી. ॥ ૬ ॥ નહી પંચાળી નહી કો રાક્ષસ, નહી કોઇ મનુશ દેવ; ખરેખરો માયાવી મોહોટો, અલોપ થયો એવ ॥ ૭ ॥ એમ વડા વીચારમાં પડીયો, થયો અતી ઉદાશ; અરેરે માહારા બંધુ કયાં, કરશે માહરો તપાસ ॥ ૮ ॥ એમ એતો ટળવળ્યા કરે છે, જ્યાં બેઠા ચાર ભ્રાત; ત્યાં કળી આવ્યો વીપ્ર રૂપે, કહી અરજુનને વાત ॥૯॥ આ ભાઇ હું આ પંથથી આવ્યો, ત્યાં મેં જોયું તોફાન; એક અબળાને લેઇને કોઈ,વહી ચાલ્યો મસ્તાન ॥ ૧૦ ॥ તેની પુઠે કોઇ હલમસ્ત પ્રાણી, જતો તો દોટા દોટે; અબળા હરનાર વળગી પડીયો, પુઠે પડેલાની કોટે ॥૧૧॥ અબળા ભુજે વૃક્ષની સાથે; બંધન કીધો બળીયો; અબળા હરનાર પાપી પ્રાણી, નારી લેઇ પંથ પળીયો ॥૧૨॥ બાંધ્યો છે બળમાં કેવી કળમાં, કોનો છોડયો નવ છુટે; પોતાને બળે છુટાતું નથી, વૃક્ષમાં માંથા કુટે ॥૧૩॥ રાઢયો નાંખી નાંખી રડેછે,કહે છે નીસાશા મેલી;અરેરે આવી વીપતવેળા,બંધવ ન થયા બેલી ॥૧૪॥ સર્વની સહીઆરી અબળાછે,પણ પક્ષ ન કરી કોઇ; અનજળ વણ સુકાઈ જવાનો, બાધેલો રોઇ રોઇ ॥ ૧૫ ॥ એવાં ત્રાસનાં વેણ વદે છે,ઉપજી મુજને દયા;મને પણ એવું લાગ્યું કે, બંધુઓ નગણા થયા ॥ ૧૬ ॥ જો એ તમારો બંધુ હોય તો,ચઢો એની વાહારે; ભુખ્યો ને તરસ્યો બંધાએલો.રડીને રડીને પોકારે ॥૧૭॥ એવાંત્રાસ ભર્યાં વેણ સુણી; ઉઠયા ચારે વીર, બેરીનેબંધુ બે થયાં દુખી,ચાલ્યા પાંસરા તીર ॥ ૧૮ ॥ વનને વિશે દોડતા જુએ, કરે ભાઇને પોકાર; કયા છો બંધુ કયાં છો બંધુ, વાયુ તણા કુમાર ॥ ૧૯॥ એવી રીતે ટળવળેને,કરે શોર બકોર;તવ કળીએ વા વટોળ કીધો,થયું અંધાર ઘોર ॥૨૦॥ રેણુ ઉરાડી તોફાન માંડી; ગભરાવ્યા સતી સુત; દીશા ન સુજે કાયા ધ્રુજે,બનીયા આકળા ભુત ॥૨૧॥ ભાઈ તણું દુખ ભુલી ગયાને, પોતાને દુખે દુલ્યા; જે દીશાએ ભીમ ગયેલો, તે દીશાએ ભુલ્યા ॥૨૨॥ અવળ પંથે ચારે પડીયા, મોહોટા અઘોર વનમાં; નારીનો વિયોગ સાલે, તનખા ઉઠયા તનમાં ॥ ૨૩ ॥ એવે સમે અરજુનજી બોલ્યો, એકજ પંથ ન ઝાલો; ભીમને ભેગા થાવું હોય તો, છુટા છુટા ચાલો ॥ ૨૪ ॥ પા પા જોજન છેટે રહીએ, તો તો ભાળજ લાગે; એ

વારતા સહુને સત્ય લાગી; ચાલ્યા આઘે આઘે. ॥ ૨૫ ॥ એમજ છુટાં છએ પડીયાં, કનડે કળિયુગ પાપી; દ્રૂપતી છે કુપ વીશે, એને વેદના વ્યાપી. ॥ ૨૬ ॥ કુપ વીશે ગુફામાં ઉભેલી, જડે નહિ કોઇ પંથ, વેદના જાગી રડવા લાગી; કયાંરે ગયા મુજ કંથ. ॥ ૨૭ ॥ વળણ ॥ કયાં રે ગયા કંથ માહારા, કપટીનો છે કેહેર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, રૂવે અબળા દુખ ભેર.

કડવું ૭ રાગ કારીની ચાલ.

હાંરે બોલ્યાજયમુની મુખવાણિ, રડે કુપ દ્રૂપતીરાણી; હાંરે હુંતો આવી પીવાને પાણી, તવ તરકટીએ લીધી તાણી ॥૧॥ હાંરે મુકી ગુફા માં ગયો નાશી, કરી કપટીએ આ ફંદ ફાંસી;હાંરે હવે નીકળવાનોજે પંથ, નથી જડતો ઓ માહારા કંથ ॥૩॥ હાંરે જુઓ છે અંધારૂં ઘોર, સુણો હું પ્રેમદાનો સોર; હાંરેસ્વામી સુણીનેવાહારે ધાવો, દુખીદારાને દુખથી બચાવો. ॥૩॥ હા રે શીદ શતરૂ થયા જગભુપ, કષ્ટ દેવા દીધું મને રૂપ; હાંરે જયાં જયાં જાવું ત્યાં દુખી થાવું, જોડે પરણ્યા પતીને પીડાવું॥૪॥હાંરે મહારે માટે થયા કંથ દુખી,કદી બેઠા નહીથઇ સુખી; હાંરે રહ્યા નહિ દુખમાંથી થોભી, કેમકે કામી રૂપના લોભી ॥૫॥ હાંરે કામી જન મુજને જયાંત્યાં નડીયા,મમસ્વામીને દુખદન પડીયા;હાંરે ઘણું કષ્ટ વેઠયું મુજ માટે, માહારૂં સત્ય રાખ્યું શીર સાટે. ॥૬॥ હાંરે આખો ભવ મને ઉગારી, છેવટ એનુંએ થયું મોરારી; હાંરે પ્રભુ તમ વીના નથી બેલી, છેવટ દુખ દરીઆમાં મેલી. ॥ ૭ ॥ હાંરે વારમવાર ચઢયા છો વાહારે; દાસીને ડુબી છે તમે કયારે, હાંરે આજ લાજજવા ની સ્વામી, તારી સેવામાં શું આવી ખામી ॥૮॥ હાંરે પ્રભુ શુંસમર ણ તારૂ ચુકી,મને દુખ દરીઆમાં મુકી;હાંરે મેલ્યો વૈભોગ તુજનેમળ વા, છેવટ નીકળ્યા હીમાળે ગળવા.॥૯॥હાંરે જયાંત્યાંથાયબુધે ઉપાધી પ્રગટેવણવ્યાધીએવ્યાધી;હાંરેજીવતાંસુધી આવ્યોનહિછેડો,કામી લોકો એ મુકયો ન કેડો॥૧૦॥હાંરે પ્રભુ તેનોઉપાય શુંકરીએ, હવેડુબી ગયાં દુખ દરીએ, હાંરે પ્રભુ બુડતાની બાંય ઝાલો, વણ ગુન્હે ગરદન શીદ ઘાલો ॥ ૧૧ ॥ હાંરે કદી થયો હોય અપરાધ માહારો, તોએ દાસીનાં દુખ નીવારો; હાંરે સુણો અરજ ગરિબની ગોવીંદા, કહાડો કોટમાંથી ફાંસી ફંદા ॥૧૨॥ હાંરે પ્રભુ તમ વણ સમરથ કીયો, આ વેળા મુને

આધાર દીયો;હાંરે એમ તારૂણી ટળવળતી,ખરી આંતરડી કળકળતી ॥ ૧૩ ॥ વળણ ॥ આંતરડી કકળી ઘણી, આંસુ વહે ચોધાર, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, એકલી ગુફામાં નાર ॥ ૨૦ ॥

કડવું ૮ રાગ સામગ્રિનો દોહરો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાયજી; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, પરમ પવીત્ર કથાજી ॥ ૧ ॥ દ્રૂપતી એકલી રડેચોધારે, દીઠો છે કષ્ટનો કુપજી; એવે ગુફામાં પ્રગટ થયો, કળયુગ રાજ સ્વરૂપજી ॥ ૨ ॥ આવી હીંચોળા ખાટ બેઠો, જોયું નારીના સામુ જી; ઓરે અબળા શીદ રડે છે, અહીં નહીં દુખ તું પામુંજી ॥ ૩ ॥ બેસો હીંચોળે દાશી વા ઢોળે, મોંને પુછીને જમોજી,પેહેરો ઓઢોને વઇભોગ ભોગવો, અમ સાથે રંગ રમોજી ॥ ૪ ॥ પાંચ પતીની પંચાળી તું, નહી કાંઈ ધણી એકજી; જો તારે રણમાં પડે રખડતું, દુખનો દરીયો છેકજી ॥૫॥ જો પાંચ પતી નથી બેલી તારા, મુકીને ગયા ચાલીજી; નહી ખાવા પીવા પેહેરવા ઓઢવા, ભટકી મરે છે ખાલીજી ॥ ૬ ॥ એમને પલી પડી શું સુખ દીઠુ, બાર વરસ વન વેઠયુંજી; તેરમે વરસે વૈરાટ નગ્રમાં, દુખનું વસ્ત્ર લપેટયુજી ॥૭॥ તે દુખમાંથી નીકળી ચાલ્યાં, તોપણ રાજ ન મળીયુંજી; કુટુંબ કબીલોને પોતાના પુત્રો, તેવીગેરે દળ દળીયુંજી ॥ ૮ ॥ જો તારા પાંચ પુત્રો મુઆ, કે વાણી વંઝા નારીજી, નીરભાગી પતીના સંગે કરીને; કષ્ટ પામી માહા ભારીજી. ॥૯॥ વળી જંપીને બેસવા વેળા, આવી પહોંચી જ્યારેજી; નહી સુખ લીધુંને હીમાળે ગળવા, નીકળી પડીયા ત્યારેજી ॥ ૧૦ ॥ એવા કરમ હીન કંથોના સંગે, તું કષ્ટ વેઠે શાનેજી; હું વશ રહીને વઇભવ આપુ, જેમ તારૂં મન માનેજી ॥ ૧૧ ॥ મનુષ દેહ નહી આવે ફરીને, લેવા સંસારીક લાહાવોજી;પશુ પક્ષીમાં ક્યાં છે લાહાવો,સમજી હીંદોળે આવોજી ॥ ૧૨ ॥ માહારે તમારા વશમાં રેહેવું, જેમ કહો તેમ ચાલુ જી; બોલ્યું અબોલ્યુ ન કરૂં તમારૂં, જે માગો તે આલુજી ॥ ૧૩ ॥ બેશ કહો તો બેશી રહુંને, ઉઠ કહો તો ઉઠુંજી;નાચ નચાવો તો થેઇથેઇ નાચું, જરા ન જાણું શો જુઠુંજી. ॥ ૧૪ ॥ સેવક સમ સદા રહુ તાબામાં; બેસોને સુખડું પામીજી, જુઓ જોબન મુજ રંગને રૂપમાં, બતાવો મુજમાં ખામીજી ॥ ૧૫ ॥ તવ દ્રૂપતી રોતી રહીને, આંસુ લુછયા લોચન

જી, તવ કળીએ જાણ્યું રોતી રહી તે, કાંઇક માન્યું મનજી. ॥ ૧૬ ॥ એવું જાણીને કર ઝાલવાને, ઉઠયો તેણીવારજી; પંચાળીએ કહ્યું બેશ ઠેકાણે, મુરખના સરદારજી; ॥ ૧૭ ॥ કળી કહે છે જે કેહેશો તે, સાકર સમ વેણ લાગેજી; ગાળ દેશો તે ગોળ સરખી, કાળજડે નહી વાગેજી, ॥ ૧૮ ॥ તમે બોલો છો તે પુસ્પ ગરે છે, ધન્ય ઘડી આજ માહારેજી; કામીને કાંઈ લાજ ન હોયે, બોલી રાતી મુખ ત્યારેજી. ॥ ૧૯ ॥ ઓરે મુરખ જન એ શું બોહ્યો, ઓળખતો નથી અબળાજી; ઉંચી દ્રષ્ટીથી જોનારા બુડયા, પુરૂષ સબળા સબળાજી. ॥ ૨૦ ॥ પરદારા છે ડુંગર દુખનો, સુખનો સાગર જે ધારેજી; તેટલા પ્રાણી રવડીને મુઆ, કથા પુરાણ પોકારેજી. ॥૨૧॥ સમજ સમજરે અજ્ઞાની જીવડા, શું રૂપ રંગે મોહયોજી; રાવણ સરખા ખુવાર થયાને, ઘરબાર પરીવાર ખોયોજી ॥૨૨॥ વઇરાટમાં જોને કેયા કચકે, કુ દ્રષ્ટ કરી જયાંયેજી; નિશાળ વિશે પાશાણ નીચે, કચરાઇ મુઓ ત્યારેજી ॥૨૩॥ જેણે એ કૃત્ય કીધાં તેણે સ્વપને ન દીઠું સુખજી; પરાણે પરદારા લેતાં, થઇ ગયા શામ મુખજી ॥ ૨૪ ॥ પતીને કષ્ટે કષ્ટજ ભોગવે, તેને જાણવી નારીજી; પ્રેમદા પોતાનું સુખ ચાહે તો, નરક ભોગવે ભારીજી. ॥ ૨૫ ॥ મનુશા દેહનો લાહાવો મુજને, લેવરાવ્યો છે મુજ કંથજી; મીથ્યા માયામાંથી મનડુ ઉડાડી દેખાડયો મોક્ષનો પંથજી ॥ ૨૬ ॥ જેથી તરવું ન અવતરવું, કરવું એવું એવું કામજી, એ સ્વામી સમાનઅવર નથી. જેને પ્રસનશ્રી રામજી. ॥૨૭॥ દરબારરાજપાટરીદ્ધી તેમાં; સર્વનુંમનભમેજી; તેવી મોહમાયા છોડી છટકવું, શ્રષ્ટીમાં કોને ન ગમેજી. ॥ ૨૮ ॥ જ્ઞાન વિનાના અજ્ઞાની જીવને, વહાલો લાગે, સંસારજી તેવા જીવ સદા શ્રષ્ટીમાં ભમે, ન ઉતરે ભવ પારજી. ॥૨૯॥ રૂપાળી કાયાનો મોહ કરીને વશ થાય છે જન જેહજી; જેવું અન્નનું નર્ક બને છે, તેવો જીવ બને તેહજી. ॥૪૦॥ ખાવાના પદારથો કેવાં સારાં, કેવી સારી તેની બાશજી; તેવું અમુલ્ય અન જાય ઉદરમા, થાય છે મળસંગ વાસજી ॥ ૩૧ ॥ એટલે એનું સ્વરૂપ બદલાઇ, દુરગંધવાળુ થાયજી; એ રીતે કાયાનો મોહ રાખે છે, તેનું સ્વરૂપ બદલાયજી. ॥૩૨॥ માટે મોહ માહારો મુકી દેઇને, લે નર હરીનું નામજી; એવણશ્રષ્ટીમાં કષ્ટીસમજીને કર પરમારથ કામજી, ॥૩૬॥ તવ કળીએ રકત લોચનથી, કીધો મુખ અવાજજી; સમજી જા નહિતો બળાતકારથી લેઇશ તારી લાજજી. ॥૩૪॥ એમ કહી કંર ઝાલવાઉઠયો, જણાવ્યોતારણીપર તાપજી; સતી કહે રડયા

આઘો રેહેજે, નહીતો દેઇશ શ્રાપજી. ॥ ૩૫ ॥ વલણ ॥ શ્રાપ દેઇશ હું તુજને, એવું બોલી નાર, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, આગળ કરૂં વિસ્તાર.

કડવું ૯ રાગ સાખીની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કળીની કથાય. ॥ ૧ ॥ જાણ્યું કે મુજને શ્રાપજ દેશે, કામની થયો કોપ; એવું સમજી કપટી કળી, ત્યાંથી થયો અલોપ ॥ ૨ ॥ પાછો બારણે જઇ બેઠો, સદાવરત દેવા; ભીમસેનને સોધવા ચાર બંધુ, બાવરા બેનીયા કેવા ॥૩॥ ઓ ભાઇ ઓ ભાઈ કરતા કરતા છુટે છુટા જાય; એવામાં ધરમને શેદેવ, વનમાં ભેગા થાય. ॥ ૪ ॥ યુધીષ્ટર કહે ઓરે વીરા; ભીમ દુખ દરીએ ડુલ્યો, મને લાગે છે મારી નાંખેલો, જરૂર રણમાં ઝુલ્યો ॥ ૫ ॥ અરેરે અબળા કયાં રહી, કયાં વૃકોદર વીર; પારથ નીકુળ કયાં રખડશે, કેમ કરી રહે ધીર. ॥૬॥ અરેરે રાંકડી અબળાને, અસુરશું દુખ દેશે, માહા સત્ય વાળી સતી છે તે, દંતુમાં જીભ્યા લેશે ॥૭॥ નીશ્ચે એ આપઘાત કરશે, મરસે પરાણે પોતે; ગમે તેમ ઘેરાઇ ગયેલો, ભીડેનો ભીડ હતો તે ॥ ૮ ॥ નહીતો નારી લેઇને પોતે, આવી મળ્યો હોય હાંઇ, આપણા દુખે થાય દુખી, એવો બીજો કોણ ભાઇ ॥ ૯ ॥ એવામાં નીકુળને ધનંજે આવી પોહોચ્યા ત્યાંય; ઓરે બંધુ વીર વ્રકોદર, દેખાતા નથી કયાંય ॥ ૧૦ ॥ અરેરે હવે જીવી શું કરીએ, મરીએ તો બહુ સારૂં; સતી સુંદરીની સુંગતી છેક વળ્યું અંધારૂ. ॥ ૧૧ ॥ એમ કહી અરજુન નીકુળ, રડવા લાગ્યા અપાર, ઓ ભીમભાઇ ઓ ભીમભાઇ, કરે ઘણા પોકાર ॥૧૨॥ મા બાપે વનમાં જન્મ દીધો, નયમાં એ ભાઇ લાવ્યો,પ્રેત તણી હવેલીમાંથી સહુનો જીવ બચાવ્યો ॥૧૩॥ અરજુન આંબલી પીપળી રમવા, કઉરવ સંત્ર સંધારયો; નારાં પડયા તેવો માર પડતો, ત્યાંથી ભીમેઉગાર્યો ॥ ૧૪ ॥ લાખા ભુવનથી સહુને ઉગાર્યો, હેડંબા સુર હરી ગયો; ત્યાં આવીને એણે બચાવ્યા, ઘણોક દુખી થયો ॥ ૧૫ ॥ તે પછી લઇ ગયા કબીરા, આપણને મધરાતે; તે પાપીને વાવ્યમાં નાખી, ઉગાર્યા એ. ભ્રાતે ॥ ૧૬ ॥ અવર જીવો ઘણા ઉગાર્યા, કહેતા ન આવે પાર; ભીડ વેળાનો ભાઈ એતો, સુરાનો સરદાર ॥ ૧૭ ॥ એમ કહીને આક્રંદ કર-

તા, ભરતા આંસુ અતીશે; અરેરે આ કેમ થવાનું, શું ધાર્યું જગદીશે ॥ ૧૮ ॥ એવું એવું સાંભળીને, રડે હૈયાફાટ; તે વેળાએ ધરમ રાયે, મુકયો કર લેલાટ ॥૧૯॥ પછી અતીસે અકળાઇને, મરવું આદર્યુંપોતે સેદેવ પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા, ધરમ રોતે રોતે ॥ ૨૦ ॥ ઓ વીરા તું ત્રીકાળ જ્ઞાની, તુને રહે કેમ ધીર, સાચુ કહેજે કયાં આગળ છે, વ્હાલો વ્રકોદર વીર ॥ ૨૧ ॥ બતાવો બંધુ કૃપા સીંધુ, સોધન કરવા જઇએ, તવ જોશી કહે ચાલો બતાવું; પુરવ દીશાએ વહીએ ॥૨૨॥ એમ કહ્યું તવ સરવે ઉઠયા, પુરવ દીશાએ જાય, વ્રક્ષ સાથે વરકોદરતો,બંધન છે મહાકાય ॥ ૨૩ ॥ ઉભો ઉભો એ રડયા કરે છે, બંધનને સંભારી; કેવી રીતે આક્રંદ કરતો, ડુબેલા દુખમાં ભારી ॥ ૨૪ ॥ વલણ ॥ ભારે દુખમાં ડુલીયો, વાયુ કેરો તન; વ્યાસ વદે ભીમસેન તો, કેવાં કાઢે વચન.

કડવું ૧૦ રાગ ગદાધારણનો.

માહારા બાણાવળી નર વીરરે, વ્હારે ધાવો મને ચાલે છે નેત્રમાં નીરરે. વ્હારે ધાવો. નથી રહેતી રૂદેમાં ધીરરે. વ્હારે ધાવો. વણું શોસાય છે શરીરરે. વ્હારે ધાવો. દ્રોણના શીષ્ય ગુણ ગંભીરરે. વ્હારે ધાવો. ॥ટેક.॥ દરૂપતી સતી સારૂ ધાઇને દોડયો, બંધન થતો બળવાનરે; આ જ અસુર માહારા માથાનો મળીયો;કરી ગયો હેરાનરે. વ્હારે. ॥૧॥ કસી કશીને માહારી કાયારે બાંધી, નાઠો નારીને લેઇરે; પંચાળી પોતાનો પ્રાણ તજવાની, જીભ્યા ઉપર દંત દેઇરે ॥ વ્હારે ॥ ૨ ॥ પંપા સરોવર ગાન્ધરવ મળીયો, જળ ભરતા ડરાવ્યો મુનેરે; ધસી દોડીને હું નાશી આવ્યો, બનેલી બીના કહી તુનેરે. વ્હારે. ॥ ૩ ॥ તવ તમે આવી અંગારક બાંધ્યો, ધનુશ ધનંજય લીધુંરે; અક્ષે ભાંધ્યોને અભંગ રથ મળીયો; પ્રથમ પરાક્રમ એ કીધુંરે. ॥ વ્હારે. ॥ ૪ ॥ દ્રવિત વનમાં જેદ્રથ આવ્યો, કીધું સતી તણુ હરણરે, તેને છોડાવવા હું પુંઠે પડીયો, તવ બંધાયા ભુજ ચરણરે. ॥ વ્હારે. ॥૫॥ તે તકે તમે અતી બળ દાખ્યું; મુજ ભુજ છોડાયા બેવારરે; પાછો જેદ્રથને બંધન બધો, ત્યારે છુટી એ નારરે. ॥વ્હારે. ॥૬॥ એવા તમે ભીડવેળાના ભાઇ, બંધન બંધુ છોડાવોરે; અબળા અસુરને હાથ ગયેલી, તેમાં તમે જીવ લેડાવોરે ॥ વ્હારે ॥ ૭ ॥ કર ચપરોલા ચુસાય માહારારે ક્ષુધા અતીસે

પીડેરે;અટવાઇ અમુજાઇ રડુ ચોધારરે,ઝટ આવો ભાઇની ભીડેરે વ્હારે ॥૮॥ થાઉ છું દુખી નથી જરા સુખી,ડોક દુખી વાટ જોઇરે;હવે હીંમત હૈયાતણી ભાગી, નેત્ર ફુલ્યા રોઇ રોઇરે ॥૯॥ અઘોર વનમાં હું છું એક લડો, નથી વાતનો વીસરામરે; રૂજની પડશે તવ કેમ થાશે, ઉભા કેમ જાશે જામરે ॥ વ્હારે ॥ ૧૦ ॥ વળણ ॥ કેમ જવાની જામની, રડશું હૈયા ફાટ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, જુએ બંધુની વાટ. ॥

કડવું ૧૧ રાગ સાખિ ચાલ.

જયમુનિ રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, પર્મપવિત્ર કથાય. ॥૧॥ ભીમશેન એકલો ટળવળે છે બંધુ બંધુ ઓચરતો; અઘોર વનમાં ગભરાએલો, આક્રંદ ઝાઝુ કરતો. ॥૨॥ એવે સમે ચારે ભાઇ, ભીમને સોધતા જાય; સેદેવજીના કહેવા પ્રમાણે, વનનેપંથે પળાય. ॥૩॥ભીમશેન ભીમશેનકહેતાકહેતા જાયરાતી સંતાન; ભીમસેન પોકારે ભાઇઓને, તે સવાલ પડ્યો કાન. ॥ ૪ ॥ તવ ચારે જણ દોડી આવ્યા, બોલતા બોલતા આપ; વરકોદરે દુરથી દીઠા ટળીયો તનનો તાપ. ॥૫॥ અરજુનજી કહે ગભરાસોમાં, ધારણ રહીમન સાથ; વૃક્ષના સરશો બાંધેલો તે, છોડી નાંખ્યા હાથ. ॥૬॥ વળતો વાયુ નંદન વદયો, અબળાની વાહારે વેયે;શેદેવ જોશી કયાં હશે જુવતી,બતાવો ત્યાં જેયે. ॥૭॥ આ કામ કરનારો કોણ હશે,સરવ કહો વીસ્તારી; ત્રીકાળ જ્ઞાની છો માહાજોશી કોણે પીડા કરી ભારી ॥ ૮ ॥ એટલે શેદેવજી એમ બોલ્યા, ઓરે માહારા ભ્રાત;તમે મને પુછ્યું ત્યારે હું કહું માંડીને વાત. ॥૯॥ નથી રાક્ષસ નથી જમડા, કોઇ નથી પડ્યું લપટી અસુરી નગરી હણ્યા પછી, કેડે પડ્યો કળી કપટી. ॥૧૦॥ તેણે વીચીત્ર લીલા બતાવી,લઇ નારી કુપમાં પેઠો; પાણીની પર્વને અનનુ સદાવ્રત, કાહાડીને પોતેજ બેઠો. ॥૧૧॥ અબળાને ઉચકી નાઠો, તો તે નહી અબળા સાચી; દ્રૂપતી અતી રેડે છો કુવામાં કાળજડાની કાચી. ॥૧૨॥ ચાલો સદાવ્રત આપેછે ત્યાં, પીડાથી નીવૃત થાશુ, કળીને શીક્ષા મળશે તો હીમાલયમાં જાસું ॥૧૩॥ નળને નડીયો ને પુંઠે પડીયો, જોર ઝપાટે ચાલો; અનેક ઉપાધીનો કરનારો, એને ખરેખર ઝાલો ॥ ૧૪ ॥ એવી વારતા કરીને ઉઠયા,વડાવીચારે વીર;સેદેવના બતાવ્યા પ્રમાણે,ચાલ્યા પાંચશરા તીર ॥૧॥ જ્યાં કળી પાપી બેઠાછે તે,પોતે દાતાર થઇ અમરેવા

તેવો ઝડપીને ઝાલ્યો ભીમે, આજ કરૂ તુજ સેવા ॥૧૬॥ કહી પાંગોઠું ઝાલી ઉઠાડયો, ચોઢયો તમાચો એક; કાન ઝાલી બીજો ચોઢયો, તાડણ કીધું છેક ॥૧૭॥ કળી કહે કેમ મારોછો મુને, ધરમનો પંથ શું ભાગો. મુસાફરોને ખાનપાન આપુ, ધરમી જોઇ પાય લાગો ॥૧૮॥ આ રણમાં અનજળ કોણ આપે, કરણી જુઓ મારી; ઉલટયો ઉપકાર માનવો ઘટે શું કરણી નઠારી ॥૧૯॥ તવ ભીમ કહે ઓળખ્યો તુને, નળરાયને નડનારો; સતી સાધવી જે દમયંતી, તેની પુઠે પડનારો ॥૨૦॥ ભલું થયું તેતું હાથ આવ્યો, લાવ્ય અમારી નારી; ઝટપટ મુને દે દેખાડી, નહી તો નાંખુ મારી ॥૨૧॥ તવ કળીએ સંકેલી માયા, કુપમાં પ્રકાશ કીધો તવ સતીને મારગ સુજયો, તે મારગ ગ્રહી લીધો ॥૨૨॥ બાળા બારણે નીકરી આવી; વ્રકોદરે જોઈ દ્રષ્ટી, ભીમે કળીને માર મારયો, તેં કરીપુરણ કષ્ટી ॥૨૩॥ જોરે આ અવનીમાં અસુરો, થયા હતા અતીસે; તે સરવેનો નાશ કીધો, પક્ષ કરી જગદીસે ॥૨૪॥ કુબુધીના સૌ હાથ આવ્યા, તું હાથ આવ્યો નહોતો; હીમાળે જાતા હરફેટે ચઢીયો, હવે ન મુકુ જતો ॥૨૫॥ ઘણાને ગરદન ઘાલનારો, હવે તને કેમ છોડુ; કરી કહે મુને મારશોમાં, તમને બે કરજોડુ ॥ ૨૬ ॥ ભીમ કહે મને રણમાં બાંધયો, નારીને કુપમાં પુરી; બીજાને અવળે પંથ લીધા; બહુ કરી બહાદુરી ॥૨૮॥ તારો વારો બેઠો તેથી, અમે છોડયો સંસાર; હીમાળે ગળવા નીકળીયા મુકીને ઘરબાર ॥ ૨૮ ॥ તુ પાપીજન પાપને પંથે; સહુ જીવને ચડાવે; મોક્ષનો મારગ ન દે મળવા, યમદુત હાથ પડાવે ॥૨૯॥ તારો વારો વીશ્વમાં બેઠો; લાગ્યા પરિણામ માઠા; પુત્રપરિવાર સરવે છોડી, નરમાશ રાખી નાઠા ॥ ૩૦ ॥ તોપણ તેં દીધિ ઉપાધિ. દુખ ઘણેરૂ દીધુ; અમારે તારે વહેર નહોતો ને, આ કત્ય શું કામ કીધુ ॥ ૩૧ ॥ કળી કહે મારો વારો બેઠો, તવ આવ્યું મુજ મનમાં; શું મુજને નબળો સમજીનેપાન્ડવ ચાલ્યા વનમાં ॥૩૨॥ જવાદેઉં કેમ સુખે, એવું મનમાં આવ્યું; પણ સત્યવંતા સુત સતિના, મહારૂં કાંઇ ન ફાવ્યું ॥ ૩૩ ॥ હારયો થાકયો ને હું પાકયો, મુકી દો મહારાજ, તમે તમારે જાવો હિમાળે, પ્રભુએ રાખી માઝા ॥ ૩૪ ॥ ભીમ કહે તારા વારામાં, સર્વને નાસવું પડે. જો નવ નાસે તો સુક્રિત છોડી, પાપને પંથે ચડે ॥ ૩૫ ॥ ત્યારે તું જંપવા દે કોને, અવગુણનો છે ભારો; તેથી તુને ઠેર કરતો, તારો ન આવે વારો ॥ ૩૬॥ અતી તુ અવગુણનો ભરેલો, જીવતો મુકુ કેમ; એવું કહીને મારવા લાગ્યો, ક્રોધ ભરેલો ભેમ ॥ ૩૭ ॥ પાટુનો બહુ પ્રહાર કરેને, મારે ધીરે

ધિક; કળી કારમી ચીસ નાખે, આવે હૈયે હીક. ॥ ૩૮ ॥ બરબડીને પડે હેઠો, મુખમારેણું ભરાય, થુથુ કરતોથીર ઉભો, માર ઘણેરો ખાય ॥૩૯॥ ઉચકીને ભીમ હેઠો પછાડે, ઉપર પાટુ પ્રાહાર, કેશ ઝાલી રેતમાં રગદોળે, મારે કોણીનો માર ॥ ૪૦ ॥ તેથી પાપી વળી જાય વાંકા, ત્રાસથી નાસવું ધારે; વાયુ સુતના કરથી કયાં જાયે, બાપરે બાપ પોકારે ॥ ૪૧ ॥ અંગે ઉઠે ઢીંમડા ને ઉઠે સાળે સોળ;નખને ઉઝરડે રૂધીર છુટે, થયું દુખીયાનું ડોળ ॥ ૪૨ ॥ મુખમાં રેણુ નાકમાં રેણુ નેત્રમાં રેણું ભરેલી કરણ વિશે રેણુના દાટા; ભુંડી કરણી કરેલી ॥ ૪૩ ॥ પાપીને મોઢે સ્વાસ નમાયે, જીભ્યા નીકળે બહાર;નાસ્કોરાં તો જાયફુલી ત્રાસ્યો અપરંમપાર ॥૪૪॥ ઓરે દયાળુ માતા પીતા, છોડાવો ધરમરાય; થોડી માહારી વારતા સુણો, કહુંછું લાગી પાય॥ ૪૫ ॥ પછી મારી નાંખજો મને, એવું કહ્યું જ્યારે કુન્તી નંદન યુધીષ્ટરને, ઉપનીદયા ત્યારે ॥ ૪૬ ॥ ઘાટો કાઢીને ધરમરાજા, મુખથી વદીયા વાણ; ધીર્ય ન કરેતો ભીમ તુને, પરમેશ્વરની આણ ॥ ૪૭ ॥ તવ વરકોદર ખમચાઇ ઉભો, કળીને ઝાલી રાખ્યો;કળીયે પોતાને ઉગરવા, વાણીમાં ખેલ દાખ્યો. ॥ ૪૮ ॥ વળણ, ઉગરવા ખેલ દાખીયો, ઉભો જોડી હાથ;વલ્લભ વદે યુધીષ્ટરે, પુછવા માંડી વાત.

કડવું ૧૨ રાગ ધન્યાશ્રિની છાયા.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, કળીની કથાય ॥ ૧ ॥ કળી કહે મહારી વારતા સુણો, હું ત્રણ જુગથી સારો;જો જ્ઞાન દ્રષ્ટીએ જોશો તો, બહુ રૂડો મમ વારો ॥ ૨ ॥ સત્ય ત્રેતાને દ્વાપર યુગનો, આયુશ લાંબો હોય; આ માયા માંથી નીકળીને, ઝટ તાગ્યો નહી કોય ॥૩॥ જપ તપ ધ્યાન દાન કરીને થાકે, પણ પ્રભુ મળવા માઠા; મન વાન્છીત ફળ કોઇ ન પામ્યા, થાકીને મુકી નાઠા ॥૪॥ એ યુગમાં નહી પાપને પ્રપંચ, નહી અધરમને અન્યા; નહી જુલમ જુઠુને જુગારૂ, નહી જાર કરમી કન્યા ॥ ૫ ॥ નહિ ઝેર વેહેરને માઠી દ્રષ્ટી, નહી રાજ કાજમાં લાંચો; એવી અનેક નીતી દેખીને, એ જુગની જય વાંચો ॥૬॥ પણ મારા વારાનો મહિમા, સાંભળો હ્યો ખરી રીતે, અવગુણ દેખાડું, ગુણ દેખાડું, પછી થાજો વીપરીતે ॥ ૭॥ કહો પહેલો અવગુણ ગાવું, કે ગુણ ગાવું માહારાજ; ભીમ

બોલ્યો કહે અવગુણ તારા, ઉપડે દલમાં દાજ. ॥૮॥ એટલે તુજને ઠેર મારૂ, પાપ જગતનું જાય;કળી કહે અવગુણ કહુ પહેલા, સુણો યુધીષ્ટર રાય, ॥૯॥ પણ પછી માહરા ગુણ સુણ્યા વણ, મુને ન શીક્ષા કરવી;એટલું વચન આપો મુને, તે પછી વાત ઓચરવી. ॥૧૦॥ ધર્મ કહે વંકો દર વીરા, સાંભળ માહારી વાણ; અવગુણ ગુણ સુણ્યા વણ સીક્ષા, કરે તો માહારી આણ. ॥૧૧॥ ભીમ કહે વેણ શીશ ચઢાવું, ઓરે માહરા વિર;પછી ભીમે કહ્યું કળીને, બોલ ધરીને ધીર. ॥૧૨॥ કળી કહે કે ખરૂ કહેતાં,નહી કરૂ પાછી પાની; અવગુણ કેડે ગુણ સાંભળતાં;ખુશી થશો મન માની. ॥૧૩॥ મુજને જીવતો જાવા દેશો, તમે તમારે આપે; તેથી પ્રથમ અવગુણ કહુછું, ભરાશો નહી કડાપે ॥૧૪॥ જુઓ મહારાજા વીશ્વ વિષે; બેસે માહારો વારો; એટલે આવરદા થાય ટુંકો, અગ્નીનો અવળો ધારો ॥૧૫॥ પીતા પેહેલો પુત્ર મરે ને, માતા પેહેલી બેટી; ચલણ ચલવી વહુ સાસુને, રાખે ચરણ હેઠી. ॥૧૬॥ પુરૂષ દે પ્રેમદાને પુંજી, નારીને પુત્રી વાહાલી, દીકરાને દેવું બતાવે, દીકરીને ધન આલી ॥૧૭॥ પુત્રની પત્નીને શતરૂ દેખે, કરે જમાત્રને વાહાલો, પુત્રના પુત્રો પ્યારાંનલાગે;ભાણેજનજાય ઠાલો. ॥૧૮॥ રીસાએલાજમાત્રનેમનાવે,પુત્રનો ભાવ ન પુછે; માતાનાવશમાં રહે પીતા, પુત્રનેલાન્છન લુછે. ॥૨૯॥ સાસુ બેઠી છોછલા પાડે, વહુનાવારંમવાર;સુતને શીખવી રાઢ કરાવી, મરાવે મોહકમ માર. ॥૨૦॥ પુત્ર કદી તેમ કરે નહિ તો, બાપ બેટાને લડાવે; કુસંપ કરી ભેળાં ન રાખે, ઝઘડે જુદાં કરાવે. ॥૨૧॥ પછી પુત્રના કુથલી કરે, વામાને વશ થયો; કામની કહે તેટલું કરે, બહાવરો બની ગયો. ॥ ૨૨ ॥ પુત્રીને દેખી દોડે માતા, ન જુએ પુત્રના સામુ, જમાત્ર જોવા જીવ તલસે, દેખું તો આનંદ પામુ. ॥૨૩॥ જમાત્રથી પર ઘર ઉઘાડુ, પુત્રથી પોતાતણું; તન મન ધન જમાત્રોને અરપે, જે દુખ હોય તેહણુ. ॥૨૪॥ પણ શંખણી મનમાં ન ધારે, હું વહુ હતી પેહેલી; તે પછી માતા થઇ બેઠી, એટલે બની ઘેહેલી. ॥૨૫॥પુત્રને પરણાવી વહુ લાવી તે વેળા રાજી રાજી; પછી સાસુ છોબલા ઝાલે, શોધે અવગુણ બાજી. ॥ ૨૬ ॥ પ્રથમ વહુના તાત ભ્રાતને, માને સગા સપુત; પછી વહુના ભાઇ બાપ ભાંડે, કહેશે કુળ કપુત. ॥૨૭॥ વઢે ખીજી લાવું છું બીજી, કલેશ ઘરમાં ઘાલે; માહારા વારામાં નહિ કોઇ સુખી, જ્યાં ને ત્યાં ટંટો ચાલે. ॥૨૮॥ રળે સુખે તો ખાય દુખે, ઘરમાં લોહિ ઉકાળો, તો પણ જીવને જ્ઞાન ન આવે, માયામાં મોહ ચાળો. ॥ ૨૯ ॥ સુખે ન

બેસે ધણી ધણીઆણી, ન બેસે તન તાત; સુખે ન બેસે સાસુને વહુ, ન બેસે પુત્રને માત ॥ ૩૦ ॥ સુખે ન બેસે નણંદ ભોજાઇ, નહિ સુખે ભ્રાત ભગની; ન મળે ટાઢક કોઈ જીવને, સહુને અંતર અગની. ॥૩૧॥ કો તન દુખીકો મનદુખી, કો ધનદુખી પ્રાણી;કો અનદુખી કોજનદુખી દુખી દુનીયાસમાણી ॥૩૨॥ બાપથી બેટા ખાય છાનુ, બેટાથી છાનુબાપ; ભાઇથી ભગની ભગનીથી ભાઇ, પેટજ પોસે આપ. ॥ ૩૩ ॥ સાસુથી વહુ વહુથી છાનુ, સાસુ આરોગી બેસે; નારીથી નર નરથીનારી, પેટ પોશણમાં પેશે ॥૩૪॥ તેમ કરે તેતો કંઈ સારૂ, પણ વીપ્રીત બતાવું: એક ચુલે રસોઇ કર્યામાં, ફેરફાર રાંધે ખાવું. ॥ ૩૫ ॥ ભાણાં અંતર કરતાં ન બીએ.ન ગણે પાપ કે પુન્ય;પીરસે પીરસણું પીરસ્યામાં, કોને અધીક કે નુન્ય. ॥૩૬॥ વાહાલામાં વાહાલુ પેટ સહુને, તેપછી વાહાલું બીજું; પ્રેમદાને પીયરિયું વાહાલું; ફરજન વાહાલુ ત્રીજું. ॥૩૭॥ પુરૂષને વ્હાલુ સાસરિયું, કુટુંબથી વેહેર; કરે સાળા સસરાની સેવા, રેહેવું ગમે તેને ઘેર. ॥ ૩૮ ॥ માબાપને દુશમન સરીખાં, નજરે ભાળે નેટ, ભાઇને ગ્રહસ્થ થયો જાણે તો, બાળે પાસુ પેટ. ॥ ૩૯ ॥ સાસરિયાંની સાહ્યબી દેખી મહા મલપતો માહાલે; કુટુંબ કેરી સાહ્યબી દેખી, બરનોને બરતો ચાલે. ॥ ૪૦ ॥ વલણ. ॥ ચાલે બરતો બાવરો, એ અવળી મમ રિત; વ્યાસ વલ્લભ વાણિ વદે, કહે છે કળિ વીપરિત.

કડવું ૩૧ રાગ સાખિની ચાલ.

જયમુનિ રૂસી એણિપેર બોલ્યા સુણ પરિક્ષત તન; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, કળિતણાં વચન. ॥૧॥ કળિ કહે યુધિષ્ટર સુણો, માહારી ચરિત્ર કથાય; સાંભળી સાંભળી વિસ્મય થાશો, મહિમા કહ્યો ન જાય. ॥ ૨ ॥ પાડા પાડોશીમાં વેહેર કરાવું, એક એકને અદેખાઇ; પડોશીઓના સુખનું દુખ મનમાં,દાઝે વૈભોગ જોઇ. ॥૩॥ ગ્રહસ્થ પડોશિને દેખીને, ગરિબ પડોસી બળે; આને આશું માહરે આમ કેમ, રાત દાહાડો કળકળે. ॥૪॥ પડોશિનો વસ્તાર દેખી, હાય હાય આશું હોય; માહારે પેટ નથી કેમ કાંઈ, અદેખાઇથી જોય. ॥ ૫ ॥ એમ ગરીબો ગ્રહસ્થને દેખી, દીલગીર દીવસરેણિ; ગ્રહસ્થ પડોસીનિ રિત કેવી, કહિ બતાવું કેહેણિ ॥ ૬ ॥ ગરિબ પડોસી ઉપર ગ્રહસ્થો, ગ્રહસ્થપણું દેખાડે; વાત કરતાં વાતેને વાતે, ગરિબને છોછો પાડે ॥ ૭ ॥ ગરિબજનન

ડગલે ડગલે, દાબી મારે ગ્રહસ્થ; ગરીબને ગણે ગુલામ સરખા,પોતેથ ઇ ફરે મસ્ત ॥ ૮ ॥ મોટાઈ વધારે વાતેને વાતે, બોલે અભીમાન બોલ, આ ખાધુને આ મેં ખાધું, ગરીબ કયાં અમ તોલ ॥૯॥ સોનું રૂપુ તે શા લેખામાં, અમારે તરણા લેખે; તમારા છોકરા છૈયા તે, સપને પણ નવ દેખે ॥ ૧૦ ॥ અમારૂ દાસ પણું કરે તો, કોક દાહાડો કાંક પામે; અમારી તાબેદારી ન કરે તો, રહી ન શકે આ ઠામે ॥૧૧॥ લક્ષમીનુ નહી લેખું અમારે, પસો તે જાણે લુંડી; અમારા સામી બાકરી બાંધે તે જાય પળમાં ઉડી ॥૧૨॥ અમારાં છોકરાં તે તમારાં,છોકરાને મારીઆવે તેથી તમે લડવા આવો તો,તમારૂં કાંઈ ન ફાવે ॥ ૧૩ ॥ અમારે ચાકર નફર નોકર, તે તમને નાખે કુટી; દરબાર લડવા કહાડીએ નાણું, કયાં પુજી જાય ખુટી ॥ ૧૪ ॥ અમારી સાથે બાકરી બાંધો, તેથી જાઓ હારી; કોઈ તમારૂં સંગી ન થાયે, બહુ સાક્ષી અમારી ॥ ૧૫ ॥ પૈસેથી હારો માણુસે હારો, આરો તમારો ન મળે; અમારા તાબેદાર રહેવાથી કો દન વેળા વળે ॥ ૧૬ ॥ એવા એવા અભીમાનના શબ્દો, ગ્રહસ્થ બોલે બહુ ગાજી; ગરીબ ગ્રહસ્થોમાં આવેતો, ગ્રહસ્થ ન થાયે રાજી. ॥ ૧૭ ॥ માહારા વારામાં ગ્રહસ્થ લોકોની, કબુદ્ધી કેવી થાય; તેવારતા સંભળાવું તમને, એ યુધીષ્ટર રાય ॥૧૮॥ જેમ જેમ ગ્રહસ્થને મળસે પૈસો, તેમ તેમ કંજુસ થાશે;રાતદહાડો મેળ મેળવ્યા કરે, ગણીગણીને ખાસે ॥ ૧૯ ॥ આટલું થયુંને આટલું થાય. તો તો વળે નીરાંત; તેટલું થયું તો વીશેષ ધારે, જરા ન વળે શાન્ત ॥૨૦॥ જેમ જેમલક્ષમી વૃદ્ધી પામે, તેમ તેમ હાય પટીરા; પુન્યને દાનમાં ટાંચુ કરે, ધરમ કામે અધીરા ॥૨૧॥ આટલું છે ને આટલું થાશે, ત્યારે વાળીશું શાન્તી; એમને એમ લલુતા કરે, માયા ભુલાવે ભ્રાંતી ॥૨૨॥ ધરો ધરેણુ વેહેપાર વડા. સોધી સોધી સંતાડે; છોકરૂં છૈયું પાઇ ખુએ તો ત્રાસત્રણેરો પમાડે ॥ ૨૩ ॥ પેટ ન ખાયે પોસે પુત્રો, તો પુન્ય કરે શાનુ; રાતને દહાડો ફેરવ્યા કરે, મળે હીસાબનું પાનું ॥ ૨૪ ॥ પહેરવા ઓઢવા ન દે કોને તેમ કરતાં ધન વધે; તો પછી દોડાવે ઘોડાગાડી, ધરમને નવબદે ॥૨૫॥ પુન્યની વાતમાં પાછળ જુએ; ઘેર આવે જવ ટાણુ.ગ્રહસ્થાઇ દેખાડવા માટે, ખુશીથી ખરચે નાણું ॥ ૨૬ ॥ કીરતી થવાને કરે ઉફાંદો. જમણુ જબરા કરે; દસે દીશાયે નજર રાખે, રખે બીજુ પેટ ભરે ॥ ૨૭ ॥ એંઠવાડો આપે વેચાથી, કરે કસર કસાઈ; લોકમાં સારૂ દેખાડવામાં; ખરચે પડે ફેસાઇ ॥ ૨૮ ॥ સોહાવે ધામ બાગબગીચા, મનમાં મોટાઇ

ધરે; પાનસોપારી ચાવતા ચાવતા, ધીરે ધીરે પગ ભરે ॥૨૯॥ આં સુક-
રાવ્યું આશું કરાવ્યું આશું સોઇ બનાવી;આ મંડપ કેમ હાવોબાંધ્યો
બરોબરસોભા નાવી ॥૩૦॥ તેડાવો નાયકા થઈ જાય વાયકા, નાચભ-
લેરા પડાવો; કોઇ કવીકને કાવ્ય કરાવો, કાગળીયે ચડાવો ॥૩૧॥ નોક
રને સરપાવ બધાવો, જ્યાંને ત્યાં કીરતી ચાલે; બ્રાહ્મણ સરવણ દેખી-
ને, ઉપાન હાથમાં ઝાલે ॥૩૨॥ ગરીબ ગરીબાંને ધક્કા મારે, કરે ટંટાને
ટીશી; રાજ્ય દુતોના સુણે દુંકારા, એ સ્થળ પોતાની ફીશી ॥ ૩૩ ॥
નહી દયાદલમાં રંકપર પલમાં, ઉડી પડેહંકારી;છત દેખી છકીગયેલો
કીરતીનો લોભ ભારી ॥ ૩૪ ॥ મોહોટાઇમાં મરડાઇને ચાલે, બોલવું
મોહોટાઇ ભેર. ગરીબને પશુશમ દેખે છે લક્ષમી મુજ ઘેર ॥ ૩૫ ॥
ફાટેલો ફરે કપરી આંખે, જવાબ ઉછળતો આલે; જેને ને તેને તુચ્છ
ગણે, ગરીબ સંગ ન ચાલે ॥૩૬॥ રંગ સંગાથી શરમાઇ જાયે કહેનહી
મમ સગો; રૂંએ રૂંએ અભીમાન ચદેલો, ચાલ્યા કરે એક વગો ॥૩૭॥
ગરીબનું બોલ્યું કાને ન ધરે. ગ્રહસ્થની સાથે યારી; ન રહે આસ્તિક
બને નાસ્તિક, ગર્વમાં ઘુમે ભારી ॥ ૩૮ ॥ અવની ઉપર અધ્ધર ચાલે,
જાણે નહી મરવું છે, આજ તો આને કાલે તો બીજું, કરમ પેલુંકરવું
છે ॥૩૯॥ આશા અતીશે ઉમર રાખે, મરણ સખશું થાશે;તે વારતાની
ગમ નહી તેને, હઇયામાં અતી જીવાશે ॥ ૪૦ વળણ ॥ અતી જી-
વાસે મુજથી; મરવાનું કોઇ કાળ; વ્યાસ વદે એમ જાણીને. ગ્રહસ્થ
બને ચંડાળ.

કડવું ૧૪ રાગ મારૂની ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુની મુખવાણી.રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; કહુ કળી
તણી કથાય, જેથી ત્રાસ પડે તનમાય ॥ ૧ ॥ કળી કરાવે વાહાલામાં
વહેર; સાખ પાડોસી સાથે ઝેર, એમાં જોર મહારૂ ઘણું ચાલે. તેમાં કો
ઇ ચરણ નવ ઘાલે ॥૨॥ માહારો જુલમ જાણવો અતી, જેની ને તેની
બગાડુ મતી; જ્ઞાન મારગ સુઝે ન રતી, કોઇ પામે નહી મોક્ષગતી॥૩॥
આજના જ્ઞાની જનજેહ, ભ્રષ્ટ બુદ્ધીને પામે તેહ;સગો ચેતીચેતીનેચાલે
પણ મુજ માયામાં ફાલે ॥ ૪ ॥ શાન્ત પામેલો સંત બોધિ, તેનો
સ્વભાવ કરૂં ક્રોધી; હોય કો જન ત્યાગીને તપશી,માહારી માયામાંપડે
લપશી ॥ ૫ ॥ હોય જ્ઞાન પામેલા જ્ઞાની, તેને કરી મુકુ મસ્તાની, હોય

હરીજ ભક્તિવાલો, તેની પાસે કપટનો ચાળો ॥ ૬ ॥ મોહ માયા તણો વઇરાગી, તેનું વરત નંખાવું ભાગી; મારા વારામાં જ્ઞાનક્ષીણ થાશે વળી ધર્મને નામે ધુતાશે ॥ ૭ ॥ બીજા યુગમાં ધરમ એક, પણ માહરા વારામાં અનેક; જુદી જુદી પ્રણાલીકા બાંધે, ધન હરવાનો સ્વારથસાધે ॥ ૮ ॥ ધર્માચાર્ય ગુરૂ થઇ ફરશે, ભોળા માણસના ધન હરશે; ગુરૂ ગાદી બેસી શેલ કરશે, પોતે પરેમદાને સંગ ફરશે ॥૯॥ બીજા ત્રીજાને કરશે બાવા, પોતા માટે કાઢે અથડાવા; સેવકોને મ્હો માયા છોડાવે પોતાનામાં જીવ જોડાવે ॥૧૦॥ તારે પૈસો પુંજી શા ખપની, હરીફરી જરૂર તારે તપની; કહી ઘરબાર ધન હરી લેશે; અજ્ઞાની જીવ સૌ દેઈ દેશે ॥૧૧॥ પર પઇસે ગુરૂ સુખ લેશે, રંગ મોહોલ કરીને રહેશે; ઢાળે ઢોલીયા હાંડીને તકતા, સરવ શ્રોતાને પોને વકતા ॥૧૨॥ કરે સેવકને ઉપદેશ, માયાને તજવી વીશેષ; કાયાને કાંઇ સુખ ન દેવું; નામના રાયણનું લેવું ॥ ૧૩ ॥ શબ્દ સ્પર્શ રસ રૂપ ગંધ પંચ, વિશેય કરવા બંધ; પોતે બંધ કર્યું રાખોડી, શબ્દમાં સદા જીવવો જોડી ॥૧૪॥ સ્પર્શ વાહાલો અંતઃકર્ણ,સુતાબેઠો ચંપાવે ચરણ;રસના વિષય બહુ વાહાલો, બીજાને બંધ કરો કહે ઠાલો ॥૧૫॥ પોતે રસનાથી મીઠું બોલે, વાહાલા લાગવા સાકર તોલે; રાંધે સાકરની શોઇ મીષ્ટ, પોતે પ્રસાદ તે પાપીષ્ટ ॥ ૧૬ ॥ સારૂ શરીર ચોળીને નહાય, રૂપે રૂપાળા બહુ થાય; હોય રૂપાળુ ને લાગે વહાલ; મોઢે બોલવાનું ઠાલે ઠાલ ॥ ૧૭ ॥ રૂપાળા પાસે ચંપાવે પાય, કદરૂપ મેલાને ન અડે કોય, જોજો પરીક્ષા સહુ જન, ફાટા મેલા વસ્ત્રો ધરો તન ॥૧૮॥ શરીરે ડાઘા ડુગી પાડી, કાયાનો મંદવાડ દેખાડી; જઇ ચાંપવા લાગજો પાય, તવ કેવી ફજેતી થાય ॥૧૯॥ જા જા દુરગંધી બહુ આવે, કહી નાશીકા પોતે દબાવે, એવાનો ન થવા દે સ્પર્શ, રૂપાળુ દેખી આવે હર્ષ ॥ ૨૦ ॥ ત્યારે રૂપ વિષય શું તાગ્યો, લોકને જુઠું કહેવા લાગ્યો, ખોટી બાશથી નાક દબાવે પુષ્પ ચંદન મનને ભાવે ॥૨૧॥ ત્યારે કીયો વિષય ત્યાગ કીધો, લોકને બોધ મીથ્યા દીધો; ભોળા ભરમાઇ પડિયા, જે કહ્યું તે મારગ ચડીયા ॥ ૨૨ ॥ પણ વિચાર્યું નહિ એમ, તું તો વઇભોગ લે છે કેમ; લોકના વઇભોગ છોડાવે, તો તે પોતાના ખપમાં આવે ॥ ૨૩ ॥ હોય વઇભોગ વસ્તુ જેહ, લાવી અરપણ કરી દે તેહ; તેનું સુખ પોતે બેઠો માણે, કંઇક પંખાની દોરીઓ તાણે. ॥ ૨૪ ॥ કંઈક ચરણ ચાંપેઆવી,આપે ઉત્તમ ભોજન લાવી; પથારી પાથરે સુંવાળી, તળાઈ ઉશીકાં

ઢોળીઆ ઢાળી ॥ ૨૫ ॥ આવી જેને તે લાગે પાય, પછી એથી શું વીસેશ ચાહાય; કઇક મોટી દુકાનો વાળા, તેને કેવાક સુજે ચાળા, ॥ ૨૩ ॥ મોટા મંદીરો સોવરાવે, સોને રૂપે જડાવે મડાવે, કરે કાચ મહેલ બેઠકો બાગ, ઘોડા ગાડી તણો નહી તાગ ॥ ૨૭ ॥ ઉંટ હાથી બંગલા બગીચા. વળી પાથરવાને ગલીચા, એવા સુખના વૈભોગ માણે, તોયે અજ્ઞાની મનમાં ન આણે ॥ ૨૮ ॥ કરે સામગ્રી ઠાકોર નામે, પછી લગાડે પોતાને કામે; પહેરે દાગીના અંગ, વિધ વિધ વાઘા નવરંગ ॥ ૨૯ ॥ ગરીબોનું લુંટી ભેગુ કરે, પોત પોતાનો ભંડાર ભરે; ભોળા જનને ભોળાવ્યા વીના, કયાંથી વઇભોગની બને બીના ॥૩૦॥ બધા ભોળા ભક્ત લુટાય, આંધળા સમ સદા કુટાય; એવા કહાડાશ પાખંડી પંથ, લોકને નો લગાડીશ તંત ॥ ૩૧ ॥ તેથી તેમાંનો તેમાં કુટાસે, સદાકાળ લાલચે લુંટાસે, અંતે નહી પામે ખરૂં જ્ઞાન, અવગતી થાશે નીધાન ॥ ૩૨ ॥ મોક્ષનો મારગ નહી ઝાલે, આંધળો જેષ્ટીકાયે ચાલે, એવા હૈયા ફુટા અજ્ઞાની, ઠાઠ પાડને લે સત્ય માની ॥ ૩૩ ॥ મળે પ્રસાદીનો પડિયો. કરે ત્યાં અજ્ઞાની હડિયો; જરા માન દેઇને બોલાવે, તવ અજ્ઞાનીને પ્રેમ આવે. ॥ ૩૪ ॥ એતો અછકલો કુટાય, માન્ય ના લોભમાં લુંટાય; રળેલી સમરથી જેહ, કરે અરપણ જઇનેતેહ ॥૩૫॥ પોતે પઇશાથી થાય ખાલી, લોભી ગુરૂનો પાલવ ઝાલી; પોતે પામે પુરણ દુખ, ગુરૂ થયેલા લે છે સુખ ॥ ૩૬ ॥ તેમાં પહોંચેલા સેવક જેહ, કારભારી થઇ બેસે તેહ: મહોટો ભક્ત થઇ ટીલું તાણે, એમાંથી રળીને ઘેર આણે ॥ ૩૭ ॥ બીજા લોકોતે ઉપદેશ કરે, લાવી ગુરૂ તણું ઘર ભરે, તેમાંથી પોતે ખાય પગાર, ઘરમાંથી ન દેવું લગાર ॥ ૩૮ ॥ નિત્ય પડીયા પ્રસાદોના ચાટે, તેથી ગુરૂના છિદ્રો દાટે; ભોળા જનોને કરે ઉપદેશ. પણ પોતાને મન નહી લેશ ॥ ૩૯ ॥ જ્યાં ને ત્યાં મહીમા વધારે, કયાંથી ગુરૂ ઘેર પધારે; ગુરૂનાં પગલાં ઘેર થાય, તવ પાતક બળી જાય ॥ ૪૦ ॥ એમ રળાવીને પોતે રળે, નીત્ય ભોજન ગુરૂનાં મળે; તેથી મહિમા વધારે અતીસે, શ્રદ્ધા નહી પોતે મન વીશે. ॥ ૪૧ ॥ પણ ભોળીયા જન ભોળવાય, એતો અજ્ઞાની જીવ ગણાય; તેવા અજ્ઞાની તરે કયાંથી, મળે નહિ મોક્ષ ગુરૂમાંથી. ॥૪૨॥ ઘણા ગુરૂ શેવી મોક્ષ માગે, તેનો પત્તો કદી નવ લાગે, મોક્ષ મારગ ગુરૂથી ન્યારો, ગુરૂ મારગ બતાવનારો ॥૪૩॥ તેનો માની લેવો ઉપકાર, પણ રાખવો પ્રભુ શું પ્યાર; તેવી ખરી વારતા જેહ, નવ્ય સમજવા દેઉ તેહ ॥૪૪॥

ખરી જ્ઞાન કથેજન કોઇ, તેની કરાવું બદબોઇ; ખરી વાતને નાંખું મારી ખોટી વાત દીપાવું સારી. ॥૪૫॥ સાચા જનને અવજસ મળે, ખોટા જનની વેળા વળે; એવી અવળી રીતી માહારી, વેદ પુરાણ કહે છે પોકારી. ॥૪૬॥ તોયે જગ્તના સમજ્યામાં નાવે ખોટી વાત ખરી સોવરાવે; એવી સરવેની કરૂ બુદ્ધી, આવવા ન દેવું સુદ્ધ સુદ્ધી. ॥૪૭॥ ચઢાવું અવળે પંથ પ્રેમે, સવળામાં તો નાંખુ વહેમે; ખોટું નાણું નવ ખોવાય, સાચુ નાણું નવ સચવાય. ॥ ૪૮ ॥ મારા રાજમાં ખોટુ લખવું, વળી ખોટાનું ચલણ ચલવું; ગણું ખોટું તે ખરૂ મનાશે, ખરૂ હશે તે માર્યું જાશે. ॥ ૪૯ ॥ વલણ ॥ ખરેખરૂ મારયું જશે, ખોટું ખરૂં મનાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કળી તણી સત્તાય.

કડવું ૧૫ રાગ સાખિની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, કળીની કરણી કથાય. ॥૧॥ કળી કહે યુધીષ્ટર સુણો સત્ય મારગને છેદુ; પણ કોઇ ખરો જ્ઞાની હોય તે, થઇ જાય માહારો ભેદુ.॥૨॥ધુતારાનો મર્મવધારૂ, સાચાનો નાંખુ ભાગી; પાખંડીનું પુજન કરાવું સત્ય દેવરાવું ત્યાગી. ॥ ૩ ॥ એવી અવળી રીતી માહારી, અવળું સૌ સવળું માને, ખરાની ખરી વાત હોયે તે ધરવા ન દેઉકાને ॥ ૪ ॥ કલ્પીત સંસ્કૃત ઉભુ કરીને, જગ્તમાં સાચા મનાવું; પુરાણ પુસ્તકના જે અરથો તે ઉલટા ઠરાવું. ॥ ૫॥ સતીને શીશ લાન્છન લાવું, શાહુકારને કરૂ ચોર; સધરમીને પાછો પાછો પાડું, અધરમીનું કરૂ જોર॥૬॥ સાચા જનને જુઠો ઠરાવું, જુઠાને ઠરવું સાચો; કાયરને સુરો કેવરાવું, સુરાને પાડું પાછો. ॥૭॥ જોતીશ વિદ્યા જુઠી પાડું, જગતની શ્રદ્ધા ઉઠાડું; વઇદોને અજાણ ઠરાવા, નવા નવા રોગ કહાડું; ॥૮॥ વઇદ લોકો રોગ કળી ન શકે, ન જાણે રોગનું નામ; એવા એવા ઉતપાત કરવા, એતો માહારૂ કામ ॥૯॥ સર્વની સ્વારથ બુદ્ધી બનાવું, પરમારથ કયાં વસે;કીરતીદાનનોરીવાજકાહાડુંજ્ઞાનીજનો જોઇહસે ॥૧૦॥ બ્રહ્મ ભોજન કરાવે કોઇ, તે ધરે બહુ હંકાર; જસ લેવા તે વેળા પુછે, કેવો છે સ્વાદ વધાર. ॥૧૧॥ અધરમી બ્રાહ્મણ વખાણ કરે; દાળ તો દુધપાક તોલે; ખારી હોય ને કહે મીઠી, અનપર જુઠુ બોલે. ॥ ૧૨ ॥ તવરુછીએ શીંદ બોલ્યાખોટુ, દાળમાં ન્હોતો સ્વાદ; મોદીકથી મરડાય

છે મોટું, જો એમ લઇયે વાદ. ॥૩॥ તવ કહેશે કે અન દેવતાને ખોટું કેમ કહેવાય; માટે સારૂ કહેવું પડે, એમ વદે તદાય ॥૧૪॥ અન ખોટું કહેતાં પાતક લાગે, વાત વિચારો આપ, પણ અન પર બેશી બોલવું જુઠું, એથી તે કીયું પાપ ॥૧૫॥ તવ વિપ્ર કહેશે જેમ હોય તેમ, ધણીને ખોટું ન કહીએ; ખોટું કહીએ તો નોહોતરૂ ન દે, તેથી તેના ગુણ ગઇએ. ॥૧૬॥ જાણી જોઇને અનપર બેશી જુઠુ બોલે અજ્ઞાની; જુઠું બોલાવે માલધણી તે, કીરતિનો અભીમાની ॥૧૭॥ એવા અતીશે ઉતપાત માંડું, માહારા વારામાં હું તો; પ્રેમદાઓ એવી થાવાનિ સ્વામીને વેચે સુતો. ॥૧૮॥ પર પુરૂષ બહુ પ્રિય લાગે, મુખડાં દેખી મોહોસે; આબરૂ ઇજત આઘી મુકી, ધન લોભે પેહેરવેશ જોશે ॥ ૧૯ ॥ સારાં નરતાં સ્વરૂપ જોશે, સારા નરતા પોશાગ; પેહેરવેશ દેખી પ્રેમદા પલળશે, રીધ બગીચા બાગ. ॥ ૨૦ ॥ વૃદ્ધ યોવનની કરશે પરિક્ષા, લંપટ લલના થાશે; સ્વામી જ્યાં જવાનું ના કહેશે, ત્યાં તે બમણિ જાશે. ॥૨૧॥ બાંધશે મુમત કંથની સાથે, કરશે કોટીક કલેશ, વૃદ્ધાવસ્થાની થાશે તોયે; ફરશે યોબન વેશ ॥ ૨૨ ॥ અપુત સ્વામી કરશે તે નારી કહેવાશે કપુત, સત સ્વામી કરશે તે નારી, ગણાશે સપુત. ॥ ૧૩ ॥ પશુનુ મઇથુન દેખી વામાને વરહ ચડસે; શુભ શીખામણદેસે તેને, ગળે અવળી પડસે. ॥૨૪॥ માથે કુડુ કલંક મુકી, કંથને સામો લડાવે સ્વામીનો સ્નેહી હોય તેની, સાથે રાંટ પડાવે. ॥૨૫॥ પછી છીદ્રો સોધે નહી ને, ન દે શીખામણ કદી, સતીયાને જાર કરમી ઠરાવે, નિરમળ વાણી વદી. ॥૨૬॥ મુરખ પુરૂપ માનસે સાચું, અબળાનાં ચીન નહી વરતે; ધારે જેટલું કરે તેટલું માનુનીએકસરતે. ॥૨૭॥ માહારા વારા મા વામા કેરૂ, ચલણ ઘરમાં ચાલે; બોલ્યું અબોલ્યુ નરને કરાવે, હલાવ્યું પાંદડું હાલે. ॥૨૮॥ માતાતજાવે પીતાતજાવે, તજાવે ભ્રાતને ભગની પુરૂપ જો તેમ તજે નહીતો, કલેશનો ઉઠે અગ્નિ. ॥૨૯॥ નારી ન જંપે ન જંપવા દે, નરનાં પુરણ પાપ; માહારા રાજમાં કામની કેરો, કોઇ ન જેરવે તાપ. ॥૩૦॥ પુરૂપનું પુરશાતન ઘટશે વધશે વરેહે વામાને; પોતે કુડાં કત્ય કરીને, મુકે આળ સામાને. ॥૩૧॥ પોતાની સરસાઇ બતાવા. કરે સામાની વાતો; નવરી બેઠી વગોવે પરને, કરે વિશ્વાસઘાતો ॥૩૨॥ વાદજ ઝાલે સ્વામી કેરા, કેમ પરણ્યા બે નારી, અમારે પણ બે નર જોઇએ, થાશું વ્યભીચારી. ॥૩૩॥ અબળા પોતાનો ધર્મ ન સમજે, નરનો ધર્મ ન જાણે; એક નારીને ન હોય નર બે નર લક્ષતારી

આણે. ॥૩૪॥ ધરણુ શાસ્ત્રે આપી છે છુટી સ્વતંત્ર પુરૂશ સર્વ; પરતંત્ર જાણવી પ્રેમદા સઘળી, તેમ છતાં કરે ગર્વ ॥ ૩૫ ॥ વાદ કરાવું ગર્વ ધરાવું, તે મમ રાજ્યની રીતી, નર થાકશે પણ નારી જાતી, પરાણે કરશે પ્રીતી. ॥૩૬॥ એક નર પુંઠે નવ નવ નારિ, ફરશે દીવસ રેણી; વામાનો વ્રહે નહી સમજવાનો, નજર સદા હેણિ; ॥ ૩૭ ॥ પશુ સમ વ્યવહાર વરતસે, કાં કન્યા કાં બેટી; કાં ભગની કાંકાકીમાશી, શરમ મુકસે છેટી ॥૩૮॥ નર નારી એક વાહન બેશી, ફરસ સુખડુ લેવા; નર સરીખા પોશાગ પેહેરે, પુરણુ વૈભોગ દેવા. ॥ ૩૯ ॥ અબળા ઉપાન પેહેરસે ચરણે, ખડા ચલાવી ચાવે; જાણી વીદ્યા વિદ્વાન બનીને, છત્તર રૂમાલ ઝાલે. ॥૪૦॥ પતીનો કરગ્રહી પંથે પળસે નહી ભ્રાત તાતની સર્મ; કહેસે કયાં કર પરનો ગ્રહયો છે, કરતી નથી અધર્મ ॥ ૪૧ ॥ એવા એવા ઉત્તર દેસે બોલ્યામાં બાહાદુરી; ભણી ગણીને પ્રવીણુ થાયે; સકળ ગુણે સુરી. ॥ ૪૨ ॥ પુત્રીના માત તાત દેખીને થાસે ખુશી ખુશી; કહેસે કે દીકરી છે બહુ સુખી, જમાત્ર જબરો હુંશી ॥૪૩॥ સાસરેથી દીકરી આવે તવ, દે માન્યને આવકાર; આવો બેની બેસો બેનિ, શું જમસો આવાર ॥૪૪॥ એવાં એવાં લાડ કરિને, પીતા પુત્રી બગાડે; માતા કેરી વાણી મીઠી, દીકરીનો મોહ લગાડે. ॥૪૫ ॥ ॥ વળણ ॥ મોહ ચઢાવે માવટી, કરી તનયાનાં વખાણુ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કળીનું એ પરમાણુ. ॥

કડવું ૧૬ રાગ મારૂની ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુની એમ વાણી, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; કળી કહે સુણો રાય ધર્મ, મારા ગુણ ચરિત્રનામર્મ. ॥૧॥ મારા વારામાં જે જે થાય, તે તે માહારૂં કરાવ્યું કરાય, મારા વારામાં સુમતી નાસે, રમેકુમતી ચારે પાસે. ॥ ૨ ॥ મારા વારામાં વાહાલામાં વેહેર, જેની ને તેની આંખમાં ઝેર; વળી કંગાલ ઉપર કેર; સહુ જબરાની માગે મેર. ॥ ૩ ॥ વળી સગાં સહોદર જેહ, સાચુ શત્રુપણુ કરે તેહ; વળી પાસેના પાડોશી બળે, જ્ઞાની ભાઇ ઘણા કળકળે. ॥ ૪ ॥ જાતી ટળીને જ્ઞાતી થાસે, એક એકનું વસાતું ગાસે; તેમા બનસે સેઠ પટેલ, કરસે ચાન્ડાળના ખેલ. ॥૫॥ જેને ને તેને કનડવા ધારે, ઘણા ગરિબોને ગરદન મારે વળી લાંચો લેવાની ધારે, કાંઇ મળે તો તેને ઉગારે. ॥ ૬ ॥ હોય

ચંડાળ જાતી જેહ, પણ તેવું ન કરે તેહ; શેઠ પટેલ જે કહેવાશે, તેતો કરમ ચંડાળ થાશે ॥ ૭ ॥ હોય વણીક વીપ્ર ઉંચ; પણ નીચપણાની ખુંચ; દેખાશે ભક્તી ભાવમાં પુરો, તેતો પ્રપંચે નહી અધુરો. ॥ ૮ ॥ અને સાદે સ્વરૂપે જે ફરે, તેતો પ્રભુથી કાંઇક ડરે; નારી નર તણા વેશ ધરસે, માત પીતાને મારગ કરસે ॥ ૯ ॥ બાળસ્ત્રી અવતરે જ્યારે, પેહેરાવે પુત્રનો વેશ ત્યારે; તેથી પુત્ર રૂપે પુત્રી ફરે; મ્હોટપણે તો ચાળો કરે ॥૧૦॥ પછી ગુણ કેવા નીસરે, કેમ નાનપણનું વીસરે; પછી તેમાં કેવા ગુણ આવે, બોલે ચાલે જેતું તેને ફાવે ॥ ૧૧ ॥ તેથી કહેવાય જગમાં એવું, માતા પીતા બગાડે છે તેવું; પણ માતા પીતા શું કરે, માહારી છાયામાં બુદ્ધી ફરે ॥ ૧૨ ॥ જેવો કરતા હરતા ભગવાન, તેવો હું કરતો મસ્તાન, નર નારી તણા વેશ લેશે, વામા રૂપે આલીંગન દેશે ॥ ૧૩ ॥ નરને નારી થવા મન થાશે, દેવને નામે વેશ લેવાસે, નહી આવે લંપટને લાજ, એમ ઉંધે ઉંધું માહારૂ રાજ ॥૧૪॥ ત્રણે યુગમાં સવળા ચરણ, મહારે અવળી અષ્ટાદશ વરણ; માહારા વારામાં મેઘ આછો, ચઢી આવી જતો રહે પાછો. ॥ ૧૫ ॥ આવ્યો આવ્યો સહુને દેખાડે, પણ એક ફોરૂ નવ પાડે; જગત જે દન આવવો ધારે, વાદળ ન દીસે તે વારે ॥ ૧૬ ॥ કદી વરસે તો અન બોળે જાય, નવ જાય તો જંતુ થાય, તે તો વીણી વીણીને ખાય, કાંતો ખાનારાં ખોવાય ॥૧૭॥ દેખાડું નવા નવા રંગ, પણ તે રંગમાં નહી ઢંગ, કરે જે જે આશાને ઉમંગ, તેની માહારે કરવી ભંગ ॥ ૧૮ ॥ ધર્મ ધ્યાન જે કરવું ધારે, તેને નાંખુ વીઘન નઠારે, પરીપુરણ કરવા ન દેવું થાય, પુરણ તો કરૂ કેવું ॥૧૯॥ મન ફેરવી અભીમાન લાવું, એનું કર્યું કરાવ્યું ધોવરાવું; વળી ફુલાશોમાં ફુલાવું, કરેલું સુકૃત ડુલાવું ॥૨૦॥ માહારા વારામાં જુજવા પંથ, વળી કરાવું કલપીત ગ્રંથ; કોઇ પ્રતમાને પ્રભુ માને, કોઈ પ્રતમા પાશાણ જાણે ॥ ૨૧॥ કોઇ કહેસે પ્રભુ નિરાકાર, કોઈ કહેસે પ્રભુ સાકાર; કોઈ કહેસે પ્રભુ અકરતા, કોઇ કહેશે કરતા હરતા ॥૨૨॥ કોઇ કહેશે સગુણ સ્વામી; કોઇ નિરગુણ માને નામી; કોઇ કહેશે ન્યારો રામ, કોઈ પુરૂશ વ્યાપક કહે શામ ॥૨૩॥ કોઇ સુતાને માનશે પ્રીતે, કોઇ બેઠાને રૂડી રીતે; કોઇ ઉભાને માલીક માને, કોઇ નહી કાંઈ એવું જાણે. ॥ ૨૪ ॥ કોઇ છબીને પીતળ પુંજે, કોઇ ને તે અવળું સુજે; કોઈ કાષ્ટ પ્રતિકા સેવે, કોઇ એ વાત મુકે નેવે ॥ ૨૫ ॥ સહુ જુજવા પંથે પળે, પણ સાર તેનો નવ કળે; કોઈ તીલક

ઉભાં તાણે, કોઇ આડાં તીલક વિખાણે. ॥૨૭॥ કોઇ ઉભામાં બીનગી કાળી, કોઈ કપાળે ભસ્મજ ભાળી; કોને ઉભામાંચાંદલો એક; કોઇને બેત્રણુનો નેક ॥૨૭॥ કોઇ કરે ઉભી બે શળીયો, કોઈ જેવો બદામ નો કળીયો; કોઇ ધનુશ બાણાકાર, કોઈ કેશર સુખડ સાર. ॥ ૨૮ ॥ કોઈ રૂદ્રાક્ષ તુલશીવાળા, કોઈ સ્ફટીક મણિની માળા: એવા જુજવા જુજવા મત, તેમાં કીયો સત્ય અસત્ય. ॥૨૯॥ સહુ કેહેશે સત્ય અ-મારા, બાકી બીજા બધા ધુતારા; નીરાકાર વાળા એમ બોલે, અમારા વેદ પંથ સત્ય તોલે. ॥૩૦॥ કહે સાકાર તે જુઠાણું, મુંઢ સત્ય માનેસાં-જવાણું; બોલે સાકારવાળા એમ, નીકારમાં કુટાઓ કેમ. ॥ ૩૧ ॥ નીરાકારનો પંથજ ખોટો, કાદનારે વાળ્યોછે ગોટો; એમ અપખોડે સાકાર વાળા, દેખાડે પોત પોતાના ચાળા. ॥૩૨॥ પેલો પેલાને જુઠો પાડે, પેલો પેલાની ખોટયો કાડે; ત્યારે જાણવો કીયો સાચો, માહારા વારામા સૌ પંથ કાચો. ॥૩૩॥ જુઓ સૌ પંથ સાચા હોયે, તો તો જુજવા ન પડે કોય; સાચો સર્વ સ્થળે પરખાય, કોઇ કોઇને ટંટો ન થાય. ॥ ૩૪ ॥ બધા વિશ્વનો છે ધણી એક, તેના ન હોય પંથ અનેક; ઉપજે પંથ અ-નેક જેહ, જુડે જુઠા જાણવા તેહ. ॥૩૫॥ જે જે વસ્તુ જેજે ખાય, તેનેતે નો સ્વાદ જણાય; તેથી તેને તે માને મીઠું, શાથી કે બીજુ નથી દીઠું. ॥૩૬॥ માહારા વારામાં કાચે કાચું, કોઇનું નવ્યજાણવું સાચુ, તેહ કળી ફુટાવી મારૂ, કોઇનું ન થવા દઉં સારૂ. ॥૩૭॥ કોઇને હાથ સાચી વાત આવે ન કરે પ્રખ્યાત; પ્રસીધ કરાવાની બુદ્ધિ ન આપુ, કરે પ્રસીધ તો મત કાપુ. ॥૩૮॥ કોઇના મનમાં ઠરવા ન દેવું; માહારૂ પ્રબળ જ-ણવું એવું; જગતની મતી ફેરવું એવી ધુતારો ગણી કહાડો તેવી. ॥૩૯॥ જેનામાં હું ન શકું પેશી; તેના મનમાં સત્ય જાય બેશી, સાચુ જ્ઞાન થઇ ગયું જેને, મુકુ આળસ સુસ્તુ તેને. ॥ ૪૦ ॥ તેથી હાથ આ-વેલું ખુએ, પછી નવા નવા રંગ જુએ; દેખાડું રંગ ભારે ભારે, તેથી ખરી વસ્તુ વીસારે, ॥૪૧॥ એટલે અવળે પંથ લેઉં; પછી છુટો થવા ન દેઉં; ખરો હીરો નાંખુ ખોવરાવી, જુજવા ભપકા જોવરાવી. ॥ ૪૨ ॥ પુરણ પ્રારબ્ધી પ્રાણી હોય, તેતો ખરી વસ્તુ નવ ખોય, તેની પાસે માહારૂં નવ ચાલે, એતો મન માને તેમ માહાલે. ॥ ૪૩ ॥ વળણ. ॥ મન માને તેમ માહાલવા, જ્ઞાની જનને છુટ; પણ માહારા વારા વિશે, જગત જાણે જુઠ. ॥

કડવું ૧૭ રાગ ધન્યાશ્રિની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેરે બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, કળીની કરમ કથાય ॥૧॥ કળી કહેછે યુધીષ્ટરને,સાંભળો મહારી કરણી, એકા એક ક્રોધે નવ થાશો; બધી કહુ વાત વરણી ॥૨॥ ખરી બીના કહુછું તમને, ચાહ રીઝો કે રૂઠો; મમ રાજમાં જુઠો તે સાચો, સાચો તે જણવું જુઠો ॥૩॥ સાચાની રીતી રાવળીતે,અવળી સહુને ભાસે; કરતા હોઇએ તેજ કરીએ, એમ કહીને નાસે ॥ ૪ ॥ ખરામાં કોને ન દેઉ ટકવા, બકવા કર્યા કેવરાવું,ન્યાયમાં વારતા દીશે તોહે, યુક્તીથી ફેવરાવું ॥૫॥ ખરૂ લાગે પણ એમ મન ઠેરવું, અવર પંથ છે મોહોટા; તે સરવે કેમ વળગ્યા હશે, કેમ કહી શકીયે ખોટા. ॥ ૬ ॥ એવું સમજી રચ્યો પચ્યો, રાત દીવસ રહે તેમાં; સુજવા ન દેઉં ખરો રસ્તો, યાતો બોળાવું બેમાં ॥૭॥ ખરામાં મન દ્રઢ નવ રાખુ એવું પરીબળ માહારૂ; અનેક અવગુણનો હું ભરેલો,કોઇનું નકરૂ સારૂ ॥૮॥ પોતાનું સારૂ કરવા માટે, કંઈ જન થાયે ત્યાગી, તેને વીશેશ પાપમાં નાખું, બહુ કરૂં બેરાગી ॥૯॥ સંસારી કરતાં ત્યાગી જનમાં,અપલક્ષણો હજાર; અતી પાપમાં એને નાખુ, ખેલાવું નગ્ર બજાર ॥ ૧૦ ॥ બનાવું કામીને ક્રોધી, લોભી લંપટ લાલ;ઉપરથી દેખાય રૂડોને,અંતર ખોટી ચાલ ॥ ૧૧ ॥ તે કોઇના વરત્યામાં નાવે, તે કરતા કદી આવે; પણ પાપ થાવા મેં મતી આપેલી, મનમાં કાંઇ નવ લાવે ॥ ૧૨ ॥ લંપટ સંગે રહે લપટાઇ, પર પાસે ગુણ ગાય; એવો મેં અંધાપો આપેલો, પાતકમાં લપટાય. ॥ ૧૩ ॥ માહારા વારામાં વેરાગી, સન્યાસી બ્રહ્મચારી; તેમની સેવા પુરૂશ કરતાં, વીશેશ કરશે નારી ॥૧૪॥ નારીનું હલન નારીનું ચલન;નારી કરે તે થાય,વીશેશ વીધવા વામાવળગે કહેશે કરૂ સેવાય ॥૧૫॥ યોબન વયની વિધવા વામા, વીદ્યા અભ્યાસ કરશે; માહારા છે ગુરૂ માહારા છે ગુરૂ, કહી કહી પુંઠેફરશે॥૧૬॥ મહતા વધારે મીષ્ટાન મારે, સેવા કરે બહુ સારી; પોતાને પતી નહીને, ત્યાગીને નહી; નારી ॥ ૧૭॥ એકેને આડ નહી કસી વચમાં, શું છે તે જગદીસ જાણે; અજ્ઞાની જીવ એવું કહેસે,ત્યાગી તે તાત પ્રમાણે॥૧૮॥ ત્યાગી કહેસે શેવક અમારી, ગંગારૂપછે બાઇ;હરનીશ એનેજ્ઞાનવહાલું શેવાકરે ધાઇધાઇ॥૧૯॥ વીધવા કહેશે કંથ ગયો તો, શું કરવો વ્યવહાર આ સ્વામીની શેવા કરીને, ઉતરીયે ભવ પાર ॥ ૨૦ ॥ એવું કહી શે-

વામાં રહીને, મન ગમે તેમ ચાલે, જગત નીંદા ન કરે માટે, હરનીશ માળા ઝાલે ॥ ૨૧ ॥ ભોળીયા કહેસે ભકત છે બાઇ, સંસારની લત નથી; ગુરૂની સેવા કર્યા કરે છે, વીદ્યા ભણી છે અતી ॥ ૧૨ ॥ ભણી ભણીને શું જ્ઞાન ભણે, પ્રથમ સમજે કેવું; પંચભુતોની આ છે કાયા, માહારે શું લેવું ॥ ૨૩ ॥ દેહ તે હું નહી, દેહ માહારો નથી હું દેહનાથી ન્યારી; માટે દેહથી કર્મ બને છે, તેની હું નહી ભોગદારી ॥૨૪॥ દેહના કરમ દેહ કરેછે, તેથી મુને નહી દોશ; એવું ગુરૂનું જ્ઞાન મળ્યાથી કોઇ વાતનો નહી છોશ ॥ ૨૫ ॥ ગુરૂ કહીને ગોદમાં બેસે, ચેલી થઇ ચાંપે ચરણ; ન રહે બ્યભીચાર થયા વણ, ભીંજાય અંતઃકરણ ॥૨૬॥ કામદેવને શીવ સરખા ન જીત્યા, કોણ મનુશ જાતી; અચળપણું બતાવે મીથ્યા, દુનીયા ભોળી છેતરાતી. ॥ ૨૭॥ કીયા ગ્રંથમાં કહ્યું છે કે ત્યાગી કને જાય નારી નારીનો પરછાયો ન લે, સન્યાસી કે બ્રહ્મચારી ॥૨૮॥ તેમ છતાં શેવામાં રાખે; એ બધા મહારો જોરો; કાજળની કોટડીમાં પેઠેલો, કોઇ રહે નહી કોરો ॥૨૯॥ નાહાતીવેળા પીસાબ કરે, પાણી ભેગુ જાય પાણી, ગુરૂસેવકમાં એ રીતે, કોણ વારતા જાય જાણી ॥ ૩૦ ॥ એવા અતી અવગુણ માહારા, કહેતાં ન આવે પાર; મારા રાજમાં ડગલે ડગલે, વધસે વાભીચાર. ॥૩૧॥ રાજ્ય વંસી રઝળતા થાસે ગુલામ કરશે રાજ; સગા સહોદર કોઇ કોઇની. ન મળે લગાર લાજ. ॥૩૨॥ રાજા રઇયતને દુખ દેઇ, ધન હરીને લેશે; ન્યાય તજી અન્યાય કરીને, દુનીયાને ડંડ દેશે. ॥ ૩૩ ॥ રઇયત રાજાનું વાંચશે ભુંડું રાજા રઇયતને રગડે; દુખડુ પડશે વસ્તી વીશે આનંદ થાસે વગડે. ॥ ૩૪ ॥ વલણ ॥ વગડે આનંદ ભોગવે, સુણો યુધીષ્ટરરાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કળીની કરમ કથાય.

કડવું ૧૮ રાગ ઝુલણા ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુની મુખવાણી, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; કહેકળી ધરમરાય પ્રત્યે, દુનીયાને ચલાવું અસત્યે ॥૧॥ ઓછા આયુશની સહુ શ્રષ્ટી, નવી નવી ભોગવસે કષ્ટી; સપ્ત વર્શની સ્ત્રી થઇ ફરસે નવ વરશની ગરભ ધરસે ॥૨॥ નીપજે નીરબળ પ્રજાય; મંદ બુધ્ધી સરવની થાય; ટુંકા આયુશ ટુંકી બુધ્ધી, તેથી નાવે પ્રભુની શુધ્ધી ॥૩॥ થોડા આયુસમાં સુખ સર્વ, લોભ લાલચ ગમ્મત ગર્વ; કામ ક્રોધ માહારૂને તારૂ

લપટાયા કરી લેવા સારૂ. ॥૪॥ વહુ સોળ વરસની થાસે, તવ સાસુના મેહેણા ખાસે; કહેશે વાંઝણી ઘરમાં આવી, બધી જીંદગાની ડુબાવી ॥૫॥ નાહાની વયમાં વસ્તાર માગે, કાચો કચીઆરો ખપ લાગે; એ તો ટુંકા આયુશનું જોર, સહુનો મોહ માયાનો સોર.॥૬॥ નાહાની નાહાની વયનાં બાળ, મોહ મૈથુનનો મમકાળ; અતી અપલક્ષણ અવગુણ, કાંટે તોળાશે જણ ત્રણ. ॥૭॥ હવે કહોતો કહું વીશેશ, સુણતામાં ઉપજસે કલેશ; તવ ધરમ ભરાયા ક્રોધે, થાય ભ્રષ્ટ બુદ્ધી તુજ બોધે. ॥ ૮ ॥ તું કરાવે વાલામાં વેર, તારૂ કરણી કેર; સુણી આવ્યું આંખમાં જેર, પાપ નહી તુને મારતાં હેર. ॥ ૯ ॥ માટે વાયુ સુત મમ વીર, મહા બળવંત ગુણ ગંભીર; તને આપુ આગના આજ, કાઢે આખા વીશ્વની દાઝ. ॥૧૦॥ તવ કળીએ કર જોડયા, તમારા સઉ સંદેહ તોડયા; બધા અવ ગુણ કહ્યા મારા, હવે સાંભળી લ્યો ગુણ સારા. ॥૧૧॥ પછીથી મારજો સુખરૂપે, તવ ધીર્ય ધરી ધર્મ ભુપે; વીરા વ્રકોદર ધરો ધીર, જોઇએ કેટલું છે નીર. ॥૧૨॥ એમ કહીને રોકાણ કીધું, ગુણ સાંભળવા લક્ષ દીધું; બોલ્યા યુધીષ્ટર મુખ વાણી, સુણ કુકરમી હેત આણી. ॥ ૧૩ ॥ ગુણ સાચા હોય તો કેહેજે, નહી તો સમજી ચુપ રહેજે; જો જુઠી અડા વીશ વાતો, તો તો ખાઇશ ભીમની લાતો. ॥ ૧૪ ॥ દુખી થઇ થાશે મરણ, ઘણું દુભાશે અંતઃકરણ; માટે બોલજે સાચે સાચું, જુઠી વાતે હું નહી રાચું. ॥૧૫॥ તારાં કઠીણ કુડાં કરમ, ઘણો દીઠા અમે અધરમ; તવ કળી કહે સુણો રાય, પન્ડે નહી બોલુ જુઠું જરાય. ॥ ૧૬ ॥ જુઠું બોલું તો જગદીશ પુછે, ખોટું કહેવાનું કારણ શું છે; બોલુ અસત્ય માહારે આપ, મને કોટી ગોહત્યા પાપ, ॥૧૭॥ બ્રહ્મહત્યાનું પાપ અનંત, આ જગે નથી ખોટી ખંત;તવ ધરમ કહે ગુણ તારા, જોઇએ જો કેવા છે સારા. ॥૧૦॥ ત્યારે કળી કહે સુણો રાય, સત્યસદ્વાપર ત્રેતા ગણાય; તેવા ત્રણ યુગો બહુ કાઠા, માહારા કરતાં જાણવા માઠા. ॥ ૧૯ ॥ તેવા વાતે યુગમાં સઉ કોઇ, ચાલે સત્ય પંથે જોઇ જોઇ; જુઠું બોલે નહી મુખ જરા, ચાલે ખડગ ધારાએ ખરા. ॥ ૨૦ ॥ કરે પુન્ય ન કરે પાપ, ટાળવાને ત્રીવીધી તાપ;કરે જપ તપ કાયાને કષ્ટી,રાખે સદાય નીરમળ દ્રષ્ટી. ॥૨૧॥ તેવું કરતાં કાઢે બાહુ દન, તોએ ન મળે જગજીવન; મારા વારામાં ખટમાસ, કરે સત્ય કરમ અભ્યાસ. ॥૨૨॥ તેને તુરત મળે મો હન, થાય પુરવનો પાપી પાવન; જપતપથી ન ખુએ આયુશ, થોડામાં કરૂં પુરણ હુંશ. ॥ ૨૩ ॥ એવું પરીબળ માહારામાં એક, જુઓ ધરમ

રાય વીવેક; બીજો ગુણ બતાવું નાથ, કહું જોડીને હાથ. ॥ ૨૪ ॥ ત્રણ યુગમાં કરે પુન્ય, કરે અદકું ને રહે નુન્ય; તેથી દુભાય જીવ ગરીબ, જેના ઘરમાં ન હોયે ઠીબ. ॥૨૫॥ તેને કયાંથી અતી ધન મળે, પુન્ય કરવાની વેળા વળે; ત્રણ યુગમાં એ અવગુણ,આપે ડુંગરને મળે તરણ ॥૨૬॥ મારા વારામાં એક દાન તણું, ફળ મળવાનું હજારગણું; એક જનાવાદી પુન્ય રળે, તેને સહસ્ત્ર જનાવાદી મળે.॥૨૭॥મને એવું હરીનુ વરદાન, તમે સાંભળ્યું હશે કાન; વળી ત્રીજો ગુણ બતાવું,ત્યાર પછી થી માર ખાઉ. ॥૨૮॥ ત્રણ યુગમાં ઘણાં વરસ, ધ્યાન ધરે ધરીને હર્ષ; તે ગણાય તરણા શમ ધ્યાન, મુજમાં ઘડી મેરૂ સમાન.॥૨૯॥ત્રણ યુગમાં સરવે નારી,સેવે સ્વામી અને મોરારી;તવ સગતી પામે અબળા;એવા ત્રણે યુગો છે નબળા. ॥૩૦॥ મારા વારામાં સેવ્યો સ્વામી, તે તો પ્રભુ તણું પદ પામી; પોતાના પતીની સેવા કરે, ચાહ્ય તો હરીધ્યાન ન ધરે ॥૩૧॥ તેને રીઝે ત્રીલોકના નાથ, એવી સ્વતંત્રતા તેને હાથ; મારામાં ગુણ એવા ચાર, કરો તોલ સતીના કુંવાર. ॥ ૩૨ ॥ તવ ધરમ વિસ્મય થયા, બધા અવગુણ ઢંકાઇ ગયા; તું તો દેખાયો સુપાત્ર, તારા અવગુણ તરણા માત્ર. ॥૩૩॥ કોટી દીવા આગળ એક રવી, એવી તુલના મુજને હવી; કોટી અવગુણ દીપક તુલ્ય,પણ ગુણ આદીત અમુલ્ય.॥૩૪॥સુણો સુણો વ્રકોદર વીરા, કળીનીકને ગુણના હીરા;એવાને કેમ શકીયેમારી, જો જે કુમતી કરતો તારી. ॥૩૫॥ એને મુકી દો મારા ભ્રાત. તવ કહી વ્રકોદરે વાત; એણે આપણને દુખ દીધું, કળી કહે મેં પારખુ લીધું. ॥૩૬॥ તાવી જોઈ દ્રૂપતી સતીને. પડુ પાય એની સુમતીને; જોઇ તમારી ન્યાય નીતિ, તેથી ઉપજી પુરણ પ્રીતી. ॥૩૭॥ ધન્ય ધન્ય સતી સંતાન, તમને પ્રસન્ન શ્રી ભગવાન; જાઓ જય તમારો થાશે, વીઘ્ન આવ્યે નહી કોઇ પાસે. ॥૩૮॥વળણ.॥ વીઘ્ન તમોને આવે નહી, સીધારો સતી સંતાન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કળીયે દીધું માન. ॥

કડવું ૧૯ રાગ સાખિની ચાલ.

જયમુનિ રૂશી એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજેરાય;વિસ્તારી તુજને 'સંભળાવું, હીમાલય મહીમાય. ॥૧॥ કળીએ માન્ય અતીશે આપ્યું, બોલ્યા યુધીષ્ટર એમ, હવે એને છુટા મુકો, ઓરે બળીઆ ભેમ. ॥ ૨ ॥ આપણને શું લાગે વળગે, જે એના મતમાં જાસે; કુબુદ્ધી એવા પ્રાણી

ની જાશે ત્યારે થાસે ॥૩॥ નહી ડગે ને સ્થીર મન રાખે, તેને નહી ડાગ લાગે; લંપટ વ્રતી કરે તેનું સત્ય સમુળુ ભાગે. ॥૪॥ આપલેએસી કરવી ઉપાધી. પંથે પળો મમવીર; તવ વ્રકોદરે મુકી દીધે,ચડયા પાંશરા તીર ॥૫॥ હરી સમરણુ કરતા કરતા, પધારે પંથ પળાય; પાંચ પુરૂષને છઠી નારી, હીમાળા લગભગ થાય ॥૬॥ એવામાં એક સરોવર આવ્યું, નીરમળજળ લે લહેરી, પાણી પીવા પાન્ડવ બેઠા, ઉંચાવન કુળ પહેરી ॥૭॥ એવામાં થઇ વાઘ ગરજના, જેમ ગાજે બાર મેઘ, તેવો ગાજતો દોડયો આવ્યો, વાઘ વાયુ વેઘ ॥૮॥ દેખી ભય પામ્યા ભુપતી, હવે આયુશ ખુટયો;તવવ્રકોદર હિમ્મત આપી.ક્રોધભરેલો ઉડયો ॥૯॥ કચ્છ ભીડાવી મનકું ચીડાવી, વાઘના સનમુખ ચાલ્યો; જરા ન ડરીયો હોકારો કરીયો, ઝડપી વાઘને ઝાલ્યો ॥ ૧૦ ॥ ઝડપી ઝાલ્યો બગલમાં ત્રાલ્યો. પછી પુંછ પકડી કહાડયો, મુસ્તક ઉપર ફેરવીને પાશાણુમાં પછાડયો ॥૧૧॥ તેવો વાઘનો દેહ તજીને, થયો ગાન્ધર્વ રૂપ; તે દેખીને વીસ્મય પામ્યા, કુન્તી નંદન ભુપ ॥૧૨॥ બે કરજોડી ગાન્ધર્વ ઉભો, પુછી વ્રકોદરે વાત; વાઘ ટાળીને આ દેહ પામ્યો,કોણુ તારીમુળ જાત ॥૧૩॥ ગાંધ્રવ કહે સુત સતીના, હું તો સ્વરગનો વાશી એક વેળા આવ્યો અવનીમાં, મમ બુધ્ધી થઇ રાશી ॥૧૪॥ દુરવાસારૂષી તપ કરતાતા, તેની કને હું આવ્યો; રૂશીને બીવરાવવા માટે, મન દેવેવાઘ બનાવ્યો ॥ ૧૫ ॥ રૂશીજી તવ ઓળખી ગયા, ક્રોધે ભરાણા આપ; નેત્ર ઉઘાડી કળકળીને, મુજને દીધો શ્રાપ. ॥ ૧૬ ॥ કહ્યું જા વાઘને વાઘ રેહેજે, તવ હું નમી પડીયો;એ રૂશી શ્રાપ સીદ દીધો, શું વાઘ રૂપે નડીયો ॥ ૧૭ ॥ શ્રાપ માહારો અનુગ્રે કરો, એ માહારા મા બાપ; ભુલ્યો ચુકયો ને જખમારી, ટાળો ગરીબનો શ્રાપ ॥૧૮॥ એટલે આવી રૂસીને દયા; હાલનો આ દેહ માળસે. પણુ વાયુસુત ભીમને હાથે, વાઘ તણો દેહ ટાળસે ॥ ૧૯ ॥ એટલે ગાંધર્વ એમ બોલ્યો, મળે વાયુ સુત કયારે, રૂસી કહે હિમાળે જાસે; પાન્ડવ મળસે ત્યારે ॥૨૦॥ એવી વાણી કહીતી રૂશીએ, માટે રહ્યા છું આંઇ; વટેમારગુ જળ પીએછે આ સરોવરની માંઇ ॥૨૧॥ હું જાણું કે ભીમ મળે તો, પામું પુરવનો દેહ; તેથી જેને ને તેને ચકુછું, કાર્ય કરૂંછું એહ ॥ ૨૨ ॥ ત્રણે દીવસે તમો પધાર્યા, ત્યારે આ દેહ આવી,અતી ઉપકાર માન્યો તમારો; અંતર ઉલટ લાવી ॥૨૩॥ ઇશ્વર જય કરસે તમારા, પામસો પ્રભુના ચરણ; પાતક ટળી પુન્ય વધસે, થાજો હરીને સરણુ ॥ ૨૪ ॥ એમ કહી આં-

તર ધ્યાન ગયો, સ્વર્ગ સુદન, ઇંદ્રને જઇને ચરણે લાગ્યો, ઇંદ્રનું હરખ્યું મન. ॥૨૪॥ આવ્ય ભાઇ ભલે તું આવ્યો; આ દેહ સાથી મળીયો; ગાન્ધરવ કહે હીમાળે જાતાં ભેગો થયો ભીમ બળીયો. ॥૨૫॥ એ અડવાથી આ દેહ પામ્યો નહી તો હતો સુન્ય મુન્ય; તેની સાથે વનકુળ પહેરી, જાય છે તમ અરજુન ॥૨૬॥ છે મહા દુખી નથી સુખી, પામે છે ઘણી કષ્ટી, માહારા દલમાં ઉપની દયા, દેખી ન શકાયુ દ્રષ્ટી. ॥૨૭॥ એટલે બોલ્યો ઇંદ્રરાજા, ચાલોને સરવે દેવ, અરજુનને આંઇ લાવીએ તેડી; જરૂર આવસે એવ ॥૨૮॥ એવી આપી આગ્ના કે, ઉઠયા તેત્રિશ કરોડ; પુસ્પ તણા વઇમાન બેશી ચાલ્યા જોડાજોડ. ॥૨૯॥ ઉતરી આવ્યા અવની વીસે જ્યાં હીમાલય પંથ; પાન્ડવને જાતા ત્યાં દીઠા, મારગ રોકયો અત્યંત. ॥૩૦॥ પાન્ડવો કરજોડી ઉભા, ઉભો અરજુન ભુપ; એટલે નરને ઇંદ્રે પુછ્યું, કેમ ધર્યું આ રૂપ. ॥ ૩૧ ॥ શા દુખમાં તું દુલી ગયો છું, ઓરે મારા બાળ; શરીરે નથી વસ્ત્ર વાઘા, શું આવ્યું આળ. ॥ ૩૨ ॥ કોણે ઘરબાર છીનવી લીધું કોણે લીધું રાજપાટ; રાજ્યવંશીનો વેશ મુકીને કેમ કર્યો આ ઠાઠ. ॥ ૩૩ ॥ અરજુનજી કહે પીતા મારા કોઇએ કાંઇ નથી લીધું; કુડો કળીયુગ બેસવાથિ, જાણી જોઈ ત્યાગ કીધું. ॥ ૩૪ ॥ અવની વીસે રાજ કળિનું, બેહુ જાણ્યું મમ તાત; એના રાજ્યમાં રેહેવું ન ઘટે, માટે મુકી સહુ વાત. ॥૩૫॥ એટલે બોલ્યો ઇંદ્ર રાજા; અવનિમાં કળિયુગ આવ્યો. તો તાહારે આવવું તું સ્વર્ગે, કોણે આ પંથ બતાવ્યો. ॥ ૩૮ ॥ વળાણ ॥ આ પંથ કોણે બતાવિયો, ઓરે માહારા તન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણજો શ્રોતાજન.

કડવું ૨૦ રાગ ધન્યાસરીનિ ચાલ.

જયમુનિ રૂશી એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય વીસ્તારી તુજને સંભળાવું પર્મ પવીત્ર કથાય. ॥ ૧ ॥ ઇંદ્ર કહે આ પંથ તુને, કોણે બતાવ્યો બાળ, આ કરવે શું સુખ માનો છો, ભુલ ખાધી ભુપાળ ॥૨॥ ઇશ્વરે મુનશા દેહ સારૂ, કીધા છે સહુ વઇભોગ; તે તજીને કીયા પ્રાણીએ, માગી લીધા રોગ દોગ ॥ ૩ ॥ સુખ સંપત કોણ તજી બેઠો, તજવે શું વઇકુંઠ પામ્યો; કીયો પ્રાણી મોક્ષ મળીયો, લક્ષ ચોરાશી વામ્યો ॥ ૪ ॥ એટલે અરજુન હાથ જોડીને બોલ્યો નિરમળ બોલ; ઓરે પીતાજી ઉતર આપું, તેનો કરજો તોલ. ॥ ૫ ॥ પંચસુતોની આ કા-

યા છે. આપણી નથી જરા; તે છે શા કારણ સુખ દેવું, આપણ દેહથી પરા. ॥૬॥ ઇંદ્ર કહે એ દીકરા માહરા, વપુ સાથે શું વેહેર; વેહેર વીના વપુને દુખ દેવું, એ ઝેરીલાનું ઝેર. ॥૭॥ પંચભુતોના વહેરિ નથી ને, ઝેર કરવું શા માટ; એ દેહ વડે જ્ઞાન ધ્યાન થાયે, મળે મોક્ષની વાટ. ॥૮॥ તેના પર કાળો કેર કરીને, દેવું દારૂણ દુઃખ; તે પાતક આપણને લાગે. ન મળે મોક્ષનું સુખ. ॥૯॥ લેણું લેવા ને દેણું દેવા, લેવા પડે અવતાર; વેહેરે વેહેર પડે લેવું દેવું, મોક્ષ ન મળે લગાર.॥૧૦॥ એટલે અરજુન એમ બોલ્યો. દેહ તો જડ છે સાર; ત્યારે તેને શું સુખ દુખ દેવું, અનુભવ નહી લગાર. ॥૧૧॥ ઇંદ્ર કહે તે જડ જાણો છો, તો તેને શીદ દુખ દેવું; જડ ઉપર આટલું ઝેર કરો તો, ચૈતન્ય ઉપર કેવું.॥૧૨ જડને સુખ દેવું સારૂ નથી તો, દુખ દેવાનું કેમ સારૂ; જડને અનુભવ થાતો નથી તો, શીદ દુખ દેવું વારૂ.॥૧૩॥એટલે અરજુનજી ખમચાયો, વીચારીને વદે વાણ; સુણો પીતાજી ઉત્તર આપુ. સમજી લેજો રામબાણ. ॥ ૧૪ ॥ તમારા પ્રશ્નનો ઉત્તર મારે, દેવાની નથી ગતી; અમે અમારે એવું સમજ્યા, દેહમાં રેહેવું નથી. ॥૧૫॥ ઇન્દ્ર કહે એક મમત ઝાલી, સમજ્યા વીના જાઓ ચાલ્યા; શાથી મોક્ષ મળે તે ન જાણ્યું, કોણે ખોટા વેહેમ ઘાલ્યા. ॥૧૬॥ ચાલો જઇએ સ્વરગ સુદનમાં, અરજુન બોલ્યો વાણ; તાતજી મુજને કહોતો, પરમેશ્વરની આણ. ॥ ૧૭ ॥ ઇન્દ્રે જાણ્યું સંવાદ કર્યા વણ, કયાંથી આવે જ્ઞાન; ભગવત પદને પામવાના, નહી મોક્ષનો અભીમાન. ॥૧૮॥ એવું સમજી વૈમાન બેશી, સ્વરગ ગયા સહુ દેવ; હીમાલયને પંથે ચાલ્યા, પાંડવો અશ્વમેવ. ॥ ૧૯ ॥ હરી ગુણ ગાતા મારગ જાતા, હવે શું આગળ થાય; તે કથા સંભાળાવુ તુને, ઓ જનમેજે રાય ॥૨૦॥હીમાળાની લગભગ થયા. આવી સરીતા એક, પાન્ડવે ત્યાં સ્નાન કીધું, રાખી હરીજન નેક. ॥૨૧॥ પંચ દેવોનું સ્થાનક દીઠું, તેનું કરયું પુજન; પછી હીમાલય ચઢવા લાગ્યા,પવીત્ર પુરણ મન. ॥૨૨॥ હેમગીરી પંથ જાતાં જાતાં, લય સરોવર આવ્યું; કીનારાપર સ્નાન કરવા તતપર થયા, ભગવત પદ મન ભાવ્યું. ॥૨૩॥ કીનારાપર જાતાં જુતાં, નીકુળ લાગ્યા ગળવા; શીતાળતા ચઢી ને ધ્રુજ વાપી, શરીર લાગ્યું ટળવા. ॥૨૪॥ જેવી રીતે સાકરફ ગળે, તે રીતે ગળવા લાગ્યો; રામ રામ રામ એમ સહુ ભાઇ બોલે, જોતાં જોતાં દેહ ભાગ્યો. ॥૨૫॥અરજુન શેદેવ ને દ્રૂપતી, થયાં શોકાતુર; ધર્મની બીકે આંસુ ત-

લાવે મહા દુખ થયું ઉર. ॥૨૬॥ ધરમ પ્રત્યે પુછવા લાગ્યો, વાયુ નંદન ભીમ, એ મોહોટા વિરા સુજ્ઞ સધીરા, પ્રથમ નીકુળ કેમ. ॥૨૭॥ મોહોટા રહ્યાને નાનો ગળીયો, તેનું કારણ શું છે; તે માહારામનનો સંદેહ ભાગો, કરજોડીને ભીમ પુછે. ॥૨૮॥ ધરમ કહે વિરા માહારા, એ નાહાનો લાડકવાયો; જેને ને તેને કરતો ટુંકારા, થઇ ફરતો હરાયો. ॥૨૯॥ માતને તાતને તીછકાર કરતો, એ પાપ એને નડીયું તે કારણથી આપણા પેહેલો શરીર એનું પડીયું. ॥ ૩૦ ॥ વરકોદર નીર શંશય થયો; પણ મન થયું ઉદાશ; સરવે સરોવરમાં સ્નાન કીધું, સમર્યા શ્રી અવિનાશ. ॥૩૧॥ દેહો તજવાના વિચારવડે, જાજે ન ધરીયો શોક; માયામાં વીશેશ લક્ષ ન રાખે, સમરે પુન્ય શ્લોક ॥૩૨॥ ધર્મનેઅતી આતુરતા છે, પ્રભુને ભેગા થાવા; હરખ ઉરમાંમાતો નથી, આગળ લાગ્યા જાવા. ॥૩૩॥ જાતાં જાતાં શેદેવજીનો, દેહજ ગળવા લાગ્યો; બીજા બંધુ જોઇ રહયા છે, પંચ ભુતી પીન્ડ ભાગ્યો ॥ ૩૪ ॥ ભીમ કહે એ મહોટા બંધુ; મને પડયો બંધુવેમ; શેદેવ આપણો ત્રીકાળજ્ઞાની, વહેલો ગળીયો કેમ, ॥૩૫ ॥ એણે શો અપરાધ કરેલો, તે સમજાવો સાર, ધરમ કહે સુણો વિરા, વાયુના કુવાર, ॥૩૬॥ હસ્તીના પુરમાં દુત રમ્યાતા, દુરીયોધન સંગ જ્યારે; પુછયા છતાં રમવા કહ્યું તું; જાણી જોઇને ત્યારે ॥૩૭॥ સમજયા છતાં અસત બોલ્યો, તેથી પેહેલો ગળીયો; ભીમ કહે છે વાત્ર વીરા, સઘળો સદે ટળીગયો. ॥ ૩૮ ॥ પછી પાણુ સ્નાન કરીને આગળ ચાલ્યા એહ; એવે સમે અરજુનજીની ગળવા લાગી દેહ. ॥ ૩૯ ॥ વળણ. દેહ ગળવા લાગી તહી; અરજુનજીની સાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, હીમાલય વિસ્તાર. ॥

કડવું ૨૧ રાગ ચોપાઈનો.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણિ, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી, ધનંજે જેણે ધરીયું નામ, પોતે ગરવા લાગ્યો તે ઠામ. ॥૧॥ ધીરે ધીરે ગળી ગયો હ, ભીમ પુછવા લાગ્યો તેહ આતો અરજુન ગળીયો શાથી, માહા બળવંત રણનો હાથી ॥૨॥ ત્યારે બોલ્યા યુધિષ્ટર રાય, એની મહોટી ભુલ કહેવાય; બધા વિશ્વ તણા જે ધણી, બુજ નરને નોહોતી તે તણી, ॥૩॥ પ્રભુ પાસે રથ હંકાવ્યો; એના મનમાં વિચાર નાવ્યો, નવ જાણ્યા વિશ્વના પતી, એણે બનાવ્યા સારથી, ॥૪॥ હિશ્વ દાસત્વનું કામ, તેથી વેહેલો ગ-

ળ્યો આ ઠામ, એમ સંદેહ નાંખ્યો ભાગી, પછી સ્નાન તણી ચટ લાગી. ॥૫॥ સ્નાન કરિ આગળ ડગ ભરીયું; એવે શરીર ભીમનું ઠરીયું; જાણ્યું વ્રકોદરે મન એમ, હવે નહી રહુ કુશળ ખેમ. ॥૬॥ હવે શાથી હું ગળવા બેઠો, પ્રષ્ણ પુછવામાં જીવ પેઠો, ગળતાં ગળતાં બોલ્યો મુખ એમ, ભાઇ ગળવા લાગ્યો હું કેમ. ॥૭॥ ટાળો સંદેહ ઝટપટ વિર જાવા બેઠું માહારૂ શરીર; તવ બોલ્યા યુધીષ્ટર રાય તું તો ભોળો ભક્ત ગણાય. ॥૮॥ પણ ક્રોધ વેળા ચઢે તાન, ત્યારે ન રહેતું બોલ્યાનું ભાન; હોય શીવ વિષ્ણુ બ્રહ્માય, હોય યોગી મુનિ રૂશીરાય. ॥૯॥ તેનું અપમાન કરતો મુખ, કોપ ચઢે તો દેતો દુખ; પછી મનમાં તો દયા ખરી, પણ તે વેળા કરીદે પરી. ॥૧૦॥ માટે વેહેલો ગળે છે વિર હવે સમરો શામ શરીર; એમ કહેતામાં ભીમ બળીયો જોતા જોતામાં ઓગળીયો. ॥૧૧॥ બોલી દ્રુપતી સતી વિચારી, હવે દેહ ગળવાની માહારી; શાથી ગળોશ પુછીજોઉં, માહારા મનનો સંદેહ ખોઉં. ॥૧૨॥ કહો સ્વામી હું ગળીશ કેમ, મારા મનનો ટાળો વેહેમ; બોલ્યા ધરમ સાંભળ નારિ, ઘણી પ્રીતી પારથમાં તારિ ॥ ૧૩ ॥ પાંચ પતીમાં વાહાલો એહ, શામ વીશમનો દોશ તેહ, માટે તે કારણ તે નારી; ટળ્યો સંદેહ દ્રુપતીનો ભારી ॥ ૧૪ ॥ ત્યાંથી ખડડગ, આગળ જાય, ગળવા લાગી સતીની કાય; ગળી ગઇ સબરમની તોલે, ધરમરાજા રામ રામ બોલે. ॥ ॥૧૫॥ પેઠા ધર્મ સરોવરમાંય, ગળવા લાગી આગળી ત્યાંય; ટચલીનું ટેરવું ગળીયુ, બીજા શરીર રૂપમાં વળીયું. ॥ ૧૬॥ સારી સ્વચ્છ થઇ ગઇ દેહ, પોતે વાત વિચારિ તેહ, ગળ્યું ટેરવું તે મેં જાણ્યું દ્રોણ સામુ જુઠાણું તાણ્યું. ॥ ૧૭ ॥ ગુરૂના સુત અશ્વસ્થામાં, મુઆ ત્યારે ગયા અમે સામા; મને દ્રોણે પુછી વાત, કોણ મરણ પામ્યું સાક્ષાત ॥ ૧૮ ॥ હું તો જાણતો હતો, મનમાં, હાથી મુઓ તે માહારા તનમાં. તોયે નરોવા કુંજોવા બોલ્યો, જાણ્યા છતાં ન પડદો ખોલ્યો. ॥ ૧૯ ॥ એટલું રાખ્યુ પેટમાં પાપ, આવિ પડ્યો તો સૌનો સંતાપ, તેનું ફળ મળ્યું મને આજ, ગળ્યું ટોચકું સમજ્યા મહારાજ. ॥ ૨૦ ॥ એવો ધારણ ધારી ધરમે, મર્યું ટોચકું માહારે કરમે, પછી સરોવરમાં કર્યું સ્નાન ભાવે ભજ્યા શ્રી ભગવાન, ॥ ૨૧ ॥ પછી ગયા સામી તીર, ગભરાયા ગુણ ગંભીર, હવે પરવત પર ચઢવાનું, ત્યાંથી કયાં ઉતરો પડવાનું ॥ ૨૨ ॥ એમ વિમાસે છે અપાર કોઇ પંથે ન સુજે લગાર; પછી મનમાં ધાર્યું એમ, જઇશું જેમ જવાશે તેમ ॥૨૩॥ એમ ધારીને પંથે

પળીયા, સમરે સુંદિર સામળીયા; જાતાં જાતાં આવ્યા ત્રણ પંથ, તત્ર ભ ભરાયા અત્યંત ॥૨૪॥ માહારે ક્યાએ મારગ જાવું, ભગવાનના ભેગાથાવું એક મારગ કઇલાશ જાય, બીજો બ્રહ્મપુરીમાં પળાય ॥૨૫॥ ત્રીજો મારગ વઇકુંઠ કેરો, જેને જમ નવ ઘાલે ઘેરો; ત્રણમાંથી કયે પંથ પળવું, મારે વિશ્વપતીને મળવું ॥ ૨૬ ॥ એવે કઇલાશથી શીવ દુત, આવ્યા તેડવા સતી સુત; કહ્યું ધરમને જોડી હાથ, ચાલો તેડવે ભોળાનાથ. ॥ ૨૭ ॥ બોલ્યા યુધિષ્ટર વાત સુણી, શીવ છે સદા તમોગુણી;માટે હું નહી આવું ત્યાય, મહારે જાવું છે વઇકુંઠ માંય ॥૨૮॥ કહી શીવ દુત પાછા વાળ્યા, તત્ર બ્રહ્મા તણા દુત ભાળ્યા, કહયું બ્રહ્માના દુતે આવિ, ચાલો બ્રહ્મા તેડે છે તેડાવી ॥ ૨૯ ॥ તેવે બોલ્યા ધરમ ભુપાળ, એતો રજોગુણી સદાકાળ, માટે બ્રહ્મપુરી નહિ આવું, મહારે વઇકુંઠ વીશે જાવું ॥ ૩૦ ॥ એમ કહી પાછા વાળ્યા જ્યારે, આવ્યા વિષ્ણુ તણા દુત ત્યારે, જોડ્યા ધરમ રાજાને હાથ, ચાલો તેડે છે વઇકુંઠ નાથ ॥૩૧ ॥ એવે યમપુરીથી રાય ધરમ, આવ્યા તેડવા આનંદ પરમ; ચાલો યુધીષ્ટર મમ બાળ, પહેલા તાતની લ્યો સંભાળ ॥ ૩૨ ॥ પછી વઇકુંઠ જાશું લેઇ, કાઢો આ દુતને શીખ દેઇ; બોલ્યા યુધીષ્ટર જોડી હાથ. પહેલા નીરખું વઇકુંઠ નાથ ॥ ૩૩ ॥ તે પછી બીજી બધી વાત, ત્યાં હું જરૂર આવિશ તાત; એવું કહીને પાછા વાળ્યા; વિષ્ણુ દુતને પ્રેમે ભાળ્યા ॥ ૩૪ ॥ પછી બીરાજ્યા વઇમાન, ગયા વઇકુંઠ જ્યાં ભગવાન; માહા સોભીતુ સુંદિર ધામ, તેમાં બીરાજેલા ઘનશામ ॥ ૩૫ ॥ મુકયું ચરણમાં જઇ શીશ, તવ ઉભા થયા જગદીશ; આવો આવોરે રાજા ધરમ,તમો ભકત અમારા પરમ॥૩૬॥ કહી આલીંઘન દિધું સ્વામી, પ્રભુ રીઝ્યા ગરૂડા ગામી; તત્ર વઇકુંઠ વાશી સરવ, બધા ભકતના ઉતરયા ગરવ ॥ ૩૭ ॥ આપણાથી શ્રેષ્ટ આભગત, જતી આવ્યા માયાવી જગત; પછી બોલ્યા અંતરયામી, રહો ચતરૂભુજ રૂપ પામી ॥ ૩૮ ॥ તવ કહી યુધીષ્ટરે વાત, કયાં છે દ્રૂપતીને મમ ભ્રાત; તવ રીજેલા શામ શરીર, બોલાવી દ્રૂપતી ચાર વિર ॥ ૩૯ ॥

॥ વલણ ॥ ચાર બંધુ ને પ્રેમદા, તેડયા ધરમની પાસ, ચતરૂ ભુજ રૂપ તેહ છે, વદતા વલ્લભ વ્યાસ.

કડવું ૨૨ રાગ ધન્યાસરીની ચાલ

,જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને

સંભળાતું, મોક્ષ મારગ કથાય ॥ ૧ ॥ ચાર બંધુને પ્રેમદા દીઠી, ખુશી થયા રાય ધરમ; ઓરે પ્રભુ આપને શરણે, સહુ જીવને સુખ પરમ ॥ ૨ ॥ મમ તાત સાથે બંધાયોછું, ધરમ પુરીમાં જાવું; પ્રભુ કહે ભકતને વશ હું છું, ચાલો તમ સંગ આવું, ॥ ૩ ॥ એમ કહીને તતપર થયા, પાંચ બંધુ એક નાર; છએ શેવકોની સાથે, નીકળ્યા યુગદાધાર ॥ ૪ ॥ ધરમ પુરીમાં પ્રેમે પધારયા, ધરમે દીધાં આસન, મમ સુત તુજ સંગ પ્રભુજીઆવ્યા મુને કરયો પાવન ॥ ૫ ॥ ધન તારી કરણી પાર ઉતરણી, વરણવી નજાવે વાતો, યુધીષ્ટર કહે પીતાજી મહારા, કયાં કઉરવ મમ ભ્રાતો ॥ ૬ ॥ ધરમ કહે તું આશું બોલે, કઉરવ ભ્રાતા કેના, કોટાણ કોટી દુખ દીધેલું, એતે સબંધી શેના ॥ ૭ ॥ હણુવાના કીધા હુમલા, તમને એણે બહુવાર; શીધ સીધને રાજપાટ વીધું, લેવી ધારિ સતિ નાર ॥ ૮ ॥ તમ દેહપર દારૂણ દુખ દીધુ, તેની સાથે શી સગાઇ; રત્ન સરીખા પુત્રો મારયા; મરતા કશી ઠગાઇ ॥ ૯ ॥ એવા અસુરીનું મુખ ન જોવું, ઓરે યુધીષ્ટર રાય; ધરમ તણા એવા વેણ સુણી, બોલ્યા પડીને પાય ॥ ૧૦ ॥ યુધીષ્ટર કહે સમજ્યો હુ તો, તમે કહી ખરી વાત; ગમેતો ગમે તેવા પણ, એતો માહારા ભ્રાત ॥ ૧૧ ॥ સારો નરતો પણ મમ બંધુ, દેખાડો એમના મુખ; એ વાતનું માહારા મન વીશે; રમી રહ્યું છે દુખ ॥ ૧૨ ॥ સુખજ દે તે સાચો શતરૂ, દુખ દેતે મમવીર; સુખમાં સાંભરે સુંદરી શોની,દુખમાંશામ શરીર ॥ ૧૩ ॥ પ્રભુ સંભારે તવ જગ તરીયે, નારીધો લક્ષ ચોરાશી દુખ તણા દેહ પડે ભોગવવા, માયાની માઠી ફાંશી ॥ ૧૪ ॥ માટે એ ભ્રાતોએ વન કહાડયાનો, વહાલા લાગ્યા વનમાળી; જ્ઞાનિ બ્રહ્મરૂપ ભેગા થયા તો, લક્ષ ચોરાશી ટાળી ॥ ૧૫ ॥ માટે એ બંધુઓ તોલે, નાવે બીજુ કોઇ; આપણા સુખ દાતા છે તે, સવળાં લીધાં જોઇ ॥ ૧૬ ॥ દુખે દાજીને સુખ આપે, તે સુખમાં સહુ ફુલે, પંચ વીષયના ભોગવે ભોગો, ભગવત ભજન ભુલે ॥ ૧૭ ॥ વળીભોગમાં ભગવત ભુલાવે, સગાને વાહાલા સરવ જ્યારે સગા સુખ આપે ત્યારે, પેશે ઘરમાં ગરવ. ॥ ૧૮ ॥ આ માહારાં સગાં આ માહારા ઘરના, જીવને ચડે અભીમાન; એ અભીમાને મરે માયામાં, સાભરે નહી ભગવાન ॥ ૧૯ ॥ તેથી તે જીવ મોક્ષ ન પામે ભોગવે લક્ષ ચોરાશી; જો દુખ દેનારા હોય સગાં તો, સાંભરે શ્રી અવીનાશી ॥૨૦॥ તેથી પાપ નીવારણ થાયે, જાયે ચોરાશીનો ફેરો; છેવટ પામે પ્રભુના પદને, ન ઘાલે યમ દુત ઘેરો ॥ ૨૧ ॥ આવા મમનનું જે સુખ દુખ તે, સગાં બંધાવે છોડાવે; કઉરવ બંધુ મુને દુખ દેઇ, મુક્ત

માં જીવ જોડાવે ॥ ૨૨ ॥ હું એમનો ઉપકાર માનું છું, ઝટપટ ભેગા કરે; તવ પ્રભુ કહે એમના બંધુ, દેખાડી દુખ પરહરો ॥ ૨૩ ॥ તવ યુધીષ્ટરને તેડીને ચાલ્યા ધરમરાય; નરક તણા કુન્ડો છે જે સ્થળે; પાપી જીવ બહુ ત્યાંય ॥ ૨૪ ॥ છે એક કુન્ડમાં કઉરવ લોકો, જોડે એવા દુરાચારી; તે કુન્ડ પાસે તેડી લાવ્યા, યમપુરીના ભોગદારી ॥ ૨૫ ॥ યમરાજા કહે આ કુન્ડ વિશે, કઉરવ કેરો સાથ; સેન્યા કારભારીને મીત્રો, શકુનીને સો ભ્રાત॥૨૬॥ ધરમ ધશીને ગયા જોવા, મનસુબા મનમાં કરતા; કીનારાપર જઇ જોવા લાગ્યા, બહુ દુખી જીવ ફરતા ॥ ૨૭ ॥ અનંત તરેની પીડાયો પામે, મળ મુત્રોમાં રહીને; કર્યા કર્મના ફળ ભોગવે છે, કયાં દુખ રડે જઇને ॥ ૨૮ ॥ તે કુન્ડમાં એક તરે તરખલુ, વળગ્યા તેને જીવ ઘણા; તેના ભેગો દુરીયોધન છે, નહી તેને કષ્ટીમાં મણા ॥૨૯॥ યમરાજા કહે એ યુધિષ્ટર, પેલું તરખલુ તરે; તેને બહુ જીવ બાજ્યા તેમાં, જુઓ એક જીવ ફરે ॥ ૩૦ ॥ તેજ તમારો મોહોટો બંધુ, હસ્તીના પુરનો રાય; તવ તે જીવે સાંભળ્યું કાને, દીલ ધરમને ત્યાંય ॥ ૩૧ ॥ તેથી તે સરમાઇ ગયોને, કુન્ડમાં ડુબકી મારી; તવ યમરાયે ઉપર બોલાવ્યો, તે આવ્યો દેહ ધારી ॥ ૩૨ ॥ દેહ ધરી દુરીયોધન ઉભો, બોલ્યા યુધિષ્ટર રાય; આવ અલ્યા ભાઇ બાહાર કાહાડું, નરક નીવારણ થાય ॥ ૩૩ ॥ શું કરવા કષ્ટી ભોગવે છે, કયાં લગી દુખ વેઠાશે; આવ્ય હું ઝાલુ હાથ તારો, તવ તુજ પાતક જાશે ॥૩૪॥ તેં મુજને ઘણા અવગુણ કીધા, પણ મુજ મનને નથી, ભુંડુ તુ કરે ને હું ભલુ તાકુ, જેમ મતી તેમ ગતી ॥ ૩૫ ॥ એટલે દુરીયોધન એમ બોલ્યો, ઓરે ધરમરાય; તમારે હાથે બહાર ન આવું, કોટી યુગ વહી જાય ॥૩૬॥ નાના વાધના નરક વેઠું, કોટીક દુખી થાઉ; પણ શતરૂનો હાથ ઝાલી, કુન્ડની બાહાર ન આવું. ॥ ૩૭ ॥ ધરમ કહે કહ્યું માની, નીકળ વિરા બાહાર; દુરિયોધન કહે જા તુજ સાથે બોલીશ નહી લગાર ॥ ૩૮ ॥આઘેથી સાંભળ્યું પ્રભુએ, હસવા લાગ્યા છેક; કોટાણ કોટી દુખી થયો પણ, મુકતો નથી ટેક ॥૩૯॥ સાબાશ છે ખરો ટેક એનો, હુ જઇ નરક નીવારૂં; એની સાથે સહુ જીવ તરશે, એ વળશે અંધારૂં ॥ ૪૦ ॥ પણ એનો ટેક જોઇને હું તો ખુશી થયો અપાર; ભલે સરવે વઇકુન્ડ આવે, જાણ્યું જુગહાધાર ॥૪૧॥ ચાતુરભુજ ભગવાન પોતે, આવ્યા કુન્ડ કીનારે; ખડ ખડ ખડ હસવા લાગ્યા, ધરમ બોલ્યા ત્યારે ॥૪૨॥ ઓ માહારાજા આપ શું હ-

શીયા, તવ સામળીયે બોલે; આખા વીશ્વમાં ટેક ન જોયે, દુરીયોધન નિ તોલે ॥ ૪૪ ॥ એના ટેકથી હું રીજ્યો છું કહોતો નરક નીવારૂ; યુધી ષ્ટર કહે ભલે માહારાજા, હરખે હઇયું માહારૂ ॥ ૪૪ ॥ કુન્ડ ઉપર શ્રી કૃષ્ણ આવ્યા, બોલ્યા હસતે વદન; શાબાશરે ભાઇ ટેક તારો, ગાન્ધારીના તન ॥ ૪૫ ॥ વલણ ॥ ધન્ય છે તારા ટેકને, ગાન્ધારીના તન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, રીજ્યા જુગજીવન.

કડવું ૨૩ રાગ ધનાસરી

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ પરીક્ષત રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, પાપીની પાવન કથાય ॥ ૧ ॥ અંતરયામી ગરૂડા ગામી, રીજ્યા અપરંમપાર; દુરિયોધનની પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે યુગહાધાર ॥ ૨ ॥ ધન્ય ટેક તારો જીવ અમારો, હરખ પામ્યો આ દીશે; ટેકમાં ટેક મેં જોયો તારો; આખા વીશ્વને વીશે ॥ ૩ ॥ ટેક જોઇ ત્રસમાન થયો છું, હવે ન બોલીશ આડું; જો મન માનતુ હોય તારૂં તો, હું મારે હાથે કાહાડું. ॥ ૪ ॥ દુરીયોધન કહે હા માહારાજા. તમથી હું આવું બાહાર; પણ માહારો હાથ ઝાલીને કાહાડો, ઓરે દેવ મોરાર. ॥ ૫ ॥ તવ પ્રભુ લાંબો કર કીધો, હરખ્યો કઉરવ નાથ; પોતે ખુશી થઇને બોલ્યો, ગ્રહ્યો પ્રભુનો હાથ. ॥ ૬ ॥ હાથ ઝાલીને દુરીયોધન બોલ્યો, કુન્ડના જીવોને કાજ; નરક નીવારણ થાય સહુનું; મુજ પમ પકડો આજ ॥ ૭ ॥ એટલે નરકના સહુ જીવો, વળગ્યા દુષ્ટને ચરણ; પ્રભુ પ્રતાપે બાહાર આવ્યા, થયા હરીને સરણ. ॥ ૮ ॥ પાપ તણાં રણ ચઢેલાં તે, રણછોડે રણ છોડયાં; પ્રભુ સ્પર્શથી અનેક જન્મનાં, બંધન હરિએ તોડયાં. ॥ ૯ ॥ પછી પોતાથી અળગા રાખી, કીધી ટેકની સુજ; નરકી જીવોનું નરક નીવારી, બનાવ્યા ચતરભુજ. ॥ ૧૦ ॥ સાલોકય મુકતી આપી એઓને, પુરણ કપા કામ કીધું; તે પછી રાજા યુધીષ્ટરને, હરિએ આલીંગન દીધું. ॥ ૧૧ ॥ તવ ચતરભુજ સ્વરૂપ પામ્યા; પોને યુધીષ્ટર રાય; સમીપ મુકતી એમને આપી, સદા રહે સેવા માંય. ॥ ૧૨ ॥ એવું સરવને સુખ કરીને, ચાલ્યા વઇકુંઠ લેઇ, આનંદ ઓચ્છવ થાય અતીશે સરવ પ્રાણિના સનેહી. ॥ ૧૩ ॥ જેને ને તેને ત્રિકમ વાહાલા, વંદને જસ

જય કાર, કમળા પતિને વઇકુન્ઠ વાશી, નિરખે વારંવાર. ॥ ૧૪ ॥ વઇકુન્ઠના જીવ વઇભોગ લે છે, દરશણનો અપાર; અવર વઇભોગ કોઇ ન ચાહે, દેખે દુસ્તર સંસાર. ॥ ૧૫ ॥ ત્રીતાપ નહી કોઇના તન વીશે, નહી કામ ક્રોધ કે લોભ; આનંદ આનંદ અતીશે આનંદ, કોઇને નહી કાંઇ ક્ષોભ. ॥ ૧૬ ॥ ક્ષુધા પીપાશા નીંદ્રા ન પીડે, ભય મઇથુન કોણ માત્ર; પ્રભુ ચરણનો પ્રતાપ એવો; સુજ્ઞ જ્ઞાનીને સપાત્ર ॥૧૭॥ સમા સમાના ભોગ થાયે, ગાયે વઇષ્ણવ ગીત; અવર વસ્તુ પ્રીય ન લાગે હરીના ચરણમાં ચીત. ॥ ૧૮ ॥ અબીલ ગુલાલ ચંદન પુસ્પો, ઉછળે છે હરનીશ; કીરતન ઓચ્છવ ચાલ્યા કરે છે, રીઝવે સઉ જગદીશ ॥૧૯॥ સ્વરગનુ સુખ તુછ સરખું, વઇકુંઠ વઇભોગ સામે; અવર આનંદ કાંઇ ન ગમે પુરણ પદારથ પામે. ॥ ૨૦ ॥ નીરખવાથી પાપ નાશ પામે, પાય પડે પુન્ય થાય, સમરણથી સરવે ભે ભાગે, આવાગમન વહી જાય ॥૨૧॥ એવો અમુલ્ય અવસર સહુને, વઇકુન્ઠ વીશે સદા; પાપ ન સાંભરે સપના વીશે, કુબુદ્ધી ન થાય કદા. ॥ ૨૨ ॥ વઇકુન્ઠ સુખ સદાકાળ એવું ભકત જનો તે જાણે; નાસ્તીક જન અજ્ઞાને ભરેલો, ઉરમાં સત્ય ન આણે ॥૨૩॥ સ્વરગારોહીણીની કહી કથા, સુણ જનમેજે રાય; સાંભળીને જે શ્રદ્ધા રાખે તે જનને ફળ થાય. ॥ ૨૪ ॥ દુરીયોધનનુ નરક નીવારયું, નારાયણે કરી દયા, તે સાથે અજ્ઞાની જીવો, તે પણ વઇકુન્ઠ ગયા. ॥ ૨૫ ॥ એરીતે અધરમી જીવો, સધરમી થઇ જાય; કથા સુણીને સમરણ કરે, તો ફળ પુરણ થાય. ॥ ૨૬ ॥ હરી સમરણ શ્રેષ્ટ સરવથી, સમરે તે સુખ પામે; સાચા દલથી શ્રદ્ધા રાખે લક્ષ ચોરાશી વામે. ॥ ૨૭ ॥ એટલું નીરભય વઇકુંઠ વીશે, પણ રહેવાનું મોક્ષ; પણ જ્ઞાન વીના અપોક્ષ ન થાય, તે નવ પામ્યો મોક્ષ. ॥ ૨૮ ॥ મોક્ષ વીના અખંડાનંદ નહી, સમજજો શ્રોતાય; તે વારતા ઘણી છે ઝીણી, વીરલાથી સમજાય ॥ ૨૯ ॥ વળણ ॥ સમજે કોઇક વીરલા, તે પામે પદ મોક્ષ; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, જાણો પ્રભુ પરોક્ષ.

કડવું ૨૪ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુની મુખ એમ, રાજા સાંભળ રાખી પ્રેમ; મોક્ષ મારગની કથાય, સુણતાં સહુ પાતક જાય. ॥ ૧ ॥ મુમુક્ષુ જન પામે જ્ઞાન,

તવ પરોક્ષમાં રહે ધ્યાન; લક્ષ લાગે પરોક્ષની સંગ, તવ તેનો ફરે અંગ રંગ. ॥ ૨ ॥ હરે ફરે પણ નહી બીજે, ચાહય કોઇ રીજે કે ખીજે; દ્રઢ લાગેલો જેનો લક્ષ, તેનો ન થાય બીજે પક્ષ. ॥ ૩ ॥ આવે અનંત જાતના બોધી, પણ પોને ન થાય વીરોધી; સમજે જેનું જે જે કરેલું, તેમાં તે તે જ્ઞાન ઠરેલું. ॥ ૪ ॥ જ્ઞાની જન હોય બહુ વીવેકી; કોઇ પંથને ન નાંખે છેકી; છે વાવેકી હસનો નીધી, એનો વાણી જ્ઞાનીયે કીધી ॥ ૫ ॥ હોય વિવેક વણ વિદ્વાનો, અંધ જેષ્ટીકાથી મસ્તાનો; દેખતાને નહી જેષ્ટીકાય, ચોખી દ્રષ્ટીએ ચાલ્યો જાય ॥૬॥ તેમ વીદ્વાનને જેષ્ટીકાય, કર ગ્રહીને પંથ પળાય; તેની પુંઠળ વળગેલા જન, નહી જેષ્ટીકા નહી લોચન. ॥ ૭ ॥ તેનો દોરે તેમ દોરાય, તેથી દેખનો તે નવ્ય થાય; અનુભવ નવ પામે કાંઇ, રહે સદાએ જંજાળ માંહી ॥૮॥ વિદ્વાનને જ્ઞાની બે જુદા; તેનો સમજાવું સમુદા; તવ ટળી જશે સંદેહ, સહુને સમજવું ઘટે એહ ॥ ૯ ॥ વિદ્વાનો લખ્યું વાંચી જાશે, ખુશીમાં આવે ને અરથ આણે, વળી વિભકતીયો વળગાડે વળી વ્યાકરણથી દોશ કાહાડે ॥૧૦॥ શ્રોતા અજ્ઞાની અંધ જેવા કહેશે આનો બોલે છે કેવા, પણ મુદો ન સમજે કાંઇ, તેથી લપટાયછે જયાંઇ ત્યાંઇ ॥ ૧૧ ॥ મોક્ષના ઇચ્છનારા જેહ વિદ્વાને ન જુએ તેહ; મુળ વસ્તુનું સાધન કરવું; બાકી બીજુ ન કરણે ધરવું ॥ ૧૨ ॥ મુળ વસ્તુ પરમેશ્વર જાણો, મુમુક્ષુ તેનું તારણ આણો; તે તો સમજાવી રાખશે જ્ઞાની, ભમાવી મારશે વિદ્વાનિ. ॥ ૧૩ ॥ ધરે મોક્ષ ઇચ્છા જે જન; તેને શોધવા નહી વચન, નહી વીદ્વાનનું છેદણ કરવું, સત્ય સમજીને ધ્યાન ધરવું. ॥ ૧૪ ॥ મુળ ધરમ મારગ છે જેહ, કરયા વિપ્રીત વિદ્વાને તેહ; એક શબ્દના અનેક અરથ, કરી સત્ય મારગ કરયો વ્યરથ ॥ ૧૫ ॥ ઘાલ્યું ધરમમાં ધરબોળ, ચહાવી દુનીયાં ચગડોળ; કરયુ સરવ જીવોનું અહીત, તેનો નરકના વાશી ખચીત ॥૧૬ ॥ કરે શાસ્ત્રારથ લડાઇ, અજ્ઞાની જન જાણે વડાઇ; મુમુક્ષુને તે કામમાં નાવે; જ્ઞાની જન જ્ઞાન વાત બતાવે ॥ ૧૭ ॥ વેદ ભણે તે જાણો વેદાન્તી, તેને જ્ઞાન વીના નહી શાન્તી ભણે શાસ્ત્રી તે શાસ્ત્રી ગણાયે, ભણે પુરાણો પુરાણી થાયે ॥૧૮॥ જ્ઞાનીને નહી ગ્રંથોનું કામ, જ્ઞાન વ્રતીયે જ્ઞાન તમામ; કોઇ જ્ઞાન કથે મુખજ્ઞાની, તવ દ્રેશ ધરે વિદ્વાની ॥ ૧૯ ॥ જ્ઞાની પાશે માગે પરમાણ, એવા જ્ઞાનીથકી અંજાણ; જુઓ જ્ઞાનીનું બતાવું રૂપ, તેનો વારતા અતી અનુપ ॥ ૨૦ ॥ જ્ઞાનીજન વદે વચન જેહ, હોય વિવેકમાં ગણ્યું તેહ, વળી આત્માને યાર્થ

ભાસે, બાધ દ્રષ્ટિ નહી ચોપાસે ॥ ૨૧ ॥ આગે આધાર તે વીદ્વાન, તેને કહી ન જાણવું જ્ઞાન, જ્ઞાન જ્ઞાનીના ઘટ માંય, સહુ સત વિવેકને ન્યાય ॥ ૨૨ ॥ વીદ્વાનોને વીદ્યા અભીમાન, તેથી તેને ન જાણવું જ્ઞાન; થયા આગળ જ્ઞાની જેહ, નહોતા આધાર લેતા તેહ ॥ ૨૩ ॥ વળણ. ॥ આધાર તે લેતા નતા, જ્ઞાનીની તે ગમ: કહે વલ્લભ વીદ્વાનને, જેષ્ટીકાથી શ્રમ.

કડવું ૨૫ રાગ સાખિ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ્ય જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું; જ્ઞાની તણો મહીમાય. ॥ ૧ ॥ જ્ઞાની જન વાલમીક રૂશી,જ્ઞાની વેદમવ્યાસ;જ્ઞાની જન પાતાંજળી રૂશી, તેનો કરવો કયાસ. ॥૨॥ જ્ઞાની તો શ્રી કૃષ્ણ પ્રભુ, જ્ઞાની મનુ ભગવાન; તે સરવે વેદ શાસ્ત્ર બાંધ્યાં, કયાં લીધું પરમાણ. ॥ ૩ ॥ વ્યાસજીએ કીયાં પુરાણ જોઇ, પુરાણ ગ્રંથ બનાવ્યા; વાલમીકે કેઇ રામાયણ જોઈ, રામજીને ગવરાવ્યા. ॥ ૪ ॥ પાતાંજળી કીયું શાસ્ત્ર જોઈ, શાસ્ત્ર રચના કીધી; મનુ ભગવાને કેઇ સમરતી જોઇને સમરતી લીધી ॥ ૫ ॥ ઉપનીશદના કરવા વાળાએ, પ્રથમ કીયું જાયું; કીયાં પ્રમાણ કરતાએ આપ્યાં, કીયે ગ્રંથે મન પ્રેર્યું. ॥૬॥ જ્ઞાનીના જ્ઞાનમાં ન હોય પ્રમાણ, જ્ઞાની જે ભાખે તે સત્ય; જ્ઞાની જન જે વદે તે વેદ, બાકીનાં સહુ મત્ય. ॥ ૭ ॥ જ્ઞાની જન છે ચાર ચક્ષુને, વીદ્વાન ત્રીલોકય દ્વીલોચન છે સરવને, તે ન જોઇ વીચારો સહુ જન ॥૮॥ જ્ઞાની તુલ્ય નથી કો પ્રાણી,જ્ઞાની ઇશ્વરી અંશ ચાર ચક્ષુવાળાના સામો, ત્રીલોચની કરે દંશ ॥ ૯ ॥ વિવેક વાળો ને ન્યાય વાળો, જ્ઞાની હોયે કોઇ જન; વળી પુરણ અનુભવી હોયે, તેને અનંત લોચન ॥ ૧૦ ॥ શાસ્ત્રાર્થના વિવાદ માંડે, તે વિદ્વાનોનું કાજ; મોક્ષ મારગ તેતો નવ જાણે, મીથ્યા કરે અવાજ. ॥ ૧૧ ॥ પરમેશ્વરનું જ્ઞાન જેને, તેને કેહવો જ્ઞાની; વીદ્યા કેરૂં જ્ઞાન જેને,તેને કેહેવો વીદ્વાની ॥ ૧૨ ॥ કર્મ કાન્ડનું જ્ઞાન જેને, તે જન કરમ કાન્ડી, પ્રેત ભુત પીશાચના સાધક, તેતો સદા કુભાન્ડી ॥ ૧૩ ॥ પ્રભુને ચરણે સદા શરણે રેહ્યા સતીના સુત, વઇકુન્ઠ વીશે સપને ન આવે,યમપુરીના દુત ॥૧૪॥ ...ના વક્તા સાભળ્યું કહ્યું, પુરણ હવા મન કોડ; શ્રદ્ધા રાખીને સહુ

બોલો, જય જય શ્રી રણછોડ ॥૧૫॥ વળણ. જય જય રણછોડરાયની, બોલો સહુ હરીજન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે જય જય જુગજીવન. ॥

સ્વર્ગારોહીણી પર્વ સમાપ્ત.

મહાભારતની કથા અઢારે પર્વ સમાપ્ત.

બુકસેલર લલ્લુભાઈ અમુલખ.

ઠે. માણેકચોક,

અમદાવાદ.